EPITOME GALENI OPERVM, IN QVATVOR PARTES DIGESTA,

PVLCHERRIMA METHODO VNIVERSAM illius viri doctrinam complectens:

Cum Compendio ipsiusmet Galeni in Hippocratem, in calce huius libri adiecto.

Editio nouissima à multis mendis expurgata.

AVCTORE A. LACVNA

LVGDVNI,

Sumpt. IOAN. CAFFIN & FRANCISC. PLAIGNARD,
Sub signo nominis IESV.

M. DC. XLIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

10

Epitome
Galeni
Operum

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO,

D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENDOZZA, CAVRIENSI EPISCOPO, AC SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ SENATORI

vigilantiſſimo, Patrono ſuo, & optimo Mecœnati, Andreas Lacuna Secobienſis, Doct.Medicus, Miles ſancti Petri, S. P. D.

HEROSTRATVM illum inſolentiſſimum, haud immeritò infamant, conuiciiſque proſcindunt litteræ, Pater ampliſſime, quòd combuſſerit antiquiſſimum illud, ac celeberrimum Epheſiæ Dianæ delubrum: idque non odio aliquo in Deam ipſam accenſus, ſed vt tantùm memoriam ſui, poſteritati relinqueret: quæ ſanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitioſa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem ſi non aliud, at certè veriſimile eſt, nebulonem illum fuiſſe caduci, vilis, atque deiecti animi: qui cùm potuiſſet optimis inſtitutis & artibus iuuare mortalium genus, ſimúlque immortalem ſe reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innoteſcere, famámque ſibi eam conciliare, quam præſtitiſſet illi ſi cõſecutus non fuiſſet. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philoſophíque grauiſſimi, bonorum nobis omnium autores, qui ob admirandam illam ſapientiam ſuam, ſtrenuéque in communem vſum nauatam operam, hodie celebrantur ab vniuerſis, atque inter Diuos relati ſunt. In quibus illi, mea quidem ſententia, ſumma laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis tutrici, conſeruatricíſque ſummo ſtudio incubuerunt, eamque opibus & facultatibus ſuis auxerunt, atque locupletarunt: cuius porrò inuentionem Græci ferè vniuerſi, in Deos ipſos, atque illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Æſculapium ab Apolline patre inſtitutum, filios ſuos poſtea Medicinam docuiſſe: atque in hunc modum artem ipſam cœptam diuinis auſpiciis, ſucceſſione quadã hæreditaria, à parentibus propagatam ſemper in liberos, ad Hippocratem vſque (qui oriundus etiam ab Æſculapio fuit) perueniſſe. Cautum ſiquidem erat

in illa Asclepiadarum familia, ne quis artem & industriam medendi, possessionem planè diuinam, à Deóque solis ipsis concessam, cuipiam communem faceret, qui ab eodem non esset genere exortus. Id quod fuisse in causa videtur, vt peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc est, filios Medicorum, Græci semper vocarint: ac si fieri vllo modo non posset, vt legitimè quispiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus suis accepisset. Nec perperàm quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæque instituta vilescunt, & dilabuntur, variísque fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: multóque aptiores ad quamcumque artem capessendam, exercendámque sunt ij, qui à parentibus suis, vnà cum generationis primordiis contraxerunt quandam veluti inclinationem, propensionémque in eam ipsam artem, cui postea indulserint: quàm quibus natura & mens, ob diuersam genituram, ad contraria inclinatur. Quare sæpe soleo admirari, cùm ad cudenda numismata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui sunt, & industrij, moribúsque integerrimis præditi: cur ad conseruandam, instaurandámque salutem hominum (quæ quibusvis gemmis & margaritis longè preciosior est) vt deligāt quidem inculpatissima ingenia, eísque solis prouinciam adeò periculosam committant: abigant autem illos à tam sacro & heroïco munere, qui ad aurigandum vel remigandum sunt, potiùs quàm ad medendum, aptiores, non sint æquè soliciti. Hoc siquidem maximè sua ipsorum intererat. Vt igitur ad Hippocratem redeam, ille omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobísque volumina octoginta reliquit, quæ incomparabilem doctrinam eius, vitǽque innocentiam, testātur. Eum postea secuti sunt Diocles Caristius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratúsque ex filia Aristotelis genitus: qui antistites Rationalis sectæ extiterunt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt, Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui sanè dissidebant à Rationalibus, quòd illi quidem ratione simul & experientia vterentur ad inuestiganda præsidia, morbis ipsis congruentia: hi autem solo vsu contenti essent, eorum quæ aliàs obseruauerant. Ab vtrisque recesserunt ex æquo Methodici nuncupati, causarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autem hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempè astrictum & laxum: sic vniuersas curationes ipsorum, ad duas similiter: astrictionem videlicet eorum quæ laxa essent, & relaxationem illorum quæ astricta. Auspicia huic sectæ dedit Themison Laodiceus: absoluit autē eam Thessalus ille Trallianus, qui pollicebatur se edocturum artem ipsam accuratissimè, vel sex mensibus tantùm. Post quos omnes tandem Galenus secutus, Medicinam in tot sectas diuulsam, lacerámque

cerámque suæ integritati, atque nitori restituit: explodens quidem omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, dirámque exercebant tyrannidem: reuocans autem Hippocraticam rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eámque & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinem insitam, atque sublimitatem, adeò allicit omnium studiosorum animos, vt qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Cæterùm cùm ob crebras digressiones, quas facit, dum prauas opiniones aliquantulum morosè refellit, nonnulli quibus cordi est breuitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm vtilem vniuersis, me facturum existimaui, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutum meum mirum in modum promouit, ac veluti concalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudinísque tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo feruet sapientiæ incredibili amore, numquam destitit me hortari, monere, instigare, & (vt ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam prouinciam difficilem, ac meis humeris imparem, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehementia. Quantum verò laboris exhauserim, dum huic saxo voluendo incumbo, nemo æquè nouit, ac tua Celsitudo, Antistes Reuerendiss. sub cuius vmbra & auspiciis omnia fuerunt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atque difficultate, perpendere Lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrum partum in lucem ædi, citra enixus atque conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidem, instaurare deprauata exemplaria, tam Latina, quàm Græca: dein ea mutuò inter se conferre: postea lapsus omnes corrigere, lucémque obscuris sententiis addere: demum succum omnem, atque medullam elicere, eámque digerere in ordinem: ac denique vniuersos locos communes, præcipuásque sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum, nec finem fecero. Perpetuò autem summa cum religione curauimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni non esset: aut ex doctrina illius quippiam relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem. Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotauimus, quo videlicet, Lector admonitus, posset, si quando vellet, codices græcos consulere, iudiciúmque suum interponere. Ex annotationibus margini apposi-

tis, quæ esse vice scholiorum possunt, conflauimus copiosissimum Indicem, vt omnium rerum & sententiarum, quæ præcipuæ in Galeno habentur, lectori ad manum larga semper copia suppeteret. Porrò vniuersum opus in quatuor sectiones, siue classes, digessimus: quarum prima quidem continet ea omnia, quæ ad artis constitutionem, humanique corporis fabricam atque compositioné pertinét. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalémque medendi methodum, ambit. Quarta denique vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atque compositorum. Harum autem nostrarum lucubrationum eam partem consecrare T. C. statui, quæ vt lectu iucundissima est, sic in se veram philosophiam, adeóque (si Galeno credendum sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio, meditatióque assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostram erga Deum fidem, propensionémque multùm adaugeat, ac veluti concalfaciat. Nam cognitis iis perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximam admirationem, commendationémque sui, omnium animos reuocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atque firmissima spes, e uestigio succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiam: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras vniuersi partes, sibi inuicem cedere, & suum amare quæque ordinem, æquabilitatémque seruare geometricã, nemo tam cæcutiens est, qui non cernat. Vnde ab ambitione, possidendíque libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam non vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem: cùm didicerimus hominem esse portiunculam vix perceptibilem vniuersi, cunctáque si genita sint, etiam corruptioni esse obnoxia.

Vt verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T. C. eædem me causæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omnium studiosorum animos, Pater obseruandiss. nempè singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilísque omnium linguarum, artium, atque disciplinarum peritia. Eo siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, vt quarum vnam tantum aut alteram, vel optima quæque ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possunt, eas omnes disciplinas, non per transennam (quod aiunt) aut primoribus degustandas labris, sed consummatè, integréque tibi esse indipiscendas putares. Quem feruorem, ac diuinum affectum animi, adeò labore improbo, vigi

bo, vigiliſque immenſis fouiſti, vt non modò tui voti compos, ſed promptuarium etiam omnium Muſarum, quid dico promptuarium? imò ſacratiſſimum quoddam templum, nobis euaſiſſe videaris. In quo quidem, ſi Latinæ, Græcæ, atque Hebraicæ linguæ puritatem, ac proprietatem requirat quis: ſi artium omnium liberalium ornatum: ſi Iuriſprudentiæ, Theologiæque veluti ſummum apicem, vniuerſas inquam has ſcientias & facultates reperiet abſolutiſſimas. In quarum ſingulis tam feliciter es verſatus, vt ex æquo omnes didiciſſe videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò, tanquam per gradus quoſdam, te ad maximum dignitatis faſtigium pari amoris viciſſitudine promouerunt, vt primò quidem, dum egreſſus pueritiæ fines vix eſſes, cum maximo bonorum omnium applauſu creatus fueris Gymnaſiarcha celeberrimæ Academiæ Salmaticenſis: quam ita ſingulari prudentia tua, & conſilio rexiſti, vt eorum qui eo in munere te præceſſerant, gloriam prorſus obliteraueris. Haud multò pòſt factus es Toletanæ Eccleſiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantopere in Hiſpaniis illuſtris ſit, nemo eſt qui viuat & neſciat. Nec interceſſerunt multa menſium curricula, quin iam Epiſcopus Caurienſis euaderes. Quod paſtoris tam inſigne munus, adeò piè religioſéque hactenus ſemper adminiſtraſti; vt ſi cæteri Eccleſiaſtici proceres eandem, quam tu, viam ingrederentur, non tot cladibus hodie afficeretur Eccleſia: non tot indies ſauciaretur vulneribus: ſed ſemper contra hoſtes ſuos præualeret. Poſteà verò PAVLVS III. Pont. Max. fama tuarum virtutum adductus, à Deóque ipſo inſpiratus, te vltrò (vt ſolet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum ampliſſimorum cenſuit eſſe accerſendum. Inter quos adeò ſplendes & fulges, vt de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræſentiarum de antiquiſſima & nobiliſſima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa vniuerſo innoteſcit orbi: & animus nobis eſt perſequi, non quæ natura tibi, ſed quæ virtutes tuæ præſtiterunt. Vt autem reliqua expediam: quemadmodum ingenuiſſimus iſte animus tuus Muſarum omnium delubrum atque ſacrarium eſt, ſic ædes tuæ ſemper Academia quædam hominum doctiſſimorum quam abſolutiſſima exiſtit: quos adeò ſemper foues, auges, cohoneſtáſque muneribus, vt eruditis tantùm viris natus eſſe videatis. Quam ſanè tibi inſitam, cognatámque in ſtudioſos omnes benignitatem, abundè etiam ſum ipſe expertus: quippe cum me anno quadrageſimoſexto ſupra milleſimum, ex Germania redeuntem, vbi primum attigi Romam, quam munificentiſſimè exceperis, exceptúmque præfeceris curæ valetudinis tuæ, ac poſtea indies magis

ã 4 ſumma

ſumma liberalitate locupletaueris. Hæc itaque omnia adduxerunt me, vt haſce mei ingenij primitias, calore ſplendoris tui confectas, ad maturitatémque perductas, Tuæ Celſitudini offerrem. Tuæ igitur partes erunt, Pater Ampliſſime, eorum meditationes contra maledicorum morſus defendere, quos in tutelam tuam recepiſti quambenigniſſimè. Vale. Venetiis, ex ædibus illuſtriſſimi Domini D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac inſigni Republica Cæſarei Oratoris circumſpectiſſimi. XV. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ISINGRI

ISINGRINIVS, CANDIDO LECTORI.

CVM GALENI *Epitome, quam nunc tibi exhibemus,* Amice Lector, *nobis multis nominibus à doctissimis in arte Medica viris commendaretur, nósque diligentius re perspecta, omni laude superiorem eam comperissemus, statim prælo subuciendam, atque in rei Medicæ incrementum, longè latéque propagandam censuimus. Cùm enim* GALENVS *medendi artem, ab* Hippocrate *haud satis explicatam, multis modis excoluerit, eámque explicarit, ornarit, absoluerit: atque ob illam quidem admirãdam suam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, magno studiosorum, ut par erat, exciperetur applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est incommoda) nonnulli à lectione eius deterrerentur:* ANDREAS LACVNA, *Medicus, & Equestri splendore, & doctrinæ præstantia clarus, ut ad votum eo omnes uterentur, uniuersa viri illius opera in exiguum quoddam corpus, verùm integrum, & admodum succulentum, ea fide & diligentia contraxit, vt ex iis quæ ad artem spectant, aut quoquo modo rem Medicam iuuare possunt, prolixis tantùm digressionibus, quibus prauas aduersariorum opiniones morosè refellit, resectis, nihil prorsus omiserit, planéque ita adornarit, vt iis etiam qui immensa eius autoris volumina indefesso studio quotidie euoluunt, haud mediocrem vtilitatem sit allatura. Exemplaria porrò tam Latina quàm Græca deprauata, passim instaurauit, contulit, lapsus omnes correxit, lucem obscuris sententiis addidit: & vt ego quoque verba in compendium conferam, succum omnem atque medullam elicuit, in ordinem digessit: locos denique communes vniuersos, præcipuásque sententias omnes, lucis maioris gratia, ad margines annotauit. Hos itaque tanti viri conatus, publicæ vtilitatis magis, quàm auræ popularis captandæ gratia susceptos, ac multis tandem vigiliis laboribúsque perfectos, summa gratulatione prosequi, amplectique te decet, quò & plura, æquè tuis studiis prouehendis idonea, elaborare pergat: quod certè sedulo facit, quemadmodum sub finem sui de ponderibus, ac mensuris medicinalibus libelli testatur; quem ob multiplicem pharmacorum à Galeno traditorum vsum, in calce operis attexuit. Vale, ac fruere.*

AD

AD LACVNAM.

Debemus tibi plurimum LACVNA,
Quicumque egregias amamus artes,
Et Coi ſtudiis Senis tenemur.
Tu quicquid pater aſſerit Galenus
Verſu multiplici & laborioſo,
Paucis contrahis, explicáſque chartis,
Et ſuum ſtatuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non fruſtra tibi contigit LACVNA,
In re difficili, & parum expedita,
ἁπάντων μέτρον ἐμμέτρειν ἄριστον.

PYRRHVS.

GALENI PERGAMENI VITA, CVM EX IPSO GALENO, TVM EX HIERONYMO GEMVSÆO, ALIISQVE variis autoribus, per ANDREAM LACVNAM, Medicum, militem sancti Petri, summo studio collecta.

NON possum non excandescere in viros quosdam nouarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modò apud varios historicos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam vt complura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundum genera, apertissimè patriam suam Pergamum esse testatur, hunc in modum pronuncians: Hoc medicamentum non ex eorum numero est, quæ à me primùm composita sunt: sed iam annis multis antè, à Rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminum studioso, &c. Similiter libro secundo de Pharmacorum compositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontium & niuis, multa Romæ est vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atque ad hanc rem nostrum Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, &c. Fuit autem Pergamus Asiæ ciuitas nobilissima, ingeniorúmque optimorum altrix: quæ diu quidem sub regibus Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legibus paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur; contrà quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notam, passim nomen patriæ commutant. Porrò patrem habuit diuitem, Niconem nomine, geometram & architectum insignem, studiísque philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatem, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicissima, admodúmque circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, vt vel ex leui occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus contumeliosè cum Nicone viro suo contenderet, quàm Xanthippe, nequissima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandísque animi affectibus. Fuit autem Galenus vsque ad annum decimumquintum, arithmeticis, grammaticis, logicísque disciplinis sub Nicone patre institutus: ad quas quidem capessendas, adeò erat natura promptus, vt vel ex primis illis auspiciis, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, seuerioráque promotus mathemata, audire philosophos optimos quosque cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, vt rectè consuleretur filio, explorabat pater, assi

ter, assiduè ad illos vnà cum eo ventitans. At verò vbi iam annum decimum-septimum attigit, euidenti patris insomnio admonitus, studiis Medicinæ se dedidit, eíque adeò strenuam nauauit operam, vt pauculis quidem annis, facilè cõmilitones omnes, postea verò etiam præceptores suos superauerit. Quem feruorem augebat summa liberalitas patris, largè illi omnia suppeditans, quæ ad studia eius videbantur ex vsu fore. Sæpe siquidem ob inopiam & egestatem optima quæque ingenia elanguescunt, & collabuntur. Nam, vt rectè ille monuit Poëta,

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi, &c.

Præceptores habuit in philosophicis & Medicis Musis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Post quos Numesiano Corinthi sedulam operam dedit. Cæterùm quamuis eorum omnium amantissimus esset, eósque ceu parentes quosdam summa reuerentia obseruaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior esse, quàm veritatis ipsius studiosior. Quocirca nec sectæ vlli se addixit: & ob id sæpe hominum rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberum, vtpote ab hæresi nulla occupatum. Postquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo discere quicquam posset: maximéque expedire Medico existimaret, varias orbis oras ac regiones lustrare, omnimodásque hominum temperaturas, ac vires medicamentorum cognoscere, incredibilis tandem incessit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam se contulit. Qua in vrbe cùm aliquandiu hæsisset, totámque Ægyptum illi adiacentem lustrasset, ad Palæstinam Syriæ, exportandi opobalsami gratia, contendit. Nauigauit etiam in Lemnum insulam, necnon in Cyprum, vt ex illa quidem, sphragidem terram: ex hac autem, cadmiam, pompholygem, diphrygem, aliáque metallica innumera, in vsum Pergamensium adueheret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamenta quæ attulerat, amicis est impertitus, vt de illis periculum facerent. Posteà verò ex omni natione curabat sibi asportari pharmaca exquisitissima, habens suspecta ea omnia, quæ ab institoribus venderentur. Cognita igitur summa peritia illius, atque in curandis ægris rara quadam dexteritate, Pontifex Pergamenus prouinciam gladiatores curandi soli ipsi credidit, quum vix annum vigesimum-nonum attingeret: quod sanè munus antea iis tantùm delegabatur, qui ætate, ac longo rerum vsu prouecti essent. Cæterùm non diu illic commoratus, quòd seditio quædam esset inter Pergamenses oborta, Romam profectus est: vbi ob incomparabilem doctrinam suam & probitatem, fuit statim notus & familiaris totius ciuitatis primoribus. In primis siquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborantem quartana triplici, ob pessimè administratam theriacem ab aliis Medicis, iámque ingrauescente ætate, ac media hyeme, restituit, tempestiuo vsu eiusdem antidoti adhibito: prædixítque omnia quæ euentura essent: id quod nomen illius, existimationémque per totam vrbem plurimum auxit, sic tamen vt inuidia pari etiam gradu cresceret. Postea ad Iusti vxorem vocatus, quæ absque manifesta occasione consumebatur, ex pulsu eam non modò

amare,

amare, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Simili etiam industria diuitis cuiusdam seruum, non ex morbo, sed metu, quòd eorum quæ administrauerat, pro dignitate reddere rationem non poterat, contabescere agnouit. Restituit etiam Boëthi vxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem solicitudinem, aureos quadringentos, æquipollentes mille coronatis solaribus, Boëthus ad illum misit, ipsúmque per totam vrbem summis laudibus extulit.

At verò annum iam tricesimum-septimum agens, vbi audiuit patriæ seditionem sedatam, partim quidem, vt suos necessarios inuiseret, partim vt Romanorum Medicorum declinaret odia & insidias, simulans se proficisci in Campaniam (ne fortè ab amicis detineretur) reuersus Pergamenum est. Sed non multo interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, reuocatus, eo nomine vt sequeretur expeditionem, quam instituerant aduersus Germanos, Romam inuitus rediit. Quò dum peruenit, multis tandem precibus impetrauit à Marco Aurelio Antonino (qui æquus, pius, facilis, & clementissimus erat) vt liceret sibi manere Romæ, expectatéque illic reditum ipsius Antonini à bello: intelligens nimirum quantopere abhorrerent Musæ ab strepitu armorum. Memor autem prauitatis Medicorum atque philosophorum Romæ degentium, quamdiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, sese continuit, qui extra vrbem educabatur sub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, vt si quando puer ægrotaret, Galenum accerseret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimum ocij nactus, varios commentarios conscripsit, ad philosophiam Medicinámque spectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulsu agnouit faucium inflammationem causam illius extitisse: ac proinde congruis remediis vsus, à phlegmone & febre confestim eum liberauit. Qua ex re Faustina matrimonio Imperatori coniuncta, cœpit Galenum ipsum laudibus vsque ad sydera euehere, aliísque omnibus anteponere: quæ tamen commendatio, apud præcipuos Medicos illum magis exosum reddidit. Sexto etiam, alteri ipsius Imperatoris filio, quum similiter in febriculam incidisset, prædixit crisim, ac tum horam, tum solutionis modum, tum recidiuam.

Postea autem, quum reuersus ex bello Marcus Aurelius, crederet se aliquando febrire, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis illi adesse putarent: ascitus Galenus, iussúsque arteriam contingere, dixit se nihil tale percipere, sed potius à cibo assumpto eius ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, significauit ter repetens: Ita est vt dicis, Profectò idipsum, vt dixisti res habet. Ventriculum igitur fouens nardino, bibénsque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus, Galenúmque postea magnopere commendare non desistebat, eum Medicum præstantissimum esse, ac tum virum ingenuum, tum summum philosophum prædicans. Nec verò argumentum vulgare Galenianæ doctrinæ, atque morum inte-

gritatis eſt,quòd à Marco Imperatore,omnium qui illum præceſſerant, iuſtiſſimo ſimul & ſapientiſſimo, quíque ob ſingularem ſapientiam ſuam eſt nomen Philoſophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, aſcitúſque in ſuorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipſum Imperatorem,quum ſingulis diebus vteretur theriace,quam ſumma fide præparabat illi Demetrius, primarius Medicus, poſtea vita Demetrio functo, ſoli crediciſſe Galeno antidoti ipſius compoſitionem: Antonino è viuis ſublato, ſucceſſit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum Reipubl.vtpotè iuuenis omni pollutus libidine,omníque flagitiorum genere obſeſſus atque contaminatus. Quo quidem imperante ceſſauit compoſitio atque vſus theriaces, vt aliorum omnium optimorum inſtitutorum: donec poſtea Imperator Seuerus inſtitit Galeno (quem diligebat vnicè) vt antidotum rurſus ipſam in communem omnium vſum conficeret. Quod autem ad Galeni ſalubritatem pertinet, vſque ad annum quidem viceſimum - octauum ſæpius correptus eſt morbis: reliquum verò ætatis, ſaluberrima victus ratione vſus,ſeſe conſeruauit ſaniſſimum, ita vt nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia ſua, moribus innocentiſſimis præditus, adeóque blandus & mitis, vt numquam propria manu famulos verberarit, ne lapſos quidem: ſed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata ſemper eorum correxerit: iraſcentis impetum nihil differre ab inſania & furore prædicans. In diſputando tamen adeò grauis atque ſeuerus extitit, vt numquam non ſuis antagoniſtis pudorem, ſibi gloriam maximam conciliarit. Prætereo admirandam illam docendi facilitatem, puritatem atque elegantiam ſermonis, ſententiarum pondus & altitudinem, creberrimam hiſtoriarum atque exemplorum copiam, ſummum denique diuidendi, demonſtrandíque artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expreſſit, adeò illam oratione exornauit, vt verus interpres eius ſolus ipſe dici mereatur. Fuit porrò adeò conſtans atque inconcuſſus animo, vt ob nullam fuerit vnquam rerum viciſſitudinem conſternatus: ſed fortunam & infortunium, honorem & contumeliam, ſanitatem & morbum, pari ſemper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram ſic perpetuò neglexit, vt ne libris quidem ſuis præſcribi ſuum nomen ſit paſſus. Quippe multitudinis laudem, commodum inſtrumentum nonnullis viuentibus aliquando eſſe dicebat: mortuis autem,nihil omninò prodeſſe: imò verò nec viuentium quibuſdam: quum eis qui plurimum philoſophiæ indulgerent, non paruo impedimento eſſet apud vulgus fama, ipſos videlicet à rebus pulcherrimis plus iuſto tranſuerſos auferens. Quocirca, ceu diuino quodam afflatus numine, vulgarem illam gloriam contempſit, veritatíſque ſolo ſtudio flagrauit, nullam eſſe nec honeſtiorem, nec diuiniorem poſſeſſionem exiſtimans. Tam ſtudioſus autem fuit humanæ ſalutis, vt quum vel maximè optaret inſignem illam ſapientiam, atque doctrinam ſuam facere vniuerſis communem, veritus tamen fuerit exprimere, deſcriberéque pharmaca

deleteria,

deleteria, ne quis fortè pessimus sycophanta in perniciem nostram illis abuteretur. Quo etiam nomine varios modos adulterandi medicamenta, sibi notos suppressit, ne videlicet ansam & occasionem circumueniendi nos imposturis, daret flagitiosis & fraudulentis hominibus, si qui id genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amorísque argumēta complura, in deos, in parentes, in patriam, in artem ipsam, in vniuersum denique humanum genus. Dei quippe iustitiam, vim, & prouidentiam agnoscit, suspicit, maximáque cum reuerentia admiratur, quum aliàs, tum præcipuè in commentariis de vsu particularum humani corporis, quos tanquam Hymnos quosdam, Deo consecrauit: hoc esse sacrificium illi acceptissimum censens, non si ei hecatombas, victimásque offerret quispiam cruentas, aut casiam & thura accenderet, sed si mysteria illius, operáque primùm quidem ipse cognosceret, expenderétque, postea verò aliis communicaret: in quorum ignoratione profitebatur summam impietatem consistere. Iam verò parentis sui cùm in aliis plerísque locis mentionem honorificentissimam faciat, tum vel maximè in commentario de cognoscendis, curandísque animi affectibus, illum commendat vnicè: quod sanè opus, veluti encomiasticum paternarum virtutum est. Patriam autem, conciuésque suos, tanto est prosequutus amore, vt quò eorum vsui inseruiret, fauores Imperatorum, amplissimáque stipendia neglexerit: idque meritò. Nam quum maiori ex parte nemo sit patriæ acceptus (sic siquidem natura comparatum hominibus est, vt peregrina quidem & aduentitia ingenia admirentur: sua verò, domesticáque, ob familiarem vsum, despiciant) Galenum certè Pergamenses tam studiosè colebant, & obseruabant, vt ipsum & seruatorem suum, & Patrem patriæ, omnes communi ore vocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat sedulò, vt suorum ciuium rectè valerent corpora, sed quemadmodum legislator atque philosophus summus, etiam erat solicitus, vt eorum animi optimis documentis instituerentur. Quorcirca varios commentarios conscripsit, ad excolenda iuuentutis ingenia admodum salutares. Conciliauit autem sibi maximè plebis animos, quòd medicamentis simplicibus, vulgaribúsque, & quæ minimo negocio parari apud quemuis possent, plurimum vtens, eorum quos suscipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac nostra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximij, qui vt admirandam suam illam sapientiam ostentent, adeò miscere sacra profanis assolent, vt quem morbum facilè depellere posset interdum radicula vnica commodè administrata, eum sæpenumero varia indigestáque, ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foueant, adaugeant. Quòd si æger fortè bona quadam fortuna sua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, necessum haud dubiè est, si tenuioris fortunæ is sit, in alium rursus morbum, priori longè grauiorem, incidat: videlicet egestatem extremam: quum nimirum pro tot gemmis & margaritis, vel (quod plerumque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, satisfacere pharmacopolæ vrgenti non possit: ac proinde si quid reliquum illi suppellectilis fuit, totum id exponatur sub hasta, co-

gatúrque tandem miser, exosam habens vitam, medicinam, & medicos, in angustiam maximam rei familiaris adactus, vnà cum vxore & liberis, fame acerbissima contabescere: cui quidem præstitisset longè, si seruatus non fuisset. At Galenus noster, id genus aromatariis, institoribúsque, non indigebat: quippe qui propria manu singula medicamenta conficeret, confectáque officiosissimè semper ægris administraret: in egenos interim non exiguam suarum facultatum portionem erogans: artémque ipsam, non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, sed propter solã virtutem, piè simul & religiosè exercens. Fuit autem erga ægros semper moribus placidissimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, vt vel solo sermone videretur eos restituere. Quæ sanè gratia & venustas maximè desideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aspectu, fastidiendóque, vt ex quartana simplici duplicem suo accessu reddant, solóque visu, basiliscorum instar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admouit aut propinauit Galenus, cuius prius in seipso non fecisset periculum. Quæ omnia reddiderunt illum semper adeò inculpabilem, vt calumnia in ipsum moliri nihil vnquam potuerit. Scripsit autem Attico sermone & purissimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, sed etiam ad Philosophiam, grammaticen, rethoricen, mathematicen, atque geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, simúlque omnes Bibliothecæ Palatij, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidêre. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus versantur, non secus suspiciuntur ab vniuersis, quibus mens falsis dogmatis corrupta & deprauata non est, ac si planè diuina oracula sint, ex tripode pronunciata. Nam qui in sophistarum scholis sunt alti, nugísque & paralogismis referti, iis certè nec placet, nec prodesse vera Galeni doctrina potest. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quispiam solido alimento nutrierit, eò magis læserit: sic animum opinionibus prauis imbutum, nisi prius ab eis expurgetur, ne Musæ quidem ipsæ recta docere possint: id quod fuisse in causa videtur, vt Galenus semper in operibus suis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, postea verò ipsam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ sua semina mandet, spinas, herbas, sentes, radicesque omnes euellit, omniáque breuiter, quæ possint tritici germinationem extinguere. Fuit autem tam acris & vehemens in refellendis aliorum tam Medicorum, quàm philosophorum erratis, tantúmque valuit suadela, vt eorũ quos persequutus est, vniuersa scripta perierint. Hippocratem verò ita semper & reuerebatur & colit, vt passim eum & prudentissimum, & sapientissimũ senem, summúmque Medicinæ parentem, autorémque & largitorem bonorum omnium institutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodũ Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptásque, aut rupib. inuias, refecit, instaurauítque, quò facilius peruadi possent: sic etiam fatetur se non quidem artem condere (quam laudem tamen iure sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inuentam, incultam tamen & asperam,

ram, explanare, vt ab omnibus intelligi, ac percipi queat. Vixit sub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cæsaribus. Præcipuè tamen Marco Aurelio Antonino fuit summa familiaritate coniunctus. Quo extincto, tametsi postea esset Seuero Imperatori acceptissimus, detineri tamen diu apud vrbem Romam non potuit, quo minus in dulcissimam sibi patriam reuerteretur. In qua quidem iam factus septuagenarius, imperantéque eodē Seuero, requieuit, magnam apud homines gloriam consecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, si CHRISTI institutis, cuius semel atque iterum meminit, credere atque obsecundare voluisset.

Sunt tamen qui Galenum tradant vixisse annos CXL. Siquidem Ludouicus Cælius, lectionum antiquarum, lib. 16. sic ait: Galenum Philosophum & Medicum singularem, cuius scientissima & plurima extant ingenij monumenta, quæ geminam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum à nonnullis est, CXL. vixisse annos, tantáque in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem numquam comederit, biberítve, nec crudum quicquam gustarit. Vnde sit factum, vt odoriferum semper anhelitum spiraret: sed, quod longè apud me mirabilius est, citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute, quod est in humanis rarissimum.

Magis tamen testimonio Suidæ acquiescendum est, qui sic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς περγαμηνὸς γεγονώς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισάρων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος γεομέτρου, καὶ ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντάξας ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε γραμματικὰ καὶ ῥητορικά, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. ἐβίω ἔτη ο΄. σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἡσύχιον. Quæ sonant: Galenus Medicus celeberrimus, Pergami natus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, geometram, architectúmque. Plurima non in arte Medica tantùm, sed in philosophia etiam, condidit: imò verò, & in grammaticis, rhetoricísque. Quæ quidem quòd omnibus obuia & notissima sint, non videtur mihi operæpretium, vt recitentur impræsentiarum. Vixit annos LXX. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, serenúmque significat.

VITÆ GALENI FINIS.

SVMMA PRIVILEGII
REGIS CHRISTIANISSIMI.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum est, ne quis in locis ditionis eius, intra proximos annos decem à die impressionis primæ inchoandos excudat Librum, qui inscribitur, EPITOME GALENI, & HIPPOCRATIS per LACVNAM, præter Ioannem Caffin, & Franciscum Plaignart, Bibliopolas Lugdunenses, aut illos quibus ipsi ius fecerint. Prohibitum insuper eadem authoritate Regia, eundem Librum extra Regni huius limites imprimendum curare, sine consensu præfatorum Ioannis Caffin, & Francisci Plaignart. Qui secus faxit, fiet obnoxius pœnis in originali diplomate expressis, librorum videlicet, necnon mille nummorum aureorum jacturam patietur, prout in literis in gratiam præfatorum Bibliopolarum expeditis denunciatur. DATVM Lugduni, die 1. mensis Septembris, anni millesimi sexcentesimi quadragesimi secundi.

Signatum,

De mandato Regis,
MYTHON.

Hic Liber emersit è prælo, die 8. Maij, anni 1643.

ELENCHVS

ELENCHVS LIBRORVM GALENI, QVI in quaque sectione habentur, cum eorundem Interpretibus, quorum versiones, dum Epitomen conderemus, sequuti sumus.

Primæ sectionis libri.

Secundæ sectionis libri.

De

Tertiæ ſectionis libri.

Quartæ ſectionis libri.

AD LECTOREM.

NIL te remoretur, Amice L E C T O R, *vbi quædam loca aſteriſcis notata occurrerint: Hæc quippe ab aliis authoribus aliter quàm à noſtro* L A C V N A, *ex Græco in Latinum verſa, ſed non iuxta legitimum Galeni ſenſum,ab eodem* L A C V N A *reprobata fuere. Vnde & eadem ipſa in calce huius libri ſubiungere ſuperfluum duximus. Idcirco autem aſteriſcis notata vt, ſi libuerit, penes ipſos translatores repetere poßis; hanc verò legitimam verſionem ad præſens inoffenſo pede percurras.* V A L E.

GALENI

GALENI PERGAMENI
EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

Brutis inesse rationem reconditam.

TAMETSI animalia bruta non habeant rationem illam enunciatiuam, sermocinatricémue, qua nos ipsi præditi sumus, eam tamen quæ secundùm animam intelligitur, quam ἐνδιάθετον vocant, hoc est, * rationem intus delitescentem, fortasse nobiscum habent omnia communem, licèt alia magis, alia minus. Cæterum cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quàm institutione contigisse videntur artes) solus autem homo scientiæ capax, quancunque velit artem percipiat, ac tum ea quæ subter humum, tum ea quæ supra cælos sunt, contempletur: ac denique omnium bonorum maximum, nempe philosophiam, sua sibi paratit industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat. Quare longè turpissimum est, hanc ipsam rationis vim, quæ nobis inest communis cum Diis, negligentes, caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ committere, quæ plerunque bonis viris posthabitis, quorum oportebat haberi rationem, locupletat indignos, ac ne id quidem constanter, sed tantisper donec, pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quam deam qui infelices sequuntur, omnes infeliciter pereunt. Contrà verò qui Mercurio, rationis domino, omnísque artis auctori, se addicunt, nunquam destituuntur ab eo, sed quandiu sequuntur illum, semper eius prouidentia, patrocinio, & splendore fruuntur. Qui igitur pendentes ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinas, ceu virus, toruè intuentur, & cùm interim equos ipsos & canes artium exercitiis erudiant, famulum autem ignauum, nulliúsque peritum artis, nullo pretio dignum existiment, curent præterea & agros, & cæteras possessiones, vt quæque sit quamoptimè exculta, solos seipsos negligunt, abdicántque ab omni liberali instituto, ne hoc quidem intelligentes, animam habeant nec ne, an non ij, quamuis Crœso ditiores sint, omnium abiectissimi existunt, contemptissimísque famulis similes? Eiusdem farinæ videntur, qui nobilitatem sui generis venditant, atque hinc sibi placentes, erigunt cristas: quamquam non vident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis contemni, quàm obscuro loco natos. Si quidem imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc luctifaciunt, quòd plerique nesciant, qualesnam illi sint. At quos decus & claritudo generis non sinit latère, quid aliud fructus ferunt ex illa nobilitate, nisi vt eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artem se conferat: per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus. Sin minus, suum ipse genus nobilitabit. Sed nec ob elegantem corporis formam, quæ nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi venustatem negligere, quæ tantò illa dignior & excellentior est, quantò ipse animus corpore videtur esse quippiam præstantius. Oportet itaque adolescentem suam ipsius formam ad speculum contemplari: qui si se conspexerit facie pulchra, aduigilandum est, vt talis sit etiam animus: existimétque vehementer absurdum, in formoso corpore animum habitare deformem. Rursus, si se viderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, vt elegantem efficiat animum, quò audire possit illud Homeri;

Est aliquis cui forma parum sit corpore felix,
Sed comptis formam verbis Deus ornat, &c.

Quòd autem nec ipsa Athletarum professio, quæ pollicetur maximum robur, gloriámque apud vulgus conciliat, etiam componi debeat cum artibus homine libero dignis, vel hinc nobis licet colligere, quòd cùm variæ sint bonorum species, quæ natura hominibus insunt, puta quæ ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates exteriores spectant, nullam harum Athletæ, ne in somniis quidem, agnoscunt. Si quidem quod ad primam attinet, animam habeant nec ne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, vt illam sciant esse rationis participem. Etenim cùm semper maximam vim carnium, sanguinísque coaceruent, habet animam suam veluti multo immersam cœno, vt nihil possit intelligere, verum non minus stupida sit, quàm brutorum animæ. Cùm autem supra modum laborent, supra modúmque (vt dixi) expleantur, manifestum vtique est, eorum habitudinẽ maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippoc. ait, summè bonam habitudinem Athletarum in maximo versari discrimine: affectionémque Athleticam non esse secundùm naturam: meliorem autem esse habitudinem salubriorem. Quibus verbis non solùm negauit palàm eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinem quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, faciléque in diuersum mutabilis. Iam quod ad formam corporis

Marginalia:

* ἐνδιάθετος λόγος.
Bruta esse artium expertia.
Homo solus scientiæ capax.
Homo solus dicitur rationalis, quòd ratione cæteris antecellat.
Ratio nobis inest communis cum diis.
Fortunæ improbitas, inconstantiáque.
Mercurij cõmendatio, ceu omnium artiũ auctoris.
Ineruditorum hominum infelicitas.
Imperitorum infelicitas tãto illustrior est, quanto genus eorum est clarius.
Pulchritudo arte nõ exculta, est inutilis.
Animi venustas præferẽda pulchritudini corporis.
Athletarum professio.
Bonorum species tres.
Athletæ omni genere bonorum sunt destituti.
Athletarum animam esse veluti multo demersam cœno.
Athletarum habitudinem maximè periculosam existere.

Athleticam exercitationé pulchritudini obesse.

attinet, sic illis habet res, vt non solum exercitatio Athletica nihil ad pulchritudinem conferat, verum etiam plurimum obsit, ob ingluuiem illam, qua distenduntur, ac supramodum ingurgitantur. At fortasse nihil quidem ex iis quæ exposita sunt, sed robur sibi vendicabunt Athletæ. Quod per deos robur? aut ad quid vtile? an ad agrum colendum? Perpulchrè igitur vel fodere, vel metere, vel aliud quidpiam, quod ad agricolationem pertinet, possunt. Sed fortassis ad res bellicas valet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens:

Num aduersus hostem præliabuntur, manu
Discos ferentes? Num ne vibrata aspide,
Pedibus citis hostem submouebunt patria?
Nullus profectò: vana sunt hæc,
Vbi cominus ferrum micare cœperit.

Athletarum esse robur inutile.

Ergo inde fortè gloriantur quòd præ cæteris plurimum colligant, coacerventque pecuniarum. At qui videre licet omnes istos æri alieno obstrictos, non solùm id temporis, quo exercent artem Athleticam, verumetiam dum ab ea dimissi sunt. Quanquam ne id quidem præclarum est, ex arte parare diuitias, sed talem potius artem scite: quæ fracta naui, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur euadit perspicuum, ô ingenuissimi adolescentes, nec diuitiis, nec generis claritate, nec pulchritudine formæ; nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberalium artium negligere. Verum enimvero cùm in geminū discrimen ipsæ artes distribuantur, quarum quædam ratione constant, súntque ingenuæ & honestæ: quædam contrà, contemptibiles, quòd corporis laboribus constent, quas sedentarias & manuarias vocant; præstiterit vtique ex priori genere quampiam ediscere. Nam posterius alterum genus destituere solet senectute confectos artifices. Prioris portò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grammatica, & Legum prudentia. Adde his si velis, fingendi, pingendique artificium. Quanquam enim hæ in manuaria consistunt opera, earum tamen exercitatio non eget robore iuuenili. Ex his itaque artibus aliquam eligere conuenit, & in ea exercere optimè iuuentutem, cui mens non sit omnino pecuina: vel præstantissimam harum omnium, quæ quidem iudicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Athletas omnes esse æri alieno obstrictos.

Ars quæ paranda.

Artium diuisio in liberales & sedentarias.

Artes liberales cur aliis sint præferendæ.

Artes liberales quæ.

Pingendi fingendique artes cur liberales dicantur.

Medicinā esse ingenuarum omnium præstantissimam artem.

GALENI PERGAMENI
De optimo docendi genere,
LIBER VNVS.

Doctrinæ genus optimum quod.

Epoche.

FAVORINVS censet illud esse optimum genus doctrinæ, per quod vtranque in partem præparamur. Quam doctrinam Academici vetustiores existimabant desinere in epochen, hoc est suspensam sententiam. Siquidem cùm argumentis contrariis in vtranque partem suo more agitassent aliquod dogma, tandem permittebant discipulis, vt quod verius ipsis videretur eligerent. Cæterùm cùm nonnulla videamur nobis videre, aut aliquo alio sensu percipere, vt in somniis, aut per insaniam: nonnulla item reuera videamus, aut alio quouis percipiamus sensu: hæc quidem posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, credunt ad certam cognitionem pertingere. Quæ verò per somnium, aut mentis errorem apparent animo, ea falsa prorsus existimant. Quod quidē si sic se habere Academici nobis concesserint, deleant oportet è libris suis, quod inibi scriptum est, in rerum iudicio nec sano, esse magis fidem habendam, quàm insano, nec rectè valenti magis quàm ægro, nec vigilanti magis quàm dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum veritatis iudicia confusa erunt: nec ipse præceptor Academicus, neque etiam eius discipulus, poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes disseruntur. Atque hoc ipsum est, quod veteres illi docuerunt, nullum esse datum à natura iudicium homini, quo exactè possit dignoscere: eóque nulla de re pronunciandum esse absolutè, sed de omnibus semper suspendendam esse sententiam. Verum si nobis physicis concedant (vt decet) sensus iam nihil opus habebimus in vtranque exerceri partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Fauorinum interrogarem, num homini naturalis quædam iudicandi vis insit, quæ sermones veros discernat à falsis: an potiùs ars quædam & ratio sit, vtrunque cognoscendi. Si natura, quî fit, vt non omnes inter nos consentiamus, nec similiter iudicemus? Sin ars est, & ratio, hæc omnium primùm erat discenda. Dein conueniebat ludimagistros variis modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullum adesse nobis veri ac falsi iudicium, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare. Igitur quamuis iudicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullum nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidem naturali iudicio licet credere, vel non credere: ipsum autem per aliud iudicari non potest, cùm nimirum eo cætera iudicentur omnia. Quoniam autem ex ipso naturali iudicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & iudicandi secundùm artem, organa: per quæ quidem alia sibi componunt homines, alia rursus ab aliis composita iudicant: docebo equidem in vniuersum & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quæ iudicabis ab aliis dictos. Nam quod ex sese euidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cæterùm si nihil sit tale, necessum est vt accedat cognitio, quæ aliunde petatur. Etenim si perinde ac in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter acutus omnibus consentaneum profectò rationi est, vt quemadmodum qui cernit acutius, adducit ad id quod videtur, eum cui visus hebetior est: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè, quod intellectui offertur, veluti manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atque hoc quidem est præceptoris officium.

Pyrrhonij.

Academicorū falsum dogma.

Fauorinus obiurgatur.

Iudicio naturali singula iudicantur.

Præceptoris officium.

GALENI PERGAMENI
Quod optimus Medicus idem sit, & Philosophus,
LIBER VNVS.

QVod accidere solet Athletarum pletisque, qui cupiunt quidem in Olympiis victores

euadere

euadere, cæterùm vt id aſſequantur, nihil exercent, curántve, tale quippiam compluribus medicis vſu venit. Nam laudant quidem Hippoc. at medicis omnibus anteponunt: vt autem ſimiles illi euadant, quiduis ſtudio habent potius quàm hoc quippe qui ne legunt quidem illius commentarios, nec ſi id faciant, intelligunt quæ dicuntur: aut ſi quis id quoque conſequatur, non perducit

Speculatiuam artis rationem confirmandam eſſe experientia.

ſpeculatiuam artis ratiooem ad experientiam, vt confirmet quod didicit. Quorum ſi deſit alterutrũ, neceſſum eſt ſui vniuerſi ſtudij atque inſtituti fine fruſtretur. Nullum autem nunc naſci, qui natura ſatis compoſitus ſit ad percipiendam artem tam familiarem, támque amicam humano generi, dictu abſurdum videtur, cùm idem ſit nunc mundus qui olim. Probabile tamen eſt, ob prauam educationem, qua hodie inſtituuntur mortales, & ob diuitias virtuti antepoſitas, ita neminem amplius exiſtere, qualis fuit vel Phidias inter ſtatuarios, vel Hippocrates inter medicos. Siquidem fieri non poteſt, vt qui pluris facit diuitias, quàm virtutem, quíque artem non in hoc didicit, vt bene de hominibus mereretur, ſed vt diteſceret, ad proprium artis finem perueniat. Proinde fieri etiam nequit, vt ſimul & pecuniæ ſtudio ſeruiamus, & exerceamus artem tam ſublimem, támque arduam: ſed neceſſe eſt, vt qui vehementius incumbit in

Medicũ oportet varias regiones orbis luſtraſſe.

alterum, alterum negligat. Iam verò cùm oporteat medicum varias regiones orbis luſtraſſe, diuersáſque ciuitatum & locorum temperaturas, ſitus, & conſtitutiones accuratè nouiſſe, vt de illis poſſit iudicium ferre, manifeſtum vtique eſt, qui talis ſit euaſurus, eum debere non modò contemptorem pecuniæ, ſed ſupra modum etiam induſtrium,

Medicum debere eſſe contemptorẽ pecuniã.

atque impigrum eſſe. At fieri non poteſt, vt is ſit induſtrius & impiger, qui inebriatur, qui ſeſe ingurgitat, quíque (vt ſummatim dicam) pudendis tantùm, ac ventri obſecundat. Qui igitur ſo-

Medicus accuratus quis ſit.

brietatis amator eſt, nec minus veritatis amans, hic vetus medicus comperitur. Huic autem cum na-

Rationalis ars neceſſaria medico.

turali, etiam ars rationalis diſcenda, exercendáque eſt: quò ſciat, quot in vniuerſum ſint morbi, & quo pacto cuiuſque ſumenda ſit curationis ratio, qualíſque præterea ſit vniuerſa corporis humani natura: id quod ars ipſa rationalis, ſiue lo-

Medicum debere eſſe & philoſophum.

gica, docet accuratiſſimè. Quid igitur iam deeſt medico, quo minus ſit & philoſophus, quiſquis Hippocratis artem, vt par eſt, exercuerit? Etenim ſi ob dictas cauſas eum in logica ſpeculatione exerceri conuenit: vt verò impigrè perſeueret in exercenda arte, oportet ipſum tum aſpernari pecuniam, tum ſobrietatem amplecti, nimirum om-

Philoſophiæ partes, naturalis, rationalis, moralis.

nes philoſophiæ partes habebit, nempè eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis: atque adeo etiam cum his, eam quæ moralis. Nec enim verendum fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac ſobrietatem ſuſpicit, aliquid abſurdum committat.

Facinora perpetrari, aut auaritiæ perſuaſu, aut voluptatis fallacia.

Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut auaritiæ perſuaſu, aut voluptatis fallacia patrant. Nec arbitror vlla eſſe opus demonſtratione, vt probemus, medicis eſſe neceſſariam philoſophiã ad rectè vtendũ arte, cùm plerunque videamus eos non medicos, ſed veneficos eſſe, qui pecuniç ſtudio dediti, in aliud vtũtur arte, quàm eſt inuenta. Ergo ipſi philoſophiæ nauemus ſtrenuam operam, ſi modò veri ſumus æmulatores Hippoc. Quod quidẽ ſi fecerimus, nihil vetat quo minus euadamus, non dicam illi ſimiles, ſed ſuperiores certè illo, percipientes quidem quæ rectè ab eo ſunt tradita, quæ verò reſtant, noſtra ipſorum induſtria inuenientes.

GALENI PERGAMENI

De Sectis ad eos qui introducuntur,

LIBER VNVS.

PRopoſitum artis medicæ ſanitas eſt: finis, ipſius adeptio. Quibus autem quis vel abſentem ſanitatem recuperet, vel præſentem conſeruet, medicis eſt neceſſarium cognoſcere. Porrò

Medicinæ ſcopus, ſanitas. Medicinæ finis, ſanitatiſ adeptio.

quæ abſentem quidem ſanitatem reſtituunt, curationes & auxilia appellantur quæ verò præſentem

Curationes.

conſeruant, ſalubris victus ratio. Hac igitur de

Victus ratio ſalubris.

cauſa, & ipſam medicinam ſalubrium & morboſorum ſcientiam eſſe, antiqua definitio aſſerit: ſa-

Medicina quid. Salubria quæ.

lubria quidem vocans ea, quæ præſentem ſanitatem tuentur, reſtituúntque deperditam: morboſa verò, quæ contraria his ſunt. Vtraque igitur

Morboſa quæ. Medicum quæ noſſe oporteat.

medicum noſſe oportet. Cæterum qua ratione horum ſcientiam facilè quis conſequatur, non pariter adhuc omnibus eſt confeſſum. Verùm hi experientiam ſolam arti ſatis eſſe affirmant: alijs verò & ratio non parum videtur conferre. Qui

Empirici ſolã experientia ducuntur.

igitur ſola experientia ducuntur, Empirici, & memores nuncupantur: ſicuti Dogmatici & Ratio-

Dogmatici & rationaleſque.

nales, qui vtuntur ratione ad inuenienda remedia. Atque hæ quidem duæ principes ſunt inter medicos ſectæ: altera quidem per experientiam ad remediorum inuentionem feſtinans, altera verò per indicationem. At tum iuuantia, tum noxia Empirici in duas ſpecies diuidunt, quarum primam naturalem appellant, complectentem affectus omnes, qui in corpore citra manifeſtam cauſam oriuntur: ſecundam autem, artem fortuitam, quam eorum eſſe volunt, quæ à caſu ſolent homini ac-

Empiricæ inſpectionis tres ſpecies.

cidere. Ipſius autem inſpectionis Empiricæ tres ſunt ſpecies. Prima dicitur Græcis περίπτωσις, qua-

περίπτωσις.

ſi incidentiam dicas, dum inconſultò ad experiundum accedimus. Secunda, αὐτοσχέδιον hoc eſt, ex

αὐτοσχέδιον.

propoſito, nominatur, quando vel in ſomnijs admoniti, vel alia opinione ducti, aliqui ſponte experiuntur. Tertia denique dicitur imitatrix dum

Imitatrix.

quiduis eorum quæ opem attulerunt, aut noxam, rurſus in ijſdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem vltima ſpecies, ipſorum artem maximè conſtituiſſe videtur. Quia verò occurrunt ipſis Empiricis interdum affectus incogniti, vel quorum non habent ſatis explorata remedia, inſtrumentum quoddam commenti ſunt ad inuenienda præſidia, nempe tranſitum ad ſi-

Tranſitus ad ſimilia.

milia, nimirum ab affectu ad affectum, à loco ad locum, ſicuti ab auxilio ad auxilium. Talis itaque via eſt per experientiam ad artis finem. Qui verò

Rationalium progreſſus.

ratione perficitur, corporis curandi naturam prius addiſci iubet, necnon omnium cauſarum vires, in quas incidens corpus, vel ſalubrius, vel morboſius ſeipſo efficitur. Præter iſta, aëris etiam, & aquarum, & regionum naturæ, & vitæ ſtudiorum, & ciborum, & potuum, & conſuetudinum, opor-

Medicis quæ cognoſcenda ſint ſecundum rationalium hæreſim.

tere medicum neceſſariò peritum eſſe, Rationales contendunt, vt ægritudinum omnium cauſas, & medicamentorum facultates inueniat, ritéque tum ab affectu ipſo, tum à viribus ægrotantis, necnon ab omnibus ijs, quæ recenſui, poſſit indicationes elicere, congruentiáque morbis ſemper accommodare remedia: ſemper contrarijs affectibus contraria præſidia miniſtrans. Cæterum à quibus rei conferentis indicationem Dogmatici, ab ijſdem

Empirici Dogmaticíque differunt.

Empirici obſeruationem eliciunt. Dogmaticus

ſiquidem interdum plus ſanguinis detrahit, ipſa rei natura & ratione ductus: Empiricus verò, quòd in alijs ſi obſeruauerit. In vniuerſum autem, eadem in ijſdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittunt, de modo inuentionis ipſorum interim altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio cauſæ Dogmaticis fit, per quam inueniunt. Empiricis verò inſtituitur recordatio eorum, quæ ſæpius eodem modo obſeruata ſunt. In quibus autem Dogmatici nullum habent accidens manifeſtum, quod cauſam ipſam demonſtret, in his cauſam procatarcticam non cunctantur inueſtigare: vt ſi canis rabidus fuerit, aut vipera, quod momordit, tunc ſanè minimè cicatricem ſtatim inducunt vlceri, ſed potius contrà, particulas quæ circa vlcus conſiſtunt, nonnunquã minutatim præcîdunt, dein verò calidis & acribus medicamentis venenum extrahunt, quod in corpus vnà cum morſu eſt illapſum. Eadem autem medicamenta etiam Empirici applicant, non ipſa rei natura ad illorum inuentionem perducti, quemadmodum Rationales, ſed recordatione ſolùm eorum, quæ longo vſu atque experientia explorarunt. Dogmatici porrò ipſam experientiam accuſant, hi tanquam inconſtantem, alij ceu imperfectam, alij vt artis omnino expertem. Rurſus rationem Empirici, tanquam probabilem quidem, ſed non veram, damnant. Methodici autem (ſic enim ſeipſos nuncupauerunt, ac ſi non etiam priores dogmatici artem methodo pertractandam eſſe tradiderint) non verbotenus cum veterum ſectis certare mihi videntur, ſed multa adhuc artis immotare operat quandoquidem neque locum paſſum, neque cauſam, neque ætatem, neque anni tempus, nec regionem, nec conſuetudinem, nec virium ægri inſpectionem, ſeu naturæ, ſeu habitus, conferre quicquam ad indicationem aiunt, ſed à ſolis affectibus, eius quod confert, indicationem ſatis ſibi eſſe putant. Atque horum ſanè quidam, morborum omnium qui ex victus ratione proueniunt, alij omnium ſimpliciter, duas eſſe communitates, & tertiam quandam ex illis miſtam, oſtendere nobis conantur, aſtrictionem videlicet, fluorémque, atque ex his tertiam diſpoſitionem conflatam. Morbum itaque omnem, vel aſtrictum, vel fluentem, vel etiam ex vtroque complicatum eſſe contendunt. Vtilis autem indicationem, in aſtrictis quidem, laxationem: in fluentibus verò, ſuppreſsionem exiſtere. At in complicatis affectibus, ei qui magis vrget, eſſe occurrendum. Suam autem ſectam definiunt eſſe cognitionem euidentium communitatum, finem medicinæ ſequentium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd iactitent ſe non indigere latentibus, quemadmodum illi. Nec Empirici etiam ſe appellari patiuntur, licet illi quam maximè circa euidentia verſentur, quòd Empirici in euidentibus vtantur obſeruatione, ipſi verò indicatione regantur: quódque illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obſcuris recedant, ipſi verò tanquam ab inutilibus, inanibúſque. Porrò totam artem medendi adeò breuem efficiunt, atque in anguſtum contrahunt, vt non modò in peruulgatis illis ſex menſibus (quibus poſſe doceri eam profitentur) verùm multò eam citius vniuerſam poſſit quiſpiam ediſcere: cùm iuxta eorum decreta, ſat ſit nobis cauſis vniuerſis, tam procatarcticis, quàm coniunctis, neglectis, aſtrictos quidem affectus laxare, fluidos autem ſiſtere, à quacunque illi cauſa proceſſerint: idque nulla habita temporum, ætatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, vel Empirici percipere poſſunt: qui videm planè, quos rabidus canis momordit, ſi ſtatim vlcus ad cicatricem ducatur, prius non adminiſtratis remedijs, quæ ab ipſius cauſæ procatarcticæ indicatione ſumuntur, conuulſos omnes animam exhalare: ſeruati autem, quibus iuxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neque ipſarum cauſarum, neque ætatum, nec temporum, nec regionum, nec denique affectarum particularum indicationes negligunt: cùm experientia didicerint, nec ſenectute confectis, nec item admodum pueris, vel ſi laborent pleuritide, venam ſecandam eſſe. Sub cane autem, & ante canem, laborioſas purgationes exiſtere. Eos qui ſeptentrioni ſubiacent, aut Ægyptum, aut plagam meridionalem incolunt, copioſas & ſemel factas euacuationes non ferre. Qui verò inter hos ſunt medij, manifeſtam ſubinde ex venæ ſectione vtilitatem ſentire. Quinetiam oculum phlegmone obſeſſum, diuerſam curationem requirere, ab ea, quam inflammata auris poſtulat. Quippe acetum cum oleo roſacco inſtillatum, vnice aurium inflammationi auxiliatur. Oculis autem, ſi quis id infundat, haud leuem noxam attulerit. Ad hæc gurgulioni inflammato, ſpinæ Ægyptiæ fructus, necnon ſciſſile alumen, præſentanea remedia ſunt: quibus tamen neque in auribus, neque in oculis vti impunè licebit. Obiicient etiam Empirici contra ipſos methodicos: vbi pars quæpiam aſtricta eſt, non continuò laxandam eſſe: cùm nimirum in ipſius cutis inflammatione, quæ ſponte decubuit, minimè quidem ante totius corporis euacuationem (dum plethora adeſt) laxanda ſit inflammata particula: ſed refrigerantibus potius & aſtringentibus medicamentis admodum comprimenda. Vbi autem corpus vacuatum fuerit, tum demum laxandam eſſe. Atque his quidem cõtra illos argumentis vtuntur Empirici. At dogmatici, quòd tum ſudores, tum vrinas, tum deiectiones alui, atque adeo etiam ſanguinis fluxus per nares quamuis modum naturæ excedant, in morbis contingat oriri vtiliter, conuellunt eorum methodicorum ſententiam, qui ex immoderatis fluxionibus morbos communiter iudicant: nempe in fluore quidem vocantes morbum, vbi humores excernuntur imodicè: in aſtrictione autem, vbi præter naturam ſiſtuntur: curantéſque vtrumque remedio contrario. Nam tametſi illæ excretiones criticæ ſupprimendæ vllo modo non ſint, quia per eas id quod lædit, vacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquam regula, vtuntur, prohibere eiuſmodi accidentia conantur. Cæterùm qui methodici non in excretionibus ipſis, ſed in affectionibus corporum, communitates ſuas collocant (nomine ſi quidem tenus inter ſe omnes concordes ſunt, ſed in rebus ipſis diſſentiunt) quo pacto eas dicere euidentes ſunt auſi, cùm à ſenſibus remotiſſimæ ſint, nec poſſint niſi per ſigna cognoſci? Quod quidem ſi nobis fateantur, in quónam à priſcis medicis diſcrepent, non ſatis noui: nec etiam qua freti ratione, ſex tantùm menſium curriculo, ſe edoctuτos artem promittant. Quippe ad cognoſcenda ea quæ noſtros ſenſus effugiunt, non videtur mihi eſſe opus methodo exigua: cùm præſertim talia indaganti neceſſaria in primis ſit anatomicæ adminiſtrationis cognitio, ac tum naturalis ſcientia,

tum

Morſus rabidi canis curatio.

Methodici multa artis immutãt opera.

Methodici à ſolis affectibus indicationes ſumunt.

Methodici cõſtituunt duas communitates morborum, aſtrictionem atque fluorẽ, ac tertiam ex his conflatam.

Methodicorũ ſecta quid.

Methodici quibus diſtinguantur ab Empiricis & Rationalibus.

Methodici pollicentur ſe totam artem docturos curriculo menſium ſex.

Pueris ſenibúſque nullo pacto venam ſecãdam eſſe.

Vacuationes copioſas qui ferant minimè, quique facilè.

Aurium inflammationi auxiliari acetum cum roſaceo inſtillatum.

Oculis acetum eſſe pernicioſiſſimum.

Gurgulioni inflammato quæ cõferant.

Empiricorum argumenta contra methodicos.

Dogmaticorum obiectiones cõtra methodicos.

tum dialectica exercitatio: vt quæ vniuscuiusque partis propria functio sit, atque eius quis vsus, facilè deprehendat: vtque etiam ex quibus quid concluditur, planè perspiciat, ne sophismatis quandoque aut ab alijs, aut etiam à seipso fallatur. Verùm quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima absurda prodiderunt methodici, pauca aduersus eos dicere est animus, quæ iuuentuti erudiendæ nonnihil vtilitatis adferent. Inflammatio est tumor præter naturam, dolorificus, tactui renitens, durus, & calidus, partem ipsam, quàm antea (contra quàm illi existimant) nec rariorem, nec densiorem, nec etiam duriorem efficiens: sed affluxu humoris supernacui repletam; atque ea de causa distentam. Cuius quidem curatio, euacuatio est humorum: quibus vacuatis, partes laxiores reddentur. Tensio igitur, necessariò comitatur repletas: sicuti laxitas, eas, quæ euacuatæ fuerint, particulas. At densitas & raritas horum neutri sunt ex necessitate annexæ: sicuti nec fluor, nec retentio. Neque enim si rarum quippiam existit, etiam ex ipso quid effluere prorsus necesse est (quid enim si crassum & pusillum fuerit quod continetur?) nec si densum sit, necessariò quodcunque continebit. Nam multum & tenue, etiam per densos meatus diffluit. Præstabat itaque didicisse illos, excerni quod prius in particula contentum est, rarefacto eo quod ipsum continet: & eo quod continetur, attenuato, copiosiorique effecto, & vehementius moto, & ab aliquo exteriorum attracto, vel ab aliquo internorum expulso: non autem ipsam euacuationem referre ad solam raritatem meatuum. Frequenter etiam natura ipsa impetu vehementiori insurgens, quicquid sentit superuacaneum in corpore, expellit, exprimitque. Oculus præterea nonnunquã fluxione affligitur aut copiosiori existente quod fluit, aut etiã tenuiori effecto, aut à natura per eam partem expulso, nihil illis corporibus à naturali constitutione mutatis. Et oportet quidem, si velimus mederi affectui, tenuem fluxum crassiorem reddere, copiosum verò euacuare. Opinari autem inflammationem vnam affectum astrictum esse, & complicatum aliam, quemadmodum opinãtur methodici, deprauati certè est iudicij. At quia ijs, qui introducendi sunt, ista sufficiunt, huic præsenti sermoni iam suum finem imponam.

Inflammatio seu phlegmone, quid.

Phlegmone affectam particulam nec rariorem, nec densiorem, nec duriorem efficit.

Phlegmones curatio.

Tensio comitatur repleta.

Laxitas comitatur vacua.

Excretio quib. modis fiat.

Tenuem fluxionem oculorum crassiorem esse reddendam.

GALENI PERGAMENI

De optima Secta ad Thrasibulum,

LIBER VNVS.

MEdicorum * theorematum singulum atque vniuersum omne theorema, in primis verum esse debet: secundò, vtile: tertiò, iactis fundamentis consentiens: quorum si desit vnum, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim sub comprehensionem omne theorema cadit, eatenus verum sit est necesse. Falsi nanque comprehensio nulla est. Quatenus autem ad finem aliquem vitæ commodum pertinet, eò vtile esse affirmandum est. Quia verò quemadmodum sub vno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & theorema ipsum ad ante iactum principium refertur: ob id omne theorema verum, vtile, consentiénsque, necessariò dicendum. Quare si omne aliud, liquidum certè est, medica etiam theoremata his tribus esse dijudicanda. Igitur quandò quidem nec verum ipsum, qualenam sit, nec vtile, nec etiam consequens, facilè aut æstimari, aut deprehendi possunt, notas horum aliquas, iudicandique instrumenta in primis tradere, pretium operæ fuerit. Ipsum porrò verum, ex orationis cum rebus concordia æstimabitur. At rerum, aliquæ sensibus euidentes sunt, aliquæ sensum latent: Euidentium rursus aliquæ per se innotescunt, vt albus aterque color: aliæ ab alijs euidentiam adipiscuntur vt quæ deprehenduntur signis. Ad hæc, rerum sensui abditarum aliquæ intellectui & perspicuæ sunt, & dicuntur: vt, bis duo quatuor constituunt: aliæ cognoscuntur per ostensionem: vt si dixeris, quo bene vti licet, eodem & abuti. Oportet autem semper sermonem, atque omne theorema ad propositæ rei speciem referre. Iam verò iudicia de rebus sensui euidentibus atque occultis differunt. Quæcunque enim sensui euidentium rerum, per se de seipsis notitiam faciunt, sensu dijudicantur: vt album & atrum. Quare illi medici iure sunt deridendi, qui de rebus sensui euidentibus, sententiam, non sensorijs, sed ferre demonstratione conantur. At euidentium quidem sensui, non autem per se cognitorum, iudex est obseruatio. Præterea, sensui abstrusarum rerum, vt plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta. Ex abstrusis autem sensui, aliqua intellectui perspicua sunt: vt hoc, fieri non posse, vt idem homo Athenis simul atque in Aegypto sit. Aliqua per ostensionem agnoscuntur. De perspicuis intellectui iudicium ex communi omnium hominum conceptione habetur. At quæ ostensione percipiuntur, per consensum ab ijs, quæ ab omnibus conceduntur, dijudicantur. Rursus, consensus dijudicatio in plura diuiditur. Aut enim ex cõsensu cum sensui apparentibus, aut cum intellectui perspicuis, aut cum demonstratis, consensum discernitur. Igitur quo modo verum, & ad iudicium veri ducentia, iudicari oporteat; iam explicauimus. Deinceps de vtili dicamus theoremate. Vtile theorema, cùm ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum, primum quidem comprehendi posse: alioqui inutile theorema redditur. Deinde, ipsius apprehensionem non conuenit vulgaribus esse communem, sed artificibus propriam. Idcirco nanque eos falsos esse nos dicimus, qui sensui euidentia initium artis existimant. Neque enim ex sensui euidentibus ars constituitur, nec per sensui euidentia fit eius traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriuntur, quæ planè sensui subiecta non sunt. Hæc igitur artis principium esse, haud ab re quispiam existimauerit: dico enim theoremata, ex euidentibus sensui nata, quòd principium tradendæ ab sensui euidentibus artibus euadant. Itaque sensui nota, principium inuentionis theorematum esse iure dicentur, principium verò artis nequaquam. Nam artis principia vulgo ignota esse debent, sicuti & ipsæ artes illi omnes ignotæ sunt. Præterea, artium principia traduntur: euidentia autem sensui haud quaquam traduntur. Theoremata nanque aut in sensui notis, aut in ijs quæ ex alijs percipiuntur, aut in his quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt. Quod igitur ex manifestorum sensui, consensu, aut in iis quæ manifesta sunt sensui, ratione inuentum est, & vniuersum prolatum, id appellarunt theorema. Omne

Theorema omne verum, vtile, consentiénsque esse debet.

Falsi comprehensio nulla.

Verum vnde æstimetur.

Rerum differentiæ.

Vtile theorema quomodo dignoscatur.

Ars non constituitur ex euidentibus sensui.

Artis principia vulgo esse ignota.

Artes vulgo esse ignotas.

Theoremata in quibus consistant.

Theorema quid dicatur.

Theorema omne æternum, firmum atque perpetuum esse.

autem theorema, æternum, firmum, atque perpetuum est. Quamobrem hallucinantur illi, qui ab ipsis theorematis medicinam appellari existimant artem coniectatricem: cùm ab actione, & medentium opera, quæ incertum habet euentum, ea coniectrix reddatur. Cæterùm quoniam vtile dijudicandum esse profitebamur, si referretur ad finem, artis finem proponere iam tempestiuum fuerit.

Artium fines diuersi.

Artium igitur aliquæ, ea quæ non sunt efficiunt: vt nauium structoria. Nonnullæ, quæ facta sunt, conseruant: vt nauium gubernatoria. Aliæ vtrunque præstant: vt ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut seruantibus, vnus est consequendi finis modus: ac proinde in his simplex est vtilis æstimatio. At in iis quæ iuxta faciunt, & seruant, non ita facile fuerit dijudicare.

Medicam artem esse factricem simul & conseruatricem.

Ars itaque medica inter eas est, quæ faciunt, atque conseruant: non ob id tamen geminum esse eius finem credere conuenit, & quod non est facere, vtpote sanitatem: & eam quæ est, conseruare.

Medicinæ esse propositum atque finem vnicum.

Siquidem ipsius vnicum est propositum, sanitas scilicet: finísque vnicus, nempe adeptio illius: quamuis modi sint ipsius adeptionis multiplices. Quippe dum submouemus aduersa & noxia, sanitatem acquirimus: dum vitamus illa, præsentem sanitatem tuemur. Quare vtile in medicina rectè æstimabimus, nonnunquam si ad sanitatem accersendam, nonnunquam si ad eam retinendam conferat, nobiscum reputantes. Consecutionem autem ipsam dijudicare oportet ex eo, quòd sublato vno, aliud necessariò aufertur: sicuti & posito, ponitur.

Consequentia quæ dicantur.

Talia nanque consequentia, consociatáque, iure putanda sunt. Neque enim quòd medicinale theorema verum vtiléque sit cognoscere satis fuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis cohærere, consentiréque opus est. Quandoquidem igitur omnis oratio, omnéque theorema, tribus hisce perpenditur: tres autem in medicina sectæ celebres sunt, Rationalis, Empirica, Methodicáque, agè & hisce iudicandi rationibus vsi, earum singulas diligentiùs examinemus, vt syncerae & salutari, cæteris posthabitis, adhæreamus.

Sectæ medicorum tres, rationalis, empirica, methodicáque.

In primis itaque quid inter eas conueniat, & quid cuiusque sit proprium, exponere videtur necesse. Dein autem, singulas ad examen reducere.

Sectarũ trium communia.

Porrò conuenit inter illarum trium sectarum professores, quòd euidentia theoremata vtilia sunt, analogismus, obseruatio, historia, ad simile transitus. Præterea quòd historia sine iudicio non admittenda: quòd instrumenta, & remediorum applicandorum modus ex vsu sint: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iisdem præsentibus malis eadem sint facienda: quod adiectionibus & subtractionibus sanitas conseruatur, atque fugantur morbi: quòd ad materiæ adhibendæ notitiam, experientia potens atque vtilis est. Siquidem quæ nutriunt, & quæ non nutriunt, purgantia & lethalia omnia, experientia comperta sunt.

Methodici & rationales qui côueniant differántque inter se.

Verùm Methodici & rationales eatenus inter se conueniunt, quatenus vtrique vtile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus verò à diuersis accipiunt, eatenus sunt discordes. Siquidem methodici ex euidentibus sensui, vtilia iudicari existimant. At Rationales, ab huiuscemodi quidem minimè, sed ab occultis, hoc est, à causis.

Empirici methodicique quibus inter se sint concordes.

Qua in re etiam Empirici Rationalibus suffragantur. Rursum, hoc loco inter Empiricos methodicósque conuenit, occultum ex euidentibus non agnosci, ex quo conferentium indicatio oriatur. Obiiciunt autem Empirici & Methodici Rationalibus, inutilem esse rerum abditarum notitiam: nihil enim abditum vtile reperiri.

Empiricorum methodicorúmque in rationales obiectio.

Rationalium contra Empiricos responsio.

Ad hoc Rationales Empiricis quidem respondent, sensu cognita non satis esse, vt in ipsis vtilia obseruatione deprehendantur, cùm ne ipsi quidem Empirici in omnibus sensu perceptis, vtantur obseruatione. Ac proinde occultis esse opus, vt à quibus conferentium indicationes nascantur. Vltra dicta etiam, quandoquidem Empirici asserunt, & in præteritis & in præsentibus obseruandum esse, cùm infinita sint, tum præterita, tum præsentia, in infinitis autem obseruatio fieri non possit, planè eorum obseruationem ex iis esse, quæ fieri non possunt.

Rationalium assertio contra methodicos.

In Methodicos autem, sensui perspicua conferentium esse indicatiua putantes, hæc Rationales adducunt: Sensui nota ex seipsis percipi possunt: vulgo igitur nota erunt. Quoniam verò & communitates indicant, simúlque cum indicantibus sese indicata offerunt, vulgaribus vtique indicabunt communitates: atque ita nihil à vulgaribus, ô Methodici, differetis.

Indicationem conferentium non sumi ab affectibus.

Quòd ab affectibus verò conferentium indicatio non proueniat, hinc maxime licet cernere, quòd eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, vt oculos, iecur, & gulam, non vtimur eadem ratione medendi, cùm nimirum desideretur diuersa.

Oculo inflammato succus fœniculi, & lac muliebre auxiliatur.

Oculo nanque inflammato, succus fœniculi, & lac muliebre conueniunt. Gulæ autem, aut iecori, aliud quippiam: cùm tamen idem semper in omnibus eidem affectui applicandum esset præsidium, si affectus ipsi conferentia indicarent. Non applicatur autem, affectus igitur conferentia non indicant.

Affectus conferentia non indicant.

His summatim expositis, quidnam sit ipsa indicatio, atque etiam analogismus, & qua ratione ab illis, necnon ab obseruatione sumatur vtile, expedit aliquid dicere. Quemadmodum igitur sensui euidentium aliqua per seipsa percipiuntur, vt album, & nigrum: nonnulla, adhibita obseruatione, vt ea quæ dignoscuntur per notas: ita & iuuantia quidem per indicationem patefiunt, nulliúsque cogitationis ope indigent.

Iuuantia per indicationem patefieri.

Quare quod in apertissimis & sine controuersia concessis repetitur id nimirum & in perceptis ex indicatione contigerit. Obseruatio autem proportione ad ea respondet, quæ per signa & notas comprehenduntur. Verùm ex analogismo iuuans ipsum percipitur, quando causa ipsa ignoratur, nulláque obseruatio habetur, sed affectus quamsimillimus ex symptomatis est.

Iuuans quo pacto percipiatur ex analogismo.

In huiusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur causa. Idcirco nulla præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes, cogimur ad similé transgredi. Analogismus itaque per transitum ad simile fit: quo vtentes, à simili ad similia transimus.

Analogismum fieri per transitum ad similia.

Empirici verò secus ac nos (hoc est, nullo prorsus iudicio adhibito) transitum huiusmodi vsurpant. Est igitur indicatio, iuuantis comprehensio, simul cum comprehensione infestantis adueniens, sine obseruatione aut ratiocinio.

Indicatio quid.

Experientia verò, est eius quod frequenter & eodem modo visum est, comprehensio, & memoria.

Experientia quid.

Cæterum obseruatio & experientia sunt idem.

Obseruatio & experientia idem.

Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarum iuuantium, per similitudinem.

Analogismus quid.

At deinceps, propria cuiusque sectæ cùm exposuerimus, aduersùs singulas aliquid inducemus. Empiricorum sunt propria, iuuantium in concursibus obseruatio, historia, diuersúsque à simili transitus

Empiricorum propria.

Rationalium obiectiones aduersùs Empiricos.

tranſitus. Ab ipſis tamen cauſa iure petenda eſt, cur non in omnibus accidentibus, ſed in certis quibuſdam, ſe conferentia obſeruare fateantur, cum accidentia, quatenus ſenſui euidentia ſunt: tam illa in quibus fit obſeruatio, quam cætera omnia inutilia, nulla ex parte deſideant. * Dicant igitur nobis, quidnam accidentia vtilia commonſtret, apparénſne, an occultum? Si enim apparens dixerint, quo vtilia accidentia produntur, & in quibus eſt obſeruandum, inferemus iterum, hoc apparens, quatenus conſpicuum eſt, nihil ab inutilibus differre accidentibus. Quòd ſi occultum eſſe id quod indicat vtilia accidentia, affirment, occulta ad accidentium obſeruationem conducere, neceſſum eſt fateantur. At occulta nulla vi alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare ſi occulta vtilia ſunt, in concurſibus occultorum eſt obſeruatio. Et ſi nihil aliud quàm ratio comprehendit ea, apertum iam eſt, abſque ratione obſeruationem fieri non poſſe.

Obſeruationē abſque ratione fieri non poſſe.

Obſeruationē non poſſe colligi in ſimiliū accidentium concurſibus.

Quòd autem in ſimilium accidentium concurſibus obſeruatio colligi nequeat, per hæc euadet perſpicuum. Cum enim protſus oporteat ipſa concurrentia, non modò genere eadem, numero æqualia, magnitudinéque ſimilia eſſe, ſed etiam idem tempus, eundémque ordinem ſeruari neceſſum ſit (vt etiam confitentur Empirici) ſi debeat integra, abſolutáque obſeruatio fieri: cúmque in in omni vita, ne duobus quidem ægrotis, nedum pluribus, omnia ſymptomata quæ comitantur morbos, accidere ſimiliter queant, clarum eſt huiuſmodi obſeruationem fieri haud quaquam in iſtis concurſibus poſſe. Quod ſi duo etiam ægri nulla in re differentes inuenti fuerint, non ob id tamen concedenda obſeruatio eſt: quandoquidem ipſa in pluribus fieri debet.

Obſeruatio debet fieri in pluribus.

Porrò in quibus propoſitis vtile ipſum aut inutile nos obſeruemus, iam dicamus Empiricis. Nos ſcilicet in ſolis ſymptomatum generibus obſeruare, in quibus nec potentia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam eſt opus, vt in dentium ſtupore, quæcunque cauſæ, loci, facultatíſve ſymptomata ſunt, ea reputantes vtilia: que verò non huiuſmodi, ceu inutilia explodentes. Cæterùm ſi dicant, morſum hæmorrhoi plura ſyptomata comitantur, vos autem nihil in his obſeruaris: ad hæc eis reſpondebimus, non in illis ſymptomatis, ſed in antegreſſa cauſa, nos obſeruationem facere: ſymptomata verò ad antegreſſarum cauſarum cognitionem, in quibus obſeruationem ſtatuimus, expendere. Cauſa nanque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, obſeruationem in antegreſſis cauſis præſtamus. Etenim cum dentes ſtupent, minimè portulaca obſeruatur, ſed affectus ab acidis acerbiſque ortus: qui ſi ex fluxione, aut vomitu, aut ſecantis ſerræ ſtridore productus ſit, nihil in portulaca præſidij fuerit. Prius itaque cauſam rimati, dein portulaca vtemur.

Portulaca auxiliatur ſtupori dentium.

Iam verò Empiricorum hiſtoriam, qua vtuntur, cùm vt remedijs contra omnes morbos abundent, tum vt ipſa traditio ſit breuior, inanem omnino eſſe, nec confici poſſe, mox patefaciam. Omnis enim hiſtoria, aut præſentium, aut præteritorum eſt. Siquidem futurorum non hiſtoria, ſed potius diuinatio eſt dicenda.

Hiſtoriā omnem eſſe præſentium, aut præteritorum.

Futurorum nō hiſtoriam, ſed diuinationem eſſe.

Etenim ipſi Empirici frequenter præteritorum hiſtoria ſunt vſi: quam definiunt eſſe narrationem rerum ſæpius circa eadem probatarum. Cùm autē omnia in hiſtoria enarrata vera eſſe affirment; aliquem profectò iudicem habere deberent, qui rectè hiſtoriam inſtitutam eſſe, dijudicaret. Is cùm non adſit, aliquod dijudicandæ hiſtoriæ inſtrumentum eſt reperiendum, quo à falſis vera diſcerni poſſint. Siquidem circa vnam eandémque rem, non ſolùm non conſentiunt medici, ſed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipſi fateri cogantur, vtile eſſe hiſtoriam admittere, interrogandi ſunt, experientiáne, an ratione, hiſtoriam iudicent. Ratione quidem nequeunt, cum ipſam exterminent, & alioqui eo iudicare debent, quo iſtorum vnumquodque percipitur. Atqui experientia, quæ iuuant, deprehenſa fuiſſe prædicant: experientia igitur etiam iudicari ea eſt neceſſe. Quare neceſſariò etiam Empirici de hiſtoria per experientiam iudicium facient: id quod ſi ita eſt, relinquitur, ſuperuacuam inutilémque eſſe hiſtoriam. At Rationalis medicus, per cauſam dijudicare hiſtoriam poterit: qui vbi cauſam nanciſci non poteſt, hiſtoriæ iudicium experientiæ committit.

Hiſtoriam iudicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalib. per cauſas.

Nullius autem iuuantis notitiam haberi poſſe ex hiſtoria, non magno quis negotio probauerit. Siquidem per quæ concluſimus in concurſibus obſeruationem fieri non poſſe, per eadem efficitur, neque hiſtoriam poſſe conſtitui. Neque enim obſeruationem fieri non poſſe, poſſe autem non obſeruata deſcribi, quiſpiam dixerit.

Ex hiſtoria nō poſſe haberi iuuantis notitiam.

Vtuntur autem ipſo tranſitu ad ſimile Empirici, nonnunquam ab auxiliis ad auxilia, nonnunquam à locis ad locos: eſt cùm à vitiis ad vitia. Ab auxiliis quidem ad auxilia, vt quando meſpilos, vice cotoneorum, torminoſis exhibent. A locis autem ad locos, vt quando ea quæ in muſculoſis membris obſeruarunt, talibus etiam applicuerunt. A vitiis verò ad vitia ita tranſeunt, veluti cum remedia ad ſanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morſum accipiunt. Quomodo autem intelligant ipſam ſimilitudinem, ſi interroges, facilè ipſos conuinces, atque in abſurditates innumeras præcipitabis.

Empirici quō modo vtantur tranſitu ad ſimile.

Nunc verò declarandum ſupereſt, quo modo Rationales tranſitum ad ſimile (quem nonnulli vocant analogiſmum) vſurpent.

Rationales quo pacto vſurpent ad ſimile trāſitum.

Ipſorum ſymptomatum, aliqua quidem cauſas, aliqua paſſos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes ſequuntur. Hæc Rationalis omnia diſtinguit, noſcítque vbi obſeruandum ſit, nec ne. Quòd alia verò adſint, abſintve, non laborat, cùm nihil ad curationem conferant. Quinetiam, vbi concurſus ipſe in aliquo ſymptomate inutili variare videtur, haud ſecius iiſdem vtitur, quàm ſi penitus conſimilis concurſus adeſſet. Quocirca vtilia ſymptomata diſtinguens Rationalis ab inutilibus (qua facultate carent Empirici, cùm ſecundùm concurſum aut abſentiam ſimilium ſymptomatum, ſoleant ſemper curationem variare) ſæpius diſſimili in multis apparente concurſu, eadem medicamenta ſectator, vt in emproſthono, opiſthotono, & tetano: qui affectus diuerſum concurſum habere videntur. Intelligens ſiquidem copiam ſanguinis (ſi ſic euenerit) in cauſa eſſe illorum affectuum, muſculorúmque eſſe virium, atque vnum eundémque morbum, eadem via incedet. Nam in priorem, aut in poſteriorē, aut æqualiter in vtranque partem conuelli, patientis ſymptoma eſt: quod obſeruatum, nullum ad curationem momentum affert: quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquam ſimili apparente concurſu, vbi cauſam animaduertit, differenti curatione vtitur: vt in illis qui ob eroſionem, aut fracturam, cruenta ore emittebant. Diuidens enim ſymptomata Ra-

tionalis, ad vtiléque indicantia respiciens, atque vtilia tantum ex ipsis deligens, auxiliisque contra ea pugnare valentibus vtens, plerúnque diuerso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit: aut contrà, apparente simili, diuersam curationem instituet, remedia nempe causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, vtilia symptomata à vanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet quænam curationis auxilia, symptomatis quæ à causis producta sunt, aduersantur: quæ symptomatis à loco, facultatéve exortis. Sciens namque hoc à causis symptoma enasci, à locis illud, aliud denique à facultate: à causa præterea, auxilij genos indicari, à loco vtendi modum, sicuti à facultate mensuram, si quidem eadem causa sit: & causam prodentia signa simul etiam appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, vtique idem remedij genos accipiet: sed mensuram, & vtendi rationem variabit. Contrà, si causa planè diuersa fuerit, sed locus & facultas sint ijdem, non idem auxilij genus, sed mensura, & vtendi ratio seruabitur. Postquam igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundum concursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neque causarum, aut loci, aut facultatis proditoria rimatus symptomata, id neutiquam facere poterit: quocirca neque ad simile transitum inter curandum ritè vsurpauerit, Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta insignitur, atque informatur: nempe obseruationem, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, miniméque consistere posse. Modò superest vltima acies cum Methodicis depugnanda, quorum saoè instituta sunt hæc: Cùm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, non eadem medendi ratione est vtendum: vt in phrenitide generis astricti, atque laxi. Rursus, si üdem adsint affectus, symptomata autem differant, eadem (inquiunt) curatione vtemur: vt in costarum, cerebrique phlegmone, si vtraque sub astrictionis ganere contineantur. Quando qoidem igitur symptomata eadem cum sint, dissidente tamen ratiooe in medendo vtimur, cúmque illa differunt, eodem nonnunquam modo curamus, ideo inutilia prorsus ad curationem pronunciant esse symptomata. Cùm autem sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata, positis autem, perdurent, vtiles esse affectus contendunt, vt qui hæc exorientes producant, extinguant autem euanescentes. Quòd autem per ea quæ methodici faciunt, cogantur vtilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines vtcumque insanientes, siue ob fluxum, siue ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucem ipsam addere ad insaniam existimantes. At veternosos, siue astrictione, siue etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim veternum augescere putant. Cùm igitur deliraotes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant: in luce autem, veternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, videntur certè mihi affectus ipsos negligere, solaque intueri symptomata. Sed neque affectus con-

Causa genus auxilij indicat.
Locus indicat vtēdi modum.
Facultas mensuram præsidij indicat.

Rationales posse curationem variare id quod non licet Empiricis.

Methodicorū dogmata.

Rationales contra methodicos.

Insanientes, communiter collocari in tenebris.
Lucem augere insaniam.

Tenebris veternum augescere.

Affectus conferentia non indicare.

ferentia indicare, vt opinantur methodici, ijsdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata nitebantur probare, etiam elici poterit. Nam si ijdem affectus sint, causæ verò differant, non eādem curationem admittunt. Vrinæ nanque suppressio, vnus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excindimus. Si phlegmone, cataplasma illinimus. Si vesicæ supra modum distentio, oricularium specillum, aut catbetera imponimus: aut ægrum in genua flectentes, aphtonitro extremum vrinariæ fistulæ perfricamus. Aut vna cùm est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. Cholera nanque & arquatus morbus, quamuis dissimiles, eadem ferme & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferunt, positæ constituunt: item diuersæ causæ, quamuis affectus sint ijdem, diuersam: eædem, licet affectus varient eandem curationem postulant, non iniuria nos & causas, & affectus, & passos locos expendimus. Et quemadmodum symptomata ipsi Methodici, quoniam à diuersis affectibus eadem, & ab ijsdem diuersa proueniunt, nihil commodi indicare testantur: itidem nos, à diuersis causis eosdem, ab ijsdem diuersos gigni affectus cernentes, eos ad vtilium indicationem incommodos esse dicimus: ad curationem autem sufficere perceptionem causæ, dignotiooem perpessi loci, nec non ipsius facultatis mensuram. Quandoquidem sitne fluor, an astrictio, superuacaneum puto cognoscere, cùm affectus non quid agendum sit, aut quo modo, sed suam ipsorum sublationem indicent: id quod ne bruta quidem ignorant. At artifices tali indicatione oon egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorum remedia edocerent, laborantes ipsi, per qoæ ad sanitatem redirent, intelligerent. Quin & ex auxilijs adhibitis, non morbos, sed causas, indicare medelam, deprehenditur. Auxilia nanque non effectis, sed efficientibus aduersantur. Itaque non prorsus incommoda esse symptomata, nec à morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis amplè est ostensum. Iam verò cùm methodici medicam facultatem definiant esse cognitionem per se euidentium communitatum, manifestè etiam hallucinantur, atque conuinci possunt: quandoquidem communitates ipsæ, quas vocant, neque euidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm non omnis densatio & retentio astrictio sit, neqoe omnis raritas aut excretio fluor (in prægnantibus enim retentio menstruorum non est astrictio: sicuti neque fluor, expulsio illa materiæ inutilis, quæ in mulierculis molliori victus ratione vsis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex alijs etiam esse dijudicanda. Siquidem densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, alijs aduentitiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundum naturámne sint an vitiosæ, iudicium ferre. Amplius, id quòd immoderatum, atque præter naturam est, euidens non est: quandoquidem vt cognoscatur, magna est opus inquisitione, necnon collatione ad vires. Atqui communitates (quod fatentur etiam methodici) præter naturam sunt, atque immodica quædam, communitates igitur euiden-

tes

Vrinæ suppressæ variæ curationes, pro diuersitate causarum.

Curationi quæ sufficiant.

Affectus suam ipsorum sublationem indicare duntaxat.

Causæ medelam indicant.
Auxilia non effectis, sed efficientibus aduersantur.

Menstruorum retentio, non est astrictio, sicuti neque fluor eorum naturalis, excretio.

Communitates euidentes non esse.

tes non erunt. Illud etiam conſiderandum eſt, num quiſpiam vnquam medicum accerſierit, ſpiſſitudine aut immodica raritate vexatus. Quòd ſi nemo vnquam communitates percipit ſenſu, cur ipſi artem medicam definiunt eſſe notitiam per ſe euidentium communitatum, quas quidem inueſtigare & cognoſcere, Eraſiſtratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laborioſum exiſtimarunt? Cæterùm etiamſi communitates ipſæ euidentes ſint, nec ob id tamen eas aliquid vtile indicare eſt fatendum, cùm aliunde ipſa vera indicatio inueſtigari debeat, nempe ab efficientibus cauſis, quarum differentia communiſsima eſt duplex: aliæ ſi quidem in noſtro corpore continentur, aliæ accedunt extrinſecus. Verùm cùm ab aliqua externa cauſa pulſamur, minimè lædi poſſumus, niſi alia inteſtina cauſa in corpore deliteſcens, impetum externæ illius excipiat. Porrò methodici non duas tantùm communitates, ſed plures etiam ſtatuunt. Alias nanque in victus ratione alias in chirugia collocant. In victus quidem ratione, vt aſtrictum, & fluens, adiunctamque magnitudinem, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & accretionem, & intermiſſionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum eſt, ponunt, loco, & tempore, pluribus alijs. Sed de ijs tantùm communitatibus, quæ ad victus rationem pertinent, ſatis fuerit impræſentiarum aliquid dicere: quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, vt ſcilicet iuxta ipſarum diuerſitatem, diuerſam inuenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo communitatum non indicet magnitudinem remediorum, hinc nobis diſcere licet; quòd in ipſis morbis curandis, non ſimpliciter auxiliorum magnitudine egemus, ſed huiuſmodi certa magnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc huiuſce auxilij magnitudinem, ſed ſimpliciter magnitudinem indicat. Deinceps neque morbi tempora vtile quippiam indicare oſtendemus: prius tamen aliqua de temporum differentijs tractanda ſunt. Duæ igitur temporum differentiæ apud medicos celebrantur. Aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum dicuntur tempora. Atque hinc iam manifeſta curatio fiet. Cauſarum autem motiones, morbi eſſe tempora dicunt. At motionis differentiæ ſunt quatuor: initium, incrementum, ſtatus, & declinatio. Hæc eadem ſunt & temporum nomina. Auxiliorum verò tempora, ea quæ ad ipſorum exhibitionem idonea ſunt, prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium poſtulantia quidē adſunt: prohibens verò, nullum. Plerique autem auxiliorum morborúmque tempora, non re ipſa, ſed cogitatione tantùm differre exiſtimant: quòd auxilij morbique tempus ſimul incidant, interdúmque eodem tempore & morbus ſit, & auxilijs optima reperiatur occaſio. Hallucinantur autem non leuiter. Nam ſi eadem auxiliorum morborúmque tempora forent, nec re ipſa diſtarent, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilij adeſſe: non autem quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, non eadem igitur auxiliorum morborúmque ſunt tempora. Plerunque etiam adminiſtramus remedia, cùm morbus quidem non adeſt, ſed futurus, timetur. In morbi autem vigore & impetu, auxilijs commodum tempus non eſt. Contrà verò in ipſo vno declinationis tempore, plura quis auxiliorum tempora, & quidem opportuniſſima accipiet. Ad hæc; morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, ſtatus, & inclinatio, quæ quidem in auxilijs minimè reperire licebit. Quinetiam morborum tempora, aliqua vniuerſalia, aliqua particularia ſunt. At remediorum, generalia quidem deſcribi poſſunt, particularia verò non item. Ex quibus liquidò conſtat, non ſola cogitatione, ſed re ipſa etiam, diſtingui huiuſcemodi tempora. At tempora quidem id quod vtile eſt indicare, methodici hac ratione impulſi putarunt? quòd tempora non omnia ad cibi, medicaméntive aſſumptionem apta eſſe cernebant: cúmque temporibus nonnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò noxiè ſpectarent, id ob temporum diſcrimina accidere arbitrabantur. Quare ex eodem fonte & cibi propoſita, & remediorum tempora manare profitebantur. Theſſalúmque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in ſummo eſt, tunc victu tenuiſſimo vtendum. Suſpicatus eſt quippe, ipſum natura temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præſcripſiſſe, cum tamen à tempore facultatem illic menſus fuerit, ac ſecundùm ipſius facultatis menſuram, cibi qualitatem acceperit: id quod ex ijs quæ ſubiunxit, declarat. Coniectandum enim, inquit, an æger poſſit durare. Plerumque enim tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiantur impediunt: nonnunquam autem quid faciendum ſit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid poſtulat, eius quod poſtulatur propoſitum ſit: quod verò nos poſtulatum ſumere impedit, propoſitum nequaquam dicatur: vtrique morbi tempora nos interdum poſtulatum ſumere prohibentia, propoſita minimè fuerint. Neque alia ratione conſtat dixiſſe Hippocratem, Inter morborum initia ſi quid videtur mouendum, moue: vigentibus autem, quieſcere melius eſt: quàm quòd circa ipſa principia, vires nondum infirmas eſſe intellexerit, ſed poſſe eas facilè inanitiones perferre: at circa morbi ſtatum, & inualeſcere cauſas morbificas, & virtutem languidam effici, proſterni, atque labefactari. Cui accedit, neque impunè poſſe adminiſtrari remedia, cùm omnia præter naturam ſint, ob idque naturales facultates infeſtent, nec poſſint adeò morboſas cauſas reſcindere, quin vnà cum illis, aliquid etiam benignæ ſubſtantiæ rapiant. Quare primùm ipſam auxiliorum naturam, & vſum, non ignorare oportet. Auxilia autem per ſe, cauſas extirpare non poſſunt, ſed naturæ adminiculum poſtulant: & fermè ſolum impetum, motúſque initium naturæ inijciunt, quæ per ſe poſtea totum opus abſoluit. Igitur cùm eſt valida, remediorum violentiam perfert, & bonæ ingenitæque ſubſtantiæ detractionem facilè ſuſtinet, minimòque negocio ipſam diuexantia excutere poteſt. At in morbi vehementia valde laborans, adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus cauſis magis ſuccumbit, morbique auctores nullatenus poteſt expellere. Cùm verò natura ipſa conata, diſcutere ſibi infeſta non valuit, magnopere ex ipſo conatu imbecilla efficitur. Atque his de cauſis, in principio quidem non licet mouere, iuxta doctrinam Hippocratis; in ſtatu autem ceſſandum eſt. Quod autem neque facultas ipſa indicare remedium poſſit, ex hoc euadet perſpicuum. Nam ſi conſtans vis remedium indicat, in ſanis quoque, quandoquidem in eis conſtat, remedium

Cauſarū differentia duplex.

Cauſa externa non lædit, niſi inteſtina cauſa adſit.

Temporū differentia duplex.

Cauſarū motionis differentiæ ſunt quatuor.

Tempora auxiliorum.

Tempora auxiliorum remediorumque non eadē eſſe.

In vigore morbo exiſtēte, non eſſe opportuna auxilia.

Declinante morbo opportunū eſſe auxiliorū vſum.

Morborum tempora quatuor.

Tempora interdum interuertere quod à facultate requiratur.

Remedia omnia eſſe præter naturam.

Auxilia per ſe cauſas morbificas extirpare non poſſe, ſed initium motus naturæ inijcere.

Facultatem non indicare remedia.

medium similiter indicabit. Sed in sanis remedium non indicat, ergo neque etiam in ægris modum seruans facultas indicabit remedium. Siquidem opus est, vt scopus præsentia indicet: facultas autem ipsa, quemadmodum supra est expositum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, valet: itaque remedij scopus, ipsa nequaquam existit. Quam vicem autem in exhibendis remediis facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora. Item, vt ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas. Facultatem verò exiguam escam postulare, non initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine conualescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam si modicum cibum incrementum ostenderet, expediret istos ad saturitatem impleti, absente nempe ipso paucum cibum indicante proposito. Ad hæc, non indicari alimenti qualitatem, quantitatémve à tempore, hinc etiam liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare est necesse. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatémque indicabit: nam sine differentia alimenti genus indicat. Differentiam verò accipiens, & discrimen in genere demonstrabit. Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis scopum, facultatem statuisse videtur, vbi ait: Augescentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differentia euidenter assumit, dicens: cibus iuuenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus: senibus autem exquisitè permutatus. Ex quibus clarissimum est, virtutem absolutè escarum genus appetere: differentia verò addita, qualitatem. At tempus, nec ciborum qualitatem, nec quantitatem ostendere. Nam si morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præscriberent, aut in sui conseruationem, aut abolitionem id facerent. Primum autem est omni ex parte ridiculum. Ex secundo verò infertur, talem tantúmque cibum, aliqua aduersus tempora contrarietate esse præditum. A solis nanque contrariis, contraria tolluntur. At temporibus nec talis, nec tantus cibus contrarius dicitur, cùm non sub eodem genere contineantur, nec possit quòd vnú est, dici contrarium pluribus. Hac eadem ratione efficitur: vt nec remediorum differentiam morborum tempora indicent. Quòd autem aiunt, principium indicare, quod augmentum prohibet, scopum autem agnitum indicare nihil, extremè ridiculum est. Cuius erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit. Credentes enim quemlibet morbum transire per quatuor tempora, verisimile arbitrati sunt, vt morborum initia suppressionem incrementi indicarent. Id igitur ipsos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in summo consistere, ac declinare. Acuti nanque morbi, qualis apoplexia est, simulatque inuaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem. Et qui iudicantur morbi, vno tempore declinatione scilicet, mutilantur. Siquidem iudicationes, in sua vehementia morbos, adhuc etiam augescentes, discutiunt. Potest præterea inter initia, remediis adhibitis, deleri morbus: atque ita cætera morbi tempora præuerti, succidíque continget. Id præterea Methodicorum decretum est fatuum, quòd inter morborum initia astringẽtibus semper vtendum censent. Causam verò inde placitum illud accepit, quòd multæ phlegmonæ per astringentia, reprimentiáque, inter initia desinant. Cùm autem quælibet secundum ipsos phlegmone, astrictio sit, absurdum planè videtur, astrictos affectus per condensantia tolli: id quod se hoc nomine facere profitentur, non vt causæ reprimantur, sed vt corpora firmiora, minúsque patibilia reddantur. Quibus ita responsum velim, minimè fieri posse, vt nocentibus causis simul auctis, corpora ægrè patibilia reddantur. Cæterum quòd inchoantibus phlegmonis, commodè astringentia admoueantur ob repercussionem humorum lædentium, non vt concilietur robur particulæ, vt illi existimant, nemo id non fatetur. Nam si ex astrictoria ratione firmitudo conciliaretur corporibus, cutem rigidam distentámque præ egestate habentes, valentiores bene sanis, senésque iunioribus longè vegetiores existerent. Qui igitur corporibus robur firmitudinémque comparare studuerit, minimè quî corpus durum reddatur, cogitet opus est: sed qua ratione membrorum vires augescant, quibus liberè atque expeditè proprios vsus exhibeant.

> Facultas prohibet ne accipiatur id quod requiritur.
>
> Conualescentibus modicũ cibũ præbere.
>
> Tempus nec qualitatem nec quantitatem alimenti indicare. Facultas indicat alimenti genus.
>
> Facultatem esse ciborum quantitatis scopum.
>
> Contraria à solis contrariis tolli.
>
> Vnum pluribus dici contrarium non posse.
>
> Morborum tẽpora, remediorum differentiam non indicant.
>
> Morbi non omnes quatuor sortiuntur tempora.
>
> Acuti morbi simulatque inuaserunt, ad extremam peruenit magnitudinem.
>
> Morbi qui iudicantur, mutilantur declinatione.
>
> Morbum posse in initio discuti.
>
> Phlegmonis incipientibus, cõmodè adhiberi astringentia.
>
> Robur qua ratione conciliãdum corporib.

GALENI PERGAMENI
De Constitutione artis medicæ,
LIBER VNVS.

QVANDOQVIDEM diuino quodam præditus affectu, Patrophile, mihi videris, vt qui omnia cum demonstratione & methodo indipisci desideres, nec soli eam prouinciam tibi committere audeas, statui alacritati tuæ obsecundare, atque in tuam gratiam duos commentarios conscribere, alterum in quo monstratur, quamlibet artem à finis notione suam habere constitutionem: alterum (quem habemus præ manibus) vbi ostendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipsam quoque medicinam constituisse: id quod iam nobis est exordiendum. Cùm igitur artium ipsarum aliæ quidem in sola naturæ rerum contemplatione, quas sibi proposuerunt considerandas, suum habeant finem, vt astrologia & physice, aliæ edant præterea nonnullas actiones, à quibus cessantes, nullum permanens opificium ostendunt, vt saltatoria: aliæ opificium aliquod possint ostendere, vt ars ædificatoria & fabrilis: aliæ denique nihil efficiant ipsæ aliquid tamen aucupari conentur, vt venatoria: manifestum vtique est, artem medicam ex affectiuarum genere existere: habet enim aliquod opificium, quod finita actione possit ostendere. Quare iam operæ pretium fuerit: eandem methodum, quam in cæteris factiuis artibus priori commentario tradidimus, ad hanc, quam in præsenti constituere conamur, transferre, posito hîc quoque eodem principio, quod in aliis est statutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis suboritur cognitio, est hominum rectè valentium. Altera ab illa, eorundem, cùm morbis impliciti sunt. Vnde mox in nobis bene valendi desiderium assurgit, artémque aliquam sanitatis conciliatricem constituendi. Vt autem proponimus efficere integrã valetudinem, sic ex factiuarum numero ars ea futura est, quam constituere volumus. Dein, cùm duplices factiuæ artes sint (nonnullæ quidem res ipsas conficiunt,

> Ars quælibet à finis notione suã habet constitutionem.
>
> Methodus quæ alias artes, ipsam quoque medicinã constituit.
>
> Medicam artem, ex effectiuarum genere existere.
>
> Factiuæ artes duplices.

ciunt, aliæ labefactatas instaurant, corrigúntque) hæc quam inuestigamus, in eis potius erit, quæ rem iam factam reficiunt, quàm quæ aliquid, quod prius non esse, edunt. Quemadmodum igitur ille qui ædificaturus, aut collapsas instauraturus est ædes, necessum est prius omnes ædium particulas, earumque constitutionem accuratè nouisse: sic etiam qui artem, quæ circa humanum corpus versatur, constituturus, illius partes omnes sigillatim necessariò debet cognoscere: quali nimirum substantia, qua magnitudine, quali figura & numero præditæ sint, quámque inter se structuram sortiantur. Et quemadmodum ille qui extruit domum, nunquam cognitionem particularum, nisi ex resolutione assequi poterit, ita nos corporis humani notitiam ex illius dissectione consequimur. Deus quippe & natura, instar illius qui primùm ædes est fabricatus, prænorunt partes, earum officijs pro exemplari vsi. Nos verò illum qui extructam domum contemplatur, imitamur. Vbi autem ex dissectione ipsa, naturam, formam, magnitudinem, numerum, & concretionem partium similarium apprehenderimus, compositorum pariter membrorum (quæ nonnunquam & instrumentaria vocantur) scientiam assequemur. Quo fit deinde, vt duplices partium actiones in corpore reperiantur, simplicium: nempe, atque compositarum: cùm & crus vniuersum moueri, & sigillatim musculos eius omnes videamus, cumque musculo quocunque per transuersum resecto, necessum sit deperire ipsius motum aliquem cruris: vulneratóque neruo, primum quidem, musculum cui inseritur, expertem motus & sensus reddi, mox verò & articulum qui ab eo mouebatur. Quare hanc nobis artem constituturis, necessarium fore arbitror, etiam partium actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit. Duplex igitur est, vt particularum, ita & actionum natura: vna quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera verò ex accidenti: aut secundaria, quæ totius est instrumenti. Vt, totius quidem cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius vicissim nūc extenduntur nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descendentis, neruus veluti via quædam est. Cerebrum nanque esse neruis omnibus huiusmodi facultatis originem, principiúmve, inde perdiscas licet, quòd secto quocunque neruo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt actiones seruantur integræ, cùm tamen omnes in inferioribus pereant. Incessus itaque actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus. Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ, ligamentáque à musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera vnà cum ipsis etiam moueantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tum etiam ligamentorum commoderatio, constitutióque. Ac de cæterarum partium actione & vsu, similiter disserendum, vt quæ optimè constitutæ sunt, seruentur, quæ autem vitio non carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi vniuscuiusque partis tum actionem, tum vsum, atque adeo etiam structuram examinauerimus. Structuram porrò cuiuspiam rei, an vitiosa sit, an ab omni prorsus immunis vitio, nemo perpendere poterit, nisi is magnitudinem, numerum, figuram, & situm omnium partium, ex quibus talis res constat, optimè scrutatus prius fuerit. Quandoquidem omnium instrumentariorum corporum, quæ ex compositione suam essentiam sortiuntur, tum vitium, tum integritas, affectúsque omnis, quatuor generibus his continetur. Quòd si partes vnionis quoque ex natura participes sint, quintum hoc genus his addendum erit corporibus: ita vt quod in ipsis se præstantissimè habuerit, sit optimas habiturum actiones: quemadmodum pessimas, quod deterrimè. Si ergo etiam vnio soluatur, talis affectio erit morbus, quem vnitatis diuortium vocamus, quo non solùm instrumentariæ, sed similares etiam affliguntur particulæ. Cæterum in osse is affectus fractura dicitur. In carnea verò musculorum parte, si cum distētione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Vbi autē sic filamenta tenduntur vt disrumpantur, conuulsio. Vbi caro citra tensionem soluitur, vulnus. In neruo dicitur affectus is, scissio. Si vulnus ab acuto telo infligatur, punctio vocatur. Si à graui, contusio. Si à corrosione ortum habeat, in osse quidem, caries: in aliis autem partibus, vlcus vocatur. Tot ergo, talésque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentiæ erunt. Instrumentariis verò sæpe accidunt, atque diuulsiones dicuntur. Sed si similaris quæpiam particula dissecetur in totum, affectio illa, partim illius quæ secta est, dicetur: partim totius instrumēti, quamuis nonnunquam huius non nisi ex accidenti dicenda sit, vt cum aliquis musculus patitur. Quandoque autem etiam primum, vt cùm aliquod ligamentum. Quemadmodum igitur in hoc vno morborum genere fecimus, sic in alijs quatuor differentiæ tibi scrutandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, possit ne pars quæpiam in alterius locum restitui, an minimè. Quandoquidem si resecueris carnem vitiatam, facile poteris similem aliam reficere. Secus autem si neruus, vel ligamentum dissectum fuerit. Neque enim alia resarcies, qualia erant priora: cùm illa quidem ex sanguine generetur, hæc verò ex semine ducant originem. Os quoque in ijs est, quæ per primam efformationem constructa sunt. Cæterum in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quam simillimū sit. Verùm iam methodus ipsa nos cogit ad inquirendum, vtrum vnaquæque pars, earum quæ & simplices, & similares videntur vnū sit an potius ex pluribus constituta: & præterea, quis sit earum compositionis modus. Quæ inquisitio, quamuis non philosophis modò, sed etiā medicorum nonnullis admodum sit visa difficilis, ij tamen quibus adsint septem adiumenta quæ subdam, facilè cùm illius, tum aliorum omnium difficultatum, ipsam veritatem inuenient: aut si minus, saltem non omnino de inuentione desperabunt. Septem igitur illa sunt, natura perspicax: educatio optima, præceptores ingenui, labor improbus, veritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio denique assidua. Quorum si vel vnum desideretur qui ad viam veritatis introducendus est, non est admodum sperandum, illum posse sui voti compotem fieri. Si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat, quo minus veritatem, bona etiam spe, exquiramus? Reuertamur autem eò, vnde digressa est oratio, disquiramúsque primum, an carnis (exempli gratia) elementum; vnum specie sit. Deinde verò, si secus videatur, an plura. Mox quot ea sint, & quæ,

&

Medicam artem ex iis esse quæ labefactata instaurant.

Medicam artē constituturus, corporis humani particulas exquisitè debet cognoscere.

Deus & natura prænorunt corporis partes, earum officiis pro exēplari vsi.

Actiones partium duplices simplicium nempe, & cōpositarum.

Medicam artē constituturis, necessaria est partium actionum cognitio.

Cerebrū esse originem facultatis motricis per neruos delatæ.

Musculos præesse incessui.

Instrumentorum vitium integritatémque in magnitudine, numero, figura, & situ consistere.

Vnitatis solutio communis morbus est similarium & instrumentalium particularum.

Fractura. Scissura. Conuulsio. Vulnus. Scissio. Punctio. Contusio. Caries. Vlcus.

Diuulsio.

Carne resecta, similem instaurari posse. Neruum aut ligamentum scissum, refici rursus non posse. Carnem ex sanguine, neruos ex semine generari.

Adiumenta septem ad veritatem in abstrusis rebus peruestigandam.

Carnis elementum non eſſe vnicum.

& quem habeant compoſitionis modum. Profectò ſi caro cùm vel ſecatur, vel impenſius calefit, dolet, fieri nequit vt ex vno elemento conſtet: vt ex atomu, quemadmodum Epicurus exiſtimauit. Quare pulchrè diuus inquit Hippocrates: *Si vnus exiſtat homo, neutiquam dolebit: quia in alterum nequit mutari, ſi vnum eſt: cùm nihil præterea relinquatur, in quod mutetur. Quòd ſi eſt mutationis, erit quoque alterationis expers, atque impatibile, ac proinde nulli dolori obnoxium. Si itaque elementum carnis eſſet ſpecie vnum, nunquam illa doleret: dolet autem, igitur elementum carnis non erit ſpecie vnum.* Rurſus, ſi impatibile eſſet elementum carnis, non doleret: atqui dolet, non igitur eſt impatibile.

Carnis elementum non eſſe impatibile.

Quibus rationibus ſubuertuntur dogmata eorum, qui tum atomos, tum ſimilaritates, tum elementa quatuor, ſed quæ mutuò inter ſe tranſmutari nequeant, introduxerunt. Quippe ſi duos digitos ſimul committas, moxque diſiungas iterum, neque eorum conuentus, nec diductio, aliquem excitabit dolorem. Vt enim aliquid dolet, ita patitur, Siquidem pati, ab his duobus prodit, ab alteratione per totum, & à continui diſſolutione. Quandoquidem igitur nec conuentus, nec ſeparatio corporibus vel manifeſtò patibilibus, vllum adfert dolorem, minus profectò adferet impatibilibus.

Pati contingit aliquid, ob alterationem & ſolutionem continui.

Etenim quodcumque in dolore futurum eſt, neceſſum habet, vt cùm patiendi, tum ſentiendi facultate præditum ſit. Nulla tamen neceſsitas cogit, id quod ſentit, ex illis primis conſtare, quæ ipſa etiam vim habeant ſentiendi, nam ſat erit ſi ex patibilibus ſit. Dum enim patientur alterabunturque, poterit aliquam ſentiendi vim aſſequi.

Doliturum corpus idem eſſe debet patibileque, & ſenſibile.
Senſibile corpus non neceſſario ex ſenſibilibus cõfici.

Cùm innumeræ poſsint eſſe alterationes elementorum, vnde mox innumeræ particularum poterunt proprietates oriri, ſic vt aliæ euadant ſenſus expertes, aliæ illo præditæ ſint. Ex dictis igitur conſtat, elementa eſſe plura vno, eáque alterationi eſſe obnoxia: nunc verò numerus eorum nobis inueſtigandus eſt. Neceſſum autem eſt, vt illa quæ rem quampiam alterant, primum quidem illud contingant, quod ab eis alterandum eſt, atque ita mox ipſum tandem immutent, idque per tactiles qualitates, quæ alterare totam proximæ rei ſubſtantiam poſſunt: cuiuſmodi ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, atque ſiccitas: quæquidem actiuæ qualitates plane & ſunt, & dicuntur: ex eiſque vel maximè oppoſitio prima, atque in hac ipſa, caliditas.

Elementa eſſe tum plura vno, tum alterationi obnoxia.
Alterationem fieri abſque contactu non poſſe.
Tactiles qualitates.

Actiuæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas.

Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ corpora quibus occurrit, alterare per totum poſſit. Vnde ſi niuem ad minima vſque ſecueris, nix quidem ſeruabitur: ſed ſimul ac calefiet, deſinet actutùm nix eſſe. Quare quæcunque corpora has quatuor qualitates ſibi vendicauerint primùm, erunt omnium corporum elementa: ſunt autem hæc, terra, aqua, aër, ignisque.

Elementa omnium ſunt, terra, aqua, aër, ignisque.

Ac proinde vniuerſi, qui demonſtrationi parent, Philoſophi, hæc eſſe omnium quæ gignuntur, intereuntque, vera elementa, nec non mutuò ſe tranſmutare, habereque omnia ſubiectum quoddam commune, autumant. Igitur ex quatuor elementis ſimul contemperatis, corpus vnum ſimilare gignitur: quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit. Vnde corporum ſimilarium differentiæ, quæ ſimplices quidem ſunt, tot ſunt, quot elementa: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atque ſicciores. Totidem verò & compoſitæ, vt quæ ſimul calidiores & humidiores sũt: quæque frigidiores & humidiores: & præter has, alia tertia, ſiccior atque calidor: & quarta deinde loco, quæ ſiccior eſt, & frigidior: ſic tamen, vt quæ temperatiſſima eſt, & harum omnium prima, non negligatur.

Similarium corporum differentias ſimplices, tot eſſe, quot elementa, totidémque etiam compoſitas.

Cùm igitur abundè ſit iam oſtenſum, ſimilarium partium integritatem & vitium, in elementorum tum moderatione, tum immoderatione conſiſtere, ſupereſt vt inquiramus, quomodo ab earum vitio morbus ſit diſtinguẽdus. Diſtinguetur autem à rei cuiuſque notione.

Similarium partium integritatem & vitium in elemẽtorum moderatione, immoderationéque cõſiſtere.
Morbus qui diſtinguendus à vitio ſimilarium particularum.

Porrò ſalubris conſtitutio corporis, actiones ſibi ex natura debitas, inoffenſas habet: morboſa, offenſas. Idcirco ſi quis ſanus quidem ſit, altero tamen, qui itidem proſpera valetudine fruatur, actiones habeat imbecilliores, erit ſanè is intemperatior illo, necdum tamen ægrotat. Itaque inter ſalubres habitus vniuerſos, vnus erit temperatiſsimus, octo autem intemperati. At inter morbos, nullum temperatum inuenias: eundem tamen numerum complent, quem intemparaturæ ſalubres. Ac de his hactenus.

Morbi tot ſunt, quot conſtitutiones ſalubres.

Deinceps autem dicendum eſt, quo modo quis morbos curet, quo modo & ſanitatem tueatur. Enimverò medendi methodus ex ipſo cùm ſanorum, tum ægrorum corporum affectu, ſuum principium habet. Cùm enim id quod exquiſitè ſanum exiſtit, omni ex parte ſit moderatum: quod verò ægrum, immoderatum: aduertendum in primis eſt, quænam ea ſit illius immoderatio. Quippe neceſſarium eſt aliam inueniri immoderationem contrariam, per quam illam exterminemus. Reditus ſiquidem ab immoderatione ad temperiem, in omnibus erit per immoderationem contrariam. Vt tandem neceſſum ſit, id quod præter naturam affectum eſt, dum ad ad naturalem ſtatum redit, illam eandem quaſi viam incedere, quam prius confecerat, præterquam quòd ordine contrario.

Reditum ab immoderatione ad temperiem, per immoderationẽ contrariam fieri debere.

Quare generaliſſimus curandorum morborum ſcopus erit, Contraria contrariis remedia eſſe, & particularibus particularia contraria. Calido enim morbo, frigidum: & frigido calidum. Ita etiam ſicco, quod humectat: humido quod exiccat. In ſimilaribus ſiquidem res ſe habet hoc modo. In inſtrumentariis autem, oportet in vnoquoque prædictorum quatuor generum, morboſæ immoderationi vſque adhibere contrariam, donec ad moderationem, naturalemque ſtatum peruentum fuerit. Vt, ſi (exempli gratia) caro plus quàm par ſit, vlceri excreuerit, erodenda eſt. Sin autem nimis cauum ſit vlcus, implendum. Similiter & in aliis faciundum.

Contraria cõtrariis remedia ſunt.

Conſiderandum autem in omnibus generibus eſt, num habeamus facultatem, ea quæ ex indicatione ſe offerunt perficiendi. Siquidem morbi ſpecies, curationis tantùm modum indicat. Id autem fieri poſſit nec ne, haud item indicat.

Morbi ſpecies curationem tantùm indicat.

Etenim eorum omnium quæ proſunt corpori, in cauſa eſt, cùm ipſa natura, tum etiam medicus. Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præſtare nequit. Os nimirum ita perfractum, vt de ſuo loco partes decedant, membrumque diſtortum reddatur, haud poteſt natura corrigere aut conformare, ſicuti poteſt medicus. Sed natura poteſt vlcus cauum implere: quemadmodum quæ ſemicocta ſunt, aut etiam cruda, concoquere: id quod negatum eſt medico.

Natura quæ nequeat præſtare, & quæ poſſit.

Quanquam ad hæc peragenda, medici miniſterium naturæ poteſt ex vſu eſſe, vt dum congruis medicamentis vlcus reddit puriſsimum, & eis quæ concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Iam verò

Medicum eſſe naturæ miniſtrum.

rò natura ipſa, nonnulla etiam primùm à ſe confecta, denuò non valet reficere: vt venam, arteriam, ligamentum, neruum, & alia id genus. Siquidem ob inopiam materiæ, nullum eorum natura reficere valet, quæ ex ſemine ſuum ortum duxerunt. Igitur ſcopis ipſis à methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet: vt deinde comprehendantur, quæ aut omnino, aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore, ſecundum eam fieri poſſint, quæque ſecus.

Naturâ nihil ex iis quæ à ſemine orta ſunt, poſſe denuo reficere.

Nec verò eſt exigua huius artis portio, remediorum omnium materias, tam ſimilarium partium, quàm diſſimilarium morbis congruentium, adinuenire. Quorum vniuerſum genus, in offerendis, efficiendis, euacuandis, & ijs præterea que extrinſecus accidunt: planè conſiſtunt. Quæ omnia, vbi artis conſtitutor adamuſſim perſecutus, & conſecutus fuerit, iam cauſas omnes ſalubres: vt nihil illi præterea ad artem medendi deſit, abſoluiſſe putandus eſt: his omnibus redactis in capita duo, nempe corporum cognitionem, quibus remedia offerenda ſunt, atque ipſam remediorum naturam. Verùm hoc mox illi quoque ſupererit, vt ſibi aliquam affectuum omnium dignoſcendorum facultatem comparet, maximè verò eorum qui partes in alto ſitas occupant quos exactè cognoſcere, vnà cum affectis particulis, haud fuerit obuij cuiuſque. Quocirca de his etiam aliquid impræſentiarum dicendum.

Remediorum vniuerſum genus in quibus conſiſtat.

Tria ſunt genera rerum præter naturam. Primum, affectus qui lædunt naturales functiones. Secundum, horum cauſæ. Tertium, ſymptomata. Sed cauſæ potiſſimum appellantur, cùm agunt: quamuis ita nonnunquam dicantur, quòd vim habeant agendi.

Rerum præter naturam eſſe tria genera. Affectus. Cauſæ. Symptomata.

Symptomatum verò genus in tres differentias digeritur: in actionis læſionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excrementorum exuperantias. Quocirca omnium ſymptomatum exiſtit cauſa ipſe affectus: ob idque meritò ex illis agnoſcitur. Symptomatum portò nonnulla affectus ipſos neceſſariò concomitantur. Alia non ex neceſſitate, ſed aut ſæpius, aut rarò, aut æqualiter. Sicuti alia rurſus, affectuum differentias neceſſariò ſequuntur: quædam ſæpe, alia rarò, alia in ancipiti ſunt. Ea itaque ſymptomata, quæ morbos ex neceſſitate ſequuntur, quòd affectuum in ſe cognitionem habeant, dicuntur Græcis pathognomonica, & pro morborum notis habenda ſunt. Quæ verò non neceſſariò, ea vel morbi differentiam, vel illius mores, vel magnitudinem indicant. Vtrorunque autem vim vno eodemque apetiamus exemplo.

Symptomatũ differentiæ tres.

Affectum cognoſci ex ſymptomatis.

Pathognomonica.

Coſtas ſuccingens membrana teneatur inflammatione: quem affectum neceſſariò ſequentur tumor præter naturam, rubor, & dolor veluti pungens circa ipſas coſtas: quoniam eſt ſubſtantia affectæ partis membranea. Latè etiam vagabitur dolor, quòd ea ipſa membrana latè etiam diffunditur: Febrim quoque tum ipſa phlegmone, tum ex vicinia cordis, ſequi neceſſarium eſt. Quorum ſi vel alterum deſit, iam non ex neceſſitate febris aderit: Nam ſi digitus inflammatione laboret, aut coſtàs cingens membrana * ſcirrbo, œdematéve affligatur, non continuò adorietur febris: Quin & ſpirandi difficultas incidet, quam affectus ipſe producet, potius quàm læſa pars. Dolor nanque reſpirationis operam (eius vſo nondum explero) diſſoluit: vt mox neceſſum ſi alteram celerius illi ſuccedere actionem, vnde ſpiritus frequens & paruus redditur. Aderit etiam, præter eam quæ ſciungi à febri non poteſt, & pulſuum quoque alteratio, nempe durities tenſioni iuncta: quia pars phlegmone obſeſſa, neruoſa eſt.

Pleuritidos ſymptomata.

Dolorem lateris exoluere reſpirationis operam.

Cùm autem duplex ſit ea tunica quæ coſtas velat, ſi ea pars quæ exterius oſſibus hæret, valde aliquando laboret, facilius ægri in latus decumbunt oppoſitum. Nam ſi decumbant in læſum, compreſſio moleſtiam adfert. At ſi interior (quod frequentius contingit) vehementius dolent, ſi in oppoſitum latus reclinent, cùm nimirum penſilis ſic reddatur inflãmata particula. Quòd ſi vtraque membrana afficiatur, par in vtroque latere decubitus fuerit. Ad hæc, ſi inflammatio in ſupremis illius partibus excitetur, clauicula trahi deorſum videtur. Si in inferuis, dolor præcordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & ſecundum partes coſtarum medias, ſi in neutram ſe inclinet partem.

Quòd verò tenue quid, purulentumque, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipſo, tum ex parte læſa procedit. Suboritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Vbi igitur multus, tenuiſque is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atque pars etiam ipſa eſt rarior, plurimum eſt quod effluit: E contrario autem, ſi fluxio fuerit tum exigua, tum craſſa, corpuſque prætetea denſum, minimum erit quod transfundetur: ac proinde excitabit tuſſim, ita vt nihil inde excernatur. Quemadmodum ſi copioſum fuerit, tuſſient plurimum, nec parum expuent.

Effluxus ratio.

Hunc itaque affectum ſemper ac neceſſariò ſequitur tuſſis. Screatus autem poſt tuſſim, non ſemper: at maiori ex parte Quod ſputo reijcitur, neceſſum eſt ſemper eſſe infectum colore, non tamen perpetuò eodem, cùm nec excrementum in inflammata particula ſemper ſit eiuſdem naturæ. Etenim cùm ſanguinolentum fuerit, bilioſúmve (eiuſmodi ſiquidem ferè ſemper ea fluxio eſt, quæ in pleuriticis phlegmonem gignit) à detento ſucco in inflammata particula, ſputum colore inficitur: rubeo quidem, ſi ſanguineum id fuerit: flauo autem, ſi bilioſum. Cæterùm ſi pituitoſus primùm fuerit is ſuccus, qui & concluſus demum putreſcat, ac deinde ſit in cauſa fluxionis gignentis phlegmonem, tunc ſpumoſa excreantur. Sed quandoque cernitur ſcreatus niger, dum bilioſa, ſanguinolentáve fluxio præaſſatur. Quare omnia hæc, cum partis affectæ, affectúſque ipſios dignotione, etiam fluxionis indicant differentiam.

Pleuritim neceſſario ſequitur tuſſis.

Sputorum colores varij, ob varietatẽ humorum gignẽtium pleuritidem fiunt.

Ex dictis igitur conſtat, pernecеſſarium eſſe ad affectus, locique affecti inuentionem tum vniuſcuiuſque affectæ partis ſubſtantiam, actionemque, tum eiuſdem cum vicinis conſortium callere: necnon morborum & ſymptomatum genituras, adeoque morborum effectrices cauſas, prius inueſtigaſſe. Portò in nuper propoſito exẽplo, pernicioſiſſimus ſuccus eſt atra bilis: omnium mitiſſimus, ſanguis. Medium in ſimplicitate & malignitate reliqui duo obtinẽt. Ex ſymptomatibus autem, vt nihil omnino expuere, pernicioſiſſimum eſt: ita ſcreatus facilis, ſaluberrimus, præcipuè ſi concocta expuantur. Pulſuum etiam ſymptomata morborum mores oſtendunt: ſicuti & quæ lege conſortij accidunt, vt deliria, ſomni quidam inexpugnabiles, faſtidia, vrinæ, deiectionéſque alui. Ex quibus omnibus erit petenda ratio cùm præſagiendi, tum commodè vtendi remedijs. Præſagia nanque, & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunem, & ægros ad obtemperandum faciles, occaſionémque remedio-

Atra bilis pernicioſiſſimus ſuccus.

Screatus qui ſaluberrimus.

Præſagiorũ vſus.

rum præmonstrant. At verò quòd aptus remediorum vsus, id sit: quod in arte est præcipuum, liquet. Iam excrementorum species, multorum notitiam adfert, cùm & corpus secum connexum habeat, è quo illa excerni videmus. Locus autem per quem fit excretio, poterit certius nos ad affectas partes perducere. Nam si per inferiorem aluum, membraneum quid excornatur, vlcùs indicabit in intestinis. Si per superna vomatur, in ventriculo. Si per tussim excreetur, abradi tunicas asperæ arteriæ, indicium erit. Sicuti si mingatur, vel vesicam, vel pudendi meatum. Sed non parum præterea ad rem faciet, ea quæ primario affectu, ab iis quæ per consensum laborant, distinguere. In vniuersum autem maximè necessarium est ad commodum remediorum vsum, partis, quam curaturi sumus, substantiam, figuramque, & positum, accuratè cognoscere. Substantia enim affectus primos, qui in intemperie consistunt, quantum à naturali statu aberrarint, ostendit, quantumque refrigerare, calfacere, humectare, aut exiccare oporteat. Figura verò, morbos qui ad ipsam spectant, eorúmque magnitudinem indicat: necnon quousque sit opus ad naturalem habitum per contraria reducere. Obstructiones autem ad hoc genus pertinent: quanquam habent aliquam communionem cum illis indicationibus, quæ desumuntur à situ: de quibus iam agam, vno proposito exemplo. Obstructio affectus est partium instrumentariarum, qui precipuè iecori solet negociū facessere. Nam venæ quæ à portis oriuntur, per vniuersam huius visceris partem cauam disseminatæ, tandem illis quæ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia applicantur. Vniuersum verò alimentum, ex ventriculo in hunc vnum locum, qui ob idipsum, quod nuper diximus, porta appellatus est, suggeritur. Quemadmodum enim in vrbes nihil inuehi nisi per portas potest, ita ferri nihil potest in iecur, nisi in hunc prius locum feratur: vnde in totam iecoris partem cauam demittitur: inde verò, per eos quos diximus terminos, in ipsam gibbam. Quare nihil mirum videatur, si viscus hoc, & ob viarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assiduè obstructionibus corripiatur. Ei igitur curatio adhibenda est, prius quàm obstructiones excrescant, atque accendatur febris, tum cibis, tum medicamentis attenuantibus administratis. Nam si auctæ illæ fuerint, euacuatione erit opus: quæ per quem locum molienda sit, membri figura & situs dictabunt. Quippe si quid iecoris cauo adhærescat, id per intestina detrahemus. Quæ autem in gibbo comprehenduntur, vrinam cientibus euacuabimus. Eodem etiam modo, quæ in pulmone & pectore delitescunt, per tusses sunt expurganda: sicuti deducenda ad nares: quæ in cerebro sunt. Nec minus à membri figura & situ desumpta ratio est, sanandi phlegmone detentas particulas. Siquidem fluxiones quæ decubuere in coxam, sectis venis in poplite aut in talo, euacuamus: & eas pariter quæ in vtero comprehensæ sunt. Quæ in thorace aut pulmone, per cubiti interiorem venam. Sicuti eas quæ in capite & collo, per humeralem. Ea quippe vacuatio facillimè & optimè fiet, quæ per vicinas venas, & affines parti affectæ, fuerit administrata. Porrò & suam ex morbo habet indicationem, in halitum difflandum esse, quod in inflammatum locum defluxit. Situs tamen affectæ partis, varium deinde

Remediorum vsus aptus, est in arte præcipuum.

Excrementorum species.

Locus per quē fit excretio.

Substātia partis quid indicet.

Figura partis quid indicet.

Obstructionē esse affectum partiū instrumentariarum.

Porta vena cur sic dicatur.

Iecur assiduè obstructionibus corripi.

Iecoris partes cauæ gibbæque, per quas regiones purgandæ.

Pulmonis pectorísque excrementa expurganda per tussim.

Venæ secandæ ratio in fluxionibus quæ decumbunt ad coxam, vterū, thoracem pulmonem, caput, & collum.

Vacuatio omnium optima quæ.

Situs variat

insinuat particularium auxiliorum vsum. Etenim quæcumque in summa cute ortum habent, tale exposcunt difflatorium remedium, quale ipsa indicat inflammationis species. At quæ in profundo, eò egent medicamentis acrioribus quò magis ab exterioribus recessere: vt quandoque cucurbitulis sit vtendum, si sedem plurimum profundam habeant, quod tamen inflammationibus quæ in summa cute consistunt, quam aduersissimum est. Nec minus etiam situs loci æstimandus est, quando astringente medicamento opus fuerit. Quia si medicamentum ipsum astringēs potest eò peruenire: nil vetat quo minus ipsum administremus. Sin minus, cauendum tunc, ne humorem ex vicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare vel aliquid admiscendum astringenti medicamento, est, quod eò virtutem illius perducat: vel ab illius vsu in totum fuerit supersedendum. Ac de his quidem iam dicta sufficiant. Deinceps nonnihil de præsagio dicendum, cuius artem qui constituere voluerit, is necesse habet prius examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ proprium vitæ spacium constitutum est à natura, sic etiam omnibus morbis: vt nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura constitutum bimestre tempus, possit is quatuor diebus absolui: an verò & in longum protrahi, & celerrimè possit finiri. Vbi igitur excrementa in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, si cuiusque humoris naturam explorauerimus, facilè artificiali quadam coniectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus: modò cætera omnia rectè circa ægrotantem tractentur. Nam quiquid erroris fuerit in his commissum, erit profectò in causa, vt vel serius morbus soluatur, vel mors celerius adueniet. Quare tunc sanè præsagia sunt euentura, vbi & medicus præstantissimus fuerit, & æger in nullo delinquat. Medicus igitur his duobus, morbo inquam & naturæ, veluti colluctantibus, semper mentem intendit: ac dum discernit quodnam horum robustius sit, primùm quidem suum de salute hominis aut interitu, præsagium depromit. Dein verò, quò alterum altero fortius esse nouit, eò & illius præfinitum tempus agnoscit. Vt enim celerrimè morbus soluendus est si vires sint validiores: sic citò mors aduentabit, si hæ imbecilles fuerint, morbus autem vehemens. Sed magnitudo excessus horum tempus indicabit. Naturæ robur ex proprijs illius actionibus comprehendes, maximè verò ex pulsu. Siquidem is, facultatis vitalis est opus. Morbi autem magnitudinem cognosces ex suis symptomatis. At quatenus alterum altero præualet, concoctio cruditásque indicabit: quas subinde ex proprijs excrementis cognosces. Quæ enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones commonstrant: quæ in vasis, vrinæ: quæ in corpore vniuerso, sudores. Quo etiam modo & reliquæ concoctiones omnes se habent, quæ in vna quapiam parte, aut pluribus absoluuntur. Quibus omnibus commune est, nunquam morbum solui posse, nisi prius in excrementis, concoctionis signa cernantur. Nam vt concoctiones omnes celerem crisim, salutísque securitatem indicant, sic cruda, & quæ in prauos vertuntur abscessus, vel nullam crisim, vel labores, vel tempus prolixum, vel mortes, vel recidiuas declarant. Ac iam mihi videtur vniuersa medendi methodus (quæ formam tantùm, ac veluti vniuersalem speciem totius negocij continet)

auxiliorū particularium vsum.

Cutis summæ affectus, qualia remedia postulent.

Profundarum partium affectus qualia postulent.

Cucurbitulis vtendum in affectibus altē sitis.

Astringentiū vsus quando vitandus.

Animatis omnibus propriū vitæ spacium constitutum esse à natura.

Errores circa ægrum admissi producunt morbum, vel etiam mortem accersunt.

Præsagia quādo euentura.

Medicus intentus naturæ & morbo.

Robur naturæ cognosci ex proprijs illius actionibus, ac maximè ex pulsu.

Morbi magnitudinem cognosci ex eius symptomatis.

Cōcoctio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

Deiectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Morbum nunquam solui, nisi concoctionis signa in excrementis præcesserint.

Concoctiones quid indicent.

Cruditates quid indicent.

net) ad finem ſuum perueniſſe. Reliqoum autem nunc fuerit, vt modum aliquem, quo quis poſſet eos, qui à morbis ſunt liberaó, reficere: proſpicere autem ijs, qui in morbos procliues ſunt: ac eos denique, qui inculpata fruuntur corporis valetudine cóſeruare, doceamus.

Procliuitas in morbos vnde dep̄rehēdatur.

Ergo ex ſymptomatibus, quæ medium ioter ea quæ ſanis inſunt, & ea quæ eueniont ægris, ſeruant, deprehenditur ipſa in morbos procliuitas. Affectiones verò quæ talem procliuitatem gignunt, per contraria ſunt corrigendæ: ſi tamen hæc res ſummatim tractanda eſt: nam ſi tranſigenda particulatim, omne exuberans eſt vacuandum:

Exuberās omne vacuādum eſſe.

ſicut prius ſit diſtinguenda exuberandi ratio, quantitaténe an qualitate, aut vtraqoe etiam ratione exuberet. Ac deiode, quod poteſt iterum ad naturalem ſtatom redire, ſic per contraria altereturn, vt quod craſſum lētúmque eſt, tenue fiat: quod tenue craſſius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obſtructiones præterea aperiantur: quæ toto genere exiſtunt præter naturam, quemadmodum venena animalium, tum alterentur, tum euacueotur. Alteratio autem per cootraria fiat, quæ vel tota ſubſtantia aduerſantur, vel altera, vel vtraque qualitate. At euacuatio, per ea quæ trahendi vim habent. Cæterum hæc omnia quibus ſint peragenda remediis, ab ipſis morbis petendum eſt. Quin ſi omoes pariter humotes accreuerint, præcipua ipſorum vacuatio erit per ſectam venam. Deinde verò per frictiones, per exercitia, per balneas, per ioediam. Nec alia etiam erit vacuandi ratio, cùm ſolus ſanguis exceſſerit.

Tenues ſuccos eſſe incraſſandos, vt concoquantur: craſſos autem tenuandos.

Venena alteranda & vacuanda eſſe.

Alterationem per contraria molendam.

Vacuatio fiat per trahentia.

Sectione venæ cómodiſſimè vacuari plethoram.

Vbi aotem flauæ vel atræ bilis ſuccus, vel ſeroſus humot contineatur io ptimis venis, purgandi tales humores ſunt iis, quæ aluum commoueant. Si in aliis tenuia & aquoſa excremeota fuerint, per vrinam: ſi bilioſiora, per purgatoria. Poſſunt tamen & tenuia etiam alui deiectione purgari. Sed quæ totom corporis habitum occupauerint, cùm tenuia fuerint, aut ſudore, aut medicamentis: quæ cuti applicita, vim exiccandi habeot: cùm verò bilioſa, primùm quidem purgatione egent, mox euacuatione per cutim. At cùm pituitoſus ſuccus exuberarit, ſi ſalſus ſit, eſt purgandus. Si * acidus, experiundum an poſſimus eum alterare: & longè etiam magis ſi dulcis fuerit, erit enim is concoctu facilior.

Purgatio quibus debeatur humoribus, qualiſque.

Pituita dulcis eſt concoctu facilior. Concoctioni quæ conducant.

Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus vſus, boni tamen ſucci, potos vini parum calfacientis, moderata frictio, mediocris vſus calidarum aquarum, inſupérque cibi atque medicamēta moderatè calfacientia.

Obſtructiones aperientia.

Obſtructiones reſerant quæcunque vel eſculenta, vel medicamenta attenuantia. In quibus autem nulla cauſa, nullúſque affectus præter naturam eſt, ſed cum gracilitate, ſola imbecillitas virium, ij facilè in naturalem habitum reducentur, ſi moderatis cibis & motionibus reficiantur. At materias quibus hi alendi inſtaurandíque ſiut, in opere de ſanitate tuenda explicuimus.

Analeptice.

Ne tamen deeſſe aliquid huic ſermoni videatur, non modo ipſius analeptices, ſed vniuerſi etiam ſalubris negocij methodus, hoc quoque loco repetenda eſt. Si ſolum hoc eueniret corpori, vt in halitus difflaretur, & ſubinde inaniretur, cibus potúſqoe defectum illum ſarcire poſſet.

Exercitiorū vſus.

Quia verò humorum copia, prauáque excrementa gignuntur, egemus exercitationibus: quarum nimirum eſt munus, ſuperfluum ſuccum vacuare, excrementa verò concoquere & expurgare: ſi tamen cauſæ omnes vitentur, à quibus ſolet vitiari ſanitas, refrigeratio inquam, æſtus, laſſitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & conſimilia.

Sanitatem vitiantia.

Ergo vt vniuerſam medicinæ rationem per capita reſumamus, medicina eſt è numero factiuarum artium, quæ res vitiatas reficiunt.

Medicinam eſſe è numero factiuarum artium, quā vitiata reficiunt.

Ea autem ſibi exemplar nullum confiogit, ſed cootemplatur quidem omnia ex corporis affectione: ac dein, ſit quid vitij ſit corrigere id conatur. Sed hoc differt ab aliis artibus, quòd maxima ex parte ſe operanti naturæ miniſtram præſtet.

Medicinā ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI.

De partibus artis medicæ,

LIBER VNVS.

NON abſque ratione mihi qoidem, Iuſte chariſſime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe cùm alios alio modo eas partiri animaduertas: idque maximè Romæ, vbi artem ipſam medicam, in membra innumera reſecant: ita vt alios oculatios medicos vocent, alios auriculares, & eos etiam qui ani criſtis medentor, peculiari ſuo nomine appellent, totque in ſumma medicos faciant, quot ſunt corporis humani particulæ.

Romanis eſſe medicinæ artem multiplicem.

Quanquam certè mirum non eſt, ſi ars ea, quæ omnium maxima ſit, tot in ſe admittat ſectiones: atque etiam, ſi in maximá ciuitate, pro voaquaque harum ſtatim aliquis reperiatur, qui iude dicatur medicus.

Medicina omnium artium maxima.

Neque enim in oppidó quodā exiguo poſſet quis victum ſibi parare, qui tantùm ſuffuſiones puogeret oculorum, aut hernias incideret. Roma verò & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, poſſunt quemcunque alere, qui vel vnicam tantùm ex artibus his profiteatur. Vnde huiuſcemodi medici vrbes Græciæ ſæpe mutare coguntur, vt idem tota Græcia illis afferat, quod aliis qui in Italia ſunt, ſola Roma.

Romam Alexandriamque populoſiſſimas vrbes poſſe quemuis medicum alere, qui vel vnicum morbum curare nōrit.

Græciam vniuerſam vix potuiſſe præſtare medico, quod ſola Roma.

Igitur vt ſermooem, quatenus ego ſentio, inſtituam: quemadmodum io corporis humani ſectionibus, particulas omnes ad minimam vſque ſcrutamur ſecundum ſpeciem, quæ elementa etiam ſenſibilia appellantur: ſic artium minimas oportet etiam inueſtigare particulas, quæ & ipſæ ſint earum ſenſibilia elementa. Etenim inſtrumentum quoddam eſt caput (exempli gratia) cuius partes, præter alias, ſuot aures & naſus. Harum quælibet io alias diuiditur, vtputa in carnem, neruom, venam, arteriam. Arteria duplici tunica conſtat: quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras oon amplius in aliam quampiam ſpeciem partiri poſſumus, vtpote minimas & indiuiduas ſpecie.

Arteriā conſtare duplici tunicā.

Ex eis autem vnumquodque inſtrumentorum contextum eſt. Pro iſtius itaque exempli ſimilitudine, punctoriam ſuffuſionum artem, talem vniuerſæ artis medicæ partem exiſtimabimus, qualis ea eſt corporis pars, quam inſtrumentum ſiue organum appellamus.

Punctoria ars.

Cuius vnaquæque particula, proportione reſpondet ſenſibilibus corporis elementis. Huiuſcemodi artis partes ſunt, theoremata, ſiue notiones.

Theoremata.

Quarum prima eſt cognitio illius inſtrumenti, quod eſt pungendum. Secunda, illius particulæ huius inſtrumenti, vbi puogere oportet. Tertia eſt menſuræ pro affectus ratiooe. Quarta conuerſionem reſpicit. Quinta remotionem ſuffuſionis è loco quem occupabat.

Sexta circa astrictionem versatur. Atque hæ sunt notiones vltimæ & minimæ, quæ in alias simpliciores haud quidem secari sustinent. Vniuersa tamen ratio curandi suffusiones, alijs quibusdam notitijs eget, & illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hæ, ptima quidem præparatoria. Secunda verò illa, quam apotherapeuticen Græci vocant. Siquidem si quis velit aliquem nimis repletum, aut prauis plenum humoribus, vel etiam dolentem secundum caput, ad huiusmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilè excitabit, & malè vniuersum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, totum corpus ab excrementis, succisque exundantibus vacuum, atque etiam caput ab omni dolore immune reddere. Nec verò eodem modo se habet notitia inflammationis curandæ, quo illam se habere diximus, qua succurrendum est suffusionibus. Quin etiam alia est ars curandæ inflammationis secundum genus: alia eius, quæ ex certa particula definitur: vt ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ existit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ costas ambientis. Portò si secundum corporis affectiones velit quis ipsam artem partiri, primæ maximæque eius partes erunt, curatrix, salubris, prophylactice, analeptice, senum custodiendorum ratio, educatrix infantium, necnon optimi habitus conciliatrix. Est tamen & alia partitio, quæ à ratione operationum, & earum differentijs depromi potest: quemadmodum chirurgicen, pharmaceuticen, & diæteticen, esse primas atque præcipuas artis medicæ partes pronunciant. Quæ partitio quibusdam penes materierum differentias fieri videtur. Nam cùm omnis particula corporis iuuari & seruari possit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes distinxisse videntur. Dicamus itaque primas, & proprias, & quammaximè esse artis medicæ partes eas, per quas ipsius artis finem consequimur: alias autem esse his superiores. Ac tot quidem secundum numerum primæ proximæque sunt, quot sunt maximè propriæ rationes medendi. Licebit porrò medicam ipsam artem in suas partes diuidere duplici modo: vno quidem, si sumamus initium ab ipsius artis prima ac maximè propria materia, vt constat per multimembrem illam diuisionem, quam assignauimus. Altero verò, a secunda materia, nec ita propria, hoc est, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenusque artis medicinalis, necnon philosophiæ materia existit, quatenus sanitatem & morbum recipit, generationemque & interitum subit) inito diuisionis exordio. Cæterum non modò partitio quæ ex huiusce materiæ sectione elicitur, ad vltimas vsque deducitur, & elementares ipsius artis particulas, verum & illa etiam, quæ à præcipua totius artis materia oriebatur. Præterea autem & alio modo fieri hæc artis partitio potest, si vnumquodque morborum propositum genus, per proximas differentias ad vltimas vsque particulas animus sit diuidere: quæ partitio si rectè fiat, consequenter etiam perueniet ad elementares vsque notitias. Nihil igitur est, cur ex multiplicitate partitionum turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil sit prætermissum, ex iis que occurrere possunt. Optimum tamen iudicio meo fuerit, si initium à maximè propria sumpserimus ipsius artis materia: cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

Suffusioni curandæ, quæ notiones sint necessariæ.

Notitia præparatoria. Notitia apotherapeutice.

Pungi debere neminem ex suffusis, ante vacuationem humorũ peccantium.

Ophthalmia quid. Peripneumonia quid. Pleuritis quid.

Medicinæ partes secundum corporis affectiones.

Medicinæ partes secundũ operationes dictæ.

Partes seruari victus ratione, medicamentis, aut manuũ opera.

Medicinæ partes maximè propriæ sunt, per quas artis finem consequimur.

Medicinæ partitio duplex.

Corpus humanum ex accidenti dici subiectum medicinæ philosophiæque.

Medicinæ diuisionem ordiendam esse à maximè propria ipsius artis materia.

GALENI PERGAMENI
De elementis,
LIBER PRIMVS.

Qvandoquidem elementum est minima rei, quam constituit, portio: nec id ipsum quod videtur, est etiam reuera minimum: manifestè sanè liquet, sensum minimè eorum fore iudicem, quæ vera, & ex ipsa natura sunt rei vniuscuiusque elementa. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, sensus iudicio, simplicissimaque habentur, illa statim quæ verè sunt naturæ humanæ elementa, quæque in alia dissolui non possunt, nec minus curandis morbis ex vsu sunt, quàm hæc, quæ sensui talia videntur, summo studio inquiramus: nempe an vnum tantum specie, an plura potius & dissimilia sint. Quòd si non tantùm vnum, sed plura sint atque varia elementa, quærendum rursus, quot nimirum sint illa: sicuti & quæ, & qualia, quamque inter se tandem communionem sortiantur. Quòd igitur primum id elementum, ex quo tum nostrum, tum aliorum omnium corpora constant, nec forma, nec potestate sit vnũ, hac docet ratione Hippocrates. Si homo esset vnum, neutiquam doleret. Quòd si doleret, vnicum necessariò medicamẽtũ desideraret rectè quidẽ ille & breuissimè totam rei summã demonstrans. Nam si homo esset vnum, hoc est, vnico ex elemento conflatus, non esset ex quo dolorem posset accipere. Quòd si aliquo dolore corriperetur, vnica tantùm esset medendi ratio. Nam cùm à nulla causa externa perpeti posset, necessariò à sua ipsius natura, interne pati deberet. Cùm autem vnica tantùm fuerit vniuscuiusque natura, vnicus erit affectus, ratióque redeundi ad naturalem statum vnica: id quod absurdum est, cùm infinitæ ferè sint, vt morborum, sic præsidiorum species.. Eadem quoque ratione licet eorum sententias conuellere, qui atomos, omnis prorsus qualitatis atque alterationis expertes, necnon incompactilia corpuscula introduxerunt, vniuersæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, si talis esset natura illius. Siquidem necessum est, vt id quod dolet, cùm sensus, tum etiam alterationis sit capax. Quòd si ab omni penitus sit alteratione alienum, eundem omnino statum, quem ab initio sortitum est, perpetuò seruabit. Iam verò, si transmutetur quidem, sed nulla illi sit innata sentiendi vis, nihil propterea magis affectiones ipsas sentire poterit, quàm ipsi lapides sentiunt. Cùm igitur vtrunque horum atomis in alternis illis corpusculisque desideretur, certè si ex eis, aut alia quapiam simili atque vniformi natura concreti essemus, non vtique doleremus: dolemus autem, nequaquam igitur sumus ex vlla simplici vniformique substantia conditi. Portò cùm duo sunt instrumenta, quibus omnia inueniuntur dogmata, ratio videlicet atque experientia, neutrum horum vnquam ita illis inseruiet, vt aliquid sint reperturi concretum ex ijs, quæ pariter impatibilia, & sine sensu sint: quod ipsum deinde patibile sit, atque sensus particeps. Imò verò

Elementum est minima rei, quam constituit, portio. Sensum non esse iudicem propriorum elementorum.

Elementum corporum non esse vnum.

Atomos haud posse quidem esse elementa corporum.

Doliturum, necessario debere esse tum sensus, tum alterationis capax.

Instrumenta quibus omnia inueniuntur dogmata, esse duo, rationem & experientiam.

verò quantumlibet illæ omnes atomi insitum haberent sensum, essent tamen impatibiles impenetrabilésque, ita vt ex solo mutuo earum complexu, ipsa caro generaretur, nihilo magis impactam acum persentiremus, quàm cùm acu ipsa digitos iunctos disiungimus. Reliquum igitur erit, vt sentiens corpus vel ex ijs sit, quæ pariter vim habeant sentiendi & patiendi: vel ex ijs, quæ pati quidem possint, sed nullum deinde sensum habeant. Nos autem mox perpendemus, vtrum horum sit verum. Si igitur elementum non potest esse impatibile, non erit etiam specie vnum. Siquidem quod est vnum, semper est impatibile: cum nihil reliquum sit, in quod transmutari, aut à quo pati queat. Quicquid enim transmutatur, in alterum transmutatur: & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura esse elementa, iam compertum cùm sit, eorum numerum inquitamus. Prius tamen sectas omnes eorum, qui in vniuersum de elementis disserunt, distinguamus. Rediguntur enim in quatuor: quarum prima est, quæ ex sensu vacuis, pariter & impatibilibus: altera, quæ ex sensu quidem præditis, cæterùm impatibilibus, consistere quæ sunt alterationi obnoxia, pronunciat. Quæ ambæ in hoc conueniunt, quòd ex impatibilibus statuunt. Quare cùm impossibilia tradant, eas missas faciamus: Supersunt itaque duæ; altera, quæ corpus sentiens, ex primis elementis facultatem cùm patiendi, tum sentiendi habentibus, constituit: altera, quæ ex patibilibus, sed sensu expertibus. Inter quas item ea est communio, quòd ambæ ex patibilibus aiunt. Quarum sectarum vtraque possibile quid profitetur. Nam si ipsas particulas explorare, rationéque examinare volueris, ea quæ corporum sunt vim sentiendi habentium, omnes & patibiles sunt, & facultate sentiendi præditæ. Quòd si prima respexeris elementa, facile fieri poterit, vt quamuis ea nullum habere sensum dicantur, modò possint in se mutuò, multifariámque & agere & pati, aliquod inde, multis intercedentibus particularibus alterationibus, sensu præditum corpus gignatur. Quotiescunque enim ex pluribus quicquam componitur, si ea quæ in compositionem veniunt, qualia sunt, talia ad extremum durauerint, nunquam profectò id nouam aliquam, aduentitiámue adipiscetur formam, quæ in ijs non præfuerit, ex quibus constituebatur. At si ea multifariam varientur, transmutentur, & commisceantur, poterit tunc in composito aliquid suboriri, quod ab ijs quæ prius in primis illius elementis reperiebantur, sit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aëre, & terra, inuicem transmutatis atque alteratis, & ad temperamentum quoddam reductis, gigni corpus volunt sensitrice facultate præditum, hi consentanea pronunciant. Qui verò ex illis ita vt sunt permanentibus, & permistis tantummodo, perinde vt triticum hordeúmque, & fabæ sunt in aceruo, ij nimirum ea quæ fieri nequeunt, sectantur. His igitur, & quòd vno plura omnino sint elementa, & quòd pati etiam possint, monstratum est id quod confirmans Hippocrates, ait: Quî, obsecro, fieri potest, vt ex vno quicquam constituatur, cùm ne ex pluribus quidem possit, nisi ea probè fuerint contemperata; An verò ex ijs primis elementis, quibus omnibus vis insit sentiendi, constent sensilia corpora: an ex illis potius quæ illa careant, nondum monstratum est. Porrò nonnulla quidem omni carere

Elementum non posse esse impatibile.

Transmutationem fieri in alterum. Passionem fieri ab altero. Sectas eorum qui de elementis differunt esse quatuor.

De elementis opinio consentanea rationi.

sensu inde perspicuum est, quòd ex compositis etiam quædam huiusmodi sint. Fatua itaque est hæc tam naturalium philosophorum, quàm medicorum opinio, qui vnum vel hominis, vel etiam ipsius vniuersi elementum asserunt. Thales etenim, Anaximenes, Anaximander, cum illisque etiam Heraclitus, ex elementorum transmutatione mutua, quòd singula in vicina alia certant degenerare, vnumquodque ex illis esse elementum vniuersale, prorsus demonstrare conantur, sic tamen vt alius aliud statuat. Qui sanè mihi videntur omnes communem illam somniasse materiam primam, omnibus elementis subiectam: quam vt vnicam viderunt, sic etiam vnicum esse elementum putarunt. Cæterum qui vniuersa pronunciant vnum, tam ipsius naturalis philosophiæ, quàm Medicinæ principia destruunt, ob idque contra eos disputandum non est. Id autem ab omni ratione est alienum, si propterea quòd nullum ex elementis quatuor, solum syncerúmque in corpore cernitur, velit quis inficiari, ea omnia simul in eo reperiri. Nam cur vis tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermistam & puram, quum ne in vniuerso quidem eiuscemodi à te ostendi queat? Quamcunque enim particulam eius acceperis, ea statim erit alicuius caloris humorísque, & aëreæ substantiæ particeps: cùm tamen ea terra, quam opinamur esse elementum, sit quammaxime densa, grauisque, ac præterea frigida & sicca. Quòd si tu in mundo mihi ostenderis lapidem, terreum sanè corpus: ego tibi aliquid illi simile in animantium corporibus, ossium nempe, cartilaginum, pilorum, testarúmque genus ostendam. Ne igitur amplius impermistum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipso orbe id reperies, adulterio carens. Sed quotiescunque aliquam videris particulam frigidam, siccamque & densam, ea satis sit, ad reuocandam tibi in memoriam terram. Satis etiam sit humidum aliquid conspexisse, rarumque, & fluens, ad concipiendam mente aquam. Calor quoque animantis, ignis tibi repræsentet memoriam: necnon natura spiritus, citra quem animal constare nequaquam potest, aëris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet. Nec verò inficiari poteris, vniuersos fructus ex terra gigni & ex aqua, cum inde suum habere ortum videantur. Quod autem aëris ignísque per tota simul temperatorũ etiam participes sint, hinc planè licet cognoscere, quod si aqua maceraueris terram, nihil præter lutum efficies: fructus autem lutum non sunt. Si igitur fructus omnes ex elementis vniuersitatis suam ducunt originem, non est quòd de ipsis animalibus dubites, cùm nimirum & ab illis alantur. Audacter itaque profitendum est terram, aquam, aërem & ignem, prima esse, communiaque & simplicissima rerum omnium elementa, & primordia: ex quibus vtique tum stirpes, tum animalia omnia gignuntur, aluntur, atque augmentum suscipiunt. In ipsis enim solis summas qualitates reperies, absque vlla mistura aut temperie. In igne nempe, summam caliditatem & siccitatem. In terra, summam frigiditatem & siccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, prout sui cuiusque natura postulat. Affirmare autem esse aliquod elementum summè humidum, simulque arbitrari illud esse quippiam ab aqua diuersum, extremæ cuiusdam ineptiæ est. Porrò quòd summus calor igne

Materiam primam vnicam quatuor elementis subiectam esse.

Elementum purum nullibi reperiri posse.

Terra elementaris cuiusmodi esse debeat.

Elementorum singula esse qui similia in animantium corporibus.

Fructus vniuersos ex terra gigni & ex aqua.

Elementa prima esse terrã, aquam, aërem & ignem.

Elementis solis summas qualitates inesse.

Aquam esse summè humidam.

Calore summo accedente ad materiam, constitui ignem.

simplicior sit, quódque illo accedente ad materiam, ignis gignatur, pro confesso ab omnibus habetur philosophis: qui quidem in vniuersum fatentur, materiam quandam prorsus qualitatum expertem (quæ omnibus elementis subijcitur) atque etiam calorem summum, qui in ea producitur, igni existere suæ generationis principium.

Materiam ingenerabilem, incorruptibilemque. Qualitatem gigni in materia perireque. Elementi & principij discrimen.

Quinetiam materiam ipsam esse ab omni penitus generatione & interitu immunem: qualitatem autem id esse, quod in illa tum gignatur, tum pereat. At elementum eò à principio differt, quòd minimè sit necesse principia in eodem esse genere, cum ijs quorum sunt principia: elementa verò, ad idem semper genus pertineant. Simplex namque qualitas compositæ, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit.

Calidum, frigidum, humidum & siccum tripliciter dici.

Cùm igitur calidum, frigidum, humidum atque siccum, dicantur tripliciter: nempe vel sicut qualitas, vel sicut impermistum corpus, vel sicut illud quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementum videatur, nec etiam mistum, temperatúmque corpus: reliquum est, vt elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atque misturæ expers, necnon qualitatibus simplex.

Elementum quod esse corpus dicatur.

Quare ad ipsum ignem, aërem, aquam & terram, tandem ac necessariò deuenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas.

Elementis vniuersalibus nos ipsos persæpe vti.

Quibus etiam elementis vniuersalibus, vel synceris, persæpe vtimur: quemadmodum aqua quotidie, cùm bibimus, aut lauamur: & aëre, qui nos vndique ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, vt caleamus vtimur. Animantia præterea quæ vel arena, vel terra, vel lapidibus, vel etiam luto, ossibúsue vescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare non video equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aërem, nec aquam, nec terram, vel detrahi ex corpore nostro, vel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere. Quòd si qui ob id non putent vllum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec vratur: vel bibat, quoad disrumpatur: ij non intelligunt, si vel vnum elementum omnino intereat, statim etiam interiturum animal.

Animal interiturum, si vel vnum ex elementis intereat.

Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si arescat impensè: siccum denique, si plus quàm par sit humectetur. Vnde aliter se habet res, quàm illi sentiunt.

Elementum semper aut eximi, aut apponi corporibus nostris. Elementorum vsum immoderatum, ad interitum ducere. Qualitas nulla esse absque substantiis potest.

Semper enim aut eximitur elementum aliquod, aut apponitur corpori: id quod moderate fieri debet ab ijs, qui seruare incolume animal ipsum conantur. Siquidem immoderatus elementorum vsus, ad interitum ducit. Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum à substantijs queat, cogimur eas vnà cum substantijs assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus: ignem, inquam, aut aquam, aut terram, aut aërem. Vbi verò mediocri opus est qualitate, misto ex elementis medicamento, atque interdum nutrimento vtimur. Neque sanè vnquam ceu medicina elementum ex vsu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Quòd autem Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate sæpenumero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem vbi ait, cùm interit homo, necessum esse vnumquodque ad propriam naturam reuerti, siccum ad siccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidum denique ad frigidum: non solas profectò qualitates, siccum humidum, calidum, & frigidum vocat, sed substantias illas, in quibus qualitates eæ reperiuntur.

Substantias elementorum, animali vita functo, reuerti ad propria elementa. Qualitates elementorum interire, animali intereunte. Elementa secundum substantias misceri.

Ipsæ enim sunt, quæ animali vita functo abeunt, quæque elementis vniuersitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante mortuo interire: ad propriam verò eas naturam reuerti, non item. Quare non est quòd quispiam amplius persuadere conetur, illú ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insint. Ea quippe sunt communia elementa omnium. Quæ verò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiam horum, dicuntur, propria sunt vnicuique.

Hominis constitutio.

Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibúsque elementis, quæ similaria vocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & poculentis suam ducunt originem. At hæc, ex aëre, igne, aqua, & terra gignuntur.

Elementa ex materia & qualitatibus constitui duntaxat. Elementa ex qualitatibus habere quòd elementa sint.

Quæ sanè ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materiæ accedat, iam id totum elementum ignis euadet: similitérque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, præterquàm ex his quatuor, iudicatur esse elementum.

Elementa animalium propria, quatuor humores. Similares partes. Instrumentũ primum vnius functionis gratia est productum. Instrumentũ maius.

At verò de propriis animalium elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentatio tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur. His rursos simul coëuntibus, primom id, ac simplicissimum instrumentum absoluitur, quod vnius functionis gratia à natura productum est. Mox autem, quum hæc item vnà componuntur, aliud maius instrumentum perficitur: ac dein, vniuersi integritas corporis. Ergo, vt totam repetamus disputationem, si nos dolemus, neque specie vna erit, nec impatibilis nostra substantia. Atqui dolemus, non igitur erit specie vna, neqoe impatibilis. Rursus, si patiatur, oportet vt calfacta, vel frigefacta, vel humectata, vel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota.

Substantiã cuiusque rei à qualitatibus primis constitui.

Quo circa manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, substantiam cuiusque rei constituere. Quo pacto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (vt Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantiis io sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse.

Mistioni corporũ exactissimæ, plurimũ conducere comminutionem, commotionem & in ipso congressu moram.

Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si vinum (exempli gratia) aquæ misceatur, particulæ vtriusque horum infringuntur in minima: móxque inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eóque facilius sibi inuicem qualitates communicant, quò in minutiora redacta, diutiúsque commota, & commista fuerint. Tempore nanque est opus, vt eorum quæ commiscentur mutuò, particulæ inter se inuicem exactè agant, exactéque etiam patiantur, ac ita totum id vnum & sibi vndique & penitus simile euadat.

GALENI

GALENI PERGAMENI De elementis,

LIBER SECVNDVS.

Elemēta communia.

IGitur vt calidum, frigidum, humidum atque siccum, omnium rerum communia sunt elementa: sic nimitum sanguis, pituita, ac bilis tum atra, tum flaua, omnium animalium sanguine præditorum propria elementa existunt. Cæterùm hominum propriæ sunt similares particulæ: quamuis & hæ nonnullæ sanguine præditorum etiam communes adsint, vt boui, cani, & equo: non tamen vsque adeo humanis similes. At verò quòd omnes sanguineorum animalium partes, ex materno gignantur sanguine, satis omnibus constat: qui cùm sit non modò pituitæ, sed vtriusque etiam bilis particeps demonstratum est, qua ratione adductus Hippocrates, ipsos quatuor humores materiam esse generando homini tradidit. Caro porrò & neruus particulæ similares existunt. Cùm autem caro sanguinea sit, præterea mollis & calida: at neruus exanguis, durus & frigidus: similitérque aliæ particulæ alias differentias sortiantur: rationi consentaneum videtur, ipsam sagacem naturam, quo tempore ex sanguine menstruo efformabat fœtum, quod crassius in eo erat, ad solidiora; quod tenuius, ad molliora; sicuti quod calidius, ad calidiora & quod frigidius, ad frigidiora corpora constituenda, attraxisse. Subsequenti autem tempore vnamquanque ex concretis particulis, suum habuisse alimentum incrementúmque, ex propria & peculiari materia. Nam quemadmodum in lacte reperitur & serum, & quædam caseosa substantia, sic in sanguine reperire licet quendam tenuem liquorem sero lactis persimilem, necnon veluti limum quendam, ac præterea ipsas fibras, quibus à sanguine exemptis, vt non amplius ipse sanguis cōcrescet, sic etiam colore variabitur. Vnde sanguis minimè simplex erit. Alioqui in omnibus quum animalibus, tum hominibus esset perpetuò similis. Contrarium autem licet experientia cognoscere, cùm ex varietate colorum, tum vel maximè ex iis quæ vacuantur ope medicamentorum purgantium. Quæ quidem si propinentur, vt decet, pro differentia morborum, differentes ac peculiares sibi succos elicient: contrà quàm Asclepiades persuadere conatur, nempe medicamenta ipsa haud quidem familiares sibi succos attrahere, sed transmutare illos corrumperéque ac in sui naturam, qualescunque fuerint illi, conuertere. Quæ sanè vt sunt absurdissima, sic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri videmus, ostendunt euidentissimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiescunque aliquis medicamentum hauserit, quod vim habet bilem supra modum vacuandi, primò quidem, vomitu talem humorem eiiciet, mox pituitam, postmodum bilem atram, postremò sanguinem purum, quo euacuato agunt animam. Quòd si medicamentum pituitam soluens propines, illa in primis vacuabitur: dein flaua bilis, quòd educta sit facilis: post quam atra, ad motum rebellis & contumax: vltimò autem omnium semper educitur sanguis, quòd naturæ is admodum affinis existat. Vbi igitur primus ille humor prorsus vacuatus est, non potest iam esse incolume animal, cùm vnum ex suis elementis amiserit: sed dissoluitur prorsus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit humor is, qui aptior est vt vacuetur. Quippe naturalis quædam vis rei vnicuique inest, ea quæ conueniunt sibi, trahendi. Sicuti in magnete vis est attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tum vacuationes fiunt: ipsa quidem semper id quod expediens est, attrahente, nonnunquam tamen cum hoc, aliquid eius quod non est congruum: vt in purgantibus medicinis vsu aliquando venit. Quæ quidem, vbi vniuersum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat, attraxerint, peculiarem solidarum partium humorem, vi & labore arripiunt, eas quasi dissoluentes & colliquantes, deducentesque ad elementa, atque animal ipsum internecioni tradentes. Violentiam verò illius attractionis, alius quispiam humor consequitur illi affinis, qui primum vi attrahebatur.

Elementa propria.
Similares particulæ hominibus propria.
Menstruo ex sanguine gigni omnes sāguineorum partes.

Humores quatuor, sunt materia humanæ generationis.

Solidiores partes ex solidiori mēstrui portione constructas esse.

Alimenti, incrementique ratio.

Sāguinis partes diuersæ.
Sanguinem non concrescere, si eius fibræ detrahantur.
Sanguis non est simplex.

Asclepiadis opinio refellitur circa medicamenta purgantia.

Purgātia medicamēta humores proprios trahere, & quonā ordine.

Sanguinem vltimo omniū vacuari, quòd sit affinis naturæ.

Attractricem familiarium vim inesse singulis.

Magnes trahit ferrum.
Purgationes immodicæ.

GALENI PERGAMENI De temperamentis,

LIBER PRIMVS.

CONSTARE animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidíque mistura, neque esse horum omnium parem in temperatura portionem, demonstratum antiquis abundè est, tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Cùm autem ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperie conflari corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, intelligendum aiunt. Cùm verò animal, stirpémue, calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, non item. Neque enim vllum animal aut calidum in summo esse posse, vt est ignis: aut in summo humidum, vt est aqua. Pari modo nec frigidum, siccúmue in summo: sed ab eo quod in mistura pollet, appellationem sortiti. Non posse autem differentias temperamentorum esse plures quàm quatuor, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor sint qualitates, quæ in se agere parique possunt: nempe calor, frigus, siccitas & humiditas: ex quibus quatuor tantùm (iudicio suo) oriuntur temperamentorum coniugationes, quæ consistere possint: nempe calidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Siquidem coniugia alia duo, quæ ex contrariis qualitatibus constant, calidum nempe & frigidum, necnon siccum & humidum, minimè consistere posse. Quæ verò illi mihi prætermisisse videntur, nunc adiicienda reor. Vnum igitur & primum id est, quòd temperatam naturam, quæ & virtute & viribus, reliquis præstat, sine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omnino ac si nulla sit, omiserunt. Quippe quòd vel in calida temperie calidum præualet frigido, vel in frigida temperie frigidum præstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi prius ponatur eucratos, siue temperata: ad quam sunt intenti, cùm victum sanitatis tuendæ inuestigant, efficeréque temperatum quendam statum conantur. Ergo quem assiduè sectantur, & quò semper respicientes, intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primum omnium statuum censuerim. Hi autem tantùm abest vt eius meminerint, vt etiam totum prætereant. At non prætérimus, inquiunt ex iis aliqui: in calido nanque & humido comprehenditur

Constitutiō animalium ex dispari elementorum mistella.

Animalia non dici calida in súmo, sed per excellentiam.

Temperatam naturam esse à veteribus prætermissam.

Temperatam naturam esse regulam constituendæ victus rationi.

prehenditur. Quam ſententiam Athenæi ſectatores fouentes, ipſas quatuor temperaturas, quatuor anni temporibus comparant: Hyemem itaque frigidam & humidam dicunt. Æſtatem autem, calidam ſimul & ſiccam. Autumnum, frigidum atque ſiccum. Ver denique, tum temperatum, tum calidum & humidum vocant. Ad eundem modum & ex ætatibus, puerilem quidem tum temperatam eſſe, tum verò calidam humidámque. Sed & mortem aiunt animantium corpora ad frigidum & ſiccum perducere. Vnde colligunt, vitam, cùm illi contraria ſit, calidam & humidam eſſe: ac proinde calidum & humidum temperamentum, optimum & temperatiſſimum eſſe. Biſariam autem hallucinantur. Primum quidem, quòd in quatuor anni temporibus, quartam temperamentorum coniugationem inueniri contendunt: id quod non videtur neceſſe. Dein, quòd ea ratione concludunt, ver calidum & humidum eſſe, quòd ſit hyeme quidem calidius, æſtate autem humidius. Siquidem eodem nomine diceretur frigidum ſimul & ſiccum, propterea quòd æſtate frigidius eſt, ſicuti & ſiccius hyeme. Quare nec æſtati, nec hyemi ver comparare eſt æquum, ſed potius ipſum per ſe æſtimare: cùm quodlibet anni temporum, non ex alterius comparatione, ſed ſuapte æſtimatum natura, iudicari debeat tale, vel tale. Ad quam formam ſi expendas ver, videbitur tibi planè in omnis exceſſus medio conſiſtens. Proinde rectè ab Hippocrate eſt dictum, ver ſaluberrimum eſſe, miniméque morbis perniciuſis obnoxium. Eſt & autumnus, vt quàm æſtas minus calidus, ſic vtique quam hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus abſoluto ſermone eſt, nec frigidus: quippe cùm ambo ſit, ac neutrum ad ſummum. Cæterum alterum in eo eſt incommodum, nempe inæqualis ipſa temperies, quæ autumnum maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiam ſignificauit, dicens: Cum eodem die modò calor, modò frigus nos afficit, expectandos eſſe autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, ſiccúſque dicitur. Nec tamen æquabiliter eſt temperatus, vt ver: quin potius hoc maximè ab illo tempore diſſidet, quòd mediam temperiem & æqualitatem perpetuò parem non ſeruet. Quippe meridie multò eſt calidior quàm manè, aut veſperi: nec in humido & ſicco omnino medium ſtatum obtinet, quemadmodum ver, ſed ad ſiccius declinat. Idcirco patère arbitror, nec autumnum abſoluto ſermone, & citra exceptionem, frigidum & ſiccum dicendum eſſe: ſicuti neque ver calidum atque humidum. Ego ſiquidem, tantùm abeſt vt ver, aut ſi quid aliud eſt temperatum, calidum & humidum eſſe credam, vt quod planè contrarium eſt, id affirmem, omnium ſcilicet aëris temperamentorum id peſſimum eſſe, quod humidum eſt & calidum. Quod ſanè temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire non poſſis: quamuis id in peſtilenti aëris conſtitutione incidere aliquando videatur, quemadmodum Hippocrates olim contigiſſe in Cranone memorat, vbi nimirum aſſiduè per æſtum largo imbri pluerat (quod calidi humidíque ſtatus eſt proprium) quam intemperiem aëris comitati ſunt varij & grauiſſimi affectus, haud dubiè diræ putredinis ſoboles. Nam vt à frigido & ſicco omnia incorrupta ſeruantur, ſic à calido & humido faciliimè computreſcunt. Boreæ etenim flatus ſiccus & frigidus, omnia quàm diutiſſimè imputria conſeruat: Auſtrinus autem flatus, qui calidus & humidus eſt, illa ſubito ad corruptionem perducit. Ver itaque nequaquam calidum & humidum pronunciamus, cùm nec tale ſit, nec ſi eſſet, vtique ſalubre eſſet, aut ſanitati accommodum. At quatuor qualitatum miſtionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & ſalubritatis eſt cauſa. Perperàm etiam faciunt, dum ætatum temperamenta, ad quatuor anni tempora transferunt, quum non idem ſit, aut ſimiliter dicatur animalis temperies calida & humida, ſicuti aëris temperamentum calidum & humidum dicitur. Qui error inde illis videtur ortus, quòd non meminerint, animantia veteribus pronunciata fuiſſe calida & humida, non propriæ temperaturæ ratione, nec ſermone abſoluto, ſed ad ſtirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & ſtirpibus, animantia calidiora humidioraque ſunt. Quinetiam ex animantibus ipſis inter ſe ſpeciatim collatis, canis quidem eſt ſiccior, homo autem humidior. At ſi formicæ, vel api ipſum canem compares, illas ſicciores, hunc humidiorem inuenies. Ita idem animans, præut homo, ſiccum: præut apicula, humidum fuerit. Rurſus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam eſt canis, vt viuens (cùm mortuus non amplius calidus ſit) non calidus autem, ſi ad alterum comparetur canem. Atque hæc quidem omnia per collationem inter ſe dicuntur. Quæ verò in animantium genere conferuntur, alia ratione: ſicuti etiam quæcunque in aliqua animalium ſpecie. Canis nanque ad formicam eſt humidus: in animantium genere eſt ſiccus. Rurſus, ipſorum ſpeciatim canum, hic ſiccus, ille humidus, alius, (vt fas eſt cani) temperatus exiſtit. Quod ergo abſoluto ſermone, nec ad aliud vllum collatum, vocatur ſiccum, id in ſolis eſt elementis: ſimilitérque de cæteris qualitatibus eſt ſentiendum: Nullum enim cæterorum corporum, prorſus calidum aut frigidum eſt, ſed ſola elementa. Quicquid præter hæc reperis, ex his miſtis conſtat. Ac propterea per ſecundam ſignificationem, non amplius abſoluta ratione, veluti ſyncerum & à miſtione alienum, reliquorum quoduis calidum aut frigidum dicitur. Ac duo quidem ſignificata calidi, frigidi, humidi & ſicci, hæc ſunt: alterum, abſoluto ſermone loquentium, miſtura carens atque ſyncerum: alterum contrariis quidem miſtis conſtans, cæterum ex pollentis in miſtura nomine appellatum. Quo genere ſanguis humidus dicitur, ſicuti & os ſiccum. Formica verò ſicca eſt, & vermis humidus: ſcilicet vt ſunt animalia. Dicitur porrò vnumquodque ſecundum genus, vel ſpeciem, non modò calidum eſſe, aut frigidum, ſed aliis etiam qualitatibus præditum, cùm ſupra mediocre atque medium fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm ſupra medium temperie ſit animal. Equus calidus, cùm ſupra medium temperie equum fuerit. At verò in quoque genere ſpeciéue ſunt media, quæ à ſummis in eo genere, ſpeciéue, finibus æqualiter diſtant. Ac genus quidem eſt animal, ſpecies equus & canis. Medium temperie in toto animalium genere, eſt homo. Medium verò vt in hominum ſpecie, quem Græci euſarcon, hoc eſt, quadratum appellant, ab omni exceſſu, defectúue remotus. Quiſquis igitur ſupra hunc fuerit, is aut prorſus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior erit: ídque partim abſoluto ſermone, quia minimè vni ali-

qui

Veterum duplex lapſus circa aſſignationem temperamentorũ.

Ver eſſe per ſe æſtimandum.

Ver in medio omnis exceſſus conſiſtit. Ver ſaluberrimum eſſe.

Autumni inæqualis temperies, illum morbificum facit.

Autumnus ad ſiccius declinat.

Ver non eſſe dicendum calidum & humidum.

Temperiem aëris calidam atque humidam, eſſe omnium aliarum peſſimam, nec reperiri poſſe in quatuor anni temporibus.

Incorrupta ſeruari à frigido & ſicco, omnia putrefieri a calido & humido.

Boreã ſeruare imputria vniuerſa.

Auſtrinum flatum putrefacere ſingula.

Ver temperatum, & ſaluberrimum.

Animantia dicta eſſe calida & humida nõ abſolutè, ſed collata ad ſtirpes.

Canis ſiccior homine.

Canis humidior formicis & apibus. Temperamentorũ collationes diuerſæ.

Elementa ſola dici abſolutè calida, aut humida, aut frigida, aut ſicca.

Media in quoque genere, vel ſpecie, quæ dicantur. Homo eſt medium in toto animalium genere.

Temperatura corpori quo-tupliciter assumantur.

cui priuatim collatus dicitur talis: partim non absoluto, quòd symmetro & medio totius speciei comparetur. Ergo vnumquodque horum quæ talia sunt, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum tripliciter dicimus. Nempe aut coropatantes id cuilibet particulari iodiuiduo: aut cum vniuscuiusque tum generis, tum speciei medio id conferentes: vel denique summum atque impermistum ipsum esse æstimantes, id quod sanè ad sola pertinet elementa. Quare ad tractationeio de temperamentis illi duo primi modi nobis tantùm sunt necessarij. Quoniam autem multa genera sunt, quemadmodum & indiuidua, ad quæ comparare possumus, poterit idem corpus multis modis, calidum, frigidum, humidum, atque siccum existere, simulque suscipere varias appellationes. Verum vbi stirpem animánsve vllum, eucraton, siue optimè temperatum dicimus, nequaquam in ea dictione, simpliciter contraria inter se compatamus; sed ad naturam vel animalis, vel stirpis referimus, cùm eorum quodque pro sua natura optimè sese habeat, optiméque suas obeat functiones. Sic enim dicimus animalia ipsa & stirpes optimam & mediam habere suo in genere temperaturam, non vtique absoluto sermone, ac si paritas exquisita contrariorum in iis reperiatur, sed quòd ea mediocritas, quæ ad potestatem refertur, eis adsit. Ac tale quid etiam dicimus esse & iustitiam, noo quæ mensura & pondere, sed quæ eo quod pro dignitate conuenit, æqualitatem explorat. Est ergo temperatura æqualitas, io omnibus animalibus temperatis, stirpibúsque, non ea quæ ex pari elementorum commistorum mole spectatur, sed quæ tum animalis, tum stirpis naturæ conuenit. Conuenit autem aliàs, vt humidum sicco, & frigidum calido præpondetet. Itaque ad interrogantem, cuius temperamenti sit homo: si quidem vt in animalibus interrogatio fiat, ad id quod medio est inter animalia omnia temperamento respicientes, respondere oportet. Si verò facta collatione cum indiuiduo aliquo, vtique ad illud solum conferendo, tunc respondendum est. Si absolutè, atque vt ad omnem substantiam, sic iam contraria quæ sunt in eo comparare oportet, atque æstimate, haudquaquam ad actionem referentes temperiem, sed potius ad elementorum portiones, hoc est, ad substantiam quandam, quæ pariter ab extremis distet, quæ prima omnium sunt elementa. Siquidem quæ supra citráue hanc substantiã temperies fuerit, eam simpliciter calidam, frigidam, humidam, siccamve asseremus. Vbi verò cum medio temperamento conferimus, oon simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet. Porrò generum omnium supremum substantia est, sub qua quidem tam animata, quàm inanimata continentur. Vltima autem genera, supernè descendentibus nobis, sunt, homo, corvus & ficus, eóque species dicuntur. Infernè verò ascendentibus, scilicet ab indiuiduis substantiis, eadem sunt prima genera: indicatúmque alio opere est, meritò omnia quæ media sunt, inter indiuidua & genera prima, tum genera, tum species à veteribus nominari. Iam verò, quemadmodum nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipsum colorem suscipit, enunciatur: sic etiam calidi nomen, non solùm de substantia calore prædita, sed de ipsa etiam caliditate dicetur. Dicitur itaque ipsa caliditas calidum: sicuti & corpus ipsum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæterisque similiter qualitatibus eadem ratio est habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, puras & impermistas sortiuntur, absolutè dicuntur talia, elementáque genitorum & pereuntium existuot. Reliqua verò vniuersa corpora, in illorum medio sunt collocata, cùm non sint summis qualitatibus prædita, sed prorsus aut in medio contrariorum coosistant, aut ad alterum extremorum sint procliuia & propensa. Idcirco nouem in vniuersum temperamentorum differentiæ exoriuntur. Quarum vna quidem temperata est & media, octo verò non temperatæ. Harum rursus, quatuor simplices sunt, calida, frigida, humida, & sicca: quatuor verò compositæ, calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Temperatam enim dicimus esse, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miscentur. Non temperatam autem, in qua vna aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, io qua calor vincit ipsam frigiditatem alterius oppositionis, quæ in humido & sicco est, interim paritate seruata. Similitérque in frigida, humida & sicca temperie simplici iudicandum. Cæterùm calidam & humidam eam temperaturam censemus, in qua frigiditatem caliditas, siccitatem humiditas superat. Nec secus calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca temperies sunt æstimandæ. In qualibet autem dictarum temperaturarum permagnus est excessus, defectúsque modus. Idcirco, si cui agnoscendarum illarum est cura, incipiat exercitationem ab iis naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæque sunt: quandoquidem si cum his alias comparet, facilè quod in quauis superet, deficiátve, inueniet. Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia potestate dicatur, quòd videlicet nondum sit, sed possit esse quod dicitur: disseramus primùm de iis, quæ calida, frigida, humida, aut sicca esse actu dicuntur, idque auspicati ab vniuersa substantia, mox descensuri ad animalia & stirpes. Cùm autem quod in omni genere, maximéque in vniuersa substantia est medium, id ex mistione extremorum confletur, certe si à calidissimo igni, aut aqua feruenti, ad frigidissimam glaciem transeamus, in ipso exquisitissimo medio, id quod symmetron est, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mistum, pari interuallo ab vtroque extremorum aberit. Quare non erit difficile, ei qui tale mistum tetigerit, habere medium vniuersæ substantiæ, in calidi & frigidi oppositione: atque alia omnia, illi veluti formæ adaptata, discernere. Quòd si terram etiam pari aquæ modo imbueris, medium in sicci humidique oppositione feceris. Quanquam hæ non mistiones veræ, sed tantùm particularum oppositiones sunt. Siquidem miscere corpora tota per tota, non hominis, sed Dei & naturæ est opus. Iam verò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto: nam interdum nimio calore liquatur adeò, vt humoris falsam imaginem præ se ferat. Sicuti interdum etiam adeò cogitur frigore, vt siccius quàm sit mediocre, nobis esse videatur. Porrò ipsa hominis temperatissimi cutis, ac præcipuè quæ in manu est, omnium extremorum est media: fuitque sic temperata à natura, quòd sensibilium

Temperatura ad iustitiam.

Iustitia quid.

Substantiam esse generum omnium supremum. Genera vltima dici species.

Elementa quæ sint.

Temperamentorum differentiæ nouem.

Temperata temperies. Temperies non temperata quæ.

Temperiem calidam dici vel actu, vel potestate.

Medium in vniuersa substantia.

Mistionem exquisitam, solius Dei, atque naturæ esse opus.

Cutim volæ manus in homine temperato esse extremorũ mediam.

Cutim esse instrumentum tactus.
Hominem esse omnium corporum temperatissimum.

bilium omnium esset veluti norma quædam, tactúsque instrumentum futura. Ex dictis igitur constat, intet omnia quidem corpora, hominem esse temperatissimum: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manum habetur, si modò oullum callum contraxerit. Qua quidem quæ suot dutiores particulæ, in his omnibus siccum præualet: quæcunque verò molliores, in iis humidi plus est qoàm sicci. Cæterum homo tempetatissimus, qui tum hominum, tum reliquorum animalium futurus est regula, cum vniuersa substantia collatus: medius apparere in ea debet: magisque cum bominibus atque bestiis. Dein verò sapientissimus sit oportet, habeátque actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturam, sed optimam etiam formationem sortiatur. Quod verò ad manus pertinet, quum eæ gemini vsus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: vtique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, vt duræ ad aliquid vi maiori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ vniuersæ, quæ generatiooi corruptionique subiicitur, substantiæ est media, nec dura lapideáue est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secundum naturam se habens. Quo scilicet cutis genere maximè perfectum esse tactum censemus. Etenim neruus omnis est exanguis & frigidus. Caro multi sanguinis, atque calida. Media inter vtrumque est cutis: nec planè exanguis vt neruus, nec sanguine abundans vt caro, sed veluti neruus sanguine præditus. Si igitur hanc omnium animalium partium, veluti normam iudicémque proponens, reliqua illi cooferas, octo in vniuersum diuersas intemperies reperies: de quibus membratim disseram. Humidissimum frigidissimúmque in corpore pituita est. Calidissimum, sanguis: non tamen perinde is humidus est vt pituita. Frigidissimum est ac siccissimum, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria, & vena. Succedunt dein nerui duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis, obtinent. Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantùm sanguinis. Ita verò & reliqua prius dicta, tantù sunt frigidiora cute, quantò minus habent sanguinis. Etiam vasorum tunicæ non solùm exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad medium temperamenti statum deueniunt. Sanguis verò ipse a corde suum calorem accipit. Id viscus siquidem tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximum illi est iecur. Verùm cor, paulò minus quàm cutis est durum: iecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autem medulla cute est humidior, atque frigidior: sicuti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autem ipso adeps: cui concretio contingit, propterea quòd oleosa cùm sit, membranis frigidis adiacet, ob quarum viciniam cogitur. At nec circa iecur coire adeps potest, nec circa arterias, venas, aut cor: sicuti nec circa vllam aliam præcalidam partem. Quoniam autem cogitur ab eo quod valde est frigidum, idcirco calfacta liquatur, cæterorum coagulatorum more. At cerebrum calfactum liquatur minimè: eóque adipe minus est humidum. Minus humida quàm adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus bumida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamen hæc cute sunt bumidiora. Quarum rerum demonstrationes proximo commentario trademus.

Hominem qui futurus sit animalium omnium regula, qualemnam esse oporteat.
Manus tangendi atque apprehendendi gratia esse factas.
Manus molles.
Manus duræ.
Cutis media qualisnam esse debeat.
Neruum omnem esse exanguem, & frigidum.
Carnem esse multi sanguinis, calidamque.
Intemperies collatæ ad cutim octo.
Pituita.
Sanguis.
Pilus.
Os.
Cartilago.
Chondrosyndesmos.
Tendo.
Membrana.
Arteria.
Vena.
Nerui
Sanguinem à corde suum calorem accipere.
Cor omnium particularum tum maximè sanguineum, tum calidissimum esse.
Hepar.
Caro.
Spinalis medulla.
Cerebrum.
Adeps quopacto gignatur, & quibus hæreat partibus.
Pulmonis caro.
Lienis caro.
Renum caro.

GALENI PERGAMENI
De temperamentis.
LIBER SECVNDVS.

ERGO quot sint in vniuersum temperamenta, quótque modis vnumquodque illorum dicatur, in proximo definitum est libro. Vbi à nobis etiam est traditum, animal ipsum minimè quidem absoluto sermone calidum & humidum dici, quòd in eo scilicet humiditas aut calor exuperet (sic eoim liceret inueoire animalia sicca, frigidaque complora, veluti culices, muscas, apes, formicásque) sed tantum ad demortua collatum. Monstratúmque similiter est, cutem volæ manus, in homine qoi optima temperatura sit præditus, esse temperatissimam totiúsque medium substantiæ. Est autem plurima in bominibus differentia. Verùm maximè tem peratus is est, qui corporis habitu medius horum extremorum videtur, gracilitatis nempe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itémque caloris & frigoris (nam interdum in animali sanguine prædito & humido, frigiditatem quandam pollentem reperias) quíque etiam liber cùm sit ab immodicis animi affectibus, omnes tam naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medius oportet sit inter somnolentum atque peruigilem, intet glabrum & hirtum, inter nigrum & candidum, pilósque habeat, cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà. Cæterum quandoquidem se nobis occasio iam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est. Prima coustitutio animalis recens formati in vtero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autem magis semper siccescentibus, primū quidem formantur membranæ, tunicæ, nerui, visceráque, & sanguinis vasa, nempe illorum substantia tensa. Vltimò verò perficiuntur ossa, vngues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum concreta. Quibus perfectis in vtero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, vt omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingant. Id circo nuper nati animalis corpus, maximè si suillum, ouillúmue id sit, propter redundantem in eo humorem, libens non comedas. Nam capreolum, quòd siccius sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà verò quàm in nouellis porcellis, quæcunque iam consenuerunt, hæc omnes partes præsiccas rigidásque, & sine succo possident. Quæ medio statu horum, ac nuper natorum sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atque adbuc augescunt, tantùm ea quoque absunt ab humore fœtus delitescentis vtero, quantum processerunt ætate. Florescens verò ætas omnium animalium, maximè in medio extremorū est. Porrò senes naturali particularum temperamento sunt sicci, licet copia excrementorum humidi

Animalia frigida quæ.
Animalia dici calida & humida, non simpliciter, sed ad demortua collata.
Cutem volæ esse medium totius substantiæ.
Hominis temperatissimi notæ.
Formationem primam animalis constare ex semine, & sanguine menstruo.
Partes quæ citius, quæ posterius formētur vtero.
Recens edita animalium corpora esui inepta existere.
Capreolorum carnes laudātur.
Ætatem florentem esse in medio extremorum.

midi esse dicantur. Siquidem cùm particulæ senilium corporum per caloris imbecillitatẽ similiter nutriri non possint (qua ratione dicuntur siccæ) foris illis copia humidi excrementi redundat, & superfluitat. His itaque siccus est, senex, quibus scilicet puer est humidus: ipsis nimirum solidis corporis partibus. Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex iam dictis constat. Quòd autem & frigidissima, ex tactu ipso, ex liuore qui videtur in senibus, ex frigidis morbis, quibus facilè corripiuntur, ac denique ex imbecillitate naturalium functionum, facilè etiam quis iudicauerit. Et quid quæso aliud est senium, quàm via ad interitum? Si enim mors, naturalis caloris extinctio est, vtique senium veluti tabes quædam eius fuerit. At verò de puerorum & florentium ætate, vtranam sit calidior, maxima inter medicos digladiatio est. Qui quidem omnes perperàm mihi videntur facere, dum sensibilium rerum cognitionem, laborioso consequi ratiocinio moliuntur. Nam cùm eorum quæ actu calida sunt, alius esse, iudex quàm tactus nullus possit, sanè si multos, viros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes tetigerint, inuenient facilè, qui magis, minúsve calidi sint. Ego siquidem quod actu calidum est, tactu iudico: sicuti & quod potestate calidum iudicatur, id ratione conor inuestigare. Calidum itaque quod in ætatibus cognoscere cupimus, primum & maximè tactu diiudicemus. Fiet autem optimum iudicium in alicuius infantis corpore. Potest nanque, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi: & qualis nunc sit, post duos fortè vel tres interpositos annos. Nam si mutatio omnino vlla ad calidum frigidúmve infanti facta videbitur, nullum præterea negocium erit, qui vsque ad florentem ætatem excessus futurus sit, colligere. Quòd si plures puellos pluribus conferre ætate florentibus velis, similes per omnia, & natura, & educatione, suis similibus conferes, ita vt reliqua omnia, quantum fieri potest, sint paria, vna tantum ætate excepta. Siquidem in contrariis naturis disquirere differentiam ætatum, citra maximam imposturam non licet. Quare te his iam instructum, ceu rectè iudicaturum, ad ipsam experientiam remitto. Quippe si reliquis omnibus quæ extrinsecus aduenient alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt differentias perpenderis, nec puer iuuene, sicuti nec iuuenis puero, absolutè videbitur esse tibi calidior, cùm nimirum eorum calores differant qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur. Est enim puerorum calor magis halituosus atque copiosus, tangentique blandior. Florentium verò calor subacre quiddam habet, atque insuaue. Quæ differentia occursus adducit plures vt credant, florentium corpus esse longè calidius. Res verò secus se habet. Nam quemadmodum aër, aut etiam lapis, aliquando pari calore cum aqua esse potest, nullum eò faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida: sic nimirum caloris æqualitas in pueris, florentibúsque inuenietur, etiam si alter in humida, alter in substantia sicca repræsentetur. Qua ratione in pueris magis halituosus, & multus, & suauis: in florentibus verò exiguus & aridus, nec similiter suauis occursus caloris existit. Siquidem puerorum substantiæ, vtpote humidæ, multum foras effluit: florentium substantiæ parum, vtpote siccæ. Itaque neuter eorum simpliciter videtur calidior: sed alter multitudine eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris, eiúsque blandioris, plus habet puer, quàm florens ætate, à quo quidem acrimonia caloris vincitur. Ergo calidi frigidique corporis solus tactus est iudex: humidi autem & sicci, vnà cum tactu ipsa ratio. Siquidem quod siccum est, durum prorsus est: non tamen si quid durum est, idem statim & siccum erit, nisi mediocriter existat calidum. Nam & quod à frigore concretum est, durum cernitur, sicuti glacies. Quare nec si quid cum vehementi calore sit molle, idem statim est humidum: verùm cùm mediocriter est calidum, tum æstimare durúmne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durum, siccum. Quæ quidem si sic se habent, partium quæ in humano corpore duræ sunt, nulla est humida. Neque enim tanta in eo esse frigiditas potest, vt aliquid in ipso concrescere in duritiem queat. Potest tamen quod prius fuit fluxile, aliquando concrescere, vt adeps: at durum, ne sic quidem euaserit. Commodè igitur dictum veteribus est, humidissimam esse adipem. Secundo post eam loco, carnosum genus. Eius plures sunt species. Prima quidem, quæ propriè caro appellatur, quam scilicet nusquam in corpore per se solam inuenies, sed est perpetuò musculi pars. Dein cuiusque viscerum propria substantia est, cui ipsorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmonísque corpus, proximum adipi est, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, ossium medulla: non est tamen eiusdem generis cum ipso cerebro, neque etiam cum spinali medulla. Hac cerebrum calidius est, & humidius, eóque mollius. Cuius anteriores partes tantò humidiores sunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora existunt: ac breuiter, omne exangue, frigidius est sanguine prædito. Proxima horum est mollium neruorum natura. Duriores autem in humido & sicco, secundum cutis naturam se habent. At calore ab eius natura tantùm absunt, quantum consentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse. Lienis autem, renum, & iecinoris caro, tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior verò, quantò magis abundat sanguine. Iam cordis caro iis omnibus tantò est siccior, quantò durior: calidior autem non modò his, sed etiam omnibus absolutè corporis partibus. At iecoris, lienis, renum, pulmonísque caro, simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusque visceris venas, arterias, & neruos crescens. Cordis simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhæret. Atque hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibræ verò quàm cutis, partim paulò magis, partim paulò minus, tum frigidæ sunt, tunc siccæ, partim similes omnino cutis substantiæ. Porrò omnes membranæ cute sunt siccìores: ligamentáque ipsa, quantò cute duriora sunt, tantò etiam sicciora. Tendones quoque longè duriores sunt cute. Cartilago verò post ligamentum est: ac deinceps medium quoddam inter ea corpus, quod νευροχονδρώδη σύνδεσμον quidam anatomici appellant, ac si dixeris ligamentum cartilagineum. Os verò omnium quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ cute extant, siccissimus est pilus; deinde cornu, mox vngues, vngulæ, calcaria, & rostra. Succorum optimus ac maximè familiaris est sanguis. Huius veluti sedimentum & fæx, atra bilis. Quæ idcirco tum

Senes esse naturali tempere siccos, humidos excrementorum copia.

Senilem ætatem esse siccissimam aliarum, & frigidissimam.

Senium esse ad interitu viam. Mortem esse extinctionem naturalis caloris.

Tactum solum esse iudicem eorũ quæ actu calida sunt. Potestate calidum inuestigari ratione.

Ætatum calores qua methodo dignoscendi.

Puerorum iuuenumque calorem differre inter se qualitate tantùm. Puerorum calor mitis. Florentium calor acris.

Tactus quorũ sit iudex. Sicca omnia esse dura. Dura quæ sũt, non necessariò esse sicca.

Molle cum mediocri calore esse humidum.

Carnis plures species. Carnem nusquam per se reperiri.

Exanguia omnia frigidiora sunt sanguine præditis.

Cordis caro calidior vniuersis corporis partibus.

Fibræ.

Membranæ.

Tendones. Cartilago.

Chondrosyndesmos.

Os.

Pilus. Sanguis succorum optimus. Atra bilis fæx sanguinis.

Pituita frigidiſſimum & humidiſſimum omnium quæ in corpore habentur.
Tactus eſt inſtrumentum qualitatum diſcernendarum.

rum frigidior, tum craſſior ſanguine eſt, ſicuti flaua bilis longè calidior. Frigidiſſimum verò ac humidiſſimum omnium quæ in animali habentur, pituita eſt. Inſtrumentum autem quo id cognoſcitur, ipſe eſt tactus. Ac particulæ quidem, & ſucci corporis, ad hunc modum ſe habent. Iam verò craſſitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta ſequuntur, non ea modò quæ naturalia ſunt, ſed etiam ſi qua ex longa conſuetudine ſunt contracta. Multos ſiquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos vidi: contráque qui pingues fuerant, graciles: illis quidem exocioſa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato: his verò, multa tolerantia, & curis, & tenui victu perſiccatis.

Pinguitudo vnde contrahatur.
Gracilitas vnde contrahatur.
Venis latioribus præditi, calidiores: ſicuti anguſtioribus, frigidiores.

Cæterum quibuſcunque latiores ſunt venæ, ij calidiores natura ſunt. Quibus anguſtiores, contrà, magis frigidi. Caloris nanque opus eſt, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, venarum quidem anguſtia, cum habitu pingui & craſſiori: habitus autem gracilis, cum laxitate venarum. Quòd ſi quis ſimul pinguis craſſuſque eſt, ac venas latas habet, is conſuetudinis alicuius occaſione, non natura, pinguis eſt redditus. Sicuti è diuerſo, qui anguſtas habet venas, & gracilis eſt, ne hunc quidem talem eſſe natura, eſt neceſſe. Quinetiam cùm fames viget, ex laxitate & anguſtia venarum, non ex cætero corporis habitu, ſpectandam eſſe mediocritatem, monet diuus Hippocrates.

Venas anguſtas habentes, ægre ferunt inediam.
Venas latas habentes, facilè cibo abſtinent.

Quippe qui anguſtas poſſident venas, & exigui ſunt ſanguinis, nec longam inediam ferunt. Quibus ſunt latæ, iis copia ſanguinis ineſt, & citra noxam cibo abſtinent. Etenim quicquid pingue eſt in ſanguine, leuéque, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò aſſeruatur. Vbi igitur id à venis tranſmiſſum, inciderit in particulas frigidas, in ipſis quidem concreſcit. In calidioribus verò natura partibus, cuiuſmodi ſunt carnoſæ, à calore abſumitur, & digeritur: niſi fortè frigiditati temperamenti vita indulgentior accedens, ipſis carnoſis particulis allinat aliquid pinguitudinis.

Fœminæ cur ſint viris pinguiores.

Atque hac ratione fœminæ viris pinguiores ſunt, quòd nimirum ſint eis frigidiores, plurimúmque domi verſentur. At qui habitus natura ſunt temperati, mediocríque exercitio vtuntur, hos neceſſum eſt euſarcos eſſe, hoc eſt, mediocri habitudine corporis.

Euſarcoi.
Corpulenti qui.

Quibus verò abundat humidum, & calor à mediocritate ſumma non longè abeſt, ij corpulenti ſunt. Corpulenti etiam fiunt, qui natura ſunt temperati, cæterum ocioſi & deſides viuunt: cùm videlicet conſuetudo ſit veluti acquiſititia natura.

Conſuetudo veluti acquiſititia natura.
Adeps qui gignatur.

Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex ſanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ eſt nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habent, quam mediocri habitudine præditi. Nec tamen pro carnis ſemper portione, adeps ſimul augetur: ſed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas: aliis ambo pari modo ſunt aucta, cùm videlicet tantum illis, ſupra temperatam naturam humoris eſt, quantum & frigoris. Quibus autem plus eſt adipis, in his frigidi plus eſt, quàm humidi: æquè vt quibus caro eſt plenior, his humoris plus iuſto eſt, non tamen frigoris. Porrò vbi nullum adhuc morboſum ſymptoma craſſato corpori incidit, ipſa abundantia humoris intra ſanitatis eſt fines.

Temperatam naturam eſſe reliquarum aliarum canonem.

Cùm autem mediam temperatámque naturam, reliquarum veluti canonem ſemper ſtatuamus, quæ verò ex huius vtraque ſunt parte, iudicemus intemperatas, manifeſtum vtique eſt, in ſanitatis ſtatu & latitudinem, & maioris minoriſque inueniri rationem. Eſt enim alia ſanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quamlongiſſimè abeſt. Sanitatis, quæ paulùm. Definire autem modum, nec menſura, nec pondere licet. Cæterum intemperieì quæ intra ſanitatem conſiſtit, ſufficiens nota eſt, quòd nulla functio animalis manifeſtè adhuc ſit oblæſa.

Sanitatis ſtatum habere in ſe latitudinem. Intéperies ſanitatis & morbi, quibus notis deprehendantur.

Quantum igitur interuallum eſt inter id quod perfectiſſimè ſuam obit functionem, & id quod actionem aliquam habet manifeſtè vitiatam, tanta eſt profectò & ſanitatis, & intemperiei, quæ intra ſanitatem conſiſtit, latitudo. Ab hac proxima eſt intemperies morboſa, cùm ſcilicet animal vitio intemperiei iam ægrotat. Rurſus: quemadmodum naturali calore optimam ſeruante temperiem, humidum, quod intra ſanitatis terminos eſt, auctum, non adipem modò in homine, ſed etiam corpulentiam gignit: & adipem quidem parcius adiicit, liberalius autem carnem adauget: ſic etiam, ſi humidum & ſiccum mediocritatem ad vnguem inter ſe ſeruent, calor autem ſi in homine minor, neceſſe eſt huius corpus adipe quàm carnis copie magis abundet. At verò ſi calor augeantur, ſeruétque mediocritatem altera contrarietas, minus erit animali adipis, quàm carnis. Sicuti è diuerſo, ſi quando præpolleat ſiccum, altera contrarietate medium modum ſeruante, & gracilius & durius corpus euadet. Ex quibus liquet, non ſolùm ratione monſtratum eſſe, quòd ſimplices in animalium corporibus intemperies habeantur, ſed etiam, quòd ſingularum manifeſtæ ſint notæ, ídque in vniuerſis habituum corporis differentiis.

Hirſuta eſſe quæ calida ſunt & ſicca.

Porrò calida & ſicca temperies, hirſuta eſt: verum ea in ſummo. Mediocriter autem, quæ calida quidem eſt, ſed in altera contrarietate mediocritatem habet. Similiter & quæ ſicca quidem eſt, ſed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè eſt hirta. Nuda pilis ſunt frigida omnia temperamenta, ſiue ea modicè ſe habeant in humiditate, ſiue etiam immodicè.

Glabra exiſtere, quæ frigida ſunt & humida.
Cutis ſiccitatem idoneam eſſe pilorum generationi.

Cæterum ad ſummum glabra eſt frigida temperies & humida. Minus hac, quæ frigida eſt, ſed in altera oppoſitione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida eſt & ſicca. Siquidem ſiccitas cutis, in iis qui molli ſunt cute, maximè omnium idonea eſt ad pilorum generationem: & quò ſiccior calidiórque fuerit, eò magis pilos gignere poteſt. Hanc enim ſiccam & calidam cutim, velim terræ ſtatui aſſimiles, quæ abeunte ſit vere, vel ineunte æſtate. Etenim per omnem cutim digeritur ſemper à calido aliquid, quod ſecum etiam nonnihil interni humoris euehit. In quibus igitur humida eſt cutis, & mollis, qualis modò concreſcens caſeus, in iis, eorum quæ exciderunt, viæ per cutim dilatatæ non manent: nempe partibus eius quæ prius diſſidebant, rurſus inter ſe coëuntibus. At in quibus dura eſt, nec abſimilis caſeo concreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autem vniri rurſus per ſiccitatem nequeat, ſeruat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium victu, indies magíſque fiſtulantur. Per eos igitur, balitui minumè impeditus eſt tranſitus. Sin autem fuliginoſus, terreúſque vapor ſit, id quod permeat, ſubinde contingit, vt in anguſtis ſpiramentis impa-

ctus,

Pilorum generatio.

ctus, nec facilè rursus intrò redeat, nec item possit vacuari, sed impellatur ab alio secundo vapore, atque ille rursus ab alio, & sic consequenter, simúlque multi vapores fuliginosi inuicem complicati & coniuncti, in vnum corpus degenerent, quale est fuligo ea, quæ foris cernitur. Fit autem niger pilos, cùm deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Flauus verò, cùm vapor minus torretur. Nam quod tunc est impactum, flauæ bilis excrementum existit. At albus pilus ex pituita nascitur. Rufus, sicuti coloris albi, flauíque est medius, sic generatio eius ex pituitosæ biliosǽque fæcis, media quadam natura prouenit. Crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua ratione Æthiopes omnes sunt crispi) vel propter imbecillitatem exhalationis, quæ rectam viam sibi moliri non potest: vel denique ob duriorem cutis naturam, quæ ipsam exhalationem, etiam si valens sit, prohibet tecta ferri regione, cogitque vt ad latus se inflectat, ac sibi obliquum transitum paret. Et quando ambobus cuëuntibus, & exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, pilorum radicibus obliquitas ipsa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est pilos perpetuò fore. Atque hæc quidem pilorum est generatio.

Pili nigri generatio. Pili flaui generatio ex flaua bile. Pili albi generatio ex pituita. Pili rufi generatio. Pili crispi qui fiant. Æthiopes omnes cur crispi.

Sequens est, vt causas omnium quæ temperamentis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura, differentiis contingunt, dicamus. Ergo Ægyptij, Arabes, Indi, quíque calidam & siccam regionem incolunt, nigros, exigui incrementi, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Contrà, qui humidam, frigidámque regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga, modicè auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robustissimos, & modicè nigros, mediocriterque crassos, tum, nec prorsus crispos, nec omnino rectos, emittunt. In ætatibus ad eundem modum. Infantium quidem pili, Germanis: florentium ætate, Æthiopibus: Ephaeborum atque puerorum, iis qui temperatum locum incolunt, in robore, crassitudine magnitudine, coloréque ad portionem se habent. In corporum quoque naturis, & ætatum & regionum portionem similiter se habere pili videntur. At pueri admodum parui, nudi prorsus sunt pilis, quòd nec meatus adhuc vllus illis in cute sit, nec excrementum fuliginosum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecilles exigunt. Qui verò iam florent, hi valentiores, moltos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus iam illis sint facti, & excrementis fuliginosis, præ siccitate & calore, abundent. Cæterùm pili qui in capite, ciliis, & superciliis habentur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum necessariò sequentibus. Verùm hi quoque, quòd quidem sint, naturæ arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufíue, aut alio quouis sint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subnigri enim fere sunt, quoniam quod in meatibus est impactum, nondum totum est nigrum: quippe cùm humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incrementi & modicè crassi sunt, propter excrementorum, quibus aluntur, copiam.

Pilorum varietates secundum varias ætatum, regionum, & corporum que temperaturas.

Infantes cur glabri.

Pilorum capitis, ciliorum & superciliorum generatio qualis existat.

Siquidem ipsa pars corporis, in qua fiunt, sicca est. Tota nanque calua ossea est. Cutis verò quæ illi est circundata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto durior. Ascendunt tamen tum ab iis quæ circa cerebrum sunt, tum verò ex toto corpore, fuliginosi excrementi non parua vis. Quo fit, vt quale ætate florentibus totum corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis. Eóque rationabilius nonnulli procedente tempore calui redduntur, quibus scilicet à primo ortu cutis durior erat: Siquidem in cacume, quæ fuerit siccata impensius, nihil nasci potest. Itaque etiam interna manuum, & inferna pedum, semper sunt pilorum expertia, quòd siccissimus, densissimúsque is tendo sit, qui sub cute habetur. Quibus autem ad summam ariditatem cutis capitis non peruenit, imbecilli iis omnino, albíque pili fiunt: quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi verò, propterea quòd alimentum quo aluntur, vel hac maior pituitæ est, quæ spacio compararit. Vbi etiam meatus etiamnum manet, excrementum verò exiguum est & lentum, languidéque à calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur. Iam calui fiunt homines, cùm senescunt, à syncipite magis. Canescunt magis à temporibus: quoniam regio illa est omnium aliarum siccissima. Hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora verò, humidiora sunt, quòd in his musculi magni sub ipsa cute habeantur. Omnis nanque musculus carnosus est. At caro cum osse, tum cute humidior. Verum enimuerò, quandoquidem humanum corpus nonnullis quidem æquabili per totum temperamento esse potest, nonnullis autem, neque iis paucis, inæqualiter esse affectum, cum eorum aliæ particulæ temperatæ, aliæ intemperatæ esse possint, certè ex vnica particula corporis, simpliciter de toto semper coniectandum non est. Neque enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant simpliciter. Verùm si quis impense hirto est pectore, hunc audacem iudicant. Sin cruribus hirtis, salacem. Quare hominum temperamenta considerantibus, singulæ partes per se examinandæ sunt. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totú corpus calidius, siccíusque ex necessitate putandum: sed plurimú in corde calorís esse, eóque audacé illú, cui talis fuerit, existere. Posse verò aliquádo etiam huius ipsius sei occasione accidere, quo minus totum his corpus similiter calidum sit, cúmque sit, quòd scilicet plurimú caloris sursum spirauerit, atque in ambiëntem abierit. Nam si tota corporis temperies æqualis sit, erit his statim thorax ipse vniuersus latissimus, venæ amplæ, arteriæ magnæ, eædemque maximè vehementissiméque pulsantes: tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & crispi, vtique in prima ætate. Procedente verò tempore, caluities excipiet. His etiam & robustum, & exactè delineatum, & musculosum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirsutiórque. Ad eundem modum si contraria omni in thorace sint, atque æqualis in toto corpore vigeat temperies hoc est, si humidiores & frigidiores vniuersæ corporis partes fuerint, thorax quidem angustus, & glaber erit: sicuti etiam totum corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capili subrufi, potissimum in iuuetute. Hi in senectute non caluescunt, timidique statim, & ignaui, & segnes: adde etiam, paruis

Calui qui fiât.

Vola manus cur glabra. Planta pedis cur glabra. Cani qui fiât.

Caluities cur in syncipite magis. Cani citius cur in temporibus potius.

Pronunciandũ simpliciter de corpore vniuerso non esse ex vnica eius particula. Hirti pectore, audaces.

Hirti cruribus salaces. Calidi & sicci temperamenti nota.

Frigidi humidique temperamenti nota.

Temperies partium, ex earũ functionibus pensitandæ.

paruis venis, ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Iidem neruis musculisque imbecillis, & artubus parum exactè delineatis, & blæsis. At vbi varia partium temperies est, ex vna earum, de toto pronunciare non licet: sed adeundæ singulæ sunt: earúmque temperaturæ ex functionibus sigillatim inuestigandæ.

Cutim in regione temperata, subiectarum partium naturam prodere.

Cutis siquidem in nostra regione (quæ temperata est) subiectarum partium naturam prodit: non tamen omnium, sed earum tantùm, quæ similem habent ipsi cuti temperiem. At in regionibus iis quæ recesserunt à temperamento, non potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarum partium temperies clarè discerni, cùm internæ externæque partes non ad eundem modum se habeant.

Cutis frigida & humida quibus.

Gallis enim Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidáque cutis est: ideóque etiam mollis, alba, & pilis nudata. Omnis verò naturalis his calor in viscera confugit, vnà cum sanguine: vbi dum agitatur & premitur feruetque, iracundi, audaces, & præcipitis consilij redduntur.

Iracundæ nationes quæ.

Æthiopibus verò & Arabibus, omnibúsque breuiter iis, qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æstu & naturali calore foras acto, vsta, sicca, dura, & nigra redditur: toto nimirum corpore, naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, sed alieno, atque adscititio incalescente. Quare attendendum in singulis corporibus est: suo ne ac proprio, an adscititio calore incaleant.

Putrescentia omnia, adscititio calore esse calida, naturali frigida.

Quæ enim, putrescunt omnia, adscititio calore sunt calida, frigent proprio. Qui meridianam plagam incolunt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi. Apud nos quoque naturalis calor hyeme est vberior, adscititius minor.

Æstate adscititium calorem esse maiorem, propriũ minorem, contráque hyeme.

Æstate contrà, adscititius maior, & naturalis minor. Omnia namque hæc definiat oportet, qui rectè temperamentum est cogniturus. Neque enim si cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior est. Nam si alter in sole versatus diutius fuerit, alter in vmbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verùm hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit: quare singulæ partes particulatim examinandæ sunt: iudicandæque ex functionibus propriis.

Ventriculi temperati, intemperatíque notæ.

Verbi gratia, ventriculus, si bene concoquit, temperatus: si non bene, intemperatus cognoscitur. Si nidorosos, vel fumosos ructus edat, quòd igneus calor in eo sit: sin acidos, quòd imbecillus, deprehendes. Simili modo, si qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia sunt, concoquunt, quòd immodicus eorum calor sit: si qui autem hæc concoquere nequeant: conficiant autem saxatiles pisces, aliáque similia, quòd infirmus, pronunciare ne dubites. Videndum autem his rursum, num succi alicuius aliunde confluentis culpa, eiusmodi symptomata ventriculo accidant.

Romanam regionem esse admodum humidam.

Compluribus enim ex capite pituita, idque maximè Romæ, ac locis perinde humidis, in ventriculum confluit. Nonnullis etiam, licet hoc rarò, & paucissimis accidat, flaua ex iecinore bilis. Siquidem ipse vidi quibusdam perquàm pituitosis hominibus, multam in ventriculo colligi flauam bilem. Vidi & qui bilem nunquam vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi erant. Intelligere autem conuenit, meatum illum, per quem iecur bilem in ventriculum vomit: aliis geminum esse, aliis vnicum. Ac plurimum quidem is vnicus est, in exortum intestinum insertus. Vel si geminus meatus sit, in exortum ipsum maior inseritur: minor in fundum ventriculi, parum supra pyloron. Sed tamen in paucissimis superior pars maior, inferior minor existit.

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Cæterùm quibus est maior, his quotidie in ventrem, non exiguum bilis effunditur: quam & vomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur.

Bilis vniuersa quibus in ieiunũ confluat.

Quibus autem vnicus est omnino meatus, iis tota bilis in ieiunum confluit. Hos igitur licebit nobis dignoscere, primum quidem, ex totius corporis temperamento. Dein ex iis quæ infrà excernuntur.

Notæ quibus discernuntur hi quibus bilis in vẽtriculum atque in ieiunum confluit.

Tertium notæ genus, in iis quæ vomitu reiiciuntur, consistit. Siquidem qui multam colligunt bilem, cuius nihil per supernam partem excernunt, ij biliosa mera deiiciunt. Qui autem & pituitoso sunt corporis habitu, & bilem euomunt, ab his minus deiiciũtur biliosa, quòd & minimum flauæ bilis gignant, & eius maxima portio in superiorem ventrem perueniat.

Bilis prasina quibus in ventre gignatur.

Iam verò, quibus in ventre biliosum excrementum gignitur, id porri virorem præfert: debétque omnino iis cibus fuisse cum iusto calidior, tum cacochymus. Quibus autem ex iecinore in ventrem defluxit, his flaua ea, pallidáve euomitur, etiam si boni in primis succi fuerit id quod sumpserunt, ad summúmque fuerit concoctum. Imò verò magis iis qui ad vnguem coxerunt vomuntur flaua: atque etiam magis his, qui diutius cibo abstinuerunt. Quæ verò bilis porrum refert, iis solis gignitur in ventre, qui vtique concoxere malè.

Bilem generantia.

Quinetiam sollicitudo, ira, dolor labor, exercitatio, vigilia, & inedia, plus succi flauæ bilis coaceruant, propterea quòd plus eius in iecinore gignunt.

Bilis orta ab igneo calore ventriculi & eius quæ confluit à iecore, indicia.

Sunt igitur hæc certa indicia: tum præterea, quòd vbi siccum & igneum ventriculi calorem conuersio ad biliosum sequitur, panis & suilla, & bubula caro, commodius quàm saxatiles pisces coquentur. Quòd si ex iecinore bilis affluat, ex comestorum mutatione nulla secututa est concoctionis diuersitas. Ad eundem modum, si defluens à capite in ventrem pituita, acidi ructus in causa est, aut si caput etiam dolore tentetur, discernere semper oportet illa quæ propria sunt ab iis quæ per consensum accidunt.

Cerebri temperies quibus æstimanda sit notis.

Iam cerebrum ipsum cuius sit temperamenti, per se æstimare est satius: nempe ex canitie, catarrhis, tussi, destillatione, & saliuæ copia (quæ illud frigidius, humidiúsque esse docent) quàm ex corporis totius affectu.

Caluities ex siccitate oritur.

At caluities ex siccitate prouenit. Nigrorum autem, & frequentium pilorum prouentus, æqualis in cerebro temperamenti est nota. Qui igitur resimos, humidos, aduncos autem absolutè siccos dixerunt, duplici nomine hallucinari videntur. Primò, quòd vnius particulæ occasione, de toto corpore pronunciare sunt ausi.

Formatrix natura effingit particulas secundum animæ mores.

Secundò, quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundùm animæ mores effingit, parũ meminerunt. De hac enim Aristot. dubitabit, nunquid diuinioris originis esset, atque à miscella elementorũ diuersa.

Qualitates esse organa opificia.

Rationi autẽ est consonum, qualitates quidẽ ipsas esse organa: at formatorẽ, alium. Nec verò propterea quòd pueri nasis magis sunt resimis, florentes ætate magis aduncis, idcirco rationabile est, resimos omnes censere humidos, aduncos, siccos, cùm fieri possit, vt formatricis potentiæ id opus sit, potius quàm temperamenti. Quod si temperamenti est nota, at certè eius quod in naso tantùm habetur, non eius quod in toto corpore, nota fuerit: nisi fortè totius corporis temperies, cum nasi temperamento pari ratione se habeat. Ad eundem modum est iudicandum de cute, de cæterísque corpo-

tis

ris partibus. Nec enim si cutis sit duræ, necessariò siccum est animans. Quippe ostrearum corpus humidissimum est, cutis ipsa siccissima. Verùm si per totum æquabiliter sit corpus attemperatum, ratio est, vt qualis sit cutis, talis sit & reliquarum partium vnaquæque. Spectandum præterea in vniuersum est, ex quibus in quæ, mutationes ipsæ sint factæ. Fit enim nec rarò, vt præsens nota, prioris temperamenti sit, non eius quod in corpore nunc habetur. Veluti si quis sexaginta annos natus, denso pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd talis antea fuerit. Iam verò neque ex ipsa excrementorum natura, indefinite de temperamentis est pronunciandum. Fieri siquidem potest, vt colligantur pituirosa excrementa, nec tamen humida sit particula, sed simul frigida & sicca: cùm nimirum ex cibis, neutiquam ex nostro corpore, ipsa pituita oriatur. Corpus enim vbi ingestos cibos non vincit, simile iis ipsum quoque excrementum gignit. Cæterùm quòd non omnia quæ calfaciunt, necessariò etiam exiccent, vt perperàm nonnulli putarunt, nemini obscurum existimo. Aqua siquidem calida, & quæcunque natura sunt calida & humida, si inflammationi, exempli gratia, admoueantur, rametsi ipsa quidem superuacanea, quæ media similarium spacia occuparunt, euocent, corpora tamen ipsa tantùm abest vt siccent, vt etiam illis humorem adiiciant. Atque iam hunc secundum commentarium claudamus.

Pituita oritur ex cibis, minimè ex nostro corpore.

Calfacientia omnia non ex necessitate siccare.

GALENI PERGAMENI
De temperamentis.
LIBER TERTIVS.

CVM igitur antea traditum sit, vnumquodque actu calidorum, frigidorum, humidorum, atque siccorum, vel ex eo tale dici, quòd summam habeat huiuscemodi qualitatem: vel quòd vincat in eo id genus qualitatum aliqua: vel quòd ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnumquodlibet, à nobis sit collatum: monstratúmque præterea sit quemadmodum ea quis cognoscere exactè possit: reliquum est, vt de iis, quæ talia potestate sunt, disseramus. Etenim quod quale dicitur, tale nondum est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus: verbi gratia, hominem qui nuper natus fuit, rationalem, & auem volatilem, scilicet quod eorum vnumquodque futurum est, hoc ceu iam id sit, appellantes. Est autem perfectum quid ac præsens, ipse actus: sicuti imperfectum, ac futurum, potestas. Ac maximè quidem propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutionem venit. Proximus huic modus, eorum est, quæ sunt propinqua materia: vt, dum sanguinem potestate carnem appellas, quòd minimam mutationem ad carnis generationem requirat. Dicitur potestate etiam esse, quod ei quod ex accidenti dicitur, est ex aduerso positum: vt si quis dicat, frigidam lauationem ex accidenti, non ex propria potestate calfacere corpus carnosi iuuenis. Porrò quæcunque medicamenta calfacere nostrum corpus sunt nata, ea, licet talia non appareant tangenti, calida tamen potestate vocamus, quòd facilè possint calida esse, quódque promptè in ignem vertantur: hoc interiecto discrimine, quòd oleosa & aërea, in flammam, in prunam autem terrea degenerent. At quemadmodum neque ignis ipse augetur prius quam victa ab eo ligna mutata sint, ita nec animantium calor à medicamentis, nisi illa prius & comminuta aliquantisper, & nostro corpori iuncta, ab ipso etiam muteutur. Quæ quidem si perfrigerato corpori quantumvis tenuia insperganiur, non calfacient illud. Proinde quæ refrigeratæ sunt partes, eas eiusmodi medicamentis plurimum perfricamus, rarefacimúsque, quò scilicet introrsum pharmacum penetrans, naturali animalis calori iunctum, mutetur, & calfiat: quippe cuius si particula quæpiam vel minima, calorem actu concipiat, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quidquid potestate quidem calidum est huic nondum in natura sua frigido calidum præpollet, sed in propinquo est vt præpolleat, adeò vt breuem opem quò vincat, requirat extrinsecus. Hanc illi modò frictio abunde præstare potest; modò vel ignis, vel corporis natura calidi contactus. Alia tamen citius, alia tardius corpus nostrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor sint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quæ effectus sunt totius in quouis corpore substantiæ, quam constare ex calido, frigido, humido & sicco, inter se mistis, dicimus, sanè vbi corpus nostrum vnaqualibet earum qualitatum corpus sibi admotum demutat, nec ipsum hoc casu tota substantia existimandum est agere, nec quod ab ipso mutatur, posse ei assimilari. Quare nec vnquam nutriet quod ita mutatum est, id quod ipsum mutauit. At si exactè illud mutet, id est, si tota operetur substantia, vtique tunc sibi assimilabit id quod mutabitur, tum etiam ab eo nutrietur. Neque enim aliud nutritio est, quam assimilatio perfecta. Omne autem animal congruenti, sibíque simili alimento nutritur, quale est, quicquid corpori, quod nutritur, assimilari potest. Cæterum pro ratione similitudinis, alia citius, alia tardius assimilantur. Auium siquidem caro, haud magno negocio: suilla, maiori, bubula etiam hac maiori: vinum verò, omnium minimo, assimilari poterit, vbi prius in instrumentis coctionis manserit aliquandiu. In quibus antequam demutatum sit, fieri non potest, vt animalis corpori sit nutrimentum. At quæ quidem assimilantur, omnia quidem nutrimenta vocantur: reliqua omnia, medicamenta: quorum duplex natura est. Quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia, vincunt, corpúsque mutant, ad eundem modum, quo id cibos: atque hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptricia medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, & corrumpuntur, ac deinceps corpus vnà corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoque noxia venena. Est præterea & tertia medicamentorum species, eorum nimirum, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt: sicuti & quarta alia eorum quæ & agunt, & patiuntur aliquid, sed spacio vincuntur, planéque assimilantur: quibus accidit, vt tam medicamenta sint, quàm nutrimenta. Nihil autem mirì est, si exiguum consecuta momentum aliqua maximam à priori natura mutationem habent: cùm constet olim in Mysia domum integram conflagrasse ex solo stercore columbino, quod ab ardenti sole inflammatum, fenestræ, proximæ suum

Actu calidum frigidum, humidum atque siccum, quotupliciter dicatur.

Potestate quæ dicantur.

Actus, perfectum ac præsens quid.

Potestas imperfectũ atque futurum.

Potestate propriissimè quæ dicantur.

Oleosa in flammam vertuntur.

Terrea in prunam degenerant.

Medicamenta augere calorem nostrum nõ posse prius quam ab ipso mutentur.

Facultates nostri corporis quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix.

Nutritio est assimilatio perfecta.

Animalia omnia sibi simili alimento nutriri.

Vinum quam est minimè assimilari posse.

Nutrimenta quæ dicantur.

Medicamentorum natura duplex perniciosarum.

Medicamentorum familiarium natura duplex.

Stercus columbinum inflammabile.

communicauit incendium. Qua ratione etiam aiunt Archimedem hostium triremes vrentibus speculis incendisse.

Archimedis industria. Specula vrentia.

Succenditur his promptè lana, stupa, ellychnium, ferula, & quicquid similiter his siccum & rarum fuerit. Flammam edunt & lapides attriti, atque eò magis, si quis sulfure illos illeuerit.

Lapides attriti edunt flammam.

Quare lucernam extinguens quidam, ac rursus lapidi, vel muro admouens, quem antea sulfure illeuerat, ceu prodigium, quid, illam accensam ostendit. Eiusmodi erat medicamentum Medeæ, ex sulfure & humido bitumine constans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, vbi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat.

Medeæ medicamentum.

Vniuersa igitur hæc, potestate dicuntur calida.

Calida potestate.

Iam verò quicquid corporum natura calidorum proprium est nutrimentum, id ea semper non roborabit tantùm, sed etiam insitum eorum calorem augebit: id quod omni nutrimento est commune. At vino præter cætera proprium ac suum est, mutationis celeritas, ita vtique vt tædæ, ellychnio, stupæ, & pici.

Vinum mutatur celeriter.

Porrò cum trifariam nutrimentum dicatur, secundum Hippocratem, nempe & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum est, & quod futurum est nutrimentum: id vtique quod iam nutrit, propriè nutrimentum vocatur, cum corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit.

Nutrimentum dici tripliciter.

Quemadmodum igitur si exiguæ & imbecillæ flammæ, confertim multum olei infundatur, illam prorsus extinguet: sic etiam vinum, vbi plus bibitur quàm vt vinci possit, tantum abest vt animal calfaciat, vt etiam apoplexias, paraplexias, comata, caros, neruorum resolutiones, epilepsias, conuulsiones, & tetanus, qui affectus sunt frigidi, inducat.

Vinum immodice haustum, frigidos affectus inducere.

Generatim enim, quæcunque assumpta in corpus vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, si immodicè aut intempestiuè sumantur. Nec verò mirari debemus, si nonnulla quæ cuti imposita, hanc erodunt, exulcerantque, vt sinapi, muria, allia, & cepæ, quamtutissimè comedantur: cùm nimirum neque intus in vno semper loco permaneant, sed vndequaque ferantur, ac tum cibis, tum varijs succis permista comminutáque, innumeras subeant alterationes: ita vt quod conueniens in eis est, assimiletur: quod superuacaneum & acre, per aluum, vrinas, sudoremque excernatur.

Erodentium cutim nonnulla, cur intus tuto sumantur.

Quòd autem si acrimoniam suam seruarent, etiam exulceratent interna, ex iis quæ ob cacochymiam sponte accidunt vlceribus, cum in internis partibus, tum vel maximè in ipsa cute, facilè intelligere poteris. Neque etiam est dubitandum, cur medicamentorum nonnulla, cùm nihil nos offendant extrinsecus, intrò assumpta, magnum afferant malum: aliqua rursus intrò assumpta nonunquam lædant, nonunquam conferant: aliqua non solùm intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicita offendāt. Quippe nihil intus forisque parem agendi facultatem sortitur.

Nihil intus forisque parem agendi facultatem sortiri.

Mirum etiam esse non debet, si lachrymam Cyrenaicam ipsam quidem per se non liceat citra incommodum sumere: quæ tamen si omnino exigua, vel cum aliis opportunè sit sumpta, magnopere conducit.

Lachrymam Cyrenaicam tutò per se non sumi.

Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, vbi mutationis principium in ipso accepere, recalfacere illud sunt apta. Quæ verò refrigerant, veluti papaueris succus, hæc a nostro corpore, ne vel paululum quidem demutantur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calfacta prius dederis.

Papaueris succus non immutatur à nostro corpore.

Est enim eorum natura frigida, vt aqua: quæ per se quidem frigida est, ex accidenti verò aliquando calida. Verùm acquisititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet.

Aqua per se est frigida.

Quemadmodum igitur aqua calida flammæ iniecta eam extinguit, sic meconium, vel si id quantumuis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, si parcè exhibita sint, & vnà cum iis quæ ipsorum frigiditatem retundant, nonnunquam vsum aliquem nostris corporibus præstant. Iam verò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametsi cantharis ipsa vesicam exulceret.

Cantharis vesicam exulcerat.

Discernere autem in omnibus quam maximè oportet, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens.

Distinguenda esse, quæ per se, atque ex accidente dicuntur.

Nonnulla quippè cùm siccam sint sortita substantiam, vbi largo calore liquata fuerint, humiditatis speciem exhibent: vt æs, & ferrum. Quædam per se humida, vbi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca: vti glacies. Quocirca de illis absolutè pronunciandum non est: sed qualiter in calore frigoréque se habeant, considerandum: ac si tandem non ad id quod secundum accidens est, sed ad id quod per se, respicientibus nobis, iudicandum. Porrò communis in omnibus, vnáque iudicandi ratio, est alterationis celeritas. At cùm calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ὁμωνύμως dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa verò secundùm qualitatem quam habent summam, à qua nimirum denominantur: in vtrumcunque horum promptè vertitur, de quo agitur iudicium, tale potestate fuerit.

Potestate tale qua ratione dicatur aliquid.

Oleum nanque, bitumen, resina, & pix calida potestate sunt, quòd in flammam vertantur facilè. Vinum autem, quòd facilè fiat sanguis. Pari modo mel, caro, & lac. Atque hæc quidem, totis ipsorum alteratis substantiis, nutrimenta se alterantium sunt.

Potestate calida quæ dicantur. Nutrimenta quæ.

Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt.

Medicamenta quæ.

Cæterùm totum eorum genus naturæ ipsi contrarium, graue, ac maximè deleterium existit: quamuis vbi planè exhibentur minima, nullum exhibent sensibile nocumentum.

Deleteria quæ dicantur.

Porrò iudicabitur contrarietas ipsorum, ex ea, quæ media intercedit, mutatione.

Contrarietas qualiter iudicanda.

In elementis, verbi gratia, neque aqua mutari potest in ignem, neque ignis in aquam, sed ambo in aërem, ipse verò in vtraque. Ergo continens & sine medio est aquæ mutatio in aërem: itémque ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. Hæc igitur inter se contraria, pugnantiáque sunt.

Elementorum in se inuicem transitus.

Non dissimili ratione papaueris succus humano corpori prorsus contrarius est, vt quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate possit, ac multò minus tota sua substantia. Atque vnum quidem deleteriorum genus eiusmodi est.

Papaueris succus humano corpori omnino contrarius. Deleteriorum primum genus.

Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momentum aliquod mutationis accipiunt; ac deinde in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit.

Deleteriorum secundum genus.

Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida nominantur. Contrà, quæ refrigerant, & sensum auferunt, notabilémque inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem sunt frigida, sed per

accidens

accidens calida, contingit eorum calorem acquisititium necessariò perire: propriam autem temperiem frigidam, à nostra nihil immutatam perseuerare. At quemadmodum salamandra ad certum vsque terminum ab igne nihil patitur, vritur autem si longiori spatio sit igni admota: sic & mandragora, & cicuta: & psillium, breui spatio igni applicita, proprium adhuc temperamentum seruant: largius autem excalfacta, illicò corrumpuntur: nec quicquam afficere, eorum quæ prius poterant, valent. At talium quidem omnium natura, hominibus maximè existit contraria: eorum verò quæ celerrimè nutriunt, conuenientissima. Reliqua omnia, media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus, agere ac pati à nostro corpore possunt. Siquidem castoreum & piper agere magis in corpus nostrum, quàm pati ab eo valent: vinum, & mel, & ptisana, pati magis quam agere. Cæterùm vbi duo corpora inter se commista multo repugnant tempore, certántque de alterando, vtrunque eorum tum agere, tum pati est necesse. Semper quippe agit id quod vincitur, in id quod vincit: adeò tamen exiguum, vt sensum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum est. Lactuca siquidem, quandiu ab æstuanti ventriculo coquitur, manifestè quidem refrigerat, sitim compescit, atque adeo, quòd frigida & humida sit, somnum conciliat. Vbi verò ex ea nutritus homo iam fuerit, intimi caloris substantiam augebit. Ventriculum autem ea lædit refrigeratum. Quare vbi id genus vtrunque præstant, & quòd veluti medicamenta corpus nostrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant: cum hoc exploratum iam sit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum substantiam eius augeri: si ergo non concoquatur lactuca, aut si mauis, succus ipsius, quandò is, si liberalius sumatur, similem cum papaueris succo in homine effectum sortitur, erit vtique tantùm medicamentum. At si absolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam sit nutrimentum? Lactuca itaque, tam cibus, quàm frigidum medicamentum existit. Eruca autem, & ex herbis anethum, ruta, origanum, pulegium, calamintha, thymbra, atque thymum, tum cibi, tum medicamenta calida sunt: dum scilicet adhuc coquuntur, medicamenta: mutata verò in sanguinem, nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatus, quod nondum est alimentum, sed veluti alimentum. Si igitur frigidior iusto fuerit ventriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipsum, atque ad temperamenti æqualitatem reuocant, prosúntque vt medicamenta. Si verò calidior impendiò sit, inflammabunt illum, ac magnopere lædent: atque has quidem alterationes, qualitate sua inducent. Nam omnino percoctæ, atque in sanguinem bonum conuersæ, substantiam caloris naturalis augebunt, non qualitatem intendent. In vniuersum autem, siue frigidos, siue calidus potestate sit cibus, posteaquam in sanguinem est conuersus, naturalem similiter calorem augebit. Quod verò ad sanguinis formam spectat, nec dum plané sanguis est redditus, refrigerat, calfacitue animal, medicamenti rito. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti est, quæ huic quidem naturæ consentiens, ab hac verò dissentiens videtur. Quod si id quod sibi consentiens est in suam naturam transmutet, caloris proprij substantiam augebit. Sin verò ipsum temperamentum mutatum sit, vtique vel calorem quendam conquiret, si id a quo est mutatum, sit calidum: vel etiam proprium amittet, si id minimè calfaciat. Quare omnia einsmodi ex eorum sunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur: cùm ad proprietatem mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtrunque nomen sortiatur. Verbi gratia, cicuta sturno nutrimentum existit, homini medicamentum. Rursus, coturnici veratrum est nutrimentum, homini medicamentum. Ergo manifestum iam arbitror factum, iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, atque siccum dicitur, non ex iis quæ posita extrinsecus sunt, sed ea illis quibus ipsi afficimur, certum exactúmque fieri posse: atque id tanquam primum ac maximum spectandum esse: deinde, si res exigit, etiam quod ab externis petitur: idque non quouis modo, sed secundum quæsitæ rei substantiam. Vt igitur absolutissimè iudicemus, cibus vel medicamen quod admouetur corpori, expers esto omnis acquisititij caloris & frigoris, planéque sit tepidum. Nam siue potestate frigidum, cùm id applicas, manifestè calfacias, siue calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ, sensu afficietur. Applicetur autem ipsum medicamentum, quum eius vim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & summo. Quòd si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo, si frigido affectui applicitum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum percipiatur, non est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Iudicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si vous sit, & simplex: ex tempore, ad hunc modum. Quod protinus vt admotum est, manifestè calfacere vel refrigerare cernitur, id vtique ex se, & per se tale fuerit. Quod tempore id facit, fortasse, ex accidenti aliquo huc est actum. Veluti iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa, caloris repercussum ex accidenti facit, cutim nimirum astringens. Cæterùm quòd aqua frigida per se minimè calfaciat, ex primo eius decursu patet. Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, vacuatione vtique intercedente: sicuti perfusio phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione consistat phlegmone, propria quidem eius curatio, vacuatio superuacui est, cui succedit affectæ partis refrigeratio. Ergo cum duplex, in his quæ phlegmone laborant particulis, affectus consistat, vnus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio: siuntque ex accidenti ea medicamenta, quæ materiam calentem euacuant, inflammationis etiam particularum refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam virium medicamenti inueniatur modus. Nempe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen pareatur. Paululum recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod declinet parum à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen ipsorum sis, facilius propriam vim eo-

Salamandram vri ab igne, si diutius admota fuerit.

Lactucæ facultates.

Nutrimenta simul & medicamenta.

Lactucæ succus liberaliter sumptus, similem cum papaueris succo facultatem sortitur.

Cibus omnis in sanguinem versus, naturalem calorem auget.

Ad aliquid quæ dicantur.

Cicuta sturno nutrimentum existit.

Veratrum est nutrimentum coturnicibus.

Medicamenta & nutrimenta exploranda esse admouenda tepida, & corporis simplicissimo affectui.

Accidentariæ actiones qualiter iudicandæ.

Aqua perfusio frigidæ, calfacit ex accidenti.

Calor ex accidenti refrigerat.

Phlegmones generatio & curatio.

rum inueneris. In vniuersum autem, in omni simplici affectu calido, quodcunque adhibitum medicamen primo statim occursu, frigoris sensum intulit, id frigidum potestate est: ac multò profectò magis, si post primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quod si prorsus calidum ipsum affectum sanet, frigidum id ex necessitate fuerit. Adhibendum verò est, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Vbi autem iam cognitum est, & gratia curationis petitur, rectius frigidum sumitur: nisi medicamen quidem ipsum, summi sit frigoris, morbus autem in summo calore non sit. Porrò cùm frigidum calidúmve aliquid per se, vel primò, vel nullo intercedente medio, esse dicimus omnibus eiusmodi verbis idem potestate significamus. Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, vel vt summam caliditatem habens, vel vt præpollentem duntaxat, vel vt collatum ad mediocre sui generis, vel ad quoduis aliud, quicquid sors ipsa tulerit, sic etiam quod potestate calidum est, intelligi, probaríque multis modis oportet. Quo vtique minus rectè, si quid non statim inflammatur, id aliqui, vt ad nos quidem, calidum non esse potestate existimant. Nam siue facilè concoquitur & citò nutrit, siue admotum, veluti medicamentum, calfacit, erit id vt ad hominem potestate calidum. Est enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare & probatio quæ propria est, melior vtique est, quàm quæ ab externo petitur. Propria verò est vna in singulis, vtique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignem vertitur. Potestate verò calidum vt ad hominem, quicquid homini applicitum, naturalis eius caloris vel qualitatem, vel substantiam adauget. Idem etiam & de aliis censendum est, quæcunque potestate frigida, & humida, & sicca dicuntur. In omnibus autem, tactus ipse, qui iudicaturus est, omnis acquisititij caloris frigorísque oportet sit expers.

Frigidum potestate.

Medicamen quale applicandum sit.

Actu & potestate calidum quotupliciter dicatur.

Quæ potestate dicuntur, etiam referuntur ad aliquid. Probatio propria.

Tactum iudicaturum temperamenta, debere esse expertem alienarum qualitatum.

GALENI PERGAMENI
De inæquali intemperie,
LIBER VNVS.

INÆQVALIS intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis specie, quam anasarca vocant, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in singulis partibus, idque tum ob fluxionem, vt dum ex tumore aliquo præter naturam affectæ sunt: tum ob solam qualitatum alterationem, quæ multifariam solet accidere, atque in octo intemperaturas, quatuor quidem simplices, quatuor verò compositas, vt diximus antea, digeritur. Quòd autem eiusmodi intemperies eò ab æqualibus differat, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non insint æqualiter, id clarè liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello exequi est animus. Meminisse tamen oportet, corpus quidem ipsum diuidi in maximas partes: has rursus, in alias minores: atque illas denique in similares & primas, quas diuisisse in aliam speciem non est: quinetiam complura esse spatia inter ipsas similares particulas, atque iis etiam plura & maiora, inter ipsas instrumentarias, compositásque, aliqua verò, & in vna qualibet similari particula, veluti osse, cutéque. At quæ mollia quidem sunt corpora, ea, quoniam sibi inuicem incumbunt, interposita spatia latêre conspectum nostrum faciunt. Quæ dura siccáque sunt, in iis cernere spatia licet: sicuti ossium cauernulas, quæ plurimo humore tum crasso, tum albo refertæ sunt, ad alenda ossa. Quandoquidem igitur omnium particularum inæqualiter affecti corporis, non eadem est temperies, certè differentiæ ipsius temperamenti inæqualis, naturam corporum affectorum sequentur: cùm aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus, impari temperamento afficiatur. Quippe calida fluxio, vbi procubuit in musculum, primum maiores arteriæ, venæq́ue opplentur ac distenduntur. Ab his minores: atque ita res procedit ad minimas. In iis, vbi valenter impacta fluxio est, neque adhuc sistitur, pars quidem eius per ipsarum ora, pars per tunicas transcolatur ad exteriora. Tum verò spatia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, antequam hæc, arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera, vario dolore afficiuntur. Interius nanque à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, & diuelluntur: exterius non modò calfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur: appellatúrque morbus ipse phlegmone, quæ musculi inæqualis est intemperies. Feruet enim iam qui in eo est sanguis: ac secum excalfacit primum quidem, ac maximè, arteriarum atque venarum tunicas: mox omnia quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vt si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculi ad naturalem statum redeant. Esto igitur prius victa fluxio: duplex hîc incidit curationis genus: nempe aut discusso omni eo quod in partem confluxit, aut concocto. Verùm discussio, siue digestio, optanda maximè curatio est. Concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spatium abscessio. Abscedit aliquando in capacitatum quæ proximè sunt, tum maximam, tum minimè momentaneam: quod sanè abscessionis genus optimum est. Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximam, non tamen non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscessionum optima est, quæ in sinum eius internum abit: in quem etiam plerunque se aperiunt. Mala verò, quæ sub peritonæum. Pari modo in iis quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores ventriculos eius abscedunt: mala quæ sub inuolucra ipsius, & quæ etiam in posticum eius ventrem se recipit. Qui verò circa costas colliguntur abscessus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At musculorum abscessus, sub cutem, viscerum autem in arterias & venas, quas in se continent: vel in membranam quæ ipsis pro cute est. Verùm si victæ à fluxione fuerint particulæ, in tantam intemperiem, deuenient, vnde tum earum pereat actio, tum ipsæ tempore corrumpantur. Porrò desinent tum primum dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint assimilatæ. Non enim

cùm

Inæqualis intemperantia, quotupliciter accidere possit.

Inæqualis intemperiei, æqualisque discrimen.

Corporis humani diuisio.

Spatia partibus insita.

Inæqualis intemperantiæ differentiæ, naturam corporum affectorum sequuntur.

Phlegmonis generatio exquisita.

Phlegmone est musculi inæqualis intemperantia.

Phlegmones curatio.

Digestionem phlegmonis, esse illius curationẽ optandam.

Phlegmonis concoctionem quæ necessario sequantur.

Abscessuum modi diuersi.

Inflammatæ partis dolor quando soluatur.

cùm mutata particularum temperies iam est, dolent, sed dum mutantur. Siquidem dum alterascit, corrumpitúrque natura, (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpiturque natura cuiusque, cùm vel calfit, vel frigefit, vel humectatur, vel exiccatur, vel vnitas eius dissoluitur, in iis quidem intemperantiis, quæ inæquales sunt, ex calfaciendo, vel frigefaciendo, potissimum: quippe cùm efficacissimæ qualitates hæ sint, secundo loco, è siccando vel humectando, Ex esuriendo verò, vel siriendo, deficiente hîc humida, illic sicca substantia, Ex vulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, vnitate soluta. Ergo si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, est mitis, tum qui in toto animalis est corpore, mediocriter temperatus; non facilè vna cum afflicta particula calfit. Sin vel ille feruet vehementius, vel qui per totum spargitur animal biliosus est, illicò totus ad calorem vertitur. Multò verò magis, sicubi ambo concurrunt. Porrò calfit primum, qui in arteriis est sanguis. Post hunc verò etiam qui in venis est. Quòd si in propinquo visceri cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc, vniuersus qui in animali est sanguis ipsum calorem excipiet. In summa, quicquid facile alterabile est, aut calidum natura, id a quouis calfaciente primùm calfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facilè alteratu est, vel natura frigidum, id primùm refrigeratur. Ac promptus quidem, vt alteretur, spiritus est. Calidissima autem natura est, flaua bilis; frigidissimaque pituita. Sanguis post flauam bilem maximè est calidus. Sicuti nigra bilis post pituitam, est frigida. Quinetiam alteratur flaua bilis leui momēto, ex quouis in eam agente Nigra ægrè alterascit. In summa, quicquid tenuium est partium, id prompte alteratur. Contrà, cui crassæ sunt partes, ægrè. Iam verò quæ perspiratu carent, celerius putrescunt, præsertim si calida sint & humida. Quare, pro varietate horũ omnium quæ dicta sunt, necessum est multifariæ phlegmonum inæquales alterationes incidant: maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone est sanguine: dein eo, qui in visceribus habetur & corde: atque huius maxime eo, qui in sinistro eius situ consistit. Etenim vbi totum corpus incalescit præter naturam, sinus ille ad summum calorem peruenit; cùm tenuissimum ac maximè spiritosum sanguinem habeat, & moueatur perpetuò. Cæterùm in febribus id genus omnibus, calefit quidem sanguis aliquando vniuersus, * recipitque calorem illum præter naturam, qui ex humorum putredine est ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipsarum venarum tunicæ, aut aliud vllum circumiacentium corporum, suam prorsus mutauit temperiem, sed adhuc calfiens mutatur: quòd si id patiatur diutius, etiam aliquando vincetur, prorsúsque mutabitur. Terminus mutationis cuiusque particulæ, est functionis illius læsio. Ad quem vsque terminum omnis alterationis latitudo, via est in id, quod præter naturam est, Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis, ad portionem sentit dolorem. Quum verò omnes solidæ particulæ corporis excalfactæ ad absolutionem iam sunt, eiusmodi febrim Hecticam Græci nominant, ceu non amplius in humoribus & spiritibus, sed in corporibus iis, quæ habitus rationem habent, comprehensam. Hæc doloris est expers; putántque qui ea febriunt, omnino se non febrire. Neque enim eius calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus æque percalfactis: quum neque etiam citra alterationem sit sensus, neque in iis quæ iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Porrò, quod alicubi Hipocrates ait, omnem morbum esse vlcus, id quidem non vsqueadeo alienum videri debet. Vlcus nanque vnitatis solutio est, Immodicus autem calor, segregando substantiæ continuitatem; summum verò frigus, stipando, exprimendo, & quassando, proxime accedunt vt vnitatem soluant; id quod certe immodici caloris & frigoris terminus commodè statui poterit. Cæterùm omnis immoderatus excessus, in habitudine consistit ad aliquid. Non enim pari ratione à calidis frigidisque afficitur omne corpus. Vnde fit, vt aliqua animalium conuenientes inter se succos habeant: aliqua non solùm non conuenientes, sed etiam qui se mutuò corrumpant, veluti homo, atque vipera, quorum vtriusque saliua alteri pernicies existit. Ita vtique & scorpium necaueris, si illi ieiunus inspuas. At non homo hominem, nec vipera viperam, nec aspis aspidem, morsu interimit. Siquidem quod simile est, id congruum, amicumque est; quod contrarium est, inimicum & noxium. Augetur enim quidque, ac nutritur, similibus; perimitur & corrumpitur à dissimilibus. Quo circa sanitatis tutela, per similia perficitur. Morborum sublatio, per contraria, Hecticam itaque febrem minimè sentit, qui ea laborat. Reliquarum febrium nulla est, quæ non a laborante sentiatur; sed aliæ magis, aliæ minus sunt graues. Sunt enim ex iis, & quæ rigorem ingerāt: quod symptoma fit ab inæquali intemperie. Iam verò accendi febrem, & citra phlegmonem, ex solis humoribus putrescentibus, licet; sicuti & aliud genus inæqualis intemperiei in toto corpore oriri, modò fuliginoso vapore detento, modò exercitationibus & pluribus laboribus calore adaucto, modò ab ira, modo a deustione quauis externa, sanguine incalescente. Quòd igitur intemperies ipsa nonnunquam spirituosam duntaxat inuadat partem, nonnunquam etiam ipsos humores, quòdque omnibus huiuscemodi febribus, si diu perdurauerint, hectica superueniat febris, nemini obscurum existimo. Quemadmodum ergo ex deustione accenditur febris, ita nonnulli sæpe ex frigore refrigerati vehementer toto corpore sunt: aliqui verò etiam perierunt. Sed quòd ij omnes etiam doleant, ne id quidem latet. Dolent etiam, maximéque circa vnguium radices, & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter sese calfacere properarunt. Quam quidem inæqualem intemperantiam, quum videat apertè quis esse causam doloris, non est quod de cæteris dubitet: nec si simul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui, sentiántque humorem pituitosum, qui frigidus est, mistum amaræ bili, quæ est calida, moueri per sensibilia membra; vt in epialis febribus, in quibus simul ambas qualitates contrarias intra corpus æger sentire videtur, cùm nimirum calidum ipsum & frigidum, per id genus febres, tenuissimis portiunculis aspergantur, adeóque misceantur inuicem, vt ne minimam quidem vnius sumere possis particulam, in qua alterum * non sit cōprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, nonnulli & rigent & sitiunt: atque intus quidem, & in ipsis visceribus, magnum incendium;

Dolores fieri, dum alteratur corrumpitúrque natura.

Qualitates efficacissimæ quæ existant.

Spiritum alterari facilè.

Flaua bilis est calidissima. Pituita est frigidissima. Sanguis qualis. Atra bilis qualis. Tenuium partium omnia promptè alterari, crassarum contrà, ægrè. Perspiratu carentia celeriter putrescere.

Functionis læsionem esse terminũ mutationis cuiusque particulæ.

Hecticam febrim occupare solidas corporis partes.

Hecticam febrem esse doloris expertẽ.

Sensus non est absque alteratione.

Morbum omnẽ esse vlcus.

Vlcus est vnitatis solutio.

Excessum omnem immoderatũ, consistere in habitudine ad aliquid

Saliuam ieiuni hominis enecare scorpionem.

Similia ōnia, sibi esse mutuò congrua & amica.

Dissimilia, esse inimica & noxia inuicem.

Sanitatis tutelam per similia perfici. Morbos per contraria tolli.

Febres putridæ.

Febris ephemeræ generatio.

Refrigeratio vehemens intemperantiam.

Doloris causã esse inæqualẽ

Epialæ febres.

Lypiriæ Febres.

incendium in externis autem partibus, frigus maximum sentiunt. Ac tales febres sunt, quæ græcè lypiriæ vocantur, atque ardentium febrium quoddam perniciosissimum genus. Quinetiam ijs qui rigent, nec tamen febriunt, inæquale temperamentum adest. Rarum tamen est id symptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibusdam accidat, vbi aut deses vita, aut continua ciborum copia præcessit. Porrò antiquitus nemo, vt videtur, ita est affectus, cùm neque adeò ociosi, nec in victus saturitate tunc viuerent. Vnde factum est vt scripserint veteres medici, rigori febrem necessariò superuenire: tametsi sæpenumero rigorem videmus, quem nulla sequuta sit febris. Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium est, epialus. Appello ita febrem illam, cui ambo semper simul accidunt. Nam in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atque etiam aliæ fere omnes febres, præter hecticas. Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore sunt morbi, hi quoque omnes cum temperamento inæquali consistunt: vt cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangræna: differunt tamen, pro ipsa fluxionis diuersitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturam tumorem gignet.

Rigor absque febri, quibus accidat.

Veteres fuisse temperantiores.

Rigorem sæpe accidere citra febrim.

Epiala febris qua dicatur.

Febres ferè omnes præter hecticas, constare ex duplici inæquali intemperie.

Tumores cunctis cu inæquali intemperie.

GALENI PERGAMENI
De optima corporis constitutione,
LIBER VNVS.

Qvando quidem temperamentum ex calido, frigido, humido & sicco, definitum congruenti mensura, similarium membrorum existit sanitas: nostri autem ex omnibus his constructio, positione, magnitudine, figura, & partium numero constituitur: concedendum iure est, corpus aliquod, licet ex plurimis optimè temperatis particulis compositum sit, secundum tamen ipsarum magnitudinem, aut numerum, aut figuram, aut mutuum inter se connexum, nonnihil posse vitij contrahere. Porrò, vt à communi notione exordiamur, saluberrimum corpus omnes vno ore laudant: necnon id quod Græci εὐεκτικώτατον vocant, hoc est, optimo habitu præditum: idque ad vnam, eandemque rem respicientes. Quippe omnium ipsius corporis particularum functiones esse robustas aiunt, nec à morbiferis caussis facilè vinci posse. Cæterùm cùm ipsæ particulæ functiones secundum naturam promptè obeunt, sanitas est. Vbi verò id cum quodam etiam robore præstant, bonus habitus dicitur. Commune autem vtrisque est, non facilè morbis succumbere. Quare bonus habitus, omnium illa saluberrima constitutio existit, quam vniuersi percupiunt: cuius accidens & mensura est, in obeundis functionibus strenuitas, atque constantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur. Meminisse autem oportet, nostra corpora ex miscella quatuor elementorum constare, variásque esse partium temperaturas: ad hæc, singulis organicis membris vnicam inesse particulam, cui tota actionis causa tribuitur: cuius gratia reliqua omnia creata sunt, quæ totum complent instrumentum. Quibus præmissis, erit optima corporis constitutio ea, in qua similares partes propriam temperiem possident, necnon cuiusque instrumentariarum compositio ex illis, secundum ipsarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuumque inter se connexum, certa quadam & exacta mensura constructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè suis fungetur actionibus, ac proinde aliorum omnium & firmissimum erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem vniuersis causis morbificis tam extrinsecis quàm intrinsecis facilè reluctabitur, quòd omnino ab vtrisque extremis recedat, adeóque optimis succis abundet, vt tristitiam, iras, vigilias, curas, imbres, squalores, & pestilentiam, alijs omnibus ferat multò facilius. Nam quæ maximè vitiosis succis redundant, facilè ab huiusmodi causis tentantur, vtpote quæ per se iam morbis proxima sint. Quoniam autem sanitas extendi in satis amplam latitudinem potest, non solùm in hoc commentario corpus illud absolutissimum, quòd raro inuenitur, & tanquam Polycleti regulæ exemplum est, debes effingere, sed eorum etiam meminisse, quibus cum quotidie versamur, quæque ab eo breue aliqoid deficiunt; non tamen adhuc insignem admodum lapsum sunt nacta. Quod igitur exquisitè bona temperie præditum est, medium sanè locum obtinet inter molle, & durum, & inter hirsutum & glabrum: pariter neque amplis, neque angustis est venis, nec pulsibus magnis aut paruis recedere à mediocritate videtur. Quòd verò vndecunque exacta in instrumentariis particulis mensura constat, id tanquam Polycleti est regula. At ea corpora quæ iam calidiora sunt, plus quàm par sit, non tamen admodum multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & sicciora modicè, etsi partem vnam non rectè efformatam habeant, corpori tamen symmetro nonnunquam præstare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius euaserit, aduersus omnes externas causas, firmius ac tutius redditur. Vbi verò mollius, aduersus internas. Atque eadem ratione vbi densius fuerit, externis magis resistit. Vbi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur salubrior existit: quibus verò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis facilius corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquisitissima constat mensura, nec rarum, nec densum dici potest, sed in medio prorsus consistit. Cui quidem vtrunque excedentium corporum præstat secundum aliquid. Quod enim densius est, magis ab exterioribus caussis est tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtrisque autem quod exactè resistat, planè non inuenies. Sed mediocriter id resistit, quod inter omnes excessus est medium, quódque omnium etiam corporum saluberrimum esse censemus. Quare id singulis excedentibus medium, secundum aliquid est deterius: collectim verò omnium optimum, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tum instrumentariis particulis optimè constitutum est, vel paruum, vel magnum, vel mediocre necessariò esse nō debeat, hinc discas licet, quòd magnum quidem, ob humoris, vel materiæ multitudinem: paruum autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriam efficitur tale. Potest itaque aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantumcunque magnitudinem sortitum id fuerit.

Augmentum

Similarium partium sanitas quæ sit.

Notio communis.

Saluberrimū corpus.

Sanitas quando dicatur.

Habitus bonus quando dicatur.

Corpora nostra constare ex quatuor elementorum miscella.

Instrumentorum singulis inesse particulam vnicam, cui tota actio tribuitur.

Constitutio optima quæ.

Vitiosis succis redundantia corpora, facilè à causis morbificis affici.

Sanitatis esse latitudinem amplam.

Temperatissimi corporis notæ.

Polycleti regula.

Durius moderato corpus aduersus externas causas firmius reddi: mollius, aduersus internas.

Raritas corporis quibus salubrior & insalubrior.

Densius corpus magis esse ab extrinsecis causis tutum.

Medium exquisitè corpus excedentibus mediocritatem, secundum aliquid esse deterius.

Magnum corpus, vnde fit tale.

Paruum corpus vnde fiat tale.

Magnitudinē nihil conferre ad optimam constitutionē corporis.

Augmentum fit, quousque ossa confirmentur.

Augmentum enim fit, quousque ossa confirmentur: confirmantur autem in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, vel ob siccitatem: ita vt simpliciter neque magnitudo, humiditatis indicium sit, neque paruitas siccitatis, nisi aut magnum molle, aut paruum etiam sit durum. Quamobrem optimam constitutionem in his duobus meritò collocabimus, moderata scilicet consimilium particularum temperie, necnon exactissima instrumentalium mensura.

Optima corporis constitutio in quibus consistat.

GALENI PERGAMENI
de optimo corporis habitu,
LIBER VNVS.

Habitus de quibus dicatur. Habitus simpliciter bonus. Habitus non simpliciter bonus. Sanitas latitudinem habet. Habitus bonus est sanitatis intensio. Athletarum habitus periculosus. Habitus simpliciter bonus, vel si ad summum perueniat, omniū affectuum tutissimus. Habitus simpliciter boni, & non simpliciter boni, cōuenientia, discrepantiáque.

HABITVS nomen de omni fixo & vix solubili pronunciare consueuimus: nihil adhuc magis laudantes, vel improbantes. At cùm bonum habitum aut malum dixerimus, iam tunc qualemnam habitum dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: eum verò qui non simpliciter bonus sit, in quacunque corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum vocant: lapsum verò nondum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nuncupauerunt. Itaque bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterùm habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac proinde periculosus existit, si ad summum peruenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perueniens, omnium erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarum habitui, bona omnium particularum temperies communis est: vt etiam functionum robur, atque succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis commoderatio, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimúmque carnosi generis, excellens sit copia, ratione cuius periculum necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinem illam exuberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vasis rumpatur, quæ in pulmone, & in iecore, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi effer uescens, ipsorum vasorum tunicas, vt mustum dolia, disrumpit. Hæc igitur omnia, nec non repentinæ omnium functionum resolutiones (vt paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

Repletiones immoderatas quæ sequantur.

GALENI PERGAMENI
De animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione.
LIBER VNVS.

Temperiem optimam vnde conciliemur.

QVEMADMODVM ex cibo & potu, nec non ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, sic etiam ex hac, ad virtutem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certe in actionibus atque vniuersis affectibus, qui secundum tres animæ species, ob temperamentorum diuersitatem maximè in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alij audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij verecundi, alij denique admodum impudentes. Ex quo quidem in illis morum discrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, siue substantiam, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem vtique actiones agerent: eisdémque ob causas similes, afficerentur affectibus. Quare hauddubiè pueri tantùm inter se animorum essentia differunt, quantum propriis actionibus atque affectibus discrepant: Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque differunt. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuíque nomen per se est inditum. In quadam autem à seipsa ad genitum relatione, geniti facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse præditam dicimus. Siquidem qoia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os ventriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena vlcera solidandi, & humidas palpebras exiccandi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam sortiri. In vniuersum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem vocamus) veritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, vt summatim dicam, honestorum omnium desideratrix est, secundum desiderij commune significatum. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorísque flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, veneris, esculentorum, potulentorumque voluptatibus perfrui desiderat. Hæc honestum expetere nequaquam potest: sicuti nec rationalis venerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatésque haud iniuria aspernabitur. Pariter quoque irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in iecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalem esse immortalem, Plato sibi persuasisse videtur. Ego verò, sit immortalis, nec ne, quid illi obiiciam non habeo. Hoc autem mihi cum illo conuenit, species animæ, quæ in corde & iecinore habitant, simul cum animali interire. At verò cùm vniuersa corpora ex duobus constent principiis, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarum, quæ illi inest, & species necessariò dicenda est: anima autem ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, non de ea specie, quæ instrumentariis hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturalium membrorum principio dicatur, quandoquidem ab istis primò actiones proueniunt: certè substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci quodammodo temperamentum erit. Quòd autem animæ substantiam propriæ eius vires sequantur, ostensum fuerit, si eius etiam actiones ita se habere declarauerimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat; interibit vtique cùm & ipsa cerebri

Temperiem probam conferre ad virtutem animæ.

Puerilium morum diuersitates.

Animæ substantia nō eadem omnibus inest.

Effectrix causa.

Substantiam esse tot facultatibus quot actionibus præditam. Aloes facultates.

Animæ species tres.

Rationalis anima quænā appetat.

Irascibilis anima quarum rerum flagret libidine.

Appetitoria anima quænā expetat.

Appetitoria anima in iecore. Irascibilis anima in corde. Rationalis anima in cerebro.

Rationalem animam esse immortalem ait Plato.

Animam irascibilē & appetitoriam interire cū animali.

Corpora vniuersa constare ex materia & temperie.

Temperiem necessariò esse speciem, seu formam.

Animæ substantiam quodammodo esse temperiem quatuor qualitatum.

Animæ substantiam propriæ eius vires sequuntur.

Ratiocinandi vim interituram cum cerebri sit temperies.
Animæ vires temperiem sequi.
Intellectricis animæ, non quamlibet speciem corporis esse capacem.

cerebri sit quædam temperies. Atque in hunc modum omnium animæ specierum vires ipsam temperaturam sequentur: huiusque naturæ animæ substantia fuerit. Itaque ipsius animæ intellectricis, non quælibet corporis species est capax. Cuius tamen dogmatis nullam firmam rationem adferre valeo: cum animæ substantia, qualis nam sit, me prorsus lateat, si in incorporeis ipsam annumeremus. In corporibus quippe, temperamenta inter se longissimè distantia, numeróque permulta esse conspicor.* Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa per se subsistere queat, neque corporis qualitas aut species sit: nullum discrimen inuenio. Noui tamen illud exactè, sanguinis missione, & cicutæ potu corpus frigescere: sicuti & vehementi febri plus quam par sit calescere. Cur autem refrigeratum nimis, aut calore æstuans corpus, penitus ab anima relinquatur, longa indagatione fatigatus nondum reperi: quemadmodum neque cur flaua bile in cerebro copiosiore collecta, delirimus: atra verò, melancholia vexamur: neque cur pituita, & omnino refrigerantia, lethargi causæ esse soleant: vnde & memoriæ, & intelligentiæ iacturam facimus. Necnon cur stultitiam cicuta propinata conciliet: omnem autem mœrorem & anxietatem discutiat epotum vinum, atque etiam œnopia radix. Porrò vinum si largius sumatur, malo est. Sin verò quis ipsum scitè bibat, concoquet, digeret, sanguinémque augebit, & nutriet, cùm hocque animum mitiorem iuxta & audaciorem efficiet: interueniente scilicet media temperatura quam producet ex mediis humoribus.

Delirium fieri flaua bile collecta in cerebro.
Melancholia vnde.
Lethargum induci a refrigerantibus.
Cicuta stultitiam inducit.
Vinum mœrorem discutit.
Oenopia radix
Vini facultas.

Temperamenta corporis, animæ mores variare, illamque explodere possunt.

Corporis itaque temperamenta, non modo animæ actiones variant, sed etiam ipsam a corpore interdum seiungere possunt: cum extremè frigida, calidáve medicamenta, statim perimere assumentem cernamus. Quo in genere continentur & ferarum venena. Quippe demorsos ab aspide illicò exanimari cernimus, perinde ac si cicutam biberent: vtpote ipsius veneno etiam refrigerante. Sed nec minus an humido & sicco, quam a frigido & calido, vires animæ permutantur: vt in assumendis medicamentis, atque adeo in quotidiano victu, percipimus: id quod etiam demonstratur à Platone in Timæo, vbi humiditatem dementiæ, ariditatem intelligentiæ in anima causam esse arbitratur. Cæterùm si humiditas amentiam, siccitas sagacitatem parit, extrema siccitas extremam sagacitatem producet: admista verò humiditas tantum perfectæ sagacitati detrahet, quanta eius portio siccitati permista fuerit. Quare animantia omnia, summa intelligentia destituta quum sint, quantum humoris, tantum & amentiæ sortiuntur. Si igitur pars animæ capax rationis, vna cum corporis temperamento mutatur, certè mortalem speciem animæ non solùm gerere morem corpori, sed corporis etiam esse temperiem censendum est. Temperies itaque cordis irascibilis anima existit: iecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipsa, substantia quædam existens, facultatibus multis prædita est. Cùm autem substantia dicatur tum materia, tum species, tum ex vtroque compositum: animam eam esse substantiam quæ species dicitur, Aristoteles pronunciauit, aliud quippiam à temperatura esse animam planè asseuerare non potens. Spiritum autem esse animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: sed humidiorem frigidioremque naturalem: animalem contra, aridiorem & * calidiorem. Quem quidem spiritum materiam propriam esse animæ constat.

Aspidis venenum refrigerare.
Dementiam sapinit humiditas.
Intelligentiam parit ariditas.
Amentiæ tantum esse animantibus in situ, quantum humoris.
Animæ mortalem speciem esse temperiem corporis.
Substantia quotupliciter dicatur.
Animam esse speciem, quæ temperatura existit.
Stoicorum de anima opinio.

Spiritus animalis est propria materia animæ.
Materia speciem esse temperamentum.

Materiæ autem species, temperamentum fuerit in commoderata aëreæ igneæque substãtiæ mistione consistens. Neque enim aërem solum, aut ignem animam esse, dicere possumus: cùm nec summè frigidum animalis corpus, nec summè calidum effici vnquam appareat, neque ab horum alterutro excellentius occupari deprehendatur. Porrò aër, suapte natura frigidum elementum est, sed per ignei elementi mistionem, mediocre ac temperatum redditur. Qui igitur animam corporis esse speciem, hoc est, formam existimant, hi non siccitate, sed temperaturæ commoderatione ipsam perspicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen asserere, siccitatem aduersari mentis acumini: quum nimirum splendor siccus, secundùm Heraclitum, sit animus sapientissimus: quæ sententia videtur potior. Quippe sydera pellucida iuxtà & sicca, summa intelligentia esse prædita cernimus: quam si quis illis inesse inficietur, deorum excellentiam non sentire, planéque ignorare videbitur. Cùm autem alibi senilem ætatem prolabi ad siccitatem dixerimus, cur haud ita pauci ad extremam vsque senectam viuentes desipiant, si quis interroget, respondebimus, id non ob siccitatem, sed ob frigiditatem accidere: quæ omnibus animæ actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi iam oboritur suspicio, vt totam animæ substantiam esse corpoream credam, quòd interdum non modò pereant ingenitæ animæ facultates, sed etiam aliæ contrariæ illis introducantur: vt dum cernere quæ non cernuntur, audire quæ non audiuntur: sese quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quæ ipsi cum corpore intercedit necessitudine, in naturam planè contrariam transire posset, nisi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus facultas corporis esset? Porrò ex vitioso corporis habitu languere animam, ac neminem sponte esse malum, sed ob prauam habitudinem corporis, & rudem educationem: ac proinde nec debere turpia vituperari, professus quidem est Plato in Timæo.

Aërem esse naturaliter frigidum elementum.
Animam perspicaciorem reddi temperaturæ commoderatione.
Heracliti sententia de animo.
Sydera esse prædita intelligentia summa.
Senes desipere frigiditatis ratione.
Frigiditatem aduersari omnibus animæ actionibus.
Animã totam corpoream suspicatur Galenus.
Malum esse neminē vitro, Plato asserit.

Aristoteles autem, secundo de partibus animalium, ipsius animæ vires, materni sanguinis sequi temperiem existimat. Qui rursus, primo de historia animalium innuit, instrumentariarum partium figurationem, animæ motibus accommodari: ac proinde ex illa reconditos hos cognosci. Hippocrates etiam in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiam montana loca, agrestissimis esse moribus præditos: Asiam autem regionibus cæteris longè clementiorem existere, in eáque omnia multò meliora & grandiora nasci: necnon mores hominum tum mitiores, tum ad agendum promptiores esse, ob optimam Asiatici cœli temperiem: haberi tamen illic magis imbelles homines, quàm in Europa. In summa verò species & mores hominum ait plerunque naturam regionis sequi: calido autem, frigido, humido, & sicco, vnam regionem differre ab alia. Alibi etiam tradit Hippocrates, quibus cubiti vena (veteres enim arterias etiam vocabant venas) vehementem ederet pulsationem, eos homines furentes existere: & meritò quidem. Nam præ nimia in corde abundantia caloris, ita vehementer mouentur arteriæ: furentes autem atque iracundos, caloris abundantia efficit. Stupidos verò, graues, & pigros, temperaturæ frigiditas.

Animæ vires sequi temperiem mẽstrui Aristoteles ait.
Mores cognosci ex figura partiũ Aristoteles.
Septentrionalium mores esse agrestissimos.
Asia, Asiaticorumque mores, magnificè commendantur.
Mores sequi plerunque naturam regionis.
Furibundos esse quibus cubiti arteria vehementer pulsat.
Iracundiam caloris abundantia excitat.
Stupidos frigiditas efficit.

Hippocrates

Hippocrates itaque voluit, non solùm irascibilis appetitoriæque partis animæ, sed etiam cogitatricis vires & facultates, corporis têperaturæ adhærere, atque illam omnino sequi. Nec secus Plato, ex terræ diuersis habitationibus, ex vario spiritu, ex insolationibus, ac denique ex varietate nutrimentorum, non solùm ipsorum corporum, sed animorum etiam profitetur nasci diuersitates: temperamento scilicet ipso (quod subintelligere oportet) interueniente. Quare pueris quidem citra duodecimum annum prorsus vino interdicit, secundo de legibus: idque ne in furorem agantur. Prouectis autem vt ipso vtantur, permittit: quippè quod aduersus acerbitatem senectæ remedio sit, animique mœrores discutiat, ac denique duriores mores emolliat. Etenim iuuenilis ætas calida est, ac multo referta sanguine. Contra senilis, & frigida, & sanguinis inops. Propterea senibus vini potus vtilis est: iis autem qui crescunt, aduersatur quàm maximè. Iam verò neque in exercitu permittebat Plato vt vinum gustarent milites, neque in ciuitate ipsa serui: sicuti neque principes, neque administrantes tempublicam, neque iudices, neque hi breuiter, qui de re aliqua essent consultaturi: quòd nimirum veluti quidam tyrannus animæ facultatibus imperet. Sed neque interdiu, nisi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permisit vnquam vini potionem: neque item noctu, dum libris nauanda esset opera. Pro virili autem esse enitendum singulis, vt alimento, studiis, & disciplinis simul & vitium fugerent, & virtutem ipsam capesserent, idem professus est. Cæterùm qui cunctos homines virtuti comparandæ idoneos, & qui nullum iustitiæ amantem esse arbitrantur (quod est nullum naturalem finem statuere) vtrique hominum naturam ex dimidio tantum cognouerunt. Neque enim omnes iustitiæ hostes, neque omnes amatores nascuntur, ob corporis temperaturam vtrique tales geniti.* Ac sanè qui talia astruunt, subinde petunt, quo videlicet iure quispiam debeat laudari, vituperari, odio haberi, aut amari, cum bonus aut improbus non suopte ingenio, sed à temperatura sit factus, quam ab aliis causis quisque accepisse deprehenditur. Quia (scilicet respondebimus nos) omnibus hoc nobis inest, vt amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atque procul arceamus, ignorantes adhuc, genitúmne sit tale, an minus. Scorpios enim, phalangia, viperásque necamus, cùm tamen à natura, non sua sponte, talia creata sint. Primum etiam, maximúmque Deum non genitum Plato asserens, bonum tamen illum esse pronunciat, nósque ipsum talem ab æternitate non ex seipso bonum effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorsus enim nullo vnquam tempore genitus est, omnibus seculis increatus, sempiternúsque existens. Meritò itaque malos odimus, causam cur mali existant, necdum præmeditati. Bonos vicissim, siue natura, siue institutione & doctrina, siue honesto vitæ exercitio probitatem sint assecuti, recipimus, atque amore prosequimur. Quocirca Stoicos admiror, qui homines vniuersos ad virtutem adipiscendam habiles esse opinantur, sed ab aliis quibus cum viuunt, à recto itinere detorqueri. Haud siquidem dicere poterunt, qui omnium hominum primi geniti sunt, à quibus nam deprauati fuerint, ante se nullum aliû habentes. Videmus etiam pueros complures, iisdem parentibus ortos, ab eisdem præceptoribus educatos, iisdémque alimentis vsos, natura tamen quam longissimè inter se differre. Quos quidem quis per deos flagitia edocuit? Reperies enim paucos admodum pueros natura ad virtutem propensos, sed à parentibus & pedagogis ad eam minis increpationibúsque conuerti. Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos voluptate à virtute detorqueri aiunt. Quos quidem eruditissimus Posidonius refutans, ait in nobis ipsis intestina quædam vitiorum semina, & tanquam igniculos delitescere: nec tam nobis à vitiosis cauere, quàm vitiorum incrementum restinguere & coërcere esse opus. Non enim (vt fert Stoicorum opinio) totum extrinsecus ingruit in nostros animos vitium, sed plurimum in seipsis vitiosi homines causæ habent. Quod extrinsecus aduenit, longè minus est. Proinde sanè consuetudine praua accedente, secundùm partem animæ ratione carentem, praui reddimur: falsis autem opinionibus, secundum intellectricem partem imbuimur. Sicuti dum à bonis, sincerisque viris instruimur, opiniones quidem veræ sunt, mores autem humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, stultitiaque, ratione maioris minorisque euariantes, corporis temperaturas sequuntur. Ipsæ autem temperaturæ, primam in vtero generationem & cibum probos succos parantem, habent autorem: atque hæ mutuò sese & adaugent, & fouent. Calida nanque, exempli gratia, temperies, iracundos facit: inde rursus iracundia ingenitum calorem accendit, & igneum reddit. Contra qui mediocri temperatura constant, mediocritérque commoti animo, ad probos succos gignendos proficiunt.

Vino citra duodecimum annum pueris Plato interdicit.

Vinum lenit acerbitatem senectæ.

Vinum senibus cur vtile. Vinum aduersatur crescentibus.

Vino quibus interdixit Plato.

Vinum imperat animæ facultatibus, veluti quidam tyrannus.

Inclinatio hominum ad commendanda honesta, & turpia vituperanda.

Deus non genitus, ab æterno, & nô ex se, bonus existit.

Stoicos suggillat Galenus.

Hominum genus non fuisse ab æterno, videtur innuere Galenus.

Puerorû paucos esse natura ad virtutem propensos.

Posidonij egregia sententia.

Consuetudo quantum possit ad bonitatem morum, vel prauitatê.

Têperiê quæ sequuntur.

Temperies calida iracundos facit.

Iracundia igneum reddit calorem insitum.

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

GALENI PERGAMENI

De naturalibus facultatibus,

LIBER PRIMVS.

QVANDOQVIDEM sentire & moueri secundum electionem, propria animalium sunt: augeri verò, & nutriri, plantis etiam communia: erunt vtique priora quidem, animæ, posteriora verò, naturæ ipsius opera: quare animalia ipsa, simul & ab anima & à natura gubernari dicimus stirpés à sola natura. Quanquam his etiam animam vegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, distinguens illam à sensitrice, quæ animalibus inest. Porrò cùm corpus aliquod ab iis sub quibus ante fuit in nullo est immutatum, quiescere id dicimus. Quòd si in aliquo ab iis recessit, eatenus id moueri. Vbi igitur corpus ipsum ab vna in alteram qualitatem mutatur, vt ab albo io nigrum, aut à frigido in calidum, motum ipsum alterationem vocamus: estque vnum motus genus. Alterum genus in corporibus iis est, quæ situm mutant: cui generi latio nomen est. Atque hi quidem duo motus simplices & primi sunt: auctio verò & diminutio, ex his compositi. Illa, cùm ex minori maius fit: hæc, cùm ex maiori minus: propria scilicet vtrobique seruata forma. Alij autem duo ab his motus sunt, generatio & corruptio: illa quidem ad substantiam productio, hæc illi contraria. Omnibus iis motibus communis est prioris status immutatio: sicuti è diuerso quietibus prioris

Animalium propria. Planti communia cum animalibus. Animæ opera. Naturę opera. Animalia gubernari ab anima & à natura. Stirpes dispêsari à sola natura. Stirpibus inest anima vegetatrix.

Alteratio.

Latio.

Auctio. Diminutio.

Generatio. Corruptio.

prioris status conseruatio. His præmissis, inquirendum iam nobis est, quot & quæ naturæ sint facultates: tum, quod opus edere singulæ earum sint natæ. Porrò opus appello, quod iam factum atque completum per actionem est: veluti sanguinem, carnem, neruum. Actionem autem, ipsum actiuum motum. Causam verò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim vbi cibus fit sanguis, passiuus quidem cibi, actiuus verò ipsius venæ fit motus: quam actionem licebit tibi appellare naturæ opus, non tamen opus ipsum, actionem.

Opus quid dicatur.
Actio quid.
Causa quid.

Partes omnes agere temperamenti ratione, quo prædítæ sunt.

At mihi quidem tam vena, quàm reliquarum particularum singulæ; ob certam quandam temperiem quam ex quatuor sont qualitatibus nactæ, hoc vel illo modo videntur agere. Quanquam Aristoteles, atque Ipsum Stnici secuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: siccum & humidum pro patientibus iis subiiciunt: cùm tamen satius fuisset omnium particularium causas ad ipsas quatuor qualitates reducere. Nam tametsi in animalibus & stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum verò & humidom pati, videantur, non ob id tamen sic res habet in omnibus.

Facultas omnis in relatione consistit ad aliquid.

Cæterum omnis potentia siue facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primum siquidem, actionis ipsius potentia est causa, dein etiam operis, ex accidenti quodam: quare si causa, ad aliquid est, potentia quoque in relatione dicetur ad aliquid, nimirum causa cùm sit. Cuius quidem agentis causæ substantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, siue potentiam, appellamus: in venis quidem potentiam quandam sanguificam, in ventriculo concoctricem, in corde pulsatoriam dicentes. Incipiendum itaque nobis ab ipsis operibus est, si certa ratione & via, quot & quæ facultates sint, inuenturi sumus. Singula nanque opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc verò omnino aliqua præcedit causa. Ergo naturæ opera dum adhuc in vtero gestatur, ac fingitur animal, omnes corporis sunt particulæ. Edito verò in lucem, commune in omnibus naturæ opus est, catum ad magnitudinem perfectam perductio. Postea verò; etiam vt omnes perdurent, molitio.

Venis inest facultas sanguifica.
Cordi inesse vim pulsatoriam.

Partes corporis vniuersas esse naturæ opera.

Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio.
Generationẽ esse actionem compositam.

Actiones quæ tribus his operibus respondent, necessariò tres sunt, vna scilicet cuique generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, simplex actio naturæ non est, sed ex alteratione & formatione composita. Siquidem alterari oportet, effingique materiam ipsam, vt ex ea gignatur animal. Auctio verò, solidatum ac iam formatarum animalis particularum augmentum, ampliatióque in longum, latum, & profundum est. At nutritio, iisdem partibus appositio quædam est, sed sine ampliatione. Ergo primò omnium agamus de ipsa generatione. Proiecto in vterum, aut etiam in terram semine, statis quibusdam temporibus, multæ constantur partes eius quæ gignitur substantiæ, humiditate, siccitate, calore, & frigore, cæterisque omnibus, quæ hæc sequuntur, qualitatibus (hoc est tactilibus, atque iis etiam quæ gustu, odoratu & visu diiudicantur) inter se differentes. Quocirca si primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ sunt, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas. Si verò eas quæ ex his inter se mistis nascuntor, tot sanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo sensibilia elementa, hoc est, similares particolæ: quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, vsa generatrice, alteratriceque potentia. Proprium autem vniuscuiusque visceris corpus, si ab eo venas, neruos, & arterias exceueris, similare, simpléxque, atque compositionis est expers. Cæterùm si qua organa ex geminis constant tunicis, sed simplicibus & dissimilibus, horum ipsæ tunicæ elementa sunt. Atque in vtraque tunica sua quædam alteratrix vis est, quæ ex menstruo sanguine eam particulam generant.

Auctio quid sit.
Nutritio quid.
Generationis progressus.

Facultates elementares primæ, quæ.
Facultates ex primis conflatæ, quot.
Elementa sensibilia sunt similares particulæ.

Alteratrices facultates tot inesse singulis animalibus quot elementares particulas.

Itaque alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quot habet in se elementares particulas. Sed & actiones proprias cuique membratim particulæ necesse est esse, quemadmodum & vsus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares sunt, omnes tunicarum & ventriculi, & intestinorum, & vteri substantiam, qualis est, effecerũt: compagem verò, formámque, formatrix quædam virtus effinxit, quæ ars optima existens, tam consultò & artificiosè compingit singula, vt non possint aliter se habere melius. Sed neque ipsa facultas auctrix, deest iis qui gestantur in vtero, sicuti nec vis nutrix. Sunt tamen eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, veluti ministræ quædam, nec sustinent ipsæ primas partes. Vbi verò perfectam magnitudinem animal est adeptum, toto postquam editum est tempore, vsque ad ætatis vigorem, auctrix virtus dominatur. Auxiliatrices & veluti ministræ eius sunt, alteratrix & nutrix.

Formatrix facultas.

Auctrix facultas quando vigeat, & qua famulẽtur illi.

Auctricis facultatis proprium.
Augere secundum trinam dimensionem, solius naturæ est opus.

Auctricis autem facultatis est proprium, in omnem partem proferre solidas corporis partes, quas elementares & similares, simplicésque appellauimus: id quod solius naturæ proprium est munus. Nam quæ à nobis extensa sunt, sicut vna dimentione id patiuntur, ita minuuntur reliquis. Quare iis quæ augentur, necessaria motatio est: de qua iam nonnihil dicamus.

Augescentibus nutritionẽ esse pernecessariam.

Nutritio quãdo fiat.

Quum id quod in nutrimenti affluit specie, corporis eius quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidem ipsa nutritio est: causa verò huius, ipsa facultas. Et alteratio quidẽ hic quoque ipsius actionis genus est, non tamen qualis erat in generatione. Ibi nanque quod os non erat, postea factum est os: in nutritione verò, ei quod iam factum est, id quod affluit efficitur simile. Ita non immeritò alterationem illam nominamus generationem, hanc assimilationem.

Assimilatio.

Ergo generatio, auctio, & nutritio, prima naturæ operum, ac veluti capita sunt: quare etiam effectrices horum facultates primæ principésque tres fuerint. Desiderant tamen tum ipsarum inter se, tum aliorum ministerium. Ac quæ quidem generatrix, auctrixque desiderent, dictum iam est. Quæ autem nutrix facultas requirat, nunc dicetur.

Nutricis facultatis opus esse assimilationem.
Assimilationi quæ requirantur.

Ergo cùm actio huius facultatis assimilatio sit, nec fieri possit, vt assimilentur mutentúrque inter se vlla, nisi societatem aliquam, cognationémque in qualitatibus habeant, idcirco primùm quidem nec quodque animal quocumque cibo nutriri potest: deinde nec quibus nutriri potest, iis vtique protinus. Atque huius necessitatis causa pluribus alterationis nutrimenti instrumentis vtique animali est opus. Nam vt ex pane, aut lactuca, aut beta fiat sanguis, permulta sanè alteratio requiritur.

Organa naturalia cur instituta plurima.

Quæ quidem vna est causa, cur multa sint ad alterationem nutrimenti instituta organa. Altera causa est excrementorum natura: quibus excipiendis & euacuandis, secundùm quoddam in corpore particularum genus est destinatum.

Instrumentorum nutritioni inseruientium genera varia.

Est & aliud tertium genus instrumentorum, pro bonis succis vndique per totum corpus deferendis, tributum. Alia nanque organa idoneum cuique particulæ nutrimentum alterando præparant, alia se-

patant

parant excrementa, alia transmittunt, alia suscipiunt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorum sunt viæ. Quæ omnia vnius nutritionis gratia, sunt à natura condita. Porrò nutritio ipsa, ad id quod nutritur, eius quod nutrit assimilatio est: quam necessariò præcedit semper agglutinatio: sicuti & hanc appositio. Postquam enim succus is qui omnem animalis particulam nutriturus est, a vasis excidit, in totam eam primum dispergitur: mox adiungitur: dein agglutinatur, ac demum assimilatur. Differre autem appositionem ab agglutinatione, sicuti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc constat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, non tamen agglutinatio: in leuce autem, adhærentia quidem cernatur, at assimilatio non item. Porrò nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam quod agglutinatur, vel quod apponitur, id non proprie nutrimentum est, sed æquiuocè, vt veluti nutrimentum: multóque minus, quod in ventriculo continetur. Quanquam id etiam nutrimentum vocamus, quod si probè concoquatur, aliquando sit nutriturum. Cæterum nullam esse assimilationem veram, sed apparentem tantùm, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere prouidentiam, nec denique vllas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia demutet, alia expellat. Asclepiades porrò non solùm negauit inesse renibus vim secernendi lotium à sanguine, verumetiam vrinam ipsam minimè quidem per meatus vreteras demitti in vesicam, sed per alias quasdam óbscuras vias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contrà quàm licet planè cognoscere, vel ex ipsa viuorum anatome. Sed nec admittit, æstate plus bilis iisdem medicamentis vacuari, hyeme pituitæ: neque rursus plus bilis, in iuuene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minimè familiares sibi succos attrahere, imò verò nihil prorsus ab vllo trahi, impudenter pronunciat. Opinio cuius quàm sit absurditatis plena, indicat lapis magnes: ex quo quidem vidimus ferreos stylos quinque continenter appensos, quorum primus partem lapidis tetigit, per illum scilicet diffusa in reliquos, ipsius lapidis vi. Hippocrates verò, qui naturæ mysteria nouit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat: vnam, qua sibi conueniens attrahat: alteram, qua alienum à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere. Iam morbos quoque finire, indicatéque iisdem facultatibus putat. Porrò non modò medicamenta purgantia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorum cuspides, quæ præalte nonnunquam in carne sunt infixæ, euellunt. Iam verò quæcunque vel serpentium venena, vel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoque eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterum eorum quæ venena extrahunt, alia venenum viperæ, alia pastinacæ marinæ, alia alterius cuiuspiam eliciunt: liquidóque videre licet super ipsis medicamentis venena iacentia. Est itaque rebus quibusque facultas quædam, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit: id quod certè vel in tritico videre licet manifestissimè. Nam si fictilia vasa aquæ plena, in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia euocans, tum molem sibi, tum pondus adiicit: cùm videlicet triticum ipsum trahendi ad se vicini humoris maiorem vim habeat, quàm vel vehemens calor Solis. Atque ad hunc modum renibus inest propria quædam vis lotium trahendi. Si quidem venæ cauæ pars altera, sursum ad cor ascendit; reliqua super spinam incedit, per totam eam ad crura vsque porrecta: cui renes à lateribus vtrinque per venas quasdam emulgentes adhærent. Per quas quidem cùm etiam feratur sanguis, quod seorsum eius, & tenue est, id per renes, ceu per colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod vacuatur, qualiter Erasistratus existimauit, sed ob renum facultatem tractricem, alioqui nulli ex retenta vrina perirent) quod verò sanguineum & crassum, id coërcetur, ac per vniuersum corpus regeritur. Non est autem diuersa ratio, qua vrinæ per renes in vesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes: neque etiam qua flaua secernitur bilis.

Nutritio quid. — *Agglutinatio semper assimilationem præcedit.* — *Appositio præcedit agglutinationem.* — *Nutrimentum propriè dictu.* — *Nutrimentum æquiuocè dictum.* — *Asclepiadis error.* — *Magnes.* — *Hippocrates cultor & admiratur naturæ.* — *Purgantibus medicamentis inesse vim proprias sibi qualitates trahendi.* — *Medicamenta educentia venena.* — *Attractricem vim congruentium inesse singulis rebus.* — *Triticum habere maximã vim trahendi sibi humorem vicinum.* — *Renibus inesse vim lotij trahendi.* — *Lotij expurgandi ratio.*

GALENI PERGAMENI
De naturalibus facultatibus,
LIBER SECVNDVS.

QVòd necesse quidem sit fateri vim quandam in renibus esse, quæ huiusmodi qualitatem, qualis in vrina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori monstrauimus libro. Qua nimirum facultate cor etiam, vnicum ex iis quæ post iecur habentur, in dexterum proculdubio sinum, suum alimentum trahit, deinde per arterialem venam ad pulmonem transmittit. Reliquorum quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super vasis crescunt, membranas. Iam verò, qui pro tenuitate, aut crassitie humorum, latitudine autem, aut angustia meatuum, fieri aiunt ipsam humorum segregationem, hi nobis rationem reddant oportet, cur vrina, quam bile esse tenuiorem constat, in bilis vasa non influat. At certè nullam aliam reddere poterunt, præter facultatem illam à natura vnicuique instrumento statim ab initio tributam, sine qua durare animalia non poterunt. Siquidem nec viuere, nec durare vlli animalium, vel breuissimo tempore fas erit, si tot in se particulas, tamque dissidentes cùm habeat, nulla facultate vtatur, nec quę conueniens trahat, nec quæ alienum secernat, nec quæ id quod nutriat alterabit. Quibus quidem facultatibus vtitur natura illa, quæ particulas effingit, easque sensim adauget, atque omnino est per eas totas extensa: vt quæ sanè totas per totas, fingat, nutriat, atque augeat, veteri semper ipsius materiæ forma mutata: quo vel maximè nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidem materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atque neglectam relinquit. Phidias siquidem ex cera efficere ebur, aurúmve non potuit, sed neque ex auro ceram: quippe horum quodque manens id quod à principio erat, foris tantum speciem artis adeptum, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ veterem formam seruat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre concipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cuiuspiam, atque vnius & vniformis materiæ, artifici subiectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia, fit ita rubea,

Pulmonem solum, inter omnia viscera, nutriri ex corde. — *Facultates naturales esse necessarias ad vitam.* — *Naturam esse per totas corporis partes extensam.* — *Natura ab statuaria qui differat.* — *Phidias.*

Sanguis est materiale principium, ex quo concrescunt nostri corporis partes.

Semen est efficiens animalis principiũ.

humidáve, ſicuti eſt ipſe ſanguis. Nam os, cartilago, arteria, vena, netuus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidem ſunt omnia, licet concreta ex ſanguine, videlicet materiali principio. Semen verò cùm ſit efficiens animalis principium, trahendi ſanguinis poſſidet facultatem, non ſecus quàm magnes fetrum. Quare primò quidem competentem ſibi ſanguinem attrahet, quem & facilè vincere, & celeriter aſſimilare, & ſibi nutrimentum facere poſſit. Mox atbitror ſecundò attrahet, & tertiò, quò ſcilicet ſibi molem magnitudinémque iuſtam ex nutritione adiiciat. Vnde iam alteratrix inuenta vis eſt. Tertia verò formatrix apparebit: cuius ope ſemen primum veluti concretum quiddam tenue, membranam illam ſibi induit, quam Hippocrates ſexta die cum fœtu, Muſicæ cuidam mulieri ouorum tunicæ ſimilem excidiſſe ait. Poſt hoc verò reliqua etiam quæcunque ab eo, in libello de inſantis natura, ſunt ſcripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa poſt formationem conueniat, id profectò aſſequentur, tum in omnem extenta partem, tum verò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi paruum eſſe, vt nihil à milij ſemine, aut ſi mauis à faba diſtet, intellige. Augentur porrò ea tantum, quæ viuunt, quorum nimirum formæ perfectæ iam ſunt. At eius quod fit, proceſſus ille qui eſt ad formam, non vtique auctio, ſed generatio nominatur. Siquidem augetur id quod eſt: gignitur quod non eſt. In vniuerſum autem deridenda Eraſiſtrati eſt opinio, dicentis attractioné fieri ſucceſſione continui ad id quod vacuatur. Quæ ratio, tantum ſuccedere continui neceſſarium facit, quantum effluit. Hoc verò iis qui commodo ſunt corporis habitu, ſatis ad nutritionem eſt: vtpote quibus ea quæ apponuntur, iis quæ effluunt, paria eſſe oportet. At in iis qui ad vltimum ſunt graciles, ac liberaliter refici poſtulant, niſi multò plus ſit quod apponitur, quàm id quod vacuatur, priſtinus reſtitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus ſunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitur itaque nutrimentum, non ſucceſſione continui, ad id quod vacuatur, ſed perinde ac à magnete lapide ferrum, qui ſcilicet talis qualitatis trahendæ vim habet. At verò diſtributionis principium expreſſio ventriculi præſtat: reliquum autem eius progreſſum omnem, tum venæ ipſæ contractæ ac propellentes, tum ſingula quæ nutriuntur ad ſe trahentia. Quare improbè Eraſiſtratus hallucinatur, dum horum omnium cauſam ſucceſſionem illam ad id quod vacuatur, ſtatuit: ſicuti etiam vbi ex iecinoris ſcirrho gigni ſemper hydropem ait: id quod certè hominis planè eſt ſocordis. Siquidem ex diuturnis hæmorrhoidibus, vel ſuppreſſis, vel immodica profuſione, hominem ad extremam frigiditatem ducentibus, non ſemel aut bis, ſed ſæpe iam aquam intercutem collectam vidi. Sicuti mulieribus quoque tum menſtruæ purgationis omnimoda ceſſatio, tum immodica vacuatio, ſæpe hydropem accerſiuerunt. Nonnullis verò earum, & qui muliebris vocatur fluxus, in hunc terminatus eſt morbum: vt interim qui ab iliis incipiunt, alióve quopiam opportunorum ad id membrorum, hydropas impræſentiarum prætercam. Eſt tamen ea prima generandi hydropis cauſa, quæ ex ſanguificationis defectu procedit: ſimili genere, atque ex ciborum concoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere nec aliud

Formationis fœtus ratio.

Auctio qui fiat.

Cordis magnitudo in primo ortu.

Augeri tãtùm quæ viuunt.

Generatio quid dicatur.

Nutrimentum trahi, non ſucceſſione ad id quod vacuatur, ſed perinde vt à magnete trahitur ferrum.

Diſtributio alimenti quo modo fiat.

Hydrops quibus ex occaſionibus gigni poſſit.

Hydropis generandi prima cauſa, ex ſanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborum concoctionis defectu.

viſcus vllum, nec iecur vitio eſt affectum. Sed illud etiam, quod innuere videtur, præ ſe fert extremam abſurditatem: nempe fieri poſſe vt bilis cibis ſtatim miſta, forinſecus nobis adueniat, non gignatur in corpore. Mel ſiquidem, non eò quòd plurimam in ſe bilem contineț, ſed quòd intra corpus eſt mutatum, in hanc alteratur & vertitur. Quippe amarum guſtantibus eſſet, ſi bilem in ſe extra corpus contineret: omnibúſque ſimiliter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis copia. Verùm id ſecus habet. Siquidem qui iam ſunt in flore, potiſſimum ſi calidiore natura ſint, ac vitam laborioſam tranſigant, in iis totum vel vertitur in flauam bilem. Senibus verò admodum eſt accommodum, vtpote quibus non in bilem, ſed in ſanguinem conuertatur. Gignitur autem in iecinore, atque etiam in venis, ipſa bilis vnà cum ſanguine. Eſt enim exactè iam demonſtratum veteribus, dum in venis alimentum ab innato calore alteratur, ſanguinem quidem ex mediocri calore fieri: reliquos verò ſuccos, ex eodem immodico. Atque huic ſententiæ, quæ euidenter ſenſibus apparent, omnia conſentiunt: quandò & ex cibis, hi qui natura ſunt calidiore, magis ſunt bilioſi: qui frigidiore, magis pituitoſi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura ſunt, has bilioſiores eſſe conſtat: quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Iam vitæ rationum, & regionum, & anni temporum, multóque priores his, ipſarum quoque naturarum, quæ frigidiores ſunt, eæ magis cernuntur pituitoſæ: quæ calidiores, magis bilioſæ. Præterea ex morbis quoque, qui frigidi ſunt, hi à pituita oriuntur: qui calidi, hi à bile ortum habent. Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatum temperiem, particula quæque certam habeat functionem neceſſe omnino eſt, propter eius temperiei vitium, aut prorſus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde vel totum, vel in parte ægrotare animal. Ac primi quidem, maximéque generales morbi ſunt quatuor: qui calore, frigore, ſiccitate, humiditatéque inter ſe diſſident. Porrò in febribus, admodum vitiatur ipſa concoctio ventriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm ſubſtantia ſua functionem lædat, meritò inter primos morbos annumeratur: quare actio ipſa neceſſariò ex commoda naſcetur temperie. Neque enim alia de cauſa poteſt intemperies primorum eſſe cauſa morborum, niſi quòd commoda ſit temperies corrupta. Cùm enim ab hac manent actiones, neceſſe eſt prima earum vitia, ex hac manare corrupta. Eſt autem commoda caloris temperies, ipſius actionis cauſa. Quare in omni actione, id quod melius eſt, commodo temperamento ferre acceptum conuenit: quæ deteriora ſunt, vitioſo. Sanguinem itaque à mediocri, bilem ab immodico calore naſci, putandum. Vnde iis qui ſani citra vitium ſunt, vbi aliqua coacti occaſione contra conſuetudinem cibo abſtinuerunt, os quidem amarum, lotium verò bilioſum redditur, atque etiam mordetur venter, quòd videlicet ea quæ coquuntur immodicè, primum quidem ſalſiora, poſtea verò amariora reddantur. Nam ſi mel ipſum, quod omnium dulciſſimum eſt, plurimum percoquere velis, id quoque reddideris amariſſimum. Quod nanque ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorſus intra ſe obtinet. Quare ſi calidum cùm ſit, calido adhuc iungatur, ſtatim fit bilis, non ſanguis.

Mel florentibus in bilem conuertitur.

Mel ſenibus commodum.

Bilis generatio.

Sanguis fit ex mediocri calore.

Frigidi morbi à pituita oriuntur.

Calidi morbi à bile.

Morbi primi quatuor.

Concoctionem ventriculi vitiari maximè in febribus.

Actionem ex commoda oriri temperie.

Ieiunantibus diu præter conſuetudinem, quænam accidant.

Quæ coquuntur immodicè, primò ſalſiora, poſtea amariora reddi.

Mel reddi ex longa coctura amarum.

saoguis. Postulat itaque vt vertatur in sanguinem, naturam hominis frigidam, ætatémque frigidam. Non ab re igitur censuit Hippocrates, mel biliosis naturis non esse ex vsu: inimicum autem esse morbis, quos amara excitauit bilis. At senili naturæ, maximè conueniens existere. In vniuersum autem corporibus calidis, quacunque ex occasione sint calida, mel atque dulcia omnia, generandæ bili causam præbent: iis autem quæ contrarij sunt habitus, saoguini. Atqui non potest idem cibus aliis verti in bilem, aliis in sanguinem, nisi intra corpus eorum generatio peragatur. Etenim si cibus quisque à se & in se hanc habens, nec in animalis corpore mutatus, bilem gigneret, vtique in omnibus eam corporibus pari modo generaret. Sunt igitur semper nobis causæ ipsæ inquirendæ. Qui enim intemperamentorum causas cognorit, is facilè ad naturam suam ea reducet. Porrò affectus qui minimè ex accidenti, sed primùm & per se labefactat functionem, is verè morbus est. Iam verò Hippocrates temperatum calorem, & qui modicè est humidus, sanguinis generandi causam affirmat: qua ratione sanguinem potestate calidum & humidum esse ait, æquè vt flauam bilem calidam atque siccam, quantumuis sit aspectu humida. Quippe dissidet quod secundum apparentiam humidum est, ab eo quod viribus tale existit. Cùm enim vbi plurima in ventriculo flaua bilis continetur, perpetua siti vrgeamur, signum est, potestate ipsam calidam esse, & siccam: æquè vt pituitam frigidam, humidámque cum qua etiam albicans ille succus, quem βλένν, id est, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus est. Est & alius humor frigidus simul & siccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ succedit vigori, crescit, quam atram vocamus bilem, flaua multò acriorem, & malignıorem. Dysenteriam siqoidem quæ ab atra incipit bile, mortiferam pronunciat Hippocrates. Non tamen quæ à flaua oritur, prorsus mortifera est, sed plerique ex ea seruantur. Est autem atræ bilis receptaculum lien: qui vbi minus quàm iustum sit, illam ad sese trahit, vtputa quando est malè affectus, neque valenter trahit, vt sanguis impurior est, sic totum corpus magis redditur decolor. Tum regij morbi, qui à liene ægrotante ortum habent, nigriores sunt: itémqoe vlcerum cicatrices nigræ. Cæterùm quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis testimonio, minuitur. Quibus verò id viscus magnum & tumens augescit, iis corpus minuit, & cacochymum reddit. Quemadmodum igitur in feruenti musto duo prouenire excrementa cernimus, alterum leuius magísque aëreum, quod nimirum florem vocamus: alterum grauius & magis terreum, quod appellamus fæcem: sic etiam in sanguine generando, excrementa gignuntur duo, quæ illis proportione respondent: alterum tenue, humidúmque & fluidum, quod flaua dicitur bilis, & in vesicam fellis excipitur: alterum fæculentum & terreum, quem veteres atrum succum appellant, quemque ad se lien ipse trahit. Cæterùm non eandem habent hi succi speciem, cùm respondeot naturæ modo, quam vbi præter naturam se habent. Quippe quæ flaua dicitur bilis, dum ad vltimum perassatur, crassa, ignea, & vitellina redditur. Atra etiam bilis, perpessa idem, longè malignior quàm naturalis euadit. Siquidem tum acris, in morem aceti, fit: tum corpus rodit, necnon terram ipsam fermentat, vbi scilicet ascititia putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Mihique videntur veterum medicorum plerique, id quod è tali succo naturaliter se habet, quodque infra deiicitur, & sæpe suprà fluitat, atrum vocare succum, non atram bilem: quod verò ex vstione quapiam ac putrescencia, in acidam migrauit qualitatem, id atram nuncupare bilem: quod excrementum iam præter naturam est, quum nimirum ab vstione non naturalis caloris acrimoniam illam asciuerit, ac veluti cinis quidam sit redditum. Sic quodammodo & fæx vsta, à non vsta dissidet. Illa nanque admodum calida est, adeò vt carnem vrat, liquet, atque corrumpat. Altera quæ nondum est vsta, ad omnia vtuntur medici, ad quæ terra figulari, aliisque etiam quæ tum siccandi, tum refrigerandi facultatem habent. Sanè in atræ bilis sic vstæ speciem etiam vitellina illa subinde vertitur, quoties ipsa quoque igneo percocta est calore. Reliqua bilis genera, partim ex iam dictorum mistura constant vniuersa, partim tanquam viæ quædam sunt ad harum tum generationem, tum inter se mutationem. Distant inter se, quòd aliæ meracæ sunt ac solæ: aliæ veluti sero quodam imburæ. Verùm seri genera quæ in succis habentur, omnia sunt excrementa, purumque ab iis esse postular animalis corpus. Ea verò quæ prædicta sunt, naturæ vsum aliquem conferunt. Purgatur autem ab iis sanguis tum per lienem, tum per eam quæ iecinori subest vesicam. Requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem. Est etiam quando neque in postremis flauum succum postulet, qui tamen igneus ad extremum factus non sit. Porrò quod pituitam expurget, natura nullum instrumentum condidit, propterea quòd frigida & humida est, ac veluti ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non vtique vacuari, sed in corpore manens alterari. Excrementum verò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè, sed mucum, & destillationem appellet. Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud vtile naturaléque in animalibus est, aliud inutile & præter naturam: sic pituitæ quod dulce est, id salutare esse animanti & naturale putandum. Quod acidum salsumque est, acidum quidem, omnino crudum esse: salsum verò, computruisse. Porrò omnimoda cruditas pituitæ intelligenda est, quæ in secunda concoctione incidit, quæ in venis agitur: non autem in ea quæ prima est, quæque in ventriculo perficitur: quum si hac destitueretur, ne succus quidem omnino esse posset.

Mel biliosis naturis non esse ex vsu, conferre autẽ senibus.

Affectus primum labefactans functionem, est morbus.

Sanguis calidus & humidus.

Bilis calida & sicca.

Pituita frigida & humida.

Atra bilis acrior & malignior quàm flaua.

Lien receptaculum atræ bilis.

Liene imbecillo, quæ accidant.

Regij morbi à liene orti, nigriores.

Musti & sanguinis comparatio.

Flauam bilem dum ad vltimum perassatur, crassam, igneam, & vitellinã reddi.

Atra bilis perassata, qualis reddatur.

Ater succus.

Atra bilis.

Fæx vsta vrit atque corrũpit carnem.

Vitellinam bilem verti in speciem atræ exustæ, vbi nimis percocta est.

Seri genera omnia, esse excrementa.

Bilis vtraque à quibus instrumẽtis purgetur.

Pituitam expurgans cur nullum instrumentum sit conditum.

Pituitam dulcem salutarẽ esse animanti: acidam esse crudam: comã putruisse salsam.

GALENI PERGAMENI
De naturalibus facultatibus,
LIBER TERTIVS.

NVtritionem quidem fieri, quum id quod nutrit, ei quod nutritur, assimilatur: esséque in singulis animalis particulis facultatem quandam alteratricem, quam membratim assimilatricem & nutritoriam vocauimus: aliamque præterea attractricem, quæ materiam conuenientis nutrimenti suppeditat, in proximo demonstratum est libro. Indicatum præterea est, & quòd ante assimilationem agglutinatio fit: hanc verò ab appositione præcedi, quæ finis est actionis

Nutritio quãdo fiat.

Facultatum naturalium ordo.

Nutritioni quæ sint necessaria.

quæ ab attractrice perficitur. Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas aliarum facultatum actiones: requiritúrque vt appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam videtur naturæ ipsi facultas quædam retentrix, quæ id quod appositum est retineat. Talis autem vis, in maximis, maximéque cauis instrumentis conspicua admodum cernitur: in paruis autem obscurior.

Retentrix facultas in quibus cõspicua.

Partes maximè cauæ.

At inter animalis partes maximè cauæ, amplissimæque sunt, ventriculus, vterus, & quæ secundæ vocantur. Retinet autem venter cibum, quoad eum concoxit: nec minus fœtum vterus, quoad hunc consummauit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quàm cibi concoquendi. Ac proinde retentrix vteri à nobis multò clarius cognoscetur. Quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, qui tota quidem ceruice conniuet: complectitur autem fœtum vndique vnà cum secundis. Estque tum oris conniuentiæ, tum moræ fœtus in vtero finis, ipsa actionis vtilitas. Nam vbi id completum est, cuius gratia retentrice facultate est vsus vterus, vtrique hanc inhibet, ac cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieuerat, loco eius assumpta. Sanè erat sicuti quietis huius facultatis finis, ipse vsus: ita etiam actionis eiusdem finis, similiter ipse vsus, vtpote quo excitante agat, non excitante quiescat. Succedentibus igitur rectè omnibus quæ in vtero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: improsperè autem cedentibus, non amplius expectat vterus nouem mensium temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere, & expultrici vt moueatur permittit: etenim sibi mutuò succedunt. Iam verò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimúmque eo ipso quo semen est conceptum, moueri, atque in seipsum concurrere vterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniueat os vteri, iam semen ipsum a mare, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tempore adeò clauditur vterus, vsque ad horam partus, vt ne specilli quidem mucronem admittat.

Vteri natura & operatio admiranda.

Expultricem & retentricem vteri sibi mutuò succedere.

Conceptionis ratio.

At verò Hippocrates conniuere os vteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectum est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, seruato naturali habitu: in phlegmone, in durum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os vteri aperitur: fundus autem, atque vniuersæ partes circumiacentes vtero, sese deorsum contrahunt, atque fœtum propellunt: idque tanto labore & conatu, vt interdum ipse vterus excidat, potissimum cùm eius ad spinam ligamenta sunt laxa. Porrò obstetrices ipsæ non iubent surgere parturientes, neque in sella collocant, donec ad fœtus transitum os vteri satis pateat: id quod ex assidua manuum contrectatione sentiunt fieri paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant patientes, non vteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad deiectionem, tum ad reddendam vrinam nobis etiam auxilio sunt: atque ita quidem in vtero, duæ memoratæ facultates apparent. In ventre verò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria virtute vtitur, quamlibet exiguum sit quod in se continet, totum id vndique complexus nullum vacuum relinquit locum. Quum imbecillus est, quacunque parte complecti exactè assumpta non valet, ac proinde laxum quoddam spatium efficit, permittítque ea quæ in se continet humida, ex alio in alium locum transire, ac fluctuationum sonitus edere. Talis autem ventriculus, quum imbecillus fit, haud quidem probè concoquet: sed in eo diutius videbitur quædam manere grauitas, tum cibi, tum potus, vt qui etiam tardius concoquat. Eius autem diutinæ ciborum moræ, non est causa angustia infimi orificij ventriculi, quum videamus in dies multa longè crassissima, quæ per imprudentiam vorantur, facilè excerni: sicuti & alia liquida retineri: vndè neque etiam eiusdem in ventriculo moræ finis aut terminus erit ciborum in cremorem conuersio (alioqui sorbitiones, & lac, & ptisanæ cremor, in omnibus illicò transirent) sed concoctio, quæ à conuersione in cremorem res est diuersa, sicuti nutritio à sanguificatione. Est autem concoctio ipsa in ventriculo, nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio. Vbi igitur ad perfectionem concoxit cibos ventriculus, tum aperit inferius os, excidúntque per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliáve quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeant. An interim dum coquit ventriculus, cibos totus (perinde vt vterus fœtum) ambit, & amplexatur, clauditúrque ad vnguem infimum illius orificium, quod pyloron nominant. Itaque neque in vtero, neque in ventre, neque in vesica vtrauis, licet reperire locum aliquem vacuum, scilicet instrumentorum tunicis, ea quæ continent, semper arctè amplectentibus, quamdiu naturaliter se habet animal. Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquæ facultates, quibus retinere quæ expediunt, expellere aliena, possint. Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ iecinori subest vesica, suprà est monstratum, quod autem & in ventrem quotidie eiiciat, id quoque euidenter cernitur. Atqui si tractricis operam statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet vis retentrix, par semper in vesica bilis inueniretur modus: at non sic inuenitur, sicuti nec vrinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò vbi ventriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficitur, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhϾ citantur. Quum verò sic eius os infestatur, si cæteræ partes valentes sint, vomitiones sequuntur. Quippe ventriculus, non secus quàm partes reliquæ, vt conuenientem sibi qualitatem expetit, sic prorsus alienam respuit. Quare si expetit, trahet vtique sicuti & expellet, si etiam fastidiat aliquid. Ad hæc autẽ, si trahit, necessariò etiam fruitur: id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis; nempe benignioris ciborum substantiæ suctus, & repositio intra venas. Post quem finem iam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam vbi abundè saturatus est venter, quicquid reliquum nutrimenti est, veluti onerosum aliquid reiicit, quanquam ex eo, quod cum ventriculo habuit, commercio, ipsum quoque consecutum est salutare aliquid. Quippe vbi conueniunt duo corpora, quæ ad agendum, ac patiendum sunt nata, si pares iis vires sint, ex æquo tum agent, tum patientur. Sin longè superet, vincátque alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet; ipsum verò vel exiguum aliquid, vel omnino nihil patietur: quo nomine dissidet nutrimentum à medica-

Vteri os conniuere, & in conceptionibus, & dum phlegmone affligitur.

Vteri prouidentia.

Obstetricandi ratio.

Ventriculus quando nõ rectè cõcoquat.

Concoctio est nutrimenti in propriam eius quod nutritur, qualitatem mutatio.

Pyloros.

Vesica fellis trahit bilem.

Diarrhœæ quando excitentur.

Vomitiones quando.

mento

Nutrimentum à deleterio medicamento quomodo differat.

mento venenoso : hoc nanque vim corporis vincit, illud ab hac vincitur. Mioimè igitur potest conueniens animali nutrimentum esse, quod ab iis quæ in animali sunt qualitatibus non vincitur.

Vinci non esse aliud quàm alterari.

Alterationum vbi differentia.

At vinci aliud non est, quàm alterari. Non tamen æquali omnes modo vincuor nutrimentum particulæ. Siquidem alteratio quæ fit io ventre, maior est quàm quæ io ore perficitur : minor verò ea, quæ in iecinore & venis. Horum nanque alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat.

Alteratio quæ fit in ore.

Quæ io ore agitur, mutat quidem id io alteram speciem manifeste, non tamen ad perfectionem transformat. Cæterùm quàm magna sit ciborum in ore alteratio, hinc discas licet, quòd

Triticum mansum crudos furunculos coquere.

Pituitam oris necare scorpios.

mansum triticum crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit : quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare. Nec est quòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remediom est, & scorpios statim necat: præterea multas ex venenatis bestiis, partim protinus perimit, partim spatio : omnes certè insigniter lædit. Verùm quanto ij qui mansi sunt cibi, iis qui inhærescunt in vacuis dentium interuallis, magis sunt alterati, tanto etiam his magis

Alterationis quæ in ventriculo fit, descriptio.

ij qui deuorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ io ventre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota ventris substantia, æstimentur. Quòd si viscera quoque illi adiacentia, tanquam magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata siot, à dextris quidem iecor, à sinistris lien, supernè cor, & transuersum septum, & eleuatum, & assiduè motum, ingentem quandam ciborum, qui in ventriculom sunt deuorati, alterationem fieri credideris. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent motatione præparati? Monstratum nanque est, nihil In coottariam qualitatem rotum simul migrare.

Ventriculo duas inesse tunicas vsque ad os pertinentes.

Fibræ rectæ, trahendi gratia.

Fibræ transuersæ ad contractionem.

Porrò venter duas habet tunicas, vsque ad ipsum os pertinentes. Quarum interior quidem, qualis in ipso est ventre, talis persistit, io directúmque porrectas fibras sortitur, trahendi nimitum gratia. Altera ad carnosiorem speciem in gula conuertitur, habétque transuersas fibras, ad contrahendum vodique. Quippe singulorum quæ mouentur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Iam in singulis intestinis circulares in vtraque tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat,

Intestina non trahere, sed contrahi tantùm.

nec quicquam trahant. At venter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat : alias transuersas, quibus constringat. Verùm vbi transuersæ fibræ tenduntur, latitudinem ventris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur,

Larynx sursum tantum trahitur, quantù gula deorsùm.

necessariò longitudinem minuunt. At verò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum correos, quantum gula deorsum trahitur : quúmque completa iam deglutiendi functione laxauerit sese gula, luculenter descendere cernitur illa summitas asperæ arteriæ. Siquidem

Ventriculi internam tunicam os vestire.

interna * ventriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæque tum gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd superois partibus contractis, infernæ dilatentur; commune quidem id est, tum viuis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, vt monstrauimus, trahitur : alioqui laryngem noo traheret. Trahit

autẽ per gulam ipse ventriculus cibos: quos etiam per eandem euomit.

Gulam esse ciborum ad ventriculum viam.

Deglutire cur facilius quàm vomere.

Atque idcirco facilius est deglutire quàm vomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se contrahente, ac trudente : vomatur autem altera tantùm, quæ foris est, ac trudit, agente, oec vlla in os trahente. Non enim sicuti ventris appetentia degluriendos cibos præcedit, sic in vomitionibus appetit oris pars vlla, excitari affectus quippiam, sed suot ambo ventris affectus inter se coottarij : quorum vtrique inseruit gulæ tunica externa, cui transuersæ sunt fibræ.

Gulæ externam tunicam inseruire vomitui, atque deglutitioni.

Venter quibus in ore inuenitur.

Etenim deglutitio in iis qui immodicè appetunt, ocyssimè fit : ventre nempe cibos deorsum vellente, prius quàm sint mansi, vt in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (vt Aristoteles ioquit) venter aliquando in ore inuenitur. At verò vtranque gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprebendes : quòd si in vno animali externam quidem tunicam, cui transuersæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectæ, transuersa incisione secueris, vtrunque planè animal deglutire videbis. Ex quo manifestè patet, quòd altera earum deglutire licet, cæterùm deterius quàm ambabus.

Gulam inter deglutiendum impleri spiritu.

Gula situs obliquus.

Ventriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inseruiunt.

Sed hoc interim perpendendum est, spiritu qui vnà cum cibis deglutitur, gulam inter deglutiendum impleri, esséque situm huius obliquum. Indicauimus igitur quatuot in ventre virtutes sitas: nempe in deglutiendo attractricem, in coquendo retentricem, in vomitione, & concoctorum ciborum in tenue intestinum descensu, expultricem: ipsam verò concoctionem quandam existere alterationem. Quas quidem facultates ministras esse nutritionis, similiter expositum est. Sed enim vt stercus humanum canibus existit suauissimum; ita iecinoris excrementorum; aliud lieni, aliud bilis vesicæ, aliud renibus est acceptum.

Instrumentis singulis inesse attractricem & expultricem potentiam.

Ergo vniuersa instrumenta geminas facultates obtinent; & qua conueniens trahont, & qua alienum repellunt. Proinde si quod vel ex vnica tunica instrumentum constat, veluti ambæ vesicæ, vterus, & vena, vtrunque fibrarum genus obtinet, rectarum & transuersarum. Quin tertium quoque fibrarum genus obliquarum est minus omnino, quàm duo prædicta genera numerosum. Inuenitur id in iis instrumentis, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quæ ex singulari constituuotur tunica, vnà cum duobus aliis generibus.

Fibræ obliquæ opitulantur retentrici potentiæ.

Sanè hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæque super ea quæ continet, stringi ac circum ea tendi : vtputa venter quidem, toto concoquendi cibi, vterus toto gestandi fœtus tempore.

Venæ constitutio.

Arteriæ constitutio.

Venæ porrò tunica, ex multifariis fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ea circularibus : interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, constatur :

Intestina sola constant ex duabus tunicis, quarum singulæ ex transuersis fibris constant.

Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atque harum vtraque ex transuersis coostante fibris, facta sont intestina. At venter & vtraque vesica, & vteri, vbi vel multitudine eorum quæ continent degrauantur; vel qualitate mordentur, quod offendit abiicere properant.

Abortus.

Quorum vtrunque aliquando violenter incidit, quo casu prouocatur abortus : fit autem is plerunque ex naturæ commodo, quod

Partus.

genus ooo abortus, sed partus nominatur. Atque abortus quidem sequuntur vel medicamenta

quæ ipsos prouocant, vel etiam tensionem vteri: partus autem, ipsius fœtus motiones vehementissimas. Communis autem omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cuius triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, vbi amplius distendi vterus non tolerat. Pondus, quum supra vires eius sit, quod continet. Morsus, vbi vel humores qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, atque mordet. Ad hæc, excrementa singula, si moram in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atque his quæ ipsa continent, infesta redduntur. Minimè tamen id in ea vesica quæ iecinori subest, similiter se habet, vt quæ neruorum planè sit expers. Quanquam certè cùm hæc ipsa trahat liquidò, excernátque necesse est eam vel succi multitudine pressam, vel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile compertu est, & tractum & expulsionem diuersis in temporibus per eundem eius meatum fieri. Vteri præterea stomachus, pari modo sicut intrò seminis, ita foras partus via est. Verùm hîc tractrix facultas, æquè atque expultrix, non liquet vulgo. Quum igitur attractionem & expulsionem, per vnam eandémque fieri viam cernamus, non debemus mirari, etiam si per venas in ventrem natura nonnunquam excrementa propulset, dum purgantia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas venas à ventre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori inedia potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter iecur & partes circa ventrem occupant, duplex ministerium præstant: nempe vt quum in his abundantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in iecur: quum autem vacua sunt, nutritíque auent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ax toto trahere, ac toti impartire, vnáque omnium confluxio ac conspiratio esse videtur. Quare multis eorum qui valentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimum cernimus euacuari: sicuti illac etiam alios humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est valentius: vacuatur autem id quod est imbecillius. Porrò valentior, imbecilliórque altera quàm altera particula est, vel absoluto sermone, naturáque, & communiter omnibus: vel priuatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibúsque communiter animalibus, cor quàm iecur, & iecur quàm intestina & venter, item arteriæ quàm venæ, tum quod vtile est ad sese trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se repellere, magis valent. At priuatim in vnoquoque nostrûm alio tempore iecur valentius trahere potest, alio ventriculus. Quippe vbi in ventriculo copia alimenti est, ac iecur vehementer appetit, omnino id valentius trahit. Inuicémque iecinore referto & distento, ventre verò appetente, ac vacuo, valentior habendi vis in hunc transfertur. Estque nonnunquam quo minus anima esuriat causa, nutrimenti abundantia in iecinore. Nam venter, si melius, paratiúsque nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, neque eius copia datur, excrementis biliosis, pituitosis, atque serosis impletur: quæ vtique trahenti iecur illi remittit. Siquidem vt particulæ altera ab altera nutrimentum trahunt, sic altera in alteram, quod superuacuum est, à se pellit. Estque hæc vocatarum fluxionum causa. Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deuentum sit: à quibus postea in alias transfluere nequeunt. Constat itaque non esse vnicum motus modum, quo in corpore materiæ moueantur, quum contrarias potentias, necessariò contrarij motus sequantur. Eóque venter, quod excrementorum in eo fluitat, per vomitionem expurgat: quod subsidet, alui deiectione: etsi in morbo ileo, in quo transitus omnino est præclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiam vomatur. Vnde mirum non est, si à corporis superficie, insolito frigore subitò & stipata, & imbecilliori reddita, ad ipsa vsque intestina, & ventrem, aliquid translatum peruenit. Ac tales quidem motus celerius cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & vehementiores fiunt, & diuturniores. At verò quum particula quæque similiter ventri appetat, vtique & nutritur, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo venter, modum. Cæterùm venter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accommodos, sed quòd totum eius corpus, & attrahendæ propriæ sibi qualitatis, & eadem fruendi, sicut antè monstratum est, vim obtineat. Accidit verò interim, vt eos alteret. Humore quorum vbi impletus satiatúsque est, pro onere eos de cætero habet, & deiicit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe vt agglutinet, conuersus. At ab eo nutrimentum descendens, quum per tota intestina tunc permeet, per vasa quæ ad ea pertinent, rapitur: plurimum quidem in venas, exigua quædam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur. Ac inibi omnem iam naturæ circa nutrimentum operam in tres temporum vices cogitatione partitus, in prima quidem simul & manere id in ventriculo, & concoqui, intellige: tum ventri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò eius etiam ad iecur ascendere. In secunda transire ad intestina, iisque ipsis & iecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tempore, quod in primo est appositum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione, ventriculum quidem iam nutriri, iis quæ affixerat planè assimilatis: affigi verò tam iecinori, quàm intestinis, quæ iis fuerant apposita: prætereà in omnes corporis partes digestionem appositionémque fieri. Quòd si rursus animal nutrimentum accipiat, quo tempore id venter coquit, eóque fruitur, quicquid vtile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimilabunt. Pari modo iecur. In toto verò corpore, partes nutrimenti quæ fuere appositæ, affigentur. Sin autem venter manere sine cibo cogatur, hoc tempore à venis quæ in lactibus ac iecinore sunt, nutrimentum trahet, non ex ipso iecinoris corpore. Siquidem qui in quaque particula iam contentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hunc alteram particulam reuellere non est credibile. Iam verò lienem, quod in iecinore crassius est, ad se trahere, conficeréque & ad vtilius mutare, à lienéque etiam aliquid trahi in vicinas partes, compertum est. Sicuti & in ventriculum alio tempore lienem excrementum remittere: alio rursus ex

ventre

Marginal notes:

Vteri offensionis triplex causa.

Excrementa singula vbi morantur diutius in corpore, computrescere.

Vesica fellis, neruorum expers.

Vteri stomachus est via partus & seminis.

Venarum quæ inter ventriculum & hepar sunt, duplex ministerium.

Trahere totû ex toto.

Sanguis quibus euacuetur per intestina, certis quibusdam periodis.

Famis tolerâdæ causa.

Ventriculum per nutrimêti inopiam, impleri excrementis variis.

Fluxionû causa.

Fortiores partes semper ad imbecilliores excrementa propellere.

Ileo morbo infestâte stercus euomi.

Venter cur circa cibos contrahatur.

Tempora tria circa nutrimêti concoctionem, distributionémque.

Ventrem, dum esurit, per meseraicas venas sibi alimentû trahere.

Succum semel appositû alicui parti, non reuelli ab altera.

Lien aliquando mittit in ventriculum melancholicû succum.

ventre aliquid proprij illius nutrimenti ad se attrahere. Ergo, vt summatim dicam, quodque ex quoque trahere, ac in vnumquodque mittere, diuersis in temporibus potest: vt in arteriis, corde, thorace, & pulmone videre licet: quibus dilatatis vicissim, contractisque necessum est à quibus aliquid prius est attractum, in ea mox emitti. Quare vasorum, quæ in corde sunt, osculis, membranas applicuit natura, quæ retroferri materias prohiberent. Quanquam non possunt ita ad vnguem claudi illorum vasorum ora, vt ex eis nihil recurrat retrò, præcipuè in arteriam venosam. Est autem singulis arteriis vis quædam à corde profecta, qua tum dilatantur, tum contrahuntur. Cæterùm quæ arteriæ ad cutim finiuntur, externum aërem, quum dilatantur, attrahunt. Quæ verò parte aliqua ad venas se aperiunt, quod tenuissimum, maximéque halituosum in iis sanguinis est, ad se alliciunt. Sicuti à corde, quæ illi vicinæ sunt. Quippe in successione ad id quod vacuatur, quod leuissimum & tenuissimum est, prius ei quod vacuatur succedit, quàm id quod grauius & crassius existit. Est autem omnium quæ in corpore sunt, leuissimum, tenuissimúmque spiritus. Secundo loco halitus. Tertio gradu, qui planè absolutus, attenuatúsque est, sanguis. Hæc igitur, arteriæ ex omni parte ad se trahunt. At ex intestinis & ventre, quæ adeò crassum grauéque in se nutrimentum habent, nihil, de quo ratio vlla sit habenda, in se possunt transferre arteriæ, quum prius impleantur leuioribus. Sunt itaque duo tractionum genera: vnum, quod successione ad id quod vacuatur contingit: alterum, quod qualitatis fit conuenientia. Aliter nanque aër in folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac secundum prius quidem genus, etiam eminus trahi aliquid potest: at secundum posterius, cominus duntaxat. Præterea successione ad id quod vacuatur, prius id trahitur quod leuius est: conuenientia qualitatis, nonnunquam quod grauius. Transfertur autem sanguis in arterias à venis ob reclusa ora, quæ inter se habent, alterum vas in alterum. Necnon ex dextro cordis specu in sinistrum, quod tenuissimum sanguinis est; etiam trahitur, id quod constat, cùm ob foramina illa interpositi septi, quæ à lato ore magis magísque in angustius procedunt; tum vel maximè, quòd cùm in dextro cordis sinu duo ora sint, vnum quo sanguis inuehitur, alterum quo emittitur in pulmonem, longè maius est id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neque est quòd dicat aliquis, absumptum esse sanguinis aliquid in ipsam substantiæ cordis nutricationem. Siquidem alia vena est, quæ in id variè fissa dispergitur, quæque nec ortum à corde habet, nec sanguinem ab eo accipit. Manifestum igitur est, aliquam portionem illius sanguinis, qui inuehitur in dextrum ventriculum, in sinistrum sinum transmitti: cùm etiam duorum numero quæ in sinistro cordis ventriculo sunt vasorum, longè minus id sit, quod à pulmone in eum ducit spiritum, quàm arteria illa magna, quæ ex eo procedit, à qua reliquæ omnes, quæ sunt in corpore, oriuntur: ceu non spiritum modò à pulmone accipiat, sed etiam ex dextro sinu, per iam dictas communes vias, sanguinem. Porrò carnes tum viscerum omnium, tum musculorum, ex sanguine exiguam alterationem consecuto, nutriuntur. Ossa verò quò nutriantur, numerosa quæ intercedat mutatione egent. Estque qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla. Nam quibus similis est substantia, iis mutari inter se fas est: quibus plurimum inter ipsa est discrimen, ea fieri similia citra omnes quæ in medio sunt mutationes, non possunt. Tale quiddam & cartilagini est mucosum illud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & neruis, lentus humor qui in mediis eorum spaciis inspersus cernitur. Iam verò quòd ocyssimè aliquid digeratur per corpus (vt in plurimis eorum qui biberunt immodicè, atque id quod biberunt, intra breue tempus totum plus minus emingunt, videre licet) qualitatis conuenientia, humoris tenuitate, vasorum laxitate, atque adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil miri est, vinum aqua, propter qualitatis conuenientiam, citius excipi à venis. Ipsorum verò vinorum, quod album est, & purum, tenuitatis gratia, promptè in corpus digeri. Sicuti è contrario nigrum & turbidum, crassitudinis vitio, per viam hærere, & tardari.

Quodque ex quoque trahere, & in quodque mittere.

Membranæ vasorum cordis quorsum factæ.

Arteriis omnibus vim quandam inesse à corde, qua dilatantur & contrahuntur.

Arterias quū dilatantur, aërem externum attrahere.

Arterias ex venis attrahere subtiliorem portionē sanguinis.

Spiritum esse omniū tenuissimum quid.

Halitus post spiritum est tenuissimus.

Tractionum duo genera.

Successio ad id quod vacuatur quī fiat.

Sanguinem subtilissimum à dextro cordis sinu transfluere in sinistrum, per medium septum.

Cor nutriri à vena quæ per eius superficiē dispergitur, nō ab ea quæ dextrum ventrē ingreditur.

Carnem vniuersam nutriri ex sanguine.

Medullam esse nutrimentū ossibus.

Cartilaginem nutriri ex mucoso quodam humore.

Distributio humoris velox per corpus, vnde accidat.

Vinum aqua citius excipi à venis.

Vinum album & purū promptè in corpus digeri, nigrum contra.

GALENI PERGAMENI

De naturalium, facultatum substantia,

LIBER VNVS.

QVòd quidem in nobis anima sit, nemo est qui nesciat: vtpote cùm norit, earum omnium functionum, quas corpore indies obimus, aliquam oportere esse causam. Quippe nihil fieri sine causa potest. At quænam ea sit causa, vnde hæ functiones prodeant, non æquè est compertum. Varij enim vario modo opinantur. Ego autem, licet non sim is, qui velim mihi persuadere, me eorum certam habere notitiam, quorum certam demonstrationem non habeam, de iis tamen impræsentiarum nonnihil disseram, inde nobis exordio sumpto; quòd ego hæc firmiter me scire profiteor. Omnia nimirum corpora, quæ hic penes nos gignuntur, ex quatuor elementorum per totum mistorum temperatura suum habere ortum. Quorum elementorum ipsæ corporeæ substantiæ, an per se inuicem permeent, vel solæ potius qualitates, vt id scire non duco esse operæprecium, sic nec pronunciare velim. Probabilius tamen mihi videtur, quòd temperamentum id per qualitates fiat. Anima verò ipsa, an immortalis sit, quæ corporis immista substantiis, animantia gubernet, me nequaquam hoc certò scire affirmauerim: sicuti neque illud, an vllam ea peculiarem, & per se, substantiam possideat. Sed hoc mihi planè constat, quòd quantumlibet anima in hæc commigret corpora; ipsorum tamen naturis ex elementorum temperie constantibus, obnoxia est. Oportet autem corpus ipsum, quod animam suscepturum est, paratum idoneúmque esse. Nam si magnam subierit illius temperamenti alterationem, cogitur inde anima exire: veluti etiam cùm omnino respiratio intercipitur. At dum corpus ipsum naturalem seruat suam constitutionem, nunquam fieri posse crediderim, vt ab illo anima secernatur. Et hac de causa, scire quænam sit animæ substantia, nec est ad morborum curationes necessarium, neque etiam ad ipsam philosophiam. Porrò stirpes, internum aliquod motus initium, & aliquem præterea rerum sibi congruentium sensum habent, præditæ

Nihil fieri sine causa posse.

Corpora vniuersa constare ex misceIla quatuor elementorum.

Temperamentum fieri per qualitates, probabilius videtur Galeno.

Animam esse immortalem, Galenus ambigit.

Animam consentire naturis corporum.

Animam non posse secerni à corpore, quādiu illud naturalem constitutionem seruarit.

Stirpes habere congruentium sensum, præditásque esse quatuor facultatibus naturalibus.

nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nempe, retentrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Sensu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipsis plantis præstant. Est enim stirpibus ea tantùm cognitio tradita, quæ ex voluptate quadam, vel tristitia, aut alia quapiam istis simili affectione, aut saltem istis ex proportione respondente, nascitur: cùm nulla alia causa esse possit, cur ea quæ sibi competant, & attrahant, & conficiant, præter voluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cuiuspiam cognitionis quæ ad sensus spectet, nequit esse particeps anima naturalis, vtpote quæ visibiles qualitates, vel auditiles, vel gustatiles, vel olfactiles, vel tactiles nequaquam possit apprehendere: sed illas tantum, quæ his quæ alere possunt, vel secus, insunt. Cæterum cùm stirpes trahant, retineãt, alterent, atque à se expellant, rectè mihi videtur Plato eas & sensu congruentium incongruentiúmque præditas, & animalia etiam esse, dixisse.

Animalia præstare plantis sensu & voluntario motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellauit Plato.

GALENI PERGAMENI
An sanguis in arteriis natura contineatur,
LIBER VNVS.

CVm secta quacunque arteria, sanguis inde effluere videatur, duorum alterum necesse est: aut illũ in ipsis arteriis contineri, aut aliunde in eas transfundi. Sed si aliunde transfunditur, iam sanè cuilibet constat, eas solum spiritum (cùm secundum naturam haberent) cõtinuisse. Quòd si ita res esset, profectò esset opus, vt illato vulnere, ante sanguinem, exeuntem spiritum videremus: at non videmus. igitur neque prius solus ille cõtinebatur. Itaque arteriæ nusquam visæ sunt solum spiritum continere. Etenim secto abdomine vnà cum peritonæo, in hœdis qui nuper lactarunt, manifestè videre licet mesenterij arterias refertas lacte. Enimvero quæ in humanam veniunt cognitionem, omnia tum sensu, tum ratione deprehenduntur. Vnde quemadmodum ex sensibilibus multa sunt, quæ plurimis de causis sensus effugiunt, ita etiam & rationem. Dubitant autem Erasistrati sectatores, quomodo, si sanguine repletæ sunt ipsæ arteriæ, possit spiritus à corde in vniuersum corpus deferri. Ad quos dicemus, non mitti spiritum, sed attrahi: nec ex solo corde, sed vndique. Demonstratum quippe à nobis est, in libro de vsu respirationis, aut nihil penitus, aut admodum parum substantiæ spiritus, in cor transsumi. Vniuersus siquidem expirari potest, vt diligentioribus tum philosophis, tum medicis visum est: qui non eius substantiam, sed qualitatem potius cordi esse ex vsu autumant, vtpote quod refrigerari appetat: atque hunc esse respirationis finem. At verò arteriæ ipsæ non eò dilatantur, quia implentur, sed ideo potius implentur, quia dilatantur. Cùm enim in suis tunicis vires quasdam habeant, quibus se dilatant, ex vnaquaque sui parte, per extrema foramina, quicquid illis continens est, vnde possunt, attrahunt. Poteris facilius intelligere exemplis, quæ sit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, vel quòd dilatatum repleatur. Vires quippe saccique, dum implentur, dilatantur: fabrorum verò folles, dum dilatantur, implentur. At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor veluti fontem esse, alibi à nobis est dictum. Et est hoc sanè magis naturæ congruens, vt sic opinemur, quàm vt spiritum per eas, veluti per inanima quædam corpora, ferri arbitremur. Differt siquidem viuens, à non viuente, non tam substantiæ complexu, quàm quòd sit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipso tunicis arteriarum facultas quædam qua dilatentur, non autem materia per illarum cauitatem, mittatur, ex hoc cognosces manifestissimè, quòd si aliquam conspicuam arteriam cute nudaueris, illíque per longitudinem sectæ, fistulam aliquam imposueris, ita vt totum vulnus obstruatur, videbis illam pulsantem. Vbi verò circunducto laqueo, ipsius arteriæ tunicam circa calamum astrinxeris accuratè, non amplius vltra laqueum (quantumlibet tam sanguinis quàm spiritus delatio per cauitatem fistulæ fieri possit) pulsantem videbis. Porrò mouetur arteria vniuersa vno eodemque tempore, nec altera eius pars prius, altera verò posterius: sed quemadmodum simul ac mouere pedis digitum proposuerimus, quamuis nulla in ea parte ratiocinandi vis sita sit, confestim tamen facultate illi, in temporis momento distributa, mouemus, ita etiam idipsum fit in corde & arteriis. Motus enim celeritas, vt facultatibus attestatur, ita materiis potius aduersatur.

Arteriæ nusquam solum spiritum continent.

Spiritum non mitti in corpus à corde, sed vndique attrahi à corpore.

Spiritus non substantiam, sed qualitatẽ ex vsu esse cordi, um refrigerari appetat.

Refrigerium est finis respirationis.

Arteriæ non eò dilatantur quia implentur, sed implentur quia dilatantur.

Viuens quo differat à non viuente.

Arteriæ omnes partes mouentur simul.

Motus celeritas facultatibus attestatur, materiis aduersatur.

GALENI PERGAMENI
De motu musculorum,
LIBER PRIMVS.

INstrumenta motus voluntarij musculi sunt, quorum adeò magna multitudo est, vt ne numerari quidem facilè possint. Nam & natura ita quidem coalescunt inter sese, vt videantur vnus esse. Et cùm vnus aliquis in multos tendones desinat, non vnus amplius solus esse videtur, sed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici figura; & in dissimiles inseruntur partes; modum motus difficulter comprehensibilem habent. Cæterùm omnis musculus tendóue transuersim atque insigniter sectus, aut phlegmone, aut scirrho, aut putrefactione, aut contusione, aut duritie cicatricis affectus, nocet quidem omnino quibusdam motibus particulæ in quam inseritur. Tendonum porrò natura, mista mediáque est; inter ligamentum & neruum. Etenim ligamentum ipsum, corpus neruosum est, ex osse omnino ortum habens, insertum autem in os, aut in musculum. Neruus autem & τόνος ex cerebro aut spinali medulla oriuntur: quorum substantia est veluti duriusculum factum cerebrum, qualem esse spinalem medullam constat. Sed ipsius etiam cerebri pars posterior, durior est anteriori: & quicunque neruorum molliores sunt, hi nihil à spinali medulla tibi videbuntur differre. At aliorum ossium medulla, humida & fluxilis est, pinguedinique persimilis: quare ex ea oriri nullum neruum videbis: neque est ipsi inuolucrum vllum, nec arteria, aut venæ complexus, nec vlla prorsus communicatio cum musculis. Porrò à cerebro aut spinali medulla musculi omnes necesse est vt neruum

Musculi sunt instrumenta voluntarij motus.

Musculos numerari non posse.

Tendonis natura media inter ligamentũ & neruum.

Ligamentum quid.

Neruus.

τόνος.

Spinalis medulla.

Medulla ossium.

Nerui omnes aut à cerebro, aut à spinali medulla oriuntur.

Nerui affectum musculi actionem viciare, corrumpere've.

nerui accipiant, qui visu quidem paruus, sed virtute magnus existit. Cognosces autem id ex passionibus. Nam incisus, oppressus, contusus, laqueo interceptus, scirrhis affectus, & putrefactus, aufert musculo omnem motum & sensum. Quin & neruo inflammato, non pauci spasmo correpti sunt, & mente alienati: quorum quidam sic affecti, cùm sapientiorem medicum nacti essent, qui neruum illis abscinderet, statim spasmo, & mentis alienatione sunt liberati: sed postea musculum, in quem neruus insertus erat, insensilem atque inutilem ad motum habuerunt: tanta vis neruis à superno principio affluit. Non enim ex seipsis eam, neque connatam habent. Id autem hinc facilè cognoscere poteris. Nam si aliquem neruum, aut ipsam spinalem medullam incideris, quantum superius est incisione, continuum cerebro, id quidem adhuc conseruabit principij vires. Omne autem quod inferius est, neque sensum neque motum vlli præbere poterit. Nerui itaque, riuorum instar, à cerebro, ceu à quodam fonte, deducunt musculis suas facultates. Quos quum primum attigerint, scinduntur multipliciter in aliam subinde atque aliam sectionem: tandemque in tenues tori & membraneas fibras soluti, totum sic musculi corpus texunt. Ligamenta verò, per quæ ossibus musculi colligantur, coalescuntque, membranas circa ipsos gignunt, & quasdam intrò propagines in ipsam carnem musculorum demittunt: quam veluti quendam locum intellige multis riuis irriguum, vno quidem prædicto neruo, duobus verò aliis, altero sanguinis calidi & tenuis & vaporosi, altero frigidioris atque crassioris. Vocatur autem ipsorum alter, arteria: alter vena. Isti igitur principium à corde & hepate habentes, corpus musculorum irrigant. Quorum gratia fit ipse musculus, veluti quædam planta. At propter sensum & voluntarium motum, quibus animal à non animali differt, & quos musculus ab ipso suscepit neruo, factus est animale instrumentum, sicuti propter arteriam & venam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & vena procedunt, sunt naturales, & voluntatis expertes: qui autem à musculis; & animales, & voluntarij. Est autem musculus, instrumentum non sensus, sed motus, etiamsi vtriusque sit particeps: quia nullus motus voluntarius potest sine musculis fieri: at sensus inest vniuersis particulis, quæcunque nerui participes sunt. Iam tendo, tanto durior est neruo, quanto ligamento mollior, quin & mole corporis talis, vt qui ex ambobus maximè factus sit. Et ligamentum quidem omne insensile, neruus autem omnis sensu præditus: tendo verò, neque insensilis, quia est nerui particeps: neque ita sensilis vt neruus: non enim est neruus tantum. Quatenus igitur ligamenti naturæ est particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia sensus. Cùm nanque ex fine musculi oriatur, multò maior neruo qui descendit in musculum, liquet vtique non ex neruo tantum ipsum conflatum esse, verumetiam aliquid momentaneum ex natura ligamentorum sumpsisse. Multis quippe locis sexcupla, multis etiam decupla crassitudine neruum superat. Et meritò sanè tantus & talis est factus, vt qui & nerui, & ligamenti vsum exhibiturus erat. Alligat enim musculum subiectis ossibus, in quorum capita munita cartilagine inseritur: & hac quidem ratione nihil differt à ligamento. Sentit autem, atque mouetur, qua ratione nerui est particeps. At neruus ipse via quædam existens facultatis motricis, à cerebro descendentis, vt eam communem faciat, extensus est, atque ligamento commixtus. Tendo itaque sic ex vtrisque conflatur. Omnis igitur tendo, in os omnino inseritur: non tamen omnis musculus desinit in tendonem. In nullo enim musculorum mouentium linguam (constat enim ex variis musculis) tendo nascitur. Nullum siquidem os erat lingua motura, sed editura vocem articulatam, & sapores diiudicatura, & masticationi atque deglutitioni adiumento futura: Iam cor plurimum à musculo differt, & crassitudine, & formatione, & contextu, & duritie, sicuti & etiam operibus. Perpetuò quippe mouetur cor, tum systole, tum diastole, idque citra voluntatis imperium. At musculis nec similes motus sunt, nec sine voluntate fieri vnquam possent. At labra oris, ex cute musculóque concreta, absque osse mouentur. Similiter oculi, motum habent voluntarium à musculis: nullum autem os cum eis mouetur. Præterea & cutis quæ in fronte & superciliis est, tum plurimæ partes faciei, ossibus quiescentibus, motu voluntario mouentur. Quòd si stomachus ipse, vel œsophagus, musculus etiam est, erit vtique musculus neque in tendonem desinens, neque os secum mouens. At qui in ceruice vesicæ suscipientis vrinam, & qui in sede etiam est, quique in testes & penem descendunt musculi, nullum profectò secum os mouent: quare à prædictis musculis nullus prorsus nascitur tendo. Cæteri omnes musculi, quicunque ossa mouent, in tendones omnino desinunt. Qui verò aliud quippiá mouent, quàm os, vt musculi oculorum, linguæ, testium, penis, pharyngis, atq; laryngis horum quibusdam sunt tendones, quibusdam minimè. Musculi igitur oculorum, membraneis quibusdam, sed validis aponeurosibus, in duram & neruosam tunicam adiacentem ragoidi, perueniunt. Penis autem & testium, nulla aponeurosi facta, carneis ipsorum particulis innascuntur. Musculorum qui in pharynge & larynge sunt, quibusdam obscuræ quædam aponeuroses, quibusdam omnino non sunt. Motionis autem modus alibi alius existit. In lingua quidem motum omnem videre possis; sursum enim atque deorsum, ante & retrò, sinistrorsum & dextrorsum circunferri videtur: partim etiam quasi reflexa & propensa, nonnunquam circulariter vndique circunducta. Sed in oculis quatuor quidem sunt recti motus: sursum, deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum: duo autem alij circulares. Duo etiam musculorum circa tempora: firmantibus enim dentes, inuicem tenduntur, atque curuantur: hiantibus verò, laxantur & porriguntur. Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum musculus flectit cubitum, curuatur planè & in seipsum coit: dum extendit illud, laxatur & exporrigitur. Eosdem motus & musculus magnus interna parte cubiti apparentes habet: contrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur: Sic etiam & alij musculi penè omnes qui in artubus sunt, duplices motus videbuntur habere, si eos denudaueris cute. Sedis musculus proprium motum, quoniam & figuram diuersam, possedit, contractis crumenis similem. Cæterum septum transuersum simile est tali cuipiam rei, nisi quòd non perforatum est. Accidit autem abdominis musculis, diuersum ab iis qui in artubus

&

Marginal notes (left column): Neruis influere vim à superno principio. — Neruo aut spinali medulla transuersim incisis, quæ infra sectionem sunt partes destitui motu simul & sensu. — Neruos à cerebro deferre musculis suas facultates. — Ligamenta gignunt membranas circa musculos. — Musculorum caro qualis. — Arteria. Vena. Musculus veluti quædam planta. Musculus, animale instrumentum, & naturale. — Motus naturales qui. — Motus animales qui. — Sensus inest cunctis particulis neruo præditis. — Tendo tanto durior neruo, quanto ligamento mollior. — Ligamentum omne insensile. — Neruus omnis sensu præditus. — Tendonis munus.

Marginal notes (right column): Neruus est via facultatis motricis à cerebro descendentis. — Tendo omnis in os inseritur. — Linguæ musculi carent tendonibus. — Linguæ munus. — Cor mouetur perpetuo citra voluntatis imperium. — Labiorũ, oculorúmque motus. — Musculi nullũ mouentes os. — Linguæ motus. — Oculorum motus. — Temporum musculi. — Brachij musculus. — Cubiti musculus. — Sedis musculus. — Septum transuersum. — Abdominis musculi.

& facie locantur: hi enim cũ tẽduntur & ad principium retrahuntur, curuantur: illi autem dum tenduntur, exporriguntur: curuantur verò dum laxantur. Portò musculotum qui in cruribus, manibus, atque temporibus sunt, nullus habet tertium alium motum diuersum ab extensione & contractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui vniuscuiusque musculi multos esse motus affirmant, ignotantes aliam ab alio musculo gigni motionem. Vterque enim oculus, quatuor rectos obtinet motus, quia & tectos musculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circunuettentes musculos. Ergo vt actio vna, sic illotum musculorum singulis, natuta vnicus motus inest, alius vetò per accidens. Siquidem operatut quisque, ttahens ad seipsum particulam quæ mouetur: non operatur autem, cùm in contratium locum ab alio musculo simul cum mota particula abducitur. Ideóque omnis pars quæ mouetur, non vno, sed vatiis vtitur musculis, à quibus, veluti à validis in contrarium distracta habenis vicissim habet alterum ipsorum, nempe qui trahit, intensum, alterum qui trahitur, laxatum. Iam vetò si totos musculos atque tendones per transuersum abscindas, penitus dissolues motum subiectarum particularum. Sin autem iucideris solùm, vtique tantum lædes, quantum incidisti. Quòd si vnusquiuis musculotum contrariorum peteat, motio simul petibit. Necesse nanque est, motuum qui sibi inuicem succedunt, alteto pereunte, & reliquum simul perire. Nam si is motus peteat, qui particulam est natus extendere, flectetur quidem primum, manebit autem in hoc statu sempet, quòd non amplius extendi possit, motu extensorio priuata. Quia enim extendi non amplius potest, idcirco nec flecti quidem. Similiter si motum, qui natus est particulam flectere, exolui accidat, extendetur quidem primum, sed immobilis in postetum fiet, quum non amplius ad fluxionem venire possit, qua præcedente extensio sequitur. Itaque abscisso eo qui itus est musculo; extensa pars in hac figura perseuerabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius: Quòd si tuis illam extendas manibus, statim in pristinum statum redibit. Quippe flexio ab internis, extensio ab extrinsecis editur, tum musculis, tum tendonibus. Ad hæc, si principium supernum musculi transuersim absciderís, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si vtrinque absciderís, eum concuttentem ad medium inter ipsos fines videbis: adeò omnis particula musculi cognatum habet motum in se, ipsam scilicet coitionem. At verò, scirrho genito in interno, aut tendone aut musculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo verò, extensa non amplius flectitur: contrario modo quàm in vulneribus se habebat. Quæ autem in scirrhis, eadem in phlegmone, & in cicatricum dutitie fieri cernuntur. ergo tendi quidem sursum, & demitti manum, articuli qui in humero est, & mosculorum ipsum mouentium: extendi autem & flecti, brachij ad vlnam: at volui ad pronum, & ad supinum, brachij ad radium est actio. Quà verò manus tangit spinam, ea actio à qoatuor articulis simul motis fit. In vniuersum autem, vnusquisque dum tenditur musculus, trahit ad seipsum partem in quam inseritur. Qui enim in caput brachij inserunrur, sursum tendunt ipsum. Cubiti verò os extendunt qui in cubito sunt, foris in ipsum ἀγκῶνα finientes. Radium ad pronum qui intus in cubito sunt, in ipsum extrinsecus terminantes. Portò quisque digitus ab internis tendonibus flectitur. Cæterùm neque omnis motus manuom, actione fit musculotum: neque omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus sint sibi inuicem proximi, sed qui dissimiliter fiunt, reclinatio scilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione musculorum, atque ob id voluntariè, perficitur: decidentia præter voluntatem accidit, nec musculo agente, sed potius quiescente indiget. Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eademque, & deorsum ferti manum, atque demitti. Deorsum enim fertur cessantibus omnibus musculis qui in ea sunt, & corporibus ab innata grauitate deorsum tractis. Demittitur autem, musculis qui sub ala sunt, ad seipsos trahentibus brachium. Tertius itaque hic decidentiæ motus inuentus est musculorum, præter duos illos iam dictos: quo quidem etiamsi nec extendatur, nec contrahatur aliquis musculus, ad totius tamen membri motum mouetur, perinde vt ossa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipsis autem veris musculi motibus, contractio quidem est tanquam instrumenti animæ actio, extensio autem tanquam instrumenti quidem, non tamen actio, sed simpliciter motus. Est & quartum genus motionis, quo quidem agunt valentet musculi, quamuis haud moueri videantur: vt si manum sursum tensam esse fingamus, & in ea diu figura seruari: quia nanque tunc musculi agunt, ideo eos moueri dicimus. Quatuor igitur omnino differẽtiæ motuum repetiuntur in musculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Est autem eiusdem generis quarta differentia cum prima: ambæ enim actiones musculi sunt. Portò qui musculotum corpus sic constitutum aiunt, vt suapte natura contrahi & flecti possit, sine adminiculo animalis potentiæ, hi quidem minimè probabilia pronunciant. Nam si vterque musculus, quod secundum illos natus est facere, id semper ageret, nihil certè prohiberet, perpetuò corpus obnoxium esse tetano affectui, qui tum sane fit, dum inuitæ partes in contraria retrahuntur ab oppositis musculis. In exactam itaque & perfectam flexionem nunquam corpus musculi ex seipso peruenire poterit, nisi à facultate animali adiutum: licet magis proptium sit corpori ipsius musculi contrahi, quàm extendi. Iam verò cùm ossa inuicem coëant, vt aliquis articulus fiat, alterum quidem ipsorum est quod mouetur, alterum veluti sedes quædam ei quod mouetur est subfirmatum, quomodo cernis cardines ostiorum se habere. Quare necessariò manenti quidem, cauitas, ei verò quod mouetur, conuexitas adest. Vocatur autem cauitas glene & cotyle: sicuti conuexitas, caput, cundylúsque. Verùm tantò cotyle quàm glene est profundior, quantò caput condylo est longius. Cùm verò hoc modo bene se haberent quæ mouenda erant, multò adhuc aptius artificiosiusque natura coniunxit eis, quæ motura erant. Nam musculos quidem, instrumenta motuum produxit ex superiacentibus ossibus, in quibus sunt cotyle. Inseruit autem in capita subiacentium, quæ erant mouenda: & per hæc extenta, capitibus sursum tractis, simul cum eis totum membrum sursum trahitur. Cùm autem alter ipsorum maius, alter verò minus os esset

Margin notes, left column:

Centrum musculi.

Oculorum vtrumque habere quatuor motus rectos, quia totidem musculos similiter rectos.

Musculorum singulis, vt vnam actionẽ, sic vnicum esse natura motum tributum.

Motuum qui sibi succedunt inuicem, necessum est vno pereunte, perire alterum.

Flexio ab internis, extensio ab externis fit tum musculis, tum tendonibus.

Musculus transuersim sectus, in quã reuellatur partem.

Musculus omnis cum tenditur, trahit ad seipsum partẽ in quam inseritur.

Margin notes, right column:

Reclinatio qui fiat.

Decidentia fit præter voluntatem.

Delatio manus, atque delapsus, quomodo differant.

Contractio. Extensio.

Motionis quartum genus.

Motuum quatuor differentiæ in musculis.

Tetanus quãdo fiat.

Musculum absque facultate animali non posse exquisitè contrahi.

Ossium motionis ratio.

Glene, cotyle, Condylus.

Musculorum insertionis ratio.

eſſet moturus, magnitudinem muſculorum qui moturi erāt, creauit proportione parem moli mouendorum oſſium. Quare alij quidem iure ex ipſis capitibus aut condylis ſuperiacentium oſſium ſunt exorti: alij verò paulò his inferius iuxta cotylem aut glenam, ſed non multum. Parui ſiquidem hoc pacto penitus fuiſſent, nec potuiſſent mouere ſubiectum os. Ergo nullus muſculorum dictorum, extremam flexionem, aut ſummam extenſionem partis efficere poterit, abſque animali impetu: quo quidem ſi priuentur muſculi, mediam videbis figuram oſſium inter ſe mutuò fieri. Quòd ſi extremum incideris muſculum, flecti membrum vltra mediam figuram videbis. Pari modo ſi muſculum internum incidas, extendi particulam plus medio videbis. Itaque præualente muſculo externo, extenſionem: interno autem flexionem fieri contingit. Quare æquipollens ipſius corporis muſculorum fit motus, quando neuter tonum animalem habet auxiliarem: non æquipollens verò, cùm alter ſolus dominatur: ac proinde neceſſum eſt vincat contractio illius muſculi, qui ab animali facultate adiuuetur. Porrò muſculi, quantum ad ſtructuram quidem ipſorum pertinet, perfectè contrahi poſſunt: ob ligamentum autem in caput oſſis inſertum, prohibentur quo minus extremè contrahantur, coguntur que mediam ſeruare figuram, niſi fortè ab animali facultate moueantur. Ex dictis igitur conſtat, abſciſſo muſculo externo, vltra quidem mediā figuram ſubitò inflecti membrum, non tamen ad extremam: quandoquidem externus muſculus non poteſt penitus extendere ipſum, abſque animali impetu: His ſubſcribunt quæ ab Hippocrate de figuris ſunt tradita. Primum quidem, quod flectentes penitus aut extendentes quancunque partem, dolemus. Secundum, quòd media iſtarum figura, minimum dolorem affert. Tertium, quod mutationem celerem in extremis figuris appetimus. Quartum, quòd diutiſſimè mediam figuram ſeruamus, nullam mutationem cupientes. Quintum, quòd hanc quoque mutare aliquando deſideramus. Sextum, quòd omnis figura moleſta, eſt ſummè imbecillis. Nam figurarum exceſſus, meritò dolorem afferunt: nempe quum alter muſculorum agat, alter extendatur præter naturam. Media verò iſtorum figura & ab actione & à nimia tenſione vtroſque inhibens, meritò iucundiſſima eſt. Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ ſunt, celerem optamus: eius verò quæ dolore caret, tardam: quippe & ipſam mutare aliquando deſideramus, quia in ea etiam tenſionem quandam muſculi ſuſtinent, minorem tamen quàm in omnibus aliis. Eam autem dolore carere dicimus, non quòd nullius penitus doloris ſit particeps, ſed quod minimi, & eius fermè inſenſibilis, propter paucitatem. Atque ipſam mutari tum cupimus, quum congregatus paulatim, ſenſibilis redditur. Dum enim ſummè imbecilli fuerimus, vt in ſtomachicis & cardiacis ſyncopis, tunc nec breuē quidem tenſionem ferimus, nec mediam toleramus figuram: quo fit, vt quamuis impotentes ſimus ad motus, tamen aliàs aliò iactemus membra, aliquam quidem conſequi figuram dolore carentē optantes, ſed nihil tale prorſus inuenire potentes. Igitur omnes muſculi, ex ſe quidem in extremam contractionem feſtinant, ſed non poſſunt hanc conſequi, quòd oppoſitos in contraria trahentes habeant, & cum illis grauitatem oſſium annexam.

Media figura in motione artuum quando ſeruetur.
Extenſio quo muſculo fiat.
Flexio interno fit muſculo.
Extremam artuum figuram dolorificam eſſe.
Media figura dolore caret.
Mediam figuram ſeruamus diutiſſimè.
Figura omnis moleſta, ſummè imbecillis eſt.
Figurarum extremarum celerem mutationem optamus, mediæ tardam.
Muſculi omnes in extremam contractionem feſtinant.

GALENI PERGAMENI
De motu muſculorum,

Liber Secundus.

PORrò in media figura, quæ in partibus cernitur, neceſſe eſt duplicem conſtitutionem ineſſe muſculis: alteram, qua neuter oppoſitorum muſculorum agit, ſed ambo quieſcunt: alteram, in qua ſimiliter vtrique agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic autem etſi prope mediam figuram vtrinque conſtitueris membrum, æquè vtriſque muſculis agere poteris. Quum autem ad aliquam ſuperantium figurarum duxeris ipſum, alteri muſculi ſatis eſſe poſſunt actioni eiuſmodi. Quare media figura cum tali actione, neutra ſuperantium inferior eſt: vnde nec ipſam ſimpliciter carere dolore dicamus, ſed eam quæ in quiete ſit. Media namque figura cum intenſione vtrorumque muſculorum, æquè ac extremæ, dolorem affert. Quum verò in ipſa quiete media figura partim ſimpliciter eſt, partim non ſimpliciter: ſimpliciter quidem media omnium membri ſuperantium figurarum: non ſimpliciter autem, quæ alterius oppoſitionis ſolius eſt: quæ quidem ſimpliciter media eſt, ea ſine fatigatione duntaxat fuerit: de nulla tamen aliarum exactè id dici poſſit. Huius autem ſermonis in manu conſtituamus exemplum. Etenim quum in ipſa extremæ figuræ ſint quatuor, prona, ſupina, ſumma extenſio, & flexio ſumma: atque figura quidem ſupina manus ſit, quum eius concaua pars, ſurſum eſt, conuexa autem deorſum: prona verò huic contraria: ſicuti media ambarum, quum intrinſecus quidem ſit concauum, extrinſecus autem conuexum: ac ſubiectus quidem eſt paruus digitus cæteris: os verò cubiti, oſſi radij: que figura media, poteſt quidem extenſa perfectè manu, poteſt etiam flexa conſtare: quemadmodum & alterius oppoſitionis media figura conſtare, poteſt, quum ſupina eſt manus, & quum etiam eſt prona: certè quæ quidem ſimpliciter media figura eſt, omnium iſtarum eſt media. Quæ autem non ſimpliciter media, vnius eſt media vtriuſuis oppoſitionum. Alia enim extenſionis atque flexionis extremæ, alia ſupinæ & pronæ media figura exiſtit. Media itaque ſimpliciter ex concurſu ambarum dictarum mediarum figurarum conflatur. Aliæ verò mediæ quatuor quidem erunt vniuerſæ, ſed nulla ipſarum ſimpliciter media totius membri erit, ſed vnius tantum oppoſitionis. Aut enim extenſionis & contractionis ſolùm erit media, aut ſupinæ & pronæ. At quum vtraque ipſarum ſit duplex, iuncta viciſſim exceſſibus reliquæ oppoſitionis, ſic neceſſe eſt quatuor omnino fiant. In ſingulis autem ipſarum, aliud quidem commune eſt omnium, aliud verò proprium cuiuſque. Commune quidem, quòd omnium vnum aliquod genus muſculorum agit: reliqua verò tria tenduntur quidem per accidens, non autem agunt. Proprium verò cuiuſque angularis quidem & pronæ eſt, vt agant ij quidem muſculi, qui intus conuertunt os radij, alij autem omnes quieſcentes tendantur. Cæterùm angularis quidem, ſed ſupinæ, eſt proprium, vt qui extra circunducunt, agant, reliqui verò quieſcentes tendantur. Eodem autem modo & in media inter pronam & ſupinam, vt eum ſumma quidem extenſione ſoli extendentes agant, eſt proprium: cum flexione

verò

Mediæ figuræ artuum quæ requirantur.
Media figura quæ cum tenſione vtriuſque fit muſculi, affert dolorem.
Figura media dupliciter dicitur.
Figuræ manus quatuor extremæ.
Figura manus ſimpliciter media, quæ ſit.
Figura non ſimpliciter media exiſtit quadruplex.
Angularis figuræ propriū.

verò soli flectentes, quō cęteri omnes ociosi quidē sint, sed tendantur. Rem autē acurratius examinemus in hunc modum. Brachium est pars totios manus maxima: cuius termini sunt articuli duo, quorum alter in flexura brachij, alter in humero cernitur: estque illi vnicum os rotundum & magnum. Altera pars totius manus, quam vlnam dicimus, brachio quidem iungitur per cubiti articulum: carpo autem, per ipsum. Constatque vlna ipsa duobus ossibus, vno quidem quod etiam dicitur vlna: altero verò, quod radius. Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem oram: vlna quidem vbi medius locus condylorum brachij est: radius verò externum brachij ipsius condylum amplectitur, in glenem desinens, atque circum ipsum veluti axem quendam, manus conuersiones regit: quare intrò quidem dum circumagitur, prona figura manus: extrà verò, supina sequitur. Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium est actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circunscribitur. Vlna verò, processus duos flexos faciens sibi inuicem oppositos, mediamque ipsorum cauitatem figura Σ literæ similem efficiens, hac cauitate amplectitur medium locum condylorum brachij. Quum igitur concauitas vlnæ circunfertur circa concauitatem brachij, extendi atque flecti accidit toti membro. Vt autem in neutram partem inclinet, supercilia mediæ cauitatis, causæ sunt, coarctantes vlnæ apophyses. Quum igitur anterior apophysis, motus dux est, flectitur membrum: extenditur autem, quum posterior. Terminus verò, flexionis quidem, vt anteriorem apophysin affirmet ad os brachij: extensionis verò, vt posteriorem. Duo autem musculi in partibus anterioribus brachij, ac totidem io posterioribus orti sunt, validis ligamentis vlnæ inserti. Incipiunt enim maiores eorum à capite brachij: minores multò inferius: feruntur que omnes quatuor rectà ad vlnam: & inseruntur io hunc maximè locum, vnde oriri incipiunt coronæ. Ab his igitur musculis vlnam attrahentibus, extensio, & flexio fit. Quatuor autem alij, principia quidem habent ab vlna, ex vtraque parte flexuræ, quæ in gibbero est: duo quidem extrinsecus, duo verò intrinsecus. Omnes tamen quum sint obliqui, ossi radij inseruntur: ad finem quidem ipsius inferiorem, magni: in medio verò, parui: qui etiam ipsi dum tenduntur, ad principia simul attrahunt radium, & per hunc totam manum, pronam quidem interni, supinam externi efficiunt. Ex prædictis igitur facilè demonstrare licebit, in quatuor differentiis figurarum non simpliciter mediarum, vnum quidem genus musculorum semper agere: omoe autem aliud quiescere quidem ab actione, verùm extendi: vt in angulari simul & prona figura, in qua musculi quidem interiores mouentes radium, operantur, exteriores autem otiosi extenduntur. Similiter & vlnæ musculi, & alij omnes in figura ea inuertuntur, quantum tota manus discedit à figura secundùm naturam. Nec secus in figuris aliis non simpliciter mediis existimandum. Ergo media simpliciter figura, præterquam quòd nullum musculum habet, nec agentem, nec qui violenter moueatur, ne aliquid quidem eorum quæ in membris sunt distorquet, quare sola prorsus caret dolore. Cæteræ verò omnes, aliæ magis, aliæ minus inuersos habent musculos omnes, & tendones, & neruos, & præterea etiam arterias & venas, ac proinde dolorificæ sunt. In singulis autem ipsarum, quantum discedens ab extrema cōstitutione ducis membrum ad mediam, tanto minus dolorificam efficies figuram. Sola itaque figura simpliciter media, musculos omnes perfectè quiescentes exhibet. Iam verò ex dormientibus ij tantum musculos omnes perfectè quiescentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigatiooem: aut virium infirmitatem, omnes corporis partes omnino exolutas habentes in mediam eas figuram reducere, ipsis musculis permiserunt. Non tamen in extremis figuris vllam particulam quiuis potest habere, dum dormit. Quæcunque autem in medio sunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum, somnum capimus. In quacunque enim talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus * commiseris ipsius figuræ cōseruationem, adeò illam tuentur, vt sedentes quidam dormiuerint, & deambulantes nonnulli. Id quod mihi olim contigit, qui fermè stadium integrum dormiendo peregi. Sunt qui paruum aliquod corpus flexis digitis etiam dormientes seruant, nec citra tonicam actionem vehementem. Ad hæc, inferior maxilla, non discedit à superiori, nisi aut ebrius, aut valde ignauus, aut defessus sit is qui dormiat. Et ipse quoque stertor, propter hæc fieri assolet, relaxata quidem inferiore maxilla, supino autem iacente homine. Itaque & supinum iacere, & hiare * cum stertore, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Ob idque Hippocrates vtrunque damnat: decubitum autem in alterum latus commendat: sicuti & mediocrem hiatum. Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ sunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ dentes inuicem firmantibus fit: quarum illa quidem à musculis qui in mento & collo sunt, deorsum trahentibus: hæc autem ab iis qui intra maxillam ex palato oriuntur, & eis qui temporales vocantur, perficitur. Verùm mediocriter hiando, media figura fit, omnibus dictis musculis quiescētibus: ad quam morientibus maxilla inferior sponte sua meritò accedit: omnes enim tunc musculi sua actione priuantur. Porrò meatuum excretoriorum finibus, ceu portis quibusdam, custodes præsunt præualidi musculi, qui ne in dormientibus quidem permittunt quicquam excerni, priusquàm ratio iusserit. Contingit autem inuitis nobis aliquod excrementum excerni, aut resolutis his musculis, aut ratione deprauata, vt in phreneticis: aut etiam ratione & musculis grauatis, vt in ebrietatibus. Temeraria igitur sententia est, quæ asserit dormientium animam quiescere: quandoquidem cessatio illa non quies perfecta, sed intermissio vigoris existit. Non enim sensua expertes penitus sunt dormientes, sed difficulter sentientes: ac proinde actiones quæ in illis fiunt, non omnes sunt naturales, sed ex eis multæ animales existunt, quum nimirum variè transferant membra, necnon dormientes loquantur. Ac respiratio ipsa, actio existens phrenôn & musculorum thoracis, motu etiam fit voluntario, estque animæ, non naturæ opus, nempe iudicio subdita: quippe mouere musculos, animæ officium est. Etenim si quæ fiunt, sedare potes quum vis, & quæ non fiunt, facere, idque citius, aut tardius, crebrius & rarius, hic motus est voluntarius. At motus arteriæ & cordis, quandoquidem non subijcitur

Brachij descriptio.

Vlna. Radius.

Extensio, flexióque brachij, à quibus musculis fiat.

Figura exquisite media, sola prorsus caret dolore.

Somnus in quibus capiatur figuris.

Dormiēs Gal. integrum stadium absoluit.

Stertor quomodo accidat.

Decubitus supinus damnatur.

Decubitum in alterum latus commendara ab Hippocrate.

Maxillæ inferioris figuræ extremæ, à quibus musculis fiant.

Maxillæ figura media morientibus accidit.

Musculi excrementorum retentioni dicati.

Dormientes non esse omnino sensus expertes.

Respiratio est voluntarius motus, opusque animæ.

Motus voluntarius qui sit.

Motus arteriæ & cordis est naturalis.

citur nostræ volontatis Imperio, non animæ, sed esse opus naturæ dicitur. Respirationi itaque etiam inter dormiendum dominatur voluntas, etiamsi id non assequamur mente. Siquidem neque palpebrarum motui, neque aliis multis actionibus animalibus animum adhibemus semper dum vigilamus. Quare quam causam io vigilantibus dixeris, quòd sæpe non animaduertant particulares actiones: hanc etiam & ad dormientes & grauios oppressot transferre licet. Multos enim homines interdum actiones quasdam egisse constat, quarum paulò pòst penitus suot obliti, quòd intenti actionibus rota meote non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix, quæ etiam & recordari videtur, si insignes impressiones rerum imaginatione conceperit, conseruat perpetuò eas: atque id quidem est memoria tenere. Sin verò obscuras & penitus superficiarias, non conseruat: & hoc est obliuisci. Ob idque in vehementibus animi affectibus, nullius eorum quæ egerint, in posterum meminerunt. Qoid igitur miri est, in somnis obscurè agente anima, obscuras etiã imaginationes fieri, ideóque neque stabiles, quum id etiam in vigiliis contingat. Quòd autẽ totum opus respirationis volontariè & spontè ab ipsa anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille seruus, qui cohibita respiratione mortem sibi consciuit. Cæterùm voluntariorum operum, alia quidem libera esse, alia verò affectibus corporis inseruire videntur. Priora itaque, vt ire ad aliquem, & alloqui (verbi gratia) perpetuò à nobis & absque obstaculo fiunt: quare absolutè sunt libera. Posteriora verò, vt egerere, mingeréque, non perpetuò, sed in tempore quodã & cum mensura: túntque corporis affectuum remedia. Atqui nonnulli tacuerunt quidem vltrò annum integrum: egestionem verò vel vrinam retinere non modò annis, sed nec diebus quidem paucis nemo potuit. Simile igitur & his est spirationis opus: imò multò magis vrget, ac celeriorem necessitatem habet. Etenim periculum est, ne quis moriatur, nisi respirauerit. Qnare non est quòd quispiam existimet, naturale esse opus respirationem, quòd vsquequaque retinere ipsam citra discrimen vitæ non liceat. Sed iam quod deest sermoni de mediis figuris, deinceps absoluamus. Vt enim in manibus angularis figura, omnis prorsus doloris est expers: sic in cruribus illa dolore caret, quæ consistit inter mediam figuram, & extensionem extremam. Causa autẽ consuetudo est. Plurimum enim extensis cruribus vtimur: multóque magis laboramus in extremis flexionibus, quàm extensionibus. Tantum igitur à media figura ad extensionem progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna consuetudine membrorum est coactum. Hæc igitur duo considerans in articulis vniuersis, naturam videlicet & consuetudinem, inuenies medium & dolore carens. Videtur autem in idem conspirare vbique consuetudo cum natura: figura verò dolore carens cum medio. Etenim in cruribus idem est quod dolore caret, & medium. In vniuersum igitur in omnibus articulis extremos motus considerans, inueniet medium, & figuram doloris expertem. Vt enim in articulo ad gibberum, quod vocatur angulare: in articulo verò ad genu, quod propius est extensioni: sic in spina quod propius est flexioni: in articulo verò ad carpum, quod exquisitè rectum est, doloris expers existit. Etenim non vt carpi, sic etiam spinæ rectum ipsum est medium, sed aliquantum curuom. Quapropter recti magis laboramus particulis spinæ, quàm sedentes, aut iacentes. Opus enim est stantibus quidem, tensam esse: iacentibus verò & sedentibus, nihil prohibet esse curuatam spinam. Porrò quicunque musculi sine articulis sunt, etiam in his media constitutio sine dolore est: sicuti in ano se habet, vesica, & lingua. Nam & summè constringere, & maximè dilatare anum, dolorem inducit: ac sic de cæteris. Atque omnes homines quo tempore cessant ab actionibus necessariis, mediam figuram & dolore carentem in omnibus partibus habent. Verùm in lingua quidem per coniugationem omnes musculi orti sunt supernè, infernè, & à dextris, & à finistris: quare nihil miri si in contrarios motus particula deducatur, à musculis oppositis. In musculo autem ani & vesicæ, necnon diaphragmatis, aliter habet negotium. Nam quum singulis harum partium vnicus tantùm sit rotundus, sine vllo opposito, musculus, in contrarios deduci motus hæ particulæ non æquè facilè possunt. At musculi qui est ad vesicam & anum, officium est, non excernere superflua alimenti, sed retinere: nisi fortè per accidens, quum desierint agere. Cæterùm instrumẽta excretionis, duplicia genere sunt. Eorum quippe alia animæ, alia naturæ sunt. Atque animæ quidem instrumenta semper motu voluntario aguut: instrumenta verò naturæ, citra ipsum. At phrenes quidem, & omnes musculi epigastrij, instrumenta animæ sunt. Intestinorum autem structura, vnà cum ventriculo, ipsius naturæ. Musculi itaque epigastrij omnes, quum agentes tenduntur, premunt intrò oaturæ instrumenta: hæc autem, si phrenes ipsis cedant, in illarum locum abeuntia, musculorum violentiam exoluunt. Sin autem resistant, tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini pectoris, posteriore spinæ cohærentibus, ea quæ continentur in cauitatibus illorum, fortiter propelluntur: quo tempore musculus ani est ociosus. Cæterùm in egerendo quidem, superiores: in meiendo autem, inferiores magis tenduntur musculi. Simul autem cum ambobus extenduntur musculi seruientes respirationi: vt videlicet occurrant ventriculo & intestinis, ab epigastrio ipso propulsatis ad regionem thoracis. Iam expirationis nullus musculus omnino est opifex? sed videtur hoc ipsum opus, aut potius affectus thoracis, omnino esse similis decidentiæ illi à nobis expositæ: Efflatio autem est spiritus confertim emissus ab intercostalibus musculis: quod etiam thoracis opus, dictæ reclinationi, quadam proportione respondet. Verùm quum expirationi, contraria sit inspiratio, efflationi verò vehemens iospiratio, priorem quidẽ oppositionẽ solæ phrenes efficiont: alteram verò intercostales, cum musculis qoi ad thoracem ex collo, scapulísque proueniunt. Quum autem maxima quidem inspiratio per externos, maxima verò expiratio per internos intercostales fiat, iustius vtique quispiam musculos thoracis externos, iis qui thoracis parte ioterna sunt, quàm phrenibus, oppositos esse dixerit. Porrò diaphragma ipsum, vbi agere desierit, laxiúsque fuerit, nunc quidem ipsius conuexitas versus spinam vergit, nunc verò ad ventrem: multò tamen promptius versus

Imaginatricē vim recordari.

Memoria tenere, quid.
Obliuisci, quid.

Respiratione cohibita, seruum quẽdam sibi mortem consciuisse.
Voluntaria opera duplicia.

Tacuisse nonnullos annum integrum.
Respirationis necessitas.

Naturam consuetudinémque considerans, inueniet mediam figuram dolore carentem.
Doloris expertes figuræ.

Spinæ figura media, non est recta.

Musculi ani & vesicæ munus est non excernere, sed constringere.
Excretionis instrumenta duplicia.

Phrenes.
Intestina sunt naturalia instrumenta.
Epigastrij musculorum opus.

Expirationis nullum musculum esse opificem.

Efflatio quid.

Inspiratio expirationi contraria.

Inspirationem maximam fieri per externos intercostales musculos, vt expirationem per internos.

ſpinam fertur. Eſtque in omnibus figuris hominis (vna excepta prona) ſuperius quidem diaphragma, inferior verò ſpina: quare meritò ad eam vergit: tum quia grauatur quidem ab his quæ anteriori parte ſuperiacent, tum quia retrò molliſſimum & tenuiſſimum omnium viſcerum habet pulmonem.

Tenſio duplex muſculis omnibus ineſt.

Duplex igitur quum ſit tenſio omnibus muſculis, vna quidem, quum agẽtes in ſeipſos coëunt: altera verò, quum à muſculis oppoſitis extenduntur: priorem quidem phrenes, in inſpirationibus non violentis habent: altera verò fit, aliàs muſculis ventris agentibus, aliàs intercoſtalibus, & his etiam ſolis. Verùm muſculi coſtarum & ventris, quandiu quieſcunt, conuexi perpetuò ſunt: quum autem agunt, intrò cedunt, minúſque curui fiunt, contrà quàm cæteri omnes aliarum partium muſculi.

GALENI PERGAMENI *de vteri diſſectione,*

LIBER VNVS.

Vterus inter veſicam & inteſtinũ rectũ. Collum veſicæ fœmineæ. Rectum inteſtinum.

VTERVS ſub peritonæo, inter incumbentem veſicam, & rectum inteſtinum, ſuam ſedem ſortitur. At verò fœminarum veſica circa pubem ſita eſt, collum breuius & laxius habens, quàm veſica virilis, quod inter oſſa pubis ad fœmineum pudendum extenditur. Rectum verò inteſtinum oſſi ſacro, & quibuſdam ſpinæ vertebris innititur: ac proinde ſpina circa id incuruatur. Magnitudo vteri non equalis omnibus eſt.

Vteri moderati magnitudo.

Cæterùm magnitudine moderatus, ſuperna quidem extremitate eſt propinquus vmbilico, inferna autem muliebri pudendo committitur. Eſtque ſpatiũ ab illa extremitate ſuprema, vſque ad oram exteriorem pudendi, vt plurimum, quod moderatum eſt, vndecim digitorum. Secundum latitudinem verò, ad vtrumque latus per ſuos apices, ſiue cornua, extenditur.

Pudendi muliebris deſcriptio.

Ipſum autem muliebre pudendum circa externas partes pelliceam eminentiam adnatam habet, inſtar præputij virilis. Corpus vteri, veſicæ ſimile eſt: à lateribus tamen habet, papillares exortus, verſus lumbos nutantes, qui apices & cornua appellantur.

Cornua ſiue apices vteri.

In mulieribus tamen minimè reperiuntur fœtus intra ipſa cornua, quẽadmodum in cæteris animalibus numeroſum partum geſtantibus (multo enim minora ſunt, quàm pro magnitudine fœtus) ſed in reliqua tota vteri cauitate. Contingit autẽ moderatæ magnitudinis vterus ipſa tenuia inteſtina: qui verò excellenter eſt paruus, ea ſolùm cum quibus coaluit. Rurſus maximus vterus, nempe qui iam fœtum geſtat, latera implet, ac imum ventrem, & multa inteſtina contingit.

Vteri connexiones.

Appendet autem per fibroſas quaſdam & tenues diſtantias inteſtino recto & veſicæ. Appendet item oſſi ſacro per quædam ligamenta robuſta, ac per ſimilia etiam, ipſius ſpinæ vertebris: cuius muſculis magnis (qui memorabiles vtrinque faciunt exortus, & in vtranque vteri partem, & in veſicæ collum, & ſedem diſtribuuntur) connexus eſt. Laxa ſunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id vterus plurimum moueri, & habitu ſuo tranſmutari poteſt. Sunt ligamenta alia & appendices quæ in ipſum vterum inſeruntur, partim quidem eius corpus texentia: quorum pars non exigua ſunt nerui ab ſpinali medulla orti: partim verò incrementi & nutrimenti ipſius vteri, itémque fœtus gratia, conſtructa: vt ſunt arteriæ atque venæ. Veſicæ autem & podici ſic iuxta collum coaleſcit vterus, ſeparari vt per excoriationem facilè ab ipſis poſſit. Coaleſcunt etiam ei teſtes & ſeminalia vaſa: quemadmodum cum pudendo ipſe circa extremitatem ſui colli.

Vteri vaſa.

Iam verò à vena caua, & arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ venæ, & duæ arteriæ, vtrinque ſanè vna, vena quidem à vena caua, arteria verò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera verò à ſiniſtris ad ſiniſtram vteri partem delata, antequam in ipſum vterum inſerantur, ramulos ad teſtes extendunt, poſteáque in vteri corpus ſe inſinuant, atque intertexunt ipſum. Hæc itaque quatuor vaſa, paulò inferius ſunt ſita, quàm quę deferuntur ſub renes: venæ tamen multò ſunt arteriis maiores. Aliæ præterea venæ & arteriæ, ab vtraque vteri parte, circa collum ipſius inſeruntur, ab ea quæ ad pudendum & ſedem peruenit, manifeſtè diſtinctæ.

Vterum conſtituunt duæ tunicæ.

Ipſum autem vteri corpus duæ conſtituunt tunicæ obuerſim poſitæ, ad diſtenſionem & contractionem aptiſſimæ: quarum externa quidem, neruoſior, ſimplex, & vna eſt: interna autem venoſior & duplex: cuius partes committuntur quidem inter ſeſe, non coaleſcunt tamen, nec prorſus vniuntur, ſed ſe duntaxat cõtingunt, & à circumſita tunica continentur. Si igitur per excoriationem eas ſeparare contendas, duo videbuntur tibi vteri eſſe, ſub vna eadémque tunica ſiti. Hanc enim tunicam veluti vterum in duas partes ſeparare amplius non potes. Habet autem multas aſpredines illa venoſa tunica, maximè circa fundum. At neruoſa quæ ipſam ambit, multò craſſior quàm veſicæ tunica eſt, & ipſa multis venis arteriiſque interſtincta.

Vteri collum cartilagineũ.

Cæterùm collum vteri muſculoſum exiſtens, ex carne natum eſt dura cartilaginoſaque: ac progreſſu temporis adeò cartilaginoſum euadit, vt quæ ſæpius pepererunt, aut iam aniculæ ſint, his multùm durum & cartilaginoſum exiſtat. Habet autem in ſe foramen, per quod excernuntur menſes, ac tum viri ſemen excipitur, tum egreditur partus. Finit autem collum ipſum in muliebrem ſinum non rectum, neque rectà in omnibus: ſed declinat in ſiniſtram, & dextram, ſursúmque & deorſum. Quod autem ad anteriorem & poſteriorem partem attinet, ſimiliter ſe habet in omnibus. Conſiſtentiam etiam vteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit variari. Quin ſecundùm naturam, craſſus quidem & magnus, ac tumidus apparet vterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis eſt, qui longiſſimè ab eo tempore abeſt.

Vterus prægnantiũ craſſior.

Craſſior item prægnantis: craſſiſſimus, eius quæ ſæpe peperit. Rurſus, eius quæ iam concepit, craſſus eſt: eius verò quæ partui eſt vicina, magnus ſimul & tenuis.

Teſtium fœmineorum ſitus.

At verò teſtes fœminei à lateribus vteri ſiti ſunt, ſinguli ab vtraque fundi parte, prope cornua: magnitudine multò minores quàm in maribus: figura item & corporis miſcella omnino multùm differentes.

Teſtium fœmineorum maſculinorumque diſcrimen.

Lati enim ſunt fœminis, rotundi verò & oblongi maribus: & glanduloſi quidem illis, tenera verò carne maſculis.

Teſticulorum pellicula.

Complectitur autem vtrumuis eorum propria pellicula tenuis. At ſcrotum

rum fœminei testes non habent: eis tamen & arteriæ & venæ inseruntur, ex eis quæ ad vterum tendunt, in singulos singulæ progredientes. Verùm commista inter se hæc vasa priusquam insetantur testibus, instar cæsariei intorquentur, non secus quàm in ipsis maribus. Cæterum seminaria vasa, quæ & ipsa continent semen, prope testes quidem sunt ampla, sensiléinque possident cauitatem: angustiora verò ac veluti non caua redduntur, paulò longius inde progressa. Deinde rursus iuxta cornua dilatantur, vbi sanè in vterum inseruntur. Porrò prægnante muliere, primò quidem intra vterum secunda producitur: dein tunicæ fœtum ambientes, ac demum fœtus. Secunda ipsa, vasa multa sunt, tum venæ, tum arteriæ, ex propinquo inter se sitæ: quarum spatia intermedia, membranis quibusdam explentur. Ex tunicis autem ipsis, altera totum fœtum amplectitur, altera incumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes eius. Ac vocatur quidem illa agnina, hæc autem farciminalis. Ambæ autem candidæ sunt, ac tenues, ferè aranei telæ consimiles. Adnascitur secunda vtero in hunc modum. Vasorum vteri oscula, per quæ mulieri menses purgantur, aperiuntur quando mulier est conceptura. Contingit autem hoc tempus, incipientibus fluere menstruis, aut desinentibus. Aperiuntur & reliquo omni purgationis tempore hæc vasa, sed tunc non concipit mulier: neque enim in vtero potest semen manere, quòd multitudine sanguinis influentis eluatur. Quando verò cessant menses, & quum incipiunt, reserata sunt vasa, & purgatio ipsa nec multa, nec coacervatim effunditur, sed modica & paulatim, ceu sanguineo humore exudante. Quare ob aspredinem quidem, semen vtero adhæret: sufficiens autem alimentum habet, paucitatem sanguinis in ipsum confluentis. Priusquam enim fluere cœperint menses, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento priuatum sit semen, & vnde hæreat non habeat: læuis enim tunc vterus est, ob conclusionem vasorum: quare defluit semen, & cum tunica ipsius non vnitur. Aptius enim ad concretionem asperum est, quàm læue. Ex quibus liquet, secundam iuxta vasorum oscula tantùm ipsi vtero accrescere, & iuxta aliud nihil. Vas etenim quòd in secunda nascitur, principium habet extremitatem eius quod se in vterum ingerit, adeò vt quis duo hæc possit esse vnum dicere: vnita enim sunt iuxta oscula, alterúmque transsumit ab altero, vena quidem sanguinem à vena, arteria verò spiritum ab arteria. Iuxta hæc vasa etiam cotyledones (quos acetabula vocant) habentur, vinculum firmum secundæ ad vterum existentes. Itaque ipsius secundæ vasa, vnde dictum est, inde initium sumentia, intertexunt secundam, mutuóque miscentur, & perinde ac variæ radices arborum, quæ in vnum coëunt stipitem, sic ipsa mutuò inter se concrescentia, in duos ceu truncos degenerant, venosa quidem in venas, arteriosa verò in arterias. Qui stipites vtrique, ex vtraque parte dextra & sinistra, ad ipsum fœtum circa vmbilicum confluunt. Neque enim aliud quicquam vmbilicus est, quàm quatuor hæc vasa, medium quendam & communem vragon, hoc est, vrinæ ductorem, vel aquæ ductum habentia. Hîc verò existit principium membranæ farciminalis, perforatúsque est ad fundum vesicæ ipsius fœtus

Testes fœminarum, carere scroto.
Testium fœm. vasa.
Seminaria vasa in fœminis.
Prægnãte muliere quę prius gignantur.
Secundæ descriptio.
Agnina membrana.
Farciminalis.
Secundæ connexio cũ vtero.
Conceptionẽ fieri aut incipiẽtibus fluere mensibus, aut desinentibus.
Conceptio cur antequã fluere menses incœperint fieri nequeat.
Asperũ quàm læue, aptius ad concretionem.
Secundã iuxta vasorum oscula tantùm ipsi vtero accrescere.
Cotyledones, siue acetabula.
Vasorum secundæ progressus.
Vmbilicus quid.

amplo meatu, adeò vt vesicæ vnio sit ad tunicam farciminalem, per ipsum vragon in medio vtriusque situm. Humor autem non modicus in vtraque continetur membrana: flauus quidem in farciminali, albidior verò in agnina, & copiosior: quandoquidem hæc altera maior est, vtpote vniuersum fœtum contegens.

Vragon.
Agninam mẽbranam contegere totum fœtum.

GALENI PERGAMENI
De Semine,
LIBER PRIMVS.

AN semen sit tum materiale, tum efficiens generationis principium, vt Hippocrates quidem professus est, an efficiens tantùm, vt Aristoteles autumat, nobis venit considerandum. Quòd igitur ex animabus brutis, quæ quidem retinent semen, omnia etiam concipiant, minimè autem quæ excernunt illud post coitum, ipse didici experimento: id quod etiam in mulieribus postea explorani, quas quum hac de re percontatus essem, responderunt mihi, se quendam, circa vterum, motum percipere, vt qui veluti vellatur, & paulatim in seipsum contrahatur, vbi semen concipiant. Quibus etiam & scripta medicorum subscribunt, & quæ ipse etiam expertus sum, per resectiones animalium prægnantium, quorum omnium vteri apparebant fœtibus obuoluti. Videntur enim vteri (vt Plato ait) veluti animal quoddam, prolis desiderio affici, & ob id attrahere in seipsos semen, & circumcirca in rugas complicati continere, quemadmodum & hoc ipsum viris aliquando euidenti sensu ast perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicinalis similitudinem attrahente vtero ipsorum pudendum. Maximè autem contingit hoc, cessantibus iam ipsis mensibus, quo præcipuè tempore vteri semen concipiunt. Porrò qui putant Aristotelem quidem voluisse, semen masculi coniectum in vterum, principium motus menstruo recremento imponere, ac mox excerni: quique id partem fieri fœtus ex Aristotelis sententia existimant, vtrique mentem illius viri ignorarunt. Is quippe, veluti ex ligno & fabro fit mensa, sic ex menstruo sanguine, & motiuo principio viri, fœtum constitui ait. Quapropter * nonnulla animalia, nec excernere genituram affirmat, sed distribuere tantùm in fœminam animalem caliditatem, esséque talia ex insectis quædam: ita vt fœmina quidem articulum in marem demittat, commoratáque in complexu per multum tempus, corpus quidem accipiat nullum, sed solam facultatem formantem, & formam ipsam specificantem. Iam verò, quod ipsemet Aristoteles ait, inflari & dissolui genituram in vtero, alienum à ratione videtur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur vteri. Cæterùm, etiam si id concedamus, perscrutabimur postea, vtrum in ipsa amplitudine vteri, menstruum quidem recrementum consistat, semen autem aceruatim allabens, ipsum percutiat, atque exhibito motus principio excernatur rursus, per ipsius vteri collum: an potius eo tempore quo fœmina masculo coit, semini obuiam menstruus sanguis feratur, vt suscipiat eam, quam

Bruta excernentia semen post coitum, non concipere.
Vterum prolis desiderio affici, veluti animalia quædã.
Semen quo præcipuo tempore concipiatur.
Aristotelem interpretatur Galenus.
Aristotelis opinio improbatur.

illo assequitur, facultatem. Vtrunque tamen absurdum. Nam si in ventre vteri aceruatum, ac longo tempore continecatur menstruum, non amplius vtique sanguis hoc fuerit, sed grumus. Quandocunque enim exciderit sanguis ex vasis in quodque organum cauum in animali, statim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam semen sine sanguine excerni possit, cum quo conuenit & conspirat in idem iuxta amplitudinem vteri. Si verò obuiam venit semini sanguis, oportet sanè ipsorum congressum in vasorum osculis fieri. Verùm si hoc ita habet, vnum in tot partes semen dicemus diuidi, quot sunt ipsa vasorum oscula, vt ad singula sua pars deueniat? (id quod seminis viscositati aduersatur, & altera moderante substantia opus habet, quæ diuidat) aut cohærens sibi manere? quod longè conuenientius est ipsi substantiæ seminis: & tertia alia substantia non indiget, prætetquam attractione vteri, & seminis eiectione. Quemadmodum enim venter vbi cibos appetit, cum fundo suo ad gulam recurrit, qua nimitum veluti manu vtitur: eodem modo vterus qualitatem seminis concupiscens, it obuiam, ac totus quidem ad pudendum accurrens, collo ipso, veluti stomacho, ad similitudinem manus, vtitur, intrudenti confertim semen. Itaque si quando hic stomachus debilitetur, semen attrahere non potest. Quòd si etiam allabatur vasorum osculis semen, & sursus discedat, discutiatúrque in aërem, quod per Deos erit principium fœtus? Primùm etenim inuenire causam oportet ipsius elapsus sanguinis, semini appropinquantis, ex singulis osculis vasorum vteri: deinde alteram, quæ totum in idem coacetuet: postea autem & causam membranæ totum hunc sanguinem forinsecus cooperientis: quæ quidem non ex ratione tantùm, sed ex eo quod apparet, necessitatem habet. Apparet enim nobis orbiculatim ipsum conceptum continens statim post conceptionem primam. Nam & trium & quatuor à principio dierum sæpe excidit mulieribus genitura tenui contenta inuolucro: id quod ex resectione animalium licet deprehendere. Videbis enim manifestè vterum quidem totum circum semen contractum, membranam verò huic obuolutam: qualem quidem excreuit illa nequissima mulier, quam Hippocrates (vt ipsemet fatetur libro de fœtus natura) prudens ac volens coëgit facere aborsum. Cohærens nanque sibiipsi semen, quo tempore ab vtero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, nempe omnibus vteri partibus æqualiter appetentibus ipsum. Propterea verò quòd viscosum & crassum est, calidis corporibus conuersatur, facile in membranam coalescit, quæ iuxta vasorum ora ex ipso vtero pendet, de cætero in totum illi subtenta. Porrò vena, arteria, & neruus, prima & communissima animalium organa, à quibus omnes partes teguntur, non ex sanguine, vt Aristot. ait, sed ex semine generantur: nimirum alba & exanguia quum sint. Quòd si sanguinem transmutans natura, ex rubro faceret album, ex liquido crassum, viscosum ex læui, vt ex eo rectè illa vasa compingi possent, laboraret vtique frustra, studens huiusmodi parare sanguinem, quale à principio habet semen. Atqui natura ipsa nihil frustra molitur: cui quidem nullum maius operæprecium accidere potest, quàm principium optimè cœptum, vt quod non solum medium totius, sed potentia etiam totum esse dicatur, vel testimonio Aristotelis. Absurdum itaque fuerit dicere, statim in ipsis auspiciis frustra operari naturam: habentémque album & crassum & viscosum humorem, ad neruorum, venarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc, vt Aristoteles putat, ex sanguine verò alium similem gignere. Si nanque exanguem esse horum trium organorum substantiam natura vult, siue crassam, siue extendi, & in fistulæ modum cauari, ac quam longissimè progredi citra diuulsionem, ad hæc omnia certè nihil substantia seminis reperiri possit aut commodius, aut aptius. Est autem semen vitali spiritu plenum. Quare maximè contrarius hic sermo naturæ operibus est, si excerni quidem in aërem dissolutum, ipsum dicamus, retineri autem sanguinem menstruum, ceu benignissimum, quem vt alienum natura excernit singulis mensibus. Non enim est familiaris vtero sanguis menstruus, sed ipsum semen: & propterea susceptorium huius organum natura constituit vterum. Quantum igitur ex semine vterum ipsum contingit, hoc fit statim membrana. Reliquum verò totum, habuit quidem & ipsum insitas facultates; attractricem quidem familiarium, & * per quam retenturum, & alteraturum, alimentúmque sibi facturum erat: expultricem denique alienorum & superfluorum. Habuit præterea & familiares materias quas attracturum erat ab vtero, sanguinem videlicet & spiritum, per oscula quibus connexum est. Et sanè hæc statim à principio per ambientem membranam nondum duram factam, attraxit. Ad finem verò tantùm per foramina illius, ob attractricem perpetuam, obque interuentum humorum, minimè coalescentia, sed adaperta magis, per quæ scilicet ferebantur materiæ. Solet autem alimentum non semper pari copia, sed iuxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copiosum affluere: sanguis quidem ex venis, spiritus verò cum sanguine tenui, modico & calido, per arterias, vtrunque ad propriam suam cauitatem. Quin & temporis progressu necessarium est hanc viam in fistulæ modum cauari, ac vas fieri. Cæterùm quandoquidem impossibile erat, semen ad fundum vteri illapsum, ipsum totum illinire, vtpote qui exortus vtrinque veluti cornua quædam haberet, hæc sanè fœmineo semine illeuit natura. In hæc siquidem cornua, singula ab vtraque parte existentia, vas seminale se ingerit, ex fœminæ profectum testibus. Quando igitur simul sub idem tempus, cum mare semen fœmina emiserit, ipsum muliebre semen per vtrunque eiectum cornu, delatúmque in medium vteri spatium, simul quidem oblinit vias, simulque ad masculi semen perueniens, vnà cum illo miscetur. Sic ita per membranas ambo mutuò innectuntur, per quas tunc in sua profectione ipsum muliebre semen produxit, vt totam genituram amplectens, hanc fœtui vtilitatem præstaret, & vt veluti alimentum quoddam, masculo semini fieret: tenuius enim est illo, & frigidius, familiarius verò omni alio ad ipsius nutricationem. At verò fines illi vasorum, per quos singulis mensibus superfluum sanguinis ex toto corpore in vterum deriuatur, existunt vera acetabula, siue cotyledones. Appellatur autem secunda, externa illa membrana, quam pertranseunt

tum

Grumus quando fiat.

Vterum ad pudendũ procurrere, vt eat obuiã semini.

Membranam obuolui semini in vtero.

Hippoc. coëgit quandam facere aborsum, contra quàm in suo illo iureiurando est pollicitus.

Semen praebere generationẽ venis, arteriis, & neruis, primis organis.

Naturam nihil frustra moliri.

Principium dicitur potentia esse totum.

Seminis substantia quibus rebus aptissima.

Semen vitali spiritu est plenum.

Sanguinem menstruum non esse familiarem vtero.

Membrana ex qua seminis parte gignatur.

Semini insitæ quatuor facultates naturales.

Semen quas materias trahat ab vtero, & per quas vias.

Seminalia vasa fœminea, profecta à testibus, inseruntur in cornua matricis.

Semen muliebre misceri virili in vtero.

Seminis fœminei vsus.

Semen fœmineum tenuius frigidiusque masculo.

Acetabula quæ. Cotyledones. Secunda quæ dicatur.

Farciminalis membrana fœtus suscipit lotium.

tum arteriæ, tum venæ, materias ipsas ad fœtum ex vtero deferentes. Altera autem membrana, quæ sursum ad cornua pertingit, farciminalis vocatur: quæ augescentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipsis suscipit alterum. Portò ex spiritu & tenuissimo sanguine, qui vnà cum illo per arterias ad fœtum confluit, calidissimum ex visceribus ipsa natura constituit.

Cordis & hepatis generatio.

Alter verò sanguis crassus, speciem hepatis originalem producit: atque hanc etiam pleræque venæ per secundam latæ perficiunt. At arteriæ ad aliud calidissimum viscus feruntur,

Cor moueri perpetuò.

quod ob excellentem caliditatem, moueri veluti flamma quædam non cessat, sed semper vicissim distenditur & contrahitur. Et venæ quidem arteriæque materias in hæc viscera deducentes, veluti radices ipsorum existunt. Quæ verò protenduntur in totum fœtum, tunicis similes sunt,

Venarum, arteriarúmque generatio.

Cerebrum ex solo semine oriri.

in multos ramos distractis. Generatio autem his est, ex substantia seminis in fistulæ modum cauata. Tertium verò principium, à quo omnes producti sunt nerui, generationem ex solo semine habet. In permistione quippe ipsius ad semen muliebre, multæ bullæ sunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundum spiritus seipsum seruare cupiens concessit. Neque enim veluti vapor erat, sed per se mobile animalis principium, quemadmodum & cauitatem spiritus plenam, ex circunstante humore produxit semini.

Cranij productio.

Quò autem neque etiam inde promptè euacuaretur, firmam sibi domum fecit ex liquida seminis substantia, quæ ipsum ambit: id quod in ea crassius & durius erat, ad externum lineamentum extrudens: quod vtiq; ipsum progressu temporis calefactum & resiccatum, erat futurum os. Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingens animal operatur: nondum tamen apparet, præ paruitate. Quando verò primùm apparere incipiunt, maxima sunt tria hæc ex vicino inter se sita, & se

Cerebrum in altiori locari sede.

inuicem contingentia. Principium quidem neruorum futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori sede locatum: cor autem & hepar (quæ sese mutuò contingunt) ei subdita. Quæ principia tria, longius progressu temporis disparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus transmittunt germina.

Spinalem medullam oriri à cerebro.

Aortam oriri à corde.

Venam cauam oriri ab hepate.

Spinalem nanque medullam cerebrum veluti truncum quendam producit: cor verò arteriam maximam, quam aortam Aristoteles vocat: hepar denique venam cauam. Et sanè apparet statim à principio circa medullam spina ipsa firmata: circa cerebrum verò, calua obducta: sicuti & iuxta cor thorax, *

Thorax primũ & principalissimum respirationis organum.

qui non solùm domus futurus erat in partu, sed primum & principalissimum respirationis organum. Hæc igitur aliquanto posterius fiunt.

Tempora generationis fœtuũ, quatuor.

Ipsius autem fœtuum generationis, quatuor in vniuersum sunt tempora. Primum, in quo seminis species vincit, & dominatur: quæ quidem constitutio, non fœtus, sed genitura vocatur.

Genitura quid.

Vbi verò expletus quidem sanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrúmque & hepar adhuc inarticulata sunt & informia, firmitudinem tamen & magnitudinem momentaneam iam habent, hoc tempus secundum erit. Tertium deinde est tempus, quando illa principia tria manifestè videre licet, reliquarum verò partium designationem per lineamenta, & quasi obscuriorem quandam adumbrationem. Quartum denique & postremum tempus hoc est, quum fœtus omnibus artubus suis est integrè consummatus & absolutus: quo tempore non fœtus solùm, sed iam puer ab Hippocrate nominatur. Fœtus itaque veluti planta, omnem generationem & formationem à semine accipit, dupléxque principium motus & formationis statim ab ipso principio.

Fœtuum ad plantas comparatio pulcherrima.

Qualis enim est radicatio in plantis deorsum, talis est fœtibus insertio arteriarum & venarum in vterum. Qualis verò sursum vergens truncus in plantis, tales sunt in fœtibus a tribus principiis exortus. Etenim natura seminis non aliis viribus producit plantam, aliis animal: sed quemadmodum plantæ semen terra indiget, vt nutriatur ex ipsa & augescat: sic nostrum indiget vtero semen, ob causas easdem. Ad hæc, radices sibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc est, secunda, gignit vasa, fœtuum radices. Producit quidem truncum à seipso semen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, vsque ad extremas propagines: at non secus in fœtu videre licet iuxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam, venam cauam, & spinalem medullam: qui in varios ramos diuaricantur, vsque ad vltima germina.

Animal dicitur triplex planta.

Quæ triplex planta animal futura est, non reiecta illa, quam à principio habuit facultate vegetatrice, sed altera insuper acquisita. Ex loco autem in locum ipsum transire oportet, vbi perfectum fuerit, ex vteróque solutum: quod facere minimè posset, si frigidum vt arbores fieret, &, si organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquisiuit, alterum organorum, quæ custoditura sunt ipsi naturalem caliditatem: alterum eorum quæ subseruitura sunt omnibus ad quas concitatur actionibus. Sed his quidem posterius vtetur.

Principium plantatitium, quæ ex semine gignat.

Secunda.

Principio autem plantarino primò est vsum: quod vtique non ex sanguine, sed ex semine, arteriam, venam, neruum, os & membranam produxit: & secundam quidem primùm ei forinsecus circundedit, ac simul cum ipsa

Farciminalis.

farciminalem membranam condidit tenuem quidem, angustámque & infirmam, futuram tamen adiumento secundæ, in materiam attractione, suscepturámque formati animalis vrinam. Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendúmque vaporem defluentem ab illo, generata est tunica agnina, satis ampla & robusta.

Agnina tunica.

Reliquarum autem membranarum, quibus variæ partes teguntur, nulla in primis diebus necessariam habet generationem (neque enim suffecisset ad ipsorum omnium opificium, substantia seminis) sed procedente tempore, dum quod antea erat semen, iam grandis factum est fœtus.

Geniture viscositas, quibus in generandis idonea.

Ossium generatio.

Ad quarum generationem natura vtitur geniture viscositate: ex qua quidem quicquid crassius magísque terreum, ac minus tractile est, ad ossium regionem delegat: quæ sanè arida & terrea, pinguitudinísque expertia, sed obducta membranulis tenuibus, carnéque operta perfecit, ad id maximè vsa caloris vi: qua nimirum omnem glutinosam substantiam ab ossibus exugens, ligamentis quibus inuicem copulantur, imposuit. Cæterùm vbi ipsis ossibus carnem superseruit, prius quam membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum est. Extendit autem à membranis circumossalibus, etiam carnibus ipsis gracilia opercula. Quin & neruum in vnamquanque ipsarum dispersit, vbi eos prius in fibras aranearum telis tenuiores dissoluit. Sed alias etiam fibras & simi-

liter

liter tenues ex ligamentis productas & carnibus implicatas inuexit, atque ita rursus in vnum & idem ambo coëgit fibrarum genera, totum quidem organum in quo hæc fabricauit, musculum efficiendo: id verò vbi fibræ congrediuntur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipsos musculos indidit: vt neruorum, non in hos solùm, sed & in viscera omnia. Est & aliud fibrarum genus in ventre, intestinis, & vtraque vesica, adeóque in vtero & corde, generationem ex semine habens, quibus veluti nexui cuipiam totum visceris corpus circumcirca accreuit, ex sanguine ortum. Omnia siquidem quæ carnosa specie prædita sunt, sunt ex sanguine condita. Membranosa verò omnia, ex semine suum ortum sortiuntur. Ob id quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur quandoque, facilè regenerantur, vt quæ materiam generationis largam possideant. Quæ verò ex semine, aut neque prorsus, aut valdè rarò, regigni possunt: quanquam efficiens ipsius causa perfectis animalibus insit. Quòd si quicquam eorum quæ ex semine ortum duxere, carne nudatum sit, caro quidem circumnascetur, simile verò illi quod denudatum est, nullo modo amplius innasci potest: vel si Aristoteles moneat, singulorum inesse naturis, vt sibiipsis similia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod transmutatur propinquius est, facilis est transmutatio. Ac proinde sanguini facillimum est carnem fieri: difficillimum verò * membranam, neruum, venam, arteriam, tunicámve. Primum igitur vnumquodque eorum quæ nutriri debent, familiarem sibi ex sanguine, ac similem succum trahit: qui postea dissolutus vaporis instar, his quæ ipsum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis transmutatus, illis assimilatur. Non ergo videtur, vnamquanque primarum partium animalis à principio quidem ex semine natam esse, aliud autem esse ipsarum vltimum & familiarissimum alimentum. Procedunt porrò arteria & vena in vtrunque testem non recta via, sed flexuosa, multiformique in qua quidem licet videre sanguinem albescentem paulatim: postea verò, vbi ipsum vas testem contingit, in eo planè seminis substantia iam perspicuè conspicitur. Est enim vtrique tum arteriæ tum venæ, generatrix natura seminis. Verùm ex sanguine ipsum conficiunt, diutissimè in vertiginibus illis versato. Alteratur enim sanguis transiens in semen: quum omne alterans, in suam naturam ducat ipsum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet. Album enim & crassum & viscosum est semen, aptum vt ex eo arteriæ & venæ nutriantur. Cæterùm amputatas venas, ac rursus generatas in magnis vlceribus vidimus: id quod assolet fieri conspirante in vnum robustissima facultate cum materia seminaria copiosa. Arteriam verò aut neruum nemo vnquam vidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiosam & validæ facultati iunctam, adeò crassorum vasorum requirit generatio. Verùm iuxta primam generationem ex semine, coacervatus adhuc est humor, ex quo vasa ipsa formantur: opifex autem ipsius duplex est, tum facultas, quæ in ipso semine habetur, tum quæ in vteri vasis, quibus allapsum est. Quare nihil mirum, prima naturæ organa velociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere vasis

Musculi constitutio.

Tendo.

Ligamentum.

Visceribus vniuersis esse neruos inditos.

Carnosa omnia esse ex sanguine orta.

Membranosa omnia à semine oriri.

Genita ex sanguine regenerari posse.

Genita ex semine regenerari vix posse.

Nutritio vniuersis ex familiari illis portione sanguinis.

Sanguinis in semen degeneratio.

Vasis seminariis inesse vim generatricem seminis.

Semen ex sanguine gigni.

Venas amputatas, regeneratasque vidit Galenus.

Arteriam, neruumve amputatum, cur regenerari non liceat.

illis flexuosis totam seminis generationem est æquum, vt Aristoteles facit, priuans testes facultate semen gignendi. Arteria itaque & vena, à vasis quæ circa spinam sunt progredientes, per ilia deorsum feruntur, donec perueniant ad venam testicularem dictam, quæ iuxta caput testiculi incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fistulæ multæ in testem perueniunt, seminario humore refertæ. Huic testiculari venæ, & arteria & vena adnascuntur, circa paulò antè relatam obuolutionem: cui & paruam quandam à seipsis distributionem largiuntur, priusquam inserantur testi. Inde seminalis meatus genituram hauriens, ad pudendi exortum eam subuehit. Quousque enim intra ilia sunt arteria ipsa & vena, peritonæo integuntur. Hinc verò peritonæum, vtrinque momentaneo foramine perforatum est, & meatus ab ipso maximus ad testes descendit. In quo & obuolutio vasorum gignitur, & vas seminale ex vena testiculari enascens, ad ilia ascendit: contingens quidem circa exortum ipsum testiculum, non tamen ex ipso generationem habens. Iam verò iuxta vtrunque meatum arteriam & venam descendentem reperias, ascendens autem vas seminarium. Inde verò rursus non amplius extra pubis ossa, sed per profundum & supra ipsa in decliue fertur, donec ad vesicæ perueniat collum, cui pudendum continenter cohæret. Quia enim vas seminarium longissimum factum est, ob id tantam viam circumcurrit. Contingit enim ita sanguinem in vasis morantem concoqui, & in grumos cogi, & vas seminale longissimum & varicosum iuxta vesicæ collum existens, genituram quam longissimè iaculari. Cæterum in quibus testes excecti sunt, epididymide intacta, nihil patitur vas seminarium. Deperit autem animalibus non solùm emissio seminis (hoc enim in iis feliciter cederet, qui abstinere à venereis percupiunt) sed & virilitas & omnis masculina inclinatio. Sic etiam si animali fœminæ excindas testiculos, neque libidine concitabitur, neque marem admittet, sed amittet fœmineam naturam. Quo nomine scrofæ castrantur, fiuntque sic castratis masculis similes, atque vberius alimentum accipiunt, pinguiorémque & suauiorem carnem, quàm reliquæ scrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus. Non tamen similiter periculo vacans ablatio testium ipsis fœminis est. A lateribus enim ab vtraque parte singuli adiacent, arteriam quidem & venam, veluti qui in masculis sunt, pampinoformiter sibi insertas habentes: vas verò seminale ad vtrunque cornu finiens. Necessarium itaque est vtrunque latus diffindere, si quis excindere velit: atque in hoc sanè maius periculum est, quàm in maribus. Porrò quibus execti sunt testes, ij virili robore destituuntur, perfrigerantúrque ceu virium fomite, alteróque insiti caloris principio priuati, neque ampla illis est vena, neque floridus sanguis, neque validè pulsant arteriæ, suntque glabri vniuersum corpus, neque venerea appetunt, aliud quippiam magis existentes quàm animal. Quare hac parte testes etiam ipso corde sunt præstantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conseruando præsunt. Quam eorum facultatem insignem, haud scio quomodo neglexerint veteres, conferantne, an non conferant semini disceptantes. Alteratur enim totum corpus per ipsos testes. Nec

Testes priuauit Aristot. facultate gignẽdi semen.

Testicularis vena.

Epididymis.

Seminalis meatus.

Peritonæi perforatio.

Seminarij vasis insertio in pudendum.

Spadonibus, omnem virilitatem perire.

Scrofæ castratæ.

Castratorum carnes suauiores existere.

Testium ablatio in fœminis periculosior, & quare.

Castratis quæ accidant.

Castrati sunt aliud quippiã magis, quam animal.

Testes quo nomine præstent cordi.

folùm

solùm insuauiot est caro victimarum non castratarum, sed & qualitas ipsa carnium simile quiddam testiculorum qualitati habet, graue nempe, & virosum. Testes itaque præsentia sua, tum calorem, tum tobur, atque adeo coëundi appetentiam ipsi animali conciliant. Cæterùm tertium hoc, neque cor ipsum exhibere potest: quare illud quidem viuendi tantùm, testes verò bene viuendi principium fuerint. Quanto autem melius est bene viuere, quàm simpliciter & solùm viuere: tanto in animalibus testes corde sunt prestantiores. At in senescentibus & debilibus, testes ipsi sunt laxi, contrà quàm, io iuuenibus, fortibúsve. Nonnullis ex quadrupedibus substricti quidem sunt testes, vt suibus: volucribus autem omnibus intra peritonæum prope spioam firmantur. Iam verò vnaquæque animalis pars, humorem ad se loco alimenti influentem, in sui ipsius naturam permutat. * Est autem propria vnicuique particulæ essentia haud quidem secundum humorum, qui in ipsis sunt, naturam, sed secundum corporum solidorum substantiam, à quibus contentorum humorum fit alteratio. Quod quidem si sic se habet, cootinetur autem serosus humor in testibus, ab huiusmodi vtique ipsorum corpus nutritur. Vnaquæque autem pars familiarissimum sibi alimentum conficit: quare testes semen etiam conficient. Sed operantur ipsum tum arteriæ, tum venæ, quamuis paucum longo tempore: at testes non solùm multum, atque id breui tempore, sed exactissimè elaboratum: syncerissima enim exactè est ipsis seminis qualitas: ac proinde omnibus aoimalis partibus quam celerrimè illam communicant. Fortes siquidem facultates in naturã suam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humoris, corpori animalis illapsum, totum ipsum transmutat quambreuissimo tempore. Similiter auxiliaria medicamenta corpus vniuersum alterant, alteratione venenosis contraria, non substantia ipsorum totum corpus persoluente (quod vtique impossibile esset tam breui tempore) sed qualitatis facta distributione. Quid igitur mirum est, ex testibus in totum corpus facultatem quandam distribui, qualis neruis quidem sensus & motus ex cerebro, arteriis verò pulsandi facultas ex corde? Atque ea quidem facultas in maribus, roboris & virilitatis, in fœminis verò effæminationis existit causa. Ob idque fœmineum animal exectis testibus, castrato masculo assimilatur: reliquæ verò omnes partes easdem facultates in vtrisque habent. Trahunt itaque serosum humorem testes, quem ipsis antè præparant vasorum inuolutiones. Deinde vbi qualitatis ex ipso fructum ceperunt, eamque cæteris communicarunt partibus, id quod superfluum est, in meatus seminarios deponunt, hi verò foras in coitu excernunt. Idcirco per immoderatam quidem venerem, omoia spermatica organa, vacua & exhausta redduntor: turgentia verò, vbi adest vitæ ratio castissima. Trahunt itaque violenter semen ab ipsis venis testiculi: venæ rursus à suprapositis: atque hæ rursus ab his quæ deinceps sunt sitæ: qui tractus non cessat, donec ad omnem corporis partem transumptio ipsa perueniat: quo fit vt totius aoimalis partes omnes proprio alimento priuentur, donec omnium fortissima expleator. Neque verò solam serosam humiditatem ab omnibus animalis partibus sic auferri contingit, sed etiam vitalem spiritum. Quare mirum non est, immodico vtentes coitu imbecilliores reddi: videlicet à toto corpore, vtroque humore syncerissimo ablato, accedentéque ad hæc voluptate, quæ ipsa per se est sufficiens vt firmitudinem vitalem dissoluat, adeò vt iam quosdam ex nimia voluptate constet animam exhalasse. Igitur omnes solidæ corporis partes ex semine generantur atque nutriuntur. Quippe quæque pars, ex qua primum facta est substantia, ex eadem semper nutritur, quòd nutritio expletio sit substantiæ defluentis. Quaptopter etiamnum generari licet, quæcunque à principio ex sanguine sunt concreta: non generari autem (præterquam alicubi venam quandam, atque id raro) quibus sua ex semine generatio à principio contingit. Vt autem de vasis seminariis rursus aliquid dicã, sciendum est, ipsa esse plena semine, vel eo tempore quo animalia venere non vtuntur: id quod fieri potest trahentibus ipsis genituram à testibus, & ipsis testibus etiam ad illa eam relegantibus: idque per epididymidem maximam, per quam scilicet mediam, connectuntur ipsi glandulosi testiculi seminariis vasis. Imò verò si licet fateri quod verum est, epididymis ipsa est principium & radix vasorum seminalium, quæ ex toto testiculo semen io seipsam haurit.

Testes alterãt vniuersum corpus.
Carnes non castratarum redolere quidpiam graue & virosum.
Testes quid præstent.
Cor viuendi principium tantùm.
Testes bene viuendi principium.
Testium situs diuersi.
Essentiam cuiusque particulæ dici secundum corporum solidorum substantiam.
Testium corpus nutriri ab humore seroso, quem continent.
Testes conficere semen.
Testes cur celerrimè toti corpori seminis qualitatem communicent.
Facultates fortes corpus in suam naturam mutare.
Execta fœmina, castrato masculo assimilatur.
Testes trahere humorem serosum.
Vitalem spiritum etiã rapi cum humore seroso à seminariis organis.
Coitu immodico vtentes, cur imbecilliores reddantur.
Voluptas vitalem firmitudinem potest dissoluere.
Solidas partes ex semine generari & nutriri.
Nutritio est expletio substantiæ defluentis.
Spermatica vasa esse semper referta semine.
Epididymis est radix seminalium vasorum.

GALENI PERGAMENI De Semine,

Liber Secundus.

PORRO testes muliebres adiacent quidem vtero, vtrinque singuli, consimilem vasorum inuolutiooem, veluti ij qui in maribus sunt, suscipientes. Non proceduor tamen in eundem locum hæc vasa, propterea quòd neque foras, quémadmodum marem, sed in ipsos vteros oportebat fæminam emittere semen. Ideóque veluti seminali meatui obuiam euntes vteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos semen suscepiant. Maximè verò plenum est vas seminale in animalibus venerem appetentibus: sicuti vicissim vacuum à recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam copiam in iis quæ ex longo temporis interuallo impregnantur: in quarum sanè prælongis illis exortibus, quæ cornua appellantur, videbis manifestè humorem seminarium crassiusculum. Ad hunc enim locum fatciminalis membrana peruenit, necnon genitura crassa. Admirari autem subit etiam hîc eos, qui dicunt vas seminale extra vterum habere adaperta oscula, inserique in collum vesicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarom semen effluere. Cuius opinionis fuit assertor Herophilus. Neuter siquidem seminalis meatus, in vllo aliquo * fœmineo animali in ipsum vesicæ collum inseritur: imò neque io ipsius vteri collum: verùm à lateralibus vteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, ad summum perueniuot vterque apicem, siue cornu, à sua parte situm: ibidem intra vterum effundentes semen, quod grauidis aceruatur circa eum ipsum locum. In profusiooibus autem seminis quæ per somnum fiunt, primùm quidem in vterum ipsum illabitur, postea verò foras vacuatur. Itaque in fœmiois, tum vasa seminaria plena sunt semine, tum etiam testes. Quòd si io vtero ipsum muliebre semen cum virili misceatur, cogaturque & crassescat, tunc formatio

Fœminas non emittere foras semen, sed in ipsos vteros.
Herophilus.
Seminales meatus in fœminis aperiri circa cornua, intra vterum, ibique suum semen effundere.
Fœtus formãdi ratio.

Semen muliebre quid possit præstare.

Semen vnum perfectū posse ex virili & muliebri conflari.

Pollutiones contingere fœminis vel absque mare.

Similitudinis liberorum ad parentes consideratio.

Similitudo vnde oriatur.

Animalia omnia gigni ex menstruo, & semine.

Similitudinem oriri à semine.

Naturam præparare corpus animæ moribus aptum. Morum generatio prima ex tēperamento.

Species animalium ad subiectas generationi materias consequi.

Semen esse facultatem atque materiā: menstruum autem, materiam & facultatem.

Semen quid.

Sanguis est semen potentia.

Animal omne gigni ex materia simul & facultate.

matio fœtus cōtinget, vt pulchrè Hippocrates tradidit. Potest etiam natura, ex solo muliebri semine farciminalem membranam gignere. Potest & alimentum familiare & primum, subornare masculo semini. Posse autem ex vtrisque mistis vnum fieri semen perfectum, Hippocrates opinatus est. * Sed quæ obsecro possibilia essent, si hæc forent impossibilia? Quòd etiam fœmina ad venerem incitetur, vel maximè possibile est. In eis siquidem seminarij meatus pleni semine, excernunt ipsum, citra vllum congressum cum masculo: quin & seminis effusiones per somnum similiter vt mares patiuntur. Iam verò quòd opificis opus sit, similem aut dissimilem alterutri ex parentibus fœtum efficere, nemo ignorat. Pueros autem matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idque producentes omnes alterationes, quæ tum animalibus, tum plantis, ob alimentum contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possunt speciem alterantem ostendere. Neque omnino præterea quicquam immutat forma ex specie animalis, siue plantæ: sed ex seminibus omnia tale principium habent. Quinetiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundum communem speciem, sed iuxta insitas differentias ipsarum. Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo. Quandoquidem igitur fœtus vtrisque parentibus assimilantur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuum similitudo ad parentes, secundum principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex menstruo, similitudo fœtuum ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius vtrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur. Si verò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium vtique fuerit fœminam semen emittere, quòd multi pueri matri simillimi appareant. Scrutemur autem nos iam, an quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundum matrem: iuxta alterutrum parentem ipsa similitudo: hoc tamen præmisso, quòd natura quidem corpus præparat animæ moribus & facultatibus aptum, * sed quod mores & facultates habet, ex temperamento secundum substantiam insitos, vnde etiam prima ipsorum est generatio. Contingit igitur ex his suppositis, tanquam fulcris, concludi, species animalium, ad subiectas generationi substantias, hoc est materias, consequi: & esse ipsum animal, aut equum, aut bouem, aut hominem, iuxta substantiam ex qua factum est, & non secundum facultatem illius substantiæ motricem, formatricemque. Cæterùm nec semen ipsum facultas solùm est, sed & materia quædam; nec menstruum materia solùm, sed facultas. Vt enim semen ad materiale principium animalis maximè confert, sic menstruum ad potentiale conducit. Est autem semen sanguis accuratè percoctus, à vasis continentibus ipsum: vnde sanguis non solùm materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia. Quòd igitur ex materia simul & facultate vnumquodq; gignatur animal, omnibus in confesso est. Quòd verò tum semen, tum menstruum habeat vtraque principia, non tamen æqualibus viribus prædita, sed semen quidem effectiuum, fortissimum, materiale verò modicæ molis: menstruum autem materiale quidem plurimum, potentiale verò siue

Speciem animalis à matre potius suscipit fœtus.

Oua subuentanea citra operam gallinacei oriuntur.

Empedoclis opinio refellitur.

Semen fœmineum masculino alimentū esse.

Fœminam esse frigidiorem & humidiorem masculo.

Animalia siccioris temperamenti, solêt oua gignere absque commercio masculi.

Concipi aliquod perfectū animal absque alterius miscella, perdifficile esse.

effectiuum, maximè debile, id etiam est confitendum. Si ergo materiale gignendi principium, iuxta quod species animalis absoluitur, in solo menstruo esset situm, fœtus vtique exactè eiusdem speciei cum matre generaretur: quemadmodum etiam, si effectiuum solùm in semine esset, semper vtiq; similis foret patri. Quando verò vtrunque ambo ipsa principia habet, ac prædominatur in menstruo quidem materiæ copia, in semine autem facultatis, aut roboris: meritò (opinor) speciem animalis à matre potius ipse suscipit fœtus, quàm à patre, etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat. Similitudinem verò non magis iuxta matrem, quàm patrem, refert: quamuis quod ad robur quidem seminis attinet, fœtum patri magis assimilari oportebat. Verùm genitura muliebris etiam ad valetudinem conferens, quum facultatem ex menstruo per nouem menses prodeuntem assumpserit, tanto exuperat, quanto circa primum congressum exuperabatur. Proprium enim muliebri semini est, suam ipsius substantiam ac facultatem magis quàm masculini, augere, atque corroborare. Non desunt, qui si fœmina non solùm materiæ, sed etiam facultatis principium sit, superuacaneos esse masculos dicant. Quidam verò gallinarum hac parte mentionem faciunt, quę subuentanea & fauonia appellata oua pariunt, citra mixturam masculi. At Empedocles futuri fœtus partes diuulsas esse contendit, easque partim in masculo, partim in muliebri semine contineri, atque inde etiam ipsius venerei complexus appetentiam oriri animalibus, nimirum diuulsis partibus inter se vniri appetentibus. Quæ opinio longè absurdissima est, facilèque redargui potest. Quæ verò sit causa ob quam quum ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum tamen sit generatum: aut cur generato masculo, etiam adhuc seruatum sit ipsum semen fœmineum, considerandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excrementum conferens ad fœtus generationem. Quippe semen fœmineum, ex quo diximus gigni farciminalem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tum humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare perperam faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, impossibileque esse fœminam vtraque coacervare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, impossibile esse fœminam & sanguineum habere excrementum, & etiam semen prolificum, vt cui frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur: forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti. Est enim humidior atque frigidior fœmina: calidior autem & siccior masculus. Vnde meritò alteri quidem deest quid, ad exactam seminis concoctionem: alteri verò impossibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate idipsum totum siccante. Ob id igitur & animalia quæ sicciore temperamento prædita sunt, oua generare solent citra conuersationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaque possibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absque alterius miscella. Perfectum verò in seipso id concipere, sane difficile, & fortassis etiam impossibile est. Porrò tale debet esse generatiuum semen,

semen, vt statim simulatq; est diffusum, substantia ipsius partim in membranam abeat, partim in vas

Semen prolificum, qualenam esse debeat.

distendatur, partim denique pulset. Quod igitur in plantis est terra, hoc est in conceptibus mater, alimentũ suggerens, donec totũ animal perfectè absolutũ fuerit. Et quemadmodũ plantarum semini largus ex terra humor, sic animalium semini, materia in maternis venis insitum alimentum existit. Dicere autem quis possit: Si iuxta prædominans semen similitudinem particularum natorum ad parentes fieri contingit, omnes partes alteri parentum necessariò futuras similes, cuiuscunque tandem semen prædominabitur: id quod secus

Semen, similarium partium existere.

apparet. Cæterùm (vt discutiamus hæsitationem hanc) quum semen ipsum similarium partium existat, si fœmineum quidem in vtero semini virili misceatur, possibile sanè est ipsa circa effingendos fœtus inuicem prædominari, iuxta partes diuersas. Imò verò, etiamsi dissimilarium partium ipsum semen existeret, posset tamen ex omni sui ipsius particula, pro eiaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominatur autem iuxta mixtionem in aliquibus quidẽ partibus semen masculum, in aliquibus verò fœmineum. At vbicunque ipsum præpolleat, ea pars dominanti fit similis. Etenim in omni particula materiæ opifex simul adest, semenque semper mouet atque cõcinnat seipsum. Nihil itaque miri est, vtrique parenti

Natos posse esse similes vtrique parẽti secundum diuersas partes.

natos assimilari circa diuersas partes. Num igitur etiam sit de genitalibus partibus eandem assignabimus causam? quòd ex ipsis hæc quidem masculina fiat, hæc autem prorsus fœminea? & quòd masculus toto corpore à fœmina in vniuerso ani-

Masculorum & fœminarum discrimen.

malium genere differat? Barbæ nanque & cristæ, & calcaria, dentesque exerti, necnon vniuersa cornua, vt in ceruis, masculorum sunt partes: secundum quas fœminæ maribus longè inferiores sunt. Differunt etiam ab illis secundum alias. Arteriarum tamen omnium atque venarum numerus, formatio, & positio, eadem est, per totum masculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari, autem, masculum animal, vbi præualuerit masculum semen, & fœmineum iuxta fœminei seminis gigni excellentiam, satis probabile est: pugnat tamen cum hoc, quòd fœminæ sæpenumero simillimæ patri gignantur, & ex masculis

Generatio masculi & fœminæ, tribuitur temperamento actiuarum qualitatum.

Qualitatis actiuæ caliditas & frigiditas.

non pauci matri. Quod igitur masculus aut fœmina generetur, mihi sanè videtur causam ipsam tribui debere qualitatum actiuarum (quæ caliditas & frigiditas sunt) temperamento. Apparet siquidem masculus non solùm calidior fœmina, sed

Masculus tempore breuiori formatur quã fœmina.

siccior etiam statim à principio esse: atque ob id, quàm illa tempore breuiori ipsum formari traditur. Est autem siccius, quod citius accipit formam,

Siccius, est quod citius accipit formã.

quòd nimirum ea quæ præ maximo humore diffluunt, vix effingi, aut formari queant, nisi prius compagem firmam habuerint. Ad hæc amplas arterias, & venas, & thoracem, & omnes partium cauitates babet quod est inflatum, * quandoquidem hoc à spiritu exuberanti & calido effici

Caloris prædominantis signa.

maximè solet. Quare & arterias maiores, & fortius pulsantes habet, ac totum corpus concitatum & vegetum ad motum, aliáque id genus:

Masculi in dextro vtero, fœminæ in sinistro gestantur.

quæ omnia non solùm in iam editis, sed in his etiam quæ adhuc gestantur in vtero: signa sunt caliditatis prædominantis. Idcirco in dextro vtero ferè semper masculi gestari videntur, sicuti in si-

Testiculus dexter masculos, sinister potius fœminas gignit.

nistro fœmellæ. Sic etiam testiculus dexter magis succulentus, quàm sinister existit: priusque in pubertatis tempore inflatus, generatores masculorum efficit: sinister verò macrior, & posterius tumescere incipiens, fœminarum genitores ostendit. Si igitur dextræ partes sinistris sunt calidiores, fuerit vtique boc signum, masculum calidiorem existere, quem etiam esse sicciorem osten-

Robur actionũ consequi ad calidum & siccum temperamentum.

dimus. Quòd verò ad calidum & siccum temperamentum consequatur actionum robur, omnibus est in cõfesso. Cur autem eiusmodi temperamento præditus, extrà pendẽtes habeat testiculos, & iuxta ipsos pudendum prælongum, atque ex nulla parte vterum: contrà verò humidior frigidiórque fœtus, testiculos intus habeat reconditos, itemque vteros, atque adeò totum pudendum intrinsecus,

Genitalia masculi & fœminæ proportione sibi correspondere.

impræsentiarum venit nobis considerandum. Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & fœminæ. Omnia siquidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina habere eadem videntur, positione tamen ac magnitude differentia. Quin & vasa testes nutrientia, vtriqoe sexui ex iisdem venis & arteriis procedunt. Eandẽ etiam proportionem sortiuntur principia vasurum nutrientium vterum, cum iis quæ sunt in scroto virorum. Nec verò neruorum principium vtrisque diuersum est, sed ab iisdem medullæ spinalis regionibus in maribus fœminisque procedit. Omnia ergo quæ genitales partes constituunt, in vtroque sexu existere apparet, in nullóque penitus fœminam à masculo, aut masculum à fœmina, superari: sed vno solo differre, quòd alteræ partes intus, alteræ

Genitalia mascula à fœmineis hoc solũ differre, quòd illa quidem foras promineant, hæc autem intus existant.

foras existant. Quare si animo volutabis, quòd in formationẽ animalis, quod hæret vtero, genitales partes primam delineationem, & quasi adumbrationem intra peritonæum accipiant, postea verò emergant, sic vtique masculi animalis generationem didiceris. Atque in bunc sanè modum natura circa vnamquanque genitalium partem omne extrinsecus lineamentum, veluti septum munitum effingit. Postquam verò opificij speciem delineauit, aceruato spiritus impetu vtens, simul & quod effictum est, propellit, & quod continet & ambit, simul perrumpit. Si verò aliquando circa vltimum opus debilitetur, ipsum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, qui-

Talparũ oculos ob imbecillitatem naturæ, erumpere nõ potuisse.

bus lineamenta quidem oculorum intus expressa sunt, verùm foras emergere non potuerunt, natura debiliori effecta, quàm vt id efficere posset.

Canes præ festinatione cæcos catulos edere.

Canes porrò, cæcos catulos parere præ festinatione, in prouerbio est. Satius tamen est ipsos recens editos catulos, imperfectos, quàm cæcos, dicere: vtpote post paucissimos dies visuros. Nihil igitur mirum est, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas esse, & extrinsecus emergere non potuisse, propterea quod tota natura ipsarum debilior, & imperfectior sit. Verùm tanto sanè fœmineorum animalium natura perfectior est quàm talparum, in quantum talpæ nullo cæcitatis commodo fruuntur. Non parum verò ad generis propagationem fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, recrementa secum connutriturum erat, ad alimentum fœtibus ipsis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior sit & frigidior, tunc & principium formationis serius accipit, & finem adeò tardum & debilem, vt hæ partes foras emergere non possint. Et quum circa partes quæ postremum effigiantur,

giantur, naturam delassari & debilitari contingat, absoluuntur etiam alijs imbecilliores. Expellitur autem semper excrementum superuacaneum à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia verò omnium fœminearum particularum debilissimæ sunt genitales, ob id sanè in has superuacaneus sanguis peruenit, qui salubris quidem purgatio fit fœminis, priusquàm concipiant. Tempore verò gestationis in vtero, idonea materia in alimentum ipsis existit fœtibus. Manifestum igitur iam factum est, in calidiori & sicciori temperamento masculum generari: in frigidiore verò & humidiore, fœminam. Speciem autem, siue animalis genus, hominem videlicet, leonem, atque equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem subiectæ, consequi: quemadmodum sanè & formæ similitudinem ad vtrunque parentem, effigiantis ac formantis facultatis esse, quæ in semine continetur. Quare trium similitudinum, tria principia habebimus: similitudinem nempe generis animalis iuxta substantiam ea qua generatum est, fieri dicentes: formæ verò, iuxta motum ex semine: vt eam quæ est, aut masculi, aut fœminæ, secundum vtrorunque principiorum temperamentum. Vtraque autem principia appello menstruum & semen. Ac de his hactenus. Deinceps aliquid & de astitibus glandulosis: quos quidem qui semen & continere & generare existimant, hallucinantur. Cur enim, si & hi seminis vasa sint, animalibus quibus testes execti sunt, deperit penitus coëundi appetentia? Impossibile quippe est, organa seminis generandi viribus prædita habere, ipsorum verò vsum non habere. Natura etenim, quæ neque inutilem, neque superuacaneam aliquam particulam fecit, insitas facultates omnium corporis organorum, animalibus dedit, easque nulla institutione edoctas, ad proprias actiones obeundas. Astites itaque glandulosi ex testium castratione nihil perpessi, castratum animal ad venereum consortium non excitant, ceu quiduis aliud potius existentes, quàm organum seminale, & alterius cuiusdam vtilitatis gratia geniti. Porrò duplicem omnium glandularum vtilitatem esse, optimus Marinus tradidit. Aut enim fulciunt vasa sublimia, quæ findi solent, & diuulsionis periculum circa vehementiores motus sustinere: aut ob humorum generationem partes madefacere possunt, quæ humectatione viscosa, & ex natura dispersa indigent, ne facilè resiccatæ, pigræ ad motum reddantur. Atque in hoc secundum glandularum genus, quod viscidorum humorum est productiuum, inseri arterias & venas ait, & quasdam in vasorum mesenterij glandulas desinere. Duplex nanque & harum glandularum genus esse, quòd & vtilitas duplex existat: densas quidem & siccas, quæ vasa quæ findi solent, fulciunt: raras verò & humectas, in quas vasa inseruntur. Si igitur & oris amplitudinem, & gulæ summum, & vniuersum intestinum certæ quædam glandulæ humectant, nihil sanè mirum est etiam collo vesicæ simile quoddam auxilium præparatum esse, ne resiccatum aliquando, ægrè mobile fiat. Ac multò magis verisimile est, huiusmodi auxilium ipsi virili pudendo à natura præparatum fuisse, propterea quòd memorabilis magnitudinis in viris hæ glandulæ existant. Periculum enim est, ne quum prælongum & nudum sit constructum pudendum, aliquando resiccatum obtorqueatur, & obstructus meatus eius conniueat.

Excrementa expelli semper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Menstruus sanguis idoneum est alimentum fœtibus.

Masculum gigni in calidiori & sicciori temperamẽto, frigidiori & humidiori fœminam.

Speciem animalis ad naturam materiæ subiectæ consequi.

Similitudo formæ ad parentes, vnde oriatur.

Similitudinũ trium, principia tria.

Astites glandulosi.

Naturã nihil fecisse superuacaneum.

Glandularum duplex vtilitas.

Glandularum duplex genus.

Pudendum virile.

Astites glandulosos constructos fuisse ad leniendum humore ipsum penis ariditatem.

In fœminis sanè ipsum vteri collum nec prælongum nec nudum est: sed intus situm, & ex ambientibus ipsum & circumsitis multam humectationem suscipit: imò ex ipsis menstruis etiam irrigatur. Poterit fortassis & natura verita mordacitatem vrinæ, hunc humorem veluti linimentum huic pudendi meatui præparasse. Si autem in astitibus glandulosis generaretur semen, castrata animalia ipsum vtique excernere appeterent: atqui appetere non videntur: palàm igitur est, quod neque generatur: id quod inconcussum debet nobis seruari.

Semen non gigni in astitibus glandulosis.

GALENI PERGAMENI
De fœtuum formatione,
LIBER VNVS.

NON est vnus limitatus ac certus terminus fœtibus manifestæ formationis, aut motionis, aut partus. Cæterùm qui libellum de natura fœtus conscripsit, siue is Hippocrates, siue Polybus fuerit, genituram quæ vbi sex diebus in vtero mansit, foras prolapsa est in quadam muliere, ait similem fuisse ouo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cuius interna membrana pellucescat inclusus humor. At liquor ipse in ea genitura (vt autor ille recenset) ruber atque rotundus erat: in membrana autem ipsa fibræ quædam albæ crassæque videbantur inesse, cum cruore crasso & rubro obuolutæ, ac circa membranam foris etiam cruenta vestigia. Iuxta cuius medium, tenue quid eminebat, instar vmbilici, per quod sanè extrà & intrà spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quædam genituram ambiens, complecténsque tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membrana genituram complectens, ea erat quæ secunda appellatur. Albas verò atque crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se videbatur habere, generationis venarum & arteriarum lineamenta fuisse putandum est. Constat enim membrana ea ex numerosis arterijs & venis, coniunctis tenui & membranoso corpusculo. Principium autem generationis horum vasorum, ea arterijs & venis vteri existit. Quarum extrema, in internã vteri regionem oscula aperta habent, & per hæc vasa sola fœtibus ad impraegnatas communio existit. Ea nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neque contingit vterum, præterquàm iuxta hæc sola vasa. Reliquum verò spatium interiacens, subtenditur quidem vtero intrinsecus, at citra concretionem. Ipsa porrò secundæ vasa, angustissima quidem principia habent, per quæ vnita sunt osculis vasorum vteri. Secedentia autem ab ipso, in idem inter se mutuò remeant, veluti plantarum variæ ac tenues radices, in principium trunci coëuntes. Sic siquidem totus ille partialium vasorum cõgressus in duas amplas arterias, ac totidem venas absoluitur. In quarum medio, meatus quidem appellatus vragus, hoc est, ductor vrinæ, gignitur in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus. Cuius pori alterum osculum, vbi à quatuor vasis segregatur, paulatim dilatatur, tenuem membranam farcimini similem generans: quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in qua fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium verò quæ ipsi fœtui sunt propriæ,

prima

Liber de natura fœtus dubitatur fuisse Hippocratis.

Genituræ recens concretæ descriptio.

Secunda.

Secundæ constitutio.

Fœtus per quæ vasa alligetur vtero.

Secunda qua parte contingat vterum.

Secundæ vasa in duas venas & totidem arterias coire.

Vragus.

Farciminalem membranam oriri ab vrago.

Agnina membrana fœtum obuoluit.

Cutis.

prima omnium est cutis, ad tegendum corpus producta. Deinde consequenter sub ipsa, continuæ his quatuor vasis intra cutem partes, quarum nullam prius possibile est generari, quam omnia secundæ vasa, per quæ fœtui nutritio contingit, in prædicta quatuor sint congregata. Impossibile siquidem est, in fœtu aliquam generari particulam, citra substantiam sanguinis.*Non tamen quæ albæ & exangues sunt partes, gigni ipsi ea sanguine possunt, veluti generatur substantia hepatis. Celerrimam enim generationem hoc viscus ex sanguine habet, vtpote quod substantiam ipsi quàm simillimam possidet. Reliquæ partes omnes sanguineæ longiori tempore indigent, vt gignantur.

Partem nullã in fœtu gigni posse citra substantiam sanguinis.

Hepar celerrimè ex sanguine generari.

Partes à semine ortæ.

At venarum, arteriarum & membranarum corpus omnino exangue quum sit, meritò à semine primam habet generationem, nimirum prædito glutinosa substantia. Facta autem prima vasorum radicatione in osculis eorum quæ in vterum tendunt, verisimile est ipsorum opificem, videlicet semen, alimentũ ipsis suppeditare, trahendo ea vtero sanguinem: paulatimque sic primum genita dilatare, in longum extendere, augereque: & sensim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorum generationem. Apparet autẽ ex his quatuor vasis*, quæ iuxta vmbilicum & porum qui ad vragum est, coagmentantur, statim vbi cutem fœtus ipsius penetrarunt, alterum par euestigiò vniri, atque sic vnam magnam venam produci, eamque inseri in hepar.

Naturalium membrorum ortus.

Nec verò existimandum est, quòd præexistenti hepati hæc inseratur vena, sed quòd huius ipsius venæ rursus diuaricatæ & scissæ, vbi intro(r)sum penetrat, alteri quidem eius fissuræ, iecoris substantia innascatur: alteri verò, quæ mesenterium gignit, adiungatur venter, splen, omentũ, & intestinorum volumina, quum nihil horum antea extiterit, sed ad fissuram venarum concreta & congenita sint.

Arteriarum secundæ in fœtum progressus.

Non tamen sic ipsæ arteriæ, vbi primum permearunt cutim, statim aut adnascentem sibi aliam substantiam habent, aut in multas partes scinduntur, sed quam diutissimè duæ permanent, & vesicam fœtus perreptant, ibique firmatæ, tum aliorsum, tũ ad corporis profundum feruntur, donec in os sacrum perueniant. Iuxta quod duæ arteriæ apparẽt, quarum singulæ ab vtraque parte deferuntur in crura, maxima nimirum quæ in spina est, & quę sinistro cordis ventriculo annexa cernitur, in ipsas diuaricata. Cordi porrò generando materiam, ex prægnante aut per arterias, aut per medium hepar suppeditari est necesse, idque secundum venam, quæ ex ipso sublimis fertur ad supernarum huius visceris partium generationem: id quod longum tempus desiderat. At verò in abortibus fœtuum supra triginta dies, propè inter se sita manifestè apparent tria hæc animalis membra, hepar, cor, & cerebrum: atque maius quidem vtrisque aliis hepar. Itaque possibile est inuenire, quando cor principium suæ formationis sortiatur.

Hepar videri maius aliis visceribus in prima generatione.

Quum igitur libros de semine scripsi, cor similiter vt hepar circa primos gestationis in vtero dies, veluti fundamentum quoddam generationis dixi obtinere, ea vsu ipsius, qui in perfectis animalibus maxime insignis existit, ad hanc ratiocinationem perductus.

Palinodia Galeni.

Vbi verò reliquis omnibus tum medicis, tum philosophis complacitum esse reperi, fœtum vsque ad manifestam effigiationem similiter gubernari vt plantas, mihi probabilius est visum, nullam generationis ipsius in principio vtilitatem haberi, imò penitus hepate posterius ipsum formari: ex duobus his alterum necessarium iudicans, aut ea emergente ab hepate sanguine, vnà cum hepatitide vena etiam cor ipsum gigni: aut per magnam arteriã, quæ non solùm spiritum, sed etiam sanguinem habet.

Cor hepate posterius formari.

Cordis generatio.

Qui autem in cõmentariis de respirationis & pulsuum vsu à me conscriptis exercitati fuerint, cognoscent fœtum in principio generationis, quandiu ab vnica anima, hoc est, a natura regitur, neque arteriarum, neque pulsuum, neq; cordis functione necessariò egere, quemadmodum neque plantas.

Fœtum, dum à sola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.

Porrò quemadmodum vbi plantæ semen in terrã moderatè calidam & humidã est coniectũ, ea ipsi statim duplex exortus videtur nasci, alter infra terrã, alter supra terram, qui progressu tẽporis, & crassescunt, & in alios atq; alios exortus scinduntur, quos nutriri & augeri in dies constat, fertque tandem fructum in extremitatibus suis, planta iam absoluta, & perfecta: sic fœtus primo suæ formationis tempore exiguum augmentum habet: quando verò manifeste in articulos digeri incipit, vberius: quemadmodum maximum & vberrimum, vbi totus fuerit articulatus.

Fœtus cõparatio ad stirpem.

Terminus igitur primi temporis, in quo fœtus nondum corde habet opus, mihi videtur is esse, in quo iam vniuersa fissura venarum circa hepar est facta. Etenim ipsius magnæ venæ, quã videmus per vmbilicum ferri, vniuersæ aliæ corporis venæ, tum partes, tum germina existũt: altiore quidem porta (est enim duplex fœtibus) gratia generationis omniũ, quæ circa hepar sunt, factæ: inferiori verò, causa productionis illarum, quæ in ventrem, splenem, omentum, intestináque disseminantur.

Vena porta duplex.

Completo autem hepate, ex venis quidem iuxta gibbum ipsius, veluti ex radicibus quibusdam stipes, concreatur maxima totius corporis vena, quã cauam ob excellentiam nominant.

Vena caua vnde orta.

Cuius venæ altera quidem pars infra fertur iuxta spinam firmata, in renes ac lumborum regionem quædam germina emittens: altera sursum per medium thoracem in collum tendit, primò quidem obiter in septum transuersum, postea in membranas succingentes thoracem, inque tunicam cordi obuoluta, ac deinde in dextrum cordis ventriculum, inque ipsum thoracem varios faciens exortus.

Venæ cauæ diuisio.

Ex quibus pars spinæ & thoracis supra septum transuersum materiam generationis suscipiunt: quo tempore etiam cor ipsum formatur. Eodem verò tempore verisimile est etiam venas ex inferiori porta in omnes partes circa ventrem fissas, his ipsis fieri causam generationis.

Spina supra septum vnde gignatur.

Cor quo formetur tẽpore.

Ventris partes vnde & quando gignantur.

Formato corde, in ipsum inseri potest prædictum par arteriarum, iam coactum in vnam, quod in media spina firmatum cernimus, donec prope cor perueniat. Quum autẽ duo cordis ventriculi sint, in dextrum quidem sanguis ex hepate accedit calidus moderate: in sinistrum verò multò calidior, & tenuior eo, per dictam arteriam fertur.

Cordis ventriculi duo, quid & vnde recipiant.

Quare & ventriculos, & vtrasque materias iam habens cor, pulsabit vtique, & arterias eodem suipsius motu mouebit, adeò vt non amplius veluti planta, sed quemadmodum aliquod animal, fœtus gubernari videatur.

Cor quando pulset.

Inest autem pulsus corporibus calidis. Cæterùm vt nullum exangue animal est manifeste calidũ, sic nec manifestè calidum, est exangue. Cor itaque est indituũ animalibus, veluti focus ignis: ex eo siquidem animalis corpus maiorem caliditatem acquirit ea, quæ insita est à natura venis ac hepati, & sanguini in ipsis contento.

Pulsus inest corporibus calidis.

Exangue nullum esse manifeste calidũ.

Cor esse inditum animalibus, veluti focus ignis.

Quemadmodum autem cor posterius hepate generari, consentaneum rationi erat, ob idque prægnãtis vtero est propinquius ipsum hepar locatum;

Cor posterius hepate generari par erat.

Cerebrum poſterius gigni ipſo corde. Fœtum in vtero non indigere cerebro.

locatum: ſic cerebrum adhuc longius quàm cor ab vtero locari expediebat, vtpote quum etiam ſtructura ipſius poſterius ſit producenda, propterea quod neque indiget fœtus qui in vtero geſtatur, cerebro, quum nec voluntario motu aut actione, nec ſenſu vllo aut exteriori aut interno habeat opus. Poſterius itaque circa tertium temporis ordinem, tum cerebrum, tum omnia circa faciem ſunt effurmata, quo tempore vniuerſæ partes ad perfectionem ſuiupſius ſtructuræ peruenerunt. Manifeſtum eſt autem, quòd capitis os poſterius omnibus aliis oſſibus congelatur, confirmaturque: & ob id iuxta ſincipur adeò tenue & imbecille eſt, vt in recens editis puellis motum cerebri non ſolùm tactu, ſed viſu etiam deprehendamus. Et iam quartum tempus adeſt à primo conceptu, in quo partes iuxta motum poſterius formatæ corroborantur: quam ob rem ſanè iofantes actiones animæ nutriiuæ robuſtiſſimas poſſident. Secundam in illis ſibi vendicant ſedem actiones profectæ à corde. Debiliſſimæ verò ſunt quæ procedunt à cerebro, quum nec moueri, nec ſtare firmiter valeant, tantum abeſt vt ratiocinari. Poſtremum omnium os capitis ipſis corroboratur, & enaſcuntur dentes, & calua piloſa redditur. Poſtea verò vnà cum organis abſolutæ animæ facultates, actiones ſuas obeunt. Arterias igitur & venas, neceſſum eſt primas omnium ex ſemine generatas eſſe. At circa facultates vitam noſtram adminiſtrantes & gubernantes, ratio ipſa poſtrema omnium & fit, & abſoluitur: quæ quidem feliciter diſpenſat res hominum, vbi vniuerſa anima iuxta naturam habet; infeliciter verò, quum præter naturam emota fuerit. Iam verò vnde nam corporis actiones oriantur, facilè ex dignotioolbus liquet. Prima igitur dignotio ex præciſis, aut laqueo interceptis arteriis & neruis eſt, in quibus partes quidem ex altera laquei parte, videntur proprias obire actiones, ex altera verò eas protſus amittere: vt ſi medulla ſpinalis (exempli gratia) circa aliquem ſpinæ locum fuerit diſſecta, nerui quidem, qui ſupra regionem ſpinæ, ipſi medullæ incumbentis, ſauciatam oriuntur, tum motum, tum ſenſum conſeruare videntur: qui verò infrà, omnes vtrunque amittunt. Vnde liquet, eas facultates ipſi ſpinali medullæ ſupernè ex cerebro influere. Similiter quum arteria quocunque aliquo vinculo excepta, id quidem quod ex ipſa ſupra laqueum continuum cordi eſt, pulſare, veluti antea, appareat, altera verò pars infra laqueum ſtatim pulſo priuetur: conſpicuum ſanè etiam hinc eſt, arteriis principium motus ex corde eſſe. Ad hæc, medullæ quidem ſpinalis ac neruorum, per omnia eadem, quæ cerebri, ſubſtantia exiſtit: quemadmodum & continentium ipſa tegminum eadem etiam eſt cum inuolucris ambientibus cerebrum. Arteriarum verò ſubſtantia, nihil, ne propè quidem, cordis habet: quemadmodum neque venarum, hepatis. De origine autem hepatitidis venæ, dubitant ſectoriæ artis periti. Rationabile autem eſt coniectare, principia venarum in vtero, ſimilia eſſe extremitatibus radicum plantarum: ſtipiti verò cuipiam, venã per vmbilicum in hepar procedentem aſſimilari: atque omnes deinde venarum extremitates, quæ in animali videntur, ramulis, & non radicibus, conſimilem proportionem habere. Semen igitur opificis rationem habet, à quo vaſa, per quæ ſanguis è prægnante attrahitur ad viſcerum generationem, omnium prima generabuntur. Secunda autem ab his, hepar, & cor, veluti fundamentum domus: quo tempore & alia quædam finguntur, tum his vicina, tum inter hæc & vterum ſita. Quando verò neque iuxta quantitatem, neque iuxta qualitatem, ſubſtantia partium permanet, nimirum defluxu ipſarum magno quotidie fiente, & qualitate item multiformiter variante, auxilio vtique inter ſe mutuo opus habent, quo & euacuatum rurſus expleatur, & quod variatum eſt, corrigatur. Cor igitur poſtquam reſpiratione fuerit priuatum, ipſum moueri ceſſat, & cum ipſo totum animal perit. Priuatur autem reſpiratione, non ſolùm ſtrangulatis, aut ob inflammationem partium circa aſperæ arteriæ ſummum, obturato meatu reſpirationis, ſed & neruis thoracem mouentibus malè affectis, quorum omnium principium eſt medulla ſpinalis, veluti cerebrum illius. Quemadmodum igitur cerebrum cordi vtile eſt, per neruos thoracem mouens, quo diſtento quidem inſpiratio contingit, contracto autem expiratio: eodem modo cerebro cor vſum aliquem præſtat, necnon his hepar. Cæterùm propter hepar generati ſunt renes, & veſicæ duæ: quarum altera bilis ſuſceptrix in ipſum viſcus adnata eſt: altera verò, quæ lotium excipit, iuxta renes locatur. At fæculenta huius viſceris excrementa repurgat lien. Quòd verò & venter hepati alimentum præcoquat, & inteſtinorum obuolutio gratia diſtributionis ſit facta, admodum eſt perſpicuum: Porrò ſimul vt nata ſunt animalia, ipſis particulis corporis ſuus vſus adeſt. Apparet autem vnumquodque animal illa corporis parte ſeſe ad vindictam parare, quæ alias ſupereminet: vt vitulus quidem fronte impetere, priuſquàm cornua innaſcantur: pullus equinus calcitrare, nondum ſolidis vngulis, id quod videtur oſtendere, animam vtentem particulis, noſſe ipſarum vtilitatem, vt quæ ipſa illas conſtruxit, & non ab alio factis vtatur. Vnum tamen ſolum eſt quod mihi videtur artem opificis noſtri manifeſtè indicare: quam ipſam artem ſi quis ingenuo & libero intueatur animo, impoſſibile eſt vt brutæ ac rationis experti fortunæ eam deferat. Quom enim ſint in corpore noſtro muſculi multò plures, quàm à quibus partes circa voluntarias actiones mouentur, vnuſquiſque ipſorum & figuram decentem habet, & magnitudinem, & caput & finem, & poſitionem, & nerui, venæque & arteriæ inſitionem, ita vt pro magnitudine & loco inſitionis, hæc ipſa quadrent. Atqui ſi trecentarum partium ſtructuræ ſingulæ, decem habeant ſcopos, appareantque omnes partes ritè abſolutæ, omnes vtique ſcopi ter mille numero fient. Quum autem æqualis etiã ſit numerus muſculorum in ſiniſtris partibus ad eos qui in dextris ſunt, veluti etiam arteriarum ad arterias, & venarum ad venas, ac denique neruorum ad neruos, vtique ipſi ter mille ſcopi geminabuntur. Idem etiam in oſſibus eſt, pluribus exiſtentibus ducentis. Nam & in his, ſingulorum ſcopi plures quàm quadraginta fiunt: quos geminatos palam eſt plures futuros actionis millibus. Eadem ars & circa omnia viſcera exiſtit, & omnino circa quãcunque partem: vt ſi quis ſtructuræ ſcopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipſorum excreſcat. Hos itaque ſcopos haudquaquam ipſe crediderim citra ſapientiſſimum, eundemque potentiſſimum opificem factos eſſe. Quis verò hic ſit, pronunciare non audeo, præ conſilij inopia obmuteſcens.

Caluariã poſt alia omnia oſſa compingi.

Infantibus ineſſe robuſtiſſimas naturales actiones: animales autem admodum imbecilles.

Arteriæ & venæ primæ omnium ex ſemine oriuntur. Ratio, poſtrema omnium & fit, & abſoluitur.

Ratio quando feliciter ſuo fungatur munere.

Actiones corporis vnde oriantur, dignotio.

Cerebrum demittere motricem facultatem ſpinæ.

Cor eſſe principium motus arteriis. Subſtantia cerebri, neruorũ, & ſpinalis medullæ, eadem.

Hepatitidis venæ conſideratio.

Semen habere rationem opificis.

Generatio quibus prius, & quibus poſterius accidat.

Subſtantiam partium non permanere, ſed fluere, atque mutari.

Cor priuatum ſpiratione moueri ceſſat.

Reſpiratio à quibus cauſis inhibeatur.

Nerui mouentes thoracem, à medulla ſpinali oriuntur. Inſpiratio expiratióque quomodo fiſt.

Hepatis gratia fuiſſe conditos renes atque veſicas duas.

Lienis munus. Venter hepati alimentum præcoquat.

Particulis ſingulis adeſſe ſuum vſum, ſimulátque nata ſunt animalia.

Anima conſtruxit particulas. Opificis artem quid indicet.

Oſſa corporis plura ducẽtis.

Naturæ ſcopi circa corpus fingendum.

Conditoris magnifica commendatio.

obmurescens. Supremam enim video in formatione sapientiam & potestatem: neque animam in semine plantatitiam quidem ab Atistotele, appetitricem verò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum noo solùm noo sit sapiens, sed & peninis bruta & rationis expers: neque rursus discedere ab hac opinione valeo, propter natotum ad patentes similitudinem: appatet enim animam cotpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu cootentam io semine.

Animam plantatitiam esse brutam, & rationis expertē.

A rationali verò anima, quæ post partum per omnem vitam se ostendit, tecedo, ptopterea quòd ante corpotum dissectionem noo cognoscamus, neque partes corpotum, neque ipsarum actiooes.

Rationalis anima non format fœtum.

Itaque dubitate, me consiliíque inopem esse fateot, de opifice fœtus causa, non secus quàm de substantia animæ, quum de his nullam opinionem scientificè demonstratam repererim. Hoc vetò vt possibile pronunciate potero, videlicet vniuersum corpus, vbi iam efformanim est, per omnem vitam tribus principiis motuum gubernari atque regi: eo quod ex cetebro est, per nervos, & musculos: quod ex corde, per arterias: quod ex hepate, per venas. Ex quibus autem principiis hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciate intrepidè possim.

Galenus fatetur se dubitare de opifice fœtus causa, & de substantia animæ.

Principia motionum tria nostrum corpus regentia.

GALENI PERGAMENI *De Septimestri partu,* LIBER VNVS.

EX feminis conceptionibus (sine quarum obseruatione fieri minimè potest, vt idoneum pariendi tempus quis ritè inueniat) plerasque mulieres grauidas in medio temporis spatio, intra eenium nonaginta dies, & ducentos, peperisse animaduerti: paucas tempestiuius, aut tardius: nullas planè celerius centesimo & octogesimo secundo die eum dimidio, & quibusdam horis, vel post exactum quattum supta duecntesimum. Iurè igitur septimestris partus ædendi, ptimus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiuius nulla partum ædiderit, sed tardius omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absoluitut. Atque ego vnam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit.

Septimestris partus ædendi primus terminus.

Diem imptæsentia appello, interuallum vigintiquatuot horarum æquinoctialium. Sie enim & anni ttecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempus verò menstruum, circiter viginti nouem cum dimidio. Nimitum mensem appellari spatium id, quod ab vno lunæ coogressu cum sole, vsque ad alium mox sequentem intetest, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, nonimestres fœtus exactè vsque ad ducentesimum septuagesimum diem vtcto gestarentur, quod non contingit. At annus dicitut tempus illud, quod ab vno signo solem in idem signum restituit. Siguum autem ipsum iopræsentiarum pro puncto capitut. Potrò Hippocrates, septem quidem menses septimestri fœtui constituit: ex quibus quinque esse integros ait qui inter primum & septimum medij habentur: duos autem deficientes, nempe primum & septimum: at noo ita deficientes, vt supta dimidium eis deficiat. Mensis enim dimidium, est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta adhuc diei parte: quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto hoc erit maius spatio. Si igitur primi mensis tempus à conceptu vigesimum diem excedat, sitque verbi gtatia dierum vigintitrium, quum sequentes quinque menses centum & quadragintaseptem dies supra diei dimidium contineant, tempus sanè id, quod ex vtrisque conflabitur, dierum erit 170. cum dimidio. Septimester autem fœtus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. Necesse quippe est, vt si sextum mensem partus debeat excedere, septimi plus quàm dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in vniuersum dies erunt 185. cum dimidia adhuc diei parte. At sicuti citius his præscripris diebus septimester infans ædi non potest, ita neque omnino tardius ducentis. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio vigintinouem adiicias, omnes simul centum & nonagintanouem cum dimidio atunt. Fingamus rursus mulierem prioris mensis dies 28. gessisse vteto: qui saoè dies si adiiciantur quinque subsequentium mensium diebus 147. cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29. accedant, vniuersum hoc tempus quatuor & ducentis diebus ac insuper dimidio coustabit.

Annus quot diebus constet.

Menstruum tempus.

Annus quod tempus dicatur.

Signum quid.

Hippocratis de septimestri fœtu sententia.

Quia verò in maximis distantiis primus & septimus extiterunt menses, infantem hunc non esse vitalem, Hippocrates profitetur. Quod autem ad mensem lunarem pertinet, in minoti etiam tempote quàm sit anni dimidium, fœtus septimester ædi posset: quod iam ostendam. Qua enim ratione necesse est vt septimester partus anni saltem dimidium attingat, ea nimirum ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15. horas, vel citciter, vitalis nullo pacto existet. Quatenus autem si dies ad menses lunares exactè computentur, prius etiam eo tempore liceat fœcundum partum existimare, nunc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies vteto gestasse: post quinque autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies: quippe hac ratione tempus id omne 179. dies cum dimidio explebit. Verùm in minori interuallo quàm sit anni dimidium, septimestres fœtus vitales ædi negat Hippocrates. Atque idcirco tum primi, tum etiam septimi mensis plus quàm dimidiam pattem fœtum attigisse est necesse, priusquàm ædantur in lucem.

Mēsis lunaris.

GALENI PERGAMENI *De instrumento olfactus,* LIBER VNVS.

NON modo perceptionem odorum, sed etiam facultatem cuius est odorem percipere, medici olfactum appellant. Secundum autem vtrunque significatum, vnum est instrumentum * olfactus, qoo facultas ea sibi sensibilia apprehendat. Porrò si ipsos nasi meatus aliquo odorato vnguento repleueris, nunquam prius senties, quàm aërem inspiraueris: & ob id non-

Olfactus de quibus dicatur.

Nasus est via olfactilium.

nullis videtur nasum viam esse olfactilium: id verò corpus cuius est odores percipere, interius esse situm. Scire autem oportet, quòd quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, vtraque nare alterum, supra mediam nasi regionem vterque eorum bipartitur, ita vt pars quidem altera, in interiores oris partes decliner, altera verò rectà se ad cerebrum conferat.

Nasi meatum vtrumque bipartiri.

Cerebri exortus versus radicem nasi.

Nam sunt ibi duo quoque ipsius exortus oblongi, & caui, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducunt originem. Hi in eam caluariæ partem descendunt, vnde exoritur nasus: ibidémque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vocantur.

Colatoria ossa.

Sed & crassior membrana, qua parte hæc ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Vnde per eam primùm, dein per iam dicta ossa in meatus illus excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt, per ca[...]ariæ suturas vacuantur.

Nasi tunicæ.

Extensa insuper est [...]ersis illis nasi meatibus exanguis quædam tun[...]a, crassior quàm sit membrana: atque ea q[...]dem illi contineos est, quæ ori, linguæ, gutturi, faucibus, asperæque arteriæ, & gulæ substernitur. In hanc autem tunicam à cerebro nonnulli nerui inseruntur, parui quidem omnes, præter illos qui deferuntur in linguam.

Lin[...] nerui.

Satis quippe crassi sunt hi, quum ea particula copiosiori etiam egeat sensu, vtpote genita vt existat gustus sensorium.

Lingua est gustus sensoriũ.

Ob hoc ipsum natura oculis impertita est neruos, eósque longè crassiores illis, qui ad linguam attinent: & secundum hos, auribus, atque ori ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quamplurimo.

Sensuum instrumenta.

Oculus itaque visus est instrumentum: auris, auditus: lingua, gustus: appetentiæ verò cibi & potus, ventriculus, & præsertim os eius.

Tactilem facultatem esse crassissimam omnium.

Tactilem facultatem esse per corpus dispersam.

At verò tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, natura cæterarum crassissimam fecit: quam vni definito loco, sicuti alias omnes, minimè adscripsit, sed per corpus vniuersum dispersit: ac proinde plures illi neruos exiliores, durioresque, & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit. Eis verò quas recensuimus particulis, vtpote quibus ampliori sensu erat opus, maiores, & molliores, & omnes à cerebro prodeuntes, dedit.

Visus instrumentum lucidum.

Iam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus, quammaximè effecit lucidum:

Auditus instrumentum aereum.

aëreum verò auditus, cuius erat eos percipere sonos, qui cum aëre feruntur.

Linguæ constructio.

Linguam prætetea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futurum, quo succi omnes discernerentur.

Olfactus sensile.

At verò sensile id quod sibi olfactus asciuit, inter aërem humorémque, & ignem est medium.

Olfactilium substantia.

Nam id quod à singulis corporibus diffluit, ipsa est olfactilium substantia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentum vnumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe visus, humidum ac pellucidum est, tactus verò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur odores, opus est vt vaporosum existat.

Tactus instrumentum esse terrestre.

Odoratus sensorium vaporosum existere.

Quare neque os nasi, neque item membrana illa cuius nuper mentionem fecimus, sensorium esse possit olfactus, quum & dura corpora sint: neque tantus eis insit aut talis neruus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Neruus etenim qui visui inseruit, quamuis ad crystallinum tantùm perueniat corpus, eo longè maior est, qui defertur ad os ventriculi. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, vbi situs auditus est, quanquàm breuissima sit, crassum tamen est neruum adepta. Nec lingua quoque exiguorum neruorum, ex iis qui a cerebro oriuntur, esse viderur particeps. Quamobrem haudquaquam verisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, vt est ea nasi pellicula.

Olfaciendi sensorium neque nasi pelliculam neque os item eius.

Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest vt sit odoratricis facultatis particeps, vt tactrice etiam careat. Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare videtur, neque ossa, neque tunicam nasi: neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces vestit, sicuti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem.

Inspirationis modus.

Porrò vbi pectus à musculis dilatatur, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aër per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aërem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, vt ipsum quod alia mouet, sibi quoque leuem aliquem motum, tum in seipsum, tum verò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum verò vndique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continui ratione, illud, quum se retrahit, subsequetur: sicuti etiam dum diffunditur, efflabitur.

Olfaciendi sensum in anterioribus cerebri ventriculis situm esse.

Quòd igitur olfaciendi sensus in anterioribus ventriculis cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus vt credam. Primùm, quòd illos qui capitis grauedine, ob cerebrum crassis vaporibus oppletum, tenentur, atque inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè iuuent: qualia ex nigella oleo intrita inspirantibus ægris, & capite resupino instillare naribus soleo, idque prius ore aqua repleto.

Nigellam oleo intritam & inspiratam, cõmodè sternutamenta mouere iis qui laborant coryza.

Cerebrum incalescere contento spiritu.

Ad hæc quum cerebrum contento spiritu repleatur, incalescátque consentaneum rationi videtur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem verò ad refrigerium illi summè conducere.

Odorem refrigerantiũ conferre capiti exusto.

Tertiò autem, quòd in eis quibus exustum est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium calori adferat. Instrumentum itaque olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, vt fotaminum nonnulla eò perueniant, quæ neque etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent opercula quædam membranosa & tenuia.

Olfaciendi ratio.

His igitur * per inspirationes violentia spiritus reseratis, patet rei sensili aditus ad eam particulam, cui vis illam dignoscendi indita est. Quare non quemadmodum palpebrarum motus pro nostro fit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiuntur, quum nullum habeant voluntarium motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deseruiunt, sed à solo per inspirationem insiliente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellatúrque ab eo antea contentus spiritus, fieri non potest, vt aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quamuis sit is vehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quam ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundum nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur vtique in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeretur. Nõ subsequitur autem, ergo nec secundum

cundũ nares meatus olfactorij consistunt. Ad hęc, si meatus vllos secundum nares ad odores percipiendos extruxisset natura, vtique non obstruxisset, illos: quemadmodũ neque eos qui in auribus sunt: quum longè præster quencunque sensum semper esse ad sua sensibilia apprehendenda promptum, quàm solum eo tempore quo fit respiratio. Neque ob eam causam natura oculis operimenta palpebrarum apposuit, quòd melius non sit eos vsquequaque operari: sed quòd molles illi sint, ac proinde expositi, facilè possint à rebus extrinsecus occurrentibus lædi. Iuuant etiam palpebræ ad capessendum somnum. Nemo siquidem in aëre lucido reclusis oculis potest dormire. Quare & illis animãtibus, quibus nullæ sunt palpebræ, foueas quasdam natura indidit, quæ totos oculos, vbi somnus vrgeret, quasi in cubiculo receptos, admitterent. Est enim id naturæ institutum, vt in suis functionibus perpetuò sensus versentur: etsi rei cuiuspiam vtilioris oblata occasione, interquiescere aliquantisper cogantur. Nequit autem animal dormiens, sensus integrè sentientes seruare. Nam quæ simul esse non possunt, ne Dij quidem omnes, etiam si velint, coniungent. Quòd si eodem fuerint extructi modo ipsi olfactorij meatus, quo ait Aristoteles, erunt potius damno non leui, tantũ abest vt allaturi sint nobis vllam vtilitatem: nimirũ nos per maius vitæ spatium sensu olfactus priuantes, quod in nullo alio factum fuisse vnquã vidimus. Porrò sternutaméta, capitis grauedini auxilio sunt. Fiunt autem, quum maximas inspirationes progressas, quàm celerrimè efflatio subsequitur. At efflationem voco *conferrim factam expirationem. Vnde si per sternutamenta nihil excernatur à cerebro, non solùm non leuant ipsa capitis grauitatẽ, sed magis etiam repletionem eius accumulant. Cęterùm ægrotis ad solem conuersis, prouitamus sternutationem: quia vaporosus in cerebro spiritus ab eo funditur. Excutiunt porrò crassiores & lentos de cerebro mucos sternutamenta, eos vnà cum spiritu excusso explodentia. Quòd autem ab odoribus vehementioribus caput continuò lædatur, repleatúrque, atque reddatur grauius, ac nonnunquã excitetur delirium, id rectè argumento est portionem aliquam substantiæ illorum eò insilire: alioqui ex sola qualitatis communione nunquam ab affectibus adeò repentinis & validis caput arriperetur. Si igitur respiratio vniuersa à cerebro ea de causa æditur, vt in corde seruetur quidam caloris modus, cur sibi quoque nõ administrabit id ipsum, quum suapte natura facillimè à rebus tam calefacientibus quàm refrigerantibus lædi possit? Aut cur natura congenitam quandam motionem cerebro non tribueret, qua inspirando se ventilaret atque excitaret ad pulsum: expirando verò pituitosa & mucosa excrementa à se abigeret?

Palpebrarum vsus.
Palpebras iuuare ad capessendũ somnum.
Aristotelis sententia de olfactorijs meatibus confutatur.
Sternutaméta auxiliari grauedini.
Efflatio quid.
Sternutatio prouocatur ad solem.
Sternutamentorum vsus.
Odores vehementiores caput replere.
Cerebrum inspirare, expiraréque.

GALENI PERGAMENI
De ossibus, ad Tyrones,
LIBER VNVS.

EX ossibus singula, qualia sint, & quam inuicem structuram habeant, nota esse medico debent, si rectè ea vel fracta, vel dimota sua sede, sit curaturus. Quare in õmnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod secundum naturam est, tanquam scopum semper habere conuenit. Sunt autem ossa inter animantis partes durissima & aridissima, necnon terrestria maximè: quæ quidẽ seu fundamenta quædam, totam molem corporis sustinent, atque stabiliunt. Eorum tamen quædam grandia & ampliter concaua, medullosáque sunt: quædã parua, & solida, ac sine vlla medulla. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum ossium appendices adnascuntur: vt pura, humero superius, cubito inferius, radio verò ac femori, itémque tibiæ ac suræ, infrà supráque. Maxilla inferior medullosa est, adnascentiúmque appendicis expers. Sed ex eius extremis partibus, quæ infra est, vnitur per symphysin, hoc est, coalitum. Supra in duos processus, in coronem videlicet, qui in acutum tendit, ac ceruicem tantùm, desinit. Porrò compactio humani corporis ossium, sceletos appellatur. Cæterùm alia per articulum, alia per symphysin ossa iunguntur. Articulus enim naturalis ossium est compositio: at symphysis naturalis vnio eorundem. Articuli differentiæ sunt duæ: diarthrosis, & synarthrosis. Dicitur quidem diarthrosis, ossium structura, quorum motus est euidens. Synarthrosis verò ossium quoque compositio est, quæ obscurum inualidúmque habent motum. Diarthroseos est triplex species, Enarthrosis, Arthrodia, & Giglymos. Enarthrosis, quum excipiens cauum, admodum altum est, caputque quod in id inseritur, oblongum. Arthrodia verò, quæ cauum leniter & in superficie, & capitulum etiam depressum habet. Ex cauis capitula ipsa excipientibus, quod altius descendit, cotyle, hoc est, acetabulum: quod in superficie situm est, Glene à nonnullis appellatur. Giglymus est, dum ossa sese inuicem ingredientia, coniunguntur: quemadmodum vertebræ inter se, ac humerus cubitúsque alligantur. Synarthroseos quoque triplex habetur species: Sutura, harmonia, & gomphosis. Sutura compositio quædam est, ad consutarum rerum similitudinem. Harmonia verò, ossium structura est per simplicem lineam. Gomphosis, quum instar claui os ossi infigitur. Symphysis dupliciter differt. Nam alia inter se inuicem vnsa, vt molliora: alia aliorum interuentu, vt duriora, coalescunt. Huius differentiæ vltimæ, tres sunt species, Synchondrosis, Synneurosis, & Syssarcosis. Quia verò ipsa occasio se obtulit, nonnihil & de neruis dicamus, quorum tres sunt species. Qui enim ex cerebro, & dorsi medulla oriuntur, voluntarij nerui: qui ex musculis, tendones: qui ab ossibus ligamenta appellantur.

Ossium natura & munus.
Ossium differentiæ.
Sceletos.
Articulus.
Symphysis.
Diarthrosis.
Synarthrosis.
Enarthrosis.
Arthrodia.
Cotyle, acetabulum.
Glene.
Giglymus.
Sutura.
Harmonia.
Gomphosis.
Synchondrosis.
Synneurosis.
Syssarcosis.
Neruorũ tres differentiæ.

De capitis ossibus.
CAP. I.

OS capitis caluaria dicitur, éstque suturis distinctum: quarum numerus posituráque pro capitis figura variatur. Naturalis capitis figura, ad oblongæ sphæræ similitudinem structa est: habétque priorem & posteriorem partem prominentiorem. Ac tali quidem capiti tres insunt suturæ: duæ quidem transuersæ, quarum altera in occipitio est labdoides, ad similitudinem Λ literæ sic appellata: in sincipite altera, quæ coronalis vocatur: ac tertia, quæ à posterioris medio, per capitis longitudinem, ad mediam vsque anteriorem, extenditur. Harum suturarum figura H literæ præcipuè similis est. At quæ figura fastigiato est vertice, ea quidem vituperatur. Atque vbi in ipsa

Capitis ossium consideratio.
Capitis naturalis figura.
Capitis tres suturæ: labdoides, coronalis, & media.
Caput fastigiatum damnatur.

quidem posterior eminentia perit, sutura labdoeides abuletur. Si anterior non adsit, coronalis etiam sutura deperditur: fitque vtraque remanentium suturatum figura T literæ similis. Harum autem vtrinque emioentia deperdita, geminæ quæ seruantur suturæ, ad rectos se inuicem angolos intersecantes, X literæ similitudinem referuut. Nanque altera qoidem transuersa per medium potissimum caput extenditur: altera à parte posteriori per longitudinem in priorem, vti in cæteris caluariis omnibus, tendit.

Suturam per capitis longitudinem semper seruari.

Hæc quippe semper seruatur: reliquæ cum totius capitis figura variantes intercidunt.

Lepidoeides suturæ.

Duæ quoque ab hac æquè distantes lineæ super aures feruntur, duobus inter se ossibus, non per suturam, sed per appositionem, squamarum instar, cohærentibus: ob idque lepidoeides vocantur.

Suturæ capitis quinque præcipuæ.

Quò fit, vt quinque peculiares suturæ sint capitis: Labdoeides, coronalis, & quæ recta per longitudinem fertur, ac duæ illæ ab hac æquè distantes, quas lepidoeides appellant.

Sphenoeides os.

Sunt & duæ aliæ communes superiori maxillæ, necnon ossi sphenoeidi, quòd cunei similitudinem referat, appellato.

Pterygoeides apophyseis.

Id autem os apophyses quasdam sortitur, quas ab alarum similinidine pterygoeides vocant: eæq́ue vtrinque sunt concauæ. Alia autem sutura capitis, quæ ipsum à superiori maxilla diuidit, ex cauis temporis initium sumit: inde ad oculorum sedes procedit, pérque eos medios tendens, iuxta medium superciliorum sibiipsi iungitur.

Ossa capitis sex.

Sex itaque in vnioersum sunt totius capitis ossa, ídque sphenoeide excepto: duo scilicet sincipitis: duo item petrosa, vnomquodque videlicet ad suam aurem: quintum os occipitis: sextum denique frontis.

Sincipitis ossa quadrilatera.

Sunt porrò sincipitis ossa quadtilatera: quæ verò iuxta aures hærent, trinm laterum sunt.

Occipitis foramen maximum.

Os occipitis, maximum omnium quæ sunt in capite foramen iuxta primam vertebram habet.

Ossium capitis differentia.

Horum autem sex quæ diximus, sincipitis ossa ratissima & infirmissima: occipitium densissimum, firmissimúmque medium inter hæc ipsa, os frontis habetur. Reliqua vtrinque ad aures posita, multifatiam se habenr. Nanque horum pars, quia petræ speciem refert, lithoeides vocatur: id os, protensis labdoeidis suturæ finibus terminatur.

Columnaris processus.

In eo styloeides (quia columnæ est similis) processus inest, in eodémque continetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum vnus mamillaris dicitur: alter ossis iugalis est.

Mamillaris exortus.

Præter hanc tertia quoque pars à temporibus occupatur.

De osse iugali.

Cap. II.

Iugalis ossis consideratio.

TEmporis musculo præpositum est os, qood transuersam in medio sututam habet: eiúsque posterior pars omnis, cum capitis osse quod iuxta aurem habetur: anterior, cum parte supercilij extrema, & paruum oculi angulum continuatur.

Zygoma.

Id os totum Zygoma, à nostris iugale appellatur.

De ossibus superioris maxillæ.

Cap. III.

Maxillæ superioris suturæ.

DE suturis quæ in maxilla superiori continentur, dicamus: quarum prima sub osse iugali exoritur, cuius pars posterius rendens, sub eiusdem ossis concauo desinit, ibique cum communi sphenoeidis ossis sutura committitur. Altera partim rectè, partim obliquè sursum ad oculorum sedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò scinditur. Altera enim pars, magnum prope angulum, exteriore in parte ad medium superciliorum procedit. Quæ deinceps huic succedit, per concauum sub eodem angulo ad communem capitis suturam pertinet, eadémque angulum ipsum comprehendit, & illi quoque naturale foramentum subiectum, quod omnium quæ sunt in eo loco foraminum maximum est. Sub dictis duabus suturis, tertia pars antedictæ scissuræ, inferiorem in sede oculi ambitum inscendens, interios ad imum tendit, ibique communi capitis suturæ iungitur.

Maxillæ ossa terna.

Quare terna maxillæ ossa ab vtraque parte censentur. Quorum habetur maximum, quod iuxta iugale situm est. Deinceps situ & magnitudine os illud in oculo ipso habetur, quod neruos ad superiorem maxillam continet. Minimum omnium, iuxta magnum oculi angulum est locatum. His tribus ab vtroque latere os vnum insigni magnitudine subiacet: cuius os mali, dentiúmqoe omnium, exceptis incisoriis, alucoli, partes sunt. Hæc aotem ossa discernuotur suturis quatuor. Adiacent verò & his maximis ossibus duo alia exigua, quà scilicet nasi foramenta ad palatum tendunt.

De ossibus nasi.

Cap. IV.

Nasi ossium consideratio.

NAsi quoque ossa duo sunt, quæ suturis à medio superciliorum descendentibus discernuntur. His ossibus inferiore in parte cartilaginea tenuiáque corpuscula (alas vocant) ab vtroque latere adnascuntur. Omisimus in maxillæ superioris extremo, os vnum, in quo dentium, qui secant, radices & alucoli continentur, id quod nonnulli simplex, nonnulli compositum esse tradunt: quemadmodum in superiori maxilla, alij quindecim, alij tantum ossa octo numerant.

De dentibus.

Cap. V.

Dentes in vtraque maxilla sedecim.
Incisorij dentes.

DEntes in ossium numero habendi sunt, qui sexdecim in vtraque maxilla existunt. Eorum autem priores quarerni, quòd secent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus singulis.

Canini détes.
Maxillares dětes.

Deinceps illis canini hærent vtrinque quibus singulæ quoque radices insunt. Vltra hos maxillares, quini ab vtroque latere: sed qui maxillæ superiori infiguntur, ternis: qui inferiori, binis radicibus maiori ex parte adhærescunt. Nonnullis autem non vtrinque quini maxillares, sed quaterni senive oriuntur. Eos non maxillares modò, sed molares etiam appellant, quòd iis cibi atterantur. Caninis nomen inditum est, quòd canum dentibus quamsimillimi existant.

Dentes tătùm recipere molles neruos a cerebro.

Omnes in suorum ossium concauis infiguntur. Ex ossibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum participes sunt, ob idque euidentem sentiendi vim possident.

De ossibus maxillæ inferioris.

Cap. VI.

Maxillæ inferioris ossium consideratio.

OSsis maxillę inferioris, quod elixum in summa menti extremitate laxatur, pars quę quasi capitulata est, duobus ceu cornibus terminatur: quorum

quorum alterum in mucronē desinens, tendonem à temporis musculo descendentem recipit. Alterum capitis ossi sub eo exortu, quem maxillarem vocant, annectitur: ibique in paruulum sinum rotundo quodam quasi tuberculo sese inserit.

De spina.

Cap. VII.

Spinam constare ex vertebris.

SPina ex vertebris quatuor & viginti constat: quæ si plures pauciorésve sint, præter naturam sunt. Harum cōtextus omnis in ceruicem, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. Ceruix capiti annectitur. Huic dein dorsum, cui par ioest quæ & pectori longitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur: cuius pars vltima sacro latóve osse finitur. Septem in collo vertebræ, duodecim ad costas, ad lumbos quinque.

De vertebris colli.

Cap. VIII.

Colli vertebrarum constructio.

EX vertebris colli, primæ quidem duæ inter se vndique colligantur. Reliquarum verò quinque anterior pars coalescit nexu constricta firmissimo: idque interuentu eius membranæ, quæ geminas spinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione vertebræ omnes se habent, duabus primis exceptis, quæ vt capitis obsecundent motionibus, paulò laxius cohærent. Prima vertebra latissima & tenuissima est. Secunda angustior, validiórque ac reliquæ deinceps eodem modo se habent. Quò enim spinæ medulla in gignendis neruis consumitur, attenuatúrque magis, eò inferiorum vertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex sit motus, atque alter annuendo, abnuendóque fiat, alter in latera: illum quidem vertebræ secundæ processus potissimum præstat, hunc verò ipsius summæ vertebræ, & capitis transuersæ partes efficiunt. Posteriorem processum, quem spinam vocant, omnes habent vertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguum quendam processum exigit. In cæteris ceruicis vertebris, transuersi processus semper sunt perforati, septima eadémque vltima excepta, cui interdum etiam, sed rarò, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ ceruicis vertebræ leniter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices planè habentur: in sexta verò duplices manifestè apparent, & cæterorum omnium maximi: sicut & ea ipsa maxima est: quorum internus, latus admodum est. Pars cuiuslibet vertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in ceruice sunt, prima excepta, oblonga est. Neruis autem ab spinæ medulla orientibus, ac iuxta vertebrarum compages prodeuntibus, vtraque vertebra parem primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

Vertebrarum foramina angustari paulatim.

Capitis duplex motus.

Vertebrarum processus.

De vertebris dorsi.

Cap. IX.

Dorsi vertebrarum consideratio.

THoracis vertebræ, quæ maiori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimam vsque processus habent permagnos: tum eos qui sursum, deorsúmque versum spectant, tum etiam transuersos, quibus costæ annectuntur.

De lumborum vertebris.

Cap. X.

Lumborum vertebrarum consideratio.

LVmborum vertebræ quinque, & omnium crassissimæ sunt: quibus sanè perangustum inest foramen, tenuísque medulla. Earum autem processus spectat sursum: atque ab ea tantùm vertebra, quæ præposita est, semper neruus erumpit. Habent singulæ lumborum vertebræ interiore in parte foramina nullo disposita ordine, in quæ se inserunt venulę, satis manifestæ & conspicuæ, cùm in cæteris vertebris, vel nullæ vsquam, vel perexiguæ spectentur.

De sacro osse.

Cap. XI.

Sacri ossis consideratio.

ID os vertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius autem transuersi processus grandes patentésque sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leniter cauus, in eumque ilium ossa ingrediuntur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, harúmque in extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur additum est. Nerui autem, qui à spinæ medulla per sacri ossis foramina prodeunt, iuxta suarum veluti vertebrarum compages, sicuti per spinam totam, prosiliunt: non tamen ab vtroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: hique omnes tria constituunt paria.

Os sacrum ex tribus constare particulis.

De coccyge.

Cap. XII.

Coccygis ossis consideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quæ plus cartilaginis, quàm latum os, habent. Iuxta earum compages nerui posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latum os attingit. Insequens par inde ortum habet, vbi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alij inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia coniungitur. Iuxta tertiæ huius extremitatem, quod reliquum est ex spinæ medulla, simplex nullíque associatum prosilit.

De Thoracis ossibus.

Cap. XIII.

Thoracis ossium consideratio.

OS pectoris, costæ, itémque ex spina dorsi vertebræ, thoracis sunt ossa. Costæ ab vtraque parte duodecim, singulæ cum singulis vertebris connectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin inuicem alligantur. Sunt autem numero septem, sicuti veræ costæ, quæ cū eo alligantur. Nā quinq; inferiores costæ, quæ nothæ dicūtur, in cartilaginē parum firmam degenerant, & cum diaphragmate, nō cum pectore conglutinantur. Imò pectoris ossi cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus non par longitudo est, sed supernæ infernæque mediis breuiores sunt.

Costæ vtrinque duodecim.

Pectoris ossa septem.

Costæ veræ septem, mendosæ quinque.

Cartilago ensiformis.

De scapulis.

Cap. XIV.

Scapularum consideratio.

SCapulæ post thoracē sunt sitæ, gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus autem simæ: ad hæc in ima basi tenues, oblongæque in summa verò crassæ, paruæque existunt. Os scapulæ maiori ex

parte cartilagine,sed in imo vberius, contegitur,à spináque tenue inchoatur,& paulatim plenius efficitur,donec ad acromij locum peruenerit,vbi iugulo annectitur. Hanc enim compactionem,nonnulli acromion appellant. In ea parte,scapulatum ossi processus quidam subest, quem scapulæ ceruicem nominant:isque in acetabulum desinens,cum humeri capite colligatur.

Acromion.

De iugulis.

Cap. XV.

Iugulorũ consideratio.

IVgula,hoc est,claues,ab vtroque latere summæ pectoralis ossis extremitati annectuntur: eaque fistulosa sunt, figuráque & crassitie inæquabili. Pars nanque eorum inferior,quæ pectoris ossi alligatur,crassior cæteris,rotundiórque est.Huic succedens,longe gracilior.Quod reliquum est,totum rotundum,inæquabiléque est,quoad cum scapularum osse committitur , vbi quasi latiusculum est. Mediæ iuguli totius partes exterius gibbæ sunt, præsertim quæ ad scapulas tendunt.

De humero.

Cap. XVI.

Humeri consideratio.

MAximum omnium os humeri(femore excepto) est,idque vtrioque supra infráque alligatur. Summa eius pars grandiusculum habet caput,paruæ quidem ceruici coagmentatũ,adnatúmque. In eo iuxta anteriorem partem sinus quidam est,ceu alicui paruIæ scissuræ similis,qui totũ ipsũ caput in duo quasi tubercula bifariã diuidit. Pars autẽ inferior,in tubercula desinit inæqualia:quotũ ei quod extrinsecus situm est, capitulũ radij annectitur. Cũ eo verò quod est in interiori parte,nullum os prorsus committitur. In ima humeri parte sinus persimilis est coocauis trochlearum orbitis. Cubitus hunc circum mouetur. Vbi autem sinus hic desinit in extremis vtrinque lateribus, duo præterea sunt sinus, quorum anterior posteriore est minor. Ij coronas cubiti,hoc est,acutos processus excipiunt : horúmque anteriorem,quum cubitus omnino flectitur,anterior sinus : quum tenditur,posterior posteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidem anteriore atque exteriore in parte : in posteriore atque interiore,simæ sunt.

De cubito.

Cap. XVII.

Cubiti consideratio. Cubitus radio subest.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum sita est,eiusdémque etiam partis os grandius,cubitus appellatur. Is alteri subest ossi, quod radium nominant.Huiúsque pars extrema superior leniter caua,exterius humeri tuberculum recipit,eique alligatur. Cuius quidem connexionis est munus, modò in pronum,modò in supinum,totã manum adducere.Cubitus duos habet processus : quorum anterior minor est,alter verò grandior : ab iisque cubiti ipsius sinus sigmæ literę similis comprehenditur.In hunc sinum,humeri orbita inseritur. Huius autem nexus,tendendi,curuandíque totam manum officium est.Radius suprà infráque validis ligamentis cubito illigatur:media inter se omnino dehiscunt. Vterque adnatam appendicem iuxta carpi habet partes:sed extrinsecus gibbam,intrinsecus autem cauam : cubitus quidem iuxta minimum digitum,radius verò iuxta maximum. In sinum eiusmodi sese carpus insinuat,annectitúrque. Inest autem cubito ex abundantia quadam , processus quem columnatem appellant,isque brachiali etiam nectitur. Ad hunc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere:ad alterum verò, in rectum, cuius opera summam manum extendimus , inflectimúsque.

Cubiti processus duo.

Columnaris processus.

De carpo.

Cap. XVIII.

Carpi consideratio. Corpus constat ex ossibus octo.

PRima pars palmæ carpos dicitur , ex ossibus octo , duplici distinctis ordine,constans. Dura omnia,& paruula , nec medullosa, multiplicísque figuræ sunt.Cuncta neruis cartilagineísque nexibus inter se per synarthrosin constructa, non cognata cernuntur : exteriore quidem in superficie, leniter gibba, sinuata intrinsecus. Pars carpi superior ex tribus ossibus constat , quæ in totundam quasi formam constructa,cum cubito,radióque, & columnari processu annectuntur : hoc tamen excepto,quòd carpi os, quod minimum digitum respicit , exiguo leníque sinu , columnarem cubiti processum admittit. Ex his autem medium,ibi potissimum sedem habet,vbi cubitus radiúsque inter se copulantur. Tertium,quod bipartitum est,à radio comprehenditur. Pars carpi inferior,quatuor ipsius ossibus metacarpio alligatur. At quintum, iis carpi partibus insidet, quæ iuxta cubiti processum columnarem sunt sitæ.

De metacarpio.

Cap. XIX.

Metacarpij consideratio.

INter digitos & carpum ossa quæ palmã explent, metacarpium appellant:id quod per synarthrosin carpo , digitorum autem priori phalangi per diarthrosin alligatur. Pollicis tantummodo prius internodium,ex transuerso ipsi metacarpio est annexum.Singuli autem digiti ex tribus ossibus constant,priori semper internodio in subsequentis sinum subeunte. Iuréque dicendum est , pollicem ipsum ex triplici osse constructum esse:ac primum ipsius internodium,cum metacarpio minimè connumerandum. Vnde rectè dixerit quispiam,ex quatuor duntaxat metacarpium , ipsos autem digitos ex quindecim ossibus constitutos esse.

Digitorum singuli ex tribus ossibus constare.

Metacarpium constare ex quatuor ossibus.

De ossibus quæ cum sacro osse committuntur.

Cap. XX.

REctis ab vtroque latere magnísque lati ossis processibus , duo quædam ossa apposita , adstructáque sunt: quibus integris nullum nomen est inditum. Nam latæ ipsorum supernæ partes, ilium ossa: exteriores post femoris ingressum,inferioréſque , coxendicum : quæ inde in anteriora protensæ , renuéſque & foratæ, atque inter se in extremo cognatæ sunt , pectinis ossa appellantur. Vtrique coxendici prægrande acetabulum inest, cum femoris capite nexu validissimo copulatum, cognatúmque.

De femore.

Cap. XXI.

Femoris consideratio.

OS femoris magnitudine cũctis animãtis ossibus præstat : id suprà,coxendici,infrà,tibiæ

Femoris os omnium aliorum maximũ.

alligatur. Superiori in parte rotundissimum caput habet, prolixæ quidem ceruici ad interiora inclinaræ adnatum. Infrà leuiter patescens, in duo tubercula desinit, adeò quidem grandia, vt capita appellari possint: quæ sanæ tibiæ annectuntur, non modò membranosis ligamentis, sed tribus quoque aliis validis, rotundísque: quorum vnum ab exteriori totius conoexionis parte, ab interiori alterum, à medio posterioris interiorísque, tertium porrigitur. Totius autem femoris forma, anteriori in parte exterioréque, gibba; in posteriori interiorique sima est. Sub huius ceruice sunt duo exigui processus (trochanteras vocant) quorum exteriorem, qui est maior, appellant natem.

Trochanteres.

De tibia.

Cap. XXII.

Tibiæ consideratio.

Tota pars cruris, quæ inter talum genúque posita est, eiusdémque etiam partis os grandius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte sita est, eíque tantummodo femur ipsum annectitur. Os autem quod extrinsecus locatum est, sura nominatur: quæ crassitudini tibiæ admodum cedit, nec adeò protenditur, vt genu ipsum contingat, verùm suprà infráque tibiæ per synarthrosin alligatur: media inter se penitus dehiscunt. Tibia, quæ femori copulatur, magna quidem adnata, coagmentatáque appendice, duplicem in se sinum habente, capita femoris sese insinuantia recipit. Tibiæ quicquid anteriori in parte tenue & carnis est expers, Crea dicitur: imæ ab vtroque latere tibiæ, suræque partes, malleoli nuncupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nam sub his vtrinque talus consistit, ac vndequaque contegitur, vt ne eum tangere quidem possis. Malleoli verò extremæ tibiæ suræque processuum partes sunt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus cauæ.

Sura.

Crea.

Malleoli non rectè vocantur tali.

De patella.

Cap. XXIII.

Patellæ consideratio.

Qua femur tibiæ annectitur, os extrinsecus cartilaginosum, rotundúmque appositum est: quod gibba subiectorum ossium aptis sinibus comprehendit: paulúmque intumescens, quod inter femur, tibiamque spatium patet, complectitur. Id ipsum os patella & mola appellatur.

Mola.

De pedis ossibus.

Cap. XXIIII.

Pedis ossium consideratio.

Talus ab imis tibiæ suræque processibus comprehenditur. Eius pars quam τίτρωρον vocant, sursum vergit. Posteriores læuigatæ omnes, modicéque orbiculatæ sunt, & ad superiora potius spectant: anteriores rotundo quidem capite oblongæ ceruici adnato, cum osse connectuntur, quod scaphoeides dicitur. A dextro & sinistro latere, in duo extantia supercilia id desinens, sub tibiæ suræque cauis excipitur. Ipsius quoque pars interna læuorem ferè habet. Huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant: idque ipsum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet excessus, in sinum eius percommodè inserit. Pars verò qua ingredimur, leniter rotunda & latiuscula est. Posterior quoque rotunda est, eáque tibiæ rectitudinem excedit admodum. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti sita est, ipsius tali capiti subiacet: nec cum altero copulatur osse. At eius extremitas quæ minimo respondet digito, cum cyboeide osse per synarthrosin nectitur. Cyboeides autem à parte exteriore iuxta scaphoeides positum est. Verùm hoc, quà cum talo iungitur, sinuatum, cyboeides verò gibbum exitit. Tria deinceps ossa patuula inferiori scaphoeidis parti per synarthrosin copulantur: cum quibus etiam exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur. Post hæc quatuor ossa, prima pars pedis quam tarson vocant, finitur.

Scaphoeides os.

Calx.

Cyboeides os.

Scaphoeides.

Tarsos.

De plantæ ossibus.

Cap. XXV.

Planta pedis ex quinque ossibus cõstat.

Planta inde inchoatur, quæ ex quinque ossibus constructa est. Post hæc deinceps pedis digiti siti sunt, qui externis internodiis omnes constant, pollice excepto, qui ex duplici tantùm cõflatur. Horũ dearticulationes membranosis: quę verò in talo calcéque habentur, validioribus ligamentis coarctantur. Satis autem sint hæc tyronibus, prima de ossibus rudimenta addiscentibus.

GALENI PERGAMENI De dissectione venarum & arteriarum,

Liber vnus.

Cauæ venæ consideratio.

Quæ in ventrem intestináque deferuntur venæ, veluti radices arboris sunt. Ea verò quam cauam appellant, quidam ceu truncus existit, omnium quæ toto corpore sparguntur venarum. Eadem ratione arteriæ, quarum origo omnium est cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicum ostendunt. Quam autem Aristoteles aortam nominauit, ea caudicis in arbore proportionem subit. Igitur ab ea vena, quam iuxta caua iecoris, portas appellant, ceu ab vno principio prodentes, septem venæ in regionem ventris descendunt. Quarum prima, breuis quidem illa, atque interdum sola, interdum aliis associata minutulis, ad dodecadactylum intestinum descendit, carne quadam glandulosa, quam pancreon dicunt, suffulta. Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam ventris partem, assurgit: atque in eam regionem ventriculi, quæ circa & ante pylorum est, disseminatur: ídque præter alios duos insignes ramos, qui à portæ venâ orti, in ventriculum & lienem se expandunt. Tertia similiter, ex magna vena enascitur, quæ versus sinistram descendens, extremum magnorum intestinorum mesenterium, ad sedem vsque complectitur. Quarta post hanc vena, à dextris partibus ex eadem magna vena, versus pylorum descendens, ad gibba ventriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nascitur vena, in ipsius latere dextro, quæ coli mesenterium, numerosiori propagine venarum inuadit. Sexta similiter orta, ad spatium peruenit, quod inter duo iam dicta mesenteria iacet. Id enim plurimas venas habet, & in ieiunum

Cor omnium arteriarum origo.

Aortæ consideratio.

Mesertaicarum venarum consideratio.

Pancreon.

Pyloros.

primum, deinde in omne deinceps tenue intestinum fissura multiplici diuiditur. Postrema verò eius venæ pars, tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, qua ipsum cæco annectitur. Ad hunc sanè modum venæ illius quæ à portis prodit, in intestina, splenem, & ventriculum, digestio perficitur. Quin etiam omnes omento intextæ venæ, ab iisdem ipsis venis propagantur. Igitur per omnes iam dictas venas, cibus ad hepatis portas suggeritur. Hinc verò per venas ad ipsius fibras pertinentes, in totum iecur permanat. Indéque sursum in alias assumitur venas, per gibbam quidem partem dispersas, cæterùm a maxima alia vena ortas, quam ob id cauam nominant. Ab ea etiam aliæ propagantur, quæ in omnes corporis partes sanguinem euant. A iecore enim vtrinque prolapsa, sursum quidem per septum transuersum, ad cor attollitur: deorsum verò in spinam dorsi contorquetur, atque ibi super magnam defertur arteriam. Iam verò ab ea quæ sursum tendit, oriuntur primò quidem coniugatio ad septum transuersum: dein capillorum modo tenues permultæ in membranas intercipientes thoracem, moxque in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atque inde ad dextrum ventriculum. Ab hoc alia duplicem, vt arteriæ, tunicam habens, in pulmones progreditur. Quinetiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totum eius visceris corpus spargitur. Quum autem cor ipsum præteriit vena caua, iamiam festinàs ad iugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum verò etiam tria, costarum interualla. Deinde alias quasdam prætenues venulas, ad membranas mittit thoracem intersepiẽtes, necnon ad thymũ vocatum. Quum verò prope iugulum peruenit, in duas diducitur partes: atque ita obliquè in latus vtraque pars inclinata, à media paululum regione diuertit. De quibus, dum ad sibi vicinam vtræque ascendunt clauiculam, in media latione, quæ ad thoracis anteriora perueniunt, radices sparguntur. Præter has, magnarum venarum multiplici se fissura scindentium coniugatio, inter costalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis venis etiam illæ nascuntur, quæ vbi ad sextam colli vertebram peruenerunt, in in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput vsque efferuntur. Quicquid autem ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manum excurrit totã intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus vna, per interna hæc quoque percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posterioremque ipsius regionem ita perreptat. Mox in exteriorem partem, eandemque anteriorem, subit ad cutem, atque illinc deorsum tendit, donec ad brachij commissuram perueniat. Postrema verò eius pars, aliquando exteriorem brachij nodum excedit paululum, nonnunquam multò vlterius progreditur, sub cute secundum os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna vena reliquum est, ad medium peruenit cubiti articulum, vna cum viciniori neruo ramos expandens ad intimas musculorum eius loci partes, vsque ad interius brachij caput, nihilóque minus per profundum ad posteriores, anterioréque musculos.

Omenti venæ à mesenteriis oriuntur.

Distributionis alimenti consideratio.

Caua venæ diuisio.

Arteriosa vena.

Coronalis vena.

Thymus.

Iugulares venæ.

Sedenim priusquàm in cubiti flexum ingrediatur, in venas scinditur complures, è quibus multæ in superficie extant: omnium maxima profundius demergitur. Atque magna ex parte vna quidem vena à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinans: ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpum peruenit: ac tertia deinceps, circa medium maximè cubitum. Cæterùm earum fines iuxta carpum miscentur. Elatissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea vena de qua modò institutus est sermo, propagatur, in medium peruenit flexum, quà cubitus cum brachio coit: quò etiam oblique confluit alterius venæ, quæ per brachij anteriora sub cute sita est, non exigua portio. Duæ enim hæ totius sunt manus venæ: tum ea quæ per axillam in manum fertur, tum ea quæ per clauiculam, quam humerariam appellant. Verùm non semper idem harum venarum positus, sicuti nec par crassitudo est. At secundum naturam maximè est, vt vtriusque venæ pars in interiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes postea quàm coierint, venã producunt, quæ omnium in cubito extantium fertur amplissima. Secundum hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quà cubitus cum brachio coarctatur, perque radium porrecta, ad extremi cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, peruenit: atque inde mox infimæ, eidemque extimæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex confluxu duarum venarum, omnium in superficie extantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primùm conscendit radium: deinde in extimam euadit partem: vbi in ramos scissa duos, altero ad radij extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, quà & ipse cohæret carpo: atque inibi venam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam verò, quemadmodum quæ in interiori cubiti parte sunt venæ, ferè iuxta carpum in multas exiles venas, & inter se commixtas scinduntur, sic etiam, multóque his magis venæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum manumque extremam venæ immerguntur, à duabus magnis oriuntur, hoc modo. Qua parte ab vtraque magna propagari quasdam ostendimus, quæ ad flexum brachij tenderent, duo rami, ab vtraque singuli, in profundum procurrunt, ibíque similiter mutuo complexu iunguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes venæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorẽ thoracis regionem feruntur venæ ad hunc constant modum. E medio duarum venarũ in quas cauam memorauimus findi, vena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cauæ parte, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subditæ, vsque ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter interualla costarum, ramulum ex se mittunt, quo coniunguntur extremis eius venæ, quæ spatia intercostalia perreptat. Harum venarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ verò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquum pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subuixæ musculis, in quos partem aliquam mittunt. Quà porrò clauiculæ adiacent cauæ venæ * partibus, in quas secari ipsam diximus,

Cubiti venarũ consideratio.

Axillaris vena.

Humeraria vena.

Mediæ venæ consideratio.

Venarum altius perrepẽtium cubitum consideratio.

Venarum peruadẽtium interiora thoracis, consideratio.

mus, ſubiecta eſt venæ radix maxima, vtrinque vna. Quæ quidem conſeſtim aſſurgens, bipartitò ſciodirur, duas ædens magnas venas: quarum altera per anteriorem, auerſamque colli partem, ad intariora magis recedens effertut: altera in partem antetiorem deotſum quadamtenus ſubſidens, mos ſurſum ſublata, clauiculam ipſam amplectitur, ad modò commemoratam venam contendens eatrinſecus. Eſt confluentibus, ſeſéque commiſcentibus, gignirur in ſummo emioens iugularia vtrinque vna. At noo eodem ſemper aut loco miſcentur. Duo autem hic huiuſmodi venarum ſolent eſſe coniugia: obliquum alterum, coëuntium ipſarum, & ſeſe inuicem contingentium in cauo iuguli, alterum autem minimè coëuntium. Declinant enim quaſi in extimam colli partem obliquæ. Tres autem conſpicuæ venæ oriuntur ab ea quæ circa clauiculam contorquetur.

Iugularium venarum conſideratio.

Vna qiòdem quæ humeraria dicitur (quòd obliquè deflectat ad bumerum) & ſæpe eadem viſitur craſſitudine, cum vena ad collum ſubeunte. Reliquæ duæ, radices vtrinque humeraria minores babent: quarum altera ad ſummum aſcendit humerum, ac in proxima quæque corpora tranſiens, ita occultatur: humilior altera, per profunda magis ſurteprans, ſecundum magnum muſculum ab oſſe pectoris exporrecta, ad capur brachij peruenit. Cæterùm axillaris vena muliò humerali eſt maior, & numeroſiorem quàm illa in brachio ſobolem habet prodeuntium ea ſe ramorum.

Humeralis vena.

Axillaris vena humerali eſt maior.

Porrò quantum reliquum eſt de magnis illis venis, in quas vena caua diducitur ſub clauiculis rectà per collum, gulam habens ante ſe poſitam, ſurſum effertur, producens interim varia germina, ſed ab ipſa colli ſuperficie remota: quæ nimitum nutriunt muſculos altius deliteſcentes. Nam venæ ab extantibus in ſuperficie iugularibus propagatæ, plurimæ & tenues ſunt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, vario pleao diſſeminantur. Quin & lingua magnas accipit ab intimis iugularibus venas, poſteaquàm eæ per ramos cum extimis ſe coniunxerunt. Reliquum autẽ omne ex internis iugularibus ad cerebrum aſſurgens, in calnam eacedit per eatremam ſututæ labdoidis partem. Coniunguntur autem venarum omnium extrema circa ipſum caput, ipſiusque cum prima vertebra commiſſurã. At verò earum venarum quæ in partes corporis inferiores ſanguinem riuant, caua in lumbis ſita, eſt origo.

Lingua vnde venas accipiat.

Caua vena lumborum, eſt origo venarũ quæ ad inferna deſcendit.

Hæc enim vena ſimulatque è iecore primùm ſe exprompſit, priuſquàm in lumbos conſidat, elatior adhuc eaiſtens, parte quidem dextra, in deatri renis tunicam ac circumiecta corpora, vstios ſpargit ramulos. Siniſtra autem, notabili magnirudina venam, quæ & ipſa in ramos ſciſſa, corporibus inibi exiſtentibus diſtribuitur. Ac ſepenumero à caua ipſa ad renem proficiſcentie, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexuntur, ac vicinis in ambitum locis, eæque nunc filorom araoeæ ſimiles ſunt, nunc paruæ. Nam quæ à caua inſeruntur in renes, facilè ſunt omnium ampliſſimæ. Deinceps poſt has ad teſtes deferuntur venæ. Ad ſiniſtrum ſiquidem, ramus mittitur ab ea vena quæ in ſiniſtrum perfertur renem. Quæ autem in deatrum teſtem inſeritur vena, ea quidem ab ipſa caua producitur. Quanquam hæc vena mihi ſemel obſeruata eſt initia duo habere, ſicuti ea etiam quę in ſiniſtrum teſtem ſe inſinuat, perſæpe. Hæ igitur venæ ad teſtes deferuntur, ſiue mas, ſiue fœmina animans fuerit.

Emulgentes venæ ampliſſimæ.

Seminarium vaſorũ origo.

Teſticuli fœminarũ quales.

Habet quippe etiam fœmina, ad vteri latera teſtes multò minores & denſiores, quàm viſuntur in maribus. Secundùm eas venas, de ſingulis vertebris ad ilia venæ mittuntur, quarum poſtrema ad muſculos qui abdomini prætenti ſunt, attolluntur. Qui autem ſupra hos muſculi eatra thoracem iacent, alimentum accipiunt à vaſis circa claniculas exilioribus: tum etiã ab iis quæ per pectoris os ad mammas tendont, ſicuti etiam ab iis quæ ſunt in ſpatiis intercoſtalibus. Quineriam per ſingula foramenta ſpinæ, ſingulæ venæ in medullam ipſam à caua lumbos perreptante inſeruntur.

Abdominis venæ.

Thoracis muſculi externi à quibus venis alantur.

Porrò in vltimis lumborum vertebris non amplius videre eſt arteriam venæ ſobiectam, ſed elatior quidem arteria ſupra venam ceu prouehitur, vena autem per ipſas vertebras. Hac igitur parte & ſeſe contingit vtrunque vas, & in duo membra diuaricatur, inſtar literæ A. vtraque autem cohærentium vaſorum pars ad ſibi ſubiectom crus obliquior deſcendit: prius tamen ipſorum vaſotum quibuſdam ramulis, ad alendas lumborum carnes, atque interdum etiam ad eam peritonæi partem, quæ ad lumbos ſpectat, reuulſis. Vtriuſque autem venatum coniugationis extrema, ad exteriores lati oſſis partes ſe promunt, inque muſcolos eam regionem conſternentes, diſtribuuntur. Deinde ad vteri partes inferiores, aliæ venæ feruntur, quæ in ceruicem ipſam diſſeminantur, & quadam ſui parte amplexantur teſticulos, altera vſque ad vteri fundum pertinent: indéque aliæ ſubeunt veſicam, aliæ per pubis os ad exteriora cum eius neruo extenduntur, atque per inferiores illius regionis muſculos diſſeminãtur: aliæ per tectos aſcendunt muſculos, extremiſque coniunguntur venatum, quæ per thoracem ad ſubcartilaginea deſcendunt. Ab eadem radice venulæ vtrinque ſingulæ in vterum perferuntur, per quas mammis cum vtero maaima neceſſitudo exiſtit.

Vteri venæ.

Inſuper aliud extra muſculos eſt coniugium earum, quæ ad vtriuſque ſexus pudenda pertinent. Ab his autem ſtatim alia eſt vena vtrinqne, quæ ad internos femoris muſculos tendit. Poſt has verò aliæ ab ingoinibus ortæ, viſuntur per ilium regionem aſcendere. Aliæ etiam obſcuræ à mammarum venis deductæ, has quas nuper dixi, finibus ſuis contingunt. Reliqua magna vena in crus diuiditur, primam iuxta inguina emittens propaginem, quæ cum parua arteria in muſculos anteriores ſpargitur: ſecundam vtrinque venam, quæ ex internis partibus ad genu vſque ſubter cutem diſſeminatur, ac alias non paucas ad profundiores femorum partes. Cæterùm paulo altius quàm femur cum tibia articulo iungitur, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima eſt, per ipſum deorſum ad poplitem fertur, atque inde per profundum ſuræ procedens, non modicam in muſculos eius ſobolem ramorum ſpargit. Altera autem parte qoæ in ſuperficie emmet, per exteriotem partem alterius tibiæ oſſis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia verò quæ interior eſt, ad anteriotem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum peruenit, ad ipſum tibiæ extremum, vt ſanguinem mittat, quàm commodiſſima. Enimverò à maxima quæ per profundum muſculis diſtribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt, quorum alterum quidem maius, à tibia fertur ad interiora: alterum verò per mediam duorum tibiæ oſſium regionem, ad interiota pedis perducitur,

Pudendorum venæ.

Cruris venæ.

ac

ac propagini alterius venæ immisceatur, quam ab exterioribus tibiæ partibus per fibulam dixi descendere. Ita fit vt sint venæ quatuor, quæ ad pedes descendunt: vna quidem omnium extima, per gibbosum fibulæ extremum: altera per partes ipsius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quæ ex interioribus partibus extuberantes tibiæ processus complexa est.

Pedum venæ quatuor.

Hoc igitur tibi dissectionis venarum principium esto. Deinceps de arteriis dicendum. Harum origo est sinister cordis ventriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi spiritus, deriuatur radicis instar, vna tenuis simplicíq; tunica constans: tum altera etiam hac multò crassior, quæ veluti truncus omnium arteriarum existit. Habet prætereà cordis ipsius corpus circunfusas in ambitum arterias duas: alteram quidem maiorem, quæ maximam ipsius partem amplectitur: alteram ea maximè regione distributam, vbi tertium ventriculum esse existimauit Aristoteles, quum tamen nusquam is reperiatur. Has igitur arterias, simulatque maxima de corde se prompserit, ab ea produci videas, ipsamque mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus est, sursum ferri, ipsumque confestim in partes rursum inæquales findi, ac subinde ipsarum maiorem, ad iugulum tendentem obliquam, de sinistra ad dextram thoracis partem porrigi, alteramque oppositum habere situm. At verò arteriæ pars maior, quæ ad iugulum tendit, vbi prope thymum peruenerit, primùm quidem ad sinistram iugularem emittit ramum: post illum, alterum ad dexteriorem. Deinde quicquid ipsius restat, ad scapulam axillamque sinistram tendit. Quinetiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis costas, alia ad spinales musculos, alia denique per foramina sex primarum colli vertebrarum deducta, vnà cum vena, ad spinalis medullæ membranas, descendit: alia ad summum humerum, scapulam, axillamque dextram extenditur. Quæ quidem, sicuti & aliæ omnes, diuiduntur vnà cum adiacentibus venis: quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur: ex quibus vnà cum iugulariis internis, ascendit quædam arteria. At quæ in superficie extant iugulares, e sine arteriis conspiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquũ est sursum rectà procedens, in caluam penetrat, inibique plexum retiformẽ producit: deinde in duas rursus coiens arterias, subit ad cerebrum. Porrò arteriæ quæ à corde se promit, pars maior ad spinam deflectitur; quintamque thoracis vertebram ascendit: & inde per totam spinam, vsque ad latum os, descendit, primùm propaginem quandam tenuem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adiacent. Extrema autem ipsius ad arteriam vsque ascendunt: deinde per singulas vertebras rami tum in spatia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Vbi autem egressa est magna arteria thoracem, primò duas in septum transuersum arterias mittit: deinde in ventrem, lienem, ac iecur iniugem venam. Interdum ex vna radice bifariam diducta, ventriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera intestinis distribuitur per duo mesenteria: tum id quod ad dextram situm habens, primarium est coli partium: tum id quod est omnium intestinorum medium. Nam tertium mesenterium, quod prope sedem pertingit, in sinistra situm, nullam inde assumit arteriam: sed

Arteriarum origo, sinister cordis ventriculus.

Arteria venosa.
Aorta.

Tertium cordis ventriculum minimè reperiri.
Arteriæ magnæ diuisio.

Carotides arteriæ.

Plexum retiformem produci ab arteriis carotidibus sub caluaria.

Iniugem arteriam mitti singulis visceribus vnam.
Mesenterium triplex.

de imis partibus in ipsum quædam inseritur, quæ propter renes à magna arteria iniugis & ipsa nascitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuę ad renes tendunt. Cum venis etiam quæ ad ilia & testes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum peruenerit, suprà positam venam transcendit. Quod postea quam factum fuerit, haud aliter quam uena scissa, bipartitò arteria partem vtranque in sibi subiectum crus mittit: à quarum vtraque obiter singuli propagantur ramuli, qui conceptibus per vmbilicum inseruntur: in perfectis autem animantibus, ipsi ad os latum excurrunt. At ipsa cruris vtriusque arteria ad intimas distributa partes fertur cum magna vena. Nam iis venis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorso, & collo, per summam superficiem visuntur, ne vna quidem subest arteria. Sed enim arterias in solo capite iuxta cutem inueneris, tum eas quæ post aures, tum eas quæ ad vtraque tempora extant. Porrò in conceptibus venæ arteriæque intexuntur, ab extremis venarum osculis prodeuntes, quæ ad vterum pertinent. Quibus inter se coëuntibus, concurrentibusque iis, quæ ex coitu sunt factæ, arteriis & venis, contingit ex ipsis fieri coniugium illud vtrorunque vasorum, quod inseritur in vmbilicum. Arteriæ siquidem vesicam fœtus complexæ, ad arterias illas tendunt quæ à magna per spinam porrecta mittuntur. Venæ autem, simulatque ex vmbilico se proiecerint, coëuntes, vnam magnam perficiunt quæ ad concauum iecinoris tendit, haud procul ab ea vena, quæ ad portas est. Hæc igitur vena sine arteria est, ac post illam tota caua, donec ad spinam peruenerit. Sic nec septi transuersi vena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm vbi altius cuatectantur, vt in cubiti articulo) habet vllam arteriam adiunctam. Omnes siquidem quæ per cubiti superficiem expansæ sunt, carent arteriis, sicuti & quæ tum iugulo in superficie sparguntur. Omnibus denique superficiariis, aut quæ per dorsum, latera, totum thoracem, inferioremque ventrem sub summa cute expanduntur, nullam inuenias arteriam subditam. Quæ autem ab iis quæ profundius absconduntur ortum habent, si quidem ex sublimi deorsum tendant, adiacentem habet arteriam. Si verò ex vno subeuntes, supernè descendentibus venis iungantur, sine arteriis ad glandia quædam euadunt. Sed ne illæ quidem venæ cum arteriis coëunt, quæ in exteriores pudendi musculos inseruntur. Arteriæ autem sine venis eæ sunt, quæ vesicam fœtus amplexantur in vtero, propagóque ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptuum venam arteriosam se insinuat, non substantia modò corporis, sed vsu etiam & functione existens arteria. In perfectis autem animalibus, sine venis arteriæ visuntur, primùm magnæ illæ quæ ex corde prodeunt: vna quidem, quæ ad quintam vsque thoracis vertebram descendit: altera, quæ prima omnium effertur ad iugulum. Post has ea etiam quæ ad scapulam & axillam sinisteriorem se inclinat. Iam arteria sine vena est, ex carotide propago vna, quæ ad textum retiformem ascendit, quod etiam fere sine vena est. Tum verò, quæ ad septum transuersum, earum nulla cum vena iungitur priusquàm in extrema inciderint venarum, quæ à caua exoriuntur, quem-

admodum

Arteriæ lumbi in crura diuaricatio.

Venæ quibus nulla subest arteria.
Arteriæ superficiales vbi cernantur.
Venarum arteriarumque in conceptibus consideratio.

Venæ absque arteriis quæ sint.

Venæ adiacentes arterias habentes.

Arteriæ absque venis.

Retiformem plexum carere venis.

admodum nec primæ illæ propagines: quæ ad iecur, & ventrem, & lienem, & intestina mittuntur. Nam ne illis quidem adiacent venæ, priusquàm incipiant coniungi.

GALENI PERGAMENI
De neruorum diffectione,
LIBER VNVS.

Neruos esse opifices motus voluntarij, atque sensus.

QVOD nulla particularum animalis nec motum arbitrarium, nec sensum sine neruo obtineat: quódque si incidatur neruus, immobilis confestim, insensilísque reddatur particula, inter omnes constat medicos. Quòd autem origo neruorum atque spinalis medullæ sit cerebrum, quódque alij nerui ex cerebro, alij ex medulla spinali oriantur, iam demonstrandum aggredior. Anteriores ventriculi cerebri in ptiorem procedentes partem, sensim leuitérque in angustum coarctantur, donec ad principium pertingant nasi, sese contingentes perpetuò, tenui tantùm membrana distincti. Horum autem sinuum, ad partem vtranque, vnus dextra, & alter sinistra, neruus est crassitudine insigni, & aliorum ferè omnium neruorum mollissimus, ex ipso quidem prodiens cerebro in oculos extra caluam, per foramen æquè patens ac latum, quanta est ipsius nerui crassitudo. Videntur porrò nerui ipsi, ceu quædam oculorum radices. Vterque siquidem in sibi aduersum oculum sese quamlatissimè explicat, ipsúmque qui in oculo est, vitreum humorem, in orbem, sphæræ modo, ambit, inibi etiam naturam cerebri retinens. Sed in solis his neruis, antequam in oculos insetantur, sensibilis quidam meatus inest. Ac prima quidem hæc coniugatio est neruorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium mollissima. Altera post hanc est coniugatio in musculos qui oculos mouent distributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memorauimus. Huic, dum per caluam procedit, non etiam quum primùm nascitur, adiacet coniugatio neruorum tertia. Sunt autem molliores isti, tum secundæ, tum quartæ, atque aliarum deinceps coniugationum neruis, multíque circa primam statim radicem apparent. Paulò iis durior, neruorum ex cerebro prodeuntium quarta coniugatio, statim post exortum, cum tertia miscetur, ac pertreptat primum quidem crassum inuolucrum cerebri, deinde etiam ipsum capiti obductum os: tum rursus ad palatum recedit. At tertia coniugatio vbi secundam attingit, variè scinditur, atque definit. Primum igitur singulæ ipsius partes, per commune caluæ foramentum, ad inferiorem capitis partem descendunt. Intelligere autem conuenit, nullum neruum aut à cerebro, aut ab spinali medulla emitti non coniugatum: sed semper alterum ad dextram, ad sinistram alterum, eadem prorsus vtrinque magnitudine, situm obtinere. Igitur pars exigua tertiæ coniugationis statim quà maxilla iungitur, ante aures erumpit. Quod autem veluti truncus est omnium indidem prodeuntium particularum, bipartitò scinditur primùm, deinde membrum vtrumque in multas rursum partes: alterum quidem tum in temporum ac superioris maxillæ musculos dispensatur, tum in gingiuas, dentes, & cutem, quæ faciei prætenditur: alterum verò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingiuásque & labra inferiora, necnon linguæ tunicam disseminatur. Quamobrem coniugationem hanc nonnulli gustatoriam appellant. At quarta coniugatio neruorum, à tertia recedens, sese in palatum insinuat. Est & quinta coniugatio, cuius nerui non prodeunt ex vna radice, sed sibi inuicem sunt vicini. Sub hac enim auditorius neruus, in priori magis parte ad auditorium meatum descendit, vnà cum dura membrana, quæ indidem, vnde neruus emergit: cum qua in latitudinem sese effundens, meatui leuiter obducitur. Alter verò, ex parte aduersa in alterum quoddam ossis petriformis cæcum foramen inseritur. Coit autem mox neruus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla iungitur. Quod autem ex ipsis duobus conflatur, in latum musculum scinditur, qui subiectus cuti, buccam sine maxillas mouet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur coniugatio, quam duplicem esse constat. Sexta autem neruorum ex cerebro ortorum coniugatio, foramine vsa est, quod ad futuræ labdoides extremitatem inferiorem inter patet. Principia autem statim è cerebro prodeuntium triùm neruorum obtinet: quæ vbi è calua emerserint, multifariam cùm inter se commiscentur, tum etiam cum adiacentibus aliis. Superest septima neruorum cerebri coniugatio, cuius pars maxima in linguæ musculos dispensantur. Exigua verò quæpiam particula ad musculos prouenit communes cartilaginis in gutture scutiformis, & inferiorum laterum eius, quæ appellatur labdoides, atque in alios quosdam non semper. Commiscentur autem inter sese nerui ad inferiora capitis tendentes, tum is qui tertia coniugatione, tum is qui à duabus nouissimè memoratis oritur. Ac sanè neruorum qui à spinali medulla nascuntur, prima secundáque coniugatio sæpius societatem init cum hisce neruis. Et tibi quidem persæpe videbitur, quod de altero in alterum traiicit, ceu vinculum aliquod duntaxat ambobus esse commune: id verò alterum auget, alterum exiliorem reddit. Porrò ignorarunt vniuersi anatomici, quomodo proprijs laryngis musculis nerui è sexta cõiugatione distribuantur, terni vtrinque prodeuntes, vt sex numero omnes sint. Laryngis etenim musculi, ab illo neruo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam labdoidem suturam interpatens exoritur: qui si laqueo qoidem intercipiatur, statim mutum animal redditur. Aliorum porrò duorum, alter ad vtrosque faucium musculos, linguæque radicem, pertingit: alter ad scapulæ musculum, & ad eum qui latus est, aliósque quosdam illius loci musculos.

Cerebrum esse originem neruorum, & spinalis medullæ.
Ventriculi anteriores cerebri.
Neruorũ opticorum conſideratio.
Neruis opticis solis, sensibiles inesse meatus.
Coniugatio prima neruorum.
Coniugatio secunda neruorum mollium.
Coniugatio mollium neruorum tertia.
Coniugatio mollium neruorũ quarta.
Neruos omnes coniugatos produci.
Coniugatio neruorum quinta.
Latus musculus.
Coniugatio mollium neruorum sexta.
Coniugatio mollium neruorum septima.
Laryngis nerui omnes sex. Mutum animal quo neruo intercepto redditur.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus,
LIBER PRIMVS.

QVOD pali in tentoriis præstant, & in ædibos muri, id nimirum in animalibu o ũ subst: n a:

Ossium substantia vsus.

Simia cur ſit quamſimillima homini. Formam corporis eſſe oſſibus ſimilem.

ſubſtantia : ad cuius imitationem cætera in animante ſolent effingi, formarique. Idcirco & ſimia, inter vniuerſa animantium genera, tum viſceribus, tum muſculis, tum arteriis, & neruis (quandoquidem & oſſium forma) homini ſimillima eſt. Quoniam igitur corporis forma oſſibus ſimilis eſt, quibus etiam natura aliarum partium reſpondet, operæprecium fuerit in primis exactam humanorum oſſium indipiſci peritiam: eámque haud quidem ex libris tantùm, ſed oculata inquiſitione venari: id quod licebit tibi, ſi aſſiccata cadauera contempleris accuratiſſimè, aut etiam earum ſimiarum oſſa, quæ homini quamſimillimæ exiſtunt. Quanquam præſtiterit in vtroque animali, & in ſimia & in homine, cognitionem oſſium inueſtigare, poſt quam mox ad conciſionem muſculorum eſt properandum. Deinde licebit quiduis diſcere primùm, ſiue arterias, ſiue venas, ſiue neruos. Atque in horum confectionibus verſanti, viſcerum & reliquorum omnium natura innoteſcet. Ac ſanè poſitura oſſium, ſeorſum nobis expoſita eſt, ſicuti & muſculorum anatome. Quare ſi in illis commentariis te exerceas priuſquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit.

Anatomica methodus.

Actionis muſculorum cognitio maximè ex vſu eſt.

Quum autem per chirurgiam muſculos ipſos propter abſceſſus altiores, incidere interdum cogamur, actionis ipſorum cognitio maximè ex vſu eſt, vt tum perdiſcere, tum prædicere poſſis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis vulneribus, vbi muſculus totus transuerſim diſſectus fuerit, abolituram. Taceo qui muſculorum actiones norit, eum chirurgum alios quidem muſculos cautè, alios autem inciſurum audacius. Præſtat tamen pro fibrarum ductu, ipſorum diuiſionem moliri. Nam inciſiones tranſuerſæ, quæ vtique ad angulos rectos fiunt, actionem diſſoluunt. Neceſſe autem eſt interim, partes quaſdam vulneribus anguſtis altioribúſque confectas, adhuc amplius diuidere, alias ob alios vſus: quo in opere, fibrarum poſituræ, muſculorúmque actionum intelligentia, omnium maximè deſideratur. Hanc qui ambit: ne pigeat ipſum vel propriis manibus pellem auferre cadaueris. Nam octo ſtatim muſculos ignorarunt, qui ante me ſimias aliis excoriandas tradiderunt. Sunt verò horum octo muſculorum, duo ad buccarum motum à natura formati: alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem ſub illis glabris pelliculis, quæ veſtiunt interna manuum: alios autem duos, ſub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc verò, quum ſimiæ cuipiam, quam in aqua extinxeram, dextraxiſſem olim externam cutem, inueni in illa etiam muſculum tenuem & membranoſum, coſtis omnibus incumbentem: qui habebat inferius principium, ſubter vniuerſam ilium cutem expanſum. Vt igitur exordiamur à manibus, ſinguli in ſingulis digitis ad extremum vſque extenduntur muſculi fibras quaſdam exiguas, & telæ araneæ perſimiles, in oſſa poſt articulorum iuncturas, ſita, immittentes. Similiter ſe habent hæc & in ſummo pede. Primùm itaque totam cubiti atque digitorum cutem exteriorem detrahemus, ab ea ſolùm quæ manum intus cooperit, abſtinentes. Dein, quæ in carpi articulo ſunt, ſtudioſè adimere oportet, ſi fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua ſit. Verùm huiuſmodi auellendis, ſcalpellus acutior eſt commodus: quemadmodum muſculis inuicem ſeparandis, retuſior. Iam verò membranis ademptis, primóque poſt ipſas, medij cubiti ſub cute ſumma, muſculo, videbis ligamenta compagibus articulorum iniecta, poſita in vtraque membri parte, foris & intrinſecus tranſuerſa: quibus capita tendinum ſubiacent, interna parte digitos ipſos flectentium, externa intendentium. At ex vtraque ligamentorum, quæ dixi, parte interna quidem, duo ſunt muſculi flectentes carpum, quorum hic recto tramite verſus paruum digitum, alter verſus indicem eſt porrectus: externa verò, vnus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum vtrique mouentes. Alter ipſorum etiam magni digiti motor eſt, quem duos eſſe potius quàm vnum, exiſtimandum. Cæterùm omnium à foris muſculorum, de quibus verba fecimus, capita, ligamina habent tranſuerſim circundata. Iam alius quidam muſculus deſuper toti radio incumbit, nequaquam in tendinem aliis quos recenſui ſimilem ceſſans, ſed inferius ipſius extremũ, quo ad interiora conuertitur, paulò membranoſius atque carnoſius obriget. Qui muſculus quanquam mediam videtur habere ſedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, aſcribendus venit. Extat ſub cute in ſuperficie internæ partis manus, medius inter radium & cubitum muſculus, qui in latum tendinem deſinens, depili manus parti ſubnaſcitur, mediúſque interiorum muſculorum apparet. Tendo autem eius paulò antè carpi nodum manifeſtè emergit: quare hinc probè ipſius diſſectionem inceperis: nempe ſcalpello obtuſiori tendonis caput in ſublime eleuans, incidénſque ipſum ſurſum verſus ad cubiti iuncturam, ex qua originem duxit. Vbi autem tranſuerſum ipſum incideris, partem inferiorem attolles, diuelléſque ipſam non modò à ſubiectis particulis, ſed à cute etiam cui adhæreſcit. Sic enim cognoſces, quòd ex tali muſculo is tendo ortus ſit, quódque internæ omnium digitorum parti tendatur. Poſt hunc tendinem dilatatum, vaſa & nerui inibi diſtributi ſe oſtendunt: quibus etiam membranæ incumbunt, quæ cum ipſis tollendæ ſunt. Nam ſubſunt tendines qui digitos flectunt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè ſiti, vbi & ligamenti, & tendinis ſuper illud dilatati caput, poſitum eſt. Horum autem ſubiectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquàm magno, juxta ſecundi internodii principium inſertos, à quibus ſecundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic ſubiacet tendinum caput in quinque diſcretum particulas, in extremam vſque digitorum aciem pertingens, inibi inſeritur. Tendines autem vniuerſos valens aliquod munimentum, ſingulos priuatim ambit, multò ſanè ipſo tendine durius, atque membranæ craſſiori ſimile. Porrò ſi poſt caput in ramos ſciſſum, tendines ſingulos vnà cum prædicto inuolucro attrahas, flecti per eos, qui ſubiecti digitorum oſſibus inſident, primum ipſorum tertiúmque articulum cernes: hunc quidem tanquam inibi tendine inſerto: illum autem, per circumiacens ligamentum, quod oſſibus adhæreſcit. At pollici nihil neque ex ſublimioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, ſed aliunde quidam tendo in tertium ipſius articulum exporrigitur, illúmque ſimiliter illis

Muſculorum ſectionem moliendam eſſe pro fibrarum ductu.

Tranſuerſas muſculorum ſectiones actionem diſſoluere.

Muſculi octo à veteribus ignorati.

Muſculus coſtis vniuerſis incumbens.

Muſculi digitorum.

Diſſecandi ordo.

Ligamenta.

Tendines.

Muſculi carpum flectentes.

Volæ manus muſculus.

Tendines mouētes digitos.

Tendinum munimentum.

illis mouet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, mouetur. Cæterùm aliorum duorum musculorum, qui carpum flectunt, consectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos à circumiacentibus partibus, adusque superius inferiúsque extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari videbis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodum adire. Vnus itaque tendinum in carpo iuxta parui digiti rectitudinem, ossi cartilaginco columnariue inhærescit. Alter tendo statim ab articuli iunctura profundius mergitur, vt in carpi os aliquod putes eum inseri, quum inseratur tamen iuxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occupatum regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores. At externorum dissectio sic administranda est. Sub cute, vasa neruíque superficiarij extant: quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamina transuersa claré cnnspicis: vnum cubiti radilque extremum constringens, alterum in cubito duntaxat priori subiacet: reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein diuisas particulas, ad suam quanque radicem reuellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hoc autem, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere: mox id quod exiguos duos digitos ab aliis diducit in latera, in binos scissum tendines. Postea reliquum tertium, similem motum grandioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaque tendinum caput, sicuti & secundum, ex vno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & medium mouet, caput ex vno procedere musculo deprehendes: quod verò magnum, ex altero. Atque hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis subeunt. His succedit qui carpum, iuxta paruum digitum, extendit tendine vnico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud valens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hîc quoque validum ligamentum caput duorum constringit tendinum, quorum vnus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, coniicitur: alter in ipsum magnum digitum, statim à primi articuli iunctura, ingreditur. Quos duos tendines è duobus musculis inuicem coëuntes genitos dicere, haud inconueniens fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicem mediúmque digitum inserit, caput tendinis in radio fixum, iuxta carpi iuncturam exigit. Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorum capita inuenies: eius sanè qui digitos quatuor extendit, elatissimum: qui iuxta paruum digitum, carpum reflectit, humillimum: medium verò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius in vno, duo trium digitorum musculi reconduntur, qui ex toto osse cubiti inuicem coëuntes originem ducunt: qui quidem duobus digitis seruit maxima ex parte: qui verò magni digiti est, prope superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohærens musculo, qui maiori digiti caput extollit. Idem verò totam profunditatem regionis, quæ inter vtrunque os radij & cubiti habetur, occupat. Cuius musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari conuenit. Sub eo autem, vbi ipsum à ligamine atque à cohærente musculo auulseris, occurret quidam alius obliquus, exilísque de cubito in radium perueniens. Prius tamen adoriere musculum prædicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein elatiorem hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Huius musculi finis superior, iuxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus iam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui verò & huic & radio super expansus, totam manum reddit supinam, ac simul cum alterius exortu suas etiam mittit propagines, is musculus secundum extremitatem sui in tenues membranas degenerans, seséque in musculo brachij insinuans, incisionis confundit opus. Eius tamen caput ossi brachij alligari comperies, vbi huius musculos dissecueris. Exteriores itaque cubiti musculi, talia quædam habent capita. Ex interioribus autem, qui quidem carpum iuxta paruum inflectit digitum, à nodo brachij interno incipit, attingítque cubitum: qui verò iuxta magnum, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter vtrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atque hîc rursus subsunt capita duorum musculorum, qui digitos mouent, & mediam cubiti, radiíque totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radij peculiares musculi apparent, per quos supina pronáque tota manus efficitur. Quatuor autem sunt vniuersi: duo ad primas radij partes, duo ad priora carpi extrema pertinent. Ex iis qui ad carpum spectant, alterum ipsorum scito esse obliquum, radium ac cubitum intercedentem: vel ipsúmque nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter verò qui radium intrò circumducit, eam efficit pronam. Reliqui duo musculi radium in superiori parte mouentes, & ipsi quodammodo inuicem opponuntur, obliquum situm habentes: vnus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitíque flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atque ideo transuersum magis fibrarum situm obtinet. Constat autem omnibus interiore tenso pronam manum constitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi iam sunt omnes musculi, qui cubitum radiúmque in orbem ambiunt. Post quos tu summæ manus exiguos aggredere. Etenim reperies exiles quosdam musculos, tendinibus tertium articulum digitorum mouentibus adnatos. Quatuor autem vt tendines ipsi, ita & digitorum musculi, hi sunt: parui nempe, annularis, medij, & indicis. At magnum, alij mouent duo musculi: vnus enim illum longissimè ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus alius, indicem versus agit. Alius præterea musculus paruum digitum à cæteris plurimum remouet, ex primo ossium carpi, quod secundum illum consistit, procedens. Hi igitur septem musculi meritò anatomicos non latuerunt.* Aliorum autẽ singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in vno sitis quum

Cubiti exteriorum musculorũ dissectio.

Musculorum in exteriori brachij nodo tria capita.

Interiorum cubiti musculorũ origines.

Radij musculi peculiares, sũt quatuor.

Manus extremæ musculi.

Digitorũ musculi.

 adhærescant,

adhærescant, haud mirum si non ita facilè conspiciantur. Ex quibus bini ad priorem cuiusque digiti articulum intrinsecus perueniunt, ac ipsius latera iam quoque attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento iuxta ossium ferè commissuram processerunt. At pollicis musculi elatiorem his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorum maximorum bina capita, vnde mouentur digiti, constringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus vtrinque prodit, nec cubiti extremum attingens, nec initium ossium quæ in metacarpio habentur. His ablatis musculis, neque in extrema manu, neque in cubito superest vllus alius secandus. Post quos ligamenta scalpello acuto omnia sunt abscindenda. Quorum ligamentorum triplex in corpore est vsus: ossa quippe connectunt: munimento sunt corporibus subditis: ac denique indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij deterxeris. Cæterùm sectio ipsa prope venam humerariam, quæ per totum fertur brachium, decliuis administretur, tota quæ inibi adhæret, cute ablata, & vniuersis musculorum membranis. Sectionem verò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinémque obseruans. Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad vnum cacumen peruenientem, cognosces: cuius processus tanquam triangularis, in brachium coniicitur. Qui musculus peculiaris est humeri articulo. Verùm solus ex mouentibus ipsum, necessariò nunc is aufertur, vt anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Brachij interior musculus, duo habet suspensa capita: vnum ad scapularum ceruicis supercilium, alterum ad processum anchoræ similem. Ligamen vtriusque capitis abundè trahens, est paulò minus toto rotundum. Quapropter hæc duo capita ipsius, deorsum procurrentia, sequêris: quippe quæ in idem coëuntia, hunc musculum generant, qui alteri, sed minori musculo subdito (à quo etiam cubitus flectitur) iuxta cubiti articulum insidet, radióque valido tendine adnascitur, ac totum flectit articulum. At verò vt duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulum flectunt, sic tres alij connexi inuicem, extendunt hunc ipsum. Vbi igitur musculum internis partibus brachij iniectum sustuleris, duo principia musculorum totam manum extendentium considerato: quorum alterum ab humili costa scapularum non tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterum verò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hæc iam procedentia, in brachio coëunt: deinde per tendinem latum, cubiti tuberculum ingrediuntur. Iam verò si disiunctam vtramque musculi partem attrahis, totam extendi manum ab vtroque videbis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectant. Cæterum sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo adunitur adeò, vt particula ipsius esse planè putetur. Quem si tendas musculum, interim recta & indeclinabilis circa cubiti articulum intensio fieri videbitur: nonnunquam intrò paululum emergere. Dicti itaque mihi iam sunt, omnes totius manus musculi.

Ligamentorũ triplex in corpore est vsus.

Humeralis musculus.

Musculorum totam manum extendentium principia.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus.

LIBER SECVNDVS.

QVòd veteres nihil scripserint de consectionibus administrandis verendum illis vitio non est quandoquidem erat eis tam frequens, támque in communi vsu ipsa anatome, vt domi apud parentes etiam ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerentur. Postea verò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentariis, quæ anatomicam disciplinam, chirurgicæ medendi rationi maximè necessariam, integram conseruarent. Quæ quidem quòd ab aliis hactenus non vsque adeò accuratè tradita sit, ob id nimirum ad conscribendos hosce commentarios me accinxi. Ignorantia quippe eorum quæ per exquisitam anatomen inueniuntur, in rebus quidem securis timidos, in periculosissimis autem, maximè audaces quotidie reddit. Totius autem anatomes vtilissima pars, circa musculos, neruos, arterias, & venas extremarum partium versatur. Atque ob id ipsum manuum & crurium anatomicas administrationes aliis præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tum vsui hominum necessario, tum arti maximè conducant, ire primùm iuuenes operæprecium sit: deinde verò, quòd eundem ita disciplinæ ordinem commentarij de vsu particularum obseruem. Quum igitur superiori libro, quo modo musculorum qui in manibus sunt, sectio administrari debeat, tradiderim, hîc simili modo & de cruribus verba facere est animus. Ergo priusquàm exactè cognoscas musculos, dissecare neruos aut vasa, neque ipse poteris, nec alium item docere. Quare & hîc cutis auferenda est: attendendúmque diligenter, ne in primo plantæ exortu iuxta calcis initium vnà cum cute tendinem subiectum eo loco auellas: cuius explicari interuentu, cutis depilis rigidáque membro subtensa est. Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnem adimere, ac ipsos femoris musculos omnium primos incidere: mox qualescunque velis. Ac facilè quidem secundum differentiam fibrarum musculus vnusquisque cognoscitur. Omnium itaque primus tendo, paulatim in carnem versus, sub cute summa apparebit, qui tibiæ infra genu innascitur. Superius autem huius musculi initium, carnoso exortu ex media maximè ilium ossis spina procedit. Cæterùm post neruosam huius musculi exilitatem, etiam alius quidam ex amussi tendo, ab osse pubis descendens, figurámque teretem repræsentans, in anteriorem partem ossis tibiæ insertatur. Atque hi duo numero musculi, in vtroque crure vnus, sese mutuò iuxta primos exortus contingunt. Quibus sanè vel tuis manibus tractis versus musculorum exortus, in animali extincto, tibia ipsa elatius simul & interius attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis insertio lati tendinis est, nominatæ in anteriori tibiæ parte contigua. Cuius exortus & caput inferiori exteriorique coxæ ossis parti debetur. Musculus itaque hic ab externa coxæ parte descendens, obliquè in internam tibiæ insertatur. Necessum autem est tibiam hac tractam ansa, retrorsum, sursúmque ferri, atque omnino in orbem conuolui. Quare non simplex, sed compositus is motus erit. Sciendum verò est, rectos musculos

rectum

Anatomẽ veteribus fuisse familiarissimam.

Anatomes pars præcipua circa quæ versetur.

Musculus vnusquisque cognoscitur secundum differentiam fibrarum.

rectum motum ministrare perpetuò: sicuti obliquos obliquum. Hi ergo tres musculi, tibiæ tendinibus innascuntur, quos auferre oportebit, si tibiam prius quàm femur, dissecare instituas. Est & alius quartus musculus, qui ab extima ossis coxæ parte procedens, in externam tibiæ regionem inseritur: solúsque quantum ad loci rationem attinet, aliis tribus opponitur. Cuius quidem est munus, tibiam totam simplici motu in externam partem abducere. Iam post quatuor dictos musculos, quintus alius existit, ad inferius femoris caput, & musculi tibiæ principium, à parte interna descendens, similiter à coxæ osse ortus. Atqui si nunc exemeris omnes femoris musculos iam expositos, adhuc magni, tum in priore, tum in posteriore, internáque vniuersa femoris parte restabunt, ex quibus anteriores prius dissecabis. Omnes autem extendunt articulum genu: non tamen vel situm eundem habent, vel etiam similia capita: quæ quidem in totum quatuor existunt. Elatissimum quidem ex spina ilium ossis procedit, è directo musculi omnium primi dicti, idque parte ipsius inferiore. Huic verò succedit aliud multò maius priore & humilius, quod in extrema potius femoris regione, propter natis processum, eminet: à quo maximus anteriorum femoris musculorum exortus est. His autem resectis, alia musculorum capita duo subiecta, manifestò in conspectum veniunt: atque eorum quidem alterum, primam grandioris in femore processus (Græci trochantera vocant) originem attingit, & præterea capitis femoris ceruicem: reliquum verò huius, infra ex anteriori ossis femoris sede emergit. At quòd omnium musculorum qui genu articulum mouent, validissimam functionem obire creduntur hi, qui extendunt, cuiuis notum esse arbitror. Nam poplitis flexura, inter leues infirmásque eius actiones refertur. Quamobrem natura nec magnis, nec multis musculis ipsam commisit, sed vni soli ex commemoratis, qui in caput interioris suræ musculi inseritur: quíque non magis tibiam flectere quàm abducere ad internam regionem videtur. Sed hunc cernere non est, priusquam à tibia musculos ademeris suram constituentes. Femoris musculis præter magnum resectis, licebit tibi & coxæ articulum mouentes, necnon circa tibiam vniuersos deinceps incidere. Maximus igitur ille femoris musculus, rectis & posterioribus fibris suis coxæ articulum flectit. Iis autem quæ in lateribus ad pubis os perueniunt, obliquum ad interiora totius femoris motum administrari deprehendes. Hunc itaque à toto pectinis osse resecans, abstineto ab eo qui in illius foramen inseritur: necnon ab alio humili musculo, quem in hisce animalibus semper liuidum vidimus, orientem ex inferioribus pectinis ossis partibus, à quo obliquus intrò motus coxæ præstatur. Præter hunc est & alius musculus ex superioribus lumborum, iliúmque ossis partibus ortus, atque descendens. Quocirca solus lumborum musculus conspicitur triplex. Quippe interna sui parte, per validum tendinem, in illam partem descendit, vbi pectinis os coxæ commissum desinit. Externa autem, altero tendine breuiore & tenuiore, ilium ossi insinuatur. Alia denique ipsius pars, quæ media inter neruea filamenta descendit, tendinem quendam producit exiguo trochanteri adhærentem: qui tendo manifestè intrò flectit femur, erigitque. Profectus autem ad exteriores musculos, vniuersos comperis, qui femoris caput ambientes, in magnum trochantera immittuntur. Quorum primus sub cute summa positus est, ex tota ilium ossis spina tecta procedens: ac partim quidem carnosus: partim in membranam quandam degenerans. Incumbit hic musculus iis ossis ilium partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorsum spectant: cæterùm spinalium musculorum extremo connexus est. Vbi verò huc eius membraneum desinit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex ilium osse emergere dictus est. Auferendus igitur is obtusiori scalpello est, sed ita, vt deorsum versus, fibras ipsas sequatis: similitérque circumpositæ carnes circumcidendæ: sic enim femoris caput deteges, & bipartitum musculi finem inuenies. Musculus igitur hic, retrorsum abducendo, femur extendit, per insertionem quæ è directo fit capitis, tum ex coccygis osse, tum ex coxarum osse enascentis, idque femur ipsum paulùm in exteriora declinans. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis femur sursum vergit. Ambobus autem simul tensis, perfectissimam totius membri extensionem conspicies. Vbi hunc sustuleris musculum, alius valens & omnino carnosus occurrit, qui ex tota propémodum ilium ossis sede progrediens, vicinis etiam ossibus simul incumbit. Cuius tendo vertici magni trochanteris inseritur, adeóque vlterius adhuc ad anteriora procedit. Caue autem dum hunc musculum incîdis, ne cum eo confundas quendam alium exiguum, qui ab externis infernísque lati ossis finibus ortus, femur retrorsum erigit, cum leui ad interiora deflexu. Porrò alius inibi musculus, colore liuido, delitescens, grandi quoque musculo subiacet, ex interioribus simul & lateralibus lati ossis partibus ortus. Atque hi sanè tres musculi in magnum trochantera ingrediuntur. Ab his alij duo conditi planè, introrsus femoris caput detorquent, per validos tendines in grandioris trochanteris sinum inserti: quorum vterque ex osse pubis procedit. Numerosus autem musculorum exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad vicina loca exporrigitur. Porrò exteriorem musculum facilè ab ossibus ipsis dissolues. At interiorem, si totum voles contemplari exquisitè, ossium pectinis commissuram, quæ cartilaginea est, valenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se inuicem dissolutis, musculus innotescet. Cæterùm ambo hi musculi femoris caput introrsus circumagunt: vnus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorum coxæ articulum mouentium confectio. Iam verò ademptis iis, qui ex femore in tibiam descendunt, musculis, duo musculorum capita in tibia conspiciuntur manifestissimè, quæ ex posteriori femoris regione, illa potissimum, qua nodorum radix habetur, ducunt originem. Dein autem poplitem prætergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscentur inuicem, vnum gignentes musculum: in quem etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quæ musculus per se efficitur, in tendinem latum paulatim cessans, qui subhærescit pedi. Nec minus ex vtroque musculi nuper in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato contiguus incumbit, posteriorique calcis extremo inseritur, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiam cohærent, qui ex lateribus tibiæ internis exorti, omnes ad pedem infimum porriguntur. At

Musculos rectos ministrare etiam rectos motus: obliquos autem, obliquos.

Musculi extendentes articulum genu.

Musculorum qui genu articulum mouet, validissimam functionem obeunt qui extenduntur.

Poplitis flexuram ab vnico musculo dispensari.

Femoris motus obliquus ad interiora, à quibus musculis fiat.

Lumborum musculus solus conspicitur triplex.

Musculi tres in magnum trochantera inserti.

vbi tendines primum generant, ibi ligamentum ipsis extrinsecus est iniectum, ex tibia ad calcem pertinens: quo recta linea diuiso, si tendines deinde sequaris, digitis ipsos insertari comperies, ambósque mouere primum, secundum, atque tertium articulum, si magnum excipias digitum. Nam ad secundum ac tertium, tendo qui ipsum mouet, porrigitur. Tertius verò alius tendo tibiæ fini adhæret, eíque innixus, ligamento iterum peculiari constringitur: qui & ipse pedem vniuersum, sicuti qui calcem ingrediuntur, retrorsum flectit. Verùm ipsius extremum in primum tarsi os interius conijcitur. His singulatim recisis, diuertendum est ad exteriores tibiæ musculos, qui quantum sanè ad superiores exortus attinet, tres existunt: sin autem tendines, motuúmque differentiam spectes, plures. Has itaque membranas adimens, hîc etiam sub cute ligamentum situ obliquum conspicies, robustius longè, eo quod in manibus cernitur. Opotret autem & hoc incidere iuxta longitudinem membri: mox partes ad originem suam erigere, capitibúsque tendinum subiectorum derectis, hinc totorum musculorum consectionem auspicari. Ac primum sanè conueberis musculum vsque ad superius caput porrectum: cuius extremum ligamentis continetur, & tarso ante digitum magnum innascitur, paulum in interiorem atque inferiorem pedis regionem excedens. Secundum dein musculum alium spectabis, huic adeò vicinum, vt pars ipsius esse putetur. Verùm tendo eius in caput primi maioris digiti internodij insinuatur. Huic autem cohæret alius musculus gracilis, medio inter tibiam fibulámque loco situs, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò post musculos quos nominaui, tendinum caput, ligamento subiectum, contemplator. A quo deursum versus incipiens, tendines quatuot, quaternos digitos extendentes, inuenies. Sursum verò, musculum illum videbis fibulæ adúsque superius caput adnatum: cuius extremom, tarsum prope digitos maiores ingreditur. Hi igitur musculi in prioribus magis totius tibiæ partibus consistunt: alij tres ab vno capite in exterioribus. Habent etiam & hi præpositum ligamentum ex fibula ad calcem ipsam pertinens: quo soluto, tres neruosas musculorum spectabis exilitates, quæ cognatas inuicem propagines obtinent. Quarum prima, quæ ex supernis fibulæ partibus ad infimum pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexis efficitur. Secunda, vbi eius quæ prius dicta est, caput desinit: & ipsa non multum post principium in tendinem totundum degenerat, gracilis tota existens. Tertia verò quæ totum pedem efficit simum, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hæc itaque pedem eleuat, simul & extrorsum declinat. At prior illa, quæ & in magnum descendit digitum, introrsum ducit. Verùm vtræque simul tensæ, indeclinabilem pedis eleuationem moliuntur. Hoc modo etiam ex musculis qui pedem retrorsum agunt, vterque in latus sensim declinat: ambo autem simul directè pedem ducunt retrorsum. Alius verò incognitus musculus in articulo poplitis delitescit, quem inuenies ablatis posterioribus musculis ad suram porrectis: cuius caput si tendas, tibia flectitur. In pede quatuor musculorum sunt genera, tria quidem infra pedem, vnum supra, in aduersa tarsi parte, quod duos complectitur musculos, qui obliquos motus quatuor digitis subministrant. Qui sub pede habentur, septem & hi, cum septenis qui in manu visuntur, conueniunt, singulos digitos in obliqoum mouentes. Quorum duo enati à tarsi ossibus magnum & paruum pedis digitos plurimum ab aliis abducunt. Alij quatuor in inferioribus partibus parui sunt musculi, qui ex tendinibus digitos flectentibus, priusquam exactè scindantur, procedunt: quorum munus est, medium vniuscuiusque digiti articulum flectere. Septimus musculus is est, qui pollicem indici adducit. Duo alij musculi subter pedem ossibus adhærescunt, atque cuiusque digiti primo præpositi articulo, leuiter ipsos flectunt, simul quidem pari actione functi, priuatim autem vterque in latus sensim declinans. Consectis his musculis, nullus præterea ex iis restat, qui in toto crure consistunt. Considerare autem oportet omnium articulorum, quos detexeris, ligamenta. Etenim coxarum articulus vnum in orbem ambiens possidet ligamentum, quale articuli omnes sortiuntur. Aliud autem in imo reconditum, femoris caput coxæ sinui connectit, veluti neruus cartilagineus existens. At genu articulus vnum ligamentum habet in imo, ac præter id, alia duo in lateribus: vnum videlicet internum, atque externum alterum. Quinetiam ab his alia cartilaginosa ligamenta in ipso genu cernuntur, vtrique tibiæ sinui orbiculatim circundata. Ad hæc sunt ligamenta nonnulla in pedibus, quæ nihil iuuant ossium articulos, sed in aliqua ossis particula prouenientia, tendinum capita firmant & roborant. Quæ verò ab osse in os perueniunt, vt quod à tibiæ extremo in calcem desinit, aut quod fibulæ tibiam vertit, ea sanè vnà tendines subiectos constringunt, atque ossa ipsa committunt. Sunt quatuot ligamenta alia, quæ veluti nerui quidam cartilaginei, talem ipsum ambientibus ossibus colligant, eandem proportionem habentia cum iis, quæ coxæ & genu articulum in imo coniungunt. Ita siquidem & in pede talo quatuor ossibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum est, extrinsecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: sicuti in priori etiam parte ad os scaphoeides. Atque in vniuersum omnia tarsi ossa valido ligamento in imis comprehenduntur. Nunc verò superest, vt de vnguibus aliquid etiam dicamus. Vngues igitur ossi, neruo, cuti, & carni aduascuntur: haudquaquam ex his ipsis eorum substantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam singulæ partes similares, ex materia quæ animanti subiecta est, tales à natura finguntur, quales sunt. Neque enim ex brachio cubitus, perinde vt neruus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiam, & ex illo oriri. Nam quod ex aliquo nascitur, ceu propago quædam substantiæ illius à quo nascitur, similis speciei esse oportet cum origine sua. Sic igitur nerui ex substantia cerebri propagantur. Vngues autem non existunt extremi internodij digitorum soboles, sed diuersa essentiæ species est. Coniunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, valido ligamento: idque ipsorum radici, extrinsecus quidem cutim apponens, intrinsecus autem carnem subdens. Cæterùm in radices ipsorum, non modò neruus, sed arteria etiam & vena porrigitur, vnde sensum, vitam, & alimentum, sicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex itinm horum vasorum temperie aut coitu conflata est.

Tibiæ exteriores musculi tres.

Pedis musculorum genera quatuor.

Coxarum articulis insunt ligamenta duo.

Genu articulus tria ligamenta sortitur.

Vnguium consideratio.

Orta ab aliquo, similis speciei esse oportet cum origine sua.

Nerui ex substantia cerebri propagantur.

Vnguium radici quæ insita.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus,

LIBER TERTIVS.

Artuum natura ex quibus constetur.

TOta artuum natura constat ossibus, ligamentis, musculis, arteriis, venis, & neruis, communique omnium velamento, cui nomen est cutis. Quorum cognitio exacta desideratur, ad commode curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicos quam turpissimè hallucinari: quemadmodum illis methodicis accidit, qui insensibilibus cuiusdam digitis frustra adhibebant omnem medendi rationem, tanquam in ipsis esset affectus: quem ægrum postea ipse restitui medicamentis quæ digitis admouebantur, ad dorsi principium (nimirum ex casu collisum) iuxta radicem nerui qui in digitos priuatos sensu porrigebatur, translatis. Cæterùm aduertendum est, non ex iisdem neruis sensum & motum singulis digitis dispensari. Interdum siquidem ob inscitiam chirurgi, sensus, interdum motus, sicuti aliquando vtraque actio perit. Quamobrem operæpretium fuerit, quemadmodum de musculis fecimus, sic etiam impræsentiarum nos, quo modo vasorum, neruorúmque consectionem administrare conueniat, exponere, ab ipsa nimirum tota manu auspicatos, quæ ab humeri articulo incipit, non secus quam ab articulo carpi ipsa manus extrema. In primis igitur cutim ipsam per se solam acutiore scalpello à subdita membrana, quam venæ cutem nutrientes permeant, separare oportet, vbi prius eius pilos abraseris: promptius siquidem depilem, quàm pilosam, incides. Detracta cute, venas, neruosque membranæ intextos expendas: nerui tamen in macilentis quam in obesis euidentius apparent: sicuti & venæ in iis qui sanguine abundant. Semper autem radicem neruorum, atque lationis modum, meminisse conator, vt si quando cogaris incidere, iuxta longitudinem ipsius lationis sectionem ducas, à radicibus quamlongissimè abscedens: hoc enim pacto, vel vnum, vel nullum neruum intersecueris. Sin autem transuersum scalpellum admoueas, multos simul diuides. Exteriorum igitur neruorum qui in brachio sub cute summa versantur, hi quidem à neruo, qui musculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoidem dictum, iuxta caput brachij intercurrit, veluti à radice quadam oriuntur, atque ex imo prodeuntes, pilorúmque modo prætenues, vario plexu, per summa brachij, paulò vltra cubitum disseminantur. Hi autem, qui illinc vsque ad extremam manum procedunt, a maximo neruorum omnium pertinentium ad brachium, qui & posteriores musculos intertexit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitique articulo inseritur, propagantur. At verò anterior cutis, neruulos accipit, superiori quidem parte, ex primo ortu secundi nerui, inter eos qui de spinali medulla in brachium porriguntur: inferiore verò, ante cubiti articulum ex alio quopiam spinali. Sed internam, posterioremque brachij cutem vniuersam, adúsque scapularum, quæ ibi sunt extrema, alius quidam neruus intercepta, ex secundo intercostali interuallo per axillam, sicuti & alij omnes, in brachium ipsum porrectus.

Sensum & motum non ab iisdem neruis dispensari singulis digitis.

Manus tota.

Manus extrema.

Sectio quo modo administranda.

Neruorum brachij externorum origines.

Ac oportet eum qui claré ipsos contueri velit, musculum paruum anatomicis prætermissum, prius incidere. * Iam verò glandibus etiam, membranis, vasisque ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nerui. Initium porrò sectionis facies propter venam humeralem, eumque musculum qui inter brachij lacertos anteriores, duo quidem habet capita, nerueam verò propaginem in radij principium immittit. Vbi igitur duo huius musculi capita in vnum coitura sunt, primum neruum brachij os conscendere inuenies: eodémque in loco posterior axillæ musculus magnus in brachiu latu tendine inseritur: quò deio protendit etiam tendo maximi musculorum, qui mittuntur à pectore: post huncque rursus tendo deltoidis musculi, qui supernam humeri partem complectitur. Porrò quum in vnum coaluerint illius iam dicti musculi capite, scinde separáque directa linea vtramque musculi partem: nam iuxta eam neruus quoque vnus deorsum mittitur. Dum hoc agis, alius quoque neruus multò hoc inferior, in conspectum occurret, ascensum molitus in brachium. In horum neruorum processu, interim ab altero, interim ab vtroque in caput minoris ex brachij anterioribus musculi, propagines transmittuntur. Deinde secundus neruus primo tantum de se ramum impartit, quantum illic primi reliquum fuisse appaiet. Vnus autem ex duobus neruus conflatus, ad cubitum, per medium ipsius articuli cubiti flexum, porrigitur. Secundus neruus humiliorem situm habet, insidétque ibidem brachij nodo, vbi planissimus est. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximúsque neruus insequitur, fere prope secundum, profundius tamen, brachium ipsum ingrediens, vnà cum grandibus vasis, arteria nempe, ac vena, quæ per axillam ad brachium etiam perueniunt. Qui neruus cum ipsis vasis in magnos brachij musculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atque magnos sui ramos vtrisque ipsis transmittit obliquus in externam partem emergens. Vbi verò effertur paulò supra articulum cubiti, ibi pars quædam ipsius ad cutim elabitur, vt prius est dictum. Reliquum per cubiti musculos disseminatur. * Detectis porrò multis tam brachij partibus, reliquos duos neruos prope internam ipsius regionem, in qua etiam prædicti tres inseruntur, conspicis paulò inferiores quàm situs sit tertius neruus: quorum alter summa sub cute omnium primus apparet. Idem neruus in brachio ante cubiti commissuram in ramos propagari incipit, fertúrque per totum ipsius flexum, scissa iam numerosiore ramorum serie. Insuper quintus alius neruus restat, ex iis qui de spinali medulla brachium adeunt Hic per intimam ipsius regionem aliorum modo fertur, sed nulli brachij particulæ aliquam sui portionem communicat. Iam verò ad cubiti consectionem accedens, secreta cute a membranosa substantia, neruorum quidem primum principium videbis eius esse, qui in narratione eorum qui in brachio sunt, quartus est dictus neruus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totam occupans, inferiori vniuersæ, & exteriorum non paucis inseritur partibus. Quantacunque verò cubiti pars ad radium eminet, vtrinque tum exterius, tum interius, aliorum neruorum processus exigit: interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio neruo mutuatur. At fines magno-

Neruorum magnorum in cubitum deſcendentium fines quinque numero.

rum neruorum, qui per nodum quo brachium committitur cubito, ad cubitum ipſum feruntur, quinque numero ſunt. Sed horum vnus in ſolam ipſius cutem ſpargitur. Ex aliis quatuor, primus in medium ſe articulum cubiti inſinuans, ramum ſui poſtea externis cubiti partibus vſque ad carpum ipſum tranſmittit. Secundus hoc humilior, ſuper interiorem nodum brachij ingreditur: ac dein alium in eam partem diſpergit, qua caput muſculi bicorni tendine extendentis carpum, aſcendit. Atque huius quidem nerui propago vna, totam ſummæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, ſub cute extrema ad ſummos procurrens digitos: paruos ſanè totos, medij autem dimidium: reliqua verò ſoboles, muſculo quatuor digitos extendenti, eíque etiam qui duos paruos in obliquum agit, ſicuti & illi qui carpum propter paruum exendit digitum, inſeratur. Qui autem reliqui ſunt alij duo nerui, internis omnibus cubiti & digitorum muſculis diſtribuuntur. Quos incîdens diligenter, aſſequêris neruos in ipſos diſſeminatos. Inuenies quippe ab vtriſque neruis proceſſus, muſculis qui digitos flectunt, & carpum, communicatos. Muſculus autem ne vnus quidem in exteriore ſummæ manus regione, ſicuti in interiore, habetur. Cæterùm vna arteria, duæ autem venæ, propagantur in totam manum. Ex venis igitur, illa quidem quæ in ſuperficie extat, quæque iuxta interius latus muſculi Deltoidis excurrens, ad extremum ipſius proficiſcitur, humeraria vocatur: quæ quidem iuxta articulum cubiti, radij muſculum oblongum conſcendit, ibíque in pares ferè tres ramos ſcinditur: quorum vnus in altum demergitur, alter ad ipſius articuli flexum pertendit, vnitus parte alterius venæ, ex iis quæ in totam manum excurrunt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorem cubiti regionem declinat, ibíque in ramos diffinditur. At vena per axillam procurrens, quum humerali multò ſit maior, ſimul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totum brachium in ramos finditur. Ac prædicti nerui in ſingulos muſculos æditi, vtrorumque vaſorum, arteriæ dico & venæ, propaginem ſibi connatam babent. Quæ quum brachium perreptauerint, in totum cum maiori ex anterioribus muſculis, parte interna delatæ, arteria quidem penitius ad cubiti muſculos tendit: vena autem bifariam ſciſſa, paulò ante articuli commiſſuram, altera parte in profundum dilabitur, vbi arteriam contingit, vnaque in ramos cum ipſa propagatur perpetuò: altera obliquè ſub cutem producta cernitur. Huius igitur venæ ſoboles prima, deorſum ad cubiti os, obliqua ferri videtur: at vbi cubitum ſuperauerit, reliquam ipſius partem oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò diuiditur. Cuius pars demiſſior, verſus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta eſt defertur. At elatior, obliquè paulatim tendit, longiúſque porrecta, interim ad eam venam peruenit, quæ cum cubito porrigitur, quæque ad extrema vſque ipſius pertingit cubiti. Iam verò omnium quos retuli terminorum ora coëunt, & ex vnoquoque duorum coitu, vas vnum confluit: ita vt quot vnita coierint, præ multitudine & paruitate ne quidem numerare queas. Cæterùm quod vas ex humeraria & magna vena conflatur, in altiorem radij partem aſcendit, ac dein per exteriorem oſſis radij ſedem binis ramis expanditur, vt duo hæc vaſa Y literam repræſentent. Quippe alterum vaſorum directè ad magnum extenditur digitum, alterum verſus paruum declinat: in manu autem vterque ramus vario modo diuaricatur. Illius tamen quæ verſus paruum digitum tendit, exigua quædam propago mediam digiti medij & annularis regionem ingreditur. Quam venam nonnulli in ſiniſtra manu ſecantes, ſinentesque ſanguinem ex ea fluere quouſque vltrò ſiſtatur, lienem ex tali vacuatione iuuari aſſerunt. Conſpiciuntur autem facilius omnes id genus venæ, in calidiore conſtitutione aëris ambientis, ac præcipuè ſi membro ipſo tum demiſſo, tum loto, eas laqueo intercipias. Quum igitur vniuerſas venas, quas in hominibus ante conciſionem conſpicis, in ſimia diſſecta videre liceat, conſuluerim te prius in ſimia exerceri, vt ſi humani corporis diſſecandi quandoque copiã ſis nactus, promptè ſingulas partes detegas. Porrò vbi ſanguinem mittere eſt animus, in iis ſanè qui totam manifeſtò venam habent conſpicuam, quamlongiſſimè recedendum eſt ab arteria. In quibus autem id ſolùm quod arteriæ incumbit, in tumorem attollitur, reliquum verò totum, conſpectum effugit, nunquam venam ipſam loco inflato ſecueris, ſciens arteriam ſubditam, quæ lata & valida eſt, vbi intumeſcit plurimum, ſimul ſecum extollere, atque vndequaque circumtendere incumbentem venam. Accidit enim inde, venam in gibba arteriæ parte eleuatam, adeò penes regionem qua circuntenditur inaniri, vt ſcalpellus mediocriter iniectus, eam quidem ſubitò penetret, ſubiectam verò arteriam conuulneret. Quare conſilium eſt recedere ab hac, ad vicinarum aliquam, maximè ex iis, quæ ad cubiti os deferuntur. Sin autem ex his quoque nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex venarum coitu facta, ad radij ſuperiora peruenit. Si hæc occultatur, illam ferics, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd ſi hæc non appareat, eam diuides quæ ab ipſa in flexum deducitur. Si nec ipſa, illam quæ ſurſum ad radium obliqua expanditur. Si nec illa ſe oſtendit, venam ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides: quæ accommodatiſſima eſt iis qui partibus infra clauiculas ſitis laborant: ſicuti & humeraria iis qui in ſuperioribus. At commemoratæ, ſecundum tertiumque ordinem poſt ipſas obtinent. Communis autem, vtrique eſt, quæ ad radij ſuperiora conſcendit: quare tertium quoque ordinem in ambabus manibus ei attribuimus. Atque hactenus de ſuperficiariis vſque ad digitos totius cubiti venis: quibus ademptis, videre licebit tibi & profundiores, primò quidem mutuò coëuntes, mox vbi congreſſæ fuerint, iterum in binos ramos diſſolui: quorum demiſſior quidem, per os cubiti: elatior, per radium vnà cum arteriis in muſculos propagatur: atque vtreque tandem in propagines varias diffinditur, nonnullæ quarum paucis poſtea germinibus exteriorum venarum miſcentur. Porrò arteria vna duntaxat in manum proficiſcitur, vicina venæ quæ ad illam permeat. Vtraque autem thoracem elabitur cum nono pari neruorum à ſpinali deſcendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius peruenit neruus. Inde omnibus brachij muſculis proceſſus notandos mittentes, decliues ad flexum articuli, quò brachium iungitur cubito, excurrunt. At vena in brachij extremo in duas diuiſa eſt ſoboles, quarum altera vſque ad cutem effertur, vt antea declaratum

Muſculū nullum in exteriori manus extrema regione haberi.

Humeraria vena.

Axillarem venam eſſe longè humerali maiorem.

Venæ mediæ conſideratio.

Vena inter annularem & medium digitum ſita, in ſiniſtra manu ſectionem, opitulari lieni.

Venæ qua ratione conſpiciantur exactius.

Conſectionem prius moliendam in ſimia.

Venas ſecantibus, quamlongiſſimè recedendum eſſe ab arteriis.

Venæ quæ ſecandæ.

Axillaris venæ ſectionem, accommodatiſſimam eſſe iis qui partibus infra clauiculas laborant.

Humeralis venæ ſectio conducit particulis ſupra clauiculas laborantibus

Arteriā vnam duntaxat proficiſci in manum.

declaratum est. Quantum verò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id tertiam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & & cum vtraque parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò diuisa est, simul tum porrigitur, tum in vniuersos, vsque ad digitorum initia, musculos ramorum serie dispensatur. Itaque elatiorem arteriam quæ ad radij vsque os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sensibilem etiam in macilentis motum arteria quoque ædit, quæ mediam iodicis & magni digiti regionem perreptat, origioem ab hac ducens. Humilioris verò motum, haud facilè discernere possis. Iam verò in extremis conuexisque manioibus nullam reperire est arteriam, quòd ne musculum quidem vnum. At interna regio, quoniam multis septa est musculis, ideo multas quoque arterias singulis ipsorum porrectas obtinet. Verùm vniuersas arterias internas carpi, vnà cũ venis cõiugibus spectabis, lato amputato tendiue. Arteriis autem ipsis & venis, pro ratione magnitudinis virtus inest, non item neruis omnibus: sed alicubi exiguus neruus haud exiguam obtinet potestatem, vt qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si seruentur in naturali habitu, cæteris abolitis, non vtique mancus homo in totum euaserit. Rursus, si quatuor existant incolumes, musculus autem qui magnum flectit, vel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia interibunt. Pariter enim musculorum qui sibi inuicem sunt oppositi,* altero resoluto, vtriusque semper actio vitiatur. At verò iuxta principiũ femoris, separata prius cute à membrana subdita, quatuor radices neruorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principiis grandium neruorum, qui in musculos disperguntur, vnde scilicet processere. Proinde vna est, quæ ab anterioribus musculis deorsum versus, in totam cutem ipsis vicinam fertur. Hàc alia interior per inguina longo angustóque musculo vehitur. Tertia autem iuxta os quod coccyga Græci vocant, minus conspicua cæteris. Quarta denique adhuc magis condita, in pectinis foramine delitescit. Cæterùm exiles superficiariosque cutis neruos intuitus quum fueris, incidito omnes femoris musculos, quibus inuicem separatis, grandium neruorum distributiones planè apparebunt. Sunt igitur tria neruorum initia magnitudine sibi inuicem coæqualia, quæ primùm exequar. Quartum verò aliud maximum, bifidum ipsis succedit, quo de posterius agam. Itaque ex tribus principiis vnum in anteriores musculos diffunditur: alterum simul cum magnis vasis porrigitur, ipsisque vasis ramos telæ araneorum modo prætenues, vt musculis contiguis, impartit. Quod restat tertium neruorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duosque paruos musculos id amplexos, vnum vtrinque, áforis alterum, intrinsecus reliquum. Hæc iam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorum grandium, qui in crus deferuntur, mittuntque ad extremos vsque digitos propagines quasdam, descendas. Euadet autem & hoc conspicuum, musculis natum incisis, cum quibus incidantur etiam capita femoris musculorum, qui numero quatuor, ex coxendicis osse exoriuntur. Quippe grandes nerui illis subiecti apparent, qui foras ab interiore lati ossis parte cum neruulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli iuncturæ musculos exteriores disseminantur: primùm ex vniuersis in ipsum superficiarium, qui articulum retrorsum agit: mox in carnosum sub ipso magnum deinde in paruos infra hunc latentes. Nam grandes soli per femoris regionem postremam excurrentes, appareot: qui in varios inde musculos disperguntur. Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nerui, descendentes per femoris posteriorem sedem, sub vnico lato musculo conspicui visuntur, qui ad tibiæ principium excurrunt, atque ibidem primùm separantur inuicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus: alter, puta maior, ioterioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior iuxta suræ initium profundius mergitur. Atque huius nerui pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensatur. Portio quædam ipsius etiam ad neruum alterum peruenit, qui per suram, prope inferiores tibiæ partes defertur. Cæterùm infimam pedis sedem neruus vnus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemorauimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles neruuli quatuor porrigũtur, ab iis quos recensuimus, exorti. Ad hæc verò, exigua quædam vena crus per os pectinis adit, modicam ipsius partem nutriens. Vna autem alia maxima vena in totum crus ab interiore parte per inguina disseminatur. Cuius ramus vous statim in priorem, internamque femoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatuórue disseminantur. Dein alius primo similis ramus io femore prope musculum angustum cernitur, post eumque aliæ duæ aut tres perpusillæ. Ab his alia insignis genu interius subit: quam sequitur alia duas in partes diuaricata, cui succedunt áliæ complures. Atque hæ quidem subter cutem summam omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habent. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispensatur. Mox alia* penitius grandis satis intra maximum omnium muscolum, & ex anterioribus internum porrigitur: à qua plures venarum propagines in omnes propemodum femoris musculos disperguntur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, clarius ad externam femoris regionem emergens. Insuper post illam alia notatu digna profundius in maximum musculum eique vicinos inseritur. Atque post has, in superficialium enumeratione prædicta, quæ ab intima genu parte adusque tibiæ extremum muluplici ramorum serie cutem subit. Iam verò, præter alias quasdam propagines, quæ interdum in tibia visuntur, etiam ipsi fibulæ bipartita venæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolum vsque, ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulamque iuxta inferiorem huius finem peruadit, in imamque pedis regiooem disseminatur. Ab hac autem procedunt duæ aliæ venæ, propè extuberantes tibiæ fibulæque terminos, conspicuæ satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ iuxta genu descendens, intrinsecus supra soram tibiamque totam ad malleolos est porrecta: at exterior societatem ioit cum venis ab illa exporrectis, quæ per exteriores fibulæ partes decliuis fertur. Verùm ab

Arteriam carpi tangi à nobis pulsum exploraturis.

Arteriam inter indicem & pollicem mediam, sensibiliter in macilentis moueri.

Manus conuexa caret arteriis.

Arteriis & venis pro ratione magnitudinis, virtus perpetuo inest: neruis autem non semper.

Neruorum radices quatuor, in cutim femoris dispersarum.

Neruorum in musculos femoris dispersorum, initia quatuor.

Femoris musculi quatuor.

Tibiæ nerui.

Pedis nerui.

Venæ in cutim cruris disseminatæ.

Venæ cruris interiora inuadentes.

iis quæ ad tibiæ fibulæque extrema inuicem coëunt, exiles quædam ad tarsum, digitósque pedis excurruot, maiores autem ipsis ad imas partes euadunt, ex quibus tota pedis regio inferioc alimentum accipit. Nam posteriot pars, quæ ad calcem haberur, à proximis intus, forisque, ramos inuicem coëuntes suscipit. Vena igitur per inguina excurrens, hunc in modum propagatur. Quæ verò pubis os perreptat, solis indidem partibus (qui tres musculi sunt) distribuitur, easque nutrit, Porrò arteria maxima cruri per inguina inseritur, eo nimirum loco, quo vena magna. Vtrunque autem vas per interiora protendit femoris, arctiori ipsius musculo incumbens. Ac venæ quidem arteriis in musculos insertis cohærent: non tamen arteriæ superficiarias venas vnà conscendunt, verùm altius sempec per musculos ingrediuntur. Id autem inde liquidò constat, quòd carnosis nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso rectè ad secundum digitum post maximum. Tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, quum eam quæ carpo inest, percipere non potuerimus. Arteria autem quæ pet ossis pubis foramen in femur peruenit, perinde ac vena, iisdem tribus musculis distribuitur.

Pedis inferior regio vnde alimentum accipiat.

Arteriæ in crus distributio.

Arteriam tarsi tangendam esse vbi pulsus carpi occultatur.

GALENI PERGAMENI *De anatomicis administrationibus*,

LIBER QVARTVS.

Haud temerè in his commentariis à manibus sumpsi exordium, quòd nimirum has partes videre in solis hominibus liceat. Neque absurdum fuit statim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorum, solus homo ad amussim rectus incedit. Nunc verò de faciei & capitis partibus, opportunum videtur dicere. Porrò duo musculi tenues simul & lati in buccam & labra descendunt, à colli spina orti: vnde membraneum, fibrosúmque ligamentum procedens, substantiam ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularum spinæ regionibus, quemadmodum & ex vniuersa clauiculæ sede, in buccam terminantur. Atque oportet hosce musculos, quum vsus aliquis postulauerit, pro fibrarum natura incidere. Nam si experiantur magnam iocisionem transuersam, buccas ad alteram partem reuellunt. At musculosa compages, quæ fronti subiecta est, & à qua supercilia attolluntur, & motus frontis perficitur, suas fibras habet deorsum versus tendentes: quas transuersim etiam chirurgi imperiti secantes, in causa sunt, vt frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam verò alij musculi masticatores dicti, expãsis inferioris maxillæ lateribus sunt subiecti, qui variis totam ipsam modis circumagũt. Nam temporales musculi, non circumagere, sed duo mordemus, vel edimus aliquid, aot os claudimus, adducere maxillam suot nati. Etenim animalia omnia, præter crocodylum, inferiorem maxillam mouere, superiori immobili, natura voluit. Vniuersi autem motus ipsius tres sunt: vnus in mandendo, alter io ore claudendo, tertius in aperiendo peragitur. Atque ab his secernitur labrorũ atque buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: vt quinque sint in ore functiones, quina verò musculorum genera. In simia igitur iotta aquam extincta, vbi pilos abstuleris, leuissimè cutem incidas scalpello acutissimo, rectam ducens lineam à mento vsque ad pectus, iuxta ceruicis ipsius longitudinem: statim siquidem sub cute se ostendet latus tenuisque musculus, vnà cum numerosa serie neruorum, talem vtrinque situm habentium, qualem fibræ quibus adnascitur. Quippe omnes ad labra desinunt, ex variis procedentes initiis. * Siquidem ab vniuersis colli vertebris incipiunt quædam, aliæ à scapulis, aliæ ab vtraque clauicula. Quæ igitur à scapulis ducunt originem, obliquè omnes per buccas in oris latera porriguntur: quæ à vertebris, transuersæ magis: quæ verò à clauiculis emergunt, propémodum rectæ sunt. Hæc autem omnia quamcommodissimè discernuntur in iis animalibus, quæ præ senio extenuata suot. Quare ad propositum opus talia sunt deligenda: post quæ recens nata præstant magnis & pinguibus. Cognosces autem exortus singulorum neruorum, si vbi laqueo illos exceperis proximè ad ipsam maxillam, abstulerísque omnes fibras vtrinque eis adiacentes, iam nodos ipsos reducas ad propria principia. Posterius itaque musculi huius initium ex spina omnino procedit: inde ad occipitij ossis basim defertur, mox sub aurem, deinde musculum masticatorium dictum totum ascendit, ossique superioris maxillæ committitur. His igitur omnium primis ademptis musculis, licebit vel occipitio, vel faciei adhærentes, ostendas. Iam verò ex omni animantium genere, homo breuissimam, pro totius nimirum corporis proportione, maxillam sortitus est. Mox simia: dein lynces & satyri: postea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & clauiculas hominis modo possideot. Ac quædã ipsorum magis insistunt, quædam minus. Iosistunt igitur recta, gradiuntúrque, alia peius, alia melius. At certè gradiuntur omnia binis ionixa pedibus. Aliud autem nullum (quod scimus) animal, duobus cruribus incedit. Labra itaque oaturam singularem eximiámque obtioent, adhærescúntque ossi maxillæ, tertiam quandam in se, eandémque fuogosam substantiam sortita, ita vt tota ipsorum natura, ex illa ipsa substantia, cute, & tribus lati musculi terminis, conflata sit. Proinde latiorum musculorum beneficio, in latera secundum transuersas ipsorum fibras mouentur. Deorsum verò, sursúmque versus, motum, tota ipsorum substantia suppeditat. Atque hos ob motus, neruos ipsis natura, tenuissimis foraminibus perforans maxillam, transmisit. Per quæ foramina elabuntur etiam reliquiæ neruorum, qui dentium sedibus adhærescunt: à quibus gingiuæ, dentes, & etiam membranæ ambientes, ipsum sensum accipiunt. Trahuntur porrò deorsum labra, beneficio neruorum qui ex imo sursum versus feruntur. Contrahontur autem ab extremis vtrorunque musculorum, gracilium, & latorum, ipsis insertis. Sicuti autem his nerui ab inferiore maxilla, sic superioribus labris, à superiori subministrantur. At verò musculos qui narium alas mouent, tales natura esse pronunciare palàm oportet, qualem & latum musculum, quem nos inuenimus. Hinc paulatim vsque ad malas descendes, cutem à vicinis illarum partibus auferens. Hoc enim confecto, bini musculi masseteres dicti, singuli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clarè cernentur: neruis ipsos intercurrentibus, qui ad buccas

Manus reperiri in solis hominibus.

Homo solus ad amussim rectus incedit.

Labiorũ musculi.

Frontis musculus habet fibras deorsum versus tendentes.

Musculi masticatores.

Temporalium musculorum vsus.

Maxillam inferiorem, superiore immota, mouere animalia omnia, præter crocodylum.

Maxillæ inferioris tres motus.

Oris functiones musculique quino genere enumerantur.

Lati musculi inueniendi ratio.

Lati musculi fibræ à quibus initiis oriuntur.

Animalia quæ sint apta anatomicæ administrandæ.

Maxillam homo sortitur breuissimam.

Animalia duobus incedentia cruribus.

Labiorũ substantia.

Labiorum motus.

Labiorum nerui.

Dentium & gingiuarum nerui.

Narium musculi quales.

Latum musculum inuenit Galenus.

Masseteres musculi.

cas desinunt, quíque hamulis ad initiũ proprium, quod post aures oritur, sunt reducendi, priusquam masseteras, hoc est, masticatorios, incidas. Ex horum musculorum capitibus, alterũ in malis, vt vocant, alterũ iuxta os iugale consistit.

Oris musculi.

Post hos musculos, eos qui intra maxillam in ore habentur, adibis: tum temporales ipsos, quæ tria musculorum paria maxillam mouent: temporales quidem, cum interioribus sursum conuellentes: masticatorij, in latera circumagentes.

Temporales musculi.

Os iugale.

Osse iugali ablato, euidenter totus musculus temporalis conspicitur, dictorumque simul trium musculorum societas: quorum duo quidem simplices, masticatorius autem duplex existit. At verò inferior maxilla, ex duobus ossibus circa infimam partem coëuntibus constat: quæ diducenda sunt, vt rectè oris partes cernantur.

Maxilla inferior ex duobus ossibus constat.

Porrò vniuersa capitis cute ablata, delineamenta quædam musculorum circa aures conspicies, quæ in reliquis animantibus non delineamenta solùm, sed perfectos etiam musculos spectabis. Habetur enim vnus in vtroque spinæ latere musculus. Neuter tamen vsque ad aurem procurrit, sed tantum vterque abest, quantum ab occipitio procedit. Iam verò scapulæ magnis aguntur motibus, nec minus ipsis caput.

Scapularum musculi & motus.

Cæterùm musculus ille duplex ceruicis, qui in scapulas ipsas inseritur, non capitis, sed scapularum gratia est à natura conditus, vt illas ad caput contrahat. Siquidem si transuersim is in ceruice scindatur, confestim conuelluntur, deorsum versus, scapulæ: sursum autem non amplius moueri queunt, idque capitis motu minimè resoluto. Sunt tamen alij musculi, qui caput agunt in latera. In illum autem scapularum musculum, à cerebro quidam neruus descendit, quem ignorauit Lycus, perinde vt par illud musculorum maxillas mouentium, quod intra os est situm. Secundum musculorum par est, quod prædictis quibus subiectum est, longitudine respondet. Nam ex eadem occipitij ossis regione procedens, sublimi scapularum basis angulo iniicitur. Verùm latitudo ipsis æqualis non est, sed multò minor. Hi etiam scapularum basim ceu ad occiput (vnde transuersim oriuntur) retrahunt. Priores verò musculi, non modò basim, sed totas ipsas sursum reuellunt. Vtrique autem, à media occipitij ossis regione incidendi sunt.

Capitis motus.

Quibus sublatis, alia pleraque musculorum coniugia comperies, quæ carnosis ansulis caput ad posteriora reflectunt, totius colli longitudini iniecta. Sunt & alij musculi, sic ab occipitij osse orti, vt obliquæ ipsorum fibræ ad spinam sint inclinatæ: à quibus caput in obliquum conuertitur. Ab vtrisque autem ipsis incumbentibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis est figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum musculorum paria ab occipitij osse, cui inhærescunt, dissecare, perges vsque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium musculorum paria cernuntur, quæ retrò habentur, absque paruis in articulo, iuxta latera primæ vertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par musculorum obliquum, tertio obuersim respondens. Hi musculi primam ceruicis vertebram secundæ connectunt. Eorum verò extrema ad laterales primæ processus, & secundæ spinam, euadunt. Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recensuimus, tertium, & quartum, triangulum æquis lateribus tibi constituere videbuntur. Itaque in reflexione capitis, occipitij os cum ipsis primæ vertebræ sinibus innititur, atque secundam præterea contingit maximè: ipséque extremus in renuendo capitis reflexus, hos ipsos terminos obtinet. Annuentibus rursus, in priora caput recedit, & super anteriorem primæ vertebræ processum innititur. Verum extrema sinibus laxa insident: à posterioribus partibus disiuncta: * alioqui primam caput vertebram ad anteriora transcenderet, & musculis & propria grauitate decussum, nisi in processu anteriori ipsius primæ vertebræ, sic constituto à natura, accuratè innitens confirmaretur. Verùm hinc exiguam securitatem, maximam verò inde, quà prima cum secunda committitur vertebra, natura molita est.

Capitis motionum securitas.

Nam quum particulam quandam turbini similem, rectam ex hac produxisset, inferiora anterioribus constabiliuit, primam vertebram leuiter excauans, vbi maximè in anteriora processus ædit. Posteriorem quippe ipsius partem, secundæ vertebræ processus acclinis, extremum ingreditur, ligamentumque validum è vertice ipsius ortum, capiti inseritur: item aliud quoddam transuersum ex ipsa prima vertebra profectum, secundæ extremum turbinatum ad amussim constringit. Obliqui autem musculi in latera caput conuertunt.

Capitis motus ad anteriora, quibus fiat musculis.

Iam verò qui torquent caput ad anteriora, ij musculi ad pectus & primas clauicularum partes procedunt, ex duplici orti principio, altero post aurem, altero in ipsismet auribus sito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inseruntur. Quòd autem & pectus & clauiculas cum ipso thorace circumducunt, simul & sursum versus ad capitis latera, aut caput ipsum in priora circumagunt, cuius nonnulli esse existimo: sicuti & ipsos hoc pacto non posse mouere thoracem. Quare caput ab ipsis prorsum circumuerti necessum est. Nam qui musculi rectam posituram obtinẽt (vt qui ad scapulas & ceruicem porrigebantur) ij omnes simplici motui præsunt: qui verò non rectam, composito. Quare musculi qui à regione aurium ad clauiculas & pectus descendunt, quum obtineant situm non recto tramite, situi similem motum sortiuntur. His musculis amputatis, ad eos qui in scapulis habentur digredi licet.

Scapularum musculi sex.

Duo sanè iuxta spinam hærent, quos solos scapulas retrorsum agere dicimus. Alius tertius, à prima vertebra oritur, & in extremo scapularum iuxta summum humerum desinit. Quartus gracilis, longusque, ab osse initio laryngis præposito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipsas illi connectit.

Os hyoides.

Sunt & alij duo musculi vtrinque per spinam dorsi exporrecti, à quibus scapulæ spinam versus tendi videntur. Ab elatiore siquidem leniter ad ceruicem inclinari: ab altero ad inferiores dorsi partes deduci: ab vtrisque verò simul tensis, totas scapulas retrorsum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas septem thoracis vertebras, ad quas protensi sunt, videbis. Atque hi sex musculi peculiares scapularum existunt. Alius autem humerorum articulo communis est, scapulas deorsum versus detrahẽs: quo de suo tẽpore agetur. Musculis quos retuli adéptis, apparebit is, qui maxillam inferiorẽ aperit, incipiens à capitis osse petroso, sursum autẽ ad sũmas maxillas protendens: vt vterque musculus, & qui à dextris, & qui à sinistris pergit, eodẽ coëãt, ac medio itinere, ipsorũ pars in neruosa ligamenta degeneret.

Maxilla inferior à quo aperiatur musculo.

Quod par solum neruorum, tribus ori claudendo creatis natura apposuit.

GALENI

GALENI PERGAMENI De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER QVINTVS.

CVte quæ pectus contegit à ſubditis liberata, muſculum inibi ſpectabis in aliorum ſuperficie extántem, qui ex mammarum regione incipiens, ſurſum verſus ad humeri articulum obliquus porrigitur. Ipſum itaque à ſubiectis partibus dirimens, hamo quidem primùm ipſius fibrarum finem eleuans, dein vſque ad humeri articulum totum muſculum ſeparans, poſt hunc ad alium eo maiorem accedis, qui ad eundem nimirum articulum peruenit, ex toto pectoris oſſe oriens: mammæque ſubiectus. Qui muſculus bipartitus quodammodo eſt, fibris ipſius in ſimilitudinem X literæ mutuò ſibi incumbentibus: aliis ab humiliori oſſis pectoris ſede ad articuli eminentiorem porrectis, aliis ab elatiore ad dimiſſiora inclinantibus, omnibus autem ſeſe interſecantibus inuicem. Porrò ipſa aaillæ concauitas à duobus gignitur muſculis: vno certè quo de hîc agimus, altero ad coſtas porrecto. Quæ igitur prædicti muſculi fibræ ab elatiore pectoris oſſis ſede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorſum reuellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij vnà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorſum leuiter declinatur. Iam verò alius his tertius ſuccedit motus ſecundum primi muſculi functionem, quem à regionibus propter mammas oriri diaiinus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis coſtas eapanditur. Poſt confectionem illius qui ſeſe interſecat muſculi, alius tertius nobis ſe oſtendit muſculus, qui ex pectoris oſſe ducit etiam originem, qua ſecunda, tertia, quarta, quinta, & ſexta coſta cum ipſo coarctantur, eiuſque beneficio brachium clarius thoraci admouetur. Secundum hunc ſequitur, qui iuxta eminentiorem ſcapularum coſtam, euidenter iam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres muſculi, in tendines latos, brachio ſeſe inſerentes deſinunt. Poſt quàm igitur tres hoſce muſculos aduſque articuli iuncturam ſecueris, ſcapulæ à pectoris partibus ſeparantur. Verùm duo adhuc muſculi ab imo ſurſum procurrentes, ipſas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in ſuperficie tenuis, ex membranis quibuſdam gignitur ilium cuti cnnnexis: alter verò inter muſculos, qui ab imo ſurſum feruntur, magnus, initiúmque ſumens ea ſpinæ vertebris, præcipuè quibus ſpuriæ coſtæ coarctantur, cum ſcapularum baſi haud mediocre conſortium obtinet. His verò muſculis vſque ad brachium confectis, * adhuc ſcapulæ vnius grandis muſculi, ipſarum partibus concauis ſubnati, interuentu, coſtis & oſſe claniculæ intercedente, pectoris oſſi continentur. Primùm igitur à clauicularum oſſe muſculum, ſuperiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein clauiculam à pectoris oſſe tollito, membranoſa circa articulum ligamina interſecans, donec muſculum ab interna infernáque ipſius parte in primam coſtam obliquè inſertum, euidenter conſpicias. His ritè peractis, ſcapuliſque reuulſis, vaſa axillam perreptantia, & neruos cum membranis præcidito. Porrò functio illius muſculi qui ſcapularum concaua ipſis coſtis connectit, eſt thoracem vniuerſum reuellere. Sunt autem alij duo muſculi, in vtraque thoracis parte vnus, hic videlicet in anteriori regione, ille in poſteriori, coſtas etiam reuellens: adeò vt tres hi muſculi ſint ipſo thorace elatiores, prior ſcilicet, poſterior, & medius. Quippe medius muſculos eſt ille de quo nuper diſſerui, medio amborum collocatus. Ac thorax ſolo hoc mediorum muſculorum coniugio motus, abundè ſatis animanti ſubſeruit. Altera priorum muſculorum coniugatio ex ſecunda ceruicis vertebra incipit, ſed ab omnibus aliis conſequentibus orta, in quinque thoracis coſtas per valida ligamenta inſeritur: quemadmodum & reliqua coniugatio muſculorum ſubtilium, incipit quidem à ſpina extremarum trium colli vertebrarum, & primæ ſimul dorſi, ac ſupernaſcitur tertiæ coſtæ, in quartam, quintam, ſeatam, & ſeptimam inſertata. Quòd ſi caput ipſius prehenſum in ſe attraaeris, coſtas ſurſum conuelli, diſtendíque thoracem, videbis. Idem & in medio prioréque molitus muſculo, paria ipſorum magnitudini interualla thoracis fieri conſpicies. Hæ igitur tres ſublimium thoracis muſculorum coniugationes, ſunt reſpirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis coſtis conſiſtit. Nam ad priſtinam ſedem eius attollens muſculos, priorum ſanè coſtarum oſſa retrahi ſurſum verſus deprehendes: partem verò thoracis quæ hîc eſt, disiungi. Cæterùm alia duo muſculorum paria, thorace detecto, iuxta longitudinem apparebunt: hoc quod carnoſius eſt, ſpinæ omnibúſque illi adiacentibus coſtis: illud quod membranoſius, pectoris oſſi expanſum. Huius muſculi tendo, recto abdominis muſculo continuus eſt, omnibus coſtarum terminis, qui ad pectus pertinent, incumbens. Etenim muſculus hic in omni animantium genere, ad primam vſque coſtam pertendit, vbi & carnoſus viſitur, & tenui carni ſupernutrita tendini, latitudinem quandam accipit. Iam verò alius muſculus huic ſimilem habet functionem, qui per ſpinam porrigitur, & cum thorace ſimul incipit, deſinitque, orbiculata circumſcriptione. Cæterùm finis ipſius inferior, ſpinæ cohæreſcit muſculo, obliquus, in poſteriora vergens, vt tenſus coſtas intrò contrahat, ſtringatque. Supereſt aliud vnum muſculorum par extra thoracem bifidum, quod in extremis coſtis, thoracis inibi finem deorſum verſus detrahit. Cuius quoque caput, vni inter abdominis muſculos admiſcetur. Muſculis omnibus quos percenſui ablatis, ſitus fibrarum manifeſtè apparebit obliquus, ſi omnes muſculos intercoſtales reſpicias. Examen autem ipſarum, à ſpinalibus auſpicaberis muſculis, & duo cuiuſque fibræ extrema contuebere: altius propter ſpinales magis ſitum, demiſſius inde longius remotum: tanquam ſingulis fibris obliquè in priora, non recto tramite, deorſum verſus procurrentibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoque ſimiliter obliquas ibidem ipſis ſubiectas ſpectabis, nonnunquam cum coſtarum conuerſione ſitum ſuum variantes. Non enim vt vnumquodque coſtæ os à ſpina prodiit, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: ſed vbi prope os pectoris iam cartilago vice oſſis creata cernitur, alium obtinet ſitum, priori contrarium, obliquè rurſum, ſed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur,

Margin notes:

Humeri muſculi.

Axillæ cauitatem à duobus ſterni muſculis.

Brachij motus & muſculi.

Muſculi ſcapulas admouẽtes thoraci.

Coſtas reuellẽtes muſculi.

Reſpirationis opifices muſculi.

Fibræ muſculorum thoracis externæ quam lationem, quemque ſitum ſortiantur.

tur, protendens. Similiter itaque fibræ ex imo sursum obliquius prolatæ subcontrariam positutam recipiunt. Hoc etenim in costis omnibus cernitur, si, spurias duntaxat exceperis, quarum extrema, pectoris ossi non committuntur. Vniformis siquidem harum costarum ab initio adúsque finem latio existit. Desinunt porrò ipsæ non in os pectoris, sed in cartilaginem quandam, quæ exortus septi transuersi existit. Ab externis itaque partibus fibræ musculorum intercostalium obliquum situm sortiuntur, quatenus dictum est. Quæ verò in partibus internis habentur, contrario modo iuxta X literæ figuram exteriores secant. Conspicientur autem & hæ facilè, costis ipsis ad spinam reflexis. Vnus igitur adhuc thoracis musculus superest minimè contemnendus, nempe septum transuersum: cuius munus existimauit Plato, distinguere duntaxat animosam à concupiscibili animæ facultate: quum præter id etiam maximè sit ex vsu ad respirandi functionem. Ligamenta complura tenuiáque ex ossibus prodeuntia, quibus simplex circunducitur caro, hoc septum habet: cuius centrum, exiguus quidam circulus & membranosus existit. Verùm totam ipsius naturam manifestò prius contemplari non licet, quàm octo abdominis musculos dissecueris, ad quorum confectionem nunc diuertendum est: quanquam tum ipsorum, tum viscerum omnium, quæ in imo ventre consistunt, primò omnium solitus eram confectionem moliri, ne videlicet diutius asseruata computrescerent: dein verò aliorum anatomen persequi. Nunc autem disciplinam prædictis succedentē nō deserēs, costas à pectoris osse reuulsas, rursus ad pectoris os reducas oportet. Deinde quod ex abdominis cute adhuc reliquum est detrahas: sub ea siquidem, primi & maximi duo tibi musculi occurrent, obliqui, atque aliis omnibus abdominis musculis superstrati, vnus quidem à dextris partibus, alter à sinistris porrectus: quorum musculorum suprema, maximo thoracis musculo circa sextam costam communicantur. Nec tamen à sexta costa duntaxat, sed ab aliis etiam spuriis, quæ in cartilaginem magnam degenerant, hæc prima abdominis musculorum coniugatio oritur, obliquis fibris ad ventris anteriora protendens. Cuius vterque musculus tum ad ilium ossa, tum ad inguina contraria procedit, ac pubis ossi, per membraneum, sed validum tendinem, ante inguina ortum, inseritur. Hoc interdum tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipso ambiuntur permeat) aliquod intestinum, aut omenti pars, propriam sedem egreditur, ac per ipsam laxitatem elabitur. Qui morbus cele, atque ramex dicitur. Pars autem horum musculorum, quæ ad ventris anteriora porrigitur, in tendinem tenuissimum desinit, rectis extrinsecus musculis superpositum. Pari modo & secundæ coniugationis musculorū abdominis (qui obliquum fibrarum situm primis contrarium possident) tendo in membranam degenerans, anterioribus musculis insidet. Vterque verò horum ex ilium osse ducit carnosam originem. Hinc deinde obliquè sursum protensi, musculis transuersis insident: postea quatuor nothatum costarum finibus, carnosa intercedente substantia, iniiciuntur. Tendo autem ipsorum tenuis, medius inter rectos musculos, & prædictorum tendinem, pergit: vterque ab ea regione ortus, quæ circa externa rectorum musculorum latera posita est. Porrò ipsi recti musculi, qui tertiam coniugationem constituunt, tota substantia carnosi, à supernis deursum versus descendunt, atque in pubis os carnis interuentu inserantur: qua in parte exactè inuicem coeunt. Nam elatior ipsorum portio adiacet quidem, non autem accuratè adunitur. Quarta & vltima coniugatio tum ex recta ilium ossis linea, tum ex lateralibus vertebrarum, qui in lumbis visuntur processibus, exoritur. Verùm non statim simulatque vterque enascitur, efficitur musculus; sed membranosum ligamen valens ex commemoratis ossibus productum, deinde in processu fibris adauctum transuersis, in musculi figuram degenerat, partibúsque internis cuiusque spuriæ costæ finium subhæresciт, necnon rectis miscetur musculis. Cuius tendo curiosè à peritonæo auellendus est, cui vel maximè adhæret. At peritonæum latis araneorum telis simillimum est, simplex & tenue insigniter. De octo igitur in abdomine musculis, iuxta primam anatomicæ ipsorum administrationis speciem, quæ longè facilior & aptior est, abunde satis disputatum existimo. Ita verò & coniugationes ipsorum vocees licet: primam sanè maximorum obliquorúmque, qui à sexta thoracis costa incipiunt: secundam, his subcontrariorum obliquorum: tertiam, rectorum: & quartam, transuersorum. Poteris etiam ab ipsis musculis anatomen auspicatus, vbi recta linea vniuersum abdomen in dextram & sinistram regionem distinxeris, ab eóque ipsam cutem detraxeris, à rectis musculis separare primum superficiarium maximi musculi tendinem; deinde secundum ab ipso, qui à secundo nascitur. Vbi verò vtrunque vtrique connexum ostenderis, rectorum musculorum confectionem aggredere, ac dein eorum, qui subditi sunt, semper fibrarum continuitatem vsque ad ipsum musculi caput, sequutus. Sic enim totum opus tibi clarum euadet, vt nihil confundatur. Atque hactenus de præcordiorum musculis. Intestinis exemptis, primum septi ex spuriis costis processum indicare expediet; dein quo modo spinæ inseratur, patefacere: postea particulas ipsius distinguere. Etenim medium ipsarum est musculus; qui in tendinem latum omni ex parte à carnosis comprehensum desinit. Ex vtraque autem ipsius parte, superiore puta & inferiore, tenuis membrana adhærescit: quarum elatior, quæ duplex est, totum thoracis cauum sublinit, à dextra parte altera, à sinistra quoque altera. Non enim vna quædam est intra thoracem spaciosa laxitas sibi continua, sed à prædictis membranis intercipitur, quæ recta linea ad pectoris longitudinem mutuò sibi cohærent, nisi quantum ea in parte abscedunt, qua cor situm est. Hoc enim inter se medium capientes propria inclusum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam vsque cartilaginem porriguntur. Totam itaque vtranque thoracis regionem internam, membranæ quædam succingunt, natura simplices, telæ araneorum persimiles. Basis ipsarum supernis septi partibus obiecta est; quemadmodum inferioribus alia quædam membrana similis huic, substrata, que peritonæi vertex iure optimo nuncupatur. Cæterùm hæc membrana sibi continua totam inferiorem septi transuersi regionem sublinit: ac vbi illud

Costarū spuriarum extrema ossi pectoris non committi, sed desinere in cartilaginem.

Fibras musculorum thoracis internas habere lationem contrariam externarum lationi.

Septima trāsuersi consideratio.

Anatomen cur Galenus ordiri soleat ab inferiori ventre.

Abdominis musculorum consideratio. Obliqui musculi abdominis.

Cele. Ramex.

Recti musculi abdominis.

Transuersi abdominis musculi.

Peritonæum araneorum telis simillimum.

Abdominis musculorum quatuor coniugationes.

Septum transuersum nasci ab spuriis costis.

Septi trāsuersi partes.

Membranæ sublinentes thoracem.

Thoracis capacitatem esse in duas laxitates diuisam.

Pericardium inuoluit cor.

Peritonæi vertex.

Septi foramina duo.

Vena caua.

illud vsus necessarij gratia foratum est, ibi eis ipsis quæ permeant, circumhæret, simulque expanditur. Sunt enim duo foramina septi: alterum grande, quà vertebris via exhibetur, stomacho, & magnæ arteriæ præparatum. Reliquum verò minus, venam cauam supernis animalis partibus sanguinẽ deriuantem, excipiens: quæ vena prius cæteris partibus dissecanti occurrit, ceu & in sublimi suspensa, & nihil ante se continens, musculis sublatis. Detectis quæ infra septum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum carnibus superstratam detrahere. Est autem hæc, peritonæum lumbis cohærescens, quo auulso carnes ipsorum clarè conspicies: singulos nempe vtrinque musculos exactos per spinæ longitudinem sibi mutuò connexos, desuperque toti lumborum longitudini expansos. Qui quidem quum prope os sacrum peruenerint, dirimuntur inuicem, internis ilium adhærescentes: in quibus quidem musculis duo tendines reperiuntur, quos anatomici neruosam musculorum propaginem nominant. Prædictæ itaque duæ lumborum carnis partes renisæ, deorsum flectunt tum eam partẽ spinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum eam quæ dorsi continua est. Pari modo musculi stomacho subditi superiorẽ spinæ partem inflectunt. Verùm lumborũ carnes in seipsis caput obtinent tendinis, qui ad femoris trochantera pertinent. Iam verò post prædictos omnes musculus, spinalium totorum processus diligenter considera. Incipiunt etenim ex secunda ceruicis vertebra, singuli duo capita inuicem disiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti euadunt, quamuis à tenuibus oriantur capitibus. Nam ex vnaquaque vertebra processus aliquis ipsis miscetur, ac inibi collum permeantes, tum magnitudine, tum robore insignes sunt. Et primum in colli extremo in idem coëunt musculi, inibi vtraque spinæ parte nati, hic dextra, ille sinistra, vt omnia amborum musculorum capita, quatuor numerentur. Fibræ autem ipsorum obliquæ sunt: quædam à spina ad priora inferioráque decurrentes nonnullæ contra, ex lateralibus orientes processibus, quæ retro, deorsumque vergant. Quibus diligentem adhibe curam, dum vtroque musculo dissecto, ad lumbos deueneris. Ibi siquidem musculi ex ligamento quodam membraneo, quod à locis spinæ prodiit, gignuntur, ex ima parte ad postremas thoracis costas sursum paulatim obliquè tendentes. Atque hi musculi extremas costas detrahunt, ab anatomicisque sunt prætermissi.

Lumborum musculi duo.

Spinæ partes à quibus flectantur musculis.

Spinalium musculorum processus.

Spinalium musculorum capita quatuor.
Spinalium musculorũ obliquæ fibræ.

GALENI PERGAMENI De anatomicis administrationibus,

LIBER SEXTVS.

Simiam homini simillimam esse.

SImia igitur homini simillima est, præcipuè pedibus atque manibus. Quam si conspexeris aliquando currentem figura erecta, statim ex longinquo eam similẽ homini deprehendes. Quemadmodum ergo præstat, simiarum homini quàm fieri poterit simillimarum dissecare artus, quum te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiam dissimilium aliquam capere: sicuti etiam si in totum simia desideretur cynocephalum, vel satyrum, vel lyncem, summatimque ea animantia, quibus artuum extrema in digitos quinque discreta sunt. His animantibus succedunt, vrsus, leo & quæ serratos dentes sortiuntur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia extrinsecus habere videntur, nonnulla & de structura ipsorum tibi indicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionem obeunt, similemque figuram exteriorem repræsentant, iis similis nimirum & interna tota particularum natura existit. Quippe natura cuique animanti corpus animi affectibus idoneum condidit: atque huius gratia simul atque nata fuerint, omnia particulis vtuntur, tanquam à magistro edocta. Quare aliquod animal antea non visum, intuitus, sæpe equidem iudicaui, qualémnam sub cute structuram haberet, non aliunde eius cognitionem atque peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structuram animi motibus facultatibusque propriam haberent. Quinetiam voce animantis audita, de illius instrumentis coniecturam aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc verò de cibi instrumentis disserere animus est. Quum igitur vnus sit vsus communis animantibus cunctis, cuius gratia alimento indigeant, reperies instrumenta in singulis ipsorum generibus triplicia. Quædam prima ratione à natura facta, ad concipiendum alimentum, conficiendumque, & in totum corpus distribuendum. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quæ horum excretionibus subseruiunt. In quam itaque particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur. In hoc leuem quandam & primam subeunt mutationem ingesta, ac præparantur iecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Hinc venæ confectum ipsum, in totum corpus deriuant. Vt autem ex iecinore purum: nulliusque superflui particeps, alimentum vniuerso corpori dispensetur, natura instrumenta ad id accomoda condidit: idque secunda ratione, non primaria, sicuti nuper commemoraui. Ex his instrumẽtis alia quod subtile & leue in ipso habetur, expurgant: vt bilis meatus, vesicáque bilis exceptrix: alia quod terrestre est & graue, vt lien, & ima pars intestini recti: alia quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumque, vt vrinarij meatus, renes atque vesica. Cæterùm vt pro arbitrio animantis superfluorum excretio fieret, musculos natura terminis vasorum ea continentium affabricata est, qui tertia iam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaque necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atque hoc est commune & idem in vniuersis. Quoniam verò nonnulla animalia validis aluntur cibis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias est machinata. Quare si aliquando videris animal tibi nunquam conspectum, quod alimentum ligneum & spinosum edat, magnum huic & asperum noris esse constructum ventriculum. Si autem etiam superiores dentes non habeat, ventriculos ei necessariò plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans, ore conficiat, ac deinde in alium atque item alium ventrem deglutiat, est iudicandum.

Animalia sectioni apta, dissimiæ copia non datur.

Animalia quæ similia dicantur.

Naturam cuique animanti corpus animi affectibus cõgruum fecisse.

Animalia omnia particulis vtuntur simul ac nata sunt.

Cibi instrumenta triplicia.

Ventriculus cibis excipiendis conditus, iecur maximã cibi alterationem molitur, quem postea per venas digerit.

Vesica bilis exceptrix.

Lien. Intestinum rectum.

Renes. Vesica.

Ventris differentias pro differentia ciborum, esse à natura constructas.
Animalia carentia superis dentibus, habere ventriculum geminum.

Contrà

Cornigera cur magna ex parte supernis dentibus careant.

Contrà verò quibus superior dentium acies concessa est, ea animalia, nec ruminare possunt, nec ventres plures habent. Iam cornigeris magna ex parte supernos dentes abesse nouimus, vt quibus terrestre capitis partium recrementum in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinem possident, talémque formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur venas quæ per intestina, ventriculum, lienem, omentúmque (quod veluti congenitum operculum, caloris gratia conditum est) intercurrunt, porrigi ad hepatis portas videbis. Porrò musculos vniuersos inferioris ventris mucronata cartilagine vsque ad pubis ossa diuidens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritonæo, quod simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum visceribus, tum intestinis, tum vasis, cæterisque aliis corporibus, quæ inter septum transuersum & crura habentur. Ipsum autem separare incipies inuento loco, vbi per se consistit, nulli musculorum incumbentium adhærens: nempe non multò post regionem vmbilici, vbi primum à transuersis secernitur musculis, atque solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias vsque seruare: vbi transuersis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transuersum. Siquidem huius quoque substantia, musculus exactus: figura circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum neruosum est. Quod autem in orbem hoc ambit, vniuersum carnosum existit. Peritonæum itaque carnosæ septi particulæ oboritur, à qua eodem modo detrahere ipsum conuenit, quo & à reliquis musculis auulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quousque ad cauam venam peruentum sit, propter quam gibba hepatis septo transuerso adiacent, & connectuntur. Ab hoc connexu versus sinistram regionem, peritonæum humilius cum ore ventriculi coit, deinde toti capacitati crassius seipso factum, obducitur, sic tamen vt non magno negotio possit ab illa seiungi. Quanto autem inibi crassius est, tanto tenuius iecori obtenditur, omnésque ipsius particulas, ceu tunica quædam peculiaris, contegit. Quod verò adhæret ventriculo, germinibus venarum, quæ in illum descendunt, inuolucrum, vallum, firmamentúmque efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium vasorum propagines in ventriculum demerguntur, ita in pronum, ceu ad vmbilicum, aliæ paruæ, magnarum soboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus comprehensæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continentur vasa) conflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum. Oportet autem venam vtrobique gibbum ventriculi intercurrentem persequi accuratissimè. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad processum, quo tenue intestinum in ventriculo oritur: altera parte ad lienis concaua, in sinistra positi. Cuius visceris gibba pars ad extrema notharum costarum conuersa est, & quicquid his ad sinistra ilia contiguum est. Concaua autem ad dextram partem inclinat, contra iecur & partes inibi sita. Mittit itaque à se vena illa ramos quosdam exiguos, partim in lienem, partim in omentum. Non tamen vas in lienem absumitur, sed quod ex eo restat, vnà cum arteriæ sibi iunctæ reliquo, deorsum versus, per sinistra ilia pertendit, fitque omento generationis principium, penes hanc partem. Eodem modo in dextris iliis omenti portio descendit, cum illius loci vasis, quæ in ventris gibbo sese contingunt. Quapropter & hîc illud, tanquam indicem sequutus, adamussim ipsius originem, præter iam dictas, conspicies. Porrò inferior omenti portio, pauciores venas & numero & magnitudine obtinet. Enascitur autem ex ventris fimis, vnde & vasa habet, reliquias quasdam simul ipsi deorsum versus abducentia. Omnes autem hæ particulæ sibi mutuò continuæ sunt, corpúsque vnum, nempe omentum, constituunt, idque figura marsupij, quod orificium quidem ex ventriculo exortum, superius & inferius obtinet: totum verò eius spatium, quatenus ex dictis consistit principiis, deorsum versus procedit. Adnascitur autem interdum omentum ipsum alicui fibræ iecinoris, lieni, atque etiam colo. Sed qualenam sit omentum, & vnde oriatur, si ad prædictum modum confectionem moliaris, haud ægrè inuenies. Quum autem multæ sint coniugationes ex arteria, vena & neruo, in singulis orbibus intestinorum: insuper multa inter eas spatia, in quibus duplex peritonæum habetur; ex his omnibus constante mesenterij substantiam, ipsi omento persimilem, intelligito. Hoc siquidem corpus, quod mesenterium, mesaræum, & lactes dicitur, medium inter intestina habet situm, & omnes venas ex iecore in ipsum descendentes, vnà cum vicinis arteriis & venis, in orbem complectitur, quemadmodum ipsa intestina singula. Vbi igitur vasis & intestinis obtenditur, simplex est: vbi verò ipsis medium interiacet, non amplius indumenti vsum, sed copulæ exhibet, nimirum duplex quum sit. Quòd si obesum abunde animal fuerit, eatenus augeri mesenterij pinguitudinem accidit, vt interdum vasa conscendat. Quanquam in huiuscemodi animantibus etiam alias plerásque peritonæi partes pinguedinem habere conspicimus, præcipue in quibus non grandia vasa habentur, & viscera longius absunt: quippe à calore liquescit, à frigore conseruatur: atque ob id semper in neruosis consistit partibus, & iis qui ociosam vitam agunt, abundat. Talis sanè peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura est. Porrò mesenterij arteriæ ac venæ inuicem coëuntes, ceu in arboribus ipsis radices, ad principium vnum omnes perueniunt. Iam uerò ea quæ intra peritonæum consistunt, præstat singola per se, ex corpore exempta, inspicere. Licebit etiam, post exempta intestina, glandulas mesenterij vnà cum vasis, quæ ad ipsas perueniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad intestina, intueri. Ventriculo igitur, atque singulis intestinorum, duæ tunicæ insunt: vnica autem tum vesicæ, tum vuluæ. Habet autem interior ventriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At intestinis, pleræque circulares insunt fibræ, quibus pauculæ rectæ superpositæ sunt. Omnia igitur hæc cunctis animalibus sanguine præditis insunt: quibus omnibus etiam & iecur inest. Quæ verò iecur habent, iis & lien omnino est, & meatus qui bilem excipiant, etsi fellis vesica nonnulla careant. Cuius situs idem ipsam fortitis animalibus, sub maxima fibrarum iecoris perpetuò est. Non tamen iecoris fibræ pares numero, vel genere, vel specie, vel magnitudine, in

H animalibus

Omentum caloris fouendi gratia conditum est.
Meseraicas venas omnes porrigi ad hepatis portas.
Peritonæum prætendi omnibus nutritionis organis.
Septi transuersi substantia exactus musculus: figura, circularis existit.
Septi trãsuersi connexiones.
Omentũ quid. Epiploon.
Lienis positio.
Omẽti figura.
Mesenterium. Lactes. Mesaræum.
Pinguitudinẽ a calore liquescere, conseruari a frigore.
Meseraicæ venæ.
Ventriculo singulisque intestinorum duæ tunicæ insunt.
Vesicæ & vuluæ vnica tunica inest.
Fibræ ventric. & intestinorũ.
Sanguine prçditis quæ insint.
Vesicæ fellis situs.

Iecur magnũ multifidúmque ineſſe guloſis & timidis.

animalibus cunctis habentur. Guloſis enim & timidis ineſt magnum iecur, multifidúmque: * diuerſum autem, contrario modo affectis. At quibus magnum eſt, in plures maioréſque fibras, quàm hominibus, ſciſſum eſt: quanquam in hominibus vniuerſis, nec magnitudo, nec fibrarum numerus ſimilis viſatur. Occupat autem interdum paucis in hominibus partem ſiniſtram iecur, ſicuti & in multis animalibus aliis.

Iecur nonnullis hominum in ſiniſtra parte locatum.

Inteſtinorum natura & ordo.

Inteſtinorum natura, quatenus inteſtina ſunt, omnium eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractuum euariat. Primum igitur inteſtinum eſt, quod ectorum, ſiue ἔκφυσιν vocant, pyloro continuum. Ab hoc ſecundum, quod à duodecim digitorum longitudine, dodecadactylon dicitur: ieiunum autem, quòd cibo ſemper ſit vacuum. Tertium tennius inteſtinum eſt, ſubſtantia huic ſimile. Differt autem, quòd neque reperiatur vacuum, nec tot vaſis ſcateat. Quartum eſt, quod cæcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum inteſtinum ad ſedem vſque porrectum eſt. Sic & lien in ſiniſtra parte conſiſtit, concauo ipſius in dextram conuerſo. Atque vena quædam ex iecinore ad ipſum pertinet, cuius proceſſus in ventriculum deriuat. Porrò iecur venas ex meſenterio ad concauam ipſius partem pertinentes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quem omnes venæ meſeraicæ ſe colligunt, portas. Hic enim reperies maximum venæ os, in quam aliquo ſpecillo immiſſo, per ſingolas fibras leuiter ipſum propellens, ſubſtantiam incumbentem ſcalpello præcides, donec ad eam venam, in qua latet ſpecillum, perueneris. Hac detecta, ſic vt ipſam non diſſecueris, carnem viſceri circumdatam vaſis inde procedentibus intermediam adimito. Siquidem a portis in ſingulas fibras, quotqoot fuerint, venam vnam grandem porrigi deprehendes, qua in exiles multas diffuſa, ſicuti & illis in alias, quantum vaſa interiacet, totum viſceris carne repletum eſt, quam tuis met digitis eximere poteris, vt vaſa ipſa nuda cernere liceat. Quod autem in vna tibi fibra conſpectum fuerit, id comperies in omnibus. Quòd ſi exactè portarum regionem ſequaris, ſpectabis etiam meatum ex bilis veſica, ad inteſtinorum productionis initium peruenientem, non multò inferius, quâm pylorus habetur. Qui meatus, quà huic inſeritur, ramulum de ſe paulò ſupra pylorum emittit. Omnia itaque hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbum accedes, illam ipſius fibram incidens, cuius concaua in parte venas detexeris: quippe venas ſimiliter in gibba ſine arteriis propagari cernes. Conſtat autem vena ex vna duntaxat tunica, ſicuti arteria ex duabus. Sed iam ad renes ire tempeſtiuum videtur, quorum dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquam grandem iecoris fibram attingens. Porrò à ſpinæ vaſis, arteria nempe & vena, inſeruntur in eos haud exiguæ magnitudinis vaſa, ſimilisquidem ſingula vtrinque, aliis autem quibuſdam animalibus, bina. Inſuper concaua in ſeſe renes conuerſa obtinent: gibba verò ad animantis latera aduerſa. Euidenter autem renis ſinum cernes, corpore quodam membraneo circundatum: cui quidem haud procul à vaſorum inſertione, alterum quoddam corpus in vtroque rene adnaſcitur, concauum & oblongum, quod à deferendo lotio, vreteta, hoc eſt, vrinarium meatum nominant: qui vna tantùm tunica conſtat, craſſiori tamen quàm quæ ineſt veſicæ.

Porta venæ.

Bilis meatus in exortum inteſtinorum deſcendens.

Hepatis gibba habere ſine arteriis venas.

Vena conſtat ex vna tunica.

Arteria ex duabus tunicis conſtat.

Ren dexter elatior eminet.

Vaſa in renes inſerta à magna vena & arteria.

Renum ventres.

Vreteres pori vna tantum tunica conſtant.

Ectorum inteſtinum.

Dodecadactylon, ſiue ieiunum.

Tenue inteſtinum, ſiue ileon.

Cæcum inteſtinum.

Colon inteſtinum.

Rectum inteſtinum.

Lien in ſiniſtra parte locatus.

Vena à liene in ventriculũ.

nis. Hi igitur duo pori, ſubſtantia quidem veſicæ ſimiles, obliquè ſimul in eam inſeruntur, in cuius regione interna, tale ſortiuntur operculum, quale in columbariis ſcyphones dicti. Eſt ſiquidem tam ſapienter coſtructum, vt ab iis ſolùm recludi poſſit, quæ per meatum deferuntur. Mox autem deprehendes, quum meatus vrinarios peritonęo (quo obuoluuntur) nudaueris, & arterias & venas ſimiliter ſuſpenſas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidem vt teſtes nutriant, illas vt generationi ſubſeruiant. Supereſt autem vt tertiam tibi inſtrumentorum differentiam commemorem, quæ nimirum moſculi ſunt, alij in abdomine, non excrementis tantùm egerendis, ſed ad efflationes quoque & voces ædendas, commodi: alij in ſede adſtringendum, claudendúmque meatus extremum, accommodati: à quibus etiam reuellitur ſedes, ſi quando per deiectiones crebras prolapſa fuerit. Vbi igitur pubis oſſa, cartilaginis interuentu coëuntia, diduxeris, in exterioremque partem vtrumque ilium os detorſeris, conſpicies ſanè ligamentum quod tum ex lato oſſe, tum ea pectine oritur, in vnum muſculi corpus degenerare, magni quidem, ſed membranoſi, latique ad ſedis vtranque partem producti. Eo igitur tempore, quo animal aluum exonerat, octo abdominis muſculi pariter cum ſepto, pro communi omnium muſculorum functione tenduntur: orbiculari muſculo relaxato, qui circulatim ſedem complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic muſculus conſtrictus, ſedis os claudit. Similiter dum veſicæ termini muſculũ, vbi primùm ipſius ceruix oritur, detexeris, haud diſſimilem eum eſſe ab illo ſedis orbiculari comperies, tum functione, tum vſu: quippe & hic, ſicut ille, orificium, cui præpoſitus eſt, conſtringit.

Vreterum vaſorum intra veſicam opercula.

Vaſa in teſtes delata.

Abdominis muſculorum vſus.

Sedis muſculorum vſus.

Colli veſicæ muſculus eſt omnia ſimilis eſt ſedis muſculo.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER SEPTIMVS.

HOc libro quomodo ſpiritalium inſtrumentorum confectionẽ adminiſtres, explicare propoſui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora ſpiritus inſtrumenta ſunt. Mox arteriarum genus duplex: vnum à ſiniſtro cordis ventriculo in vniuerſum corpus propagatum: alterum quod earum eſt arteriarum, quas aſperas vocant. Quarum quidem in ceruice vna maxima exiſtit, quæ frequenti ramorum ſerie pulmones adit. Cuius ſuperiori extremo, veluti caput quoddam, incumbit particula larynx dicta. Hæc itaque vniuerſa, primaria ratione natura condidit: quædam neceſſarij ad vitam ipſam vſus gratia: quædam vtilia, non tamen animantibus neceſſaria. Iam verò aliam quandã conſtruxit particulam, quæ & ſubſtantię peritonæo ſimilis compos eſt, & eundem vſum omnibus ſpiritus inſtrumentis, veluti illud cibi, exhibet. Eſt autẽ particula hæc, ipſa coſtas ſuccingens membrana, quæ omnibus intra thoracẽ inſtrumentis obducitur, quemadmodum peritonæum vaſis quæ infra ſeptum habentur. Ea ipſa autem, membranę thoracem intercipientes naſcuntur. Atque hac ſola re, ſtructura ipſius à peritonæo euariat, quòd videlicet duplex omnino ſit, non vna, quemadmodum illud. Porrò naturam ipſius accuratè perdiſces, ſi os

Spiritus inſtrumenta principaliora quæ.

Arteriarum genus duplex.

Aſpera arteria.

Larynx.

Membrana coſtas ſuccingens eſt duplex.

Pericardium ambire cor.

ſi os pectoris, vbi detectum prius fuerit, ſecundum longitudinem diſſecueris, vſque ad cartilaginem enſiformem, ac dein vtranque pectoris partem leuiter in exteriora reduxeris, ita vt pericardium, quod ambit cor, minimè vulneretur. Quòd ſi id fieri nequeat, membranæ tamen thoracem interſepientes, ab affectu immunes permaneant. Sic ſiquidē vtraque membrana, tam quæ dextras, quàm quæ ſiniſtras ſuccingit coſtas, quæque ſupernis partibus, ipſique pulmoni obducitur, ſibi continua apparebit. At cordis tunica peculiaris, pericardios nomine, diuerſa ab vtraque harum exiſtit, in medio ambarum ſita, & vtrinque ab ipſis comprehenſa. Non tamen ipſi cordis corpori pericardios hæc tunica annexa eſt: * verùm circa alias quidem omnes ipſius partes, haud parua quædam regio intermedia exiſtit, motui cordis accommodata: ad baſim verò eius, quæ orbiculata eſt, prodeuntibus ab illo vaſis, à quibus trahit ortum, connectitur. Porrò quemadmodum pulſans viſcus, omnes appellant cor, ſic etiam pulſantia vaſa, arterias nuncupant. Cæteras igitur omnes arterias pulſantes, quotquot toto inſunt corpore, ſenſu dignoſcere, nullius eſt negotij: & omnium ipſarum cum maiore arteria continuitas, idem hoc indidicat. Verùm in pulmone pulſantes, ſenſu admodum euidenter deprehendere nemo poteſt: inde tamen, quòd ſiniſtro ventriculu ſint continuæ, coniecturam aliquis fecerit. Etenim quod vas ex ſiniſtro cordis ventriculo in pulmones defertur, tametſi corporis quidem ſubſtantia, ſit vena, hoc eſt, venæ tunica conſtet, vſu tamen venoſa arteria vocatur. Quod verò ex dextro procedit, tametſi duas ſortiatur tunicas, perinde vt arteria, quia tamen non pulſat, appellatur vena, ſed arterioſa. Optimum quippe fuerit: pulſu, atque eius defectu ipſa vaſa diſcernere. Verùm quum hoc ſenſibus non adeò clarè diſtingui queat, à communione quam cum vtroque cordis ventriculo habent, indi nomen debet: appendix verò, à corporea ſubſtantia. Cæterùm iuxta corpoream ſubſtantiam arteria quidem eſt illud vas, quod ex dextro cordis ventriculo oritur: vena autem, quod ex ſiniſtro. Contrà, vſus ratione, quod ex ſiniſtro prodit, arteria eſt: quod ex dextro, vena. Totius igitur corporis venæ, ex peculiari vna tunica conſtant: arteriæ verò, ex duabus: quarum exterior quidem, qualis Venæ tunica exiſtit: interior autem, craſſitie huius ferè quintupla, duriórque, & tranſuerſis fibris diſtincta: que interna ſuperficie habet aliam, ceu cuticulam quandam araneorum telæ perſimilem. At exterior quam etiam venæ obtinent, rectis fibris, & quibuſdam mediocriter obliquis, tranſuerſis nullis, contexta eſt. Ex tribus itaque vaſis pulmonem intertexentibus, quod à ſiniſtro cordis ventriculo proficiſcitur, nuncupetur arteria venoſa: quod à dextro, arterioſa vena: tertium, arteria aſpera, ex cartilaginibus quæ imaginem C referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo caudicis rationem obtinet: tum in paruis, quæ ab illa in pulmones inſertæ ſunt, in priori parte ſitum habent: in collo quidem, vicinæ œſophago: in pulmone autem, venæ quam paulò ante vocauimus arterioſam. Porrò vaſorum intercapedines, peculiari pulmonis ſubſtantia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptum, ſicuti & cor ipſum, incidere, non tamen ita ſocietatem

Pericardij ſitus.

Cor pulſans corpus.
Arteriæ vaſa pulſantia.

Arteria venoſa fertur in pulmones à ſiniſtro cordis ventriculo, vnica tunica conſtans.
Vena arterioſa duabus tunicis conſtās, producitur ad pulmones ex dextro cordis ſpecu.

Venas totius corporis conſtare ex vnica tunica: arterias ex duabus.
Arteriæ tunicæ quales.

Arteria venoſa.
Vena arterioſa.
Arteriæ aſperæ compoſitio.

ipſorum, quam cum membranis ineunt, cognoſcere. Iam verò oſſium thoracis naturam ſimiliter ſpeculabere, quæ euidenter quidem, corde animali exempto, in conſpectum prodit: quanquam & inſito adhuc ipſo, palam cernatur. Præterea in tali adminiſtratione, præter iam commemoratum, hoc conſpicies, nempe cor, inter vtraque thoracis ſpacia medium, conſiſtere. Motus autem ipſius indicat, quaſi in parte ſiniſtra ſit collocatum: idque duplici de cauſa. Primum, quia ſpiritus conceptaculum hîc conſiſtit: deinde, quia vertex eius ad hanc magis regionem inclinat. Porrò coſtæ ſingulæ deorſum verſus ſimul & prorſum obliquè feruntur, ex ſpina ducentes ortum. Nam duplicibus inibi articulis cum vnaquaque dorſi vertebra committuntur. Vbi verò ad pectoris regionem perueniunt, contrario modo, ſed obliquè etiam ad os illius attolluntur: vbi cartilago vice oſſis genita, diuerſam naturam obtinet, faciléque acuto ſimul & valenti ſcalpello poteſt incidi. Rectam itaque vtraque parte lineam deorſum verſus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attollas, quam vtrinque ductæ lineæ diffiniunt: poſtea verò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes coſtarum, quæ vertebris vicinæ exiſtunt. Sic enim omnes thoracis partes palàm intueri licebit, ac multò magis ſepto à coſtis abſciſſo: inſuper hoc magis adhuc, ſi duabus coſtis diremptis inuicem, omnem carnem intermediam præcidas. Sic igitur & venam cauam manifeſtè ad iugulum vſque recto tramite percurrentem cernes, & cordis proceſſus, quos aures nominant, peculiarem naturæ ſortientes ſubſtantiam, quæ in alia nulla particula habeatur, quemadmodum profectò & cordis ipſius eſſentiam. Quod autem corporea cordis ſubſtantia, permultum à muſculo differat, ex illius ſane conſtat actione. Eſt enim cordis motus non arbitrarius, nec ceſſare, quoad animal vita fruitur, poteſt. Muſculorum autem functio ſubinde quieſcit, ac ruſſus excitatur, animantis arbitrio ſubſeruiens. Actiones verò imitantur proprietatem ſubſtantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem ſpeciem ſubſtantiæ poſſident, ſimiliter operantur, etſi diuerſis permultæ animantibus inſint: quæ verò non habent, diuerſa harum eſt functio; quamuis vnius animantis particulæ exiſtant. Quapropter nec muſculi eandem cum corde functionem habent, quoniam neque ſubſtantiam. Etenim ſi quis cor & muſculum quemlibet pariter coctum, vtrunque guſtarit, haud mediocrem ipſorum guſtu differentiam perſentiet: id quod ſubſtantiarum differentiæ maxima nota exiſtit. Hallucinantur igitur qui cor muſculum eſſe exiſtimant, aut neruis id ad ſuam functionem egere: non intelligentes actionis ipſius excellentiam, ex ſua viſceri ſubſtantia neceſſariò ineſſe. Cor ſiquidem thorace exemptum, diu moueri videtur: quare neruis ad eum motum non indiget. Qui ſi ſimilem motum præſtare poſſent, cur cæteræ partes cui nerui inſunt, non ſimiliter pulſare videntur? Porrò omnes neruos vtranque facultatem habere, ſenſitricem nempe & motricem, ratio eſt. Verùm molles ad ſenſum aptiores, duri ad motum exiſtunt. Ab eadem tamen radice pluries diſciſſa, apparent quidam nerui in muſculos, alij in alias particulas inſeri, quemadmodum & in

Oſſium thoracis conſideratio.

Cor inter vtraque thoracis ſpatia medium conſiſtere.
Spiritus receptaculum eſſe ſiniſtrū cordis ventriculum.
Coſtarum ſitus.

Cordis aures.

Cordis ſubſtantiam permultum differre à muſculo.
Cordis motum eſſe non arbitrarium.
Muſculorum functio arbitrio animalis ſubſeruit.
Actiones imitantur proprietatem ſubſtantiæ.

Guſtus differentia, differentes eſculentorum ſubſtantias arguit.
Cor nec muſculus eſt, nec eget neruis ad obeundas functiones.

Neruis omnibus ſentiendi & mouendi facultas inſita.
Neruos molles ad ſenſum, duros eſſe ad motum aptiores.

tertia ipſorum coniugatione, & ſexta nihilominus, habere nouimus, à qua cor exilem quendam neruum accipit: vnde etiam pulmo, iecur, ventriculus, & meſenretium inſuper totum, vnà cum inteſtinis, necnon vniuerſi laryngis muſculi, ſuas excipiunt propagines.

Viſcera vnde neruos recipiant.

Iam verò cordi, quod animoſæ virtutis initium eſt, ac veluti fons quidam natiui caloris, aures quædam annexæ ſunt, neruoſiores ac magis cuticulares ipſa cordis ſubſtantia.

Cor animoſæ facultatis initium eſſe.

Cordis auriculæ.

Quæ particulæ & colore nigriores ſunt, & corpuſculis cuticularibus manifeſtò ſimiles, ſinus cuiuſdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipſas natura & concauas & cuticulares condidit. Duæ verò hæ ſunt, in vtroque vaſorum materiam inuehentium ſingulæ.

Cordis auricularum numerus.

In dextra quidem parte, qua vena in cordis ſinum inſeritur: in ſiniſteriori verò, qua arteria venoſa. Has aures quum aperueris, tum ipſum cordis corpus in conſpectu erit, tum ex dictis orificiis vtrunque deinde membranæ inſertioni ipſorum incumbentes, tres quidem in ſinu dextro, duæ verò in ſiniſtro: quarum ſtructuræ figura, ſimilis telorum cuſpidi exiſtit.

Cordis auriculis incumbētium membranarum numerus, & figura.

Sed hæc quidem & corde thoraci exempto licet accuratè intueri, ſicuti etiam reliqua duo orificia vaſorum, quæ materias ex dextro quidem ventriculo in pulmonem educunt, vt venæ arterioſæ: ex ſiniſtro autem in totum animantis corpus, vt grandis arteriæ. In quibus iterum tres vtrinque membranas ad C. litteræ ſimilitudinem factas comperies, extra cor tendentes, veluti triſulcas intrò. Prius verò quàm cor ex animante auferas, cauæ venæ ramos conſidera: ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum vocant: rurſúſque cordis panniculi radicem.

Glandium. Thymum.

Inſuper examina, quo modo à dextro ſinu vena quædam ad ſpinam portendat, quintam dorſi conſcendens vertebram. Etenim quæ venæ ipſum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam ſinu prodeunt: ac vocant, ea vaſa, cor inuoluentia: quoniam bina numero totum ipſum perreptant: quemadmodum à læua parte duæ arteriæ, maioris ſoboles, poſt primum extra membranam proceſſum, in ipſum cordis corpus perueniunt.

Venæ cor nutrientes, vnde exoriantur.

Arterias duas corpus cordis inuoluere.

Reperitur autem os vnum in corde animalium omnium, quanquam non exactum, ſed cartilaginis inſtar.

Cordi ineſſe os vnum cartilagineum.

Cæterùm quanto animantis genus fuerit corporis mole vaſtius, tanto plus oſſeæ ſubſtantiæ cartilago illa ſortietur. Quare in maximis, vbi plus oſſeæ ſubſtantiæ gignitur, conuenit ipſam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem oſſeam: quale nimirum os, ipſe haud magno negocio reperi, in illius elephanti corde, qui Romæ nuper fuit iugulatus.

Cordis oſſis vſus.

Suſpenduntur autem ex tali oſſe ipſæ membranarum radices, vaſorúmque arterialium proceſſus, ibidem ſuſpenſi corroborantur: quem ſcopum ſibi in illius generatione propoſuit artificioſa natura. Cæterùm qui me adminiſtrantem non vidit, ſed edoctus libris ad conſectionem accedit, detecto quidem ſiniſtro ſinu, aperto autem in longum toto aortæ proceſſu, ſi ſtudiusè radices aortæ & membranarum ſequatur, ex facili os ipſum inueniet: ſiquidem huius radix, & venæ arterioſæ, membranarúmque ipſarum, in oſſe cordis habentur.

Cordis oſſis inueniendi ratio.

Quòd verò Ariſtoteles ait, triplicem ſinum ineſſe cordi, merum eſſe ſomnium videtur.

Cordi non ineſſe tres ſinus.

Toto corde nudato, videbis ſiniſteriorem eius ventriculum ad ſummum pateſcere verticem: dextrum inferius multò ceſſare, & circunſcriptionem ſubinde propriam habere. Omne autem animal, vel elephante grandius, vel alauda minutius, quod aërem inſpiret, ſimilem cordis ſtructuram obtinet, vel potius ſpecie eandem.

Cordis ſtructuram inſpirantibus aerē eſſe omnibus eandem.

Similiter & pulmonis: cuius fibræ in omnibus animantibus, de quibus verba fecimus, duæ quidem in dextra ipſius parte habentur, duæ verò in ſiniſtra: præter has in dextra thoracis parte, alia quædam quinta fibra exigua, veluti alterutrius ſoboles, cernitur.

Pulmonis ſtructuram eſſe omnibus eandem.

Pulmonis fibrarum numerus.

Licet autem cor ipſum, adhuc viuente animali, citra thoracis ſinuum conuulnerationem, detegere, ſi pectoris os à ſubiacentibus liberans, te confeſtim ad inuolucrum ipſius cordis diſſecandum conuertas, membranis quæ thoracem interſepiunt, minimè vulneratis. Quæ quidem ſi, vt dixi, corde detecto illæſæ permaneant, omnes ipſius cordis functiones incolumes in viuo animali ſeruantur. Siquidem & reſpirare ſimiliter, & clamare animal vides: ac ſi à vinculis ipſum liberes, currere, vt prius conſueuit. Quòd ſi vulnus vinculis adhuc comprimas, etiam cibum aſſumere, ſi eſuriat, conſpicis: atque ſi ſitiat, bibere. Et quid oportet mirari, quum Marylli Mimographi puer curatus ſit, viuatque adhuc, etſi cor illi aliquando fuerit detectum?

Marylli puerum curatum fuiſſe, cui detectum cor fuerat.

Vbi igitur cor citra thoracis perforationem detectum eſt, vaſorum exortum fune excipere minimè poſſis: cordis autem baſim poſſis, verùm animal ſtatim commoritur. Portò alterutra, vel vtraque capacitate thoracis forata, omnia quæ reſpirationi ſubſeruiunt, deſtruuntur. Antè verò quàm perforata ſit vna vel altera pars thoracis, non licet ipſum pulmoné cernere, niſi ſurtè coſta exciſa, ſuccingentem membranam conſerues integram. Si verò animus ſit vtranque thoracis capacitatem ſcindere, duas lineas per coſtarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus oſſa reflexa dirimes. Deinde aliam tranſuerſam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incîdes. Poſt hæc toto pectoris oſſe reflexo ſurſum, pericardióque diuulſo, ambos cordis ſinus æquè pulſantes videbis.

Cordis vtrunque ſinū pulſare.

Cæterùm euidentius adhuc quàm antea cernes arterias, aut viciſſim, aut eodem tempore & numero per totum animal eleuari, ſubmittíque. Hæc igitur confeſtim ipſo detecto innoteſcunt. Procedente tempore, breues vtriuſque ventriculi motus, longis interuallis intercipiuntur. Iam dextri ſinus eleuatio, peculiari ipſius natura perficitur. Huiuſmodi autem ſpectabis potiſſimum, vbi ipſi ventriculi immobiles propè euaſerint. Primùm etenim, vtraque ipſorum, quæ ad verticem conſiſtunt, moueri ceſſant: mox quæ his proxima ſunt: atque hoc fit perpetuò, donec ſolæ baſes in motu verſantur. Quibus ceſſantibus, languidus breuiſque motus ex longis interuallis in cordis auribus cernitur. Enimuerò qui pollicentur ſe oſtenſuros arteriam ſanguine vacuam, inania illi, & minimè probabilia pronunciant.

Arteriis ineſſe ſanguinem.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER OCTAVVS.

THoracem porrò nominant, quod à coſtis comprehenditur. Sunt autem hæ omnibus quæ prius retuli animantibus, in duodenum numerum

Thorax dicitur quod a coſtis continetur.

Costarum duodenus numerus.

merum exporrectæ. Rarissimè siquidem decimatertia costa visitur: atque hæc ita rara sunt, vt inter mille vix vnum tali costarum numero inuenias.

Clauiculæ.

Elatior autem thoracis finis, ipsæ clauiculæ existunt: quemadmodum demissior omni animantium generi, septum transuersum, quod phrenas & diaphragma nominant.

Septum transuersum. Phrenes. Diaphragma.

Costis omnibus duplex sedes.

Pectoris ossa tot quot costæ cum eo committuntur.

Costarum septem priores cum pectoris osse coarctari.

Sedes omnibus costis duplex: prior, pectoris os: posterior, vertebræ sunt, quæ totidem numero planè, quot & costæ habentur. Pectoris os, vnum quidem apparet, ob structuræ concinnitatem. Membranis autem detractis, quòd & plura ossa sint, & numero totidem, quot cum eo costæ committuntur, palàm innotescit. At verò septem priores thoracis costæ, cum pectoris osse coarctantur. Octaua verò ad radicem cartilaginis ensiformis consistit. Reliquæ quatuor in thoracis latera desinunt, tantum priori parte deficientes, quanto etiam aliis breuiores sunt. Minima inter ipsas est quæ postrema habetur.

Costas omnes vertebris dorsi olligari duplici nodo.

Omnes igitur tetrò cum dorsi vertebris coarctantur, idque duplici nodo altiori quidem, ad ipsum vertebræ corpus: humiliori, ad lateralem ipsarum processum decliuem. Hinc autem in priorem, infernamque regionem longius obliquæ procurrunt, & quum iam anterius fuerint, ab hac latione cessant: vbi naturam cartilagineam sortitæ, sursum ad pectoris os, contra priorem motum mouentur: quarum finis cartilago exquisita censetur.

Septi transuersi origo.

Ab huius autem cartilaginis partibus intimis, septum transuersum oritur. Elatior, anteriórque ipsius pars, cartilagini mucronatæ subnascitur: quemadmodum posterior atque demissior, ipsi spinæ cohærescit. Verùm superior pectoris ossis finis cum prima semper costa committitur, necnon cum clauiculis, in quibus hæ nimirum habentur. Cæterùm non omnes musculi, qui thoraci quocunque modo cohærescunt, motus ipsius gratia sunt conditi. Nam quidam à pectore & costarum spuriarum sedibus sursum tendentes, humeri subseruiunt articulo. Quidam ad abdomen descendentes, suos vsus habent, & thoracem paululum detrahunt. Quemadmodum qui costarum extremis foris obiecti, iuxta pectoris os prorsum, & vertebras retrorsum, iuncturas constringunt, & thoracem leuiter comprimunt. Totum verò ipsius motum manifestè gubernat inferius septum ipsum transuersum, dum intenditur, laxatúrque vicissim dilatans, compriménsque indidem terminum, ac attrahens ab ima parte per mucronatam cartilaginem pectoris os: costas autem spurias sursum leuiter & prorsum.

Respirationem (quæ putatur esse naturale opus) à solo septo transuerso suppeditari.

Septum transuersum est musculus.

Musculorum intercostalium fibræ.

Iam verò respirationem (quæ naturale opus, non animale putatur esse) septum transuersum duntaxat suppeditat: quod non modò substantia, sed vsu quoque musculus est. Vt autem ad intercostales musculos nos conuertamus, eorum fibras superficiarias ab elatiore costa ad humiliorem leniter obliquè in anteriora pertinentes conspicies. Paulatim verò has dissecans in animali commortuo, tunc internas accedes situ his aduersas, vt ambo ad X literæ similitudinem habitum inter se exigant, quem vsque ad cartilaginosas singularum costarum particulas conseruari videbis, in illis autem variari. Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubiè situm occupant, qualem interiorem sortitæ erant: contrà interiores, qualem possidebant externæ. At in musculis costarum, quas nothas vocant, ad finem vsque ipsorum, eadem fibrarum natura consistit: quoniam hæ nullo flexu incuruantur. In ipsis porrò intercostalibus musculis, proximè ad ipsius costæ os, arteriam, venam, & neruum, in ima cuiusque ipsorum parte comperies: propius tamen ipsum neruum.

Costarum singulis in propinquo esse arteriam, venam, & neruum.

Quare diligentiam adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis subiacent: nam hæc tria mutuò se videntur contingere, nempe arteria, vena, atque neruus. Cæterùm medio inter summas altasque fibras situ neruum cernes, si fibras ad amussim sequaris. Plures tamen superficiariæ fibræ iis quæ in alto habentur, esse apparebunt.

Fibris vtrisque musculorum intercostalium dissectis perire vocem.

Suem magnum esse aptissimum ad spirituosorum organorum anatomen.

Porrò animal amplissima voce præditum, aptissimum est ad consectiones, in quibus vox quædam læditur. Vtrisque igitur fibris dissectis, vocem simul & efflationem animalis perire, ipsa res persuadebit. Quare præstat in huiusmodi administratione suem magnum adhiberi. Valens enim ei membrana costas succingens inest, quam ne perseces, sedulò curandum est. Hac enim secta, dum thorax attollitur, non parum aëris ambientis, in mediam thoracis pulmonisque regionem trahitur. Dum autem submittitur, hoc ipsum rursum per vulnus egreditur. Notum verò est, ex aëre qui per inspirationem attrahitur, tantum necessariò ob vulnus perire, quantum videlicet in ipsum thoracem influit extrinsecus. Quanto autem per os minus quam ad necessarium sibi vsum inspirauerit animans, tanto etiam minus efflabit. Cæterùm quanto efflatio ipsa decreuerit, tanto vocem sequi breuiorem necesse est. Iam verò in quocunque musculorum intercostalium, si incidatur costas succingens membrana, idque linea notabili, animal semispirans protinus & semiuocale redditur.

Spiratio & vox quando pereant.

Sin autem in altera thoracis parte æquè secta fuerit, spiratio & vox abolentur. * Quemadmodum si in contractione thoracis vacui aëre, qui per vulnera elapsus est foras, plagas obturaueris ipsas, respirabit confestim animal, vocémque emittet. Quòd autem vtrisque fibris sectis in omnibus musculis intercostalibus, non vox modò, sed efflatio quoque intereat, nostrum inuentum est: quemadmodum etiam, vbi solis neruis præter dorsi medullam sectis, inoffensæ quidem musculorum fibræ seruantur, actio autem deperditur. Licet verò circa spinam dorsi neruos omnes, qui in musculos intercostales perueniunt, huc exceptos attollere, non tamen vinculo astringere.

Mutum qua ratione subitò reddi possit animal.

Clamat enim sic percussum animal: deinde subitò obmutescens, ob neruos lino constrictos, spectatores reddit attonitos. Nam miraculum esse videtur, neruis exiguis in dorso laqueo interceptis, vocem perire. Complures tamen in huiusmodi indicationibus tibi subseruiant oportet, vt quamcelerrimè laquei omnibus neruis circumponantur. At magnitudo offensæ haud æqualis in totum omnibus intercostalibus obuenit: sed iis qui costas spurias attingunt, tanto minor, quanto musculi earum elatioribus minutiores existunt: quanquam musculus qui ad primam pertinet costam, oblæsus, minimam etiam offensam adfert. Porrò in elatioribus costis, neruus ipsis porrectus altius inuenitur: recedens autem paululum ad imam regionem, in humilioribus. Cauendum itaque est, ne quum fibras diuidis, neruum subditum lædas: cuius offensionem immobilitas musculorum intercostalium, cohibitio efflationis, atque abolitio vocis sequuntur.

Mutum reddi animal, infirmiter læsis neruis qui excurrunt propter arterias carotidas.

Ad hæc, nerui propter arterias carotidas transcurrentes, si noxa aliqua momentanea afficiantur, animal redditur mutum: non autem iis similiter, qui intercostalia excurrunt. Quippe raucus quidam strepitus

in iis relinquitur, qualis in somno stertentibus fieri apparet. Hic strepitus musculis intercostalibus resolutis obliteratur. Resoluuntur autem confestim, aut fibris ipsorum confectis, aut costis excisis, aut neruo ad radicem vitiato, aut tota spinali medulla propter dorsi initium incisa: qua sectione potissimum raucus strepitus aboletur, simúlque omnes inferiores particulæ, quæ ad musculos, intercostales, atque imum ventrem spectant, cum eísque etiam & sedis musculi, pudendorum, vesicę, & crurum, subitò resoluuntur. Verùm diaphragma, licet infra musculos intercostales habeatur, non resoluitur tamen, quòd videlicet ipsius neruorum origo tota sit elatior thorace. Neque etiam illi musculi sex, qui ex ceruice descendunt, attollentes supernam thoracis regionem, quicquam inde offenduntur: etenim & in hos nerui deferuntur à medulla spinali ceruicis. Vtitur autem animal septo transuerso solo in paruis respirationibus. Quum verò maioris respirationis vsus ipsi oboritur, aut ob exercitia, aut febrim, aut vehementem aëris calorem, necessitas quidem est, functioni diaphragmatis etiam intercostales musculos subuenire. Sin autem magis vsus respirandi increuerit, vel ipsis elatioribus musculis illam functionem obit. Commune autem hoc de omnibus musculis sciendum est, quòd siue neruos ipsorum læseris, siue amputaueris fibras omnes transuersas, totos statim musculos suo motu priuabis. Quare necessarium tibi admodum fuerit, principia neruorum, qui in ipsos distribuuntur, & fibrarum situm, pernoscere. Etenim costæ cuiusque os, iuxta inferiorem circunferentiam nudare oportet. Vbi autem iam apparuerit neruus, vnà cum eo venit inspicienda vena, & arteria, quæ in superficie magis quàm nerui extant, humilius tamen paulatim sitæ. Igitur ab elatiori parte iuxta costæ circunferentiam hamulo exiguo subdito, licebit tibi neruum excipere, citra adiacentia vasa, præcipuè citra ipsam arteriam: quoniam ea, vehementiori sanguinis profluuio, neruum obscurat. Si verò ipsam quandoque vulneres, scalpello statim prehenso, transuersam totam disseca: hæc nanque communis est omnium vasorum sanguinem mittentium prohibitio. At spinalem medullam totam transuersim incides, nihil integrum ex ipsa relinquens: nisi fortè ex industria dimidium eius tantùm velis resoluere. Iam verò spinalis medulla, quum iuxta longitudinem deorsum versus per medium ad rectam secatur lineam, nullum ex intercostalibus neruis resoluit: neque eos qui lumbis vel cruribus insunt. Transuersim autem quum dimidia duntaxat pars eius diuisa fuerit, siue sinistra ea sit, siue dextra, omnes nerui, iuxta rectum incisæ partis tramitem, ordine resoluuntur. Quum itaque semiuocale animal voles reddere, in hunc secabis modum. Vbi autem motum subitò, totam spinæ medullam transuersam diuides. Quoniam verò costis etiam excisis, tum efflatio, tum vox animalis offenditur, quemadmodum ob musculorum, neruorúmque sectionem: dum animal vocem edit, transuersam aliquam costam disseca, vsque ad succingentem membranam, ita tamen vt illam nec conuellas, nec vulneres. Vbi verò costam à subdita membrana deraseris, facillimũ erit partes eius diuisas, ad vtrumque terminum, nempe ad os pectoris atque spinam, reflectere, ac sic læsionem deprehendere. At si musculi alterutra in parte, aut dextra, aut sinistra, resolutionem experti fuerint, dimidiata efflationis ac vocis portio aboletur. Sin autem alterutrius dimidiata, tum ambarum functionum pars quarta vitiabitur. Nam pro musculorum qui resoluuntur numero & magnitudine, semper noxa voci succedit. Verùm fibris musculorum intercostalium sectis, vel excisis costarum ossibus, musculi quidam relinquuntur ex iis, qui thoracem comprimunt, tum qui costarum extremis porriguntur, adeóque eorum qui in imo ventre consistunt, primum atque tertium coniugium. Quum autem thorax modicè ab his comprimatur, modica etiam efflatio gignitur, cui vox ipsa proportionatur. Ac sanè intercostales musculos, per neruos qui de spinali medulla ad ipsos pertinent, motu destitues, in quem dixi modum: diaphragma verò, vbi huius neruorũ principia similiter vt reliqua affeceris. Descendunt enim in thoracem hi nerui per ceruicis latera inter duas grandes colli venas, deorsum versus obliqui, musculis collo subditis inhærentes, tres quidem vtraque ex parte, qui plerunque in suibus habentur: in simiis verò plurimùm duo. Tertius autem rarò in his videtur, vt in suibus quartus. Origo ipsorum omnium est ceruicis spinæ medulla. Ex quartæ siquidem & quintæ vertebræ interuallo, prima coniugatio procedit: ex quintæ & sextæ spacio, secunda: ex regione post sextam vertebram, tertia, quæ etiam exigua admodum est: quemadmodum si quarta quandoque accedat, eius quæ post septimam vertebram habetur coniugationis, propago perpusilla existit. Igitur omnibus iis incisis, diaphragma motus fit expers. Pari modo si musculorum singulorum ex ceruice ad thoracem descendentium, qui sex numero habentur, neruos affeceris, actionem vitias. Affectus autem est duplex: vel dum secantur, vel dum intercipiuntur. Hoc itaque in vniuersum de omnibus musculis intelligito, quòd dissecto ipsorum capite, non amplius functionem obibunt. Quia verò in quibusdam musculis capitum numerus ne deprehendi quidem potest, quum ex pluribus incipiat ossium processibus, tutius fuerit illic ipsos secare, vbi capita in idem primùm conspirant. Atque hoc quidem in anterioribus musculis factitare consueui, in quibus profunda sectione opus est, vt qui penitiorem situm occupent, vbi capita ipsorum coierint. Nam in posterioribus expeditissima diuisio est, adeò vt vel vnguibus possit administrari. At verò si in regione media tertiæ quartæque vertebræ, persecueris totam spinalem medullam, spiratione confestim totum animal destituitur, non solùm thorace, verumetiam infra sectionem toto corpore resoluto. Atqui perspicuum est, quòd si post secundam aut primam vertebram, aut in ipso spinalis medullæ principio sectionem ducas, repentè animal corrumpetur. Verùm si post sextam vertebram, medullam spinæ transuersam totam secueris, vniuersi quidem thoracis musculi statim motum amittent: solius autem diaphragmatis beneficio animans respirabit. At inferiores hac vertebra sectiones spinalis medullæ, permultis ipsius partibus thoracem moueri concedunt. Et quanto magis ad humiliores vertebras sectio ipsa inclinauerit, tanto plures thoracis musculos actionem obeuntes habebis. Non tamen sexta neruorum à cerebro coniugatio, respirationis muneri subministrare videtur: quia ne vel particula quæpiam ipsius in vllum thoracis musculum propagatur.

Intercostales musculi qua ratione resolui soleant.

Diaphragmatis neruis vniuersam originem esse elatiorem thorace.

Septo transuerso vti animal solo, ad paruas respirationes.

Musculi qua ratione priuentur motu.

Medulla spinali incisa transuersim, quid accidat.

Diaphragmatis nerui vnde proficiscantur.

Neruorum affectus duplex.

Musculi non obibunt functionem, si capita eorum dissecentur.

Spinali medulla secta inter tertiam & quartam vertebram, spiratione confestim destitui animal.

Sexta neruorum coniugationis nullam particulam in aliquem thoracis musculũ propagari.

pagatur. Quod verò ad pulmonum situm spectat, costa excisa, atque vna cum membrana quæ illam ambit, quæque πλευρὰ vocatur, ablata, succingens costas simplex solaque relinquitur, * quæ adeò transparentem per se inspectionem efficit, vt omnes facilè cernant illus, pulmones dico, in viuu animali esse thuraci cotiunctos. At manifestior adhuc fit speculatio * per diaphragma nudatum, vbi perituræi vertex auellitur. Sic siquidem admodum conspicua diaphragmatis neruusa pars redditur, vt omnes palam fateantur, pulmonem semper thotaci appositum esse, siue inspiret, siue etiam expiret animal. Cæterùm vel si etiam id suffocaueris, pulmonem à septo plurimum seiunctum videbis: nec secus à thotacis lateribus: vnde liquet colligere, spiritum in ipso contentum, in reginnem eius & thoracis mediam yacuari. Omnino siquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à rhorace distare videtur: quiod fieri non posset, nisi spiritus aliquid per substantiam pulmonis transfluens, in amplam thoracis capacitatem transiret: id quod certe Erasistrati upinioni aduersatur.

Pulmo à thorace distare videtur in animalibus quomodocunque extinctis.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis administrationibus,

LIBER IX.

QVONAM pacto ea quæ in cetebru & spinali medulla per consectinnem apparent, optimè queas intueri, tum mortuo, tum viuu adhuc animante, hoc libro indicabimus. Quum autẽ anatume quæ in cadauere celebratur, cuiúsque particulæ naruram & situm indicet, in viuo autem, interim functionẽ ostendat, iutetim autem ad inuentionem huius, ratiocinatinnes exhibeat manifestum vtique est, murtui animantis consectionem præcedete eam uportere, quæ in viuu administratur. Igitur ossibus caluariæ exemptis, membranam quæ cetebrum in orbem contegit, quæque duta siue crassa appellatur, ad amussim inspicies, iuxta mediam ipsius lungitudinem multò crassiorem seipsa apparentem. Pari modo sub sutura quæ à Græcorum literæ a similitudine appellatur labdoides, crassam ipsam membranam, duplici structam plexu, cerebrúmque aliquatenus ingredientem, cernes. Venæ porrò per ipsam vtrinque singulæ iuxta suturæ labdoidis latera excurrunt. Vbi verò hæ in idem mutuò coiuerint, altissimus is ferè est locus, eorum qui in orbem circumiacent: quam regionem Herophilus vocat lenon, à torcularis similitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multò maior. Verùm ad id quod elatissimum habetur, alter etiam crassæ membranæ implexus accedit, necnon tertia quædam alia vena, præter duas prædictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens: In superficie verò, alius venarum exilium, quæ leno incumbunt, congressus est, iuxta illam partem, vbi sutura labdoides ossibus squammatis connectitur. Quaptopter venas has superficiarias prius secabis ad leni vsque summitatem. Dum autem secas, primum vacuabis, si grumus quispiam in ipsis coaluerit: deinde internam membranæ superficiem intueberis, quomodo substantiæ speciem, etsi non tenuitatem, venis habeat simillimam. Inde teoues venas ab vtraque lenutum parte urientes spectabis, nonnullas quidem admodum graciles, quasdam verò ampliores. Cernes autem has quidem a parua leoo, quæque in superficie est, in propinquas cerebri particulas superficiarias disseminari: illas verò ab altitudine magna, tum in posteriorem totam cerebri partem, quæ à nunnullis cetebellum, siue parencephalis dicitut, tum in priorem propagari regionem. Cerebellu igitur venæ se inserentes, & ab iis quæ per suturæ labdoidis latera in lenum perueniunt, & ab ipso leno exactam venæ tunicam babent. At in ipsum cerebrum, quod nonnulli anterius cerebrũ vocant, per crassam membranam, mediam exactè situm, secantémque cerebrum in duas partes æquales, sanguis deriuatur. Cæterùm & hinc venæ frequentes omnino per totam longitudinem, in vtranque cerebri partem, sinistram & dextram distribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, vna quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera verò multò maiore, neque prupinqua admodum leni regioni, neque remota, sed in medio totius cerebri sita. Hæc vena in altum decliuis descendit, vnde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priusquam cerebrum aliqua ex parre diuiseris, in sula membrana crassa. Nudabis autem ipsam tribus in in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum secuit. Deinde iuxta sectiones tuis met digitis attolles seorsum partem ipsius sinistram, atque seorsum dextram, quibus contegebatur anterius cerebrum: seorsúmque similiter reliquam, qua nimirum posterius: omnésque venarum processus in tres totius cerebri partes disseminari conspicies, nonnullas quidem tam superficiarias, vt ipsarum rami in conspectũ prodeant: quasdam verò altè penetrantes, omnémque tenuem membranam, quam barbari piam matrem appellant, & quæ enumeratas venas colligat, & cerebro extrinsecus circundatur, cum venis ipsis in ventriculum illius descendentem. Hæc itaque secundam, qua inuoluitur fœtus vtero, referens, cerebro semper, etiam in profundo, cohæret: crassa verò, ab illo plurimum distat. Vbi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum iam erit cerebrum consecare, anatomen ipsius exorsus a meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem secante. Vnde abscissis vel auulsis venarum exortibus, à priori auspicatus termino, sursum tuis ipsius digitis illam attollito, donec ad grandem venam perueneris, ex ea procedentem, quam in penitiora decliuem ferri retulimus: atque hîc rursus in altum sublatam alteri tenendam dabis: mox ipse iuxta longitudinem dissolues, vtranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis secernens digitis, quousque ad venam in longum inibi porrectam veneris, quam prius magnitudinis esse notandæ commemorauimus. Postquam verò decliuem illam venam, de qua facta est mentio, videas, atque ipsius vsum simul inspiciendo * cognoris, venam ipsam à subiectis corporibus adimes, regionem interim quam detexeris diligenter inspiciens, quæ calli imaginem refert, ita vt naturalis quædam inibi concauitas esse videatur, quæ ex circunstantibus partibus potionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leuiter auellere pergens,

Confectio animantis mortui debet præcedere illam, quæ administratur in viuo.

Membranarũ cerebri consideratio.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebro sanguis qua via influat.

Meningem crassam secare tribus in locis cerebrum.

Meningen tenuiorem cum venis penetrare ad ventriculos cerebri.

Meatus pertinentes ad medium ventriculū cerebri.

gens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium vsque pemeniunt ventriculum cerebri, inuenies. Notitiam porrò assequeris ventriculorum cerebri, callosam illam portionem conspicatus, quæ manifestam adeò differentiam à dissectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, secundarum modo efformatos, cum quibus quidem ascendunt tum arteriæ, tum venæ, atque in varios ramos disseminantur. Quare plexus hos inuiolatos seruare conaberis. In prima igitur vtriusque ventriculi confectione, plexuum dictorum, atque adeò callosi corporis in cerebro aspectus, tibi index fuerit.

Ventriculus dexter atque finister cerebri.

Mox verò corpus illud, quod dextrum ventriculum cerebri à sinistro dispescit, inspicito: quod eandem cum toto cerebro substantiam possidet. Atque hoc iam facilè abrumpitur, si vehementius extendatur. At si hinc quoque totum ipsum simul cum vnitis particulis auferas & ventriculi euidentius, & vena decliuis circa corpus quoddam turbinatum discindi appatebit. Cuius venæ propagines, tenuis quædam membrana, quemadmodum alias omnes venas, connectit: quæ à membrana subtili, nec substantia, nec cōtinuitate euariat. Atque huius membranæ interuentu, corpus illud turbinatum, cui venæ incumbunt, absconditur: neque fieri potest vt prius ipsum videas, quàm membranas aliquatenus diuulseris. Quòd si a basi illius propter verticem lineam rectam duxeris, ac postea vtrinque tunicam incisam dertaxeris, facilè corpus ipsum detexeris. His peractis sic, iam licet antequam mediam turbinati & ventriculorum sedem detexeris, vtrasque venas considerare cum plexu ipso, circa turbinatum tendentes. Siquidem vbi corpus intermedium detexeris, manifestò illinc ipsas prodire condisces. Contegitur autem ab illo corpore, præter iam dictos, quidam alius tertius ventriculus cerebri. Itaque illis potissimum locis ipsius nudabis, per quæ venæ, tanquam foramina quædam irrumpentes, prioribus venticulis incidunt: nam media regio simul cum anterioribus patescit ad ipsa foramina. Vocatur porrò illud corpus ψαλιδοειδὲς, ob fornicis similitudinem. Quòd si ipsum desceces, callus occurret tibi, vt in ventriculis antetioribus. Ad basim ipsius affirmare sunt venæ, quæ concauitatem fornicis permeant. Extrinsecus siquidem gibbum habetur, intrinsecus autem cauum, quemadmodum fastigium fornicis. Cæterùm si perpendas quomodo in animali viuente omnes crassæ membranæ paries, caluariæ adhæreant, cerebro autem soli, quæ ad ipsius implexus est: eredes vtique verticem cameræ, siue fornicis, sursum versus tensum seruari, ventriculum sub se magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam ventriculi grandiores existant, totum septi caput in sublime simul cum continuis corporibus attolli necesse est. Ex quo igitur corpora quæ superiacent sublimia & suspensa sunt, latam intus trium ventriculorum capacitatem efficiunt, quam in confectionibus petire necesse est, corporibus quæ superstrata sunt delabentibus. Insuper meatus quidam maximus tertij huius ventriculi basi subiacet, qui ex prioribus superfluitates recipit, nec non ex * suprapositis partibus. Omnibus igitur quæ hic propositæ sunt particulis probè detectis, tertium videbis ventriculum, inter duos priores, & quartum posteriorem, medium. Etenim meatum cui pars turbinata insidet, ad medium ventriculum pertingentem cernes, vt foramina haud exigua duo videantur, vnum ad cerebellum, alterum ad medium ventriculum pertinens. At prædictus meatus, qui ex medio ventriculo ad posteriorem pertinet, inter carunculas quasdam, nates & testes cognominatas, quæ cerebri partes sunt, consistit, peculiari velatus tunica, qualis nimirum est tenuis membrana cerebri. Quinetiam alia particula cerebri tali meatui incumbit, eumque contegit, quæ ob similitudinem quam habet cū verme, excrescentia vermicularis vocatur. Cuius duplex spectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retro, ab elatiore cerebelli parte occultatum quo quidem ad anteriora reflexo, nudati prorsus contingit quartum vltimumque ventriculum cerebri.

Ventriculus cerebri tertius.

Ψαλιδοειδὲς corpus.

Crassa meninges partes omnes adhærescunt caluariæ, in animali viuente.

Ventriculos anteriores cerebri esse grādiores.

Ventriculi cerebri tres.

Tertium ventriculum cerebri reperiri inter duos priores, & quartum posteriorem, medium.

Nates cerebri.

Vermicularis excrescentia cerebri.

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

GALENI PERGAMENI
De vsu partium corporis humani,

LIBER PRIMVS.

CORPORA quæ nec vndequaque propriam habent circunscriptionem, nec vndequaque coniuncta sunt aliis, ea omnia particulæ vocitantur. Quod quidem si verum sit, multæ erunt animalium particulæ, aliæ sanè maiores, sicuti & aliæ minores, atque aliæ etiam omnino in aliam speciem indiuisibiles. Vtiles autem hæ omnes ipsi animæ sunt, quippe cuius orgamum corpus existit: & propterea multum differunt à se inuicem animalium particulæ, quoniam & ipsæ animæ. Omnibus verò aptum est corpus animæ moribus & facultatibus. Equo siquidem fortibus vngulis & iuba est munitum: etenim velox, superbum, ac generosum est animal. Leoni autem, vtpote animoso & feroci, dentibus & vnguibus validum. At ceruo & lepori, animalibus timidis, velox quidem est corpus, sed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, velocitas: arma verò audacibus expediebant. Neque igitur timidum aliquod armauit natura, neque audax quidpiam nudum destituit. Homini autem (sapiens enim hoc animal est, & solum inter terrestria omnia diuinum) pro omnibus simul defensoriis armis, manus largita est, instrumentum ad omnes quides artes pernecessarium: paci verò, non minus quàm bello, idoneum: Non igitur indiguit cornu, aut vngula sibi innata, quum meliora illis arma, quandocunque volet, manibus possit accipere. Sed velociot est homine leo. Quid hoc tandem est? Homo sanè equum domuit sapientia & manibus, velocius leone animal: quo vtens, & subterfugit & leonem persequitur. Quo & sedens ex alto, humilem illum percutit. Non igitur est nudus, neque inermis, neque facilis vulneratu, neque calceamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cum armorum, tum etiam calceamentorum atque operimentorum species: inter quæ sunt domus, turris, & murus, sua sibi parare possit industria. Si autem inoatum ei esset cornu in manibus, minime posset eis vti ad earum rerum omnium compositionem. Iisdem manibus homo vestem, rete, nassam, velum, & sagenam contexuit. Quare non solùm ijs

quæ

Particula.

Animæ organum existit corpus.

Moribus animæ esse aptū corpus, ac omnibus.

Equi natura.

Leonis natura.

Timidis expedire velocitatem.

Audacibus expedire arma.

Homo sapiens animal, & solū inter terrestria diuinum.

Manus homini tributas esse a natura, pro omnibus simul defensoriis armis.

Equus velocior leone.

Hominis prærogatiua.

quæ in terra sunt animalibus, sed eis etiam quæ in mari & aëre, dominatur. Ac talia quidem homini ad fortitudinem arma sunt manus. Attamen pacificum & politicum animal homo, manibus & leges scripsit, & aras, & simulachra Diis erexit, & vniuersa artium instrumenta construxit, commentatiosque etiam speculationis eorum scriptos reliquit. * Vt autem sapientissimum omnium animalium est homo, sic manus sunt organa sapienti animali conuenientissima. Non enim quia manus habuit, propterea est sapientissimum: sed quia sapientissimum erat propter hoc manus habuit. Non siquidem manus ipsæ hominem artes docuerunt, sed ratio. Manus quippe ipsæ sunt artium organa, sicuti lyra musici, & forceps fabri. Vt igitur lyra non docuit musicum, nec forceps fabrum, sed est vterque ipsorum artifex, per eam, qua præditus est, rationem: agere autem non potest ex arte absque organis: ita & vnaquælibet anima, facultates quasdam à sua ipsius substantia obtinet. efficere autem ea quæ nata efficere, sine organis nequaquam potest. Quòd autem corporis particulæ animam non impellant, aut timidam, aut strenuam, aut sapientem fieri, manifeste videre licet, si animalia recens genita consideres, quæ quidem prius agere conantur, quàm perfectas habeant particulas. Etenim si oua tria acceperis, vnum aquilæ, alterum anatis, reliquum serpentis, & calore modico foueris, animaliaque genita rupto putamine excluseris, illa quidem alis volare conantia, antè etiam quàm volare possint, hoc autem reuolui videbis, & serpere affectans, quamuis molle adhuc & inualidum fuerit. Omne siquidem animal suæ ipsius animæ facultates, ac in quos vsus partes suæ maximè polleant, nullo doctore præsentit. Naturæ quippe animalium (vt ait Hippocrates) à nullo doctæ sunt. Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quàm ratione artem aliquam exercere videntur, vt tum formicæ, tum apes. Homo autem sicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus destitutam habet. Proinde pro corporis nuditate, manus: pro artium imperitia, rationem accepit: quibus fretus, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem vniuersis artibus ornat. Vt enim si innata sibi aliqua haberet arma, illa ei sola semper adessent, ita & si aliquam artem natura sortitus esset reliquas sanè ignoraret. Pulchrè igitur Aristoteles, manum veluti organum quoddam esse ante organa, dixit: quem ex nostris aliquis imitatus, rationem etiam, veluti quandam artem esse ante alias artes, haud inuenustius asseuerauit. Homo igitur animalium omniũ solus, quũ artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo sanè iure organum ante organa in corpore manum possedit. Cuius quidem constitutio, si aliter constructa fuisset, quàm est, fuissétne felicior ad actiones futura, considerandum. Porrò vnum, primumque caput organi apprehensorij optimè compositi est, si omnes figuras, atque omnes eas magnitudines, quas mouere homo potest, probè apprehendit. Ad quod munus præstandum, multiformiter diuidi manum fuit melius. Nam si indiuisa mansisset, contingere tantummodo sibi æqualem corporis cuiusque admoti magnitudinem posset. At in multas partes diuisa, molès seipsa multò maiores facilè amplectitur, & minimas quasque res exactè etiam venatur, colligitque. Quum autem eadem circum corpus sphæricum possit in orbem contrahi, rectum autem & cauum fideliter etiam amplecti, manifestè vtique omnem comprehendit figuram: quæ nimirum omnis, ex tribus lineis constat, aut curua, aut caua, aut recta. Cæterùm quoniam corpora non pauca maiori mole sunt prædita, quàm quæ manu vna comprehendi queat, adiutricem alteri, alteram natura æqualem manum adiunxit, vt ambæ ex oppositis partibus ea corpora complectentes, vna manu maxima nihilo sint inferiores. Nec verò ad firmiter comprehendendum sat erat manum esse diuisam, nisi etiam digitus vnus, aliis quatuor oppositus fuisset, vt cum eis actionem ipsam absolueret: quum nimirum aut vndique circulo, aut omnino ex duobus locis contrariis integra fiat comprehensio. Quinetiam digitos ipsos tum molles, tum rotundos, tum vnguibus iuxta summitatem munitos * esse expediebat, si ad omnem corporum magnitudinem & consistentiam firmiter comprehendendam erant futuri ea vsu. Etenim qui immodicè prolixi sunt vngues, ac propterea mutuò sese supergrediuntur, tametsi ad excoriandum, aut radendum sint vtiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere possiint. Qui verò propter paruitatem ad fines vsque digitorum non extenduntur, naturam carneam firmitate priuantes, eam ad apprehendendum admodum inualidam reddunt. Qui autem summitatibus digitorum æquantur, ij omnium soli, vtilitatem cuius gratia sunt conditi, perfectissimè complent. Pulchrè igitur monet Hippocrates (sententia cuius nobis est diuinum oraculum) particulas corporis vniuersas sibi inuicem consentire, hoc est, conspirare in ministerium vnius operationis. Manifestum nanque est, manus apprehensionis gratia constructas esse. Quòd verò omnes earum particulæ & tales & tantæ sint, vt in vnam organi totius actionem conspirent, hoc nondum omnes cognoscunt. Porrò ipsa particularum constructio, earum actionibus iuncta, optimæ habitudinis, veræque pulchritudinis discernendæ regulam, mensuram, iudiciumque præstat. Vera siquidem pulchritudo, aliud est nihil quàm constitutio optima, quæ actionibus exploratur: non albedine, non mollitie, vel id genus aliis: per quæ nec natiua, nec vera, sed fucata pulchritudo ostentatur. Deinceps itaque omnem manus fabricam persequamur: quæ tamen corporibus insunt obiter distinguentes. Insunt autem primum & maximè temperamenta: quippe quæ propriam particularum substantiam complent. Nam singulis id esse quod sunt, ob quatuor qualitatum primarum certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis secundum substantiæ rationem insunt. Consequuntur autem necessariò odores, sapores, colores, durities, atque mollities. Alia verò necessariò accidunt, vt positio, magnitudo, connexio, confirmatióque. Cæterùm maiori ex parte omnis actio à propria organi substantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid consequentium, vt visio propter colorem. Debet autem ipsa actio esse in proposita indagatione, principium simul inquisitionis, & inuentorum examen. Quoniam igitur actio quidem manus est apprehensio, apprehendere autem nihil possit ipsa immobilis permanens, vtique præcipua ipsi actionis pars ea erit, per quam mouebitur. Quum autem omnes voluntarij motus, quales manui sunt, à musculis fiant, hi vtique, primum motionis organum manui

Manus esse organa sapiēti animali conuenientissima.

Manus esse artium organa.

Animam habere facultates quasdam à sua ipsius substantia ortas, non posse tamen operari sine organis. Particulæ non impellunt animam ad agendum.

Animalia præsentire suæ animæ facultates absq; vllo doctore.

Animaliũ naturæ à nullo sunt doctæ.

Animalia cætera natura potius quàm ratione nonnullas exercent artes.

Homo vt corpus nudum, sic animam artibus destitutam habet.

Manum esse organum ante organa.

Rationem esse artem ante alias artes.

Apprehensorij organi optimè constituti, primum caput quod.

Manus cur diuisa.

Manus omnē comprehendit figuram.

Figuram omnem constare ex linea curua, aut caua, aut recta.

Manus cur binæ.

Pollex cur oppositus quatuor reliquis digitis.

Comprehensio integra quomodo fiat.

Vngues apti ad apprehendendum, debent summitatibus digitorum æquari.

Particulas vniuersas sibi inuicem consentire.

Manus apprehendendi gratia conditæ.

Pulchritudo vera, est constitutio optima, quæ actionibus exploratur.

Temperamēta complent particularũ substantiam.

Essentiam singulis à temperie quatuor qualitatum primarum accedere.

Actio omnis magna ex parte à propria organi substantia procedit.

Manus actio est apprehensio.

Motus voluntarij omnes à musculis fiūt.

nui erunt: alia verò vniuerſa, hæc quidem, vt melius actio fieret: alia, vt ſine quibus fieri non poterat: ſicuti & alia, pro cuſtodia omnium horum condita ſunt. Ac genus quidem vnguium, gratia eius quod eſt melius, videtur factum: quum abſque illis manus apprehendere poſſent, at non æquè feliciter. Eorum autem ſecuritati natura proſpiciens, mediocriter ipſos duros effecit, vt neque vtilitati, cuius gratia facti ſunt, quicquam decederet, neque ipſi facilè paterentur. Omnes ſiquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali ſubſtantia creauit, qualis, neque quaſſati facilè propter mollitiem, nec rumpi propter ſiccitatem poſſet. Etiam ſecuritatis gratia rotundi conſtructi ſunt vngues. Sola quippe figurarum rotunda ad vix patiendum exquiſitè comparata eſt, vt quæ nullum expoſitum angulum frangi potentem habeat. Sed quoniam ſcalpendo, vel aliud quoduis vnguibus agendo, exteri debebant nobis eorum extremitates, ſola has animalis particulas ita conſtruxit natura, vt ſemper augeri poſſint, quamuis iam totum corpus augeri deſierit. Augentur autem, pilorum inſtar, in longum tantùm, ſubnaſcentibus aliis ſemper vnguibus nouis, & veteres propellentibus. Oſſium verò genus in digitis, quòd & hoc ipſum gratia eius quod eſt melius, factum ſit, hinc diſcas licet, quòd moueri quidem multiformiter ineſſet eis, vel ſine oſſibus, ſicuti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obſiſtente particula: & quod ineſt propter morbum trementibus, id nobis ineſſet ſemper natura. Ad hæc, ſi ſine oſſibus facti eſſent digiti, illas actiones ſolas probè perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehenſibile. Si autem vnicum os haberent, illis actionibus ſolis rectè ſeruirent, in quibus eis egeremus extenſis. Quia verò nec ſine oſſibus, nec ex vno ſolo creati ſunt, ſed ex tribus inuicem per ſingulus connexis articulos vnuſquiſque eſt factus, ob id ſanè ad omnem actionem promptiſſimè figurantur. Plerunque enim quum neque omnibus extenſis, neque omnibus curuatis egeamus, aliquando quidem primum ſolum, vel ſecundum, vel tertium articulum: aliquando autem, vel primum ſimul & ſecundum, vel ſecundum & tertium, vel primum ſimul & tertium extendentes aut flectentes, hoc modo ſex figurarum vniuerſales differentias exprimimus: particulares autem ſecundum magis & minus, innumeras. Eſt autem molita carnis generationem natura, non quidem in externa digitorũ regione, quòd illic eſſet futura oneri, ſed ſub internis partibus, quum eius conſiſtentia ſit mollis, & occurſantibus cedat leuiter, oſſium ſtrictitudinem corrigat, quando eſt aliquid circulo comprehenſura. Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos mediis carnem produxit. At lateribus digitorum, tantum carnis adnaſci fecit, quanta medium inibi ſpatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiam, vt fricet, & molliat, quæcunque moderatè mollibus inſtrumentis egent, qualia in omnibus artibus plurima exiſtunt: propriæ igitur hæ ſunt carnis manus vtilitates. Communis autem vtilitas quòd veluti propugnaculum quoddam & tegmen ſit, aduerſus omnes tam frigidas, quàm calidas iniurias extrinſecas, calidam in ſe quandam humiditatem poſſidens, eaque vtrique intemperantiæ reſiſtens, vt balneum. Siquidem nihil inuenias quod valido æſtu occupatos præſentius refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quàm balneum. Quum enim natura humidum ſit, & moderatè calidum, humiditate quidem, natam ex calore ſiccitatem irrigat: caliditate verò, ortam ex gelu frigiditatem perſanat. Quum igitur omnium digitorum actiones, per oſſa tria compleantur, conſtat ſanè quòd nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quandò ſi plura eſſent, minus firmam extenſionem præſtarent: ſicuti ſi pauciora, tam diuerſas particulares figuras digiti non haberent. Manifeſtum præterea eſt, poſtlocatum os minus eſſe debere, quàm prælocatum, à quo vtique vehitur: & quòd in valde paruum atque rotundum deſinere digitorum ſummitates oportuit, oſſium magnitudine decreſcente paulatim ad optimè apprehendendum. Quòd autem vnumquodque os extrinſecus quidem exactè conuexum ſit, intus verò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factum exiſtimo. Internis ſiquidem partibus ſuis ipſi digiti molliunt & terunt, ac breuiter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, ſi oſſa inibi conuexa fuiſſent. Externis verò, quum nihil agant, reliquum fuit vt ad ſolam patiendi difficultatem exquiſitè conſtructi eſſent. At in lateribus, vt nullum in medio ſpatium vacuum, dum adducuntur, relinqueretur, hac parte eos minimè curuos fieri expediebat. Quare meritò magnus digitus ſupernam, ſicuti & paruus infernam circumferentiam exactè conuexam obtinet, quum ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo cuſtodiri, aut alteri adiungi debeat. Sed neque ſimpliciter, neque à caſu aut temerè, ex tribus oſſibus vnuſquiſque digitorum eſt factus: ſed veluti ianuarum cardines, ita & articulorum vnuſquiſque eminentiam cauitati appoſitè immiſſam & æqualem ſortitus eſt. Quas quidem cauitates oſſium, quaſi ſupercilia eminentia circulo ambiunt, ad maximam firmitudinem articulorum, ne aliquando excidant. Ad facilitatem autem motionis, atque oſſium ſecuritatem, auxiliũ duplex excogitauit natura: vnum quidem, cartilagine os vtrunque ſubungens, obliniensque: alterum verò, ipſis cartilaginibus humorem vnctuoſum & viſcoſum, veluti oleum quoddam, ſuffundens, per quem facilè mobilis, & attritu contumax omnis articulatio oſſium eſt facta. Vt verò longè adhuc tutius, articulus omnis inconcuſſus cuſtodiretur, ligamenta quædam ex vtroque oſſe produxit, ab vno videlicet in alterum peruenientia: maxima quidem craſſiſſimáque, ad præcipuos articulos continendos: minora verò, ad minores. Cęterùm labia oſſium, extrinſecus quidem maiora ſunt, intrinſecus verò minora, tum propter firmitudiné extenſionis, tum propter flexionis diuerſitatem. Sunt autem dura, denſa, medullæque expertia digitorum oſſa: quia nuda ſunt omnia, & propterea facilè patibilia: Non poteſt tamen rectè inueniri vtilitas partis, antequam eius actio noſcatur. Quòd igitur principium neruorum omniũ cerebrum ſit atque ſpinalis medulla: & quòd ipſius rurſus ſpinalis medullæ cerebrum, arteriarum verò omnium cor, vt hepar venarum: & quòd nerui quidem à cerebro animalem virtutem, arteriæ autem à corde pulſatilem: ſicuti venæ ab hepate vegetatiuam accipiunt, demonſtratum alibi à nobis eſt. Erit itaque vſus quem præſtant nerui, facultates ſenſus, & motus à principio in partes deducere.

Vnguium genus gratia eius quod melius eſt, conditum.
Vngues cur mediocriter duri.
Vngues rotũdi facti ſecuritatis gratia.
Figurarum ſola rotunda patitur ægrè.
Vngues cur ſic augeantur.
Vnguiũ augmentũ in longum tantùm.
Oſſium genus in digitis, gratia eius quod melius eſt.
Digitorũ ſinguli cur ex tribus oſſibus conſtent.
Figurarum cuiuſque digiti ſex vniuerſales differentiæ circa ipſam apprehenſionem.
Caro cur ſubnata internæ digitorum regioni, minimè autẽ externæ.
Balnei vſus.
Digitorũ omnium actiones per tria oſſa complerꝰ.
Os poſtlocatũ prælocato minus eſſe debere.
Digitorũ oſſa cur conuexa quidem extrinſecus, intus verò nequaquam: ſicuti neque in lateribus.
Oſſiũ ſtructura in digitis.
Supercilia eminentia cauitates oſſium quibus cohærent.
Motioni articulorum in digitis auxilium duplex.
Ligamenta articulorum in digitis.
Labia oſſium in digitis.
Digitorũ oſſa qualia, & quare ſint talia.
Neruorum principium eſt cerebrum, & ſpinalis medulla.
Cor eſt omnium arteriarum principium.
Hepar eſt venarum omniũ principium.

Nerui deducunt facultatem sensus & motus.

Arteriarum munus.

Venarũ vsus.

Tendones mouentes digitos procedere à cubiti musculis.

Tendonum generatio & vsus.

deducere. Arteriarum autem, custodire * naturalem caliditatem, & nutrire animalem spiritum. Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia, factæ sunt venæ. Quum igitur digitorum ossa ex se moueri motu voluntario non possent, natura ex cubiti musculis productos tendones, secundum rectitudinem digitorum deduxit, eosque inseruit in articulos singulos, hoc est, in caput secundi ossis, quod nimirum mouendum erat. Quorum generatio tendonum, ex neruis & ligamentis in musculos dispersis, rursusque inuicem coëuntibus, est. Sentiunt itaque & mouentur motu voluntario tendones, ratione neruorum ex quibus constant: colligant autem musculos ossibus, ob ligamenta quæ in se recipiont. At ligamentum ipsum album, exangue, & conçauitatis expers quum sit, neruus esse videtur. Verùm non est natum ex cerebro, neque ex spinali medulla, sed ex ossibus ad ossa transit, neruóque multò durius, ac penitus insensibile est, nec mouere quicquam potest. Ossa igitur omnia quæ sublocantur, circa prælocatum sibiipsis os immotum manens, mota, extenduntur quidem, quando exterior trahit tendo: flectuntur autem, quando interior. Ne verò per longam viam & nudam carne, facilè colliderentur tendones, membranis vestiuit illos natura, eósque à musculis vsque ad articulos, vt paterentur ægrius, exquisitè rotundos creauit. Nam quà applicantur, vbi vnusquisque ipsorum expanditur, vt facilius moueat, trahens apprehensionibus ploribus. Sed quoniam quatuor motibus, vnusquisque digitorum moueri debebat, vno quidem, flexis, alio verò extensis, duobus item ad latera, quadrifariam illis applicantur teodones, orti partim à cubiti musculis, internis quidem flectentes, externis verò extendentes, mouentibus autem ad latera, deducentes ad paruum digitum: partim à paruis in manum musculis: qui reliquum ex obliquis motum, pollicem versus operantur. Atque is sanè maximus digitorum, internum quidem habet vnum tenuem tendonem, duos verò externos, eosque robustos admodum: at ex lateribus, parte quidem quæ est versus indicem, paruum & tenuem habet musculum: altera verò parte, vbi maous assurgit, hoc multò maiorem. Reliqoi omnes quatuor digiti, intus quidem duos tendones magnos, foris verò vnum sortiuntur, alteri illorum, scilicet minori, æqualem: tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorum partium peruenit: reliquum verò omnium tenuissimum ad latera partium interiorum attinentem. Ac sic quidem rectè natura, molem ipsorum tendonum, actionis & vtilitatis excellentiæ respondentem construxit. Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & vehementissimas actiones obeamus, non magnos tantùm ipsos tendones internos, sed etiam duplices erat nobis opus habere. Contrà res habet in magno digito. Ad nollam enim aliam actionem nobis flectendus est, nisi quando aliis iam curuatis illum desuper iniicere oportet. Quia verò primus eius articulus otiosus est, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, sed ad secundum & tertium duntaxat eius articulum, vnus exiguus peruenit. Porrò duo illi tendones qui extrinsecus apparent in magno digito, si ambo quidem tendantur, digitum tendunt exactè: si verò alter eorum, partem alteram sibi proximam ad latus trahit. Atque actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, musculus paruus suscipit, ad hoc ibi locatus. Contrariam verò, magnus, qui in palmæ altiori parte, quam thenar vocant, consistit. Atque vnusquisque tendo ad suum caput trahere particulam natus est, quæ à seipso mouetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitum, ab ea deneruationis, quæ in carpo est, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam qui ad medium peruenit digitũ. Vectus enim super hunc multo spatio, & colligatus membranis fortibus, tum primum decedens recedit ab eo, quum ad manus cauitatem accessit, modo persimili iugorum habenis, quæ per aliquos annulos super iugum locatæ excedunt. Et quemadmodum exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in superficie locantur, subiacent verò ipsis qoi ad magnum spectant, sic è conuerso, qui interni ad digitos quatuor perueniunt, per profunditatem manus feruntur: superuehitur autem qui ad magnum defertur digitum. Semper enim natura, in profundo quidem id quod præcipuum est, in superficie verò id quod non est præcipuum, collocat. Porrò musculorum deneruationes apparent duplices, quo maximè loco ipsum carpum flectimus, sibi inuicem superpositæ: maior quidem ea, quæ est in profundo: minor autem quæ in superficie: idque diuisa planè ea quæ subiacet quidem, in quinque tendones: quæ verò supergreditur, in quatuor: & omnibus ipsis rectà perlatis ad digitos, superuehuntur quidem minores maioribus, membranis verò fortibus quælibet quatuor coniugationum per totam viam munitur. Quando autem descenderior ad primos digitorum articulos, ibi quisque subiacentium tendonum diffusus, caput primæ aciei flectir, per ambiens eum membranosum ligamen. Reliquum verò omne in vnaquaque coniugatione fertur vlterius, secundum viam à principio cœptam, rectà ad digitorum extremitates. Vbi verò ad secundos articulos peruenerunt, ibi rursus tendo superior bifariam diuisus, & vtraque parte amplificata circa subiectum tendonem inuolutus, internis partibus capitis secundæ aciei inseritur. At ille qui subditus est, solus inde ad tertiam articulationem ascendens, ad caput tertij & vltimi ossis digitorum, etiam ipse implantatur. Flectitur quidem vnusquisque qui iuxta ipsos est articulus a dictis tendonum implantationibus; extenditur autem ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primum & tertium articulum vniuscuiusque quatuor digitorum mouent. Qui autem per superficiem, hoc est, exigui, ad vnum, nempe medium, implantantur duntaxat. Quia verò nulla caro ex seipsa sensum habet, & absurdum erat apprehensorium organum insensili tegi particula, non paruam neruorum portionem in carnes manuum natura disseminauit. Ex quibus sic factis musculis, produxit tendines, lateralibusque vniuscuiusqoe digiti partibus eos implantauit: dextræ quidem manus, his partibus quæ versus sinistram: sinistræ verò, eis quæ versus dextram sunt sitæ. Reliquos verò tendones, qui ad lateralem vniuscuiusque digiti partem perueniunt, à cubiti musculis generauit. Cæterùm oriuntur ipsi tendones ab eodem principio, quod iuxta carpum est, omnes: feruntur autem ad digitos secundum rectas lineas, æquales angulos ad caput ipsum efficientes. Quare principium ipsum, summitates tendonum flecti ad seipsum cogit. Nam si cessantibus motibus iis qui

Ligamentum ab osse transire in os, esséque insensibile penitus, nec posse quicquã mouere.

Extensio articuli fit ab externo tendone.

Flectuntur articuli ab interno tendone.

Tendones cur vestiti membranis atque rotundi sint.

Digitis quadrifariam mouendis, quadrifariam applicantur tendones.

Pollicis tendones & musculi.

Digitorũ vniuersi tendones.

Flectendis digitis cur magni dupliceśque tendones sint dati.

Pollici tendones cur talea.

Thenar.

Naturæ prouidentia.

Musculorum deneruationes duplices.

Tendonum in articulos digitorum insertionis ratio.

Carnem omnem esse ex se insensibilem.

Tendones digitorum vnde omnes oriantur.

qui sunt ad latera, potius extenderis, vel flexeris digitos, extendente quidem te distabunt: flectente autem, in idem mutuò coibunt. Ad hæc, tensos eos coniungere possumus, si dextri quidem digitorum eorn, qui est in lateribus, sinistrum tendonem, sinistri verò, dextrum tendamus. Rursus plurimom à seinuicem abducemus, si ipsius quidem dextri, dextrum, sinistri verò sinistrum, similiter distenderimus. Si verò neutro lateralium tendonum agamus, sed externis tantùm, mediam prædictarum constitutionem habebunt digiti. Enimuero in vnoquoque articulo, vnica quidem nobis figura est indolens, media videlicet: aliæ verò omnes vtrinque dolent, sed magis quæ longius à media recedit. Omnino autem dolorificæ sunt extremæ figuræ, post quas nimirum nec flectere, nec extendere licet. Meritò igitur inter omnes figuras ea est maximè dolorifica, quum dux quidem motionis musculus, extrema contractione, huic autem oppositus, perfecta extensione eruciatur. Figuram verò mediam vtrinque circunstantes operantur, aut ambo musculi, aut alter omnino: potest tamen aliquando in ipsa neuter eorum operari. Cæterùm paruorum tendonum motus non poterit vnquam magnis agentibus apparere. Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extensio, etiamsi abscindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior est, qui est interior: vterque autem operatur tensis digitis, quiescit verò flexis. Quum autem io vtriusque manus digitis articuli triginta habeantur, quorum vnusquisque in locis quatuor implantationes tendonum habet, præter primum magni digiti articulum, qui secundum quidem latera, extrinsecúsque applicationes tendonum recipit, intus verò nullam: erunt vtique omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeuiginti. Portò simiæ, vtpote secundum animam animali ridiculo, ridiculum quoque corpus natura tribuit: id quod maximè licet cernere in formatione pollicis, qui & paruus & ridiculus est, parúmque ab indice distans. Quòd autem si pauciores digiti essent, multæ actiones imperfectius absoluerentur: pluribus autem ad nullam rem indigeamus, id adeò perspicuum est, vt demonstrari non debeat. Quare pulchrè quidem natura quinque in vtraque manu digitos fabrefecit: quæ vt est ne quid deficiat solicita; ita nihil frustra operatur. Cur autem inæquales digiti omnes sunt facti, atque medius omnium longissimus? Sanè quòd eorum summitates ad æqualitatem venire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendunt, & quum in scipsis humidum vel paruum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum vtilitatem præstat manifestissimam.

Figura indolens est in singulis articulis media.

Figuræ extremæ sunt dolorificæ.

Figura media qui fiat.

Tendonum lateralium consideratio.

Articuli omnium digitorum manuum, triginta numero.

Implantationes tendonum ad digitos, centum & duodeuiginti.

Simiarum ridiculæ animæ ridiculū corpus tributum.

Naturam nihil frustra operari.

Digitorū inæqualitas ad quid cōducat.

GALENI PERGAMENI

De vsu partium,

LIBER SECVNDVS.

VNumquenque autem musculum, ex iis qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornauit natura, vt ne constructio quidem melior vlla possit excogitari. Porrò musculorum omnium cubiti & manus numerus, ad viginti tres peruenit. Septem namque parui sunt in manu: alij totidem magni totam interiorem regionem cubiti; vt reliqui nouem totam exteriorem occupauerunt. Parui itaque manus extremæ musculi, duces sunt alterius obliquorum motuum. Eorum autem qui sunt intra cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem his secundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui verò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum septimus, qui minimus est eorum qui in longum extensi sunt, nullum digitum mouet, sed alterius vtilitatis gratia factus est, quam procedente sermone enarrabo. Ex iis verò nouem musculis qui in cubiti externa parte consistunt, vnus quidem digitos omnes, præterquam magnum, extendit: duo autem alij eosdem quatuor digitos ad transuersum abducunt. At quartus alius musculus, solum magnum digitum mouet, altero motu externorum duorum, scilicet obliquiori: alius item vnus reliquum magni digiti motum præstat, moderatéque carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alij duo musculi: reliqui verò duo conuertentes ad figuram supinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram. Cæterùm in tres magnas partes tota manus diuiditur: quarum vna brachium, alia cubitus siue vlna, tertia appellatur * extrema manus. Sed de brachio quidem nunc sermo non est futurus. Cubitus dicitur totum membrum, quod est inter articulationem carpi & anconis medium. Ancon autem est pars illa cui innitimur, & quam etiam totius nomine appellant cubitum. Cæterùm ossium cubiti, alterum quidem maius, cuius pars est ancon, specialius vocatur cubitus, quod in media manus figura, ossi alteri, nempe radio, subiacet. Gibbi verò processus ossium radij & cubiti, qui carpo inseruntur, vocantur quidem & id ipsum quod sunt, processus, & interdum capita, & tuberanda. Vnicuique igitur digitorum proprius vnus paruus musculus inest: duo autem alij maximi in manu thenara generant, per quos tum carnosa pars manus alta, media verò caua efficitur: tum digitorum vterque, maximus & minimus, plurimum abducuntur ab aliis. Qui autem inter magnum & indicem consistit musculus, eam partem repiet, pollicémque adducit ad indicem. Inseruntur tamen in ipsum pollicem alij fortiores tendones, à musculis vlnæ producti. Quare quum quatuor quidem sint qui quatuor digitis insunt, duo autem circa magnum, alius verò vnus ad paruum digitum, rationabiliter omnes manus musculi septem sunt facti, à quorum singulis haud abre vnicus est tendo productus. Iam verò duo illi musculi, qui intra cubitum siti, ipsos digitos flectunt, mediam exquisitè regionem obtinent: quoniam & capita tendonum flectentiū digitos, ad mediam regionem peruenire erat melius. Vtrinque verò vnus est flectens carpum. Alij autem duo intrinsecus in vlna consistunt, eam ad obliquum ducentes. Reliquus extensorum secundum longum musculorum intra vluam, tenuissimus omnium, in superficie consistit, à quo quidem vnus tendo productus, sub interna cute manus disseminatur, nullum quidem articulum mouens, sed ipsam perficiens tangendi vim, quæ ad apprehensionem requiritur. Exteriorum verò cubiti musculorum, qui quidem extendit quatuor digitos, in superficie sub

Musculi cubiti & manus, viginti tres.

Musculorum manus vsus.

Musculorum cubiti vsus.

Manus totius diuisio.

Brachium.

Cubitus.

Extrema manus.

Ancon.

Radius.

Processus cubiti.

Digitorū singulis propriū adesse musculum.

Manus musculi septem.

Tangendi vis in manu à quo perficiatur tendine.

ipſa cute locatus eſt, mediam maximè totius membri regionem obtinens. Alij autem poſt eum, obliquè ad mediam deſcendentes regionem, tribus quidem maioribus digitis, duo: reliquis verò minoribus, reliquas explantationes mittit. Reliquorum verò trium, vnus quidem qui in vlna eſt, carpum tendone ſimplici extendit: qui autem ſunt in radio, alter quidem condylum eius tranſcendens, obliquus, in duóque diuiſus, extendit ſimul carpum, & magnum digitum abducit ab aliis: reliquus autem extrinſecus, ad pronum circunducit extremam manum, atque ipſum carpum extendit. Sunt & alij duo in vlna, ipſam circumuertentes obliqui quidem, quoniam & motus quem efficiunt, obliquus eſt; peruenientes autem ad radij os, quoniam hic motus eſt actio dearticulationis huius oſſis, quæ ad brachium conſiſtit. Apparent itaque nouem quidem externi, ſeptem autem interni muſculi, ſi annumeres duplices illos muſculos qui circumagunt obliqui vlnam. Nam qui manus gratia ſunt conditi, ſeptem quidem externi, quinque interni habentur. Quum autem quatuor ſint motus carpi, extenſio, flexio, ad pronum circunductio, & ad ſupinum: duo quidem tendones & muſculi ſunt duces flexionis, duo autem alij extenſionis. Hi verò ipſi etiam conuerſiones laterales concinnant ad pronam figuram, ſimul adiuuante quippiam eo muſculo, qui in externa vlna locatus, deſinit in medium potiſſimum metacarpium, per tendonem duplicem. Flectentium igitur carpum tendonum, alter quidem ad eam quæ ſupra paruum digitum, alter autem ad eam quæ ſupra magnum eſt, regionem internam peruenit. Ad eundem verò modum extendentium vterque, hic quidem ſupra paruum, ille autem ſupra magnum digitum, ſuperna parte implantantur. Ac ſi vtrique ſanè tenſi fuerint, flectunt quidem interni, tendunt externi manum: tenſo verò alterutro ipſorum, altero quidem qui ad magnum digitum, parte interna, altero autem qui ad paruum, parte externa eſt, ad pronum ſenſim quodammodo manus circunducetur: eo verò qui ad paruum digitum, tenſo intrinſecus, vel eo qui ad magnum eſt, extrinſecus, ad ſupinum. Si verò ſimul tenſi fuerint, & qui ad magnum digitum intrinſecus eſt, & qui ad paruum extrinſecus, non amplius ſenſim, ſed quamplurimum ſic ad pronum circumagitur manus. Ita etiam & eo qui ad paruum digitum intrinſecus eſt, & ſimul eo, qui ad magnum extrinſecus, tenſo, admodum manus ſupina fit. Diſtinguere autem oportet carpi motus, à motibus totius vlnæ. Sunt enim & huic quatuor motus, proportione quatuor motibus reſpondentes, qui ab iis, quæ ad brachium ſunt, dearticulationibus fiunt. Etenim extenſam, & flexam, & circunductam ad pronum & ſupinum, videbis totam vlnam, quieſcente manu. Sed extenſionem quidem & flexionem, vlnæ dearticulatio, quæ eſt ad media brachij, efficit: circunductionem verò ad latera, articulatio brachij ad externum eius caput. Ac duo quidem muſculi ad pronum circunducunt, duo autem ad ſupinum conuertunt radium: nam ſatius fuit duobus muſculis, quam vni talem motum committere. Eorum autem muſculorum, hic quidem in ſupernas partes quæ iuxta brachium ſunt: ille in infernas, iuxta carpum inſeritur: fertur verò vltrà amplius vterque, neque in ipſas ſolùm

Carpi motiones quot, & à quibus profectæ tendonibus.

Vlnæ quatuor motus.

Muſculi conuertentes radium ad pronum, ſupinumque.

inſeruntur extremitates, propterea quòd carnoſis partibus immittuntur, antequam in tendones deſinant. Ab iis ſiquidem nullus tendo producitur, quum impoſſibile ſit ita propinquis ſibi oſſibus, incipientem ab vlna muſculum, in neruoſam tenuitatem mutatum, inſeri radio. Neruis quippe & ligamentis in carnes muſculi diſſeminatis, poſtea paulatim in idem aceruatis, generatio fit tendonibus: paulatim autem illud longiori eget via, & maximè quando ex magno muſculo aceruatio fit. Verum autem eſſe, id quod dicitur, oſtendit qui radio incumbit supernè muſculus, à quo ſolo inter quatuor prædictos muſculos, quòd minimus & longiſſimus ſit, membranoſus iuxta finem explantatur tendo, enatus à partibus radio internis, prope carpum. Collocauit autem natura, eos quidem, qui ad pronam figuram membrum circunducunt, ex internis partibus, omnium primos, ſecuritatis gratia, quum plurimas & maximè neceſſarias, & vehementiſſimas, in hac figura, actiones obeamus: eorum verò qui ad ſupinum abducunt, alterum quidem occultauit in regione inter vlnam & radium media, eum ab vlna in radium producens: alterum verò impoſuit deſuper ipſi radio, longiſſimum faciendo hunc omnium, qui circa membrum hoc ſunt muſculorum. Peruenit itaque eius ſuperior quidem extremitas ad externam brachij partem: inferior autem, per quam mouet radium, in membranoſum tendonem deſinens, applicatur intrinſecis eius partibus, prope ipſam cum carpo articulationem. Porrò vbi quis viderit, quando neruum aut tendonem aliquem præterferri opus eſt magnam oſſis conuexitatem, vnum horum trium fieri, aut cauari particulam, aut perforari, aut omnino circa baſim eius, neruum inuolui, nuſquam autem nudum, aut non munitum vehi per conuexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in ſecuritate ſingularum partium oſtendit natura. Ac tendones quidem ipſos trium externorum manus muſculorum carpum mouentium, radix, & vlnæ cauata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ oſſa ipſa ſuſcipientia producunt, induuntur omnes eius loci tendones, vt neque ab incidentibus extrinſecus promptè patiantur, neque à duritie oſſium lædantur. Iam verò imbecilliores quidem actiones, paruis commiſit natura muſculis: ad vehementiores autem, non magnos ſolùm, ſed etiam binos fecit. Quod pertinet ad carpi compoſitionem, is concauus quidem intus, conuexus foris, octo ex oſſibus conſtat, quæ vnum putabis eſſe, niſi prorſus membranas abſtuleris ea cooperientes. Habet autem ad anteriorem ſui finem, quatuor cauitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpij oſſibus, numero nimirum quaternis. Cartilago autem non has modò, ſed etiam eas quæ in ipſo ſunt carpo commiſſuras omnes oblinit: eaſque foris compriment membranæ fortes, quę ſunt ligamenta ſimul ipſis articulis & operimentum totis oſſibus circumpoſitæ. Quatuor verò metacarpij oſſa ſibi inuicem propinqua vſque ad digitos protenduntur. Diſtant tamen à ſe inuicem, nec ſunt coniuncta, ſicuti oſſa carpi, quia plurimùm inuicem diſtantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, conuexa foris quidem leuiter, intus verò ima magis facta ſunt, vt poſt oſſa carpi locata, illorum ſpeciem imitarentur. Tam igitur carpi,

Tendonum generatio.

Naturæ ſolicitudo circa particularum ſecuritatem.

Carpus ex octo oſſibus conſtat.

Metacarpij oſſa quaterna.

quàm metacarpij oſſibus robur colligationum auxilio eſt, vt minus laxentur in manus vehementi extenſione. Extendimus autem organa quæ in carpo & metacarpio ſunt, vt cauitatem quidem manus repleamus, complanemus autem conuexitatem. At concauam effecturi manum, prorſus contraria facimus, prius tenta flectentes. Quibus motibus minimè obſequerentur carpi & metacarpij oſſa, ſi eſſent omnia vnum ſimplex. Iam verò ſi inter digitos & vlnam vnum ſimplex os eſſet, vbi ſemel confringeretur, mox totum præter naturam haberet, vtique vnum exiſtens: id quod minimè accidere poſſit carpo, nec metacarpio, vel ſi aliquod eorum os confringatur. Quinetiam vt omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potiſſimum ita duris. Cedentia enim occurſantibus ad ſuas articulationes, exoluunt ipſorum violentiam. Sagitta ſiquidem, tenſa corda facilius quàm laxa penetrat. Ad hæc, multiformis figurarum varietas, ad eam, quæ communis eſt, patiendi difficultatem conducit incredibiliter. At verò primus articulus pollicis, oſſi carpi propinquo inarticulatur. Nam ſi alicui oſſium metacarpij committeretur, parua vtique eſſet ei diſtantia ab indice. Conſtat autem metacarpium ex quatuor oſſibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipſum articulari debebant. Cæterùm quia in carpo multa fieri oſſa fuit melius, componi verò fines eorum cum vlna non ſimiliter vt cum metacarpio, in duos ordines ea digeſſit natura. Quum igitur neceſſariò ſint quatuor metacarpij oſſa, adiaceat autem eis in vno ordine primum magni digiti os (quod ſanè nonnulli propter hoc ipſum metacarpio attribuunt) & hic vniuerſus ordo inarticuletur inferiori parti ipſius carpi, conuenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ vlnæ inarticulatur, ex tribus oſſibus facta eſt. Quum itaque tres ſint ordines inter vlnam & ſciſſionem digitorum medij, qui quidem eſt ad vlnam, ex tribus oſſibus quam arctiſſimè iunctis: qui verò deinceps eſt, ex quatuor laxius compoſitis: tertius denique huic inarticulatus, ex quinque compactus eſt, quorum vnum quidem eſt magni digiti, alia verò quatuor, metacarpij. Videbitur itaque ſic quidem carpus ſeptem omnino conſtare oſſibus, præter quæ eſt aliud prælongum, quod vehitur per internas eius partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem vlnæ proceſſum. Quoniam igitur carpum oportebat inarticulari vlnæ, ac radij finibus, conuenienter horum os vtrumque epiphyſim habuit, gibbam quidem & rotundam extrinſecus, concauam verò intrinſecus: ſed epiphyſis quidem radij, vndique labium habet circumpoſitum, à quo exactè ſtringitur is terminus carpi, qui ad vlnam ſpectat: vlnæ autem epiphyſis, non amplius ſimiliter, ſed interna quidem ſua pars, & quæ ſpectat ad radium, eſt ſimilis: alia verò extremitas, quæ ſecundum longitudinem & rectitudinem totius membri extat, in rotundum caput finit, quo circumdatur locatum ibi os carpi, concauitate leuiter profunda: vt duplex ſit articulatio in carpo: altera quidem finium ipſius carpi ingredientium concauitatem inter epiphyſim radij & vlnæ mediam: alia autem parua, oſſis circumplectentis paruam apophyſim vlnæ. Atque hæc quidem gratia verſionis manus ad pronum & ſupinum facta eſt: propter aliam verò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc ſanè, gibboſitates factæ ſunt finium vlnæ & radij. Quia tamen extrinſecus quidem magna erat altitudo ipſi extremitati vlnæ, internæ verò partes imæ & demiſſæ, propter apophyſim eius paruam extrinſecus & infernè locatam, poſuit hîc natura, veluti quoddam vallum, prælongum os, intrò notans rectum, à quo ea quæ ibi ſunt ſita, muniuntur. Atque hoc eſt os carpi octauum, de quo differere diſtuleram. Cuius finis quidem inferior, ſubtilis & cartilagineus eſt, validiſque quibuſdam membranis alligatur circumiacentibus oſſibus, atque in ipſum tandem inſeritur ille tendo, qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam βάσιν oſſis parui cartilaginoſi natura creauit, per colligationes fortes copulati, partim huic nunc dicto oſſis ipſius carpi, partim ei quod eſt poſt ipſum, articularo ad primam aciem magni digiti, vt & ibi contingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atque carpus mouentur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, ſed non eſt numeratum ab anatomicis, ſicuti nec aliquod eorum quæ σησαμοειδῆ vocantur, quæ multis manuum & pedum articulis natura velut auctarium circumpoſuit, ſecuritatis gratia. Iam verò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidem extrorſum ſunt, manifeſtè apparent obliqui, & perueniunt, hic quidem magis ad externas partes aciei, quæ eſt ante paruum digitum: ille autem ad internas aciei, quæ eſt ante magnum. At interni, obliquiores quodammodo ſunt, vt non ſolùm extendant, & flectant, ſed etiam circunducant manum ad latera. Ad hæc poſitio ipſius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum vlnæ poſitio recta: hæc ſiquidem extenſionibus & flexionibus, ille verò conuerſionibus ad latera ſubſeruit. Ob eam cauſam ad brachium vtriuſque oſſis dearticulatio, diſſimilis fuit. Porrò ſuperiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura: inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd videlicet talis obliquitas multò paratior ſit, vt motibus ad pronum obediat, qui ad plures ac magis neceſſarias actiones ſunt vtiles. Cur autem incumbit vlnæ radius? quia hoc illa longior eſt, & plurimum articulationis ad brachium ipſa obtinet. Sed cur vtriuſque partes, quæ in medio quidem ſunt, tenuiores: quæ in cubito autem & carpo, multò craſſiores exiſtunt? quia illas muſculis locum præbere oportebat, has craſſeſcere per epiphyſes. Cur ex ipſis finibus, ille quidem vlnæ, qui in cubito eſt, craſſior: radij verò, is qui ad carpum conſiſtit? an quòd vtriuſque eſt ad carpum dearticulatio? In ea verò dearticulatione quæ eſt ad brachium, tantum ſuperet vlna radium neceſſe eſt, quanto vlnæ dearticulatio cunctis manus actionibus commodior exiſtit. Sunt ſanè hoc loco quidam proceſſus ipſius vlnæ duplices, gibberoſi quidem foris, caui autem intus: vnus ex poſterioribus & infernis ipſius partibus, qui certè & maior eſt: alter ex anterioribus & ſupernis, multò minor priore. Conuerſis autem ad ſeinuicem eorum concauitatibus, vna ex ambabus conficitur magna cauitas, ſimilis literæ Græcæ * S. quos quidem exortus vocant κορώνας: atque hæc vlnæ extremitas talem habet figuram. Brachij verò extremitas hoc modo ſecundum laterales partes capitis epiphyſin habet: hanc quidem foris, illam autem intus: quarum in medio cauitas quædam eſt, læuis & rotunda,

Carpi & metacarpij oſſa cur plura.

Figurarum varietatē conferre ad patiendi difficultatem.

Metacarpium cōſtat ex quatuor oſſibus.

Carpi os octauum, quà vehatur.

Epiphyſis radij & vlnæ, quà committuntur carpo.

Carpi articulatio duplex.

Carpi oſſis octaui vſus.

Σησαμοειδῆ.

Tendones extendentes atque flectentes carpum.

Vlnæ poſitio recta.

Radij dearticulationes.

Radius cur vlnæ incumbat.

Radij & vlnæ, quod pertinet ad figuram, & conſtitutionē, diſcrimina.

Coronæ.

Vlnæ extremitatis figura.

Brachij epiphyſes.

da, ſimilis rotularum vocatis cauitatibus, circa quam vlnæ coronæ mouentur. Vbi autem ipſa deſinit, vtrioque βαθμίδες, hoc eſt, brachij cauitates conſiſtunt, quas extendentibus totam manum, & flectentibus, vlnæ κορῶναι ingrediuntur, súntque hæ extremæ extenſionis & flexionis terminus. Quæ dearticulatio tuta ſimul & accommoda actionibus facta eſt.

Βαθμίδες brachij.

Porrò brachij capitum, alterum quidem externum & minus, ob radij ad ipſum dearticulationem eſt factum: alterum verò maius, quod intrò ſpectat, nullum os ſibi coniunctum habet, ſed nodus prominens, vaſa munit quæ illac perreptant, in ipſúmque annectuntur capita muſculorum vlnæ internorum, qui ſecundum rectitudinem eius ſunt ſiti. Non ſolùm autem radium & vlnam brachio, ſed etiam radium vlnæ validis ligamentis natura coniunxit, vt omnia quamfirmiſſimè cohærerent.

Brachij capita.

Os igitur brachij rationabiliter quidem extrinſecus magis eſt gibberoſum: internis verò partibus magis ſimum, vt ad ſeinuicem conuerterentur manus, id quod longè erat melius. Talis etiam conſtructio brachia effecit aptiora, ad comprehendendum conuexa corpora, præparando ſimul locum vaſis, quæ ad totas manus feruntur.

Brachij oſſis figura.

Quum autem vlna duobus prædita motibus eſſet, extenſione & flexione, neceſſarium erat interna quidem ipſius brachij parte flexionis ducem muſculum, externa verò extenſionis, locari, vt tum ipſam motionem vlnæ, tum brachio tegumentum præſtarent. Ne autem regio illa quæ inter ipſos muſculos media futura erat, ſuperna nempe & inferna, omnino nuda relinqueretur, aut otioſa veſtita carne, fortiores ſimul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata multitudine muſculorum.

Muſculorum flectentium atque extendentium vlnã, quis ſitus.

Ex vtraque ſiquidem parte duos obliquos muſculos in ipſo membro produxit, figura ſimili X græcæ literæ, ſeſe mutuò ſecantes, prope dictas regiones poſitione: quorum tecto eſſe vndique brachio contigit.

Muſculi obliqui in brachio.

Hoc autem eſt dignum admiratione, quòd binis obliquis motibus, vnum rectum conficiunt, quemadmodum carpum mouentes tendones. Atque vnus quidem muſculorum flectentium vlnam, ortum habet ab internis partibus loci, qui ad humerum vergit: inde autem perfertur ad anteriores brachij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, intrò illinc paulatim ſeſe conuertit. Maiori porrò muſculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum ſpectantis: minore verò, externas iis oppoſitas. Eodem modo & poſteriores brachij muſculos reperies factos, oppoſitum ſcilicet vtrunque vtrique internorum, idque pari ſeruata ſimilitudine. Ambo nanque inſeruntur cubito, ſed huius quidem maxima pars, ad internas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum ſupernæ explantationes, in internis brachij magis: alterius autem, in poſterioribus. Ergo muſculi duo interni, ſecundum rectitudinem quidem exactè tendunt vlnam, ſi ambo tendantur. Sin autem alter quidem eorum agat, alter verò quieſcat, parum à rectitudine verſus alterutram partem deflectunt. Eadem ratio eſt habenda in extenſione quam moliuntur his oppoſiti muſculi.

Rectum motũ fieri a muſculis obliquis in brachio, dum obliquo ſimul motu mouentur.
Muſculi vlnã flectentes vnde oriantur.

Iam verò laxiora & cauernoſiora, magíſque concaua ſemper ſunt oſſa maiora cunctis minoribus, ne maximo grauent onere. Sed intra cauitates eorum medulla repoſita eſt, familiare oſſibus nutrimentum. Enimuero in cubiti & carpi articulis, non craſſa modò, ſed etiam dura quædam ligamenta vndique contranitentia, & prohibentia, ne articulorum oſſa plurimum à mutuo connexu reſiliant, ac diſtent, ſunt facta.

Oſſa maiora cur ſemper cauernoſiora minoribus.

Medulam eſſe familiare oſſibus nutrimentum.

Quapropter etſi ſæpe violenter moueri cogantur, minus tamen quam in humeris, articulorum luxatio accidit. Non enim fieri poteſt, vt os aliquod ſuo articulo aberret, niſi plurimum à reliquis diſtet. Non autem omnes articulos natura firmos conſtruxit: quoniam pugnam habebat neceſſariam varietas motuum, cum ſecuritate conſtructionis, nec poterant in idem conuenire ambæ. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem ſtabilimentum, & omni ex parte conſtructionem. Quare cum duo ſint quæ ſtabilitatem articulorum efficiant, fortitudo videlicet ligamentorum, & exacta compoſitio, vtraque quidem eſt in cubito & carpo, altera verò in digito: in humero autem neutra exactè inuenitur.

Motuum varietatem pugnare cum conſtructionis ſecuritate.

Firmitudinem articulorum quæ efficiant.
Humerum carere exacta compoſitione, & fortitudine ligamentorum.

GALENI PERGAMENI

De vſu partium,

LIBER TERTIVS.

MAnus homo omnium animalium ſolus habuit, organa animali ſapienti conuenientia. Bipes verò ipſe ſolus inter pedeſtria factus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam manus, ſicut centaurus? Quoniam primò quidem impoſſibilis eſt ipſi naturæ, corporum adeò differentium miſtio. Neque enim ſi coitus quidam venereus homini cum equa fiat, perficient matrices ſperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula eſt.

Manus ſolus animalium homo habuit.
Homo ſolus inter pedeſtria bipes, erectuſque.
Naturam non poſſe miſcere corpora plurimum differentia.

Equa ſiquidem aſini, & alina equi poterit ſperma recipere, perficereque ad animalis miſti generationem. Ita & lupa maſculi canis, canis verò ipſa non lupi ſolùm, ſed & vulpis, ſicuti & vulpes canis. Equa autem humanum ſemen fortè ne receperit quidem in ſinus matricis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd ſi quando id ſuſcipiat, corrumpet vtique ipſum vel mox, vel non multò pòſt.

Centauros nõ recipit vnquam fuiſſe Galenus.

Lupam concipere ex cane.
Canem concipere ex lupo, & ex vulpe, necnon econuerſo.
Equam aut non recipere humanum ſemen, aut receptum corrumpere.

Iam verò ſi homini quatuor adeſſent crura, eſſet ineptiſſimus ad vniuerſas humanas actiones, ac ne ſedere quidem poſſet. Etenim vt ſolus homo erectus ſtare, ſic etiam ſolus ſedere poteſt. At animalia cætera, quæ deſtituta ſunt manibus, oportuit hæc quidem anterioribus tibiis cibum admouere ori: alia verò, inclinata ſumere.

Homo ſolus ſedere poteſt.

Cæterum quæ herbis veſcuntur, alia quidem ſolidas, alia verò bifidas habent vngulas: carniuora autem, habitu feroci quum ſint, non ſolùm habent multifidos pedes, ſed etiam curuos vngues, firmiſſimóſque ſortiuntur. Porrò quæcunque omnino ſunt timida, his neque ſolida vngula, neque cornu, vice propugnaculi, ineſt, ſed vngula tantùm tenuis bifida: atque hæc quidem inclinata paſcuntur.

Animalibus herbiuoris quæ inſint.
Carniuoris quæ inſint.
Timidis animalibus quæ adſint.

Carniuora autem anterioribus pedibus pro manu vtuntur, & ad retinendum animal quod venata fuerint, & ad cibum ori afferendum. Quæcunque verò animalia exanguia, ea ſanè frigidiori temperie ſunt: quapropter imbecilliora omnino, & ad motus pigriora, paruis & multis vtuntur tibiis. Quædam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerunt, ſicuti & iulus, & ſcolopendra, copioſæ tibiarum productioni

Carniuora vti anterioribus pedibus vice manuum.
Exanguia animalia cur paruis & numeroſis tibiis vtantur.
Iulus.
Scolopendra.

ductioni natura locum suppeditante. Omnibus sanguineis pedestribus, quæ maximè hominibus assimilantur, quatuor sunt pedes tributi. Tutius siquidem erat ipsis, quatuor ambulare tibiis, quàm rectis stare super duabus. Nam sic ambulantibus, vti ambulant, partes ventris, quæ sunt offensis magis obnoxiæ, occultantur, & custodiuntur à superiacentibus: expositæ autem sunt, quæ sunt patibiles minus. Erectis verò accideret prorsus contrarium. Neque enim manibus & ratione vtentia, quemadmodum homo, oppositura erant ventri externum aliquod propugnaculum. E contrario autem horum, homini melius fuit esse bipedi, vt qui ea velocitate, quam ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, neutiquam indigeret, & ad multa, nisi bipes fuisset, deterior futurus erat. At bipedes quidem & aues sunt: rectus tamen solus animalium est homo. Soli enim ipsi secundum rectitudinem crurum spina est, ceu corporis quædam carina existens: ad quam crura ipsa, in auibus quidem, vt & quadrupedibus, angulum rectum efficiunt: solis autem hominibus, instar rectæ lineæ extenduntur. Quare eorum animalium nullum vnquam stare potest. Sed nec sedere, quòd ad sedendum oporteat crura coxis copulata, in femoris ad tibiam dearticulatione, retrorsum flecti, id quòd fieri in illis non potest, quum omnia nimirum antrorsum posteriorum crurum habeant flexiones, quemadmodum priorum retrorsum, contrà quàm in hominibus cernimus. In eis siquidem manus ad anticam cubiti partem flectuntur, quòd melius sit eas ad se conuerti: crura autem flexionem in genu retrorsum obtinent, nam hoc solo modo pulchrè licet sedere. Vbi igitur vnam rectam lineam efficit spina cum cruribus, ad tres differentias figurarum agi animal potest: quum si ipsam quidem spinam humi reclinauerit, supinum omnino fiat: si ventrem, pronum: si firmetur pedibus, tum exactè stet rectum. Si verò aliquem angulum crura ad spinam fecerint, constat nullam earum figurarum exactè esse rectam. Solus igitur omnium animalium homo & rectus stare & sedere potest: etenim omnes manuum in opificiis actiones, duabus iis egent figuris: hæc nanque erecti, hæc sedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut supinus molitur quicquam. At opinari ob id rectè stare hominem, vt promptè ad cœlum suspiciat, hominum est, qui nunquam viderunt οὐρανοσκόπον piscem: hic nanque vel inuitus semper cœlum aspicit: quum homo, nisi collum reflexerit, cœlum nunquam videre possit: qui reflexus etiam asinis inest. Id autem non est sursum aspicere, quum quis supinum seipsum reclinatis oscitans, sed quando mente naturam rerum considerat. Postea igitur quàm vt manus apprehensionis, ita crus ambulationis erat futurum organum, præstitit non rotundos & duros, sed oblongos, latos, molles, multifidósque subiici ipsis cruribus pedes: quum videlicet talis constructio, ad omnes locorum difficultates, & sicubi oporteat sublimes muros, aut arbores, aut petras scandere, maximè opportuna videatur. Etenim equis & bobus, aliisque id genus animalibus, quibus duri & vestiti sunt pedes, melius fuit quouis modo ad patiendi difficultatem eos comparasse, vt quæ nec manus, nec artes habeant: homini verò (qui idoneum sibi calceamentum inuenire potuit, sæpe etiam nudis pedibus vti, opus habuit) præstitit esse eos tum detectos, tum molles. Porrò ambulatio fit, altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris est actio. Nec verò ambulantibus tantùm, sed currentibus etiam, alter quidem pedum in terra firmus est, alter verò simul cum toto crure profertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod mouetur contingit: quòd verò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Iam stare quidem possunt, duobus mutilis pedibus homines, moueri autem non possunt. Vidi etenim quosdam, quorum digiti soli à niue mortificati exciderant: sed hi quidem, neque stando, neque ambulando, neque item currendo, in planis saltem & læuibus, vincebantur à sanis, inutiles tamen & impotentes, ad peruadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non solùm digiti, sed quæ ante digitos est, etiam planta computruit, fallax his gressus est, etiam in planis locis. Si verò tarsus etiam corruptus fuerit, non solum hi non possunt ambulare tutò, sed ne stare quidem constanter. Constat igitur hinc ad firmam stationem amplos & oblongos pedes esse appositos: quibus accessit multiplex illa fissura, necnon conspicua in medio cauitas, ad securitatem in gibbosis locis vtraque maximè congruens. Humanus itaque pes, quammaximè fieri potest, manum imitari videtur. Quare si apprehensorium organum manus fuit, fuerit vtique & pes ipse, alio quodam modo, huiusmodi. Non autem habet oppositum aliis digitum magnum, sed in vno deinceps ordine constitutos omnes: nam sic ad firmitudinem expediebat. Iam verò quod in humano pede ταρσὸς dicitur, carpi manus similitudinem refert: metacarpij autem πεδίον, hoc est planta: nam digiti in pede, digitis manus sunt similes. Hæ igitur tres partes pedis sunt, quales & manus, digiti, tarsus & planta. Subiacens verò ipsi tibiæ pars pedis, ex tribus ossibus constat, talo videlicet, calcaneo, & nauiformi osse. Atque iis quidem solis, nulla est in manu particula quæ proportione respondeat, sed sunt simpliciter basis solius instrumenta. Aliæ verò omnes particulæ, basis simul & apprehensionis. Quæcunque igitur pes, vt apprehensorium instrumentum, manui similia est sortitus, ea ad sermonem de manu habitum, remittenda sunt: quæcunque verò, vt ambulatorium, hîc enarrare oportet. Quòd itaque ex multis ac variis ossibus constituti sint, inuicem quidem multifariam dearticulatis, per membranosa verò ligamenta connexis, id vt apprehensionis instrumentis, pedibus accidit. Quòd verò & minores quam manibus, digiti, similique omnes serie positi eis insint, hoc proprium est pedibus, tanquam firmationis organis. Tutioris autem apprehensionis ambulationísque gratia, altiores & magis cauæ factæ sunt pedum partes internæ, externis: quæ quidem si fuissent æquales versus crus eleuati pedis, alter semper pes inclinaret, ac sic ambulando facilè euerteremur. Internæ autem pedis concauitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior est & angustior, magísque recedere ad digitum paruum videtur. Propterea astragalus, siue talus, intrò magis vergere apparet, licet eius partes postremæ, ad medium sint calcaneum firmatæ. Quæ autem coniunguntur his ossa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme vocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra statuitur:

Quadrupedibus quæ commoditas adsit ex illa corporis fabrica.

Bipedes sunt aues.

Rectus est solus homo.

Spinam esse ceu quandam carinam corporis.

Crura in solis hominibus ad rectam lineam subeũdi spinæ.

Quadrupeda cur nequeant sedere.

Figurari posse tripliciter animal, si rectam lineam efficiat spina cum cruribus.

Homo solus & rectus stare, & sedere potest.

Actiones omnes manuarias fieri, aut stantibus aut sedentibus nobis.

Οὐρανοσκόπος piscis perpetuo aspicit cœlum.

Sursum aspicere, est mẽte naturam rerũ considerare.

Crus ambulationis organũ.

Pedum constructio valde opportuna.

Pedes homini præstitit esse eum detectos, tum molles.

Ambulatio quomodo fiat.

Stare posse homines duobus mutilis pedibus moueri autem non item.

Stationi firmæ amplos & oblongos pedes esse appositos.

Pes hominis imitatur manum.

Pes etiam apprehensorium organum.

Ταρσὸς æquiparatur carpo.

Πεδίον, siue plãta, est quod metacarpio simile.

Talus.

Calcaneum.

Nauiforme os.

Basis instrumenta.

Pedum constructio.

Pedum partes internæ, cur altiores, & magis cauæ externis.

Astragalus.

Talus.

Cubiforme os.

Scaphoides. Tarsi ossa tria.

tuitur: quod verò astragalo, scaphoides dictum, similiter ipsi astragalo sublime est, & sublatum à terra, interna regione pedis locatur. Pari autem modo tria tarsi ossa huic coniuncta, & ipsa sublimia apparent, & internis pedis partibus posita sunt: quibus externa parte firmum ac humile os cubiforme appositum est. Sed calcaneum quidem ad exteriora pedis maximum quidem est factum, quoniam ad perpendiculum subiacet toti membro: læue autem partibus inferioribus, firmationis stabilis gratia: rotundum, vt non facilè pateretur. Porrò astragalus altus, alto nauiformi coniungitur, fornici similem perficiens figuram. His deinceps adiacent ossa tarsi, tria quidem nauiformi coniuncta: quartum verò calcaneo. Post hæc sunt plantæ ossa, tertam post astragalum contingentia, & nauiforme, & continua huic tria ossa tarsi. Deinde sunt digiti, quorum maximus est non amplius ex trium ossium ordinibus, vt reliqui, constitutus, sed ex duobus. Cæterùm ossi quod magno digito præpositum est, duo videntur subiecta esse inferiore parte, veluti sustentacula quædam, & stabilimenta. Ac planta quidem, proportione omnino metacarpio respondet. Verùm in pede, ceu vno ordine omnibus iacentibus digitis, quantus est illorum numerus, tantus meritò est & ossium plantæ, quæ præponuntur illis. Sed nec carpi quidem ad tarsum proportio constructionis obscura existit. Siquidem ex quatuor ossibus tarsus constatus est, ex duplicatis autem carpus, ceu ex duobus ordinibus constans. Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehensorium instrumentum erat expediens: vt ex maioribus, sed paucioribus, ambulatorium. Anteriores igitur partes pedis adamussim persimiles comprehensoriis, ex æqualibus illis numero ossibus constant. Posteriores verò, quum instrumenta omnino sint gressus, nullam habent in manu proportione respondentem particulam. Reliqua pars media ambarum, qualis existit tarsus, vtriusque imitatur naturam. Os itaque quod ab externis ipsius partibus est locatum, quod sanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cauitati calcanei, ad finem adiacenti. Reliqua verò tria tres cubis nauiformis ossis obequitant. Hoc autem ipsum rursus circumambit caput astragali, qui iacet inter adnata tibiæ & fibulæ, superne à lateribus, & præterea à tergo ab ipsis comprehensus. Superiacet autem calcaneo duabus eminentiis, ibi in duabus cauitatibus eius firmatus. Atque extendere quidem & flectere pedem, supernæ astragali dearticulationis est opus: ad latera verò circumferre, opus est dearticulationis quæ fit ad os nauiforme. At pedem & crus firmari, sicuti & sustinere vniuersum corpus, ad ipsum præcipuè calcaneum pertinet: quod os, ea de causa non solùm cætera ossa, sed ipsum etiam astragalum magnitudine superat, cum quo etiam habet articulationes firmissimas. Vt autem firmius dearticularetur, in medio ipsius & tibiæ astragalus est locatus, cohærens illi validis ligamentis cartilagineis. Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis subducta est, vt occurreret violentis occursibus. At cauitas pedis, trium gratia constructa est, nempe internæ altitudinis, apprehensionis, & leuitatis gratia. At hæc, in femore quidem est vnicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia iis similia, quæ in vlna cernuntur: quorum vnum quidem vocatur tibia, alterum verò fibula. Maximum omnium corporis ossium femur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum est cauitate, primúmque omnem corporis molem superiacentem vehit: curuum quidem, priore & externa parte: resimum verò, partibus his contrariis. Quibus enim femor fuerit natura rectius, quàm conuenit, blæsi sunt omnino ad genu. Superiori ipsius femoris parti, ischij cotylem præparauit natura sedem. Eius autem collum, statim ex cotyle obliquum foras abscedit, vt relinquatur locus internis femoris vasis & musculis: postea autem intrò rursus reuertitur, versus genu. Ad hæc, magis quidem sima retrorsum, antrorsum verò magis, curua quum sit structura femoris, ad sessiones idonea existit. Quin & tibiam ipsam circa supernas partes magis curuam extrinsecus natura fabricata est, firmitudinis & velocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ sunt ad malleolos, intrò sese reflectunt. Quemadmodum igitur singuli in manu digiti, à duplicibus quidem maximisque flectuntur tendonibus: ab aliis autem simplicibus minoribúsque extenduntur: atque ab aliis adhuc minoribus ad paruum digitum abducuntur: ac denique ab aliis illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur: ita dicamus etiam, & in vnoquoque pedum digito hos quatuor motus meritò inesse, quum è maximis quidem tendonibus digiti pedum flectantur, à minimis autem parte interna conuertantur obliquè. Porrò media inter vtrosque est magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æque magni sunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia non itidem vt manus, pedem constituere oportebat instrumentum apprehensorium, sed basis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu est maior totus tota, tanto huius digiti illius digitis, & tendones tendonibus sunt minores. Non ergo fuit æquum, quatuor genera tendonum mouentium digitos pedum à musculis tibiæ produci, quemadmodum in manu à musculis vlnæ: sed duo sola, nempe alterum, quod eorum extensionem efficeret: alterum quod flexionem primi & tertij eorum, qui sunt in quatuor digitis, articulorum. Motus itaque cuique articulo digitorum pedis molita est quatuor natura, & quinque principia ipsorum, vt in manu: non tamen omnia ex locis proportione respondentibus prodeuntia. Tria siquidem ab ipsis pedibus motus principia oriuntur, duo verò deferuntur ex tibia. Etenim in ipso qui ad plantam est loco, musculos obliquo motui interno præfuturos constituit: in reliqua verò ipsius parte tota vsque ad calcaneum eos locauit, qui secundum articulum cuiusque quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui à maioribus tendonibus germinationem insertam secundo suiipsius & tertio articulo habet, vt is qui est in manibus. Pariter & ex superioribus pedis partibus alios posuit musculos, motui externo obliquo inseruientes. Quare supernè quidem ex tibia, duo * principia motus descendunt: inferiore verò parte prodeunt ex pedibus tria. Tendones in pedes inserti, modo quodam simillimo neruis à spinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, commiscentúrque inter se, vt offensionibus multò fortius resistant. Ob id ipsum nanque, vel vbi magnitudo interualli magna fuerit, vel locus periculosus, ibi mistionem huiusmodi machinatur

Calcaneũ subiacere ad perpendiculum toti cruri.

Astragalus cõiungitur nauiformi ossi.

Plantæ ossa.

Pedis magnus digitus ex duobus tantum articulis constat.

Planta proportione metacarpio respondet.

Tarsus proportione respondet carpo.

Cubiforme os.

Nauiforme os.

Astragalus.

Pedis motus à quibus dearticulationibus proficiscantur.

Calcaneũ esse maximum os, firmissimeque dearticulatũ.

Calcanei cutis durissima. Pedis cauitas trium commodorum gratia efformata est.

Tibia. Fibula. Femur esse omnium ossiũ maximum.

Blæsi ad genu qui fiant. Femoris partẽ supernam pro sede ischij cotylẽ sortiri.

Femoris structura idonea ad sessiones existit. Tibiæ structura.

Digitorum pedis motiones.

Tendonũ mouentium digitos pedum, duo tantum genera producuntur à musculis tibiæ.

Tẽdonum qui inferuntur pedibus implicationes.

natur natura. Muſculi autem valde parui, ab anatomicis non animaduerſi, primum articulum cuiuſque digiti flectunt, pariter in manibus, pedibúſque. Iam verò fines tibiæ, fibulæque ſimul inter ſe vniti & coniuncti, femori exactè in genu ipſo adaptantur. In tibia porrò tredecim capita ſunt tendonum, retrorſum quidem ſex, antrorſum autem ſeptem, mouéntque pedem ſecundum omnes conuenientes eis motus. At conueniunt toti pedi abſque digitis, motus quatuor, vt carpo. Etenim à muſculo tibiæ ſuperextenſo antrorſum, enaſcitur quidam tendo robuſtus, qui in duas partes diuiſus, partibus circa magnum digitum pedis inſeritur. Ab eo verò muſculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, iis inditur partibus, quæ ante paruum digitum ſunt. Qui duo ſi vtrinque tenſi fuerint, attollunt, reſupinúmque reddunt pedem vniuerſum: altero verò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex poſterioribus partibus, proportione eorum qui ſunt in manu, oppoſuit natura duas muſculorum germinationes, quæ contrarios dictis motus pedis efficiunt. Quarum minor à muſculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui eſt ante magnum digitum, locum infernè implantatur. Altera verò maior eſt, conſpicuus ille tendo, qui in calcaneum, fortiſſimum omnium pedis oſſium, & principaliſſimum ambulationis inſtrumentum, retrorſum supernè inſeritur: qui vel ſi ſolus aliquando patiatur, pes neceſſariò claudicat. * Is tendo ſolus, ex tribus aliis in ipſum venientibus, atque à maximis muſculis ortis, conflatur: vt ſi vel vnus ipſorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipſam actionem obeat. Vbi enim hic tendo calcaneum ad ſeipſum trahit, ſic membrum vniuerſum obfirmat, vt ſi altero pede ſtare aliquando velis, non poſſis facilè euerti, neque labefactari. Meminiſſe autem in vniuerſum conuenit, obliquos quidem in membris muſculos, obliquos motus præſtare: rectos autem exactam flexionem, aut extenſionem moliri. Quum igitur tres ſuræ muſculi ipſum calcaneum moueant, & depilem pedis partem conſtituant: poſt illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede conuenientem motionem ædant, iure optimo poſterioris tibiæ partis ſex omnino muſculi fuerint, vnuſquiſque ſecundum rectitudinem particulæ quam eſt moturus, locatus. Quinetiam anteriores muſculi tibiæ, ſex aut ſeptem cenſentur. Nempe vnus, qui quatuor extendit digitos. Ex vtraque verò ipſius parte, rurſus alius vnus, qui in triplicia tendonum capita deſinit. Quibus tum ipſis, tum ipſorum vtilitatibus, ſi quis intendat animum, ipſos ſex, aut ſeptem vniuerſos ſtatuet. Quòd autem vnguibus pedes proportione reſpondeant manibus, quódque eis hoc vt apprehenſoriis organis inſit, verbis nihil eſt opus. Cutem ipſam, non laxam, aut ſubtilem, aut mollem, ſed conſtrictam & mediocriter duram, ſenſilémque, vt non facilè pateretur, ſubdidit pedi ſapientiſſimus ille conditor noſter: cui commentarios hos ceu hymnos quoſdam compono, in eo veram eſſe pietatem exiſtimans, non ſi taurorum hecatombas ei plurimas quiſpiam ſacrificarit, & caſias, aliáque ſexcenta vnguenta ſuffumigarit: ſed ſi nouerim ipſe primus, deinde expoſuerim aliis, quænam ſit ipſius ſapientia, quæ virtus, quæ prouidentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, ſumma impietas eſt, non ſi à ſacrificio abſtineas. Quòd enim cultu

Muſculi parui in pede ab anatomicis ignorati.

Tibiæ ineſſe tredecim tendonum capita.

Pedi conueniunt motus quatuor.

Calcaneum fortiſſimum omnium pedis oſſium, & principaliſſimum ambulationis organū. Tendo in calcaneum inſertus, ex tribus aliis tendonibus conſtat.

Obliqui muſculi obliquos motus præſtant. Recti muſculi, exactam flexionem aut extenſionem moliuntur.

Tibiæ poſterioris partis muſculos ſex ineſſe.

Tibiæ anterioris, muſculi ſex, aut ſeptē.

Cutis pedi qualis ſubdita.

Commentarios hos Deo, ceu hymnos quoſdam conſcripſit Galenus.

Pietas vera quæ.

conuenienti exornarit omnia, nullíque bona inuiderit, id perfectiſſimæ bonitatis ſpecimen eſſe ſtatuo. Inueniſſe autem quo pacto omnia adornarentur, ſummæ ſapientiæ eſt: at effeciſſe omnia quæ voluit, virtutis eſt inuictæ. Ne igitur mireris, vniuerſa cœleſtia corpora ſummo eſſe artificio diſpoſita; néve eorum ordo vel pulchritudo adeò te attonitum reddat, vt ſi inferiora hæc comparaueris, parua tibi eſſe videantur, & omni ornatu carere: ſiquidem ſapientiam, virtutem, & prouidentiam, hîc quoque inuenies. Nam tametſi ex ſanguine menſtruo & ſemine, immortale animal, aut impatibile, aut ſemper mobile, aut ſplendidum & pulchrum, æquè ac ſol eſt, non potuerit conſtitui, in ipſa tamen vilitate materiæ, conditoris ars ſplendeſcit. Attonitum enim facit, idiotam quidem, materiæ: artificem autem, pulchritudo artificij. Etenim ſol & luna, diuina quidem & cœleſtia ſunt corpora: nos autem terreæ ſtatuæ: opificis tamen induſtria in vtroque æqualis. Paruam & abiectam eſſe partem animalis pedem, quis inficietur? magnum verò & pulcherrimum omnium quæ ſunt in mundo eſſe ſolem, ne hoc quidem ignoramus. Neutrum tamen corpus commodius potuiſſet locari, quàm eſt locatum. In mundo enim medium eſſe ſolem inter errantia ſydera, infimum autem in animali pedem, neceſſe fuit. Maximum & pulcherrimum rerum omnium eſſe mundum quis tandem negat? Sed & animal, veluti paruum quendam mundum eſſe, aiunt veteres naturæ periti: eandem nanque in ambobus inuenies ſapientiam creatoris. Quòd ſi ſolem quidem oſtendere in corpore animalis non liceat, licebit certè oculum, organum lucidiſſimum, & quamſimillimum ſoli. Sed neque oculo, nec cerebro deterius eſt pes conſtructus, ſi vtraque pars ad actiones cuius gratia fuit facta, ſe habeat optimè. Neque cerebrum ſine pede ſe probè haberet, neque pes ſine cerebro: eget enim, opinor, illud quidem vehiculo, hic autem ſenſu. Vehiculum enim cerebri eſt pes, ac totum corpus reliquum: ſenſum autem ipſis cerebrum præbet. Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneum deſcendit, ſuperficialis portio ad inferiorem partem pedis prætergreſſa, cum ad intrinſecum veſtigium ſubducitur: profunditati autem pedis, quæ eſt ſub cute, in qua etiam duo parui muſculi ſunt, diſtribuuntur parua germina eorum neruorum, qui à ſpinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem ſentiendi ſuſcipit. Vt autem neque admodum ſenſilis ſit, neque promptè patiatur, exceſſus vtroſque vitauit natura, mediam exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa, tenue admodum os, & multò minus quàm tibia. Atque vna quidem fibulæ vtilitas eſt, dearticulationis ad aſtragalum, à qua extenditur pes, atque flectitur. Altera autem, quòd omnia vaſa & muſculos tibiæ cuſtodiat ab iniuriis extrinſecis. Tertia vtilitas eſt in externo femoris capite, quod tibia ſuſtinet. Ad id enim loci adfirmata, firmitudini & ſecuritati non parum confert. Cæterùm quum tibiam portandi femoris gratia præſtaret eſſe maiorem, vt autem ipſa moueretur facilè, minorem, eſſétque neceſſarium alterum eligere, quum ambo ſimul conuenire non poſſent: ratio quidem fuit eligere quod vtilius, alterum verò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit femore tibiam,

non

Impietas ſumma quæ ſit.

Bonitatis diuinæ ſpecimen perfectiſſimū. Virtutis inuictæ opus.

Conditoris artem ſplendeſcere etiam in vilitate materiæ.

Idiotam reddit attonitum pulchritudo materiæ.

Artificē reddit ſtupidum pulchritudo artificij.

Homines eſſe terreas ſtatuas.

Solem eſſe pulcherrimum omnium quæ ſunt in mūdo.

Solem eſſe medium inter errantia ſydera.

Mundum eſſe maximum & pulcherrimum rerum omnium.

Animal eſſe veluti paruum mundum.

Oculum eſſe organum lucidiſſimum, & quàm ſimillimum ſoli.

Pes eſt vehiculum cerebri.

Cerebrū præbet corpori ſenſum.

Planta pedis vnde facultatem ſentiendi ſuſcipiat.

Fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa.

Fibulæ vtilitates.

Tibiam eſſe minorem femore.

non tamen vsque eo minorem, vt non posset iam tuto ipsum portare. Ad hæc, si absque articulis fuisset constructum crus, nec estendi posset, nec flecti: in multas autem articulationes diuisum, lubricum ac fallax esset adeò, vt nunquam constanter vno crure stare possemus, quin confestim circumuerteremur, & caderemus. Quare ipsa prudens natura, tantum ex vtroque accepit, quantum neque motus facilitatem, neque firmationis securitatem vitiaturum erat. Iam verò adnata ossis ipsius femoris, adeò congroentes in tibia cauitates sortiuntur, vt neque laxus sit incessus ipsorum, neque motu difficilis propter loci angustiam. Circumposita quoque ligamenta continent articulationem, adeò vt flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimùm, femur à tibia non excidat. Patella quoque vocata, os cartilaginosum, anteriores partes articulationis omnes coërcet, prohibens quidem & ipsum femur prolabi ad anteriora, atque ne nos cadamus haud modicam præbens vtilitatem. Quatuor enim quum sint regiones circa articulum genu, anterior, posterior, dextra, & sinistra: anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæterisque magis laboraturæ, apposuit patellam: externæ, quæ periculis magis obnoxia est, quàm interna, vnum ligamentum rotundum, validumque, simul cum fine lati cuiusdam musculi applicuit: internæ aliud indidit ligamentum. At posteriori, plus nimirum laboraturæ, quam passuræ, neque os neque insigne ligamentum apposuit, præter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Omnes porrò musculi in femore, senario numero ambiuntur. Tres quidem maximi, qui in anteriori sunt femoris parte, rectà ad genu feruntur: quorum vnus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, vnum maximum gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiam tori patellæ, constringens ipsam prorsus, & coniungens subiectis. Postea verò, prætervectus articulum, inseritur anterioribus partibus tibiæ, ipsam, si tensus fuerit, attollens sursum, & totam extendens genu dearticulationem. Alij verò duo musculi vtraque prædictorum trium parte, hic quidem esternus, ille autem internus, ad laterales tibiæ inseruntur partes, obliquæ motioni vterque præfectus. Qui nanque esternus est, foras abducit: alter verò, crus intrò adducit. Enascitur autem hic quidem, ex commissura ossium pubis: ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos spatio, aliæ tres sunt musculorum explantationes, ordine positæ, paruis motibus ipsum genu mouentes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui est interiori continuus. Abducit autem foras simul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus verò, qui & medius omnium est, in femoris caput internum insertus, flectit quidem totum quoque femur, cum eo autem simul & tibiam attrahit. Qui superest autem nouem musculorum articulationem ipsius genu mouentium, strictus & longus ex osse ilium ortus tollit sursum tibiam, illa maximè figura crus totum statuens, in qua emollientes & subigentes sursum ferimus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, est paruus musculus poplitis; qui flectit genu. Porrò prima actio cruris, cuius gratia factum est, ambulatio est: ad quam tribus illis magnis musculis ipsum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis est opus, quum nimirum toti cruri extensionem rectam suppeditent. Tribus autem his tres opposuit retrorsum natura, non æquè robustos tamen, neque in tendones, vt illi, validos desinentes, quum non sit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abundantia est. Descendunt autem musculi femoris semper ad caput tibiæ præterita articulatione. Nam quemadmodum qui per quosdam funiculos lignea simulachra mouent, vltra articulos ad caput membri mouendi, eos applicant, ita & natura multò prior quenque articulum fabricata est. Ex dictis igitur constat liquidò, eandem conuenientes animi moribus & potentiis vniuersas corporis particulas cunctis animalibus construxisse.

Adnata femoris.

Ligamenta femori tibiam nectentia.

Patellæ vsus.

Genu regiones quatuor, quibus præsidiis fulciantur.

Femoris musculi sex.

Poplitis musculus flectit genu.

Ambulatio est prima actio cruris.

Ambulationi qui sunt necessarij musculi.

Motum cruris ad latera, ex abundantia esse.

Femoris musculos descendere ad caput mouendæ tibiæ, articulatione præterita.

Particulas corporis esse à natura constructas congruentes animi moribus.

GALENI PERGAMENI
de vsu partium,
LIBER QVARTVS

QVandoquidem nutrici necesse erat animalis particulas: ingressus verò cibariis in corpus, vnus adest per os: communis sanè & maxima, primáque omnium via est, quæ ab ore ipso fert ad ventriculum: quasi ad promptuarium quoddam, omnium particularum commune, in medio animali positum. Cuius viæ, nomen quidem proprium, œsophagus, seu gula est: commune autem, stomachus, at promptuarium ipsum, alimentum vniuersum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidem reperitur inutile, atque recrementitium, inferuè pellens: quod verò benignum, vtiléque, per venas quæ tum ad ipsum ventriculum, tum ad intestina perueniunt, distribuens. Porrò venæ alimentum ipsum, prius in ventriculo elaboratum, & suscipiunt auide, & ad aliquem concoctionis locum communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingressus autem in locum hunc, multis angustis diuisum viis, vnus est, quem appellamus portas. Nec verò solùm deducunt ex ventriculo nutrimentum venæ sed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantque, modo, quo ipsum, simillimo: quippe quæ natura sint illi similes & primum germen ex illo ducant. Ipsum autem hepar, postquam id nutrimentum acceperit, à famulis iam præparatum, obscuramque sanguinis speciem referens, inducit ei postremum ornatum, ad sanguinis exacti generationem. Ac velim impræsentiarum intelligas, distributum à ventriculo ad hepar chylum, à visceris caliditate, veluti vinum in dolio musteum, feruere, concoqui, alterarique in sanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipsis excrementis, quod fæculentum quidem ac crassum est, subsidere: innatare verò, quod tenue ac leue existit, & veluti spumam quandam in superficie sanguinis fluitare. Quorum excrementorum, huic quidem quod flauum & leue est, excipiendo, natura ad hepar vesicam quandam apposuit: illi autem, quod crassum & limosum existit, lienem in sinistris ventris partibus subdidit, & quendam veluti stomachum es sinia reglone ipsius splenis productum, venosum vas ad portas extendit, vt nihilo minus hepar certè purgetur, quàm si prope ipsum esset splen locatus. Postquam igitur humor, qui in cauis hepatis ad animalis nutrimentum paratur, prædicta duo excrementa

Ventriculum esse veluti promptuarium commune omnium corporis particularum.

Oesophagus.

Gula.

Stomachus.

Ventriculi munus.

Venæ à ventriculo cibum elaboratum suggerunt hepati.

Portæ.

Venas præparare alimentum eodem modo quo hepar.

Hepar inducere sanguini extremum ornatum.

Sanguificationis ad feruorem musti collatio.

Vesicam fellis sanguinem repurgare à bile.

Lienem in sinistris locatum eximere melancholicum succum à sanguine.

deposuit, & ab innata caliditate coctionẽ exactam indeptus est, ruber iam & purus sursum ad gibbas hepatis partes ascendit. Excipit autem ipsum illic vna vena maxima, ex gibbis hepatis, orta, quæ veluti aquæductus sanguine plenus, ad vtranque animalis partẽ fertur, superiorem simul & inferiorem, vnde per totum corpus, in ramos scissa varios disseminatur. At in hac quoque vena, multo adhuc humore tenui & aquoso, qui vehiculum nutrimenti existit, plenus est sanguis. Eundem, quem ille, vsum præstat animalibus aqua. Siquidem ex ea nutriri nulla particula potest: distribui verò ex ventre, quod nutriturum est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiam ita liquido. Has igitur tenues humiditates, postquam suo officio perfunctæ fuerint expurgant renes, instrumenta cõcaua, stomachis aliis quidẽ trahentia, aliis autẽ eas emittentia. Adiacent enim vtrinque ipsi venæ cauæ (quam paulò antè diximus maximam) paulum sub hepate, vt quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, solusque postea is purus eat per totum corpus, pauca omnino ipsi aquosa humiditate permista. Inseritur autem ipsius venæ superior pars, ad cordis ventriculum dextrum, saltem in quibus is inest. Porrò ventriculo inest facultas quædam propriæ qualitatis attractrix: inest & quædam alia receptorum retentrix: & rursus alia excretrix superfluorum: sicuti & ante has omnes, alteratrix quædam, propter quam illis quoque ventriculus eguit. Sed aliis quidem omnibus animalis particulis, quanquam easdem facultates habeant, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo, & maximè eius partibus, iis quæ ad orificium pertinent, sensum indigentiæ contulit, ad sumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex venis a caua prognatis trahant, ipsa rursus caua ex venis hepatis, hæ rursus ex iis quæ sursum ad portas feruntur, illæ rursum ex ventriculo & intestinis: certè vbi nulla iam supersit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, necessum est animalibus, extrinsecus ipsum replere: in eóque differunt iam animalia à plantis. Siquidem his, etsi quammaximè illas quatuor facultates, paulò antè memoratas, habere contigerit, eis tamen sensus eorum, quæ sibi desunt, non inest. Non enim per os nutriendæ erant, promptuarium copiosi alimenti subiectam habentes terram, cui cohærentibus atque vnitis semper alimenta adfluunt. Ipsi verò substantiæ animalium, præterquam quòd multum à terra differt, insuper etiam motus voluntarius adest, & loci ex loco mutatio: vnde impossibile fuit ipsis, plantarum ritu, sugere humorem ex terra. Opus igitur erat vnumquodque familiaribus sibi nutrimentis nutriri, eaque id temporis edere, quo ventriculus indigentiam perciperet. At quum nulla animalis particula ex se sensum habeat, affluere ventriculo huiusmodi facultatem aliunde oportebat, veluti per canales à principio sensifico. Cuius rei gratia ad eum par neruorum haud mediocre superne defertur, & disseminatum contexitque maximè quidẽ os eius, & partes ipsi continuas, & in reliquas vsque ad ventriculi fundum protenditur. Positus est autem ventriculus non statim post os, sed quem vocamus thoracem, & quæ in ipso sunt viscera, præposuit natura, vt

Venæ cauæ diuaricatio.

Serum esse vehiculum sanguinis.

Aquam haud quaquam nutrire, deducere tamen alimentum per corpus.

Serum expurgant renes à sanguine.

Venæ cauæ insertatio in cordis ventriculum dextrum.

Ventriculo inesse quatuor naturales potentias, seu facultates.

Ventriculo soli sensum indigentiæ concessisse naturam.

Animalia à plantis quo differant.

Plantis non inesse sensum eorum quæ sibi desunt.

Animalibus adesse arbitrarium motum.

Particulam nullam ex se habere sensum.

Neruorum par vnum disseminari in ventriculum.

ille quidem in inferioribus partibus effluuia habeat superfluorum: hic autem per os attrahens, & rursus emittens aërem, vocis & respirationis fiat conditor. At verò fundum ventriculi in dextra animalis parte consistit, quod iecur in regione similiter dextra superiorique amplexatur, septum transuersum contingens. Lien autem sinistris ipsius ventriculi partibus inferioribusque est protensus. Ac meritò sanè rotundus simul & longus factus est ipse ventriculus: rotundus quidem, quòd hæc figura minime omnium existens læsioni obnoxia, etiam capacissima sit. Omnium siquidem figurarum, æqualem in ambitu mensuram habentium, planarum quidem, circulus: solidarum autem sphæra, maximæ sunt. Oblongus autem, quoniam infernè quidem explantatio eius ad intestina est: supernè autem ad œsophagum ipse idem progreditur: quà verò incumbit vertebris, comprimitur: ob idque ipsum vitiata est eius conuexitas. Iam verò superius orificium ventriculi est inferiore latius, quòd illud quidem moles duras, magnas, & integras aliquando transglutiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & læuorem conuersum. Atque est quidem gula ipsa pars quædam prælonga ventriculi, intestinum autem nequaquam. Quare tunicatum natura, ventriculo quidem & gulæ adsimilis est, intestinis autem dissimilis. Interna nanque tunica in ventriculo simul & gula, membranosior, villos rectos supernè deorsum tendentes habet: externa verò, & carnosior, transuersos, quales habent ambæ intestinorum tunicæ, idque meritò. Siquidem ventriculus trahat ad seipsum per stomachum cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis oportet, propellat autem transuersis. Intestinis verò (attractrice enim facultate non indigebant) soli ad propellẽdum idonei sunt facti villi. Quin etiam continua est interna ventriculi, stomachi, & omnium quæ in ore consistunt, tunica, cùm ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum vt lingua deorsum trahatur cum musculis qui sunt ad tonsillas, à quorum omnium tensione, sublato larynge, & currente sursum ad epiglottida, obturatóque ab ea, repentè ac simul humor influere in pulmonem prohibetur. Ac duriora quidem & densiora sunt interna horum, quàm intestinorum: quia intestina sanè, ad distributionem: ventriculus verò, & stomachus, & os, ad patiendi difficultatem sunt comparata, ob magnitudinem, asperitatem, atque duritiem eorum quæ transglutiuntur. Ob id ipsum tunica quæ communis ori, stomacho, & ventriculo existit, rarior & mollior fit paulatim, vsque ad fundum ventriculi. Neque ob aliam rem quamplurimæ quidem ad singula intestina immittuntur venæ: paucæ autem ad inferiora ventriculi, paucæ etiam ad eius oris partes: & omnino obscuræ quædam ad œsophagum: hic siquidem via erat ciborum tantum: ventriculus verò, coctionis organum: vt intestinum, distributionis. Ambit autem ventriculum hepar, amplexatúrque quibusdam lobis ceu digitis, vt ille quidem ab hoc, cibaria verò ab eo calefiant. Habet etiam ventriculus vt ex sinistris longum lienem protensum, à quo sinistræ illius partes calfiunt, sic retrorsum spinam & spinales musculos: illum quidem ceu propugnaculum quoddam densum: hos autem veluti substerniculum molle, a quibus eius calor fouetur. In reliqua verò ipsius anteriori parte, calefactionis

Thoracem esse inter os & ventriculum.

Fundum ventriculi consistere in dextra animalis parte, in iisque foue. ab hepate.

Lienem sinistris subiendi vẽtriculi partibus.

Ventriculus cur rotundus.

Figura rotundæ quæ insit.

Figuræ omniũ maximæ.

Ventriculus cur oblongus.

Ventriculi orificium superius, cur inferiore latius.

Gulam esse partem ventriculi.

Tunicis ventriculi & gulæ quæ fibræ adsint.

Intestinorum ambas tunicas habere villos transuersos.

Intestina non indigere facultate attractrice.

Tunica ventriculi, gulæ, & omnium quæ in ore consistunt, cur sit vna continua.

Intestina esse ad distributionem condita.

Venarum meseraicarum distributio inæqualis.

Ventriculum cur amplectatur hepar.

Lien.

Spina.

Omẽti natura.

factionis gratia, generauit natura omentum, corpus densum, simul & leue, ac præterea calidum: cuius argumento est, quòd facilè io flaminam vertatur. Nihil siquidem frigidum pompte comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis densis atque subtilibus, sibiipsis incumbentibus, quamplurimis verò arteriis & veois, pinguitudinéque non pauca conflatum, per torum ventrem extenditut, vt illius caliditatem foueat. Quare quibus pars huius, ob vulneta, adempta est, omnes infelicitet concoquunt, plurimisque fomentis egent.

Frigidum nihil promptè comburi.
Omenti cōstitutio & vsus.

Est & alia membtana peritonæos dicta, qoæ viscera omnia, quæ in regione ventris sub septo transuetso sunt, contegit, ab eisque musculos incumbentes distinguit, citárque excretionem aridotum excrementotum, ac breuiter impedimento est, quo minus facilè flatibus (quotum tamen pars crepitū veneris solet sæpe vacuati, sicuri & halituosiot pars concoqui vbi viscera sunt valentia) distendantur intestina & ventticulus, singulis priuatim firmom tegumentum existens.

Peritonæi cōstitutio & vsus.

Siquidem antetioribus ipsorum omnium partibus est prætensum: procedit autem illinc ad dextram & sinistram-* per ilia, vsque ad lumborum vertebras: quo fit vt singulis intestiois ac visceribus, præterea tum artetiis omnibus, venis, & neruis, circuntendatut. Quod verò ad reliquas eius extremitates pertinet, superiot quidem septo transuerso infernè adhæreseit: inferiot autem ossibus pubis, & præterea ilium. Porrò instrumentotum in illis duabus sitotum pattibus, quæ superiori quidem parte sunt (cuiusmodi est ventriculus atque hepar) à petitonæi portione septo transuerso infernè adnata: quæ verò inferiori (vt tum vesica, tum intestina) ab ea quæ ossibus pubis hæret, vestiuntur.

Peritonæi cōnexio.

Quod autem à septo transuerso adnascitur ori ventticuli extrinsecus, vnitur iis quæ vtrinque à dorso ascendunt; estque id principium generationis tertiæ tunicæ ventriculi, extrinsecus ipsum vndique ambientis: quam sanè operimentum quoddam ac propugnaculum secundæ tunicæ carnosæ circumposuit natura, eáque existente crassa pro ligamento vtitur, ad ventticulum totum cum corporibus quæ iuxta spinam sunt colligandum.

Vētriculi tertia tunica.

At verò omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorso vtrinque ascendunt, sibi inuicem occurrentes ad altissimam partem ventticuli. Quum enim ex illa dorsi regione produxisset natura venas & arterias quàm plurimas ab vtroque magno vase, simul produxit cū eis vtrinque peritonæi particulas, vniuscuiusque prædictorum vasorum partem ad sese attinentem, circumuestientes & colligantes. Mediam autem inter vasa regionem contexunt peritonæi portiones, veluti filamenta quædam, sibi inuicem incumbentes, ibíque plurimum adipis congerunt, quod fouet simul ventrem, inungítque membranas, ac per inediam calore natiuo suggerit alimentum. Talis itaque constitutio omenti, siue epiploi, quod quidem etiam spleni inseritur, corporique παγκρέα vocato. Pari modo exortui, qui fit in tenue intestinum, & mesenterio, & colo, & ipsius denique ventriculi simæ parti alligatur.

Omenti origo.
Omenti pinguitudinis vsus.
Epiploon.
Παγκρέας corpus.

Est autem id, quod veluti hepatis caro existit, primum sanguinis gignendi organum, atque venarum principium. Quare natura ipsius, sanguini esse videtur proxima. Etenim si hoc quidem agit caro hepatis, vt sibi chylum assimilet; nihil autem contrarias, aut omnino multùm differentes qualitates potest recipere, nisi per media prius iter fecerit: medium vtique vtriusque erit sanguis, tanto à carne hepatis relictus, quanto superat coctum in ventriculo chylū. Caro itaque hepatis, quæ ipsius corpus atque substantia est, primum sanguinis gignendi organum, & venarum origo existit.

Hepatis caro primum sanguificationis organum venarumq; principium.
Mutari in contraria nihil potest, nisi per medium.
Sanguinem esse medium inter chylum & carnem hepatis.

Quapropter & venis quæ ad ventriculum & vniuersa intestina pertinent, inest facultas quædam effectrix sanguinis, qua succum qui ex cibis distribuitur, in sanguinem mutare sunt aptæ, prius quàm is ad hepar perueniat.

Venis inest facultas sanguifica.

Poros verò qui sunt in vesica bilem recipiente, perspicuum est gratia separandæ bilis constructos esse. Membrana autem exterior veluti cutis quædam hepatis est. Neruus in ipsum inseritur, ne omnino viscus sit sensus expers: quemadmodum certè & arteria distributa cum venis, vt caloris natiui moderationem ipsi conseruet.

Pori vesicæ fellis.
Hepatis tunica.
Hepatis neruus.
Hepatis arteria.

At verò multas venas illas quæ à ventriculo & intestinis omnibus ferunt sursum cibum ad hepar, quum semel vniuisset natura ad portas, rursus intra substantiam hepatis in quamplurimas angustissimasque diuisit, vt diutius hærens ac morans alimentum in viscere, in sanguinem perfectè trāsmutaretur. Vbi enim diutius natura voluit immorari materias, ibi transitum ipsis est molita difficilem.

Hepatis venæ.
Moræ materiarum diuinæ moltam esse naturam difficilè transitum.

Venæ autem illæ quæ sunt in hepate, omnium quæ sparguntur in totum corpus, longè tenuissimæ sunt, ceu nulli patiendi periculo expositæ (tutissimam enim habent sedem in viscere) & melius ita sanguinem elaboraturæ.

Venas quæ sunt in hepate, aliarum omnium esse tenuissimas.

At pori attrahentes ad se flauam bilē, post venas alimentum ex ventriculo sursum ferentes, priores locati sunt aliis venis id excepturis, vt videlicet sanguinem opportuna horum vasorum positione purgatum, commodè vena caua suscipiat.

Porrorum bilem excipientium situs.

Etenim his solis venis quæ in simis hepatis sunt, subiecit natura arterias, haud ignara gibbis illius continuum esse motum ex septi transuersi vicinia. Iutè autem & paruæ admodum fuerunt, vt quæ refrigerationem solum simis visceris suppeditarent.

Venis quæ in simis hepatis sunt: solis subdidisse arterias naturam.

Minimum autem neruum hepati dedit natura, vtpote neque ad motum, neque ad sensum futuro ex vsu animali: quare eum aut non omnino in viscus, aut non in totum inseruit.

Hepati cur neruus exiguus datus.

Eiusmodi siquidem facultatis hepar principium est, eæque actiones sunt tum ipsi, tum eius venis concreditæ, cuiusmodi & plantis insunt.

Hepar cuius facultatis principium.

Non licet autem rectè inuenire vsum vllum cuiusuis particulæ, totius organi actione ignorata.

Vsus partis inueniri non potest actione illius ignorata.

Porrò hepar facultatis nutritoriæ principium, copulari oportuit duobus principiis aliis, sicuti & illa sibi inuicem. Hepar siquidem, pecus quoddam (vt inquit Plato) est agreste, ipsumque nutrire colligatum necesse est, si modò hominum genus sit duraturum.

Hepar agreste est pecus.

At ratio, quæ homo est, sedem in cerebro habens, veluti famulam quandam atque adiutricem irascentiam accersit, quæ sibi aduersos hoc pecus auxilio sit. Quo fit, vt ipsa principia tria, per processus, vtputa, neruos, venas, & arterias, coniuncta, conditor noster sit machinatus, vt sibi vicissim obsequerentur.

Ratio (quæ est homo) in cerebro collocatur.
Principia animalis tria cur inter se sint coniuncta.

Ad hæc verò hepar, ventriculo, intestinisque omnibus per venas, & colligantem ipsa tunicam iunctum, proprio etiam tegmine membranoso, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligatur. Omnia siquidem tunica hac obuoluuntur. Magno præterea allo vinculo, septo transuerso: atque aliis quibusdam membranosis & paruis, costis oothis connexum est. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente septo transuerso, vtpote medio

Hepatis cum cæteris colligatio.
Septum transuersum interiacet cordi & hepati.

dio inter vtrunque viſcus. Quippe vena caua, ſeptum tranſuerſum permeans, ab hepate ad cor aſcendit.

Venæ cauæ indumentum.

Cuius venæ indumentum craſſum, tum venam ipſam, tum totum viſcus, ad ſeptum tranſuerſum alligat. Quum autem venæ ipſius eo in loco læſio, omnibus quæ in toto animali ſunt venis, eſſet futura communis (vulnerata enim ea, aut diuulſa, ſubitò velox ſequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem eius venæ iuxta dictam regionem partibus, ad maiorem ſecuritatem, craſſiſſimum indumentum: in poſterioribus autem tenuiſſimum appoſuit. Illæ enim his facilius læduntur.

** Septi tranſuerſi vſus.*

Quia verò ſeptum tranſuerſum non ſolùm à naturalibus diſtinguit vitalia, ſed etiam organum nec minimum reſpirationis exiſtit, vtrunque vicinorum viſcerum, ne videlicet illud comprimerent, quantum fieri potuit abduxit conditor noſter.

Lienis vſus.

Portò lien limoſos & melancholicos ſuccos in hepate genitos trahit per venoſum meatum: attractos autem, non protinus in ventriculum excernit, ſed ipſe prius per multum ocium conficit atque immutat, vtens ad hanc actionem potiſſimum ipſis arteriis, quæ certè multæ & magnæ per totum viſcus feruntur: quarum aſſidua motione ſimul & innata caliditate, frangi & elaborati craſſi illi ſucci poſſunt.

Lienem elaborare melancholicos ſuccos.

Quicquid igitur eorum in ſuccum huic viſceri maximè conuenientem tranſlatum fuerit, alimentum ſpleni efficitur.

Lienem nutriri ſucco melancholico, à ſe elaborato, atque mitiori reddito.

Quod autem prorſus inutile elaborari non poteſt, hoc ad ventriculum per aliũ venoſum ſtomachum ſplen eructat.

Lienem mittere quod elaborari non poteſt ad vicinũ ventriculum.

Lienis ſubſtantia.

Eſt autem ſplenis corpus rarum admodum atque laxum, ſpongiæ inſtar, ſic vt craſſos & melancholicos ſuccos facilè trahat, excipiatque. Cæterùm ſplenis caro, tametſi laxa ſit, a pulmonis tamen carne magno ſpatio relinquitur.

Pulmonis carnem laxiſſimam, nutriri ex puriſſimo ſanguine.

Laxiſſima ſiquidem ea eſt & leuiſſima, * parumque abeſt quin alba, vtpote ex ſpuma quadam veluti coagulata. Nutritur enim ex puriſſimo ſanguine, flauo, ſubtili, & ſpiritoſo, tanquam delato à corde.

Lienem nutriri tenuiori, quàm hepar, portione ſanguinis.

Splenis autem corpus, quum tanto rarius hepate ſit, quanto eſt craſſius pulmone, meritò ex tenuiori ſanguinis parte nutritur. Conſentiens quippe eſt ex arteriis quidem, tenuius: ex venis autem craſſius nutrimentum tranſumi, quum tunica arteriarum quàm venarum ſit denſior, & ſanguis ſubtilior & vaporoſior. Atque ex tali præſtitit laxam carnem nutriri, veluti ex craſſiori denſam.

Sanguis qui ad ſplenem attrahitur, craſſior eſt illo qui conſiſtit in hepate.

Cæterùm qui attrahitur ad ſplenem ſanguis, craſſior eſt eo qui eſt in hepate. Quia tamen elaboratus ab arteriis quæ illic ſunt, atque adeo venis, multò denſiorem tunicam habentibus, quàm quæ ſunt in hepate, non affatim, neque craſſius, carni ſplenis, ſed ſubtilis, & paulatim mittitur, ob id caro quidem huius viſceris rarior & leuior eſt, quàm hepatis, non tamen rubicundior aut flauior.

Splenis caro rarior eſt leuior eſt illa, qua hepar cõſtat.

Nam melancholicus erat is, quem purgauit humor, à quo elaborato nutrita eſt.

Hepar benigno & craſſo nutritur ſanguine.

Hepar verò benigno ſimul & craſſo nutritur, tum propter ſubtilitatem tunicæ venarum quæ ſunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. In ſumma igitur, hepar ex rubicundo & craſſo ſanguine: ſplen ex ſubtili, ſed nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, ſubtili, ſpiritali, ac puro, alimentum capit.

Arterias contractione ſua expellere excrementa ſplenis.

Præſtant etiam ſpleni maximum vſum arteriæ, contractione ſua illius expellentes excrementa fuliginoſa. Vt enim pulmo refrigeratione vehementi, quam dilatatæ arteriæ conciliant, ſic ſplen inſigni indiget purgatione, quæ contractis illis paratur. Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tributæ ſunt.

Lieni arterias multas, & atque magnas tributas.

Hepar verò nec tali egens purgatione, nec refrigerio magno, iure optimo paruis indiguit arteriis.

Hepar cur paruis indiguit arteriis.

Conuerſa autem ſunt ad hepar atque ventriculum, ipſius lienis ſima, quæ quidem venarum & arteriarum immiſſiones, & quæ ad omentum pertinet, inſertionem continent.

Alimentum coqui etiam in inteſtinis.

Coquitur porrò alimentum, & in ipſo per inteſtina tranſitu: vt in venis omnibus, ſanguis:

Sanguinem coqui in venis.

quum tamen neque inteſtinorum vllum coquendi alimenti, neque venæ ſanguinis gignendi gratia extiterint.

Venis ineſſe ſanguificandi vim.

Quemadmodum igitur venis (quum eas inſtrumenta diſtributionis ipſa natura feciſſet) facultatem ſanguinis generatricem indidit, ne dum per illas ferretur, tempus ipſi alimento periret fruſtra: ad eundem opinor modum & inteſtinis (ſubſtantia quorum haud multum à ventriculo differt) diſtributionis tantùm in venas gratia inſtitutis, facultas quædam concoctrix ciborum ineſt:

Inteſtinorum ſubſtantia non multum à ventriculo differt.

quod fieri omnino non poſſet, niſi ſingulæ animalis particulæ virtutem quandam haberent alteratricem.

Alteratricem vim ineſſe ſingulis animalis particulis.

Sunt autem conuoluta inteſtina plurimis conuerſionibus orbicularis, ne alimentum ocyus elaberetur, inexplebilemque vorandi ſemper neceſſitatem inducens, à philoſophia & Muſis nos reuocaret.

Inteſtina cur variè inuoluta.

Nam quæ animalia à ventriculo inteſtinum ſimplex & rectum vſque ad anum ſortiuntur, inſatiabilia omnia & guloſa ſunt, plantarumque modo cibo aſſiduè inhærent.

Guloſa & inexplebilia eſſe, quibus vorum inteſtinũ eſt rectum.

Quæ circumuolutiones inteſtinorum quum innumerabilem venarum multitudinem ex hepate ſibiipſis habeant inſertam, omnem in ventriculo coctum ſuccum ſurſum mittunt. Vnde fieri nequit, vt humor aliquis animali nutriendo idoneus, ab animali labatur, quando ſaltem naturaliter ſe habent corpora.

Arterias deſcendentes in inteſtina.

At verò orificia arteriarum, quæ in inteſtina ſe aperiunt, modicum etiam nutrimenti aſſumunt, quemadmodum plurimùm venæ.

Arterias continere naturaliter ſanguinem.

Naturaliter quippe continetur ſanguis in arteriis.

Attractionem fieri per villos rectos.

Expulſionem fieri villis tranſuerſis.

Porrò vt attractrices potentiæ, rectorum villorum motu, ſic expultrices, tranſuerſorum actione conſtant. Quemadmodum igitur ventriculo vtroſque villos ſortito, duabus opus fuit tunicis, contrario inter ſe modo habentibus: ita & inteſtinum quodque vnam ſpeciem motus propulſricem quum habeat, vnam pariter tunicæ ſpeciem, in tranſuerſos & circulares villos diſſolutam, obtinuit.

Ventriculum habere duas tunicas inter ſe differentes, ratione diuerſorum villorum.

Habet autem etſi ſimilem, duplicem tamen tunicam, quodque inteſtinum, partim vt facultas ipſorum expultrix valentior ſit: partim vt ipſa inſtrumenta, ab iniuriis omnibus ſint tutiora.

Inteſtinorum ſingulis ineſſe duplicem tunicam vtramque villis tranſuerſis contextã.

Nonnullis verò inteſtinorum, præcipuè in animalibus iis, quæ ſubtiles ipſorum tunicas poſſident, quidam villi recti obtenduntur extrinſecus, ad tranſuerſorum tutelam.

Peritonæum eſſe originem tunicarum omnium viſcerum ſub ſepto tranſuerſo.

At quòd peritonæum ipſum (à quo tunicæ omnium viſcerum ſub ſepto tranſuerſo ſumunt originem) hanc ſecundam veſtiat tunicam inteſtinorum, colligetque omnia inteſtina, tum quæ ad ſpinam ſunt corporibus, tum aliis, quodque ab eo & ſepto tranſuerſo, veluti à duabus compreſſa manibus, ſupernè quidem vnitis, infernè autem diſtantibus, excrementa explodantur, liquidò conſtat.

Veſicæ vſus.

Ne autem aſſiduè egererent, mererent ve animalia, vt humidis quidem excrementis veſica ſubiacet, ſic ſiccis inteſtinum, quod craſſum dicimus:

Craſſi inteſtini vſus.

principium cuius cæcum inteſtinum exiſtit. Vbi enim tenue inteſtinum deſinit, illinc ad dextra quidem ilia, cæcum: ad ſiniſtra autem colon emergit, per ſiniſtra prius ilia ſurſum ductum.

Cæci inteſtini figura, & vſus.

ctum. Porrò cæcum prorſus veluti venter quidam eſt craſſus, excrementis recipiendis appoſitus, cui ad portionem colon reſpondet. Atque plurimis ſanè auibus propter actionis robur, cæcum inteſtinum eſt duplex. Nam ſi quid in tranſitu per tenue inteſtinum diſtributionem fefellerit, id omne, diuturna in cæco mora, planè exugitur.

Muſculi retentioni excrementorum dicati.

Vtriſque autem tam humidorum, quam ſiccorum excrementorum effluuiis, muſculi quidam incumbunt inſtar clauſtri cuiuſdam, ne continenter aut intempeſtiuè excernantur. Siquidem veſicæ collum muſculoſum exiſtit: recti autem inteſtini ora inferior, à muſculis in orbem circumfuſis conſtringitur.

Muſculi ſunt motus voluntarij inſtrumenta.

Muſculi nanque omnes quum ſint motus voluntarij inſtrumenta, non ſinunt foras ferri excrementa, antequam ratio iuſſerit.

Venæ, inteſtinorum ventriculique nutritioni dicatæ.

At verò ad perfectam inteſtinorum & ventriculi nutritionem, toti meſenterio & omento natura plures intexuit venas, nutriendis illis dicatas, haud quaquã ab eis traiicientes ad hepar.

Sanguinem regeri ad inteſtina & ventriculum per meſeraicas venas, in longiori inedia.

Quanquam reficiuntur etiam interdum ea, e remote illo quem ex cibis conficiunt, necnon in longiori inedia, per quas venas prius diſtributio ad hepar facta eſt, per eaſdem rurſus aliquando ſanguis benignus ad eorum nutritionem retrahitur.

Meſeraicas venas deſinere in portam.

Colligens ergo natura vt in arboribus exiguas radices, ita in animalibus vaſa minora in maiora, & illa rurſus in alia maiora, idque ſemper agens vſque ad hepar ab inteſtinis, in vnam omnia venam coëgit, quæ ad portas eſt ſita: à qua etiam, vena quæ tum ad ventriculum, tum ad ſplenem fertur, enaſcitur. Similiter & arterias omnes in vnam magnam dorſo incumbentem, pari modo contraxit.

Arterias omneis in dorſi arteriam confluere.

Ne autem venæ ipſæ longo ductu perrumperentur, à tunica colligante ac veſtiente inteſtina, ſimilem peritonæo membranam, hoc eſt, meſenterium, produxit, qua vaſorum ſingula induit.

Meſenterij origo & vſus.

In ſpatiis verò inter vaſa inanibus, eandem hanc tunicam, ſed iam duplicem, applicans, ad anguloſque vaſorum, quæ in vnum coëunt, carnoſam quandam naturam,

Glandulæ meſenterij.

quas glandulas appellamus, apponens, quòd ea nimirum regio iniuriis magis obnoxia ſit, validiſſimum ſic vinculum, præſidium, & munimentum ipſis vaſis conſtituit, quòd ſanè totum meſenterium vocatur.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER QVINTVS.

Longè autem fuit ſatius, vnam venam portæ ab hepate ipſo produci, ac deinde in varias meſeraicas diſciſſam, quemadmodum dictum eſt, in nutritoria membra diſſeminari, quam ſi ſtatim à multis partibus hepatis multæ venæ ortæ, in illa tandem deducerentur: id quod maximè obeſſet, quum ipſarum venarum, tum etiam integritati iecinoris. Vt verò æqua quidem venarum diſtributio eſſet omnibus nutritoriis organis, vas autem id deſcendens ab hepate, ſedem haberet inter ventriculum atque inteſtina oportuit * ductum, incumbere ea parte ſubiacentibus vertebris.

Arterias eſſe diſtributas cum meſeraicas venis.

Cum ipſis autem venis per totum meſareum arterias diuiſit etiam natura, necnon neruum vnum. Quum igitur oporteret venam, arteriam, neruum & quartum cum eis bilis meatum, peruenire eò loci, ſanè ad fulciendam & roborandam regionem illam, in qua primùm diuaricantur & diuiduntur prædicta vaſa, vtpote periculo expoſitam, glandulоſum quoddam corpus, quod πάγκρεας appellatur, fabricata natura, ſubſtrauit ſimul illud,

Πάγκρεας.

atque in orbem omnibus circumpoſuit, diuiſioneſque omnino repleuit, vt nullum ipſorum facilè iam findatur, aut concuſſum poſſit labefactari. Quinetiam membranas fortes tum priuatis ſingulis vaſis, tum cõmuniter ipſis omnibus circũdedit, veſtientes ac iungentes ea circumfuſis omnibus inſtrumentis. Ad hæc autẽ peragenda capax ſpatium requirebatur: quare primum omnium inteſtinum,

Inteſtinum primum carere ſpiris. Exortus.

quod ventriculo coniunctum eſt, exortúſq dicitur, natura quidem minimè in circumuolutiones reflexit. Quod autem hoc conſequitur, circumuoluitur atque flectitur: vocaturque ieiunum, quòd

Ieiunum inteſtinum ſemper reperiri inane.

ſemper reperiatur inane, nec tantillum quidem in ſeipſo alimenti contineat.

Ileon. ſiue tenue inteſtinũ. Cæcum inteſtinum.

Tertium autem eſt inteſtinum quod vocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: ſextum denique rectum, in cuius

Κῶλον inteſtinum. Rectum inteſtinum.

fine ſunt muſculi, qui conſtringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipſe ex ventriculi fundo deſcendens, per dextram partem ad ſpinam deducitur, atque ſuprà illam firmatur:

Ieiuni inanitio vnde.

At verò inanitio ieiuni ex iis eſt, quæ nullum præſtant vſum, ſed alia neceſſariò ſequuntur, quæ propter aliquam vtilitatem ſunt facta. Siquidem & quòd primum omnium inteſtinorum ieiunum, ipſum chylum excipiat, & quòd ſitum iuxta hepar ſit, vaſorum in ſeſe multorum orificia continens, & quòd etiam bilis meatus paulò ſuprà implantetur

Meatum bilis implantari in ventriculi exortum.

ad ipſum ventriculi exortum: ob has inquam cauſas, inane ſemper ac vacuum cernitur. Nam præter cætera quæ citiſſimam ex ipſo diſtributionem faciunt: etiam bilis ipſa nondum excrementis permiſta, ſed ſyncera & pura in id inteſtinum confluens, ſua mordacitate illius tunicas ac celerem excretionem excitat. Oportuit autem ſic inſinuari talem bilis meatum, quia breuior illi via erat commodior, ceu eorum etiam futurò participi, quæ natura ad tutelam vaſorum eò pertinentium conſtruxerat, & quia talis etiam eius poſitio expediebat excepturis bilem omnibus inſtrumentis, in quibus neceſſariò ac naturaliter indies maxima pituitoſorum excrementorum copia colligitur, quam diuidere, incidere, comminuere, atque abſtergere eſt opus.

Bilis craſſis excrementis excernendis aptiſſima.

Meritò itaque natura excrementis idgenus præſidium maximum eſt molita, acrem atque abſterſorium hunc ſuccum, quem omnino oportebat vacuari è corpore, non in inteſtinum aliquod ano proximũ, ſed in primũ exortum demittens, ne quod inferiorum inteſtinorum, externo aliquando indigeret auxilio: quanquam certè vbi ex prauo corporis habitu, copioſius pituitoſum excrementum colligitur, ileos, lienterias,

Pituitoſum excrementum collectum copioſius, quæ inferat.

teneſmóſque, omnium qui vẽtri contingunt morborum grauiſſimos, inducere ſolet. At verò nullam bilis portionem in ventriculum immiſit natura, quamuis & ipſe non pauca gignat pituitoſa excrementa: quia vitiũ quidem adeò eſt exile, vt

Bilis nullam portionem demiſit natura in ventriculum.

præſidio externo abunde corrigi poſſit: mala verò quæ in ventriculum confluens bilis induceret, eſſent tanta, vt functiones ipſius funditus deturbarent. Flaua ſiquidem bilis, acrem, mordentem, atque

Bilis flauæ facultas. Bilis vomitum quæ præcedere ſoleant.

omnia abradentem, obtinet facultatem. Cuius ſucci vomitum copioſiorem, morſus inteſtinorum cardialgiæque, ſolent ſemper præcedere. Ventriculum itaque, quàm ieiunum, ſenſu exactiori præditum, bilis in ipſum confluens, cogeret alimen-

tum

tum prius deorsum trudere, quàm planè concoctum esset. Siquidem ventriculi propria actio est concoctio: postulant autem quæ concoquuntur, temporis diuturnitatem, quam sanè biliosus humor non patitur. Rectè igitur veteres medici, vomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alij quidem semel, alij verò bis: omnes tamen ij, qualitates ipsas comedendorum in eum vsum acres & abstersorias deligere consulentes, vt pituita omnis è corpore purgaretur. Nã quæ mordent & abstergunt cibaria, biliosa omnia sunt & cacochyma. Quòd autem bilis ab intestinis in corpus naturaliter sese habens non transumatur, ipsa indicat excrementorum varietas. Siquidem in ictericis, comestorum colorem referunt, bile videlicet minimè deorsum subeunte, sed sursum in totum corpus perlata. In sanis verò, quòd humor eis biliosus in intestina confluat, flauo colore sunt tincta. At melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura, ceu nullam noxam illi allaturum. Acerba siquidem, acidáque quum sit atra bilis, contrahere ipsum, constringeréque, non vt flaua, subuertere, est nata. Quare non modò non lædit, sed actionem ipsius etiam iuuat. Nam ventriculum intendit, contrahítque in seipsum, vt cibos ad vnguem circumplectatur retineátque, quousque fuerint percocti. Porrò ad secernendam vrinam, natura etiam renes prope hepat construxit: quibus veluti quandam cisternam, ipsam vesicam subdidit, ad cuius finem musculum fabricata est, custodem, ne superflua intempestiuè effluerent. Renes autem ipsi vesicæ connectunt meatus quidam prælongi, validique quos οὐρητῆρας Græci, nos vrinarios vocamus. Sic igitur vrina vi renum segregatur à sanguine, & illinc per vteras ad vesicam demittitur, indéque excernitur, quo tempore ratio iusserit. Cæterùm quum arteriæ, pari magnitudine qua & ipsæ venæ, inserantur etiam in renes, indicium certè est sanguinem similiter in eis contineri, qui nimirum purgari postulet. Atque alter quidem renum superiorem, alter inferiorem positionem sortitur. Nam quum serum trahendo, ita demum purgent sanguinem, certè si aduersum haberent situm, alter tractu suo in contrarium, alterius tractui moram adferret: Nunc autem vterque agit liberè, solusque attrahit, quum nihil sibi è regione habeat oppositum. Est itaque dexter quidem ren, superior ac primus, sinister verò inferior ac secundus: quia viscus ipsum quod purgatur, in dextris locatum erat, & plurima cauæ venæ germina in dextram partem suis orificiis desinunt, ex gibba hepatis ad eam venam sanguinem deriuantia. Omne autem trahens, expeditius ex directè oppositis attrahit. Sed neque locus pariter vacuus in sinistris erat sinistro reni, ob splenem hepate inferius locatum. At verò serosæ humiditati expurgandæ, natura duo instrumenta construxit: aliorum autem excrementorum singulis, vnicum tantum: nam paucissimum quidem est melancholicum excrementum: copiosius autem ipso, biliosum: vtroque aquosius, multò cumulatius. Sed & crassissimum quidem melancholicum: tenuissimum verò serosum: atque amborum, medium, biliosum existit. Iam verò ipsius renum spissitudinis sunt causæ duæ: facilis scilicet huiusmodi humidi attractio, atque ex ipso necessaria renum nutritio. Siquidem orificiorum angustia, stipatióque in causa est, vt familiaris succus, syncerus, impermistúsque ad partes,

Ventriculi propria actio est concoctio. Concoquenda egent tëpore. Vomitum quaestione olim singulis mensibus veteres prouocabant.

Mordentia & abstergentia cibaria, esse biliosa, cacochymáque.

Ictericorum excrementa cur referunt colorem ciborum.

Excrementa sanorum, flaua.

Melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura.

Atræ bilis qualitas, facultásque.

Atra bilis iuuat actionem ventriculi.

Renes expurgant lotium.

Vesicam esse subditam renibus, veluti quandam cisternam.

Vesicæ musculus.

Vrinarij meatus.

Arterias insertas in renes.

Arteriæ sanguinem continent.

Ren dexter est superior sinistro.

Hepar in dextris locari.

Trahens omne, expeditius ex directè oppositis attrahere.

Vrinæ purgandæ cur natura duo instrumenta cõstruxerit: singulis aliorum excrementorum, vnicum.

Renum spissitudinis causæ duæ.

quibus talia orificia insunt, trahatur. Quanquam nec lien, nec renes, accommodatum sibi duntaxat eliciunt succum: verùm splen quidem, cum illo trahit etiam aliquid sanguinis: renum verò vterque sibi plurimum bilis conciliat: multum etiam tenuioris & humidioris sanguinis. At biliosi quidem excrementi, quicquid non admodum crassum fuerit, cum vrinis permeat: sanguis verò, carni ipsi renum aspergitur, instar fæcis cuiusdam. Inde iam vaporis modo paulatim in totam ipsam dispergitur, adhærescitque, atque demum alimentum fit renibus. Ne igitur cum vrinis, per aliquod foraminum quæ habentur in renibus, quemadmodum tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur: densum esse eorum corpus præstiterat. Eis autem ad sui nutritionem tertio quopiam alio vase opus non fuit, præter duo magna, quorum alterum oritur ab arteria quæ spinæ incubat, alterum à vena caua. Verùm vtraque bilis & vrinæ vesica, purum atque ab aliis secretum quum attrahant sibi familiare excrementum, vasa alia, alimentum sibi suppeditantia, iure optimo flagitarunt. Quum autem copiosius multò serosum excrementum, quàm ipsum biliosum, esset, maiori certè receptaculo indiguit, cui ob id venis, arteriis, & neruis, multò maioribus haud iniuria fuit opus. Vesicæ igitur quæ vrinam excipit, neruos à spinali medulla, qua parte situm latum os est, inseruit natura: venásque & arterias, à propinquis ipsi vasis. Alteri verò vesicæ, quæ ad iecur positionem habet, arteriam quidem & neruum, ab iis quæ in viscus ipsum inseruntur, deducens, paruũ vtrumque admodum, ac vix conspicuum: at sensilem atque conspicuam venam ab iis quæ sunt ad portas, producens, hæc tria iuxta collum eius inseruit: vnde vsque ad fundum perueniunt. Pari modo & in vesicam aliam maiorem, ad collum ipsum vasa sex, vtrinque videlicet tria inseruit, quæ quidem tutelæ gratia membranis quibusdam tenuibus obuoluit, ac per easdem ita sibi mutuò coniunxit. Eorum autem in ipso statim primo ingressu diuisorum bifariam, pars quidem in totam vesicam disseminatur: pars verò auersa fertur deorsum, secundum collum, exiguum quidem in fœminis, magnum verò in masculis, quòd hi particula quadam insigni, ad extremum collum vesicæ sita, exuperabant, quæ dicitur coles. Alia itaque per ea vasa, quæ excrementa secernunt, nutriuntur, vt lien & renes: alia aliis quibus alerentur, eguerunt, vt ipsa vesica. Habent autem & renes ipsi, neruum, quantum hepar, lien, & bilem excipiens vesica: quibus omnibus exiles omnino sunt nerui, in suis ipsorum tunicis conspicui extrinsecus, sentiendi gratia. Tres nanque scopi naturæ ipsi in neruorum distributione extiterunt: primus quidem, vt sensoriis instrumentis sensum impertiret: secundus, vt motoriis motum: tertius, vt omnibus aliis facultatem daret, qua sibi infesta dignoscerent. Porrò sensus causa, linguæ, oculis, auribus, maximi sunt nerui tributi: necnon partibus manuum internis, atqueadeo ipsius orificio ventriculi. Sunt enim quodammodo & hæc sensoria. Siquidem per manus ex tactu est dignotio certissima. Orificium autem ventriculi sensum habet alimenti deficientis ipsi animali, quæ fames nuncupatur. Secundo autem loco, in musculis, motus voluntarij instrumentis, reperire est neruos maximos. Ad discernenda verò quæ dolorem adferunt, nutritoriis organis aliis quidem liberalius,

Renes vna cū lotio attrahere bilem & sanguinem.

Sanguinem aspergi renum substantiæ.

Renes ad sui nutritionem non egere aliis vasis, præterquam emulgentibus.

Vesica vtraque cur ad suam nutritionem alia vasa, præter propria, desiderat.

Vesicæ vtriusque vasa, vnde exoriantur.

Vesicæ vrinariæ sex vasa.

Coles.

Neruis exilibus quæ sint prædita.

Scopi naturæ propositi circa neruorum distributionem, sunt tres.

Nerui quibus gratia sensus tributi.

Tactum fieri per volam manus exquisitissimum.

Famis sensus.

Nerui ad percipienda infestantia.

aliis autem parcius, pro cuiusque nimirum constitutione neruos largita est natura. Nam si quibus afficiuntur iniuriis, eas non sentirent particulæ, animalia vtique breuissimo euerterentur tempore, facilè ab acribus excrementis exesa. Ob id in singulas circumuolutiones intestinorum, singuli disseminantur nerui, perinde ac vena, & arteria. In hepar autem, neruus insertus est minimus, vt quod musculorum ritu handquaquam moueatur, neque vt intestina, sensu exquisitiore egeat: hæc quippe acrimonia rettimentorum exasperantur: vnde dysenteria, si ab atra bile incœperit, letalis est, vt inquit Hippocrates: hepar verò à quatuor instrumentis purgatur, duobus quidem renibus, tertio autem splene, atque adeò quarta ipsi inhærente vesica. Quæ instrumenta quatuor, quòd à propriis excrementis nihil acceptura essent incommodi, sensum maiorem non postularunt. Neque enim ttahete huiusmodi excrementa potuissent, nisi qualitatis communitas quædam cum excrementis ipsis intercessisset. Nihil autem ab eo quod cognatum & familiare est, dolore aliquo afficitur. At maiori vesicæ, quæ lotij receptaculum est, nisi lotium id, quod biliosius acriúsque est, repente excernatur, magnas sæpe noxas adferet. Quare vt sensu prædita esset maiore, plures, & eos quidem maiores neruos, ipsi natura tribuit: sicuti & validiorem quam aliis tunicam, quòd passim distendenda & euacuanda esset. Porrò tunicæ quæ prædictis omnibus instrumentis extrinsecus sunt circuniectæ, nonnullæ quidem tenuitate ipsa, omnes tamen simul figura existunt araneis similes: quandoquidem earum nulla in fibras instar internarum dissoluitur, quæ ipsorum instrumentorum sunt propriæ. At internæ, quæ corpora ipsa particularum constituunt, in ventriculo quidem ac stomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi videlicet gratia, & obliquas interna, gratia attrahendi retinendique, habuerunt. Intestina autem (vt quibus nec attrahere, nec retinere necessum erat, sed contractis vndique prorsum pellere) quum simplici egerent motu, simplices quoque fibras sortita sunt. Cæterùm vesicarum tunicæ, rectos, & circulares, & obliquos possident villos. Vna enim quum sit vtriusque vesicæ tunica, vt omnes species motus consequeretur, omne genus fibrarum obtinuit. At verò in ventriculo tunicæ duæ constructæ sunt, triplicis vsus gratia: variarum scilicet actionum, patiendi difficultatis, & crassitudinis. Quippe ad concoctionem ciborum, oportuit crassum esse atque carnosum ventriculum. Quæ causa sane est, cur quibus corpus ventriculi est gracile, ij deterius concoquant, quàm quibus corpulentum. Ergo vtrique vesicæ, durities aduersus iniurias data est, quæ tunicarum tenuitatem pensaret: coquendi verò instrumentis, crassities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore foueret suo, obtigit. Iam vt meatus bilis, eam suscipienti vesicæ, sic pori vreteres, substantia corporis, maiori vesicæ sunt similes. Et quemadmodum ille quidem in intestinum, ita hi obliquè intrò in laxiorem sinum vesicæ inserti, veluti membranam quandam ab interna parte succidunt, quæ ab excrementorum quidem intrò irrumpentium impetu euertitur, ac patefit: reliquo verò tempore omni concidit, ac contrahitur, meatuique operculum tam exquisitum efficitur, vt non solùm humoribus, sed etiam flatibus, reditus omnis sit interclusus. Etenim prima & principalissima nutrimenti instrumenta sunt, quæ concoquunt, vtiléque alimentum aliis transmittunt. Secunda verò quæ purgant, quæ deducunt, & excrementum excipiunt. Tertia, quæ excernendis excrementis sunt destinata: quorum alia quidem effluuium intempestiuum ipsorum cohibent, vt musculi sedem constituentes: alia verò tempestiuum incitant, vt musculi epigastrij omnes. Eorum igitur qui sunt ad anum, vnus quidem est sine pari, transuersus extremæ ipsius oræ circumfusus, vt rectum intestinum ad amussim ac fortiter claudat. Cuius musculi substantia est inter cutem ac musculum media. At reliqui duo musculi obliqui, vtrinque vnus, supra ipsum rotundum siti, sedem sursum reuellunt, vbi in conatibus ipsa magnis prolabitur. Cæterùm octo abdominis musculorum, recti quidem duo, sibiipsis simillimi, per medium omnem ventrem rectas fibras ferentes, ab ossibus pectoris ad pubis ossa extenduntur, ibique sese mutuò contingunt. Alij verò duo transuersi, & ipsi per omnia similes, vniuersum peritonæum circumtegentes, rectum cum antedictis efficiunt angulum. Reliqui quatuor sunt obliqui, super hos incedentes: quorum duo quidem, fibras ab hypochondriis ad ilium ossa extensas habent: alij autem duo, hos in speciem X græcæ literæ intersecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes descendunt. Omnes tamen in rectos ac medios musculos desinunt, suis tenuitatibus nerueis, producentes semper æquales ac similes fibras. Ergo quum fibrarum positiones omnino sint quatuor, musculi quoque vtrinque totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus simul, alui excrementa, ceu manibus quibusdam compressa, fortiter expelluntur, conferente ad id plurimum septo transuerso, musculo magno, & rotundo, qui spiritus instrumenta, à naturalibus membris distinguit. Siquidem his superior est omnibus: illis autem subiicitur, existens etiam respirationis organum. Hic musculus, ab ipsius pectoris ora inferiori (vnde etiam capita musculorum rectorum abdominis pendent) superioris exortus initium ducens, atque hinc ad fines costarum notharum vtrinque descendens, posteriori parte ac inferiore obliquus admodum fit. Sine hoc igitur musculo, aliorum octo, qui in abdomine sunt, compressio, non magis ad inferiora, quàm ad superiora ventris excrementa propelleret. Eius autem contractione illorum compressioni accedente, necessum est retrimenta ipsa, veluti duabus compressa manibus, applicatis quidem sibiipsis ad carpum, distantibus verò infernè plurimum, ita deorsum trudi, vt ne tantillum quidem ipsorum sursum ad stomachum remeet. Ne autem vnicus existens hic musculus ab octo abdominis multis & magnis in thoracis sinum magnum euerteretur, natura in subsidium eius, musculos intercostales construxit, qui thoracem ipsum contendere, atque intrò contrahere possent. Ne verò inter comprimendum, efflationes contingerent, nimirum larynge aperto, musculos non paucos circumposuit laryngi, quorum alios quidem claudere ipsum, alios verò aperire instituit. Abutitur autem natura ipsis abdominis musculis (quos, vt propugnaculum subiectarum partium existerent, excretionisque instrumenta, construxit) tum ad

Dysenteria incipiens ab atra bile, letalis.
Hepar à quatuor instrumétis purgari.
Trahi excrementa non posse ab organis absque necessitudine aliqua.
Nihil a familiari infestari.
Vesicæ vrinariæ ad maioré sensum, plures & maiores neruos natura tribuit.
Vesicæ vrinariæ tunica.
Tunicæ instrumentorum internæ & externæ.
Fibrarum differentiæ & vsus.
Intestinis neque attrahere, nec retinere necessum esse.
Vesicæ vtriusque tunicam simplicem esse, sortirique omnem differentiam fibrarum.
Ventriculi tunica cuius gratia sit duplex.
Meatuũ cum vesicis in quas inseruntur similitudo.
Vrinariorum meatuum insertio admiranda.
Instrumenta alimenti principalissima.
Instrumenta alimenti secunda.
Instrumenta alimenti tertia.
Sedis musculi tres.
Octo abdominis musculi.
Recti abdominis musculi.
Transuersi abdominis musculi.
Obliqui abdominis musculi.
Excrementa alui à quibus excernantur musculis.
Septum transuersum distinguere spiritualia instrumenta à naturalibus membris, existens respirationis organum.
Musculorum intercostalium vsus.
Laryngis musculi.
Abdominis musculorum varij [?] vsus [?].

magnæ efflationis ac vocis generationem, tum ad partum ædendum, atque adeò ad spiritus cohibitionem.

Musculi ad collum vesicæ locati, vsus duplex.

Porrò musculus qui extrinsecus in vesicæ collo consistit, priori quidem ratione, vbi constringitur, pellit quicquid in meatu continetur: posteriori autem, eum claudit: quanquam vesica ipsa claudi etiam sine musculo possit,

Vesicā claudi posse absque musculo.

quum præterquam quod meatum habet angustum, omnis etiam ei fibrarum species insit, vt ventriculo atque matrici.

Vreterū obliquæ insertionis vsus.

Atque verò, ne quid denuò à vesica sursum ad renes remeet, facit ipsorum vreterum obliqua in vesicam insertio:

Fibræ quæ quibus actionibus seruiant.

ne verò continua fiat vrinæ excretio, præstat fibrarum ipsius vesicæ varietas, sed obliquarum præcipuè. Quum enim omnes intendit, vndique circum ea quæ continet, vehementer astringitur, donec supra modum referta, grauetur pondere. Quum verò excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, solas autem intendit transuersas. Quo tempore musculi quoque suppetias ferunt: is quidem qui ad meatum est vrinarium, suum ipsius principium, quo vesicæ adnectitur, laxans: tensi verò omnes abdominis musculi, vt intrò propellant vesicam, & comprimant: contractúsque postremò vndique ille idem qui circum collum est, preménsque foras id lotij quod in meatum subierit, atque ipsam denique excretionem accelerans.

Colli vesicæ situs.

Subest autem vesicæ collum, ipsius pubis ossibus: subiacéntque ei infernè, rectum intestinum, os sacrum, atque in fœminis collum similiter vteri: quo loco omni, secundum animalis longitudinem fertur deorsum, quousque extra ossa emicuerit. Inde autem secundum peritonæum fertur sursum, vsque ad virgæ virilis exortum: pòst, hinc rursus per ipsam virgam, instar S. Romanæ literæ, obliquum. Sed in mulieribus vnicam habet meatus hic in collo vesicæ flexionem: in viris autem secunda, veluti auctarium, accessit. Ne quid igitur in ipso subsisteret, musculus ille multis transuersis præditus fibris, circunfusus est, qui simul vrinam a vesica ad pudendum vsque deducat.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,
LIBER SEXTVS

Thorax quid.

QVod à costis vtrinque circumscribitur, pertinétque anteriore quidem parte ad pectus, ac septum transuersum, decumbit verò posteriore ad spinam, hoc omne spatium medici appellant thoracem.

Pisces esse omnes mutos, quod careant pulmone.

In cuius amplo sinu, piscibus quidem cor solum continetur: ob eámque causam genus ipsorum vniuersum est mutum, quòd pulmone ad vocis generationem necessario instrumento careat.

Pulmo vocis & respirationis est instrumentum.

Nam omnibus, quæ aërem inspirant, animantibus, ac rursus ipsum ore expirant, pulmo impleuit thoracis capacitatem, vt qui vocis simul ac respirationis instrumentum existit. Cæterùm à thorace illi motus initium accedit.

Respiratio, cordis causa est inuenta.

Porrò vsus respirationis in animalibus, cordis causa est inuentus, & quòd ipsum aëris substantiam requirat, & quòd simul etiam calore efferuescens, vti refrigerio desideret.

Inspirationis vsus.
Expirationis vsus.
Cor dilatatum trahit.

Ac refrigerat ipsum inspiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio verò, quod in ipso feruet & quasi combustum & fuliginosum est, ex eo profligans. Atque attrahit quidem dilatatum, inanitur verò, contractum:

Vocis materia.

Ipsum autem quod ceu inutile expirandum erat, materia vocis efficitur.

Pulmonis vsus.

Trahit igitur cor aërem, externum, non protinus per fauces: sed vtriusque medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam statuit natura, qui ambabus simul actionibus seruire posset.

Respirationis & pulsus non seruari eundem concentum.

Nam si cor dilatatum ex faucibus traheret, rursúsque astrictum in illis aërem emitteret, eundem esse concentum respirationis, & pulsus cordis, esset necesse: id quod certè non solum ad perfectè viuendum, sed ad viuendum etiam incommodaret. Nam nec verba diu continuare possemus, nec mergi in aquam, metu suffocationis, nec denique sine inspiratione fumum, aut puluerem, aut pestiferam, aliquam aëris qualitatem percurrere. Vnde necessum esset, vel aërem pestilentem intempestiuè inspirare, vel omnino nihil inspirantes, suffocari confestim.

Cor respirandi instrumentū.

Quocirca natura cor ipsum, non tantummodo respirandi instrumentum fecit, sed ipsi extrinsecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui spiritum illi simul appararent, & vocem animanti efficerent.

Cor trahere ex pulmone spiritum.

Quum autem ex pulmone cor spiritum ducat, eúmque rursus in pulmonem reddat, licitum est nobis aliàs voce vti, & quidem diutissimè: aliàs etiam nihil omnino spirare, corde nihil impedito.

Thorax veluti murus est cordi & pulmoni positus.

At verò pulmonem quidem, veluti subsultus cordis mollitudine sua excepturum, thoracem autem, tanquam septum præualidum tutelæ gratia, non cordi modò, sed pulmonibus circundedit natura.

Cor in thoracis medio ad æquilibrium locari.

Cor autem in medio omnino thoracis sinu, secundum omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco quum ad securitatem aptissimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo.

Cordis ventriculi situ.

Existimant tamen id ad læuam regionem situm, ob sinistri ventriculi pulsationem, quæ circa sinistram mammam sentitur. Verùm ad eius dextram, ventriculus etiam alius existit, ad venam cauam atque hepar conuersus.

Thorax cur in duos ventres distinctus.

Totus autem thorax secundum mediam sui longitudinem, à validis quibusdam membranis (quæ anteriori quidem parte, ossi pectoris: posteriore verò, spinæ vertebris inseruntur) in duos ventres distinguitur: vt si fortè magno vulnere in alterutram eius partem accepto, respirationis munus eius partis perierit, reliquus venter incolumis, dimidium saltem actionis retineat. Nam si vterque venter confossus fuerit, voce simul & respiratione planè destituetur animal. Ad hæc verò, arteriæ quæ in ipso thorace sunt, & venæ, & nerui, & œsophagus, ac denique totus pulmo colligantur toti thoraci, teguntúrque omnia, hisce membranis obducta.

Venæ cauæ securitas.

Ne autem vena caua (quam necesse erat per medium septum transuersum sursum ad cor ascendere, atque inde rursus ad nuncupatum iugulum) à respirationis organis, quæ in assiduo motu versantur, quicquam collideretur, dictæ etiam tunicæ præstant, quæ tum illam, tum germina illius, adiacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robustiorem efficiunt, ipsam venam sursum veluti manu ducentes. Auxilium autem eius venæ partibus singulatim paratum, est triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionem atque neruosam, tanquam dextram quandam.

Pulmonis quintus lobus cuius gratia conditus.

Parte verò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte consistit, quique propter eam duntaxat venam,

quæ

quæ per dextrum latus ascendit, excogitatus est) sensim illi excauatus subiicitur. Superna denique maximum & mollissimum adena, quem vocant thymon, ipsi natura subdidit. Portò duo magni lobi in vtraque pulmonis parte existunt: quintus verò ille paruus, in dextris, venæ cauæ gratia, à transuerso septo vsque ad cordis autem pertingit. Hinc autem altera quidem pars venæ cauæ in ipsum cor inseritur: altera verò, eadémque maior, rectà ad iugulum fertur, deducta quadantenus à productionibus cordis, deinceps adene, quem thymon vocant, inuecta. Id verò naturæ est perpetuum, vt quoties sublime vas aliquod diuidit, ibi mediam glandulam, diuisionem oppleturam, interserat. Sunt autem hoc in loco venarum germina maximarum, ad scapulas, & brachia, & mammas pertinentium: quibus ad munimentum & firmitudinem, ex prædictis glandulis natura commoditatem maximam conciliaunt. Cauæ autem venæ, opposita ductus via, œsophagus descendit, per quem ad ventriculum cibus ab ore delabitur. Ipse igitur spinæ vertebris iunctus & colligatus, totum ita permeat thoracem, quodammodo obliquè positus, tutissimámque sedem sortitus, vt neque ipse spiritus instrumentis aliquod negocium facessat, neque ab illis etiam quicquam lædatur. Per medias enim ad perpendiculum quatuor vertebras dorsi extensus, vbi ad quintam pertingit, deerrat quidem à recto cursu, digreditúrque ad dexteram, vt sedem præbeat meliorem, ac cedat instrumento magis præcipuo, maximæ omnium arteriæ: quæ vt firmitudinem nanciscatur, per viam omnium breuissimam, à corde ad illum spinæ locum se recipit. Hanc enim ex sinistro cordis ventriculo exortam, in totum autem animantis corpus distribuendam, æquum fuit primùm quidem in duas partes impares diuidi, earúmque esse multò maiorem, quæ deorsum fertur, quòd totius animalis partes, quæ subiiciuntur cordi, multò plures superioribus sint, ac maiores: deinde per optimam vertebrarum partem ferri. Atque inuehitur quidem ipsa arteria medijs vertebris: non tamen imperiosè admodum, nec superfluè stomachum deprimit, sed paulùlum quidem & ipsa cedens, ipsum recipit & admittit socium vertebrarum sedis. Ventriculi itaque stomachus, quatuor quidem thoracis primis spondylis præteritis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur. Cum primùm verò septum transuersum contigerit (quod est sanè ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum sublimè elatus, supra magnam rursus arteriam transit in alteram partem: quo loco præterlapsus septum transuersum, ori ventriculi inseritur: sublimis quidem, ne in asperiorum ciborum transitu arteriam comprimat: in læuam verò declinans, quòd eo in loco satius fuit constitui os ventriculi. Adde huc, quòd neruis, qui à cerebro in ventriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua via multò tutior futura erat, quàm recta. * Molles enim quum sint hi, & tenues, si longo interuallo secundum rectitudinem tenderentur, habentes ventriculum à seipsis suspensum, quem subinde impleri cibo oportebat, vtique disrumperentur facilè. Constat igitur iam ex dictis, cor in medio thorace oportuisse locari, pulmonésque ei vndique circunfundi, suis lobis, ceu digitis quibusdam in orbem id complectentes:

Thymos.
Venæ cauæ progressus ad superiora.
Glandulis ad quæ vtatur natura.
Oesophagi situs & vius.
Arteriæ magnæ progressus.
Arteriam maximam oriri à sinistro cordis ventriculo.
Arteriæ magnæ inferiorem ramum esse superiori maiorem.
Stomachi, siue œsophagi descensus.
Oesophagi implantatio in ventriculum.
Oris ventriculi situs.
Cor in medio consistens, à pulmonis lobis comprehendi.

vtrique verò extrinsecus circondatum esse thoracem. Est autem cor non rotundum, sed turbinatum, ex basi cuius, ceu parte aliarum omnium principalissima simul atque tutissima, ipsa vasa exoriuntur. Quæ verò ex vtraque parte consequuntur ad inferiorem finem, quasi [illegible] quædam, ventriculorum generationi sunt destinata. At ipse finis inferior, processus quidam est fortis & densus, qui veluti operculum ventriculorum, propugnaculúmque totius cordis existit. Atque hæc quidem cordis pars, si cum aliis eam conferas, longe abiectissima est. Etenim quum triplex sit partium vtilitas: aut enim refertur ad vitam ipsam, aut ad commodiorem vitam, aut ad horum duorum conseruationem: quæ sanè ad vitam ipsam particulæ conferunt, eæ principes sunt habendæ: reliquorum verò duorum generum, à primi generis præstantia discedentium, eæ minus aliis discedere sunt putandæ, quibus hæ principes facilè comparantur. Quum igitur cor caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam ac domicilium sit, omnis eo modo ipsius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarum vsus toti animali vitam conseruat: id quod faciunt duorum vasorum orificia in sinistro ipsius ventriculo, quem medici spirituosum appellant. Horum enim duorum orificiorum, per minus quidem cor iis, quæ in pulmone sunt, arteriis: per maius autem, omnibus quæ in toto animali habentur, coniunctum est. Minus autem his præcipua sunt ea, quæ in altero ipsius ventriculo, quem * sanguificum vocant, insunt. Sunt tamen quàm alia hæc quoque præstantiora: quorum alterum quidem, sanguinem in ipsum cor intromittit: alterum autem ex ipso in pulmonem deducit. Atque ob magnitudinem duorum vasorum, cor ea parte fuit adeò magnum, & in media regione thoracis situm. Cor autem ipsum est caro dura, & ægrè patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à musculo differt. Musculis siquidem vnum tantùm inest fibrarum genus, rectarum scilicet aut transuersarum. Vtrasque autem cor, & præter illas, etiam obliquas sortitur, duritie, contentione, & patiendi difficultate plurimum ab aliis, omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & vehementiam, in qua semper cor ipsum versatur. Portò singuli musculi, singulos habent ac simplices motus, ob idque multiplici fibrarum varietate non egent, quemadmodum cor, ventriculus, matrix, atque vesica vtraque. Quippe horum singula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt transuersis, retinent autem simul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipso, vel iamiam ab animali auulso, ac pulsante adhuc, vel detecto per anteriorem regionem pectoris, contemplari licebit. Nam quum rectis quidem fibris contrahentibus se, reliquis autem diductis, & laxis, contractior sanè fuerit facta longitudo, laxior verò vniuersa ipsius latitudo, hoc statu cor totum videbis dilatari. Contrà autem relaxantibus se iis quæ sunt secundum longitudinem, contractis autem quæ sunt secundum latitudinem, eo casu rursus contrahi ipsum perspicies, ac deprimi. Medio portò inter has motiones interuallo, exigua quædam quies intercedit, corde quidem circa ea quæ continet, vndique ad vnguem astricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maxime obliquis. Adiuuant autem, imò

Cordis figura.
Cordis vasa oriri ab illius basi aliarum partium principalissima.
Cordis partes.
Vtilitas partium triplex.
Particulæ principes quæ dicantur.
Cor esse caloris fontem.
Sinister cordis ventriculus.
Sinistri cordis ventriculi orificia duo.
Dextri cordis ventriculi orificia duo.
Cordis caro qualis.
Musculis inesse vnum tantùm fibrarum genus.
Cor sortiri omnia fibrarũ genera.
Musculis singulis inesse singulos & simplices motus.
Fibrarũ actiones variæ.
Cordis dilatatio quando fiat.
Cordis contractio quando fiat.
Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.

Cordis contractionẽ quæ adiuuent, vel totam potius efficiant.

totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipsius cordis ventriculis nitidissima ligamenta tenduntur, desinentia in illud, quod interiacet inter ipsos ventriculos, septum. Ob eam igitur causam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, vt facilè dilatetur, quando quod naturæ suæ est accommodatum, trahere appetit: astringatur verò vndique, quando iis quæ traxerit, frui tempestiuum fuerit: contrahatur denique quando superfluis excernendis sese accinxerit. Iis ergo quæ aërem per fauces, nares, & os inspirant, pulmo, & dexter cordis ventriculus inest. Reliquis verò omnibus neque pulmo est, neque ad dextram cordis partem latitudo vlla. Duo enim hæc necessariò vnà cum pulmone intereunt animalis vox, & cordis dexter ventriculus. Nam dexter quidem ventriculus, gratia pulmonis est factus: pulmo verò, respirationis simul & vocis est instrumentum. At vtilitas vocis piscibus rectè nulla est, vt qui in aqua degant: sed nec respirare ipsis quidem licet per fauces, quomodo ne nobis quidem ipsis, si in eam mergamur: respirant tamen per branchias aëri & vapori peruias, constructio quarum ipsis vice pulmonis est. Natura etiam frigidiores sunt pisces, quàm vt ipsorum cor magna refrigeratione indigeat: vtpote exiguo sanguine præditi. Cæterùm quæ aquatilia multum sanguinis possident, vt delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia aërem inspirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus. Iam verò pro eo spiritu quem cor à pulmone recipit, in illum per arteriosam venam à suo dextro ventriculo etiam sanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens. Commutauit autem in pulmone natura ipsorum vasorum tunicas, venam quidem faciens arteriosam, venosam autem arteriam. Siquidem in solo pulmone arteria quidem venæ, vena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore satius fuit sanguinem quidem, vtpote crassum & grauem, tenui ac rara: spiritum autem, nimirum tenuem & leuem, densa & crassa concludi tunica: vt videlicet hic quidem facilè efflueret, ille autem æque distribueretur. In pulmone autem diuersa ratione construxit vasa natura. Quum enim pulmo ex se omnino motus expers, moueatur ad ipsius motum thoracis: ac venas quidem ipsas, quòd sint veluti promptuarium cibi, non conueniat eo motu moueri, sed pulmoni largiri purissimum sanguinem: arterias autem, ceu receptacula spiritus, omnino necessum sit, facilè quidem repleri, inspirantibus nobis: celeriter verò vacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id sanè commodum fuit, his quidem molle, illis verò durum corpus efficere: siquidem has promptè obsequi vtriusque thoracis actionibus, illas verò prorsus nihil eis obedire, præstiterat. Qua ex constructione contingit, vt quum pulmonis corpus leue ac rarum existens, sanguine vaporoso & tenui nutriri indigeat (non autem, quomodo iecur, limoso & crasso) foueríque exuberantissimo spiritu: per angusta quidem ora ipsius venæ arteriosæ, quam tenuissimum sanguinem: per laxa verò venosæ arteriæ, copiosissimum recipiat spiritum. Quare nutriendi ratio pulmoni planè contraria est, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & substantia corporis. Maximas autem

Pulmo & dexter cordis ventriculus, quibus adsint.

Pulmone intereunte, interire vocem, & dextrum cordis ventriculum.

Dextrum cordis ventriculũ gratia pulmonis: pulmones gratia vocis & respirat onis conditos esse.

Pisces respirare per branchias.

Pisces frigidiores esse, quàm vt magna refrigeratione cor ipsorum indigeat.

Pisces aërem inspirantes.

Cordis cum pulmone cõmercium.

Vasorum tunicas in pulmone commutasse naturam.

Pulmo ex se motus expers, mouetur ad motum thoracis.

Pulmonis vasa cur natura alterarit.

Iecur nutriri sanguine crasso & limoso.

venas in eo natura construxit, vt quantum propter tunicæ crassitudinem iustæ nutritioni detrahitur, id magnitudine ipsarum expleatur. Attripit autem violenter pulmo dilatatione sua, vel ex densissimis instrumentis, etiam aliquid nutrimenti, quod vehementi calore suo in minimas partes comminuit. Porrò quum venæ illæ arteriosæ, ob tunicarum diuersitatem à caua oriri non possent, sicuti neque ipsarum adnata: reliquum fuit, vt à dextro cordis specu orirentur, vnde sanguinem elaboratum à corde ad ipsos pulmones transuehunt. Enimuero vt à thoracis motu non vinceretur vena arteriosa, consonum fuit illius ori membranas quasdam adiunctas esse, quot, & quales nunc sunt: sine quarum præsidio, in contractione pulmonis, ille sanguis semel ad ipsum missus, rursus reflueret ad cor, nec liceret sic arteriis & venis ex se inuicem sanguinem spiritúmque transumere per anastomoses ac oscillorum adapertiones, quæ lex in corpore vniuerso obseruatur. Nunc autem reditu ipsius sanguinis, per os magnum venæ intercluso, dum vndique ipsa vena comprimitur, destillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit vehementius, sanguinem per contractionem versus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipsius venæ claudunt. Quippe ab interiore parte extrà emergentes, totúmque orificium in orbem ita obsidentes, vt si tensæ omnes atque erectæ simul fuerint, vnius magnæ totum orificium obturantis speciem referant, ab iis quidem quæ ab internis extra erumpunt, euersæ, & extrorsus ad tunicas ipsius venæ decidentes, transitum ipsis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quòd si quid extrinsecus intrò feratur, hoc ipsum cogit ita membranas in vnum, vt ex eis quandam veluti portam ad amussim clausam constituat. In omnibus itaque vasorum à corde proficiscentium orificiis membranæ aliæ alias ascendentes existunt, vt ea, si fuerint tensæ, obstruentes, materias remigrare prohibeant. Proprium autem ipsarum est, educentium quidem è corde materias, ne amplius ad ipsum remeent: inducentium verò, ne contrà ex ipso effluant. Cæterùm quum sint omnino orificia quatuor, bina in vtroque ventriculo: alterum quidem inducit, alterum verò educit. Quum igitur vena caua simul & arteriosa, in dextrum cordis ventriculum desinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidem trahitur sanguis, per hanc autem emittitur. At verò quæ animalia pulmone carent, iis solus ille ventriculus inest, qui motum arteriis largitur. Nam vt venæ ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt. Porrò prima agendorum causa, scopus actionis existit. Nam quum plura causarum sint genera, primum quidem ac potissimum illud est, cuius causa aliquid fit: secundum verò, à quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintum, si vis, * secundùm quod. Quibus quidem vtens opifex, ad optimam speciem singula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras: venas autem densas efficiens, propter eam quam diximus causam. Quorum vasorum effomationi, ceu materiam quandam subiecit humidi & sicci miscellam, vsus calido & frigido inuicem temperatis, tanquam instrumentis efficientibus circa ipsam materiam. Qua in mistione, partim quidem materiæ exiccari à calido constituit, partim autem frigido concrescere,

Pulmoni cur maxima vena insint.

Venas arteriosas oriri à dextro cordis specu.

Venæ arteriosæ ori membranas quasdã adiunctas.

Venæ arteriosæ adnasci membranas ceres intus foras vergentes.

Vasorum omnium profectorum à corde orificiis, quasdam membranas esse infixas.

Cordis orificia quatuor.

Cordis ventriculum dextrũ, fuisse gratia pulmonis factum.

Pulmone carentia animalia habere sinistrum tantum cordis ventriculum.

Genera causarum quinque.

Vasorum generatio.

ſcere, atque ex horum denique miſtura, ſpiritum optimè temperatum gigni: quem poſtea flatu in latum extendens, diducénſque materiam, cauum vas ac prælongum effecit, copioſiorem quidem materiam affundens, cui melius erat eſſe craſſiori: parciorem autem, cui tenuiori. Noſter ſiquidem conditor in efformandis particulis, hunc perpetuò ſcopum ſequitur, nempe vt quod melius eſt, ſemper eligat. Quum igitur quatuor in corde ſint orificia, tres quidem ſingulis aliis inſunt membranæ, duæ autem duntaxat arteriæ venoſæ.

Arteriæ venoſæ duas membranas ineſſe.

Oriuntur ſanè omnes ex orificiis ipſis: vnde profectæ, aliæ quidem intrò progrediuntur in cordis ventriculos, ad quos etiam ligamentis fortibus annectuntur: aliæ verò foras vergunt, quà primùm vtrunque vas è corde emergit. Sunt itaque in vena arterioſa, quæ alit pulmonem, membranæ tres intus foras ſpectantes, quas à figura literæ σίγμα, ſigmoeides appellant.

Σιγμοειδεῖς membranæ.

Venæ cauæ ducentis ad cor ſanguinē, tres membranas eſſe intus foris, intrò pertinentes.

Arteriæ aortæ ineſſe membranas tres intus, foras vergentes.

In ea autem vena quæ ſanguinem introducit, tres quoque foris intrò pertinentes inſunt membranæ, ſed quæ multum craſſitie, robore, ac magnitudine illas anteeant. Præterea etiam orificio illius maximæ arteriæ, quæ à ſiniſtro ventriculo orta, principium eſt arteriarum omnium, tria quoque membranarum σιγμοειδῶν intus foras vergentium adnata inſunt. Reliquum verò arteriæ venoſæ, quæ in pulmone diſtribuitur, orificium, duarum membranarum foris intrò pertinentium, habet adnata.

Arteriæ venoſæ adnaſci membranas duas foris, intro inclinātes.

Corde igitur dilatato, omnia ipſius ligamenta pertenſa, trahunt ad ſeipſa, & veluti reſupinant membranas ad corpus cordis: membranas inquam vaſorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, vaſorum orificia patefiunt, vt facillimè poſſit cor materias ipſas attrahere, nimirum cauſis omnibus, à quibus celerrima fit materiarum attractio, eôdem aſpirantibus.

Tranſlationi materierum quid requiratur.

Nam quod ſuo loco transfertur, aut trahi ipſum oportet, aut mitti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia ſimul adſunt materiis, ſi cor dilatetur. Cor ſiquidem trahit: mittunt præpoſitæ ad aures cauitates, atque ipſa vaſa deducunt. Quorum omnium vnum eſt motionis principium, cordis ipſius dilatatio.

Aurium cordis vtilitas.

At aures (quæ ſunt adnata quædam neruoſa, & caua, ante orificia) laxæ quidem reliquo tempore ſunt, & idcirco concauæ: quum verò cor dilatatur, eodem quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idque materias ex ſeipſis expreſſas præmittunt cordi, ſpiritum nempe ad refrigerationem, ſanguinem ad nutritionem illius. Etenim quia vaſa quæ materiam cordi ſuppeditant, ſi dilatato eo tracta violentius fuiſſent, quum tenues ac molles habeant tunicas, facili negocio diuellerentur: ob id aurium concauitates extrinſecus ad orificia ſingula excogitauit natura, vt ex illis, veluti ex promptuariis quibuſdam, cor ipſum traheret, citra vllum vaſorum diſcrimen.

Auriū cordis ſubſtantia.

Vtriuſque autem auris ſubſtantia tenuis facta eſt, & neruoſa, vt & contrahantur facilius, & etiam tutiores ſint ab iniuriis extrinſecis. At verò membranarum ipſarum, eas quæ vaſis adiacent materias introducentibus, tantò fortiores & maiores oportuit eſſe iis, quæ inducentibus inſunt, quantò maior in dilatando, quam in contrahendo vis eſt. Vt autem pauciores membranæ tribus, minus exactè ac tardius orificia vaſorum clauderent: ſic etiam ſi plures fuiſſent, imbecilliorem actionem æderent. ſolo tamen arteriæ venoſæ orificio, meritò ſunt duarum tantùm membranarum adnata.

Arteriæ venoſa orificio, cur duæ tantum membranæ adnaſcantur.

Solius ſiquidem huius orificij intererat, ne ad amuſſim clauderetur, propterea quòd ſolum ipſum oportebat eſſe tranſitum à corde ad pulmones, excrementis fuliginoſis, quæ in illo ob copiam innati caloris neceſſariò gignuntur: quanquam etiam & per reliqua trium vaſorum orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quemadmodum in ipſa aſpera arteria fieri non poteſt quo minus tranſglutientibus nobis exiguum quiddam humidum tranſcoletur, ſic membranæ illæ non poſſunt adeò accuratè occludere illorum orificia vaſorum, quin vltro citróque aliquid ſanguinis & ſpiritus permeet.

Omnia eſſe in omnibus.

Sunt enim omnia in omnibus, atque arteriæ quidem tenuem & purum & vaporoſum continent ſanguinem: venæ autem paucum, eundémque caliginoſum aërem. Simili ratione per ſtomachum ſpiritus tranſglutientibus atque inſpirantibus nobis ad ventriculum permeat: nihilque eſt ſyncerum in corpore, ſed omnia commercium habent cum omnibus.

Syncerum nihil in corpore. Cordis ventriculus vterque pulſare videtur.

Etenim ipſius cordis ventriculus pulſare quidem vterque videntur, non tamen pari menſura vtrique ſanguis & ſpiritus adeſt. Copioſior quippe eſt, in dextro quidem ſanguinis, in ſiniſtro autem ſpiritus ſubſtantia, vacuatur tamen ſanguis per vulneratas arterias, quem à venis per communionem orificiorum exugunt: adapertio quorum hìc etiam efficit, vt reſpirationis atque pulſus vtilitas, venis communicetur.

Venis communicari pulſuū & reſpirationis vſum.

Cordis ſiniſtra pars cur ſit craſſior & durior dextra.

Porrò cordis ſiniſtra pars admodum craſſa eſt & dura, vt quæ ventriculi ſpirituoſi tegumentum eſſet futura. Dextra verò tenuis & mollis, ſimul quidem vt materiis vtrobique eſſet conſentaneus locus, ſimul autem ne cor in alterutram partem propenderet. Quare cor ipſum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè firmitérque libratur.

Περικάρδιον.

Quæ tunica ex capite ipſius ampliſſima exoriens, poſtea ſecundum figuram eius paulatim in mucronem contrahitur, veluti vallum quoddam ac domicilium ei circumiecta, tantúmque inter ſeipſam & cor ſpatij circunſcribens, quantum cordi dilatato ſuſcipiendo erat ſatis.

Pericardij ſubſtantia.

Eſt autem ſubſtantia ipſius tunicæ mediocriter craſſa & robuſta, vt neque collidatur, neque etiam pulmones lædat. Cæterum quo tempore cor dilatatur, membranarum radices trahens, aperit quidem orificia vaſorum intromittentium materias, claudit autem educentium. In vniuerſum autem leuiora omnia expeditius obſequuntur trahentibus.

Leuiora expeditius obſequuntur trahentibus.

Septi cordis foramina.

Iam verò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potiſſimum ad medium ipſius ſeptum, prædictæ communionis gratia extiterunt. Eſt autem animalis ſpiritus, exhalatio quædam benigniſſimi ſanguinis.

Animalis ſpiritus eſt exhalatio benigniſſimi ſanguinis.

Quare meritò ſanguis purus & tenuis continetur in ipſis arteriis, vtpote qui animali ſpiritui ſit alimento futurus. Ob cuius tenuitatem ſpiritus, necnon propter motum perpetuum, valida & duplici tunica fuit ipſis arteriis opus.

Arteriis cur tunica duplex.

Cordis vaſa quæ maiora minoráque.

Ad hæc, quæ vena in cor infigitur, maior ea eſt, quæ ab eodem in pulmones inſeritur, quum nimirum vehat ſanguinem, qui per hanc defertur in illos, & qui in ſiniſtrum cordis ſpecum ad gignendos ſpiritus vitales tranſumitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit ſpiritum, multò minor eſt magna arteria, quòd hæc quidem à dextro ventriculo aliquam ſanguinis portionem aſſumat,

omniúmque arteriarum, quæ toto animali insunt, sit summum principium. Quia verò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentóque egebat crassiori, ob id sanguinem ducit à vena caua, quo nutriatur, priusquam ea ad cor immigret. Cor itaque pulmoni alimentum præparat, sibi autem nequaquam. Quum enim quale est vnumquodque tali ipsum nutriri alimento oporteat, iure optimo cor quidem crasso, pulmo autem vaporoso sanguine indiguit. Quæ causa est, vt cor non alatur ex seipso, sed priusquàm vena caua dextro inseratur ventriculo, pars eius tanta, quanta cordi nutriendo erat satis, secundùm circa cordis caput, extrinsecus obuoluatur, & in omnes ipsius partes disseminetur: cum qua etiam tanta arteriæ magnæ portio dispergitur, quanta ad prædictam venam testigetandam, conseruandúmque probum temperamentum caloris innati externarum cordis partium, esse videbatur sufficiens. Nullus autem videtur neruus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienémque. Solum nanque pericardium propagines tenuium neruorum recipit: à quibus diuisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicam etiam inseri, in maioribus saltem animalibus, constat. Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis neruis fuit opus: ita & cordi nullam actionem animalem habenti, tantis neruis opus fuit, quantis prædictorum viscerum singulis: addam etiam & pulmoni. Communiter enim omnia hæc, ne sensu omnino carerent, neruos etiam habuerunt: priuarim autem inter ea hepar & cor, quòd illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium. Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineum: in exiguis verò admodum, corpus ex cartilagine & neruo constatum: quod quidem tum ad ligamentorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæc igitur sunt in perfectis iam animalibus cordis particulæ. In iis autem quæ adhuc formantur in vtero, animaduertens natura pulmonem, qui neque absolutus est, neque motu præditus, non eandem postulare dispensationem, atque is qui perfectus quum sit, mouetur etiam, vnum quidem vas validum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum verò, imbecillum, & tenue, & rarum, ad venam cauam anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis vas, ad tenue verò & rarum venam cauam per anastomoses * aperuisset, pulmoni quidem vtrasque materias iustè largita est, & cor nihilominus à pulmonis seruitute liberauit. Quocirca non oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mittat pulmonibus cor: nec totius corporis arteriis suppeditet, vt in perfectis: ad solam proptiam vitam quampaucissimo indiguerit spiritu, quem maxime etiam, vt opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat. Quinetiam licuit cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere. Vas siquidem hoc in fœtibus ex caua quidem vena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis aliàs in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus verò, ex spirituosis instrumentis sumatur. Etenim si

> Cor egebat crassiori alimento, quàm sit spiritus.
> Similibus vnú quodque nutritur.
> Cor à qua vena alatur.
> Neruus nullus videtur in cor distribui, neque in hepar, renes, lienémque.
> Cor nullam actionem animalem fortitur.
> Hepar animæ appetitoriæ sedes. Cor principiú irascibilis facultatis.
> Cordis quale os inest.
> Cordis os ad quid vtile.
> Fœtus in vtero dispensatio.
> Cor in vtero accipere spiritum à magna arteria.

fœtu adhuc vtero matris hærente, per ipsius matricem penetrando, arterias quæ in vmbilico sunt, vinculo exceperis, quæ in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt, adhuc pulsent. Quòd si venas etiam quæ sunt in vmbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsauerint: quòd videlicet vis illa quæ mouet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur: à venis autem per anastomoses arteriæ recipiant spiritum, à quo calor natiuus, saltem aliquantisper, seruari potest. Fieri igitur potest in corde, vt ex vase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius ventriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, vim illam arteriis suppeditat, qua mouentur: non tamen ipsas ceu vtres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd implentur arteriæ, sed quia dilatantur implentur. Porrò natura, quemadmodum venam illam quæ ab vmbilico pertinet ad iecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & veluti funiculos quosdam tenues efficit: ad eundem modum & prædictas, quæ ad cor pertinent, vasorum anastomoses, in animali iam nato abolet: quæ vsui animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

> Secundarum arterias moueri à corde fœtu: deinde fœtus vtero.
> Arterias fœtus per anastomoses recipere à venis spiritum.
> Arteriæ implentur, quia dilatantur: non dilatantur quia implentur.
> Inutilia animali natura ne esse quidē permittit.

GALENI PERGAMENI *De vsu partium,*

LIBER SEPTIMVS.

CÆterum quemadmodum hepar, sic etiam pulmo, quamplurimis est vasis contextus: quotum interualla molli carne replentur. Vasorum porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidem ex sinistro cordis ventriculo, illud autem ex dextro: tertium denique ex faucibus. Deinde illinc progressa diuiduntur in quatuor lobos pulmonis. In quintum autem lobum (quum paruus sit, ac veluti substerniculum venæ cauæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, à vasis in lobum magnum illi propinquum distributis, disseminantur. Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam eorum neruorum, qui iuxta stomachum inferné ad ventriculum tendunt, accipiens. Porrò tertium illud vas, quod à faucibus in pulmonem descendit, quodque aspera arteria, necnon bronchus dicitur, ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibúsque conflatur, per totam longitudinem colli optimè inter se ordinéque singulari compactis. At verò, qua parte contactura subiectum erant stomachum huiuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C Latinam literam referunt, vt videlicet cibis qui deglutiuntur cedant. Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperam, eiúsque partes omnes subungit, quædam tunica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundùm longitudinem rectas: ac breuiter, continua illi, quæ ab ore in ventriculum ducitur. Quare per hanc membranam dum animalia deglutiunt, cartilagines cum latynge ad ipsas fauces trahuntur. Extrinsecus etiam alia circundheitur

> Pulmonis vasa vnde oriãtur.
> Pulmonis quintus lobus.
> Pulmonis tunica.
> Asperæ arteriæ constructio. Bronchus.
> Cartilaginum asperæ arteriæ figura.
> Asperæ arteriæ tunica interna.
> Asperæ arteriæ tunica exterior.

conducitur tunica, veluti totius aſperæ arteriæ non vulgare indumentum. Per hanc igitur arteriam aſperam, quæ in omnes pulmonis partes eſt diſtributa cum vaſis quæ à corde proficiſcuntur, inſpiratio & expiratio, vox & efflatio perficitur. Atque hoc ſolum in pulmone vas omnino vacuum eſt ſanguine, quandiu animal ſecundum naturam ſe habet. Fuit autem inſtrumento vocis omnino cartilagine opus, quum molliora quàm pro ipſius natura præ imbecillitate aërem remiſſius percutiant: duriora autem, facilè ipſum euertant, ſic vt fluere potius, quàm percuti aër ipſe videatur. At cartilago eſt ſimplex quædam particula, vt aliarum omnium duriſſima, ſic oſſe duntaxat mollior, ob idque ad elidendam vocem inſtrumentum aptiſſimum. Noo eſt autem ex vna ſimplici cartilagine & ſola, conſtitura aſpera arteria, ſed membranoſam quoqoe aſſumpſit ſubſtantiam, quæ circulares eius annullos colligat, vt per animalis inſpirationes, expirationéſque, facilè poſſit tum dilatari, tum contrahi, atque etiam longior, & breuior reddi. Siquidem muratiooes pulmonis in longitudinem ac breuitatem, à ligamentis cartilagines inter ſe connectentibus, tenſis quidem per inſpirationes, per expirationes autem laxis atque in ſe concidentibus, proficiſcontur: incrementú verò in latitudinem & concidentiam, ab iis quæ interrupta annulorum complent, gibbis quidem factis extrorſum per ipſas inſpirationes, laxis autem per expirationes, procedit. Ac proinde cartilagines ipſæ vocis ſunt inſtumenta: quæ verò eas ligamenta coniungunt, reſpirationis. At pars illa quæ cum faucibus aſperam arteriam connectit, & quæ ſurſum nobis tranſglutientibus fertur, cuíque vocem aſpera arteria præparat, larynx vocatur: qui totus cartilagineus exiſtens, primum & principaliſſimum vocis eſt inſtrumentum. Quanquam vocem ab ipſo æditam, palatum, veluti refractorium quoddam, & columella, tanquam plectrum, adaugent. Porò ipſius vocis materia expiratio eſt, à thoracis muſculis facta. Pulmonis itaque propria particula eſt hæc arteria, qua meritò piſces caruerunt, atque etiam pulmone, quòd ne voce quidem egerent, vtpote in aquis degentes. Erit igitur ipſa aſpera arteria reſpirationis ſimul & vocis organum. Artificioſè autem natura cartilaginoſam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnoſam verò, quà ſtomachum contactura erat, ad poſteriora conuertit, ne facilè afficeretur, ſtomachus quidem ab ipſa arteria, hæc autem rurſus ab iniuriis extrinſecis. Quare quum alio quidem tempore reſpiratio, alio autem tranſglutitio fiat (nunquam enim ſimul contingunt) mutuis viciſſim capacitatibos arteria ſtomachúſque vtuntur: adeò vt tempore exiguo plurima, per vtroſque meatus, feratur propria materia. Ob idque conſtructum eſt rotundum vtrunque organum, vt per locum minimum plurima peruadat materia, vtque vtrunque ab iniuriis ſit tutius. Enimuerò tunica illa (quam diximus) obtenditur internæ parti ipſius aſperæ arteriæ, vt deſtillationes tum cibi tum potus, necnon fuliginoſi ſpiritus, atque etiam humorum acrium (quorum omnium delapſus prohiberi interdum non poteſt) excipiens, cartilagines eius tueatur. Quarum quidem affectus aut inſanabiles ſunt, aut ſanatu quamdifficillimi. At ipſius tunicæ incommoda facilè reſarciuntur: niſi fortè aliquando à magna putredine, ipſius portio quædam eroſa, cartilaginem penitus deſtituerit nudam. Cæterùm tenuis ſimul & denſa facta eſt illa tunica, vt neque fiſtulæ capacitatē ſua mole anguſtiorē redderet, nec facilè defluentes ſuccos imbiberet, vocémque ſic efficeret raucam. Melius enim ſonant ſicca quàm madida. Quia verò ſi extremè ſunt ſicca, iis quæ talia ſunt moderatè, vocem deteriorem elidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus ſubeſt, natura mediocriter ſiccā effecit, vtrunque exceſſum declinans. Verum nec aſpera arteria habet ſanguinis copiam quo alatur, antequàm venæ quædam à corde ipſi fuerint connexæ: neque ipſum cor fructum vllum ex reſpiratione percepit, priuſquàm per alias arterias læues, quæ tenuem, purum, & vaporoſum continent ſanguinem, nec ſolius ſpiritus inſtrumenta ſunt, coniunctum & colligatum huic fuerit. Quarum læuium arteriarum oſcula, à natura nihil agente temere, eò commoderationis adducta ſunt; vt vapori quidem ac ſpiritui ſint peruia: ſanguini verò, & craſſis ſimiliter ſubſtantiis, inuia. Quòd ſi fortè aliquo tempore patula, naturalem commoderationem amiſerint, portio aliqoa ſanguinis ex læuibus in aſperas arterias effunditur, quem caſum repente tuſſis conſequitur, & ſanguinis per os profuſio. Ipſa porrò caro pulmonis non ſolùm diuiſionem vaſorum longè tutiſſimam reddit, ſed etiam quemadmodum hepatis caro ad cibi, ſic ad aëris coctionem ea fuit comparata: ob idque mollis, foraminulenta, & ſpirituoſa exiſtit. Non enim confertim nec repentè aër quem inſpiramus, nutrimentum ſpiritus animalis euadit: ſed paulatim eum immutari eſt neceſſe, diuturnioréque tépore ſpiritui innato familiarem qualitatem acquirere. Cuius alterationis pulmonis caro primum eſt inſtrumentum. Spiritus igitur qui trahitur ab aſperis arteriis extrinſecus, primùm in pulmonis carne conficitur, dein autem in corde atque vniuerſis arteriis, ſed in eis præcipuè, quæ in plexu retiformi conſiſtunt: at vltimùm ac perfectiſſimè in ventriculis cerebri, vbi vtique efficitur animalis. Cur autem nos ignorantes plane ſubſtantiam animæ, eum animalem vocemus, non eſt dicendi nunc locus. Fuit autem aſpera arteria in medio læuis & venæ locata, quòd per mediam quidem læuem, reſpirationis vtilitatem cordi exhibitura erat: à vena autem, neceſſariò debebat nutriri. Ad hæc, à dorſo quidem habet aſpera arteria venam: ab anteriori autem parte, arteriam (quia longius à corde producere ipſam arteriam, quæ tenuem atque imbecillam ſortitur tunicam, non erat tutum. Quare illam natura ſubitò à corde ortam, in pulmonem diſſeminauit. Alterum verò vas quod fortius erat, abduxit longius. Facta eſt venarum tunica dura, tum quòd eas comprimi facilè ac dilatari in reſpirationibus non oporteret (vt videlicet ipſa thoracis capacitas ſpiritus inſtrumentis eſſet perpetuò patens: & ne ſanguis ad cor ex eis violenter recurreret) tum etiam quòd ſanguine vaporoſo & tenui quàm craſſo, pulmonem ali erat melius. Arteriarum contrà tunica eſt rara, vt liberalius pulmones foueant ſuo tenuiſſimo ſanguine, cordíque trahenti ſpiritus, longè facilius cedant. Quum itaque vſus reſpirationis primus & maximus ſit, vt caloris ſymmetriam conſeruet: ſecundus autem nec minor, vt nutriat animales ſpiritus, tum ad hæc, tum ad vocis generationem, pulmonem accommodauit natura. Applicuit autem omnes arterias læues ſiniſtro

Aſpera arteria quarum actionum ſit inſtrumentum.

Cartilago cur ad elidendam vocem ſit inſtrumentum aptiſſimum.

Aſperæ arteriæ motus vnde proficiſcātur.

Cartilagines ſunt inſtrumenta vocis.

Larynx primū & principaliſſimum inſtrumētum vocis.

Palatum.

Columella.

Vocis materia expiratio eſt.

Piſces carent aſpera arteria & pulmone.

Aſperæ arteriæ cartilaginum ſitus.

Deglutitionē reſpirationémque nunquam eodem tempore fieri.

Aſperæ arteriæ membranę internæ vſus.

Cartilaginum aſperæ arteriæ affectus ſanatu difficillimos eſſe.

Aſperæ arteriæ tunica interna cur tenuis ac denſa, & mediocriter ſicca.

Sicca quàm madida melius ſonare.

Cor eſſe colligatum pulmoni per læues arterias.

Arteriarū cordis in pulmonem oſcula.

Tuſſis quando excitetur.

Pulmonis caro qualis, & quem vſum præſtet.

Pulmonis carne n conficere ſpiritū cotus. Plexus retiformis.

Spiritum animalem fieri in ventriculis cerebri.

Aſperæ arteriæ ſitus inter venam & læuē arteriam.

Venis arterioſis cur tunicā dura tributa ſit.

Arteriis venoſis cur tunica rara ſit.

Reſpirationis vſus.

Arterias læues inſertas eſſe cordis ſiniſtro ventriculo.

ſiniſtro cordis ventriculo, in quo caloris natiui eſt principium, perénem illi refrigerationem hinc comparans. At verò quod fuliginoſum ac fumidum in ipſo corde eſt, in illius compreſſionibus per has ipſas læues arterias explodit, multóque adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitur totam implens thoracis capacitatem ad ipſius tot thoracis motus mouetur. Conſequutione autem ad id quod vacuatur, prius ſemper leue quàm graue, attrahentia inſtrumenta ſequitur: quæ per ampla orificia multò facilius implentur. At aſperarum arteriarum omnium vnum eſt maximum os, pertinens ad pharyngem: læuium autem aliud vnum ad ſiniſtrum cordis ventriculum, vt venarum etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aër ſolus ad arterias aſperas: ex dextro ventriculo ſanguis ſolus ad venas: ex ſiniſtro, mixtum quid ex ambobus peruenit.

Fuliginē cordis expelli in ſyſtole per læues, & per magnam arteriā. Pulmo ad thoracis motum mouetur.

Pulmonis vaſa quo ordine propriis materiis impleātur.

Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aër aſperas arterias implebit: ſecundò autem, quod ex ſiniſtro cordis ventriculo effertur, læues: poſtremò denique ac tertiò horum omnium, ſanguis implebit venas. Antè verò quam aſperæ arteriæ repleantur aëre, ad quoduis aliorum nihil trāſumitur. Fuerunt enim aſperæ arteriæ à natura inſtitutę, vt pulmonem in maximam diſtenſionem agerent. Ac proinde in inſpirationibus aër externus in has ſolas neceſſariò ingreditur. At ſpiritus in cor ipſum attrahitur, dilatato eo: quemadmodum rurſus compreſſo, excernitur. At læues quidem arteriæ, cordis motibus: aſperæ verò pulmonis, inſeruiunt. Verùm vt cordis motus à natura, ſic thoracis ab anima proficiſcitur: melius ſiquidem fuit ipſam reſpirationem voluntati inſeruire animalis. Iam pulmo neruis minimis prædictus, vt totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos diſſectus eſt, quibus tanquam quibuſdam digitis cor accuratè complectitur.

Spiritum trahi à corde in diaſtole, expelli in ſyſtole.
Cordis motus à natura.
Thoracis motus ab anima.

Reſpirationem eſſe arbitrariam.

Larynx porro ex tribus magnis cartilaginibus conſtat. Mouetur autē à muſculis, propria quidem ſua cōpoſitione, duodecim: quatenus verò commercium habet cum vicinis particulis, ab aliis octo. Harum igitur laryngis cartilaginum, anterior eſt maxima, extrinſecus quidē conuexa, intus autem concaua, prælongo ſcuto perſimilis: quare ſcutiformis vocatur. Secunda verò cartilago, quāto minor eſt prima, tāto maior quàm tertia eſt: internis partibus, qua conſiſtit ſtomachus, poſitionem habens. Cæterùm quantū maxima deficit à perfecta figura circuli, hoc ipſa perficit. Etenim vbi deſinit vltima cartilago aſperæ arteriæ: ibi primò quidē hæc ſecunda incipit, omnibus partibus totā illam contingens: hoc eſt, anteriore, poſteriore, & obliqua. Paulò verò ſupra anteriores ipſius partes cartilago ſcutiformis incipit: ſecunda videlicet retrorſum cedente. Articulantur autem & committuntur inter ſe partibus obliquis. Atque etiam paulò ſuperius ligamenta quædam membranoſa & neruoſa, ex prima pertinent ad ſecundam. Verùm vbi minor quæ intus eſt, deſinit, duæ quidem ſuperiacēt paruæ conuexitates. Incipit autem illinc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam vaſis, conuenientes ad amoſſim eminentiis illius cauitates habens, adeò vt commiſſio harum duarum cartilaginum duplicem dearticulationem efficiat. Eſt autem ſtrictior, quàm inferna baſis, ſecunda cartilago: ob eámque cauſam totius laryngis ora infima, qua aſperam arteriam attingit, amplior eſt ſuperiori orificio, quod in pharinga deſinit. Atque etiam tertia catilago in anguſtum valde & ipſa deſinit. Conuerſa autem eſt huius quoque cartilaginis cauitas ad meatum ſpiritus, vt veluti fiſtula quædam fiat, quod ex tribus iis eſt compoſitum.

Larynx ex tribus cartilaginibus conſtat, mouetúrque à propriis duodecim muſculis.
Scutiformis & prima cartilago laryngis, quam poſitionem habeat.

Laryngis cartilago ſecūda.

Laryngis tertia cartilago arytænoides.

Parte verò interna, in ipſo meatu laryngis, corpus quoddam incumbit membranoſum, adipoſum & glanduloſum, figuráque linguam fiſtulæ referens. Quòd igitur primùm in larynge vox efficiatur, quódque dilatetur plurimum, & comprimatur ad vnguem ſupernum eius orificium, alibi demonſtrauimus: ob quas nimirum motiones neceſſum fuit laryngem non ex ſimplici vna, ſed ex pluribus ſimul commiſſis cartilaginibus confici, motúmque ipſius non naturalem, vt arteriarum, ſed voluntarium exiſtere, ad quem perficiendum muſculi inſtituti fuerunt.

Lingulæ conſideratio.

Vocem primò in larynge formari.

Larynx cur non ex ſimplici cartilagine conſtet.

In animalibus igitur magna voce præditis, in quibus homo etiam annumeratur, quatuor ſunt muſculi, qui cum ſecunda, cartilaginem primam connectunt. Alij verò quatuor in omnibus animalibus ſunt, qui ſecundam tertiæ: & alij duo, qui primam tertiæ committunt. Deriuantur autem ex prima cartilagine ſcutiformi ad ſecundam, hoc pacto. Secundùm finem inferiorem vtriuſque cartilaginum, vbi tracheam arteriam, & ſeinuicem tangunt, ex magna cartilagine perueniunt, ad ſecundam, extrorſum quidem duo muſculi, introrſum autem duo, vtraque parte externi externis, & interni internis omnino æquales. Hi igitur exactè coarctant, anguſtámque efficiūt oram laryngis infernā, primam cartilaginē ſecundæ ſimul applicātes. Alij verò quatuor, qui ſecundā cum tertia iungunt, finem laryngis ſuperiorem aperiunt. Quorum qui parte ſunt poſteriore: cartilaginem arytænoidem retrò flectunt: ad obliqua verò plurimùm diducunt, qui ſitum ibi habent obliquum. Porrò reliqui duo, iis quatuor actionem & poſitionem contrariam habentes, claudunt ad vnguem os ſupernum laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes. Decem igitur dicti muſculi, trium cartilaginum ſunt communes: alij verò duo ſunt in baſi arytænoidis. Cæterùm alij ſunt bis multò maiores, ſolíque ſcutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus oſſis hyoidis lateribus habent originem, indéque ſecundùm longitudinem omnem primæ cartilaginis producuntur parte anteriore. Alij verò duo, ab ipſa quidem cartilagine exorti, ſed ad pectus tendentes, aliis duobus miſcentur. Reliqui duo tranſuerſi muſculi, ex obliquis ſcutiformis partibus enati, deinde in orbem ſtomachum complectentes, ſimul inter ſe coëunt.

Laryngis cartilagines connectentes muſculi.

Muſculi decem communes tribus laryngis cartilaginibus.

Quoniam igitur duplices genere oportebat ipſis cartilaginibus ineſſe articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autem, qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum conſtitutionem, primæ ad ſecundam facta eſt articulatio: ad ſecundorum verò, ſecundæ ad tertiam. At motus alio tertio genere præterea quum minimè egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neque particula quarta indiguit. Illi igitur primi muſculi decem, in larynge ipſo conſiſtunt, cum nullo adiacentium inſtrumentorum connexi. Alij verò octo muſculi, colligantes ipſum cū circumfuſis corporibus, alterius motus ſunt duces, quo nimirum totius ſpirationis meatus amplificatur, conſtringitúrque. Quorum qui ab oſſe hyoide ad partes anteriores ac ſuperiores pertinent, cartilaginem primam trahentes à poſterioribus eam cartilaginibus abducunt, meatumque

Laryngis cartilaginibus neceſſe duplices articulationes & motus.

Laryngis muſculi decem.

Larynge aliis partibus colligantes muſculi, octo numero.

que amplificant. Muſculi verò obliqui, coottariam his actionem habentes, ac poſitionem, qui ex ſcutiformi cartilagine deorſum feruntur, partes cartilaginis inferiores cootrahunt, trahuntque infrà, cum hoc leniter aſperam arteriam contrahentes, & conſtringeotes. Reliqui autem, qui ex obliquis ſcutiformis partibus prodeunt, has partes primæ cartilaginis protrahunt, ſecundæque applicant, quo meatus conſtringatur. At pharynx, ſubſtantia & figura ab aliis corporis partibus differens, principaliſſimum vocis eſt inſtrumentum, linguam alicuius fiſtulæ referens. Melius autem ſit corpus hoc fiſtulatum linguis minimè aſſimilare, ſed eas huic potius: quandoquidem natura & prior tempore, & in operibos ſapiens magis quam ars ipſa exiſtit. Quare ſi corpus hoc naturæ eſt opus, illud autem quod in fiſtulis eſt, artis inuentum, nimirum hoc ad illius imitationem ab aliquo ſapienti viro excogitatum fuerit, qui intelligere ac imitari oaturæ opera potuit. Cæterum quòd abſque lingua inotilis ſit fiſtula, res ipſa indicat: ſicuti etiam vocem fieri non poſſe, niſi tranſitus ſit anguſtior. Etenim ad ædendã vocem, opus eſt motione ſpiritus, quæ ab infernis repentè ſimul erumpat: necnon anguſtiori tranſitu, eòque non ſimpliciter, ſed qui paulatim quidem ex amplo adſtrictius tendat, paulatim rurſus ex ſtrictiori amplificetur: id quod penitus efficit ipſius laryngis ligula, quam epiglottida vocaot: quæ non modò ad vocem eſt neceſſaria, ſed etiam ad cohibitionem ſpiritus. Nam particulæ ipſius tum dextræ, tum ſiniſtræ, adeò in idem coëunt, vt ſibiipſi incidant, claudantque exactè meatum. In vtraque autem ipſius ligulæ parte dextra & ſiniſtra, natura foramen vnum, vel potius rimam ac fiſſuram quandam effecit, cui parte interna ventriculum etiam vnum minimè paruum appoſuit. Quare à dextris ac ſiniſtris ſpiritus intrò præterfluens, nullam habet cauſam, cur aot rimam ipſam aperiat, aut etiam ventriculum oppleat. At quum pulſus ab internis quidem violenter ſpiritus fuerit, ſed supernè, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto veluti vertigine, ad latera meatus conuertitur, quibus magna vi incidens, membranas vtriuſque fiſſuræ, ad ſubiectas vſque cauitates diducit: totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem ſubſequitur neceſſariò exacta meatus ipſius obturatio. Porrò corpus ipſius epiglottidos membranoſum quidem exiſtit, vt ne ab ſpiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autem ſimul & viſcidum, & quodammodo pingue eſt, vt propria humiditate, eáque non facilè diſſolubili (qualis eſt vnctuoſa & viſcoſa) madeat perpetuò: id quod maximè ad vocem deſideratur, Vnde neque ij qui ex ardentiſſimis reſiccati ſunt febribus, nec qui per magnos æſtus fecerunt iter, loqui prius poſſunt, quàm perfuſus larynx eis fuerit. Quum igitur muſculi laryngem claudentes, qui ipſam quoque ligulam comprehendunt, quíque reſiſtunt muſculis vniuerſis thoracem ipſum contrahentibus, ex media baſis ſcutiformis emergant, recti verò protendantur, tantum ſpatij parte poſteriori atque obliqua circunſcribentes, vt proximè tertiæ cartilaginis articulationem pertigeant, neceſſarium fuit in partes eius inferiores aliquot neruos inſeri. Siquidem muſculis omnibus, aut in ipſum caput neruus infigitur, a cerebro, vel ſpinali medulla facultatem ſenſificam ac motricem ad ipſos perferens: aut omnino in partium aliquam, quæ ſub caput ſunt, aut certè non infra medium corpus, ad caudam verò nunquam: alioqui principium ea eſſet muſculi, oon finis. Omnibus autem commune eſt muſculis, vt ad eam partem diuiſi extendantur, ad quam vergunt ipſorum fibræ. Neceſſarium eſt etiam, reliquis quoque duabus neruorum coniugationibus, à quibus laryngis os reſeratur, ex parte inferna neruos immiti. Non tamen æquales magnitudine, aut æquè pollentes robore oeruos poſtulant duo muſculi aperientes laryogem, & alij duo qui eundem claudunt: hi ſiquidem omnibus thoracis muſculis, in ſpiritus cohibitione obſiſtunt: illi autem per expirationes eiſdem obſequium præſtant. At verò quum ſatis conſtet neruum omnem manare vel à cerebro, vel à ſpinali medulla, cæteris quidem muſculis omnibus, qui ad caput ſunt & collum, motus eſt facilis. Siquidem in eos qui supernè feruntur deorſum, à cerebro neruus manifeſtè ioſeritur: in obliquos verò, à ſpinali medulla colli, ex ſeptima coniugatione, quòd & ipſa exortum habeat obliquum. Videndum igitur eſt, vnde nam ſex illi prædicti muſculi, qui recti, ſecundum laryngis longitudinem, à partibus inferioribus ſurſum tendunt, ſuos neruos ſortiantur. Enimuerò à cerebro poſteriori neruorum eſt recta productio per totum collum deorſum, & vtraque aſperæ arteriæ procedens: cui parua quædam alia ſe iungit. Ab hac productione reliqui laryngis muſculi (præter ſex illos) atque etiam eorum nonnulli qui in collo ſunt recti, diſtributiones accipiunt. Verùm quum ſexta hæc neruorum coniugatio ſit maxima, non parua etiã eius propago totum collum prælapſa, decidit in thoracem: & primam quidem neruorum coniogationem producit ad thoracem ipſum, & radicem coſtarum pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac ſtomachum, partim denique ad omnia viſcera inferiora, delegat. Dum igitur nerui hi per thoracem deferuntur, propago quædam vtrinque enata, per eandem reuertitur viam, qua prius deſcenderat, ceu curſum reciprocaos. Siquidem vbi vterque neruus vſque ad regionem cordis proceſſit, ſiniſter quidem longius progreſſus, circum maximam arteriam, veluti circa rotulam aut metam quandam fortem atque tranſuerſam obuoluitur, potiſſimum ea in parte, qua primùm à corde emergens, ſeſe ad ſpinam inflectit. Dexter verò, quum nullum haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, aſcenſum ſimilem, circa illam arteriæ partem, quæ obliqua à corde ſurſum ad dextram axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa ſiniſtra ad cor, vtpore obliqua, partim multitudine productiooum nerui in vtranque partem, ab eadem regione emiſſi, partim etiam ligamentorum vi corroborauit ipſam natura, cuius opera non modò laudibus, ſed ſunt etiam hymnis maiora. Neruus itaque vterque (quatenus dictum eſt) circunductus, ſurſum ad aſperæ arteriæ caput recurrit, idem quidem iter conficiẽs, ac prius: nulli verò amplius muſculo, ne minimam quidem ſui portionem diſtribuens, quòd nullum alium muſculum principium motionis ſuæ ex partibus inferioribus neceſſe erat accipere. Diſpergitur autem eorum vterque in laryngis muſculos ſibi correſpondentes: qui dextra quidem eſt parte, in tres illi è directo poſitos: qui autem ſioiſtra,

Pharynx principaliſſimum inſtrumentum vocis.

Natura eſt prior atque ſapiẽtior arte.

Ars imitatur naturæ opera.

Vox fieri non poteſt, niſi tranſitus ſit anguſtior.

Epiglottis ad vocem & cohibitionem ſpiritus maximè neceſſaria.

Ligulæ fiſſuræ & ventriculi.

Epiglottidis corpus quale.

Voci neceſſarium eſſe madorem faucium.

Muſculis omnibus inſeri neruum aut in ipſum caput, aut in partium aliquam quæ citra mediam ſunt.

Muſculi ad eã partem trahuntur diuiſi, ad quam vergunt ipſorum fibræ.

Neruus omnis vel à cerebro vel ab ſpinali medulla oritur.

Laryngis muſculi vnde ſuos neruos recipiant.

Recurrentium neruorum laryngis conſideratio.

Naturæ opera eſſe lõgè hymnis maiora.

ſiniſtra in reliquos tres, ambo verò in ſex, à quibus aperiri & claudi larynga contingit. Conciliatum autem ſibi prædicti nerui robur non mediocre, ex itineris longitudine: quum in productionibus primis, nerui omnes ſint molles, & cerebro ipſi adſimiles: progredientes verò, magis magiſque ſeipſis duriores euadant. Iam inter reſpirandum, in meatum ſpiritus non potio modò, ſed cibus etiã repente incideret, niſi natura prouidè orificio laryngis epiglottida, veluti operculum, admouiſſet: rectam quidem alio tempore omni quo animal reſpirat ſtantem: quum autem quidquis tranſglutitur, laryngi ipſi aſſidentem. Siquidem ipſum quod tranſglutitur, ceu primùm ipſius radici incidens: pòſt autem dorſo inuectum, inclinari ipſam cogit, ac collabi, vt cuius ſubſtantia cartilago ſit, eaque prætenuis. Figura autem epiglottis rotunda eſt: at magnitudine, paulò maior orificio laryngis. Vergit porrò ad ſtomachum, poſitionemque habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδεῖ contrariam, vtpote ex aduerſa illi regione exorta. Verùm quemadmodum à cibariis epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab iis quæ euomuntur, cartilago ἀρυταινοειδής. Spectat enim & illa in laryngis capacitatem: quo fit, vt eorum impetus quæ ſurſum à ſtomacho ſuggeruntur, dorſo ipſius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem euertat. Nec tamen ita claudunt meatum laryngis huiuſmodi cartilagines, vt nihil prorſus transfluere poſſit, ſed ne multum, néue confertim. Siquidem exiguum quiddam potionis ſemper in aſperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter ſuum faciens, ſed in orbem ſecundum tunicas eius iunctum, quo nimirum madeſcit atque fouetur pulmo. Quin & glandulæ ipſæ quæ laryngi adiacent, laxiores & fungoſiores quũ ſint, portionem eius humoris excipiunt, vt eo videlicet partes omnes circunſtãtes perfundãt. Quòd autem tranſglutientibus nobis cibos, œſophagus à larynge toto cartilaginoſo minimè coarctetur, ob id fit, quia tunc commutatur poſitio eorum: quippe ſtomachi initium, ad aſperam deſcendit arteriam, larynx verò ſurſum ad fauces recurrit. Porrò bona pars muſculorum linguæ, necnon muſculorum laryngis coniugatio anterior, aliique nonnulli qui ad omoplatas feruntur, præterea robuſtus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, poſtremò alij duo muſculi pertinentes ad genas, ſicuti & reliqui parui, qui ſunt ad radices propaginum, quos columnares appellant, hi inquam omnes muſculi, ab oſſe hyoide ob ſimilitudinem υ literæ ſic appellato, oriuntur. At muſculi vltimò omnium dicti, & qui ante illos ſunt, genæ ipſius ſunt proprij, quam mouent obliquis motibus ſibi oppoſitis. Qui autem ab oſſe hyoide inſeruntur linguæ, illius gratia extiterunt: quibus oppoſitus ſimul eſt is, qui duplex ad pectoris os deſcendit, vt deorſum hyoides detrahat, ſi fortè à ſuperioribus muſculis violentius ſurſum tendatur: exiſtens etiam cartilagini ſcutiformi propugnaculum quoddam, quemadmodum & ipſum hyoides. Huc adde, quòd idẽ muſculus tracheam arteriam ſimul coërcet ac dirigit. Quinetiam & qui ad omoplatas feruntur muſculi, tum laryngis, tum oſſis hyoidis motum verſus collum efficiunt. Innectum igitur gibbis ipſius laryngis hoc os a multis muſculis oppoſitis ſibi inuicem & æquipollentibus communitur, atque in medio firmatur. Verùm ad maiorem ſecuritatem, non ſolùm duobus ipſius oſſis lateribus applicuit natura ligamenta quædam robuſta, ſed etiam cartilaginoſa quædam alia & rotunda producens, ea vtrique lateri inſeruit. Connectitur autem nihilominus per membranas quaſdam, non modò ad laryngem & epiglottidem, verumetiam ad ſtomachum, à quibus firmiter continetur annexum capiti, his quidem oſſeum magis, aliis cartilagineum, pro ratione muſculorum qui ab eo exoriuntur. Quod pertinet ad thoracem, alibi demonſtrauimus, multa eſſe illi motus principia: reſpirationemque aliam omni carere vi, aliam violentam exiſtere, atque vtrique proprios ineſſe muſculos. Porrò muſculorum, qui inter coſtas ſunt, fibræ, ab vna coſta ad aliam peruenium, cum parua ad obliquum declinatione: quinetiam internæ fibræ externis ſitum contrarium habent: necnon illæ quæ ad os pectoris in partibus coſtarum cartilaginoſis conſiſtunt, contrariæ ſunt iis, quæ in oſſeis ſunt, vſque ad vertebras. Propria ſepti tranſuerſi ſubſtantia, muſculus eſt: tunicæ verò ipſi duæ inſunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ ſummitas: ſuperior autem, baſis tunicæ ſuccingentis coſtas. Confert autem diaphragma, non ſolùm ad pellenda excrementa alui, ſed etiam ad ipſam reſpirationem. At cartilago multa nothorum coſtarum extremitatibus circumfuſa eſt, quò tutiores ſint ipſæ ab iniuriis extrinſecis, ac per eas ſubiecta corpora. Nam pulſata cartilago minimè comminuitur, aut frangitur. Iam verò pectorale os (cuius vltima pars eſt cartilago enſiformis, oris ventriculi, ſepti tranſuerſi, cordiſque ſimiliter propugnaculum) ex ſeptem oſſibus conſtat, quòd ſeptem in ipſum coſtæ veræ inarticulatæ ſint: nam reliquæ mendoſæ ſunt quinque. Quum enim tria eſſent principia, quæ animal ipſum diſpenſant, os quidem immobile ſine muſculis primo principio circumiecit natura. Solos autem muſculos tertio elargita eſt. At medio inter vtrunque poſito, & oſſa & muſculos. Cerebrum nanque in nullos vſus indiguit muſculis, ceu fons motus voluntarij & principium. Quo fit, vt cranium immobile, quaſi murus, ipſi ſit circundatum. Quòd ſi hepati aut ventriculo ſeptum eius generis aliquod circunfuſum fuiſſet, vbi cibus & potus exciperetur? vbi fœtus moles conderetur? Quæ denique excernerentur ſuperflua, ſi nullus illis præeſſet muſculus? At thorax motum penitus amiſiſſet, ſi ex ſolis conſtaret oſſibus. Sin verò contra ex ſolis muſculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Vt igitur ſimul quidem ſpatium intus eſſet, ſimul autem totum inſtrumentum moueretur, muſculi alternatim fuerunt oſſibus interpoſiti. Quod verò ad mammas ſpectat, quum lac vtilis alimenti ſuperfluum ſit, iure optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus ſuperioribus copia ſuperfluorum abſumebatur in his quidem ad thoracem non poterat aceruari aliud vtile recrementum. Vnde ad ventrem eorũ, ex thorace natura mammas deduxit: atque illinc numeroſam quidem vno partu prolem ædentibus, multas: contrariis autem binas tantùm appoſuit. Porrò quibus animalibus in partibus ſupernis ſuperflui nihil abſumitur, his in pectora eas collocauit. Et ſi vnum aut duo concipiant, duas: ſin verò plura, duas quidem in pectore, alias verò inferius adhibet. At in homine meritò mammæ pectori adhærent, vbi & cordi tegumento eſſe poſſunt, vtpote glanduloſæ exiſtentes, craſsíſque indumentis perſimiles, & multò melius quam alibi

Margin notes:

Neruos quo magis digrediuntur à cerebro, eo magis durescere.

Epiglottidis vſus.

Epiglottidis ſubſtantia, magnitudo, ſitúſque.

Arytænoides cartilago.

Aſperam in arteriam illabi ſemper nõnihil potionis.

Glandulæ adiacentes laryngi.

Laryngem recurrere ad fauces tranſglutientibus nobis.

Muſculi ab oſſe hyoide producti.

Hyoides os exiſtere propugnaculum cartilagini ſcutiformi.

Hyoidis oſſis ligamenta duplicia.

Reſpiratio duplex.

Muſculorum intercoſtalium fibræ qualem inter ſe poſitionem habeant.

Septi tranſuerſi ſubſtantia & tunicæ.

Diaphragmatis vſus.

Coſtæ mendoſæ cur ad finem cartilagineæ.

Pectoris os. Cartilago enſiformis. Coſtarum, ſeptem veras eſſe, & quinque mendoſas.

Principia animalis tria.

Cerebrum nõ eguiſſe muſculis ceu fontem arbitrarij motus.

Cranium immobile propugnaculum cerebri.

Thorax cur ex oſſibus ſimul & muſculis conſtet.

Lac eſſe recrementum vtilis alimẽti.

Lac, quibus animalibus colligi in pectore nequeat. Mãmas ineſſe plures numeroſam vno partu prolem ædentibus.

Mammæ quibus in pectore duæ.

Mammas tegumento eſſe cordi.

Loc. gigni ex sanguine elaborato.
Mammarum vasa vnde exoriantur.

alibi, ex sanguine in venis elaborato, copiam oprimi lactis conficere. Siquidem ex vena caua, vbi iam prope claues peruenit, natura duas venarum commemorabilium, ac duas itemcum eis arteriarum propagines, quatuor simul eas infra per totum pectus deduxit, eóque modo binas demum vtrique mamillæ inseruit, in tam longo isto itinere id molita, vt plurimom in vasis esset sanguis percoctus. Qui quum fertur sursum, per cor sanè iter facit, rursúsque deorsum tendens, occurrit: exagitaturque semper quidem à motu thoracis, & in his eiusmodi vagatioonibus incalescit, parti perpetuo motu præditæ diu immoratus, quæ omnia simul ad perfectam ipsi coctionem conferunt. Porrò quibus animalibus mammæ in pectore sūt, seruantur & in masculis: quibus verò in ventre solum insunt, non adhuc seruantur, nisi partus similitudinem corporis cum matre potius quàm cum patre obtineat. In vniuersum autem constat, omnem fœminam esse masculo frigidiorem.

Lactis elaborationi quæ conferant.

Mammæ quādo hæreant ad pectus masculis.

Fœminas omnes esse masculis frigidiores.

GALENI PERGAMENI de vsu partium,

LIBER OCTAVVS.

Collum fuisse factum gratia asperæ arteriæ.
Collum nasci, interiréque cū pulmone.

AT collum fuit constitutum vnius asperæ arteriæ gratia, videtúrque ob id semper vnà cum pulmone interire. Quam ob rem pisces omnes, quòd pulmonem non habeant, collo carent: contra autem, quibus animalibus inest pulmo, ea & collo prædita sunt, & spiritum attrahunt in pulmonem per arteriam asperam, rursusque eiiciunt per eandem. Ad hæc efflatio, quæ vocis materia est, eiusdem arteriæ est actio, citra quam nec vox efficitur. Estque primum & principalissimum vocis instrumentum (cui larynx nomen est) finis superior asperæ arteriæ, quam etiam pharynga nominant, quemadmodum & ligulam, quæ laryngi incumbit. Idcirco, si pulmoni aspera arteria est affinis, tantósque animali vsus præstat, eius sanè gratia collum formatum extitit: ob idque priuata collo animalia, sunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, asperaque arteria ex ipso emergens, ad os, magno interuallo semotum, necessariò pertineat, spatium sanè quod ori & thoraci interiacet, quum asperę arteriæ sit transitus, eorum etiam existit via, quæ tum supernè deorsum, tum infernè sursum feruntur. Ac supernè quidem feruntur deorsum nerui, stomachus, musculi, & spinalis medulla: infernè verò sursum venæ, arteriæ, atque ipsa pharinx. At spinali medullæ munimento sunt circumpositæ vertebræ: vasorum verò diuisiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt simul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum existit. Animalia quæ alimentum sibi à terra ore suppeditant, collum habent longitudine cruribus simile. At homo, & quæ similia ei animalia sunt, quum propter pharyngem collum, & illā vocis & respirationis gratia possideant, magnitudinem etiam colli sortiuntur tantam, quāta pharyngi necessaria ad prædictas actiones erat. Ad hæc etiam, quum oporteret partes eas quæ ad humerum, brachium, vlnam, extremam manum, ac denique septum transuersum spectant, à spinali medulla colli neruos accipere, horum neruorum gratia, in spatio inter caput atque thoracem medio, alij generati sunt spondyli, ex quibus collum conflatur. Caput autem plurimis visum est propter cerebrum factum fuisse, ob eamque causam sensus omnes in se continere, tanquam seruos quosdam & magni regis stipatores. At cancris & aliis molli crusta intectis, caput quidem non est: particula tamen quæ sensuum dux est, ac motus voluntarij, omnino certè eis in thorace consistit, vbi omnia ipsis sensuum instrumenta insunt. Itaque quod in nobis est cerebrum, id in illis sanè animalibus erit pars ea, ad quam prædictorum quodque refertur. Cæterùm existimare, caloris qui cordi inest refrigerandi gratia, cerebrum fuisse constructum (qualis fuit sententia Aristotelis) omnino absurdum videtur, nec absimile, ac si quis dicat, calcaneum cordis causa extitisse. Nam quî obsecro fieri potest, vt cor assidua respiratione aëris commodissimè refrigeratū (vtpote refertum arteriis & venis, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula) à cerebro quod remotissimum est, crassissimisque interceptum ossibus, ac semper ipso aëre calidius, aliquod refrigerium desideretur? Etenim vbi cranium est fractum, id curamus præcipuè, vt quamcitissimè ossa fracta excidamus, ne videlicet ipsum cerebrum occursu aëris refrigeretur: id quod certè esset malorum vltimum, illi cui fractum est caput. Atqui si aër cerebro esset calidior, haudquaquam refrigeraretur ab eo. Nunc autem vel si æstas fuerit, refrigeratur facilè, indigetque etiam tum foueri citissimè, tanquam non solùm id non sit frigidum, sed ne citra molestiam quidem occursum substantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo satis cordi refrigerando esse potest, cor autem non multò magis cerebrum supra se positum possit excalfacere, quum calor omnis feratur sublimè? Cur etiam, ad cor quidem obscura quædam apophysis ab ipso pertinet, sensuum verò instrumenta à cerebro portionem immensam recipiunt? Etenim in vtranque autem insignis neruus vnà cum meningibus insertatur: In vtrasque etiam nares portio cerebri pertinet, multò maior, ea quæ ad aures peruenit. Similiter in vtrunque oculum, vnus quidem mollis neruus in radicem ipsius, vnus autem durus, in musculos mouentes inseritur. Ad linguam verò, nónne quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt: duo autem duri, secus vtranque aurem feruntur? In vniuersum autem omnia cum ipso cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat similiter, monstrum quoddam esse mihi videtur. Fieri autem nō potest, vt particulæ alicuius vtilitatem ritè exponamus, nisi totius instrumenti actionem prius inuenerimus. Cerebrum igitur principium existit neruorum, sensúsque & voluntarij motus. Cor autem, arteriarum atque caloris insiti. Porrò etsi cerebrum (quod ἐγκέφαλος, hoc est, in capite situm, dicitur) in animalibus capitis expertibus iuxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis inesse, sed idem ipsum, licet verus nomen ei non conueniat. Siquidem quod sensus ac motus principium est, vnum atque idem est in omnibus animalibus, etiamsi in locis diuersis inueniantur. Quum igitur in animalibus capite destitutis, cerebrum atque etiam os sint ad pectus, sicuti & aures & nares, manifestum vtique est, propter nullam earum particularum caput conditum

Efflatio existit vocis materia.
Larynx est principalissimum instrumentum vocis.
Pharynx.
Ligula.

Collo priuata sunt muta.

Spinalem medullam muniri à vertebris.
Glandulas replere diuisiones vasorum.
Cutis operimentum commune.

Colli longitudo in variis animalibus varia.

Colli vertebræ quibus partibus neruos largiatur.

Cancros carere capite.

Aristotelis opinio refellitur.

Cerebrū semper esse calidius aëre.

Cranio fracto quid agendum præcipuè.
Cerebri refrigerationem in cranij fractura esse malorum vltimum.
Cerebrum facile ab aëre refrigerari.

Calor omnis sublimè fertur.
Cerebrū cordi exiguam, sensuum organis immensam

portionem apophysin mittere.
Auriū nerui.
Naribus demitti portionem cerebri.
Oculorū nerui.
Linguæ nerui.

Cerebrum est neruorum, sensusque & motus voluntarij principium.
Cor est arteriarum insitique caloris origo.

tum fuisse à natura. Cæterùm eisdem animalibus capite destitutis, vt canceris, balænis, scarabæisque, oculi sublimes, vt qui duri & robusti futuri erant, reconditi prælongis ceruibus insunt, quòd illorum actio locum æditum postularet. Quæ causa etiam fuit, vt qui hostium aut prædonum longè infestas incursiones speculantur, muros, aut turres altas, aut montes quosdā conscendant. Homini autē, cæterisq; animalibus ei similibus, totos oculos molles necessariò habituris, prælongis ceruicibus oculos imponere erat periculosius. Quum igitur neque in imo constitui eos, è re ipsorum esset, natura inuenit qua arte faceret ipsis particulam, quæ alta simul esset, & eos tueri satis posset: suprà quidem supercilia constituens: infrà verò quas malas appellamus, attollens: internis præterea partibus nasum applicans: vt externis, ossis processum, quod iogale appellamus. Iam verò sensoria omnia neruum postulant mollem: neruum quidem, quia is sensuum est instrumentum: mollem autem, quia sensorium, vt sentiat, pati & affici debet: verùm quod molle est, ad patiendum: quod durum, ad agendum est aptius. Proinde sensoria quæ motu voluntario aguntur, vt oculus ipse & lingua, duplex habuerunt neruorum genus, non vnum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd si qoando alterum eorum læsum fuerit, ea facultas vitiabitur quam læsus neruus præstabat. Videre nanque sæpe est linguam, aliàs quidem ad motum, aliàs autem ad saporum dignotionem, esse impeditam. Oriuntur autem nerui molles, ex mollibus cerebri partibus: duri autem, ex duris. Rursus illi quidem rectà ad sensoria, hi verò per circuitum tendunt. Neruorum itaque descendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, statim infigunrur in ipsam: hi autem ex posterioribus, obliquisque emergentes, circum collum prius obuoluuntur. Cæterùm molles quidem, in extimam linguæ superficiem ad sapores diiudicandos, in musculos verò ad motum duri disséminantur. Eadem porrò ratio est & in oculorum neruis: duri quippe in ipsorum musculos inseruntur: alij verò in primum & principalissimum visus instrumentum, humorem scilicet crystallinum. Quorum mollium neruorum nullus vltra sensoria progreditur: alioqui facilè rumperentur progressi. Ob hanc igitur causam sensoria omnia prope cerebrum esse oportebat. Quod quidem si verum est, constat vtique cerebrum propter oculos in capite collocatum esse: reliqua autem sensoria omnia, propter cerebrum. Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoque adiacere capiti erat necesse: aut potius in se continere linguam, vt quæ ad iudicandos sapores, concinnandum sermonem, ac denique ad masticandos & transglutiendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuisset. Est autem cerebrum substantia quidem neruis simillimum (quorum ipsum principium erat futurum) nisi quòd illis est mollius. Nam id etiam illi expediebat, vt quod sensus quidem omnes recipit, omnésque imaginationes, & intellectus complectitur. Quia verò neruorum oportebat duplicem esse materiam, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidem anterius, ad producendos molles: posterius autem durius, quod παρεγκεφαλίδα nominant, ad duriorum neruorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum conueniens futurus esset contactus, dictæ cerebri

Animalibus capite destitutis quales oculi insint.

Oculorum situs longè tutissimus.

Sensoria postulant neruū mollem.

Sensorium dū sentit patitur.

Mollia ad patiendum aptiora. Dura, ad agendum aptiora.

Sensoriis quæ voluntariè mouentur, duplex neruorum genus inesse.

Neruorū mollium, durorumque ortus atque progressus.

Linguæ nerui vnde oriantur.

Oculorum nerui.

Crystallinus humor, principalissimum visus organū.

Cerebrū propter oculos in capite collocatur, propter cerebrum autem sensoria reliqua.

Linguæ vsus.

Cerebrū neruis esse simillimum, mollius tamen.

Cerebrum recipit sensus, imaginationésque & intellectus complectitur.

Cerebri pars anterior est mollior mollibus, posterior durior, duris neruis gignendis.

partes duplicata dura meninge, quæ complexura erat totum cerebrum, dirimuntur, & per meatum solum, qui sub capitis vertice est, & corpora meatum ipsum ambientia, coniunguntur. Ad hæc, ipsius anterioris cerebri, quæ partes duram meningem contingunt, mediis duriores sunt, quū ad patiendi difficultatem, tum ad productionem durorum neruorum: quales sunt qui oculos mouent: nam à mediis commodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri posteriori, mollis neruus penitus nullus producitur. Igitur nerui omnes consistentia cerebro sunt duriores, opticis tantùm exceptis, qui cerebro densiores quum sint, duriores eo non apparent, ceu soli ex cerebri substantia veluti concreta, non tamen exiccata, conflati. Qui soli etiam sensibiles quosdam poros in seipsis habere videntur. Quum igitur in capite quatuor sint instrumenta sensoria, quæ à cerebro sensus principium habent, etsi hac ratione similia appareant, inest tamen eis secundum speciem dissimilitudo, non modò in ipsis sentiendi facultatibus, verum etiam in corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorum, alia saporum, alia sonorum, alia est colorum diiudicatrix. Viarum autem, ea quidem quæ fert ab vtroque ventriculo ad nares, productio est prælonga, nihil ab ipsis ventriculis discrepans. Quæ verò ad oculos ducit, variat iam quodammodo & dissidet, non tamē planè certus est neruus. Quæ ad linguam descendit, perfectè quidem est neruus, sed mollis. Quæ denique ad aures, nec similiter quidem mollis, nec tamen certè est durus. Quinta verò viarum facultatis à cerebro descendentis, fortis simul ac durus est neruus, ad motus quidem, & ad ea quæ crassiorum sunt partium sensu tactus dignoscenda, optimè accommodatus: ad exquisitiorem autem aliquam dignotionem, cuiusmodi aliis sensoriis inest, admodum ineptus atque impotens. Quandoquidem omnia hæc, vt sensus fiat, immutentur omnino est necesse. Immutatur autem non à quouis sensibili omne sensorium: sed splendidum quidem ac luminosum, à coloribus: aëreum, à sonis: vaporosum, ab odoribus: atque (vt in summa dicam) simile simili est notum & familiare. Igitur nullum sensorium, præterquam visus, à coloribus immutabitur. Solus etiam visus sensorium habet lucidum, & purum, splendidumque, humorem videlicet crystallinum. At nullum præstaret vsum ipsius sensorij alteratio, nisi eam imaginatio, ratiocinatio, & memoria (quæ ad principem animæ pertinent facultatem) perciperent. Producit itaque cerebrum ad humorem crystallinum quandam à sese portionem, vt affectus eius humoris agnoscat: quæ productio sola meritò meatum habuit sensibilem, vt per eum, ad lucidum splendidumque sensorium, maxima copia spiritus à principio ipso transmitteretur. Cæterùm ea ipsa productio, vsque ad viam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & syncera extenditur: vbi verò iam elapsura est cranio, securitatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cauitates quæ superciliis subsunt inciderit, amplificatur plurimum, pristinamque naturam recipit, sic vt cerebrum esse videatur. Postea verò ad pupillam coalescit, eadem ipsa propago quæ oculis inest: ad quam nimirum propaginem cornea tunica (cui humor crystallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum sit, facilè colorum externorum alterationem transmittit.

Cerebri anteriora à posterioribus dirimi, intercedēte à meninge.

Oculorū motores nerui vnde exoriantur.

Optici nerui soli cerebro non apparent duriores.

Optici nerui soli, sensibiles meatus sortiuntur.

Sensoria in capite quatuor.

Facultas sensitrix quadruplex.

Productionum à cerebro ad sensoria discrimina.

Neruos duros & fortes præesse motui, conferrēque ad ea quæ crassiorum sunt partium, tactu diiudicanda.

Sensorium non immutari à quouis sensibili.

Simile simili notum & familiare.

Visus sensorium quale.

Sensorij alterationem, vt fiat sensus ab imaginatione, ratiocinatio, & memoria, debere percipi.

Visio quo modo fiat.

Opticorum neruorū progressus.

Cornea tunica qualis.

mittit. Quia verò etiam ad aures propaginem quandam à cerebro erat neceſſum deſcendere, excepturam occurſurum ſenſibile (quod erat ſonus & vox, aut repercuſſio aëris) os durum ac denſum auribus oppoſitum, flexibus obliquis inſtar labyrinthi natura ipſa pertudit, quò frigidi quidem aëris vires integras, flexuum varietate ſenſim exolueret: aliorum autem corporum exiguorum impetum propulſaret. Igitur propter patiendi difficultatem ita conſtructi ſunt auditorij meatus: necnon vterque auditorius neruus, durior effectus eſt, quàm vt ipſi actioni conueniat. Linguæ autem neruus (etſi quartum hoc ſenſorium diximus eſſe) eſt mollior, & qualem eſſe oportebat: quia natura illi poterat oris tegumento ad maximam ſecuritatem conſulere. Auditorius verò, ad patiendi difficultatem, potius quàm ad ſentiendi promptitudinem, fuit comparatus. At ſolum ſenſorium olfactus intra cranium conſiſtit, nempe in ipſis ventriculis anterioribus cerebri, qui etiam vaporoſum quendam ſpiritum continent. Ad cuius quidem ſenſibile tranſmittendum liberè, & conſeruandum, oportebat reperire viam tantò rariorem atque latiorem auditorio meatu, quantò ſenſibile huius, quàm auditus, craſſiorum erat partium. Ferè enim, quantum aër partium tenuitate a luce relinquitur, tantum vapor etiam ab aëre. Quum igitur cerebri ventriculi loco inferiori ſint ſiti, ex partibúſque ſibi propinquis neceſſariò etiam excrementa affluentia excipiant, ne melior quidem vlla via excogitari ea potuit, quæ ampla ſimul atque decliuis eſſet. Ac talis quidem eſt narium meatus, per quem intus foras excrementa excernuntur: foris autem intrò, penetrant ſenſibilia olfaciendi. Quarum vtilitatum, altera ad vitam neceſſitia eſt, altera ad commodiorem vitam. Sunt tamen & alij canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo ſoli purgando ſufficiunt cerebro, quando animal omnino rectè habet. Quare propter odorum dignotionem potiſſimum, atque hac adhuc antiquiorem, & neceſſariam ad vitam inſpirationem in cerebrum, facta ſunt illa in nares foramina. Ex abundanti verò cerebri malè affecti excrementa repurgant. Oppoſuit autem natura ipſi olfaciendi ſenſorio, os quoddam variè pertuſum, veluti ſpongiam quandam, ſimul ne aliud corpus durum extrinſecus incidat, ſimul ne viribus integris aër frigidus inſpirantibus nobis rectà in cerebri irrumpat ventriculos. Qua ratione etiam, quæ ſunt ante meningas oſſa, ἠθμοειδῆ à cribri ſimilitudine dicti, ſpongiarum inſtar admodum foraminulenta videntur, meatibus tortuoſis diſtincta. Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, ſimiliter perforata eſt. Cæterùm non facilè per foramina illius expurgarentur pituitoſa excrementa cerebri, nec ſine magno negotio ipſe vapor aſcenderet, qui eſt ſenſibile olfactus, niſi vtrunque opus inſpiratione ſimul & expiratione, cerebri natura prouideret. Quare illapſu quidem inſpirationis, quæ fit à cerebro, promouetur odorum dignotio: expirationis verò impetu, ſuperfluorum excretio: nempe vehementia ſpiritus, vnà ſecum excrementa pertinacia trahente. At quæ in meatu nimis impacta ſunt, ea efflatione expurgantur. Ipſa verò ruſus odorum dignotio, non parum iuuat totam reſpirationem: non ſinens vapores

Auditus ſenſibile, ſonus & vox. — *Auditorij meatus vtilitas.* — *Linguæ neruus.* — *Olfactus ſenſorium ſolum contineri in ventriculis cerebri.* — *Olfactus ſenſibile eſſe craſſiorum partium, quam ſenſibile auditus.* — *Narium meatus vtilitas.* — *Palati foraminum vſus.* — *Inſpirationem in cerebrum eſſe neceſſariam ad vitam.* — *Oſſis colatorij vſus.* — *ἠθμοειδῆ oſſa.* — *Meningem duram eſſe foraminulentam.* — *Odorum dignotio promouetur ab inſpirante cerebro.* — *Excrementorũ expulſio à cerebro expirante iuuatur.* — *Odorum dignotio iuuat plurimum totam reſpirationem.*

prauos, qui alioqui nos laterent, vnà cum puro ſpiritu ingredi. Porrò vnicum ſæpe inſtrumentum multis actionibus ſufficit: vt videlicet tenuis meninx, quæ ſecundæ perſimilis cerebrum ſtabilit ac tegit: vaſáque ipſius omnia colligat. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membrana ſe inſinuat, totum ipſum contexens, extendénſque ſe vſque ad ventriculorum capacitatem. Eſt tamen & tegumentum cerebri craſſa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulſandis oppreſſionibus cranij oppoſitum. Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius exiſtit. Nam craſſa certè ab ipſo eſt ſeiuncta, excidentibus autem vaſis cohærens. Quòd ſi tenuem illam meningem non interpoſuiſſet natura, cerebri cum craſſa meninge vicinitas non vacaret dolore. Sola autem ſi fuiſſet illa, adhæſiſſet haud citra noxam cranio. Quum igitur id natura dicendum ſit medium, quod eadem proportione ab extremis diſtat, neutra verò meninx ad portionem a cranio & cerebro diſtet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentum quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, poſt ipſam autem, craſſa locata eſt, quæ quantò oſſe eſt mollior, tantò tenui membrana eſt durior: quantò autem hac tenuis eſt mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam exiſtit. Duobus itaque mediis & vinculis natura ipſa tutò inter cranium & cerebrum neceſſitudinem conciliauit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, ſic illam craſſa, atque hanc denique cranium ambit, & comprehendit, eique per multa vincula annectitur: quæ quidem ab ipſa meninge, membranarum inſtar exorta, extenduntur ſingula verſus partem cranij ſibi è directo correſpondentem: inde per ſuturas progreſſa, ſibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coaleſcunt, communémque ex ſeipſis omnibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit. Iam verò duo anteriores ventriculi cerebri (qui cerebro ſpiritum animalem prius & conficiunt, & præparant) inſpirationem, & expirationem, ipſámque efflationem efficiunt. Eos autem præſtitit eſſe duos quàm vnum, quòd eſſet infernus canalis duplex, & ſenſorium omne, cerebrúmque ipſum ſit geminum. Prima tamen, maximéque communis geminorum inſtrumentorum vtilitas eſt, vt ſi alterum eorum læſum fuerit, ſubſeruiat reliquum. In Ionia ſiquidem vidimus quendam adoleſcentem vulnere in alterum anteriorum cerebri ventriculorum accepto, fuiſſe ſuperſtitem: qui ne momentum quidem temporis potuiſſet viuere, ſi vulnus vtrunque ſimul violaſſet. Itaque tutius eſt, in quibus licet, quod geminum eſt, quàm quod ſimplex. At in vno animali duas facere ſpinas non licuit, quare nec duas ſpinales medullas: ac proinde nec duplex eſſe cerebri poſterioris ventriculus poterat, quum ex ipſo ſpinalis medulla oriatur. Sed quoniam nerui omnes qui ſub capite in totum ſpargunrut corpus, aut ex poſteriore cerebro, aut ex medulla ſpinali oriuntur, ventriculum hunc oportuit maximum eſſe, à ventriculíſque anterioribus per meatum inſignem, animalem ſpiritum antea in illis elaboratum, excipere: per quem nimirum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum ventriculorum, quem nonnulli quartum ventriculum vocant, cum cerebro, hoc eſt, anteriori cerebri parte (quæ poſtica maior eſt) parencephalis, hoc eſt,

Inſtrumentum vnicum pluribus actionibus ſufficit. — *Meningis tenuioris vſus.* — *Craſſæ meningis vſus.* — *Meningem tenuem inter cerebrum & craſſam conſiſtere: craſſam, inter tenuem & cranium. Medium natura quid ſit.* — *Pericranium à craſſa meninge ortum, cranio illam annectit.* — *Cerebri anteriores ventriculos inſpirationem, expirationem, atque efflationem efficere.* — *Senſorium omne eſſe geminum.* — *Geminorum vtilitas.* — *Cerebri altero ventriculo vulnerato, fuiſſe quendam ſeruatum.* — *Ventriculus cerebri poſterior omnium maximus, ab anterioribus, per inſignem meatum, animalem ſpiritum recipit.* — *Parencephalis.*

L cerebellum

cerebellum committitur. Pars autem cerebri quæ ſopra communem illam cauitatem eſt ſita, veluti domus tectum, in ſphæræ ſuperficiem concauam circunducta, haud ab re appellatur καμάριον, & ψαλλιδοειδὴς, quòd teſtudinis aut fornicis inſtar ſit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, ſine labore ſuſtinet. Vndique enim ſibiipſi ſimillimum eſt, quod rotundum eſt, atque orbiculare: ob ídque omnium figurarum ad patiendum eſt difficillimum, omniúmque etiam eſt capaciſſimum, earum quæ æqualem dimenſionem ſortiuntur. Eſt autem commodum id minimè contemnendum in organis vniuerſis, quæ ad continendum ſubſtantias quaſdam fuerunt comparata: id quod re ipſa conſtat, etiam in illo meatu, qui à ventriculo, quem cameratum diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & vniuerſi ventriculi, ſecundum ipſorum medium, omnino ſphærici ſunt, quòd ſic capaciores exiſtant, ac difficilius etiam patiantur. Quum autem ventriculos qui materiales magis ſubſtantias recipiunt, expediat eſſe maiores: minores verò, qui materias maiorum virium ac facultatis, hoc eſt, elaboratas magis & abſolutas, continent: ſanè ventriculus poſterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus. Iam cerebellum ipſum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, vt cerebrum, ſed ex multis quidem, & his admodum paruis, alióque modo ſtructis, conflatur. Quia verò non in ſolis ventriculis, ſed in toto cerebri corpore continetur multus animalis ſpiritus, exiſtimandum eſt plurimum etiam in poſteriori cerebro contineri, vt quod omnium qui in totum corpus diſtribuuntur neruorum principium futurum ſit: mediáque illa interualla, quæ partes eius connectunt, ſpiritus eſſe vias. At intellectus ſequitur non compoſitionis varietatem, ſed corporis cogitantis, intelligentíſque, bonam temperiem. Neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini ſpiritus animalis potius attribuenda videtur, quam qualitati. Ad principium autem illius meatus qui ventriculos anteriores cum cerebello coniungit, appoſitum eſt glanduloſum corpus, à figura coni κωνάριον dictum: quod quidem cerebri pars non exiſtens, diuiſionem illius magnę venæ explet ac firmat, à qua omnes ferè anteriorum ventriculorū plexus χοροειδεῖς conflantur. Extenditur præterea ſecundum totum meatum inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc eſt, paruas nates, appellant, epiphyſis quædam vermi ſimilis, ex particulis quamplurimis, connexis per membranas tenues, compoſita: quæ quidem cerebri pars exiſtens, altera parte ſui, poſteriori cerebri ventriculo annectitur. Inde autem paulatim adaucta, ac ſecundum meatum porrecta, ipſum totum plane obſtruit. Cæterùm vbi contracta reflectitur, idque tranſuerſis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quantum retrorſum ceſſerit. Etenim cùm ſic in ſeipſam conſidens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare conſtat ea ſic paulò magis amplificata, in ſolas meatus partes, quæ ad baſim ſunt, ſtrictiſſimas, nequaquam ingredi poſſe fines ipſius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illius conuexitate, in ipſum ingreſſura, minuitur. Quibus quidem motionibus hoc ipſum corpus tranſitui ſpirituum præeſt, dominatúrque. Alligatur autem eminentiis cerebri, ligamentis quibuſdam, à quibus vtrinque conſtricta & coërcita, continetur, ne diuagari poſſit: cuius quidem epiphyſis conſtructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam ſiquidem inuenias conſtructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquiſita exiſtit, vt ſi vel tantillum immutes, tota confeſtim vitietur.

Καμάριον.

Figuram circularem eſſe difficillimam ad patiendum capaciſſimámque.

Ventriculus cerebelli cur anterioribus minor.

Animalē ſpiritum contineri non in ventriculis modò, ſed etiā in toto cerebro.

Intellectus temperiem ſequitur.

Κωνάριον corpus.

Γλουτία. Epiphyſis vermi ſimilis.

Vermiculare corpus tranſitui ſpirituum præeſt.

GALENI PERGAMENI
de vſu partium,

LIBER NONVS.

QVum autem ſucci eius quod ad partem confluit, hoc quidem, ceu vtile, aſſimiletur illi: hoc verò, tanquam alienum, omnino excerni conueniat: certè ad hanc excretionem natura meatus opportunos deſiderat. Quos niſi nacta fuerit, aceruatum ibi excrementum, primùm quidem inſtar oneris grauat, deinde prohibet quo minus ſucci benigni illuc confluant, illorum vias præoccupans: quo fit vt membrum nutriri non ſinat: ſed quemadmodum animalia eſurientia, lutum, aut aliud quiduis ſimile vorant, ita partes accommodato ſibi alimento carentes, cogantur aliquid vel ex ipſis prauis ſuccis attrahere. Vnde poſtea in ipſis collecta excrementa, putreſcunt tandem, ac ſic acriora ſimul & calidiora reddita, inflammationes, eryſipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilémque aliorum morborum turbam exuſcitant. Quare magnam ſemper curam natura adhibuit, vt excernerentur ſuperflua. Quæ cum genere ſint duplicia (alia enim vaporoſa & fumoſa, naturaliter ad ſublimia feruntur: alia autem aquoſa & limoſa, motu ſuo deorſum decumbunt) vacuandis quidem iis quæ ad ſuperna volitant, meatus quoſdam tenues in altum duxit: decliues autem & amplos eis ſubdidit, quæ ſuo pondere delabuntur ad inferiora. Cæterùm decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium, ſenſibilia excrementa eructant. At vaporoſæ excretiones, præ tenuitate ſenſum noſtrum effugiunt. Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla eſt præſcripta recta quædam tali excretioni via, quum humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè iis quæ impetu concitatiore per ipſum feruntur: tranſmiſſis verò his, rurſus coire atque coaleſcere ſoleat. At in duris corporibus, niſi via quædam prius parata ſit, tranſire per eam nihil poteſt. Idcirco in cranio, quod cerebri ceu galea quædam exiſtit, conſpicuas ac ſenſiles vias natura vaporoſis his fuliginoſíſque excrementis aperuit: ſimul quidem ipſum cauernoſum efficiens, ſimul & variis ſuturis coarticulatum. Alioqui nec potuiſſet caput ipſum purgari, quod quidem quum à ſubiectis partibus omnia quæ ſurſum feruntur fuliginoſa excrementa excipiat, largiori eget euacuatione. Oſſium autem quæ adaptantur ad ſuturæ generationem, vtrunque eminentiam habet & cauitatem, non vna ſerie, ſed ſitu alternantes, vt duarum ſerrarum ſeſe inuicem ingredientium inſtar, mutuò inter ſe cohæreſcant, vtroque nimirum oſſe cauitatibus ſuis excipiente eminentias alterius. Quæ ſtructura maximum

Partes deſtitutas familiari alimento expleri ſuccis vitioſis.

Excrementa putreſcentia quæ mala inferant.

Excrementorū duo genera.

Cerebri meatuum decliuium vſus.

Excretiones vaporoſas ſenſum effugere. Corporum humidorum natura.

Cranio ineſſe meatus ſenſiles per quos fuliginoſa excernantur.

Suturis cranij qualia oſſa deſiderentur.

ximum ad ſecuritatem & firmitudinem videtur habere momentum, præter id, quòd etiam per ſuturas fit tranſpiratio. Non ſunt autem foraminibus pertuſa capitis oſſa, ſed intus cauernulas complures ſortiuntur, quòd oporteret vtramque eorum ſuperficiem læuem & æqualem exiſtere: ne videlicet aſpredine ſua, quam vtique foratæ obtinuiſſent, colliderent tum pericranium, tum ipſas meninges cerebri. Craſſiora igitur fuliginoſorum excrementorum per ſuturas ſolas vacuantur: nam tenuioribus, vel cranium ipſum eſt peruium. Nec verò ad tranſpiratum duntaxat, ſed ad excidentia etiam vaſa tenuia ſuturis ipſis natura eſt abuſa. Non eſt factum capitis os tenue ſimul & denſum, ſicuti neque denſum & craſſum, ſed rarum, cauernoſum, & craſſum, quòd ſic neque grauaturum eſſet, nec viam in cerebrum breuem, vulnerantibus ſe, daturum. Meatuum porrò qui ad palatum deſcendunt, alter quidem profectus ex fundo medij ventriculi cerebri, fertur deorſum: reliquus verò emergit a meatu qui cerebrum cerebello connectit. Fertur autem obliquus deorſum, verſus alterum. Quum verò primùm ſimul in idem conuenerint, locus quidam communis, conſtitutus à tenui meninge, vtroſque excipit, cauus ac decliuis, veluti quædam lacuna, cuius labrum ſupernum abſolutus eſt circulus. Inde magis, ac magis arctatus deſcendens in ſubiectum adenem, manifeſtam cauitatem habentem, excrementáque tranſcolantem, immittitur. Excipit autem hunc, os cribro ſimile in palatum deſinens. Quum igitur locorum omnium quæ in toto ſunt corpore, longe tutiſſimus ſit, qui circa adenem prædictum verſatur, inter cerebrum & os palati conſiſtens, meritò retiformis plexus, omnium quæ illic viſuntur maxime admiranda particula, inibi collocatus eſt, complectens quidem in orbem & ipſum adenem, pertingens autem retrò longiſſime. Toti ſiquidem cerebri baſi propémodum hic plexus ſubiicitur, ex maxima portione earum arteriarum quæ à corde ſurſum ad caput feruntur, contextus. Eſt autem non ſimplex rete, ſed cuiuſmodi vulgaria hæc piſcatorum retia, ſi plura alia aliis cumulata ſuperiniicias. Reliqua porrò arteriarum pars, quæ rectà ad caput aſcendit, vbi cranium ſunt prætergreſſæ, medio inter hoc & craſſam meningem loco, primùm quidem diuiduntur in crebras, eáſque admodum tenues arterias: quarum aliæ in capitis anteriora, aliæ in poſteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram feruntur, inter ſe mutuò complexæ. Poſtea verò ex ipſis, veluti radicibus in truncum ſuum coaleſcentibus, coniugatio alia arteriarum enaſcitur, ei quæ initio à corde ſurſum ferebatur, æquabilis: eóque modo iam per craſſæ meningis foramina ſubit ad cerebrum. Etenim vbi natura vult exactè materiam conficere, diuturnam ei moram in coctionis inſtrumentis comparat: id quod licet planè videre in flexibus illis variciformibus, qui ad teſticulos pertinent. Venæ ſiquidem & arteriæ in primis flexuum partibus ſanguinem ſyncerum continent, qui certè in vltimis flexibus ad ipſos teſticulos, non amplius ruber eſt, ſed iam quodammodo albicat, exiguum adhuc requirens ad ſubſtantiæ ſeminis generationem, quod ei à teſticulis conciliatur. At quanto ſpiritus animalis cerebri exactiorem ſemine concoctionem deſiderabat, tanto plexus retiformis flexuoſior variciformi exiſtit, vt in eo immoratus diotiſſimè, pro dignitate coquatur. Generatio autem animalis ſpiritus, materiam propriam ſpiritum habet vitalem. Quum igitur anima ratiocinatrix reſideat in cerebro, per quod quidem nos ipſi ratiocinamur, neceſſum fuit in eo contineri plurimum animalem ſpiritum, qualitatis proprietatem ex ſuiipſius concoctione adeptum. Quare totum cerebrum iis arteriis multipliciter diuiſis contextum eſt, multæque ipſarum diuiſiones, à baſi in ipſius ventriculos deſinunt, quemadmodum & venarum, ex eius vertice deſcendentium. Verùm vt hæ quidem in illos excernunt ſuperflua, ſic arteriæ largiter ſpiritum ipſum reſpirant. Fruitur autem vniuerſum cerebri corpus, tum ipſo venarum ſanguine, tum arteriarum ſpiritu. Siquidem partes omnes facultatem habent, propriam ſibi materiam trahendi. Porrò in cæteris corporis partibus adeò propinquæ ſunt ſemper vena & arteria, vt mutuò ſeſe contingant, ac vena ſemper arteriæ incumbat. At in cerebro, quòd ſatius eſſet ex locis diuerſis, aut potius omnino contrariis, vaſa in ipſum inſeri, à corde ſurſum per collum venæ atque arteriæ ad ipſum vſque caput ſimul productæ, inde hæ quidem ad plexum retiformem, illæ autem ad ſummum capitis verticem diuertuntur, communitæ craſſa meninge, quæ quidem duplicata, venas in ſeipſam mediam recepit: idque vaſis tutiſſimam præbens viam, ſimúlque vtraque ſui parte, altera quidem cerebrum, altera verò cerebellum complectens: ac denique ex ſuiipſius duplicatione hac, valida ligamenta producens, quibus caluariæ annectitur. Quia verò ligamenta ea emergere per ſuturas erat neceſſe, natura illic ſuturam à ſpecie Λ græcæ literæ labdoidem dictam, adhibuit. Poſtquam autem facta hæc fuerunt, quamplurimis, in tranſitu ſanguinis per craſſam meningem, foraminibus factis, per eas venas, alias quidem magnas, alias verò paruas produxit: ſurſum quidem, ad cranij duplicationem, quæque * ex ea oritur, pericranium membranam: inferne autem, ad ſubiectam tenuem meningem. Coëuntes autem in vertice capitis, quæ ſanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam vacuum, quaſi lacunam, quem torcular appellat Herophilus, ibique relinquentes bonam portionem ſanguinis, inde veluti ab arce quadam, omnibus ſubiectis partibus, quæ innumeræ ſunt, riuos numeroſiſſimos mittunt. Reliquum verò ſanguinis, riuulus ex ipſius craſſæ meningis confectus partibus, in regionem anteriorem deducit, à quo quidem medium accedente ventriculum, magnæ exoriuntur venæ, quæ in plexus tenuis meningis diſſeminantur: cum quibus etiam ſecuritatis gratia adeu ſemper glanduloſus extenditur. Quod reliquum eſt, rectà ſecundum longitudinem, vt initio cœperat, prorſum longiſſimè fertur, multas producens venas, quæ in totum cerebrum diſperguntur. Atque huic quidem craſſæ meningis portioni, quæ prædictum ſanguinis riuum efficit, cerebrúmque in binas partes diſpeſcit, aliam quoque ſuturam natura addidit, quæ à vertice ad frontem recta per caput medium fertur. Ipſius autem ad frontem pertinentis meningis pars illa, quæ meatui diſtinguenti anterius cerebrum à cerebello, necnon epiphyſi vermiculari incumbit, cum ſurſum ad ſeipſam tendit propinqua corpora, impedit quo minus ab eis producti meatus premantur. Pari

L 2 modo

Cerebri excrementa craſſiora, per ſuturas expelli.

Cranió craſſum, rarum, & cauernoſum.

Cerebri meatuum ad palatum deſceſſus.

Lacuna cerebri.

Aden ſubiectus cerebro.

Os colatoriú.

Locus omnió tutiſſimus.

Retiformis plexus vbi locatus.

Retiformis plexus ex plurimis arteriis contextus.

Concoquendis exactè humoribus procurat natura moræ diuturnitatem in vaſis.

Variciformes teſticulorum flexus.

Animalis ſpiritus gignitur ex vitali.

Animæ rationalis habet ſedem in cerebro.

Arterias effundere animalem ſpiritū in ventriculos cerebri.

Partium ſingulis ineſſe facultaté, propriam materiam trahendi.

Craſſæ meningis vſus.

Lambdoides ſutura.

Torcular.

Sutura recta.

modo & duplicatio illa quæ ineſt ſuturæ labdoidi, corpora poſteriora incumbentia ventriculo, ſurſum trahit.

Coronalis ſutura, per medium anteriorum ventriculorum cerebri fertur tranſuerſa.

Nec minus tertia & coronalis ſutura, quæ per medium anteriorum ventriculorum tranſuerſa fertur, ab omni compreſſione ſubiectos ventriculos liberat, incumbentia corpora in ſublime reuellens.

Cerebri eæ productiones ſunt maximæ, quæ ad nares pertinent.

Igitur ex productionibus cerebri, maximæ quidem ſunt quæ ad nares pertinent: quarum parte vtraque pori ſunt oculorum, iuxta quos ſunt nerui, qui eorum muſculos mouent. At poris opticis coëuntibus prius quàm ex craſſa meninge excidant, * ac ſeparatis rurſus poſt eam, qua parte quidem vniuntur, eſt peluis, quam arteriæ vtrinque tangunt.

Peluis intra congreſſum opticorum neruorum conſiſtens.

Lingua duplex.

Linguæ vtraque pars à poſteriori baſi ipſius cerebri neruum poſſidet.

Oris partes vnde neruos ad ſapores diſcernendos recipiant.

Cæterùm lingua duplex quum ſit, quemadmodum & reliqua omnia ſenſoria, partémque omnem dextram ſiniſtræ habeat æqualem (quæ ambæ tam molendi tranſglutiendique cibi, quàm etiam loquendi gratia coaluerunt) meritò in vtranque eius partem, à poſteriori baſi ipſius cerebri, natura proprium neruum deduxit. Quum autem omnibus quoque oris partibus ab iiſdem locis ſenſum guſtatorium eſſet melius tribuere, & ad has etiam neruos illinc produxit, vicinitatis atque ſitus ratione obſeruata: quibus etiam adiunxit comitem, ipſam tenuem meningem, vt ſimul illos nutriret ac regeret. Vt verò craſſa meninx has productiones admitteret, in modum fiſtulæ dilatauit ipſam vſque ad oſſa anteriora, quæ illic perforauit, & cum vtraque meninge, partem quidem ipſorum neruorum in ipſam linguam, partem in ſuperiorem, partem in inferiorem maxillam infixit.

Temporales muſculi quales neruos ſortiantur.

Ante quorum diſtributionem, obiter quendam neruum vtrique productum muſculo temporali inſeruit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad guſtum, ſed deſtinatus ad motum eſſet.

Maxillæ ſuperioris nerui, qua parte in eam inſerantur.

Oculus eſt factus propter opticos neruos.

Verùm quòd nerui maxillæ inferiori, necnon * linguæ infixi, decliues ducantur, earum partium poſitio fecit. Qui autem in ſuperiorem maxillam feruntur, eos natura verſus anteriora deducens, non per oculorum foramina (ſic enim offendiſſet molliſſimos opticos neruos, propter quos totus factus eſt oculus, vt in quibus præcipua pars conſiſtat) ſed per aliud tertium prælongum, nec vſqueadeò rotundum, quod iuxta magnum oculi canthon eſt, per quod nerui oculorum muſculis inſeruntur, traiecit. Plura namque feciſſe foramina, firmitudini oſſium non expediebat. Vbi igitur prædicti nerui ad oculorum cauitatem peruenerunt, vterque eorum ad nuncupatum malum fertur, perforatis rurſus illic, quæ ſub oculis ſunt, oſſibus, tranſitúmque ei præbentibus, ne contingens muſculos, aut offendat illos, aut ab eis collidatur: ac ſi denique in regionem ſibi è directo correſpondentem diſpergitur. Ergo ſi exortus illos, qui ad nares feruntur, non numeremus, ceu à quibus nullæ neruorum productiones oriantur.

Prima copula mollium neruorum.

Secunda.

Tertia.

Prima coniugatio erit, mollium neruorum qui ad oculos tendunt. Secunda, eorum qui oculorum muſculos mouent. Tertia, de qua nuper diſſerebamus, quæ illinc oritur, vbi pars cerebri anterior, cum poſteriori connectitur.

Quarta.

Quarta neruorum coniugatio, paulò poſterius his eſt locata, magis quidem quàm priores à baſi emergens. Propagines autem eius omnes ſunt ſibiipſis propinquæ. Ac commiſcetur quidem ſtatim neruis tertiæ coniugationis, cum quibus fertur longiſſimè: poſtea tamen ſeiungitur, totique palati tunicæ inſeritur. Exigui porrò admodum ſunt hi nerui, neruíſque tertiæ coniugationis paulò duriores:

Oris tunica durior eſt omnibus fere faciei partibus.

quia tunica quæ os veſtit, durior eſt, non lingua modò, ſed etiam aliis propémodum omnibus faciei partibus. Ob id etiam producuntur ex paulò duriori regione cerebri, quàm nerui tertiæ coniugationis. Quanto enim magis retrò progredimur, tanto ſeipſo durius effectum cerebrum cernimus.

Cerebri quæ partes duriores ſint.

Quinta mollium neruorum copula.

Atque etiam partes quæ ad baſim ipſius pertinent, aliis duriores exiſtunt. Quinta mollium neruorum coniugatio, productiones eas continet, quæ à lateribus capitis, verſus oſſa lapidea extenduntur. Earum autem vtraque diuiditur in ipſo per oſſa tranſitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatum auditorium inſeritur: minor verò extra cranium in cæcum nuncupatum foramen, quod tamen cæcum non eſt, licet exiſtimetur tale, ob ſuam flexuoſam obliquitatem.

Cæcum foramen.

Sexta mollium neruorum copula.

Eſt & ſexta alia neruorum coniugatio, à baſi cerebri productorum, qui nondum etiam ſunt duri: omnibus tamen prædictis tanto duriores ſunt, quanto ſpinali medullæ propiores.

Spinalis medulla eſt origo durorum neruorum.

Hæc enim durorum neruorum principium eſt, ob ídque cerebro eſt multò durior: & quo magis deorſum progreditur, eo durior ſemper ſeipſa euadit.

Os latum, ſpinæ extremitas.

Sextæ copulæ nerui molles, in quas partes diſtribuantur.

Deſcendunt autem hi nerui vſque ad os latum, quæ ſpinæ extremitas eſt, in omnia ferè inteſtina, & viſcera diſtributi, quòd nimirum ea, mollia quum ſint, voluntarióque motu priuata, molles neruos deſiderent, ne omnino ſenſus maneant experria. Ventriculo tamen præcipuè tales erant ex vſu, vt cui adeſſe exactiſſimum ſenſum deficientis cibi, & potionis, maximè conueniebat.

Oris ventriculi partes, cur ſenſu acutiſſimo præditæ.

Quare horum neruorum pars maxima in ipſum diſtributa videtur, & potiſſimum in partes ori eius circumiacentes, quæ ob id ſenſu acutiſſimo præditæ ſunt, atque iis qui vehementer eſuriunt, contrahi & conuelli ſentiuntur. Ne autem nerui hi molles quum ſint, per longum iter deducti, periclitarentur atque in diſcrimen venirent, membranis fortibus ipſos obduxit natura, corporibúſque propinquis connexuit, quæ multa deſcendentibus illis occurrunt. Quæ connexio plerunque illis etiam corporibus commodum adfert non contemnendum: quemadmodum & ſeptimæ coniugationis neruis, quos quidem copulatos illis qui à ſexta coniugatione oriuntur, ſimulátque capitis oſſe exceſſerunt, membranis fortibus circundedit natura, ad vnguémque vndique communiuit, vtriſque commune hoc commodum machinata.

Septimæ coniugationis neruos, cum illis qui a ſexta oriuntur, copulauit natura.

Quippe nerui coniuncti, copulatíque, quàm ſimplices, multò tutiores ab iniuriis exiſtunt. Poſtea verò quàm neruos ſeptimæ coniugationis ab ipſis (vbi paululum erant vnà cum illis progreſſi) ſeiungere ad linguam eſſet neceſſe, rurſus eos cum arteriis carotidibus iunxit, per totúmque cum illis collum traduxit, communibus colligatos membranis.

Arteriæ carotides.

Neruorũ ſextæ coniugationis in ventriculũ obliqua implantatio.

At in thorace, quum arteriæ ad ſiniſtrum cordis ventriculum tenderent, rurſus eos ſeparauit, ac dextrum quidem in læuam, ſiniſtrum autem in dextram ventriculi partem, vtrumque obliquo ductu inſertauit, id quod longè erat tutius, quàm ſi recta deſcendentes, poſtea in ventre diuiſi fuiſſent.

Septimæ coniugationis nerui vnde exoriantur, & in quas partes diſſeminentur.

Porrò illinc nerui ſeptimæ coniugationis oriuntur, vbi & cerebrum deſinit, & ſpinali medullæ eſt initium, progreſſi quadantenus vna cum neruis ſextæ coniugationis. Poſt autem ab ipſis ſeiuncti, parte quadam ſui, eadémque minima, rectos laryngis contexunt muſculos; maiori verò, in

totam

totam linguam diſſeminantur. * In vniuerſum autem, ex neruis hi exiſtunt primi, qui exquiſitè ſunt duri.

Septimæ copulæ nerui, ſunt primi exquiſitè duri.

Nam prædictorum omnium neruorum, nullus ſimiliter durus eſt, ac hi nerui. Iam verò in muſculos oculorum etſi prorſus minimos, magni tamen nerui inſeruntur, quod conſiſtentia ij ſint molliores, quàm motoriis conueniat.

Temporali muſculo vtrique tres neruos inſigi.

Vtrique etiam muſculo temporali, tres inſiguntur nerui: duo quidem à tertia coniugatione (de quibus loquuti ſumus) tertius autem durior, de quo mox verba faciemus. Muſculi quoque genarum, narium, ac labiorum, vt mole, ſic etiam duritia, mediocres neruorum productiones recipiunt. Quum enim per oſſa longius ferantur, ex viæ longitudine ipſis durities accedit. Nerui igitur qui linguam mouent, neque produci aliunde commodius potuiſſent, nec via vti opportuniore, quàm qua nunc vtuntur.

Lingua nerui ſenſifici.

Etenim ſenſifici nerui, ſimulatque inſeruntur, amplificati, tunicam linguæ externam contexunt, ſubiectos muſculos ne attingentes quidem.

Linguæ motores muſculi a ſeptima oriuntur coniugatione.

* Hi autem motorij, qui ad ſeptimam coniugationem pertinent, tenues quidem, ſed validi, atque in multas fibras ſoluti, omnes linguæ muſculos texunt, idque meritò. Illis quippe ſapores diiudicat, his autem lingua mouetur: quas actiones duas non poterat altero genere neruorum præſtare. Quum igitur quinta illa (quam memorauimus) neruorum copula, ex obliquis capitis partibus in oſſa lapidea emergens, à duobus foraminibus inæqualibus duplex facta excipiatur, eiuſque grandior portio per foramen latius rectà ad aures feratur: minor verò, in anguſtius, quod cæcum vocant, illapſa per foramen quoddam, quod iuxta aures eſt, penetret, viáque omnis media inter huius nerui principium internum, atque finem externum, variè inſtar labyrinthi torqueatur, ſanè per hunc labyrinthum, durum illum neruum produxit, qui maxima quidem ſui parte latum buccarum aperit muſculum: exigua verò, quæ reliqua eſt, neruis à tertia coniugatione, ad temporales muſculos pertinentibus, opitulatur. Ad cuius quidem generationem & deductionem, os illud lapideum fuit maximè & opportunum, & aptum.

Lapideum os. Neruorũ mollitiei ac duritiei æſtimandæ methodus.

Duos porrò mihi neruos concipias, vnum quidem omnium duriſſimum, alterum contrà molliſſimum, ac denique tertium inter vtrunque medium ad æquilibrium. Qui igitur inter medium hunc ſunt & duriſſimum, omnes ſimul duros: reliquos verò alios, qui ab eodem medio ſunt vſque ad molliſſimum, appelles molles.

Neruos duros, ad motum: molles ad ſenſum eſſe optimè comparatos.

Ac duros quidem ad motum eſſe optimè comparatos, ad ſenſum contrà ineptiſſimos, iudices. Rurſus mollibus eſſe ad ſenſum aptitudinem exactiorem: ſicuti imbecillitatem ad robur actionis. Neruorum igitur omnium durorum principium eſt ſpinalis medulla: duriſſimorum autem, eius finis inferior.

Cerebrum eſt neruorum omnium molliũ origo.

Cerebrum verò eſt omnium neruorum mollium origo: vt molliſſimorum, quod in medio anteriorum eius partium conſiſtit. At ſubſtantiæ mediorum neruorum principium ea regio eſt, quà cerebrum & ſpinalis medulla iunguntur. Cæterùm mollium neruorum, alij quidem procedentes ſicceſcunt, ob idque motorij euadunt: alij verò perpetuò propriam naturam retinent, vt qui ad ventriculum deferuntur, quos ſenſificos ſemper manere oportebat.

Labiorũ nerui vnde.

Rurſus neruorum tertiæ coniugationis, qui ad oſſa quidem maxillæ inferioris * deſcendunt, magnóſque dentes * prætergrediuntur, ij exiccati, & duriores effecti, iuxtáque dentes caninos elapſi, in labiorum muſculos diſperguntur. Qui verò per oculorum cauitates ad malarum oſſa pertinent, adeò etiam duri ſunt redditi in tranſitu, vt eos muſculos moueant, qui in ſuperiori maxilla, & in narium alis conſiſtunt.

Dentes omnes à tertia neruorum coniugatione accipiũt propagines.

At gingiuæ, dentéſque omnes, necnon tota cutis faciei, cum tunica narium interna, à tertia neruorum coniugatione recipiunt propagines, * ſed malæ quidem conſpicuas & magnas, per eam viam, quæ per genam deducitur:

Gingiuæ.

gingiuæ autem & reliqui dentes, tenues & vix conſpicuas. Ab his verò neruis, qui ex regione oculorum ad muſculos temporales aſcendunt, palpebræ, & quæ circa ſupercilia ſunt omnia, & frons tota neruos recipit. A neruo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obſcuram mittit diſtributionem, feruntur quædam propagines ad glandulas & partes illas quæ iuxta aures ſunt, atque adeo ad partes maxillarum tenues.

Latus muſculus.

Maxima tamen eius nerui pars maxillarum motum ad latera efficit per latum muſculum, de quo poſtea dicendum eſt. Ipſa verò cutis piloſa, ſenſus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, inſtar araneæ filorum, ex omnibus ſubiectis recepit partibus.

Frontis cutis.

At cutis frontis, quòd motus voluntarij ſit particeps, coëátque cum ſubiecta illi muſculoſa natura, eodémque cum illa motu moueatur, fibras neruorum conſpicuas adepta eſt. Porrò labiorum cutis adeò coaleſcit cum muſculis, vt nec muſculum, nec cutim vocare queas, quod ex vtriſque conflatum eſt: quæ conſtructio ad illorum exactam conniuentiam & diductionem requirebatur. Iam verò per foramen illud quod cernitur in maiori oculi angulo, neruus haudquaquam exiguus ab oculorum cauitate enatus, in internam narium membranam, atque in palatum, etiam (cuius tunica à craſſa meninge prolapſa, per foramina oris & narium orta quum ſit, ori ac narium membranæ eſt communis) diſſeminatur.

Craſſam meningem eſſe connexam cranio.

Porrò craſſa meninx, tum ſuturis, tum fortiſſimis ligamentis, cum ſupernis cranij partibus atque obliquis connectitur, vt minimè cerebrum comprimat. Partibus verò anterioribus perexigua quædam ligamenta, atque imbecilla cohæret: vbi nullam membranam producit, qualis partibus ſuperioribus eſt pericranios tunica. Ad baſim autem, vbi craſſior eſt, paucis etiam illi & imbecillis ligamentis fuit opus, quum ſuopte nutu deorſum ſemper feratur.

Retiformem plexum recipere productionem quandam à craſſa meninge.

Cæterùm in eadem baſi portionem quandam à ſe productam, retiformi plexui ſubſtrauit, ne ſcilicet à ſubiectis oſſibus comprimeretur.

Cranium cur ex pluribus oſſibus conſtet.

Conflatur autem ex multis oſſibus cranium, vt ſi quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progrediantur. Verùm cùm caput veluti prælonga quædam ſphæra ſit, iurè vna quidem ſutura recta per medium ipſius à poſterioribus ad anteriora eſt extenſa: duæ autem tranſuerſæ hanc excipiunt: quarum poſterior quidem labdoeides, anterior coronalis vocatur.

Suturæ cerebri. † ⌶

Fitque ex illis tribus ſuturis figura † ⌶ literæ ſimilis. In acutis tamen & turbinatis capitibus, non omnes eæ ſuturæ cernuntur. Sunt autem in vniuerſum tres capitum acutorum figuræ.

Capitũ acutorum figuræ.

Prima eſt, vbi caput anteriorem ſimul & poſteriorem eminentiam amiſit. Duæ verò aliæ figuræ ſunt, quarum altera quidem in fronte, altera rurſus in occipitio nullam eminentiam habet.

At ſuturæ capitis rotundi & ſphærici, X græcæ literæ ſunt perſimiles. Vbi caput in occipitio nullũ habet tumorem, perit labdoides ſutura, recta & coronali manente: ex quibus conſtat ſutura inſtar literæ T. Similiter cùm frontis eminentia perierit, diſpungitur coronalis, relictis recta & labdoide, quæ literam ⊥ reuerſam conſtituunt. At verò quæ à media ſutura æquidiſtant, & ad vtranque autem conſtitutæ, ſecundum capitis longitudinem deferuntur, rectè ſquamoſæ agglutinationes vocantur: quum non hîc vt in ſuturis oſſa ſeſe mutuò ingrediantur, ſed extenuata in ſubtiles quaſdam ſquamas, ad maiorem firmitudinem earum partium, ſupra oſſa deſcendentia applicentur. Oſſium autem in temporibus compoſitiones atque ſtructuræ, ſicuti & quæ in ſuperiori maxilla cernuntur, ſuturæ mihi planè eſſe videntur.

Squamoſæ appoſitiones.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER DECIMVS.

QVòd autem in parte corporis anteriore, in quam mouemur, præſtitit oculos collocari, eóſque geminos eſſe, nemini obſcurum exiſtimo. Cæterùm non inſunt oculi poſterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nerui molles non poterant, quales in vtrunque mittuntur oculum: ad quos quidem dum per oſſa contendunt, denſantur & compinguntur. Vbi verò ad illos peruenerint, amplificati denuò, in orbemque humorem vitreum complexi, ſeſe in cryſtallinum humorem inſerunt, qui exiſtit primum videndi organum: id quod planè ſuffuſiones oſtendunt, quæ inter humorem cryſtallinum & corneam interiacentes, impediunt viſum, quoad deprimantur. Humor autem cryſtallinus, qui albus eſt atque ſplendens (hac enim ſola ratione, à coloribus immutatur) ab humore vitreo nutritur, qui quanto craſſior & candidior eſt ſanguine, tanto à cryſtallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus eſt planiſſimè, ac mediocriter durus: vitreus verò, humidus quidem eſt, inſtar vitri cuiuſdam fuſi: albus autem, albedine quadam adultera. Quum igitur in neutro horum humorum ſit vena, veriſimile eſt vtrunque per tranſumptionẽ nutriri: cryſtallinum quidem à vitreo, vitreum autem ab amplificata illa retiformique productione, quæ ipſum ambiens, duos vſus præſtat: primùm, vt cryſtallini alterationem perſentiat: ſecundum, vt plurimis arteriis & venis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, vitreo humori alimentum ferat. Ipſa autem productio choroidis tunicæ, non ſolùm corpus illud retiforme alit, ſed quibuſdam filamentis tenuibus à ſe productis etiam texit & colligat. Cæterùm vbi primum neruus in oculum ipſum inſeritur, natura ab eo vtraſque productiones membranarum abducens (quod nuſquam in aliis neruis molita eſt) eáſque craſſas ac duras efficiens, duram quidem meningem oſſibus alligauit, choroidem autem ſolam diuagari permiſit. Quæ quidem tunc deſtituta ſuis vaſis, ac paulò pòſt à ſupernis omnibus locis, quamplurimas vaſorum immiſſiones recipiens, renertitur tandem, immenſam quandam vaſorum tenuium, ſibiipſis propinquorum, copiam, veluti ex foro adferens: cum quibus omnibus rurſus in ſuperiorem productionem inſeritur. Vbi autem productio ipſius nerui in humorem cryſtallinum ſe inſeruit (cuius nimirum gratia deſcenderat) neutiquam amplius progreditur: quandoquidem illic hærens, affectuum illius verax cerebro eſſe nũcius poteſt. Verumenimuerò quum ipſa inſertio in medium cryſtallinum humorem (qui ſphæricus eſt) vndique facta ſit, neceſſariò maximus in cryſtallino circulus deſcribetur, illum in duas partes diuidens. Omnium ſiquidem quæ rotundis corporibus connectuntur, ad maximum in ipſis circulum connexio eſt tutiſſima. Ad hunc igitur circulum conſentaneum erat humorẽ vitreum motu vlteriore inhibere. Quocirca medius * in ipſo vehitur cryſtallinus humor, quaſi ſemiſecta quæpiam ſphæra in aqua. Ab altera etiam interna parte ipſius cryſtallini humoris, quæ illius veluti hemiſphærium exiſtit, firmitatis gratia* humores ipſos circulus vnus maximus omnium coniunxit: qui quidem vtrique terminus exiſtens communis, ligamentum his ipſis efficitur, & præterea corpori retiformi, & quartò ipſi choroidi tunicæ: quæ etiam vt ægrius afficeretur, à craſſæ meningis tunica, vt in cerebro, ita hìc quoque circumueſtitur. Nam quum hæc ab ea in aliis omnibus partibus, præterquàm in vaſorum productionibus, diſtet cum illa tamen in hoc memorato circulo iungitur. Quæ quidem quinta coniunctio, præter illas quatuor in vno loco prædictas, ſubiectas partes munit, tegit, & roborat. Dura igitur meninx rurò choroidi eſt applicita: hæc verò retiformi: retiformis denique vitreo & cryſtallino humoribus: illi quidem, per totum ipſum: huic autem per ſolam iridem. Itaque per corpora media humor vitreus illi tunicæ omnium extimæ duriſſimæque eſt vnitus. Propè ad illum eundem circulum extrinſecus alia quædam tunica accedit, quæ ſe in duram illam membranam inſinuans, ſextam inſertionem facit, ἀπονεύρωσις (hoc eſt, diſſolutio neruea) muſculorum oculos mouentium, exiſtens. Septima autem præter has omnino eſt alia, ſcilicet perioſtij inſertio, quæ totum ſanè oculũ cum oſſibus colligat, ſimulque mouentes ipſum muſculos operit. Accernitur quidem membrana hæc, candida; deſinit verò in circulum cui aliæ omnes ſubiectæ ſunt, vbi album nigro coniungitur: qui locus tum iris, tum corona appellatur. Quòd ſi hæc diſſecueris probè, circulos videbis hìc ſeptem, ſibiipſis deinceps mutuò inſidentes, craſſitie tamen & colore diſcrepantes: vt ne ſi velis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidem circulum circa medium cryſtallinum, vitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertium, choroides tunica. Quartus circulus eſt, qui illa ſimul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex craſſa meninge. Sextum, quam diximus aponeuroſim eſſe. Septimum denique circulum circumſcribit tunica quæ à perioſtio deducitur. Iam verò ipſam meningem duriorem, quæ choroidem (vt dixi) complectitur, ad anteriorem cryſtallini humoris regionem ipſa natura producens, partem eius maximè mediam, longè tenuiſſimam ac denſiſſimam fecit, cornibus extenuatis perſimilem: vnde ea ceratoeides, hoc eſt, corniformis vocatur, exiſtens inſtrumenti viſorij fortiſſimum propugnaculum. Tenuis igitur, dura, & denſa cùm eſſet facta huiuſcemodi ceratoeides tunica, protinus vtique erat futura ſplendida, ad ſplendoremque tranſmittendum

Opticorum neruorum progreſſus.

Vitreus humor.

Cryſtallinus humor primũ videndi organum.

Suffuſiones gigni inter cryſtallinum & corneam.

Cryſtallinum humorem nutriri à vitreo.

Cryſtallinus qualis.

Vitreus qualis.

Productionis cerebri in oculos vſus.

Productio choroidis tunicæ in oculos.

Opticum inſeri in cryſtallinum.

Productionem optici nerui, eſſe veracem nuncium affectuum cryſtallini humoris, ad cerebrum.

Connexionem ad maximum circulum eſſe tutiſſimam omnium quæ circa rotunda corpora fiunt.

Cryſtallinus vehitur in vitreo, veluti ſphæra ſemiſecta in aqua.

Circulus coniungens humores oculi.

Oculi humoribus quę productiones incumbant.

Ἀπονεύρωσις muſculorum mouentium oculos.

Perioſtij inſertio.

Iris.

Circuli ad irim oculi, ſeptem, quem ſeruent ordinẽ, & à quibus oriantur.

Ceratoeidem tunicam gigni à craſſa meninge tenuiorẽ redditã.

dum opportunissima, perinde vt cornua ad amussim polita & derasa.

Naturæ artificium admirari, non imitari possumus.

Quod summum artificium naturæ, vt cunctis admirari licet, sic imitari nemini. Quanquam multò facilius est inuenire aliquid, quod animaduersum non fuerat, in iis quæ facta iam sunt, cauillarique, quàm inculpata omnia à principio construere. Quia verò periculum erat, ne ipsa tunica cornea laboraret alimenti penuria, aut duritie sua humorem crystallinum collideret: aut denique immissam oculis supernè visoriam facultatem (cuius substantia est splendida) suo splendore discuteret, his incommodis omnibus natura præsidio vnico occurrit, quod declarabimus postea.

Oculi offenduntur à vehementi splendore.

Xenophontis milites

Dionysij tyranni inclementia.

Quòd autem vehementi splendore oculi nostri offendantur, docuerunt id quidem milites Xenophontis, qui per multam niuem iter facientes, vehementer læsi oculis fuerunt. Experti sunt etiam id illi miseri, qui ex obscurissimo carcere in splendissimam domum, calcéque illitam, & læuigatam, à Dionysio tyranno repente ducti subito occæcabantur, minimè repentinum illum occursum splendidæ lucis ferentes.

Pictores fuscis & cœruleis coloribus recreare atque reficere visum

Ophthalmia laborantes offendit lux & coarguit.

Quare meritò sanè pictores, quum pingunt in coriis albis à quibus visus offenditur, colores fuscos ac cœruleos opponunt, in quos subinde intuentes, recreant atque reficiunt oculos. Similiter ophthalmia laborantes offendit lux & * redarguit: qui tamen fusca & cœrulea sine dolore intuentur: Percipere etiam clara nos à longinquo cupientes, ad supercilia manus obtendimus.

Astra videri à nobis per defectus solis insignes: quæ etiam cernimus ex profundissimis puteis.

Quare in magnis solis defectibus stellæ nobis apparent, quas cernimus etiam ex profundissimis puteis, potissimum quando non est sol in meridie. Quòd si solem ipsum explicatis oculis intueri velis, illos celeriter perdes: quemadmodum contigit multis, qui post eclipsim solis, fixis oculis ipsum quum intuerentur, nosse affectum eius cupientes, prorsus sunt occæcati.

Flammula sub ardenti sole marcescit, extinguitur que prope maiorè flammam.

Etenim si flammulam quandam exiguam in sole luculento constituas, marcescet: imò extinguitur etiam, si eam prope aliam maiorem flammam locaueris: quum minor lux à maiori vincatur semper, ac dissipetur.

Choroidis tunicæ origo & colores.

Ne igitur crystallini & vitrei humoris splendor, à splendore corneæ discuteretur, natura ipsam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride vnà cum cornea promouens, multis partibus illam tum nigram, tum fuscam, tum cœruleam, extrinsecus autem densam effecit,

Choroidis tunicæ visus.

quò videlicet tres prædictos vsus præstaret: nimirum corneam sibi vicinam alens, eandémque ne humori crystallino incideret, prohibens: ac visui denique affectu spectaculum medicamentosum existens.

Palpebras cur claudamus, vbi splendor nos læsit.

Quæ causa est, vt omnes natura duce, quum lucis splendore offendimur, palpebras repentè claudamus, properantes ad naturale remedium. Cæterùm humida & mollis instar spongiæ quum sit, qua parte humorem crystallinum contingit, ipsa choroides tunica impedimento est quo minus asperitas retiformis membranæ, aliqua ex parte illi noceat.

Ragoides tunica.

His omnibus admirabilior est tunicæ huius cœruleæ (quam ragoidem etiam, hoc est, vniformem appellant, idque acino vuæ leuitatem eius externam, & asperitatem internam, haud perperam comparantes) pupillam versus, foramen.

Choroidis tunicę foramen.

Ea siquidem in centro suo est pertusa: & qua hoc duntaxat foramen consistit, nulla tunica alia est inter corneam & crystallinum media: sed veluti pertenue admodum & candidum cornu,

Splendorem oculi internũ, cum externo miscera.

splendor internus cum externo communicat, commiscetúrque. Vt autem quà foramen, hoc est, cornea tunica neutiquam humorem crystallinum contingeret, portionem ipsius natura longius foras abduxit:

Albuginei humoris vsus.

simul autem humorem quendam syncerum & tenuem (cuiusmodi inest ouis) crystallino ipso obduxit: spiritúque aëreo & splendido, omnem pupillæ locum oppleuit. Id quod ex suffusorum compunctionibus disces.

Suffusionum purgandarum ratio.

Nam quum suffusiones omnes loco inter corneam & crystallinum medio consistant, instrumentum quod deducturum eam per externum angulum oculi immittitur, in orbem & quoquouersum circumactum, neutrum illorum corporum tangit, tanquam magna à se inuicem distent intercapedine.

Oculo vno clauso, amplificari alterius pupillam.

Porrò si alterum oculorum clauserimus, alterum aperientes, amplificatam & dilatatam, ac veluti inflatam pupillam cernemus, quòd illuc maior copia spiritus confluat.

Mortuo animali cur sit laxa pupilla.

At in mortuo animali, vel si humor tenuis euacuatus non sit, laxa tamen pupilla videtur, quòd nimirum spiritus quidem ipse leuior & tenuior existens, facilè ante anatomen euacuetur: humor autem adhuc remaneat, sensibilem euacuationem postulans. Iis præterea qui maximè sunt ætate prouecti, ob spiritus supernè affluentis inopiam, adeò cornea tunica corrugatur, vt alij quidem prorsus nihil, alij verò malè, ac vix adhuc videant.

Phthisis oculi.

Affectus autem quem φθίσιν appellant, quique alteri oculorum * vt plurimum accidit, solius est imminutæ pupillæ, nihil cornea priuatim affecta.

Spiritus oculi.

Spiritus igitur ipse, lucidus omnino quum sit, ad oculorum etiam actionem confert: humor verò, præter dictum à nobis vsum, hoc etiam præstat, ne crystallinus humor ac portio vuæ interna exiccetur.

Γλαύκωσις,

Arachnoides tunica.

Siquidem crystallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo cæcitas vel maximè oritur. Propria ipsius crystallini humoris tunica & quæ partem illius anteriorem vestit, araneis tenuibus est subtilior & albior: in qua quidem ipsius pupillæ imago, velut in speculo quodam conspicitur: quandoquidem leuis est hæc tunica & fulgens, supra omnia specula.

Choroides tunicæ natura & vsus.

Quod verò naturali huic crystallini operimento est proximum, venosum, molle, nigrum, atque pertusum est. Venosum quidem, quò corneam abundè nutriat. Molle autem, ne contactu suo humorem crystallinum affligeret. Nigrum, vt splendorem colligat, atque ad pupillam transmittat. Pertusum denique, vt quem transmisit splendorem, foras emittat.

Corneæ tunicæ vsus.

Quod autem omnium est extremum operimentum ac propugnaculum, tenue, album, ac durum est, quasi cornu. Tenue quidem & album, vt splendores promptè transmittat: durum, vt tutò conseruet.

Crystallinus humor cur nõ sit factus omnino sphæricus.

Porrò crystallinus humor non fuit factus omnino sphæricus, vt & circulos coalescentes in iride facilè admitteret, & per violentas plagas aut motus, minimè exturbaretur à vitreo.

Connexiones in aquaestione rotundis esse fallaciores quam in planioribus.

Connexiones quippe ac sedes in absolutè rotundis, sunt fallaciores, quàm in planioribus. Quia verò cornea tunica maximè exposita erat iniuriis extrinsecis, ob id illam natura, quamuis ex se robustissimam, palpebris, ciliis, circumiacentibus ossibus, atque etiam cute muniuit.

Ciliorũ vsus.

At cilia quidem, quasi vallum quoddam pilorum propulsandis exiguis corporibus, ne facilè oculis apertis inciderent, primo loco constituit.

Palpebrarum vsus.

Palpebras verò ipsas, tanquam fenestras quasdam, vt simul coirent atque complicarentur, oculumque clauderent, si quid fortè maiorum corporum in ipsum illaberetur, apposuit. Porrò aduersus maiorum ad hoc molium incursus, supernè

Superciliorũ vſus. Malæ. Naſus. Os iugale.

quidem ſupercilia locauit, internè autem malas: ad maiorem angulum, naſum: ad mioorem denique, productionem oſſis iugalis. A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atque illæſus ſeruatur, cutis motu ad patiendi difficultatem non mediocriter conferente.

Palpebrarum conſtitutio.

Quum igitur ex dura quidem omnino ſubſtantia, ſed quæ moueri facile, & cum cornea verſari ſine eius noxa poſſet, palpebras fieri eſſet conſonum, atque etiam connecti oſſibus: membranam quam περιόστεον vocant, à ſuperciliorum labiis natura abducens, in longitudinemque tantam producens, in quantam palpebras extendi oportebat, rurſus eam per partes palpebrarum infernas, internasve reduxit, illámque non ad principium vnde emerſit, ſed ad ſubiectos tali principio muſculos, qui vtique oculos mouent, applicuit: indéque ad iridem vſque produxit, vbi ipſam in corneam tunicam inſertauit. Spatium verò inter duas portiones perioſtij corporis medium, viſcoſa atque vnctuoſa occuparunt, cum membranis quibuſdam à muſculis ipſis extenſis: quo loco quas vocant ὑδατίδας gigni contingit.

Περιόστεον. — Ὑδατίδες.

Ad portionem autem huius conſtructionis, palpebræ inferiores conflantur, à malarum perioſtio, quadantenus quidem extenſo, reuertente autem rurſus ad corneam. Qua parte verò hæc perioſtios remeare incipit, ſubſtãtia quædam membrana durior adtenſa eſt, quam ταρσὸν nominant, coſtringens quidem & comprehendens quod conuexum efficitur ex eius duplicatione: ſedem autem atque extenſionis rectitudinem palpebrarum pilis ſuppeditans, propter innatam ſibi duritiem.

Ταρσός.

Nam quemadmodum ſuperciliorum pilos, vtpote excepturos quod à fronte atque à capite defluit, ſibiipſis incidere mutuò præſtiterat, ita hos & rectos, & tenſos, parique & conuenienti interuallo diſpoſitos, necnon antrorſum vergentes, ſemper conſeruari expediebat, vt qui puluerem, & animalcula volitantia, vt minus illaberentur oculis, eſſent prohibituri.

Ciliorum productio & vſus.

At quum oculi non ex quauis poſitione viſibilia omnia cernere poſſint, ſed illud duntaxat cernant, quod ipſi pupillæ eſt directum, ob id natura ſic diſpoſuit eos, vt poſſent plurimum circumagi: & cum ipſis totum collum ad motum habile fecit. Qua de cauſa etiam, non vnum, ſed geminos oculos condidit.

Oculos cernere tantùm quę pupillæ è directo oppoſita ſunt, ob idque volubiles eſſe. Oculi quare gemini.

Poſt quam igitur oculorum motus voluntarij ſunt quatuor: vnus quidem quo ſurſum, alius autem quo deorſum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera: conſentaneum fuit, & muſculos qui motuum illorum duces eſſent, totidem eſſe numero: duos quidem à lateribus, nempe vnum vtrinque conſiſtentem: alios autem duos, quorum vnus eſt infernus, alter ſupernus.* Diſſoluti nanque hi omnes io neruoſa filamenta, circulum vnum efficiunt lati tendonis, in itidem deſinentis.

Oculorum voluntarij motus ſunt quatuor, totidémque illis præfecti muſculi.

Quum verò oculum circumagi eſſet melius, natura duos alios muſculos, poſitione obliquos efficit: ſingulos in ſingulis palpebris, verſus minorem angulum ſuprà atque infrà extenſos: quorum beneficio oculum, quoquouerſus torquemus.

Oculorũ muſculi obliqui.

Eſt & alius quidam muſculus magnus circa eorum radicem: conſtringens quidem ac muniens nerui illius mollis immiſſionem, ne diſrumpatur: oculum autem attollens ſurſum, ac deorſum contrahens, nonnihilque etiam conuertens.

Oculi muſculus magnus.

Cæterùm quum partes omnes quæ motu voluntario ſūt præditæ, duobus vt minimum egeant muſculis ſibiipſis oppoſitis, altero ſcilicet extendente, atque flectente altero (non poteſt enim ab vno vterque motus præſtari) ſuperiores autem palpebræ motu voluntario moueantur (inferiores quippe ne mouentur quidem) natura duos exiguos muſculos ſingulis eorum applicuit, ſub membrana quæ cuti ſubiacet, atque à neruoſis tenuitatibus tarſi extenditur, deliteſcentes.

Palpebræ inferiores haudquaquam moueri. Palpebrarum ſupernarum muſculi.

Quorum ſanè muſculorum, alter quidem in maiori angulo apud naſum conſtitutus obliquè, ad tarſi partem dimidiã, quæ illic eſt, pertingit: alter verò totus & ipſe obliquus, & ad minorem extenſus angulum, ad reliquam tarſi partem dimidiam ſibi propinquam prorumpit. Dum igitur prior muſculus agit, quum caput eius ad maiorem angulum conſiſtet, partem palpebræ ſibi continuam deorſum trahit. Dum verò alter reliquam ſurſum attollit: vt cuius caput ad ſupercilium ſpectet. Trahunt enim muſculi verſus proprium principium.

Palpebrarum motus. Muſculi ſemper trahunt verſus propriũ principium.

Quòd ſi vterque eodem tempore tendant, oculus non magis erit apertus, quàm clauſus: quam euerſionem palpebrarum in morbis, Hippocrates ἴλλωσιν nominat, illam dicens eſſe ſignum pernicioſiſſimum. Fit autem affectus is vtroque muſculorum conuulſo, partemque tarſi continuam ad ſeipſum trahente. Cæterùm ſi alter quidem muſculus agat, altero prorſus ceſſante, aperiri & claudi totam contingit palpebram, quum pars altera tarſi, quæ mouetur, ſemper vna ſecum trahat & reliquam. Cuius cauſa eſt durities quam illi dedit natura, durum ipſum & cartilaginoſum efficiẽs, in omníque vtriuſque muſculi finem inſerens.

ἴλλωσις quo pacto fiat.

At palpebra inferior minor ſuperiori eſt conſtructa: nam ſi maior fuiſſet, complicaretur, atque in ſeipſam recideret, plurimáque excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia puſilla & exigua eſt.

Palpebra inferior cur ſuperiori minor, motúſque expers.

Porrò ad vtrunque foramen, quod iuxta magnum angulum eſt, per quod oculorum excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam veluti operimentum appoſuit, cuius beneficio contingit, vt excrementa oculorum minimè quidem vacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus. Confluunt ſiquidem per foramina illa, in ipſum os atque in nares ab oculis excrementa. Vnde medicamenta ocularia, non multò poſt inunctionem, alij quidem expuerunt, alij verò emunxerunt.

Oculorum excrementa qua parte expurgentur in nares.

Quam ob rem qui carunculam illam neruoſam, quæ iuxta vtrunque angulum eſt, pharmacis acribus colliquarunt, aut reſciderunt, ij chirurgi effluxum excrementis ea parte aperuerunt: quem affectum vocamus ῥοιάδα.

Ῥοιάς.

Sunt in palpebris paulò extra maiorem angulum, tenuia quædam alia foramina, pertinentia vſque ad naſum: quæ quidem tenuem humorem dant viciſſim, accipiuntque, ad ſymmetriam naturalem ſeruandam, quæ motuum præſtat agilitatem: ad quam ſimiliter perficiendam, glandulæ etiam duæ in vtroque extiterunt oculo, altera infernis, altera ſupernis partibus hærens: quæ meatibus non obſcuris, humidum in illos effundunt, perinde vt glandulæ, quæ linguæ radicei adiunctæ, ſaliuam in os deriuant. Humectandi etiam eos gratia, pinguitudo eſt oculis circumfuſa.

Glandularum oculorũ vſus. Glandulæ linguæ adiacentes.

Iam ipſi nerui ſenſifici (quibus ſolis viæ ſpiritus conſpicuæ ac ſenſibiles inſunt) ex diuerſis quidem locis cerebri proficiſcuntur: progreſſi verò (eſſem enim in diuiniſſimum quidem inſtrumentum iniquus, impius autem in conditorem ipſius, ſi hæc prædictis non adderem) ſibi mutuò cohærent: ac poſtea rurſus à ſe inuicem digrediuntur,

Opticis neruis ſolis ineſſe meatus ſenſibiles. Opticorũ neruorum conſpiratio in vnum, diductióque.

tur, & inſtar literæ X ſeparantur, idque minimè commutati, aut interſecti à ſe inuicem, ſed cohærentes primò, ac poſt vterque ad regionem propriam diducti, ſic, vt ob aliud nihil conueniſſe videantur, quam vt meatus ſuos coniungerent.

Viſionis modus. *Circulus quid.* *Centrũ quid.*

Vt autem modum quo fit viſio percipias, intelligito circulum ab vno tantùm oculorum cerni. Eſt enim circulus figura quæ à medio vndique diſtat æqualiter. Ab eius autem puncto medio (quod centrum dicitur) vſque ad pupillam videntem id, rectam duci lineam exiſtima, quemadmodum plures alias & ſimiles duci à pupilla ad ipſam circumferentiam.

Conus.

At figuram quæ ab his omnibus rectis lineis circuli circumſcribitur, conum nomina: cuius verticem pupillam: baſim eſſe circulum tene.

Axis.

Lineam verò rectam quæ à pupilla ad centrum circuli extenſa eſt, totius figuræ axem appella. Dum autem intelligis conuexum & concauum, intelligis etiam amborum medium, videlicet læue ac planum, cui nihil nec cauitatis, nec conuexitatis ineſt: cuius ſuperna pars, plana ſuperficies exiſtit.

Læue, mediũ eſſe inter conuexum & concauum.

Quemadmodum igitur ſi ex axe ipſius coni, qui à pupilla ad centrum circuli per aërem protenditur, milij granum aliquod pendeat, conſpectum centri pupillæ eripiet, ita quoduis corpus, quod in medio viſus & rei videndæ poſitum fuerit, prohibiturum eſt, quo minus id quod ante oculos eſt, amplius cernatur. Quandoquidem vt aliquid conſpiciatur, opus eſt id careat omni caligine, nullumque inter ſe & pupillam habeat impedimentum.

Viſionem fieri per rectas lineas. *Viſionem ſolis radijs aſſimilari.*

Siquidem per rectas lineas fit viſio: quæ haud dubie ipſius ſolis radiis excidentibus per auguſtum foramen, prorſumque ſemper recta & citra flexionem tendentibus, aſſimilatur.

Videri nihil ſolum, aut nudum.

Sciendum autem eſt, vnumquodque corporum quæ videntur, nec videri ſolum nec nudum, ſed quippiam circum ipſum etiam omnino cerni: quũ viſiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum iis, quæ vltra corpus videndum ſunt.

Viſus hallucinationes.

Secundò etiam diſce, corpus quod à ſolo dextro oculo cernitur, id ſi propius ſit, in ſiniſtris magis partibus eſſe putari: ſin longius abſit, magis quodammodo in dextris. Quod verò à ſiniſtro ſolo conſpicitur, in dextris ſitum videtur eſſe, ſi id eſt propinquius: magis autem in ſiniſtris, ſi eſt remotius. Quod autem ab vtroque, in medio.

Pupilla alterius oculorum compreſſa, apparere duplicia, quæ antea ſimplicia erat.

Tertium præter hæc tibi diſcendum venit, alterius oculorum pupilla compreſſa, ſurſúmue aut deorſum adducta, apparere duplicia, quæ antea ſimplicia apparebant. Cæterùm ſi deorſum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrarium autem, ſi ſurſum ſublata fuerit. At dum pupillam ad maiorem aut minorem canthum adducimus, facimus vt quod cernitur, ſiniſtrum magis, aut dextrum appareat, non tamen duplex. Eſt autem neceſſe axes conorum viſoriorum in vno eodemque plano poſitionem habere, ne quod eſt vnum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametſi rationibus philoſophicis, mathematicíſque facillimè cõprobari poſſint, quia tamen experiẽtia ea omnia conſtant, breuitatis gratia ab illorum accurata demonſtratione ſuperſedebo.

Optici nerui cur intra cranium quidem iungantur, poſtea autem diuaricentur.

Iam verò quod pori illi optici intra cranium quidem iungantur, atque in vnum conſpirent, poſtea autem diuaricentur, vtilitates duæ in cauſa extiterunt: quarum prima ac maxima neceſſaria eſt, ne quod extra intuemur, appareat duplex. Secunda, vt ſi quando alter oculorum ſit clauſus, aut omnino mutilus, in alterum, per illum porum communem, vniuerſus ſpiritus confluat. Quippe facultate viſoria duplicata eo modo, longè acutior futurus eſt viſus. Quum igitur quæ videntur, ſecundum rectas lineas videantur: ante humorem autem cryſtallinum, foramen vueæ ſit ſitum, per quod cum ſuis obiectis erat habiturus commercium: perſpicuum certè iam eſt, quòd figura exactè rotunda, paucioribus ſui partibus, plana autem pluribus, cum ſuis obiectis communicabit.

Cryſtallinus humor cur rotundus ſimul & oblongus ſit factus.

Quocirca diuinus ille architectus, rotundum ipſum, ſed paulò oblongius, cryſtallini corpus compegit, vt tutior ab ipſis iniuriis eſſet, ac ſimul pluribus ſui partibus, ſpecies rerum videndarum exciperet.

GALENI PERGAMENI

De vſu partium,

LIBER VNDECIMVS.

Temporales muſculi gratia inferioris maxillæ ſunt cõdita.

POrrò muſculi temporales, quum gratia inferioris maxillæ à natura ſint conſtituti, ſecundum magnitudinem eius, atque in mordendo robur, ſuam magnitudinem atque ſtructuram contrahunt: meritò in animalibus quidem iis, quæ ſerratos dentes ſortiuntur, maximi ſimul & fortiſſimi habentur: quandoquidem non ſolùm magnam, ſed validam etiam maxillam obtinent.

Temporales muſculi quibus ſint maximi.

Maximi autem, ſed nec neruoſi, nec in agendo præpotentes, in aſinis, bobus, & ſuibus, ac breuiter in iis omnibus, quibus magna quidem inferior maxilla ineſt, minimè tamen robuſta ad mordendum.

Hominis fortitudo non conſiſtit in dentibus ſed in ratione & manibus.

Homini verò, ceu genam paruam habenti, dentéſque ad ſolum eſum idoneos (non enim in morſu, hominis fortitudo conſiſtit, nec dentibus domitutus eſt animantia cætera, ſed ratione & manibus) muſculus temporalis, haud iniuria, debilis ſimul & minimus extitit:

Homini debilis & minimus tẽporalis muſculus ineſt. *Iuſtitiæ diuinæ quid proprium.*

nimirum ipſa natura non modò inueniente quæ oportet, ſed ea etiam cuique pro dignitate tribuente: id quod diuinæ iuſtitiæ eſt proprium. Lynces etiam, ſicuti & cebi, & ſimiæ, ſimiliter habent muſculos temporales exiles ſimul & imbecillos.

Simia eſt hominis imitatio ridicula.

Eſt autem ſimia homini quamſimillima, illiúſque veluti imitatio quædam ridicula: vt quæ rotundiſſimam habet faciem, dentes caninos paruos, latum pectus, claues longiores, minimum hirſuta, quæ recta etiam ſtat bellè, vt & gradiri ſine errore, & currere celeriter poſſit.

Animalia ore prona ſumentia cibũ, maius habent collum & maxillam inferiorem proliziorem.

Iam verò quæ animalia prona ore cibum aſſumunt, ea vt collum maius, ſic prolixiorem habent inferiorem maxillam.

Temporales muſculi læſi, quæ ſymptomata inducãt. *Temporalibus muſculis nihil propinquius cerebro.* *Temporalium muſculorum ſitus, ſecuritaſque.*

Verumenimverò quum inter omnes muſculos, ſi temporales potiſſimum læſi fuerint, conuulſiones, febres, ſopores, deliria, ſymptomatáque letalia inducant, vtpote cerebro exiſtentes proximi (neque enim reperitur ipſis quicquã propinquius cerebro, ſicuti neque vllus muſculus, qui per plures neruos ipſi cerebro hæreat) meritò natura eos propémodum totos, ne facilè afficerentur ab iniuriis extrinſecis, in capitis oſſibus abdidit, oſſa quidem ea quibus ipſi incubant, excauans admodum, exculpenſque: alia autem dura, ac præcipuè quæ illis prępoſita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullæ expertia, in orbem quaſi ſeptum quoddam eis circumiiciens: ita vt exigua quædam eorum pars tantum, ad finem frontis emineat.

Ζυγώματα.

Vterque autem muſculus temporalis in vnum tendonem deſinens, curuo maxillæ inferioris acumini infigitur: qui ſi ten-

ſus

ſus fuerit, ſurſum eam trahit: ac ſic os animalis clauditur.

Os qua ratione claudatur. Maxillæ inferioris muſculi.

Sunt tamen alij duo muſculi in inferiori maxilla, vtrinque vnus, ambo verò nuper dictis oppoſiti. Qui quidem ex poſterioribus oriuntur capitis partibus, quo loco ſunt quos vocant columnares proceſſus.

Columnares proceſſus.

Maxillæ autem inferiori inſiguntur ſtatim poſt flexionem, ad eum vſque peruenientes locum, qui eſt ad mentum: vnus vtrinque ex internis partibus adhæreſcens. Qui certè ſi tenſi fuerint, os recludunt, quemadmodum temporales claudunt.

Os qua ratione aperiatur. Maxillam inferiorem circumagentes muſculi.

Alij autem quidam duo muſculi, ad mandibulæ in maſticationibus circumactionẽ à natura fuerunt comparati, qui carnoſam quoque genarum partem conſtituunt. Quorum vtrunque nonnulli non ſimplicem muſculũ, ſed triplicem eſſe exiſtimant, quòd tres ipſorum in maxillam ſint inſertiones, inſtar principiorum quorundam. Vterque enim triangularis exiſtit, habens verticem iuxta vocatam malam, vbi neruoſior eſt: atque ex lateribus ipſis, hoc quidem ad zygomatis extremitatem hinc exporrectum, illud autem verſus inferiorem mandibulam, tertium nanque, veluti baſis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ coniungens, ſecundum longitudinem ipſius extenditur. Mouet autem ac circumagit maxillam, aliàs aliis fibris & inſertionibus, vt motibus aliis alios viciſſim excipiẽtibus, multiplices fiãt actiones in maſticationibus.

Maſticatores muſculi. Temporales muſculi inſeruiunt etiam maſticationi.

Quare haud ineptè hi muſculi maſticatores vocantur: tametſi ad muſculos temporales hæc quoque appellatio pertineat, quòd dentes inter ſe vehementer committant, vt ſi quid inter eos fuerit, comminuatur. Cæterùm cibũ læuigari, atque in partes minimas redigi à molaribus, quaſi a molis, maſticatorum muſculorum eſt actio: ad quam etiam linguam non minimum confert, in ore cibos aſſiduè voluens, & transferens, quo pars ipſorum omnis itidem conteratur.

Linguam conferre plurimũ ad ipſam maſticationem.

Maximo etiam ad eam rem ei ſunt auxilio fines buccarum inferiores, qui cutacei ſunt, ſpectantque ad labia, ad quos perueniunt tenues ac lati muſculi, vtraque parte vnus, toti collo circumiecti.

Buccarum fines inferni.

Mouentur enim ab his buccæ, cum labiis, etiam ſi gena immobilis omnino fuerit. Temporales porrò muſculi quique eis infrà oppoſiti ſunt, os aperientes, omnibus aliis muſculis hac ratione ſunt diſſimiles, quòd ex ipſis quidem temporalibus mediis, tendo ille naſcatur, qui in coronem ſublimem inferioris maxillæ inſeritur: oppoſitorum autem illis muſculorum partes, carnoſæ in principio ac fine exiſtentes, neruoſæ in medio cernantur: quod in nullis aliis reperias muſculis. Etenim quum medium temporalium muſculorum, coronæ quæ motu indigebat: eſſet directum, tendonem iam hinc emergere fuit neceſſe. At quod pertinet ad os aperientes muſculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis inſtrumentis refertus eſſet, eorum vterque tendo excarnis circa tonſillas eſt factus. Quandoquidem ſi craſſiores eſſent, penetrare præ locorum anguſtia non poſſent. Vbi verò natura eos extra anguſtias deduxit, tunc iam paulatim ipſos carne circumueſtiens, muſculos rurſus efficit.

Ori mouendo, tria muſculorum genera deſtinata: aperientium nempe, claudentium, & circumagentium.

Tria itaque hæc muſculorum genera, natura ad os mouendum adhibuit: quorum alij quidem aperiunt, alij claudunt, alij variè circumagunt. Suntque claudentes quidem, maximi omnium: aperientes autem, minimi: magnitudine verò medij, qui mediam etiam poſitionem ſortiuntur. Alij muſculi duo ex internis genæ inferioris partibus, qua ipſa eſt maximè caua, ſitum habentes, ſurſum extenſi verſus os capitis, muſculis temporalibus adiutores ſunt dati, vt qui etiam genam ſurſum trahere queant. Cæterùm neruorum principium omnibus faciei muſculis, aliisque propémodum omnibus ipſius partibus, tertia neruorum eſt coniugatio, qui à cerebro proficiſcuntur.

Faciei muſculos omnes recipere neruos à tertia coniugatione.

Quorum ſanè diſtributio tam recta, ſicuti & aliorum omnium æquiſſima diſpenſatio, non fortunæ aut caſui, ſed arti ac prouidentiæ debent. Quod verò ad dentes pertinet, duos & triginta in vniuerſum habemus, vno ordine, in vtraque maxilla ſexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos inciſores appellant, acutos ac latos, qui morſo poſſunt incidere.

Dentes in vniuerſum ineſſe ori triginta duos, in vtraque maxilla ſexdecim. Inciſorij dentes.

Proximos autem iis caninos, inferiori quidem baſi latos, parte autem ſuperna acutos: vt ſi quid propter duritiem ab inciſoriis minus ſcindi potuit, id poſſint ipſi confringere.

Canini dentes.

Hos maxillares ſequuntur (quos etiam molares appellant) aſperi & lati, duri ac magni: vt inciſa ab inciſoriis, ac fracta à caninis, læuigare planè ac terere queant.

Molares dentes.

Ad hæc inter eos, paruis quidem vna, duæ autem aut tres maioribus, quatuor verò maximis inſunt radices.

Dentium radices.

Quorum omnium ſi vnumquiduis mente immutaueris, vtilitatem repentè eorum cernes labefactatam. Præterea ipſorum molarium dentium, medij quidem maximi ſunt: qui autem vtraque ipſorum parte locantur minores exiſtunt: quòd minimè congruum videatur, anguſtis quidem oris partibus magnos, amplis verò dentes exiguos inſeri.

Molariũ dentium magnitudines.

Quinetiam quum linguam ad radicẽ eſſe oporteret ampliorem, magnos illic dentes minimè locari præſtiterat. Habet autem vtraque gena tenues quoſdam proceſſus quorum ſinguli cauitatibus ſuis, ſingulos dentes excipiunt, eóſque validis ligamentis adeò conſtringunt, & continent, præcipuè circa illorum radices, quibus etiam nerui inſeruntur, vt non facilè concutiantur.

Genarum proceſſus.

Porrò quòd inferni ſupernis dentibus omnino æquabiles ſint, quodque dextri ſiniſtris, ac cauitates quidem cauitatibus, quodque numerus vtrorunque ſit idem dextris ac ſiniſtris vtriuſque maxillæ partibus, nónne id eſt etiã æquitatis cuiuſdam ſpecimen, artiſque potius quàm fortunæ opus?

Dentes inferiores ſuperioribus eſſe per omnia æquabiles.

Ad hæc, quòd fortibus animalibus acuti multi dentes, ac fortes ſint comparati, quemadmodum etiam vngues: nihil autem in timidis ſit huiuſmodi, ſed vt fragiles dentes, ita lati, molles atque obtuſi vngues, hoc eſt magis adhuc admirandum.

Fortibus animalibus ineſſe dentes fortes ac multos, quemadmodum etiam vngues: timidis autem contrarios.

Verùm quum leones, canes, & lupi, vtrinque multos habeant caninos dentes, homo certè vnicum parte vtraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, ſe animal ciuile atque manſuetum effingere, cui robur ac vires eſſent ex ſapientia, non ex corporis fortitudine.

Caninus dens homini vtrinque vnicus ineſt, in vtraque maxilla.

Homini, animali manſueto, vires comparari ex ſapientia.

Quantum igitur ad frangendum quippiam duriorum videbatur neceſſe, id ipſum duo ſatis erant præſtituri: proinde inciſores plures numero duplo effecit, quòd ipſorum vtilitas latius patebat: & his adhuc plures molares quod ipſorum vſus pateret latiſſimè.

Inciſores dentes eſſe plures duplo caninis.

Horum tamen dentiũ numerus definitus non eſt, ſed qui longiores quidem habent genas, iis quinque inſunt vtrinque: qui verò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, ſunt vtroque latere quinque, inferiores ſuperioribus ſemper magnitudine & numero æquales.

Molarium dentium numerum definitum non eſſe: vt plurimum tamen haberi vtroque in latere quinque.

Porrò lingua, quum animalium nonnullis, vtputa ſerpentibus, ſit diuiſa, in homine partes eius coiuerunt, quòd tum ad ſermonem, tum

Lingua diuiſa ſerpentibus, cur coierit hominibus.

ad

ad comeſtionem, id eſſet longè commodius. Mo-
uetur autem in omnem partem, idque liberè: quod
requiritur ad perficiundas oris actiones liberas.

Linguam in omnem partẽ moueri libere eſſéque geminam, vt ſenſoria reliqua. Linguæ arteriæ, venæ, atque neruus.

Quòd ſi ipſa eſt gemina, quemadmodum & reli-
qua inſtrumenta ſenſuum, non alienum fuit vtra-
que ipſius parte numero ac magnitudine muſculos
eſſe æquabiles. Pari modo enim & duas habuit
in ſeipſam inſertas arterias, vtrinque videlicet
vnam: duas itidem venas, ac neruorum coniuga-
tiones duas: vnam quidem mollem, alteram ve-
rò duram: atque illam ſanè in extremam ipſius
pelliculam diſtributam, hanc autem diſperſam in
muſculos: quandoquidem illa coniugatione ſapo-
res diſcernere, hac motu voluntario moueri ipſam
oportebat. Porrò quòd ſedis ac firmitudinis gra-
tia, magna ac fortis ad baſim fuit: celeris verò mo-
tus cauſa, ad extremitatem tenuis: quodque ab
aliis quidem muſculorum ſurſum, ab aliis deor-

Muſculi vniuerſi trahunt partes verſus propriũ principium.

ſum, ab aliis denique trahatur ad latera, muſculis
vniuerſis partes ipſas verſus proprium principium
trahentibus, mihi certè hæc quoque cuiuſpiam
eſſe prouidentiæ videntur. Sed ne ipſa fortè ali-
quando exiccata, ad motus tardior efficeretur, quẽ-

Glandularum linguæ adiacentium vſus.

admodum ad laryngem, ſic natura illi glandulas
ſpongiis ſimiles, vnam vtrinque appoſuit. A qui-
bus meatus ducti per obliquas atq; inferiores par-
tes, in eam humorem pituitoſum eructant, non
ipſam modò, ſed omnia etiam quæ infra illam,
in eiúſque lateribus ſunt, humectantes. Superio-
ra ſiquidem à meatu deſcendere à cerebro perluun-

Linguæ vinculi inferni vſus.

tur. Iam illius ligamenti quod partibus eius in-
fernis ineſt, quodq; ipſam linguam, veluti quoddã
frænum, coërcet & temperat, ne aut nimis con-
uellatur à muſculis, aut plus quàm par ſit ſoluta
diuagetur, quis non admiretur ſymmetriam, at-
que commoderationem? Adeò enim menſurata
eſt, & certa ipſius cõnexionis commoderatio, vt ſi
vel tantillum adieceris, aut ademeris, totius in-

Naturam ſarcire errores & vitia eorum, qui nos procreaunt.

ſtrumenti actionem vitiaueris. Eſt verò & hoc
ſummè in natura admirandum, quòd peccata & vi-
tia eorum qui nos procreatunt, ipſa ſua induſtria
reſarciat. Ebrij ſiquidem cum ebriis coëunt: & qui
præ crapula, vbi terrarũ ſint, neſciunt, cum mulie-

Geniture principium vitiari ob genitorum intemperantiã.

ribus ira affectis conſueſcunt. Quo fit vt genitu-
ræ principium, ſtatim ea ratione vitioſum ſit: po-
ſtea verò ob omninomodam intemperantiã illius
quæ concepit mulieris, in vtero longè deterius
reddatur. Attamen aduerſus tot errores natura ob-
ſiſtit: eóſque plerunque corrigit, ſic vt partus mẽ-
tis compos ædatur. Etenim quũ vniuerſi agricolæ
primùm quidem, cuiuſmodi terræ ſua committant
ſemina, diu multumque prouideant: poſtea autem
admodum etiam caueant, ne multo humore de-
merſa putreſcant, aut extabeſcãt frigore, nullus ſa-

Generationem primam negligenter tractari ab vniuerſis hominibus.

nè ex hominibus eam in ſerẽdo diligentiam adhi-
buit, neque in eo quod conceptum iam eſt, educã-
do, ſed quẽadmodum in omni vita aliis rebus õni-
bus ſeipſos ducunt poſteriores, alij quidẽ inſatia-
bilibus voluptatibus, abdominique inſeruientes:
alij diuitias, aut magiſtratus, aut denique poten-
tiam ambientes: ad eundem modum & ipſam

Oris tunicam diiudicare ſapores, quemadmodum linguã diiudicat.

poſthabuerunt primam generationem. Tunicam
quæ omnis oris partes ſubiungit, à cerebro etiam
recipere neruorum mollium momentaneam por-
tionem, vt quo modo lingua ipſa ſit etiam diiu-

Vuam conferre ad vocis concinnitatẽ.

dicatrix ſaporum, iam diximus. At verò vua,
quam gurgulionem & columnellam vocant, ad
magnitudinem atque elegantiam voci auxiliatur.
A qua quidem aër ingrediens, inciditur prius, im-

Gurgulionis ſiue columnellæ vſus.

petúſque ipſius violentia, & frigiditas frangitur.
Vnde nonnulli quibus ad baſim vſq; illa fuit am-
putata, non modò deterius loquuti ſunt, verumetiã
frigidiorẽ ſenſerunt reſpirationẽ. Pleriq; eiuſmodi,

Gurgulionem non eſſe abſcindum radicitus.

pulmone & thorace nimis refrigerato, perierũt. Ac
proinde nunquã ita temerè abſcindẽda eſt, vt pars
quædam baſis non relinquatur. Scripſimus autem

Narium foramina, cur obliquè in os detorqueantur.

prius & de foraminibus narium, quo pacto miri-
ficè ea os quoddam excipit, ventriculis cerebri
prælocatum: tum & de ipſorum in os perforatio-
ne, quæ eſt in palato. Quæ quidem extitit, ne
inſpirationis initium ſit ſecundum rectitudinem
tracheæ arteriæ, ſed quædam deflexio habeatur,
ac veluti ambages, priuſquàm ſpiritus ad arteriam
perueniat. Proinde fit, vt ſpiritus quidem obiter
per hunc flexum contemperatus, vlterius tandem
feratur: hæreant autem corpuſcula exigua, aut ſi
quid fortè ad os vſque permearit, ſiſtatur etiam
circa palati columnam: ſic nanque vuam ipſam
appellant. Hinc fit, vt qui in multo puluere col-
luctati fuerint, hi paulò pòſt emungant puluerem,
expuantque. At niſi prius quidem naſi pori rectà
ad caput ſurſum ferrentur, poſtea autẽ obliqui ad
palatũ reuerterentur, vnamque ibi ſeſe excipiemẽ
haberent, quid obſtaret quo minus in arteriam hęc
omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, ſi quis

Sanis ad reſpirandum orẽ non eſſe opus.

per os inſpirarit, magna indigens inſpiratione. Cæ-
terùm vbi ſani homines ſunt, ore ad reſpirandum
nihil eſt opus, niſi quis aſthmate multo ac vehe-
menti vrgeatur. Quare naſus, primum ordine
reſpirandi inſtrumentum eſt: os verò, ſi nullus
affectus infeſter animal, nullo pacto reſpirandi
inſtrumentum exiſtit. Quum autem nudæ ac emi-
nentes particulæ, quæque externis iniuriis expo-
ſitæ ſunt, ex ea oporteret eſſe ſubſtantia conditas,
quæ neque contundi, neque frangi facilè poſſet,
meritò quidem aures ipſas natura cartilaginoſas

Aures cur ſint cartilagineæ.

effecit. Nam ſi duræ penitus vt oſſa extitiſſent,
facilè frangerentur: ſi molles vt carnes, contun-
derentur paruo negocio. Nunc verò mediocriter
molles quum ſint, eóque facilè incidentibus ce-

Aures cur promineant.

dant, vim illorum exoluunt. Cæterum prominent
aures, vt meatui auditorio operimentum ac mu-
rus exiſtant, ſimúlque & ipſæ aliquem ſonum re-

Hadrianus Romanus cõſul, quò audiret facilius manus cauas à poſterioribus ad anteriora ſpectantes obtendebat auribus.

fundant. Quippe Hadrianus Romanus conſul, quũ
haberet læſum auditum, manus cauas, quò audi-
ret facilius, à poſterioribus ad anteriora ſpectan-
tes, auribus obtendebat. Ariſtoteles etiam dice-
bat, animalia grandes aures habentia, ſemper eas
agitare, ac circumuertere ad ſonos & voces, vſum
partium à natura edocta. At in hominibus, quum

Aures hominibus cur immobiles.

paruas eas eſſe oporteret, nihil aut certè parum
iuuare poterant ſi mobiles ac verſatiles fuiſſent: ac
proinde immobiles ſunt, aut per obſcurum mo-

Aures cur intrinſecus quidem cauæ, extrinſecus autẽ conuexæ.

tum mouentur. Porrò quòd extrinſecus qui-
dem conuexæ, intrinſecus autem cauæ extite-
rint, factum id propterea eſt, ne quid meatui
incideret, néue ipſæ facilè afficerentur. Vtra-
que autem eſt flexuoſa, vt complicari, ac in ſei-
pſas replicari facilius poſſint. Iam verò quemad-

Artificis boni munus.

modum boni artifices, præter opus inſtitutum,
artem ſuam oſtentant, ſic natura ex abundanti tum
aures ipſas, tum omnia humana membra exorna-
uit, ita vt primò quidem actionibus, vtilitatibúſ-
que partium incumberet: poſtea verò cohoneſta-
ret illas, in eiſque veluti operis additamẽta, ac lu-
dicra quædam faceret, vt in ipſis narium carnibus

Narium carnes.

conſtat. Euidenter quippe partis ipſius turpitudi-
nem, ſi nuda carnibus fuiſſet, ſimiam conſpica-

tus

Particularum ornamenta obſcurari à ſplendore ipſius vtilitatis. — *Pulchritudo vera ad quid referatur.* — *Scopus primus conſtructionis particularum, eſt vtilitas.* — *Pilorum menti vſus.* — *Mulieres glabræ.* — *Mulieri non fuiſſe opus veneranda facie, quandoquidẽ nec moribus venerandis eſt prædita.* — *Moribus dari corporis formam congruentem.* — *Capillorum generatio.* — *Viris adeſſe euacuationem duplicem fuliginoſorum excrementorum.* — *Frons pilis nudata.* — *Pili palpebrarum atque ſuperciliorum cur eandem magnitudinẽ ſemper tueantur.* — *Moſaicæ ſententiæ reluctatur Galenus.* — *Naturæ non eſſe poſſibilia omnia.*

tus agnoſces. Obſcurantur tamen ornamenta particularum, à ſplendore ipſius vtilitatis. Pro nihilo ſiquidem ducitur oculi pulchritudo, ſicuti & naſi, & labiorum ornatus, quòd ipſorum vtilitas valde ſit admiranda. Cæterùm partis actio, vt conſtructione ac generatione prior eſt, ſic dignitate quàm ipſa vtilitas eſt poſterior. At vera pulchritudo, ad vtilitatis ſucceſſum, & bonitatem refertur: primúſque partium omnium conſtructionis ſcopus, vtilitas eſt. At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, verumetiam decus mari, ornamentum, & ſeueritatem conciliant. Malæ autem & naſus deſtituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atque depile, puerorum inſtar habenti, ipſius faciei glabrities plurimum ad pulchritudinem addit. Nam quum mores non habeat æquè venerandos vt maſculus, nec forma quidem ei veneranda opus erat. Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit. Præterea quum ex humoribus ipſis halitus ſemper quidam ſurſum ad caput feratur, craſſioribus excrementis illius, ad pilorum alimentum præcipuè natura abutitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti conciliantium. In viris autem, quantò hi mulieribus ſunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa ſunt plura: proinde duplicem iis natura inuenit euacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis. Pilos oon habet frons, quòd tegi poſſit à pilis capitis, quantum volumus: quódque ſi eos produxiſſet, tondere ipſam nobis aſſiduè fuiſſet neceſſe, quòd oculis nimirum incumbat, propter quos etiam motu voluntario mouetur. Motus ſiquidem cutis vndique oculis circunfuſæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur. Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimùm poſſint, ſecundum ſexus, ætatis, temporum & locorum nazoram: qui ſuperciliis & palpebris inſunt, eandem ſemper magnitudinem ſeruant: vtpote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, veluti vallum quoddam, ipſis appoſiti ſint: hos autem inſtar muri cuiuſdam, propulſare oporteat, ac primos omnia quæ à capite defluunt, excipere. Si igitur eos aut minores, aut rariores, aut longiores, aut denſiores effeceris, tantundem eorum vtilitatem vitiaueris. Poſtea verò quàm eiuſmodi facere pilos conſtituit Deus, his quidem durum corpus ſubiecit, illis autem cutem duram, cartilagini per ſuperiora connexam. Non enim ſat erat, eos duntaxat velle tales eſſe. Neque enim ſi lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit. Atque in hoc opinio noſtra & Platonis à Moſe diſſidet. Omnia enim ipſe Deum facere poſſe arbitratur, etiamſi ex cineribus equum aut bouem facere velit. Nos autem non ita ſentimus, ſed confirmamus quædam naturam neutiquam facere poſſe, eáque Deum ne aggredi quidem omnino: ſed ex iis quæ facere poteſt, quod melius eſt eligere. Etenim quum pilos in palpebris ſatius eſſet æquales ſemper eſſe magnitudine ac numero, non ipſum id quidem voluiſſe affirmamus: illos autem mox factos fuiſſe (neque enim id facere potuiſſet) ſed contendimus potius eos, etiamſi millies noluiſſet, nunquam tamen tales futuros, ſi ex cute molli producti fuiſſent: quum nec recti quidem ſtare poſſent, niſi in duo fixi

Deo quæ attribuat Galenus. — *Pilorum origo duplex, quemadmodum herbis & plantis.* — *Pili orti à loci natura.* — *Pili naturis calidis plurimi, frigidis nulli, aut perpauci gignuntur.* — *Pilos à conditoris prouidentia ortos, ſingulis naturis ineſſe.* — *Alopecia quãdo accidat.* — *Æthiopes ob ſiccitatem cutis habent pilos paruos, & incrementi nullius, caleſcunt tamen ægrè.* — *Palpebrarum cutis cur dura cartilagineáque.* — *Pudendorum pili cuius gratia orti.* — *Frontis cutis.* — *Cutis totius animalis.* — *Labiorũ cutis.* — *Perioſtion eſt membrana cranio adhærescens.* — *Labiorũ ſubſtantia.* — *Labiis inſerti, totum muſculorũ principia quatuor.*

eſſent. Vtraque itaque attribuimus Deo: tum eius quod eſt melius, in ipſis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum. Quòd ſi ſubſtantiæ cuipiam molli & carnoſæ pilos eos infixiſſet, non Moſe modò, verumetiam aliquo malo duce videretur inertior, qui murum in palude, aut vallum iaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proueniunt, altiſſimè creſcunt: quæ verò ex petroſa, ſquallentéque, paruæ ac duræ, nulliúſque incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi ſunt incrementi, cuiuſmodi apparent in capite, axillis, pudendíſque: qui verò ex duris & aridis, exiles atque incrementi nullius. Quocirca duplex ipſis origo exiſtit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris prouidentia, alia verò à loci natura. Ordo autem æqualitáſque ortus ipſorum, diſcrimen facit. Atque à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis deſcripti (quemadmodum ſunt ij, qui in palpebris ſunt, ſuperciliis, & capite) ſed inæquales habentes terminos, nullóque protecti ordine: quandoquidem à loci humore proueniunt, neque ſunt ipſius opificis opera. Quo fit vt calidis quidem naturis ſint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur. Quorum autem opifex curam habet, ij in omnibus naturis inſunt, calidis, frigidis, humidis, ſiccis, niſi quando prorſus fuerint intemperatæ, cuiuſmodi eſt petroſa atque arenoſa terra. Non defluunt autem palpebrarum, aut ſuperciliorum pili, niſi in magnis partium affectibus. Sed neque à capite defluunt, niſi etiam in eius affectibus quidem, verùm quàm prædictorum, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridáque proueniunt, vt generationem habent difficilem, multámque prouidentiam requirunt, ita non facilè intereunt. Ad eundem vtique modum & Æthiopum capita, paruos quidem, nulliúſque incrementi habent capillos, præ ſiccitate cutis: verùm calueſcunt ægrè. Quæ omnia quum opifex prouideret, in palpebris quidem & ſuperciliis ſatius eſſe ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, verùm ſtabiles, gignere, in cute dura & cartilaginoſa radices eorum, quaſi in lapidoſa quadam atque argillacea terra, defixit. Iam verò & circum pudenda pili quoque neceſſariò proueniunt, (calida enim & humida ſunt hæc loca) operimentúmque ac ornamentum eius loci partibus præbent, vt nates ano, atque præputium pudendo. Frontis cutis cum muſculoſa quadam & tenui ſubſtantia, quæ illi ſubdita eſt, vnitur: vt partes manuũ internæ, & plantæ pedum, cũ tendone coaleſcunt. Tertia verò præter has differentia cutis eſt, quæ in toto animali videtur, ſubſtantiæ quidem ſubiectæ hæreſcens, non autem coaleſcens cum illa. Quarta deinde eſt labiorum, cui muſculi per totum miſcentur. Quòd autem frons à ſubiectis quidem oſſibus per membranam perioſtium diſtincta ſit, ſoláque ex duabus cutibus mobilibus conſtans, ac breuiter tota in ſe laxa, ob id certè motu voluntario mouetur. Cæterùm labiorum ſubſtantia, quam moueri etiam motu voluntario oportebat, eiuſmodi exiſtit, vt eam, aut muſculo pro cute, aut cutem muſculoſam meritò voces. Quatuor autem ſunt muſculorum ad labia prouenientium principia: perſpicua quidem antequam cuti miſceantur: obſcura verò, & quæ à ſubſtantia illius ſeparari non poſſunt,

poſſunt, vbi ſemel in vnum coiuerunt. Quare totidem etiam erunt muſculi, vtrique ſcilicet duo: vnus quidem, qui ad læuam : alter autem, qui ad dextram, ipſa circumagat. Capita autem ſunt appenſa, aliis quidem supernè, verſus malas, vt qui motus obliquos vtrique labij parti eſſent præbituri. Inferiorum rurſus obliqua quoque poſitio eſt, quoniam & obliqui ſuot motus. Ac per hos quidem quatuor muſculos opifex octo motus inſtituit: quatuor ſanè obliquos, in vtroque labio duos: ac totidem etiam rectos: duos quidem omnino rectos, quum labia plurimum à ſe tum diſtant, tum etiam in ſe committuntur. Nam quemadmodum in carpo & brachio oſtendimus ex obliquis motibus rectos fieri, ſic & in labiis accidit. Quare ſi muſculus ſolus vtriuſuis labij agat, motus fit ad obliquum. Sio verò teoſi vtrique fuerint, eo modo ſam totum ſimul labrum ſurſum quidem à muſculis ſuperioribus trahitur: deorſum autem ab inferioribus. Atque etiam tenſis fibris externis, labia foras deflectere; intrò autem cedere & complicari, ab infernis accidit: vt ſi duos hos motus, iis qui planè ſunt recti, adnumeres, octo omnino labiorum motus reperias. Vt autem maximi non ſolùm hi, ſed cum eis etiam illi qui in genis ſunt, motus efficerentur, muſculum latum ac tenuem natura extrinſecus ſubdidit, vnum io parte vtraque vſque ad colli ſpinam pertioentem, ex omnibúſque ferè colli partibus neruorum maximam vim recipientem. Qui muſculus ad ſermonem & maſticationem valde confert. At verò quum ad ioſpirationes paulò maiores & ſubitas, item ad efflationes, naſi alæ non parum cooducant, oportuit certè eas mobiles eſſe, idque pro voluntatis imperio. Cartilaginoſæ autem fuerunt, quòd ea ſubſtaotia non facilè contundi nec rumpi poſſit. Verùm muſculi in illas inſerti, ſubtus malas oriuntur exigui, iuxta principia muſculorum qui ad labia deſcendunt. Cum quibus quadantenus coniuncti muſculis, ſemper magis magíſque obliqui digrediuntur ad naſum, recipiúotque à neruis qui per maxillam ſuperiorem feruntur, exiguas quaſdam propagines. Interna autem ipſius naſi tunica fuit conſtructa, tum vt illum intus ſuccingeret, tum vt illi ſenſum tribueret: quandoquidem neque os eios, nec cartilago, ſenſum habere poterat. Porrò conſtructio oſſium, aut motus gratia, aut perſpiratus, aut tranſitus cuiuſdam, aut partium diſcriminis, aut ſecuritatis, & patiendi difficultatis, extitit, vt liquet in ipſarum particularum propoſitis nobis exemplis. Vbi os medullam habet in ſe, eius finibus vtrinque caput inſtar operculi cuiuſdam, vt plurimum videmus adnaſci. Nullum tamen paruum os habet medullam, quòd ſinum nullum habet commemorabilem, ſed cauernulas anguſtas & exiles. Nam ſi exiguum & cauum fuiſſet, careret robore: quemadmodum ſi quoduis magnorum deoſum fuiſſet ac ſine ſinu, grauiſſimum foret, ac geſtatu difficile. Omnibus autem imbecilliotibus animantibus oſſa ſunt laxiora & concaua magis: fortioribus verò denſiora, magiſque compacta. Quin & leo, qui omnium eſt ferociſſimus, ac fortiſſimus, oſſa omnia medullæ experia habere creditur. Natura quippe, muſculorum imbecillitatem atque robur intuita, ad ipſorum portionem, oſſiuio pondera effecit. Quum igitur ad propriam ſecuritatem, durities: ad animalis verò motum leuitas oſſium requireretur, (nec adeſſe ſimol duo hæc eſſet facile) id oportebat eligere, quod erat commodius. Commodior porrò animalibus motus eſt, vt qui ſit ex ipſorum ſubſtantia. Non enim quatenus eſt animal, omnino ab iniuriis eſt tutum: at ex ſeipſo mouetur. In quibus tamen propter muſculorum robur, ac totius corporis fortitudinem, vtruoque comparare erat licitum, his omnibus denſa ac dura, ioſtar lapidum quoruodam, oſſa compegit, vt in leone. Quia verò homo ooo eſt æque fortis ac leo, iure optimo, quæ oſſa io eo ſunt maxima, ea non caua modò, verumetiam laxa extiterunt, plena tamen medulla, quæ proprium alimentum eſt oſſibus. Nam quibus cauitas nulla ineſt, iis oſſibus tale quid in eorum cauernulis continetur. Ac capitum proceſſus (quos Græci vocant ἐπιφύσεις) non protinus omnia quæ medullam habent ſortiuntur. Quandoqoidem maxilla inferior medullæ quippiam in ſeipſa continet, at proceſſum nullum ſortitur, quum ſit denſior, quam vt proceſſu indigeat, atque ita facilè poſſit medullam ſibi ſine vlla externa epiphyſi claudere. Cauſa autem cur ſit hoc os brachio & femore denſius, eſt nuditas. Vbi verò laxitas ſimul & cauitas adſunt oſſibus, eorum capitibus oſſa denſa ac dura, cartilagiois glutinoſæ interuētu, adeò fuerunt accuratè appoſita, vt commiſſio eorum oon facilè cerni queat, niſi oſſa ipſa concocta, aut exiccata fuerint. At ſuperior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorſus non moueretur, ob idque illi neceſſaria nun eſſet leuitas, quemadmodum inferiori. Quare ad ſolam patiendi difficultatem, ex oſſium multitudine fuit compacta. Naſo qoum vtilitates haberet diuerſas, ex diuerſis quoque ſubſtantia oſſibus manifeſtè conflatur. Malarum ſiquidem oſſa, craſſiſſima ſunt; naſi tenuiſſima: reliqua verò duriſſima. Quum enim oſſa naſi, ſi læſa fuerint, minimam animali adferant noxam, multùm ab aliis principalioribus duritie & craſſitie vincuntur. Reperitur autem ſutura vna ſecundum longitudinem in vtraque maxilla, quòd nimirum vtraque corpus ſit geminum. Obſcura tamen ea in deoſiſſimis oſſibus eſt: cuiuſmodi eſt occipitis, frontis, palati, & ſummæ maxillæ. Quum igitur oſſa quæ ad verticem capitis pertinent, nec plagis ſimilitèr eſſent obnoxia, vt oſſa frontis & occipitij, necnon quæ in lateribus ſuot, euacuationéque indigerent copioſa: hæc autem vulnera ſæpenumero exceptura eſſent, vacuationémque non poſtularent: natura rectè illa quidem rara ſimul & cauernoſa, hæc verò dura & deoſa conſtruxit. Palati autem os durum etiam ac denſum extitit, quòd ad baſim capitis ſit: quódque ab excrementis quæ per ipſum transfluunt, breui extabuiſſet, ſi fuiſſet laxum. Oſſium porrò alis ſimilium productio, ex ipſo facta eſt, ſedem ſimul atque operimentum muſculis oris à lateribus exhibitura. At oſſa bregmatis (quæ duo laxa ſunt capiti deſuper incumbentia, ac vndique à duris ac denſis oſſibus circundata) parte quidem poſteriore ab oſſe occipitij, anteriore verò frontis, vtrinque verò ab oſſibus temporum, meritò lineis fuerunt diſtiocta. Septimum eſt os palati, quod nonnulli ſuperiori maxillæ, nonnulli capiti attribuunt. Reliqua omnia maxillæ ſuperioris nouem ſunt numero: duo naſi: tertium, cui hærent inciſores dentes: vtrinque autem duo, quæ molares ac reliquos dentes excipiunt, ſupra quæ alia duo ſunt, quæ ad anteriorem zygomatis productionem, atque internã oculorum cauitatem ſpectant.

Labiorũ motus rectos fieri à duobus obliquis.

Labiorũ motus in vniuerſum ſunt octo.

Lati muſculi origo.

Naſi alarum vtilitas.

Naſi alarum muſculi & nerui.

Naſi tunica interna, in quẽ vſum facta.

Oſſium ſtructura, cuius gratia.

Oſſibus medulloſis inſunt vtrinque capita.

Oſſa parua carere medulla.

Leonum oſſa omnia medullæ expertia.

Oſſa ſunt diſpenſata iuxta muſculorum imbecillitatem & robur.

Motum eſſe ex ſubſtãtia animalium.

Oſſa humana qualia.

Oſſium nutrimentum, medulla.

Ἐπιφύσεις.

Maxilla inferior nullum proceſſũ ſortitur, tametſi medullam in ſeipſa contineat.

Maxilla ſuperior cur ſit deſtituta medulla.

Malarum oſſa craſſiſſima.

Naſi oſſa tenuiſſima.

Maxillarum ſutura.

Verticis oſſa cur rara ſimul & cauernoſa.

Frontis oſſa cur dura ſimul & denſa.

Palati os cur durum & denſum.

Oſſium alis ſimilium vius.

Bregmatis oſſa.

Maxillæ ſuperioris oſſa nouem.

Κορώνη. Zygoma.

Mamillares productiones.

Os à quibus aperiatur organis.

Reliqua duo ſunt iuxta naſi in os meatus. Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, qui κορώνη dicitur, zygoma circumpoſuit natura, maximúmque muſculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur: alteri verò mamillares capitis productiones appoſuit, ne quando in violentis motibus, à ſubiecta cauitate elabatur. Aperiunt autem os ipſum tum poſterior articulus, qui eſt ad mamillares eas productiones: tum muſculi articulum mouentes, oppoſiti temporalibus muſculis.

GALENI PERGAMENI *de vſu partium,*

LIBER DVODECIMVS.

Articulatio quid.

Componendis oſſibus quæ requirantur. Motus quæ requirantur.

Ligamentorum vſus & conſiſtentia.

SVnt autem partes collo & capiti communes, per quas caput in omnem partem mouemus: id quod ſine articulis, ligamentis, ac muſculis agere nobis non licet. Porrò articulatio, oſſium eſt compoſitio, propter motum voluntarium comparata. Cæterùm quæ componuntur, pauciora duobus eſſe non poſſunt: oportétque vt muſculi ab vno oſſe producti, inſerantur in alterum. Motus autem fieri non poteſt, niſi oſſa articulentur ſimul, ac per muſculos connectantur. At ligamenta, quum oſſa in ſuis articulationibus exactè contineant ne excidant, ad rectè etiam mouendum conferunt: adeò quidem dura exiſtentia, vt in motibus vehementioribus minimè diſrumpantur: in tantum autem mollia, ratione cuiuſdam humiditatis viſcidæ, quæ articulis innutritur, vt tractis oſſibus facilè & obſecundent, & cedant. Quum igitur cartilagine, ligamento, & neruo, corporis machina indigeat: ac cartilago quidem ſit durior, neruus autem mollior: medium verò ſit ligamentum: mirabiliter ſanè natura ſingulis vtitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco vnius conſtituens alterum. At verò cartilago ſubiungit quodammodo articulos: neruus quantum habet mollitiei, tantundem & ſenſus habet. Verùm imbecillior eſt, quàm vt totos artus mouere & transferre queat. Ligamentum autem valde colligare poteſt, nec impedit quo minus membra moueantur: motorium tamen inſtrumentum eſſe non potuit, quum nec ſenſum nec motum habeat, nec ex principio animal mouente, ſed ex oſſe exoriatur. Conuenienter igitur, vbi membrum ſolo vinculo indiget, ibi ſolum eſt ligamentum: vbi verò ſenſu ſolo, neruus: vbi motu voluntario eſt opus, vtrunque ibi reperias: neruum quidem, qui miſſum à ratione imperium perferat, motúſque principium præbeat: ligamentum verò, quod robor ab ea quæ à neruis mouentur geſtanda ſuppeditet. Proinde miſtum quoddam inſtrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras ſolutis, poſtea verò coaleſcentibus, intercapedinéſque medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino neruo quidem durius, ligamento autem mollius exiſtens, reliquarum etiam contrariarum affectionum quæ illis inſunt, medium locum teneret. Atque hoc quidem inſtrumentum eſt tendo, qui ex iiſdem illis fibris inter ſe commiſtis conflatur. Tendo igitur primum inſtrumentum eſt motus. Muſculus autem, ad conſtituendum ipſum fuit comparatus, carniſque coagmentatæ & compoſitæ animali contra

Corporis machina quæ deſideret.

Cartilaginis vſus. Neruus quantum mollitiei, tantundé ſenſus ſortitur.

Ligamentum nec ſenſum nec motum poſſidet: oritur autem ab oſſe.

Tendonis generatio, ex ligamento & neruo.

Tendo primum eſt inſtrumentum motus.

iniurias extrinſecas præbet vtilitates. Porrò articulus capitis adeò magni eſt momenti animalibus, vt omnium ſolus, non dico luxationem magnam, ſed ne deflexionem quidem, vel temporis momento ferre queat. Repentè ſiquidem reſpiratione ac voce, motúque ſimul & ſenſu, totum priuatur animal, ipſa nimirum neruorum radice affecta. Eſt enim principium omnium neruorum cerebrum, in ipsúmque, veluti in aruum quoddam anima ratiocinatrix ſemen mittit: germen verò inde, veluti truncus quidam in arbore exurgens, medulla ſpinalis exiſtit: à quo trunco per totam ſpinam extenſo, deducti nerui quamplurimi, inſtar ramorum quorundam, in ſexcentas propagines diſtribuuntur. Corpus autem vniuerſum, per eos ſumit primùm quidem & maximè motum: deinde verò, ſenſum. Cæterùm articulus capitis tutiſſimam omnium conſtructionem ſortitur, quòd in ſeipſo radicem neruorum omnium, partes inferiores mouentium, contineat. Accedit ei hæc ſecuritas à ligamentorum craſſitie, muſculorum multitudine, & oſſium exacta compoſitione. Fortiſſima enim ligamenta oſſa ipſa connectunt: quorum vnum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem ſunt duo mediocriter, inſtar neruorum, rotunda: quorum alterum quidem, finem productionis prælongæ, vertebræ ſecundæ, cum capitis oſſe connectit: alterum verò tranſuerſum, veluti angulum rectum efficiens, à partibus primi ſpondyli dextris, ad læuam pertingit. Octo autem muſculi ex ipſis duntaxat partibus poſterioribus, articulationi incumbunt, ipſam regentes ſimul atque mouentes. Quum igitur capitis totius motus duos genere eſſe oporteret: vnum quidem, dum deorſum inclinamus, ac ſurſum attollimus ipſum: alterum verò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus ſimplicibus motibus rectus vnus illic effici poſſet, vtriſque priuatim præſtitit muſculos atque articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipſæ, duplices, muſculorum autem mouentium ipſas, genera duplicia extiterunt, quatuor differentiis comprehenſa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt: alij ad dextram, alij ad læuam circumagunt. Igitur motuum in vtranque partem gratia, primo ſpondylo natura duas cauitates indidit, alteram in ſiniſtris, alteram in dextris, capitis conuexitatibus, quæ ibidem ſunt, prorſus æquales. Nam tametſi potuiſſet natura vnum maximum proceſſum, atque rotundum vndique, in primi ſpondyli maximam cauitatem inſerens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuum differentias præſtare, quia tamen ſine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omnium maximè articulorum, luxationi humerus eſt obnoxius) maluit pauciſſimos capiti motus, eóſque tutò tribuere, quàm varios ſimul, atque periculoſos. At verò ſecundo ſpondylo vtrinque vnus dentiformis proceſſus ineſt, accliuis atque prælongus, qui robuſtiſſimo ligamento capiti connexus eſt. Atque eius quidem beneficio caput attollitur, deprimitúrque, quemadmodum per articulos eum primo ſpondylo ad obliqua mouetur. Quum autem ex partibus anterioribus ſecundæ vertebræ, ille dentiformis proceſſus exortus, inuehi deberet ſecundum ſupremam ſui oram partibus primæ vertebræ anterioribus atque internis, meritò natura, vertebræ partem eam excauauit, dentémque ipſum

Muſculi vſus. Articuli capitis luxatio, quæ infert mala.

Cerebrum eſſe omnium neruorú principium.

Spinalis medulla velut truncus arboris. Neruos largiri corpori motum & ſenſum. Articuli capitis conſtructio & ſecuritas.

Capitis articulo octo incumbentes muſculi. Capitis totius duo motuum genera.

Spondylo primo duas cauitates inesse.

Humerus ... articulorum cur luxationi eſt obnoxius.

Capitis motum ſurſum deorſumque, & in obliquum, vnde proficiſcitur.

Dentiformis proceſſus.

ipſum ibi indidit, validum ligamentum atque tranſuerſum extrinſecus ei circundans, quod ſimul ipſum à ſpinali medulla abduceret (ne videlicet illam collideret) ſimul autem ad primæ vertebræ cauitatem alligaret. Quinetiam ſupernis primæ vertebræ cauitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cauitates parte inferna conſimiles ſubiacent, quæ eiuſdem primæ vertebræ complectuntur conuexitates. Quarum beneficio neque vertebræ ſecundæ cum capite connexio (cuius actio erat caput ſurſum attollere, deprimeréque) à prima quicquam habet negotij: neque reliquus motus ad latera, propter articulationem cum prima, impeditur quicquam à ſecunda. Verùm quum quatuor & viginti totius ſpinæ ſint vertebræ, quòd in nulla quidem alia eiuſmodi ligamenta, qualia in prima, cernantur, neque in hac etiam ſecundum aliam partem, quàm ſit expediens, ſint facta, nemo opinor audebit dicere id accidiſſe fortuitò. Muſculi qui caput mouent ſunt octo & viginti, aut plures, ipſum in orbem circumueſtientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipſorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem poſterioribus, ex diametro ſibiipſis oppoſiti. Alij verò, vtraque parte duo, quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex ſiniſtris, oppoſiti & ipſi inter ſe, primùm quidem & maximè collum ad ſeipſos trabunt, cum illo autem & totum caput: natura ſemper ſingulis motu præditis muſculis opponente alios contrarij motus autores. Muſculorum caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidémque parui, retrò, circum articulum ipſum ſunt ſiti: quibus maiores alij in toto collo extenſi, per primas quidem fibras, ſolius capitis motibus inſeruientes, eos obeunt, qui ad primam ſunt atque ſecundam vertebram: per proximas verò, mouent quinque reliquas colli vertebras. Cæterùm ex octo muſculis, quos paruos eſſe diximus, quatuor ſunt recti motus autores, qui ex oſſe occipitis exoriuntur, paulò ſuprà articulationem: inſeruntur autem in ſecundi ſpondyli poſteriorem proceſſum, atque in partem primi proximam. Reliquorum verò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab oſſe occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi ſpondyli proceſſibus inſeruntur, motum totius capitis obliquum præſtantes. Reliqui autem duo, primum ſpondylum ſecundo coniungentes, obliqui, poſitionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppoſitum. Illi enim caput habentes obliquum, vnà cum eo ſecundam vertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem ſtatum, inclinatum caput reducunt. At tres muſculorum maiorum coniugationes, eundem cum dorſalibus muſculis habent motum, quem paulò pòſt explicabo. Mouent autem per primas quidem fibras (quæ in primum & ſecundum ſpondylum inſeruntur) ſolum caput: per reliquas verò, primùm quidem reliquos colli ſpondylos: ſimul autem cum eis, caput retrorſum agunt. Obliqui tamen, ſenſim motus obliquos efficiunt. Anteriorum verò, qui ſtomacho quidem ſubiacent, per primas fibras (quæ in primum ac ſecundum ſpondylum defixæ ſunt) caput duntaxat flectunt, ac ſimul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas muſculorum etiam paruorum propriam habent circumſcriptionem: per reliquas verò collum flectentes, ſimul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui ſex, non rectum, vt hi, capitis nutum, ſed ſenſim obliquum efficiunt: cum quo etiam caput in anteriora conuertunt. Quatuor autem alij muſculi robuſti & magni, vtraque parte duo, dextra * & ſiniſtra, locati, collum ad latera cum parua declinatione mouent: atque antrorſum, anterior ipſorum coniugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorſum: illa ſanè ex perforata ſecundæ vertebræ apophyſi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia naſcitur. Fit autem omnium muſculorum actio pro fibrarum poſitionis modo, quas vt plurimum habent ſecundum ſui longitudinem exporrectas: rarò autem obliquas, vt ſpinales muſculi, qui quidem recti ſecundum ſpinam extenſi, fibras in obliquum producunt. Securitas itaque articulis capitis, ex iis quæ diximus, acceſſit: motuum autem detrimentum, quod eam ſequebatur, muſculorum multitudine, magnitudine ac ſitu vario natura ita penſauit, vt nullus capiti deſit motus. Cæterùm omnium muſculorum ſunt minimi, poſteriores, vt qui ſoli exactè articulationem comprehendunt. Æquè autem opportunam cum his poſitionem habet prima portio muſculorum ſtomacho ſubiectorum, quæ ad flectendum caput eſt comparata. Verùm quod ipſorum eſt reliquum, progreditúrque vſque ad quintam thoracis vertebram, flexionem rectam efficit, non modò vertebris ſubditis, ſed etiam cum eis vniuerſo capiti. Poſtquam verò ex muſculis octo exiguis & poſterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum coniunctim ac bini agunt: obliquam autem, quando alter eorum ſolus agit: ſimilitérque etiam qui maiores ipſis incumbunt, vſque ad collum extenſi: ob idque neceſſum erat quoſdam illis parte anteriori opponere muſculos, obliquam flexionem ædentes: ideo muſculi ſex qui ad clauē & pectus perueniūt, fuerunt comparati qui caput poſſunt flectere, atque etiam antrorſum circumagere. Pari modo, & muſculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, ſi vnus ſolus egerit, ad illum inclinatur. Tota verò anterior coniugatio, exiguum quiddam flectit antrorſum, nuſquam præterea flectens ad latera: quemadmodum & quum poſterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem ſe inclinans. Omnibus verò quatuor ſimul agentibus, in nullam omnino partem propenſum perſtat. Quum autem nuſquam alibi tantùm alterum os, alterum ſuperet, quantùm capitis os primorum ſpondylorum oſſa, quibus iungitur, magnitudine ſuperat (præter enim inferiorem maxillam ſedecim inſunt capiti oſſa) certè opus fuit multis ac robuſtiſſimis muſculis, qui pendentes omnino à capite, inſererentur, non omnes quidem in primas vertebras, ſed illi tantùm quibus licitum eſſet. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad vnguem ſuppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquum deflectunt. Meritò igitur non omnes qui caput mouent, in primos ſpondylos infiguntur muſculi, ſed parte quidem poſteriore, parui ſoli: anteriore verò, prima portio muſculorum ſtomacho ſubiectorum: à lateribus parui alij muſculi, qui capiti vertebram primam coniungunt: ac proinde paruas vertebras non oportuit eſſe maiores. At verò ſpinam natura animalibus veluti carinam quandam corporis ad vitam neceſſariam, non ex vno

Vertebras ſpinæ totius eſſe vigintiquatuor.

Muſculos caput ambientes eſſe octo & viginti.

Muſculorum mouentium ſingulis, natura oppoſitos eſſe alios contrarij motus autores.

Capitis muſculorū actiones variæ.

Muſculorum actio fit pro fibrarum poſitionis modo. Muſculis maiori ex parte ineſſe fibras ſecundum longitudinem exporrectas.

Capitis oſſa ſedecim, præter inferiorem maxillam.

Spina, quæ corporis veluti quædam carina eſt, conſtructio.

simplici osse molita, intus eius omnes vertebras excauauit: viam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipsam erat descensura, Non construxit autem eam simplicem (quanquam ad sedem tutam, & patiendi difficultatem, talis structura erat longè commodior) quòd multis ac variis motibus animal esset vsurum, quibus spina ex vnico formata osse, minimè obsecundaret. Quare natura quidem rectè vtrunque scopum simul considerans, iudicansque priorem quidem dignitate, actionem: post illam autem, securitatem: sicuti rursus, ad sanitatis diuturnitatem, securitatem esse quidem priorem, posteriorem autem actionem: vtriusque scopi, actionis scilicet & incolumitatis, in spinæ vertebris exquisitam fecit mistellam. Quòd autem necessum fuerit spinalem medullam veluti fluuium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quæ præterit, neruum semper immittere, tanquam sensus ac motus riuulum: longéque melius sic in vniuersas corporis partes transmitti eas facultates, quàm si nullus interuentu, à cerebro per tenuem aliquem neruum dispergerentur, neminem opinor latere. Ad hæc verò, spina, quòd sit veluti quædam carina, totiúsque animalis stabilimentum, ex duris ossibus est conflata. Quòd autem medullæ spinalis sit via, ob id intus est caua. Quia verò ipsi, & visceribus instar muri est, ea de causa multis propugnaculis in orbem est communita. At quia motus est instrumentum, ob id ex pluribus & paruis ossibus per articulos commissis inter sese constitit. Conflatur enim ex quatuor & viginti ossibus, præter os latum, quod extremæ ipsi subiacet. Maximæ igitur partes spinæ sunt quatuor in vniuersum: collum, dorsum, lumbus, & sacrum os. Ex quibus collum quidem septem spondylis, dorsum duodecim, lumbi quinque, os denique sacrum aut latum, quatuor ossibus constat. Iam verò læso spondylo, motus simul & sensus omnium partium quæ illi subditæ sunt, læduntur. Quare, vt rectè monuit Hippocrates, si multi quidem spondyli ordine sese consequentes, emoti fuerint, malum id est. Sin verò vnusquiuis ex cæterorum harmonia & compage exilierit, exitiosum: quòd illa quidem prima, spinalis medullæ fit circularis, hæc autem secunda, angularis peruersio, qua maximè ipsa medulla comprimitur, sustinere magnam simultaneámque flexionem non potens. Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multúmque dissitos, moueri spina sine molestia non poterat, melius fuit ex multis, paruis, singulis paulùm conferentibus, totam ipsam conflari, vt secundum circuli circunferentiam, citra angularem medullæ peruersionem, tota flecti & moueri posset. Quum itaque necessum sit plures esse in spina spondylos, consentaneum etiam rationi fuerit, cuique ipsorum motum inesse proprium: id quod fieri non posset, si duo illi musculi à capite vsque ad os sacrum extensi, haberent fibras secundum longitudinem exporrectas, quæ nimirum omnes itidem traherent. Nunc verò, quum obliquæ in quoque spondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam spinæ partem possumus. Sed quum mouere ipsam spinam sigillatim possimus, poterimus & totam simul mouere, fibrisque musculorum omnibus simul agere. Quòd si fibras secundum spinæ longitudinem tenderemus, simul quidem totam promptè moueremus, singulos tamen spondylos non item. Melior igitur habenda est constructio, quæ vtrunque simul probè præstare potest, necnon conuersiones ad latera, quàm quæ alterum tantùm. Quòd autem propter instrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi spondyli magni esse non poterant, non obscurum existimo. Sicuti neque etiam, quòd expediebat subiacentibus quidem semper superiores esse minores: siquidem quod gestatur, minus esse oportet eo quod gestat. Quæ causa fuit, cur natura omnium spinæ ossium infimum, fecerit maximum, ipsum veluti fundamentum quoddam, ossibus omnibus subdens. Secundum magnitudinis locum habet spondylus illi secundus coniectus. Reliqui autem, quantum situ ab infimo discedunt, tantum & magnitudine distant. Veruntamen quum spinalis medulla transiens per primas vertebras, longè corpulentior existat, quàm vbi vlterius progreditur: consonum fuit rationi, eorum spondylorum latitudinem esse omnium maximam. Quòd si læues etiam debebant esse, vt omnibus aliis incumberent, perspicuum est, quòd eas tenues etiam esse par erat. Is hoc tamen videtur natura summè admiranda, quòd tantam à cerebro produxerit spinalem medullam, quanta maximè partibus omnibus infernis sufficctura esset. Siquidem quum in neruos octo & quinquaginta spinalis medulla diuidenda esset, tantam ex cerebro produxit, vt distributioni in neruos planè esset æqualis, neque in ipsa quicquam deficeret, nec redundaret. Cæterùm loca vnde emergunt, adeò omni ex parte sunt tuta, vt neque lædantur quicquam, nec in tot, ac eiusmodi spinæ motibus, afficiantur. Moles verò cuiusquam est tanta, quantam pars recipiens postulat. At via omnis quæ est inter primam productionem,* & insertionem ipsius, mirabiliter ad cuiusque securitatem est comparata. Quum igitur spinalis medulla veluti alterum quoddam cerebrum, partibus sub capite sitis futura esset: & spina ipsi via simul indiuertibilis, necnon firmum præsidium, destinaretur: ob eam causam tum alia multa in spondylis est machinata, tum quam ἄκανθαν, hoc est, spinam vocant, ex mediis posterioribusque eorum produxit partibus, quæ esset veluti vallum quoddam ante spinam totam oppositum. Quantum autem os ipsum, quod hic spinam vocamus, versus posteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenti gratia, cartilaginis circunducitur. Huic autem rursus cartilagini ligamenta neruosa, crassa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, seruatura simul, ac totam spinam colligatura. Productionum autem spinæ, quæ quidem situm supra habent, deorsum: quæ infra, sursum spectant, vt ipsarum figuræ fornices aut testudines referant: quarum forma figurarum omnium ad patiendum est difficillima. Non debet autem esse mirum, si soli spondylo qui in medio est spinæ, productio posterior, quæ acantham efficit, in neutram partem inclinet: hoc est, neque in collum, neque in lumbos, sed omnino sit recta: quandoquidem non potuisset natura similem fornici totam spinam constituere, nisi productiones omnes tam infernas, quàm supernas, in terminum quendam communem rectum, ac nusquam inclinantem immisisset, qui veluti fornicis summitas quædam esset futurus. Iam verò quum in thorace cor esset locatum, magnáque arteria

Spina cur ex pluribus sit compacta ossibus.

Dignitatem quidem actionis, primam esse secundam autem securitatis.

Spinæ vsus consistentia, & constructio.

Spina constat ex quatuor & viginti ossibus.

Spinæ extremum os, latum.

Spinæ maximæ partes quatuor: collum, dorsum, lumbi, & os sacrum

Luxationum spinæ, quæ pessima.

Circularis peruersio. Angularis peruersio spinæ.

Spondylorum singulis fibras inesse obliquas.

Gestata ossa, minora esse debere iis, à quibus gestantur.

Os latum, cur omnium spinæ ossium sit maximum.

Vertebrarum primarum cur latitudo sit omnium maxima.

Spinalem medullam distribui in neruos quinquaginta.

Ἄκανθα.

Spondylus medius in tota spina, cur productionem posticam in neutram inclinet partem.

arteria spinæ incumberet, natura longissimas fecit illic productiones, quæ spinam constituunt: in aliis autem partibus omnibus, quam breuissimas. Quemadmodum verò productionem cuiusque spondyli parte posteriore, quæ spinam efficit, propugnaculi vsum ostendebamus præstare: ita & aliæ productiones transuersæ spondylis sunt duæ, quæ simul quidem lateralibus ipsorum partibus simile præbent præsidium, simul etiam veluti sedes quædam sunt, musculis spinæ internis atque externis subditæ. Prædictarum autem productionum fines, quemadmodum & acanthæ totius, sunt ad mediam spinam conuersi. Cur autem crassæ sunt productiones laterales spondylorum thoracis, tenues autem in spondylis lumbi & magni ossis, in colli verò spondylis crassæ & bifidæ? An quòd in thorace quidem, quum costæ non solùm eis essent inarticulatæ, verumetiam per totum incumberent, consentaneum fuit, firmas atque stabiles facere productiones? Lumbi autem & ossis magni productionibus, quum vasa solùm ac musculi incumberent, nihil erat robore opus? Quæ verò sunt in collo, meritissimè extiterunt bifidæ & crassæ, vt quod securitatis, propter acantharum breuitatem eius spondylis deerat, id ex transuersis compensaretur? Porrò spondyli omnes, præter duos primos, partibus quidem anterioribus tutò inter se colligati, posteriori verò articulati, firmitudinem simul sunt atque ad motum facilitatem adepti. Atque ob eam causam antrorsum quidem plurimùm flecti possumus, retrorsum verò non item: quemadmodum certè expediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facilè rumperentur multa & præstantia vasa, si extensa plurimum ac refracta, dum spinam totam retorqueremus, essent.

Productiones spondylorum transuersæ.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,

LIBER DECIMVSTERTIVS.

Spondyli qua parte articulentur mutuò.

QVum autem spondylorum locus posterior, in tres diuidatur partes: primam, quæ exactè posterior est, quo loco sunt spinæ: duas, quæ vtraque huius parte sunt, quas productionũ transuersarum radices terminant, meritò ex vtroque harum duarum posteriori loco, inter se articulantur ipsi spondyli: quandoquidem aliunde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipsorum spondylorum quisque parte superna & inferna, iis qui vtrinque è regione sunt, committatur, meritò duæ quidem accliues, totidem autem decliues productiones eis extiterunt: hæ siquidem omnibus sunt communes. Ex abundanti autem, veluti cumulus, magnis spondylis aliæ duæ decliues insunt. Quum enim ex decliuibus productionibus, accliuibus inuectis, spondyli articularentur, ad securitatem maiorem natura alteram decliuiũ totam articulationi subiecit, ligamentumque validum ex ipsius fine productum, sub acliuem totam submisit. Verùm si prædictis tribus productionibus (quarum vna est omnium maxima, quæ spinam constituit, ac duæ transuersæ) duas quidem accliues, quatuor autem decliues adiunxeris, nouem omnino ipsius reperies; quot sanè & quales in lumbi spondylis cernuntur: quemadmodum in collo vndecim, præter mediam illam quæ antrorsum consistit. Porrò dorsi spondylis singulis, productiones septem extiterunt, tametsi non omnes formam habent similem, quòd spondylorum eius, nouem superni, productionem superiorem habeant maximam, transuersas verò crassissimas, tum accliues ac decliues, crassas simul ac latas. Decimus autem qui hos sequitur, cætera quidem est similis, non tamen productionem posteriorem, vt illi, habet longam, decliuem & tenuem: atque etiã ipsas quatuor, per quas cum aliis vtrinque spondylis articulatur, habet similes: sed supernè quidem duæ, prælocatorum nouem spondylorum productionibus accliuibus: reliquæ verò duæ decliues, reliquis sunt decliuibus similes. Huic enim soli spondylorum omnium id est eximium, quòd vtraque articulatione propinquo sibi spondylo vtrique inuehitur. Reliquis verò omnibus qui sub hoc decimo sunt locati, id inest, quòd accliues quidem productiones sint cauæ, decliues verò conuexæ. Ob id conuexis quidem, subiectis spondylis inuehuntur: accliuibus autem, superiores excipiunt. Qui verò supra hunc in dorso sunt & collo, hi omnes recipiunt simul, ac decliuibus productionibus ambiunt accliues, quæ sensim fiunt conuexæ. Postremi autem duo dorsi spondyli, productiones duas reliquas decliues ex partibus infernis ad tutandos articulos summissas, atque ab aliis seiunctas habent: qui soli spondylorum omnium obliquas vtrinque productiones, quas appellauimus transuersas, non possident: pro quibus decliues illas habuerunt. Per decimum igitur illum dorsi spondylum, qui immotus in medio manet, natura totam spinam in partes omnino æquales diuisit, mole spondylorum æstimata, non numero. At verò superioribus ipso medio spondylis fecit productiones natura, conuexas quidem accliues, cauas verò sensim decliues: inferioribus autem contrà, cauas quidem effecit accliues, conuexas autem decliues. Quæ structura tum ad flectendam spinam, tum ad erigendam requirebatur. Est autem vtriusque figuræ terminus, vt quum flectimur, spondyli, quam possunt longissimè, à seinuicem digrediantur, perinde ac si spina tum longior esse deberet. Quum verò erigimur, contra, vt cuncti coëant, ad medium spondylorum accedentes, ac si spinam expediat esse breuiorem. Quòd autem cauitates quæ circum ossium inter se dearticulatorum conuexitates vtroque vertuntur, sint ad motus obliquos aptissimæ: quódque motus ex duobus obliquis, parum à motu medio partem vtroque simul circumagentibus constitutus, necessariò vnus rectus fiat: necnon quod in spina satius fuerit, ex obliquis rectos efficere motus, ex dictis facilè constat. Porrò primus colli spondylus posteriorem productionem non habet, quòd recti musculi & breues, qui caput totum erigunt, omnem ipsius regionem occupent. Cui soli primo spondylo non insunt obliqua foramina, per quæ nerui à spinali medulla excidunt, & qualia omnibus aliis colli spondylis natura insculpsit, qua parte inter se coniunguntur, sic vt ex ambobus vnum foramen instar semicirculi, neruo aptum oriatur: ita enim non modò foramina ipsa, sed nerui etiam, qui per ea emergunt, sub productionum accliuium ac decliuium radicibus (vbi primum ipsorum spondylorum latera desinunt) sita, adeò communiuntur vndique, vt alibi melius ea minimè collocari potuerint. In lumbis autem, si alteram productionum decliuium accuratius consideres,

Productiones spondylorum quot habeantur.

Lumbi spondylorum productiones nouem.

Colli spondylorum productiones vndecim.

Dorsi spondylis singulis septem productiones inesse.

Spinam totam esse diuisam in partes omnino æquales, per decimum spondylum.

Vertebras superiores decima habere accliues quidem productiones, conuexas: decliues autem, concauas: inferiores autem decima, contra.

Colli spondylum primum posteriore productione carere, foraminibusque obliquis.

non ad ligamenta firmandi duotaxat vſum reperies vtilem, ſed multò etiam magis, primæ nerui prodnctionis gratia compararam. Siquidem axporrecta poſt netunm, murus reuera efficitur, & propugnaculum aduerſus ea quæ illi quoquomodo incident. Hanc igitur productionem in lumbi ſpondylis videas magnam (quòd ipſi maximi ſint) & duobus poſtremis thoracis ſimilem. In aliis verò ſpondylis decem, eandem vtilitatem neruis præſtant productiones laterales, quibus coſtarum oſſa inuehuntur, atque inarticulanur. Reliqui etiam, præter primum, colli ſpondyli, neruorum productiones ab vtriuſque ſpondyli finibus lateralibus prominentes, habent à tranſuerſis productionibus (quas bifidas eſſe diximus) tectas atque ſtipatas. Ereoim in lumbi ſpondylis, apertè neruus lateribus partium infernarum inuehitur. In ſpondylis autem dorſi, inuehitur etiam hic quidem fini ſuperui ſpondyli euidenter, ſic tamen vt infernum attingere ſpondylum videatur. In colli verò ſpondylis, quòd omnium minimi eſſent, vterque ſpondylus æqualem portionem ad viam nerui contulit. Quum autem ſpondyli ſinguli, primum conſtructionis ſcopum habetent duplicem, ſedem ſcilicet tutam ſpinæ totius, atque etiam motum, aliorum quidem omnium qui ſunt ſub collo ſpondylorum vſus in ſecuritate eſt maior: ſuperiorum verò, in motione.

Colli vtrunque ſpondylum, æqualem portionem ad viam nerui conferre.

At quia nec inferni ſpondyli, alij aliis incumbere tutò poterant ſine lata baſi, ac forti ligamento: nec ſuperni moueri facilè, ſine longo proceſſu, aut ligamento laxiori, vtrique ſpinæ parti natura congruente ſtructura conſuluit, prælongas quidem infernè, cauas verò ſupernè colli vertebras faciens, non modò ad motum facilem, ſed ad tutum etiam obeundum: alias autem omnes in planum, læuem, atque vndique æqualem, ſolidúmque circulum, terminans. Quæ vbi primus ſpondylus craſſiſſimus eſt, ibi ipſum prope ſupernas articulationes foraminibus pertudit tenuiſſimis, quibus omnibus rebus potuit, patiendi difficultatem tum ipſi ſpondylo, tum neruo producendo comparans. Cui ſpondylo craſſities illa ob tutam perforationem fuit comparata, & vt parte quidem inferna, ſecundi ſpondyli conuexitates, ſuperna verò, capitis eminentias exciderer. Quæ enim ipſius ſpondyli partes maximè erant laboraturæ, has præter cæteras, ſatius fuit fortes efficere. Vtrunque autem excidentium neruorum, in muſculos ipſi primo ſpondylo incumbentes, natura diſtribuit.

Naturæ induſtria circa formandas vertebras.

Verùm quum prima coniugatio ſit tenuis, ob idque ex ipſa portio capiti diſtribui nequeat, ex ſecunda coniugatione natura id effecit. Nam per ſupernos muſculos neruus vterque perlabitur, qui obliquus quidem primò in partem poſteriorem ac ſuperiorem tendit: obliquus autem rurſus poſt hæc, prorſum ac ſurſum progreſſus, in caput totum demum diſpergitur. Quod autem ex ſecunda ipſa coniugatione infrà ſupererat, in propinquos omnes muſculos eſt diſtributum, à quibus primorum ſpondylorum motus, tum inter ſe, tum cum capite fiunt.

Prima coniugatio neruorum à ſpinali medulla ortorum.

Cæterùm egreditur ſecunda hæc coniugatio, ab vtraque ipſius acanthæ parte, ex regione inter primum & ſecundum ſpondylum media.

Secunda.

Tertia verò neruorum, qui à ſpinali medulla oriuntur, coniugatio, ex communi foramine ſecundi & tertij ſpondyli emergit, muſculíſque genas mouentibus, & illis qui collum totum cum capite retrò erigunt, diſtribuitur. Pars verò ipſius quæ prorſum fertur, ſecundæ & quartæ coniugationi miſcetur.

Tertia.

Nam tertia & quarta coniugatio, neruos communibus colli & capitis muſculis ſuppeditat, ac præterea muſculis genas mouentibus, quemadmodum certè & partibus omnibus quæ ſunt poſt aures.

Quarta.

Quinta coniugatio productionem habet, qua quartus ſpondylus cum quinto coniungitur. Diſtribuitur autem quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipſius quædam retrò per profundum fertur in communes colli & capitis muſculos: alia verò pars antrorſum in muſculos genas mouentes, & caput inclinantes: ſicuti alia & tertia, in medio prædictarum partium, ſurſum, verſus ſcapulæ ſummitatem, fertur. Iuxta radicem autem neruorum, pars eius vtrique vicinarum coniugationum, ſextæ videlicet & quartæ, miſcetur: & qui neruus à quarta ad ipſam deſcendit tenuis, is manifeſtò cernitur parti eius miſceri, qua maximam portionem ex eius loci ſpondylis, neruus diaphragmatis colligit, vtrinque vnus, qui ſub membranas thoracem ſepientes fertur.

Quinta.

Sextæ poſt hanc coniugationis, ſub quinto ſpondylo excidentis, miſtio fit magna cum propinquis vtriuſque, ſed plurima eius pars ad ſima ſcapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anterioribus & diaphragmatis neruum, quemadmodum & aliis omnibus eius loci ſpondylis propagines quaſdam exiguas mittit.

Sexta.

Septimæ coniugationis, quæ ex communi ſexti & ſeptimi ſpondyli oritur foramine, magna fit permiſtio cum proximis. Ea tamen partem ſui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certè & ab octaua coniugatione, quæ poſt ſeptimum ſpondylum oritur, maxima pars in vlnam peruenit.

Septima.

Octaua.

Sic à nona coniugatione, quæ poſt octauum ſpondylum præcedenti miſcetur, pars non exigua ad manus extremas peruenit: qui nerui circa primum intercoſtale ſpatium minimum locum occupant, quòd primæ etiam coſtæ ſint minimæ.

Nona.

Ob ídque poſt ſeptimum ſpondylum natura cepit thoracem effingere, quòd ea coniugatione, quæ eſt poſt octauum ſpondylum, ad vtraque vti poterat, ad primum ſcilicet inter coſtas ſpatium & manum.

Coſtæ primæ ſunt minimæ.

Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum neruos ex ſpinali medulla colli, & ad muſculos intercoſtales ex ſingulis propinquis ſpondylis, deduxit. Eſt autem ſepti tranſuerſi figura rotunda, ſitus verò obliquus, partibúſque anterioribus ac ſuperioribus ad pectus pertingit: inde retrò ſemper ad dorſum fertur, donec ſpinam contingat, cui adhæreſcit ad lumbum. Caput autem eius, ad quod annectuntur fibræ, & in quod ipſi nerui deſcendunt, in medio eius conſiſtit.

Septi tranſuerſi figura & ſitus.

Quam ob rem diaphragma ſolum, earum partium quæ ſunt ſub clauibus, neruos ab ſpinali medulla colli recipit, membranis thoracem diſpeſcentibus, ſtabilitos: aliarum verò inferiorum nulla. Melius ſiquidem fuit ſpinalem medullam thoracis, neruorum propagines ex propinquo omnibus quæ illic ſunt, ſuggerere. Ob eámque cauſam à neruis qui ſingulis inſunt ſpatiis intercoſtalibus, portio non exigua per muſculos ad externa excidit. * Iuxta radices autem coſtarum, in inſtrumenta quæ ſunt ad ſpinam, diſpergitur. Pòſt verò, prope conuexa maximè ſingularum coſtarum, in corpora thoraci circumfuſa,

fusa, veluti & prope pectus, partibus quæ illic sunt, disseminatur. Homini igitur, ac similibus,

Collum ex septem spondylis constari.
Larynx primum instrumentum est vocis.
Thoracem esse necessarium voci atque respirationi.
Scopi quos proposuit sibi natura thoracem fingens.

collum ex septem spondylis iure est compactum: quum eiusmodi magnitudo laryngi, primo instrumento vocis, conueniat, ex eoque partes omnes, quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere, recipiant quod satis est. Quum autem nec respiratio, nec vox possit sine thorace fieri, cuius præsidio indigent cor ipsum atque pulmones, in illius certè structura hos quatuor scopos sibi natura proposuit, vocem scilicet, respirationem, ac tum cordis, tum pulmonis magnitudinem. Sequitur quippe vt arteriam asperam generatio pulmonis, sic magnitudinem huius, magnitudo thoracis. Quin & cor positionem & magnitudinem in thorace sibi congruentem sortitur. Nec minus

Thorax ex duodecim vertebris constat.

thorax, qui quidem ex duodecim vertebris constat: quæ verò has deinceps sequuntur quinque spinæ vertebræ, eadem ratione sunt factæ, qua illæ quæ sunt in collo. Nam quum nerui qui à spinali medulla proficiscuntur, in spinales atque hypochondrij musculos diuidantur, primas quidem productiones oportuit ad eas partes mitti: pòst au-

Ossis sacri vsus.

tem, & ad crura: ac tum os sacrum oriri, quod simul quidem veluti fundamentum quoddam spinæ futurum esset, simul autem ossa coxendicum atque ilium incumbentia sibi, excepturum: sine

Pubis ossa.

quibus nec pubis ossa constare poterant, crurúmque ad ischion dearticulatio omnino non fuisset. Horum enim primorum gratia, tum autem veeri, vesicæ, atque intestini recti os latum, siue sacrum molita est natura. Per cuius quidem foramen primum qui neruus excidit, iis qui ad crus feruntur, miscetur. Proinde coniugationes quæ sunt sub diaphragmate, neruorum à spinali medulla proficiscentium, qui ad musculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem spondylis egerunt: sexta verò quæ eas excipit coniugatio, primis ossis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo coniugationes, quæ in partes superiores distribuuntur. Constat itaque collum meritò ex septem spondylis compingi, thoracem ex duodecim,

Lumbi ex quinque spondylis constantur.

lumbum ex quinque. Porrò os sacrum cum vltimo articulatum lumbi spondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphysim, vt multò difficilius patiatur. At verò validum ligamentum ante-

Vertebrarum ligamentum.

riores omnium spondylorum partes validissimè colligans, desinit posteriore quidem parte in tunicam meningas spinalis medullę ambientem: anteriore verò, paulùm progressum, vtraque sui parte

Humiditas vertebrarum.

inseritur in cartilaginem, quæ spondylos iungit. Cæterũ spondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent, retrò progressi, paulatim à se diducuntur, locum omnem medium refertum habentes humiditate crassa & viscosa, quæ ad motionis facilitatem conducit. Meninges autem vestientes spinalem medullam, cerebri inuolucra similitudine referunt, nisi quòd crassa medullæ spinalis meninx, vndique tenuem tangit & com-

Spinali medullæ quæ sint communia cũ cerebro, & quæ etiam vtrique propria.

prehendit. Sunt enim communia spinali medullæ cum cerebro, quod corporis substantia sit illi hæc similis, & neruorum etiam principium existat. Propria autem, quod quum cerebrum pulset ac moueatur, quanquam osse immobili delitescens, ipsa tamen non moueatur, tametsi à mobilibus vertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipsis similiter fuerunt datæ: altera quidem ad vasa quæ ipsis insunt, colliganda, totamque eorum substantiam, quæ mollis est admodum, constringendam: altera verò quæ tegat, & aduersus ossa circumfusa muniat. Ossa etiam ipsa extrinsecus sunt attributa, veluti propugnaculum atque

Cerebrũ pulsare.

murus, contra iniurias extrinsecas. Priuatim verò vtrique, quòd cerebrum quidem pulsabat, crassa meninx tantum ab eo discessit, quod ipsi, dum dilataretur, suscipiendo esset satis. Quòd verò

Spinalem medullam non pulsare.

spinalis medulla non pulsaret, crassa meninx cum tenui vndique se coniunxit. Quòd etiam capitis ossibus conspicuus nullus motus inesset, spinalis autem medullæ ossibus vehemens, cerebro quidem nullum extra crassam meningem aliud operimentum fuit circundatum: spinali autem medul-

Spinalis medullæ tertia tunica.

læ, tertia illa fortis atque neruosa tunica: cui etiam viscidus ille humor est circunfusus, ne assiduo motu exiccetur. Singulis autem spinæ partibus ab ad-

Spinæ inserta vasa, qua via intrarunt.

iacentibus vasis, per foramina quæ neruos ipsos deducunt, propagines natura suppeditauit, vnaio singulis spondylis coniugationem tantæ magnitudinis, vt in corpora omnia spondylo circumiacentia diuidi plane queat. Sed quoniam coniugatio

Spondylorum singulos emittere vnã neruorũ cõiugationem.

neruorum vna ex singulis spondylis enascebatur, planum est, quòd ipsorum numerus, venarum & arteriarum numero æqualis erat futurus. Cæterùm paruis quidem spondylis prædicta duo foramina satis esse poterant, per quæ intrò quidem venæ & arteriæ, foras verò nerui ferantur. Magnus autem, non hæc modò, verumetiam quæ vasis nutritutis seruirent, natura decenter est machina-

Scapularum vsus.

ta. At verò scapulas ipsas, primò quidem propter humeri articulationem, dein autem ex abundanti, propter partium thoracis, quæ illic sunt, custo-

Thorax respirationis organum.
Cor vitæ principium.

diam, excogitauit natura. Thorax siquidem respirationis est instrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem vitæ principium. Quia igitur thoracis partibus posterioribus non aderant nobis oculi, quibus præuidere nocitura liceret: ne omnino negligerentur, natura regionem illam vallo quodam spondylorum, atque productionum spinæ, muniuit, quibus sursum porrectis, primùm quidem scapulas vtrinque applicuit, dein carnis copiam apposuit. Ad hæc leuiter superiorem spinæ finem adaugens, rectumque illum attollens,

Ἀκρώμιον.

atque ibi claui coniungens, ἀκρώμιον, quod vocant, effecit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò scapulæ ipsi præsidium &

Clauicularum vsus.

firmamentum futurum. Quòd si inter os pectoris & spinæ finem, quæ ad scapulas est, connexa clauis non fuisset, nihil vtique prohiberet, quo minus os latum scapularum, nusquam stabilitum, thoraci incideret, coarctaretque ibi humeri articulum, multósque motus brachij impediret. Non

Humeri articulus cur in homine quàm longissimè à thorace abductus.

temerè autem natura in homine quidem, humeri articulum longissimè à thorace abduxit: in quadrupedibus verò, proximè collocauit: quòd in illo quidem manus ad varios vsus seruientes, spatiosum locum desiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantum ambulationi subseruiant. Meritò itaque homo, ne si velit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipso scapularum articuli longè sint à thorace abducti. Meritò etiam simia, vt in cæteris est ho-

Simia est hominis imitatio ridicula.
Simia, quòd animam habeat ridiculam, corpus sortita est ridiculum.

minis imitatio ridicula, ita & in artubus. Cæterùm quemadmodum simia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animam rationalem haberet, ob id etiam corpus solum inter ea quæ sunt super terram, habuit diuinum. Porrò iuxta iugulum ipsum est clauis, conuexa quidem foris, intus verò caua: quò

videlicet

videlicet locum iis instrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Vbi verò à iugulo cœpit discedere, tantùm paulatim antrorsum redit, vsque ad humeri summitatem, quantum finis particulæ ipsius clauis intumescentis, retrò secesserat. Colligat autem ibi ipsam spinæ, os partuum & cartilaginosum scapulæ. Quum autem manus tota ad multos ac varios motus comparata esset, caput quidem brachij rotundum habere ipsam oportuit, cauitatem verò ei subditam, nec magnopere profundam, nec in magna supercilia finientem. Qua quidem structura ad varias motiones apta, quum constet humeri articulus, parum abest quin assiduè brachij caput luxetur, quippe quod cauitate adeò exigua vehatur, vt pars ipsius magna extra sit, nulloque innixa sublimis pendeat. Cui discrimini occurrens natura, tria ligamenta valida, os brachij cum scapulæ ceruice iungentia, præter commune omnium articulorum, totundum est machinata: duos præterea scapulæ processus recuruos, qui articulum muniunt, atque ex vtraque horum parte, musculos ipsum maximos constringentes. Quorum trium ligamentorum duo quidem prorsus sunt rotunda, tertium verò leuiter latum. Enascitur autem, primum quidem ex fine apophyseos, quæ anchoram refert, internisque brachij attenditur partibus. Alterum verò, quod hoc est maius, ex ceruice scapulæ, qua parte supercilium cauitatis illius est altissimum: atque hinc caput brachij sedem præbet firmissimam sua lata fissura. Reliquum denique & tertium, ex eodem loco, quo secundum, oritur: obliquum autem sub eo inseritur & ipsum in primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad musculum brachio incumbentem perueniunt, quem roborant.* Munitur humeri articulus, à scapulæ etiam processibus superioribus, nempe ab illo qui est ad summitatem humeri (quem corniformem appellant) & ab externo, qui anchoræ est similis: necnon à maximis musculis tendonibúsque, qui totam mouent articulationem, constringitur vndique: quorum musculorum fines ossi brachij insigantur. Cæterum ad pectus brachium adducit, leuitérque trahit deorsum, is musculus qui iuxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem contra, ex æditis enatus pectoris partibus, adductionis sursum est autor. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coalescens, a toto pectoris osse exortus, æquabiliter ad illud totum brachium adducit, si vterque tendatur. Nam altero solùm agente, aut deorsum, aut sursum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò musculus ille, qui à sublimi pectoris parte iuxta claues oritur, duo habet capita, internis quidem partibus epomidi insertus, externis autem adhærescens infernis scapulæ partibus. Ac solius musculi huius tensi actio, brachium extrorsum extendit: alterius verò, qui ad clauem peruenit, versus interiora conuertit. Tensis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam, planeue medium extentionem assumit. Atque alij etiam duo musculi, vtraque spinæ quæ est ad scapulam, parte, similem prædicto habent actionem. Octauus verò alius vltra prædictos est musculus; qui ortus* à maxima parte inferioris, qui in scapula est, lateris, brachium extrorsum abducit, iis qui sunt ad pectus, oppositus, qui brachium sursum attollunt. Duæ sunt post hanc musculorum motiones, brachium extrorsum ac deorsum circumagentes: verùm amplius quidem extrà abducit musculus, * qui ab inferiori ora lateris, quod in scapula est, proficiscitur. Nam qui scapulæ partem imam complectitur, minus quidem extra, sed deorsum magis brachium circumagit. Reliquus verò alius vnus est musculus, qui deprimit, ipsumque retrò agit: cui prædictus musculus partim succedit, qui efficit ne brachium dum deprimitur, vllam in partem inclinet. Contenta autem fuit hoc natura tametsi omnium minimo, propter naturalem manus ad inferiora impetum. At qui musculi brachium attollunt, actione indigent vehementiori, ob idque tum ipsi, tum qui brachia circumagunt (est enim hic motus violentissimus omnium) in omnibus articulis robustissimi sunt, ac tendones maximè neruosos sortiuntur. Verùm scapulam deorsum trahit musculus, ex inferiori quidem thoracis spondylo enatus, inferioribus autem partibus scapulæ insertus. Trahit autem eam sursum musculus latus ac magnus, qui à spina enatus, sursum ad os occipitis peruenit. Trahit etiam sursum & musculus tenuis, qui ab iisdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur. Retrò autem alij duo musculi abducunt ad totam animalis spinam: quorum editior ipsam inflectit sursum, ad colli spondylos: reliquus autem abducit ad spondylos dorsi. Tensis verò ambobus simul secundum proprij situs rectitudinem, fertur ad * dorsum. Quum autem tensus est is musculus, qui ex laterali primi spondyli apophysi exoritur, scapulæque finibus, qui sunt ad summitatem humeri, inseritur, maximè quidem ipsum humerum trahit: cum eo autem & scapulam totam, ad partes colli laterales, vt ad anteriores musculus tenuis, qui à labdoide oritur, conuertit. Quinetiam ex musculis qui è pectore ad eam sursum feruntur, qui est editior, non solum mihi videtur caput brachij trahere, sed etiam scapulam, vt qui ligamento articulationem totam continenti inseratur.

Homini soli inter animalia terrestria, cur diuinum corpus tributum.

Clauiculæ colligatio.

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Humeri ligamenta tria.

Scapulæ processus recurui.

Brachij motus a quibus oriantur musculis.

Brachium attollentes & circumagentes musculi esse robustissimi omnium.

* Scapularum motus a quibus proficiscantur musculis.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,
LIBER DECIMVSQVARTVS.

QVum ipsarum animalis partium, nonnullæ quidem ad viuendum sint necessariæ, vt cerebrum, cor, & hepar: aliæ ad viuendum commodius, vt oculi, nares, & manus: atque aliæ denique ad instaurationem generis, vt pudenda, testes, atque matrices, de his quidem vltimis hoc libro agendum est, quandoquidem superiores illas iam explicuimus. Ergo natura, si fieri potuisset maximè optasset suum opificium esse immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata, sapientis cuiusdam vrbis conditoris exemplo. Quanquam nulla ciuitas comperitur adeò floruisse, vt non ipsa excedens vetustas memoriam conditoris deleuerit. Naturæ verò opificium iam multis annorum millibus constitit, atque stabit perpetuò. Nam mirabilem quandam rationem inuenit, qua in demortui animalis locum, nouum aliud sufficiat. Omnibus siquidem animalibus natura concipiendi instrumenta congruentia tribuit: ipsisque instrumentis eximiam

Particularum tria genera.

Naturæ opificium perpetuum.

Concipiendi instrumenta.

Generandi cupiditas vniuerſis animantibus inſita.

eximiam quandam vim voluptatis effectricem: animæ verò ipſis vſuræ, incredibilem vtendi cupiditatem coniunxit: à qua animalia incitata, ſtimulatáque, etiamſi rationis expertia, ætatéque tenera ſint, prouident tamen non ſecus, ac ſi prudentiſſima eſſent, vt genus ſuum ſit ſuperſtes.

Matricum ſitus opportuniſſimus.

Porrò in fœmineo ſexu matrices ventri ſubiecit, qui locus eſt tum ad vſum venereorum, tum ad recipiendum ſperma, necnon ad incrementum fœtus, & perfecti enixum, opportuniſſimus.

Matricis collum.

Etenim collum matricis, in pudendum muliebre deſinit: quod quum animal concepit, adeò ad vnguem clauditur, vt ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem eouſque patet ac tenditur, vt ſemen per latam viam progrediens, facilè in matricis ſinum perueniat. Plurimum etiam & in partu diſtenditur, ſic vt totum embryon facilè ea via expellatur.

Matricis collũ esse neruoſum, ac mediocriter durum.

Quare meritò a natura factum eſt neruoſum ſimul ac mediocriter durum, vt citra noxam plurimum cõtrahatur & dilatetur, dirigaturque ad excipiendum ſemen. Nam ſi præ mollitie in ſeipſum concidens, plexus quoſdam efficeret, ab iis ſemen prohiberetur, quo minus ad ſinus matricis perueniret celeriter, ac ſic humor ſpiritusque à ſe mutuò ſepararentur, quos tamen coire eſt neceſſe, hunc quidem vt motus principium, illum autem vt materiam ad fœtuum generationem appoſitam.

Spiritum eſſe motus principium in ipſa generatione. Sanguis menſtruus non eſt prima materia, gignendique animalis propria.

Cæterùm ſanguis menſtruus neutiquam prima eſt materia, atque gignendi animalis propria: ſed quum ſeminis humiditas à calore inſito * ducta, tunicis matricum inciderit, non ſecus ac pinguitudo facilè agglutinatur. Atque inde vno temporis momento multa fiunt, eáque sdmirabilia naturæ, circa animalis generationis principium, opera.

Generationis ordo.

Nsm matrix ipſa quàm celerrimè vndique ſemini adhæret: collum autem totum conniuet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis aſperitates illinit, toti ſuperficiei internæ ſubtenſus, membrana tenuis efficitur. Interea autem ſpiritus vndique ad vnguem retentus, non elabitur, ſed motus naturales primus orditur. At verò quo tempore nec ſemen intrò, nec fœtus extra fertur, matricis collum in flexus & contortiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenti.

Puerperæ, aut quibus menſes fluunt, cur facile refrigerentur.

Neque enim alia ratione in menſtruis purgationibus partubúſque mulieres refrigerantur, quàm quòd tùnc matricis collum ſit rectum, reſeratumque.

Matricis plures ſinus numeroſos partus edentibus.

Porrò in animalibus numeroſos fœtus geſtantibus, natura fecit ſinus matricis plures: in homine verò, ac eiuſmodi, quemadmodum corpus totum eſt geminum, ita & matricis ſinus eſt duplex, alter quidem in dextris, alter verò in ſiniſtris locatus.

Matricis ſinum eſſe homini duplicem.

Generationis fœcunditatem quibus natura conceſſerit.

* Siquidem quæ ob corporis imbecillitatem, breuioris vitæ futura erant, aut etiam præda fortioribus, iis animalibus omnibus aſſidui interitus remediũ excogitauit natura, fœcundã ſcilicet generationẽ ſemper receptaculorum matricis numerum, æqualem numero mamillarum præſcribens.

Matricis receptaculorum numerum, mamillarum eſſe numero æqualem.

Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore iam abſolutus eſt fœtus.

Lac quo tempore accedat.

Lac cur genuerit natura.

Nam quum tenera adhuc ſint atque imbecilla recens nata animalia, nec poſſint ſolidos cibos conficere, alimentum ob id natura eis comparauit, perinde ac ſi vtero adhuc geſtarentur. Quibus verò animalibus propter corporis ſiccitatem ſuperfluus humor ſubminiſtrari non poterat, vt volucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorem in ea quæ procrearint, ingenerauit:

Amor in procreata.

quo impulſa, bellum pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, ſuſcipiunt intrepidè, victumque illis conuenientem ſuppeditant.

Vbera duo, vt matrices duæ, mulieribus inſunt.

Vt igitur matrices duæ mulieribus in vnum collum deſinentes ſunt factæ, ita & vbera duo, vtrunque ſuæ matrici, inſtar miniſtri boni, ſubſeruiens. Vnde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarum altera gracileſcat, ſi dextra quidem, maſculi: ſin ſiniſtra, fœminæ aborſum faciet.

Aborſus quãdo accidat.

Siquidem mares in dextris, fœminæ in ſiniſtris maiori ex parte locantur.

Mares in dextris, fœminas in ſiniſtris matricis partibus, maiori ex parte locari.

Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, ſunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus inſtiterit, ſimul cum matricibus, quod ſatis eſt intumeſcunt.

Matricis munus.

Matricis itaque partes ſunt, ſperma recipere, atque fœtum abſoluere: mammarum verò, quod iam natum eſt educare.

Mammarum munus.

Quòd ſi animalia attentius diſſecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, veſicas matricibus multò maiores: in perfectis autem, matrices veſicis. Veſica nanque ad portionem omnium aliarum partium augetur, vt quæ omnibus ætatibus æqualiter ſeruiat: matrix verò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum iam conſeneſcunt, rite actionem ſuam poteſt obire. Siquidem alimento benigno abundantique fœtibus opus eſt, cuiuſmodi in ſolis florentibus abundare poteſt: quum in declinantibus quidem, alimentum non ritè coquatur: in ijs autem quæ augentur, quamuis rectè concoctum ſit, in nutritionem & auctionem totum id abſumatur. Eſt autem fœmina mare imperfectior, vna quidem & prima ratione, quia frigidior.

Fœmina mare imperfectior, quia frigidior.

Siquidem in animalibus calidum eſt magis actiuum frigido.

Calidum eſſe magis actiuum frigido.

Cæterùm omnes quæ viris inſunt partes, in mulieribus etiam reperias, eo diſcrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipſæ intus ſunt conditæ, in viris autem extrà pendent, iuxta nuncupatum perinæum. Quòd ſi muliebres quidem partes euertas extrorſum, viriles autem intro retortas, replicéſque, inuenies omnes inter ſe ſimiles, cuiuſmodi & in talparum oculis ſumere licet exemplũ.

Muliebres partes pudendis viribus ſimiles, niſi quod ſunt inuerſæ.

Hæ enim vitreum & cryſtallinum humorem, & præterea tunicas his circundatas, non minus habent, quàm animalia quæ vtuntur oculis.

Talparum oculi incluſi, imperfectique.

At neque eis aperti fuerunt oculi, nec foras prodierunt, ſed imperfecti fuerunt relicti. Sunt enim animalium naturæ variæ.

Natura animalium varia.

Alia quippe non longè receſſerunt à plantis, ſuntque ea animalium omnium imperfectiſſima, ſenſu vnico tactus prædita: vt oſtreorum plurima.

Animalia omnium imperfectiſſima.

His receſſerunt amplius, quibus guſtus ineſt: his adhuc amplius, quæ odoratus inſtrumentum ſortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ inſtrumento audiendi ſunt prædita. At perfectis proxima ſunt, quibus præter hæc omnia, adeſt viſus. Solis autem hominibus ratio ineſt, qua diuinius nihil mortali animali eſt conceſſum.

Ratio ineſt ſoli homini, qua diuinius nihil animali mortali eſt conceſſum.

Sicut igitur homo animal eſt perfectiſſimum omnium, ſic tanto eſt fœmina imperfectior mare, quantò frigidior. Genitalia autem eius, formata intus fuerunt, dum ipſa vtero adhuc geſtaretur. Quum enim extare & foras propulſari præ caloris imbecillitate non poſſent, ipſum quidem animal qood conformabatur, imperfectius eo, quod vndique eſt abſolutum, reddiderunt: quam imperfectionem tamen conſequuta eſt vtilitas non aſpernanda, ad inſtaurandum humanum genus.

Genitalia fœminæ fuiſſe intus formata, quia in vtero præ imbecillitate caloris foras propulſari haudquaquam potuerunt.

Nam quum fœtus ipſe materiam copioſam poſtulet, tam ad primam ſui conſtitutionem, quàm ad omne

omne incrementum, ſi calidiſſima quidem ipſa
fœmina eſſet, vtique diſcuteret talem materiam,
nec ſineret coaceruari eam: quemadmodum ſi im-
pensè frigida, ne humorem quidem ipſum conco-
queret. Frigidiorem igitur eam couſque fieri ſatius
fuit, quoad alimentum quod concoxiſſet & con-
feciſſet, diſcutere totum non poſſet. Hæc itaque
eſt frigiditatis fœmineę vtilitas, quam mox ſequu-
tura erat partium imperfectio, quum ipſæ præ
caloris imbecillitate prorumpere foras non poſſet.
Quod commodum ad inſtaurandum genus, eſt ſe-
cundum ac maximum. Nam ſi extra prodiiſſent,
ſcrotum vtique extitiſſet: quod quum intus iam
deliteſcat, matricum ſubſtantia eſt factum inſtru-
mentum ſemini recipiendo, ac retinendo, fœtui
prætereaalendo, ac perficiendo, aptiſſimum. Sta-
tim autem & teſticulos fœmina erat habitura mi-
nores, imperfectioréſque: ac ſperma in ipſis, tum
parcius, tum frigidius, humidiúſque. Sequun-
tur enim hęc quoque neceſſariò caloris penuriam
Non igitur ſemen eiuſmodi, generando animali
ſatis eſſe poterat, licet in eam rem fuerit & ip-
ſum vtile. Mas verò quantò eſt calidior, tantò
ipſius teſticuli extiterunt maiores. Semen autem
quod in ipſis gignitur, quum ſit ſummè coctum,
principium effectiuum eſt animalis. Ex vno ita-
que principio, ab opifice ſapienter inuento, iux-
ta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata ſunt
omnia, quæ ad animalis generationem pertinent:
tum quòd muliebres partes intus reconditæ ſint,
quatenus dictum eſt: tum quòd virile pudendum,
extrà oblongum promineat, ad venerem, atque
ad ſemen excernendum aptiſſimum, quodque ſe-
men ipſum virile ſit multum, & craſſum & cali-
dum. Quod quidem non alia quadam ratione ad
maris, alia ad fœminæ procreationem mouetur
(ſic enim principium animalis non eſſet ſimplex,
ſi motus omnino repugnantes haberet) verùm
quod imperfectius quidem mouetur ſemen, fit
fœmina: quod perfectius autem, maſculus. Ip-
ſum autem motum perfectum aut impefectum,
inæqualitati quæ in calido & frigido eſt, iurè tri-
bueris, ad quod vnum principium, particulares
omnes reuocabis actiones. Iam ipſum fœmineum
ſemen gignere per ſe fœtum non poteſt, ſed ma-
ris ſemen omnino flagitat, cum quo oportet mi-
ſceatur, ita vt vtrunque ſemen in vnum motum
conſpiret. Nam tametſi gallinæ citra gallinacei
operam, oua ſubuentanea concipiant, ex illis ta-
men animalia excludere nequeunt: quandoqui-
dem vt ea perficerentur, maſculi caliditatem de-
ſiderabant. Sed ne id quidem in greſſilibus ani-
malibus vnquam poteſt contingere. Solum nan-
que ſi quod animalis eſt genus temperatura couſ-
que ſiccum, vt humoris frigidi redundantiá in fœ-
mineo ſemine quadantenus poſſit abſumere, id
fœtum eiuſmodi, qualia in gallinis ſunt ea oua,
ſine mare poteſt efficere. At mulierem nemo
vnquam vidit ſine viro vel molam, vel eiuſmodi
quippiam concepiſſe. Quamobrem ſatius fuerit
maris ſemen motus principium exiſtimare: fœmi-
næ verò, ad animalis generationem aliquid etiam
ipſi conferre. Porro vena caua, quà primùm ad-
huc ex hepate emergens, ſublimis ad ſpinam fle-
ctitur, dextrum habet renem, ad dextram ſibi ad-
iacentem: tum deinceps paulò infrà ad læuam,
ſiniſtrum. Producitur autem ex ipſa vas venoſum
maximum in vtrunque renem, ſicuti & arterio-
ſum, ex maxima arteria quæ dorſo incumbit. Quo-
niam verò genitalia organa his vaſis ſubiacent,
hinc iugum venarum & arteriarum ad ea proficiſ-
ci erat neceſſe. Quocirca vaſorum quæ ad ipſa fe-
runtur, quæ ad dextram quidem matricem atque
ipſius teſticulum progrediuntur, à magnis ipſis va-
ſis, quæ ſunt ad ſpinam, proficiſcuntur, vena
quidem à caua vena, arteria autem ab arteria ma-
gna: etſi rarò, à vaſis quæ in dextrum procedunt
renem, oriantur, vbi dexter ren ſiniſtro propin-
quus fuerit. Quæ verò ad ſiniſtrum teſticulum in
maſculis, aut ad matricem ſiniſtram in fœminis
tendunt (ſunt autem hæc etiam duo, arteria ſci-
licet vna, atque alia vena) non amplius à magnis
vaſis, ſed ab eis quæ in renes feruntur, emergunt.
Ex quo intelligi poteſt, teſticulum ſiniſtrum in
maſculis, & matricem ſiniſtram in fœminis, ſan-
guinem impurum adhuc, excrementoſum, humi-
dum, ac ſeroſum recipere. Qua ex re accidit, vt
ipſa quoque recipientia inſtrumenta, temperamē-
tum habeant diuerſum. Quemadmodum enim ſan-
guis purus excrementoſo eſt calidior, ita & par-
tes dextræ quæ ex ipſo nutriuntur, ſiniſtris ſunt
calidiores: id quod principiò etiam erant, vel ra-
tione hac, quòd ſecundum hepatis rectitudinem
locarentur. Quod quidem ſi verum eſt, ac præ-
terea maſculus eſt calidior fœmina, probabile vri-
que fuerit, partes quidem dextras, maſculorum:
ſiniſtras autem, fœminarum eſſe generatrices. Eò-
dem pertinent & quę ab Hippocrate dicta ſunt: Si
dexter quidem teſticulus attollatur, hoc eſt, ſi
valentior ſit, maſculum gignet: ſin verò ſiniſter,
fœminam. Cæterùm pars aliqua dicitur fortior
aut imbecillior altera, bifariam: vno quidem mo-
do, ſimpliciter: atque ita cor hepate, arteriæ ve-
nis, nerui carnibus, ac denique omnia dextra ſi-
niſtris in omni animalium genere ſunt fortiora:
alio autem, ſecundum huius indiuidui conſtitutio-
nem. Leoni ſiquidem poteſt eſſe ſiniſter teſticu-
lus fortior, ſi præcipuè in prima compactione, dex-
tro aliquis affectus acciderit: quum nimirum quæ-
libet pars, morbida magis atque imbecillior in
omnem vitam reddatur, ſi quod vitium vel exi-
guum, in prima conformatione contraxerit. Cu-
ius vitij culpa, tum in primum maris cum fœmi-
na coitum intempeſtiuum, tum in grauidæ victus
rationem ſequentem, eſt referenda. Quum igi-
tur duplex ſit maſculorum generationis principiū:
in fœminis quidem dextra matrix, in maſculis ve-
rò dexter teſticulus: conſentaneum eſt maſculum
in dextra matrice, fœminam in ſiniſtra maiori ex
parte inueniri. Fieri tamen poteſt, licet rarenter,
vt ſiniſtra matrix à calore ſeminis victa, pro fœ-
mina maſculum in ſeipſa gigni permittat. Quem-
admodum contingit etiam interdum, vt ſemen
quod fœminam erat generaturum, calefactum à
dextra matrice fœtum efficiat maſculum: con-
trà, quod maſculum erat genitum, à ſiniſtra
refrigeratum, in contrarium mutetur. Ipſorum
autem fœtuum cauſa, extitit principium venarum,
matrices ipſas nutrientium, ac mammas cum eis
colligantium. Sola enim hæc inſtrumenta per va-
ſa coniungi expediebat, vt quando in matricibus
augeretur fœtus, atque conformaretur, illi ſoli
venæ communes, ex vtriſque partibus alimentum
affunderent: quando verò in lucem æditus eſſet,
mammis ſurſum totum alimentum ſurreperet.
Quæ cauſa eſt, cur eodem tempore menſtrua bel-
lè procedere nequeant, & fœmina ipſa lactare.
Porrò ante conceptum in muliere ætate florente,
quicquid

Frigiditatis fœmineæ vtilitas.

Teſticuli fœminæ & ſemē qualia.

Teſticuli maſculini calidiores fœmineis. Semen maſculi eſſe principiū effectiuum animalis.

Pudendum virile quale.

Semen virile quale.

Semen quod imperfectius mouetur, fit fœmina: quod perfectius, maſculus.

Semen vtrunque neceſſariò miſcendū eſſe ad fœtus generationem.

Oua ſubuentanea animali excludendo inepta.

Animalia abſque commercio maris, oua gignentia.

Molam abſque viro concipi à muliere non poſſe.
Semen maſculi eſſe motus principium.
Vena caua.

Ren ſiniſter dextro inferior.

Vaſa emulgentia.

Spermatica vaſa dextra. oriri à magna dorſi vena & arteria, raro autē ab emulgentibus dextris.

Spermatica vaſa ſiniſtra, à ſiniſtris oriri emulgentibus.

Teſticulum ſiniſtrum in viris, & matricem ſiniſtram in fœminis, recipere impuriſſimum ſanguinem.
Partes matricis dextræ cur ſint calidiores ſiniſtris.

Dextras partes, maſculorum: ſiniſtras, fœminarum eſſe generatrices.

Fortius vnum altero, bifariā dicitur.

Principium generationis maſculorum duplex.

Venæ alentes, matricem, mammaſque cum colligantes, fœtus gratia cōſtructæ.

Lactante fœmina, menſes probè non fluere.

quicquid ſanguinis ſuperflui colligitur, natura ſingulis menſibus per venas ad vterum pertinentes excernit. Quum autem iam concepit, ex iiſdem vaſis fœtus trahit alimentũ copioſum. Quod verò reliquum eſt, ad pectoris regionem ſuggeritur. Itaque meritò dixit Hippocrates, lac germanum eſſe ſanguini menſtruo. Cæterùm quum fœtus imbecillior effectus, ſufficiens alimentum non trahit, ante tempus lacte intumeſcunt vbera: gracileſcunt autem, quum matrices alimenti penuria laborant: quam conſtitutionem abortus ſequitur. Iam verò non ob id tantùm, quòd dij voluerint genitalibus quidem, voluptatem maximam eſſe cum vſu venereorum coniunctam, florentibus autem inſanam quandam atque immenſam veneris cupiditatem ingenitam, protinus voluptas atque cupiditas animalibus acceſſerunt: ſed ex materia atque inſtrumẽtis ad ea ipſa comparatis, vtraque affectio exoritur. Siquidem arteriæ & venæ prædictæ, quæ ad partes genitales feruntur, matricum quidem fundum prætereuehunt: lateralibus verò ipſarum partibus poſteà inuectæ, in duo diuaricantur. Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminæ teſtes ſecedit, qui & ipſi matricibus adiacent. Altera verò in fundum progreſſa, multipliciter tota in ipſum diſtribuitur. Committuntur autem hîc fines vaſorum, quæ in ſiniſtrum ſinum matricis diuiſa ſunt, cum finibus eorum, quæ in dextrum eiuſdem ſinum ſunt diſtributa. Quo fit vt dextra etiam matrix aſſumat ſeroſam humiditatem, quamuis exiguam. Siquidem non ſolùm auget in ſiniſtris partibus frigiditatem ea ipſa humiditas, ſed etiam cum ſpiritu iuncta, vbi incaleſcit, atque euacuari poſtulat, acrimonia & mordacitate ſua, omnium maximè poteſt partes ipſas excitare ad agendum, voluptatemque incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui deliteſcentes ſub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac ſuo motu voluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longè, quàm cutis ipſa, ſenſibiliores, ac proinde maiori voluptate afficiuntur. Semen igitur (cuius humiditas craſſa, viſcoſa, ſpumoſa, ac vitali ſpiritu plena exiſtit) quando in proprium locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, exiccatur & contabeſcit: nimirum expirante quidem repentè ſpiritu, conſidente autem humiditate viſcoſa. Cauſa generationis fœminei ſeminis, eſt huiuſmodi. Ex iis vaſis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorſum, inuoluitur, modo perſimili iis vaſis, quæ in teſticulos maſculorum perueniunt. Itaque ſuperiacens quidem vena, ſubiacens autem arteria, vtraque in flexus numeroſos atque æquales torquetur: in quibus plexibus ſanguis & ſpiritus qui ad teſtes deſcendunt, diutiſſimè concoquuntur. Teſtes verò quum ſint laxi, cauernoſique, excipientes humorem qui in vaſis cœptus erat concoqui, rurſus eum & ipſi percoquunt: perfectius quidem ad fœtus procreationem, viriles teſtes, maiores & calidiores quum ſint, genituramque magis elaboratam excipiant: imperfectius autem muliebres, vtpote minores, & frigidiores, excipientéſque humorem non vſqueadeo concoctum. Quum igitur omnes particulæ alimentum ſibiipſis aſſimilent, mirum eſſe non debet, ſi tunicæ vaſorum albæ exiſtentes, ſanguinem in formam ſibiipſis ſimilem, propter longam moram, immutent. Quum autem marem quidem ſemen foras eiaculari, fœminam verò in ſeipſam, oporteret: ob eam cauſam & vaſa quæ à teſtibus ſemen exciperent, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatum per quem etiam lotium emittitur, orificio adaptauit: in fœminis autem tum in ipſas matrices inſeruit, tum conſtituit, vt in capacitatem internam ſemen excernerent. Ad hæc etiam, virile vas ſpermaticum, latum ac longum exiſtens, quum iam propè pudendum acceſſerit, contrahit veluti quoddam ſinus at muliebre, ſimul eſt anguſtum ac breue, quòd nec multum, nec craſſum ſemen deducturum, vt illud, eſſet. Ad excernenda ea quæ continentur in vaſis, ipſa partium genitalium veluti conuulſio quædam, quæ in coitu venereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur vaſa teſticulorum, ob id etiam coguntur ſemen ipſum exprimere. Iam verò muliebre ſemen, prætérquàm quòd confert animalis generationi, etiam ad voluptatem in coitu excitandam conducit. Eſt autem virile ſemen membranarum atque vaſorum omnium origo. Ipſum quippe* ſtatim concoquitur, atque initio ex muliebri nutritur ſemine, tanquam id natura ſit familiare magis quàm ſanguis. Quicquid enim nutritur, à ſimilibus augeri facilius poteſt. Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ vtraque parte colli veſicæ locata ſunt, is in meatum vrinarium effunditur: atque in maſculis quidem, vnà cum ſemine in matricem delabitur: in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendum erumpit. Vtilitates autem eius in ſexu vtroque ſunt, quòd ad venerem excitet, in coituque delectet, ac denique meatum vrinarium madore ſuo perfundat, habilioremque ad vrinæ tranſitum reddat. Cuius humoris virtute etiam ipſi ſpadones voluptate inter coëundum fruuntur. Effluit autem tunc fœminis, quum vehementer oblectantur in coitu. Quo tẽpore qui concumbunt, circa pudendum ſibi ipſum effundi percipiunt. In maſculis autem propria & præcipua eius vtilitas eſt, qualis ſeminis exiſtit in fœminis. Sunt enim inter ſe ſpecie ſimillima, muliebre ſemen, & humor qui glandulosis marium corporibus ineſt: quum & robur & calor maſculorum, detentum in iis partibus humorem ita concoquat, vt nihil ei ad fœmininum ſemen deſit. Vnde & meatus qui ex iis corporibus proficiſcuntur, non dubitãt nonnulli vaſa ſpermatica nuncupare, & aſtites glandulosos: ſicuti & varicoſos aſtites, eos qui à teſticulis explantantur. At in fœminis ille humor, tenuis atque crudus exiſtit, ineptúſque ad gignendum. Verum enim verò quum ſemẽ matricibus ſit ſuccus familiariſſimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idque duplex habeatur, ad virile quidem trahendum, matricis collum eſt deſtinatum: ad ſemen autem à proprijs trahendum teſticulis, comparata ipſa cornua fuerunt: quæ propterea ſurſum ad ilia ſpectant, paulatimque arctata deſinunt in anguſtiſſimos fines, teſticulis qui è directo ſunt, coniuncta. Quod autem eò pertingit vas, marium ſpermaticis vaſis quadam proportione reſpõdet.* Cui inſunt etiam & muſculoſa corpora, quæ ad teſticulos ipſos deſcendunt, qualia in maſculis à muſculis hypogaſtrij oriuntur. Quum autem vt teſticulos, ſic vaſa ſpermatica, in maribus oporteret eſſe maiora, ac teſtes ipſi vtrinque pudendi radici adhærerent,

longum

Marginal notes:

Menſtrua euacuatio.

Lac germanũ eſſe ſanguini menſtruo.

Abortus quam conſtitutionẽ ſequatur.

Venereæ voluptatis, appetentiæque cauſam, in materia & inſtrumentis conſiſtere.

Teſtium fœminarũ ſitus.

Seroſam humiditatẽ quæ in matricem confluit, vbi incaluerit, partes excitare ad agendũ, voluptatẽmque maximam conciliare.

Seminis ſubſtantia.

Semen fœmineum quo pacto gignatur.

Teſtes viriles, quàm muliebres, cur ſemẽ exactius concoquant.

Partes omnes alimentum ſibiipſis aſſimilare.

Semen cur candidum.

Fœmina in ſeipſam eiaculatur ſemẽ.

Meatuum excipientium à teſticulis ſemen, implantationes.

Conuulſio [illegible] ſpermaticorum ad [illegible] excretionem cõducit.

Semen virile eſt membranarum & vaſorum omnium [illegible].

Semen virile à muliebri ali.

Humoris genesis in glandulosis corporibus vtrinque adhærentibus collo veſicæ vſus.

Spadones inter coëundum qua ratione voluptate fruantur.

Aſtites glandulosi.

Aſtites varicoſi.

Semen eſſe ſuccum matrici familiariſſimum.

Colli matricis [illegible].

Cornuum matricis vſus, & ſitus.

Spermaticorũ vaſorum ſitus & progreſſus in maſculis.

longum quendam viæ circuitum ipſis vaſis excogitauit natura: ea primò ducens ſurſum ad ilia: rurſus autem per interna deducens, ad eum vſque locum vnde pudendum enaſcitur, vbi ſemen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, varicoſáque efficiens, plurimumque amplificans atque dilatans vndique, prouentui ſeminis ſic præparauit quamplurima receptacula. At fœminarum teſticuli, quum parui penitus exiſteotes, vaſa etiam exigua producturi eſſent, loco, quem nunc poſſident, opportuniſſimo ſunt locati: vtraque quidem matricis parte poſiti: paulò autem ſupra cornua, abducti. Præterea quo meatu deſcendente à peritonæo, veluti fiſtula quadam, nutrientia viriles teſtes vaſa deduxit natura, eodem eſt ad ſpermatici vaſis aſcenſum abuſa, cómuoem tribus vaſorum generibus ſecuritatem, vnum hunc meatum inueniens. Illinc autem rurſus deducens, coxendicum quidem oſſibus, à lateribus: pubis verò, ex anterioribus: oſſe denique lato, ex poſterioribus, ipſum muniuit. Cæterùm veſica prima pubis oſſibus ſubiacet. Poſt hanc autem, ſunt matrices in fœminis. Poſt matrices inteſtinum rectum, tanquam ſubſteroiculum molle. Quum autem maſculorum vaſa ſpermatica, reodi contrahique magis quàm fœminarum in ipſo coitu oporteat, ob id ea etiam robuſtiori tunica conſtant. Portò ad genitales particulas, nerui quidem mediocres, venæ verò & arteriæ maximæ, duplicéſque feruntur. Siquidem alterum iugum earum, ex locis propinquis renibus in teſticulos & matricis fundum (vt diximus) proficiſcitur: alterum autem ex vaſis, quæ ſunt ad os ſacrum, ſeiunctum, infernis partibus inſertatur, vbi primum in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem virga, exoritur. Quandoquidem ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed neruorum etiam iugum quoddam mediocre, ab illa oſſis magni regione, ſimul cum vaſis ipſis natura ad partes eaſdem deduxit. Quum enim tres ſint ſcopi in neruis partibus ſingulis diſtribuendis: ſenſus quidem in inſtrumeotis ſenſificis: motionis, in motoriis: dignotionis doloris in reliquis omnibus: matricibus quidem totis, & partibus quæ ad marium teſticulos pertinent, pauciſſimis opus fuit neruis, qui in ipſas diſtribuerentur, vt quæ neque ad ſenſum exactiorem, neque ad motum aliquem voluntarium inſeruiant, nec ſint item excrementorum meatus. At virga maris, & collum matricis, cæteráque quæ ad pudendum ſpectant, quòd ſenſum abſolutiorem poſtulent, venereorum ratione, meritò ſanè ſunt plures neruos indepta. Conſtat autem matrix vna duntaxat tunica, quòd ſanguine puro atque benigno alatur, nec periculum ſit, ne exulceretur ab acribus ſuccis, quemadmodom ventriculus & inteſtina, quibus nimirum ob id eſt tunica duplex tributa. Quinetiã veſicę vtrique vnica tunica eſt data, dura tamen & robuſtiſſima, ægréque patibilis, quum videlicet ea inſtrumenta, ad excipienda tantùm excreméta ſint deſtinata. Verùm genus omoe fibrarum tunicę matricis eſt inditum, quò rectis quidem fibris ad ſeſe trahere, tranſuerſis excernere, retinere autem ſimul omnibus poſſit. Quæ verò membrana intrinſecus circundata eſt matrici, vtrunque illius ſinum in idem iungit. Alligantur autem matrices corporibus circumiacentibus per quædam ligamenta ita ſoluta & laxa, vt tenſioni quidem ipſarum & concidentiæ facilè cedant & obſequantur, eas tamen minimè auelli aut deturbari permittant. Iam verò quum collum quidem matricis, deorſum in pudendum inclinet, reliquam totam capacitatem in ventre eſſe ſitam oportuit. Quia autem laxi admodum teſtes & carnoſi & molles, cum ſpermaticis vaſis, denſis, duris, & fortibus, coaleſcere tutò non poterant, ob id natura, non in ipſos teſtes, ſed in vocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum, ſpermaticum vas inſeruit. Epididymides tamen in fœminarum teſticulis maximè ſunt obſcuræ: quia & teſticuli earum, & etiam vaſa ſpermatica, admodum ſunt exigua: ſubſtantiæ quorum inter ſe non magno diſcrimine diſſident. Portò marium teſtes humidiores ſunt ac molliores fœminarum teſtibus, & vaſa ſeminaria duriora.

Teſticulorum fœminearum poſitio.

Meatus à peritonæo deſcendentis vſus.

Veſicæ ſitus.

Matricem locari inter veſicam & inteſtinum rectũ.

Genitalium nerui, venæ, arteriæque quales.

Vaſorum in teſtes implantationes.

Scopi in neruis diſtribuẽdis tres.

Neruis pauciſſimis fuiſſe opus matricibus, & partibus quæ ad marium teſticulos pertinent.

Virgæ virili, & collo matricis, cur plures nerui inſerantur.

Matrix cur vnica tunica conſtet.

Inteſtinis cur duplex tunica inſit.

Veſicæ vtrique vnica tunica eſt data.

Matricis tunicæ cur inſit omne genus fibrarum.

Matricis connexiones ad vicina corpora.

Epididymides.

Teſtes mariũ humidiores ſunt ac molliores fœmineis.

GALENI PERGAMENI *De vſu partium,*

LIBER DECIMVSQVINTVS.

QVum igitur duo facere animalia quæ procrearent, eſſet melius, quàm vnum, pulchrè mea quidem ſeotentia, ipſarum particularum alias quidem ad recipiendum, alias autem ad excernendum ſemen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius conſtitui, aut melius vſquam locari potuit. Ipſius autem tranſmutationis tam ſubitæ, qua pudendum virile in contrarias diſpoſitiones mutatur, quum venæ in cauſa eſſe non poſſent (ſanguinis enim ſobſtantia non potuiſſet tam celeriter aut replere, aut vacuari, ſed aer vel ſpiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ neceſſitatem, nec nerui qui à cerebro aut ſpinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cauitatem conſpicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter poſſunt) nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut cartilagines: neceſſarium vtique fuit illud corpus neruoſum, quod à pubis oſſibus naſcitur, cauum ſimul & omni vacuum humore (id quod cæteris ligamentis non contigit) vt viciſſim tum intumeſceret, tum mole deprimeretur. Quo pacto autem id corpus talem conſtructionem ſit nactum, ſi nimis anxiè ſcruteris, conuinceris quidem non intelligere, neque tuam imbecillitatem, nec tui facultatem creatoris. Oportuit autem ipſum ex mediis ſuperioribúſque oſſium, quæ in pube ſunt, partibus, exoriri. Nam ſic plurimum ab ano erit ipſom pudendum diſſitum, ad coitumque locum opportuniorem habebit. Etenim quandocunque pars aliqua caret coniuge, maiori ex parte poſitionem mediam requirit. Vbi verò duarum partium coniugium adeſt, vtraque pars æquabiliter vult à media recedere. Portò non ſolum ipſius coitus cauſa, per venerem oportet eſſe exactè tenſum pudendum, ſed etiam quò meatu diducto ac directo, ſemen euibretur longiſſimè. Siquidem ſi concideret aut flecteretur ipſe meatus, hæreret ſemen. Quam ob rem quibus ob vinculum quod ad virgæ glandem habetur, meatus contortus eſt, ij geoerare non poſſunt. Fœcuodi autem redduntur vinculo abſciſſo. Cæterùm extenditur penis, atque in tumorem attollitur, dum ſpiritu neruus ille cauus repletur. Iam verò in partibus pudendi inferioribus, ſeminis meatus ſecundum longitudinem exporrectus, medius eſt conſtitutus. Iocubat autem

Neruis non ineſſe cauitatẽ conſpicuam.

Erectioni depreſſionique pudendi virilis, neceſſariũ fuiſſe generationem illius neruoſi corporis, quod à pubis oſſibus naſcitur.

Coniuge carentem particulam, requirere poſitionem mediam.

Tenſi pudendi cauſa.

Generare qui nequeant.

Penis quando intendatur.

Seminarij meatus poſitio

Pudendi neruus cauus.

autem huic neruus cauus. Vtraque verò horum parte, muſculi duo, quò meatus ceu à manibus quibuſdam in vtranque partem diſtractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo ſtabili permanente. At quum veſica etiam propè con-ſtituta eſſet, non erat opus ad excernendum lotium alium meatum conſtruere, ſed ſeminis vti meatu. Quare meritò collum veſicæ rotum peritonæum occupat, vtpote ſurſùm ab ano (cui incubabat primò,) vſque ad pudeodi exortum ſe exteodens. In mulieribus autem pudendum quidem ipſum ano incumbit: in finem autem eius ſuperiorem, collum veſicæ deſinit, vnde lotium profunditur. Quod verò ad cutis epiphyſes quæ ſunt in finibus vtriuſque pudendi, pertinet, iu mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: viris autem, præterquàm quòd ornamentum adferunt, carere ipſi omnino ijs non poterant. Cuiuſmodi autem pharyngi vua eſt propugnaculum, tale eſt matricibus, quam nympham appellant.

Pudendi muſculi duo.
Colli veſicæ poſitio.
Pudendi muliebris poſitio.
Pudendi vtriuſque epiphyſes, cuius gratia conſtructæ.
Nympha.

At fœtui deliteſceoti in vtero, tenuis quædam membrana, quam agninam vocant, vndique eſt circumiecta, ipſius veluti ſudorem excipiens. Huic autem extrinſecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad veſicam vſque fœtus pertuſa, quæ vſque ad horam partus in ſeipſa lotium illius colligit. His rurſus in orbem chorion, hoc eſt, ſecundæ, ſunt circunfuſæ, matricem totam intrinſecus ſubungentes, vt per eas medias fœtus matrici annectatur. In ſingulis porrò orificijs vaſorum, quæ intrinſecus ad matricem pertinent, (per quæ etiam ſanguis menſtruus iñ ipſam deferebatur) quo tempore vtero geritur, aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio: vt ſint ea quæ generantur, oumero æqualia ijs orificijs, quæ intrò in matricem deſinunt. Colligat autem ea inter ſe tenuis quidem, ſed fortis membrana, quæ extrinſecus vaſis omnibus circumhæret, partibus verò matricis internis inſeritur. Exiguum ſanè eſt illorum vaſorum quodque, quum primùm à matrice exoriuntur, cuiuſmodi ſunt arboris radices extremæ, in terram defixæ. Ea tamen progreſſa paululum, per coniugationem coaleſcunt, ex duobuſque vnum procreatur, rurſuſque illorum ſingula cum ſingulis eiuſdem generis coëunt, fitque id perpetuò, donec parua omnia in duo magna coaleſcant, quæ veluti ſtipites quidam, fœtui per vmbilicum inſertantur. Quatuor itaque omnino ſunt iam hîc vaſa, duæ ſcilicet arteriæ, & veſicæ totidem, nullis diuerſi generis inter ſe commiſtis, ſed venis ſemper cum venis, arterijs cum arterijs in idem coëuntibus.

Agnina membrana.
Farciminalis membrana.
Secundarum vſus.
Vaſa quæ intra matricem fœtui alendo gignantur.

Quòd autem venæ ipſæ vmbilicum prætergeſſæ, in partes hepatis ſimas, arteriæ verò in partem arteriæ magnæ, quæ ad lumbos eſt, inſerantur, quomodo non ſit dignum admiratione? Siquidem venas videre eſt, ſtatim vt vmbilicum ſuperarint, inter ſeſe mutuò coire, vnáque effici, quæ poſtea membranis fortibus conueſtita, viciniſque corporibus colligata, rectà ad viſcus vſque progreditur. Oportebat enim ipſam prius ad venarum principium in fœtu accedere, poſtea illinc in omnes partes diſtribui. Arterias autem expediebat & ipſas ſanè in arteriarum principiũ, ſiniſtrũ videlicet cordis ventriculũ inſeri. Verùm quum hic ventriculus à locis vmbilici ſit diſſitus quàm longiſsimè, non erat rutum eas veluti pendentes, tanto itinere ſurſum ducere. Quare gratia maioris ſecuritatis, primò quidem ad propinquã veſicam produxit illas: deio verò per totam ipſam (cui vinculis alligantur) tutò ad magnam vſque arteriam, quæ à corde fuit exorta, deduxit.

Venam prætergreſſam vmbilicum in ſima hepatis inſertari.
Arteriam prætergreſſam vmbilicum, in lumborum arteriam inſeri.

Quaroor itaque ſunt prædicta in vmbilico vaſa, duæ ſcilicet arteriæ, & totidem venæ, in medio ſui habentes οὐραχὸν, hoc eſt, vrinarium meatum qui ex fundo veſicæ exortus, lotium iu farciminalem membranam deriuat. Cæterùm ſuperioribus ipſius meatus partibus, venæ: inferioribus arteriæ adhæreſcunt. Per quæ vaſa, veluti per truncos quoſdam, ex matrice trahit fœtus ſanguinem & ſpiritum. Inter hæc verò omnia, & vaſa illa exigua, quæ in matricem feruntur, media eſt quædam ceu trunci radicatio, quam chorion apellant, exiſtens prodigioſa multitudo vaſorum, quæ à membrana tenui quidem, ſed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur.

Vmbilico vaſa quatuor.
οὐραχὸν.
Vrinaculi vſus.
Chorion.

Eſt autem vtilitas minimè contemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc eſt, agninam continetur membranam. Fœtus ſiquidem in eo quaſi innatans, ſurſum tollitur ac vehitur, vt minus ſit grauis ijs vinculis, per quæ matrici cohæreſcit. Ad hæc etiam cùm partus inſtat, eo humore perfuſus, facilius collo matricis elabitur. Veruntamen ſi acetabula, quæ ſunt ad matricem peruenientium orificia vaſorum, mucore referta fuerint, nequeunt fœtum geſtare. At verò vt matricis capacitas tota fœtui cederet, ipſaque grauida pondere premeretur, iotè natura membranas omnes quæ ad fœnim ſpectant, efficiendo pertenues, ex mutua ioter ſe connexione ſecuritatem eis comparauit.

Humoris contenti in agnina membrana, vſus.
Acetabula.

Quum autem fiat excretio vrinæ, dum veſica motu naturali circum humores quos in ſeipſa continet, vndique tota contrahitur: adſit verò infantulo deliteſcenti in vtero ad ipſum collum veſicæ vrioarius meatus: quid poteſt in cauſa eſſe, cur per eum nihil lotij reddatur, ſed totum ſurſum ad vrinaculum dictum aſcendat? In cauſa certè ſunt, tum latitudo vrinaculi, multis numeris maior ea quæ collo ineſt: tum rectitudo maxima eiſdem, quæ ad educendam vrinam, colli obliquitate eſt præſtantior. Taceo nullum muſculum eſſe extrinſecus vrinaculo appoſitum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiuſmodi reperitur ad collum veſicæ.

Vrinæ excretio quo fiat modo.
Vrina fœtus cur per veſicæ collum non excernatur.

At verò maiori menſura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter vſque ad partum. Secundum ipſum, cerebrum, & cor, excellunt magis quàm pro aliarum ratione particularum. Cauſa autem eius rei eſt, quòd hepar quidem venarum priocipium exiſtit. Quia igitur fœtus dum formatur, atque augeſcit in vtero, magis eo vſu indiget, quem venæ præſtant (vt qui diutiſſimè plantarum more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robuſtiſſimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & inſtrumentis quæ ab illis emergunt, vtilitas quæ à venis proficiſcitur, neceſſaria erat, quòd ea ſine ſanguine, nec generari, nec augeri poſſint. Hepati verò ac venis, arteriarum quidem vſus erat exiguus: neruorum autem nullus, antequàm abſoluta eſſent. At cur pulmo in ijs qui geruntur vtero, eſt ruber: non autem vt in perfectis animalibus, albicans? Quia tunc nutritur per vaſa voicam tunicam, & eam tenuem habentia, ad quæ quidem ex vena caua fluit ſanguis:

Hepar eſt venarum principium.
Venarũ vſum fuiſſe neceſſarium cerebro & cordi gignẽdis.
Hepati ac venis non fuiſſe vſque adeo opus arterijs, aut neruis in prima generatione.
Pulmo cur in ijs qui geſtãtur vtero, admodum ruber ſit.

in natis verò, occæcatur quidem vasorum reseratio: aër autem copiosissimus tunc incidit, sanguisque parcissimus, atque idem tenuissimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc respirante. Quo fit vt sanguis à spiritu incisus, motúque agitatus duplici, altero quem ex arterijs habet, altero quem ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc seipso & mollior, ac veluti spumosus reddatur, pulmonisque carnem sibi similem reddat. In fœtibus itaque vena caua est in arteriam venosam pertusa. Quum autem id vas, nempe arteria venosa, venæ officium pulmoni præstaret, necessum fuit vas alterum in arteriæ vsum accommodari: quocirca natura id quoque in magnam arteriam pertudit. Verùm quum hic vasa aliquantulum inter se distatent, aliud tertium vas exiguum, quod vtrunque coniungeret, effecit. In reliquis verò duobus, quum hæc quoque mutuò se contingerent, veluti foramen quoddam vtrique commune aperuit: tum membranam quandam in eo, instar opetculi, ett machinata, quæ ad pulmonis vas facile resupinaretur, quò sanguini à vena caua impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autem, ne sanguis rursus in venam cauam reuerteretur. Quod foramen, quamprimùm animans est in lucem emissum, aut certè non multò pòst, coalescente membranula, conglutinatur. Pari modo id vas, quod magnam arteriam venæ, quæ fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, verùmetiam tenuius semper efficitur, adeò vt tempore procedente penitus tabescat, atque exiccetur. Quòd igitur hæc omnia natura affabre faciat, declarat singulorum vsus. Inuenire autem facultatem qua talia efficiat, humani ingenij non est. Iam verò quòd os matricis, quo tempore fœmina in vtero gerit, adeò constrictum sit, vt ne specilli quidem cuspidem in matricis collum immittere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus iam ita perfectus est, vt possit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, vt integrum animal reddat: quonam pacto id accidat, mirari quidem possumus, intelligere autem non item. Caput autem fœtus in ipso partu natura primum collo matricis indidit, tum per id alijs ipsius partibus viam muniuit, intelligens nimirum contrarias huic alias patiendi formas longè periculosissimas esse. Cætetùm hoc omnem admirationem superat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omnium partium docuerit, facultatem quandam sapientiæ ipsis à sese doctam ingenerans, qua instructa, subitò ad alimentum sibi ipsis familiare festinant. At homini recens ædito proprium alimentum est lac in mamillis contentum, ad quas suopte conatu mouetur. Producuntur autem postea dentes infantulo, ne is semper mani molestus sit. At quum dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipsa à nemine docta est, reliquæ deinceps actiones omnes sequuntur. Sed de musculis articulum ischij monentibus, pauca imptæsentiarum dicamus. Natura solis hominibus inter pedestria omnia, duo crura tribuit, quæ essent ambulationis organa. Simiæ verò quatuor, sed talia dedit, qualia adsunt infanti, nunc primum eis vti conanti. Etenim quatuor artubus, quadrupedum instar, graditur: & prætetea anterioribus tanquam manibus vtitur. At vbi homo increuit, non amplius anterioribus artubus, tanquam pedibus, vtitur. Simia verò perpetuò inter vtraque ambigit. Ad hæc, quos musculos natium ridiculos ac decurtatos simia sortitur, eosdem homo habet sitos bellissimè, tum ad decus partium necessariarum, tum ne anus contundatur sedendo. Quum igitur articulum coxæ flecti quidem oporteret crure sublato, extendi verò eodem depresso, in ipsque actio eius præcipua constatet, musculos crus extendentes atque flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: secundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crus circumagunt. Prima itaque musculorum differentia est triplex, quarum singulæ in alias duas diuiduntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero sunt minores: sicuti adducentes intrò, foras abducentibus. Porrò qui femur in orbem circumagunt, quodammodo sunt æquales. Est autem crurum actio, ambulatio, cursus, & statio. Verùm ambulatio quidem & cursus, cruribus ipsis contrario inter se modo affectis: statio verò, itidem habentibus, hoc est, fixis in terram perficitur. Flectitur autem crus ad inguen, quum ipsum attollimus: extenditur, quum id ad terram deprimimus. Summam verò extensionem & statum vltimum habet, quum stamus. Proinde natura fortibus, multis, ac magnis musculis hanc actionem commisit. Primùm quidem ei, qui totum articulum ex posterioribus partibus tegit. Pòst autem illi, qui ipsum excipit, quique ab osse ilium exortus in altissimam magni trochanteris partem inseritur. Tertiò ei, qui post hunc ab externis & inferioribus ossis ilium emergens partibus, in primas internas magni trochanteris partes infigitur. Quartò præter hos ei, qui ab osse lato profectus, inseritur omnibus posterioribus partibus, vsque ad summitatem, magno tronchanteri. Sed prius omnium commemoratus, inclinabilem extensionem fortem efficit, dum femur duobus finibus sursum trahit. Nam si altero tantùm agat, paululum deducet ad latera. Secundus extendit simul, & femoris caput intrò rettahit. Reliquorum vterque sursum quidem tendit paululum, sed alter quidem femur extrà circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm sursum. Alius præter hos est quintus musculus, omnium qui sunt in corpore, maximus, internis & posterioribus partibus vsque ad genu, toti ossi femoris circumhærens. Cuius musculi posteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus firmum stabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinque musculis sunt oppositi, ipsámque articulationem flectunt, illis sunt inferiores, tum numero, tum magnitudine. Quorum, supernus est rectus, vnicoque tendone, ex duplici exortu, conflato, in summitatem parui trochanteris inseritur. Sed qui cum eo in ipsum quoque trochanterem descendit, infertatur inferius. Musculus item alius, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, obliquus attenditur, similem actionem cum eo habens. Tum quartus, qui articulationem quæ genu inest extendit per aponeurosin, quæ patellam genu supergreditur. Verùm hic quidem per accidens femur flectit, vtpote mouendæ tibiæ gratia productus: alij verò tres, prima actione. Qui verò intrò femur abducunt (sunt enim duo, a partibus ossis pubis anterioribus orti) non modò crus intus trahere, sed flectere

Venã cauam in fœtibus in arteriam venosam pertundi, atque hanc in magnã arteriam.

Facultatem inuenire, qua natura singula efficiat, humani ingenij non esse.

Caput fœtus in ipso partu primum adi à matrice: huic autem contrarias alias pariendi formas, periculosissimas esse. Animalia ædita in lucem, statim docta esse actiones omnium particularum. Lac esse alimentum proprium homini recens in lucem ædito. Actiones reliquas sequi iam æditis, post actionem mandendi. Crura duo solis hominibus data esse inter pedestria omnia.

Infantes quatuor artubus quadrupedum instar, gradri. Simiæ gressus.

Natium musculos esse simiæ ridiculos, & decurtatos, homini autem bellè constructos.

Musculos crus extendentes atque flectentes fecit naturã multos & maximos.

Crurum actiones quæ. Ambulatio, cursus, statióque, quo modo fiant.

Cruris flexio extensioque quando accedant.

Musculi crus extendentes.

Musculus omnium maximus, quisnam sit.

Femur intrò abducentes musculi.

flectere etiam mediocriter poſſunt. Cui etiam actioni inſeruit tertius alius prælongus ſmuſculus, qui productus ex pubis oſſis anterioribus partibus, in caput internum genu inſertatur. Quam etiam actionem præſtat, primi quem diximus muſculi pars interna. Extrorſum autem femur abducit, tum pars altera huius eiuſdem muſculi qui primus omnium fuit oumeratus: tum etiam muſculus ille, qui ab oſſe lato emergens, paululum circumagit femur. Reliqui autem alij ſunt duo muſculi, qui femur mouent, vnus quidem ex internis, alter verò ab externis oſſis pubis partibus ortus: qui ambo circa articulum coxæ obuoluti coaleſcunt. Atque hi omnium prædictorum muſculorum ſoli, vterque verſus ſeipſum trahens, femur inuertit, ac circumagit. Nam quemadmodum ex ſuperioribus quidem partibus oportet muſculus is deſcendat, qui crus ſurſum trahit: eorum verò qui ad latera mouent, intrinſecus quidem exoriri eſt neceſſe eos qui intrò crus abducunt, extrinſecus autem qui foras: ſic etiam qui muſculi femur torquent & circunducunt, ij in orbem conuoluantur eſt neceſſarium.

Femur extrorſum agentes muſculi.

Femur circumagentes muſculi.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,

LIBER DECIMVSSEXTVS.

Cerebrū principium eſſe neruorum.
Cor eſſe arteriarum principium.
Hepar eſſe venarum originem.

QVum autem cerebrum principium neruorum, cor arteriarum, ac denique hepar venarum eſſet futurum, atque hæc quidem inſtrumenta, æquiſſimè ſimul & tutiſſimè in ſingulas corporis partes diſtribui oporteret, ſatius exiſtimauit natura, nec tot numero producere, quot ipſæ exiſtunt particulæ: nec prorſus multa, ſed vbi maximum vnum organum, ceu truncum, ab vnoquoque produxiſſet principio, tum demum ab eo progrediente, veluti ramos quoſdam diſpertire in partes propinquas, ſecundum dignitatem cuiuſque: quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei ſunt periti, in totam vrbem diſtribuunt. Meritò igitur vena caua, quæ ex gibbis partibus hepatis ſurſum ac deorſum procedit, trunco bifido eſt ſimilis, propterea quòd corporis noſtri, alia quidem pars hepate eſt altior, alia verò humilior. Ad eundem modum arteriam, quæ ex corde enaſcitur, cernes protinus imparibus ſectionibus bifariam eſſe diuiſam: altera maiore, quæ fertur deorſum, quòd ibi corpus ſit maius: altera minore, alrioribus corporis partibus diſtributa. Simile quippiam prædictis, à cerebro etiam producitur ſpinalis medulla, quæ partibus omnibus quæ ſunt ſub capite, neruos immittit. Nullus tamen neruus neque in oſſa, neque in cartilagines, neque in ligamenta, neque in quaſuis glandulas, quarum duplex natura exiſtit, inſeritur: quandoquidem ſuperuacaneum erat illis motum voluntarium, aut ſenſum tribuere. Nec verò adeps quoque vlla in re neruos deſiderat, quæ ex parte pinguiore ſanguinis per tenues venas affuſa, partibus animantis membranoſis, tenuibus atque ſiccis, inſtar olei pinguis, adhæret, * vt eas videlicet per diuturnas inedias, exercitationes vehementes, atque calores improbos, ocyſſimè reſiccatas, natiua ſua pinguitudine humectet. Glandulæ verò, quæ ſunt veluti ſtabilimentum diuiſionis vaſorum, nullis ſanè ad id neruis indigent, quum nec ſenſum, nec motum voluntarium ad id deſiderent. Quæ autem ad ſuccos animanti vtiles fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias nonnunquam perſpicuas, ita & neruos habuerunt, vnius ſenſus gratia. Siquidem ad voluntarium motum obeundum, natura in animalibus vnum genus inſtrumentorum conſtruxit, quos muſculos vocant. Proinde quanquam nerui omnes motum habeant & ſenſum, nulla tamen pars alia, quæ neruos recipit, motu voluntario eſt prædita, ſed ſentit duntaxat: vt cutis, membranæ, tunicæ, arteria, vena, inteſtina, matrix, veſica, ventriculus, ac viſcera omnia, & glandularum ſpecies altera. Quòd verò & ſenſuum organa, neruos ad ſenſum flagitabant, quid opus eſt commemorare? Cæterùm quibus ſenſu exactiori erat opus, iis neruos molles natura tribuit: vt illis quæ motum voluntarium poſtulabant, duros omnes: quibus autem vtraque actione erat opus, neruorum genus vtrunque inſeruit: ad ſenſum quidem, neruum qui pateretur facilius, accommodans: ad motum autem, qui valentius ageret. At neruus mollis ſemper in ipſa ſenſoria inſeritur: durus autem, in muſculos qui ea mouent. Porrò ineſt mollis neruus ventriculo, hepati, inteſtinis omnibus, ac viſceribus, quemadmodum & ex oſſibus omnibus, ſolis dentibus, tum quòd hi, iis quæ ſibi occurrunt, nudi ſint expoſiti, tum quòd ipſos vnà cum lingua ſentire oporteret ſapores atque diiudicare, non aliter quàm cæteras oris particulas. At verò in cutem ipſam à ſubiectis partibus fibræ quædam neruorum perueniunt, quæ ſimul ipſam cum ſubditis corporibus colligant, ſimul etiam ei ſentiendi facultatem ſuppeditant. Soli autem oculi, propter vtilitatis dignitatem, maiores & molliores, quàm vlla alia pars, ſunt neruos ſortiti, quòd videlicet eorum ſenſus ſit aliorum omnium certiſſimus. Quum igitur ſenſus quidem in patiendo ſit: motus autem quo nerui & muſculi mouent, in agendo: optimo ſanè iure ipſi quidem primo videndi inſtrumento in oculo neruus mollis, mouentibus verò ipſum muſculis, durus inſertus eſt. Ad eundem modum & linguæ ipſi natura duo neruorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo ſapores diiudicaret: alterum verò durum, quo multiformiter moueretur. Ad aurem etiam vtranque, neruum mollem induxit, alióſque duros auribus iis immiſcuit, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque neruorum naſus etiam fuit particeps, & dentes, & totum palatum: nam hæc quoque ſenſu exactiori indigebant. Rurſum nerui optici meatus habent ſenſibiles, per quos ad cerebri ventriculum pertingentes, ad oculos ſpiritus ſenſibilis defluit: quæ etiam cauſa fuit, cur craſſi extiterint. Etenim vbi vterque anterior ventriculus ad latera deſinit, illinc optici nerui exoriuntur, ipſéque ventriculorum ceu thalamus, propter illos neruos exiſtit. Ob vehementiam autem actionis, conſiſtentiæ duritiem, atque ſitum remotum, cæteris omnibus partibus, quæ ſub facie conſiſtunt, ſuggeruntur nerui duri à ſpinali medulla, prætetquàm inteſtinis, viſceribus atque inſtrumentis vocis. Quorum nonnulla quidem, vt cor atque os ventriculi, cum cerebro colligari

Venam cauam eſſe trunco bifido ſimilem.

Arteriæ magnæ diuaricatio.

Spinalis medulla veluti quidam neruorum truncus.
Neruis partes carentes.
Glandularum natura duplex.
Adeps quibus adhæreat.
Adipis vſus.
Glandulæ ſtabiliunt diuiſiones vaſorū.

Glandulæ neruis prædita.

Muſculi, voluntarij ſunt motus autores.
Muſculos ſolos voluntario motu eſſe præditos.

Neruos molles quibus tribuerit natura.
Nerui duri quibus tributi.

Neruus mollis ſemper in ipſa ſenſoria inſeritur: durus, in muſculos illa mouentes.

Dentibus cur inter oſſa cætera, ſolis ſit mollis neruus tributus.

Dentes diiudicare ſapores.

Oculos ſortitos maiores & molliores neruos, quàm vlla alia pars.
Oculorum ſenſum eſſe aliorum omnium certiſſimum.

Senſus in paſſione conſiſtit.
Motus in actione verſatur.
Linguæ duo neruorum genera ineſſe.

Opticis neruis meatus ineſſe ſenſibiles.

Opticorum neruorum ortus.
Nerui duri quibus tribuantur partibus à ſpinali medulla.

oportebat: alia verò, quod prope ipſum ſita eſſent, ſolóque ſenſu indigerent, neruos molles habuerunt. Porrò quòd vox principaliſſima ſit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis eſt nuncia) oportuit eam quoque fieri per inſtrumenta quæ neruos à cerebro aſſumerent. Quum igitur larynx ſit primum & principaliſſimum inſtrumentum vocis, ex tribus quidem conflatum cartilaginibus, habens autem in medio ſui epiglottidem, ac muſculos circiter viginti, ei ferè vſui ſeruientes, quorum muſculorum nonnulli tranſuerſam magis quodammodo, alij obliquam habent poſitionem, alij denique rectam: ſic tamen vt eorum quidam ſupernè orti, finibus ſuis infernis partes quaſdam laryngis moueant: alij contrà, oriantur quidem infernè, ac ſuperioribus finibus agant: æquum certè fuit, iis qui ſupernè deorſum feruntur, neruum ſupernè immitti: eis verò qui ſurſum ex interioribus partibus, indidem eſſe neruorum principium, quemadmodum obliquis atque tranſuerſis, etiam ſecundum poſitionis figuram. Ac ſupernè quidem deorſum feruntur, tum ij qui ab oſſe hyoide ad cartilaginem ſcutiformem perueniunt muſculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficiſcuntur. Ab infernis autem partibus ſurſum ſe attollunt, qui arytænoidem cartilaginem mouent. Recti itaque ſunt prorſus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leuiter etiam obliqui ſunt, qui fines inferiores cartilaginis θυρεοειδοῦς, ſiue ſcutiformis, cum cartilagine, quæ nomine caret, connectunt. Quin & ij muſculi qui trium cartilaginum maximam connectunt ſtomacho, fibras tranſuerſas, ſed in obliquum ſpectantes, ſortiuntur. Atque his certè natura, à ſexta coniugatione neruos immittit, quorum alter quidem ad verticem cartilaginis θυρεοειδοῦς, intrò in ipſum laryngem pertinet, alter autem ad tranſuerſos accedit muſculos: à quo etiam ad muſculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque ſunt hæ coniugationes neruorum, ad poſitionem obliquam ſpectantium. Tertia verò eſt alia eorum, qui ad muſculos cartilaginem ſurſum tollentes perueniunt: quæ quum altius principium poſtularet, non potuit à ſexta coniugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem vtraque parte duo nerui recti extenduntur, vnus ad læuam, alter ad dextram. Quum verò tres ſuperſint in larynge muſculorum coniugationes, maximè quidem neceſſariorum ad vocis generationem, rectam autem poſitionem habentium, ita vt capita ſint infernè, fines autem ipſorum ſupernè, quibus neceſſum erat à cerebro per partes inferiores neruos ipſos immitti: natura ex ſexta coniugatione, a qua oportuit cordi & ventriculo & hepati neruos etiam diſtribui, neruos quoſdam carotidibus arteriis ſtabiltros, ad infernam thoracis partem deduxit. Vbi verò peruenerunt illuc, vnde germina arteriæ magnæ exoriuntur, quũ aliquam ipſorum partem reuerti ad laryngem eſſet neceſſe, duo ab aliis atque à ſeinuicem ſeparati & diducti, ſiniſter quidem paulò longius progreſſus, ad radicem maximæ arteriæ ſe inflexit, veluti circa aliquam rotulam, atque illinc denuò ad laryngem reuerſus eſt. Dextrum autem dorſo illius arteriæ impoſitum, quæ in dextra thoracis parte obliquam poſitionem tuetur, & à qua acclivis carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipſius carotidis productione, ac rurſus verſus laryngem produxit. Quia verò talis inflexio erat lubrica, natura apophyſim quandam à ſexta coniugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno neruo eum colligans, flexionem ſimul & reditum quamtutiſſimum illi effecit. Portio etiam neruorum quædam à cerebro ad viſcera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem, ad os ventriculi, quòd natura partem hanc fecerit inſtrumentum appetitus ciborum, ad portam (vt ſic dicam) ſitum, omnium organorum quæ ad alimenti diſpenſationem fuerunt comparata. Quare natura in id neruum quendam ſyncerum, & cum nullo duro miſtum deduxit. Ex quo portionem exiguam in ipſo tranſitu decidens, ſtomacho, pulmoni, & aſperæ arteriæ illam communicauit. Ex eadem etiam coniugatione ſyncerum neruum cordi & hepati indidit. Ad alia verò omnia quæ ſub diaphragmate, intra peritonæum, ab his quoque neruis pars quædam accedit, non amplius ſyncera, ſed iis neruis qui à ſpinali medulla oriuntur, permiſta. Quare partes in quas deferuntur, robur quidem ac vires, ex ſpinalis medullæ: ſenſum autem cæteris exactiorem, à cerebri miſcella recipiunt. Porrò vbi natura per longum iter neruum eſt ductura, aut motui muſculi vehementi miniſtraturum, ibi ſubſtantiam eius corpore craſſiori quidem, cætera autem ſimili intercipit: beneficio cuius contingit neruo ipſi craſſeſcere atque corroborari. In primos autem eoſdemque latos ſcapularum muſculos, qui ab occipitio oriuntur, ac deſinunt in dorſum oſſium ſcapularum (quod ſurſum trahunt) à cerebro magnus neruus inſeritur, emergens vnà cum aliis, quos diximus oriri à ſexta coniugatione. Maximo enim neruo erat opus iis muſculis, non modò propter magnitudinem, verumetiam propter actionis vehementiam, vt qui totam ſcapulam ſorſum trahant. Poſt hos autem nerui commemorabiles, muſculis à primo quidem ſpondylo ortis, in ſublimem autem ſcapulæ partem inſertis, à natura ſunt dati. Primæ verò productioni muſculorum circumagentium caput, à neruis ad magnos muſculos vtriuſque ſcapulæ pertinentibus, propago quædam inſeritur: deinceps autem à colli ſpondylis, vt quodque principium ad ſeipſum trahens muſculum vicatim motum efficiat. Quin & muſculis duobus qui ſunt ad tonſillas, & iis qui ad imam partem hyoidis perueniunt, neruus à cerebro datur. Alia præterea neruorum tenuium coniugatio, quæ à ſexta oritur, ad linguæ radicem peruenit. Nullus autem alius à cerebro infra faciem deſcendit. At à ſecunda copula eorum qui à collo oriuntur, nerui ad caput aſcendunt, duo quidem ex partibus poſterioribus, duo autem à lateribus in cutem faciei diſtributi, atque aurem vtranque. Quum autem muſculus latus, qui buccas & oris latera mouet, multa principia ſortiatur, deſinátque in buccas ipſas & labia, os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes etiam à colli ſpondylis recipit, ad eas partes tendentes, & cum eis neruos tranſuerſos, maximóſque & plurimos. Fibris verò quæ in ſcapulas & clauim ſurſum feruntur, nerui minores inſunt, qui etiam cum fibris procedunt. Quæ verò ipſius lati muſculi partes ab radice aurium per buccas, ſuper

Vox principaliſſima eſt omnium animæ actionum.

Vox cogitationis mentis eſt nuncia.

Laryngis munus & compoſitio.

Laryngis muſculorum ſitus & poſitiones.

Recurrentium neruorum ortus, progreſſus, & reditus.

Os ventriculi eſt inſtrumentum appetentis ciborum, ob idque à cerebro neruum ſynceriſſimum recipit.

Lati ſcapularum muſculi vnde neruos recipiant.

Latum muſculum fibras omnes recipere à colli ſpondylis.

per musculum mansorem natæ, neruis vtuntur per foramen excidentibus cæcum, positionem habent fibris, quæ ei parti insunt, similem, & principium propinquius. Quemadmodum autem ad musculos colli nerui ab inferioribus partibus sursum feruntur, quòd ij caput antrorsum moueant: ita & duobus musculis qui retrò ad dorsum totam scapulam contrahunt, iuxta posticam apophysim, quam acantham vocant, neruorum principium est constitutum. Pari modo & reliquos scapularum neruos, & eos qui ad costas perueniunt, reperias secundum ipsas musculorum fibras disseminatos. Nam iis musculis qui sursum feruntur, ex partibus thoracis intercostalibus nerui excidentes distribuuntur. Qui verò à collo deorsum ad thoracem descendunt, iis spinalis medulla colli neruos demittit. Quum autem musculi qui ad epomida sunt, totum brachium sursum tollentes, validum neruum desiderarent, à regione inter quartum & quintum colli spondylum sita, ex ipsa spinali medulla duplicem neruum produxit, quem ad partem epomidos externam simul & superiorem extendit, ita profundum vtrunque vt ne appareant quidem. Solet etenim securitatis gratia non solùm copulare neruos natura, sed etiam per interna deducere, quemadmodum arterias & venas. Sic etiam nerui qui ad extremas manus perueniunt, per internam brachij partem, imi ad vlnam vehuntur, prope vlnæ articulationem prætereuntes. Deinde vterque musculis internis vlnæ occultatus ad carpum extenditur, ac sic tandem in digitos distribuitur. Tertium præter hos neruum ad externam vlnæ partem deduxit natura, musculo carnosissimo, qui illic est, vsa vice propugnaculi. Maiores enim neruos meritò internis partibus manuum distribuit, quòd manuum actiones omnes, per eas nimirum obeat. Differunt autem nerui manuum à neruis crurum, itineris quo feruntur ratione, cò quòd nerui omnes ad manus per internum brachium accedunt: ad crura verò, omnes, præter paucissimos, per partes femoris posteriores deorsum feruntur, a sacro osse, lumborúmque vertebris, propagati: in ipso autem eorum descensu ad poplitem, obiter distribuente neruum natura singulis musculis femoris, prout cuiusque ratio postulat. A poplite autem, per suram, quæ tota est carnosa, alios quidem in externam tibiam, alios in internam duxit, alios per mediam ipsam porrexit, musculis qui illic sunt, ipsos distribuens. Eos igitur qui per internam suram feruntur, ad talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pedis partem deduxit: illos verò qui per externam, ad talum & fibulam abdens, ad anteriora simul & superiora pedis porrexit. Nullum itaque neruum nec ad curuaturam cubiti, nec ad genu & tibiam anteriorem reperias: sed vbique omnes, in profundo, inter ossium propugnacula, aut cartilaginum, aut ligamentorum, aut denique carnium, delitescentes. At verò per magnum ossis pubis foramen, cum aliis vasis, nerui quædam propago penetrans, in internos eos femoris musculos, qui ab eodem osse pubis oriuntur, ad ipsorum capita inseritur, atque ad ipsum vsque genu descendit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ illic est, productiones recipit: quemadmodum certe & à foraminibus quæ sunt ad os latum, parui musculi qui iuxta os ipsum consistunt: tum qui ad anum, vesicam, atque pudendum pertinent, ad hæc etiam membranæ quæ illic sunt, nec secus matrix, & peritonæum, neruos sortiuntur. Semper quippe solet natura, neruos, venas, arterias, à partibus propinquis immittere, modo nihil aliud prohibeat. Quum autem de neruis abundè dixerimus, tempestiuum iam est ad arteriarum atque venarum distributionem transire. Est igitur vas quoddam maximum quod à sinistro cordis ventriculo, veluti stipes enatum, in totum corpus distribuitur. Cæterùm vbi primùm à corde emergit, statim in duas partes diuiditur: quarum altera quæ maior est, ad spinam deflectitur, partibus omnibus inferioribus arterias dispensatura: altera verò sursum ad caput fertur, & ipsa omnibus quæ sunt supra cor, valorum propagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur deorsum, ad locum productioni suæ è directo oppositum, fertur: à quo nusquam decliuans tramite, sed rectissima & compendiosissima via progrediens, quintum thoracis spondylum conscendit: altera verò pars statim post productionem primam, portionem quandam à se mittit sursum, ad sinistram scapulam & axillam: quæ pulmoni inuecta, & membranis fulta, sursum vsque ad primam costam producitur, nusquam diuisa. Illinc autem iam quandam à sese partem mittit ad prima intercostalia spatia, dein ad hypochondrion ac mammam mittit alteram, quæ toto pectori est subdita: tum tertiam ad spinalem medullam colli, quæ per sex spondylorum foramina penetrat, mittítque etiam obiter musculis propinquis propagines. Reliquum autem huius arteriæ, in totam manum sinistram, & scapulam distribuitur. Altera verò maior pars totius arteriæ, maximæ mollissimæque glandulæ præsidio firmata, vbi in dextrum brachium germen emisit, sursum ad iugulum tendit, quæ & ipsa celerrimè ossi medio pectoris iungitur. Per quam regionem vena caua & stomachus transeuntes, hic quidem spinæ spondylis adhæret, illa autem pectori subditur. Ex quo etiam arterijs positio comparatur opportunissima: vt quum per collum diuisæ feruntur, arteriæ quidem in profundo sint, venæ autem ipsis incumbant. Quum autem arteria magna transit per thoracis partes infernas, obiter mittit portionem maximam in eos qui illic sunt siti, musculos intercostales: non exiguam tamen in musculos thoracis externos, quemadmodum & in septum transuersum. Sed nec ventriculum, nec lienem, nec hepar, nec intestina, nec renes, præstiterat arterias aliunde recipere, quam ab hac sola maxima, quum primùm ad loca, quæ sub phrenibus sunt, peruenerit. * Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, superiorem habet exortum, quam ea quæ ad sinistrum tendit, quòd renum positio sit inæqualis. Arteriæ autem quæ ad testiculos deferuntur, eas ordine consequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ a partibus sinistris proficiscitur, omnino aliquid perpetuò ex ea quæ fertur ad renem assumit: quæ verò à dextris procedit, semper quidem ab ipsa magna arteria exoritur: interdum autem assumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur. Quum autem lac & semen ex sanguine exactè cocto gignantur, quæ absoluta concoctio fieri citra moram sanguinis in vasis ipsis non potest: ob eam causam, non solùm à lon-

Musculi retrò ad dorsum totam scapulam contrahentes vnde recipiant neruos.

Epomidis musculi.

Nerui manuū & crurum, quo differant.

Arteriæ magnæ ortus, distributioque.

Renum positionem esse inæqualem.

Lac & semen ex sanguine exactè cocto gignuntur.

Plexus vasorum circa testes & mammas, cuius gratia sit factus.

ginquo natura venas & arterias, ad testiculos atque mammas porrexit, sed præterea multipliciter eas, prius quàm insertaret, inuoluit: diuturnam, opinor, ex eo, cum vase ferente, consuetudinem ipsi materiæ comparans. Sed venæ quidem in hoc solo loco inuoluuntur: arteriæ autem, etiam in retiformi plexu. Nutriunt enim hæ spiritum animalem cerebri, qui certè multum ab aliis spiritibus distans, elaboratissimo alimento indiget. A magna item arteria, aliæ sunt, post prædictas apophyses, ad musculos epigastrij: aliæque etiam minutorum vasorum propagines, in spinalem prorumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commissuras spondylorum penetrat in dextros spinæ musculos, pars autem in sinistros disseminatur. Quæ gemina sunt neruis qui ab ipsa spinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducunturque tenui meninge, quæ spinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones crassitudo semper minuitur arteriæ.

Retiformis plexus.

Arteriæ nutriunt animalem spiritum cerebri.

Arteria subiacet vena circa vltimum spinæ spondylum.

Porro ad vltimum spinæ spondylum arteriæ subiacet vena, quæ antea supra eam ferebatur. Postea verò quàm peritonæum prætergressæ, in crura diuidendæ erant, rursus venæ incubuerunt arteriis, quò tutior esset ipsarum per crura delatio. A quibus vasis transeuntibus, vesica quidem exiguas, magnas verò duplicésque propagines acceperunt matrices, vt quæ non eas solas, sed fœtum in ipsis matricibus concipiendum, nutrituræ essent.

Matricis vasa.

Quæ igitur à regione renum in testiculos perueniunt, vsque ad matricum fundum disseminantur. Quæ verò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ sunt infrà, post testiculos, perueniunt, à vasis quæ ad crura feruntur, productæ sunt, eodem loco, vnde in masculis ad virgam accedunt. Ex iis autem locis rursum vasa venosa sursum feruntur, quæ propter commercium, cum iis copulantur vasis, quæ deorsum à mammis descendunt. Ab iisdem locis vna coniugatio exiguorum vasorum, ad ea quæ ad puderidum pertinent, accedit. Ad vnguem autem natura magnas glandulas diuisionibus vasorum veluti fulcimentum, & aduersus iniurias externas operimentum, indidit.

Inguinū glandulæ quorsum productæ fuerint.

Vbi igitur arteria magna quæ ad supernas partes pergeptat, iis quæ in thorace sont, distribuit propagines, quod ex ea reliquum est, vna scilicet vtrinque arteria, sursum ad caput fertur. Quorum productiones vasorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in scapulas diriduntur, dorsales musculi suas recipiunt propagines. Ab iis etiam ipsis, quum primùm ad collum extra thoracem iam emicuerint, feruntur gemina per foramina cuiusque sex primarum vertebrarum, quæ sunt ad latera, vsque ad caput. Verùm qua parte neruis qui à spinali medulla proficiscuntur, exortus est, eadem certè ab arteria & vena, quædam exigua propago in spinalem medullam inseritur. Finis autem vasorum, quæ sursum ad caput vsque feruntur, postquam egressus primum est spondylum, bifariam diuiditur: atque altera quidem parte ad cerebrum posterius intrò fertur: reliqua verò ad musculos articulo capitis circunfusus disseminatur, finibus vasorum quæ in tenui meninge sunt locata, scipsum coniungens. Nam musculos qui sunt in superficie, & cutem, vasorum propagines quæ in scapulis sunt, contexunt. Nusquam enim in corpore vllum reperias musculum, qui vena & arteria careat.

Musculū nullum destitui arteria, nec vena.

Glandularum vsus.

Iam verò arterias quæ in axillis ad manus diuaricantur, validis quibusdam glandulis natura (vt non facilè rumperentur) iuxta diuisiones corroborauit. Est præterea iugum arteriarum carotidum, quod fertur sursum tectum ad caput, in profundissimis colli partibus abditum.

Carotidum arteriarum diuisio, processúsque.

Cuius quidem vtraque arteria quum diuidatur bifariam, & altera sanè pars retrorsum, altera verò magis antrorsum vergat, sursum harum vtraque in duas alias diuiditur. Deinde altera pars eius quam antrorsum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris musculos. Altera verò magis quidem in superficie, quàm illa, est locata: magnis tamen & ipsa gladulis tecta, sursum ad interiora aurium, vsque ad temporalem musculum, fertur: ibique diuiditur, atque à posterioribus sursum vsque ad verticem tollitur. Reliqua verò arteriæ carotidos pars, quam retrò magis ferri dicebam, diuiditur & ipsa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad basim cerebelli ascendit, magno ac prælongo ipsam excipiente foramine, quod est in fine suturæ labdoidis. Reliqua verò, anterioribus partibus per foramen quod ossi lapideo inest, sursum fertur & ipsa, ad plexum retiformem, qui toti basi cerebri subiacet, & ex memoratis arteriis texitur.

Retiformem plexum esse toti basi cerebri subditum.

Plexus χοροειδής.

In cerebrum autem ipsum, arteriarum haud exiguum iugum ascendit, ex quo plexus χοροειδής, qui est in illius ventriculis, gignitur. Vt verò summatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arteriis, venas autem cum venis, tum à dextris ad sinistra, tum ex sinistris ad dextra, tum à posteriore parte ad anteriorem, & rursus ab * anteriore ad posteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foras ducens, committit. Commiscentur autem arteriæ venis, & venæ arteriis, & vtraque hæc neruis, & his ambobus nerui, in toto animalis corpore.

Complicari inter se omnia instrumenta in corpore.

Sensu destitutas esse arterias & venas.

Etenim cuiusque partis arteriæ & venæ sunt omnino sensus experies, siue illas frangere velis, siue vrere, siue incidere: id quod cognosces, neruis eiusdem partis vinculo exceptis. Inserunt autem ea vasa in partes sibi circumuicinas, tenues quasdam propagines: venæ quidem numero interdum quamplurimas, & magnitudine insignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipsæ.

Alimento omnes partes indigent.

Causa huius est, quòd partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Vt autem caloris natiui modus ad vnguem seruetur, non amplius similiter omnes postulant. Nam partes naturali temperamento frigidæ, vel si ad vltimum aliquando frigiditatis peruenerint, sustinent tamen & viuunt, & rursus sine dolore, pristino calori restituuntur. Quare sine arteriis venas quasdam reperire licebit: sed arteriam nullam sine sua coniuge vena. Côiugem autem intelligo, quæ propter eundem vsum extiterit.

Arteriam nullam reperiri sine sua coniuge vena.

Alimentum debet æquale esse copiæ materiæ effluentis.

Effluxum quæ corpora maiorem, & quæ minimum patiantur.

Quum igitur nutriri corpora sit necesse, quòd ea vacuentur, alimentum sit æquale est necesse, copiæ substantiæ effluentis. Defluit autem plurimum à calidis, mollibúsque corporibus, & iis quæ assiduè aut vehementer mouentur: minimum verò à frigidis, atque duris, & quæ moderatas obeunt actiones. Frigus enim corpora densat, cogit, constringítque, ac prohibet substantiæ defluuium.

Frigoris opera. Caloris opera.

deſluuium. Calor autem contrà, corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rurſus, quod ad ipſam ſubſtantiam attinet, quæ durior quidem eſt, & lapidea, permanens eſt, nec facilè diſſipatur: quæ verò humida & mollis, celeriter quidem à calore in halitus ſoluitur, eóque citò exhalat, ac perit. Pulmoni igitur omnia inſunt, quæ ad celerem vacuationem pertinent: nam & molliſſimus, & calidiſſimus eſt, motúque agitatur perpetuo. Oſſibus verò inſunt, veluti ex diametro, cum eo pugnantia, etenim frigida ſunt & dura, bonamque totius vitæ partem quieſcunt: ob quas nimirum cauſas perdurat ipſorum ſubſtantia, neque ſoluitur facilè. Ne igitur mireris, ſi iis natura iuſtiſſima exiguas adeò tribuit venas, vt ne clarè quidem cernantur: pulmoni verò, vena maxima ſit à corde implantata. Duas itaque partes inter ſe comparaui, quarum altera quinem plurimo, altera verò pauciſſimo alimento indiget. In medio autem harum ſunt reliquæ omnes, quarum aliæ quidem magis, aliæ verò minus vacuantur, nutririque poſtulant. Nuſquam autem vena ab arteria relinquitur: ſed vbi vas arterioſum videris, ibi neceſſum eſt venam etiam adeſſe: paucis tamen venis in corpora, quæ ad cutim pertinent, ſine arteriis diuiſis. Porrò quà vena caua primùm fertur ſurſum à gibbis hepatis, iam inde propagines magnas ad ſeptum tranſuerſum mittit. Vbi verò ipſum cor attingit, ibi eam quæ octo coſtas vtrinque alit, producit. Quemadmodum autem in cruribus, ita etiam in externis & anterioribus brachij partibus, natura ſine arteriis proprias diſſeminauit venas per ſuperficiem. Et quemadmodum ipſum brachium & crus vena vna abundat, ita in ſuperficie colli altera vena iugularis ſine coniuge cernitur.

Pulmoni omnia ineſſe, quæ ad celerē euacuationem pertinent.

Oſſium ſubſtantiam non ſolui facilè.

Venam nuſquam ab arteria relinqui.

Venæ abſque arteriis.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Actio partis, eſt motus actiuus.
Vſus partis, eſt aptitudo ad vtendum.
Motus paſſiui qui.

AT verò partis actio, ab eiuſdem vſu differt: quòd actio quidem motus actiuus ſit: vſus verò nihil aliud exiſtat, quàm aptitudo ad vtendum. Porrò dixi actionem eſſe motum actiuum, quòd pleríque motus fiant patiendo, quos ſanè paſſiuos nuncupant: qui tum partibus quibuſdam accidunt, quum ab aliis mouentur. Atque is motus ſanè ineſt oſſibus, quæ in brachiis & cruribus ſunt, fitque à muſculis illa mouentibus. * Cæterùm ſi ad primum mouens (quod eſt princeps animæ facultas) ipſos muſculos compares, rationem inſtrumenti habebunt: ſi verò ad id os quod mouent, non modò hanc, ſed opificis etiam rationem ſortientur. Idcirco prima vtilitas animalibus ab actionibus ipſis accedit, ſecunda à partibus. Nullam ſiquidem partem propter habere cupimus. Superuacanea quippe eſſet, ſi actione eſſet orbata, & abſcindenda potius, quàm optanda. In omnibus autem animalium partibus, vnà cum actione ipſarum, vſus etiam adeſt coniunctus: quemadmodum, exempli gratia, videre eſt in elephanti proboſcide, qua parte, etſi aliquando ea mihi viſa fuerit ocioſa, animal tamen ipſum, ceu manibus quamaptiſſimis, vtitur: ac per eam etiam, perforata quum ſit, veluti per nares quaſdam reſpirat. Sunt igitur in vniuerſum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibuit, ac præterea ſtatim vt fuit genitum animal, ipſum earum vſum edocuit: ac breuiter, non ſolùm proportionem omnium membrorum extrinſecus, more ſtatuariorum, ſed in profundo etiam ſeruauit. Siquidem Polycletus canonem illum ſuum tam celebrem affabrè faciens, naturā eſt imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in ſolis externis partibus, in quibus artem conſiderauit. Sunt itaque opera naturæ digna quæ ſuſpiciantur: cuius nimirum arte & induſtria, ex multis omnia ferè optimè fiunt: quum tamen à fortuna ipſa, ex innumeris contingat forte fieri rectè vnum tantùm, aut alterum. Quis igitur ex ortu & ſtructura animalium non ſtatim concipit animo, mentem quandam eſſe, quæ vim habeat admirabilem, quæque terras omnes peruadens, in omnes orbis partes extenditur? Vbique certe animalia procreari videas, quæ conſtructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam vniuerſi pars ignobilior eſt terra? Attamen mens quædam cernitur ad ipſam à corporibus ſuperioribus peruenîſſe: quæ ſi quis contemplatus fuerit, ſtatim ſubſtantiæ pulchritudinem admirabitur: primùm ac maximè ſolis: poſt ipſum, lunæ: deinde ſyderum: in quibus par eſt, quantò corporis ſubſtantia eis eſt purior, tantò etiam mentem inhabitare, quàm in corporibus his terreſtribus, & meliorem & perfectiorem. Quum enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis denique ac fructibus putreſcentibus, animalia gignantur: quæ mirificas conditoris vires oſtendunt, quid de corporibus ſuperioribus eſt putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum vel in ipſis hominibus cernere, ſi Platonem, Ariſtotelem, Hipparchum, Archimedem, & complures alios contempleris accuratiſſimè. Si igitur in tanta colluuie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, ſanguine, pituita, ac bile vtraque eſt conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiuſdem putandum eſt eſſe excellentiam, in ſole, luna, aliíſque etiam ſyderibus? Mihi quidem dum hæc mecum voluto, non exigua quædam mens talis, per ipſum etiam nos aërem ambientem, eſſe extenſa videtur. Fieri enim non poteſt, quum lucis ipſius Solis ſit particeps, quin vim etiam ab ipſo aſſumat. Quæ omnia qui exquiſitè perpenderit, tum ſapientiam opificis, tum humanæ mentis prærogatiuam intelliget: ac denique hoc opus de vſu particularum, quod prius deſpiciebat, tanquam exiguum, perfectiſſimæ theologiæ verum principium conſtituet, quæ theologia multò eſt maior atque præſtantior tota medicina. Idcirco non ſoli medico, opus de vſu partium eſt vtile, ſed multò certè magis philoſopho, qui totius naturæ ſcientiam ſibi comparare ſtudeat, * circa cuius indagationem nos conſeneſcere oportet. Nec verò in ſolo homine videre eſt ipſam ſummā artem naturæ, ſed quodcunque animal diſſecare velis, parem in eo induſtriam opificis, & ſapientiam reperies. Et quantò ipſum minus fuerit, tantò maiorem tibi excitabit admirationem. Quod declarant opifices, quum in corporibus paruis, aliquid magnum ſculpunt: quemadmodum, is qui nuper in annulo exiguo Phaëtonta quatuor inuectum equis ſculpſit, ſpe-

Vtilitatē primam animalibus ab actione accedere, ſecundā à partibus.
Partem nullā propter ſeipsā habere cupimus.
Partiū actioni ſemper etiam vſum eſſe coniunctam.
Elephantum vti proboſcide tanquam manibus ac per eam reſpirare.

Polycletum in canone ſuo illo celebri, ſuiſſe imitatū naturam.

Fortunam rarò quicquam rectè operari.

Terræ infuſam eſſe vim ſuperiorum corporum.

Mentem habitare in ſyderibus tantò meliorem & perfectiorem, quàm in corporibus his terreſtribus, quantò ſubſtantia illorū eſt purior.

Ratiocinatricē naturam ineſſe hominibus.

Diuinam mētem eſſe extenſam per aerem, arbitratur Galenus.

Opus de vſu partium eſſe conſtituendū perfectiſſimæ theologiæ verum principium, quæ lōgè medicina eſt maior.
Opus de vſu partium philoſophis eſſe longe vtiliſſimum.

ctaculum certè incredibile. Quanquam horum nihil ſtructuram cruris pulicis ſuperabat. Quum igitur tanta opificis ars veluti auctarium atque parergon quoddam in tam abiectis animalibus eluceſcat, quantam eius vim ac ſapientiam, in præſtantioribus ineſſe putabimus? Vnum igitur ex hoc opere ac maximum, non vt medicis, ſed vt naturæ ſtudioſis, hoc nobis accedit commodum, nempe facultatis (quæ ineſt conditori) cognitio. Secunda autem vtilitas, eſt ad affectus partium, quæ intus in alto corpore deliteſcunt, cognoſcendos: quam ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui iam exploratum habet, quod actio crurum eſt ambulatio, ſi quem viderit qui ambulare non poſſit, ſtatim iudicat partem cruris aliquam eſſe affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in vtilitatibus res ſe habet. Vt enim ambulatio tollitur, ſi nerui ac muſculi qui cruribus inſunt, affecti fuerint: ita tolletur, ſi os aliquod fuerit fractum, aut ſua ſede dimotum. Si verò neſcimus, quòd per oſſa cruribus innitamur, haudquaquam ſcire poſſumus, quòd oſſibus læſis animal etiam lædatur. Eóque modo, fit vt ad cognoſcendum quænam pars ſit affecta, non minus conferat vtilitatum quam actionum cognitio. Eadem eſt ratio & de futurorum præcognitione. Nam qui affectus inſunt cruribus incurabiles (vt luxationes quæ cum vlcere incidunt, aut percuſſiones coxendicum) inſanabilem in futurum tempus ſignificant ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, huius operis vtilitas eſt aduerſus ſophiſtas, qui nobis non concedunt criſes morborum à natura fieri, quíque ipſam vllam animantium habere rationem pernegant. Iam verò in partibus quibuſdam ſcindendis, aut circuncidendis, aut abſcindendis, quemadmodum & in eximendis ſagittis, vel iaculis, qui partium vtilitates probè calluerit, præſcribet quaſnam audacter & ſecurè, quàs ve trepidè & cautè incidere oporteat. Hæc itaque tot ac tanta huius, quod ad vmbilicum iam perduximus, operis commoda, liber iſte, veluti bonus quidam ἐπῳδὸς, explicat.

Commoda quæ opus hoc de vſu partiū conciliet nobis.

Actionis cognitio plurimum confert ad cognoſcendos affectus partium, quæ in alto corpore deliteſcunt.

Vtilitatum nō minus quam actionum cognitio confert ad cognoſcendam affectam ſedem.

Luxationem cum vlcere eſſe incurabilem.

Criſes morborum fieri a natura.

Vtilitatis partium cognitio, chirurgos facit intrepidos.

ILLVSTRIS

ILLVSTRISSIMO, AC GENEROSISSIMO VIRO, DOMINO,

DOMINO FERDINANDO, COGNOMENTO A MENDOZZA,

LITERARVM PATRONO, ANDREAS LACVNA, Sec. Doct. M. Miles Sancti Petri, S.

COMMENTARIOS Galeni de placitis Hippocratis & Platonis à me, haud ita pridem elaboratos, atque (vt ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi vt dicarem, Ferdinande generosissime. Primùm, quòd rationi esse consonum ducerem, vt aliquantulus ad te rediret mearum meditationum fructus, qui fouere indies illas atque prouehere non desinis. Dein, quòd te conspicerem diuino quodam affectu præditum, sapientiæque ardentissimo amore inflammatum, diu noctúque, ipsi Philosophiæ incumbere, eique nauare, haud instrenuam operam: ac proinde eorum philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studiis apta, sperarem. Quocirca vt officium meum obseruantiámque erga T. Dignationem testarer, simúlque lucubrationibus meis conciliarem patronum optimum (qualem hac virulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimaui, quàm si nominis tui Præfatione illustratum, id ipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est: Vir Clariss. hasce vigilias nostras neutiquam pænitendas, vultu hilari in tuos sinus excipere, exceptásque contra viros malè feriatos defendere: vt verè sis id quod diceris, Philantropos, μισοπόνηρος philalethes, φιλόσοφος. Vale. Venetiis, XII. Kal. April.

GALENI PERGAMENI *De Hippocratis & Platonis placitis,*

LIBER SECVNDVS.

Nam primus desideratur etiam in Græco exemplari.

Animum delitescere in corde, quibus Chrysippus rationibus nitatur probare.

PORRÒ Chrysippus his friuolis assumptionibus, animam rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiam exprimimus, atque indicantes nosipsos, hanc vocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentum inferius veluti ad pectora deducamus: quódque etiam manum interdum admoueamus pectori, similiter indicantes nosipsos: vt cùm dicimus, mihi hoc conuenit. Cæterùm quòd etiam nasum similiter homines quandoque attingunt, dicentes, mihi hoc da, tametsi in eo anima non resideat, omnino esse oblitus videtur. Cur autem, dum concedimus aliquid annuentes capite, in quam partem ipsum flectimus, in illa principium animi esse potius ostendimus, quàm in ea quæ mouetur? Etenim quæ primum in nobis mouetur particula, dum annuimus, eam nimirum probabilius est animæ principium in se continere, quàm aliarum vllam, ad quam motu perferunt: vt interim illos homines non commemorem, qui capite renuunt, cùm assentiuntur. Oportebat itaque ab ipsa rei substantia, quam tractabat, Chrysippum orsum, tum per conuenientes, tum per proprias assumptiones inuestigare. Nam quæ demonstrationes ab ea rei substantia recedunt, vt minimè scientificæ sunt, sic eas aut exercitatorias probabilésve, siue dialecticas, aut rhetoricas, aut denique sophisticas nominaueris. Ac traditum sanè à veteribus de singulis est: de sophisticis quidem, in elenchis: de rhetoricis autem, in rhetoricis artibus: in topicis, de dialecticis: sicut in libris de demonstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis: in quibus omnibus, qui rectè demonstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositum est nobis considerare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demonstrationes desumi possunt, dinumeremus. Cordi sanè insunt, situs, magnitudo,

Animæ sedem existimari debere particulam, quæ primo, dum annuimus, mouetur.

Assumptiones propriæ, substantialésque.

Secunda analytica.

Cordi quæ insunt.

Cordis ſitus, poſitióque.

magnitudo, plexus, conformatio, diſpoſitio, & motus. Situm autem eſt cor, thoracis quidem ratione, quodammodo medium magis: totius verò animantis reſpectu, tantò ſuperius mediis partibus eius quantò ab vmbilici regionibus (quæ ad amuſſim ſunt mediæ) diſtat.

Vmbilici regionem in toto corpore eſſe ad amuſſim mediam.

Aſpera arteria.

Arteria venoſa iungit cordi pulmones.

Verſus ipſam etiam arteriam aſperam, per quam reſpiramus, ita quodammodo ſitum eſt, vt per medium pulmonem ei committatur. Nam ex ſiniſtro cordis ventriculo arteria quædam venoſa in pulmonum fibras diſſeminatur, ad cuius quidem numeroſas propagines, fines aſperæ arteriæ perueniunt, quæ & ipſa in totum viſcus ſimili diſtribuitur modo, quo arteria venoſa. Quinetiam iuxta pulmonem ita locatum eſt cor, vt extrinſecus ab eo vndique contegatur. Verùm neque ex ſitu, neque ex communione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus ſcientificum vllum argumentum diſcere: quandoquidem nondum per ea colligitur, cor ſenſus motúſque volūtarij principium eſſe: quemadmodum neque etiam quòd cor vocis opifex ſit, qualis eſt quorundam ſententia.

Larynx eſt primum inſtrumentum vocis.

Etenim vocis inſtrumentum & primum & peculiare, eſt ſumma pars gutturis, quam Græci larynga vocant. Si igitur infra ipſum aſperam arteriam incideris, non amplius animal vociferari audies, etſi reſpirare ipſum ſine impedimento, etiamnum videas.

Thoracis muſculi.

Abdominis muſculi.

Iam verò thoracis muſculos, vnà cum iis qui in abdomine ſunt, quum animal vocem molitur ædere, vehementer extendi conſpicies, corde nullam nouam inſuper actionem interim acquirente. Non itaque iam ſpiritus qui ab imo ſurſum effertur, priuſquàm ab ipſo concinnetur larynge, vocis habet ſpecimen, ſed ſolius tantùm ſibili.

Vox qua ratione efficiatur.

Icta autem à ſupremi aſperæ arteriæ finis cartilaginibus, veluti plectris quibuſdam, efflatio hæc, vox efficitur.

Larynx ex tribus cartilaginibus conſtat.

Muſculi motus voluntarij inſtrumenta.

Neruos productos à cerebro, largiri ſuum muſculis motum.

Cæterùm compoſita eſt ſumma gutturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus quas complures muſculi mouent, tanquam motus voluntarij inſtrumenta. At muſculi, vt ipſi moueantur, neruos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus ſi aliquem fune interceperis, diſſecuerisve, ſtatim immobilem illum muſculum reddes, in quē inſeritur neruus: immobile etiam animantis membrum, quod prius à muſculo mouebatur, quàm neruus eſſet inciſus.

Inſpiratio libera.

Inſpiratio violenta.

Ac fit quidem ab aliis inſtrumentis, muſculiſque & neruis, inſpiratio libera, qualis ſanis adeſt nullo forti motu agitatis: ab aliis autem violenta, quam efflationem appellare ſolemus: ad quam perficiendam videbis omnes ſcapularum particulas ſimul attolli. Eſt tamen proprium vocis inſtrumentum larynx, ac tum eius motores muſculi, neruíque à cerebro in muſculos ipſos demiſſi:

Lingua, vocis & loquelæ inſtrumentum exiſtit.

deinde lingua, quæ non vocis modò, ſed loquelæ etiam inſtrumentum exiſtit.

Inſpiratio quid.

At verò pulmo, à thorace motus, diſtentus quidem, externum aërem, id quod eſt inſpiratio, attrahit: contractus autem, eundem in aſperam arteriam, atque in os ipſum, extrudit: quod opus eſt expiratio.

Expiratio quid.

Atqui, ſi vox ab eo, qui in corde eſt ſpiritu, fieret, non aboleretur ſtatim, neruis quibuſdam vel in collo, vel in capite ſectis: multóque minus aut cōtuſo aut vulnerato cerebro, aut ſpinali medulla diſſecta: ſed potius oblæſo corde, id quod non accidit.

Corde nudato & contuſo, nulla prorſus voluntaria actione impediri animal.

Etenim ſi nudaueris cor, contuderíſque ipſum atque depreſſeris, nec voce, nec ſpiratione, nec vlla prorſus voluntaria actione impediri animal cernes. Quòd ſi minimè perforaueris concauitatem thoracis, licebit tibi etiam vniuerſum ac ſemel cor ipſum eximere, illæſis voluntariis actionibus: id quod in nonnullis ſacrificiis contingit, in quibus animantia cernuntur, corde iam aris impoſito, non reſpirare tantùm, aut clamare fortiter, ſed etiam fugere, quouſque perfuſione ſanguinis commoriantur.

Corde iam aris impoſito, animantia reſpirare, clamare, & fugere.

Cerebro detecto oſſibus, aut compreſſis eius ventriculis, quænam accidant.

Cerebrum autem oſſibus ſi detexeris, aut quemcunque ipſius ſinum compreſſeris, non mutum duntaxat, ac protinus ſpirationis expers efficies, ſed etiam omnino ſenſu, omnibúſque arbitrariis actionibus animal ipſum priuabis. Porrò tauris, quibus ſpinalis medullæ origo iuxta primam vertebram diſſecatur quotidie, ſimul cum ſectione ipſa, motus, reſpiratio, & vox exoluuntur illæſo motu cordis & arteriarum: quòd ipſa pulſandi vis, à cerebro non deſcendat. Vt enim pulſatio ipſa motus alterius generis eſt, ſic etiam principiorum alterum non indiget altero.

Cor neque reſpirationis, neque vocis principium eſt.

Quare neque reſpirationis, neque vocis, cor exiſtit principium: tametſi propter illud maiori ex parte contingat fieri reſpirationem.

Animæ ſedem in corde eſſe, quibus argumentis probabant veteres.

Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonij, & Chryſippi, quibus freti, in corde rationalē animam habitare, ab eóque emitti vocem contendunt, in hoc vnum ferè conſpirant omnia: Vnde vox ac ſermo eliditur, illic neceſſum eſt fiat ratiocinatio, intelligentiáque, & meditatio omnis, ibidemque etiam mens deliteſcat. (Eſt enim ſermo veluti mentis nuncius, qui ex ea procedit: nec alia exiſtit vocis origo, alia animæ pars præcipua) Atqui vox & ſermo, qui vox articulata eſt, à pectore proficiſcuntur, cùm per aſperam emittantur arteriam, id quod non fieret ſi a cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipuè circa cor, non in capite, deliteſcunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui poteſt. Primò ſiquidem, dum ſitus obſeruantes propinquitatem, aiunt, ſi ex cerebro ſermo oriretur, non per aſperam arteriam procederet, perperàm hallucinantur: cùm nimirum mens ipſa, aut voluntas (ſiue eam in cerebro, ſiue in corde poſueris) quælibet inſtrumēta, etiam longiſſimè ſita, actutùm mouere poſſit nihil ex interuallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens.

Mentem, vbicunque ea ſit, quælibet inſtrumenta, vel longiſſimè ſita, ſubitò mouere poſſe.

Vt enim nullum ſenſibile tempus eſt, interea dum particula vulneratur, & ipſum animal ſentit: ita nec interim dum homo reſpirare aut loqui vult, atque ipſam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus voce per aſperam arteriam emiſſa, cerebrum motus aſperæ arteriæ ſit cauſa. Falluntur etiam ſecundò, ſermonem procedere ex mente dicentes.

Sermo à mēte, non ex mente, ſed ex ſummo gutture proficiſcitur.

Sermo quippe, aut vox ſignificatiua, à mente (quemadmodum voluntaria omnia) non tamen ex mente ſed ex ſummo gutture, quod larynx dicitur, proficiſcitur. Prius autem nondum vox, id quod effertur, extitit: ſed materia quædam vocis (quam efflationem aut ſibilum vocamus) ex aſperis arteriis profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè ſenſui manifeſtum cùm ſit, fidem ex ſeipſo facit. Ergo non dicemus, vt illi, vnde ſermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri: ſed, à qua parte ſermo emittitur, ſecundum illam quoque, & in illa fieri ipſam ratiocinationem, quæ principis animæ eſt actio.

Ratiocinationē eſſe principis animæ actionem.

Mentis nomenclatura.

Licet nanque pro mente, principem animæ partem dicere, ſicuti & dominantem, imperantem, præſidentem, ratiocinantem, atque intelligentem.

Cor per quæ vaſa cerebro connectatur.

Iam verò cùm tria vaſorum genera, venæ ſcilicet, arteriæ, & nerui, cerebro cor connectant: ſi primum quidem ea in

ſuperiori

ſuperiori & inferiore ceruicis regione funiculis exceperis validis, ne ſanguinis perſuſio magna ſequatur: dein autem, vinculorum medium ſecueris; videbis planè, ipſis quidem neruis qui iuxta arterias conſiſtunt inciſis, ſtatim obmuteſcere animal, illæſis aliis vniuerſis actionibus: arteriis autem ſolis aut ſectis, aut interceptis, minimè reddi animal mutum, priuari tamen pulſu omnes quæ ſupra vulnus aut vinculum ſunt, eius particulas: iis quæ infrà conſiſtunt, ſemper eodem modo pulſantibus: venis denique aut inciſis aut interceptis, nullā manifeſtè aboleri functionem. Vnde liquidò conſtat, neque cor, ad pulſuum motum cerebro egere: neque cerebrum corde, vt ſentiat animal, operetúrque pro voluntaris imperio. Porrò ſi intelligendo, diſcendo, docendóue, nullus inſignis motus in corde apparet: in omnibus autem perturbationibus is manifeſtè innoteſcit (quod etiam Chryſippus confirmat) clarum vtique euadit, ratiocinatricem animæ facultatem non eſſe in corde: irrationalem autem, & affectibus obnoxiam, in ipſo comprehendi. Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, vocis æquiuocationem non ſentiunt, qua nimirum os ventriculi veteres cor appellabant. Quæ pars cùm ab acribus humoribus irritatur, tali ſenſu triſtitiæ afficitur: id quod maximè iis contingere ſolet, qui impendiò diutius à cibo abſtinuerunt, præcipuè poſt exercitationes vehementes. Nam exercitatis valentius, in ventriculo flaua bilis colligitur, à qua morſi, cardialgia laborant. Ad hæc autem, etiam ſi conceſſerimus, cor primum omnium particularum formari: non ob id tamen inferre oportebit, cor initium facultate exiſtere, ſed ſecundum generationem. Quòd autem cor primum omnium particularum moueri incipiat, atque vltimum ceſſet, oſtendit quidem, id motus initium eſſe, non tamen omnis, ſed ſolius qui in pulſibus eſt: qui genere à voluntario differt, cuius cerebrum origo exiſtit. Quòd ſi nobis obiiciant: in corde copiam neruorum conſpici: reſpondebimus, non neruos, ſed neruoſa quædam eſſe corpora in corde, quæ ſpecie ſolùm neruis reſpondent, non actione & vſu. Dicunt præterea, in corde conſiſtere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo vim ratiocinatricem eſſe debere. Verùm in vtroque mentiuntur lemmate. Nam primum nutrimenti principium ſunt os, ſtomachus, & ventriculus: alterum, meſeraicæ venæ, in quibus primis fit ſanguis: tertium iecur ipſum: quartum poſt iecur, vena caua, in qua prima purus à recrementis ſanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec ſi cor nutritionis eſſe principium admitteremus, conſequens eſſet, in qua parte id genus principium eſt, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Præterea vbi aiunt, vnde ſpiritus ſuggeritur, ibidem eſſe animæ principatum: cogimur id concedere ſi quidem de animali ſpiritu intelligant. Vbi verò poſtea ſubdunt, ex corde ſpiritum ſuppeditari, vitalem quidem fatebimur, animalem autem non item. Quòd ſi neutrum horum ſpirituum intelligere ſe fateantur, ſed naturalem, qui ſicco humidoque alimento proportione reſpondet, audient dicentem Hippocratem: principium alimenti ſpiritus, os eſt, naſus, aſpera arteria, pulmo, ac reliqua perſpiratio: quibus ſanè inſtrumentis initium motus a capite nos tranſmitti fatemur. An verò animæ ſubſtantia ſit euaporatio ſiue ex alimento, ſiue ex ſpiritu, hac de re nihil ad præſens in dubium vertimus, ne per omnia Diogeni videamur infeſti eſſe, qui ſanguinem eſſe animam, vt Empedocles & Critias, exiſtimauit.

Cor ad pulſuum motum non eget cerebro.

Cerebrum nō eget corde, vt ſentiat & moueatur animal.

Animam irrationalem, affectibuſque obnoxiam, in corde comprehendi.

Os ventriculi veteres cor nominabant.

Os ventriculi quibus præcipuè irritetur.

Cardialgia.

Nutrimenti principia.

Meſeraicas venas primum conficere ſanguinem.

Cauam venam ſuggerere alimentu vniuerſo corpori.

Spiritus vitalis à corde naſcitur.

Spiritus naturalis.

Principium alimenti ſpiritus.

Animam eſſe ſanguinem qui putarint.

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER TERTIVS.

QVòd ſanè neceſſarium exiſtat, non ſolùm medicis, ſed philoſophis etiam noſſe, quot genere ſint, & quales ſecundum ſpeciem ſingulæ, quamque potiſſimum animantis particulam occupent, facultates corpus noſtrum regentes, primo libro demonſtratum à nobis eſt. Secundo autem, de ſumptionum differentiis ſermonem habui: quæ quidem in vniuerſum ſunt quatuor. Nonnullæ quippe ipſarum, ab iis quæ particulæ inſunt, iuxta problematis ſubſtantiam ſumuntur: aliæ verò ab iis ſanè quæ ſunt, non tamen ſecundum id quod propoſitum eſt, ac de quo quæſtio habetur: aliæ ab externis teſtibus, vt rhetoricæ: aliæ denique à principiis ſophiſticis, vocularum ambiguitate & impoſtura obarmatæ. De quibus cùm iam diſſeruerim (idque illorum qui eis vtuntur, exemplis propoſitis) operæprecium videtur nunc in tertio hoc commentario, numerum & ſubſtantias facultatum docere, numerumque etiam atque diſcrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non poſſum, videns Chryſippum, qui deberet oſtendere, animam rationalem in corde domicilium habere (eſt enim hoc illius dogma) ſeſe nimis anxiè torquentem, vt tum rationibus, tum innumeris poëtarum exemplis (quæ breuitatis gratia prætereo) iraſcibilem facultatem, perturbationibúſque obnoxiam, in thorace habitare demonſtret: id quod iampridem eſt à veteribus demonſtratum: qui quidem feruorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oriri dicunt: cuius ratione accidit, vt tota facies infletur, corpus vniuerſum rubeſcat, incaleſcatque, & vehementer cor vnà cum animantis arteriis ſubſiliat: quæ omnia pulchrè deſcribit Plato in Timæo. Ad hæc verò, cùm debuiſſet Chryſippus, quæ ſuam quidem fouent ſententiam, ea tantùm teſtimonia poëtarum eligere: quæ euertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille ſanè ex æquo omnium meminit: imò verò maximè præcipua, & quæ ipſi patrocinabantur, omiſit. Qualia ſunt illa.

Iuppiter exemit tunc ipſi ex pectore mentem. &
Conſilium Neptune meum, hoc in pectore noſti. &
Non mihi ſtat talis ſententia pectore.

Hæc igitur teſtimonia ſola, & ſimilia alia, quæ rationalem vim in corde ſitam eſſe portendunt, ſeligere conueniebat Chryſippum, ſi omnino teſtibus litem dirimere ſtatuebat. Nam numeroſa illa quæ adduxit, tametſi vera ſint, eius tamen prorſus opinionem deiiciunt, præſertim quæ iracundiæ manifeſtò aduerſantem faciunt rationem: veluti & hæc ſonanti

Pectora ſed feriens, ipſum cor increpat ira:
Suffer & hac cor, nam grauiora aliquando tuliſti.

Hæc ſiquidem Vlyſſem ad ſe dicentem introduxit Homerus,

Sumptionum differentiæ ſunt quatuor.

Iracúdiæ quæ ſuperueniant.

Vlyſſis in ancillas excandeſcentia.

Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi videret, calor in corde ipsius efferuesceret: & animus, siue iracundia, tatione deuicta, ad intempestiuam mulierum punitionem, ipsum iam vt præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut venator etiam ad canem, rationem obtinet, hanc tatio ad animum, siue itacundiam. ⁊ Etenim imperate in omnibus & præualete iustius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, venatorem autem cani, necnon itacundiæ rationem. At non sempet accidit, vt tale coniugium, lege administretur naturæ. Vetùm quemadmodum equus, nonnunquam refractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessotem virium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul secum rapit, trahítque longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem vindictam etumpens, tarionem interdum imbecillam, ignarámve, vnà secum solet præcipitare. Si igitut tobur scientiámque habeat, vincet nimirum & tatio iram (quale exemplum in Vlysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut altetutto, aut vttoque priuetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore vincatur; id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filiis occidendis admoliretur impietas manus, diu multúmque tatio reluctata cum iracundia est. Nouerat enim quàm impium facinus perpetratet. Cæterùm postea tandem à perturbatione deuicta, ipsi itacundiæ concessit, dicens;

Ratione præesse animo, vt equo præesse videtur eques.

Medeæ facinus.

Nou equidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consiliis meis.

Nouit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, à tatione edocta. Vetùm iracundiam longè fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa violentet ad scelus perpettandum abduci. Vlysses autem contrà, tatione itacundiam coërcuit. Sæpe igitur io alio irascibilem animæ partem ratio adeò superat, vt ne pugna quidem vnquam ipsis intet se otiatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sanè iis adest, qui ad summum philosophiæ peruenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem vincit, vt imperet, ac ducat perpetuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris natura itacundis, necnon in feraruin non paucis, & hominibus belluinis videte licet. Est quum ne alterum quidem vsque adeo valens sit, vt statim alterum trahat: sed aduersantur inuicem, pugnántque, & temporis spatio alterum vincit: vt in Vlysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus, quum in vnú confundar, carminum tamen Vlyssis & Medeæ meminit, qui euidenter ipsius opinionem subuertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus itacundiam ademit, carmen illud Tyrtæi intet alia adducere, Leonis animum continens in pectore: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Er quum pronunciet, ideo nonnullos vocari excordes, quòd vniuersi homines animæ principatum in corde statuant: mirot sanè quòd non intelligat, nullum stolidum aut imprudentem, excordem dici: sed illos quidem omnes, vacuos cerebto: meticulosos autem, excordes: sicuti & euisceratos eos, qui nullo affectu mouentur: omnibus nimitum putantibus, in cerebro quidem rationem, in corde itacundiam consistere. At quia tertium quoque viscus iecur extitit, in quo appetitoria animæ vis consistat, huic etiam commode-

Medeę iracundiam, superasse rationem.

Vlyssem coërcuisse iracundiam ratione.

Rationi semper iracundia obsecundat, in iis qui ad summum philosophiæ peruenerunt.

Cerebro vacui.
Excordes.
Euiscerati.

Iecori inesse vim animæ appetitoriam.

ratiooem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animæ facultates Euripides in Medea vehementissimas esse desetibens (appetitricem enim ardentissimus ille amor quo Iasonem ardebat: irascibilem, immanis eius furor in liberos: rationalem denique, suadela qua seipsam à tanto scelere dehortabatur, satis abundè declarant) eam magnis visceribus donatam fuisse ait. * Quanquam neque Euripides, neque vllus alius poeta (quorum testimonia præter morem tecitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò verò neque ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cuius nec opinionem sectatores Chtysippi supetare vnquam potetunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facete possit, citra demonstrationem. Chrysippus autem cùm nullios demonstrationis meminerit, interim non erubescit Tyttæum & Stesichorum testes nobis citare: quos si etiam viuos aliquis interrogaret, an de horum dogmatum scientia ambigetent, faterentur vtique voce vna, nihil se ipsorum sensisse: ipsíque potius à Chrysippo nonnihil discere, quàm de illis demonstrare (vt arbitrot) mallent. Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerate, item pugnantiam, aur consequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis (quæ cetebro inest) est opus. Ob conuicia autem, aut minas, neque irasci, neque excandescete, animosæ (quæ cordi hætet) est proprium. Etenim dum ea quæ in homine sunt, conuenienter administrantur, cerebrum quidem imperat: cor autem paret, & obsecundat. Diximus autem, netuorum, quæ motus voluntarij, atque sensus sunt instrumenta, cerebrum originem esse: quemadmodum atteriatum, cor: ad hæc etiam, contusis aur vulneratis ventriculis cetebri, totum animal subitò euadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum: sicuti & vbi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendi, citra vllam noxam voluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum commemoratas facultates alteri subministraret. Portò patiente cerebro, promptè animal desipit, motúque & sensu priuatur. At corde affecto, syncope arripitur, interítque, prædictorum nullo quicquam perpesso. Iam verò Atistoteles, plures animæ facultates genere diuersas esse concedir, etsi illas in vno corde constituat: Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neque alia quadam vi animal itasci, alia concupiscete, alia ratiocinari: cùm tamen vel testimoniis poëtarum, quos citat, asserere contraria cogatur. Etenim in iecinore delitescere appetitotiam animæ facultatem, illic planè Hometus nos docet, vbi ait, vultures apud inferos Tityo iecur exedere, quòd concupiuisset constuprate Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat veluti otigo & radix. Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cùm sentiret Chrysippus, fabulam de Minerua, quæ post deglutitam Metidem, ex Iouis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis aduersari, maximè illam detorquete conatur, hinc figmentum illud habuisse otiginem dicens, * quòd attes quidem vniuersæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, pet os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone. Cæterùm (vt figmentum

Medeam fuisse magnis donatam visceribus, ait Euripides, quod possideret tres illas animæ facultates vehementissimas.

Hippocratis Platonisque encomia.

Rationalis facultatis, quæ cerebro inest opera.
Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quid proprium.

Cerebrum esse originem neruorum, quæ motus voluntarij & sensus sunt instrumenta.
Cor esse arteriarum principium.

Cerebri affecti symptomata.

Cordis affecti symptomata.
Aristoteles plures animæ facultates diuersas in vno corde constituit.
Chrysippi de partibus animæ opinio.
Appetitoriam animam inesse iecinori.

Tityo apud inferos hepar exedi à vulturibus.

Mineruam ex Iouis cerebro fuisse ortam, fingunt poetæ.

secus

Cordis motus duplex.

ſecus interpretemur) quemadmodum cordis corpus virtute ſua diſtentum & contractum viciſſim, proprias materias attrahit, expellitque: pari modo cerebrum, vbi ſtatuerit ſpiritum animalem, in ſuis contentum ventriculis, particulæ cuipiam tranſmittere, motu ad id idoneo incitatum, diſtribuit ipſum. Hunc autem ſpiritum qui in ventriculis ipſius eſt, fortaſſis quidem paucum, etiam venæ ad ipſos pertinentes generant: copioſiſſimum verò & principaliſſimum arteriæ, plexum reticularem, qui ad cerebri baſim eſt, perreptantes, ſuppeditant, quæ à corde ſurſum feruntur. Quare ſi quis fabulam veris velit connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam (hoc eſt, animalem ſpiritum) in capite natura perfici * dixerit, præſertim in vertice: quandoquidem in eo medius & principaliſſimus cerebri ſinus habetur. Verùm ſi ſcientificas demonſtrationes ſequutus, omiſiſſet Chryſippus fabulas, etymologias, reclinationes, declinationéſque capitis, manuum motiones, labiorúmque figuras, vnà cum mulierculis, & alijs idiotis, vtique veritatem ipſe inueniſſet, nec nobis periiſſet tempus, oſtendentibus ipſum nihil ex ijs quæ adducit, iuuari.

Spiritum animalem contineri in ventriculis cerebri. Cerebri motus.

Spiritum animalem partim à venis gigni, partim & præcipuè ab arterijs.

Retiformem plexum conſiſtere ad baſim cerebri.

Ventriculum cerebri principaliſſimum, vertici ineſſe capitis.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER QVARTVS.

AT verò vbi Chryſippus affectum definiens, eum eſſe ait irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc eſt, reluctantem rationi: rectè ſanè ipſum qui in affectum eſt motum, ab inanimis irrationabilibúſque diſtinxit. Mouetur ſiquidem lapis & lignum, ſic tamen vt non reluctentur rationi. Cuius enim neutiquam intereſt vt obtemperet, ſequatúrque rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaque id non vti ratione dicetur: ſicuti reluctari rationi quod naturam quidem habet ſequendi, obtemperandíque, ſed interim præter ſui naturam, alio modo fertur. Vnde liquet, nec inanimato cuipiam, neque irrationali animanti, affectum innaſci poſſe animalem. Perdecenter etiam ab erroribus affectus ipſos diſtinguit. Quandoquidem errores, praua ſunt iudicia, & ratio veritatem mentita, implicitáque errori. Affectus contrà nullum quidem erratum, neque prætermiſſum in ratiocinatinoe: ſed eſt animi motus rationi inobediens. Nam qui vt patriam ſeruet, liberorum vitam contemnit, vel iugulandos tradit, honeſti imaginatione id facit, ac ratiocinio vſus. Medea autem, quæ ſciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, vt ille, ſed perturbatione ducta, trahebatur. Quinetiam, vbi celeriter currentium, qui ne ſi ſiſtere quidem velint, ſtatim id poſſunt, Chryſippus meminit, apertè illo exemplo aliam vim præter rationalem, nobis poſuit ob oculos, à qua affectiones ipſæ abſoluuntur. Etenim eorum qui per accliuia currunt, nulli adeſt ea difficultas ſiſtendi: ſed ij tantùm qui per planam quandam aut decliuem feruntur viam. Quippe compoſita ineſt ipſorum lationis cauſa: vna, tanquam animalium, quæ animæ impetu mouentur: altera, tanquam inanimatorum corporum quæ corpore inclinant.

Rationi reluctari, quæ ſint dicenda.

Affectum animalem non poſſe innaſci inanimato alicui, ſicuti neque irrationali animali.

Errores ſunt praua iudicia.

Affectus eſt motus animi, rationi inobediens.

Currentium per accliuia, decliuia, & plana, conſideratio.

Cæterùm qui in plana regione retrorſum corporis inclinationem inter currendum molitur, ſiſtendi potens eſt, & ſui iuris: qui verò in anteriorem partem, vtique ab illa impeditur. Qua de cauſa hoc pacto omnes currunt, ab ipſa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur ijs, qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu eſt vt ſiſtant: illis verò qui ex duplici cauſa celeritatem generant, non amplius voluptas eſt ſatis: eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio ſola cauſam habuerit, promptum eſt propter ipſam ceſſare impetum: vbi verò aut iracundia ei, aut cupiditas quædam acceſſerit, quæ ſunt vires irrationales, & corporis grauitati perſimiles, ſtatim quidem neutiquam poſſe conſiſtere, veriſimile eſt: etſi temporis ſpatio fortè hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Nam quum ratiocinatio, & iracundia, mouere ipſum impetum poſſint, ſi quidem à ſola ratione fiat, & compeſcere ipſum, & rurſus excitare ſola voluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ ceſſauerint. Sin ab vtriſque operantibus fiat, ratione ſimul, & facultate quadam irrationali: ratione quidem renitente, quod valentius eſt, præcellet: ſimul autem concurrente, nunquam ceſſabit. Concurrit affectui ratio, quum quæ ille facit, etiam ratio opinatur: quemadmodum intemperantibus & proteruis hominibus, qui ſummum bonum in voluptatum fruitione collocant, vltro ratio ipſam cupiditatem ſequitur. At reniti ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur propoſitæ voluptatis fruitionem, honeſtum aut bonum eſſe: trahitur autem quodammodo ad eam, propter valentem appetitoriæ virtutis motum. Verùm ſi ratio ſuperauerit, talis homo tum ſui, tum ſuorum affectuum continens, & eſt, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem ſortitus, incontinens nominatur. Quum verò à ratione ſola ad ſuauium vſum ducitur, talis vocatur temperans, hoc conſilio ea deligens, non vt fruatur, ſed vt iuuetur: quemadmodum etiam proteruus, qui à ſola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam ſubſequente. Eiuſmodi ergo cauſarum, impetus animi excitantium, complexui, atteſtatur etiam Chryſippi exemplum. Etenim aduerſus accliue currentes, ſola vi rationali ducuntur. Qui autem inuiti feruntur ad præcipitium, irrationali: quam ſanè corporis eſſe pondus diximus: in decliue currentes, vtriſque: perinde vt qui in plano currunt, ſi prorſum tendant. Nam ſi renitantur retrorſum, current quidem alijs minus, ſed vbi voluerint, ſiſtentur. Quare nihil Chryſippus vſque ad definitionem expoſitionem veteribus contrarium pronunciat. Maximè autem ab eis recedit, ac ſibimet aduerſatur, dum affectus eſſe iudicia exiſtimat. In ſumma verò, Chryſippus ſemper veluti in vnda fluctuat: nunc quidem ſine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad ſolam rationalem pertinere animæ facultatem: ac proinde eos, iudicia quum ſint: irrationabilibus animalibus non ineſſe. Oblitus autem eſſe videtur interim; quòd à vitijs oppidoquàm decenter affectos ipſos diſtinxerit. Ratio ſiquidem, etiam ex Chryſippi ſententia, ſiue ſana & vera, ſiue praua & mendax extiterit, is qui ſecundum ipſam mouetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem

Inclinationem corporis in anteriora, celeritati motus conferre.

Impetum poſſe & à ratione, & ab iracundia moueri.

Ratio quando concurrat affectui.

Ratio quando reluctetur affectui.

Cõtinens quis dicatur.

Incontinens qui vocetur.

Temperans qui.

Proteruus qui.

Irrationalis animæ vis, corporis ponderi comparatur.

Affectus diſtingui à vitijs.

doquidem ſecundum veram, rectè & iniuſtè mouetur: ſecundum falſam, prauè & vitioſè. Vbi enim ratio dux eſt, aut virtus ſequitur, aut vitium: affectus nunquam. Itaque putare voluptatem bonum exiſtere, quemadmodum Epicurus exiſtimabat, peccans, vitioſa & falſa ratio eſt: omnéſque actiones & particulares animi motus, qui voluptatem, tanquam finem reſpiciunt prauè, prauos ſanè neceſſariò, & aberrantes facit, ac vitioſos: non tamen iam affectus quoque. Quippe proprium affectus hoc ipſum eſt, vt anima citra rationem moueatur: id quod pulchrè etiam ſcripſit Chryſippus. Quum autem nihil ſine cauſa oriatur, ratio verò minimè præſit affectibus, iuſtum eſt iam nobis Chryſippus reſpondeat, quidnam affectus ipſos producat. Nos ſiquidem affirmamus, interim quidem ab iraſcibili, interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chryſippus nulli firmiter hærens ſententiæ, modò eos præter rationem oriri ait, modo ſecundum rationem, modò temerè atque à caſu procedere: quocirca reprehenſionem vllo pacto effugere nequit. Nam ſi dicat affectuum inſultus ab ipſa ratione oriri, diſcernere iam vitium ab affectu non poteſt. Si verò rationem adimat, in motum quendam cauſæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas abſurditates vitare, ſi confiteatur irrationales quaſdam facultates in anima, affectuum ipſius cauſas exiſtere. Quanquam vbi ea quæ non rectè homines faciunt, partim quidem ad prauum iudicium réfert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatémque: quemadmodum vbi rurſus iis quæ rectè adminiſtrant, rectum iudicium cum bono animi robore præeſſe ait: illic ſanè diuerſam à ratiocinatrice vim quandam eſſe in animis hominum, cauſam talium affectuum fateri, velit nolit, compellitur. Siquidem vt iudicium, facultatis rationalis eſt opus: ita firmitas, robur virtúſque, facultatis eſt diuerſæ à ratiocinatione. Porrò vt ſcientiam habere (ſecundum quam, ex Platonis ſententia, nemo vlla in re poteſt hallucinari) non eſt affectus: ita neque obliuio illius affectus dicenda eſt, ſed inſcitia potius, aut ignorantia. At ſi quis iracundia, aut voluptate deceptus, ab iis quæ initio ſtatuerat receſſerit, imbecillis quidem huic anima & infirma eſt: motus autem ipſius, eſt affectus dicendus: vt conſtat in Menelao, qui quum Helenam occidere decreuiſſet, eámque diſtricto gladio inuaſiſſet, propius accedens, ac mammas illius candidiſſimas conſpicatus, attonitúſque ob pulchritudinem eius, propter infirmitatem imbecillitatémque animi, non ſolùm gladium abiecit, ſed mulierem etiam eſt oſculatus, eíque ſeipſum mancipium obtulit, citra iudicium, citráque rationem, impetu ad contraria ductus, eorum quæ initio decreuerat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppreſſit rationem, eamque ad perpetrandum ſcelus pertraxit: ſic animam Menelai ipſa decipiens cupiditas, reuocauit illam ab inſtituto. Quæ quidem exempla ab ipſo Chryſippo adducta, maximè illi aduerſantur, quum ex eis conſtet, tres facultates diuerſas ineſſe hominibus: nec eſſe affectus ipſos iudicia, vt qui præter iudicium oriantur. Nec verò à veteri placito illa carmina abhorrent, quæ, vt ſuam opinionem tueatur, citat etiam de animantibus.

Venus ſiquidem admonita laxat nihil,
Si namque cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Quibus poſtea ſubdit, affectus ipſos animantium declinare ſemper rationem, tanquam intempeſtiuum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro de affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem iis dogmatis, quæ ipſe ſtatuit: conſentanea autem & manifeſtò apparentibus, & opinioni Platonis. Quum autem Chryſippus dixiſſet, triſtitiam eſſe opinionem recentem præſentis mali: ab eo Poſidonius exigit cauſam, cur mali quidem opinio, ſi recens ſit, triſtitiam inferat: inueterata autem, neutiquam aut non perinde angat animum. Quam cauſam, quòd eam ignoraret Chryſippus, ipſemet Poſidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum ſubitò irruens, animum permutare: vſitatum verò & conſuetum, inueteratúmque aut minimè affectus mouere, aut parum admodum. Quare domeſticum & familiare ſibi facere dicit, rebus non præſentibus, tanquam præſentibus vti. Ac proinde ſapientes complures, etiamſi exiſtiment ſe in maximis bonis, aut etiam malis verſari, eſſe tamen ab affectu omni immuniſſimos. Quocirca dictum Anaxagoræ aſſumpſit, qui quidem, quum aliquis filium mortuum ei renunciaſſet, admodum conſtanter reſpondit, Noui me mortalem genuiſſe. In hunc ſenſum etiam Euripides Theſeum introduxit loquentem:

A ſapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates induxi.
Atque exulem me propoſui à patria mea ad mortes
Immaturas, & vias malas alias:
Vt ſi quid paterer ex iis quæ putaueram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eódem pertinent & illa:

Si hic primus eſſet malorum dies mihi,
Et non diu vexarer in laboribus,
Forſan reniterer, vt pullus iugo recens
Subditus, excutiens frænum ſuſceptum nuper.
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emolleſcent longo tempore,
Malum pubeſcens nunc.

Tempore itaque affectus ceſſant, etiamſi opinio eorum & iudicia permaneant. Vt enim pars animæ obnoxia affectibus, peculiaria quædam concupiſcit appetibilia: ita etiam ipſis, quum acciderint, repletur & ſaturatur, atque in hoc ſuum ipſius motum ſiſtit, qui animalis impetui præerat. Nihil autem tam clarum eſt, quàm vires quaſdam in noſtris animis ineſſe natura concupiſcentes, hanc voluptatis, illam dominij & victoriæ. Iam verò ſunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus ceſſant, ob motiones affectibus ſubditas, vehementer ita inhærentes, vt non euincantur à voluntate: aut ita omnino ceſſantes, vt ab ipſis excitari nequeant. Quorum cauſas inueſtigantes, inueniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, ſimúlque ſeruabimus animæ facultates. Conſuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum poſſe videntur. Conſuetudine quippe molleſcit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur. Tempore autem affectus conquieſcunt, repletis irrationabilibus potentiis animæ, iis quæ antea deſiderabant. At rationales cognitiones, iudicia, & ſummatim ſcientiæ omnes, & artes, neque difficiles ad diſſolutionem fieri apparent propter ſolum tempus nudum (quemadmodum

Ratione duce, virtutem aut vitium ſequi: affectum nunquam.

Voluptatem non eſſe in bonis ponendam.

Affectus proprium.

Nihil ſine cauſa oritur.

Ratio nõ præeſt affectibus. Affectus vnde proficiſcantur.

Facultates quaſdam irrationales in anima, affectuum cauſas exiſtere.

Scientiam habens, nulla in re poteſt hallucinari.

Menelai imbecillitas, mollitiéſque animi.

Triſtitia quid.

Triſtitiam cur inferat opinio recens præſentis mali: inueterata autem, nequaquam, aut non perinde.

Immodicum omne ac non ſubitò, permutat animum: conſuetum verò, non vſque adeò.

Immunes ab affectu eſſe, qui non præſentibus tanquam præſentibus rebus vtuntur.

Anaxagoræ dictum heroicum.

Affectus ſedari tempore, etiamſi opinio ipſorum permaneat.

Affectus quomodo compeſcantur.

Conſuetudine molleſcit animæ irrationabilitas.

Tempore affectus conquieſcunt.

admodum consuetudines secundum affectum) neque transponi & cessare, sicuti tristitia, aliíque affectus id genus.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis.

LIBER QVINTVS.

Chrysippi sectatorum discursus.

QVum igitur sectatores Chrysippi ostenderint, * quemadmodum ipsi quidem existimant, vniuersos affectus in corde consistere: vt autem veritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem versantur: ac dein assumpserint, vbicunque animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita demum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos verò, quòd inde iracundia nascatur, vnà cum ipsis fatemur: quòd autem in loco eodem delitescant vis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neque quòd vnius opera facultatis existant.

Affectus quid.

Porrò affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem quæ ciuilium animis non innascatur, non veteres tantùm, sed Chrysippus quoque fatetur.

Animi constitutionem corporis constitutioni esse similem.

Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quòd prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quòd eiusmodi constitutionem morbum nominet.

Animarum cum corporibus comparationes diuersæ.

Oportebat nanque, si rectè sapientium animas vellet assimilare, dicere, * eas similes esse corporibus ijs, quæ ab affectibus sunt immunia. At prouidorum, bono habitu præditis. Mediocrium verò virorum, sanis sine bona habitudine. Vulgarium & iniquorum, ijs qui vel ex occasione leuissima in morbos incidunt. Irascentium denique, aut furibundorum, aut lugentium, amantiúmue, aut obsessorum aliquo affectu, ijs quæ iam ægrotant. Siquidem quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò pòst vbi ipsorum meminerint, in constitutionem perueniunt febrium insultibus similem.

Sanitas corporis quæ.

Quemadmodum autem sanitas corporis, est commoderatio simplicissimarum eius particularum, quæ iam elementa vocamus:

Sanitas animi.

eodem modo etiam erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularum ipsius.

Morbus animi.

Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum commoderatio erat animi sanitas.

Animæ partes sunt irascibilis, rationalis, & appetitoria. Chrysippi error duplex.

Sunt autem hæ particulæ iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes inuicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt, discordes autem & contendentes, morbum. Vbi autem Chrysippus ait, animæ partes, esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas.

Anima & ratio non sunt idem, quum ratio in anima contineatur.

Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones, non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet.

Nihil ex proprijs constat actionibus.

Nihil autem ex proprijs functionibus constat.

Pulchritudo corporis, in particularum commoderatione cõsistit.

Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinem in vnum atque idem confundit. Porro corporis pulchritudo, in particularum commoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophósque consistit.

Sanitas est elementorum commoderatio.

Sanitas verò, elementorum, quæcunque illa sint, inter se est commoderatio.

Pulchritudo animæ, ad decentes eius motus refertur: vt turpitudo, ad immodicos & efferatos eiusdem.

Cæterum animæ pulchritudo ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo eiusdem. Siquidem in commoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicuti turpitudo in immoderatione.

Anima nostra constat ex partibus omnino inter se differentibus.

Quòd autem anima nostra composita ex particulis diuersi generis, & substantia & sede inter se differentibus sit, quódque innumeras vires sortiatur, Hippocratis est atque Platonis placitum. Quare neque in vna particula animæ, neque in vna ipsius facultate tum iudicia, tum etiam affectus fient, vt Chrysippus existimauit.

Pueris vehementiores, pluresque affectus, quàm adultis, oriri.

Iam verò pueris multò plures & vehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum à nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad voluptates flectantur, auersentur autem labores. Videmus enim ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & præualere cupientes, vt nonnulla animantia, nullo præmio proposito, præter ipsam victoriam. Neque verò à ratione impetus eorum coërceri dicere possis, vt qui rationem necdum habeant: neque quòd non innumeris affectibus implicentur. At vbi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & iustitiam, aliásque virtutes amplectuntur, facientes plurima secundum earum notiones: etsi prius, quum essent parui, ex affectu viuerent, nullamque præceptorum ex ratione curam haberent.

Animæ constitutiones ex diuersis corporum temperamentis nasci.

Cæterùm animæ constitutiones, ex diuersis corporis temperamentis oriuntur: quum videamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora.

Iracundiora esse animalia quæ lati pectoris, & calidiora existunt.

Regionum varietas, discrimen in motibus facit.

Ac secundum varietatem regionum, haud parum etiam motibus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborísque studium, differunt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint validi, neque ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudens, sed propter inscitiam prauásque consuetudines, id genus hominum viuere ex affectu cogantur. Nonnullis verò difficilis, quum motus affectuum, qui ex corporis constitutione necessariò obueniunt, magni & vehementes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudénsque. Hunc quippe veri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem.

Hominem ab initio, quo pacto secundum virtutem formare atque instituere oporteat.

Sic itaque & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, dein victus quo grauida vtetur, ac præterea cibi, potus, exercitiorum, atqueadeo quietis & somni ratione habita. Oportet autem (vt inquit Plato) pueros iam æditos, ita educari & institui, vt reddant partem animi affectibus opportunam & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis iussis audien-

Pueris rationē ipsam esse imbecillam: valentem autem euadere, circa quartumdecimum annum.

tem. In pueritia tamen exiguam & imbecillam * hanc ipsam rationem esse verisimile est: magnam verò & valentem euadere, circa quartumdecimum ætatis annum: quandò iam dominari & imperare ipsam conuenit, tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, nempe cupidatri, iracundiæque, dum non valentes nimium sunt, neque imbecillæ, nec pigræ, nec effrænes, nec contumaces omninò, aut indecoræ, aut contumeliosæ, sed in omne promptæ, tum sequi, tum obsecundare rationi. Huius autem institutionem, virtutémque scientiam esse oportet rerum naturæ: quemadmodum aurigæ, speculationem artis aurigandi. Nam in irrationabilibus animæ viribus, scientiæ non solent innasci, sicuti, neque equis: sed his sanè propria virtus, ex consuetudine quadam irrationali proficiscitur, aurigis autem ex disciplina rationali. Quemadmodum igitur irrationabilium animæ partium necesse est irrationales quoque virtutes esse, ita rationalem, solius raciocinatricis. Quapropter meritò illarum virtutes, facultates dicendæ sunt: solius autem raciocinatricis, scientia. Quum itaque in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ vitam dicetur agere: qui deteriorem, repugnantem. Hic enim ex affectu, ille secundum rationem, viuit. Quum igitur hæ tres propensiones nobis natura insint: ad voluptatem sanè, propter appetitoriam: ad victoriam verò, propter irascibilem: ad honestum denique, propter ratiocinatricem animæ facultatem: Epicurus quidem infimæ animæ partis tantùm proportionem conspexit: Chrysippus autem, optimæ, quum dixerit peculiariter nos affici erga solum honestum. At vniuersas tres proprietates perspicere solis veteribus philosophis licuit. Porrò qui ex affectu viuit, hic irrationalem & atronitam animæ partem: qui verò sine affectu, rationalem atque diuinam sequitur. Quare affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inuentionem confert. Idcirco Damon musicus quum esset apud tibicinam Phrygium modulantem, ebrijs quibusdam adolescentibus, & insana quædam peragentibus, Doricum canere iussit: illi verò statim à motu insulso cessarunt: non quòd opiniones ratiocinatricis facultatis docerentur, à cantionibus tibicinæ, sed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quum esset irrationalis, excitaretur, mitigareturque motibus irrationabilibus. Siquidem irrationali, ab irrationabilibus & commodum & noxa obuenit: rationali verò, à scientia bonáque disciplina. Verùm pars animæ affectibus obnoxia, temporis spatio partim repletur proprijs cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter ambobus nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio iam potest: quemadmodum & equo effræni inferiorem violenter excutiente, deinde laborante simul cursu, & præterea saturato ijs quæ concupiuit, tutius auriga superior euadit. At Chrysippus neque diuersam animæ partem affectibus deditam, à rationali arbitratur: & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur. Posidonius autem rectius, quæ animantia ægrè mouentur, & stirpium modo adhærescunt petris, ea cupiditate sola gubernari pronunciat. Reliqua verò bruta vniuersa, vtrisque facultatibus vti, & appetitoria, & irascibili. Hominem

Scientiam nō innasci irrationalibus animæ facultatibus.

Irrationalium animæ partium, irrationales virtutes esse: rationalem autem, solius ratiocinatricis.

Viuere qui ex affectu, & qui secundum rationem dicatur.

Propensiones quibus mouemur natura, sunt tres.

Affectuū causa cognita, plurimum ad remedij inuētionem cōfert.

Bruta, libidine & iracundia regi.

Animalia quæ à quib. animę facultatibus dispensentur.

autem solum ȝ tribus: quippe rationale principium, hunc sumere. Quòd igitur pars animæ appetitoria, diuersa sit à raciocinatrice, hinc colligere licet, quòd pueri dum sumus, instar brutorum animalium promptè ad repletionem ferimur, neque an id conducat, aut obsit, considerantes. Ætate verò & ratione prouecti, sæpe ne bibimus quidem omnino, vbi persuasum habuerimus, ex potu noxam subsecuturam: sæpe minus quàm appetimus, si & hic copia obsutura est. Interim aquam bibimus, vinum concupiscentes. Rationis autem expertes homines, similiter infantibus atque feris, neque tempus expectant, neque quantitatem, qualitatémue corporis inspicere sustinent. Quòd ergo nec feræ, nec infantes, ratione vtantur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd vi alia præter rationem ad fruendum ijs quæ concupiscunt, alliciantur, modò ait, modò negat. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit: ratio retrahit, & inopportunam commotionem continet, ac pugna frequenter vtrisque valida inter se oboritur, euidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatum inuicem dissidentium. Si enim vna esset sola, quemadmodum in pueris, nihil sanè prohiberet intempestiuè nos frui appetibilibus. Quemadmodum etiam si sola esset ratio, nullum esset negotium, sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neque continens, neque sobrius, qui non bibit, nominaretur: sicuti nec qui nō vadit, nisi velit. Sitientis itaque, nolentis autem bibere, anima, vna quidem facultate, aut parte, potum concupiscit: altera verò, fugit, & auersatur. Vni enim & eidem arripere aliquid fugeréque, non licet. At verò rationi iracundia, vt subleuiat & auxilietur illi, perinde ac venatori canis, contra tertiam animæ speciem, à natura tributa est. Quare vbi vltro sequitur ratio appetentiam, consequitur & iracundia rationem. Vbi autem aduersatur illi, atque renititur, iracundia à ratione stat, atque illi fert opem, præcipuè cùm ratio ipsa ab aliquo vel intus, vel extrinsecus se affici iniuria, & vi compelli, autumat. Siquidem autumare se iniuria affici, rationalis est facultatis: cam autem vlcisci, animosæ proprium existit. Quum igitur appetitoria facultas, immoderatè ad aliquid irruens, inuitam rationem eò secum attraxerit, irascibilis contra illam rationi suppetias fert. At vbi à nullo affici iniuria putatur ratio, minimè sanè iracundia effetuescit, etsi quammaximè tunc corpus iustè puniatur ab aliquo, vel algere, vel famescere, vel sitire coactum. Vnde liquet, iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri tamen quandoque potest, vt hæc quoque prauè affecta, immorigera rationi moueatur. Quòd autem iracundia à ratione diuersa sit, hinc docet Plato, quòd pueri, perinde vt feræ maximè iracundi existentes, ratione careant. Eodem siquidem modo irascuntur pueri, quo & ætate prouecti: hoc interiecto discrimine, quòd hi sanè in multis, ratione continent iracundiam, quemadmodum generosum canem, ferocius proximos insilientem aliquis pastor: in pueris autem nihil eiusmodi accidit, quemadmodum neque in bestijs: quòd in * illis quidem, nondum, in his autem nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

Animæ partem appetitoriam, diuersam à ratiocinatrice existere.

Naturam facultatum nobis inesse duplicem.

Iracundiam esse à natura tributam rationi contrà cupiditatem, ceu venatori canem.

Iracundia se naturaliter habēs opiniones rationis sequitur.

Pueros carere ratione.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER SEXTVS.

Actio quid. Affectus quid.

Est autem actio, motus quidam efficiens, hoc est, qui ex se existit: affectus verò, motus in altero, ab altero, vt necessariò sæpe in vnum subiectum cum affectu actio conueniat. Nam à secante facta diuisio in eo quod secatur, vna & eadem res quum sit, secantis quidem actio: eius autem quod secatur, affectus est. Ita sanè & iracundia, actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipsius duarum partium, & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur. Atque hoc vnum est significatum vtriusque nominis. Alterum autem, si actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: idque primaria ratione: affectum autem, præter naturam. Etenim primaria ratione illa fieri à natura dicimus, quæ veluti scopos natura amplectitur: nec ex aliqua consequentia, alia necessariò sequitur. Vt autem res magis innotescat exemplis, cordis motus, * qui in pulsibus quidem fit, actio dicitur: qui verò in palpitationibus, affectus: pro secunda huius dictionis (affectus) significatione. Atque ita non omnis pulsus est actio, sed is tantùm, qui naturalis existit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quædam sunt, secundum primum significatum. Quatenus autem effrenes & immoderati existunt, neque secundum naturam, affectus esse dicentur, ex significatione secunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus est pulsus, talis in irascibilis animæ motu, iracundia. Qualis rursus paruus pulsus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipsam frequenter alia duo sequuntur: sæpe verò concupiscentiam, tanquam abstracta, compulsaque iugalium equorum instar, quorum alter valentius impellens, alterum secum trahit, vnà cum auriga & curru. Tunc enim in effræni equo motus, actio & affectus eius dicetur: priori quidem significato, actio (motus enim ex seipso est) secundo autem, non actio, cùm sit motus ei præter naturam, sed iam affectus. Aurigæ verò motus, ne secundum alterum quidem significatum actio est, sed secundum vtrunque affectus: cùm neque ex seipso, neque secundum naturam ei adsit motus. Iam verò facultates illas tres corpus nostrum regentes, rationalem, irascibilem, & appetitoriam, tum species, tum partes animæ rectè aliquis nominarit. Quarum appetitoriam quidem, belluæ variæ, multicipitique: irascibilem autem, leoni: homini denique rationalem Plato interdum comparat. Quamuis idem in Phædro, priores quidem illas equinam quandam formam referre ait: aurigam verò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas esse distinctas, & substantiis permultum variare arbitratus, meritò illas tum species, tum partes appellat. Aristoteles autem & Posidonius facultates eas esse vnius substantiæ ex eorde proficiscentis, affirmant. At Chrysippus, tanquam ad vnam substantiam, ita & ad vnam facultatem ratiocinatricem deducit tum iracundiam, tum ipsam concupiscentiam. Porrò in stirpibus solam speciem appetitoriam habitare, professus est Plato: in diis autem ratiocinatricem. Irascibilem verò in hominibus creatam esse ait, rationali animæ auxiliatricem, tanquam canem quendam, coorta multiplicem illam & agrestem feram, cupiditatem. Plato item nos docuit, quòd quæcunque fuerit species, hæc, pars nominari etiam possit: non tamen quælibet pars, statim species erit. Cùm igitur ex iis quæ superius à nobis sunt tradita, constet iam ratiocinatricem quidem animæ partem, fontémque voluntariarum actionum consistere in cerebro: in corde autē tum irascibilem, tum pulsificam facultatem (etenim si fune intercipiantur, aut dissecentur nerui, particulæ quidem continuæ cerebro, principij sui retinere facultates apparent: quæ verò infra funem habentur, statim & sensum perdunt, & motum: quemadmodum etiam arteriæ, quæ quidem cordi continuæ sunt, originis suæ perpetuò functiones obeūt: quæ verò vinculo interueniente, illius commercio priuantur, prorsus non pulsant, ac præterea affectus animi qui ex iracundia & motu accidunt, cor palam immutare à sua actione videntur) reliquum est vt appetitoriam delitescere in hepate, similiter ostendamus. Quippe hoc viscere læso, etsi non subitò afficiantur reliquæ partes, quemadmodum per aliorum læsiones, temporis tamen processu animal nutrimenti inopia elanguescit, atque in pallidum colorem mutatur. Eiusmodi namque facultatis initium est iecur, qualis & stirpibus inest. Ad cuius demonstrationem, optimum prius fuerit considerare, quo modo stirpes gignantur. Proiecto in terram semine qualicunque, si squalida illa fuerit, ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationem ipsum semen molietur, cùm nimirum omnem eius madorem ad se ipsa terra alliciat. Vbi verò mediocriter humida est, molle redditur semen, intumescitque iuxta ambiens ipsum operculum quod vtique rumpitur quidem primum, madore seminis in aërem conuerso: deinde protenditur iuxta rupturam germen quoddam tenue, & vtrobique molle: ac superior seminis portio ceu ad aërem, inferior in terram vergit. Atque hæc quidem continuò videntur augescere, ac semper ferri in quæ ab initio inclinabant. Processu temporis, si arboris cuiusdam magnæ sit semen, pars quæ in aërem fertur, caudex ipsius euadit: quæ in imum terræ declinat, radix: & vtraque portio variis scissuris diuaricatur, si multifidæ arboris ipsum semen extiterit. Vnum itaque principium generationis & incrementi omnibus stirpis partibus est locus ille, vnde sursum quidem caudex, initium verò radicis nascitur: ac apparet veluti ex loco quodam, virtus dispensans arborem, illinc procedere. Quale autem est animantibus os, tale stirpibus extremum radicationis videtur, osculis pluribus ex terra alimentum trahentibus, fabricatum. In hunc igitur arboris modum licet magnam arteriam, cernere, quæ caudicis instar ex corde procedens diuaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera verò maiore per spinam sese detorquens: à quibus propagines omnium corporis arteriarum oriuntur. Contemplare rursus alteram arteriam ex ipso cordis sinu profectam, quę in pulmones, non secus ac radicis pars in terram, diffunditur. Quemadmodum enim ex terra per radices totum alimentum trahit arbos, ita ex pulmone cor per dictam arteriam haurit. Quare arteria quæ veluti caudex apparet, maxima est omnium quæ in toto animali habentur: quæ in pulmonem inseritur, omnium maxima est, quæ inibi existunt: ipsum

Iracundiam esse actionem & affectum, secundum varias animæ partes.

Actionis affectusque duplex significatum.

Primaria ratione, quæ fieri à natura dicantur.

Animæ partis singulas, quibus animalibus cōparerit Plato.

Aristotelis & Posidonij sententia de speciebus animæ.

Stirpibus inesse solam appetitoriā vim, ait Plato.

Species omnis potest vocari pars: non tamē omnis pars, species statim erit.

Ratiocinatrix facultas consistit in cerebro.

Neruo secto, partes supra sectionem, vicinas cerebro, solas retinere motum & sensum.

Irascibilem facultatem consistere in corde.

Iecur esse eiusdem facultatis initium, qualis stirpibus inest.

Stirpes qua ratione gignantur.

Arteriæ magnæ ortus, diuaricatióque.

Arteria venosa.

Cor haurire spiritum à pulmone per arteriam venosam.

verò cor, medium ambarum est; & origo facultatum eas gubernantium. Constat nanque maiora minorum semper esse principia, sicuti & fontem, riuorum in quos dispensatur: quamuis nonnulli eò veniunt absurditatis, vt principiò ea quæ post ipsum sunt, esse maiora existiment, decepti ob flumina, quæ exigua planè cùm prope fontes existant, progressu augentur. Non vident tamen id sic accidere, quòd in se alios decursus aquarum exceperint. Quippe nullum flumen ex voo procedens fonte, minus caput obtinet iis quæ subsequuntur. Esset autem summa impudentia, aliud viscus à corde statuere arteriarum principium, cùm hoc solùm viscus animalis corpore exemptum, diutissimè naturalem functionem retineat, ceu initium motus tum sibi, tum iis quæ ab ipso proficiscuntur, arteriis. Hæ autem ab eo segregatæ, aut funibus interceptæ, aut diuisæ sectionibus, vnà cum affectu ipso, motum etiam amittant. Porrò venæ quæ à iecore ad ventrem pertinent, similes sunt radicibus. Nam vt arboribus terra, sic & animantibus venter. Cæterùm vena caua truncus quidam existens, atque à gibbis partibus hepatis orta, in superiorem & inferiorem corporis regionem excurrit. Cuius latissima portio est, quæ infra iecur descendit: minus autem lata, quæ sursum per septum transuersum adit: his verò duabus minor, quæ in cor inseritur: quanquam si esset cor venæ cauæ, sicuti arteriæ magnæ, principium, maxima esset (opinor) portio venæ ei continua. Est itaque tum venarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initium hepar: quod viscus in vniuersas corporis partes benignum alimentum distribuit. Quòd autem sanguis perficiatur in hepate, argumento sunt recrementorum purgatoria instrumenta, quæ natura illi fabricata est, renes videlicet, lien, ac receptrix bilis vesica. Nam quartum aliud alimenti excrementum, vel materiæ qualiscunque à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neque aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neque alium machinata est humorem. Similis nanque sanguis est, & qui in dextro cordis sinu, & qui in omnibus venis per totum animal continetur: quemadmodum & qui in arteriis habetur, ei respondet, qui in sinu sinistro existit. Maximam facit fidem, iecur nullum humorem præparare ipsi cordi, ad particularum nutricationem (quemadmodum nonnulli putabant) sed ipsum vniuersam eius speciem absoluere,* quòd cùm vena sit vena quæ ex iecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etsi alia quidem arteria inferat, alia educat spiritum. Videtur quippe natura non eisdem vti vasis, & ad semielaboratas materias, & ad omnino confectas: vnd ne eisdem quidem viis. Taceo complura animalia, dextro cordis sinu carere. Vnde existimari non potest, cauam venam ex hoc oriri ventriculo, cùm in permultis animalium generibus, iecur quidem exitar, & caua vena: sinus autem dexter nequaquam. Etenim quæ non respirant ex aëre animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis ventriculum dextrum: qui sanè simul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodum arteria magna ex corde, sic semper vena caua ex iecinoris gibbo oritur, vel si dexter cordis sinus non adsit. Quæ quidem vbi septum transuersum subter cor penetrauerit, in duos magnos ramos diuaricatur. Quinetiam ex cauis hepatis, altera vena (quam portas, aut portis vicinam appellant) producta, in partes ventris varias demittit propagines. Quarum omnium cùm nulla cordi continua sit, meritò dictum est, venarum omnium esse radicationem hepar, arteriarum cor: sicuti & arboris, partem illam, quam occupauit semen proiectum. At Pelops venarum principium cerebrum esse existimans, consectionem ipsarum à iecore est auspicatus: affirmans hoc viscus, ad disciplinam fieri initium sermonis: cùm tamen initium à natura constitutum, etiam disciplinam cogat à seipso fieri. Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinæ. Iam verò, cùm in corde reperiantur tantùm quatuor ora vasorum: duo in sinistro ventriculo, quorum vnum quidem ex pulmone spiritum introducit, alterum educit à corde in vniuersas arterias: atque in dextro similiter duo, quorum alterum sanguinem vehit in pulmones, alterum in dextrum sinum cordis introducit ab hepate: habeátque hoc orificium quartum, tres quasdam in se membranas foris intrò vergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento sunt, quò minus contracto corde, sanguis semel in cor ingressus, reuertatur rursus ad venam cauam: nec reperiatur quintum aliud ab his orificium, quo sanguinem ex iecore ad ipsum cor prouenientem, in totum corpus transmittat: sanè liquidò constat, cor neque esse initium sanguinis totum corpus nutrientis opifex, neque instrumentum ipsius. Quàm verò necessaria sit animantium vitæ, ipsa sanguificatio, hinc discas licet, quòd cùm possimus viuere, etiam si cibos venter non conterat (interdum enim succos tantum, aut ipsum lac propinamus) necessariò moriendum sit nobis, sanguinis generatione pereunte. Quòd autem ipsæ venæ non procedant à corde, vel in ipsa in vtero fœtuum conformatione, facilè perspicere est. Omnes siquidem secundarum venæ, quæ vtero conceptum annectunt, propagines sunt vnius venæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidem ostensum est, maxima vasa vicinorum esse principia. Quarum venarum extrema, veluti radicata in vtero, sanguinem ex eo ad iecur, tanquam totius stirpis principium, sursum videntur transmittere. Vena itaque procedens ex iecore, venarum omnium quæ secundas perreptant, initium existit: sicuti & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum. Etenim hæc quoque omnibus quæ in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, non illæ huic. Quippe ex semine infantibus prouenit initium facultatum eos gubernantium, non ex vtero. Porrò si fune interceperis, aut tantummer digitis vmbilici arterias compresseris: omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu destitutas videbis: cuius contrarium cerneres, si motus initium ipsis præstaret vterus. In quod igitur omnes desinunt secundarum venæ, inde necessariò procedunt. Atqui (vt manifestè ex consectionibus liquet) vniuersæ in vnam coëunt venam ex iecore enatam: sicuti & arteriæ omnes, in duas magnas degenerant, quæ conscendentes vesicam, atque in decliue pergentes, in illas terminantur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur. Quare multò magis hepar venarum principium dicendum est, quàm cor arteriarum. Sed neque illud te oporteat lateat, quòd omnino pulsarent venæ, si ex corde originem ducerent. Pulsat nanque totum ipsius cordis corpus,

Maiora minorum semper esse principia.

Venter animalibus est, quod arboribus terra.

Venæ cauæ (quæ ab hepate nascitur) diuisio, processusque.

Hepar esse tum venarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initium.

Hepatis recrementa, expurgantia organa.

Vasis non iisdem vti naturam ad semielaboratas materias, & ad omnino confectas.

Animalia non respirantia ex aëre, neque pulmonem habere, neque cordis ventriculum dextrum, qui cum pulmone perit, & generatur.

Venæ cauæ diuaricatio.

Vena portæ.

Venarum radicatio est hepar.

Cor est radicatio arteriarum.

Initium à natura constitutum, cogit disciplinam à seipso fieri.

Cordi inesse quatuor tantum ora vasorum.

Cor neque esse initium opifex sanguinis, neque instrumentum ipsius. Viuere licere nobis, etiamsi venter cibos non conterat: pereunte autem sanguificatione, non item.

Secundarum tam arterias, quàm venas, à vena caua, & maxima arteria produci.

Vmbilici arteriis vinculo interceptis, omnes quæ in secundis habentur, destitui pulsu.

Vterum non præstare motus initium secundarum arteriis.

Hepar esse magis principium venarum dicendum sit, quàm cor arteriarum.

corpus, sublatum, contractúmque ex seipso: quam quidem eandem vim à se ortis elargitur arteriis.

Cordis ventriculum dextrum pulsare, necnon venam illi à iecore insertam.

Quòd si cor operimentis nudaueris, dextri ipsius ventriculi pulsum euidenter contuebere. Nec te latebit etiam, ei vas insertum, quod cauæ venæ est propago, similiter arteriis pulsare: quamuis etiam pulsatio minimè communicetur cæteris quæ per vniuersum corpus feruntur venis: vt motus arteriæ magnæ.

Arteriæ non dilatãtur quia implentur: sed ob id implentur, quia dilatantur.

At verò non quia implentur arteriæ, ob id dilatantur: sed quia dilatantur, implentur. Vt igitur denuò sermonem repetam, si requiris exordium primæ generationis venarum, id iecur est; si materiæ dispensationis, qua vniuersum corpus nutritur, & virtutis, aliud nullum viscus reperias, quod aptius initium censeatur. Ad hæc verò, si id quod mutatur, in similem speciem cum eo quod mutat, peruenit, iecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem reperiri possit accommodatius.

Caro hepatis.
Sanguinem fieri à propria hepatis carnis substantia.
Venarum tunicas ex sua ipsarum natura non posse sanguinem gignere.

Nam sanguis si incrassatus fuerit, tum colore, tum consistentia, exacta iecoris caro efficietur. Ac proinde si humor qui ex ventriculo in iecur distribuitur, fieri sanguis debeat, necessum est vt ipsius à propria hepatis substantia fiat mutatio: quandoquidem ipsæ venarum tunicæ, ex sua ipsarum natura generare sanguinem nequeunt.

Venarum nutritio vnde.

Non enim rubrum illum humorem, sed album & viscosum reddere idoneæ sunt, vnde & generatio ipsis est, & incrementum, & nutritio.

Ventriculum sui ipsius tantum gratia cibos coquere.

Porrò ventriculus circa cibos sui tantum ipsius gratia contractus, peculiarem sibi ex ipsis humorem sugit: quo quidem vbi fuerit expletus, superfluum totum ad ieiunum intestinum propellit. Inde rursus iecur trahit ipsum, atque elaborat. Sicut autem ventris reliquum iecinori fit idoneum, ita huius rursus ipsius superfluum, iis quæ post iecur habentur omnibus, cum neque iecur ipsum, eorum causa alimentum permutet.

Iecur nullius partis gratia alimentum permutat.
Distributio alimenti.

Quemadmodum igitur iecur per venas ex ventriculo & intestinis alimentum attraxit, quod sibiipsi, hoc est, suæ carni assimilat, ita quæ post illud constitutæ sunt partes, per alias ad se venas alliciunt, deinde rursus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum sit distributum: ac præparat semper præcoquitque vnaquæque particula ei quæ sequitur, secundum distributionis continuitatem.

Instrumentariæ partes.

Singulæ autem animalis instrumentariæ partes cùm ex aliis simplicioribus constent, omnino peculiari quadam eiusmodi substantia sunt præditæ, quali non aliud totius animantis corpus. Arteriæ verò, nerui, atque venæ, instrumentis inseruntur communis vsus gratia: quorum actio neutiquam ex corporis loco immutatur, sed vbicunque sint, semper illum vsum communem præstant.

Vasorũ actionem neutiquã immutari ratione corporum quibus inserta sunt.
Singulis inesse propriam actionem, propter proprietatem substantiæ.

Quinetiam proprium cuiusque corporis, sine his ipsis existit: ac proinde actionem propriam, eximiéque diuersam ab aliis, singula possident, propter proprietatem substantiæ. Nihil itaque mirum est, iecoris proprium corpus secundum ipsius naturam esse gignendo sanguini aptissimum, vt quod rubertimum sit, tanquam sanguis, & solum hoc, quòd coagulatum sit, ab eo differens.

Iecur est velut sanguis quidam concretus.
Grumi generatio.

Grumi siquidem coagulatio, ab ambiente fit, extinguente quidem calorem ipsius: denigrante autem substantiam, propter refrigerationem. At non ita etiam in hepate accidit, sed ab insita caliditate quæ exornet, id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim vtroque modo sanguis, siue grumus euaserit, siue iecoris caro. Verùm alteratio in grumum, via ad corruptionem est: in iecoris autem substantiam, actio naturæ. Cor etiam rubei coloris est particeps, at non quantum iecur: quippe hoc viscus, corde est humidius, eóque rubrius, molliúsque: cor autem siccius, calidiusque iecore existit.

Cor est siccius atque calidius hepate.

Ita enim futurum est simul durius, & duplici motu, arteriis similiter, agitabitur: vt eiusmodi agitatione, consetuetur caloris natiui symmetria.

Sanguinis humidi & rubri, prima in iecore generatio consistit.

Igitur sanguinis humidi & rubei, prima in iecore generatio consistit. Riui autem venæ eam in totum corpus distribuunt.

Sanguinis flaui spiritalisque, prima in sinistro cordis sinu est origo: vbi anima irascibilis habitat.

At sanguinis flaui, tenuis, subtilis, spirituosi, calidissimique, & qui rapidè per omnia membra fertur, vt inquit Plato, prima in sinistro cordis sinu est origo: ideóque irascibilis anima ibidem habitare ostenditur. Sanguinem autem hunc arteriæ in vniuersum corpus dispensant: quas vetustissimi medicorum similiter appellarunt venas: etsi ab aliis, quod quidem vas pulsat, arteria: quod autem pulsus est expers, vena communiter appelletur.

Arteria.
Vena.
Arteriæ cubiti citatior motus quid indicet.

Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præsertim sinistrum, excurrit, ex generatione est citatus, & magnus, validúsque robustam in corde vim irascibilem innuit; calorem verò in eo vigentem, & feruidum, quem nominare furiosum iracundúmque mos est. Eam autem arteriam appellans venam Hippocrates, ait:

Hippocrates.

Cui celeriter vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem lentè, torpidus. Quòd autem in iecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ esculenta poculentáque expetit, illic maximè significare videtur, vbi ait:

Appetitoriam animam Plato in hepate collocat.

Verùm eam animi partem, quæ cibum potúmque, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, media regione inter septũ transuersum, & vmbilici terminum collocarunt: quoddam quasi præsepe ad totius corporis alimoniam fabricati, ac ibidem illam animi vim, ceu feram agrestem illigarunt: quam sanè corpus suum alere necessarium est, si mortalium genus aliquandiu sit permansurum. Et paulò pòst: Quod, inquit, Deus perpendens, hanc ipsius iecoris speciem construit, &c. Nihil autem refert, venarum principium dicas iecur, aut sanguinis, aut appetitoriæ animæ: familiarius tamen est medico, de corporis instrumentis: philosopho, de animæ facultatibus disciplinam instituere: id quod facit Hippocrates, dicens. Venarum radicatio, iecur, arteriarum cor est.

Venarum radicatio hepar.
Cor radicatio arteriarum.
Platonis de corde sententia.

Etenim de corde Plato sic disserit: Cor, & venarum, & sanguinis, qui per omnes partes vehementer circunfertur, fontem, in domicilium munitum constituerunt: vt cùm iracundiæ vehementia ferueret, ratione hortante, si quid iniquè in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, iussa minásque sentiens, fiat morigerum, & vndequaque obsequatur, præstantissimúmque in ipsis omnibus principatum gerere sinat.

Iracũdia quibus sit excitanda.

At Hippocrates, dum prauo colori corporis, gracilitatique in habitu perfrigerato medetur, iracundiam dicit studiosè excitandam esse, tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorum.

Iracũdia quid.

Iracundiam porrò esse definiunt philosophi, caloris efferuescentiam in corde.

Homerus.

Quòd autem vel testimonio Homeri possimus confirmare appetitoriam vim in hepate delitescere, facilè cognoscent ij, qui apud illum Tityi fabulam legent: cui nimirum finxit à vulturibus hepar exedi, quòd Latonam compellasset stupri. Quemadmodum nunc factitare solent, qui pec-

Particulas eas plecti solere, quibus quis prauas obit actiones.

cantes famulos puniunt: eorum sanè qui fugitiui sunt, crura exurentes, scarificantes, atque ferientes: eorum qui sunt in furto deprehensi, manus: gulosorum ventrem: garrientium, linguam: summatim verò eas plectentes particulas, quibus illi prauas obeunt actiones.

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,
LIBER SEPTIMVS.

QVemadmodum autem affectus ab ipsa tolluntur anima, si sit sola ratiocinatrix facultas, nulla neque appetitoria, neque irascibili, præter eam, existente: sic & virtutes omnes, præter prudentiam, exterminantur. Quia verò (vt prius est demonstratum) alia vis ratiocinatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria existit, vna quædam in singulis earum existit virtus: quandoquidem quod præstantissimum est in singulis, vnum tantùm existit: sicuti & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam appellare licebit: eam quæ in irascibili rursus habetur, fortitudinem, aut virilitatem: sicuti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperantiam. Ex quarum quidem animæ trium particularum mutua commoderatione, ac venustate decente, quarta virtus iustitia nascitur: ac proinde meritò totam animam dixeris iustam. Cæterùm virtutes ipsæ partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam sunt, & facultates solummodo. In rationali autem, non habitus modò, sed etiam scientia, aut virtus. Sola enim hæc animæ pars, scientiæ compos est: aliæ autem, facultates sanè quasdam, habitúsve, aut meliores, aut peiores comparare possunt: scientiæ autem fieri particeps, non item, quateous neque etiam rationis. At Plato scientias omnes recte, mea quidem sententia, vnam esse virtutem ait, cognitionem videlicet bonorum atque malorum: hoc est, eligibilium, & eorum quæ declinari debent. Cùm autem in omnibus vitæ actionibus, deligamus id quod videtur bonum: quod autem apparet malum, vitemus: habeamúsque natura impetus hos ad horum vtrunque: philosophia, quæ verè bonum malúmque docet, à peccatis immunes reddit. Ostendimus igitur dispensationem animalis in lucem æditi, à tribus administrari principiis: vno in capite collocato, euius opera per se quidem, imaginatio, memoria, intellectio, cogitatióque: in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensibilibus impartiri, motúmque arbitrarium iis quæ mouentur: secundo autem in corde consistente, cuius opera per se quidem, robur est animi, firmitudóque in iis, quæcunque ipsa ratio iusserit: atque etiam inuictus animus: secundum affectum autem, veluti feruor natiui caloris, anima tunc eum qui iniuriam inferre est visus, punire desiderante: at relatione ad aliud, initium esse particularis caloris, singulis corporis partibus; sicuti pulsatilis motus, arteriis. Tertiæ vltimæque virtutis in hepate collocatæ opera sunt, quæ ad animalis nutritionem spectant omnia: necnon suauium fruitio: per quam

Animæ facultatibus singulis, vnam virtutem inesse.
Vnum esse, quod præstantissimum est.
Ratiocinatricis animæ virtus, prudentia.
Irascibilis animæ virtus, est virilitas.
Appetitoriæ animæ virtus, est temperantia.
Iustitia nascitur ex symmetria mutua trium animæ particularum.
Habitus qua virtutes dicantur.
Scientiæ compos dicitur sola ratiocinatrix pars animæ.
Platonis de virtute sententia.
Philosophia reddit à peccatis immunes.
Principia tria dispensantia animal.
Rationalis principij opera.
Irascibilis principij opera.
Appetitorij principij opera.

vehementius, quàm par sit, mota, intemperantiam atque libidinem gignit. Demonstrato autem quòd neruorum principium in capite delitescat, simul etiam cognoscitur neruos ipsos non à cerebri dura meninge, quemadmodum aliquando opinatus est Erasistratus, sed ab eius medulla oriri: etsi primò quidem, tenuis membranæ processu, secundò autem crassioris, sint inuoluti. Porrò exciso capitis osse, viuente adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobique medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam exciderls, neque insensile, neque immobile ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, * aut solam incideris, aut excideris: * imò verò ne si cerebrum ab ipsis quomodocunque exscindas, sic quoque animans motus aut sensus expers reddetur, prius quàm ad aliquem ventriculorum ipsius, talis sectio perueniat. Maximè autem ventriculus posterior offendit animal: deinde medius: minorem verò anteriorum vterque noxam adfert. Cùm igitur coniunctis ventriculis cerebri (diuisio quorum abstulerat motum & sensum) paulò pòst rursus fentiat ac moueatur animal, dicendum est in ipsius quidem cerebri corpore animam habitare: primum autem eius organum, tum ad vniuersos animantis sensus, tum ad motus voluntarios, esse animalem spiritum: qui quidem si animæ substantia esset (quod aliquis posset existimare) simul cum eo, dum euacuatur, periret anima: cuius contrarium contingit. Nam euacuatus, donec recolligatur, sensu, motuque, non vita destituit animal. Meritò igitur generatur hic spiritus * iuxta ventriculos cerebri, atque ideo illinc desinit arteriarum venarúmque non exigua copia, ex qua sunt plexus choroides formati. Nam ex arteriis conscendentibus caput, ac postea sese ad cerebri basim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipse animalis spiritus. Etenim arteriarum spiritus, vitalis & est, & dicitur:* sicuti & animalis, qui consistit in cerebro: non tanquam animæ substantia is sit, sed veluti primarium ipsius organum, habitantis in cerebro, qualiscunque illa substantia existat. Quemadmodum autem vitalis spiritus in arteriis & corde gignitur, ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali accuratius elaborato ducit originem: ad quam quidem elaborationem, retiformis ille plexus fuit fabrefactus. Nam si exactè semen ipsum & lac natura elaborate desiderans, fecit vt diutius ea in coctionis instrumentis immorarentur: ac propterea semini quidem anfractum quendam ante testiculos præparauit, lacti verò longitudinem vasorum ad mammas tendentium: meritò etiam ad conficiendum animalem spiritum ex vitali, veluti labyrinthum varium, prædictum illum plexum construxit. At verò cùm nerui ipsi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipsorum partem quæ ex cerebro oritur, sensus omnibus membris atque motus suppeditatur. Quæ autem vtriusque membranæ propago est, eodem neruis vsum præbet, quem cerebro illæ exhibebant. Quare vel si ambas exemeris, nihil læditur particula, in quam neruus inserebatur: quemadmodum neque si ipsi cerebro exteriores membranas abstuleris, in præsenti quicquam offendes, etsi processu temporis aliquid sequi possit incommodi.

Neruos non à dura meninge cerebri, sed à medulla illius exoriri.
Cerebro exciso, animans nō priuari motu, nec sensu, priusquam ad aliquem ventriculorū ipsa sectio perueniat.
Cerebri ventriculi quatuor.
Animam habitare in ipso cerebri corpore, primum autem illius instrumentum esse animalem spiritum.
Animalis spiritus non est substantia animæ.
Choroidis plexus.
Retiformis plexus.
Spiritus vitalis.
Spiritus animalis.
Seminis & lactis elaboratio.
Sensus & motus membris qua via suppeditetur.
Cerebro nudato à membranis animal nihil offendi.

Facultas à cerebro deſcendens per neruos, ſit ne corporea, an incorporea, Galenus ambigit.

incommodi. Quòd autem ad facultatem, quæ à cerebro deſcendit, ſpectat, non licet nobis promptè affirmare, an quemadmodum ex ſolari ſplendore qualitas quædam profecta in omnem aëris ambientis partem diſſeminatur, ipſa Solis ſubſtantia io loco ſuo permanente: ſic etiam ex cerebro virtus quædam membris per neruos influat: an potius ſubſtantia ſpiritus vſque ad ſenſibiles mobiléſque particulas proficiſcatur: aut aliqua ex parte in neruos incidens, ita ipſos immutet, vt alteratio eorum in mobilia membra diſtribuatur: cuiuſmodi quippiam fieri in ſenſu viſorio contingit.

Opticorum neruorum exortus.

Siquidem per opticos neruos: qui ab anterioribus ventriculis cerebri (qua parte verſus medium ventriculum in obliquum & anguſtum ſe contrahuot) oriuntur, & manifeſtè concaui ſunt, ſplendidus ſpiritus ad oculos fertur:

Oculo vno clauſo, dilatari alterius pupillam.

id quod ipſa ſtructura docet: & præterea quòd vno quidem oculo clauſo, dilateſcat alterius pupilla: aperto autem, ſtatim rurſus in naturalem magnitudinem redeat, Cæterùm quòd inanitionis repletioniſque celeritas, non humoris cuiuſdam influentis, ſed ſolius ſpiritalis ſubſtantiæ ſit opus, haud negocioſum eſt contueri.

Opticorum neruorum in vnum locum confluxus.

Quoniam verò in idem vtrique meatus perueniunt, veriſimile eſt communem regionem ex vtriſque meatibus ſpiritum recipientem, dum alter oculus clauditur, alteri totum ipſum tranſmittere.

Suffuſione laborantes, quinam cernere poſſint.

Quare ſi iis qui ſuffuſione laborant, dilaretur pupillæ foramen, clauſo altero oculo, incolumis vis viſoria ſeruatur: ſin autem hoc eis non eueniat, perierit omnino: ac proinde licet probè ſuffuſio curara ſit, ipſi nou cernent. Aliis verò quibuſdam accidit vt non videant, vel citra ſuffuſionem, ob viſoriorum obſtructionem meatuum.

Neruis omnibus non ineſſe meatus.

Spinalis medullæ exortui ineſſe porum ſenſibilem.

Verumenimuerò minimè quidem arbitror neruis omnibus ineſſe meatus, ſed iis tantùm qui corpulentiores exiſtunt: quemadmodum eſt proceſſus ille ſpinalis medullæ, cui porus ita ſenſilis ineſt vt viſoriis neruis, ad vehementiorem virtutis diſtributionem.

Diſtributio virtutis quid.

At verò quod ab omnibus vocatur diſtributio virtutis, alterationis quædam eſt impartitio: qualis etiam in aëre à ſolari ſplendore accidit.

Viſionem fieri quomodo.

Sic vtique conſentaneum eſt, etiam ſpiritum qui in oculos proficiſcitur, primo illapſu vniri cum aëre ambiente, & ſimul ipſum in ſuam ipſius naturam inalterare, non tamen extendi plurimum. Corpus ſiquidem quod videtur, aut mittens de ſe aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut ſi ipſum nihil mittit, expectat aliquam à nobis ad ſe venire facultatem ſenſificam. Vtrum igitur ipſorum ſit neruis, hoc iudicabitur modo.

Viſio fit per pupillæ foramen.

Per pupillæ foramen fit viſio, quod quidem ſi expectaret portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatem corporum extrinſecus ſubiectorum, ad ſe proficiſci, nunquam eius quod videtur, magnitudinem cognoſceremus: vt montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago eius oculis noſtris incideret, * quantus eſt ipſe mons: quod omnino ratione caret: quemadmodum & ſi quis dicat, eam vna temporis occaſione, ad ſingulos videntes, etiam ſi fuerint mille, permeare poſſe, cum viſorius etiam ſpiritus nequeat fluore ſuo tantum extendi, vt toto corpori quod videtur, circunfundatur.

Aër ambiens tale nobis inſtrumentum inter videndū efficitur, quale exiſtit neruus in corpore.

Relinquitur itaque adhuc, aërem ambientem tale nobis inſtrumentum fieri, quo tempore videmus, quale in corpore neruus perpetuò exiſtit. Eiuſmodi autem quippiam accidere videtur ambienti nos aëri, ab excidente ſpiritu, cuiuſmodi etiam ab ſplendore ſolis. Ille ſiquidem ſupernum aëris extremum attingens, in totum virtutem communicat.

Viſio quâ fiat ratione.

Viſus autem per neruos viſorios exiliens, cùm ſubſtantiam habeat ſpiritalem, vbi in ambientem incidit, primo incurſu alterationem efficiens, * ac ſe quam longiſſimè extendens, illuminat, quod illi continuum eſt, nempe quod ambit corpus, ſic vt in momento temporis alterationem in totum ipſum tranſmittat. Apparet autem ſimilis quidam affectus vtrique accidere, & neruo, & ambienti aëri. Nam quemadmodum ſi interponatur aliquod ſolidum corpus in medio ſubſequentis aëris, ſtatim videmus eius ſplendorem perire, eeu qui dum immutatus euadat lucidus, non autem quòd permutatus fuerit (ſic enim lumen perpetuò ſeruaret, vel ſi ablatum id quod illuminat eſſet) ita & neruo ſecto,

Neruus quando reddatur inſenſilis.

quantum ſectio à continuitate cerebri ſeparauerit, tantum is inſenſibilis ſtatim reddetur. Sed in arteriis etiam eadem natura, quæ in neruis, cernitur.

Arteriæ quando non pulſent.

Arteriarum tunicis influere pulſificam vim à corde.

Animales facultates deſcendere per neruos à cerebro, vſque ad propria inſtrumenta.

Diſſectæ ſiquidem, interceptæ ve funiculo, non pulſant, deſtitutæ, non vt Eraſiſtratus putat, eo quod à corde mittitur, ſed facultate illa quam tunicæ ipſarum, corpori cordis continuæ, influentem ab eo ſemper obtinent. Commune igitur omnium eſt ſenſus facultatum, quæ à cerebro originem ducunt, per neruos vſque ad propria inſtrumenta deferri. Item quòd neruus ſubſtantia cerebro eſt ſimilis, niſi quòd quantum, ne eſſet ad patiendum facilior, ſtatim condenſatus eſt, tantum à cerebri natura receſſit. Quantum igitur ſinguli nerui propriè dicti ſenſorij, à cerebri natura recedunt, tantum etiam ab ipſius facultate.

Nerui ſenſorij ſunt molliores iis, qui mouēt particulas.

Senſus abſque nerui affectu non fieri.

Vocantur autem propriè ſenſorij nerui, qui inſtrumentis immittuntur ſenſoriis, molliores aliis, qui particulas mouent: idque meritò. Senſus quippe non fit, abſque hoc quòd quoquo modo afficiantur nerui: motus autem, in agendo ſolùm actionem obtinet, ac proinde non ab re ſenſorius mollior, durior autem motorius neruus eſt factus.

Motus in actione cōſiſtit.

Nerui motores omnes ſenſu tactus ſunt præditi.

Optici nerui ſitus, & conſiſtentia, & cōſtructio.

At motorij omnes, ſunt ſenſus tactus participes, quoniam huius ſenſibile craſſiorum eſt partium. Porrò viſorius neruus, omnium neruorum maximus, inter cerebrum & oculum totus medius conſiſtit: interiorem quidem ſui partem, molliorem habens, externam verò duriorem, & facilè per ipſum multa ex cerebro ſpiritalis ſubſtantia in oculi regionem perueniat, & etiam ægrè afficiatur. Quantò autem oculi primum ſenſibile exactius eſt, & tenuius, quàm ſenſorium aliorum, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturæ eſt particeps:

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Cryſtallinus humor.

Quare cùm ſub tunicis oculorum duo contineantur humores orbiculares, vnus qui vitrum, alter qui refert cryſtallum, vbi primum viſificus neruus exteriorem oculi tunicam permeat, ſpiritus quidem per eius porum illapſus, humoribus illis miſcetur, vt ſubſtantia eorum fiat tota ſenſibilis: ipſius autem nerui ſubſtantia ſoluta, dilatatáque, amplectitur vitreum humorem, in maximum cryſtalloidis circulum deſinens.

Amphibleſtroides tunica.

At plexus quem efficiūt fibrę ipſius nerui optici dilatati, vocatur tunica amphibleſtroides, ac ſi dicas reticularis, quam ſi velis rurſus in vnum cogere, coaceruaréque, cerebrum tibi eſſe apparebit. Ac meritò ſanè ſic conſtructus is neruus fuit, inſtrumento vſurus aëre circumfluo. Tale autem inſtrumentum ner-

uo

Colorum genus esse proprium visus sensibile.

uo fit aër, ad propriam sensibilium explorationem, quale existit ipsi cerebro. Proinde quam cerebrum rationem habet ad neruum, talem habet ad aërem oculus. At proprium visus sensibile (quod primum antea appellaui) colorum est genus. Illud siquidem primum, & per se, & solus inter alios sentit, quemadmodum gustus * sapores: quanquam & coloratum corpus simul cum eo cognoscit, perinde vt gustus * id quod sapores edit. Cæterum vt gustus atque alij sensus fiãt, opus est vt ad animantis corpus ipsum perueniat sensibile. Visus autem per medium aërem ad coloratum extenditur, vnde ipse solus vnà cum colore illius quod videtur, cognoscit & magnitudinem, & figuram, & situm, & interuallum, id quod sensibus aliis non licet, nisi per accidens nonnunquam tactui. Si igitur visus solus percipit sensile quod ipsum mouet per medium aërem, non ceu per baculum quendam, sed particulam consimilem specie, & cognatam ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quòd per reflexum videt, meritò opus habuit spiritu desuper influente pellucido, qui ambienti aëri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisque sententia) & veluti conuerberans ipsum, sibi illum assimilaret. Visus igitur necessariò dicetur esse instrumentum pellucidum, splendidumque: auditus, aëreum: olfactus, vaporosum: gustus, liquidum, tactus denique terreum. Neque enim aliter consistere possent, vt quæ ex similibus alterationem requirant. Sed enim instrumentum olfactus, minimè in narium meatibus, sed in extremitatibus anteriorum cerebri ventriculorum consistit: in quas vtique narium meatus perueniunt. Cæterùm communis quædam facultas (de qua etiam disseruit Plato) ex cerebro per neruos in singula sensoria perueniens, alterationes quæ in ipsis sunt, persentiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumenta per renixum, sic gustatorij per humiditatem & succos in sensus cognitionem perueniunt. Vnde si marcefacta vehementer sit lingua, corrumpitur ipsa saporum dignotio. At obstructis narium meatibus, odorum sensus labefactatur: non secus quam auditorius, si aures obstructæ fuerint. Eiusmodi obstructionibus respondet oculorum suffusio, in qua sic obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, vt proprium visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculum ambit, iungatur. At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora excedentia naturæ modum consistunt, & sensus ipsius, inuicem differunt. Quippe id genus dispositiones labores vocans Hippocrates, ait: Qui laborantes aliqua parte corporis, plerunque laborem non sentiunt, iis mens ægrotat. Patiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere. Ideirco visus instrumentum, quoniam coloribus discernendis idoneum ipsum esse expediebat, splendidum creatum est, quòd sola huiusmodi corpora a coloribus alterari soleant: quemadmodum indicat etiam aër ambiens, qui cum maxime purus est, tunc a coloribus alteratur. Vt enim a Solis splendore solùm contactus aër, totus confertim assimilatur, sic protinus à colore mutatur. Neruus itaque, cerebri pars existit, veluti germen arboris. * Pars autem in quam inseritur, virtutem ipsius totam in sese excipiens, omnino redditur habilis, vt discernat ea quæ ipsam contingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circunfluo accidit. Nam illuminatus à sole tale iam est nobis visus instrumentum, quale ex cerebro proficiscens spiritus. At si de animæ substantia aliquid pronunciare oporteat, alterutrum necessariò dicemus: aut hanc esse veluti lucidum æthereumque corpus: aut prorsus incorpoream substantiam, cuius primum vehiculum hoc ipsum corpus lucidum sit, per totum cerebrum means, & continuitate quadam spiritum visificum, etiam splendidum reddens: intercessu cuius, cum reliquis corporibus communionem ipsa anima habet. Alteratur itaque sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis, fit ex vna facultate omnibus sensoriis communi, quæ à principio influit. Cæterùm initium ipsorum, siue communem sensum, siue princeps sensorium nuncupare voles, nihil intererit. Atque hoc prior disputatio iudicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motum obtinent, descendentibus aliis neruis in sensuum instrumenta, vt sensilia dignoscantur: aliis mouentibus ea quæ moueri desiderant. Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nerui sexaginta procedunt. Quæ sanè vt cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando iuxta singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur in quam neruus demissus fuerit, cùm videlicet membranæ ipsæ, tegmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullæ: sensus autem & motus vis, in medulla, quam comprehendunt, existat. Quòd si nerui partem medullarem secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur, sensus motúsque omnino expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originem, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunque in parte, quæ regio supra sectionem habetur, conseruetur incolumis, iis quæ infra eam sunt, destitutis motu simul & sensu.

Gustus sapores percipit.

Visus quæ percipiat.

Platonis de visione sententia.

Sensoriorum instrumenta singula, qualia esse dicantur.

Olfactorij instrumẽti sedes.

Tactus & gustus, quibus intercedentibus fiant.

Suffusioni quæ accidant.

Sensus est non alteratio, sed alterationis dignotio.

Hippocrates. Mens quibus ægrotet.

Pati modicè singula, à finitimis genere.

Visus instrumentum cur splendidum.

Aer purus à colore mutatur.

Aër quale visus instrumentum fit nobis.

Animæ substantia quæ sit.

Sensus instrumentum alterari dum sentimus.

Sensoriorum initium esse communem sensum.

Cerebrum esse princeps sensorium.

Neruos sexaginta oriri à spinali medulla.

Spinalis medullæ membranæ.

Spinali medulla secta, quid accidat.

GALENI PERGAMENI
De Hippocratis & Platonis placitis,
LIBER OCTAVVS.

DIximus igitur animæ principatum id esse, quod sensui ac voluntario præest motu. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem versatur. Iam verò, vbi principium neruorum est, ibi animæ principatus existit. Atqui principium neruorum in cerebro est, illic igitur animæ principatus est nobis statuendus. Omnes porrò animantium particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam. At iecur virtutis vegetatricis, quemadmodum & venarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes venæ connatæ sint. Si enim vena caua oriretur ex dextro cordis ventriculo, quod nonnulli existimant, omnino hæc, vt arteria, bifariam scissa, altera parte sui ad iugulum, altera ad iecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neque ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteriarum,

Animæ principatus quid.

Cordis & arteriarum motum, voluntarium non esse.

Animæ principatus in cerebro.

Partes omnes corporis esse neruorum compotes.

Iecur esse virtutis vegetatricis, & venarum originem.

Cor esse arteriarum principium, atque irascibilis animæ facultatis.

rum, tum irascibilis animæ principium existat, abundè à nobis est demonstratum. Deinceps verò de naturalibus elementis, secundum Hippocratis & Platonis doctrinam, similiter disseramus.

Elementum est minima illius quod constituit, portio. Elementa omnium generabilium & corruptibilium quæ.

Minimũ quid dicatur.

Elementum est minima illius quod constituit portio. Quare ex iis quæ ad aliquid sunt vox hæc elementum dicitur: quemadmodum etiam pars. Vt igitur sermonis nostri quatuor & viginti sunt elementa, eodem modo omnium generabilium & corruptibilium corporum, terra, aër, aqua, & ignis, minimæ particulæ existunt. At minimum dicitur, quod neutiquam sectionem admittit. Quũ autem nullum corpus tam paruum sit, quod secũdum magnitudinem per sectionem reddi minus non possit, certè quæ in diuersam aliam speciem amplius diuidi nequeunt, ea corpora & minima, & insectilia, & elementa vocamus.

Indiuiduam speciem reperiri in singulis rerum generibus.

Etenim pro confesso habetur, in vnoquoque rerum genere reperiri indiuiduam quandam speciem talem, qualis est in naturalibus corporibus terra, aqua, aër, & ignis. Hæc enim elementa naturalium rerum, Hippocratem sequutus Plato in Timæo statuens, sic disserit:

Platonis de elementis sententia.

Quum enim ex terra, igne, aqua, & aëre compactum sit corpus, horum præter naturam excessus, defectúsque, & ex loco proprio in alienum translatio, seditiones ac morbos procreãt. Quæ quidem elementa postea in materiam atque figuram diuidit.

Sanitatem primorum corporum in bona temperie cõsistere.

Quòd igitur excessus defectúsque bonam temperiem corrumpat, in qua consistit primorum corporum sanitàs, omnibus est perspicuum: item & quod translatio: si consideremus, quomodo simulatque thoracis & asperæ arteriæ instrumentis sanguis, aut alius quidam humor concidit, inculpata ipsorum sanitas abolentur. Cur autem humectet aqua, vrat ignis, ac reliqua etiam vnde suas vires sortiantur, inquirere (quod anxiè indagauit Plato) ad morborum curationes nihil conducit.

Medico quid sufficiat.

Sufficit siquidem sanitatem conseruaturo, curaturóque morbos, scire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitatem adesse animantibus: ob malas autem horum intemperantias procreari morbos. Ex elementis itaque mutuò inter se atque sæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates aiunt, nostra conflari corpora. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & ex ipsis tum fructus, tum semina. Alimentum verò hæc omnia, ouibus, suibus, capris, bobus, aliísque animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento sunt: atque hinc ipsis generatur sanguis, pituita, & bilis vtraque.

Sanguinem ex quatuor constare humoribus.

Est autem sanguis ceu generationis nostræ materia, ex quatuor humoribus constans, ex quo quidem in vtero primam conformationem accipimus, ac postea particulis efformatis, artuum confirmationem incrementum, & absolutionem, æditi in lucem recipimus: ac primum sanè ex lacte nutrimur, à

Lac gigni ex sanguine.

sanguine qui in venis est generationem ducente: deinde solidioribus alimentis, vnde rursus sanguis, pituita, bilis flaua & atra proueniunt.

Morbos similarium particularum in intemperie consistere.

Quæ omnia Hippocrates primus omnium definiens, morbos primorum corporum ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appello similares particulas, quæ in diuersi generis alias minimè diuiduntur, & ex quibus instrumentariæ constant.

Prima corpora quæ.

Generatio prima vnde.

Partes primariæ quæ.

Prima itaque generatio nostri, ex sanguine, qui ex alimento quod intra corpus assumitur fit, est, & ex semine. Ex his primariæ particulæ generantur, cartilago, os, neruus, membrana, ligamentum, aliáque eiusmodi.

Partes instrumentariæ.

Ex his rursus instrumentariæ, oculus, lingua, caput, viscera, & artus: ex quibus tandem vniuersum corpus conflatur. Sunt autem elementa in corporibus, non actu, sed facultate; hoc est, quatuor nobis humores insunt ex illis, alimentorum interuentu, procreati: sanguis videlicet, pituita, bilísque tum flaua, tum atra.

Quatuor humores qui. Humorum singuli, qualesnam sint, quibusque elementis proportione respondeant.

Igni siquidem flaua bilis respondet: atra, terræ: pituita, aquæ. Ideóque calida & sicca ipsa flaua bilis existit, quemadmodum ignis: atra, frigida & sicca, consimiliter terræ: pituita verò frigida & humida, quemadmodum aqua. At solum aëreum elementũ in animantium corporibus propinquum suæ ipsius naturæ videtur, & in respirationibus & in pulsibus.

Sanguinẽ productum fuisse à moderata quatuor elementorum tẽperie.

Moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum produxit sanguinem.

Sanum esse quando dicatur corpus.

Dolor quando accidat.

Morbi ob humorum affluxum.

Sanum igitur maximè est corpus (vt Hippocrates nobis est autor) cùm mediocriter & virtute & copia hæc inter se habuerint. Dolet autem, cùm aliquid horum minus aut maius fuerit, aut dum ab aliis semotum, in alienam sedem transcurrit. Etenim hi quatuor humores, ad quamcunque particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: erysipelata & herpetas, flaua bilis: cancros, atra: œdemata, pituita.

Sanguinem putrescentem in ventre, aut in grumum coactum, extremã pericula inducere.

At sanguis, cùm in pulmone, & spacio inter pulmonem & costas medio, ex propriis instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore, tabem efficit. In ventre etiam, & per magna vulnera in grumum coalescens, extrema pericula inducit. Terram verò nullibi per se videre est solam in corpore coaceruatam: quemadmodum neque ignem etiam per se solum, neque aquam elementum. Porrò Hippocrates multò accuratius quàm Plato, demonstrauit quatuor esse in corpore humores, & lege & natura distinctos: videlicet sanguinem, pituitam, bilem flauam, & atram: illorum simul opinionem conuellens, qui vnum tantum humorem elementum hominis constituebant. Cùm igitur astruxisset quatuor humores inesse nobis secundum naturam, eósque vt quantitate excedentes, sic qualitate alteratos, morborum autores fieri:

Humorum qui in quibus redundent temporibus.

postea ostendit, hyeme quidem redundare pituitam, vere sanguinem, æstate flauam bilem, autumno denique nigram. Cæterum de anni temporibus disserens, virtute etiam, de ætatibus, regionibusque disseruit: cùm nimirum aliàs semper iubeat cum anni tempore, regionem & ætatem considerari.

Regionum cũ temporibus comparatio.

Ex regionibus, temperata quidem, veri respondet: calida æstati: inæqualis calore & frigiditate, sed frigore & siccitate redundans, autumno: humida denique et frigida, hyemi. Hæc itaque vbi docuit Hippocrates, & præterea quòd

Contraria cõtrariorum remedia existere.

contraria contrariorum remedia existunt, artis methodi elementa tradidit. Postea verò, traditis iis quæ ad aphorismos pertinent, de exuperantibus in vnoquoque anni tempore & ætate, morbis, veluti syllabas his adiunxit.

Platonis duplex error circa febriũ substantiam.

At verò Plato, aëris quidem excessui, quotidianas: aquæ autem exuberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus est. Primum quidem, quòd in communia omnium corporum, non in sanguineorum animantium elementa, febrium circuitu remeantium causam retulit: deinde, quoniam ad veram earum febrium causam, ne propè quidem accessit.

Quotidianas febres oriri à pituitoso humore.

Tertianas febres à flaua bile produci.

Apparet enim euidenter, in quotidianis pituitosus superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flaua bilis, quæ sicca & calida existit.

Gignuntur

Tertianam febrem ex genere ardentium existere.

Gignuntur tamen acutissimæ & ardentissimæ febres à flaua bile: atque ex genere ardentium febrium ipsa quoque tertiana existit. Etenim de ipsius flauæ bilis natura, sic Plato scribit: Quæ autem corporis partes incendi dicuntur, à bilis æstu & flamma omnes infestantur: & post hæc deinceps. Quæ quum respirat extrinsecus, omnigenas tuberculorum species feruens emittit: intus autem cohibita, igneos, plurimósque morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, semper insitum calidum, omnium naturæ operum esse quammaximè caussam, Plato non calidum dicit, sed ignem: quum tamen si ab igne ciborum concoctio fieret, necnon distributio, sanguificatio, & nutritio, melius vtique in acutè febrientibus hæc perfici viderentur. At insitus calor temperatus existens, substantia quidem in sanguine & pituita consistit: qualitate autem, mixtus est temperatè, ex caliditate atque frigiditate. Tutius igitur dixit Hippocrates, qui crescunt, plurimum habent calidi innati atque illud: Ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt: & hîc etiam calore insito intelligens. Falsus etiam est Plato, dum attractionem pulmonis inter respirandum è medio tollit, inspirationemque ipsam successione ad id quod vacuatur, nempe succedente vno spiritu atque subingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulsus est, necessariò fieri contendit. Quippe nerui ab spinali medulla orti, arbitrarium motum musculis thoracis largiuntur: à quibus eleuatus quidem, externum aërem per fauces & asperam arteriam, in pulmonem attrahit: contractus autem, per eadem expellit. Pulsus autem à corde & arteriis fit: atque in eleuatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aër intra corpus attrahitur, triplicis vsus gratia: refrigerij, euentilationis, & spiritus animalis generationis: in contractione verò, arteriæ explodunt quicquid fuliginosum fumosúmve in ipsis procreatum est. Sermo itaque Platonis coarguitur: primò quidem, quòd inspirationem affectum superuenientem, non actionem voluntariam constituat: cùm tamen in nostro situm sit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inspirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia post arteriarum contractionem, oporteret statim inspirationem fieri: sicuti & post expirationem, protinus arteriarum eleuationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore respirationem cohibere, nec ob id tamen desinunt moueri arteriæ cum corde. Quinetiam eleuantur nonnunquam hæ inspirantibus nobis: sicuti & expirantibus contrahuntur: & in vnius respirationis tempore, septies, aut octies, cor cum arteriis attollitur, deprimiturque. At qui Platonem credunt fuisse adeò imperitum & rudem, vt cùm dixerit, spiritum potumque pulmones ipsos excipere existimarit potum omnem in pulmones deferri, ij sanè manifestè falluntur: quandoquidem non fuit talis eius viri sententia, sed nonnihil ex ipsa potione, per fauces, pérque asperam arteriam in subditum pulmonem defluere, non per mediam instrumenti laxitatem delatum, sed circa tunicam, ceu lenimentum quoddam, aëris modo descendens: id quod verissimum est, atque rationi consonum. Quòd si aliquis accepta, dum stat, copiosa aqua intra os, dein supinus decumbat, eiusmodi percipiet defluxum, si aperuerit modicè gutturis orificium. Verùm cumulata potio & copiosa, tantáque vt spiritus vias intercipiat, animal ad tussim irritat: modica autem, nec omnino sensum sui, cùm per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, si sitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein statim iugulatum id disseces, pulmonem eius similiter coloratum inuenies. Liquet itaque manifestò, aliquid ex potione ipsos pulmones allabi.

Calorem insitum consistere in pituita & in sanguine, mistumque temperatè esse, ex caliditate ac frigiditate.

Respiratio quomodo fiat.

Pulsum fieri à corde & arteriis.

Dilatationis arteriarum triplex vsus.

Platonis opinio de inspiratione & respiratione cõuellitur.

Inspirationem esse voluntariam actionem.

Potionis partem aliquam in pulmonem semper defluere, per ipsã arteriam asperam.

Tussis vnde irritari soleat.

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER NONVS.

CVm autem facultatem discernendi rerum similitudines plurimi fecerint tum Hippocrates, tum etiam Plato, atque ad discretionem huiusmodi necessaria sit veritatis cognitio, equidem veritatem eorum quæ inquiris inuenturum te affirmo, si primum initium viæ quæ ad ea ducit, cognoueris: à qua aberrans, in permagnam verborum captionem, errorémque decides. Est autem principium, dimidium, & (vt Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis insit naturale iudicij instrumentum, neque artificiosum, nihil poterimus inuenire. At cùm naturalia & communia omnes habeamus, inuenerimus etiam aliquod artificiosum. Quæ autem sunt illa naturalia iudicij instrumenta, quæ nobis communia adsunt? Oculi secundum naturam habentes, qui visibilia conspiciunt: aures naturali modo dispositæ, quæ audibilia percipiunt: lingua saporum diiudicatrix: nares odorum: & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, vel notio, vel mens, vel ratio, qua consequentiã repugnantiamque internoscimus: atque alia præterea quæ his incidunt, in quibus est diuisio, & compositio, similitudo, & dissimilitudo. Vt enim sensibilium iudex est sensus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam vt quisque appellare voluerit, illi permittimus. Rectè itaque dixit Hippocrates, rerum naturam inueniri, si à maximis quidem vsu, facillimis autem cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipsa iudicij instrumenta, & quòd ipsis à nullo docti præceptore credamus. Ea igitur quibus iudicamus, & instrumenta sensuum sunt, & facultates instrumentis vtentes. At fides ipsorum, citra disciplinam, & natura, non hominibus tantùm, sed aliis etiam animantibus inest. Quum igitur appareant artium opera vitæ hominum conducibilia, vtique naturalibus iudiciis fidẽ accõmodantes homines, de ipsis iudiciũ fecerunt: ac nos illis eò feliciores sumus, quòd quæ illi longo tempore, laboréque improbo adinuenere vtilia, ipsi breui condiscimus tempore, futuri etiam præstantiores prioribus, si pari ac illi studio, similium dissimiliumque dignotioni indefessè insistamus, idque semper auspicantes à facillimis cognitu. Enimuero Plato, cum prius nos in ciuitate exercuisset, iudicassetque aliã populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea: digressus tandem ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse quæ dominetur, cùm bene habet: alteram quæ ipsi ministret, quemadmodum in vrbibus ministrare militaris consueuit; ac reliquam denique tertiam,

Facultatem discernendi rerum similitudines, plurimi fecerunt veteres.

Veritatis inueniendæ methodus.

Principium est totius operis maximum.

Iudicij naturalia instrumenta, quæ cunctis communia adsunt.

Sensibilium iudex est sensus.

Intellectus est intelligibilium iudex.

Natura rerum quo pacto inueniatur.

Iudicia fieri per instrumẽta sensuum, & facultates instrumentis vtentes.

Feliciores qua ratione simus veteribus.

Platonem tres animæ facultates, tribus reipublicæ partibus comparasse.

tertiam, quam alendi corporis gratia opifices nostri apposuerunt: etsi discernendi similitudines imperiti, vnam esse omnes sentiant, non tres commemoratas particulas. Similiter etiam Plato in Phædro nos docet, ne vnam quidem in se dubitationem habere, quæ naturalibus iudicij instrumentis manifestò subducitur: in cæteris verò ambiguitatem fieri. Laborandum autem est in vnaquaque artis exercitatione circa materias, quarum actiones, vitæ vtiles, expetimus. Atqui vno mulierum proposito exẽplo in quinto de Repub. lib. nos Plato exercuit, quo modo inuenire discernereque possimus, in quo similia naturis, & in quo dissimilia, quæ conferuntur, existant. Ait enim illic mulierem omnium studiorum natura compotem esse: ac proinde non esse præter naturam, si vxores custodum musicen, gymnasticenque exerceant: in omnibus tamen fœminam viro imbecilliorem existere. Mulieres porrò viris similes sunt, quatenus hæ rationalia animalia existunt, hoc est, scientiæ capacia. Quatenus autem virorum genus est fortius, & ad omne opus & disciplinam præstantius, mulieres autem imbecilliores, deterioresque, dissimiles in hoc fuerint. Differunt præterea à nobis mulieres, quatenus hæ quidem sunt fœminæ, eóque ad concipiendum idoneæ. Mulieribus siquidem certæ quædam corporis particulæ insunt, quibus masculi carent. Quare vere aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris respondere structura simili, in aliquo ab illis differre. Hippocrates autem faciẽ ægri nos inspicere iubet, vtrũ similis sit, an dissimilis sanis: præsertim an ipse sibi respondeat. Et quãdo elapsum articulũ sano Hippocrates comparat, collatione in ipso affecto homine facta: nam deceptio plerunque accidit, si alienis articulis ipsum conferas. Consueuerunt autem Græci similia nonnunquam vocare quæ idem aliquid obtinent. Ad hæc, exempla secundum idem, in iis quæ conferuntur, Plato nos facere iussit: qui quidem in Philebo & Phædro, diuisoriam compositoriamque speculationem maximè necessariam esse ad artium constitutionem ostendit: in qua sanè duplici modo exerceri nos voluit, à primo quidem & generalissimo descendentes, ad ea quæ non amplius diuidi queunt, per differentias in medio consistentes: quibus & diffinitiones specierum constitui, in Sophista & Politico commonstrarat. Contrà verò, à specialissimis, quæ multa sunt, ad primum genus, per compositionem ascendentes. Viam nanque esse vtriusque vnam, sed iter duplex, ab altero primorum, ad alterum vicissim eunti. Nequit autem rationalis artium constitutio fieri, nisi in diuisione & compositione exercitatio accesserit. Porrò speculationem circa medicorum dissidia, magnam vim obtinere, non ægris tantum ad sanitatem recuperandam, sed valentibus etiam, ad tuendam eandem, autor est nobis Hippocrates. Mirari autem licet, cur artem medici pertractantes, in qua ea quæ offeruntur remedia, vsu possunt diiudicare, vtrum prosint, an noceant, maximè contraria de iis quæ prosunt aut nocent, intrepidè pronunciarint. Siquidem in philosophia non sedatas esse plurimas dissensiones, nihil miri est, cùm res experientia iudicari perinde nequeat, vt ea de quibus medici digladiantur. Cæterum hinc nascitur hæc controuersia, quòd medicis quidem illis qui experientia sola artem constituerunt, illud solum visum est vtile, quod forte fortuna ipsis frequenter profuisse apparuit: neque etiam ad contrariam victus rationem transire audent, vt illam quoque experiantur, nimirum veriti successum improsperum. Solus autem qui naturam ægrotantis nouit, & morbi dispositionem, & vim auxilij quod adhibebitur, præterea tempus quo vtendum ipso est, audere possit, vsus auxilio iam ratione explorato, spem confirmare experientia. Quare hic solus inueniet dissidij causam, & distinctiones, quibus animum adhibens, ad id quod ægrotanti conducit, perueniet. Aliorum verò nullus hoc ipsum cognoscet. Nam qui cognitis per experientiam adhærent, immoranturque, illa sola assumunt, causantes naturam, aut artem, aut eiusmodi aliquid causá offensæ præstitisse: id quod etiam in opere de fracturis ostendit luculenter Hippocrates, qui de vino, mulsa, melle, aqua, oxymelite, ptisana, & balneis, distinctiones conscripsit, accusans eos, qui in omnibus laborantibus grauiter, vel iubent, vel prohibent, singulis commemoratis vti. Nam interroganti an vinum febrienti sit exhibendum, respondere debet: quòd huic alicui dandum est. Idem verò hoc de voluptate Plato factitasse videtur, quasdam ipsarum, nempe ab honestis rebus profectas, appetere nos præcipiens: quasdam verò fugere, quales sunt quæ ad ventrem spectant: quæ autem nihil ab his secretum obtinent, illas neque fugere, neque persequi. Inueniuntur porrò generis voluptatum differentiæ ex methodo diuisoria: quare quæ huius via inueniuntur, affinia & communia sunt iis, quæ ex similis cognitione intelligi solent. At voluptates habent similitudinem quidem inter se inuicem: communitatem autem secundum genus. Elegantissimè itaque omnium Hippocrates atque Plato tractarunt eas duas speculationes, dico illam quæ discretione similium & dissimilium constat, & eam quæ via iuxta diuisionem generum vsque ad indiuidua tendit, ac rursus à particularibus ad primum genus per differentias intercedentes reditum reciprocum facit. In vniuersum autem, rei de qua disputatur in primis oportet habere substantiam cognitam. Nam qui nouit, non simplicem vnam animæ in nobis speciem esse, sicuti in stirpibus appetitoriam, in diis rationalem, sed in homine ambas consistere, & tertiam præterea irascibilem, nouit cum hoc etiam virtutum numerum, vim, & possessionem: quemadmodum qui naturalem corporis nostri structuram habet perspectam, atque in similaribus quidem, secundum elementorum commoderationem: in instrumentariis autem, ex similarium quantitate & qualitate, item vniuscuiusque conformatione & situ, didicerit naturalem habitum effici, is morborum curationis cuique conuenientis, & præseruationis copiam habebit. Meritò igitur nonnulli exactam similium & dissimilium cognitionem sufficere ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem existimant. Siquidem etiam ad iudicandum de iis quæ in ambiguo sunt, dux hæc est abundè faciens. Speculari porrò, num hic mundus generatus sit, an ingenitus: sicuti etiam an geniti ipsius deus aliquis opifex fuerit: an deus nullus quidem, sed causa quædam irrationalis & inartificiosa, fortuitò ipsum adeò pulchrum effecerit: an etiam Deus præsit mundi structuræ, sapientissimus simul & potentissimus: huiuscemodi inquam quæstiones nihil conferunt ad honestè rem familiarem administrandam, aut ciuitatis negociis

Mulierem omnium studiorũ natura compotem esse.

Fœminas viris imbecilliores existere.

Fœminas viris longe deteriores existere.

Mulierum similitudo, dissimilitudoque ad viros.

Faciem ægri inspiciendam esse.

Plato. Diuisoriam, compositoriamque speculationem, maximè necessariam esse ad artis constitutionem.

Speculatio circa medicorum dissidia, quid prosit.

Experiri tutò solus possit medicus.

Hippocrates.

Voluptatum eas nobis sequendas ait Plato, quæ ab honestis rebus proficiscũtur: fugiendas autem, quæ à turpibus.

Voluptates habent similitudinem quidem inter se inuicem, communionem autem, secundum genus.

Rei de qua disputatur, in primis oportet habere substantiam cognitam.

Animam nostram esse triplicem.

Bonus habitus similarium & dissimilarium particularum in quo consistat.

Cognitionem similium & dissimilium sufficere ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem.

Quæstiones inutiles humanis actionibus, quænam sint.

negociis commodè consulendum, aut denique ad morales virtutes ac ciuiles adipiscendas. Cæterùm non secus mundus genitúsne an non genitus sit, quærere inutile est, ita etiam de prouidentia & de diis. Nam quòd sit aliquid homine præstantius, virtute & sapientia in mundo, omnibus nobis inuestigare præstat: non tamen quales dij sint substãtia, vtrum incorporei omnino, an corporei existant, necessarium est considerare. Sunt autem multa falsa, quamsimillima veris: imò etiam ipsa sophismata, ex similitudine quam cum veris sermonibus habent, constituuntur. Sed internoscere ea, & inuicem discernere possunt, in illa materia, circa quam ars versatur, exercitati, & præditi naturali industria: quam oportebat potissimum in puerili ætate, à cuiusque ciuitatis senioribus prudentissimis iudicari, ac dein vnumquenque artem suæ naturæ congruam doceri: quandoquidem permultos videmus hodie artes rationales exercentes, qui ne ea sanè quæ ipsi dicunt, assequuntur. Cùm igitur quod in omnibus rectè fit, omnes ad artem referant, quod autẽ in vno aut duobus, non ad artem, sed ad fortunam: meritò ex nostri structura corporis, licet admirari summam artem, æquitatem, & vim naturæ, quæ nos construxit. Constat siquidem corpus nostrũ ex ossibus pluribus quàm ducentis. Ad singula verò ossa peruenit nutriens vena, sicuti ad musculos: cum hac, etiam arteria, & nerui: paria̧que ad amussim sunt & omnino similia in dextra animantis parte sita, iis quæ in altera sunt, os ossi, musculus musculo, vena venæ, arteria arteriæ, ac neruus neruo: idque exceptis visceribus, atque nonnullis particulis, quæ habere propriam descriptionem videntur. Duplices itaque nostri corporis partes, omnino inter se sunt similes, & magnitudine, & conformatione, sicuti & consistentia, quam voco iuxta mollitiem duritiemque differentiam. Quemadmodum igitur de humanis affectibus iudicium facimus, ex naui summa arte constructa cognoscentes peritiam artificis, ita etiam de diuinis facere conuenit, corporisque nostri opificem admirari, quicunque tandem is deorum existat, etiam si eum non videamus. Vocat autem ipsum naturam communi nomine Hippocrates, cuius ministrum medicum esse ait. Plato etiam, Deum causam quæ nos construxit, mundi opificem pronunciauit, qui suis filiis iusserit humanum genus compingere, à se quidem accepta substãtia immortalis animæ: in ea autem apposito eo quod generatur. Cæterum quæ de animi substantia & de diis à diuinissimo Platone traduntur, probabilia tantùm & verisimilia cum sint, quomodo possim de ipsis audacter pronunciare, non video. Contrà autem, quòd plures animæ sint species, quodque sede triplici collocatæ: & quòd diuina ex ipsis sit, qua ratiocinamur: reliquæ autem duæ affectibus obnoxiæ, hæc qua irascimur, illa qua corporis voluptates expetimus: quinetiam quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iecinore delitescat, me scientificas habere demonstrationes affirmo. Iustum tamen est admirari Platonem, qui non solùm methodos compendiosè exposuerit, sed etiam nos exercuerit in singulis. Sunt enim tria capita. Primum, quod diuisione & compositione constat: secundum, quod sequentium, & pugnantium cognitione: tertium denique, rerum inter se mutatione, in maioris & minoris, æqualis & similis ratione. Itaque scopi secundum quos singula rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt: * secundum autem ipsos exercitatio, non parum temporis postulat: id quod Plato quarto de Repub. ostendit, vbi conatur animam nostram non simplicem, neque vniformem substantia, sed ex tribus partibus compositam demonstrare, quæ singulæ propriam habent speciem, non vnam autem vim, sed plures. Vnum enim appellat, quodcunque subiectum cùm sit, peculiarem obtinet substantiam, aut accidens. Porrò substantia dicitur, quæ non potest contraria circa idem eodem tempore pariter facere ac pati. At verò hæc vox diuisio dicitur propriè, cùm totum aliquod continuum, in particulas scinditur. Sed metaphoricè dicitur, cùm in differentias, aut species diuiditur: vt tertio modo, cùm vox diuiditur in significata.

Sophismata constitui ex similitudine quam cum veris sermonibus habent.

Sophismata à quibus possint discerni.

Indolem & naturam cuiusque explorandam in puerili ætate esse: ac dein vnumquenque artem naturæ suæ aptam, docendum.

Arti quæ tribuantur.

Fortunæ quæ tribuantur.

Naturæ commendatio.

Ossa plura ducentis inesse humano corpori.

Dextras partes sinistris esse numero pares.

Consistentia quid.

Deum vocat naturam Hippocrates: illum autem ministrum medicum.

Platonis opinio de Deo.

Animæ species, sedes, & differentiæ.

Scopi secundùm quos singula rectè quis aggrediatur.

Vnum quid.

Substantia quid.

Diuisio quid.

EPITOMES

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO SECVNDA.

SANCTISSIMO D.N.P. III. P. M. ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

QVI, vt Medicam artem exterminent, eámque non esse ex vsu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, vt non modò non produci, sed ne quidem ante illam metam vllo pacto vita intercipi queat, ij, Beatissime Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam prouidentiam è medio tollunt. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestissimi sint Medicinæ ipsius hostes, eámque assiduis saucient vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm grauissimo laborent animi morbo, correptique phrenitide, aut alia quauis animi alienatione, talia insanire cogantur. Infixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quod legitur apud Prophetam Iob; Deum constituisse terminos homini, qui præteriri non possent: id quod sanè est verissimum. Deus quippe & natura non hominibus tantùm, sed etiam animantibus vniuersis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt ceu quendam suæ durationis atque periodi apicem, ad quem singula peruenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitum præcocem accersunt. Cùm autem hic vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito, vitalique humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione non omnia fuerunt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: vitæ verò breuioris, quibus humor is insit parcior. Quemadmodum igitur si conseruemus oleum purissimum, semper illi inardebit flammula, quamdiu oleum ipsum durauerit: extinguetur autem, ipso oleo absumpto: pari etiam ratione, si humorem natiui caloris fomitem, immunem ab omni corruptela tueamur, non defungemur vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod vbi acciderit, produci amplius dies nostri non possunt: ac proinde is erit verè vltimus vitæ terminus, quem nimirum transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut vitam exosam habens, prius quàm ad finem sibi designatum adueniet, det seipsum præcipitem, disrumpátve crapula & vino: præuidit quidem huic talem Deus exitum, non præfiniuit autem, cùm ipsum suo in consilio atque imperio voluntatis reliquerit. Est itaque singulis iam sua extrema dies, ad quam vtique peruenire, vsi optima victus ratione, possint, à Parcis ipsis præfixa: quam quidem, vt præterire nemini ab illis est datum, sic etiam vt ad eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis Medicorum audientes, & temperantissimè viuunt, & fouere vapidum illum humorem, vitæ autorem, omnibus modis conantur: ad quam rem plurimum confert tum exquisitissimo victu, exercitiisque modicis, etiam regio, vel admodum temperata, vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro variis siquidem ipsius cæli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeóque ætates ipsas variari. Æthiopes quippè (id quod tradit ex Asclepiade Galenus libro de Philosophica Historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentissimo sole, eorum calor genuinus quàm citissimè vnà cum subiecto humore euanescat. Angli verò Danique ob contrariam causam, ad vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent vitam

ipsam protrahere. At Hispani, vt situ sunt medij inter hos, sic vitam illi quidem longiorem, his autem longè breuiorem sortiuntur. Inter omnes porrò temperies atque constitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus vniuersis, atque est hæc qua perfruuntur Veneti: apud quos, fructus quidem ipsi quamdiutissimè incorrupti & succulenti seruantur: homines autem, vegeti, floridique, rarò, nisi extremo senio absumuntur. Id quod sanè est in causa, vt Venetiis passim tot senes, támque reuerendi, cernantur. Romæ verò contrà, perpauci inueniuntur veri atque genuini ciues sexagenarij. Quòd si qui exteri illuc ætate ingrauescentes confluant, intercipiuntur breui: quod certè argumentum efficacissimum est, te, Beatissime Pater, singulari modestia & temperantia tua, peruicisse malignitatem syderis: quippe qui sensibus vniuersis integris, absolutissimisque, tam venerandam canitiem indeptus atque assecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter conseruandam, producendámque in multa annorum curricula, quæcumque de tuenda valetudine Galenus Pergamenus conscripsit, ea omnia nuper instigatione Excellentissimi viri Ioannis Aquilerij, tui Medici longè vigilantissimi, à me & castigata, & in enchiridion coacta, dicare Tuæ Beatitudini statui: sperans fore, vt hæc erga Tuam Sanctitatem officium meum piis omnibus, quam gratissimum esset, ac præcipuè Illustriss. & Reuerendiss. Dom. Dom. Francisco à Bouadilla & Mendozza, Cardinali Cauriensi, Patronóque meo singulari: qui Beatitudinis Tuæ amantissimus, nihil tam habet in votis, quàm vt eam diu CHRISTVS seruet superstitem. Quare vnicè T. S. oro, Beatissime Pater, vt quemadmodum superioribus diebus periochen illam de victus & exercitij ratione à nobis oblatam, vultu hilari suscepisti; sic salutares hos commentarios, quos offerimus denuò, suscipias: exiguos quidem, sed ea imbutos eruditione & doctrina, quæ possit mirè tuum oblectare animum, téque manu placidissima ducere ad extremum illud senectutis fastigium, quod omnes cupimus, quódque prius quàm assequaris, tibi longum adhuc iter est conficiundum: cùm non dubitem quin, si Galeni institutis & documentis vsus, pro solita etiam sapientia tua, constantiáque, & animi magnitudine insuperabili, fausta omnia & aduersa, breuitérque vniuersas humanarum rerum vicißitudines, eodem animo tuleris, adhuc sis victurus nobis diutissimè. Quod quidem Ecclesiæ suæ largiri dignetur Deus Opt. Max. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustrissimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignissimi, quarto Idus Aprilis 1548.

GALENI PERGAMENI

Ad Thrasybulum: Num ratio tuendæ sanitatis ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam spectet,

LIBER VNVS.

Initium inuentionis optimũ quod sit.

Rationalem contemplationem pernecessariam ad inuentionem esse.

IN omni contemplatione optimum inuentionis initium est, prius exactè cognoscere quidnam sit id de quo disputetur. Qui autem rationalem contemplationem satis diligenter tractarit, is quodlibet sane quæsitum æquè discutere poterit: sine qua quidem commentarios euoluere, nihil aliud est, quàm oleum & operam ludere. Cum igitur in controuersiam vertatur, num ars sanitatis tuendæ ad medicinalem artem spectet; an ad exercitatoriam: qui medicinam esse curatricem ægrotum, & sanorum conseruatricem, definiunt, ij certè medicinæ partem, salubrem esse confirmant. Qui verò medicinam laborantium tantùm curam habere aiunt, ab ea sanitatis conseruatricem abstrahunt. Ita & exercitatoriam si quispiam sanitatis seruatricem statuat, quæsitum pro comperto habuerit: quemadmodum & qui solum boni habitus eam opificem tradat, diuerso modo & ille ambiguum pro certo assumet. Nunquid igitur sic medicinam definire præstiterit, eam esse cuius finis est sanitas? Gymnasticam verò, cuius finis est bonus habitus? At sic etiam gymnasticæ salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obscurum attribuemus. Quæcunque enim definitiones constituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui salubrium scientiam medicinam esse affirmauerit, is etiam nimis audacter salubre, tanquam medicinæ partem, accepisse videtur. Non decrunt siquidem contrariæ factionis nonnulli, qui ægrotabilium tantùm scientiam esse medicinam contendant: hi tamen primum ignorant, contrariorum omnium vnam esse scientiam: & quicunque ægrotabilia norit, hunc & salubria non latêre necesse esse. Dein verò nesciunt, quòd & salubre dicimus signum, quod ægroto adueniens, futurã sanitatem portendit:

Medicinam esse curatricẽ ægrotum, & sanorum conseruatricem.

Exercitatoria.

Definitiones constitutas à fine, non exiguas ambiguitates parere.

Contrariorum vnã esse scientiam.

Salubre signũ.

Causa salubris. Salubre corpus.

portendit: necnon causam salubrem, quæ sanitatis est procreatrix: sicuti & salubre corpus, quod est sanitate præditum: quorum omnium medicus scientiam habet. Periculum autem fuerit, ne si vnam transeamus, septem circa humanum corpus artes constituamus: primam & manifestissimam, & penè solam controuersia carentem, eam scilicet quæ expellit morbos: duas alias, vnam à sanitate secundùm affectionem, & lobrica, ad eam quæ est in habitu, ducentem: alteram, in ea conseruantem: duas item alias circa bonum simpliciter habitum, effectricem vnam, alteram quæ conseruat, præter has etiam duas alias, circa bonum habitum Athletarum versantes, qui non simpliciter bonus est, sed cum adiectione, atque periculosus. Ab his autem septem, alias possemus etiam numerare artes, cuiusmodi est & comptiua, quæ corpori pulchritudinem quandam adulterinam conciliat, vitiosa & adulatrix existens. Huic etenim est contraria, quæ circa legitimam, veràmque pulchritudinem (quæ in vegeto colore, carnis moderatâ copia, membrorúmque congrua coagmentatione consistit) versatur. Porrò sanitas & bonus habitus non idem nobis significant, cùm sanitas quidem, salubrem quandam affectionem: bonus autem habitus, non affectionem simpliciter, sed fixam & permanentem significet, quam nimirum omnes desideramus. Cùm autem omnes actiuæ artes proponant sibi quod in materia circa quam versantur, est valde optimum, ac maximè duraturum: earúmque finis sit vnus, nempe ipsius propositi consecutio: vtique manifestum euadit, artis circa corpus nostrum versantis, finem etiam vnum, vt propositũ vnum, existere, siue id quispiam integritatem, siue bonum habitum, siue sanitatem, siue naturalem corporis structuram, siue naturalem actionem, aut affectionem nominare voluerit. Vt enim corpus humanum vna res est, sic huius quoque vna perfectio habetur, quam & præsentem custodire, & absentem reuocare, alicuius artis officium est. Quare nec multa corporis bona ponenda sunt neque ipsius boni, quod est, aliam opificem, aliam conseruatricem artem statuere oportet. Ita verò cùm vnum sit corporis bonum primariè ac propriè dictum, vtputa sanitas, ad quod cætera referuntur, vt actio integra, pulchritudóque, certè non per alia exquisitè sanescet corpus, per alia robustum atque pulchrum euadet: vnde vna circa corpus esse ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, sic etiam corporis bona multipliciter dici solent: vnum quidem ratione primaria, vt sanitas: aliud, tanquam fructus illius, vt actio: tertium denique necessariò consequens, vt videlicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodesse, aut obesse, quin omnibus tribus aut prosis, aut noceas. Ars itaque in primis efficere sanitatem, videtur, quam necesse est actio naturalis pulchritudóque sequatur. Quod enim primum artifex cùm fecerit, acquiescit, id eius planè finis existit: at naturali affectione per quam agimus (hoc est, sanitate) restituta, conquiescit: finis igitur medicinæ sanitas est, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchritudinémve laborat, vt quæ vel inuito artifice sanitatem sequantur. Sed neque in vlla materia ars vna finis effectio, altera conseruatrix habetur. Qui autem sanitatem propria ratione tuetur, circa illa, iudicio meo, versatur, quibus, velimus nolimus, corpus nostrum vtitur: qualia sunt, ipse nos ambiens aër, somnus, vigilia, quies, motus, ac denique cibus & potus. Hæc siquidem quæ per se lędendi iuuandique potestatem habent, sanitatis custos speculatur, id semper ante oculos habens, vt in corpore exactè sano, validóque nihil nouare audeat: cùm verò aliquantulum moderationem transierit, continuò quod deficit, priusquam latius id malum serpat, resarciat. Siue enim plenitudine, siue inanitione laboret corpus, vtrumque vitium ars vna vno modo emendat, quod deficit nimirum instaurans. Cæterum in quanto, non in quali, correctionis differentia versatur. Atqui secundum quantum in his quæ fiunt differentia, ad vnam artem pertinet: quòd si alterius artis esse debeat, oportet prorsus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac variæ sint medendi rationes, quarum aliæ ferro, aliæ igni, aliæ medicamentis, aliæ victus ratione curantur, hallucinantur sanè qui per singulas actiones, artes esse distinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atque stupidus est, vt à medicina modò propositas actiones deducat, atque aliam quampiam artem pro vnaquaque ipsarum statuat? Etenim ob commune propositum, quæ sanitas est, omnes qui quocumque modo medentur, medici vocitantur: sed propter actiones, aut materiæ, aut membri diuersitatem, hic manuarius, ille medicamentarius, alter ocularius, & est, & dicitur: manuarius ab actione, medicamentarius à materia, sicuti ocularius à membro: & cùm omnes sanitatis gratia operentur (artes enim omnes in subiectæ substantiæ bono versantur, atque illi operam nauant) sequuntur operationis modos diuersos. Erit itaque medicina vnica, sed ipsius variæ species ac partes, omnes ad eundem scopum tendentes, ad sanitatem videlicet. Ac proinde non multitudine agentium, sed propositis exploratis, artes sunt distinguendæ. Siquidem singularia innumera sunt, sed generale quoddam opus omnibus est cõmune. Nam & corpori aliquid, vt superuacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adiiciens, vnum vterque opus præstat, corpori naturalem modum, hoc est, sanitatem comparans: proinde verò & calefaciens, & refrigerans, sicuti & madefaciens & siccans. Non est autem vnius artis, opus facere: alterius, vitiatum corrigere: sed eiusdem. Quòd si non ejusdem, at certè medicina nihil quod prius non esset, procreat, sed arti laceras ac tritas vestes sarcienti oppidò quàm similis est: sanitatísque conseruatio, parum labefactata corrigit, minimè existens diuersum genus à curatiuo. Est porrò id artis finis, quod quiescente artifice, demonstrare valemus, vt sanitas: qua ratione effectiuæ artes ab actiuis, quarum finis ipsa actio est, tantum dissentiunt. Nam quamprimum actiuæ ab agendo desierint, finis quoque vnà desiit. Nihil siquidem in saltatoria præter ipsam actionem ostendere possimus, vt in fabrili grabatum, in ædificatoria domum, sanitatem in medicina. Quare nec sanitatem custodire, aut vitiatam emendare, aut prorsus amissam recuperare, finis est: sed omnia hæc actiones sunt, finis autem est sanitas. Sed neque ex materiis ipsis artes diiudicandæ sunt: quandoquidem materiam vnam constat pluribus artibus subiici (vt lignum, exempli gratia, nauium artifici, carpentario, machinarúmque structori) sicuti & vnam eandémque artem, permultis vti materiis. Quippe medicæ arti, vna cùm sit, infinitæ materiæ subsunt: corpus nempe sanitatem suscipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, si-

P 3 cuti

Athletarum habitus periculosus. Comptiua ars vitiosa & adulatrix existit. Pulchritudo vera in quibus consistat. Sanitas quid. Bonus habitus quid. Artium omnium scopus. Artis cuiusque finis, est consequutio scopi. Artis medicæ finis. Perfectio humani corporis, vna tantum existit. Vnicam esse artem, quæ circa humanum corpus versatur. Bona animi & corporis multipliciter dici. Sanitatem actio naturalis, pulchritudóque consequitur. Finis artis quod sit. Medicinæ finis est sanitas.

Res expendendæ à medico. Nouandum nihil in sanis corporibus. Medendi rationes variæ. Artes distinguendas non esse, per actiones singulas. Scopus communis medentium omnium, est sanitas. Artes omnes in subiectæ substantiæ bono versari. Medicinæ vnius variæ species siue partes sunt, omnes ad sanitatem tendentes. Artes esse distinguendas scopis. Medicinã artis laceras vestes sarcienti, esse similem. Finis artis quid sit. Artes effectiuæ ab actiuis, quo differant. Sanitas est medicinæ finis. Artes non esse ex materiis diiudicandas. Medicinæ infinitas materias subiici.

cuti & vocata diætemata. Hæc igitur materiæ sunt causarum vim obtinentes: corpus autem, tanquam id ex quo finis, aut in quo. Itaque ad finem properate omni ex parte, ab eóque artes iudicare, præcipit ratio. Propter hunc enim & communibus actionibus, & propriis præceptis atque principiis differunt: nam hæc & secundum artium fines euariant: & cuiusque artis constitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum existit) sumit initium. Igitur vnum tantum cùm sit humani corporis bonum, sicuti & aliarum omnium substantiarum, atque vna similiter ars, quæ circa illud versatur, huius artis iam omnes particulas speculemur: cuius quidem finis cùm non in sola contemplatione sit situs, sicuti Arithmeticæ, Astronomiæ, ac Physicæ: nec simul cum actione ipsa desinat, quod contingit in saltatoria; manifestum vtique est, neque inter actiuas, neque contemplatiuas, sed inter effectiuas aut acquisitiuas, quales sunt quæ ex parte vitiatum corrigunt, eam esse connumerandam: sic vt natura quidem & corpus fabricetur, & ipsum imbecillum confirmet: eius autem ministra sit ars, quæ impræsentiarum inuestigatur. Appelletur igitur correctiua: quæ quidem aut multum subitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ ipsius pars multùm semel corrigit, eam medicatiuã aut curatiuam dicamus: cuius sanè, quemadmodum quantitatis, differentia permagna existit: quæ verò pauxillum, conseruatiuam. Atque hæc quidem insignibus differentiis tripartitò distingui videtur. Aut enim exactè valentem accipiens, in hoc ipsum gradu conseruat, dicitúrque euectice, hoc est, boni habitus conseruatrix: aut eos qui iam euaserunt morbum, ac secundum habitudinem sani existunt, reficit, appellatúrque analeptice, hoc est, instauratrix: nam quæ inter vtranque pars collocatur, versatúrque circa corpora in habitu, non in bono habitu, sana, ea conseruatiua simul & salubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes conseruatiuæ, analeptice, salubris, & euectice, sunt quidem omnes sub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit vitia: inter se autem ratione maioris minorísque dissentiunt. Minora enim castigat euectice: paulò his maiora salubris: adhuc maiora analeptice. Quidam verò & quartam his particulam prophylacticen, hoc est, præseruatricem addunt, facultatem ei habentem oppositam, quæ à morbo reficit liberatos. Curatiua igitur, magna vitia: euectice autem atque salubris, parua tollit: in medio verò harum interstitio analeptice & prophylactice positæ sunt, si ad salubrem atque euecticen comparentur, haud exigua vitia emendantes: si ad curatiuam, non magna. Quocirca non immeritò neutræ appellari possunt. Ergo vt totum sermonem repetam, circa corpus humanum vnam quandam artem constituo, eiúsque duas has esse partes, efficientem vnam, corrigentem alteram: ambásque hasce prius natura inesse, sed ipsarum alteri, emendatrici scilicet, humanam artem opitulari, quæ & ipsa bipartitò diuiditur, in curatricem partem, seu medicatricem, atque in alteram conseruatricem, quæ & salubris vocatur. Huius rursus tres partes sunt, analeptice, euectice, ac tuti generi cognominis, salubris. Cùm autem omnis quæstio sub definitionem cadat, sanè si quid tum medicina, tum gymnastica sit, didicerimus, nec amplius difficile fuerit inuenire ad verum ipsarum salubris referatur. Cùm ergo vna tantùm ars circa corpus versetur, poterit qui volet, medicinam eam appellare: sin hoc non placet, exercitatoriam. Sin id quoque displiceat, totam artem nomine carere dicens, vnam eius partem, medicinam, alteram exercitatoriam appellet. Si neque id probas, salubrem quandam artem curatiuæ ex diuerso distinctam, eiúsque partes diæteticen, gymnasticénque dicito. Singula enim nomina si interpretabere, ita vniuersum quod quærebas indeptus fueris. Quòd autem vt artem corpora male affecta curantem, iatricen, hoc est, medicinam, sic artificem etiam ipsum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alij Græci, verba illius indicant vbi ait:

Vir medicus multis alys tibi dignior esto,
Dira venena trahens, & pharmaca multa fundens,
Multa salubria miscens, & letalia multa:
** Vnicus existens, ritè tamen omnia callens.*

Præcipuas porrò medicinæ partes esse pharmaceuticen, chirurgicen, & diæteticen, nemo ferè inficiatur. At gymnasticæ artis nomen, Homeri seculo nondum repertum erat. Nam paulò ante Platonis tempora gymnastarum ars exorta est: quo etiam tempore Athletarum exercitatio emersit: quorum quidem bonus habitus vt vituperandus est, sic etiam ipsos instruens gymnastica, contumelia non caret. Eum autem habitum bonum laudamus, qui & tutissimus est, & ad obeũdas naturales actiones maximè idoneus: cuius materiæ effectiuæ simul & conseruatiuæ, duæ sunt, & salubris vocata victus ratio, & exercitatio. Nam cùm quatuor sint genere omnes materiæ, à quibus nostrum alteratur corpus, manuaria functio, medicatio, exercitium, ac victus ratio: vna quidem est ægrotis inutilis, duæ verò secundum naturam se habentibus. Æger quippe in multis medicamina, manuum operam, victúsque rationem postulans, nulla ex parte exercitatione eget: exquisitè autem sanus, corpus exerceat, & certa quadam victus ratione vtatur necesse est, sed medicamenta, aut manus ministerium, non postulat. Salubris igitur artis constat partem quandam esse gymnasticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnasticam esse ait, vt artis corpus regentis partem: atque aliam qua vtuntur Athletæ: quam nimirum ceu omnium flagitiosissimam criminatur plurimis modis: huius quidem finem, virium esse incrementum, quo aduersarios prosternant: illius autem, vsum ad naturales actiones, confirmans. Cùm igitur in quadam moderatione sanitas sita sit, Athletarum autem gymnastica intemperiem excessúmque moliatur, multam ac solidam carnem procreans, sanguinísque copiam quamtenacissimi adaugens: haud difficile inuentu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus animalibúsque actionibus prorsus inutilem esse (crassus enim venter subtilem mentem non parit) atque obnoxiam periculis. Quare Athletarum nonnulli repentè obmutuerunt: alij sensum motúmque amiserunt, ac penitus attoniti facti sunt, mole illa præter naturam, ac multitudine, insitum extinguente calorem, liberúmque spiritui transitum intercludente. Quicunque autem ex ipsis minora mala patiuntur, rupto vase sanguinem vomunt, aut expuunt. Cæterùm legitimæ gymnasticæ autores sunt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus, Erasistratus, atque Herophilus, & quicunque alij totam artem ad corpus pertinentem optimè didicerunt:

Margin notes:

Artes iudicandas ex fine esse.

Artis cuiusque constitutio à fine sumit initium.

Medicinam esse inter factiuas artes connumerandam.

Medicinam esse ministram naturæ.

Medicatrix medicinæ pars.

Conseruatrix medicinæ pars triplex.

Euectice.

Analeptice.

Salubris.

Prophylactice.

Correctrici artis parti, humanam artem opitulari.

Quæstionem omnem sub definitionem cadere.

Iatrice.

Medicinæ quæ sint partes præcipuæ.

Gymnastarum ars quando fuerit exorta. Athletarum habitum esse vituperandum.

Bonus habitus qui laudandus.

Materiæ alterantes corpus, sunt quatuor in vniuersum.

Ægri exercitio non egent. Sanus exquisitè, quæ necessaria.

Salubris artis partem esse gymnasticam.

Sanitatem in moderatione consistere. Athletarum gymnastica intemperiem excessúmque molitur. Ventrem crassum subtilem mentem non gignere. Athletas esse morbis obnoxios.

Gymnasticæ legitimæ autores.

dicerunt: quorum sanè dogmatis congruit illud Platonis: Vna cùm sit corporis curatio, duas eius partes appello, vnam gymnasticen, alteram curatricem. Licebit etiam in ipsa arte corporis præside, si quis inuenire partes eius desiderat, ægros curantem, medicatiuam: sanis consulentem, salubrem appellare. Vel melius sic vt diximus antea: Ars corporis curam habens emendatrix cùm sit, qua parte magna vitia corrigit, medicatrix dicetur: qua verò exiguas noxas tollit, vocabitur conseruatrix. Quinetiam aptius à materijs has partes, morbidam vnam, salubrem alteram appellaueris: quæ vt antè à nobis est dictum, in refectricem, salubrem secundùm habitum, & euecticen, siue boni-habitus effectricem, diducitur. Nam dictarum partium singulis propria materia subijcitur: primæ quidem, secundum habitudinem siue affectionem valens corpus: secundæ, secundum habitum: tertiæ denique, bono habitu præditum. Etenim corpus secundum affectionem sanum appello, quod iam extra morbum cùm sit, leui tamen noxa pulsatum, facilè in morbum relabitur: imbecillum etiam ad actiones existens. Secundum habitum autem, quod iam periculis obnoxium non est, absolutum tamen actionum robur nondum est consecutum. At bono habitu præditum, quod extra omne versatur periculum, ac præ se fert etiam insigne quoddam omnium actionum robur. De sanitate etiam similiter iudicandum. Sanitas nanque secundum habitum, inter sanitatem secundum affectionem & bonum habitum, actionibus media est. Nam sanitas in affectione, debiles actiones producit: bonus habitus firmiores. Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles. Quòd si secundum auxiliorum materias artem hâc salutarem, conseruatricémque distribuas, in quatuor partes secabitur. Vna siquidem in assumptis, altera in ijs quæ fiunt, tertia in his quæ euacuantur, quarta in forinsecus occursantibus, prorsus versari videtur: per hæc enim sanitas custoditur. Pars igitur quæ in his quæ assumuntur versatur, ciborum potionúmque ad sanitatis custodiam pertinentium est scientia. Quæ verò in ijs quæ euacuantur, excrementorum omnium est exploratrix. Quæ exterius incidentium est, aërem, aquam, oleum, cætera id genus speculatur. At quarta pars artis quæ superest, in ijs quæ aguntur posita, studijs exercitationibúsque continetur. Insomnietas nanque, vigilia, somnus, venus, ira, lauatio, ex hoc genere sunt. Cæterùm singulorum enumeratorum salubrium quantitas, qualitas, & occasio, dignoscenda est. Minima igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia: rectius enim puto gymnastica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorum facultatis cognitio est. Nam quæ ad palæstram solum pertinent, cognoscere, perquàm exiguum est, omnibúsque mortalibus minime vtile. Vnde tibi iam intueri licet, non modò salubris artis quota sit portio gymnastica, sed etiam gymnasticæ minimam esse particulam luctandi studium, & huic cognatum Athletarum exercitium; affectionis cuiusdam non naturalis effectiuum. Idcirco, eos malè sentire constat, qui in diuidenda tota arte, gymnasticam medicatiuæ opponunt: illa nanque à materia, hæc à generali communíque actione appellationem habet. Similiter etiam quisquis per diuisionem, medicatiuo conseruatiuum opponit, cognatorum oppositionem facit.

Correctrix ars. Medicatrix.

Conseruatrix.

Corpus secundum affectionem sanum, quodnam esse dicatur.

Corpus sanum secundum habitum.

Corpus bono habitu præditum.

Sanitatem tripliciter dici.

Conseruatricem artem secundum auxiliorum materias esse quadruplicem.

Exercitatoriam esse minimam artis salubris partem.

Porrò cum vniuersæ artes mechanicæ mutua ope indigeant, perfectioribúsque materias ex quibus finem suum consequantur, suppeditent: instrumentáque optima, per quæ illas adornent, conficiant: eis omnibus, ceu quædam architectonica, ars corporis curatiua, quæ vna est, præsidet. Siquidem ædificatoriæ, vt tales quasdam ædes extruat, præcipit: calceariæ, vt calceum: panifici, vt panem, culinariæ, vt obsonium: alijsque singulis, vt quæque apta est, imperat. Sed huiusce artis corpus nostrum curantis, salubris appellata pars est, cuius quadripartitò diuisæ, partis vnius gymnastica particula existit. Cauendum tamen est ne pædotribam, aut palæstræ præfectum, cum gymnaste confundamus. Nam qui luctas omnes & frictionum sigillatim omnes actiones ritè obire valet, iste panifici & coquo proportione respondet, facere quidem panem & obsonia scientibus, minimè tamen quid in ipsis optimum sit, quid non optimum, intelligentibus: quàm ve facultatem ipsorum vnumquodque ad sanitatem habeat, non dignoscentibus. Vt igitur miles artis imperatoriæ, sic pædotriba gymnasticæ minister est. Vocant tamen non solum pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiam gymnastas. * Quare gymnastica duabus artibus maximè separatis inseruit: quemadmodum culinaria, quæ salutare obsonium medico salubrique concinnat: gustui verò iucundum, ac voluptuosum, non amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finem sibi non sanitatem, sed voluptatem constituenti. Similiter & luctatoria, id quod ad sanitatem bonum est, salubribus & gymnasticis dictis conciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam vocat, cùm tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur. Verùm omnis bene instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, vt quæ omne vitæ robur prosternat, haud in bonam affectionem traducens corpora. Iam verò. cùm prima totius artis pars curatiua, quòd sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multum ocium conseruatiua salubrísque vocata, ei adiecta fuerit: totam artem à præcipua magis parte medicinam denominari contingat, sicuti & medicum illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cuiusnam artis pars sit illa facultas, quæ tuendæ sanitatis notitiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato vocabulo, neque adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante. Cuius sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicuti & huius salubris, gymnasticam membrum existere constat.

Artes omnes mechanicas, mutua ope indigere.

Artem medicam præsidere vniuersis mechanicis artibus.

Salubris medicinæ pars.

Gymnastice. Pædotriba. Gymnasta.

Panifex. Coquus.

Pædotribam esse ministrú gymnasticæ.

Gymnasticam duabus artibus inseruire diuersis.

Luctatoria.

Cabalice.

Luctatoriam artem vitæ robur prosternere.

Curatiuam artis partem primo omnium fuisse institutam. Medicina. Medicus.

Medicinæ præcipuæ partes.

GALENI PERGAMENI de exercitatione paruæ sphæræ libellus.

ILLæ mihi sanè videntur vtilissimæ omnium exercitationum, quæ non corpus solùm exercere, verumetiam animum oblectare possunt. Vnde & sapientes, & naturæ humanæ illos probe fuisse peritos iudico, quicumque venationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinuenerunt, laborem, qui in illis est, voluptate, ob-

Exercitationes vtilissimæ sunt, quæ exercentes corpus, oblectant animum. Animi affectus ad pellendos & conciliandos morbos quantam vim habeant.

lectatione, laudisque cupiditate lenientes & temperantes. Adeò enim potentes sunt, quæ in id genus exercitijs contingunt motiones animi, vt multi morbis sæpe liberati ex delectatione fuerint: multi rursus ex nimia conturbatione, in morbos inciderint. Nullus est autem corporis affectus tantus, vt vehementior animæ affectioonibus esse possit. Quamobrem diligentior istarum, quam corporis passionum habenda ratio est, tum alijs de causis, tum quia corpore longè præstantior est anima. Cæterùm alijs omnibus paruæ sphæræ exercitiom multis nominibus antecellit. Primò siquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominémque otiosæ admodum vitæ requirant, huic certè vna tantùm pila, eáque perexigua est opus, quam vel pauperrimus quisque comparare sibi facilè poterit: neqoe is qui ea se exercet, cogitur reliqua negociorum relinquere. Quid igitur eo esse possit commodius quod omni fortunæ, omni item negocio conuenit? Iam verò qoæ ex æquo exercere partes corporis vniuersas, seséque nunc in summam vehementiam intendere, nunc in summam facilitatem remittere possit, aliarum, præter hanc paruæ pilæ, nullam quidem exercitationem inuenies, quæ modò celerrima, modò tardissima, iam vehementissima, rursúsque leuissima, vtcunque sanè volueris, corpúsque tolerer, fieri assolet: hac enim membra simul omnia, si commodum tibi videatur, aut alia præ alijs, si id magis placet, studiosius exercere potes. Vbi enim inuicem sibi oppositi, alter alteri pilam ipsam præripiunt, in ea certè concertatione caput quidem ceruixque colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & venter, faciei subleuationibus, depressionibus, obnixibus, cæterísque id genus prehensionibus, vehementer laborant: validéque tum lumbi tenduntur, tum etiam crura firmantur. Hæc itaque vna exercitatio omnes corporis partes quamfidelissimè exercet. Siquidem progredientibus, alij nerui musculique: alij item subeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alij illis qui in obliquum se transferunt; & quotquot vno modo crura ipsa commouent. Quioetiam eorum membra qui transuersi feruntur, mouentur planè inæqualiter, sicuti & illorum qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ita & brachijs exercitatio hæc, cuique æquam portionem largitur: quandoquidem pilam excipere io omni figura student. Accidit autem, vt dum necesse habent varijs subinde modis se transmooere, alijs musculis alij fortius tendantur: híque in vices omnes laborent, æqualiter quiere partita, alijs requiescentibus dum fatigantur reliqui: sicque vicissim & laborent cuncti, & requiescant, nec sint ociosi omnes, nec laborent omnes. Quod portò etiam visum exerceat, patebit, si reputemus quàm diligenter pila sit oculis obseruanda, vt statim quò dilapsura sit, præsentiatur, ne in illius apprehensione aberrare necesse sit. Vnde etiam animus intentus atque solicitus redditur. Et licet sola solicitudo macerare nos extenuaréque soleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati cohiuncta, in voluptatem abit, plurimúmque & ad corporis sanitatem, & ad animi prudentiam confert. Quòd autem & ad res maximas, adeóque eas, quas subire præstaréque imperatores, vrbium reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonstratu non est difficile. Quandoquidem & aggredi in tempore, & insidiando latere, & occasionem præbitam momento arripere, & aut vi, aut improuiso astu, quæ hostium sunt occupare, occupatáque tueri, bonorum imperatorum sunt opera. Etenim egregiè cautum, subdolúmque esse ducem oportet. At quotquot in palæstris dimicant, corporis obesitatem, potius quàm virtutis exercitationem, consequuntur. Vnde multi ad tantam peruenere crassitiem, vt vix etiam respirare possent. Et sanè genus hoc hominum vel ad bella gerenda, vel ad regia vel ciuilia obeunda munera, minimè valent: ac suibus propémodum potius, quàm his, rem quampiam quis possit committere. Sed cursum fortasse, & cætera exercitia, quæcunque gracile reddunt corpus, laudaturum me suspicabetis. At hoc non ita se habet. Nimium enim quod est, reprehendo semper: omnémque qua exerceri velimus artem, esse moderatam volo: quæ si modum excedat, iam bona esse desinit. Qua ratione ipse neque cursus commendo, vt qui nimium extenuent corporis habitum, ac ne tantillum virilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendóque paratur victoria. Iam si ad sanitatem respicias, quatenus per cursum inæqualiter exercentur membra, eatenus valetudo læditur. Necessariò nanque fit, vt alia defatigentur, alia autem sint omnino ociosa. Horum verò neutrum bonum, sed vtrunque & morborum seminarium est, & vires in primis debilitat. Quapropter eam potissimum exercitationem probo, quæ & corpus conseruare validum, & membra retinere integra, compositáque, & animum præterea vegetum, alacrémque reddere est potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ parua pila fit exercitatione, reperitur. Quòd aotem placidissima fit, hinc discet licet, quòd pueris, senibus atque à morbo cooualescentibus, hoc etiam nomine, alijs omnibus exercitatio hæc esse præstantior videatur. Quippe facilius nullum est exercitium, si præmissa molli ex oleo vnctione, eo leniter, adeóque moderatè vtaris, vt ipsius qualitas minimè à quantitate obscuretur. Illud siquidem omnium lenissimum est, quod laxatis reqoieturísque vtile in primis, potentissimúmque ad debilitatas vires reuocandas existit, iunioribus iuxtà senioribúsque conducens maximè. Inter alia eius quæ recensui commoda, neque hoc esse prætermittendum videtur, quòd maximè omnium extra pericula sit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim cursus, iam multos rupto vase præcipuo perdiderunt. Quemadmodom & voces magnæ, vehementésque & confertim emissæ, maximorum non paucis malorum causa extiterunt. Sic equitatiooes etiam concitatæ, sæpe renes ruperunt, & pectori frequenter nocuerunt: poris quoque nonnunquam spermaticis: vt ea interim prætercam incómoda, quæ ab ipsis equis existere solent, ita vt multi equites sellis excussi subitò sint exanimati. Similes ijs saltus, discus, & quæcunque nimis inflectunt corpus exercitia sunt. Nam de illis, qui ad palæstram proficiscuntur, quid attinet dicere, cùm eos videas aut claudos, aut distortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua commoda, paruæ huic pilæ exercitio adsit etiam securitas, nimirum aliarum omnium vtilissima hæc exercitatio meritò censenda est.

Animi affectuum quàm corporis, cur maior habenda cura.

Paruę sphæræ exercitium alijs longe antecellere.

Paruę sphærę exercitium, omni fortunę, omnique negocio cohuenire: ex æquo item omnes corporis partes exercere, posséque intendi & remitti.

Paruæ pilæ ludum, etiam exercere oculos.

Solicitudinem exercitationi & gloriæ cupiditati coniunctam, in voluptatem abire.

Paruæ pilæ exercitium, exercere ad res maximas corpus simul & animum.

Ducem oportere esse cautum subdolumque.

Athletarum genus inutile.

Nimiū omne est vitiosum.

Cursum extenuare nimiū corporis habitum.

Victoriam nō fugiendo, sed stādo, pugnandóque parari.

Paruę sphæræ exercitiū omnium placidissimum esse. Vnctionem ex oleo molliori, debere pilæ exercitium præcedere.

Paruę sphæræ exercitium omni vacare periculo. Exercitationes reliquæ quorum malorum causæ esse soleant.

Paruæ pilæ exercitij securitas.

GALENI

GALENI PERGAMENI *De alimentorum facultatibus,*

LIBER PRIMVS.

FACVLTATES alimentorum meritò præstantissimorum medicorum plurimi diligenter peruestigarunt, quòd aliis quidem præsidiis minimè omni tempore vtamur, sine alimento autem, ne viuere quidem, nec secunda nec aduersa valetudine liceat.

Viuere absque alimento non licet.

Porrò cùm demonstrationum duo genere sint principia (aut enim à sensu, aut à notione euidenti, demonstratio omnis ac fides proficiscitur) nos de iisdem facultatibus conscripturi, satius esse duximus ab experientia auspicari, eóque maximè, quòd bona pars medicorum, hac sola vires alimentorum esse pronunciarint inuentas: Inter quos præcipuè Diocles, experientia sola, facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento; tum à saporibus desumuntur.

Demonstratio omnis aut à sensu proficiscitur, aut ab euidenti notione.

Diocles.

Quòd verò experientia, vt alia pleráque, ita & qui cibi facilè concoquantur, aut secus, quæque stomachum iuuent, aut offendant, aluumque laxent, aut sistant, nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat.

Experientia quæ cognoscantur.

Cæterùm in iis ipsis plerique falluntur, qui citra limitationem faciunt de rebus periculum. Etenim quibus flauæ bilis copia in ventriculo, vel ob prauam quampiam temperiem, vel ob peculiarem constructionem colligitur, ij cibos corruptu difficiles, melius quàm faciles, concoquunt: quandò quæ facilè concoquuntur, facilè item alterantur, & corrumpuntur: contrà quæ concoctu sunt difficilia, non facilè quoque tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc itaque si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint.

Biliosum fortitos ventriculum, cibos corruptu difficiles, quàm faciles, multò melius concoquere.

Atque hac profectò ratione accidit, vt nonnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces conficiant.

Bubulã, quàm saxatiles pisces, cur nonnulli multò facilius conficiant.

Lens autem quibusdam aluum mouet magis quàm inhibeat: melicratum verò magis sistit quàm laxet, ob naturam ex pugnantibus compositam facultatibus. Nam solidum cuiusque corpus tardè permeat, aluumque sistit: humor verò, ad excretionem stimulat. Quare lentis aut brassicæ decoctum, aluum subducit: ipsa verò corpora, inhibet. Siquidem brassica bis cocta, sunt qui ad ventris cohibitionem vtantur.

Lentis & brassicæ decoctũ, aluum subducere, ipsas autem substantias, sistere.

Omnibus enim quæ in humore coquuntur vsu venit, vt quiddam ab eius facultate in se deriuent, ac de sua vicissim portionem aliquã ipsi impartiantur.

Elixa omnia deponere in aqua nonnihil propriæ substantiæ, & vicissim sibi aliquid ab illa accipere.

Quare si aut lentem, aut brassicam, aut aliquem marinorum piscium, quibus testa pro cute est, decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo, garo, piperéque conditum, propinaueris cuipiam, videbis planè potione quidem aluum dilui, esu autem solidi corporis constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si vnà cum ipsorum iure, solidum etiam corpus sumatur. Sic nanque pugna quædam inter vtrunque fit, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionem properet.

Tormina fieri, eduliorum contrariis facultatibus inter se pugnantibus.

At cùm nonnullis quidem venter ad egerendum sit natura propensus, aliis autem difficilis, vterique pro sua natura symptomatis quæ ab huiusmodi cibis fiunt, afficiuntur, quum venter alius succi, alius solidi corporis facultati opituletur. Interdum etiam pituitosum in ventre humorem, interdum biliosum acetuari contingit. Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus, alius crassus, alius viscidus, alius dissipatu difficilis.

Pituitosi humoris quadruplex differentia.

Humoris etiam biliosi, alius est flauus, alius pallidus: in quorum vtroque maximum est, pro maioris minorísque ratione, discrimen.

Biliosi humoris discrimina.

Singuli igitur memorati humores, cùm aut ad alui excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquàm integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in ventrem peruenerint, iis quidem qui eiusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias. Alimenta ergo citi tardiue transitus esse comperiuntur, aliàs ob naturalem nostram ab initio constitutionem, aliàs ob ventris dispositionem acquisititiam, nonnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam.

Alimentorum celer tardusque descensus, à quibus proficisci possit occasionibus.

Siquidem atriplex, blitum, malua, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida, aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum, qui sumptis illis, leuiter in pauimento obambulant.

Olera quæ ob lentorem descendunt facilè.

Eodem in genere aliquis ponere possit, mora, dulcia cerasa, & ex vinis quæ dulcia simul sunt atque crassa.

Fructus subducendæ aluo idonei.

Pepones quoque & melopepones, quòd humidi sint ac lenti, ventri sunt subducendo idonei, facultatémque mediocriter abstergendi habent, ideóque inter ea quæ vrinam mouent, connumerantur.

Peponibus, melopeponibúsque vim inesse diureticam.

Ex numero etiam humidorum atque aquosorum corporum sunt & illa quæ præcoccia, & Persica vocant: & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatem repræsentant. Quæ quidem si venter ad deiiciendum procliuis, non ægrè subsident: sin minus, hærent & ipsa sublimia, medium quodammodo inter aluum sistentia, & proritantia, locum sortita. At melicratum, in quibus celeriter distribui anticipat, nihil aluo ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistis, ad distributionem præit. Quòd si distribui celeriter non anteuertat, excretionem, non secus ac flaua bilis, sua acrimonia & mordacitate proritat.

Melicratum quando excretionem excitet.

Atque horum cibariorum potionúmque genus, duntaxat mordicatione sua ventris partes ad expulsionem exuscitat. Alia autem sunt, quæ ventrem subducunt; quòd facultates in se medicamentosas habeant commistas: ac proinde horum substantia ex cibo pharmacóque conflatur.

Alimenta medicamentosa.

Porrò quæ medij temperamenti sunt, nulláque vincenti qualitate prædita, ea solùm sunt alimenta, non etiam medicamenta, quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent, sed quale animalis, quod nutritur, corpus assumpserant, tale prorsus conseruent.

Alimenta tantùm.

Cæterùm si hominis quidem corpus medij planè temperamenti sit, per alimenta medij temperamenti eo in statu seruabitur.

Temperata corpora, temperatis alimentis seruanda esse.

Sin autem frigidius, calidiúsve, aut siccius, aut humidius id fuerit, medij temperamenti cibum & potum perperàm exhibueris. Quippe huiuscemodi corpus, quatenus ab exactè media constitutione recessit, eatenus in diuersum statum traducatur oportet: idque per præsentis intemperantiæ contraria, in eodem gradu adhibita.

Intemperata corpora, reducenda ad mediocritatem sunt, per alimenta quæ contrariam illis intemperiem sortiuntur.

Quare ad præsentem speculationem summè necessarium esse videtur, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, vt cognoscamus quænam quibus sint adhibenda.

Temperamẽta hominum & ciborum esse consideranda.

Etenim mel, verbi gratia, calidis & siccis naturis est aduersissimum: frigidis verò ac humidis vtilissimum, siue ea temperies sit eis naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem. Neque verò satis est principalissimam

Mel calidis & siccis naturis esse aduersissimum, humidis autem & frigidis, maximè ex vsu.

cuiusque

cuiusque cibi temperiem nouisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet: quarum multæ quidem in saporibus, quædam in odoribus videntur consistere: quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conueniunt. Cæterùm in commentariis de medicamentis causam explicuimus, quamobrem astringentia quædam non eadem cum aliis astringentibus agant, vt aloë, æs vstum, atramentum sutorium, flos æris, squammáque, & chalcitis. Siquidem quòd in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, euenit vt opera quæ sigillatim edunt, sint diuersa, perinde ac si mâlo cydonio scammoniam intus insederis; quod interdum vtique facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cauitatem scammonio replentes, ac postea luto * circumlinentes, assantésque, atque ita mâlum mandendum dantes. Quod nanque hunc in modum præparatum est, absque stomachi subuersione aluum subducit. Quare minimè dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam à natura habent, efficiant. Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in seipsa est, vicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest. Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alui soluendæ gratia. Sin minus velis subducere, vbi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti iniicito, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum iucundissimum vtilissimúmque reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna conflictantur diarrhœa. Cæterùm affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa: de quorum facultatibus disserere in hisce commentariis est animus: quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina. Neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis euasit. Ac proinde rectè illud vulgò dici videtur, optimam esse doctrinam, quæ viua voce traditur.

Alimentorum secundas qualitates etiam esse explorandas.

Saporum cõmercium quid indicet.

Cydonij mali cum scammonio præparatio, ad soluendam aluum.

Astringentis qualitatis opera.

Edulium soluendæ aluo, quomodo ex beta & lente paretur.

Affectuum cognitio existit remediorum materia.

Libros esse monumenta quædam eruditorum.

Artifex nemo ex libris euasit.

Doctrina illa est optima, quæ viua voce explicatur.

De Tritico.

Plurimum exigua mole habet redditque alimenti id triticum, quod densum est, dentibusque vix diuidi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longè grauius & ponderosius, coloréque magis flauescens. Porrò furfuracei panes parum quidem alunt, ventrem verò multis excrementis implent, ob eámque causam facilè etiam descendunt. Ad hæc, quòd furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit deiectio. Iis autem contrarij sunt panes purissimi, plurimum ponderis exigua mole habentes: qui omnium tardissimè deiciuntur: quare copiosiori fermento egent quam furfuracei, subactionéque longiori: nec statim post ipsam assari postulant. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt. Est autem & alia panum species inter hos planè media, quos αὐτοπύρους & συγκομιστοὺς, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At verò purissimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui huic est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum similaceus: tertio loco medius, qui & miscellaneus dicitur: post hunc, sordidorum est quartum genus: in quibus furfuraceus postremus est, minimúmque omnium nutrit, sed omnium maximè per aluum * descendit. Concoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimum sunt fermentati, probéque subacti, quique in clibano igne moderato fuerint assati. Iam ex panibus is athletæ quidem est commodus, qui neque est bellissimè assatus, neque multum fermenti recepit: priuato autem & seni, qui in clibano probè coctus cùm sit, habet etiam fermenti multum. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est commodus. Quòd si casei etiam aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos vocant azymos conficere solent) eius vsu promptè omnes læduntur, etiam si fortissimo sint corporis habitu: cuiusmodi sunt messorum ac fossorum robustissimi, qui in Alexandria, asinina & camelina vescuntur carne, obídque grauissimis cruditatis morbis tentantur, atque ante senectam intereunt. Quòd autem eorum plerique, qui se confecerunt laboribus, minus à prauis cibis lædantur, in causa est, quòd iis somni sint profundiores: quæ res ad coctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ verò alimentis vtuntur crassi & viscidi succi, & quæ per exercitia improba, non facilè aut computrescant, aut in vapores soluantur. Quibus cibis si priuatus aliquis, aut ab exercitiis alienus vti voluerit celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crassi succi coaceruans: qualis est ille humor qui in vrinis subsidet, puri quandoque assimilis: nisi quòd pus & graueolens est, & lentum, crudus verò succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ: his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum, seu in clibano, assantur, praui omnes sunt, vt qui se inæqualiter habeant. Omnium autem pessimi sunt, quantum ad modum assandi pertinent, quos eò subcineritios nuncupant, quòd cineribus tecti assentur.

Tritici differentia.

Furfuracei panes & parũ alere, & ventrem multis excrementis implere, ob idque subduci facile.

Furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiri.

Panes qui tardissimè deiciantur.

Miscellanei panes.

Siligineus panis plurimum alimenti præstat.

Similaceus panis vt nutriat.

Furfuraceus panis omnium minimum nutrit.

Panes concoctu facillimi.

Panis athletæ commodus.

Pani seni aptus.

Panes azymos esse nemini commodos.

Azymi panis vsu, qui aliquid casei receperit, promptè omnes lædi.

Alexandrini fossores, camelinis vescuntur carnibus.

Somnos profundiores plurimum conferre ad coctionem.

Athletarum crassam plenámque victus rationem, iis qui non exercentur esse periculosam.

Puris à crudo humore discernendi ratio.

Panis coquendi forma quæ præstantiores habeantur.

Panes subcineritij, pessimi.

De Placenta, quam τηγανίτην appellant.

Quæ placenta ex farina triticea læuigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficitur, appellatúrque τηγανίτης ab Atticis, ea quidem cohibet ventrem, & crudiorum succorum est generatrix. Quapropter & à quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

Τηγανίτης aluum sistit, & crudorum humorum est generatrix.

De Itriorum compositione.

Duplex autem est Itriorum species: præstantior quidem, quam rhyemata: deterior, quam lachana appellant. Quæ sanè ex his ac similagine componuntur, crassi sunt succi, & tarde subsident, iecorísque obstruunt meatus: ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculósque in renibus gignunt. Quòd si cocta belle fuerint, atque mutata in sanguinem admodum nutrient. Quæ verò cum melle parantur, iustam possident facultatem. Quanquam in iis qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsessi, nihil minus quàm illa nocent: nonnunquam etiam grauius. Vt autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neque iuueni, neque exercitationibus dedito, qui tum salis, tum fermenti habet plurimum, maximéque

Itriorum compositiones, & noxæ.

Panis saluberrimus homini nec iuueni nec exercitiis dedito, qualisnam esse debeat.

méque fuerit, antequàm assetur, subactus. Modus autem fermenti & salis sit is, qui gustui sensum tristem non inferat.

De Pane loto.

Panis lotus nutrit minus, omniúmque minimè obstruit.

Panis loti substantia.

Pultem ex lacte & farina, hepatis obstructiones & renum calculos gignere.

Qui panis abluendi rationem excogitarunt, minoris sanè alimenti cibum, sed qui ab obstructionis noxa absit, quoad licet, longissimè, inuenerunt. Siquidem panis hic, succum crassum & lentum habet minimum, vt qui ex terrestri aëreus sit factus. Cæterùm id edulium quod ex multa triticea farina lacti permista constat, tametsi boni succi & multi alimenti sit, ex iis tamen est, quæ ob assiduum vsum, hepatis obstructiones, & calculos renum procreant: ad hoc etiam conferente renum temperamento acri simul & igneo.

De Alica, siue Chondro.

Alica.

Chondri vsus quibus debet esse suspectus.

Alica ex genere est tritici, & valenter nutrit, succúmque lentum habet. Proinde huius vsum multum vitare conuenit, idque potissimum quibus iecur facilè obstruitur, aut renes calculi gignendis sunt prompti. Quod autem ad sorbitiones alicæ pertinet, oportet succum eius (qui sanè magnam concoctionem desiderat) tum multæ aquæ admixtum super carbones coquere, plurimum mouendo, quoad exactè percoctus fuerit: tum verò salis quippiam etiam iniicere, oleúmque in principio, si placeat. Quòd si quando sani ob vehementem ventris mordicationem, aut biliosi humoris & multi transitum, sorbitione eguerint, iis alicam plurimum coctam, donec extabuerit, ac dein colatam propina.

Alicæ sorbitio quibus sit propinanda.

De Tritico elixo.

Tritici elixi incommoda.

Alui facilitas in cruditatibus vnicum est remedium.

Elixum triticum ventrem, ceu pondus maximum, premit, nauseam ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, caliginémque oculorum conciliat, ac denique immodicè sistit aluum: cuius facilitas, vnicum in cruditatibus est remedium. Nutrit tamen validè córpus: & robur insigne iis, qui ipso vsi fuerint, comparat.

De Amylo, hoc est, farina citra molam ex tritico facta.

Amyli facultas.

Panes calefacere.

Amylum ex tritico fit, partes exasperatas læuigandi vim obtinens: lotísque panibus similem facultatem sortitus. Nam vt illi, minus quàm panes non loti, corpori alimentum præbet: & non calefacit, cùm cæteri panes calefaciant.

De Hordeo.

Hordeum refrigerat.

Hordeũ quomodo à tritico differat.

Ptisana humectat.

Ptisanæ conficiundæ ratio.

Ptisanam detergere magis, vbi ex hordeo non plenè decorticato confecta fuerit.

Hordeum, quoquomodo ipso vtatis, vim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione à tritico differt, necnon quòd triticum sanè crassum & lentum humorem gignat, hordeum autem, & tenuem, & detersorium nonnihil. Cæterùm polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, siccare conspicuè cernitur: quum tamen ipsa ptisana humectet, vbi plurimum intumuerit coctione longa, tandémque in chylum degenerauerit. Acetum autem tunc ei admiscetur, cùm planè intumuerit: cum verò cocta fuerit exactè, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum etiam, si in principio statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda est ptisana, aliquandiu in aqua præmacerandum est, postea verò in mortarium coniectum, vsque eò terendum est re aliqua aspera, dum is qui in superficie est cortex, abiectus sit. Quòd si non quicquid est paleaceum deciderit, elixa ptisana magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipsius ptisanæ liquor, læuis, continuus, blandus, lubricus, & moderatè humidus est: sitímque arcet, ad abluendúmque idoneus, nec astrictionem habet, nec tormina gignit; nec denique in ventre exturgescit, cùm intumuerit inter coquendum, quantum intumescere poterat.

Ptisanæ magnifica commendatio.

De panibus hordeaceis.

Hordeacei panes nutriunt multo minus triticeis, magísque subducuntur per aluum.

Hordeum laudatissimum quale.

Rugosa semina, deteriora esse.

Seminibus quando vtendum.

Semina quæ diu fuerunt reposita, cur vires habeant imbecilliores.

Hordeacei panes (quorum similes sunt differentiæ illis quas de triticeis tradidimus) multò minus triticeis alunt, magísque subducuntur per aluum, & potissimum si facti ex peiori hordeo fuerint. Laudatissimum autem est hordeum quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihílque habet densitatis & ponderis. Porrò quod totum plenum est, & circumscriptionem externam habet tensam, melius eo est, quod gracile est & rugosum; id quod seminum omnium tibi sit iudicium commune. Cæterùm non debes vti seminibus statim post collectionem, sed vbi ea in locis reposueris, diu ab eis abstinere, quò interea pars quidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Defluit enim à plantis, fructibus, & seminibus, postquàm collecta & reposita fuerint, primum quidem quicquid in ipsis aquosum est, ac tenue: pòst autem, & nonnihil humidi naturalis. Quare quæ diutissimè fuerunt reposita, vires habent imbecilliores. Verùm huius terminus sit, cùm ab ipsis diuisis puluis quidam tenuis exeidit.

De Polenta.

Polenta epota cum vino austero, ventrem siccare.

Polenta quibus plurimum alimenti largiatur.

Ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè est facta, boni sit odoris, ea est suaueolentissima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum habeat siccam, confecta est. Quæ quidem si cum vino austero fuerit epota, ventrem desiccat. In vniuersum autem, priuatis quidem & in ocio degentibus, plurimum alimenti largitur: iis verò qui quoquomodo exercentur, minus quàm quòd sit satis.

De Maza.

Maza ægrius coquitur panibus hordeaceis, flatuque magis ventriculum implet.

Ptisanæ facultas.

At maza (quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio suapte natura furfurem haberet non paucum, vel ex se ad concoctionem ineptum, frixum iam, eum ipsum habebit tum sicciorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: sicuti & cremorem illum ex quo corpus alimentum sumebat, similiter aridiorem. Quo fit vt maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magísque ventriculum flatu impleat: in quo etiam si diutius manserit, turbationem excitat. Citius autem subducitur, si commista diutius, atque subacta fuerit. Quòd si mel quoque addatur, citius etiam ob id ventrem excitabit ad excretionem. Porrò ptisana detersoria & incisoria est: quod in cute nostra indicat, ipsius sordes eluens. Iam si paulò pòst, quàm ipsam cuipiam sorbendam dederis, vomere ipsum compuleris, pituitam quæ in ventriculo continebatur, deterget, & omnia vomitu simul cum ea eiiciet.

De Zea, Typha, & Olyra.

Spelta.

Zea media inter hordeum & triticum.

Olyra.

Typha.

Zea (quam vulgò speltam vocant) nutrit quidem hordeo valentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam possidet. Olyra eiusdem cum Zea est generis. Quæ quidem si bona sit, panes ex ea confecti, post triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi ab his sunt qui ex typha parantur. Ex

nobilissima

Tragus quomodo praparetur.

nobilissima autem olyra, vt decet, excorticata, sunt qui nominatum tragũ conficiant: quo plerique vtuntur, primum in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut vinum dulce, aut mulsum, quibus postea superiniiciũt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Quod verò ad colorem natiuum pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflauus. At typha flauior tritico existit. In vniuersum autem, quæ semina parua mole multam reddunt substantiam, eamque crassam & viscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: non tamen facilè per aluum secedunt. Quæ verò his sunt contraria, mollem quidem ac laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graueolentia sunt, & gustum quendam habent iniucundum, perspicuum est quòd omnia & praui sunt succi, & difficilia concoctu.

Semina optimi succi & multi alimenti sunt, quæ parua mole multam reddunt substantiam.

Semina praui succi quæ.

Bromus.

De Auena, quæ Bromus dicitur.

Auena, iumentorum, non hominum, est alimentum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minusque nutrit quàm typha, & panis inde confectus, insuauis existit, non tamen aluum aut sistit, aut protitat, sed, quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

Auena est admodum calida.

De Milio & Panico.

Panicum.

Panis qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti, & frigidus: ac præter id, tum præaridus, tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare aluum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico præstantius, suauiúsque editur: ad hæc concoquitur facilè, ventrem minus sistit, ac magis nutrit.

Milium ad omnia est panico præstantius.

De leguminibus, hoc est, seminibus cerealibus, ex quibus panis non fit: ac primùm de Oryza.

Oryza omnes ad sistendam aluum vtuntur.

ORyza omnes ad sistendam aluum vtuntur: quod semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuauior existens.

De Lentibus.

Lentis substantia.
Lentis succus.

Substantia lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatem astringenti contrariam possidet. Quare decoctum ipsarum sale, garo, aut oleo etiam conditum, aluum deiicit. Cæterum lens bis cocta supprimit alui profluuia: stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata non est: succum tamen crassum & prauum gignit, nec sic alui profluuia desiccat. Iure igitur qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: iisque tantùm qui laborant cachexia, vtiliter talis cibus præbetur. Qui quidem integrum & inculpatum visum hebetat, ipsum immoderatè exiccans: ei verò qui contrario modo se habet, confert: retinetque muliebria profluuia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimum edulium conficitur, idque minori portione ipsius ptisanæ iniecta, necnon satureia, aut pulegio addito. In summa verò, lens aduersatur iis, qui crasso melancholicóque succo redũdant. Cæterum in ipsa victus ratione, temporum ratio est

Lens bis cocta ventrem fluẽtem supprimit, corroboratque.

Lens, si quis ea largius vtatur, elephantiasim & cancros inducit.

Lens visum inculpatum hebetat.

Lens ptisanæ immista, optimum edulium euadit.

Lens aduersatur iis qui crasso melancholicoque redundant succo.

habenda, sicuti & regionum, & anni temporum. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem vti oportet: quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At vere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

Temporibus singulis quales cibi conueniant.

Ver, medij temperamenti existere.

De Fabis.

Cibus qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiã si coquatur diutissimè: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adiiciunt: cùm quicquid flatulentum cibariis inest, corrigatur per calefacientia & tenuantia. Habent autem fabæ substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem, quæ vim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deungunt: tollit enim lentes quæ in facie apparent: ob quam sanè facultatem, ventrem non cunctanter fabæ ipsę permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicuti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéque prætereunt, & crassi succi alimentum exhibent. Quæ fabæ si virides quidem collectæ sunt, postea verò assiccatæ, vt minus nutriunt, sic deiiciuntur promptius.

Fabaceus cibus est flatulentus.
Flatum à cibis discuti per calefacientia & tenuantia.
Fabarum substantia.
Fabacea farina lentes faciei exterit.

Legumina omnia frixa reddi concoctu difficiliora.

De Faba Ægyptia.

Faba Ægyptia vt magnitudine, sic insita humiditate, quàm nostra, est longè superior, magísque etiam excrementitia.

De Pisis.

Pisa tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodemque modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta vsqueadeo, nec sortiuntur vim detergendi, ideóque magis in aluo morantur.

Pisa ægrius deiiciuntur quàm fabæ.

De Ciceribus.

Cicer edulium est non minus flatulentum quã faba: sed valentius nutrit illa. Ad venerem autem incitat, creditumque etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic vt nigra & exigua cicera manifestè calculos renum, vel hærentes, comminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

Cicer prouocat venerem.

Cicera nigra calculos renum frangunt.

De Lupinis.

Elixus lupinus, ac deinde maceratus in aqua dulci, donec omnem insuauitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, vel solùm cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit: quocirca ipse concoctu difficilis sit, succumque crassum gignat, est necessarium. Ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tardè ac difficulter descendit. In vniuersum autem, vt ea quæ humidiora sunt consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in halitus digeratur, sic dura & terrestria (è quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quòd ægrè absumatur, largiuntur.

Lupinus est concoctu difficilis, crassumque succum producit.

Lupinus alimentum copiosum, perdurabiléque largitur.

D Fœnogreco, quod τῆλις dicitur.

Τῆλις.

Inter manifestè calefacientia hoc semen censetur, eundemque hominibus in cibo vsum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alui subducendæ gratia. Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ qualitatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis verò

Fœnum Græcum calfacit, lenit, atque dolorem mitigat, facultatẽ etiam possidens abstergentem.

Fenigræci succum auxiliari diuturnis thoracis affectibus.

verò thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: vbi auté succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum eo vti præstat.

De Phaselis & Eruiala.

Phaselorum & eruialæ facultas.

Hæc quoque semina homines, quo modo & fœnum græcum, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos, garo infringentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac prauum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tarde & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, multum ac parum nutrientia, medium sibi vendicant locum.

De Cicercula.

Cicerculę vis.

Succum habet phaselis & eruialis facultate quodammodo similem, sed consistentia crassiorem: ob eámque ipsam causam, plus aliquantulo, quàm illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

Semen hoc & vsu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quòd durius est, ægriúsque elixatur, ac proinde in ventre difficilius concoquitur.

De Dolichis, siue Smilace hortensi.

Dolichus, siue smilax hortensis.

Quemadmodum frumentacea semina spicis, ita memorata legumina siliquis continentur, similitérque ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minus sunt flatulenti quàm pisa, necnon affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros atque etiamnum virides vnà cum suis siliquis, ex oleo & garo, vt plurimum homines mandunt. Nonnulli etiam vinum adijciunt. Sed eos, nisi prius resiccentur, non reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cuius occasione solent corrumpi. In summa verò, dolichus videtur species esse illius plantæ, quam hodie phaseolum appellant.

Dolichus videtur esse species phaseoli.

De Orobo siue Eruo.

Eruum. Orobus parui est succi. Orobi expurgant pectus. Orobi duplices.

Eruum insuauissimum est, & praui succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Vtimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonísque expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuauitatem, ac simul detergendi incidendíque vim amittunt, ac sic citra insignem amarorem desiccandi vim possident.

De Sesamo & Erysimo.

Sesami semen pingue est, ideóque repositum, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachúmque subuertit, vt pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideóque non properè permeat. Cæterùm ipso solo non vsqueadeo vescuntur, sed cum mellæ coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine videtur, sed eo omnino deterius. Vtrunque tamen temperie est calidum, quamobrem sitim excitant.

Sesamum subuertit stomachum. Sesamum crassi est succi. Sesamum cum melle in placentulas cogitur. Erysimum. Sesamum calfacit.

De Papaueris semine.

Papaueris semen commodè permiscetur panibus.

Satiui papaueris semen, panibus vtiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideóque somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atque coquitur ægrè. Inhibet prætereà quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert verò ijs qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autem multùm commemorabile alimentum præstat.

Papaueris facultates insignes.

De Lini semine, quod Linospermon vocant.

Linospermon. Lini semen modicè vrinam mouet.

Stomacho noxium est, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet: modicam tamen mouendæ vrinæ possidet facultatem: quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autem magis quoque aluum sistit.

De Ormino, vulgò Gallitricho appellato.

Orminum. Gallitricum.

Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediæ inter erysimum & cuminum naturæ existat.

De Cannabis semine.

Hoc semen concoctu est difficile, stomachóque & capiti nocet, ac breuiter prauum succum producit. Multùm autem calefacit, ideoque, sumptum paulò largius, caput ferit, vaporem suum ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

Cannabis semen calidum est, caputque ferit.

De Viticis, siue Agni casti semine.

Vitex.

Id semen etiam per se frixum manditur, creditúrque appetitus inhibere venereos. Alimentum autem corpori præbet exiguum, idque siccans refrigeránsque. Flatus autem valde dissipat: quorum omnium occasione, ijs qui à venere puros se seruare conantur, est accommodum.

Agni casti semen flatus discutit, quo nomine arcet venerem.

De Aphace & Vicia.

Aphace. Vicia.

Hæc legumina non insuauia modò, sed concoctu etiam sunt difficilia, aluumque inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atque ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

De seminibus alienigenis, quæ in quoque genere permista reperiuntur.

Lolium. Ægilops.

In tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem vocant, ea in hordeis frequens inuenitur: sicuti in lente aracum, & securinum, & planta illa, quam aparinem dicunt, quæ ipsam lentem strangulat. Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoque mutatione gignitur, sed prauitate quamplurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum comparantur, esse negligentes: persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa aceruatur, tandem erupturum.

Aracum. Securinum. Aparine. melampyrum.

Semina quibus vescimur, esse diligenter purganda.

GALENI PERGAMENI

De alimentorum facultate,

LIBER SECVNDVS.

Omnia edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erant semina, exiguum quiddam à fructibus discrepantia: nunc verò de fructibus agere instituo, in quorum visceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cuiusmodi sunt quæ in ficubus, vuarum acinis, piris, ac denique alijs plantarum fructibus, vt cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente,

Fructuum semina.

& alijs id genus seminibus, quæ siliqnis obuoluuntur, quod quidem ex siliqua seminéque est compositum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in seminibus inest. Porrò aliorum propemodum omnium, quæ primo memorauimus, libro, semen duntaxat manditur: solius autem dolichi, dum adhuc virescit, fructus integer editur. Vnde veterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

Dolichos edi simul cum siliquis.

De fructibus fugacibus, quos Græci ὡραίους nuncupant.

Hora quod tempus anni dicatur.

Horam anni græci id tempus appellant, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Tempus autem id dierum est quadraginta: quo tempore omnes horarij (quos vocant) fructus, consistunt, vt cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quò eos ab ijs qui ad reponendum idonei sunt, distinguant. Corrumpuntur si quidem facilè, nec probè asseruari queunt, quemadmodum cerealia omnia. Nonnulli tamen e cucurbitis semen vacuantes, dein earum velut carnem siccantes, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent compactum, ea vt permanentem, sic solidam, terream, multique nutrimenti substantiam possident. Quæ verò consistentia sunt humida, corrumpuntur, exiguúmque habent alimentum, & quod excernatur facilè, potissimum cùm nitrosum quippiam ipsis inest, ac detergendi facultas. Talia sanè deterioris succi esse perhibemus ijs, quæ nullam saporis qualitatem habent sensibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia, & ijs multò magis quæ ante exactam maturitatem mandimus, flatulenta quidem sunt, verùm subducuntur celerius: quemadmodum etiam quæ succum habent tenuem, citius distribuuntur. Sunt autem omnia hæc praui succi, solúsque is vtiliter ipsis vtetur, qui æstu vehementiore, & longiore itinere sese confecerit: tunc enim iuuant, corporis squalorem humectantia: & si frigida sumantur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem semper habent facultatem: refrigerandi verò nequaquam, si calida, sic vt dixi affectis, fuerint comesta.

Horarios fructus corrumpi facilè, ægréque asseruari posse.

Cucurbitæ quomodo reponantur in hyemem.

Aqua optima nullam gustui qualitatem ostendit.

De Cucurbita.

Cruda quidem insuauis est, concoctúque difficillima: stomachum lædit, nisi vomitione reddatur. Hanc igitur & alia fugacium pleraque, aut postquam elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa, omnes homines esse consueuerunt. Siquidem cucurbita elixa, prorsus insipida est: quocirca multos apparandi modos admittit, vt quæ in medio omnis excessus consistat, ob idque ad quemuis excessum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus mista fuerit, assimilatur. Iam verò cucurbita, quantum in se est, humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori alimentum præbet: facilè tamen descendit. Sed neque coquitur ægrè, si modò prius corrupta non fuerit: id quod interdum ei, vt alijs omnibus humidis, simul ac fugacibus accidit, si diutius in ventriculo hæreat. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam sibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

Cucurbita quum insipida multos apparandi modos admittit, condimentisque illis quibus iuncta fuerit, assimilatur, humidum tamen frigidúque alimentum largitur. Fugaces fructus corrumpi, si diu in ventriculo hæserint.

De Peponibus.

Peponum facultas.

Vniuersa Peponum natura frigidior est, cum humiditate copiosa. Habent autem vim quandam abstergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorsum expeditius quam cucurbita, melopeponésque, permeant. Semen autem potentius quàm ipsorum veluti caro, deterget: adeò vt aduersus renes calculo infestatos conueniat. Succum tamen in corpore gignit vitiosum, idque potissimum, cùm concoctum probè non fuerit: quo casu choleræ morbo obnoxios consueuit efficere. Quinetiam priusquàm corruptum fuerit, ad vomitum quoque est idoneum, præcipuè si largius sumatur.

Vrinam cient.

Peponum semen comminuit calculos renum.

Vomitum prouocat.

De Melopeponibus.

Melopepones minus quàm pepones sunt humidi, nec adeò praui sunt succi. Minus item vrinas mouent, tardiúsque deorsum descendunt. Ad vomitum præterea excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti, nec adeò celeriter in ventriculo corrumpuntur, etsi in iuuando eo, autumnalibus fructibus longe sint inferiores.

Melopeponum facultas.

De Cucumeribus.

Vrinam quidem & ipsi, quomodo pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipsorum substantia minus humida est, ideóque non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipsos concoquant ob naturæ cum eis familiaritatem. Siquidem à totius substantiæ proprietate, suus cuique animantium generi cibus est familiaris: vt coturnicibus quidem elleborus, sturnis autem cicuta. Cæterùm quibus biliosus humor, aut omnino prauum excrementum quoduis, in ventriculo sæpe congeritur, in ijs quæ natura concoctu facilia sunt, celeriter corrumpuntur. Quòd si quispiam eorum aliquid, quæ cæteris concoctu sunt difficilia, concoxerit, succus tamen qui ex eo in corpus distribuetur, eandem semper retinebit naturam. Quare omnibus praui succi edulijs censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam esse concoctu facilia videantur.

Cucumeres mouent vrinam.

Coturnices vescuntur elleboro. Sturni aluntur cicuta. Bile redundantem ventriculum, corrumpere cibos concoctu faciles.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

Ex fructibus quibus vescuntur homines, humidi quidem, tenue humidúmque corpori alimentum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excernitúrque tum per cutim, tum per vrinas. Consistentia autem solidi, vt alimentum copiosius exhibent, sic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

Ficus quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facile tamen totum corpus peruadunt. Nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, vt post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea vberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorsus iam maturuerunt, propémodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstant vtilitatem: si quis tamen largius eas esitauerit, offendetur ab ipsis, quandoquidem sanguinem non admodum probum gignunt. Quo fit vt ex ipsarum esu pediculorum multitudo proueniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua ventrem quoque ad excretionem irritant, renésque expurgant. Cæterùm iecori, lienique inflammatione obsessis sunt noxiæ: quemadmodum & ficus, communi omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obstructis tamen illis, aut scirrho affectis, ipsæ ex sese nihil commodant, nec officiunt: sed

Ficus pellunt arenulas, facultate extergendi præditæ, flatibus tamen implent.

Caricas vberius sumptas pediculorum multitudinem gignere.

Caricas, ficusque aduersari inflammatis visceribus communi omnium dulcium ratione.

ſed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ, non mediocriter iuuant, tum caricæ tum ficus.

De Vuis.

Ficus & vua quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui ſucci habent: laxam tamen carnem ac præhumidam gignunt, ob idque celeriter flaceſcentem. Verùm vuæ minus alunt quàm ficus, maximúmque id ipſis ineſt commodum, quod deſcendant velociter. Quocirca ſi quando hæſerint, grauiter lædunt, quum id minimè maturis ficubus inſit. Etenim acinorum ſubſtantia, compoſita eſt ex carne, humore, ſeminibus, atque ambiente pellicula. Cæterùm ſubſtantia ſeminis ſicca eſt, & quodammodo aſtringens, omniáque inteſtina peruadit, nihil, quod ſenſu queat deprehendi, à ſe mutata: non ſecus ac in ficubus ἰσχάσι. Exiguam etiam & tegumentum acini recipit in ventriculo mutationem. Quare ſi ſola acinorum caro cum ſucco ſit tranſglutita, magis aluus laxabitur. Laxatur autem impenſius, cùm ſolos ipſe ſuccus expreſſus (vulgò muſtum appellant) fuerit epotus: qui ventrem, ni pertranſeat velociter, nonnihil flatibus implet. Ex hoc ſanè alimenti nonnihil corpori accedit: copioſius tamen ex carnea ſubſtantia. Ergo quibus vuis exiguus eſt ſuccus, eæ magis nutriunt. Quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, ſed promptius deiiciuntur. Vocant autem vuas huiuſmodi generoſas, quæ humidam quidem ſubſtantiam habent exiguam, ſolidiorem autem non paucam. Quas quidem reponentes, eas in muſtum coniiciunt, aut impletas eis nouas ollas, ſic in vinaceis, hoc eſt, in vuarum reliquiis, recondunt, vt ne minimam quidem habeant reſpirationem. Atque huiuſcemodi ſanè vuæ, ventriculum diſſolutum corroborantes, hominibus appetentiam reſtituunt, non tamen per aluum deſcendunt. Quòd ſi ſumantur largius, feriunt caput: minus tamen quam quæ in muſto conduntur. At penſilis, nihil prorſus caput lædit: ventrem autem nec ſiſtit, nec ad dejectionem irritat. Porrò vuæ in muſto, aut in ollis reconditæ, aliarum omnium facillimè concoquuntur. Cùm autem non ſit parua differentia inter vuas, quæ ſanè dulces exiſtunt, calidiorem poſſident ſuccum, ob idque ſiticuloſæ ſunt, atque aluum ſubducunt: auſteræ verò, acidæ, acerbæque, frigidiorem: ac proinde non exeretioni modò, ſed coctioni, diſtributioni, & nutritioni ſunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas vinoſas appellant, locum inter calidum & frigidum, medium obtinent. Maximè autem ſubducit aluum, ipſum muſtum dulciſſimum. Quod verò ab vuis auſteris aut acidis eſt expreſſum, ad omnia peſſimum eſt. Solent præterea coniectis in parua dolia vinaceis, tantùm aquæ ſuperaffundere, quoad omnia permadeant. Quod vbi ſatis factum videtur, in dolij fundo foramen aperiunt, vt dilutum (quam nos appellamus loram) effluat: id quod poſtea pro vino bibunt. Capitis tamen dolorem affert, niſi quis dilutiorem loram ipſam ebibat: quamuis ocyus per vrinas excernitur. Cæterùm dilutum id multò vinoſius efficitur, ſi vinaceus ad ver, aut æſtatem, repoſitus fuerit.

Vuæ minus alunt quàm ficus, deſcenduntque velociter.

Acinorum ſubſtantia ex quibus cõſtet.

Acinorum ſemina aſtringere, nihilque mutari in corpore.

Muſtum nonnihil ventrem flatibus replet, ni pertranſeat velociter.

Vuæ quæ nutriant magis, & quæ deiiciantur promptius.

Vuæ generoſæ quæ ſint.

Vuas aſſeruādi, induſtriæ diuerſæ.

Vuarum aſſeruātarum diſcrimina.

Vuæ dulces quam vim poſſideant.

Vuæ auſteræ. Acidæ. Acerbæ.

Vinoſæ.

Muſtū in dulciſſimum, ſubducere aluum maximè.

Loræ compoſitio.

Lora qua ratione vinoſior reddatur.

De Vuis paſſis.

Vuæ paſſæ cum aliis vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterùm vt dulces temperamento ſunt calidiore, ita auſteræ frigidiore: quæ quidem ſtomachum roborant, & ventrem conſtipant, & his multò magis, acerbæ: inter quas mediam quodammodo conſtitutionem dulces obtinent. His enim vt vis quædam ſemper ineſt contemperandi, ita & mediocriter detergendi: vnde exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infeſtant, obtundunt. Inter paſſas autem præſtantiores ſunt, quæ tum pingues ſunt, tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem ſi inueteratæ ſint, aqua præmaceratæ, purgatæque à ſeminibus, multò præſtantiores redduntur. In Cilicia tamen creſcunt nonnullæ ſolidæ, minutulæque, nullum ſemen prorſus habentes. Porrò in regionibus frigidis, ne vitæ quidem ipſæ exquiſitè maturari queunt, nedum paſſarum quæpiam: ob idque reſinam vinis immittunt, ne aceſcant celeriter. Alimentum ex paſſis tale qualitate in corpus diſtribuetur, qualis ipſarum natura fuerit: quantitate verò, copioſius ex pinguibus dulcibuſque: parcius ex auſteris & macris. Quòd ſi pinguium dulciúmque repurgatarum parem molem cum pari vuarum mole contuleris, paſſas valentius nutrire deprehendes.

Vuarum paſſarum diſcrimina & facultates.

Paſſarum quæ præſtantiores habeantur.

Paſſulæ expertes ſeminum, in Cilicia creſcere.

Vuas non matureſcere in regionibus frigidis.

Paſſarum quę, quale & quantum corpori, alimentum largiantur.

Paſſæ valentius nutriunt quam vuæ.

De Sycaminis, quæ & mora appellantur.

Mora (quorum ſuccum recipit medicamen diamoron, ori gratum) celerrimè pertranſeunt, cibiſque aliis præeunt, ſi in ventriculum purum inciderint, & ſumpta in primis epulis fuerint. Quòd ſi poſt alios cibos ſumantur, aut prauum ſuccum in ventriculo offenderint, celerrimè computreſcunt cum aliis cibis, vt in cucurbitis accidit. Quare vt poſteriores ij cibi ſumendi ſunt, qui tardè permeant: ſic omnium primi, qui celeriter quidem permeant: corrumpuntur tamen, ſi in ventriculo commorentur diutius. Tempus verò vtendi vt peponibus, ita & moris eſt, cùm corpus ventriculi ſqualore æſtuat: quo tempore neceſſe quodammodo eſt hepati quoque idem accidere. Porrò moris, cùm non admodum maturuerint, qualitas quædam aſtringens ineſt, ſicuti & immaturioribus acida: vnde nonnulli iis reſiccatis, ad diuturna alui profluuia vtuntur. Matura autem, ſi corrupta non fuerint, omnino quidem humectant: non tamen omnino refrigerant, niſi ſumpta frigida fuerint. Alimentum verò corpori præbent minimum; quomodo pepones: non tamen vt ij, vomitum excitant, neque ſtomachum lædunt.

Diamoron ori gratum.

Mora debere alios cibos præcedere.

Cibos qui tardè quidem permeant, poſteriores ſumendos eſſe: qui celeriter autem, priores.

Moris vtendum eſſe, dum ventriculus æſtuat.

Mora immatura reſiccatáque alui profluuio conueniunt.

Mororum maturorū vires.

De Ceraſiis.

Ex ceraſiis quædam ſunt moris ſimilia; cuiuſmodi ſunt quæ nullam habent aſtrictionem: alia ruborum fructui, vt quæ euidentius aſtringunt. Quædam autem ſunt quæ vel valentius aſtringunt. Proinde memoratæ cuiuſque ſpeciei facultatem, ex iis quæ de moris & rubi fructibus diximus, potes colligere.

Ceraſiorum ſpecies & facultates.

De Rubi fructibus quos βάτινα vocant.

Magis aſtringunt quàm mora: quòd ſi quis largius ipſis veſcatur, capitis dolorem ſentiet. Alij ſtomacho anguntur. Proinde vt mora, ſic fructum hunc, priuſquàm edatur, maximè abluere oportet. Cohibet autem ventrem: atque medicamenta omnia quæ ex mororum ſucco parantur, ſi ex hoc rubi fructu fiant, facultatem habebunt efficaciorem.

Batinà.

Rubi fructuū vires & facultates.

De fructibus Canirubi κυνόβατον appellant.

Multò magis quàm ruborū fructus aſtringunt, ac ventrē cohibent: parúmque alimenti ſuggerunt.

Cynobatos. Canirubi fructuum facultas.

De Iuniperi fructibus.

Fructus iuniperi, acris admodum eſt, cum exigua dulcedine, & minori præterea aſtrictione.

Iuniperi fructus facultas.

Aroma omne calidum.

Habet autem & aromaticum quiddam: vnde constat, quòd calefacit. Omne enim aroma calidum. Hepar autem & renes purgat: succos crassos & lentos tenuat: vnde medicamentis salubribus admiscetur. Cæterùm alimentum præbet exiguum. At largius sumptus mordet stomachum, caput calfacit: ob idque ipsum nonnunquam replet infestatque doloribus: ventrémque nec proritat, nec cohibet: vrinas tamen mediocriter vacuat.

De fructibus Cedri.

Cedri baccarũ facultas.

Fructus cedri, fructui iuniperi est similis, nisi quòd eo est durior, siccior, exilior & acrior, nihil, vt ille, aromaticum habens. Quare nisi quis ipsum aqua præmacerauerit, nullum corpori alimentum præstat. Valdè autem stomachum mordicat, capitique dolorem infert, nisi quis ipsum parcissimè sumpserit.

De Nuce pinea, siue Strobilo.

Strobilus. Nux pinea.

Succi boni est & crassi, multúmque nutrit, non tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

Myrti fructus cum astrictione est acris.

Nutrit tenuiter, astringítque valenter, atque ob id aluum sistit. Cæterùm astrictioni habet quandam acrimoniam admistam.

De Persicis.

Persica cur non sunt post alios cibos mandenda.

Corrumpitur horum tum succus, tum caro: prauáque omnino sunt. Quatenon sunt post alios cibos mandenda (alioqui corrumpuntur, in superficie natantia) sed in primis mensis, vt cætera quæ & mali sunt succi, & subduci facilè queunt.

De Armeniacis & præcocibus.

Armeniaca.

Præcoccia.

Ventriculus quo pellat exundantia excrementa.

Hæc quoque ex genere sunt persicorum, bonitate nonnihil ea superantia. Neque enim in ventriculo corrumpuntur vt illa, neque etiam acescunt: vulgò autem suauiora apparent, vnde etiam stomacho sunt gratiora. Præcoccia tamen Armeniacis præstant. Porrò ventriculus, quæ deorsum quidem vergunt, ex molestantibus, ea per aluum expellit. Quæ verò supernatant, per vomitus eiicit.

De Malis.

Malorum differentiæ atque facultates diuersæ.

Mala quidem quæ astringunt, succum habent frigidum atque terreum. Quæ verò acida apparent, frigidum simul atque tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: vt ea quæ omnis sunt qualitatis expertia, & veluti aquosa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria saporum nomina, astringens, austerum, acerbum, qualitatem quidem vnam significant. Acerba tamen valentius austeris astringunt. Austeris igitur potius vtêris, cùm ventticulus, vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem, est imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodum fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis esse in ipso collectum. Quandoquidem succus frigidus, non acida, sed acria postulat. Vtraque certè & acida & acria, succos crassos incidunt: sed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id præstant. Iam verò astringentia quidem alui deiectiones perpetuò cohibent, acida autem cùm succum crassum in ventre offenderint, incidunt ipsum, atque deorsum trudunt, ob idque deiectiones humectant. Quòd si purum ventrem inuenerint, ipsum magis sistunt. At succus dulcis, cùm purus & per se fuerit distribuitur celerius: si verò acrimoniam aut crassitiem sortiatur, citius subducitur. Est & aliud succi genus non pomis modò, sed cæteris omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipsa, consistit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) sæpe in morbis maximum præsidium afferunt, vel cataplasmatis modo cum farina admota, vel in calidis cineribus mediocriter assa, vel in aquæ bullientis vapore percocta. Cæterùm post cibum statim dare ipsa conuenit iis, qui deiecta sunt appetentia, tardéque concoquunt, aut vomitu, diarrhœa, & dysenteria infestantur. Sed in hunc vsum acerba sunt commodissima.

Austeris malis quando est vtendum.

Acerbis malis quando vti expediat.

Acidorũ malorum vsus quando vtilis.

Acria cum calore incidunt, acida cum refrigeratione.

Maiorũ astringentium atque acidorum discrimen.

Mala quando & quibus offerri debeant.

Mala acerba quibus sint commodissima.

Quî fiat vt poma aut pira astringentia, ventrem quibusdam laxent.

Astringentia si quidem sumãtur post fluida, deiectionẽ accelerant: si verò lubricis præsumantur, aluum constringunt.

Vbi post ea quæ fluida & lubrica sunt, astringentia sumuntur, in iis potissimum qui stomachum imbecillum sortiuntur, deiectionem ipsam accelerant, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in sese continet, incitantia. Quòd si prima omnium astringentia ingerantur, ac dein quæ pinguiora & magis fluida existunt, os quidem subuertetur ventriculi, aluus autem ipsa firmabitur: id quod in Prora Rhetore, vsu & experientia exploraui. Quamobrem vbi pallida bilis, aut alius quispiam humor ventriculum turbat, si is qui sic est affectus, aliquod astringentium gustarit, repentè deorsum succum infestantem excernet.

De Cydoniis & Struthomelis.

Cydoniorum struthomelorumque succum, diu cum melle asseruari, firmaréque exoluti ventriculi firmitudinem.

Diacytonite vulgò appellatum.

His pomis eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, inest. Nam præterquam quòd astrictionem possident copiosiorem, succus etiam eorum diu permanet, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cùm aliorum succus si reponatur, acescat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exoluti ventriculi robur vti succo illorum solemus, ita vt monui, confecto. Sed ex carne ipsorum & melle placentæ quædam parantur prodigiosæ perennitatis. Nos verò medicamini quod ex eorum succo & melle conficitur, nonnihil piperis albi, zingiberis, atque aceti miscemus.

De Piris & Punicis.

Pirorum vsus, qualis malorum.

Quæ de malorum differentiis diximus, si ad pira punicaque transtuleris, nihil erit quod nos de ipsis dicere oporteat. Pirorum igitur vsus, pomorum vsui est similis. Punica verò, cætera quidem sunt similia: in eo tamen discrepant, quòd nunquam cum hordei farina assentur, neque in aqua aut vaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copiosiorem, tum gustu suauiorem, interdúmque etiam vtiliorem: vtputa dum cardialgia, hoc est, mordicatio oris ventticuli, infestat. Cùm autem minimi nutrimenti sint punica, nunquam ipsis ceu alimento, sed tantùm vt medicamento egemus. At pira aliquantulum nutriunt. Quibus quidem in tenues orbes dissectis, & exiccatis, ac postea tandem elixis, hyeme & vere, vice ciborum vtuntur.

Punicorum malorum succum cardialgiæ esse vtilẽ.

Pira quomodo exiccari debeant.

De Mespilis & Sorbis.

Mespila. Sorba.

Ambo enim astringunt, verum mespila multò valentius quàm sorba: proinde ventri fluenti cibus est commodissimus: sorba tamen in cibo ipsis sunt suauiora. Quamuis neutro ipsorum vt nutrimento, sed tantùm vt medicamento, egemus.

De Palmæ fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam vocant.

Phœnix. Dactylus.

Palmulæ. Ægyptiæ. Palmulæ λιαρεῦ.

Palmularum aliæ quidem sunt siccæ, astringentésque, vt Ægyptiæ: aliæ molles, humidæ, & dulces, vt quæ λιαρεῦ appellantur. Reliquæ omnès palmæ inter hæc duo genera videntur mediæ.

diæ. Omnes autem difficiles concoctu sunt, capitisque dolorem conciliant, si largius sumantur. Porrò succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est: habet etiam & lentoris quippiam, cùm palma ipsa pinguis fuerit. Cùm autem dulcedo tali succo permista fit, celerrimè quidem hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem vel maximè à palmularum esu, * vel inflammatum, vel scirrho affectum. Post hepar etiam lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum calidiorem possideant, sicuti & astringentes, magis frigidum: quódque vitides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint maturescere exactè, perspicuum est.

Palmularum esu quam celerrimè hepar obstrui.

Palmulas non maturescere nisi in regionibus admodum calidis.

De Oliuis.

Exiguum quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimúmque caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, maiori ex parte: fine illo verò, quas halmadas & colymbadas vocant, idque garo perfusas, & ante alios cibos, ventris subducendi gratia. Porrò quemadmodum caducæ, pinguitudinis habent plurimum, ita hæ succum astringentem: proinde stomachum roborant, & appetentiam excitant. In vniuersum autem, quod suauius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

Oliuæ parum nutrimenti largiri.

Oliuas halmadas & colymbadas, edi ante alios cibos, ventris subducendi gratia.

Suauiorem cibum, iis qui ex æquo sunt salubres, facilius concoqui.

De Nucibus.

Nuces corpori alimentum præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas auellanas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minúsque oleosa quàm regiarum, hoc est, communium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguum ipsa nux regia, quæ procedente marcescit tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmotata. Coquitur autem hæc nux facilius quàm Pontica, stomachóque est gratior, & multò magis quando manditur cum caricis. Hominem à pharmacis letalibus nihil magnopere læsum iri, si vtrasque has ante alios cibos cum ruta sumpserit, proditum est. Liquet prætetea, quòd humida quidem apta ad deiectionem est, sicca verò minus. Plerique autem ventris subducendi gratia, cum garo etiam ipsam præsumunt: in quem vsum viridis est accommodatior, vtpote minus astringens. Quin & siccatum quoque, si in aqua fuerint præmaceratæ, facultas, viridibus est assimilis.

Nuces Ponticæ.
Auellanæ.

Regiæ nuces astringunt nonnihil.

Nucem regiã, si cum carica & ruta sumatur, fieri alexipharmacum.

Nucem regiã viridem, esse aptam ventri soluendo.

De Amygdalis.

Sola in amygdalis tenuandi facultas ac detergendi præpollet, qua tum viscera purgant, tum humores è pulmonibus ac thorace, sputis expectorant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, minus tamen quàm nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec ventri subducendo conferunt, nec eorpus multùm nutriunt.

Amygdalarum facultas.

Amygdalas amaras dulcibus potentiores esse.

Amygdalæ non multum nutriunt.

De Pistaciis, vulgò fisticis appellatis.

Qualitatem obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nutriunt, verùm ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos, conducunt.

Pistacia. Fistici.

De Prunis.

Hic fructus minimum quidom nutrit, sed ventrem mediocriter humectat, atque refrigerat, ipsúmque tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse esui potest, vt fi eus. Damascena pruna perhibentur præstantissima omnium. Secundæ tribuuntur partes iis quæ in Hispania proueniunt. Maximè illa omnium probantur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo plusculum sit mellis. ad modum aluum deiiciunt, etiam si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum bibetit. Confert etiam ad subducendam aluum, post sumpta ipsa, vinum dulce exhibere, temporisque aliquid interponere, non autem statim pòst prandere: quod in omnibus solutiuis sit præceptum commune.

Prunorum vires.

Damascena pruna.

Pruna Hispanica.

Pruna cocta in melicrato, aluum subducere.

Solutiuum quodlibet vbi aliquis sumpserit, non statim illi prandendum esse.

De fructu quem Serica appellant.

Exigui quidem est alimenti, & concoctu difficilis, nec iuuat quicquam stomachum.

Serica.

De Ceratiis, hoc est, siliquis. Algarrobas Hispani vocant.

Edulium lignosum est, ob idque parui succi, & concoctu difficile existens, non deiicitur facilè.

Ceratia. Siliquæ.

De Cappare.

Tenuium quidem est partium, ac proinde minimum alimenti exhibet. Vtimur autem fructu huius plantæ magis, vt medicamento, quàm vt alimento. Sole enim conspersus ad nos importatur, propterea quòd putrescit, si reponatur salsus. Vbi igitur salsuginem deposuerit elota, collapsam appetendi vim excitat, pituitam ventris detergit, atque subducit, purgatque tum lienis, tum hepatis obstructiones. Vti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, vel oxelæo. Huius etiam plantæ, virides ac teneros surculos, non aliter quàm terebinthi, mandunt, in aceto simul & muria, aut solo aceto conditiones.

Capparis facultates insignes.

Cappare vtendum in primis epulis esse, idque ex oxymelite, vel oxelæo.

De Sycomoris.

Planta est paruæ fici albæ persimilis: cuius fructus exiguæ est dulcedinis particeps, in mororum atque ficuum medio consistens, vnde nomen contraxit.

Sycomora.

De Persea planta, quæ à Persica diuersa existit.

Huius arboris fructum apud Persas adeò esse noxium fertur, vt perimat: esculentum autem euadere, in Ægyptum translatum.

Persæ fructus.

De Citrio, quod etiam malum Medicum vocant.

Tres huius fructus partes existunt: acida, quæ in medio ipsius sita est: præterea quæ veluti fructus est caro: & tertia, quæ vt tegumentum extrinsecus circundatur, suaueolens & aromatica existens. Atque hæc sanè concoctu difficilis est, vtpote dura & callosa: quanquam vt medicamentum exhibita, concoctioni auxiliatur. Partem autem ipsius mâli acidam, vt acetum imbecillum conticiunt, quò ipsum longè actius reddant. Cæterùm pars inter dictas media, quæ neque acida, neque acrem qualitatem sortitur, propter duritiem etiam concoctu est difficilis: quare ipsam omnes eum garo & aceto edunt.

Mălum medicum.

Citrium ex quibus conflectus partibus.

Citrij cortex concoctioni auxiliatur.

Acetum imbecillum, cum citrij acore sit actius.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

Plantæ illæ vocantur agrestes, quæ citra mangonij industriam proueniunt, vt fagus, quercus, ilex, corous, comarus, rubus, canirubus, acherdus, pitus, atque agriococcymelus, cuius fructus appellatur in Italia vnedo, stomachóque nocet, & capitis dolorem conciliat: estque acerbus cum exigua quadam dulcedine. Puttò glandes æquè nuttiunt, ac frumentaceorum eduliorum plera que. Alimentum autem quod ex eis sumitur, tardè est transitus, & crassi succi: ob idque sunt concoctu difficiles. Cæterùm Comari fructus, *μιμαίκυλον* appellatus, glande quetna ad omnia est dete-

Plantæ agrestes quæ sint. Glandes quercinæ.

Vnedonem conciliare dolorem capitis.

Comari fructus.

rior : quemadmodum hæc glande , quam vocant castaneam.

Castanea.

De alimento quod à plantis ipsis agrestibus sumitur.

Palmæ vertex est vescus.

Non modò plantarum semina & fructus , sed etiam integras ipsas sæpenumero mandimus : idque aut vrgente necessitate , aut etiam suauitatis gratia. Siquidem palmæ verticem edimus , necnon tenellas spinas , aut elixas , aut crudas , vel si ad id fame adacti non simus. Cæterùm omnia id genus & parcissimè nutriunt , & parui succi sunt productiua. Quædam etiam ex ipsis , noxam ventriculo adferunt , præter spinas , quæ nunc primum è terra emerserint.

Spinæ recentes.

De Lactuca.

Olera omnia gignere paucissimum sanguinem , prauique succi, excepta lactuca. Lactucam refrigerare , & somniferam esse. Vigilias esse cognatas senibus.

Hoc olus succi est , quàm alia omnia , laudabilioris. Nam quum reliqua omnia sanguinem gignant paucissimum , ac praui succi , lactuca non multum quidem generat : id tamen nec mali succi est , neque omnino laudabilis. Porrò dum essem iuuenis, ventriculúsque mihi infestaretur bili , lactuca , quò ipsum refrigerarem , vtebar; quũ verò ad ætatem declinantem perueni , hoc ipsum olus fuit mihi contra vigilias auxilio , quæ senibus esse annexæ videntur. Habet itaque lactuca succum quidem frigidum atque humidum , minimè tamen prauum. Quare nec concoctioni resistit , nec perinde vt reliqua olera , ventrem cohibet : sicuti neque etiam proritat.

Seris. Intybus.

De Seri , siue Intybo.

Intybi facultatem habent lactucis similem: suauitate tamen & cæteris quæ lactucis insunt ab eis relinquuntur.

De Malua.

Maluæ vtriusque facultates.

Dissident agrestis malua & satiua , quòd hæc quidem humiditate, illa siccitate exuperet. Vtraque autem calorem habet moderatum & tepidum faciléque subducitur , non modò propter humiditatem , verumetiam propter lentorem , præsertim si cum oleo & garo , copiosa ipsa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

De Beta.

Betæ succum insigni extergendi facultate esse præditum.

Succus betæ abstergendi vim adeò manifestam sortitur, vt ventrem ad excernendum excitet , atque stomachum mordicet, præsertim quibus sensu exactiori est præditus. Ob idque edulium idest stomacho noxium , si largius sumatur. Corpori autem ab ipsa , vt ab aliis oleribus , paucum alimentum accedit. Verùm obstructum hepar magis quàm malua aperit , præcipuè si cum sinapi , aut saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodem modo sumpta , vtile medicamentum existit.

Brassicæ succus quidem purgat, corpus autem magis sistit , quàm laxet.

De Brassica.

Brassicæ quidem succus purgatricem possidet facultatem , estque non probus , vt lactuca , sed prauus graueolensque : at corpus , communi siccantium ratione , magis sistit quàm laxat. Quare dum humentem aluum tesiccare est consilium, brassica ipsa discocta in secunda aqua donec extabescat , vtimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur , proprium succum seruare omnino potest: sed necesse quidem est vt totum abiiciat , si coctũ diutius fuerit. Quin & lenticulam diximus eodem quo brassicam modo, oportere parari, vt quæ vtrunque possit efficere , ventris subductionem scilicet , & cohibitionem. Cæterum nihil ex iis quæ bis coquuntur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabescet : sed oportet calidam in promptu habere , vt cùm ex priori extraxeris , protinus in illam coniicias. Lens itaque & brassica , æquali inter se mensura siccant, ob idque visum hebetant, At lens quidem , non exiguum corpori alimentum præstat , idque crassum , & melancholicum : brassica verò paucum habet alimentum , verùm quàm lens humidius.

Brassica discocta.

Lenticulam aluum soluere, sistereque.

Lens brassicáque visum hebetant.

De Atriplice & Blito.

Atriplex. Blitum.

Hæc sunt aliis oleribus aquosiora , necnon qualitatis expertia magis quàm cucurbita , aut saltem non minus, cùm cocta videlicet fuerint. Quo fit , vt non ex solo oleo & garo ipsa mandant, sed acetum etiam iniiciant : alioqui sunt stomachò noxia. Corpori porrò alimentum præstant exiguum , nonnihilque ad deiectionem inclinant.

De Portulaca.

Portulacã sanare stuporem dentium.

Nutrimentum exiguum exhibet , idque humidum , frigidum , atque lentum. Quo sanè lentore suo mordicationis experte , stuporem dentium persanat.

De Lapatho, quod licet appellare betam agrestem.

Lapathum.

Non gustu modò , sed viribus etiam betæ hortensi est persimile. Quia tamen beta lapatho est suauior , idcirco nemo est , qui ipsa non libentius vescatur.

De Oxylapatho , siue Rumice , siue Lapatho acido.

Oxylapathũ. Rumex. Lapathum acidum.

Mulieres rusticæ laborantes pica , necnon pueri quidam gulosi, oxylapathum crudum interdum mandunt : quod quidem olus non nutrit multò magis quàm lapathum,

De solano , siue Solatro , siue Morella.

Solanum. Morella. Morella astringit, refrigerátque.

Raro ipso vtimur vt alimento : vt medicamento autem , assiduè. Efficax enim est in iis , in quibus astrictionis refrigerantis vsus incidit. Minimi autem est nutrimenti.

De plantis spinosis.

Plantæ spinosæ.

Plerique rusticorum plantis huiuscemodi è terra nuper emersis , priusquam ipsarum folia desinant in spinas , vescuntur , non crudis modò, sed in aqua etiam elixis : crudas quidem aceto & garo intingentes , coctis verò præter hæc affundentes oleum. Mediocriter enim iuuant ventriculum.

De cinnara , quam Romani Caccopham. Galli Artichau vocant.

Cinnaram praui esse succi.

Praui succi est edulium , maximè cùm plusculum obduruerit. Tunc siquidem ex ea succus melancholicus : ex ipsius autem succo , tenuis ac biliosissimus gignitur. Quare longè satius fuerit ipsam elixam , aut frixam mandere.

De Apio , Hipposelino , Sio , & Smyrnio.

Apium. Petroselinum. Sion. Smyrnium.

Hæc omnia vrinas cient : inter quæ apium est vsitatissimum , & suaue, atque stomacho gratum. Petroselinum autem , & Sion , insuauiora. Smyrnium verò non est inusitatum. Siquidem Romæ maxima copia manditur, acriusque multò est quàm apium , necnon calidius : præterea aromaticum etiam nonnihil possidet. Proinde vrinas valentius prouocat quàm apium , quamque Hipposelinum & Sion, mensesque mulieribus mouet. Cæterum Hipposelinum ipsum & Sion , cocta mandunt , cùm vtrunque ipsorum crudum sit insuaue. Nam tametsi nos vtilitatem quæ ex cibis prouenit spectemus , non voluptatem , quia tamen cibi insuauitas magna ex parte causa est , quo minus ipsum nonnulli conficiant , ob id nimirum satius fuerit cibos condire interdum mediocriter : non vti coqui faciunt , condimenta quorum plus interdum

Smyrnij haberi magnum prouentum Romæ.

Hipposelinon.

Cibi insuauitas magna ex parte in causa est, quo minus nonnulli ipsũ conficiant.

terdum concoctioni obsunt, quàm prosint.

Condimenta coquorum plus interdum obsunt, quàm prosint.

De Eruca.

Eruca facultas creditur spermatica.

Hoc olus manifestissimè calfacit, semenque gignere creditur, & coëundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, præsertim si quis ipso solo vescatur

De Acalyphe, siue Vrtica.

Acalyphe.

Vrtica aluum deiicit.

Tenuium est virium & partium: vnde nemo ipsa vt alimento vtitur, nisi fame extrema prematur. Vtilis autem est, vt obsonium, ac medicamentum quod aluum deiicit:

De Scandice, Gingidio, quod Cherefolium vocant.

Gingidium. Scandix.

Gingidiũ non aliter quàm scãdix manditur apud nos, stomachumque admodum iuuat, collapsamque illius appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat, siue elixum siue crudum mandere velis. Elixationem tamen diuturniorem non tolerat. Est porrò non tam alimentum, quàm medicamentũ, astrictionẽ & amarorem non mediocrem sortitum

De Ocymo, quod vulgò Basilicon vocant.

Ocymum. Basilicon.

Hoc olus ventriculo existit noxium, prauíque succi, & concoctu difficile.

De Fœniculo.

Fœniculum olim etiam in totum annum reponebatur.

Assiduè vtuntur anetho quidem in condimentis, fœniculo autem etiam in obsoniis. Nam apud nos sanè reponunt ipsum, eodem modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò vt in totum annum sit vtile

De Asparagis.

Asparagos cõmuniter dici omnes teneros caules, quo tempore ad seminis productionem augescunt.

Omnes propè modum Græci, teneros caules quo tempore ad fructus ac seminis productionem augescunt, asparagos communiter vocant. Brassicę igitur germen, minus quàm brassica ipsa siccat: tametsi aliorum olerum caulis temperatura sit vt plurimum quàm folia siccior: vt atriplicis, lactucæ, bliti, betæ, maluæque. At radiculæ asparagus sicuti & rapæ, sinapi, cardami, pyrethri, & omnium propémodum acrium & calidorum, humidior existit. Bulbus, autem, apium, sion, eruca ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbæ, antequàm semen effundant, eiusmodi caulem quendam producunt, qui post semen effusum siccatur, fitque ad cibum hominibus vtilis. Hæc autem omnia aquæ incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adiecto. Alimentum tamen paucum dant corpori, neque id boni succi.

Asparagi diuersorum olerum.

De alio genere asparagorum.

Asparagi iuuantes ventriculum, quando sint.

Qui asparagi in oxymyrsine, chamædaphne, oxyacantha, & bryonia proueniunt, ac tum is qui regius, tum qui ἕλειος vocatur, omnes inquam hi stomachum iuuant, vrinásque cient, ac parum nutriunt.

De germinibus.

Arborum & frutecum germina.

Arborum ac fruticum germina, olerum asparagis proportione respondent. Quæ quidem omnia aquæ incocta manduntur, præter insuauia quædam ac medicamentosa. Quibus etiam vrgente fame, vesci coguntur. Omnium tamen præstantissima sunt, terebinthi, viticis, vitis, iunci, rubi, & canirubi germina:

De discrimine quod partibus plantarum esculentarum inest.

Mnesitheus.

Non est autem Mnesitheus audiendus, vbi ait, radices omnes concoctu difficiles esse, longéque ipsis foliis crudiores. Radiculæ siquidem, radicem habent caule ipso, ac foliis acriorem: similiter, cepa, ampeloprasum, porrum, & allium.

Radices caule & foliis acriores & potentiores, quæ sint.

Quod si betæ quoque, & maluæ, & rapæ radicem cõparare ad folia volueris, plus viriũ in ea deprehendes: quemadmodum & in althææ, quæ agrestis quædam esse malua videtur. Nam radix ipsius: vt & betæ, cum tumores multos pituitosos discutiat (id quod folia præstare nequeunt) planè facultatem suam indicat. Etenim quod in radicibus id genus probè confectum non fuerit, in folia & caulem ipsa natura excernit: vt facere videtur etiam in ceruis, totius substantiæ excrementa, ad gignenda cornua, minimè necessaria transmittens. Tutius itaque est, gustantem prius atque olfacientem, singulas plantarũ partes ipsas per se explorare: post autem experiri mandentem: quandoquidem olfactus & gustus, omne ipsius plantæ temperamentum ostendunt.

Radicem altheæ, & betæ, discutere pituitosos humores, quod non datur foliis earundem. Ceruis totius substantiæ excrementa ad gignenda cornua transmitti.

Plantarum temperamentum ostendi ab olfactu & gustu.

De Rapa siue Buniade.

Rapa. Bunias.

Dura quidem est, miniméque esculenta, nisi coquatur. In aqua autem cocta, non nutrit minus congeneribus aliis. Succum autem in corpus distribuit, mediocri crassiorem, coctionemq; diuturniorem desiderat: atque illa vnicè commendantur, quæ bis cocta fuerint. Quòd si crudior sumatur, concoctu difficilior, & flatulenta redditur, stomachóque noxia.

De Aro.

Aron.

Manditur & huius plantæ radix eodem modo quo rapæ. Cæterum dum ipsam coquis; priore aqua effusa, in aliam calidam, eam coniicere conuenit. Quæ autem acrior & medicamentosior existit (qualis in nonnullis regionibus crescit) ad eliciendos tussi crassos pulmonis succos est præferenda.

De Dracontio.

Draconcij vis.

Huius quoque radicẽ bis terue elixantes, quoad medicamentosum omne posuerit: nonnunquã exhibemus mandendam: quemadmodum & ari, quando humores crassi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, vi maiori indigent. In vniuersum autem, acria quidem & amara si edantur, corpus parcius nutriunt: insipida autem, & iis adhuc magis dulcia, multum: & multò magis, si compactam adhuc habeant substantiam.

Nutrire corpus quæ parcius, & quæ vberius possint.

De Asphodelo.

Radix asphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, scillæ radici quodammodo est similis: facultatemque habet tergendi, atque aperiendi. Si tamen, vt lupini, paretur, maximam sui amaroris partem deponit: scillæ autem qualitas difficillimè eluitur.

Asphodeli radicis vires.

De Bulbis

Bulborum vis.

Bulbus quoque eiusdem cum prædictis est generis: manditur enim ipsius radix sine foliis: Vere autem, interdum & asparagus. Facultatem habet in se amaram & austeram, eamque insignẽ: vnde etiam stomachum exolutum, ad appetentiam quodammodo excitat. Cæterum si bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: verùm cùm amarorem omnem iam deposuerint, aduersabuntur iis, quæ sputo sunt eiicienda. Quidam ex ipsorum esu liberaliore, semen sibi inauctum, séque ad venerem alacriores manifestè senserunt. Alimentum porrò dant mali succi, nisi probè coquantur.

De Pastinaca, Dauco, & Caro.

Pastinaca.

Horum quoque radices manduntur: minus tamen quam rapæ & arum Cyrenaicum nutriunt. Calefaciũt autem insigniter, aromaticumque nonnihil ostentant, conficiendi tamen difficultas iis

inest:

ineſt. Vrinam porrò cient: & ſi quis eis copioſius vtatur, mediocriter vitioſum ſuccum producunt. Cari tamen radix melioris eſt ſucci, quàm paſtinacæ. Sunt qui paſtinacam agreſtem appellent daucum: qui vrinas quidem mouet potentius ſed medicamentoſior exiſtit.

Carus.
Daucus.

De Tuberibus.

Tubere.

Hæc quoque radicibus aut bulbis annumeranda ſunt, vt quæ nullam qualitatem habent inſignem: craſſum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

Fungi. Boleti.

Ex fungis quidem boleti, ſi bellè in aqua fuerint elixi, prope accedunt ad inſipidos cibos. Alimẽtum autem ex ipſis eſt pituitoſum, frigidũ, prauíque ſucci. Omnium tameo ij minimum noxij exiſtunt. Secuodi autem poſt hos, ſunt amanitæ. Reliquos verò omnes tutius eſt ne attingere quidem: multi euim ex ipſorum eſu interierunt. Cæterùm oxymeli per ſe, & cum hyſlopo & origano, quibus nitri ſpuma fuerit inſpetſa, ſi propinetur, auxiliatur iis qui ex fungorum eſu habeot peſſimè.

Amanitæ. Fungorum eſũ eſſe periculoſum. Fungorum noxæ quæ opitulentur.

De Radicula.

Radix eius ex iis eſt quibus aſſiduè veſcimur: eſtque obſonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calefactione attenuandi facultatem ſortitur, nam qualitas acris in ipſa ſuperat. Sed caulis eius elixus magis nutrit quàm cruda radicula: pauciſſimum tamen & ipſe alimentum præſtat. Mirari autem ſubit eos medicos & idiotas, qui non ſine multorum incommodo, poſt cœnam crudas eas eſitandas tradunt.

Radiculæ facultates.
Radiculas crudas perperàm eſitari poſt cœnam.

De Cepis, Alliis, Porris, Ampeloprasis.

Corpus calefaciunt, & qui in ipſo ſunt humores craſſos attenuant, lentóſque incidunt. Si cocta autem bis térve fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant pauciſſimum: quod certè priuſquàm elixa eſſent, omnino non dabant. Cæterum allium quidem mandunt non vt obſonium, ſed vt ſalubre medicamentum, quod digerendi, & obſtructiones aperiendi habet facultatem: quòd ſi elixum parùm fuerit, vires quidem imbecilliores, ſucci autem prauitatem non amplius retinet: quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint. Ampeloprasa verò tantùm à porris diſſident, quantùm in aliis omnibus congeneribus agreſtia à domeſticis. Abſtinendum autem ab aſſiduo vſu omnium acrium eſt, præcipuè natura bilioſis. Solis enim qui vel ſuccum pituitoſum, vel crudum & craſſum ac lentum aceruarint, eiuſmodi cibi expediunt.

Allium eſitari vt medicamentum.
Allium elixum, imbecillius quidem, benignius tamen reddi.
Porra. Cepæ. Ampeloprasa.
Acres cibi quibus tantum conueniant.

GALENI PERGAMENI De alimentis,

LIBER TERTIVS.

De alimento quod à greſſilibus animalibus ſumitur.

Partes animalium omnes non eadem facultate ſunt prǽditæ: ſed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimũ gignunt ſanguinem, & potiſſimum, ſi ex animalium boni ſucci fuerint, cuiuſmodi eſt ſuum genus: nam partes neruoſæ, iuſto ſunt pituitoſiores: Omnium itaque ciborum, ſuum caro potentiſſimè nutrit. At bubula, alimentum quidem & ipſa corpori ſuggerit non mediocre, nec diſſipatu facile: ſanguinem tamen gignit, quàm conueniat, craſſiorem. Quòd ſi quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehenderur, ſi largius ea veſcatur. Affectus melancholici ſunt, cancer, elephas, ſcabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibuſdam à tali ſucco intumuit: quã rem cachexia & hydropes ſunt conſecuti. Cæterùm quantum carnes bubulæ totius ſuæ ſubſtantiæ craſſitie ſuillam ſuperant, tantò ſuillæ bubulas lentore antecedunt. Vt autem iis iuuenibus qui bono ſunt corporis habitu, ſues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, ſic vituli perfectis bobus, hœdíque capris, ſunt præferendi, vtpote quorum carnes multò facilius atque præſtantius coquantur. Porrò capra temperamento minus quàm bos eſt ſicca: ſi tamen ſui & homini comparetur, multum ſuperat. Suillæ autem carnis ſimilitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro ſuillis exhibitas ab hoſpitibus improbis, ſine vlla in guſtu vel olfactu ſuſpicione comederit. Meritò igitur porcelli alimentum nobis præbent tantò magis ſuibus excrementoſius, quantò ipſis ſunt humidiores: ac meritò etiam minus nutriunt. Nam alimentum humidius vt diſtribuitur, ita etiam diſcutitur longè celerius. At agni carnem habent humidiſſimam, pituitoſamque: ouium verò excrementoſior eſt, ac deterioris ſucci. Caprarum quoque caro, præter ſuccum vitioſum, acrimoniam etiam ſortitur. Hircorum autem, tum ad coquendum, tum ad ſuccum bonum gignendum, eſt deterrima. Hanc ſequitur arietum, pòſt taurorum. Porrò in iis omnibus carnes caſtratorum ſunt præſtantiores: quemadmodum ſenum peſſimæ. Ad hæc caro leporum, ſanguinem quidem gignit craſſiorem, ſed melioris ſucci, quàm bubula ouillaque. Ceruina autem non minus iis ſuccum vitioſum generat, & concoctu difficilem. His agreſtium aſinorum bene habitorum, ac iuuenum, caro eſt propinqua. Sunt tamen qui aſinorum domeſticorum, vbi ſenuerint, carnes mandunt, quæ peſſimi ſucci ſunt, concoctúque difficillimæ, atque ſtomachum lædunt, etiam inſuaues inter edendum: quemadmodum equorum & camelorum carnes, quibus & ipſi homines animo & corpore aſinini cameliníque veſcuntur. Sunt qui & vrſis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis veſcantur, ſemel aut bis elixantes. Vulpium autem carnibus autumno apud nos venatores veſcuntur: tunc ſiquidem vuarum vſu pingueſcunt. Porrò animalia omnia, quibus alimenta propria affatim ſuppetunt, longe ſeipſis in cibo præſtantiora euadunt: quemadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adſunt. Cæterùm quæ aſſantes homines mandunt, aut in ſartagine frigentes, ea corpori ſiccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquont, humidius: quæ in patinis condiuntur, inter hæc media ſunt, quanquam & illa ipſa pro modo conditurę inter ſe multum diſcrepant. Siquidem quæ vinum aut garum habent copioſum, ea ſunt aliis quæ ipſa non habent, ſicciora. Rurſus quæ exiguam quidem illorum portionem, aut ſapæ etiam ampliorem habent, aut in ſimplici & plebeio, albóque appellato iure elixa ſunt, ea prædictis longè ſunt humidiora. Quæ autem in ſola aqua coquuntur, iis quoque adhuc

Carnes elixas optimum gignere ſanguinem.
Neruoſæ partes iuſto pituitoſiores exiſtere.
Suilla caro omnium potentiſſimè nutrit.
Bubulam gignere melancholicum ſanguinem.
Melancholici affectus qui ſint.
Iuuenibus ætate florentibus, ſuillas, vitulinas, atque hœdinas carnes congruere.
Capræ temperamentum.
Suillas carnes eſſe humanis ſimillimas.
Porcelli quale alimentum exhibeant.
Alimentum humidius diſtribui diſcutique celerius.
Agninæ carnes. Ouillæ. Caprillæ. Hircinæ.
Arietinæ. Taurinæ.
Caſtratorum carnes ſunt præſtantiores, vt ſenum peſſimæ.
Leporinæ. Ceruinæ. Aſininæ.
Equinæ carnes. Camelinæ. Vrſinæ. Leoninæ. Pardorum. Vulpinæ.
Aſſa friſáve ſiccius quàm elixa, dant alimentum corpori.
Garum.
Album ius.

Condimentorũ genera varia.

adhuc humidiora existunt. Maximum præterea in præparatione discrimen accidit, pro eorum quæ iniiciuntur potentia: vt cum omnia siccant quidem, sed alia magis, alia minus. Sunt porrò hæc ex seminibus quidem, anethum, apium, carum, libysticum, cuminum: ex plantis, porrum, cepa, anethum, satureia, thymum, pulegium, mentha odorata, origanum, & alia id genus pertinentia ad obsonatricem commentationem.

De limacibus.

Limaces.

Limacum succus subducit aluum.

Limacis caro bis cocta, aluũ sistit.

Limaces Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes, eóque concoctu difficilem, sed quæ confecta potentissimè nutriat Succus autem ipsis inest qui ventrem subducit: quemadmodum & iis, quibus testa procure est. Quapropter quidam oleo, garo, vinóque ipsos condientes, eo iusculo ad aluum deiiciendam vtuntur. Huius porrò animalis caro bis terque elixa, conditáque aluum sistit, alimentumque dat corpori minimè contemnendum.

De animalium pedestrium partibus excarnibus.

Extrema membra minus alunt, sed deiiciuntur promptius.

Porcellorum pedes coniecti in ptisanam, meliorem reddunt.

Extremæ corporis partes, vt pinguedinis, ità substantiæ carnosæ habent minimum. Neruosa enim, hoc est, ligamentosa, & cutacea natura in ipsis præpollet: non tamen tales hi nerui, cutisve sunt quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria sunt, eóque magis lenta. Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorem tamen facilius deiiciunt per aluum. Meliores autem sunt pedes suum quàm rostrum: quemadmodum hoc auribus est præstantius. Porcellorum pedes ptisanæ elixæ iniecti, illam meliorem efficiunt, ipsi etiam meliores redditi: quare sic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò autem aliorum animalium carnes alimenti bonitate suilla sunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus portione suum excarnibus sunt deteriores.

De animalium pedestrium lingua.

Linguæ caro.

Peculiaris quædam huic parti substantia inest: carnem enim habet fungosiorem, ac sanguineam magis: eam tamen haudquaquam solam, sed cum musculis, glandulis, venis, arteriis, & neruis (qoe illi communia sunt) exemptam, solent coquere & mandere.

De Glandulis.

Glandularum linguæ, & mámarum vsus.

Glandulas omnes esse in cibo suaues.

Quantum lingua à carnis substantia, tantùm glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Porrò glandulas quæ iuxta linguam consistunt, ad saliuam generandam comparauit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idque post fœtum conceptum laxescunt, atque lacte replentur. Omnibus autem glandulis illud commune inest, vt suaues in cibo, friabilesque appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ sunt lacte, de ipsius etiam dulcedine aliquid præ se ferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in ventriculo concoctis prouenit, propè sanè ad carnium alimentum accedit. Quòd si minus quàm par est sint confectæ, succum crudum aut pituitosum generant: humidiores quidem pituitosum, duriores verò crudum.

De testibus.

Testes esse ex genere glandularum.

Testes autem, cùm ex genere sint glandularũ, non perinde tamen sunt laudabilis succi vt mamillares: sed habent virosum quiddam, seminis, quod in se generant, naturam referentes, ceu renes vrinæ. Animalium gressilium testes, concoctu sunt longè difficiliores. Nam testes gallinaceorum altilium & suauissimi sunt, & laudabile corpori alimentum præbent. Renes admodum praui sunt succi, & concoctu difficiles, vt adultiorum animalium testes. Iuniorum quippe sunt præstantiores. Porrò taurorum, hircorum & arietum, insuaues sunt & mali succi, concoctúque difficiles. Sues quidem apud nos exsecant, quòd videlicet castratorum caro suauior sit, & alimenti plenioris, concoctúque facilior: boues autem, vt multò melius eis ad agriculturam vtantur, cùm non facilè tauri domentur. Capræ autem & oues, propter vtrunque vsum castrantur. Cæterùm omnes memoratorum animalium testes, concoctioni resistunt, ac mali sunt succi: nutriunt tamen, si bellè conficiantur. Quantò autem suum caro aliis præstantior est, tantò horũ quoq; testes, aliorum animantium testibus sunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum vndequaque sunt præstantissimi, & potissimum eorum qui saginati fuerint.

Testes gallinaceorũ præstant corpori alimentum laudabile.

Renes praui sunt succi.

Testes arietinos mali esse succi.

Castratorum carnes suauiores, & succulentiores cæteris.

Suillam carnem esse cæteris præstantiorem.

Gallorum testes.

De cerebro.

Cerebrũ nauseam excitat.

Cerebrũ quale alimentum præstet.

Cerebrum omne cibus est pituitosior: crassique succi, & tardè permeans, atque ad coctionem difficilis: nec minimum lædit ventriculum. Excitat præterea nauseam: omninóque vomitioni est accommodatius, si concinnatum cum incidentibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui possit, alimentum corpori præstabit non contemnendum.

De ossium medulla.

Medulla ossium.

Hæc cerebro est dulcior, iucundior & pinguior nauseamque prouocat, si liberalius sumatur nutrit tamen & ipsa, si conficiatur probè.

De spinali medulla.

Spinalis medulla.

Spinalis medulla (quæ perperam medulla appellatur) cerebro continua, eiusdemque cum eo naturæ existit: nisi quòd ipso multò est durior, potissimum in infernis spinæ finibus. Quantum enim à cerebro abscedit, tantùm magis durescit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo fit, vt nauseam non prouocet: ac si probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum suggerit.

De pinguedine & adipe.

Pinguedo. Adeps.

Pinguedo, humida quæpiam res est, oleo longa vetustate incrassato assimilis: adeps verò pinguitudine multò est siccior, ideóque fusus concrescit facilè. Pauci vtraque est nutrimenti, potiúsque carnium nos alentium sunt condimenta, quàm alimenta.

De pedestrium animalium visceribus.

Iecur quale nutrimentum exhibeat.

Lien sanguinẽ melancholicum gignit.

Pulmo.

Cor.

Omnium quidem animalium iecur crassi est succi, ac ad coquendum difficile, tardéque permeat. Omnium autem est præstantissimum, non modò ad voluptatem, sed ad alia omnia, quod ex caricarum esu optimè præparatum fuerit. At lien gustu est suauissimus: in eo tamen reperitur perspicua quædam acerbitas. Meritò etiam praui succi esse creditur, vt qui sanguinem melancholicum gignat. Vtroque verò tantò pulmo facilius coquitur, quantò est rarior. Multò tamẽ quod ad nutriendum attinet, est hepati inferior. Pituitosius autem est alimentum quod exhibet. Cor substantia quidem caro est fibrosa ac dura, ideóque concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentum corpori dat vt non paucum, ita nec mali succi.

De quadrupedum animalium ventriculo, vtero, & intestinis.

Intestinia quale alimentum præbeant.

Duriores carnibus sunt hæ partes ob id etiam

si

si rite conficiantur, succum tamen gignunt non planè sanguineum, sed frigidiorem, atque crudiorem. Proinde multùm temporis postulant, priusquàm satis coofici queant.

De agrestium ac domesticorum animalium differentia.

Agrestium animalium carnes, valentius nutriunt, & succum gignunt meliorem.

Domestica animalia, temperie humidiora sunt quod agrestia, tum ob aëris in quo degunt, humiditatem, tum ob vitæ ignauiam. Caro eorum quæ in montibus degunt, ob contrarias causas est duriot, nullíusque prorsus pinguedinis, aut paucissimæ particeps. Ob idque pluribus diebus quàm domesticorum, imputris seruatur: alimentumque exhibet minus excrementitium, eo quod à domesticis sumitur: ac proinde & nutrit valentius, & succum gignit meliorem.

De lacte.

Lactis differentiæ.

Lac boum crassissimum ac pinguissimum est: liquidissimum ac minimè piogue, camelorum: mox equonim: deinde asinarum: mediæ autem consistentiæ est caprarum: hoc crassius, ouium. Secundùm autem anni tempora, lac post partum est liquidissimum. Temporis verò progressu, magis semper ac magis crassescit. Ar media æstate, ipsum etiam io suæ naturæ medio consistit. Post id antem tempus, sensim iam crassescit, quoad penitus deficiat: sed Vere, vt liquidissimum, ita copiosissimum est. Porrò liqnidissimum lac, serum: crassissimum, caseum habet plurimum. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis: erassius autem, minus aluum subducit.

Lac quod lapillos ignitos extinxerit, aluum fluentem sistere.

Quinetiam lac qood ignitos lapillos, aur orbiculos ferreos extinxerit, & ventrem sistit, & iis auxiliatur, quibus venter actium excrementorum morsu infestatur. Facilè tamen sit paratum lac in ventriculo coginir: ob idque mel illi, & salem, adiicimus: sicuti & aquā etiam, quæ seri acrimoniam corrigit.

Lac ex quibus substantiis cōstet.

Coostar siquidem lac omnino ex contrariis substantiis, sero scilicet, caseo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisque regiooibus, pro oleo vtuntur. Cuius pinguis succi asininum lac habet minimum.

Lac asininum raro alicui in ventre cogi.

* Quocirca tarò alicui in ventriculo cogitur, si statim vt mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd si sal & mel adiiciantur, fieri non potest, vt ipsum in ventriculo coaguletur.

Lac asininum habere plurimum substantiæ serosæ.

Sero vtebantur veteres ad deiiciendam aluum.

Eandem ob causam magis per aluum deiicitur, vt quod serum multum habeat à quo lac omne facultatem accipir deiiciendi, vti à caseosa substantia sistendi. Quare plurimo sero ad deiiciendam aluum vsi sunt veteres. Cui quidem tantùm mellis optimi & salis est adiiciendum, quantum suaue citra stomachi euersionem sentietur.

Lac optimum optimi est succi.

Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimum, optimi succi est. Nam quod vitiosum existit, prauo succo vtentium corpora replet. Quòd si capræ, aot alterius animalis, scammonium tithymalúmve depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino aluos ei fluet.

Lac nimis serosum, obesse non potest.

Lac igitur quod seri haber plurimum, etiamsi semper eo vtaris, nihil penitus periculi adferet.

Lac admodum caseosum quibus noceat.

Quod verò huiusmodi humiditatem habet exiguam: caseosam autem crassitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis sunt prompti: iecúrque obstruet iis, qui hoc affectu facilè prehendi possunt.

Lac omne esse vtile pectori.

Lac quibus noceat.

Thoracis autem ac pulmonis partibus lac omne est vtile: capiti verò, nisi quis ipsum habeat admodum firmum, non est accommodum, vt neque hypochondiiis, quæ leui de causa inflantur: plurimis siquidem in ventriculo in flatus vertitur. Si verò cum aliquo eorum cibariorum, quæ crassi sunt succi, diutius elixum fuerit, flatuosam quidem naturam deponit, sed iecur magis obstruit, & promptius calculos in renibus gignit.

Lac optimum quale.

Illud igitur lac boni succi & multi alimenti existit, quod ex contrariis substantiis & facoltatibus constat, subducendi scilicet, ac sistendi, obstruendi ac tenuandi.

Lac nocet dentibus gingiuisque.

Nocet autem ipsius vsus assiduus tum dentibus, tum gingiuis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios.

Lactis noxam quæ corrigant.

Cæterùm occurres huic malo, si aut diluto, aut meraco vino, cui nonnihil mellis permistum sit, aut primò qoidem melicratu, dein verò astringente vino, sumpto lacte, os ipsum collueris.

De oxygalacte, hoc est, acido lacte.

Oxygala quibus cōueniat, aut minimè.

Dentes qui secundum naturam habent, nihil offendit: eos autem lædit, qui iustò frigidiores existunt. Iam verò ventriculus quauis de causa frigidior, oxygala non bellè concoquit: temperatus verò, quamuis ægrè, cooficit tamen id aliquando. Cōtrà, ventriculi calidiores, præterquàm quòd nihil huiuscemodi eduliis læduntur, aliquo etiam fruuntur commodo. Pro diuersa autem ventriculorum natura accidit, vt lac ipsum interdum acescat. Siquidem caloris inopia, in acorem: eiusdem excessus, in nidorem & fumum vertit. Porrò oxygala etsi in ventriculo non coquatur, nunquam tameo in nidorem conuertitur, potissimum si in feruentissimum ac biliosissimum ventriculum incidat. Est autem natura tum frigidum, tum crassi succi: quare non facilè à modicæ naturæ corpore concoctionem suscipit. Quinetiam consentaneum est crudum succum à cibis huiusmodi gigni. Noo ab re autem edulium hoc calidissimis est ventriculis vtile: quemadmodum frigidioribus aduersissimum.

Lac quibus modis scinditur.

At partes ipsius lactis, citra coagulum, etiam scissio, quam vocant, discernit, cùm lacti abundè calido oxymel frigidum instillamus. Idem etiam mulso efficimus. Interdum citra vllam liquoris instillationem, vase frigidissimam aquam habente, in lac demisso, ipsum scindimus. Præterea sine coagulo id lac, quod post editum fœtum emulsum fuerit, concrescit protinus, si super cineres calidos parumper calefiat.

Lactis partes quæ magis, & quæ minus alant.

Nutrit autem vberius ex lacte id quod concretum est: parcius verò, quod serosum existit. Cæterùm quod lac à partu concrescens, nihil recipit mellis, concoctu quidem est difficilius, atque succi crassioris: præterea per aluum tardius secedit, corpus tamen abundè nutrit.

De Caseo.

Dum caseus conficitur, assumit ab iniecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatemque omnem deponit, & potissimum si inueterauerit: tunc enim quàm prius, longe acrior euadit, ac manifestè calidior, atque ardentior redditur: ob idque ipsum, siticulosior, & difficilior concoctu, & peioris succi efficitur: ac proinde calculis est generandis.

Caseus inueteratus calculum gignit.

Calculi è quibus causis gignantur.

Vbi enim succorum crassities cum ardenti calore iungitur, illic calculi generantur. Itaque caseus id genus, omnium ad omnia est pessimus. Deinceps autem malus quidem, sed prædicto minus putandus est, qui neque est vetus, neque acris.

Oxygalactinū caseum esse omnium caseorum optimum.

Omnium autem caseorum recentium, præstantissimus is habetur, qui à nostris incolis oxygalactinus dicitur, suauissimus quidem in cibo, stomacho autem minimè noxius, aliisque omnibus caseis concoctu transitúque facilior: succum habens non nitrosum, neque vsqueadeo crassum. Præ-

stantissimus

βαδὺς caseus. Caseorum qui præferendi.

tantissimus etiam est is quem Romani βαδὺν appellant. In vniuersum autem, mollior caseus duriore est præstantior: tarus verò ac laxus, denso admodum & compacto. Iam verò cum glutinosus valde, & is qui ad aspectatem vsque est friabilis, sint vitiosi, præstantior est qui inter hos duos est medius. Quod autem ad gustum pertinet, is omnium est præstantissimus, qui nullam vehementem obtinet qualitatem, sed dulcem habet supra alias parum eminentem. Ructu etiam, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contrà perdurat, non bonus.

De pedestrium animalium sanguine.

Sanguis omnis est concoctu difficilis.

Sanguis omnis concoctu est difficilis, præcipuè crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, capriousque, vt suauissimi celebrantur.

De alimento quod à volucribus animalibus sumitur.

Auium omnium volatilium genus paucissimũ præstat alimentum, si ad genus gressilium conferatur: potissimum si ad suillam, qua non aliud inuenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrium tamen caro concoctu facilior est, præcipuè perdicis, attagenis, columbæ, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum verò & merulatum, minutorumque passerculorum caro, quam prædictorum, est durior. His autem ipsis, turturis, palumbi, anatisque caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentum attinet, carni gallinarum est similis: voluptate tamen in edendo eam superat. His durior est pauonum, caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In vniuersum autem, augescentium caro multò est præstantior, quàm inclinantium ætate: media verò est inter vtranque, florentium. Praua autem admodum est nouellorum, sed diuersa ratione ac senum. Siquidem horum caro, dura est & sicca, ac neruosa, ideóque concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contrà animalium nupetrimè æditorum corpora, muscosa sunt ac humida, eóque excrementis plena: facilius tamen per aluum descendunt. Secundum etiã præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia viuunt, non mediocris eorum est differẽtia.

Suilla carne nihil nutrire copiosius. Volucrum carnes quæ facilius, & quæ ægrius coquantur. Phasianorum caro. Pauonum caro. Carnis differentia secundum ætates.

De anseribus & struthocamelis.

Anserum caro. Struthocamelorum caro. Gruum caro.

Caro horum excrementitia existit, multóque difficilior concoctu, quàm prædictorum volucriũ. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarum substantia fibrosa est & duta. Quarundam autem caro, tota est eiusmodi, cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas mandunt: plurimis antè diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

Tardarum caro.

De differentia quæ est in partibus animalium volucrium.

Anserinum venericulum esse suauissimum. Anserinum hepar vnice commendatur.

Non manduntur intestina volucrium: ventriculi autem & vesei sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum valde etiam sunt iucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, iecur est iucundissimum, atque potenter nutrit, & cùm sit optimi succi, deiicitur facilè, proběque in vẽtre concoquitur. Ad hæc alæ anserum, & iis adhuc magis gallinarum, minimo negocio coquuntur. Pedes autem paulò minus omnium, cibo sunt inepti. Cæterùm iuniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atque annosorum præstat. Gallorum testes, præcipuè altilium,

Alæ anserinæ, gallinaceæque. Testes gallorum.

præstantissimi sunt, & multò magis, si cibus ipsorum, quo sunt nutriti, seroso lacte fuerit imbutus. Porrò volucria, exiguum quidem habent cerebrum: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quantò durius. Ac montana sanè, quam palustria, cerebrum habent præstantius.

Cerebrum auium.

De Ouis.

Ouorum differentiæ. Oua tremula. Oua sorbilia.

Gallinarum & phasianorum oua, omnibus sunt præstantiora, deteriora autem anserum & struthocamelorum. Porrò quæ oua dicuntur tremula, ad nutriendum omnium sunt præstantissima. Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates læuigant. Cocta verò, & ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, corpotique crassius alimentum largiuntur. His autem tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ verò in sartagine sunt inspissata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora, parantur autem ad hunc modum: Vbi enim ipsa oleo & garo, & pauco vino conspersa fuerint, vas quo continentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde vbi ipsum totum supernè obturarint, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sortiantur.

Oua cocta. Oua assa in cineribus. Oua frixa. Oua suffocatã parandi modus.

De volucrium animalium sanguine.

Sanguis gallinaceus Columbinus. Leporinus. Sanguis omnis excrementitius.

Gallinarum & columbarum sanguine nonnulli vescuntur, maximè altilium: qui suum sanguine haudquaquam inferior est, neque * suauitate, neque concoctionis facilitate. Plurimum tamen à leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis concoctu est difficilis & excrementitius.

De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur: & primùm de Mugile.

Mugilum caro.

Mugiles ex squamatorum piscium sunt genere Verùm eorum caro, qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atque mucosa existit. Optima autem eorum est, qui in puro mari viuunt, præcipuè cùm ventorum procellis ipsum mare agitatur, atque Boream spectat. Nam in quieto, nullisque agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluuiis gignuntur, præstantiores sunt, qui in iis gignuntur, in quibus aqua rapidè fluit, & copiosa. Qui verò in stagnantibus, non laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores peioresve euadunt. Etenim qui in fluminibus vrbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & prauis id genus escis victitant, omnium deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, aduerso flumine natat, numerosásque ac paruas spinas non habet. Qui verò à fluuiis stagnisque ingreditur mare, huiusmodi spinatum est plenus. Nam omnium ferè piscium caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena inuenitur, quas nullus marinorum habet. Pauci autem fluuialium mare ingrediuntur: at marini omnes, fluuiis gaudent. Mugilis præstantioris caro est iucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & soluti saporis, & vitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis vnus eorum est, qui conditi sale asseruantur.

Piscium caro differentia, pro diuersitate locorum in quibus degunt, & alimentorum quibus vescuntur. Piscium qui multis tenuibusque spinis abundant, & qui minimè. Marinos pisces omnes gaudere fluuiis. Mugil conditus sale asseruatur.

De Lupo seu Laurace.

Lupus, Laurax.

Hunc piscem natum in aquis dulcibus non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse

ascendisse conspeximus : ideóque paruus ratò, quemadmodum mugil sæpe, inuenitur. Alimentum sanè quod tum ea hoc, tum ex aliis piscibus prouenit, sanguinem gignit consistenria renuiorem, quàm quod ex pedestribus animalibus sumitur : adeò vt non affluenter nutriat, & discutiatur celerius.

De Mullo seu Trigla.

Trigla. Mulli caro.

Hic quoque pelagicis piscibus annumeratur : habétque aliorum fermè omnium carnem durissimam, & valde friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè confectus fuerit, copiosius omnibus alijs piscibus, quòd durior & crassiorum partium existat, habeátque substantiam alendo corpori accommodaram. Quare mulli caro iucunda est: quæ quidem licet aliorum carne sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & piuguedinis expers, cum quadam acrimonia. Nam pinguia & leuta cibaria statim vt sumpra fuerint, celeriter implent, & appetentiam euertunt. Mulli etiam hepar propter voluptatem à gulosis summopere expetitur. Optimi autem mulli fiunt, vt alij etiam omnes pisces, cùm propter mare purum, tum vel maximè propter alimenta.

Pinguia cibaria appetentiam euertere. Mulli hepar.

De piscibus saxatilibus.

Scatum, merulam, turdum, iuliam, fucam, percam, à petrosis promontorijs maris, in quibus comperiuntur versari, saxatiles appellantur. Inter eos autem scatus excellere suauitate creditur. Secundùm hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentum quod ea eis sumitur, non modò cōcoctu est facile, sed hominum etiam corporibus salubertimum, vt quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces vnde dicantur. Saxatiles pisces præbere alimentum saluberrimum corpori.

De Gobione.

Gobio littoralis est piscis, ex numero etiam eorum, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autem omnium ad voluptatem, coctionem, distributionem, ac denique succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promontorijs degit. Cæterum gobiorum caro, vt carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorum. Ipsa igitur proportione, vescentium corpus nutrit.

Gobiorum caro.

De piscibus molli carne preditis.

Scarus.

Scarus itaque primas inter pisces saxatiles obtinet : quibus omnibus caro inest quàm alijs piscibus molior & friabilior. Sunt qui carnis tantùm duritie à saxatilibus dissident, cuiusmodi sunt pelagici propémodum omnes : nisi si qui ipsorum prauo alimento propriam carnem corrumpant, vt mulli, qui cancellos, animalia flauo colore, minimis cancris similia, mandunt. Porrò saxatibiles pisces, nec loca, nec alimenta mutant, nec dulcibus aquis vtuntur : ob eamque causam omnes perpetuò, sunt inculpati. At aselli dicti, si probo alimento vtantur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis mistis, aut vitiosis versantur, carnis quidem non abijciunt mollitiem, sed pinguitudinem atque lentorem contrahunt. Quare neque suaues persistunt, sed alimentum excrementitiū reddunt. In vniuersum autem, pessimi pisces gignuntur in eorum fluuiorum ostijs, quæ purgamenta cuiuspiam ciuitatis magnæ recipiunt. Idcirco in eiusmodi fluuiorum ostijs (qualis est Romam præterfluens Tyberis) muræna pessima gignitur : eóque in ea vrbe omnium ferè marinorum piscium ea minimo venditur, cùm tamen meliores sint eius fluminis pisces priusquam is ad vrbem perueniat. Quin & alius etiam est fluuius, trecentis & quinquaginta stadijs ab vrbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longè Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea: non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea nanque mollior est, & cibo suauior, atque in totum præstantior quàm passer. Quin & lacerti medij quodammodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorum piscium, aceto, aut sinapi, aut origano indiget : veluti pingues, lenti, atque duri. Quidam etiam frixis ijs in sartagine aluntur : alij assant, aut in patinis condiunt, vt rhombos, & citharos. Optimè autem omnium condimentum ex albo iure concoquitur, quod in hunc modum paratur. Copiosam aquam primùm inijce : dein olei quod satis sit affundito, cum pauco anethi, & porri. Vbi verò pisces semicocti fuerint, salis tantùm aspergito, quoad totum ius salsum nondum appareat. Hæc siquidem præparatio vel ægrotis ipsis est commoda. Quibus autem inculpata sanitas est, ijs piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assorum, præparatio est conueniens. Hæc tamen, oleum garúmque cum pauco vino exposcit. At frixis, plus vini, garíque addere expedit, minimè verò olei. Quòd si cui id subuertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperísque continens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accommodatissimum. Qui verò corpus exercent, cibos firmiores postulant.

Mulli. Cancelli.

Pisces pessimi vbi locorum gignantur.

Tyberis.

Murænam Romæ omnium ferè marinorum piscium minimè vendi.

Nar flumen, producere pisces longè Tyberinis meliores.

Passer. Solea. Lacerti.

Albi iuris condimentum.

De piscibus duræ carnis.

Dracones quidem, libellæ, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya, & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur : nonnullæque mustellorum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur, in eorum numero, qui dura carne constant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, vt qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto & salito, vescuntur vulgares homines. Ingrati enim saporis est, ac mucosus : ideóque cum sinapi & oxelæo, atque id genus acribus condimentis eum manduct. Ex hoc item genere sunt balenæ, delphini, & phocæ : ad quos proximè magni thunni accedunt : quanquam non æquè sunt vt prædicti, iucundi. Insuaues enim sunt hi, præsertim recentes : nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ætate & corporis mole sunt minores, non perinde dura est, ideóque hi facilius etiam coquuntur : & ijs adhuc magis pelamides, quæ sale conditæ, laudatissimis salsamentis non cedunt. Post sardas autem & pelamides, myli qui ex Ponto afferuntur, præcipuè commendātur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm mollis concoquuntur. Siquidem quæ molliora sunt, facilius alterantur, quòd facilius patiantur. Durior etiam cibus crassiorem habet substantiam, vt mollior tenuiorem : ac proinde ille succum crassiorem gignit.

Pisces duræ carnis qui sint.

Galexia.

Canis piscis.

Balenæ. Delphini. Phocæ.

Thunnos salsos euadere meliores recentibus.

Sardæ. Myli. Pelamides. Graculi.

Molliora facilius alterari.

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, vt Praxagoras & Philotimus, existimarunt.

Equidem omnium decoctum, quandiu coquitur,

Decoctum omnium, quandiu coquitur, semper salsius euadere.

rur salsius semper euadere, pòst autem, amarum, deprehendo. Nam corpus ipsum solidum, quod in aqua elixatur, qualitates quæ initio sibi inerant, in ea deponit, sic vt qualitatis expers euadat. Clarius autem huiusce rei veritatem intelliges, si quando quos elixas, in aliam aquam transfusum, secundò & tertiò recoquas. Inuenies quippe id quod decoquitur, propriam amisisse qualitatem, siue salsam, siue acrem, siue etiam acerbam: aquam autem, eam in se recepisse. Si verò succos ipsos solos concoxeris, primum quidem salsiores, postea autem amari etiam fient. Siquidem vel ipsa aqua optima diutius cocta, salsam qualitatem tandem assumit. Quamobrem, quod ad succos attinet, Praxagoram ac Philotimum rectè sensisse, nobis est concedendum: quod verò ad solida corpora pertinet, non item.

Omnia quæ decoquuntur, propriam qualitatem amittere: aquam autem, illam in se recipere.

Praxagoras. Philotimus.

De animalibus quibus testa pro cute est.

Omnibus id genus piscibus commune est, vt salsum in carne succum contineant, qui aluum subducit: quod seorsum cuique magis minúsue inest, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem ostrea, inter alia testacea, carnem habent mollissimam: paruæ autem hiatulæ, vertebræ, vngues, purpuræ, buccinæ, omniáque eiusmodi, duram. Non ab re igitur ostrea quidem, aluum valentius subducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora verò, difficilius quidem coquuntur, sed firmioris sunt nutrimenti. Verùm hæc quidem omnia elixantur. Ostrea verò etiam citra elixationem manduntur. Sunt qui ea in sartagine frigant. Quemadmodum autem ex ipsis testaceis, quæ dura sunt, carnem habent concoctu difficiliorem, sic etiam quæ corrumpatur ægrè. Quare ipsa bis térue cocta, eis exhibemus, quibus ob prauos succos cibi in ventriculo corrumpuntur: gignitur tamen ex ipsis succus crudus plurimus, vt ex iis quæ molli sunt carne, pituita.

Testaceorum succum aluũ subducere.
Ostrea.
Ostrea edi etiam cruda.
Testacea duræ carnis, quibus conferant.

De Crustatis.

Crustata.

Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammari, atque id genus alia, tenui testa concluduntur, duritiéque sunt testaceis similia: sed salsi humoris minus quàm illa continent, quanquam eum habent satis multum. Dura in totum carne constant: ideóque & concoctu sunt difficilia, & firmi alimenti, quum scilicet in aqua potulenta percocta fuerint. Horum quoque caro, vt ostreorum, vbi percocta, vt dictum est, in aqua succum salsum reliquerit, aluum sistit: ægrè etiam corrumpuntur, non secus ac testacea, quæ duram carnem possident.

De Mollibus.

Molli cute intecta.

Mollia vocantur, quæ neque squamas, neque asperam cutem, aut testaceam habent, sed mollem: vt polypi, sepiæ, lolligines, & his consimilia: quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen sunt carnis, & difficilia concoctu, exiguumque in se succum salsum continent. Cæterum si concoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corpori: succi tamen crudi plurimum gignent.

De Cartilagineis.

Cartilaginea.
Torpedo.
Pastinaca.
Raia.

Horum animalium cutis est aspera, ac noctu splendicans. Inter ea autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem atque iucundam, ceu mediocriter per ventrem subeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raia autem, leuiraia, squatina, omniáque huiusmodi, duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimentique copiosioris, quàm torpedo & pastinaca.

De Cetaceis animalibus.

Cetacea.

Omnia eiusmodi duram & praui succi, excrementitiámque habent carnem.

De Echinis marinis.

Echini marini.

Ex mulso eduntur hi & garo, alui subducendæ gratia, parantúrque in patinis, ouis, pipere, melléque iniectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant & densant.

De Melle.

Mel.
Mannæ vulgò appellatæ ortus.

Mel oritur in foliis plantarum, eiusdem cum rore generis. Porrò in monte Libano quotannis persæpe coria super terram extendunt, ac dein arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent: vocantque id mel roscidum, & aëreum. Proinde constat materiam ex qua mel gignitur, rori esse congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni maliue quidpiam ipsi accedere. Ideóque laudatissimum in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ & frutices temperamento calido & sicco, affatim proueniunt. Tenuiorum enim est partium id mel: ideóque in calidis corporibus promptè in bilem conuertitur. Frigidis verò est accommodatissimum. Cum autem tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat etiam necesse est, qua aluum ad excretionem proritet. Quam quidem adimentes per iniectionem aquæ, atque coctionem, ipsum reddemus ad distributionem atque concoctionem accommodatius. At melicratum quod paulisper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deiicitur, quàm concoqui, & in corpus distribui, & nutrire possit. Præterea mel non planè coctum, in ventriculo & intestinis flatus quosdam gignit: contrà quod in decoctione spumã omnem abiecerit, flatus est expers, & vrinam mouet. Quòd si quis citra aquæ admistionem mel solum deglutiat, nutriet quidem infirmius, sed aluum promptius deiiciet. Largius verò sumptum, ventrem superiorem concitare ad vomitum solet. Coctum autem cum aqua, neque vomitum similiter mouet, neque aluum subducit: verùm distribuitur & nutrit magis: vrinam autem minus eo quod cum aqua coctum est, mouet. Senibus itaque mel commodissimum est: ætate autẽ florentibus & calidis, in bilem vertitur.

Mel roscidũ.
Mel aëreum.
Mel laudatissimum vbi gignatur.
Mel quibus facile in bilem vertatur, & quibus sit maximè ex vsu.
Mellis acrimonia quomodo castigetur.
Melicratum.
Mel crudum.
Mel coctum, vrinã mouet.
Mel largius sumptum, vomitum prouocat.
Mel senibus commodissimum, ætate florentibus in bilem vertitur.

De Vino.

Si modò quicquid alit, cibus est, vinum etiam in genere ciborum est collocandum. Cæterum vinorum omnium, rubra simul & crassa, sanguini generando sunt accommodatissima, ceu quæ minima mutatione indigent, vt fiant sanguis. Pòst sunt nigra, crassáque & dulcia: tum quæ colore quidẽ rubra sunt & nigra, cõsistentia autem crassa, vnà cum qualitate astringente. His autem minus sua natura alunt, quę alba sunt, simul & crassa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba consistentia autem tenuia, & aquis hydromeliti faciendo appositis, similia quodammodo. Dulcia verò conficiuntur in ventriculo, & distribuuntur facilius, quàm austera, vt quæ facultate sunt calidiora. Quia autem sunt admodum crassa, tardius quidem perficiuntur, atque distribuuntur. Si tamen in ventriculum adeò robustum incidant, vt confici rectè ab eo possint, alimentum copiosius corpori dabunt. Constat prætereà, quòd quemadmodum hæc corpori alendo tenuioribus sunt præstãtiora, ita ad vrinã ciendã sunt deteriora.

Vinorum differentiæ.
Vina rubra simul & crassa, sanguini gignendo esse accommodatissima.
Vina alba & tenuia, minimum omnium nutrire.
Vina dulcia.

De cibis sale conditis.

Conditura quæ animalia sint apta, & quæ inepta.

Animalium corpora, quorum carnes simul duræ

dutæ ſunt & excrementiæ, ſunt ad ſaliendum
accommoda. Quæ verò aut admodum mollem,
aut valde ſiccum, & minimè excrementoſum ha-
bent corporis habitum, ſunt ad ſaliendum inepta.

Sal humores ſuperfluos digerit.
Nitri ſpuma. Aphronitrum.

Salis nanque facultas, humores ſuperfluos tenuat,
& digerit, corporáque cogit atque condenſat:
cùm nitri ſpuma, & laxum aphronitrum, tenua-
re quidem & diſcutere poſſint, cogere verò &

Suum carnes.

condenſare non poſſint. Suum igitur obeſorum
& ætate florentium carnes, ad ſaliendum ſunt
congruentiſſimæ, vt quæ ab vtroque extremo ab-
ſint. Quemadmodum enim corpora ſicca ſalita,
corijs euadunt ſimilia: ſic contrà, quæ immodi-
ca humiditate diffluunt, ſalis commercio tabeſcũt.

Piſces apti ad ſaliendum.

Ob eam cauſam neque piſces mollis carnis, & ex-
crementis vacui, vt ſaxatiles & aſelli, ad ſalien-
dum ſunt apti. Graculi verò, pelamides, myli, ſar-
dæ, & ſardenæ, quæque σαξάτιλα vocant, & ſal-
ſamenta, ad ſaliendum appoſiti ſunt. Mulli verò,
quòd dura eorum ſit caro, & ab excrementis pura,
non ſunt ad ſaliendum accommodi. Ex his autem
perſpicuum eſt, ea eſſe concoctu admodum diffi-
cilia, quæ ſale condita, dura & neruoſa euadunt,
ac veluti coriacea. Quæ verò contrà habẽt, tenuia
quidem ipſa redduntur, manſa autem humores
craſſos, & glutinoſos attenuant. At præſtantiſſi-

Sardica ſalſamenta.

ma omnium quæ mihi licuit experientia cogno-
ſcere, ſunt quæ à veteribus medicis Sardica ſalſa-
menta appellantur.

De medijs edulijs.

Animalibus temperiem naturalẽ ſeruantibus, ſimilia naturis ſuis cibaria congruunt: contraria verò, ijs qui prauam temperaturam ſortiuntur.

In ſingulis differentijs, quas alimentis ineſſe
diximus, quædam ſunt media. Animalibus autem
naturalem temperiem atque inculpatam ſeruanti-
bus, ſimilia ſuis naturis cibaria conueniunt: ijs
verò quæ prauam temperiem, aut ab initio ſunt
ſortita, aut pòſt acquiſiuerunt, non ſimilium ſi-
bi ipſis eſus, ſed contrariorum eſt vtilis. Itaque
ſingulæ naturæ ſuum proprium medium habe-
bunt, idque ſecundum ætatum, vitæ conditio-
num, inſtitutionum, & regionum, in quibus ian-
diu habitant, differentias.

GALENI PERGAMENI *De euchemia & cacochymia,* LIBER VNVS.

Annonæ caritas aſſidua, quæ non paucos
abhinc annos multas nationes Romano
imperio ſubditas afflixit, coëgitque veſci

Succos vitioſos ad gignendos morbos maximam vim habere.

alimentis peſſimi nutrimenti, ac proinde varios,
& maximè pernicioſos morbos induxit, planè ſi-
gnificauit, quantam vitioſi ſucci ad gignendos
morbos vim habeant. Etenim ab ijs alimur, quæ

Nutriri nos ab iis quæ naturæ noſtræ ſunt familiaria.

naturæ noſtræ ſunt familiaria: quæ verò illi ad-
uerſantur, nos in perniciem deducunt. Cæte-
rùm qui hauſtu letalium venenorum pereunt, fa-
cilè ſecerni ab ijs poſſunt, qui ab aliqua corporis
affectione extinguuntur. Neque etiam quiſpiam
inficias ibit, ob humorem quem venenata ani-
mantia in ictam particulam infligunt, vel illam
celeriter vita priuari, vel in putredinem labi, vel
doloribus vehementiſſimis, aut phlegmone vr-

Scorpionem hominis ieiuni ſputo conſperſum, perimi.

geri: necnon ſcorpionem ieiuni hominis ſputo
bis térue aſperſum, protinus interire. Nam ſicuti
naturæ quædam cum alijs quoque naturis conue-
niunt, ſic altera quoque aduerſatur alteri, eám-
que corrumpit. Porrò quandiu ipſe patris conſi-
lium ſequutus, ab vſu immodico fructuum, quos

Galenus quandiu ab omni intemperie immunis perſtiterit.

horarios vocant, abſtinui, obſeruauíque ab illo
traditam optimam victus rationem, tandiu im-
munis ab omni intemperie perſtiti. Quoties au-
tem eius præcepta negligens, vna cum coætaneis
meis vltra modum fructibus illis me impleui, ſem-
per in morbos incidi, qui ſanguinis miſſionem

Galeni pater in omni diſciplinarum genere ſuit verſatus.

deſiderarent. Erat enim pater meus geometriæ,
architecturæ, aſtronomiæ, arithmeticæ, logiſti-
céſque ſtudijs excellens, maximéque omnibus
quibus erat notus, ob ipſius iuſtitiam, mode-
ſtiam bonitatémque, vt quiuis ex philoſophis

Cibis admodum exquiſitis non egere qui poſſunt exercere ante cibum.

alius, admirationi. Cæterum qui poteſt exerceri
ante cibum, is haud ſanè admodum exquiſitos
cibos deſiderat: cui verò negocia & occupatio-
nes impedimento ſunt, non modò huic probato
innoxióque victu, ſed ſalubribus quoque medica-
mentis eſt opus. Inprimis igitur ijs qui quietè ac
pro animi ſententia vitam traducunt, eam vi-
ctus rationem deſcribam, ex qua gigni ſanguis
optimus poſſit. Dein enitendum eſt, vt quædam
his etiam præcepta tradantur, qui turbulen-
tam vitam, atque negocijs deditam agunt. Ci-

Panis optimus quis ſit.

bi itaque ſucci probati ſunt, ex frumentaceorum
genere panes puriſſimi probéque confecti, ad-
hibita prius maceratione atque fermentatione de-
bita, necnon ſale iniecto. At cocti in clibano
præſtant: poſt quos furnaceis ſecundæ debentur

Alica. Suilla caro.

partes. Alica verò, ſicuti & ſuilla caro, ſi ex-
actè in ventriculo concoquantur, in ſanguinem-
que à iecinore conuertantur, probatiſſimos gi-
gnunt humores: aliquid tamen glutinoſi in ſe
habent, ob idque in ijs iecur obſtruunt, & re-
nes, quibus hæc à natura aſtrictos meatus ſor-
tiuntur, ac proinde diſtributionem impediunt.
Horum quoque vſus vberior, in ſupradictis par-
ticulis vel grauitatem, vel dolorem nonnunquam
facit. Quinetiam in venis quæ per caua iecinoris,
aut per meſaræon feruntur, redundans humor
periculum adfert, ne vel putredinem contrahat,
vel ex ipſæ particulæ in quibus congeritur, affi-

Crudos humores neceſſariò debere aut concoqui, aut computreſcere.

ciantur phlegmone. Quippe neceſſe eſt crudos
craſſóſque humores, vel concoqui, vertíque in
ſanguinem, vel computreſcere, non ſecus ac quæ
calidis in locis diutius manent. Quamobrem in-
uenta medicamenta ſalubria ſunt, quæ tenuan-
di vim poſſident, quæ obſtructionibus liberant.
Quanquam horum frequentior vſus, vel ſeroſum,
vel bilioſum, vel melancholicum procedente tem-
pore ſanguinem reddit. Quandoquidem id genus
medicamenta, non ſolùm incîdunt & tenuant,
ſed etiam immodicè calefaciunt: ob idque & ſo-
lida membra exiccant, & craſſum humorem red-

Calculorum generatio.

dunt, quo in renibus aſſo, gignuntur calculi.
Optima itaque corporis conſtitutio, quæ tempe-
ratiſſima eſt, meatus, per quos humor fertur, pa-

Exercitium ante cibum mediocre. Tragus.

tentiores habet: quam quidem talem conſeruat
ante cibos exercitium mediocre. Tragus ex fru-
mentacei generis alimentis, eiuſdem cum alica
naturæ eſt: ægrius tamen concoquitur. Propè
etiam natura ouorum atque vires accedunt. Iam
verò quæ glutinoſos craſſóſque humores gignunt,
ſi in heptate conuertantur in ſanguinem probum,

Cibi conſiſtentes in mediocritate, omnium commendatiſſimi ſunt.

potentiſſimè nutriunt. Cæterùm qui cibi in om-
nis exceſſus mediocritate conſiſtunt, ij omnium
commendatiſſimi ſunt. Eius generis panes opti-
mi habentur: præterea gallinarum gallinaceo-
rúmque carnes, necnon phaſianorum, perdi-
cum, attagenarum, columbarum, merularum, tur-
dorum, turturúmque, & omnium paſſerculorum.

Piſces

Piſces item ſaxatiles, pelagici, littorales, gobij, murenæ, bugloſſi, aſelli, & ſimpliciter piſces omnes, qui neque inſuaue, neque mali odoris, neque glutinoſum quicquam guſtu repræſentant.

Exercitium ante prandiũ mediocre, cõfert ad ſanitatem tuendam.

Verùm ad ſanitatem tuendam, ſi ante cibum corpora moderatè exerceantur, mirum in modum prodeſt: at contrà, quies & ocium diuturnum, iis maximo nocumento eſt.

Motionis poſt cibum incommoda.

Qualiſcunque autem poſt cibum motus, alimentum ex ventre crudum in diuerſas corporis partes diſtribuit.

Panis vitioſus.

Porrò panis qui nec fermenti, nec ſalis quod ſat eſt continet, neque probè maceratus nec coctus eſt, is glutinoſum ſuccum producit.

Caſeorum differentiæ.

Caſeus omnis, craſſi: vetus, mali ſucci eſt: recens verò, ſucci prauitate caret: qui quidem ex melle ſumptus, aluum ſubducit.

Lactis ſubſtãtia triplex. Lactis differentiæ.

Lac autem cùm ex triplici, diſſimilique ſubſtantia conſtet, nempe ſeroſa, craſſa, & pingui: camelinum, aſininúmque lac, ſeroſi humoris plus habet: plus craſſi & caſeoſi, ouillum: plus pinguitudinis bubulum.

Lac caprillũ.

At lac caprillum, inter cætera lactis genera moderatè ſe habet, ob idque in corporibus noſtris medium etiam præſtat effectum.

Lac ſeroſum.

Etenim lac quod ſeroſum & tenue eſt, minus nutrit, ſed aluum magis deiicit:

Lac craſſius.

contrà craſſius, minus aluum ſubducit, cęterum magis nutrit.

Lac caprillum abſque melle ſumptum, periculoſum.

At lac caprillum, ſine melle ſumptum, periculoſum exiſtit, quòd nimirum in ventriculo concreſcens ſtranguletur:

Sanguis in grumos concretus grauiſſima ſymptomata inducit.

quemadmodum vbi ſanguis in grumos concretus, aut in vulnus aliquod, aut in ventrem, aut in aliquod inteſtinorum defluxerit, grauiſſima ſymptomata inducit.

Lac ſtatim vbi eſt mulctum, hauriendum.

Lac itaque, ſtatim vbi eſt emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concreſcat, mellis, aquæ, & ſalis aliquid ſoleo nonnihil miſcere.

Serum lactis aluum ſubducit.

At quod ex lactis concretione defluit ſerum, aluum egregiè mouet.

Placentarum natura.

Quæ ex lacte & caſeo placenta conficitur, itriáque etiam, quæ ex lacte & ſimilagine conſtant, craſſi ſucci alimoniam præſtãt.

Cochleæ. Oua.

Cochleæ craſſi ſucci cenſentur: itémque oua, quæ vel elixa, vel toſta, penitus ſint denſata. Frixa verò, mali ſucci, fumoſæque in ventriculo coctutæ exiſtunt ſecum etiam corrumpentes admiſtos cibos.

Oua tremula.

Mediocriter verò cocta, quæ ideo appellantur tremula, ad coctionẽ, digeſtionem, nutritionẽ, boníque ſucci generationem, ſicuti & quæ ſorbilia

Oua ſorbilia.

dicimus, ad leniendas gutturis aſperitates, idonea ſunt.

Piſces molles.

In aquatilibus verò, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, ſepiæ, polypi, aliáque id genus, craſſo & tenaci ſunt ſucco: necnon ex

Cetacei piſces.

piſcibus, quæ cetacei generis habentur, cuiuſmodi ſunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatem tendunt. Oſtreæ item, buccinæ, purpuræ, craſſi admodum ſucci ſunt: ac omnia breuiter, quæ dura teſta integuntur, necnon chamæ, patellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus.

Teſtacea.

Quorum omnium ſuccum ſcire debes, non ſecus ac ſerum lactis, aluum deiicere: at ſolidiores ipſarum partes, ſerius ob craſſitiem concoqui, crudúmque & craſſum, & frigidum humorem gignere: quales vires in braſſica & lente etiam videre licet. Quorum tamen ſuccus, non glutinoſus, ſed nitroſus, & deiiciendo aluo efficax eſt: ſicuti

Dracunculus. Aron. Bulbi.

dracunculi acerrimus, & amariſſimus. Vtrunque etiam aron præſtat, ſed minus efficaciter. Bulbi auſtero amaróque ſunt ſucco: ex quibus lotis coctiſque ſæpius, quicquid ſupereſt, craſſi ſucci habetur.

Fungi.

Sed fungi inter huius generis cibos, frigidiſſimo, tenaciſſimo, & craſſo ſucco redundant:

Boleti.

à boletis tantùm neminem interiiſſe memoriæ proditum eſt. Sed hi vbi concoqui nequiuerunt, in nonnullis cholêram excitarunt. Alij omnes fungi periculoſiſſimi ſunt.

Tuber.

Tuber, leniter craſſi, non mali ſucci eſt: cuius generis amylum habetur.

Nux pinea.

Itidem nux pinea ſe habet.

Iecur. Renes.

In his quæ craſſi ſucci cenſentur, iecur, renes, & teſtes annumerandi ſunt. Verùm iecur mali ſucci non eſt: renes teſtéſque non boni,

Teſtes gallinacei.

teſtibus gallinaceorum exceptis.

Lien.

Lien ex cæteris animalibus, ſatis vitioſi eſt ſucci, melancholicúſque: minus verò nocet ſuillus.

Cor.

Cordis ſubſtantia durior ac mágis fibroſa eſt, quàm quæ in aliis habetur viſceribus: quare ipſum nonnulli inter muſculos collocant.

Muſculi.

Sed muſculorum veterum capita, neruoſiora quoquomodo cætera carne ſunt, in eáque ex oſſibus ligamenta orta diſſeminantur.

Tendones.

In fine autem muſculi tendones oriuntur: eámque ob cauſam extremæ vtrinque muſculorum partes neruoſiores: ſicuti & mediæ carnoſæ ſunt, & vberrimè nutriunt. Porrò totus muſculus propriis quibuſdam lineamentis circunſcriptus, ſeiunctúſque ab aliis partibus cernitur, obítque functionem vnam, quæ eſt ex motibus voluntariis.

Extremæ partes.

Extremæ animalium partes, ligamentoſæ exiſtunt, corporique alimentum lentum & glutinoſum præbent.

Roſtra.

Partes etiam quæ penes labia pedeſtrium ſunt, lentum, ſed non craſſum humorem gignunt, concoquuntúrque commodè: itémque & volatilium

Alæ volucrium.

alæ, communi quadam cum corporibus ſe exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementoſa ſunt.

Suilla cutis.

Suilla cutis præpinguis, vbi probè fuerit elixa, glutinoſum, ſed non ſatis quidem craſſum ſuccum præſtat: nec veluti extremæ partes, concoctionem admittit: nec bonum ſuccum, ſed excrementoſiorem producit.

Cerebrum. Spinalis medulla. Glandulæ.

Cerebrum quoque pars craſſi ſucci eſt, & quæ dorſo medulla excipitur. Sunt glandulæ eiuſdem naturæ, ſed mediocriter: necnon iuuenum victimarum teſtes.

Partium naturæ pro differentia ætatum.

In vniuerſum autem, partes ſeniorum, duræ, ſiccæ, & concoctu difficiles ſunt: ſicuti & iuniorum, humidæ, molléſque, atque idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ vbi in lucem æditæ ſunt, protinus in cibo ſumuntur. Sunt enim id genus omnes mucoſæ.

Mammarum glandulæ.

Quæ in mammis glandulæ habentur, ſi lac in ſeſe contineant, craſſi ſunt ſucci edulia. Quòd ſi animal ex quo ſumuntur, boni habitus fuerit, abundè nutriunt, & bonum ſuccum efficiunt. Etenim lac probatiſſimi ſucci habetur.

Lac ſanare pulmonis vlcera.

Quare nonnulli pulmonis vlcere affectos, potione tantum lactis curari putant, antea ſcilicet quàm idipſum vlcus vaſtius atque calloſum fiat.

Lac muliebre nobis eſſe familiariſſimum.

Sed præ cæteris lac muliebre, tanquam naturæ eiuſdem, nobiſque familiariſſimum, commendatur cùm ab aliis medicis, tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, qui quidem vbera ab ita affectis ſugenda eſſe pronunciant. Lac ſiquidem, ſimulátque eſt emulctum, nonnihil natiuæ bonitatis amittit. Scire autem oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni eſſe ſucci: ex iis autem quæ deprauato, non ſecus ac ſanguis qui in illis habentur, cacochymum exiſtere.

Glandes quernæ. Palmarum fructus. Caſtaneæ.

Inter craſſi ſucci cibos annumeratur vtraque balanorum ſpecies, querna videlicet, ac fructus etiam palmarum. Ex his autem quas quercus ferunt, gratæ ſunt caſtaneæ & ſuaues: quæ quidem & concoquuntur commodius, & prauum ſuccum non gignunt: eæ enim aſſæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga ſunt, & ſimiles

palmulis, suibus sunt certè nutriendis, haud item hominibus congruæ. Ilignæ verò glandes duræ sunt & acerbæ, ægréque concoctionem admittont, atque crassum succum largiuntur: ac proinde vitandæ sunt. Est autem in austeris quidem temissa astringendi qualitas, in acerbis autem intensa. Sed quantò ilignæ glandes valentiore astringendi potestate cæteras superant, tantò hac in re ab ipsis glandibus superantur castaneæ: à quarum tamen vsu vberiori cauendum, quòd & crassi sint succi, ægréque concoquantur, ac tum aluum astringere, tum excitare inflationes possint. Porrò palmarum fructus dulcis sunt succi, crassique, & astringentem facultatem habentis: quare facilè iecur obstruit. Siquidem dulces cibi, crassique succi, iecinoris ac lienis obstructiones faciunt: inchoantémque in visceribus phlegmonem augent: necnon inflationes, scirrhosa vitia, adeóque abscessuum generationes proritant. Nostris autem corporibus alimentum accommodatissimum est, quod ex iis rebus conficitur, quæ nec crassi, nec tenacis sunt succi: hæc siquidem moderatæ consistentiæ sanguinem gignunt. Quod verò tenue admodum est, parum nutrit. In his quoque vitium est cibis, qui omnino friabiles sunt, vt qui paucissimum in se habeant lentorem. Panis quippe ex panico, milióue confectus, dum estur, atenidum quiddam, vel quasi cinerē sapit: nisi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinem ij cibi commodissimi sunt, qui mediam quandam naturam inter ea quæ diximus obtincut. Cæterum quæ ex seminibus, aut omnino ex fructibus intumescunt, veterémque protinus siccitatem atque duritiem deponunt, molliorāque & humidiora redduntur, præstantiora existunt: deteriora verò, quæ pristinam duritiem retinent, atque etiam minimè tument. Quod verò ad ptisanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatissima est: quæ autem post multum temporis intumuit parum, vitiosa. Porrò quod præstantius est triticum, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. Ii autem fructus commodè, iudicio meo, asseruantur, qui priusquam marcescant, siccantur. Nonnulli cucurbitas in tenues offas dissectas, arescere sinunt. At fungi cùm siccari nequeant, vitium in se habere maximum indicant. Paucissimos tamen fructus reperias, qui siccari non possint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Persica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur. Ficus etiam siccatæ durant, & cucumeres vt cucurbitæ similiter reponuntur. Qui cibi illicò in tumorem crescunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & conficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos sunt præstantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad boni succi generationem tam pertinet, quàm si probè in ventriculo concoquantur: hæc siquidem & secundam, quæ in iecore & venis fit, & tertiam, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. Fit enim nutritio, alimento secundum qualitatem mutato, & particulis quæ nutriuntur assimilato. Cæterum præparata præcoctáque, commodius transmutantur, quàm cruda, cùm ad inuicem concoctiones succedant. Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat, illi ventriculus, huic os, ori ars obsonatrix, quæ variis modis concinnat cibos: quibus denique omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas disponit. At ventriculi, vuluæ, intestináque

Ilignæ glandes. — Castaneæ. — Phœnices facile iecur obstruunt. — Dulces cibi, quæ mala inducant. — Friabiles cibi. — Panicum. — Milium. — Semina præstantiora quæ sint. — Ptisana quæ præstantior. — Triticum. — Fructus ad reponendum aptiores. — Cucurbitæ. — Fungi. — Fructus qui siccari non possunt. — Ficus. — Cucumeres. — Concoctio triplex. — Nutritio quomodo fiat. — Præcocta melius transmutari quā cruda. — Concoctionis organa. — Intestanea animalium.

animalium, quò duriori substantia quàm caro constant, eò etiam concoctu difficiliora, nec adeò boni succi sunt, nec tam apta ad nutriendū. Sed caudæ sunt his quoque duriores: reliqua verò in ipsis, quæ ad concoctionem & nutritionem spectant, duritiei proportione respondent: hoc tamen excepto, quòd motionis causa minimè excrementis redundant. Cum his volatilium colla, similitudinem quandam habent. Ventriculi pedestrium & volatilium, maximè inter se differunt. Nanque ex volatilibus crassus dorúsque est, & concoctu difficilis: at si coquatur, vbertimè nutrit. Gallinæ & anseris præstantissimus est. Cæteræ verò anserinæ partes, alis exceptis, sunt doræ, & excrementosæ, nec facilè concoctionem admittunt. Struthocamelorum membra omnia, dura, excrementitia, & concoctu sunt difficilia. Aurium cartilago & sicca est, & minimè nutrit: earum cutis exterior tenuis aridáque, ægrè item concoquitur, & parcissimè nutrit. Oculi à paucis eduntur: constant enim ex substantia dissimili. Cæterum eorum musculi tantùm facillimè concoquuntur. Ex animantibus quorum natura est ad gignendos bonos humores aptissima, sues mediocris iam ętatis habētur. Caro ex porcellis paruulis, excrementis scatet. Itaque ex pedestribus animalibus suilla caro cibus probatissimus est: deinde hœdina, mox vitulina. Agnina verò, humida, tum lentorem, mucorémque in se habere censetur. A cæteris pedestris generis, meo iudicio, abstineat, quisquis boni succi generationi animum curámque intendit. Ptisana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorsus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus. Fœnogræcum non boni succi est, si quis eo liberalius vtatur. Ptisanam verò, etsi quotidie ad satietatem sumpseris, non idcirco boni succi generationem impedias. Idem quoque de fabis dicerem, cùm nec mali sint succi, nec ob vim illam detergendi, quam habent, obstructiones faciant, nisi inflationes parerent. At pisum extergendi quidem vim non æquè habet, ac faba: sed inflatione caret. Lentes & vitiosi succi, & melancholici sunt. Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, & ciceculis meliores habentur. Post hordeum olyra annumeranda est: post hanc typhe. A panico prorsus abstineas. Huic milium consimilis est generis, sed minus malū. Cicer egregiè nutrit, sed nec boni succi est, & inflat non minus quàm faba, seménque auget, ac veneris desiderium Lupinus non mali, sed crassi succi est, propterea que nutrit egregiè. Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali sunt succi, castaneis tamen exceptis, quæ si in ventriculo concoquantur, efficaciter nutriunt: atque eæ crassi quidem, nunquam autem sunt mali succi. Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem vitiosum gignunt: quòd si fortè in ventriculo corrumpantur, similes letalibus venenis redduntur. At ficus & vuæ cæteris autumnalibus fructibus sunt præstantiores. Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ sunt: vuæ deinde, & eæ quidem appensæ. Verùm caricæ, si diutius immorentur in corpore, mali sunt succi, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus autem sumptæ, cibi præstantissimi sunt, cum amygdalísque similiter: sed cum his obstructiones aperiunt, non tamen ita bonum succum præstant, nutriúntque, vt cùm miscentur cum nucibus. Sunt qui caricas cum ruta nucibúsque præsumptas,

Caudæ. — Colla volatilium. — Ventriculi gallinacei anserínque. — Anserinæ carnes. — Struthocamelorum partes. — Aures. — Oculi. — Sues. — Porcelli. — Suilla caro. — Hœdina. — Vitulina. — Agnina. — Ptisana. — Fœnograeci. — Fabæ inflationes gignunt. — Pisa. — Lentes. — Ochri. Dolichi. — Cicercula. — Olyra. — Typhe. — Panicum. — Milium. — Cicer. — Lupinus. — Castanea. — Horæi fructus si corrumpantur in ventre, similes letalibus venenis redduntur. — Ficus. Vuæ. — Caricæ quādo pediculos gignant.

Caricas cum ruta nucibusque præsumptas, aduersari venenis.

Fructus quibus vt medicamentis vtimur.

Cucumeres. Pepones. Melopepones. Cucurbita.

sumptas, venenis vniuersis aduersari fateantur. Reliqui arborum fructus mali succi sunt, ijque potissimum, quos syluestres plantæ & frotices ferunt. Sed malis, piris, punicisque, & mespilis, non alimentorum, sed medicamentorum loco vtimur, ad ventriculi firmitudinem. Inter fructus quoque, cucumeres, pepones, melopeponésque connumerantur: quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter perfici, digeríque non possint, in succum ferè letalibus venenis similem conuertuntur. Cucurbita duntaxat ex huiusmodi fructibus damnanda non est. Si tamen in ventriculo corrumpatur, ipsa etiam malum succum producit.

Mora.

Mora itidem, si perficiantur citò, & priusquàm corrumpantur transierint, innoxia sunt: nisi iis quispiam liberalius vtatur.

Oleracea omnia cacochyma.

Olerum variæ species.

Ex oleraceis nihil est quod bonum succum præstet. Lactuca tamen in ijs quæ boni malíque succi sunt, mediocriter se habet. Post illam malua habetur. Post hanc portulaca, atriplex, blitum, rumex. Sed lactuca agrestis, chondrilla, scandix, gingidium, seris, cichorium, aliáque ex oleraceis agrestibus omnia, succum vitiosissimum gignunt.

Radices olerũ acrimoniam habentium.

Radices olerum in se acrimoniam habentium, vt allij, cepæ, porri, raphani, & pastinacæ syluestris, malum succum producunt. Sed ari, caríque radix, & rapi, in eis quæ boni prauíque succi sunt, media habetur.

Aues. Pisces.

Aues piscésque ferè omnes, boni succi censentur, exceptis lacustribus, palustribus, & qui in immũdis fluminibus atque turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus sese exercent, vitiatóque aëre, & prauo victus genere vtuntur. Quæ verò in meliores aquas se transferunt, adhuc animalia ea ijs deteriora sunt, quæ puro ex mari victitant. Omnia siquidem propémodum animantia, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci aquæ se non immiscet, innoxia sunt:

Pelagici pisces.

Saxatiles.

vt pelagica, & saxatilia, quæ tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius voluptatem, cæteris multò sunt præstantiora. Horum itaque frequens vsus, tutissimus est.

Pisces duplici ex aqua viuentes.

Pisces puro ex mari victum capientes.

Nonnulla præterea sunt quæ duplici ex humore viuunt, tum marino, tum dulci: vt lupi, capitones, cancri, gobij, murænæ, anguillæ. Sed quæ puro ex mari victum petunt, ea & boni odoris sunt, & gustui suauia: pinguedinis autem aut nihil omnino, vel paucissimum in se continent: diutiúsque à putredine illæsa durant (quibus signis discernuntur ab alijs) præsertim si niue obducantur. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores euadunt.

Murænæ.

Anguillæ nũquam boni sũt succi.

Murænæ igitur ex aquis impuris, pessimæ. Anguillæ nunquàm boni sunt succi, vel si in puro humore versentur, nedum in eo qui purgamenta vrbium recipit. Secundum quoque locorum pasturas pisces & meliores & deteriores fiunt: id quod odore & gustu explorabis facilè. Cæterum neque auxiliorum, neque exactam salubrium ciborum notitiam consequetur is, qui illorum vires accuratissimè norit, nisi corporum quoque atque particularum naturas, quorum causa cibi exquiruntur, agnoscat.

Corporũ differentiæ.

Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non possunt: laxa nonnulla, & quæ inaniuntur facilè: eámque ob causam humidiore illa alimento egent, hæc sicciore. Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia vberius alimentum desiderant.

Naturas diuersas, diuersa esse alendas victus ratione.

Similiter, quibus sanguis est admodum melancholicus, humidi calidíque cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigidi & humidi. Verùm vbi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandíque vires obtineant. Qui probo sanguine abundant, alendi sunt patriis suis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sic vt neque aliqua primarum qualitatum excellant, nec crassi aut tenues, nec lenti aut aridi, aut denique friabiles sint.

Ariditas in quibus adsit.

Friabilitas in quibus.

Porrò ariditas, in duris valdéque siccis rebus: friabilitas autem, in mollibus, medijsque inter humida & sicca inuenitur. Commune tamen vtrique est, vt tenaci lentore careat omnino.

Vina alba & tenuia, mouere vrinas.

Vinorum differentiæ.

Ex vinis quæ aquosa tenuiáque sunt, vrinas mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, vt Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leuiter quidem nutriunt. Cilicium vinum, austerum simul & dulce existit. Quæ Ægis & Perperinæ proueniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringẽtem qualitatem, saporem reddunt: nigráque hæc omnia sunt.

Vinum omnẽ crassũ & dulce, esse nigrũ.

Nulla enim vina inuenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquam dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilísque, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicuti Hippodamantiũ, Faustianum, Falernũ: nonnulla omnino dulcedine carẽt. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt.

Vinum dulce quibus sit propinandum.

Nutriunt autem hæc omnia crassitudinis proportione: eámque ob causam, qui indigent refectione, vt dulce vinum potent, suadendi sunt: ac tum præcipuè, cùm horum iecur, lien, & renes, vitio penitus carent. Verùm cui crassus succus per venas redundat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum, cui non frigidus, quod neque acre neque vetustum sit, accommodatum est.

Vinum odoratũ caput tentat.

Vinum tenue mouet vrinas.

Ad bonos autem humores gignendos, odoratum præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, ciendæ vrinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malíque odoris, gustuíque ingrata & austera sunt. Ex vinis probatissimi succi Falernum habetur, potissimúmque id quod dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris vtimur vinis: quæ ad nullos alios vsus acommodare solemus.

Moderata esse conseruanda similibus, immoderata corrigenda contrariis.

Cæterum in ipsorum vinorum exhibitione, non minus regionum, temporum, exercitiorúmque, quàm affectuum, & temperaturarum hominũ, ratio est habenda, sic vt moderata cõseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulcéque vinum, vtpote calidum, accommodatum est. Contrarium verò, temperamentis atque dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitísque dolores, & febres facilè inferat, neruosque nonnunquam lædat.

Mustũ deiicere aluum.

Quòd autem crassa vina dulciáque deiiciant aluum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassúmque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet.

Vina vetusta calfacere impensius, recentia nullatenus.

Vinorum recentiũ noxæ.

Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimísue recentia. Nanque illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantùm abest vt aliquem vsum cibis concoquendis afferant, vt etiam ipsamet conficiantur ęgerrimè. Præterea nec commodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec vrinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritioníque idonea sunt. Sæpe etiam, vt aqua, in ventre suspensa remanent: vt si paulò amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur, quod tenuis substantiæ est: sicuti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscisque non-

Aminæum vinum.

nulla. Aminæum quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinum, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideóque oligophora vocantur. Et quemadmodùm rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, tempe tenuia, & aquosa, lenitétque astringentia: non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, vitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrumpitur, & naturale robur exoluit. Quò fit, vt vbi ventriculum inualidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxísque, dictum vinum, sui temperamenti ratione, hominem actutùm liberat: paulóque pòst, vbi firmarit ventriculum, quæ illi noxia fuut, ad partes infernas defert.

Aquæ potio quæ mala inferat.

Aquæ potus quibus conueniat.

His ergo qui calido admodum temperamento sunt, aquæ potus longè accommodatior est vino: quod vtique si interdum propinare expediat, sit quidem tenue, leniterque austerum. Ex vinis itaque quod vetustissimum est, adeò ab albo & austero, necnon recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autem acerrimúmque mel, eximiæ æstimationis est. Verùm cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmque à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoque morbis accommodatissimum est. Acetum mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturísque omnibus vtilissimum est: siquidem obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosique succi adhærescant.

Mel omne calfacit, atque in corporibus calidis bilescit facilè.

Mel quibus conueniat.

Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.

Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habent, tutioráque ad valetudinem tuendam censentur, quàm quæ crassiores humores gignunt: sed bonam habitudinem, robúrque efficere nequeunt. Vitanda autem penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporum siccitati & calori occurrendum est. His enim hoc ipso tempore, mâla, pruna, cerasa, moráque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésque: sed parcius his vti conuenit. Dantur quoque præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atque etiam cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ, & cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt.

Cibi æstate admittendi.

Æstuantibus victus ratio conueniens.

Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediens, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iísque per vomitum redditis, lactucá edat, quæ innoxia est, simúlque vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémque alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malua cucurbitáque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutùm sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur: qui verò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione vti solent, quamratissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cùm vehementi calore vrgentur, aquam fontanam bibant, ab vsúque niuis abstineant. Hæc siquidem, quamuis protinus nullam corporibus iuuenum læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occultéque crescente vitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, neruósque iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli non possunt: nimirum semper imbecilliori particula, facilè quancunque excipiente læsionem.

Exercitatos quamratissimè frigido potu egere.

Niuis vsum esse periculosum.

Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerunt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoque febribus inuehunt: succorúmque vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, mne erysipelata, herpetes, aliæque affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorísque scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiooes proueniunt.

Cruditas quæ sit aliis deterior.

Affectus à tenui fluxione orti.

Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI
De attenuante victus ratione,

LIBER VNVS.

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

CVM victus ratio attenuans plerísque diuturnis morbis, vt arthritidi, dyspnœæ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, vt sola ea, sine vllo alio medicamento, sublati sæpe ij fuerint, operæprecium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abundè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queant. Quæ etiam, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculum mordicant, ciborúmque nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittunt. Plurima autem eorum vrinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem diuellunt, erodunt atque pertundunt.

Olfactus.
Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria largiùs sumpta, quæ mala inferãt.

Cæterùm corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redundant, huiusmodi ciborum vsu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrnium, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymum: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorum verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quæ in montibus & locis siccis proueniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus cre-

Acria quibus vtilia.

Tenuãtia medicamenta.

Sicca esse valentiora viridibus.

Montana esse valentiora campestribus.

scunt

ſcunt, ſunt fortiora. Prædictis autem ordioe proxima eſt capparis, & terebinthi fructus: his autem eruca, ſium apium, petroſelinum, orminum, raphanis, braſſica, & beta. Malua verò & blitum, & atriplex, tametſi iis ſpecie ſint proxima, facultatibus tamen diſſident: aquea enim ſunt, minimumque acris facultatis ſortiuntur: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & pruna: humida ſiquidem ſunt hæc omnia, necnon frigida, & pituitoſa, potiſſimum ſi cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increſcentia, facultatibus moderata exiſtunt. Quo fit vt pleraque medicamenta, dum oriuntur & adoleſcunt, non ſecus ac cibi mandantur: vt ſilphij, ſinapis, pyrethri, & itingij ſtolones, quæ omnia vbi commaturuerunt, magnam habent vim incidendi. Tenuant verò admodum, dum oriuntur, atque adoleſcunt. Pari modo & vrtica, priuſquàm exiccetur eſt eſculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiuſdem cum illis ſunt ſpeciei, euidenterque etiam calfaciunt. At verò agreſtia olera, inter ea quæ diximus, naturam mediam ſortiuntur. Si quid igitur olfactui, aut guſtui, aut vtrique ſimul, acre, mordicans & calidum apparebit, ſcito facultatem id habere tenuandi, atque incidendi. Ad hæc, ſi quid olfactui bonum odorem inferens, aromatis ſpeciem repræſentet, id quoque viribus calidum eſſe oportet: ſed non æquè ac mordicantia & rodentia, & inſigniter calfacientia. Incidunt præterea & quæ ſaporem habent nitroſum, aut ſalſum: quorum plurima etiam aluum deiiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi ſunt prædita. Incidendi autẽ in illis facultas, aceto & melle intenditur, oleo verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo eſt facultatis: ab eo autem elij & chamædaphne vtrinque non multùm differunt. Stomacho autem minus prædictis commodant viris albæ, & viticis, & ſpinæ aſparagi: omnium autem maximè auſteri atque aſtringentes, quales ſunt vitis, ac rubi. Spinæ verò aſparagus aluum deiicit. Iuuat etiam ventriculum, facultatiſque eſt mediocris, & palmæ germen. Qui aſparagi amaroris quippiã præferunt, quãtò amariores, tãtò iis ſunt ſicciores, & incidentes magis. Semina ſunt facultate ſuæ plantæ ſimilia: niſi quòd illis prorſus ſicciora ſunt, magíſque ad calorem propenſa: eóque magis tenuantia. Non omnia tamen ſunt veſca, vt nec herbæ ipſæ. Eſt itaque papaueris ſemen herba ipſa præſtantius, adeò vt tanquam innoxium panibus ipſum & placentis permiſceant. Refrigerare tamen & ipſum palàm ex hoc intelliges, quòd caput grauat, & ſoporiferum eſt, ſed non perinde ac ſuccus ipſius. Soporiferum eſt & lactucæ ſemen: quandoquidem & olus ipſum frigidum eſt & humidum. Ab his igitur frigidis humidíſque ſeminibus ei eſt cauendũ, qui tenuante victus ratione vti volet. Seſami ſemen, ſuccum craſſum ac lentum in corpore gignit: apij verò, petroſelini, cumini, carui, aniſi, libyſtici, ſinapi, ameos, dauci, ſeſeleos, & omnium denique odoratorum & acriũ, euidenterque calfacientium ſemen, tenuanti diæta vtentibus conguit. Cæterùm rutæ ſemen vehementiſſimam tenuandi vim poſſidet. Pari modo & lini & cannabis ſemina: quæ etiam & caput tentant. Quibus tunc præcipuè vtendum eſt, dum ſanguinem per vrinas purgare volumus. Cerealia omnia generaliter appellantur legumina. Quæ verò manu leguntur, ſpeciatim dicuntur chedropa: ſicuti & frumenta, quæ falce putantur. Triticum igitur firmiſſimi eſt alimenti: ſuccumque craſſum admodum gignit ac lentum. Quare illo ſimpliciter elixo non eſt veſcendum: nam concoctioni renititur, craſſum ſuccum producit. Sola autem ea præparatio eſt probanda, quæ fermento conſtat, ſale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod graue eſt & denſum, ac in profundo flauum, copioſiſſimi alimenti eſt, craſſique ſucci ac lenti. Contrà quod leue eſt, & rarum, & album, minus nutrit, ſuccumque gignit craſſum minus, ac lentum. Similago autem & alica, multum alunt, craſſique ſunt ſucci, ac lenti. Verum ſimilaginem quidem non conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtuntur. Alica verò poſſunt veſci moderatè, tum ſola aquæ incocta, tum verò cum mulſo, aut vino dulci, flauóque ac tenui, quodque viribus Falerno ſit proximum. Licebit etiam miſcére tum betas tritas, tum anethi nonnihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyſſopi, vel piperis. Priſana autem ipſa per ſe nonnihil abſterget, vt hyſſopo non magnoperè egeat. Mel priſanæ immiſcere opus non eſt, niſi quis ea quę in thorace ac pulmonibus cõtinentur, ſtudeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affectibus ipſum admiſcere non conuenit. Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimenti ſunt, ſuccumque craſſum, ac flatus minimum generant. Polenta verò, ſimiliter ac panes, nutrit: niſi quòd ſiccat magis, propterea quòd frixa exiſtit. At farina eſt vtriſque humidior, excrementoſáque magis ac flatulenta, & potiſſimum ſi cum lacte coquatur. Ex typha porrò & auena, panes ſimiliter conficiuntur, qui & ægrè coquuntur, & ſuccum reddunt non probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum ſortitur: nimirum tantò deterior tritico, quantò his melior exiſtit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbitror eſſe aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuerſum: ſed exiſtimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod ſemen vbi à cortice ſpoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atque exilius exiſtit. Flauum præterea eſt, vt triticum: non autem album, vt hordeum. Fabæ minus quidem quàm hordeum tergent: verùm ſunt concoctu difficiles, atque admodum flatulentæ. Fabis piſa ad omnia ſunt præſtantiora. Eruilæ verò, & dolichi, & phaſeoli, multò fabis ſunt deteriores. Lentes autem tametſi ſuccum craſſum gignant, non omnino tamen ſunt aſpernandæ. Lupini ſimiles ſunt lentibus, niſi quod multum ſiccant. Cicer cibus eſt flatulentus, & concoctu difficilis, atque excrementitius: ad mouendas tamẽ vrinas commodum. Eruum boum magis quàm hominum eſt alimentum: incidendi tamen facultate inſignitur. Vnde & ex eo medicamentum paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli eſt ſecundum. Fœnogræcum non incommodè alui deiiciendæ gratia, ante alios cibos ſumitur. Cum melle quoque eius ſuccum exhibent, vt qui calfaciendi ac detergendi vim habeat. Quòd tamen caput tentet, vſus eius multus cauendus eſt. Pruna Damaſcena hydromelite incocta, præmanduntur, quibus extenuante victus ratione eſt vtendum. Verum his magis aluum deiiciunt, quæ ex Iberia exportantur. Ventrem præterea ſubducunt echini marini, & concharum omnium atque annoſorum gallinaceorum

Acria habere facultatem tenuandi.

Tenuandi facultatem aceto augendi atque melle, remitti autem oleo.

Palmæ germen.

Semina eſſe facultate ſuæ plantæ ſimilia.

Papaueris ſemen tanquam innoxium, panibus & placentis miſceri: ſoporiferum tamẽ exiſtere.

Lactucæ ſemẽ ſoporiferum eſſe.

Semina tenuandi vim poſſidentia.

Rutæ ſemen.

Cerealia.

Chedropa.

Frumenta.

Triticum

Tritico elixo cur non ſit vtendum.

Panis optimi compoſitio.

Tritici differentiæ.

Similago.

Alica.

Priſana.

Mel quando miſcendum priſanæ.

Mel incommodum hepatis & lienis affectibus.

Hordeacei panes.

Polenta.

Farina.

Typha.

Auena.

Olyra.

Zeam & typham eſſe idẽ frumenti genus.

Fabæ.

Piſa.

Eruilæ.

Dolichi.

Phaſeoli.

Lentes.

Lupini.

Cicer.

Eruum.

Fœnogræcũ.

Pruna Damaſcena.

Pruna Iberica.

Echini marini.

Panicum. Milium. Lobi hortenses.

ceorum iuscula. Panicum & milium praui sunt succi, flatulenta, & difficilia concoctu. Nam alui fluorem impensè siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamen, pituitosique sunt succi. Ex frumentaceis cibis solum hordeum, tenuanti victui est innoxium. Secundum hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendum censeo. Ex piscibus saxatilibus, montanisque auiculis, multum copiosumque potes alimentum ad tenuantem victum accommodare.

Hordeum. Saxatiles pisces. Montanæ auiculæ.

Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atque excrementitia: quæ verò in montibus viuunt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora temperie: eorúmque caro minimum pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montibus nata, multò iis quæ in locis oriuntur planis, sunt præstantiora. Mandendæ etiam sunt aues eæ, quæ in turribus vineisque agunt vitam. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiam pari modo & apri, suibus domesticis: atque vt in summa dicam, omnia, quæ exercentur, iis quæ sunt ociosa: & quæ cibis siccioribus, iis quæ humidioribus vtuntur: & quæ purum ac tenuem aërem inspirant, iis quæ contrarium, ad tenuem victum sunt præferenda. Etenim suum domesticorum caro omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: plurimum tamen habet lentoris.

Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora & sicciora, atque ob id præstantiora. Columbas turricolas, domesticis præstantiores esse. Apri sunt meliores suibus domesticis. Tenui victui quæ animalia conducant magis.

Suillæ carnes.

Quòd si is qui talem victum requirit, sese multû exerceat, licebit ei & auribus & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autem vitam in maiori ocio degunt, abundè eis fuerit montanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnibus quæ carnem habent simul mollem atque friabilem. Nam ab iis quæ aut duram habent, aut lentam, omnino abstinendum est, nisi aliorum penuria nos aliquando talia esse compellat.

Anguilla victui tenui aduersatur.

Porrò anguilla, & mollium piscium pars maxima, tametsi carnem mollem sortiantur, quòd tamen succo lento ac pituitoso redundent: iis qui victu tenuante vti volunt, plurimum noxia est.

Hircinæ carnes. Bubulæ. Torpedo. Turtur piscis. Arietes.

Hirci autem & boues, carnem quidem habent satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola cartilagineorum torpedo & turtur laudantur, possúnque nonnunquàm in saxatilium penuria iis vti. Ex terrestribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne ouium caprarumque, non vsquequaque sunt alimenti laudabilis. Solis autem hœdis ionoxiè vteris.

Hœdinæ carnes. Agninæ. Equinæ. Asininæ. Pardorum carnes. Vrsinæ. Leoninæ. Ceruinæ. Leporinæ. Sanguine in cibo vtendum non esse, sicuti ac que visceribus. Caninæ carnes. Vulpinæ carnes.

Agnorum esus propter insignem eft humiditatem fugiendus. Equorum & asinorum esum, hominibus asininis: vt pardorum, & vrsorum, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eóque ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporum, ad aliam victus rationem siccantem est, non ad propositam, commoda: sanguinem enim vehementer crassum producit. Sanguis omnium animalium in cibo est vitandus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendum: sunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunquàm gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus vesci aliquando concessimus, ita & vti gallinarum alis permittimus: testes tamen & viscera tenuanti victui non competunt.

Testes gallinacei tenui victui non congruunt.

At corporum gallinarum esum, si quis exerceatur, non vetò: & potissimum earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò non exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures. Cæterum nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnem habent moderatè siccam: sed vbi vnum diem ad summum suspenderis, ita demum edas licet.

Perdices non esse mandendas recentes, priusquam vnum diem suspensæ fuerint.

Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habent columbis, perdicibus, turturibúsque duriorem, etiam concoctu difficilem, excrementitiamque sortitur.

Palumbes.

Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles nec prauo succo refertas: sed ipsarum duritics, si mortuæ vno die asseruentur, facilè vincitur, fiuntque omnino friabiles, atque inculpatæ. Alimentum autem dant corpori laudabile, sanguinemque minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, vt arbitror, vti his conuenit.

Perdices turturésque asseruatas vnum diem, meliores reddi.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: aduersissimæ autem sunt rapæ. His paulò minus aduersi sunt bulbi. Omnium pessimi fungi existunt.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt. Rapa. Bulbi. Fungi.

Itaque eorum omnium quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorum non solùm radices, sed etiam germina, stipitésque ac folia, succum gignunt admodum pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eæque pro pharmacis potius quàm pro alimentis habendæ.

Radices gustandæ ad tenuem victus rationem, quæ sint.

Quod verò ad fructus pertinet, tei propositæ minus sunt noxii, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, cerasia: & ficus.

Fructus tenui victus rationi apti.

Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si consistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandum. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraque vuarum genera: in quibus molliora potius quam duriora mandenda sunt. Nemo tamen vllo bonum ad sanitatem vtitur: quemadmodum neque pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellantur: & iis multò adhuc minus, sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamen rectè quis ad alia vtetur.

Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi aduersa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóue imbecillis, conferunt.

Tenui victui rationi quæ sint aduersa.

Porrò inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuem victus rationem.

Caricæ. Nuces.

Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaquam sunt improbandæ. Nec duriores sunt nuces ponticæ, nullamque abstergendi ex visceribus excrementa vim possident.

Pistacia. Amygdalæ. Nuces ponticæ.

Castaneæ verò, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multò magis, si crudæ mandantur.

Castanea crassum generant succum.

Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium.

Oliuæ.

Quæ vuæ in vinaceis condontur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo non item: & his adhuc minus, quæ in vinis seruantur.

Vuæ.

Vuæ passæ si astringentes non sint, tumentibus lieni & hepati non conducunt: thoracis autem ac pulmonis affectibus auxiliantur.

Vuas passas si astringentes non sint, non conducere lieni & hepati tumescentibus, sed prodesse thoracis affectibus.

Noxia etiam sunt mala punica, si fuerint pontica: imbecillum tamen ventriculum iuuant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autem moderatè vti poteris.

Punica mala. Citrium malum ex quibus constet partibus.

teris. Quòd si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diuersos (mali enim citrii cortex est acris, acida autem pars intima : at caro tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acidæ & acres sumendæ, ab aliis autem est temperandum. Quæ in aceto & muria conduntur, ea tantum à pristinis viribus esse immutata putanda sunt, quantum à conditura alterata fuerint.

Aceti facultas. Muriæ facultas.

Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuantque: certè pisces aridi exuccique, qui in illis conditi fuerint, humores crassos ac lentos attenuabunt vehementer. Eligendi tamen sunt, qui natura carnem mollem sortiuntur : fugiendi verò cetacei, & eis adhuc magis ipsa cete. Præterea suilla exucca tutò adhiberi poterit : quæ vtique alioqui esset vitanda, vt quæ succum crassum ac lentum generet.

Mel.

Mel non modò est ciborum omnium dulcissimum, sed succum etiam consistentia tenuissimũ gignit.

Vina dulcia.

At vina quæ admodũ dulcia existunt omnia crassum sãguinẽ gignũt : nigra nãque hæc sunt, & consistentia crassa : & iis adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctum.

Sapa est mustum plurimum coctum. Ficus exactè maturæ.

Porrò ficus exactè maturæ, nec succos euidẽter cõdensant, nec tenuant. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sunt & pellucida, coloréque pallida & flaua, ea fortè minimum dulcia inuenias. Præterea nullum album dulce comperies : quemadmodum nec flauum quoduis admodum dulce existit.

Vinum aliquod album non reperiri dulce. Vina crassa, nigráque, & dulcia. Vina alba & tenuia, sanguinem per renes expurgant.

Quæ verò crassa sunt, nigráque simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atque tenuia, humores crassos incidunt, & sanguinem per renes expurgant. Quæ autem inter hæc consistentia sunt media, vt sunt flaua simul ac dulcia, & splendida, ea vina neque vt crassa sanguinem crassum generant, neque vt alba per vrinas secedunt. Cæterum Ariusium vinum, Lesbium, Falernum, & Tmolites, vnicè commendantur : quæ quidem sanguinem bonum & consistentia mediocrem gignunt.

Vina odorata caput tentant.

At quæ odorata sunt, & cæteris calidiora, meritò caput tentant : quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborant. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirum in modum, & potissimum qui humoris per sputa expectoratione purgantur.

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatem possident crassam, & ob id perdurantem, in thoracis ac pulmonum affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, nec austeram, nec omnino astringentem vim eis inesse oportet : sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet : ac tale sanè est quod Tmolites dicitur.

Vina pontica.

Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeant, ambásque excretiones morantur : tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quæ per vesicam : hærentque in hypochondriis diutissimè, & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ventri fluenti conferunt, idque si moderatè sumantur.

***

GALENI PERGAMENI
De cognoscendis curandísque animi affectibus,

LIBER VNVS.

Peccata à falsa opinione nasci. Affectus vnde proficiscantur. Error communis hominum.

Peccata quidem hominum à falsa opinione proficiscuntur : affectus autem, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quæ minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguísque rebus rectam rationem offendere : cùm ab aliis fortè omnium flagitiosissimi habeantur. Quicunque igitur aliis permiserunt, vt de seipsis ferrent sententiam, ac iudicarent qualésnam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicunque seipsos optimos existimarunt, nec aliis iudicium suiipsorum facere permiserunt, hos contrà, & in plurimis offendentes conspexi.

Pythium præceptum. Sapientissimum solum, seipsum perfectè posse cognoscere.

Quamobrem meritò commendatur illud præceptum Pythium, quo iubetur vnusquisque seipsum cognoscere. Is tamen solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit : reliquorum autem omnium, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atque insignes rerum eminentias differentiásque, vnusquisque facilè possit discernere : exiguas autem ac tenues, ij duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarum artium periti : idem quoque in peccatis affectibúsque solet vsu venire.

Perturbationes maximas facile deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam.

Siquidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendunt : mediocres autem & leues & quæ etiam correctionem desiderant (tametsi eas vitare, propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduum) non item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessum esse, vt plurima à se peccata sua ignorentur.

Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere. Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici à nobis.

Nam cùm duplicem manticam (vt ille Æsopus aiebat) è collo suspensam geramus, vnam quidem antè pectus alienorum, alteram verò à tergo, nostrorum criminum plenam : aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunquam possumus.

Amans omne esse cæcum erga eam rem, quam amat. Quisque seipsum omnium maximè diligit.

Etenim quicquid amat, vt inquit Plato, cæcum est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrum quiuis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisque nostrum erga seipsum maximè excutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si antè omnia se ab affectibus liberarit : quandoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari.

Affectus animi qui.

Sunt autem animi affectus, quæ omnes nouimus excandescentia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium.

Mensuram esse optimam.

Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimam : tanquam nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquam eiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam.

Philautia.

Si igitur ratio tibi hæc non permittit, vt de teipso iudices : at saltem vt de alio, quem neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiam à multis laudari, quòd nullis hominibus aduletur : tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtique perhibetur, huiuscemodi

Veraces esse non posse, qui magnatum ædes frequentant.

modi periculum fac. Primùm, si videas ab eo frequentari ædes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicum. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi consueuit. Deinde, siue id genus hominũ salutantẽ, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisve illotum ac cœnis ingerentem conspicias, non solùm non veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominum, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magisque comperteris, sperauerisque tibi vera dicturum, conare hunc quoque profundius altiúsque cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita, quam cognitionem ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualem ipsum fere speraſti, seooca aliquando hominem, rogáque, vt si quem tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, continuò admoneat, téque illi maximam habiturum gratiam, existimaturúmque te ab ipso magis seruatum, quã si corpore ægrotantem sanasset. Quod si ille recipiat se facturum, cumprimùm aliquo tali vitio te laborantem inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominem, rogáque iterum aliquantò blãdius quàm priùs, vt quicquid talium perturbationum in te residere animaduerterit, illicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tempore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néue existimes te repentè omnino euasisse inculpabilem, sed duorum alterum io causa esse, aut negligentiorem amicum fuisse, aut illum redarguendi verecundia impeditum, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hunc morem esse, vt eos oderint, qui vera loquantur. Aut si nihil horum est, scito hominem propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe quod oon sibi obseruanda putauerit, quæ à te perperàm agitentur: id quod certè non probo. Est autem sapiens omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, oon hominem, sed deo similem sapientem esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nũquam effici poteris. Cæterùm si ei qui reprehenderit gratias egeris, pòst autem diligenter tecum expenderis, verè ne te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnam percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibíque animus sit ad meliorẽ frugẽ te morésque tuos componere, facilè absolutus euaseris. Cæterùm hæc sit tibi exercitatio pręcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras, quod vbi feceris, atque sedatus fueris, habuerisque tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respondere calumniatoribus: quorum auditis rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas componas: atque ita rem omnem agas, ac si pædagogis mox iis redditurus rationẽ. Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virum egregium euadere, haberéque admonitores liberos, necessum est illam maiestatem relinquat, his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulẽtissimo Principi, vel alicui Monarchę sit ipsam veritatẽ dicturus. Iis autem monitoribus duntaxat credendũ est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate prouecti sunt. Cùm autem nullus sine peccatis, aut siue affectibus viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnumquemque labi & errare in aliquibus, eóque etiam magis, quò iunior quispiam fuerit, haud dubiè quisque nostrũ exercitatione per totam indiget vitam, vt vir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oporter, quò minus seipsum conetur meliorem facere, etiam si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animum vitio immedicabili deformatum. Nam tametsi nobis compertũ sit, animũ nos nõ posse sapientis consequi (id quod fortè liceret etiam, si à teneris illum excoleremus) at saltem ne totum illum omnino deformem geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremam qoispiam animi excellentiam assequi haudquaquam possit, at certè post supremos illos sapientes, in secundis, aut tertiis, aut quartis vt collocetur, id facere longiori tempore atque assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neque in deos maledicta iactabis, neque calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neque efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum continebis, atque occultabis iracundiam. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, non continuò quis potest: comprimere autem illius perturbationis intemperantiam, atque insolentiã potest. Quod remedium si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tandem adeò seipsum minus quàm antea propensum ad iram, vt ne ob magnas quidem causas irasci possit. Porrò seruum à me voquam mea manu verberatum fuisse, non memini: id quod etiam pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, quòd ferociter sæuirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atque erudire oportet: erudietur autem exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos continenter laborare, exercerique, vt vel medicus, vel grammaticus fiat: vt autem in virum bonum euadat, in tanto curriculo tẽporis nunquam sibi quicquam laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quandiu iratus fueris, alij vt id faciat imperes, sed in posterum differas. Postquã enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, tẽperatiusq; dispicies, quot verberibus famulus plectendus sit dignus: * nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessa venia, negocium ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitarique, te non amplius condonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit. Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuenturus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsque. Singulis itaque diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd pręstet quidem vnumquemque sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri non posse vt contingat nobis, oisi eum, qui singula errata indicet, censorem admonitoremque habuerimus: quem sanè ipsum nostrorum peccatorum iudicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximum existimare conuenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit

aliquando

Methodus cognoscendi mores alienos.

Sapiens est omnino à peccato immunis.

Sapiens Deo similis.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Exercitationem per totam vitam requiri, vt quis vir perfectus reddatur.

Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi à nobis.

Galeni in seruos benignitas.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Irascentis impetum nihil ab insania differre.

Affectus animi quinque.

aliquãdo falsa crimina obiicere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoque tibi crimen obiiciat, in eo tamen tibi sit vtilis, quòd te ad eorum quæ agis diligentiorem obseruationem excitet. Curabis autem perpetuò, vt quàm dignus sis, quantíque faciendus, à teipso, non ab alio, accipias: habénsque in memoria semper, quanta sit eorum

Iracundorum deformitas animi.

qui irascuntur, deformitas animi, quantáque rursus venustas eorum qui sine ira viuunt. Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiámque habeas non adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pateant autem semper domicilij tui fores, vt liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atque omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo ma-

Quisque non alios modò, sed seipsum etiam debet vereri.

gno scelere implicitus deprehendaris. Volo itaque vt non modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam verearis, illique auscultes qui dixit: Omnium autem maximè tuiipsius te pudeat. Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefaceréque. Vt autem longè turpissimum est hominem iracundia percitum intemperanter aliquid agere, sic etiam

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

ob amorem, vinique & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non iam equo vel cani, disciplinæ capacibus, euadit similis, veluti ob illa priora, sed vel petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam

Libido nos reddit similes belluis agrestibus.

agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autem

Libido qua ratione castigari queat.

quodammodo potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiórque ac vehementior fit. Sin castigetur, tenuis atque imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, non vltrò, ipsam rationem sequi-

Animi vis expers rationis est duplex.

tur, veluti quoddam mancipium. Duplex itaque in nobis est animi vis expers rationis: vna, cuius & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suauéque visum sit, præceps fertur, antequam vtilene sit atque honestum, an noxium & tupe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehementissima est, cohibere actutùm oportet, priusquam vbi incrementum acceperit, viribus inuictam inexpugnabilémque se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam compescere, sed dices (quod audiui olim quendam amantem) velle te quidem desinere, at non posse. Quippe vt nonnulla corporis vitia propter magni-

Concupiscibilis facultatis immoderatio.

tudinem insanabilia sunt: sic vis illa, cuius est temerè concupiscere, plerunque amore accenditur insanabili, non corporum modò quæ sunt formosa, aut rerum quæ pertineant ad venerem, sed etiam crapulæ & vinolentiæ, itémque obscœnitatum quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius reuocanda in memoriam sunt, quòd si non possis tam crebrò, at saltem matutinis horis, semper antequàm aliquid eorum quæ acturus es aggrediaris, & vespertinis antequàm cubitum eas. Ego siquidem consueui admonitiones has; primum quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neque autem sat esse putes ab ira vna duntaxat liberum te conseruare, nisi etiam ab omni edacitate, vinolentia, nequitia, curiositate, & inuidia, te purum integrúmque conserues. Nam nec propter sitim decet, sorbentium instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omnium, insatiabiliter ipsum ventrem explere: sed danda opera est, vt omnibus vnà cœnantibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimium irritantibus absti-

Edendum esse sobriè & salubriter.

neamus: moderatè interim vescentes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò temporis, ne respicere quidem te ad conuiuantes velim [a] (magnum quippe non fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videatis) verùm, si hoc honore te afficere decreuisti, cura sedulò, vt continen-

Continentius viuendum esse hodie quàm heri.

tius viuas hodie quàm heri. Quod si feceris, senties hauddubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximáque perfundêris lætitia, si quando verus modestiæ, temperan-

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrant.

tiæque amator extiteris. Sic enim gaudet, quicunque in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hanc enim si ingrediamur viam, non satis esse putabimus, si plus quàm dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primum quidem eos qui hisce student virtutibus, superare conabimur (est enim hæc concerta-

Concertatio pulcherrima quæ dicatur.

tio atque æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idque memores semper pulcherrimorum dictorum, quorum vel hoc in primis est vnum: Delige optimum vitæ genus, quod reddet

Consuetudine reddi iucundum, optimũ vitæ genus.

consuetudo iucundum. Quemadmodum igitur cùm te aduersus iracundiam exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profecisse, quòd non amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent, hoc iudicio intelliges quantum profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarum rerum tangaris. Cæterùm ad modestiam vna est via per continen-

Viam ad modestiam esse vnam, per continentiam. Modestus qua in re continentem superet. Via quæ ad virtutem ducit est laboriosa.

tiam. Hôc siquidem modestus superat continentem, quòd ille ne cupit quidem amplius titillantes palatum cibos. Laboriosa tamen ab initio via hæc est & aspera, quemadmodum cæteræ omnes honestorum studiorum exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere virtutem, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiam, ratione duce, ad modestiam contendas oportet. At verò & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est affectus,

Inuidia est omnium vitiorum fœdissimum. Inuidia est dolor ex alicuius bonis conceptus.

licet illis iam dictis minor. De inuidia autem quid attinet dicere, cùm omnium sit vitiorum fœdissimum? Est enim inuidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaque id genus affectus omnes sunt dispungendi, vt ne radicem quidem eorum vllam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullulare, dum idipsum à nequitia & prauitate irrigatur.

Natura in puerili ætate quantam vim habeat ad mores formãdos. Exercitia disciplinarum plurimũ posse ad virtutes adipiscendas. Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa. Puerorũ educationem esse similem culturæ plantarum.

Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimum potest: secundo autem loco, studia, exercitationésque disciplinarum. Cæterum ipsa puerorum ingenia plurimum inter se differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa. Verùm educatio puerorum, similis quodammodo est sedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel si optimus sis plantarum sator & cultor, nunquàm rameo efficies, vt rubus vuam producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus vites, quæ, quod ad ipsas pertinet, fructum ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerísque soli naturæ curandas, aut multò deteriorem, aut planè

nullum

Galenus paternas laudes longis tibiis decantat.

nullum edere fructum animaduertes. Mihi autem ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimúmque haberem: at matrem vsque adeò iracundam, vt interdum etiam morderet ancillas, sempérque & vociferaretur, & cum patre contendere, idque longè quidem odiosius, quam Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atque prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cuncti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se harum habere: dantque operam pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autem mœroris sint atque tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videantur, id magno studio contendunt. Quare etiam huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præque omnibus aliis virtutibus, vnum hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsque diem retinens, nec vllius sectæ nomenclaturæ me addixi, neque ob vllam fortunæ vicissitudinem fui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque vnam tantùm, eamque nudam veritatem suscipere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturam mœrore afficerer, quandiu quæ reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent. Hunc enim primum finem illis quæ possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, non sitim pati: quòd si cui plura suppeterent, quàm horum vsus postulat, iis sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse vtendum censebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunarum plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostráque hac ciuitate non mediocri honore esse præditum: vsqueadeo vt quænam mœroris tibi causa futura sit, nullam videam, præter inexplebilem ac summam quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinem, voracitati ventriculi, qua plusquàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia causa egemus, nisi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionem non experietur, sed vsus ipsius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionem alui excitabit: aut distributus per vniuersum corporis habitum, malum inter venas humorem gignet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animum licet transferas: cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, quàm ipse vsus postulet, vnicaque omnis mœroris atque tristitiæ est causa. Ea nanque accensi nonnulli, qui præsentium rerum inexplebiles sunt, nunquam concupiscere desinunt, sed si duplum quippiam habeant, triplum illicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiunt. Qui quidem nunquam sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiam superare conantur. Quanquam certè multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino contentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est. Contrà diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunque seruos atque libertos facit longè ditiores nobis, qui & generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu (quo in nostra republica reperiuntur pauci ditiores) quantum optas aliquando assequaris, hoc est, vt plus vniuersis possideas ciuibus, ne sic quidem satis sis habiturus: sed illicò circumspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior: quem quidem si superaueris, tibi obsecundante fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis quos apud illas opulentos offenderis, fieri opulentior contendes. Quare nunquam tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso vsu rerum metieris id quod modulo tuo respondeat, iam teipsum vnum ex diuitibus numeraueris: aut saltem ex ijs, qui eo quod opus est abundent: eísque quatenus ad rationem pecuniarum spectat, beatus, cùm earum causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiam illam, quæ ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatem exploseris, hac quoque parte iucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine vtantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primum quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autem, vbi cognitus fueris, suspici. At illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immensa quadam proficiscitur gloriæ cupiditate: hoc autem quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, vt nunc pecuniis quærendis inuigilanti, sic tunc ad gloriæ honorísque studium cupidinem intendenti, ob illos qui cùm plures sint, te neque cognoscent, neque honorabunt, maiori quam nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratum habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimum, fundamentúmque omnium cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & contentionis, haud dubiè citra omnem molestiam viuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnem ætatem citra mœrorem transigere? aut quis non hoc omnibus præposuerit * mobilibus, imò verò sceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quamuerissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed inhonestis, impuris, atque tyrannicis dominis inseruire, lucris videlicet, minutissimisque quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, gloriæ, honorísque ambitiosis cupiditatibus. Quorum sanè omnium matrem ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habens possit vnquam aut honestus, aut probus euadere? aut cur non mille sit mortibus dignus, qui non toto animo talem turpitudinem oderit? Porrò autem hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse velint. Nam si fortè initio assueuerunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent. Cæterùm tametsi difficile atque arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen temporis

Galeni mater iracunda.

Galeni constantia.

Diuitiarum primus finis quis sit.

Galeni opulentia.

Inexplebilem habendi libidinem comparat insatiabilitati ventriculi.

Cupiditatem esse vnicam omnis mœroris atque tristitiæ causam.

Diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit.

Galeni genus clarum.

Velle cognosci ab omnibus, vnde proficiscatur.

Velle honorari ab omnibus à stulta ambitione procedit.

Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum.

Contentus sua sorte qui fuerit, is omni carebat tristitia.

Adolescentes si fortè initio assueuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri non posse, vt cum ad annũ peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent.

ris omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studiis incrementum acceperit, eò perfectiorem obedientiam habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata peruicerit, minimè dubium est, quin vbi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd iam sese exercuit, euaserit multò generosior quàm antea: proindéque sic abundè sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecillioribus redditis.

Rationem per experientiam indies reddi generosiorem.

GALENI PERGAMENI

De consuetudine,

LIBER VNVS.

QVod consuetudinis ratio ad inuentionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiam professus est: quam quidem negligentes medici, interdum ægros quam miserrimè iugulaturos: vt in Ario Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita vt vel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idque nunquam fuisset ausus aquam gustare, tandem febri occupatus, à medicísque præter consuetudinem coactus potu frigidæ vti, subitò fuit quidem exanimatus. Aliis verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè. Sunt enim quibusdam aliqua peculiaria ex propria natura, aliudque alimentum alij corpori accommodatur. Ob idque animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tracta a natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumenta nimirum ad herbas, fœnum, paleas & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem non parua in animantibus iuxta varia genera propriorum alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atque magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamen ab aliis plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solent qippe homines alia aliis auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanquam ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Et igitur hîc consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdam proprietatis. Sed quòd ea nonnunquam sit etiam illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquibus rerum quarundam vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neque amplius ingrata, neque noxia redduntur. Nam vt vnumquodque eorum quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundum qualitatem: ita & ipsum quoque, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædam sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumento esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco soleant esse exitiosa, ad alium translata, maximè conferentia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu immutatur, sic etiam iis quæ extriusecus occurrunt nobis, quæque non minus consuetudini inseruiunt. Primùm igitur à refrigerantibus rebus cutis ipsa colligitur: dein cæteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perueniat: idque primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, istis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidem inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnémque reddit molliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridaque reddetur: id quod non est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulciũ aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem coniunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationem caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterum corpus rarum & molle facilè ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autem multò facilius eas tolerat, ægerriméque ab illis labefactatur: ad quam etiam patiendi facilitatem & dyspathiam, consuetudo non exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores redduntur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, quàm cæteræ, lõgè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atque lãguidæ existunt. Eòdem etiam animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primum quidem grammaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicísque theorematis. Cùm enim facultates illę, quę ad animi principem vim spectant, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarum altera quidem cognoscimus quid consequens, quídue repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: à secunda autem, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescant: otio autem languescãt, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, otium verò dissoluere pronunciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, vigiliísque & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neque vltrà quàm par sit, protrahat, neque etiam de illa adimat: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantũ de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à recta mensura deficiunt. Facultates itaque nostræ robur sibi cõparant, si moderatis congruẽtibúsque exercitiis foueantur. Atque hæ quidem sunt consuetudinum differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinem aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinem plurimum, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum aduentare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Arius peripateticus fuit inscitia medicorum extinctus.

Animalia naturaliter ad pabula accedere, quæ illis magis sunt familiaria.

Consuetudo est signum naturalis cuiusdam proprietatis, atque etiam interdũ causa.

Nutrimentum vt alteratur, sic etiam quoquomodo alterat id quod nutritur. Similitudinẽ esse inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur.

Calor internus ex accidenti crescit, cute refrigerata.

Contraria persæpe oriri ab vna eadémque causa.

Balnea dulciũ calfaciunt nos & humectant.

Corpus rarũ. Corpus durũ.

Consuetudo ad dyspathiã haud exiguam vim obtinet. Exercitatas particulas reddi fortiores & solidiores.

Exercitatio in artium liberalium studiis.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: otio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt vires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI
De tuenda ſanitate,
LIBER PRIMVS.

CVm vna ſit ars, quæ circa homanum corpus verſatur, eius primæ ac maximæ partes ſunt duæ: quarum altera ſanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas eſt. Ac ſunr quidem officia earum contraria: illi quippe tueti, huic immutare ſtatum corporis, eſt propoſitum. Quoniam autem & dignitate & tempore ſanitas morbum præcedit, vnque & nos, quemadmodum hæc ſeruanda ſit, prius tractare conueniet: pòſt aotem, quo pacto commodiſſimè ſit abigendus morbus. Vtriuſque facultatis inueniendæ commun is ratio eſt, vt quidnam ea corporis affectio ſit, quæ ſanitas dicitur, liquidò conſtet: quandoquidem nec præſentem ſeruare, nec amiſſam reſtituere, ſi eam penitus ignores, licet. At ſimilarium partium ſanitas, calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſymmetria eſt. Inſtrumentalium verò, ex ſimilatium ipſarum compoſitione, numero, magnitudine, & figura conſtat. Quare quiſquis hæc commodè tueri poſſit, is optimus ſanitatis cuſtos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos omnes quibus vitiantur, compertos prius habuerit. Sanè quæ corpos noſtrum lædunt corrumpúntque, ea ſunt genere duplicia: altera nobiſcum cougenita, & quæ euitare nequeas, quæque ex ipſis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare poſſis, & orta à nobis non ſunt, ſed aliunde prouenįunt: quæ tamen non minos quàm illa corpus noſtrum conficiunt. Etenim ſanguis, ſemenque genitale, generationis noſtræ primordia ſunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationem obtineos. Conſtat horum vtrunque ex iiſdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & ſicco. Cæterùm in ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ, & aëreæ: in ſanguine aqueæ, terréæque quanquam præpollet in hoc quoque calidum frigido, & humidum ſieco. Semen itaqoe ſanguine ſiccius eſt, etſi ſit ipſum quoque humidum atque fluxile. Quare nobis vtrinque ex humida ſubſtantia genitutæ origo proficiſcitur. Hãc autẽ ſiccati oportuit ad generationem ſiccarum particularum, elemento nempe facultate ſiccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autem tum ignis, tum terra. Ex illo ramen ad vtrunque principium maior confluit copia, vt ſcilicet tum ſiccatet abundè, tum calote ſuo ad motiones agilitatem præſtaret. Ab hoc ſiquidem primum cogitur atque eõcreſcit ſœtus. Mox ſicciot redditus, veluri lineamenta quædam cuiuſque membri obtinet. Vlterius verò ſicceſcens, exactam vniuſcuiuſque ſpeciem oſtendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, ſicciorque & valentior vſque ad ſummum incrementum efficitur. Quo tempore vniuerſa membra, non ſolùm robuſta & integra ſunt, ſed vires ſuas etiam ſummas ſortiuntur. In eo verò qood ſequitur tempure, omuibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus, non ſolùm cuiuſque officium minus probè adminiſtrarur, ſed etiam corpus ipſum macilentius, gracilius, atque rugoſius redditur, artuſque omnes inualidi, atque ad motus ſuos pigri & inconſtantes cernuutur. Quæ affectio appellatur ſenium, ipſi marcori plaotatum,

Medicinæ primæ ac maximæ partes ſunt duæ.

Medicinæ partium officia contraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore eſt prior.

Sanitas ſimilarium partium quid ſit. Sanitas partium inſtrumentalium in quibus conſiſtat.

Lædentia corrumpentiáque corpus, genere duplicia exiſtere.

Primordia noſtræ generationis eſſe ſanguinem, & genitale ſemen: illum tanquam materiam, hoc opificis rationem obtinens.

Semen eſſe ipſo ſanguine ſiccius.

Siccantia elementa ſunt ignis & terra. Ignis maiorẽ copiam confluxiſſe ad vtrunque noſtræ generationis principium.

Senij accurata deſcriptio.

prouenienti ob ſiccitatis exceſſum qoadam proportione reſpondens. Vna igitur hæc eſt omni genito corpori corruptelæ, interitúſque connata neceſſitas. Alrera autem, quæ præcipuè in ipſis animalibus cernitur, rotius ſubſtantiæ fluor, quem inſitus calor excitat. Hęc itaque incommoda, nullum quod genitum ſit corpus effugere poteſt. Reliqua quæ hęc ſequuntur, & quæ ad victus rationẽ pertinent, prouidentia conſilióque certè poteſt. Neque enim his aliunde origo eſt, quàm ex ipſis iam dictis incommodis corrigendis atque ſarciendis. Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore ſit, ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea quæ defluxit, reſtituta ſuerit, euaporabitur certè, diſſipabitúrque vniuerſa. Idcirco natura non modò animalibus, ſed ſtirpibus etiam, inſitas quaſdam vires deficientis ac deſiderati ſemper appetentes, ſtatim ab initio indidit. Cibo igitur quicquid ſiccioris ſubſtanriæ effluxit, reſtituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreæ, igneæque ſubſtanriæ modum, reſpiratu, arteriarúmque pulſu tuemur. Neceſſe autem eſt, ex his omnibus colligi excrementorum prouentum, cùm nimirum iis quæ effluxerunt, prorſus ſimilia non ſint, ſed varias mutationes alrerationéſque priuſquàm aſſimilentur, poſtulent. Cùm igitur eſſe, bibereque, neceſſaria animantibus ſint, has autem res generatio excrementorum ſequatur, natura nõ ſolùm eis excernendis inſtituit organa, verom etiam organis ipſis facultates inſeruit, quibus incitata, quædam ad ſe trahunt, quædam aliis tranſmittunt, quędam omnino explodunt ipſa excrementa. Porrò hæc, quò ſemper mundum corpus ipſum ſeruetur, nec obſtrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla eſſe oportet. Atque ita geminum iam ſcopum ſalubris victus ſermo noſter expoſuit: alterum eius quod exhauſtum eſt reficiendi, alterum excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc ſpectat, ne animal præproperè ſeneſcat, duos iam dictos neceſſariò comitatur. Ex ſe itaque duplici ratione conſumitur corpus: & quòd vel ætatis curſu, vel aſſiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiã excrementorum copia obruatur. Eorum verò quæ extrinſecus incidunt, vnum certè eſt, quod ab eo ſeparari non poteſt, ſed perpetuò illi veluti cognatum adhæreret, aër ipſe ambiens. Alia nec neceſſariò, & incertis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circumfuſus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel ſiccos efficiens. Hæc, quòd contundant, diuellant, vulnerent, articulúmque aliquem ſua ſede dimoueant. Eſt autem ſanitas, haud quidem abſolutè ipſorum elementorum, ſed duntaxat partium ſimilarium temperamentum commoderatum. Quemadmodum & inſtrumentalium ſanitas, in figura, numero, magnitudine, & compoſitione ſimilarium cõſiſtit. Porrò habitum ſanitatis diſcernimus, ex functionibus ſecundum naturam obitis: in ipſáque latitudine ſanitatis, ſanitas quædam optima, conſummataque exiſtit: quædam veluti recedens ab hac, nec ita planè abſoluta, quæ & ipſa ſuam etiam nec paruam latitudinem habet. Nam cùm ſanitas ſymmetria quædam exiſtat, ſymmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti ſumma & perfecta, aut tanquam à perfectione hac deficiens paululum: vtique & ſanitatis ſymmetria ſimiliter duplex erit, hæc quidem abſoluta & optima, illa paulò recedens ab hac, non tamen eatenus, vt animali

ſit

Corruptelæ interituſque duplicẽ ineſſe nobis neceſſitatem.

Animalium corpora in perpetuo fluore verſari.

Animantibus vniuerſis eſſe inſitas quaſdã vires, deficientis ac deſiderati appetentes.

Excrementis pellendis varia organa diuerſis facultatibus prædita inſtituiſſe naturam.

Salubris victus geminus ſcopus.

Corpus ex ſe duplici ratione cõſumi. Aërem ambientem eſſe veluti cognatum corpori.

Sanitas ſimilarium corporum quid.

Sanitas inſtrumentorum in quibus conſiſtat.

Sanitatis habitus diſcernitur ex functionibus ſecundum naturam obitis.

Sanitati ineſſe latitudinem amplam.

Sanitas eſt ſymmetria. Symmetriam omnem duplici dici ratione.

sit grauis. Quemadmodum igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minúsque tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atque actionum diuersitate licet planè colligere. Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporísque constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessarium profectò est, vt temperaturas atque constitutiones hominum, sic sanitates etiam varias & diuersas existere, secundùm maioris minorísque rationem. Non itaque absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiam quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur. Sed nec functionum imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusque sit. Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare non omnis affectus secundum naturam, continuò etiam sanitas erit. Siquidem Ægyptiorum nigritia, licet naturalis affectus sit, non tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neque si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaque haberi sanitatis latitudinem constat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Iudicabimus autem ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem peruenerit magnitudinem. Porrò actiones ipsæ, constitutiones corporis necessariò sequuntur, eam quæ proba est, inculpatæ probæque: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarum, si quis in genere functionum, aut constitutionum, sanitatem & morbum collocet: modò intelligat, in naturali constitutione corporis illa maximè seruanda esse, quorum beneficio obeuntur functiones: & quòd similarium quidem partium eucrasia, instrumentalium autem forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quodque hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirum ad omnes voluntarias actiones adolescentiũ ætas quàm aptissima sit, ineptior autem infantium & senum, propterea quòd humor in illis, in his siccitas, frigiditásque nimis abundet. Quanquam certè in functionibus naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neque tamen eò secius omnibus per omnes ætates licet esse sanis. Et quemadmodum in ætatibus sese habet, ita etiam in naturis eorum immensam esse differentiam temperamentorum inuenies. Quibuscunque igitur corporibus multò supra iustum calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse contingit, iis planè optima temperies non est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatum est, diuersitas quædam intelligitur, minor tamen quàm quæ sensu discerni possit, hæc certè pro absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quàm in latitudine contemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióque exposita. Quocirca illi quam inculpatam diximus, exacta absolutáque debetur custodia: alteri quæ vitio non caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentum. Sicuti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec quod valde est obesum: ita nec temperamenta eorum, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi vtrunque maximè sanum esse conspicimus. Sed quæ in medio horum habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicuti ipsæ debitam partium conuenientiam, speciémque inculpatam habent: ita id totum conuenientis laudabilisque temperamenti beneficio acceptum ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporum habitus absoluta exactáque temperie dixeris temperatos, quod nunquam eodem in statu permaneant: licet secundum sensum, & quatenus ad vsum sit satis, non inculpabiles modò, sed etiam optimos eos esse censueris. Est autem optima corporis constitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quæ figuram partium, omnémque tum numerum, tum magnitudinem, tum omnium earum inter se contexturam, ad functiones egregie comparatam habet. Si verò indicia notásque respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præ fert, atque secundum singulas partes, in medio excessuum omnium libratur, pulcherrimum simul & commoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucem, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus. Sic nanque ad animi quoque affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirum recta victus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè inspersо, quò cutis eius densior solidiórque iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis. Vbi verò inuolutus iam fuerit, lacte pro alimento vtatur, & balneis salubrium aquarum. Vniuersam nanque victus rationem, humidam sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiens Hippocrates, ait humidam omnem victus rationem febricitantibus esse vtilem, præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: vbi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationem accipit: ab ætate & consuetudine similium. Quę enim corpora secundum naturam se habent, iis custodiri suum habitum decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitum expedit. Ac seruatur quidem similibus vnumquodque, alteratur contrariis. Si itaque nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulcium aquarum balneis humectandi sunt puelli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosǽque aquę, planè omnes siccant. Cùm igitur sanguine in vtero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationem perpesso gignatur lac, erit vtique lac maternum non modò alimentum consuetum, sed etiam maximè proprium cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius maternum non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienum non sit absimile. Tribus autem remediis nutrices ipso vsu edoctæ mulcere solent infantes, dum aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non so-

Sanitates hominum esse diuersas.

Imbecillitas functionum, nisi præter naturam sit non est indicium morbi.

Sanitas quid.

Morbus est affectus præter naturam, impediens actionem.

Sensu iudicandam esse euchrasiam & dyscrasiam.

Actiones sequuntur constitutiones corporum.

Functionum causæ quæ existant.

Adolescentes esse quamaptissimos ad omnes voluntarias actiones.

Infantium ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quàm reliquæ ætates.

Sanitas est duplex: vna temperatissima, altera veluti vitio exposita.

Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio non caret, reducenda per contraria est ad moderatius temperamentum.

Eusarcoi.

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Mores reddi probos à recta victus ratione.

Infantuli educandi ratio.

Infantulo, prius quam inuoluatur, salem esse inspergendum.

Lac.

Balnea.

Humida victus ratio quibus conueniat.

Corpora secundum naturam se habentia, seruanda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.

Similibus singula conseruari.

Alteratio fit per contraria.

Aquæ siccantes quæ.

Sanguine in vtero alimur.

Lac fit ex sanguine.

Lac familiare alimentum infantulo.

Infantes mulcendi ratio triplex.

lũm eos mitigant, ſed etiam ſomnum conciliant:
vel hoc ipſo teſtificante natura, ad muſicen eos
& exercitia ſuopte eſſe ingenio propenſos. Adeò
quiſquis his artibus probè vti ſciet, is corpus &
animam optimè inſtituet. Nutricibus porrò tri-
plex infantibus excogitata dimotio eſt: in cunis,
in pendentibus lectulis, in ſuis ipſarum vlnis:
totidémque in vniuerſum notantur etiam prima
exercitationum genera. Quippe aut à nobiſipſis
mouemur, aut ab aliis, aut medicamento. Horum
tamen tertia ſpecies, ad ſanos nequaquam perti-
net. Sed qui ab altero præſtatur motus, nauigan-
do, equitando, vehendo, atque in cunis, lectulis, &
vlnis obitur. Recens tamen nati puelli, tam va-
lentem motum, quàm eſt qui vehiculis, nauigiis,
equiſve præſtatur, adhuc non deſiderant. At qui
iam tertium aut quartum annum agunt, his ve-
hiculo, nauigióque modicè agitari licet. Septen-
nes verò, iam equitare aſſueſcunt. Ac per ſe tum
ptimum pueris moueri licet, cùm iam tepere cœ-
perunt, magiſque etiam cùm ingredi. Immaturè
autem cogendi omnino non ſunt, ne pondere cru-
ra eorum vitientur. Sanè vel hac ætate facilè de-
claratur, quanta ſit naturæ noſtræ cum exercitiis
ſocietas: cùm pueros, nec ſi concluſeris loco ali-
quo, prohibeas quo minus diſcurrant, ac pullo-
rum vitulorúmque modo laſciuiant. Quippe ſua
cuique animanti natura ſatis eſt ad proprias con-
uenientéſque excitandas appetitiones, quibus ſa-
nitatem tueatur. Iam verò qui optimo corporis
habitu præditi ſunt infantes, his animi quoque
mores citra vitium eſſe par eſt. Qui enim ſunt ad
iram magis procliues, aut animo planè demiſſo, *
aut intelligentes magis, aut ſtupidi, aut apperen-
tes vltra modum, hos parum idoneo tempera-
mento eſſe iis partibus, quibus prædictorum ſin-
gula adminiſtrant, neceſſe eſt. Infantis autem
quem abſolutum inculpatúmque proponimus, vt
nullum ex animi moribus corrigere, ſic eoſdem
ſeruare ne quo vitientur, oportet. Seruatur verò
quidque iiſdem planè generibus quibus corrum-
pitur. Corrumpuntur animi mores praua conſue-
tudine cuiuſque horum, cibi, potionis, exercitatio-
nis, videndi, audiendi, totius denique muſices.
Quare peritum horum omnium eſſe eum medi-
cum oportet, qui ſanitatis tuendę curam ſuſcipiet.
Etenim iracundia, fletus, ira, cura immodica, &
multæ ſuper his vigiliæ, febres accendunt, ac gra-
uiſſimis ægritudinibus initia præbent: veluti è di-
uerſo, cogitationis mentíſque ſegnitiæ, ac animus
omnino deſes, decoloratos, atque ex atrophia gra-
ciles, ob naturalis caloris imbecillitatem, reddunt.
Hunc enim calorem, præter cætera intra ſanitatis
fines cuſtodire oportet. Cuſtoditur autem cùm
corporis, tum animi exercitiis modicis. Siquidem
qui motus nimis modum exceſſerint, bilioſum ani-
mans reddunt: ſi intra modum nimis ſubſiſtunt,
frigidum & pituitoſum efficiunt. Quinetiam prio-
rem habitudinem febres, & qui calidiores affe-
ctus ſunt: poſteriorem iecinoris & viſcerum ob-
ſtructiones, comitiales morbi, apoplexiæ, in ſum-
ma deſtillationum fluxionúmque morbi plerum-
que excipiunt. Et nos ægros quotannis non pau-
cos perſanauimus, ſolis animi moribus ad debi-
tum modum reuocatis. Itaque infantes qui opti-
mum ſortiti ſunt temperamentum, non leui cura
egent, ne quos animi motus immodicos incur-
rant. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, cla-
more, iracundia, & inordinato ſui motu, dolorem
indicant. Noſtrum igitur officium eſt, coniectan-
tes quid optent, aſſiduè id ſuppeditare, priuſquam
auctus dolor, in nimium atque inordinatum mo-
tum vnà cum corpore etiam animum rapiat. Si-
quidem dentientes, aut ab externo quopiam of-
fenſi, aut aluum exonerare, aut meiere, aut eſſe, bi-
beréve cupientes, aut multitudinem ſtratorum,
vinculáque arctiora non tolerantes, aut denique
diuturnam quietem pertæſi, perinde ac diſcruciati
plorant, enormitérque mouentur. Nullum enim
animal vllo immodico delectatur, ſed ſemper me-
dium modum expetit. At medius ipſe modus non
vnus omnibus eſt, ſed ex eorum ſemper eſt nu-
mero, quæ in collatione ad aliud ſpectantur. Eum
igitur qui curam infantis educandi ſuſcipiet,
acrem mediocritatis, conuenientiſque coniecto-
rem eſſe oportet. Hæc autem omnia, vſque in ter-
tium à natali annum, circa puerum peragenda
cenſeo: in primiſque de nutrice ipſa non mini-
mam habendam eſſe curam, quid edat, quid bibat,
quo pacto in ſomno, venere, & exercitatione ſe
habeat, vt videlicet lac eius egregiè ſit tempera-
tum, quale certè erit, ſi ſanguis eius quàm optimus
ſit. Sanguis porrò fit optimus, à modica exercita-
tione, & cibis tum boni ſucci, tum iuſto tempore
modóque aſſumptis: præterea potione tempeſti-
ua, modicéque aſſumpta. A venere omnino abſti-
nendam eſſe, quæcunque lac præbebit moneo.
Nam & menſes viri conſuetudine prouocantur,
& lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin-
etiam aliquæ concipiunt in vtero, quo alienius
à puello adhuc lactente nihil eſt: cùm quicquid
ſanguinis optimum eſt, abſumatur in fœtum.
Quare vbi mater concepit, vel aliquo morbo eſt
affecta, alia nutrix eſt inuenienda: cuius lac gu-
ſtu, odoratu, viſúque explorandum eſt diligenter.
Siquidem quod optimum eſt, id guſtanti, olfa-
cientique planè ſuaue, intuenti candidum, æqua-
bile, ac medium liquidi craſsíque apparebit. Quod
vitioſum eſt, è diuerſo aut craſſum & caſeoſum,
aut liquidum & ſeroſum, ac liuidum, tum conſi-
ſtentia ipſa, coloréque inæquabile nobis videbi-
tur. Idem guſtantibus amarorem, aut ſalſedinem,
aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit.
Tale verò nec olfacienti ſuaue erit. Atque la-
ctis probi improbíque hæc ſunt indicia. Puel-
lum autem ipſum primò quidem ſolo lacte nu-
trire: at vbi primores dentes emiſerit, eum ſoli-
diori quodammodo iam cibo aſſueſacere conue-
nit. Corpus autem infantis confricare oportet
oleo dulci, idque poſteaquàm vniuerſum lac ac-
curatè concoctum fuerit: alioqui alimento crudo
vniuerſum corpus replebitur. Quare poſt lon-
giſſimum ſomnum fricandi occaſio captanda eſt.
Maiorum tamen puerorum, qui parère plagis &
minis norunt, iis duplex tum fricandi, tum lauan-
di temporis occaſio eſt. Prior ac commodior, cùm
à matutino ſomno ſurrexerint, deinde luſerint,
ac iam cibum petant. Quòd ſi qua occupatio-
ne, qui puellum alit, auocetur, modico pane præ-
bito, ludere permittat quantùm velit. Dein cùm
rurſus cibum petierit, tum fricet, lauétque. Mi-
nimè tamen bibere ei permittendum poſt cibum
eſt, quem balneum excipit: quando ita præcipi-
tatior eorum quæ ventriculus continet, diſtri-
butio in corpus fiet, id quod in corporibus pror-
ſus ſanis cauendum eſt. Præſtiterit autem ſemper,
vt in nobis propoſito puello, balneum cibus ſe-
quatur. Nam quibus vtilius eſt ante balneum ci-
bum

Infantes natura propenſos eſſe ad muſicen, atque exercitia.

Infantibus motionem triplicem excogitarunt nutrices.

Exercitiorum prima genera tria.

Puelli cur non ſint immaturè cogendi ad motum.

Naturæ noſtræ cũ exercitiis habetur magna neceſſitudo.

Puelli optimo præditi corporis habitu, animi quoque mores inculpatos ſortiuntur.

Seruari quidque iiſdem generibus, à quibus corrumpitur.

Mores animi qui corrumpere ſoleant.

Caloris naturalis cuſtodiendi ratio.

Motus vehementes quorũ malorum exiſtant cauſa.

Motus admodum languidus quid efficiat.

Infantes ne incidant in vehementes animi motus, curandum.

Infantes quibus de cauſis plorent.

Immodico nullum animal delectatur.

Medium ſemper expeti, conſiſtereque in relatione ad aliud.

Nutricis victus rationẽ quàm diligentiſſimè conſulendum.

Sanguis optimus à quibus gnatur.

Venere interdicendum nutricibus, quod ab ea citentur menſes, & lac odoris gratiã omittat.

Nutricem grauidam eſſe ineptam lactando infantulo.

Lactis optimi notæ.

Lactis vitioſi notæ.

Infantulum primò quidem ſolo lacte nutriendum eſſe, poſtea verò aſſueſaciendum ſolidioribus cibis.

Infantis corpus fricandum oleo dulci eſſe, idque poſt longiſſimum ſomnum.

Pueris maioribus duplex fricandi & lauandi tempus.

Puero poſt cibum quem balneum exceperit cur ſtatim non ſit bibendum.

Balneum cibus in optimi habitus puero ſequatur.

Germanorum agrestes mores Galenus damnat.
Infantuli olim apud Germanos quamprimum erant editi in lucem, demergebantur in frigidam.

bum dedisse, horum planè improbandæ habitudines sunt. Cæterũ nec Germanis, nec hominibus id genus aliis agrestibus, hæc documenta prodimus, non magis quàm apris & vrsis, sed Græcis, & iis qui eorum æmulantur studia. Nam quis obsecro nostrum tulerit, modò editum in lucem infantulum, atque ab vtero calentem, ad flumen deferri, ibique (sicuti fieri apud Germanos aiunt) ceu candens ferrum, in frigidum humorem submergi, vt & roboretur corpus, & periculum de vigore illius sumatur? Præstat itaque nec adeò densare cutem, vt corporis transpiratum prohibeat: nec rarefacere ita, vt facilè à qualibet extrinsecus incidenti occasione lædatur.

Cutis quatenus sit densanda.

Corpus autem propositi nobis puelli, medium excessus omnis existit. At verò cùm mitti iam is in ludum est habilis: non necesse erit assiduis præterea balneis vti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exerceri sat erit, ac balneo plerunque abstinere.

Puero iam habili ad ludos reddito, quæ peragenda.

Vinum sanè quamdiutissimè qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis, & calfaciat corpus, caputque halitu repleat. Quare nec iam adultis vinum, nisi modicè sumptum, est vtile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atque turbidam reddit. quanquam his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda, est sanè non inutile: non minimè verò ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento prouenit.

Pueris optimè temperatis cur inter dicendum sit vino.
Vinum cur ne adultis quidẽ, nisi modicè propinandum sit.
Vinum ad quid vtile.

Iam puellis potio frigidæ, ac præcipuè à cibo & per calores, non incommoda est. Aqua tamen fontana & recens aliis est præferenda. Quæ autem omnium optima est, ea penitus non gustui modò, verumetiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur: eritque iucunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia.

Puellis potio frigidæ à cibo est commoda.
Aqua optima, omnis qualitatis est expers.

Porrò quæ aqua ex petra contra septentrionem fluit, solemque auersum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardi transitus est, tardèque incalescit, atque refrigeratur. Cuius ad orientem solem erumpit fons, quæque per terram puram colatur, eadem calefit ac refrigeratur ocyssimè, omniq; ætati vtilissima est.

Aquarum differentiæ.

Idem de aëre etiam est iudicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus iuxtà salubre est. Nam impurus aër, omni ætati aduersatur. At verò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditatéque diuersitas aëris contingit, non perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aër est saluberrimus. In quibus verò aliqua exuperans qualitas dominatur: iis vtilissimus aër est, qui ei qualitati pari gradu aduersatur.

Aëris differentiæ.
Aëris qualitatem temperatis quidem naturis, temperatam: intemperatis autem contrariam requiri.

Porrò vbi puer iam est secundum septennium ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentum: humidum verò non eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimum vsque annum iam traditam victus rationem obseruet, modo semper exercitij seruato. Lauetur autem calida potius quàm gelida, vt qui nondum hanc citra noxam perruferit: adhibeaturq; illi educatio optima, quæ probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis paratur.

Pueri secundum septennium ingressi, temperamentum.
Educatio optima probis consuetudinibus & grauibus disciplinis paratur.

A secundo autem septennio vsque ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimum corporis habitum prouehere hominem, aut instruere iis animi dotibus quæ ad scientiam, sapientiamque pertinent. Non est tamen eadem vtrobique victus ratio. Atque hac maxime ætate perfici absoluique conuenit, quæ spectant ad mores.

Pueri mores perficiendos esse tertio septennio.

Vt aliquis autem in longissimum prolata vita, etiam bona valetudine perpetuò vtatur, is liber oportet sit ab omni negocio publico, nimirum sibi viuens duntaxat, solique indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè non potest: vt verò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimum sortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in vita spectant, secedat, sibique tantum vacet, nec morbo vllo quoad fieri poterit vnquam tentabitur, neque ante lõgissimum vitæ tempus morte occupabitur.

Victuri diu & salubriter debent esse à negociis immunes, solique indulgere corpusculo.

Cæterùm cùm huic tali edendum, bibendumque sit, ad reparanda quæ ex corpore effluunt, necesse vtique est, excernendorum habeat rationem. In primis igitur excrementum à syncero separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, vsque ad rectum vocatum: ad cuius exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat, coërcent. Postea verò quàm plurimum congestum iam graue animali fuerit, tum foras agi sinunt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis vna cum transuerso septo adiuuantibus.

Excrementi à syncera substantia secretio, quomodo fiat.
Musculi expulsioni excrementorum seruientes.

Iecinoris excrementorum aliud est, quale quod florem in vino appellant: aliud, quale quod fæx dicitur. Attrahitur alterum à vesicula quæ iecinori subditur, alterum à liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum in ventriculum, ab hisque per omnia intestina permeant.

Bilis flaua in exortum intestinum excernitur.
Atra bilis à liene in ventriculum mittitur.

Quod autem in venis & arteriis excrementorum aceruatur, eiusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad vesicam transmittunt. Cuius collo transuersus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotium, ad id conferentibus etiam abdominis musculis.

Vrinam secerni à sanguine, per renésque in vesicam demitti.
Colli vesicæ musculus.

Reliquum excrementorum genus in singulis animalis nascitur partibus, ex ipso vnde aluntur succo. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorem, partim per latentem transpiratum discutitur. Sed in hoc perflatu insensibili, etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur, à quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur.

Excrementis quæ in singulis gignuntur particulis, excernendis, non fuisse aliquem certum meatũ à natura præscriptum.
Pilorum generatio.

Cùm igitur eiici omnia excrementa hæc oporteat, expedit arbitror primum nouisse, quibus maximè causis remorentur: dein rationem initi, qua nec in ipsas incidatur: ac si quando inciditur, quàm primùm error corrigatur. Atque ne incidatur quidem, hinc licet assequamur, vtique si excreta abundè sint, nec ne, compertum habuerimus. Porrò iis quæ in ventre continentur excrementis, mora contingit, aut ipsius cibi potionisve culpa, aut ipsius ventriculi vnà cum intestinis. Et cibi quidem potionisque vitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatem, aut propter ordinem, vtendique modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerint: propter quantitatem, si iusto plura aut pauciora sint assumpta: Ordinis culpa, si quæ sicca, astringentiáve sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi vsus ratione, si cùm bis fuit edendum, totum semel sumpserit. Quæ ventris aut intestinorum vitium sequitur excremẽtorum mora, vel ob naturalem eorum affectum accidit, vel certè acquisititiũ:

Excrementa alui supprimi quibus de causis possint.

Ac quæ quidem natutæ eorum vitio cauſæ proueniunt, ex prauis corporis habitibus aliqui ſunt.

Affectionum ventris acquiſititiarum, differentiæ octo.

Recentiū autem ventris affectionum acquiſititiarum octo ſunt differentiæ, quatuor nempe ſimplices intemperies, totidemque compoſitæ: à quibus maximè inualeſcentibus, inualida poteſt reddi expultrix facultas cùm ventris, tum omnium inteſtinorum.

Intemperies ventris à quibus gignantur.

Creantur porrò eiuſmodi intemperies, aut à cibo & potione, quibus vis inſit medicinalis: aut à vitio aëtis ambientis, aut à lauacro, aut ab vnctione, aut denique ab alia re, quæ extrinſecus ventri adhæreſcens, eum alterandi vim poſſidet. His igitur de cauſis excrementum ventris ſupprimitur.

Flaua bilis retineri quibus de cauſis poſſit.

At flauæ bilis excrementum moratur, aut propter attrahentis expellentiſve facultaris infirmitatem, aut propter vaſorum quibus deducitur atque excernitur anguſtiam. Porrò infirmitas tum veſiculæ totius quæ ſubiicitur hepati, tum eorum meatuum qui ab ea io iecur ſubeunt, tum eorum quibus io inteſtinum euomitur bilis, ex recenti prouenire poteſt intemperantia.

Anguſtia vaſorum vnde exoriri poſſit.

Anguſtia verò vaſorum, aut phlegmonis vitio fit, aut propter ſcitthos, aut obſtructionem, aut circumiacentium partium innixum, aut oſcillorum conniuentiam. Iam ipſa proximarum partium compreſſio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in ſe continent, aut propter phlegmonem aut ſcitthum accidit. Æquè & oſcillorum conniueotiæ, aut propter horum quicquam, aut ſiccitatem.

Aſtringentia ſiccare.

Siccitatem conciliant & quæ valenter aſtringunt, & quæ partim calfaciunt & ſiccaot.

Atræ bilis excrementum quando ſiſtatur.

Ad eundem modum atrę bilis excrementum aliquando ſiſtetur, ſi lien quidem proportione reſpondeat bilem excipienti veſicę: vena verò quæ à porta iecoris in ipſum inſeritur, vaſis illis quæ excrementum bilioſum attrahunt: atque ea deoique vena quæ ex liene in ventticulum fertur, proportione etiam reſpondeat meatui illi qui excernit bilem.

Excrementum ſingulis particulis inſitum, a quibus ſupprimi poſſit.

At excrementum quod per ſingulas congeritur animalis particulas, & copia ſui, & craſſitudine, & præterea lentore temoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, tranſitúſque aoguſtiam.

Meatus latentes quibus partibus ſint tributi, ad excernenda excrementa.

Sunt tamen partes quæ præter latentes meatus, alios quoſdam patentes atque conſpicuos obtinent, vt cerebrum, & oculus: idque aut ub principatum particulæ, aut propter actionem exquiſitius obeundam, aut propter continentium corporum ſpiſſitudinem.

Cerebrum animæ domicilium plurimis canalibus expurgatur.

Eſt nanque cerebrum rationalis aoimæ ceu domicilium: quod cùm oſſe ſolido vndique ſeptum ſit, plutimis maximiſque canalibus expurgatut: primum per nares & palatum, ſecundò per vtranque aurem, tertiò per caluæ commiſſuras. Nec abſimile eſt etiam aliquid ab eo confluere ad oculos.

Oculi qua parte expurgentur.

Oculus verò ipſe per euidentes meatus eiicit quicquid in eo excrementi gignitur, idque iuxta nates & genas.

Retentionis excrementorum cauſis, contrariæ aliæ ſunt adhibendæ.

Illud autem commune omnium excrementorum ſit documentum, vt retentionis cauſæ, contrariam ſemper cauſam admoueas. Vt, exempli gratia, ſi ex conteſtorū paucitate & ſiccitare reſtricta aluus ſit, plura & humidiora exhibebis: ac ſic de cæteris. Obſtructa quippe ſunt aperienda: intemperata reducenda per contraria ad oaturalem temperiem: ſicuti & quæ craſſa & viſcida ſunt, incidenda, tenuatoria victus ratione, ac præcipuè exercitiis, quæ

Exercitia quantò præſtent cibis & medicamentis tenuantibus.

tam cibis quàm medicamentis tenuantibus tantò præſtant, quantò ſatius eſt nullo corporis noſtri habitus incommodo exigi quæ redundant, quam pariter & carne liquanda, & ſolidis extenuandis

Sanitatis tuendæ ſtudium; methodumque medendi, conſiſtere in corporibus, cauſis, & ſignis.

In his autem tribus primis generibus conſiſtit ſanitatis tuendæ ſtudium, æquè ac medendi methodus: nempe corpotibus, cauſis, & ſignis. Corporibus quidem, iis quæ & ſana iam ſunt, & eo ſtatu ſeruari debent. Signis verò, corporū accidentibus, ex quibus ipſa corpora dignoſcuntur. Cauſæ ſunt, ex quibus cuſtodia ſanitatis perficitur.

Cauſarum medicinalium quatuor genera.

Harum materiam quatuor generibus iuniorum probatiſſimi ſunt complexi: admouendis, educendis, faciendis, extrinſecus incidentibus.

Alterari corpus quotupliciter poſſit.

Satius tamē fortaſſe fuerit, admouendis, educendis, faciendis, & incidentibus, alterari immutarique corpus dicere.

Mutationem fieri aut in qualitate, aut in quantitate.

Mutationem verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incaleſcit, aut refrigeratur, aut ſicceſcit, aut humectum redditur. In quantitate, dum alitur aut nutritur.

Inanitio duplex.

Iam inanitionem ipſam duplicem quoque eſſe, alteram excrementorum, alteram naturalis ſubſtantiæ noſtræ, aſſiduè defluentis, quæ nutritioni ex aduerſo opponitur.

Alimentum triplex, ſecundum Hippocratem.

Porrò alimentum eſt ſecundum Hippocratem, triplex. Aliud enim eſt nutriens, aliud veluti nutriens, aliud quod nutriturum eſt. Quarum differentiarum primæ, ipſius ſubſtantiæ fluorem opponas rectè. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem ſanguinis inanitionem. Tertiæ denique lienteriam & vomitum. Iamque in hoc loco primum commentarium claudamus.

GALENI PERGAMENI
De ſanitate tuenda.

Liber Secundus.

PRoponatur nobis in hoc commentario ſaloberrimæ naturæ puer, qui iam tertiom ætatis ſuæ ſeptennium ingreditur: cuius corpus effingere quoad fieri poteſt quàm optimè, propoſitum ſit. Cùm autem vt corporum ipſorum numeroſa diuerſitas eſt, ita vitæ tarionum quibus viuimus, ſint ſpecies diuerſæ: fieri nequit ſanè, vt in qualibet propoſita vita abſolutè optimam corporis noſtri curam exhibeas, ſed eam tantùm quæ cuique optima ſit. Quare omnibus iis qui aut ſeruitute, aut etiam impediti negociis, corpori curando vacare nequeunt, optimam prorſus corporis curam ſcripſiſſe, ſuperuacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam vitam degunt, præcepiſſe fas eſt, quemadmodum victuri ſint feliciterque & diutiſſimè:

Inculpatiſſimum quod in omni genere eſt, præponi cæteris ceu regula debet.

Porrò quod ſimplex inculpatumque in omni genere eſt, id cæteris omnibus ceu regula quædam præponi poſtulat. Ac ſimplex inculpatumque in corporibus quidem eſt, quod optimo eſt habitu: io vitæ geoeribus, quod omnino liberum eſt. Primum igitur boc libro duo hæc cooiuncta tractemus. Itaque in optimæ notæ puero, qui tertium ſepteonium ingreſſus eſt, ac vni corporis curæ vacat,

Labor cibum præcedat.

Mediocria debere eſſe omnia.

labor cibum præcedat, ſintque mediocria omoia, labor ſcilicet, cibus, potio, ſomnus, & venus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates.

Venus, quæ ſomnum debet excipere, à florentibus tantùm eſt exercenda.

Quanquam certè venus, quæ ſomnum debet excipere, tantum florentium eſt, vtique quo tempore etiam eius eſt vſus. Quæ autem hanc vel præcedunt, vel ſequuntur ætates, aut planè ſemen non effundūt, aut certè infœcundū, aut malè fœcundum.

Motus vehementior tantùm, dicitur exercitatio.

Porrò laboris ipſa appellatio, idem mihi ſignificare videtur, cū cōmuni exercitationis appellatione.

appellatione. At non quiuis motus exercitatio videtur, ſed tantùm qui vehementior eſt. Quoniam autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, eſt quod vehementius dicitur, fieri poteſt, vt idem motus alteri ſit exercitatio, alteri non ſit. Terminus igitur vehementiæ eſto alteratio reſpirationis: quando in quibus nulla fit reſpirationis mutatio, hos nondum exercitationes vocamus. Sunt autem exercitationis duplicia commoda: hæc quidem ad excrementorum inanitionem, illa ad ſolidarum partium bonam habitudinem conferentia. Nam quoniam vehementior motus exercitatio eſt, inſtrumentorum duritiem, genuini caloris augmentum, & ſpiritus valentiorem motum neceſſariò inducit. At ex inſtrumentorum duritia ſequitur ad labores robur & tenitentia: ex calore, diſtributio validior, immutatio expeditior, nutritio abſolutior, omniúmque corporum fuſio, ob quam ſolida molleſcunt, humida tenuantur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex valentiori ſpiritus impetu, & purgari hos omnes meatus neceſſe eſt, & excrementa expelli.

Exercitationis terminus ſit alteratio reſpirationis. Exercitationis duplicia commoda.

Caloris opera.

Quoniam autem exercitatio digeſtionem in corpus adiuuat, non debet, cùm adminiſtrabitur, aut cruditas, aut multitudo ſuccorum, vel in ventre, vel in vaſis conſiſtere. Quoniam verò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, vtilius eſt ante cibum eam adminiſtrare. Siquidem quæ impura corpora ſunt, atque ab excrementis parum purgata, hæc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationẽ cõmodiſſimum tempus eſt, cùm heſternus cibus duplici cõcoctione iam prorſus cõfectus fuerit, & ea quæ in vẽtriculo, & ea quę in vaſis ſãguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus inſtet. Quòd ſi prius aut poſterius exercitatione vtare, aut, crudis humoribus hominẽ impleueris, aut pallidæ bilis prouentum auxeris.

Exercitari, ſi adſit cruditas, aut humorum plenitudo, cur homo non debeat.
Exercitatio cur ante cibum adminiſtranda.
Impura corpora quò magis nutries, eò magis lædes.
Exercitationis commodiſſimum tempus.

Atque huiuſce temporis nota, color eſt vrinæ. Quæ enim aquæ ſpeciẽ præfert, crudum adhuc in venis eſſe indicat ſuccum eum, qui à ventre ſubmittitur. Quæ verò rufa, biliosáque eſt, iamdudum concoctum eſſe huiuſmodi ſuccum. Quæ modicè pallet, peractæ modò ſecundæ concoctionis eſt ſignum. Cùm nanque bili infecta vrina nondum eſt, aquæ ſpeciem alborémque præfert: cùm verò plus iuſto eius bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter eſt rufa, mediocritérve pallens, tum eſt exercitatio adeunda: ſed expulſis prius excrementis, quæ vel in veſica, vel in inferioribus inteſtinis continentur, ac partibus ſolidis molli frictione ſenſim concalfactis, craſsiſque tenuatis humoribus, necnon recluſis perexiguis meatibus, ne vel excrementis repleatur vniuerſus corporis habitus, vel rumpatur aliqua pars ex ſolidis, vel prædicti obturentur meatus.

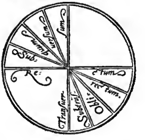
Vrinæ color tempus exercitius aptum indicat.
Vrina alba indicat cruditatem.
Vrina rufa quid indicet.
Vrina modicè pallida quid indicet.
Exercitiũ eſſe adeundum prius aluo & veſica ſolutis, necnon ſolidis partibus molli frictione concalfactis.

Oportet itaque, vbi linteolo ſuauiter perfricando ſic calfeceris totum corpus, vt floridus quidam rubor per totam eius cutem fundatur, oleo tandem ipſum ſubigere: id quod nunquam tentandum eſt, priuſquàm incaleſcat cutis, & laxentur eius meatus. Vnctio autem ipſa fieri nudis manibus debet, ac medium, inter mollem & durum, modum ſeruantibus: infricandúmque prima contrectatione blandius, inde ſenſim paulò fortius, donec caro manifeſtè citra contuſionem prematur, adeóque vniuerſum corpus legitimè compactum eſſe videatur. Haudquaquam tamen tam valida frictione diu vtendum, ſed ſemel aut bis in quaque parte, ne eius pueri corpus duretur, exiccetúrve, quod ſeruare in medio temperamento eſt animus. At procedente tempore, vbi iam adoleſcit, tum duriore frictione vtemur, ac pręterea frigida ab exercitãdo lauatione. In pręparatoria verò illa ante exercendum frictione, quæ huc ſpectat, vt corpus molliat, mollis duræque mediam qualitatem dominari oportet, ac pro eiuſdem qualitatis ratione, compleri ſingula.

Oleo poſt frictionem membra ſubigenda eſſe.
Vnctio.
Frictio qualis nam eſſe debeat.

Variæ autem quammaximè ex manuum iniectu circumactúque frictiones eſſe debebunt, quò vniuerſæ muſculorũ fibræ, omni ex parte fricentur, nec ſupernè modò deorſum, aut infernè ſurſum adhibitæ, ſed etiam tum in ſubrectum, tum in obliquum, tum in tranſuerſum, tum in ſubtranſuerſum. Quas quidem differentias frictionum, diſcere ex hac figura licebit

Frictionibus varius vtendũ.

Dico porrò frictione ligari corpus, molli ſolui, multa extenuari, mediocri craſſeſcere, autor eſt nobis Hippocrates. Quæ differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum virtute, tum vſu oriuntur. Quòd ſi medias quinque harum annumeres, ſex in vniuerſum differentiæ exiſtent. Iam verò mollem frictionem neceſſariò conſequitur vt corpora emolliat: ſicuti duram, vt impingat indurétque illa. Si igitur dura ligandi, mollis ſoluendi vim habet: quæ ſupra modum ſoluta corpora ſunt, ea duriter planè fricanda ſunt: contrà, quæ conſtricta ſunt, molliter. Quæ modicè ſe habent, manifeſtum eſt ea nec molliter nec duriter, ſed mediocriter eſſe fricanda.

Frictionum diuerſarum varij vſus.

Sicuti verò in iis differentiis quæ in qualitate ſpectantur, non ſolùm dura molliſque conſiſtunt, ſed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur non ſolùm multa, & pauca, ſed etiam media internoſcitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiſerit mediam Hippocrates: in iis verò quæ ex quantitate, exiguam, iam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (vt dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt, neceſſariò conſiſtant, vt colligatio & ſolutio gracilitas & craſſitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate naſcatur: ſecunda autem non item (euenit enim in hac, vt gracilitas proueniat ex multa, carnis incrementum ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non ſufficit, ſed excitando calori modico, id quod aliis commune eſt omnibus) ob id nimirum ſecundum affectuum contrarietates, ceu longè vtiliores iis, quæ in frictionibus ſpectantur, ipſarum frictionum diſtinxit vtiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multæ, & mediocris frictionis, ſubticens cæteras, quòd ab his corpus in cõtrarias affectiones ducatur: quodque vnà cum ipſis protinus ſe promant, tum media

Frictiones mediæ.
Contrarietatũ aliæ in frictionum genere, aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt conſiſtunt.
Frictionum vtiles differentias cur diſtinxerit Hippocrates, ſecundum affectuum contrarietates.

earum opera, tom ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cùm neque ligare corpus, nec ſoluere, nec carnem augere, nec minuere ſtudemos. Quæ per coniugationem, cùm, verbi gratia, pariter colligare, & carnem addere. Quis enim non videat, cùm duram carnem adiicere corpori volumus, frictionem dutam vnà cum mediocri modo petendam eſſe? veluti cùm mollem addere ſtudemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias coniugationes ad portionem? Particulares porro frictionum coniugationes, ſunt nouem in vniuerſum. Quippe ſi tres quæ à qualitate frictionum ſumuntur differentiæ, tribus quæ à quantitate ducuntur iunxeris, nouem coniugationes effeceris, vt per ſubiectam formulam conſtat.

Frictionum particulares coniugationes nouem.

Qualitas.	Quantitas.
Dura.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mollis.	Panca. Multa. Mediocris.
Mediocris.	Pauca. Multa. Mediocris.

Frictionum genera omnia dici reſpectu collationéque. Puero habitudinis optimæ qualis frictio conueniat.

Meminiſſe autem oportet, hæc omnia frictionum genera reſpectu collationéque dici: quando quæ huic dura eſt, alteri mollis fuerit, ac ſic intelligendum de cæteris. Igitur optimæ babitudinis nobis propoſitum puerum, cuius volumus priſtinam mediocritatem ſeruari, neque duriter, neque molliter, neque mulris frictionibus, neque quantitate mediocribus, ſed paucis, & qualitate mediocribus, infricabimus: nihil vltrà moliti, quàm vt ad exercitandum corpus ipſius præparemus: ac rurſus, cùm iam ſatis exercitatum ſit, apotberapia curemus. In traditione autem harum differentiarum, Hippocrates vſus eſt doctrina quæ per rerum elementa inſtituitur, ceu aliis omnibus vtiliori: quippe quæ & ſub compendium rem omnem cogit, & memoriæ affigit, & reminiſcentiæ facilè ſuggerit, ac omnium quæ ſingulatim agentur, rectum vſum promptè ſuppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facilè membratim frictionum differentias, vſum, ac vires inueniat, ſi intelligat illam ſenis ſententiam, quæ docet, conſtringere quidem frictionem duram, ſoluere mollem, minuere multam, augere mediocrem poſſe? Ex horum nanque notiria ac memoria, primùm ſanè quæ omiſſæ in verbotum contextu ſunt, differentias inuenias: mox omnibus inter ſe complicatis, nouem illas coniugationes efficias, quas paulò ſuprà deſcripſimus. Sed iam de affectuum nominibus nonnihil dicendum eſt. Ac duri quidem & mollis vocabulum, quidnam ſignificet, planè conſtat: rari autem & denſi, non vſqueadeo. Eſt enim propriè rarum, quod meatus magnos per totum obtinet: ſicuti è diuerſo denſum, quod eoſdem paruos. Tametſi per metaphoram, de laxo coactóque hæc ipſa vocabula dici audias. Qua ratione & aëtem & ignem aliquando raros dicimus, aquam & terram denſas, quæ tamen & vnita ſunt, & ex ſimilaribus natura partibus conſtant, nec vllos eiuſmodi meatus obtinent. Oporter autem non nominum inſpicere numerum, ſed affectuum genera duplicia in totum exiſtimare: alterum quod in ſimilaribus obſeruatur, de quo molle durúmve dicitur: alterum quod in inſtrumentalibus, meatuum ratione, conſiſtit, quod denſum, vel rarum vocatur. Hi nanque corporum ipſorum proprij affectus exiſtunt. Cæterùm ad inſtitutum redeundo, frictio ipſa interdum per ſe corporibus noſtris commodum aliquod affert: interdum iis quæ commodum afferunt, ſubminiſtrat. Efficit autem frictio, rara denſando, & mollia durando: atque hæc quidem omnino dura eſſe poſtulat: præterea dura molliendo, denſáque laxando: quæ contrà ſit mollis oportet. Pari modo & quæ carnis augendæ minuendæve cauſa ſuſcepta eſt, vtraque per ſe vtile aliquid corpori præſtat. Quæ tamen ad exercendum corpora præparat, item quæ poſt exercitationem adhibetur, hæ exercitationibus, ſubſeruiunt: illa modicè calfaciendo tenues meatus recludens, & ſimul excrementa carnis fluxilia reddens, & ſolidas emolliens particulas: altera, quam apotherapeuticen, hoc eſt recuratricem appellant, cum pluſculo oleo adminiſtrata, ſimul ſua pinguitudine humectat, & ſolidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus continentur, diſcutit. Sed præparatoria illa frictio in optimi ſtatus natura calfaciendi corporis cauſa ſuſcepta, fiat mollis primom: mox verò exercitationem aggreſſuro, dura. Quòd ſi quid erroris contingat, id potius ad durum atque denſum deflectat, quàm ad laxum & molle. Nam tranſpirandi defectum, exercitio ſarcire licebit: alterius verò affectionis vitium, quod eſt ad externas iniurias opportunitas, neque aliàs corrigi facilè poteſt, facitque vt non excrementum modò, verumetiam corporis nutrimentum euaporetur. In iis autem frictionibus quæ à quantitate ducuntur, in propoſita natura & ætate, ſi quid delinquitur, verius id quod minus eſt id eſto, cùm augēdi eiuſmodi corpus, haudquaquam ſiccandi, nobis ſtudium ſit. At verò ipſa frictionum menſura, ſecundùm temperaturam aëris qui corpus fricandum ambiet, ſecundúmque anni aut diei tempus, atque adeo conſtitutionem regionis, debet variari. Cæterùm dum propoſui hominem eo corporis ſtatu de quo queri non poſſet, obiter etiam regionem ipſius poteſtate nimirum definiui: cùm nec optimo temperamento, nec irreprehenſibili omnino membrorum modulo, corpus vllum in iis regionibus quæ à temperamenti modo receſſerunt, gigni poſſit. Quippe ſicci, graciles, & veluti torrefacti, in æſtuoſis tractibus homines fiunt. Rurſus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento viſuntur, vt in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Ægyptios, Arabas, ne per ſomnium quidem vnquam eſt vidiſſe id corpus, quod veloti Polycleti regula exiſtit. Cui in noſtro ſitu, non pauca ſimilia videas. Siquidem noſtræ regionis, quæ in latitudinem non paruam extenditur, id quod in medio habetur, optimè ſanè temperatum eſt, cuiuſmodi patria eſt Hippocratis. Eiuſmodi igitur locum cùm corpori propoſito dederis, anni quoque tempus, veris medium ipſum dabis: ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, vt ne domos quidem in qua exercendus eſt, ipſo præſertim die calidior frigidiórve ſit, quàm publicus totius vrbis aër: qui hyeme quidem calidior, æſtate autem

frigidior,

Doctrinam quæ per rerū elementa inſtituitur, eſſe aliis omnibus vtiliorem.

Frictionem duram conſtringere, mollem, ſoluere: multam, minuere: mediocrem augere poſſe.

Rarum quid. Denſum quid.

Elementa carere prorſus meatibus. Affectuum duplicia genera.

Frictio dura. Frictio mollis.

Frictiones exercitationibus ſubſeruientes.

Apotherapeutice frictio quem vſum præſtet.

Frictio præparatoria qualiter adminiſtranda ſit.

Frictionum menſura iuxta quæ ſit varianda.

Corpus optimè conſtitutum in regionibus intemperatis gigni non poſſe.

Regiones intemperatæ qualia producant corpora.

Hippocratis patriam eſſe temperatiſſimam.

Ver.

Meridies.

Domus exercendo puero, qualiſnam eſſe debeat.

frigidior, vel arte parandus est, quò exacta temperie corpus, frictionis tempore fruatur.

Frictionis mediæ indicia sunt rubor & tumor.

Sunt autem rubor & tumot in aëris temperie & corporis statu temperato, mediæ frictionis notæ. Veluti enim si calidam infundas, primum quidem corpus intumescit: si largius infundas decumbit: ita frictio quoque attollit quidem primùm, postea contrahit, ac molem deponit.

Frictionis terminus, dum carnis augendæ gratia præstatur, sit ingens tumor.

His ergo qui carnis augendæ causa fricantur, tunc planè finienda frictio est, cùm corpus & intumuit, & ad summum ferè tumorem peruenit. Qui autem ad exercitandum iam præparantur, his minimè id tempus expectandum, sed longè prius desistendum à frictione est, potissimum cùm optimi temperamenti sunt, & ætate adhuc pueri.

Frictionis præparatoriæ finis.

Præparatoriæ verò frictionis est finis, vt solidæ partes molliantur, humidæ soluantur, corpotis exigui meatus laxentur. Portò expedit neque paulò animosiorem esse, qui exercitatur, vt lassis iam viribus etiam exerceri aueat, quod contingit iis qui sunt calidiori temperamento: neque item ignauum, qui integris adhuc viribus, laborem tamen detrectet, quod solent ij qui aut laborant plethora, vel frigidum temperamentum sortiuntur.

Natura optima omnium exhibendorũ mensuras indicat.

Portò natura optima, quæ hîc est nobis proposita, frictionis, exercitationísque, ac tum cibi, tum somni mensuras apertè indicat. Hæc tunc primum quodlibet horum respuit, cùm eius vltrà non eget. Quare ipsius quidem naturæ ad singula quæ agi debent promptitudo & alacritas, ei qui tali præficitur corpori, fuerit index mensuræ.

Sanum corpus ipsum sibi suapte natura omnia congruentia inuenit.

Quippe sanum corpus ipsum, sibiipsi omnia inuenit proprio naturæ suæ impetu directum: maximè si in iis quæ ad animum pertinent, rectè sit educatum. Nam multi in malis moribus à pueris educati cùm sint, in desidiáque & intemperantia viuentes, bonitatem naturæ corrumpunt.

Naturam bonam qui corrumpant, & qui in meliorem, eam quæ vitiosa est cõmutent.

Sicuti contrà nonnulli vitiosam corporis naturam sortiti, temperantia vitæ, & tempestiuis exercitiis, naturæ vitia commutarunt in melius.

Exercitiorum genera.

Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratium, pugillatus, cursus, & alia id genus: quorum nonnulla tantum sunt exercitia, vt illa ipsa quæ modò diximus: nonnulla verò exercitia simul & opera, vt cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliúdve quippiam exercet, in vsum mortalium. Atque horum etiam plerísque est, quando veluti pro exercitatione tantum vtare.

Exercitiorum triplex vsus.

Triplex autem ipsorum in vniuersum est vsus: cùm interim operis tantùm gratia vsurpentur: interim meditationis, sed quæ ad vsum futuri sit operis: interim pro exercitatione tantum.

Exercitium nullum alio tẽpore, quàm ante cibum administrari.

At nullum exercitium, vt exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibum. Seruari verò tum modum exercitationum in his oporret, tum vocatam apotherapiam. Quòd si etiam idonea frictione vsus, ad ea quis accedat, iam omnes exercitationis numeros impleuerit.

Exercitationũ qualitas.

Ac genera quidem exercitationum sunt ea quæ diximus: qualitas verò seu differentia, velocitas, tarditásque mouendi sunt: præterea quòd aliud robustum, aliud imbecillum est: ad hæc, vehementia & lenitas.

Exercitiis vtẽdi rationes.

Vtendi verò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus, & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinem. Hæ igitur vtendi rationes ab ipso negocio capiuntur. Quæ verò ab iis quæ extrinsecus sunt posita ducuntur, eiusmodi sunt, quòd aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra, aut calenti loco, aut frigido, aut temperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut cùm puluere exiguo multóque, aut cùm exiguo aut exuberanti oleo, aut etiam sine vtroque.

Exercitationũ omnium quid sit commune.

Omnium autem exercitationum commune est illud, quòd earum auxilio, animalibus ex ipsorum corporibus insiti caloris augmentum excitatur.

Calor in quibus augeatur perturbationibus.

Is tamen proprius exercitationum effectus non est, si modò & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur.

Ira est veluti feruor caloris in corde.

Quanquam ira, non augmentum, sed veluti feruor est caloris in corde. Iam verò ex exercitiis ipsis, aliam partem aliud alio magis fatigat: quædam lentè motis fiunt, quædam ocyssimè agitatis, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his: ad hæc, quædam cum robore pariter & celeritate, quædam languidè.

Exercitiorum diuersa genera.

Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coërcere, impensè robusta exercitatio est, non tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatióque accliuis, huius quoque generis sunt.

Exercitia robusta absque celeritate.

Prærerea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pendeat, ac diu ipsum teneat, robustum is, validúmque laborem exercet, citra tamen celeritatem. Ita verò & si quis manibus in pugnum reductis, iisdem prolatis, vel in altum sublatis, diutissimè in habitu eodem consistat.

Exercitia musculorum maximè propria, quæ.

Quòd si adhibitum quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat, vel impensius hic tum musculos omnes, tum neruos ad robur comparat, vt quorum maximè propria sunt omnia id genus exercitia. Iam si cuipiam iusseris vt se violenter detrahat, inflectátque, dum toto erectus es corpore, non leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur autem partium & exercet & firmat, qui aut quem complectitur medium, absoluere sese iubeat, aut ipse se à complectente soluat. Ita etiam & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatum, vicissim proferat, reducátque. Æquè verò qui pectoribus ex aduerso innixi, magno se conatu retrudunt inuicem. Etiam qui à ceruicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant.

Exercitiorum quænam citra puluerem, & quæ minimè, possint administrari.

Cæterùm talia omnia exerceri citra palæstram aut copiosum puluerem queunt, quocunque conculcato loco, erectis atque stantibus. Quæ verò luctantes inter se moliuntur, cùm robori augendo student, hæc aut puluerem altum, aut palæstram desiderant.

Pædotribam differre a gymnaste, vt differt à medico coquus.

Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustæ, quarum omnium peritiam vsúmque pædotriba callet, sic ipse à gymnaste diuersus, vt à medico coquus.

Exercitia quæ celeritate absque robore peraguntur.

Peraguntur autem celeritate, citra robur & violentiam, cursus, vmbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycum & pilam exercitatio à distantibus & currentibus administratur.

ἐκπλεθρίζειν πιτυλίζειν.

Huius generis est & quod ἐκπλεθρίζειν Græci dicunt, & quod πιτυλίζειν, necnon celeris volutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibúsve, idque erectus, ac vno loco consistens, celeriter exerceri.

Exercitatio vehemens ex robusta celerique composita est.

Porrò exercitatio vehemens, ex robusta celerique composita est. Non in postremis verò vehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idque sine intermissione: similiter, graue quodvis telum iaculari, continuatis sibi quammaximè iactibus: aut graui armatura tectum, celeriter agitari. Sed qui aliquo talium exercentur, intermittere paululum solent. Quæ verò remissiores exercitationes

Exercitia crurum.

citationes sunt, eæ sine interposita quiete magis fiunt. Cæterùm iocessus, cursúsque, crurum exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuum propriæ. Lumborum autem, assiduè se in omnes partes torquere inclinaréque, idque aut pondus aliquod è terra tollentem, aut assiduè in manibus sustinentem. Thoracis verò & pulmonis, maximæ respirationes, propriæ exercitationes sunt. Maxima autem vox præter iam dicta, vocis quoque instrumenta omnia permouet. Porrò voluntariæ actiones, musculorum, neruorum, atque tendonum sunt omnes propriæ: cum ipsis tamen vnà mouentur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & vehementius edatur. Reliquorum autem motuum qui vel naturales sunt, vel pro animi eduntur affectibus, alij cordis & arteriarum, alij venarum & iecinoris actiones sunt: atque horum quidem primum & maximè: secundo loco, reliquarum omnium partium: quandoquidem quatuor naturalibus facultatibus omnes gubernantur. Ac arteriarum quidem cordísque motus nunquàm sanè omnino intermittitur. Cæterum magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, variè intenditur atque remittitur. Vna igitur mutandi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutióque: atque hæc quidem pro anni tempore, nutrimento, potione, balneo, frictione, somno, vigilia, itemque animi affectibus, & voluntariis actionibus incidit. Altera causa est, secundum quantitatem animalis spiritus alteratio, quæ pro motus voluntarij differentiis variatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitatéque naturalis virtutis accipitur, pro substantiæ ipsius cordis & arteriarum bono contrariòue temperamento accidens. Quarta denique est, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu æstimatur. At venarũ opus, vnà cum aliis instrumẽtis, quæcunq; natura ad alimenti dispensationẽ excogitauit, pro cibo potionéque, tum verò pro distributionis in corpus, & concoctionis, & nutricationis ratione variatur. Huius verò mutationis, arteriæ quoque participes sunt. Qui verò motus actiones non sunt, horum triplex intelligitur differentia. Alij nanque animantibus ex seipsis insunt, vt quos antea commemorauimus. Alij extrinsecus adueniunt, vt nauigatio. Alios medicamenta protrahant. Nonnulli tamen motus planè sunt mixti, vt equitatio: qua quidem qui exercetur, simul & agit & agitatur. Concutitur autem præcipuè secundum viscera. Quæ quidem vbi quispiam fricate voluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextram, modò in sinistram, manus iniiciat. Sanè concutiunt nonnihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum voces, parísque modo efflatus. Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est, non minus certè eorum qui in abdomine, quã qui in thorace insunt. In summa verò, validi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durum, compactum, atque vegetum corpus efficiunt. At remissi, tardi, & languidi, diuersam omnino affectionem inducunt. Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuum geritur, accuratè peruouit: quid quisque motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solum spectet, cuius pædotriba minister est, indicans nimirum illi omnem actionum exercitionumque materiam. Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omnium quidem exercitationum vires cùm sciat, deligit illi ex omni genere quod moderatum mediumque inter vtrunque excessum est: quando non alterare, sed planè seruare optimum corporis statum conuenit. Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt neque durior illi, densiórue, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hæc quippe ab extrinsecus imminentibus facilè offenditur: illa corporis inhibet auctũ. Exuat autem se puer ipse propositus, vbi in lotio iam perfecta concoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliantur. Post hæc exerceatur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus promptè, æquabiliter, & concinnè edit. Inter hæc verò sudorem cum calido vapore mixtum cernes. Inhibenda verò exercitatio tum primum est, cùm aliquod horum fuerit mutatum. Nec tamen protinus lauandum eius est corpus, sed vbi summus exercitationis vigor remissus atque sedatus fuerit. Quòd si illa velit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atque apotherapia vti deinceps debebit: de qua in sequenti libro dicemus. Lauacrum autem ipsum omnino medio temperamento eligendum est, ad propositam ætatem atque naturam. Cui ne puluere quidem est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quæ si fuerit calidior, nam puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandum. Sin non vtetur, liceat & illorum dimittere, præsertim hyeme.

Marginalia (left): Manuum. Lumborum. — Exercitationes thoracis sunt respirationes & voces. — Voluntariæ actiones, quarum partium sint propriæ. — Motuum naturalium species diuersæ. — Facultatibus naturalibus quatuor gubernari omnes partes. — Motus cordis arteriarumque intermittitur nunquã. Pulsus à quibus causis mutentur. — Venarum opus à quibus causis variari possit. — Motuum qui actiones non sunt, differentia triplex. — Equitatione concuti viscera. — Viscera fricandi ratio. — Viscera quæ concutiunt. Spiritus cohibitio est, musculorum thoracis abdominisque exercitatio. Motuum differentiæ effectus diuersi. — Pædotribam esse ministrum gymnastæ.

Marginalia (right): Mediocritatem in omnibus eligendam, ad conseruandum optimum corporis habitum. — Puer quousque exercendus debeat. — Exercitatio quando inhibenda sit. Exercitatum corpus quando lauandum sit. — Lauacrum quale esse debeat exercitatis.

GALENI PERGAMENI *De sanitate tuenda.*

Liber tertius.

Est autem apotherapia duplex. Vna quidem ceu exercitationis species: altera verò ceu pars, de qua impræsentiarum agendum est. Omnis igitur exercitationis probè peractæ postrema pars, apotherapia dicitur: quæ duplici consilio suscipitur, & vt excrementa expurget, & vt corpus à lassitudine tutum reddat. Proptius tamen apotherapiæ scopus est, vt lassitudinẽ quæ succedere immodico exercitio solet, submoueat, atque prohibeat. Cæterum optimè constituto, à nobísque proposito puero, cum eóque aliis, qui tuendæ tantùm bonæ valetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum superuenire solet athletis, cæterísque etiam qui corpus opere ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia est ex vsu, si non lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autem apotherapia sit adhibenda, ipsa finium, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cùm igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lentis cauendum arbitror. Nam postquàm à se corpus non amplius dimouetur, periculum est ne frigescat ac densescat, dum nulla ope externa calfit: quare non solum celeriter, sed adhibitis pluriom manibus, largiorísque oleo circumfuso, fricandum est. Oleum quippe ad velocitatem frictionis conducit, remittit tensa, simúlque mulcet ac mollit membra defatigata. Sed nimium mollis

Marginalia (right): Apotherapia duplex. — Apotherapia quid. Apotherapiæ duplex vsus. Apotherapiæ proprius scopus. — Exercitatum corpus qualem ab apotherapia frictionem expectat. — Olei commoda.

mollis frictio etiam vitanda eſt, vt quæ neque altius penetret, neque ea quæ in anguſtis meatibus hærent, diſcutiat: cuius profectò cauſa, tum ipſam fricandatuio partium teoſionem, tum ſpiritus cohibitionem iniungimus. Media igitur frictio, quæ ab vtriuſque diſtat incommodo, eligenda eſt. Non exigua autem apothetapiæ portio ſpiritus cohibitio viderur: cum qua ſi leuiter cortrahantur abdominis muſculi, pattes quæ in ventre conſiſtunt, quicquid excrementi eſt in ipſis, exprimunt: Si vetò feriari planè patiaris abdominis muſculos, nullius earum partium excrementa vacuabis. Quæ tamen in thorace & pulmooibus deliteſcunt, ea deorſum transfetes. Expedit autem huc transferantur potius, quàm in illis maneant, tantò profectò magis, quantò enam eorum quæ in ventre, quàm quæ in pulmonibus & pectore continentut, promptior exitus pater: hæc enim vel euomuntur facilè, vel deiiciuntur: pet tuſſes. Vetùm ſi quis perinde vt ſeptum tranſuerſum, ita abdominis quoque muſculos anhelitus cohibitione intendat, exquiſitius planè expurgabit ea quæ ſub ſepto ſunt viſcera: non transferetur tamen quicquam à ſpiritus inſtrumentis, ad ea quæ nutrimento ſunt delegata, ſed rotum in ipſo thorace pulmonibuſque exctementum manebit. Quare cohibiuoneio anhelitus id genus impræſentiarum non probo: multóque minus, ſi quis omnino non diſtento ſepto, validè ae vehementer muſculos abdominis contrahat: quandò ita neceſſe eſt venas omnes, partéſque quæ circa collum ſunt, flatu ac ſanguine impleri: exctementa verò ſurſum atque ad caput, non deorſum & ad ventrem ferri, vt in tibicinibus, acutamque & maximam vocem edentibus indies videre licet. Eſt autem omoe huiuſmodi opus, mixtum ex maxima expiratione, & ex cohibitione ſpiritus: nimitum in efflatibus confertim factis, maximo expiratu edito, idque cum validiſſima muſculorum tum qui coſtis inſident, tùm qui in abdomine ſunt, tenſione. At in ſpiritùs cohibitione, eadem vtrorumque muſculorum facta tenſione, nullo tamen ſpiritu elabi permiſſo. In iis qui tibia ſonant, aut acutam vocem edunt, muſculis pari modo tenſis: ſpiritu tamen nec penitus cohibito, nec toto ſimul emiſſo, ſed mediam rationem ſeruante. Cauſa autem harum actionum trium eſt phatinx, qui in totius quidem ſpiritus ſimul compulſi efflatu, latiſſimè ſe expandit: in ſpititus cohibitione, protſus clauditur: in iis qui tibia ſonant, aut voce acuta ſimul & magna vtuntur, medium quendam habitum ſetuat. Cætetum cohibirio ſpiritus, quæ ad apotherapiam eſt vtilis, attollit ea quæ ad ventrem ſpectant, idque tenſis thoracis muſculis, & temiſſis qui ſunt in ſepto & abdomine: ita ranque deorſum excrementa fetentur. Secundo autem loco habenda eſt, quæ mediocriter eos qui in abdomine ſunt muſculos tendit, quò videlicet ea quæ ſub ſepto ſunt viſcera, apotherapiæ fructum ſentiant. Atque his ipſis de cauſis faſciatum circumactus fiant, quas fricantes ipſi dum à tergo fricandorum conſiſtunt, circa totum ventrem adhibent. Aliàs verò cùm à fronte ſe collocarint, ceruicibus circa dorſum citcumuolutiones efficiunt, duabus manibus circumducentes. Alias prætetea coſtis, ſpinæ, & pectori accommodant, idque conuerſo pariter cum his quodanmodo eo qui fricatur. Circa lumbos verò ſimilis faſciarum circumiectio fiet, tendente ſe ad ſingulas eo qui fricatur: non tamen cum omnibus paritet ſe reuertente: cùm neque continuos motus, nec vehementes ei contingere ex apotherapia, ſicuti ex præparatoria, conueniat: ſed certè aliquos, & quibus ex intetuallo frictiones ſint interpoſitæ. Hae enim vel maximè ratione, & calorem qui exetcitando eſt adauctus ſeruauetit, & ſimul excrementa propriis ipſius tum tenſionibus, tum motibus eiecetit. Ad quod ſanè opus cohibitio ſpititus conducere non patum mihi videtur. Quippe exilia inſtrumentorum foramina, vehementiori ſpiritus inflatu videas etiam exputgantes opifices: extruduntur ſiquidē quæ antè occurrunt: attahuntur quæ ad latius ſunt poſita, impetu ipſius vtraque acta. Cùm autem vehementiſſimi materiæ impetus, diuerſis temporibus ac rationibus, contrarios edere effectus poſſint: obſtruete quidem, cùm craſſum & multum fuetit, quod confertim ac præceps agitur: putgare vetò, cùm exiguum tenuéque eſt, nec præproperè, nec violentet cogitur ſimul vniuerſum expelli: rectè mea quidem ſententia illi faciunt gymnaſtæ, qui intet ipſam vehementem exercitationem interponunt cohibitionem ſpiritus, necnon frictionem quæ apotherapiæ debetut, ſimul hominem recreantes, paulatimque ipſius cutis expurgantes meatus. Nobis autem propoſito iuueni, cùm mediocri exetcitiò atque etiam victus ratione vtatut, non eſt opus interpoſitione id genus, quam ob contratias cauſas athletæ poſtulant. Ac de apothetapia quidem abundè nobis eſt dictum: Nunc de balneis agere tempeſtiuum videtur, ac primum quidem de aquis dulcibus calefactis. Earum igitur, ſi media temperie ſint, vis calida & humida eſt: ſin tepidiores, humida & frigida. Quòd ſi iuſto calidiores reddantur, calida quidem, ſed non periode humida. Quippe horrere corpora, contrahique exiles eotum meatus cogunt, ita vt neque madeſcere ab extrinſecus accedente humore poſſint, nec exctementi quod intus latet, quicquam emittere. Cæterùm ab ŭs incipiendum, quæ medium tempetamentum obtinent, quæ pet ſe ſemper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut ſuperuacua fluxione cotporis particulas impleant, aut molliant, aut concoquant, aut vires firment, aut ſolnant: ad hæc ſiquidem quantitas quoque earum non minimum confert. Huius autem balnei iuueni à nobis de-ſcripto perexiguus eſt vſus, vt qui omnia iam ex medioctri exetcitatione, & dicta apotherapia ſit conſequutus. Nihilo ſecius tamen ſi probè balneum adhibeat, ipſum quoque apotherapiæ pars aliqua fit. Siquidem dūras tenſáſque partes emollit: exctementum, liquamentumque quod intus ad cutim hæret, euocat. Vetùm neutrius horum eger talis adoleſcētulus: quare elui ſibi in balneo ſudorem & puluerem, ſi quādo hoc vtitur, magis poſtulat, quàm calefieri. Ergo tranſire tantùm ad ſolium vſque, non in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piſcina eſt opus: imò lotus quatenus dictum eſt, feſtinet confeſtim ad mediocritet frigidam. Siquidem optimum corpus quoad augeſcit, frigida lauandum non eſt, ne eius incremeotum moretur. Vbi verò iam abundè eſt auctum, tum frigidæ quoque aſſueſaciendum, vt quæ & illud roboret, & cutem duram atque denſam efficiat. Tempus autem ad id percommodum, eſt ætatis initium vt ante hyemem, toto intetpoſito tempore

conſuetudo

Frictio media inter mollem, & duram adhibenda.

Spiritus cohibitio quid conferat.

Muſculis abdominis vnà cum ſepto tranſuerſo intentis, quid accidat.

Spiritus cohibitiones quæ non probandæ.

Efflatus quomodo fiant.

Spiritus cohibitio quomodo fiat.

Pharyngem eſſe cauſam cū efflationis, tū cohibiti ſpiritus, atque adeò ipſius vociferationis.

Spiritus cohibitio, quæ ad apotherapiam eſt vtilis, quo fiat modo.

Faſciarum circumactus quorſum, & quotuplicitet fiant.

Spiritus cohibitio cui operi conferat.

Materiæ impetus, contrarios edere affectus poſſe.

Spiritus cohibitionem interponendam eſſe exercitiis vehementi.

Aquam dulcem calfactā, pro intenſione ac remiſſione caloris quem ſuſcipit, varias facultates ſortiri.

Aquæ modicè calfactæ, per ſe humectant ſemper & calfaciunt: ex accidente vires alias ſortitæ.

Balnei moderatè caleatis vſus.

Frigida lauādum non eſt optimum corpus, quandiu augeſcit.

Frigidæ lauationis vſus.

Frigidæ lauationis tempus, & gymnaſterium aptum.

consuetudo minimè ſpernenda inducatur. Eſto præterea dies, quo auſpicabimur, quammaximè tranquillus, & quoad id tempus feret, calidiſſimus: cuius etiam calidiſſima pats eligenda eſt: ſicuti & gymnaſterium mediocriter temperatum.

Frigida lauatione vſurus, mediū quarti ſeptennij attingat.

Qui verò frigida vtetur, in quarti maximè ſeptennij medio conſiſtat, priſtinam ſalubritatem ad vnguem ſeruans: ſitque is cùm animo hilari, tum minimè abiecto: ac primùm quidem linteis durioribus fricetur, quàm antea, vehementius: dein oleo prout aſſueuit fricetur: ac poſtmodum exercitetur exercitationibus multitudine paribus, ſed citatioribus quàm antea. Ab his in frigidam, eamque nec tepidam, nec glacialem, totus ſimul inſiliat: altera nanque repercoſſum caloris non facit: altera ferit inſuetos, atque impenſè refrigerat.

Aqua glacialis ferit inſuetos atque impenſè refrigerat.

Quanquam hac procedente tempore vtetur, ſi neceſſitas exigat. Exeunti verò ab aqua fricari oleo, idque à pluribus, expedit, quoad cutis ipſa incaleſcat. Poſt hæc cibum pluſquàm conſuetum, potionem intra conſuetudinem, capiat: quæ vltro ipſe facturus eſt, modò ſint omnia ritè peracta.

Frigidæ lauationis commoda.

Nam à frigida lauatione & plus appetunt, & melius concoquunt, ac minus ſitiunt, veniúntque ad exercitationes poſtridie planè meliori habitu: corporis quidem mole, pari ei quæ antè, cæterùm compacta & muſculoſiore, ac vegetiore: cute verò duriore ac denſiore. In hoc ergo ſecundo prætetea die, ſimiliter omnia ſunt peragenda, etiam tertio & quarto. Poſtea verò procedente tempore, ad eundem modum frigidam iterum ingredi iubebimus, videlicet poſt eam quæ priori ingreſſui ſucceſſit frictionem: verùm tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & ſecundò id feciſſe eſt abundè, præſertim cùm pro arbitrio noſtro remorari ac detinere illic hominem liceat. Cæterùm ſi egreſſus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratum fuiſſe indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratum docet: quare ex notis quæ in cute ſunt, diſces moræ menſuram.

Menſuram moræ futuræ in frigidæ balneo ex notis quæ in cute viſuntur ſumi.

Quia verò fieri non poteſt, quin iuuenis exercitationibus deditus, aut ſuiipſius, aut etiam gymnaſtæ errore aliquando in laſſitudinem incidat, nonnihil de ipſa dicendum eſt.

Laſſitudinis differentiæ in vniuerſum ſunt octo.

Porrò laſſitudinis in vniuerſum octo ſunt differentiæ: quatuor ſimplices, totidémque compoſitæ. Nam quòd incendi tendíque corpus videatur, & quòd mouenti ſe, vel vlceris, vel phlegmonis ſenſus oboriatur, affectiones non ſunt, ſed ſymptomata.

Laſſitudo vlceroſa vnde proficiſcatur.

Simplicium igitur laſſitudinis differentiarum, prima eſt vlceroſa: quæ oritur ab excrementorum copia tenuium ſimul & acrium, adeò pungentium ac veluti vulnerantium tum cutem, tum carnem inter exercitandum, vt etiam horror ac ceu concuſſio vniuerſi corporis interim oboriatur. Secunda eſt laſſitudo tenſiua, circa vllum vlceris ſenſum.

Laſſitudo tenſiua quando accidat.

Accidit naque in vehementi tenſione, omnes muſculorum fibras tendi, eas tamen in primis laſſari, quæ per longitudinem tenſionis porriguntur: quippe vbi tenſæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc videntur, etiam ſi nulla iam tenſione vrgeantur.

Laſſitudo cõcuſſoria qualis, & quando ſentiatur.

Tertia differentia dicitur concuſſoria, qua nimirum ceu cõtuſas aut phlegmone obſeſſas partes ſentimus: eáque tum ſolet maximè incidere, cùm muſculi nimium excalfacti attraxerunt quippiam ex circunfuſis ſibi excrementis. Quòd ſi etiam tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidat, φλεγμονώδη, quaſi oſſium laborem, ob penitiorem ſenſum, eum vocant.

ὀστεοκόπ⊙.

At differentia quarta, quæ impropriè dicitur laſſitudo, tum incidit, cùm muſculi ſupra iuſtum ſiccantur, ſic vt ſqualens contractúmque corpus videatur, atque ad motum quodammodo pigrum, citra tamen vllum nunc deſcriptorum ſymptomatum.

Laſſitudo ſqualida.

Harum autem quatuor differentiarum ſingulis, ſua remedia ſunt.

Laſſitudo vlceroſa quæ potiſſimum corpora infeſtet.

Cæterùm laſſitudo vlceroſa, maximè in ea incidit corpora, quæ & mali ſucci ſunt, & excrementis abundant. Succedit verò recentibus cruditatibus cùm aut exercitantur immoderatius, aut in ſole ſont morari. Nihil tamen obſtat, quo minus in corpore boni ſucci & citra cruditatem proueniat, vtique ob exercitationis exceſſum.

Laſſitudinis vlceroſæ remedia.

Remedium autem huius eſt redundantis euaporatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis aſtringendi vis abſit: quod genus maximè Sabinum eſt.

Oleum Sabinum.

Aduerſiſſimum verò huic affectioni eſt, quòd ὠμοτριβὲς ex Hiſpania & Iberia portatur: quódque etiam fit circa Aulonem. Vtendum itaque eſt dulciſſimo oleo & copioſo, primo quidem die, quò ſuſpecta laſſitudo omnino non ſit futura. Secundo verò, vt ſi qua incidit, diſcutiatur.

Laſſitudine affecti vlceroſa quibus motibus ac frictionibus ſint tractandi.

Diſcutit porrò eam apotherapia, in qua ſcilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idque cum frequenti interpoſita his quiete, qua vtique fricare hominem oportet, pluribus contrectantibus, quò nec frigeſcat pars vlla, & excrementa ocyſſimè digerantur. Porrò frictionum plus adhibebitur iis, qui in cute & ſub cute excrementorum collectam vim habent: motuum verò, quos ipſimet edant, in altera laſſitudine, in qua plus eſt in ipſis congeſtum muſculis.

Laſſitudinis tenſiuæ curatio.

At laſſitudo tenſiua, pro remedio relaxationem poſtulat: ea nanque tenſioni contraria eſt, quemadmodum & duritati mollities. Hac autem laſſitudine affecti, relaxabuntur pauca mollíque ex oleo dulci egelidóque frictione: tum intermiſſione omnino, aut quiete, aut lauatione medij temperamenti, atque in calida pluſcula mora: quòd ſi bis térve laueris, plus proderis. Hi verò & poſt balneum vngi deſiderant, priuſquàm veſtiantur. Quinetiam poſtero die, cùm è cubili ſurgunt, vngi his expedit: nunquam tamen oleo extremè frigido, nec dura frictione. Tertia laſſitudo, quæ ex vehementiſſimis naſcitur motibus, atque eos maximè inuadit, qui exercitationibus aſſueti non ſunt, vacuationem ſuperuacanei, extenti requiem, & inflammationis refrigerationem deſiderat.

Laſſitudinis quaſſantis remedia.

Ergo & oleum copioſum & tepidum cum frictione molliſſima, & longiſſima in medij temperamenti aquis mora, huiuſmodi laſſitudines corrigit. Quòd ſi paulò tepidior aqua ſit, præſtiterit. Ad eundem modum & multa quies, & vnctio aſſidua, breuitérque omnia quæ id quod laſſatum eſt, quiete, lenimentóque recreant, ac quod ſuperuacuum eſt per halitum digerant.

Laſſitudinis aridæ remedia.

Differentia autem quarta, quæ gracilitatem tantum, atque ariditatem inducit, primo quidem die nihil diuerſum poſtulat ab iis quæ iam dicta ſunt, præter calidiorem aquam, quæ ſeorſim contrahat, calefaciat, & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationem, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda ſit. Prætetea ſolium ſimiliter calidum: verùm protinus inſiliant in frigidam, quò videlicet ipſis robur in cute vnà cum calore conſtet: nam & minus ſic diſſlabuntur, & facilè in carnem & cutem nutrimentum reſument. Poſtulat autem

id

id corpus nutriri simul & madefieri, id quod simul vtrunque præstat humidum nuttimentum.

Victus ratio singulis lassitudinum generibus congruens.

Cæterùm lassitudo vlcerosa post legitimam apotherapiam consuetum nuttimentum desiderat, aut etiam parcius, prætetea humidius. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis quam vlcerosa, parcè nutriti postulat. Quæ verò phlegmones sensum affert, ea supta teliquas omnes, tum humidissimum, tum minimum, tum verò quod tefrigerans quippiam habeat, tequirit. Boni succi tamen nutrimentum omnes qui lassitudine grauantut, iuxtà postulant. Cauendos tamen in vlcerosa & ea quæ phlegmones sensum exhibet, glutinosus cibus est, ceu qui excrementorũ digestionem moretur. At in tensionis lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentum est, sed minuto eius modo.

Lassitudo interdum lassitudine soluitur.

Lassitudo in quibus soluēda sit quiete.

Lassitudo autem interdum lassitudine soluitur, cùm videlicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibendas videtur expediens. Sicuti & lassitudinis interdum medela est quies, partim in iis quæ ex congestis excrementis lassitudines consistunt: partim in iis quæ tensionis & phlegmones emphasim præbent: parcius tamen nutriendi sunt in hac lassitudine quæ phlegmones sensum præfert: in vlcerosa verò, pro consuetudine, vbi rectè apotherapia sunt vsi. Sicuti & vberius cibandum, in ementita illa quarta lassitudinis differentia. Simili ratione, & medij temperamenti aquis lauandum in iis tantum differentiis lassitudinis est, quæ ex redundantia superuacuorum sunt natæ. Porrò humidum nutrimentum siccitati medetur: ipsum tamen nec remedium nec cautio lassitudinum est. Sed cùm membra sicciora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue acteque excrementum, nec phlegmonæ affectus similis, teficere nutrimento humectante expedit, quæ exhausto humore sunt siccata: alioqni gracilius & aridius quàm fuerat, postero die cernetur corpus. Porrigitur autem interdum minus quàm pro consuetudine, aut propterea quòd pari opus non est, aut quòd concoqui id non possit. Iam verò, in eo quidem affectu qui ex neruosarum partium tensione consistit, calidiori quam ex consuetudine lauari non conuenit: simili ratione neque in iis quos excrementa excitarunt.

Calidiore aqua quàm quæ mediocriter se habeat, in quo sit affectu vtendum.

In gracilitate autem quæ citra hæc consistit, expedit calidiore aqua, quàm quæ mediocriter se habeat, lauari. Siquidem sic affectorum tefectio, in appositione eius quod est detractum consistit: id quod nequit accidere cuti existente laxa. Cogere ergo hanc prius, astringeréque atque densare oportet, si qua plenioris nutrimenti expectanda est vtilitas.

Cutim cogi claudique ab aqua cum frigida, tum feruenti.

Frigidæ lauatio vbi periculosior sit, quā quæ administratur per calidam.

Sanè cogit, claudírque tum frigida, tum feruens aqua. Verùm à frigidæ vsu lędi hominem metus est, vtpote qui iam ex multa exercitatione & laxior, & vacuus est redditus. Ex feruenti, vt noxa certè nulla, ita secura in cute densitas paritur, ipso qui in ea derelinquitur calore nonnihil conferente. Vnde nec immorari in frigida nimium debet qui ita est lauatus, vt quæ feruentis lauationis commoda frustretur. Cæterùm his duntaxat corporibus quæ bona habitudine sunt, quarta illa impropria lassitudinis differentia incidit: cuiusmodi sunt athletarum qui bene sunt nutriti, necnon propositi nunc in disputatione iuuenis. Sunt itaque tres propriæ ac simplices lassitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus iam egimus. Post has ex binis copulatis aliæ fiunt tres. Ab iis verò septima est, vbi in vnum coëunt tres notæ.

Lassitudines tres alias differentias oriri ex tribus primis, dum binæ inter se copulantur: ac septimam denique dum in vnum simul omnes tres coeunt.

Complicatorum affectuũ illi esse intentos debemus, qui superat: interim non negligentes alterum.

Remedij verò commune in omnibus complicatis consilium est, vt ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, planè contemnas: proprium verò ab iis membratim affectibus accipiendum est. Sicuti verò lassitudines ipsæ numero tres, si inuicem illas coniungas, quatuor coniugationes efficiunt: ita sanè si his quartum affectum addas, multò plures existent. Quod dicimus, ex descriptione licet clarius intelligas. In ea primum locum vlcerosus habeto. Secundum, in quo tensio est molesta. Tertium, qui phlegmonæ similis est. Quartum, in quo corpus gracilius est redditum. Ex his igitur, aut primus cum secundo coniungetur, aut cum tertio, aut cum quarto: aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto: aut denique tertius cum quarto: ita nimirum vt ex binis coniunctis affectibus, sex in vniuersum complexiones oriantur. Rursus, cùm tres vnà miscueris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo & tertio, aut cum secundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rursus secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, vbi quatuor simul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant verò & simplices quatuor: efficiuntur itaque in vniuersum quindecim.

Lassitudinum coniugationes quindecim.

Simplices affectus.

Vlcerosus A. Tensionis B. In quo phlegmones sensus est, C. Gracilitatis, D.

Compositi.

AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD.

Quòd si præterea occlusæ cutis aut aliorum symptomatum differentias, tum secum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias complexiones inuenetis.

Affectus simplices, simplex remediū postulant.

Vnusquisque igitur horum affectuum, si quidem per se consistat, simplex remedium exiget. Sin alteri sit coniunctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda est, qui dignitate & viribus antecellit. Ac dignitate quidem & viribus maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, quàm excrementosa. Est affectus iam dictis proximus, & ipsa meatuum cutis angustia, quæ obstructis illis aut densatis contingit.

Obstructio vnde oriatur.

Densitas vnde.

Ac obstructio quidem ex lentis crassisque excrementis oritur: densitas, tum ab iis quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verùm obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad præscriptam rationem ritè agatur, non potest: densari certè aliquando potest, tum ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autem potest, vt & post balneum, sudorémve, prius laxata cute, auræ flatus incidens, obstructionem quampiam densationémque efficiat. Cui remedium est calfactio: ac proinde valentiore exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Magis autem ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter oleo aliquo antiquo, relaxantéque (quale Sabinum est) voluterur. Mora verò in frigido solio diuturna ne sit, sed neque aqua frigida, Inducendi autem, vngantur aliquo, quod mediocriter calefaciat.

Olea calida & relaxantia.

Vnguenta relaxantia.

Oleis quidem, ex iis quæ in Ægypto habentur, cicino & raphanino: in reliquo orbe, dulci, tenui, ac modicè antiquo. Vnguentis verò, susino, gleucino, irino, amaracino, & commagino. Ex quibus sanè gleucinum, prorsus acopum est, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magísque relaxans, susinum est. Irinum verò & amaracinum, & commaginum, etiam susino calefacere potentiora;

rentiora, iis affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, sunt idonea. Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinum est satis, maximè si ex viridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopum quod ex abietis semine conficitur. In vniuersum autem, cùm in idem varij affectus coierint, hi, si vnam medendi rationem indiceut, vtique intendi magis eam rationem conueniet, quàm si singuli seorsum consisterent. Sin contrarij sint, is qui vincit affectus prius est curigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, in his virium infirmitas necesse est superet. Qui verò firmiores & iuuenes, veluti qui nunc est propositus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vites in imbecillitatem, mutatur. Itaque etiam cotriguntur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria existit. Quòd si etiam ex venere, & refrigeratio sentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione est vtendum: quandoquidem ea non solùm calorem excitat, sed habitum etiam cogit, atque constringit. Si verò anni tempus non diffuadeat, neque à frigido balneo abstinendum censeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, mediòque temperamento, vel calidiote. Nam cùm corpus à venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius sit redditum, debent planè quæ densent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atque ad hæc studium omne impendi. Post vigiliam autem vel tristitiam, vel ambas, quæ apothetapia dicitur exercitatio idonea est, si tamen cruditas absit. Nam si qua subsit, omnino exercitandum non est. Cùm autem è vigiliis & tristitia graciles magisque aridi, ac minus dicto audientes planè cernantur, siccus existimandum est his redditum esse corpus. Quare tales affectus, partim mollì frictione ex multo oleo, partim temperato balneo sanantur: partim tarda & modica agitatione, quæque subinde interponat quietem. Is verò apotherapeutici exercitij erat modus. Ad eundem modum eæ quæ ab ira, vel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt. Contraria prorsus à iam dictis ratione humiditates emendare conueniet, quacunque ex occasione prouenian: quippe studium in his ad siccationem dirigitur. Cæterum si ex longiori desidia, & humectantis alimenti immodico intempestiuóque vsu, contracta humiditas est, longiori remedio est opus: sin ex liberaliori potione quæ pridie sit hausta, citra vllum capitis, aut oris ventriculi affectum constiterit, eam vel vnico die persanate licebit, si sicca frictione largius & exercitarione, veloci, & parciori potione, & sicciori cibo vtere. Porrò si lassitudinis sensus vllus à somno appateat in proposito iuuene, atque is sicciot iusto cernatur, vngendus dulci oleo est: fricandúsque vt omnino parcissimè, ita neque durìer, nec molliter est, idque matutino tempore. Quòd si etiam cutis densitatem corrigere studes, vtique ei quæ ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta est, mollis frictio cum copioso, & dulci oleo medetur. Quæ verò contracta ex frigore est, iam primum frictione sicca ac celeri, dein cum oleo adhibito calefacientes, naturæ suæ restituemus. Laxitatem verò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, & veneris vsum consecuta est, paucula frictione, primùm quidem sicca, dein cum oleo quopiam

Anethinũ vnguentum esse aptum cuti densæ laxandæ.

Affectus varij si in vnum cõ spirent, quid agendum.

Venereo ex vsu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & siccius.

Apoterapia quando fit vtilis.

Exercendum non esse si subsit cruditas.

Siccitates à vigilijs & animi affectibus ortæ, quomodo corrigendæ.

Humiditatum curationes diuersæ, secundum varietatem causarum.

Cutis densa quo modo relaxanda.

Laxitas cutis qua ratione sananda.

eorum quæ astringant sanauetis. Humiditatem quæ nimiæ potioni successit, sicca frictio cum linteo administrata, vel cum manica, interdum etiam solis manibus, corrigit. At vespertina frictio iis vtilis est, quos, vel lassitudo valida premit, vel siccitas malè habet, vel atrophia macetat. Igitur in natura proposita, cùm valida lassitudo, vel immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Præterea plurimum quiescat: modicùm tamen inambulet, quò cibus per erectam agitationem concussus subsidat. Vtilius etiam fit, si & aluum exonerate possit. His etenim probè peractis, secutus oleo dulci frices, idque ventre prorsus intacto. Quòd si in musculis ei vicinis vel lassitudinis sensus aliquis, vel siccitas appareat maior, vngi debebunt mediocriter, & blandè, & suspensa manu.

Frictio vespertina quibus vtilis.

Prandium quando esse debet minus.

GALENI PERGAMENI *De sanitate tuenda,*

LIBER QVARTVS.

NVnc autem primò de morbosis symptomatis disserere est animus, prout citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ similitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes lassitudo excipit, sanotum symptoma est: quæ verò sine his consistit, morbosum. Itaque & ab Hippocrate commodissimè dictum esse videtur, lassitudines sponte natas nunciare morbos. Atque vlcerosus quidem sensus symptoma lassitudinis est. Causa verò vnde ea nascitur, effectus lassitudinis est. Huius rursus ipsius causa bifariam scinditur. Aut enim intra ipsum animalis continetur corpus, dicitúrque antecedens internáque: aut omnino non inest, ac procatarctica nominatur, siue primitiua, siue etiam externa. Itaque tria in vniuersum generata sunt, de quibus habendus sermo est: ipsius lassitudinis symptoma: affectus vnde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cuiusque igitur horum species quædam differentes sunt. Causarum, externa & interna: affectus, is qui vlceris, & qui tensionis, & qui phlegmones sensum inuehit: symptomatis verò, ipsi tres sensus. Qui igitur vlceris sensum facit, is affectus motis quidem grauem excitat sensum, ceu corpus vlceretur: idque vel circa cutim tantum, vtique cùm est moderatior: vel circa subiectam illi carnem, cùm est valentior: vel circa vtranque, cùm adhuc est atrocior. Atque sensus ipse est symptoma. Affectio verò ex qua id nascitur, acrimonia est tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vitioso succo. Ac tales lassitudines, spontaneas appellat Hippocrates. Tensiuç lassitudinis genus plethoricis solet superuenire. At tertium lassitudinis genus, quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abundantia, tum prædicto vitioso succo. Solus autem rodēs & acris succus lassitudinem vlcerosam inducit, idque dum à venis ad carnes atque cutem transfertur. Qui verò ex abundátia nasci hanc lassitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neque ex ea quæ vires prægrauat, vlceris sensus

Lassitudines sponte natæ morbos prænunciant.

Causa antecedens, quæ dicatur.

Causa procatarctica quæ.

Vlcerosus sensus triplex.

Vlcerosus sensus vnde prouenit.

Lassitudo tensiua solet superuenire plethoricis.

Lassitudo phlegmonosa vnde contrahatur.

Lassitudines vlcerosam ex abundantia non nasci.

ſenſus procedit, ſed grauitas, vel ad motiones ſegnitia, vel vitia quædam in pulſibus. Porrò vbi erodentibus ſuccis corpus ipſum ſcatet, minimus quidem motus, laſſitudinis duntaxat ſenſum inducit: vehementior, rigorem excitat: medius inter vtrunque, horrorem parit. Poteſt enim tum horror, tum rigor, à calida cauſa excitari. Impellitur autem ipſe acris humor, interdum à ſenſibili corpore, quod repellendi alieni vim poſſidet: interdum à vehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo conquirit. Quòd ſi calida & putria excrementa ſint, vbi vehementius mouentur, non horrorem modò rigorémve, ſed etiam febrim accendunt. At quæ frigida ſunt, & ex partibus tenuibus conſtant, ea horrorem quidem rigorémque inducunt, non tamen febrem. Porrò vim quandam vtriuſque congeſtam eſſe oportet, ſi hæc fuerint. Oportet igitur excrementum, ſiue calidum id ſit, ſiue frigidum, ipſum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorſus alienum eſt, id ægrè alterari à natura poteſt: ac proinde educere id quamprimùm tentandum eſt: æquè certè vt quæ in ventre corrupta prorſus ſunt, ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò eſt optimum. Non tamen perinde promptum eſt in carne, atque aliis corporibus imbibitum vitioſum ſuccum educere. Communes igitur ſcopos, quibus quis omnium excrementorum vitiis medeatur, iam diximus vacuationem & alterationem eſſe: proprios verò vtriuſque generis adiiciamus. Neque enim vna tantùm ratione educendum alterandúmve eſt: ſed explorata quæ ei quod affligit, magis accommodata ſit, ei eſt inſiſtendum. Ea autem ex cuiuſque contrario debet adminiſtrari. Quoniam igitur laſſitudo vlceroſa, vitio acrium excrementorum oritur, ante omnia conſiderandum eſt, in ſolidis ne tantùm corporibus, an intra venarum ſinus, malus ſuccus contineatur. De iis verò quæ intra venas ſunt, nullum planè nec manifeſtum, nec euidens ſignum habemus, præter ſolam vrinam. Coniicere tamen licebit ex natura, conſuetudinéque, ac breuiter ex vniuerſa victus & exercitij ratione, corporis ea laſſitudine affecti, qualis ipſius mali ſucci ſit modus. Nec minus profectò ex vniuerſis affectibus cutis, quibus aliquando tentari eſt ſolitum: ac denique ex euacuationibus aut retentis, aut intermiſſis. Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantùm collectus ipſe vitioſus eſt humor, mediocrius remedium poſtulat: valentius autem, ſi multus & in profundo. Porrò ſi à nobis ille boni ſucci antea propoſitus iuuenis, nunc neceſſitate quapiam vrgente, longi temporis iter confecerit, in quo praua victus & exercitij ratione vſus fuerit, nihil tamen in modo aſſumptorum deliquerit, ac proinde neque in cruditatem inciderit, talis certè multum mali ſucci congeſſiſſe non potuit: quare ſola apotherapia curatur, huc omni reuocato conſilio, vt excrementa quæ circa cutem ſunt, educantur, propterea quòd affectus in hac vna conſiſtit. Quòd ſi præter alia etiam in cruditates inciderit, ſentiátque non cute tenus modò, verùm in alto corpore vlcerationis ſenſum, ſicut totum id malis ſuccis refertum ſuſpicere, huic nec exercitationē, neque vllum omnino iniungemus motum, ſed quieſcere ac dormire iuſſum, in abſtinentia totum diem exigere cogemus. Dein veſperi pinguiter vncto, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus ſorbitionem aliquam boni ſucci, ſed planè quamminimam. Nec tamen à vino eum abſtinebimus: concoquit enim id ſemicrudos humores, tum ſudorem, vrinámque promouet, ac ſomnum conciliat. Quod igitur mali ſucci iam planè corruptum eſt, nec concoqui poteſt, in ſudore, vrináque expellatur: quod ſemicoctum adhuc eſt, concoquatur, atque vtile reddatur. Id autem quies & ſomnus optimè præſtant. Si ergo his peractis malum conſtiterit, ad conſuetudinem rurſus reducendus homo eſt. Sin in poſterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio eſt cogitandum: maximè ſi per noctem vel laſſitudo magis quàm antea, vel faſtidium infeſtet, vel peruigiles, vel ſomnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. His ſiquidem, ſi vires non diſſuadent, aut ſanguis mittendus eſt, aut purgatio exhibenda. Nam ſi vires imbecilliores dehortantur, ſanguis mittendus non eſt, ſed deiectione mediocri vtendum. At conſtante robore virium, ſi laſſitudo adhuc infeſtet, ac vitioſus quidem humor qui ipſam gignit, cum ſanguinis copia conſiſtat, vena tundenda eſt, aut aliquid quod tantundem valeat agendum. Sanè tantundem poteſt, hæmorrhoidum, menſtruorúmque prouocatio, quibus ſuppreſſa ſunt. Quibus autem horum eſt nihil, malleolorum inciſio cum ſcalpello. Poſt hæc aluus eo medicamento deiicienda eſt, quod malo ſucco maximè accommodatum ſit. Quòd ſi vitioſi tantùm ſucci citra ſanguinis copiam ſubſint, purgatio petenda eſt, quæ infeſtanti excremento ſit etiam commoda. Hinc autem mali ſucci notæ ſumentur. Qui in otio degunt, hi pituitoſum ſuccum ſolent accumulare. Quos multus labor exercet, hi bilioſum, vel melancholicum, illum æſtate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò ſunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea qui cum multo ſudore obeuntur, hi craſſius excrementum faciunt: qui ſine ſudore peraguntur, magis tenue: veluti qui hyeme, & frigido aëris ſtatu colliguntur. Ad hæc etiam, non ſolùm vrinæ multitudo & qualitas, ſed ipſius etiam ſudoris conſideranda eſt. Cuius in eo qualitatis dignotio non modò ex guſtu & olfactu, ſed ex colore etiam facilis eſt. Pallidus quippe cernitur ſudor, pro eiuſmodi bilis ratione. Sæpe tamen poſt validiſſimos labores & vehementem æſtum, planè flauus conſpicitur: aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundem modum & ipſe bilis humor ſe habet. Qualiſcunque verò is in corpore habetur, tale neceſſe eſt eius appareat ſerum. Ac ſudor quidem ſuccorum qui in vniuerſo corpore abundant nota eſt: vrina eorum tantùm qui vaſis continentur. Itaque tum conſiſtentiam, tum colorem vrinæ, necnon quæ in ea pendent, aut ſidunt, perpendere oportet, vt quæ oſtendant qualiſnam ſanguis ſit qui in vaſis habetur. Quando ſi is bilioſus ſit, ſerum quoque eius bilioſum eſſe neceſſe eſt. Simili modo pituitoſum, ſi pituitoſus. At vbi crudus planè is eſt, vtique tenuis aquoſáque vrina cernitur, nihil nec quod ſidat, nec quod pendeat in ſe habens. Vbi autem concoctus, hæc in vrina apparent, deſupérque tenues quædam nubeculæ. Quòd ſi turbida ſit, qualis veternoſorum viſitur, crudis ſuccis refertas venas indicat, non tamen ceſſare naturam, ſed eos valenter concoquere. Si verò celeris ſeparatio craſſi à liquido in ea cernitur, ſitque quod ſubſidet album, læue, & æquale, iamiam

Horror vnde. Rigor.

Febris quando accendatur.

Excrementorū vitiis qui occurrit, vacuationem & alterationem ſcopos communes habet.

Vrinam ſolam iudicare naturam humorum deliteſcentiū in venis.

Apotherapia ſola quando ſit laſſitudinis vlceroſæ ſufficiens remedium.

Laſſitudinis vlceroſæ coniunctæ cruditati, curatio.

Balneorum vſus in cruditatibus.

Vini opera.

Corrupta vacuanda eſſe.

Cruda eſſe coquenda.

Cruda concoqui à quiete & ſomno.

Sanguis quando mittendus.

Deiectione quando eſt vtendum.

Malleolorum inciſio quando ſubeunda.

Cacochymiæ notæ vnde ſumendæ ſint.

Humores craſſiores gigni per labores qui cum ſudore obeuntur: tenuiores autem in illis, qui abſque ſudore ſiunt.

Sudorem eſſe notam ſuccorum qui in vniuerſo corpore abundant.

Vrina indicat tantum quæ continentur in vaſis.

Vrina aquoſa & tenuis quid indicet.

Turbulenta vrina quid indicet.

ſuperaturam ipſos omnes ſuccos naturam indicat. Sin cùm emingitur, pura ſit, protinus verò turbetur, iam crudi ſucci concoctionem aggredi naturam docet. At ſi interpoſito tempore turbetur, non protinus, ſed pòſt aggreſſuram inſinuat. Similiter ſi protinus ſeparatio fiat, & id quod ſubſidet, ſit album, læue, & æquale, ſuperiorem longè naturam ſuccis quos concoquit, indicat. Sin bonum ſit quod ſubſidet, ſed longiori tempore colligatur, etiam naturam temporis ſpatio ſuperaturam ſuccos declarat. Si verò vel omnino nulla ſeparatio, vel id quod ſubſidet malum ſit, imbecillitas naturæ ſignificatur, egétque ope aliqua ad ſuccos percoquendos. Sicuti verò vrina ſuccorum qui in vaſis ſunt conſtitutionem prodit: ita ſudor, & alia quæ per vniuerſum animalis habitum conſpiciuntur, eorum qui illic ſunt affectus demonſtrant. Quippe ſuperantibus in eo calidis ſuccis, inſolitus caloris ſenſus percipitur: frigoris verò, cùm frigidi dominantur. Iam albiores, pituita dominante: pallidiores, bili abundante, cernuntur. Siquidem color à ſucco prouenit, non à ſolidis animalis partibus, vtique cum ſe ſucci in altum non receperunt. Accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus: veluti timorem, vel ingentem triſtitiam, vel incipientem verecundiam: quorum ſi adſit nullum, nunquam ſe in altum recipiunt ſucci. Æquè neque in cutem violentius irruentes, hanc adurent vnquam, niſi animus aliquo modo affectus ſit, aut æſtu immodico animal extrinſecus obſeſſum. Ergo ſi neque ambientis violentia, neque vllus animi affectus ſubſit, certiſſima ſucci animalis cognitio ex colore datur. Quare ſi ad rubicundius quàm pro natura mutatum ſit corpus, ſanguinis abundantiam ſubeſſe ſignificat: ſi ad nigrius, nigram ſupereſſe bilem oſtendit. Porrò color plumbeus, quique mixtus ex albo & liuido eſt, crudos & pituitoſos dominari ſuccos indicant, minus tamen humidos quàm ſit pituita communiter dicta: cui ſi adſit lentor, vitreus ſuccus dicitur à Praxagora. Generaliter igitur eiuſmodi ſucci omnes albi crudique ſunt: nomenclaturam verò alius aliam ſortitur. Ipſorum autem & bilioſorum ſanguis in medio eſt: hi ſiquidem ex eo ſupra iuſtum percocto fiunt: illi autem, ex nondum perfecto. Ac ſingulorum quidem variæ ſunt differentiæ. Cæterùm in corpore laſſitudine affecto, vbi paululum vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltrà proceſſum eſt ſuccis, audacter mittendus eſt ſanguis: vbi plus, conſideratius agendum: vbi plurimum, in hoc nullus omnino mittendus. Inſpicere verò & quantitatem conueniet: vt, verbi gratia, ſi bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus verò ſuccus plurimus, vtique in his abſtinendum à detractione ſanguinis eſt. Sin is quidem exiguus, ſanguis verò copioſus, audacter incidenda vena eſt. Dein deiicere aluum oportet, ratione habita de abundantis ſucci copia & ſpecie. Quòd ſi quis detrahi ſibi ſanguinem nolit, huic deiicienda largius eſt aluus: aut ſi id quoque ſuſpectum habeat, alia ratione educendum eſt ſuperuacuum. Iam verò, ſi in venoſo vaſorum genere copia ſemicrudorum humorum ſubſit, in reliquo autem corpore multitudo horum mordacium, cùm duo hi nobis ſcopi ſint, nempe ſemicoctorum percoctio, atque acrium & mordacium eductio, abſtinere eos conuenit ab omni valido motu, quos laſſitudo ſecuta fuerit. Blandè tamen vnctos atque oleo perfrictos,

Vrinæ permutationis ſpecies variæ.

Sudor quid indicet.

Color à ſucco proficiſcitur, non à ſolidis animalis partibus.

Succi à quibus cauſis intrò pellantur.

Color corporis quando ſit exquiſita nota eorum, qui ſubſunt, humorum.

Color plumbeus quid indicet.

Vitreus ſuccus.

Sanguis mittendus quando in laſſitudine ſit.

Aluum eſſe largius vacuandam iis qui per laſſitudinem vlcerosam detrahi ſibi ſanguinem nolunt.

per quàm ſuaui lauare balneo expedit: inde in otio abſtinentiáque habere, atque etiam ſomno, ſi id fieri poſſit. Nihil enim æquè concoquit, aut malos ſuccos diſcutit, vt ſomnus à balneo. Conducit autem ad ſomnum non in poſtremis etiam & balneum ipſum. Quòd ſi ſecunda die & tertia, ſimiliter grauatum ſentiamus hominem, iterum atque iterum vtemur eadem medendi ratione. Sítque tibi ſomnus & cauſa & ſignum ſperatæ vtilitatis percommodum: ſicuti è diuerſo, non poſſe à balneo dormire, nec cauſa, nec ſignum eſt commodum. Sed ex ſomno vigiliiſque plerunque redundantis ſucci indicia ſumuntur. Frigidi nanque ſucci,* ſoporem & longiores ſomnos inducunt: calidi & mordaces, vigilias. Sicuti autem in primo, ita in ſecundo die, ex ſimplici cremore priſanæ, aut ex alica, cui pauxillum aceti ad incidendum permiſtum ſit, ſi cruditatis ſuſpicio ſubſit, ſorbitionem minimam eis exhibebimus. Quippe vt largior nutritio nocet, ſic abſtinentia omnimoda, nauſeam inducit, ventriculum lædit, reſoluit vires, ac prauum ſuccum accumulat. At boni quidem ſucci eſt alica. Cæterùm niſi lentor ipſius corrigatur, adiectis aceti & porri modico, non ſolùm obſtruet, ſed etiam nutriet plenius, quàm propoſitis ſit ex vſu. Hac itaque ex cauſa priſanæ cremor in hoc caſu tutior eſt, vt qui tum modicè nutriat, tum facilè per anguſta permeet, diſſecétque & diſſoluat quicquid in crudis habetur ſuccis. Horum ipſorum gratia & mulſa his idonea eſt, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atque omnia breuiter, quæ citra vitioſi generationem ſucci, humorem craſſum diſſecant, ſoluuntque. Frugum itaque maximè apta eſt priſana: olerum, ſola lactuca: piſcium, qui dicuntur ſaxatiles: panis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modicè purus eſt: aues, monticolæ: potio, oxymeli, mulſa, vinum tenue, & album. Quæ verò vrinam cient, hoc caſu non probo: maximè quæ præualentia ex his ſunt, & ſanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probè eſt, huic tanta vexatio non conuenit. Hæc itaque omnia ſecundo die ita facienda ſunt, atque etiam tertio, quartóque. Quòd ſi tum laſſitudinis ſenſus leuetur, tum cætera pro naturæ ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere verò parcè hominem audebis. His ita peractis, ſi nullus laſſitudinis ſenſus præterea ſuperſit, ad conſuetas ſtatim exercitationes reduces ipſum. Sin quicquam appareat priorum aut ſymptomatum, aut notarum, rurſus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quæ particulatim non rectè habent. At ſi in eodem laſſato corpore reliqua eadem habeantur, ſanguis autem bonus exiguus ſit, crudíque humores plurimi, huic nec ſanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: ſed ſeruandus in omni quiete is eſt, dandáque ipſi cibus, potio, medicamentáque ſunt ſingula eius generis, quæ attenuent, diſſecent, & conficiant ſuccorum craſſitudinem, idque citra manifeſtum calorem. Ergo nutries hos maximè oxymelite, aliquando etiam priſanæ & mulſi exiguo quopiam. Suſtinent enim hi victum, ſi modò alij vlli, tenuem, ipſa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem præcordia iſtiuſmodi omnibus turgida inflatáque ſunt, & facilè quicquid aſſumpſerint,

Somnum à balneo concoquere, ac malos ſuccos diſcutere.

Balneum conducere ad ſomnum.

Frigidos quidem ſuccos, ſoporem: calidos autem, vigilias gignere.

Cruditati quæ ſorbitio commoda.

Abſtinentia omnimoda inducit nauſeam, ac prauum ſuccum accumulat.

Alicæ lentor corrigendus aceto & porro.

Priſanæ cremor cruditatibus commodiſſimus.

Cruditatibus qui cibi potúſque congruant.

Diuretica præualentia non eſſe cruditati vtilia.

Laſſato corpori, cui ſanguis quidem bonus exiguus ſit, crudi autem humores plurimi, quæ medendi ratio adhibenda.

Crudis ſuccis referti cur tenuiſſimam victus rationem perferant.

Piper cum cibo exhibendum per cruditates eſſe.

rint, in flatum vertitur, non inutile fuerit & longi piperis, aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare. Sed album quidem ſupra reliqua duo genera aluum roborat. Nigrum id eligendum eſt, quod præcellit pondere. Vtilius tamen ſit & Dioſpolitico medicamento vti, cuius duplex eſt compoſitio.

Dioſpolitici medicamenti compoſitio duplex, vtraque cruditatibus apta.

Nam aliàs ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitróque id conficitur: ac poteſt ſic magis ventrem ſoluere: aliàs cum reliquorum pari pondere miſcetur nitri dimidium. Præſtiterit autem cuminum eſſe quod Æthiopicum vocant, piper verò vel longum vel album. Macerabitur cuminum in aceto maximè acri: dein continuò id tunditur, aut etiam prius modicè frigitur in vaſe fictili, quod coctum in camino quamoptimè ſit. Sunto verò & rutæ folia modicè exiccata. Sumitur & per ſe medicamentum hoc, & cum ptiſanæ cremore, & ante & poſt cibum. Porrò ad eum vſum maximè commendatur, quod mel optimum, optiméque deſpumatum admixtum habet. Appoſitum ſanè remedium ſic affectis eſt, & quod ex tribus piperibus conſtat, vtique cùm non admodum medicamentoſum ſit, atque ex variis confectum, quale eſt illud quo vtimur in iis fluxionibus quæ à capite deſcendunt ad pectus. Expedit autem præparatum habere vtrunque ad manum.

Diatrion pipereon ſimplex, cruditatibus eſſe medicamen appoſitiſſimum.

Simplex igitur illud, quo ad cruditatem quæ in primis eſt venis vtimur, huiuſmodi eſt: Ad cuiuſque trium piperum drachmas quinquaginta, abundè adduntur aniſi, & thymi, & zingiberis, ſingulorum drachmæ octo.

Diatrion pipereon ſimplicis compoſitio.

Hoc magis ſimplex eſt, à quo detractum ſit zingiber. Alterum verò eſt, quod ex iiſdem conficitur: verum ad cuiuſque trium piperum drachmas quinquaginta, reliquorum cuiuſque ſexdecim drachmarum iniicitur pondus. Debet autem, ſi haberi poteſt, aniſum Cretenſe eſſe. Thymum aut Atticum, aut ex editis locis & ſiccis: cuius quicquid lignoſum eſt circunciſo, coma ipſa vna cum floribus iniicietur. Eſto verò & piper, quod longum quidem eſt, integrum, minimèque foratum: æquè verò & zingiber.

Piper longum quale ſit eligendum.

Quod autem piperis qualitatem retinet, ac nec maceratum reſoluitur, nec etiam pertuſum eſt, piper id longum vt maximè idoneum eſt, ſic minimè fuerit adulterinum.

Piperis nigri, albique electio.

Nigrum verò nec exile, nec rugoſum, nec craſſi corticis eſto, ſed maximum pleniſſimúmque: quæ duæ notæ album etiam piper commendant. Deinde omnibus ſimul tuſis, & per tenue cribrum tranſmiſſis, mel optimum, curioſéque deſpumatum miſcetur: id quod debet eſſe odoratum, flauum, acerrimum, dulciſſimúmque, atque craſſitudine quadam mediocri, & quæ ſuam continuitatem tueatur.

Mellis optimi notæ.

Diatrion pipereon quis offerendus modus.

Hoc igitur medicamen & ante cibum, & poſt, & euntibus cubitum rectè datur, cochlearij pleni menſura: atque huius quidem, vt paruis parui, & maximis maximi, ita mediis ad portionem: prætereà etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum. Eſt id virentis herbæ radix, à collectu ſtatim in acetum iniecta.

Zingiber quid.

Piperatorum calorem circa primas venas extingui.

Extinguitur enim eiuſmodi medicamentorum calor circa ipſas primas venas: neque in totum perfertur corpus, veluti aliorum quorundam, cuiuſmodi eſt quod diacalaminthen appellant. Idcirco etiam oxymeli his vtiliſſimum eſt, cuius talis eſt compoſitio.

Oxymelitos compoſitio.

Cùm melli optimo ſuper carbones ſpumam abſtuleris, conicies in ipſum aceti tantùm, vnde guſtanti nec acidum nimis, nec dulce videbitur, ac denuò ſuper prunas coques, quod planè vnitæ amborum qualitates ſint. Hinc ab igne depones, cúmque vti voles, aquam ei miſcebis, ita nimirum temperans vt vinum. Quò autem pluribus id conueniat, vni aceti parti, mellis à quo detracta ſpuma ſit, duplum eſt miſcendum. Pro vniuſcuiuſque tum guſtu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adiicere conuenit, id eſſe ſumentis naturæ conuenientiſſimum oxymeli ratos, quod illi vtique iucundiſſimum eſt. Cum aqua verò ita facies oxymeli. Quadruplum optimæ aquæ miſcebis melli: dein coques modico igni, donec ſpumare deſinat.

Oxymelitos aquati faciendi modus.

Mel vitioſum multam ſpumam egerit: optimum verò, minimum, breuiſsimoque coquitur tempore.

Ac malum quidem mel multam egerit ſpumam: quò etiam diutius coqui debebit. Optimum verò vt breuiſſimo coquitur tempore, ita minimum ſpumæ euomit. Poſt verò dimidio aceti adiecto, rurſus coquendum, donec qualitatum omnino ſit vnitas, nec acetum crudum ſentiatur. Conficitur ſanè oxymeli, etiam tribus ſtatim à principio mixris, ad hunc modum. Aceti vni parti, additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam vel etiam quartam partem coquuntur, ſpuma interim detracta. Quòd ſi valentius id facere ſtudes, tantundem inities aceti, quantùm mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibitúrque tota æſtate refrigerantis vice.

Apomeli refrigerat.

Poteſt verò cui id libet, & ad quam propoſuimus affectionem eo commode vti, potiſſimum vbi coacuit: id quod ſæpe contingit ei, alias magis, alias minus, vtpote ex aqua confecto non pluuia, ſicut mulſa, ſed qualibet. Quanquam poteſt qui volet, & ex aqua pluuia id conficere, ipſéque ſi pluuiam aquam probarem, id ſuaderem: verum neque ipſam probo, & nihilo eſt deterius ſi aceſcit, potiſſimum ad ea quæ nunc ſunt propoſita.

Mulſam ex pluuia aqua confici.

Pluuiam aquam non probat Galenus.

Quinimò mediocriter etiam acet, quod non omnino incurioſè eſt confectum. Sane cura conficiendi in eo eſt, vt nec fauus admodum ſit vinoſus, coquatúrque bene in fontana aqua, quæ & pura ſit, & dulcis.

Apomelitos compoſitio.

Oportet enim expreſſo à fauis melle, eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde ſpuma exiſtat. Ergo tum hac vtendum potione eſt, tum verò è vinis iis quæ leuiter aceſcant. Nutriendum prætereà cibis eſt, qui extra calorem extenuent, cuiuſmodi capparis eſt, ſi ex oxymelite vel oleo ſumatur.

Vina quæ aceſcunt leuiter, eſſe cruditatibus commoda.

Capparis, ex oxymelite ſumpta, cruditatibus.

Quòd ſi crudos iam ſuccos ſatis attenuatos ſperas, vinum dabis quod & ſubſtantia ſit tenue, & colore fuluum albumve: hoc enim ad ſucci bonitatem & concoctionem facit: illud vrinam mouet. Sunt verò in Italia, prioris generis Falernum, & Surrentinum: poſterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum. In Aſia verò, prioris generis Lesbium, & Ariuſium: Secundi Titacazenum, & Arſyinum. At craſſa & nigra vina ſunt reiicienda.

Vinorum genera varia.

Vina cruditati aduerſantia.

Quòd ſi his adhibitis melius habere ſe ſenſerit, etiam lauare tum hominem debebis, vngeréque, ac molliter fricare. Vt verò primum in vrina hypoſtaſis cernitur, tum frictiones augere, tum ad conſuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tempore vnguentis iis quoque vtendum, quæ per halitum euocent. Vomitu autem minimè in affectibus id genus vtaris, ne ſucci repellantur intrò mordaces, qui videlicet carni inhærent.

Vomitu cur non vtendum per cruditates laſſitudini copulatas.

Humores reuocantia ab alto.

Humores intrò pellentia.

Quemadmodum autem exercitatio, frictio, balneum, fomenta calida, vnctio calefaciens, itacundiáque, humores ab altu reuocant, ita quæ refrigerant aſtringúntque cutim, ad hæc triſtitia, horrórque à quacunque cauſa calida frigidare procedens, necnon omnia quæ introrſum impetum faciunt, ea inquá a cute ipſa motum humorũ ad in-

terna concitant. Hæc itaque omnia deuitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinem sentit, & venas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extrà sunt, rectè intrò reuocantur: nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leuiter educendi per halitum sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, non statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: vomitu verò abstinebis, nisi vbi crudos citra lassitudinem succos euacuare contendis.

Vomitu quando vtendum. Vlceroso præsente sensu, crudísque humoribus ab alto in corporis habitum distributis, qua vtendum sit ratione medendi.

At verò si vnà cum sensu vlceroso, etiam crudorum copia aut à calore, aut ab immodico motu in corporis habitum sit transmissa, quæ quidem iam non in venis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tunc sanè ea exhibenda sunt, quæ vel ad cutim vsque suum calorem transfundant: fricandúmque largiter oleo quod relaxandi vim habeat, ac potissimum manè, cum surgunt a somno. Nam ea frictio concoquit crudum succum, simúlque corpoream molem animantis nutrit. Quiescendum verò diu post hęc est. Cedet autem negotium felicius, si homo exiguũ cibum pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue vinum, fuluúmque. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est: ac dein tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calido, & alimentis quæ boni sunt succi, vtendum. Quinetiam medicamẽtis diacalaminthen audacter dabis: cuius talis est compositio:

Diacalaminthes confectio.

Accipe calaminthes, pulegij, petroselini, seseleos, cuiusque vncias ij. seminis apij, cacuminum thymi, singulorum vnc. iiij. Libystici, vnc. xvi. piperis vnc. xlviij. Hæc omnia vbi electissima fuerint, simul tundẽda cribrandáque sunt tenui cribro.

Tenuia facilè digeri.

Crassiora in vẽtre hærere. Purgantia medicamenta debent crassiora relinqui.

Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitum maximè digeruntur: veluti è diuerso, crassiora in ventre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties deiicere aluum per id studeo. Miscendum his ita præparatis mel optimum est, curiosè despumatum. Porrò vsus eius erit post matutinam frictionem, ante exercitationem & balneum: potéstque etiam cum aliquo cibo mixtum assumi.

Distributioni conferens medicamen nullum statim à cibo dandum.

Post cibum autem nunquam nec hoc medicamen, nec aliud vllum quod ad distributionem vehementiorem facit, sumendum est. Licet & sine admixto melle siccum medicamentum reponere, eóque salis vice vti.

Concoctioni ciborum quæ conferant.

Ad ipsorum autem concoctionem ciborum, præstat sanè aut medicamen diatrion pipereon simplex, aut ipsum piper potioni inspersum, aut etiam quod ex succo mali cydonij constat medicamentum porrigere. Verùm ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe.

Diacalaminthes medicaminis vsus.

Nam crassa lentáque attenuat, & per halitum educit, & vrinas mouet, & muliebria prouocat, estque iucundissimum gustui. Vbi igitur circiter duos vel tres primos dies ita præparatus homo est, exercitationibus consuetis tradatur, animaduersis prius vniuersis quas iam diximus notis. Nam si omnia commodè se habere videntur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta victus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetum victum reuocari iam postulet.

Acopi ex abiete compositio contra omnem lassitudinem valens.

Quia verò & acopo quod ex abiete fit, vti expedit iis qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem. Igitur abietis pulcherrimum semen, quale circa Septembrem colligitur, coniicere oportet in oleum, quolibet anni tempore, vbi prius contusum fuerit. Posteà verò quàm spacium dierum ad minimum quadraginta in ipso oleo relaxante (quale Sabinum videtur esse) madeterit, ipse liquor est percolandus. Coniicietur autem in quinqoe & viginti olei heminas, eius seminis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adiungito: resinæ verò abietinæ tertiam vnius libræ partem: iniicies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harum copia non sit, earum loco terebinthina vtendum. Coques autem commodius hæc in vase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimum ad omnem lassitudinem est.

Medicaminis quod ex populi floribus fit, compositio.

Vtile etiam est & quod ex populi floribus fit. Est autem id tale: Ex illis enim adhuc conniuentibus mediocritérque contritis, modius Italicus in quindecim aut viginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidiéque sub sole feruido simul totum id dimouebitur, si id fieri liceat. Itaque post binos aut ternos menses potes flore expresso habere oleum, quod sine vlla mordicatione, nihilo minus quàm abietinum, per halitum digerat. Cui tantundem ceræ & resinæ licebit addere, quantùm illi esse adiiciendum diximus. Si quando verò humidum id quod exprimitur, crassius videbitur, sat fuerit vel quintam partem ceræ adiici. Sunt qui in duplici vase eleganter id medicamentum conficiant. Qui verò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquæ viniue quartam aut quintam partem, ne torreatur, iniicere. Atque ad ea quidem de quibus nunc agitur, vtilior aqua est: vinum verò ad articulares affectus.

Succos carni cutique hærentes, euaporantia. Chemæmelinum oleum. Anethinum oleum.

Ergo & hæc medicamenta succos quicunque non crassi nec lenti in carne cutéque resident, euaporant: necnon quòd ex chamæmelo fit oleũ, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta. Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitum. Præparetur autem in duplici vase, fiátque ex anetho viridi, maturóque.

Sampsychinũ oleum.

Iam sampsychinum oleum, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est.

Discutientia efficaciter quæ.

Simili ratione ros maris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut altheæ, aut vitis albæ, efficaciter etiam discutit, vbi suas vires in oleo similis facultatis quæque ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, vel ceram solam, vel cum ea resinam inieceris, non solùm pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hæreat vnguentum facies. Abundè autem omnino erit, si ceræ quartam partem, resinæ duodecimam addas.

Resinarum species variæ.

Si verò abietinam simul & pineam resinam iniicias, aut cum his etiam terebinthinam, aut si hæ desint, humidam pini resinam, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoque medicamentum feceris, quod euaporandi vim habet.

Vlceroso sensui si sit coniuncta cruditas, tam in primis venis, quam in externo consistens corporis habitu, quid agendum.

Porrò vbi præter vlcerosum sensum, etiam copia humorum crudorum in toto corpore abundat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum venarum est, concoquendáque simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis videtur. Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curandi sunt, sed ita tamen, vt inter initia potiores medendi partes [illegible] præstentur, qui in primis venis consist[illegible]

verò, ei qui in carne. Medio inter hæc tempore, ambæ rationes æquabiliter miſcebuntur. At laſſitudo teoſiua, cùm citra exercitationem incidit, abundantiam indicat, quæ ſolidas animalis partes diſtendit. Vbi igitur ſanguinis redundaotia grauat, optimum eſt vel venam tundere, vel ſcarificare malleolum. Ex iis autem quæ in vlceroſo affectu retulimus, vbi vitioſo ſucco miſcetur, licet ratiocinari & de alio quouis, cùm ſolus conſtiterit.

Laſſitudinis tenſiuæ ſpontaneæque curatio.

Iam verò laſſitudo quæ phlegmones ſeoſum infert, ſi quidem ſponte oriatur, ſubitò accendit vehementiſſimam febrem, niſi miſſione ſanguinis malo prius ſit occurſum. Itaq; nec cunctari, nec parum detrahere conuenit, ſed (niſi quid obſtet) ad animi vſque defectum. Optimum verò fuerit, bis eudem die, ſi fieri poſſit, detrahere: ac primùm quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat: ſecundò verò, ne defectus quidem ipſe eſt formidandus. Quippe, qui priore detractione teſolutus eſt, ſecundam ſuſtinere haud poterit: in hac verò ſi quid tale homini incidit, facilè reuocabitur. Qui verò ſic affecti ſanguinem non miſerint, hi ſi euaſerint, vtique fortunæ beneficio id acceptum ferent. Æſtimare autem diligenter oportet, qui ſanguinem ſunt miſſuri, in thoracene, dorſo, & lumbis tenſio, pulſansque dolor figatur: an in capite potius & collo. His nanque affectis, humeralem venam diuides, maximè ſi repletum caput & calidum ſentiunt: illis verò internam. Si verò omnino æqualiter laſſitudo occupat corpus, ambarum mediam. Ac ſi ab inciſa quidem vena febrite cœperint, alterius eſt artis, nempe curatiuæ, his proſpicere. Sin autem tum non febricitent, primo die poſt inciſam venam, aut ptiſanæ cremorem, aut ſorbitionem ex alica ſolùm dabis. Secundo verò etiam lauare licet cum copioſo oleo, nutrire autem moderatiſſimè, lactucæ, vel cucurbitæ, vel ptiſanæ aliquid offerens. Eſt & alica non inutilis. Si cucurbitæ copia non ſit, malua, betáque & lapatho, & atriplice vtendum. Quòd ſi carnem quoque guſtare velit, ſaxatiles piſces, vel oniſcos in albo iure (quod anetho, ſale, oleo, & porri exiguo in aquam coniectis conficitur) bene elixos dabis. Vino autem vtiliter etiam ipſo ſecundo die parcet: Tertio verò, ſi quidem aquæ potionem facilè toleret, tunc quoque vino abſtinebit: ſi non ferat, potiſſimum quidem apomeli dabis. Hoc ſi non ſit, album & tenue vinum offeres, aliáque pro ratione exhibebis, quæ vt boni ſint ſucci, ita minimè calefaciant. Cauendum tamen vel maximè eſt, ne properè & multum, ſed ſenſim, & paulatim renutrias. Alioqui minimè ipſe ventriculus poterit tantam ciborum colluuiem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimum crudi ſucci rapietur in vniuerſum corporis habitum. Venter quippe ſua ipſius cauſa nutrimentum ſuſcipit, vt eo nimirum fruatur. Vbi autem expletus fuerit, quod reliquum ciborum eſt, exprimit, peſſumque ceu onus alienum deiicit, videlicet ad ipſa inteſtina. Ab his verò rurſus ad venas ſuggeritur, à quibus tandem in vniuerſas animalis partes diſſeminatur: vbi alimentum ipſum nactum iam concoctionem tertiam, alendo corpori aſſimilatur. Vnde multi exinanito corporis habitu, niſi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atque ex iis non leuiter ægrotant. Quoniam autem per laſſitudinem quæ phlegmonem repræſentat, vis calidi ſanguinis congeſta in corporis mole eſt, venæ autem ſectio ſuccos è vaſis emittit, vtile eſt poſt priorem detractionem tantiſper intermittere, dum aliquid eorum qui in corpore ſunt humores, remigrare poſſit ad venas. Quod tamen quoniam committendum non eſt vt in iis maneat, vtpote ex dimidio corruptum, idcirco detractionem ſanguinis etiam ſecundo die iteramus: aliquando verò & in tertio, vbi videlicet & teuellere, & ex aliis in alia transferre viſum eſt conducere.

Laſſitudinis quæ phlegmones ſenſum infert, curatio per ſanguinis miſſionem vſque ad animi deliquium, adminiſtratur.

Sanguis miſſio quando ſit eodem die repetenda.

Humeralis vena quando ſecanda.

Interna vena in quibus tundenda.

Media quando aperienda vena.

Laſſitudini phlegmonoſæ victus ratio conueniens.

Albi iuris compoſitio.

Ventriculus ſua ipſius cauſa nutrimentũ ſuſcipit.

Nutritionis modus.

Sanguinis detractioni primæ & ſecundæ cur interponendum ſit tempus.

Sanguinis detractio cur iteranda ſit.

GALENI PERGAMENI *De ſanitate tuenda,*

LIBER QVINTVS.

CVm hominum naturæ ſint numeroſæ, diuerſam victus & exercitij rationem poſtulant, quæ ex arte quæ valetudinem tuetur petenda eſt. Huius enim beneficio contingit, vt qui ab ipſo ortu imbecillum corpus non ſunt ſortiti, ſenſibus illæſis, ab omníque prorſus morbo & dolore alieni, ad ſummam ſenectutem perueniant. Ego verò, tametſi nec ſalubrem corporis ſtatum ab ortu ipſo ſim nactus, nec vitam planè liberam egerim, hac tamen ipſa arte vſus, poſt octauum & viceſimum annum ne minimo quidem laboraui morbo, niſi fortè diaria febri, ob laſſitudinem aliquando contracta: cùm alioqui liceat non modò hanc, ſed bubonem etiam effugere, ſi quis liberam vitam ſit nactus, vacétque ab vtroque genere excrementorum, & eo quod in quantitate, & eo quod in qualitate conſiſtit. Ergo corpus optimè conſtitutum, ad ſui cuſtodiam, tum in exercitationibus, tum in poculentis & eſculentis, necnon in ſomno, vigiliis, balneis, atque vniuerſis animi actionibus, medium vtriuſque exceſſus, idque in qualitate, quantitate, & facultate, poſtulat. Quòd ſi in aliquo ſit erratum, corrigendus error eſt, per contrarij exceſſus vſurpationem. Vt autem corrigendo non erres, primum corporis affectus ad vnguem ſcire oportet. Deinde omnium eorum quæ priore die facta videris, meminiſſe. Nam affectus quidem, quod delictum ſit, docebunt: recordatio eorum quæ pridie ſunt acta, quantum tibi à conſuetis ſit recedendum, inſinuat. Imò verò id quod peccatũ eſt, memoria factorum oſtendet: & prout corrigetur, ex præſentium collatione docebit. Vt, exempli gratia, ſi mollius quàm prius poſtridie corpus videatur, primum quidem frictionum meminiſſe conueniet, an molles, & cum pinguitudine & balneis leuiter tepidis ſint adhibitæ. Ab his reuocati ad memoriam debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præceſſerint. Dein, an potio vberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Poſtremum, an multùm dormierit. Proximus molli corporis affectui, eſt humidus: hoc differens, quòd mollis ipſorum corporum propria qualitas eſt: humidus, qui in eo continentur, humorum. Diſcernũtur hi tactu: nam humidus affectus cum madore cutis eſt: mollis ſine hoc: quanquàm eſt profectò & molle corpus humidum ſuis ipſius partibus: non tamen cum mollitie neceſſariò coniunctus eſt humidus affectus. Poteſt nanque durata caro eſſe, & tamen mador ſudórve è corpore emitti. Ac ſiccus quidem immodicè affectus, habitum

Hominum naturæ diuerſæ.

Ars ſanitatis tuendæ quid præſtet.

Galenum vixiſſe ſaniſſimum.

Corpus optimè conſtitutum, ad cuſtodiam ſui deſiderare omniũ exceſſuum medium.

Exceſſum corrigendum eſſe per contrarij exceſſus vſurpationem.

Affectuum cognitio quid iuuet.

Recordatio præteritorum quid conferat.

Humidus affectus à molli quo differat.

Siccus immodicè affectus quid indicet.

statim durum efficit : indicat autem, aut cibi potionisve penuriam, aut vitæ solicitudinem, aut denique exercitationem immodicam. Hæc itaque considerans, corrigere quotidie errorem poteris, priusquàm is inauctus, curatu difficilior euadat. Semper autem memineris, excessum omnem contrario excessu emendandum esse.

Excessus omnis contrario est corrigendus excessu.

Cui præcepto si corporum dignoscendorũ peritiam adieceris, & singulorum remediorũ facultates adiunxeris, vniuersæ iam artis quæ corpori hominis tuendo dicata est, peritus fueris : cuius ope licet præsentem sanitatem tueri, & amissam recuperare.

Medicinæ vlus.

Atque optimum quidem corpus cuiusmodi sit, dictum iam est. Quod ab huius perfectione defecit, scire licet tribus id de causis defecisse : aut quòd statim in vtero, vitioso statu fuit : aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum pòst concessit: aut ætatis ratione.

Deficere ab optima constitutione, tribus de causis contingit.
Senum siccam & frigidum, humectantibus simul & calefacientibus corrigendum esse.

Omnia verò corrigenda per contrarium excessum sunt. Nam senium, frigidum & siccum cùm sit, per ea quæ calefaciunt & humectant, corrigitur. Talia sunt balneum dulcis & calidæ aquæ, vini potio : præterea ex cibis quicunque humectare calefacereque sunt nati. Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, atque omnem motum (qui cibum debet præcedere) scite licet poëtam ex parte verum dixisse:

Vt lauit, sumpsitque cibum, det membra sopori.
Nanque hæc iusta seni.

Postulat autem senum, non secus quàm iuuenum, corpus, dimoueri aliquando. Imò corporum quæ in florenti ætate sunt, non desunt quæ quietem requirant. Senum verò nemo quietem ex toto postulat:sed neque exercitium vehemens.

Senum nemo quietem ex toto postulat: sed neque exercitium vehemens.

Ceu enim ventulo quodam excitari, accendique calor eorum desiderat : vehementiori autem motu deiicitur. Cùm igitur senum omne corpus sit frigidum, nec potens alimentum ad sese trahere, atque id probè conficere, ex eóque nutriri, plurimũ frictione pingui adhibita post somnum matutinum iuuatur : quippe quæ vitale robur excitet, ac modicè calefaciat, efficiatque vt sit distributio nutrimenti facilior, atque nutritio promptior.

Senum corpora plurimum iuuari pingui frictione, post somnum matutinum adhibita.
Frictionis matutinæ post somnum adhibitæ vtilitas.

Quare multos etiam laborantes atrophia, eiusmodi frictione adhibita, facile paucis diebus carne impleuimus. Frictio itaque ex oleo administrata manè, veluti exercitatio quædam fit senibus. Post hanc inambulatio, gestatióque, ex senis viribus coniectatæ.

Senibus qualis esse debet exercitatio.

Etenim exercitatio acuta corpus tenuat : contraria crassius reddit : multa corpus siccat : mediocris obesum præstat. Verùm exercitationis formæ quæ senibus vtiles aliènæ ve sint, tum ex corporis totius affectu, consuetudinéque, tum vitiis ipsis quæ infestant, intelligentur.

Exercitationis formæ, quæ senibus vtiles sunt, vnde sint coniectandæ.

Ex totius corporis affectu : nam optimi status corpus, sicuti in iuuentute ad vehementissimos quosque labores maximè idoneum est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod verò à mediocritate recedit corpus, ad plerasque id exercitationum ineptum est. Quippe vitiosæ figuræ thorax, in iis quæ per vocem administrantur offenditur. Per ambulationem gracilia crura læduntur : de cæterisque pari iudicio censendum. Quicquid autem ex his parum rite ab initio conditum est, id exercitando imbecillum redditur.

Membra infeliciter ab initio formata, fieri exercitando imbecilla.

Senibus verò quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per valentiores corporis partes sunt obeunda. Sed habenda consuetudinis in primis est ratio.

Cõsuetudinis etc exercitiorum esse habendam rationẽ.

Nam quæ consueta sunt, vt minimè lassantia quos exercent, etiam delectant : sicuti è diuerso, quæ insueta sunt, tum displicent, tum verò lassant. Porrò quibus operibus arte opus est, ea ne attingere quidem senes debebunt. Senes igitur consuetis laboribus exercendi sunt, sed tamen vehementia eorum remissa.

Senes consuetis laboribus sunt exercendi.

Tertium quò dirigit qui exercitationis formam præscribit, ab affectione sumitur. Nã quos comitiales morbi, vertigines, grauis ophthalmia, vel aurium dolores ex leui occasione malè habent, iis inclinato capite, dorsóve, aut humi volutatis, exercitari non expedit : sed tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri, tum gestatione in vehiculis citra fatigationem vti. Simili modo quibus aut in fauces, aut in partes eas quæ circa collum aut totum caput consistunt, fluxiones procumbunt, minimè quæ caput impleat exercitationem sustinent : sed sunt his omnibus quæ per crura geruntur vtilia: sicuti è diuerso, qui imbecillis sunt cruribus, his superioribus partibus exercitari est satius.

Exerceri qui superioribus & qui inferius partibus debeant.

At quorum mediæ crurum brachiorumque partes opportunæ offensionibus sunt, iis quoduis exercitationum genus idoneum fuerit, modò ne reliquarum considerationum vlla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorum exercitatione iuuantur : quæ circa vesicam & renes, superiorum. Lien, ventriculus, iecur, & intestina, vt in medio superiorum & inferiorum sunt, ita se ad exercitationes habent. Frictiones tamen partibus infirmis, quo tempore laborant, admouere non conuenit. Vbi sanæ sunt, conuenit vel magis quàm aliis, & potissimum siccas.

Infirmæ partes dum laborant, non sunt fricandæ.

Quin etiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores, hi ne fiant, non exigua ex eiusmodi frictione cautio est, præcipuéque si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit:firmantur enim eæ partes, & consuetas fluxiones minus admittunt.

Frictio prohibet dolores per circuitum venientes, si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit.

Atque hæc quidem omnibus ætatibus communia existunt. Non exercitari verò imbecillis partibus, solis senibus suadeò : ex cæteris, quantó quisque remotior à senio fuerit, tantò illi magis exercitari pars debet. Cæterùm si crura gracilia sortiatur, ea sanè picari, modicéque fricari,& cursu vti potius quàm alio exercitio conducet.

Crura gracilia picanda esse, cursu exercenda.

Si igitur nec lassitudo, nec calor præter modum sentiatur, augeri ambulationem & cursum oportet, necnon alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur, crura sursum habita in lecto collocare conueniet, & copiam exercitationis minuere, atque infernè sursum vti frictione. Vbi verò, his obitis, consecuta fuerint naturalem habitum crura, ad eum quem cœpisti remediorum vsum redibis : adhibitis & rotundis frictionibus, quæ durarum ac mollium sunt mediæ. Aliquando etiam & pingui puluere prius inspersis cruribus, oleum infundes, & mox fricabis. Si cui verò crassiora quidem crura sint, brachia verò cubitique gracilia, huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petenda : fugienda verò quæ cruribus obeuntur. Frictiones tamen & picationes simili modo fiant.

Brachia gracilia & picanda, & omni modo exercenda.

Porrò qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius quam inambulatione dimouebis : validiores vtroque genere exercitabis, agésque ad secundam frictionem vtrosque, sed semper imbecilliorem citius.

Gestatione in quibus vtendum.

Nam vbi imbecillæ sunt vires, crebra exiguáque frictione vtendum : vbi validæ, rara multaque. Scire autem licet, senilis statum corporis, quoniam ex leui momento in morbum incidit, simili ratione iis qui ex morbo conualescunt; in victu esse curandum. Tutius ergo est imbecillo seni

Senibus eadem quæ conualescentibus expedit victus ratio.
Senes crebrius & parcius cibandos esse.

ſeni exiguum dare ter die, ſicuti Antiochus medicus ſolitus eſt ſe cibare, qui circa tertiam vel ad ſummum quartam horã, panem cum Attico melle ſumebat. Poſt ſextam autem, iam exercitatus & lotus, prandebat mediocriter, primum iis ſumptis quæ aloum deiiciunt: poſt hæc maximè piſcibus, vel quos ſaxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rurſus io cœna à piſcium vſu abſtinuit: ſumpſit autem aut far cum mulſo, aut auẽ ex iure ſimplici: qua quidem victus ratione ſenſibus & membris omnibus integris ad extremum durauit. Sciendum autem eſt, vt pueris vinum eſt aduerſiſſimum, ita eſſe quamaptiſſimum ſenibus. Eſto autem id ex his quæ calidioris naturæ exiſtunt, qualia ſunt in Græcia quidem Ariuſium, & Lesbium, & Myſium: ex Italicis verò Falernum, & Surrentinũ. Proxima his ſunt in Italia quidem Tiburtinum & Signinum, utrobo vetera: quandò nouella diu fluitant in ventre. Secundo ab his loco ſunt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Triphilinum: præterea omnia Aminæa quæ in Italia naſcuntur, & circa Neapolim & in Tuſcia. Ergo de his modicæ antiquitatis bibendum ſenibus eſt, vtique quibus valentius caput non eſt. Quibus autem eſt, his & Falernum, & Surrentinum, & Ariuſium, & Leſbium, & Myſium, & Tmolites, idonea ſunt. Huc autem dirigi omne conſilium debet, vt vinum ipſum ſit ſubſtantia tenuiſſimum, atque fuluo colore: quanquàm pallidum commodum etiam exiſtit. Calidiſſimum autem vinum, ſi colorem ſpectes, eſt flauum: minimè verò calidum, album. Quæ media inter hæc ſunt, prout alterutri magis accedunt, ita vim eius exhibent. Vnũ igitur illud maximum ſenibus commodum ex vino accedit, quòd omnia eorum membra calefacit: alterum, quòd per vrinas ſerum ſanguinis expurgat. Quæ omnia præſtat tenue ſimul & flauum vinum. Quæ verò ex pallidis aut flauis vinis ſubſtantiæ pinguis ſunt, & ſanguinem augent, & corpus nutriunt: quo fit vt ea vtilia ſenibus interdum ſint, vtique quo tempore nec ſeroſam humiditatem in venis habent, & ali liberalius deſiderant. Cæterùm quæ diu in ventre morantur, vt craſſa ſimul & aſtringentia vina, eorum ſanè nullum aptum eſt ſeni. Si quis ergo ſenum dulci vino vti à balneo velit, vbi manè comederit, huic optimum Fauſtianum Falernum fuerit, aut aliquod illi ſimile. Poſſunt etiam vinis iis vti ſenes, quæ melle condiuntur: maximè vbi ſuſpicio eſt gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularíſve morbi impetus futuri. Verùm quia obſtructio à cibis craſſum atque lentum ſuccum gignentibus, difficilior curatu eſt ea quæ à vinis procedit, ideo cauendum ſenibus eſt a multo alicæ, aut caſei, aut ouorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut ſuillæ carnis eſu: multóque magis ne anguillarũ, aut oſtrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetariorum vſum frequentent. Sed neque ex carnibus ceruina, caprináve, aut bubula eſt vtilis, non modò ſenibus, ſed neque vlli ætati. Ouilla verò iuuenibus quidem non malus eſt cibus. Senibus tamen, nec ea eſt commoda: atque hac etiam multò minus agnina. Hœdina verò ſeni non incommoda eſt: præterea aues eæ quæ extra paludes ac flumina, ſtagnáque degunt. Salita autem omnia meliora recentibus ſunt. Ergo ante omnia cauendum ab obſtruentibus eſt. Quòd ſi res cogat aliquando copioſius iis vti, protinus

Antiochus qua vſus victus ratione, ſenſibus & membris omnibus integris ad extremum durarit.

Vinum vt pueris eſt aduerſiſſimum, ita quam aptiſſimum ſenibus.

Senibus qualia vina ſint commoda.

Vinum flauũ calidiſſimum eſſe, album verò minimè calidum. Vinum quæ commoda præſtet ſenibus.

Vina incommoda ſenibus.

Senes à quibus cibis cauere debeant.

Carnes omni ætati inutiles, ſunt ceruina, caprina, & bubula.

Senibus ſalita eſſe meliora recentibus.

ſumendum medicamen Diacalaminthes eſt, aut etiam diarrion pipereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipſis cibis ac potione eſt miſcendum. Sed & cepas eſitare tunc expediet, alliumque, ſi huic aſſueuerint. Quod ſi poſt obſtruentes cibos, ea quæ obſtructiones aperiant dederis, atque ab iis ipſis ſoluta aluus ſit, vtiliſſimę poſtridie theriacen propinaueris, ſicuti & Ambroſiam, & Athanaſiam. Iam illud patère arbitror, panem quoque his exhibendum, qui nec ſalem, nec fermentum, nec ſubactionem, nec iuſtam coctionem deſideret: non autem aut ſimilaginem, aut quæ ex ea fiunt bellaria, cùm nimirum viſcera obſtruant. Quippe niſi placentis quæ ex butyro & ſimilagine fiunt, mel affatim admixtum eſſet, nullus cibus omnibus hominibus, nedum ſenibus, magis aduerſus eſſet. Panis itaque quò purior fuerit, eò magis ſeni aduerſatur. Siquidem niſi multum fermenti & ſalis receperit, diligentiſſiméque ſit coctus, obſtructiones in iecinore, liene, & renibus facit: maximè quibus in his viſceribus vaſorum exitus anguſtiores natura ſunt: pro quorum ſanè diuerſitate contingit etiam, vt alij citra noxam diu lacte nutriantur, alij grauitatem in præcordiis ac maximum pondus, dum vtuntur illo, perſentiant. Noui autem quendam, cui ex lactis vſu dentes omnes perierunt: id quod ea de cauſa contigit multis aliis. Porrò lactis commoda ſunt, ventris moderata deiectio, ſucci bonitas & nutritio: paſcuis ipſis quoque animalium, quorum lacte ſumus vſuri, non parum adhæc conferentibus. Nam ſi ſcammonia, aut tithymalorum quopiam veſcantur, conſtat in lacte etiam laxandi vires ineſſe: Quare animalium quorum veluti optimi ſucci lacte ſis vſurus, neque acria, neque acuta, neque admodum auſtera nutrimenta eſſe debent. Animal autem ipſum ſit ætate florens oportet, habitúque inculpato corporis. Satiúſque fuerit alterum capram, alterum aſinam eſſe, earumque lacte vicibus vti. Quippe aſinæ lac tenue ſeroſumque eſt: capræ mediocris ſubſtantiæ exiſtit. Itaque hoc nutriet magis, illud omnino tutius eſt. Nam & ſi quando ſolum cum pane ſumitur, tum citius ſubducitur, tum minime eſt flatulentum: ſed neque in ventre cogitur, poriſſimum ſi prius ſalis aliquid & mellis immiſeris. Lac tamen non omnibus exhibendum eſt, ſed iis ſolis, quid id probè concoquant, nec vllum ex eo ſymptoma in dextra pręcordiorum parte ſentiant. Vina autem quæ calidiora ſunt, & quæ ipſas vrinas mouent, ea magis conducunt ſenibus. Cùm autem ſenile corpus, quantùm ad ipſas partes attinet, frigidum ſiccumque ſit: facilè autem ſeroſis & pituitoſis excrementis, ob virium infirmitatem, impleatur, hæc quidem purganda ſunt, ſolidæ autem partes calefaciendæ ſimul & humectandæ. Iam quòd moderato motu & ſomno ſenes indigeant, ſatis magna documenta ſunt, quò victus eorum conſilium dirigi debeat. Quare ſi quando propter pituitam aut obſtructiones cogimur aliquid ex iis quæ incidant ac diſſecent petere, reuertendum ſine mora ad humectantem victum eſt: atque alica ex melle, cui aceti aliquid miſtum ſit, aut ex mulſo, vinóve Falerno exhibenda, aut lacte vtendum, aut ptiſana bene cocta, quæ piperis pollinem acceperit. Ita verò & maturæ fici, præ cæteris autumnalibus fructibus eligendi ſunt, ſicuti hyeme caricæ. Panis autem præparatus ſic vti diximus exhibeatur. Sed vrinas

quotidie

Senes quibus vti debeant præſidiis ne in obſtructiones incidant.

Panis qualis exhibendus ſenibus.

Bellaria eſſe ubigenda a ſenibus.

Melle corrigi prauitatem placentularũ.

Panis quò purior fuerit, eò magis ſeni aduerſatur.

Lac eſſe aduerſiſſimum dentibus.

Lactis commoda.

Paſcua animalium conferre plurimum ad bonitatem lactis, malitiámve.

Aſininum lac quale.

Caprillum lac.

Lac aſininum minimè in ventre cogitur.

Lac quibus ſit exhibendum.

Vina ſenibus quæ conducant.

Senile corpus, partibus quidem ſolidis eſſe ſiccum & frigidum: colligere tamen in ſe pituitoſa & ſeroſa excrementa, quæ ſunt purganda.

Senibus victus humectans congruit.

Ficos maturas congruere ſenibus.

Senibus vina & aliam quibus medicamentis atque cibus mouenda

quotidie moueri conuenit, non per pharmaca, sed apio, & melle, vinisque ad id facientibus: necnon aluum soluere, potissimum oleo ante cibum absorpto, atque oleribus ex oleo garóque ante cibum assumptis. Quin & ficis, prunis, alijsque id genus quæ æstate autumnóque vigent, soluitur nonnullis aluus. Hyeme verò tum caricis, tum Damascenis prunis, aut in mulso cui plusculum insit Attici mellis, macetatis. Longè autem ad deiiciendam aluum Damascena Hispana præstant.

Damascena pruna.

Oliuæ.

Aloës vsum improbat Galenus in senibus.

Oliuas etiam ex muria præsumere aliquando licet. Aloën verò, (quod multos senum, quibus siccus venter est, facere video) haud quaquam sumi suaserim, nisi maior aliqua necessitas vrgeat. Quòd si biduo astrictus venter tertio die non soluitur, sat eo tempore fuerit mercurialem herbam, & matinam brassicam, & cnicum in ptisana, dedisse. Similiter & terebinthi resinam, nocis ponticæ magnitudine: aliquando duarum triúmve. Quippe noo modò aluum soluere citra noxam potest, sed etiam viscera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonéque abstergere. † Vicatim autem prædicta exhibere oportet, tum verò id medicamentum quod ex caricarum cnicique, à pelliculis exutorum tusorúmque pari mensura constat. Sumere verò conuenit duarum triúmve caricarum magnitudinis modum. Cæterùm nullum eorum quæ dicta sunt exhiberi admodum copiosè debebit. Siquidem nonnulli in præsens gaudent, si copiosius desederint: verùm quantò magis sunt vacuati, tantò his venter sequentibus diebus magis astringitur. Quo fit vt ipse, si qui sunt quibus in diuturnis morbis venter sistitur (contingit enim id post longum morbum in conualescentia) iis aluum ducam non acribus per inferna infusis, sed tantum oleo: id quod sanis similiter vtile est. Omnis porrò affectionis corporalis prouidentia in duobus consistit: nempe propria eius internoscenda essentia, & materiæ præsidiorum viribus. Vt statim in proposito nunc senio, qui scierer pernouit senectutem esse siccum & frigidum corporis temperamentum, atnorum multitudinis ratione proueniens, si quidem quæ humectet pariter & calfaciant præsidiorum materias norit, is idoneus seoum medicus fuerit. Quadruplex verò materiæ genus cùm sit, quæ sumuntur, quæ geruntur, quæ educuntur, quæ foris admouentur: vtique ex singulis eligere oportet, quæ calefacere humectaréque possint. Quod autem ad exercitia pertinet, vt iuuentutibus ea mutare quæ nocent, tentandum est, etiam si à pueris his maximè insueuerint: sic vtilius est senibus consueto opere exercitari, vel si modicè noxium sit. Sicuti verò senum ipsorum inter se non parua differentia est, ita & eorum qui natura sicciore frigidioréque sunt, si ad mediocrem statum compares, non paruum intemperiei discrimen inuenias. Atque humectare quidem hos calefaceréque conuenit: audacius tamen eos, qui per ętatem maiori exercitio ferundo sunt. Conducit autem ad certiorem affectuum notitiam cùm ætatis consuetudinisque, tum causarum quas procatarcticas vocant, consideratio. Qui verò affectum exactè norit, facilè adinueniet remedia, cùm contraria contrariis auxilio sint. Malè itaque affecto corpori, semper contraria: optimè se habenti, viribus similia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipsas: quæcunque adhuc intra sanitatis fines subsistunt, si corrigere studebis, contraria quodammodo victus ratione curabis: quod

Ventrem soluentia tutò.

Terebinthinam soluere aluum abstergeréque viscera.

† Πεπλικως. Medicamen ex caricis cnico, aluo soluendæ commodum.

Ventrem tanto magis astringi sequenti tempore, quò magis fuerit vacuatus.

Clysteres ex solo oleo ad deiiciendam aluum commodissimos esse.

Affectuum corporis prouidentia, in propria eius internoscenda essentia, & viribus præsidiorum consistit.

Senium quid.

Materiæ remediorum quadruplex genus.

Senib. deligenda quæ humectent, & calfaciant.

Senes exercendi consueto opere, vel si modicè noxium sit.

Affectu cognito, facilè inueniri remedia.

Contraria contrarius auxilio esse.

Sana esse conseruanda similibus.

tamen per multum fit otium. Nam si in negotio sint, similibus vteris, potissimum cùm ita fuerint corpora assueta. Atque hactenus malè affecto corpori contraria exhibebimus, quoad pristinum statum sit consecutum. Cæterùm ea victus ratio quæ intemperies corrigit, longius plerunque procedit, propterea quòd similibus maiori ex parte morbis tentamur. Facilius itaque quicquid intemperatū est, ad propriam naturam redit, quàm ad optimum temperamentum accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperátiæ sit, quisquis conueniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo lógius abest: qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ, tametsi paruæ sint, displicentibus adhuc sibi corporibus, sunt mutandæ. Cùm autem contrarij inret se multorum hominum corporis status sint, certè mirandum non est, nonnullos vtilitatem ex contrariis percipere. Ac proinde sicuti fieri non potest, vt vnum calopodium ad omnes homines sutor accommodet, ita nec medicus vnam omnibus vitæ speciem quæ conducat, potest accommodare. Nonnullos siquidem noui, qui si triduo se ab exercitatione abstinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua qoiete degentes, tameo secundam tueri valetudinem: atque horum ipsorum alios minimè lauare: alios nisi lauissent, ilicò febricitare: sicuti Premigenem Mitylenæum, cui nimirum ob excrementa fumida sub cute collecta cohibitáque, febris excitabatur. Quare naturis eiusmodi balneū est vtilissimum, non modò quòd fumidum euocet, sed etiam quòd humectet, idque dulci humore. Facillimè igitur id quod quæritur, ratiocinatio inuenit: fidem verò eius experientia comprobat. Porrò vbi Hippocrates ait, labores debere ipsos cibos præcedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud affirmans, quòd omnibus hominibus hæc ambo conducant, sed quòd iis quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipsos cibos debeat: cùm tumirum in lib. de morbis vulgo grassantibus, calidis naturis quiesceodum esse suadeat, hoc est, à vehementi motione cauendum: quandoquidem ex ipsa in totum desidia, nemo vnquam adiutus est. Quibus itaque mordax calor à natura est, adeò vt fumida gignat excrementa, iis balneum salubre est, tum motus qui exiguus & lentus sit: multus autem & celer, aduersissimus est. Quare istis non semel modò, verumetiam bis lauari die conducit, potissimum æstate. Esse quoque boni succi nutrimentum, in quo nihil sit acre. In sole autem versari, & irasci, & multum cogitare, his ioimica sunt. Qui diuersæ ab his naturæ sunt (hi autem sunt frigido & humido temperamento) valentiores motus desiderant, ac victum in quo superet quod tenuem succum faciat. Hi verò, nec si in sole exercites, læduntur: nec etiam si balneo abstineant. Porrò senescunt celeriter, quæ corpora frigida & sicca sunt. At humidum & calidum temperamentum est fluxionum vitiis obnoxium. Iam verò omnes intemperatas naturas corrigere quidem contrariis oportet, dum planè in otio sunt: seruare autem similibus, dum per negotia vacare sibi non possunt. Cæterùm plus laborandum est propter humiditatem corporis: præceleri motu nō vtendum, propter calorem. Ad hæc, cùm ex segniore vitæ ratione ad exercitationes & balnea se transferunt ilicò fluxionum tentantur morbis, nisi prius sint vacuati, quàm exercitationes adeant: quare antevertere per vetis initium sanguinis detractione oportet

Intemperies quæ intra sanitatis fines consistunt, per otium quidem contraria postulant per laboris autem, similia.

Similibus maiori ex parte morbis tentamur.

Intemperatum quodcunque facilius ad propriam naturam redit quam ad temperamentum optimum.

Assuetudines mutandas non esse.

Speciem vitæ vnam, non posse omnibus accommodari.

Balneum quibus sit vtilissimum.

Ratio inuenit. Experientia fidem inuentorum comprobat.

Labor in quibus debeat cibus præcedere.

Calidis naturis quiescendum esse. Desidia neminem iuuisse vnquam.

Balneum quibus salubre.

Calore mordaci præditis quæ aduersentur.

Naturis frigidis ac humidis, quæ conueniant.

Senescentia celeriter corpora quæ.

Intemperatæ naturæ dum sunt in otio, corrigendæ contrariis: vt seruandæ similibus, dum sibi vacare non possunt.

Sanguinis detractione, aut purgatione, quibus nam prospiciendũ sit ineunte vere.

oportet, aut pet incisam venam, aut scarificatis malleolis. Quòd si ita inaniri recusent, purgandi medicamento sunt, non simplicis facultatis, sed quod trahere flauam bilem, & pituitam, & serosa excrementa possit. Vinum autem frigidis & siccis naturis vtilissimum esse prius dictum est:

Vinum frigidis & siccis naturis est vtilissimum.

circuncidendum verò iis est, qui summè calidi propter intemperiem existunt. Nam qui media temperie sunt, vtique plurimus iis fuerit naturalis calor: ac tali quidem naturæ mediocre dandum est vinum, sicuti ipsa quoque mediocris est:

Vinum mediocre, mediocri naturæ dandum.

Calidi temperamenti differentia triplica.

Sed cùm triplex genere sit calidi temperamenti differentia: vna, in qua reliqua contrarietas (nẽpe quæ in humido & sicco consistit) mediam temperiem seruat: altera, in qua siccitas subsultat: & tertia, in qua vnà cum calido etiam redundat humidum: ei quidem quam primo loco diximus, tãtùm albi, tenuis, atque diluti vini offeremus, quãtum ipsa à summa intemperie recessit. Reliquarum autem differentiarum neutri, cùm summæ caliditates existant. At quod calidissimum vinum est, id frigidissimis intemperantiis est vtile: reliquis autem quod portione respondet. Hæc verò dicta mihi de iis sunt, qui mediam senectutis ætatem agunt.

Calido temperamento absque excessu humoris & siccitatis, quãtum vini offerendum sit.

GALENI PERGAMENI
De sanitate tuenda,

LIBER SEXTUS.

CVm autem anterioribus quinque libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis sit statu, ab omnique ciuili negocio immunis, propriæ tantum valetudini indulget, à prima ineunte ætate ad vltimam vsque senectutem in sanitate custodiat, iam abundè docuerimus: nunc sanè ad eos veniemus, quibus per negocia esse, bibere, atque exerceri debito tempore haud licet: præterea ad eos, qui statim ab ortu sunt valetudinarium corporis statum sortiti. Vitiosi autem corporum status, genere duplices sunt. Alij siquidem vniuersas similares particulas similiter habẽt intemperatas: alij verò dissimiliter, inæqualiterque.

Vitiosos status corporum esse duplices genere.

Quinetiam instrumentalium partium compositione, quædam inæqualiter, quædam æqualiter conditæ sunt. At primum quidem dicam hîc quoque, qui status corporum sint maximè valetudinarij: sicuti & prius, qui maximè sanus esset, ostendi. Verum is vnicus erat. Etenim in omnium rerum genere, quod optimum est, id vnum est. Vitiosa verò plurima sunt.

Vnum vbique esse, quod optimum est. Vitiosa esse plurima.

Eorum autem quæ per omnes partes similem habent intemperantiam, maximè improbanda sunt, quæ validas habent ipsas intemperantias, ac potissimum frigidas simul & siccas. At eorum quibus inæqualiter se habent corporis partes, illa quidem maximè morbis patent, quorum principes maximè partes contrariis temperamentis affectæ sunt. Minus obnoxiæ valetudini sunt, quibus ignobiliores partes ita se habent. Afficiuntur autem interdum partes per consensum aliarum, atque consortij lege. Primùm ergo de iis verba faciam, qui æquali sunt intemperie, idque ab iis qui præcalidi sunt, auspicatus. Dictum autem alibi à nobis est, non posse diu intemperiem vnam solam per se durare: quandò ipsa sibiipsi alteram ex necessitate ascis cit. Sciendum

Intemperiem vnam per se diu durare non posse.

etiam est, temperiem optimam corpori in adolescentia accedere: reliquas autem ætates, hac deteriores existere: necnon corporales quidem actiones, præcipuas adesse pueris: animales autem, ei ætati, quæ à pueritia ad remissionem vsque succedit.

Temperiem optimam soli adolescentiæ accedere.

Actiones corporeas adesse præcipuas pueris, vt animales, prouectioribus, vsque ad declinationem.

Nec tamen est has ætates annorum numero circumscribere, nisi fortè in latitudine quadam. Pubescere quippe incipiunt aliqui, vbi expleuerunt quartumdecimum annum. Quidam vno pòst anno, aut etiam amplius. Initium præterea remissionis nonnulli habent statim à trigesimo anno: nonnulli post quintum & trigesimum.

Ætates circumscriba numero annorũ non posse.

Ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsam summi vigoris ætatem: non tamen hi sanitatem amittunt, tametsi minus hanc quàm antea laudabilem habeant.

Robur imminui omnibus post vigentem ætatem.

Nam cùm latitudo sanitatis sit ampla, non solùm vsque ad initium senectutis, verumetiam in ipsa senectute tota (quæ quibusdam naturalis esse morbus videtur) sani dicuntur homines, sanitate senectuti congruente: quæ tamen, sanitas absolutè non est, cùm actiones in senibus non sint perinde validæ & firmæ, vt in iis qui ætate florescunt.

Sanitatis latitudo est ampla.

Sanitas senũ non est sanitas absolutè.

Quare horum sanitas, propter ipsam actionum virtutem integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas, querimoniis non vacat. Quamuis enim omnes actiones habet, nullam tamen validam possidet. Porrò corpora quæ à prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt, ea sanè ad senectutem nunquam perueniunt: aut si quando peruenerint, vno saltem diutino morbo penitus laborant.

Corpora ab initio pessimè constituta, non peruenire ad senectam: aut aliquo semper morbo teneri.

Qui autem salubrem viuendi rationem ignorant, credibile etiã est, hos citius quàm pro naturæ ratione interire. Sed iam ad illos conuertamus sermonẽ, qui æqualiter per omnes partes, calidius sunt sortiti temperamentum: cæterùm in humiditatẽ, & siccitate se habent modicè: Ac talis quidem corporis, natura, ab initio statim magis apparet sana, quam quæ in vtraque oppositione est vitiosa.

Calidiori absque excessu humiditatis aut siccitatis temperato quæ adsint.

Citius quippe edet dentes, & citius articulatam vocem, ingredietúrque citius, & singulis annis ad portionem increscet. Postea verò quàm adolescentiæ annos compleuerit, exinde ad remissionem vsque manifestè apparebit calidior, ita vt tum morbis, tum symptomatis quæ à bile oriuntur, facilè sit obnoxia. Multus nanque calor dùm humorem absumit, siccius reddit temperamentum. At cùm florens iam ætas item calida sit, nimirum composita eorum temperies, calida simul & sicca erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet. Sunt verò, qui hac natura sunt, ad ætatem vsque adolescentiæ, similiter educandi iis, qui optimæ sunt naturæ. Si igitur bilis ipsa ventrem superiorem petat, per vomitum expellenda est, post exercitationes aqua tepida propinata: nam vino tunc vtendum non est, nisi difficulter vomant ex aqua. Quippe eiusmodi quædam naturæ sunt, quibus vtique vinum dulce, vbi aquam præbiberint, est concedendum.

Bilem abundare in calidis & siccis temperamentis.

Bilis purgatio quomodo sit molienda.

Prætetea etiam magis, vbi temperamentum eorum ab initio calidius sicciúsque fuit, vomitio petenda est. Quin & exercitari his vtilius est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis, & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc statu sunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuãt, lentæ implent corpus. Sunt verò ex iis qui impensè calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus non debeant: sed abundè his satisfaciant inambulatio, balneum, & mollis ex oleo frictio.

Calido & sicco temperamento præditi, tardis mollibúsque exercitiis sunt exercendi.

Quos

Macilenti quæ victus ratione pinguescere soleant.

Quos etiam iuuat à cibis balneum, nisi in dextra præcordiorum parte dolorem, tensionémve aut grauitatem sentiant. Etenim quidam eorum incredibile est, quam etiam obesi sint redditi ex tali victus ratione. Antiquum autem vinum inimicum iis est: album verò & tenue, idoneum. At si quando eorum quæ dixi aliquod circa dextra præcordia sentiatur, ilicò dandum aliquid est eorum quæ iecur obstructum liberent, abstinendúmque ab iis cibis, qui crassum efficiunt succum: idque donec affectus sese remiserit. Vtile sanè fuerit & liquorem in quo macerata sit absinthij coma, offerre: præterea quod tum ex ea, tum ex aniso & amaris amygdalis conficitur: quod etiam bibere ex oxymelite præstat in eo tempore, quod inter surgendum à somno, lauandúmque interuenit. Non inutile est & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite: cuius tamen assiduum vsum cauere oportet in biliosis temperamentis. Porrò alimenti species, si quis horum temperamentum vertere in melius studet, contraria esse intemperantiæ debet. Cæterùm qui versatur in rebus ciuilibus, & multis negociis distringitur, huic tutius est, vt nec tentet suum temperamentum mutare, sed similia sibi nutrimenta assumat. Nutritio siquidem fit, cùm is qui nutrit cibus, corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur sicca siccis, & humida humidis. Quibus verò æquale temperamentum est, iis quantò iucundius fuerit quod edunt, tantò vtique fit magis nutriens. At qui inæqualem temperiem sortiti sunt, iis diuersum est, quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuique est particulæ idoneum. Duplex autem est, idipsum quod cuique conueniens dicitur. Aliud quippe secundum simplices qualitates, aliud secundum totam substantiam esse conueniens dicitur. Atque illo quidem vtimur, dum aut mutare intemperiem per ocium volumus, aut seruare, propter negocia. Hoc autem quod tota substantia maxime idoneum est, sola experientia discernitur, habétque vim non vulgarem, ad mutationem alimentorum in substantiam animali nutriendi, totius substantiæ conuenientia. Fiunt autem & qualitatibus conuenientiæ, vtique si seruare temperamentum studes: humidis naturis humectante cibo maximè quadrante: siccis verò eo qui siccet: sin alterare placet, contrariis. In eo verò qui est in calido frigidóve ad intemperantiam lapsu, contraria date semper expedit: cùm efficaciores quam quæ ex siccitate & humiditate consistunt, eiusmodi intemperies sint, facileque similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant. At si siccius quoduis membrum efficias, nihil manifestè lædes. Pari modo nec si humidiori suam serues humiditatem. Euidenti verò argumento tibi ætates sint. Quæ enim à prima genitura, adolescentiam vsque habentur, humidissima iis caro est. At senili ætati, tum caro, tum cæteræ partes admodum siccæ sunt, licet mediæ capacitates superflua humiditate impleantur. Corpus itaque solo calidius, si quidem in prima constitutione medium siccitatis humiditatísque habitum obtinuerit, omnino id in incrementi statu siccius efficitur: idque tum magis, tum celerius, si etiam natura erat siccius. Sed & senescet idem citius, quantò vtique ad summum incrementum peruenit citius. Hi ergo in præcipui vigoris ætate potissimum humidam victus rationem postulant: quæ humectantibus cibis & balneis, tum exercitationum, quæ prævalidæ & multæ sint, abstinentia, perficitur. Prodest his & frigidæ potio. At Venus siccis temperamentis inimicissima est. Vitandæ quammaximè his sunt exustiones, & lassitudines, & solicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer. Iracundia verò, cùm biliosas naturas maximè accendat, acutas febres parit. Eatenus autem intendere, remittereve speciem victus oportet, quatenus supra naturalem habitum aucta diminutáve sunt temperamenti elementa. Ac mutatur quidem temperamentum contraria victus ratione: custoditur simili. Sanè calidiores humidiorésque naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur maximè. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris concoctione indigent. Itaque & ante cibum bis térque hi si lauent, & calidis sponte ortis vtantur, maximum inde commodum sentient. Quippe huc dirigitur in his consilium, vt ipsas animalis particulas seruemus humidas. Quæ res omnis temperamenti communis est, si modò contraria ratio omnium animantium corpora citius ad senectutem perducit, ipsáque est, cuius culpa omne genitum corpus mortale sit. Nam cùm non liceat corpori effugere progressum ad siccitatem, idcirco senescere nobis, corrumpique est necesse. Erit tamen id maximè diuturnum, quicquid erit minimè siccatum. Ac proinde qui maximè humidi sunt, ij maximè sunt longæui, & sanitate, vbi corpus ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vsque senium persistunt. Nam tametsi humidum temperamentum in principio deterius sit, tempore tamen reliquis præstantius euadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati præficitur, excretioni omnium recrementorum oportet maximam operam nauet, tum balneis ante cibum plurimis, tum exercitatione, tum apophlegmatismis & purgationibus: sed ante omnia cibis boni succi, necnon vini potione, quod vrinas promoueat.

Obstructioni viscerum opitulari absinthium, anisum, amaras amygdalas, & medicamen diacalaminthes.

Occupati negotiis, non debent temperamentum mutare.

Nutritio fit, cùm nutriens ei quod alendum corpori assimilatur.

Conueniens cuique dupliciter dici: aut secundum qualitates, aut secundum totam substantiam.

Temperamenta esse seruanda similibus, vel alteranda contrariis.

Calidis, frigidisve intemperantiis, cur semper contraria exhibenda.

Seniles partes esse siccas, licet mediæ capacitates superflua humiditate redundent.

Calido & sicco temperamento qualis victus ratio conueniat.

Venus siccis temperamentis inimicissima est.

Iracundiæ vis.

Calidiores humidiorésque naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinisque morbis tentantur.

Corruptionis necessitas vnde accidat nobis.

Lōgæuos maximè esse, qui maximè existunt humidi.

Humidum tēperamentum in principio deterius esse, postea verò reliquis melius euadere.

At frigidorum temperamentorum tres summæ differentiæ existunt. Nam aut modicè se habent in altera oppositione: aut altera qualitas in his exuperat, vtique vel siccitas, vel humiditas. Pessima tamen meritò sicca temperatura est: quippe quòd temporis spacio senescentibus accidit, id iis statim à principio contingit. Ergo istos humectare calefaceréque oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido: præterea calidi vini potione, & somno liberaliore: illud interim prouidentibus nobis, vt quotidie excrementa omnia expellantur. Venerem autem aduersissimam esse temperamentis siccis, iam diximus. Quare aduersari eam iis qui præter siccitatem sunt quoque frigidi, etiam verisimile est. Nam innoxia venus iis tantùm est, qui calidi sunt & humidi, tum verò qui genitura naturaliter abundant. Malum verò & illud frigidum temperamentum est, quod cum humiditate coniungitur: maximéque est id fluxionum morbis obiectum. Succurritur huic & balnei abstinentia, & exercitio, & tenuiori victu, & vnctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura sunt, cæterùm in sicci humidique temperatura se modicè habent, minus ij vel ad sanitatem, vel ad corporis robur sunt inepti, quàm qui sunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmaréque calorem

Frigidorum temperamentorum differentiæ tres. Sicca temperies cur pessima existat.

Sicco frigidóque temperamento præditi, qua ratione calfaciendi simul & humectandi.

Venus aduersatur temperamentis siccis & frigidis.

Venus quibus innoxia.

Humido & frigido temperamento, qua sit occurrendum victus ratione.

calorem expedir: in humiditatis verò siccitatísque specie, tora victus ratio sit media. Nunc autem de iis dicamus, quibus corporis starus est inculpatus, viuunt tamen vitam seruilem, aut negotiis implicitam: sed ita, vt ad extremum diei liberè possint. sibi vacate. Salubris & inculpatus corporis status, in latitudine intelligi debet, sicuti & ipsa sanitas. Cùm autem ad extremum diei dico, distinguendum est: circáne solstitium æstiuum, hybernúmve, an circa æquinoctia, dies ipsa sit æstimanda. Roioæ siquidem maximi dies ac noctes paulò maiores quindecim æquinoctialibus horis sunt: contrà minimi, paulò intra nouem. In magna verò Alexandria, maximus dies quatuordecim horarum est, minimus decem. Ergo qui in breuissimis diebus & longissimis noctibus à ministerio sole occidente redit, huic fricari per ocium, & lauari, & modicè dormire licet. Nemo autem tam infelici est sorte, qui in maximis, & etiam in minimis diebus, nun possit aliquid mediocriter agere. Cæterùm qui exercitationi non assueuerunt, sed citra frictionem protinus persusi oleo consueuerunt lauari, satis per se transpirabiles, ita vt neque assiduè, nec longo tempore ægrotent, ij ad aliam consuetudinem transferendi non sunt: sicuti neque vlli alij, nisi qui iam longo tempore ægrotant. Ægrotare autem solent, aut redundantia, aut succi vitio. At si quidem redundantiæ vitiis ægrotent, succi ad conuenientem modum sunt reuocandi. Sin succorum vitio, ad meliorem frugem ij reducantur oportet. Vbi igitur quod exhalat à corpore, minus est iis quæ accepit, redundantiæ oriri morbi solent. Quare prospiciendum est, vt eorum quæ eduntur & bibuntur, respectu eorum quæ expelluntur, seruetur conueniens mediocritas. Seruabitur sanè is modus, si ponderetur à nobis in vtrisque quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti vel quantitate, vel qualitate, vel etiam vtraque. Ac quemadmodum de quantitate dematur, notum est. De quantitate demitur, cùm vnius maximè alentis cibi loco, alius exigui nutrimenti apponitur. Qui igitur celeriter notabilem abundantiam aceruant, iis de vtraque: qui non celeriter, aut non notabilem, iis de altera demptum esse sat fuerit, vtra videlicet homo ipse potius voluerit. Qui verò vitiosos congerunt succos, ij non perinde vt qui redundantiam cogunt, vni tantùm rei sunt intenti: quandoquidem neque vnica est vitiosi succi species. Cuique tamen horum ab iis cibis potionibúsque abstinendum est, qui eum quem ipsi congesserunt vitiosum succum facilè gignant. Ac sanè omnibus his commune auxilium est alui deiectio, sicuti & veneris conueniens mediocritas. Nam quibus inculpata corporis constitutio est, non debent ij, veluti siccis suprà præceptum est, à venere omnino abstinere. An verò semel in die, an bis, sit iis qui eiusmodi vitam agunt, comedisse ex vsu, cùm ex corporis ipsorum natura, tum ex consuetudine, atque adeo tolerantia ad ipsius consuetudinis mutationem, indicationes petendæ sunt. Et eorum quidem quibus biliosus venter est, primi semper ciborum ac potionum sint, qui aluum deiiciant. Nempe ex vinis dulcia, & quæ mollire ventrem possint. Ex cibis oleta cùm oleo & garo. Vitanda verò ex vinis sunt austera: ex cibis, qui astringunt: nisi si firmandi oris ventris gratia, post totam comestionem exhibeantur. Siquidem astringentium vsus, in iis qui imbecillius os ventris obtinent, non solùm aluum non comprimit, sed etiam ad deiiciendam illam conducit. Quicunque verò palæstræ exercitiis ante balneum sunt vsi, priusquàm districtæ negociis vitæ se addicerent, iis vt ab ipsis abstinuisse est incommodissimum, ita vt similiter vtantur, præter incommodum etiam fieri non potest. Ergo apotherapia istis vtendum censeo: & simul de suillæ carnis modo nonnihil demendum. Quibus autem ante balneum aliquid esitasse est melius, si quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum æquinoctialium, circa horam decimam curatum sint corpus, ij hora quarta solum panem assumant, id quod ipse sum solitus facere. Modus autem eius sit is, qui decima hora possit esse concoctus. Sed nec post assumptum ipsum bibendum est. Eorum porrò qui repleti cibo se exercent, nonnullis caput repletur vaporibus, & in iecinore aut ponderis, aut distentionis, aut vtriusque sensus percipitur. Si igitur caput repletum sit, succurrendum ambulationibus est, sed potissimum ante cibum. Nihil tamen vetat quin & post cibum. Cæterùm has quammaximè lentas esse oportet, illas his celeriores. Si iecur obstructum sit, iis quæ in viis eius hærentia expediant. At quæ obstructos hepatis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt. Horum optima sunt oxymeli, & diatrion pipereon, quod nihil non familiare, receperit: ad hæc extenuatorius victus. Vbi verò corruptio ciborum in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per aluum descendit, iis maximum id compendium ad sanitatem est. Quibus autem non descendit, ij prouocandi iis sunt, quæ deiiciunt leuiter: cuiusmodi sunt diospoliticon, vtique cùm pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet: & quod ex ficis & cnico componitur, aliáque quæ ex cnico vel epithymo conficiuntur. Porrò iis qui sic sunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione conducit: necnon alui subductio, ex conuenienti interuallo, medicamine dialoës (quod amarum vocant) exhibito. Nam si longo tempore vitiosum succum augeri sinas, grauis quispiam ipsis incidet morbus. Consulendum verò his est, ne quid fumidum, aut malè olens, aut facilè corruptibile nutrimentum accipiant, sed qui boni succi sunt potius eligant. Ars quippe quæ sanitatem tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi, parêre recusant, iis perinde est, ac si omnino non esset. Iam verò, iis qui nimis graciles sunt (solet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidam & siccam intemperantiam: nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalem imbecillitatem) illitio ex picе conducit maximè. Deinde vnguentum illud quod dropax dicitur. Prodest tamen si ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad ruborem contrahat: deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam durámque efficias. Ab his, si medioci exercitatione vsum, ac lotum, citra longam tamen in solio moram, hominem abstergas, mósque vngas oleo exiguo, & cibum offeras. Quippe studium in his est, vbi bonum sanguinem in corporis molem attraxeris, vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractum est exhalet, prospicias. Ac firmatur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit qui in has sanguis attractus est, si oleo vnxeris.

Salubris corporis constitutio, vt sanitas, etiam latitudinem habet.

Dies maximi & minimi quot sint horarum Romæ, & in magna Alexandria.

Redundantiæ morbi quando soleant oriri.

Nutrimenti quando minuenda quantitas, aut mutanda, qualitas, aut vtrunque faciendum sit.

Alui deiectio quibus sit auxilium commune.

Nutrimenta ventrem soluentia, quibus ante alios cibos sint ingerenda.

Astringentium vsus in iis qui os ventriculi imbecillum possident, ad aluum deiiciendam conducit.

Apotherapiæ vsus quibus conueniat.

Exercitia post crapulam, quæ mala soleant producere. Capiti pleno succurrendum ambulationibus.

Obstructionis remedia etiam ad concoctionem facere. Oxymeli. Diatrion pipereon.

Deiicere aluũ leuiter Diospoliticum medicamen, & quæ ex ficis, & cnico, & epithymo constant.

Vomitus ante cibum quibus conducat.

Dialoës.

Ars sanitatis tuendæ, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit.

Gracilitas vnde.

Gracilitatis remedia.

Nutriendi vis qua ratione firmetur.

tis: vtpote quod emplastici medicamenti vim habet. Quòd si ætas non reclamet, etiam si frigida lauatione vnà cum prædictis vtatur, magno fruetur commodo. Contrà verò in iis qui immodicè sunt obesi, minuenda digestio est, augenda verò corporis exhalatio. Minuetur porrò digestio, assidua ventris deiectione. Corporis autem exhalatio inaugebitur celeri exercitatione: cuius generis cursus est: præterea vnguentis iis quæ euapotandi vim habent, fricando quamplurimum. Frictio tamen ipsa esse mollis debet, ac quæ laxum corpus efficiat. Qua ratione præpinguem quendam paruo tempore ad mediocritatem carnis reduxi. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperaotias, simili methodo corrigere conuenit: primùm, eorum quæ agi expediet, inueuto scopo: mox materiis quæ ipsa præstare queant. At iam ad inæquales corporis status accingor. Sanè inæquales status trifariam fiunt, prout compositio corporis nostri est triplex. Vna ex primis elementis, ex quibus constant similares particulæ. Secunda ex iis ipsis similaribus, ex quibus instrumeotalium compositio consistit. Tertia ab his, compositio totius corporis ex ipsis instrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum ad curandum, tertia est: difficilior secunda: maximè lubrica est prima. Commodius ergo à tertia incipitur. Quare exordiamur disputationem a capite, quod intemperatæ naturæ sit, adeò vt multa excrementa gignat, vnde lædi subiecta membra contingat, in quodcunque excrementa decubuerint. Ac promptissimè quidem in os & nares excrementa impetum faciunt. Decidunt verò & in oculos: nonnullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tum aspera arteria, cuius summa pars ori coniuncta, quæ larynx dicitur, instrumentum est vocis. Ergo is larynx ab iis quæ capite decidunt madefactus, principiò quidem raucam vocem facit: procedente verò tempore paruam. Si verò longius etiam procedit malum, totam adimit: quippe cum larynge, arteria quoque ipsa vnà humectatur. Quòd si acris fluxio sit, non solùm ad vocem ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiam grauissima eis erosio accedit, qua & pulmo simul exulceratur, qui morbus tabes dicitur. At si in gulam & veotrem feratur fluxio, quæ quidem frigida est, in frigidam intemperiem corpora mutat: quæ calida, in calidam. Hæc verò etiam spacio exulcerat. Verùm inter initia appetentiam & coococtionem prosternit. At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatem, & acidos ructus creat. Quòd si etiam corrupta sit, alimeotum quoque vertit in corruptelam. Si verò inferius se noxa recipiat, & ieiunum, & colon intestinum affligit, tangitque vasa quæ in mesenterio sunt, per quæ fit in iecur cibi digestio. Ac nonnullos quidem fastidium ciborum excipit: alios appetentia canina, aut etiam vitiosi cibi cupiditas, qualis est citta affectus in grauidis. Nec latet vuam quoque, & paristhmia, & parulides, & antiades, & erosiones dentium, & vlcera, & in ore putredines, hanc saniem quæ à capite in ipsa decidit, consequi. Satius autem in his omnibus est, ipsum mali ceu fontem prius tollere, caput firmando, quàm ad eorum curationem nos conuertamus. Aut si id præ magnitudine naturalis intemperantiæ non licet, saltem illi prospicere, ab ipsa scilicet vitij specie, prouidentiæ iodicatione semper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput malè habet, hos frequenti balneo dulcis aquæ fouere expedit. Calidarum autem quæ spontè nascuntur, noxius his vsus est. Siquidem quæ ex iis sulfureæ bituminosæve sunt, eæ propterea quòd calefaciont, inimicissimæ calido naturaliter capiti sunt: aluminosæ verò, quoniam angustos meatus claudunt. Solis autem iis spontè oatis quæ dulces sunt (si tamen ipsis vtendum sit) vti citra noxam poterunt. Nam quòd vtile etiam aliquid ipsæ præstare possint, hoc dicere non perinde tutum est: quando nec calidæ fortasse forent, si omnis calefacientis medicamentosæ virtutis essent expertes. Quibus verò caput vehementer calidum æstuánsque est, iis præstat æstatis tempore rosaceo perungi, quod ex rosis in oleum omphacinum salis expers iniectis, componitur. Sunt capita quæ propter arteriarum temperamentum in vertigines & capitis dolores incidunt: in quibus etiam incidere arterias solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ autem ex nimis acuto neruorum sensu (qui à capite orti, inter alia os etiam ventriculi texunt) frequenter dolent, his sanè mederi, propositæ artis officium est. Potius tamen consilium est id agere, quò minus hæc vllo modo incidant, curando ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut quamcelerrimè inde expellatur. Atque vt ne prorsus quidem confluat consulueris, si citius cibum exhibeas. Vbi enim totius corporis biliosius temperamentum est, necnon imbecillus venter, nisi is corroboretur cibo, defluunt in eum quas corpus accumulat superfluæ sanies: ex quarum vapore dolores capitis, suffusiones, atque morbi comitiales gignuntur. Horum itaque omnium vniuersa victus ratio ad frigidius potios, humidiúsque mutanda est. Quod autem in ventrem confluit, id vomitione ac ventris solutione expellendum. Stomachus verò cibis quidem quotidie priusquam bilem contrahat firmandus. Purgetur etiam medicamentis ex maiori interoallo, absinthij coma, & compositione ex aloë, quàm picram nominant: quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris se recipit, expurgat: absinthio parum id præstare valente, vt cui vis insit tantum detergendi astringendíque, ac talis, quæ sordes tunicarum ventris detergeat: non si quid altius in eo imbibitum est, foras extrahat expellátque, sicut aloë. Quæ verò post hanc ventri extrinsecus admouentur vnctiones, eæ modicè astringentes sunto: vt melinum, mastichioum, & nardinum. Ac æstate quidem potius melinum, hyeme nardinum, vere mastichinum sumendum. Est autem opulentis mulieribus & quod præstantius nardino vnguentum sit, nempe foliatum: præterea quæ spicata vocantur, quæ ventrem & roborare possunt, & calefacere. Si verò non modò caput calidam saniē transmittit ventri, sed etiam venter ipse calidam intemperiem habeat, vtique refrigerante tum potione, tum cibo, semper vti conueniet: atque eam qualitatem in his pro temporum anni ratione intendere variè, ac remittere: nusquam tamen ad cōtrariam peruenire. Ad eundem modum si vtraque pars sit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus est vtendum: variè tamen ea pro ratione tēporum intendenda remittendáque sunt. Porrò difficilis connexio est, quoties vel in calidū ventrem frigida & pituitosa sanies defluit, vel in frigidum calida. Atque harum duarum alteram semper expertus

Olei iunctio prohibet exhalationem succorum.

Obesis esse cibi digestionē minuendam, augendam autem exhalationem.

Exhalationem molientia.

Inæquales status trifariam fieri.

Constitutio corporis triplex.

Capitis excrementa in quas partes soleant decumbere.

Larynx instrumentum est vocis: qui si recipiat fluxionem, illam potest adimere.

Tabes vnde gignatur.

Calida in ventriculum fluxio quid moliatur.

Frigida in ventriculum fluxio quid faciat.

Citta.

Capiti prospiciendum esse, priusquàm ad curandos morbos à defluxu humoris ex ipso ortos, nos conuertamus.

Capiti laboranti intemperie calida, frequenti balneo dulcis aquæ medendum esse.

Caput vehementer æstuans, rosaceo recreandum esse.

Arteriæ quando secandæ in capite.

Bilem non confluere in ventriculum, si cibum citius exhibeas.

Ventriculum imbecillum, nisi corroboretur cibo, recipere totius excrementa corporis.

Picram ex aloe expurgare humores altius imbibitos in ipsius ventriculi tunicis.

Absinthij vires.

Vnctiones roborantes ventriculum.

Foliata vnguenta.

Spicata vnguenta.

Frigidæ intemperantiæ capitis & ventriculi quo modo succurrendum.

pertus ſum magis ad curandum rebellem : nempe in qua frigidi pituitoſique ſucci in calidum decidunt ventrem. Peſſimus verò is ſtatus eſt, ſi præter id, homo etiam ea natura ſit, vt neque aluum facilè ſolubilem habeat, nec vomere ex facili poſſit.

Status ventriculi peſſimus quis.

Si verò pituitoſus ſuccus à capite in frigidum natura ventrem decurrat, facilè his ſuccurritur, ſi manè aliquid medicaminis diatrion pipereon ſumpſerint. Sed & piper ſolum, præcipuè quod album eſt, comminutum, atque aquæ immixtum, bibere iis licet. At potio abſinthij his aduerſiſſima eſt, vt quæ pituitoſum ſuccum ipſorum ventri affigat. Sed neque aloë valde his conducit, cùm ei bilioſi trahendi humoris facultas ſit : eóque excogitata ſalubriter eſt compoſitio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloréque eorum quæ in ſe habet, craſſus & lentos ſuccos diſſecat, ac deterget. Verùm aſſiduè vti hoc medicamento non licet, ſicuti diatrion pipereon, aut diacalaminthes.

Diatrion pipereon, piperque ex aqua ſuccurrere ventriculo frigido in quẽ pituita deſcẽdit à capite : abſinthium autem illi eſſe aduerſiſſimũ : neque aloën valde vtilem.

In totum ergo ad aloës drachmas centum, reliquorum cuiuſque conijciuntur ſex drachmæ, quę ipſa quoque ſex ſunt. Atque hęc eſt picra quam Romæ omnes præparant. Ergo verò etiam alias duas compono : atque in altera, eorũ quæ calefaciunt, plus : in altera, minus conijcio. Vtrumque autem fiet, ſi aloës ſulius ponderi nunc præſcripto, aut addamus, aut detrahamus viginti drachmas. Cæterum ſi cinnamomi copia non ſit, ponendum pro eo eſt optimæ caſiæ duplum.

Picræ vſus, atque compoſitiones diuerſæ.

At in quibus quidem venter aut frigidus eſt, aut etiã temperatus, ad frigus tamen propenſior, iis aptum dioſpoliticon eſt : quod dupliciter confici aſſueuit : iis nempe qui aluo ſunt aſtricta, nitro, quod Berenicarium vocant, cum cumino, ruta, & pipere, pari pondere admixto : iis verò qui ſunt ſoluta, dimidio.

Dioſpolitici compoſitio duplex.

Grauis autem nec facilè tractabilis complexio eſt ventris, qui intemperanter calidus ſit, cum frigido capite : quippe os ventris ab iis quæ calorem accendunt, offenditur. Ergo in iis qui ſic ſunt affecti, id agendum, vt pituitam diſſeces, detergeáſque iis quæ minimè calefaciunt, quod genus oxymeli eſſe nouimus.

Ventriculi intemperie calida coeunte cum capitis frigida, quid agendum.

Oxymeli.

Iam lubrica atque ad curationem difficilis connexio eſt, vbi tales partium affectus coierint in quibus os ventris imbecillum ac nauſeoſum eſt, ſiſtitur autem venter. Iis igitur conuenit primo loco olera cum oleo & garo, aliáque quæ ventrem mollire ſolent, ſumere. Poſt iuſtum autem cibi modum, aliquid eorum quæ ſtomachum roborent, accipere. Ea ſunt mala, & pira, & punica. Ipſe autem qui affligitur, omnibus ſeorſum vſu exploratis, quod minimè noxium, iucundiſſimúmque inuenerit, eo in quantitate mediocri vtatur.

Ore ventriculi nauſeabundo exiſtente, cum aſtrictione alui, quid agendum.

Atque in totum magis qui ita ſunt affecti deijciunt, ſi quid aſtringens poſt cibum ſumpſerint, quàm ſi eo caruerint. Siquidem eorum vſu roboratus ventriculus, natantes ſuccos pellit ad inteſtina, quos ea etiam cõtinuata expulſione propellunt, quemadmodum è conuerſo, vbi humor aliquis mordax, ad expulſionem ſui circa ſedem nos irritat, quem tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti, neque ab his expediti eum expellimus, ſignum eſt illum ipſum humorem, conuerſione facta, ab inteſtinis pulsũ eſſe verſus ſuperna, vnde ſæpenumero capitis dolore tentamur.

At vbi renes calculos aut tophos gignunt, totus verò habitus gracilis eſt (quæ inæqualis connexio cæteris malignitate non cedit) hi medicamenta & victũ quæ extenuare poſſint, requirunt : ea tamen gracili corpori inimiciſſima ſunt.

Renes ſi gignant calculos, totum autem corpus ſit gracile, qua vtendum victus ratione.

Cæterùm cùm interrogaret me quiſpiam, qui ob tales renũ affectus, ſicciſſimi victus ratione vſus, in maximam ſiccitatem inciderat, quo vtique victu, citra renum noxam, mederi quis poſſet ſiccitati illi ſuæ, priſanæ cremorem excogitaui, & piſces tum ſaxatiles, tum qui in alto mari degunt. Simili ratione & ex volatilibus quæcunque ſimilem carnẽ habent. Porrò multæ ex montanis volucribus tali ſunt tẽperamento. Quas namque in vrbibus concluſas humido nutrimento impinguãt caupones, aduerſiſſimæ his ſunt. Optima verò ſic affectis caro eſt, vt ex auibus, perdicũ : proxima attagenarum, & ſturnorum, & merularũ, & turdorum. Quòd ſi montanarũ auium copia non eſt, de iis quæ in agro victitãt, & gregalibus columbis, paſſeribúſque, qui in turribus nidificãt, ſumere licebit. Sunto autẽ in editis locis huiuſmodi turres. Ita nanque & gallinis, & gallinaceis qui in corte alũtur, vti licet. Ex lactibus autem, ſolum aſininũ eſt concedẽdum, propterea quòd cæteris omnibus eſt tenuius.

Lac aſininum ſolum eſſe vtile renibus calculoſis, cum totius corporis ſiccitate.

Ac breuiter, media inter extenuantem impinguantémque ſit eorum victus ratio. At ſi obeſus ſit quem calculus infeſtat, audacter huic tenuem victum iniungito. Eadem & iis qui articulorum vitiis laborant, conuenire præcepta cenſebis. Scire tamen licet, podagrica antidota multum diſtare à nephriticis, non tantum quòd craſſos glutinoſóſque ſuccos attenuent, ſed quòd etiam calefaciant & ſiccent.

Podagrica remedia differre à nephriticis.

Nam calculoſis, quæ valde calefaciunt, dare nullo modo conuenit.

Calculoſis nullo modo danda valde calfacientia.

Iam verò partes quæ læſæ ſunt ob defluxionem à capite, nõ omnes corroborãdæ veniunt, ſed eæ tantùm, quarum permagnus eſt vſus : vt oculus, atque auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis à capite, deriuatio per vicinas partes molienda eſt, ac ad naſum potiſſimum trahenda, quæ in illa decũbunt, idque per ea quæ ſternutamenta mouent, atque eius obſtructiones aperiunt. Si ad naſum non ſequuntur, in os ipſum apophlegmatiſmis ſunt deducenda.

Deriuatio per vicinas partes molienda eſt.

Ocolis verò ipſis robur adijcies, ſi ſicco collyrio, quod ex Phrygio lapide conſtat, vtare : ac ſic palpebris ſpecillo inducas, ne oculi membranam intus contingas. Ita nanque mulieres quotidie faciunt, cùm ſtibio oculis gratiam conciliant.

Collyrium ſiccum ex phrygio lapide, oculis robur addere.

Ad aurium verò robur adhibeas vel glaucium ſolum ſuper cote tritũ cum aceto, ac mox tepidum : aut collyrium quod diaglaucium vocatur, aut diarhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod [illegible] dicitur, aut denique foliata & ſpicata vnguenta. Cæterùm vbi ſatis firmatæ ſunt, ita vt nihil iam in has confluat, aſſiduè aliquid inſtillandũ eſt optimi vnguenti nardini. Porrò aurium vlceri, Andronis medicamento, ſimilibuſque medeberis. Interim tamen auertere materiam ad naſum & os oportet.

Auribus auxiliantia remedia.

Vt autem ex iis quæ à capite defluunt, læduntur nonnulla eorum quæ illi ſubiecta ſunt, ſic ex iecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipſis ſunt imbeciliores, morbi incidunt : nimirum ſemper ipſo excremento à fortiori ad imbecilliorem partem demiſſo, donec ad imbecillimam omnium deuentum ſit. Atque ad hunc modum, quorum nulla ſui cura eſt, alius alia parte aſſiduè vexatur. Qui verò nihil colligunt ſuperuacui, nec qualitate, nec quantitate, his manẽt imbecillæ partes ſemper in tuto.

Excrementa ſemper à fortioribus ad imbecilliores partes defluere.

Iam quod redundat, aut per totũ colligitur corpus, dicitúrque affectus plethora : aut in parte aliqua principe, ſed quæ alioqui natura ſit imbecillior. Ante omnia tamen eſt definiendum, proprióne affectu laboret mem-

Plethora quid.

brum, an propter aliud, quod prius ipso sit affectum. Sed extrinsecus etiam imbecillæ parti noxa potest accidere: plurimum tamen ex vitiosa victus ratione. Attendere itaque magnitudini naturalis infirmitatis membri conueniet, ac tenuiorem quidem victum quam antea, exhibere homini: tum idoneam exercitationem iniungere, cauendo ne quid ab externis causis noxæ incidat. Postea si ab his neque ipse gracilis fiat, neque imbecilla eius pars affligatur, insistendum eidem victus rationi est. Sin autem aut omnibus membris fiat gracilis, aut malè afficiatur quod vitioso est habitu, mutare talem victus rationem debebis: vtique si affligitur, aut victum hominis in tenuiorem mutabis, aut certo anni tempore purgatione vteris. Ac aliis quidem vna quotannis purgatio vere incipiente satisfacit: aliis altera quoque post hanc, autumno est opus. At si sanguinis quidem abundantiam corpus accumulauit, mittendus is est. Sin vitiosum succum, vacuandus proprio ad id medicamento fuerit. Quòd si ex tenui victu pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatur, picatione vtendum. Porrò status corporis eorum etiam est pessimus, qui genitale semen copiosum calidumque gignunt, quod eos ad expulsionem sui proritat: post quam & ventris os illis resoluitur, & ipsi toto corpore non solùm relaxantur, imbecillique fiunt, sed etiam sicci, graciles pallidi, cauisque oculis conspiciuntur. Quòd si propterea quòd ex concubitu sic vexantur, ab hoc se retrahant, non modò capitis molestiam, sed stomachi offensionem, fastidiáque sentiunt, nec ex continentia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines non minora incommoda iis, quæ à concubitu senserunt. Sumere igitur ij debent non cibos modò, verum etiam medicamenta quæ semen extinguant: tum verò exercitationibus vti, quæ supernas tantùm partes exerceant: ac denique à balneo lumbos totos vngere vnctione aliqua refrigerante, qualis ex omphacino oleo, & rosaceo, & melino conficitur. Ipsis autem oleis, ne defluant, ceram adiicere poteris. Vbi verò ceratum id in mortario subegeris, cum eo succum aliquem refrigerantem miscebis accuratissime: videlicet semperuiui, aut solani, aut vmbilici Veneris, aut psyllij, aut polygoni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portulaca tamen succum suum non remittit, nisi dum in mortario tunditur, affusum sit humoris quippiam tenuis aquosæque substantiæ, qualis vuæ immaturæ est, & rosarum. Quinetiam lini semen si in aqua coquas, refrigerantem cremorem efficit. Ego verò cum è plebe cuidam consulerem, vt plumbi laminam renibus superponeret, quo nocturnis careret Veneris imaginibus, tali præsidio adiutus postea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herbarum, cum eisque mollium ametinæ & rutæ foliorum appositione, necnon ex assiduo esu seminis ipsius amerinæ, singulare præsidium sensit. At quæcunque ex papauere mandragoráue vnctiones fiunt, omnino fugiendæ sunt. Sed neque vt prædictis, ita his quoque substratis vtendum est, cùm in vigore constitutum. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitque ex iis substratis leuamen citra vllam renum noxam. Alios autem, qui vbi cibis boni succi modicè se impleuerunt in cœna, postea concubuere dormientes, postero die cùm satis dormierint, ac surrexerint, iubeo linteo fricari, quoad rubor per cutem appareat: mox aliqua ex oleo frictione modicè vti: tum exiguo interposito tempore panis aliquid fermentati & in clibano cocti, & puri, ex vino mixto, illis gustandum porrigo: atque ita ad consuetum opus dimitto, magnam hinc vtilitatem expertos. Non dissimilem roborandi per cibum stomachi rationem, & grammatico cuidam, quem assiduè morbus comitialis vrgebat, suasi: ac mirificè contulit. Maximè verò in fiduciam veni hominis iuuandi, vbi didici tum spasmos incidere, cùm diutius à cibo abstinuisset, magísque si dolor interim, iráue interuenisset. Quinetiam habitum eius intuebar gracilem: sciscitantique mihi de hac ipsa re, stomachum assiduè bili vrgeri est fassus. Nonnulli itaque immodicæ veneris vsu læduntur. Alij citra noxam vsu eius ad senium vsque sufficiunt. Verum hæc ambo genera rara. Totum verò quod in medio est, id cum maioris minorísque discrimine, ad magnum hominum numerum se extendit. Ac de his hactenus. Huic autem commentario iam colophonem imponam, vbi medicamen illud descripsero, quod ex malorum succo conficitur, tum ad appetendi vim excitandam, tum ad iuuandam facultatem concoctricem, robúrque conciliandum ventriculo, maximè conferens. Accipies igitur succi malorum cotoneorum, quæ dulciora maioraque sint, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantumdem miscebis, aceti sextarium vnum & semissem. Hæc cum super prunas modicè coxeris, & spumam detraxeris, immittes zingiberis vncias tres, piperis albi vnc. ij. Dein rursus in simili igni recoques, donec mellis crassitudo consistat. Qua vtique crassitudine, stomachica medicamenta parari solent. Hoc porrò pharmacum, etiam iis quibus inualidum iecur est, salutare in primis existit. Illud verò latêre non debet, ieiunis id maxime dandum esse, mediocris cochlearis modo. Quanquam nec si à cibo sit sumptum, quicquā lædit. Commodè quoque dabitur, etiam si prius pransus quispiam, ante cœnam id sumpserit. Maximè tamen tempestiuè id duabus horis aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd si id astringere magis voles, ex succo acerborum cotoneorum conficies ipsum. Licebit autem piperis zingiberísque portioni addere, sicuti etiam detrahere, atque omnino nihil illorum miscere, prout is qui tali est medicamine vsurus, aut calidum biliosumque ventrem sortitur: aut contrà, frigidum atque refertum pituita: aut denique in medio constitutum temperamento.

Picatione quando vtendum.

Semen calidum copiosumque gignentibus, adeò vt ipsos ad expulsionem sui proritet, qualis victus ac medendi ratio conueniat.

Semen cohibentia.

Lini semen in aqua coctum, refrigerantem cremorem efficere.

Plumbeam laminam lumbis hærentem, facere contra Veneris nocturnas imagines.

Vnctiones ex papauere mandragoráue fugiendæ.

Medicaminis ex cydoniorū succo vsus, & compositio.

GALENI PERGAMENI
De vsu respirationis,
LIBER VNVS.

Minimè sanè vulgarem esse respirationis vsum, hinc liquet, quòd ea priuati, ne momentum quidem possimus viuere. Ex quo manifestum est, respirationem ipsam, ad nullam particularem actionem, sed ad solam vitam * conferre. Cùm igitur actio animæ, vita sit quæ plurimum à respiratione iuuatur: tandiu certè vtilitatis modum nos ignorare oportet, quādiu animæ substantiā (quæ nobis incognita est) ignorauerimus.

Respiratione priuati, ne momentum quidem possumus viuere.

Vita est actio animæ.

Animæ substantia est nobis incognita.

Coarguitur

Coarguitur autem facilè Eraſiſtrati opinio, dicentis, impoſſibile eſſe vt cor ex pulmone aërem tranſumat, circa reſpirationis cohibitionem. Nam ſi millies quis inſpirationem faciat, plurimúmque vndique premat thoracem, & nihil rurſus expiret, apparebit certè nihilominus in ipſo cor pulſans, hoc, eſt, tum attrahens, tum expellens: ſuffocatur tamen interim homo, idque eò magis & citius, quò plus inſpirauerit: quòd nimirum tunc non ſubſtantia, ſed qualitate ſpiritus, cor opus habeat. Quare huius ſuffocationis medela, vnica expiratio exiſtit: quæ quidem ſi conſeſtim & cum magno ſtrepitu fiat, validè compreſſo thorace, & reſerato aſperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipſum cor ſubſtantia tantùm egeret ſpiritus (quod nimirum Eraſiſtratus exiſtimabat) magis vtique ex penuria ipſius, quàm ex abundantia oborirentur læſiones, id quod minimè apparet, cùm tunc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorum etiam opinio, qui ſolius nutricationis ipſius animalis ſpiritus gratia, nos reſpirare contendunt, cùm ſuffocatio, reſpiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis ſpiritus accidat. Adeſt ſiquidem largus tunc in pulmone ſpiritus: longiúſque requiritur tempus ad hoc, vt animal propter inopiam nutrientis ſpiritus pereat.

Suffocationis medela, expiratio.

Efflatio quid.

Etenim ſubſtantia animæ, etiam ſi non vna ſit, per omnem tamen vitam, ad multum tempus durat. Ergo ſi non ob ſubſtantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in reſpirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur iſta qualitas ſit, inquirendum venit. Porrò quandoquidem vbi amplior quàm ſecundum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, ſtatim, & amplius ſolito, reſpirare appetimus: videri vtique poſſit refrigerationis gratia, reſpiratio fieri. Rurſus, ſi perfrigeraris iiſdem organis (quemadmodum in magna fame, & vbi quis in magno frigore ſit verſatus, contingit) non ſolùm non refrigerare eam, quæ in nobis eſt, caliditatem oporter, ſed etiam calfacere, refrigerationis gratia reſpiratio minimè fieri apparet. Nonnulli tamen huic obiectioni occurrentes, inſitum calorem ſemper egere refrigeratione contendunt: verùm cùm auctus is ſit, ampliori: pauciori verò, cum imbecillior eſt redditus. Hanc autem controuerſiam diluemus, flammæ exemplo propoſito: quæ quidem (vt animalia) aëre priuata extinguitur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, vndique circumpoſitæ. Nec verò tantùm ſiquis cauum quid circumponat flammis, ſed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & vehementer ventilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, ſicuti & inopia alimenti, ſimiliter extingui videntur. Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & ſi moderate ventiles & commoderato alimento nutritæ. Omnes autem flammæ duplici moueri motu videntur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè ſurſum feruntur, & vndequaque diſperguntur: altero huic contrario, ad ſui ipſarum principium, ac veluti radices vergente, per quem conſidunt & contrahuntur. Etenim ſi facis quàm maximè ſupernam extremitatem accenderis, confeſtim ad infernam perueniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè corrumpatur, ob id neceſſarium eſt, velociſſimam eius eſſe generationem. Atqui generatio vniuſcuiuſque flammæ, eſt ex ſubiecta materia accendi. Corrumpi igitur omnem flammam eſt neceſſarium, ſi aut materia, aut alterò motu priuetur. Quippe ex contrariis motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & conſequitur, alterum ſine altero conſeruari impoſſibile eſt. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus eſt, motum alterum ipſius immodicè extrà extendendo, frigidus verò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Vterque autem * modicè ventilatus, flammam materiæ applicat, vt frigidus aër temperatè: ſupra modum verò moueri, flammam diſpergit, veluti etiam calidus vehementer ambiens. At verò moderatio, omnium conſeruatrix flammarum exiſtit.

Animæ ſubſtantiam ad multum tempus durare.

Suffocari animalia ob qualitatis penuriam, dum reſpiratio cohibetur.

Flammæ quot modis extingui poſſint.

Flammæ à quibus augeantur.

Flammarum motus duplex.

Motuum ſe inuicem conſequentium, alterum ſine altero ſeruari non eſt poſſibile.

Flammam omnem egere moderatè frigido aëre.

Eodem igitur modo caliditas animantibus inſita, materiam vnde accenditur, ſanguinem habet: necnon à natura inſitum principium motus in vtranque partem, ita vt altero priuata, etiam reliquo ex neceſſitate deſtituatur: & ob idipſum, ſiue à reſpiratione prohibeas, ſiue à ſanguine, ſtatim corrumpitur: nam & lucernæ flammam tolles ſuffocando, aut omnino oleo priuando. Simile itaque ponito cor funiculo, oleo ſanguinem, alicui organo cauo pulmonem: nam circunſitus eſt cordi forinſecus, ad cucurbitæ ſimilitudinem. Verùm quo tempore expirat animal, aſſimilaueris potius ipſum cucurbitæ foratæ: vbi verò reſpiratio cohibetur, imperforatæ & vndique occluſæ. Quemadmodum itaque cucurbita perforata intra ſe non poteſt flammam extinguere, reſpirantem per ipſum foramen: quæ verò è veſtigio eſt concluſa, eam per ſuffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & denſus, qualis eſt in reſpiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim exiſtit circa reſpirationem) inſitam caliditatem conſeruat. Iam expiratio ipſa, ad euacuandum id quod veluti fuligo ſanguinis eſt, mirè conducit. Fauilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis eiuſmodi vſtæ materiæ ſuperfluitas, non ſecus quàm aqua, conſueuit ignem extinguere. Ex omnibus itaque ſunt recipiendi ij, qui dicunt, inſiti caloris gratia reſpirare animalia. Nam & moderatè illum tum ventilari, tum refrigerari expedit: motúmque aliquem præfici fuliginoſo excremento, quod naſcitur ex vſtione ſanguinis, explodendo. Itaque ex ventilatione principij caloris inſiti: & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipſo veluti fumoſum eſt, defluxione, vnum coaceruatur caput & ſumma, conſeruatio videlicet naturalis caloris. Quare in balneis diutius verſantes exoluimur, ac tandem morimur: idque non ob euaeuatum ex toto corpore ſpiritum, ſed quòd perſpiratio tam quæ per vniuerſum corpus, quàm quæ per os fit, offendatur, calidum ſpiritum attrahens. Nam cùm torpedini talis vis inſit, vt vel per infixum ipſi tridentem piſcatores maximè ſtupefaciat: certè mirum eſſe non debet, ſi aër etiam ambiens, ſuam nobis, qualiſcunque illa ſit, qualitatem communicet. Porrò per vehementes exercitationes, perque ardentiſſimas febres, amplius & frequentius reſpirare ſolemus: minus autem & rarius, vbi loci circa cor & pulmonem refrigerati ſunt. Valde nanque & crebrò ventilare paruam caliditatem non conuenit. Siquidem maior flamma ampliori aëre, minor pauciori ha-

Caliditatis animantium materia, eſt ſanguis.

Pulmonem eſſe medicæ cucurbitulæ ſimilem.

Expirationem conferre ad ſanguinis expellendam fuliginem.

Reſpirationē fieri tuenda caloris inſiti gratia.

Balnea diutina cur nos exoluāt, moriq́ue cogant.

Torpedinis vires.

Reſpiratio magna & parua quando accidat.

ber opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam ventilationem desiderat. Iam verò pueri, quàm puberes, plus & crebrius respirant, ob id fortè quòd plurimum habent calidi innati (necessariò enim sequitur ad magnitudinem caliditatis, magnitudo & frequentia respirationis) aut quòd eorum spiritus, si quidem à respiratione nutritur, ampliorem aërem desideret: quem dum conficiant, plurimum fuliginis procreant. Ubi enim amplius alimentum elaboratur, ibi amplior superfluitas gignitur. At senibus, cùm pueris adolescentibúsque frigidiores existant, respiratio adest minor, & rara. In calidis præterea regionibus & naturis, semper editur respiratio maior, & densior: frigidis verò, minor, & rarior. Parum etiam & frequenter respirant, qui cibum acceperunt & potum, ob septi transuersi coarctationem: sic & prægnantes. In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, ventrísque & splenis inflammationibus, similiter respirant eadem de causa. Iam verò quandoquidem vbi ventriculi animalis spiritus iuxta cerebrum vulnerantur, statim immobiles ac sensus expertes nos reddunt: oportet vtique omnino hunc ipsum spiritum, aut substantiam animæ existere, aut primum ipsius instrumentum. Qui sane spiritus cùm necessariò nutriri debeat, certe rationi est consonum, partim ab aëre per inspirationem attracto, partim à sanguinis euaporatione, illi nutritionem accedere. Nam si arteriæ carotides circa collum vinculis constringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad respirationem, nec non ad motum & sensum. Unde liquet cerebrum spiritu per eas à corde allato, non valde habere opus. Reliquum itaque est, aut euaporationem ex sanguine ipsi sufficientem existere, aut per nares inspirationem. Atqui nec euaporationem largam contingere verisimile est, si arteriæ laqueo excipiantur: quare necessum est ex inspiratione per nares potissimam alimenti partem animali spiritui accedere: id quod sensit Hippocrates dicens: Principium alimenti spiritus, os, nares, guttur, pulmo, & cætera respiratio. Ex omnibus enim his nutritur nullatenus impediris. At si quod ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum suggeritur. Est itaque maximè & vtilis & necessaria animalibus moderata caliditas, præsertim animali spiritui, & principalissimis organis, imò verò etiam vniuerso corpori. Iure igitur principium naturalis caliditatis, ipsum videlicet cor, respiratione in tantum egens habemus, quantùm etiam ipsi moderata caliditate indigemus. Siquidem citra respirationem impossibile est saluam esse caliditatem: proinde totum corpus est transpirabile. Cæterùm respiratio moderata omnibus aliis membris per arterias contingit. Cerebro verò & cordi duo præcipua adiacent respirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm vt moueatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd si etiam sanguinis euaporatione ad nutricationem animalis spiritus indiget, id quod credibile est, maximum habuerint sanè animalia & hoc à moderata caliditate commodum. * Etenim vbi sanguis melancholicus aut etiam biliosus est, in vitiosos vapores soluitur: atque alter ad atram bilem, alter ad animi alienationem perducit: proptereaque in æstuosis febribus ægri ipsi delirant. Confert moderata caliditas ad vniuscuiusque membri conseruandam propriam constitutionem, actionémque similiter: quæ à nulla re promptius læditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & constitutio ipsa, quæ in debita temperatura quatuor qualitatum consistit. Atque in aliis quidem organis actionum offensa parui momenti est. In his verò quæ ad vitam pertinent, magni refert. Postremò in his quæ non solum ad vitam conducunt, sed ad alia etiam rationem principij habent, maximi. Talia autem sunt cor & cerebrum: quorum constitutionis læsio vitæ damnum infert. Nequit autem constitutio ipsorum aliter breui offendi, quàmper caliditatem immoderatam. Nec ob aliam causam in spiritus cohibitionibus defungimur vita, quàm ob immoderatam caliditatem. Prima itaque respirationis vtilitas, per inspirationem & expirationem completur: alteram nimirum refrigerantem & ventilantem, alteram expellentem fuliginosa. Secunda verò, quæ est nutritio animalis spiritus, per inspirationem duntaxat accidit. Quòd verò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad se attrahat, partim vicinis arteriis transmittat, ipse aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per inspirationem attractus est, in causa esse videtur, quòd vapor quidam omnino expiratur, pro copia portioni spiritus in cor & arterias transumptæ.

Calor omnis eget ventilatione. Pueri quàm puberes, cur plus & crebrius respirent.
Senibus respiratio est pereXigua & rara.
Respiratio parua frequensque, in quibus dispositionibus adsit.
Spiritum animalem esse aut substantiam animæ, aut primum ipsius instrumentum. Spiritus animalis vnde nutriatur.
Spiritum animalem præcipue nutriri ex inspiratione quæ fit per nares.
Caliditatem moderatam vniuerso corpori esse maximè necessariam.
Caliditas absque respiratione salua esse non potest.
Respirationis organa.
Delirium in æstuosis febribus cur accedat.
Actionem membri propriam à calore immodico lædi. Constitutio membri in quo consistat.
Respirationis prima vtilitas.
Respirationis secunda vtilitas.
Expiratus aër cur sit par inspirato.

GALENI PERGAMENI de causis respirationis,

LIBER VNUS.

Qui respirationis causam efficientem deprehenderit, is demum solus tum offensionis differentiarum, tum curandi modum cognoscet. Cæterùm cùm tres sint in genere respirationis causæ, facultas voluntaria, instrumenta voluntati seruientia, & ad hæc vtilitas ipsa, ob quam etiam prioribus causis opus habemus: vtilitas sanè principem inter respirationis causas locum obtinet, vtpote quæ innati caloris commoderationem conseruat, & animalis spiritus substantiam alit. Voluntas verò disponit, & veluti ad rythmum coaptat respiratorias actiones. Verùm instrumentorum species multifida & multiformis existit. Quædam enim ad vecturam spiritus destinata sunt, quædam aërem suscipiunt, quædam ea quæ mouentur mouent. Principium itaque est aër, qui per os & nares attrahitur, materia existens vtilitatis respirandi, bifariam partitus: cuius altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares suggeritur: altera verò maior, per asperam arteriam ad pulmones illabitur. Atqui arteria ipsa organum vocis, via est etiam respirationis. Pulmo autem, veluti profundus ventriculus, destinatus spiritui est: cuius dilatationem & contractionem thorax gubernat, qui musculis mouetur, & ossibus inarticulatur: præterea septum transuersum, respirationis similiter organum. Circulare enim id est, in centro quidem neruosum, circumcirca verò carnosum. * Sic etiã in mediis costarum regionibus duo & viginti musculi numerantur, * præter duos alios prima-

Respirationis causæ esse in genere tres. Vtilitatem respirationis, inter causas illius obtinere principem locum. Voluntas.
Instrumentorum respirationis species multiplices.
Aër est materia respirationis.
Aëris portionem vnam ad cerebrum, aliam ad pulmones illabi. Arteriæ asperæ vsus. Pulmonis vsus. Thoracis vsus.
Septum transuersum.
Intercostales musculi duo & viginti.

rum

Musculi abdominis octo.
Musculorum inseruientium respirationi, dinumeratio.
Musculorum thoracis actiones particulares.
Musculi intercostales duplices.

rum costarum, & totidem extrematum. Vltra hos, tres alij ex collo vtrinque prouenientes: deinde qui iuxta spinam porrecti, & cum ipsis, qui circa * abdomen consistunt, octo. Ac tot sanè sunt musculi inseruientes respirationi. Actiones autem singulatim, eorum quidem qui in septo transuerso sunt, vt respirationem inuiolentam operentur: eorum verò qui iuxta costas consistunt, vt thoracem exactè dilatent, & contrahant. Qui cùm duplices sint, externi expirationem, interni inspirationem perficiunt. Et primorum quidem duorum actio est, vt supernam tantum thoracis partem dilatent: infernorum verò, vt infernam eius partem constringant. Qui ex collo descendunt, retrahunt simul & dilatant sublimes thoracis partes. Ex rectis etiam * iuxta ipsum collum musculis, hi qui ad clauiculas extenduntur, fines cartilaginum quæ illic sunt, contrahunt: quemadmodum etiam ij, qui ad costarum in spina radices pertinent. Musculi demum * abdominis, firmitudo existentes septi transuersi, thoracis contractionem adiuuant. Cùm itaque duo genera respirationum sint, nempe facilis & violenta, habeátque vtraque ipsarum inspirationem & expirationem, fit vt in totum quatuor sint respirationis partes. Cæterùm singulis his quatuor partibus, propria quædam instrumentorum natura inest. Quippe facili inspirationi septum transuersum subseruit: violentæ * tum sima scapulatum pars, tum interni musculi intercostales. At facili expirationi * musculi famulantur abdominis: violentæ autem, * externi musculi intercostales. Atque hoc quidem modo res musculorum se habet. Porrò nerui duo qui ad septum pertingunt, ex connexione inter quartum & quintum colli vertibulum procedentes, in ipsam septi neruosam partem se inserunt. Qui verò à spina disperguntur in musculos intercostales, transuersim progrediuntur ad pectus. At qui in alios musculos respirationis opifices feruntur nerui, ferè omnes ex spinali medulla oriuntur. Voluntas igitur similis equiti existit, qui habenarum motu equos ipsos impellit. Habenis autem sunt nerui similes, quemadmodum equis musculi. Sic verò & vtilitas extremum est respirationis votum, perinde ac vectoria artis aurigandi.

Musculi abdominis.
Respirationis partes sunt quatuor.
Spirationi facili violentaque quæ organa inseruiant.
Septi transuersi nerui.
Musculorum inspirationi inseruientium nerui.
Voluntas est equiti similis.
Nerui habenis sunt similes.
Musculi sunt similes equis.

GALENI PERGAMENI
De difficultate respirationis,

LIBER PRIMVS.

Dyspnœa est respirationis læsio.
Vnum esse quod secundū naturam est.
Varium esse quod præter naturam existit.
Immoderatum omne esse duplex.

QVOD respirandi difficultas respirationis quædam sit læsio, nomen apertè indicat. Cùm igitur id quod secundum naturam habet, vnum atque idem sibíque semper simile existat, veluti regula quædam: varium autem atque dissimile multiplicíque errore inuolutum, ac proinde & infinitū numero, & arte incomprehensibile, quod præter naturam: impossibile certè est, huius immensitatē certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod habet secundum naturam. Cùm itaque vnum sit hoc, & animali cōmodum, palàm est etiam id moderatum existere. Quare immoderatū fuerit, quod præter naturam habet. Cùm igitur immoderatum omne duplex sit genere (aut enim deest quid ab eo quod secundum naturam habet, aut excedit) tot sanè in seipso particulares differentias sortietur, quot possibile est rem ipsam suscipere, circa moderati excessus defectúsque. Suscipit autem simplex duplices: compositum verò ex pluribus, duplicatas, iuxta numerum eorum ex quibus conflatur. At verò, cùm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet, & expiratio: duæ verò aliæ per accidens, nimirum quæ interueniunt cessationes: in quatuor sanè his vniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes vitiari, aut corrumpi, vt respirandi difficultati sit locus. Fuerit autem optimum, simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam tantùm respirationis partem occupat: compositam verò, qua plures læduntur. At cùm posterius sit semper compositum simplicibus, à simplicibus auspicabimur respirandi difficultatibus. Quandoquidem igitur ex iis quas diximus partibus, duo motus sunt, inspiratio videlicet, expiratióque: duæ verò hos cessationes distinguunt: ac generatio quidem motibus composita est, cessationibus verò simplex: manifestum vtique fuerit, immoderationes illorum, plures: cessationum verò, binas tantùm produci. Hæ nanque simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solùm differentias sortiuntur: motus verò non solùm iuxta hanc, sed iuxta quantitatem etiam spacij localis, per quod instrumenta respirationis mouentur. Itaque duplices erunt immoderationes ipsorum, quemadmodum & cessationum, vtræque iuxta temporis quantitatem diductæ, secundum quas aut veloces aut * tardi motus dicuntur: duæ verò adhuc aliæ, iuxta quantitatem distensionis instrumentorum distinctæ, quarum nimirum ratione, aut * magni, aut parui appellantur. Siquidem inseparabilia sunt ab omni circa locum motione, tum tempus, tum spacium, per quod id quod agitur motu, mouetur. Quemadmodum autem motui propria sunt velocitas atque tarditas: ita & quantitati cessationum, raritas & densitas. Præterea cùm & ipsa respiratio ex contrariis motibus per cessationes distinctis composita sit, densam ipsam reddet breuitas cessationum, raram verò longitudo. Atque hæ sanè vniuersæ sunt simplices respirandi difficultates. Cùm itaque respiratio ex duobus contrariis motibus constet, inspiratione videlicet, & expiratione: necnon ex cessationibus binis: offensiones vtique circa motus contingent, in velocitatem & tarditatem, magnitudinémque & paruitatem: circa cessationes verò, in raritatem & densitatem: nec præter has, simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam repetias. Porrò cùm vnumquodque ab iisdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino produci solet: certè si sciuerimus à quibus causis respiratio producitur, sciemus etiam & respirandi difficultatis causas. Igitur animalis facultas thoracem mouet, cum quo simul pulmo mouetur: ad distinctionem cuius sequitur inspiratio, sicuti ad contractionem ipsa expiratio. Etenim principalissima respirationis vtilitas, est conseruatio caloris insiti, animalísque spiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & vsus, & vnumquodque organorum optimè habuerint, iuxta naturæ legem animal respirabit: sin verò ex eis fuerit quicquam vitiatum, iuxta illud etiam respirationem impediri est necesse. Inquirendū igitur iam,

Respirationis partes præcipuæ duæ.
Dyspnœa simplex quæ sit dicenda, & quæ præterea composita.
Inseparabilia ab omni latione esse, tempus, & spaciū per quod mobile corpus mouetur.
Motui propria
Cessationum quantitati propria.
Respiratio constat ex contrariis motibus intermissione distinctis.
Respirationis vtilitas principalissima est conseruatio caloris insiti, animalísque spiritus nutricatio.

quænam causæ esse possint respirationis celeris. Enimuerò si illud est verum, eandem vtilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calor: à pulsibus verò, ei qui per totum animal est dispersus, contingere: ac velox quidem pulsus, sicuti & omnis motus, ab vtilitate vrgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quæ quidem a nobis alibi sunt demonstrata) eædem certe esse possint causæ velocis respirationis. Possibile tamen est vtilitate sufficienter vrgente, etiam si facultas moderatè debilior sit, quandoque motum fieri velocem. Si verò magis debilitetur, non amplius possibile est velocem actionem fieri, sed pro veloci densam. Omnis autem densitatis actionum vna causa assignatur, prioris videlicet actionis defectus: siquidem illa vrgente, coguntur festinare expeditius. Porrò sermo à nobis habitus in commentariis de pulsibus, respirationi videtur fuisse communis. Primum quidem, tam de omni motu illic disseruimus in vniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat. Quippe similiter vt ille, est composita ex contrariis motibus per cessationes distinctis: atque eiusdem vtilitatis gratia contingit. Præterea ex partibus eius, inspiratio quidem consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio verò, veluti contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementum excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & ex cessationibus, eam quidem quæ post dilatationem fit, breuiorem esse: quæ verò contractionem sequitur, longiorem: ambobus communia existunt. Eundem autem causarum concursum magnitudo respirationis, quem velocitas, postulat: nempe vtilitatem vrgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorum. At tarditas paruitásque, non omnino opus habent contrariis omnibus simul, sed vnum ex ipsis prorsus adesse oportet: plura non est necesse. Quemadmodum igitur si parum sit aucta caliditas, perspicuè maior, non tamen velocior: sin autem plurimum, & maxima & velox & densa inspiratio redditur: eodem modo vbi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, aliis causis immotis manentibus, necesse est paruam, tardam, & raram inspirationem fieri: sed paulò tamen quàm secundum naturam minorem, multò verò tardiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorem fieri dilatationem. Sed si quæ ad vtilitatem pertinent, admodum exoluantur, plurimam cessationem fieri verisimile est: non tamen propterea omnino tardè moueri, modò facultas robusta sit. Porrò quæ in aucto calore, eædem & in animali spiritu ad nutritionem vrgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa * inspirationes consistit. * Quemadmodum etiam immoderatio fuliginis easdem respirandi difficultates circa expirationem efficiet, quæ circa respirationem relatæ sunt. Veloces quippe erunt, & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit: tardæ autē & paruæ & raræ, circa affectiones contrarias.* An igitur sic ratio poscit, reluctatur autē aliquid eorum quæ euidenter apparent? Ego sanè omnia hæc circa ætates, regiones, vniuersas constitutiones aëris ambientis, exercitia denique & morbos, maximè consentientia reperio. Vbi enim abundat caliditas, veloces, magnas, & densas videre est

Vsum eundē esse respirationis & pulsus.

Pulsus velox vnde oriatur.

Respirationis velocis possunt esse eadē causæ, quæ pulsus velocis.

Densitatis actionum causa vna est prioris actionis defectus.

Respiratio fere omnis pulsui proportione respondet.

Inspirationis vsus.

Expirationis vsus.

Quietem quæ post dilatationem fit, breuiorem: quæ post compressionem, longiorem esse in respiratione & in pulsibus.

Respirationis magnitudo eundem causarum concursum quem velocitas postulat.

Facultate robusta existente, dilatationē thoracis non posse multo minorē fieri.

Fuliginis immoderatio, quas respirandi difficultates inducat.

inspirationes fieri: vbi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, paruas, & raras. At verò quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id cita renutritione habent opus, hi non solùm valde, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil vacuatur, hi contrariam illis habent inspirationis speciem. Si verò ambo concurrant, & caloris augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam, & velocissimam, & densissimam inspirationem sortiuntur: & maximè si ambo fuerint aucta vehementer: quemadmodum vbi ambo fuerint admodum imminuta, minimæ, tardissimæ, & rarissimæ fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, si quidem multæ fumosæ superfluitates collectæ sint, maxima, velocissima, & densissima erit. Si verò paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimaque. Etenim ex ætatibus omnes quæ in augmēto sunt, magnam, velocem, & densam facere inspirationem cernimus: quæ verò decrescunt, raram, paruam, & tardam propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri est necesse, his verò contabescere. Iam verò cùm in ætatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atqueadeo ob ipsum augmentum, maxima humorum copia absumatur: in decrescentibus autem, quantùm necesse est ad ipsam vitam duntaxat, vtpote quæ neque augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: meritò sanè illis velox, magna & densa: his vice versa, per omnia contraria editur expiratio. Quemadmodum verò secundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinem, velocitatem, & densitatem, mutatæ: in frigidis verò, contrario modo. Quinetiam in exercitiis improbis (quòd in eis augeatur quidem caliditas, absumatur autem animalis spiritus) valde, velociter, & densè respirare solemus: quiescentes verò, parum, tardè, ratéque: quandoquidem sic marcescit caliditas, spiritus autem neque in totum, aut omnino modicè absumitur. Ex balneis etiam, calida quidem, velocem, magnam, & densam faciunt respirationem: frigida verò, contrariam. Porrò in somnis, magnitudine & velocitate motus, expiratio inspirationem excellit: quando ciborum consumptiones & concoctiones maximè tum perficiuntur. Vnde verisimile est, coaceruari in illis plurimum fuliginosi excrementi. At per affectus febriles, maximè vbi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, velox, & densa redditur. In quibus verò perfrigeratus est calor, contraria prorsus. Atque his etiam, vt in aliis omnibus, pulsus & respiratio proportionem habere videntur. Neutrum nanque ipsorum in totum perire est possibile, quandiu vixerit animal: etsi interdum ob paruitatem nonnullis periisse putentur. Hoc autem discrimen est inter respirationem & pulsum: quòd illam quidem, cùm sit animale opus, voluntas possit coërcere, ac proinde in varias species mutare, vel si vtilitas bona sit, & facultas integra, & organa respirationis ad operandum promptissima, pulsus autem, vtpote existens opus vitale, nec supprimi: nec variari possit quandiu tres illæ causæ inculpabiles conspirarint

Inspirationes ob caloris excessum, quales.

Inspirationes ob immodicum frigus, quales.

Inspirationes ab exhausto spiritu.

Expirationis species pro causarum differentiis variantur.

Augescentium & decrescentium inspirationes.

Exercitiis improbis augeri quidem caliditatem, spiritum autem animalem absumi.

Balnea qualē reddant respirationem.

Expiratio in dormientibus cur magnitudine & velocitate ipsam inspirationem excedat.

Febrientium respiratio qualis.

Perfrigeratorum pulsus.

Vita manente, nec pulsum, nec respirationem omnino perire posse.

Respiratio est voluntarium opus.

itt

in vnum. Ob idque circa inflammatas partes dolor vehemens ob arteriarum motum oritur, quòd in nostra manu non sit motum facere magnitudine minorem, aut velocitate tardiorem. Thorax itaque vnum ex respirationis organis, quandoquidem respiratio motus voluntarius existit, ad similitudinem crurum mouebitur. Quamobrem si sit inflammatus, & ad motum cogatur, tardius multò quàm oportebit, dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cæterùm ne suffocetur, densiores actiones edit, non amplius tantùm cessans, quantum solebat cùm secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totam respirationem fieri paruam, tardam, & densam, multóque sanè minorem, quàm par est, non autem ita multò tardiorem. Dolor quippe non adeò grauiter vexat thoracem, ob motus velocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra naturæ terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior reddetur. Si verò ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem minimè exoluitur, aufertur autem hîc etiam multum de magnitudine, pro qua densitas generatur, ob vrgêtem vtilitatem. At quæ ob solum ardorem contingit dyspnœa, ea magnum & velocem & densum spiritum efficit. Ob idque magnitudine tantùm & velocitate, ab ea quæ propter dolorem solùm orta est, distinguitur. Quæ verò ex ambabus causis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola paruitate differt: ab ea autem quæ propter dolorem, sola velocitate. Cæterùm difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, paruum, tardum, & rarum spiritum reddit: cùm aliarum nulli simul tarditas & raritas accidat. At quantum in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species à rhythmo naturæ excedit, tantùm etiam cum pulsibus communiter & eodem modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorum affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorum, quæ citra dolorem per obturationes, aut durities, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles variationes in vtrisque actionibus, animalibus & vitalibus faciunt. Quippe in id genus affectibus, paruus & velox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ vel præcipua earum affectionũ est nota. Ac paruus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiam susceptoriorum instrumentorum, paucior quàm oportet attrahitur: densus autem, quia non expletur votum vtilitatis: atque ob eandem causam densus. Vt autem quæ respiratoriis instrumentis sunt propria commemorem, tumores præter naturam, qui circa ventrem, hepar, splenem, colon, hisque coniunctas partes consistunt, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciunt spiritum. Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus vterum, & iis qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species. In orthopnœa etiam (quæ erecta ceruice spiratio est, fitque collectis viscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter vbi circa pulmonem aliquid induratur, aut tuberculum gignitur premens atque coarctans ipsam arteriam asperam, paruus, densus, veloxque spiritus redditur. Ad eundem modum si in thorace tuberculum tale constiterit, paruus & densus & velox spiritus generabitur: occupante nimirum tumore præter naturam, pulmonis regionem, in quam dilatatus extendebatur. *Perinde autem est, ad hoc vt compressus pulmo non possit sufficientem aërem attrahere, siue thorax totus angustus reddatur in affectu quouis, siue media regio occupetur à quibusdam præter naturam corpusculis, siue ipse etiam pulmo induretur, aut obturetur, aut intumescat, veluti in peripneumonicis vitiis contingit. Vna enim in iis omnibus coniuncta est causa, ob quam parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperæ arteriæ. Cæterùm paruitatem inspirationis densitas & volocitas sequitur si facultas robusta fuerit. At cùm iuxta pulmonem affectus ipse consistit, quamuis thorax distendi plurimum possit, parum tamen inspirant: ita etiam vbi intermediæ ipsorum organorum regiones fuerint occupatæ. Vbi verò totus thorax aut fœtibus, aut aliter paruus & angustus redditur, tunc distentionem paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis: quemadmodum & septum transuersum, quando ab aliqua mole iuxta infernam regionem opprimitur. Porrò suppuratorum affectio, quamuis sæpe ex pleuritide oriatur his proximè relatis annumerabitur, quæ videlicet iuxta pulmonem coarctationem citra dolorem faciendo, paruam reddunt inspirationem.* Quo modo igitur hæc respiratoriorum organorũ vitia citra dolorem consistentia, ab iis quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & paruus & densus vtrisque similiter spiritus redditur? Motus velocitate. In affectibus siquidem dolorificis modicè respirant & densè, non tamen velociter, nisi fortè etiam febris adsit. Qua præsente, licet iuxta paruitatem & velocitatem respirent similiter, tamen densitudine distinguũtur: quippe non modicè densatur ipsis spiritus: id quod non euenit illis, qui ob solam coarctationem instrumentorum difficulter respirant. Quin & expiratio febrientibus maior simulque calidior est: quod non contingit iis, qui ob coarctationem parum & densè expirant. Verùm in doloribus organorum respirationis, minimè quidem ob affectionem ipsam, sed ob actionis facultatem, quæ animalis existit, spiritus paruus & densus redditur. At species difficultatis respirandi, quæ ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem. Perspicuum igitur est, quod amplius in in magnis thoracis motibus dolore vexantur partes quæ in ventre consistunt, minus verò in paruis: & ob id paruus & densus erit spiritus, non solùm in pleuriticis, & quibus stomachum, aut ventrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæum, aut intestina, aut præcordiorum musculos, dolorifica affectio infestat: cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratoriis organis, atque ad eorum motum moueantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiam non vulgaris prouidentia inest, vt * ne grauius dolore affligatur animal. Quod verò ad pulmonem spectat, parum abest quin omnino sensus sit expers. Itaque licebit pronunciare iam nobis in vniuersum, paruum & densum spiritum signum esse doloris, non modò respiratoriarum particularum, sed etiam aliarum omnium, quæ cum respirationis organis commouentur. Igitur

Respiratio inflammati thoracis.

Dyspnœa ob solum ardorem producta, qualis.

Spiritus inæqualitas, quarum affectionum sit nota.

Tumores præter naturam coarctantes septum transuersum, paruum, velocem, & densum faciunt spiritum.

Orthopnœa quid sit, & vnde gignatur.

Inspirationis paruitatem densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit.

Empyema reddit paruam inspirationẽ.

Motus velocitas distinguit affectus dolorificos organorum respirationis, ab iis qui citra dolorem infestant.

Expiratio febrientibus qualis.

Spiritus paruus & densus, quibus superueniat affectibus.

Respiratoriis organis prouidentiam inesse, qua cauent, ne graui dolore affligatur animal.

Pulmo ferè est insensilis.

Spiritus paruus & densus, doloris existit signū.

tur naturales facultates omnes, semper necessariis sibi operibus vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quæ verò sub voluntatis potestatem cadunt, eæ sæpe, vbi voluntas ipsa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiuntur.

Alienati mēte obliuiscuntur animalium actionū, quas postea confertim, & magnas obeunt.

Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliuiscuntur: quas omnes, vt longo interposito tempore faciunt, sic confertim & magnas. Cæterum si quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantùm, sed ad integros menses durare possit: sin verò minus quàm par sit respiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde respirationis vtilitas non expleta in iis qui commoti sunt mente, solicitè ad actiones excitat: quibus sanè maximis, totum illud recuperat, quo per cessationis tempus fuit defraudata.

Alienati mente, cur rarum & maximum spiritum reddant.

Atque ita non rarus modò, sed magnus alienatorum mente spiritus redditur, tantóque quàm conuenit maior, quantò videlicet rarior: contrà quàm in potu contingit: multò enim rarius, paulò verò plus bibunt.

Spiritus quātitas distentioni organorum spiritaliū semper proportione respondet, quādiu pro natura modo se habent.

Porrò vbi secundum naturam se habent organa, quantitas spiritus semper est ipsorum distentionibus similis: non autem cùm præter naturam fuerint disposita: nam possibile aliquando est plurimum distendi thoracem, verum ob coarctationem pulmonis: aut ob aliam causam, parum inspirari aëris externi. Nequaquam igitur ad affectionum omnium spiritalium instrumentorum proportionem, sed solum asperarum arteriarum, inspirationes fiunt. Sufficit autem ad dignoscenda omnia hæc, inspicere quantus aër inspiretur, & quantus per expirationem reddatur. * Etenim contractiones thoracis citra abdominis musculorum concitationem, nunquam magnam possunt facere expirationem. Quæ verò illorum etiam impulsu fiunt, quæquè efflationes existunt, magnitudinis sunt opifices. Vt autem ad compositas respirandi difficultates veniamus, cùm aliqua sit magna inspiratio, & aliqua velox, sintque contrariæ his parua & tarda, necessum est quatuor fieri omnes inspirandi compositas difficultates: magnam videlicet & tardam, magnam & velocem, paruam & tardam, paruam & velocem: totidémque similiter expirationis.

Inspirandi cōpositæ difficultates sunt numero quatuor totidémque similiter expirandi.

In cessationibus verò impossibile est compositam respirandi difficultatis speciem fieri, cùm vna tantùm in eis oppositio habeatur, iuxta raritatem & densitatem consistens.

Inspirationis cum expiratione collatio.

At verò ipsis motibus mutuò inter se collatis, inspiratione dico cum expiratione, species quædam erunt consonantiæ totius respirationis. Possibile est enim inspirationem fieri magnam, expirationem autem paruam: aut vice versa, paruam inspirationem, & expirationem magnam: aut vtrasque paruas, aut vtrasque magnas: sic & veloces, aut tardas vtrasque: aut alteram velocem, alteram tardam.

Respirationem dari inæqualem.

Quin & inæqualis est aliqua respiratio, quemadmodum & pulsus, tum circa motuum coniugationes, tum circa motum vnum.

Respiratio ordinata, inordinatáque.

Similiter & ordinata & inordinata fieri respiratio potest, perinde ac pulsus. Et sanè quot differentiæ inæqualium pulsuum, tum circa vnum motum, tum circa plures consistentium existunt, tot etiam reperiuntur respirationum. Etenim si inspiratio aut expiratio varietur, siue ex tarditate in velocitatem, siue ex velocitate in tarditatem, motu transeunte, compositam siue inæqualem ipsam actionem dicemus. Similiter si cessatio aliqua interceperit, seu euerit ve alterum motum, siue inspirationem, siue expirationem, compositam etiam esse dicemus tunc eam quę interrupta est, vtra tandem ea existat. Aliquando autem, licet rarò, est visum in vno eodemque homine simul intercipi vtranque, nimirum à collecta in arteriis asperis tanta humorum colluuie, quæ suffocare animal posset, ob pleuritidem perniciosam, aut peripneumoniam, aut denique suppurationem non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum læuium obturationes compressionésque, interdum pulsuum inæqualitas gignitur.

Respirationis inæqualitas vnde soleat accidere.

Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ vna vice non potest ipsam actionem perficere, vt in pulsu, sic etiam in respiratione, est quando inæqualitas cernitur: hoc tamen interiecto discrimine, quòd ad ipsam sanè respirationem, quandoquidem actio animalis existit, plurimùm ipsa voluntas confert: nihil autem ad pulsuum motus, quòd ij à facultate vitali proficiscantur.

Mores ægri quando expendendi.

Vbi igitur voluntas nihil ad actionem conducit, vt in pulsuum inæqualitate, eadem prænotio affectionis est in vniuersis hominibus. Vbi verò aut totum, aut plurimum confert, vt in ipsa respiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet. Sed quemadmodum differentia facultatum efficientium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differentes prænotiones facit: sic etiam circa ipsam organorum naturam, quædam iudicationis alteratio erit.

Pulsus per læues arterias fit.

Respiratio fit per asperas arterias, & musculos.

Pulsus enim per læues arterias, respiratio verò tum per asperas, tum per musculosum genus perficitur. Primò siquidem animalis facultas mouet musculos ad respirationis generationem: hi thoracem: qui tandem pulmones commouet, quorum pars asperæ arteriæ existunt, in quas aër qui inspiratur, illabitur. Quemadmodum igitur harū coarctationes totam respirationem sæpe inæqualem reddunt, sic & musculorum aberrantes motus & inordinati. Atque illarum quidem, vt receptaculorum spiritus: horum verò, vt organorum motionis est noxa. Cæterùm coarctationis in arteriis asperis, tumores præter naturam declarauerim reos.

Musculorum affectiones & aberrantes motus.

Porrò affectiones simul & aberrantes motus musculorum existunt, conuulsiones, concussiones, atque tremores, ob quos nimirum respiratio inæqualis redderetur.

Respirationis inæqualitatis causæ.

Omnium itaque respirationis inæqualitatum, aut asperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorum aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, in causa est. Musculorum igitur genus proprium & priuatim destinatum respirationibus est, præter pulsuum rationem.

Respiratio est arbitrio subdita.

Vitalis facultas est libera.

Præterea facultatis quidem respiratoriæ arbitrium, voluntati permissum est: vitalis autem facultas, nullum dominum superiorem agnoscit, sed prorsus libera existit. * Quin etiam eximium quid ad inæqualitatis generationem respiratio habebit, præter pulsuum rationem: dum videlicet partim quidem à sola proficiscitur facultate animali, partim verò à complexu ipsius cum doloribus.

Delirantium respiratio, qualis.

Porrò in deliriis superat quidem raritas & magnitudo: apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respirationes, tum iuxta vnam solam: quòd nimirum * spectra & phantasmata aliquando plus, aliquando minus, rationem à naturalibus operibus reuocent.

Dolores organorum respirationis, reddunt actionem ipsam inæqualē inordinatámque.

In doloribus etiam instrumentorum contingit totam respirationem inæqualem & inordinatam reddi, cùm neque in illis etiam expleatur vtilitas iuxta actiones singulas: quippe nec velociter, nec densè, nec amplius thoracem distendere

dere possunt. Omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo : deinde velocitas : postremò autem densitas. Dolentibus namque minus molestum est per longius tempus, quam per breuius moueri. Cæterum dum ob ipsorum motuum imminutiones, parum abest quin animal suffocetur, voluntas tunc cogitur ad aliquod tempus maiorem facere respirationem, & multò velociorem, & priore densiorem. At cùm in eiusmodi actionibus vtilitas quidem expleatur, animal verò affligatur doloribus (omnia siquidem quæ vtilitatem explent, exacerbant dolores) voluntas rursus à magnitudine & velocitate & densitate detrahit aliquando plus, aliquando minus : vtpote quæ consilij inops, nec sistere actionem possit, ob suffocationis periculum, nec reperire aliquam doloris medelam : quare modò ad hoc, modò ad illud transit. Vnde tum inæqualitas circa singulas & omnes deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio oritur. Siquidem ex corruptione parilitatis, inæqualitatum omnium, itemque ordinis perturbationum generatio constat. Parilitas quippe continua, æqualitas est: parilitas verò iuxta circuitus, est ordo. Ob idque vbi parilitas continua corrũpitur, gignitur inæqualitas: vbi verò iuxta circuitus reuertens, ordinis perturbatio introducitur. Cæterum quamuis multa inæqualitas & ordinis perturbatio in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamẽ id genus respirãdi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Quare recte videtur dictum, quod ad omnia dolore afflicta organa, quæ commouentur circa respirationes, paruus & densus spiritus consequatur: & iuxta eandem rationem in deliriis magnum fieri & rarum spiritum, idque inæqualiter: nunquam autem paruum & densum. Igitur inspiratio magna simul & velox, ob vtilitatem vrgentem, prompta organa, & integram, aut certe parum remissam, gignitur facultatem. At magna simul & tarda, solis mente motis contingit, atque his non semper. Conspicua autem etiam hîc est ex prædictis, causæ consideratio : quemadmodum etiam, cùm paruam habent inspirationem & tardam ij, quibus calor insitos est nimis perfrigeratus. Quæ restat adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate : fitque penitus in nulla affectione simplici, quemadmodum neque magna simul & tarda, quam aliquando alienatis mẽte accidere diximus : sequitur tamen vtplurimum, vbi simul dolor & vtilitatis incremẽtum concurrunt. Ad eundẽ cum prædictis modũ etiam in coniugationib. circa expirationẽ perscrutari ipsas affectiones oportet. Nam & in his, aut facultatẽ, aut aliquod organum læsum, aut caloris modum alteratum deprehendimus. Si igitur quis fumosa caliditate in corporibus redũdante, expirationem magnam simulque velocem fieri dicat, non vtique errarit. Manifestum est autẽ quòd & facultatem integram tunc esse oportet, & ex organis nullum vitiatum. Similiter autem magnam simul & tardã in quibusdã delirantibus fieri, eodẽ modo quo inspirationẽ, contigit. Sic paruam simul & tardam fieri iis, quibus nullũ fumosum recrementũ fuerit collectum. Sicuti tum paruam, tum velocem illis, qui cùm recrementum fuliginosum collegerint, dolẽt etiam aliqua parte earum quæ circa respirationem mouentur. Ad dissonantias autem deueniendo motuum respirationis, si tardior quidem & minor quàm secundum naturã sit inspiratio, expiratio autem & velocior & maior, dicemus sanè imminutum esse calorem secundum naturam, auctum verò excrementum fumosum. Si contrà, inspiratio quidem sit magna, & velox, expiratio autem parua simul & tarda, auctum naturalem calorem dicemus, nullúmque inesse recrementum fumosum. Porrò simplices respirandi difficultates, plurium affectionum communes existunt: obidque nil certi indicant. Coniugatæ autem aliis, ad iudicium minimè fallax perducunt. Magnitudo siquidem * inspirationis, ipsa per se respirandi quædam difficultas est simplex, verùm nullius certæ cognitionis est signum. Nam & vrgente vtilitate, & læsa fieri mente assolet. At si cum densitate consistat, vtilitatem vrgentem : si verò cum raritate, delirium indicat. Similiter & cùm per seipsam paruitas nil certi sit, aut dolere afflictam particulam aliquam, aut exolũtam vtilitatem õstendit: at densitati iuncta, dolorem : sicuti raritati, vtilitatis exolutionem portendit. Per se etiam nec rara quidem, nec densa firmi quicquam ostendunt. At densa simul & magna, vtilitatis augmentum indicat: densa verò simul & parua, organi alicuius quod inter respirandum mouetur, dolorem. Rara similiter, si cum magnitudine quidem coëat, delirium: si verò cum paruitate, perfrigerationes ostendit. Atque ob id sanè omnium compositarum respirandi difficultatum hæ quatuor vltimæ coniugationes sunt vtilissimæ. Fiunt autem, differentiis actionum iuxta magnitudinem & paruitatem, ad cessationum differentias permistis. Cæterum ex cessationum oppositione (quæ vnica tantum est penes raritatem & densitatem) aliis differentiis permista, quatuor etiam oriuntur coniugationes. Prima quidem est densa & velox : secunda, densa simul & tarda : tertia, rara & velox : quarta denique rara simul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis signũ simpliciter & necessariò exhibent, quemadmodum priores quatuor : quare his ad prænotiones neutiquam indigemus, cùm nimirum si quod significẽt, id iam distinctius per priores illas habeamus. Porrò si quis ægrotantis facultatis respiratoriæ, omnisque facultatis animalis, præcipuè refrigeratæ, propria signa cupit habere, is alarum nasi motum habebit, & omnium musculorum, quæ circa scapulas sunt, actionem, & confertim factam concidẽtiam thoracis. Quando enim hic debilius quã expediat mouetur, circa respirationes quidem, spiritus ductum nasi alæ adiuuant : circa expirationes autem, thorax confertim delabitur, non autem paulatim demittitur. Etenim concidentia differt à demissione: quòd illa quidem, facultate ægrotante fiat : hæc autem, integra & valente eadem. Etenim septũ transuersum thoracis tensionem adiuuat, solúmque illam per expirationes resoluit : nonnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis, per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cùm autem duplex existat cessatio in respirationibus, vna ante inspirationẽ, altera ante expirationẽ: vter sanè motus offendatur, cessationem præcedẽtem, ab eo quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus: vtilitatis quidem defectus, diuturni temporis semper cessationes efficiũt: redundantiæ verò, breuioris. Itaque abundantia caloris secũdum naturam, reddens inspirationem magnam, statim etiam præcedentẽ ipsam cessationem, breuis temporis efficit. Abũdãtia verò caloris præter naturã, fuliginosique,

Vtilitatem explentia exacerbare dolores.

Parilitatis corruptio, cuius sit causa.

Æqualitas quid.
Ordo quid.

Respirationis dolentia organa, qualis consequatur spiritus.

Delirantium spiritus magnus simul & rarus.

Inspirationis magnæ & velocis causa.

Inspiratio parua simul & velox.

Expirationis magnæ & velocis causa.

Expiratio magna simul & tarda, in delirantibus accidit.
Expiratio parua simul & tarda, quibus.
Expiratio parua simul & velox quibus.
Dissonantium motuum respirationis causæ.

Respirandi simplices quidem difficultate, nil certi indicant: coniugatæ autem, ad iudicium minimè fallax perducunt.

Respirandi difficultatum compositarum, quæ sint vtilissimæ coniugationes.
Cessationum circa respirationem est oppositio vnica, penes raritatem & densitatem.

Respiratoriæ animalisque facultatis extremæ refrigeratæ, propria signa quæ sint.
Nasi alæ quando spiritus ductum adiuuent.

Concidentiæ thoracis & eiusdem demissionis discrimen.
Septum transuersum.

Efflatus fieri ab intercostalibus musculis.
Respirationum duplex cessatio.
Respirationis motionum offensio duplex.

Cessationes inter respirandum breues & longæ, à quibus causis proficiscantur.

fuliginosíque, vt expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentem reddit breuiorem. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, vbi caliditatis genus redundat. Sic etiam si sublata vtilitas sit, ob caloris videlicet imminutionem, vbi quidem naturalis calor imminutus paruam reddit inspirationem, etiam longa cessatio præcedit. Vbi verò calor præter naturam deperditus fuerit, parua quidem expiratio, longa verò ante ipsam cessatio accidit. Sæpenumero verò calor præter naturam est auctus, imminuto calore secundum naturam. Atque ita cessatio ante expirationem * breuis temporis redditur: altera verò ante inspirationem * longioris. Vtrum enim ex muneribus ipsa vrgebit vtilitas, is præcedentem cessationem cunctari non permittit.

Respirationis vterius motus ab vsu impulsus præcedentem cessationem contrahit.

GALENI PERGAMENI *De difficultate respirationis,*

LIBER SECVNDVS.

Desipientiæ propriũ symptoma est respiratio magna simul & rara.

PRoprium itaque desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est, per longum tempus, respirationem facere: videnturque ambæ hæ, veluti obliuiosæ actionis affectus esse. Nam immoderatam facere spiritus attractionem, rursúmque immodicam quietem, eius est, qui nec quando desinere ab actione oporteat, nouit, nec quando rursus incipere: sed in vtrisque mensuram egreditur, ob conuenientis ignorationem. Cùm igitur respiratio animale opus sit, desipientes autem habeant ublæsam rationem, obliuiosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interstitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam respirationem efficiunt: id quod Hippocrates cùm in aliis locis, tum etiam in prænotionibus, sensisse videtur, vbi ait: Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quo sanè oraculo, magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse contendit: non tamen necessum esse, vt is qui delirat, magnam simul & raram faciat inspirationem. Nec enim inseparabilem magnum & rarum spiritum, sed proprium esse delirij diximus. Quicquid autem proprium existit, haud continuò est etiam inseparabile. Esse quippe geometram, proprium hominis est, non autem inseparabile, quemadmodum rationale, existit. Licet itaque discere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem deliriis magnum & rarum spiritum iuxta propriam ipsorum rationem comitem esse: non autem deliris omnibus, sed illis tantum, qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, habent respirationem aliter alteratam. Hippocrates siquidem aliquando magnum & rarum spiritum fieri deliris nouit, aliquando verò ipsius contrarium: interdum in eodem homine vtrunque vicissim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu suspirant, duplici de causa post longum tempus inspirationem magnam efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam tristantur, conuersi, per multas ex ordine actiones respirarint minus & rarius, ob idque tandem cogantur vno actu totam semel explere atque reparare iacturam: tum amplius etiam, propterea quòd per mœrores, & spiritus & calor intus moueatur, qui quidem homini facessens negocium, eum ad maiorem expirationem compellit. At in affectionibus delirantium, necessitas quidem magnæ respirationis à prima quidem causa, est persimilis: à secunda verò non item, cùm non intrò magis quàm extra his calor moueatur, nisi alia fortè quædam accessio fiat. Differunt autem & febris ratione deliri ab iis, qui aliàs aliquo mœrore cruciantur. Igitur reuocaris in memoriam quæ in primo libro sunt tradita, si à solo delirio peruertatur respirationis concinnitas, omnino erit spiritus magnus simul & rarus. Si verò à solo dolore, paruus & densus. At si conspirent ambo, & dolor * præcelluerit vehementer, obscura omnino alteratio ex delirio erit. Sin autem moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus verò à delirio respirationem alterari continget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta vtrunque. Sic etiam si cum alia quapiam affectione delirium complexum sit, respirationis speciem interdum aliam efficiet, prout superat, aut superatur, aut æqua potentia est præditum: aut nunc quidem (si ita contingat) superat, rursus alio morbi tempore superabitur. At verò in peripneumonicis, pleuriticis, & in angina, ac breuiter in omnibus quibus aliquid circa thoracem, aut pulmonem, aut etiam in ventre inferiore sit phlegmone (hoc est, tumore dolente, duro & calido) obsessum, paruus omnino & densus spiritus sequitur: qualis etiam hydropicos, & eos qui se aut potu aut cibis expleuerunt intemperantius, necnon prægnantes, ventre prominulo præditos, anhelosos, purulentos, atque eos denique quibus dorsi spina contorta est, comitatur. Verùm Hippocrates de his quidem respirandi difficultatibus, quæ sunt vel idiotis notissimæ, nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala semper se ostendunt symptomata: videlicet febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua simul & densa existens. Dolor quippe, non secus quàm perfrigeratio, paruam solet facere respirationem: verùm dolor quidem, cum densitate: perfrigeratio autem, cum raritate. Cùm autem splen sit viscus minimè obnoxium dolori, nec septum transuersum, primum & principalissimum respirationis organum, ipsius tumor comprimat, nisi maximus sit, & caput illius occupet, haud quidem sufficiens est vt respirandi difficultatem ex delirio inductam superet, spiritum paruum & densum reddens. Quandoquidem opus est dolorem ipsum consistere circa aliquam partem, quæ iuxta respirationem mouetur: aut aliquod ex organis respiratoriis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat.

Desipientes cur obliuiosi reddantur.

Spiratio magna simul & rara, non est inseparabilis à delirio.

Proprium omne non statim est etiam inseparabile.

Suspirantes ex luctu, cur post longum tempus inspirationem magnam efficiant.

Respiratio delirantium simul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus paruus & densus quas comitetur dispositiones.

Pleuritidis symptomata sunt, febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua nempe simul & densa.

Splen est viscus minimè obnoxium dolori.

Septum transuersum est principalissimum respirationis organum.

GALENI PERGAMENI *de difficultate respirationis,*

LIBER TERTIVS.

REctè autem Hippocrates rationalíque diuisione vsus, sexto popularium morborum libro duas oppositiones difficilis respirationis inter se complicans, eam scilicet quæ secundum magnitudinem & paruitatem est, illi quæ secundum raritatem & densitatem, quatuor in vniuersum fecit coniugationes: vnam videlicet, magnam &

Respirationis difficilis quatuor coniugationes.

& rarum : secundam, paruam & raram : tertiam, magnam simul & densam : quartam, paruam & densam. Quibus etiam adiecit ibidem, & reliquas duas coniugationes, quæ ex collatione inspirationis cum expiratione oriuntur : vtputa magnam inspirationem & expirationem paruam. Inspirationem exiguam, & magnam expirationem. Duæ siquidem oppositiones inter se complicatæ, quatuor coniugationes efficiunt.

Methodicè diuisuris quæ sint consideranda.

Porrò qui methodicè velit diuidere, in primis expendat oportet, qualis naturæ existat, quod diuidendum venit. Quòd si simplex esse videatur, quæ iuxta substantiæ ipsius rationem sunt, quot sint, & quæ, ac qualia, considerandum. Si verò compositum, vtranque, aut singulas eius partes diuidere expedit : totum autem, ex modo compositionis. Igitur dictio Hippocratis ita habet : Spiritus parui densi, magni rari, parui rari, magni densi, extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, alius extendens, alius vrgens, dupla intra reuocatio veluti super inspirantibus, calidus, frigidus. Quòd itaque ex spiritus intrà & extrà meatu, totius respirationis actio composita sit, quodque altera eius pars inspiratio, altera expiratio appelletur, ignorat nemo. Quòd verò nullius alterius rei, quàm motus, propria sint velocitas atque tarditas, iam est à nobis expositum. Cæterum magnitudo & paruitas, vt motui propria sunt, sic omnino inseparabilia existunt ab eo, quod per localem distantiam fertur : ob idque iuxta vtranque respirationis partem duæ differentes oppositiones erunt : altera iuxta velocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Est autem & alia oppositio iuxta densitatem & raritatem consistens : quæ quidem non tanquam motui, sed tanquam alicui rei ex ipsis distantiis conflatæ, inest respirationi.

Respirationis differentias omnes in tribus oppositionibus comprehendi.

Quare in his tribus oppositionum generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & paruitate, quòd per distantiam * organa respirationis moueantur. Densitas autem & raritas (quæ tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarum respirationis partium proprium aut inseparabile existit, verùm totius inspirationis pars fit per accidens : quandoquidem ex duobus contrariis motibus quiete distinctis constat. Hæc itaque sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterùm cùm respiratio res sit, quæ & facere aliquid, & pati possit, aliud vtique fuerit differentiarũ genus in ipsa, vtraque videlicet parte æqualiter inæqualiterve perfecta : aliudque rursus ipsius totius vt compositæ, partibus inter se mutuò collatis. Hæc cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differentias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutram eius partem raritas densitásve pertineat.

Respirationis totius quænam sint differentiæ.

Similiter etiam sequentes duas : nam & in iis duæ totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. Quæ verò deinceps aliæ duæ sequuntur, vbi ait : Alius extendens, alius vrgens (quibus tardus & velox pulsus significatur) eas sanè alterius ipsius respirationis partis proprias, maximéque substantiales, putandum est. Tarditas nanque & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur : Dupla intrò reuocatio, veloti super inspirantibus, inæqualem inspirationem ostendit. Inquirenda est autem eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus, potius quàm ab ipso Hippocrate. Addidit præterea & optimè differentiis prædictis, calidum frigidumque spiritum. Quanquam certè in Prænotionum libro, horum trium, densi, & magni, & frigidi tantùm spiritus meminit, tali dictione vtens : Spiritus densus existens, dolorem, aut caloris efferuescentiam in locis supra septum transuersum significat. Magnus autem & per multum tempus, desipientiam ostendit.

Spiritus frigidus, ore & naribus prodiens, ad modum perniciosus est.

Frigidus verò ex naribus & ore prodiens, valde iam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter breuitatem veteribus familiarissimam, tum propter altitudinem animi, quæ ipsimet erat genuina Hippocrati.

Breuitatem fuisse veteribus familiarissimam.

Hippocratis grauitas.

Demonstratum enim à nobis est, quàm grauis sit semper hic vir, vt qui ea quæ aliis medicis nota sunt, prætereat, veluti quæ à nemine eorum qui artem ingenuè exercent, ignorari queant : quæ verò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simulque perspicuè exponat. Meritò itaque differentias densitatis, vt quæ medicis esse ignotæ non possint, vna summa comprehensas exposuit, dicens : Spiritus densus, dolorem, aut maximum iocendium significat, in locis supra septum transuersum :

Spiritus densus quid significet.

tanquam sanè possimus nos intelligere, quod cum paruitate quidem, dolorem significet : cum magnitudine verò, incendium inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicæ caliditates partium quæ infra id sunt, respirationem in magnitudinem & densitatem augere non possint. In pleuritide itaque & peripneumoniis, anginísq; & orthopnœis, densus fit ac paruus spiritus. * Imò verò etiam si pleuritis non adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & paruus redditur.

Spiritus paruus & densus in quibus affectibus accidat.

In vniuersum autem, siue tumor quis sit premens coarctansque quodcunque respiratoriũ organum, siue dolor circa quamcunque partem, sic appropinquantem respiratoriis organis, vt ipsis motis simul moueatur, densus ac paruus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratoriis organis coaceruato, spiritus densus simul & magnus agetur : id quod indies in omnibus exurentibus febribus est conspicuum.

Spiritus densus simul & magnus quando redditur.

Quare ignorandum non est Hippocratem, densum quidem & paruum, dolori : spiritum autem densum & magnum, incendio caliditatis tribuisse.

Organorum respirationis dolente aliquo, cur paruum, sed crebrum agamus spiritum.

Quemadmodum enim dolentibus cruribus, progredi multum non possumus, eodem modo vbi aliquod organum ex iis quæ inter respirandum mouentur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus : quod sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterùm quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatum. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quàm sit ex vsu accipiat, hic statim aliorum ciborum opus habebit : sic si quis minus quàm expediens sit, inspirauerit, is citius inspiratione indigebit : qua ex occasione spiritum densari contingit : idquod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait : Sputum intrà retentum, prohibet quidem spiritum intrò ferri, cogitque eum citò expirari. Porrò iuxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinem ipsius respirationis metiri. Reliquit autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quòd multis locis iam ipse dixerit, actiones or-

ganorum à dolore impediri, quódque illius cognitio oppido quàm facilis ſit. Nec verò tantùm à dolore & retento ſpiritu, oriri denſitas reſpirationis poteſt, ſed vel maximè etiam ab incendio febrilis caliditatis: cuius quidem eſt multum denſumque ſpiritum reddere. Magnus ſpiritus, quantitate circa ſingulas iudicatur reſpirationes: multum verò, poſſibile eſt aliquando ex multis paruis coaceruari: vt videre eſt in pleuriticis, qui cùm magnum quidem ſpiritum ſemel ducere ob dolorem non poſſint, quamuis aëre largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, æqualem multitudinem ſpiritus magnis reſpirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ præſtant. Similiter in peripneumonicis multo eſt opus ſpiritu, verùm ob coarctationem locorum parum inſpiratur: quare denſitas iacturam paruæ inſpirationis reſtaurat. Quòd autem in orthopnœis paruus & denſus ob coarctationem fiat ſpiritus, haud ſcio an quiſquam ignoret. Cæterùm omnes qui ob talem coarctationem ſufficienter inſpirare non poſſunt, ſtertoroſam faciunt reſpirationem, & in ſuffocationis diſcrimen veniunt, ſi decumbant: ob id tum totum thoracem, tum collum, eos rectum habere oportet, cùm non paruum auxilium ipſis ex huiuſmodi figura accedat. Quippe ampliora ſimulque longiora ſic fiunt omnia reſpirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim verò minus in ſeſe concidere prohibita. Iam verò relicta etiam parua ſimul & rara reſpiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd nimirum non alia ſit parua ſimul & rara, alia verò frigida. Nam cùm magna & denſa ex immoderato calore collecto in organis reſpiratoriis gignatur, neceſſariò certè parua & rara (quæ illius contraria exiſtit) his ipſis organis perfrigeratis oritur. Siquidem calida reſpiratio, cuius ſimiliter meminit, eadem eſt cum denſa & magna, ſub qua videlicet comprehenditur. Etenim ſpiritus frigidus, omnino paruus & rarus eſt: denſum autem & magnum * indicare incendium organorum reſpirationis, minimè ſanè quis dixerit, niſi & ipſe etiam efferatur calidus. Solam verò frigidam expirationem dixit eſſe pernicioſam Hippocrates, mortiſque nunciam, quòd perfrigerari reſpiratoriis organis planè ſit pernicioſum, cùm nimirum inter ea ſit cor ſitum, inſiti caloris fons & principium. At vehemens illorum caliditas, aut dolor, aut deſipientia, non omnino ſunt pernicioſa, licet non ſint extra periculum. Nam facilis reſpiratio valde magnam vim ad ſalutem habere putanda eſt, in omnibus acutis morbis, qui cum febribus ſunt, & intra quadraginta dies iudicantur (quale documentum nobis reliquit Hippocrates) vtique reſpirationes difficiles minimè vacabunt periculo. Verùm quæ iam morientibus accidunt, vt videlicet ipſa expiratio frigida, ea nullum magnum momentum in prænotionibus habent. Eſt enim bonorum medicorum opus, non quæ iam idiotis apparent, præſagire, ſed quæ & ipſos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, cernuntur. At frigidæ ſpirationis Hippocrates meminit, vt omnes reſpirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ ſimul & denſæ ipſa oppoſita exiſteret. Porrò Prænotionum libro nihil de inæquali reſpirationis difficultate ſcripſit nobis Hippocrates, quandoquidem propoſitum illi erat in prænotionibus

Febrilis caliditas multum denſúmque ſpiritum reddit.

Peripneumonicorum ſpiritus eſt paruus & denſus.

Orthopnœam qualis comitetur ſpiritus.

Orthopnœa laborantes cur iuuet ſpiratio recta.

Reſpirationem paruam & raram oriri ab organis reſpirationis refrigeratis.

Expiratio frigida cur mortis nuncia.

Cor eſt inſiti caloris fons & principium.

Spiratio facilis, ad ſalutem magnam vim obtinet.

Medici optimi munus quod ſit.

ſolùm ea quæ verè acutorum morborum propria ſunt, recenſere: quæ verò diuturnis propria eſſent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem reſpirationis difficultatem, ex alio morborum genere, conuulſorio videlicet, procedentem, omiſit. Acuti autem ſunt morbi, qui omnino cum febribus continentibus fiunt: vt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, ac febris æſtuans. Nec meminit in prænotionibus de iis reſpirandi difficultatibus, in quibus aut ſola inſpiratio, aut ſola expiratio eſt magna: ſicuti nec velocis, nec tardæ reſpirationis: quòd ad quinque iam dictas difficilis reſpirationis differentias hæ omnes reduci poſſint. Iam verò expiratio rara ſimul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuarum oſcitationum & ſignum & cauſa medicatoria exiſtit. Nam cùm oſcitatio continua fiat ob vaporoſum quendam craſſumque ſpiritum in genere muſculorum contentum, certè expiratio quæ rara eſt & magna, erit quidem ſignum, vt affectionis in contrarium mutatæ: cauſa verò medicatoria, quòd contrariorum ſint contraria remedia. Etenim per talem expirationem ſpiritus diutius cohibitus, qua ratione ſingultus ſanat, videlicet aliena euacuando, eadem etiam mederi oſcitationibus poterit. Quemadmodum autem ipſa detentio ſpiritus ſuperflua excernere poteſt, ſic reſpiratio continua, ventilare ſimul poteſt & excalfacere perfrigerata: exiſtens eorum & ſignum, & cauſa ſalubris. Iuxta hanc igitur rationem etiam in ſecundo Morborum popularium conſuluit Hippocrates, vt iis qui perfrigerati eſſent, excandeſcentiam induceremus, & reuocandi coloris, & ſanguinis in vaſa ſubter cuticulam colligendi gratia: tanquam ſanè innatum calorem excitare queat excandeſcentia, quæ quidem quòd denſiorem etiam omnino reddat reſpirationem, nemo ignorat. Vtemur itaque ipſa in refrigeratis, decoloratis, gracilibúſque, non tamen perpetuò, ſed ex interuallis, & opportunis temporibus, ne videlicet facultatem valde lædamus. Verumenimuerò quod Hippocrates ait, ſpiritum frigidum ex naribus & ore prodeuntem, valde pernicioſum exiſtere, id in morbis acutis intelligendum eſt. In aliis autem morbis, qui citra febrem conſiſtunt, ſæpe frigiditas totum animalis habitum apprehendit: & accidit quidem neque his extra periculum, non tamen penitus pernicioſa. Ex his enim eſt ſtrangulatio vteri, omneſque ſpiritus interceptiones, quæ mulieribus, quidem aſſiduè, viduis præſertim, accidunt: rarò autem aliquando & viris. In huiuſmodi enim omnibus affectionibus, præ multitudine materiæ frigidæ, innatus calor opprimitur, ad ſimilitudinem flammæ quæ ſuffocatur multis humidis lignis obruta. Quare etiam accendere quandoque poſſibile eſt hanc, vbi materiam exuperauerit. Aliquando tamē conſumpta materia, neceſſariò etiam & ipſa extinguitur: * quare in iis qui per acutos morbos ſic expirant, nulla ſpes ſalutis relinquitur. Quòd autem in ſpiritus interceptionibus non omnino reſpiratio perierit, licet minimus rariſſimúſque ſpiritus per illas trahatur, hinc cognoſces manifeſtiſſimè, quòd ſi aut pilum, aut tenuiſſimam lanam, ægri prætendas naribus, illam moueri percipies. Atque in affectibus ſanè id genus omnibus ſpiritus denſus, cauſa ſimulque ſignum ſalubre exiſtit: quemadmodū continuarum oſcitationū, expiratio rara ſimul & magna. At verò anheloſa reſpiratio,

Acuti * morbi ſunt, qui omnino cum febribus continentibus fiūt.

Expiratio rara ſimul & magna continuarum oſcitationum ſignum atque medela exiſtit.

Oſcitationis continuæ cauſa.

Contrariorum ſunt contraria remedia.

Spiritus diu cohibitus, ſanat ſingultus.

Reſpiratio continua ventilare ſimul poteſt & excalfacere refrigerata.

Refrigerati cur ſint excitandi ad iram. Excandeſcentia innatum calorem reuocat, & denſiorem reddit reſpirationē.

Spiritus frigidus ore & naribus effluens, in acutis tantùm morbis eſt pernicioſus admodum.

Reſpirationem non omnino periiſſe per interceptiones ſpirituum qua ratione cognoſci poſſit.

Anheloſa reſpiratio vnde proficiſcatur.

ſpiratio, quæ & denſum ſpiritum facit, & thoracem nimis diſtendit, oritur aliquando quidem in affectibus multa inſpitatione indigentibus. Fit tamen interdum à curſu, aut ab alio quouis exercitio improbo. Eiuſmodi etiam ſpiritus accidit in omnibus ardentibus febribus: & quando obturatio, aut compreſſio, aut coarctatio, inſtrumenta reſpirationis infeſtat. In vniuerſum autem, quando aut tumor, aut dolor quiſpiam, in partibus iuxta ilia conſtiterit, paruus & denſus neceſſariò ſpiritus ducitur. Porrò ſpiritum impenſè denſatum, anhelationem conſueuit vocare Hippocrates: quemadmodum & ſublimem eum, qui paruus ſimul & denſus fuerit, qualis in anginis percipitur. At obſcurum ſpiritum ait eſſe tabeſcentibus malum, ſicuti & non parientibus. Etenim non parientes mulieres (ſunt autem hæ omnino quæ non probè purgantur) maximè à ſpiritus interceptionibus apprehenduntur: perinde vt illæ, quæ diu ſunt orbatæ ſuis viris. Quare ſpiritus qui conſpicui & inſignes non ſunt, eos obſcuros nominat. Ac ſermo de reſpiratione difficili ſuum iam hîc finem ſortiatur.

Spiritus paruus & denſus quando ducatur.
Anhelatio.
Sublimis ſpiritus.

Spiritus obſcurus, quibus ſit malus.
Spiritus interceptione ſteriles ac viduas frequentiſſimè corripi.

GALENI PERGAMENI
De pulſuum vſu,

LIBER VNVS.

Pulſus & reſpirationis nō eſſe eundem vſum, quibus ſuaderi poſſit rationibus.
Pulſu priuatas particulas, non magnopere lædi.

NOn eſſe eundem vſum pulſus & reſpirationis, contrà quàm medici exiſtimant, certè rationibus his quiſpiam contendere poſſit. Primum: nam reſpirationem ſi cui adimas, ilicò mortem afferes. At pulſu ſi complures particulas priues, non magnopere lædes. Quippe ſi vel arterias quæ per inguina deſcendunt ad crura, vel quæ per alas feruntur ad manus, laqueo complecti velis, vniuerſas quidem, quæ in iis artubus ſunt, arterias pulſu priuabis: non tamen ipſis aut motum adimes voluntarium, aut ſenſum. At ſi neruos funiculo teliges, immotas prorſus, inſenſibileſque extemplò reddes particulas. Debebant igitur & arteriæ, vbi ſimiliter neruis eſſent affectæ, quod ſingulis membris antea contuliſſent vtile, id ipſum protinus præſtare deſiſtere. Ad hæc ſi ipſas quæ in collo ſunt arterias vinculo exceperis, nullam euidentem noxam animali attuleris: tametſi cor cum cerebro, princeps ſcilicet inſtrumentum actionum vitalium, cum principe animalium, connectant. Si igitur cùm ſint læſæ arteriæ, nihil tamen officiunt, conſtat vtique & cùm valentes ſunt, nihil eas conferre: * At ſi obiiciamus illi qui arteriarum vſum ſic negligit, nos maximè præſagire ex pulſu: id minime quidem fieri vt ex cauſis id genus, quæ plurimùm habeant momenti, ſed vt ex opportunis ſignis, reſponſum dabit: vt ſi quis mortê ex incuruis vnguibus nigricantibúſque coniectet. Cor ſiquidem princeps viſcus exiſtere, ex quo omnes arteriæ oriuntur: ac proinde eas eundem cum illo motum ſeruare, offendique ſimiliter, atq; ita non exiguæ rei indices eſſe poſſe. At maior medicorum atque philoſophorum pars, inde eundem vtriuſque motus eſſe vſum exiſtimant, quòd vterque ſimiles iiſdem ex cauſis mutationes accipiat. Nam & qui exercitantur, & qui in balnea lauantur, & qui aliter quouis modo excalfiunt, eorum non modò reſpirationem celeriorem frequentioremque ac maiorem cortueri licet, ſed pulſus etiam pari modo mutatos. Præterea qui algent, alitérve quolibet modo perfrigerati ſunt, horum ſicuti reſpiratio rarior, tardior, ac minor viſitur, ita & pulſus. Similiter qui vrentibus prehenſi ſunt febribus, vt maximè ij & celerrimè denſiſſiméque reſpirant, ſic etiam maximè, denſiſſimè, & velociſſimè, iis pulſant arteriæ. Quòd ſi ab immodica repletione pulſus ſentiuntur maiores, reſpirationes minores, ne id quidem ſermonem hunc reddat ambiguum. Quippe minorem tam reſpirarum quàm pulſum idcirco habent, quòd anguſtus tranſuerſo eorum ſepto ſuperſit locus. Cæterum quantò minorem, tantò hunc & crebriorem habent: ſcilicet reſpirandi paruitatem, aſſiduitatis eius ope penſantes. Ideóque tantundem minor ſimul & frequentior reſpiratio poteſt, quantum maior ſimul atque infrequentior. Dicimus autem hoc loco rariorem pulſum eum qui comeſtioni ſuccedit, non vtique cum eo qui comeſtionem præcedit comparantes (quippe quo eſt frequentior) ſed ad reſpirationis ſpeciem referentes. Igitur ſi reſpiratio pari cum pulſu modo, iiſdem ex cauſis mutatur, non tamen parem noxam, cùm perit, affert, licebit vtique hinc etiam colligere oppoſita: nempe tum ambos motus à natura eiuſdem vſus gratia eſſe datos, tum non eiuſdem: id quod eſt impoſſibile. Itaque nobis inueſtigandum eſt, qua parte altera rationum claudicet, ipſo reſpirationis vſu pro norma nobis propoſito. Qui quidem duplex exiſtit: nempe alter qui maior eſt, inſiti caloris cuſtodia: alter qui minor, animalis ſpiritus nutricatio: in quorum vtroque ex attracto per nares ſpiritu accedere cerebro vtilitatem dicimus. Id quod videri poſſit in cauſa, vt carotidibus arteriis (quæ ſanguine calido & halituoſo plenæ, cùm perreptant ad cerebrum, antequàm duram eius membranam tranſierint, iuxta ipſius cerebri baſim multis ac variis plexibus inuolutæ, admirandum quoddam rete conficiunt: vt quemadmodum in vaſorum teſtium reuolutionibus ſemen, atque in voluminibus inteſtinorum chylus, ita in eo ſanguis ille diutius hærens, perfectiſſimè elaboretur, adſitque ſimul animali qui in cerebro eſt ſpiritui, alimentum copioſum) vinculo exceptis, per diem integrum animal ſine noxa perduret. Quanquam certè ſi cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, poſtea verò fatiſcit, atque elangueſcit: cùm nimirum ille animalis ſpiritus, quo pleni ſunt ventriculi cerebri, aſſiduè nutriri poſtulet, abſumaturque per voluntarias, præcipuéque violentas, motiones. Cæterùm ſi animal quieſcat, quamuis commercium cum corde ſit interceptum cerebro, ſatisfacere tamen ei diu textus ille reticularis poteſt, ceu animali ſpiritu in motum voluntarium minimè tum conſumpto. Mirum autem eſſe non debet, ſi alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam ſi arteriæ illius vinculo conſtringantur. Nam cùm totum corpus ſit ſibi conſpirabile & fluxile, certè ſi non per arterias, at per alia, & præcipuè per venas, propter eum qui eſt de vna in alteram tranſitum, in omnem particulam deferetur à corde caloris aliquid. Nec vero ſimile eſt, aut inſiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiunt. Id ſiquidem ſemper feruere eſt opus, vt quod tum cæteris pulſandi vim

Nerui ſunt intercepti, partes in quas ferebantur deſtitui motu ſimul & ſenſu.

Præſagium ex pulſibus ſumi.

Cor eſſe arteriarum originem.

Pulſuum & reſpirationis vnde colligamus eſſe vnum eundemque uum.

Reſpiratio & pulſus iiſdem ex cauſis mutationes ſimiles recipiunt.

Repletiones immodicæ reddunt pulſus quidem maiores, reſpirationes autem minores atque crebriores.

Reſpirationis vſus eſt duplex: vnus inſiti caloris cuſtodia, alter animalis ſpiritus nutricatio.

Cerebrum frui reſpiratione per nares.

Retiformem plexum fieri à carotidibus ad baſim cerebri conuolutis.

Spiritum animalem exhauriri per violentas motiones.

Corpus vniuerſum eſſe ſibi tranſpirabile & fluxile.

præster, tum ea calfaciat: his autem ad salutem est satis, si noo omnino siut frigida. Nec mirari præterea debemus, si principium ipsum, vbi respiratione priuatur, plus quàm cætera noxæ contrahit: quippe sub cucurbitulis medicinalibus flāma ilicò extinguitur. Iam verò si cor nudatum refrigeres, celerrimè perit animal: sin calidum serues, patitur nihil. Quòd si corde refrigerato, ac propterea animali iam mortuo, in alterutrum ventriculorum eius, & præcipuè in sinistrum, insetas digitum, magnum inibi calorem deprehendes, longéque maiorem quàm in aliis sit partibus, dūmodo pro naturæ modo se habeant. Siquidem vt pat hæc caloris portio cordi est minima, sic reliquis partibus omnino est magna. Proinde vbi quod pro naturæ modo est, non seruatur, cordis quidem calor, qui veluti flamma est, perit: reliquorum calor longo tempore durat. Porrò illi sola respiratio calorem tuetur. Aliis autem partibus duplex eius custodia est: pulsus videlicet, qui veluti quædam est respiratio: & quod ex abundantiore naturæ gratia accedit, quod à corde confluit. Quòd autem non solùm per arterias, sed etiam per venas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus ex vinculo exceptæ fuerunt, ob vulnera, partes in quas ferebantur, fuerint perfrigeratæ. Cùm igitur nihil iam aduersari videatur, quo minus vnus respirationis & pulsuum vsus finísque sit, facilè promptumque collectu arbitror, caloris in quaque parte custodiendi gratia pulsum conditum esse: atque ita, quod ex respiratione vni præstatur cordi, id ex pulsu calori illi qui in toto est animali, accedere: communem verò vtriúsq; esse, & animalis spiritus nutritionem: magis tamen arteriarum propriam. Quoniam igitur in iis quæ de respirationis vsu tradidimus, nobis monstratum est, natiuum calorem per inspirationem quidem refrigerari: per expiratiooem autem purgari, fumido scilicet excremento excusso: ambas verò actiones ad eius custodiam conferre aliquid vtile: patet, arbitror, quòd in pulsu etiam idem dicendum erit: nempe io diastole arteriæ, substantiam quampiam attrahi: in systole, quòd ex humorum deustione in toto animali contractum est, veluti fumida superfluitas, expelli. Verùm quemadmodum & fauces, & pulmones, & vniuersum pectus, dum recipiunt spiritum dilatantur: itidem arterias, quo trahunt tempore, dilatari, oportet, non quo spititum reddunt, vt existimauit Archigenes. Quin & quies illa quæ arteriarum contractioni succedit, cùm multò maior sit ea quæ dilatationem sequitur, sicuti quæ inspirationem præcedit, ea quæ superuenit illi: ostendit sanè, etiam secundùm hoc esse quandam similitudinem inter ipsam respirationem & pulsum. Cuiusmodi enim instrumentis spiritus res inspiratio est, eiusmodi arteriis dilatatio existit. Et cuiusmodi est illis emissio spiritus, eiusmodi est arteriis contractio. Cuius quidem duplicis & cōpositi arteriarum motus, quem nominamus pulsum, autor & origo est cor. Cæterùm cùm vis illa, vnde cor contrahitur dilatatúrque, in omnes arterias per tunicas earum influens, eas cogat apetiátque, quemadmodum ipsum cor: vtique sicut illud dum dilatatur, ea quæ osculis suis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: sic & arteriæ, cùm se aperiunt, ad se vndique trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, videlicet per vniuersos meatus, quibus in intestina, ventriculum, vniuersam cutim, atqueadeo in venas se apetiunt. Quippe si animali alicui, ex iis quibus arteriæ sunt amplæ, magnas multásque arterias quis vulneret, vniuersum per eas sanguinem euacuarit. Sunt itaque arteriis & venis communia oscula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex venis trahunt: in eas dum eootrahuntur, regerunt. Sicuti nimitum pet ora quæ in cutem finiuntur, quicquid halituosum fumidúmve excrementum habent, excernunt: recipiunt autem ex aëre ambiente, non exiguam in se portionem, pet aliáque spitamenta similiter. At à corde quidem accipiunt plus: reddunt autem ei minus, propter membranas illas, quæ in earum superna nascuntur parte: quanquàm certè aliquid impertiuntur. Iam verò cùm saoguis in arteriis, etiam rectè se habente animali, contineatur: manifestū est non ideo dilatari arterias, quòd spiritu perfecto à corde impleantur: sed potius ob id impleri, quòd dilatentur. Quippe si essent sanguine vacuæ, fieri fortasse posset, vt exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earum perueoiret: sanguinem verò in se habentibus, fieri omnino nequit, vt motus celeritas cum ea dilatatione consentiat, quæ ex iis à corde implendis proueniat. Arteriæ itaque seipsas mouent, vicissim se attollentes summittentésque: idque eadem qua cor vi: quā scilicet ab ipso corde ortam, per tunicas earum transmitti diximus. Est enim vt respirationis vis animalis, quæ à cerebro proficiscitur, sic pulsuum vitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò venæ, animali vita iam functo, simulac vacuæ sunt sanguine, prorsus in seipsas sidunt, ita vt superna earum tunicæ pars, committatur cum inferiore: at arteriæ, partibus dissidentibus nunquam oon conspiciuntur: quod sanè propter alteram earum tunicam, quæ dura est, euenit. Quòd autem non modò systole, sed diastole sit etiam actio arteriarum, contrà quàm nonnulli arbitrantur, admodum perspicuum videtur: cùm nimirum ipsa diastole sub virium robore magna sit: sicuti è diuerso parua, sub facultate imbecilla. Ad hæc, si quemadmodum expiratio, sic diastole actionis esset remissio, vtique nec intensio in ea, nec remissio, sicuti nec in spiritus emissione, percipereotur: nec omnino robur & vehemētia ictus, quæ percipiuotur. Diastole itaque mihi ex genere actionum videtur. Deinceps considerandum, an sicuti expiratio remissio actionis thoracis est, ac tanquam cessatio quædā: efflatio verò actio, atque idcirco iotensionem & remissionē admittens, quod expiratio non facit: sic systole io pulsibus relaxatio sit arteriarum operis, aliáqoe huic aonexa inueniatur, quæ efflationi respoodeat, actio. Ac mihi id quoque videtur esse verissimū. Etenim rationabile est, vbi ex humotum deustione collectus fuliginosus vapor plurimus fuerit, tū aoimal efflatum appetere. Cōtrà cùm vel ob succi temperiem, vel caloris mediocritatem, nihil talis excremēti colligitur, tum expiratione duntaxat. In arteriis quoque, vbi tale excrementum redūdat, similē efflatui systolē edi. Reliquas, cùm id quod ex ipsis vacuatur, halitui quàm fumo est similius. Quamobrē iis qoi se ingurgitarunt cibo, per somnum fit remissior quidem diastole, systole autē inteosior: quippe tunc intrò magis quā foras naturali calore se cōferente: eóque etiam circa viscera & vētrem, qui succos & cibos cōcoquit, iā plurimo collecto, necesū est excremētū, quoniā id quoq; copiosius gignitur,

Flammam extingui ilicò sub cucurbitis medicinalibus.

Respiratio sola cordis calorem tuetur.

Caloris custodia reliquis post corpartibus duplex.

Calorē à corde membris etiam demitti per venas.

Respirationis & pulsus est vsus idem.

Pulsus est datus caloris seruandi gratia.

Animalis spiritus nutritionem esse munus commune respirationis & pulsus.

Calorem innatum refrigerari per inspirationem, purgari autē per expirationem.

Diastole arteriarum substantiam spiritus attrahi, systole expelli fuliginem.

Arteriæ dilatantur dum trahunt spiritum.

Pulsuum & respirationis similitudo.

Cor est principium compositi arteriarum motus.

Vulsificam facultatē à corde influere arteriis, per ipsarum tunicarum substātias.

Arteriæ trahunt, dum dilatantur, expellunt cum contrahuntur.

Arterias trahere à venis, & in illas pellere per communia orificia.

Arterias parū cordi suggerere.

Sanguinem contineri in arteriis.

Arteriæ non quia implentur dilatantur, sed quia dilatantur implentur.

Arteriæ seipsas mouent, eadem qua cor facultate.

Respirationē esse opus animalis potentiæ: pulsum, vitalis.

Diastolem esse etiam arteriarum actionem.

Expiratio est actionis remissio.

Systolem naturalem esse relaxationem actionis.

Systolem reperiri, quæ efflationi proportione respondeat.

Ingurgitatorū cibo diastole & systole qualis.

Calorem per somnum ad interna conuertu.

gignitur, naturalem vacuationẽ desideret. Proinde expiratio quidem maior, & plerumque cum efflatione perficitur: contractio autem arteriæ, illi proportione respondens. Similiter ambæ & in pueris excellunt, quòd sit in eis vehemens propter incrementum concoctio. Contrà senum ætas tardiorem & minorem videtur habere systolen, vtpote minus necessariam, cùm & imbecilliter concoquant, & minimè succos conficiant.

Pueris expiratio & systole excellunt. Senibus systole tardior.

Pulsus à quibus mutari possit.

Ad proportionem horum omnium, tum anni tempus, tum regio, tum omnis vno verbo circundantis nos aëris ad frigus & calorem mutatio, pulsus alterare videntur. Pari modo & animi affectus omnes, & vitæ sortes, & morbi, arteriarum motum introrsus extrorsúsve promouent. Qui verò inquiunt, arterias non agendo aliquid, celerius interiúsque descendere: sed propter tunicarum mollitiem, vbi à diastole dimittuntur, & vlterius & celerius, quàm duras, in seipsas recidere: facile redargui possunt.

Molles tunicæ quando sint agiliores ad motũ & quando tardiores duris.

Quippe faciliores ad motus erunt molles tunicæ, cùm scilicet facultates ipsæ aliquid per eas moliuntur, vtpote sic magis eis obsequentes. Dum verò postqoam ab iis sunt motæ, rursum permittuntur ad statum proprium redire, tum vtique duræ quàm molles, ob impetum, robur & firmitudinem suæ constitutionis, reuertuntur multò celerius: quemadmodum grandiores arbores, quæ vt cum renixu trahuntur, sic dimissæ, reflectuntur celerrimè.

Pulsuũ vsus.

Diximus igitur, & quòd pulsus naturalis qui per rotum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spiritus motibus omnino sint similes: & quòd animali spiritui conducant: & quòd vna re tantum, respitario & pulsus dissideant, nempe quòd illa ab animali facultate, hic à vitali oriatur.

Respiratio & pulsus quomodo differant.

GALENI PERGAMENI
Introductio in pulsus.

Pulsum habẽt cor & omnes arteriæ similem.

VNiuersæ arteriæ pulsum habent non modò sibi inter se, verumetiam cordi ipsi persimilem, adeò vt ax vna ipsarum possis de reliquis iudicium facere: non tamen motum omnium æquabiliter sentias, sed earum quidem quæ partibus excarnibus insunt, clarius: quæ verò in carnosis, obscurius: quæ autem carne multa integuntur, aut intra ossa sunt, aut aliis corporibus subiacent, earum motum sensu haudquaquàm deprehenderis, nisi fortè extabuerit animal.

Pulsum non æqualiter percipi in arteriis omnibus.

Arteriæ sensibilem pulsũ edentes.

Nam sic motus arteriæ quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastrium plerumque deprehẽdi solet. Porrò quæ in temporibus sunt, tarsis pedum, & interna parte carporum, eæ perpetuo motu sensibili præditæ sunt.

Carporum arterias esse omniũ aptissimas vt tangantur.

Verum neque expeditius, neque honestius, nec si vsum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt præterieris, & quòd maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

De quantitate dilatationis.

Arteria in omnem dimẽsionem extenditur.
Dimensiones corporum esse tres.

Tibi autem tangenti, arteria sentietur in omnem dimensionem axtendi. At dimensiones corporum omnium sont tres: in longum scilicet, latum, & profundum. Cæterùm cùm animal secundùm naturam habet, comperies arteriam moderatè admodum dilatari: cùm autem contrà præter naturam habet, interdum secundùm quamuis dimensionem partim minuitur, partim exuperat: qoo casu memoria tenere oportet, cuiusmodi pulsus naturalis extiterat.

Pulsuum, qui naturæ modũ egressi sunt, dignoscendorum ratio.

Tum si Is qui est præter naturam, auctus latitudine inueniatur, latum: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & iis contrarios, qui videlicet naturali sunt minores, angustum, breuem, atqoe humilem vocitabis. Pulsuum verò secundum omnem dimensionem in statum præter naturam traductorum, qui vndique est diminutus, paruus: qui auctus vndique est, magnus nuncupatur. Atque hæ pulsus sunt in dilatationis quantitate differentiæ.

De motus qualitate.

Pulsus celeritas quid.
Tarditas.
Languidus pulsus.
Vehemens.
Pulsus duritiem atque mollitiem, ad tunicas arteriarum referri.

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est concitarus, hæc autem exolutus: quas ita demum diiudicabimus, si eas ad motum naturalem comparauerimus. In occursus porrò qualitate, languor ac vehementia cõsistunt. Cæterum durities atque mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt qualitates: minimè autem propriam pulsus differentiam constituunt, licet cum eo percipiantur. Tres igitur has differentias pulsuum, & præterea quartam illam quæ in magnitudine erat & paruitate, in percussione arteriæ reperies.

De tempore quietis.

Quintam autem aliam numerabis, quæ est in intermissione, quæ inter percussiones intercedit. Voco enim percussiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermissionem autem, quietem quæ inter duas percussiones intercedit: secundum quam, frequens, rarus, atque inter vtrũque medius pulsus iudicatur: quo in medio pulsus secundum naturam consistunt.

Pulsum dici frequentem, rarum, & moderatum, pro ratione quietis intercedentis systolem & diastolem.

Porrò omnes ij temporis etiam quantitate diiudicantur. Nam frequens dicitur, cùm quietis tempus breue fuerit: rarus, cùm diuturnum. Non fuerit autem alienum, si tyronibus contractio arteriæ ponatur esse insensibilis.

De æqualitate atque inæqualitate.

Æqualitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentiis inueniuntur. Nam vbi in illis ordine se consequentibus est æqualitas ac similitudo, æqualitatem tunc vocitamus.

Æqualitas pulsus quomodo indicãda veniat.

Verbi gratia, si pulsuum ordine subsequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulsum In magnitudine æqualem dicere possomus: sin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum In vehementia, frequentia, & languore.

Inæqualitas pulsuũ quid.

Inæqualitas porrò, æquabilitatis est labes, in quauis pulsuum differentia ipsa accidat.

De pulsu ordinato inordinatóque.

Nonnunquam autem & post certam quandam percussionum numero præfinitarum seriem, pulsibus æqualibus inæqualis vnus intercidit, idque multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis subsequitur, seruatúrque id deinceps vno tenore: aut quatuor, quintus: pari modo & in omni alio numeru. In quibus certè omnibus æqualitas non seruatur, ob eamque causam pulsus fit inæqualis.

Pulsus ordinatus, inordinatusque quomodo discernãtur.

Quia verò certa quædam series seruatur, ob id ordinatus vocatur. Quæ certa periodos si minimè seruaretur, pulsus is diceretur etiam inordinatus.

De inæqualitate quæ in vno pulsu accidit.

Inæqualitas in vno pulsu quando accidat.

Accidit autem & in vno pulsu inæqoalitas, tum partibus arteriæ situ & motu inter se dissidentibus, tum cuiusque pulsus motu sibiipsi non consentiente. Inæqualitas igitur in partium situ accidit, cùm arteria ipsa à propria sede traducitur. In

motu autem, cùm arteriæ velocius aot tardius, tempestiuius aut serius, vehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breuiore, assiduè aut penitus nihil mouentur. At in singulis pulsus partibus est inæqualitas, cùm pulsus est intercisus, repetitve. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aur vehementiam, aut languorem, aot magnitudinem, aut paruitatem non seruat. Sunt igitur hæ simplices inæqualitates.

Inæqualitates simplices pulsuum.

De pulsuum inæqualitate composita.

Inæqualitates compositæ pulsuum.

Compositæ autem fuerint, quatenus licuerit alteram alteri, ac singulas singulis, aut vnam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarum nonnullæ quidem adeptæ sunt propriam appellationem: quemadmodum pulsus vermicans, formicans, & hecticus. Vermicans quidem, cùm arteria velut reptantem vermem, atque fluctus instar subsilientem nobis repræsentat, non autem tota ipsa vno tempore dilatatur. Cæterùm si cum exigua dilatatione id accidat, vermicans: sin cum magoa, fluctuosus simpliciter appellatur. Perspicoum autem est, quod vermicans pulsus, languidus est & frequens. Qui verò lãguidus summè fuerit, frequens ac paruus, is formicans cognominabitur: qui tametsi celeritatem præ se ferat, non tamen est reuera celer. Hecticus verò, quo modo febris, ita pulsus quoque nuncupatur, quod nihil magnopere immutetur, sed perpetuò sui similis, cohærens, ac nunquam solutus permanear, vtpote toto corporis habitu in febribus eiusmodi ac pulsibus, in statum morbosum mutato. Vt igitur quæ sunt dicta, denuò in memoriam reuocem: Pulsus magnus est, qui fit cùm arteria multum in longum, latum, & profundum diducitur. Longus, cùm in longitudinem tantum. Latus, cùm in latitudinem. Altus, cùm in profunditatem. Pulsus autem vehemens est, qui validè tactum percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blanda est ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequens, cùm paruo interposito repetit. Æqualis, qui serie continua sibi est æqualis. Ordinatus, qui singulis periodis est æqualis. Qui verò in vna percussione est inæqualis, in vna percussione dicitur inæqualis. Pulsus omnibus his contrarij, satis sunt perspicui. Liquet præterea, quòd aliorum contrariorum omnium vnus est medius: æqualis verò & inæqualis, nullus est medius, sicuti nec ordinati, & inordinati: quodque illorum quidem omnium medij ipsi sunt secundum naturam, in his verò solum æqualis & ordinatus.

Vermicans pulsus quando accidat. Fluctuosus pulsus. Formicans pulsus qui dicatur. Formicans pulsus non est celer. Hecticus pulsus. Pulsus magnus. Longus. Latus. Altus. Vehemens. Mollis. Celer. Frequens. Æqualis. Ordinatus. Pulsus inter æqualem & inæqualem nullus est medius: sicuti neque inter ordinatum & inordinatum.

De causis pulsuum.

Pulsuum mutationis differentia triplex.

Cùm ab omni causa pulsus mutari soleant, triplicem & generalissimam mutationis ipsorum differentiam statuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis existit: secunda non naturalis, quamuis noodum præter naturam: tertia denique præter naturam. Verum omnes hæ mutationes, differentias naturales sequuntur. Arteriæ siquidem, alii aliter oatura mouentur. Proinde primas eas illi esse exploratas oportet, qui velit dignoscere, à qua causa, & quatenus pulsum ipsum mutatum esse contigerit. Proprium autem cuiusque pulsum experientia certò didicerit: ob idque arteriam tangere sæpe conuenit, potissimum quidem perfectè sani, ac dum ab omni vehementi motu quiescit: pòst autem, & in ipsis affectibus. At cùm fieri nequeat vt pulsus omnium experientia explorentur, certè artifex plurimum poterit, si eorum quæ multis passim similiter insunt, scientiam sibi compararit. Nam communio quædam naturæ viris inter se est, quemadmodú etiam mulieribus: quam qui probè calluerit, à recto aberrare non poterit. Ac viri sanè in vniuersum mulieris pulsum habent maiorem multò, vehementioremque: cæterùm tardiorem paulò, ac longè rariorem. Qui natura sunt calidiores, ij quidem pulsum habent maiorem & celeriorem, ac longè frequentiorem, non multò tamen vehementiorem: Qui autem natura sunt graciliores, maiorem quidem, ac longè rariorem, verùm non multò vehementiorem. Mutatur verò pulsus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulsus frequentior est, sicuti seni rarior. Qui verò ætate sunt inter hos media, iis pulsus ad portionem respondent, prout scilicet propius ad pueri aut senis ætatem accesserint. Pari modo puero quidem celerrimus est, seni verò tardissimus: medium mediæ ætates sortiuntur. Cæterùm inter ætates, maximus florentium est pulsus: minimus autem senum: medius inter ipsos puerorum, est paulo maior. Præterea florentium quidem vehementissimus, senum autem languidus, puerorum denique medius. Sed per anni tempora pulsus etiam mutantur. Siquidem vere medio, pulsus sunt maximi & vehementissimi, celeritate verò ac frequentia, moderati. Pariter etiam & autumno medio se habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac vehementia ipsius minuuntur: augetur autem celeritas & frequentia: ac tandem vbi æstas aduenerit, fiunt languidi, parui, celeres, ac frequentes. Autumno verò progrediente, omnia minuuntur, magnitudo, vehementia, celeritas, & frequentia: vt cùm hyems accesserit, iam sint pulsus in paruitatem, languorem, tarditatem, ac raritatem mutati. Porrò vt veris initium, autumni exitui: ita veris exitus, autumni initio respondet. Tum quemadmodum æstatis initium, æstatis exitui: sic hyemis initium, hyemis exitui respõdet. Proinde quę ab ęstate media, hyeméque media, in vtranq; partẽ distant, itidẽ æqualiter pulsum immutãt. At æstas media, partim hyemi medię est similis, partim dissimilis. In vtraq; enim pulsus sunt parui, ac lãguidi: ęstate tamẽ sunt celeres, ac frequentes: hyeme verò tardi, ac rari. Nõ tamen sunt parui pariter hyeme atque æstate, sed æstate minus: nec pariter hyeme atque æstate languent, sed minus hyeme. Mutantur & per regiones pulsus, pérque alias constitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales redduntur pulsus, quales æstate media: in valde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quæ verò inter has sont mediæ, ad portionem se habent. Mulieribus verò gerentibus, pulsus sunt maiores, frequentiores, ac celeriores: cætera verò modum suum naturalem retinent. Somnus etiam permutat pulsus. Nam principio quidem minorem ipsum, tardiorem, rariorem, & languidiorem efficit: procedente verò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque præcipuè post cibum. Maior autem fit tunc & vehemẽtior. Quòd si diuturnior is fuerit, rursum in languorem mutatur ac paruitatem: tarditatem autem & raritatem retinet. Qui à somno sunt exciti, protinus quidem iis pulsus sunt magni, vehementes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: verùm non ita multò pòst, reuertuntur ad mediocritatẽ. Quod verò ad status corporis acquisititios pertinet, non aliter, ij quã naturales, pulsus immutant. Quandoquidem

Pulsum cuiusque proprium experientia cognosci. Pulsus virorum. Pulsus calidiorum. Pulsus graciliorum. Pulsus infantuli. Pulsus senis. Pulsus florentium. Pulsuum differentiæ secundum diuersa tempora. Pulsuum differentiæ pro diuersitate regionum. Pulsus gerentium vtero. Pulsus dormientium. Pulsus expergefactorum à somno.

quidem qui natura erat gracilis, factus postea quadratus (quem Græci τετράγωνον vocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de cæterisque pari iudicio. Corporis quoque temperamēta acquisititia, haud secus quàm naturalia, pulsus immutant. Inter causas autem non naturales, incipientes quidem exercitationes, quousque ad mediocritatem peruenerint, pulsus vehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes. Si quis verò multum ac supra vires laboret, paruos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modum plurimùm excesserit, adeò vt vires sint exolutæ magnopere, paruos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quòd si ad virium progrediatur dissolutionem, pulsus habebit virium dissolutarum proprios.

Pulsum mutari ab acquisitis habitibus & temperamentis, perinde ac naturalibus.

Pulsuum differentiæ pro exercitiorum diuersitate.

Pulsuum differentiæ pro balneorum diuersitate.

Balneorum quæ moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac vehementes: quæ verò immodicè, paruos ac languidos, præterea celeres & frequentes pulsus efficiunt. Quòd si ibi noo cesserur, paruos & tardos, raros, & languidos. Quæ autem frigida sunt, repentè quidem paruos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: pòst autem aut stuporem, aut sobur inducent. Quòd si refrigerarint, stuporemque induxerint, paruos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint, & robur, magnos quidem ac vehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficient.

Pulsuum differentiæ pro modo cibi assumpti.

Copiosior cibus, quam vt vinci possit, pulsus inæquales iuxtà & inordinatos efficit: moderatus autem, magnos, vehementes, celeres, atque frequentes: parcior, quàm sit ea vsu, minorem & breuiorem pulsus mutationem efficiet.

Vinum qualiter pulsum immutet.

Vinum, cæterà quidem, ciborū instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quodque mutatio quæ ab eo proficiscitur, citius desinat, quàm quæ à cibis prouenit: ac denique quòd celeritatem magis augeat & magnitudinē, quàm vehementiam & frequentiam.

Aqua quomodo pulsus immutet.

Aqua omniū quæ sumūtur, mutationem minimā efficit: mutat tamen & ipsa ad portionē ciborum. Reliqua verò omnia, quantū possūt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantū arteriarum motum immutant.

Immodica omnia esse præter naturā.

At aëris constitutiones, ac ciborū copia tanta, vt vires opprimat: præterea exercitationes, balnea, & somni, vbi modum excedunt, omnia sunt præter naturam. Nam causæ quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas præter naturam. Causarum verò quę non quantitate modò, verumetiam genere sunt præter naturam, numerus est infinitus.

Causarum præter naturā differentiæ.

Vitalem facultatem soluentia.

Porrò causarum omniū præter naturā, aliæ quidem vires vitales veluti soluunt & dissipant: aliæ autem veluti premunt & grauant. At soluunt quidem, alimenti inopia, morborū malignitas, eorúmque aut diuturnitas, aut vehementia: præterea affectus animi immodici, necnon vacuationes immoderatæ.

Vitalem facultatem quæ opprimunt.

Opprimunt autem, tum ipsa materiæ copia, tum instrumētorum affectus: inflammationes videlicet, scirrhi, tumorum moles, abscessus, & corruptiones variæ. Solutæ itaque vires, paruum, languidum, ac valde frequentē pulsum efficiunt: pressæ verò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnem inæqualitatem, & ordinis confusionē, tum in eam quæ in vehementia spectatur, & magnitudine: nam inæqualitates hæ, oppressarum virium maximè propriæ existunt.

Pulsus facultatis solutæ.

Pulsus facultatis oppressę.

Quinetiam in eiusmodi affectibus motus quidam funditus pereunt, aut intercidunt. Cæterùm qui intercidunt, minorem: qui pereunt, maiorem læsionem iudicant. Solutarum igitur ob alimenti inopiam virium, pulsus vertuntur principiò quidem, in languorem, paruitatem, celeritatem, ac frequentiam: ad medium autem, in languorem, paruitatem, tarditatem, & raritatem: postremò in paruitatem summam, languorem, frequentiam, & ementitam celeritatis imaginem: qui pulsus est, quem formicantem appellant.

Pulsus facultatis solutæ ob alimenti inopiam.

Formicans pulsus.

Vermicans pulsus.

Vermicans autem pulsus, fit quoque & ipse viribus iam dissolutis, sed aliquantum adhuc resistentibus: in eóque à formicante discrepat, quòd non itidem in summum languorem ac paruitatem redactus sit, tum quòd perspicuam habeat in vno ictu inæqualitatem, quæ fit, dum partes moueri tempestiuius, aut serius incipiunt: vnde tardus est minus quàm paruus: nonnumquam autem nihil penitus habet tarditatis, ob idque ipsum, minimè malignus existit.

Pulsuum differentiæ secundum diuersas syncopas.

At quæ à febribus exitialibus atque acutis oriuntur syncopæ, pulsum vermicantem non habent: qualis vtique reliquas virium solutiones vtplurimum comitatur, ac eas præcipuè, quæ sine febribus accidunt, aut certè cum exiguis admodum. Ob eam vtique causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: choleras verò morbos, ac fluxus ventris vehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquósque affectus qui corpus inaniunt celeriter, vtplurimum vermicantes: cùm autem extremum affligant, formicantes sequuntur.

Iracundorum pulsus.

Voluptas quomodo immutet pulsum.

Mœstorū pulsus.

Metuentium pulsus.

Iam verò ab ira pulsus fit altus, magnus, vehemens, celer ac frequens. A voluptate autem, magnus, ac rarus, non tamen vehementia diuersus. A mœstitia, paruus, tardus, languidus, atque rarus. A metu recenti quidem ac vehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atque inæqualis: inueterato autem, pulsui à mœstitia est similis. In omnibus porrò his, si diu perseuerarint, aut vehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas vires. Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia vehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit: quemadmodum inflammatio.

Pulsuum differentiæ pro varietate dolorum.

Cùm igitur adhuc paruus est, atque in ipso ortu, maiorem, vehementiorem, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autem, veheménsque admodum factus, vt iam robori vitali noxam inferat, minorem, languidiorem, celerem ac frequentem. Qui verò vires iam dissoluit, pulsus mutat in languorem, paruitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensamque frequētiam.

Pulsus inflammationum omnium serratilis.

Inflammationum pulsus, communis quidem omnium, quasi serratilis est: vt pars quidem arteriæ alia quidem dilatari videatur, alia autem minimè, quæ videlicet durior sentitur. Habet autem pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequēs, magnus verò non semper. Proprius cuiusque, incipientis quidem, maior est naturali, vehementior, celerior, frequentiórque. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsúsque iam palàm est durior & turbulentior. Cùm verò ad vigorem peruenerit, euidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm antea: non tamen langoidior, nisi morbus vires exuperarit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodum perseuerer, titúque scirrhosorum durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaque illi phlegmoni accidunt, quæ totius animalis pulsum immutat. Eius verò quæ animal totum non turbat pulsus, in parte saltem inflammatione accensa, est cuiosmodi esse illum in toto corpora diximus. Intenditur autem ac remittitur prædictorū quodque;

Pulsuũ differentiæ pro inflammationum, & partium inflammatarum natura diuersa.

aot pro inflammationis qualitate, aut pro ipsius instrumenti phlegmone obsessi natura. Nam quæ partes magis sunt neruosæ, eæ duriores, serratilésque magis, ac minores pulsus efficiunt: quæ verò sunt neruosæ magis atque arteriosæ, contrarius. His autem ipsis maior est in partibus magis arteriosis, ibidémque facilè inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipsius pulsus differentiam, quibus septum transuersum est inflammatum, celeriter ij conuelluntur: suffocantur autem quibus pulmones. Syncope prehenduntur, quibus os ventriculi. Atrophia laborant, quibus hepar. Non concoquunt, quibus ventriculus. Vrinæ supprimuntur, quibus renes experiuntur inflammationem. Ad hæc partes sensu exactiori præditæ, pulsus, propter dolores, immutant: hebetiori autem, duntaxat propter affectum.

Septo trãsuerso inflammato, quàm celerrime conuulsiones oriri: vt suffocationes pulmone phlegmone obsesso.

Pleuriticorũ pulsus.

Itaque pulsus pleuriticorum celer ac frequens est, noo tamen magnus admodum. Est præterea noo languidus quidem, oon tamen, quod ad affectum spectat, vehemens. Porrò quaotitas frequentiæ in pulsu excedit consuetum modum pleuritidi, cùm pluritis ipsa in peripneumoniam transit, aut etiam minatur syncopen. Infra modum autem subsistit, cum in cataphoram, aut neruorum læsionem desinit. Eodem modo & inæqualitas illa serraolis, quæ pleuriticis maximè est propria, temittit quidem, si pleuritis sit mollis, ac facilè concoquatur: intenditur autem, si ea sit exitialis: indicátque ipsam esse coctu difficilem.

Serratilis inæqualitas pleuriticorũ.

Pleuritidum differentiæ.

Tales autem pleuritides, si simul adsit imbecillitas virium, periculum præsens minantur. Sin virium robur non desit, signum est eas concoctas iam esse, aut In empyema translatas, aut in tabidum marcorem degenerasse. Cæterùm si pleuritis coquatur, sensim deponit pulsus omnem mutationem præter naturam. Cùm verò transit in empyema, fiuot pulsus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores sunt incursuri. Talis autem est purulentorum nuper ordientium pulsus, qualis vigentis inflammationis: hæc siquidem ipsarum est supputationum principium. Nonnunquam autem est inæqualis & inordinatus: omnibus tamen est hecticus. Cum verò iam pus instàt, cæterà quidem est similis, nisi quòd magis æqualis. Postquam autem est ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior.

Purulẽtorum pulsus, est qualis vigentium inflammationum.

Marcescentiũ pulsus.

Marcescentium pulsus non simpliciter, neque secundum vnam speciem, mutatur. Qui nanque vnà cum phlegmone nondum soluta paulatim emarcuerunt, pulsus habent languidos, celeriores, frequentes valde, atque cum depressione in angustum redactos: quos vtique myuros vocant. Porrò marcescentibus omnibus communis est pulsus hecticus: dein autem in diastoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: postremò verò ea quæ in frequentia consistit: quæ omnibus etiam perpetuò inest, qui in marasmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, vel syncopas stomachicas, periculum præsens imminet: quique vino epoto periculum quidem præceps effugerunt, nihilominus tamen tempore procedente marcuerunt.

Myum pulsus. Pulsus hecticus omnium marcescentiũ communis.

Phthisicorum pulsus.
Peripneumonicorum pulsus.

Phthisicorum pulsus, paruus, languidus, mollis & celer est, hecticúsque mediocriter. Peripoeumooicorum verò, magnus, aliquantulum fluctuosus, languidus, mollis, oon aliter quàm lethargicorum: nisi quòd inæqualitate superat, tum ea quæ in vna percussiooe consistit, tum ea quam systematicam vocant. Cùm autem peripneumonici omnes aut febri acuta infestentur, aut soporis grauis nonnihil habeant, vtrumuis præualuerit horum, secundum illud frequentiæ quantitas maximè deprehenditur. Nam si io peripneumonia sit ioflammatior febris, pulsus erit admodum frequens: sin sopor paulò magis polleat, infrequentior.

Peripneumonicis quæ adsint.

Lethargicorũ pulsus.

Lethargicorum pulsus, cùm sit magnitudine, laoguore, & mollitie, peripneumonicorum pulsui consimilis, eodem tamen est tardior, languidior, minus inæqualis, magísque deficiens quàm intercidens. Porrò confusio ordinis vt plurimom inæqualitates sequitur: nam inæqualem pulsum rarò quidem ordinatum reperias. Cæterùm minores ooxæ, inæquales & ordinatos: maiores verò, inæquales & inordinatos efficiunt.

Inæqualis pulsus, qui ordinatus sit, reperitur rarò.
Phreniticorũ pulsus.

Phreniticorum pulsus est paruus: rarissimè autem magnus fuit visus, robúrque mediocre habere. Durus præterea est, ac neruosus & frequens, & valde celer. Videas autem licet & speciem inæqualitatis in situ, in eo nonnunqoam vehementer accidere. Quin & tibi sæpe videbitur tota arteria suo ipsius loco relicto, sursom deorsúmque ferri turbulentissimè: cuius magna frequentia eminentem minatur syncopen.

Catalepticorum signa, & pulsus.

Est & alius quidam nomine carens affectus, ex phreniticis & lethargi generibus mistus: quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, suntque somnolenti ac stertunt: pòst autem oculis inconniuentibus atque immotis iotuentur diutissimè, noo aliter quàm catochi: tum si quis eos interroget, inuitósque ad colloquium trahat, tardi eruot ad respondendum, difficilésque, plerunque autem turbulenter effutiuot, quicquid primum in buccam venerit. Atque eius sanè affectus pulsus sunt frequentes & celeres, quo modo phreoiticorum, sed minus. Pari modo & roboris habent minus quàm illi, verùm lati sunt, atque parui, oec dum extrà mouentur, quicquam habent confertim ac simul intercisum: sed alia ratione veluti intrò properantes suffugiunt, systolem quidem accelerantes, suffurantes autem diastolem. Noo tameo, ne in hac quidem sunt phreniticis similes, cùm non habeant nescio quid intercisum.

Catochôn, hoc est, detentorum, pulsus.

Catochôn, hoc est, detentorum pulsus, cæterà quidem similes sunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodum & totus affectus à lethargo specie non multum discrepat. Catochôn tamen pulsus imbecilli non sunt, nec molles, sed io his vel multùm dissideot: quemadmodum certè & quòd lethargicis totus habitus sit solutus, ac tumens, catochis verò constrictus, coactúsque. Præterea detentorum pulsus æqualis est: inæqualis autem lethargicorum.

Conuulsorum pulsus.

In conuulsis, ipsum quidem corpus arteriæ coactum esse videtur, compactúmque vndique, non tanquam à quoquam compressum, aut arctatum: nec rigidum planè, vt in febribus, & maximè in earum accessionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quod temporis loogioquitate accidere solet, præsertim si vitia quædam, aut viscerum affectus adfuerint: sed non aliter quàm si corpus neruosum cauum, vt intestinum, ab vtroque fine fuerit extensum. Talis est motus inæqualis arteriæ, quæ instar funis, sursum & deorsum traducitur. Nec enim vllum est diastoles aut systoles signum, sed confusioni potius simile quippiam hic accidit. Apparet autem vehemens esse ac magnus conuulsorum pulsus: is verò nec languidus est, nec paruus: non tamen

adeò

adeò vehemens aut magnus vti videtur. Percussio enim mulris imponit, quæ propter tensionem quidem, robusta: propter turbationem autem, exilire apparet. Vnde aliàs quidem altior, aliàs quasi strepitum quendam asperum ad tactum nostrum videtur efficere. Quem pulsum, qui fuerit exercitatus, facile deprehendet, cùm nulli sit alteri similis. Paralyseos pulsus paruus est, languidúsque & tardus: nonnullis tamen rarus: sicuti aliis frequens quidem, verùm penè deficiens inordinatè. Epilepticorum autem & apoplecticorum pulsus, sunt similes: quocirca quæ de epilepticis memorabuntur, eadem & de apoplecticis dicta fuisse est putandum, nisi quòd omnia sunt in his intensiora. Porrò quandiu mediocriter natura ipso affectu turbatur, tantisper nullam mutationem in pulsu est reperire commemorabilem: sed solùm veluti tensa in vtranque partem videtur arteria, quemadmodum in conuulsis. Vbi verò inualuerit affectus, ita vt opprimat vires, inæqualitatem quandam ac tensionem fortem asciscit, longióreque fit pulsus, languidior & rarior. Quòd si affectus ipsas vires deiecerit, pulsus efficiet languidos, frequentes ac celeres. Angina laborantium pulsus, tensionem quandam habet conuulsioni assimilem: magnus tamen est, ac fluctuosus, quo modo peripneumonicorum. Atque vtrumuis in eo præualuerit insignitet, secundum illud est transmutatio expectanda. Nam si pulsus peripneomonicorum similis præpollet, in peripneumoniam: sin conuulsionis, in conuulsionem, angina terminabitur. Cæterùm qui ex ipsis nimis anguntur, iis pulsus fit paruus & rarus: expirantium autem, iam frequens & inæqualis. Orthopnœæ acutæ pulsus est inæqualis, inordinatus, & penè deficiens: eùm autem mediocriter est maligna, frequens: eùm ad extremum vrget, tardus ac deficiens: cùm hominem iam è medio tollit, frequens ac languidus. Suffocationis à matrice ortæ pulsus, est conuulsoriè extensus, ac rarus: eius autem quæ est exitialis, frequens, languidus, inordinatus, & penè deficiens. Os ventriculi affectum, si quidem infestetur inflammatione, eam facit mutationem duntaxat, cuiusmodi in inflammatione corporis neruosi fieri iam diximus. At morsus illius, vomitus, nausea, singultus, appetitus prioario, atque dissolutiones, præterquam quòd pulsum paruum efficiunt & languidum, ipsum etiam nimis frequentem reddunt, & quibusdam moderatè celeriorem. Compressio autem sola, citra ea omnia, rarum, tardum, paruum, obscurum. Præterea quibus fames est magna, pulsus est eiusmodi. Qui verò affectus in frequentiam ipsum pulsum permutant, si diutius perseuerarint, aut vehementius afflixerint, ij pulsum vermicantem efficient. Qui in raritatem, præterquam quòd memoratas differentias intendunt, tam præterea quandam pulsus speciem in ea inæqualitate, quæ in vno pulsu accidit, efficiunt, vt corpus arteriæ in multas partes comminutum esse videatur. Hydropum pulsus, ascitæ quidem, longus, frequens, & subdurus cum quadam tensione est: tympanitæ autem longior, non imbecillus, celerior, frequens, subdurus, cum quadam tensione. Eius verò qui in toto nascitur corporis habitu (quem Græci ἀνασάρκα nominant) fluctuosus, latior, ac mollis. Elephantiasi laborantium pulsus paruus, imbecillus, tardus, & frequens. Ictericorum pulsus, sine febri, minor, frequentior, durior, non languidus, neque celer. Eorum qui sumpserunt helleborum paulò quidem antequam vomant, latus, rarus, languidior: eùm autem vomunt ac diuelluntur, inæqualis, & inordinatus: cùm meliusculè iam habent, ordinatus quidem, sed adhuc inæqualis, minus tamen quàm prius. Cùm autem sanescunt iam, & penè ad statum naturalem redierunt, æqualis & maior quàm antea, vehementiórque. Qui verò ex iis syncope corripiuntur, conuelluntur, atque singultiunt, iis pulsus paruus & languidus, inordinatus, celerior, atque admodum frequens. Qui ex eis suffocantur, paruus, languidus, inordinatus, inæqualis, non tamen frequens, neque celer, sed subtardus magis. Præ se fert autem & fluctuosum quiddam & latum, & nonnunquam exiguam quandam arteriæ tensionem.

Percussionem arteriæ multis imponere. *Paralyticorũ pulsus.* *Epilepticorũ apoplecticorumque pulsus sunt similes.* *Spilepticorũ pulsus.* *Angina laborantium pulsus.* *Orthopnœæ acutæ pulsus.* *Suffocationis productæ ab vtero pulsus.* *Pulsuum differentiæ diuersæ, pro varijs oris ventriculi affectibus.* *Hydropicorũ pulsus.* *Hydropis nimæ species.* *Elephanticorum pulsus.* *Ictericorum pulsus.* *Pulsus eorum qui sumpserunt helleborum.*

GALENI PERGAMENI *De differentiis pulsuum,*

LIBER PRIMVS.

Prima genera pulsuum.

QVandoquidem arteriæ corpus est cauum, longum & circunductile, habétque perpetuum geminum motum ex contrariis constitutum partibus (aut enim in seipsam vndique confidet, aut in omnem partem distenditur: qui duplex motus vocatur pulsus) in vtroque ei gemina quies accidat necesse est: altera à distentione, priusquam contrahatur: altera à contractione, priusquam distendatur. Quas quidem binas quietes experientium tactus cognoscit, nec minus demonstrat ratio. Nam prius contrarium motum natura, quàm priorem sedauerit, non exorditur. Arqui sedati, subsistere est, & in quiete esse. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo necessitas, quoddam esse tempus proprium vtriusque motus: aliquod etiam intermissionum, & harum item vtriusque proprium. Iam quia tres arteria dimensiones, vt reliqua omnia corpora, obtinet, longitudinem, latitudinem, profunditatem: non potest in singulis dimensionibus non fieri quantitas aliqua distentionis & contractionis. Præterea contentionem quandam necessariò habet, vt aut ægrè, aut languidè, aut promptè, valentérque operetur. Est etiam ipsa arteriæ tunica aut mollis aut dura: nocon intercapedo interna, aut vacua quodammodo, aut plena. Atque hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia sunt. Temporis item distentionis aliqua proportio est cum tempore contractionis. Aliàm in vno pulsu differentiam constituas præter has nullam: sed sunt omnes quæ in vnum pulsum incidunt differentiæ generales, quas tenuimus. Quibus duæ accedunt aliæ, quas collectiuas appellant. Ex his in plurium pulsuum mutua contentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinem & eius perturbationem æstimamus.

Arteriæ corpus quale. *Pulsus quid. Pulsui inest quies gemina.* *Motum contrarium non exorditur natura, quàm priorem sedauerit.* *Arteriam fortiri tres dimensiones, perinde vt reliqua corpora.* *Quantitas distentionis & contractionis.* *Arteriis contentionem inesse.* *Arteriis consistentia inest & cauitas.* *Proportio vnius motionis pulsus, ad alterum.* *Differentia in vnum pulsum incidentes, quæ sint.*

Differentia cuiusque generis pulsuum.

At motum ipsum pulsus, aut moderatum & naturalem esse, aut tardiorem, aut celeriorem, oportet: quæ tres pulsuum circa motum differentiæ existunt. Fit igitur pulsus celer, vbi modico tempore ipsa arteria mouetur: tardus, cùm multo: moderatus, vbi mediocri. Differentiæ pulsuum in distentionis quantitate, si quidem in singulis concipiantur

Pulsuum differentia circa motum sunt tres. Celer pulsus. Tardus. Moderatus. Differentiæ pulsuum in distentione, secundum singulas dimensiones sumptorum sunt nouem.

cipiantur dimensionibus, nouem numero sunt, in vnaquaque trium dimensionum tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea est, & qui hunc excellit, vel eo est inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior est, breuis. In latitudine, moderatus, & alij immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, angustus. Itidem in dimensione profunditatis arteriæ, vnus moderatus est, alius altus, & alius humilis. Hæ pulsuum sunt in vna dimensione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulsuum in trinis simul dimensionibus, sunt septem & viginti. Perspicies has manifestè in tabella. Vnus enim erit longus simul & latus, altúsque, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, scribatúrque secundus: alius longus, latus, humilis, qui sit ordine tertius: similique reliqui omnes cognoscentur via & ratione, vt duæ primæ dimensiones maneant immotæ, trifariam vltima variet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, simúlque moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimensione longum seruante, secunda angustum, tertia trifariam variante. In his nouem, vna dimensio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino commutantur. Mox alteri nouem, dimensione longitudinis in mediocritate seruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem alij, vbi longitudinis breuis dimensio sit, & aliæ immutentur.

Longus pulsus. Breuis. Latus. Angustus.

Altus. Humilis.

Pulsuum differentiæ in trinis simul dimensionibus acceptorum, sunt septem & viginti.

TABELLA.

1	Longus	latus	altus	magnus
2	Longus	latus	moderatus	
3	Longus	latus	humilis	
4	Longus	moderatus	altus	
5	Longus	moderatus	moderatus	gracilis.
6	Longus	moderatus	humilis.	gracilis.
7	Longus	angustus	altus	
8	Longus	angustus	moderatus	gracilis.
9	Longus	angustus	humilis	gracilis.
10	Moderatus	latus	altus	turgidus
11	Moderatus	latus	moderatus	
12	Moderatus	latus	humilis.	
13	Moderatus	moderatus	altus	
14	Moderatus	moderatus	moderatus	medius
15	Moderatus	moderatus	humilis.	
16	Moderatus	angustus	altus	
17	Moderatus	angustus	moderatus	
18	Moderatus	angustus	humilis	gracilis.
19	Breuis	latus	altus	turgidus
20	Breuis	latus	muderatus	turgidus
21	Breuis	latus	humilis.	
22	Breuis	moderatus	altus	turgidus
23	Breuis	moderatus	moderatus	turgidus
24	Breuis	moderatus	humilis.	
25	Breuis	angustus	altus	
26	Breuis	angustus	moderatus	
27	Breuis	angustus	humilis	paruus.

Atque inter * vigintiseptem hos pulsus qui ex ternis dimensionibus constant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, vltimus autem paruus. Reliqui verò proprio nomine carent. Neque enim qui graciles dicuntur & turgidi, certum vnum significant, sed multis simul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimensio duabus reliquis præstat, omnes hos tenues & graciles vocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum crassos, tum turgidos. At moderatum dimensionibus pulsum, medium inter magnum & paruum nominant.

Pulsus magnus. Paruus.

Gracilis. Turgidus.

De differentiis reliquorum generum pulsuum.

Tertij generis pulsuum, quod in contentione consistit, tres differentiæ existunt. Vnus quippe est validus contentione, qui vehemens vocatur: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter vtrunque qui medius dicitur. Quarti etiam generis, quod circa arteriæ corpus versatur, totidem sunt differentiæ: durus videlicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ veluti infusionem declarat, sunt differentiæ tres: plenus, vacuus, & inter vtrunque medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinque, cum æqualitatibus & inæqualitatibus suis, in vno arteriæ motu consistunt.

Pulsus vehemens. Languidus.

Durus. Mollis.

Plenus. Vacuus.

De differentiis pulsuum quæ in tempore intermissionis consistunt.

Qui contractionem pulsuum percipere se fatentur, tarditatem quidem & celeritatem in distentionis contractionísque tempore collocant: crebritatem verò & raritatem, in quiete vtraque: at rhythmum, in distentionis tempore, vnà cum tempore insequentis eam quietis, ad tempus collato contractionis, simul & excipientis eam quietis. Portò quietem quam vocant superam, quæ secundum distentionem contractionem præcedit, quanta sit, tactu queas ad vnguem assequi: inferam non item planè, quòd vtrinque sibi asciscat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium distentionis.

Quietem pulsuum superam, quanta sit, tactu posse discerni, inferam autem, non item planè.

De differentiis quietis & rhythmi.

Itaque in genere quietis arteriæ, tres pulsuum differentiæ consistunt, rarus, creber, & medius. At verò cùm omnis pulsus aliquo rhythmo constet, erit vtrique arhythmo pulsui eurhythmus contrarius: eurhythmus autem, genus commune vtriusque. Cæterùm pulsus eurhythmus indiuisus & vnus manet. Arhythmi tres differentiæ sunt: pararhythmus, heterorhytbmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati suus est naturalis pulsus. Qui ex iis igitur rhythmum seruat, vocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipse, interim vicinæ ætatis rhythmum mutuatur, qui pararhythmus: interim cuiusuis alterius, qui heterorhythmus dicitur: sicuti qui rhythmum prorsus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Easdem differentias & in naturis, annique temporibus, necnon regionibus, ac breuiter in omnibus, statuere oportet. Iam verò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari constant. Pari, vbi distentionis tempus æquet tempus contractionis. Impari, si alteruter eorum excedat: id quod modò certis, modò incertis fit excessibus. Certis bifariam: aut * multiplici proportione, aut vt numeri ad numerum. Ac proportio quidem multiplex, aut dupla est, aut tripla, aut quadrupla,

Pulsuum differentiæ secundum quietem arteriæ, sunt tres, rarus, creber, & medius.

Eurhythmus pulsus. Arhythmus pulsus. Eurhythmus pulsus cur dictus. Arhythmus pulsus est triplex.

Rhythmorum differentiæ multiplices.

aut

aut insequentium aliqua. Vt numeri ad numerum; vbi quot est distentio temporum, totidem fuerit contractio. Incertis, in vniuersum tripliciter. Nam aut distentionis est tempus incertum, aut contractionis, aut vtrunque.

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Æqualitatem inæqualitatemque in vno pulsu & in pluribus fieri: ordinem confusionémque, in pluribus tantum.

Porrò æqualitas & inæqualitas tum in vno pulsu fiunt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (vt à faciliotibus cognitu ordiamur) quæ in pluribus pulsibus æqualitas inæqualitásque cernuntur, quas collectiuas vocitant, in contentione omnium differentiarum æstimantur primi pulsus cum reliquorum differentiis. Nam pares si omnino maneant, æqualis absolutè is pulsus vocatur: sin omnino impares, absolutè inæqualis. Quòd si in vna vel pluribus pares existant, & in vna vel pluribus impares: quatenus pares sunt, hactenus dicetur æqualis pulsus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulsus absolutè æqualis, nec magnitudinem, nec velocitatem, nec aliud haber impar quicquam. At verò ordinatus & inordinatus pulsus, diuisa inæqualitate in paritatem circuituum, & in absolutam imparitatem, in vtroque membro gignuntur: in circuituum paritate, ordinatus: in absoluta imparitate, inordinatus. Sint itaque omnes vnius pulsus differentiæ, insequentium differentiis omni in genere pares. Absolutè æqualis talis pulsus dicetur. Contrà omnes sint omnibus impares: erit ille absolutè inæqualis. Quòd si aliqua vel aliquæ pares existant, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulsus vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui enim absolutè est æqualis, aut vna, aut pluribus differentiis, non admittit sectionem. Qui autem absolutè inæqualis est, hunc per vnam aut plures species secantes, circuituum paritate & imparitate ordinatum reperiemus & inordinatum, vel absolutè, vel pluribus in differentiis, vel vna. Cæterùm qui absolutè ordinatus est, pares sortitur circuitus omnes. Qui circulatim ordinatus est, non omnes æquales, sed certos. E diuerso inordinatus absolutè, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim verò inordinatus, ambo hæc non babet, alterum haber. Ita vtriusque medius fit, ordinati & inordinati: atque illud vtriusque commune haber, hoc non haber.

Pulsus absolutè æqualis.
Pulsus absolutè inæqualis.
Pulsus ordinatus in circuituum paritate consistit.
Pulsus inordinatus in absoluta consistit circuituum imparitate.
Pulsus absolutè æqualis non admittit sectionem.
Pulsus absolute ordinatus, pares sortitur circuitus omnes.
Pulsus inordinatus simpliciter.
Pulsus circulatim inordinatus.

De collectiua inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatibus.

Collectiuæ inæqualitates, quæ in aceruo plurium pulsuum consistunt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Quippe inæquales pulsus, sicuti & cætera ferè omnia, pristinam naturam mutaoria, quatenus æquam semper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutari. Quæ verò parem mutationem minimè asciscunt, ea inæqualiter inæqualia vocantur. Vbi igitur primo pulsu secundus est paulò minor, & tertius tantò secundo, & quartus similiter tertio, ac sic deinceps: tales sanè pulsus μυούρους, quasi imminutos, à turbinatis figuris sumpto nomine, appellant. Iam qui ex ipsis perpetuò diminuuntur, nec minui desistunt, denique ad quietem omnino recidunt, motúque deficiuntur, quos vocant deficientes μυούρους. At qui desinunt, duplici sunt differentia. Quidam enim in quam primùm paruitatem minui destiterunt, hanc constantissimè seruant. Alij autem rursus augentur, quos imminutos reciprocos vocant. Quorum quidem ipsorum nonnulli ad parem reuertunt pristinæ magnitudinem, alij ad minorem: alij iisdem excessibus quibus fuerant prius imminuti, rursus augentur. Sunt qui minoribus accessionibus, maioribúsve vtantur.

Æqualiter mutari quæ dicantur.
Inæqualiter inæqualia quæ nominentur.
Pulsus myuri.
Deficientes myuri pulsus.
Myurorum pulsuum differentiæ multiplices.
Pulsus imminuti reciproci.

De inæqualium inæqualitatum differentiis.

Inæqualium inæqualitatum quædam nullam prorsus æqualitatem retinent: aliquæ retinent ad tres vsque, vel quatuor, vel quinque pulsus, sed postea amittunt: in quorum inest vtrisque vel ordo, vel perturbatio ordinis: ordo, si circuitus seruent aliquos pares: perturbatio ordinis, si & hos quoque violent. Atque hi quidem ex ipsis & motibus deficiuntur, vt illi qui æqualiter agitantur. Cæterùm vt illos decurtatos deficientes, sic hos inæquales deficientes vocamus. Porrò intercurrens pulsus ex sola inæqualitate crebritatis nascitur: intermittens verò, ex inæqualitate raritatis & paruitatis, alio atque alio vtrobique modo, constat. In raritatis inæqualitate, quòd quies sit producta longissimè: in paruitate, quòd minima fuerit distentio. Vel potius, ex pulsuum paruitatibus deficientes constant: intermittentes, ex raritatibus.

Inæqualium inæqualitatum differentiæ.
Decurtati deficientes pulsus.
Inæquales deficientes pulsus.
Intercurrens pulsus.
Intermittens pulsus.

De inæqualitatis vnius pulsus differentiis.

At inæqualitatis motus in vno pulsu, duæ primæ differentiæ constituendæ sunt. Quarum vna, in vna arteriæ parte gignitur: in pluribus altera. Earum autem vtraque potest iterum in plures distribui. Auspicabimur tamen ab ea, quæ circa vnam arteriæ partem versatur, licet distinctis temporibus: quòd nimirum inæqualitas illa sæpe inueniatur in pulsibus, multáque denotare consueuerit: Tres igitur illius sunt differentiæ primæ: cùm videlicet quies interpellat motum particulæ: aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen velocitatis: aut cùm interdum recurrit. In prima autem, vbi à quiete motus interpellatur, pulsuum nouem differentiæ inueniuntur.

Inæqualitatis motus in vno pulsu differentiæ.

Prima differentia inæqualitatis motus, membra.

Sit prior motus celer: alter verò, aut celer, aut tardus, aut moderatus: iam hinc tres differentiæ oriuntur. Rursus alteræ tres, vbi prior manet tardus, & trifariam secundus variat. Aliæ item tres, si permaneat moderatus primus, varietur autem tribus secundus modis. At verò inter non intermittentes distentionem inæquales motu pulsus, quidam velociter motum exordientes, tarditate finiunt: alij contrà, tardi sunt initio, celerésque semper magis ac magis euadunt: idque horum vtrique habent aut æqualiter, aut inæqualiter. Illorum ergo qui motum æqualiter minuunt, vel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perueniunt: quidam à moderato motu ad vltimam tarditatem: alij à prima celeritate ad moderatum motum: sicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatem. Sunt præterea qui vtrinque à moderato moto paululum deflectunt, hique bifariam: modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, vt sex sint cunctæ eorum differentiæ, tametsi plures excogitari possint. In solis autem inæquali

Pulsus differentiæ vna in parte inæqualiter inæqualium.

inæqualibus pulsibus qui inæqualiter variant, interdum (licet rarò) accidit motus ex tardissimo velocissimus, sicuti & ex velocissimo tardissimus redditur.

Differentiæ pulsuum vna in parte inæqualiter inæqualium.

Eorum verò pulsuum qui inæquales cùm sint, inæquali in mutatione versantur, interim duæ planè, interim tres motus differentiæ cernuntur. Nos quartum aliquando, sed obscurè animaduertimus. Vbi igitur motus arteriæ duas sensibiles differentias efficit, sex erunt formæ concursuum: vbi autem tres, quatuor & viginti. Quòd autem cùm in vtroque dispatium motuum insint tres pulsus, velox, tardus, & moderatus, ex concursibus eorum non nouem dicamus, sed sex differentias prodire, hac ratione intelliges, si noris, qui eundem bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri, vnum eum totum æqualem pulsum effecturum. Itaque de nouem commissutis tres detrahuntur, in quibus non inæqualis iam pulsus, sed æqualis redditur, vel celer, vel tardus, vel moderatus: id quod ex tabella euadet apertum. Nam secundus in ea, & quartus, & nonus, sunt æquales: celer secundus, tardus quartus, nonus moderatus.

TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celet	celer
3	Celer	modetatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	modetatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione si tribus positis inter se disparibus moribus, in singulis iis ternos pulsus commutatos committas, viginti septem numero formæ erunt. Ex quibus tres necesse est in æqualitatem recidant: estque id etiam ipsum ex tabella planum.

TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celet
3	Celer	celet	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celet
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	modetatus	tatdus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celet	celer
12	Tardus	celer	modetatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tatdus	modetatus
16	Tardus	moderatus	tardus
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus.
19	Moderatus	celet	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	modetatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	moderatus	tardus
26	Modetatus	moderatus	celet
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his sunt æquales, secundus in tabella, & tertiusdecimus, & vigesimusseptimus. Celer enim secundus est; tardus tertiusdecimus: medius vltimus. Et iam alij duodecim pulsus, in primam tabellam transeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient similes, primus nempe & quartus secundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habens. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto vndecimus & quartusdecimus, ille maiori celeritate, hic tarditate præditus. Sexto decimusquiotus, atque decimusoctauus, hic plus habens mediocritatis, ille tarditatis. Septimo vigesimussecundus, & vigesimusquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de secunda tabella duo, vigesimus, & vigesimussextus, octauo sunt primæ tabellæ similes, hic mediocritate præstans, ille celeritate. At duodecim secundæ tabellæ reliquos, qui prorsus sunt inæquales, nihil cum illis prioris tabellæ consentire, clarissimum est: in quibus sanè ipsa est ascripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui conueniunt cum prima tabella inæquales non sint, sed quòd in ternis hi differentiis motuum aperta inæqualitate sint præditi, cùm in binis differentiis eam habeant alij. Sunt autem, si ordine à primo numeres, quintus, sextus, septimus, octauus, decimus, duodecimus, decimussextus, decimusseptimus, decimusnonus, vigesimusprimus, vigesimustertius, vigesimusquartus.

De tertia differentia pulsuum in vna parte inæqualium.

Dicrotum pulsum, siue ferientem iterum, nó duos, sed vnum tantum pulsum existere.

Qui reperentem pulsum, siue ferientem iterum (quem Archigenes dicrotum vocat) duos esse pulsus existimant, hallucinantur. Nam qui in vna distentione intermittunt, quanquam iterum feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulsus existere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo interuallo prior validéque pulsans incutitur ictus, illi secundus mitior accedit, veluti resultante haud ita multùm ab incude malleo, recidentéque in eam languidius & breuiori interuallo, sic dicrotæ pulsationes in vna dilatatione inæquales oriuntur. Arteria siquidem in occursu quasi repellitur, móxque redit. Cuius delapsum à * primæ distentionis fine nulla dirimit manifesta quies, qualis animaduertitur inter systolem & diastolem, sed simulátque attolli destitit, ipsa arteria recedit, atque paulisper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis deindéque dimissis accidit. Atque vbi cum vi maiori tales pulsus contingunt, ipsius arteriæ partes vno eodémque tempore, hæ quidem attolli, decidere illæ videntur. Sic itaque cùm gignantur dicroti, differentiæ eorum in illis omnibus quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, vehementiæ, celeritatis, & his contrariorum, tam in ipso primo motu, quàm in reditu ab ipsorum discessu. Nam magnus potest esse & non magnus, sicuti & æqualis & inæqualis: ac sic de cæteris differentiis, quarum sanè commutationes, multas species constituunt dicrotorum pulsuum: quarum hæ quidem in vna distentione sunt

Dicrotæ pulsationes quomodo fiant in vna dilatatione inæquales.

Dicrotorum differentiæ in quibus consistant generibus.

ſunt differentiæ, inæqualitate occupante voam partem dumtaxat.

De inæqualitate diuerſarum partium in vna diſtentione.

Inæqualitatis pulſuum, quæ ſecundum diuerſas arteriæ partes fit, differentiæ.

Inæqualitatis quæ ſecundum diuerſas fit partes, primæ differentiæ ſunt duæ, iuxta quas aut continuus eſt motus, aut intetciſus. Reliquæ ex hatum diuiſione gignuntur. Nam continuus, aut eſt æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut temittatur celeritas, aut increſcat à primo, ſex modis, neceſſe eſt, vt paulò antè expoſuimus. Inæqualis ſunt differentiæ plures, pro pulſus magnitudine longa, vel breui, vel moderata. Nanque duobus digitis ſi motns occurrat, ſex diffetentiæ exiſtent: ſi tribus, quatuor & viginti: ſi quatuor, ſeptuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, coniugationes exiſtant vigintiſeptem, ſi quattum illis accedat, cui tres differentiæ inſint, vnam & octoginta numero eſſe ratio poſtulat. Quibus ſi tres quæ creant æquales pulſus, etipias, reliqui quidem etunt ſeptuagintaocto.

De differentiis motus interrupti.

Interrupti motus in pulſu, differentiæ quatuor.

Intertupti motus primæ differenniæ ſunt quatuor, quarum ſingularum complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum ſentiunt, non ſecundus autem & quartus: aut primus & tettius & quartus, non autem ſecundus: aut ptimus, ſecundus, & quartus, minimè verò tertius: aut primus denique & quartus, ſecundus & tettius nequaquam. Vbi igitur primus & tertius duntaxat ſentiunt, nouenæ pulſuum in ſingulis generibus differentiæ fiunt: vbi verò ptimus & tettius, & quattus, vigenæ ſeptenæ. Totidem cùm primus, ſecundus, & quartus: at cùm ptimus & quartus, nouenæ. Atque hæc quidem eſt iam inæqualitatis diuiſio, quæ diuerſis in partibus fit. Commiſcentut porrò vatiis modis ambæ inter ſe primæ differentiæ, vt non iam diuetſas tantùm partes, verumetiam ſingulas teneat inæqualitas.

De inæqualitate quantitatis diſtentionis in diuerſis arteriæ partibus.

Inæqualitas quantitatis dilatationis, diuerſas arteriæ partes occupans.

At verò inæqoalitas quantitatis diſtentionis diuerſas quidem arteriæ pattes occupans, cùm animaduettitur crebtò, tum percipitur facillimè, & intertupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In vna verò arteriæ parte non recipit huius genetis inæqualitatem vnus pulſus, quòd prius quàm finem motus attingat, magnitudo minimè deptehendi poſſit. Siquidem magnitudinis & paruitatis differeotiam, niſi iam moueri arteria deſtiterit, neutiquam cognoſcere poſſis.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentia.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitas verò contentionis vitalis, eandem diſtributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem, aut diſtinctas tenet. Eandem tribus modis: aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Diſtinctas bifariam, vel continuo motu, vel interciſo. Singulorum ptæterea horum generum totidem ſunt ſingulares differentiæ, quot motus. Quio & commiſceti etiam poſitas vna in parte inæqualitates neceſſe eſt, vt illas quæ in diuerſis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulſus aut mollis aut durus redditur, in vna quidem non poteſt parte fieri: in diuerſis fieri duobus modis videtur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) vt aut continuus motus ſit, aut interciſus. Quo fit vt differentiæ huius generis ſint eædem, atque prædictæ illorum. Verùm arteriæ pars vna non poteſt initio eſſe diſtentionis, mollis, dura in fine: aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulſus genere duritiei & mollitudinis, duo geoera diſſident priora, mutus & contentionis.

Inæqualitas corporis arteriæ, eſſe in vna parte non poteſt in diuerſis poteſt, modis duobus.

De inæqualitate ab infuſa materia in cauitatem arteriæ.

Inæqualitas pulſus ab infuſa materia.

Pulſuom genus quod efficit infuſa materia, in quo quidem pulſus plenus & vacuus eſt, eaſdem habet quæſtiones ac ſuperius quod quantitate diſteotionis conſtabat. Videbitur nanque hîc quoque obtinere diuerſas partes poſſe in vno pulſu inæqualitas: vnam autem eandémque non poſſe. Porrò quia euidentius in arteriæ ſede febris calor qui ſit, quàm ſi aliam tangas partem cognoſcitur, ideò probabatur quibuſdam, inter alia hoc etiam genus pulſuum annumerari, quo caloris qualitatem petnoſcimus. Cuius quidem generis æqualitas & inæqualitas in vna diſtentione verſantur. Ac inæqualitatis erunt differentiæ, prima, tum quæ diuerſas partes, tum quæ ſingulas tenet. Quas iterum ſi prædictis rationibus ſeces, alteræ particulares plures naſcentur.

De inæqualitate à ſede arteriæ.

Inæqualitas vnius pulſus à ſede arteriæ profecta.

Eſt & aliud genus diuerſum inæqualitatis in vno pulſu, quod à ſede arteriæ proficiſcitur: vbi pars quidem eius dextrorſum, pars ſiniſtrorſum, pars ſurſum, pars deorſum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulſu vndoſo & vermiculante.

Vndoſus pulſus quomodo fiat.

Aliud item inæqualitatis vnius pulſus genus eſt, quod vocatur vndoſum. Ad cuius ſane generationem minimè videtur arteria in ea inæqualitate ſimul diſtendi vniuerſa: ſed primò prima eius pars, deinde ſecunda, mox tertia, & ſic conſequenter: idque cum eleuatione quadam vndoſa, altera vnda ſemper priorem excipiente. Prioris ſiquidem partis arteriæ dilatationem, ſecundæ conſequitur, vt inueniat pars à motu libera nulla: verùm propémodum quieti ſimilis eſt finis vndarum. At non reperias tamen vllam partem prorſus quieſcentem. A vermiculante porrò hic pulſus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas, ſed quantitas ſeparat. Vtrique tamen, omnibúſque eorum ſpeciebus aliquid ineſt commune, ſicuti & aliquid proprium: commune, vnde nomen vterque inuenit, vndoſo quidem, exurgere quaſi vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti verò, eſſe vermis greſſui conſimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo ſpeciatim fiunt. Quibuſdam enim rectà fertur vnda: quibuſdam in obliquum deflectit. Quidam etiam breui longitudine, altitudinem inſignem ſortiuntur. Sunt contrà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati ſunt, nonnulli anguſti, alij etiam pari celeritate præditi, alij ſecus. Et contentionis hæc etiam vnda plus, illa habet minus: interim ſimul eſt iſtarum differentiarum inæqualitas. Habent autem vtrique hi, tum vndoſi, tum vermiculantes pulſus, vt tales ſint, à ſola diſtentionis inæqualitate ipſius quantitatis. Vnà enim hæc inæqualitas, adiuncto ſibi, vt partium motus alter anteuertat, alter cunctetur, huiuſce modi pulſus gignit.

Vermiculantem pulſum ab vndoſo nõ qualitas, ſed quantitas ſola diſtinguit.

Vndoſo & vermicanti pulſui, quæ communia & quæ propria inſint.

De pulsu formicante.

Vndoso pulsui succedit vermicans. Vermicanti pulsui succedit formicans. Formicans pulsus est omnium minimus, non tamen est celer.

Iam verò vt vndoso pulsui succedit vermiculans imminuto, ita formicans vermiculanti, vbi multis amissis motibus, in vnum eundémque prorsus paruum desiuerit. Quare inæqualitas eius præ exiguitate nos fugit. Est porrò hic pulsus paruus (quo nec alius est minor) languidissimúsque & creberrimus: non tamen (vt quibusdam visus est) celer.

De vibrato & conuulso pulsu.

Conuulsiui pulsus.

Vibrati pulsus.

Supersunt autem vibrati & conuulsiui, qui hactenus quidem sunt inter se similes, quòd vnum locum arteria non teneat, sed sursum deorsúmque agitetur, naturali sede deserta. Distant tamen vel hoc ipso, quòd non adeò is affectus in conuulsiuos cadat: in vibratos magnopere, admodumque perspicuè: ac præterea, quatenus ex terminis vtrisque retrahi, contendíque & conuelli conuulsiui videntur. Vibrati omni isto vacant. Ad hæc magna frequenter est dilatatio vibratis, at conuulsiuis parua. Et partes arteriæ quædam superiora petere, quædam demitti vno eodémque tempore apertè in vibratis cernuntur: conuulsiuis verò id perpaucis & obscurè accidit. Breuiter sentias veluti fidem quandam intensam in conuulsiuo pulsu, quæ illi res cum nullo alio conuenit. In vibratis nihil simile animaduertas. Maximè enim iaculis motum eorum, quæ magna vi emissa, celeri impetu vibrantur, assimiles. Omnes autem hosce pulsus qui præter quinque illa prima genera in vna distentione inæquales sunt, horum duorum accessio constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cùm maturius aut serius motum partes auspicantur.

De pulsu caprizante.

Caprizans pulsus quando gignatur.

Pulsus etiam caprizans inter inæquales in vno pulsu refertur: estque etiam compositus, expers tamen inæqualitatis vtriusque, quæ primis quinque generibus adiuncta erat. Verùm vbi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissimum generatur, licet non semper, sed vbi motus à quiete alter celerior primo & vehementior oritur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diuersis pulsibus: quam collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Inæqualitas in crebritate, raritatéque, secundum diuersos pulsus. Rhythmus quando æqualis, & quando inæqualis dicatur.

Vbi omnia ordine æqua ictuum sunt interualla per omnes pulsus, æqualem dictitant haud ab re tunc pulsum esse: vbi verò partim maiora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritatéque. Rhythmum iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus constantem, cùm deinceps maneat eadem, æqualem eum esse aiunt: quemadmodum inæqualem, vbi talis proportio variatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmique, in vno pulsu.

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in vno pulsu contingens examinatur.

Partes arteriæ aut omnes vnà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illæ autem tardius. SI * igitur moueri omnes simul cœperint, postea autem moræ, minus æquis temporibus dilatationem alteram aggrediantur, duorum generum in vno pulsu inæqualitas erit: quòd videlicet illa sit quidem cognita, vbi primùm secunda distentio cœpit, in secunda tamen ipsa minimè continuatur: sicuti neque ipse * rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis, cùm & hæc ipsa hanc in vno pulsu, * quamuis vt cognoscantur, omnino secundum desiderent: quandoquidem ante huius initium, prioris nequit finis cognosci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatem, nec rhythmum valeas cognoscere. At verò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum est: maximum eius quæ vltima: proportione autem media, in quantum aut à prima, aut à postrema absint. Contrà ac tempora motus, quietum tempora, longiora sunt illis quæ primæ à motu desistunt: in illis quæ posttemæ, breuiora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moueri desiit, minimum, cum maximo tempore quietis eiusdem comparatur. Et vltimæ tempus, quod maximum erat omnium motus temporum, ad minimum confertur quietis eiusdem partis. Atque ita rhythmus in singulis commutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus nòn eadem in omnibus manet. Si itaque dilatatio quidem prior, in omnibus simul partibus auspicetur motum, sed non pari in omnibus tempore: secunda autem deinde & ipsa motum incipiat, non tamen simul omnium partium, sed prius quidem eius quæ prior quieuerat, secundò autem illius quæ secunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis non item. Nam quies cùm in omnibus æqua sit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: non respondet tamen motus tempus, tempori quietis. Siquidem motionis tempus non erat omnibus par: quietis erat, ac proinde non idem omnibus rhythmus erit. Quòd si eùm moueri arteriæ simul omnes partes cœperunt, non item simul omnes alteram distentionem ordiantur, nec priorem terminauerint simul, sed ne quies quidem in omnibus æqua sit, binas in eo necesse est differentias esse. Nam crebritatis & raritatis in alterutra differentia inæqualitas fit, at non rhythmi tamen necessariò. Possunt quippe omnium partium tempora motus, quietum temporibus respondere. Et si hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnibus partibus proportio non constet, simul perdetur rhythmus. Iam verò vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæque æquo sint tempore, si * secundæ dilatationis non idem omnes initium partes ordiantur, sed quædam maturius, quædam incœperint serius, non erit iam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatísque differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum verò, proportionum commutatio. Ac tot sunt inæqualitatis vtriusque vno in pulsu generis differentiæ, cùm omnes vnà partes arteriæ distendi cœperint. At vbi hæc primò, illa secundò distendi cœperit, si omnes simul quieuerint, ac dein distentionem vnà alteram auspicatæ, sint, necessariò inæqualitas in altero tantùm genere fiet rhythmi. Quòd si alteram distentionem arteria iuxtà orsa sit, ac priorem, vt in vtraque distentione eadem pars prior altera pari interuallo incipiat, idque sit in omnibus partibus constans: atque illæ etiam simul priorem distentionem absoluerint, * necessariò vtique in vtroque genere inæqualitas erit. Nam omne tempus quod est ex motu & interuallo conflatum, omnibus est æquabile arteriæ particulis. Sed motuum proportiones, quòd totum tempus in æquas partes non distribuatur, non respondent proportionibus quietum. Quare simul inæqualis rhythmus necessariò erit singularum partium: & quatenus tempora intermissionum

Rhythmi inæqualitas quomodo fiat.

Rhythmum efficit inæqualem, proportionis commutatio.

miſſionum differunt, etiàm crebritatis raritatíſqoe cnniungi cum iis inæqualitatem eſt neceſſarium. Si verò altera diſtentio, perinde ac prior fecerat, initium motus partium ſit orſa, non ſit autem prioris diſteutionis finis omnibus idem, duæ differentiæ orientur. Poteſt enim & longè quidem quieſcere prius, quæ prius motum eſt auſpicata: poteſt etiam poſterius.*Si igitur tantò quieuerit prius, quantò cœpit, fiet ita æqualis in vtroque genere pulſus. Sin multò prius atque eſt auſpicata quieuerit, duorum generũ inæqualem pulſum efficiet. At ſi quæ prior cœpit deſiſtat poſterior, duorum generũ omnino inæqualitatem creabit: ſi videlicet aut multò tardius, aut paulò, quieuerit. At verò ſi nec prioris diſtentionis initium ex omnibus ſimul partibus fiat, neque ſecundæ, eſt rhythmus, cùm poſſit eſſe inæqualis, necnon crebritatis & raritatis genus. Verùm ſi ſic motuum tempora temporibus quietum reſpondeant, rhythmus æqualis erit. Si verò tempora ſola paria fuerint intermiſſionum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequentia ſunt: inæqualitates verò permultæ. Nam omnes poſſunt ſimul partes à motu ceſſare, & non ſimul. Et cum non ceſſant ſimul, hæ prius, illæ poſterius: iam etiam vel longè prius, vel longè tardius.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulſuum,

LIBER SECVNDVS.

NOn eundem vſum hic libet pollicetur, ac primus: ſed quam veratrum rationem habet, vel ſcammonium cum pane, & carnibus eandem quæ nunc dicemus, cum ſuperioribus habent. Nutrire enim mentes illa ſanas, hæc reſecare prauas ſententias valent, vt morbos quoſdam. In primis autem mihi cum ſophiſtis eſt bellum circa vſurpanda nomina. Illi quippe ipſas res negligentes, barbaras quaſdam voces, vndique citra delectum contractas, Græcorum commiſcent nominibus: neque iis ſanè integris, legitimíſve, ſed corruptiſſimis: atque ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò ſumus ſoliciti, vt nominibus quamputiſſimis ſenſum interpretemur: vt clariſſimè quis mentem ſuam poſſit ſignificare, ita ſermone vti eum optimè, exiſtimantes. Ad hæc verò, illi priuſquàm homonymiam diſtinxerint, ſingula definire conantur: vnde neceſſum eſt eos quamturpiſſimè hallucinari. Neque enim nominum ſunt, ſed rerum definitiones. Proinde quando ab vno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, neceſſariò deſiderantur. Vbi verò vnius rei plura nomina habentur, vna tantùm definitione eſt opus. Porrò vbi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulſuum temerariam illam ſuam nobis ſententiam protulit, debuiſſet aliquam addere, ſi non firmam demonſtrationem, at certè rationem validam: vt ne quis initio ſtatim, veluti in Moſis & Chriſti ſcholam impingens, leges audiret nulla ſtabilitas demonſtratione. Olim etenim homo duarum linguarum peritus, oſtendebatur digito, omnibúſque erat admirationi. At ſophiſtæ hodie nos multas ediſcere volunt, cæterùm barbariſſimas: cùm tamen præſtaret ipſos doceri vnam

Sophiſtæ res ipſas negligunt, de nominibus anxij & ſoliciti.

Definitiones ſunt rerum, nõ nominum.

Definitiones ipſas tot debere eſſe, quot res.

Chriſti doctrinam impiè ſubſannat Galenus.

Græcam linguam vnicè commendat Galenus.

græcam adeò ornatam & cultam, præterea communem omnibus, ac planam humanitatis. Qua quidem ſi imbutus fueris, neutiquam vt illi fatebetis, omnia prima genera pulſuum, qualitates exiſtere. Siquidem inter differentias ipſorum referri tum magnum, tum paruum, tum medium conſtat: necnon longum, breuem, latum, anguſtum, atque alios denique aliter nominatos: quorum quidem omnium vnum eſſe commune genus conſiſtens in qualitate, nemo ſanæ mentis fateatur. Quippe ipſius magni pulſus & parui, non qualitatem, ſed aut quantitatem, aut ad aliquid, aut coniunctam cum ad aliquid quantitatem, eſſe genus, rationi conſentaneum videtur. Neque enim ſumus neſcij, multis generibus eſſe commune Ad aliquid. Siquidem albius & nigrius ſunt in coloris genere. Atqui color qualitas eſt. Iam ſuperius & inferius etiam in genere. Vbi maturius item & tardius, in genere Quando. In aliis etiam pluribus generalibus prædicamentis, verſatur Ad aliquid. Proinde mirum non eſt, ſi in prædicamento quantitatis illi adſit etiam locus. Quare optimè ſanè valeas moderatum pulſum, qui deſideratur, oſtendere, ſi exquiſitè moderatum cognoris. Cæterum in maiori pulſu, qui videlicet moderatum excellit, ſat fuerit conſtituere quinque aut ſex differentias. Etenim illum qui omnes ſuperet, maximum appellabimus. Qui medius eſt inter maximum & medium, ſimpliciter magnum. Iam interponendi huic & illi vtrinque bini alteri: vnus paulò maior moderato, alter qui magno paulùm concedit. Alius item qui magnum ſuperet: ſicuti & alius qui ſit proximus maximo. Dicimus itaque maximum & paruum pulſum, ſub prædicamento Ad aliquid eſſe, & quantitatem ſignificare: ineſſéque vtrique magnitudinem, vt magno magnam, ita paruo puſillam. At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimenſionibus arteriæ, citra quas nulla magnitudo conſtiterit. Siquidem quantitas vnius * extenſionis, non magnitudo, ſed longitudo eſt: ex qua nonnullos longos & breues dicimus, non magnos vel paruos. Nec verò ita lineam vnquam appellamus, ſed aut longam, aut breuem. Verùm corpora quæ trinam dimenſionem ſortiuntur, ea magna & parua appellamus. Proinde pulſus qui ab vna dimenſione cognominantur, à magnitudinis quidem genere reiiciuntur: ſub eo autem qui ſecundum quantitatem eſt, continentur. Vbi igitur à proportione tres illæ dimenſiones diſcedunt, atque aliqua vel aliquæ illarũ minuuntur, vel ſuperant, quatuor & viginti pulſuum differentiæ naſcuntur: quas nos, quò vigintiſeptem eſſe obtinentium tres dimenſiones pulſuum differentias oſtenderemus, cum prædictis tribus in tabella propoſuimus. Quibus omnibus vnum commune genus, quantitatem ſcilicet diſtentionis arteriæ, inueniemus. Quòd ſi liceat etiam contractionẽ tactu diſcernere, & in hac quoque reperientur totidẽ differentiæ. Enimuerò qui nullũ aiunt longũ ſe ſimpliciter pulſum poſſe animo comprehendere, cùm omnino is aliqua ſit præditus latitudine & profũditate, mihi rudes primarum diſciplinarum videntur: quandoquidem nec magnum etiam ſic concipere poſſent, quòd videlicet is ſimplex non detur, niſi ſimul celer vel tardus, vel vehemens vel languidus, vel particeps ſit aliarum differentiarum.

Ad aliquid, eſſe commune multis generibus.

Pulſus maioris dicti, conſtitui quinque aut ſex differentias.

Maximus pulſus.

Magnus ſimpliciter pulſus.

Pulſus magnus & paruus, ſub prædicamento ad aliquid eſt, & quantitatem ſignificat.

Longus pulſus.

Latus.

Altus.

Magnitudo nulla conſtare poteſt abſque dimenſionibus tribus.

Quantitatem vnius extenſionis, non eſſe magnitudinem.

Pulſuum differentiæ vigintiſeptem.

Etenim quæ sine aliis esse non possunt, nonne mera fatuitas est, ne cognitioni quidem repræsentari citra illa profiteri? Porrò ex vnica dimensione pulsus, multa nos cognoscere possumus. Nam vt certam rem demonstrare magnus pulsus potest, ita etiam altus solus, non simul cum ipso conceptis aliis dimensionibus animo. At verò pulsus binarum dimensionum, nec ad viam & rationem quicquam faciunt eorum, qui trinis simul dimensionibus intelliguntur, & a diuidendi sunt methodo abducti. Porrò vbi ex omnibus differentiis volumus intelligere compositum ipsum, tunc ars iubet, vt propositæ rei totam perspiciamus naturam. Eam itaque nos in simplices differentias resoluimus, quòd absque eo, compositum exactè intelligi nequeat. Nisi verò totam rei naturam in vnum complecti, neque in vna differentia & simplici consistere valeas, nulla erit ars, nulla via vel ratio, nulla denique vtilitas. Quamobrem nos primùm pulsuum vniuersam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt: atque hanc quantitatem distentionis vocauimus, illam qualitatis ictus, aliam qualitatis tunicæ, aliasque ordine commemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones inuestigauimus: vt quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus conflatam naturam, ita inueniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes vniuscuiusque dimensionis, aliarum omnibus copulandæ: vt in vnaquaque binarum dimensionum copulatione existant nouem differentiæ, omnes viginti septem. Adscribam vnam, postea de reliquis etiam licebit discere.

Compositum non posse intelligi absque ipsius resolutione in simplices differentias.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Breuis	latus
8	Breuis	moderatus
9	Breuis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias complicantes cum tribus latitudinis, nouem efficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentiis, coniunctas profunditatis tres habens. Tertia præterea, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaque omnes differentiæ viginti septem, cùm singulæ tabellæ nouem contineant. Cæterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus: tradidimus autem eos, qui singulis dimensionibus intelliguntur, numero nouem; atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, viginti septem: quorum omnium fecimus commune genus quantitatem distentionis. Porrò excessus pulsuum atque defectus, qui vna dimensione intelliguntur, à principio diuidere poteris: vt in magno nobis est demonstratum. Nam moderati soli singulis generibus indiuisibiles sunt: alij autem plures diuisiones recipiunt, ac sua quidem natura infinitas. Quod enim genus maiorem & minorem excessum & defectum obtinet, infinitas necesse est differentias sortiatur, non tamen secundum sensum. Ergo esse quoddam genus pulsuum qui in quantitate distentionis consistunt, satis ostensum est. At quandoquidem celer quidam est, & tardus, & moderatus, in arteriæ motu pulsus: atque horum commune genus qualitas est motus: num aliquod inuenire commune genus valeamus qualitatis & quantitatis, nobis est attendendum. Quod si nequeamus, in prima referemus genera, nim quantitatem distentionis, tum qualitatem motus. Cùm autem qualitas motus differat à qualitate corporis ipsius arteriæ, certè qualitatis prædicamentum commune erit vtrique generi: tamen genus haud item ambæ qualitates vllum commune obtinent. Nam per homonymiam vtraque affectio qualitas dicitur. Neque enim eadem est in ambabus qualitas, sicuti in albo & nigro, atque frigido & calido. Genus autem pulsuum in quantitate distentionis, à genere motus, corporisque arteriæ, planè distat: quantitas siquidem a qualitate dissidet: atque ideirco etiam à genere contentionis, necnon à rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis illius, sicuti & æqualitatis inæqualitatisque. Quæ quidem prædicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Proinde superest, vt illud comparemus cum genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere videtur quantitas temporis quietis. Sed sub idem sic rursus prædicamentum reducentur: genus amborum tamen non erit idem. Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, à quantitate abest temporis. Ac nullum sanè esse, apertum est, in pulsibus genus altius quantitatis, genere distentionis.

Moderati pulsus soli singulis generibus indiuisibiles sunt.

Verùm differentiæ ipsæ interdum quidem atque communiter accipiuntur, tum pro generibus, tum pro speciebus: peculiarius autem pro illis quæ in diuisionibus reperiuntur, quæ nec species sunt, nec genera. Differentiæ tamen nomen potest omnibus assignati qualitatibus, quantitatibus, relationibus, & vno verbo, vniuersis. Nam ab eo quòd differat vnum ab altero, nomen differentiæ factum est & conceptum. Differunt autem quædam statim primis generibus prædicamentorum, vt homo, album, bicubitale, dextrum. Nam vnum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud Ad aliquid. Quædam subiectis generibus sub his: vt album & triangulare. Color enim, illius est genus: huius figura. Hæc rursus ambo prædicamento subiecta sunt Qualitatis. Itaque albo primum prædicamentum cum triangulari conuenit: est enim vtrunque qualitas: cæterùm generis sunt diuersi, hoc figurarum, illud colorum. Alia iam specie differunt, cùm non differant genere: vt album & flauum. Similiter alia differunt numero: vt, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo: præterea vtrunque idem genus est color, & commune prædicamentum Qualitas. Atque ita sanè quodlibet à quouis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quando igitur differentia à differendo appellata est, & inuenta: differre autem tum indiuidua, tum species tum genera inueniuntur subalterna, & semel omnia quæ aliquo modo sunt: differentiáque rebus omnibus inest, non autem qualitas: malè vtrique Archigenes prima genera differentiarum pulsuum, qualitates vocauit: nos autem rectè, atque ordine, cùm hæc, tum alia omnia, differentias. Quare etiam vniuerso operi titulum fecimus, de differentiis pulsuum.

Differentiæ interdum accipi pro generibus speciebusque.

Differentiæ nomen quibus possit accommodari.

Differentiæ nomen vnde sit ductum.

Pulsuum differentiarum genera prima, Archigenes perperà qualitates vocat.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulſuum,

LIBER TERTIVS.

Controuerſia vnde naſcatur.

SI amor ſapientiæ atque honeſti ſingulis iuxtà placeret (vt ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua. Nunc quia non videtur omnibus idem nec honeſtum, nec ſapiens eſſe, neque etiam verum, neceſſariò controuerſia naſcitur. Cæterùm qui in dubia opinione verſatur, quòd non aſſequatur ſcientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec vllum hîc faciunt finem aut modum, minimè mihi venia digni videntur. Nam rerum cùm ſit ea obſcuritas, vt ſi vel in triplum hæc vita noſtra prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoſcere omnia poſſemus (qua ratione adductus Hippocrates, vitam ait eſſe breuem, & artē longam) quo modo, qui in iis quæ ab re ſunt tempus conterit, abſurditatis impudentiæque notam abiiciet? Etenim de nominibus laborare, eſt prorſus operam ludere: res autem ipſas expendere, artes locupletare. Perinde ſiquidem eſt ſi vocemus ipſum pulſum Dionem: dicamus autem illum dignoſci exactè, ſi comprimamus arteriam, nec leuitèr attingamus: necnon pulſum proficiſci à robore facultatis vitalis, eſſéque ſignum ſalubre in morbis: & prætetea quales indicationes ſoleat promittere. Portò ipſius robur ictus, in tactus impulſu, repulſu, ſubuerſionéque poſitum eſſe, omnibus in confeſſo eſt: at à qua cauſa fiat, controuerſum exiſtit: vnuſquiſque ſiquidem propriam opinionem tuetur. Citius autem Moſis aſſeclæ & Chriſti ſua deſerant dogmata, quàm qui ſectis addicti & conſecrati ſunt, tum medici, tum philoſophi. Itaque inter pulſus eſt quidam, qui tactum ipſum ſubuertit: id eſt, valde & cum renixu quodam pulſat. Dignoſcitur autem is, vbi plurimùm infigimus digitos, non leniter palpamus. Cauſa eius exiſtit, facultatis robur pulſus efficientis. Proinde ſi de medicis vocabulis primò omnis noſtra poteſtas ſit inſtituendis, contentum eum pulſum, non vehementem vocemus. Nunc quia à pluribus iampridem vehemens eſt vocitatus, nomen nihil mutamus: tametſi non ſimus neſcij, vehementiæ nomen actioni ſemper tribui, contentæ ſimulatque citatæ. Iam verò dum vacuum pulſum appellant, cùm nihil omnino vacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur. Nam aut arteriam ſic intelligemus vacuam, vt quæ aërem tantùm contineat: & quanquam ſit plurimùm inflata & diſtenta, vacua tamen ſit appellanda, vt inflatus coleus vacuus dicitur vino: aut ita illam vacuam eſſe dicemus vt vtres ipſos, quando aëre expulſo, eorum tunicæ conſidunt. Ac prima ſanè ſignificatione erit pulſus talis, qualem Eraſiſtratus natura eum ſemper aſſerit eſſe: altera nihil à paruo differet. Itaque neceſſum videtur, vt aut paruum pulſum, aut aëreum, vocemus vacuum: itemque contrarios iis plenos, magnum ſcilicet, atque eum qui humidam ſpeciem refert. Præcipuè tamen infuſæ ſubſtantiæ ratione appellare licebit plenum aut vacuum vas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas rectius ſanè duras & molles, non plenas vel vacuas appelles: cùm ſimilare corpus (niſi per metaphoram, quæ à diſciplina artificioſa ablegāda eſt) quod vacuum vocetur vel plenum, ſit nullum. Quandoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne & aëre conflata ſunt: in quibus exuperat quidem vel terreſtre elementum, vel aqueum à gelu concretum, non poſſunt ea non dura eſſe: in quibus verò igneum, vel aëreum, vel humidum elementum excellit, non concretum, neceſſum eſt ea mollia exiſtant. Prætetea ſi prædita foraminibus ſint, vel meatibus, ſi ſuperior ibi ſit terreſtris ſubſtantia, vel aquoſa concreta, facit neceſſariò ad totius duritiem corporis: ſin ſubtilis vel humida, ſed non concreta, ad molliriem. Eſt autem in nobis tactus iudex corporis duri molliſque. Quemquidem dum applicamus obiectis, quæ offendimus illum admittere, & quaſi ſubeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ vim afferunt cuti noſtræ, & protrudunt, ſi hæc cedens vrgentia intus excipiat, dura illa vocamus. At ſi omnino cedat & deiiciatur ab vrgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod deiicit, validius appellant. Porrò Ariſtoteles elimatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: ſed ei addit, modò, quod in ſeipſum: modò, quod loco non dimouetur. Quòd ſi ſimul vtrunque addamus, vt in ſecundo libro de Generatione & interitu Ariſtoteles fecit, ac molle dicamus eſſe, quod in ſeipſum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: vtrunque ſiquidem ſoli accidit molli. Nam cedere quidē, commune ſymptoma eſt mollis & imbecilli: at in ſeipſum, ſolius eſt mollis: vt non in ſeipſum, imbecilli tantùm. Prætetea, vt in vicinum locum migratio, proprium infirmi eſt: ita non demigrare, vnius mollis. Iam verò, vt tangibile eſt corpus durum, ſic durities eſt qualitas tactilis. Siquidem qualitates tactiles ſunt, calor, frigus, humiditas, ſiccitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, friabilitas, aſperitas, læuor, craſſities atque tenuitas. Quæ omnes exprimi tangibiles qualitates poſſunt, & corpora non ſecus iis prædita. Quippe horum pariter ſeptem ſunt oppoſitæ coniugationes, & nomina quatuordecim. Prima eſt oppoſitio calidi & frigidi. Secunda, ſicci & humidi. Tertia, grauis & leuis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, aſperi & læuis. Septima, craſſi atque tenuis. Durum igitur corpus, quod ſic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangenti cedit. Quia verò multa corpori duro accidunt: vnumquodque eorum metaphoras nobis ſuppeditat: inter quas ſanè vt repudiamus obſcuras & tectas, ſic probamus, quæ apertam illuſtremque ſimilitudinem præ ſe ferunt. Vt, dum legem duram & iudicem dicunt, qui à venia danda ſunt omnino alieni. Corpus itaque arteriæ, vel durum, vel molle primò & præcipuè eſt dicendum. At pulſus eius ſtatum denuncians, non propriè, nec primò, ſed per accidens venit durus aut mollis vocandus.

Vita breuis. Ars longa.

Pulſum proficiſci à robore facultatis vitalis.

Robur ipſius arteriarum ictus, in quonam poſitum ſit.

Chriſtianorum conſtantiam ſummam Galenus exprimit.

Pulſus contentus.

Vacuum nihil in orbe dari.

Pulſus vacuus, quomodo intelligendus ſit.

Plenum aut vacuum vas præcipuè dici infuſæ ſubſtantiæ ratione.

Metaphoram eſſe ablegandam ab artificioſa doctrina. Similare corpus nullum eſſe plenum aut vacuum.

Dura quę ſint. Mollia quæ.

Tactus eſt iudex duri, molliſque.

Mollia eſſe quæ cedunt tactui.

Dura eſſe quę noſtram repellunt cutim.

Ariſtoteles præfertur Platoni.

Molle eſſe quod in ſeipſū cedit nec migrat aliò.

Durities eſt qualitas tactilis

Qualitates tactiles quænam ſint.

Tactiliū corporum ſeptem oppoſitiones.

Durum corpus ſimpliciter.

Metaphoræ quænam ſint recipiendæ.

Pulſum dici durum aut mollem ex accidenti.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulſuum.

LIBER QVARTVS.

AT verò, vbi etiam ante definitiones, ipſæ res notæ exiſtunt, nullus profectò eſt vſus de-

finitionum: quemadmodum in pulſus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedum medici. Proinde incuſandi ſunt, qui circa definitionem pulſuum inter ſe maximè digladiantur, alij aliud eſſe pulſum cenſentes. Sunt porrò definitionum prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat: alterum, quod ipſam eſſentiam docet. Virtus eſt ſua vtrique definitioni: illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata, qui eodem ſermone vtuntur, & ad rei eſſentiam ne aſpiret. Huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubijcit, conſentiat, non ſit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex ſeipſa fidem habere, res perſpicuas explicans, manifeſtaſque. Vnde Ariſtoteles eam definitionem nominis appellauit: ſicuti alteram eſſe definitionem ait, quæ quid ſit, explanat. Etenim quibuſdam in partibus cutis, non modò tactu, ſed etiam oculis, motum quendam percipimus. Qui quidem in iis qui rectè ſe habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus eſt carpus manus. Palàm ſiquidem illic deprehendimus aſcenſum quendam atque deſcenſum, prætereà mediam intermiſſionem. Quam ſanè motionem omnes pulſum appellant. Hunc qui breuibus poſſit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, ſi nec omittat quicquam, nec ſuperflui aliquid addat. Vt ſi dicat, eum talem motum, eſſe arteriarum pulſum. At ſi quis tunicas arteriæ explorarit, facultatemque repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipſiuſque motionis vſum cognorit, is certè vt prætergreſſus notitionem eſt, ſic vniuerſam eſſentiam pulſuum generationis tenuerit. Verumtamen iſta quidem nequeas definitione vniuerſa complecti. Vnde fit, vt nulla pulſuum definitio prorſus eſſentialis conſtitui poſſit: aut certè prælonga erit. Senſibilis itaque ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulſus vocatur. Nihil autem apertius eſt, quàm motum ipſum in altum, latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulſibus. Cæterùm integram pulſus definitionem feceris, ſi vſum eorum generationis adiunxeris, quæ tutela innati caloris exiſtit. Facit autem ad procreandum animalem ſpiritum, illa ſpiritalis ſubſtantia, quam arteriæ continent. Atque attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur. Igitur definitio eſſentialis, quæ oratio eſt rei eſſentiam edocens, neceſſariò eſt genus explicatura, & differentias, & vſum generationis: cauſam item efficientem, & materialem, aut inſtrumentalem, aut vtcunque appellare volueris, vt Genus, aut motum, aut actionem, aut paſſionem arteriarum. Differentias, quòd per diſtentionem & contractionem, quodque ſpontè. Vſum, quòd innati caloris nomine, vel ſpiritus vitalis gignendi, aut hercle etiam animalis. Cauſam efficientem, quòd vis ſit quædam cor diſtendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut vtraque. Materialem denique & inſtrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, videtur demonſtratura. Atque ita ſuam quæque ſecta rationalis, ſortiretur definitionem. Nos verò dicemus pulſum eſſe peculiarem actionem, cordis præcipue, deinde arteriarum, quæ diſtentione & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro ſpiritus animalis. Verum apud tyrones cuiuſuis diſciplinæ, minimè ſanè proferendæ ſubſtantiales definitiones ſunt: ſed vbi à notione exorſi, ad eſſentiæ eos notitiam ducemus, hîc iam, promptæ memoriæ gratia, rem vniuerſam limitata complecti ratione fuerit expediens. Cùm valemus igitur; cordis & arteriarum motus, quando illa diſtenduntur vndequaque, rurſúſque in ſe conſidunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus, vt palpitans, vel concutiens, vel conuulſiuus, vel tremulus motus arteriarum appareat, nil noui eſt, ſi pulſum vocemus modò conuulſiuum, modò vibratum, interdum palpitantem, interdum tremulum. Quanquam certè conuulſio ipſa tremórque, in ſolis cōtingit neruis. Nam palpitationem perſpicuè etiam fieri in cute cernas: ſicuti & in carnoſis partibus, quæ portiones ſunt muſculorum. Porrò quietes pulſuum longè obſcuriores ſunt, quàm reſpirationis: ob idque nonnulli eas inter partes pulſuum minimè annumerarunt. Quieſcit autem thorax & pulmo id temporis quod intercedit ingreſſum ſpiritus, & eiuſdem exitum. Ac pro tempore quidem harum quietum, raram appellant, vel crebram reſpirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulſus: ſuntque vnà cum æqualitate ſua & inæqualitate, cumque ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parua nunciant. Itidem intermittens pulſus & intercurrens, ex eodem hoc genere, futurorum ſunt haud negligenda ſigna. Non perperàm autem Zeno mixtum quendam motum ait eſſe pulſum, non ſimplicem, neque vniformem: cùm ex contrariis motibus conſtet, vt motus reſpirationis. Porrò quod commune eſt omnibus pulſibus, id debet in definitione proferri: nempe res per quam pulſus concipiuntur, dicunturque, non per quam certi quidam pulſus. Ad hæc, rerum quæ in generatione ſunt, definitio cauſam efficientem complectens, optima habetur: de quibus eſt pulſus, qui vt cæteri motus, dum fit, eſt. In vniuerſum igitur, definitione quidem ſignificationem explicare propoſiti nominis, ſiquidem propoſitam rem non omnes planè aſſequantur, non dico conducit, ſed neceſſarium eſt. Neceſſarium etiam, vbi quis vel verſutia de induſtria, vel præ ſtupore imprudens, ſignificationes commutet nominum, tribuens aliis rebus, ac omnes homines. At ſi abſque vtroque horum ſit, omnino res non eſt aperienda definitione: quòd ſuum ipſam nomen abundè declaret. Nam definire omnia, velle, ad ſophiſticam pertinet diſciplinam.

Definitionum prima genera duo, notionale videlicet, atque eſſentiale.

Definitio nominis.

Definitio quid ſit explanat.

Arteriarum motum in carpo eſſe oculis perceptibilem.

Pulſuum eſſentialis definitio, quæ breuis ſit, nulla conſtitui poteſt.

Pulſus quid.

Pulſuum vſus eſt tutela innati caloris.

Arteriæ attrahunt dum dilatantur expellunt dum contrahuntur.

Pulſus definitio eſſentialis.

Conuulſio & tremor, in ſolis conſiſtit neruis.

Palpitationem fieri etiā in cute.

Rarum & crebrum dici pulſum, vt reſpirationem, pro differentia quietum intercidentium motibus.

Pulſum eſſe mixtum motum, ait Zeno.

Definitio rerum quæ in generatione conſiſtunt, quæ habeatur optima.

Definitione quando eſt res explicanda, & quando minimè.

Definire omnia velle, ad ſophiſticam pertinet diſciplinam.

GALENI PERGAMENI
De dignoſcendis pulſibus,
LIBER PRIMVS.

Pulſuum dignotioni admodum longum tempus deſiderari.

SPeculatio autem hæc quæ ad pulſuum dignotionem ſpectat, minimè quidem oratione prolixam deſiderat, ſed tempus aliis ſimul omnibus longius: quandoquidem tactu eſt nobis opus exercitato, vt vel paruam eorum exactè differentiam ſentiamus: nec in noſtra manu eſt illius exercitatio. Itaque ad exercendum tactum medicus plurimum temporis poſtulat, vtpote cui plurimi vno eodemque tempore affectus arteriæ ſint perpendendi: primum diſtentionis quantitas: dein

Tangenti arteriam, quæ ſimul ſint perpendenda, ad dignotionem pulſuum.

deiu qualitas & tempus motus: qoin & mouentis facultatis cootentio, ac denique ipſius tunicæ arteriæ ſtatus. Hæc enim ſimulatque illa attollitur, omnia ſunt cognoſcenda. Quinetiam calutis qualitarem, * impulſus, qui in arretiæ motione fir, apertius indicat: & etiam æqualiter an inæqualiter illa quæ memorauimus omnia, vna in parte, & iu diuerſis fiant. Atque in diſtentione hæc conſideranda ſunr. In eontractione ſanè ſimilia illis: prætetea tempus inter vtranque medium, quo quieſcit, duplex illud: vnum à diſtentiooe ante conttactionem: altetum à contractione ante diſtentionem: & horum mutua propoitio, videlicet temporis motus ad tempus motus, tempotis quietis ad tempus quietis, & vetiuſqite ſimul ad vtrunque. Quę ſunt vniuerſa ante alterum atteriæ ictum cognoſcenda, confecto iam primo pulſu. Nam cùm iam alter incœperit, cum ipſo ptima ſuot attendenda quæ declatata in ptiori fuerunt: tum verò quò æqualitatem eorum & inæqualitatem perſpicias, omnéſque differentias, quæ in illo ſunt expoſita, cum iis quæ in hoc, eonferenda ſunt. Inde tres, quatuor, quinque, atqueadeo multi deinceps ſunt pulſus videndi, vt ordo tibi atque confuſio ſit explorata. Ad quorum omnium abſolutiſſimam cognitionem, tutam humanam requiri vitam exiſtimo. Quanquam certè exereitatio aſſidua, vſum tandem ſcientificámque cognitionem conciliar, cum maximo emolumento: vbi quiſpiam fuerit, vt vetitatis ſtudio accenſus, ſic ab immenſa diuitiarum ſiti, ac glotiæ cupiditate (quæ hodie dominatur inrer mortales) alienus. Neque verò deliciis dediros, ſed egtegiè nauos induſtrióſque, hæc eommentatio deſiderat. Portò dum pulſui admouetut manus, hic quidem fitmius eſt infigenda, illic applicanda leuius, vt in vehementi & languido pulſu. Nam illum, niſi premas arteriam, non dignoſcas: hunc tantum abeſt vt cognoſcas premendo, vt ſemel etiam ſi ita facias, videatur immotus. In eonuulſiuo autem pulſu, aut minimè ſentiri diſtentio, aut parum certè & obſcutè videtut: arteria nimirum ipſa in fidis modum ſurſum deotſúmque iactata. Similitet etiam fit & vibratus pulſus, vbi arteria propriam ſedem deſeruit. Si tamen animum inteudamus, non modò ictus (vt opinantur Empitici) ſed diſtentio etiam omnium pulſuum, tactu ipſo eognoſcitur. Quòd autem contractio etiam ſentiri poſſit, his rationibus euadet perſpicuum. Quandoquidem tangentia cotpota pattim leniter ſeſe ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat: pattim verò vtgent, impellunt, euertúntque: atque ita quod fortius eſt & durius, veluti ſubit imbecillius & mollius: alterum autem cedit, euertitútque, ac veluti amplectitut id quod vrget: ſanè diſceſſus eorum mutuus non poteſt eodem modo effici: cætetùm quæ in ſuperficie tangunt, diſcedunt ſubitò. At quæ cedente molliore, loogius progreſſa, veluti intrant illud, non reuertuot item ſubitò: ſed quantò à primo occurſu progreſſa penitus vtgebant, tantùm illis diſcedentibus ſenſibile ſupereſt. Tempus nanque intercedet inter ptimum impetum diſcedendi, & extremum finem, ſecundum quem non diſcedete amplius, ſed ſubſiſtere iam dicuntur. Quo tempore toto, paulatim diſcedente altero, paulatim etiam alterius remiſſo preſſu, vttiuſque ſentietur motus. Iam ſi hoc accedat, vt quod ab imo mouetur, feratur ſurſum: & quod tangit, ſupernè incumbat: prætet hoe, quòd preſſus ei quod incumbit, detrahetur, etiam accidet ei, vt veluti ſubſidat: quia quod ptius excipiebat, & ſurſum impellebat, nunc defetur. Quotum ſæpè omnium in veſicis ipſis & vtribus, poſſis periculum facete, cognoſcetéque, ſic ſe babere contactus eorporum, atque receſſus, vt diximus. Sentimus itaque ab impreſſione vehementium pulſuum, earnem noſtram, voà cum ambiente illam cute, repelli: huic autem eſt adiuncta moti & prementis, cognitio. Quinetiam recedente arteria ſentimus in ipſo corpore noſtro motum. Siquidem intrò compreſſa, ſiue ea cutis eſt, ſiue carnis pars, comitatur deſcendentem arteriam, priſtinam ſedem, qua deiecta erat, occupās: ſimúlque fit, vt in receſſus cognitionem veniamus. Nam ſentimus ptimos omnium, affectus noſtrorum eorporum: deinde, quæ hos induxerunt foris obiecta. Vbi igitur à premendo recedit arteria, ſola inæqualitas preſſus, reditum & contractionem eius annunciat.

Arteriæ ſyſtole quando deprehendatur.

Portò languidos pulſus, ſi quis leniter tangendos illos ignotet, fortaſſe abolitum homini pulſum dicet: qui qoidem mentietur inde, quòd non recte ipſos tetigerit. Conttà planè vehementes, quò ipſorum deprehendatur robur, tequirunt vt qui tangunt, digitos validè infigant. Repelli enim hòc tibi magis videbuntur, quò eos vrgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes vehementes pulſus habent ſenſibilem: languidorum verò nullus. Cæterùm qui maximus ſimul & vehementiſſimus durúſque ſit (quatenus coniungi cum magnitudine durities valeat) non autem velox, hic apertiſſimam habet cootractionem. Omnes alij, quatenus plus vel minus de illorum aliquo habeant adiunctum, eatenus pereipientur aut facilius aut ægrius. At verò non vt maximos ſimul & vehementiſſimos, ita duriſſimos eoſdémque maximos vnquam pulſus reperias: ac ne duros pariter & maximos: ſed qui intet durum & mollem medius eſt polſus, cum maximo connexus inuenitur frequentet. Etiam durum ſimul ac vehementem non raro eundem cernas: ſicuti & durum ſimul & vehementiſſimum. At vehementiſſimus & duriſſimus nunqoam idem pulſus exiſtit: nec maximus, vehementiſſimúſque, atque idem tardiſſimus. Quippe maximi & vehementiſſimi maioti ex patte ſunt celetes: ſin minus, at non tatdi. Vehementiſſimus ergo & maximus, qui nec mollis ſit, nec velox, clatiſſimam contractionem adducet. Claram etiam vehementiſſimus certè, & magnus, & durus, & etiam vehementes ſimul & magni, & duri. Minus autem quàm horum, ſed euidens tamen contractio vehementis, magni, & mollis exiſtit. Manifeſta adhoe vehementis ſimul & moderati magnitudine atque duritia. Imò vetò qui tribus differentiis eſt modetatus, perſpicuam adhue contractionem ſottitur. At non facilè contractio vehementis & parui, qui omnino etiam durus eſt, cognoſcitur. At parui, duríque, ſed contentione moderata etiam obſcuriot eſt. Iam ſi paruos nec durus ſit & moderato robote, vt deprehendatnr is, ſenſum flagitat probè exetcitatum. Languidus pulſus, neque cum magno coniunctus, neque cum patuo, apetiam obtinet conttactionem. Is ſi eum duro iungatut, neceſſariò erit minimus. Itaqoe non cuiuſuis pulſus poteſt contractio ſentiri: nec quorum poteſt, perinde omnium eſt euidens. Cæterùm vel vehemens, vel non languidus is pulſus ſit, eſt neceſſe, qui ſenſibilem tangentibus contractionem

Vitam humanam totam deſiderari ad exactam dignotionem pulſuum.

Exercitatio aſſidua vſum, & ſcientificam cognitionem conciliat.

Pulſui vehementi, firmius iniicienda eſt manus, vt languido applicanda leuius.

Conuulſiuus pulſus.

Vibratus pulſus.

Contractionem pulſus etiam ſentiri poſſe.

Pulſus languidos eſſe leniter contrectandos.

Pulſus vehementes ſunt validè apprehendendi.

Duriſſimum ſimul & maximum pulſum non reperiri vnquam.

Pulſus inter ſe coeuntes, & qui coire non poſſint.

Contractio arteriarum in quibus conſpicua ſit pulſibus, & in quibus obſcura.

Contractionem exhibiturus ſenſibilem pulſus, qualis nam eſſe debeat.

tractionem fuerit repræſentaturus. Porrò ex ſanis, qui moderato ſunt corpore, & temperata natura, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionemque incolunt temperatam, atque robuſti ſunt, & omni mœrore, metu, ſaturitate, motúque vacui, hi pulſum vehementem magnumque omnes habent. Qui ſi ſe moderatæ exercuerint, fotíque ſint modicis balneis, vel vini non permultum hauſerint, vel irati ſint, vel aliquam operam ſtrenuam nauauerint, non magnos iam & vehementes tantùm, ſed quammaximos, vehementiſſimóſque pulſus habebunt. Iidem ſi laborent ſyncera tertiana, vel ardenti, miti, & ſimplici, vel qua alia magnopere calida, & veluti feruente febri: præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiſcuntur, & ex aduſtionibus, modicíſque laſſitudinibus, maximos etiam tum, & vehementiſſimos pulſus habebunt. Quorum quidem ſi arterias contingas, clariſſimè contractionem perſenties. Nam vt maximum receſſus arteriæ ſpatium & tempus in illis eſt, ſic apertiſſima eius erit cognitio. Sed nonnihil etiam cōducit durities, ad percipiendam ſyſtolem, quantum ad vim ictus magnopere conferat. Quòd igitur diſtentionis violentiæ ſemper reſpondeat cōtractionis, ſenſus, hòc contractiones dignoſcētur clarius, quò violentioribus ſuccedent dilatationibus. Magnus tamen pulſus haud facilè cum duro miſcetur. Cæterū quibus valida vitalis facultas eſt, ſed in victu delinquunt, ac præcipuè in vini intempeſtiua potione, iis tales pulſus contingunt, conſpicuáque eſt in eis ipſius arteriæ contractio. Iam tarditas, quantum auger receſſus tempus, tantò manifeſtiorem motum oſtendet. Quòd verò ad manus applicationem pertinet, ſi comprimendo applicemus tactum, nulla differentia ſenſibilis ex manus ſuper arteriam, vel ſubter, applicatione inuenietur. Vel ſi palpando tantùm, veluti ſuſpenſis digitis ne tum quidem vllam differentiam animaduertamus. At tertius applicandi modus, qui medius eſt inter compreſſionem & palpitationem leuem, ne obiri quidem poteſt, ſi infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tùm manum omnibus voluntariis motibus, & veluti languidam admouere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à grauitate depreſſa, vt minus contrectare poſſit arteriam. Proinde ſupernè attingere tantùm licebit, infernè autem nequaquam. Quatenus igitur in vehementibus magnis, nec velocibus pulſibus, ab arteriæ diſtentionibus tactum repelli accidit: hactenus recedente illa, ſenſibilis contractio fiat, neceſſe eſt. At verò contractionem magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignoſces: nec minus ſi infernè tangamus, quàm ſi ſupernè: quòd perinde vtrobique arteriæ contractionem tactus ſequatur. Verùm manus ipſa quæ tanget, non modò promptè ſentiat oportet, verumetiam ſit mollis: ſic enim vel minimos motus dignoſcet. Similiter etiam, ſi per longius interuallum feratur, clarius contractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ citra vllam vim fit, hactenus motum ſentiet in pulſibus minimè certè languidis, quatenus viſus: in languidis verò ſentiendis, etiam viſui concedet. Altera, cùm premimus, in languidis, ſupra primam, motum arteriæ obſcurabit: in vehementibus percipiet præ cæteris. At tertia, qua veluti ſuſpendimus manum, motum ſanè quambreuem ſentiet. Iam verò maximæ quidem arteriæ, quæ

Pulſus vehemens magnuſque quibus adſit.

Diariæ febres vnde proficiſcantur.

Arteriæ duritiem conferre plurimum ad percipiendam ſyſtolem.

Applicatio manus ad carpum qualis molienda ſit.

Contractio arteriæ qualiter diſcernenda ſit.

Manus tangendo apta qualiſnam eſſe debeat.

Applicationis manus ad carpum tres differentiæ.

Arteriæ dorſum pulſum in tauidis ad abdomen deferri.

ſecundum dorſum eſt ſita, cuius fugit pridem motus, ſimulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leuiora corpora, vbi diſtenduntur, facilè ſecum attollunt: grauiora ægrius, prægrauia autem ne mouent quidem. Hinc fit, vt craſſis pulſus exiguus inſit, quòd videlicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, conſtricta nimirum à multa carne. Aſcenſus item in illis vbertate corporum incumbentium ſupprimitur. Gracilium verò, cæterùm robuſtorum, inſignem latitudinem & longitudinem pulſus habet, conſpicuum etiam aſcenſum. Verumenimuerò initium diſtentionis noſtrum ſenſum effugere, cùm ob corpora quæ degrauant arteriam, tum interdum etiam ob internæ quietis magnitudinē, nemini obſcurum exiſtimo: quemadmodum & ipſius contractionis finem. Nam cùm maiorem motum in contractionibus non ſētiamus, ſed vel parem ac in diſtentionibus, vel quod verum eſt, minorem: omnem autem in diſtentionibus non percipimus: planum eſt vtique, nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autem pars diſtentionis nōn ſentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus vſque ad noſtrum tactum diſtributionem intercedit. Similiter quando tantam ſentimus contractionis partem, quantam diſtentionis, aut paulò minorem: erit etiam contractionis pars illa quæ non ſentitur, par diſtentionis parti, aut aliquantò maior. At verò arteriæ interna & externa quies, per accidēs pulſus partes dicuntur. Quarum externam quidem, ſimpliciter manum admouens, quanta illa ſit, maximè deprehendes: at ſi etiam premere libeat, idque in vehementiſſimis pulſibus, videlicet vrgendo hactenus, vt motum ipſum non lædas. Internam autem ſi premas, quoad tibi per præſentem liceat vehementiam, ita maximè illam dignoſces. Atque externam quidem totam quietem, ſi ordine attingas, planè animaduertes: internam verò, vnà cum partibus quæ ſentiri nequeunt, vtriuſque motus, fine videlicet contractionis, & diſtentionis initio. Vbi igitur dignoſcere externam quietem eſt animus, citra vllam vim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni vrgeas comprimáſque, non cognoſcas. Nam contractioni arteriæ conſtantiſſimè debet hærere tactus. At premere minimè niſi in vehementioribus licet. Liquet itaque, in his etiam ſolis internam quietem poſſe dignoſci: imò ne hîc quidem exactè, ſed plerunque ſanè multò maiorem quàm reuera ſit: interdum paulò, attamen adhuc illam maiorem animaduertes. Neceſſariò enim duo ei tempora accedunt partium inſenſibilium vtriuſque motus: & quod ad finem contractionis eſt, & quod in diſtentionis principio. Quæ cùm aliàs aliam longitudinem habeant nec parem ſemper acceſſionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè vnquam dignoſci poterit.

Craſſis pulſus exiguus cur adſit.

Gracilibus ſimul & validis pulſum eſſe omni dimenſione conſpicuum.

Initium dilatationis arteriæ, & contractionis finem, cur noſtrum ſenſum effugiat.

Quietes arteriæ per accidens pulſus partes dicuntur.

Quietum arteriæ dignoſcendarum ratio.

Quietis internæ tempus in pulſu non poſſe exactè dignoſci.

GALENI PERGAMENI De dignoſcendis pulſibus,

LIBER SECVNDVS.

Deinceps autem quæ partibus pulſuum inſunt, accuratè exponamus, à diſtentione auſpicati:

Diſtenſionem eſſe principē pulſus partē, plurimumque ad præſagiendum conducere.

auſpicari: quòd princeps hæc pulſuum pars ſit, & plurimam habeat cognitionis in ſe varietatem, plurimumque ad præſagiendum ſit vtilis. Portò cùm multa ſint quæ diſtentionibus inſunt, inter ea omnia motus principaliſſimas partes occupat, ex ratione ſubſtantiæ pulſuum, maximè ad illas pertinens.

Motui quæ inſint.

Omnis autem motus tempus habet, quo fit, præterea celeritatem vel tarditatem, vel æqualitatem: vel inæqualitatem: ad hæc, vbi feratur, ſpacium. At aliter videtur tempus dignoſci, aliter tarditas & celeritas. Neque enim ſi motionis ſit breuius tempus, continuò pulſum dixero celeriorem exiſtere. Eſt autem pulſus celer, qui in pauco tempore motum finit: tardus, qui multo.

Pulſus celer & tardus, qui ſint. Formicantem pulſum non eſſe celerem.

Cæterum motus præditi longiori tempore pulſus, eſt non rarò velocior eo, qui breuius obtinet. Hallucinantur igitur qui formicantem pulſum, quòd imbecillus, creber, & paruus ſit, celerem eſſe exiſtimant. Siquidem ad iudicandam motus alicuius celeritatem, non modò temporis, ſed ſpacij etiam in quo fit motus, ratio eſt habenda. Nam fieri non poteſt, quin arteria quæ breuiſſimo interuallo vehitur, minus conſumat temporis, quàm quæ maximo.

Celeritati pulſuum diiudicandæ, quid expendere oporteat.

Si igitur & ſpacium ſpacio, & tempus reſpondeat tempori, æquè celeres fieri motus dicemus. Si verò maior ſit proportio ſpacij ad ſpacium, quàm temporis ad tempus: vel temporis ad tempus, quàm ſpacij ad ſpacium: hos motus minimè exiſtimamus pari celeritate fieri. Siquidem ſi ſpacij cum ſpacio collati maior ſit proportio, quàm temporis comparati cum tempore, manifeſtum eſt eum motum neceſſariò celeriorem exiſtere. Contrà, ſi prioris motus ſpacium minorem habeat proportionem ad ſpaciū alterius, quàm tempus, prior neceſſariò erit tardior. Fingamus igitur iam duos aſcenſu impares pulſus, ſitque profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplum: pulſus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam humilis ſi in eodem conſtans motu, decuplo in profunditatis dimenſione increuerit, fiet ille quidem æquè ac alter altus, ſed tempore longè maiori, quàm ille. Inuentus itaque eſt humilis pulſus breui tempore durans, qui alto diuturno ſit tardior.

Vermicantem & formicantem pulſum ſibi mutuò ſuccedere.

Iam verò vermicans atque formicans pulſus mutuò inter ſe conuertuntur: quippe vt vermiculantis extremus delapſus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat vermiculantem. Quamplurimum autem intereſt, tardiorem dicas aliquem motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur abſoluto ſermone: at celerior tardiorque, referuntur ad alterum, ſimiliſque in aliis differentiis eſſe ratio videtur. Portò magnus & paruus, ſicuti & maior & minor pulſus, ſi non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum ſpectant. Dicimus autem vnamquanque rem magnam vel paruam, non abſolutè, ſed cum aliis ſui generis comparatam.

Magni & maioris diſcrimē.

Atque hoc ſanè inter magnum & maius intereſt, quòd maius quidem omni minori poſſit maius dici: magnum verò non quolibet maius, ſed tantùm cognatis. Eadē de minore & paruo diſtinctio eſt: necnon de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebriori: ac ſic de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet comparata, partim cum iis tantùm cum quibus conueniunt, talia vel talia dicuntur. Nec verò ſi cum omnibus quæ ſunt eiuſdem generis magnum comparemus, ſtatim ſic nominabimus.

Comparationem magni & parui faciendam eſſe ad ipſius generis medium.

Cæterùm cum medio ipſo, moderatóque in vnoquoque genere, ceu cum regula, ſingula comparantes, quæ illud quidem excedunt, magna eſſe dicemus omnia: quæ contrà, parua: id quod vſu venit in omni vita, & præcipuè in artibus vniuerſis. Nam ad moderati omnes examen referuntur. Verùm pro ratione ætatum, habitudinum corporum, temperamentorum, anni temporum, locorum, ſtatuum, inſtitutorum vitæ, ac denique animi affectuum, alios magnos, alios paruos, alios moderatos pulſus dicimus eſſe. Iam hos celeres, illos tardos, quoſdam moderatos, parique modo in cæteris differentiis.

Pulſus variari pro ratione diuerſarum cauſarum.

Siquidem pro ſingulis earum cauſarum indies ipſi pulſus variantur. Quæ cauſæ quum ſemper mutuò permiſtæ ſint, difficile, ac potius impoſſibile fuerit, reperire diſtinctam aliquam differentiam pulſus, quæ omnino & ſigillatim earum cuipiam reſpondeat.

Pulſuum examen qualiter ineundum ſit.

Quare ſatius fuerit à tali inquiſitione ſuperſedere: per ſingulas autē earum cauſarum exercere hominem, cuius pulſum ipſe iam exploraris: ac ſic perpendere, quam in illum mutationem eiuſdem pulſus moliantur: id quod etiam in aliis atque aliis hominibus eſt faciendum periculum. Cæterùm ſi neque id quod commune eſt, in ſuas diuiſerimus partes, nec cauſas quæ per ſe & primariò agunt, ab iis quæ ex accidenti ſunt diſtinxerimus; hauddubiè in iudicio pulſuum turpiſſimè hallucinabimur. Nam ſi dixeris exercitatorum tales pulſus exiſtere, nec addideris quorum exercitatorum, nec explicaueris ipſius exercitij ſpeciem, nec modum, nec qualitatem, nec denique quantitatem, vtique magnum lapſum committes, quòd videlicet rem communem minimè in ſuas differentias ſecueris. At verò ſi qui plethoricus ſit, ac thorace & pulmone affecto, ſimul vt cœpit exerceri velociter, in dyſpnœam inciderit, vtique pro dyſpnœa ipſi pulſus variabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd cauſam ex accidenti minimè à propria diſtinxeris. Ergo ne in experiundo fallamur, corpus propoſitum deſignabimus ad experientiam, cùm ſanum ſit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id vtemur, moderata quantitate ſeruabimus: præterea in mutatione id attendemus, ecquid caſu inciderit, non ex ipſa exercitationis natura.

Pulſuum cognituris permutationes, tria ſpectanda eſſe.

Si enim tria hæc reſpicias, nullo negocio inueneris, quemadmodum & quatenus omnis aduentitia cauſa pulſum ipſum immutet. Itaque ſi in omni genere cauſæ, alterationem experientia didiceris, non eſt quòd ſis ſolicitus, vt qualis ſit, qui natura moderatus eſt pulſus, præſcias. Sed ſi, qui ſit ſingulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus motatus hic eſt, cùm ab aliis cauſis, tum verò ab ipſo morbo, noſcas licebit.

Exercitia moderata quomodo immutent pulſus. Pulſuum differentiæ ſecundum ætates.

Porrò moderata exercitia pulſus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam & crebritatem conuertunt. Pro ætatibus autem, maximi ſunt iuuenum pulſus: ſenum minimi: eorum quorum ætas declinat, maiores quidem quàm ſenum, minores tamen quàm iuuenum, ſenum denique minimi.

Pueris cur pulſus ſit paruus.

Exoriri autem quæſtio poſſit, cur paruus pueris ſit pulſus: quanquam certè nullam reperio cauſam, cur debeat in eis eſſe talis. Proinde moderatum pulſum cognoſcere, adhuc magis neceſſarium videtur. Poteſt quippe vel pueri pulſus moderatum excellere. Quare niſi moderatum prius

pulſum

Pulsum moderatum esse inueniendum.

pulsum inuenerit, ne Empiticus quidem ipse obseruationem accuratè instituere poterit: cùm non omnium ægrotorum vsus sit consuetudine per sanitatem, quò experientia naturam illorum agnoscat, indéque memor illius, cum ægrotantibus eam comparet. Vbi igitur optimam constitutionem humani inuenerimus corporis, primum animaduertendum est, quinam eius sint pulsus: idque nec obiter, nec negligenter: sed in eo statu hominem accipiemus, vbi suum proprium motum pulsus, à nulla externa causa immutati, retineant. Hoc fiet si homo ipse ab omni excessu & defectu sit immunis & liber. Postea inuestigandæ sunt corporum vitiosæ constitutiones: earúmque excessus atque defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein verò, vbi quantum oporteat earum naturarũ pulsus dissidere ab inculpatissimæ pulsu perpenderis, longóque vsu exercueris rationem simul & tactum, iam demum certò putabis te moderatum tenere in omni genere pulsuum: illósque etiam, qui aliquo modo vltra hunc sint, & citra. Idcirco quicunque aut corporis nostri optimam naturam, aut vitiosas non nouit, aut ratione quidem perspexit eas, sed vsu vt dignosceret non laborauit, nihil huic fructus feret hic sermo: siquidem illa prius sunt ediscenda, postea huc veniendum. Naturæ igitur optimæ pulsus, aliorum omnium medius, ac veluti mensura & regula quædam existit: cum quo vbi cæteros comparamus, celeres, tardos, magnos & paruos dicimus esse. Ipse verò qui medius & est & dicitur, nullo nomine quod immoderationem significet, nominatur: sicuti neque homo eo ipso præditus: quemquidem non crassum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, sed omnibus partibus corporis temperatum. Cæterùm dubitauerit quispiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore sunt arteriæ, esse æquales non possint, ac proinde nec etiam distendi æqualiter, vtique non poterit pulsus vnus in quantitate distentionis moderatus existere, ne si optima quidem natura fuerit: sed in motu & robore, cæterísque generibus vnus esse per omnes arterias potest. Quippe similem cùm inter se mutuò, tum cum corde motum, omnes necesse est habeant: magnitudine verò, vt earum differunt corpora, sic distentiones par est esse diuersas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in paruis constare eandem naturam posse, *Quod quidem si exploratum haberet, neutiquam amplius requireret, nec arteriarum quæ in singulis partibus sunt, nec item ipsarum dilatationum, parem magnitudinem esse in vniuersis inculpatis naturis, cùm pro magnitudine & paruitate corporum, illa etiam variet. Porrò vesicarũ, follium, vtrium, omnium denique rerũ quæ prædita cauitate aliqua sunt, magnas & paruas distentiones solemus dicere. Dicimus etiam interdum vesicam esse distentam maximè: vtrem autem & saccum, qui viginti einsmodi vesicas facilè capiant, nondum maximam distentionem esse consecutos. Censemus siquidem distentionem ad cuiusque cauitatem corporis esse æstimandam, non absolutè pronunciandam ad eundé vbique modum. Nam est certus in re qualibet modus, in quo nec contendi tunicas, quæ cauitatem ipsam complectuntur, nec remitti contingit. Vbi igitur aut tensio, aut cauitas in ipsis percipitur, tum magnas dicimus eis aut paruas distentiones inesse. Vbi verò nec sensibilis cauitas sese ostendit, nec tunicæ laborant tensæ sub ipsa dilatatione, modicam sanè & moderatam, natiuámque corporis distentionem illam censemus existere. Similiter igitur est iusta quædam ipsius arteriæ distentio, ita vt nec contendatur, vel laxam aliquam sui partem relinquat. Nam vt omnino considat, tunicarum dura natura prohibet. Atque eam sanè distentioné moderatam & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteria, quoad vsus expleatur largiter, & nihil lædantur tunicæ: Proinde qui regulam velit attendere in magnis pulsibus & tardis dignoscendis, optima natura inuenta, cognitáque vnius in illa arteriæ cuiuscunque magnitudine corporis atque distentionis, recordandum illi & æstimandum est, arteriam hac maiorem, quantò oporteat maiorem distentionem habere, in naturis optimis. Quæ si tanta reperiatur esse, quantam fore coniiciebat, sic moderatum pulsum appellabit: sin vel maiorem hac, vel minorem, magnum vel paruum. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinem, aut per dissectionem, aut ex collectione signorum. Quòd si nesciat etiam quanta sit arteria præditis optima natura, certè eorum pulsus memor, si in alterum postea incidat, & colligere possit, num par sit maiores hunc aut minores, quàm illum habere arterias: cum magnitudine iam distentionis conferre poterit, coniectaréque, an magnus, an paruus, an moderatus sit pulsus. * Etenim si quantò videtur arterias maiores habere homo qui comparatur, tantò maiorem etiam distentionem sortiatur, moderatum esse illius dicemus pulsum. Quòd si arteriæ magnitudo videatur superare magnitudinem distentionis, aut minor quàm illa sit, magnum tunc, vel paruum pulsum vocabimus. Præterea si arteriæ corpus videatur esse maius quàm pulsus, paruum: sin arteriæ minus, & pulsus maior, magnum. Haud secus in reliquis generibus pulsuum: vt in ipsius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoscimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo vehementiam & remissionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inueniemus in optima natura, tum immoderatos vel ob excessum, vel ob defectum, non inter se, sed cum moderato comparabimus.

Pulsum moderatum, immodicosque inueniendi ratio.

Pulsum naturæ optimæ, aliorum omnium regulam & mensuram existere.

Arterias inter se mutuò, & simul cũ corde similem semper motum seruare.

Arteriæ iusta distentio.

Pulsus moderatus quomodo iudicandus sit.

Arteriæ magnitudo quomodo cognoscenda.

Pulsus magnus vel paruus quando dicendus.

Pulsus in omni genere, moderatos immoderatósque inueniendi ratio.

GALENI PERGAMENI
De dignoscendis pulsibus,

LIBER TERTIVS.

Pulsus celer & tardus quis sit.

CElet autem pulsus vocatur, qui pauco tempore suum motum absoluit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim si hoc prius nobis constet, moderatus pulsus quanto tempore, quantum confecerit interuallum: deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, spacium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuisse. Siquidem si duo pueri dimissi in diuersos locos non æquè distantes sint, & simul reuersi: alterum, quòd iter pauco tempore absoluerit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex viæ longitudine æstimamus,

Pulsuum celeritatem vel tarditatem vt cognoscamus, neque temporis, neque interualli quantitaté esse spectandam.

æstimamus, quum paucum vel multum temporis dicimus, non absoluto sermone. Cæterùm ad dignoscendum celerem pulsum vel tardum, nec quantitatem temporis, nec interualli (vt iam quod verum est fatear) considerandam censemus: imò ne proportiones quidem illorum, de quibus (ad extirpandum errorem quorundam, qui ex solius temporis quantitate, iudicium ipsorum pulsuum ferebant) verba fecimus in superiori libro. Nam celeritatem quidem & tarditatem, vt primùm occurrit arteria, noscimus: rationem verò temporis ad tempus, & interualli ad interuallum, vt exploremus, opus nobis est longo tempore. Quemadmodum itaque si ob oculos moueri quempiam videamus, impetus ipse indicare potest motus celeritatem: sic & in arteria contingit. Nam aut incitatum, aut remissum eius motum inuenias. Omnia enim corpora quæ mouentur, ex locis vbi semper mouentur, quo modo moueantur, dignoscimus. Siquidem si in iis immorentur, tardum esse motum eum dicimus: si verò descendant leniter, celerem. Vnus itaque sensus celeres & tardos pulsus declarat, ex ipso locorum transitu iudicium nobis confirmans.

Motus celeritatem aut tarditatem, ex locis vbi mouentur corporu iudicari.

Quare celeritatis & tarditatis facilè notitiam consequimur: non perinde consecuturi, si quantitate temporis & interuallorum aucupata, eorum proportiones obseruare sustineremus. Atqui non sustinemus: nam vt primum aciem intendimus, momento temporis obiectum motúmque corpus deprehendimus, ex quo coniicimus transitum. Quæ igitur eminus cernimus, ea diutius videntur nobis consistere, vel si agitentur celerrimè. Vnde liquet, ratione nos motum colligere, minimè sensu deprehendere. Quia verò sensui ratio coniuncta est, & transcursus mentis est velocissimus, sæpenumero non ratione, sed deprehendi sensu videtur.

Motum non sensu, sed ratione colligimus.

Ratio est sensui coniuncta.

Mentis transcursus est velocissimus.

Non est itaque temporum neque interuallorum quantitas inspiciunda, sed ipsa qualitas motus, licet explicatu difficilis: à qua etiam dignotio inæqualium celeritate & tarditate pulsuum ducit originem. Quippe vnius distentionis sæpe initium motus plane celerius videtur: proximum tardius: iterum finis celerior. Quo minus leuiter palpandum est, vbi genus hoc pulsuum perpendimus: alioqui extremum motus finem sentiemus duntaxat, non integrum motum. Ex quibus liquet, eiuscemodi pulsus nec paruos, nec languidos esse. Neque enim trifariam possis secare motum, nec in paruis interuallis, nec in viribus imbecillis. Quamobrem nec in pulsibus lethargicis deprehenderis inæqualitatem. Porrò maximus & vehementissimus pulsus validam fert compressionem: atque alius quisque, quantum à vehementia vel magnitudine abest, tantò minorem. Quare qui cuique pulsui inuenturus sit contrectationem appositam, hunc singulari prudentia esse, & expertum in dignoscendo oportet.

Pulsum maximum vehementissimúmque, ferre validam cópressionem.

Moderatus igitur motu pulsus in optima constitutione, non ex interualli aut temporis quantitate est, sed ex ipsa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipientur celerius decedere, celeres: qui tardius, tardos vocemus.

Pulsum moderatum esse ex sola motus qualitate explorandum.

Cæterùm si pulsus æqualis sit, vniuersam distentionem non expectamus, sed ex parte eius, facere de tota coniecturam licebit. Si verò inæqualis, integram assequi expediet, tactúmque pro magnitudine pulsus & vehementia variè applicare. Deinceps de quantitate distentionis agamus. Enimuerò cùm corporis arteriæ dimensiones sint tres, longitudo, latitudo & profunditas: nullam earum possumus totam sentire. Ac de longitudine quidem apertissimum est. Vtrinque enim arteria, plerunque longa tres cubitos, vsque ad extremum terminum pulsat, cùm tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipsius percipiatur.

Pulsuũ æqualitas & inæqualitas quomodo cognoscenda.

Arteriæ dimensiones sũt tres quarum nullam totam percipimus.

Sed nec in dimensionibus cæteris, quod diximus obscurum videtur, cùm à corporibus incumbentibus adeò circumuallentur & contegantur arteriæ, vt nec latitudo nec profunditas motus exactè deprehendi possint. Est tamen in singulis corporum naturis aliquid sub ipsa cute elucescens, verùm in natura optima, moderatum. Etenim si quid supra hoc secundum longitudinem sit, longum: si quid infra, breuem pulsum efficiet, qui definiti numero digitorum non potest. Eodem modo iuxta dimensionem secundam, tum latos, tum angustos pulsus cum moderato collatos deprehendes: similiter altos & humiles iuxta tertiam: sicuti in tribus simul dimensionibus, magnum & paruum. At verò singulos esse in singulis aliis pulsuum generibus moderatos, sed in sola quantitate non planè vnum, sed suum cuique corporis parti, antea explicatum est.

Pulsuum dimensiones deprehendendi ratio.

Quandoquidem igitur dimensiones pulsuum non facilè deprehenduntur, danda nobis opera est, vt commonstremus rationem qua in optimam singularum cognitionem veniamus:* ac primum sanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota versatur. Esse autem eam censendam optimam, quæ motus maximam partem sentiat, clarissimum est. Porrò in tribus his, natura videlicet,* exercitatione, & applicationis modo, sensibilium cognitionum omnes differentiæ sunt sitæ. Nam qui naturam habet appositissimam ad sentiendum, & probè ipsum tactum exercitatum, quem sensibilibus etiam decenter admoneat, optimus hic explorator fuerit eorum quæ intus sunt condita. At qui hoc aliquatenus est inferior, quammaximè ab illo abest, tam pessimè absolutam cognitionem consequitur.

Sensibilium cognitionum omnes differentia, in natura, exercitatione, & applicationis modo, consistunt.

Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulsus, omnino non premat, imò sæpe contrectet leniter, ac veluti suspendat modum. Qui modus accommodatus in primis est, paruis pariter & imbecillis pulsibus. Quorum quidem, si eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exoluitur, imò verò perit sæpe vniuersus. At modicum pressum non grauiter ferunt quidem pulsus vehementes: non læduntur tamen ne hi quidem, si nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus sit languidis pulsibus, nec incommodus vehementibus, nulli alteri est postponendus. Porrò vbi diuersas partes secundum arteriæ longitudinem premis, non perinde videtur in omnibus lædi motus. Sed si cordi viciniores premantur, magnam iniuriam subiectis inferunt: si remotiores, sæpenumero nullam, quæ animaduerti possit, si bene pulsus sit vehemens; interim tamen manifestam, in non vehementibus.

Arteriam contrectandi modus.

Porrò vt sensu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, sic nos sæpe circularem figuram deprehendere in pulsu manifestè fatemur. Quod igitur ad dignoscendas eas duas dimensiones pertinet, si leniter palpes, aut pluribus in partibus necessum est arteriæ occursum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad sensum ratio adiuncta, nobis magnam distentionem suggeret esse, quæ multis partibus

Arteriæ circularem figuram in pulsu deprehenda posse.

Distentio magna quæ sit.

mouet

mouet tactum : partam, quæ paucis. Agè fac circulatem eius occurſum eſſe : quid, nónne clarum eſt, ſi inſigni ſit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam craſſam eſſe diſteotionem arteriæ ? & vniuerſam diſtentionem gracilem, ſi circunferentia ſit pajua ? Quòd ſi gibboſiores ac prætuptiores videantur obliqui occurſus arteriæ, præterea cauior quodammodo & humilior in profunditate, adeò vt ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, ſed veluti recta linea: profectò apertum eſt talem pulſum latum fore atque humilem. E diuerſo, ſi motus obliqui partes, longè citra medium conſtiterint, ac medium ipſum ſatis gibboſum appareat, planè is pulſus altus & anguſtus exiſtet. Si ſemel anguſtus eius in latitudine occurſus euadat, vt non modò imminutus eſſe obliquus motus, ſed & totus periiſſe omnino videatur, difficilis cognitu eſt, vel potius cognoſci non poteſt, quantum in his eſt, qualis ſit pulſus. Iam verò oppottunum eſt & de thythmo etiam aliquid dicete.

Rhythmus in quo conſiſtat.

Qui quidem cùm in collatione temporis diſtentionis, cum tempore contractionis conſiſtat, prius paranda nobis ſeparatim vtriuſque temporis notitia eſt, id quod fuerit laborioſiſſimum: quandoquidem initium diſtentionis, & contractionis finis, cognoſci non poſſunt.

Diſtentionis arteriæ initiũ, & contractionis finem, imperceptibilem eſſe.

Iam quatenus aliquid motus nos latet, eatenus etiam prætetibit & tempus. Cæterum ad explorandam quanotatem motus, quaotum promota ſpacij ſit, perpendimus. Quòd ſi finem diſtentionis accuratè teneamus, tario cum ſenſu coniuncta, nobis eius quantitatem ſubiiciet. Poſſumus itaque (niſi pattem aliam præter finem motus ſentiamus) quantum habeat temporis ignorate : ſcite tamen quantum interualli peruecta ſit. At verò in vehementioribus pulſibus, ſi modicè atteriam compreſſerimus, perſpiciemus quidem initium motus, ſed quantitatem ignorabimus interualli. Non poteſt autem ſimul & examinari quantitas teoporis motus, & celeritas vel tarditas percipi.

Rhythmo dignoſcendo quid explorandum.

Porrò ad dignoſcendum rhythmum, ſolam quantitatẽ temporis quæ in motu abſumitur, exploramus. Quare inſtituenda manus ea applicatio eſt, quæ arteriæ omnem morom intuetur accuratiſſime. Si igitur pulſus magnus, ſed languidus fuerit, in eo certè non poſſis deprehendere totius dilatationis motum, ſed externi finis duntaxat. Sic etiam contractionis initium duntaxat, receſſumque, præterea nibil. Proinde leniter iſtiuſmodi pulſus ſunt palpitandi : qua tactus applicatione quantitatem animaduertere interualli diſtentionis poteris : temporis motus non poteris. At verò in contractione non tantum tempotis motus non inuenies quantitatem, ſed ne ipſius quidem interualli : cuius etiam vel qualitas nobis ignota erit. Quî enim motus etiamnum qualitas dignoſcatur, vniuerſo ſenſum latente motu?

Eſſentiam rei prius requiri quam qualitatem.

Nimirum requiritur prius eſſentia rei, quàm ipſa qualitas. Quæ quidem ſi fugiat ſenſum, parari nequit ipſius qualitatis notitia. Quandoquidem igitur motum diſtentionis & contractionis arteriæ noſcimus in iis tantum pulſibus, qui minimè languidi exiſtunt, in eorũ ſanè ſolorum notitiam rhythmi veniemus, digitis ita moderatè applicatis, vt nihil motus externi interpellent.

Rhythmum in ſolis dignoſci vehementiſſimis pulſibus.

In ſolis itaque vehementiſſimis pulſibus exactè rhythmus dignoſcitur: quòd in cæteris magna pars initij diſtentionis, & contractionis finis, nos fugiat, id quod maximè rhythmum offendit.

GALENI PERGAMENI *De dignoſcendis pulſibus,*

LIBER QVARTVS.

Est autem in diſtentione arteriæ veluti quidam ictus, qui, dum tangimus, tactum ferit. Hunc, ſi violentus ſit, propriè exiſtimabis ictum vocari : at ſi violentia careat, non item. Comitatur porrò ictus ipſe multas ac varias ſpecies pulſuum.

Ictus quos comitetur pulſus.

Duri ſiquidem pulſus, vehementis, magni, celeris, alti, conuulſiui, & vibrati eſt comes, atque cõmune ſymptoma. Quare confundendi illi pulſos non ſunt, ſed diſcernendi ſuis ootis. Cùm igitur tactum impelli à pulſu, ſi illius debeat ſeotire occurſum, neceſſe ſit (impellitur enim non perinde ſemper, ſed nunc plus, nunc minus, interdum vt palpet tantum) quicunque motus eum protrudunt, & longè ſubmouent, ij ſanè violenti ictus ſpeciem referunt.

Tactum noſtrum qui thrus repellant.

Ac protrudere quidem longè poteſt motus arteriæ duræ, veluti tactum contundens : & qui robore mouentis eam facultatis veluti euertit : præterea qui magnitudine diſtentionis progreditur plurimum : iam etiam, qui qua fertur celeritate impellit valenter, & qui præ altitudine veluti ſubit ac intrat : quíque quòd tenſus ſit, ægrè mouetur: ac denique is, qui ob vibrationẽ ſimul tẽſionis & duritiei, celeriſque occurſus imaginem repræſentat. Cæterùm incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulſus vel maximè diſcrepantes, dicant vehementes eſſe. Etenim quòd occurſus celeritas, non eadem ſit cum violentia ictus, hinc cognoſcere licet, quòd nec longius celer pulſus impellere valet tactum, niſi ſimul ſit magnus. Vnde liquet, non hoc eum ſua ſponte obtinere ſymptoma, ſed ob magnitudinem iunctam.

Impellere tactum ſolius magnitudinis eſt, cum vehementia coniuncta.

Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet : vel etiam ad hanc per accidens, videlicet vehementiæ rationis. Magnitudo ſiquidem, non quòd longius intret, ſed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoſcitur.

Magnitudo pulſus vnde cognoſcatur.

Si enim pulſus circunferentiam quæ ſatis magna eſt perceperimus, ex ea facilè aſcenſum, qui ex multa profunditate ſit, coniiciemus. * vel ſi tactus totum interuallũ aſſecutus non fuerit, ſed externom tantum finem perſenſerit. Si verò * à primo dilatationis impetu, velimos motum ipſum ſentire, magna ex parte magnitudinem interpellabimus, ita vt ne magnus iam eſſe pulſus videatur : idque vbi magnitudini vehemeutia eſt adiuncta. Nam ſi in pulſibus qui citra vehementiam ſunt magni, aut aſcenſui occurras, aut ipſam arteriam comprimas, mox totus pulſus perierit. Iam verò ſi magnus pulſus tribus dimenſionibus præditus, niſi etiam vehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, manifeſtum vtique eſt, nec altum id ſua natura effecturum: qui vna tantum dimenſione operatur, ſed quòd ſimul aut vehemens ſit, aut certè minimè languidus. Omnes itaque illi pulſus, vt longè propulſent tactum, planè vehementiam deſiderant.

Pulſum nullum abſque vehementia poſſe tactum protrudere.

Quanquam & alij etiam, à quibus diuelli durities non poteſt, violenter feriunt, vt vibratus, & conoulſiuus. Qui quidem noo aliunde comparatunt ictus violentiam, quàm à duritie perpetua.

Pulſuum vehementer ferientium, duo tantum genera haberi.

Quamobrem duo tantum genera habentur pulſuum violenter ferientium : nempe vehementium

Dura quæ dicantur. Mollia quæ sint.

tium, atq; durorum. Etenim quibus carnis nostræ natura cedit, ea dura vocantur: quæ verò carni, vt aqua, hæc mollia dicuntur. Fiogamus itaque manum nostram nunc aquæ tapido fluctui ex aduerso occurtete: nonc lapidi, quem altera manus sensim admouear: nónne ab aqua perspicies planè ipsam euerti, non pressam tamen: & lapidem ab hac euerti, sed pressa ab illo? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obstare pet se non potest: sed aut per pondus, aut motum acquisititium impedire interdum poterit: vehemens autẽ, suapte natura reprimete, cohibere, repellere, ac deturbabare intelligitur. Liquet igitur, aliud nos cùm vehementia tangimus, aliud cùm dura, sentire: nam hæc premunt carnem tantum, illa impediunt progressum. At quia sæpe fit vt ambo conueniant, atque id quod occurrit sit durum, paritérque vehemeoter moueatur, non potest sensus etiam non duplex nobis offerri: vnus veluti premeotis, alter veluti euertentis. Quæ si sint ita, vt sunt certè, duri pulsus, in premendo tactu, cognitio ponenda est, vt vtrisque ictus violentia conueniat: sed propriũ duri sit premere, euertete vehementis. Hallucioatur autem Archigenes, dum pulsum, cùm arteriæ status cognoscitur, plenũ pulsum appellar: potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici meretur. Dum verò air, secundo alio pleni pulsus genete cognosci qualitatem substantiæ in arteriis contentæ: quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat. Cæterùm grauissimè peccat tertium aliud genus pleni pulsus assignans, cuius vi, ea quæ in arteriis sunt, ionotescant nobis. Quippe tactus, spiritús ne in arteriis tantum sit, an simul humores aliqui, indicare noo valet. Quinetiam nullus prorsus est sensus, qui commoostrare valeat, in arteriis contentus sanguis, quàm sit multus & qualis. Imo verò in ipsa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humór oe sit an spiritus, qui in regionibus continetur ventris, ipso tactu explorare, nisi pressu cute cauata: quam nec frequenter cauari conspicias in synceris ascitis, & in eo hydrope, quam tympanitem appellant. Sed ad veram notitiam compatandam pulsare cogimur abdomen, vt attendamus si veluti tympanum resonet: secundo loco aliter componete hominem, conuerteréque in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem vt strepitus in motum tympani spiritum nobis annunciat, sic fluctuatio homorem. Vno autem admoto tactu, haud facilè deprehenderis, flatús ne an aqua subsit, tametsi cutis his contabuerit: tantum abest, vt per crassam arteriæ tunicam, & quæ peritonæi est sexcupla, quod latitat in ipsa arteria noscamus. Præterea ex magnitudine quidem pulsus, copiam contenti humoris cognoscimus. Sed non perpetuò hioe nobis (quod ille arbitratur) humidum esse ipsum homorem constat. Solæ itaque fluctuationes & strepitus sunt, ex quibus cognosci possit quid sit aot quale, quod contineatur. Sensus autem tactus, maner sui semper similis.

Duri propriũ est premere. Vehementis est proprium euertere.

Archigenem suggillat Galenus.

Ascites. Hydrops. Tympanites.

Contentorum quãtitas qualitásque, vnde deprehendatur.

GALENI PERGAMENI

De causis pulsuum,

LIBER PRIMVS.

Pulsus à quibus mutentur.

QVæ immutant pulsus, partim eotum generationis sunt causæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum vsus, cuius gratia fiunt: tum facultàs abs qua, tum iostrumenta per quæ distenduntur. Alterationis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes vocantur, & quæ harum sunt procatarcticæ. Nam triplex sanè, non in pulsibus modò, sed in aliis conctis, causarum genus existit. Vnum quidem primum atque præcipuum, quod continens ideo appellatur, quia eorum essentiam complectitur, nimirum generatiooìs (vt modò diximus) existens causa. Reliqua verò duo genera, vt fiant pulsus, in causa non sunt: causæ tamen existunt illorum qui iam sunt, mutationis. Quippe humotum crassitudo, abundantia, lentor, acredo, efficere non valent pulsus, alterare valent. Ita frigidum balneum, vel calidum, & hyems, æstasque breuiter frigus & calor, alterandorum pulsuum sunt, non gignendorum, causæ. * Cæterùm quas vltimò commemorauimus, procatarcticæ siue præincipientes dicuntur. Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes. In summa autem, quæcunque extra corpus positæ, quicquam in corpore immotant, procatarcticæ causæ, siue præincipientes vocantur, * ceu incipientes prius quàm dispositiones corporum. * Quæ quidem ipsæ dispositiones, quando continentes excitant, ipsarum aotecedentes causæ redduntur. Densetur enim ab ocursu externi frigoris, cotis: cuius densitas naturalem halitus digestionem reprimat. Repressus ille coacetuetur, tandémque febrim accendat, ob quam vsus pulsuum mutetur, ipsique similiter pulsus. Hîc certè occursus externi frigoris est procatarctica causa: cæteræ vsque ad vsum pulsuum omnes antecedentes. Causa igitur procatarctica, antecedentibus causis mediantibus, quia vsum pulsuum permutat, quæ vna ex continentibus causis existit, dicitur etiam pulsus ipsos variare. Neque enim possit vlla continens causa mutari, vt constans maneat eius affectus. At priusquàm continens alteratio attingat, pulsus immutari non possunt. Idcóque principes hæ, & præcipuæ sunt, primæque causæ pulsuum. Cæteræ sunt harum gratia, nec per se alterare ipsos pulsus possunt. Quare illum qui peritus euadere artis de pulsibus velit, in omnibus causarum generibus apprimè esse exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulsuum origines sunt continentes causæ, eatenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ causarum in quantitate qualitatéque, pulsuum differentias in qualitate & quantitate constituunt. At verò cùm perpetuò cor ipsum vnà cum arteriis omnibus, quandiu superstes est aoimal, cetoamus habere motum illum pulsatilem: homine autem iam vita functo, tum arterias, tum cot, ipso pulsu destitui: sanè coostat aliqoam fuisse causam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem causam, licet eius essentia nos fugiat, quòd facultatem tamen habeat faciendi pulsus, illam facultatem vocamus. Quum autem omnis facultas, alicuius facultas sit, hauddubiè eius notio erit relationi subiecta. Cæterùm dum robur facultatis, virtutémve dicimus, ant contrà infirmitatem & vitium, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitque functionem causa, interim ad eam melius est apposita, interim deterius. Quo fit, vt modò præclarius: postea si res ferat, deterius, functio ipsa obeatur. Ac præstantior ad functionem dispositio, facultatis virtus & robur est: deterior, infirmitas atque

Causarum genera tria.

Causæ continentes.

Causæ procatarcticæ.

Causæ antecedentes.

Causarum quæ pulsus mutant, generalis vno exemplo traditio.

Causa continens alterationis pulsuũ, est vsus eiusdem.

Causæ præcipuæ pulsuum, sunt continentes.

Animæ essentiam ignorauit Galenus.

Pulsus fuisse institutos gratia tuendi vniuersi caloris gignendique animalis spiritus.

vitium. Quòd verò ad pulsuum vsum spectat, gratia tuendi caloris vniuersi corporis, instirui videntur, vt videlicet illum refrigerent: & si quid sit fuliginis ex succorum adustione contractum, id euestigiò excernant. Conferunt etiam ad gignendum animalem spiritum. Reliqua & tertia gignendorum pulsuum continens causa, ipsum est arteriarum corpus. Siquidem omnis facultas quæ alicuius causa agit, instrumenta quærit ad opus apposita. Erat autem hic instrumentum accomodum, quod spissis tunicis esset, atque intus cauum. Vbi igitur illa facultas refrigerantem substantiam trahit, arteriarum corpus distinditur. Vbi verò fuliginosum expurgat, contrahitur. Nunc itaque præpollet dilatationis vsus, nunc contractionis: consequitúrque omnino alteram motus partem reliqua.

Arteriarum corpus annumerari inter continentes pulsuum generationis causas.

Pulsuum variationes, pro causarum alterationibus fieri.

Pulsuum tot esse primas differentias, quot causarum.

Mediocritates efficere naturales pulsus.

Cùm ergo ex his causis pulsus proficiscantur, omnes variationes illorum pro causarum alterationibus fiant est necesse. Vnde tot sunt primæ & generales pulsuum differentiæ, quot causarum. Et facultatis quidem differentiæ sunt, robur & imbecillitas. Natiui caloris, adustio, refrigeratióque. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in singulis generibus, commemoratorum mediocritates: quæ vt naturales efficiunt pulsus, qui medium locum inter excedentes sortiuntur, ita excessus ipsi, pulsus gignunt præter naturam. At facultatis robur necessariò pulsum vehementem facit, infirmitas languidum: sicuti instrumentorum durities, durum, mollitudo mollem. Vt autem incremento vel decremento natiui caloris consequatur semper vnum & idem genus pulsuum, non est necesse. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit semper, vbi natura aduritur: nec dum extinguitur, tardus, vel paruus, vel rarus.* Disputat autem contra Magnum Archigenes, quòd celeritas pulsus non à robore potius, quàm a facultatis imbecillitare proficiscatur. At neutrum sequitur necessariò. Magis tamen peculiaris celeritas robori facultatis est, abundantiæque caloris, necnon mollitudini instrumentorum: tarditas autem contrariis. Eodem modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiam mollibus instrumentis familiaris existit: paruitas verò contrariis. At crebritas nulli necessariò ex commemoratis inhæret: magis tamen facultatis imbecillitati est propria, copiæque caloris, ac duritiei item instrumentorum. Similiter raritas magis ad contraria declinat, non tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cùm maiori erit opus respiratione, tum maioribus, pulsibus: & quia maioribus, continuò etiam celerioribus & crebrioribus. Vt enim qui sitibundi sunt, non multum modò, sed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiosum simul & celeriter, crebróque attrahunt. Quamobrem peculiares dixi esse pulsus copioso calori, magnum, celerem, crebrúmque, non tamen illi perpetuò annexos. Postulant enim vt tales euadant, facultatem validam, atque ipsa instrumenta mollia. Quòd si infirma facultas sit, aut instrumentum durum, nec magni esse, nec celeres possint, cùm instrumentú quidem sit per duritiam aduersus mouentem facultatem contumax: illa verò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatem impos. Quare vt celer pulsus vel magnus fiat, tria

Pulsuum alterationes quæ a quibus causis magis proficiscantur.

Calori copioso quinam pulsus sint familiares.

oportet causarum genera inter se coëant: nempe, vt vsus illorum generationis vrgeat: facultas valida sit: mollésque arteriarum tunicæ, aut certè non rigidæ. Porrò vbi solus calor increuerit, & manserit facultas, tunicæque arteriarum immotæ: pulsus necessariò maiores & celeriores fient, vnáque cum calore augebuntur, donec ad maximam distentionem peruenerint. Celerrimi verò ne sic quidem prius erunt, quàm calor ipse superauerit maximam distentionem, ita vt ab ea satis refrigerari non possit: tunc enim celeritate resarcietur motus defectus, atque sic euadent pulsus celerrimi. Cæterùm neque hæc satisfaciunt calori vehementer incenso. Nam quod temporis inter duos motus antea quiescebat, nunc id præsecat etiam, adeóque efficit breue, vt totus vnus esse motus continuus nulla interceptus quiete videatur. Hoc tamen accidit, vbi extremè calor fuerit accensus: tunc enim, cùm tres sint præsidij rationes in excessibus vniuersis, omnibus simul vtitur. Nam & plurimum consequitur refrigerantis substantiæ, celerriméque, & in primis assiduè. Quorum primum maximos pulsus, secundum celerrimos, tertium creberrimos reddit. Nec vbi liberaliter illum magnitudo distentionis refrigerat, irritat celeritatem: sicuti nec crebritatem vbi ab ambabus auxilium recipit: sed alterius illarum semper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulsuum causa vna est, prioris actionis defectus. Iam quoque defectum naturalis caloris nullus comitatur ex necessitate pulsus: familiaris sunt tamen ei paruus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam vt natura quæ iampridem refrigerata est, nec multum requirit, nec celere refrigerium, sic nec breuibus interuallis. Porrò inter magnum pulsum & paruum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo comparantes & æstimantes reliquos omnes, qui maiores sunt eo, hos magnos vocamus: qui minores, paruos. Itidem inter celerem & tardum medius moderatúsque, naturalis existit. Sic inter crebrum & rarum, durum & mollem, medij sunt naturales. At naturalis non item videtur, qui inter vehementem est medius & languidum. Validæ quippe facultatis est opus, vehemens pulsus: veluti infirmæ, languidus. Cuius sanè non est contra naturam firmitas: imò hæc virtus est, & secundum naturam: infirmitas verò facultatis, vitium, atque præter naturam. Iam verò vino modicè epoto, cùm maiores & celeriores, tum vehementiores apertè pulsus euadunt. In ira autem, & exercitationibus modicis, non periode apertè: imo si quid illis accedat vehementiæ, id adeò est minutum, vt animaduerti ægrè possit. Cùm igitur in confesso sit: à facultate distendi arterias, probabile est ipsam plus & celerius eas attollere validam, minus autẽ & tardius infirmam. Vt autem priora repetam, quorum pulsuum postulat generatio vnã causam, huic perpetuò illi adhærebunt, eiusq; fidelissimum signum existent: vt vehemens, valentis facultatis: languidus, imbecillæ. At quorum nisi plures intersint causæ, constitui generatio nequit, hos familiares causis esse dicemus, non autem significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex vna aliquando causa pulsus proficiscatur, sed non semper ab ea, familiaris quidem omnibus causis erit, quæ efficiunt eum: constanter verò nullam ex eis indicabit. Neque enim si celeritas pulsuum adsit,

statim

Pulsui celeri, vel magno gignendo, conspirare in vnũ quæ causæ debeant.

Celerrimi pulsus quando gignantur.

Pulsus creberrimi est causa calor extremè accensus.

Crebritatis pulsuum causa est prioris actionis defectus.

Caloris naturalis defectui qui pulsus sint familiares.

Pulsus omnes medij sunt naturales, excepto illo qui habetur inter vehementem & languidum.

Vino immodicè epoto, quales pulsus gignantur.

Iracũdiæ comites pulsus, quales.

Pulsuum quinam vni semper causæ adhærescant, eámque fideliter indicent: & qui rursus familiares tantùm ipsis causis dicantur.

Celeritas pulsuum a quibus causis oriri possit.

statim robur quoque necessariò facultatis adfuerit. Imò est, cùm maior sit vsus generati animalis spiritus: & est cùm caloris sit copia, vel instrumentorum mollities, vel horum quædam, vel omnia simol. Haud aliter si magnitudo sit pulsuum, erit vel facultatis robur, vel impendium animalis spiritus maius, vel calor in corde abundantior, vel mollitudò organorum, vel quædam horum, vel vniuersa. Qui igitur optimè constitutus ac temperatus fuerit, is homo si calidior solito euaserit, atque hac re sit alteratus duntaxat, vehementiam pulsuum non immutauerit: imò nec duritiæ, nec mollitudinis genus: sed in magnitudinem & celeritatem vertet, interim etiam in crebritatem, prout magis vel minus eius calor increuerit. At si frigidior iustò sit factus, primum raritas perspicua erit, deinde tarditas, postremo paruitas. Nam cùm valida facultas existit, etsi paulò minor sit vsus, primam actionem nec paruam necesse est, nec tardam esse: secundam verò post longius tempus, quàm si vrgeret vsus, est consentaneum rationi. Iam si maior fuerit refrigeratio, eóque magnopere vsus ipse remissus, vnà elanguescet celeritas motus, atque minor statim erit distentio. Si plurimum sit refrigeratio progressa, necessum est pulsus ipsos rarissimos quidem esse, cæterùm nec tardissimos, nec etiam minimos. Nam perfectè tardi vel parui, si valida facultas sit, vel si admodum sit ipse vsus remissus, nunquam fient pulsus. Eadem & in respiratione est ratio. At verò vbi non modò vsus, verumetiam facultas mutatur, quatuor tum differentiæ diuersæ in vniuersum erunt. Quarum prima quidem circa facultatis imbecillitatem, calorísque augmentum versatur. Si igitur magnopere sit imbecillis facultas, calor autem igneus, parui & tardi pulsus, crebertimíque orientur. Sin noxa sit moderata, æquè fiunt crebri, sed in distentione & motu mediocres. Secunda coniugatio in imbecillitate & perfrigetatione consistit: cui pulsus competit cùm imbecillus, tum paruus, tardusque, sicut pulsus prioris coniugatioois: sed non æquè vt illi, ad extremam deuenit crebritatem, nisi vbi omnino facultas prostrata fuerit: tunc enim pulsus minimus erit, intermittétque & deficiet frequenter. At si modicè sit facultas infirma, validáque refrigeratio, creber minimè euadit pulsus, quod videlicet vsui faciat talis facultas satis. Tertia coniugatio fit, vbi calor simulátq; facultas augentur: quam quidem coniugationem vehementissimi pulsus & maximi comitantur, sed non perinde celerrimi. Creberrimi verò ferè non suot apertè. Quarta coniugatio est, in qua coëunt robur facultatis, & caloris penuria: cuius sanè sunt pulsus magnitudine moderati, sed tardiores, & satis rari. Nam cùm sit paruus tum pulsuum vsus, totúmque facilè magnitudo distentionis tueatur, haud immeritò diutissimè quiescunt arteriæ: tamen ob facultatis robur, distentionis non impeditur apertè vel dilucidè quantitas. Qua tatione etiam, nec multum præpollet tarditas. In vniuersum autem, ipsius ictus qualitas, ferientis naturæ respondet. Porrò molle instrumentum, quia promptè in omnem partem extenditur, facilè dilatatur: durum non absque magno negocio. Iam comes est promptitudinis distentionis, magnitudo: renixus & contumaciæ, paruitas: itemque celeritas, prioris generis: sicuti alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & paruitas. Paulò enim celerior est pulsus profectus à mollitudine instrumentorum, eo quem procreat durities: maior autem permultò: quia tunicæ ipsius arteriæ, quamuis duriores interim sint, ad celeritatem quandam motus sunt faciles: ad magnitudinem verò distentionis, ineptissimæ omnium. Nam opus est, vt in omnem partem extendatur facilè, quòd maximam dilatationem sit effecturum: huiusmodi enim est molle. Cæterû vbi à natura longissimè aut ad mollitudinem, aut ad duritiem, corpus arteriatum recesserit, tardior mollis pulsus fit duro: magnitudine tamen non modò eum etiamnum superat, sed illum etiam qui secundum naturam habet. Iam verò cùm durorum instrumentorum dura distentio sit, ac proinde minus expleatur vsus: mollium contrà, insignis distẽtio fiat, & quæ vsui par sit explendo, meritò cum duris pulsibus crebritates, cum mollibus raritates coherent. Quòd si quando incidat, vt cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulsus duri, mollibus euadent rariores. Si igitur durum corpus atteriarum sit coniunctum cum innati caloris refrigeratione, pulsus efficiet iusto minores, tardioresque. Si superet durities, minores quàm tardiores. Sin autem refrigeratio, contrà tardiores quàm minores. Ad eundem modum crebriores, si durities refrigeratione superior sit: sin vincat refrigeratio, rariores. At si par sit vtrisque à natura flexus, tantò fient pulsus minores, quantò tardiores: à raritate verò & crebritate non abducentur. Est altera coniugatio, in qua cum calore superat mollitudo. Quæ etiam tres necessariò primas differentias producit. Interim enim par mollitudinis est & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo, vel calor. Quare si quantum naturam mollitudo reliquerit, tantundem desciscat etiam ab ea calor, magnos necesse est, & celeres fieri pulsus: non tamen statim crebros, sed vbi generandorum eorum vsus vincat magnitudinem distentionis. Si mollitudo præstet, magnitudo etiam superabit celeritatem. Si verò ita præpolleat calor, vt vsum actio complere nequeat, celeriores vt fiant necesse est, quàm maiores pulsus, simúlque etiam crebri. Quòd si abundè natura fruatur vsu, æquè magni atque celeres. Sed & tertia erit causarum complexio, quæ pulsum in hoc genere variant, vbi calori sit adiuncta durities. Quum igitur vtrumque plurimùm à natura declinat, pulsus erunt celerrimi, creberrimíque: minimi autem nequaquam (nisi simul facultas oblæsa fuerit) sed aliquatenus iusto minores. At si immodicus calor sit, & instrumentum non magnopere durum, verùm paululum à moderato variet, tantùm abest vt iusto fiat distentio arteriarum minor, vt etiam maior euadat. Erit autem celeris, vtra causarum excellat: maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & breuitas. Superest coniugatio ex mollitie & frigiditate. Quia verò magnus pulsus hîc quoque est mollitudini affinis, & paruus frigiditatibus, vtra longius à natura deflectat qualitas, illi necesse est pulsus assimilentur. Enimuerò omnes naturales pulsus inter excessus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunque sunt moderati, etiam naturales existunt. At verò quot excellentiam caloris affectus sequuntur pulsuum, tot etiam vsus generandi animalis spiritus. Sic instrumentorum durities facultatis imbecillitati

Pulsuum magnitudo oriri ex quibus occasionibus possit.

Facultate existente valida, nunquam pulsus fiunt perfectè tardi vel parui.

Pulsuum differentiæ quatuor, dum facultas simul atque vsus mutatur.

Ictus qualitas, ferientis naturam sequitur.

Molle instrumentum facile dilatari, contraquàm durum.

Pulsuum differentiæ, pro mollitudine vel duritie organorum.

Duris pulsibus crebritates, mollibus raritates annexas esse.

Calore coëunte cum mollitudine instrumentorũ, quæ pulsuum differentiæ oriantur.

Calori si sit adiuncta instrumentorum durities, quas pulsus differentias admittat.

Frigiditati mollities organorum si coniungatur, quæ pulsuum differentiæ proueniant.

Pulsus omnes qui moderati sunt, non cõtinuò & naturales existunt.

Pulsuum differentiæ, pro miscella modis quibus facultas & instrumenta miscentur.

coniuncta, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, paruos & crebros, non etiam tardos, imò longè interim quàm par sit, celeriores. Verùm si instrumentum sit molle, facultas autem valida, maiores quidem manifestò pulsus fiũt, at aliquantò tardiores, rarioresque. Quòd si ad mollitudinem instrumentorum infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidem æquus vtriusque simúlque modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales videbũtur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie varij. Sin valde immodicus sit, parui, tardi, atque crebri fient. Si verò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parui, tardi, crebríque. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos. Restat iam vt omnes simul committamus differentias continentium causarũ pulsuum: ex quibus octo coniugationes conflantur, Duæ, quum remissa facultate pariter & vsu, modò mollius solito sit instrumentum, modò durius. Duæ alteræ, vbi languescat facultas, & vsus auctus sit, instrumentáque vel mollia, vel dura. Præterea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus vsus, vnà cum variante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum valens facultas sit, auctus vsus, accedátque instrumentorum, quam diximus, differentia. Ac languida quidem facultate simul & remisso vsu, omnino in paruitatem & tarditatem mutantur pulsus, in vtraque differentia instrumentorum. Cæterùm non redduntur necessariò crebri vel rari. Sed si parua facultatis offensio sit, nec in signis instrumentorum duritia, nihil crebritate pulsus variant: siquidem non pulsus modò, sed vniuersæ actiones crebriores ob defectum euadunt, qui earum accidit singulis. Iam defectus, vsu æstimatur. Quũ ergo remissus hic fuerit, paruáque læsio facultatis, nisi per instrumentorum nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnopere læsa, modicè vsus remissus, instrumentaque bene dura euaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat vsus, minores: itaque imperfectum simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm prout facultas plus vel minus, aut vsus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus vel minus ad paruitatem transeant & tarditatem. Nec verò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, maiorem oportere ea esse, quam facit vna. Possunt siquidem, vel ob vnicam tantum causam exactè affectam, ad vltimam deuenire ipsi pulsus alterationem. Igitur facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus, etiam si molles quidem tunicæ instrumentorum sint, vrgeat autẽ necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdum plures causæ desiderantur, interdum satis est vna. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri possit ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autem nonnunquam ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attendenda quantitas est causarum offensionis. Vt autem ad tertiam & quartam coniugationem explicandas nos conuertamus, vbi languescat facultas, vrgeat vsus, durúmque instrumentum sit, potissimum ad crebritatem, deinde ad paruitatem, postea ad tarditatem, pulsus videbis vergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec etiam in quolibet illorum, nec simul concurrunt omnia. Etenim vbi læsæ insigniter sint omnes causæ, minimi, crebertimi, & tardi ipsi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorum multus vsus, hi non erunt iusto minores, nec tardiores: imo interdum manifestè celeriores: maiores autem si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si verò infirma facultas sit & maior vsus, vnà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta coniugatione contingit) si quidem permultùm vsus non crescat, nec longè à natura absint facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam iusto erit, sed non perinde ac ille tertij complexus, quòd vsui quàm ille magis hic satisfaciat. Quòd si paulúlum vsus & facultas à naturali statu deflectant, instrumenta verò multùm ad mollitiem desciscant, ad mediocritatem pulsus horum affectuum accedent, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tantúmque vna occursus mollitudine statum naturalem excedent. Si verò non ita deflectant multum vsus & instrumenta, facultas autem vehementer laboret, tales pulsus admodum parui erunt & crebri, modicè verò tardi. Si autem durum sit instrumentum, facultas valida, & vsus remissior (hoc enim erit quintum coniugium) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicuti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit vsus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, verùm & perspicuè tardiores atque rariores fient. Si vitium vsus, à vitio instrumentorum vincatur, abundè fuerit is pulsus paruus, & creber. Si verò instrumenta sint mollia (quemadmodum per sextam coniugationem) neutiquam minor quàm naturalis, quod quidem conspici possit, pulsus ipse videbitur, nisi singulariter vsus sit imminutus: & omnino hòc rarior apparebit, quò dissolutior sit vsus. Porrò si vsu aucto facultatéque valente, mollia sint instrumenta (hanc enim constituo coniugationem septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri verò non semper, sed vbi modicè ipse vsus increuerit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quæ octaua & vltima est coniugatio) si parua quidem durities sit, sed vsus insignis mutatio, maiores, celeriores, crebrioresque quàm iustum sit, ipsi pulsus euadent. Sin autem æquo vtraque causa, nec illo admodum longo interuallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atque crebriores fient. Iam si insignis læsio vsus & instrumentorum sit, vt hæc planè duriora sint reddita, ille vrgeat impensè, celeriores etiamnon moderatis erunt, minorésque & crebriores. Cùm igitur à valida facultate vehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumẽtis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, vsuíque vrgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit coniuncta, intelligas eum pulsum oriri à solo vsu vrgente: si verò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarióque etiam ex incremento vsus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicuti nec magni, nisi vsus postulet. At quatenus ad robur, vel imbecillitatem facultas transiit, ex propriis eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum noscenda. Quantus autem pulsuum generationis sit vsus, colligendum est ex commutatione magnitudinis

Continentium causarum variantium pulsus, octo coniugationes.

Actiones omnes reddi crebriores ob defectum qui accidit illis.

Facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus.

Pulsus nec celeres posse esse nec magnos, nisi vsus postulet.

magnitudinis, crebritatis atque celeritatis. Si enim pulſus maximus ſit, creberrimúſque & celerrimus, ſummè vrger vſus. Sin magnus tantùm, & paulò celerior ſit, non tamen maximus, nec creber, vſus non erit magna immutatio. Ex aliis etiam ſignis, citra pulſus, ipſe vſus cognoſcitur. Nam ſiue copioſus ſit calor, ſiue exhauriatur animalis ſpiritus, id haud magno negocio exploratur: quòd videlicet calor quidem tactum non fugiat, ac prætetea ſpirandi difficultate, ſiti, atque interno laborantis ſenſu ptodatur: animalis autem ſpiritus abſumatur in iis qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur: & quibus humores fluunt ad interna.

Calor quibus ſignis deprehendatur.

Animalis ſpiritus in quibus ſoleat abſumi.

GALENI PERGAMENI *De cauſis pulſuum*,

LIBER SECVNDVS.

INæqualium pulſuum quidam in arteriæ vno motu labefactant æqualitatem, alij illam euertunt in plutibus: quam medici collectiuam inæqualitatem appellant. De cuius ſanè cauſis primo loco conſiderabimus. Comitantur enim eiuſcemodi pulſus inæqualem cordis temperiem, vitiáque inſtrumentorum & facultatis. Nam aut obſtructionibus, aut compreſſionibus, aut duritiei, aut plenitudini ſuperueniunt, ſic vt intelligas plenitudinem quæ æſtimatur ad vires, ſeu facultatem. Cùm igitur tres cauſæ ſint continentes pulſus generationis, inſtrumentum, facultas & vſus: non poteſt ex vſus alteratione conſtitui collectiua, quæ aperta ſit, inæqualitas: quòd nec repentè, nec cumulatè adeo vnquam immutari vſus poſſit, vt pulſus (verbi gratia) prior ſit magnus, vel celer, vel crebrior: alter tardus, vel paruus, vel ratus. Cæterùm non quos ratio colligit eſſe impares, vocare inæquales ſolemus: ſed quos dilucidè competimus ſenſu tales exiſtere. Porrò iracundia (quæ videtur innati caloris eſſe veluti quidam feruor) habet ſanè interdum & ipſa inæquales pulſus: non illos quidem ſua ſponte (ſemper enim haberet tales) ſed vbi adiunctus ad eam aliquis timor fuerit. Iurè ergo tunc & inæquales apparent, cùm non tantùm à diuerſis alterentur cauſis, ſed etiam natura contrariis. Nam propter vindictæ cupiditatem, alti, magni, celeres, vehementes: quia verò timor eſt maior accipiendi mali, quàm ſpes inferendi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare inuicem vtrique pro cauſæ præpollentis natura, videntur variari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipſe timor vehemens exiſtens, inæquales efficit pulſus idque non vſu, ſed facultate oblæſa, nec imperante omnibus inſtrumentis. Non tamen omni facultatis læſioni ſuccedit collectiua inæqualitas. Siquidem cùm per ſe infirma eſt, gignit pulſus non ita crebrò inæquales. Vbi verò ſuapte natura eſt valida, opprimitur autem à copia humorum, aut etiam contumacia inſtrumenta ſortitur, tunc illam inæqualitatem efficit. Cum itaque delapſa in imbecillitatem inſignem facultas arteriæ fuerit, pulſus æduntur languidi, parui, tardíque. Sin illa, quantum in ea eſt, valeat, ſed aliqua copia opprimatur, varios ita & inæquales conficit pulſus: plurimos quidem languidos, tardos & paruos, cùm videlicet graui onere eſt preſſa: plurimos autem vehementes, celeres atque tardos, vbi leuiori. Quòd ſi nec admodũ grauis, nec nimiũ leuis offenſio ſit, contrarij ex æquo, paréſque numero ipſi pulſus cõſpirant.

Pulſus inæquales à quibus cauſis proficiſcãtur.

Pulſuum generationis cauſæ continentes ſunt tres, inſtrumẽtum, facultas & vſus.

Iracundia eſt veluti innati caloris feruor. Iracundia, cũ illi eſt timor adiunctus, pulſus inæquales efficit. Timorem eſſe affectum iracundiæ contrarium.

Timor vehemens qua ratione pulſus inæquales efficiat.

Facultas arteriæ extremè imbecilla, vel aliqua mole humorum opreſſa, quos pulſus edat.

At inſtrumentorum vitia, in hunc modum gignunt inæqualitatem. Vbi enim circumiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc deſtinatæ ſunt, vt illam diſtentam excipiant, aliud corpus inſederit, non poſſunt per illud reſtrictæ arteriæ diſtendi ſatis. Itaque ſingularum actionum defectus, * tandem confertum vnum magnum opus abſoluit, quòd alioqui vſus non expleatur. Quo tempore violenter & vehementer agere ipſa facultas cogitur, vt explodat omnino illa, quæ ſua inſtrumenta obſederunt, & prohibuerunt motu. Ac ſic ſanè maiorem prioribus, & vehementiorem, & celeriorem, neceſſe eſt pulſum euadere, qui etiam crebrior * vel ab ipſo principio fuerat: quandoquidem imparũ viui actionum, neceſſatiò comes eſt crebritas. Si igitur parem impetum facultas in omnibus quæ conſequũtur diſtentionibus retineret, æquè magni ſemper fierent, & vehementes, & celeres pulſus: quia verò non retinet, ſed refert ſe ad priſtinum motũ, ne incaſſum defatigetur, varia oritur & cõtinua inæqualitas. Accidit etiã interim inæqualitas ob ſanguinis copiam, aut in venas, aut in arterias ipſas infuſam. Ea tamen facillimè ſanguinis detractione ſedatur. Siquidem ſanguinis copia in venis, vicinas arterias non ſecus ac tumor præter naturã conſtringens & premẽs, ſi per venæ vacuetur ſectionem, ſubitò arteriis amplũ exhibet locũ. Quòd verò ſanguis in ipſas arterias influẽs, præcipue ſi craſſus vel lentus ſit, viam intercipiat ſpiritus, variáſque & difficillimas edat inæqualitates, nemo eſt qui neſciat. Vbi igitur aut validè comprimuntur, aut obſtruuntur arteriæ, vel ſi integra ſit facultas, inæqualitas corripit pulſus. Quòd ſi vna cum inſtrumentorum affectu, facultas etiam perpeſſa fuerit, clariſſimum eſt magis variam inæqualitatem exiſtere. Verùm ſi inſtrumentorum illæſus ſtatus ſit, ſed magnopere facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis victa facultas, minores ſemper imbecillioreſque pulſus creat. Cæterùm ipſarum facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua exiſtit, minores languidioréſque, non autem decurtatos pulſus efficit. Quæ verò eſt hac tantò maior, vt iam facultati ſint oneri applicati digiti, hæc pulſuum decurtatorum eſt cauſa. Quorum ij quidem, qui ad priſtinum reuertuntur motum, reciprocique vocantur, minorem imbecillitatem oſtendunt: qui verò alicubi reſtitant, maiorem. Quemadmodum ſi perfectè pulſus deficeret, extremam imbecillitatem nunciatet. Verùm hæc omnia exploranda eſſe applicitis arteriæ digitis, non ſuſpenſis, apertiſſimum eſt. Differt autem abolitio pulſus, ab eo deficiente: quòd illa quidem veluti priuatio ſit totius functionis: hic, dimidiæ tantùm amiſſio. Qui ſanè deficiens pulſus quantò decurtatis eſt grauior, tantò leuior exiſtit ipſa pulſus abolitione. Atque hi quidem tres ſtatus quantitate noxæ differunt. Quartus eſt reciprocorum decurtatorum: nempe omnium leuiſſimus. Quintus his additur intermittentium, qui præcedit deficientium ſtatum. Quod enim in vno aut altero erat, aut certè in numero pulſuum certo, id ſtatus deficientium in omnibus efficit. Porrò intercidentes pulſus, contraria ratione

Inſtrumentorũ vitia quomodo inæquales pulſus efficiant.

Pulſuum inæqualitatẽ accidere interdum ob ſanguinis copiam in venas aut in arterias infuſam.

Facultatis oblæſiones diuerſæ, varias pulſuum inæqualitates producunt.

Decurtatorũ pulſuum diſcrimen.

Pulſuum abolitio à deficiẽte pulſu quomodo differat.

Pulſus decurtati reciproci. Pulſus intermittentes.

Pulſus intercidentes.

tione ac intermittentes, noscuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui aceruatim fiunt, consistunt: insidúntque vbi valens facultas copia humorum, vel instrumentorum obstructione impeditur. Vt ergo ad repellenda quæ molestant, maiores sæpe & vehementiores ædit, celerioresque pulsus: ita plures quoque in eiusmodi præsertim statibus, atque alti pulsus fiunt: itaque decretoriam excretionem portendunt. Nec verò tantum facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed instrumentorum etiam valida obstructio, compressióque & constrictio, vbi in se nihil prorsus arteriæ allicere valeant.

Decretoriam excretionem qui pulsus indicent.

Intermittens pulsus à quibus causis oriri possit.

Nunc verò de causis inæqualitatis in vno pulsu est agendum. Solet igitur celeriter quidem primũ concitata arteria, deinde parua interposita quiete, motu quodam tardo reliquum distentionis absoluere, dum & vsus vrget, & facultas, quantùm in ea est, obsecundat: interrumpitur tamen ab instrumentorum vitio, aut ab humorum insigni abundantia. Etenim facultatis robur, prioris motus celeritas indicat: sicuti vrgentem vsum, motus qui sequitur quietem. Quippe nisi vsus vrgeret, nunquam inceptum motum facultas absolueret: sed vbi inhibitus primum eius motus esset, ibi desineret distentionem, vnúmque hunc faceret paruum pulsum. Est & alia differentia distentionis per mediam quietem distinctæ, in qua motus vtrinque est celer. Videtúrque tunc facultas propriam contentionem tueri, copiæque humorum reluctari: quare differentia hæc omnium est saluberrima. Est prætetea quidam alius status medius inter vtrunque, vbi motus secundus medius est inter tardum & celerem, hoc est, moderatus. Hæ sunt tres differentiæ distentionum quiete interpellatarum. Sunt præter has & tres aliæ, vbi tardo priore motu, alter, trifariam variat: vt aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex quibus pessimus est, qui pulsus vtrunque motum tardum habet. Ac longè hoc commodior, in quo celer alter: medius inter vtrunque, vbi sit moderatus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis conuertitur, commodiorem significabit statum celer motus: perniciosiorem tardus: medium moderatus. Quinetiam tempus quietis, quò fuerit in singulis harum differentiarum longius, hòc est deterius. E diuerso, diuturnius motuum tempus meliorem declarat statum. Præterea vtriusque distentionis magnitudo, optima: contrà pessima est paruitas. Similiter vehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia quæ commemorauimus mala, in vno pulsu conueniant, hic illorum pessimus erit: contrà si omnia commoda, optimus.

Inæqualitatis in vno pulsu causæ.

Distentionum pulsus quiete interpellatarũ tres differentiæ.

Transeundo autem ad eos pulsus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non vniuersum tamen pari celeritate, certè qui iam inde ab initio in celeritatem insurgunt, minus onerari facultatem annunciant: qui contrà, magis. Cæterùm facultate oppressa, nullus horum existit. Est autem proprium iis qui in contraria affatim mutantur, non solùm grauari facultatem, sed etiam obstrui & premi instrumenta. At in contraria affatim mutari intelligo, si cùm moueantur celeriter, subitò fiant tardi: aut si ex tardo primo motu euadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obstructionibus & compressionibus, tum ob facultatem humorum colluuie oneratam.

Pulsuum in contraria affatim permutatorum, quid proprium.

At verò vibratus pulsus fit, facultate existente valida, instrumento duro, vsúque vrgente. Quorum si absit quicquam, * minime vibratus existet. Cæterum violenta duræ arteriæ distentio, proximè illius generationem constituit. Vrget autem vsus, vbi functio ipsi non satisfacit, idque aut ob propriam imbecillitatem, aut contumaciam instrumentorum, vt etiam maiorem vsum. Cùm igitur in proposito pulsuum genere facultas requiratur vegeta, relinquitur vt vel vsu increscente, vel redundantibus instrumentis, vel vtrisque iunctis, distentio in vibratis pulsibus ipsi vsui sit impar. At vsus, abundantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu. Contumacia instrumenta fiunt, ob obstructiones, compressiones, atque duritiem. Quæ sanè durities inflammatis, schirro affectis, resiccatis, perfrigeratis, ac denique distentis accidit instrumentis. Itaque iam omnes inuenimus causas originis vibratorum. Nam intẽperata inæqualitas, si progrediatur, vibrationem quidem augebit, non tamen causa est eorum generationis.

Vibratus pulsus vnde fiat.

Vsus pulsuum quãdo vrgeat.

Vsus pulsuum abundantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu.

Instrumenta contumacia quomodo fiant.

Dicrotus autem pulsus (qui fieri non potest, quin sit vibratus) in hunc gignitur modum. Vbi parte illa arteriæ, quam tangimus, duriores sint frigidioresque, atque ita difficilius moueantur partes vtrinque sitæ, quas non attingimus: ac deinde partem mediam distentione sua concitauerint, retraxerintque intrò, ac secum rursus extulerint, bis necesse est ipse tactus feriatur. Atque huiusce modi pulsus est dicrotus tantùm, non autem vibratus perspicuè. Alter verò qui iuxtà & satis vibratus est & dicrotus, fit ad hunc modum. Vbi enim arteriæ sublatæ cum vibratione pars illa quę sola cute est intecta, iactetur facilè, aliæ autem partes vtrinque sitæ, crassitudine numeróque onerentur corporum incumbentium, adeò vt ne motus quidem earum occurrat tangentibus: necesse tum est, parte hac, quæ est apta, omni iam sublata, reliquas non manifestas, quæ vtrinque sunt, adhuc attollit: ac proinde etiam media, quæ delata iamdudum est, de integro vnà cum illis quæ vtrinque sunt, attolletur, ita vt redeat, occurrátque iterum foris ipsam tangentibus. Planũ est igitur dicrotum pulsum, interim ex magna intemperie ortum trahere, paruáque duritie arteriæ: interim ex ingenti duritie, coniuncta cum intemperie aliqua, vel crassitudine, vel colluuie humoris, vel carnis.

Dicroti pulsus (qui necessariò etiã vibratus est) generatio.

Dicrotus tantum pulsus qui dicatur.

Dicrotus vibratus vnde.

Caprizanti verò pulsui hoc cum dicroto conuenit, quòd bis pulsat, causa autem non conuenit. Neque enim cum instrumentorum duritia necesse illi est, nec cum intemperie, vt iungatur. Verùm vbi facultas contentionem natiuam retinet, arcetur autem à motu, vel ob humorum colluuiem, vel obstructionem, vel compressionem instrumentorum, quies tum distentionem intercipit. Cuius altera pars post quietem, iurè robustior est illa, quæ eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quòd si etiam ille secundus impetus inferior atque imbecillior fuerit, erit sanè is caprizans.

Caprizantis dicrotique pulsus discrimen.

At vndosi & vermiculantes pulsus, sola differunt quantitate, sub vno comprehensi genere. At sont sanè inter eos nonnulli, qui in diuersis partibus arteriæ, inæqualitatem, idque in vna distentione, sortiantur. Sunt autem illorum generationis causæ, imbecillitas facultatis, vel copia humorum, vel instrumentorum summa mollities. Nam cùm vis à principio in arterias permeans, totum vas attollere pari firmitudine nequeat, hìc quæ propinquior est parti principi, motum primò auspicatur: sicuti

Vndosi & vermiculantes pulsus sola differunt quantitate.

ſicuti quæ remotior, ſetius: id quod Eraſiſtratus perperuò fieri, cæterùm ſalsò, arbitratur.

Arteriarum partes omnes, dum pro naturæ modo ſe habent, codé mouentur tépore.

Siquidem nemo ignorat, omnes arteriarum partes naturaliter eodem moueri teropore. Raro aurem, idque præter naturam, partes cordi vicitiiores mouentur prius, ac dein remoriores. Qui pulſus nec vndoſus, nee vermiculans eſt, niſi eriam hoc illi acceſſerit, vt quod flucre per arterias videtur, ſiſti alicubi, & quieſcere appareat: mox verò iterum fluere, ac irerum retineri, atque hoc per vniuerſam atteriam. Pottò qui ex his à copia humorum gignuntur, ab illis quos imbecillitas facultatis, citra humorum copiam, induxit, ſola magnitudine differunt: vnde hi ob paruitatem, vermiculantes: illi ob magnitudinem, vndoſi appellati ſunt.

Vermicantes pulſus. Vndoſi.

Et cauſam habent illi facultaris languorem, hi abundantiam humorum. Sed conſequuntur etiam exttemam mollitudinem inſtrumentotum huiuſcemodi pulſus. Cuius rei molles ac tenellæ virgæ, quæ vndoſo modo tenduntur, nobis exemplum ſuggerunt. Validam itaque facultatem vndoſus habet: cuius nimirum ope, magnas poterit arteriarum partes attollere: imbecilliorem vetmiculans, quod paruis interuallis tum * ipſa facultas moueatur. Quem cerie neceſſe eſt, inæqualem alioqui, etiam intermittentem euadere.

Decurtati pulſus vnde prouenians.

Decurtati etiam pulſus conſequuntur imbecillitatem ipſius facultatis, à qua nimirum pulſus cteantur. Vbi enim à corde vis permeans in arterias ſingulas, magis ac magis diſſoluitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioréſque neceſſariò earum motus fient. Si autem verum ſit illud, reperiri nonnunquam minores motus in partibus origini prupinquioribus, ad inæqualitarem intemperici arteriarum cauſa id genus pulſuum eſt referenda. Siquidem inſtrumentum à pari robore, codémque, ſi humiditate & calore ſit modico temperatum, facilius ac magis mouetur: ſqualidum autem, aut impenſè humidum, aur frigidum, lentius minúſque.

Annuentes pulſus, circũnuentéſque vnde gignantur.

Annuẽtes autem & circumnuentes pulſus, fieri aliquando ſimili modo poſſunt: ſæpe aliis de cauſis accidere. Si enim valida ſit facultas, corpora autem incumbentia arteriis marceſcant, qua parre illotum maxime marcida, atque eo leuiore, emicare motus poſſir, ibi eriam maximè illius magnitudo eluceſcit. Quòd ſi huius partis dilatationem aliis vtrinque minoribus compares, decuttatum motum in vtriſque partibus cetnes: id quod fieri in facultatibus validiſſimis nequit.

Inæqualitatis ex ſitu arteriæ cauſæ.

At verò ex ſitu arteriæ fit inæqualitas pulſuum, vbi tenduntur in illas corporis partes, in quas diſtorquentur. Portò inflammationes, ſcirrhi, abſceſſus & crudorum quorumdam generatio tuberculotum, ac breuiter omnes præter naturam tumores, vicinas partes ad ſeſe trahere valent. Squalida præterea durities, frigúſque immodicum, necnon conuulſiua intentio, ac breuiter intemperatura inæqualis, arrerias ipſas diſtorquet.

Conuulſiui pulſus cauſæ.

Conuulſiuus autem pulſus ab ipſa ſpecie, & affectu, quem denotare ſolet, rectè nomen accepit. Tendi enim ad vttunque artériam putaueris, ſtatímque homo conuulſione corripitur.

Confluxio in toto corpore eſt vna.

Eſt enim confluxio vna (vt recte dixit Hippocrates) & conſpirario vna, & omnia conſentiunt omnibus, eſtque omnium natura communis. Nam niſi hoc eſſet, duo animalia eſſet, non vnum, quiſque noſtrúm.

Membrorum principalium neceſſitudo.

Cor igitur cerebro arterias, vinculum ſocietatis, tranſmittit: cerebrum neruos cotdi, pari viciſſitudine: qui quanquam non magni ſunt, mandatum tamen rationis perferre poſſunt.

Arteriis ſingulis fibras a neruis deductas.

*Singulis præterea arteriis fibræ a neruis deductæ ad ſocietatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, ſed affectuum etiam conſenſus. Nihil itaque mirum, ſi cùm vniuerſum netuoſum genus coniunctum arteriis ſit, communis appareat affectus. Vt autem de alri, humilis, lati, anguſti, longi & breuis pulſus etiam generatione dicamus, ſciendum eſt, in valentibus omnibus & ægrotantium pleriſque, dum dilatantur arteriæ, nos earum ſuperficiem * ſupernam multò clarius percipere, quàm partes obliquas, & quòd illa ptius ad noſtrum accedat tactum, & quòd eum * paocioribus interpoſitis corporibus feriat.

Pulſus naturalis cur altior ſemper videatur.

Proinde ſi recte expendas, naturalis pulſus eſt altior, quòd deficiat ſemper eius in latum motus, præpolleat autem in altum. Verùm quia is aliorum omnium uobis eſt menſura, & veluti regula quædam, nec altum ipſum, nec anguſtum vocamus, ſed moderatum, atque inter omnes exceſſus medium. Etenim longus & breuis ad hunc collatus dicitur.

Pulſus moderatus qui dicatur.

* At verò dum moderatom eum pulſum dicimus, non ſenſum, ſed naturalem proportionem & mediocritatem, conſtituimus æqualitaris normam. Nam ſi pro ſenſu iudicium facias, in illo pulſu longitudo præſtat profunditati: quemadmodum hæc latitudini.

Pulſus alti, latique, vbi cernantur.

E quidem altos pulſus in iracundia & ante iudicationes fieri manifeſte comperio: latos autem vt plurimum in excretionibus decretoriis.

Pulſus alti qui ſint dicendi.

Pulſus igitur moderati memores, ſi quando offendamus ipſius motus admodum altitudinem auctam, laritudinem autem aut nihil, aut patum, rectè vocabimus eos pulſus alros. Quòd ſi latitudini manifeſtum incrementum accedat, eos magnos ſimul & altos dicemus. Si ambo increuerint, altitudo, ſimul & latitudo, ſed non multum latitudinem altitudo ſuperet, hos magnos appellamus dumtaxat. Cùm verò eadem proportione altitudo adaucta laritudinem viocat, qua etiam in naturali pulſu ſuperaret, iis pulſus eandem, quam moderatus, tetinebit ſpeciem. Itaque non altus, vt neque ille, ſed maior tantùm illo videtur. Quinetiam eadem eſt & in longitudine ratio. Nam vbi eadem proportione angetur, qua profunditas & latitudo, vniuerſum pulſum, vti diximus modò, repræſentat maiotem.

Pulſui magno gignendo quid requiratur.

Quare vt magnus ſit pulſus, non requiritur vt pares ſint motus qui in dimenſionibus trinis augentur, ſed tantùm vt proportione æquales exiſtant. At conſtat eorum proportio, vbi nulla præter naturam inſignis in craſſitudinem mutatio, aut in gracilitatem corporis fiat: præterea nec ſicciras immodica, vel humiditas, vel maximè diſtentionis neceſſitas. Perit autem, aut perturbatur, cuiuſpiam horum præſentia. Vt, ſi cæteta omnia ſe rectè habeant, facultas autem compellatur ita magnam facere diſtentionem, vt eius tumorem circumiecta arteriis loca non capiant, in eo affectu neceſſum eſt altus pulſus appateat. Dum enim in eam attollitur magnitudinem diſtentio arteriæ, vt nuſquam coarctetur, naturalem trium dimenſionum ptoportionem tuebitur. At coarctata, tantum detrahet de illa dimenſione, quantum eſt progreſſu prohibita.

Iratis fit pulſus altus.

Quocirca iratis, licet corpore ſint optimè comparato, fit pulſus altos. Diſtentionis enim ſummum exceſſum, ne is quidem commodè ſerat habitus, ſed iam ex imo premitur, & ex obliquo artéria. Sola ergo pars illius ea, quæ inſtrata ſola cute eſt,

nempe superna, omnem calorem excipit: quare necessariò fit altus pulsus. Cæterum multis graeili corpore, nec facultate admodum firma, pulsus, si irascantur, magni, & non alti videntur esse. Nam cùm in altis pulsibus tantum facultatis robur desideretur, vt maximam distentionem moliri possit, & quam loca arterias ambientia excipere nequeant: manifestum vtique est, in commemoratos affectus non posse altos pulsus incidere. Iam verò vbi naturali robore facultas aliquatenus deficiatur, & latitudo fit insignis locorum, pondúsque accedat arteriis ex superioribus partibus, hic pulsus collatus ad moderatum, est latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, potest latum pulsum efficere. Inuenitur autem motus nonnunquàm, qui quatuor occurrat digitis, sed ita angustus & obscurus, vt subtilis fidis speciem teserat: atque is quidem pulsus longus vocatur. Ac talis quidem pulsus, qui videlicet fidem aut pilum refert, non solum tunicatum maximam siccitarem ostendit, sed etiam indicat facultatem imbecilliorem, quàm quæ possit contumax instrumentum distendere. Quid igitur si hæc vera sunt, * non statim talis pulsus fit breuis? an quòd huiusccmodi pulsus, in tenui corpore, contentáque & aliquanto duriori cute accidat? Etenim si cutis remissa & crassa, magnam partem motus * obscurat, vtique tenuis simul contentáque, totum omnino seruabit. Vnde liquet corporis gracilitatem totius corporis oportere, & duritiem cutis simul & instrumentorii, cum facultatis imbecillitate, non summa tamen, ad talem pulsum gignendum. Ac vocatur quidem per excellentiam longus: propriè autem tenuis & gracilis. Nam propriè & absolutè dicitur longus, cuius neutram reliquarum dimensionum percipimus. At verò breuis fit pulsus, vbi in parua quapiam particula, arteria sola cute contegitur, ob idque sensibiliter pulsat: partes autem ex vtroque illius latere omnes in profundum merguntur, vnde prodere motum nequeunt sensibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulsus breuis. Propriè tamen eius nomen est, crassus & turgidus. Nam qui simpliciter breuis est, vel ex corpulentia nascitur, vel ex paruitate. Proximum est vt de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quandoquidem inæquales omnes sunt, sed in eo variant, quòd æqualitatem hi certis orbibus seruent, illi confusi vndequaque sint: intelligendum est, causam, quæcunque inæqualitatem efficiat, semper firmam in ordinatis & fixam esse: in inordinatis autem, nequaquam. Insuper ordo, vt æqualitas, naturæ, si quid aliud, est familiaris. Quare si alterum eorum sit conturbatum, minorem significat offensam: sin vtrunque, maiorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis: alterum in ordinatis qui sunt inæquales. Quod verò ad mutatorum rhythmorum causas pertinet, si rectè quidem est demonstratum, allici per arteriarum dilatationes aëream quandam substantiam: in contractionibus autem excrementa excerni, & quasi fuliginem adustorum humorum: certè necessum est, cùm distentionis vsus instet, maiorem fieri, celerioremque distentionem: cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus plurimi insumuntur humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (semper enim quantitati confectorum succorum, excrementorum respondet quantitas) quæ sunt vsque ad iuuentutem, in iis nonnihil cedit contractioni distentio. In quibus autem paucissimi (quod contingit in senibus) longè maius est distentionis tempus tempore contractionis.

Pulsus latus quando accidat.

Pulsus longus qualis, & quid significet.

Pulsus longus qui propriè dicatur.

Pulsus simpliciter breuis qui sit

Pulsus ordinati inordinatique causæ.

Ordo æqualitásque naturæ familiaris esse.

Rhythmorum mutatorum causæ. Arteriæ dilatatæ trahunt aërem, contractæ expellunt fuliginem.

Excrementorum quantitas respondet quantitati confectorum succorum.

GALENI PERGAMENI
De causis pulsuum,
LIBER TERTIVS.

Qvandoquidem pulsuum alterationes, quæ ex primis & præcipuis causis proficiscuntur, abundè * sermo antè habitus enarrauit, illas nunc explicabimus, quæ ab aliis omnibus fiunt, quæque non per se planè, sed quòd mutent primas, causæ pulsuum vocantur. Cæterum quia hæ partim præter naturam sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas non naturales appellant: rationi videtur consonum, vt à naturalibus exordiamur, idque eundem sequentes ordinem, quem in libro tyronibus descripto obseruauimus.

Viri igitur * in vniuersum, mulieribus habent pulsum longè & maiorem, & vehementiorè, paulò tamen tardiorem, sicuti & satis rariorem. Siquidem cùm mas sit calidior & siccior fœmina, necessum est vsum generationis pulsuum, & instrumentorum * constitutionem, differre in illis: ac proinde ipsos pulsus. Atqui copiosi caloris magnum pulsum esse familiarem ostendimus. Igitur cùm mas sit non calidior modò, sed multò calidior fœmina, vtique maiores, ac multò maiores quàm illa pulsus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, maior tantum, non multò maior erit ipsius viri pulsus: si autem accesserit à peculiaribus vitæ institutis vtrique differentia (illa enim in ocio viuit, hic in multis laboribus) vt sanè multò ita calidior vir redditur, sic pulsibus est quàm fœmina longè maioribus. Addidimus autem sermoni particulam illam, *in vniuersum*, vt studiosis vice stimuli esset, ad totius rei perscrutandam naturam. Sic enim statim de naturali differentia viri & mulieris meditabuntur, reperiéntque vniuersum genus in omnibus animalibus, masculinum valentius fœmineo esse. Cæterum secundum alias differentias præter naturam (vt videlicet si hominem frigido præditum temperamento, molliterque educatum, cum biliosa vitagine conferas) certè in muliere ipsa reperies quàm in viro pulsum longè maiorem. Naturalis itaque differentia, vt maris quidem ad fœmellam, maiores tantum, atque vehementiores: vt viri autem ad mulierem, multò maiores ac vehementiores pulsus producit: quòd nimirum viris naturale robur laboribus crescat. Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adest, & ipsum aliquid conferet ad magnitudinem pulsuum. Quippe validis facultatibus magni pulsus peculiares existunt. Taceo totum corpus virile, ad perspiratum esse optimè comparatum, purum, excrementisque vacuum, neque compressum: fœminis autem contrario modo dispositum. Quare vt illorum habitus ad magnitudinem, sic harum ad paruitatem pulsus videtur aptus. Nam etsi ipsis adsit instrumentorum mollities, quæ ad pulsus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm aliæ, sunt paruitatis

Causarū differentia triplex.

Viri in vniuersum mulieribus habent pulsum longè & maiorem & vehementiorem.

Mas est calidior & siccior fœmina.

Viris naturale robur laboribus crescit.

Facultatibus validis magni pulsus peculiares existūt.

Mollities instrumentorū, ad pulsuum magnitudinem facere.

tis

tis caoſæ: nec plutimum viri à mulieribus diſſident mollitudine. Quòd ſi multò mulieris inſtrumentum ſit mollius, cùm facilius ſic ſit cellutum humotibus infeſtantibus, id ipſum etit etiam in cauſa, vt minores in eis pulſus fiant. Eſt autem mulieris pulſus celerior quidem pulſu virotum, non tamen exceſſu inſigni. Siquidem cùm earum pulſus ſit multò minor, quàm vt poſſit vſum explere, auget quantùm poteſt celeritatem: cui eandem ob cauſam accedit crebritas. At verò infans maſculus maiorem tantùm, vehementiorem, tariorem, non item multò, pulſum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi ſunt, multò habent maiorem, celeriorem, atque crebriorem pulſum: non autem multò vehementiorem. Cæterùm impræſentiarum calidos (vt moris eſt) dicimus, qui humiditate, ſiccitatéque temperati cùm ſint, caliditate exuperant. Hi igitur quò calidiores ſunt temperatis, eò maiores habent, celeriores, atque crebriores pulſus. Cur autem non multò vehementiores, id quidem iam expoſuimus prius, de ipſóque nonnihil poſtea dicetur. Graciliores citra vllum affectum alium, maiorem, tarioremque multò, vehementiorem paulò pulſum ſortiuntur. Nam cùm gracilitas ipſa, regiones arteriarum magis dilatet, leuioráque incumbentia corpora reddat, pulſibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, vbi pari relicto vſu, creſcit magnitudo, tariores tunc neceſſe eſt pulſus fiant, idque tantò, quantò ſcilicet ſunt maiores. Maiores verò erant multò, proinde tariores etiam multò erunt. At vehementiores eſſe apparebunt, non quòd vllum acquiſierint robur, ſed quòd magis prodant quam habebant tenſionem. Pro ætatibus hoc pacto pulſus variantur. Infantis pulſus crebettimus eſt, tariſſimus ſenis: omnino qui inter hos intercedunt, proportionem ſeruant, prout vel ad puerum, vel ad ſenem accedunt propius. Celerrimus item pueri pulſus, tardior ſenis exiſtit. Reliquarum ætatum pulſus ambigunt inter hos. At ſenex à puero, longè magis taritate, quàm celeritate diſtat. In vehementiæ & magnitudinis differentia, maximus eſt, vt in ætatibus, pulſus iuuenum, minimus ſenum, medius & paulò maior pulſus puerorum. Iam vehementiſſimus iuuenum, languidiſſimus ſenum, medius inter hos, puerorum eſt pulſus. Etenim cùm calore non pauco pueri præditi ſint, ſubſtantiam quoque quæ refrigeret illum, non paucam poſtulant. Quinetiam ſubſtantiam animalis ſpiritus in illis non tantum nutriti oportet, vt in adultis, ſed etiam vnà cum inſtrumentis augeri. Itaque his nominibus pueri mágnis dilatationibus egent. Quia verò etiam humores exhauriunt plurimos (videlicet nutrimenti & incrementi ratione) ob idqoe fuliginoſorum excrementorum aceruom per totum corporis habitum contrahant, vtique deſiderant etiam arteriarum maximas contractiones. Maximum ergo, ſimúlque celerrimum pueri vtrunque motum requirunt: ſicque infra vſum eſt functio in iis. Nam licet quum maximè celeres ſint, & magni, vſum tamen non explent: quare hîc crebris opus eſt motibus. In ſenibus autem planè contrà habet, calor paucus, cui par eſt generatio fuliginoſorum excrementorum, ſpiritúſque animalis nutritio. Iure itaque habent contrarios illis pulſus, paruos, tardos & raros. Sunt ergo pulſus puerórum magni, ſi cum magnitudine eos arteriarum conferas: parui autem, ſi quantitatem tantùm diſtentionis ſpectes, eámque ad pulſus iuuenum conferas. Sed tamen non maximos pulſus ſortiuntur pueri, ne ſi ad magnitudinem quidem eos arteriarum perpendas. Siquidem quòd nec facultas eorum perueniat ad ſummum robur, & coarctentur in eis molles arteriarum tunicæ, multum de maxima diſtentione detrahitur, tametſi pulſus eorum medium ſuperet. Porrò mollitudines inſtrumentorum, quæ remotæ à coarctatione ſunt, ad pulſuum magnitudinem conferunt: quæ verò premuntur atque grauantur, ad paruitatem: præcipuè ſi facultas deſtituatur robore. Cùm autem vtriuſque motus plurimus infantibus vſus ſit, minimus ſenibus, & omne interpoſitum tempus ætatum vtrunque vſum remittat, magis autem contractionis: rationi conſonum eſt, vt quantum à pueris recedant ad ſenes, tantò ſemper vtrunque motum habeant tardiorem: magis autem contractionis. Atque ex his naſcuntur differentiæ rhythmorum pro ætatibus. Eſt autem vehementiſſimus iuuenum pulſus, & languidiſſimus ſenum: quoniam illis quidem facultas validiſſima eſt, his debiliſſima. In aliis etiam ætatibus, pro robore illarum vel imbecillitate, pulſus remiſſione & vehementia different. At verò pro anni temporibus, medio quidem Vere pulſus maximi & vehementiſſimi ſunt, vt in temporibus: celeritate verò & crebritate commoderati. Pari modo medio autumno. * Progrediens autem Ver, nonnihil de magnitudine & vehementia detrahit, ſed auget celeritatem & crebritatem, ita vt ineunte æſtate iam languidi, parui, celeres crebrique fiant. Autumni progreſſus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in paruitatem conuertuntur, remiſſionem, tarditatem, & raritatem. Reſpondet autem initium veris, extremitati autumni: illius finis, initio huius. Æſtatis item principium, ſuo, & principium hyemis, ſuo fini. Proinde quæ pari ſpacio à media æſtate & media hyeme in vtranque deflexerunt partem, ſimiliter variant. Porrò media æſtas, partim conuenit cum media hyeme, partim diſſidet. Nam parui vtrobique & languidi ſunt: ſed celeres, crebríque æſtate: tardi, ratique hyeme. Non perinde tamen parui æſtate ac hyeme: ſed æſtate minus. Nec ita hyeme languidi, vt æſtate. Quæ igitur ſecundum tempora accidont, ad has referuntur tres cauſas: ad vſum, facultatem, & inſtrumenta. Nam prout in ipſis horum ſingula variant, mutantur pulſus. Ac medio quidem Vere, aëris ſtatus nos amplectentis, temperatiſſimus eſt: itaque corpora etiam ſunt ſana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas eſt robuſtiſſima, & moderatiſſimus calor, necnon inſtrumenta ipſa libera ab omni exceſſu. Vnde & pulſus corporibus quidem optimè comparatis, maximi & vehementiſſimi fiunt. Nam hi peculiares ſunt validæ facultati, & moderato vſui, inſtrumentíſque naturali lege conſtitutis. Si verò vſus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & vehementes, ſed etiam celeres fient. Quòd ſi ne ſic quidem functio expleat vſum, mutatio tranſibit in crebritatem. Æſtate porrò creſcit vſus, ſed langueſcit facultas. Quamobrem aliquatenus decreſcit illa vehementia ſimul & magnitudo: ſed tamen hæc minus. Nam quia vrget vſus, augetur nonnihil: vnde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendum.

Hyeme

Mulierum pulſus eſt quã virorum celerior.

Calidiorum natura pulſus.

Graciliorum pulſus quales.

Pulſuum ſecundum ætates diſcrimina.

Iuuenum pulſus eſt maximus.

Puerorum pulſus celerrimi, magni, & crebri.

Senum pulſus parui, tardi, atque rari.

Mollities inſtrumentorum quando ad pulſuum magnitudinem conferant, & quando ſecus.

Autumno quales fiant pulſus.

Hyeme quales fiant pulſus.

Pulſuum differentiæ ſecundum tempora referuntur ad vſum, facultatem, & inſtrumẽta.

Ver medium eſſe temperatiſſimum: quo tempore habent optimè corpora.

Pulſus peculiares optimæ conſtitutioni corporis, quales.

Æſtate creſcit vſus pulſuum, ſed langueſcit facultas.

Hyeme augetur facultas, sed pulsuum vsus minuitur.

Hyeme contrà, quàm æstate, est validior facultas, noo æquè tamen ac Vere: sed vsus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiotes pulsus hyeme quàm Vere sunt, & vehemenriotes quàm æstate: cæterum satis sunt patui, quòd & facultas infra summum sit robur, & vsus remissius admodum: quæ ipsa in causa remissio est cut tardi, raríque existāt. Iam verò vbi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimum habent calidi: non simplicitar calidi dixit, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititiū esse, cuius magna copia iuuenibus suppetit. Est enim tēperatus calor natiuus, acquisititius autem intemperatus, & quasi igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyeme & Vere natura calidissimi sunt: de calore natiuo intelligit. Quem quidem cùm obtineant æstata paucissimum, aduenritio calore abundant: vnde marcescit potius, quàm nutritur, corpus. Ad hæc, is aduentitius calor tantum abest vt functiones meliores reddat, vt eas etiam longè inferiores efficiat illis, quæ à moderaro profitiscuntur. Pro regionibus etiam, periode, vt pro natura temporum. In vehementer calidis, sicuti media æstate: in magnopere frigidis, vt media byeme: in tempetatis, ita vt medio Vere. Ad hatum proportionem, quæ medium locum sortiuntur. Similiter alij status aëris nos circundantis, calidi quidem, tempotibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondeut.

Crescentia plurimum habent calidi innati.

Calor innatus est temperatus, acquisititius intemperatus.

Calor aduentitius functiones reddit imbecilliores. Pulsus immutari a regionibus, non secus quam à temporibus.

Prægnantium pulsus maiores, crebriores & celeriores.

Prægnantium pulsus, maiores, orebtiotes & celeriores sunt: * cæteta verò tuentur. In eis siquidem, ptæter vsum, priotum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi iam soli respiret aç pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, maiores, & crebtiores fiunt pulsus. Somni etiam, si quid aliud, inter natutalia censentur, qui & ipsi vatiant pulsus: initio siquidem minotes, languidiores, tatdiotes, rarioresque illos efficiunt: * procedeutes, tarditatem pedetentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tuoc tamen sunt maiores, vehementioresque pulsus: tandéoque si diuturni ij fuetint, ad remissionem & patuitatem tedeunt, tarditatem & raritatem seruantes. Etenim facultas concoctrix per somnum se iotrò recipit magis. Cùm ergo intrò moueatur, conficiátque materiam, primò quidem veluti imbecillior redditur, oneratúrque: paulò autem pòst, dum almento fruitur, quòd conficit, confirmatur ipsa, calórque animantis augetur. Quia igitur ooeratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus & languidiores existere: at mox ea confirmata, è diuerso maiores, vehementioresque. Cur autem concoctiones per somnum exactius fiant non in ventriculo modò, sed in arteriis & venis, non est huius loci explicare. At verò quandoquidem dormientibus motus caloris qui foras tendit, est imminutus: viget autem, qui intrò: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem verò tardiorem: ac proinde totus ille pulsus non est absolurè tatdus, potius quàm velox, sed tantum altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, præpolleat, protsúsque consideat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquam hic pulsus distentionem producet plurimam. Si verò præpolleat motus qui concitatur foras, contrario existente debili, minimè sanè tunc ab extremo orditur collapsu in distentione, ac summam tandem assequitur magnitudinem. Portò dormientium pulsus, qua parte foras mouetur, similis est vigilantium pulsibus: qua intrò, permultum videtur distare, quòd terminos internos motuum sensus nostet non assequatur. Mioor tamen est & languidior, præsertim in ipso principio. Prætetea tardus in distentionibus est, & in contractiooibus velox, intróque recurrens magis. Quare si vehementem eum in cootractionibus dicas, oihil erres. Etenim excrementum fuliginosum, quod tunc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere vehementius desiderat. At verò vbi absolutè succi confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit vtique talis somnus: oh idque meritò vterque motus erit mioor, tardus, imbecillus & rarus, cùm nimitum somnus sit mortis fratet. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum viuentibus adest, cætera mortem referunt: non videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel sentire, ratione carere, ac breuiter, proiectum esse. Quid itaque aliud est somnus, illo communi ablato, quàm ad interitum via? Qui expergiscuntur, euestigiò pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus vigiles, ac ex somno euigilamur: quòd hoc ferè subirò, illod omniuo pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic & subitaneam coocitat mutationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper commemorauimus, clarissimè percipiuntur. Fit autem somnus, vbi natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese conuertit: aut ob immodicam humiditatem foras nequit progredi. Quorum primus quidem saluber & oaturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phreoitidum & vigiliarum non naturalium vigilantia, vbi desiccatus natiuus calor est, & quasi inflammatus, atque idcirco foras etiam mouetur immodicè. Asciritiæ habitudines corporis, perinde pulsus vt naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus euaserit, ei qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habirudinibus est diceodum, semota tamen omni virium immutationa. Iam etiam temperamenta corpotis ascititia, pulsus oaturalibus temperamentis mutant similiter. Calida siquidem calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorum in humiditate & siccitate discrimen, continetur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Prætetea dutitia corporis, sicca temperamenta: mollitudo, humida comitatur: atque ita pulsus his mollis est, illis dutus. Vt autem mutationes alias, quæ causis naturalibus careot, recenseamus: exercitationes quidem, si moderatæ sint, vehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiunt: sio autem multæ, viresque laborantis excedant, paruos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimium immodicæ, adeò vt ægrè iam se possit homo mouere, & multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus possit, sed remissæ vires impeosè sint, pulsus mirè paruos & languidos, tardósque & raros. Quòd si peruentum eò sit, vt vires oppressæ sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in exercitationibus,

Somnus quos pulsus faciat.

Concoctrix facultas per somnum se intro recipit magis.

Contractiones arteriarū per somnos cur celeriores ipsis dilatationibus fiant.

Somnus post confectos succos perdurans, immoderatus existit.

Somnus est mortis frater.

Somnus est via ad interitum. Expergefactorū pulsus.

Somnus quo fiat modo.

Somnus naturalis qui. Somnus præter naturam. Vigiliæ immodicæ. Ascititiæ habitudines, pulsus vt naturales immutant.

Ascititia temperamenta, perinde vt naturalia permutant pulsus.

Pulsuum pro exercitationū varietate mutatio.

exercitationibus, vniuersam adhibet contentionem: vnde pulsus excitantur vehementes: vsus autem increscit, vnde magni, celeresque. Cùm verò ille duplici ex occasione augeatur, nempe & exhalatione spiritus, & incremento caloris: ob id nimirum crebri fiunt pulsus, quòd eorum vsus haud satis magnitudine & celeritate compleatur. Quòd si adeò quis laborare cogatur, vt non modò superiores facultate labores sint, sed continenter necesse habeat interquiescere, huic vniuersum corpus refrigeratur. Quare pulsus ob imbecillam facultatem, languidi sunt & parui: ob frigus, nec celeres, nec crebri. Balneæ calidæ, moderatæ si sint, pulsus creant magnos, celeres, crebros, vehementes: si immodicæ, paruos & languidos, tamen adhuc celeres & crebros. Quòd si hic non cessetur, paruos, languidos, tardos & raros. Etenim ex balneis commoderatis, si quis eis opportunè vtatur, videlicet vbi defessi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseáue affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique euacuationem desiderauerimus, manifestè corpus iuuatur. Nam corpori restituunt mediocritatem temperamenti, vires corrigunt, opportunum calorem augent, ac denique vnà cum sudoribus nonnihil * flatuum discutiunt. At immodicæ balneæ, ipsam facultatem dissoluunt, vsúmque præter modum intendunt. Frigidæ balneæ, ilicò paruos & languidiores, & tardos, raróśque pulsus efficiunt. Postea, prout id fit quod induxerunt, omnino vel torporem conciliabunt, vel robur. Quæ torporem induxerunt & refrigerarunt, paruos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur concitarunt, magnos, vehementes, celeritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ statim refrigerant omnino: postea verò vel confirmant, vel obruunt facultatem, vnáque perfrigerant. Itaque & pulsus pro ratione immutantur caussarum. Porrò in lotione frigida, arteriarum motus plus intrò quàm foras fertur: quòd & calor illuc ilicò magis feratur. Cibus adeò copiosus, vt opprimat facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos concitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior quàm qui satis nutriat, non æquè ac moderatus, cæterùm minus mutat, neque id diu. Vinum pulsus cæterà vt cibus variat: hoc verò interest, quòd ilicò immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa quæ a cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm vehementiam & crebritatem augeat. Etenim appositio quam facit vinum, celeris est, quòd humidum sit calidum. Præterea, quæ affatim ac subitò nutriunt, hæc celeriter permeant. Quamobrem, vt celerem, ita minimè diuturnam à vino appositionem corpora accipiunt, cùm facilè digeratur per halitum. Porrò quòd nutriat, pulsus ita vt cibus variabit: quòd autem amplius quàm ille calfaciat, insigniorem adiiciet illis & magnitudinem, & celeritatem. Iam verò in choleris, magnis alui fluoribus, mensibus, ac omnibus denique iis, quæ immodicè corpus vacuantia, ipsam facultatem debilitant, continenter pulsus vermiculantes accidunt. Vbi autem oppressa est a febre cacoëthe facultas, formicantes oriuntur. Siquidem vt pulsus vermiculans fit, tardus omnino esse atque rarus debet. At in acutis febribus (cuiusmodi necessariò sunt cacoëthes) non sustinet pulsum caloris copia, vel tardum in summo, vel semel fieri rarum. Cæterùm tardus est, aut certè non celer pulsus, vbi facultas opprimitur.

Vsum pulsuũ augeri ob exhalationem spiritus, & incrementum caloris.

Pulsuum pro varietate calidorum balneorum mutatio.

Balneorum moderatorum commoda.

Balnea immodica facultatem dissoluŭt.

Balnea frigida quomodo pulsus immutent.

Pulsuum pro cibi variis modis mutatio.

Vinum quàm celerrimè ipsos pulsus immutat.

Vini appositio ad corpora, vt celeris, ita minimè diuturna existit.

Vinum cur pulsum, quàm cibus, maiorem, & celeriorē reddat.

Vermiculantes pulsus quibus affectibus accidant.

Formicantes pulsus quando gignantur.

Cacoëthes febres.

GALENI PERGAMENI

De caussis pulsuum,

LIBER QVARTVS.

IN hoc autem libro, de Caussis pulsuum præter naturam dicamus, ab animi perturbationibus orsi. Iræ igitur alius est pulsus, magnus vehemens, celer & creber. Siquidem facultates animalis moderatrices, si quando impendeat necessitas, maiore vi suas obeunt functiones: id quod in iracundia conspicitur. Similiter etiam per bonas iudicationes, pulsus fiunt manifestè vehementes. Tunc siquidem facultas, vt molesta explodat, seipsam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tardus est pulsus: at nihil differt vehementia. Lætis enim diffunditur per vniuersum corpus calor, ac plus foras eius motus effertur, vt tristibus intrò. Vnde maior fit meritò pulsus illorum, non tamen vehementior. Cæterùm ea quæ diximus, * de moderata lætitia, & quæ propria ratione pulsus ipsos immutat, non de immodica, quæ vires ipsas * resoluit, intelligenda veniunt. Tristitiæ paruus, languidus, tardus & rarus est. Nam cùm tristitia ipsa refrigeret, calorémque intrò concitet, meritò contrarios pulsus superioribus efficit, qui lætitiam sequuntur.

Iræ pulsus qualis.

Pulsus reddi vehementes, per bonas iudicationes.

Lætitiæ pulsus.

Lætis diffundi calorem per vniuersum corpus.

Tristibus intrò conuerti caloris motũ.

Tristitiæ pulsus.

Tristitia refrigerat.

Timoris recentis vehementísque, celer, vibratus, inordinatus, atque inæqualis est pulsus. Nam inueteratus, similem habet tristitiæ. Neque enim quicquam à tristitia abest diuturnus timor. Omnibus autem his, si diuturna, aut vehementia fuerint, pulsus succedunt, quales viribus dissolutis: cùm nimirum dissoluant omnia hæc facultatem: breui quidem, vehementia: tempore verò, contraria.

Timoris pulsus.

Timor inueteratus à tristitia non differt.

Dolor, qui quidem variat pulsus (variat autem ingens, aut qui principes occupat partes, quemadmodum & inflammatio) si paruus sit, atque incipiens, pulsum edit maiorem, vehementiorem, celeriorem, crebriorem. Auctus verò iam, admodúmque validus vt etiam vitale robur offendat, minorem, languidiorem, celerem, atque crebrum. Et quò diuturnior sit aut vehementior, hòc illorum quodque increscet magis. Qui verò iam facultatem dissoluit, in remissionem & paruitatem, ementitámque celeritatis speciem, atque ingentem crebritatem commutat. Siquidem vt in omni molestia facultas, ita in doloribus sese solet, ad reiiciendum id quod infestat, accingere. Quare in magnitudinem & celeritatem, vehementiámque ipsos pulsus permutat. Quæ si in eo nihil proficiat, veluti ex inani labore vis eius atque contentio opprimitur: ac sic pulsus in remissionem recidunt. Inflammatio omnis habet communem pulsum, veluti serrantem: vt alia pars attolli arteriæ, alia haudquaquam videatur. Habet etiam vibrationis aliquid hic pulsus, ac celer quidem & creber est, non tamen perpetuò magnus. At singulis est suus proprius. Orientibus quidem, maior iusto, vehementior, celerior & crebrior. Augescentibus adhuc, cũ illa omnia increscunt, tum clarè iam durior, magísque vibratus est. Vigescentibus autem manifestior

Pulsuum pro dolorum varietate mutatio.

Pulsuum pro ratione inflammationum mutatio.

stior est, duriórque, atque vibratus magis, sed minor est quàm dudum, non tamen languidior, nisi superet facultatem affectus: quinetiam crebrior fit, atque celer. Quòd si diuturnior sit inflammatio, atque durescat in scirrhum, accedet dictis gracilitas pulsus, duritiésque. Atque hæc quidem in inflammatione cernuntur, quæ pulsum per totum corpus immutat, vel quia magna est, vel quia principem partem obsidet. Si verò minimè vniuersum corpus afficiat, talis erit pulsus in parte inflammata, qualem descripsimus. At verò partes neruosiores, duriores ædunt pulsus, magísque serrantes, & minores: quæ pluribus venis præditæ sunt, & arteriis, contrà. Atque inter hos maior est, dum arteriæ in parte abundant: fitque tunc inæqualis, ac facilè inordinatus. Porrò quibus septum transuersum est inflammatum, hi conuulsionibus sunt obnoxij: quibus pulmo, suffocationibus: quibus os ventriculi, syncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, vrinæ suppressioni. Ad hæc, partes insigniori præditæ sensu, pulsus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tantum. Etenim omni parti quæ inflammata est, hæc necessariò duò accidunt, calor immodicus, & tensio: quæ corpori vniuerso communicantur, vbi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut insigni prædita inflammatione. Atqui immodicus calor qui vniuersum corpus occupet, febris est, quæ vsum pulsuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tensio peruadet arterias: quamobrem pulsus durior reddetur, præcipuè in neruosis partibus, quòd præ cæteris hæ tendantur inflammationibus, vt quæ sunt sua natura iam tensæ, atque vnà secum partes vicinas contendunt.

Neruosiores partes pulsus duriores edũt.

Inflammationes diuersarũ partium, varia symptomata inducunt.

Inflammatis partibus accidit necessariò immodicus calor, & tensio.

Febris quid.

Nihil autem est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis fiant pulsus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorum colluuie, ipsáque sint affecta instrumenta. Pleuriticorum celer est pulsus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam possit vehemens. Est tamen nec vehemens, nec languidus, quod ad affectum attinet. Etenim pleuriticorum pulsus, quia neruosiorem durioremque arteriam prodit, imperitis imponit, vt videlicet durum pulsum, esse vehementem existiment. At verò illa inæqualitatis species, quæ serrantis præbet imaginem, pleuritidis in primis proprium est signum: si quidem remissa sit, mollis & facilè maturandæ: si verò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate coniunctæ, periculosæ existũt: cum firma autem, aut tardè coquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illius sanè quæ maturescit, pulsus pedetentim deponit omnem mutationem præter naturam. Quæ vergit ad suppurationem, pulsus suppuratorum proprios sortitur: sicuti & marcorum illa, quæ in tabem degenerat. Est autem ipsa pleuritis inflammatio costas succingentis membranæ. Itaque febriunt acutè, quia pars affecta, cordi est vicina. Quia verò eo modo febricitant, ideo habent & pulsum celerem: durum autem insigniter, quòd pars neruosa affligatur. Iam quia ita habet, ideo minor est pulsus, quàm febri expediat. Quare vt & creber fiat, par est: quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities. Siquidem quantum ab vsu abest magnitudo ipsius pulsus, tantùm à crebritate pensatur. Inæqualis autem in iis est crebritas, quòd neque

Arteriosis partibus inflammatis cur inæquales fiãt pulsus.

Pleuriticorum pulsus.

Pleuritidis proprium signum, est serrant vocatus pulsus.

Pleuritis est inflammatio costas succingentis membranæ.

Pleuritici cur acutè febricitent.

Pleuriticorum pulsus celer, durus, minor quàm febri expediat, nec non creber existit.

humorum qui inflammationem committunt, vna sit species. Quare si sint biliosiores, etiam febris acutior erit, consequetúrque facultatis offensio quædam. Sin pituitosiores, & leuior erit febris, & ad soporem procliuior. Nunquam enim in pleuritide & peripneumonia fit, vt caput non afficiatur, quòd humorum excipiat in illis inflammationibus putrescentium fuliginem. Verùm si putris humor fuerit biliosus, vaporem edit instar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritátque cerebrum: itaque ad delirium perducit. Si pituitosus sit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæque, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat id grauátque cerebrum, cogítque in grauem somnum deferri, atque sopiri hominem. Rectè ergo, cùm pulsus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniam, aut syncopem nunciant. Peripneumoniam, quòd occupet semper, offendátque lateris inflammatio vicinas partes, vt quæ à calido gignatur feruentéque humore, atque facilè mobili: syncopem verò, ex affecta facultate, vel per neruorum læsionem, vel soporem, cùm ex pituitosis humoribus vaporátibus cerebrum ipsum repletur. Quòd si læsio progredi ad ramulos valeat, consequetur offensio neruorum: sicuti sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrariis, puta biliosis, crebriores iusto modo pleuritidis pulsus eueniunt. Porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, vbi qui morbum committit humor sanguineus sit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur. Augetur verò, aut ob inflammationis immodicam magnitudinem, aut ob humores biliosos. Itémque per contraria imminuitur. Suppuratorum pulsum initio statim pulsum refert vigescentis inflammationis; nonnunquam est inæqualis & inordinatus ob vitiata instrumenta & facultatem imbecilliorem, sed omnibus hecticus. Vbi verò iam pus adfuerit, cætera quidem fit pulsus similis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior. Qui igitur multum puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij suppurati appellantur. Qui fiunt, vbi maxima iuxta costas inflammatio peruenit ad suppurationem. Interim affectus is comitatur peripneumonias. In vniuersum autem, omnes quibus inflammatum viscus aliquod conuersum ad suppurationem est, suppurati siue purulenti dicuntur. Marcoris nomen translatum à marcescentibus flammis est, quæ * penuria alimenti extinguuntur. Vbi igitur animantium natiuus calor eodem modo marcescit, oportet esse lãguidos pulsus. Siquidem sic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parui. Iam celeritate etiam quadam videntur præditi, quòd neque hæc abesse à febrientibus possit. Quia verò & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaque pulsum habent paruum, necessariò iam simul & crebrum obtinent. Porrò facultatis imbecillitatem comitatur etiam circumnuens pulsus, qui in vtraque parte decurtatus existit. Planum autem est, sic affectos habituros pulsum semper vndequaque similem, quòd non ex humoribus morbos, neque spiritu oriatur, sed in ipsis consistat solidis partibus. In his enim corporis habitus vniuersus, vt carbo quidam, est factus: qua de re hecticos neoterici medici hos pulsus appellant. At quibus

Pleuritidis varia symptomata pro differentiis humorum à quibus gignitur.

Pleuriticis & peripneumonicis cur caput perpetuo afficiatur.

Pleuriticorũ pulsus si in maiorem crebritatem mutentur, nunciãt peripneumoniam, aut syncopem.

Pulsuũ duritiei à quibus augeri soleat.

Suppuratorũ pulsus.

Suppurati qui dicantur.

Suppuratio quando accidat.

Marcoris nomen vnde translatum.

Marescentis caloris pulsus.

Marescentes febricitare.

Marcescentiũ pulsus est vndequaque æqualis, quũ consistat in solidis partibus.

Hecticus pulsus.

quibus iam calor extinctus est totus, quod accidit potissimum senibus, rarior quoque fit pulsus. Hunc marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quo * præcipuè occupantur prouectiores ætate, & interim etiam iuuenes. Qui igitur vnà cum inflammatione, quæ nondum discussa sit, emarcuerunt, languidos & celeriores, miréque crebros pulsus habent, ac decurtatos magnitudine in vno ictu. At verò hecticus pulsus omnibus marcescentibus inest: estque eis communissimus. Post illum autem inæqualitas distentionis magnitudine decurtata: quæ etiam adest plerisque, deinde crebritas: etenim hæc quoque omnibus qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret. Paucis autem marcescentibus in aliam inæqualitatem pulsus, ac illam quæ penes magnitudinem est, permutatur. Phthisici habent pulsum paruum & languidum, ob facultatis imbecillitatem: at non nimium celerem, vt plerique febricitantes, quòd vrente febri non detineantur. Cæterùm habent & hi, vt febrim, sic pulsum hecticum. Peripneumonicorum magnus est pulsus & languidus, mollísque, similiter atque lethargicorum pulsus, nisi quatenus præpollet inæqualitate, & in vno pulsu, & collectiua, quam vocant. In vno ictu, nam veluti interpellatur, vndosúsque, ac interdum bis feriens redditur. In collectiua autem, cùm alias differentias sortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neque enim est mirum, vel magnum esse pulsum illorum, vel languidum, vel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, visceris tam laxi & mollis, fistulísque inanibus vndique infinitis caui, tamque vicini cordi. Nam quia laxum est & molle, & vndique vacuum, à pituitosiore atque crassiore inflammatur sanguine. Talis enim fluxio, tunicam vasorum irrigat, frangit autem vim facultatis, quæ in illis est: quo fit vt magnos simul & languidos pulsus efficiat. Quia verò cordi est ipsum viscus coniunctum, multiformis inæqualitas gignitur: nimirum pulmonis arteriis oppressis, constrictis, atque languidis redditis. Rarò itaque in peripneumoniis pulsus dicrotus accidit: quòd is vasorum duritiem postulet. Iam pro offensæ magnitudine, vel intermittentes pulsus, vel intercurrentes cernentur. Cùm autem febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atque habeant adiunctum nonnihil comatis, si insignior esse videatur febris, pulsus erit admodum creber: sin maius coma, minus creber existet.

Senium ex morbo.

Marcidorum simul cum inflammatione, quales sint pulsus.

Phthisicorum pulsus.

Phthisici habent vt febrim, sic pulsum hecticum.

Peripneumonicorum pulsus.

Pulmonis substantia laxa, mollisq; cùm sit, à pituitosiore inflammatur sanguine.

Peripneumonicis omnibus adesse febrem acutam, nonnihilque comatis.

Lethargicorum pulsus, pulsui peripneumonicorum est similis, magnitudine, remissione, mollitudine: sed eo est tardior, rariórque, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrens. Est cùm dicrotus fiat. At vndosus semper in altis quidem soporibus est. Gignitur autem lethargus etiam ex pituitoso humore. Vnde meritò eius pulsus simillimus est peripneumonicorum pulsui: verùm hoc tardior, quòd procul sit à corde remotum cerebrum. Est autem intermittens potius quàm intercurrens, cùm longè frigidior sit, atque vt ita dicam, letalior morbus lethargus, quam peripneumonia. Etenim affectui frigido, facultatique valde refrigeratæ, proprius pulsus intermittens existit. Phreniticorum pulsus est paruus, modicéque contentus. Rarissimè autem conspectus est magnus. Est præterea durus; neruosus, miréque celer & creber. Habet præterea nonnihil vndosi; atque interim subtremere tibi videbitur: interim etiam præcisus cum conuulsione quadam. Etenim febrium proprium celeritatis symptoma hic obtinet euidentissimè, in vtroque termino distentionis, præcipue extremo. Inuenias etiam inæqualitatis in positu genus, insigniter aliquando in illo apparere. Imò totam subinde arteriam, sua sede deserta, conspicias attolli potius cum vibratione ebullientem, quàm more pulsus distentam. Pari modo detractam potius, quàm contractam. At verò immodica eius crebritas, proximam denunciat syncopam. Nec sanè causas illorum quæ diximus inuenire magni laboris fuerit, si scias generari à bilioso humore phrenitim, vt lethargum à pituitoso. Præterea lethargum * præcipuè gigni in cerebro: phrenitim verò in tenui meninge, atque septo transuerso. Quæ si memineris, etiam paruos meritò pulsus & duros esse, non habebis necesse discere. Atque si affectus calidus est, pulsus autem parui, omnino etiam crebri sunt. Porrò phreniticorum pulsus rarissimè vndosus percipitur, quòd mollitudine vacet. Quòd verò subtremere imbecillæ facultatis sit signum, alibi à nobis ostensum est. Vbi enim arteriarum facultas ob caloris copiam distendere illas amplius conatur, idque tunicæ durities prohibeat, quodammodo videtur pulsus subtremere: id quod tunc potissimùm accidit, vbi syncopa imminet: quo modo vbi conuulsio, etiam motus pulsuum est conuulsiuus. At hoc phrenitici pulsus habent perpetuum, vt cum conuulsione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim desinat: calor siquidem viget, suntque dura instrumenta. Iam verò insignis illa crebritas, cùm ab imbecilla facultate exoriatur, syncopem instare portendit. Est & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur, * vt plurimùm oculis conniuent, somnolentíque sunt & stertunt. Rursus oculis fixis, inconniuentibúsque diutissimè, vt catochi, intuentur. Quòd si illos ad colloquium compelles, difficiles sunt, ad respondendúmque tardi: plerunque etiam stultè loquuntur, temeréque respondent. Horum igitur pulsus sunt celeres crebríque, perinde vt phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus quàm illi obtinent. Lati autem sunt, ac breues: Externum motum non habent subitò truncatum, sed alio modo veluti intrò se proripientes subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi suffurantur distentionem. Catochorum pulsus cætera lethargicis similes sunt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt nec totius huius affectus species latè ab illo dissidet. Catochorum tamen non imbecillis est pulsus, nec mollis sed in his sanè multùm differt: vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis atque intumescit totus habitus, contrà stipatur cogitúrque catochis. Præterea æqualis est catochorum pulsus, inæqualis lethargicorum.

Lethargicorum pulsus.

Lethargum gigni ex pituitoso humore.

Lethargum esse perniciosiorem morbū peripneumonia.

Phreniticorum pulsus.

Phreniticorum pulsuum immodica crebritas, proximam renunciat syncopam.

Phrenitim à bilioso produci humore.

Lethargum ab humore pituitoso exoriri.

Lethargum gigni in cerebro.

Phrenitim gigni in tenui meninge, & in septo transuerso.

Phreniticorum pulsibus quidnam adsit perpetuò.

Catalepticorum descriptio & pulsus.

Catochorum pulsus.

Catochorum lethargicorúmque discrimen.

Conuulsorum ipsum corpus arteriæ videtur compactum, & vndique coactum esse veluti instrumentum cauum ex vtroque fine distentum. Motus autem ipsius arteriæ est in modum chordæ sursum deorsúmque agitatæ, inæqualis, idque minimè certis temporibus. Cæterùm vehemens & magnus conuulsorum pulsus videtur. Est verò hic non imbecillus nec paruus: non perinde tamen vt videtur, vehemens vel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tensionem validus, ob vibrationem exilire apparet. Paralyticorum paruus

Conuulsorum pulsus.

Paralyticorum pulsus

pulsus, languidus, tardúsque est. Nonnullis rarus quoque, aliis creber, sed nonnihil inordinatè intermittens. Est enim paruus & tardus, quia morbus est frigidus: languidus, quòd facultas infirmior. Comitialium & attonitorum pulsus sunt similes: quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, sed cumulatius, sunt accipienda. Dum affectus non vsqueadeo inualuit, nulla insignis in pulsu mutatio cernitur. Tantùm est conuulsis intenta iure vtrinque arteria. Sin autem affectus superet facultatem, inæqualitatem atque tensionem validam sibi contrahit pulsus: necnon minor, languidior, rarus, tardúsque efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, paruos, celerésque pulsus conciliat. Anginæ pulsus tensione quadam præditus est, conuulsio persimili. Magnus est & vndosus, vt pulsus peripneumonicorum. Cæterùm si peripneumonica species superior sit, in peripneumoniam: si verò conuulsiua, in spasmum angina desinet. Quicunque autem ex anginosis suffocantur vehementer, paruum hi habent & rarum pulsum: vbi verò iam animam agunt, crebrum atque inæqualem. Plus autem vel minus tensionis habet anginæ pulsus, prout humor in fauces influens aut biliosior, aut pituitosior fuerit: necnon pro ipsorum instrumentorum in aspredine diuersitate. Siquidem neruosiora & contentiora vehementius pulsum tendunt: carnosa & remissa, illum vndosiorem efficiunt. Orthopnœa acuta (talis enim est, quæ diuturna) inæqualem habet pulsum, & inordinatum, deficientémque nonnihil. Quæ mediocriter est grauis crebrum. Quæ violentissima, tardum & deficientem. Quæ iam perimit hominem, crebrum, & languidum. Cæterùm pro diuersitate offensæ, vel creber magis, vel rarus fit pulsus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam. Vteri * suffocationis pulsus, vt si conuelleretur, protensus est, atque rarus. Quòd si exitialis sit suffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim neruosus sit locus affectus, par est vt protendatur pulsus, quasi conuulsus existat. Quia verò affectus est frigidus, adiuncta est raritas. At vbi oppressa iam prorsus facultas sit, rectè fit creber, inæqualis, & nonnihil deficiens. Os ventriculi affectum, si duntaxat sit inflammatum, ita pulsum immutat, vt solet corporis neruosi inflammatio, si comprimatur, vellicetur, languescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat, pro genere cuiusque symptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauseæ, singultus, languor, non solùm paruum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, sed etiam admodum crebrum. Sola verò compressio, rarum, tardum, paruum, & languidum, qualis etiam per caninam famem conspicitur. Porrò omnes affectus qui in crebritatem mutant, si sint diuturni, vel grauiores euaserint, pulsum gignunt vermiculantem. Qui verò in raritatem, non solùm commemoratas differentias adaugent, sed speciem etiam inæqualitatis in vno pulsu generant, vt multis locis pertusum corpus arteriæ videatur: nimirum ob ipsius instrumenti intemperiem. Aquæ inter cutem pulsus: Ascitæ paruus, crebrior, subdurus, & cùm quadam tensione est. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione. Illius quam anasarca vocant, vndosus, latior mollísque. Ascites siquidem, copiam aceruans non modicam secundum ventrem humoris aquosi, simul magnas arterias intendit, grauat, refrigerátque. At tensionis quidem nomine meritò reddit pulsum cum tensione quadam subdurum. Quia verò facultas læsa & refrigerata est, minorem. Iam quò minorem iusto, hoc etiam crebriorem, præsertim vbi adiuncta sit febris. Tympanites minus grauat, verùm non minus tendit: quare pulsus etiam subduros gignit, cum nonnulla tensione, sed aliquanto celeriores, minúsque imbecillos, quàm ascites: at crebros, iisdem de causis ac ille. Longiores, ob leuitatem tegentium arterias corporum, quæ quidem in Tympanite adest: etenim spiritu vniuersum corpus replet. Anasarca autem, quia imbuit vniuersum corporis habitum humiditate copiosa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulsus molliores, vndosos, latioréśque efficit. Elephantiasis pulsus paruus, languidus, tardus, crebérque est. Ictericorum pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim possidet desiccandi flaua bilis, vt muria, & marc. Quamobrem tunicam arteriarum indurando & desiccando, pulsum quoque reddit duriorem atque minorem, ac proinde etiam crebriorem. Cæterùm nec languidus est, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adest. Qui sumpserunt veratrum, hi paulò ante vomitum, vbi comprimuntur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, atque tardiorem: interea dum vomunt & diuelluntur, inæqualem & inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, sed inæqualem adhuc, minus tamen quàm antea. Vbi verò iam ad naturalem reuertuntur statum, æqualem ac maiorem quàm dudum, vehementiorémque. Qui horum syncopa corripiuntur, conuelluntur, atque singultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatúmque, & celeriorem, atque multùm crebrum sortiuntur. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inæqualem, non autem crebrum, nec celerem, sed potius tardum. Repræsentat etiam nonnihil vndosi & lati, atque interdum paruam arteriæ tensionem.

Paralysis est morbus frigidus. Comitialium pulsus, esse pulsibus apoplecticorum similes.

Anginæ pulsus.

Orthopnœæ pulsus.

Vteri suffocationis pulsus.

Pulsuum differentiæ pro variis oris ventriculi affectibus.

Fames canina.

Hydropum singulæ speciei quam pulsuum differentiam sortiantur.

Ascites.

Tympanites replet vniuersum corpus spiritu. Anasarca imbuit humiditate vniuersum corporis habitum. Elephantiasis pulsus. Ictericorum pulsus. Flaua bilis obtinet vim desiccandi.

Veratrum epotum qualiter soleat pulsus mutare.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione ex pulsibus,
LIBER PRIMVS.

QVòd non tantùm * futurorum præscientia sit, sed præsentium etiam atque præteritorum, satis id Hippocrates demonstrauit. Cuius quidem qui peritus futurus sit, eum in iis quæ de dignoscendis pulsibus, déque differentiis, & causis pulsuum à nobis tradita sunt, prius exerceri oportet. At verò causarum pulsuum diximus esse vnum genus, eorum generationi coniunctum, quod scilicet naturale existit: alterum autem contrarium, nempe causarum præter naturam: ac tertium denique causarum non naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorum essentiam veram: aliud autem quartum, ad apparentem. Quod quidem, quia proprium est in primis præsagiendi, commentationi, diligentissimè est explicandum. Porrò nullus pulsus mutari potest, nisi effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vsus, quamobrem

Præscientiam haberi non futurorũ modo, sed præsentium etiã, atque præteritorum.

Causarum generantia pulsus, tria genera.

obrem fit, in aliqua sint mutatione & alteratione. Vbi igitur pulsus, exempli gratia, maior æquo videatur, expendendum est, facultásne sit robustior: an hæc eadem manserit, mollis autem euaserit tunica arteriæ: an quòd increuerit vsus, talis mutatio acciderit. At si facultas robusta sit, pulsus erit vehementior, posuimus autem eum maiorem duntaxat videri. Quòd si tunica tantùm arteriæ emollita fuerit, pulsus necessariò erit mollior Si igitur neutrum appareat, clarum est mutatum aliquatenus esse vsum pulsuum generandorum, quem esse docuimus duplicem: primum atque maximum, tutelam natiui caloris: alterum, animalis spiritus generationem. Sic voco illum quo vtitur anima ad voluntarias functiones. Cæterùm si parua fiat à natura * alteratio ob vsum, sola perspicua erit magnitudo, nondum autem celeritas. Si maior, increscet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit. Sin adhuc amplificabitur, magnitudo celeritásque augebuntur, atque accedet prætetea crebritas. Sin autem non sit factus maior pulsus, sed talis esse videatur, gracilius solito aliqua de causa euasit hominis corpus. His cognitis, ineundum examen est, primùm in corporibus simpliciter sanis: mox in iis, vbi adiunctus est aliquis ascititius motus: postea in corporibus * simpliciter ægrotantibus: ac postremò in iis, quibus alteratio quæpiam adest externa. Etenim in corporibus inculpata valetudine præditis, docebit magnus pulsus & temperamentum hominis, & corporis habitudinem. In corporibus vbi adiunctus est ascititius status, illum præpollere motum, cui magnus pulsus est peculiaris. At in iis qui ægrotant simpliciter, indicabit magnus pulsus calidam * morbi constitutionem. Si vna cum morbo recens aliqua * externáque alteratio adsit, illum vincere motum, cui magnus pulsus sit familiaris. Reuocandus autem ad memoriam pulsus est moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperatis, atque ab omni qualitate aduentitia alienis) & quem nunc inuenimus, magnus, vt in comparatione illius considerandus est, ex qua causa in magnitudinem ipsam excreuerit. Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex ascititio motu. Cæterùm motus ascititij mox desinunt: permanent verò amplius ob gracilitatem & temperamentum. At verò omnium alterationum quæ corpori accidunt, certissimam assequimur in illis corporibus cognitionem, quorum naturam noscimus. Hanc autem non agnoscimus semper, quare nec in exactam vbique cognitionem veniemus: verùm à cognitione absoluta tantùm aberimus, quantum ab ipsius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulsuum ex causa externa, in hunc modum sunt discernendæ: Quæ ex balneis, cursibus, frictionibus, cæterísque motibus fit, non est diuturna, sed mox ad pristinum statum reuertitur. At magnitudo pulsuum ex vino & cibo profecta, diuturna existit. Hæc ex vehementia exploratur, quæ illi coniuncta est. Nunc tantùm is propositus est, qui duntaxat sit maior. Iam etiam magnitudo quam ira concitat, adiunctam habet vehementiam: quæ alioqui prudentem non latet, si oculus irati respiciat, vniuersúmque corpus. Etenim calor quidam copiosior secundum pectus iratorum, non secus quam exercitatorum, percipitur. Atque hi sanè sunt artificiales modi causarum dignoscendarum. Externos autem, vbi minimè in tentatores, ac pessimos sycophantas, fraudulentósve incideris, partim per inuestigationem, partim ex eo quòd non discesseris ab ægroto, quamoptimos fore iudico. Nam qui sunt dum medicus non semper ægrotis adest, nec illi volunt veritatem exponere, hi sunt difficillimi, & medicum requirunt accuratè prudentem. Cui sanè ad veritatem peruestigandam esse primus scopus debet ipsius accessionis tempus: dein ægrotantis consuetudo & mores. Sunt siquidem qui medico imponant, nihilque magis habeant in votis, quàm vt coarguant illum, cumque nihil firmi scire demonstrent. Quare tunc habenda omnia suspecta sunt, distinguendáque, tum quæ propria artis ratione pertineant ad dignoscendum, tum quæ adueniunt extrinsecus. Alij contra sunt candidi, modestique, nec celant quicquam, dissimulántve: quare in his nil clam factum, est suspicandum. Porrò cùm magnus pulsus nunc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet referatur: cumque duplex sit hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de incremento ad magnitudinem est dicendum vtriusque pulsus: dico enim minoris eo qui mediocris est, & maioris. Commune igitur est omnis ad magnitudinem incrementi, solùm auctum calorem esse, quo scilicet tempore nec facultas affecta sit, nec instrumenta, sitque immotus ægrotans. Proprium autem est defluxui illius à natura, vnius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Commutationem etiam pulsuum in paruitatem, tres numero sunt differentiæ. Aut enim ex moderato, aut ex maiore quàm hic sit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri. Vocatur autem qui moderato est maior, absolutè magnus: qui minor, paruus. Sit igitur pulsus cuipiam homini minor quam dudum, mutatione præditus præterea nulla vllius generis. Etenim minor solito pulsus fit, aut cùm imbecillior facta sit facultas, aut instrumenta duriora, aut vsus remissus. Nunc autem nec imbecillior facta facultas est, alioqui coniuncta sit cum paruitate remissio: nec corpus arteriæ durius (neque enim tum minor tantùm, sed & durior pulsus esset) superest ergo solùm esse alteratum vsum: ac si id temporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatem respondere mutationi. Quæ quidem mutatio accidit ex maiori pulsu, quàm qui sit naturalis. Nam de naturali statu ob frigiditatem mutatio ad paruitatem, simul etiam rariorem eum atque tardiorem reddit. At imminutio ex magno supra modum aucto, statim adiungit sibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multum vltra modum sit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrem qui magnitudinem tantũ imminuit pulsus, & reliqua seruat immota, hic est qui paulò maior sit iusto, solúsque ex paruo incremento caloris constat. Iam verò, quemadmodum vbi corpus calfit præter modum, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas apparet in pulsu: sic etiam vbi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac vltimo loco paruitas. Porrò causæ refrigerantes totidem numero sunt, quot numerantur calfacientes. Aër siquidem frigidus nos circunstans, inspiratúsque, & aqua frigida, vel balneum, vel medicamentum corpori inunctũ, refrigerat. Quinetiam longa quies & veluti latebræ, & pituitosus cibus, medicaminaque

Pulsuum vsũ esse mutatum, qua ratione deprehendamus.

Pulsuum generandorum vsus est duplex tutela innati caloris, & animalis spiritus conseruatio.

Pulsus moderatus in quibusnam reperiatur.

Ascititij motus mox desinunt.

Pulsuum mutationes a causa externa, quemodo discernendæ sint.

Causarum dignoscendarum qui sint artificiales modi.

Causarum dignoscendarum modi extra medicam artem positi.

Fraudulenti quorundam sycophantarum mores.

Pulsuum mutationis in paruitatem, tres numero sunt differentiæ.

Refrigerantes causæ tot numero sunt, quot calfacientes.

Timor diuturnus corpus refrigerat.

refrigerantia, ac breuiter, metus diuturnius, corpus frigidius efficiunt. Ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi temperamento cùm antea quiescerent, nunc commoti, aut tenuiores quodammodo calidis sunt effecti, etiam corpus refrigerant.

Arteriæ altitudo semper æqualem latitudini distentionem habet: sed fit vt occulretur aut arceatur sæpe à corporibus circumiectis & oppositis, vel vniuersus motus, vel certè eius quædam pars: idque aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in vtraque dimensione. Vbi igitur per totum corpus sensu nostro pulsare nulla arteria percipitur, is affectus dicitur pulsus priuatio: rcuera tamen in corpus viuum nunquam cadere potest.

Pulsuum priuatio in corpus viuum nunquam cadere potest.
Pulsus longi quando dicantur.
Pulsus breues qui.
Pulsus moderatus.

Neque enim est vnquam, quin cor vnà cum arteriis, in omnibus agitetur. At verò longi dicuntur pulsus, quibus sensibilis motus longitudo naturalem excedit: breues, quibus infra naturalem statum est: quibus par est naturali statui, moderati. Tantum enim animaduertitur semper de motu arteriarum, quantùm permittunt adiacentia corpora Vnde fit, vt corpulenti breues pulsus sortiantur: graciles verò, longos: & quadratis, moderatísque, esse moderati videantur. Iam etiam apparentis motus his, non æquè semper vt profunditas, latitudo impeditur.

Latitudinis motus quando in pulsu obscuretur.

Verùm vbi arteriarum regiones in obliquo, vel adipis, vel carnis, vel vaporum, vel humorum sint plenæ, ac incumbens supernè cutis nihil eas oneret, latitudinis tantùm obscuratur motus: & magis si vehemens pulsus & magnus, quantùm in ipso est, fuerit. Cùm verò regiones vicinæ sunt mundæ, rugosa autem quæ eas regit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius si non vehemens pulsus & magnus, quod in eo est, sit. Si igitur pulsum inuenias longiorem iusto, si quidem vna latitudo eius profunditásque increuerit, vide, gracilior homo solito, an calidior euaserit, remoto motu aduentitio. Nam si factus gracilior sit, idque tantò, quantò est pulsus maior, vnum hoc tantùm eum immutauit. Sin autem non tantò, non hoc modò est causa, verumetiam calor. Quòd si in eadem constiterit habitudine corpus, solus mutatus est calor. Sin crassior euaserit, duplo auctum calorem æstima. Sin longior sit factus pulsus, & latior, non autem perinde auctus profunditate, sed moderatus, huic præter superiores notas, necesse est rugosiorem euasisse supernè arteriæ incumbentem cutem. At si contiertas membrum, vt quæ eius pars modò superior erat, nunc sit inferior, nulla tum profunditas videbitur impedita. Atque hi quidem duo pulsus, in primo libro de eorum differentiis, omnium primi inter vigintiseptem pulsus constantes ex dimensionibus ternis, sunt in tabellam relati. Reliquorum autem vigintiquinque haud difficile fuerit causas simili etiam methodo inuestigare.

Gracilitatem corporis qui pulsus significet.

Igitur vbi supra proportionem profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extensa, corporis significat gracilitatem: non tamen vbi * imminuta infra proportionem profunditatis est, corpulentiam denotat, sed vel naturalem quandam conformationem, vel situm arteriæ inæqualem. At verò quæ quidem in omnium primo, ac magno distincta sunt pulsu, eadem etiam in vltimo, nempe breui, angusto, humilique (qui nimirum vocatur paruus) sunt distinguenda. Nam si naturaliter composita sit corporis habitudo, hic pulsus non solùm videtur paruus, sed etiam talis existit. At cùm crassior sit, si * quantò homo seipso crassior euasit, tantò sit pulsus minor, erit tum quidem quod ad ipsum attinet, moderatus: sed ob corporis crassitudinem minor moderato videtur. Si longè sit crassior quàm pulsus minor, is pulsus quantùm in ipso est, mediocri erit maior. Sin autem minus sit crassus quàm paruus pulsus, hic, si eius naturam spectes, naturali erit minor. Quòd si gracilius corpus sit, quàm videatur pulsus paruus, is sane est paruus natura, sed non perinde videtur paruus, ac vere est: quòd gracilitas, quatenus à natura recessit, hactenus ei speciem magnitudinis augeat. Similiter etiam in aliis pulsibus omnibus adhibenda eadem est distinctio, quæ de paruo & magno pulsu est adhibita: sciendúmque illorum quemque vel paruum esse natura, vel magnum, vel moderatum. Ac tres hi pulsus in quantitate distentionis positi sunt, quod ad ipsius rei naturam attinet. Videntur verò esse vigintiseptem, ob crassitudinem vel gracilitatem corporis, vel ob rugosiorem cutem, vel regionum arteriarum inæqualem angustiam, vel proprietatem conformationis. Iam verò longus, angustus, & humilis pulsus, quod quidem ad suam naturam pertinet, idem erit & paruus: nimirum longitudine ipsa accedente ob tenuem habitudinem corporis.

Facultate valente nunquam pulsus esse paruus ad summum potest.

Quòd autem & languidus sit, hinc euadit perspicuum, quòd nunquam facultate valente, pulsus esse paruus ad summum possit. At duritiem nihil est necesse coniunctam esse huic pulsui. Oportet tamen cor vnà cum arteriis esse refrigeratum, atque etiamnum perfrigerari. Quòd verò refrigeratum esse, læsam esse facultatem sit, refrigerari autem, mutari vsum, vtique intelligere oportet.

Essentiam facultatis cuiusque partis, in commodo eiusdem partis temperamento consistere.

Facultatis essentia singularum partium, in singularum illarum posita commodo temperamento est. Nam tum demum suum quæque munus obit strenuè, vbi sit temperatissima. Contrà malè fungitur, si intemperata sit: atque hactenus malè, quatenus sit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cùm immodicè fuerit refrigeratum, calfactum, humectatum, aut exiccatum, pulsus pro suæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi est facultatem oblæsam esse. At verò consuetudinem habere cum sanguine in ipsius contento sinibus, & cum spiritu, qui calidior longè ac naturalis status requirit, sit, aut cum eo qui in inuolucro cor ambiente consistit, vel in pulmone, aut cum ipso etiam inuolucro cor ambiente, & pulmone: vsum est tantùm variasse, citra facultatis offensam. Ac sic eandem ratione haber, refrigeratum esse, & refrigerari. Nam si in ipsa cordis temperie frigidum elementum præpolleat, facultas læditur. Sin verò in tunica cor ambiente, & in pulmone, sanguinéque & spiritu, quos eius ventriculi continent, vsus est remissio. Iam humiditates & siccitates, si in ipso corpore cordis consistant, nocent facultati: si in quopiam vicino, non immutant vsum.

Temperiem intemperiémque cordis, ex quatuor elementis constare.

Siquidem proba temperatura, intemperiésque, ex quatuor fiunt elementis: vsus verò incrementa vel remissiones, duntaxat ex calido & frigido. Porrò vbi iam ad vltimam vsus dissolutionem deueniat, corporibus vicinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus non intemperatum existere: id quod nihil est aliud, quàm facultatem debilitari. At verò vbi cum duritie coniunctus est pulsus ille oblongus, angustus & humilis: necessariò etiam ei adest vel languidus, vel medius inter languidum ac vehementem:

hementem: declaratúrque eſſe is affectus in corpore, qui reddit arteriam duram. Hæc eſt ſiccitas, vel conſtrictio à frigore, vel tenſio.

Siccitas in quibus morbis arterias inuadat.

Siccitas quidem in ardentiſſimis febribus, vbi peſſimè inueterarint: ac præcipuè * in marcore torrido, certíſque melancholiæ & quartanæ febris generibus.

Conſtrictio.

Conſtrictio fit à rebus refrigerantibus. Tenſio ab affectibus conuellentibus, & ingentibus inflammationibus. Ex ſcirrhis verò conſtrictio arteriarum & tenſio naſcitur: cùm aliàs, tum vel maximè vbi lien & hepar ſcirrho indurantur. Sed tactu eiuſmodi affectus deprehenduntur, & per vrinas, & alui excrementa, pérque tum linguæ, tum vniuerſi colorem corporis, atqueadeo etiam per febrium genus. Qui autem alij corporis affectus pulſum creant durum, partim originem ex recentibus offenſionibus repentinam trahunt, reliqui omnes pedetentim. Offenſiones quæ inducunt eiuſmodi affectus, ſunt vini potio & frigidæ intempeſtiua. Sæpe etiam fructus refrigerantes, balneúmque frigidum.

Noxa illata à vino, quomodo deprehendenda.

Deprehendes noxam à vino illatam, cùm ſubitò pulſus non durus modò, ſed maior etiam fit, celerior & vehementior. Cæteras à vino in communi diſcernes, quòd nec magnitudinem adiunctam, nec vehementiam, nec celeritatem habeant: ſingulas autem ſeorſum, vbi ſymptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fructibus id genus ingeſtis ſolent ſuperuenire: vt delirium, exempli gratia, quod à vinoſis fructibus proficiſcitur.

Conuulſiuæ diſpoſitiones quæ ſint.

Iam verò ſi neruorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, conuulſiuas diſpoſitiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, conuulſionis aliquod neceſſariò comitatur ſymptoma. Ac moriuntur ſanè omnes in hunc modum affecti, etiamnum calidi: contrà ac illi, qui corripiuntur syncopa: hi ſiquidem vehementer etiam frigidi, viuunt adhuc.

Duros ſimul & paruos pulſus, omnes fieri vibratos.

Eſt autem operæprecium noſſe, omnes duros ſimul & paruos pulſus, quamcitiſſimè fieri vibratos: & ſi qui vibrati non ſunt, eos aut ob vitalis facultatis imbecillitatem, aut remiſſionem vſus, aut vtriuſque concurſum, non admittere vibrationem. Nam ſi quidem vſus magnam poſtulet diſtentionem, víſque operari valeat vitalis, ſed vnum refragetur corpus arteriæ, quod attolli in magnam diſtentionem præ duritie non poſſit; vibratio in eum ſtatum incidit.

Vibratio pulſus quando accidat.

Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quocirca hic pulſus qui videtur vibratione carere, aut extremam imbecillitatem virtutis, aut remiſſionem vſus declarat maximam.

Vibratus pulſus ſi adſit, nonnihil roboris facultatem poſſidere declarat.

At vibratus ſi ſit, nonnihil roboris facultatem poſſidere portendit, nec pulſuum vſum protſus diſſolutum exiſtere. Ad eundem modum ſi pulſus citra vibrationem * longior ſit naturali, anguſtiórque & humilior, non longiſſimè tamen à natura in ſingulis his receſſerit, ſed aliquantulum: ſi quidem etiam ſit durus, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel vtrunque ſimul. Atque hæc ex conſequentibus diſcernuntur. Sin verò ſimul & durus ſit, & vibratus, illos ſignificabit affectus, à quibus durus pulſus producitur: facultatem tamen non imbecillam, vt in illis, nec diſſolutum vſum. Quanta verò vtriuſque ſit noxa, in facultate indicabit vehementiæ & remiſſionis differentia, vnà cum quantitate ipſius vibrationis: in vſu, differentia celeritatis & crebritatis, cum vibrationis item quantitate. Reliqua ex antedictis conijcito. Haud aliter ſi non paulùm, nec multùm tribus differentiis pulſus ille à naturali recedat, ſed mediocriter & moderatè, ex dictis notato diſcrimina. Celer etiam pulſus dicitur, interim comparatus cum moderato, interim cum quolibet alio.

Moderatus pulſus quot modis dicatur.

Præterea ille ipſe moderatus, nunc abſolutè dicitur, quem in optima natura conſpicimus: nunc de vnoquoque homine, qui inculpata ſanitate fruatur. Atque hic ex comparatione abſolutè temperati æſtimatur, docétque qualenam ſit ipſum temperamentum.

Celerior pulſus, calidius: tardior, frigidius temperamentum declarat.

Ac celerior quidem calidius, tardior frigidius temperamentum declarat. Verùm ſolam non eſt reperire mutationem in celeritatem & tarditatem, nec in ſanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore eſt temperamento, quàm ſimpliciter moderatus, ſi videatur habere celeriorem pulſum, eum habet neceſſariò maiorem. Et cui pulſus eſt aliqua ex occaſione celerior ſolito, omnino etiam eſt maior: neuter tamen horum neceſſariò eſt crebrior: ſiquidem crebritas illis, vbi calor accumuletur copioſior, accedit.

Celeri pulſui modò magnitudo, modo adiungitur crebritas.

Itaque cum celeritate, modò magnitudo, modò etiam crebritas eſt coniuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulſuum, partim ex moderato ſtatim in raritatem ſimul mutantur: ſubinde etiam in paruitatem, vbi amplius vſus ſit imminutus: partim ex ſtatibus non naturalibus, nunc aucto vſu, ſæpe vnà cum mutatione in paruitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in vtranque. Cæterùm mutationes pulſuum ob imminutum vſum, in tarditatem fiunt, cum raritate & paruitate.

Mutationes primæ & ſimpliciſſimæ pulſuum in celeritatem & tarditatem.

Habes primas & ſimpliciſſimas pulſuum mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum cauſæ antecedentes & primitiuæ, eadem inueniuntur ratione, atque illæ quas de magnitudine & paruitate expoſuimus. Mixtæ verò mutationes atque compoſitæ, cum vehementia, vel remiſſione, vel duritie, vel mollitudine coëunt. Quæ etiam examinandæ diſcernendæque ſunt eadem via & ratione, quam cùm de longo, anguſto & humili diſputaremus, declarauimus. Vt, exempli gratia, ſi ſimul & celerior eſſe & mollior videatur pulſus, animaduertendum eſt, tantò ne celerior ſit, quantò mollior, an magis. Nam ſi quantò eſt mollior, tantò etiam celerior ſit, à ſola mollitudine ipſa mutatio eſt facta. Sin celerior quàm mollior, non à mollitudine tantum, ſed etiam ab vſu aucto. Contrà ſi mollior quàm celerior, quantò mollior eſt, tantùm detraxit ſolius vſus remiſſio. Similiter in aliis coniugationibus danda opera eſt, vt præpollentem cauſam inueſtigemus, magnitudinem quarum ex proportionis exceſſu deprehendes.

Diſtentionis arteriæ quatuor generales ſunt differentiæ.

Cùm igitur in diſtentione arteriæ quatuor generales ſint differentiæ: prima, eadémque inter omnes maximè pulſuum propria, quæ in qualitate conſiſtit motus: ſecunda, quæ in quantitate diſtentionis: tertia, quæ facultatem: quarta denique & vltima, quæ tunicam arteriæ indicat: hoc certè poſtremum genus, non eſt proprium pulſuum, ſed aduentitium. Cæterùm tum ipſum, tum penultimum genus, cauſam ſemper à qua gignuntur, manifeſtè declarant: duo autem reliqua genera ſuperiora, non perpetuò. Etenim duobus obuenit generibus poſterioribus, vt ab vna vtrunque cauſa conſtituantur: primis verò duobus, vt ab omnibus cauſis, quas tres demonſtrauimus eſſe: quare in primis illis ad inueniendam cauſam, quàm in vltimis, pluri-

bus opus est *distinctionibus. Porrò secundum genus, quod circa distentionis quantitatem versatur, hoc præter cætera habet, quòd septem & viginti pulsuum differentias complecti videatur, quæ tamen sunt tres duntaxat. Porrò vehemens pulsus à facultatis semper robore fit: proinde * quantò vehementior fuerit, tantò facultatis maius esse robur significabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quantò languidior sit, tantò facultatem ostendet imbecilliorem. Haud aliter durus pulsus efficitur ab arteriæ tunica dura: mollis à molli. Prætetea quantitas pulsus duritiei mollitudinisque, quantitatem duritiei mollitudinisque arteriæ declarat. Cæterùm qui medius est inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura est inter eos, solúsque dicitur naturalis. At inter languidum & vehementem hac ratione medius est nullus: quòd languidus sit oriundus ex facultate imbecilla, & desciscente à natura: vehemens autem à firma & rectissimè habente. Verùm alio modo, inter languidum & vehementem medius aliquis esse possit. Modus autem dignoscendi per tactum adhibitum est. Nam cùm à pulsu euertitur, eum vehementem vocamus: vbi tactus euertit pulsum, languidum: vbi neutrum fit, medium eum pulsum dicimus inter vehementem & languidum: qui quidem non aliter atque languidus, præter naturam est. Porrò alterationes pulsuum, * quæ quidem in remissionem & vehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, hoc est, citra vllam aliarum differentiarum miscellam, atque etiam ab vna causa: vt si cæteris causis naturalem modum seruantibus, facultatis robur sit paululum auctum, aut imminutum, t interdum tamen ab vna quidem causa gignuntur, at non solæ: quemadmodum vbi facultas aut imbecillima, aut robustissima effecta fuerit. At mutatio pulsuum in duritiem & mollitudinem, si quidem ab vna causa procedat, omnino aliquod vnà generum aliorum mutabitur. Quòd si sola constet, ex concursu plurium causarum gignitur. Simul autem & sola & ab vna causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spacio à natura recesserit. Causæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipso insunt corpore: ac humores quidam sunt semicocti & crudi, qui iam concoquantur: & naturæ ad iudicationem impetus: ac prætetea iracundia. Partim adueniunt extrinsecus, vt vinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt. Deprimunt verò facultatem inedia, vigiliæ, solicitudines, mœrores, vacuationes immodicæ, vehementes dolores, vel cum quadam proprietate accidentes, vt quem stomachicum affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adiunge omnia quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem. Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, somni multi, mollior vita, & deliciæ: quæ omnia intra septa naturæ manent. Præter naturam autem sunt, simúlque idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & si quæ sint alia quæ largo humore ac maxime pituitoso arteriarum tunicas imbuunt.

Quantitatem dilatationis arteriæ, septē & viginti pulsuum differentias complecti.

Vehementem pulsum a facultatis semper robore fieri.

Pulsus durus & mollis vnde proficiscantur.

Medium pulsum qui naturalis sit dari nullum inter languidum & vehementem posse.

Medius pulsus inter languidū & vehementē quomodo dignoscatur.

Causæ antecedentes, quæ facultatis robur adaugent, sunt duplices.

Facultatem quæ depriмant.

Arteriā mollem reddētia.

Igitur præsentem constitutionem singularum coniunctarum causarum pulsus primam omnium indicat: qua cognita, antecedentes & externæ causæ, quæ coniunctas introduxerunt, deprehenduntur. Atque in hoc præteritorum præcognitio consistit. Nam futurorum, ex iis quæ comitantur dispositiones, præsagia sumuntur.

Pulsus ante alia omnia, indicat coniunctæ causæ naturam atque constitutionem.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione ex pulsibus,

LIBER SECVNDVS.

Contractio etiam habet quatuor genera pulsuum, quot scilicet dilatatio. Siquidem velocior & tardior, maior & minor, vehementior & languidior (si naturam ipsam spectes rei) fit contractionis motus: ac præterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoscas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, vllum. Porrò tùm distentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: distentio, veluti inspiratio quædam, excessum caloris refrigerando, & ventilatione quod extinguitur incendendo: contractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excrementorum ingentem colligi * multitudinem, expurgaríque id temporis, quandocunque inueniatur. Tarditas contrà, nec eius multùm coacervari excrementi, eòque neque euacuationem desiderati. Atque aceruatur quidem magna copia fuliginis, * vbi humores putrescunt: quo tempore necessum est febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In aliis statibus qui medij inter hos sunt, pro portione singulorum statuum. Inter edendum & dormiendum, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborum natura, ex illis qui prauos humores gignunt, plus: minus ex iis qui probos. In febribus ad eundem modum, in accessionibus, plus: aliis temporibus minus: adeóque plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos crudos appellant: ex biliosis minus & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui & ipse putrescit in inflammationibus: vnde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarum adeò est immodicus ardor, vt cutem deurant, & carbunculum generent. Eiusdem ferè naturæ sunt herpetes depascentes: in omnibus quippe his, ipsi humores putrescunt. Alio autem modo putrescentes in asperis arteriis succi. Pulmonem enim suo vitio contaminant: quod viscus tempore etiam ipsum putrescit. Colliguntur autem in asperis arteriis id genus succi, vel per destillationem à capite, vel ex pleuritide, vel peripneumonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex translato pure. Originem hinc ducunt putredinis, quòd minus probè expuantur. Nam vt sunt vitiosi, & locus calidus, maturam desiderant euacuationem. Subinde etiam fit, vt cùm pulmonis rumpitur vas, immittat sanguinis aliquid in ipsas arterias asperas: qui quidem diuturnitate putrescens, tabem excitat. Quô etiam deuenit celerius, quem vasa emittunt exulcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum secundum quantitatem augetur, etsi sensu id planè non percipiatur. At celeritatis clarè incrementum dignoscitur. Nunc ad crebritatem, raritatémque nos conuertamus: quarum duplex est vtraque, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse: vbi ab distentione ante contractionem: alteri

post

Contractioni arteriæ insunt quatuor genera pulsuum.

Distentionis contractionísque arteriarum vsus.

Contractionis in arteriis celeritas, magnam vim excrementi fuliginosi indicat.

Fuliginosi excrementi quando plus, & quando minus accerescat.

Sanguis in inflammationibus computrescens, quas febres gignere soleat.

Humores in asperis pulmonis arteriis delitescentes, vnde illuc confluant, & qua de causa putrescant.

Tabes vnde contrahatur.

Quies arteriæ duplex.

post contractionem ante distentionem. At quidam ambabus est commune: aliquid proprium vtrique.

Quietibus arteriarum quid ſit commune.

Commune, quòd duabus de cauſis abbreuiantur', vel quòd prior productus ſit motus, vel quòd ſequens anticipet. Contrà protenduntur, ſi vel breuior fuerit prior motus, vel ſi remoterit posterior. Vtrique proprium, quòd denotare poſſunt.

Quieti arteriarum vtrique quid ſit proprium.

Illud autem ab eis conſtat ſignificari, quod ex producto altero motu, vel anticipante altero poteſt prodi: aut contrà, ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim ſyncerus calor, pauciſſimíſque excrementis pollutus, diſtentionem maiorem & celeriorem concitat: contrà qui confuſus excrementis eſt putribus, contractionem: vbi ex anticipatione vel magnitudine diſtentionis pulſus creber fuerit, calorem parium indicabit plurimum increuiſſe in corpore. Vbi verò quòd maturius incipiat contractio, impuri copiam, atque excrementis referti caloris', arguet. Nec aliter, cùm rarior pulſus externa quiete ſit: ſiquidem ob diſtentionis breuitatem, indicabit eſſe refrigeratum calorem: ſin ob contractionis moram, fumoſa imminuta eſſe excrementa. In quiete interna è diuerſo, ſi ex productione contractionis creber ſit pulſus, ſuppullulare abundantiam fumoſorum excrementorum: ſi ob maturiorem diſtentionis exorſum, auctum calorem eſſe. At verò cùm rarior in hac quiete pulſus eſt, ſi ob imminutam contractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem eſſe, ſi ob diſtentionis moram. Quòd ſi coniuncta ambo ſint, vt & protendatur motus prior, & alter anticipet, ſiue in externa hoc quiete, ſiue accidat in interna, compoſitum declarauerit affectum ex illis, quorum ſigillatim ſignificabat vtrunque. Itidem ſi pulſus ſit rarior, in vtra hi coierint ambo quiete, contractus prior motus, & alter nimis tardatus, erit ſtatus tunc quoque duplex, atque ex vtroque compoſitus. Cæterum externa quies clarè ſentitur, interna autem non obſcurè quidem. Eam tamen coniectura quis aſſequi poſſit, ex vtriuſque motionis impetu. Iam verò contractio ipſa, interim non tam diuturna eſt, quàm diſtentio: interim æquè diuturna eſt, cùm diuturnior ſit, non tamen quintuplo (vt ait Herophilus) ſed paulò maior.

Herophilus.

Inæqualium pulſuum quidam in vno ictu inæqualitatem ſortiuntur: alij verò in plurium aceruo, quam collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Inæquales pulſus vnde gignantur.

Omnes autem in vniuerſum, aut ex obſtructionibus, aut ex compreſſionibus inſtrumentorum, aut abundantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie conſtant: eſtque inæqualitas incommodior, quæ circa vnum pulſum, quàm quæ circa aceruum, verſatur. Iam verò intermiſſio motus arteriæ, ſiue in vno pulſu, ſiue contingat in pluribus, periculoſior eſt aliis inæqualitatibus omnibus.

Intermiſſio arteriæ periculoſior eſt aliis inæqualitatibus omnibus.

Intermittentes pulſus vnde exoriantur.

Vt igitur à collectiua (quæ apertior eſt) auſpicemur, facultas ipſa gignit intermittentes pulſus, vel grauata, vel impedita ob craſſitudinem aut copiam humorum obſtruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium ſpacia, in quibus illæ diſtendi ſolent. Eſt cùm inflammatio vel ſcirrhus corpora incumbentia arteriis infeſtans, earum diſtentionem coërceat. Si verò ipſarum arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet: ſicuti extremum malum, ſi cordis corpus inuaſerit: nam ij ſubitò ſyncope corripiuntur.

Intemperies cordis eſt mitior inflammatione.

At intemperies cordis non eſt perinde exitialis, ſed eſt longè mitior inflammatione. Cuius quidem intemperiei comes facultatis imbecillitas eſt: pulſúſque languidus, præter talem affectum, indicat nihil.

Cordis intemperiei comes eſt imbecillitas facultatis.

Nam moderato cor præditum temperamento, pulſum edit vehementem: prauo, languidum. Paruum itaque & languidum pulſum ſola intemperies reddit: non tamen continuò inæqualem, niſi humoribus contentis in ipſo corde, & in arteriis & venis coniunctis illi, ſit facultas inferior: aut etiam ipſius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur.

Inæquali pulſu gignendo quæ requirantur.

Sunt autem raris pulſus intermittentes finitimi, hoc ab eis differentes, quòd rhythmum vniuerſum amittant. Qui quidem eò periculoſiores exiſtent, quò fuerit ipſa intermiſſio maior. Porrò ſi arteria duorum pulſuum tempus moretur, haud ſcio an quiſpiam eſſe ſuperſtes poſſit: at vnius pulſus tempus, aut paulò amplius, intermittente arteriarum motu, ſæpenumero conſpeximus hominem liberari, præſertim quum ætatem ſenilem ageret.

Pulſuum duorum motu intermiſſo Galenus dubitat an quiſpiam viuere poſſit.

Etenim facultates languidæ, à paruis ſæpe occaſionibus offenduntur: firmæ autem, tantùm deiiciuntur à maximis.

Validæ facultates tantùm deiiciuntur à maximis occaſionibus.

Proinde qui habitu ſunt valente, diúque à morbis immunes fuerunt, periclitantur ſi eis prehendantur. At imbecilli, quique aſſiduè obiecti ad omnes ſunt cauſas, facillime reſtituuntur: quòd ſcilicet horum nemo, quum à qualibet lædatur vel minima, magnam cauſam expectet.

Imbecilla corpora cur vbi inciderunt in morbos, facillimè reſtituuntur.

Itaque intermittentes pulſus minus pernicioſos poſſident ſenes quàm iuuenes: mox pueri ab illis, quòd concoquant digerantque per halitum, humorum copiam & craſſitudinem, quæ intemperies inæquales produxit: cùm nimirum concoctrice facultate ſint validiſſima, corporéque molliſſimo ac facilè perſpirabili.

Intermittentes pulſus minus pernicioſos obtinent ſenes & pueri, quàm iuuenes.

Iam verò naturalis arteriæ motus, ſanitatem refert: vitioſus, morbum: omnino intermiſſus, mortem.

Pulſus omnino intermiſſus mortem refert.

Et quemadmodum ſoluere apoplexiam ingentem quidem eſt impoſſibile, leuem autem non facilè: ſic intermiſſio diuturna pulſuum vt tollatur, fieri non poteſt: breuis autem poteſt, haud tamen citra negocium. Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorum pulſuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulſuum tempus manet. Iam mors à pulſibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia. Vtrobique enim cordis calor extinguitur, deſtitutus reſpiratione. At raritas quidem ab intermittente pulſu diſcernitur diuturnitate temporis: interdum etiam, quòd raritas interim habet æqualitatem coniunctam omnium ictuum: intermittens autem pulſus neceſſariò inæqualis exiſtit.

Raritas ab intermittente pulſu quomodo diſtinguatur.

Ad hæc, ingens frigiditas raros pulſus producit: quæ quidem vel corpus cordis, vel ſanguinem ſpiritumque illius, vel * conſentientem ei aliquam partem occupat.

Rarus pulſus vnde gignatur.

Si igitur corpus' ipſum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & paruos reddit pulſus, vt ipſa præpotens eſt. Quæ verò à parte proficiſcitur alia, raritatem longius quàm cætera genera, à natura auertit. At mors tum minus poteſt declinari, vbi frigiditas corpus cordis inuaſerit: quanquam & repentina etiam in altera differentia oritur. Ac moriuntur quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem hi, cùm illo modo, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulſus perniciosiores ſunt raris, * ſiquidem generatio ipſorum fit raritate producta: ſolutio autem, eſt reditus quidam per raritatem, in commoderationem priſtinam.

Intermittens pulſus cur pernicioſiores ſint raris.

Raro pulſui aduerſatur creber, ſicuti intermittenti in-

Intercurrens pulsus intermittenti aduersatur.

tetcurrens. Fit autem ipse intercurrens ex crebritate inæquali, quòd functionem obeat cor minus plenam, quàm vsus postulet: id quod fit sanè, vbi ab humorum colluuie onetatum est cor, aut instrumenta obstructa, aut in arctum coacta. Quæ quidem causa erat etiam intermittentium.

Intermittens pulsus vnde exoriatur.

At dissident inter se, quòd repugnat in intercurrentibus, ac decertat cum noxiis causis facultas: in intermittentibus autem, hoc non sustineat facete. Quare indicationem sæpe attulerunt pulsus intercurrentes.

Ardentissimæ febres omnes, pulsum crebrum sortiuntur.

Iam verò omnes ardentissimæ febres, pulsum crebrum sortiuntur: quarum quædam extra periculum sunt. At qui in syncope sunt crebri pulsus, propter remissionem (quæ perpetuò coniuncta est cum omnibus syncopis) existunt periculosi.

Raritas pulsuum nunquã vacat periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas.

Cæterum raritas nunquam vacat periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas. Sola autem extrema vehementia in pulsibus, non modò vacat periculo, sed est etiam maximè vtilis.

Vehementia pulsuum est vtilis.

Magnitudo autem summa, vbi coniuncta est cum mollitie morbosa, periculum nunciat: sin cum salubri aliquo arteriæ statu, nihil subest ei mali.

Veloces pulsus tardis sunt securiores.

Præterea veloces pulsus tardis sunt securiores: siquidem summa celeritas, summa tarditate est securior. Summa quippe tarditas, non secus ac raritas, tum incidit, cùm calor natiuus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab vsu vrgente, atque a valida facultate.

Formicans pulsus.

Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summum attingit crebritatis.

Durissimus pulsus vnde accidat.

Durissimus pulsus perinde est, vt mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni visceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida conuulsione:

Mollissimi pulsus causæ.

hic ex alto comate, & leucophlegmatia, atque ex immodica humiditate habitus gignitur. In summa verò, omnes pulsus, qui longe a naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles.

Pulsus omniũ pessimi, qui.

At languidissimus, tardissimus, rarissimúsque, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus. At non celerrimus vel maximus: sed sunt hi modicè periculosi.

Pulsus vehementissimus, optimus.

Vnus verò inter omnes extremos optimus est vehementissimus.

Inæqualitas intermittens in vno pulsu, mortem annunciat.

Inæqualitas etiam intermittens in vno pulsu, omnium periculosissima est, præsentemque mortem annunciat. Hæc fit, vbi distentionem interpellat quies.

Pulsuum intermittentium qui existant perniciosiores.

Vbi igitur vehementior secundus motus sit priore, commodius est: vbi languidior, periculosius. Iam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natura, & impeditur ab insalubribus causis. Est etiam melior motus vehemens, & celeris languido & tardo. At verò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis paruitatísque differentia: sicuti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum vibratos sit, durior altèr occursus videatur.

Vibratio quid.

Etenim vibratio est duræ arteriæ symptoma, vbi amplius cogitur vi distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cuius tempus quietis prolixius fuerit.

Inæqualitas intermittens vnius pulsus, longè est quàm collectiua deterior.

Inæqualitas igitur intermittens in vno pulsu, causas habet genere easdem, ac collectiua: sed quàm illa est deterior longè.

Cordis facultas.

Corpus cordis facultatem quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia innati caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementum effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Vbi igitur ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes eius partes pari impetu ad functionem contẽdunt. Vbi verò aliæ calidiores, aliæ frigidiores extiterint: ac hæ omnino mundæ, illæ abundantia excrementorum confusæ: non eodem omnes impetu ad munus feruntur, sed hæ anteuertunt, illæ cunctantur.

Cor mouetur catenus, quatenus à particulis suis excitatur ad motum.

Vt autem plures & maiori vi ad actionem properantes fuerint, vniuersum cor excitant: ita contrà, vbi pauciores sint quæ ad motum festinant, quæ consistunt plures, vniuersum in longiore quiete continent. Iam verò calidiores si motui præsint, maturior simul & celerior, maiórque distentio editur: sin frigidæ, serior, tardior & minor. Motus itaque principatus maiori numero partium defertur sæpe etiam magnitudini vsus. At verò si alteræ partes alteris vel paulò sint plures, vel planè pares, vicissim vincunt, atque vincuntur, variósque efficiunt & inæquales totius visceris motus.

Caprizans pulsus.

Captizans pulsus ex genere est illorum, qui intercipiuntur quiete: succedítque interdum talibus cordis affectibus, quemadmodum etiam dicrotus, qui ex genere est intrò retractorum:

Dicrotus pulsus.

& comitatur nonnunquam inæqualem cordis intemperantiam. Etenim si vna contingat, vt quædam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, vt hæ quidem distentionem moliantur, illæ considant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, vbi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nondum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit compleri. Haud aliter etiã contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quàm sit completa, impeditam & victam excipit: nonnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque hi arteriarum motus fiunt interdum vel citra affectum cordis, aut propter earum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ.

Essentiam facultatis nihil esse aliud præter qualitatem temperamenti.

Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti.

Pulsuum bis ferientium generationes tres.

Tres autem affectus hactenus, originésque bis ferientium pulsuum inuenimus: vnam vibratorum, hac sola re ab illis distinctam, quòd cùm breuem pulsus longitudinem habeat ex vtraque parte arteriæ, obscura vibratio fit: quamobrem dicrotus, non vibratus videtur. Alteram, in qua non vibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas, vt à corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte iuxta cutem sita, attollatur liberè. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens: consequitúrque etiam ille cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in vno pulsu, vbi arteriæ principio propinquior pars, prius mouetur.

Vermiculans pulsus infirmam facultatem denunciat.

In quo genere vndosus atque vermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non valida facultate profecti. At vermiculans quidem, non modò non validam, sed infirmam etiam facultatem denunciat.

Vndosus pulsus quando sudorem decretorium promittat.

Vndosus autem, interdum non satis firmam, ac nonnunquam mediocriter validam, cùm præsertim sudorem decretorium

cretorium promittit. In humidis enim reperitur & pituitosis morbis: in quibus etiam tarditatem & raritatem, magnitudinemque solet acquirere. Quòd si altitudinem præterea, & vehementiam sit nactus, decretorium hauddubiè sudorem significabit. Magis hic sperandus est, si plures vehementes & alti appareant, quàm contrarij. Qui si æqualiter etiam fiant, salubrem simul & breui pollicentur sudorem, maximè si concoctionis morbi appareat indicia. Vndosus itaque pulsus, ex humida mollique arteria oritur, simulque ex facultate modicè affecta: vermiculans autem, ex molli quidem, verùm ex imbecilla insignitet facultate. Quamobrem etiam sine febribus solet superuenire vniuersis largis euacuationibus. Decurtatorum pulsuum duplex est genus: alterum in vnica distentione, alterum in aceruo. Quod in aceruo. Quod in vnica distentione fit, facultatis imbecillitatem vnà cum corporis gracilitate arguit. Est autem ad modum digitis arteria tangenda. Deinde si animaduertatur interea in arteriæ primis partibus maior pulsus, vel vehementior, vel vterque: in postremis minor, vel languidior vel ambo: primus digitorum applicatorum est attollendus, perspiciendumque, vtrum similem illi qui antea erat, quàm hic sustolleretur, sequentes digiti motum percipiant, an vehementiorem atque maiorem. Ergo si motum similem, digiti sequentes sublatum digitum, sentiant, sua sponte arteria decurtatam distentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, vestigium erit. Nam illa quando rectè se habet, vsque ad finem arteriarum omnium contentio quæ attollit eas, similiter permeat. At in pulsibus decurtatis, paulatim remittitur, tantóque efficitur imbecillior solito, quantum est à principio remota. Quòd si eleuato tu primo digito, postea motum percipias validiorem, ac maiorem quàm antea: declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, sed minorem certè quàm alter: quòd illic facultas remitteretur à principio discedens: hîc maneat, quantum in ipsa est, par, sed grauata ab iniectis digitis, imbecillius moueatur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neque enim ita ipsius cordis, vt arteriæ quam tangimus, ostendit affectum. Alterum autem, potius cor esse imbecillum significat. Porrò si omnino pulsus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatem: quo tempore sunt submouendi omnes digiti, ac dein spacio paruo interposito, de integro admouendi. Bifariam autem ipse aboletur pulsus: vel quia prorsus non pulsant arteriæ, id quod extremum est malum vel quia pulsant quidem, sed ita languidè & parum, vt fugiant sensum: estque sanè hic affectus, si citra deliquium aliquod animi repentinum accidat, difficillimus. Reciprocatur autem motus, modò ex vltima pulsus abolitione, modò ex paruo pulsu & languido. Sed ille quidem * deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In huiuscemodi æstimandis, sic debemus partem componere, quamcunque tangamus, vt subter arteriam noster sit tactus. Omnium verò sunt pessimi pulsus, qui ab amisso motu minimè reciprocantur inuerso membro. Minus his, qui inuerso illo videntur moueri. Quibus etiam minus, qui sunt decurtati, non tamen perdunt planè omnem motum. Iam etiam his minus reciproci decurtati, adeóque si multis simul occurrant digitis. Cæterùm numerus digitorum, quibus motus sit occursurus, suus cuique est arteriæ. Ad quam rem magnopere refert naturā tenere ægrotantis. Quibusdam enim natura sua pulsus existit minor: sicuti & aliquibus breuior. Quòd si nos naturæ ipsius ægroti proprietas lateat, ex communioribus differentiis coniecturam faciemus, temperamenti scilicet, & habitudinis corporis. At in temperamento, præsertim calidi & frigidi differentiam expendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum, vt ambæ inæqualitates pulsuum, tum quæ in vno pulsu, tum quæ in aceruo consistit, concurrant. Sæpe quoque illa quæ in vno pulsu consistit, non adest: quæ autem in aceruo, manifestè conspicitur. Latet autem inæqualitas vnius pulsus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipsorum pulsuum breuitatem. Vtrunque itaque genus decurtatorum pulsuum, significat facultatis imbecillitatem. Verùm si in vna fiat distentione, etiam gracilitatem indicat. Fit igitur decurtatus pulsus in quibusdam, ex causis præter naturam: in nonnullis tamen inuenitur ex propria conformatione: quo modo innuens & circumnuens pulsus. Qui quidem fit, si arteria ita sit conformata, vt eius pars duntaxat media, nudæ cuti subiecta sit: partes autem vtrinque altius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere onus non potest. Ex horum etiam genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quia verò imbecillitatem facultatis sequitur tremor, necessarium est ideo etiam tremulum pulsum languidum simul & paruum esse: qua de re fugit sensum. Pulsus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporisque gracilem nunciat habitum. Videtur autem quisque ordo perturbationi eiusdem generis præstare, propterea quòd ordo naturæ nostræ in primis familiaris existit. Ordo etenim fixam quodammodo causam esse & perpetuam, indicare videtur: perturbatio autem illius, variantem, nec in vna manentem vel magnitudine, vel specie, vel regione. Cæterùm talis causa non perniciosior, sed incertior censenda est. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio firmi habet: nec tale, quale ordo, vel bonum, vel malum.

Vndosus pulsus ex humida mollique arteria nascitur.

Vermicans pulsus solet citra febrem accidere.

Decurtatorum pulsuum duplex genus.

Decurtatorum pulsuum dignoscendorum ratio.

Pulsum aboleri bifariam.

Pulsus deficiens reciprocus.

Pulsus reciprocus decurtatus.

Arterias tangendi ratio.

Decurtati pulsus significant facultatis imbecillitatem.

Pulsuum innuentium & circumnuentiũ causa.

Pulsus tremulus quid indicet.

Ordo est familiaris naturæ nostræ.

Ordo pulsuum quid indicet.

Perturbatio ordinis quid significet.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione ex pulsibus,
LIBER TERTIVS.

DEinceps agendum de iis pulsibus est, qui dispositionibus præter naturam peculiares existunt. Etenim quicquid præter naturam est, aut affectus sunt, aut causæ horum, aut symptomata. Cùm igitur ex affectibus, hi quidem similarium, hi autem instrumentalium partium sint proprij: exordiar à similarium affectibus, qui quidem sunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur simplices, calor, siccitas, frigiditas, humiditas: quatuor compositi, frigiditas siccitati, caliditas siccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati coniuncta. At verò pulsus per intemperiem, nisi arteriæ sint affectæ, vel cor, alterari non queunt: possunt tamen arteriæ nihil læso corde affici. At affecto corde vt innoxiæ permaneant arteriæ, impossibile est. Cæterùm

Rerum præter naturam esse tres differentias, affectus, causas, symptomata.

Affectus similarium particularum sunt octo numero: quatuor simplices, quatuor cõpositi.

Corde affecto, necessariò etiam arterias affici.

Caloris peculiares pulsus qui sint.

terùm frigida & calida intemperies cordis promptè in omnes arterias permeat: humida & sicca ægrius. Peculiares igitur pulsus copioso calori sunt, magnus, celer & creber. At magnus, non tantùm calorem excellentem, sed & instrumenta requirit mollia, facultatemque validam: itaque non erit calidæ intemperiei perpetuus. Celer etiam firmam postulat facultatem, ac instrumenta quæ distendantur promptè: quare ne hic quidem perpetuus erit. Creber similiter si largè vsui a magnitudine & celeritate sit factum satis, nulla fiat ratione: si, non expleatur vsus, fiat: proinde perpetuus ne hic quidem fuerit. Quamobrem ex peculiaribus nullus erit inseparabilis.

Caloris peculiarium pulsuum nullus erit inseparabilis.

Si igitur calor solus increuerit, & in naturali statu maneat facultas, instrumentaque, quum mutatio ipsa est parua, magnitudo tàtùm pulsuum augetur: quum maior, etiam celeritas: vbi insignis, iam etiam crebritas. Proinde maximus pulsus: idemque celerrimus & creberrimus, summum incrementum caloris significabit. At si celerrimus & creberrimus sit, non autem maximus, hoc nisi facultas sit imbecillior, vel arteria durior, accidere nulla alia ratione possit. Similiter vbi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed vel facultatis imbecillitatem, vel instrumentorum duritiam. Cæterùm imbecillitati erit adiunctus languidus: duritiei durus pariter & vibratus Si durus citra vibrationem sit pulsus, ac summè creber, imbecillam facultatem vnà cum calore magno nunciabit: & quum talis languidus sit, minabitur syncopem. Est autem aliud, cor & incalescere & incaluisse. Etenim vbi à substantia quam in suis ventriculis continet, ipsum cor calfit, potest firma facultas esse: vbi verò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur sanguis & spiritus ventriculorum, tunc sanè eam intemperiem sequitur necessariò imbecillitas facultatis.

Hectica febris quando excitetur.

Quòd si incaluerit largius, & per ipsum totum calor febrilis permeauerit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipsi pulsus variantur.

Pulsus à calore cordis variantur.

Cordis calor duplex.

Quiquidem calor duplex quum sit, aut est certè a putribus humoribus genitus, vnde acrem qualitatem atque se fumosam contraxit: aut cum vapida quadam & suaui humiditate coniunctus, sola quantitate à natura recessit. Ille igitur prior constans & * ægrè solubilis est: secundus autem, non vsqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, vini potui, atque ex animi affectibus * timori & iracundiæ solet superuenire. Porrò calor qui diuersus est à natiuo, breuem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione distentionis, contractionem. Qui quantitate sola variat, maiorem simul & celeriorem distentionem contractione. At qui etiam fuliginosus est, longè citatiorem distentionem, contractionemque celerrimam reddet. At verò si cor quidem calidius sit, frigidiores autem arteriæ, ipsa motuum exordia simul vtrobique fient, si modò venæ à corde facultatem citra læsionem recipiant.

Arteriæ habent motus principium à corde.

Arteriæ nonnunquam non eodem omnes tempore à corde influentem facultatem recipere.

Cor tamen singulis arteriis maiorem, celeriorem, vehementioremque pulsum habebit. Etenim motus principium à corde illæ omnes habent: eius autem speciem sortiuntur singulæ, prout cum ipso corde temperatura consenserint. Porrò nonnunquam accidet, vt arteriæ eodem tempore non accipiant ex corde influentem facultatem: verùm quæ cordi propiores sunt, primæ: posteriores, quæ remotiores: quod potissimum euenit, si arteriæ frigidiores & cor imbecillius eiuerint. Nonnunquam etiam in corde ipso percipitur temperamentorum pugnantia.

Cordi inesse nonnunquam varia temperamenta.

Nam modò frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis contenta substantia calidior: modò è diuerso, substantia frigidior, cor autem calidius: vbi etiam pulsus fiunt moderatis similes. At vbi aër quem inspiramus, infectus putredine sit, putredóque ipsa ad cordis corpus peruenerit, febrem pestilentem ac letalē accendit: quę quidem ex caloris acredine, ipsóque caloris genere agnoscitur: & ex pulsu etiam, qui parum à naturæ modo recedens, in eodem statu perpetuò manet:

Pestilentium febrium pulsum parum à naturali recedere.

quemadmodum in hecticis febribus, quarum sanè duo hæc propria sunt signa, si perpetuò sibi illæ videantur similes, nec inuasionem vllam accessionis, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habeant, nec febricitare se percipiat ægrotus.

Hecticarum febrium duo signa propria.

Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atque interim nec crebriores quidem esse: at omnino celeres tamen, cùm febrientium pulsibus vniuersis adsit perpetuò celeritas.

Febrientium pulsibus vniuersis adest semper celeritas.

Cæterùm quibus putridus ille calor, non cordis corpus inuasit, sed humores in ventriculis illius contentos, deprehenduntur enim affecti hac peste, si febrem primum percipiant, nec dein æqualiter semper febricitent: ad hæc, si pulsum non habeant peruualidum) multi horum seruantur. Frigidæ intemperaturæ ipsius cordis, pulsus paruos, tardos, atque raros efficiunt.

Frigidam cordis intemperiem qui comitentur pulsus.

Ac primùm sane crebritas immutabitur, dein celeritas, ac vltimò magnitudo, si quidem illæsa facultas sit: nam si ipsa fuerit offensa, ad paruitatem & tarditatem potius, quàm ad raritatem pulsus mutabitur. Cæterùm vbi facultas laboret plurimum, etsi coniuncta frigiditas sit, pulsus extremè quidem fiunt parui, sed non tardi extremè: imò nonnunquam moderatis similes: crebritatem tamen non abiiciunt pristinam, sed etiam adaugent. At vbi paululum debilitata facultas sit, & frigiditas vigeat plurimum, longissimè ad raritatem pulsus deflectunt, parum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, si in natiuo temperamento constent, mouebuntur. Nam si corde frigidiore existente, ipsæ calidiores sint æquo, tantùm alterabunt pulsum illius, quantùm à natura recesserint. Vacant huiuscemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à succis frigidis, iisdemque lentis & crassis. At verò si perinde vt cor arteriæ etiam iusto sint frigidiores, remissionem motuum illius augebunt: idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius iusto esse cor, fumidorúmque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior distentio fit, contractio verò celerior. At si ipsum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, necessum est pulsus ipsius cordis, adeóque arteriarum omnium, varie inæquales fieri.

Cor, si laboret inæquali intemperie, pulsus vniuersim variè inæquales efficere.

Siquidem & collectiua, & circa vnum pulsum inæqualitas, in omni genere accidit: quòd *subita fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, remissionem, crebritatem & raritatem, mutatio. Verùm in duritiam & mollitudinem, subita mutatio fieri vnquam non potest. Non vibratus autem interdum & vibratus, subita quadam vicissitudine sese in affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duritia vel tensione arteriarum. Porrò pulsus bis feriens,

Pulsus bis feriens, intemperiei corporis cordis proprium symptoma est.

intemperiei

intemperiei corporis cordis proprium symptoma est. Cæterùm si durities accesserit, iam hoc iudicium labefactatur: nam in dictorum conuertitur communem plurium affectuum. At vibratus dicrotus gignitur, vbi pulsus qui absolutè est vibratus, diminuta sit longitudo. Dicrotus verò non vibratus, æquè est ac vibratus durus: sed talis per suam tarditatem efficitur, & corporum onus incumbentium. Iam verò vbi cordis corpus præter modum est calidum, materiæ autem contentæ in eo frigidiores, aut etiam partes illi adhærentes, tribus id contingere differentiis potest. Aut enim illud tantò calidius est, quantò hæ frigidiores: aut multò illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illid calidius, quàm hæ frigidiores. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad vnguem moderatum, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionem autem tantùm depellit, quanto spacio naturalem temperaturam viscus ipsum reliquit. Sunt autem pestilentes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distantque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea mœrorem interdum sequuntur & itam à principio quædam hecticæ febres: aliter nescio an inde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis aliis succedunt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat. Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex vrina quidem inuestigari non potest: ex pulsibus autem initio adhuc atque primis diebus per febres hecticas non facilè comparatur, cùm speciem communem habeant tunc cum diariis febribus. Verùm elapso triduo, iam clariores fiunt etiam pulsuum iudicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quàm deceat pulsus habent, tantóque languidiores iusto, quantùm calor increuerit. Deinceps de illis febribus dicamus, in quibus cor calidius est, quàm vicina frigidiora. Nam in huiuscemodi affectibus, pulsus celeriores simul & maiores, & crebriores, languidioresque iusto erunt. Longius tamen ad remissionem & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinem, diuertent à natura. Stabilis & constans harum generatio est, vt cæterarum. Quòd si non ita longè viscus à natura desciscat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatem: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate vel similes erunt naturalibus, vel tardiores. Similes, si non multò frigidiora vicina sint: tardiores, vbi multò longiori interuallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerint, quàm ad calorem cor. Remissio hìc etiam quantitati caloris respondebit. At verò si frigidius iusto sit ipsum cordis corpus, materia portò, reliquaque vicina, eo calidiora, erunt & hìc tres numero differentiæ, & variabunt pulsus in vnaquaque, sicuti superiores. Primum æquè refrigeratum sit cor, vt incaluerunt vicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet. Cæterùm si viscus sit frigidius omnino, quàm postulet naturalis modus, & vicina similiter calidiora, febricitabit vtique homo, non hectica tamen febre, sed vel diaria, vel ea quæ humorum putredinem sequitur. * Vtriusque autem sunt propria signa. * Diariæ quidem coniūctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura vterque pulsus recesserit, nihilque magnitudine à naturali differat, nec crebritate ferè, nec celeritate, ni vtraque insignis sit mutatio. Erit etiam tunc tātò languidior pulsus, quantò viscus frigidius.* Eius autem quæ humorum putredinem sequitur sunt indicia, par semper magnitudo in pulsu: non tamen vt in eo qui secundum naturam erat: nec eadem erit paritas in aliis generibus. Verùm vbi à natura * parum recessum est, nihil ferè: vbi maiori interuallo, apertè in cōtractione pulsus celerior fit. Iam etiam clarè in extrema quiete crebrior & languidior apparet tantò, quantùm refrigeratum est cor. Fingamus rursus, magis refrigeratum cor esse, quam vicina incaluerint, sitque febris ephemera: horum pulsus manifestè languidiores erunt, & minores: at tardi non periode apertè, sed * pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si verò sit febris putrida, pulsus languidus aderit, perinde vt superior: sed illo etiam minor in distentione, tardiórque: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus commutationis, hoc est, minus ad frigiditatem cor declinasse, quam ei coniuncta ad calorē: ac febrem esse diariam: pulsus habebit hoc corpus tantò quàm par est imbecilliores, quantò corpus cordis fuerit intemperatius: ac maiores & celeriores naturali, sed maiores quàm celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc omnia sunt accipienda, pulsibus nec in duritiam, nec in mollitudinem apertè mutatis. Omnes febres diariæ, in magnitudinem, celeritatem, crebritatemque pulsus, quantum in ipsis est, mutant. Nam si concurrat alius affectus, mistam oportebit mutationem esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias conuertunt, quantum in iis est: ampliúsque in iis mutatur celeritas. At quæ ortæ sunt ex putredine humorum, in vigoribus vtrunque habent motum celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitant vt pulsus in illa creberrimus esse videatur. Atque hi pulsus febrium per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quam febres, sequuntur. Quorum etiam affectuum sunt, duo genera: aut facultatis, aut instrumentorum vitium. Quippe ad causas inueniendas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animaduertenda, instrumentum, vsus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab iis quos humorum putredo effecit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuum ortorum ex inflammationibus, durus occursus existit. Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo vales quem generat frigiditas atque duritia, tres prædicere hinc causas præteritas poteris, potum frigidæ, meracius vinum, inflammationem. Siquidem indurescunt ex immodicis frigidæ potionibus arteriarum tunicæ, & à vino immodicè poto exiccantur. Iam verò febris hectica * rarissimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam sint ortæ. Ad hæc, nec magnus pulsus, nec vehemens, vnquam cum febribus hecticis coëunt sed si alterutrum habeant horum, minimè sanè sunt hecticæ. Si simul vtrunque habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet. Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorum, celeritas. Cæterùm in remissionibus accessionum, celeritas contractionis exoluitur: initio autem gignitur, ac per incrementum augetur. At vbi iam propè vigor adfuerit,

ingens

Pestilentes nō paucas febres esse ab initio hecticas.

Hecticæ febres quæ nam ab initio fiant.

Hecticarum febrium notitiam ex vrina inuestigari nō posse.

Diaria febre vel putrida quando febricitabit homo.

Diariæ febris indicia propria.

Febris putridæ propria signa.

Diariæ febres qualiter pulsus mutent.

Febres putridæ quales pulsus fortiantur.

Causæ mutantes pulsum vt inueniantur, cōsiderare oportet instrumentum, vsum, & facultatem.

Arteriæ à quibus causis durentur.

Hecticæ febres rarissimè à principio oriuntur.

Hecticis nunquam adest magnus pulsus nec vehemens.

Celeritas, febris putridæ propria.

ingens incrementum suscipit distentioois celeritas, contractionis pari celetitate manente. Vbi verò vigeat iam planè febris, in illa accessione ad summam celeritatem distentio peruenit, imminuiturque celeritas contractionis. At verò pulsus in vtranque partem mutatio (si adieceimus * distinctionem) accessionis initium nunciat. * Distiuctio autem ipsa erit, si mutatio citta alienam occasionem acciderit. Atque occasiunes quidem ipsæ, partiio extetnæ sunt, partim ab ipso corpore oriuntur: quarum vtræque sunt notæ. Verùm clarioris doctrinæ gratia, appellabimus quæ procedunt ex cotpore causas, vnde vel facultas vel instiumenta alretantur, antecedentes: harum autem ipsarum causas, quæ extra corpus positæ induxerunt alterationem, externas, seu procatarcticas. Porrò inæqualitas pulsuum, quæ ferè inuadit vnà cum accessionibus, compressarum vel obstructarum modò arteriarum, vel copiæ humorum opprimentium facultatem, est signum. Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt ïntrò humores, apertè accessionis initium annunciant, si quidem ab aliis occasionbus sint remotæ. Existimare autem conuenit, vbi acetuus materiæ bumidæ initio accessiouis ad cor peruenerit, in priinis quidem, mortis periculum esse: quod periculum maxima mutatio pulsuum in raritatem, tarditatem, paruitatemque, prænunciat. Nam si his insignis remissio succeiserit, extemplo peribunt. Sin autem absit remissio, contendit natura eam superare, atque arteriarum motum maiorem, celeriotem, crebrioremque excitat: vt vterque motus celerior quidem fiat, sed clarius contractionis, increscatque hic breui manifestè, donec augescat accessio. Tandem vbi materiam superauerit, calor quasi flamma succenditur: atq; is est vigor accessionum, vbi fuliginosum natura excrementum, expiratione & contractione arteriarum expellit. Quod verò est veluti cineritium, non perinde, quia crassum est, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. Hoc in partibus inflammaris, pus est: in ipsis vasis, sedimentum vrinæ. At si cor siccius quàm pro modo naturæ euaserit: vnà secum omnes alterabit arterias: id quod interdum in vna animalis parte ipsis arteriis accidet, interdum autem in pluribus. Est cùm sint contrà quàm cor affectæ ipsæ arteriæ, sed tamen eius affectionem recipiant: ita vt confletur illis medius quidam affectus in humiditate sicciratéque. Præcedentes causæ quæ indurant arterias, sunt aqua sulfurea aluminoiaque, & omnia breuiter quæ exiccandi vim possident. Quæ quidem intemperies vbicunque arterias inuaserit, pulsum reddit duriorem. * In corde autē siccam intemperiem producit sicca victus ratio, diutius administrata: præterea medicamentorum exiccantium tum esus tum potiu, in quibus est vinum merum: ad hæc cibi potionisque abstinentia, immodicus labor, senium, solicitudo, tristitiæ, diuturnæ vigiliæ: febris hectica, præque cæteris, marcida. Causę humidæ intemperiei sunt œdemata, quæ partes diutius tenuerunt: leucophlegmatiæ, quæ ipsum etiam cor mutant: omnia denique principum viscerum œdemata cùm arterias humectant & cor, tum pulsus efficiunt molles. Pulsuum causæ mollitudinis mediocris, sunt, ciborum copia humidorum, multum ocium, somnus longus, balneæ à cibo. At durorum pulsuum antea ostendimus esse paruitatem, vt mollium magnitudinem * comitem: quas

Pulsus in vtramque partem mutatio, accessionis initium nunciat.

Causarum genus duplex.

Causæ antecedentes quæ dicantur.

Causæ externæ, seu procatarcticæ, quæ vocentur.

Inæqualitas pulsuum iuxta accessiones, quid indicet.

Vigor accessionis quid sit.

Causæ indurantes arterias quæ sint.

Cor exiccare quæ possint.

Humidæ intemperiei causæ.

Pulsus molles & duros quæ efficiant.

quidem celeritas atque tarditas, crebritásque & raritas consequuntur. Sunt autem primæ ac veluti coniunctæ causæ generationis pulsuum, vsus atq; facultas. Porrò in corde non excitantur timores, qui pulsum duriorem efficiant, quemadmodum in aliis visceribus inflammationes & scirrhi: siquidem prius homo correptus syncope intereat, in illorum tumorum auspiciis.

Pulsuum generandorum primæ causæ sunt, vsus atque facultas.

Cordi nunquã oboriri tumores qui pulsum duriorem efficiant.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione ex pulsibus,
LIBER QVARTVS.

RElìquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium dispositiones, quibus cor consentiens commutat pulsus, omnes explicare suo ordine: vbi hoc ante omnia admonuerimus, totius corporis pulsus, antequam cor consentiat parti prius affectæ, fieri non posse vt in communem alterationem trahatur: in parte tamen aliqua, licet offensionem cor non percipiat, arteriarum motus variari posse. Partes animalis respirationi seruientes duæ tantùm sunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quàm duo instrumenta, iecur, ventriculus, intestina, lien, renes, & vtraque vesica. Celerrimam cordi & omnium maximam noxam, dat pulmo. Sedem habet enim omnium ei coniunctissimam, illique vasis quammaximè affinis est, & confluens per maxima ostia in ventriculos eius. Quamobrem si quando solito calidior euaserit, continuò cor calfacit: sicuti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & siccitatis intemperiem, non perinde ac illas, sed citius etiam has tamen, quàm cætera instrumenta, impartit. Vbi igitur ob pulmonem excalfactum, cor prauum calorem contraxerit, pulsus efficit, quales solet vsus auctus efficere. Qui affectus si sit diuturnior, in periculum vocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atque perinde respiratio & pulsus alterabuntur, siue solùm per se cor intemperatum sit, siue consentiat pulmoni. Maiorem tamen in toto sinu thoracis æstum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidumque planè expirabit, & sitiet etiam altero magis, & calidioribus erit faucibus atque lingua, eáque maiori ex parte sicciore: quæ, si ingrauescat malum, cum aspredine quadam nigrescet. At si polmo refrigeratus sit, cor ei consentiens, pulsus primò in eam alterationem adducet, quæ vsum exolutum consequitur: processu temporis, vbi hecticam frigiditatem contraxerit, pulsus excitabit, quales huic, si polleat, tribuuntur. Cæterum quibus primus refrigeratus est pulmo, frigidam respirationem persentiunt. Si siccitate fuerit intemperatus pulmo, à primo pulsus penè nihil mutabit: tandem consentiente illi corde ipsos duriores efficiet. His fauces, tametsi nihil sitiant, promptè arescunt. Humida intemperies vuidas reddit fauces, sitim extinguit, temporéque ad mollitudinem pulsus ipsos traducit. Atque ex simplicibus his, discernere compositas intemperies licebit. At verò fluxionum omnium quæ in pulmonem impingunt, communis est inæqualitas pulsuum: verùm minor quidem, à subtilibus simul & paucis: insignior autem à crassis & viscidis, copiosisque fluxionibus proficiscitur: quòd videlicet hæ magis obstruant, grauent, & comprimant.

Pulsum totius corporis, antequàm cor consentiat parti prius affectæ, pertrahi in communem alterationem non posse.

Respirationis organa.

Nutritionis organa.

Pulmonis situs.

Cor pulmoni consentiens quales pulsus solent efficere.

Pulmonis calida intemperie affecti notæ.

Fluxionum omnium in pulmonem irruentium, communis est inæqualitas pulsuum.

mant. Duriores quàm oporteat fiunt pulsus, per intemperiem siccam, & inflammatos induratósque tumores pulmonis: cootra, molliores, per œdemata. Frigida intempeties paruam, tardam, raramque respirationem gignit, non aliter ac pulsus. At fluxiones frigidæ, pulsus similiter mutant: respirationem autem, nec paruam, nec tardam, nec taram reddunt. Quia enim constrictus pulmo est, paucus spiritus recipitur: qui cùm naturæ non faciat satis, contingit vt altera actio, statim celeris efficiatur & magna. Respitationis itaque * species est omnibus fluxionibus eadem, at non omnibus accidit similiter suffocatio, * sed calidioribus omnibus magis: quandoquidem largiorem attrahi spiritum natura tum postulat. Solam intemperiem nullum suffocationis periculum excipit. Porrò si atteriæ tantum asperæ sint oppletæ, nihil pulsus duritia variant: sio læues, quia totius animantis atteriæ intenduntur, pulsum efficiunt duriorem. Intemperies thoracis easdem alterationes inducunt, ac paulò antè illæ pulmonis, tumores, pro multitudine & genere humotum qui efficiunt eos. Variant autem, quòd citius cor, ac magis pulmoni quam thoraci consentiat: & quòd interim pars thoracis affecta sit * musculus, interim succingens costas membrana. Maior siquidem tensio oritur, vbi duræ partes & spissæ intumescunt. Vnde etiam pleuritici semper duriorem pulsum quàm peripneumooici habent: æqualem tamen, non vt illi inæqualem. Iecinore affecto pulsus ex intemperie variant, vt superius docuimus. Si excitati sint tumores præter naturam, conueniunt ferè etiam in his; sed minus ex inflammatiooibus indurescunt, quàm ex thoracis inflammationibus, & tantò quidem, quantò quàm ex pulmonis magis. Nunquam autem ex thoracis vel iecinoris tumore pulsus mollis gignitur, quòd oec instrumenta ea vnquam œdemate pituitoso affligantur. At cor consentit iecinori, vinculo cauæ venæ. Consentit autem septo transuerso cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipsa caua vena in illud venæ inserantur. Tensionem verò nulla perinde alia pars infert arteriis, præcipuè si neruosa eius pars sit affecta. Quòd si à solis excrementis * quæ in eo gignuntur, absque febre intendatur, dolor ac dyspnœa ab ipso principio orietur, postea putrescentibus axcrementis febricitabunt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipsum decumbit (omnino autem hæc sit vel flauæ bilis, vel calidi sanguinis & tenuis oportet: nam crassum sanguinem & pituitam lentam, propter densitatem, nunquam recipit) necessariò hi delirabunt, pulsumque habebunt insigniter durum: itaque etiam paruum, ac proinde crebettimom, cùm nimirum etiam copiosus sit calor. Iam verò omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, respondent symptomatibus partis neruosæ septi transuersi: tum quòd succingens costas tunica multis neruis prædita sit, tum quòd adhæreat septo transuerso, membranísque thoracem intersepientibus, per quas ad cor continuatur. Ac maximum sanè indicium exitialis pleuritidis est, si pulsus sit magnopere durus, ob idque similiter paruus, & ob ambo hæc, caloremque, creberrimus. Pleuriticus nanque cum tali pulsu est nullus vnquam seruatus. Cæterum hi minus quàm quibus inflammatum est septum transuersum, delirant: siquidem propius accedit ad cerebrum, diaphragmatis neruorum exortus. Ventriculus intemperie affectus, pulsus ita vt superiora immutabit. Si tumore secondum fundum, aliorum more. Si ad eius os is constiterit, pulsus ob neruorum multitudinem erit durior: non ita durus tamen vt ex septo transuerso, aut costas succingente membrana. Siquidem quia ij nerui insigni sensu præditi futuri erant, ob id molles & magni sunt conditi, atque à principio ipso producti. Igitur ob mollitié ipsorum, & quòd ea pars sit carnosa, nunquam ex ore ventriculi ita durus sit pulsus, sed tum paruus, tum creber: quia propter eximium sensum defatigatur quamprimum, deiicitutque facultas: quæ quidem ne paulisper quidé illic copiam humorum sustinet, sed degrauatur, pulsúsque inæquales, atque interdum languidos efficit. Cætera instrumenta nutricationis, quæ propiora quidem sunt cordi, & magnis vasis ei copulata, celerius & magis id in consensum trahent. quæ remoriora sunt, & paruis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & contenta, neruísque prædita sunt plurimis duris, facilè hæc duros pulsus efficiunt: quæ contrà, molles. Quæ sensu vigent, vtroque incommodo facultatem afficiunt. Porrò qui inclusi in spissioribus corporibus & cõstipati sunt humores, ij maiorem dolorem, quàm qui in ratioribus & mollibus sunt, concitant. At verò si cerebrum, aut illius etiam meninges, laborent inflammatione, necessariò febris atque delirium sequitur: non necessariò autem per aliarum capitis partium inflammationes. Nam musculorum temporalium inflammationes, si magnæ sint, febres, deliria, spasmos, soporésque frequenter inducunt, non tamen semper: quippe si paruæ sint, nunquam talia symptomata excitant. Cerebrum ipsum vbi in morbosam intemperiem incurrerit, symptoma necessariò, quod intemperiei familiare est, inducit: in caloribus immoderatis, si quando soli per se acciderint, delirium: si siccitati coniuncti, vnà cum vigiliis. Vigilia siquidem proprium est siccitatis symptoma: vt humiditatis, somnus profundus: ac refrigerationis, fatuitas. Cæterum si cum frigiditate humiditas coëat, altus sopor inducitur. Si verò longè calidius hymidiúsque cerebrum, quàm sit æquum, euaserit, sopor vigiliis atque delirio iunctus orietur. Vehemens frigiditas cerebri, siccitati coniuncta, motu priuat vniuersum corpus. Si cerebrum admodum calidum sit, nec adsit siccitas, * in consistentia arteriæ pulsus moderati erunt: magnitudine verò, celeritate, & crebritate hactenus superabunt, quatenus prauus calor natiuum excesserit. Si non modò sit calidius, sed siccius præter naturam, statim vtique etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrum, in eandem affectioné incidit, vnáque cum ea omnes nerui: atque arteriæ inde pulsum nãciscuotur duriorem, quòd earum tunicæ & exiccẽtur & contendantur. Quòd si ex biliosi humoris affluẽtia cerebrum in affectum calidũ & siccũ deuenerit, etiam magis tenduntur arteriæ: si verò ex calidi ac veluti feruentis sanguinis, siccitas minor & maior tensio cùm ipsas meningas corripit, tum neruos atque etiam arterias. Si igitur, arteriæ corpus cum siccitate, videatur durius, alterutrũ est existimandum obsidere ipsum cerebrum, vel intemperiem calidam & siccam, vel copiam bilis: inflammatiooem autem, si cum tensione. At si cum ambabus dispositionibus, affectum puta conflatum esse ex sanguineo & bilioso humore. Ac deliraot sanè omnes in hũc modum affecti: modicè tamen qui sola intemperie laborant,

Pulmo frigida fluxione infestatus qualem edat respirationem.

Fluxiones cũctas pulmonis eadem comitatur species respirationis.

Thoracis intemperies, tumoresque qualem pulsus alterationem inducãt.

Iecur affectũ quales pulsus producat.

Oedemate nec thoracem, nec iecur infestari vnquam.

Cor consentit hepati, vinculo cauæ venæ.

Cor qualiter consentiat septo transuerso.

Septi transuersi affectus, vt pulsus varient.

Pleuritidem exitialem qui pulsus significet.

Diaphragma inflammatum cur deliria sequantur.

Ventriculi affectus quales pulsus efficiat.

Oris vẽtriculi nerui quales.

Cerebri aut meningum inflammationes necessariò febris atque delirium sequitur.

Cerebrum intemperie affectum qualiã symptomata inducat.

Vigilia vnde.

Somnus profundus. Fatuitas.

Vigilans sopor.

Deliriũ quæ cerebri affectus sequatur.

borant, habéntque ij infirmas omnes voluntarias actiones. Qui verò à bilioso humore affliguntur, non eas habent infirmas, sed delirant impensius. Qui ex * atra bile feruescente ob putredinem id patiuntur, facilè mente alienantur: quorum pulsus etiam sunt duri, siccitatis atque tensionis ratione: simúlque parui ob duritiem, & iusto celeriores, quia febriunt: necnon crebri, quòd vsui non fiat satis. Humidæ intemperantiæ cerebri, molles tẽpore efficiunt pulsus, somnolentúmque hominem. Si ad illas febrilis calor accesserit, morbus appellatur lethargus, pulsusq; speciem referet arteriæ contentæ, quanquam illa sit mollis. At magni pulsus in morbis hisce omnibus hactenus erunt, quatenus auctus sit calor. Celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus intenditur: crebritásque similiter. Si verò ex bile simul & pituita ipse affectus sit mistus, nec prorsus vigilant, nec alio sopore tenentur, sed somnolẽti desipiunt, genasque attollere nequeunt: quare pulsus eorum etiam sunt miscellanei. Si morbosa frigiditas citra materiam in cerebro oriatur, cui cor consentiat, * minores, tardiores, atque rariores æquo pulsus ædẽtur, idque absque vlla tensione. Sin autem cum ea intẽperie materia etiam melancholica affluxerit, aut crassa & glutinosa pituita, fiet vt arteriæ tendantur, ac proinde pulsus durior videatur. Si humida & flatulẽta pituita comitata sit intemperiem, sine tensione molliter pulsabit arteria. Si mista fuerit pituita, simul mollis erit, & nonnihil intentus pulsus. Neq; autem obscurum est, quin si pulsus sit mollior, erit etiam maior quàm antea. Subtilis meninx quæ * disiungit cerebrum, absque illo perpeti dictorum quicquam non potest, neque etiam absque meninge cerebrum: sed statim sibi affectum vltrò citroq; communicant. At dura meninx, quia longissimè à cerebro dissita est, affecta esse sola potest. Cuius affectus si insignis sit, vt cor ad consensum atq; arterias solicitet, pulsus, quemadmodũ in affectibus cerebri, alterabuntur. Calidi itaque affectus illius vsum augent: frigidi cùm hunc remittunt, tum arterias sensim indurãt, præcipuè eas quæ corde sunt altiores. Sicci intentum & durum pulsum efficiũt, humidi mollem: attamen non ita mollem & durũ, vt cerebrum, sed duriorẽ & minus mollem. Siquidem corpora sua sponte dura, si in affectus indurãtes inciderint, maximam contrahent duritiẽ. Quæ autẽ natura sunt mollia, si in humectantes & soluentes incurrant, semel remittuntur atque mollescunt. Sin dura arripiantur affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaquã assequuntur extremũ sibi contrarij status. Porrò qui cerebri & pulmonis gratia molles sunt pulsus, ita sũt molles, vt nullus alius. His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis. Nam scirrho etiam hæc viscera obsessa, pulsus satis duros efficiunt: minus, si sint inflammata, quàm si laborent scirrho. Cerebrũ atque pulmo, fortassis ne scirrhum quidem admiserint: duris enim corporibus & spissis hic affectus, non raris & mollibus familiaris existit. Igitur affectus supra omnẽ modum frigidi, pulsus duros efficiunt, alioqui nequaquam. Ad hæc arteriæ viciniores affectui, promptius in mollitudinem atque duritiem transeunt. Quæ verò longius dissitæ sunt, aut si cor interpositum adsit, minus. Quod si teneas, non est quòd dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulsus gignantur. Nam pars affecta si sit spissa atque dura, pulsus efficiet duros, siue inflammata, siue scirrho affecta, siue supra modum refrigerata ipsas arterias solicitet. Si sit carnosior, eaque vel inflammata sit, vel scirrho induruerit, duros quidem, sed minus superioribus. Sin œdema habuerit, molles. Consentiunt autem arteriosis celerius vicinæ omnes arteriæ, & cor venosis secundum has: tardissimè autem neruosis. Iam verò cùm insigni lien scirrho esset affectus, frequenter conspeximus non consecutam aquam inter cutem, quæ induratum iecinori necessariò succedit, fitque tum pulsus præditus signis vtriusque affectus, existens partim mollis, partim durus & tensus. Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidum mensiúmque immodicam vacuationem, aut suppressionem insolitam. Testes, etsi * extra inguina sint, statim tamen febres propter vasorum vicinitatem accendunt. Etenim supernè à renum regionibus vena & arteria descendunt per peritonæi foramina ad testes, vasa sanè magnitudine insigni. Præterea ipsa erythroides tunica adnata peritonæo est: ob idque si sit inflammata, pulsum efficit durum, ac proinde minorem. At testibus inflammatis non perinde durus oritur, sed magnus tamen, febris ratione. Quæ enim partes arteriosæ & venosæ sunt, maiores pulsus excitant: quæ neruosæ, aut omnino nihil, aut paruos: at tetanos & spasmos generant.

Cerebri intẽperies humidas quæ sequantur.

Lethargus quando gignatur.

Meningem tenuiorem affici non posse absque cerebro, sicuti neque hoc absque illa.

Meninx durior affecta quos pulsus gignat.

Pulsus mollissimos esse, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur.

Scirrhus duris tantùm corporibus familiaris existit.

Partes spissas & duras, pulsus duros efficere.

Aquam inter cutem necessariò succedere indurato iecinori.

Hydropis causæ.

Testes inflãmari cur statim febres accendunt.

Ac præsentium quidem cognitio nihil est aliud, quàm affectuum inuentio. Cognitio autem præteritorum est inuentio causarum, quæ induxerũt affectus. At ex præsentibus præsagia * futurorum sumuntur. Vnum igitur ac primum quod præcognoscere cupimus, est, qualẽ exitum habiturus sit morbus. Secundum, quo tempore iudicabitur ad salutẽ aut mortem. Tertium, quinam modus erit aut salutis, aut mortis. Quæ omnia ex * dispositionibus iis præsagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur, dignoscitur. Morbus porrò cognoscitur ex loco affecto, eiusque * dispositione. Facultas ex commodo temperamento, vel intemperie corporum solidorum. Nam si imbecillitates quædam ob spiritum accidant animalẽ, breues sunt illæ, & symptomatum ratione cõsequuntur. Ergo si facultas vigori morbi sit sustinendo, homo necessariò seruabitur: si quidem nihil * delictum fuerit extrinsecus. Sin autem facultas sit impar, moriatur is est necesse. Iam verò qui sunt euasuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbum superauerit * absolutissimè. Qui autem sunt morituri, tunc peribunt sanè, cùm facultas adeò vincetur à morbo, vt functio aliqua necessariarum ad vitam penitus extinguatur. At ratio tum salutis, tum morbi, indidem etiam præscietur. Porrò functiones requisitæ ad vitam, vbi extinguuntur, hæ quidem suffocant, hæc vitalem facultatem prosternunt: aliæ simul & hanc prosternunt & suffocant. Quæ igitur facultatẽ vitalem suffocant, à thoracis, pulmonis, asperæ arteriæ, gutturis, faciúmque procedunt * dispositionibus nonnullæ etiam in ipso corde consistunt. Quæ facultatem prosternunt, ab stomachicis dispositionibus (quas sequitur syncope) hepaticísque diuturnis, ob quas * ciborum vsu non promouentur, præterea ex longis doloribus, vel vehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breuiter cordis ingenti intemperie ortæ, deiiciunt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidem comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ verò veluti suffocationes sunt, tum repletiones ventriculorum illius, obstructionésque meatuum illuc ducentium.

Cognoscere quę vnicè optemus.

Morbus vnde cognoscatur.

Facultas vnde cognoscatur.

Salutis spes quando adsit, & quando sit deplorata.

Functionum requisitarum ad vitam, ut differentiæ.

ducentium. Proinde cui status facultatis ad vnguem perspectus sit, locúsque affectus, ac illius dispositio, hic ad futura prænoscenda peritissimus erit. Cognoscitur autem ipsa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentium. At verò vbi omnes pulsus per se languidi sunt, facultas vitalis est imbecilla: id quod accidet per vniuersum corpus, si ipsum cordis corpus intemperatum fuerit: in vna parte, si sola illa pars. Vbi verò earundem arteriarum nunc languidus pulsus fit, nunc vehemens, facultas non est per se quidem imbecilla, sed abundantia humorum degrauatur: quæ inæqualitas ob eandem occasionem fit & in cæteris differentiis pulsuum. Cæterùm si pulsus vehementes & magni, numero contrarios vincant, minus facultas a copia ipsa offenditur: sin parui & languidi, magis. Præterea inæquales in vno ictu, si fines motuum validiores & celeriores efficiant, nunciant facultatem robustiorem cæteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si verò in tali constitutione altus pulsus videatur, statim is magnus erit, ostendétque naturam plenitudine superiorem. At languidus pulsus nunquam altus existet. Verùm magis & minus vehemens, quò altior simul & vehementior euaserit, robur facultatis, motúmque minimè impeditum declarat. Omnes igitur huiuscemodi pulsus iudicium morbi cum excretione futurum indicant. Quare contractionis motus est spectandus: ea siquidem semper abiicit priorem illam celeritatem, idque nunc magis, nunc minus. Meliot autem iudicatio expectari solet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd si etiam signa concoctionis accesserint, optimam iudicationem hic status promittit. At pulsus magnus & vehemens, si non præcedat eum inæqualitas, non semper excretionem portendit. Alius autem semper quidem, sed si inæqualitas non præcesserit, modicas excretiones prænunciat: copiosas, cùm multas sequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia oneratí. Noo est autem eadem facultas vitalis & nutritiua, naturalísve. Illius siquidem hoc vnum opus est, generatio pulsus. Naturalis, id quod familiare est ad nutritionem, allicere, & quod est alienum, excernere: præterea retinere, alteratéque familiare alimentum. Hæc quippe ad nutrienda corpora desiderantur, sicuti ad natiui caloris mediocritatem tuendam, distentio & contractio cordis & arteriarum. Quam facultatem neque in stirpibus inuenias, neque in animalibus frigidis: cuius generis sunt ostrea, & quæ petris, vel aliis solidis corporibus adnascuntur. Animalia calida, maximè sanguine prædita, apertissimam hanc facultatem, & vehementissimam obtinent. Hæc in contractionibus pulsuum tantùm eiicit excrementum fuliginosum, quod obesse potest caloris mediocritati: in distentionibus item, quod se refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua, conueniens attrahit alimentum, excernitque incommodum. Distincta igitur facultatum principia sunt, ipsæ tamen mutuò in singulis instrumentis inter se confunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriuntur, facultate nutritoria gubernantur: cuius excernere alimenti excrementa est munus:* quemadmodum alterius vitalis, fuliginosa excrementa expellere. Quæ cùm abundant, maximam simul & celerrimam contractionem ipsæ arteriæ moliuntur. Vbi verò nulla hæc excrementa fuerint, humores autem, qui putrescebant antè, sint assecuti coctionem, ab altera naturali vi concoctorum excrementa expelluntur. Quæ facultas sanè non per solas arterias & venas dispergitur, sed per omnia animantis membra, pérque carnem, neruos, ligamenta & ossa, disseminatur. Hæc igitur est illa facultas, quæ iudicationes efficit: cuius quatenus arteriæ participes sunt, nutrimenti excrementum expellunt. Altera facultate pulsatrice, quam solæ ipsæ obtinent, in contractionibus recrementum fuliginosum explodunt: distentionibus autem refrigerium alliciunt. At vsus non perpetuò par vtriusque est actionis, sed præpollentis vsus excellit nonnunquam. Itaque ex se etiam pulsum figurat, si quidem ei facultas respondeat. At verò si fumidum excrementum præpolleat, contrahitur plurimum: distenditur autem non plurimum cor cum arteriis, sed hactenus duntaxat, vt satis refrigerari ab extrema contractione supperat iis. Sin autem paucus fuerit fumosus calor, copiosissimus autem mundus & purus & quasi flammeus, in plurimum distenduntur: at contrahuntur eatenus, quatenus satisfiat alteri vsui. Quare semper æqua magnitudine distentio fit & contractio, nisi casu nobis admouentibus digitis, fiat repentina mutatio. Vnde alius pulsus excretionem significat, concoctis qui inducebant febrem humoribus superueniens. Semper enim omnis excretio, naturæ lege perfecta, sequitur concoctionem: quippe secundum ventrem conspicitur natura excrementum à concoctione excernere. Cæteras excretiones quæ cibi concoctionem præcedunt, nunc quòd vellicetur ab illis quę continet, nunc quòd degrauetur, ante tempus concoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, posteaquam satis familiarem succum singularum partium concoxerit, tum demum excrementum excernit, nisi quid eam irritet importunè. Copia excrementorum, tum ex plethoricis signis quæ præcesserunt, tum ex præsenti caloris inflammatione prænoscitur, ob quem ipsum calorem pulsus magni videntur & alti. Quare pessimæ omnium sunt excretiones, in quibus pulsus est minimè magnus: at celer in contractione. Porrò autem si etiam se plus intrò recipiat, fumidi excrementi affluentis in primis est nuncius, simulquę morbi crudi. Si præterea sit pulsus languidus, syncopæ periculum imminet. Si verò pituitosior sit morbus, cùm ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, iudicatio fiet per abscessum.

Prænoscendis futuris qui sit peritissimus medicus.

Facultas vnde noscatur.

Pulsuum languor quando per vniuersum corpus, & quando in vnica parte accidat.

Crisim morbi cum excretione, qui pulsus indicent.

Facultatis vitalis opus.

Facultatis naturalis opera.

Facultas vitalis quibus negata, & quibus vehementissima data sit animalibus.

Contractione arteriarum excrementa fuliginosa.

Dilatatione arteriarum aeris spiramen.

Facultatum principia distincta esse, ipsas autem inuicem in singulis instrumentis.

Expultricem facultatem esse, quæ crises facit.

Alius pulsus quando excretionem significet.

Excretio naturalis semper sequitur concoctionem.

Excrementorum copia vnde deprehendatur.

Excretiones pessimæ quæ.

c. ...

GALENI PERGAMENI
De diebus decretoriis,
LIBER PRIMVS.

QVò solutiones morborum qoi non paulatim, sed subitò finierunt, certas esse cognoscamus, aliqua excretio copiosa, vel insignis abscessus * desideratur. Nam qui morbi citra hæc finiuntur, in iis recidiua timenda est. Quare tunc ægrum modis omnibus obseruare oportet, ne quę omnino satis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel denique in aliis quibuslibet concedimus, agere ipsum permittamus. Si nanq; conquiescens morbus exiguus fuerit, forsan ob tam exactam victus rationem prorsus subsederit, vt po-

Solutioni morborum fixæ, quæ adesse debent.

Recidiua morbi quando timenda.

stea nunquam reuertatur. At si malignior existat, etiam tunc, cùm hoc viuendi modo vsus fueris, redibit, sed tamen non cum summo discrimine. Si verò tanquam planè solutum neglexeris, euadet multò grauior quàm antè. Firmam itaque solutionem vehementis morbi, oportet solutoria signa præcedant. Præcedunt autem ipsas creticas excretiones abscessúsque, grauia quædam symptomata, ac non mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò vt nihil ille ab iis distare videatur, qui in foro de capite iudicantur. Quam sanè turbationem subitam, nos appellamus crisim: eamque finire interdum quidem ad salutem, interdum autem ad exitium, affirmamus.

Creticas excretiones grauia præcedūt symptomata, ægrique maxima perturbatio.

Crisis quid.

At verò ipsæ crises singulis diebus accidunt, sed neque pares numero, neque ex æquali fide. Hoc intercedit etiam discriminis inter illas, quòd aliæ salubres, aliæ perniciosæ accedant. Quædam enim cum pluribus & difficilioribus symptomatibus, & maiori certamine, nonnullæ statim ab initio tutissimè eueniunt. Quinetiam in hoc plurimum differunt, quòd hæ deficientes, illæ perfectæ sunt: nec minus, quòd aliæ certis statísque diebus iudicatæ prius, fiunt: aliæ repentè, & ex improuiso eueniant. Tot autem iudiciorum, quot dierum decretoriorum, differentiæ existunt. Cæterùm in duodecimo & decimosexto, nullum vnquam iudicatum vidi. In septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum. In sexto iudicantur, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo nō mediocri: ad hæc, absque fide, imperfectè, obscurè, sine notis, & ad perniciem. Etenim multi morbi iudicantur septimo die absolutè pariter & securè, apertéque, & cum signis salubribus: duodecimo autem rari adeò, vt nobis nondum sint visi.

Crises accidere singulis diebus.

Iudiciorum tot differentiæ quot dierum decretoriorum existunt.

Septimum diē esse optimum decretorium.

Sextum diem esse decretorium pessimū.

Porrò imperfectam iudicationem vocamus, vbi ex morbo quippiam relinquitur: infidam siue incertam, quam morbi sequitur recidiua: periculosam, quæ cum grauibus symptomatis accidit: obscuram, quæ citra excretionem, vel euidentem abscessum euenit: sine signis euenire dicitur, quæ à nullo priore die indicata est: mala, quod in ægri perniciem omnino desinat. Rursus absolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmam, securam, certam, quæ redit nunquam: tutam, quæ sine periculosis symptomatis accidit: manifestam, cui excretio quædam, aut abscessus insignis atque conspicuus adest: cum bonis accidit signis, quæ ab * indice die præmonstrata iam fuerit: bona denique est illa, quæ in sanitatem desinit.

Iudicationum differentiæ variæ.

Cæterùm non sat est, rarò vidisse diem aliquem iudicantem morbos, vt is decretorius dicatur, sed oportet in illo crebrò iudicia fieri: præterea vt crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnon præmonstrata. Quis igitur, vel septimum, vel vndecimum, vel decimumquartum, vel alios quosdam eis similes, non dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ iudicationum in illis adsint. Est enim decretoriorum dierum natura quædam propria & eximia. Quare cognitio ipsorum, ad curationes morborum non leue momentum adfert: ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus sunt iudicati: aut tenuem victum eis iniungamus: néve perfidis iudicatos diebus, parum accuratè obseruemus.

Decretorij dies qui existant.

Decretoriorū dierum cognitio ad curationes morborum non leue momentum affert.

Primum igitur omnium dierum decretoriorum septimum dicimus, idque non numero, aut ordine, sed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorum notas sortitur. Nam plurimos iudicat, & absolutè: item cum manifesta excretione, vel abscessu, & sine periculo vehementi: estque vt plurimum quartus iudex illius. Nam si vrinæ, vel sputi, vel deiectionis, vel appetentiæ: vel cogitationis, vel sensus mutatio manifesta in quarto die contigerit, rationi consonum est, vt similis iudicatio consequatur illam in septimo: bona videlicet, si ad salutem: mala, si ad mortem mutatio illa aspirauerit. Plerunque itaque bona iudicia eueniunt in septimo: quanquam nonnulli etiam in eo moriantur, alij euidenti conuersione ad peiora vergentes, in sequenti quodam decretorio intereant.

Septimus dies est inter decretorios præcipuus.

Septimi quartus est index.

Sextum verò diem, quantò pauciores in eo iudicantur, quàm in septimo, tantò eum maligniorem inuenio, vt qui ferè ex aduerso natura septimo oppositus sit. Quinetiam qui in quarto ad peiorem statum recidunt, plerique sexto moriuntur. E contrario rursus si bona conuersio contingat, septimum expectabit. Quòd si rarò interim ad meliora conuersionem in quarto die factam excipiens sextus, eam iudicauerit, dici non potest quanta cùm perturbatione, periculo, & metu id fiat, quasi æger statim adeò fato sit functurus. Nam si quæ excretio accidat, omnino consternantur, pulsus ipsorum concidunt, color abit, tremunt & collabuntur. At septimus dies, pro excretionis portione reficit semper ipsos magis ac recreat.

Sextus dies quanto malignior sit septimo.

Præterea sexto die maligna, acria, fœtidáque * maiori ex parte tum deiiciunt, tum vomunt: rarò autem sudores æquales, toto manantes corpore, calidíque visuntur: quales si quando oboriantur, * intercipiuntur. Interdum parotides malignæ, vel arcuatus morbus, vel alius quidam abscessus, alterum certamen, quo discutiatur requirens, emergit. Sed neque in vrinis boni quicquam inueneris. Etenim crudæ, decolores, tenues, boni nihil, quod subsideat, habentes, sed copia tantùm conducens, in die sexto visuntur. Atque hæc moderatissima leuissimáque sunt, quæ illo die incolumi futuro contingunt. Nam plurimos alios syncope statim corripuit, vel sanguinis larga effusione, aut euacuatione immodica exanimauit, vel in catochem aut insaniam perduxit: aliis denique perniciem insanabilem conciliauit.

Sexto die qualia excernantur.

Mihi sanè frequenter in mentem venit septimi diei naturam regi cuipiam assimilare, sexti verò tyranno. Ille siquidem longè clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos iudicat, vel supplicij partem adimit, vel illustrat victoriam: hic è contrario, vel pernicie illius, quem iudicandum suscipit, gaudet, vel salute dolet, quærítque vbi animum expleat, & malè ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione exerceat. Est itaque sextus dies decretorius quidem, sed malus: quemadmodum septimus, bonus.

Septimus dies assimilatur regi.

Sextus dies tyranno similis.

Cæterùm sexti diei vt septimi quartus etiam est index. At verò naturam septimi, maximè imitatur decimusquartus. Proximi his sunt nonus, vndecimus & vigesimus: prope hos verò * septimusdecimus & quintus: post hos quartus: hunc sequuntur tertius & decimusoctauus. Sexti autem naturam nullus exactè aliorum dierum imitatur. Si aliquando in octauū diem, vel decimum, subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ sextò accidat. Verùm rarò in his soluitur, nec cum fide, nec bene, nec perfectè, sed obscurè simul & citra notas: quare alterius esse naturæ cum supradictis apparent.

Quartus dies vt septimi, sic sexti etiam est index.

Septimum qui dies imitentur.

Sextum diem qui referant.

Quemadmodum autem in his subitò morbus non soluitur, ita neque in duodecimo, sextodecimo & nonodecimo. Medius autem inter eos qui

Dies qui subitò morbos non soluunt.

subitò

subitò morbum non soluunt, & eos qui subitam iudicatiooem faciunt; videtur mihi esse decimus tertius. Atque huiuscemodi quædam dictorum dierum, ad vigesimum vsque differentia est. Cæterùm cùm exactum morbi principium statuere semper sit laboriosum: morbis iis, in quibus obscura principia sunt omissis, decretorios dies in manifestissimis experiamur: initium morbi tempus illud in vniuersum existimantes, cùm ægri manifestè incipientes febrire decubuerint: id quod cœnatis, & exercitatis, & lotis, facillimè subitóque plerisque contingit. In quem sanè modum Hippocrates iudicationes ipsas, à primo die quo febricitauit homo, non ab illo quo doluit capite, vel eiusmodi aliud quippiam est passus, accuratè explorauit: quòd in principiis huiusmodi experientia dierum decretoriorum sit medicis sita.

Principium morbi inuenire, laboriosum existit.
Initium morbi quid sit.

Vndecimus quartidecimi est index.
Quartus septimi est index.

Porrò quemadmodum vndecimus quartidecimi est index, ita septimi quartus. Si igitur vel quarto vel vndecimo facto indice, crisis quolibet modo attigerit vel septimum, vel decimumquartum, illorum ipsam crisim esse, arbitrari est opus. At si iudicium extra illos dies cadat, vt neque in illis incipiat neque compleatur, constat non adhuc esse dicendum, morbum in septimo aut decimoquarto iudicatum fuisse: verum in alio quopiam die, qui totam crisim in se comprehendat. Quòd si nullo indice prius habito, crisis contingat subitò, duos attingens dies, vtriusnam sit distingues, proportione accessionum, natura dierum, numero decretoriorum temporum, ac tempore iudicij exploratis. Sic autem exploratur accessionum proportio. Nam si æger diebus imparibus laborauerit magis, diei imparis erit magis proprium iudicium: quemadmodum paris, si paribus: quandoquidem in accessionibus iudicia maiori ex parte contingunt. Dierum autem natura obseruatur hoc pacto: Si ambigas vtrum noni diei, vel decimi sit iudicium, si quidem salubre, perfectum, atque sine periculo fit, noni est magis: si imperfectum, malum atque periculosum, decimi. Quod verò ad numerum decretoriorum temporum pertinet (sunt enim tria: nempe decretoriæ accessionis initium, decretoriæ motionis principium, ac denique ipse iudicij finis) qui dies sibi tempora duo vendicauerit, magis sibi iudicium assumit. Sic & ipsum tempus iudicij, vtra die longius fuerit, illi magis iudicium attribui debet. Si itaque quatuor hæ notæ vno die introducantur, huic tu quoque iudicium attribues. At si vna ex his relinquatur, ei ascribes similiter, sic tamen vt iam alterum etiam diem existimes ipsius crisis esse participem. Si verò æquales sint notæ, iudicium vtrique diei putabis esse commune. Interim non duos modò, sed tres etiam dies iudicium attingit. Ac tunc sanè, quantum ad temporis longitudinem attinet, medius est præferendus: non tamen vniuersum ei iudicium tribuendum. At verò si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionem præcedens, crisis sit appellanda, vtique nec primum, nec secundum diem, decretorios esse censebimus. Sin autem solutio simpliciter appellanda est crisis, hi quoque erunt decretorij. Quare omnes febres diariæ solutionem partim primo statim die, partim secundo nanciscuntur. Ad hęc perturbatio illa, quæ fit ante exactam solutionem morbi, absoluto sermone dici crisis meretur: aliarum autem nulla absolutè: verũ quæ ad perniciem tendit, mala crisis: quæ autem insigne quidem momentum attulit, morbum verò exactè non soluit, deficiens crisis dicatur. Alia quæ insigniter ad peiora declinat, imperfecta simul & mala. In vniuersum autem, quæ omnium crisium notas sortitur, crisis absolutè vocatur: aliæ autem, cum appositione nominis appellabuntur.

Accessionum proportio quomodo exploranda sit.
Iudicia maiori ex parte in accessionibus fiunt.

Decretoria tempora tria.

Iudicia quæ in ancipiti sunt, quibus diebus sint tribuenda.

Crisis quid.
Dies primus atque secundus appellari critici quomodo possint.
Ephemeræ quando soluantur.

Dierum ordo post vigesimum.

Quod pertinet ad decretorios dies post vigesimum, equidem vigesimo vigesimumprimum postpono, licet eum illi præposuerit Archigenes. Similiter vigesimumseptimum vigesimooctauo antepono. Habet præterea & trigesimusquartus vim neutiquam negligendam: atque hoc maiorem quadragesimus. His minus decernunt vigesimusquartus & vigesimusptimus, & multò adhuc minus trigesimusseptimus: ita vt dierum decernentium, & eorum qui non decernunt, medio collocatus esse videatur, magisque ex non decernentibus esse. Reliqua multitudo dierum inter vigesimum & quadragesimum, prorsus facultatis decernendi est expers. Ij sunt duodecim numero: nempe vigesimussecundus, vigesimustertius, vigesimusquintus, vigesimussextus, vigesimusnonus, trigesimus, trigesimussecundus, trigesimustertius, trigesimusquintus, trigesimussextus, trigesimusoctauus, ac trigesimusnonus. Atque vsque ad quartumdecimum quidem, magnæ sunt perturbationes in morbis: proximo loco succedunt, quæ vsque ad vigesimum habentur: quæ post hunc ad quadragesimum pergunt, paulatim vehementiam remittunt. Dies autem omnes post quadragesimum; prorsus languent, concoctione potius morbos & abscessibus, quam crisibus, terminantes. Accidunt in his quoque per excretiones iudicia interdum, sed rarò, nec magnam habentia efficaciam. Et frequenter iudicia ipsa pluribus diebus complentur, maximè cùm in abscessum desierint. Ac cæteros quidem post quadragesimum dies, contemnere videtur Hippocrates: sexagesimi tamen, octogesimi, centesimique rationem habet. Ab iis alios quidẽ septem mensibus, alios septem annis finiri ait, alios verò in binis annorum hebdomadis, vel in ternis. Vbi igitur morbus acutus nullum signum periculosum portendat, & quarto die euidens quædam concoctionis nota apparuerit, septimo crisis futura est. Quare signa periculosa salutariáque in primis sunt cognoscenda, vnà cum coctionis indiciis, vt hæc præsagire valeamus. Porrò si periculosa symptomata quarto die adsint, vnà cum nota coctionis, iudicium: si paribus diebus accessio fiat, sexto expectandum est: quòd si hunc excesserit, octauo: si imparibus diebus, septimo. Bonis signis apparentibus septimo die discutietur morbus: at letalia signa, cũ concoctionis notis coibunt nunquam. Hæc autem non minus quàm periculosa & salutaria inspicienda sunt: quia si quarto apparuerint, septimo aderit mors: quæ crisis est mala. Cæterùm animum aduertere necesse est letalium signorum magnitudini & copiæ. Si nanque multa & magna die quarto euenerint, accessionibus distinguendum erit de morte futura, cognoscendúmque hominem sexto die moriturum, si diebus paribus ipsa accessio sit facta: quemadmodum si imparibus septimo. Interdum sextus hominem iugulat, vel si accessio contigerit in imparibus, idque propter morbi celeritatem, magnitudinem, & symptomatũ in quarto die euenientium copiam. Est itaq; quartus dies suapte natura index septimi: hoc est, si nihil extrinsecus accidat, quod inclinationem illius intercipiat. Etenim vbi malum aliquod extrinsecus præter spé euenerit, morbúsque peracutus fuerit, & vires

Dies facultatis decernendi omnino expertes qui sint.

Dies omnes post quadragesimum concoctione potius morbos & abscessibus quam crisibus, terminãte.

Septimo quãdo crisis futura sit.

Letalia signa coire nunquã cum concoctionis signis.

Letalia signa consideranda. Dierum paritatem imparitatémque expendere oportet.

Quartus natura sua est index septimi.

ægti imbecillæ, ſignum malum, quod quarto die ſe oſtendit, ſeptimum diem non expectat: verùm ſexto morietur æger, præſertim ſi paribus diebus acceſſiones iouaſerint. Quòd ſi nihil extrinſecus ſic erratum, & morbi motus haud ita præceps & velox, ægérque validus ſic, ſi qoidem manifeſtum in quarto die malum indicium fuerit, ſeptimo interibit die: ſi verò obſcurum, excedet hunc quoque. Iam verò ſi acceſſiones paribus diebus contigeriot, octauo: ſi imparibus, nono æger decedet. At ſi quarto die bonum indicium videatur, in nullo autem æger verſetur diſcrimine, fieri non poteſt, quin ſeptimo die iudicetur morbus, ſi nihil extrinſecus ſit peccatum. Committuntur autem quædam peccata, interdum quidem ab ægro, interdum ab ipſo medico: eſt eùm aſſiſtentium culpa, & ob ea quæ extrinſecus accidunt, ſimiliter delinquatur circa ægrum, vnde virtus diei obſeuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem ſufficit, peccatur tamen in hanc extrinſecus cataplaſmate, vnctione, totiúſque & partis fomentis. Præterea rurſus in ipſo ſtatim aphoriſmorum initio, id exactius confirmans, ait: Oportet autem non ſolùm ipſum, medicum ſcilicet, quæ res poſtulat facere, ſed & ægrum, & aſſiſtentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinſecus accidentia poſſunt aut obeſſe, aut prodeſſe ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quæ plures habent differentias particulares, * ſi naturæ motus præpediant, ordioem circuitnum ſubuertũt.* At vbi quartus dies euidens iudicij ſignum attulerit, ſi nec medicus quid peccauerit, nec æger, nec miniſtrotum quiſquam, ad hæc etiam nec extrinſecus error admiſſus ſit, neceſſariò morbus die ſeptimo iudicabitur. Cùm autem omnis circa victus rationem error, iudicium ipſum impediat, nec victus ratio proba ſine præcognitione vigoris & criſis morbi vnquam inſtitui poſſit, vtique non alius quiſpiam medicus rectè curauerit, alius præſagiet exactè: ſed quicunque præſtantiſſimus fuerit, is ſimul præſagiétque & medebitur. Porrò ſi leuis error quarto die vnà cum bonis indiciis contigerit, eueniet ſanè etiam die ſeptimo criſis, non tamen exactè inculpabilis: ſin magnus, vt à ſeptimo in ſequentium aliquem differatur, magnitudo ipſius noxæ indicabit, an nono vel vndecimo die, morbus ſit iudicandus. Itaque morbi qoi omnino ſine periculo ſunt; diuturni eſſe ob delicta ſolent: qui incolumitatem promittunt, non tamen vacant periculoſis ſymptomatis, ob errata letales fiunt. Imò verò qui minimè exiſtunt periculoſi, multis magnı́ſque deinceps commiſſis erroribus, in letalium naturam * degenerant: id quod mirum eſſe non debet. Nam ſi in rectè valentibus delicta grauia, morborum letalium fiunt cauſæ, quid in ægrotis eſt expectandum? At verò ſi in letali morbo dies quartus ſignum letale habuerit, ſeptimo die mala expectanda eſt criſis. Cæterùm ſi peccatum aliquod non ita exiguum interea temporis accidat, ſeptimum diem criſis non expectabit: ſed ſi acceſſiones quidem ipſæ fiant diebus imparibus, morbus autem ſit peracutus, & peccata non admodum leuia in ipſo quarto contigerint, miraculum non eſt quinto hominem interire. Sin autem acceſſiones fiant paribus diebus, nec morbus ſit peracutus, nec magna læſio erratorum, ſextum diem expectabit. Vbi verò diem mortis cognoueris, cooſiderandum eſt inde, in qua potiſſimum cuiuſque acceſſionis parter æger grauetur maximè, grauioráque adſint ſymptomata. Quippe non igoorandum eſt, in peſſimò acceſſioois tempore hominem moriturum. Ac proinde non magni negocij fuerit, vti diem, ſic etiam criſis horam prædicere. * Si igitur ſecundus dies (exempli gratia) & quartus longè vehemeotiorem acceſſionem, quàm primus, tertius & quintus, afferant, ad ſextum diem mors prædiceoda eſt. Quòd ſi etiam cuiuſque acceſſionis pars (gratia exempli) ſit circa ſextam horam grauiſſima, non fuerit difficile præſagire, in die iudicationis, illa eadem hora hominem moriturom. Nam tametſi ſpeculatione hac interdum falli poſſimus, maiori tamen ex parte hoc verùm eſſe deprehendemus. Cæterùm in omni principio non licet futura cognoſcere, niſi quis morbi ſpeciem adamuſſim perſpectam habeat. Porrò ſi quis primo die acuta febre infeſtetur, nullum autem ei adſit ſignum periculoſum, ſed in vrinis aliqua concoctionis nota apparuerit, intra quartum diem ſoluetur morbus. Si verò multa letalia ſigna primo ſtatim die deprehendantur, æger intra quartum morietur. At ſi acutè febricitet, nullum verò adſit ſignum letale, ſed nec aliqua concoctionis nota, fieri non poteſt, vt hic quartanus decedat. Quòd ſi nec coococtionis, nec longitudinis morbi indicia adfuerint, in ſecundo quaternione morbus ſtatum accipiet. Si longitudinis indicia adſint, ſecundum quaternionem excedet, hoc eſt, diem ſeptimum; ex qua quidem præcognitione, qualis debeat eſſe nutriendi modus, perdiſces. Siquidem quò longius abfuerit ſtatus morbi, ac morbus ipſe clementior fuerit, eò nutries vberius. At morbi qui ad decimumquartum omnino ſunt crudi, tardiúſque mouentur quodammodo non finiuntur ante quadrageſimum diem. Quare ſignorum vires maximè cognoſcere oportet. Vt igitur quartus ſeptimi, ſic vndecimus decimiquarti eſt index. At vigeſimi & vigeſimiprimi, index eſt decimuſſeptimus: magis tamen vigeſimi, vt decimuſoctauus * ſolius vigeſimiprimi. Conſiderare autem in vniuerſum oportet, totius morbi motum, omniáque indicia & ſymptomata, vt ritè criſim præſagire valeamus.

Erroribus circa ægrum cõmiſſis, virtutẽ decretorij diei obſcurari.

Victus ratio proba ſine præcognitione vigoris & criſis morbi, nunquam inſtitui poteſt.

Morbi faciles ob delicta producuntur, atque interdũ letales fiunt.

[illegible]

Moriuntur homines in peſſimo totius acceſſionis tempore.

Horam criſis poſſe etiam dignoſci.

Nutriendi modus vnde colligi poſſit.

Cibum vberiorem eò dandum quò longius abfuerit ſtatus, & morbus clementior fuerit.

Decimuſſeptimus eſt index vigeſimi & vigeſimiprimi, magis tamen vigeſimi.

GALENI PERGAMENI *De diebus decretoriis*,

LIBER SECVNDVS.

QVanta ſit prouidentia naturæ, quãtus ordo & ornatus in motionibus ſiis, animaliũ generationes, ortus, & incteměta indieant. Siquidẽ cuiuſque animãtis conceptui, ſuũ tempus eſt ſtatutũ, natura ſcilicet ordinatos ſemper motus ſeruãte. Poſt pattũ etiã animantia ſingula increſcunt, perficiuntur atq; fatiſcunt, idq; præfinitis tẽporibus. Cęterũ ſi recorderis quantopere prouidentia & ordine ſupetetur caduca hæc atq; inferior natura, ab æthe-rea illa & cœleſti, vtriq; huius noſtræ ſubſtãrię motui non ordinẽ, ſed illius perturbationẽ tribueris: necnõ quicquid in ea pulchrũ ordinatumq; eſt & artificioſum, omne id à ſiperna illa natura omnino emanare putabis: ſicuti inordinatum omne & erraticum, à ooſtra proficiſci materia. Eſt autẽ natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidem vbi

Natura in ſingulis prouidentia.

Naturam hic inferiorem à cœleſti magnopere ſuperari, ab eaque quicquid habet boni, recipere.

Natura quid.

vbi superarit materiã proportionibus quibusdam certis, ordinatisque periodis, suas motiones perficit. At quæ aliquando præter rationem eueniunt, ordinemque confundunt, tunc ipsi obueniunt, cùm non planè materiam vicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturque moueri proportionibus suis. Si igitur cœlestes substantiæ, necnon quæ terrenis animantibus insunt, certa quadam proportione manifestè mouentur, nemini sanè debet videri mirum, si decretorij dies numerum ordinatum sortiantur. Constat autem vnamquanque septimanã esse perfectam periodum. Quippe medium ipsius ab vtroque extremo æqualiter distat, ob idque ad ambo similem communionem sortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die non cessarunt, soluit: vndecimus rursum, quos septimus non discussit. Quòd si morbus maior sit, quàm vt iudicari quarto die possit, solutio quidem ipsius in eodem * præparabitur, finis autem septimo die adiicietur. Pari modo qui septimo non desierunt, eos natura soluere vndecimo die molitur: quare aut in ipso eos iudicat, aut decimoquarto disponit. Verùm septimanæ præcipuas sibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonum. Porrò si in vigesimum diem tres septimanæ finientur (vt Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimum septimum diem esse vigesimi indicem: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauum & vigesimumprimum. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctauus vigesimiprimi erit index: rationem verò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus & vigesimus dies. Cùm autem non solùm iudicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter iudicari & absque recidiuæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare si constituamus decimumquartum diem vt finem secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) vtique decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atque index vigesimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborum iudicationes, experientia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abundè comprobat. Quinetiam in permultis aliis diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post vigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: vt in vigesimoquarto, vigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo & octogesimo: in nullo autem eorum, qui à decimooctauo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid contigisse prodidit: excepto vigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaque, decimiseptimi ordinem altero longè fortiorem existere: ipsumque decimumseptimum decimooctauo, & vigesimum vigesimoprimo, quod pertinet ad iudicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò vlterius morbi processerint, diuturnioresque euaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit: iudiciáque ipsa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nonnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanquam certè nihil aliud esse iudicium, quàm solutionem morbi, vel testimonio

Septimanam esse perfectam periodum.

Septimum diẽ absoluere quod quartus non potuit.

Intercalares dies.

Vigesimum diem esse finẽ trium septimanarum.

Decimum septimum diem esse vigesimi indicem.

Decimus quartus vt finis secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existit.

Vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborum iudicationes.

Decimiseptimi ordinem, altero qui à decimooctauo fit, longè fortiorem existere.

Dioclis, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absque vlla conspicua iudicari excretione: aut eorum crisim plures sẽper dies occupare. Aliquãdo siquidẽ morbi diuturni fuerunt iudicati die vno, idque per excretionem. Differunt autem huiuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum vsu. Natura sanè, quia omnibus pulchrè euenïẽtibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perueniunt: erratis autem quibusdam, in concidentes recidunt. Vsu verò, nam ad futuræ crisis cognitionem quaternionis circuitus sufficit. Cæterùm ad iam factam crisim iudicandam, omnibus semper opus est cognitis. Est autem longè tutior crisis quæ nono die accidit quàm quæ octano. Porrò certitudo iudicij, ad bonam victus rationem iudicãtis morbo præscribendam conducit. Prænoscere autem quando crisis adueniet, ad nondum iudicatos est necessarium. Dierum igitur differentias haud ignorans Hippocrates, meritò eorum tantum in prognosticis atque aphorismis meminit, qui secundum quaterniones inter se complicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, siue sanus ab iis qui euadat, siue pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verùm vt saluberrimæ febres, quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quiescere solent: ita pessimæ quæque, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, vel citius interficiunt. Primus itaque earum insultus sic finitur. Secundus quaternio in septimum diem producitur. Tertius in vndecimum. Quartus in decimumquartum. Quintus in decimumseptimum. Sextus in vigesimum. In aphorismis etiam sic ait: Septimorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus initium. Contemplatorius autem rursus vndecimus. Hic enim est quartus secundæ septimanæ. Contemplatorius iterum decimusseptimus. Hic enim quartus est à decimoquarto, vt septimus ab vndecimo. At in primo Epidemiωn, omnium dierum mentionem fecit, sic dicens: Est autem primus decretorius circuituum, qui paribus diebus decernunt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, decimusoctauus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimusoctauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, cẽtesimus, cẽtesimus vigesimus. Eorũ qui imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, dein quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusseptimus, vigesimus primus, vigesimusseptimus, trigesimus primus. Decretorius itaque fortissimus omnium est dies septimus: quem dies quartus prænunciat, hæc duo habens, vt & decretorius sit minor, & index septimi. Deinde vndecimus & decimusquartus, eandem naturam & proportionem inuicem conseruantes, quam cum septimo quartus. Post hos frequenter quidem decimusseptimus ad vigesimum, raro autem decimusoctauus ad vigesimumprimum, eandem rationem habet, quam cum septimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perueniunt. Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Sextus malus est decretorius. Decimustertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omnium qui non decernunt fortissimus, in medio quodam virtutis vtrorumque est situs. Vehementissimæ itaque sunt crises, quæ ad decimum quartum diem veniunt: minus his,

 quæ

Crisim nihil aliud esse quã solutionem morbi.

Dierum decretoriorum differentia duplex.

Iudicij iam facti & faciẽdi cognitio, ad quid conferat.

Hippocratis de diebus decretoriis sententia.

Septimus est omnium decretoriorum fortissimum.

Quarto diei quæ adsint.

Coincidentes dies.

Sextus malus est decretorius.

Decimustertius dies in medio decretoriorum & minimè decernentium consistit.

quæ ad vigesimum vsque pertingunt: inde ad quadragesimum productæ, adhuc imbecilliores euadunt, sed in illo absolutè exoluuntur. Proportio autem dierum decretoriorum perpetuò seruatur. Vt enim decimusquartus & secundæ septimanæ finis est, & tertiæ principiom; ita trigesimosquartus quintæ terminus est simul, & sextæ initium. Quare tres septimanæ viginti diebus semper describuntur: ideóque sexagesimus, non sexagesimustertius, decretorius existet. Pari modo octogesimus, & centesimus, & centesimus vigesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus septimanis disiunctis fiat: & quadragesimus vigesimo, vt qui tertiam hebdomadam coniunctam expleat. Dicuntur autem minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus septem complentur. Hos accedunt qui septimanis duabus constant, licet imperfecti quodammodo. Oiooium perfectissimi suot, qui ex trinis septimanis constantur. Morbi tamen ipsi, partim quidem diebus, partim mensibus, partim anois sortiuntur suas iudicationes. Atque in hotum singulis, differentiæ quædam particulares existunt.

Decretoriorũ dierum semper proportionem seruata.

Circuitus minores.

Proponatur igitur adolescens valido morbo correptus, qui in primo quaternione sit discutiendus in eo certè est aphorismus ille imitandus: Vbi morbus est peracutus, statim etiam extremi dolores adsunt, tenuissimóque victu est vtendum. Quare nihil ei alimenti exhibueris: imò etiam ab aqua, quantum potest, ipsum abstinere iubeto. Si verò septimo die crisim sit habiturus, paululum hanc victus rationem immuta, vel mulsam ei exhibens, vel aliam quampiam potionem morbi naturæ familiarem. Quòd si æger facilè dissoluatur inedia, eiúsque offendatur ventriculus, ptisanæ cremorem exactè percolatum quotidie modicè propinabis, memor illius præcepti. Sed aliquid tum consuetudinis gratia, tum ne vasorum magna fiat inanitio, ingerere oportet. At si iam septimus dies instet, nequaquam ægrum nutrire conuenit, sed pridie, vel antea, minus est exhibendum. Rursus, si tertio vel quarto die morbum finitum iri spes adsit, nec malignitatem stomachi, nec suspiceris inanitionem habitos, ipséque etiam æger validissimis viribus sit, facilèque longam inediam toleret, nec morbus aut oxymeli, aut mulsam requirat, is certè ad septimum vsque diem à cibis poterit abstinere. Quòd si ad tertium vel quartum quaternionem crisis futura videatur, non ita abstinere potest, nec sola potione seruari. At verò peracutus morbus vocatur, qui tantum ad septimum vsque diem extenditur. Qui longius procedit, simpliciter acutus. Cæterum exactè peracutus is est, qui vsque ad diem quartum progreditur: non exactè, qui ad septimum vsque producitur. Similiter qui vsque ad decimumquartum extenditur, exactè acutus vocatur: non exactè verò, qui durat vsque ad vigesimum: quanquam est & ipse etiam acutus. Est & aliud morborum genus, ad quadragesimum vsque diem perueniens, quod ab acuto non integrè iudicato ducit originem. Nonnulli præterea statim ab initio tanquam prohibiti, ad quadragesimum producuntur: quorum duplex natura est. Aut enim remissiones paroxysmorum in exactam integritatem desinunt, aut semper continua febris perdurat. Noui enim complures ad quadragesimum vsque diem continua febre conflictatos esse; sic enim voco illam, quæ nunquam remittit: de quibus sermonem videtur fecisse Hippocrates in prognostico, vbi ait: Existimare autem oportet, quòd facilis spiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulatur, quique intra quadraginta dies iudicantur, magnum ad salutem habet momentum. Atque hoc sanè vltimò prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet. Nullus autem morbus à primo acutus in vigesimum diem illabitur, qui non prius iudicium expertus sit. Qui verò ab initio subinersi lentique apparent, & inde ad quadragesimum perseuerant tales, sed rursus intendi videntur, hos iure diuturnos appellaueris.

Curatio adolescentis valido morbo correpti.

Consuetudini esse aliquid condonandũ.

Peracutus cõmuniter dicitur morbus qui tantum ad septimum vsque diem extenditur.

Peracutus exactè morbus qui.

Acutus exactè morbus qui.

Morborum qui ad quadragesimum vsque perueniunt diem natura duplex.

Continua febris dicitur quæ nunquam remittit.

Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad salutẽ magnum habeat momentum.

Acuti ex decidentia morbi.

Diuturni morbi qui.

GALENI PERGAMENI

De diebus decretoriis,

LIBER TERTIVS.

IGitur non omnes dies de morbis decernere, experimento constat: sicuti & quod septimani circuitus validissima sunt virtute prædíti: post hos quaternarij; quidam verò extra hos concidant. Imò quòd nec omnes septimanæ inuicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam coniungantur: nec omnes quaternarij, sed horum aliqui separentur, aliqui coniungantur. Insuper, quòd acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò causas horum ratione nobis indagantibus, duo prima omnium quæ fiunt primordia esse statuenda videntur: inordinatum videlicet, quod ex hac mondi materie proficiscitur: ordine verò ornatóque procedens, quod cœlestibus originem fert acceptam: Omnia siquidem hæc inferiora ab illis venustatem & ornamentum suscipiunt. Fruimur nanque superiorum omnium astrorum virtute. Verum Sol maximè bonc orbem exornat, & concinnè disponit. Quippe veris, æstatis, autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec alius tam manifestò vel ex terrestri fæce animalia gignere potest, vel maturare fruges, vel ad coitum & generis propagationem animalia incitare. Magna sanè & Lunæ opera in hac rerum substantia apparent, verum Solis effectibus inferiora. Etenim menses hæc perpetuò, atque omnes eius dies disponit, idque euidentet adeò in marinis belluis: quanquam & hoc ipsum Solis beneficio debet. Nouum enim lumen sortitur, cùm Sole primùm fruitur: tantáque semper eius portio illucescit, quantam Sol aspicit. Prorsus autem deficit, lucísque expers redditur, vbi terra suo interuentu ipsam obtenebrarit. Quapropter à Solis recessu omnes sustinet mutationes. Etenim plena est, cùm diametra apparet. Æqua portione diuisa, cùm est quadrangula. Gibbosa, cùm triangula. Falcatam speciem refert, sexangularis. Ac tum primum recens est, cùm post Solis congressum ostenditur. Obscuratur omnino, * cùm sub ipso Sole coruscat. Igitur fructus auget, incrassátque: animantia implet, menstruorum statutum tempus conseruat mulieribus: comitialiumque circuitus gignit, * quatenus Solis plus, vel minus participat. Omnia siquidem quæ facere nata est, vbi falcis figuram repræsentat, languida fiunt: inualescunt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget & maturat celerrimè: fetarum ocelà corpora in tabem visu suo resoluit: somnoque

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia aduentunt.

Inferiora hæc omnia recipere ornamentum a superioribus.

Sol autor temporum, animalia etiam gignit.

Lunæ opera Solis effectibus inferiora.

Luna menses atque dies eius disponit.

Nouilunium quando fiat.

Luna quando deficit lumen.

Lunam à Solis recessu suas omnes mutationes recipere.

Lunares formæ.

Lunæ opera inualescere, quum ipsa est plena.

Luna eis qui sub lumine ipsius immorati diutius fuerint, pallorem, & capitis grauitatem conciliat. Luna Solis auxilio eget. Sol nullius astri opem desiderat. Temporum ortus. Sol veluti rex quispiam maximus est. Luna est veluti princeps inter solem atque nos medius. Mutationum quæ à facultate lunæ proficiscuntur differentiæ multiplices.

somnóque sopitis sub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorem, & * capitis grauitatem conciliat. Cæterùm vt luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiusdam astri, vel ipsius Lunæ opem desiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æstatem faciat, cùm in vertice nostro constiterit: aut frigus adducat, si humilis eius cursus fuerit: aut æquinoctium vtrunque constituat, cùm modicè obliquus videtur. Sed ipse veluti rex quispiam maximus est: Luna verò, vt princeps non mediocris inter illum & nos medius constitutus, meritò terrestrem hanc regionem gubernat: non potentia cæteros planetas, sed vicinitate exuperans. Porrò vehementiores mutationes eueniunt, vbi ipsa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij: minores his contingunt, dum medio orbe apparet: obscuræ, dum curuata in cornua, & falcata videtur. * Etenim diametra Lunæ statio, ceu distinguens dispescensque, maximè contrarias ipsius Lunæ dispositiones (maxime enim Lunæ incrementum, eiusdem imminutioni aduersatur) earum omnium est validissima. Dein verò duæ dispositiones dichotomi, in quibus Luna per medium videtur secta, vtranque ipsius differentiam, dico augmentum & decrementum, ad æquilibrium secant: prior quidem augmentum, decrementum secunda. At omnium extremæ obscurissimæque aëris nos ambientis * permutationes in falcatis, incuruisque apparitionibus fiunt: magis autem, in ipsis incuruis. Iam verò plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnásque. Nam quid ante Lunam apparentem manifestè pronuncies, non est.

Lunæ occultationis tempus quàm longum sit.

Longum autem hoc tempus occultationis est, integri ferè signi cursum explens. At mutationem ex incremento ad imminutionem, punctum exactè distinguit: quod punctum à Luna quasi momento absuluitur.

Plenilunij coniunctiones breues existunt diuturnæ coniunctionales. Crisis tuta quando accidat.

Quare breues plenilunij coniunctiones existunt diuturnæ coniunctionales. Tuta igitur crisis euadet, quando in toto mense status secundo die fiet, quo primo & manifesto Luna, & longo satis tempore super terram iam apparet, & lumen sensibile de se mittit, ad hæc vmbram euidenter ostendit. Primus autem dies tandiu Lunam supra terram vagantem habet, quandiu adhuc Solis etiam lumen post occasum retinet. Quare in hoc Luna simul cum Sole occidit: subinde verò & prior est occidua, & secunda die prius elucescit: nunc minus, nunc magis apparet. Atque hoc ei accidit longitudine à Sole recessus. Plerumque autem Luna triduò in coitu Solis morata, planè inuisibilis est: quo nondum hæc terrena immutare potest.

Lunæ circuitus viginti septem diebus & tertia ferè diei parte peragitur.

Cuius circuitus vicenis diebus septenisque, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totum signiferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis lucescit, eidem quoque numero conueniat, perspicuè intelliges, si occultationis tempus ex toto menstruo tempore eximas.

Mensis non omnino constat triginta diebus.

Quòd autem menstruum tempus non omnino triginta diebus constet, sed minus vnius ferè diei dimidio: quodque mensium alius quasi mutilus & imperfectus, dies vigintinouem sortiatur: alius verò, nempe absolutus, triginta, liquido constat.

Sol annum absoluit.

Quemadmodum igitur annum integrum. Sol absoluit, ita Luna mensem, immutatione per septimanas ei accidente. Nam vtrunque tempus, & quo post, primam apparitionem in medium orbem accrescit, & quo inde plenam efficit, septem diebus absoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, si inde, cùm æquali portione est diuisa, ad secundam diuisionem eiusmodi rationem subduxeris, & hos dies, reliquosque, cùm planè ab oculis Luna declinata est, septem inuenies. Quòd autem aër nos circunstans, maximas mutationes sortiatur, dum Luna primum occultatur, ac dein rursus se ostendit, nemo mortalium ignorat.

Mensem à Luna immutari per septimanas, vt alia omnia.

Itaque mensem à Luna immutari secundum septimanas, ac proinde cætera omnia, admodum est perspicuum. Iam verò quæ omnibus subsistentibus accidunt, horum causam Luna habere obseruata est, maximè in tetragonis & diametris stationibus ea immutans.

Lunam motum esse causam omnium permutationum, quæ in corporibus accidût.

Nam si Luna in tauro existente semen conceptum fuerit, vel etiam partus contigerit, magnas eius mutationes inuenias, cùm in leone, scorpio, & aquario signiferum ambit. Verum in leone tetragonos septimanæ vnius existit: in scorpio diametra duas septimanas habet. Ita quoque in aquario, secunda quadrangularis statio necessariò in tertiam septimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus, septenísque, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, vniuersum signiferi ambitum peragat.

Lunam indicare felicem aut infelicem progressum exitumque non modo ægris, sed sanis etiam posse.

Nec verò ægris tantùm Luna, sed etiam sanis, dies quales tandem futuri sint, prænunciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac temperatos aspexerit, faustos ac bonos producet dies: molestos autem, si intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidem morbis, letales & ipsas: in salubribus, bonas euenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræque stationes, in principiis bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas.

Circuituum differentiæ.

Circuituũ autem alij numero quodam dierũ constant, alij mensibus. Cæterùm qui diebus constãt, septimani sunt, & Lunæ modo incedunt. Qui mensibus, ad Solem referuntur, eodem modo euenientes. Ac sic illud intelligendum est, quòd ait Hippoc. æstiuos morbos hyeme, hyemales æstate solui.

Diuturnorum morborum iudicationis constitutum tempus, est annus.

Hoc enim diuturnorũ annaliúmve morborum iudicationis tempus statum est, quemadmodũ acutorum decimusquartus. Cùm enim à mensis principio adusque plenilunium tempus, totius lunaris circuitus dimidium existat, eandẽ rationem habet cum interuallo, quòd ab hyeme ad æstatem vsque intercidit. Quinetiam à plenilunio ad occultationem tempus, spacio quod ab ęstate ad hyemem vsque porrigitur, proportione respondet. Sed horũ vtroque bifariã secto, in acutis morbis est septimana: diuturnis, clarissimorum syderũ exortus: quorum ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describuntur. Quemadmodum autem septimana acutorum morborũ est decretoria, sic temporis annui mutatio, diuturnos morbos discutit: vt hyeme quidem constitutum morbum ver dissoluat: in vere conflatum, æstas. Simili ratione per æstatem contractum, autumnus: in hoc paratũ, hyems. Cæterùm anni tempora singulis partibus bifariam diuisis, mensis quaternionibus proportione respondẽt. Et quemadmodum anni temporis cuiusque & initium & finis, syderum manifestorũ ortu & occasu describitur: ita etiam medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguitur. Itaq; vniuersas particulares morborũ mutationes, vel tanquam ad propriũ ipsorum principiũ, vel ambientis nos aëris conuersionem, euenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutantur, Lunã sequuntur: qui verò ceu

ab

Mutationes validissimas esse quae cuique per septimanos dies propriè contingunt.

ab aëre nobis circumfuso immutamur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam. Hinc iam accidit, mutationes validissimas esse, quae cuique per septimanos dies propriè contingunt: quamuis ipsis ferè commisceantur, quas aër excitat. Atque in acutis quidem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniam & corpus mutationi accommodum, in motu & perturbatione vehementi constitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarum circuitus procedit. Principium igitur dierum qui acutè decernunt, & cum quadam perturbatione morbos [illegible], tertium diem ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullam iam cum prima septimana communionem habeat, sed ex coincidentibus sit.

Tertium diem esse principium decernentium acutè.

Excernuntur interdum citius, interdum tardius quam oportet à natura expellantur.

Expulsoriam vim crises in morbis facere. Crises optimae quando fiant.

Iam verò perturbationis violentia, naturam ea quae molestant, etiam ante tempus propulsare compellit: id quod alioqui nequaquam factura fuisset ante concoctionem perfectamque [illegible] iam absolutam, sequens tardius solet, propter facultatem (quae aliena excernit, & crises in morbis efficit) [illegible]. Fiunt itaque indicationes optimae, cùm iam omnia in animantis corpore [illegible] concocta. Perniciosum autem est, si quando ipsa crisis praeuenerit. Nam idonea [illegible] ea quae laedunt, excernuntur: id quod [illegible], vel ab exteriore quodam, vel ab iis quae in ipso corpore detinentur.

Accessio morbi naturam commouet. Acutorum morborum crises in diebus imparibus fiunt, quia & accessiones.

Atque [illegible] ex aliis quae naturam stimulant, & [illegible], accessio est, nullam quietem, nec [illegible], [illegible], [illegible], manensque, & [illegible] indicens. Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit, in his enim & accessiones fiunt. Nam secunda accessio ab tertio ad [illegible] diem delaberetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes denique in imparibus fient. Ac dies ipse primariam decernendi virtutem non habens, sed per accidens id consequitur: quòd videlicet in accessionibus [illegible] morbi, illae autem in dies impares incidant.

Dies non primario, sed ex accidenti decernunt.

Neque enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna [illegible], & [illegible] mutationes, motuum quoque circuitus ad hos principes numeros semper contingit, meritò in ipsis tanquam stata alteratione tempora [illegible]. Quippe mutationes non numerus, sed Lunae [illegible] debent. At cùm id quod mutat in motu consistat, tempus mutationibus necessariò coniunctum est: quare necessariò & numerus. Luna itaque omnia terrena [illegible], atque in septimanis praecipuè magnas mutationes inducit: alias autem partes in quartariis.

Dies tertius & quintus qua ratione decernunt.

Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex Lunari circuitu talem facultatem sortiti, sed quòd nimis violenta accessione crisim [illegible], natura autem quarto die defatigata, tuncque irritata conquiescit, ac postea in quinto ad indicium mouetur.

Noni diei facultas.

Iam verò & nonus, inter duos decretorios septimum & vndecimum medius, vel non factam in septimo die indicationem, vel vndecimo futuram, ipse sibi vendicat: at [illegible] septimi, saepius vndecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, vt accessionis vehementia, sic numerus coincidentium dierum minuitur.

Peracutos morbos (quorum vltimus decretorius est septimus) in omnibus fere diebus indicari contingit.

In omnibus autem ferè diebus per acutos morbos indicari contingit, quoniam vltimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc non quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel continuam febrem, vniformemque, a principio vsque ad crisim sibi habent comitem: vel aliam, quae etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, non tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet, verùm in ipsorum quoque dierum mediis, quemadmodum & semitertiana.

Peracutorum morborum duplex differentia.

Proinde prima peracutorum differentia, veluti vna quaedam accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus praestant, cùm febris singulis diebus aequalis existat. At in altera differentia, cùm quidem veluti ad septimum diem festinat, & secundum ipsius rationem in eodem finiturus est: mediae verò accessionis magnitudo, naturam ante suum tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eueniens ipsam irritet, crisis hauddubie sexto die praerumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quam in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis vehementia frequenter eam ad certamen prouocat: quae vel in eo deiicitur prius, quàm quae infestant excreuerit, extinguiturque: vel eorum magnam partem propulsat: reliquum verò adhuc non potest, sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & victa iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbum paulatim concoquit. At si morbi reliquiae robore illius maiores sint, tandiu aeger superuiuet, quandiu natura sufficere poterit: morietur tamen postea.

Vigesimus cur decernat magis quam vigesimus primus.

Decernit autẽ vigesimus, & vigesimusprimus, sed multò magis vigesimus: quoniam huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiunt: dein, quia septimana ne integris septem diebus constat.

Annus.

Mensis. Septimana.

Etenim vti annus ad trecentos sexagintaquinque dies particulã diei maiorem quarta adiectã habet: ac mẽsis ad triginta dies absoluendos, vnius dimidium desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, vt septem integros habeat, indiget. Quamobrem tres septimanae nõ vnum & viginti dies integros, sed minus ferè vnius tota dimidia parte cõsequuntur. Ob quod etiam, numerum huiuscemodi non magis viginti, quam vni & viginti diebus vicinum, vtrique parti conuenire videas.

Vigesimo dies quot morbus [illegible].

Quoniam igitur vigesimus exactam periodum propinquam sibi vendicat, tales iam morbi inueterascunt, & accessiones paribus diebus accipiunt. Quorum autem accessiones in imparibus accidunt, horum & iudicia ad vigesimumprimum delabuntur.

Apparitionis lunae tempus quantum.

Non solum autem Lunae circuitus, sed mẽstruum etiam tempus apparitionis, virtutem quandam in nos possidet. Quod quidem tempus, septem & viginti dies propemodum necessariò continet: ideóq; septimana eius minor adhuc prius dicta meritò euadet. Siue enim à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, siue à viginti nouem cum dimidio, reliquum tempus, quo Luna manifestũ de se lumen praebet, priore modo septem & viginti dies, altero vigintisex & dimidium habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficacisque tempus sit dies vigesimussextus & dimidius: signiferi verò circuitus expleant vigintiseptem dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipsum fore vigesimumsextum diem, ad haec dimidiũ, & tertiam maxime & duodecimam vnius diei partem. Horum itaque nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana nec quartermo, nec mensis, nec annus, nec aliud quicquam omnium. Quoniam verò inter septimanas

ipsas

ipsas duæ solùm primæ separant, tertia copulatur, perspicuum est quaterniones quoque nonnullos necessariò coniungi, alios separari. Itaque secundus ternio & primus coniungentur, quòd vnius septimanæ primæ bifariam diuisæ particula vterque sit. Tertius à secundo disiungetur, quoniam & septimana secunda à priore distincta est. Tertius autem quarto copulatur, quoniam secundæ septimanæ vterque particula est. Hic itaque rursum quartus propter tertiam septimanam secundæ coniunctam, quinto copulabitur. Adiungetur etiam sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tanquam tertiæ septimanæ pars vterque existens. Porrò falluntur nonnulli medici, omnem morbum breuem esse acutum existimantes: sicuti & omnẽ tardum, diuturnum. Squidem omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modum vocatur) plane exigui est temporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. Non tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemeræ longè breuissimæ sint, omnique periculo vacent) nec si tardus, longi temporis.

Quaternionum qui separentur, & qui inuicem coniungantur.

Acuti morbi omnes sunt temporis exigui, non tamẽ omnes breues morbi continuò existunt acuti.

GALENI PERGAMENI De crisibus,

LIBER PRIMVS.

Tempora totius morbi sunt quatuor.

TOTIVS morbi tempora sunt quatuor in vniuersum: principium videlicet, augmentum, status, & declinatio. Quædam verò ægritudines ob earũ malignitatem, atque ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem iugulant: sicuti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur autem ea tempora minimè dierum numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm coniecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatem consequitur, potius quam incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus vsque ad integram solutionem ita anticipare sint visi) sed quod etiam longiores & maligniores existant: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandum. Voco enim intermissionem, quando febris in quietem desierit: declinationem, omnem eius partem, quæ vigorem ipsum subsequitur, vsque ad secundæ accessionis principium. Etenim si accessio) exempli gratia, consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniórque, & cum multis prauisque symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tempus fiat breue, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem eius ac magnitudo minor existat, cesseťque etiã malignitas, necnon intermissio vel declinatio sit facilis toleratu, longiuscula, omniaque accessionis delens * symptomata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Vbi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant consistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementum noscendum, esse accessiones inuicem conferẽdas. Iam verò sæpe quidem in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita contigerit) accessione indicia augmenti, quinta superueniet accessio, declinationis habens principium. Simile quiddam accidit in morborum augmentis. Nam sæpe prior accessio principium simul habuit, ascensumque & vigorem: dein secunda videtur manifestè inclinare. Generosi autem medici est munus, futurum statum præcognoscere, cùm omnem victus rationem ad ipsum inspiciens instituat. Eadem ratione principium atque augmentũ morbi, non vbi iam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodum inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientem morbum facit breuiorem: si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo inuadunt, incipiuntque: reliqua verò omnia mox apparent. Inuadunt igitur vnà cum laterali morbo febris acuta, lateris dolor pungenti similis, tussis, & difficilis respiratio. Mox autem apparent quædam, vt ipsi morbo propria: nonnulla vt communia omnibus febricitantibus Propria sanè ipsius morbi, primùm quidem, si nihil cum sputo educatur: quod sufficiens crudi morbi est indicium. Secundò autem, si educatur quidem, sed non bonum. Est autem & hoc duplex: vnum quidem, quod solum caret coctione: alterum verò, quod etiam prauum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiam propriè sputum appellant. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorem: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, longitudinem morbi ostendit. Si quid autem prauum expuitur, periculum imminere significat: mortem verò, si prorsus malignũ fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his quæcunque subflauæ, & subrossæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solam cruditatem significant: nullum verò insigne malum prænunciant. Quæ verò sine alia commistione sunt flauæ, russæ, crassæ, spumosæ, virides, viscosæ, rotundæ, atque his etiam magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: vt difficultas, mala. id quod pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonem & latera infestant, celeriter expui ac facilè, commistumque vehemẽter videri flauum sputo. Eadem autem & in vrinis, & in alui excrementis facienda distinctio est, quam in ipsis sputis fecimus. Siquidem nonnulla eorum, coctionis sunt signa: nonnulla verò cruditatis: quædam mortis indicia existunt. Etenim vt nigrum sputum, præter id quòd crudum est, etiam mortem portendit: sic & vrina nigra, non cruda solùm, sed etiam letalis existit. Est autem simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, non de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodam principio, quod sensibilem habet latitudinẽ, nobis suã mẽtem exposuit. At verò principiũ secundum latitudinem, cõmuni quadã imaginatione, absque vllo artificio, cõtinetur in prima accessione. Atque idcirco quædã statim cùm incipiunt, statum accepisse dicitur, quemadmodum in primo Epidemiarum, vbi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quæ incipiens florescit ac viget. Nam verbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc

locõ

Tẽpora morbi non definiri dierum numero.

Anticipatio accessionis nõ semper morbi incrementum arguit.

Incrementum morbi vnde conijcere oporteat.

Intermissio. Declinatio.

Morbi crescentis ad magnitudinem notæ.

Declinationis morbi argumenta.

Morbi vigentis indicia.

Status morbi docet qualis & quanta victus ratio esse debeat.

Pleuritidis propria symptomata.

Spuere nihil, signum esse crudæ pleuritidis.

Sputum non bonũ, duplex.

Sputum concoctum, morbum facit breuiorem.

Sputũ prauum malignumque, periculũ atque perniciem indicat.

Expuitiones quæ perniciosæ existant.

Sputum facile, bonum.

Vrina nigra, perinde vt sputum nigrum, mortem prænunciat.

Principium secundum latitudinem cõtineri in prima accessione.

loco de vero morbi tempore, sed de eo quod subsequitur exquisitum principium, quod vt plurimum ad tertium diem extendirut.

Superfluitas partis cuiusque illius propriam dispositionem indicat.

Cuiusque itaque partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositionem ostendit: si cocta quidem fuerit, salubrem: cruda autem, ægram.

Excrementa alui qualia esse debeant.

Alui excremenia (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt: & quæ eandem exitus horam seruant, quam in sanitate habuerunt. Quantitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nam si excuntia talia fuerint, ventrem inferiorem sanescere indicant. Et sputum quoque cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis aduenit, integram sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ipsam formam naturalem amiserint. Quod verò illi quod secũdum naturam est, maximè contrarium videtur, existit crudum, magnamque parietium membrorum imbecillitatem indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quemadmodum nigrum, est perniciosum.

Vrinæ indicât concoctionem quæ fit in venis.

Ita etiam in vrinis res habet. Nam & hæ, quæ sanis similes sunt, venosum instrumentorum genus satis robustum esse indicant. Quæ verò crudiores sunt, eiusdem imbecillitatem significant. Rursus quæ maximè sunt sanis contrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximam vniuersi venosi generis imbecillitatem declarant. Quæcunque verò & superantis causæ prauitatem ostendunt, veluti nigræ, hæ sunt penitus exitiales. Hæc itaque tria signorum genera, singula quæque coctionis præbent indicium: vrinæ quidem, eius quæ fit in venis: deiectiones autem, eius quæ in ventre: sputa verò, eius quæ in respirandi instrumentis. Sanguinis autem profluuium è naribus, sudores & tumores qui iuxta aures fiunt, reliquique defluxus, si in tempore quidem fiant opportuno, prodesse possunt: intempestiua autem, nihil iuuant.

Decretoria signa à signis concoctionis quomodo differant.

Non sunt autem eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri non potest, quin ista omnino vel bene, vel malè se habeát. At coctionis signa, salutem quidem hominis, non tamen per crisim omnino, futuram nobis ostendunt.

Febres esse affectus venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspicienda in pleuritide.

Porrò in febribus vniuersis, quoniam venosi generis sũt passiones (nã & arterias in hoc genere comprehendimus) ad vrinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum quidem sputa, secundo loco vrinas: quoniam is morbus omnino cum febribus iungitur, vt in passionibus ventris, si sine febre fuerint, sola excrementa inspicere oportet: si autem cum febre, etiam vrinas.

Principium proprium cuiusque morbi, coctionis signis determinatur.

Proprium igitur vniuscuiusque morbi principium, coctionis signis determinatur: potestque vsq; ad multos quaterniones extendi. Cæterum tunc finietur, cumprimum concoctionis signa apparuerint.

Augmenti tẽpus quod sit. Status est vehementissima totius morbi pars. Declinatio.

Reliquum verò deinceps tempus vsque ad statum, iam alterum tempus est, quod augmentũ & ascẽsus vocatur. Dein posthac, status: qui est vehementissima totius morbi pars. Vltima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ vtilia sunt, petere conuenit) nunquam malè apparent: decretorium autem, est vbi male: neque enim in augmẽtis, neque in principiis, sed in statibus illa apparere conuenit.

Decretoria signa ante concoctionem venientia, nunquam per crisim finierunt morbos.

Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alui excremẽta, nec tumores post aures, nec profluuia sanguinis, ante concoctionem morbi venientia, vnquam per crisim finierunt morbos. Hæc igitur iam veluti causæ, morbos creduntur soluere: quæ verò veluti horum indicatiua sunt signa, deliria existunt, vigiliæ, graues sopores, dolores, lachrymæ, respirandi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunque similia: quæ omnia si absque coctionis signis in morbi principio appareant, pessimarum sunt dispositionum indicia.

Concoctionis indicia, quocunque tempore appareant, salutis apparent.

At reliqua tria quæ coctionem ostendunt signa: etiam si in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparent. Sicuti igitur non habetur exquisita principij cognitio, antequam incipiat ascensus: ita neque ascensus, antequam status inuadat.

Statum morbi esse cognoscendum atque præcognoscendum.

Exercitandum itaque hoc in loco est, vt ingruẽtem cognoscamus statum: deinde, vt prægnoscamus. Quòd verò principium morbi intellexerit Hippocrates esse, totum illud tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac eius dictione licet: Concocta medicari & mouere, non cruda, nec in principiis, modò non gliscant.

Inflammationes non esse statim in principio soluendas.

Eòdem pertinent: Quicunque inflammationes statim in principio morborum soluere tentant, ex eo quidem quod distentum est atque inflammatum, nihil adimũt: neque enim cedit cruda adhuc passio: quæ verò morbo resistũt, & sana sunt, colliquescere faciunt.

Incrementi terminus vnde possit cognosci.

Præfinies autem manifestum aliquem terminum vltimæ parti ascẽsus, quemadmodum fini, si status indicia inspexeris, meminerisque Hippocraticarũ admonitionum, quibus ait: In principiis quidem omnia sunt imbecilliora, in statu verò, fortiora. Ad hæc: Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores.

Vigoris latitudo in morbis, quanta esse soleat.

Contingit autem nonnunquam duas accessiones, vbi maximæ aliarum factæ fuerint, inuicem verò æquales, circunscribere ipsius vigoris tempus: nonnunquam verò vnam omnium aliarum præcedentium reliquarumque sequentium, esse maximam. Ad tres autem extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis non admodum accidit: in diuturnis verò, non modò ad totidem, sed ad longè plurimas.

Excrementum alui laudabile quale nam esse debeat.

Alui igitur excrementum optimum (ait Hippocrates) est molle atque coniunctũ, quod ea hora exierit, qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas verò eius, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim concoquendi in inferiori ventre validam liquidò ostendit, ac digestionem optimè fieri, nullamque ventris partibus inflammationem inesse.

Excrementorum color, nõ magnam vim habet ad inferioris ventris indicandã dispositionem.

Non meminit autem caloris ipsius excrementi, quoniam non magnam vim habet ad inferioris ventris indicandam dispositionem. Iam verò tale excrementum coniunctum cùm sit, necessariò etiam erit & læue. Quòd si præter dicta, etiam subrufum fuerit, & non admodum fœtidum, exquisitè secundum naturam, se habebit: ac neque in ventre, neque in circunstantibus organis, aliquod erratũ esse significabit. At si vel rufum purum, vel nullo modo subrufum extiterit, sed etiam secundum ciborum colorem, alterum duorũ significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino. Horum verò primum quidem si circa initia fiat, biliosiorẽ morbum ostẽdit: si verò declinationis tempore, corpus expurgari integrè.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Incoctum autem alui excrementum est album, tenue, asperum, humoris expers, ac ciborum retinens qualitatem.

Excrementorum alui species complures præter naturam.

Secundum præter hæc est excremẽtorũ genus, quod non ex ciborum fit dispositione, sed ex confluentibus à toto corpore ad ventrem superfluitatibus quod aliquid etiam indicare potest. Etenim si sit viride, indicium bilis æruginosæ existit: si autem nigrum, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco perusti. Si autem veluti humidum quoddam in excremento apparuerit, vbi

non

non fuerit tale aliquid intra corpus assumptum (id quod semper sobintelligere oportet) partium internarum validum frigus, ac veluti mortificationem ostendit. Si verò pingue, pinguis colliquationis est signum: quemadmodum etiam si glutinosum, colliquationem solidarum partium portendit, qoæ longè periculosiot existit. Præterea qoòd vehementer fœtet, vehementem putrefactionem iodicat.

Excrementum vehementer fœtidum, vehementẽ putrefactionem indicat.

Excrementum stridens, flatum quidem sibi cum renui humiditate permistum esse declarat: organa autem in vnum coacta, atque in angustum restricta. Spumosum verò fit, vel re aliqua feruente, vel cum aliquis flatulentus spiritus colluctatur cum humiditate. Ac primùm sanè immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: secundum verò, est inæqualis perturbationis effectus.

Excrementum varium variis corpus affectibus esse obnoxiũ ostẽdit.

Varium autem, variis corpus affectibus esse obnoxium ostendit: & ob hoc ipsum, & diuturnum & malignum existit. Etenim simplex affectus facilius concoquitur, & minus est, quam multiformis, periculosus.

Vrinarũ quæ sit optima.

Vrinarum autem illa optima est, quæ vrinæ saootum simillima. Quæcunque verò non est talis, simpliciter est incocta, vel præter hoc, etiam perniciosa. Vrinam igitur optimè coctã, in iis qui supremum sanitatis obtinent gradum explorare oportet. Talis enim est subrufa, vel subflaua: magísque subrufa quàm subflaua: statim enim & hæc mediocrem crassitudinem possidet. Nam quæ hac ipsa crassior est, aut tenoior, coctionem imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorem coouersa est, altera verò adhuc conturbata existit.

Vrinarum turbidarum differentia triplex.

Cæterùm cùm triplex sit vrinarum turbidarum differentia: quia vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòst resideot, vel semper similes permanent, vel puræ quidem minguotur, postea verò cootutbantur: praua quidem ex dictis tertia, bona autem prima, media verò inter vtranque est secunda. Siquidem quæ statim residet, parum aliquid inæqualis turbulentiæ superesse demonstrat: quæ verò semper manet similis, vigere adhuc quæ est in sanguine agitationem ostendit. At quæ extrà conturbatur, debet incipere concoqui: quare * meritò deterrima est: nam longiori tempore, & virtute forti, indiget ad coctiooem.

Vrina cruda.

Porrò quæ ad summum incocta est, has omnes malignitate superat: est enim aquosa exquisitè: ac proinde veluti desperatæ coctionis accidens, affectióque venosæ naturæ existit: * quẽadmodum veotris, cruditas.

Diabete.

Vrinarũ crudarum quæ existat pessima.

Vrina aquosa.

Vbi verò vrina ipsa * celeriter mingitur (hæc enim passio ὕδερος & diabete vocatur: estque talis, qualis circa aluum intestinorum læuitas: nempe extinctio vtriusque virtutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sanè inter omnes vrinas crudas ea pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ quidem solius facultatis alteratricis imbecillitatem demonstrat. Huic proxima est altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur mistam habere formam vini tenuis & albi. Gignitur autẽ ex ipsa alba & aquosa, vt quæ paucum liquorem ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sanè vrina proximè accedit ad crudam.

Vrina suppallida.

Vrina pallida.

Vrina subrufa & subflaua, omnium optima existit.

Post hãc est suppallida. Pallida verò iam & subrufa est. Optima autem omniũ vrina, subrufa & subflaua existit. Etenim cùm adhuc coquitur sanguis, vrina quæ mingitur, læuem, æqualem, albam ac multam facit hypostasim. Perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minus autem subsidet. Quòd si diutius homo à cibo abstineat, vrina magis rufa reddetur: si quidem quicquid alimenti supra modum calsit, præsertim si dulce fuerit & piugue, in amaram bilem conuertitur.

Coloris rufi flauique discrimen.

Color flauus.

Color rubicundus.

Porrò color rufus ad flauum proximè accedit: in hoc autem differunt, quòd rufus quidem magis ad album, flauus autem ad splendidum vergit. Quantum verò flauo rufum est albius, tantum illo pallidum. Quantò rursus minus album est flauum quàm rufum, tantò flauo rubicundum.

Vrinæ in quibus habeant subsidentiam plurimam.

Iam verò io pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quouis alio modo sunt pleni satis multam habent vrinæ subsidentiam: quia in his omnibus plurimum crudi humoris colligitur. Quare iis qui ex ocio & repletione febricitant, si sanitati restitui debeant, in vrina plurimum necessariò subsidet. Contrà iis, qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ vrinæ excernuntur. Soluitur quippe morbus plerunque priusquam subsideat aliquid: sufficitque in his & nebula, & suspensio optima, qualis est alba, læuis, æqualis. Nec verò vrinam rufam, simpliciter vituperauit Hippocrates, sed quamdiu rufa simul atque subtilis esset: quòd tum cruditatem significaret.

Subsidentiæ farinæ hordeaceæ crassiori similes quid significent.

Vrinæ laminas repræsentantes, furfuræque, quid indicent.

Cæterùm qoæ farinæ hordeaceæ crassiori in vrina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendij sunt signa. At quæ folia repræsentant, sunt vasorum partes superficiales, quæ scilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nisi quòd illis crassiores atque minores sunt.

Vrina nigra cur omnium pessima.

Nigræ verò subsidentiæ, vel excedentem caliditatem, atque igneam ostendunt; vel ex frigiditate vehementi, extinctionem. Pessima igitur est omnis denigrata vrina, adeò vt neminem vnquam seruatom viderim, ex iis qui talem minxerunt. Minus verò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atque adhuc minus, si solùm id quod in medio pendet: ac multò minus etiam si nebula.

Viridis color quo modo fiat.

Color verò viridis fit in transitu ad nigrum, * estque veluti quoddam initium nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alui excrementis, & vrinis viridibus, postmodum nigræ superueniunt.

Vrina liuida.

Vrina fœtida.

Vrina oleaginosa.

Vrina optima.

Color autem liuidus, est tantum frigiditatis effectus: odor grauis, putrefactionis. Quòd si veluti oleum miogatur, colliquationis est signum: tales quidem vrinæ prauæ sunt. Quæ autem booo colore sunt præditæ, & subsidentias habent albas, & læues, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes vrinas bonitate præcellunt: & præsertim, in quibus subsideotia læuis fuerit. Secundum bonitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia. Tertium, in quibus nebulæ.

Coctionis signa.

Hæ igitur coctionis sunt signa. Reliquæ verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem. At quæ farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia habet: quæque nigra, aut viridis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat.

Subrufæ vrinæ.

Subflauæ vrinæ.

Subrufa & subflaua, si tenuis sit, media est inter exactè coctas & crudas: sicuti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia suprà efferuntur, aut subsident: diuulsa verò, miniméque sibi continua: siquidem morbum semicoctum ostendunt.

Subrubeæ vrinæ.

At subrubeæ vrinæ, habentésque statim subrubeam atq; læuem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores.

Vrinæ quæ in viris atque mulieribus, & quæ item pueris exitiales existant.

Iam verò io viris quidem atque mulieribus, vrinæ nigræ sunt pessimæ: in pueris autem aquæ similes. Quoniam igitur neque signum vllum ita fidele est, vt exquisitè

ostendat singula ex futuris temporibus: nec quæ secuodum concursus signa sunt complicata, sola possunt iudicari experientia: idcirco necessum est signi cuiusque naturam accuratè considerare, si quis vult rectè præcognoscere, vt ex vi vniuscuiusque præcognitionem faciat. Etenim sæpe vnum signum forte, multis debilibus fidelius existit. Omnino autem malè quis victum instituet, nisi per fida signa, statum futurum præcognorit. Triplex in vniuersum signorum omnium est differentia. Nõnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nonnulla salutis & mortis: tertium autem signorum genus est, quod crisibus adiacet. Coctionis igitur cruditatisque signa, alui excrementa,& vrinas,&sputa,statuere oportet. Mortẽ autem atque salutem nunciãtia sunt,quę vnà cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus. Quantum ad crises attinet, aliquid quidem valent nonnulla ex his: est tamen proptium atque præcipuum eorum signorum genus. At cruditatis atque coctionis signa, propriam vim habent semper stabilem,siue statim in primo die,siue in sequentibus apparuerint. Quædam itaque horum signorum in vrinis, & alui excrementis, & sputis apparent: quædam in dispositione totius corporis inueniuntur: quædam in naturalibus & animalibus conspiciuntur operationibus. Hæc tameo oon omnia fidelia sunt,in omnibus morbi temporibus. Etenim criticorum symptomatum duplex natura est. Siquidem eorum aliqua sunt tanquam causæ & signa: aliqua tanquam signa duntaxat. Infida verò est vniuersa eorum natura,& contraria significans in diuersis morbi temporibus. In his autem totum est præcognitionis studium. Nam in alio quidem tempore secundum aliam dispositionem critica sunt: secundum verò aliam dispositiooem, symptomata, vel signa praua fiunt: critica autem non item omnino. Coctio igitur celeritatem crisis,& salubrem securitatem significat: cruda autem & incocta,& in malos conuersa abscessus, crisium defectum,aut vehementes labores,aut mortes,aut eorundem malorum reuersiones. Porrò si quis primo statim die, nullum habens signum periculosum,sed potius salutaria omnia,acutè quidem febricitet: vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam: is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus: & eò magis, si nebula aliqua vel suspensio optima in vrina videatur: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cuius rei non ignarus Hippocrates, ait: Mitissimę febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto soluuntur die, vel prius. At quæ malignitatem excellunt, & cum signis grauissimis accidunt, quartò die vel citius occidunt. Sicuti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorum dierum solutionem habet: sic quæ isti proximè adiacet, diem septimam non transcendet. Similiter etiam maligna, & cum grauibus facta signis, quantum absit à malignissima, & cum grauissimis accedente signis, tantò tardiorem mortem inducet. Sit itaque primo die vrina quidem exquisitè aquea, febris verò debilis, hæc sanè in lõgum protrahetur tempus. Sed quantum hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est vtile. At præsens principij tempus non solum internoscere datur, sed etiam sæpius præcognoscere quo finietur. Atque in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principij longum: in peracutis extremè angustum. Nam si statim in prima

Victus institui non poterit, nisi præsciatur status morbi.

Signorum differentia triplex.

Coctionis signa.

Signa mortem & salutem nunciantia.

Decretoriorum signorum genus haberi proprium.

Criticorum symptomatum duplex natura.

Criticorum symptomatum naturam esse infidam.

Crisis celeritatem concoctio indicat.

Cruditas quid commonstret.

Crisis in primis quatuor diebus accessura, exemplum.

die, in vrinis appareat aliquod signum coctionis, iam hîc principium transgressum est. Similiter etiam acuti principij, ne præcognitionem quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si dum adest, cognosci possit: & cùm quàm primùm ad ascensum conuertitur, manifestè deprehendatur. Si itaque aliquod manifestum appareat coctionis signum, quicquid interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuũ illud concoctionis indicium, & à morbi motu, & natura, & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, inuenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tardè in hoc ægrotante moueri: tempúsque anni sit hyems, & regio frigida, ætásque & natura laborantis ad frigidum declinarit, multum interim temporis ad manifesti signi generationem desiderabitur: quod totum tempus principio erit contribuendum. At verò perfecta coctio est, quando in vrinis subsederit aliquid album, læue, æquale, & continuum: debilis autem est, quando ex aquosa mediocriter suppalida facta fuerit: aut etiam turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus spectant. Sed nihil horum iam principium esse finitum ostẽdit. Hoc enim manifestius indicium semper expetit, vel solam nebulam albam, vel suspensionem æqualem, continuam atque albam. Præterea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absque subsidentia probè colorata vrina, & crassitudine mediocris, principij finem declarat. Sic & in laterum & pulmonum passionibus, ea quæ propriè sputa vocantur, vrinarum subsidentiis assimilantur. Nihil verò omnino expuere, sed tussim tãtummodo siccam habere, tale quiddam est, quale in vrinis extremè crudũ, quòd nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, * ad expuendum quidem, verùm liquida & omnino cruda, fiat transmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit: nec absolutum erit tunc ipsum principij tempus. At vbi æger cœperit expuere pauca concocta, ac reliquo omni tempore hinc vsque ad statum, plura & meliora, & facilius excreuerit, tunc sanè expirabit principium, augmentúmque morbi inualescet. Cùm verò exquisitè concocta fuerint & multa, eductáque sine difficultate, tunc status est tempus. Quando verò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorum copia imminuta fuerit, dolórque non amplius adsit, tunc cessare statum oportet, subsequi autem declinationem. Sciendum autem est, secundum ipsas præcognitiones temporum, vndecimum diem esse indicem decimiquarti: sicuti & vigesimi decimum septimum. Contingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quædam concocta expuere: sequi autem crisim, sed imperfectam vigesimo, ac postea tandem iudicari absolutè morbum trigesimoquarto: quemadmodum contingit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem sunt vltimis, vbi morbus est breuis: eo tamen producto, longè imbecilliores redduntur. Igitur perfecti ac iam finiti principij manifestum & firmum, est signum manifesta concoctio. Finituri autem, & morbi natura, & tempus anni, & ætas laborantis: ex abundanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecesserit victus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora verò in-

dicia

Principij in acutis morbis cognoscendi ratio.

Amphimerina febris diuturna.

Concoctionis absolutæ imbecillisque signa.

Principij finem quæ indicent.

Sputa in pleuritide, vrinarum subsidentiis sunt persimilia.

Status tempus in pleuritide quando iam adesse significabitur.

Declinatio in pleuritide quando adsit.

Vndecimum esse indicem decimiquarti.

Vigesimi est index decimus septimus.

Pleuritidem iudicari posse die trigesimoquarto.

Primi dies in morbis breuibus valentiores sunt vltimis: contrà in longis.

dicia futuri finis primo ægritudinis tempore coctionis indicia sunt. Cæterùm si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longum erit huic morbo principij tempus: si verò debilis mediocriter in ipso apparuerit, longum quidem & hoc erit, sed non prioris similiter. Si autem parua fuerint cruditatis signa, futurum etiam principij tempus erit exiguum. Meminisse autem conuenit illius aphorismi: Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortem significant: cum mitiori verò, morbi prolixitatem. Quæ sanè prolixitas vniuersis ipsius morbi temporibus communicabitur. Iam verò post summi vigoris tempus, sæpe quidem nulla fit crisis, sed paulatim soluitur morbus, longo tempore concoctionem recipiens: at huiuscemodi solutionem absolutè crisim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc * agitationem quæ illam præcedit, ita appellare consueui.

Sudores frigidi quid indicent.

Crisis absolutè est agitatio præcedens morbi permutationem.

GALENI PERGAMENI De crisibus,

LIBER SECVNDVS.

Deinceps autem, quo pacto quis primo statim die possit morbi naturam cognoscere, est adiiciendum. Cæterùm diem per totum hunc sermonem nostrum, in ea significatione accipiemus, vt non solùm lucem, sed etiam noctem complectatur. Sicuti & mensem ex triginta diebus constare dicimus: non id tantum tantùm, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiam ei copulantes. Atque in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinque dies continere. Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicem tamen dispositionem, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ composita est, non omnibus per initia contingit agnoscere. Oportet autem in omnibus simplicibus dispositionibus sic exerceri, vt earum singulas seorsum, & iam perfectas promptè noscamus. Simplicem itaque morborum singulorum dispositionem, ante omnia ipsam per seipsam cognoscere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ secundum propriam ipsi insunt substantiam: deinde iam ex iis quæ sæpius ei accidunt. Veluti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantum aduertas, si tertio quoque die fiant accessiones desinentes integrè. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autem duæ quintanæ accenderentur. Quare vel duas tertianas vnam sic quotidianam putares, vel duas quintanas vnam tertianam. Forma itaque accessionum maximè inspicienda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absoluitur circuitibus. Fiunt autem tertianæ plurimæ, vt etiam continuæ & ardentes, æstiuo tempore, vbi secundùm naturam se habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriam naturam retineat. Nec enim debes existimare, quòd propter anni temporum appellationes sin-

Dies.

Mensis.

Annum continere ex trecentis sexaginta quinque diebus. Morbus quid.

Simplices dispositiones esse per se noscendas.

Tertianas duas copulatas inuadere singulis diebus. Quintanas duas copulatas, tertio quoque die accessionem facere. Tertianæ exquisitæ longissimus terminus septem absoluitur circuitibus. Hyemis temperies. Æstatis temperies.

gulæ ægritudines accidant, tales scilicet vel tales: sed propter ambientis aëris temperaturam. Nam qualem hic naturam sortitur, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & sicca, plurimarum febrium feracior est, iis quæ temperamentum contrarium possident. Quòd si etiam victu calidiori & sicciori vsus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibisque paucioribus & biliosioribus nonne etiam in hoc ipse seipso biliosior redderetur ac proinde calidior & siccior? Atque hæc sanè quæ diximus, communia sunt ardentium febrium & tertianarum generationis. Etenim tertiana accessio ab acutissimis maximéque adurentibus febribus nullo modo relinquitur: sed hoc discrimen interest, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, bilisque superuenit vomitus, atque vrinæ & sudores biliosi adsunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermissionem, flaua bilis in vasis vnà cum sanguine continetur: id quod certè est in causa, vt tertiana febris per sudores vomitúsque finiatur: in adurentibus autem, singulæ accessiones ad infebricitationem non perueniant: quoniam qui earum est causa humor, non expurgatur. Sed quando in his bilis agitatur vehementius, ac veluti efferuescit, à naturáque inualescente impellitur, tunc rigor superuenit, & febris soluitur. Nam ardens febris, si superueniat ei rigor (vt inquit Hippocrates) soluitur. Quòd verò non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emoti agitatique, & per sentientia corpora violenter delati, stimulant, pungunt & feriunt: atque hinc sensum inæqualem, rigorem, concussionémque inuehunt. Tertiana itaque febris, quæ ex flaua bile mota ortum habet, rationabiliter statim ab initio rigorem affert non mediocrem: hoc ipso primum à quartanæ rigore differentem: quoniam in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autem febre similem frigefactionem habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: sicuti in quotidiana, pituita. Tertianam igitur febrem * minimè quidem licet absque rigore vehementi, pungente atque feriente carnem, oriri. At quartana febris non primo statim die cum rigore inuadit vehementi, sed progrediente ipsa, atque aucta, vnà etiam rigor quidam grauis, ac veluti ossa contundens, augetur. Quotidianas autem non comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio duntaxat. Præterea quartanæ febres paruos, debiles, tardos & raros adeò pulsus efficiunt in inuasionibus, vt nulla altera dispositio: tertianis verò parui quidem ac debiles, tardique ac rari, eius inuadunt, pulsus necessariò adsunt. Verùm tarditas ac raritas non paruo ab iis interuallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principiis videbitur sibi arteria quodammodo ad interiora retracta, impeditáque: in tertianis verò, nec aliquid tale percipitur, tarditásque propè accedit ad eum qui secundum naturam est motus: ac præterea certus ordo æqualitásque pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem liberámque celeritatem: statimque ad

Febres ardentes & tertianæ quæ generant.

Tertianarum adurentiumque febrium discrimen.

Ardens febris si superueniat ei rigor, soluitur. Rigorem fieri à frigida & à calida causa.

Tertianam febrem oriri à flaua bile per corpus mota. Rigor tertianæ & quartanæ quomodo differant.

Quartanam gignit bile atra. Febris quotidiana fit à pituita.

Quotidianas non cum rigore, sed cum refrigeratione quadam inuadunt.

Tertianarum quartanarumque secundum pulsus differentiæ.

 magnitudinem

magnitudinem atque vehementiam excitatur, hisque omnibus frequentiam correspondentem: neque ipsi vllum adest inflammationis signum.

Tertianarum signa & symptomata.

Iam igitur & sitim inuehit, & hominem exurit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaqueuersus extenditur nihilóque plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quique veluti quodam cum vapore efferatur: paulò pòst verò superatur à manu: non vt in febribus malis & adurentibus accidit. Ac iam sanè bibendi tempus ægrotanti instat: statimque post potum plurimos vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilisque superuenit vomitus, ventérque soluitur, & biliosum mingunt.

Tertiana correptis quo accessionis tempore est potio danda.

Incipit itaque sudor vapidus, calidúsque, veluti in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisque est polsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneantur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationẽ desinit, vniuersum accessionis tempus vltra duodecim horas non protrahens. Sæpius autem septem horas accessio continet. Nonounquam citius aut tardius, sed non multò, finitur. Descripsimus itaque veram & exquisitam tertianam.

Tertiana accessio vltra duodecim nõ protrahitur horas.

Tertianæ exquisitæ descriptio.

Tertianæ breuem solutionem quæ vrinæ indicent.

Quòd si vrina reddatur rufa, aut subflaua, appareátque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel suspensionem optimam fecerit, febris ipsa vltra quartum circuitum nõ progredietur. Rufiore verò vrina existente, neque sospensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in vrinis appareat subsidentia læuis, æqualisque circa primum statim diem, vltra tertium circuitum ipsa febris non diuagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatem fit pulsuum conuersio. Soler porrò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inæqualem sortiatur temperaturam.

Quartanarum febriũ signa, & symptomata.

Quòd si etiam regio talium febrium sit generatrix, & ægrotantis natura atræ bili obnoxia, talisque victus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorem: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homóque lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimum contraria fuerint, tenuésque & albæ & aquosæ vrinæ reddantur: si inquam hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites. Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est.

Quotidianæ & tertianæ febris discrimẽ.

Neque enim primo statim die cum rigore inuadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adueniunt: neque vllus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primum accessiones fiunt. Sed nec deurunt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogunt: nec multùm ac frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere.

Quotidianarũ febrium indicia.

Verùm isti cùm febricitant, minimè sitiunt: vrinæque ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atque in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit. Eget autem hæc febris, natura humidiore, vitáque ociosa, & plena crapulis.

Quotidianæ cur assiduè pueros inuadant.

Quare in pueris assiduè fit: ac pertarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquendi moræ, & acidi ructus: & cùm primum febrire incipiont, præcordia vltra naturalem habitum intumescunt. Color his cum pallore albus, taliúmque morbòrum hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: fitque accessionum principium circa vesperam.

Quotidianæ quo præcipuè gignantur tempore.

Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die inuicem discernuntur. Continuas autem febres, quæ idem genus cum iis quas diximus habent, similiter primo die vir exercitatus cognoscet.

Ardentium exquisitarũ & tertianæ febris discrimẽ.

Cõtinuæ quotidianæ descriptio.

Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia seruet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, quòd neque cum rigore inuadit, neque ad infebricitationem desinit. Quæ verò quotidie accessionem facit, quaodo temporis statum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac præterea pulsuum formam, colorémque eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non peruenerit aotem ad infebricitationem, idem genus cum illis ohtinet.

Continuæ quartanæ descriptio.

Eodem modo & quæ quarto quoque die accessionem facit sine vlla intermissione, nulla interposita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palàm est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neque sequetur sudor.

Continuarum & intermittentium febrium discrimen, secundum modũ generationis.

Quæ igitur in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo affectu visceris, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardens dicetur: si verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoque die excrescit: quemadmodum si ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ sunt, vel quæ accenduntur singulis diebus.

Febris continua est, quæ ad infebricitationẽ, prius quàm soluatur, non desinit.

In vniuersum autem voco continuam febrem, quæ ad infebricitationẽ, antequam ex toto soluatur, non desinit: etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehendatur. Cùm verò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crisim similis perseuerauerit, erit hæc ex genere febrium deurentium, ab iisdem verò acutie differet.

Deurentes febres.

Sed nec in primo die, nec in secundo est huiusmodi febrem præcognoscere, nec aliter vtile. Sat enim est genus agnoscere, quem scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta. Atque huius generis febres omnes in prima septimana diiudicantur: si verò tertiana pura fuerit, intra septimum circuitum.

Tertiana pura intra septimũ circuitum absoluitur.

Febres diuturnæ quæ.

Febrium simplicium tria genera.

Omnino autem diuturnæ sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, sicuti & quartana, & quæ per quartum excrescit. Quare tria erunt vniuersa simplicium fehtiom genera. Singula verò ipsorum in duas primas differentias scindentur, vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt.

Febrium genus compositum, constitui duplicater.

At si morbus compositus fuerit, non æquè facilè cognoscetur. Dupliciter verò genus febris compositum constituitur: in prima qoidem sectione, vel quia eæ quas diximus febres citra alicuius membri affectum miscentur: vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Quæ igitur citra membri affectum consistunt, dupliciter commiscentur: aliquando implicatæ, nonnunquam verò per se totas confusæ. Sic quoque membra inflammata: nam ex ipsis quædam sanè veluti complicantur tantummodo, quædam verò veluti confusionem quandam habent dispositionum.

Febres quomodo inter se misceantur.

Ac febres sanè quædam complicantur vnius generis cum aliis eiusdem generis, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei. Contingit verò

nonnunquàm,

nonnunquam, vt etiam differentes misceantur. Nam quotidianæ tertianis, & bis quartanæ, & quæ eandem speciem seruant, inuicem plerunque implicantur. Quo fit, vt idem homo tres interdum habeat quartanos circuitus: sed hos quidem non est difficile agnoscere. Quandoque verò aliqua ex intermittentium genere cum continua, difficillimam vixque explorabilem facit mistionem.

Quartanis circuitibus tribus posse vnum eundémque simul hominem corripi.

Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt: vel quia differentia membra propriam singula febrim accendunt, vt lien & iecur: vel quia dispositio mista, veluti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cum inflammatione miscetur. Pro differentia enim affectarum particularum, atque etiam earum affectuum, solent etiam ipsæ febres variari. Vbi igitur singula accuratè distinxeris, tunc sanè facilè mistionem deprehendes. Nulla autem est nec species, nec genus, quod circa tertiam vel quartam diem, cuius naturæ sit, innotescere nequeat.

Patientia loca quomodo affectus suos implicent.

Inuadat igitur febris aliqua horrida, atque omnino inæqualis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, vt sæpius propius statum esse existimetur, vel medium augmenti obtinere. Rursus verò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atque rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrem atque thoracem copiosum. Hanc non absque ratione quispiam hemitritæum fore sperauerit, vel potius iam esse: à multis autem tertio die noscetur.

Hemitritæi febris descriptio.

Sed hæc quidem mixta est, ex biliosa pituitosáque febre, non inuicem complicatis, sed per se totas confusis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter consistit. Vel enim tertiana quotidianæ commista: vel ea quæ quotidie accessionem habet continua, illi quæ per tertium continua est: vel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua est.

Hemitritæũ constare ex biliosa pituitosáque febre per se totas confusis, vel ex iisdem inter se complicatis: quod fieri quadrupliciter potest.

Si qua verò febris in primo die exquisita tertiana deprehensa, deinde sequenti die similem priori omnino fecerit accessionem, hæc duplex tertiana existit. Sic autem & duæ & tres quartanæ sæpius inuicem complicantur, quas accessionum forma à quotidianis distinguit.

Tertiana duplex quando adesse dicatur.

Tria igitur sunt omnia quæ ex humorum putredine febrium accenduntur genera: quædam enim ex flaua bile (hæque plurimæ sunt) quædam ex atra, quædam ex pituita consistunt. Aliarum autem omnium febrium varietas, ex miscella horum humorum nascitur. At ephemeræ & hecticæ febres, alia duo constituunt genera, ab iis, quæ dicuntur acutæ febres, distincta.

Febrium putridarum tria genera.

Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorum computrescente, vel membro phlegmone obsesso, gignitur.

Febris acuta quibus gigni ex occasionibus possit.

Mirantur autem nonnulli, quòd possit intermittens febris cum continua misceri, quódq; nulla intermissione accedente febris, interdum solæ intermittentes mutuò inter se misceantur: id quòd accidit non in tertianis tãtum, aut quotidianis intermittentibus, sed etiam in ipsis quartanis. Cùm enim plures inuicem complicãtur, siue eiusdem generis, siue diuersi, accidit vt febris secunda plurimum anticipet aduenire, antequàm prima in exactam integritatem desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfectè soluatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in secundo statim die nobis manifestè est conspecta. Earum verò febrium quæ ex locis patientibus accidunt, forma composita est.

Febrium quæ ex locis patientibus accidunt, formã esse compositam.

Quædam enim loci indicia præ se ferunt, quædam autem eius, ob quam consistunt, causæ. Veluti in morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingens membrana. Quæ quidem cùm inflammata fit, necessariò dolorem inuehit, quoniam neruosa est: sed hunc pungentem, & longè extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm vnum sit ex spirandi instrumentis, necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: non tamen statim expuet. Sed si quidem multum ac crassum ab inflammatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucum & tenue, irritabitur quidem necessariò, ita vt tussis moueatur: non tamen expuet, antequam collectum simul atque concoctum ad multitudinem crassitudinémque peruenerit.

Pleuritidis generatio, signa, & symptomata.

Nunquid verò magis pituitosus sit, vel biliosus humor, is qui inflammationem facit, ex forma sputorum cognosces. Nam si sputa sint spumosa, fluxum maximè pituitosum ostendunt: flaua autem, biliosum impermistum: quæ verò rufa sunt, amaram quidem & ista referunt bilem, sed non paucam serosam humiditatem cum bile misceri significant: & multò ampliorem, quando pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostendunt: sicuti quæ magis rubida sunt, plurimum quidem sanguinis: minimum autem amaræ bilis, in eo qui inflammationẽ facit, contineri significant. Atque ideo inter omnia sputa hæc sunt mitiora, sicuti nigra, magis exitialia.

Sputorum colores ostendunt differẽtias humorum gignentium pleuritidem.

Pulsus igitur pleuriticorum, quà quidem duram per se fert tensionem, neruosum esse locum affectum ostendit: quà verò serræ similis est, inflammationis affectum. Quà velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quà singula quæ diximus, maiora aut minora sunt, vel magnam esse, vel paruam ostendit dispositionem.

Sputa mitiora quænam sint in pleuritide, & quæ exitialia magis. Pleuriticorum pulsus quales.

Igitur aut simplex est febris, aut composita: vel cum loco patiente, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorum multitudinem indicabit.

Febrium diuisio.

At si hoc indicet, illud etiam significabit, nunquid morbus diu durabit, an citò finietur. Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit, longè verò magis, si atræ bilis naturam referat. Quòd si ad flauam bilem inclinet, minime quidem diuturnus erit. Sic & locus patiens, qui quidem motu multo exercetur, calidúsque est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portendit. Qui verò neque in motu continuo est, frigidúsque ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiórque fuerit ac densior, diu duraturum: sin autem facilè moueatur, calidiórque fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iudicandum.

Febrium longitudinem & breuitatem deprehendi posse ex notitia humorum ex quibus gignuntur, vel dispositionum partiũ a quibus procedũt.

Eas igitur quæ cum magno ac repentino certamine fiunt solutiones morborum (quæ præcipuè crises vocantur) febrium earum quæ ex calidis humoribus accenduntur, proprias esse est putandum. Post has, earum, quæcunque membrorum sunt principatum habentium, facilè mobiles calidæque dispositiones. Epheme-

Crises repentinæ violentæque calidarum febrium sunt propriæ.

ræ verò & hecticæ febres, sine magna perturbatione, & minimè subitas faciunt permutationes.

Constipatio febrem qua ratione gignat.

Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quæ locum probè difflari prohibet, statim quidem putrefacit humores, simúlque quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febrium assimilatur: vel potius vna ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens.

Inflammationem gignit vel flaua bilis, vel atra, vel pituita.

Omnino enim humor qui inflammationem efficit, vel flauæ bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermistæ multæque flauæ bilis fuerit, tum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominantur: sicuti si nigræ, canceros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis.

Bilis quos edat tumores. Atra bilis quales tumores gignat.

Quæcunque verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur.

Pituita gignit œdemata.

At qui sanguis atræ bili est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus verò similes, qui amaræ: inflatas, qui pituitæ. Cùm verò ipse secundum naturam se habens sanguis, trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio est.

Sanguis producit propriè dictũ inflammationem.

Simplex verò ex ipsa febris accenditur, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit. Liquet autem, quòd cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit.

Sanguinem putrescentem ad amaræ bilis naturam transire.

Atque in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est. Etenim sanguis ex moderato calore gignitur: flaua autem bilis, ex maiore: atra verò, ex impensè immodico.

Humorum generationes atque transmutationes.

Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flaua bilis: crassum verò, ac veluti fæx, quando immodicè exaruerit excalfactum, atra. Flaua etiam bilis quandoque in atram conuertitur, cùm assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, vnum aliquem ex dictis, vel simplicem, vel compositum charactêrem habebunt. Qui verò singulas per se febres exquisitè cognorit, earum is mistionem non ignorabit.

Febrium mistionem non ignorabit, qui singulas simplicium cognorit.

Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absque humorum putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant.

Ephemeræ febres, solius spiritus sunt passiones.

Earum autem generationis sunt occasiones communes, vigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, deustio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunque similia.

Ephemerarũ febrium causæ.

Communiter omnium pulsus promouetur ad paruitatem atque frequentiam: & nonnunquam ad magnitudinem.

Ephemerarũ febrium indicia.

Exquisitè autem seruat eam quæ secundum naturam est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & vrinæ, nonnullæ quidem, suspensiones, nonnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autem nebulas. Omnes verò probè coloratæ sunt, sicuti & in omnibus calor vapidus est: atque ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Communes autem sunt omnibus & vrinæ rufiores. Cæterum iis qui ob tristitiam febricitant, acrimonia potius adest, quàm multitudo caloris: sicuti iis qui ob iram, contrario modo.

Tristitiam quæ signa arguant.

Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, quàm in iis qui curis vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum concauitas, & insolita quædam decoloratio. Et hæc quidem communia omnium etiam aliorum, qui quocunque modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia sunt. Sed præcipuè ex oculis sunt discernendi: licet enim ex his etiam in sanis animi affectum coniicere.

Oculorum ex figura, in sanis etiam animi affectus cognosci.

Eos qui nimium vigilauerunt, distinguit decolorationis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrásque non facilè attollunt, oculósque habent præhumidos.

Vigiliis maceratorũ signa.

Iracundis neque oculorum concauitas, nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuũ aufertur.

Iracundorum signa.

Eorum verò qui febriunt ex lassitudine, cutis est sicciot, quàm in aliqua alia febrium ephemerarum.

Febrientium ex lassitudine signa.

Quæ ex densata cute febres oriuntur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta consistunt, faciléque dignoscuntur ex tactu: sicuti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiunt.

Ephemeræ ex densata cute.

Caliditatis autem motus in iis quodammodo augescit. Earum verò febrium ephemerarum, quæ ex bubone accenduntur, pulsus maximi sunt, veloces atque frequentes, calórque plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suauis. Præterea rubea faciei magna ex parte ipsis inest, & maior tumor, & vrinæ subalbæ.

Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant.

Communis autem his febribus inest æqualitas pulsuum. Quia verò nulla hecticarum febrium in primis diebus, sed in progressu temporis fit, de illis non agemus impræsentiarum.

Hecticarum febrium nulla fit statim in primis diebus, sed in progressu.

GALENI PERGAMENI
De crisibus,

LIBER TERTIVS.

VBi morbus subitò ad sanitatem peruenit, ea permutatio omnium optima est, atque ideo ipsam per excellentiam crisim vocamus.

Crisis per excellentiam dicitur subita permutatio morbi ad salutem.

Ex aliis autem permutationibus, quæ quidem ad subitam mortem fit, mala crisis existit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationem efficiunt, non tamen integram solutionem, imperfectæ crises vocantur: sicuti & quæ sensim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises vocari debent.

Crisis mala. Crisis imperfecta.

Sola igitur subita ad sanitatem conuersio, simpliciter crisis vocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus.

Crisis optima fit cum subitis excretionibus aut effatu dignis abscessibus.

Quicunque enim aliter quieuerint, recrudescunt malignius. Antecedit autem huiusmodi excretiones abscessúsque non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore.

Crisim præuenientia symptomata.

Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ, graues somni, respirationes difficiles, vertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorum: nonnullis verò aurium sonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrum agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præsentium ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multos æstus, sitísque inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicuti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repentè multus sudor erumpit, aut vomitus non exiguus insequitur, aut venter subitò soluitur, aut abundans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, vnde non paruus inuadit timor adstantes. Vt igitur qualem sit habitura exitum præsens crisis, agnoscas,

Concoctiones esse expendendas, ad cognoscendam præsentem crisim, ac præuidendam futuram.

Interisse aliquem qui crisim post coctiones præcedentes habuisset, non vidit Galenus vnquam.

Excretiones corporis, quæ in quibus morbis præcipuè sint expendendæ.

Crisis bonæ & instantis inditia.

Ardentis febris solutio cum quibus excretionibus fiat.

Tertianæ solutionem excretio bilis testatur.

Quotidianarum solutio quas excretiones adferat.

Phrenitis quibus excretionibus soluatur.

Sanguis è naribus atque è directo profluens, quas soluat inflammationes.

Hepatis partes quibus excretionibus solui soleant.

Sudores omnes sunt febribus proprij.

Sudores, quos dissoluant affectus.

Crisi futuræ præcognoscendæ quæ requirantur.

scas, præuideas autem futuram, primùm ac maximè omnium expendendæ coctiones sunt ex vrinis, alui excrementis, atque ex ipsis sputis. Quippe neminem vidi intereuntem, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æqua omnium signorum dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atque pulmonis, præcipuè sputa sunt exploranda: non tamen vrinarum contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspiciunda. Si verò tantùm febricitent absque alicuius visceris affectione, * aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, vesicam, atque splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maximè vrinis est intendendus animus. Sicuti si circa ventriculum passio consistat, primùm excrementa alui inspiciunda: sed neque interim sunt negligendæ vrinæ. Primum itaque & maximum instantis bonæ crisis indicium, sunt concoctiones. Secundum autem, quòd ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit diei ipsius iudicantis facultas. Deinceps verò inspicere oportet, & speciem morbi, & motem: ac postea si formæ morbi, ipsa excretio respondeat. Etenim si febris exurens sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomitum, aut per aluum, biliosum aliquid excernetur. Ita & tertiana vomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluentibus, finiri debet. Plurimùm autem pituitæ in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem sudor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, vt per sanguinem fluentem è naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut peripneumonia fluxum sanguinis amant. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locum. Lienis etiam hepatisque soluit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus profluens: sicuti & reliquas omnes, quæ sub præcordiis fiunt, feruentes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, vel locis sub dextris præcordiis positis: ex sinistra autem, liene, & locis vicinis. Iuuat etiam & sudor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia inflammationes calidas & acutas. Hepatis verò conuexæ qoidem partes patientes, fluxibus sanguinis è nare dextra, sudoribus bonis copiosisque vrinis soluuntur. Cauæ autem partes excrementis biliosis atque sudoribus: nonnunquam verò & vomitibus. Sudores tamē omnibus febribus proprij sunt, & præcipuè exurentibus. Finiunt autem quartanas febres, si atra simul cum eis atque varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa simul & pituitosa. Soluūt etiam parotides, & lethargos, reliquósque omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, febres omnes diuturnas securè soluere consueuerunt. At verò ægrotantis ætas atque natura, præterea victus ratio antecedens, locus in quo ægrotat, anni tempus, præsensque status temporis, veniunt consideranda. Atque ex his quæ diximus licet exercitatis viris præsentem crisim cognoscere. Ad præcognoscendam verò futuram, illa quæ nuper diximus, vnà cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post hæc autem & accessionum circuitus veniunt considerandi, an per tertium, vel per quartum, vel singulos dies eueniant; vel nullo modo eueniant, sicuti in synochis accidit. Si enim properauerint, ac semper proportionabiliter anticipauerint horam, aut multò vehementius infestauerint, & per tertium occursauerint, citò crisim subsecuturam denunciant. Si verò lentè moueantur, atque eadem inuaserint hora, & singulis diebus fiant, post longius tempus crisim futuram protendunt. Præterea coctiones inspicere oportet: quarum insignes permutationes, in diebus indicatoriis accidant, iudicia sunt, quòd sequentes iudicatorij dies ægrotum absoluent morbo. Minimè autem contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè perniciosa, alteram quidem non liberare, alteram verò non occidere in primo quaternario ægrotantem. Cùm autem vnaquæque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentum, statum, & declinationem: vel has omnes breui tempore accessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas quidem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestum inde fit, quòd ad crisim properat: omninóque huiusmodi febris est de numero intermittentium. Neque enim contingit, vt illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicuti neque vt quæ in omnibus partibus proxilitatem seruat, sit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationem peruenit. Porrò febris synochæ longus est status: * imò verò tota hæc febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos inter se distinguantur; & species quidem sit ex propriis accidentibus cognita: magnitudo verò, ex eorundem quantitate: motus, ex tempore accessionis partium: mus, ex accidentibus superuenientibus: his quoque adiuncta consideratione temporis anni & naturæ, regionis, & similium: nunquid morietur æger, aut seruabitur, ad hæc tria respiciens inuenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem: sed præcipuè motem expendere oportet. Vtrùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primum quidem ex motu ac magnitudine perspicies: deinceps autem ex ipsius specie: postea ex anni tempore, & ex aliis quæ eiusdem sunt ordinis, & ex superuenientibus accidentibus, quæ vel vnà cum crisi ab initio inuadunt, vel paululum anticipant. Nam cùm superuenientia accidentia diuidantur trifariam: in ea scilicet quæ motem morbi natura ostendere apta sunt: & in ea quæ affuturam proximè crisim denunciant: & in ea quæ non solùm signa, sed etiam causæ crisis existunt: primum quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium non semper, neque idem facere neque ostendere est aptum, sed variatur secundum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, huic in primo quaternione soluetur morbus Vtrum verò per solutionem vel crisim, magnitudine & paruitate distinguitur. Magna siquidem iudicantur omnino: parua autem duntaxat soluuntur. At dies crisis ex ipso motu inuenietur. Nam si febris synocha fuerit, nullúsque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinem ac motum inspicere oportet. Conuenit nanque in tertio vel quinto die crisim

Synochas febres nullum habere circuitum.

Crisim citò & tardius futuram quæ indicent.

Coctionum permutationes quæ indicent.

Accessiones singulæ quatuor sortiuntur tempora: initium, augmentum statum, & declinationem.

Intermittens febris est, quæ ad integritatem desinit.

Synocha febris tota vnius status existit.

Crisim salutarem aut perniciosam cognosces, ad speciem morbi, morem, & magnitudinē, si respexeris.

Solutio morbi, sit ne futura per crisim, an secus, vnde cognosci possit.

Accidentia superuenientia trifariam diuidi.

Synochas differentias esse à continuis febribus.

 fieri:

fieri: in tertio quidem, si morbus sit magnus, ac motum habeat velocem: in quinto autem, si nec valde magnus sit, nec moueatur velociter. Oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione. Ob idque rarò accidit, vt in quarto die continuarum crisis videatur. Continuæ itaque febres, quæ in accessionibus crisim habent, tertio die, vel quinto, rationabiliter finiuntur. Adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt. Tarditati autem motus insunt contraria. Cæterùm principij signa, si diutius perseuèrarint, diuturnum fore morbum significant. Augmenti verò, si in quarta vel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est: * id tamen vndecimo designabitur. Nam si hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartodecimo. Si verò solùm manifestum coctionis signum die vndecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas festinarint, tunc vltra diem decimumquartum differetur crisis. At si nec die quartodecimo aliquid innouatum fuerit, quod sit exquisitum, tunc ad diem decimum septimum est respiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimum erit, quamuis sit perexiguum, crisimque vigesimi diei præmonstrabit. Quæ igitur crises post signa optima, & exquisitam factæ fuerint coctionem, eæ necessariò erunt optimæ: quoniam & sola coctio, crisis celeritatem salubrem ostendit. Exquisita verò fit coctio tempore status. Cùm igitur forma victos ad statum instituantur, & crisis optima in illo fiat, vtique omnium crisium ipse erit regula. Quæ enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla re adeò exercitandus est medicus, vt in status præcognitione. Etenim quicunque morbi status tempus præterierint iniudicati, hi sine crisi perseuerant, & paulatim soluuntur: nullumque periculum est, status tempore elapso, quãtum iudicio assequi possum. Qui verò pereunt in declinationibus, omnes ij aut proprio suo, aut errore medicorum extincti, nequaquam autem vi morbi. Vbi enim natura superior euasit, restitit que vehementiori morbi conatui, & quæ infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest, vt deinceps succumbat. Quòd si à morbo non vincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidem nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturę prostratio. Igitur an moriturus sit æger, nec ne, præcognoscet nemo, nisi status tẽpus præsciuerit. Vt autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac viæ longitudine antea non exploratis: sic nihil de ægrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinem morbi, naturæ robur, ac futurum statum inuestigarimus. At verò si ex tribus iis cognouerimus, nunquid liberabitur aut morietur æger, colligere ita poterimus aliquid de crisis tempore & modo. Nam si morbus inueniatur salubris, & neque eius acumen, nec magnitudo festinent, nec error aliquis committatur circa ægrum, status tempus crisis expectat: quæ sanè optima erit, vt quæ morbo concocto fiat. Si verò vel propter morbi magnitudinem, vel motus celeritatem, ante statum crisis venire cogatur, tantò hæc deterior optima erit, quantum statum anticipauerit. Quòd si neque vsque ad statum sufficere possit, necessum est ægrum ex hoc morbo interire, non tamen omnino propter statum. Crisis enim vel in statu, vel parum ante ipsum fit: mors autem, in tribus temporibus, principio, augmento, & statu. Porrò vbi quis subitò liberatur à morbo, omnino huic aliqua euacuatio effatu digna, aut abscessus contingit, præcedente tamen insigni quadam perturbatione. Atque hunc sanè solutionis modum vocamus crisim. Est & alius solutionis modus, vbi scilicet non omnino absoluitur æger: quæ crisis dicitur imperfecta. Vbi verò morbi paulatim & citra perturbationem soluuntur, solutio illa per abusum crisis vocatur. Ac tres quidem hi sunt modi * permutationis morborum, cùm ægrotus est euasurus: tres verò alij istis proportionales, cùm videlicet est moriturus. Vel enim subitò moritur, cum perturbationibus, euacuationibus vel abscessibus momentaneis: vel mortem non subit quidem ex istis, sed multò deterius euadit. Vocentur autem hæ duæ crises non bonæ: quarum prima quidem perfecta, secunda imperfecta existit. At tertia species malæ permutationis, quæ hominem paulatim ducit ad mortem, arefactio dicatur. Est & quartus modus subitæ permutationis ad peius, sine magnis excretionibus, vel materiæ in aliquem locum affluxibus, quam neque crisim appello. Statuens igitur aliquam esse vitalem potentiam, stude vt agnoscas * ipsius ita in robore, vt in imbecillitate, dispositionem. Vbi verò in his exercitatus iam fueris, cura deinceps, vt omnes morborum tam in magnitudine, quàm in more differentias, & post hæc futuri status præcognitionem, perdiscas. Quæ vbi accuratè didiceris, tunc te exerceas oportet in comprehendenda per exquisitam coniecturam, tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore: & quanto hæc tempore possint perdurare. Sicuti enim qui signa omnia bona præ se fert, in primo quaternione integrè liberabitur: ita qui omnia mala, intra primum quaternarium morietur. Cæterùm qui quidem liberatur, omnia morbi tempora vniuersalia pertransit. Moriturus verò ad declinationis tempus pertingere minimè potest: * imò nec necessariò ad statum. Contingit quippe ipsum in augmenti & principij etiam tempore mori. Crisim verò subire non est necessarium, & maximè si in principio morbi moriatur. Hoc autem accidit, vbi natura à morbo plurimum superatur. Tunc siquidem nec certare aduersus ipsum aggreditur: atqui sine certamine non fit crisis. Hic igitur est quartus modus mortis, qui nulli salutarium assimilatur. Nemo siquidem subitò morbum euasit sine crisi. Multi verò sine hac subitò intereunt, plurimíque in accessionum principiis, illi præsertim qui propter materiæ multitudinem & crassitiem, aut inflammationis magnitudinem, exitialiter laborant. In accessionum etiam particularium declinationibus, ob virium imbecillitatem moriuntur. In totius autem morbi declinatione, nullus vnqoam extinguitur propria morbi ratione, sed ob errorem commissum. Quandoquidem vbi morbi status præteriit, natura euasit superior: alioqui non declinasset morbus. Fit autem semper vehementior pulsus, æqualiórque & ordinatior, in optima declinatione. Debilior verò, inordinatior, & inæqualior, in exitiali. Tres itaque sunt

Crisis in idem coire tempus debet cum accessione.
Continuæ febres, quare tertio vel quinto die soluantur.
Motus celeritatem tarditatémque adiuuantia.
Crises optimæ quæ.
Victus rationem iuxta statum institui.
Status morbi, omnium criseõn est regula.
Status præcognitio maximè curæ esse medico debet.
Status tempore elapso, solui paulatim morbos, omnéque abesse periculum.
Mors est omnimoda naturæ prostratio.
Prædicturus salutem vel mortem, debet prius magnitudinem morbi, naturæ robur, ac futurum statũ inuestigare.
Crisis quo morbi tempore fiat.
Mors quo morbi tempore accidat.
Permutationis morborũ tres differentiæ.
Crisis perfecta quid.
Crisis imperfecta.
Crisis per abusum quando dicatur.
Permutationis morborum, cùm æger est interiturus, tres modi.
Crises non bonæ.
Arefactio.
Euasurus morbum, necessariò debet transire illius vniuersalia tempora.
Moriturus ad declinationis tempus pertingere minimè potest.
Crisim vt moriturus quispiã, non esse necessariam.
Crisis non fit absque certamine.
Nemo absque crisi subito morbũ euasit.
Mors absque crisi quibus contingat in accessionum principiis.
Mori cur nemo possit in totius morbi declinatione, nisi ob errorem cõmissũ.

Mortis esse tres modos, iis qui absque crisi moriantur.

sunt omnes mortis modi, iis qui sine crisi moriuntur. Primus quidem in accessionum principiis, qui in magnis inflammationibus principalium membrorum contingit plurimum, vel ob humorum multitudinem, crassitudinem, & tenacitatem. Secundus in tempore status, à morbi vi natura superata. Tertius in declinationibus, qui rarissimè accidit, vigore soluto vitali. Horum verò nullus contingit cum crisi. Neque enim morbum depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tentauit. Vbi verò tentauerit, sed succubuerit, malam crisim talem euentum appello: sitque omnino cum excretionibus, aut abscessibus momentaneis. Sicuti autem in malis crisibus est plurima incertitudo coniecturáque, ita in bonis scientia, & firmitas præualet. Determinati siquidem sunt, atque ordinati naturæ motus, si & valida sit, & dominetur materiæ, propriásque perficiat operationes. Indeterminati verò, inordinatique & incogniti, si quando succumbat. Porrò si morbo pernicioso existente, quarto die letalia signa se ostendant: siquidem imparibus diebus accessio fiat, septimo accedet crisis: si verò pluribus, sexto. Certiorem tamen expectationem faciet ipsius morbi motus. Nam si is acutè moueatur, crisim sexto die venturam significat. Sin verò tardè, ad septimam differetur. Cùm verò dies indicatrix nullum de mala crisi futura signum ostenderit, præcognitio eius minimè facilis erit. Est autem primum & maximum morbis mortalibus signum, quòd sine crisi mors sit subsecutura, virium imbecillitas. Secundum verò, si nullum adsit signum coctionis: & præter hæc, si magnus sit morbus malignúsque, & moueatur celeriter. Cùm enim hæc affuerint, omnino absque crisi mors subsequetur. Mortis autem dies præcognoscitur, quantò superet morbus naturam considerando, & grauiores accessiones inspiciendo. Si enim effatu dignus fuerit excessus, & parum resistere adhuc vis naturæ videatur, mors citò subsequetur. Si verò contraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exempli, multus excessus, non tamen manifestus: an ad vnum diem, vel duos extendi poterit, hoc certè distinguetur accessionum circuitibus. Quo enim die debet accessio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec multam prostrationem virium adesse: liquet primum ex hoc, mortem non esse propinquam. Deinde inquirendum est, an crisis fieri possit. Si igitur virtus robusta fuerit, & morbus moueatur velociter, & aliquod signum coctionis affuerit, non extra rationē est, quòd natura tentabit crisim. At si virtus quodammodo succubuerit, ac morbus tardum habuerit motum, nullúmque adfuerit coctionis signum, in hoc subsequi haud crisim continget. Itaque optimæ crises in statibus fiunt: in augmentis verò, si salus sit subsecutura, vel imperfectæ, vel non securæ. At in morituris, vel interimunt subitò, vel magnam ad peius mutationem efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius euaserit cum quibusdam insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fieri crisim. Qualis autem futura sit crisis, vtrum per sanguinis fluxum, vel vomitum, vel sudorem, vel per aliquod aliud ex iis, quæ sæpe enumerauimus antea, autor honestarum disciplinarum Hippocrates acutissimè exposuit, cùm in primo

Naturæ motus quando determinati, ordinatique sint, & quando item contrarij.

Mortem absque crisi accessuram quæ indicent.

Mortis dies qua via cognoscatur.

Crisim, quando tentabit natura.

Crises optimas fieri in statibus.

Epidemiarum libro, tum vel maximè in commentario prognosticorum. In vniuersum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationem. Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisque in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, non abscessum, sed excretionem subsequi. At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueuerunt: præcipuè si vrinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si multam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus soluendum esse. His præfinitis, deinceps considerandum est, si quidem per excretionem debeat terminari morbus, nunquid profluuium sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel alui subductio sequetur: si verò per abscessum, quodnam membrum, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterùm in iis qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis si affuerint: & aliorum, si minimè adsint. Si igitur præter rationem aluus supprimitur, vel vrina, iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet.* Qui si accidat, distinguendum tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio ventris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primum quidem ad morbi speciem est inspiciendum. Si enim exquisitè fuerit incendens, statim certior erit rigoris ipsius præcognitio. Quod enim incendit, biliosum est. Atqui biliosus humor, vbi vehementius mouetur, rigorem facit. Post hæc autem & illud considerandum est, nunquid vrinis tantùm vel etiam aluo comprehensa, riguit. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si vrinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura quàm priora, vel pauciora ante crisim exierint. Si enim * plura, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si verò & vomitus signa adfuerint, per has ambas crises iudicabitur. At si vomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando ægrotantes delirauerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubicundiores extiterint, & vapor quidam calidus exeat, qualis antea non aderat. Quòd si pulsus etiam vndosus fiat, & insigniter mollis, adhuc etiam amplius sudores expectare oportet. Durus autem pulsus, vomitus magis quàm sudores præostendit. At altus, omnimodæ excretionis est index, perinde ac vehemens. Si verò magnus extiterit, motus ad exteriora, potius, quam ad interiora, signum existit. Cùm verò vterque fiat modo duplici, hic quidem qui ad exteriora, per fluxum sanguinis è naribus, atque sudores: alter autem qui ad interiora, per aluum atque stomachum: vndosus quidem pulsus, sudores: magnus autem, simpliciter sanguinis fluxum præostendit. At motu superante ad interna, cùm non adsunt signa vomituum, per ventris excrementa fiet crisis: si verò affuerint, & venter insigniter subducatur, per vtraque perficietur. Inæqualis autem pulsus in plurimis quidem crisibus fit, & præcipuè cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris ventriculi morsus, vnà cum dolore capitis, obortæ vertigines, agitatio labri inferioris, magnúsque sputi ex eouis defluxus. Propria verò signa

Naturæ ipsius inclinationem tantum esse considerandam, ad crisis modum inuestigandum. Acuti morbi per excretiones, vt diuturni per abscessus, magis soluuntur.

Rigor quando expectandus sit.

Biliosus humor vehementer motus, rigorem facit.

Sudores exteriores, quando soli expectandi sunt.

Vndosus pulsus nunciat sudores. Pulsus creticas excretiones significantes. Pulsus magnus præostendit sanguinis fluxum è naribus.

Inæquales pulsus quando per crises fiant. Vomituum signa quæ sint.

Sanguinem fluxurum per nares quæ prænudicent.

gna profluuij sanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniam humor est flauus. Obtusiones autem, quoniam multus, & totus simul elatus ad superiora, spirituum meatus obserat. Ita autem & oculi lachrymantur, ob multitudinem fluxus. Eodẽ modo rubidi aliquando videntur in malis: nonnunquam & naribus. Proprium verò signum sanguinis fluxus e naribus est, etiam præcordiorum tensio sine dolore. Nam & hoc non paruum indicium est sanguinis ad superiora tendentis: sicuti etiam difficultas respirationis, quæ contingit sanguine transeunte in thoracem. Si verò præcordia cum dolore extendantur, non modò fluxum sanguinis nunciant, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationem significant, Sed & dolores capitis, qui quidem veluti mordaces sunt, vomitum: qui verò quodammodo graues atque extendentes, pulsantésque & calidi, sanguinis fluxum proprie significant, Sic etiam viscerum sub præcordiis existentium inflammationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuum, quando morbus per excretionem est iudicandus.

Præcordiorũ dolor tẽsiuus, sanguinis fluxum è naribus, inflammationemque illius partis indicat.

Sanguis profuturus inflãmationibus viscerum, secundum eorũ rectitudinem effluere debet.

* Cæterùm si ex contraria parte fluat sanguis, malum est: bonum autem, si secundum rectitudinem visceris, vt inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextram narem bonam afferunt crisim: per sinistram autem, sinistra. Si verò per excrementa alui sit crisis subsecutura, manifestum quidem nullum est signum: sed ex eo quòd adsunt quidem crisis signa, desunt autem vomituum, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quanquam vel si nullum horum signorum adsit, non hoc tantum modo, sed etiam per hæmorrhoidas, fieri crises contingit, & mulieribus per purgationes menstruas. Non tamen impossibile omnino est talia distinguere. Grauitas quippe lumborum effatu digna, & tensio, & dolor, menstrua hîc antecedit. Hæmorrhoides verò, non omnibus sunt consuetæ. Quibus autem sunt consuetæ, in iis difficile fuerit distinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint signa coctionis & crisis, vomitus verò non adfuerint, vel fluxus sanguinis, vel sudorum, omnino venter turbabitur. Si verò morbi ad abscessus conuerti videantur, communia, quidem omnia indicia sunt, vbi ægri salus deplorata non est, quòd neque morbus soluatur, neque vrina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò non admodum diuturnorum morborum, si æger in difficiliorem respirationem repentè incidens, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate: sed excipiat ipsum statim dolor, capitis grauitas, inexpugnabilis dormiendi necessitas, surditásque. Huic si quidem in glandulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri. At si morbus fuerit inueteratus, neque vllum ex his signis affuerit, sed in ægroto ex locis inferioribus vel grauitas, vel tensio, vel * incendium, vel dolor aliquis apparuerit, huic abscessus ad partes inferiores est expectandus.

Mẽstruas purgationes creticas, quæ signa præcedere soleant.

Crisis per abscessus futuræ signa quę sint.

GALENI PERGAMENI

De præcognitione, lib. vnus.

Capvt I.

Vòd fieri nequeat, vt quæ in singulis morbis sunt euentura ægris, præcognoscantur, quã plurimi medici existimant, ô charissime Epigenes: Postquam enim multos reperire est non in Medicina modò, sed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quam esse, malunt: si quid in disciplinis inest optimum, negligi cœpit: contrà exquirit ea, è quibus vulgo plurimi fiant: dicere inquam & agere in alienam gratiam, adulari, diuites & primarios ciues mane officiosissimè salutare, comitari postmodum, domúmque reducere, cœnantibus insuper satellitum instar astare, scurrásque agere. Atque hæc est orta communis illa omnium artium infelicitas, quæ nostra ætate irrepsit. Nam quod quidem ad medicam professionem pertinet si quando aliquis medicorum qui rectè profiteatur artem, aliquod symptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & monstrosum ipsi vulgo videtur: tantumque abest, vt admirationi sit, qui hoc prædixerit, vt etiam bene secum is agi putet, ni veluti impostorem aliquem auersentur. Iam verò aliorum medicorum inuidiam adeò grandem in se concitabit, vt ab eis tandem circumueniatur veneno (quo illi præcipuè insidiari solent) aut pro splendido eruditionis suæ præmio, cogatur in exilium abire: id quod olim fuit Quintus passus, qui cùm Romanis medicis, multis nominibus antecelleret, Roma tamen est pulsus, idque falso quodam prætextu, quòd ægros perderet. Quare multi syncerissimi viri, prauitatem, qua hæc nostra ætas detenta est, exploratam habentes, à turba & frequentia hominum, ceu à valida quadam tempestate & procella, in solitudinis salutarem portum sese recipiunt. Atque erunt profectò hi multitudini ignoti: cæterùm noti & amici primum & maximè diis immortalibus, deinde viris quoque optimis. * Quinetiam vitam tranquillam agent, sinentque versutos illos * esse apud vulgus admirationi. Porrò diuitum & præpotentium mollities, malorum omnium esse causa videtur: qui voluptatem præferentes virtuti, eos quoque nihili faciunt, qui quæ verè bona sunt, norunt, & alios docere possunt: sed potius totos sese iis dedunt, qui voluptatem conciliant, hos ditant, hos admirantur, hos euehunt sublimes, adeò vt saltatorum & aurigarum imagines inter deorum simulacra erectas videas. Viros autem eruditos eatenus suspiciunt, quatenus eorum opera indigent. Geometria igitur & arithmetica, ea duntaxat ratione in pretio sunt, quòd ad supputandas sumptuum ratiunculas, aut domos extruendas, vsum ferunt. Astronomia verò & diuinatoria, ad præsciendas hæreditates vtuntur. Musica, quatenus oblectare potest auditum. Philosophiam autem harum omnium dominam, & demonstratiuam disciplinam, omnino negligunt: nisi quando rhetoribus sophistica arte, instrumento sanè maligno, vti in oratione est animus. Hi etiam in medica disciplina necessarium illum vsum tantummodo spectant, neque hunc satis exactè: sed, vt Plato quandoque ait, si quidem pueri & insipientes, de medicis & coquis ferre iudicium debeant, non parum proculdubio coquus medico præferetur.

Disciplinæ omnes vnde negligi cœperint.

Artium omnium infelicitas vnde emanarit.

Romanorum medicorum insidiæ.

Quintus medicus ab inuidia olim fuit pulsus Roma.

Viri optimi cur subducant se in solitudinem.

Præpotentium mollities malorum omnium esse causa videtur.

Coquus medico præfertur, si de vtroque ipsorum pueri & incipientes ferre iudicium debeant.

Capvt II.

Cùm igitur primum Romam veni, horum omnium ignarus, nihilque eiusmodi suspicatus, studui non equidem ex solis verbis, sed ex operibus ipsis, & morbos curando, & futura præcognoscendo, omnibus innotescere, quousque mihi tandem euenerunt quæ paulò antè dicebam. Etenim

tunc

Galenus Eudemo Peripatetica affuturam febrem quartanam prædixit.

tunc in Eudemo Peripatetico mirè quartanam febrem ab aliis ignoratam prædiximus: qua quidem vbi se manifestè correptum sensit, me miris laudibus extulit, ceu in contrectando pulsu admodum consummatum. Nam antea in sola philosophia me credebat præcellere, medicinam verò obiter attigisse: tametsi non ignoraret patrem meum apertis insomniis admonitum, ex professo me ipsam medicinam docuisse. Cùm igitur cæteris medicis videretur, vt summo mane eius diei, in quo febris inuasura erat, Eudemus Theriacem biberet: ipse, vbi illi abierunt, rogauit me, ecquid mihi spei in pharmaci vsu foret. At ego nihil cunctatus, respondi pharmacum non modò nihil præsidij allaturum, sed potius ex simplici quartana duplicem effecturum. Eam quippe illius medicamenti vim esse, vt vitiosos succos adhuc crudos mouere, & ad perturbationem perducere valeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim ineunte iam hyeme. Nec verò aliter contigit, quàm ego ei affirmaram. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex vna & simplici, non modò duplicem, sed triplicem reddiderunt quartanam. Cùm igitur omnia, vt prædixeram, euenissent, obstupuit Eudemus, cunctísque astantibus, ordine singula exposuit. Aderant enim sorte quadam, si qui in vrbe Roma dignitate & eruditione erant celebres: vtputa Sergius, & Paulus, qui paulò pòst prætor creatur: Flauius quoque, & ipse vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus: præterea Boëthus, & Barbarus (erat enim hic Lucij Imperatoris auunculus, qui tunc Mesopotamiæ præturam gerebat) cum ipsisque Seuerus etiam vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ addictus. Dein verò, posteaquàm ex tribus illis quartanis, quanam die singulæ soluendæ essent, prædicerem, quemadmodum etiam earum ortus prædixeram, non modò ex prædictione ipsa (quæ ad votum successit) sed ex curatione etiam insignem gloriam sum consecutus. Atque inde prima mihi inuidiæ origo extitit, cùm iam & ob artis opera, & ob vitæ integritatem, esse admirationi cœpissem. Porrò Antigenes medicus, vnus ex Quinti discipulis, qui mirum in modum me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natum, triplici afflictum quartana, hyeméque media, curandum susciperem, parum abfuit quin postea, vbi vidit euentum rei, obrueretur terra. At Martianus calumniari cœpit meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex diuinatoria quapiam arte profectas.

Galenus in somniis patris allectum, nauasse arti medicæ operam.

Theriacem posse crudos succos mouere, concoquere autem aut discutere per halitum, minimè.

Barbarus Lucij Imperatoris auunculus.

Galenus liberauit Eudemum à tribus quartanis.

Galeni iactātia.

Antigenes medicus.

Martianus.

Capvt III.

Galenus quartanæ Eudemo crisim triplicis quartanæ prædixit.

Cognoui autem atque prædixi Eudemo, crisim illius quartanæ triplicis certa quadam nocte futuram, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarum motus plurimum se efferebat in altum, secundum vtranque dimensionem: quod nimirum contingere solet, cùm natura infestantes succos è corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis verò eius quæ per deiectionem fit alui, nullas neque proprias, neque efficaces esse notas asserens: tandem quia nullius ex cæteris excretionibus signa tunc apparebant, dixi alui profluuium esse expectandum. Cuius rei successum vbi vidit philosophus, iam non solita moderatione, sed clamans dicebat omnibus, En amici, Pythius Apollo per os Galeni vult, non sanitatem modò ægris, sed diem etiam vaticinari, in qua omnino sint liberandi. Ipse enim opportuno vsu Theriaces me tribus quartanis afflictum, in sanitatem asseruit, quas ex intempestiua illius exhibitione incideram: nec quicquam præteriit, quin omnia vti prædixerat, euenirent.

Galenus opportuno Theriaces vsu, à quartana triplici liberauit Eudemū.

Capvt IV.

Cùm verò apud Eudemum conquererer de illa animi prauitate, quam medicis inesse videbam, qui in vrbe Roma clari habebantur: Nolim, inquit ille, persuasum sit tibi, viros natura probos, cùm in hanc vrbem venerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterùm qui iam antea prauo animo extiterant, cùm hîc & negociorum materia abundent, mercésque multò amplior, quàm in aliis vrbibus, vndique alliciat eos, cernántque quotidie multos sibi ditari similes, multiplices actiones eorum accuratè imitari contendunt: itaque multis de causis ad summam illam improbitatem deueniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta vrbe quos adoriantur tutò, vtpote suorum morum ignaros. Vnde maximè fit, vt eadem semper perpetrare flagitia possint. Qui verò paruas ciuitates incolunt, capi lucri magnitudine nequeunt: tum quales sint facilius à suis conciuibus dignoscuntur: nec si quid delinquant vel minimum, crimen ipsum ita callidè operire norunt. Contrà euenit iis qui hîc degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, vnde innata illa malitia facilè augescit. Etenim ignotis atque imparatis imponere est facile. His auditis, me breui Roma discedere iam constituisse respondi, vt quamcitissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non resciuere, inquit, hoc decreuisse te. Quanquam si resciscent, cùm ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoque suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, idcirco vrbem hanc petunt, quòd in patria vitam agere nequeant (neque enim quæ committunt quotidie, illic diu latêre possent) alios etiam eadem de causa huc confluere existimant, nec nisi pecunia onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adiecit postremò, veneno quoque mihi molituros insidias, vbi ad nocendum alia via deesset. Sic quippe iuuenem quendam in arte maximè exercitatum, vnà cum duobus famulis, fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissimè, quòd, mihi adeò exquisitè, cuncta quæ ad eorum improbitatem pertinent, enarraueris. Ego enim posthac * mihi cauebo sedulò, tum ipsis cedens, tum inscitiam ipsorum * dissimulans: atque ex hac vrbe maxima, populíque frequentia admirabili, in paruam & paucorum ciuium concedam, * in qua omnes inuicem nouimus, genus, eruditionem, mores, rem familiarem, ac demum omnem vitæ rationem ciuis vniuscuiusque. Hæc cùm ita facere decreuissem, inscitiam eorum & improbitatem * redarguere destiti. Restitui tamen interim præter complures

Romæ olim Medicis, quā hac nostra tēpestate infelici, multò maior merces atque splendidior proponebatur.

Imponere imparatis est facile.

Galeni rusticanitas.

res alios, tum Charilampis familiarem, tum Diomedem rhetorem in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt visa. Quare me omnes magnopere suspiciebant atque venerabantur: magnúmque vbique erat Galeni nomen. At veluti indies gloria, sic pari quoque passu augebatur inuidia.

Galeno degente Romæ, cum gloria ex æquo augebatur inuidia. Flauius Boëthus.

Capvt V.

Eo tempore Flauius Boëthus, vir consularis, summus virtutis amator, atque discendi auidus, petiit à me, vt nonnulla ex dissectionibus, hoc est qua ratione vox conformetur, animantiáque respirent exponerem. In quem vsum hædos atque porcellos non paucos iam comparauerat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria ferè vniuersa, eandem earum partium structuram sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt conuocati quicunque Romæ vel in Medicina, vel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boëtho familiariter viuebat. Aderat & Demetrius Fauorini amicus necnon Alexander * Damascenus, Boëthi præceptor, ad contradicendum promptus. Cùm itaque multis diebus haberetur conuentus, monstraui primum, inspirationem thoracis eleuatione fieri: depressione verò, expirationem. Dein musculos quibus attollitur, & neruos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quòd spiritus, si absque violentia foras feratur, tacitam facit expirationem: cùm verò vi multa, strepentem atque sonoram, quam etiam efflationem vocamus. Monstraui insuper aërem solum, dum efflatur, ac circa gutturis exitum à cartilagineis corporibus repercutitur, vocem efficere. Cartilagines verò ipsas à musculis, musculos à neruis moueri: qui si abscindantur, aut excipiantur vinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boëthus per notarios cursim conscribi iussit, eorum commentaria apud se habere percupiens.

Adrianus Rhetor. Demetrius.

Inspirationem fieri dilatato thorace. Expiratio fit thorace depresso. Expiratio tacita, sonoráque, quomodo fiant. Efflatio quid. Aer solus efficit vocem.

Nerui mouentes laryngis musculos, si abscindantur, aut excipiantur vinculo, mutum animal redditur.

Capvt VI.

Iam verò rogatus interea sum, vt mulierem quandam inuiserem, quæ noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illuc iactabat. Quamquidem cùm febre omníque affectu corporis vacare perspicerem, hinc illam Pyladis cuiusdam amore detentam cognoui, quòd eius nomine audito, non vultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiam contrahebant sibi omnimodam inæqualitatem, vt qui satis perturbatum animum indicarent. Eiusmodi namque pulsus in iis inuenias, quibus rem arduam aggressuris fluctuat animus. Nec dissimili quoque ratione diuitis cuiusdam œconomum, non morbo, sed mœrore confici deprehendi, quòd vniuersæ administrationis, ad quam cogebatur, rationem reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim euariant.

Galenus qua ratione quandam matronam Romanam ex libidine ægrotare cognorit.

Inæquales pulsus inesse iis, qui facinus aliquod magnum sunt aggressuri.

Pulsus variari in perturbationibus animi.

Capvt VII.

Haud absimili industria Boëthi filium, qui sæpius recidebat in morbum, animaduerti, ob edulia, quibus clàm explebatur, id ipsum perpeti.

Capvt VIII.

Cùm autem Boëthi vxor laboraret muliebri profluuio, cui superuenit postea grandis in ventre tumor, tractaretúrque ab obstetricibus, perinde ac si prægnans esset, contigit vt in prima balnei domo, grauissimus dolor subitò eam inuaderet. Ab eo verò aquosæ humiditatis vim adeò grandem excreuit, vt animo protinus linqueretur. Igitur clamore muliercularum audito, insilio actutum, eámque in vlnas excipiens, nardino vnguento os ventris perfricui: iussique astantibus, vt patriis officiis, hæc manus concalfaceret, illa pedes, aliæ bene olentia naribus admouerent. Atque ita sanè quàm celerrimè illam restitui. Erant autem inter fricandum quæ spectabant ad ventris regionem, admodum mollia & præhumida. Fuit porrò visum medicis vniuersis, qui illuc confluximus, optimum fore, si immodicam illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamen vt curatio non per siccantia tantùm, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaque arena & quidem excalfacta, eam reclinauimus. Talem autem ipse illi victum institui, vt quamminimo potu vteretur: frictionésque & vnctiones vniuerso admoueret corpori, quæ solo melle constarent: primùm quidem elixato quamoptimè, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicuti verò superfluas humiditates per cutim commodissimè digeri iudicaui: sic & ad vesicam, per ea que vrinas proritant, deduci, & per aluum deiici. Atquæ hæc quidem diebus septem à vacuatione illa magna, sumus experti. Postea verò, vbi mihi soli Boëthus vxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam, primùm quidem aquam ducente medicamento illam curaui. Dein propinaui illi, asari, apiique decoctum. His duobus diebus peractis, cùm nihil iam profluuij appareret, rursus die tertia modicum quippiam ex medicamento aluum purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illeui, corpúsque perfricui, ex mollissimo primùm linteo, postmodum ex aspertimo. Victus interim, vel ex carnibus montanarum auium erat, vel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcauendi modum postulauit Boëthus. Mense demum exacto, cùm adeò bene colorata foret, vt distaret nihil à naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi vxorë laborantem suffocatione vteri, qua rationem restituerit Galenus.

Boëthi vxori qualem victus rationem instituerit Galenus.

Boëthi vxorë qua ratione curauerit Galenus laborãtem profluuio muliebri.

Boëthus ob restitutá vxorem quadringentis aureis Galenum donauit.

Capvt IX.

Cæterùm inuidiam apud illos insignes medicos non parum Boëthus auxit, magnificè de me prædicans. Idque sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorem M. Aurelium Antoninum, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius vrbe aberat, ad Parthicum bellum compescendum. Dum hæc fiunt, bellicos tumultus in patria sedatos audio: quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniam. Primum itaque Capuam petij, dein Brundusium, vt ibi nauim quæ Dirrachium, mox in Græciam transueheret expectarem: metuens nequis ex vrbis primatibus, aut ipse quoque Imperator, vbi discessum rescissent meum, missis qui me prosequerentur militibus, Romam quasi fugitiuum reducerent.

Galenum vixisse Romæ imperante Marco Aurelio Antonino.

Galeni in patriam reditus.

Postero

Posterò denique die, Casiopolim appuli. Non multò pòst, cùm Lucius Romam reuersus esset, alterum bellum, quod cum Germanis est gestum, initium habuit. Cùm itaque mox vrbe exiissent, bellum aggressuri, Aquileiæ, vt delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittunt, qui imperent, vt illò me conferam. Cùm verò Lucius hyeme media migrasset ad superos, frater cadauere Romam asportato, & iustis mortuorum peractis, apparatum in Germanos suscepit, méque insequi iussit. Quòd autem vir probus & benignus foret, facilè persuaderi potuit, vt me Romæ dimitteret, cùm præsertim breui rediturus videretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, satis memor insitæ prauitatis tum medicorum, tum philosophorum, qui Romæ agebant, optimum iudicaui ab eis secedere, modò in hunc, modò in illum locum: idque Commodum ipsius filium secutus, qui sub Pitholao educabatur. Nam huic Imperator Antoninus iusserat, vt si quando puer ægrotaret, curam mihi illius committeret. Cùm verò vltra opinionem protraheretur bellum Germanicum, scripsi interim multa, partim ad rem medicam spectantia, partim ad philosophicam. Quæ omnia post Imperatoris reditum, amicis efflagitantibus tradidi, persuasus nemini alteri ea esse legenda. Nam si vel minimum suspicatus fuissem in manus indignorum ea peruentura, profectò nec iis dedissem.

Lucij interitus.

Marci Aurelij clementiam Galenus testatur.

Commodum sequebatur in Italia Galenus, dum Marcus Aurelius inferebat bellum Germanis.

C a p. X.

At verò Sextus Antonini filius, acutissima febre detinebatur, adeò vt septimam diem citra iudicationem pertransire non posset. Sæpe nanque irritata crisis eam diem præuenit, quæ tutò morbum erat iudicatura: id quod Sexto euenire posse, quarta die cognoram: rémque omnem Pitholao prædixeram, affirmans morbum septimam diem pertransire non posse, sed sexta vel septima die affuturam crisim. Quòd si sexta, morbum omnino reuersurum prædixi: sin septima, crisim habiturum firmissimam, eámque omnino per sudores. Postquam igitur sexta die, quo prædixeram modo, morbus iudicatus est, rursus decimaquarta illum febris inuasit. Interrogante verò Claudio Seuero, ecquid de recidiua illa sperarem: respondi (quod & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) accessionem illam post triduum habituram suum finem, affuturúmque sudorem post decimumseptimum diem, ad secundam noctis horam: quod præsagium ne tantillum quidem fefellit.

Crisis, dum irritatur, præuenit decretorium diem.

Galenus Sexto Antonini filio prædixit modum, horam, & recidiuam morbi.

C a p. XI.

Credidit etiam aliquando ipse Imperator; nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis sibi adesse. Ascitus sum itaque & ego, atque in palatio cubare iussus. Venit autem primis facibus quidam * missus ab Imperatore, qui nos vocauit. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipsum inuiserant, duo pulsus tetigissent, ambobus pariter visum est febrem iam aduentare. Vbi verò me quoque pulsum contrectare iussisset, equidem bona quadam fortuna tactum natura exquisitissimum nactus, pensitatis omnibus, habitáque tum ætatis, tum naturæ ipsius ratione, ac semotum pulsum sentiens, qui accessionum principia significare solet, me nil tale suspicari dixi: sed potius ab assumpto cibo stomachum angorem quendam sentire. Ille verò quanti agnitionem hanc faceret significauit, ter statim repetens. Ita est vt dicis: Profectò idipsum: Vt dixisti res habet. Nam à frigidiori alimento grauari me sentio. Quid igitur (subiunxit) oporter me facere? Cui sic respondi: Si quando in quemuis alium ita affectum incido, vinum iniecto pipere propinare consueui. Quia verò medici in regibus, securissimis medicamentis vtuntur, satis erit lanam calido nardino imbutam, ori ventris apponere. Consueuerat & ipse, si quando & venter malè haberet, ex purpurea lana vnguentum nardinum calidum applicare. Quare Pitholao, vt hoc faceret, imperauit, nósque dimitteret. Dum autem vnguentum ventri applicuisset, pedésque incaluissent, calidis manibus perfricati, Sabinum vinum cum pipere bibit: dixitque Pitholao, eo epoto, Singularem sanè medicum nacti sumus, eumque valde ingenuum. Nec de me loqui cessabat, & medicorum præstantissimum esse affirmans, & singularem philosophum.

Galenus fuit præditus exquisitissimo tactu.

Marci Aurelij dispositionem non fuisse febrilem, contrà quàm cæteri medici, deprehendit Galenus.

Vinum cui iniectum sit piper, ventriculo, à frigidiori alimento vsu refrigerato, lanamque nardino imbutam, atque ori eius applicetam.

Galenus à Marco Imperatore magnificè commendabatur.

C a p. XII.

At Commodus aliquando è palæstra reuersus, octaua hora prius quàm cibum caperet, febre admodum calida correptus est. Cum igitur pulsum tetigissem, particulam ipsius quampiam phlegmone laborare sensi: neque id iniuria: quippe fauces habebat maximè rubentes & asperas, quas etiam gargarismate ex rhoë & melle magis exasperauerat. Iussi itaque vt pro eo, mulsam sumeret, rosis incoctis; qua per noctem, & insequentem diem, & quæ huic successit noctem, crebrò vteretur. Tertio die manè phlegmone omnis sedata erat, & puer quasi febre liber. Suasi itaque Pitholao, vt ipsum in balneum duceret, ac postea eum victu consueto reficeret. Quod consilium tamen Ania, Faustinæ cognatione coniuncta, non vsque adeò probauit: vt quæ diatrito methodicorum faueret. Porrò Faustina * me ipsum prehensum manu ducebat, irridens quendam methodicum, eique dicens: Quantopere præster doctrina huius Galeni, vestræ, modò satis apparuit. Nam cùm puer regius, absente patre, vehementi febre per biduum detineretur, non vtique passus est (vt vobis placet) octauam horam ieiunum ipsum & sordidum expectare, sed & manè lauit, & cibum dedit. Cui quidem inscensuræ curtum, ipse valedicens, subiunxit: Multò magis exosum reddidisti me apud hosce medicos, ò Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, speculatione inuestigatur: ex cognitione verò exquisita affectionum, futurorum præcognitio colligitur.

Commodi morbus.

Gargarismate ex mulsa, in qua rosæ decoctæ fuerāt, leniuit Galenus Commodo fauces nimium exasperatas.

Faustina Galenum prehensum manu ducebat.

Præcognitio futurorum ex affectuum cognitione paratur.

C a p. XIII.

Iam verò, cùm semel in quodam ægro, qui quintum morbi diem agebat, vniuersi medici secare venam, & rectè quidem, deliberarent: ipse præsens submonui, si paululum cunctaremur, naturam ipsam per se molituram sanguinis euacuationem, idque per dextram narem. Etenim æger ipse, cùm perinde ac si fugere vellet exiliret è lecto, interrogatus quā de causa id faceret, respondit, videre se rubrum anguem prorserpentem è tecto. Ad hæc dextram narem ad genam vsque cernebam esse rubore

Galenus qua ratione prædixerit cuidā affuturum sanguinis fluxum per nares.

magno perfusam, quod satis firmum esse solet indicium, quòd illac sit erupturus sanguis. Vbi igitur ægrum vidi, quasi nares scalperet, digitum in ipsas immittere, ac postea sanguinolentum extrahere, iussi vt vas subderetur (iam enim effluebat sanguis) subiunxique vacuationem eam fore vehementem. Vires siquidem validæ erant, necnon morbus crudus: quibus sanè causis immodicæ vacuationes solent succedere. Cùm itaque ad quatuor librarum & dimidiæ pondus, sanguis iam effluxisset, tunc resupinum ægrum statuens, iussi vt frigidam poscam naribus exogeret: frontique spongiam frigida posca madentem apposui, artúsque deuinxi. Verùm cùm neque his profluentis impetum postèm supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Vacuationes immodicæ quibus causis soleant succedere.

Galenus sanguinis fluxum vehementem è nare dextra, affixa cucurbitula hypochondrio dextro, cópescuit.

Cap. XIV.

Cùm verò œconomus quidam incidisset in morbum, foréque eius cura aliis quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autem cùm pulsum eius tetigissent, vbi intermittentem sensere, malignum quempiam affectum delitescere suspicati, magnopere sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem consuluissent, perduxisséntque ad ægrum, ipse pulsum eius contrectans, monui vt ad refectorium victum traducerent: esse enim tutò & integrè iudicatum. Quippe illam pulsus intermissionem, naturalem ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderunt. Vbi enim pulsus vel in vnica tantummodo pulsatione, vel pluribus sibi inuicem subsequentibus vnà comprehensis, nil aliud, intermissione illa excepta, præter naturam habere videatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermissio in pulsibus sit ne naturalis an præter naturam, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI
De præsagio ex somniis sumendo,
Liber Vnus.

Est etiam ex insomniis, corporis dispositionem coniecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum videat, eum flaua quidem bile infestari significatur. Si verò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile grauatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redundare indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem phlegmatis * frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta viuendi ratio obseruanda venit. Etenim si niue aliqua conspergi sibi videatur, si quidem id post inuasionem paroxysmi cum horrore, rigore, frigoréque venientis, somniet, tum plus est tempori, quàm corporis affectioni tribuendum. Sin verò remittente iam paroxysmo, huiusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis præbet significationem, frigidos in eo humores præualere. Quæ certior fuerit, si præterea cibis pituitosis vsus non fuerit: quibus sumptis, huiusmodi solent euenire phantasiæ, vel si per vniuersum corpus talis dispositio non adsit. Cùm igitur in somniis quidam crus sibi alterum factum lapideum cerneret, præter omnium opinionem eo crure factus est paralyticus. Palæstritam autem qui in cisterna quadam sanguinis plena stare sibi erat visus, sanguine abundare coniecimus, vacuationéque indigere. Quidam crisi instante sudaturi, lauare, calidarúmque aquarum lacus se natare somniabant. Sic inexplebiliter bibere, visio est sitibundorum hominum frequens: quemadmodum insatiabiliter edere, famelicorum: & veneri indulgere, eorum quibus semen abundat. Viderur namque in somnis anima corporis profundum ingressa, externis relictis sensibus, eas quæ corporis sunt, dispositiones sentire: & omnibus quæ ipsa cupit, tanquam iam præsentibus, per hanc imaginationem perfrui. Quæ quidem animalis vis interdum adeò multitudine humorum grauatur, vt vix mouere se posse, aut grauia quædam ferre onera, nonnulli sibi videantur. E conuerso quoque accidit, vt adeò sit leuis temperatáque complexi corporis, vt nunc volare, nunc velocissimè currere, per insomnium se putent. Sic etiam in cœno stercoréque agere quidam se somniant, quòd eos nimirum, corruptos, fœtidos, putridósque humores habere, aut intestina stercore oppleta, est indicium. Contrà alij in odoratis locis versari se putant, propter diuersam ab illa dispositionem. Quapropter quæ in somniis se facere putant ægri, quàm sæpissimè nobis & ad defectus, & ad excessus, & qualitates denique humorum cognoscendas, condocunt.

Insomnia multùm lucis ad ferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis variis Galenus comprobat.

Anima in somnis, corporis profundum ingressa, videtur solas corporis dispositiones sentire.

GALENI PERGAMENI
Quomodo morbum simulantes sint coarguendi,
Liber Vnus.

Cvm multæ sint causæ, quas propter ægrotare se homines simulant, videtur & in huiusmodi omnibus veritatis inuentio ad medicum spectare. Etenim phlegmonem, erysipelas, & tumores laxos, per pharmaca apposita extrinsecus, ex industria excitatos, medico ab iis quæ ex ipso corpore proficiscuntur, licet discernere: sicuti & sanguinem ex oris partibus profluentem, ab eo qui ex stomacho, ventre, organísve spiritalibus prouenit. Nam deprehensi sunt quidam, qui sub finem tussis, quoties vellent, sanguinem excrearent: venula quadam in hoc prius circa gingiuas aperta, sicque comparata, vt quando videretur, lingua illam sugentes statimque pòst tussientes, sanguinem, quasi ex inferioribus redditum, expuerent. Sic & delirare nonnulli, desiperéque se & alios, simulauerunt. Fit autem sæpe, vt dolor quispiam ita simuletur, vt ingens, feréque intolerabilis esse videatur. Equidem ipse quendam noui, in concionem vocatum à ciuibus, qui postquam id sibi minimè ex vsu fore vidisset, proptereaque interesse nollet, colica se passione torqueri fingebat: id quod ego certis coniecturis deprehendi. Nam & remedia respuebat, quibus fuerat aliàs eodem in morbo adiutus: & concione dimissa,

dimiſſa, extemplò conqueri deſint. Quin & ipſa viuendi ratio quæ præceſſerat, talis erat, vt colicam in eo diſpoſitiooem generare non poſſet: quandoquidem ex * cruditate refrigeratione que, huiuſcemodi gigni ſolent affectus: quotum neutrum io illo præceſſerat. Hoc igitur, quòd non ratione anteácti victus, ortus morbus ille eſſet, potuiſſe cognoſcere, medicæ erat experientiæ opus. Alterum verò iſtud, quòd ob concionem ſimulare hæc illum ſuſpicatus eram, medicinæ proprium non fuerat, ſed captus, & rationis eius, quæ communis dicitur: quam, licet omnibus ſit communis, pauci tamen exactam, perfectámque habent, vt inuenire in quoque negocio poſſint, quid faciundű, dicendumq; ſit. Experientiæ igitur medicæ ſi coniungatur hæc externa facultas, alia quoque ſimilia fingentes, validóſque dolores ſimulantes, depreheudere licet. Quemadmodum ipſe nuper, cùm vtroque genu vehementiſſimè dolere ſe pediſſequus quidam diceret, ſtatim doloris eius fictionem deprehendi: ex eo partim ſuſpicionem ſumens, quòd in illam fortè diem dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adoleſceotis moribus, qui talis eſſet, vt facilè in huiuſcemodi mentiretur: quodque amore mulierculæ cuiuſdam flagraret, ob quam in vrbe reſtitare cupiebat. Quocirca per thapſiam admotam, ſibi in genu tumorem maximum excitauerat. Ego verò, cùm profecto domino phannacum impoſuiſſem, quod dolorem quidem oihil leniebat, verum thapſiæ ſolùm qualitatem infrigidare poterat, poſt horam vnam illum confitentem habui, nihil amplius ſe doloris ſentire. Quòd ſi ex phlegmone dolor is natus fuiſſet, non ſolùm per id infrigidans non reſediſſet, ſed etiam redditus fuiſſet vehementior. Poteſt verò quis ex eos, quòd leuius morbum ferant, indicium ficti doloris ſumere. Accidit enim iſtud omnino ſæpe (non aduertentibus iis qui morbi vehementiam ſimulant) quòd in alium ſe, aliúmque habitum, illi qui verè laborant magnitudine videlicet doloris agitati, transſiciunt. Præterea ſi reuera morbo vehementi premantur, quoduis perpeti auxilium parati ſunt, accersúntque ipſi vltrò medicos, vt agant quod illis lubeat, quò affectus ipſe curetur. Sin verò leuiter, penitúſve non dolent, huiuſmodi auxilia refugiunt: neque longiora ieiunia, neque mordacium pharmacorum oblationem ferentes. Quæ ſola quidem, cùm grauiter ſe laborare dicunt, huiuſmodi diſpoſitionibus conferre, nos illis affirmare oportet: quemadmodum & ſectiones, & vſtiones, & omnes cibi potúſque, cui videmus eos eſſe obnoxios, abſtinentiam. Morbum igitur ſimulantes, & magnitudo doloris arguet, & noſipſi deprehendemus, cùm ex aliis multis, tum ex medicinalis experientiæ notionibus: in quibus ſunt languere, infrigidari extrema, pallere, interdum quoque frigidum ſudare, pulſus inæquales (qui quidem iis etiam accidunt, qui mediocriter dolent) pluréſque minorum quàm magnorum: & obſcurorum, quàm vehementium, habere: præterea interrogatum de morbi ſpecie, peculiarem affecti membri diſpoſitionem explicare poſſe. Quædam oanque, dolores longè latéque ſe diffundentes habent: quædam verò taoquam fixos, vnique tantùm parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulſántque: aliæ quaſi diuellunt: aliæ quodammodo obſtupefacere, aliæ grauare videntur: nonnullæ denique vomitus, quædam ventris perturbationem, quædam caliginem inferunt.

Colici affectus ex cruditate refrigeratione que gignuntur.

Ratio communis.

Thapſiæ facultas.

Doloris ficti vnde poſſit indicium ſumi.

Simulantes dolorem qua ratione deprehendi poſſint.

Morborű ſpecies diuerſæ.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM, SECTIO TERTIA.

ILLVSTRISSIMO, ET CLEMENTISS. PRINCIPI, COSMO MEDICES, TVSCORVM DVCI OPTIMO ET Maximo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, S. D.

HVMANI corporis fabricam ciuitati optimè institutæ esse similem, diuinus ille Plato professus est, Clementissime Princeps: neque id iniuria. Nam si constitutionem vtriusque dispensationémque accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in ciuitate, quod longè cumulatius absolutiúsque humano etiam non insit corpori. Etenim fortissima quæque ciuitas, solet esse valido cincta muro, quo incursiones hostium atque insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniuriis extrinsecis. Ciuitatem qui volunt inexpugnabilem reddere, miniméque insidiis obnoxiam, solent semper optimi duces vnam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis commeatibus peruiam: plures autem veluti canales & aquaductus, ad illius expurganda excrementa.. Similiter etiam natura os vnicum corpori humano indidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem elideretur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius: ac præterea varios meatus, per quos excernerentur quæ non erant futura ex vsu. Optima quæque ciuitas, præsertim si duratura sit, vnico tantùm, sed prudentissimo, iustissimo, & clementissimo debet esse Principi subdita: quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse, à ciuium commercio abstractus, à fidísque stipatoribus custoditus, in sublimiori fortioríque vrbis parte se continere, vt illinc, veluti ex quadam specula, vniuersos ciues suos contueri, & si qua coniuratio oriatur, eam facilè restinguere possit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omnium facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, veluti in arce quadam consistens, membris vniuersis sibi subditis imperat, eísque viuendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac veluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui numquam non facientes excubias, explorantésque singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorum, obesse aliqua ex parte possint, quicquam tandem perceperint, actutum sensui communi renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Jam verò vt Principibus adsunt nonnulli viri à secretis, qui eos in expediundis negociis magna solicitudine liberant: sic adest rationi memoria, vniuersa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quam fidelissimè asseruans: eáque dum occasio postulat, subitò, veluti ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos ciuium. Non secus profectò diuinus ille architectus noster, rationi vim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ vocatam, adiunxit: vt si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnémque vim propulsaret. Collocauit autem natura hanc ipsam,

quæ

qua irascimur, facultatem, in corde: vt media exquisitè esset inter rationem atque cupiditates, quæ in iecinore sita, atque illinc varias excursiones facientes, admodum seditiosæ existunt, rationique plurimum negocij facessunt. Quocirca inter ipsas, & vim irascibilem, natura etiam vallum quoddam firmissimum, diaphragma nempe, interiecit, ne videlicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentésque postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in ciuitate opificia hominum varia: cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariam exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij denique diuersas merces per totam vrbem in communem vsum traducant. An non etiam in corpore humano ventriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, vesica vrinam, venæ per vniuersum corporis habitum (veluti bauli quidam) sanguinem copiosissimum riuant, arteriæ vitalem spiritum, ac breuiter, nerui animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaque nostri harmonia ciuitatis optimam refert constitutionem: imò verò respublicæ, ciuitatésque vniuersæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore, & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua ciuitate princeps quidem, vt par est, dominetur: ciues autem omnes, militésque, eius decretis audiant: atque vnusquisque opifex suo rectè fungatur munere, salus reipublicæ constat: labefactatur verò, si contraria accidant: sic etiam quamdiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autem omnes atque cupiditates obtemperauerint: singulæque particulæ pro dignitate sua munia exercuerint, nec interim praua alimenta ingerantur: tamdiu certè integra sanitate corporis animique perfruemur. Si verò aut ratio ipsa in consilium admittat cupiditates, aut irascibilis facultas in vnum cum his aduersus rationem conspiret: aut ex organis quæ vsui communi inseruiunt, vnum, plura, vel omnia, prauè suas obeant functiones: vel denique materiæ vnde particulæ aluntur sint cacochymæ: pro concursu harum causarum necessum est, aut mentis, aut corporis, aut vtriusque morbum contrahamus. Atque ita sanè varia in corpore morborum genera oriuntur, dissoluta videlicet alteratáque variis modis habitudine illa & temperie, quam inter se mutuò vniuersa membra, dum naturali ordini respondecrent, tuebantur. Quorum vniuersa curatio eadem adhibetur methodo, qua curari solent etiam morbi Reipubl. Quippe vt in hac peccata leuiora nunc vinculis, nunc virgis, nunc exilio, nunc succisa auricula coërcentur: in grauiora autem, laqueo, securi, flamma, atque feruenti oleo, acerbissimè animaduertitur: sic exiguos quidem affectus corporis, leuiusculis quibusdam præsidiis, vtputa purgatione, atque interdum sola tenui victus ratione, curamus: contumaces verò immedicabilésque (cuiusmodi tum sphaceli, tum cancri existunt) ferro, cauterióque ne in sanas partes grassentur, exterminamus. Cæterùm quemadmodum ad stabilendam Rempub. plectendósque facinorosos homines, leges fuerunt inuentæ: sic ad conseruandam temperiem corporis, rescindendósque morbos, è cœlo delapsa nobis est Medicina. Quo munere nullum hactenus mortaliũ generi à Deo ipso datum est maius, nec (si Galeno credendum sit) dabitur vmquam. At verò quum hanc ipsam artem, atque industriam medendi, olim sola experientia constantem, Hippocrates primus omnium methodo tradidisset, reliquisset tamen incultam, imperfectámque: postea superueniens Galenus, multis illam modis excoluit, eique extremum ornatum addidit. Qui cùm ob illam quidem admirandam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, qua planè refertus est, magno exciperetur omnium ferè studiosorum applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est exosa) nonnulli à lectione illius abhorrerent: equidem vt ad votum omnes eo fruerentur, vniuersa viri illius opera in breuiusculam quandam periochen, verum admodum succulentam, ea fide & diligentia contraxi, vt ex iis quæ iuuare lectores poterant, nihil prorsus omiserim: multa autem quæ

deprauata & peruersa in codicibus tam Latinis, quàm Græcis erant, accuratissimè restituerim. Ex quibus nostris lucubrationibus placuit sub splendore excellentiæ tuæ, Illustrissime Princeps, partem maximam ædere, nempe quadraginta commentarios Galeni, qui in se omnes differentias morborum, atque eorum curandorum generales methodos continent: vtique sperans fore, vt cùm ipse inter omnes Italiæ Principes optimorum ingeniorum sis promotor & altor, eisque semper ceu propitium quoddam sydus affulgeas, vel ex sola tui nominis præfatione, studiosi omnes ad eorum lectionem inflammarentur. Adeò siquidem tuam Celsitudinem, cùm ob alias planè regias virtutes, tum vel maximè ob ardentissimum istum sapientiæ amorem, quo semper accensa est, docti omnes vbique locorum suspiciunt, colunt, & venerantur, vt se non minus debere tibi, quàm ipsis Musis, vniuersi vno ore pronuncient: qua (vt ego reor) opinione minimè hallucinantur. Siquidem non modò studiosi, sed artes etiam, atque scientiæ vniuersæ, si non maiorem, at certè non minorem iis gratiam debent, qui sua munificentia fouendo ipsas, vt subinde crescerent, summùmque suæ dignitatis fastigium attingerent, effecerunt: quàm illis, quorum industria primum inuentæ, ac in vsus hominum editæ sunt. In maximam itaque sibi felicitatem ascribunt omnia bonarum literarum studia, quòd hisce turbulentis calamitosisque temporibus, dum Italia penè vniuersa varÿs æstuat dissidiis, versatúrque in assiduo strepitu armorum: dum optima quæque instituta infirmis titubant pedibus: dum virtus pudórque exulat omnis, nacta sint Clementissimum & Serenissimum Principem, qui explosa vndique, ea in suos sinus excipiat, exceptáque aduersus iniurias omnes eueatur. Haud ab re igitur Illustrißimus & Reuerendißimus, D. D. Franciscus à Bouadilla & Mendozza, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senator vigilantissimus, meúsque Patronus vnicus, nec non Illustrissimus & Sapientissimus D. D. Ioannes Furtadus à Mendozza, apud Venetos Orator Cæsareus, vterque Celsitudini T. addictissimus, numquam desinunt heroïcas istas tui animi dotes magnificis encomiis efferre: Florentiámque tuam istam florentissimam vrbem, nimium felicem vocare, quòd obtigerit illi Princeps iustissimus, clementißimus, sapientiáque simul & pietate integerrimus. Ergo si, Illustrissime Heros, hasce nostras vigilias tuo patrocinio dignaberis, ego quidem videbor, haud lusisse meam operam. Galenus autem, ad pristinam dignitatem quam gerebat olim, dum in summa esset autoritate apud priscos Imperatores, deesse sibi nihil prorsus existimabit: quin potius hærens apud C. T. auctam plurimis modis beatitudinem suam arbitrabitur. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustriss. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Republ. Cæsarei Oratoris longè dignissimi. IV. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI De differentiis morborum,

LIBER VNVS.

VNIVERSI tunc se sanos existimant, cùm optimè ad vitæ functiones ministerio particularum vtuntur. At eam partem ægrotare arbitrantur, cuius operatio sit læsa. Cùm igitur sanitas inuestiganda sit, aut in ipsis operationibus, aut in fabrica instrumentorum: manifestum vtique est, morbum esse vel operationis, vel structuræ oblæsionem. Cæterùm sanitas non operationis actu, sed aptitudine potius est definienda. Sanitas itaque moderatio quædam existit: morbus autem, vtpote sanitati contrarius, in immoderatione eorum consistit, quorum sanitas est moderatio. At verò cùm animalium corpora magis & minus suscipiant, patique & alterascere possint (id quod fieri non posset, si ex elemento constarent vnico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxiis) tot nimirum genera morborum simplicium contrahent, quot sunt elementa ex quibus conflantur. Etenim compositio & formatio triplex reperitur in corpore. Prima quidem similarium particularum est: vt arteriæ, venæ, ossis, nerui, cartilaginis, ligamenti, membranæ & carnis: secunda autem, instrumentalium: vt cerebri, cordis, & consimilium: tertia denique totius corporis. Corpus siquidem ex instrumentalibus constat: instrumentales autem partes, ex similaribus: illæ denique ex simplicissimis elementis constituuntur. Porrò si elementa constituamus impassibilia esse (vt nonnulli autumarunt) duobus

Sanitas in quibus inuestiganda.

Morbus est vel operationis, vel structuræ oblæsio.

Sanitas definitur aptitudine operationis, moderatioque existit.

Morbus quorum immoderatio dicatur.

Morborum simplicium genera tot esse quot simplicia elementa.

Compositio corporis nostri est triplex.

duobus tãtum morbis particulæ similares prementur: meatuum videlicet actione, & corundem relaxatione. Fruentur autem sanitate absoluta, dum eorum elementotum constructio fuerit commoderata.

Elementa corporis nostri mutuò inter se patiuntur, ac tota per tota miscentur. Elementa primaria sunt quatuor.

At si uostri corpotis elementa mutuò iotet se patiantut, & tota per tota implicentur (id quod inconcussè est tenendum) totidem simplices morbi dicendi sunt, quot primaria elementa censentur: Primaria autem elementa sunt quatuot, calidum scilicet, ftigidum, humidum, siccum: ex quibus moderatè confusis, oritur sanitas: immoderatè verò, ægritudo.

Sanitas & morbus vnde exoriantur.

Similarium particularum simplices morbi quatuor.

Erunt itaque similarium particularum simplices morbi quatuot numeto: caliditas videlicet, frigiditas, humiditas atque siccitas, vbi earum qualitatum singulæ, naturæ modum excesserint. At motbi partium instrumentalium, tum illis qui ex impatibilibus constare corpora dicunt: tum nobis, qui ex elementis affectioni subiectis, ea conflari arbitramur, protsus existunt communes.

Dissimilarium partium morbi, quatuor generibus cõtinentur.

Sunt autem eorum genera quatuot. Primum enim est vbi fotma conueniens membro fuerit vitiata: secundum, vbi in numero repetitur vitium: vt si quid desit, quod haberi erat opportunum: aut redundat aliquid minimè necessarium. Tertium genus consistit in organi magnitudine, vbi aliquid impensius adultum sit, aut similiter diminutum. At quartum genus refertur deptauatæ compositioni: quæ fieri solet aut natutali positu variato, aut mutata partis copula.

Instrumenta prima sunt quæ ex similaribus partibus, varus functionis gratia constituta.

Porrò prima instrumenta dicuntur, quæ cùm conflentur ex particulis similaribus, vnius operationis gratia sunt constituta: vt musculus, atque vena. At quæ tursus ex his conflantur, vt digitus, atque hoc magis pes, instrumenta secunda dicuntur.

Instrumenta secunda quæ.

Verùm vtrisque instrumentis erunt ipsi morbi communes. Aliud autem genus morbi, præter iam dicta, nullum est reperire, quod sit proprium vel simplicibus, vel compositis partibus. Est tamen vnus morbus communis corporibus similaribus iuxtà & dissimilaribus, nempe vnitatis diuortium.

Solutio continui est morbus communis tam similaribus quam dissimilaribus partibus.

Similarium partium morbi, secundum constituentes impatibilia elemẽta, astrictio & laxatio.

Ad reliquas tamen simplicium motborum in partibus similaribus differentias examinandas nos conuertamus. Igitur impatibilium elemẽtorũ autores, duas in similaribus corporibus ægritudines statuebant: nempe aut astrictionem, aut telaxationem meatuum: quarum singulæ, in alias tursus differentias secantur. Astrictio siquidem fit, cùm aut totum corpus simul contrahitur, aut soli obstruuntut meatus: relaxatio autem, vbi vniuersum corpus simul in omnem partem laxatur, aut soli apetiuntur meatus. Similiter iuxta opinionem secundam, morborum pattium similarium duplex differentia nobis oritur.

Similarium particularum singuli morbi sunt duplices, quinenus aut solis qualitatibus, aut accedente humorum affluxu, afficiunt.

Nam interdum quidem solis qualitatibus alterantur: interdum autem, cum humorum affluxu: qui sanè secundus modus, tumotem conspicuum excitat. Cæterum vna & item altera harum differentiarum, varias differenoias sortitur. Vt autem ad partium instrumentalium (quarum sanè imbecillitas vel ob meatuum amettiam, vel intempetiem nascitur) discutiendos morbos nos conuertamus.

Instrumenti functio quando vitiatur.

Totius instrumenti functio tunc præcipuè vitiabitur vbi pars ipsa, que functionis est causa, ægrotarit. Quanquam & reliquarum partium, illi inseruientium, vehementiores affectus, actionem ipsam impediunt.

Affectus primario lædentes functionẽ, sunt morbi.

Causæ morborum quæ dicendæ.

Oblæsiones igitur quæ omnino propria tatione, immediatéque operationem totius organi offendunt, aut saltem impediunt, ægritudines sunt putandæ. At si minimè id per seipsas moliantur, sed ea sulùm tatione, quòd primi instrumenti officiunt operationi, causæ morbotum sũt, non item morbi.

Instrumentalis morbus dupliciter accedit.

Dupliciter autem solet vnusquisque morbus contingere in partibus instrumentalibus. Nam aut sequitur alios morbosos affectus, aut contrahitur à prima generatione. Porrò vbi pars aliqua in tumorem attollitur, atque idcirco meatus illius occluduntut, si quidem talis patticula nullam habeat propriam operationem, obstructio ipsa meatuum dicetur morbus duntaxat: tumor verò neququam, sed obstructionis causa. Cæterùm si affecta pars aliquod munus ptoprium obtineat, hac tatione tum obstructio ipsa, tum patticolæ tumor, motbus est appellandus.

Morbus in formatione.

Quemadmodum (exẽpli gratia) si tunica alicuius venæ quæ in gibbis hepatis est, adeo intumescat, vt eius cauitas obstruatut: tumor quidem ipse, motbus dicetut, quòd sanguificationem oblædat: obstructio autem similiter, quòd impediat distributionem. Siquidem qui affectus ptimò lædunt operationem, ij & sunt, & verè dici morbi metentut.

Functionis læsio, non morbus, sed passio aut symptoma vocatur.

Causa morbi quæ sit dicenda.

At opetationis oblæsio, passio aut symptoma, non motbus, est appellanda. Qui vetò ipsam induxit affectus, morbus absolutè vocatur: sicuti & causa motbifica, quicquid ipsum morbum pepeterit, si aliam læsionem non adferat. Attulimus itaque exemplum motbi, quod in genere formationis consistit.

Morbus in numero duplex, cuius vtraque differentia bifariã scinditur.

At in numero, duas differentias motborum assignaueramus: cùm scilicet aliqua particula ctescit, aut superabundat. Quarum differentiatum vttaque rursus in binas alias secatut. Siquidem eotum quæ superfluunt, nonnulla planè sunt ex genere naturali: vt si cui sextus adnascatur digitus: nonnulla verò toto genere ptæter natutam: veluti si in ventte gignantut vermes, aut in vesica lapis. Similiter deficientiũ particularum, nonnullæ quidem penitus abolitæ sunt, nonnullæ verò ex dimidio ptæcisæ: vtrunque autem, aut natura, aut motbo. Ex his tamen, quæcunque functionem impediunt, eadem ratione in motborum genere continentur. Quæcunque verò partem aliquam operationi dicatam, vel refrigerant, vel non satis ei alimenti ttansmittunt, causæ morborum dicuntur.

Gurgulio præcisus perturbat vocem, pectúsque & pulmonem refrigerat.

Morbus in magnitudine.

Quædam tamen & motbi, & morbotum causæ censentur: vt si gurgulio radicitus ptæcidatut. Nam & vocem pertutbat, & pectus & pulmonẽ refrigerat. In magnitudine etiam varij motbi contingunt: vbi scilicet totum corpus vel pats aliqua, aut in ptima genetatione, aut ob aliquem affectum ptæter naturam, vel prodigiosam contraxit molem, vel ptæter modum est imminuta.

Morbi in deprauata compositione.

Qui morbi in deprauata compositura consistunt, varias differentias sortiuntur. Alij siquidem fiunt, vbi naturalis partium situs variatur: alij vbi ligamenta nimis soluuntur, ac telaxantur: alij vbi illa impensè fuerint astricta. Quippe immodica linguæ vincula, loquendi mandendique impediunt functionem: pudẽdorum verò, ob auersum meatum, impedimento sunt, quo minus procul rectáque excutiatur semen. Reliquum autem est quintum ægritudinis genus, nempe vnitatis solutio, quæ tam similaribus quàm dissimilaribus partibus accidete potest.

Vnitatis solutio vtrisque partibus existit morbus communis.

Nam si in manu (gratia exempli) neruus aliquis præcidatut omnino, talis solutio erit communis & toti instrumento, & ipsi præcisæ particulæ. Quòd si non integrè, sed aliqua ex parte præcisus fuerit, solius nerui ptopria iudicatur affectio, instrumenti verò nequaquam: nisi ex accidenti.

Solutionis cõtinui species diuersæ, pro differentia particularum.

Sed pto differentia particulatum, continui solutio varia sibi nomina vendicat. Siquidem quæ in osse fit, ab omnibus fractura vocatur

tur. Quæ verò in carne cõtingit, vlcus, vulnus, atq; ruptura. Quæ neruosis particulis accidit, conuulsio nominari consueuit. Diximus itaque simplicium differentias morborum: superest autem nũc, vt ad compositorum dignotionem veniamus. Erit igitur iuxta hæresim priorem in particula similari morbus compositus, dum illius, hi quidem adstringuntur, hi verò relaxantur, meatus. At iuxta eos, qui elementa esse alterationi subiecta contendunt, quatuor numero compositi morbi censentur, nempe calidus simul & humidus, calidus simul & siccus, frigidus item & humidus, frigidus atque siccus: dum vtraque videlicet qualitas excellit plus quàm naturæ conueniat. Quòd si etiam qualitatibus illis plus iusto auctis, accedat pariter humorum affluxus, totidem morbi nascentur, differentes nimirum ab illis, qui inuadunt sine humorum colluuie. Similiter solutio continui miscetur morbis compositis secundum vnam & alteram sectam, necnon simplicibus, quorũ a principio mentionem fecimus. Porrò omnes inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, tres quidem necessariò, nonnunquam quatuor morbos patiuntur. Voco autem impræsentiarum inflammationem, rubentẽ renitentemque tumorem, & qui dolorem inferat. Quia verò omnes fere id genus tumores, mutuò inter se commiscentur, raròque reperire aliquem ipsorum purum atque syncerum licet, necessariò dicendum est, erysipelas, herpetem, carbunculum, cancrum, atque alios id genus tumores, esse compositas ægritudines. E quibus carbunculus quidem semper cum vlcere inuadit, cætera verò interdum citra vlcus infestant. Gignitur autem erysipelas à rufa bile, ab atra cãcer, inflammatio à sanguine, à pituita denique œdema, existens tumor laxus & cedens. Qui humores tametsi specie sint humidi, potentia tamen non omnes humidi sunt. Quippe atra bilis sicca est & frigida; flaua, calida & sicca: vt pituita, frigida & humida: ac sanguis demũ; humidus simul & calidus. Igitur de morbis compositis similarium particularum dictum nobis cùm sit, ad eos qui instrumenta discruciant, sermonem iam conuertamus. Proprij dissimilarium partium dicentur morbi compositi, qui plures atque diuersas partes simul afflixerint: ex accidenti autem, qui vnicam tantum instrumentorum particulam occupauerint. Etenim si lippitudine obsideatur tunica incumbens corneæ, cùm lippitudo quidem sit inflammatio ipsius partis, inflammatio autem omnis existat cõpositus morbus, nemini dubium est, lippitudinem futuram etiam morbum compositum tunicæ quidem ipsi proprium, ex accidenti verò vniuerso instrumento. Cæterum si pterygium, suffusio, ac denique angulorum coarctatio simul ipsum oculum presserint, constitutio talis totius oculi dicetur ægritudo composita, cùm nimirum vno eodemque tempore diuersæ particulæ contristentur. Nihil autem refert si dixeris, vnicam esse compositam ægritudinem, an plures, sed in diuersis partibus constituta.

Similarium morborum compositorum differentiæ quatuor, iuxta constituentes percibile elementa.
Affluxus humorum gignit quatuor differentias morborum compositorum.
Solutio continui.
Inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, quot morbos simul patiantur.
Inflammatio quid.
Carbunculus inuadit semper cum vlcere.
Tumorum præter naturam singulis, sui humores tribuuntur.
Humorum quatuor, qualisque temperie sit prædictus.
Dissimilarium partium morbi compositi, qui sint dicendi.
Lippitudo est inflammatio tunicæ incumbentis corneæ.

GALENI PERGAMENI
De causis morborum,
LIBER VNVS.

NVNC verò ad morborum qui secundum sectam generosiorem partes similares inuadunt, causas discutiendas nos conuertamus, idque à calore immoderato auspicati. Vniuersa corpora plus æquo incalescere solent, vel ex motu improbo, vel ex putredine, vel ex consortio alterius corporis feruidioris, vel ex astrictione, vel ex alimento ad accendendam caliditatem accommodo. Cæterum vbi quis immodica exercitatione vsus fuerit, si calor inde ortus non occupauerit totum corpus, lassitudinem tantum inducit, videlicet articulorum & musculorum, ad quos præcipuè mouendi munus spectat. Si verò extendatur per vniuersum corpus, febrim accendit. Ex ira etiam, quæ caloris iuxta cor est veluti quidã feruor, vbi is per totum corpus dispergitur, solet febris succendi in tumoribus etiam præter naturam, vbi humores putrescunt, calor interdum cordi sensim communicatur, ac denique excitatur febris. Quare hîc venit intelligenda secunda & tertia causa caloris præter naturam. Nam ob putredinem, & ob viciniam partis contabescentis, in iis tumoribus febrilis calor accẽditur. Quarta species causæ cõsistebat in astrictione, & quidem meritò. Nam si ob astrictam cutim cohibeantur difflari ea, quæ prius difflari consueuerant, si quidem fuliginosa fuerint, in specus cordis conuersa, eos exurunt, protinúsque febrim accendunt. Calidorum etiam alimentorum vsus (in eo enim quintum genus cõstituebamus) interdum febrim accendit: sicuti & acria medicamenta, siue remedia sint, siue deleteria & contraria. Non autem ex æquo omnes hasce ob causas febricitant: quòd nec semper illis contingat par quantitas aut actiuitas causæ: quodque animantium corpora plurimum alterum ab altero differant. Etenim ad hoc vt accendatur febris in corpore oportet vt corpus ipsum sit accommodatum & habile ad excipiendam febrilem caliditatem; causa autem efficiens existat valida, tempúsque & patientis proximitatem sortiatur, vt videlicet in actione immoretur diutius, & passuro corpore superior euadat. Porrò causæ quæ in corpore humano præter naturam oriuntur, causæ antecedentes vocantur: procatarcticæ verò, siue euidentes, quæ extrinsecus aduenientes occursant. Frigiditatis etiam plurimæ existunt causæ: veluti frigidorum propinquitas, alimentorum quãtitas atque qualitas, adstrictio etiam atque laxatio, ocium denique & motus immoderatus: quibus ex occasionibus constat etiã ipsum ignem extingui. Prima igitur species causæ occursans extrinsecus, siue contactu ipso, siue etiam potentia, solet frigiditatis morbum inducere. Ob secundam verò, nempe ob frigidiora alimenta, nonnullos correptos vidimus attonito aut epileptico morbo, aut alio quopiam modo refrigeratos: id quod ex ebrietate vel maximè accidere solet. Quãquam vinum modice haustum, cum familiare alimentum sit, mirè calorem auget. In vniuersum autem omnes optimi cibi, qui animali plurimum nutrimenti adferunt, si supra modum sumantur, frigidos morbos generant: sicuti & cætera, quæ natura refrigeratoria cùm sint, similiter ingeruntur. Iuxta tertium genus causæ, nempe astrictionem, sæpissimè corporis habitus etiam refrigeratur: vt quæ interdum sopores graues, veternumque & apoplexiam inducat. Astrictione autem tunc præcipuè torquetur corpus, dum venæ ipsæ & arteriæ adeò turgent & intumescunt sanguine, vt nullus relinquatur locus inanis, in quem, vbi dilatantur, ambientem aërem possint excipere. Quo quidem dum defraudantur, natiuus calor subitò fere extinguitur,

Calor immodicus a quibus accendi occasionibus possit.
Mouendi munus ad articulos & musculos pertinet.
Ira est caloris qui iuxta cor est veluti quidam feruor.
Febris ex astrictione quomodo oriatur.
Febrire cur non contingat ex æquo omnibus.
Febri gignendæ quæ requirantur.
Causas antecedentes dici, quæ in corpore oriuntur: vt procatarcticas, quæ adueniunt extrinsecus.
Frigiditatis immodicæ, causæ.
Apoplexia vnde interdum contrahatur.
Epilepsiam vnde fieri contingat.
Vinum modicè sumptum, mirè calorem auget.
Cibi omnes alentes plurimum, immodicè sumpti frigidos morbos gignunt.

tur. Proinde qui sic sunt affecti, actutùm destituuntur motu simul & sensu: id quod Hippocrates significasse videtur, dicens, Venarum (hoc est, arteriarum) interceptiones statim vocem eripere. Igitur cordis calor, per meatum gutturis cum ambiente nos aëre commercium habet. Quam viam si præcluseris, ilicò præfocaueris animal. Calor autem qui in omnibus est arteriis, per cor quidem, quatenus viam habet ad fauces, & per vniuersam cutem, in circunfluum aërem transpirat: ac ventilatur quidem, dum attolluntur arteriæ: purgatur verò a fuligine, dum contrahuntur. Atque vtroque horum, naturalis ipsius modus seruatur. Si igitur tali motionis vicissitudine ob astrictionem destituatur arteriæ, necessum est calorem extingui, corpúsque omnino refrigeratum emori. Cæterum si corpus refertum fuliginoso excremento astringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor natiuus: sin verò halituoso vapore sanguinis, aut fiet corpus ipsum plethoricum, aut eius calor increscet.

Arteriarum interceptiones cur vocem eripiant.
Suffocatio quando accidat.
Calorem cordis ventilari dilatatione arteriarum, purgari contractione earundem.

Sed quemadmodum astrictio sæpius frigefactionis est causa: sic etiam & rarefactio, vbi plus quàm ex vsu sit dissipat dispergitque natiuum calorem, frigidius efficit corpus. At verò perinde ac astrictio ipsa interdum vniuerso corpori, nonnunquam alicui eius parti accidere solet: eodem etiam modo habet & rarefactio. Portò quæ extrinsecus admouentur, partem ipsam raram vel constipatam reddere possut. At vincula arctissima, & vita membrum priuant, & ipsum impensè refrigerant.

Astrictio sæpe frigefactionis causa.
Rarefactio qua ratione refrigeret.
Admota extrinsecus.
Vincula arctissima, vita membrum priuant.

Sed iam de siccis affectibus opportunũ est vt dicamus. Si quis multò magis diffletur, quàm pro modo alimenti assumpti, vtaturque cibis siccioribus, facilè in siccam ægritudinẽ delabetur: præsertim si curis & anxietatibus, necnon vigiliis torqueatur. Sicca etiam temperies aëris, balnea quæ desiccandi vim obtinent, necnon medicamenta, quæ intus & foris administrata, exiccandi possident facultatem, similiter corpora exiccant.

Siccæ intemperiei causæ.

Humidorum morborum omnes sunt causæ contrariæ: nempe maxima ciborum humectantium colluuies, molliuscula viuendi ratio, animi summa tranquillitas, ac denique balnearum dulcium vsus immoderatus, maximéque post cibum. Ad idem facit desidiosa vita. pluuiarum copia, humida temporis constitutio, ac breuiter, humectantia medicamenta.

Humidæ intemperantiæ causæ.

Iam verò causæ compositorum morborum, similiter compositæ sunt. Si enim calida simul & sicca in vnum aliquando conspirent, calidus simul & siccus sequetur morbus. Itidem est cogitandum & in aliis combinationibus. At sæpius causæ natura similes, corpus ipsum immutant. Plerunque tamen viribus pugnant contrariis, ita vt aliquando contingat corpus simul fieri calidum atque frigidum, sicuti & siccum & humidum, plus quàm naturæ conueniat, etiamsi minimè id fieri posse videatur, quæ inæqualis intemperies vocatur.

Compositorum morborũ causæ compositæ sunt.
Contrariis intemperantiis corpus nostrũ simul posse affici.
Inæqualis intemperies quæ sit dicenda.

Aduertendum autem est rursus, corpora ipsa interdum à solis qualitatibus alterari, quandoque etiam ab illis quidem, sed accedente aliquo affluxu, humido quidem specie, facultate verò non item. Flaua siquidem bilis potestate est calida & sicca: atra, sicca & frigida: sanguis, humidus atque calidus: pituita denique, frigida & humida. Quorum humorum singuli, interdum synceri & puri, interdum inuicem misti, solent in imbecilliorem partem confluere: ob idque tumores partium variantur. Etenim cùm quatuor sint facultates, quibus quælibet pars tum animalis, tum plantæ, prædita est: attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: excrementumque omne aut qualitate, aut quantitate offendat: nec sit par robur omnium particularum: semper quæ fortior est, excrementum ipsum ad imbecilliorem propellit. Omnium autẽ imbecillima est cutis, totius corporis excrementa recipiens.

Humorum singulorum temperies.
Tumores partium variari pro humorum differentiis fluentium.
Facultates naturales sunt quatuor.
Excrementum omne qualitate aut quantitate infestare, sempérque à fortioribus ad partes imbecilliores protrudi.
Cutis est omnium imbecillima pars.

Assignatis iam caussis morborum similarium particularum, ad organicos deinceps nos conuertamus, exordium à formatione vitiata sumentes. Euariat enim interdum naturalis figura, dum ob maximam materiæ colluuiem, aut ob qualitatem incommodam, impedito seminis motu, in vtero deprauatur ipsius fœtus formatio. Secundò autẽ potest vitiari alicuius particulæ forma, dum infantes non rectè ab obstetricibus excipiuntur (facilè siquidem peruertuntur, molles fluxilésque cùm sint) aut rudiret inuoluuntur fasciis, aut lac tabefactum sugunt, aut perperàm educantur, siue inepta victus ratione, siue exercitiis intempestiuis. Crura quippe, ob incumbentium eis corporum pondus, interdum in exteriorem, nonnunquam in interiorem partem torquentur: idque pro natiua ipsorum inclinatione. Nam quibus rectiora sunt, quàm ordo naturæ postulet, magna ex parte fiunt varij: vari autem, quibus magis curuata. Voco enim varium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varum, cui è conuerso.

Forma membri conueniẽs à quibus caussis possit vitiari.
Varij qui sint, & qui dicantur.
Vari qui.

At posteaquã adoleuerint, sæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimenti penuriam, figuram naturalem permutant, idque primaria ratione. Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuum est. At ob resolutionem neruorum, distentionem, inflammationem, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur. Siquidem in iis qui altera parte sunt resoluti, membrum trahitur à musculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte conuulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahitur ab affectis musculis.

Elephantiasis.
Tabes.
Resolutis altera parte musculis, mẽbrum trahitur à reliquis, qui in actione versantur.
Conuulsi alterius partis musculi, ad se partem valentem alteram trahunt.

Cauitates partium atque meatus pereunt, vel offenduntur, quòd nimirum coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut confringantur, aut in sese concidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cõstipationis: quemadmodum laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricísque languor. Exasperantur læuia, & læuigantur aspera (nam hæc ad formam vitiatam pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamenta abstergentia: hæc verò ob pinguitudinem succi, viscositatémve.

Constipationis causa.
Laxitatis causa.

Secundi generis, hoc est, vitiati numeri causæ sunt: si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: sin autem aliquid superereuerit, quod non sitè numero partium natura constantium, formamque naturalem sortiatur, abundantia optimæ materiæ erit causa. Quòd si id ipsum præ se formam non naturalem ferat, materię qualitas non naturalis etiam erit in causa. Vtrobique tamen vires validas esse oportet: alioqui nec conformari poterit quod est vtile, nec extrudi quod vitiosum existit: natura enim vtrunque molitur.

Numeri deprauati causa.

Magnitudo partium augetur (in ea enim oblæsa tertium genus constituebamus) à copia materiæ benignæ, necnon à potentiæ robore: imminuitur autem à causis contrariis, vel ob sectionem, vel exustionem, vel putrefactionem, vel denique ob frigefactionem ingentem.

Magnitudinẽ partis, quæ causæ possint augere, ac minuere.

Quartum verò morborum instrumentalium genus quod in praua compositione consistit, interdum ob repentinam improbámque agitationem contingit: interdum

Compositio partis vitiosa vnde accidat.

dum ob articulorum humiditatem immodicam: quandoque ob euersionem superciliorum in ipsis articulis: est cùm ob relaxationem compositio vitietur, quemadmodum in intestinorum lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum descendunt. Ex his itaque & aliis plurimis occasionibus, organorum compositio peruertitur. Nunc verò alterius generis causas examinemus, quod vtrisque, tam corporibus similaribus, quàm instrumentalibus, communiter accidit: id enim est vnitatis solutio. Quæ quidem si carni accidat, vlcus aut vulnus vocatur: sin autem ossi, dicitur vel fractura, vel caries quæ ab erodentibus oritur humoribus. Ad capitis ossa, complura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni: quanquàm & in osse nonnunquam etiam contingit, idque maximè in pueris, subitruente extrinsecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad solutionem etiam continui pertinent & ruptio & conuulsio, hæc in neruis, illa in carne consistens: quæ causam suæ generationis habent, repentinum, validum atque inæqualem motum. Vt igitur paucis expediam, omnium huiusce generis ægritudinũ causæ, nonnullæ quidem occurrunt extrinsecus, nonnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, collideréque sunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæque animalis motiones, ac præterea humores vitiosi, erodendi, vim possidentes. Hæ itaque sunt simplices ægritudines similaribus organicísque communes: ac prætereà ipsarum simplices causæ. Compositas autem ægritudinum causas, non est admodum inuenire difficile, cùm nimirum ex his quas diximus, constituantur.

Enterocelès generatio. — Solutæ vnitatis causæ. — Caries vnde gignatur. — Collisionis causæ. — Ruptio. Conuulsio.

GALENI PERGAMENI
De symptomatum differentiis,

LIBER VNVS.

OMNES præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autem morbus, affectus quidã præter naturam, functionem lædens. Cæterum differt affectus à morbo: nam ille quidem extenditur etiam ad sanos & neutros: hic verò solùm circa ægrotantes versatur, cùm nimirum sanitati contrarius existat. At ab vtrisque dissidet, quòd Græci pathos, Latini passionem appellant. Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterum: ita vt agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum est, passio. In summa, ipsum affici, quodammodo idem quod pati est. Differt itaque ab affectu passio, ipsius tantum motionis ratione. Quandoquidem in ipso verti & mutari, præterea alterari & moueri, passio habet generationem: in eo verò quod manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio iam facta, non autem quæ etiamnum fit. Sed quemadmodum ad sanos & ægros ipse affectus extenditur, sic etiam & passio: quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidem naturalem actionem efficit, alius verò euertit & labefactat. Est igitur sanitas, naturalis quidam affectus functionis autor: morbus autem, affectus præter naturam, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit: actio verò, ipse motus agentis. Quod autem suapte natura aliquid confert ad eius quod fit generationem, causa vocatur: quæ quidem & ipsa multiplex est. Nam materia, vtilitas, scopus, instrumentum, initium denique vnde proficiscitur motus, hæc omnia causæ dicũtur. Quæ verò nihil conferunt, sed tamen ab iis quę conferunt seiungi non possunt, hæc eius sine quo non, rationem obtinent. Aduerte autem, aliquid fieri per se, idem esse quod primò: ex accidenti verò, quod secundò. Vt, si quis digito calculum moueat, à quo moueatur & alius, per se quidem dicetur mouere primũ, ex accidenti autem secundum. Ad eundem igitur modum, qui affectus præter naturam suapte ratione actionem non labefactant, sed per morbos à se productos, ij non morbi, sed morborum causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actionem. Porrò quod morbum veluti vmbra sequitur, id morbi symptoma vocatur: quemadmodum functionis læsio. Est autem symptoma largè sumptum, omnis à naturali statu mutatio: ob idque quicquid animali præter naturam accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam symptoma dicitur, sicuti & causa præter naturam. Differt autem à passione symptoma (tametsi interdũ in idem coëãt) quòd passio quidem omnino in motu versetur, sitque interim secundum naturam: symptoma verò non in motu tantum, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniam neque affectus necessariò est, neque actionem ex necessitate lædit: quæ sanè ad constituendum morbum desiderantur. Porrò symptomata propriè strictéque sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionum læsiones, alia ambo hæc comitantur: vt sunt excrementorum immodicæ tum excretiones, tum suppressiones. Cæterum sub actionis læsione, priuatio quoque mihi inaudiatur, quemadmodum immobilitas, insensibilitas, atque cruditas: quæ quidem actionum læsiones sunt. Has igitur symptomatum differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati. Actionum læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionem pertinet. Actiones siquidem duplices potissimum numerantur, naturalis videlicet & animalis. Rursus animalis diuiditur in sensibilẽ, motiuam atque gubernatricem. Quorum membrorum singula rursus in alia secantur. Sensibilis quippe animæ functio, quinque differentias sortitur, visiuam scilicet, olfactoriam, gustatoriã, auditoriam, atque tactricem. Motiua autem facultas, cùm vnicum instrumentorum habeat, vnum tantum habet motionis modum: variatur tamen pro particularium instrumentorum diuersitate. Vltima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac denique memoratricem diducitur. Igitur noxæ omnium actionum sentiendi, communes quidem vniuersalésque sunt, insensibilitas, & difficultas sensus, particulares autem, quæ in singulis sensibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas, & caligo: in auribus surditas & hebetatio: atque in aliis similiter, vbi videlicet actio abolita est, aut deprauata, aut diminuta. Cæterum tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò grauius symptoma,

cùm

Affectus præter naturam est triplex. — Morbus est affectus præter naturam, functionem lædens. — Affectus & morbus vt differant. — Passio quid. Actio quid. — Affici quodammodo est idem quod pati. — Passio versatur in motu. Affectus consistit in permanentia. — Passio, vt affectus, ad sanos extenditur. — Sanitas quid.

Causa quid. Causa multipliciter dicitur. — Causæ rationem eius sine quo non, obtinentes. — Fieri per se, & ex accidenti, quid sit. — Morborum causæ. — Morbi primò lædunt functionem. — Symptoma est quod sequitur morbum. — Symptoma largè sumptũ quid sit. — Symptoma à passione & morbo quo differat. — Symptoma propriè dictum, est triplex. — Actionum læsio est duplex, altera ad animalem, altera ad naturalem functionem pertinẽs. — Actio animalis est triplex. Sensibilis animæ functio est quintuplex. — Motrix functio variatur pro instrumentorum diuersitate. — Gubernatrix animæ functio est triplex. — Sentiendi actionum læsiones communes & particulares. — Tactus quàm reliqui sensus, multò grauius afficitur.

Senſus reliqui à tactu, ab externis contriſtantur duntaxat, idque ratione tactus quem poſſident.

cùm ab extrinſecus occurſantibus, tum vel maximè ab affectibus interioribus, ſolet recipere. Etenim alij ſenſus non ab internis,ſed ab externis affectibus, in functionibus ſuis contriſtantur: ac ne id quidem per ſe,ſed ex accidenti,quòd videlicet in ſe habeat facultatem tangendi. Eſt enim tactus omnibus ſenſoriis ſenſus quidam communis: reliqui verò quatuor, ſuo quiſque tantùm eſt proprius. Quamobrem oculi ſæpiſſimè graui dolore cruciantur, contriſtato ſenſu tangendi. At verò vigilia & veternus, ſunt ipſius communis ſenſus ſymptoma.

Senſus communis ſymptoma eſt vigilia veternuſque.

Tactus eſt omnibus ſenſoriis communis ſenſus.

Motricis facultatis ſymptoma eſt triplex.

Motricis facultatis triplex reperitur ſymptoma; immobilitas, diminutus motus,ac denique deprauatus. Cæterùm deprauatus motus,alius tremulus eſt, alius conuulſiuus, alius palpitans,alius denique vibrans.

Motus deprauati ſpecies.
Epilepſia quid.
Apoplexia.

Porrò ſi conuellatur vniuerſum corpus, animæque princeps potentia ſimul ſit impedita, id ſymptoma epilepſia vocatur: apoplexia autem, dum totius corporis perit omnino motus,ſimùlque principes actiones cohibentur. Hæc itaque motiuarum actiunum ſunt vitia.

Imaginatricis facultatis ſymptomata.

Proximum eſt,vt gubernatricium functionum iam offenſas tradamus, ac primum imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exoluitúrque,quemadmodum in catalepſi: interdum autem vitiatur,vt in delirio: eſt cùm deficit atque debilitatur,quod in lethargo contingit.

Ratiocinatricis facultatis ſymptomata.
Amẽtia quid.
Fatuitas.
Delirium.

Sic etiam ratiocinatio,nunc exoluitur penitus,ipſúmque ſymptoma eſt amentia: nunc deficit atque remittitur,vocatúrque id ſymptoma fatuitas:nunc læditur ac deprauatur, quòd ſymptoma vocant delirium. Plerunque ſiquidem in vtriſque ſimul conſiſtit delirium,tum parum probè imaginando, tum parum aptè ratiocinando.

Rationem interdum vitiari, imaginatione atque memoria illæſa: ſicuti contrà.

Eſt quando duntaxat in altero.Interdum quippe ratio vitiatur,imaginatione ſimul atque memoria illæſa. Quemadmodum etiam ratione integra, contingit tum imaginationem, tum memoriam vitiari. Quòd autem in memorandi potentia conſiſtant vitia, nemini opinor obſcurum. De animalium itaque actionum ſymptomatis dictum nobis cùm ſit, ad naturalium ſymptomata examinanda nos conuertamus.

Naturalium facultatum ſingulis duplex tribuitur ſymptoma, nempe & abolitæ functionis,& non ritè obitæ.

Methodus autem eorum inueniendorum eſt,naturalium facultatum cognitio: in quarum ſingulis duplex reperitur ſymptoma, alterum abolitæ functionis, alterum non ritè obitæ: quod quidem hoc eſt duplex: alterum quod in diminuta, alterum quod in vitiata actione conſiſtit. Exemplum autem ponamus in concoctione ventriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur.

Ventriculi actionis ſymptomata ſunt, cruditas, concoctionis tarditas prauitaſque.

Quorum primum ſymptoma dicitur cruditas, ſecundum, concoctionis tarditas: tertium prauitas & vitium vocatur.

Appetitricis facultatis ſymptomata.

Porrò appetitricis functionis ſymptomata ſunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas.

Nutritricis actionis ſymptomata.

Circa nutricationis actionem,ſi ſcopum minimè attigerit,atrophia,& phthiſis accidunt. Vitiatam verò nutricationem ſequuntur,leuce, ophiaſis, alopecia, & reliqua id genus ſymptomata.

Facultates naturales ſunt quatuor.

Cùm igitur naturales facultates ſint quatuor,attractrix,retentrix,alteratrix,expultrix: ſanè in ſingulis naturalibus organis, quatenus naturalia ſunt, duodecim oriri poſſunt ſymptomata: tribus videlicet in vnamquanque facultatem congeſtis: in animalibus verò, quindecim.

Naturalium inſtrumentorum ſingulis, duodecim attribui ſymptomata.

Quòd ſi animale inſtrumentum ſimul & mouendi & ſentiendi vires obtineat,duodeuiginti ſymptomatum formas habere poterit. Ventriculus igitur duodecim ſortitur ſymptomata, quatenus eſt concoctionis organum: totidémque quatenus pars ſimilaris, quæ nutriri deſiderat.

Animali inſtrumento quindecim ineſſe poſſe ſymptomata.

Similarium particularum ſingulis quæ nutrimentum ſuſcipiunt, duodecim attribuuntur ſymptomata.

Siquidem omnes particulæ quæ nutrimentum ſuſcipiunt, duodecim recipiunt ſymptomata: nempe tria (vt diximus) ſecundum ſingulas facultates, vbi videlicet aut nihil trahunt, aut languidè,aut vitiosè: vbi id quod attractum eſt, aut non retinent, aut languidè,aut vitiosè: vbi quod iam retinuerunt,aut penitus crudum relinquunt, aut diminutè concoquunt,aut in alienam qualitatem conuertunt: vbi excrementa ipſa expellere nequeunt,aut languidè,aut perperam: hoc eſt citius aut tardius, quàm animali expediat. Ex quibus vtique accidit,particulas non nutriri, aut imbecilliter,aut perperàm & vitiosè. Quod verò in facultatibus ſimilarium particularum dicimus, id etiam intelligendum eſt in iis quæ ad inſtrumentales ſpectant.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla, & deprauata dicatur.

Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita cenſetur, vbi cibus talis relinquitur, qualis aſſumptus eſt.Imbecilla autem dicitur,quæ tardè concoctionem abſoluit: ſicuti deprauata, quæ in malignam qualitatem cibos ipſus permutat. At abſoluta concoctio dicitur, vbi cibus in qualitatem animanti familiarem mutatur.

Symptoma vnum ſuccedit alteri.

Animaduertendum tamen hoc loco magnopere eſt, alteri ſymptomati alterum nonnunquam ſuccedere. Siquidem iniuſtum complectendi tempus, continuò ſequitur diminuta concoctio.

Deiectionem ciborum celerem quæ ſequantur.

Prætereà celeris deiectionis ciborum inſeparabilia ſymptomata ſunt, excrementorum humiditas, alimentique per corpus imminuta digeſtio.

Corruptelam ciborum quæ ſequantur.

Morbi,quorum ſint cauſæ ſymptomatum.

Corruptelam cibi ſequitur neceſſariò quidem excrementorum fœtor, non neceſſariò verò, mordicatio & inflatio. Atque horum ſanè omnium iam dictorum ſymptomatum, quæ in actione oblæſa conſiſtunt, ſicuti & aliorum duorum generum, ſciendum eſt morbos cauſas exiſtere.

Symptomatum quæ in corporum cõſiſtunt affectibus, prima differentia eſt quadruplex.

Symptomatũ quæ in corporum conſiſtunt affectibus, primæ differentiæ ſunt quatuor. Siquidem alia ad viſum, alia ad odoratum,alia ad guſtum, alia denique ad tactum pertinent. Etenim quæ ad viſum ſpectant, ea ſunt quæ conſiſtunt in colore præter naturam, ſiue is vniuerſum corpus occupet, vt in arcuatis: ſiue aliquam eius partem, vt in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratum, ea in reſpiratu ac perſpiratu deprehenduntur ſi (gratia exempli) quod indies expiratè corpore, ſiue per arteriam aſperam,ſiue per vniuerſam cutim, graueolens ac putre ſentiatur.In guſtu autem ſymptomata ſunt, omnes ſapores qui ægris præter ſolitum accidunt: vt ſi alienas qualitates percipere ſibi videantur. Tangibiles differentiæ ſunt,vbi ea quæ ſubiiciuntur tactui, genuinam mutarunt conſtitutionem: vt ſi cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura,rigidáque aut è conuerſo.

Naturalia omnia ex commoda temperie naſcuntur.

Cùm igitur omne quod naturale eſt, ex commoda temperatura naſcatur: vtique id quod præter naturam exiſtit, ex aliqua intemperie orietur. Quamobrem cùm hæc omnia quæ diximus,prorſus præter naturam ſint, meritò intemperiei feruntur accepta.

Intemperies omnis eſt morbus.

Atqui intemperies omnis eſt morbus: ergo liquidò conſtat, has quatuor ſymptomatum differentias à morbis generationem contrahere. Quæ verò vel excernuntur à corpore,vel retinentur in eo præter naturam(hæc enim ad tertium pertinebant genus ſymptomatum) aut tota quidem ſubſtantia aut qualitatibus tantum,aut denique quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atque ipſa etiam vel immediatè ſequuntur morbos; vel mediatè:

intercẽ

intercidentibus scilicet symptomatibus aliis. Iam verò hæmorrhagia, quod ad excretam substantiam pertinet, toto est genere præter naturam, fitque aut aperto vasis osculo, aut rupto vase, aut eroso. Etenim vulnus, ruptura, erosio, proprij similarium partium sunt morbi: at aperitio osculorum, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatem: interdum quia expultrix immodicè mouet: nonnunquam ob vtriusque functionis noxam. Sic fit etiam muliebre profluuium, aut ob dictarum functionum symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atque subtilis redditus. Sciendum tamen est, nihil eorum quæ tempestiuè, hoc est, ad animalis commodum, circa corpus contingunt, etiam si toto genere præter naturam sint, vere dici symptoma (quale vtique est id quod sequitur morbum, atque in læsione actionis consistit) cùm nimirum vnumquodque eorum sit elegans & absolutum opus naturæ, tametsi ad alterum symptomatum genus, nempe ad affectum præter naturam, reduci possit: vt si sanguis per nates, aut hæmorrhoidas, commode erumpat.

Hæmorrhagia quibus modis fiat.

Symptomata dici non debent quę tempestiuè atque ad animalis commodum circa corpus contingunt, vel si toto sint genere præter naturam.

GALENI PERGAMENI

De symptomatum causis,

LIBER PRIMVS.

IN sensili actione triplex symptomatum genus deprehenditur. Vnum, cùm primum sensus instrumentum quippiam perpessum est: alterum, cùm sentiendi potentia: tertium, cùm ministrantium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta. Vt, in oculo primum sentiendi instrumentum est crystalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per neruum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentem, procedit. Illius verò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis sit læsum, animal vel malè vel nihil omnino videbit. Solet crystallinus humor octo intemperaturis à naturæ modo discedere. At facultas visoria offenditur, vel neruo affecto vel cerebro. Hæc autem, quatenus similaria sunt, octo morborum generibus conflictantur: quatenus instrumentalia, tum obstructione, tum aliarum rerum innixu, atque adeò diuortio continui, quod quidem tam similaribus, quàm ipsis instrumentalibus semper adest commune. Iam verò si crystalloides humor peruertatur ad alterum angulorum, haud ita notatu digna succedet noxa: sin verò vel ad superiora, vel ad inferiora decliner, tunc quicquid cernitur, duplum esse videtur. Illa porrò quæ ex vsu sunt primo instrumento, variis modis etiam contingit lædi: vtputa si albugineus humor, spiritúsve, qui ante crystalloidem locatur, vsque adeo copiosus sit, vt visoriam facultatem impediat: aut similiter si foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis quàm expediat visioni: aut si in aliquam diuellatur partem, aut denique si rumpatur. Cæterùm relaxatio illius, siue ab ortu sit, siue postea præter naturam accesserit, semper visui incommodat: adstrictio autem & imminutio, si quidem à natiuitate contracta fuerit, acutissimæ visionis est causa: sin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, visionem impedit manifestè: idque non quatenus coarctatio est, sed quatenus à pessimis causis inducta. At reliquorum neutrum, siue à primo ortu, siue posteaquam quis genitus est, acciderit, visioni incommodum notatu dignum adferre potest. Etenim vbi alterum oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla: quòd spiritus antea ambobus particularum distributus, vniuersus in vnum confluat. Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, ij sperare debent fore aliquando, vt visum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni spe recuperandi visus sunt destituti. Vnde liquidò constat, spiritum aliquem animalem à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illam non potest: quare diffundi ipsum, dissolui, dissiparique est necesse. Si verò angustior, cogitur & constringitur, ac densior fit spiritus. At coactus spiritus constrictúsque, ad facilitatem sensus conducit plurimũ. E diuerso dissolutus dissipatúsque, sentiẽdi difficultatem inducit. Est autẽ albugineus humor veluti propugnaculum crystallini, cuius etiam nonnihil essentiam iuuat. Quamobrem si imminuatur quodammodo, ipse crystallinus arescit, ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & concidit, sic vt visio ipsa oblædatur: nimirum externo lumine per exiguum medium humori crystallino occurrente. Iam verò instrumentum visionis, citra tædium tolerare splendorem non potest: ob idque rhagoides tunica illi est obiecta, nigra existens simul atque cœrulea, quibus coloribus oculus potissimum recreatur, quem infestauit splendor. Verùm coarctatio pupillæ, quemadmodum amplitudo, si quidem ab humiditate superflua trahat ortum, facilem: sin verò à siccitate quadam inexpugnabili, desperatam curationem sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua continuitate soluatur, vt tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè visio labefactatur. Ad hæc, si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, exactam cernendi aciem multò obtusiorem reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, visum omnino prohibebit. At si non totum foramen a contento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur eius aliqua particula pura, videre licebit per illam externas res, idque nihilo deterius quàm antea: sed vnamquamlibet solam. At si in pupillę centro exigua consistat suffusio, maneántque partes quæ in circuitu sunt, puræ: qui sic sunt affecti, quicquid aspiciunt, id veluti fenestratum putant. Vbi verò humor inter crystalloidem atque rhagoidem medius, proprium colorem mutarit, si quidem ad fuscum decliner, arbitrabitur quis se per nebulam, vel per fumum etiam videre. Sin alio quouis colore inficiatur, huius quoque imaginem, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, vt ne minimum quidem visibile eos latêre possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabunt. In vniuersum autem, vel parua, vel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cui spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & videre, & discernere potest. Cui verò paucus quidem fuerit, sed purus, is vt res propinquas plane discernit, sic distantes haudquaquam videt. Quòd si humidior simul fuerit

Sentiẽdi actio triplex symptomatum genus in seipsa admittit.

Crystallinus humor est primum sentiendi organum.

Opticis neruis inest manifestum foramen.

Crystallinus humor octo offendi solet intemperaturis.

Visoria facultas offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro.

Solutionem continui esse communem morbum similaribus & instrumentariis particulis.

Crystallino humore sursum aut deorsum peruerso, obiecta videntur dupla.

Pupillæ foraminis relaxatio semper visui incommodat: constrictio autem, si quidem a natiuitate sit, acutissimæ visionis est causa: si verò à morbo producta, lædit visionem.

Oculo altero clauso, cur dilatetur alterius pupilla.

Suffusorum quinam possint visum recipere, & qui minimè.

Spiritum animalem à cerebro demitti ad oculos.

Spiritus constrictus coactusque, plurimum conducit ad sensus facilitatem: at dissolutus contra obest.

Albuginei humoris vsus.

Rhagoidis tunicæ vsus.

Pupillæ coarctatio quando facile, & quando ægrè curationem recipiat.

Rhagoidis solutio quando visum euincat.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Videre planè distantia obiecta, quibus contingat.

fuerit & multus, res diſtantes videt quidem, ſed non ad vnguem diſcernit: quemadmodum cui humidior ſimul fuerit & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre poteſt.

Ceratoides tunica.

Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ eſt obiecta, ſi craſſior denſiórque ſit, aciem hebetem reddit. Si verò humidior denſiórque fuerit, non modò reddit viſum obtuſum, ſed etiam efficit, vt qui ſic eſt affectus, putet ſe per tenebras, aut nebulam, aut vaporem aliquem, aut per fumum res ipſas cernere. At ſi humores non multitudine, ſed colore peccauerint, ſecundum eiuſdem coloris naturam ipſa cæcutientia oborietur.

Ictérici putare omnia obiecta pallere.

Proinde qui morbo regio laborant, quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars inſigniter vlcerata eſt, aut vulnerata vſqueadeo, vt ipſum vulnus ad interiora pertingat, ij magna ex parte obcæcantur.

Viſum recuperaſſe puerũ, cui albugineus humor effluebat, corneáque omnino corrugabatur, Galenus vidit.

Vidi tamen equidem puerum, cùm iuxta pupillam punctus fuiſſet ſtylo, ſic vt aquoſus humor efflueret, ac tota omnino cornea corrugaretur, viſum (incredibile quippiam) recuperaſſe, inſtaurato ſcilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipſius corrugatio (qualis ſenectute confectis ſolet ſemper accidere) ſimiliter viſum offendit. Cæterùm ſi pupilla ſimul ſit imminuta, ſcire licet, aquoſum quoque humorem imminutum exiſtere: ſin verò æqualis permanſerit, ad ſolam ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, ſi fuerint magni, in totum viſionem impediunt: maximè ſi vel phlegmone, vel ſuppuratione, vel ſcirrho (quatenus inſtrumentum eſt) infeſtetur. Inhærens verò membrana phlegmone obſeſſa, ex accidenti quoque impedire poteſt viſionem.

Chymoſis. Vnguis oculi.

At chymoſis, vnguiſque, non ex accidenti, ſed primaria ratione pupillam ipſam obſcurant: quemadmodum genarum ingentes tumores præter naturam.

Auditus ſymptomata vnde proficiſcãtur.

Grauis auditio ſurditáſque atumanti euenire ſolent, aut ob auris partem aliquam, aut ob neruum à cerebro deſcendentem, aut ob cerebrum ipſum, ſi ea in parte, vnde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebríque offenſa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarum verò partium noxæ, illis ad portionem reſpondent: verùm non omnino ſimilis læſio exiſtit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus ſimilares ſunt, octo intemperaturis vexantur, ac prætereà ſolutione continui: quatenus autem inſtrumentales, tum hac, tum obſtructionibus inuaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob ſordem obturantem auditorium meatum.

Linguæ ineſſe duplicem facultatem, ſenſitricem atque motricem.

Cùm autem lingua ſit duplici facultate prædita, ac per vnam quidem ſentiat, per alteram voluntariè moueatur: contingit ſanè ipſam aut minime ſapores percipere, aut deprauarè: idque ob tunicæ, quæ illam inuoluit, vel corporis ipſius, vel mollium neruorum, vel eius cerebri partis, vnde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam.

Guſtandi vis ob quarum partium affectus corrumpi, aut vitiari poſſit.

Etenim deprauata ſaporum dignorio, vbi lingua alienò quopiam humore fuerit imbuta euenire conſueuit. Nam quemadmodum per ſuffuſiones, ipſa viſoria facultas foris videtur ea cetnete, quæ in oculo apparent: ita & guſtandi vis, internam linguæ affectionem rebus ſenſibilibus tribuit: quemadmodum etiam, vbi ſonum aures percipiunt, nulla re extrinſecus obſtrepente, ſed ipſa circa membranas motione, phantaſmata tranſmittente.

Odorandi ſenſorium eſſe principium anteriorum cerebri ventriculorum.

Quod verò ſpectat ad olfactricem potentiam, odorandi ſenſorium eſt principium anteriorum cerebri ventriculorum: inſeruit autem naſus odoratui ſimul & reſpirationi.

Naſum inſeruire odoratui & reſpirationi.

Si igitur vel contundatur ipſe, vel eius obſtruatur meatus, idque vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino non ſentiet.

Olfaciẽdi vis à quibus ſoleat labefactari.

Obſtructiones etiam oſſium colatoriorum, præterea cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in proceſſibus anteriorum cerebri ventriculorum oriuntur, ac denique inſignes dictarum partium tum contuſiones, tum ſectiones, olfactricem vim maximè labefaciunt. Ob intemperiem etiam ipſarum partium, ſolet fieri olfactus vitioſus.

Tactus ineſt omnibus ſenſibilibus.

Porrò tactus (qui ſenſus communis eſt omnibus particulis ſenſibilibus) varia ſymptomata recipit: inter quæ annumeratur tum hæmodia, tum torpor.

Hæmodia vnde proficiſcatur.

Eſt enim hæmodia dentium ſtupor, qui ob acidos acerbóſque cibos magna ex parte oboritur.

Torpor, affectus compoſitus, à quibus cauſis oriri ſoleat.

Torpor autem in toto corpore contingere ſolet, ex ſentiendi mouendique difficultate affectus quidam compoſitus. Qui quidem manifeſtè videtur tum à refrigeratione, tum à compreſſione corporum neruoſorum, ac denique à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi verò citra aliquam huiuſcemodi cauſam vltrò torpor acciderit, tunc vel vitæ ignáuiam, vel ciborum multitudinem, craſſitiem, lentitudinem; aut ſolitæ ſecretionis ſuppreſſionem anteceſſiſſe neceſſe eſt. Igitur eius cauſa coniuncta, affectus nerui eſt talis, vt facultatem illi à principe parte miſſam, impedire poſſit. Atqui impedietur, ſi neruus meatu aliquo præditus, vel obſtructus ſit, vel compreſſus.

Nerui ipſi ſintne foraminibus præditi, an minimè, Galenus hæret.

Si verò meatum non habeat, ſed vti Solis radij per aquam, aërémve tranſeunt, eodem modo facultas à principio per neruorum corpora permeet, ipſa in tranſitu præpedietur, ſi ad immodicam craſſitudinem neruus ipſe peruenerit: id quod illi continget, aut craſſis viſcidíſque ſuccis nutrito, aut violento frigore perfrigerato. Torpeſcunt etiam nerui, vbi vel laqueo, vel manibus conſtringuntur: aut extrinſecus à vicinæ partis phlegmone, vel ſcirrho comprimuntur: aut vbi luxatis fractíſve oſſibus fiunt arctiores. Principiò igitur ſtupidi fiunt, deinde omnino & ſenſum & motum amittunt: quod vitium ipſorum, dicitur paralyſis, à torpore ſola magnitudine differens.

Paralyſis à torpore ſola magnitudine differt.

Quòd ſi omnes occupauerit neruos, repentè vniuerſum corpus ſenſu & motu priuabitur, ſuccedétque citiſſima mors, quòd prohibita ſit reſpiratio. Si ſpinæ principium lædatur, ſolæ partes capitis, quoad vixerit animans & ſentire & moueri poſſunt. Si tamen cerebro quoque noxa ipſa acciderit, qui ſic afficiuntur, iis omnium partium perit ſimul & * motus & ſenſus. Viuere autem poſſunt vtrique tanto tempore, quanto viuunt ij qui præfocati ſtrangulantur. Spina verò in inferiori loco affecta, nempe ſub ea neruorum propagine, à quibus thorax attollitur; ſi quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes ſubitò & ſentiendi & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens affectus videatur, ſtuporem inducet. Atque ij ſanè mortem effugiunt, quandoquidem in ipſis reſpiratio ſeruatur.

Spinæ quinta vertebra affecta, reſolui manus.

At quibus quinta ſpinæ vertebra affecta eſt, eorum manus omnino & ſenſum & motum amittunt.

Vox quibus pereat.

Vox autem omnibus illis perit, quibus ea ſpinæ pars quæ in ceruice eſt, fuerit inſigniter læſa. Porrò qui nerui, dum rectè valent, facultatem ſentiendi ſuppeditant, iidem

lædunt ipsam si affecti fuerint. Cæterùm cùm partes aliquæ per quem neruum voluntariè mouentur, per eundem sentiendi quoque vim habeant, duplex necessariò noxa orietur ex ipsius nerui affectu: quarum altera quidem sensum, altera motum impediet. Interdum tamen quarundam partium motus voluntarius exoluitur, sensu prorsus illæso: sicuti è conuerso etiam contingit sensum perire, incolumi functione mouendi: vt in lingua & oculis planè videre licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuersos neruos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiunt. At in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur, per quos vtraque facultas defertur: ex ipsorum vehementi læsione functiones ambæ labefactantur. Nã si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, videatur immobilis, sentiat tamen tangentes, exiguam ei accidisse noxam putandum est: nẽpe quòd tantam animalis facultatis partem susceperit, quãta ad sensum excitandum sufficiat: ad musculi verò motum, non item: quippe tangendi sensus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehẽditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest. At musculorum motus in agendo, non in patiẽdo, actionis efficaciam possidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quamobrem plurima indiget facultate animali. Delectatio autem & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus quàm in cæteris euidenter perspicitur: in tactu & gustu luculentissimè: ab iis deinceps in odoratu: atque hunc tandẽ auditus sequitur. Iam verò affectio præter naturam violenter affatimque incidens, doloris (vt Plato inquit) est causa. Vbi verò corpus ob naturalem habitum redit, idque rursus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob violentem calidi frigidíque occursum: atque ob eas res, quę contundere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nam siccitas humórque, nisi calori frigorive iungantur, occursu suo inferre vim minimè consueuerunt. Cæterùm sectio & ruptio dolorem infert, non vbi facta est (nisi fortè ex accidenti aliquo) sed vbi etiamnum fit. Iam instrumentum gustandi, quatenus habet facultatem tangendi, à iam dictis causis diuellitur: quatenus verò ad gustum propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horum singula continuum diuidere possunt. At ab humoribus acribus resoluti vapores, vim olfactricem infestant: nam & ipsi continuum diuellunt. Auditum vox turbat aspera, grauis, maximáque & celerrima: quemadmodum omnis violentus strepitus. Visum autem, illustrissimi splendores offendunt corruptúntque, eò quòd nimium disgregent. Passio itaque molesta quatenus dictum est, oriri in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi aduersa, à contrariis nascitur causis. Etenim vt cœruleus color iucundissimum est oculis spectaculum, ita splendor candicans, qualis in sole cernitur, maximum ipsis dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est color albus, delectat verò fuscus: nam ille visificam essentiam dissoluit, hic eam cogit citra violentiam. Color siquidem niger hoc nomine visionis essentiæ aduersatur, quòd cogat ipsam violentius, quàm vt eam reducat ad naturalem habitum. Cæterùm id quod nigerrimum est, splendidissimo minus visum offendit, quia crassiori constat substantia, ob idque minus efficaciter agit: cùm nimirum omnis res tenuis crassam actiuitate superet. Sic igitur sol valde tenuis cùm sit, protinus visum dissipat. Quare si quis diu in densissimis tenebris versatus fuerit, postea luci restituatur, occæcabitur is quodammodo. Meritò itaque cœruleus color, vt visioni iucundissimus est, ita maximam quoque præbet vtilitatem: sed non illi, quæ à sole discussa fuerit. Huic enim vtpote iam ægrotanti, contrarium remedium (videlicet color niger) est adhibendum: ei verò quæ sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscusque saluberrima spectacula existunt. Porrò fuscus color, ex albo nigróque contemperatis nascitur: cœruleus verò, vbi candor splendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij siquidem moderatique colores (vt inquit Plato) ex contrariis inuicem cõfusis oriuntur. In auditu verò non malè affecto, vt iucundissima vox censetur quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimáque, maximam inferre solet molestiam. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenem ac tardam, exigua quoque est amica. At cùm ægrotat, lenissima simul & tardissima, atque perquàm exigua, iisque multò magis absolutum silentium. In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassiori constat essentia: manifestiórque adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quòd ipsius quoque essentia sit crassior. Etenim vt aër splendorem crassitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus est humor) aëre crassior existit. Atqui splendor ad videndi, aër ad audiendi, vapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodum ad gustum, natura humida: ad tactum verò, solidum corpus. Gustui igitur, cùm à naturali habitu non declinat, maximam voluptatem adferunt omnes succi dulces, pinguésque, ceu corporis essentiæ familiarissimi. Si verò ab aliquo ipsum infestante nuper vitium contraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consueuerunt. At vbi iã morbo afficitur, tunc succi contrarij iis qui morbum excitarunt, delectare videntur. Ventriculus enim visceribus & venis inseruit, huiusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarij. Præcedit tamen iudicium linguæ, quæ iis potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Consensus autem huiusmodi potissima causa est, vestiens ipsam membrana. Porrò odorandi vis, quod ad ea pertinet quæ extrinsecus, vel voluptatem, vel molestiam adferunt, gustandi facultati proportione respondet. At vapores qui intrinsecus continentur, si molesti fuerint, possunt sensu percipi: suaues verò & omnino delectabiles, sensum latent: quemadmodum in visu quoque, & auditu, qui in se nullum pariuntur vehementem affectum. Delectamur in id genus sensibus, ad naturalem habitum redeuntes: hoc autem fit per idonea contraria. Idoneum autem voco id, quod primariò & per se, non per medium alterius rei interuentum, fuerit effectus causa. Quare procatarcticæ causæ impræsentiarum spectandæ non sunt. Iam verò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, vnde & validissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminariis vasis, tum attractrice per totum vterum. At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionem, ingens comitatur & cupiditas & voluptas. Molestia autem quæ ex redundante atque intus retento semine oritur, paulatim & longo

Motum quarundam partium voluntarium exolui, prorsus illæso sensu, sicuti econtrà: id quod accidit in omnibus partibus quæ per diuersos neruos vtranque facultatẽ recipiunt.

Tactus pati videtur potius quam agere.

Tangendi functio cur ab exigua facultate perfici possit.

Motus cur plurimã facultate indigeat.

Delectatio & dolor quibus sensibus maior, & quibus minor adsit.

Doloris causa.

Voluptas quando fiat.

Dolorem nec siccitas, nec humiditas infert propria ratione.

Gustandi sensorium à quibusnam afficiatur.

Olfactũ acres vapores infestant.

Auditum quę obtundant.

Visum quæ offendant.

Cœruleus color est optatissimus oculis.

Niger color quæ ratione visui aduersetur.

Tenuis res omnis, crassã actiuitate superat.

Sol cur visum dissipet.

Color niger, fuscus, cœruleusque disgregationibus ipsius visus conferunt.

Colores medij, ex contrariis inuicem confusis oriuntur.

Auditui bene affecto, & ægroto, quæ voces sint infestæ, & quæ gratæ.

Sensuum qui maiori voluptate fruantur, & qui crassiora obiecta possideant.

Vapor est extenuatus humor.

Gustum qui succi delectent.

Pingues succi, exasperata leniunt.

Ventriculus inseruit visceribus atque venis.

Odorandi vis, vapores quidem internos, vbi sunt graues, sentit: qui verò delectabiles sunt, eam latent.

Sensus intra se nullum affectum vehementem patiuntur.

Genitalium membrorum vires.

Seminis excretionem cõprehensionémque comitatur ingens cupiditas, voluptásque.

Molestia ex retento semine.

Os ventriculi exquisitissimo est sensu præditum.

longo temporis tractu increſcit. Nulla autem eſt pars quæ vel adeò exactè ſentiat, vel principom partium vtranque pro ſuarum affectionum modo perinde afficiat, atque orificium ventriculi, qui ſtomachus appellatur.

Os ventriculi quorum affectuum conſortij lege & propria ratione ſit cauſa.

Siquidem ſyncope, cardialgia, dyſpnœa, apoœa, morſus, epilepſia, delitium, inſania, huius partis occaſione euenire ſolent, idque conſortij lege. Abolitam verò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipſa per ſe ſuſtinet. Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ eſt imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionìſque exhibitionem vertitur, partim ad alienæ qualitatis deſiderium.

Nutritoriam functionem nō aliter perfici in animalibus quàm in plantis.

Etenim cùm nutritoria functio non vitalis, ſed naturalis ſit: haud aliter in animalibus quàm in plantis perficitur. Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, veluti promptuarium cibi.

Ventriculus promptuariū cibi.

Addidit inſuper facultatem qua penuriam ſentiret: vt animalia ad cibum potionémque excitata, eodem implerentur tempore: vocatúrque huiuſmodi plenitudinis deſiderium appetentia.

Appetentia quid.

Hæc ortum habet à penuriæ ſenſu, cùm venæ ex ipſo ventriculo trahunt, veluti mulgentes, ſugentéſque.

Fames quid.

Igitur ſuctionis ſenſus eſt fames. Primum itaque ſymptoma omoium eſt inanitio. Secundum eſt inanitarum partium naturalis appetentia. Hanc ſequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, ſuctio. Deinde ſuctionis ſenſus. Poſtremò ipſa animalis appetentia omnium vltima.

Appetentiam quando aboleri vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.

Quam ſanè functionem aboleri cootingit, ſi vel ſuctionis ſenſus pereat, vel ſuctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, ſi iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionem videantur. At deprauata ſit appetentia, ſi vehementiæ modum excedat: vocatúrque à nonnullis canina, vbi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infeſtatur: vel dum totum corpus exhauſtum, aſſidua nutricatione indiget.

Canina appetentia à quibus cauſis proficiſcatur.

Frigidi ſucci appetentiam excitant.

Quippe frigidi humoris vitium, roſionem quæ ſuctui proportione reſpondeat, inducit: ac appeteotiam, noo aliter quàm naturale pathema, excitat: magis tamen cibi quàm potioois deſiderium affert, idque propter refrigerationem.

Sitim ſalſi humoris atque bilioſi gignit.

Si verò ſalſi aut bilioſi humoris vitio ventricolus mordicationem ſenſerit, potionem magis quàm cibum deſiderabit. Itaque ad excitandam famem frigus in veotriculo non parum confert.

Fames cur à calore impediatur.

Inter potiſſimas autem cauſas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, vt qui ſolida quidem corpora laxando diſſoluat, atque ad attractionis functionem reddat imbecilliora: humida verò fundendo, ſupra modum extendat. Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ ſunt prauo aliquo excremento imbutæ.

Citta morbus quos maximè infeſtet.

Qui affectus citta, ſeu pica dicitur, & mulieres vitioſis ſuccis refertas infeſtare conſuenit, præcipuè vbi vtero geſtant: quanquam viris etiam nonnunquam accidit, vbi ipſis quoque vitiati humores ad oſculum ventriculi confluunt.

Appetentia potionis quibus de cauſis aut pereat, aut minuatur, aut deprauetur.

Similiter circa potum accidit quaſi priuatio appetentiæ, vbi corpus oulla omnioo eget potione, ob frigoris atque humoris exceſſum: vel ventriculus propriam affectionem non ſentit. Deficiens verò appetentia apparet, vbi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione reſpondet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitioſi humores, aut ſalſi ſunt, aut bilioſi: interdum etiam, cùm veluti feruet in eo natiua ipſios humiditas. At prauas poriones nonoulli appetunt, pro vitioſi humoris, qui in ipſis vincit, ratione.

Cardialgia vnde exoriatur.

Eſt præterea & aliud ſymptoma nonnunquam oſculum ventriculi infeſtans, nempe cardialgia vocata, quæ à mordacibus ſuccis oritur.

Bulimos quādo accidat.

Bulimos etiam, ſiue inexplebilis fames, ſymptoma eſt eiuſdem particulæ, vbi penuria, imbecillitate, atque refrigeratione afficitur.

Oris ventriculi cum principibus membris conſenſus.

Mirandum autem non eſt, ſi ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iiſdémque vehementiſſimis affectibus affligantur, cùm nimirum pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autem cordi, vicino ſibi, ſuas offenſiones communicet.

Senſationes quomodo fiāt.

At verò ſinguli ſenſus in ſingulis particulatim inſtrumentis à ſenſilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationem pars alterata ſentit, eò quòd à cerebro ſuſcipit facultatem, quæ ad ipſam per neruom deriuatur.

Cerebrum quorſum conditum.

Quippe cerebrum noo vt ſit ſentiendi inſtrumentum, ſed vt ſenſuum inſtrumentis vim ſentiendi largiatur, à natura inſtitutum eſt.

Cerebrū vim ſentiendi partibus per neruos largitur.

Nam quòd ſingulis animalis partibus per neruos ſentiendi facultatem tranſmittat, liquidò patet, vbi oeruus aliquis eſt diſſectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille diſtributus eſt, protinus ſenſum amittit. Taceo ſenſus inter dormiendum, aut ocioſos omnino eſſe, aut debiliter agere: quòd tunc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluat.

Facultas animalis per ſomnum quieſcit: naturalis operatur vehementius.

Quieſcit itaque per ſomnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cùm tunc cibus multò melius coquatur oon in ventriculo modò, ſed etiam per vniuerſum corporis habitum. Eſt etiam rationi conſonum, illud animalis membrum, in quo anima rationalis, veluti in arce habitat, aliquando quieſcere. Cor ſiquidem exiguam admodum habere quietem videtur, quòd longiori oon magnopere indigeat. At res aliter ſe habet in cerebro: quod quidem per vigilias officio ſuo ſemper fungitur, per ſomnum verò feriatur.

Exercitati vehementius, cur altius dormiant.

Quamobrem profundius videntur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerunt: vtpote quibus inter exercitandum plurimum facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrum & requie & virium inſtauratione indiget, tum ob facultatis, quam tranſmiſit, inanitionem: tum ob labores, quibus per multas functiones defatigatum eſt. Quemadmodum autem exercitati & proniores ſunt ad ſomnum, & grauius dormiunt: ita illi quoque qui cibum ingeſſerunt.

Cibo ingeſto cur proni ad ſomnum reddamur.

Atque hi eò grauiori detinentur ſomno, quò ingeſtus cibus humidior ſuapte natura fuerit. Itidem & ij qui plurimo ſe vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidíſque liberaliter circa caput ſunt vſi.

Cerebrū quæ poſſint implere.

Quippe huiuſcemodi omnia implere cerebrum ſuo madore videntur: quā alioqui noo eſt inutilis ei quem multa exercitatio & laſſum & aridum reddidit.

Capitis repletio conciliat ſomnum.

Etenim quòd repletio capitis ſomnum conciliet, ſatis Ariſtoteles demonſtrauit.

Veterni cauſa.

Lethargi cauſa.

At verò ſi a frigida multáqué opprimatur humiditate ipſum cerebrum, veternoſum lethargicúmque ſomnū inducit.

Somnifera ſunt humectantia.

Igitur ea quæ duntaxat humectant, nō ab re ſomnifera nominantur: quæ verò refrigerant, ea nec ſomnū conciliare, nec indolentiam inducere verè dicentur: ſed pro ſomno veternum, grauémque ſoporem: pro indolentia autem, vel abolitiooem, vel difficultatem ſenſus efficient: idq; ob frigiditatis exceſſum.

Soporifera dicuntur quæ extremè refrigerant.

Vigilias inducit ſiccitas & calor immoderatus.

Rurſus ſiccitas immoderatior, & calor, veluti in phrenitide, vigilias infert: quas neque mœſtitia, oeque ſollicitudo peperit. Sed apoplexia etiam & morbus

Apoplexia qualis affectus sit. Epilepsia qualis conuulsio.

comitialis affecto cerebro fiont. Verùm vt profundus somnus sentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quæ pendent à voluntaris imperio, offendit. Ad hæc, qualis est inso nnietas sentiendi functionibus, talis est conuulsio per morbum comitialem motibus voluntariis. Porrò conuulsio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut soporem, à spinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel musculus distendatur, aut conuellatur violenter, ad illum semper neruum, qui partem mouet, referenda est noxa.

GALENI PERGAMENI *De symptomatum causis*,

LIBER SECVNDVS.

Sensus deprauati symptomata.

Symptoma eum quæ ad motum deprauatum spectant, alia quidem naturæ, alia morbi sunt opera, sicuti alia vtriusque.

QVandoquidem iam exposuimus symptomata quæ circa seusum versantur, operæpreciurn fuerit deinceps illa etiam examinare, quæ sub deprauato motu, ceu communi genere continentur: euiusmodi sunt, conuulsio, tremor, palpitatio, singultus, tussis, ructus, sternutatio, pandiculatio, & stridor dentium. Quorum sanè nonnulla quidem naturæ sunt opera, sed coactæ ab aliqua causa præter naturam: alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorum generationem conferente natura: alia denique à natura & morbo simul coëuntibus ducunt originem. Porrò naturæ opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Solius morbi, palpitatio, conuulsio, resolutióque. Sicuti amborum coëuntium, omnis torpor & tremor. Ad quorum sanè omnium particulares propriásque differentias inuestigandas, sciendum est, quatuor esse facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem. Cùm igitur iuxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipsarum motus esse symptoma censetur Quòd si quippiam in corpore præter naturam consistat, insurgátque ad ipsum deiiciendum expultricium facultatum aliqua, fit interim vt ipsarum motus sensu minimè percipiantur, interim vt non lateant sensum: vtrique tamen in naturam symptomatis transeant. Igitur functionis à voluntaris imperio prodeuntis noxa est, neruorum resolotio, conuulsio, tremor, stupor. Cæterùm si instrumentorum quibus, respiratio perficitur, resoluti sint nerui, apnœa, hoc est, abolita spiratio: si verò vocales nerui, aphonia, id est, vocis priuatio, vocatur. At linguæ paralysis, etsi sermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullum tamen proprium obtinuit nomen. Rursus ischuria, hoc est, vrinæ suppressio, haud absimile quiddam apnœæ significare videtur: quamois per ipsam functio, à natura, non à voluntatis imperio pendens, tollatur. Sed si quis inuitus cogatur meiere, voluntariæ functionis offensa est. Haud aliter alui excrementa, si supprimantur, ad naturalem: sin deiiciantur, idque homine inuito, ad voluntariam functionem noxa referri debet. At si paralysis totum corpus inuadat, symptoma ipsum apoplexia vocatur. Conuulsio etiam ipsa pro varietate particularum, varias appellatiooes sortitur. Nam si mandibularum musculi conuellantur, stridor dentium: si verò ocolorum, tum peruersio, tum strabilismus, symptoma dicitur. Iam verò si rigido pene semen effluat, veluti conuulsio quædam ipsa gonorrhœa existit: si non rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem. Non desunt & quibus videantur, tum singultus, tum duplex inspirandi aëris refractio, aliquando ex conuulsione musculorum qoi inspirationi inseruiunt, procedere. Epilepsia autem est conuulsio vniuersi corporis. At stupor imperfecta quædam est resolutio neruorum: estqoe ferè mistum symptoma, coëuntibus in vnum pugnantibúsque morbo simul & facultate. Omnes autem affectus qui neruos intendere possunt, in duo capita reducuntur: plenitudinem scilicet, atque etiam inanitionem. Ac phlegmonæ quidem, plenitudinem pariunt: ardentissimæ autem & aridissimæ febres, inanitionem. Quod verò ad motum immobilitatémque pertinet naturalem, si manum extendere, extentámque immobilem seruare valeamus, animalis facultatis hæc functio est: qui status, & motus & immobilitas diei potest. Sin autem supta rem aliquam solidam, rectè valentem manum deponens, omnes musculorum actiones laxaueris, hanc manus quietem neque ad morbum, neque ad facultatem, sed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet. Quemadmodum autem extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: sursum quidem ferente facultate, trahente verò deorsum insita grauitate: sic etiam tremor perficitur duabus motionibus: vna, qua cogitur membrum ob grauitatem ad inferiora dehiscere: altera, qua sursum fertur à facultate. Pugnat itaque per tremorem manifestè facultas cum grauitate: vicissímque facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quamobrem contrariorum semper inter se motuum successione, tremor fieri videtur, cùm sit motus compositus, quemadmodum arteriarum pulsatio. Patet ergo huius quoque symptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu fit mouendi, secundúmque voluntatis imperium, cum facultatis tamen infirmitate. Porrò maximum onus validam deiicit facultatem: inualidam verò, non solùm hoc, sed parua quoque prosternit sarcina. Quòd si ad multam imbecillitatem deuenerit, vel sub proprio opprimetur corpore. Quemadmodum autem animi affectus, qui motricem facultatem imbecilliorem reddunt, tremulas functiones efficiunt (vt in timore videre licet) sic morbi corporis incommodantes viribus, tremoris symptomata inducunt. In primis itaque & omnium maximè officit facultati, quicquid in intemperie consistit. At senectus quuque intemperies quædam est, ad frigus & siccitatem procliuior. Quamobrem senes facilè tremore vexantur. Ex iuuenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino se repleuere, aut multas subinde cruditates congesserunt, aut qui diu multis cibis ingestis, nullo vsi sunt exercitio, sed ignaui in ocio vixerunt, aut qui intempestiuè frigidam aquam biberunt. Præterea crassi lentique succi, facultatis meatus obstruentes, tremorem efficere possunt. Palpitatio autem est dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationem suapte natura admittit, accidere potens, aliarum verò nulli. At dilatari sūt nata, omnia quę naturaliter mollia existunt. Palpitationē itaque nonnunquam cuti, subiectísque illi musculis, & visceribus accidere cernimus:

Facultates naturales sunt quatuor.

Motus voluntarij noxæ.

Apnœa quid.

Aphonia quid.

Linguæ paralysis.

Ischuria naturalem functionem cohibet.

Excretiones inuoluntariæ quo referendæ sint.

Apoplexia est paralysis vniuersi corporis.

Dentium stridor.

Strabilismus.

Gonorrhœa.

Singultus.

Inspirationis duplex refractio.

Epilepsia.

Stupor quo fiat modo.

Tensio omnis fit aut à plenitudine aut ab inanitione.

Tremor fit, ipsius membri pondere pugnante cum facultate.

Tremorem esse voluntariam actionem, sed imbecillam.

Animi affectus tremulas functiones efficiunt ac similiter morbi corporis.

Senectus est intemperies.

Tremore cur senes, nonnullique ex iuuenibus corripiantur.

Palpitatio quid & quibus partibus accidat.

cernimus: quemadmodum ipſi cordi & arteriis, alio in eis præter pulſum (qui ab inſita facultate fit) deprehenſo motu. Cùm autem palpitatio ipſa celeriter oriatur & euaneſcat, neceſſum eſt illius cauſam eſſe aëream eſſentiam. Quæ quidem ſi pauca fuerit & tenuis, ilicò à corpore deflueret. Proinde videtur eſſe vapor craſſus ac multus, idque pro captu ſpacij in quo continetur. Dilatat igitur, attollit, atque inflat partem, donec violenter exploſus, in cognatum ſibi aërem expiret. Veriſimile autem eſt, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdum etiam obſtructis, palpitationes accidere. Porrò vniuerſus palpitationis motus, quo in vtranque partem agi videtur membrum, exiſtit præter naturam: qua ratione à tremore diſtinguitur, & quòd etiam maiora interualla, quàm tremor ipſe, ſortiatur.

Palpitationem eſſe diuerſum motum à pulſu.

Palpitationem fieri à vapore craſſo ſimul & multo incluſo in palpitante particula.

Palpitationis motus exiſtit præter naturam.

Palpitatio à tremore quo differat.

At verò, vt in membrorum palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multum, voco ex ipſo motionum numero: citum, ex motionis impetu: frequentem, ex breui tempore quietis. Cæterùm motus hic non eſt vniuerſus præter naturam, vt palpitatio & conuulſio: ſed potius totus ad expultricem facultatem eſt referendus: etſi ipſam irritans cauſa, cogénſque vt violenter moueat, præter naturam eſſe cenſeatur. Eſt itaque rigor motus quidam compoſitus ex cauſa præter naturam, & facultate animantis, ſed in quo virtus, quam in tremore, eſt vegetior. Vt autem exempla facultatis expultricis proponam, vterus non alio pactu ad fœtus æditionem inſurgit, quàm vt retentam expellat molem. Cùm enim nouem menſibus ſuſtineat tum fœtus grauitatem, tum ſuam ipſius extenſionem, atque toto hoc tempore oſculum ipſius adeò exacte claudatur, vt ne ſpecilli quidem aculeum admittat: abſoluto fœtu, ad ipſius ſecretionem accedit, diuerſa omnino conſtitutione affectus. Nam fauces quidem ipſius antea clauſæ, adeò patent, vt facilè per ipſas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimum antea extentæ, & contrahuntur vndique, & fœtum explodunt, vt quàm celeriter ab vteri ceruice decidat. Corruptum verò fœtum eiicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto; aut alio quolibet menſe, haud aliter quàm inſtante pariendi tempore, matricis fauces aperiens. Similiter etiam ventriculus, ingeſtis cibis, claudit inferius oſculum, ac nihil egredi ſinit, priuſquam accuratè concoctum fuerit: ſi modò nihil aliud intercidere ipſam cogat functionem: quemadmodum corruptela fœtus in vtero. Sic ſiquidem ſolet ventriculus natantes cibos euomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora deiicere. Sine cibis etiam inſurgit ſæpè ventriculi facultas ad vomitum: idque ob prauam aut bilem, aut pituitam, aut alium huiuſmodi ſuccum, aut ſaniem. Iam verò qualis eſt per vomitiones in ventriculo expultricis actio, eiuſmodi etiam per tuſſes, eſt in pectore, & in pulmonibus beneficio ſpiritus qui ad exteriora vehementer mouetur. Nullum autem animal aut nauſeare, aut vomere, aut tuſſire didicit. Verùm ſi cauſa præter naturam, aut ventriculi oſculum, aut reſpirationis meatum obſederit, protinus animal vel vomitione, vel tuſſi vexabitur. Ad horum genus refertur etiam ſternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipſæ, meatus reſpirationis exiſtunt. Spiritus igitur vehementer motus, earum meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fiſtuláſque expurgantium.

Rigori adeſſe motum multum, citum atque frequentem.

Rigor eſt referendus ad vim expultricem.

Rigor eſt motus compoſitus ex cauſa præter naturam, & facultate animali.

Vteri conniuentia & relaxatio opportuna.

Ventriculi retentrix, expultríxque facultas.

Sternutatio.

Nares ſunt meatus reſpirationis.

Itaque huiuſmodi motus, naturæ opera exiſtunt: annumerantur tamen ſymptomatis præter naturam, ob cauſas naturam ipſam vt ſic moueatur cogentes. Tuſſis porrò nihil eſt aliud, quàm vehementiſſima efflatio, qua plurimus ſpiritus celerrimè foras erumpens, impetu ſuo extrahit, exploditque excrementa, meatum ipſius obſtruentia. Expelluntur autem facilè, quorum nec nimis aquoſa, nec lenta eſſentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis euellunt ſternutamenta: vtpote quæ validiorem, quàm tuſſis, habent ſpiritus impetum, licet aliam generationis ſuæ cauſam ſortiantur. Quippe non ob ea quæ aſperis arteriis, ſed naribus moleſta ſunt, ſpiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nonnihil ſolet. Proinde tuſſis capiti nihil conducit. Sternutatio verò, niſi ob deſtillationem acciderit, haud mediocre præſidium affert capiti repleto vaporibus. Nec mirum videri debet, ſpiritum vnico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nam cùm principium inſurgit, vt expellat quæ infeſtant nares, vtroque vtitur expirationis meatu. Hæc igitur ſunt facultatis à voluntate pendentis ſymptomata.

Tuſſis quid ſit.

Humores qui à pectore educantur facile.

Sternutamenta, quàm tuſſis, validius à pectore impactos humores euellunt.

Tuſſis nihil conducit capiti.

Sternutatio iuuat plurimum caput, niſi ob deſtillationem accidat.

Vomitus verò, quamuis illis proportione quadam reſpondeat, ad facultatem naturalem refertur. Vt autem vomitum nauſea præcedit, ſic tuſſim, cerchnos, exiguus ad tuſſiendum impetus. Porrò quicquid ſpiritum interceperit, id tuſſi reiicere oportet: ſiue humor ſit à capite defluens, ſiue illapſa portio cibi vel potus, ſiue aliquid in aſperis arteriis collectum, vt in peripneumonia, pleuritide, & in conuexarum iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipſius aſperitatibus. Eſt & aliud tuſſis genus, quod accidit reſpirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tuſſiendum expuunt: adeóque eſt exigua ea tuſſis, vt ſpiritus cohibitione ſupprimi, & ne eueniat, prohiberi poſſit. Quippe augetur in inſtrumentis reſpirationis calor, ob cohibitam animam: ſpiritúſque ſub thorace violenter oppreſſus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autem vtraque dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentíque æquabilitatem perducunt.

Nauſea præcedit vomitum.

Cerchnos præcedit tuſſim.

Tuſſi reiicienda eſſe, quæ ſpiritum intercipiunt.

Tuſſis ob refrigerata organa, ſpiritus cohibitione prohibetur.

Spiritus cohibitio calorē in organis reſpirationis adauget.

Iam verò intemperies ipſa, interdum ſimplici qualitate, interdum duplici conſtat: nonnunquam eiuſmodi qualitates comitatur id quod intemperatum eſt, veluti ros quidam. Sed enim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adſit iam veluti acquiſititia quædam natura. Nullum autem corpus à ſua ipſius natura infeſtatur. Nam ij quorum natura mutatur, corrumpitúrque, dolore afficiuntur: non quorum iam mutata aut corrupta eſt. Vbi verò in corpore quopiam ſentiendi vi prædito, inæqualis ſuboritur intemperantia: quanta fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiam erit moleſtia. Quare per tales intemperantias inæqualitatem quandam ſentire ſe aiunt ægri, & pandiculantur, omnéſque partes diſtendunt, ſeſe tuendi gratia. Diſtenduntur autē maximè à ſomno experrecti, vtpote carnibus vaporantia excrementa ſentientes, tum ob congeſti cibi coctionē, tum ob huiuſmodi motionū quietem. Triplex autē in laſſitudine poteſt oriri ſenſus: contundens ſcilicet, tenſiuus, & vlceroſus: idq; à cauſis præter naturā omnes corporis partes quaſſantibus, diſtendentibus exulcerantibus. Igitur vbi tendi videtur corporis moles

Æqualis intemperies cur nullo afficiat dolore.

Dolor quando accidat.

Inæquales intemperies dolores ſecum inducunt.

Experrecti à ſomno cur ſe diſtendant.

Laſſitudini triplex poteſt oriri ſenſus.

Laſſitudo tenſiua ſponte nata quæ,

moles citra quampiam exercitationem, affectus is lassitudo tensionis spontanea vocatur: quemadmodum vlcerosa, vbi vlceris sensus transcurrere per corpus apparet: Id quod motis magis accidit, quàm quiescentibus, nisi admodum magna sit lassitudo. Per tertium verò lassitudinis genus, quo aiunt sibi quassa esse ossa, ne minimum quidem motum tolerare ægri possunt: sicuti nec, per lassitudinem vlcerosam, vbi nimium increuerit.

Lassitudo vlcerosa motis magis accidit, quàm quiescentibus.
Lassitudo contundens.

Cæterùm quemadmodum vbi vlcerosus sit sensus horrent ægri, si commoueantur: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit, in rigorem transit. Atqui hæc omnia oriuntur ab excrementis mordacibus. Differunt verò inter se excrementorum multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quódque ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ęgrius & afficiantur & sentiant. Facit etiam discrimen causa, vbi citius vel tardius mouetur. Ad hæc idem etiam homo, dum quiescit, solam interdum sentit inæqualitatem: dum mouetur, horrorem: dum verò exercitatur, rigorem. Quamobrem sic affectis consulunt medici, vt ab omni motu se abstineant.

Horror transit in rigorem, si motus adsit.

Quinetiam sol, balneum, exercitatio, ad motum excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodum & ex animi affectibus ira. Porrò à seipsis ad motum excrementa insurgunt, si vel calfiant, vel extenuentur, vel in spiritum dissoluantur. Causa itaque emota longè est molestior quiescente, præsertim vbi defertur per corpora sensibilia. Cùm enim quippiam per hæc transiens, violenter ad cutim fertur, in ipso per carnem cutémque transitu necesse est vt stimulet, pungat, diuidat, vulneretque eas partes omnes, quibus obuium fuerit.

Excrementa à quibus causis moueantur.
Causa emota longè est molestior quiescente.

Omnis autem causa mordax motáque, siue frigidissima, siue calidissima fuerit, & horrorem & rigorem animanti inducere potest. Cæterùm febres tertianæ, vt omnium maximè biliosæ calidæque sunt, ita præ cæteris maximè horrorem possunt efficere: & quò fuerint synceriores, eò in ipsis vehementior fit rigor.

Mordax motáque omnis causa, siue frigida siue calida fuerit, horrorem rigorémque inducere potest.

Porrò ardentem febrem rigor superueniens soluit, quòd bilis quæ interim in venis continebatur, à natura per carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis eius, rigor & symptoma est & signum. Nam huiusmodi rigore affecti, postea sudant, & liberantur à febre, nimirum eiecta bile. Quæ interdum etiam non ad cutem, sed ad internas partes impetum faciens, vel vomitione, vel alui solutione deiicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadem die defertur, vt simul & sudore & vomitu & alui deiectione bilis vacuetur.

Rigor ardentem febrem, illi superueniens, cur soluat.

Vbi igitur erodens quippiam in particulis continetur, contristantur sanè, præcipuè si illud moueatur: quare maximè ad eius expulsionem festinant. Contrahunt itaque atque constringunt sese, mox quælibet impellit eam quam continet excrementi portionem. Atque in hunc sanè modum motis vniuersis particulis, totum corpus concussione quassationéque vexatur: qualis videtur in iis, qui sunt rigore correpti. Similiter etiam concutiuntur thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorum molesta sunt, per pulmonum arterias expellere properantes.

Cõcussio quomodo corpori accidat.

At verò nonnulli ægri cùm egeant reiectione sputi per regionem pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracem moliri queant, sibi sternutationem prouocant, naribus irritatis: vt ob violentum motionis impetum, ea expuant, quæ tussiendo antea reiicere haudquaquam poterant. Illa autem tussis, quę ob intemperiem organorum respirationis accidit, ad horroris rigorísque genus pertinere videtur.

Sternutatione interdum ea expuit, quæ reiici per tussim non poterant.

Vbi verò quæ corpus infestant, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorem ab expultrice facultate impulsa, vltrò citróque feruntur, donec applicuerint ad conuenientem euacuationi locum. Sin autem solus spiritus sine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus transeat, is tunc horrorem excitat, ac nonnunquam rigorem: nulla tamen sequitur conspicua euacuatio. Cùm igitur & frigida & calida causa possit excitare rigorem: calidæ quidem, si aërea fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliatur. Si verò sit humor, eam febris necessariò sequetur. Curatur autem euacuatione. At frigidæ, si aërea fuerit, remedium est calfactio. Sin verò sit humor, interdum sola concoctio sufficit, interdum vacuatio, nonnunquam ambæ conueniunt.

Rigor oriri à causa calida & frigida potest.
Rigoris medela.

Etenim citra febrim nonnunquã oriuntur rigores ob pessimam victus rationem, vbi quis per ocium se impleuerit, & subinde à cibo lauerit. Quam rigoris speciem veteres ignorarunt medici, quòd homines superiori illo seculo, nec tam intemperanter viuerent, nec tam crebrò lauarent. Attamen rigor ille quo partes vehementer quatiuntur & concutiuntur, ob frigidos succos nunquam excitari videtur: quòd ij ob crassitudinem vehementer moueri non possint.

Rigores citra febrim quando gignantur.
Intemperantius viuitur nunc, quàm superiori seculo.

Iam verò si rigor per febrem non intermittentem acciderit, idque ægro imbecillo, est letalis, vt inquit Hippoc. Siquidem in eiusmodi rigoribus insurgit natura contra res noxias, quò eas expellat: sed victa cadit, extinguitúrque, atque hanc ob rem redditur perniciosum symptoma.

Rigor quando fit letalis.

Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidóque mixtus, rigorem excitat: quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censetur. Vbi verò adeò putris effecta est, vt febrim inducat, quanta adfuerit illi putredo, tantus & calor fuerit.

Atra bilis in quartanis qua ratione rigorem gignat.

Cùm autem rigor à calidis simul & rodentibus succis fiat, mirari haudquaquam oportet, si partes extremæ omnes refrigerantur, declinante animali facultate vnà cũ sanguine ad interiora: qualem motum videre licet in compluribus animæ affectibus.

Rigente homine solæ partes extremæ refrigerantur, recurrente sanguine ad interiora.

Quod verò ad animæ essentiam pertinet, quæcunque illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet: aut quòd ad omnes functiones vt primis instrumentis vtitur & spiritu & sanguine, ac vel alterius, vel vtriusque calore: aut quòd in his ipsis consistit.

Animæ substantiam Galenus definire non audet.

Per timorem etiam & spiritus & sanguis intus sese recipiunt: quo fit vt algeant partes in superficie positæ: idque adeò Interdum vehementer, vt nonnulli rigore quoque arripiantur. Per iram verò soluuntur ac dispergũtur, proindéque exteriora incalescunt. At agonia, affectus ex vtrisque conflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarum pulsationes, & minimæ, & perquam debiles in trepidantibus esse videntur: sicuti in iratis maximæ & validissimæ. At in agonia sunt Inæquales.

Timore perfrigerari extrema, calore ad interna se recipiente.
Ira calfacit partes extremas.
Agonia quid.

Per verecundiam, animalis facultas in primis quidem ad interiora mouetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si non redierit, non verecundia, sed timor censeri debet.

Verecundia vt mouetur.

Vt autem in timore confertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit motus: magnitudine duntaxat ac vehementia, non toto genere differentibus inter se pathematis.

Tristitia quã motioné fortiatur.

Atqui nonnulli ob subitum timorem perierunt: id quod solet contingere, vbi debilis suapte natura animula, sub valida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum consequitur: suffocatio

Timor subitus quando perimat.
Extinctio quid.
Suffocatio quid.

catio autem, concurſum ſanguinis vniuerſi ad ipſum principium. At ex iratis nemo mortuus eſt vnquam: vtpote quibus neque calor refrigeratur, neque robur diſſoluitur. Præ gaudio autem nonnulli ſupra modũ puſillanimes animã exhalarunt, quemadmodum & timentes. Iam dolor è diuerſo cogens moueri animam, haud leuiora ſymptomata, quàm maximus timor, inducit. Quippe laborantes decolores fiunt, refrigerantur, concutiuntur rigore, tremunt, pulſus babent minores, exolutóſque, ac tandem ſimiliter iis qui perterrentur, moriuntur. Nam & iis fugit inſitus calor ad ſuum principium: animáque ſimul & ſoluitur, & extinguitur. Per rigorem itaque frigus non internarum, ſed externarum partium ſentitur. Quamobrem tũc nonnulli vehementi ſiti cruciantur, nimirum ipſis interno calore ſeruato. Conflictatur igitur, pugoátque per rigores contra ea quæ infeſtant, facultas, donec radicitus euellantur, excutianturque. * Ob incurſiones aotem vehementes, & quia etiam in intimo corpore cogitur, rurſus magna vi caloris reuertitur, febrimque à rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricem: vnde & febris euadit vehementior. Quòd ſi aliquando io pugna defatigetur anteaquam dimouere res noxias poſſit, neceſſariò mors ſubſequetur. At pruritus, qui excrementorum leuiter mordicantium eſt ſenſus, eos vexare ſoler, qui aut balneum negliguot, aut ſtrigmentis redundant, aut cruditanbus ſunt referti, aut praui ſucci cibis veſcuntur: ſed præcipuè affligit infectos pſora vel lepra.

Iratorum cur nullus obierit.
Gaudio fuiſſe nonnullos exanimatos.
Dolor qualia inducat ſymptomata.
Rigenti externa refrigerantur, & interna incaleſcunt.
Rigori febris cur ſuperueniat.
Pruritus quid, & quos infeſtare ſoleat.

Vt autem prædictorum ſymptomatum cauſas accuratius exponam, exigua quidem eſt, tenuis, ſalſa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotáque, in laſſitudine vlcerosa. Multa, ſalſa, craſſa & immota in lepra, pſoráque. Pauca, tenuis, mordax, ac breuem motum poſſidens, in horrore. Si verò aut vehementius moueatur, aut multum abundet, aut ſi mordacior, iam non horrorem, ſed excitare rigorem eſt nata. Pro iotenſione autem aut remiſſione ipſius cauſæ, intẽduntur aut remittuntur ſymptomata. Iam tuſſis cauſa in pulmone, gutture ac thorace conſiſtit: ſternutamenti, in naribus: ſingultus verò, in ventriculo & gula. Atque in bis omnibus expultrix facultas, quò excutiat moleſta, ſe ad motus vehementiſſimos excitat. Porrò ſternutamentũ ipſum nonnunquam ex accidenti, humorũ in pectore deliteſcentium, remedium exiſtit, licet eius rei gratia excitatum non fuerit. Similiter purgat ventrem & gulam: qua ratione etiã ſingultui auxiliatur. Sed iam opportunum eſt vt de iis dicamus ſymptomatis, quæ circa principes functioues verſantur. Quorum ſanè tria genera deprehenduotur. Primum, vbi perit omnino functio. Secundum, vbi illa oblæditur. Tertium, quando in alienam ſpeciem degenerat. At perit quidem functio in ſtultitia, obliuioneque: qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ huiuſmodi ſymptomata facere poſſunt, refrigerandi facultas ineſt. Hæc itaque ſymptomata cerebri corpus eſſe refrigeratum declarãt. Apoplexia verò epilepſiáque, ex ſubitanea colluuione pituitæ, replentis ventriculos cerebri naſci videntur. Proinde horũ ſymptomatum ſubita eſt generatio & diſcuſſio, qualis eſſe per corporum intemperies noo poſſet. At modica offendicula, ac veluti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorem refrigerationem eueniunt. Porrò delirium omne, deprauatus eſt principis facultatis motus, à prauis ſuccis, aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterum phrenitis dicitur, ſi febris adſit: vt mania, ſi abſque febri accidat. Solæ autem melancholicæ alienationes, à frigidiori ſucco produci ſolent. Nam phrænitis non ſimpliciter ob calidos ſuccos accidit, ſed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipſius membranis producunt. At quæ deliria in acutiſſimarũ febrium vigore oriuntur, mordacẽ calidumque vaporem habent, cerebrum occupantem. In omnibus autem animi alienationibus, ſi timor atque triſtitia diu perſeuerent, atram bilem io cauſa eſſe eſt indicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcem occupans, timorem, mœſtitiam, ac mortis expectationem inducat, nihil mirandũ eſt, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos, quàm tenebras ipſas, perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris ſimile rationali parti animæ circunfundatur, hominem ſemper timere eſt neceſſe, vt qui timoris cauſam ſemper in corpore ſecum ferat: vt in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, in dies videre licet.

Pruritus cauſa.
Vlceroſæ laſſitudinis cauſa.
Lepræ pſoræque cauſa.
Horroris cauſa.
Rigoris cauſa.
Sternutatio nonnunquam ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis, purgátque ventrem & gulam.
Stultitia oritur à frigore. Obliuio à frigore gignitur.
Apoplexiæ cauſa.
Epilepſiæ cauſa.
Delirium quid, & vnde ortum habeat.
Phrenitis quid.
Mania.
Melancholicæ alienationes.
Phrenitidi gignendæ requiritur phlegmone in cerebro, aut in membranis illius.
Atra bilis ſedem rationis occupans timorem mœſtitiam, ac mortis expectationem inducit.
Tenebræ perterrefaciunt.
Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI
De ſymptomatum cauſis,
LIBER TERTIVS.

DEinceps autem de ſymptomatis quæ circa tum actiones, tum facultates naturales verſantur, dicendum eſt. Quandoquidem igitur concoctio nihil eſt aliud quàm alteratio ſecundũ qualitatem, quam ventriculus nimirum molitur, dum ſibi cibos aſſimilat: nemo ſanè negauerit alterationis errorem fore concoctionis ſymptoma. Cæterùm ſi nulla penitus alteratio fiat, hoc ſymptoma abſolutè vocatur cruditas. Si verò fiat quidem alteratio, ſed non qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, non quidem tanquam priuatio, ſed ceu vitium concoctionis exiſtens. At vitium ipſum, bifariam accidere ſolet. Aut enim tardè alterantur cibi, vt vix propriam tranſmutationem ſuſcipiant: aut corrumpuntur omnino, vt nullam concoctionem admittere poſſint: atque huiuſmodi ſunt concoctionsi noxæ. Quarum cauſa communis quidem eſt alteratricis potentiæ ab ſcopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima ſunt genera. Vnum, quod in potentia læſa: alterum, quod in externo aliquo errore conſiſtit. Cæterùm potentia bifariam læditur: aut per ſuam ipſius eſſentiam, aut per aliquem morbum inſtrumentorum. Error autem externus tripliciter accidit. Nam aut ab excrementis ventriculi, aut à cibis, aut à ſomni tempore oritur. Iam in propria eſſentia noxæ, intemperies quædam agentium qualitatum exiſtunt. Ad morbos inſtrumentorum pertinent tumores præter naturam, abſceſſuſque, & alij affectus conſimiles, quibus ſi crucietur ventriculus, impeditur facultas eius concoctrix. Quòd ſi cum intemperie coëant ipſi inſtrumentorum affectus, vtroque modo facultas illa patietur noxam. Atque ob haſce omnes cauſas ventriculus malè concoquit, vel nullo extrinſeco errore incidente. E conuerſo autem ventriculo non malè affecto, interdum non concoquit animal, aut propter ciborum potionumque immodicam quantitatem, aut qualitatem alienam aut quia intempeſtiuè, aut non recto ingeruntur ordine, aut propter excrementum inutile, aut ſomnum breuem. Ordinem præpoſterum voco, vbi

Concoctio quid.
Alterationis error eſt concoctionis ſymptoma.
Cruditas quid.
Concoctionis vitium contingit bifariam.
Facultas bifariam læditur.
Eſſentiæ facultatis læſiones propriæ, ſunt intemperies.
Inſtrumentorum morbi.
Cruditatis, aut concoctionis vitioſæ cauſæ, illæſo ventriculo.

quis aut cydonia, aot punica mâla in primis ingeſ-
ſerit, mox oleta ſumat ex oleo & garo. Intempe-
ſtiuus autem dicetur, vt ſi in aurora antequam he-
ſterous cibus deſcenderit, aut eotpus fuerit modi-
cè exercitatum, prandiū ſumatur. Pottò cottupte-
læ ipſæ, quæ quidem fumoſæ ſunt, ex calidiotibus,
magiſque fumoſis oriuntut cibis: acidæ verò, ex iis
qui frigidiores natura ſunt, magiſque pituitoſi. Si-
militer etiam & in eactementis contingit. Acidas
ſiqoidem cteant, quæ pituitoſa ſunt & frigida: fu-
moſas, quæ biliosa & calida. Nec ſecus venter, ſub
ftigidioribus quidem morbis, acidas: ſub calidiori-
bus, fumoſas mutationes efficit. Tatda concoctio
fit, quia cibi difficultet cottumpuntur: vel quia il-
los facultas non ſoperat: vel quia ſomnus fuit bre-
uior quàm vt eos vincere poſſet. Vbi verò citta
cottuptelam cibus omnino concoctione priuatur,
ſciendum eſt ventriculum planè eſſe victum, vel
ab immodica multitudine, vel ab ingenti frigote.
Ad eoſdem teducuntur modos quæ in vaſis ctudi-
tates contingunt: illæque etiam quæ in tertia con-
coctione gignuntut. Atque hæc omnia indicauit
nobis præcognita concoctionis tatio. Cùm enim
tetapetiem huiuſmodi, quæ ex quatuor elementis
conflatur, & quæ corpotis ventriculi ptoptiera-
tem conſtituit, ſciuerimus eſſe cauſam alterationis
cibotum, quodque ad hanc rem non mediocritet
confert calidum elementum: facilè nobis via oſtē-
detur, qua cruditatis cauſas quoque inueniamus.
Igitur in vniuerſis actionibus tria ſymptomatum
genera tepetiuntur. Quorum quidem ptimum eſt,
abolita actio. Secundum, impetfecta, diminutá-
que: tettium denique, vitioſa ſeu deptauata. Ven-
triculus itaque actione priuatut, vbi ne minimum
quidē immutat cibos. Imperfectè concoquit, vbi
tardè concoquit. Deprauatè verò, vbi cibos cor-
rumpit. Eadem etiam habenda eſt ratio, & in co-
ctione quæ fit in venis, & in vniuerſo cotpote. Pot-
rò ex vitiatis ſuccis gignuntur eryſipelata, cancri,
gangtænæ, phagedæne, catbones, herpetes, aliique
id genus affectus. Circa nuttitotiam autem actio-
nem, priuatio quidem actionis, atrophia eſt: deficiēs
nuttitio, gracilitas: at vitioſa, in leucis, & elephan-
tiaſi conſiſtit. Quorum ſane cauſæ, aliæ ad poten-
tiæ imbecillitatem: aliæ ad ettotem qui circa cibos
committitut: aliæ ad ſtudia ſiue exercitia, & ea
quæ extrinſecus animali accidunt, refetuntut. At
vetò imbecillitates potentiæ, quæ quidem ptopriæ
ſunt, ſimilatium iotemperiem: quæ verò non pto-
priæ, inſtrumentales ſequuntut morbos. Error au-
tem, citca cibos exhibitos, ad multitudinē, ſucco-
rumque qualitatem refettur. Quemadmodum &
ſtudia, & ea quæ extrinſecus occotrunt, ad ordi-
nem præpoſterum, & intempeſtiuum vſum petti-
nere videntut. Opottet autem non modò ſympto-
ma noſſe, verum eius ſemper cauſam inueſtigare.
Nam ſi ventriculus cibotum cauſa nihil omnino
concoxerit, facilè id ſymptoma corrigitur. Si ve-
tò ob extremum potentiæ lapſum, in lientetiam,
aut in tympanitem mutabitur. Similis etiam & in
ſanguificatione, & in concoctione illa quæ per to-
tum cotpotis habitum fit, eſt inquiſitio facienda.
Oomis autem intempcries: ſi vehemens fuerit, vi-
res deiicit. Quòd ſi frigus vicerit, frigidos affectus
efficiet: contrà ſi calor: nec ſecus in reliqua oppo-
ſitione. Si itaque ventriculus calote immodico
æſtuet, ilicò cottumpentur. Quæ quidem cottu-
ptela nidotem communiter refert: priuatim ve-
rò quilibet cibus id nidoris genus reddit, quòd na-
turæ ſuæ proprium exiſtit. Nullus autem cibus, ſi
immodice fuetit excalfactus, putredinem effuge-
re poteſt. At qui ſic ſunt affecti, ſiti cruciantur, at-
que intetdum patuis tenuibúſque hecticis cotti-
piuntut. Si ob frigoris vehemētem intempetiem
cibus omnino ctudus permanſerit, ita affecti nec
ſitiunt, nec febriunt: ſed ciborum qualitatem per-
cipiunt, ſiue ad ructum, ſiue ad vomitum prono-
centur. Quòd ſi leue aliquod cibis imprimatur co-
ctionis veſtigium, fuetitque cibotum natura aut
modicè temperata, aut frigidiot, acidi ructus in-
citabuntur. Si verò calidiote intempetie fuerint,
aut ſuapte natura flatum excitare poſſint, vapore
ſpititúque ventriculum teplent. Atque in huiuſ-
modi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad
tantam autem vel ſiccitatis, vel humiditatis intē-
periem, vt actio eius aboleatur, ventriculus niſi in
multo tempote, peruenire non poteſt. In teten-
trice potentia, triplex etiam tepetitur ſympto-
ma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut
debiliter, aut deprauate. Cùm igitur vel nihil
penitus, vel debilitet retinet, tum inflationes,
tum fluctuationes ſequuntur. Pottò vltimæ imbe-
cillitatis ventriculi cauſa aliquis motbus exiſtit.
Morbotum autem qui accidunt illi, alij veluti ſi-
milatem, alij tanquam inſtrumentalem pattem, ip-
ſum ſolent affligete. Miſcentur autem ioterdum &
motbi, & ſymptomata tum tetentticis, tum expul-
tricis potentiæ, vt in ea ventriculi commotione,
quæ veluti conuulſio illius eſt, eique per ſingul-
tum accidit. Ventriculus ſiquidem per ſingultum,
prauè cibos amplectitur: conatúrque deprauato il-
lo conuulſiuóque motu, etiam moleſta expellere.
Etenim quemadmodum pet vomitiones expellū-
tut ea quæ in capacitate fluctuant: ſic pet ſingul-
tum illa, quæ imbuerunt ipſius ventriculi corpus.
Quamobrem piper, ſi in tenuiſſima comminu-
tum (vt poſſit penetrate ipſius veotriculi corpus)
ſumatur, bibatúrque poſtmodum calida potio, ſin-
gultum vel maximè excitat. In vniuerſum autem,
ſiue calida ſint, ſiue frigida, quæ permeant veotri-
culi corpus, excitabūt ſingultum: qui primum qui-
dem expultricis, dein teteutricis facultatis eſt mo-
tus. Nauſea quoque, expultricis facultatis eſt de-
prauatus motus, quò per gulam celerrimè vacue-
tut, quod os ventriculi infeſtat. Inter hæc nume-
ratur lienteria: vbi à re quapiam ſic irritatur ven-
triculus, vt eam per inferius oſculum expellere cu-
piat. Illo ſiquidem ad expulſionem vtitur orificio,
in quod humores contriſtantes inclinant. Quòd ſi
in vtrunque repant, vt in cholera motbo, vtrun-
que orificium accommodat. Attractrix etiam fa-
cultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod
ſymptoma dicitur gulæ patalyſis) aut difficulter
ttahit, vbi incipit gula teſolui: aut deprauatè ttahit:
de quo motu iam ſæpe diximus. Eſt cùm ob inna-
tam carunculam tota gula aut eius pats obſtrua-
tur: qui motbus inſtrumentalis vocatur. Cùm igi-
tur ventriculus naturalitet habet, ſupetnis parti-
bus ad ſeſe ttahit, atque per infetiores deiicit. Vbi
verò præter naturam affectus eſt, etiam ab infer-
nis aſſumit aliquid. Siquidem nonnullis clyſmi
vomitione ſunt tedditi: ſicuti & ſtetcus, per leta-
les voluulos. Satius tamen eſt dicere, ventriculum
per id genus affectus, non trahete, ſed tecipere
ab inteſtinis excrementa violenter compreſſa. Id
quod ſolet contingere iis, quibus ob negocia non
licuit, quando expediens erat, deiicere. Nonnun-
quam etiam fit voluulus, vbi inteſtina ſuo illo na-
turali

Cydonia eſſe edenda in vltimis.

Intempeſtiuus ciborum vſus.

Corruptelæ fumoſæ, acidæque, à quibus cibis gignantur.

Concoctionis tarditas vnde.

Alterationis ciborum cauſa eſt temperies ventriculi.

Symptomatū genera tria reperiri in vniuerſis actionibus: nēpe abolitam functionem, remiſſam, & deprauatam.

Succi vitioſi quos affectus producant.

Atrophia. Gracilitas. Leucæ. Elephantiaſis.

Imbecillitates facultatis quos morbos ſequantur.

Intemperies omnis vehemens deiicit vires.

Ventriculus æſtuans, cibos in vapores nidoroſos corrumpit.

Acidi à quibus ædantur ructus.

Retentrici potentiæ triplex ſymptoma tribuuntur.

Ventriculi morbi duplices.

Singultus cauſa.

Singultu expellit illa, quæ ambibita ſunt in ipſius ventriculi corpore.

Piper ſi tenuè ſumatur, poſtmodumque bibatur calida potio, ſingultū excitat.

Nauſea, expultricis facultatis eſt deprauatus motus. Lienteriæ cauſa.

Cholera morbus. Attractricis facultatis ſymptomata.

Voluulo morbo affligentibus ventriculus ab inteſtinis excrementa ſuppreſſa recipit. Voluulus vnde ſoleat oriri.

turali constitutionis motu priuantur. Quinetiam induratum stercus, tumorésque præter naturam, obstant aliquando, vt vel nihil excrementotum feratur deorsum, vel non satis copiosè deiiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinotum, ad ea quæ de ventriculo diximus, referuntur. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, vbi quælibet pats peculiarem sibi allicit cibum. Accidunt autem illi tria symptomatû genera. Nam vel imbecilla est, vel deprauata, vel omtino cessat. Quorum sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentium partium intemperies, aut instrumentótum motbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorum verò morbi, alimenti meatus constringunt. Prauitas autem dicetur, si vel glutinosiot sit cibus. Similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inueniuntur. Vna, cùm pattes quæ exctementa expurgant, sunt imbecillæ: altera, viarum angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatem intemperies parit, angustiam verò, vel obturatio, vel aliqois instrumentotum tumor. Atqui tumotum causa est humorum affluxus. Obtutationem facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatum tuberculum. Excremeotorum autem malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas. Per concoctionem in venis factam, tria tedundant excremenrorum genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ à liene: tertium veluti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem viatum duo sint genera: vnum per quod excrementum trahitur, alterum per quod expellitur: vtriuslibet angustia exeretioné lædere potest. Nonnunquam etiam horum nullum est læsum, sed excrementi multitudo cùm immodica est, vt tota expurgari non possit, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Huius verò immoderariotis duplex affertur causa: nempe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum prauitas. Iam verò pallida bilis, si redundet per vniuersum corporis habitum, regium morbum: sin autem in vna tantum parte consistat, erysipelata & herpetes excitat. Attam bilem, si in vniuerso adsit corpote, elephas: si in vna aliqua patte, cancer sequitut. Pitoitam, si per vniuersum corpus increuerit, leucophlegmatia comitatur. Sin autem in vna parte, œdema. Serosa excrementa si redundent, ascitem aquam inter eutim inducunt. Quę si vnam aliquam partē inuaserint, in ea pustulas gignũt. Pro miscella autē ipsotum excrementorum, variari solent & morbi, & symptomata. Porrò nutricatio, vt naturalium actionũ est prima, sic perquam necessaria existit: quippe quæ species altetatricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diuersũ à nutricarione sortiatur, idem tamen vtriusque est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, si vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel viriosè agit: idque ob altricem facultatem, quæ sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectum, tum prauitatem. Ob defectum quidem, vt in atrophiis, siue hæ ex defectu, siue ex priuatione dicantur. Hic autem in atrophiis defectus, noo propriè ad cibum qui ingeritur, sed ad materiã membro dicatam, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephantiasim, eiúsque generis alios affectus gigtit. Verum vbi caro nigra pallidáque fuerit, elephas nominatut. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce. Iam alphi haud diuersam à prædictis habent genetationem. Cæterùm per hos noo caro vniuersa afficitur, sed corporis superficies dũtaxat, veluti squamis quibusdam inspergitur. Atque albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeuor. Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsotum naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Ægyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanquam à catne etiam alimenta ipsa immutantut. Omnis siquidem res, vel si longè poteotior sit, ab illa cum qua versatur, afficitut. At non solum ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pats aliqua alimento priuatur: sed etiam vbi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouerit. Atqui tunc immodicè mouet expellendi vis, vbi retentrix potentia grauatur, vel ob excrementorum multitudinem, vel actimoniam, vel ob propriam imbecillitatem. Tunc siquidem necesse est, vt cum eo quod redundat, simul etiam id quod vtile est, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, choleráque fieri contingit. Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribúsque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excrementorom tum quantitate, tum qualitate, aliàs aliter caro immutatur. Quod verò ad sanguinis exctetiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genete præter naturam existunt. Profluuia autem vteri, vbi modum in quantitate excesserint, tunc solum præter naturã censeantur. Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasotum aperit, vt in sanguinis fluore è naribus est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiam malè affectum, vel tuptum. Etenim vasa rumpi contingit, aut ob plagam acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob casum ab alto, aut ob vocifetationem vehementem. Sanguinem malè affectum dico, vel eùm adeò vitiosus est, vt vasa quibus continetur, erodat: vel adeò auctus, vt à vasis contineri possit. Vasa malè affecta dicuntur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Siquidem quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicuti & valde durum, quia non facilè multum extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has vtrasque affectiones, non solùm ab externis vt rumpatur facilè, est habile. Verùm non omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassumque, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendum. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt vt oscula ipsorum pateãt: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta. Cæterum reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicuti quandoque à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta suot. Sed iam de iis quæ vomitu reiiciuntur dicamus. Excernuntur igitur hæc interdum, quòd quantitate & mole sua ventriculum grauent: vt cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, quòd sua mordacitate contristent: vt si nutrimentum assũmptum vel acidum, vel nidorosum, vel amatum vel acre, ob vitium concoctionis euaserit. Eodem genere continentur & biliosa, & pituitosa; & serosa excrementa, vel inibi

nata

Digestionis ciborum symptomata, atque ipsorum symptomatum causa.

Expulsionis excrementorũ non respondentis, causa triplex.

Excrementorum peruagantium venas cum sanguine, tria genera.

Excrementorum viæ duplices.

Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.

Atra bilis quos morbos pariat.

Pituita quos morbos gignat.

Serum sanguinis quos affectus producat.

Nutritio est naturalium actionum prima.

Assimilatio alteratio est.

Nutritoriæ facultatis symptomata.

Atrophia.

Elephas quid.

Alphi.

Alimenta ad suam naturam immutant carnem, & immutantur ab illa.

Persica planta.

Coniuncta affici mutuò.

Alimenti priuatio vnde accidat.

Expultrix vis quando immodicè moueat.

Expultrice facultate existente imbecilla, quid accidat.

Sanguinis excretiones omnes, menstrua excepta, præter naturam existunt.

Sanguis quo tripliciter effluere possit.

Vasa quibus modis disrũpi possint.

Sanguis aut quantitate, aut qualitate immodicus.

Vasa quotupliciter malè affecta dicantur.

Reseratio vasorum vnde accidat.

Vomitus à quibus causis moueri possit.

nata, vel ex vniuerso corpore illuc confluentia. Tertium causarum genus ventriculum ad vomitum incitans, est quod haud quaquam irritans, in illo continetur præter naturam: vt videlicet sanguis. Communiter autem dicuntur esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minimè possunt alere. Iam verò recrementorum ad infernas partes expulsio, nonnunquam solitum tempus præuenit, vel quia venter copia multi cibi grauatur vel pungitur, vellicaturque, vt à re mordente, quam vt alienā expellere nititur. At dicimus multum cibum, vel quia facultas seipsa imbecillior est reddita: vel quia existit assumptum alimentum immodicum: vel ob vtranque causam. Præter iam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum viscosiora ingesta, ipsam deiectionem accelerant. Quæ rum celerius delabuntur, cùm leuiter post eorum assumptionem deambulaueris.* Cùm autem complura sint intestinorum volumina, per quæ deferri alimenta est necesse, cibi sanè ipsi ob grauitatem diu immorari non possūt: quòd si eorum quippiam in ipsis circumuolutionibus fixum inhæreat, id subitò ab actione intestinorum (quibus inest vis expellendi infestantia) propellitur. Tardius quàm pro consuetudine excernit venter, aut ob intestinorum vel imbecillitatem, vel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, præsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt. Pauciora quàm pro ratione assumptorum excrementa excernuntur, vbi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura deiiciuntur quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è supernis ad regionē ventris defluxa. Porrò assiduæ excretiones, vel ob imbecillitatē vel ob morsum eueniunt. Imbecillitatem intēperies inducit. At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ deiectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos. Quippe huiusmodi deiectiones à volūtatis imperio non pendent: proinde & intēpestiuæ, & inordinatæ, & assiduæ sunt. Iam verò solet flatus in vētriculi spatiis oriri, cùm vel humores pituitosi illic contenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore soluuntur. Etenim vt absolutum frigus vaporem haudquaquam excitat, sic vehemens calor exactius magna ex parte cibum ipsum comminuit, quàm vaporis generationi conueniat: nisi forte is suapte natura sit flatulentus. Quemadmodum enim frigidissima constitutio, maximè spirante borea, aërem sereniorem reddit: ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientem purissimum: mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: sic in animalium corporibus, à solo moderato, imbecilloque calore, * flatulentum gigni excrementum contingit. Hoc igitur si per os excutiatur, ructum efficit: sin autem per sedem, flatum molitur, interim strepentem, interim sine strepitu. Cùm verò per neutram defertur partem, inflationem, symptoma ventriculi imbecilli, producit: quæ etiam mora per vacua intestina, in illis varios gignit strepitus: qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò purior spiritus fuerit, magisque per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autem minor, sed grauior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit. Quòd si intestina ipsa aliquam humiditatē contineant, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excrementi deiectionem nunciabit. Si verò strepitus æditus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionem, aut in superiori eius parte excrementa dura contineri significabit. Qui strepitus cum stridore fit, is ab instrumentorum angustia, & inflante spiritu, atque pauca humiditate procedit. Defluxus à supernis partibus in ventriculum fit, vbi facultas præualida, redundantia excrementa expellit: interdum vbi adeò imbecilla existit, vt ne id quidem quod vtile est, ferre possit. Excernitur id quod redundat, tum per crises, tum per integram valetudinem: vt in mulieribus singulis mensibus, & in iis quibus aliquod membrum est mutilatum: id quod etiam per definitos circuitus contingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt. Atque excrementum huiusmodi sola quantitate est alienum. Alterum qualitate aberrat, magnáque ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim. Inter hæc duo excrementorum genera, est aliud tertium genus medium: vt in ventriculo semicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maxime excernitur. Cæterùm nominantur hepatici, quos ob iecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiam si nulla adsit phlegmone. Hepar igitur, si quando alimentum, quod per meseraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctum ac simile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit. Quòd si alimentum in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autem impedimentum distribui in corpus non possit, vt ad * ventrem redeat est necessarium. Quo tempore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiorque illo, qui naturalis existit: vtpote ex sanguine & atra bile commistus. Etenim sanguis solus per se ob refrigerationem nigricans, tantùm abest vt splendorem vllum acquirat, vt etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit: quale maris mortui bitumen Iudaicum. Siquidem non ex refrigerato sanguine, vt grumus, sed ex immodicè assato, feruidóque, veluti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterùm ipsa est frigida, quia terrestris: nō tamen caloris expers: quemadmodum nec cinis, nec etiā acetum. Igitur cruentorū excrementorū quatuor sunt differentię. Prima est, vbi sāguis quatenus dictū est, per circuitus quosdā emanat. Secunda, cum ob imbecillitatem iecinoris, haud absimilis lauacro abluatarum carnium sanguis deiicitur. Tertia (quam nuper diximus) ex melancholico splendentéque sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excrementum, & affatim excernitur. Per quartam verò (quæ ex vlcere intestinorum oritur, præcipuéque dysenteria vocatur) paulatim & breuibus interuallis deiectionem fieri contingit, nonnunquam synceri sanguinis, nonnunquam grumosi: cum quo interdum puris quoque nonnihil excerni solet: quemadmodum & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densū quoque stercus excernitur, cruentis guttis respersum. Eiusdem generis cum prædicta dysenteria, est tinesmos vocatus, ob recti intestini vlcus eueniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis verò vehementia, dysenteriam longè superat. Vrinæ tum suppressiones, tum deprauatæ expulsiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturæ eiiciuntur, proportione respondēt. Supprimitur igitur, vel ob vesicæ imbecillitatem

Sanguis in ventriculo continetur præter naturam.

Deiectionem citantes causa.

Cibus multus quintupliciter dicatur.

Alvum tardius deiicere quæ compellant.

Excrementa cur nunc plura, nunc pauciora, quàm pro ratione cibi assumpti, excernantur.

Duæ assiduæ causæ.

Deiectiones intempestiuæ, fiunt præter voluntatis imperium.

Flatus in ventre gigni à pituitosis humoribus, & calore imbecillo.

Serenissimum reddi aërem, borea spirāte.

Flatum in ventriculo genitum, quæ sequantur symptomata.

Strepitum à flatu profectū eò acutiorem edi, quò flatus ipse tenuiora intestina magis peruadit: grauiorem autem, quò magis ille crassiora versus descenderit.

Strepitum murmurillum purus stridensque, quid indicent.

Defluxus vnde in ventriculū accidat.

Excretio quibus fiat modis.

Excrementū sola quantitate alienum, quod sit.

Hepatici qui dicantur.

Alimentum ab hepate in ventrem regeri, quando necessarium sit.

Atram bilem esse excreto sanguine splendidiorem.

Atram bilem gigni ex sanguine immodice assato, esséque frigidam, non tamen caloris expertem.

Cruentorum excrementorum differentiæ quatuor.

Dysenteria signa.

Tinesmus oritur ab vlcere intestini recti.

Vrinam vnde suppressa accidat.

excernere

excernere non porentis, vel ob ostioli ipsius angustiam. Quorum duorum morborum ischuria est vnum commune symptoma. Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus vrinæ in vesicam delabitur, abolita nimirum renum actione. Alius itaque affectus censendus est, cùm oppleta vesica, alius cùm vacua, nihil vrinæ redditur. Nam in ea affectione qua vesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbecillam existere. Os igitur fit angustum, quia obstruitur & conniuet. Atque obstruitur quidem à grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo, quod in meatu creuit: cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Conniuet autem, aut ob tumorem præter naturam, cuiusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentem, qualis per febres ardentissimas gignitur. Sunt verò deprehensi quidam vesicam oppletam habentes, qui veriti surgere à cœna, vt illam exonerarent, postea meiere nequiuerunt: qualis etiam affectus ventri & intestinis solet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus, vim excernendi vrinam, sua functione defraudant. Qui verò ab iis magnitudine relinquuntur, actiones efficiunt obtusas, torpidásque. Reliquos affectus tertium genus symptomatũ (quod in motibus deprauatis consistit) comitari consueuit: cuius multæ species habentur. Primam stranguriam appellant, quæ vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob acre lotium fieri videtur. Secunda species profluuio ventris est similis. Solet autem fieri quædam veluti resolutio, colliquatióve, interim vniuersi corporis, interim succorum tantùm, quos venæ continent. Deinde quod ita liquatum est, modò in ventrem, modò cum vrina defluit: nonnunquam in sudorem degenerat. Igitur venarum succos in serosam saniem solutos, renes ad sese trahunt, vbi integrè valent, continenterque ad vesicam transmittunt. Si verò inualidi fuerint, vt ipsos trahere nequeant, tunc venæ eiusmodi serum aut in ventrem demittunt, nimirum si crassius sit: aut in vniuersum corpus pellentes illud, vbi est tenuius, sobitò totũ habitum ad aquam inter cutem transmutant. Quòd si caro liquata sit, tum vel venter suscipit ipsam fluxionem, si sit crassiuscula: vel sudores profluent, si in vapores soluatur. Reliquorum lotij symptomatum: alia quidem vesicæ aut renum quosdam affectus indicant: alia quantum vel cruditatis vel concoctionis accesserit sanguini, ostendunt. Vt verò ad sudores transeamus, vbi ij resoluto corporis habitu eueniunt affectus vocatur syncope: cuius sanè rei contrarium, per sudores criticos accidit, quippe qui robustas vires annunciant. Eis autem sudores sunt similes, quos modica exercitatio, & balneum, & calor æstiuus euocat. Per exercitationes autem immodicas, nonnihil vtilis humoris excernitur. Odorem verò & colorem excrementi quod expurgant, sudores obtinent. Cæterùm multus sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut excrementi tenuitatem, aut abundantiam. At detinetur, si paucum, viscidum, crassumque excrementum fuerit, aut constipati meatus: id quod accidit ipsis, quia vel obturantur, vel conniuent. Ac obturantur quidem à succis crassis & viscidis. Conniuent ob nutritionem pleniorem, vel ob refrigerationem, vel ob mollitiem. Ad hæc, sudoris tum excretio, tum suppressio, ob virium in carne imbecillitatem interdum accidere solet. Porrò nullius partis functio manente ipsius essentia illæsa, impediri potest. Nulla autem qualitatum agentium, res vicinas perinde alterare videtur, ac calor. Quare corpus calidum simul & humidum, quamcelerrimè proprium sibi alimentum concoquet, assimilabitque. Quod verò ita sit durum, vt & flectatur facilè, & firmiter innitatur, id & trahere vehementer quidlibet, & impellere violenter, & detinere fortiter poterit. Optime itaque nutrientur calida & humida corpora, vt quæ & celerrimè imminuent, alliciantque ad se, reponantque & assimilent alimentum. Pessimè omnium frigida, & sicca, vt, quæ nec alterare, nec suscipere, nec apponere, nec assimilare sint apta. Quòd verò humidiora corpora tum facilius, tum celerius adhæreant, coalescantque, duriorum autem alia nequaquam, alia non facilè id perpetiantur, nemini obscurum existimo. Cæterùm concoctio & nutritio, alterationes esse censentur. Appositio fit, cùm cibus in totis speciem redactus, à nutrito suscipitur. Adhæsio, est alimenti cum alito conglutinatio quædam, dum in vnum coalescunt. Atque in his omnibus pueri, aliíque, quorum temperamentum calidius est & humidius, optimè degunt: nec infeliciter in illis distributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorem, ob idque excernunt celeriter. Similiter etiam expellendi facultas, vt retentrix, modicè illis est imbecilla. Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quo suo fungatur munere: expultrix verò breuiori. Pueri igitur, vt alteratricis facultatis robore iuuenes superant, sic attrahendi vi sunt ipsis longè inferiores: atque ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus superantur. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minimè deprehenditur, idque ob temporis breuitatem, quo suo fungitur munere. Quippe crebrius & deiiciunt, & vomunt, quàm iuuenes, non ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atque in concoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, si humida molliáque sumpserint, ea perinde ac iuuenes concoquunt: dura verò deterius conficiunt. Siquidem puerorum calor, ad vaporis naturam: iuuenum, ad siccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis: sicciora, siccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectum sortiuntur: quippe qui iuuenibus aridiores sint, præterea etiam frigidi. Quare non probè concoquunt, ob caloris penuriam: nec ritè nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Iam digestio per corpus ipsis & tarda, & imbecilla est, nimirum instrumentis veluti torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones actiuas calidum instrumentum & siccum, magis idoneum est, frigidum verò & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ coniugationes medium inter has locum obtinent. At verò si ætates ipsas spectes, naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis: quanquam ob affectum præter naturam, talia reperiri contingat. In vniuersum igitur, frigidum vbique est debilius & torpidum, siue humori, siue siccitati iungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidem videtur in aridioribus calidioribúsque instrumentis: imbecillior verò, in humidioribus frigidioribúsque. Similiter nerui, tendones, syndesmi, & musculi, quantò sicciores tantò robustiores euadent: nisi adeò modum excesserint,

Ischuria quorum symptoma existat.

Vrinæ meatus ex quibus obstrui occasionibus possit.

Vesicæ osculum, qua ex causa conniueat.

Stranguria fit vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob lotij acrimoniam.

Colliquationes partium quibus modis soluuntur.

Renum facultas.

Aqua inter cutem quomodo generetur.

Syncope quid.

Sudores critici robustas vires annunciant.

Sudores retinent odorem & colorem eius, quem purgant, humoris.

Sudoris tum nimius fluentis, tum suppressi, causa.

Essentia partis illæsa, functio impediri non potest.

Calor vicinas res omnium maximè alterare potest.

Calidum & humidũ corpus quam celerrime proprium sibi alimentum assimilare.

Frigida & sicca corpora cur nutriantur infelicissimè.

Concoctio. Nutritio.

Appositio. Adhæsio.

Pueri vim retentricem habent imbecilliorem, expultricémque nõ admodum fortem.

Pueri quibus facultatibus superent iuuenes, & quibus ab eis superentur.

Puerilis iuuenilisque caloris discrimẽ.

Nutriuntur omnia similibus.

Senes cur ferè ad vniuersas functiones corpus malè affectum sortiantur.

Actiuis functionibus quæ instrumenta sint commodiora.

Frigidum & humidum naturaliter nullum corpus reperiri in ætatibus.

Frigidum vbique esse debilius, torpidúmque.

ceſſerint, vt ob duritiem vix flecti poſſint. Nam ſi ſic ſint affecti, corripientur ſpaſmo.

Naturalia inſtrumenta, quò ſunt humidiora eò ſunt ad nutricationem magis idonea: ad concoctionem verò ineptiora aridioribus, quibus adſit ſimilis calor.

Contrà naturalia inſtrumenta, quò ſunt humidiora, eò ſunt ad nutricationem magis idonea, vel ſi ad extremam humiditatem peruenerint: ad concoctionem verò non ſunt aptiora, nec ſeipſis, nec aridioribus, quibus ſimilis adſit calor: niſi ſiccum aliquando cibum exhibeas inſtrumento ſicco & ſqualido, non liberaliter ei tribuens humiditatem. Cæterùm & ad digeſtionem per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, ineptiſſima exiſtunt: quòd haud facile vel dilatantur, vel contrahuntur: quorum alterum attractionem, alterum excretionem molitur.

Qualitatum quæ in quibus ſint efficaciores functionibus, & quæ inutiles.

In ſumma verò, calor auctus ad omnem alterationem efficaciſſimus eſt, niſi ad tantam, vt colliquet, vehementiam increuerit. Siccitas ad robur & firmitudinem confert, niſi adeò ſit cruda, vt corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirificè facit: cæteris verò functionibus omnibus aduerſatur, excepta qua corpus augetur. Deinceps autem de fluxionibus à cerebro oriundis aliquid etiam dicamus.

Coryza. Catarrhus.

Deſtillationis igitur & grauedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum cauſa exiſtit: vt pars quidem ſimilaris vel à frigore, vel à ſolis ardore in intemperiē adactum: vt inſtrumentum verò, quatenus infeſtatur à plenitudine.

Deſtillatio eſt defluxus in os.
Grauedo eſt defluxus ad nares.
Raucedo eſt ad fauces defluxus.
Vua.
Antiades.
Pariſthmia.

Cæterum deſtillatio fit, ſi ad os excrementum defluxerit: grauedo, ſi ad nares: quemadmodum & raucedo, ſi ad fauces decūbat. Quòd ſi fluxio gurgulionem inuadat, aut vuam pariet, aut ipſum in tumorem attollet. In glandulas quæ ad finem oris vtrinque adiacent, ſi decumbat, antiadas procreat: ſicuti & pariſthmia, inuadens ea quæ illis proxima ſunt. Ac defertur quidem fluxio à capite nonnunquam in ventrē, nonnunquam in aſperam arteriam, vtrilibet maximè nocens.

Vteri corpus à quibus cauſis durari poſſit.

Quod verò ad vteri corpus ſpectat, ſi ſolidum fuerit aut durum, cauſa eſt, cur ſupprimantur menſes. Duratur autem vel ilicò à primo ortu, aut tractu temporis poſt ipſam generationē: videlicet ob intemperiem aut affectus alios præter naturam. At intemperies vteri interdum à natura oritur, interdum ſequitur morbos, perinde ac denſitas.

Menſes vnde retineri contingat.

Detinētur etiam nonnunquam menſes, ob materiam ipſam vacuandam, vbi vel craſſa eſt, vel viſcida: necnon vbi à craſſis humoribus vaſa, quæ ad vterum deſcendunt, obſtruuntur. Ad hæc, vterus nihil omnino excernit ob multas exercitationes, & victum tenuem, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob eaſdem cauſas, ſed remiſſiores. Plus autem, ob diuturnum ocium, & victum opiparum.

Menſes quibus ex cauſis plus æquo fluant.
Muliebre profluuium.

Cæterùm deprauatæ vteri fluxiones (quod ſymptoma fluxus muliebris dicitur) fiunt expurgato per hanc partem vniuerſo corpore. Ac talem ſemper ſpeciē refert id quod excernitur, quale eſt quod in animali redundat. Eſt & aliud ex vtero deprauatum profluuium, ob affectum aliquem ipſum infeſtantem eueniens. Inſuper interdum cohibentur menſes ſanguine, ob robuſtas vires in alias partes irruente.

Clauſæ mulieres.

Ad hunc autem ſermonem pertinet meminiſſe mulierum minimè foratarum, quibus vteri meatus coaluit.

Priapiſmus eſt inuoluntarius tumor virilis pudendi à flatulento ſpiritu ortus.

Iam priapiſmus eſt, cùm inuito intumeſcit inflaturque maſculinum pudēdum: cuius ſymptomatis cauſa exſtit flatulentus ſpiritus.

Gonorrhææ ſpecies.

Porrò gonorrhœa ſi pudendo non intento acciderit, retentricis facultatis in ſeminariis vaſis imbecillitatem ſequitur. Si verò intento pudendo eueniat, conuulſioni quodammodo erit affectus ſimilis.

Colorum viciſſitudines vnde oriantur.

Colorum viciſſitudinem (vt ſummatim dicam) faciunt ſucci à ſua naturali ſpecie aberrantes, aut in profundum ſubeuntes, aut extrem veluti illuentes. Particulatim verò cauſæ, ob quas ſuccos ad huiuſmodi tum motus, tum affectus peruenire oportet, ſunt affectiones animi: aëris nos ambientis vel ad calorem, vel ad frigus mutatio: corporis affectus vel calidiores, vel frigidiores: item ſanguis vel paucus, vel plurimus, tum foras elatus, tum intrò reuulſus. Huc accedit etiam quodlibet humorum vitium, ad ſuam ipſius ſpeciem vniuerſi corporis colorem permutare potens.

Figura partiū à quibus cauſis vitietur.

A naturali autem figura deflectunt partes, immodicè vel repletæ, vel inanitæ, vel à propriis ſedibus deturbatæ, aut reuulſæ.

Symptomatum quænam ſeſe mutuò ac neceſſariò ſequantur, & quæ minimè.

Vt autem hunc iam commentarium claudamus, operæprecium mihi videtur addere, quænam ſymptomata ſibi mutuò & neceſſariò ſuccedant, & quæ item non neceſſariò. Igitur id quod fit, vnáne ex cauſa fiat, an ex pluribus, conſiderandum. Nam ſi ab vnica tantùm fiat, neceſſariò cauſæ efficienti ſuccedet: ſi à pluribus, non neceſſariò. Symptoma itaque quod ab vno alio dependet, neceſſariò conſequitur illud. Vbi verò aliæ quædam cauſæ ad ſecundi ſymptomatis generationem accedunt, ipſum non neceſſariò ad primum conſequitur. Neque enim cruditatē (gratia exempli) inflatio ex neceſſitate ſequitur, vel mordicatio, vel nauſea: quanquam tum horum, tum reliquorum ſymptomatum ferè omnium nullum eſt, quod non aliquando cruditates ſequi videatur. Verum & cruditatis magnitudo, & differentia, tum hominis natura, tum ſenſus vel acutus, vel obtuſus, item ſingularum corporis partium & robur & imbecillitas faciunt, vt alias aliud ſymptoma cruditatem ſequatur. In ſumma verò, quæcunque pars cruditatem fecerit, illa noxam percipiet, quæ maximè imbecilla fuerit.

Cruditatem nullum neceſſariò ſymptoma ſequitur.
Atrophia ſequitur neceſſariò alimenti defectum.

Proinde nullum ſymptoma neceſſariò ſequi cruditatem, poſſumus aſſeuerare. Vbi autem alimentum minimè per corpus digeritur, ſiue priuatio, ſiue imbecillitas fuerit actionis, atrophiam neceſſariò inducet, quemadmodum in ſingulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut ſanguificæ potentiæ aberratio, neceſſariò producit praui coloris ſymptoma.

GALENI PERGAMENI
De procatarcticis,
LIBER VNVS.

Procatarcticæ cauſæ inualida tantùm corpora immutant.

QVAS procatarcticas, ſiue externas, ſiue præincipientes appellant, vt magnus calor, frigusve ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, inualida ſolum corpora commouent: ac proinde à nonnullis non cauſæ, ſed morborum occaſiones vocantur. Videmus etenim mille ſimul in theatro ſedentes, è quorum numero quatuor duntaxat æſtuant, & in eis à febre vnus ſolus arripitur:

Menandrum ex inſolatu febrientem, qua ratione ſanarit Gal.

quod nuper familiari noſtro Menandro contigit: quem nos ſecunda die inuiſentes, iuſſimus caput roſaceo foueri, mox dormire, poſtmodum impensè lauari: ac ſic tandem eſt reſtitutus. Alios etiam complures, ob æſtum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis

balneis

balneis ac victu humidiori vsus, similiter persanaui. Non desunt tamen, qui varia connectentes sophismata, quas nuper causas procatarcticas diximus, eas morborum causas esse inficiantur: quòd videlicet nec semper, nec omnia corpora lædant. Qui quidem non secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinas & hamos in viis, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaque horum impedimentorum nonnulla iam rescindamus, aliqua eruendemus, alia conteramus, vt antiquam viam, quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilissimam ducit, purgemus. Quòd igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & contristare, & morbos gignere soleant, id indies natura rerum nos docet: cùm nimirum vel ipsa animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, vt æstate quidem calorem, frigus verò hyeme declinent. Quòd si hæc noxia quidem, non tamen morborum esse causas fateantur, quòd nec semper, nec omnibus noceant, iam non de re, sed de nominibus disputant: quanquam ne sic quidem effugere poterunt quin conuincantur, saltem illas esse causas nocumenti iis, quibus nocent corporibus. Sunt porrò duæ primæ causæ ac maximè principales in vniuersum, scopus videlicet, siue finis, cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt: ac præterea id, à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes conspirent, nullus vnquam effectus absolui poterit. Nam nisi aliqua esset lecticæ vtilitas, nunquam faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius vtilitas, careat autem dolabra, serra, terebello, aliáque supellectili instrumentorum, nec sic lecticam coagmentabit. Et si hæc illi omnia præstò sint, & mox ligna deficiant, neque ita componetur lectica. Sed nec si instrumenta & materia parata sint, & vtilitas vrgeat, absit autem artifex, quicquam vnquam compingi possit. In iis tamen artibus quæ casu fiunt, interdum finalis causa desideratur; cùm ea nullius gratia fiant. Est etiam vbi id per quod fiunt, abest. At nihil inuenire licebit, quod materia non egeat, ex qua constet: & efficiente, à quo fiat. Semper siquidem est necesse, vt sit conuentus alicuius patientis, quod vicem materiæ subeat: & alterius quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autem nonnunquam instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum sine instrumento agit, vbi nullius gratia, neque ex proposito agit. Vbi igitur ex frigore vel æstu aëris ambientis aliquis læditur, aër ambiens dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaque effectus oriri poterit, nisi efficiens & materia iungantur. Vnde oportet vt hæc vtraque aliquid ad generationem rei conferant. Quæ autem ad rei generationem conducunt, meritò causæ appellandæ sunt. Reperire autem licet præter iam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen: veluti intermedium spacium minimè impediens, quo faber indiget, vt circa lignum agere possit: idque non qua artifex est, sed quà corpus, quod alium ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locum. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanquam ea sine quibus non. Solidum quippe corpus interiectum inter fabrum & lignum, impedimento est, quo minus operari artifex possit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, vt aër in illius locum succedat, cùm nusquam in hoc orbe vacuum possit consistere. Proinde constat fabrum aere ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius vtilitas, vis animalis, atque etiam crura: at causæ sine quibus id fieri nequit, aër circunfusus cedens, pauimentúmque renitens. Quod autem ait Erasistratus. Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refrigerentur, ille magis febricitabit: maximè absurdum videtur. Nam si effectrix causa ipsa id absque patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoque febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem adferre potest, sed illi tantum, quod ad eam excipiendam est habile, vtique non amplius erit necesse, vt qui friguerunt magis, magis quoque febricitent: imò facile nonnullos reperias, qui ne semina quidem febris concipiant, fiant tamen attoniti, vel torpidi, vel tremuli, vel conuulsi: vt accidit Alexandro, dum æstiuo tempore in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret. At verò nec illud etiam reuera confici potest, vt qui magis frigescit, magis quoque lædatur: sicuti neque hoc etiam, vt si magis lædatur, magis febricitet: cùm aliquando contingat aliquem magis lædi, qui tamen non modò non magis, sed nec omnino febricitet. Idem etiam dicendum est de labore plenitudinéque, & aliis id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarum exterminabat. Sed cur interim operam ludimus, dum hæresin Erasistrateorum conuellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse, quam proprium dogma? Adeò enim stupidi simul & pertinaces sunt, vt etiam omnes febres à phlegmone exoriri concedant: ob idque nec potum frigidæ, iis qui ardenti febre tenentur, concedant: cùm tamen ea opportunè exhibita, nisi obstet viscerum inflammatio, ægri confestim sudent, liberíque à morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati, conuincerentur. Quippe in sanis, & vbi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur vbi phlegmone in suppurationem conuersa soluitur. Sed hæc etiam est summa impudentia Erasistrati, quòd cùm fateatur repletionem plethoram efficere: hanc verò sanguinis parempttosin ad arterias: atque hanc denique phlegmonem: nolit tamen concedere, repletionem phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quòd qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit, sed potius effusio sanguinis.

Bruta mutant regiones, vt æstum & frigus vitent.

Causæ primæ & maximè principales in vniuersum, sunt finis cuius gratia fiunt, omnia quæ fiunt & præterea id à quo fiunt: quas postea sequuntur reliquæ, nempe instrumenta simul atque materia.

Effectus nullus absolui poterit in humanis artibus, nisi causæ in vnum omnes conspirent: id quod in iis quæ fortuitò contingunt minimè necessarium videtur.

Omnia egere materia ex qua, & efficiente à quo fiant.

Causæ appellandæ sunt, quæ ad rei generationem conducunt.

Causæ accidentariæ sine quibus operari non licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tantum corpori febrem adferre potest quod ad eam excipiendam est habile.

Alexander torpore fuit correptus, dum in Cydno Ciliciæ flumine, se lauaret.

Erasistratij censebant, patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma.

Frigida opportune exhibita iis qui ardenti febre tenentur, nisi viscerum inflammatio obstet, ab affectu eos liberat.

Puris hypostasisque discrimen.

GALENI PERGAMENI *De plenitudine*,

LIBER VNVS.

SICVTI nullum est quod nostra tempestate in ore ferè omnium medicorum crebrius versetur, quàm plenitudinis vocabulum: ita nec aliud facilè inuenias, quod magis ab eis ignoretur. Verum eos qui ignorantiæ tenebris occæcantur, quique absurda tuentur dogmata, impræsentiarum missos faciamus,

cum ingeniois verò ac veritatis amore flagrantibus confabulemur: duas in vniuersum notiones, relationésve plenitudinis proponamos: vnam quidem, secundum robur virésque illius qui talem plenitudinem defert: alteram, secundum excipientis vasis capacitatem. Dein verò sedulò perscrutemur, quænam sint vniuersæ animantis vires: & quomodo plenitudo, quæ secundum earum vnamquanque consistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. Postmodum, quot sint eorum humorum species, qui vel vires aggrauent, vel à vasis contineri non possint. Igitur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis à nobis monstratum est, quòd alia ea vis sit, quæ in venis consistit, alia quæ per arterias, sicuti & alia quæ per neruos diffunditur. Vbi etiam docuimus, cor * facultatis arteriarum fontem atque originem esse: neruorum autem cerebrum, sicuti iecur venarum. At in libris de Elementis ostendimus, substantiam eorum omnium quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor primis qualitatibus immutari: & ex earum certa quadam temperatura, omnium corporum substantiam, ac proinde virium earum essentiam, quæ corpus nostrum dispensant, constare: quippe quæ non sit, nisi ipsius temperamenti quædam proprietas. Porrò vis ipsa siue facultas, causa effectrix existit, non materialis substantia, patibilísve. Facultas itaque erit alicuius actionis causa, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur. Sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit ab agente, in rem patientem. Vnde vires suam quidem ex alterius comparatione notionem habent: essentiam verò,* ex habitudine ad alteram. Quòd autem in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: sicuti etiam, quòd seipsum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileis multi, sed & ex Stoicis iuniores, dum contendunt ostendere, quòd spiritus atque ignis & sese, & cætera elementa contineant, terra verò & aqua ab iis contineantur, nullam demonstrationem adferunt. Nos quippe euidentissimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, vt potius ab eo vniuersa soluantur. Etenim quod durum est, reniténsque ac densum, vel primo aspectu potius continere videri possit: contrà verò, quod molle, cedens, rarúmque est, altero indigere à quo contineatur. Dicamus igitur, quotiescunque præ multitudine aliquis nimis distenditur aut disrumpitur, affectum talem ad continentia vasa spectare, non verò ad aliquas vires: cùm verò grauatur, ad sensitricem potentiam. Nam neque idipsum omnino ad vires pertinet omnes, * cùm naturalis potentiæ hæc grauitas affectus non sit. At verò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate commensuratur, non modò in animantibus reperitur, verumetiam in rebus inanimis, quemadmodum in vestibus, vinculis, pellibus, vasisque fictilibus. Rumpuntur siquidem omnia hæc, vbi multa replentur flatuosa substantia. Porrò cùm quatuor sint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: alia sunt inquirenda indicia ad cognoscendam plenitudinem quæ secundum earum singulas accidit: nam nec grauitas in istis sufficere poterit. Etenim imbecillus ventriculus, vi sensitrice maxima est præditus, qua sibi grauia sentire possit. Iam quibus signis arteriarum plenitudinem, quæ ex collatione ad earum vires con-

Plenitudo est duplex, vna iuxta vires illius, qui eam defert: altera iuxta vasis illam continentis capacitatem.

Cor est arteriarum origo. Cerebrum est fons neruorũ. Hepar est venarum principium.

Essentiam facultatum corpus nostrum regentium, ex temperie quatuor qualitatũ constare, esséque proprietatem temperamenti.

Facultas est causa effectrix.

Agere in seipsum nihil potest, sicuti nec se continere.

Ignis omnia dissoluit.

Continere videntur dura, renitentiáque: vt contineri, quæ mollia & cedentia existunt.

Plenitudo distendens aliquid, dicitur iuxta vasa.

Plenitudo grauans, etiam si non distendat, ad vires sensitrices refertur, minimè autem ad naturales.

Plenitudinem iuxta vasa reperiri etiam in rebus inanimis.

stat, probè deprehendere liceat, in commentariis de pulsibus exposuimus. Venarum verò nec ego signum aliquod vnquam, quo id ex scientia haberi possit, præscripsi, neque ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Vt autem de plenitudine agamus, quæ sigillatim quascunque particulas occupat, sciendum est, ea membra quæ parum sentiunt, vel sunt sensus omnino expertia, nequaquam parem cum ventriculo aut vesica, excrementorum quæ in ipsis congesta sunt, sensum habere: sed aut omnino exiguum, aut penitus nullum: exiguum quidem, vbi maxima plenitudo adfuerit: nullum, vbi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, iecore, renibus, atque in nonnullis ossibus, aliquis nonnunquam oboritur alicuius ponderis sensus: quanquam is certè potius ad membranas referri debet, quàm ad eorum viscerum carnes. At secundum cerebrum, perquàm manifestum sui sensum grauitas interdum excitat. In partibus autem sensu vacuis, nullus potest non modò grauitatis, sed nec alterius etiam symptomatis sensus haberi. Atqui sensu carere videntur nonnulla ossa, adeps, & glandulæ quædam: præterea medullæ omnes, sensus expertes sunt. Cerebrum tamen atque spinalem medullam, nonnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quispiam de carne, qua gibba iecoris pars constat, asserere, quòd absque vllo sit sensu, cùm neruus illi nulla ex parte inseratur. De parte autem illius caua, facilè dubitatio exorietur, cùm nerui qui iecori iuxta portas distribuuntur, adeò sint exiles, vt contexere solam membranam videantur. Grauitas igitur euidentissimum signum illius est plenitudinis, quæ ad vim sensitricem spectat. Nam si in aliqua particula quæ sensu prædita sit, vlla humorum multitudo aggregetur, in ea statim grauitatis sensus quoque excitatur. Nec tamen quotiescunque pondus loco alicui insederit, ibi etiam humorum multitudo aggregabitur: quandoquidem si facultas sit imbecillior, poterit vel ex ipsismet solidioribus membris grauari, quemadmodum in corporibus resolutis contingit. Siquidem præ resolutione imbecillioribus redditis musculis, sentit ille qui resolutus est, in motu grauitatem insignem: ita tamen, vt infirmus musculus sibiipsi minimè grauis videatur. Grauitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Potest itaque musculus fieri se ipso inualidior, imbecilliórque: vt verò sibiipsi sit grauis, id fieri nequit. Agè igitur, maioris perspicuitatis gratia, ponamus nunc à spiritu per neruum delato, moueri musculum: à musculo verò, tibiam primùm, cui is inseritur. Qua mota, articulus in genu, vbi eius vniuersum committitur, subinde etiam moueatur. Quibus sic constitutis, quisque verè asserere poterit, & musculum, & totam tibiam, inualido spiritui esse oneri. Quocirca minimè potest exquisitè dignosci, quid sit id quod primùm grauet, quodque primum grauetur: nisi prius sciatur id, quod primum in nobis vnamquanque mouet particulam. Ad quod quidem vir tum in discernendis potentiis, quæ nos gubernant, peritus, tum in anatome exercitatus, desideratur. Iam verò, vt nulla est necessitas illis qui in obeundis functionibus valentiores, quàm prius forent, effecti sunt, humores aliqua ex parte accreuisse (quod Erasistratus existimabat) ita pernecessarium videtur, vt si qui validiores actiones habeant, eis virium robur accesserit.

Plenitudo iuxta venarũ vires, qua ratione deprehendi queat, neque scripsit Galenus, neque ab alio scriptum reperit.

Sensu vacuas particulas, nec grauitatis, nec prorsus symptomatis vllius posse sensum percipere.

Medullæ omnes insensiles. Iecoris gibba insensilis est.

Grauitas est certum indicium illius plenitudinis quæ ad vim sensitricem spectat.

Plenitudini ad vires non requiritur necessariò magna humorum collectio.

Grauitas ab altero & in altero gignitur.

accesserit. Actionum siquidem fortitudo, ad virium robur consequitur: sicuti & robur virium, fortitudinem comitatur functioois. At à sanguinis multitudine, consecutio nulla necessariò est futura: cùm neque si is maiori sit copia quàm antea, validior ex necessitate futurus sit homo: neque si minori, imbecillior: sicuti nec si æqualis sit, necessum est illum viribus eodem se habere modo. Liquet itaque actiones validas propriam esse ac inseparabilem virium vigentium notam, sanguinis verò aucti neqnaquam. Porrò vbi adest tensionis sensus, nec tamen exercitatio præcesserit, ibi necesse est plethoram esse congestam. Sanguis autem auctus, non tamen eò, vt venæ adhuc tensæ, sunt noodum plethoram absoluit. Vt verò tensio, copiæ humorum propria vasa tendentiom affinis est: ita vlcerosus sensus, acrem sequitur qualitatem humorum, potéstque vel ex solis quandoque motionibus gigni. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, vt quæcunque fuerit ea res, quæ eò ipsam distendit, vt capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atque is affectus qui tune membra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimum augeatur, erit etiam necesse, vt quod tenditur disrumpatur. Cæterùm non tantùm ex ipso sanguine, sed ex quacunque substantia humida & flatulenta, possunt partes tensiuo affectu occupari. In vniuersum autem, id quod grauat, multum: quod verò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedāt extrinsecus, omnibus est compertum. Quorum quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modicè mordent, pruritum inferunt, vti scilla: qui verò magis, rodunt, vt cæpa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt: præcipuè quidem, si particulis admoueantur exulceratis: prorogato verò, atque aocto horrore, symptoma illod rigor vocatur. In nobis quoque mordaces gignuntur succi eadem ratione, per has quatuor ideas distincti. Quorum sanè pruriginosi illi sunt, qui modicè existunt acres: vlcerosum verò sensum patiunt, qui his sunt mordaciores: qui autem hos quoque mordacitate superant, horrorem: sicuti qui præterea iam mordacissimi sunt, hi rigorem inducunt. Affectio igitur vlcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Grauitas autem à multitudine, pro virium comparatione. At tensionis affectio, & ipsa quidem humorum multitudinem sequitur, non tamen per collationem ad vires corporum continentium, sed tantùm ad capacitatem qua continentur illi. Ad hanc ergo affectionem vltimam, tensio tantummodo pertinet: vt ad secundam grauitas. Vlcerosus verò sensus, neutrius est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ, quæ vires respicit. Ex symptomatis itaque alia ad plenitudinem pertinent, quæ respicit vires: alia ad eam quæ in infusione consistit: nonoulla præterea non sunt * simpliciter plenitudinis notæ, sed hoiusce plenitudinis. Quædam verò nullius quidem plenitudinis, sed humorum potius prauitatis & corruptionis sunt signa, aut virium imbecillium, aut tumoris solidorum corporum. Ergo affectio tensiua, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiam in corpore quod sensu præditum est, contineri insinuat: non tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiam indicia accedant. Actionum verò imbecillitas, vires inualidiores ostendit: * quòd mouens causa impediatur: quemadmodum accidit in languidiori manuum motione: id quod plures constitutiones consequi potest. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularum genus, viribus tamen eosdem fines seruantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri: moto nimirum aucto, mouente verò æquali permanente. Sed si aot vnus quispiam ex humoribus, aut omnes etiam simul excrescant, nec vires alioquin simul vnà augeantur, sic quoque necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si humores simul & effusiones creuerint, nullo autem in viribus incremento facto: quemadmodum & si pares illi se habuerint, vires verò imbecilliores euadant. Fieri etiam potest, vt & dematur de virium robore, & humores vnà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarum molem carnis, pinguitudinisque significat) vel plures fiant, vel pauciores. Horum itaque vtrumuis eueniat, necessariò euadent * functiones imbecilliores.* Arbitrari autem quandiu solida corpora optime nutricantur, posse nonnuoquam edi imbecilliorem motum, hominum planè est minimè perpendentium, facultates per vniuersa solidiora corpora permeare: sed perinde ac fistulas, aut canales quosdam, sic spiritui venas & arterias constituentium. Hallucinantur etiam, qui inter plethorica indicia, corporis tumorem reponunt: quippe venarum tumor poterit forsan esse plethoricum signum, inseparabiléque, vbi corpus ita se habuerit, vt neque interna externis, neque hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus vniuersum corpus detineat. Carnis autem & adipis moles, eorundem multitudinem indicabit: non tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat euacuationem, signum existet. Cùm autem syncerus sanguis nunquam ita reperiatur in venis, quin illi aliquid aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sanè erit dicere, sanguinem ipsum augeri, ac si etiam humores dixeris. Venarum itaque tumor, sanguinis plenitudinem indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus inualescere, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit, néve paulò antè cæteris vehementius mota. In summa verò, plenitudo à venarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionem seruarint, idque cum mediocri calore. Cæterùm tum tumor ipse, tum tensio, cùm à singulis humoribus, necnon à flatu excitati possint, plenitudinis quantitatem, potius quàm specificas differentias declarant. Siue igitur sanguis eò incrementi peruenerit, vt citra tunicarum tensionem, naturæ modum excedat, corpusque grauis videatur: siue ita sit auctus, vt vasa continentia distendat: vtrunque certè & multum, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secondùm vires, hæc penes vasa vocetur. Iam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neque ex calore, neque ex ira verecundiáve, neque ex alia denique occasione extrinseca oriatur, sed vndequaq; corpus æqualiter fuerit affectum, sanguineæ plenitudinis nobis indicium existit. Omnem autem plenitudinem, quæ in venis congesta est, facilè motus arteriarom osteodit, ob mutuam vasorum confluentiam: nisi vbi humores contenti in venis, quàmmaximè sunt crassi & tenaces. Plenitudi-

Actionum fortitudo ad viriū robur consequitur.

Robur viriū, fortitudinem comitatur fūctionum.

Actiones validæ, non aucti sanguinis, sed vigentium virium sunt inseparabilis nota.

Vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem humorum.

Tendi possunt particulæ à quauis substantia humida & flatulenta.

Mordicantiū humorū quatuor, secundum magis & minus differentiæ habentur.

Acres humores particulis exulceratis admoti horrorem atque rigorem excitant.

Vlcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Symptomatū differentiæ variæ.

Tensiuus effectus quid indicet.

Actionis languor, vires inualidiores ostendit.

Facultates per vniuersa solidiora corpora permeare.

Tumorem corporis non omnem esse signum plethoricum.

Venarum tumor quando sanguinis plenitudinem indicet.

Plenitudo secundum vires. Plenitudo secundum vasa.

Rubor insitus, sanguinis plenitudinem indicat.

Arteriarum motus, venarū plenitudinem indicat.

Plenitudinis species quibus notis sint distinguendæ.

nis autem species, vbi io vniuersum illa corpus dispergitur, his notis sunt distinguendæ. Rubor plenitudini sanguineæ attestatur, color verò suppallidus, flauæ bili. Cùm autem pituita nimis excreuerit, in album magis quam pro naturæ modo, color ipse mutatur: quemadmodum in atrum, si bilis atra. Opus tamen est, vt cum singulis horum humorum simul sanguis augeatur: alioqui non plenitudo aut plethora, sed cacochymia potius dicenda venit. Cæterùm si grauitas vel tumor præter naturæ modum accesserit, affectio talis, plethora appellabitur: ipsiúsque humoris vincentis species, ex colore diiudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine seiungi nequeunt) inferre potest. Nam antequam ita ea increscat, alia illi superuentura est affectio. At si sola pituita augeatur (inter cuius species annumeratur humor qui crudus dicitur, fabámque imitatur elixam, quàm alia pituita, crassior, ac minus flatulentus existens) duntaxat in leucophlegmatia solet per vniuersum corpus exuberare. Sunt enim & aliæ pituitæ species: dulcis nempe, acida & salsa. Verum ex dulci fiunt somnolenti: ex acida cùm redundat, famelici: quemadmodum siticulosi, ex salsa. A cruda autem, deiicitur appetentia, somnolentíque etiam fiunt. Siquidem si humescat, refrigereturque cerebrum, quod est sentiendi principium, statim soporosa affectio oboritur: quemadmodum si siccescat, atque incalescat, in vigilias illabitur. Proinde omnes qui vtraque bile redundant, insomnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciantur, quòd difficiles sunt, atque præter omnem rationem tristes. Vigiliæ itaque & somni causa, in cerebro ipso consistit: appetentiæ autem & illius defectus, ad os ventriculi pertinet. In quo quidem si colligatur pituita, appetitiones excitat: si flaua bilis, tum sitim, tum cibi fastidium pariet, osque fiet amarulentum. At si atra, morosi, tristes * atque formidabiles fiũt, & sine siti: saliuáque plurimum illis scatet: atque nonnulli eorum satis videntur famelici, in quibus nimirum atra bilis, acida qualitate fuerit affecta: id quod sanè contingit, vbi ipsa maligniot est reddita. Porrò vbi ea veluti fæx sanguinis permanet, neque exactè est acida, satius fuerit illam appellare melancholicum succum: non autem melancholiam, siue atram bilem. Quòd verò ad pulsus pertinet, si in plenitudine flaua bilis redundet, tales necesse est reddi pulsus, qualis vbi cor calfit simul & exiccatur. Si atra bilis, quales quum frigescit & exiccatur. Si pituita, quales edi solent in humida frigidáque constitutione. Vbi verò sanguis se omnino secundum naturam habuerit, nulla fiet in pulsu ab antiquo statu mutatio: alterantur autem, secundum ipsius sanguinis mutationem. At verò ex ocio & humido victu sanguis humidior seipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimentóque calfacientibus, necnon meraciori antiquiorique vino, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Quòd si quispiam alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla intemperie teneantur, sanguis sicciorevadet. Sed secundum etiam varias complicationes causarum, in diuersas incidet sanguis compositas intemperies: idque citra miscellam aliam in eo superantis humoris. Quòd si ob aliorum quoque humorum misturam, illabatur io intemperiem, certè absque cacochymia constate talis dyscrasia non poterit: alias tamen octo differentias sortietur, sed diuerso modo, quàm vbi ille solus & per se fuerit talis. Verùm an intemperies ad solum pertineat sanguinem, * an ad aliquem alium illi humorem permistum, ex iis quæ diximus, & ex aliis multis signis, facilè deprehendi potest. Fingamus igitur homini qui febre est vacuus, venas in tumorem attolli, ac totum corpus rubicundius euadere. Statim enim est expendendum, num & causæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ vim calefaciendi habent: & si hoc fortè videatur, præstiterit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore vniuerso excitata conquieuerit. Tunc autem, si qualem diximus, talis appareat, sanguinem sanè io eo abundare, Indicium erit. Mox verò grauitatem, tensionem, pigritiam ad motum, pulsus, vigiliam, somnum, appetentiam, fastidium, præcedentémque vitæ rationem, expedit reuocare ad examen, expendereque an aliqua excretio solita, illi suppressa sit, aut exercitatio neglecta: & an alimentis plurimis, aut plurimi nutrimenti sit vsus: vel si post cibum se præter morem lauerit: solitúsque sit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda est temporis & regionis consideratio. Nam hyeme & Vere, locísque tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor verò locis & temporibus calidis atque siccis. Sic etiam qui densa sunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt: sicuti rarius, qui rara.

Cacochymia quid.

Plenitudini perpetuò adesse tumorem & pondus.

Pituita in leucophlegmatia duntaxat solet per vniuersum corpus exuberare.

Pituitæ species diuersæ, earumque vsus & facultates.

Sopor vnde.

Vigiliarum causæ.

Melancholici sunt difficiles, & præter omnem rationem tristes.

Pituita in ore ventris collecta, appetentiã facit.

Bilis vtriusque facultates.

Melancholicus succus.

Pulsuum differentia pro varietate humorum exuperantium.

Sanguinis temperies à diuersis causis variatur.

Plenitudo potior colligitur hyeme & vere.

GALENI PERGAMENI
De atra bile,
LIBER VNVS.

SANGVIS (qui humor omnibus hominibus est notissimus) vbi vel arteria, vel vena fuerit conuulnerata, ilicò effundi videtur: rubens sanè magis è venis, flauior autem ex arteriis manans. Vndecunque autem exeat, subitò concrescit in grumum: idque non solùm extra corpus, sed intra illud etiam, in quouis ipsius loco præter naturam contentus. Igitur magna ex parte in hoc humore rubeus color exuperat: & talis exactè optimus sanguis existit. Apparet autem nonnunquam hoc ipso flauior & nigrior: sicuti etiam ex consistentia crassior atque tenuior. Quin & videtur quandoque in concreto sanguine tenuis quædam humiditas, contracta à potu, innatare. Interdum & pituitosus humor cum sanguine per venas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorum non mutant sanguinis appellationem. Est & alius quidam humor sanguini crasso & nigro persimilis, qui tum per vomitum, tum per deiectionem excernitur: non tamen etsi diutiua aëri ambienti expositus fuerit, omnino densatur, Atque hic ipse humor aliquando à vomentibus acidus simul & acerbus sentitur: quandoque verò nullam qualitatem manifestam præ sese fert. Cùm autem sanguis maiori ex parte dulcis esse videatur: pituita autem insipida, veluti aqua, certè si quando hi humores sentiantur salsi, morbosi erunt. Euadit autem interdum ipsa pituita dulcis. Porrò pituita omnis esse debet colore albo, miniméque

Sanguis extra sua vasa, subitò in grumum concrescit.

Serum sanguinis.

Atra bilis.

Salsos humores esse morbificos.

Pituita omnis esse debet colore albo, minimeque concrescere.

nimeque concrescere. Est & alius humor, qui dum vomitur, semper amarus apparet: non semper tamen flauus, sed quandoque pallidus. At semper qui flauus est pallido crassior videtur.

Flauæ bilis species.

Iam verò, vt flaua bilis tenui serosæque humiditati commixta, & pallidior, & aquosior euadit: sic vbi resoluitur plurimum, vitellis crudorum ouorum apparet similis: ob idque vitellina appellatur. Igitur hæc bilis, siue pallida sit, siue flaua, siue vitellina, in vasis habet suam generationem.

Bilis porri colorem referens, in ventriculo gignitur.

Bilis æruginosa.

At in ventriculo quædam alia gignitur bilis, quæ porri colorem refert: alia: quæ ab æruginis similitudine, æruginosa vocatur: alia, quæ isatidis imitatur colorem. Quibus omnibus est commune, vt quales sunt, tales permaneant. Vt verò ad atrã bilem redeamus, ea, quia non concrescit, à sanguine nigro distinguitur, non tamen ab iis quæ propriè excrementa nigra appellantur, eo nomine differt.

Nigra excrementa quomodo ab atra differant bile.

Hæc siquidem, cùm talia sæpius vomantur ac deiiciantur, ab atra bile quamplurimùm & facultate & qualitatibus differunt. Nam neque acerbum saporem, neque acidum manifestè participant: cùm atra bilis tum gustui, tum olfactui talis esse videatur.

Atra bilis est acida, terrámque fermentat.

Atra bilis differt crassitie ab aceto.

Ad hæc, excrementa nigra minimè terram fermentant, vt atra bilis. Quæ quidem * hac in re cùm sit aceto quam acerrimo similis, partium tamen crassitie ab eo quammaximè dissidet. Quamobrem, quibus corporis partibus pura & impermixta adhæret, eas exedendo exulcerat.

Atra bilis cur exedat, corrodátque.

Acetum etenim quod tenuium sit partium, permeat: at bilis atræ crassities, cùm illi sedem firmam exhibeat, corrosionis fit causa.

Atram bilem gustare nullum animal sustinet.

Taceo quòd nullum animal atram bilem gustare sustinet: sicuti nec meram salsuginem, in qua nullum animal degere potest.

Mare mortuũ nullum in se piscem alit.

Cuius rei mare mortuũ firmum indicium præbet. Perniciosa itaque illius generatio censetur, cùm ex humore atro supra modum assato contingat.

Atra bilis quæ flaua præassata oritur, est omnium perniciosissima.

Atra bilis semper ad perniciem excernitur.

Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flaua bile immodicè assata ortum habet, tantò hac perniciosior est æstimanda, quantò flaua bilis efficacior est sanguinis sedimento, quod amurcæ aut fæcis instar generari est proditum. Igitur vt exactæ bilis atræ humorem semper excerni ad perniciem animaduerti, sic eorum quæ nigra appellantur euacuationem, non rarò salubrem extitisse comperi.

Sanguis niger quibus secta vena vacuetur.

Porrò sanguis qui vena secta mittitur, nigrior esse videtur in siccis calidisque temperamentis corporum: sicuti & in huiuscemodi anni temporibus, & regionibus, constitutionibus, vitæ studiis, victus ratione, ac denique cibis crassis & siccis: quales sunt, lens, cochleæ, & carnes taurinæ hircinæque, præsertim sale asseruatæ.

Melancholicũ succum gignentia.

Consimilis etiam naturæ est vinum nigrum, crassúmque & austerum. Pari etiam ratione, quæcunque ægritudines fiunt ex calida siccáq; intemperie, euiusmodi sunt febres ardentes, crassum & nigrum sanguinem gignunt.

Tumores ab atra bile.

Carbunculus.

Vbi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipsam propellitur, carbunculus appellatus producitur.

Elephantiasis.

Si verò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritque permistus sanguini, elephantem gignere est aptus. Sin autem solus existat, ab initio quidem nigrum tumorem gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum.

Cancer.

Cancer exulceratus.

Rursus, vbi acrior & contumacior hic humor fuerit, cancrum exulceratum: vbi autem mitior, latentem & citra vlcus producit. Quippe omnes huiusmodi affectus, & præsertim cancer, ab humore melancholico oriuntur: cæterum vt à calidiori carbunculus, ita ab eo qui minus calidus est, oriri cancer consueuit. At vbi is humor niger, qualitates obtinuerit mitiores, nimirum permistus sanguini, subrubeos elephantos progignit: qui tamen processu temporis longè nigriores euadunt.

Hæmorrhois.

Sæpius autem natura, vasorum quæ ad sedem sunt, reserans venam, huiusmodi humorem excernit commistum sanguini: ob idque excretio ipsa hæmorrhois appellatur.

Varices.

Sæpenumero etiam eundem humorem ad crurium venas transmittit, à quo dilatatæ & distentæ, varicosæ redduntur, & cutis quæ huiuscemodi venas attingit, temporis processu nigrescit.

Varices hæmorrhoidésq; si quis cohibere conetur, periculum est ne homo corripiatur melancholia.

Quòd si venas illas turgentes melancholico humore quis moliatur excidere, periculum imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri sæpius est visum, non in varicibus modò, verumetiam in hæmorrhoidibus, quæ ex huiusmodi humore consistunt. Quòd igitur in venis & arteriis humores omnes vnà cum sanguine contineantur, ostendit ipsius varietas, tum in colore, tum in consistentia: id quod etiam ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura humana, ab Hippocrate prodita sunt, liquidò constat. Qui humores quandiu temperamenti obtinuerint mediocritatem, animal erit sanum: ægrotabit autem, vbi vel in omnibus vasis, vel in parte aliqua eorum aliquis à naturæ modo recesserit. Rationi autem est consentaneum, similes affectus oriri in partibus quæ profundo in corpore delitescunt, iis qui in cute consistunt.

Erysipelas.

Carbunculus.

Cancer.

Cùm itaque flaua quidem bilis in vnam quampiam decumbens partem, generet erysipelas: atra verò, carbunculum atque cancrum: mirum sanè esse non debet, si vtraque in intestina descendens (quandoquidem internæ partes non sortiuntur constitutionem adamantinam) aliàs aliud ipsorum erodant, ac nonnunquam prorsus insanabilem dysenteriam efficiant.

Dysenteria.

Exulceratiõ omnis ab atra bile est insanabilis.

Omnes siquidem exulcerationes ab atra bile sunt insanabiles: nisi quis curationem appellet, vbi affecta pars tota circunquaque ad partem sanam vsque dissecta, abscindatur. Quemadmodum igitur intestina citra alicuius auxilij spem vlcerantur ab atra bile: à flaua autem, difficulter curationem admittunt: sic in profundo sitis accidit cæteris partibus, atque iis præcipuè, quæ intestinis sunt nobiliores.

Intestinorum curatio, cur facilior sit, quàm aliarũ internarum particularum.

Adde quòd intestinorum curatio facilior est, eò quòd medicamenta quæ iniiciuntur per sedem, statim locis affectis occurrunt: quod sanè in cæteris partibus fieri facilè nequit.

Lien malè affectus, colorem totius corporis vitiat.

Porrò lien malè affectus, vel ex inflammatione, vel scirrho, vel imbecillitate, ad nigrius conuersus, colorem vitiosum in toto corpore efficit. Quin & ipse semper iecore nigrior existit: & præsertim in animalibus calidioribus & siccioribus, qualia sunt serratos dentes habentia.

Lien elixus gustui quippiam acerbum refert.

Hoc viscus etiam vel elixum, gustui quippiam acerbum refert, vt iecori nihil simile appareat.

Hepar à liene expurgatur.

Vnde liquet iecur expurgari à liene: qui nimirum attrahit quicquid in ipso sanguine fæculentum existit: quale vtique est fæx in vino, & in oleo amurca. Ex hoc verò quòd medicamenta flauam bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes ascitas euacuant: sicuti & quæ nigra expurgant, elephantos & cancros augeri prohibent: in confesso est etiam, vnumquodq; purgantium medicamentorum familiarem sibi humorem attrahere.

Purgantium medicamentorum singula sibi familiares succos attrahere.

Vt autẽ ad lienem reuertar; quãdoquidem vnamquanque corporis partem

Lienem nutriri ab acido humore, quem recipit.

Ventriculo demitti aliquando humores per easdē venas, per quas solet suggeri alimentum hepati.

proprios alit humor: animalium verò serratos habentium dentes lien acerbam acidámque exhibet qualitatem: manifestum est, humorem qui illum nutrit, talem etiam existere: non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melancholico humori excipiendo sit destinata. Iam verò, per quas venas à ventriculo in hepar alimentum suggeritur, per easdem à toto corpore in illum etiam humor demittitur, tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta, tum in iis quas natura in morborum crisibus efficit. Quinetiam in rectè valentibus, nonnunquam optimus sanguis ad ventriculum commeat, ipsum videlicet nutriturus: id quòd in longis inediis accidit. Porrò cùm natura quæ fœtum format & auget, prægnationis tempore optimum sanguinem attrahat, in venis relinquitur vitiosissimus, qui post partum tandem excernitur: quemadmodum singulis mensibus, qui non solùm quantitate, sed qualitate etiam superfluus atque inutilis est. At pituitosus humor, ex pituitosis cibariis, in prima concoctione, quæ in ventriculo fit, generationem obtinet: veluti biliosus melancholicúsque in iecore. In cuius quidem coctione pituitosus humor etiam in sanguinem vertitur. Quam ob causam nullum ipsi proprium instrumentum molita est natura, ad sanguinis expurgationem, quemadmodum est vtraque vesica & lien. Siquidem hæ sanguinem à bilioso humore & seroso expurgant: lien verò à melancholico humore. Itaque pituitosus humor, qui in ventriculo gignitur, cùm deferatur in iecur simul cum humoribus genitis ex comestis & bibitis, vna cum illis concoquitur, in sanguinémque mutatur. In vniuersum igitur, omnes qui ab humore melancholico proueniunt affectus, statim inter initia medicamentis eum humorem vacuantibus validè purgans, quo minus augeantur prohibebis, vsque etiam ad cancros. Non est autem eadem bilis atra in iis qui integra sanitate fruuntur, & in nonnullis eorum, qui olim naturalem habitum sunt egressi. Porrò medicamenta singula proprium quendam similémque sibi succum eliciunt: non autem in naturam suam corporis humores permutant. Nam si medicamenta morbo regio laborantibus propinaueris: quæ verò bilem educunt, his qui infestantur aqua inter cutim: quamminimum proprij humoris videbis vtrobique vacuari: atque inde non solùm nihil iuueris ægrotantes, verumetiam quammaximè læseris: haud aliter, quàm si ipsis venas incideres. Aduerte autem columbas, atque alia animalia pleraque, destituta esse vesica fellis.

Menstruum sanguinem quantitate & qualitate esse inutilem.

Pituitam in ventriculo gigni, et postea coctam à iecore, in sanguinem verti. Pituitæ purgandæ cur nullum datum instrumentū sit à natura, vt reliquis excrementis.

Melancholici affectus quomodo inhibendi sint.

Medicamenta purgantia, familiares sibi succos attrahere.

Columbæ carent fellis vesica.

GALENI PERGAMENI

De tumoribus præter naturam,

LIBER VNVS.

INter ea corpora quæ naturaliter, & quæ præter naturam se habent, tertia quædam est constitutio eorum corporum, quæ non secundum naturam affecta sunt. Siquidem qui crassior vel gracilior est factus, non adhuc naturalis habitus fines egreditur: sed tantum alter supra naturæ modum, alter verò infra inuenitur: vterque autem secundum naturam est minimè affectus: quanquam certè horum affectuum non naturalium, excessus quidem, præter naturam existunt: terminus autem eorum excessuum, est actionis oblæsio. At qui tumorem ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe euasit gracilior, præter naturam sanè vterque est affectus. Igitur in præsenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus vniuersum, tum quamlibet illius partem occupant, nobis disserere est animus, sumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnosarum particularum, vbi cum tensione, renitentiáque, necnon dolore pulsatili & calido, ruboréque maiorem sibi tumorem contrahunt. Ex quibus quidem signis sanguinem redundare in inflammatione ipsa, existimandum est. Cuius sanè defluxus, priusquam sit impactus, facillimè his quæ refrigerant atque astringunt, repellitur, præsertim si tumor fuerit exiguus. Vbi autem fluxio impacta iam tenaciter hæserit, nullum ab astringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem vacuari. Iam verò pars phlegmone obsessa, non statim ab initio fit immodicè calida, sed procedente tempore, pristina nimirum perspiratione impedita, ex obstructione omnium meatuū. Idcirco si inibi sanguis diu immoretur, necessum est vt omnino putrescat. Siquidem omnia corpora simul calida & humida, in calidum locum coacta, putrescunt promptè, si nec euacuentur, neque refrigerentur. Quare & quæ ex ipsius putredine caliditas nascitur, ei superuenit, quàm antè habebat. In vniuersum autem, nihil in inflammata particula permanere potest exactè secundum naturam se habens, inflammatione perseuerante diutius: sed omnia simul cum carne, cutis videlicet, nerui, tendones, membranæ atque vasorum tunicæ, fluxionem ipsam suscipiunt. Quare & ossa interdum fluxio ipsa inuadit: sicuti & ab ipsis primò affectis, nonnunquam oritur: quemadmodum etiam à neruis, vbi scilicet vulnerantur. Cutis igitur, vbi secundum naturam se habet, laxa est, in iis qui crassi non admodum sunt: & locus medius, cui ipsa incumbit, existit vacuus, nec secus ea quæ in carne sunt spacia, conspiciuntur inania. Omnia autem hæc per inflammationes replentur sanguine, ex vasis quidem per eorum tunicas resudante: in quacunque autem carnis particula, ad modum rotis permisto. Vbi verò procedente tempore vicerit quidem natura: fluxio autem omnis concocta fuerit, ac genitum pus: extra carnem id pellitur à facultate, quæ in ea est, expultrice. Quòd si vel meatus naturalis conspicuus sit, vel locus rarus existat, pus sanè partim perspirat, partim sensibiliter effluit. At si incumbens cutis densa duráque extiterit, ibi pus detinetur, atque eam à subiecta ipsi carne dirimit: deinceps & sui acrimonia corrodit, & foras egreditur, nisi quis eam præuertat scarificare. Cæterùm natura à fluxione victa, non amplius ad pus, sed ad alienam quampiam mutationem, aliàs diuersam, proficiscitur sanguis. Porrò dum pus corpora excoriat, continentiáque à subiectis diducit: ac deinceps eo vtcunque vacuato, quæ dissident inter se, pristinam constitutionem nequeunt recuperare, is affectus vocatur sinus. Qui nimirum nisi quamcelerrimè percuretur, callum contrahit, procedentéque tempore durus euadit, nec amplius subiectis ipsi partibus agglutinari potest. Astringitur tamen medicamentis, & victus ratione exiccatur, ita vt particula integrè esse

Phlegmones accurata descriptio.

Phlegmones curatio.

Putrescere calida & humida, vbi in calidum loca impacta, nec vacuantur, nec refrigerantur.

Ossa interdum fluxionem ipsam suscipere.

Phlegmonis generatio.

Abscessus quomodo fiat.

Sinus quid.

esse sana videatur. Non solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdum proueniunt, propter humorem aliquem, qui temporis processu excorier, atque à contentis continentia dispescat. Proinde & incisi omnimodam speciem humidorum ac solidorũ corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animantia in ipsis reperta sunt, omnibus ferè quæ ex putredine ortum habent, simillima. Fistula sinus est angustus & longus, aliis sinibus similis: qui sanè astringitur, & sursum diducitur etiam ob excremẽtorum effluxum. Iam in atheromatis reperitur quiddam pulti consimile: in meliceridibus, melli: vt sebo, in steatomatis. Plerumque autem quædam tunica membranosa singula hæc continet. At gangræna carbunculique excitantur, cùm sanguis tanquam feruens & inflammationi propinquus, exurit cutim. Proinde & cum crusta fiunt, & bullæ vlcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissimam febrim inferunt, atque in discrimen vitam trahunt. Nigra autem prorsus, ac cineritia, apparet crusta carbunculorum vlceris: nec tamen inflammationis circunstantis color, sicuti in aliis, ruber conspicitur: sed ad nigrius vergit, alio sanè modo quàm in suggillatis, vel à gelu persrigeratis. Non enim vehementer liuet, veluti in illis, tumor: verum habet quippiam splendidum, quemadmodum bitumen Iudaicum. Huiusmodi siquidem est exquisita atra bilis: vnde & malignitas vlcerum quæ in carbunculis sunt, accidit. Siquidem sanguis, vel statim ab initio, vel in ipso feruore superassatus, melancholicus fieri videtur. Verùm citra feruorem atra bilis cancros constituit: atque eos cum vlcere, vbi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autem in his replentur & tenduntur magis, quàm in ipsis inflammationibus. Ad hæc gangræna maximis succedit inflammationibus, quæ sanè mortificatio quædam affectæ partis existit: & nisi curetur celerrimè, vsqueadeo pars affecta extabescit, vt inuadat alias continuas, atque sic hominem perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarum motus: in inflammationibus autem, is cum dolore sentitur. Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circumiacentia percutit: atque ex eorum plaga ob inflammationẽ dolemus. Quòd si arteriæ tunica inflammatione vrgeatur, tunc ratione percutientis simul & percussi, geminatur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partem decumbat, idque ab exquisita bile profecta, cutem exulcerat: si verò sanies aquosas, vel etiam sanguineas habeat, minus erit acris, sed particulam magis in tumorem attollit, quàm exulceret. Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum verò herpes. Humor autem à quo vnunquodque horum gignitur, tum ex colore, tum ex caliditate partis affectæ, facilè dignoscetur. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc verò magis, talis existat: sciendum est, ab acriori fieri herpetem exedentem, ab altera verò miliarem. Atque hæc sanè fluxio pituitam habere mistam mihi planè videtur, vt illa proficisci à meracissima bile: quare & cum erosione oritur, affectu semper proximam inuadente cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis commista fuerint, huius affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflammationis consistet. Quòd si alter ex humoribus longè exuperet, ab exuperante affectus nomen sortietur, cum adiectione tamen humoris admisti. Dicetur itaque erysipelas inflammationis particeps, flaua bile superante, inflammatio verò erysipelatosa, vincente sanguine. Similis quoque erit aliarum mistionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assiduè ex humorum fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, vt dictum est, biliosa fluxione exuperante oritur: inflammatio, sanguinea: œdema verò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit: nanque alterum fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: alteram enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera verò & ipsa quidem est nigra, propriè tamen atra bilis vocatur. Istos itaque, cancri soboles sunt: alterius verò nigræ, vna quædam scirrhorum species: quæ sanè ab altera, quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atque vtrisque communia sunt maior quam sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore vacans, tum durus: & quòd vtraque species quandoque ab initio gignatur, quandoque ex permutatione alicuius tumoris immoderatius refrigerati. Scirrhis propinqua sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, siue denigrationes. Qui affectus fiunt sanguine ex ipsis venis effuso, nunc tunicis earum contusis, nunc ipsarum finibus reseratis. Quòd si arteria adaperta fuerit, affectus hic aneurisma vocatur. Fit autem, ea vulnerata, cùm ad cicatricem superposita cutis deuenerit, arteriæ verò vlcus permanserit, ipsa nequaquam conglutinata, neque ad cicatricem perducta, neque carne obturata. Cæterùm tumor ille compressus digito cedit. Cùm igitur sanguis quem arteriæ continent tenuis & flauus existat, ac præterea mistus subtili spiritui & multo, proindéque sit etiam calidior eo qui continetur in venis, adeò sanè is effluit, vbi vulneratur arteria, vt ægrè supprimi possit. Cedit etiam in œdematibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foueæ modo excauatur. At in hoc affectu pulsus non adest, vt percipitur in aneurismate: & color albicantior existit. Ad hæc œdema longè latius & maius est aneurismate; nisi quando grumus adnatus, coalitus ex aneurismate, sphacelum, hoc est, syderationem efficiat. Sic enim vniuersam solidorum corporum corruptionem appello, ita vt ossibus quoque insit. Gangræna autem, solidorum corporum mortificatio est & ipsa, verùm ossa nequaquam corripit, maximásque sequitur inflammationes. Repetendum autem rursùs hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnem, circumpositam cutem exulcerare: si verò mitior extiterit, cancros citra vlcus inducere. Iam verò, qui affectus ex vlcere & tumore circum ambiente constat, phagedæna vocatur. Depascitur etiam & herpes circumuicinas partes: solius tamen cutis exulceratio existit: phagedæna verò, vnà cum cute, attingit etiam subiecta, quæ vlcera omnia, cacoëthe, hoc est, maligna vocantur. Porrò scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutem spectant: quemadmodum si in solis venis & carne fiant, nomen obtinent cancri. Præterea elephas affectus melancholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationem: tempore verò procedente, atra bilis co-

Marginal notes (left column): Animalcula interdum reperiri in abscessibus. — Fistula quid. — Atheromata. Meliceris. Steatomata. — Gangræna. Carbunculi. — Carbunculorũ descriptio. — Atra bilis qualis. — Cancros gignit atra bilis non feruida: qua si acrior fuerit, illos producit exulceratos. — Gangræna quid. — Dolor pulsatilis affligit inflammatas particulas, ob arteriarum motionem. — Erysipelas. Herpes. — Herpes exedens gignitur ab acriori bile: vt miliaris, à minus acri.

Marginal notes (right column): Erysipelas phlegmonosum. Inflammatio erysipelatosa. — Oedema. — Scirrhorum species duæ. — Fæcis sanguineæ duplex species. — Ecchymomata. Melasmata. — Aneurisma. — Arteriarum sanguis qualis existat. — Oedema quomodo ab aneurismate differat. — Sphacelus. Syderatio. — Gangræna. — Phagedæna. Herpes depascens. — Cacoëthe vlcera. Scabies. Lepra. Cancer. Elephas.

pia sanguinem ipsum exuperat: qoo tempore corpus iam & grauiter olet, turpéque & deformatmn videtur, atque interdum etiam exulceratut. Iam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non desistunt, quidam satyriasmum, quidam priapismum, appellant. Achot autem vlcus est in capitis cute, quod coniiceres pituitæ salsæ, & nittosæ esse sobolem. Ac defluit quidem ab eo sanies quædam nec aquosa simpliciter, nec ita, vt mel, crassa. Ceria (quos fauos nominant) cum tumote quodam exiguo & quamplurimis foraminibus accidunt, melleo quodam humore fluentibus. Quin & alij tumores præter naturam bis minores per cutem fiunt, nimirum myrmeciæ, acrochordones, psydraces, & epinyctides: qui sanè affectus omnibus cogniti sunt. Non minus autem est notus futunculus: qui quidem mitis existit, si solam cutem obsederit: malignus autem, si descenderit altius. Sic enim tubetculo est similis, ab eo sola duritie differens. Vterque autem affectus mistæ cum inflammatione esse speciei videtut. His tertio loco succedit bubo, quarto is quem oonnulli vocant phygethlon, caliditate simul & generationis celeritate id ab aliis tuberculis distinguentes. Qui affectus glandulosarum partium est inflammatio. Hæ autem partes vbi ad scirrhum deuenerint, is affectus struma & chœras vocatur: quemadmodum etiam vbi indurantur testes, σαρκοκήλη, & ramex carnosus dicitur. Cùm autem in eorum tunicis humor aquosus colligitur, hydrocele nominatur: à quo affectu, epiplocele & enterocele differunt: quòd alterum omenti, alterum intestini cuiuspiam descensum in tunicas testium significet. Quemadmodum autem vnumquodque dictorum nominum partis morbum indicat, à qua affectus cognominatur: sic & κιρσοκήλη recens nomen, hoc est, varicosus ramex, in parte iam dicta declarat ipsum affectum consistere. Quanquam veteres, & alias etiam turgentes venas κίρσους, hoc est, varices nominant. Fiunt quippe in cruribus etiam varices, ob imbecillitatem venarum quæ inibi existunt: & tunc præsertim, cùm sanguine corpus crasso redundat. Peritonæo vulnerato, vel rupto, nec postea conglutinato, tumor quidam mollis eam regionem occupat. Quòd si id io inguine eueniat, tumor talis bubonocele nominatur. Si verò circa vmbilicum, sic affectos ἐξομφάλους quidam appellant. Cæterùm peritonæi solius nulla harum affectionum existit: sed & neruεam propaginem musculo affici prorsus est necessarium. In hydropicis etiam copia quidem materiæ eadem in regione aggregatur: aquosæ sanè, in ascite: flatuosæ, per tympanitem: pituosæ denique in affectu anasarca, & eo quem leucophlegmatiam appellant. Porrò epulides, parulides, thymi, & alia id genus, carneæ suppullulationes existunt. At vuæ, gurgulionis, tonsillæ, earum glandularum quæ inuicem in faucium initio opponuntur: paristhmia denique, eorum corporum quæ in ipsis faucibus sunt, inflammationes existunt. Polypodes autem, aut inflammatione, aut tuberculo, aut alia quapiam suppullulatione in naribus consistente, gignuntur. Encanthis verò, io magnis oculorum angulis fit, tumor non toto genere præter naturam, sed sola magnitudine. Vngues autem adnascentiæ quædam sunt membranæ exterius adnatæ oculis, quæ ab osse circum ambiente delata, vsque ad iridis coronam extenditur. At quæ vocaotur staphylomata, hæc quidem solo situ, hæc verò dispositione ipsa, præter naturam existuot.

Satyriasmus. Priapismus. Achor. Ceria. Myrmeciæ. Acrochordones. Psydraces. Epinyctides. Furunculus. Tuberculum. Bubo. Phygethlon. Struma. Chœras. Sarcocele. Ramex carnosus. Hydrocele. Epiplocele. κιρσοκήλη. Ramex varicosus. Varices. Bubonocele. ἐξόμφαλος. Hydropis tres species. Epulides. Parulides. Thymi. Vua. Tonsillæ. Paristhmia. Polypodes. Encanthis. Vnguis oculi. Staphylomata.

GALENI PERGAMENI
De tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore,
LIBER VNVS.

SEnsiles motus in sanis animalium corporibus, duplices genere existunt. Alij siquidem fiunt secundum voluntatis imperium: quos sanè à neruis & musculis editos, liberæ voluntatis actiones mos est medicis appellare. Alij autem à corde & arteriis profecti, fuoctiones appellantur vitales. Est & tertia in venis insensilis motus species, de qua impræsentiarum disserere non videtur expediens. Cæterùm motus à neruis & musculis editus, quo manus atque crura mouemus, in tremore & conuulsione, morbosóque rigore, ac nonnunquam palpitatione, apparet. Etenim istiusmodi affectus, incompositi exorbitantésque sunt motus instrumentorum, quæ dum integrè valent, motus voluntarios perficiunt. Tremor igitur, imbecillitate facultatis quæ vehit atque mouet corpus, efficitur. Etenim animalium partes graues cùm sint, deorsúmque ferri natæ, ex se vsquequaque moueri nequeunt, sed facultas à principio musculis per neruos delata, quasi vehiculum quodam atque ala, motus ipsarum est. Quæ si exactè defecerit, partes vti relaxatæ resolutæque, deorsum vergunt, atque instar auis expilatæ concidunt. Vnde membra hoc pacto affecta, omni motu priuantur. Verùm si facultas ad musculos per neruos fluat, exigua tamen & debilis, vt quantum oportet, membra corporis vehere, libraréque, aut veluti pondus aliquod ferre, non possit: membrum sic dispositum, cum tremore dehiscere necessariò conspicimus. Siquidem motus coacti violentíque, qui vires debilium superant, fiunt hauddubiè tremuli: vt coostat in onera grauia gestantibus. Pari quoque modo si quis timore correptus fuerit, manibúsque siue quid agere, siue librare voluerit, tremulæ quidem manus agendo, tremula quoque crura incedendo ei ob timorem fiunt. Timor quippe facultatis robur, nihilo minus quàm onus, imminuit. Consimili modo senes imbecillitatis causa tremuli euadunt: & quibus ob ægritudinem laboranit ipsius corporis robur, his haud sine tremore perficitur motus. Tremor itaque est compositus motus, fitque vbi corpus propria grauitate deorsum vergit, sed rursus à facultate eleuatur sursum, particulis nimirum ipsis vicissim loca mutantibus. Differunt autem inuicem palpitatio & tremor, cùm nimirum non eodem loco quo tremuli, palpitatione correpti afficiantur, nec eadem causa, nec præterea idem sit vtriusque symptoma. Nullus enim tremit vtique nisi membrum aliquod mouere prælegerit. At membra palpitantia, etsi reposita iaceant, nullóque exagitentur motu, palpitant: id quod mirum esse non debet. Alia siquidem multa, licet immobilia videaotur esse, vtpote in eodem permanentia loco, mouentur nihilominus tamen. Auis quippe in sublimi regione aëris suspensa, dum sese, quo minus

Motus sensibilis duplex: vnus voluntarius, qui ad neruos & musculos: alius vitalis, qui ad cor & arterias pertinet.

Tremor quomodo fiat.

Motus violenti, qui viribus superiores sunt, fiunt tremuli. Perculsi timore adeunt actiones tremulas.

Timor facultatis robur imminuit.

Senes cur tremuli.

Tremor est motus compositus.

Palpitatio à tremore quo differat.

Moueri multa quæ penitus immota videntur: vt auis quæ sese in sublimi aëris regione suspendit.

minus ruat, ſuſtinet, aliquo vti motu videtur. Is igitur motus (quæ immobilitas fortaſſe tibi apparuerit) ex duobus certis motibus, qui in contraria loca diducere corpus queunt, eſt miſtus. Quorum ſanè ſi alterum, nempe motum ſurſum, ſuſtuleris, à reliquo deorſum deduci corpus minimo negocio videbis. Ob id etiam ſtare quàm incedere, iis qui viribus ſunt imbecillibus, haud minus eſt laborioſum: cùm ſtatio ſit quoque motus. Sublata nanque anima, quæ & mouet, & corpus erigit: corpus prius rectum: mox ſtratum facilè videremus. Quare non immeritò monuit Hippocrates: Si æger ſeipſum continere non poſſit, & ex lectica in pedes corruat, grauius eſt. Nam iacentem ad pedes delabi, facultatis extreme laborantis firmiſſimum eſt indicium. Etenim ſtare, aut ſedere, aut ſurgere non poſſe, graue certè eſt, ſed eo ſanè minus graue. At more viuentis decumbere non poſſe, ſed ceu demortuum inanimatumque corpus deorſum irrepere, extremum eſt malum. Quòd autem vbi quis manum extenſam aliquandiu in illa figura conſeruat aliquo motu moueatur, argumento ſunt vtraque genera muſculorum ſimul & ex æquo tunc operantia. Liquet itaque, ei qui nullo ſe mouere motu conatur, tremorem minimè accidere poſſe. Palpitatio autem, partibus etiam motu carentibus euenit. Etenim ſupercilium, palpebræque & oculus, ſæpenumero, nulla concurrente voluntate, attolluntur. Præterea in partibus palpitatione affectis, eleuationes depreſſionéſque apparentes, corporum quaſi repletorum, moxque euacuatorum, extenſiones & contractiones exiſtunt: in tremoribus autem nec diſtenditur quicquam, nec etiam contrahitur. Cæterùm non omnia palpitant. Neruum ſiquidem, aut os, aut cartilaginem, palpitare non videas, cùm cauitate careant, qua nunc diſtenta, nunc contracta, attolli cùm diſtenduntur, cadere cùm contrahuntur, ſuis partibus poſſint. Eſt itaque palpitatio, dilatatio quædam atque contractio, præter naturæ ordinem. Tremor verò, partium quæ viciſſim ſurſum deorſumque feruntur, motus inuoluntarius. Vnde perſpicuum eſt, membra quidem tremula priorem mutare locum: palpitantes autem particulas, perpetuò eundem tueri. At verò ſpiritum craſſum & vaporoſum in aliqua cauitate collectum, exitúque prohibitum, palpitationum eſſe cauſam pronuncio. Nam quod palpitatio à ſpiritu oriatur, celeritas ortus & ſolutionis illius indicat. Etenim corpus noſtrum conſtituunt (vt nos Hippocrates docuit) continentia, & contenta, & quæ feruntur impetu. Continentia ſiquidem appellauit ſolida: continent enim, ac liquida claudunt. Contenta autem, liquida: nam liquida ſolidis continentur. Quæ verò impetu ſemperque feruntur, ſpiritus: nanque hi per vniuerſas corporis partes facilè permeant. Erit igitur ſpiritus quidem, ſed craſſus & vaporoſus, palpitationis cauſa. Nam ſi ille clarus, tenuis, purúſque fuerit, citra vllum impedimentum transfluet: ac proinde partes nec replebit, nec euacuabit. Porrò vt ſolis arteriis ineſſe palpitationem minimè verùm eſt (quod profitebatur Praxagoras) ſic reperiri poſſe arteriam non dubito, quæ & palpitationis & conuulſionis aliquid ſæpe oſtendat. Iam verò palpitatione facilè corripiuntur frigidiores ætate. Ad hæc, natura corporis frigidior, regio frigida, hyems, mollis viuendi ratio, crapula, & vini vſus immoderatus, cibi flatulenti & frigidi, omnia breuiter quæ corpus abſolutè refrigerant, palpitationi ſunt generandæ idonea. Sicuti illorum contraria, eandem ſubmouere poſſunt. Calfacientia quippe attenuant ſpiritum, corporáque mollia ſimul & rara efficiunt, vt ille expirare poſſit. Verùm refrigerantia condenſant, congregantque: ac corporis meatus arctiores reddunt: inſuper craſſum, denſumque, ac turbidum efficiunt ſpiritum, qui ſua craſſitie, corporumque ipſum continentium denſitudine, retinetur, vt minimè exhalare poſſit. Meritò igitur veteres, iis contra palpitationem ſunt vſi medicamentis, quæ attenuare & excalfacere poſſunt: cuiuſmodi ſunt quæ ex pyrethro, adarce & pipere conſtant. Aquas quoque calidas ex terra prodeuntes, & præcipuè nitroſas, ſulphureas, bituminoſáſque commendant. Et aqua marina actu calida, muriáque, marinæ vice vtuntur, ſi mare abſit. Porrò caſtoreum, non ſolùm bibitum, ſed etiam admotum extrinſecus, ad id optimum eſt medicamen. Cæterùm palpitationis generatio ex frigido duntaxat prouenit: tremorem verò ob multas & alias cauſas fieri contingit. Nam diſpoſitio hæc, facultatis quæ corpus mouet eſt imbecillitas: ſed cauſa quæ hanc ipſam imbecillitatem inducere poteſt, ſpecie variat. Aut enim alimenti defectu, aut exoluto vitali robore, aut violenta vehementíque refrigeratione virtutem occupante, aut repletione ipſam inſtar ponderis aggrauante, admodum imbecillis ad motum facultas redditur. Vnde non ſicuti palpitantibus, ita & trementibus vna duntaxat medicamentorum ſpecies congruit, ſed varia. Ac pro differentia ipſius cauſæ, oportet per contraria ſemper medendi rationem variare. Etenim mulierem quæ poſt partum nec ſecundas expellere, nec ſanguinem expurgare poterat, indeque tremore correpta eſt, ſecta in malleolo vena, curauit Hippocrates. Quòd autem ſanguine exuberante, venam incidere oporteat, omnibus notum eſſe arbitror, cùm ſanguis contineatur in venis. Quòd verò laborante matrice, in malleolo aut poplite incidere expediat, id docet commercium venarum. Siquidem per venas communicantes ſemper vacuare eſt opus. Nam ſi venas, quæ particulæ affectæ non conſentiunt, pertundas, minimè affectum locum curabis, ſed potius ſanum offendes. In animalibus itaque motus voluntarij opifex fabricatrixque, facultas eſt, quæ vniuerſas animalium partes gubernat. Huius autem inſtrumenta, nerui & muſculi exiſtunt. Igitur motu priuari, aut non pro dignitate moueri contingit membra, vel ob inſtrumentorum, vel ob facultatis affectus. Palpitationes itaque & conuulſiones, & membrorum reſolutiones, inſtrumentorum vitia: tremores verò, virtutis imbecillæ affectus exiſtunt. A rigore autem diſtinguitur tremor, quòd tremor quidem non ſine conſilio mouendi partem, contingat: quaſſatio verò, quæ vehementer rigentibus inſidet, adeò violenter validéque concutiat corpora, vt quietem agere minimè queant, vel ſi quis viriliter illis reſiſtat. Inſuper tremor, vnius duntaxat particulæ, rigor vniuerſi corporis eſt affectus. Ad hæc, tremere quidem nonnullos, abſque vlla refrigeratione ſenſibili, compertum eſt. At rigere, abſque hoc vt videatur corpus refrigeratum, eſt impoſſibile. Non tamen

refrigeratum

Statio eſt motus.

Iacentem in pedes delabi, facultatis extremè laborantis eſt ſignum.

Extenſam manum habentes, mouentur.

Palpitatio quibus partibus accidat, & quibus minimè.

Palpitatio eſt dilatatio & contractio præter naturæ ordinem.

Tremor eſt motus inuoluntarius.

Palpitationis cauſa.

Conſtituentia corpus noſtrũ ſunt, continentia, contenta, & quæ feruntur impetu.

Palpitatio quibus ſit familiarior.

Calfacientiũ vires.

Refrigerantiũ facultas.

Palpitationem quæ ſoluunt medicamenta.

Palpitatio è frigore tantũ prouenit.

Tremoris cauſæ diuerſæ.

Trementem mulierem ob purgamenta poſt partum retenta, ſecta in malleolo vena curauit Hippoc.

Matrice laborante, vena ſecanda eſt in malleolo, aut poplite.

Palpitatio eſt organorum vitium.

Tremor, virtutis imbecillæ eſt affectus.

Tremor non ſit ſine conſilio mouendi partem.

Rigor ſit inuitis.

Rigor à tremore quo differat.

refrigeratum esse, & videri, idem esse fatearis. Motus præterea in rigentibus, inuoluntarius omnino est: in trementibus autem, non absque imperio voluntatis consistit. Porrò vt motus aliquis dici rigor mereatur, opus est vt cum refrigeratione sensibili, inæqualis inuoluntariúsque totius corporis motus accedat. Quæ sanè quassatio, si in nonnullis accessibus solam superficiem concutiat, nec vniuersum corpus commoueat, is affectus horror vocatur. Horror itaque talis duntaxat cutis, qualis vniuersi corporis rigor, affectus est. Cæterum impræsentiarum non de rigore aut horrore qui sana corpora infestant, sed de illo qui ægris solet superuenire, disputare consilium est. Igitur morbosus rigor secundum Hippocratis dogma, refrigeratio quædam est dolorifica, cum inæquali totius corporis concussione.

Rigori quid requiratur.

Horror talis affectus est cutis, qualis totius corporis, rigor.

Rigor quid.

At verò rigore affici, innati calidi affectum esse omnibus ferè in confesso est. Verumenimuero calidum hoc innatum, minimè gigni motu aut frictione arbitramur, sed corpus, omni ex parte conspirabile, confluxiléque esse contendimus: calidum autem ipsum non aduentitium, nec animalis generatione posterius, sed primarium, primordiale, insitúmque putamus. Natura itaque, animáque, nihil aliud quàm calidum est. Quocirca si hoc spontè semperque mobile esse cognoueris, errare minime poteris. Qua igitur ratione is calor semper existit mobilis, ea nimirum nec intus solum, nec foras mouetur, sed alter ipsius motus succedit alteri: citò enim immobilem ipsum redderet intus statio: foris autem, quies eum dissiparet. Nam calidum moderatè extinctum, rursúsque moderatè accensum (vt ait Heraclitus) semper mobile remanet. Accenditur igitur, vbi appetens nutrimentum versus centrum inclinat. Exinguitur autem, vbi foras & vndequaque dispergitur. Ac mouetur quidem ipsum innatum calidum à suo principio foras, caliditatis ratione: intrò verò, atque ad proprium principium illabitur: quia etiam frigiditatis est particeps. Hoc siquidem calidum, & mistum est, & ex calore frigoréque ortum habet. At prima quidem calidi ratio spontaneam suipsius mobilitatem includit, hacque ad operandum maximè eget. Nihilominus tamen magnum quoque à frigore adiumentum accipit. Nam cùm innatum calidum & eleuare in altum, & secum alimentum rapere natum sit, certè si frigus lationem calidi non coërceret, penitus euanesceret, atque dissiparetur.

Calidum innatum non est animalis generatione posterius.

Natura & anima nihil aliud quàm calidū esse.

Calidum innatum quomodo intrò & foras moueatur.

Calidum innatum esse mistum, atque ex calore & frigore suum ortum habere.

Porrò animal tunc sanum existimatur, vbi temperamentum, naturæ ipsius limites non excedit: hoc est, cùm calor frigúsque temperatura mediocri mutuò inter se miscentur. Si verò altera qualitas immodicè alteram superet, tunc animal laborare morbo, qui congruens sit naturæ causæ superantis, necesse est. Etenim * inflammationes, erysipelata, vlceráque serpentia, necnon carbones, omnésque tum impense calidi, tum febriles affectus, dum vis calidi dominatur, vtique fiunt. At conuulsiones & tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, morbi comitiales, atque ij affectus qui homines attonitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeratur, qui refrigeratio simpliciter non est, sed tantum secundum sensum. Fuerit itaque rigor innati calidi, vehemens, confertimque affligens, ac violenta secundum sensum refrigeratio. Iam verò quemadmodum quod in naturam haud latenter reuertitur, est iucundum: ita quod à natura pari modo recedit, dolorificum fuerit. Quare vnum idemque frigus, aliàs quidem delectasse, aliàs verò tristitia affecisse credimus. Nam si frigus corpori extra modum calfacto, admotum fuerit, id prorsus delectat. At si corpus suam naturam retinens, confertim abundéque refrigeretur: dolebit vtique & tristitia afficietur.

Animal quando & valere, & ægrotare dicatur.

Affectus calidi.

Affectus frigidi.

Rigor est secundum sensum refrigeratio.

Iucundum quid. Dolorificum quid.

Igitur nec dum alimenti defectu innatum calidum obscuratur, nec dum pabuli copia obruitur, nec dū ob imbecillitatē collabitur, rigorem fieri contingit: sed quoties ipsum validum existens, intenditur, ac dein coërcetur, reprimiturque: quod solet flamma vbi confertim aqua illi instillatur. Calor itaque per rigores, nec substantia nec robore læsus, ad vniuersas corporis partes extendi ferrique properat: impeditus autem, versus principium propriè consurgit, inibique permanere non valens (substantiæ enim semper mobili quies mors est) seipsumque congregans, ac veluti in spiram contrahens, æqualiter quidem, non amplius tamen citra violentiam, extenditur. Vbi verò exiliens infestantibus reluctantibúsque rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idque impulsibus & conflictibus variis, tunc sanè corpus mira quassatione ob duplicem illum atque inæqualem motum, haud citra dolorem concutitur, quandiu molestantia adfuerint. Concussio igitur, quassatióque, necnon omnium membrorum fremitus, omnísque irregularis, inordinatus, inuoluntariúsque motus, ob caloris innati, factíque iam vaporosi, inæquales, validos, violentósque occursus atque resultationes, rigoris tempore perficiuntur.

Rigor quando oboriatur.

Mobili substantiæ quies mors est.

Quamobrem corpus in rigoribus rursus incalescit exactius, quàm cùm naturaliter seipsum habebat. Sudores quoque effunduntur è corpore. Etenim vbi post multos conflictus molestantia fuerint explosa, exactéque iam perspirauerit corpus, tribus de causis id calfieri est necesse: nempe quòd calidum vndique spiratione priuatum, in profundo collectum fuerit: quodque postea vehementer ad exteriora se extenderit: ac tertiò denique, quòd per occursus illos, conflictus, atque violentos motus, natura calor reaccenditur. Itaq; sæpe in huiusmodi reditu de profundo calidum quasi ebulliens, confertim humidum quoddam effundit, quod sudorem vocamus. Ob idque in rigore refrigerari, nec rursus calfieri, prauum est calidumque succubuisse portendit.

Incalescit corpus à rigore vehementius quàm antea, tribus de causis.

Rigentes non recalfieri, prauum indicium est.

Est autem rigor indicium maximum exquisitæ tertianæ, quæ ab ingenti oritur ardore: eatenúsque ab ardente continua deficit, quatenus in ea incendium ipsum facit intermissionem, Nam & sitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis syncerę vomitus, vomituque peracto quies (quæ omnia signa sunt caloris exuberantis) comitantur exquisitam tertianam. Febribus etiam ex ingenti ardore continuis, solet rigor superuenire, eásque soluere. Præterea acre calidumque medicamentum vlceri admotum, primò dolorem, mox horrorem, ac demum rigorem inducit. Inflammationi etiam in abscessum conuersæ, rigorem horroremque necessariò accidere nouimus. Ad hæc, res auditu visúque formidabilis, interdum horrorem, rigoremque inducit. Ex quibus vtique liquet, non frigori duntaxat rigorem tribuendum esse, cùm ab aliis causis, & præcipuè ab acri & calido humore delato per sensibilia corpora, interdum proficiscatur. Cæterùm neque frigidum

Tertiana quomodo ab ardente continua differat.

Rigor solet febres ardentes soluere.

Acria vlceri admota, rigorem inferunt.

Rigor accidit inflammationi in abscessum conuersæ.

Formidabilia inducunt horrorem, rigoremque.

Rigoris causæ.

dum humorem, neque acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed proprium modum ipsorum vtrique necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit sut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus, in quo illum aggregari conueniat. Io quiete quoque, morúque, atque ipsius motionis modo, haud parua differentia oboritur.

Rigor fit vbi flaua bilis fertur per mébra sensibilia.

Ardentes febres quomodo à tertianis differant.

Vbi igitur flaua bilis non per vasa, sed per carnes mouetur, manifestè gignitur rigor. Hoc nanque solo febres ex ingenti ardore à tertianis differunt, quòd illæ quidem in vasis bilem contineant: hæ autem, extra vasa diffusam per sensibilia corpora. Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiam inferens, dolorem excitat.

Frigere extrema per accessiones vnde accidat.

In hoc autem duo quædam eueniunt, nempe vt sanguis contrahatur io profunditatem corporis, ob idque exteriores partes refrigerentur: & vt ille eædem corporis partes quæ à bile punguntur, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut vomitum, aut deiectionem exterminetur. Hoc etiam iis qui non * concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstiuo, vel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerunt, contingit.

Rigor fit à causa non quiescente, sed mota.

Horum nanque aliqui horrore confestim, ac dein rigore correpti sunt. Verùm non solùm mordax causa, sed vehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atque hoc sanè tam frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd vtraque corpus cum dolore commoueant. * Idcirco per quartanas atque tertianas febres, quamuis à contrariis oriantur humoribus, rigor tamen inuadit. Etenim vt atra bilis est frigida, sic flaua calida existit.

Pituita vitrea inducit interdum rigorem.

Cæterùm non solùm ex atra aut flaua bile, sed ex pituita vltra modum frigida (quam vitream appellauit Praxagoras) rigor fieri consueuit: idque in mulieribus magis, & quæ in ocio vitam traducunt: qui rigor tamen vehemens non est, & quiescentibus, nullóque modo motis corporibus, ipse etiam conquiescit.

Rigentium ex frigido humore, curatio.

Iis autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentum diatrion pipereon propino: subinde verò nostrum ex calamintha: deindéque ex succo Cyrenaico, castoreóque compositum, quod

Quartanis exacerbationibus medicamẽ ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

quartanæ exacerbationibus maximè confert, præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur. Porrò qui quartanis correpti sunt febribus, vsque ad ossa sibi penetrare rigorem affirmant, & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat.

Tertianus rigor qualis.

In rigore autem qui tertianas, parique modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibúsque acubus se perpungi fatentur. Nunc verò de conuulsione nonnihil dicamus.

Motus voluntarij à musculis fiunt.

Voluntarij omnes motus, per musculos absoluuntur. Vbi igitur musculi in propria retrahuntur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, conuelluntúrque.

Conuulsio quid.

Verùm si passio aliqua suboriatur, quæ in tensionem ipsos adducat, hanc sequitur motus similis quidem naturali, inuoluntarius tamen: atque hæc passio conuulsio appellatur. Nam tendi contrahíque musculum in proprium principium, secumque illam corporis partem, cui est insertus, reuellere, bene valentibus conuulsísque commune profectò est. At si inuitò id agatur, præter naturæ ordinem dispositis, miniméque sanis contingit.

Tensio neruorum interdum ab humectantibus, interdũ à siccantibus causis oritur.

Tenduntur autem nerui, perinde ac cithararum chordæ, interdum quidem plurimo humore imbuti, interdum à causis exiccantibus arefacti. Euenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationẽ, aut aliqua alia de causa, vehementer affectam, neruos sibi vicinos vna secum reuellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, conuulsiones accidunt, ob solam siccitatem insignem vniuersi neruosi generis: in phrenitide autem, ob principij neruorum inflammationem.

Emprosthotonos.

Opisthotonos.

Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm verò posterius, opisthotonos: * at cùm in vtrunque latus ex æquo inclinant, tetanus.

Tetanus.

Conuulsio à siccitate non recipit curationem.

Igitur conuulsiones à siccitate ortas, minimè curandas susceperis. Nam qui iis sunt affecti, citissimè intereunt. Quæ verò vel ab humorum copia, vel ab inflammatione trahunt ortum, iis, si plenitudinem vacues, aut inflammationi commodis remediis succurras, mederi poteris.

GALENI PERGAMENI
De morborum temporibus,

LIBER VNVS.

Tempus morborum comparatur ætati animalium.

QVod in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodum ipsi nos geniti ad vigorem vsque augescimus: inde iam contabescere incipientes, ad extremam vsque corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum vsque increscunt, donec pro augmenti prioris portione decrescentes, in totum dissoluantur.

Tẽpora morborum ab ætate animaliũ quomodo differant.

Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora, proprium generationis tempus præscriptum est, quo omnes ad vitam necessariæ partes figurantur, formantúrque: morborum autem,

Morborum generationi non esse certũ quoddam tẽpus præscriptum.

cùm sint accidentia corporum, nullum huiuscemodi tempus est præfinitum, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationem itaque generationemque, proprietas corporum postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationem desiderent, statim vbi genita sunt, ad incrementum festinãt.

Phlegmones accidentia.

Siquidem phlegmone (exempli gratia) cùm primũ inceperit esse, huiuscemodi speciem habere videtur, qualem habebit vbi erit maxima: sola autem magnitudine differt. * Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa euadit, cum tremore maiori, item dolore & tensione. Sed hæc parua primo aditi sunt: inde autem ad magnitudinem quandam non omnibus æqualem increscunt. * Postea verò aut discutitur remediis tumor ipse præter naturam, simulque illius dolor atque calor resoluitur, aut certè in pus conuertitur.

Febris quid.

Tempus itaque nullum inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diuersum. Febris etiam (qui calor præter naturam est) proprium distinctúmque generationis tempus non habet. Sed vbi corpus primum calidius quàm antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atque aliud tempus affectionis incrementum excipit, vsque ad perfectum vigorem, quem in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus.

Vigor in singulis rebus, est magnitudo summa.

Initiũ morbi.

At verò principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum esse demonstrare conabimur.

Etenim

Etenim initium vniuscuiusque morbi esse censuerunt veteres, non primum illum simplicemque insultum duntaxat, sed temporis longitudinem latitudinemque notatu dignam ipsi tribuerunt. Post principium ipsum, collocarunt ascensum: dein, statum: ab hoc, declinationem. Ex quibus sane temporibus circuitus morborum cõstant. Ipsorum autem circuituum nonnulli describuntur horis vigintiquatuor, quotidianique vocantur: alij quadragintaocto, hoc est, duabus diebus & noctibus, vocanturque tertiani. Alios (quos appellant quartanos) septuaginta duarum horarum tempus describit. At hi circuitus omnes aliquando ad integritatem perueniunt, vt in quotidiana, tertiana, & quartana febri: interdum ad declinationem solùm, vel propius ad integritatem, vel longius ab illa, accedent. Igitur in auspicus tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror mediocris oritur. Dein cum maiori horrore extrema omnia refrigerantur. Postea verò & rigore & frigore concutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulsus durior, minórque quam prius, redditur, necnon in contractione velocior. Præterea quies post contractionem ferè maior contingit: post dilatationem, eodem cum illa modo: sæpe priori æqualis, etsi aliquando inæqualis. Atque hæc sane * in quibusdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialium solent sæpe contingere: in aliis autem longiori vel breuiori interuallo. Inde pulsus maior simul & celerior, densiorque fieri incipiens, sensim singulis commemoratis increscit: statúmque ægri calidiores quàm antea redduntur. In summa, inæqualitas quæpiam non mediocris in corpore per hoc tempus exuperat. Atque hoc sanè est secundum tempus a primo illo, in quo ex priori statu fuit vniuersum corpus refrigeratum, pulsúsque in contrariam constitutionem mutatus. Vbi verò febris ad integritatem desinit, tunc pulsus ad naturalem statum reuertitur, si qua fides habenda est sensibus. Primum itaque tempus totius periodi est, quo corpus cum prædictis mutationibus pulsus inalsetur. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles æquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine, celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres commemoratas conspicitur, omnibus iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio seruantibus. Ad hæc quinta alia, cùm iam calor manifestè decrescit: halitus autem per cutem excernitur, pulsúsque ad naturalem habitum redit, reiiciens omnia, quæ præter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritiéque conquisierat. Hoc tẽpore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc autẽ, intermissionis, siue interualli tempus succedit. Igitur primum tempus integritati cohærens, quod frigoris sensum præbet, principium vocetur. Secundum verò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis incrementi. At quartum post hoc, consistentiæ. Quintum imminutionis. Sextum denique integritatis. Quòd igitur sex hæ temporum differentiæ in tertianarum aliarumque intermittentium febrium circuitibus reperiantur, id sensu vel multitudo imperita iudicat. Nihil tamen obstat & alium quodammodo febris circuitum in duas, sed maiores partes diuidere: vnam, primæ accessionis a primo insulto ad extremam vsque remissionem: alteram, quæ in declinationis & insultus secundæ accessionis medio consistit. Quod igitur ab Hippocrate dictum est, in accessionibus abstinendum esse, pro accessione intelligendum existimo tempus à primo insulto, vsque ad ipsam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ gratia, omne id quod accessionem sequitur, remissionem vocabimus: quamuis in intermittentibus febribus, remissio ipsa ablatio etiam dici mereatur. Diuisimus itaque febres desinentes ad integritatem, quotidianam, tertianam, quartanam: quarum singulæ sex distincta sortiuntur tempora. At verò quæ non intermittunt integrè, in quinque tantum soluuntur, ab eis nimirum sola integritate remota. Quarum sanè nonnullæ quotidie accessionem habent: quædam tertio quoque die. Quæ verò quarto habent, non frequenter, sed rarò euenire videntur, vtpote quæ magna ex parte ad integritatem desinant. Ad hæc, febrium quotidianarum, tertianarum, & quartanarum, quæ ad integritatem non desinunt, duplex species est. Quædam namque magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atque duritiem pulsus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem statum deducunt: at conseruant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verùm in quibus febribus citra sensibilem systolen, accessionis insultus accidit, tria tempora in vnum recidere est necessarium, totumque id vsque ad statum fieri incrementum. Nam vbi non adfuit conspicua systole, ibi nec inæqualitas adesse potuit. Statum verò nunquam defuisse memini: sed semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permansisse. Insultum etiam millies sine dictis conspexi symptomatis. Quibus febribus nullus circuitus adest, vt iis quas synochas vocant, nec accessio quædam omnino est, neque prædictæ partes. Attamen hæ quoque secundum diuersa tempora totius morbi particulas obtinent, aliis modis innotescentes, quam per accessionum tempora. Sed nunc tantùm de febrium circuitibus, iisque non complicatis, sed simplicibus, nobis habetur sermo. Aduerte autem, aliud esse misceri, aliud inter se complicari. Semitertiana quippe, ex miscella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Potest tamen ipsi semitertianæ copulari alia simplex febris, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterum cognitis singularum febrium temporibus, facilè complicatarum tempora cognoscemus. Igitur de simplicibus dictum abondè cùm sit, de commistis deinceps disseram: in quibus interdum horrificus insultus quidam contingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: quamuis interdum & huius quandam imaginem repræsentans. Siquidem vehemens horror, vel aliquod rigoris initium, vel paruus rigor videri potest. At exactum rigorem, qualis in tertianis quartanisque est, febris miscellanea, cuiusmodi semitertiana existit, non recipit. Vbi igitur signa quædam secundi temporis, febris hæc præmonstrarit, initium rursus alterius inuasionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionem appellant. Aliquando hoc secundò molitur: quibusdam tertiò facit. Deinde vix æquabiliter simplex redditur, adusque statum increscens. Hæc febris ad integritatem nunquam desinit. Nam permultum

temporis

Incrementum.
Status.
Declinatio.
Circuitus quotidiani.
Circuitus tertiani.
Circuitus quartani.
Tertianæ febris descriptio.
Tertianæ accessionis tempora sex describuntur: qualia reperiuntur & in aliarum intermittentium circuitibus.
Febrium non intermittentium reperiri tempora quinque.
Continuarum febrium intermittentium species.
Quartana non intermittens raro inuenitur.
Synochis febribus nullum circuitum adesse, ac proinde neque accessionem.
Mistionem febrium differre à complicatione earundem.
Semitertiana ex quibus cõstet.
Rigor vehemens non adest miscellaneis febribus.

Semitertianæ febris accessio nunquam integrè desinit.

temporis vsque ad vigorem habet, declinationémque sine perspiratu sensibili: tantum abest, vt integrè cum sudore soluatur. Quemadmodum igitur à primo insultu accessio ad vigorem vsque, multo tempore peruenit, sic à vigore paulatim minuitur: ideóque postridie altera accessio aduenit, horrifica quidem illa, sed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porrò hæc accessio ad vigorem etiam longo tempore ascendit, nec exiguo inclinat: atque ob hoc ipsum tertio die, eadem quæ primo accessio inuadit: postea rursus quarto, similis ei quæ secundo habita est, idque perpetuo ordine. Hanc igitur febrem, quæ maximè inualescit Romæ, voco semitertianam. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multíque alij circuituum modi, differentiis particularibus variantes, quos ex industria omitto, ceu nihil conferentes ad præsentem commentationem. Atque hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertianā febrem inualescere maximè Romæ.

GALENI PERGAMENI
De totius morbi temporibus,
LIBER VNVS.

Totius morbi tempora quatuor.

TOTIVS etiam morbi tempora, similiter ac animantium ætates, consideramus. Quorum vnum quidem & * primum, generationi ipsorum tribuitur, incremento secundum, tertium vigori, quartum denique declinationi, si ægri salui futuri sint. Nam si vel in ascensu, vel statu decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransiisse. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ accessionis, totius morbi principium existimare: cùm nimirum principium morbi ad præsidia ferenda, vtiles præbeat indicationes. Ad id principium respiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur, moue: consistentibus verò, præstat conquiescere. Præterea non minus absurdum fuerit, morbis qui intra diem soluuntur septimum, & iis qui protogantur in annum, æquale principium tribuere. Ostendimus autem primo libro de Crisibus, totius morbi principium, ipsius cruditatem existere. Porrò inflammationis principium, totum illud tempus existit, quo sanguinea substantia pars affecta repletur. Cùm autem influxus cessauerit, & quod in particula continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem: vnde etiam spiritus generatur, atque ob hæc ambo, particula magis quàm antea distenditur, etiam si nihil influat. Hoc igitur secundum tempus, est inflammationis augmentum. At cùm humor in pus iam vertitur, maximi tunc dolores partem ipsam corripiunt. Nam in puris generatione dolores, febrísque magis quàm prius, infestant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis vigor. Quòd si humor in pus mutetur, vel digeratur, minorem ruborem atque tensionem efficiet: huiusmodique est declinationis principium. Sic itaque in inflammatione tempora diuiduntur; nec secus in febri, quæ ab illa trahit ortum. At quæ ab humore citra inflammationem oritur, molestantium humorum cruditatem pro initio habet. Hi vbi coqui incipiunt, initium finitur, atque ascensus siue incrementum aduentat. Vbi verò maximè concoctio perficitur, vigor adest. Quam declinatio è vestigio sequitur, dum symptomatum magnitudo, & humorum copia est repressa: restat autem humorum modicum, adhuc concoctionem desiderans. Vlcerum quoque eadem habentur tempora. Primùm nanque sanies aquosæ, incoctæ & tenues ab ipsis defluunt. Dein pauciores atque crassiores. Postea iam pus tenue. Postremò minus quidem copia, sed crassius, & albidum magis redditur: quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quare nullus morborum solutorum existit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Non tamen ex quodam alio quàm cruditatis & concoctionis indiciis, quæ ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipsorum constat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fluunt, non secus quàm lippitudinis, initium quidem est, cùm aquei, tenuésque, necnon copiosi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem significant. At concoctionem portendit, crassior & minus acris, modicúsque humor descendens. Iam verò quemadmodum in ætatibus, non ipsum vigorem modò, sed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: sic etiam particularium accessionum, ac totius morbi vniuersa tempora, latitudinem momentaneam sortiuntur. Vigor itaque tum accessionis, tum totius morbi, sensibili tempore absoluitur. Igitur vniuscuiusque morbi proprium quoddam tempus generationis existit, interim sensui manifestum, interim minimè. Post quod rursus augmenti tempus aduenit, * nec id æquè manifestum in omnibus. * Post hæc vigoris sequitur tempus, omnino sensibile. Quòd si salus futura sit, declinationis etiam tempus sequetur, & hoc sensui subiectum, cùm nimirum amplam latitudinem habeat. At verò morborum qui non soluuntur, duplex natura est. Nonnulli enim ipsorum præparationem habent, vbi exactè illam absolutam sint consequuti: alij ex eorum natura sunt, qui soluuntur: id quod eis in ægri perniciem accidit. * Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, vel propter propriam vehementiam, vel propter vtranque, prius pereunt, quàm soluantur. In vniuersum autem, nemo seruari potest, nisi natura superauerit morbum: nec perire, nisi illam morbus prostrauerit. Igitur morbi singuli ex sua quidem natura magnitudinem quandam possident, quæ vel supra vires est, vt eas opprimat: vel viribus ægri imbecillior, vt ab eis superetur, omnibus probè euenientibus. Proinde cùm supra vires fuerit, homo prorsus morietur. At morbi tempora tunc partim simili modo cum prædictis sumuntur, partim dissimili. Siquidem initium similiter in morbi generatione constituitur. Ascensus autem, haud in concoctionis, sicuti in iis qui superstites sunt futuri, sed in cruditatis signis, letalibúsque consistit. Ergo bene colorata vrina, & mediocriter crassa, omnium optima existit, quantum ad colorem & consistentiam pertinet. Conueniet autem præterea, vel eneorema, vel nebulam, vel hypostasin salubrem adesse, vtcunque morbi natura postulauerit. At cruda vrina est illa, quæ nec suspensum quicquam, nec subsidens, nec nebulam habet: imò quæ nec crassitiem ali-

Principium morbi ad præsidia ferenda, vtiles præbet indicationes.

Principium morbi totius, est eius cruditas.

Inflammationis quatuor tempora describuntur.

Febrium ab humorum putredine ortarū tempora describuntur.

Vlcerum tempora.

Tēpora morborum non aliunde cognosci, quàm ex cruditatis & concoctionis indiciis.

Tempora vniuersa morborū latitudinem momentaneā sortiuntur.

Morbi cuiusque generationi propriū quoddam est tempus.

Tempora totius morbi quatuor.

Morborum qui non soluuntur, naturā duplex.

Seruari nemo potest, nisi natura superauerit morbū: nec perire, nisi illam morbus prostrauerit.

Vrina optimā qualis.

Vrinæ crudæ indicia.

quam, nec pallorem assompsit, sed alba est, & consistentia tenuis, aquæ speciem referens. Quòd si aut nubecula, aut eneorema, aut hypostasis nigricare videatur, talis vrina est letalis: quemadmodum si quædam similia furfuri, vel lamis, in ea videantur. Iam verò si aut fœrida sit, aut pinguitudinem oleaceam in se contineat, mortem minatur. Hæc igitur sunt vrinæ, magni morbi notæ. Magnum etiam esse morbum cognosces, si sputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, vel nigrum, vel * fuluum vehementer, vel spumans, vel impensè fœtidum fuerit: vel nihil omnino expuatur: idque ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominem affligente. Respondent his & alij morbi, qui iecur, ventriculúmque exercent, eodem letalium signorum genere comprehensi. Vnde in huiusmodi morbis vigorem similiter cum eo qui salubrium est, determinare non licet. Nam illic maximæ accessiones statum definiunt: hîc verò non licet maximas accessiones similiter determinare, cùm morbus quidem ipse à principio incoctus persistat: verum intellectu maximum capere oportet. Portò in inflammatione quæ terminatur, puris generatio, vigoris terminus est: in ea verò quæ non finiet, homo etiam in eius ascensu mori potest. Cæterùm vires validissimæ vsque ad extremam phlegmones magnitudinem sufficere possunt: quæ magnitudo extrema, vel in gangrænam; vel in putredinem terminatur. Iam verò vno eodémque tempore duobus tribúsve morbis homo infestari potest: quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimum auctus est. Deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, vel nunc incipientem, sed ob vehementer auctum. Qua de causa, tria facultatum nostrum corpus regentium principia, summè considerabis, quoniam statu sint prædita. Dico autem hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoque vniuersas particulas, ex singulis principiis ortas, nempe neruos, venas, arterias: ad hæc illas, quæ naturam quidem propriam habent, sed ab omnibus principiis reguntur. Nam ex hac speculatione primùm, siue vnus, siue plures, in homine morbi sint, inuenies. Proximum est, cuiusque propria tempora ad præsidiorum inuentionem necessaria inspicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hæc intercedunt, medio consistunt ordine. Igitur in vigore, quod mitigandi vim possidet, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet. At media tempora, pro summorum proportione capiantur. Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neque vnquam nutrire, sine certa temporum distinctione. Etenim si vigoris tempori, etiam sine alimenti exhibitione sufficere possit æger, optimum sanè fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abstinere. Si verò sufficere citra cibum non possit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, alendus est. Atque hoc remissionis est tempus. Voco remissionem modo, secundam partem totius circuitus in duo vniuersa diuisi, nempe accessionem & remissionem.

Vrinæ letalis nota.

Sputi pessimi signa.

Principia facultatum nostrum corpus regentiũ, tria.

Victus & remedij rationẽ institui iuxta ipsius morbi tempora.

* * *

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,

LIBER PRIMVS.

PRO differentia partium humani corporis, variari affectuum curationem contingit. Partes igitur quæ in superficie corporis sitæ sunt, vnà cum affectibus quibus vexantur, facilè sensibus deprehenduntur. At quæ in imo corpore delitescunt, exercitatæ cogitationis virum desiderant, cùm in partium actione & vsu, tum vel maximè in arte secandi corpora, quæ nimirum nos docet accuratissimè proprietatem essentiæ vniuscuiusque partis. * Si igitur inter tussiendum, bronchium aliquod expuatur (est enim id natura cartilagineum) maximo sanè vlcere affligi pulmonem existimemus. Nam tametsi aspera arteria similibus sit ex bronchiis compacta, tam grandis tamen exulceratio, sine præmatura morte in illa gigni non poterit. Nec verò tantùm ex proprietate essentiæ, sed ex magnitudine etiam excrementi teiecti, affectus locus discernitur. vt, si vnà cùm tussi excreetur aliqua portio vasis grandiuscula (qood aliquando contigit) tunc certè credendum est illam educi à pulmone. Quandoquidem venæ quæ in asperam arteriam disseminantur, minutissimæ sunt, & capillorum instar. Similiter si per dysenteriam tunicam aliquam corpulentiorem aluus aliquando reddiderit, non ab re coniicies vlcere crassiota intestina torqueri. Necnon ex rebus naturaliter in particulis quibusdam contentis, creberrimè sedes affecta cognoscitur: vt, si vrina per vulnus reddatur, vesicam: sin verò stercus, intestinorum aliquod: at si cibus, ventriculum liquet esse conuulneratum. Similiter etiam si vulnerato thorace, spiritus per vulnus efferur, indicat membranam cingentem costas, solutam esse. Prætetea sanguis eiectus saliendo, arteriam esse vulnetatam denunciat. Qui quidem arteriarum sanguis, eo qui à venis effluit, calidior, tenuior atque flauior apparet. Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ sedis notæ petuntur, cùm nimirum & ipsæ etiam essentiæ proprietatem obtineant. Huius generis est ramentum: quod quidem ostendit illius partis vlcus, à qua reiicitur. Nam si id cum lotio excernatur, vrinæ meatuum: si tussiendo, spiritalium instrumentorum: si per vomitum gulæ aut ventriculi: si cum alui excrementis, intestinorum vlcerationem significat. Est præterea & alius diiudicandi modus sumptus à rebus alicubi contentis præter naturam. vt, si in vesica aut renibus contineatur lapis, in thorace pus: aut denique aliquis humor molestus in animalis corpore, illic genitus, vel adueniens extrinsecus. Fingamus igitur (gratia exempli) aliquem tribus diebus non reddidisse vrinam. Ad hæc, euidens quidam tumor circa pubem emineat, euidentem repletionem vesicæ indicans. In primis enim considerandum est, num resolutæ excretricis potẽtię nomine id accidat, an ob obstructum vrinariũ meatum: nam vtrunque potest accidere. Prius tamen reuocare in memoriam oportet, musculũ qui claudit collũ vesicæ, ab actione quiescere, dũ fungitur vesica suo munere. Cuius quidem musculi actio, paret voluntatis imperio. At vesica ipsa, vtpote naturaliter agens, minimè voluntati

Curatio affectuum variatur, pro differentia affectarum particularum.

Ars secandi corpora, docet nos proprietatem essentiæ vniuscuiusque partis.

Essentia proprietas.

Magnitudo excreta substantia.

Res naturaliter in particulis quibusdam contentæ.

Sanguis arteriarum qualis.

Res adhærentes.

Res contentæ præter naturã

Vrina suppressa quæ sint consideranda.

Musculus vesicæ collum constringens, agit voluntariè.

Vesica non paret voluntatis imperio.

iuntati obsecundat. Inest etenim illi, quemadmodum cæteris ferè omnibus partibus, facultas quædam expultrix, qua vtitur, dum contristatur ab excrementis. Quæ sanè excernendi, vis si aliquando fuerit affecta, fieri potest vt supprimatur vrina.

Vrinam suppressam ob resolutam vim excernendi quomodo expellere oporteat.

Proinde si hominem sic figuraueris, vt decliuis sit colli vesicæ positus, ac manibus pubis tumorem presseris, tandem reddetur lotium. Quòd si sic faciendo nihil omnino promoueris, non resolutam eam vim, sed vrinæ fistulam constipatam esse, suspicari oportet. Quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, non cohibiti, sed præter voluntatem emissi lotij, est causa.

Obstruitur collum vesicæ trifariam.

Trifariam autem contingit obstrui collum vesicæ. Aut enim corpus ipsius in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturam, vt caruncula vel callus, innascitur: aut denique à re quapiam adueniente, meatus ipse obstruitur. Porrò corpus eius ad magnitudinem insignem attollitur, si vel inflammatione, vel scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si præcesserit vlcus. Obstruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lentóque humore: quæ omnia distinguere oportet, ex præsentibus præteritísque accidentibus.

Lapidis incumbentis collo vesicæ, indicia.

Sit igitur aliquis puer, qui perpetuò pudendum scalpat. Eius autem vrina sit aquæ similis, in qua sabulosa quædam subsideant: dein verò repentè supprimatur vrina: nunquid optima ratione conieceris, huic lapidem incidisse in collum vesicæ? Itaque supino collocato puero, vt crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariam ipsum concuties: sic enim feceris, vt lapis à meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinam conetur reddere. Quòd si profluxerit, notitiam causæ, ac simul curationis modum te inuenisse, ne dubitaueris. Sin autem nihilominus supprimatur vrina, tunc demissa ænea fistula, simul lapidem à vesicæ collo repelles, & euocabis vrinam. At nulla lapidis nota præcedente retentum lotium, si sanguis simul cum vrina profluxerit, argumentum est grumum aliquem extitisse ipsius obstructionis causam. Quanquam fieri potest, vt ob vlcus vesicæ, citra sanguinis profusionem, paulatim grumus concrescat. Potest etiam contingere, vt sanguis ex renibus per vreteras in vesicam defluens, grumum efficiat. Ad hæc igitur omnia, sicuti etiam vbi pus, vel aliquis lentus humor meatum vrinæ obstruxit, haud inutilis est

Ænea fistula ad quid vtilis.

ænea fistula immissa. Sic etiam vbi ob carunculam ab vlcere innatam, vesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quòd immissa ænea fistula vrina vacuatur, id intelligere possumus.

Carunculæ collo vesicæ innatæ argumenta.

Quippe demissa fistula, dolorem mouet in ea meatus parte, vbi vlcus esse coniicimus: fractáque sub fistula carne, sequuntur cum vrinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta.

Coniectura artificiosa.

In omnibus igitur his artificiosa coniectura nobis perquam vtilis est, vt quæ inter exactam notitiã, & omnimodam ignorantiam, media quodammodo existimetur. Cæterùm cuiuslibet partis vsus, magnificè ad affectorum locorum cognitionem conducit. Etenim actio, motus partium factiuus est: at vsus, omnibus inest, vel nihil etiam agentibus.

Vrinæ excretio à quibus fiat.

Fit itaque excernendæ vrinæ actio, à compressione vesicæ, opitulantibus etiam abdominis musculis, vbi vrinam admodum exiguam continet, aut vesica ipsa est infirma. Reliquæ autem partes omnes, ad actionem sunt vtiles. Porrò si vesica minimè in tumore extensa, vrina reddi non possit, necessum est vel vreteras, vel renes obstructos esse. Quapropter hîc rursos intueri oportet, nũ antequam supprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuspiam mali accidentia præcesserint. Neque interim negligenda est vniuersi corporis dispositio: vt possimus planè discernere, num in ipsis renibus, à lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio oborta, an in vocatis vreteris. Cùm igitur singulæ actiones corporis, peculiaria sortiantur organa, quibus obeuntur, sanè actionem lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam, quomodolibet læso.

Actionẽ lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam quomodolibet læso.

Verum interdum facile affectus productus soluitur, ita vt simulatque opifex causa remota fuerit, prorsus ipse conquiescat. Interdum verò vsqueadeo pertinaciter hæret, vt permaneat diutissimè, etiam ablata causa. Accidit autem nonnunquam, vt efficiens causa pertransiens, non firmum faciat affectum: veluti cùm suffusioni similia oculi imaginantur, collecto in ore ventriculi aliquo tenui excremento, vnde vapores sublati ad oculos, similes imagines mouent; quales per suffusiones cernuntur. Oportet siquidem oculos participes fieri eius dispositionis, quæ infestat ventriculum, si videndo debeant hallucinari. Itaque necessum est ordiri semper ab instrumento actionis oblæsæ. Dein autem inuestigare, quisnam sit ipsius noxæ modus: num videlicet dispositio ipsa sit permanens, an adhuc in generatione consistens, nec nata perseuerare.

Oculis caligantibus quæ sint consideranda.

Quòd si nunc quoque fiat, vtrum causa quæ affectum producit, contineatur in ipsa parte, an per ipsam transeat, inuestigandum. Etenim arefacto immodicè humore, quem crystalloidem vocant, perseuerans erit oblæsio, & essentiæ ipsius proprius affectus. Si verò crassus humor in pupilla constiterit, essentia quidem nondum * est læsa, verùm accidentis causa in oculo ipso consistit. Tunc autem per ipsum transire dicitur, cùm euaporans humor in ventriculo continetur. Non autem necesse est ad hoc, vt pars aliqua esse affecta dicatur, in essentia ipsius permanentem esse dispositionem. Nam vbi vehemens dolor aliquod intestinum infestat, firmato in vna quapiam parte dolore, vt quasi perforari videatur, quo pacto quis vel nequaquam intestinum affici dixerit, vel in eo affectum non consistere? quamuis huiuscemodi dolores interdum excreto quodam humore vitreo, vel temporis momento soluantur.

Humor vitreus.

Is igitur humor vitreus, causa illius doloris extitit. Id siquidem quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, omnibus in confesso est.

Causa est id, quo tangente quidem afficimur: ablato autem, affectus sedatur.

At verò ipse affectus, nonnunquam à causa aliqua oritur: sed ita oritur, vt sublata causa effectrice, haudquaquam permanentem habeat dispositionem. Interdum autem partim iam factus est, partim etiamnum fit. Sæpenumero etiam si fieri desinat, vtpote ablata causa, perseuerans tamen permanet dispositio. Veluti in dysenteria, cuius affectus, mordax humor existit causa vtpote qui ab initio extergat, abradátque, ac dein temporis tractu vlceret intestinum.

Dysenteriæ causa mordax existit humor.

Quòd si anteaquam produxerit vlcus, * perfluere is humor desinat, affectus ipse nondum dysenteria vocabitur. Sin verò vlcus iam intestinum exerceat, etiam si humor finiatur, non ob id finitur affectus. Hoc autem summopere venit considerandum, omnem morbum, protinus ab initio, vbi primum

 corpus

corpus ipsum limites temperaturæ, quæ sanitati debetur, excesserit, eandem sibiipsi naturam, atque essentiam sortiri, nec differre, nisi magnitudine, à iam absoluto & maximo. Siquidem res similares, cùm nullam figuram naturalem desiderent, protinus ab initio eadem essentia constant. Dissimilares verò, & quibus varia est forma, vt domus, essentiam generatione posteriorem habere poterunt. Quum itaque causæ agunt in corpus, ipsa species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitatem non planè cernitur: sicuti neque in saxo concauitas, quam vnica stilla produxit. Cæterùm id genus affectus exigui, separatis efficientibus causis, ilicò a natura vincuntur. Illi quippe duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem vincere natura non potest. Igitur vbi primum mordax humor aliquod intestinum eroserit, quamuis id quod iam factum est, nondum apertè videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie comprehenditur. Sit autem hoc initium viæ ad inueniendas affectas sedes, nullam actionem lædi, nisi pars quæ illam efficit, afficiatur. Verùm vt affectio & actio diuersæ sunt voces, ita diuersus quoque earum est vsus. Id siquidem agere dicitur, quod ex seipso motum obtinet. Affici verò, quod motum habet ab alio. Cùm itaque duo sint motus genera, alterationis & lationis: vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, fueritque dispositio præter naturam, morbus vocatur: quamuis per abusionem nonnulli eam dispositionem affectum nominent. Distinguenda tamen est interim propria & primaria affectio, ab ea quæ per consensum accidit. Vt autem recta propriàque nominum appellatione vtar, afficitur quidem caput, quando condolescit ventriculo: ægrotat verò, cùm proprio morbo laborat. Similiter ventriculum affici quidem dicemus, vbi à vitiosis molestatur humoribus: ægrotare verò, aut per intemperiem propriam, aut cùm inflammationem, vel vlcus, vel abscessum habet præter naturam. Porrò corruptionis ciborum tres primæ ac veluti generalissimæ sunt differentiæ. Vna quidem per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis humoribus in ipso collectis, tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Licet itaque vitiosam edi coctionem, ventriculo non primaria, sed secundaria ratione affecto, miniméque circa actionem propriam hallucinante: quemadmodum vbi vitiosi cibi & corruptioni obnoxij ingeruntur. Si igitur quispiam fumosum ructum emittat, igneo quodam calore ventriculum eius esse dicemus præditum. Ac deinde rursus distinguendo inuestigabimus, vtrum ab intemperie corporis ipsius ventriculi, is calor oriatur: aut à flaua bile, eaque vel in ipsius spacio contenta, aut in tunicas ita, vt vix abstergi possit, demissa. At ne hîc quidem cessabimus. Nam rursus quærere oportet, an iecinore malè suo officio fungente, huiusmodi humor accumuletur: an is ex vniuerso defluat corpore: an etiam in ipsomet gignatur ventriculo. Ergo si in ventriculo cibi in fumosam qualitatem mutentur, idque non ex sua ipsorum natura, causam calidam: si verò acescant, eam frigidam esse est necesse. Vt discernas autem, num intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor ventriculi corpus infestet, offerre oportet cibos qui suapte natura quàm maximè corruptionis modo aduersentur: vt panem aut chondrum illis, qui in fumum transmutare cibum consueuerunt: mel autem his, qui à cibo acidum saporem percipiunt. Dein considerare excrementa, tum ea quæ vomuntur, tum quæ deiiciuntur per aluum: num humor aliquis cum illis quidem biliosus & calidus, cum his verò pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem obtineant. Quippe vbi * citra humoris affluxum igneo calore ventriculus infestatur, panem aut chondrũ absque humore videbis deiici, perquàm exigua in ipsis facta transmutatione. * Quòd si humor quoque prauus in ipso ventre consistens corrumpat cibos, videntur ij, vbi deiecti fuerint, in huiusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterari. Id quod à vomitione etiam clarius discernitur, si laborans sit procliuis ad vomitum. Nam cogere eum qui nequeat vomere, absurdum est. Atque hæc ita deprehenduntur, si in spacio ventriculi noxius contineatur humor. Si verò in tunicis sit imbibitus, vt ad calidum nausea quædam inanis (hoc est, citra vomitum) sitísque vehemens consequitur, ita a frigido ciborum cupiditas excitatur. Porrò calida dispositio, vbicunque fuerit, semper refrigeranda est. At quousque, aut quo modo, aut qua materia refrigerare conueniat, locus affectus commonstrat. Iam verò iis qui acidum ructum edunt, auxiliatur medicamen diatrion pipereon, aut aliud simile ex aqua vel vino epotum. Alus autem qui nidorosum, tum absynthium, tum hiera picra est ex vsu. Quo quidem medicamine (hiera videlicet, quæ ex aloë constat) in potu exhibito, quosdam olim colicos persanaui, quibus mordacium humorum defluxus in intestinum, conciliauerat affectionem. Cæterùm intestinorum proximæ ventriculo partes, exhibitis tum cibis, tum potibus: quæ verò non ita multum à sede distant, clysmis promptius curantur. Fingamus rursus per ventrem deiici excrementa quædam, aliquando quidem ramenta, aliquando cruentum aliquid, simulque aliquando hæc ambo: tunc sanè intestinum vlcere affectum esse, dubitauerit nemo. At verò vtrum in exilibus intestinis, an crassis, ipsum vlcus consistat, id ex rasura, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, distinguere oportet. Siquidem infimarum partium vlcera, nullas omnino vlcerum habent notas alui excrementis admistas; earum verò partium, quæ paulò altius sunt sitæ, vlcera, mistas quidem cum stercore notas habent, sed id leuiter duntaxat. Quemadmodum si multò sint sublimiores, vehementior erit mistura. Præcipuè verò in supremis intestinis vlceris notæ stercori accuratè miscentur. Potest ex vno quandoque indicio simul & locus & dispositio deprehendi, aut locus vnà cum causa. Cæterùm locorum notæ, & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus desumuntur. Affectuum verò, & ab excrementorum specie, & loci natura, & doloris proprietate, & propriis accidentibus. Actio itaque læsa, affectam partem indicare potest, hoc modo. Si enim accidens aliquod circa cernendi officium euenerit, oculum affici constat. Excrementorum species partem affectam indicat, vel quòd sint ex essentia illius, vel quòd ab ea contineantur. Positus etiam affectã partem commõstrat. Durus quippe in dextra præcordiorum parte tumor, non lienis, sed iecoris affecti est nota: in sinistra autem, non hepatis sed splenis affectum indicat. Ad hæc, si membranosæ tunicæ frustulum vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiendo, gutturis, aut asperæ

Morbus omnis protinus ab initio eandem sibiipsi naturã atque essentiã sortitur, nec differt nisi magnitudine à iam absoluto & maximo.

Morbos exiguos subitò vinci a natura.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Actio nulla læditur, nisi pars quæ illã efficit afficiatur.

Agere quid dicatur.

Affici quid dicatur.

Motus genera duo.

Morbus quid.

Affici quando dicatur caput.

Ægrotare quando dicatur caput.

Corruptionis ciborum tres differentiæ.

Ructus fumosus significat igneum calorem ventriculi.

Acescere in ventriculo cibos, ob causam frigidam.

Ructu acido fumoso vel acido, quid agendum, cõsiderandumve, ad vtriusque causam peruestigandam.

Vomere nemo cogendus est, nisi sit ad vomendum procliuis.

Nausea inanis indicat calidũ succum imbibitum ventriculi tunicis.

Cupiditas cibi vnde excitetur.

Locus affectus quid indicet.

Diatrion pipereon ructui acido confert.

Hiera picra quibus conducat affectibus.

Intestina suprema cibo & potu, infima promptius clysmis curari.

Vlcus dignoscendum tenuia intestina, an crassa, quomodo dignoscendum.

Locorum notæ vnde sumantur.

Actio læsa partem affectam indicat.

Excrementorũ species partem affectam indicat.

Positus indicat partem læsam.

asperæ arteriæ: si excreando, faucium: si eum vrina, eius fistulæ: si à sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. Singuli etiam dolores, pro positus varietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per vomitum vlceris notis, in anterioribus partibus circa præcordia sentiatur dolor, ventriculum: si verò in posterioribus circa dorsum, gulam exulceratam esse est indicium. Ex propriis accidentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis verò imbecillitatem, excrementa alui, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerunt, assimilantur. At in peripneumonicis, maxillæ videntur rubeæ. Quinetiam propriæ ipsorum affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur: siquidem ramentum, vlceris: si in vrina sabulosum residet, lapidis: cucurbitæ verò seminibus excrementa similia, latorum vermium indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborum indicia sumuntur, eò quòd quibusdam solis morbus ille accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat. Quippe soli oculi suffusione laborant. Lapis in vesica & renibus duntaxat nascitur: atque vt nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorem. Ab accidentium quoque proprietate affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum febre, inflammationis ad suppurationem transeuntis indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Paucæ tamen affectuum sunt notæ, quæ non simul affectam sedem ostendant. Cæterùm vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, sic differentiæ earum, ipsius affectum declarant. Ea igitur sola sunt affectuum propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur. Porrò cùm ob vapores vel etiam humores ipsos ascendentes ad cerebrum, mens læditur, nemo sanè dixerit cerebrum tunc laborare primogenio affectu: quanquam omni affectu carere, ipsum haudquaquam defendi potest. Quare dicendum est, illud per consensum, siue consortij lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionem recipere. Sunt præterea nonnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatam accipiunt. Qua de re interdum optima ratione contingit, nulla existente in actionis cuiuspiam propriis instrumentis noxa, actionem ipsam perire, defectu scilicet eius materiæ, ex qua fieri consueuit: veluti in voce accidit, cuius quidem materia efflatio existit. *Hæc autem fit contracto thorace ab intercostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal vocem amittit, & quidem nullo interdum in propriis vocis particulis apparente affectu. Sunt verò hæ partes, tres cartilagines à tribus commotæ musculis, in quos inseruntur nerui demissi à cerebro. Est præterea in gutture ligula, siue epiglottis, maximè propriũ vocis ipsius instrumentum. Etenim cecidit quidam ab alto, ita vt dorsi initium affligeretur. Is tertio die exiguam admodum vocem emisit. Quarto deinde die omnino obmutuit: resolutáque simul fuerunt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cùm tota sub ceruice spina esset ei resoluta, accidit thoraci, vt & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. Quippe nerui ex spinali medulla, quæ in ceruice est, in ipsos descendunt. At nerui musculorum intercostalium, qui efflatum efficiunt, omnes affecti erant. Vbi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, à septimo die vox restituta est iuueni, & crura motionis facultatem, antea interceptam, recuperarunt. Huiusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum euenire dixeris, quàm vbi ab humoribus in ventriculo contentis, exhalantibúsque, caput dolore tentatur. Iam verò, vt ad crura facultas quædam, sed citra essentiam substantiámve descendere ob phlegmonem prohibita est: sic ad oculos, cum essentia, vbi obstructi fuerint visorij meatus. Ad guttur autem, quamuis materia perueniat per illam spinæ dorsi resolutionem, sufficiens tamen ipsius quantitas nequaquam accedit. Qui verò ob intercostalium musculorum perforationem obmutuit, is totam vocis materiam amisit. Porrò quemadmodum crura resoluuntur ob inflammationem spinæ, ita etiam guttur, vocalibus siue recurrentibus neruis (quos ipse inueni) aut incisis, aut laqueo interceptis. Atque idem est modus quo læduntur gutturis musculi, siue recurrentes nerui, siue ij qui iuxta arterias sunt, vitientur. Vtrinque enim animalis facultas desideratur, sine qua moueri nemo potest pro voluntatis imperio. Incisis præterea musculis, qui epiglottida mouent, animal etiam euadit mutum. At laqueus collo circundatus non solùm reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respiratione priuando. Aspera autem arteria, si dissecetur, voci quidem nocet, sed animal non priuat respiratione. Angina verò, cùm sit internarum gutturis partium inflammatio, strangulationi proportione respondens, respirationem tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Idcirco vocalis instrumenti maximè proprius affectus est. Quî autem ex affecti loci notitia ipse curationem inuenerim, ex hoc exemplo perdisces. Occurrit mihi olim quidam, cui sensus trium digitorum manus, iam triginta diebus perierat, prorsus illæsa motione: nec iuuabatur quicquam à medicamentis ipsi manui admotis. Cùm igitur intellexissem ex illo, cùm proficisceretur Romam, sed decidisse à vehiculo, ac initium dorsi tunc sibi contusum fuisse, nec multò pòst accidisse digitorum affectum: conieci inde, * in primo statim exorto neruo post septimam vertebram, partem aliquam ob ictum fuisse inflammatam, eamque iam induruisse in scirrhum. Quippe neruorum qui à ceruice prodeunt, vltimi pars * humilior, quæ descendit per cubitũ, in cutẽ minorũ digitorum disseminatur, ac præterea per medij digiti mediam partem dispergitur. Quamobrem illi spinæ parti, * quæ affectæ particulæ principium in se continebat, congruenti medicamento cùm succurrissem, digitis suum sensum restitui, cum maxima spectantium omnium admiratione. Quo autem modo sensus digitorum perierit, motu prorsus illæso, iam audies. Sentire enim, veluti quiddam pati est: moueri autem, ceu quoddam est agere. Quamobrem vt quis moueatur, opus est robore: at vt sentiat, vel minima facultas est satis. Ob idque necessum est, vt sensu ipso deperdito, simul exoluatur & motus, vbi per vnum eundémque neruum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis voluntarius motus, ad musculorum officium pertinet. Quippe nullus neruorum per se, sine musculo, vllam huiusmodi in animantis particulis actionem efficere possit.

Dolores singuli affectam possunt partem ostendere.

Accidentia propria indicant locum affectum.

Peripneumonicis videntur maxillæ rubeæ.

Affectuum notæ vnde deprehendantur.

Lapis in quibus gignatur partibus.

Abscessum cor sustinere non potest.

Dolorem nec pulmo nec ligamentum patitur.

Horror intempestiuus cum febre suppurationem inflammationis indicat.

Affectuum propria signa quæ sint.

Affici per consensum quando dicatur cerebrum.

Vocis materia est efflatio, quæ fit contracto thorace ab intercostalibus musculis.

Vocis propria instrumenta sunt tres cartilagines quæ constituunt laryngem, ac præterea epiglottis.

Affectionis per consensum species duæ.

Recurrentes neruos inuenit Galenus.

Moueri pro voluntatis imperio nemo potest, sine facultate animali.

Angina est inflammatio internarum gutturis partium.

Loci affecti notitia qua ratione Galeno ipsam curationem ostenderit.

Sentire, est veluti quiddam pati.

Moueri, est veluti quiddam agere.

Sensu amisso, cur motus pereat, vbi per vnam eundémque neruũ vtraque actio perficitur.

Neruum nullum absque musculo posse motum præstare.

Cæterùm ad partes mouendas musculi ipsi aliquando quidem *immediatè perueniunt: aliquando verò per medios tendones: quales sunt illi qui mouent digitos. Si igitur affici musculorum neruos contingat, digitorum motus peribit: si verò eos qui ad cutim pertingunt, tangendi sensus corrumpitur. At vbi tota resoluuntur membra, cùm videlicet commune principium est læsum, simul & motus & sensus pereunt. Ac nunc locum primariò affectum, ex læsorum neruorum multitudine duntaxat inuenire poteris. Accidit autem interdum, vt dextra tantùm pars ipsius spinæ afficiatur, altera omnino illæsa: aut è contrario, vt illa manente integra, sinistra affectum sustineat: atque hac ratione nonnunquam tota pars sinistra resoluitur, dextera illæsa manente: nonnunquam contrà, dextra pars duntaxat & afficitur & resoluitur. Vbi verò non affecta spina, tantùm vnus nerui processus est læsus, eas duntaxat partes resolutio occupat, in quas ille neruus est distributus. Itaque si spina fuerit affecta, aut aliquod neruorum principium, conuertenda illuc tota medendi ratio est: alioqui frustra circa resoluta membra occupaberis. Iam verò ob frigus immoderatum, interdum sedis musculus resolui solet quammaximè, siue sederit quis super lapidem frigidum, siue in aqua frigida supra modum fuerit versatus. Quam sanè resolutionem sequitur inuoluntaria excrementorum deiectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accurateque præcedentia & præsentia accidentia norit, ac sic ad curandorum morborum experientiam methodo & ratione peruenerit, is inueniet & locum affectum & ipsam dispositionem. Vt autem affecti musculi, voluntarias: sic vesica, necnon intestina oblæsa, naturales actiones lædere possunt: eò quòd ipsis contractis excernantur ea quæ continent. Ac differunt certè plurimum naturalia ab animalibus instrumentis: quòd naturalibus quidem, cognata actionis vis insit: animalibus verò instrumentis à principio, veluti lumen à sole, ipsa defluat. Quamobrem solis partibus quæ & sentiendi & mouendi vim habent, accidit, vt ipsis interdum haudquaquam affectis, nihilominus eorum actio exoluatur: id quod naturalibus instrumentis minimè solet accidere. Quoties enim horum actio læditur, semper ipsa primò afficiuntur. Cæterùm animalibus instrumentis omnibus, * naturalis quoque dispensatio adest, cùm nimirum & arteriarum & venarum adminiculo indigeant, ad essentiam propriam seruandam. Proinde alterari à vicinis, ipsis vt naturalibus: alterationem verò sentire, vt animatis euenit.

Spinæ interdú dextram, interdum sinistram partem resolui.

Medendi rationem esse conuertendam ad affectus originem.

Sedis musculum resolui ob frigus immodicum.

Instrumentis naturalibus cognata actionis vis inest.

Instrumentis animalibus, veluti lumen à sole, à principio facultas defluit.

GALENI PERGAMENI
De locis affectis, Lib. II.

CAPVT I.

TRES sunt exercitationis modi circa affectorum locorum notitiam. Quorum vnus circa singulas corporis partes, alter circa causas & dispositiones, tertius circa differentiam accidentium versatur. Igitur à locis sumitur modus, vbi dicimus: Affecto cerebro huiuscemodi accidentia sequuntur. A dispositionibus & causis sumptus, existit talis, vt si dixerimus: Inflammationis seorsum, aut refrigerationis, huiuscemodi sunt accidentia. Ab accidentibus, vt cùm dicimus: Hoc doloris genus hasce dispositiones, aut hosce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorum notitiam, tres modi.

CAP. II.

Hallucinatur autem Archigenes, vbi dolorem stupidum neruis tantùm euenire ait. Quippe stupor à frigida dispositione oritur, non neruorum duntaxat, sed etiam venarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum, & cutis. Quòd si ob id quòd hæc omnia per neruos sensum habent, ad neruos illam dispositionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias, proprias esse neruorum ait? Etenim dolor, tristis est sensus: quemadmodum ipsa voluptas, blandus. Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaquam doloris species dicendus est * stupidus dolor: sicuti neque species vlceris inflammatum vlcus: sed vtrobique duarum dispositionum concursus adest. Etenim stupor refrigeratiu est insignis: idcirco corporibus ita dispositis & sensus & motus difficultatem inducit: quemadmodum completa refrigeratio, & sensum & motum omnino tollit. Quòd autem stupor dispositionis, nõ doloris aut sensus sit nomen, Hippocrates docet, vbi ait: Stupor enim mediocris dolorem soluere potest. Porrò constrictas vehementer particulas, atque eos qui torpedinem animal dum adhuc viuit, tetigerint, infestare solet etiam stupor. At quibus membrum aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt, neque moueri possunt. Si verò moueri cogantur, dolent. Cæterùm citra hoc quòd moueri tentent, affectum ipsum stuporis haud obscurè persentiunt, sed tunc minimè dolent. Stupor itaque non particulæ cuiuspiam proprius affectus est, sed dispositio, quæ accidere quidem omnibus potest partibus, ab iis tamen duntaxat manifestè sentiri, quæ & suos affectus percipere, & moueri pro voluntatis imperio sunt natæ. Iam verò ex carne (quæ nusquam sola ac per se reperitur) ligamentisque & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia constat: quæ vt permanere posset, venis indigebat, arteriisque. Verùm citra dolorem pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamnum rectè valente. Vbi verò ingens inflammatio est oborta, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarum pulsus cum dolore sentitur: cùm per bonam valetudinem, nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremus. Etenim duabus præcipuè occasionibus vehemens dolor particulis inflammatis infertur: * nempe cùm mouentur, & cùm à re quapiam premuntur. Proinde inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatatas arterias, dolorem percipimus: & quòd moueantur illæ, & cõprimantur ab adiacente carne, atq; ipsam similiter cõprimant. Quinetiam sine musculo, arteria inflammatorium affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquando per id genus affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro videatur, tunc scire licet, dispositionem in musculi neruis ita consistere, vt ad resolutioné tendant. Nam dispositio stuporis, media est inter resolutioné & integrã valetudiné. Cæterùm neq; in peripneumonia, neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idque ob partium naturam. Pulmo siquidem, sensum non habet: morbus verò lateralis, membranæ cingentis costas affectus est. * Cuius quidem pars illa quæ costis adhæret, necessariò comprimitur:

Archigenis opinio refellitur.

Stupor à frigida oritur dispositione.

Dolor, tristis est sensus. Voluptas est blandus sensus.

Refrigeratio completa sensum & motum tollit.

Stupor mediocris, dolorẽ soluere potest.

Stupor quos infestare solent.

Stupor accidere, omnibus partibus potest.

Caro per se reperitur nunquam. Musculi compositio.

Pulsus dolorificus quando sentiatur.

Dolor inflammatis musculis vnde accidat.

Stupor est dispositio media inter resolutionem & integram valetudinem.

Pulsatilis dolor nec in peripneumonia, neque in pleuritide oritur.

*quæ

Pulmo caret sensu.
Pleuritis quid.

* quæ verò inter costas est collocata, comprimi nequaquam potest, sed inflammationis duntaxat ratione dolet. Siquidem in eo spacio arteriæ consistunt, per musculos intercostales dispersæ: idque altius, quàm vt membranam cingentem costas attingant. At inflammatis interdum intercostalibus musculis, dilatatio arteriarum dolorem necessariò infert. Proinde æger pro magnitudine inflammationis, sentiet in parte inflammata ipsum dolorem

Pulsatilis dolor quas inflammationes sequatur, & quibus non accidat partibus.

pulsatilem. Igitur pulsatilis dolor (qui vehementes partium sensibilium inflammationes sequitur) arterias ipsas primario affectu molestat: per consensum autem cæteras partes sensibiles, eò quòd à vicinorum contactu premantur. At neque in hepate, neque in renibus vnquã huiuscemodi pulsatio percipitur: quoniam nullus per totum corpus ipsorum, sicuti nec per pulmonem, neruus disseminatur. Quia verò membrana quæ eorum viscerum quodlibet ambit, & per quã dispergitur neruos sensu prædita est: ob id nimirum in ipsis grauitatis sensus percipitur, vbi tumor aliquis præter naturam illa infestauerit. Etenim membranæ, cutis, adenesque, cùm his partibus nullæ insint arteriæ, vbi inflammatæ sunt, non pulsatili, sed extensiuo dolore cruciantur. In vniuersum autem, primæ doloris species sunt duæ: vna quidem, cum subitò temperies mutatur: altera, dum continuitas soluitur. Siquidem pars intenta, aut compressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continui diuortium. Cæterùm non eandem doloris speciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic verò tendendo dolorem infert. Quantam autem vim habeat intemperãtia ad inducendum dolorem, ex iis licet planè perpendere, qui vehementer refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem sentiunt dolorem, præcipuéque iuxta vnguium radices. Similiter etiam per dolores vocatos colicos, vbi frigidissimus aliquis humor (qualis ille est quem vitreum Praxagoras nominat) in quopiam intestino crassiori est impactus, adeò torquentur ægri, vt videantur sibi circa vreterarum regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam contigit: cæterum iniecto oleo rutaceo, cùm id paulò pòst conarer excernere, excreui humorem vitro fuso persimilem. Sunt & alij dolores, per quos palus infixus videtur, qui & ipsi corpus affectũ crassum esse significant. Differunt autem inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorem facientis potentia, siue ea humor fuerit, siue spiritus flatulentus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis crasso & permanens moto, ac denique minus refrigerans, eo qui vehementissimam refrigerandi vim obtinet, minorem solet excitare dolorem. Igitur siue clauo transfixus esse, siue terebro perforari locus videatur, is dolor ad crassum intestinum est referendus. Atqui huiuscemodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni non possunt, nisi quis accidentia quæ postea consequuntur, expectauerit. Vtriusque tamen doloris sunt communia præsidia, & quidem calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue ea iniiciantur. Deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibendum est: cuiusmodi existit, quod à Philone instituitur. Verùm si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vnà cum cruore excernitur, in vrinísque subsident sabulosa quædam. At si in colo affectus constiterit, nihil horum videtur:

Rarensiuo dolore quæ afficiãtur partes.

Doloris species primæ sunt duæ.

Intemperies dolores infert.

Colicos dolores oriri ab humore vitreo, impacto in aliquo intestino crassiori.

Oleum rutaceum colico dolori est remedium.

Dolorem qui humores maiorem, & qui minorem inferant.
Crassi intestini dolor, vt dignoscendus.

Doloris colici, & eius qui ab impacto lapide ortus, sunt cõmunia præsidia calfacientia.
Philonium.
Colici doloris, & orti à lapide, signa diuersa.

sed protinus inflatio quædam & extensio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena cernuntur. Ea autem licet discernere, si & super aquam natent, & bubulo stercori similẽtur. Quinetiam cibi tum cupiditas, tum concoctio, deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quæ sequetur. Ventriculum nanque malè affici accidit, vt qui parti primariò affectæ continenter adhæreat. Insuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & spiritus flatulentus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, & in præcordiis mordacitas, & fastidium, & indigentia plurima. Igitur id genus dolores vehementissimi, consistere in crassis intestinis putantur. Qui verò mitiores sunt, ex duobus alterum necessarium est: aut quòd in his ipsis sunt, sed à leuiori causa orti: aut quòd in tenuibus intestinis consistant. Porrò qui mordaces dolores sunt, ij à mordaci humore intestinum erodente fiunt. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedunt, vtpote per quam intestina vlcerentur. Cæterum dysenteria illa, quæ veluti fæculentum sanguinem excernit abundantissimè, iecinoris affecti censetur esse symptoma. Ea verò per quam syncerus multúsque sanguis excernitur, plerunque vniuersum corpus euacuat, haud secus quàm hæmorrhoides, aut muliebre profluuium. Vt verò ad dolorum differentias reuertar, punctorius dolor potissimũ circa membranas consistit. Quamobrem lateralis dolor, punctorius esse censetur. Iam verò hæmodia, siue dentium stupor, solis dentibus & gingiuis accidere solet, vbi quispiam & austeros & acidos cibos ingesserit. Cæterùm complura alia dolorum genera sũt ab Archigene prodita, sed quæ prorsus intelligi nequeant: qui sanè vir, ita omniũ affectuum proprietates descripsit, ac si omnes ipse fuisset perpessus, quod non verisimile est. Præterea vbi ait hemicraneas sphacelodes circunscribi, hoc est, submoueri è distẽctione vasorum, minimè declarauit quidnam sphacelos esset: de cuius vocis significato varij variè opinantur. Deinde dolorem pulsatorium & turgidum inferri ab arteriis contendit, vbi ipsæ per hemicraneas sphacelodes primogenia effectione laborant. Est autem turgidus dolor, qui à parte primariò affecta, veluti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id quod non solum in hemicrania, sed in cephalæa etiam solet accidere. Sed neque illud etiam est verum, affectos neruos protinus intorqueri, indurarique: cùm reperiantur nonnulli affectus, per quos laxiores euadunt nerui, quemadmodum per atrophiam conspicuum est. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifestè intenduntur nerui. Cæterùm inflammatis partibus, præter tensionem accidit vt rubescant, renitantur, intumescant & doleant. Aduerte tamen interim, propriè actionis læsionem, esse singularum partium proprium symptoma. Porrò conuulsiones neruorum, Hippocratis testimonio, & a plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nerui per eas dispositiones immodicè tendi possint: quemadmodum chordæ in cithara, quæ à contrariis aëris statibus, siue humidus fuerit ille, vt rigare ipsas impleréque possit, siue vehementer aridus, ad vltimam tensionem perueniũt. Quamobrem citharistæ, vbi instrumenta post vsum reponunt, solent chordas ipsas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos esse dolores neruorum: id ab accidentibus quæ plurimis neruorum eueniunt, est sum-

Colicos dolores quæ præcedant symptomata.

Dysenteriam dolores mordaces præcedunt.
Dysenteria hepatica.

Dolor punctorius.
Hæmodia.

Sphacelos.

Dolor turgidus.

Nerui in quibus laxentur affectibus, & in quibus tendantur.

Actionis læsio est affectæ partis symptoma.
Conuulsiones oriuntur à plenitudine, & ab inanitione.

Citharistæ cur chordas instrumentorum laxent.

ptum. Etenim cùm venæ quidem semper priores in superficie consistant:dein de post eas arteriæ, quibus tandem nerui subduntur : ideirco laborantes tensionem in imo sentiunt. Quanquam multi tendones (quæ corpora sunt neruuosa) non profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos sic quoque tendi contigerit: vt sunt illi qui extendunt digitos. Minimè autem neruis accidere potest affixus dolor, vt falsò profitetur Archigenes, cùm magna ex parte dolores ipsorum ad internas supernasque extendantur partes. Iam verò membranarum dolores in latitudinem protenduntur, videnturque esse æquales, quòd vniuersum illarum corpus æquale existat. Semper tamen vbi inflamata particula sensu acutiori est prædita: ibi vehementior infestat dolor. Ad hæc pleuriticorum nonnulli iugulum dolent, porrecta in hunc locum, succingente costas membrana. Aliquando ad præcordia descendit dolor, percepto ipsius sensu in septo transuerso, vtpote quod necessariò mouetur, cùm pleuritici respirant, idque magis quàm cæteræ ipsius thoracis partes. Vbi enim veluti radix doloris consistit in latere, tum laborantes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant: ac proinde soli septo transuerso respirationis munus committit natura: quemadmodum in bene valentibus, qui leni, ac minime violenta vtuntur respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflammatio aliqua oritur, septum transuersum intentum impensius dolet. Cùm verò in supernis, tunc iugulum potius dolor infestat. Vbi ingens in hepate inflammatio oritur, aut vbi ipsum est induratum, dolor qui tunc iugulum in dextra parte infestat cauæ venæ magis, quam membranarum tensionem sequitur. Quòd autem membranarum quæ ossibus adiacent, dolores profundi sint, & veluti dolentium ossium quandam imaginem referant, haud quidem mirandum est. Proprius autem arteriæ, venæque dolor, extensæ secundum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiusdam speciem refert, nullam'grauitatem inducens. Porrò vlcerosus dolor non solùm ad cutem, sed ad imas quoque partes, vt ossa, extenditur. Pruriginosus autem ad solam pertinet superficiem non tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, * quòd nimirum cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorum vterque propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autem ob quosdam humores acres: tantúmque ipsi inter se, quantum dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verum quia crebrò dispositio pruriginosa, vlcerosam antecedit, necnon soluta quiescentéque vlcerosa in pruriginosam fieri transmutatio assolet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atque confusè Archigenes. Qui quidem vbi etiam ait, * pungentem dolorem in profundo esse, perperàm hallucinatur quandoquidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere videtur. Similiter vbi infixum dolorem vocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate non caret. Quippe sinus cauitas quædam est, cùm partium antea coniunctarum, altera distat ab altera. Vbi igitur fluxione impletur, ita vt adiacentes partes tendantur, tunc tensiuum dolorem sentiunt laborantes, non quidem longo spacio porrectum, sed propriis limitibus circunscriptum. Præterea dum ait, hepatis dolorem inhærentem, hoc est, eodem in loco permanentem, existere, an non etiam veris contraria profert. Siquidem hepatis dolor, si quispiam alius vicina corpora ad consensum perducit. Nam & ad iugulum vsque porrigitur, & spirandi difficultatem creberrimè infert: atque interdum tussim quoque, & dysenteriam excitat: nec rarò nothas costas infestat. Porrò inter vehementer respirandum nonnunquam grauitatem in dextra præcordiorum parte sentimus. Cæterùm si id citra febrim eueniat, aut obstructione, aut dura dispositione hepar laborare coniicito. Nam vbi inflammatione infestatur, tunc febrim adesse est necesse.

Nerui subduntur arteriis & venis.
Tendones sunt neruuosa corpora.
Dolor neruorum non est affixus.
Membranarum dolores sunt lati æqualesque.
Pleuritide infestante respiratio ipsa perficitur a solo septo transuerso.
Dolor ab inflammato hepate.
Dolor membranarum ambientium ossa.
Dolor arteriæ & venæ.
Dolor vlcerosus & pruriginosus.
Cutis superat omnes subditas sibi partes spissitudine.
Dolor pungens.
Sinus quid.
Dolor tensiuus quando accedat.
Dolor hepatis vicina corpora in consensum adducit.
Hepatis inflammationi necessario adest febris.

Cap. III.

Igitur ad inueniẽdas affectas sedes, in primis quærere oportet, an singulorum locorum, quomodocunque afficiantur, propria signa inueniri possint: an pro affectuum ratione alterentur. Deinde, vtrum singulorum affectuum propria sint signa: an circa quamlibet partem varientur. Postea verò expedit, loci simul & affectus memores, signa ipsa perstringere. Veluti si ita acciderit, vt pulmo inflammatione laboret, tanta spirãdi difficultas oritur, tantáque angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conentur: quem affectum vocant orthopnœam. Quinetiam calidam sentiũt * expirationem, idque maximè si erysipelatis particeps ipsa inflammatio fuerit: quamobrem vbi plurimum efflant, iuuantur, inspiraréque abundanter frigidum aërem desiderant. Sputum verò ipsum modò hoc, modò alio expuũt colore tinctum. Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus. Similiter vbi membrana, costas succingens est inflammata, acuta febris infestat, simulque dolor pũctorius, vnà cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputum colore infectum apparet, haud secus quam in peripneumonia. Igitur vtrunque affectum, respirandi difficultas necessariò consequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentum existat. Oritur autem febris, & propter affectum ipsum (calidus enim affectus est inflammatio) & propter positum. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor consistunt. Sic etiam tussis ipsis vt spiritalibus conuenit. Sed quod aliquid expuatur, id ab affectu procedit. Quippe iam ostendimus, omnem inflammationem ex affluente sanguine fieri. Quapropter si biliosus sanguis fuerit, flauum aut pallidum erit sputum: si pituitosus, spumans & candidum. Si melancholicus, aut nigrum aut liuidum. Si nihil horum infecerit sanguinem, rubrum. Quinetiam in laterali morbo sæpenumero magis biliosum: in peripneumonia verò magis pituitosum sequi sputum consueuit. Quòd autem inflammatarum thoracis partium excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certe est, tum positus earum, tum formatio, vt quæ per solam hanc viam effluxum sortiantur. At verò ventriculus duos habet meatus: ac quod in eo vitiosum est, supernatare solet, vomitionéque eiicitur: quod autem in intestinis subsidet, deiectione vacuatur: veluti renum vesicæque excrementa, meiendo excernuntur. Nam quæ redundant in cerebro, per nares præcipuè, nonnunquam per palatum & aures exterminantur. Sedes itaque affectæ dignoscuntur & ab accidentibus, & ab actione læsa, & ab excrementorum qualitate, &

Pulmonis inflammati symptomata.
Orthopnœa.
Pleuritidi qui adsint symptomata.
Inflammatio omnis ex affluenti fit sanguine.
Sputa pleuriticorum species diuersæ.
Thoracis partes inflammatas expurgari per asperam arteriam.
Cerebri excrementa per quas regiones vacuentur.
Sedes affecta vnde dignosci possit.

à

à tumoribus præter naturam, & à doloribus,& à coloris vitio, quod ſequitur, vel in vniuerſo corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idque maxime in oculis & lingua: quibus addere potes etiam eam affectionem, quæ per conſenſum affligit. Fit autem in hiſce omnibus exercitatio, vbi particularia ſub eandem viam & rationem ducuntur. In primis igitur intueri oportet, num ſit actio aliqua læſa: quippe cum ipſa proprium aliquod inſtrumentum affici neceſſe eſt. Deinde, vbi actionē eſſe læſam perſpexeris, ad modum læſionis accedendo, conſidera ad quem affectum propriè pertineat. Poſtea partem affectam expende, num tumore quodam, aut dolore infeſtetur, & quidem accuratè cuiuſlibet horum ſpeciem inueſtigando. Fingamus ergo, vt quiſpiam inter reſpirandum, in notharum coſtarum regione doleat: non protinus hunc eſſe pleuriticum ſuſpicari debes, ſed in primis quidem, an tuſſiendo aliquid expuat, conſiderare. Id enim ſi coloratum videris, tunc ægrum dices eſſe pleuriticum. Quòd ſi tuſſiēdo nihil omnino expuat, fieri poteſt vt nihilominus pleuriticus ſit iſte quidem, ſed inflammationē habeat incoctam adeò & impactam, vt nihil ab ea foras eiici poſſit. Fieri quoque poteſt, vt ob hepatis inflammationem dolor in iam dicta ſede excitetur. Cæterum ex differentia pulſus, ex deiectionibus, ex tumore præter naturam, ex grauitate & pondere, ac denique ex aliis notis, quæ hepatis inflammationi ſæpe ſolent accidere, iecorarium affectum à pleuritico licebit nobis diſcernere. Verum in huiuſmodi diſpoſitionibus, ſolidum firmumque diſcernendi indicium, per omne tempus morbi, à pulſu ſumendum eſt: deinde tractu temporis, reliqua etiam conſideranda. Nam & linguæ, & vniuerſi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatum eſt: Sicuti rurſus thorace affecto, ineteſcit tuſſis, atque ſputa cernuntur. Diſtinguendi tamen ſunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab iis qui per conſenſum affligunt. Nam ſi in pleuritide vel peripneumonia delirium aliquod incidat, exiſtimandum eſt principem animæ ſedem, in qua & ſcientia, & opinio, & cogitatio conſiſtit, conſentire thoraci, atque ob eam neceſſitudinem affici: in aliis autem affectibus, vt in lethargo & phrenitide, minimè conſentire, ſed laborare affectu primario: vndique verò affici, vbi propriarum ipſius functionum aliqua oblæſa fuerit. Proprias enim functiones dico, quæ à nulla alia parte vt inſtrumento, fiunt. Nam reuera & videre animam, & audire, haudquaquam negandum eſt: ſed videre oculis, & audire auribus. Atqui vt cogitet, reminiſcatur, exiſtimet, eligat, neque oculis, nec lingua; nec alia quapiam parte vtitur. Verùm quòd * dux ſenſus & voluntarij motus ſedem habeat in cerebro: quodque cerebrum contegatur menyngibus, alibi a nobis eſt declaratum. Si igitur per ſolum conſenſum cerebro affecto, illa pars quæ primitiuo affectu laborat, curata fuerit, priuſquam cerebro propria aliqua diſpoſitio eueniat, nullum in ipſo accidens relinquetur. Quòd ſi ex conſenſu permanens aliqua in ipſo diſpoſitio remanet, non ſolùm parti primariò affectæ, ſed capiti quoque remedia adhibenda ſunt. Quapropter exactè definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipſius primitiuè afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre poteſt, cum in vtraque diſpoſitione capiti ſuccurratur eadem medendi ratione. Præcipuè verò danda opera eſt, vt morbi eſſentiam deprehendamus: qua cognita, facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaque non tantum affectum locum, ſed cauſam etiam inferentē noxam, conſiderare oportet: vt, exempli gratia, delirium eſt eius actionis ſymptoma, quæ a loco mentis compote prodit: ſimiliter ſopor ſtupidus: ſed à contrariis cauſis oriuntur. Siquidem & vigiliam, & delirium, cauſa poteſtate calida efficit. At quotquot ſomnolenti ſoporoſique affectus exiſtunt, omnes à frigida cauſa proueniunt: id quod ex medicamentorum natura planè diſcere licet. Quippe frigida ſtuporem ſoporemque, calida verò vigilias & varias motiones inducunt. Tenuis etiam victus ratio, & vinum meracius, vigilias pariunt, præcipuè ſi vinum ipſum fuerit ſuapte natura calidum, aut etiam antiquius valde. Etenim calida cauſa motum excitat, ob idque vigilias affert: frigus autem otioſum, & ad motiones pigrum reddit animal: qua ratione ſomnum ſoporemque conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium vigorem, hominem viderit & vigilare & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire & rectè ſapere, in capite nullam propriam eſſe diſpoſitionem, ſed à febris abundanti calore delirium fieri, perpendet. Quippe tunc affectus proprius putandus eſt, cùm permanere in parte quapiam conſpicitur. At vbi pars aliqua ſimul cum alia [illegible] afficitur, vt irritata quidem vna, altera infeſtetur vehementius: remiſſa verò irritatione, quieſcat, eam per conſenſum affici putandum eſt. Sic etiam contingit, vt cùm febrium acceſſiones inuadere incipiūt, ſopore laborantes grauentur: quòd eo tempore cerebrum ſit vehementer refrigeratum, alioqui paratiſſimum, vt noxam eiuſmodi ſubeat, cùm nimirū frigidiori intemperie ſit præditum. Gignitur autem ſopor, vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

Iecorarius affectus à pleuritico quomodo diſcernatur.

Hepate affecto alteratur totius corporis color.

Affectus primarios ab iis qui per conſenſum accidunt, diſtinguendos eſſe.

Animæ principis ſedes quando per ſe, & quando per cōſenſum lædatur.

Propriæ functiones cerebri quæ dicantur.

Originē motus & ſenſus conſiſtere in cerebro.

Affectuum per conſenſum curatio.

Cerebri & eius membranarum affectibus eadem ſuccurri medendi ratione.

Eſſentia morbi in primis eſt cognoſcenda.

Curationem per contraria moliendam eſſe.

Deliria & vigiliæ à cauſa calida oriuntur.

Soporoſi affectus oriuntur à cauſa frigida.

Vinum meracius inducit vigilias.

Calida cur vigilias efficiant.

Frigida cur gignant ſoporem.

Affectus proprius quando putandus ſit.

Affectus per conſenſum quando dicatur.

Acceſſionē febrili inuadente, cur ægri corripiantur ſopore.

Soporis cauſſæ.

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,
LIBER TERTIVS.

IGitur ad cognoſcendas affectas ſedes, curandóſque illarum affectus, accurata inquiſitione eſt opus. Cæterùm per artis exercitationem comperi, eam remediorum inuentionem, quæ ex vera demonſtratione oritur, in iis quæ rarò contingunt, experientiæ longè præſtare. Nam experimenta duntaxat ſectantes medici, non ea quæ rarò, ſed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione aſſequuntur. Quocirca diſpoſitionum rarò euenientium, non ſolùm curationem, ſed præuenientes etiam notiones ipſarum, negligunt. Ego verò ſemper inueſtigare, ſtudui, quænam ſedes vel afficeretur ipſa, vel alteri conſentiret: Cumque eam inuentam eſſe arbitrarer, tunc ad diſpoſitionem eius inueſtigandam, atque ex vtriſque, totius curatiui generis indicationem ſumendam, ac denique remediorum qualitatem, quantitatem, idoneamque materiam comparandam, me accinxi: haud neglecta interim, ætatis, naturæ, temporis, regionis, aliorumque id genus omnium contemplatione. Deprehendi autem poſſunt affectæ ſedes ab excrementis, atque ab iis quæ affectis partibus adnaſcuntur, necnon à functionum noxis: quibus connumeratur & color præter naturam, figuráque. Verùm vbi nulla mihi patēret aliàs via,

Remediorum inuentio quæ ex vera demonſtratione paratur, in iis quæ rarò contingunt, longè experientiæ præſtat.

Affectæ ſedes vnde deprehendatur.

ſola

sola functionis læsio fuit satis, ad inuentionem affectarum particularum.

Capvt II.

Memoriam exoletam restituturo, quæ sint consideranda.

Cùm autem exoletam cuiusdam memoriam restituere conarer, primum quidem apud meipsum inuestigaui, quænam pars esset affecta, cui localia adhiberem præsidia, prius videlicet vniuersi corporis vacuatione præmissa, quod præceptum est in morbis omnibus obseruandum. Deinde, qua via & ratione inuenirem singula remediorum. Cæterum affectam sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animi vis continetur. Medicamenta autem ea adhibenda esse, que huius sedis dispositioni reluctarentur. Cùm igitur huius inquisitionis gratia consuluissem epistolam quandam ad Marsum, ab Archigene scriptam, in qua iubet, deprauata memoria, raso capiti affigi cucurbitulas, non iniuria sanè inconstantiam hominis sum demiratus: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriam ipse, ceu opus cognatum tribuit) ad caput remedia transferret. Nam quid per immortales deos ex affectorum locorum notitia (quam ipse ad medendi rationem ait maximè necessariam existere) consequemur vtilitatis, nisi ab ipsis ad remediorum inuentionem ducamur? Ad hæc, si affectio quæ oblædit memoriam, existat frigida & sicca, nullum vsum adferunt cucurbitulæ admotæ, siue ex incisa prius cute: siue integra, administrentur. Siquidē detractio sanguinis, quæ fit, vbi scarificata prius cutis fuerit, ad extremum ducit periculum. At citra vllam scarificationem cucurbitulæ adhibitæ, solius excitandi caloris gratia vtiles esse censentur: quippe attrahunt ad sese humorem ex imo, id quod magnopere aridæ dispositioni aduersatur. Porrò rationalem animæ vim in cerebro: virilem, irascibilemve, in corde: appetitoriam denique in iecore sitam esse: nemini non persuasum existimo: id quod vel ex vulgarium sermone indies discere licet. Fatuum siquidem aiunt carere cerebro: timido & pusillanimi, cor deesse. Tityo verò iecur ab aquila erosum, non solùm poëtæ, verumetiam pictores, sculptorésque fingunt. At verò, quemadmodum si ratio lædatur, sæpenumero contingit lædi memoriam: sic si memoria vitietur, ratio ipsa quodāmodo etiam labefactatur, vtpote actionis vtriusque noxa procedente ab eadem dispositione, quæ vbi vehementius intenditur, simul cum memoria ratio quoque omnino deperditur. Ac talis quidem affectio stultitia vocatur. Sic in lethargo etiam, in omnibúsque soporosis affectibus, vtræque simul pereunt actiones. Quòd autem affectus hi à frigida intemperie oriantur, quæ animales actiones omnino torpidas reddit, sanè id vel ex animalibus ipsis, quæ per frigora latere coguntur, satis liquidò constat: necnon ex frigidis tum medicamentis tum cibis. Lactuca quippe graues inducit somnos, si multam quis ipsius quantitatem ingesserit. Verùm & capitis grauitates, quæ sine mordaci infestant dolore, somnum soporemque conciliant: quibus apophlegmatismi magnificè opitulari videntur. Igitur vt capitis ardor vigilias, sic refrigeratio inducit soporem. Item biliosi calidique morbi vigilias, deliria, phrenitides: contrà pituitosi frigidique, ignauiam soporemque efficiunt. Nam quod ad vigilias soporésque per morbos pertinet, calida frigidáque intemperies primam sibi facultatem vendicat: altera verò ab hac, ad humiditatem ariditatemque refertur. Balneæ siquidem, eò quòd madefaciant caput, soporiferæ sunt. Haud secus vini moderata potio, omnes cibi humectantes. Ex ætatibus etiam pueritia quidem ob humorem est somnolenta. Senes verò ob ariditatem, vigiliis vexantur. Omnia igitur hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam obtinere secundas partes, frigiditatem verò priores. Cæterùm vt humiditas sola, si abundet, longos profundósque sōnos inducit: ita ariditas sola, vigilias. Quòd si frigus cum humore intendatur vehementer, soporē stuporemque constituit, sine hoc verò memoriæ nocet, stultitiamque inducit. Cùm itaque non solùm in frigiditate humiditatéque, verumetiam in ariditate & calore, non paruum secundum magis & minus, discrimen sit: nihil mirum, si multifariæ inueniantur causæ quæ animales actiones lædere possint. Impræsentiarum autem, clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones: principales: irrationalis verò, morales vocentur. Cùm autem bifariam fieri contingat intemperies prædictas, duplex quoque erit vtriusque dispositionis modus: vnus quidem, in humidis siccísque humoribus: alter in corporibus solidis, si quando in eandem intemperiem cum mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea quamuis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ, * fit tamen ex ipsis interdum mixtum quoddam temperamentum: vt in vigilanti sopore, in quo pituitosus biliosúsque humor exuperant. Ita in calidi frigidíque contrarietate, eosdem quoque modos inuenire licebit, tum per simplices intemperantias, tum per compositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtam ex contrariis dispositionem fieri fateantur, tres sic prodibunt in vtraque contrarietate intēperies. Igitur huiusmodi affectus omnes capiti aduenire solent, sed inter se differunt, nō solùm mistionis varietate, aut eo quòd magis minúsve intenduntur, verumetiam quia interdum afficiuntur ventriculi cerebri id genus intemperantiis, interdum vniuersa eius vasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoque modus, cùm videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatum redditur.

Archigenis inconstantiam demiratur Galenus.

Memoriæ oblæsæ à causa frigida & sicca, cucurbitulas admotas non esse ex vsu.

Cucurbitulæ sine scarificatione adhibitæ, solius excitandi caloris gratia sunt vtiles.

Animæ facultatum singulis quæ sedes tribuantur.

Tityo erosum iecur ab aquila fingunt poetæ.

Ratione læsa, sæpe memoriam lædi contingit: vt è conuerso.

Stultitia quid.

Frigida intemperies, animales actiones omnino reddit torpidas.

Lactuca soporem gignit.

Apophlegmatismi quibus affectibus conferant.

Vigilias qui morbi inferant.

Balneæ cur soporiferæ.

Vinum modicè sumptum inducit somnum.

Pueri cur somnolenti.

Senes cur vigiles.

Stultitia vnde oriatur.

Actiones principales. Actiones morales.

Vigilans sopor.

Caput quadrupliciter affici.

Capvt III.

Stultitia est intellectus amissio.

Quorum igitur vel memoria, vel intellectus periit (intellectus enim amissio, stultitia est) somnos obseruare oportet. Præterea, vtrum excernant quippiam, vel ex naribus, vel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ huiusmodi partes sint. Quippe ex iis dispositionē ipsā cōsequi coniectura poterimus. Vbi igitur vel periit, vel grauiter læsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri: quocirca calfacere ipsum oportet. At verò exiccare, vel humectare, non necessarium est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Cæterùm si inter has medium obtinet, ipsum est conseruandum. Interdum verò vbi principales actiones sunt læsæ, febris quoq; accedit: vt in phrenitide & lethargo. Interdum sine febre adest vitium: vt in mania, & melancholia: id quod modò per consensum, modò primaria affectione cerebro laborante, accidit. Etenim vbi propriis accidentibus exprimuntur huiuscemodi vitia, permanentiáque sunt, nec aliis præcedentibus superueniunt, primogenia dicuntur esse. Vbi verò propriis accidentibus minimè limitantur, neque perpetuò permanent, atque ad alias affectiones sequuntur, per consensum

Memoriæ ablatæ, vel grauiter læsæ, causam esse intemperiem frigidam cerebri, quæ calefacienda est.

Affectus primogenij, siue primarij, qui sint.

Affectus per consensum, qui dicantur.

sensum ipsa euenire dicimus. Nec interim latere nos debet, vbi quis lege consortij afficitur, fiatque adhuc affectio, quòd deletis efficientibus eam causis, ipsa quoque simul deletur. Sin autem consentientes partes permanentem iam habeant dispositionem, quamuis causa efficiens conquiescat, ipsa tamen permanebit affectio. Quòd autem in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, pro confesso habent omnes medici, qui studio veritatis tenentur: sicuti & quòd omnes nerui qui voluntatis imperio audiunt, à cerebro ducant originem. Conuulso siquidem vniuerso corpore, omnes profectò autumant, talem quampiam affici partem, quæ vt in arbore caudex ramorum, sic ipsa sit communis omnium neruorum origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciem sunt sitæ, conuulsæ sint primas spinalis medullæ partes affectas esse putandum est, ac proinde illis opitulandum. Si verò simul cum vniuerso corpore facies quoque conuulsa videatur, * non modò spinalis medullæ exortum, sed etiam cerebrum ipsum, à quo nerui faciei oriuntur, curamus. At verò si crus tantum, aut altera manus conuulsione tenteror, totius mēbri conuulsio neruorum, qui ad ipsum feruntur, principium affectum esse declarat. Cæterum cùm omnis motus à voluntate profectus, attractis musculis in eas quibus inserunt partes, fieri videatur: nec fieri possit attractio, nisi ad suam originem retrahatur musculus, constat conuulsionem in conuulsis partibus factam, hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatem fit. Porrò ipsam conuulsionem neruorum, ob plenitudinem vel inanitionem fieri, quam verissime professus est nobis Hippocrates: id quod vel ex fidiculis instrumentorum (quæ ob vtranque intemperiem ambientis aëris, humidam nempe & aridam, adeò tenduntur vt disrumpantur) liquidò constat. Si igitur conuulsio fiat vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel solicitudine, vel arida æstuantíque febre, qualem est videre in phreniticis, causam eius ariditatem, inanitionemque, rectè putaueris. Sin verò temulento cuipiam, ac omnino pleno homini conuulsio accidat, non ab re ipsam à contraria causa iudicabis ortum habuisse. Atqui inanitioni contraria est repletio. Iam comitialis morbus conuulsio est omnium corporis partium, minimè quidem perpetua (vt in emprosthotono, opisthotono & tetano) sed quæ ex temporum accidit interuallis. Nec solùm hac re, sed mentis quoque & memoriæ, ac sēsuum oblæsione, à iam dictis cōuulsionum generibus differt. Vnde constat in cerebro hunc affectum consistere. Cæterum velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse declarat: neruorum principio seipsum quatiente, quò excutiat id quod infestat. Itaque non ab ariditate, inanitionéve, sed à crasso & viscido humore, impediente animalem spiritum quo minus deferatur in corpus, hanc affectionem gigni, argumento est, quòd subitò & fiat, & soluatur. Siquidem breui tempore fieri non potest, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana, ad tantam ariditatem perueniat, vt corio simile quippiam pariatur. In corpore itaque cerebri, anima suam sedem sortitur: in quo etiam fit tum ipsa ratiocinatio, tum recordatio sensibilium imaginum. Primum autem instrumentum ipsius animæ, tum in sensibilibus actionibus vniuersis, tum in

Animæ principalium facultatum affectus, consistunt in cerebro.

Nerui omnes à cerebro ducunt originem.

Cōuulsio quo differt à naturali motu.

Conuulsio fit ob plenitudinem vel inanitionem.

Epilepsia est conuulsio vniuersi corporis, quæ ex temporum accidit interuallis.

Epilepsia consistit in cerebro.

Epilepsia vnde gignatur.

Anima collocatur in ipsius cerebri corpore, in quo & ratiocinatio fit, & memoria.

iis quæ à consilio & voluntate proficiscuntur, spiritus est animalis, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipue in postremo: quamuis non contemnendus sit medius ventriculus, quem amplecti multis rationib. cogimur, vt duos anteriores deserere. Satis tamen fuerit ad curationem, nosse sedem affectam esse ipsum cerebrum: atque in eius ventriculis humorem crassum & viscidum comprehendi, nunc pituitosum, nunc melancholicum. Pituitosum in præsentia humorem appello, in quo humiditas frigiditasque: vt melancholicum, in quo siccitas & frigiditas dominatur. Ac pituitæ quidem vnum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso spiritu plenum, vt ne sensu quidem lateat ipsum esse dissimilare. Alia verò pituita, similaris quidem videtur, licet fortassis non similaris existat: qualis est tum crudus humor, qui in vrinis subsidet: tum is qui à Praxagora vitreus vocatur. Ex quo genere videtur esse & saliua, quæ neque fluida admodum sit, neque aquosa. Verum saliua non vnica duntaxat qualitate gustum solet afficere, nedum vniuersa pituita. Sic atra bilis quoque ob substantiæ varietatem non obscuras differentias sortitur. Nam alia est veluti fæx sanguinis quæ admodum spissa existit, fæcibus vini haud absimilis. Alia verò, quàm superior essentiæ est multò tenuioris: atque vomentibus ipsam & olfacientibus videtur acida. Hæc etiam attollit in bullas terram, eamque radit, atque fermentat. At illa quam fæci vini similem esse dixi, in terram effusa non inducit feruorem, nisi fortè in ardenti febre ipsam præassari contingat: neque vlla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut succus aut sanguis, quàm atra bilis, dicenda est. Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hic quoque comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, siue is medius sit, siue postremus. Vbi verò in ipso cerebri corpore abundat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, inducit. Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina gignit delitamenta, modò cum febre, modò absque illa, in cerebri corpore abundans. Atque hanc ob causam phrenitis nonnunquam est mitior, vbi à pallida bile ortum traxit: interdum vehementior, vbi flaua bilis eam peperit. Deliria autem quæ per febrium vigores accidunt, non propria cerebri affectione, sed per consensum fiunt. Quamobrem sic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorum insania non quiescit mitigato febrium vigore. * Quemadmodum igitur phreniticorum febris, vnum quoddam ex symptomatibus dispositionum cerebri indicatur, sic ardentium febrium symptoma delirium est: quod nimirum fit elatis ad cerebrum multis vaporibus * calidis. Haud secus gignitur ea affectio, quæ suffusioni est persimilis, à ventriculi dispositionibus ortum trahens. Nanque ventriculo cerebrum, cerebróque ventriculus, suas affectiones transmittit, idque propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem: per quos etiam sensus huic particulæ, quam vlli reliquarum corporis partium, acutior est. Quocirca fracturas quidem capitis, vbi ad membranas vsque percutiunt, biliosus vomitus: capitis autem dolores quomodocunque fiant, nausea stomachique morsus consequitur. Hypochondriacas verò & flatulentas vocatas affectiones,

Animæ primum organū, est animalis spiritus, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo.

Pituitæ differentiæ.

Atræ bilis species.

Epilepsiā fieri à crassa pituita, vel à melancholico succo retento in meatibus ventriculorum cerebri.

Melancholia vnde oriatur. Maniæ causa.

Phrenitidis differentiæ.

Phreniticorum insania quomodo ab ardentium febrium delirio differat.

Delirium ardentium febrium quomodo fiat.

Ori ventriculi inesse acutiorem sensum quàm reliquis corporis partibus.

Consensus atque necessitudo cerebri cū ventriculo, vnde innotescat.

Hypochondriacos affectus quæ sequantur.

nes, melancholica comitatur tristitia: haud secus quàm acutas febres delirium, & * nonnullas oris ventriculi dispositiones, affectio suffusioni persimilis. Sic neruosis partibus inflãmatis, promptius quàm reliquis, delirium superueniro solet: idque ascendente ad caput, interdum per continuas partes solo calore, interdum spiritu vaporoso, vel fumoso, vel fuliginoso.

Cap. IV.

Cerebrum quando afficiatur vt instrumentum, & quando vt pars similaris.

Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abundant, interdum ei veluti instrumentali, interdum vt similari nocent. Cùm enim meatus obstruuntur, vt instrumentali: cùm verò alteratur temperamentum, vt similari. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur: & contrà, morbo comitiali laborantes, melancholici euadunt. Atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: si verò in mentem, melancholici euadunt. Cùm autem non solùm ab atra bile, sed etiam à pituita morbus comitialis oriatur: sciẽdum est, solum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholicam transire posse. Etenim cùm anima ipsa, aut temperamentum actiuarum sit qualitatum, aut ab ipsarum temperamento mutetur: bilem ipsam vbi cerebro, veluti parti instrumentali, nocet, ad cerebri corpus conuerti air: id quod in obstructionibus fieri constat. Cùm verò temperamentum mutando, ei veluti similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro, vt nonnunquam vniuerso in venis sanguine melancholico affecto, ob commune virium, ipsum quoque lædatur. Nonnunquam verò, totius corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contentus est, alteratur: idque bifariam fit. Aut enim aliunde in ipsum deriuatur: aut in ipsomet melancholicus humor genitus est, cùm videlicet internus calor aut flauam bilem, aut crassum atrumque sanguinem superassauit. Si igitur vniuersum corpus redundet melancholico sanguine, curationem à venæ sectione auspicari oportet: si verò cerebrum tantùm, æger * tunc (quod ad hanc dispositionem pertinet) sanguinis detractione non indiget: quamuis ob aliam causam sanguis detrahi possit. Vtrum verò melancholicus sanguis vniuersum corpus, an solum cerebrum occupet, sic discernendum est. In primis vniuersi corporis habitum, qualis nam sit, accuratè consideres velim: meminerísque, quòd molles, & candidi, & obesi, nequaquam humorem melancholicum possident. Macri verò, & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt, vt huiusmodi in ipsis humor accumuletur. Fitque interdum, vt * admodum rubicundi, affatim melancholicum temperamentum contrahant: atque post hos etiam flaui, si præcipuè vigiliis, & multis laboribus & solicitudine, & tenui victu educati fuerint. Cuius generis etiam hæ notæ existunt: si hæmorrhois aliqua sit restricta, aut consueta aliqua sanguinis euacuatio: aut vsus fuerit æger cibis melancholici succi. Porrò qui sanguinem melancholicum gignunt, hi ferè sunt, caprina bubuláque caro, magísque hircinæ & taurinæ sed maximè asinorum & camelorum carnes: itemque vulpinæ & caninæ. Magnum ad huiusmodi sanguinis generationem momentum adfert etiam * leporis esus, sed multò magis aprorum. Limaces quoque sanguinem melancholicum pariunt, si frequens sit eorum vsus. Præterea omnium animalium terrestrium carnes sale conditæ: necnon aquatilium carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, brassica ferè sola, gignere sanguinem id genus consueuit: quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel oxyhalme condiuntur, præcipuæ lentisci, terebinthi, rubi, caninirubi. Leguminum verò omnium maximè lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis, & qui ex typha & vitiatis seminibus factus est. Præterea vina crassa, nigráque, aptissima sunt, vt ex ipsis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caseus, si supercalfactus in ipso corpore fuerit, facilè huiusmodi humorẽ procreat. Sunt etiam nonnulli, qui per febriles morbos contraxerunt melancholicum succum. Ad efficaciorẽ autem notitiam, non parum confert anni tempus, ac præterita præsensque ipsius constitutio: necnon regio, & laborantis ætas. His itaque omnibus præmeditatis, si existimas in vniuersi corporis venis contineri sanguinem melancholicum, quò certiorem habeas notitiam, cubiti venam seca, præcipuéque mediam, quæ communis est, & ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur. Quòd si tum fluens sanguis non videatur melancholicus esse, supprimatur confestim. Si verò talis appareat, vacua quantùm pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris. Est præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, vbi ortum à ventriculo suscipit, solentque medicorum nonnulli hanc dispositionem, hypochondriacum, flatulentumque morbum vocare. Quem sanè (vt Diocles testatur) sumpto cibo concoctu difficili, statim ructus acidus comitatur: cum eóque flatus & æstus. Ad hæc fluctuatio in præcordiis, non ilicò, sed vbi cibos venter complexus fuerit. Interdum etiam ventriculi vehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum vsque extenduntur. Cæterum ægri cibis concoctis quiescunt: moxque aliis ingestis, eadem reuertuntur symptomata, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna affligunt, ita vt ęgri vomant cibos crudos, & pituitam subamaram, calidamque, & adeò nonnunquam acidam, vt dentes torpere videantur. Atque horum plurima statim ab incunte ætate eueniunt. Vtcunque tamen acciderint, omnibus protelantur. Cuius morbi causam, calorem immoderatum venarum meseraicarum, obstructionemque earundem, à crasso sanguine ortam, idem Diocles assignat. Videtur autem in ipso ventriculo per huiuscemodi affectus, inflammatio quædam consistere: sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior esse, & atra bili similior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eueniunt circa mentem symptomata. Frequentissimè etiam videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici: illa verò eiecta per vomitũ, ilicò dolorem cõpesci. Atque inter optimos medicos conuenit, non solùm hæc accidentia, verumetiam epilepsiam: aliquando capiti à ventriculo oriri. Cæterum melancholicos vt nunquam deserit timor: ita eorum phantasmata præter naturam, non semper eodem genere continentur. Siquidem alius se testam factum putauit: atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alius, ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, illum à sese excuteret, atque ipse comminueretur cum eo, pertimescebat. Differunt porrò inter se melancholici:

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt, & è conuerso.

Atra bilis quãdo in cerebri corpus, & quando in animã repat.

Melancholicus sanguis in quibus minimè habeatur, & in quibus omnium maximè accumuletur.

* Cibi melancholicum succum gignẽtes.

Venam mediã in cubito pertundendam esse, qui sanguinem melancholico abundant per vniuersum corporis habitũ.

Hypochondriaca ac flatulenta melancholia, quę à ventriculo oritur, signa.

Hypochondriacæ melancholiæ causa.

Epilepsiam aliquãdo oriri à ventriculo.

Melancholicos nunquam deserit timor.

Melancholicorum species varia.

melancholici : nam omnes timent, mœrent, vitam damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt. Quippe hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput existit, quòd pertimescunt mortem. Sunt qui simul & mortem metuunt, & mortem sibi consciscant. Quemadmodum igitur externæ tenebræ pauorem inducunt, sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorem efficit. Siquidem tum humores, tum ipsa temperies corporis, possunt animæ actiones mutare, id quod à nobis est demonstratum in eo libello cui titulus est, Quòd mores animæ corporis temperiem sequantur. Ergo si circa ventriculum prima inceperint ipsius morbi symptomata : quibus auctis melancholica sequatur affectio : deinde alui deiectione, vomitu, proba coctione, ructibúsque leuetur is qui laborat, hypochondriacum flatuosúmque ipsum morbum vocabimus. Accidentia verò ipsius dicemus & mœstitiam, & metum. Vbi verò propria melancholiæ accidentia esse auctiora videntur : circa ventriculum autem aut nulla, aut perexigua cernuntur : haud ab re existimaueris, primitiuam in cerebro affectionem consistere, ob atram in ipso bilem congestam. Quem morbum minimè inueteratum, frequentibus balneis, victúque humido & boni succi, nullo alio præsidio adhibito, ipse aliàs curaui. Nam vbi diuturnus ipse morbus est factus, fortiora remedia postulat.

Atra bilis cur timorem conciliet.

Hypochondriacus morbus qui dicendus.

Melancholiā recentem qua victus ratione curarit Galenus.

CAP. V.

Epilepsiæ tres differentiæ.

Morbus comitialis, similiter vt melancholia, tribus clauditur differentiis. Verùm omnibus commune est, quòd afficitur cerebrum, siue primaria affectione, siue consortij lege. Prima igitur differentia existit, vbi affectus in ipso consistit cerebro : id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, vbi ab ore ventriculi per consensum dispositio ascendit ad cerebrum, quemadmodum per suffusiones contingit. Tertia denique fit rarò, cùm à parte alia quauis ipse affectus incipiens, inde, sentiente id ægro, ad cerebrum vsque perreptat. Quale genus morbi ipse adhuc adolescens primùm vidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente : qui sanè narrabat, dispositionem ipsam à crure initium capere : mox illinc rectà ascendere per femur & eminentes ei lumbos, ac per latus id, ad ceruicem, donec perueniret ad caput : quod cùm primùm tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Interrogantibus autem medicis, quale esset quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod responderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, veluti frigidam quandam auram existere. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit : aut quòd qualitas quædam alteratis per continuationem partibus, aut spiritalis substantia transmitteretur. Nec mirandum esse dicebat, tam validam vim esse humori, in affecta particula præter naturam genito, vt cum perniciosarum ferarum venenis componi posset. Etenim vbi phalangium momordit aliquem, quamuis paruum existat animal, existimare tamen debemus, venenum ex ipsius ore, primò quidem in superficiem, dein verò in totum corpus deferri. Præterea marinæ turturis, sicuti & terreni scorpionis aculeus, quamuis in extremam illam acutissimámque partem finiatur, vbi nullum foramen est, per quod venenum deiici possit : necessum tamen est, vt excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spiritalem, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate est quammaxima. Siquidem cùm nuper fuisset quidam ictus a scorpione, videor mihi esse (inquit) percussus grandine : eratque omnino frigidus, frigidóque sudore perfusus. Quippe vbi ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, contingit eam, eodem rursus contactu, in singulas subiectarum ei partium recipi : mox ex illis in alias continuas, donec in aliquam peruenerit principem : quo tempore, mortis periculum instat. Ad hanc rem in primis conferunt vincula partibus supernis iniecta, abscisióque partium venenatarum. Noui equidem rusticulum, qui epoto è viperis medicamento, resciso prius digito, euasit : sicuti & alium quendam, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticum illum puerum medici quoque sanarunt, primò quidem vniuersum eius corpus purgantes, dein medicamen ex thapsia & sinapi, parti primò affectæ adhibentes, ac supra illam medium membrum ligantes. Quod verò ad causam pertinet, ob quam in huiusmodi per consensum affectibus, epilepticæ conuulsiones fiant : probabile sanè mihi videtur, quemadmodum frequentissimè singultum fieri videmus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem. Etenim cùm ventriculus ciborum mole grauatur, aut vbi à corruptis cibis mordicus infestatur, singultu hauddubiè corripitur. Imò verò acris humor ipsum ventriculum mordicans non singultum modò, sed conuulsionem etiam, per vniuersum excitat corpus. Quo eiecto per vomitum, ilicò conuulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si neruorum principium motu huiusmodi concutiatur, vt à se expellat, quicquid fuerit id, quod à parte primò affecta, ad ipsum transmittitur. Vbi verò deperdito sensu quis conciderit, non accidente motu, quo vel conuelli, vel salire videatur, affectum ipsum oriri à frigore censeo. Quo in genere continetur lethargus. Apoplexiæ autem, quòd subitò eueniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidum quippiam, quod affatim principes cerebri ventriculos impleat, non totius substantiæ intemperiem, causam esse, est perspicuum : veluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, & resoluti motus. Porrò in omnibus his affectibus in quorum numero apoplexia continetur, periculi magnitudine ex nocumento respirationis coniicere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moueatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, quæ musculorum * thoracem mouentium est munus, seruatur. Porrò musculis vniuersis, principium motus ab innatis ipsis neruis accedit, qui à cerebro initium primarium sortiuntur. Quamuis enim ex medulla spinali permulti oriri nerui videantur, vim tamen quam habet illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat. Cùm itaque spirationem vehementer impeditam conspexeris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse coniicies, præcipuè in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

Curam huius epileptici habes seq. col. vers. 20.

Pelops Galeni præceptor.

Phalangij morsus.

Turturis marinæ aculeus, scorpionis aculeus.

Scorpionis venenum refrigerare.

Ictæ à venenatis bestijs particulæ quomodo sint curandæ.

Epilepticæ conuulsiones quamobrem fiant in affectibus per consensum.

Singultus quando excitetur.

Conuulsionis epilepticorum causa.

Lethargus.

Apoplexiæ causa.

Apoplexiā occupante, periculi magnitudo ex nocumento respirationis colligi debet.

Nerui oriuntur à cerebro, musculisque principium motus largiuntur.

Soporosos affectus omnes consistere in cerebro.

CAP. VI.

Affectus vertiginosus siue primariò, siue lege consortij accidat (quod solet ob consensum ventriculi)

Vertigo ad cerebrum pertinet.

ventriculi) ad cerebrum ipsum pertinet. Quo detenti, vel a minima occasione hebetantur, adeò vt interdum cadant, si vel ipsi vnico duntaxat circuitu in gyrum agantur, aut quippiam aliud circumrotari viderint. Est autem rationi consonum, huiuscemodi affectionem fieri, elato per magnas illas arterias, quæ plexum retiformem constituunt, vapido calidóque spiritu, atque cerebrum ipsum replente. Fieri etiam potest, vt inæqualis intemperies cerebri, huiusmodi spiritum gignat.

Vertiginis causa.

Cap. VII.

Cephalæa quid.

Cephalæa (qui affectus ad cerebrum etiam pertinet) est capitis dolor diuturnus, difficultérque solubilis, qui à parua occasione vehementes possidet accessiones, ita vt qui eo torquetur, neque strepitum, neque vocem, neque luminis splendorem, neque motum perferre possit sed tranquillitatem, obscurúmque cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam. Ad hæc, accessiones huiusmodi, veluti in comitiali morbo, intermissiones habent intercedítque tempus, quo perfectè liberari videntur ægri. Differt autem à cephalalgia, quòd in hac non vsqueadeo imbecilliæ reddantur partes affectæ, vt in cephalæa, licet in vtroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tamen nonnulli, quibus caput aptissimum est vt impleatur: atque vniuersi quoque corporis habitus ad ipsum implendum idoneus. Alij, omnes capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Quibus, vbi vitioso victu vtuntur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum aliis membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericranium duntaxat. At quibus intra caluariam est dispositio, iis ad oculorum vsque radices, ipse dolor extenditur: quòd nimirum à cerebro, & ab vtraque membrana, necnon à vasis quæ in ipsis sunt, veluti germina quædam illuc deducantur. Sed & eorum quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (vocantur autem ij hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorem percipiunt. At verò dextram capitis partem à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius exporrecta. Sub qua, intra capitis ossa, linea medium cerebrum diuidens manifestè protenditur: ad quam etiam peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum. Ea porrò corpora suapte natura idonea sunt vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus calidúsque spiritus gignitur: aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Atqui spiritus, dolores tensiuos pariunt: biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine inducti, grauitatis sensum præ se ferunt. Quòd si rubor adsit & calor, calidos in causa esse humores est signum. Sunt quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meracius: idque magis, si suapte natura calidum fuerit. Præterea calidi odores omnes, atque in vniuersum odorata omnia, capiti dolorem conciliant. Nonnullos autem ob sensus exuperantiam dolor infestat: quemadmodum in ore ventriculi accidit.

Cephalalgiæ & cephalææ discrimen.

Caput intra caluariam dolentibus, dolor vsque ad radices oculorum extenditur.

Hemicranici qui dicantur.

Caput quibus oppleatur facilè.

Odorata omnia conciliare dolorem capitis.

Cap. VIII.

At verò si aliquando per totum corpus, neruorum actio vitiosa redditur, ipsorum esse affectum principium constat: id quod ex sola dignosci potest anatome. Cùm igitur omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserint, affectus is apoplexia appellatur. Vbi verò alteri lateri, aut dextro aut sinistro id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus. Quòd si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem resolutio dicetur. Cæterùm omnes animantis partes sub ceruice positæ, quæ à consilio & voluntatis imperio moueri possunt, neruos habent qui eas moueant, procedentes ab spinali medulla. Porrò nerui qui mouent thoracem, ab ea spinæ parte quæ in ceruice est, exoriuntur. Si itaque tota spina transuersim dissecta fuerit, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motúque priuantur: quòd per eam nimirum facultas sentiendi & mouendi pro arbitrio, deferatur a cerebro. Quòd si transuersim ad medium vsque, secundùm longitudinem ipsa spina incidatur, non omnes suppositæ corporis partes, sed eæ duntaxat quæ è regione sectionis sunt, resoluentur: dextra quidem, dextræ spinæ parte dissectâ: sinistræ verò, sinistra. Videntur autem huiuscemodi resolutionum aliquæ, faciem quoque infestare: sed tum resolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cùm igitur nerui qui in faciei partes dispersi sunt, à cerebro oriantur, tunc si earum aliqua simul cum toto corpore resoluta sit, scire oportet resolutionis dispositionem in cerebro ipso consistere. Vbi verò illæsæ permanserint, haud dubiè spinæ initium afficitur. Accidit verò nonnullis, vt faciei partes solæ afficiantur, vt lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe non omnibus ab vno loco principium influit, cùm ex diuersis cerebri partibus suos neruos recipiant. Igitur apoplexia omnibus actionibus animalibus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifestè declarat. Discernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam spirationi infert, vehementia. Cùm enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulùm impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse, coniicere oportet. Sanè omnium pessima spiratio putanda est, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quòd spirare non possint. At verò vbi pars aliqua conuulsa est, neruus ei motioni deputatus, aut musculus, necessariò est affectus. Potissimum autem dicitur resolutio neruorum, vbi motus deperditus est. Vbi verò partium aliquarum sensus periit, eam partem sensus expertem esse: resolutam autem, non vsqueadeo dicimus. Quanquam perinde est, vt quisque eam nominare voluerit, modò sedem affectam, simúlque illius dispositionem inueniat.

Apoplexia quid.

Resolutio quid.

Nerui mouentes thoracem, à colli spina exoriuntur. Spinæ læsionibus quo pacto subditarum illi partium læsiones respondeant.

Apoplexia omnibus actionibus animalibus noxam infert.

Spiratio pessima quænam sit.

Apoplectici mori, quod priuentur respiratione.

Resolutio præcipuè dicitur, vbi motus perit.

Cap. IX.

Vbi olfaciendi vis læditur, non eorum meatuum qui in naribus sunt, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, cùm aliqua intemperie laborant, est noxa: vel eorum meatuum, qui in ossibus colatoriis consistunt, si aliquando obturentur. Siquidem odoratorum sensus, in anterioribus perficitur cerebri finibus, elatis ad ipsos, per foramina colatorij ossis, vaporibus.

Odoratum sensus in anterioribus perficitur cerebri finibus.

***

GALENI

GALENI PERGAMENI De locis affectis,

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Viſum quibus modis exolui contingat.

AT verò oculorum interdum quidem ſenſus, interdum motus, ac nonnunquam vtraque functio reſoluitur: idque nuoc in altero, nunc in vtroque contingit oculo. Eſt cùm ſolius palpebræ vel ſenſus, vel motus læditur. Vbi igitur nullo malo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, neruo in ipſum deſcendenti à cerebro, cauſa tribuenda eſt, nimirum vel inflammato, vel indurato, vel quomodocunque aliter ob homorum affluxum læſo, obſtructóve ſecundùm proprium foramen. *Quæ omnia accidere illi tanquam organicæ parti, oeceſſum eſt. Nam tanquam pars ſimilaris, octo intemperiebus vexatur. Præter has cauſas exoluti oculorum ſenſus, eſt alia, vbi nihil omnino, vel eaiguum admodum viſifici ſpiritus à principio (quod in cerebro conſiſtere putandum eſt) ad eos deſcenderit. Si verò vteruis oculorum, motuio duntaxat amiſerit, ſecuodæ copulæ neruum, qui à cerebro oritur, moleſtari eſt neceſſe, ab aliquo videlicet eorum affectuum, quos alteri neruo, qui à prima coniugatione oritur, & cui ſoli meatus conſpicuus ineſt, noper accidere diximus.

Oculorum motum vnde perire accedat.

Optico neruis ſolis ineſſe conſpicuos meatus.

Oculo mouendo muſculi ſunt ſex tributi.

Quia verò moſculi oculum ipſum mouentes ſenario numero conſtant, ac præter eos alij quoque adſunt, qui deſcendentes in ipſum amplectuntut optici pori radicem, vt videlicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille neruus, in proceſſu peruertatur aliqua ex patte: accidit ſanè interim, boc ipſo neruo nequaquam læſo, muſculorum aliquem, aut in propria eſſentia, aot in neruo ad ipſum deſcendente, contriſtari ab aliqoo dictorum affectuum. Siquidem ſingulis eorum muſculotum, pars quædam nerui à ſecunda coniugatione orti tranſmittit. Cùm itaque ſex inoenian tur mouentes oculum muſculi, ſi is quidem qui ipſum ad ſuperiota trahit afficiatur, totus oculus dclapſus videbitur. Si verò is qui ipſum detrahere ſoler, affectus ſit, oculus ſutſum tractus ceroetur. Sic ſi vitietur minoris anguli muſculus, ad maiorem: ſi verò hic læſus ſit, ad illum inclinat oculus. At ſi voluentium muſculorum quiſpiam ſit teſolutus, obliquatorius oculi conuerſio ædetur. Cæterùm teſolutis moſculis circundantibus mollem neruum, procider totus oculus, atque à ſua ſede mouebitur. Portò cùm oculi à ſede ſua deturbantut, ſi ad alteruttum angulum peruerſio fiat, ionocua permanebit cernendi vis. Si verò aut ſurſum, aut deorſum, aut in obliquum quoque vertantur, quicquid ipſis obieceris, id omne duplum eſſe videbirur. Ex muſculis ſupernam mouentibus palpebram (nam inferior immobilis eſt) ſi is qui ſurſum eam tetrahit, reſolutus ſit, laxam efficier illam, adeò vt oculus aperiri non poſſit. Si verò qui eam detrahunt (gemini enim hi ſunt) exoluantur, oculus claudi non poterit. Quorum ſi alter afficiatur duntaxat, ad oppoſitum muſculum palpebra reflectetur. Hi ſont partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis inſident. Ac ſunt præterea alij, qui ex aliis partibus ei per conſenſum aduenaiunt, nempe aut oris ventriculi, aut cerebri coguatione. Cuius generis ſunt ſymptomata ſuffuſorum viſis ſimilia. Cæterùm viſa ob humorum io ventriculo cootentorum vitium oborta, vtrique oculo ſimiliter accidunt. Quæ verò per ſuffuſiones appatent, nec incipiunt ſimul in vtroque, nec ſimiliter. Præterea, ſi tribus quatuórve menſibus ſuffoſionis accidentia apparuerint, pupilla autem pura ſplendidáque cernatur, ab ote veorticuli naſci affectum ne dubites. Si verò non ita multum temporis Interceſſerit, quærendum eſt in primis, num ex qno incœpit affectus, ſiogulis diebus perpetuò hæc apparitio perſeuerarit. Nam aſſiduitas ſuffuſionem portendit: intermiſſio autem, quòd malum à ventriculo prodierit, ſuſpicionem excitat: idque magis, ſi perfectè qois concoquens, nullum ſibi viſum appatere fatetur: ac multò magis, ſi cùm apparuerint tales imagines, mordicus in ore ventriculi doluit: maxime verò, ſi poſt hæc, vomendo eiecta te mordente, mitigata accidentia fuerint. Quinetiam ſi à ventriculo ſymptoma id exoriatur, medicamine ex aloë potui dato, minimo negocio curatut, accedente ſimul proba coctione. Vbi verò altera pupilla tenebroſiot, aut turbidior, aut non exactè puta conſpicitur, ſuffuſionis eſſe initium cenſendum eſt. Similia quoque ſuffuſioni accidenria in quibuſdam phrenitidis ſpeciebus (affecto ſcilicet cerebro) ſæpenumero euenire ſolent. Sunt etenim phrenitici quidam, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantum ad ſenſitiuam notitiam pertinet) iudicant: cogitando verò, à naturali iudicio aberrant. Alij rurſus, cogitatione quidem falluntur minimè, ſenſibus tamen halluciuantut: id quod mihi olim contigiſſe videtut, cùm ardenti febre laborans, & fluccos vellerem, & in veſtibus feſtucas colligerem, idque animo conſtans. Sunt præterea qui ſimul ſenſus & cogitationis vitio laborant. Portò vbi in cuioſpiam cerebro bilioſus ſuccus abundat, accedítque febris ardens, ab illo otitur tunc fumus, veluti in lucernis ab oleo: qui, pet vaſa quæ ad oculum tendunt, delapſus, earum imaginum in ipſis eſſe cauſa cenſetur.

Oculis ſurſum aut deorſum peruerſis obiecta videri duplicia.

Palpebræ quomodo pluciter peruertantur.

Oculorum affectus per conſenſum orti.

Suffuſiones quomodo differant à vaporibus ad oculos à ventriculo elatis.

Hiera picra cui affectui conueniat.

Phreniticorũ varia ſymptomata.

CAP. II.

In lingua etiam, interdum motum ipſius, interdum ſenſum, interdum vitiari quoque tactum contingit. Non tamen alio guſtus, atque alio tactus neruo vtitur. Siquidem nerui à tertia coniugatione orti, qui in linguæ pelliculam diſſeminantur, non ſolùm tangendi, ſed guſtandi etiam vim obtinent. Crebrius tamen læditur guſtandi quàm tangendi facultas, cùm ad guſtum exacto iudicio ſit opus. Etenim tangendi ſenſorium, craſſiſſimum: vt cernendi, tenuiſſimum eſt. Auditus verò ſenſorium, vt in tenuitate à viſu, ita ſenſorium guſtus in craſſitudine, à tactu ſecundum locum obtinet. Olfaciendi verò ſenſorium, in illorum quatuor medio conſiſtit. Igitur cùm poſterior cerebri pars tam dextra quàm ſiniſtra afficitur, ne apopleaia hominem rapiat, timendum eſt. Vbi autem altera tantùm, in paralyſim finiti ſolet: quæ interdum alteram ſolùm linguæ partem motu deſtituir, illæſo ipſius tum guſtu, tum tactu: interdum partes ſub capite conſtitutas, modò has, modò illas. Cùm autem à parte anteriote cerebri facies ſuos neruos recipiat: à poſteriote verò omnes partes quæ ſub capite ſunt: à qua etiam oritur ſeptima coniugatio neruorum, qui inſerti in muſculos linguæ, voluntarium illius motum perficiunt: non ab re qui-

Lingua recipit ab iiſdem neruis tertiæ coniugationis, qui in illam deſcendunt, ſimul guſtum & tactum.

Senſoria, quæ quibus ſenſibus ſint craſſiora, aut tenuiora.

Facies vnde ſuos neruos recipiat.

dem anteriore cerebri parte altera affecta, sola linguæ motio vitio carebit: reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & voluntario motu destituentur. Quemadmodum si afficiatur posterior pars cerebri, reliquarum partium faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus vitiabitur. Quòd si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, supremum ipsius ventrem ei consentire necesse est: atque cogitandi quoque actiones viriari. Proinde qui ita est affectus, nec sentit, neque mouetur: spirandi tamen facultas haud quaquam in illo læditur: vocatúrque hic affectus caros, siue sopor. Qui si vehementer spirationem opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ creberrimè solet paralysis succedere. Sopore verò finito, magna ex parte bona valetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporum, atque in acutis morbis. Inter soporem & apoplexiam, morbus comitialis est medius, conuulsionem vniuerso corpori inducens: sed in paralysim non desinit. Quorum trium morborum, frigidus, crassúsque aut omnino viscidus humor est causa. Verùm & in sopore, & in morbo comitiali, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Atque in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali vtraque afficitur. In catalepsi & vigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquo terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, sopor hominem occupat, sed neque conuulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est affinis: haud secus quàm catalepsi, soporique, seruata secundum naturam spiratio. Verùm vt in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ. Iam verò vehementes dolores sopor sequi consueuit, concidente videlicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentum existit in ventriculis cerebri: indéque fluens per neruos defert motum & sensum in vniuersas corporis partes. Igitur affectuum linguæ, alij quidem illi communes sunt, * ob commercium quod habet cum cerebro & neruis: alij ipsius duntaxat proprij censentur. Quemadmodum ergo con[illegible]tij lege, per septimam neruorum coniugationem motus ipsius vitiatur: sic sensus impediri potest per tertiam, quæ & mollis est, & in pelliculam illius, sicuti septima in musculos disseminatur. Quod verò ad proprios illius affectus pertinet, sicut musculorum eius, vt similarium, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum vitiat. At instrumentalium affectionum speciem referunt inflammationes, scirrhi, œdemata, erysipelata, supputationes, & alia id genus: de quibus, quia visu & tactu discerni possunt, nihil in hisce commentariis dicemus. Vt autem de ipso auditu nonnihil inseramus sermoni, si illæso apparente aurium foramine, sola audiendi facultas læditur, neruum proprium esse affectum, licet existimare. Vbi verò reliquæ faciei partes simul cum functione audiendi læduntur, in cerebro esse dispositionem præter naturam, est verisimile: ipso vel vt similari, vel vt instrumentali parte affecto. Memineris autem velim, temporum maxillarúmque musculis, item labris

Carus. Sopor.

Apoplexiæ solutæ solet paralysis succedere.

Sopor fit affectis musculis temporum. Epilepsia.

Cerebri corpus magis affici in apoplexia, quàm in morbo comitiali, & sopore: in his autem ventriculos magis.

Catalepsi detenti dormiũt apertis palpebris.

Sopor consueuit sequi vehementes dolores.

Animalis spiritus est primũ instrumentum animæ.

Linguæ proprij morbi qui sint.

Audiendi facultas vnde possit læsionẽ accipere.

Neruorum tertia coniugatio in quas partes distribuatur.

& narium pinnis, sensum & motum: linguæ verò, omnibúsque oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri coniugatione oriri: à secunda, oculorum musculis motum, vt à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Vbi igitur vniuersæ particulæ, quibus à tertia coniugatione inseruntur neruí, oblæsæ in altera tantùm parte videntur, communem neruum primariò affectum esse putandum est. Si verò vtramque simul partem lædi contigerit, non nerui proprius, sed loci cuiuspiam in cerebro, à quo nerui procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sanè omnes vicinæ partes simul affici consueuerunt: proinde & quartæ & * secundæ coniugationis nerui: vnde sequitur, vt oculorum quoque partes lædantur. Quòd si vnus duntaxat vel musculus, vel neruus, quoquomodo siue primaria affectione, siue per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in aduersum trahetur musculum. Nam resoluto musculo qui dextram partem labri mouet, ipsa ad sinistram flectetur. At si is qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulam, & narium pinnas, & genas quæ à lato mouentur musculo, in aduersam partem flecti contingit. * At latus musculus non recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis vertebris prodeuntes, in illum ferè totum disseminantur, exigua ipsius parte, sublimiorique, excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione.

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in contrarium trahatur.

Latus musculus vnde neruos recipiat.

Cap. III.

Porrò vbi afficiuntur priores vertebræ spinæ, licet rarò, euenire tamen interdum angina potest, idque in pueris magis quàm in adultis, nimirum ob ipsas vertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippoc. ait, secundo de popularibus morbis. Cæterùm per huiusmodi anginas guttur nullo proprio affectu laborat. Cùm autem spinæ partes, quò fuerint altiores, eò sint præstantiores: sanè quò affectio fuerit inferior primis duabus vertebris, eò inferet multò minorem noxam. At nerui septi transuersi, sub quarta & quinta vertebra oriũtur. Ab eo autem solo fit spiratio * lenis, accedente intercostalium musculorum actione, vbi vehementiori est opus respiratione: quæ si vehementissima requiratur, supremos etiam musculos concurrere oportet. Porrò vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes inuicem, distrahuntur, ea parte spinam cauari contingit. Vbi verò inter distractas vertebras, vel vna, vel plures, illæsæ manserint, sic affectis gibbus accidere solet. At si in alterutram partem, vel dextram, vel sinistram, distrahatur vertebra, ibidem in obliquum spina torquebitur. Cæterùm alia sequuntur symptomata, vbi proprio affectu laborat spinalis medulla: & alia, vbi vna vel plures vertebræ afflictæ luxantur. Nam cùm proprio affectu spina ipsa affligitur, circa vertebrarum aliquam luxationem, si quidem in altera duntaxat parte afficiatur, omnium inferiorum corporis partium, quæ è regione nocumenti consistunt, tam sensus quàm motus læditur. Si verò vtraque pars sit affecta, omnes particulæ tam in dextra, quàm in sinistra regione, ei quæ affecta est subiectæ, similiter resoluuntur. At luxata vel ad gibbũ, vel ad concauum vertebra, fieri potest vt nulla omnino partium inferiorum, vel in sentiendi, vel mouendi functione, aliquod vitium percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectas omnes particulas lædi est necesse. Paulatim verò

Anginam aliquando ob vertebras luxatas accidere.

Spinæ partes altiores, præstantiores esse.

Septum transuersum solum perficere lenẽ respirationẽ.

Gibbus vnde accidat.

Spina proprio si laboret affectu, quid accidat.

Angulosæ luxationes spinæ sunt nocentiores iis, quæ in orbem atque paulatim fiunt.

facta

facta luxatione, atque in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ vertebræ subiiciuntur. Sed in obliquum luxatio, lædit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes, perueniunt: idque magis in ceruice, in thorace minus, sed multò minus in lumbis accidere solet. Siquidem in ceruice, vertebræ inter se connexæ, æqualiter vtræque foramini conferunt, vnde neruus procedit: in thorace autem, superior magis, inferior minus: sed in lumbis, totus neruus ex superna excidit vertebra.

Luxationes spinæ obliquæ.

* Quare in eis transuersa vertebrarum luxatio, vnà secum trahens & medullam, & neruum, illæsum seruat naturalem ortum ipsius. In ceruice autem, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam spina deflectitur, opprimuntur: in altera verò tenduntur. Rursus tensiones quidem, vbi ingens quoque inflammatio accesserit, conuulsio comitatur. Ad compressiones verò earum partium, ad quas oppressus neruus descendit, sequitur resolutio. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neque in sensu, neque in motu noxam subeunt. Solæ autem genæ læduntur, vt quæ mouentur à lato musculo.* At vertebræ solent luxari, aut ob casum, aut ictum, aut tumorem præter naturam, neruosa corpora vertebris atque medullæ cognata extendentem.

Luxatio vertebrarum vnde possit accidere.

Vt autem impræsentiarum aliquid de angina dicamus. Hippocrates affectus omnes, qui cum spiratione difficili, guttur aut fauces infestant, synanchas, hoc est, anginas appellat. Ac sunt quidem anginæ genera quinque.

Anginæ genera quinque.

Primum est, vbi inflammantur fauces: hoc est, internus oris lucus, vbi & gulæ & gutturis partes extremæ coëunt. Secundum est, vbi nec fauces, nec reliquæ oris partes, nec etiam externarum partium vlla inflammata videtur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertium, vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum, vbi gutturis partes tam externæ quàm internæ, similiter inflammatæ videntur. Quintum denique, cùm ad anteriores partes, colli luxantur vertebræ: id quod sanè contingit, vel solis musculis qui cum ipsis communicant, tumore præter naturam affectis: vel nato ibi tuberculo, • vel gula pariter vitiata, nonnunquam musculis quoque qui gulam gutturi iungunt, propriisque aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt, oblæsis. Hi igitur affectus omnes difficilem respirationem efficiunt, minimè tamen in discrimen suffocationis adducunt. At ægri & difficulter deglutiunt, & dolent, tum præcipuè, cùm eis potus per nares resilit. Nullo autem spiritalium instrumentorum nec primariò nec per consensum affecto, fieri minime potest vt spiratio lædatur. Quocirca ex sola spirandi specie, ilicò nonnihil & de affecta sede, & de ipsa dispositione, coniicere licet. Quippe si videatur laborans, inter spirandum, totum mouere thoracem, vt in parte quidem anteriore, ad iugulum: in vtroque latere, ad ceruicem: in parte posteriore ad scapulas vsque, motus ipsius ascendat: tres ex huiuscemodi spiratione dispositiones significantur. Vna est flammea in corde & pulmone caliditas. Secunda, in altero spiritalium instrumentorum angustia. Tertia, facultatis musculos mouentis debilitas.

Caloris copiosi nota.

Cùm igitur huiuscemodi spirationem conspexeris, in primis arteriæ pulsationem perpendere oportet: hæc enim quantus sit calor, indicat. Deinde spirationem ipsam expende, an multa, an frequens, an exufflando fiat. Postremò thoracem in pectore tange, quem si præter cætera ardentem inueneris, iam omnes copiosi caloris notas te habere ne dubita. Quibus ex abundantia accedit faciei, oculorúmque rubor, capitis ardor, sitis vehemens, lingua arida, salebrosáque. Vbi verò incendij signis modum seruantibus, thorax dilatatur vehementer, angustiam in spiritalibus instrumentis esse portendit.

Angustiam spiritalium instrumentorum quid iudicet.

Solet autem imbecillitas accidere spinæ, interdum cerebri vitio, vtpote à quo & sentiendi, & mouendi facultatem recipit: interdum ipsa duntaxat spina primario affectu laborante, idque ob peculiarem intemperiem, vel toti spinæ, vel diuersis ipsius partibus aduenientem.

Spinæ vnde accidere imbecillitas soleat.

Igitur ob ipsius imbecillitatem spinæ, omnibus thoracis partibus solet aër inspirari, vel nullo ardente calore ægrum ad id cogente. Siquidem vbi animans quiescit, viresque validæ sunt, liberam respirationem solum septum transuersum efficere solet. Vbi verò id ob imbecillitatem, spirandi munus perficere nequit, intercostalium musculorum tunc concurrit auxilium. Quòd si præterea maiori animal egeat spiratione, tunc superni musculi omnes, quorum maximi scapulas secum manifestè mouent, ad spirandi actionem desiderantur. Cæterùm tametsi per spiritalium organorum imbecillitatem totus thorax moueatur, dilatentúrque narium pinnæ, dilatatio tamen thoracis est minor, quàm in ardentibus febribus: in quibus, si vires valeant, * totus thorax plurimum dilatari consueuit: minórque etiam quàm in angina, & dyspnœa, & peripneumonia.

Narium pinnas dilatari per spiritalium organorum imbecillitatem.

Quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequentissima spiratione vtuntur. At quemadmodum, ob infirmitatem omnium organorum respirationis, sic ob vnius quoque particulæ imbecillitatem, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In vniuersum autem, vnica pereunte actione, solum musculum qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius, esse affectum, putandum est. At vbi plures actiones vitiatæ sunt in diuersis locis, accidit interdum omnes musculos, quibus perficiuntur, ab aliqua communi causa esse oblæsos. Fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis communis est, afficiatur. Verùm si ex anatome, ad quàm particulam porrigantur singuli nerui ab spina prodeuntes, didiceris, affectas sedes quamfacillimè inuenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarum vertebrarum spinæ, à quibus quatuor nerui ad caput ascendunt, vt pericranio sensum largiantur, cuiusdam olim caput afficeretur: affecta sede explorata, illique remediis adhibitis, eum subitò persanauimus.

Cap. IV.

At verò sanguinem è ventriculo guláque, vomitione: ex spiritalibus partibus, tussi: ex faucibus & gurgulione, screatu: ex ore, simplici expuitione expelli, apud omnes medicos in confesso est.

* Sanguis qua parte soleat excerni.

Nos verò sanguinem qui à cerebro affatim descendebat ad fauces, tussiendo educi sæpenumero vidimus: quippe subitò gutturi irruens, tussim mouere potest. Quare diligenter oportet huiuscemodi affectus distinguere. Cæterùm contingit plerunque vt vel erosa, vel exesa, vel rupta vena, sanguis tussiendo, affatim consertímque eiiciatur. At si spumosum aliquid simul eductum fuerit, efficacissimum est indicium, ipsum educi à pulmone. Haud secus, si bronchi pars quæpiam, aut arteriæ,

Sanguinis pulmone reiecti indicium.

aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula reiiciatur. Quippe nihil horum accidit iis, qol ex thorace sanguinem tussiendo producunt.

Dolor non infestat eos quibus à pulmone sanguis erumpit.

Iam verò nollus dolor infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit: vtpote qui duos neruos perquam tenues à sexta neruorum à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsum continentem dispersos: qui intrinsecus haudquaquam per visceris profunditatem extenduntur. Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniunt oerui, quibus facilè dolores percipi possunt.

Pulmonis dolores cur remissiores sint, quàm thoracis.

Præterea thorax quidem est musculosus & ossulentus: pulmo verò & laxus, & tutus à contusione. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Cùm igitur dolente parte quapiam thoracis, sanguinem quis spuendo reiecerit, nec multum, nec rubrum, sed nigricantem grumosúmque, huic thorax primaria affectione infestatur.

Sanguis affecto thorace, per pulmonem educitur.

At sanguis affecto thorace per pulmonem educitur: vt in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracem & pulmonem deprehenditur: ad eundémque modum, quod in pleuritide coloratum sputum emitti solet, per pulmonem excernitur.

Pulmonis vlcera ægrè curationem recipere.

Porrò vlcera quæ sanguinis reiectioni solent superuenire in pulmone quidem ægrè curationem admittunt. At in thorace disrupta vasa, à quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Inuestigandum verò est, num ob adhærescentem sanguisugam, vel in ipso narium meatu, vel in illa oris parte, qua ad nares foramen tendit, sanguis aut emungatur, aut screetur. Ex ventriculo etiam cruor, epota hirudine, euomitur. Qui cruor tamen est tenuis, saniéique speciem referens, siue is ex ventriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur.

Capvt V.

Quòd non sit eadem res, vox atque sermo, neminem ignorare existimo. Vox siquidem vocalium instrumentorum est munus: loquela verò,

Sermonis organa.

eorum quæ sermoni sunt deputata: inter quæ lingua principatum obtinet: cui non parum conferunt & nasus, & labra, & dentes.

Vocis instrumenta.

Sic etiam vocis instrumenta sunt guttur, & ipsum mouentes musculi, ac nerui qoi à cerebro ipsis mouendi vim deferunt.

Vox qua ex causa perire, aut vitiari possit.

Igitur si vel claudentes, vel aperientes guttur musculi, immobiles reddantur, qui sic afficitur obmutescet. Vbi verò vel difficulter mouentur, vel palpitant, vel tremunt, vel aliter afficiuntur, pro affectionis ipsius modo vox ipsa lædetur. Quòd si alius quispiam ex mouentibus guttur musculis, quoquo modo lædatur, vitiabitur quidem vox, sed exiguum. Quippe sic affectus, neque obmutescet omnino, neque ita paruam habebit vocem. Vt autem ex musculis guttur mouentibus, præcipui habentur ij, qui ipsum & aperiunt & claudunt: ita ex vocalibus neruis, ij quos recurrentes vocant: qui & ipsi, sextæ coniugationis pars sunt neruorum, qui à cerebro oriuntur: quemadmodum & alij, qui quidem per ipsum dispersi, differunt ab illis, eò quòd à neruis sextæ coniugationis, non in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem peruenerint, separantur.

Recurrentes nerui refrigerati, vocem impediunt.

Per vulnera igitur recurrentes nerui refrigerati, tantisper vocem impedient, donec calfacti, naturalem temperiem recuperarint.

Vox in acumẽ & magnitudinem quando vitietur.

Præterea vitiari vocem * in acumen & magnitudinem haud obscurè contingit, vbi fauces etiam à suis musculis contendi & contineri non possunt. Item grauissimè lædit[?] vox, cùm membrana faucibus gutturique continua, multa humiditate rigatur.

Vox vnde efficiatur rauca.

Quòd etiam defla[?]lationes eadem ratione vocem raucam efficiant, nemo non intelligit. Vehemens quoque exclamatio similiter vocem offendit.

Angina offendit vocem simul & respirationem.

Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, angina is affectus dicitur, qoæ simul & vocem, & spirationem lædit. Idem quoque in vniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus viis exoriantur, siue extrinsecus ipsas comprimant.

Voci qui affectus incommodent.

Sic enim gula quoque, vbi inflammatione est affecta, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipsius extremitates, sigmoides dictæ, iunguntur, & spirationi & voci noxam afferre consueuit: quemadmodum & vertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes huiusmodi affectus voci accidunt, propriis ipsius instrumentis vitio aliquo laborantibus.

Vocis materia est efflatio.

Sunt autem affectus alij, cùm peculiari sua materia priuatur: quæ sanè est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundùm speciem verò, efflatio.

Efflatio quomodo fiat.

Quæ quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, concurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, vt per vehementia thoracis vulnera, atque omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidem semispirans, ac mox animal semiuocale euadat: idque per accidens. In apoplexia verò, sopore, morbo comitiali, vigilanti sopore, communi ratione earum actionum, quæ ab imperio voluntatis proficiscuntur, vocem lædi contingit.

Actiones inter se conuenientes, sunt quinque circa respirationem.

His itaque quinque actionibus consequentia quadam inter se conuenientibus, expiratione, efflatione citra strepitum, strepenti efflatione, voce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est. Vltima verò læsa, reliquæ haudquaquam læduntur. At cùm secunda, tres oblæduntur reliquæ. Cùm tertia, duæ vltimæ. Cùm quarta, sola postrema.

Expiratio.
Efflatio.
Efflatio strepens.
Vox.
Loquela.

Atqui expirationem efficiunt vniuersi thoracem contrahentes musculi: efflationem (qoæ vehemens expiratio est) intercostales maximè: strepentem efflationem, ij qui io faucibus sunt: vocem verò ipsam, gutturis musculi absoluunt. At lingua articulatim vocem distinguens, loquendi vsum largitur: ad quam rem nonnihil conferre videntur, dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocréque ipsius linguæ vinculum. Quorum aliquod si fuerit vitiatum, vitiari quoque sermonem ipsum contingit.

Cap. VI.

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis mouentur musculi, à quibus causis oriri possit, inuestigatio.

Vt autem ad causas dyspnœæ explorandas rursus hic sermo redeat, si videris aliquem respirantem ægrè, ita vt inter respirandum thoracis omnes moueantur musculi, pectúsque etiam vnà cum scapulis attollatur: certè ex tribus vnum coniicere oportet, aot vitium imbecillitatem, aut viarum spiritus angustiam, aot vehementem in corde & pulmone caliditatem. Quamuis interdum duæ, ac nonnunquam (licèt rarò) tres qooque ex iam dictis causis concurrere possunt. Atqui tribus qoidem simul coëuntibus, proximam mortem timere oportet. Vbi verò duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed vna duntaxat infestante, peculiari opus est finitione, vt sciatur, seruabitórne æger, an ipsi malo succumber. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium musculorum genera venire, eósque omnes ad motionem

excirate

excitare ſoleot, vno genere * vehementer mouere nequeunte. Quippe ſi ſeptum tranſuerſum ſolum, veluti cùm ſecundú naturam ſe habet, ſufficienter mouere poſſet, vtique nec intercoſtalibus, nec ſuperioribus muſculis indigeret. Quoniá verò imbecillum eſt, omnes ſenſim commouet: ſed nec frequentem, nec admodum taram actionem efficit. At plurimum aucto in ſpiritalibus inſtrumentis calore, omnibus quidem thoracis muſculis agit animal: ſed velox, frequens, & vehemens, eſt eorum actio, ſi citra viriú imbecillitatem ipſe calor infeſtet. Virium autem imbecillitatem, vbi non acceſſerit flammea caliditas, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus: proinde non ita multùm omnes thoracis partes poteſt diſtendere. Præterea vbi ob plurimum calorem ſpiratio eſt difficilis, ſpiritus quidam calidus, feruiduſque efflatur. Vbi verò ob ſolam imbecillitatem, * nulla facta per os efflatione, ſpiritus per nares tantùm emittitur. Quòd ſi per inſpirationem cuiuſpiam narium pinnæ manifeſtè * dilatatæ videantur, id ſanè efficax roboris proſtrati eſt indicium. Ob ſpiritalium verò inſtrumentorum anguſtiam totus quidem thorax * plurimum, celeriter atque frequenter diſtenditur. Cæterum qui ſic laborant, * abſque vlla efflatione expirant. Si verò ſimul conuenerint in ſpiritalibus inſtrumentis, & calor, & anguſtia (quod ſolet in peripneumonia) tunc ſanè nec maxima, nec frequentiſſima, nec etiam celerrima ſpiratio ſufficere poteſt: ſed ſurgere tentant ægri, quòd ſic melius eis thorax dilatari videatur. Similiter ſolent reſpirare & ij, quibus aſperæ pulmonis arteriæ, plurima defluxione opplentur: at neque efflant, nec calidum emittunt ſpiritum. Purulentis etiam totus thorax attollitur: ſed neque ab eis fit efflatio, neque ſpiritus emittitur calidus, niſi fortè adurens febris acceſſerit. Verùm ij quàm celerrimè ſuffocantur tum ob plenitudinem ipſam: tum quòd vires omnibus purulentis neceſſariò imbecilliores reddantur. Contrà autem per anhelantes affectus, humoribus craſſis & viſcidis in ipſo pulmone impactis, permanere poſſunt vires robuſtæ & conſtantes. Ad hæc, ſi tuberculum coctu difficile aliquando fuerit in ipſo ortum, thorax maximè dilatabitur, ſed non traher ita multum ſpiritum, ob idque crebrò ſpirare cogetur, * verùm abſque efflatione, quæ ſanè aucti caloris eſt propria. Magna porrò interdum fit reſpiratio, ob magnitudinem dilatationis, quam thorax molitur: interdum verò ob inſpirati aëris multam eſſentiam. Igitur quicunque ſine aliqua ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia, per febres ardentes difficulter ſpirant, iis inſpirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione reſpondet. Quibus verò vel tumor vel anguſtia ſine flammeo calore in ſpiritalibus eſt, in his, thoracis quidem dilatatio fit maxima: id verò quod inſpiratur, non ſolùm dilatationem proportione non aſſequitur, verumetiam minus, quam ſecundum naturá inſpirati ſolet, attrahitur. Cæterum inſpiratio ea quæ ob vitium imbecillitatem fit omnibus agentibus muſculis, dicenda eſt ſublimis, non magna. Iam verò multus ſpiritus, & ex longis interuallis attractus (quemadmodum inquit Hippocrates) delirium declarat. Spiratio exigua ſimul & rara, ſpiritalium inſtrumentorum frigiditatem: frequens verò, non ſolùm ſpiritalium, ſed eorum etiam quæ cum ipſis mouentur, vt hepatis, lienis, ventriculi, & gulæ, laborem indicat.

Narium pinnæ manifeſtè dilatatæ inter reſpirãdum, robur proſtratum indicant.

Recti qui ſpirare ſoleant.

Purulentis qualis fiat reſpiratio.

Purulenti cur quàmocyſſimè ſuffocentur.

Tuberculum in pulmone ortum, qualē reſpirationem efficiat.

Aëris inſpirati quantitas in quibus nam reſpondeat magnitudini dilatationis thoracis & in quibus nequaquam.

Inſpiratio ſublimis quæ.

Spiritus magnus & rarus, delirium indicat.

Spiratio exigua ſimul & rara, quid ſignificet.

Spiratio frequens quid indicet.

Eſt etiam alia dyſpnϾæ ſpecies, cùm veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis: idque modò in inſpiratione, modò in expiratione, ſiue hoc accidat ob conuulſionem muſculorum thoracis, ſiue ob caloris copiam, cogentis ægrum continéret vel inſpirare vel expirare. Eſt & alius ſpirationis affectus, apnϾa, hoc eſt, priuatio ſpirationis, vocatus: qui tamen conſtare nequit. Nam videtur eſſe impoſſibile, vt animal omni ſpiratione exactè priuatum, in vita ſeruari poſſit. Quamuis animalia ea quæ in cauernis deliteſcere conſueuerunt, mouere thoracem videãtur minimè. Proinde conijcere oportet, aut adeò exiguam adeſſe illis reſpirationem, vt effugiat ſenſum: aut animalia eiuſmodi, tunc nõ indigere reſpiratione, ſed tranſpirationem illis ſufficere, quę fit arteriarum motu per vniuerſum corpus. Fieri autem contingit apnϾam, minimè quidem affectis reſpirationis organis, ſed principio a quo illa reguntur.

ApnϾa.

Animal non poſſe viuere ſpiratione priuatum.

Latentia animalia.

Trãſpiratio fit per arterias.

Cap. VII.

Verumenimuero pulmo nunquam vehementi dolore cruciatur: at grauitatis ſenſum, atque aliquando extenſionem, vel ad pectus, vel ad ſpinam (quãdoquidem inde ſuſpenduntur membranæ ipſum ambientes) percipere poteſt. Sæpenumero etiam pulmone affecto, ægri moleſtantur anguſtia, atque ob id crebrò celeriterque reſpirant, & thoracem vehementer attollunt, ſed non ita multum aërem attrahunt. Hæc ſi citra febrem acciderint, aut tuberculum, aut plenitudinem craſſorum humorum in eo conſiſtere oſtendunt. Cæterùm ſi inter reſpirandum ægri minimè videantur ſtertere, indieſque augeatur ſymptoma, crudi tuberculi ortũ ſuſpicari oportet. Si verò ſtertendo ſtrepitũ fecerint, lentorum craſſorumque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare eſt indicium. Quòd ſi ilicò ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter reſpiret, fluxionem vel a cerebro, vel à vicinis ſedibus, irruere in pulmonis bronchia ſignificatur. Porrò ſi vbi vehemens putreſcit pleuritis, remiſſa iam febris excandeſcentia, in imo thoracis æger derelictam grauitatem percipiat, ac per varios decubitus, maximè dum repente ab vno in alterum latus conuertitur, aliquid transfluere ſentiat, puris multitudinem ibi contineri, coniectura eſt certiſſima: præcipuè ſi nihil penè expuerit laborans. Si verò citra febrim ſeroſus aut pituitoſus humor ſubitò in thoracis ſpacium defluens, excitauerit ſpirandi difficultatem, æger tunc tenue ſputum, idque ab initio quidem exiguum, ſed cum vehementi tuſſi: vbi verò concoctum eſt, plus atque craſſius, & cum mitiori tuſſi expuere ſolet. Quippe bifariam accidere poteſt, vt vehementer tuſſiendo pauca quis expuat: nempe aut ob lentum craſſúm ve humorem, aut ob impensè tenuem. Siquidem tenuis humor cùm ſubleuatus eſt, inter tuſſiendum à ſpiritu diuiſus refluit: lentus verò, aut omnino craſſus, difficulter effertur, vtpote qui non tam facilè à corporibus, quibus impactus eſt, abſtergi, neque à quouis ſpiritu, niſi à vehementi & multo, poteſt impelli. Igitur ſputum quod neque liquidum, neque aquoſum admodum fuerit, neque craſſum etiam, aut lentum, id facilè efferri ſolet, maximè vbi vires validæ fuerint. Porrò vbi cum ſpirandi difficultate, cui & anguſtia & grauitas coniuncta eſt, acuta quoque febris inciderit, is affectus eſt inflammatio pulmonis. At ſi intolerabile incendium fuerit, angu-

Pulmo nunquam vehementi dolorē cruciatur.

Tuberculum in pulmone ortum quæ indicent.

Puris in thorace contenti indicia.

Pauca cum magna tuſſi expuuntur duplic iter.

Pulmonis inflammatio.

Pulmonis erysipelas.

stiæ verò, grauitatisque sensus minor, erysipelas ipsum vexare censendum est. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, sicuti & æquali intemperie, citra humorum affluxum.

Pulmonis intemperies æqualis & inæqualis indicia.

Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis verò, si moderata sit, spirationis concinnitatem variat. Si autem vehemens, idque vincente calore, frigidi aëris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem desinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria euenire solent. Quippe si modum seruauerit, calidi aëris, & calidæ desiderium potionis excitat: si verò modum excedit, replet viscus ipsum fluxionibus, Ob ruptionem etiam vasorum, contingit sanguinem in pulmones transfluere, atque excitare tussim.

Rupta esse vasa in pulmone vnde deprehendemus.
Pulmonis vasa à quibus rumpi occasionibus possint.

At ruptiones in eo deprehendes, tum ex multi sanguinis effusione, tum ex magna, notabilique aliqua causa, quæ subitò venerit. Sunt autem causæ prægressæ, casus ab alto, collisio, iracundia, exclamatio, atque aliæ id genus. Contingit quippe interdum vasa disrumpi, vbi non præmissa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, vehementer aliquis exclamare contendit. Ad hæc nulla extriosecus manifesta adueniente causa sanguinis abundantia potest in pulmone vas rumpere, si minimè extendi possit aut ob frigus à vicinis contractum, aut ob innatam temperiem. At verò vbi oscula reserantur venarum, calidæ præcedunt semper dispositiones. Quæ verò eroso vase aliquo affatim accidunt sanguinis euacuationes, eas præcedere solent exigua sputa, acrésque in pulmonem fluxiones à capite. Nonnunquam verò & pulmonis aliqua pars, aut crustola simul efferri videtur.

Pulmonis vlcus ab vlcere asperæ arteriæ & faucium, quomodo distinguatur.

Distinguitur autem vlcus pulmonis ab vlcere asperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum sputo excernuntur, tum ob sputi ipsius quantitatem. Siquidem per vlcus pulmonis, plurimum sputi reiicitur: à partibus autem illis exulceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonum vlcera non comitatur dolor: ea verò quę guttur & asperam arteriam infestant, dolorem quidem inducunt, non tamen nimis vehementem.

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

Cor innati caloris origo. Principia nos gubernantia.

DEinceps autem symptomata quæ cordi primario affectu, & per consensum accidunt, consideranda. Cor igitur innati caloris existit fons & origo: quemadmodum sensus & motus, cerebrum: ac hepar denique facultatis nutricatoriæ: à quibus sanè tribus principiis animal gubernatur.

Animal mori non posse, nisi prius cor afficiatur.
Cordis temperiem esse necessariam cerebro & hepati: non autē horum illi.
Latentia nec moueri, nec sentire, nec ali.

Cæterùm animal omnino mori non potest, nisi prius ipsum cor afficiatur: ad cuius intemperantias immodicas mors necessariò sequitur. Siquidem cùm singulæ partes peculiari temperie cordis suas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoque ipsarum perire est necesse: ac proinde cerebri etiam & iecoris. Horum verò temperie deperdita, non oportet cordis simul actionem perire. Nam etsi sensu & motu voluntario sit destitutum animal, nec nutriatur, veluti in latentibus euenit, nihilominus viuere ipsum posse, quandiu cor illæsum permanserit, haud inficiandum est.

Respirationi qua consistant.

At verò si cor respiratione priuetur, hominem ilicò perire est necesse. Porrò ad ipsam respirationem conducunt thoracis musculi, in quos nerui à ceruicis medulla orti, motionis principium deferunt. Qua quidam facultate motrice, quæ à cerebro influit, musculi si priuentur (vt videre est per vehementes apoplexias) perit opus respirationis. At verò qua ratione homines per somnum spirant, reliquis musculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apoplexiam, atque alios ei vicinos affectus, spirare possunt. Verùm per vehementes superni principij læsiones, tota spiratio resoluitur: vnde cordis quoque temperies corrumpitur, peritq; necessariò animal. Ex iecinoris etiam affectu mori aliquando contingit, alia tamen ratione, * atrophia videlicet. Quare in huiusmodi affectibus vita potest longius produci. Mori etiam contingit nonnullos ob syncopam vitio stomachi ortam, ac vehementem dolorem, & timorem grauem, ac denique voluptatem immensam.

Mortem contingere posse ob timorem grauem & voluptatem immensam, atque etiam mœstitiam.
* Magnanimus vir ob nullam animi perturbationem succubuit vnqui.

Etenim quibus vitale robur infirmum est, animi verò affectiones, ob imperitiam, fortes, is facile animæ substantia resoluitur. Atque horum aliqui etiam ob mœstitiam perierunt: sed non ilicò. At vir magnanimus, ob nullam animi perturbationem vnquam succubuit. Proprio autem affectu laborare contingit cor, vel ob simplicem intemperiem siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit: vel ob inflammationem, vel erysipelas, idque dum fieri incipit. Nam ilicò, antequam augeantur huiusmodi affectus, animal ipsum corrumpitur.

Syncope cardiaca.

Quos sanè affectus cardiaca sequitur syncope: quemadmodum stomachica eos, qui os ventriculi afficiunt. Hæ tamen etiam consentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum, pro sua quæque natura variant: maiores verò, per proprias quidem similarium partium intemperies, subitam mortem non inducunt: per eas autem quæ ad partes instrumentales pertinent, subitò enecare possunt, sed præcedentibus signis quibusdam, quorum vnum ab Hippocrate est dictum:

Repentè mori quibus contingat.
Palpitatio cordis.

Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, ii repentè moriuntur. Est præterea & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniens, aut cum suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur.

Cordis vulnus nisi ad ventrem vsque pertingat non statim periunt animal.

Inflammato autem manifestè corde gladiatores vidimus, haud aliter quàm qui syncope cardiaca pereunt, abiisse. Si ad ventrem cordis, præcipuéque sinistrum, aliquando penetrauerit vulnus, protinus cum multo sanguine vitam exhalabit animal. Si verò non ad ventrem vsque pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, non solùm ea die qua vulnerati fuerunt, sed sequenti quoque nocte potuerunt viuere: qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterùm quandiu vixerunt, mentis compotes inuenti sunt.

Rationalis animæ vis consistit in corde.
Palpitatione cordis correcta ve-na, tenuique victus, & medicinæ ratione.

Vnde euidens testimonium sumere potest ea secta, quæ negat rationalem animæ vim, in corde consistere. Palpitatio autem visceris huius, plurimis per integram valetudinem accidere est visa: quos omnes detractio sanguinis iuuit, vnà cum extenuante victus & medicinæ ratione. Eorum tamen qui affecti sic fuerunt, nullus ad senectutem peruenit. Panniculus ambiens cor quomodocōque affectus, nullum affert periculum, nisi ipso inflammatione affecto, cor consortij lege afficiatur. Porrò supercalfactum cor, spirationem efficit magnam, densam & celerem:

Cor incalescens refrigeratúmque, qualem edat spiritum.

rem : calidumque semper spiritum reflat : Contrà refrigeratum, exiguam reddit spirationem, & raram.

Cap. II.

Thorax proprium respirationis organum.

Thorax dolēs exiguam densámque edit respirationem.

Similiter etiam thorax (proprium ipsius respirationis organum) aut primariò, aut per consensum afficitur : à cuius quidem affectibus necessariò respiratio vitiatur. Igitur vbi dolorificis affectibus infestatur, exiguam densamque reddit spirationem : id quod etiam vicinis partibus, & iis quæ simul mouentur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed vel neruo aliquo orto à spina, vel spina affecta. Eorum verò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidam in membrana costas succingente consistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, grauiori quàm externi dolore ob inflammationes cruciantur: facileque membranæ subditæ suam affectionē communicant, quemadmodum vbi ipsa primario aliquando affectu infestatur, intercostalium musculorū partes internæ, similiter ei condolescunt. Verùm exquisita pleuritis fit, vbi succingens costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia potest extendi : ad iugulum quidem, superioribus eius partibus : ad præcordia verò, inferioribus inflammatis. Vehemens quoque febris, huiusmodi inflammationē sequitur : quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo inuoluente ipsum, ac septo transuerso, cognationem habet. Iam verò inflammati intercostales musculi, minus: cingens verò membrana, magis & tendit, & indurat arteriam. At in peripneumonia, nulla apparet talis durities. Porrò effusa in vacuitatē thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur: ac dein per tussim excreta, naturam humoris qui peperit inflammationem, declarat. Etenim si bilis abundat, pallidum aut flauum : si atra bilis, nigrum: si pituita, spumosum, & candicans: si sanguis, rubrum sputum reiicitur. Quòd verò ex thoracis capacitate aliquid expuatur, hinc liquet manifestissimè: quòd si per vulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundatur, moxque tussiendo expuatur, æger vel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonem atque thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiendo expuere, haud obscurè cernuntur. Nec verò defendi potest, sanguinem in ea vena quæ circa spinam est, contentum, regurgitare ad cor, vt inde ad pulmones feratur : quod ex Erasistrati sermone colligitur. Nam è contrario, vena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinem secum defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas * inferiores consistunt, alimentum præbeat. Etenim superiores quatuor non ab * ea, sed à vena perreptante ad iugulum, nutrimentum suscipiunt.

Pleuritis exquisita quando fiat.

Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Sputorum differentiæ, pro varietate humorum gignentiū pleuritidem.

Pus in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore, in pulmonis asperas arterias transmitti.

Pulmo nullam propriam habet motionē.

Pus itaque in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittitur. Siquidem respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone nullam propriam habente motionem : quippe qui per consequentiam dilatato thorace, pariter ipse attollitur: eo verò constricto, spongiarum manibus compressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax vehementer constrictus, humorem qui in vacuitate subdita continetur, in asperas eius arterias comprimit. Nisi verò thorax admodum vehementer pulmonem omni ex parte compresserit, humor in asperarum arteriarum ora recipi haudquaquam poterit. Quamobrem quò robustior fieret compressio, animali adiunxit tussim natura, quæ naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, consimile. Verùm quia viribus opus est, quibus excitetur huiusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, viribus antea postratis, quòd à validissima celerrimáque constrictione thoracis fiat tussis, quam vires adeò imbecillæ præstare nequeunt. Porrò inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequens & exigua, pulsus paruus, arteriam & duram, & quodam modo, tensam indicans, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunquam verò sine his. Atque has sanè incoctas vocant pleuritides, quæ vel celerrimè hominem rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Sunt præterea alij laterum cum febre dolores, per quos spirationem exiguam reddi est necesse, sed nullum sputum redditur: vt in ea re nihil à pleuritide sine sputo constante differre videatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodum in illis, qui absque sputo infestantur pleuritide, in quibus sicca adest tussis) neque tensionem, neque vllam duritiem pulsus referat, nec perinde acuta febre laborent, nec denique adeò difficulter spirent. Sunt etiam nonnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatentur. Atque ij per sputum purgantur minimè: quia ab initio nihil eius succi, qui excitauit inflammationem, peruenire ad spacium thoracis consueuit. At inflammatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim vsque attollitur, inciditurque.

Tussis quorsum animali indita.

Tussis naturale est symptoma.

Pleuritidis inseparabilia symptomata.

Incoctæ pleuritides.

Pseudopleuritis.

Cap. III.

Phrenes.

Septum transuersum separat irascibilē animæ facultatem ab appetitoria.

Terminum quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas vocarunt, fortè quia eo inflammato mens læditur. At Plato ipsum septum appellat, quòd irascibilem animi facultatem, quæ in corde est, ab appetitoria, cuius sedes est in iecinore, distinguat, separetque. Cæterùm recentiores septum transuersum id nominant, vt Aristoteles succincturam. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, non immeritò, si afficiatur, ipsam lædit spirationem. Antea tamen quàm quis ob affectum septum deliret, frequentem atque exiguum : infestante verò delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit. Delirare tamen solent nonnulli, ob vitium consistens in ore ventriculi: sicuti per febres ardentes, pleuritidem, & peripneumoniam. At quæ ob septum transuersum deliria oriuntur, non multum à phrenitide distant. Etenim per cæterarum partium affectus, & per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare videtur. Phrenitidis autem propria præcipuáque nota est, ne in declinatione quidem febrium, delirium quiescere, cùm nimirum non per consensum sub huiusmodi morbo cerebrum, sed primaria affectione laboret. Proinde paulatim affectus hic gignitur, nec repentè sobitóve alienatur ægri, vt in aliarum partium affectibus, quinetiam prius quàm inualescat is morbus, præcedunt ipsum non pauca accidentia phrenitica : vtputa immensæ vigiliæ, aut somnus imaginibus

Deliria quibus ex causis oriantur.

Deliria ex septo transuerso orta, non multùm à phrenitide differunt.

Phrenitidis nota præcipua quæ.

Phrenitidem præcedentia symptomata.

variis turbatus, aut denique rerum omnium quæ faciunt, agrestis quædam obliuio. Interdum etiam, qui phrenitici euadunt, maiori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atque ij omnes, potu exiguo vtuntur. Nonnunquam occiput dolore infestatur.

Phreniridis iam instantis symptomata.

Cum verò ad phrenitidem iam proximè accedunt, oculi euadunt eis vehementer squalidi, aut ea altero ipsorum acris lacryma effunditur, ac dein lippitudo innatat, & venæ intumescunt sanguine, sanguísque stillat è naribus: quo tempore nihil quòd exactè ad prudentiam pertineat, respondent, & floccos vellunt, & festucas carpunt, atque aridiore febri, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, torquentur. Ad hæc lingua quoque illis aspera est, nonnullique auditu falluntur atque interdum iacent cogitabundi. Quinetiam dispositione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaquam sentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur.

Delirium nullum perpetuum, excepto phrenitico, & quod oritur à septo transuerso.

Delirium à septo transuerso ortum, quomodo à phrenitide distinguatur.

Ab aliarum verò partium nulla, perpetuum delirium oriri potest, dempto solo septo transuerso, cuius vitio excitatum delirium, parum à continuo distat: à phrenitide tamen distinguitur, & ea symptomatis, & ea sanguinis destillatione à naribus, ex ipsáque spirationis specie. Siquidem spiratio phreniticorum est magna, & ea longis facta interuallis: inæqualis verò, vbi à septo delirium oritur. Cæterùm præcordia * reuelli, septi transuersi ilicò ab initio affecti, proprium indicium est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, videlicet non incipiente affectu, sed vbi formatus iam fuerit. Calor quoque circa caput & faciem, vehementior est iis, qui ob cerebri vitium delirant.

Cap. IV.

Oesophagus. Stomachus. Gulæ vsus duplex.

Illius partis quæ inter fauces & os ventriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicitur, duplex est vsus. Vnus, quòd veluti via sit eorum quæ deuorantur: alter, quòd circa vtrunque progressum, tam deuoratorum, quàm eorum quæ ventriculo in os reiiciuntur, aliquid moliri videatur.

Gulæ cur tunicæ duplices sint datæ. Gulæ affectuū genera duo.

Nam cum geminæ insint ei tunicæ, altera ad cibi potúsque deglutitionem vtitur: altera ad eam, quæ vomendo fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuum ipsius genera: vnum quidem quod veluti viæ tum ingestorum, tum vomitione reiectorum, ei accidit: alterum verò, quod ei, veluti vtriusque actionis instrumento, euenire potest. Constat itaque, eorum duorum vsuum, alterum quidem semper esse necessarium, alterum propter occasiones quasdam. Igitur eorum symptomatum quæ gulam tanquam viam infestant, genus vnum est, cùm ob tumorem aliquem præter naturam, angustior ipsius meatus redditur: alterum, cùm perficere proprias actiones nequit, Accedit etiam gulæ angustia ascititia, vbi à vertebris intrò luxatis comprimitur.

Gulæ inflammatæ indicia.

Vbi verò gula inflammata, non à vicinis partibus conciliata, sed propria familiarique angustia torquetur, grauissimus tunc inter deglutiendum infestat dolor, accedente quoque perquam difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, iacens, deglutire quippiam conetur. Nam erecta figura transgluttio multò facilius perficitur.

Inflammatæ omnes partes dolent, vbi suo funguntur munere: mitigatur dolor, vbi ab agendo desistunt.

Nec verò puto latere vos, partium inflammatatum nullam non dolere, vbi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolore, vbi ab agendo destiterit. Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoque, veluti auctarium indicium, in vsum euocare oportet, quò planius affectus illius dignoscantur.

Gulæ sensus, ceu indicia, esse vtendum, ad dignoscendos affectus illius.

Quare iuuat ægros interrogare, quidnam deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatem nonnunquam percipere se fatentur, vt longo via temporis spacio per gulam transeant ingesta. Interdum ea in media via hærere & coërceri aiunt. Horum primum actionis infirmitatem: alterum, particulæ cuiuspiam angustiam indicat. Verùm vtriusque differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quæ ea sola intemperie citra tumorem fit præter naturam, ingestorum transitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidem decubitu, maior: ceruice verò erecta, minor, sine vllo angustiæ sensu, accidere solet. Vbi verò cum tumore coniuncta imbecillitas est, vnam quampiam particulam angustiorem cæteris efficiet, atque per eam ipsam tardior erit transitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet ei dolor & sitis, & multi caloris sēsus, febrisque non admodum ardens, quæ siti proportione haudquaquam respondeat. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorem, & sitim, deglutitionis inæqualitas aderit, retentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus dolorificus gulæ, iuxta dorsum quoque sentitur, cùm gula incumbat spinæ. Iam verò si ob ruptum aliquod vas ipsius gulæ, sanguis aliquando vomatur, dolor statim sentitur iuxta locum vbi talis ruptio contigerit.

Reseratio vasis qua re à ruptione atque erosione differat.

At reserato ore vasis, nullus percipitur dolor: qua re à ruptione atque erosione vasis distinguitur: ac prætetea, quòd neque ictus, neque casus hanc profusionem præcessit, id quod rupto vase videre est. Quanquā ob solam sanguinis plenitudinem, vasa interdum disrumpi possunt.

Vlcus vnde fiat.

Quæ verò per erosionem fit eiectio sanguinis, vlcere præcedente contingit. Fit autem vlcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influentia: id quod in cute quoque sæpenumero accidit.

Capvt. V.

Os ventriculi quæ inferre soleat symptomata.

Os ventriculi (quod veteres ob accidentia quæ inducit, cor nominabant) non solùm syncopam sed conuulsiones, sopores, morbum comitialem, atque melancholiam inferre solet: necnon symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes, consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit.

Oris ventriculi affectus primarij.

Quippe ad propriam eius rationem pertinet, * tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in ventriculi fundo firmentur, præcipuè si suapte natura non facilè corrumpantur, * neutrum ea illis accidit. Porrò cùm grammaticus quidam iuuenis, quoties vel nimis vehementer docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutum sensum oris ventriculi, corriperetur, tertia vel quarta hora panem optimè præparatum ei exhiberi iussi, solum quidem si non sitiret: si verò siti cruciaretur, ex vino madidum, & quidem albo, modicéque adstringente.

Vinum album modicéque astringens, vires addit ventriculo, & minimè tentat caput. Picra ex aloë vsus.

Nam huiuscemodi vinum, vt vires addit ventriculo, sic minimè tentat caput, quod solent vina vehemētia. Dein verò singulis annis bis, aut ter, picrā ex aloë et exhibens (quod quidem medicamen totum ventrem ab excrementis liberat, * ipsumque ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, vt reliquum vitæ integra sanitate frueretur. Complures etiam non solum insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoque, propter vitiosum humorem collectum in ore ventriculi. Iam verò flatulentum

Hypochondriacæ melancholiæ symptomata & signa.

flatulentum illum hypochondriorum morbum, omnes professi sunt, tristitiam, desperationẽ atque mœstitiam inducere, nihilque ad melancholiæ accidentia reliqui facere. Laborantes autem eo morbo, post cruditates, dictis accidentibus multò vehementius cruciantur: ac quidam ipsorum quoque splenetici fiunt. Quocirca cõiiciendum est, ex hoc viscere vitiosam saniem in vẽtriculum legari. Ergo ea accidentia quæ cerebrum afficiunt, vel oculos, vitiosorum humorum vaporationem sequuntur. At syncopa quæ vitio stomachi, hoc est, oris ventriculi, accidit, ob dolorum ipsius proprietatem exolutionem inducit, fortasse verò eius quoque intemperie ad cor perueniente. Quẽmadmodum vbi cor vehementer intemperatum est, vires agminatim cadant, oportet. Similiter etiam cittæ, hoc est, picæ, mulieribus accidunt, ore ventriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus, inter huius partis affectus debent annumerari. Afficitur autem ventriculi vniuersa capacitas, similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterùm non perinde vehementibus. At quia coctionis opus perficitur in partibus ori subditis, necessum est eas ipsas partes, cùm malè dispositæ fuerint, cruditatis causam existere. Quòd verò sanguis à iecinore atque liene effluens, vacuari per ventriculum possit, sanè de hac re latius alibi sumus dicturi.

Syncopa vitio oris ventriculi accidens, quomodo vires exoluat.

Cittæ fiunt ore ventriculi affecto. Nausea. Cardialgia. Singultus.

Sanguinem à iecinore & liene vacuari per ventriculũ posse.

Cap. VI.

Iecori duplex genus morborum accidit.

At iecori duplex etiam genus morborum accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorem præter naturam: alterum: vbi vnà cum intemperie, tumor quoque adest, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, & obstructio à crassis & viscosis humoribus, in extremis vasorum partibus, quæ à vena portæ eauriuntur, facta. Verùm in iis laborans grauitatem percipit in dextra præcordiorum regione. Quòd si halituosus quoque spiritus, cui non pateat exitus, illic concludatur, non solùm grauitas, sed tensionis quoque sensus sequetur. Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor comprehensos coniugationibus. Quarum prima ex musculis constat rectis, per totum carneis, à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarum trium coniugationum musculi, vsque ad rectorum contactum, carnea substantia constant: vbi verò primum illos attigerint, in membranas neruesas degenerant. Horum itaque musculorum coniugatio vna, quæ quidem reliquis est exterior, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita, ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum coniugatio subiicitur, qui transuersum habent positum, atque peritonæo innectuntur. Rectorum igitur musculorum tumores præter naturã, oblongi, ac per totum extensi videntur: quapropter haud obscura est ipsorum dignotio, sicuti & eorum qui obliqui à thorace descendunt. At multò difficilior est notitia musculorum, qui iis sunt subiecti: difficillima verò transuersorum. Cùm igitur iecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri non potest vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso inflãmatio oriatur, vel incumbentes ei musculi admodũ extenuentur. Iecur tamen declarãt affici, in dextera præcordiorũ parte grauitas, dolor tota præcordia retrahens, atque ipsius ad iugulum vsque extensio: exigua tussis, linguæ color, in primis quidem ruber, deinde verò niger, cibi fastidium, inexplebilis sitis, vomitus tum syncerræ bilis, tum eius quæ ouorum luteis assimilatur: quæ aliquando æruginis quoque colorem refert. Aluus quoque astringitur, nisi vnà cum visceris huius imbecillitate, inflammatio ipsa acciderit. Erysipelaris accidentia his ferè similia sunt. Sed insuper febris quoque cum vehementissima siti, laborantes cruciat. Etenim iecoris ac ventriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent superuenire: quas etiam excitari continget in pulmonis inflammatione participe erysipelatis: * quemadmodum etiam per vniuersum corpus, ob putredinem biliosorum humorum immodicè efferuescentium. Verùm quæ aut iecoris aut ventriculi occasione eueniunt, eæ febres omnium sunt vehementissimæ, ac magna ea parte in marasmum degenerãt. Quæ in simis iecoris partibus eueniunt inflammationes, vt magis, quàm illæ quæ in eius gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum ac sitim ingentem inducunt: sic è contrario hæ, maiori quàm illæ inter spirandum dolore laborantem infestant, magisque tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextrum iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt. Vtrique autem parti, cùm dolor adest, nonnunquam nothæ costæ consentiunt. Soli verò iecinori est proprium, vt tumoris cumulum comprehensim habeat circunscriptum. Quare durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum vocant) multò euidentius ob duritiem dignosci potest, quàm inflammatio. At verò tractu temporis, quamuis magis increscat scirrhus, non tamen æquè facilè deprehenditur, intercipiente scilicet indicium aqua inter cutem, quæ & ilicò scirrhum sequi consueuit, & nisi afficiatur hepar, gigni minimè potest. Non tamen semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequentissimè accidat. Etenim quia hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, vt ipso vitiato, actio quoque eius vitietur. Accidit tamen interdum, vt ob intemperiem alicuius particulæ, earum quæ aut per meseraicas, aut cauam venam, cum illo commercium habent, ipsum quoque refrigeretur. Porrò simarum partium venæ, ab ea quæ in porta est, exortæ, in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locum, aliæ quoque venarum extremitates, à concaua vena in gibbas visceris partes distributarum, perueniunt. Cibus igitur vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. In qua quidem venularum conspiratione, nonnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationem iecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest, refrigerantúrque cum illo totius corporis venæ. Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in iecinore, æger aqua inter cutem corripitur, vel ob vitium lienis, vel ieiuni, vel alicuius intestini tenuioris, aut mesenterij, aut pulmonis, aut renum, aut ob immodicum hæmorrhoidum, aut mensium profluuium, aut ob suppressionem menstruorum aut ob alium vteri momentaneum affectum. Ex intempestiua præterea frigidæ potatione iecur affatim refrigeratum, statim aquam inter cutim inducit. Ac sic affecti, vehementi ciborũ desiderio tenẽtur, quod solẽt omnes quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Abdominis octo musculi, quatuor comprehensi coniugationibus.

Iecoris situs.

Iecur inflammatum quæ indicent.

Hepatis erysipelate affecti accidentia.

Febres ardentes à ventriculo & hepate ortæ, in marasmum sæpe degenerant.

Simis hepatis inflammatio quæ adsint symptomata.

Gibbis hepatis inflammatio quæ symptomata excitãtur.

Hepatis scirrhum ilicò sequi hydrops consueuit.

Hydrops gigni non potest, nisi afficiatur hepar.

Hepar est sanguificationis principium.

Venarum hepatis explantatio.

Hydropis causæ diuersæ.

Cibi desiderium vehemens inesse iis, quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Cap. VII.

Porrò vtrum semper in morbo regio locus affe-

ctus

ctus sit hepar, an alia præterea dispositio hunc affectum efficere possit, deinceps considerandum. Siquidem videmus nonnunquam iecinore haud malè affecto, per morbi iudicationem effundi pallidam bilem per vniuersam cutim. Quinetiam citra morbi iudicationem interdum aliena quadam corruptione, qualis ob ferarum morsum contingit, quandoque sanguis in bilem mutatur. Fieri autem potest, vt iecinoris naturali temperie mutata, humores huiusmodi vitio afficiantur, & quidem citra obstructionem, aut inflammationem, aut scirrhum. Ob splenis quoque vitia, corporis color vitiatur, sed multò nigrior fit, quàm ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existat, nullam sanè aliam causam huiusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius visceris propria. Cæterùm omnium facultatum essentia, in peculiaribus partium temperaturis consistit. Proinde si hepar ad aliquam octo intemperantiarum aliquando labatur, accidit facultati ipsius noxa, quæ peculiariter illi intemperantiæ debetur. Igitur calidæ iecinoris intemperantiæ, cùm contentos in ipso humores, tum eos qui suggeruntur per mesenterij venas, adurunt & assant: frigidæ autem, succos iam in ipso contentos, crassos, ad fluxumque contumaces efficiunt. Quòd verò ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudum & semicoctum reddunt. Rursus aridæ intemperantiæ, sicciores crassioresque: humidæ verò tenuiores, aquosioresque humores efficiunt. Igitur cùm alui sedimina, aquæ, in qua nuper mactatæ carnes fuerint ablutæ, similia videris, iecur esse affectum existimabis. Nominantur autem præcipuè hepatica, quæ ob imbecillitatem ipsius deiiciuntur. Vt autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi iecinoris gignere sanguinem non valentis: ita id quod similatur faeci, superassantis sanguinem hepatis est indicium. At verò nonnulli primò quidem saniem, & cruenta quædam: dein tractu temporis, crassum ac melancholicum sanguinem postremò atram quoque bilem, atque synceram, deiiciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tunc quidem tenuis sanies excernitur: dein verò progressu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris solet superuenire. Porrò nonnulli eorum qui ob frigidam intemperiem laborare incœperunt, non solum non amittunt cibi cupiditatem, verumetiam multò magis quàm antea appetunt. At calidas intemperies nunquàm comitatur cibi cupiditas, sed fastidium graue, sitis vehemens, febris insignis, atque prauorum humorum vomitus. Sciendum autem est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarum prima appellatur attractrix, quæ peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quæ alteratrix dicitur, qua succus attractus, similis euadit ei quæ nutritur particulæ. Huic aliæ duæ ministrant: retentrix nempe, quæ suo munere fungitur: quando pars succum attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam conuertit, & expultrix, quæ post absolutam coctionem, excernit id quod inutile est, atque excrementum vocatur. Si igitur in iecinore attractrix facultas quomodocunque afficiatur, cibum quem confecit ventriculus, atque in chylum conuertit, relinquet, vt liquidus excernatur per aluum. Atque hoc sanè ipsius facultatis affectæ erit signum. Siquidem quicquid ab aliquo proficiscitur, tanquam à causa, id etiam esse illius signum constat. Vbi autem hepar integrè valet, mesaraei venis veluti quibusdam manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Cæterùm vbi vel inflammatio vel erysipelas afficit mesenterium, non solùm qualia per iecinoris imbecillitatem excrementa deiici consueuerunt, planè excernuntur, sed apparet etiam veluti ab inflammatione, sanies quædam illis admista. Vt autem non potente ob imbecillitatem hepate succum à ventriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic vbi retinere non valet, retentrix vis infirma putanda est: ob idque primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & fæculentior. Similiter aliæ quædam excretiones contingunt, non quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idque interdum per integram valetudinem. Sic plerunque pars aliqua cùm affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius iam robustioribus factis. Quemadmodum autem retentrix facultas dum imbecillior est, ac rem quæ ipsam grauat, retinere non potest, vis expultrix id quod infestat euacuat: sic infirma expultrice, retineri quædam res solent, facultate retentrice non vsqueadeo grauata. Nam in quolibet instrumento aliàs alia facultas vel fit fortior, vel imbecillior, facta relatione ad actionem. Etenim omnis particula, secundum temperamenti quod ei * perpetuò inest, agit, proprietatem. Iam verò interdum etiam contingit, vt ob folliculi fellis imbecillitatem, ad se bilem minimè attrahere valentis, impurus vagetur sanguis per vniuersum corpus, aliáque oriatur morbi arcuati species præter illas, quas superius exposui. Qui folliculus sic etiam nonnunquam impletur, quemadmodum vrinæ vesica, vt euacuari non possit, aut quia obstructus est, aut quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Veluti etiam cùm obstructis aut infirmis vasis, quæ ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorem interdum attrahere non potest. Proinde excrementorum proprietatem in morbo regio considerare, perquàm necessarium est. Porrò quibus citra febrim morbus regius accidit, vrgente in dextra præcordiorũ parte grauitatis cuiusdam sensu: iis omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentum quod bilem ducere possit, exhibens, eorum plurimos vna die sanitati restitui. Qui verò purgatione liberari non potuerunt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentum quod vehementius purgaret, exhibui: sic, vt sub purgationis fine, cœrulea magis quàm flaua bilis cũ acri mordacitate secerneretur. Atque in iis conieci fellis folliculum similiter affici, vt solet vrinæ vesica, vbi magna humoris copia distenditur, quàm excernere nequit, interdum ob excretoriæ facultatis imbecillitatem, interdum quòd ob grauem somnum, vel negocia quæpiam, vltra quàm par est: vrinam supprimens, dein ab ea prosternatur, mirum in modum intenta. At folliculus fellis,* cùm iuuetur nihil ad excretionem à facultate animali, vnicum habet imbecillitatis principium, veluti cætera quoque naturalia instrumenta, à partis intemperie ortum

Sanguis quando in bilem mutetur.

Color corporis quot modis vitiari possit.

Lienis, quàm hepatis, vitia, nigriorem colorem reddunt.

Essentia facultatum, in propriis partium temperamentis consistit.

Hepatis intemperantiarum singulis qui affectus tribuuntur.

Iecore affecto qualia excrementa excernantur.

Hepatica excrementa quæ dicantur.

Calidas intemperies nunquam comitatur cibi cupiditas.

Facultates naturales quatuor inesse singulis nostri corporis partibus.

Facultatum singularum læsiones in hepate quæ signa indicent.

Signum alicuius dicitur, quod ab eo proficiscitur, tanquam à causa.

Partes aliquæ purgari interdum per hepar.

Particula omnis agit secundum proprietatem temperamenti.

Morbi regij causa.

Excrementorum proprietas in regio morbo consideranda.

Regij morbi absque febre inuadentis ratio.

GALENI

GALENI PERGAMENI De locis affectis,

LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

Lien sanguine alitur melancholico.

LIen autem, cùm ex hepate sanguinem melancholicum trahat, quo ipse postea nutritur, sanè si in eo facultas attractrix facta sit imbecillior, sanguis ex iecore impurus in vniuersum corpus transmittitur, ac proinde color nigrior euadit. Quinetiam exemplo hepatis, sæpenumero ex se reiicit excrementa quædam: ita vt per vomitum, cui nausea accedit, nonnunquam excernatur melancholicus sanguis: qui interdum etiam solet per inferna descendere. At huiusmodi vacuatione suppressa nonnulli melancholica tristitia afficiuntur, cibósque auidissimè concupiscunt: idque præcipuè, si valde fuerint acida, quæ excrementa ad ventriculum transferuntur. Si autem alia melancholici humoris corruptio accidat, subuerti, deiicique appetentiam videbis. Quòd verò indurato ipso, aqua inter cutem effundi possit, consentiente iecinore, iam antea est dictum. Quinetiam laborante aliquando vtroque viscere, regium morbum euenire conspeximus, nigriore quàm pro consuetudine subsequente colore, ita vt videretur flaua bilis esse fuligini admista. Quemadmodum autem vitiosa aqua & frigida, si confertim & intempestiuè bibatur, solet aquam inter cutem inducere (nocet enim sic ingesta interioribus partibus, maximè verò iis, quæ tum temporis fuerint imbecilliores) sic ob refrigeratum vnà cum tumore lienem, vt puta si adsit scirrhus: vel citra tumorem, vt per iam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam euenire consueuit. Cæterùm nisi ad hepar vsque ipsa refrigeratio peruenerit, aqua inter cutem subsequi potest minimè.

Liene indurato, illique consentiente iecinore, aqua inter cutem oritur.

Regius morbus permistus.

Frigida intempestiuè exhibita solet aquam intercutem efficere, præcipuè si vitiosa fuerit.

Aquam inter cutem gigni non posse, nisi ad hepar refrigeratio peruenerit.

CAP. II.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Dysenteria exquisita, intestinorum vlcus existit. Qui sanè affectus, non gignitur affatim, aut subitò, vt ille quem vitio hepatis accidere diximus: sed protinus quidem ab ipsius initio, bilis mordax excernitur, quam deinde interaneorum abrasiones sequuntur: postea verò paulùm cruoris deiici simul videtur, quando videlicet ipse affectus iam esse dysenteria censetur. Cùm itaque huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, num pingue quippiam simul cum eis deiiciatur: ita enim vlcus in crassis intestinis consistere, existimandum est. Vbi verò cruorem quoque excerni videris, intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis adeò permistus sit, vt vniuersus vniuersis misceatur, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admistus sit, in superioribus: si verò supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Idem etiam & in abrasis excrementis videre est, verum non ita manifestè, vt in cruore. Similiter crustula, quodnam intestinum sit vlceratum declarant, tum ex essentiæ proprietate, tum ex modo, quo vel misceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti supernatare videntur. Nec verò mediocriter conducit ad curationem, nosse in qua intestinorum parte consistat vlcus. Nam si in superioribus intestinis sit, ab epotis medicamentis præsidium petendum est: sin verò humilioribus hæreat, clysterem subiicere magis conuenit. At huiusmodi dysenteriæ, ab iis quæ ab hepate profluunt, sic discernuntur. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, crassus humor fæcibus vini haud absimilis. Præterea, in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo, supprimitur euacuatio: dein rursus malum reuertitur, atque excernuntur excrementa prioribus multò peiora. Id verò per intestinorum vlcera haudquaquam apparet: quippe in iis neque affatim, neque ex longis temporis interuallis, laborantes deiicere consueuerunt. Porrò vlcera quæ in recto intestino oriuntur (tinesmum vocant) vehementi quidem tensione, & prompta deiiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitosa & pinguia, progressu verò temporis, etiam ramenti specie deiiciuntur: sed per totum morbi spacium, iis quæ à supernis descendunt, minimè misceri videntur. Iam verò vt doloris colici, nephriticique distinctio, in initio difficilis est, sic circa id tempus, non ita magna præsidiorum differentia desideratur. Cæterùm & nausea, & vomitus, per id genus affectus vigent: sed multò grauiores, & magis assidui, dolente colo. Euomuntque ita laborantes pituitosa quædam, atque corrupta: hac in re longe superantes nephriticos: ac retinent etiam magis excrementa, vt ne flatum quidem, neque etiam ructum excernere possint. Sæpenumero veluti circuire videtur dolor, modò hanc, modò illam partem infestans. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles, infestant iugiter. Cùm itaque dolor in loco fuerit altiore renibus, manifestum colicæ indicium portendit: si verò circa sedem renum infestet, vrinæ considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas purasque reddunt vrinas: dein sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere videtur: demum arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deiicitur, id flatuosum quodammodo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, similem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiam cruciatus colici, quàm nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clysteribus. Atque interdum euenit, vt frigido aliquo humore simul erecto, ilicò quiescant. Quare ipsum præsidium mitigans, erit etiam curatiuum atque prognosticum. Nephritici etiam dolores, cum vrina exeunte lapide, simul & soluuntur, & locum affectum indicant. Vt autem perseuerante dolore vtraque pars eisdem auxiliis indiget, sic tempore subsequente ad præseruationem oportet diuersa præsidia adhibere. Cùm autem omnia intestina ordine quodam à ventriculo ipso descendant, atque omnium supremum, ieiunum sit: deinde, quod tenue vocatur: postea cæcum, quod vsque ad infernas partes extenditur: deinde colon, quod ad superiores reuertitur partes, ita vt sæpenumero hepar & lienem attingat: satis mirari non possum, quo pacto vehementissimos quosque dolores, quacunque in parte consistant, ab omnibus colo tribuantur. Igitur ob frigidum crassúmque, aut etiam humorem viscidum, aut ob flatulentum spiritum, in corpore crasso densóque alicuius intestini inferioris genitum, sed egredi nequeuntem, excitari dolor consueuit: vehemens quidè, ob intemperiem atque tensionem

Dysenteriæ causa.

Intestinorum quænam exulcerata sint, crassiora ne, an tenuia, ab excrementis dignoscitur.

Intestinis supremis exulceratis, epotis medicamentis succurrere oportet: infimis, pro clysteres iniectos.

Hepaticum fluxum à dysenteria quomodo distinguere oporteat.

Tinesmi descriptio.

Colicum dolorem nephriticumque circa principia, eandem ferè medendi rationem desiderare.

Colici dolores à nephriticis quomodo distinguantur.

Nephriticorum vrinæ quales.

Colica excrementa qualia.

Intestinorum ordo.

Dolor colicus.

corporum in quibus hæret impactus : longus verò, quia difficulter vacuatur. At dolor ille acerbissimus, quem ileon, voluulum & chordapson vocant, sublimiores intestinorum partes infestat, adeóque impellit ad vomitum, vt nonnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu vix aliquis vnquam euadere potuit. Itaque non ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris, oriri huiusmodi tenuium intestinorum affectum. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & ventriculo simul affectis euenire creduntur: vt quas lienterias cœliacas nominant, vbi materiæ ipsæ minimè mordaces existunt. Etenim vt mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionem excitant, sic non mordaces, intestinorum imbecillitatem sequuntur: quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

Ileos. Voluulus. Chordapsus.

Voluulo laborantem vix vnquam euasisse.

Voluuli causa.

Lienteriæ cœliacæ.

Cap. III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, vel in renum aliquo, vel in vreteris etiam impacto, dolorem excitabit haud absimilem colico: verùm distinguetur ab eo, per illa quæ in capite præcedenti accidere colo affecto iam diximus. Vbi verò ex iis quæ in vrinis resident, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò vbi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & vario, necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atque in alterum latus permutationem, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam ponderis sensum æger percipiat, abscessum iam concretum esse coniicere oportet. Quo concocto, pus mictum vt laborantem à dolore liberat, sic vlceris in rene periculum affert: quod nisi ilicò cicatrice inducatur, ægrè curationem recipiet. At perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscurè deprehenduntur. Adde quòd laborans crebertimè in affecto rene dolorem sentit: atque interdum cum vrina exiguum pus veluti ab vlcere excernitur. Similiter ramentum nonnunquam cum vrina excerni videtur: atque interim sanguis quoque, qui erosi iam vlceris est indicium. Quanquam rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere. Verùm efficacissima exulceratorum renum est coniectura, si exiguæ quædam carunculæ cum vrina excernantur: vtpote quas renum essentiæ partes, eásque ob vehementem vlceris erosionem auulsas esse constat. At quæ vnà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, quàm in renum capacitate, gigni: idque ex crassa lentáque materia, quam calor calfecit exiccauítque: cuius sanè affectionis per diuretica * speraui curationem futuram, nec vnquam spes me fefellit. Iam vesica, vbi longo tempore acres per ipsam vrinæ transeunt, vlceribus affligi solet. Est & alius renum affectus, quò tenuis sanies sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renum, aut maxima relaxatio eorum meatuum, per quos ex vena caua in renes percolatur vrina. Atque ad renes quoque pertinere is affectus videtur, quem alij marellæ hydropem, alij profluuium vrinæ, alij diabetem, alij dipsacon vocant: qui certè quàm rarissimè accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti vexantur. Quare & exuberanter bibunt: & reddunt totum id quod biberunt, minimè à sua qualitate mutatum. Hic igitur renum vesicæque affectus, similis est læuitati ventriculi, intestinorúmque. Igitur vt ex ventriculo iecur per mesenterij venas, veluti arbores à terra per radices, alimentum ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in venis est aquosum, alliciunt. Cæterùm vesica non trahit à renibus: quemadmodum neque intestina à ventriculo: sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittunt: ventriculus autem in ieiunum, per intestinum ab Herophilo dictum dodecadactylum. Proinde diabetis causa, renum imbecillitas, non potentium diutius continere vrinam, censenda est. Verumenimuero obiiciet aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, vt vrinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem respondere licebit: quemadmodum canina appetentia in ventriculi ore consisteus, non potente ipso sustinere pondus deuoratorum, multa impetuosè ingerere, eadémque celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, vnà cum virium imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quòd autem vrinæ fluor repentè euenire possit, læuitas intestinorum non possit, veluti nec canina appetentia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter, animale officium existit, quo citra sensum nostrum fungi nequaquam potest. Renum verò desiderium est naturale, neque ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statum peruenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodum appetentia canina. Porrò laborantes vehementi siti, quatuor accidentium discrimen à potione subire solent. Vnum, & quidem primum, vomitio est: alterum, velox per aluum excretio, aut fluore, aut læuitate intestinorum: tertium, quòd potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartum denique est diabete, siue vrinæ profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deiiciuntur per aluum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probè alere possunt, sed discutiuntur, dissipantúrque. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci, euentus, ita faciliorem curationem admittit. Quippe si prius quàm ad summum peruenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atque is affectus, à celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricémque facultatem seruantibus. At verò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraque intemperie laborans: maximè verò os ipsius: proximè ventriculo hepar, sed maximè pars eius sima, simul inflammatis meseraicis venis, & ieiuno, & ventriculo; atque cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor vt plurimum comitatur. Diabetes itaque proprius renum affectus existit, qui caninæ in ore ventriculi appetentiæ proportione respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

Nephriticus dolor cū horrore inordinato, ac febre etiam inordinata affligens, quando abscessum significet.

Renis exulcerati indicia.

Carunculæ cū vrina excretæ efficacissimæ vlcerorum renum sunt notæ.

Pilis similia excrementa, quæ in vrinis cernuntur, in venis gigni.

Diabetes. Dipsacos.

Vesica non trahit à renibus.

Intestina non trahunt à ventriculo.

Diabetis causa est imbecillitas renum.

Appetentia canina.

Appetentiam cibi esse animale opus.

Sitientes vehementer, quatuor accidentium discrimen à potione subire possunt.

Sitis ingentis causa.

Diabetes, proprius renum affectus est.

Cap. IV.

Vesicæ superueniunt symptomata, partim communia cæteris, veluti omnes ipsius præter naturam tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones: partim ipsi propria, vt ischuria, hoc est, vrinæ retentio: stranguria, hoc est, stillicidium vrinæ: præterea immoderata vrinæ profusio.

Ischuria. Stranguria.

fusio. Quę quidem euacuationes vesica ceu meatu vtuntur, ipsa haudquaquam affecta. At verò stillicidium vrinæ, si ob vrinæ acrimoniam fiat, symptoma vesicæ est, affectus verò minimè. Si verò aut ab vlcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica fit imbecillior, propria ipsius actio læditur, quæ est vrinæ excretio: ad quam animal excitari solet, cùm vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate conuellitur. Quinetiam instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt: præterea omnes intemperantiæ, præcipuéque illæ, quę sæpe nonnullis eueniunt, cum frigore corripiuntur. Ad hæc, ischuriæ symptoma superuenire solet vesicæ, tanquam meiendi instrumento: interdum quidem, cùm circa id quod in ea continetur, contrahi non potest, vt ipsum exprimat: interdum etiam, obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus, aut à lapide impacto. Atque accidit nonnunquam vel ab inflammatione, vel ab alio id genus tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur. Sciendum autem est, non vesicæ, sed meiendi munus, veluti etiam deiiciendi, nō intestinorum officium, pendère à voluntatis imperio. Quippe vesicæ officium vnicum * est, contractio. At musculus qui vrinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis vesicæ positus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur. Similem quoque & actionem & vsum habet musculus, qui recti intestini partem externam ambit: proinde ipsis resolutis, neque vrinam vesica, neque aluus stercora, retinere potest: sed præter voluntatem, * vtraque paulatim effluunt. Quare suppressio vrinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicæ officium à voluntate pendère) sed ipsius inuoluntaria excretio. Atqui vt nonnulli tum vrinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes, ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum transmissio, tota naturæ opus est: voluntatis autem, extensio digiti. At alui deiectio, & vrinæ redditio, vtroque instrumento propriis suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate vtuntur: musculi verò, ea quæ animalis & voluntaria vocàtur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungentibus: maximè verò mediis. Quum igitur vesicæ corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea continetur exprimere nequeat, vrina supprimitur, vocatúrque symptoma id ischuria. Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, vt non reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nimirum si proprij vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, vrina præter voluntatem excernitur. Ob spinæ etiam luxationem ad interiora supprimi aliquando vrina consueuit, orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad externas partes luxatis, inuito vrinam profluere vidimus, ob resolutum neruum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiam longo tempore vrina, vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia vrgentia, ipsa vesica extenditur, atque vrina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur vrina. In pueris etiam, quos lapis in vesica eruciabat, vidimus sæpenumero ipsam vrinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, vt à meatu lapis dimoueretur. Cæterùm grumos vocatos, non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoque qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquam continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboránsque ipse, cum anxietate resoluitur. Sunt autem ad inuentionem affectæ sedis, non solùm præsentia symptomata, sed præterita etiam inuestiganda. Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & mistu ram eius cum vrina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicunde partibus effluit. Si verò sine vrina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem seruauerit, id à renibus descendisse, certum indicium est. Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, vlceris aliquod quoque signum appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum vrina miscetur. Atque vocatum quidem ramentum, vlceris: essentiæ verò proprietas, affectæ partis proprium indicium est. Quippe partes à vesica auulsæ, lamis: à renibus verò, sunt carunculis similes. Similiter vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excrementa cum vrinis eiecta intueri, & ea suspectarum partium essentiæ comparare oportet. Igitur cum vrina expurgantur gibbæ hepatis partes, atque omnes quotquot his superiores existunt: per aluum verò pars iecinoris sima, intestina, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed rarò: vt quum thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ sub septo transuerso sunt positæ partes, per vrinas. Vidimus etiam nos pulmonis vomicam expurgari similiter per vrinam: reiecto videlicet pure, à pulmone quidem per læuem arteriam, in sinistrum cordis ventriculum: a corde autem, per arteriam magnam, ad renes: atque illinc tandem per vreteras ad vesicam. Etenim vt à concaua vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

Stillicidium vrinæ quando symptoma vesicæ, & quādo affectus eius proprius existat.

Meiendi munus, non vesicæ, pendet à voluntatis imperio.

Deiiciendi munus, non intestinorum, est voluntarium.

Musculus vesicæ atque sedis, agit secūdum voluntatis imperium: quibus resolutis, excrementa retineri non possunt.

Ischuria quādo accidat.

Vrinæ suppressæ causæ.

Grumos in corpore præter naturam concretos, quę sequātur symptomata.

Pus si cū vrina excernatur, mistionē ipsius esse considerandam.

Ramentum est signum vlceris.

Essentiæ proprietas, affectæ partis indicium est.

Partes à vesica auulsæ, lamis: à renibus, sunt carunculis similes.

Partium singulæ per quā regionem purgentur.

Pulmonis vomicam aliquando, per vrinam purgari.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

Cap. V.

Vteri affectuom plurimæ differentiæ existunt. Siquidem mulierum quæ histericis dispositionibus corripiuntur, aliæ quidem sine sensu immobiles iacent, cum obscuro paruóque pulsu, vel omnino sine vllo pulsu. Aliæ autem sentiunt, atque moueri possunt, integráque ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficilíque spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt. Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanæ carptæ, suspendi coram naribus iubent. Alij poculum aquæ plenum ori ventriculi imponunt. Quippe immotum omnino seruari humorem aiunt, si spiratio tota sit intercepta. Etenim in confesso est, & spirationem à vita, & vitam à spiratione separari non posse: adeò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere, sit impossibile.

Vteri affectuū plurimæ differentiæ.

Respirationem perisse omnino, aut non prorsus, quibus modis deprehendatur.

Spiratio à vita separari non potest, nec à respiratione, ipsa vita.

Respirationis vius.

Latentiũ animalium calor, motu cordis & arteriarum seruatur.

Quòd si in animalibus, quæ in latebris delitescũt, nulla appareat respirationis nota, neque ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia sint frigida. Quippe maximus vsus respirationis est, vt intimus calor & refrigeratione & ventilatione seruetur. Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in eis derelictum, arteriarum cordísque motu seruari: quæ actio à quibusdam medicis transpiratio vocatur. Similiter etiam, pereunte ob vteri affectu spiratione, quoniã vniuersum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, vt* nullo attracto per os spiritu, aut reddito transpiratio, quæ per arterias fit, perseueret, licet adeò interdum exigua, vt sensum omnino effugiat.

Transpiratio per arterias.

Vteri suffocatio quibus præcipuè accidat.

Vteri suffocatio ob retenta menstrua vel cohibitum semen solet accidere.

Semen muliebre quale.

Accidit autem vteri suffocatio magna ex parte viduis mulieribus: iis præsertim, quæ quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congressu fruerentur, his omnibus postea priuantur. Quare verisimile est, ob retenta menstrua, vel semen cohibitum, eiusmodi mulieres vteri dispositionibus infestari: idque fortasse magis ob semen retentum. Nam quum muliebre semen humidius atque frigidius sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redundet. Nec secus etiam in viris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit. Alij, nisi assiduè coëant, capitis grauitate infestantur, cibos fastidiunt, febribus sunt obnoxij, deterius coquunt & appetunt, ac denique torpore, pigritia, ac melancholicis accidentibus molestantur.

Semen retentum nonnullis viris quæ symptomata inducat.

Semen retentum quàm menstrua quibus inferat grauiora symptomata.

Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, videtur mihi longè maior noxa euenire posse corporibus, eorum præsertim, qui suapte natura vitiosis abundant humoribus, plerique sunt, & in ocio educati: quique quum antea nihil fecissent ad libidinem reliqui, affatim continere cœperunt. In quibus sanè coniicio, naturalem excernendi ipsum cupiditatem, læsionis causam existere. Etenim quum tale & tantum ipsum semen euaserit, neminem non ad sui excretionem vi quadam stimulat. Ob idque planè constat, modestos viros, non ob voluptatem, sed vt ab impedimento præseruentur, indulgere libidini, perinde ac si nulla sit ei coniugata voluptas.

Libidini indulgere multos modestos viros valetudinis gratia.

Diogenes Cynicus.

Ita Diogenem Cynicum narrant, virum alioqui mortalium omnium (quod ad continentiam pertinet) constantissimum, libidini tamen nauasse operam, non à coniuncta illi voluptate, veluti bono aliquo, illectum, sed vt noxam, quæ à retento semine prouenire solet, arceret. Eum nanque meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac venientem dein mulierculam remisit, inquiens. Manus hymenæum celebrando præuenit te.

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

Sic etiam arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quòd existiment voluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre, sed vt semen, quod retentum ipsa molestat, excernant: haud secus quàm deiiciendi, stercoris, excernendæque vrinæ desiderio suapte natura mouentur. Fieri autem potest, vt profluentibus menstruis, retineatur in viduis semen, grauissimáque inducat symptomata. Nec sanè cuipiam mirum videri debet, si exiguus humor in vna parte contentus, tantorum accidentium sit causa: quum à phalangij ictu affici totum corpus videatur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto.

Phalangij ictus.

Scorpionis ictus.

Præterea scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit, quamuis in illius aculeo foramen nullum videatur. Rationi tamen est consonum, vt vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiscantur. Sunt qui putant, res quasdam solo tacto per qualitatis vim, ea quæ ipsis vicina sunt, alterare posse: idque planè videri in marina torpedine aiunt, vtpote cui tam vehemens sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manum alteratione, totam reddat repentè torpidam.

Torpedo marina, piscatoris manum reddat torpidam, per medium tridentem.

Heraclius lapis.

Similis etiam facultas inest Heraclio lapidi: ferrum siquidẽ, quod tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter vt primum illi inhærebit: ac sic deinceps. Porrò iidẽ affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto veneno.

Veneno extinctos, quomodo distinguemus ab aliis qui ob prauos corporis succos intereunt.

Ij tamen qui venenum hauserunt, ab iis qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Quum enim homo suapte natura probis succis abundans, ac * salubri secundum omnia vsus victus ratione, repentè moritur (vt letali assumpto veneno fieri contingit) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluens, * aut grauem reddit odorem putredinis, hunc venenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi affectib. nos infestari fateamur, qui ex nobis metipsis accepto suæ originis impetu, similes sint iis qui epoto veneno eueniunt: nihil mirum fuerit, si etiam vitiatum semen, aut menstruum, huiusmòdi, quum retinetur, aut putrescit in corpore, grauia symptomata inducat, iis præsertim, qui vt afficiantur, sunt apti.

Afficiendæ rei aptitudo, maximam obtinet vim ad excipiendum affectum.

Canis solus rabie corripitur: eiusque sputum rabiẽ excitare est potens.

Siquidem quantam vim habeat afficiendæ rei aptitudo, in canibus licet videre. Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur, solus canis eo affectu corripitur, tantáque fit in ipso humorum corruptio, vt vel solum eius sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare sit potens. Quòd verò ad gignendos vteri affectus maiorem vim habeat semen quàm menstruum retentum, vel ex hoc liquet, quòd dum supprimuntur menses mulieribus coniugatis, etsi pluribus accidentibus infestentur, nunquam tamen aut spiratione priuantur, aut animæ deliquio laborant: quod solent nonnullæ viduæ, licet æquè vt antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgentur. Quæ sanè symptomata Plato exponere cupiens, sic in Timæo edisserit.

Plato.

Ea pars quæ in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum sit animal auidum generandi, si intempestiuè diúque infœcundum manserit, admodum indignatur, errânsque per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respiratéque non sinens, in extremam anxietatem adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato.

Vterum non ascendere ad regionem diaphragmatis per vteri suffocationes: sed rum ipsum, cũ ipsius vasa tẽdi, qua ratione videtur vagari.

Cæterùm illius agitationis vteri, quam mulieres percipiunt, non est causa ascensus eius vsque ad regionem diaphragmatis, vt nonnulli putarunt. Nam si aliquid ex vtero videatur ascendere, id perexiguum est. Sed vteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modò retrahi in latus videatur. Nam simul cum vtero, ceruicem quoque ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad vterum multa admodum venarum ora perueniant, per quas ex concaua vena sanguinem attrahere potest, * sanè ob plenitudinem tum earum, tum vinculorum, quæ ex illis dependent, contingit vterum sursum, aut etiam ad latus retrahi.

Conuulsio omnis fit aut à plenitudine, aut ab inanitione.

Siquidem omnis conuulsio fit aut à plenitudine, aut ab inanitione. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & in profundum extẽdit, sed longitudinem reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiunt, eò magis ad

suam

suam originem retrahuntur. Dum itaque descendens sanguis ad vterum, ingredi ad ipsius internam capacitatem non potest, aut quia crassior est, quàm vt vasorum ora permeare possit: aut quia clausa sunt orificia, multiplicatus in venis, eas extendit, atque vicina ipsis vincula madefacit: ad quorum omnium tensionem, continuò vterum retrahi est necesse.* Qui si vndique trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo veluti animal errabundum, aliàs ad alium locum discurrit in mulieribus vterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, vteri corpus tunc minimè affectum, sed peruersione laborare, haud absurda is dixisse videbitur. Igitur peruersiones vteri, eo quem diximus, modo ad suppressa sequuntur menstrua: eas tamen ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, causas esse, nequaquam putandum est. Quæ verò citra peruersionem, aut menstruorum retentionem, viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen euenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatisve ratione, tum menstruorum, tum seminis, aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa vniuersum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerantur, vt & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non possint. Quæ si vel crassa fuerit, vel acris, conuulsiones: si verò atræ bilis naturam referat, mœstitiam inducet: quemadmodum animi quoque deliquia, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & oris ventriculi affectus, subsequi consueuerunt. Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac possideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque fastidium, appetátque mulier quædam aliena, vt (exempli gratia) extinctos carbones, iube vt obstetrix vteri ceruicem tangat. Nam si citra duritiem clausa inueniatur, eam prægnantem esse coniicies. Si verò etiam durities adsit, affectum aliquem in vtero esse portendit. Oportet itaque speculari obstetricem, ad quam partem vel declinet, vel retrahatur vterus: nam in ea parte affectam vteri sedem esse coniicies. Atque in quibusdam fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nonnihil potest significare: quinetiam in coxam dolor interdum transit, & crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat. Quòd si longiori tempore supprimantur menstrua, nullamque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam, in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, veluti vitis quoque eodem in loco nonnunquam oriri solet.* Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus, adeò vt opus fuerit sectione.*Iuxta hanc ipsam partem vidimus colon intestinum & suppuratum, & sectum: interdum ignorantibus medicis imperitis quidnam inciderent, interdum intelligentibus quoque. * Cæterùm quoties suppurari contigit colum, semper facilè curationem recepit: vteri verò sectiones, ægrius conglutinantur. Itaque symptomata huiusmodi consueuerunt sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborum, & colli, & sincipitis dolor, qui ad oculorum vsque radices extenditur: item febres ardentes, & nigricantes vrinæ, cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquæ, in qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerint, fuliginem quis miscuisset. Quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si per alium quempiam corporis locum sanguis effluxerit, aut inflammatio, aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet, integrè repurgatis. Quum verò immodicè vacuantur menses, color sequitur fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborum tum concoctio, tum cupiditas. Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatum profluuium, vel vtero haudquaquam affecto, quum videlicet vniuersum corpus per ipsum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoque aliquando solet vacuari. Id verò potissimum fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Atque id quod excernitur, nonnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & subpallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animaduertere oportet, num erosio sit aliqua in vtero. Ea verò magna ex parte in ceruice potiùs quàm alibi contingere solet: discernitúrque per excretam saniem, si fuerit profunda: si verò circa os ceruicis constiterit, non solùm per hanc, sed per tactum etiam cognosci potest. Atque prægnantes quoque, quum ora venarum in ceruice aperiuntur, excernunt sanguinem. Ergo si mulieri vtero graui, subitò extenuentur mammæ, abortus sequitur. Atque geminos ferens, si altera mamma extenuetur, alterum amittit: & omnino si dextra mamma extenuata est, marem: si sinistra, fœminam ædet. Mares siquidem dextris, fœminæ magis continentur sinistris vteri partibus: atque raro aliter accidit. Si mulier promptè quidem conceperit, dein secundo, aut tertio, aut quarto impregnationis mense fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorem pituitosum abundare, atque idcirco venarum arteriarúmque eius loci ad ora vasorum in vterum descendentium, nexum debiliorem esse, coniiciendum est, vt fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed abrumpatur facilè.

Vteri peruersiones ad suppressa sequuntur menstrua.

Noxæ quæ absque vteri peruersione viduas molestant, ob retentum semen oriuntur.

Menstrua defecerunt mulieri, cui lac inest, nec prægnanti, nec existenti puerperæ.

Menstruis deficientibus quo pacto deprehendemus, an sit grauida mulier necne.

Colon intestinum suppurati interdum iuxta bubones.

Suppressos menses quæ sequantur symptomata.

Menstrua fluentia immodicè, quæ sequantur symptomata.

Profluuij muliebris causa.

Prægnanti si extenuentur mammæ, abortus sequitur.

Mares continentur dextris, fœminæ sinistris.

Cap. VI.

At colis vlcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum: necnon ex iis, quæ familiaria vlceri, vnà cum vrina purgantur. Cæterùm hæc ab iis quæ à vesica excernuntur, miscellæ modus distinguit. Nam quod ex cole defluit, in primo statim exitu excussum, vrinã præuenire consueuit. Quod verò a vesica emittitur, vrinæ admistum videtur. Quinetiam assiduè inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè quum vel crustula, vel sordibus solutis, pura remanserint. Porrò gonorrhœa est seminis assidua excretio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus verò est permanens colis tumor extensióve in longitudinem atque circulum, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam consueuit accidere, qui supini decumbunt. Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa, duobus modis vacuantur (interdum enim à continentibus ipsa corporibus excernuntur, interdum spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus) ita de semine quoque dicendum est. Nam

Colis vlcus vnde deprehendatur.

Excreta à cole & vesica, quomodo discernenda.

Gonorrhœa est seminis assidua profusio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso.

Priapismus quid.

Excrementa corporis duobus modis vacuari.

in huiusmodi omnibus, vt excernere tempestiuè, ita continere, naturæ est officium. Verùm secretio fit, aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid intus continetur, pellente. Retentio fit, quum clausus manet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo contenti in cauis instrumentis humores, per integram valetudinem naturaliter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio verò, ob retentricis infirmitatem euenit: vel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis, partes mouere possit. Id quòd in seminariis vasis videre licet, vbi quis vel comitiali morbo, vel conuulsione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoque partes, vt manus, pedes, aut digitos conuelli, modò simul cùm totius corporis conuulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè præter rationem fuerit etiam in seminariis vasis, & quidem interdum solis, einsmodi excitari dispositionem: quemadmodum & gonorrhœam, quæ vrinæ, quam quis inuitus emittit, proportione respondet, quum retentricem videlicet facultatem resolui contigerit. Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorum, quibus ceu via per quam excernatur, vtitur semen. Priapismus verò planè colis est accidens, quanquam ad arterias eius potest referri: vtpote quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam dispositionem, quali affici consueuerunt, quum naturaliter totus colis intenditur. Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet iis, qui celeritatem eius, & quum iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in alterutram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit vndique fistulosum, facilè à vaporoso spiritu per arterias affluente, vbi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur: glande ipsius semper magnitudinem æqualem seruante, quòd fistulosus in ipsam neruus non ingrediatur. Natura etenim corporis partes fingens, perficiénsque, fecit vt ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederentur. Quippe omnium quæ à consilio & voluntate pendent actionum instrumenta, esse per se docta videntur: animaliáque omnia simulátque genita sunt, & spirant, & vocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscere. Vterus siquidem, quum semen genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto verò, fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit. Populares autem hæc, propter crebrum eorum, contemnunt: vtpote qui nihil quod reuera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara vident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quòd nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri adeo exactè, vt ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vsque adeo distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit. Ne igitur dubites pudendorum vim per se doctam esse: vt fistulosum hoc, neruosúmque corpus, vbi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cuius rei simile, & in corde, & arteria planè videre est: nisi quòd horum motus perpetuus existit, quia necessaria nobis est eorum actio: fistulosus verò neruus non semper mouetur, sed quum vsus requirit. Quum ergo sic fuerit extensus, sequitur atque illum replet ex arteriis spiritus: quemadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad ipsius motum consequutionem. Atque eam actionem satius est vt ad neruum, quàm ad arterias referas: quum præsertim omnes functiones, ex propria partium essentia, non ex earum situ, prouenire, rationi consonum sit. Arteriæ itaque nullam aliam in pudendo habent actionis vim, quàm in vniuerso corpore: licet calfactis lumbis pat fit, vt arteriæ calidiores reddantur, & magis etiam pateant ipsarum ora. Quamobrem non exiguã tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruum effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipsius essentia consistere in fistuloso neruo videatur. Ex dictis igitur constat, vel ob arteriarum ora immodicè patefacta, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, priapismum oriri. Cæterùm ab vtrisque ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia. Porrò medicamenta excitandæ rentiginis vim obtinentia, tum epota, tum pubi lumbisque admota, calida omnino, ac flatulenta sunt: quemadmodum contraria omnia, minimè flatus excitant, ac potius refrigerant, quàm calfaciant. Sunt præterea alimenta quædam, quæ, quòd plurimum gignant seminis, excitare ad libidinem possunt. Iam verò qui quum plurimo semine abundent, à concubitu abstinent, ij interdum priapismo vexari solent, præsertim si venereis imaginibus molestentur, nec studeant vt multa exercitatione sanguinis abundantiam dissipent. At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarunt, nullam admittentes eiusmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa fieri, veluti senibus, consueuerunt. Siquidem præter cetera quæ accidere solent iis, qui protinus iuuentute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiam euenit, vt horum locorum vasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiam alliciant, & coëundi cupiditas magis increscat. Ignauia siquidem (vt inquit Plato) exoluit: proprij autem officij exercitatio, robor augere solet. Sic mammæ quoque, in iis quæ nódum impregnatæ fuerunt, contractæ permanent: in aliis verò à partu infantulos suos lactantibus, vastissimæ euadunt, atque ita magnæ permanent, lac fundentes quandiu fœtum lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòst à lactis generatione desistunt.

Excretio quomodo fiat. — *Retentio vt fiat.* — *Semen excerni inuito per conuulsiones.* — *Gonorrhœa instrumentorũ seminis est affectio.* — *Priapismus, colis est accidens.* — *Colem à spiritu intendi.* — *Glandem penis semper magnitudine eandem seruare.* — *Partes omnes citra doctrinã aggrediuntur proprias suas actiones.* — *Populares ea tantum quæ raro vident, prosequuntur admiratione.* — *Priapi tensionem ad neruũ potius referẽdã esse, quàm ad arterias.* — *Lumbis incalescentibus, arteriæ penis calidiores redduntur.* — *Penis essentia tota in neruo fistuloso consistit.* — *Priapismus vnde oriatur.* — *Medicamenta excitandæ rentiginis quslia existant.* — *Alimenta venerea.* — *Priapismo qui soleant vexari plurimum.* — *Cantores olim quàm nostro seculo erant longè continentiores.* — *Pudenda castis reddi exilia & rugosa.* — *Ignauia robur exoluit. Exercitatio vires augere solet. Mammæ.*

GALENI PERGAMENI
De differentiis febrium,
LIBER PRIMVS.
CAPVT I.

PROPRIÆ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substantia, quæ in calore præter naturam consistit: vt si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò sunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: vt quum dicimus

Febrium differentiæ maximè principales sunt quæ sumuntur ab ipsa febris substantia. Febrium differentiæ ab accidente desumptæ.

dicimus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ lividæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accenditur, & ex modo motus eiusdem caloris, sumuntur. Sunt autem omnino euidentes, quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentiæ, consueuerunt medici magnam ac paruam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomen quanti tribuentes. Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atque hæ sanè ternario numero ambiuntur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis eius humores: aut sola quidem aërea spiritalisque substantia sufficienter incaluit: humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nondum autem sunt calefacta. Multa siquidem est in arteriis omnibus, spirantibus per infinita foramina, aërea substantia sanguini, ac nihilominus in corde ipso, ceu * confluxili & conspirabili cum vniuersis arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliàs ex alio eorum quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: non æquè autem promptè vnà cũ spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aëreæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidem substantia tenuis, promptius alteratur quàm crassa. Est autem tenuissima quidem aëris, crassissima verò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterùm solidas partes, continentia: humores, contenta: spiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

Febrium differentiæ sumptæ à materia cui hæret calor præter naturam, sunt tres.

Aëream substantiam esse mistam per omnia sanguini.

Tenuis substantia facilius alteratur quàm crassa.

Cap. II.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernãtur, omnibus est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aëris constitutio febres conciliet: quodque periculosa sit conuersatio cum laborantibus pestilenti morbo: quum nimirum is non secus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo. Sed neque tutum est cum iis qui tabe correpti sunt, conuersari: neque (vt summatim dicam) cum illis qui spiritum putrem reddunt. Iam verò qui consueta exercitia omiserint, & aliis motborum generibus & febribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, vitiosi cibi medicamenta, æstúsque circa canis sydetis ortum, atque alia id genus complura, similiter febres accendunt.

Ephemerarum causæ.

Pestilēti morbo correptos, fugiēdos esse.

Tabidos, & putridum expirantes, esse abigendos.

Febres quæ occasiones accendant.

Cap. III.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atque siccum, corporum elementa existunt: ex ipsorumque temperaturis primi constituuntur morbi: quorum vnus est febris, vbi in corde quædã præter naturã caliditas generatur. At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidem vel in ipso corpore cordis, vel in humoribus, vel in spiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc vt dici febris mereatur, oportet siquidem prius vt cor illo incalescat: alioqui calor à sole aut ab igne inductus, febris esset dicendus. Porrò iracundia est veluti feruor quidam, ac motus vehemens potentiæ irascibilis, in corde * delitescentis. Simul autem cum eo feruore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se admiscent caliditatem, longo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sedetur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse. Huiuscemodi autem febris habet originem à motu atque feruore oatiuæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit: ex solo motu, non autem ex feruore gignitur. At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, neruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor ascendit ad cor, ac tunc homo necessariò febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atque astrictis corporibus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit. Semper enim corpora animaliũ difflantur, idque duplici modo: nempe effusis ad exteriora vaporosis fuliginosisque superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aërea substantia. Quum igitur vehemens aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & vapidum & optimum, quod effluit, extiterit. At si fuerit mordax & acre, nonnunquam febre corripitur: quo tempore etiam calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adueniente priuatus. Acris autem ac mordax superfluitas * effluit iis, qui natura vitiosos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut sæpius eruditate vexantur, maxime si post eiusmodi cibos aquam vitiosam biberint. Idem his quoque accidit, qui supramodum labotant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamenta acuta iugiter sumunt. Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis succis redundant, ac malè difflantur, aut intempestiuè laborant, aut balneis superfluis vtuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus sunt, integréque difflantur, & quiescunt, regionemque ventriculi & hepatis calfaciunt, impossibile est vt febricitent. Nã in eisdem residet vẽtriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditorque optimum: sicuti & iis qui se motibus vehementioribus torquent, aut æstiuo sole, aut balneis calidis dulcium aquarum vtuntur, quicquid vitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi descenderunt in ventrem,* eos febris non corripit, nisi ob alias causas: veluti si defatigati sint ob crebriorem deiiciendi necessitatem, aot ventrem inflammatio tentauerit. * Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob putredinem solet febris oriri. Promptissimè nanque putrescunt omnia calida & humida, in calidis locis cõtenta, nisi difflari ipsa & refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, succi citò ad corruptionem deueniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, vtpote imbecilla existente. Propterea autem quicunque cibi glutinosi atque crassi sunt, * ij ratione putredinis magis morbifici existunt: quandoquidem succi ex ipsis geniti, longè promptiores sunt, vt & in

Elementa corporum, quæ.

Febris est calor præter naturam in corde accensus.

Causa procatarctica.

Iracundia quid.

Febris ab iracundia quando gignatur.

Febris orta à tristitia.

Febris ab exercitio immodico.

Febris à cute densata.

Difflari animalium corpora duplici modo.

Astrictionem cutis, quomodo febris sequatur.

Cruditatem patientium, qui non facilè in febres incidant, & qui ægrè.

Febres oriri solent ob obstructiones meatuum.

Putrescunt facile calida & humida, si conclusa in calidis locis nec difflentur, nec refrigerentur.

Plenitudo ad vires.

mearibus hæreant,& impingantur. At acres & attenuantes cibi, quòd mali succi sint, febres etiam accendunt. Partes etiam quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis similiter febres inducunt. Impactos siquidem in eis qui influxit humor, si natura calidus sit, nec diffletur, actutùm putrescit. Si igitur fluxionem ipsam exquisitè amara bilis pepererit, caliditas erysipelatosa partem occupat: si verò sanguis, phlegmonosa: at si ex vtrisque miscellaneus humor, vel fit erysipelas inflammationis particeps, vel inflammatio erysipelaris: nomen quidem ab humore excellente suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus consortij lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, simul cum ea calfit, donec ad cor * dispositio ipsa peruenerit. Etenim in carbunculis id quod continuum existit, similiter concalescit. Fiunt autem ex sanguine quidem satis calido, & ad atræ bilis naturam, propter adustionem, conuerso.

Inflammatæ particulæ cur febres succendant.

Caliditas erysipelatosa & phlegmonosa, quando insistent.

Carbunculi oriuntur à feruente & melancholico sanguine.

CAP. IV.

Calidiores aëris ambientis status, per inspirationem quidem manifeste cor calfaciunt: corpori autem extrinsecus circumfusi, totum ipsum calidius reddunt: sed præsertim arterias, vt quæ ipsius substantiæ aëris ambientis aliquid ad se alliciant: * cum quibus omnibus affici etiam cor est necesse: & quum calidius impendiò fuerit, ipsum primùm atque præcipuè, calorem febrilem suscipere, ac dein vniuerso corpori communicare. Pestilentis autem febris, inspiratio aëris vitiati & putridi, maximè esse in causa videtur. Fit aliquando etiam ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescẽdum paratos, quum exiguam aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aëris autem putredo accidit, vel ob cadauerum multitudinem minimè crematorum: vel ob lacuum, vel paludum æstiuo tempore euaporationem. Cæterùm nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem causa. Quæ igitur vitiosis succis redundant corpora, obstructaque sunt, atque inerti victus & exercitij ratione educata fuerunt, ea sanè per pestilentes constitutiones ambientis, statim à prima inspiratione initium putredinis sument, ac plurimum in malo prouehentur. Quæ verò contrario modo disposita, nonnulla quidem nihil, nonnulla verò adeò exiguum percipient, vt minimo negocio reuerti ad naturalem habitum possint. Iam verò quum aëris temperatura, ad caliditatem atque humiditatem immodicam fuerit conuersa, pestilentes morbi exorientur: qui ea tantùm corripient corpora, quæ vt afficiantur, prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum dispositiones consentiunt causis morbificis, facillime contaminantur: quorum verò renituntur, ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm inuicta contingit permanere ea corpora. Quum enim corporum dispositiones dissimiles ac multiformes existant, quædam facilè alterantur, ac patiuntur à causa in ipsa operante: quædam insuperabiles atque impassibiles permanẽt: quędam ægrè patiuntur. Est autem ipsius medici opus, correctiuum errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt. Quare in iis omnibus prima esse debet, atque communis intentio, vt corpus quammaximè putum sit, ac perspirabile: secunda autem, vt præpotenti causæ aduersetur, quammaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria insunt, corripiuntur celeriter, acerriméque laborant.

Aër impendiò calidior, quid in corpora nostra moliatur.

Pestilentis febris causa est inspiratio aëris vitiati & putridi: necnõ vitiosus succus in corpore, ad putrescendum habilis.

Causam nullã posse agere, absque patiẽtis corporis aptitudine.

Pestilenti febre, quæ corpora facilè, & quæ difficillima corripiantur.

Aëris constitutio calida & humida, pestifera est morbis obnoxia.

Corpora consentiẽtia causis morbificis, facilè corripiuntur.

Corporum dispositiones dissimiles.

Corpus contra pestilentem auram debet reddi purissimum, ac maximè tum perspirabile, tum causæ præpotenti contrarium.

CAP. V.

Igitur omnes pestiferæ febres à putredine originem ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum sequuntur. Sed qui quidem ex solis incendio febricitat, ab agentis causæ caliditate affici natura est aptus. Qui ex ira, huic feruorem quidem fieri caloris qui in corde consistit, est necessarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior calor præter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis astricta est quum prius acriores superfluitates expirarent per eam, posteaquàm sunt retentæ coacetuatæque, in febrem incidit, nulla interueniente humorum putredine. Porò quæ tumoribus inguinum superueniunt febres, omnes (authore Hippocrate) perniciosæ sunt, exceptis ephemeris. Sunt siquidem quædam febres è genere ephemerarum, superuenientes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eueniunt, quæque vel in aliquo viscerum, vel in cauis & maximis vasis radicẽ habent suæ generationis. Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ superueniunt, concalfaciunt semper partes vicinas, donec vsque ad cor febrilis calor perueniat: quò tamen putrida fuligo non peruenit, sed ibidem, in loco inguinis circunscripta remanet, sola alteratione per continuum facta, atque vsque ad cor ipsum extensa sola caliditate. In putredine autem quæ aut in visceribus, aut in magnis fit vasis, quidam veluti fumus, ex putrescentibus succis ad ventriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes simul, collectique humores putrescunt, siue per vnum, siue per duos continuos dies, vtpote in vno eodemque loco compacti: at qui in visceribus sunt, vasisque magnis, quum perpetuò fluant, suóque contactu vicinos ad putredinem trahant, spatio temporis putridum calorem accedunt.

Pestiferæ febres omnes à putredine oriuntur.

Ephemeras omnes fieri nulla intercedente putredine.

Ephemeræ superuenientes tumoribus inguinum, quomodo à putridis differant.

CAP. VI.

Humorum autẽ putredo, quæ in vasis fit, similis est et quæ in inflammationibus, abscessibus, atque tuberibus accidit, duplex existens secũdùm genus. Nam aut fit vincente natura: aut omninodo superata, aut adeò imbecilli reddita, vt nullam amplius in putrescente excremento ad optimum moliri possit transmutationem: quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur. Per abscessus igitur, integrè superante natura, optimum conficitur pus, aspectui album & crassum, & quaqueuersum sibi simile: læue autem tangenti, ac minimè fœtidum. Nam si semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus, quod paulò ante diximus, fit: quodque secundum magis & minus, varias differentias sortitur. Quotcunque autem in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine succẽduntur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ varietates. Optima verò vrina quæ ex putrescente humore perficitur, qui adhuc concoctionem à continenti vase suscipiat, est quæ albam, leuem, æqualem, & minimè fœtidam habet hypostasim. Pessima autem est, quæ in omnibus maxime contrario modo se habet. Quæ verò intermedia existit, quãtò ad alterã propius accesserit, tantò aut melior est, aut deterior.

Putredo humorum quæ in vasis fit, contingit dupliciter.

Pus laudabile quale esse debeat.

Vrina optima ab humoribus putrescentibus, qualis.

Vrina pessima.

CAP. VII.

Cap. VII.

Ephemeræ omnes oriuntur à procatarctica causa.

Porrò febrium ephemerarum hoc vnum est præcipuum atque inseparabile indicium, quòd ab aliqoa manifesta causa præincipientéque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam à causa manifesta gignuntur, quæ nimirum præcessit.

Ephemerarũ vrina & pulsus qualis.

Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, vrinæ statim prima die concoctio: pulsúsque ad magnitudinem & celeritatẽ effatu dignam accedens, ita vt frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum.

Ephemerarũ calor est perpetuò suauis.

Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium: Inseparabile quoque, æqualis atque incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: nõ tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistente febre mediocritas. Neque enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè inest.

Ephemerarũ inclinatio accidit cum sudore vel rore.

Proprium præterea inseparabileque ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo optimo vapore inclinatio: quam sequatur integritas. Atque hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio.

Putridæ febres.
Hecticæ febres occupant solidas corporis partes.

Earum verò quæ ex aduerso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorum consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sanè medici febres hecticas appellarunt, vel qoia firmæ atque fixæ, perinde ac habitus sunt: vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant.

Putridas febrer nulla procatarctica antecedit causa.

Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio inuadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientemqoe causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse.

Putrida febris quando succedat ephemeræ.

Interdum tamẽ aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autem altera ex putredine humorum, vbi quod afficitur corpus & impurum, & superflui humoris colluuie redundans fuerit. Successionis autem ipsius, vna quidem propria inseparabilisque dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem nõ desinat.

Ephemeram permutari in putridã, quibus dignoscatur indiciis.

Contingit verò aliquando, vt per vigorem ephemeræ, ac multò magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si ea trãquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium antè sumere à rigore febrem vbi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemens, putridarum febrium est proprium signum, non tamen inseparabile. Siquidem non inest putridis omnibus rigor: sicuti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atque caloris, siue in principiis, siue in augmento cnntingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multò autem minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures veluti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim ea accidat) non tamen inseparabilis.

Putridarum febrium calor est mordax & acris.

Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionum, vtpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatésqoe succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus.

Putridis febribus adesse velocem systolẽ.

Proprium præterea inseparabiléque putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit.

Putridarum febris pulsus.

Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus paruus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem versatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur.

Putridarum vrinæ quales.

Maximum verò & harum febrium indicium existit vrinæ cruditas: earundemque est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim vnquam magnum aut effatu dignum concoctionis indicium per huiuscemodi febres in primis vrinis apparet, si quidem exeipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem.

Febrium nulli quatenus febri, adest pulsus durus.

At verò pulsus durus nullius generis febrium quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera, alia, symptomate aliquo interueniente.

Durities vnde accidat arteriarũ tunicis.

Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Coogelationes igitur, vehementes algores efficiunt: tensionem verò, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, euacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diutinæ febres ardentes. In vniuersum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicuti & hecticæ febres arteriarum duritiem efficiunt.

Cap. VIII.

Hecticæ ardẽtibus solent superuenirẽ.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent superuenire, vsque adeò productis, vt humorem in corpore cordis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, vt magna adhuc eius portio seruetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ.

Tabidæ febres.

Quæ verò manente adbuc humiditate gignuntur, vbi cordis occupauerint corpus, hinc maxime succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio.

Hecticas febres interdum ab initio inuadere, similem cum ephemeris habentes generationẽ.

Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, vbi statim ab initio inuadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur.

Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curationem recipere.

Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, vbi iam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, vt medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum.

Marasmus.
Tabida febris à tabe quomodo differat.

Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & iis qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à

Philippo

Philippo ex morbo senectus vocatur. Tabida verò febris nō tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

Cap. IX.

Tabidæ febris indicia.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit. Nam priusquam pulsum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodice concauos, ac veluti in foueas quasdam reconditos, exhausto iam vniuerso ipsorum humore, ita vt ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostenduntur, & quædam veluti squallida dispositio, qualis maxime inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quinetiam in eis est coloris flos vitalis extinctus: frontisque & faciei cutis rigida, ex siccitate, & squallida. Ad hæc, sic affecti frequenter palpebras contrahunt, dormitantium instar: non tamen affectus eorum est somnus, sed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concaua tempora: nihilque in eorum corporibus cernitur præter cutim atque ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primùm admouetur manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit: ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in mediis partium similarium spaciis inspersus est, & ex quo primum vniuersæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conseruetur, solùm febris hectica existet, nondum etiam tabida. Vbi verò res eò discriminis iam peruenerit, vt nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, vbi præterierit principij tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinandum est. Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm inuerti inceperit, neque natiua humiditas protinus dissipatur, neque virtus laborat plurimùm: sed primò fit veluti quædam efferuescentia ipsius humiditatis: quo tempore facilè est eiusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Tantùm autem virtus laborat, quantùm siccitas & caliditas in ipso corde inualuerit. Iam verò, quæ febris æqualiter ab vtraque distat, ab ea scilicet quæ exquisite tabida existit, & ab illa in qua nihil adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autē tabidæ proximior existit, est vicinior periculo, quā quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit nobis promittere. Fingamus igitur aliquem esse correptum febre, quam præcesserant conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentē diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræsentet, talem hecticam fore tibi suspicādum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donecque tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihilque effatu dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguæ reliquiæ primæ febris procedant, permaneantque cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu verò acris, mordax & sicca: huiuscemodi febrem hecticam esse existimandum

Marasmus quomodo incipiat.

Tabes exquisita quando dicatur.

Hecticæ febris inuestigatio.

est. Maximum verò & indubitatū erit eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem vna vel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionem opinabuntur adesse. Omnibus nanq; hecticis febribus hoc propriū inseparabileque adest indicium, scilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsusque ad magnitudinem & velocitatem augeatur: sic vt videatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus huiuscemodi * insultus incompressi cernantur, ij tamen absque cibo solent accidere. In febribus autem hecticis nunquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur vna febris continua, vt illa quæ synochos appellatur. Ea tamen quandam veluti flammam plurimam admouenti manum possidet occursantem: pulsusque ædit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis antē febribus, neq; multa occurrit caliditas, pulsusque tatò minores, rariores, atque tardiores sunt iis, qui per synochos fiunt, quantò etiam caliditas ipsa est minor. Commune itaque omnibus hecticis febribus est, quòd pusillæ, & semper a principio vsque ad finem æquales existant. Proprium autem est tabidarum, siccitas. Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant. Iam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibus ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem, post cibum assumptum, quendam velut inconcessum insultum fieri contingit, qui tamen non est accessio, sed incrementum caloris, atque promotio pulsus in magnitudinem atque velocitatem, qualis cuicunque alteri post cibum solet accidere. Quamobrem alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributus cibus appositusque: humectauerit cordis ariditatem. Postea verò corpus ad pristinum reuertetur statutu, in quo antea quàm cibus exhiberetur, conspiciebatur. Quod si rursus nutrire velis, vel in diuersis temporibus, senties semper calorem post cibos adauctum: pulsus autem (vt dictum est) alteratos: vtpote quibus idem videtur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorum nimirum caliditas arida, per aquæ affusionem, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, vires habet non parum euidentiores. At verò siccam in hecticis febribus esse caliditatem, quas consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorum qui habitu corporis sunt humidiori statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit. Quicunque autem sunt natura sicciores, ac præsertim si temperiem etiam calidiorem sortiantur, vitamque elegerint in laboribus, vigiliis, curis tenuique victus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere, ex ira, vel tristitia: ac magis æstate, statuque temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili. Ac terminus talium hecticarum principij est, si eo tempore, quo solent ephemeræ ad integritatem desinere, nō solùm istis nihil tale accidat, sed siccitas etiam manifestè ostendatur. Alter verò cuiusdam veluti ipsius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio superuenerit, neque ægrotus absque febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam conuertetur,

Hecticas febres post sumptum cibum calescere, exacerbarique æqualiter.

Hecticis febribus nulla adest accessio. Synochos febris, est tota vna febris continua.

Hecticæ omnes pusillæ & æquales semper à principio vsque ad finem existit. Tabidarum febrium proprium est siccitas. Hecticas sæpe absque siccitate consistere.

Febri cuicunque alterari pulsum post cibum, in magnitudinem atque velocitatem.

Hectica statim ab initio, qui prehendantur.

conuertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atque durus sentietur: qui quidem necessariò etiam erit paruus & frequens: non tamen proptetea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atque durus existit. Debilitas siquidem, vehementem sequitur febris intemperantiam: durities autem, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necessum est animal laborare. In eandem verò incidunt febrem ex ardentibus atque acutis febribus plures, qui rectè curati non sunt: quique quum egerent potione frigidæ, non solùm eam non biberunt, sed nullum etiam aliud refrigerans medicamen applicuerunt thoraci & præcordiis. Quinetiam hepatis ac ventriculi inflammationibus, nisi rectè curentur, tabes superuenire consueuit, affectione ipsa cordi communicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex seipso, sicuti per excandescentias, vehementésque atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atque adeo ex diuturnis nobilium partium inflammationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris inuaserit, tabidæ postea febres succedunt. In vniuersum autem, quandocunque præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quum arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi verò hectica febris vnà cum putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamuis ex arteriarum perseuerante calore, motúsque celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Tabida febre tunc laborabit animal, quum calor hecticus iam ipsum cor occupauerit.

Tabes quibus solent superuenire.

Tabe corripi cor quibus ex causis possit.

Hecticam misceri interdū cum putrida.

Cap. X.

Portò qui ex feruore solis inciderunt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt iis, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in iis, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex feruore solis ægrotant, his maximè dolere caput videtur, plúsque ex balneis frigidis vtilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoque in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis iis qui ex frigiditate febricitant, corpúsque eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in fronte squallor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudine capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæque inutilis expers corpus possideat. Solis quippe his caput calfieri contigit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolatu.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigiditate.

***

GALENI PERGAMENI
De differentiis febrium,

Liber Secvndvs.

Cap. I.

Svperest autem nunc, vt de differentiis febrium quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idque vbi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodum multi opinantur) ad omniū febrium generationem, si in corpore amara bilis redundet. Alioqui laborantes arquato morbo ad vnum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, computrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, aceruari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atque in causonide, quum in illis nullū talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est:) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor:) in locis prætetea quæ calidam & siccam temperiem possident, in similíque aëris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eademque calida & sicca, ac denique medicaminum calfacientium & exiccantium immodico vsu, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: in hyeméque præcipuè, atque in omni locorū & tēporū statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atque puerilem infestant magis: præsertim si accedat otiosa vita, quam crapulæ comitantur: atque etiam si post pituitosos cibos quispiam balneis vtatur. Neque etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram euomunt bilem, nec per ventrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ siquidem flaua bile putrescente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ætatibus, præcipuè declinans: ex anni verò temporibus, maximè autumnus: ac breuiter victus vniuersus frigidus atque siccus, quartanis febribus originem præstant. Quare & rigor qui vtrunque genus febris antecedit, haudquaquam similis est: * sed qui in tertianis quidem accidit, repræsentat sensum causæ efficientis, veluti rei cuiusdam pungentis, ferientisque: qui verò in quartanis, tanquam refrigerantis. Porrò febres intermittentes, quæ nimirum ad integritatem desinunt, ortum habent ab humore qui per omnes corporis partes suo motu defertur. At in continuis, humor delitescit atque continetur in venis.

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Tertianæ fiūt à flaua bile computrescente.

Quotidianæ fiunt a pituita.

Quartanis febribus quæ originem præstent.

Rigor qualis tertianis, quartanísque.

Intermittentium febrium & continuarū discrimen.

Cap. II.

Intermittentium igitur tres sunt omnes numero differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana: quotidiana quidem, ex pituitæ, tertiana autem, ex flauæ bilis: quartana denique, ex atræ putredine propagata. Continuarum autem quæ ex flaua bile proueniunt, duplex species habetur: vna quidem, earum quæ appellantur synochi: quarum vniuersum tempus vnica accessio existit, à principio vsque ad finem extensa: altera verò earum quæ idem

Intermittentium febrium tres differentiæ.

Continuarum species duplex.

Synochi vniuersum tempus est vnica accessio.

cum

cum genere nomen habent, continuéque dicuntur, atque in pluribus * particularibus circuitibus continentur. Earum igitur quæ appellantur synochi, tres differentiæ connumerantur. Nam earum quædam à principio ad finem vsque perseuerant æquales: quædam paulatim augentur: aliæ decrescunt, atque minuuntur. Vnde nonnulli primas quidem homotonas acmasticásque, secundas epacmasticas, tertias paracmasticas, hoc est, vniformes, inualescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoque die inualescunt exasperantúrque, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamen harum ad integritatem desinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia accessionem faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarum seruant, duas inuicem accessiones simillimas conficientes: aliæ verò, quum duas dissimiles faciant, simillimam primæ tertiam efficiunt, atque secundæ quartam, instar duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alteræ verò quæ singulis diebus similem accessionem faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febrium continuarum, quæ perrarò tamen eueniunt, quarum accessiones quartanarum figuram progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modò, sed triplex potest euadere.

Synochorum tres differentiæ.
Homotonæ febres.
Acmasticæ febres.
Epacmasticæ febres.
Paracmasticæ febres.
Continuarum duæ differentiæ.
Continuam quartanam reperiri perrarò.

Cap. III.

Quæ igitur à flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore inuadit, atque ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, vel horum quibusdam, vel omnibus simul, soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium interuallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianam, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore, & regione, & victus ratione, calidis & siccis consistit. At verò copiosior bilis, ea quæ pauca est, longiorē facit accessionem: tenuis autem, crassa breuiorem. Sic & vigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidem breuiorem, densa verò longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei vel noctis: atque adhuc manifestius die proxima, quæ videlicet antecedit accessionis diem vel noctem. In illa verò iam signū euidentius apparet, ac multò etiam magis accessione iam incipiente: atque adhuc plus, inualescente febre. Quum verò iam consistit, minus quàm quum augebatur: multóque minus vbi iam declinauerit.

Tertianæ febris symptomata.
Tertiana exquisita quæ.
Accessiones febrium quæ faciunt breuiores, longioresque.

Cap. IV.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex putrilaginosa pituita ortum habet, per sensiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quàm rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum consumit tempus dum inualescendo peruenit ad summum. Quoniam verò is ex quo constituitur humor, frigidus est & humidus, ac præterea lentus & tenax, idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur: sæpiúsque in foraminibus hæret. Opprimit autem atque aggrauat aliquando virtutem: vnde inæquales ac debiles magis, paruósque efficit pulsus, quum primùm accessiones inuadunt, atque in primis incrementi partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuum affectus: in ea tamen statim desinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunque tali febre inuadente non adsunt. At postquam cessauerit rigor, non multùm pòst calor accenditur, veluti ignis effulgens, purúsque, omnis fumosæ fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ euacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neque intermissionis tempus est adeò vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium. Attamen quum exquisitè suam naturam seruauerit, plerisque & mihi non rarò videtur habere puram intermissionem. Hæc febris, naturas consequitur corporum, & tempora, & loca, & status, artésque, & victus rationem, aliáque omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Hæc enim, quum humorem habeat minimo negocio inflammabilem, faciléque quicquid ex eo efferbuerit, totum propter subtilitatem in accessione expurgetur, ad puriorem quandam integritatem terminari videtur: atque exiguum quoddam vestigium post paroxysmum, putridæ caliditatis relinquere. Quæ autem ex pituita febris accenditur, in accessionum declinationibus non expurgatur integrè, neque parum relinquit eius quod veluti succendi videtur: ac proinde intermissio eius longè deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

Quotidianæ febris descriptio.
Tertianæ & quotidianæ discrimen penes sensum caloris.
Quotidiana accenditur singulis diebus, quæ in accessionum declinationibus non expurgatur integrè, vt exquisita tertiana.

Cap. V.

Tertium febrium intermittentium genus est exquisita quartana, quum ex solo atræ bilis humore gignitur, qui frigida & sicca constat temperatura. Succenditur autem paulatim, veluti lapis aliquis, aut corpus similiter frigidum atque siccum. Vbi verò aliqua ex eo flamma fuerit accensa, nihil fumidum, aut semicombustum in accessione relinquit: atque idcirco ex hoc humore, quàm ex pituita, plures euacuationes oriuntur, intermissióque exquisitè pura videtur: quandoquidem quicquid atræ bilis accensum fuerit, exhauritur atque discutitur. Quamobrem in sic affectis talis est rigor, qualis iis, qui vehementi gelu frigescunt. Hanc autem febrem necessariò antecedunt, quæcunque atram bilem accumulant. Cæterum accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquam etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, nempe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari. Si igitur neque putrescat, neque vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nunquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam verò, regij quidem

Quartana exquisita gignitur ab atra bile.
Quartanarum rigor qualis.

morbi

morbi passionibus , diuturni melancholicique splenis affectus , & colores in toto corpore fœdi: herpetibus verò atque erysipelatibus,quæ ex flaua bile giguuntur,cancri & phagedænæ , proportione quadam respondent. Verùm neque in his neque in aliis atræ bilis affectibus necessariò febricitant,nisi prius atra bilis putrescat.Semper quippe natura suis viribus freta , quicquid * optimum teddi potest ex succis , id nutriendis partibus conatur assimilare : excernere autem , quod talem correctionem non recipit.Quòd si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere,necessum est , vt diutius delitescens in animalis corpore,corrumpatur.Sic igitur iis qui morbo regio, atque atræ bilis passionibus infestantur , quando biliosi humores superabundantes , diutius corpus obsederint,febris superuenire consueuit. Sed neque nb redundantem pituitam febris vnquam accenditur , nisi prius computruerit. Ob pituitam autem visum est sæpius(quod impossibile arbittabantur veteres)oriri absque febre rigorem.

Rigorem absque febre aliquando ex pituita ortum.

Cap. VI.

Hepiala est ex genere quotidianarum.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocant , vbi simul & febriunt , & rigent ægri,atque eodem tempore iu toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quem vitreum Praxagoras vocat, quique est species quædam pituitæ , satis frigidus atque tenax existens. Siquidem omnis frigidus atque humidus succus,ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differentiæ. Est nanque vna species pituitæ, vsqueadeo frigida,vt quum detinetur alicubi, dolores acerbissimos excitet. Atque hæc sanè vitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquam exactè frigida , quam plerique cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ,quæ sentitur expuentibus acida:estque minus frigida,quàm quæ dicitur vitrea : magis verò quàm dulcis. Præter has species , est salsa aut ob putredinem , aut ob serosæ humiditatis mistionem:ex qua quidem febricitantes non rigent , sed tantummodo horrent. Acida verò ac vitrea pituita,si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio , febrem Hepialam conciliant. At si vehementius putrescant , rigor quidem antecedit, febris verò sequitur,à multitudine caloris frigida materia deuicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Hepiala oritur à vitrea pituita.

Pituitæ species quatuor.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

Cap. VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amaræ bili,duplex vt causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor afferet quotidie accessionem, alter verò tertio quoque die. Itaque alter quidem dies duas accessiones habebit , alter verò vnam duntaxat : nisi accessionum tempora sibi mutuò cohæreant:cohærentibus siquidem fiet vna febris confusa,quæ neque puræ tertianæ,nec quotidianæ formam præ sese feret. Quoniam verò vtriusque febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna quidem in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscetur. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia,in qua quotidiana intermittens, tertianæ continuæ miscetur. Quarta denique,in qua permiscetur quotidiana continua tertianæ continuæ. Harum verò nuper dictarum coniugationum omnium,duæ sunt differentiæ:quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant : nonnunquam verò diuersis temporibus superueniant. Cæterùm ex accessionis forma , non ex periodorum simili proportione , cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atque intermittitur febris,ea amphimerina,hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet , continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum iudicium. Iam verò ex quotidiana continua , & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore inuadat:quotidianæ autem continuæ,sine rigore : sanè si ambæ in vnam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo , febris conflata ex vtraque , horrorem præ se feret , rem quidem rigore minorem , sed maiorem refrigeratione Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem vtraque illarum febrium (dico quotidianæ continuæ,& intermittentis tertianæ) occupat. Est autem hemitritæi duplex generationis modus. Nam aut illarum febrium accessiones in vnam eandémque horam coëunt,quòd altera quidem anticipet, atque altera prorogetur : vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit,in vnum tempus conspirante vtraque accessione,vnum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur : altera autem omnes , à principio ægritudinis vsque ad finem: quæ febris maximè ab omnibus hemitritæos vocatur. Qui autem intermittentis tertianæ & quotidianæ continuæ formam per se cognorit,facilè complicatas per symptomata propria distinguet. Porrò quænam ex eis complicatis citius sit habitura finem , ex ipsarum specie , accessionis prolixitate , magnitudinéque, præterea ex more,motu,reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indiciis, coniecturandum.

Tertianæ febris & quotidianæ mistarum , quatuor coniugatione.

Amphimerina febris.

Hemitritæus constat ex quotidiana continua , & intermittente tertiana. Hemitritæum inuadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus.

Cap. VIII.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana continua , composita est (quam hemitritæum vocamus) aut flauam bilem habet exuperantem : atque ob id,in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora:aut hæc quidem paucior, pituita verò abundantior existit:ob idque quotidianæ continuæ affectus firmiores : aut neuter horum humorum alterum vincit,sed ambo æquipollere videntur , id quod in exquisitis hemitritæis , hoc est , semitertianis , contingit. Ergo si in mistione ipsa præualuerit febris tertiana,horridior fit tota febris , & nonnihil sibi in inuasione rigoris associat. Confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris,& incendij plus habet , magísque ad summum festinat : & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum , aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tunc frigus vehementius extremas occupat partes , & pauci adsunt horrores,ac pulsus magis, & diutius comprimitur : tardiúsque accessio inualescit , ac longum pòst tempus consistit : non tamen aut sitim,aut magnum adfert incendium : nec in ea, vt in alia, bilis excernitur. Itaque in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorum duorum)temperatura est composita , veluti pugna quædam inter varios affe-

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

ctus oritur, quom æger nonnunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores pellente, incalescat vehementius, remorante interim reuellentéque intrò ipsius motum febre quæ ex pituita ortum habet: *quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existens materia. Dicitur autem hemitritæus febris non exquisita, vbi aut bilem, aut pituitam habet vincentem. Est & alia secunda copula commistióque duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quæ similem quidem nuper dictæ accessionem facit: hoc tamen interiecto discrimine, quòd hæc quidem intermittatur, atque necessariò ad integritatem desinat: quodque die secunda cum rigore aut horrore, sola quotidiana febris inuadat. Quamobrem huiuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, si quidem ex numero continuatum hemitritæus existit. At si in vtroque genere hemitritæus consistat, non hæc tantùm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc commistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem: certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessium igitur est, si horridus simul atque continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò continua. Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neque vtraque continua, neque vtraque intermittens efficere potest. At verò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit: horrorem verò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc præsertim, quum humores æquas vires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad * melancholicam, poterimus ipsius cum vtraque illarum commistionem & confusionem similiter coniecturari. Voco enim complexionem, dum inuadunt differentibus horis: confusionem verò, si eodem tempore inceperint. Tres itaque simol febres complecti quispiam & confundere poterit, ipse per se, ex iis quæ diximus, contemplationem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atque elementum est, singularium febrium formam atque figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacile existit, quum tres tantùm existant numero: nempe quæ ex amara bile, & quæ ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisque: ita vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quòd si quæ alia accesseris particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quantitate vel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originem. Iam verò quæ intermissionem habuerint minorem febres, nempe accessione ipsa in lõgius tẽpus producta, eæ sane extensæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differentias recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitor.

Hemitritæus non exquisita quando dicatur.

Hemitritæus est continua.

Continuæ febres nec horrorem, nec rigorē faciunt.

Hemitritæi ortus.

Febrium complexio & confusio quid.

Putridarum febrium vniuersæ differentiæ simplices, senario numero absoluuntur.

Cap. IX.

Quum autem oriri soleant ephemeræ, sanguine non putrefacto, sed tantummodo calefacto: inuestigandum nobis iam est, si putrescere illum aliquando còntingat, quænam species febrium gignatur. Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam: non familiarem, neque natiuam. Hæc siquidem coquere nata est, illa verò corrumpere, * quod est putrefacere. * Incalescit autem externo calore sanguis, & insolari deustione, & pestilenti aëris statu, atque in febribus vniuersis, quacunque ex causa nascantur. Vbi verò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, eiusdem partis vim superat, corrumpi consueuit: præsertim si in paruis vasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre est in vniuersis inflammationibus: in quibus sanè duabus de causis ipse sanguis corrumpitur: & quia scilicet non difflatur, & quia à natura non vincitur. Nonnunquam itaque sanguis in inflammatis particulis subire potest putredinem: ex qua simpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres oriuntur: similem tamen accessionum proportionem seruantes, qualem tertianæ febres ostendunt: Sic enim in iis qui laterum inflammationes patiuntur, est obseruatum: quo tempore maximè rubidum expuunt. Quòd si sanguis supra modum assetur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam bilem conuertitur: crassior autem, in atram: quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellantur, videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos conuertitur sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis consequuntur transmutationem, sunt simpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis: sicuti quæ in balneo contrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus consistit. Quòd verò tangenti manui calor molestus sentiatur, id prouenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus insuauis videatur, à sanguine proficiscitur. Qui verò molesti, rodentes atque mordaces existunt, consequuntur vtramque bilem. At vbi in primo occursu, aliquid magis vaporosum quàm acre, se repræsentat manui, sed per moram paulatim crescit mordacitas, eaque admodum inæqualis, perinde ac si per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine oriri talem febrem ne dubites. Indaganti autem mihi, cur in febribus aliis calor æqualis occurrat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendunt: tenacitas & pituitæ crassitudo, quæ dissoluitur ægrè, visa est esse in causa. Siquidem ex eo humore, sicuti ex aliis omnibus, ea pars prima omnium expirat, quæ iam attenuata fuerit: vix autem attenuatur, quod valde crassum existit. Quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde non totus humor, nec ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantum, in qua putredo inualuerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

Ephemeræ interdum oriri à sanguine calfacto.

Putredo ab aliena producitur caliditate.

Color natiuus coquere, alienus corrumpere est natus. Sanguis quando externo calore incalescat.

Sanguis in inflammatis partibus duplici de causa corrumpitur.

Febres à putredine sanguinis ortas, simpliciores esse quam ab aliis humoribus.

Sanguinis supra modum assati partem pinguiorem in flauam, crassiorem in atrā bilem, conuerti, atque vnamquanque ipsarum pro natura sua febres accendere.

Febres ortas ex permutatione sanguinis in alios humores, mitiores cæteris putridis esse.

Febres putridas ex tactu diiudicandi ratio.

Pituitosæ febres cur inæqualitatem caloris tactui obiiciant.

Cap.X.

Cap. X.

Affectus infestantes per circuitus.

Solent autem per circuitus affligere, quemadmodum febres, alij etiam morbi particulares: vt lippitudines quædam, nonnullíque aurium, capitis, necnon atticulorum dolores. Vt igitur per hosce affectus videte licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumotem attolli, atque inflammationem augeri, doloréſque intendi, ac denique affluxum materiæ inutilis ad exteriora fieri: ſic etiam in interioribus opotter imaginari ea omnia, quæ cùm minimè cadant ſub ſenſum noſtrum, eandem tamen cum illis perpetuò analogiam ſortiuntur. Itaque in laterum & pulmonis inflammationibus, circa acceſſionum quidem principia, tumores increſcunt: in declinationibus autem, euaporant, & ſubmittuntur. Porrò alibi à nobis eſt proditum, eſſe quatuor naturales potentias, à quibus diſpenſantur tum plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem eſt, ſimilium attractrix: ſecunda, eorundem retentrix: tertia poſt has, alteratrix: quarta denique, alienorum expultrix. Duplex autem eſt in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterum verò quantitate. Aceruatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris ſunt, vel imbecillitatem, vel robur. Etenim ſi æquè valentes ipſæ partes extiterint, & meatus qui inutilem materiam deducunt, ſecundum naturam ſe habuerint, tunc membra ſanitate fruentur. Vbi verò plus aſſumptum fuerit, quàm alterari poſſit, omne id quod ſuperfluum eſt, à virtute expultrice truſum, excernitur. Quòd ſi hæc imbecilla fuerit, in eodem reſidet loco: ac ſi multùm ſit, grauat, diſtendítque: ſin acre, exedit, ac mordet: ſicuti & quod calidum eſt, calfacit: quod frigidum, manifeſtè refrigerat. Solet autem ſæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id ſemper à ſe pellentibus, ſuſcipientibus autem imbecillioribus. Qui motus non ceſſat, donec in eas quæ omnium imbecillimæ ſint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi eſt impoſſibile. Idcirco per plethoras atque cacochymias, imbecilliores particulæ infeſtari ſolent variis fluxionum affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuerſum caput, excrementum in ſe collectum, ad partes imbecilliores expellere, veluti ad aures, oculos, tempora, labra, dentes, malas, palatum, gingiuas, gurgulionem, pariſthmia, aut denique ad glandulas illic conſiſtentes. Quòd ſi ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipſa fluxio delabitur. Sicuti igitur cauſa talium omnium morborum ſæpenumero eſt caput, ita & eas quæ in iecinore ac liene fiunt inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam ex remotioribus aliqua vna, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exaſperant. Qui igitur neſcius non fuerit, primam inflammationis originem, ex fluxione in hepar incidente, ſuum ortum traxiſſe: ac quòd deinceps exacerbetur, cauſam in ipſa parte patiente conſiſtere: vtique is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia inutilis interdum quidem (quatenus dictum eſt) impulſa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura èſt aptus àd conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna portio ad eas defluit partes, quæ inualuerint vehementius. In iis autem quæ ſuperfluitatibus vacant, admodum pauca. Non parum verò & ad partes dolentes humoris ſolet confluere. Videntur itaque manifeſtè, fluxionum cauſæ quæ ex ipſis partibus laborantibus originem trahunt, eſſe duplices: quarum altera eſt, in ipſis accenſa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quòd melius ſit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quòd plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur ſunt differentiæ fluxionum, quæ ſine partium, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate, conſiſtunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa tranſmittunt. Cæterùm omnes quæ citra vulnus & contuſionem, partibus adueniunt inflammationes, ex recrementis quæ à fortioribus membris propulſantur ad infirmiora, gignuntur. Vbi autem conſtipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflammato membro in alia illi vicina, atque ab his in alia, ſucceſſione quadam extenditur, donec ad cor aliquando ipſe calor perueniat. Porrò vbi ſuperfluitas quæ ab vna in alteram partem transfertur, adeò copioſa & vitioſa eſt, vt facultatem recipientis particulæ opprimat diſſoluátque, ſic vt iam nequeat vincere, quæ antea vincebat: tunc certè neceſſum eſt, vt ipſe etiam putreſcat ſanguis: idque ratione duplici, * & quia humori, qui à proprio calore non vincitur, nihil amplius ſupereſt, niſi vt in putredinem tranſeat: & quia cum ſuperfluitatibus putreſcentibus ſimul ipſe putreſcit. Quòd ſi nec tanta, nec tam vitioſa ipſa ſuperfluitas exiſtat, vt facultatem omnino diſſoluat, atque feriari compellat, ſemiputris ac ſemiuitiatus in tali ſtatu reddetur ſanguis, ob commercium quidem putreſcentium excrementorum, ad putredinem raptus: tantum verò in natura ſua perſeuerans, quantum ab ea, quæ exornat ipſum potentia, vincitur. Vtcunque verò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atque mordacior eſt eo, qui naturalis exiſtit. Tantùm autem augetur, quantum natura ſuperfluitati ſuppeditat. Hæ ſi quidem ad eum qui ab ipſis calor augetur, ferè ſimilem quandam rationem habent, quam ligna ad ignem. Etenim hæc minimè in infinitum vſque tempus ad alterationem ſufficiunt: ſed eſt quidam tranſmutationis terminus, cùm tandiu poſſint exuri, quandiu aliquid natiui caloris habuerint. Qui vbi conſumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam deſinunt: & quæ ſuperſunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putreſcentium humorum caliditas permanet, donec prorſus fuerint aſſati. Parum autem reliquiarum terreſtrium reſtare ex humoribus eſt veriſimile, quoniam in eorum ſubſtantia humidum & non ſiccum præualet elementum. Cùm itaque feruentes in putredine humores à calore extenuentur, ſubſtantia ipſorum, vbi febres conſiſtunt atque declinant, in ambientem aërem diſcutitur: ſuperfluitas autem, vel exigua remanet, vel nulla penitus: ex craſſioribus quidem humoribus, pauca: ex ſeroſioribus verò nulla. Quòd ſi nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neque iterum

Naturales potentiæ à quibus diſpenſantur tum plantæ, tum animalia, ſunt quatuor.

Alienum duplex.

Excrementa quando aceruari contingat. Sanitate quando fruantur membra.

Excrementa ſemper à fortioribus ad partes omnium imbecillimas trudi.

Febres ex hepate accenſæ.

Fluere ſolent humores ad dolentes particulas.

Inflammatio particulæ quomodo ſuperueniat febris.

Sanguis quando neceſſariò putreſcat.

Excrementa fouent calorem præter naturam, quemadmodum ligna ignem.

Febres per circuitus moueri, vnde accidat.

ſuperfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rurſus homo febricitabit. At ſi illæ mittantur denuò, aut ne mittantur quidem, ſed adſit ſola potentiæ imbecillitas, hominem ſecundò febrire eſt neceſſe. Fingamus enim, primum quidem validam eſſe particulæ facultatem: interim verò eaſdem in partibus, quæ prius tranſmiſerunt, aceruatas eſſe rurſus ſuperfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiſerant: certè nemini dubium eſt, quin eodem quoque circuitu ad eas expellendas, verſos imbecilliora membra, mouebuntur ipſæ immittentes partes. Siquidem vis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine ſuperfluitatum grauatur, aut qualitate pungitur. At verò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui ſe ocularios vocant, ſemper oculis negocium faceſſant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum miſſione ſanguis, atque interdum clyſtere vſi ſumus. Qua induſtria nonnunquam ſtatim eſt ſubſecuta ſanitas, nonnunquam poſt curationem capiti adhibitam. Nam quandiu humor qui ad caput confluit ſimilis fuerit, eadémque diſpoſitio capitis, tandiu ſuperfluitates æquali tempore, & ſimiles & æquales aceruabuntur, ſimiléſque oculorum exaſperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonis, cerebri, laterum, & aliarum partium inflammationibus accidere poteſt, ſi illis quæ ſuperfluitates tranſmittunt, ſint eodem tempore imbecilliores. Mirandum autem non eſt, ſi non iiſdem ſtatis temporibus eadem excrementa aceruentur. Nam cùm is qui pro alimento ſanguis defertur, non ſemper vſquequaque ſit ſimilis, nec item nutriendarum particularum eadem diſpoſitio: alij aliud ſufficit tempus ad colligendam tantam ſuperfluitatem, à qua quidem vbi primùm membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protrudere. Sed neque ob acceſſionum imparitatem mirari oportet.* Nam ſi non eadem eſt nec ſpecies, nec multitudo ſuperfluitatum, non oportet eas ſimiliter omnibus aut accendi, aut diſcuti. Nam quæ plura & frigidiora, tenacioráque & craſſiora excrementa ſunt, faciunt acceſſiones longiores: quæ autem pauciora, calidiora, & ſubtiliora, breuiores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breuiores ſui ratione acceſſiones reddit: denſior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit acceſſiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit. Longiſſima itaque acceſsio fiet ob materiæ inutilis multitudinem, craſsitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum anguſtiam. Breuiſſima autem, propter materiæ inutilis ſubtilitatem, paucitatem, potentiæ vigorem, ac laxitatem meatuum. Cùm igitur primæ acceſsionis tempus adeò breue fuerit, vt antequàm ſuperueniat ſecunda, iam prima quieuerit, omne id temporis ſpacium, quod ſecundæ principium & primæ finem interiacet, ſine febre eſt. Si verò ſecunda inuadere anticipauerit priuſquam omnino prima ſoluatur, nihil interuenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis ſuperfluitates, ſanguinem in ſe contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quòd ſi quando imbecillior reddatur, non ſolùm materia inutilis, ſed ſanguis etiam cum ea corrumpetur & putreſiet, ex eóque accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, acceſsionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnum perſeueret, duplex febrium ſeinuicem complectentium ſpecies gignetur. At ſi illa ceſſauerit, membri verò fluxionem recipientis diſpoſitio remanſerit, quæcunque de parte mittente prius expoſuimus, eadem de hac quoque intelligantur. Nam & ipſa aliquas in ſe ſuperfluitates gignet: idque duplici ratione, quemadmodum illa, & quia vitioſum ſanguinem continet, & quia facultas eius eſt imbecilla. Eodem modo ſi ex aliqua quauis cauſa membri vis adeò debilitetur, vt is qui adiacet ſanguis, illi ſit potius oneri, quam nutrimento: continget vt corrumpatur, aut ſi calidior ſit, putreſiat. Nam ſi frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non ſubitò, ſed tempore ad eandem veniet diſpoſitionem. Porrò ſi eas quæ in ipſa genitæ fuerint ſuperfluitates, nequiuerit particula aut eoquere, aut ad aliam partem detrudere, tale ſibiipſi febriendi principium conſtituet, quale ea quæ tranſmittit alteri, affert. Nequit autem aliò ſuperfluitates tranſmittere, aut ob propriam imbecillitatem, aut propter recipientis robur, aut denique ob conſtipationes meatuum, quæ fieri à lentis & craſsis & multis humoribus conſueuerunt. Quæcunque autem naturales meatus obſtruxerint, hæc neceſſariò putreſcunt tempore, atque etiam in cauſa ſunt, vt in ea parte multitudo coaceruetur excrementorum, cuius ſolitam euacuationem & diſflationem prohibent. Vnà igitur cum illis putreſcunt & alia quæ poſtremò aceruantur, ſtatímque ſimul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At verò, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, illuc ab aliis partibus ſanguis ſolet confluere. Quo igitur tempore confluit, illas quidem priuati ſanguine eſt neceſſarium: quod verò patitur membrum, grauari & diſtendi: ipſúmque confluentem ſanguinem alterari, & quòd aliis quæ iam putruerunt ſuperfluitatibus permiſceatur, & quod diſflari, vtpote impactum, non poſsit. Proinde fit, vt inſtar lignorum humidiorum, quæ ſuper exiguam flammulam proiiciuntur affatim, ſuccendatur. Quod totum eſt acceſsionis principium. Vbi autem caliditas iam materiam conuicerit, id tempus augmentum vocatur. Vbi verò calore per vniuerſum corpus diſperſo, inflammati humores ad ſummum feruorem peruenerint, id acceſsionis tempus, dicitur conſiſtentia. Hinc igitur, ſi humores fuerint tenuiores, potentia robuſta, corpus rarum, maxima humorum putreſcentium pars in ſudorem reſoluta euacuatur. Sin verò hi craſsi fuerint, & vis expultrix infirma, necnon meatus anguſti, nihil quidem defluit ſenſibile: ſed id ſolum, quod ita eſt extenuatum, *vt in ſubtilioris vaporis naturam tranſierit. Atque id ſanè tempus declinatio appellatur, humorum efferueſcentium diſflatus quidam exiſtens. Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, neceſſum eſt in ipſa aliam gigni ſuperfluitatem, cùm nimirum id quod denuò ad ipſam trahitur alimentum, non conficiatur exquiſitè vniuerſum. Quæ quidem ſuperfluitas rurſus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex vitio, initium putredinis ſuſcipit: cumque ſatis

Excretrix facultas quando moueatur.

Lippitudinem accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

Acceſſionum imparitas vnde accidat.

Acceſſiones longiores aut breuiores fieri, vnde accidat.

Acceſſio longiſſima à quibus fiat.

Acceſſio breuiſſima quando contingat.

Excrementa cur nequeat pars vna ad aliã mittere.

Acceſſionis febrilis tempora deſcribuntur.

Declinatio acceſſionis febrilis, eſt humorum efferueſcentium diſflatus.

fitis caluerit, rursus ad ipsam influit, quemadmodum antea, ex reliquis animalis partibus sanguis: ac sic eodem rursus modo, principium ascensus, status, & declinatio, alterius fit accessionis. Nec hoc per circuitus desinit fieri, quandiu in particula gignente superfluitates perseuerarit affectio: quæ quidem existit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua superfluitates gignuntur: altera, quæ ex iisdem quotidie genitis ducit originem. Impossibile autem est solui remanentem illam dispositionem, si vniuersum corpus multis ac variis excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, si his accedat omnium, per quos excrementa membri excernuntur, astrictio meatuum. Sanitas autem succedet, si & meatus aperti sint, & facultas vegetior, & corrigatur affectus partis, vniuersúmque corpus nec multis nec vitiosis humoribus opprimatur. Nam quandiu hæc perdurauerint, tandiu accessionum circuitum perseuerare est necesse. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quandiu æquales ac similes menstruorum causæ perstiterint, idem circuitus seruabitur. Earum igitur febrium, quæ per circuitum accessiones faciunt, nescio an aliqua fuerit nobis omissa causa: aliarum autem quæ carent ordine, nonnullæ ex transmutatione humoris, nonnullæ ob victus errorem, ad talem dispositionem deueniunt. Maxime autem transmutatur, atque in alteram transit naturam sanguis, dum putrescit. Nam pars quidem ipsius vna fit flaua bilis: alia, nigra. Quantùm verò in ægrotantium corpore humores mutantur, tantùm etiam accessionum circuitus. Quæcunque autem circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum peruertunt. Sæpe verò ob complicationem circuituum, quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones ægrotantibus fieri. Reliquum est id febrium genus, quæ synochi nominantur, quarum vniuersum tempus vnica accessione finitur: quæ vel semper in eodem vigore persistit, vel minuitur, vel augetur, donec finiatur. Hæ verò omnes ex tali causa ortum habent, qualem Praxagoras existimabat, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam absolutior & verior hic erit sermo: Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent, quæ vel mittunt, vel recipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates. At quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa. Qui autem in venis & arteriis omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abundantibus delitescunt, aut ob aliam quamuis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem accendunt synocham, quæ à principio vsque ad finem nullam habet intermissionem: ac tandiu perseuerat, hominémque deurit, donec humores ipsam gignentes, aut consumantur penitus, aut coquantur, aut vtrunque patiantur.

Affectio partis duplex.

Accessionum circuitus quando desinent, & quando perseuerabunt.

Sanguis putrescens, in aliam naturã transit.

Circuituum ordinem quæ peruertant.

Synocharum vniuersum tempus vnica accessio est.

Circuitus facientes morbi, ex membrorum dispositionibus vniuersi oriuntur.

Synochæ generatio.

.

GALENI PERGAMENI
De marasmo siue tabe,

LIBER VNVS.

MARASMVS est viuentis corporis interitus præ siccitate. Cùm autem interitus bifariam dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui iam factus est, sanè secundum prius significatum oportet appellationem accipere. Similiter etiam marasmus, hoc est, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm iam aliquid tabuit, vel cùm adhuc tabescit: de qua quidem significatione secunda, impræsentiarum nobis est sermo. Porrò cùm genera viuentium sint tria, videlicet animalia, stirpes, & semina, ac propter hæc etiam fructus: tabem quidem esse horum affectum, propriè loquentes dicimus: quamuis per translationem & cæteros etiam interitus, cùm ex siccitate proueniunt, communiter tabem appellent. Cùm igitur primi & simplices modi quibus omnia viuentia intereunt, sint quatuor, siquidem & elementa substantiæ eorum quaterno etiam numero ambiuntur: tabescere sanè ea dicimus, quæ ex siccitate intereunt. Quòd si hæc tantùm habeant, quòd siccentur, altera verò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra suos terminos maneat, simplex ea tabes erit. At si vel caloris vel frigoris accedat immoderatio, iam modus is interitus, duplex & compositus erit. Simplex itaque tabes inedia solet superuenire, tam eorum qui mediam spontè tolerant, quam eorum qui præ alimentorum penuria, fame conficiuntur. Illa verò cui frigus accessit, solet senibus euenire: vel etiam illis, qui malo quodam affectu senectuti simili detinentur. Ea autem quæ cum calore est, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec verò impræsentiarum de partibus loquimur, quæ ex aliquo symptomate arescunt: sed potius cùm totum corpus hoc se habuerit modo. Quocirca si tabes affectio est vniuersi corporis, ea fieri nequit, nisi animantis * principium etiam affectum sit. Quinetiam fieri non potest, vt alius affectus totum ipsum animal occupet, ab alio verò principium ipsius detineatur. Ac proinde necessum est, vt in tabidis, ipsius cordis corpus arescat. Quocirca si inuenerimus causas omnes, quibus cor arescere possit, facilè tunc nouerimus, an omnes tabidi insanabiles sint, an ex iis aliqui potius sanari queant. Optimum autem huius instituti principium erit, si perscrutati fuerimus omnes causas senectæ: quandoquidem ea inter omnes tabes vsqueadeo euitari minimè potest, vt esse secundum naturam videatur. Siquidem ineuitabilia sunt omnia naturæ opera, vtpote habentia necessarium suæ generationis ordinem. At non eo modo dicimus senescere esse secundum naturam, quo ali, & augeri (sunt enim hæc naturæ opera: senectus autem non opus, sed affectus quidam necessariò consequens illa) verùm hoc nomine, quòd nullum vnquam sit visum animal, quod ortum fuerit, quin idem sit senio obnoxium. Quanquam non defuit nostris his temporibus philosophus quidam, qui librum ædidit, quo docebat, qua quis posset ratione seruari penitus senij expers: qui tamen, postea quam ad octogesimum vsque

Marasmus est viuentis corporis interitus præ siccitate.

Marasmus est duplex.

Viuentium genera tria.

Tabes quorum esse affectus dicatur.

Interitus modi sunt quatuor.

Elementa viuentium sunt quatuor.

Tabes simplex quæ dicatur.

Tabes composita quæ.

Tabes simplex inedia solet superuenire.

Tabes compositæ quibus superuenire consueuerunt.

Tabes fieri nõ potest, nisi animantis principium affectum sit.

Senecta vitari non potest.

Ineuitabilia esse naturæ opera.

Naturæ opera quæ.

Senectus.

Senio animalia orta esse omnia obnoxia.

annum

annum produxit vitam, adeò gracilis & exiccatus effectus erat, vt verè faciem illam exprimeret, quam descripsit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id siccescunt tum animalia, tum plantæ (quod nonnulli affirmant) quia insitus animantibus calor, veluti ignis quidam, ex ea materia in qua accensus est, suum incrementum sortitur? Etenim illi semper affixus est, nec vnquam inde seiungi potest, vnde etiam sua omnia habet. Plantæ igitur, animantiáque omnia, quandiu recens genita sunt, admodum humida existunt. * Quamobrem calor (vt illi aiunt) in ipsis tunc veluti suffocatus obrutúsque, præ humoris copia, vix se potest exerere: nimirum caliginosus, tardus, ad motúmque piger cùm sit. Postea verò ipsam humiditatem progressu temporis superat, & cuicunque materiæ præest: quo tempore iam purus æthereúsque redditus, suas omnes expeditè functiones ædit. Itaque vsque ad ætatem vigoris relucet, augetúrque: cuius magnitudo quamplurimum tunc attollitur. Mox verò inopia alimenti continget, vt contabescat paulatim: atque id ipsum existit senectus. Sed & paulò pòst extinguitur penitus, id quod mors est. Hic itaque sermo omnibus ferè tam philosophis, quàm medicis recentioribus placet, licet verus omni ex parte non sit. Hallucinantur nanque dum flammam ignis omnino cum calore animalium conferunt: idque minimè animaduertentes, quòd ortus flammæ est ex materiæ interitu, de qua ea est accensa. Animalia verò, non sic suum, ab eo qui illa effinxit, insitum habuere calorem: sed potius vt ab eo augerentur regerentúrque. Nec vllum est tempus, quo innatus is calor per vniuersam eam materiam non diffundatur, vires non modò eas continens, quibus animal format, verùm & alias præterea plures: quippe & alimentum attrahit, & materiam dispensat, apponit, vnit, assimilat, omniáque, vt in summa dicam, circa sibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. Nam quæ vnquam flamma, materiam cui annexa est, adauget? vel quæ etiam materiæ potius alimenta assimilat, quàm eam sibi? Et quæ tot excogitauit modos, vt eam tueretur materiam? Itaque cùm illi iidem natiuum calorem esse naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorem nos interficere, qui genuit corpora: certè si liber ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expositionem. Verum siquidem est, corpora ob innatum calorem senescere interiréque: modus tamen, quem isti aiunt, verus non est. Neque enim vt flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora absumit. Quod fortassis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omnino corporeum aliquod principium, ad illorum generationem assumit: cùm nihil sit, quod vnquam possit sui ortus initium habere, ab eo, quod penitus est non ens. Inde verò exorsa, semper in eum scopum ordinarè tendit, quem in ea procreatione statim ab initio sibi proposuerat. Id autem est, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sanè perfectum est, quando nulla suarum functionum deest illi. Ipsarum autem functionum complures durioribus instrumentis egent. Vnde postea fit, vt multæ in animantibus particulæ duræ euadant. * At principium generationis ipsarum, contrà quàm in animali perfecto, necessum est vt sit molle, vt & aptè compingi, efformaríque possit, & ad omnia tractabile se suo conditori exhibeat. Ac proinde, quantumcunque semen sit durum, mollis tamen planta æditur, moderato nimirum quodam humore prius macerata, vt pro semine fiat natura. Itaque si opus est, vt generatio animalis à substantia molli sua habeat exordia, quæ vt absoluitur, ita durescit: necesse vtique fuerit, vt in prima elementorum, vnde illa constituuntur, temperie, tum humidum, tum siccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipsum est aqueum: siccum autem, naturaliter aut est terreum, aut igneum. Fieri verò minimè poterat, vt statim à primis exordiis, plus terreni commisceretur, cùm opus esset principium animalis fore humidum: reliquum igitur solum est igneum, quod in prima animalis generatione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri posset, vt natura cùm animal, vel plantam, ad consistendi vigorem perduxerit, aliam rursus elementorum dispositionem, proportione viribúsque æqualem, apponeret, sic tantummodo sua illi fabrica posset expers tam senij, quàm interitus perdurare, si tamen custodiæ sapientis alicuius viri mox demandata fuisset: alioqui si malam adbibuisset victus rationem, ab interitu immunis non esset. Nunc verò posteaquàm prima elementa generationis tam animalium, quam plantarum, nec transferri, nec transmutari possunt: idcirco necessum est, post consistendi vigorem corpus semper siccescere, quamuis non amplius egeat, vt idipsum patiatur, cùm iam illi vsui non sit, vt siccescat. Verùm ætas inclinationis, quæ siccitatem quidem, quamuis exiguam, habet, multos latet, ac si nondum aliqua tabes sit. Senectus autem, quæ ab ea non genere, sed tantùm magnitudine differt, facilè deprehendi potest. Hæc igitur causa est, quæ vniuersam animantibus tractu temporis siccitatem præstat: perspicuéque ostendit, senium nec euitari, nec etiam sanari posse. Etenim vniuersa ætas, quæ vigori succedit, frigida est & sicca. Manifesti autem fines, inter eorum ætatem qui iam declinant, & eorum qui senescunt, humidorum est excrementorum exuperantia. Vnde quidam decepti, statuerunt senium esse humidum. Cæterùm & omnes actiones statim in his fieri imbecilliores, manifestè videri possunt: atque etiam via ad mortem, quæ latebat in inclinantibus, iam omnibus fit conspicua. Quamobrem senectutis tabes nequit vlla ratione dissolui, licet ipsam plurimùm remorari possimus: quod munus ad gerocomicen, hoc est, ad artem senum curatricem spectat. Quæ quidem hoc sibi proponit, vt quoad eius fieri potest, obsistat, prohibeátque, quò minus ipsum cordis corpus cousque arescat, vt ab omni opere vacet. Siquidem vitæ terminus vacuitas cordis est ab actione: cùm impossibile sit mori animal, quandiu cor sua actione moueatur. Quare si possit substantia corporis ipsius cordis humidior fieri, vel per louem etiam iecinoris, poterit senectuti obsisti. Si verò nemo est, qui queat iecur vel cor humidiora reddere, quàm ipsa sint ex sese, sed potius semper tempore procedente ea necesse est indies sicciora fieri, cum eisque arterias & venas, senium quidem prohiberi non potest: potest tamen detineri, ne citò ingruat, idque

humectante

Calor noster quomodo augeatur & minuatur in corpore.

Senectus quid. Mors.

Flammã ignis non esse comparandam cũ calore animalium.

Caloris nostri, & flammę quę igni inest, dissimilitudo.

Caloris opera.

Calorem natiuum esse naturam.

Calor qui genuit corpora, perimit nos.

Senescunt ob innatum calorem corpora.

Nihil ex nihilo fieri.

Principium generationis particularum, cur necessario sit humidum.

Siccescere necessariò corpus post consistendi vigorem.

Senectus ab inclinante ætate non genere, sed magnitudine differt.

Senium nec euitari nec sanari potest.

Ætas vniuersa post vigorem est frigida & sicca.

Senes ab inclinantibus, quibus notis possint distingui.

Gerocomice.

Vitæ terminus vacuitas cordis est ab actionibus.

Senectuti qua ratione possit obsisti.

Senium deteneri potest, ne citò ingruat: idque humectante adhibita victus ratione.

Cor est origo pulsuum & arteriarum.

Hepar est sanguinis origo & venarũ.

humectante adhibita victus ratione, qua nimirum augere possumus illam humiditatem, quæ in corde iecinoréque est dispersa. Cùm autem cor (cui valentissima est attractrix facultas) sit origo pulsuum & arteriarum, quemadmodum venarum atque sanguinis hepar: contingit vtique, vt hæc viscera nunquam moderatis alimentis destituantur, nisi cum valida sanguinis penuria vniuersum occupauerit corpus. Vnde vbi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum non est, cor quoque atque etiam iecur, esse pro aliorum proportione extenuata. Cæterùm vera tabes, similiter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipsa. Atque hæc tabes in ætatibus quidem, est senium: in iis verò qui præter naturam affecti sunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam senectam ex morbo commodè appellauerimus, idque longè melius quàm Philippus, qui eam etiam tabidam febrem nominat. Nam neque febris vnquam huiusmodi erit affectus, vbi cor frigidius redditum est, quàm ratio naturæ postulet. Quòd autem per eum affectum sit talis ipsius cordis temperies, indicio est pulsus rarus & paruus, similitérque spiratio rara simul & parua, necnon qui expiratur aër minimè calidus. Quæ sanè tabis species fit, febribus ob intempestiuam immoderatamque refrigerationem in eam transeuntibus. Est & alia tabis species, quæ dicitur torrida, sicuti & tertia, quam syncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribúsque ardentissimis, maximè verò vbi habitus fuerit siccior: hæc autem gignitur, quando iis qui correpti fuerint deliquio animi, vbi vehementiam periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita vt adhuc defectum illum animi sapiant. Est autem duplex ipsa extenuatorum affectio: vna quidem, vbi is humor solidorum corporum periit, qui eorum proprium est alimentum, & præterea molliores carnes liquatæ sunt: altera verò, dum solidiora etiam corpora sunt exiccata, quæ vtique & prima, & similaria appellantur. Hæc igitur nequit curari, sicuti nec senectus. Altera verò periculo quidem non caret, non tamen eousque, vt nullo modo curari possit. Igitur humectare oportet tres illas species tabis iam dictas: & hoc est illis commune, quippe quæ communem siccitatem sortiantur. Sed earum vna eget vt calfiat: ea nimirum, quam comparauimus senectuti. Altera verò, quam esse torridam diximus, refrigerari postulat. At tertia, quæ habet animi deliquium coniunctum, si nondum facta sit, sed etiamnum fiat, ita vt humiditas solidis membris innata absumatur, miscellaneam curationem desiderat. Conspicuè autem humectare reficeréque exiccatos videtur balneum vt facilè possumus in iis obseruare, qui æstate sub sole vel iter faciunt, vel alio quopiam modo exercentur, aut exuruntur. Hos enim omnes, atque etiam eos qui siticulosi sunt, humidos reddit, & siti liberat. Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, siue ex vigilia, siue ex curis, siue ex venere, siue ex eduliis, vel medicamentis exiccantibus, siue ex ira: hos inquam omnes madefacere fouereque balneum videtur. Cùm autem sint tres differentiæ febrium generalissimæ, in præsentia quidem omittamus diarias: conuertamus verò sermonem ad eas, quæ ab humoribus proficiscuntur: & ad illas etiam, quæ quòd in habitu sint, hecticæ nominantur. Illis igitur quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, si concocti ij fuerint, balneum remedio est. Hecticis verò quæ solæ consistunt, nec aliud quodpiam genus febris secum habent, balnea quouis tempore conferunt. Sin autem illæ secum febrem aliam habuerint, ex iis quæ ab humoribus pendent, cùm ij concocti iam fuerint. Eadem etiam tempora putandum est esse commoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd si in hoc aberraueris, id minimè fiet sine magno incommodo. At balnearum vsus in iam dictis febribus procul est ab omni periculo, nisi forsitan viriũ imbecillitas sit suspecta. Cæterùm quædam ex diariis febribus cum hecticis commonionem quandam sortiuntur, quæ sanè statim à prima die exactè discerni nequeunt, sed circa secundam, vel omnino tertiam. Quo tempore, vbi quis primum eas nouit, intrepidè offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & vires validæ sint, nec desit adhuc corpori sanguinis copia. Vbi verò immoratæ diutius fuerint, tunc sanè vires imbecilliores redduntur, & sanguis exiguus fit: vnde duplex ex potu frigidæ sequi solet incommodum. Primum, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigescit aliquod membrum. Deinde, quòd qui aquam exhibent, nisi debitam mensuram sint assequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua est situm principium generationis febris. Vbi verò supraquàm par sit cor refrigescit, si natiuam suam adhuc humiditatem seruet, vires concidunt. Si efficiatur siccius, ab eo affectu arripietur, qui similis senio existit. Sed eodem ipso tempore, quo primùm signa febrium hecticarum fuerint conspicua, expedit vt refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinsecus, & super ipso febris * foco, & origine. Porrò cor primum, si plus æquo incalescat, hecticam febrem affert. Dein verò iecur: hoc tamen non habet ex se, perinde vt cor, sed ob id, quòd illud secum in consortium trahit. Mox verò ventriculus, & post hunc quæcunque alia, consortij lege, possunt secum cor calfacere. At pulmo hecticam febrem non gignit, propterea quòd hoc viscus humidum est, & per inspirationem assiduè refrigeratum, non facile in similem occasionem incidit.* Vt plurimum autem secundum reliqua viscera febris hectica gignitur, infuso bilioso humore in ventrem ipsius loci patientis. Cùm itaque sola febris constiterit, absque vlla alterius morbi mistura, balneum exposcit, non secus ac cæteræ siccitates, quæcunque vel calidæ fuerint, vel frigidæ. Nam id sanè mirum balneis inest, quòd tam calidis prosint, quàm frigidis siccitatibus: quemadmodum & illud, quòd eos siticulosos efficiat, qui sitis sunt vacui: à siticulosis verò sitim abigat. Quandoque tamen cum hectica tabificáque febre adest etiam erysipelatosus affectus: qui exigit, vt prius cibo & potu, & iis etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur. Quo tempore omnino est supersedendum à balneo, frigida autẽ confertim in ipso morbi vigore viriliter exhibenda: à cuius tamen vsu abstinendum est in principio, nisi nos forsitan ipse cogat ægrotus, quippe qui sit assuetus potui frigidę, nec sitim perferre velit. Exterius autem sunt applicanda ea quæ refrigerent: quæ si nihil profecerint, cogendi vt illa etiam intra corpus assumant. Præcipuè verò illis prosunt molles lactucæ, recentésque, solummodo in frigidam aquam demersæ, ac ita assumptæ: vel si placet, prius aceto diluto intinctæ. Extrinsecus etiam eiusdem lactucæ succus vtiliter adhibetur, sicuti & semperuiuæ & intybi. Præstan-

Tabes vera cur ex æquo omnes partes occupet.

Tabes, quam ex morbo senium appellant, non est tabida febris.

Senium ex morbo quomodo introducatur.

Tabes torrida vnde gignatur.

Tabes syncopalis quando accidat.

Extenuatorum affectio est duplex.

Tabes incurabilis quænam sit.

Tabes vniuersæ quomodo sint curandæ.

Exiccatos manifeste videtur reficere balneum.

Balnei vsus.

Febrium tres differentiæ generalissimæ.

Putridis febribus, post concoctionem humorum, balneum opitulatur.

Hecticis febribus, quibus alia non copulantur, balnea quouis tempore conferunt.

Ephemeræ quædam cum hecticis habent necessitudinem quibus aqua est intrepidè propinanda.

Frigidæ potus in hecticis quæ incommoda inferat.

Hectica febre cognita, refrigerantia esse extrinsecus admouenda cordi.

Hepar ventriculusque qua ratione febrẽ hecticam inferant.

Pulmo cur hecticã febrem non gignat.

Hectica febris qua ratione secundum reliqua viscera oriatur.

Balnea tam calidis, quàm frigidis siccitatibus conferunt, eosque siticulosos reddunt qui sitis sunt vacui, atque sitim à sitibundis abigunt.

Hecticæ cui erysipelatosus affectus sit coniunctus, curatio.

tissimum verò ad id etiam est medicamen confectum ex succo vuæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ misceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordiis est prætendendum, donec repescere incipiat. Dein verò, ipso ablato, alterum admouendum est. Nonnunquam iis & oleum immaturum miscemus, vel rosaceum, præsertim verò si aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen est, fieri non posse, vt vbi erysipelatosa visceris dispositio constiterit, ea sit febris exquisitè hectica.

Marginal notes:
Hectica exquisita nec principium nec augmentum, nec statum, nec declinationem particularis accessionis sortitur, sed tantummodo post assumptũ cibum effervescit.
Tabi torridæ qua ratione obsistatur.
Senium ex morbo absolutum quidem, est incurabile: non absolutum autem, est cibo instaurandum.
Solida corpora dum arescunt, cibus sanat.

Siquidem exquisitè febris hectica est, quæ nullum habet particularis accessionis principium, nullum incrementum, nullum vigorem, nullam inclinationem. Solummodo autem hecticæ febres post assumptum cibum, perinde vt calx, inspersa aqua, effervescunt. Quod incrementum si abstuleris, semper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quæ ab ardentibus febribus suam ducit originem, obsistitur remediis refrigerantibus, quæ tum exterius secundum locum affectum administrantur, tum interius accipiuntur. Cùm verò senectus quæ ex morbo est, inuaserit, ea quidem quæ absoluta est, nequit curari: quæ autem non est perfecta, eò tamen accessit, vt fere iam facta sit, hunc solum habet curationis scopum, quem refectionem & nutritionem vocamus. Nam corpora solida, dum arescunt, cibus sanat. Cùm autem alimentum omne, non ipsum per se deferatur ad alendas particulas, sed potius ab eis trahatur: ob ariditatem verò atque frigiditatem, in tabidis sint illæ ad trahendum inualidæ semimortuæque: vtique alimenta desiderant, quæ facile possint attrahi, vt imbecillitatem attrahentium virium, suppleat promptitudo materiæ.

Marginal notes:
Tabidæ partes qualia alimenta postulent.
Alimenta tractu facilia quæ.
Alimentum omne cur esse debeat crassum & lentum.
Lac muliebre statim ex mãmis suctum, commodissimum esse tabidis nutrimentum.
Lac asininum tabidis vtile.
Ptisana.
Alica.
Mel cui marcori sit vtile.

At ea sunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus constant, suntque natura calida: quæ sanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat esse crassum & lentum, vt & permaneat diu, nec facilè possit difflari. Quare aliquod inuestigandum est, quod in mediocritate consistens, mediocriter vtraque possit præstare. Ac mihi sanè nihil ad hæc omnia lacte videtur præstantius, præcipuè si quis ore apprehensa mamma muliebri, lactet. Quòd si id fieri nequeat, bibat saltem lac asininum, dum adhuc calet, temporéque breuissimo aëri expositum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis speciebus marcoris conuenit. Quinetiam ptisana & alica illis ex vsu sunt: aceto tamen condiri debent, vt facilius distribuantur. Porrò mel, vt frigidioribus affectibus prodest plurimum, sic calidioribus obest summopere. Quare torridæ quidem febri inimicissimum est: iis autem qui senili affectui expositi sunt, vtilissimum. At illis qui tabescunt ex defectu animi, nisi obstet ventriculi ratio, poterit coctum vel solum, vel aliis intermistum cibis offerri. Opportunus balnei vsus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum distributionem. Erit tamen administrandum, vbi cibus concoctus fuerit, nec longior inedia præcesserit. Iam & vini potus, vt summopere frigidæ tabi prodest, sic torridæ fugiendus est.

Marginal notes:
Balneũ quando administrandum tabidis.
Vinum cui tabi conferat.

At ea quæ in animi defectu consistit,
sicuti affectus medius & miscellaneus est, sic in hoc
mediam rationem
obtinet.

GALENI PERGAMENI
Contra eos qui de typis siue circuitibus scripserunt,
LIBER VNVS.

Marginal notes:
Periodus.
Circuitus.
Typus.
Ordo.
Accessionem futuram cognoscere, in febribus est maximè vtile.

VBI quid specie idem, rursus æquali fit tempore: totum ipsum curriculum, Græci periodum, siue circuitum, atque inter eos nõnulli, typum etiam atque ordinem vocant. Cæterùm cùm nihil vtilius sit, præsertim in febribus, quàm futurarum accessionum principia prænosse: is plurimum ægro proderit per totum ipsius morbi spacium, qui nominum disputatione neglecta, statim a morbi initio, artificiali quadam coniectura poterit idipsum assequi. Quòd si quis prima statim die peruenire ad talem cognitionem non possit, poterit certe secunda, vel tertia, vel quarta. Si quis verò sit, qui neque in hac morbi speciem nouerit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium accessiones; vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoque die inuadunt. In quamplurimis siquidem morbis, vbi sane maxime vtilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie, in paucis verò quibusdam per quartum. Qui verò præter has tres periodos, quintanam, & sextanam, & septimanã, aliasque innumeras esse arbitrantur, præterquam quòd inania producunt, infinitósque coguntur dare periodorum complexus, nunquam poterunt futuram accessionem prænoscere. Porrò quis fuerit huiusce attonitæ sectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quando primum illam explicari audiuerim.

Marginal notes:
Antoninus Imperator.
Adrianus Imp.
Seuerus mutato nomine vocatus fuit Antoninus.
Lucius fuit appellatus Seuerus.
Tempori esse parcendum.
Dies quod tempus sit.
Annus ex quot diebus constet.
Horæ.

Decesserat paulò antè de vita Antoninus, qui Adriano in Imperio successerat. Regnabat autem Seuerus, qui seipsum nomine mutato, Antoninum appellauit: Lucium verò, quem Imperij participem fecerat, Seuerum appellauit. Cæterùm præstat illorum absurditatis ne meminisse quidem, Pythici præcepti memores, Esse parcendum tempori. Nos verò in præsentia diem, tẽpus id vniuersum dicimus quod diẽ atque noctem complectitur. Qua ratione dicunt annũ constare diebus trecentis & sexaginta quinque, & quarta vnius parte. Horæ itaque quatuor & viginti, diem absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis autem nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionum reditu.

Marginal notes:
Tertiana quæ dicatur.
Quartana quæ dicatur.
Typus febriũ vnde metiendus sit.
Febrium intermittentium typi singuli, quot explicantur horis.

Tertianam quippe appellamus, vbi accessio tertio quoque die inuadit, duobus interim absolutis: quartanam, in qua videlicet quarto, in hac quoque tribus iam perfectis: & in aliis quoque secundum eandem rationem. Si igitur periodum inueneris typi alicuius, quatuor continentem completos dies, illum quintanam dices. Neque enim est idem, accessionem quinto oboriri die, & esse quinque dierum circuitum. Siquidem numerus horarum periodicarum, qui inter duo initia accessionum est medius, considerandus est, atque ex illo typus febrium metiendus. Sic enim dicimus, quotidianum typum sortiri horas vigintiquatuor, tertianum quadraginta octo, quartanum septuaginta duas, quintanum nonaginta sex. Quo similiter pacto cæteri perficiuntur, ex horarum vigintiquatuor multiplicatione.

GALENI PERGAMENI

De typis,

LIBER VNVS.

TYPVS est ordo intenſionis & remiſſionis: periodus verò eſt tempus intenſionis & remiſſionis, quod in morbis exiſtit. Pauci autem ex affectibus careot typo: vt atrophia, neruorum reſolutio, elephantiaſis, & quicunque his proportione reſpondeot. Plurimi verò affectus typum quidem præ ſe ferunt, verùm rarius. Porrò omnium maximè febres typos admittunt, iis continuis exceptis, quæ vel remittunt ounquam, vel inordinatæ exiſtunt. Typorum itaque alij quidem ſunt primi, alij verò ſecundi, alij permanentes, alij mobiles, alij ſimplices, alij compoſiti. Primi igitur ſunt, qui breuem habent inuaſionem, longam autem remiſſionem: quales tertiani & quartani exiſtunt. Secundi verò, qui longam habent inuaſionem, breuem autem remiſſionem: vt quotidianus & valde extenſus ſemitertianus. At permanentes ſunt, qui iiſdem horis perpetuò inuadunt remittuntque. Mobiles verò, qui diuerſis ſemper horis accedunt. Ex quibus qui præueniunt, & celerius horas præoccupant, proleptici: qui verò tardius morantur, hyſterici nominantur. Simplices ſunt, qui vnum tantummodo inſultum faciunt. Compoſiti, qui ex pluribus inuaſionibus & remiſſionibus conſtant. Cæterùm compoſitorum quidam ex homogeneis, id eſt, genere ſimilibus: quidam verò ex heterogeneis, hoc eſt, diſſimilibus conſtant. Ex genere quidem ſimilibus, cùm quotidianus typus (exempli gratia) ſimplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertiani, aut tres tertiani exiſtunt: vel rurſum duo & tres quartani. Ex diuerſis autem genere, cùm quotidianus (exempli cauſa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano. Etenim quotidianus eſt, qui quotidie vnam inuaſionem longitudine commenſuratam, vnamque ſimiliter remiſſionem efficit. Tertianus autem, qui tertio quoque die, vnam iouaſionem & remiſſionem ſimiliter commenſuratam adducit. Quartanus denique, qui quarto quoque die ſuam inuaſionem & remiſſionem molitur. Atque eadem iotelligantor de quintano & ſeptimano &, & ſi quis alius typorum ordo inuenitur. Porrò quotidianum cooſequitur typum, humiditas habitus, vomitus pituitoſi, ſitis non admodum inteoſa, totius corporis grauitas, ſomnus grauis atque profundus, pulſus magnus, rarus & laxus, facies ſubliuida, laxa & præmollis, quæ multam præ ſe ferat materiæ tum prauitatem, tum mutationem. In hoc etiam typo ſplen durior euadit. Quòd ſi protrahatur diutius, tremuli & veternoſi ſopores ſequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affuſiones. Potiſſimũ autem hi ſtomacho malè affecto conſtituuntur. Tertianum verò comitatur ſitis intenſa, æſtus, acres atque bilioſi vomitus, inediæ inquietudinéſque. Vt plurimum autem rigores hunc præcedunt, nonnunquam verò etiam refrigeratio. At pulſus in his qui tertiano typo vexantur, paruus & frequens ſubſequitur. Noctes, quæ acceſſionis dies præcedunt, moleſtæ admodum ſunt. Vbi autem morbus producitur, non amplius moleſtæ exiſtunt, ſed febrem ipſam compeſcunt. Qui verò ita febricitant, quandoque à tertiano in ſemitertianum tranſeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè vexat, præſertim ſi æſtate fuerit contractus. Quod ſanè indicauit Hippocrates, dicens: Tertiana exquiſita ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicatur. Raro autem diuturna fit, niſi deſinente autumno, aduentantéque hyeme gignatur. Vrinæ ſunt flauæ necnon vigiliæ infeſtant. Omnia autem quæ comitantur tertianam, eadem & ſemitertianæ contingunt, cum eiuſdem generis ambę participes ſint, tertio quoque die molientes remiſſionum & acceſſionum repetitiones. Proprium autem ſemitertianorum typorum exiſtit inuaſionum exteuſio, & quòd plerunque cum refrigeratione, & ſtatu nondum completo, rurſus acceſſiones infeſteot. Atqui ſemitertiana periculum ſemper minatur, eò quòd non ſolùm os ventriculi & neruoſas partes attingat, & in vniuerſum eas adhuc, quæ media compoſitione conſiſtunt, verumetiam veternoſos inducat ſopores, & cum deliriis vigilias annexas: nonnunquam & reſolutiones, quas ſyncope comitantur: linguam etiam validè ſiccet, atque animi defectum efficiat, ea quæ ſunt in profundo vehementius commouens. Vt autem ſummatim dicam, typus hic ferus eſt, periculumque vndecunque portendens. Quandoque autem primo die conſtituitur, quemadmodum cæteri typi: interdum verò & à ſecundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunquam à tertiana producta: nonnunquam etiam ſolutus, in tertianam degenerat: interdum verò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem inuaſionis, dirimitur. Plerunque autem, quod attinet ad naturas, virilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod verò ad anni tempora, in autumno præſertim, quando & valde periculoſus exiſtit. At non perpetuò continuus eſt, ſed & intermittens quandoque inuenitur. Habet autem & tres, quò ad eius magnitudinem, differentias: alia ſiquidem ſemitertiana eſt exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur eſt, quæ circa vigintiquatuor horas torquet. Media, quæ triginta ſex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & continuæ febri eſt propinqua. Porrò Agathinus à relatione ad tertianam ſemitertianam fieri cenſet. Etenim tertio quoque die vtriſque fiunt inuaſiones. Quartanum verò typum rigores quidem validi coofequuntur, & vomitus pituitoſi, & lienis inflammatio, & tumor: nonnunquam & abolita appetentia, & ſalitæ copia. Interdum etiam ex contrariis appetitus intenſus. Quandoque & tuſſicula ſimul adeſt, ſi corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile ſolubiles ſunt, cæteriſque omnibus diuturniores, ita vt vſque ad biennium perdurent. Cùm autem inualeſcit quartanus typus, ipſe ſibimet complicatur, vt duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiam deueniat continuitatem. Rurſus verò cùm moderatior fit, in vanam conuertitur. Interdum autem & ob ſymptomata quæ complicantur ipſis, adeò periculoſæ huiuſcemodi febres euadunt, vt ad phthiſim tandem, aut ad aquæ inter cutem affuſiones perducant. Frequentiores autem ſunt quàm aliis temporibus in autumno potiſſimum, quo etiam tempore ſoluuntur ægrè. Quæ verò æſtate fiunt, omnium minimè infeſtant, & magna ex parte aliis præcedentibus morbis ſuperueniunt inordinatè. Quandoque etiam, ſed tarò, ab initio conſiſtunt. Cæterùm pulſus eis qui tertiana laborant, non tantùm magnitudine exi-

Margin notes (left column):
- Typus acceſſionum quid.
- Periodus acceſſionũ quid.
- Typis carentes febres.
- Typorum differentiæ.
- Typi primi.
- Typi ſecundi.
- Typi permanentes.
- Typi mobiles.
- Typi proleptici.
- Typi hyſterici.
- Typi ſimplices.
- Typi compoſiti.
- Typus quotidianus.
- Typus tertianus.
- Typus quartanus.
- Typum quotidianum quæ conſequantur.
- Quotidiana laborantibus febre induratur lien.
- Quotidianus typus ventriculo male affecto conſtitui ſolet.
- Tertianum typum quæ conſequantur.

Margin notes (right column):
- Hemitritæo adeſſe quæcũque comitantur tertianam.
- Hemitritæorum typorum propria.
- Hemitritæus typus eſt ferus, periculũque vndecũque portendens.
- Hemitritæus quibus magis ſit familiaris.
- Hemitritæus aliquando intermittit.
- Typum quartanum quæ conſequantur. Quartani typi accurata deſcriptio.
- Quartanæ rarò ab initio incipiunt.

guus fit, quantum iis qui vexantur quartana: neque vsqueadeo in tumorem attollitur, quantum illis qui quotidiana occupantur. Nanque in hoc typo, pulsuum quædam mediocritas inuenitur. Est autem quandoque & in accessionum initiis rarior eo, qui secundum naturam est. Verùm præter has tres, inueniuntur etiam febres quæ typicos dierum motus seruant: sicuti & aliæ typorum prorsus expertes, præter vnam. Quæ igitur seruant typicos dierum motus, vel ante horas consuetas corripiunt, vel retardant. Fiunt autem inordinatæ, sed præter motus formam. Quare interdum præoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinem vtraque: præter id tamen quòd modò inordinatè moueant, modò sistant nusquam autem ordinem habeant, vbi etiam à nullo impediantur: verùm manente semper dierum figura, quam solæ particulares inordinationes comitentur. Quæ verò omnino typorum expertes sunt, & præter omnes modos enumeratos, & adhuc citra dierum ordinem fiunt. Quædam enim inuasiones adducunt, quædam existunt prorsus inordinatæ. At speciei huius differentias plures esse contingit. Licet itaque modo prædicto cuique speculari, necnon vtcunque voluerit, prædictorum typorum proprietates complicare.

Typi admittentes duplicationem qui sint.

Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur:, vt quotidianus, tertianus atque quartanus.

Quotidianus duplex.

Quotidianus itaque duplex est, qui diebus singulis similiter bis inuadit, & bis remittit.

Tertianus duplex.

* Duo autem tertiani sunt, qui per singulos dies diuersis accessionibus sibi inuicem succedentibus, tertio quoque die apprehendunt.

Quartanus duplex.

Quartani verò, cùm die vno salubri succedente, duobus deinceps sequentibus diebus contingat febricitare, in singulis inuasionum horis seruatis figuris, quæ nimirum ex quaternario circuitu sunt æstimandæ.

Quotidianus typus tertiano iunctus.

Quotidianus verò tertiano adiungitur, cùm primo quidem die bis inuadit, & bis remittit: die autem sequenti, semel: tertio verò, rursum similiter primo.

Quotidianus typus quartano iunctus.

Quartano autem quotidianus miscetur, cùm primo quidem die bis inuadit, duobus sequentibus semel: quarto verò die, bis primo similiter.

Quotidianus typus tertiano & quartano iunctus.

Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, inuicem commiscentur, cùm dies quidem prima tres habet inuasiones, & totidem remissiones: secunda vnam: tertia duas: quarta tres: quinta vnam: sexta duas: septima rursum tres: atque in reliquis diebus idem cum primis ordo seruatur.

Tertianus typus quartano iunctus.

Tertianus aut quartano iungitur, vbi prima dies duas inuasiones adducit, totidemque remissiones: secunda verò nullas omnino: tertia vnam: & quarta vnam similiter: quinta vnam: sexta nullam prorsus: septima duas: atque in sequentibus pari modo.

Tertianus typus quartano & quintano mistus.

Commiscentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus: cum scilicet primo die accessiones contigerint, secundo quieuerint: & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto verò tertianus simul & quintanus inuaserint. Sed aliter etiam quodammodo huius typi inuasio contingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum semitertiano coniugatione.

GALENI PERGAMENI
Ars medicinalis.

LIBER VNVS.

CAPVT I.

Doctrinæ ordinatæ sunt tres.

TRES sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent. Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit. Secunda ex compositione constat eorum quæ per resolutionem inuenta fuerunt. Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus.

Doctrinam à finis notione ortam, nemo ante Galenū exposuit.

Ex quibus sanè primam, quæ oritur à finis notione, & ex qua omnes artes via quadam atque ordine constituuntur, neminem ante nos scripsisse comperimus.

Doctrina definitiua vtitur Galenus in arte medicinali.

Hic itaque definitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur. Sufficienter siquidem, ac facillimè commendantur memoriæ vniuersa, ex definitionis dissolutione:

Definitio optima, in se capita totius artis complectitur.

quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidem substantialem appellant: ex aduerso distinguentes eam ab aliis, quæ notionales vocantur;

Definitio est duplex, substantialis & notionalis.

illæ siquidem ab iis quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

Quid sit medicina.

CAP. II.

Medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum.

Medicina est scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum. Nomen autem scientiæ communiter, non propriè, accipere oportet. Porrò salubre ipsum insalubre & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem, vt corpus: hoc autem, vt causa: hoc verò, vt signum. Etenim corpus quod natura suscipere sanitatem est aptum, & causam quæ eandem efficere aut conseruare, & signum quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare consueuerunt.

Salubria quæ dicantur. Insalubria quæ sint. Neutra quæ.

Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes conseruantésque causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas signáve dixerunt. Cæterùm secundum quidem primam rationem, atque præcipuam, causarum salubrium est medicina scientia. Propter eas autem, & aliarum: secundo autem loco, insalubrium: & tertio, neutrarum. Et post has eodem modo corporum, primò quidem & hîc, salubrium: secundo loco, insalubrium: tertio, neutrorum. Itidem & de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc, earum quæ in ipsis cognitio causarum.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum.

CAP. III.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & susceptiuum, dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò vt nunc: nosse oportet, amborum esse medicinæ scientiam.

Simpliciter dici modis duobus.

Ipsum verò simpliciter, duobus dicitur modis: & quod semper, & quod vt plurimum: de quorum vtroque medicina pertractat.

Neutra dici tripliciter.

Neutra verò, & causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur, & quod

vt

vt nunc, tripliciter vnomquodque appellatut:hoc quidem,quia neutrius contrariorum est particeps: hoc verò,quia vtriusque : atque hoc denique,quia aliquando huius, aliquando illius. Hotum autem ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut qoia vtrunque cuntrariorum ex æquo participat:aut quia aliquando plus alterum.Primùm igitur de eotporibus ipsis dicemus,qualia nam sint,& salubria,& insalubria,& neutra:post hæc de signis & causis differemus.

De corpere salubri.

CAP. IV.

Salubre simpliciter corpus quod sit.

Salubre vt nunc, quod sit corpus.

Salubre simpliciter corpus est,quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturam sortitur in simplicibus ac primis particulis:estque in his quæ ex illis constant instrumentis commensuratum. Salubre verò nunc,est corpus,quod in præsenti est sanum. Est verò & hoc,eo tempore quo sanum existit,bonam habens temperaturam & commensurationem:non tamen optimam, at sibi propriam. Ipsius verò salubtis simpliciter corporis, semper quidem est tale,quod optimè temperatum ae maximè commensuratum existit:vt plurimum autem, quod à constitutione optima,non valde admodum deficit.

De corpore insalubri.

CAP. V.

Insalubre simpliciter corpus,quod sit.

Insalubre vt nunc, quod sit corpus.

Insalubre verò simpliciter corpus est, quod ab ipso ortu naturæ,vel in consimilibus partibus malam temperiem possidet : vel in instrumentalibus incommensurationem,vel vtrunque vitium. Insalubte verò vt nunc,est illud,quod eo tempore,quo tale dicitur, ægrotat:vel in consimilibus prauam temperaturã, vel in instrumentalibus incommensurationem,vel vtrunque vitium tunc habens. Est verò & semper insalubre,quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnibus vel in aliquibus,vel in iis quæ obtinent principatum : vel in instrumentariis incommensurarũ existit,idque vel in omnibus,vel in nonullis,vel in illis quæ principatum obtinent.Vt multum verò insalubre est corpus,quod ab huius quidem vitio recedit,nondum tamen mediocritatem attingit.

De corpore neutro.

CAP. VI.

Neutrum corpus quid sit, iuxta primum significatum.

Neutrum iuxta secundum significatum quid sit.

Quoniam verò & neutrum corpus dicebatur tripliciter : vnum quidem,quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud,quod vtriusque:aliud,quod aliquando huius,aliquando illius, iuxta primum significatum, neutrum erit corpus, quod exquisitè mediũ est & saluberrimi & insaluberrimi corporis:& huius, hoc quidem simpliciter tale,quoc ab ipso naturæ ortu,ita est constitutum:hoc autem vt nunc,quod in præsenti tempore,exquisitè medium existit, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis. Ipsius verò simpliciter,semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus perdutat tale:vt multum autem,quod nonullas recipit mutationes. At ioxta secundum significatum,neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ,contrariarum simul est particeps dispositionum,aut scilicet in vna patte, aut in duabus differentibus. In vna quidem,si secundum alteram oppositionem effectiuatum qualitatum bonam habuerit temperiem, vel etiam secundum vtranque, sed in formatione:vel magnitudine, vel numero partium,vel sim,delinquat : aut contrà,in his quidem rectè se habeat, vel omnibus,vel qoibusdam, peccet autem in ipsa temperie.In differentibus verò partibus, & iuxta omnes opposiriones potest quicquam simul esse particeps contrariorum. Et semper quidem est tale,quod per omnes ætates in eodem perseuerat statu. Vt multum verò, quod aliqua ex parte euariat. Ita etiam & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum:quia vel parte in vna,hæc quidem sibi salubria sunt,illa verò insalubria : vel in differentibus ita afficitur partibus.Iuxta tertium significatum,neutrum erit corpus quod aliquando quidem salubre,aliquando verò insalubre existit. In vno autem tempote, quod ita est neutrum,* exactè quidem consistere nequit: larius verò si accipiatur, potest.

Neutrum iuxta tertium significatum quid.

De signis salubribus.

CAP. VII.

Salubria signa quæ sint.

Insalubria signa quæ sint.

Neutra signa quæ sint.

Sunt autem ex signis,salubtia quidem,quæcunque præsentem indicant sanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciunt. Insalubria verò,quæ & præsentem indicant ægritudinem,& futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciunt.Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dipositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subiiciunt:quæque partim quidem salubrem,partim insalubrem dispositioné indicant: & quæ aliquando quidem salubrem,aliquando verò insalubrem, & hæc quoque secundum tria tempora, veluti salubria & insalubria, appellantur. Dicuntur autem nonnunquam à vetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua,quãmuis sint præsentium & præteritorum indicatiua. Porrò vsus non paruus ex prænunciatiuis atque indicatiuis accedit : minor autem ex his quæ memoriæ subiiciunt.

Signa prænunciatiua indicantiaque esse vtiliora iis, quæ memoriæ subiiciunt.

De signis optime constitutionis.

CAP. VIII.

Salubrium corporum dignotiones vnde petendæ sint.

Salubrium autem corpotum dignotiones sumendæ sunt ab iis quæ secundum essentiæ rationem eis insunt, ab his quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus atque symptomatis,quæ ptopriè accidentia appellantur. Ab essentia quidem ipsa,eorum quæ optimam habent constitutionem, commensuratione : consimilium quidem,in caliditate, frigiditate,humiditate, & siccitate : instrumentorum verò,in quantitate ac numero eotum ex quibus constant:ac ptæterea formatione,situ partium singularum,& totius instrumenti.Ex his verò quæ necessatiò consequuntur consimilia,quantum quidem ad tactum attinet,à mediocritate quæ in mollitie & duritie consistit:quantũ verò ad aspectum, à colore optimo, & læuitatis atque hispiditatis mediocritate.In functionibus à perfectione,quam ipsarum esse vittutem dicimus. Ab iis verò quæ instrumentarias sequuntut partes,à commensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum:ac præterea, ab earum quæ ipsis insunt,virtute operationum. Optimæ igitut constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc. Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt,& adhuc tamen salubria existunt,nonnulla quidem in consimilium temperatura vitium aliquod paruum habent:nonnulla verò in instrumẽtariorum vel omnium, vel aliquotum commensuratione, & hoc quoque perexiguum. Sunt quæ in vtrisque vitium aliquod habeant. Vitiorum verò genera, eadem sunt

sunt bis quæ virtutem perficiunt: temperatuta quidem in consimilibus: numerus autem, & formatiu, & magnitudo, & situs, in instrumentariis: vtrisque verò communis vnitas, quam ipsorum continuitatem vocamus. In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium vitia, secundum vtrúque salubtitaris significatum. Terminus autem qui vtrunque distinguit, est operationum læsio sensibilis. Etenim quæ simplicitar insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quod facilè à causis morbificis superantur: & quoniam in vigore operationum deficiunt plurimum. In medio autem salubrium collocaotur ea, quæ neutra exquisitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota sanitaris latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neurrorum, tertia insalubrium. Post hæc deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora: quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. Hæc autem omnia sensu diiudicantur, non ipsa natura rerum. Signa itaque sanorum corporum, siue ea salubria siue insalubria, siue neutra existant, quantitate distantiæ differunt, duobus inuicem contraris terminis à nobis constitutis: optima videlicet constitutione corporis, & nuper genito morbo: ac deinceps considerantibus, vtri eorum sint viciniora, quæ ad examen corpota veniunt. Quæ enim proximiota sunt optimæ constitutioni, salubria: quæ verò, ab hac longius distant, atque ad ea quæ iam ægrotant, magis accedunt, insalubria: quæ autem intermedia, atque æqualiter ab vtrisque distare videntur, neutra existunt. Optimæ igitur constitutionis corpotis indicia explicauimus. Eonim verò quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero geoera, quæ in magis & minus secari possunt.

Insalubria simpliciter corpora facilè à morbificis causis superantur.

Sanitatis latitudo vniuersa in tres partes diuiditur.

Ægrotantia corpora à cæteris sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.

Salubria & insalubria corpora, quomodo discernenda.

Quot sint differentiæ partium.

CAP. IX.

Partium vniuersæ differentiæ sunt quatuor.

Partium vniuersæ differentiæ sunt quatuot. Siquidem earum nonnullæ principia quædam existunt: aliquæ ab ipsis originem habent: aliquæ neque aliatum gubernationi præsunt, neque aliunde gubernâtur, cùm insiras habeât à natura potêtias, à quibus reguntut. Quædam verò sunt, quæ insitas simul & aliunde emanantes sortiuntur. Principia igitur sunt, cetebrum, cor, hepar, atque testiculi. His verò & originem debent, & famulantur: nerui quidem & spinalis medulla, cetebro: cordi autem, arteriæ: hepati, venæ: vt testiculis seminaria vasa. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt cartilago, os, copula seu ligamentum, membtana, adenes, adeps, & caro simplex. Reliquæ verò partes, cùm vnà cum istis habeant ex seipsis regimen, arteriis, neruis, & venis insuper indiguerunt. Capillorum autem atque vnguium neque regimen vllum est, sed generatio tantummodo.

Principes partes sunt cerebrum, cor hepar, atque testiculi.

Capilli vnguésque minimè gubernantur, sed gignuntur duntaxat.

De signis cerebri.

CAP. X.

Cerebri naturam quinque indiciorum genera ostendunt.

Cerebri autem naturam, quinque indiciorum genera ostendunt. Primum quidem, totius capitis dispositio. Secundum, sensibilium operationum virtus & vitium. Tertium, actiuarum. Quartum earum quæ principatum obtinent. Quintum denique, naturalium. Est & aliud sextum genus præter hæc dicta, alteratio quæ extrinsecus aduenit. Portò totius capitis dispositio, ex magnitudine ipsius atque figura sumitur, necnon ex capillis.

De paruitate & magnitudine capitis.

CAP. XI.

Paruum igitur caput, vitiosæ constitutionis cerebri proprium indicium est: magnum verò non necessariò indicat bonam cerebri compositionem sed si quidem ob insitæ virtutis robur, qoæ multam ac optimam materiam afformârit, eueniat, optimum signum est. At si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaqoam bonum. Distinguenda verò sunr hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ex figura quidem, si sit concinna; semper nanque hoc, bonum signum existit. Ex iis autem quæ ab eo ortum habent, si ceruici validæ insideat, aliisque ossibus optimè constet: atque omnis præterea substantia boni sit habitus, ac robut habeat intentum. Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares sphæram exquisitè rotundam ex cera constructam paulatimque vtrinque depressam. In hac enim necesse est, vt posteriores * prioresque partes plus gibbæ fiant, quàm sphæræ conueniat: quæ verò vtrinque consistunt, magis rectæ. Quòd si ea quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet oeruos, atque ceruicem, vnà cum ossibus aliis. Nam si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate, contingit. His verò non recte se habentibus, principium est debile. Vt plurimum verò existit optimum signum figura conciona parencephalidis, quam nonnulli medici posterius cerebrum vocant: vt est reuera posterius, distinctum labdoide sutura. Est verò hæc pars principium spinalis medullæ, ac proinde oetuorum omnium, per totum corpus animalis, actionibus subseruientium. Ipsa siquidem cerebri pars postetior, per seipsam, paucos admodum sensitiuos possidet neruos, plurimos autem actiuos. Anterior verò contrà, sensitiuos quidem plurimos, actiuos autem perpaucos. Quare vbi vtraque fuetit optimè affecta, robustas habebunt eas, quæ ab ipsis pendent, deriuatiooes. Eædem quoque distinctiones faciendæ sunt ad partes capitis anteriores, quæ etiam ad posteriores: earundemque paruitatem, magnitudinem, & figuram, necnon sensus ibi collocatos, visum, gustum, & odoratum, expendete oportet: siquidem sese inuicem indicant attestantúrque, & quæ à principiis oriuntur, principij virtutem & vitium: & principium, ea quæ ab ipso nascuntur.

Caput magnum quando sit bonum indicium.

Capitis naturalis figura, qualis nam esse debeat.

Parencephalis.

Labdoides sutura.

Cerebellum est principium spinalis medullæ.

Principia & ea quę ab illis oriuntur, sese inuicem attestantur & indicant.

De operationibus obtinentibus principatum.

CAP. XII.

Earum autem operationum quæ obtineot principatum, virtus ac vitium, sunt ipsius principij seorsum tantummodo indicia. Voco autem opetationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniunt. Sagacitas igitur, subtilem cerebri substantiam indicat. Tarditas verò intellectus, crassam. At discendi facilitas, formarum facilè susceptiuam. Memoria, stabilem atque firmam. Difficultas discendi, formarum non facilè susceptiuam. Obliuio, fluidam. Mobilitas in opinionibus, calidam: vt stabilitas, frigidam.

Principalium animæ actionum singulæ quid significent.

Signa

Signa bona temperatura cerebri.

CAP. XIII.

Si quidem cerebrum sortiator bonam primarum quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus habebit quàm moderata. Excrementa quoque quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atque ab iis quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam lædetur. Talibus igitur capilli capitis, cùm adhuc sunt infantes, subrufi: cùm verò pueri, subflaui: cùm iam adoleuerint, flaui fiunt: mediique inter omnioo crispos *& lenes. Nec verò caluescunt facilè.

Signa calidi cerebri.

CAP. XIV.

Cerebri calidi indicia.

Signa calidi cerebri sunt, in iis quæ circa caput consistunt, rubor & calor maior, & quæ in oculis visuntur venæ, conspicuæ magis. Capilli quoque in his statim in lucem æditis * celeriter generantur: & cùm plurimum in calore à mediocri temperatura recesserint, nigri & robusti & crispi fiunt: cùm verò non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, caluitium patiuntur: eóque magis, qoò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa verò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existunt, si integra sanitate fruantur. Si verò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta, gignentur. Implentur autem aggrauantúrque eorum capita, à calfacientibus tum cibis, tum potibus: necnon ab odoribus, iisque omnibus, quæ extrinsecus nobis occursant: in quorum numero est aër circunfluus: ac tunc præcipuè, si non solùm natura calida, sed etiam humida, ipsa corpora extiterint. Breuibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, nec profundis admodum.

Cerebrum calidum a quibus facile impleatur.

Calida & humida corpora somnis breuibus contenta sunt.

Signa frigidi cerebri.

CAP. XV.

Cerebri frigidi indicia.

Frigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia sunt, plura in propriis meatibus excrementa: capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facilè à frigidis causis læduntur: quo sanè læsionis tempore destillationibus & grauedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ iuxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum venæ illis conspicuæ insunt. Sunt autem quodammodo somnolentiores.

Cerebro frigido præditi facilè à frigidis causis læduntur.

Cerebro frigido præditi somnolentiores sunt.

Signa sicci cerebri.

CAP. XVI.

Cerebri sicci indicia.

Sicciotis autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis innascuntur. Citò autem caluescunt.

Humidi cerebri indicia.

CAP. XVII.

Cerebri humidi indicia.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, quodq; minimè calui fiant: sensus turbulenti multitudo excrementorum, somni multi & profundi. Atque hæ quidem simplices sunt intemperies.

Signa calidi siccique cerebri.

CAP. XVIII.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus vigent, plurimum vigilant, atque citò fiunt calui. Prima autem capillorum generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abundans. Capillos verò habent nigros & crispos: tangentibúsque caput sentiuntur calidi, rubicundique sunt, vique ad consistentiæ ætatem.

Cerebri calidi & sicci indicia.

Signa calidi & humidi cerebri.

CAP. XIX.

Si verò humiditas caliditati iungatur, sed parum vtraque qualitas mediocritatem superet, adest color bonus calórque, & quæ in oculis sunt venæ, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflaui: nec facilè calui fiunt. Implentur verò atque aggrauantur eorum capita a calidis. At si humectentur, tunc multò magis: & præcipuè vbi multitudine excrementorum redundant. Quòd si plurimum caliditas atque humiditas creuerint, iis caput est morbis obnoxium, excrementisque abundans: ac facilè à calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus aduersatur: atque optimè in Aquilone se habent. Hi non diu vigilare possunt, & cùm se ad somnum converterint, simul graui somno tenentur & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus vigent. Pro ratione autem ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatem, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebri calidi & humidi indicia.

Cerebro calido & humido præditis, vt aduersatur Auster, sic confert Aquilo.

Signa frigidi & sicci cerebri.

CAP. XX.

Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minimè coloratum, sui ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent venas conspicuas, faciléque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

De sensibus.

CAP. XXI.

Sensus autem eorum, in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent: sed progrediente ætate citò marcescunt. Vt autem summatim dicam, omnia quæ ad caput pertinent, celerrimè illis marcescunt: quamobrem citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis, vix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, non caluescunt. Contrà verò, si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò parum calori, calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.

CAP. XXII.

Humidæ verò & frigidæ cerebri temperaturæ, graues somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, vim excrementorum accumulant, caputque reddunt frigori & plenitudini obnoxium. Sic affecti, destillationibus & grauedinibus facilè corripiuntur: at minimè calui fiunt.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

De oculis.

CAP. XXIII.

Oculorum temperamenta quomodo dignoscantur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu mouentur, & venas latas habent, ij calidi omnes sunt. Frigidi verò, his contrarij. Et humidi quidem, molles, multaque humiditate referti: sicci verò, duri simul & aridi. A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur: iouantur verò à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facile: iouantur verò à modico contrariorũ vsu.

De magnitudine oculorum.

CAP. XXIV.

Oculorum magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

De paruitate oculorum.

CAP. XXV.

Oculorum paruitas quid significet.

Paruitas verò oculorum, adiuncta quidem concinnitate, atque * operationum virtute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò inconcinnitas adsit, atque functionum vitium, paucam simul atque vitiosam materiam demonstrat.

De colore oculorum.

CAP. XXVI.

Oculi glauci & nigri vnde fiant.

Glauci oculi, qui puta humiditate ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam. Contrà verò nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias sortiuntur.

De glaucedine & nigredine oculorum.

CAP. XXVII.

Glaucedinis oculorũ causa.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystallini humoris, vel propter situm prominentem, vel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autem his in vnum coëuntibus, fit glaucissimus oculus. Si verò aliqua adsint*, aliqua desint, tunc maior minórve glaucedo contrahitur.

Nigredinis oculorũ causa.

Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundum situm, vel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, vel quia tenuis humor vel superabundat, vel impurus existit, vel propter vnam ex hisce causis, vel propter omnes fieri consueuit. Tenuis igitur humor quò magis ad aquæ naturam accedit, & superabundat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem humor, si quem durior exiftat, fìcciorem efficit oculum: si verò mollior, humidiorem. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorem: si relinquatur ab illo, contrarium.

De cordis temperaturis.

CAP. XXVIII.

Vnamquanque partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, non alicui rei alteri, sed ad seipsam, eam comparantes. Sic enim vtcunque extiterit cor natura frigidissimum, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

Cor frigidissimum erit calidius calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi.

CAP. XXIX.

Cordis calidi indicia.

Calidioris igitur cordis, * quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus velocitas & frequentia, audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcunque hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperies vniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hîc quoque cerebrum plurimum reluctetur: cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quanta spinalis medulla: quare & spina vniuersa. Compingitur autem thorax ad eam spinæ partem, quæ * iuxta metaphrenum, hoc est, dorsum, consistit, tanquam ad nauis carinam. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso. Latitudo verò erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cùm verò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare quum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Quum verò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc tibi sit cordis frigidioris signum & argumentum. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil iudicans.

Thoracis latitudo quando sit caliditatis indicium.

Signa cordis frigidi.

CAP. XXX.

Cordis frigidi indicia.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen necessariò tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quantò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quàm pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillanimésque, atque tardi: pectúsque glabrum sortiuntur.

Signa cordis sicci.

CAP. XXXI.

Cordis sicci indicia.

Cor autem siccius, pulsus duriores efficit: irámque non promptam excitat, sed fetinam, quæque facilè compesci non possit. Magna autem ex parte sic affectis vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi.

CAP. XXXII.

Cordis humidi indicia.

Cordis verò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidem procliues, sed talem, quæ sedari possit: at vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa

Signa cordis calidi & sicci.

CAP. XXXIII.

Cordis calidi & sicci indicia.

Calidi & sicci cordis pulsus duri sunt, magni, veloces, atque frequentes: similitérque respirationes magnæ, veloces atque frequentes. Multò autem magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti, præ cunctis, pectus habent maximè hirsutum, & hypochondria. Ad actiones autem sunt prompti, iracundi, & * celeres, moresque præ se ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles, inexorabilésque.

Signa cordis calidi & humidi.

CAP. XXXIV.

Cordis calidi & humidi indicia.

Si verò caliditas cum humiditate præcellat, minus quidem eis quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones verò nihilominus prompti: non tamen ferus ipsis est animus, sed ad iram tantùm procliuis. Pulsus verò magni ac molles, velocésque & frequentes existunt. At respiratio, si thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulsibus speciem seruabit. Si verò minor extiterit, tantò illis velocior atque frequentior erit, quantò & thorax minor extiterit. Quòd si multa facta fuerit euersio in ipsa temperatura, atque in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autem maiores fient, ac velociores inspirationibus: necnon arteriæ contractio velox.

Signa cordis humidi & frigidi.

CAP. XXXV.

Cordis frigidi & humidi indicia.

Qui humidiore & frigidiore sunt corde, pulsus molles sortiuntur: minimèque audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam possident glabrum pectus: minimèque iracundiam conseruant, ad quam etiam non sunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & sicci.

CAP. XXXVI.

Cordis frigidi & sicci argumenta.

Frigidius verò atque siccius cor, pulsus quidem duriores teddit & paruos, respirationem autem, si quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: si verò maior extiterit, raram & tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad irascendum sunt prompti: quum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. * Cæterùm quæcunque de moribus, siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem: sciendum est, ea non de optimis moribus, aut vitiosis, qui ex philosophia hominibus aduenìunt, sed de insitis vnicuique naturalibúsque, à nobis exposita fuisse.

Mores ipsi sût duplices: nempe ciuiles & naturales, hoc insiti.

Signa calidi hepatis.

CAP. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, venarum latitudo, flauabilis abundantior: in consistente verò ætate, etiam atra: calidior ipsis sanguis, atque eadem ratione vniuersum corpus, nisi cor obstiterit. His venter & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi.

CAP. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris verò, angustia venarum, pituita abundantior, sanguis frigidior, adeóque totius corporis habitus, nisi calefiat à corde. Venter illis glaber est, atque hypochondria.

Signa hepatis sicci.

CAP. XXXIX.

Hepatis sicci indicia.

Siccioris autem, sanguis quidem crassior, & minimè abundans: venæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis.

CAP. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autem, sanguis quidem copiosior, humidiórque, atque venæ molliores: ita verò & vniuersum corpus, nisi cor reluctetur.

Signa calidi & sicci hepatis.

CAP. XLI.

Hepatis calidi & sicci indicia.

Calidioris verò simul ac siccioris hepatis sunt indicia, hypochondria plurimum hispida, sanguis crassior & siccior, flaua bilis plurima: consistente autem ætate, etiam atra: venarum autem latitudo & duricies. Sic verò & vniuersum corpus se habet. Nam quæ ex corde caliditas originem duxit, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatem: sicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non potest humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas nascitur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc verò multò minus à frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates quæ eueniunt ab hepate, facillimè superatur. Vbi igitur in vnum conuenerint vtriusque principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi.

CAP. XLII.

Hepatis calidi & humidi signa.

Humidius autem, ac simul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & siccius hispida hypochondria reddit. Plurimum verò sanguinis, & venas amplas, habitúmque calidiorem, & humidiorem facit, nisi obstiterit cor. Si verò amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis qui ex putredine ac vitiosis humoribus fiunt, sic affectus minimo negocio corripitur, præsertim si plurimum augeatur humiditas: caliditas verò, non ita. Sin autem contrà, minimè humorum vitio laborat.

Signa hepatis humidi & frigidi.

CAP. XLIII.

Hepatis humidi & frigidi indicia.

Humidius autem atque frigidius hepar habet hypochondria glabra: sanguinem verò, accedentem ad pituitæ naturam gignit, cum venarum angustia. Sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & sicci.

CAP. XLIV.

Hepatis frigidi & sicci indicia.

Frigidius & siccius hepar, parum sanguinis, & exiguas venas exhibet corpori: ipsúmque frigidius reddit, & hypochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calida, frigida, humida, & sicca temperatura testiculorum.

CAP. XLV.

Testiculorum temperaturas significantia.

Temperatura verò testiculorum, calida quidem, procliuis ad venerem, masculorúmque productrix, atque fœcunda. Eadem celerrimè genitales partes obsepit pilis. Frigidior verò contraria efficit. At humida, multo & humido semine abundat. Sicca, paucum & modicè crassum generat semen.

Signa calida & sicca temperatura testiculorum.

CAP. XLVI.

Testiculorum calidorum & siccorum indicia.

Calidior verò & siccior, crassissimum semen habet, & fœcundissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt: atque omnes quæ circunstant, suprà quidem, vsque ad vmbilicum: infrà verò, vsque ad media femora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona, eiusce modi temperatura: statim verò satiatur, & si cogamr, offenditur.

Signa calida & humida temperatura testiculorum.

CAP. XLVII.

Testium calidorum & humidorum indicia.

Sin autem caliditas humiditati iungatur, hirsuti quidem tales minus, plus verò semine abundant: non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modū venereis indulgent. Quòd si caliditas & humiditas abundanter exuperauerint, non sine detrimento à venereis abstinent.

Signa humida & frigida temperatura testiculorum.

CAP. XLVIII.

Testium frigidorum & humidorum indicia.

Si vero frigidiorem & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem exercere veneream incipiunt, nec proni ad actum huiusce modi sunt. Aquosum verò & tenue ipsis est semen, infœcundúmque, & fœminarum generatiuum, vel omnino non generans.

Signa frigida & sicca temperatura testiculorum.

CAP. XLIX.

Testium frigidorum & siccorum indicia.

At frigidior & siccior temperatura, similis quidem in reliquis est antedictæ: crassius tamen in ipsa semen existit, atque paucum omnino.

De totius corporis habitu.

CAP. L.

Musculorum substantia ex quibus constet.

Totius corporis habitus in illis maximè consistere dicitur partibus, quæ primæ oculis subiiciuntur. Sunt verò hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, existentes quædam carnes compositæ, ex prima & simplici carne, & præterea fibris, quibus innascuntur. Propria siquidem musculorum substantia constat ex his duobus. Quæ verò ad ipsos vasa pertingunt, veluti riui quidam sunt, qui non substantiam complent, sed eis subministrant, vt in vita permaneant.

Signa moderata temperatura.

CAP. LI.

Temperamenti moderati indicia.

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, sunt: color quidem ex rubeo & albo commistus; capilli flaui, & vt plurimum mediocriter crispi: carnositatísque mediocritas in qualitate & quantitate. Medium nanque est exquisitè, ac veluti Polycleti regula, huiusce modi corpus, inter omnes excessus, ceu ad quod ipsi dicantur, & cognoscantur.

De corpore calidiore.

CAP. LII.

Temperatura calidioris indicia.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel siccitate, hæc quantum ad carnosum genus attinet, videntur quidem tangentibus calidiora tantùm, quantùm & eorum temperatura calidior. Tantò verò magis hirsuta sunt, quantò & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros sortiuntur.

Signa frigida temperatura.

CAP. LIII.

Temperaturæ frigidioris indicia.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt, pilorum priuatio, pinguitudo, & occursans frigiditas. Color autem, vnà cum capillis, rufus, & vbi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit.

Signa sicca temperatura.

CAP. LIV.

Temperaturæ siccioris indicia.

Siccior temperatura tantò gracilior & durior est bona temperatura, quantò maior est siccitas.

Signa humida temperatura.

CAP. LV.

Temperamenti humidioris indicia.

Humidior autem temperies, carnosior atque mollior existit.

Signa calida & sicca temperatura.

CAP. LVI.

Temperatura calida & sicca indicia.

Calidior simul & siccior, magis hirsuta, necnon calida & dura existit: itaque pinguedine caret, tenuísque est, & capillos nigros sortitur. Si verò multùm in caliditate excellat, color quoque niger illi adest.

Signa calida & humida temperatura.

CAP. LVII.

Temperaturæ calida & humidæ indicia.

Calidior autē & humidior temperatura, mollior & calidior & carnosior tantò existit bona temperie, quantùm & vtrisque qualitatibus aucta fuerit. Quòd si plurimum augeatur, citò similiter à putredinis corripitur morbis. * Si verò parum quidem humidior sit, moltò autem calidior, molliores quidem parum huiusce modi sunt, iis qui bonam habent temperiem, & magis carnosi: non parum verò hirsutiores, & tangentibus etiam non parum calidiores. Nigri verò eis sunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro est, & multa: colórque miscellaneus, ex albo simul & rubeo: tangentibúsque paulò calidiores apparent. In summa autem, omnibus temperaturæ coniugationibus, semper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigida & humida temperatura.

CAP. LVIII.

Frigidior autem atque humidior temperatura, si parum

si pariter quidem vtraque augeatur, capilli nuda est & alba, mollisque, & crassa, & pinguis. Si verò magis excellerit, reliqua quidem sunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, vnà cum capillis rufus. Quemadmodum si plurimum vtraque augeatur, lividus. Si verò qualitatum augmentum inæquale fuerit, eius quæ superauerit, indicia erunt plura.

Temperaturæ frigidæ & humidæ indicia.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ.

C A P. XIX.

Temperaturæ frigidæ & siccæ indicia.

Si autem frigiditas vnà cum cum siccitate augeatur æqualiter, natura dorum ac tenue & glabrum corpus sic affecti fortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sunt, per carnes dispersa inest. Capilli autem & color, frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur. Vbi verò calida & sicca temperatura, per decrementi tempus, in frigidum & siccum labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri simul, hirsutique euadunt. In vniuersum autem, si membrum facilè frigefit, vel frigiditatis, vel raritatis est signum: si verò non facilè, vel caliditatis, vel densitatis. Si à desiccantibus offendatur, atque aridum & siccum, nec facile mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis. Porrò pauca simul & dura caro, membrum siccius efficit: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia spacia corporum similarium, vt plus vel minus humidæ substantiæ in se contineat, vel crassius vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt: humidius quidem, vbi subtilior & plurima est humiditas: siccius verò, vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ partes, quæ verè solidæ sunt ac primæ, nullo modo effici humidiores possunt: intercepta autem in ipsis spacia, hac vel illa humiditate complete possibile est. Hoc verò est proprium partium similarium alimentum quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

Solidæ partes non posse vllo modo humidiores effici.
Solidorum corporum alimentum quod sit.

Signa sicci ventriculi.

C A P. LX.

Ventriculi siccioris indicia.

Ventriculi indicia sunt, eius quidem qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant, & pauca eis potus sufficiat: à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibúsque infestentur, aut super fluitet id quod abundat, eibísque delectentur siccioribus.

Signa humidioris ventriculi.

C A P. LXI.

Ventriculi humidioris indicia.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidum facilè tolerent, & cibis humidioribus gaudeant.

Signa calidi ventriculi.

C A P. LXII.

Ventriculi calidioris indicia.

Calidior verò natura ventriculus, melius quidem cōcoquit quàm appetat: & multò magis quæcunque sunt dura, & non facilè alterationem suscipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpuntur: gaudetque calidis potibus ac cibis, nec à frigidis vllā percipit noxam, si modicè ipsis vtatur.

Signa ventriculi frigidi.

C A P. LXIII.

Frigidus natura ventriculus, ad appetendum quidem plurimum viget, ad concoquendum autem, minimè: tales præsertim cibos, qui & frigidi sunt, & non facilè alterationem suscipiunt. Citò itaque in ipso acescunt: ac proinde acidis ructibus talis ventriculus abundat plurimùm: gaudétque frigidis, sed ab eorum vsu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tempore tolerare: quemadmodum neque calidus calida. Malæ verò temperaturæ, quæ morbi ratione ventriculum occupant, hac differunt ab iis quæ naturales existunt, quoniam contraria, non autem similia, appetunt, quemadmodum naturales.

Vētriculi frigidi indicia.

Intemperies morbosæ, à naturalibus intemperantiis quo distant.

De siti à corde & pulmone profecta.

C A P. LXIV.

Nec verò tantùm ventriculus sitibundos, minimèque sitientes reddit, & frigidi calidique potus appetentiores, sed ea quoque viscera quæ in thorace sunt, vt cor atque pulmo. Cæterùm qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace percipiunt: non sicuti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non statim quiescunt, & frigidus potus magis eorum sitim restinguit. Refrigerat autem eosdem & frigidi aëris inspiratio, quæ nihil illos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi. Sic qui contrario modo se habent, sensibiliter à frigida inspiratione læduntur.

Sitis à visceribus thoracis oborta quomodo distinguenda ab illa quam excitauit ventriculus.

Signa pulmonis frigidi.

C A P. LXV.

Pulmonis frigidi indicia.

Et hoc maximum sic frigidi pulmonis indicium. Vt etenim frigidum inspirantes, manifestè dolorem sentiunt, atque frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitosa excrementa tum loquentes, tum tussientes reiiciunt.

Signa pulmonis sicci.

C A P. LXVI.

Pulmonis siccioris indicia. Vocem raucā quæ efficiant.

Pulmonis autem siccitates excrementis vacant, & pituita: vocémque claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram eam reddunt, ac raucam. Et quum vehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce.

C A P. LXVII.

Vocis magnitudo & paruitas ad quæ consequantur.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate oritur: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum: paruitas verò, à contrariis procedit causis. Quare nec semper, nec primò, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias, vocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quia enim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc autem consequitur huiuscemodi vox: ob id nimirum contingit, ex voce de naturali temperie ratiocinari.

De leni & aspera voce.

C A P. LXVIII.

Vox lenis asperáque quò consequatur.

Nam lenis vox, arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ, moderatam temperiem sequitur, vt asperitas siccitatem. Asperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam verò duram, similarium partium, ex quibus constat, siccitas efficit:

at inæqualem, dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

De voce acuta.

CAP. LXIX.

Voci acutæ grauique, quæ requirantur. Virtus vitiúque cuiuslibet facultatis à temperie ipsa exoritur.

Eodem modo neque acuta naturaliter vox, sine angustia faucium, nec grauis, sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab ipsita atque innata frigiditate nascitur: altitudo autem à caliditate. * Porrò cuiusque facultatis virtus & vitium, à temperie ipsa, ceu à causa præcedente, exoritur.

De homine pituitoso bilem vomente.

CAP. LXX.

Bilem cur pituitosi non nulli assiduè vomant.

Vidi equidem hominem, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen biliosum euomebat humorem. Censui itaque inspiciunda alui excrementa esse, in quibus minimè apparebat bilis. Quare coniectura quadam comprehendi, eum meatum, qui biliosum humorem egurgitat, non minimam ipsius partem ad * imum orificium ventriculi, quod Græci pyloron vocant, effundere, vt in quibusdam animalibus cernitur. Plurimùm itaque ad eorum quæ latent sensuum cognitionem conducit, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, operationúmque atque vtilitatum inuentio.

Quomodo cognoscantur ægrotantia corpora.

CAP. LXXI.

Ægrotantes particulas dignoscendi ratio.

Vbi igitur iam corpora ægrotant, ipsorum partes quæ quidem sobiiciuntur sensui, sunt dignoscendæ ex eorum quæ insunt eis secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, situ: & ea quæ est secundum duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differentia. Quæ autem visum effugiunt, ex operationum læsionibus, aut iis quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

De signis patientis cerebri.

CAP. LXXII.

Cerebri morbi quomodo dignoscendi.

Igitur cerebri ægras dispositiones, aut ex desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut ex dolorum, qui ei eueniunt, differentiis, cognoscere oportet.

Signa cordis patientis.

CAP. LXXIII.

Cordis morbi vnde noscantur.

Quæ verò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, & pulsibus quoque eius & arteriarum, & ex iræ excandescentis celeritate vel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, eisque, quibus conflictatur, doloribus.

Signa patientis hepatis.

CAP. LXXIV.

Hepatis affectus vnde sint cognoscendi.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorum atque abundantia, & ad id, quod præter naturam est, euersione, & colore malo. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, non modò his qui in eo ortum habent, verùm & ex illis, qui consortij lege proueniunt: vt per aliquam difficilis respirationis, aut etiam tussis speciem.

Signa patientis ventriculi.

CAP. LXXV.

Ventriculi affectus quopacto deprehendendi.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in concoctione, & appetitu humidi vel sicci alimenti, vel superfluitatum excretione, delinquitur. Nec secus ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum quæ vomuntur, speciebus.

Signa patientis thoracis.

CAP. LXXVI.

Thoracis affectus vnde sint dignoscendi.

Thoracis dignoscuntur affectus ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines, spirationes difficiles, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostenduntur. In vniuersum autem, ex tumore, dolore, operationum læsione, & excrementorum differentia, omnium partium affectus noscuntur. Tumores igitur præter naturam, in inflammationibus, scirrhis, atque iis quæ vocantur œdemata, explorandi sunt. Dolor autem, quemcunque obsederit locum, aut solutam continuitatem, aut subitam alterationem, indicat. Soluitur autem continuitas incisione, exesione: fractione, & tensione. Alteratur verò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Triplíciter autem læditur operatio: aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo fit modo. At verò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem sunt veluti partes locorum patientium, nonnulla verò ceu excrementa. Etenim quæ in ipsis naturaliter continentur, singula propriam facient indicationem.

Dolor quid indicet.

Solui vnitas quot modis possit.

Operatio tripliciter læditur.

Excretorum differentia.

Signa futuræ ægritudinis.

CAP. LXXVII.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea quæ sanis & ægrotantibus accidunt. Siquidem sanis omnia secundum naturam insunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autem horum, indicia neutrorum consistunt. Quocirca dispositiones corporum, quæ casura in morbum videntur, sunt ex neutrorum genere, similque etiam quæ ipsa indicant signa. Primò siquidem hæc sanitatem ostendunt, secundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem signa secundum habitudinem, quæ ad aliquid est, neutra & insalubria dicuntur: quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem verò ratione, & quæcunque ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: ægra autem, quatenus præsentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo est, quòd quæ sunt vtrorumque indicatiua, neutra dicantur, secundum vnum quoddam neutrius vocabuli significatum. Quum igitur eorum signorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex sit differentia, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis speciebus, ab eo quod secundum naturam, euariant: veluti ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, vel quæ non seruat consuetū tempus, aut quæ ad edulia nō vsitata fertur.

Morbum futurum signa indicantia ex neutrorum genere existunt.

Ægritudinem futuram indicantium signorum differentia duplex.

Ad

Ad hoc etiam genus pertinent excretiones cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existũt. Sic humidiorum excrementorum vel defectus, vel præter consuetudinem abundantia, aut in colore, aut in consistentia varietas, aut in excretionis tempore. Præterea vigiliæ plures, somníque: aut non consueto tempore obiti. Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, venereorumque immodica aut intempestiua concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni, & ad motus torpor: vel si moueri tentauerint, tarditas, exolutiove insignis. Huc pertinet menstruorum suppressio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidum est distinguendum. Quòd si non eadem quæ prius ex cibo potúque voluptas capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo mentis seosuumque minimè naturalis aut obliuio insolita, somnique turbati imaginibus. In summa verò, quæcunque secundum naturam inerant, hæc quidem supra modum aucta, hæc verò imminuta, hæc temporibus quibusdam, aut qualitatibus, aut quantitatibus immutata, futuros morbos prænunciant. Porrò morsus ventris vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorum, aut quum aluus subducitur, aut quum vomitus excitatur, aut quum mingitur, siue alius aliquis dolor mediocris, ea genere quidem existit eorum quæ præter naturam: non tamen qui sic se habent, ægrotare dicuntur: sicuti nec qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant: quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidem in huiuscemodi operationibus terminus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his quas antea diximus, vel morbus est, vel dispositio neutra. Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differunt, sed toto genere sunt præter naturam, signa morborum existunt, quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amouere. Ea autem contingunt, vbi sensus ipsi circa sensibilia propria palàm hallucinantur.

Morbos futuros prænunciant quæ à natura ordine recesserunt.

Signa corporum ægrotantium.

Cap. LXXVIII.

Atquæ iam in ægrotantibus signa videntur, nonnulla quidem salutem, nonnulla mortem portendunt. Ac prima sanè salubria: secunda verò, genere quidem ægra, secundum speciem autem, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, vt dicamus vniuersaliter, ex operationum virtute ac vitiis: secundum partem verò, ex particularium operationibus: quarum genera prius diximus. Porrò excrementa, quandoquidem coctionis & cruditatis signa continent, fieri non potest quin omnino significent, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari. Salubria igitur signa dicentur, superante natura: insalubria verò, deuicta. Neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Cæterùm quæ manifestam coctionem indicant, ex salubribus sunt: sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ verò neque coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura existunt. Sunt verò & neutra, quæcunque nunc quidem hoc, nunc verò contrarium significant: veluti denigrati digiti. Ac talia sanè sunt decretoria accidentia.

Signa salubria.

Signa perniciosa.

Excrementa quid indicent.

Decretoria accidentia.

De causis salubribus, insalubribus, atque neutris.

Cap. LXXIX.

Quoniam verò causarum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ denique neutræ: primùm de salubribus disseremus. Cæterum quandoquidem nónullæ earum conseruatrices, nonnullæ effectrices existunt: suntque & tempore & dignitate priores conseruatrices, ab illis nobis est auspicandum. Quum igitur non vnum tantùm sit sanum corpus, sed plura, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid, est. Hîc igitur denuò sumendum initium ab prima corporis constitutione: & quæ illi salubria sint, considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura indicat.

Salubrium causarum differentia duplex.

Quot modis alteretur corpus.

Cap. LXXX.

Secundum quot igitur corpus nostrum alteratur modos, tot causarum conseruatricium genera habebit: quas liquet etiam correctrices existere. Alteratur autem corpus, à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam verò non necessariò. Necessariò enim alterant, quæ nulla ratione euitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambientem semper attingere, comedere, bibere, vigilare, & dormire, est necesse: ensibus autem, & exitialibus feris occurrere, non item. Quare circa primum causarum genus versatur pars corporis conseruatrix, circa secundum autem minimè. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubriũ genus inueniemus. Inest igitur vnum ex ambientis aëris adhæsu. Alterum ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum. Tertium, ex somno & vigilia. Quartum, ex his quæ assumuntur. Quintum, ex iis quæ excernuntur & retinentur. Sextum, ex animi affectibus. Ex his itaque necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem ambiente, quia vel calfit, vel frigescit, vel exiccatur, vel humectatur, vel secundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu verò & quiete, quum vtraque modum excesserint, aut calfactum aut frigefactum, aut humectum, aut exiccatum, vel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necesse, iuxta eandem rationem. Præterea & ex animi affectibus, & ex iis quæ assumuntur, aut excernuntur aut retinentur. Hæc siquidem omnia, partim quidem euidenter, partim verò per alias causas medias, alterant corpus, & sanitatem corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubrium causarum. At vsu opportuno adhibita, causæ fiunt conseruatrices, atque salubres: si verò à modo aberrauerint, redduntur insalubres. Quocirca singulæ earum rerum, quandoque salubres, quandoque insalubres sunt, quum ad aliquid referantur. Quippe vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium verò insalubre existit. Quum verò eget quiete, ocium salubre est, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de aliis omnibus statuendum. Horum nanque singula, quando vt necessitas corporis exigit, cum mensura, & opportuna qualitate adhibentur, salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalubria.

Conseruatrices causæ quot sint.

Corpus necessariò alterantia quæ sint, & quot numero.

Aër cur nos afficiat.

Motus. Quies.

Somnus. Vigilia. Animi affectus.

Salubrium causarum materiæ quot sint.

bria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in iis quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere. Nam si tanta & talis res allata extiterit corpori, nemini dubium est quin etiam ipsa tempore opportuno afferatur. Siquidem inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quum sit, pro modo transmutationis, aliud alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis constitutioni quum circumfusus aer optimè temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conueniet. Quum verò aer a temperie recesserit, tantùm illas a mediocritate euariare oportet, quantus fuerit aeris ab optima temperatura recessus. Hi verò mediocritatis termini existunt: in aere quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitiis autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excrementorum modus, in quanto & quali conuenientia. Æqualis verò in his quodammodo est coctioni appetitus. Optima quippe natura, quantum appetit, tantum etiam concoquit. Sic & somni modum ipsa natura præfinit, his qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam ij tunc à somno excitantur, quum corpus ampliori quiete non eget. Quumque talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel vrinæ meatum, vel per totum corpus vacuantur. Liquet igitur ipsos cauere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia videlicet, tristitia, furore, timore, & inuidia. Hæc siquidem alterant, atque à naturali statu corpus immutant.

Intentiones circa salubre & insalubre, sunt qualitas exigendorum & quantitas.

Occasio temporis [illegible]

Mediocritatis termini in iis quibus vti corpus debet.

Natura optima, quantum appetit, tantum concoquit.

De venereis.

Cap. LXXXI.

Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris. Reuera autem confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, vt nec resolutio aliqua percipiatur, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur. Tempus autem ad vtendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum, vbi scilicet nec supra modum plenum, nec vacuum extiterit: aut in calore, aut frigore, aut siccitate: aut humiditate excesserit. Quòd si aberrare contigerit, paruus sit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quam exiccato, vti venereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in * optima corporis constitutione est eligenda: exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiam est ratio habenda. At si ab optima constitutione aliquod defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conseruant causæ, ad proportionem mutabuntur. Sed quum multa sint huiuscemodi corpora, per singula genera est seorsum dicendum. Quod igitur in partium similarium temperie errat, instrumentariarum autem partium seruat commensurationem, duplicem habet salubrium causarum formam: alteram quidem earum quæ ipsius conseruant temperiem, alteram verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaque ipsius temperaturam conseruant, tantùm a causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quantum & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpora, calidiorem victus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, sicciora sicciorem, & humidiora humidiorem. At secundum coniugationem, calidiora & sicciora, calidiorem simul atque sicciorem: eadem in reliquis quoque coniugationibus proportione seruata. Rectè siquidem causarum vtetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit: videlicet quòd motus, alimenti penuria, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: atque hisce contraria existunt, humectant. Ita verò & calfacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum ac potuum, vtque simpliciter dicam, omnium quæ corpori afferuntur, materias quis noscens atque potentias, salubribus vtetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, seruare corporis temperiem sit animus. Quòd si permutare, atque ad melius eam traducere studeat, alterum est hîc salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter verò declinans ad alteram partem a benè temperatis & mediis, quæ optimis naturis conueniunt. Calidior siquidem & siccior temperatura, a calidioris ac siccioris victus ratione, ad exactissimum bonæ temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit vsus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atque humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit intemperantias: alterum verò de quo supra diximus, temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius. Nam quum plurimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessariis districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Porrò quæ similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Venus quatenus sit salubris.

Venereis tempus aptum quod sit.

Optimè constitutæ naturæ omnia requirit mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similibus esse adhibenda, dum seruare corporum temperamenta est animus.

Intemperantia quando ad melius sint traducenda, & quando sit conseruanda.

De causis salubribus partium instrumentalium.

Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quatenus & hîc ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabunt. Aliæ nanque sunt salubres erroribus qui in formatione consistunt: aliæ iis qui in magnitudine, vel numero, vel positu. In formatione igitur plures contingunt errores: nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitas, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporum retinent appellationem: si verò amplius, insalubrium. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atque defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, siue vna, siue, plures, quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiát, aut superabundét. Ex hoc genere etiam sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt. Reliquum est aliud

Errores in formatione quotupliciter consistere possint.

aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis artinet partis, in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quæ optima existit. Secunda, quæ parum euariat, ob idque salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre, quando amplius à modo recesserit. Quarta, qoæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, veluri quæ blæsæ, vatæ, & obliquæ appellantut, hæ, quum fœtus nuper natus atque tenellus est, formatione & ligarura, ad naturalem habitum traducuntut. At si iam aucto infante, ad duritiem peruenerint, emendari non possunt. Sic errotes quidem qui ad cauirarem attinent, quum adhuc augeri perseuerant, cottectionem admittunt. Quum autẽ iam ad vltimum peruenerint, nullus est temedio locus. Cauitates igitut quiete atque alligatione paruæ redduntur: magnæ verò, partium operatione, & retentione spiritus. Sic & quæcunque foramina, ntáque. Et quidem quæ naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete ac commoda ligarione, minores redduntut, augẽtur autẽ & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscunque aliis plus sanguinis coociliare valentibus. Deficientes autem partes, quæcunque ex sanguine duxerunt originem, corrigi quidem oon est impossibile. Quæ verò ex semine, ptopémodum impossibile existit. Licet tamen aliquando loco earum alias facere, quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum verò omnium natura opifex est, medicus autem ministet. Porrò quæ numero excedunt, iis ablatio, causa salubris existit. Inspicere verò opottet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere rentandum est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt, emendatio. Nec verò in ambiguo est, quod duo sæpius aut tria vitia, eandem possunt partem comptehendere. Reliquũ est id morbi genus, quod similaribus & instrumentalibus partibus existit commune, vnitaris diuortium.

Partes ex sanguine cretas posse corrigi: si deficiant ex semine autem ortas, vt instaurentur, esse ferè impossibile.

Naturam esse opificem generationis particularum. Medicus naturæ minister.

De causis salubribus ceu ad eos, qui morbo tenentur.

Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum, aliæ quidem occurrunt * intemperiei iam genitæ: aliæ illi quæ in generatione consistit: aliæ illi, quæ futura est. Igitur harum quæ sunt postremæ, hæ quidem in præseruatiua artis parte continẽtur, hæ verò io salubri. Primæ autem illæ inter omnes, io curatiua tantummodo: at illæ quas intet vtrasque collocauimus, in præseruatiua simul & curatiua. Siquidem factam iam ægritudinem curare oportet: eam verò quæ nondom adest, sed futura est, prohibere ne fiat, ab ea quæ est in corpore dispositione. Eius autem quæ adhuc fit, quod quidem factum est, curare expedit: quod verò futurum, prohibere ne fiar. Prohibebitur autem, sublata ea dispositione * quam sequi morbus narura est aptus. Talis etenim dispositio, causa antecedens dicitur. At facta iam ægritudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua primùm læditur naturalis functio. Quam sanè ipsam dispositionem, morbi causam vocamus.

De communissima intentione curatiua.

Cap. LXXXIV.

Curationis scopus.

Curatio verò vnum præcipuum communissimumque habet scopũ, nempe tollendæ dispositioni contrarium. Ex hoc siquidem genere suot causæ illæ omnes, quæ sanitatem efficiunt: particularim verò, ex vnicuique dispositioni contrariis. Calido igitur affectui, causa frigida contraria existit, frigido autem calida: eademque io cæteris proportione. Etenim si omne immoderatum præter naturá est, moderatum verò secundum naturam: necesse est omnino, vt immoderatum ab immoderato coottario, ad mediocritatem trahatur. Cæterùm secundum potentiá, non secundum imaginationem, calfaciens refrigeransque, & alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaque io humoribus putrescentibus febrem accendi. Indicatio in huiuscemodi affectu, est euacuatio simul & altetatio: hæc quidem, quæ puttedinem finiat, manente adhuc substantia: euacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit. Euacuationes autem fiunt, & per sanguinis emissionem, & clysteris vsum, & per vrinæ vias, atque eam quæ per cutim fit transpirationem: ac prærerea per eam quę fit ad partes oppositas attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertioet citare meostrua, hæmorrhoidesque aperire, ac denique expurgare palatum & nares. In vniuersum autem, si vnamquanque prius effectricem causam resciderimus, deio verò ad illam quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accesserimus, causarum salubrium inuentionem habebimus. At secundum compositas intemperies, ex simplicibus compositio commonstrabit salubria pręcepta. Etenim si decem quidem gradibus ad caliditatem maiorem ea quæ naturæ conueniat, labatut corpus, septem verò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem gradibus frigidiorem, septẽ verò humidiorem. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sit sita, machinari opottet insuper tale remedium salubre, cuius vis nequaquam io itiuere antea exoluatur. Si itaque calidius esse oportuerit eo quod est moderatum, non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandem mensuram tantùm adiiciatur, quantum ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium. Si verò frigidius, non simpliciter tantùm frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque prios animaduertenda est. Si enim crassa sit, non admodum poterit penetrare ad profũda: sed potius contrarium præstabit effectum, spissando superficiem, atque densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimom subire profũdum. Idem in humectantibus atque exiccantibus accidit, in quibus crassitudo & subtilitas partium substantiæ inspiciunda venit. A situ itaque loci inuenit iodicatio salubre remedium. A formatione autem & situ simul, quando effluxus sensibiles, atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Qoos enim effluxus ad principales efferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus, quæ minimè principatũ obtinent. Porrò causarum qoæ intemperaturam efficiunt, curatio fit per euacuatiooem. Nam ipsæ intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Immoderatum omne est præter naturam.

Febris putridę indicatio duplex.

Alteratio putrium humorum concoctio est.

Euacuationum species.

Affectus in alto sitos, vehementiorem medicamenti vim requirere, quàm ex sua ipsi natura postulent.

Auertendus effluxus esse à partibus principalibus, ad ignobiliores.

Curatio solutionis continui in parte carnosa.

Cap. LXXXV.

Continuitatis autẽ solutionis curatio, intentionem quidem habet vnionem, quæ in partibus quidem instrumeotariis impossibilis est, in similaribus

Vnio in partibus instrumentariis solutis est impossibilis.

bus verò non semper possibilis. Quandoqne verò, sicuti in carnosis, sanitas conglutinatione perficitur. Ipsam verò antecedit, si vulnus maius exstiterit, partium applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Vt autem hæc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in vnum, & fibulæ & suturæ vtiles sunt. Coalescere autem facit ea quæ distant inuicem, ac pristinam restituit vnionem, ipsa natura. Nostrum verò opus est, primò quidem applicare extrema distantium partium: secundò autem, quæ in vnum coacta sunt, sic conseruare. At tertiò, cauere ne quid labris intercidat vlceris. Quartò denique ipsam partis substantiam conseruare salubrem, id quod per mediocriter exiccantia fiet. Hæc igitur est solutæ continuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Vnionem carnis solutæ, quæ præcedant.

Vnionem præstat natura.

Solutæ partis substantiam conseruare mediocriter exiccantia.

De solutione continuitatis in osse.

Cap. LXXXVI.

At fractio est in osse continuitatis diuortium: quod quidem quantùm ad intentionem primam, insanabile est: quò verò ad secundam, quodammodo recipit curationem. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non potest. Secunda, alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumligante. Calli autem generatio, quà quidem ex materia & à natura fit, est & ad alia communis. Quatenus verò formam ossi vicinam habet, ex eiusdem fit alimēto. Molle verò & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, quin associetur alteri. Magna enim ex parte adiacentes musculi, vnà cum corporibus aliis, per fracturam ossium patiuntur. Quocirca & curationis intentio oritur duplex: quarum altera quidē circa ossa, altera verò circa corpora adiacentia versatur. Quū igitur fracturæ sanitas, callo adueniente fiat, ad huius autem generationem, proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oporteat, quæ quidem superfluitas in qualitate & quantitate debet modum seruare, talis certè victus ratio adhibenda est, quæ influxurum ossibus sanguinem tantum ac talem præparet, qualis & quantus generando callo sit opportunus.

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est incurabilis.

Calli generatio.

Ossa puerilia coalescere posse.

Fracto osse simul affici musculos.

Fracturæ sanitas fit callo adueniente.

Fracturæ, qualis victus ratio conueniat.

De punctura nerui & tendonis.

Cap. LXXXVII.

Nerui verò & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad excitandam conuulsionem neruorum: ac tum præsertim, quum nil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Aperiendum est igitur, atque èxiccandum substantia tenui, quæ vsque ad ima nerui oblæsi possit descendere. In simplicibus igitur huiuscemodi affectibus, salubrium causarum forma talis existit. In cōpositis verò complicatur vlceribus, prima quidē cauitas: quæ non differentia vlceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substantiæ iactura. Curatio autem in morbo duplici, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutio, vnitate: substantiæ autem iactura, generatione indiget. Quòd autem primò quidem hunc affectum oporteat sanare, ac dein vnitatem restituere tentare, ipsa natura rerum nos docet. Vbi verò repletum vlcus iam fuerit, ad æqualitatemque perductum, cute inducendum est: id quod si fieri non possit, saltem carne quæ cuti vicina sit, communiendum. Est autem huiuscemodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur inducendam, necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate astringentia medicamenta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adnata, intentio abstergendi erit. Præterea si inflammatio aliqua vel attritio, vel scirrhus, vel tumor mollis & laxus, vel intemperies vnà cum vlcere adsint, prius quidem eorum curationi insistendum est, ac dein ipsum vlcus curandum.

Punctura nerui, cur ad excitandam conuulsionem sit prompta.

Puncturæ curatio.

Cauui curatio vlceris.

Cicatrici inducendæ, siccantia desiderari.

Vulneri si adsit tumor, hic prius curandus est, quàm succurramus alii.

De speciebus morborum qui iuxta formationem contingunt.

Cap. LXXXVIII.

Quod verò ad figuræ permutationem pertinet, in iis sane qui adhuc crescunt, possibile est plurimarum partium peruersionem corrigere: in eis autem qui iam sunt aucti, minime.* Scopus igitur in iis quæ curationem recipiunt, est, in contrarium peruersionis adducere. Si verò fractione aliqua non rectè conformata, alicuius membri figura vitiata fuerit, cui substantia callosa innasci præuenerit, siquidem hæc adhuc extiterit, perfringere os compactum oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Peruersi membri correctio.

De obstructione.

Cap. LXXXIX.

Est verò & obstructio ex eodem morborum genere, fitque ex crassis & lentis humoribus, vnū & ipsa scopum habens morbum cōtrarium, videlicet apertionē. Causæ autē salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ verò fit ab stercore duro, intersepiente intestinum, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remedium, ex humidis pinguibusque clysteribus: postea demum ab acribus euacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in vesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ verò sanitatis gratia, incisionem & extractionem. At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in * exacta totius euacuatione consistit: quemadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica euacuatione curatur. Quæcunque igitur in pulmone vel pectore continentur, * educuntur quidem per tussim, sed à medicaminibus extenuantibus. Quæcunque verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus: aut per vrinam, aut per * inferiorem ventrem. Sed per vrinā quidem, ab iis quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab eis quæ attrahendi aut aperiēdi ora vim habent. Quæcunque in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionem. At quæcunque sub cute, per sectionem, vel ignem, vel adurentia medicamenta. Sic aliquando etiam, quæcunque in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Vt autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intentio, est ablatio: vel si fieri hæc non possit, transpositio. Quæ verò non sunt ex genere præter naturam, at quantitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inuentio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

Obstructionum curatio.

Lapidis in vesica curatio.

Pectoris excrementa eiici cum tussi à medicamentis tenuantibus.

Diuretica qualia esse debeant.

Causticis in quibus vtendum medicamentis.

De asperitate & læuitate.

Cap. XC.

Quæcunque verò partes, quòd exasperatæ sint naturalem amiserint habitum, iis læuitas naturalis

lis restituenda est: ossa quidem læuigando, asperam verò arteriam vel linguam leniendo, humidis quæ nihil mordeant, atque lentorem habeant. At quibuscunque læuitas inest non naturalis, cognata asperitas reuocanda est medicaminibus quæ sufficienter abstergant, astringantque parum. Quæcunque verò vel obstructiones, vel angustiæ meatuum, alios morbos sequũtur, eorum curatio prius est perficienda. Quòd si nonnulla ex poxime dictis inuicem complicentur, varias habebunt indicationes. Si igitur in particulam aliquam tanta sanguinis copia confluxerit, vt vniuersæ ipsius venæ intumescant, & distendantur, omnihilque in spacia vacua & intermedia transfundant, huius quidem affectus sanatio scopum habebit euacuationem: aut, vt apertiori vtamur vocabulo detractionem: quandoquidem morbus est immodica partis repletio. Itaque necessarium est vt superfluitas vacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel vno aliquo horum modorum, vel omnibus. Per locum verò patientem vacuabitur, partim quidem manifestè, sensibiliterque, partim verò resoluta in vapores. Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè vacuare expedit. Nam si scarificationibus, aut, sectionibus, sensibiliter aliquid euacuemus, plus ratione excitati doloris attrahemus in partem. Si verò calfacientibus conemur discutere, maior copia coloris vi ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, vt retrocedat id quod influxit, corpus quum plenum sit, non admittet. Vt igitur fieri hæc ambo possint, in primis euacuare vniuersum corpus oportet, dein autem id quod in partem influit, ad contraria loca retrahere. Quod quidem vbi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò miriora præsidia fuerint, eò erit longè aptior vacuatio. A patiente verò loco repellemus, astringendo, atque refrigerãdo. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcunque repercutiuntur. Vasa præterea, vi medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittunt. Si igitur superfluum omne hac via retrocesserit, bene se res habet. Si verò aliquid fuerit rerentum in parte, id lentum & crassum esse, ob idque ægrè solubile, coniicere oportet. Potest etiam, vel si influens humor non sit eiusmodi, effusus tamen esse ad intermedia sparia: quo tempore euacuandus est per ipsum locum affectum: imponentibus nobis particulis superiacentibus ea, quæ repellendi humorem vim habeant. Maximè verò euacuabis quod in spatiis iis delitescit, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ discutiẽdi vim habeant. At quia discutientia omnia vires calidas habent, effectus autem huius temperaturæ est mordere, vbi caliditatis modum excesserint: cauenda ex eis sunt vehementissimè calida, ac tum præsertim, quum patiens locus in superficie constiterit. Neque enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectum, insuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in hisce dolorem sedat, ac multò magis si humidum fuerit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est medicamen digerere, * etiamsi validas non sortiatur ad discutiendum vires. Quòd si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod euacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atque augendus discutientis medicamenti est calor: quum dubitandum sit, ne prius quàm profundas partes attigerit, interim vires amittat. Nec tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omnes vacent affectu. Quare duo hæc simul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicaminum vsum, & summæ partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hanc igitur indicationem à situ partis desumebamus. Porrò affectarum partium, in quibus retinetur superfluitas fluxionis, nonnullæ quidem raræ, laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autem densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur euacuantur facilè: reliquæ autem medicamẽtis acrius vacuantibus, ac præterea tenuiores partibus habentibus, egẽt: atque eò magis, quò profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, vna quidem à particulæ patientis substantia, altera verò à formatione & situ. Fingamus enim in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis vasorum finibus, impactis humoribus, qui vel lenti & tenaces vel crassi existant, vel superabundent: nónne in promptu est, primùm quidem crassitiem vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundò autem, non per angustos tantùm inuisibilésque meatus, sed per latiores etiam, quicquid inibi infestum est, euacuãdum esse? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero, insignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad venam cauam: hæ verò in cauis, ad portam. Vnde haud difficile tibi futurum est, vbicunque pressi constipatique humores fuerint, eosdem expeditè euacuare: trahendo quidem ad ventrem, cum his quæ attrahendi vim habent medicaminibus, quicunque ex ipsis, in venis ad caua hepatis pertinentibus aceruati sunt: ad vrinæ verò meatus promouendo, per cauam venam, quicunque in venis ad eam pertinentibus hærent. Est & alia indicatio ab hepate sumpta, veluti à venarum principio. Nam quum non tantum seipsum regere natura sit aptum, sed largiatur etiam virtutem venis: vtendum est, ne si eius vigor fomentis & cataplasmatis relaxantibus exolutus fuerit, & ipsum primũ ad proprium opus, & omnes subinde venæ, ratione illius, imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius aliqua ex astringẽtibus medicamẽtis semper miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandũ erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum medicamen astringens, etiam aromaticum fuerit. Nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, valentius operabitur, ita vt euacuet quidem quod præter naturam in ipsum membrum confluxit, seruet autem humorum modum conuenientem naturæ. Explorandum itaque est, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies eiusdem membri sit alterata: vt hanc ipsam curantes intemperiem, sanitatem parti restituamus. Curabimus autem, contrariam ex aduerso afferentes qualitatem: quantum vnumquodque calidius aut frigidius redditum est, tantùm refrigerantes, aut calfacientes. Quare & hîc rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies.

***

Di

Aspera quibus sunt læuiganda.

Læuia quibus exasperanda.

Vacuationem per partem læsam non esse moliendã, vniuerso corpore pleno existente.

Inflammatæ partis curatio, vbi vniuersum corpus est plenũ.

Repercussionẽ fieri per astringentia & refrigerantia.

Discutientium quæ vehementissimè calida sint, in quibus sit vsus, cauẽdus.

Dolor omnis fluxiones excitat.

Discutientium calorem intẽdendum esse, vbi humor vacuandus in penitioribus partibus hæret.

Partium quæ non vacuentur facilè, & quæ acriora medicamenta desiderent.

Hepatis obstructi curatio.

Hepatis caua & gibba, qua parte vacuanda sint.

Hepar venarũ principium.

Hepaticis medicamentis aliqua ex astringentibus admiscenda esse, & quæ aromaticam vim obtineant.

Intemperiẽs esse per contraria curandas.

De morbò secundum numerum.

Cap. XCI.

Redundantes partes resecari tripliciter posse.

Mutilis membris arte conciliandum esse decorem.

Quibus autem aliqua particula deficit, in iis quidem scopus est efficere alteram, subministrando naturæ, eo quo diximus modo. Quibus autem redundat, hanc resecare oportet aut scalpello, aut igne, aut caustico medicamine. Hæc igitur omnia sanare * fermè possibile est: at generari non omnia possunt. Quædam verò sunt, quæ etsi generari nequeant, pro ipsis tamen licet alterum substituere: quemadmodum osse ex toto sublato, carnosum quendam callum inducimus, qui processu temporis duriorem naturam 'contrahit, quum ab initio carnis imitatetur substantiam. Vbi verò parte quacunque sublata, neque eandem secundum speciem substantiam, neque similé efficere possumus, tertius nobis scopus est, inuenire decorem quendam quemadmodum in mutilationibus.

De morbo secundum magnitudinem.

Cap. XCII.

Communicat autem hoc genus torum cum eo quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit. Id verò tantùm seiunctum est, quod inter minime naturalia connumetatur. In quo quidem prima intentio est ablatin. Secunda verò, si illa sit impossibilis, transpositio: quemadmodum in suffusionibus. Quæcunque autem non integris partibus, sed earum tãtùm particulis, aut deficiunt. aut excedunt naturæ modum, refectin quidem, vel generatio, in iis quæ deficiuot: ablatio verò & abolitio, in his quæ superabundant, scopus est. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma est diuersa.

De morbo secundum situm.

Cap.. XCIII.

Luxationum causa & curatio.

Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpota emendat, quæ in situ sunt vitiata: veluti luxationes, & in scroto intestinum. Quæ sanè vitia contingunt, partim ex violenta tensione atque impulsu, partim ex dilatato continente, vel rupto. Quare modus etiam curationis est duplex: alter quidem ad oppositam partem ei * ad quam facta est permutatio, intendendo, & pellendu: alter verò, id quod continet, firmius solidiusque redendo.

De causis præseruatiuis.

Cap. XCIV.

Præseruatiuarum causarum differentia triplex.

Porrò eorum quæ præseruatiua dicuntur, triplex secũdum genus differẽtia existit. Prima quidẽ hominis, qui integra fruitur sanitate. Secunda verò, eius qui non integrè valet. Tertia denique eius qui iam ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem artem spectat, in duasque partes diuiditur. Secundum verò ad præsematricem pertinet. Tertium ad curatiuam. Hoc autem vniuersum genus præcipuè circa humores versatur, quos neque lentos oportet esse, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehementer calidos aut frigidos, neque putredini ubnnxios, neque veneni naturæ affines. Nam vbi aucti fuerint, generant morbos. Augentur verò nonnunquam eadem ex causa, quæ ab initio eos generauit. Illud autem plerunque accidit, vt sua alteratione inficiant illos, qui sunt io corpore humores. Scopus verò & horum curationis duplex existit: alteratio scilicet, & euacuatio. Alterantur igitur, vel tuncocócti à corpore, vel ab aliquibus facultatibus aliis, quæ vim medicamentosam sortiuntur. E quorum numero existunt ea, quæ aduersantur exitialium ferarum venenis: quæque etiam pharmaca virulenta transmutant. Euacuantur autem satis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum communes euacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruaotur, sumuntur. At verò promptius euacuantur per ventrem, quæcunque continentur in primis venis superfluitates. Quæ autem in iis quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicuti quæ in capite, per palatum, vel nares, vel per vtrunque. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam. Communis autem in his indicatio est, * reuulsio quidẽ ab omnibus partibus, ad quammaximè distantia loca: deriuatio verò, ad vicina. Quæcunque itaque huiuscemodi curant dispositinnes, causas salubres vocamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neque obsunt, neque iuuant. Pars igitur artis præseruatiua talis est.

Alteratio humorum à quibus fiat.

Euacuationis modus multiplex.

Reuulsio fit ad quammaxime distantia loca.

Deriuatio fit ad vicina.

De illa artis parte, quæ conualescentes reficit, & senibus congruit.

Cap. XCV.

Conualescentium seniumque dispositio qualis.

Conualescentes atque senes reficiendi ratio.

Quæ autem reficit atque restaurat in conualescentibus, atque senibus locum habet. Cæterùm quæ nam horum sit dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem habitum reducatur, in methodo medẽdi explicauimus. Dispositio igitur talis est. Optimus quidem, sed exiguus est sanguis: atque vnà cum ipso spiritus animalis, vitalisque. Ipsæ verò solidæ partes sicciores: atque ob id, earum vires imbecilliores: proindéque vniuersum corpus, frigidius. Causæ verò salubres quæ hanc emendant dispositionem, vt vno eas comprehendam capite, sunt quæcunque præsentaneum tutumque exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibúsque, ac somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Vbi igitur non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad coosueta opera tranferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctúque faciles, neque frigidos: in processu verò, eus qui plurimum alimenti suppeditant. At potus eis opportunus est, vinum, ætate quidem moderatè prouectum, substantia autem purum, pellucidumque: quod scilicet vel subflauum, vel album existat, atque suauiter olens: gustui verò neque aqueum omnino, neque aliquam qualitatum insignem aut dulcedinem, aut acritudinem, aut amaritudinem, aut denique astrictionem refereos.

GALENI PERGAMENI De medendi methodo,

Liber Vnus.

INTER alias causas quæ à condenda medendi methodo me hactenus dehortatæ sunt, charissimè Hiero, hæc fuit vna & præcipua, quòd frustra me scripturum timerem, quum nemo

Temporis sui mores Galenus deplorat.

nemo propè dixerim hac nostra ætate, veritatis inquisitiooi sit deditus: sed pecuniam & ciuilem poteotiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eousque suspiciant, vt si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant: quippe qui ptimam ipsam, & verè sapientiam, quæ diuinarum humanarúmque rerum est scientia, oe esse quidem omnioo existimeot: ac proinde inter eos eeoseatur optimus, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone vti philosophico norit, sed qui multos, eósque maximos calices exiccarit. Eóque fit, vt quum ægrotare ij cœperint, medicos aduocent locupleténique, non quidem optimos, sed eos qui adulentur ipsis: quíque & frigidam dabunt, si hanc poposcetint: & lauabunt, quum iusserint: & niuem, vioúmque porrigeot: ac breuiter, quicquid iubebitur, mancipiorum ritu facient: contrà quàm veteres illi medici ab Æsculapio oriundi, qui veluti duces militibus, & reges subditis, impetare semper ægris voluerunt: nequaquam verò emptitiorum Getarum more, parêre & obsecundare: id quod facere Romæ erat solitus impudentissimus Thessalus, eò etiam temeritatis progressus, vt sex tantùm mensium curriculo, traditurum se totam artem medicam profiteretur, citra vllam aliarum disciplinarum institutionem. Quamobrem ipsius facilitate allecti, sutores, textores, fabríque, seruilibus opificiis relictis, cateruatim hodie sese sub eo præceptore ad professionem sacratissimam conferunt, in perniciem humani generis. At verò minime licete alicui curare commodè morbos, nisi prius oatotam corporis vniuersi perspexerit, apud omnes sapientiæ professores est in confesso. Totius aotem naturæ constitutionem, accuratissimè exposuit nobis Hippocrates. Quem quidem Peripatetici atque Stoici sequuti, vtrique sanè hoc illius dogma recipiunt, oempe, vniuersum corpus conspirabile & confluxile existere, omnésque animalis particulas à se inuicem affici: dissident tamen in eo, quòd Aristoteles quidem, qualitates tantùm in se mutuò transire, atque omnino misceri: Stoici verò, non has modò, sed etiam substantias ipsas existiment. Cæterùm medicinæ fuerit abunde, si concedantur ea quæ ab vtrisque sunt demonstrata: necnon quòd qualitates virtutésque in mistis, totæ fiot totis permistæ. Hac autem humani corporis contemplatione posthabita, nulláque vsus demonstratione, ille sapientissimus Thessalus, duos tantùm esse morbos simplices tradit in vniuersum, nempe fluxum & clausum: ex quibus simul coëuntibus, gignit tertium vnum compositum: non intelligens se differentiam quandam morborum, non numerum, in medium adferre. Atqui minimè conuenit, quum de animalium numero quęritur, vnam differeotiarum oppositionem producere: alioqui duo sic vniuersa animalia erunt: vt, gratia exempli, rationale & irrationale. Proinde ad species quæ in substantia, non quæ in differentia versantur, respicere oportet eum, qui numerum morborum sit traditurus. Porrò non omnis differentia generi addita, ad speciei constitutionem conducit aliquid: sed quæ ex generis propria diuisione nascitur. Hæ siquidem differeotiæ sunt, quæ species constituunt: reliquæ omnes, alienæ. Etenim propriæ animalis differentiæ existunt, mortale & immortale, rationale & irrationale, mansuetum & ferum: aliáque id genus. Molle verò ac durum, graue & leue, rarum & densum, magnum & paruum, animalis differentiæ non sunt, sed substantiæ. Itaque etiam si cum animali vel molle vel durum componas, ad speciem constituendam nihil sanè cootulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale, animali adieceris, efficitur iam illic Deus, hîc homo. Ita verò & si rationali animali duas illas differeotias peculiares addideris, quæ sunt, gressile & bipes, sic quoque hominis speciem effeceris. Vnde fieri non potest, vt vllius rei specificas differentias iouenitat quis, nisi prius substantiam illius aut definiuerit, aut oratione circunscripserit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero instituat, is non debet statim in prima differentia subsistere, sed diuisa illa procedere, donec ad aliquam infimarũ specierum, & quę in aliam distrahi amplius non possit, perueniat: id qood facere illi tantùm est promptum, qui in diuideodi arte magnopere fuerit exercitatus. Peccauit etiam vel grauissimè Thessalus, quòd ne principium quidem indemonstrabile, ac per se notum attigerit, illius rei quam pertractandam suscepit. Principium autem intelligo, quæsitæ vniuscuiusque rei propriam essentiam: a qua necessariò est ordiendum, quum ad inuentionem specierum & differentiarum, tum vel maximè (vt ait Plato) ad diuisionem, atque ad omnẽ cuiusuis rei absolutam inqoisitionem. Sed oec ratione, nec experientia, ad fulcienda sua dogmata vsus vnquam est Thessalus: quæ quidem duo instrumenta, iis quæ optimè inuenta fuerint, apud homines solent semper patrocinari. Cæterùoi in his commentariis animus nobis est agere, non de experientia quæ ratione non vtitur, sed de iis præsidiis, quæ methodo & ratiooe inueniũtur. Etenim methodo quippiam inquirere, inueniréque ex aduerso opponitur ei, quod est fortuitò & temerè. Est siquidem illud, cum via quadã & ordioe, quippiam inuestigare. Experientia autẽ amethodos, non autem, aut ordinẽ certum, sed tantùm fortunæ vnius fauorem, ad rei inuentionem desiderat. Qua quidem prorsus neglecta, nos demonstrationi insistamus, quæ à priocipiis indemonstrabilibus, & per se notis, intellectuique obiectis, nunquam non proficiscitur. Nam quod intellectui se vno occursu non exhibet, id protinus controuersum existit, demonstrationémque desiderat: nec artem vllam à tali principio incepisse conuenit. Quandoquidẽ igitur morbi curationem inuenire est propositum, haud dubiè necesse est, prius morborum numerum sciri. At quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius morbi, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè exploraro; oportet profectò nunc, etiam quid morbus sit, enarremus, quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Id verò fiet commodè, nobis à cõmuni notione auspicatis, sine qua inueoire propositæ rei substantiam noo licet. Vt igitur vbi citra offensam omnium partium actiooes obeunt, homines valere se dicunt: sic dum naturalium corporis actionum senserint quampiam vel malè geri, vel prorsus non geri, & ægrotare se illa corporis parte existimant, cuius actionem oblæsam vident, & medicum de remedio consulunt. Ac tales sunt vniuersis homioibus notiones & sanitatis, & morbi. Ergo accepto illo, quod omnes confiteotur, principio, nempe id in medendi methodo propositum esse, vt ægra corpora in sanitatem restituamus, hoc est, naturales partium actiones, si quæ oblæsæ sint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, cuius nimirum particulæ

Sapientia est diuinarum humanarúmque rerum scientia.

Medici veteres imperabãt ægris veluti duces militibus.

Thessalus pollicebatur docturum se artẽ medicam curriculo mensiũ sex.

Curaturo morbos necessaria est corporis naturæ cognitio.

Corpus vniuersum est conspirabile & fluxile.

Mistorũ qualitates & facultates, sunt totæ per totas mistæ.

Thessalus cõstituebat duos tantùm simplices morbos in vniuersum.

Differentiæ specificæ.

Animalis differentiæ propriæ.

Deum animal rationale immortale, definit Galenus.

Essentiam cuiusque rei esse principium à quo ordiendum est ad exactam omnẽ inquisitionẽ.

Instrumenta inuentionis duo, ratio & experientia.

Methodo inquirere, quid sit.

Experientia amethodos, vnius fortunæ duntaxat fauorem desiderat.

Notio cõmunis.

Valere & ægrotare quando se dicant homines.

opus esse vt videat, inter omnes homines conuenit. Nec verò refert, partémne, an particulam, quispiam oculum dicat.

Pars quid dicatur.

Siquidem quicquid totum complet, atque integrat, id, corporis totius, quod complet, particula siue pars nominatur. Est nanque pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integríque pars dicitur: æque profectò vt totum integrúmque, per relationem ad partes & particulas suas nominatur. Cæterùm à rerum, non nominum differentia, in omni commentatione principium sumendum est.

Visio est oculorum actio.

Est itaque visio, oculorum actio: quemadmodum locutio, linguæ: incessus autem, crurum.

Actio quid.

Ipsa rursus actio, motus est actiuus. At motus est prioris habitus immutatio. Qui quidem actiuus dicitur, quum à se æditur: passiuus verò, quum ab alio posito extrinsecus, excitatur.

Motus duplex. Immutatio duplex. Latio. Alteratio. Instrumentum quid.

At verò immutatio prioris habitus dupliciter fit: nempe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quæ circa locum versatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate consistit. Porrò instrumentum appello eam animalis partem, quæ perfectè ædere actionem potest. Qua significatione oculus pars animalis, & particula, & instrumentum vocabitur.

Oculi tunicæ.

Cornea verò tunica, particula quidem & pars: at instrumentum non item. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quæ amphiblestroides dicuntur: quarum nimirum singulæ, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ sunt: & quia is etiam faciei pars est, itidem & illæ faciei sunt partes, sed secundaria ratione.

Similaris particula quæ dicatur.

At verò similarem partem appellant, quæ vndique in particulas similes diuidi potest: veluti vitreus humor, & crystallinus, & tunicarum propria cuiusque substantia. Est itaque instrumentum oculus, actio verò visio: vna ex eius particulis similaribus, ac primum instrumentum visionis, crystallinus humor.

Crystallinus humor primũ instrumentum visionis.

Id nanque est, quod alterari debet ab aliquo extrinsecus occurrentium colorum, vt animal videatur. Alterari verò non potuit, nisi purum omnino, perspicuúmque esset. At purum ita, pellucidúmque esse non posset, sine eo quod nunc obtinet temperamento. Quippe ostensum est, vnamquanque rem talem esse, qualis est propter calidi frigidi, humidi & sicci temperaturam. Ideóque si quid horum magnopere immutatum sit, aut planè non videbit, aut malè videbit animal. Vbi igitur neutiquam videre oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, subitò nos accingimus ad ipsius læsionis causam inuestigandam, quum sine causa nihil in natura rerum contingat.

Nihil sine causa contingit.

Causa inuenta, necessariò fatendum est, aut morbum ipsum eam esse: aut, si morbus læsio actionis existat, affectum qui huic officit, morbi causam existere. Dubitauerit tamen aliquis, ipsum ne oculi affectum, à quo cernendi actio vitiatur, dicere morbum debeamus: an ipsum actionis vitium. Quodcunque tamen elegeris, necessum est vt de sanitate enuncies, & quidem multò antea, contraria: nempe eam esse vel incolumem oculi actionem: vel affectum, qui visionem absoluat.

Sanitatem & morbum sub eodem genere contineri. Cõtraria quæ dicantur.

Sanitas quippe & morbus, maximè contraria quum sint, sub eodem genere continentur. Contraria siquidem sunt, quæ in eodem genere posita, plurimũ inter se dissident: veluti album & nigrũ, quorũ vnum est genus, color. Ergo si sanitas actio est, quæ secundum naturã se habet: omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin autem affectio quæpiã, aut constitutio naturaliter se habens, extiterit sanitas: & morbus affectio constitutióve præter naturã, necessariò fuerit. Verùm quum duo rerũ genera sint, nusquam inter se similiũ, sed tota differentium natura: quorum alterum quidẽ, corpus, certo modo affectum, vocatur: alterum verò, functio: fatendũ proculdubio est, affectum ipsum corporis causam esse: functionem verò, id quod ab affectu ipso proficiscitur.

Affectus corporis existit functionis causa.

Comitatur quippe necessariò affectũ naturaliter se habentẽ, naturalis actio. Cõtrà, si à natura recesserit, actio statim præter naturã se habebit. Atq; hoc ipsum est veluti elementũ primum totius medendi methodi, quum nihil aliud sit quod curatur à medicis, quàm ipsius affectus corporis. Contingit tamen non ex nominum, sed rerũ recta opinione, recta morborũ curatio. Vt autem omnia methodo compendiosa explicemus, quatuor in vniuersum res sunt, quæ in præsenti contemplatione proximè inter se cohæreor. Ac videtur sanè ex his esse vnũ genus ipsorũ corporũ: alterũ verò, actionum ac corporum quidem genus præcedere actiones, eásque gignere: has verò sequi: idque, si corpora se naturaliter habeant, inculpabiles, naturaléisque: sin præter naturam sint affecta, aut nullas prorsus, aut omnino certè impeditas. Tertiũ præter hæc genus est causarũ, quæ hos affectus creant. Nam quam rationẽ habet affectus ad actionẽ, hanc alterum quippiã ad ipsum affectum omnino habeat oportet: illud duntaxat euarians, quòd affectus vnà cum actione cõsistit: nec potest vsquam aut proba actio esse, sine corporis naturali affectu: aut vitiosa, nisi quum corpus sit vitio affectum. Ipsius autem affectus, qui actionem impedit, causæ possunt & adesse, & abesse. Ab hoc quartum aliud genus est eorum, quæ quum corporibus & naturaliter & præter naturam se habentibus insint, actioni nec commodant, neque incommodant: vt, exempli gratia, color niger, ob diuturnam in sole moram contractus.

Morbus est affectus præter naturam, functionem vitians. Symptoma duplex.

Affectum igitur corporis præter naturam se habentis, qui actionem aliquam vitiat, morbum (si placet) vocemus. Ipsum verò functionis vitium, insigne quoddam morbi symptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea symptomata etiam, sed familiaria propriaq; possit quispiam vocare. At quartũ ab his genus sit insalubrium siue morbificarum causarum.

Causæ morbificæ. Causarum differentiæ.

Quarum eas quidẽ, quæ in ipso corpore animalis consistunt, internas siue antecedẽtes: quæ verò extrinsecus accidunt, externas aut procatarcticas appellabimus. Vt autem hæc exemplo clarescant, phlegmonem esse pedis morbum constituamus: læsum autem ingressum, esse insigne ipsius morbi symptoma. At rubor, tensio, renixus, & tumor præter naturam, diuersa quædam symptomata nominentur. Porrò sanguinis redundantia, phlegmones causa interna dicatur. Sicuti externa, quæ præcessit abundantia ciborum. Cæterùm nullus affectus dici morbus meretur, nisi alicuius partis actionem vitiet. Quod autem postulat curationẽ, aliud planè non est, quàm affectus qui vitiat actionem. Etenim quod primùm, maximéque omnium desideramus, id naturalis est actio. Vt igitur totam particulam actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipsius partis naturalem constitutionem, etiam actionis gratia desideramus.

Accidentia & symptomata quomodo differant.

Porrò quæ constitutionem ipsam vnde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis quidem nobis accidentia: ægrotantibus, symptomata nuncupantur.

Rerum quæ in nostro corpore habentur quatuor genera.

Atque hæc quatuor genera sunt omnium, quæ in nostro corpore habentur, siue secundum naturam

ram nos, siue præter naturam habeamus: actiones, constitutiones, quæ has præcedont, quæque etiam sequuntur.

GALENI PERGAMENI De medendi methodo,

LIBER SECVNDVS.

Morbus. Symptoma. Causa.

ERgo affectus qui actionem vitiat, morbus vocetur. Hunc si quis sequitur, symptoma. Quod illum excitat, causa. His ita distinctis, inspicienda diligenter est nominum diuersitas, quæ ægritudinibus imposuerunt ipsorum primi autores. Partim nanque à læsa particula fuerunt indita, vt pleuritis, id est, punctio lateris. Peripneumonia, id est, pulmonum phlegmone. Ischias, id est, coxendicum morbus. Podagra, id est, pedum vitium. Nephritis, id est, renum affectus. Arthritis, id est, articulorum vitium. Ophthalmia, id est, oculorum phlegmone. Cephalalgia, id est, capitis dolor. Dysenteria, id est, intestinorum tormina. Subinde ab ipso symptomate, vt Ileos, hoc est, voluulus. Tinesmus, id est, desidendi assidua cupiditas. Spasmos, id est, conuulsio. Palpos, id est, palpitatio. Tromos, id est, tremor. Paralysis, id est, resolutio neruorum. Apepsia, id est, cruditas. Dyspnœa, id est, difficilis respiratio, vel inordinata spiratio. Apnœa, id est, spirandi defectus. Agrypnia, id est, vigilia. Paraphrosyne, id est, delirium. Coma, id est, sopor. Sæpe ab ambobus simul: vt, Cephalalgia, hoc est, capitis dolor. Otalgia, hoc est, dolor aurium. Cardialgia, id est, oris ventriculi (quod veteres appellabant cor) dolor. Oduntalgia, id est, dentium dolor. Hysteralgia, id est, vteri dolor. Sæpenumero à causa putata, vt Melancholia. Nonnunquam a similitudine ad aliquid extra positum, vt Elephas, Cancer, Polypus, Staphyle, id est, vua, Leuce, id est vitiligo alba. Myrmecia, id est, formica. Atheroma, id est, tuber, cui pulticulæ quid simile inest. Steatoma, quod aliquid seuo simile continet. Staphyluma, id est, oculi morbus, cùm in summa tunica quiddam acino simile eminet. Melicеris, hoc est, capitis vlcera, saniem instar mellis fundentia. Anthrax, id est, carbo. Alopecia, id est, areæ in capite. Ophiasis, id est, vitium serpentis formam repræsentans. Sycosis, id est, ficus. Satyriasmi & priapismi, pudendi erectiones præter naturam. Ipsorum verò morborum, qui neque locum affectum nomine repræsentant, nec causam quæ eos effecit, perpauca sunt nomina, phlegmone, gangræna, scirrhus, erysipelas, apostema, œdema, empyema, vlcus, exanthema, catagma, spasma, rhegma. Coloboma, id est, mutilatio. Dothien, id est, furunculus. Ionthos, id est, varus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoque nonnulla, partim locum corporis, siue particulam afflictam, subindicare videntur, partim à prægrauante symptomate nominari. Porrò vlceris (quod vnitatis solutio est in carnosa parte) differentiæ particulares partim ab iis qui primùm eas sanauerunt, dicuntur: partim ab ipsis qui iisdem affecti sunt, vt telephium. Cancer autem, à similitudine ad animantem. Phagedæna herpésque à symptomate. Verùm phagedæna quidem, vlcus depascens est. Herpes autem non semper existit vlcus. At quotiescunque cum exulceratione inuadit, ritu serpentis bestiæ, ad vicinas partes progreditur, easque depascit & populatur. Cauum verò vlcus, & sordidum, & cruentum, & purum, & æquale, & carne excrescens, hæc magis proprias appellationes sortiuntur, non tamen similiter omnes. Nam æquabile, cauum, & supercrescens, à propria differentia: at cruentum & purum, & sordidum, non à propriis differentiis, sed ab externis symptomatis appellantur. Tres igitur esse in corpore affectus præter naturam ostensum iam est: causas videlicet, morbos atque symptomata. Causas, veluti redundantiam & corruptelam. Morbos, vt phlegmonem, vlcus. Symptomata, vt prauum colorem atque gracilitatem. Diuersa ab his sunt quæ immodice excernuntur à corpore, aut retinentur præter naturam, & functionum vitia: omnia scilicet communi nomine appellata symptomata, cæterum non vni generi subdita. Quippe affectus quidam corporis est vitiosus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non est, sed affectum sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sanè non est: particulæ autem vnde editur, necessariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex iis sunt, quæ absolute dicuntur esse. Eodem modo & redundantia, si ea sit sanguinis, & corporis pallor. Actio verò ex eorum numero non est, quæ esse absoluté dicuntur, aut certè non similiter sicut iam comprehensa. Siquidem nullo temporis spacio eius partes manent, sicuti nec sermonis, nec vllius motus: sed horum quilibet in generatione consistit. Cùm verò duplex sit ipsius motionis genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius latio, secundum alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est actiuus: omnis alterantis, eius quod alteratur; motus est passiuus: patitur nanque quod alteratur. Ergo affectus dum alterantur, mouentur: vbi verò à motu cessauerint, iam alterati sunt, non autem amplius alterantur. Quicquid enim quocunque modo se habet, aliquo omnino affectu est præditum. Quod autem in constanti, ægréque solubili affectu est, id habitu iam quodam affectum est. Sane alteratur is qui nigrescit: alteratus est, qui obnigruit. Itaque alteratio, generatio est qualitatis. Nam quæ absolutè dicitur generatio, ad substantiam via quædam est & progressus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & vt semel dicam, motu, suam essentiam obtinent: aliqua* permanentem habent substantiam. At sanitas quidem & morbus, & quæcunque symptomatum causarúmque affectus vel habitus sunt, ex permanentium numero existunt. Actiones autem omnes alterationésque, circa rem quamlibet, in generatione propriam essentiam sortiuntur. Porrò corpus ipsum, secundum quodcunque mouetur, secundum idem patitur: motúsque eius pathos, siue passio, est. Etenim prisci, motus omnes, etiam si naturales existant, nisi actiui sint, pathe, hoc est, passiones nominant: sicuti actiuos motus, actiones. Nos autem contrarium sanitati affectum, à quo lædi functionem diximus, tantum morbum vocamus, siue diutinus hic sit, siue breuis, siue momento duret. Ex reliquis affectibus præter naturam, eos qui hunc præcedunt, causæque rationem obtinent, causas tantum dicimus, non pathe. Qui illum sequuntur, si actionum offensæ sint, & symptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas vel inanitiones vel retentiones. Qui verò affectus sunt, veluti vitiosus color, supra affe-

Morborum nomina indita à læsa particula.

Morborum nomina sumpta ab ipso symptomate.

Morborum nomina tracta à parte affecta, & symptomate.

Morborum nomina sumpta à causa putata, vel ab aliquo simili.

Vlcus quid.

Vlcerum varia nomina.

Phagedæna quid.

Herpes duplex.

Affectus præter naturam sunt tres: morbus, causa & symptoma.

Actio cur non dicitur esse absolutè.

Motus duplex.

Actio quid. Alteratio quid.

Habitu quid affectum dicatur. Alteratio quid.

Generatio est ad substantiam progressus.

Pathos.

Causæ symptomata.

ctionis & symptomatis appellationem, etiam affectus, vel affectiones vocamus: ita nimirum vt sunt. Omnium igitur horum commune id est, quòd præter naturam sunt. Proprium autem morbi quidem est, quòd actioni incommodet: symptomatis, quòd morbum sequatur: causa denique, quòd præcedat. At verò medicorum proprium est munus, vt morbos adimant: quibus sanè sublatis, non modò actionis vitium euanescit statim, sed reliqua etiam omnia symptomata.* Quisquis igitur ex iis quæ particulis naturaliter insunt, tum eas quæ aliter accidunt, cum proprias functionis causas distinguere nescit, qui obsecro fieri potest, vt is dispositionem inueniat, à qua primum læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiam si millies sint alterata, nocere actioni non possunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturam suam seruauerint. Horum verò si vel vnum quoduis alteratum fuerit, actionem quoque ipsam statim in tantum lædi est necesse, in quantum ab eo est, cùm secundum naturam se haberet, adiuta. Fieri autem non potest, vt omnium morborum numerum methodo is comprehendat, qui numerum omnium actionis causarum, corpore secundum naturam se habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non inuenerit, hic maximè labatur oportet in ipsis medendi auspiciis: cùm constet tot esse medendi rationes, quot morborum ideæ existunt. Verumenimuero primus omnium ille affectus inuestigandus est, qui dicitur functionis effectrix causa. Hanc sanè eucrasiam nos diximus esse calidi, frigidi, humidi & sicci, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis similaribus nascitur. Cùm autem à similaribus ipsis, corporis functiones edantur, meritò instrumentis singulis vnica tantùm est attributa similaris particula, à qua perfici ipsa actio possit. Reliquæ verò quæ cum hac quoduis instrumentum absoluunt, in aliquem vsum illius quæ prima existit actionis causa, sunt constitutæ: quamuis & ipsæ retinent suas peculiares actiones. Etenim instrumentum visus, est crystallinus humor. Reliquæ verò partes, eius gratia sunt factæ. Singulæ tamen earum aliquam seorsum actionem obtinent: ac vena quidem & arteria, & neruus, toti animanti communem: membranulæ autem oculi omnes, cùm sint nutrimenti participes, præditæ omnino sunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipsis proficiscuntur. Quoties igitur crystallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorum functio. Non est tamen affectus is, eorum, vt organa sunt, morbus. At hypochyma, hoc est, suffusio, nullius similarium morbus existit, sed oculi totius, ceu instrumenti. Ad eundem modum si in finibus venarum, quæ sunt in cauo iecinoris, obstructio aliqua oriatur, digestio quidem in corpus per has morabitur: ægritudo tamen totius hepatis, ceu instrumenti censebitur, nulla similarium eius partium adhuc ægrotante. At si intemperies venas illius infestauerit, ipsarum quidem illarum morbus primum erit, ex accidenti verò etiam iecinoris. Solent autem similares particulæ, octo intemperaturis secundum nudas qualitates cruciari: nempe quatuor quidem simplicibus, quatuor autem compositis. Quòd si ad intemperiem accedat & humorum affluxus, totidem quidem intemperies oriuntur. Duplex itaque erit morborum genus: alterum in partibus similaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas similares pertinet, circa intemperantias versatur. Quod verò ad organa, vnum quidem in figura, aliud in particularum numero, tertium in magnitudine, quartum denique in positura spectatur. Vtrarunque verò partium, id est, similarium & instrumentalium, communis affectus est, vnitatis diuortium. Quare sex in vniuersum morborum genera existunt. Vnum, quod similarium est proprium, nempe intemperies. Quatuor, instrumentorum cuiusque. Et cum his sextum, quod vtrisque partibus est commune, ipsius vnitatis solutio. Porrò omnis medendi methodus, seiuncta ab experientia procedit. Ac medicorum plerique non tantùm experientiæ applicantes animum (per quàm tamē liceret eis euadere in probos medicos) sed perfectioris etiam rationis cupidi, cùm aut iis quæ citra demonstrationem sunt enunciata, credant, aut vitiosis fallantur demonstrationibus, non solùm nihil excogitant boni, sed etiam quæ per experientiam cognita sunt, corrumpunt. Proinde talibus experientiæ vt incumbant consulo: cùm non leue instet periculum iis, qui supra vires aliquid moliuntur, ne & id non consequantur, & quæ intelligere aliàs possent, omnino omittant. Itaque committendum non est, vt vtraque simul misceantur, & quæ per experientiam inuenta sunt, & quæ sola ratione inuestigata: sed cùm vtrunque seorsum sit tractatū, pòst ambo coniungantur. Etenim tota Empiricorum ars, obseruatio quædam est & memoria eorum, quæ visa sunt inter se habere consecutionem aliquam. At ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ea, quod sequens sit, inuenire circa experientiam, id est indicatione inuenire. Voco autem indicationem, ipsam veluti consecutionis imaginem. Omnis itaque medendi methodus donec ad optatum finem perueniat, per indicationes progreditur. Quandoquidem quicquid ab experientia est seiunctum, id totum indicatio vocatur. At finis propositæ tractationis est, inuenire cuiusque morbi remedia: Huius autem inuentionis principium, est ipsius morbi cognitio. Ergo primum quænam generalis, communisque morborum omnium indicatio sit, inuestigandum est. Ab hac deinde ad alias speciatim est descendendum, donec finem eum consequamur. Porrò quemadmodum hominibus vniuersis inest quippiam commune cuius nimirum ratione omnes dicuntur esse homines, ita & vsu venit in morbis. Vt enim Socrates atq; Plato, specie quidem sunt vnus homo, numero autem varij: sic, mea quidem sententia, morbus qui vtrunque eorū infestat (sit febris, exempli gratia) genere & specie erit vnus, etsi duo numero existunt. Id quod Plato significare videtur, dicens: Multa vnum esse, & vnum multa. Rectè igitur ab antiquis philosophis dictum est, aliud numero, aliud specie, aliud genere esse, quod tum idem, tum vnum est. Cùm igitur omnis affectus præter naturam, functionem lædens, sit morbus: necessum hauddubiè est, omnes id genus dispositiones, quatenus tales sunt, vel genere vel specie vnum morbum existere. Quamobrem, vnum genere, specie ac numero dici & esse qui non intelligunt, asino (quo nullum est animal stupidius) mihi stolidiores videntur: nam hic, aliud esse vnum quidem specie, numero autem aliud, cognoscit. Quæcunque verò de morbo dicimus, eadem & de optima valetudine, & de aliis etiam dispositionibus, intelligēda

Medici munus.

Medendi tot esse rationes, quot morborū ideæ existunt.

Functionis causa.

Functiones editæ à corporibus similaribus.

Crystallinus humor est instrumentum visus.

Hypochyma, oculi totius ceu instrumēti, est morbus.

Similares particulæ solent octo intemperaturis cruciari, absque humorum affluxu: totidemque etiā, cùm ibi affluunt.

Morborū genus duplex.

Morbus instrumentalis quadruplex.

Solutio continui est communis morbus similaribus & instrumentalibus particulis.

Experientiæ soli qui debeant incumbere.

Empiricorum ars quid sit.

Indicatio quid.

Multa vnum esse, & vnum multa.

Idem & vnum quot modis dicatur.

Morbus quid.

Asino nullum esse stupidius animal.

Asinus vnum specie, ab eo quod numero est vnum, differat.

Morbi nomen est vnum in vniuersis morbis.

da veniūr. Nam quemadmodum hominis nomen est vnum in vniuersis hominibus, morbíque in omnibus morbis: sic sanitatis denominatio, vna eademque est, iu omnibus illotum constitutionibus, qui ptospera sanitate fruuntur.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo,*

LIBER TERTIVS.

SI igitur indicario quæ ab ipsa rei natuta primùm oritur, quid agendum sit inuenit, necesse est temediotum inueoieodotum initium, ex motborum ipsorum natura sumi. Cætetùm indicatio ipsa, quæ à morbis sumitut, ptincipium tantùm est, vnde medendi ratio promouet, non autem ipsius artis medicatricis pars: ant cetrè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi est communis. Quamobrem eum solum esse medicum existimamus, non qui nouit, quidnam morbi prima indicatio dictet, sed qui illa perficere potest, quæ à tali præscribuntur indicatione. Is igitur, si per experientiam ea inuenit, obseruator & Empiricus est vocandus: sin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Empirici quippe per experientiam inueniri omnia contendunt. Nos partim experientia, partim tatione: cùm neque illa inueniте omnia queat, nec sola ratio. Verùm confusam mistamque tradendam esse doctrinam non censemus: sed seorsum empiticam, & seotsum logicam: quò facilè appareat, quam vtraque earum vim habeat. Igitur vnitatis solutio (quæ in osse quidem fractura, in carnosa autem parte vlcus dicitut) vnitionem postulat: quemadmodum & vulnus, & ruptio, & conuulsio. E quibus vulnus quidem, solutio quædam ex vulnerando in carnosa parte relicta est: ruptio autem atque conuulsio, citra vulnerationem accidunt: ac ptiot quidem, carnosæ partis diuisio existit: secunda autem, neruosæ. Hîc itaque omnibus vnitio molienda indicatur: quæ an præstari vbique possit, an in multis non possit, hoc vtique internoscere, primum iam artificis est. Siquidem hoc ipsum primum artis est opus, vt intelligat, speraténe id quò tendis debeas, an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi tertia. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus: altera per ipsius rei naturam. Hæc siquidem, tum cuiusque substantiam particulæ, tum actionem, tum vsum, situmque æstimabit. A quibus procedeos, non solùm quod sanari non potest, prænidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis deliberabit. Constat autem quòd à simplicissimis auspicabitur. Porrò nihil est simplicius vlcere, quod in summa carnosa parte consistit. Huius ergo, si quidem vlcus tantùm sit, vnus curationis scopus, vnitio est. Sint autem cum cauitate adsit, erit duplex affectus: nempe vlcos, quod est vnitatis solutio: & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia cootracta est. Ac proinde duplex etiam proponitur eius curationis scopus: nempe vt inducatur cicatrix, & impleatur cauitas. Horum tamen alterum sæpe fieri non potest: vtputa, cùm non modò carnem, sed etiam illi subiectum os, petite contigerit. Quippe impleri ad vnguem huiusmodi minimè potest: cicatrice induci, facilè potest. Inuentionis autem, vt aliarum rerum, sic remediorum omnium duo nobis sunt instrumenta: videlicet experientia & ratio. Cæterùm qui sola experientia vtuntur, cùm videant, cui atistolochia vlcus carne non impleuit, huic thus contulisse: cui autem thus non contulit, ei itim admotam esse vtilem: iudicant non omnes ab omnibus medicamentis similiter affici, ac proinde quamplurima eiusdem speciei, medicamenta sarcotica in vnum confundunt, quò nulli corporis naturæ desit, quod sit ex vsu. Atque hi quidem quamturpissime hallucinantur. Primò quidem, nam solius compositionis quæ ex similibus specie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrariis initur, instituunt methodum. Dein autem, quia in eius miscellæ multitudine, vnum fortassè medicamentum laboranti prodesse poterit: fortasse neque vnum quidem: contrà verò septem aut octo obesse: ita vt pluribus numeris eiusmodi medicamen obsit, quàm prosit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ij plura mihi ignorate, quàm nouisse videntur. Etenim oleum cauo vlceri infusum, aduersissimum omnium medicamentum est, ipsumque & sordidum, & fœtidum reddit. Quòd si tempus quoque anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut sit natura obnoxius fluxionibus aut in victus ratione delinquat, timendum est ne pars illi ea computrescat ex vsu olei, quæ fuerit exulcetata. Periculosus est etiam, & ceræ siue solius, siue in oleo solutæ, vsus. Hæc itaque putrescere vlcus faciunt. At si æruginem, ad læuorem tusam, inspergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morsum non paruum inferet: prætetea exedet, ac phelgmonem excitabit. Quòd si largius vtare, etiam conuulsionem accerset. Quoniam igitur neque oleum, neque ærugo, neque cera, cauum vlcus per se implere carne potest: constat quòd ex iis qui experientiam profitentur, nemo vsquam miscebit illa: id quod faciet rationalis intrepide, videlicet haud ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, contrariisque, confici vnum modicum posse. Non est ergo difficile, ex oleo, cera, & ærugine, medicamentum sarcoticum, & moderatè siccum conficere: quale vlceri cauo est aptissimum, ceu quod mediocriter exiccari postulet. Omnis igitur quæ præter naturam est cauitas, repleri postulat: quare & quæ in carnosa accidit parte. Ipsa verò repletio, inueniendorum remediorum finis, quò tenditur, est. Cæterùm vt illa quæ implent inuenias, & multa ratione est opus, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Qua quidem destitutum vulgus medicorum cum sit, etiam oculorum doloribus illa medicamenta adhibet, quæ ex opio, mandragora, & hyoscyamo parantur, maximam planè oculorum perniciem: vtpote quæ nulla re alia sublati ad præsens speciem doloris præstant, quàm quòd ipsum sensum extinguant. Nos verò, dolores oculorum grauissimos, aut balneo, aut vini potione, au fomentis, aut missione sanguinis, aut denique purgatione sanauimus. Vt igitur ad caui vlceris curationem reuertar, in eo sanè proponitur nobis, vt quæ periit caro restituatur. Scire autem oporet, generandæ carnis materiam, sanguinem bonum existere, opificem verò atque autorem, naturam illius, videlicet corporis, cui caro superinduci debet. Porrò natura

Medicus quisnam solus existimandus.

Empiricus. Logicus.

Doctrinam empiricam, logicámque, non esse confundendas, sed seorsum vtrãque tradendã.

Solutionis eõtinui species.

Vlceris caui curationis duplex scopus.

Instrumenta inuentionis remediorum esse duo, experientiam atque rationem.

Empiricos citra delectum in vnum medicamenta contraria miscere.

Oleum cauo vlceri aduersissimum medicamentum est.

Ceræ vsus cauo vlceri existit periculosus.

Æruginis vis.

Temperamentum vnum modicum confici ex immodicis atque contrariis posse.

Sarcoticum medicamentũ vlceri aptissimum confice ex oleo, cera & ærugine.

Oculis perniciosissima esse, quæ medicamẽta ex opio, mandragora, & hyoscyamo constant.

Oculorum dolores quanam medendi ratione Galenus sanarit.

Carnis generandæ materia est probus sanguis: opifex, ipsa natura.

Natura cuiusque ex primarum qualitatum temperie constat.

cuiusque corporis, calidi, ftigidi, humidi & ſicci temperatura conſtat. Quare perſpicuum eſt, iuſtum horuio temperamenium in ſubiectis particulis, quibus deſicientem carnem ſumus reſtituturi, opificis habere rationem. Ac primum quidem in omni cauo vlcere hæc duo conſideranda veniunt: iuſtáne ſit temperie id quod ſubiectum eſt: nempe an ſecundum naturam ſe habeat (ſimilarium quippe corporũ ſanitas, iuſta eſt quatuor qualitatum temperies) & an ſanguis qui influit, bonus ac mediocris exiſtat. Nam ſi horum alterutrum ſit vitioſum, multi affectus præter naturam conſtiterint. Verùm ſi & ſana ſit pars, & ſanguinis confluxus citra omne virium, nihil obeſt quo minus prima carois generatio contingat proſperè, idque nullius exteroi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipſa primæ carnis generatione duplex excrementum oritur: alterum quidem tenuius (quod in vlcere ſanies dicitur) alterum verò craſſius, quod nuncupatur ſordes: atque ex tenui quidem, vlcus humidum redditur, ex craſſo autem ſordidum: duplicibus ſanè medicamentis eſt opus: vtique vt humidum vlcus eſt, ſiccantibus: vt ſordidum, quæ ipſum expurgent. Ergo cùm nullo vnquam tempore natura ceſſet, certè nec tempus vllũ erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllum erit, in quo non vtrunque medicamenti genus, & ſiccans & expurgans, deſideretur. Sed oon ſat eſt inueniſſe genus medicaméti, niſi etiam ſpeciem eius diſquiras. Cuius quidem inueotio petenda eſt ex commentarijs medicamentorum ſimplicium, vbi nimitum omnium medicaminũ temperaturas, gradus, & differentias tradidimus.

Sanitas ſimilarium partiũ eſt quatuor qualitatum iuſta temperies.

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & ſiccare.

Sarcotica medicamenta quæ ſint.

Debet autem medicamen producendæ carni conueniens, ex iis eſſe, quæ primo ordine tum detergunt, tum ſiccant: qualia ſunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, ariſtolochia, cadmia, panax, atque pompbolyx. E quibus ariſtolochia quidem & panax, tum cæteris plus ſiccant, tum natura magis calent. At hordeacea fabaceáque farina, multò his minus ſiccant, ac minimè calida exiſtunt. Thus verò moderatè calet, minus tamen illis ſiccat. Erui farinæ & iris, horum, atque ariſtolochiæ & panacis, medium locum ſortiuntur.

Thuris facultates.

Cæterùm thus in humida corporis natura carnem producere poteſt, in ſicca autem non poteſt: vim tamen mouendi pus habet, nimirum cum mediis ac temperatis naturis conſentiens.

Naturaliter ſe habentia corpora, ſibi ſimilia poſtulant: præter naturã autem, contraria.

Sunt oanque duæ differentiæ primarum indicatiooum: quod ſecundum naturam ſe haber, cuſtodiam ſui indicante, & propterea quæ ſibi ſimilia ſunt, poſtulante: quod præter naturam eſt, ſublationem ſui, eóque requirente contraria. Perit enim quidque in contrarium, & à contrario. Vlcus ergo, quò humidius fuerit eò ſanè medicamento quod magis ſiccet, indiget. Corporis verò natura, quanto eſt humidior, tantò quod minus ſiccet, medicamẽtum poſtulat. Quamobrem ex vlceribus æquè humidis, quòd quidem in ſicciori temperamento conſiſtit, vtique magis ſiccari poſtulat: quod in humidiori autem, minus, quateous natura naturæ intereſt. Siquidem productam carnem, ei quæ antea erat, ſimilem eſſe oportet. Iam verò ſi medicameo alteri admotum profuerit minimè, continget vtique id, aut quòd exiccarit impenſius (hoc enim cognoſcitur ex inſigni vlceris puritate) aut quòd parcius id ſit molitum, quod ſanè ex ipſius vlceris ſordibus facilè coniiciemus. Quare haud magno negocio ex notis ipſis corrigemus ſiccitatis medicamenti & defectus, & exuperantias. Atque hactenus de cauitatis quæ vlceri ineſt, curatione ſit dictum.

Vlceris propria curatio, vnde proficiſcatur.

Propria auteoi curatio vlceris (eſt enim hoc commune ſimilarium atque inſtrumentalium particularum vitium) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorum proficiſcitur facultate. Cæterùm ambo hæc à tractatione de elementis pendent, cùm nimitum geniturae corruptelæque, quatuor qualitates ſint cauſæ. Quocirca nec ſimilarium, nec inſtrumentalium partium licet curationem attiugere, abſque naturali ſcientia.

Genituræ corruptelæque, quatuor qualitates ſunt cauſæ.

Sed iam ad vlceris, quod ſolum conſiſtit, curatiooem tranſire, tempeſtiuum videtur. Fuerit autem ſolum, ſi neque affectus vllus ſimul adſit, nec ſymptoma. Igitur dum ſolutio cutis contingit, citta fluxionem, aot intemperiem, aut cacochymiam aut cauitatem, aut aliquam ipſius cutis deperditionem (quemadmodum vbi à telo aliquo acuto ipſa cutis conuulneratur) vlcus ipſum eſt, & dicitur ſimplex, tantumque agglutinatiooem deſiderat.

Vlcus ſimplex ſolam agglutinationem deſiderat.

Quippe ſi commiſſæ ſimul ſint cutis oræ nulla intercedet cutis diuerſi generis: quemadmodum io eo repleto, planóque teddito, in quo ſcilicet oræ vlceris ſe non contingunt, ſed totius vlceratæ partis cuticula amiſſa eſt: quam vtique prius reſtituere, quàm ora iungantur, oportet. Quoniam igitur in ſimplici vlcere ſola diuiſio proponitur, diducta labra coniungi, coniunctáque manere oportet. At verò ex diductis corporibus, alia quidem per ſe, alia aliorum ope coniuncta manent. Per ſe quidem, quæcunque ſecum concreſcuot, coaleſcuntque: vt caro, & quæ ex carne conſtant. Aliorum autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ vinculo aliquo continentur: vt oſſa, & quæcunque ſunt dura. Eſt autem ſicuti in cauis vlceribus, vt producatur caro, ita io ſimplici vlcere, vt oræ ipſæ mutuò coaleſcant, natura opifex cauſa ita, vt ſi quæ diſſident, in idem adamuſſim componas, citra omnem reliquam extrinſecus molitionem coaleſcant.

Diductæ partes in vnum quibus modis poſſint adduci.

Quæ diducta ſunt, in idem adduces, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut ſutura, aut fibulis impoſitis: aot horum quibuſdam, aut omnibus. Expedit autem, quod circumiicitur, nec molle nimium ſit, quò videlicet tutò contineat: nec rurſus ita durum vt premendo offendat. Circundoctio etiam ipſa, nec ita laxa ſit, vt nihil efficiat: oec ita vehemens, vt dolorem premendo excitet. Hac itaque medendi ratiooe, quale diximus vlcus ſimplex coibit. At ſi ob magnitudinem eius, vel ob intercidentem ſaniem, vel ob dolorem, aut inſignem imbecillitatem particulę, vel denique ob incluſum aërem, disiunctæ partes exactè ad imum vſque coniungi nequeant, eiuſmodi ſanè vlcus ex ſola partium commiſſione agglutinari omnino non poteſt. Quare medendum prius eſt illis impedimentis, aliquo medicamento ſiccante: quod quidem ſi qua ſanies iam ſubiit, abſumat eam: & ſi qua in vacua loca influxura eſt, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatorium, aut omnino carnis generatione non eget, aut planè exigua: ac proinde plus ſiccet oportet, quàm quod caroem producit.

Glutinatorium medicamentum plus ſiccet, oportet quam quod carnem producit.

Præterea, cùm carnis productiuum medicamentum facultate extergendi opus habeat, qua non mòdò redundántiam humoris ſiccet, ſed etiam expurget ſordes: glutinatorium certè nec deterget, oec expurgat, ſed contra prorſus ſubſtantiam omnem in idem cogit: cuiuſmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ auſtera, & aſtringentia vocantur. Quocirca, vbi carni gignendæ ſtudemus, maximè

caueodum

cauendum est à medicamento astringente: vtpote quod sordes vlceribus arctius affigat, quàm vt facilè possint elui. Vinum igitur omnis vlceris, quatenus vlcus est, optimum medicamentum existit. Porrò ipsa medendi methodus procedet nobis bellissimè, si de singulis simplicibus seorsum aliquid præceperimus: pòst verò, de compositis omnibus alteram aliquam methodum explicarimus.

Astringentia medicamenta cur fugienda, vbi carnem producere est animus.

Vinum omni vlceri optimũ medicamentum esse.

Quam quidem si ingrediamur viam, omne vlcus tum siccari, tum debere astringi inueniemus, non tamen detergeri. Contrà, cauitatem in carne, siccari quidem postulare & abstergeri, minimè autem astringi. Cæterùm quantò corporis natura est humidior, tantò medicamentis minus siccantibus eget. Quantò autem siccior, tantò rursum quæ vehementius siccent, magísque astringant, desiderat.

Vlcus omne simplex tum siccari tum astringi debere.

Cauum vlcus esse siccandũ & abstergendum.

Vlcus in humidiori natura minus siccandum esse, in sicciori autem vehementius.

Iam verò vlceri mediocriter cauo, statim quicquid volumus applicamus, siue siccum id, siue humidum medicamen existat. At in vulneribus quorum maior profunditas est, non licet. Etenim & cerussa & lithargyros siccant, astringúntque modicè: ad vlceris tamen fundum vis eorum non peruenit, nisi humori cuipiam misceantur. Porrò quemadmodum cauum vlcus vt repleatur, carnis generationem (cuius materia sanguis est) postulat: sic plenum, vt perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne est, non vnionem tantùm, desiderat. Verùm caro eadem specie cum ea quæ periit, gigni in cauo vlcere potest. Cutis talis omnino, qualis erat quæ periit, prorsus restitui non potest: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest. Etenim cùm cutis carne ipsa tum siccior, tum densior sit, certè si resiccarimus & astrinxerimus carnem, persimilem illam cuti reddemus.

Vlcus tum cauum tum plenum, quid postulent.

Carnem similem ei quæ periit, restitui non posse.

Cutis gignendæ ratio.

Cæterùm multò siccius quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet, esse oportet medicamentum. Quandoquidem glutinatorio, solum id propositum est, vt eius quod secundum naturam est, redundantiam consumat: qui autem cicatricem inducet, non hoc modò, verumetiam vt ei quod secundum naturam se habet, aliquid detrahat. Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Ægyptiæ spinæ fructus, modicè siccantia pharmaca sunt. Chalcitis, & æs vstum, & æris squama, & misy, multò his valentiora existunt: misy quidem & chalcitis, præcipuè: mitior autem æris squama: atque etiam hoc mitius æs vstum, præsertim si ablutum fuerit. Sed hoc quidem ad speculationem de componendis medicamentis pertinet, quæ medendi sequitur methodum: quemadmodum ipsam præcedit, simplicium pharmacorum notitia.

Cicatricem inducturũ medicamentum qualenam esse debeat.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ sint.

Deinceps autem agamus de excrescentia carnis in vlcere, quæ morbus in magnitudine existens, primò omnium sui ablationem indicat. At hæc, sola vehementer siccantium medicamentorum ope perficitur, haud item naturæ opera: contrà quàm in carne restituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipsius naturæ sunt opera, nec aliud medicamenta moliuntur, quàm submouere illa, quæ actioni eius obstant. Porrò medicamenta carnem minuentia, proxima tum his sunt quæ valenter detergunt, tum iis quæ cicatricem inducunt. Cæterùm misy & chalcitis, si humidæ naturæ applicentur, potius carnem exedent, quàm cicatricem inducant: nisi fortè in pollinem admodum tenuem redactis, parcissimè illis quispiam vtatur. Nam sic imposita, partibus cicatricem conciliant. Quòd si minuere quæ supercreuere studemus, liberalius sunt imponenda. Ærugo autem, magis adhuc quàm hæc, minuere carnem potest, ita vt genus eorum quæ cicatricem inducunt, prorsus egressa videatur. Iam verò si exuras hæc omnia, vt minus acria, sic etiam ad cicatricem inducendam ipsa reddes aptiora. Si verò etiam laues, adhuc euadent mitiora.

Excrescentia carnis in vlcerea vehementer siccantibus medicamentis caeditur.

Naturæ opera quæ.

Carnem minuentia medicamenta.

Carnem exedentia medicamenta reddi minus acria si comburantur: minúsque adhuc, si abluta fuerint.

Hoc autem semper curantis animo hæreat, non omnem naturam eadem remedia requirere: sed infirmiores, molliorésque, mitiora: validiores sicciorésque, valentiora. Quare natura ægri in primis venit consideranda. Cùm autem cuiusque naturæ proprietas ineffabilis sit, nec exactissima scientia comprehensibilis, ac præterea cuiusque hominis propria curatio habeatur, is erit optimus cuiusque particularis ægritudinis medicus, qui iam eam methodum comparauit, ex qua & dignoscere naturas possit, & coniectura consequi, quæ sint cuiusque propria remedia.

Naturam ægri in primis esse considerandam.

Medicus cuiusque morbi optimus quis sit dicendus.

Verùm legitimi vlceratarum partium temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes, maior tibi solicitudo erit. Nam si ipsa exulcerata caro calidior sit, aut frigidior æquo, vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè siccet, sed etiam in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum subiecta caro à naturali suo recessit habitu: cùm fieri non possit, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Vt igitur si phlegmone vnà cum vlcere vrgeret, priusquam hæc esset discussa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret: ad eundem (arbitror) modum, etiam si sine phlegmone sola intemperies subsit, nullum horum fore prius sperabimus, quàm illa fuerit sanata.

Vlcus rectè curari non posse, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Cauenda tamen sunt interim immodicè cùm calfacientia, tum etiam refrigerantia. Ergo hyoscyamum, mandragoram & cicutam, ceu supra modum refrigerantes herbas vitabis: tametsi siccant eæ quoque, quantum sit vlceri ex vsu. Resina verò & pix, & asphaltus, quanquam modicè siccant, immodicè tamen sunt calida: ideóque eis solis vtetur nemo, nec aliter, nisi admistis cùm leuiter refrigerantibus, vnum ex omnibus medicamen fecerit, quod sit temperatum.

Vlcera curaturus cauere debet ab extremè calfacientibus atque refrigerantibus.

Inspiciunda quoque est & aëris nos circundantis temperies. Siquidem veluti medicamentum quoddam is etiam corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationem moratur. Danda igitur opera est, vt medicamenta eius excessui occurrant. Ideóque Hippocrates in calidioribus anni temporibus, iis quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora.

Aëris temperaturam ad vlcerum curationem esse expendendam.

Iam verò quemadmodum humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nunc, calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret: contrariam scilicet semper iis, quæ præter naturam, & quæ secundùm naturam sunt, indicationem præstantibus. Quippe quæ secundùm naturam sunt, similium sibi indicatiua sunt: quæ præter naturam, contrariorum: si modò illa seruari, hæc submoueri est necesse.

Naturaliter se habentia corpora, similia sibi: præter naturam autem, contraria postulant.

Quod verò ad contrarias indicationes pertinet, si quantò ægri temperamentum iusto est humidius, tantò particula iusto sit siccior, tale adhibendum est pharmacum, quale si vlcus in medij temperamenti particula, corporis mediocriter temperati consisteret, adhiberemus. Sin autem particula fuerit * siccior iusto, quàm corporis

à valentibus medicamentis fit, aut ab igni. In vniuersum autem, simplices affectus à compositis distinguere oportet, cùm simplici morbo simplex curatio adhibenda sit, composito verò non simplex. Igitur omne vlcus, aut solum atque per se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, partem infestat: aut cum alio quopiam vno, pluribúsve coniunctum: quorum alij, non modò statim ab initio excitarunt vlcus, sed nunc etiam maius efficiunt: alij, eius sine quo non, vt ad curādi opus, rationem obtinent. Cæterùm qui vlcus maius efficiunt, submouendi è corpore sunt, aut peruincendum id, quod inducunt, incommodum. Hoc autem, si affectus exiguus sit, fieri licebit facilè: si verò magnus, duci ad cicatricem vlcus non poterit, priusquam illi affectui subuentum fuerit. Ergo omne

Vlceri curando quæ requirantur.

vlcus subiectam sibi carnem præditam naturali dispositione, optat: & ne quid alienum inter oras conglutinandas intersit, quod curationem morari possit. Subiectæ verò carnis affectus, causæ rationem obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur: tum quæ caua sunt, carne implentur: quare pro natura sua se habeat oportet, quò hæc vtraque cōmodè perficiantur. Rectè autem illa se habuerit, si proprium temperamentum tueatur. Itaque necessum est ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda, temperatam esse subiectam carnē. Nec iar hoc ipsum videtur esse, nisi etiam qui affluit sanguis & probus sit, & quātitate mediocris. Quippe

Vlcera cacoëthe cur talia euadant.

ægrè sanabilium, rebelliumque vlcerum, alia ob intemperiem carnis exulceratæ, alia ob affluentem humorem fiunt talia. Caro autem ipsa interdum solis qualitatibus naturæ modum egreditur, interdum accedente tumore præter naturam. Iam humor confluens, aut qualitate aut quantitate, à naturæ modo discedit. Interdum verò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui, aut etiam pariter omnes. Ac carnis quidem intemperiem, si squalens

Carnis sicca intemperies, quomodo corrigenda.

siccáque videatur, aqua temperata fouens humectásque, donec rubescat, attollaturque in tumorē, corriges. Si verò vltra perfuderis, id quod attraxisti euocabis, ac proinde nihil profeceris. Quinetiam medicamenta humidiora, quàm sanæ carni, adhibeantur. Si verò humidior quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est,

Carnis humida intemperies quomodo corrigenda.

ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda: sed si lauandum vlcus videtur, vinum, aut posca, aut decoctum austeræ cuiuspiam herbæ, præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calfacies. Agnosces verò horum vtrunque, partim colore,

Carnis intemperies quomodo dignoscenda.

partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem se sentire fatentur, aliàs manifestum in particula frigus: gaudentq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Partium porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum prius sanandus est tumor. Vbi labra

Vlceris labra quando excidenda sint. Æger quando sit consulendus.

tantùm vlceris decolorata duráve plusculum fuerint excidenda ea sunt ad sanam vsque carnem. Cùm verò altius id mali serpit, deliberatione est opus, excidendúmne omne sit, quod præter naturam cernitur, an temporis spacio curandum: qua in re certè consulendus etiam est æger. Iam verò si prauus humor in particulas confluens exulceratas, nec vberior sit iusto, nec multùm excellat

Humor in particulas cōfluens exulceratas, quando auertendus & reprimendus sit: & qua ratione.

malignitate, auerti hunc, atque repelli conueniet: astrictis scilicet, refrigeratisque iis particulis, quæ ante exulceratam consistunt. Inchoanda etiam deligatio est à laborante particula, deducendáque versus sanā. Quæ autem vlceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent valentius oportet, quàm quæ simplici applicantur vlceri. Quòd si sisti, compescique medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem aliquam id contingat, huic nimirum medendum est. Imbecillitas autem partis, omnino ab intemperie nascitur: non tamen ab omni, sed ab excellentiori, quæ sanè per contrariam est abigenda.

Imbecillitas partis, ab intemperie nascitur.

Vbi igitur intemperiem ipsam sanaueris, te ad curādum vlcus conuertes: non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si incidisset citra vlcus. Si verò ab alia quauis particula, vel etiam à toto corpore, vitiosus aliquis humor influxerit exulceratis particulis, medendū in primis est ipsius fluxionis radici. Ita igitur & varices, quæ sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Aduertendum autem est interim,

Varices prius sanandas esse, quàm vlcus ab eis fluxum recipiens.

nullam primitiuarum causarum, quas procatarcticas vocant, nisi etiamnum affectum producant, esse curationis indicatricē: sed huius indicationē, ab ipso affectu initiū habere. Siquidem à nullo eorū, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex vsu futurum sit, potest. Est tamen vtilis

Indicatio vtilis nulla sumitur à causa nō permanente.

Procatarcticarum causarum vsus.

causarum procatarcticarū cognitio, ad noscendos affectus eos, qui, tum rationem, tum sensum latent. Est itaque rei quidem præsentis curatio: futuræ autem, prouidentia. Quod verò nec nunc lædit, nec læsurum timetur, id ab vtroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excedit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec prouidentiæ ratio sumitur. Si igitur à procatarctica causa indicatio curationis non sumitur, vtique manifestum euadit, quòd ab ea quæ præsens est, sumetur. Cæterùm prospectrix pars artis, est duplex, altera quæ morbosum affectum iam

Indicatio curationis à causa præsente sumitur.

Prospectrix artis pars duplex.

præsentem submouet: altera, quæ illum qui nondum vrget, prohibet. Porrò contingit vlcera non sanescere: interdum quidem ob labra ipsa pessimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, absque vllo tumore præter naturam: nonnonquam ob intemperantiam quidem, sed quæ cum tumore aliquo sit coniuncta, non tamen qui omnino sibi labra excidi postulet. Fieri etiam potest, vt superiacens varix, vel auctior lien, vel aliquod vitiū iecinoris, vel imbecillitas exulceratæ particulæ (quæ ipsa qu[illegible]que intensa quædam est intemperies) vel totius corporis cacochymia, vel plethora, vt vlcera minus sanescant, prohibeat. Quare causa ipsa, quæcunque illa sit, circuncidenda venit.

Vlcera sanescere quæ prohibeant.

Iam verò vlcus omne cacoëthe, hoc est, malignātis naturæ, continuò & cauum fit est necesse, cùm ex erosione nascatur. Nunquam autem id genus vlcera, sicuti neque alia vlla, calido acrique medicamento exasperes priusquam vniuersum corpus à recrementis liberes: quemadmodum faciebat imperitissimus Thessalus. Quippe eiusmodi medicamenta omnia, cucurbitæ ritu ad se trahere à toto corpore sunt habilia. Itaque nisi id prius vacuaris, materiam fluxionis acri medicamento relinques. Etenim quòd nec rectè sanare oculum ante totum caput, neque hoc ante totum corpus, vlla ratione liceat, tum philosophis tum medicis vniuersis qui methodo mederi sunt soliti, est in confesso. Voco

Vlcera exasperanda non esse prius quàm corpus vniuersum sit purum.

autem

autem methodum, certam quandam vniuersalemque viam, quæ sit omnium particularium communis. Cæterum notitiam quandã habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quiduis molitur. At verò, etiamsi in singulis morbis priuata quædã esse methodus medendi uidetur, commune tamen genus in omnibus vnum exstat. Quippe in omnibus curationibus, vnum est finis hoc ipsius principium, quod ab affectibus indicatione sumitur: vtque curationem quæ ab eo principio ad finem vsque perducit, est in omnibus particularibus similis. Quæ igitur vlcera, omnibus ritè decenterque factis, non sanantur, ea medici cacoëthe, hoc est, maligna, contumacia, rebellia que nuncupant. Protrahuntur autem, vbi quis illis, perinde ac si tantum vlcera sint, medetur. Cæterũ ex diuturnitate ipsius vlceris, indicatio curationis non sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantum exulceratæ partes affectæ sint, si eas curaueris, continuò sanaueris vlcus. Sin verò vniuersum corpus prauo succo redundet, si hunc euacuaueris, idem hauddubiè molieris. Ac signum quidem vitiosi succi, est ipsa diuturnitas vlceris: inuentio autem eius quod expedit, non ex diuturnitate, sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærẽt, signum, affectio, & curatio: signum quidem, ipsa diuturnitas: affectus, succi vitium: curatio, eius vacuatio. Veteres autem, vtpote breuitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdum tertium statim primo subijciunt. Veluti Hippocrates fecit, cum dixit: Tum ab inueteratis vlceribus confert assiduè sanguinem effluere facias, vtrunque id opportunum videtur: non vtique curationem indicante diuturnitate, sed sãguinis vitio. Porrò omne vlcus, qua vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si verò habeat secum affectũ alium coniunctum, primò quidem illius curationem: secundò autem, suam propriã requirit. Sed de curatione vlcerum, sic verba fecit Hippocrates: Quodcunque vlcus cæsum, percussumve acuto telo est diuisum, medicamentũ enæmon, & siccans, & quod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tuo contusa, truncáta sit, hoc ita medendum est, vt quamcelerrime suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæque sunt, putrefactas & in pus versas, liquare, postea nouam carnem produci. Quo quidem sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sunt contusa. Porrò omnia quæ putrefiunt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideóque etiam ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, seu quæ calfaciant humectentque, omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus. Hordei nanque farina, ex aqua & oleo: itemque panis, ex aqua & oleo: præterea fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmaci vis: omnia denique calfacientia simul & humectantia, pus quamcelerrime mouent. Sciendum tamen est, admoueri cataplasma calidum atque humidum inflammationi, haud quidem tanquam remedium ipsius (phlegmones nanque remedia facultatem siccioorem possident, vt verbascum coctum, & foliæ trifolij cruda, & epipactis folia cocta, & polium) sed vt leniamen quoddã symptomatis. Ac proinde hordei farina lenis quidem dolorem, minimè autem medetur inflammationi. Igitur vel prauus succus non amplius confluit ad partem exulceratam, aut etiamnum fluit. Si non amplius fluat, ipsi tantum quod laborat, est succurrendum: si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo; mox spongiam sicciorem potius quàm humidiorem superimponendo: post hæc verò etiam siccantia remedia applicando. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterum eadem peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra vlceris dura, callosaque appareant, etiam ea excindendo. At si aliunde humor ad partem fluat, fluxionis est occurrendum origini. Si verò valens aliquis morbus, vna cum virium robore affligat, vel si redundantis sanguinis concursus non adsit, nemo est qui non sanguinem detrahat, qui vtique in artis operibus fuerit exercitatus. Quippe sanguinis redundantia haud quaquam sanguinem esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi vnà cum virtute vegeta: exceptis tamen à sermone pueris. Etenim si quis etiã sanus, nec adhuc quicquam læsus, sanguinis redundantia grauetur, non statim huic mitti sanguinem est necesse: imò alij satisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneum: alij sola exercitatio, vel multa frictio, abunde fuit. Sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia conuenienter administratur, nisi etiam magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ coniuncta. Sic enim vlceribus atque vulneribus omnibus quoties valida sint, purgationem esse vtilem est professus Hippocrates; quòd nimirum & insigniter vacuet, & ad diuersam trahat. Vniuersa autem vitia, trifariam grauia validáque redduntur: nempe vel propter affectæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sint cacoëthe. Vulnus igitur quod intra thoracem, peritoneumve penetrat, non paruum periculum adfert, præcipuè si interiorum quicquam sit simul conuulneratum. Quinetiam cacoëthe statim fieri, quæcunque in articulis accepta vulnera sunt, id quoque omnes ferè sciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, osculentáque sunt loca, hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Tum hæc igitur vulnera, tum quæ adeò sunt magna, vt suturis aut ligaturis indigeant, purgationem desiderant. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea vtique non sunt absque magnitudine phlegmones. Quæcunque verò exedũtur, ea tum cacoëthe sunt, tum malorum succorum soboles. Herpetes quoque a bilioso excremento ortum habent: cæteraque diuturna omnia, ex huiusmodi quapiam causa proueniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per aluum iubet Hippocrates. Si igitur valenter etiamnum fluxio instat, reuellere ad contraria studebimus: vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgantes: sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit: cum & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum attractus, e vicino, sit promptior. Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis constituenda est. Quem sane scopum inuenit primus omnium Hippocrates: secundum cuius quidem sententiam, omni recens facto vulneri, nisi in ventre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minúsve effluere. Quippe phlegmone sic minus tentabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam confirmat, debere scilicet imitatorem esse medicum, non tantum

Methodus est certa quædam & vniuersalis via, omnium particularium communis.

Vlcera cacoëthe quæ dicantur.

Vlceris diuturnitas est succi vitiosi indicium.

Vlcus omne, qua vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Putredinem oriri a calido & humido.

Pus mouentia quæ sint.

Inflammationi cur adhibeantur cataplasmata calida & humida.

Hordei farina dolorem mitigat.

Sanguinem mittendum esse vbicunque magnitudo morbi cum virium robore conspirauerit, vel si sanguinis concursus non adsit. Sanguinis redundantiam non postulare sectionem venæ.

Purgationem in sola cacochymia non administrari commode, nisi etiam magnitudo ipsius morbi eam postulet.

Vitia omnia trifariam grauia reddantur.

Vulnera articulorum euadere cacoëthe.

Herpetes à bilioso excremento oriuntur.

Reuulsionem esse ad contraria loca moliendam.

Deriuatio facienda est per vicina.

Morbi magnitudinem esse scopum sanguinis mittendi purgationísque adhibendæ.

Vlceri recenti expedire vt ex eo statim fluat sanguis.

tùm naturæ, sed eorum etiam, quæ cùm sua sponte eueniant, conferunt: necnon cnnducere, si ab inueteratis vlcetibus eorumque circumiacentibus pattibus, crebrò sanguis fluere cogatur. Potrò quæ acuti sensus pars est, eam quammaximè seruare citra dolorem tentandum. Quæ verò parum acri sensu est prædira, hæc, si affectus ita suadet, valentiora præsidia admittit. Rursus principis quidem membri robur seruari oportet. Quod tale non est, licet huic adhibere relaxantem medendi rationem. Quod verò ad positum pertinet, si ventticulus fuerit eaulceratus, medicameota bibenda sunt. Si gula (quæ transitus comestorum bibitorumque est) non semel, nec tota simul sumenda, sed paulatim, assiduéque lingenda: & sanè tum crassiora, tum magis lenta esse debent. Nam ex ttansitu contactúque, vulnetibus quæ illic habentur, emolumentum accedit: non ea continendo, & diutius adhærendo: sicut iis quæ in ventriculo sunt.

Gulæ exulceratæ medicamenta esse paulatim assiduéque lingenda.

Quæ verò vlcera in crassis sunt intestinis, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egent: quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in renuibus habentur (quoniam & linginquiora sunt, & medio situ posita) ambo requirunt, & quæ supernè sumuntur, & quæ infunduntur per sedem. Communis autem omnium internarum partium est indicatio, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue cibi sint, siue medicamenta: fugiantut respuanturque his contraria. Quanquam in iis quæ foris sunt vlceribus, innoxius etiam talium medicamenrorum sit vsus, ærnginis, æris vsti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri, atque cerussæ. Hæc igitur & similia, interioribus exhiberi oon debent. Eligenda verò alimenta sunt, siquidem ad cicatricem perducere, aut vlcus glutinare studemus, tum austera, tum glutinosa, & quæ minimè rodant. Sin emundare, quæ modicè abstergant: quod munus mel non coctum, præter cætera præstat. Ac voco sanè austerum, id quod astringens dicitur: vt acerbom, quod impensè est austerum. Ergo intetnis vlceribus opitulantur, hypocistis, balaustium, punicorum cytini, galla, malicorium, terra Samia. Lemnium sigillum, rhois, rosarum succus, acacia, aliáque id genus, quæ citta incommodum viscerum, præsidium intetuis visceribus afferunt. Danda verò hæc sunt, ex aliquo astringentinm decocto, vel mali cotonei, vel lentisci, vel clauiculorũ rubi, vitisve, vel myrtorum, vel deniqoe ea vino aliquo austero. Cauendum tamen à vino est, vbi phlegmones suspicio adest. Sunt autem & præparanda id gennus medicamenta, cum eisque miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi: præsertim si ob gulæ vlcera exhibeantur. Sed & gargarizare quoque iubendus est, qui ad fauces & paristhmia his vtetur. Ad vlcus autem quod io aspera sit arteria, vt supinus quam diutissimè in ore teneat, ac omnes qui illic sũt musculos laxet, remittatque, præcipiendum: influit nanque sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè io ipsam arteriã. Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nonnihil illne percolari. Semper autem cauendum est, ne largius quicquam, & per mediam spiritus viam, infiuat: alioqui excitabit tussim. Iam verò medicamentis omnibus, quæ thnracis & pulmonis vlceribus sunt destinata, mel admiscendum est: quod qnidem digestiotis eotum in corpus, ac celeris transitus, veluti vehiculum erit, cum eo, quòd neque nocebit vlceri. Ad eundem modum, quoties in vesica & renibus consistit vitium, non solum mel ipsum, sed etiam diureticorum aliquod vlcerum medicamentis miscere oportet. Cæterùm partes exulceratæ, tum ex earum substantia, tum functione, tum vtilitate, tum positu, tum figura, facilè discernuntur. Itaque non modò illa quæ diximus, sed etiam complura alia, ex figura partium, posituráque iodicantur. Etenim cathetera omnino probè vti nequeas, nisi & positum, & figuram totius vesicæ planè perspectam habeas. Ergo in hisce omnibus non parum ad totam curationem locus affectus indicat. Porrò valentiora medicamenta requirunt, affectus in alto delitescentes corpore, quàm qui in summa superficie consistunt. Ecchymosis omnis, vacuationem pro curationis remedio indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus. Quòd si ecchymosis altius descendat, nec fuerit vsus cucurbitulæ inutilis: qnod quidem instrumentum fuit à medicis, ad violentam attractionem excogitatum. Ergo si euocatum celeriter ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascens, medium inter vlceris labra spacium occupat, ita vt iam coire ruptio non possit, sed tantùm ipsa labra propè admoueantur.

Intestinis exulceratis quo modo succurrendum.

Intrò quæ propinanda non sint.

Mel crudum. Austerum quid. Acerbum quid. Vlceribus internarum partium quæ prosint medicamenta.

Vinum fugiẽdum esse, vbi phlegmones suspicio adest.

Asperæ arteriæ vlceribus qua ratione medendum sit.

Potionis nonnihil semper in asperam delabi arteriam.

Mel permiscendum esse medicamentis iis, quæ thoracis pulmonisque vlceribus instituuntur.

Diureticorũ aliquod, mélque ipsum miscendum esse medicamentis quæ ad vesicã & renes faciũt exulceratos.

Affectus in alto sitos, valentiora medicamenta requirere, quàm qui in summa superficie cõsistunt. Ecchymosis curatio. Cucurbitulæ vsus.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo,*

LIBER QVINTVS.

MOnstratum igitur est, omne vlcus siccantia medicamenta requirere. Cæterùm quod sinum habet, vt minus sanè quàm reliqua, sic ea quæ præterquam quòd modicè siccent, etiam abstergendi facultatem possideant, desiderare. Quod verò coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent, tum quæ citra abstersionem leuiter astringãt, esse opus. Iam quæ vlcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solùm magis adhuc siccantibus, sed etiam strenuè astringentibus remediis egere. Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit, acria & demoliẽtia desiderare. Si quod verò aliud symptoma vlceri adiunctum erat, ab eius natura curationis indicatio sumebatur: atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanque sordes innascerentur, quæ hanc tollerent opus esse: eáque omnia abstergendi vim habere, multò sanè maiorem, quàm ea quæ carne implerent. Ac si agglutinaturum medicamentum esset, siccans astringensque id esse debere. Si carne impleturum, siccans & abstergens: atque in singulis reliquorum, vti dictum est. Si verò intemperata subiecta caro esset, primùm per contraria succurrendum esse illius intemperantiæ. Nihil siquidem redire ad propriam naturam potest, sine iis quæ ipsi facultatem habent contrariam. Considerandas præterea esse & ipsius intemperantiæ causas: ac primom qnidem medendum esse causæ quæ adhuc intemperiem foueret: post hanc verò, & ipsi quæ iam facta esset intemperaotiæ. Ostendimus autem, tum ab vlcerum differentiis diuersas indicationes præberi, tum eas quæ à laborantis corporis temperamento sumuntur, diuersam ab his habere rationem. Siquidem illæ, cùm ea iis, quæ sunt præter naturam, sumantur

Vlcus cauum modicè siccantia necnon detergentia postulat.

Glutinantia medicamenta qualia num esse debeant.

Cicatricem inducentia medicamenta qualia esse oporteat.

Excrescens caro qualia requirat medicamenta.

Indicationes à laborantis tẽperie sumptas, diuersam habere rationem illis, quæ ab vlcerum differentiis sumuntur.

tur, omnes contraria esse adhibenda dictant: hæc, cùm ab ipsa natura capiantur, similia. Nec illud omisimus, ex præcellentia membri, aut contrario statu, itemque ex sensu acri, hebetéve, diuersum medicandi cōsilium peti. Cùm autem non modò in similaribus, sed etiam in organicis partibus solutio continui oriatur, remediorum indicationes aliæ quidem à similaribus, aliæ ab instrumentalibus desumuntur. Cæterum quandoquidem satis superque de iis vlceribus, quæ in carnosis accidunt partibus, disseruimus, tempestiuum videtur nunc de illis agere, quæ in arteria, vena, & neruo contingunt. Ergo si cui arteria, venáve magna sit vulnerata, copiosum sanguinis profluuium subitò superuenit, & glutinari id vulnus difficile quidem in vena potest: in arteria autem (sicuti nonnullis medicorum est visum) fortasse omnino non potest.

Sanguis quatuor modis à vasis effluere potest.

Sanè profluit ex vena aut arteria sanguis, aut reserato earum ore, aut tunica earum diuisa, aut transcolatus, siue sudoris instar transfusus. Porrò diuiditur ipsa tunica, aut vulnerata, aut contusa, aut rupta, aut erosa.

Anastomosis vasorum vnde accidat.

Anastomosis (hoc est, reseratio) accidit, propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis qui ad os eius impetu ruat, copiam: ad hæc, acrem quampiam, quæ illi extrinsecos incidat, qualitatem.

Diapedesis causæ.

Diapedesis verò ex tunica rarefacta, & attenuato sanguine oritur. Accidere tamen potest, & ob gracilium vasorum os adapertum. Quæ igitur vulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandum habilia. Quæ contundendo soluunt, dura grauiáque existunt. Quæ rumpunt, omnia tensionis interuentu id faciunt. Idem & intensior actionis vehementia facit: tum plenitudo illa quæ respectu vasorum dicitur, tum casus ab alto, necnon graue quippiam durumque incidens. Ac si ex vulnere, vel clamore, vel casu, vel contusione, peruptum vas sit, vtique in iis causa ipsa desiit. Si verò ex abundantia, fieri potest vt vas etiam amplius rumpatur, effectrice saltem etiamnum causa manente. Quare in tali affectu, quamprimum est ipsa plenitudo vacuanda: dein supprimendus sanguis: ac demum vlcus curandum. Vbi verò effectrix causa iam desiit, primò quidem sanguis sistendus est, ac mox vlcus sanandum: idque obturato perrupto vase, translatóque aliorsum quod per id ferebatur. Porrò vlcus ipsum claudetur, vel labris eius, quæ dissident, in idem adductis, vel osculo ipsius obstructo. Adducentur in idem labra, tum nostratum manuum opera, vbi sic ad manus vlcus se exhibet: tum per deligaturam, tum per refrigerantia astringentiáque remedia.

Ruendum arteriæ aut venæ vulnus nõ esse.

Vas apertum obstrui quotupliciter possit.

Neque enim fuere fas est, arteriæ venæve vulnus. Obstruetur vasis osculum & sanguine ipso concreto, & iis quæ foris illi admouentur emplastris linimentísque: necnon igne, & medicamentis inducentibus crustam. Potest etiam superimponi vlceri circumiacēs caro, atq; ipsa in nonnullis vulneribus cutis. Auertitur autem sanguis, tum ad proxima deriuatus, tum ad cōtraria reuulsus.

Sanguinem deriuari ad vicina, & reuelli ad contraria.

Deriuatio ad vicina loca fit, cùm id quod per palatum vacuatur, deriuatur per nares: reuulsio autem ad contraria, cùm ad inferna reuellitur. Rursus, quod per sedem profluit, id deriuamus per vuluam, sursum verò reuellimus. Ita nanque & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem vomenti, menses superuenientes remedio sunt.

Menses reuelli sursum, admota cucurbitula mammis.

Hac de causa, si vel menses confertim eruperint, vel sanguis ab vtero quoquo modo profluxerit, sursum reuelles, cucurbitam maximā suffigens mammis. Eadem ob causam, si ex dextra quidem nare profluat sanguis, eum retinet maxima cucurbitula hepati admota. Si ex sinistra autem, lieni.

Sanguinem ex dextra nare fluentem supprimi, admota cucurbitula hepati: ex sinistra autem lieni.

Quemadmodum si per vtranque fluat, vtrique visceri cucurbitulæ applicandæ sunt. Quòd si resolutus adhuc æger non sit, etiam vena ex eodem cubito incidenda est, qui profusioni è directo respondet.

Sanguine per nares fluente, quando & qualis secanda sit vena. Deriuandi modi diuersi.

Cæterùm vbi paulùm detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes: pòst iterum atque iterum, pro laborantis viribus. Ad eundem modum, quæ per aluum fluunt, ea vel per vrinas, vel per vterum, vel per sedem transferes. Pari modo, quæ per vterum erumpūt, vel per vrinas, vel per aluum. Quæ verò in oculis, aure, vel palato, fluxiones accidunt, earum ad vicina deriuatio per nares est.

Reuellendi ratio.

At reuulsio in iis quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur: sursum in iis quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra: sicuti ab his rursus ad illa. Similiter ex iis quæ intus habentur, ad ea quæ foris sunt: contraque ab his, ad illa.

Frictio. Vincula.

Ergo & frictio contrapositæ partis, potissimum per ea medicamenta quæ calfaciant: præterea vincula arctiora, iis quæ ad contrariū reuocant remediis annumeranda sunt. Non secus profectò, & naturalium meatuū qui positi ex aduerso sunt, reclusio. Porrò vinculum ipsis profluentibus vasis iniectum, fluentem sanguinem sistit: nostrique similiter digiti appositi: atqueadeo dissidentium vulneris labrorum ligatio, quam epidesim vocant.

Epidesis. Vulneratæ particulæ situs.

Situs autem particulæ vulneratæ sit talis, vt & spectet sursum, & ipsam indolentem conseruet.

Sanguis profluens ex vasis demissius altius, quomodo supprimendus.

Si vas vnde sanguis profluit, altius demissum sit, vnco attollendum est, modicéque intorquendum. Quòd si ne tunc quidem sistatur, ipsumque vas vena fuerit, supprimendus est cataplasmatis quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, aliísque id genus confecta sunt. Sin sit arteria, aut vinculo amplectens, aut totum vas præcidens, profluuium sistes. Sed vinculum etiam inijcere magnis venis compellimur: interdumque transuersim totas præcidere, vbi rectè ex profundissimo loco assurgunt, ac præsertim per angustias quasdam, vel per principes partes. Tutius tamen est vtrunque moliri, & vinculum vasis radici iniicere, & quod deinceps habetur, præcidere. Vasis radicem voco priorem eius partem, quæ vel iecinori est propior, vel cordi. His peractis implendum carne vulnus est, priusquàm vinculum à vase decidat.

Sanguini supprimendo esse emplastica sunt aptiora causticis.

Itaque sistendo sanguini longè sunt commodiora emplastica, quàm inducentia crustas, quandoquidem in his est verendum, ne vbi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso vase excitetur, cùm vas magis nudatum carne, quàm pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidem generatio crustæ, ex subiectis fit, circumpositisque corporibus semiustis.

Sanguini supprimendo optimum cataplasma.

Optimum igitur omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarum, necnon sphagitidum venarum hæmorrhagias tutissimè vtemur, est quod subiiciam. ℞ thuris partem j. Aloës partem S. misceantur ita cum oui candido, vt perueniant ad crassitudinem mellis. Postea verò leporis mollissimis pilis excepta, tum vasi, tum vniuerso vlceri, liberaliter admoueantur. Alligandum autem id forinsecus fascia est ex tenui linteo: cuius fasciæ primi quatuor quinquéve amplexus, ipsi profluenti vasi iniicientur, ducenturque mox versus eius radicem: nisi in quibus partibus id non licet, vt in cerebri inuolucris. His factis, vbi tertio die solueris, si tutò

adhuc

adhuc medicamen vlceri adhæret, aliud rursus superimpooes, deligabisque vt antea, similiter. Quòd si prius linamentum deciderit, impones alterum: ac sic, quoad carne munietur, curandum ipsum vas est: necnoo à principio ad finem vsque, vulnerata particula, mediocriter supina seruanda. Vitandum autem est ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet, cùm nihil sit quod profluuium magis quàm dolor prouitet, & phlegmonas augeat. Iam manna thuris magis quàm thus astringit: est autem minus emplastica. Constat verò in duris corporibus plus aloës immiscendum esse prædicto medicamento: in mollibus autem, plus thuris. Cæterùm vbi medicamentum id facere magis emplasticum optas, deligere thus resinosius oportet, quod quidem & mollius est, & cādidius, mansúmque non comminuitur, sed partes suas sibi cohærentes tuetur, vt mastiche. Maximam autem necessitatem vel crustificis medicamentis, vel ignitis ferramentis vrendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius, profluuium sanguinis excitatur: vt in pudendis & sede: quæ partes, & propter naturalem humiditatem, & quòd excrementorum canales sint, ex leui occasione putrescunt. Vbi igitur totum quod iam computruit sublatum fuerit, tunc in hisce opus est radicē ipsam exurere, idque aut ferro cādenti, aut medicamentis excitantibus crustam, sed quæ etiam facultatem astringendi possideant, qualis in chalcitide & mysi, & atramento sutorio visitur. Porrò quæ ex calce non extincta conficiuntur, ea vtique valentiora his suot: cæterùm calx vim astringendi oon habet. Excidūt igitur citius quæ ab his fiunt crustæ: hærent autem diutius, quæ ab astringentibus: quod vtique longè est vtilius. Quare nec festinare quidem debemus ad amoliendas crustas, vbi hæmorrhagiæ periculum adest, nisi io illis tantùm affectibus depascentibus, in quibus propter putredinem, candens ferrum admouere corpori fuimus coacti. Porrò qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius non confluet, sistetur: aut quia occlusa diuisio erit: aut etiam ob vtranque causam, id quod tutissimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquium animi, & cùm ad cōtraria reuellitur, & cùm deriuatur ad proxima: & per refrigerationem, tum corporis totius, tum præcipuè partis affectæ. Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affusa, sæpe hæmorrhagias suppressit. Idem etiam moliuntur, & posca, & vinum acerbum, aliáque omnia quæ vel astringendi, vel simpliciter refrigerandi vim habent. Clauditur ipsa diuisio, si vel contrahatur cooniueátque id quod diuisum est, vel obstruatur. Sanè cootrahitur tum astrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptum. Obstruitur vel intrinsecus, vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem à concreto sanguine: extrinsecus verò, tum ab hoc ipso, tum à linamento, & spongiis, & crustis, & medicamentis iis, quæ lentitia crassitiéque sua, meatus obserant: ad hæc, corporibus iis quæ circumiacent, propius admotis. Atque hactenus de profluuiis sanguinis quæ à partibus expositis sensui oriuntur. Nam quæ de profundo sanguinis profluuia erumpunt, ea nec vinculo nec deligatura sanaueris, veluti neque candenti ferro: sed per reuulsionem, ac ad vicina loca deriuationem: necnoo per cibum atque potionem, quæ & emplasticam vim sortiantur refrigeréntque: necnoo per medicameota astringeotia. Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluuium patiuntur, variis vtimur iostrumentis. Siquidem per clysterem, in intestina: per metrenchytas in vterum: in vesicam denique per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorum immittimus. Equidem quaternis diebus vidi sanguinem è vulua profluere, nec potuisse vllo remedio sisti; quoad quarto die plantaginis succo vtentibus nobis, prorsus constiterit. Est quippe hoc medicamen, & ad ea quæ ex erosione excitantur profluuia sanguinis vtilissimum. Cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamentum, aliàs aliud miscere soleo, vtique ad totum respiciens affectum, id quod perpetuò est faciendum. Etenim in his ipsis quæ ex vulua, vesica, & intestinis profluuia oriuntur, æstimari debebit ipsius profusionis quantitas: vt videlicet hanc ipsam, vel vt primam, vel vt secundam indicatiooem curationis habeamus, nec tamen oegligentes affectum. Nam si perruptum vas aliquod magnum est, aut vehementer reclusum hiat, vtique astringentibus medicamentis est opus, veluti balaustio, hypocistide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio. Sin vel exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reseratum, sic vt non multus sit ex eo sanguis profluens, etiam aloë & maona, & pini cortex, & lemnium sigillum, & spinæ Ægyptiæ fructus, & crocum, & lapis hæmatites, aliaque id genus, ex vino nigro austero, vtilia medicamenta sunt. Quòd si nec genus id vini adsit, nec plantago, nec solanum (quippe hæc quoque sunt idonea) rubi, & cynosbati, & myrti, & leotisci, & hederæ, & cotoneorum, & mespilorum, breuitérque, astringentium omnium decoctum ex vsu est. At si ex erosione profluuium aliquod incidit, erit vtique id exiguum, atque paulatim effluens. Quare Pasionis, vel Andronis, vel Polyidæ pastillis vtendum est: aut etiam nostro qui ex charta constat. Sin profusior hæmorrhagia sit, iis quæ vehemenissimè astringant vtendum medicamentis, quoad vehemens eius frangatur impetus. Mox deinde admiscendi illis pastilli sunt: postea ad ipsos solos veniendum, cùm aliquo ex antè dictis succis aut decoctis. At verò quæ extrinsecus profluenti particulæ admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida, hæc ipse non vbique probo: sed mihi contrà omnino quàm fieri res postulat, ipsum sanguinem intrò compellere, ac venas quæ io alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum, qui sanguinem à pulmone reiicerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos: æquè vt qui sanguinem vomuerunt nonnullos, quòd venter esset foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis profluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerunt. Quare nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam vnde sanguis profluit, sunt sita, refrigeranda suaserim, sed posteaquam in alia diuerteris: vt exempli gratia, io naso, vbi sanguinis missione vsus fueris, vel artuum frictione, deuinctioneque, vel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin ne sic quidem ad frontem capútque refrigerantibus vtendum est illicò, sed reuellendum prius ad contraria: vtique affixa in summa ceruice cucurbita. Quippe duplex est in sanguinis è naribus profusione auersio: & quæ est ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis posteriora: propterea videlicet quòd ipsæ nares & in superiore & in

Dolor omniū maximè tum ipsum profluuium excitat, tum phlegmonas auget.

Manna thuris.

Thus.

Mastiche.

Cauteriis, exustiuisque in quibus cogimur vti.

Adurentia simul & astringentia, quæ sint.

Crustas à causticis astringentibus excitatas, hærere diutius vlceri.

Refrigeratio totius corporis & particulæ affectæ, fluentem sanguinem supprimit.

Sāguinis profluuiis ex profundo erumpentibus qua ratione occurrendū sit.

Plantaginis succus remedium optimū est sanguinis effusionibus.

Astringentia medicamentā.

Pastilli diuersi contra profluuia sanguinis, ex erosione oborta.

Astringentiū simul & refrigerantium vsum, quæ ad supprimendū sanguinem applicantur extrinsecus, non vbique probat Galenus.

Refrigerantibus quandò circa partes vnde fluit sanguis vtendum.

Cucurbitam summa ceruici affixam, reuellere à naribus sanguinem.

anteriore parte sunt sitæ. Iam verò sanguinis effusio diapedesis dicta, tespigerantibus & astringentibus est curanda: necnon victu crassiori, si ob tenuitatem sanguinis accidat. Porrò quod venæ insedit vlcus, si ad manum est, eandem curationem cum iis desiderat, quæ in carne consistunt.

Sanguinis fluentis per nares, reuulsio duplex. Diapedesis quomodo sit curanda.

Enimuerò quemadmodum dura omnia ægrè consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicuti nec os cum osse, sed per callum tantùm coniungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescunt, etsi eas aliquando conglutinari viderimus: idque in mulieribus atque pueris, tum circa frontem, tum circa malleolum carpúmque, ac medium extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti contigit iuueni, dum sanguinem sibi mittendum verno curaret tempore, quod nostratibus est maximè in vsu. Illi siquidem pro vena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi conglutinauimus. Est autem sanatu difficilior arteria incisa quàm vena, tantóque siccioribus medicamentis eget, quantò ipsa est suapte natura quàm illa, siccioris temperamenti. Cætera verò, eiusdem speciei ambæ medicamenta desiderant.

Dura omnia ægre consolidescere.

Verno tempore sanguinem mittere Græcis etiam erat consuetum.

Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt vlcera, per vesicã, cui sit fistula recta ad finem annexa, inijcere liquatum medicamen atque tepidum licet. Cæterùm sicca medicamenta magis sunt idonea, quàm quæ liquabilia vocantur: quoniam facilè vel plantaginis, vel alterius eius generis succo miscentur. Eiusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloë, & quæ dicuntur cephalica. In ipso autem primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium.

Vesica pro clystere Galenus vtitur.

Lemnia terra.

At quæ pulmoni adhæserunt vlcera (cuiusmodi sæpe in vrbe Roma visuntur, loco profectò maximè obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius visceris agitationem. Quod quidem laxum & spongiosum cùm sit, minimè etiam mirari conuenit, si sanguis aut pus in thorace contentum, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longè duriorem in ossium fracturis effunditur sanguis crassus ad calli generationem.

Romam esse maximè obnoxiam fluxionibus. Pulmonis vlcera cur difficiliora sanatu sint.

Vbi igitur vel ex casu, vel prævalida acutáque voce vas aliquod in pulmone rumpitur, citráque dolorem confertim sanguis feruens, floridus, multúsque cum tussi expuitur, scire licet in viscere vulnus consistere.

Pulmonis exulcerati indicia.

Itaque laboranti iniungendum est, vt nec respiret vehementer, ac semper silentium agat. Præterea vena cubiti interna protinus incidenda, à qua bis térque postea sanguis est detrahendus, vtique auertendi gratia, tum artus omnes fricandi vinciendíque.

Hæmoptoici morbi curatio.

His peractis, primum posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in viscere cruor concretus latitet, solutus expuatur. Atque hoc nihil vetat bis térve, ternis horis facere. Ab iis verò etiam aliquod eorum quæ tum emplasticam vim habent, tum astringunt, medicamentum est exhibendum: idque aut ex posca diluta primum, aut ex malorum myrtorúmve decocto. Rursúsque vesperi medicamen hoc similiter dandum, circuncisо (si valentior sit æger) omni nutrimento. Sin aliter sorbitionis quod satis est exhibendum.

Posca dissoluit grumos.

Maximè verò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger robustus sit) parum sanguinis rursus ab incisa iam vena detrahas.

Sanguinem expuentibus repetendam esse missionem sanguinis.

Victu autem, medicamentísque eodem modo in quartum vsque diem vtatur: pectore interim, si æstas sit, vndique melino & rosaceo, madefacto: sin hyems, nardino vnguento. Iuuerit etiam vel maximè non modò ad vulnus pulmonis, sed ad alia omnia, illud medicamen emplasticum, quod ex bitumine acetóque, & aliis quæ illi misceri solent, conflatur. Quòd si mulieri pueróve, aut corpori quod mollis sit carnis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentum fuerit.

Cæterùm si rupturæ vasis successerit inflammatio, exigua spes est conglutinandi: ipsius quandoquidem inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi non potest, quæ maximè rupturæ aduersatur: in longius tamen tempus produci ipse affectus potest.

Pulmonis vase disrupto, si inflammatio successerit, cur affectus nequeat consolidari.

At septi transuersi vulnera, quæ foras non perueniunt, in carnosis quidem partibus subinde visa sunt coalescere, eius motu minimè obstante. Quæ in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauísque curatio est etiam eorum quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone obsederit, idque non in diaphragmate, solum, verumetiam in omnibus quæ intra peritonæum ambiuntur: quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, vt illa quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, vinóve tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt, quæ diaspermaton vocant, & quod ex casia componitur.

Immutatur autem plurimum ipsa curatio vlcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem, veluti vitium ipsum, vt curetur, sibi applicandum esse contrarium: sic particula quæque, quod sibi sit quamsimillimum.

Vlcerum curationem immutari plurimum per singulas animalis partes.

Quamobrem aurium vlcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: necnon (si valentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriáque ferri in pollinem tenuissimum læuigata, & cum acerrimo aceto, quousque ad lubrici mellis consistentiam deueniat, coacta.

Aurium vlcera quibus medicamentis curentur.

Porrò quod retrapbarmacum dicitur, siccare vltra id genus prorsus non potest: at maturare phlegmonem potest, augeréque affectæ partis putredinem.

Tetrapharmacum coquit phlegmonem, augetque affectæ partis putredinem.

Itaque audiendi locus, quoniam siccissimus est, idcirco medicamentis eget quæ vehementissimè siccent. At oculo exulcerato, collyrium fortasse quod ex thure conficitur, expedit: naribus verò, quod multò sanè magis siccet, quàm vt conueniat oculis, minus autem quàm vt auri quadret.

Oculi vlcera qualia medicamenta postulent.

Nasi vlcera quæ medicamenta postulent.

Vlcerum verò quæ in ore accidunt, quæcunque admodum humida existunt, præsertim si proximè adhærent ossibus, ea medicamentis egent quæ vehementer siccent: veluti diphryge, tum ipso per se, tum ex melle, & vino, & mulso: præterea & ea quæ iris dicitur, & quæ anthera: hísque vel siccis, vel ex melle, vel mulso, vel vino. Vtile verò ad talia est & Musæ medicamentum, præterea rhois succus, & omphacium, aliáque strenuè siccantia.

Oris vlcera quæ medicamenta requirant.

At quæ simpliciora oris vlcera sunt, hæc sanare commodè possunt etiam medicamenta quæ modicè siccant: veluti quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & quod ex succo corticis iuglandium viridis, atque etiam his magis, quod ex musto & cupressi sphærulis constat.

Diamoron, oris vlceribus commodum.

In vniuersum autem, genus quidem medicamenti, ab ipsa curandarum partium substantia & affectu est sumendum: vtendi verò modus, à figura & situ. Siquidem quæ in ventriculo, pectore, & pulmono vlcera constitere, per ea quæ eduntur, bibuntúrque, curanda sunt. Quæ verò in intestinis, bifariam. Nam quæ vicina ventriculo sunt,

Medicamenti genus à substantia partis affectæ, & ab affectu est sumendum. Vtendi modus à figura & à situ sumitur.

Intestinorum vlceribus qua ratione medendum sit.

Clysmos non posse peruenire ad intestina ventriculo proxima.

Thoracis atque pulmonis vlcera, valentiora præsidia requirere, quàm si ipsis statim vlceribus admouerentur.

sunt, his per comesta bibitáque succurritur. Quæ verò inferius sunt sita, per ea quæ iniiciuntur: quippe neque ad ea quæ vicina ventriculo sunt, subire potest quod per sedem infunditur: nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestum. Quamobrem thoracis atque pulmonis vlcera, tum difficilius iis quæ in ventriculo sunt, sanantur, vt quorum situs longius absit, atque idcirco medicamentorum vis remittatur: tum propter hoc ipsum multò valentiora ea quæ deuorentur præsidia requirunt, quam si ipsis statim vlceribus admouerentur. Quòd igitur pulmonis atque thoracis vlcera expurgentur per tussim, ventriculi autem per vomitum & deiectionem, id ob ipsarum partium contingit formam. Cæterùm qui è ventriculo eluere pus volunt, non sine periculo vomitum prouocant: sicuti si aliter infixam illi pituitam per oxymeli & radiculam detergerent. Tutius itaque est deiectione vti, quum vomenti periculum sit, ne & quod exulceratum est dilaceret, & succum quempiam inutilem ex vicinis attrahat.

Ventriculi exulcerati pus, tutius expurgari deiectione, quam vomitu.

Pulmonis vas ruptum, quando sit insanabile.

Asperæ arteriæ vlcerum medicatio.

Porrò si in pulmone ruptum vas sit, scire licet, nisi protinus, antequàm excitetur phlegmone, glutinetur, id postea insanabile fore. At vlcera interioris tunicæ asperæ arteriæ, & præcipuè laryngis, curationem sanè recipiunt per medicamenta humida quidem, sed facultate exiccantia: quæ retinentur ore, paulatímque per fauces defluunt, idque ægro iacente supino. Lac etiam, ad talia vlcera vnice commendatur, sed præcipuè quod Tabiis habetur, quum nimirum illic locus sit satis æditus, & aër circundatus siccus, & pascuum pecoribus salubre.

Tabiarum lac.

Licebit autem sibi similem locum etiam arte parare, insereréque in eo agrostim, lotum, polygonum, melissophyllum, lentiscum, arbutum, tubum, hederam, cytisum, & alia id genus.

Lac bubulum. Asininum. Capillum. Lac muliebre tabidis esse maximè congruum.

Lac astante animali, statimque mulctum, babendū esse.

Lacti quando sal & mel iniiciendum.

Sanguinis reiectionis à catarrho prodeuntis curatio.

Iam verò lac bubulum, crassum natura est: asininum, tenue: caprillum denique, mediam consistentiam sortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximiè, quum naturæ humanæ sit admodum familiare. Hoc tamen de lactis vsu, sit maximum & commune præceptum, vt ij quibus eo est opus, omnino id astante animali statim mulctum ebibant: etiam melle iniecto, si cui cogi in ventriculo solet: necnon sale, si ipsum citius ad aluum descendere cupis. Quod verò ad sanguinis reiectionem ex catarrho ortam pertinet, quum olim accersitus fuissem ad splendidam quandam matronam Romanam, tali affectu prehensam, incidere illi venam non placuit quandoquidem iam quatriduum sine cibo egerat propter catarrhum: sed iussi vt acri vteretur clystere, tum crura manúsque calfacienti pharmaco plurimum perfricaret, vinciretque: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium stercore constat, imposui: interpositisque horis tribus, in balneum duxi, ac laui, nullo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tum erat temporis statu, nutriui sola sorbitione: post quam, statim fructum aliquem autumnalium austerum dedi. Quum autem dormitura esset, theriacem propinaui, circiter quatuor menses confectam. Habet enim id ætatis adhuc præualentem papaueris succum, qui in antiquatis ignauus redditur: ideóque & somniferum est, & fluxiones tum siccat, tum leuiter crassat.

Theriaces quadrimestris facultas.

Secundo autem die iussi omnes eius partes fricari, vno capite excepto: ad vesperam verò porrexi rursus theriaces ceu fabæ nostræ magnitudinem. Erat enim quod pridie acceperat, hoc longè amplius. Postea verò quàm hac quoque nocte probè dormiisset, tertio die manè mel coctum copiosè exhibui, & in quiete seruaui. Procedente die totum corpus similiter fricui, ac ptisanæ cremorem cum pane exiguo pro cibo sumere iussi. Mox quarto die mane dedi theriacen consistentem in ætatis vigore, idque cum melle copioso. Capiti verò mulieris eodem pharmaco, quod vehementer tum siccat, tum calfacit, imposito, ac dein ipsa lota, nutritaque modicè, valentius iam pulmonem expurgare sum in quinto conatus. Ac dehinc rursum, rursúmque ex interuallo, ad caput quidem consueto cerato, quod thapsiam recipit, sum vsus. Totam verò corporis curam, in gestatione, frictione, ambulatione, lauandique abstinentia, ac victu tum moderato, tum boni succi, ad reficiendum direxi. Qua industria rectè se habet mulier, minimè lactis opem requirens.

Sanguinem bis eadem die & ex eadem vena detraxit Galenus reiicienti sanguinem ob refrigerata spiritus instrumenta.

Diaspermaton medicamen.

Ceratum ex thapsia.

Alteri verò adolescenti, cui ex refrigeratis spiritus instrumentis orta tussis fuerat, quum sanguinem ipse reiecisset ad dimidiam heminam, statim venam incidi, ac bis eodem die ex ea detraxi sanguinem: deinde rursus postridie bis: sed artuum frictione & vinctura priore die vsus, ad vesperam dedi pharmacum nostrum, quod diaspermaton dicitur. Secundo die post alteram detractionem imposui toti pectori ceratum quod ex thapsia conficitur: mox vesperi, ne supra modum calfaceret, id auferens. Tertio die rursus ad treis horas imposito, hominem laui. Cibaui autem similiter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, sorbitiunculis: tertio verò, ptisanæ primùm cremore: dein, pisce statim aliquo, qui facilis concoctu esset, adiecto. Dedi quoque medicamentum diaspermaton & secundo & tertio die similiter circa vesperam: quippe & somnum conciliat, & sensum doloris leuat, & siccandi vim habet.

Diaspermaton medicaminis vsus.

Vbi autem & spiritui delegatæ partes in naturali essent temperie, & totum corpus vacuatum, ac nulla phlegmone suspicio iuxta ruptum vas superasset, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace vigentis ætatis, illum ad Tabias dimisi. Ex iis verò qui vlcus in pulmone habent, ij demum insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident.

Pulmonis vlcera contracta ex vitiosi succi erosione esse prorsus insanabilia.

Pulmonis exulcerati curatio.

Oportet autem in principio nullius rei æquè esse solicitum, quàm vt neque tussiant, neque ex capite aliquid in pulmonem defluat. Cauetur id triplici præsidio: purgatione primùm: secundò, medicamine quod diaspermaton dicitur: tertiò, ipsi capiti prouidendo. Quod purget, diuersas facultates habeat oportet: cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloë, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico conficiuntur, ad plures videlicet purgandas species excrementorum.

Catapotia descripta à Galeno.

Capiti prouidebitur cerati vsu quod ex thapsia constat. Atque hæc quidem sunt peragenda in principio. Pòst verò reficiendus est æger salubriter, cibis boni succi, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fouendus. Quicunque parum habere sanguinis videbuntur, iis ad quendam succum probiorem reductis, detrahere sanguinem poteris: tum rursus reficere: eosdem etiam rursus purgare, ac rursus reficere: denuóque, si res suadeat, sanguinem mittere, potissimum quibus veluti limus quidam vitiosus & crassus, totus est sanguis. Ac qui sanguine abundant, statim iis à principio minuendus est. Itaque per hæc tria, qui planè deplorati non sunt, omnes seruantur: nempe per detractionem sanguinis, & purgationem & ea quæ caput roborant. Quare minimè à paruis

Pulmonis vlcera in iis qui deplorati non sunt, curari per detractionem sanguinis, purgationem, & ea quæ caput roborant.

incipiendū auxiliis eſt, in quibus morbis maximū impendet periculum. At in leuioribus, licet quidē leuiora experiri remedia. Sciendum autem eſt interim, fieri nō poſſe vt glutinetur vlcus, ſi phlegmone pulmonem inuaſerit: omninóque, ſi inuaſerit, febricitaturum hominē eſſe, ac purulenta deinde, quū ſoluetur phlegmone, exputurum tuſſi. Porrò vlcera quæ citra phlegmonem in pene, ſedéve cōſiſtunt, nullum cataplaſma deſiderant, ſed medicamen quod cicatricē inducat: non tamen eius naturæ, quæ vlcera, quę in carne ſunt, inducere cicatrice poſſit: imò quę tantò magis valeat ſiccare, quantò hæ partes carne ſicciores exiſtūt. At talia ſanè medicamenta ſunt, quod ex charta cōbuſta cōſtat: anethúmque vſtū atq; reſperſum, ac denique colocynthis cōbuſta. Verùm ipſorum, quæ in pene ſunt, vlcerū, magis ſiccari poſtulant quæ in toto cole hæſerunt, & quæ ſolā glandulam occupant: minus verò quæ in præputio ſunt: atq; etiā his minus, quæcunque in reliqua ſunt cute, quæ totū colē veſtit.

Extremis morbis extrema remedia adhibenda eſſe.

Pudendorum vlcera qualia medicamenta poſtulent.

Recentibus & ſine madore tum ſedis, tum pudendorum vlceribus, ſola aloë redacta in tenuiſſimum pollinē, inſpersáque, ſalutare medicamē exiſtit. Simillimā huic vim habet cadmia vino elota, & ſicca. Ab hac non longè abeſt lithargyros. Deinceps verò molybdæna ſequitur. Cæterùm omnibus tū minus inferens doloris, tum nullo minus efficax pompholyx eſt. Sin humidiora ſint vlcera, ipſe per ſe pini cortex, itémq; lapis hæmatites idoneus eſt. Quòd ſi profunditas quæpiam adſit, vbi exiccata fuerint, dictorum alicui tantum mannæ admiſcendum eſt, quantum ſit ad carnem gignendam ſatis.

Aloēm inſperſam, eſſe ſalutare medicamentum ſedis & pudendorū vlceribus.

Medicamina vlceribus ſedis & pudendorum apta.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER SEXTVS.

Solutæ vnitatis ſpecies.

SOlutio cōtinui, in carne quidem, vlcus: in oſſe, fractura: in neruoſis fibris, ſpaſma: in muſculis denique, vlcus atque ruptio vocatur. Singuli verò horum affectuum, quatenus quidem affectus ſunt, ſui per contraria ſublationem indicant: quatenus autem ſolutiones continui, vnitionē. Igitur ſi cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui ſit puncta, facileque in eo ſaneſcant vlcera, etiamſi citra medicamentum, nudóque membro, ipſum ad conſueta dimittas opera, nihil ſentiet mali: ſin verò ægrè in illo ſanentur, primùm quidem dolebit, pòſt etiam tum pulſu particula infeſtabitur, tum phlegmone. Quare minimè imponemus medicamē quod glutinet, ſed molle, & blandū, & quod dolorē mitiget. Siquidē vbi magna diuiſio eſt, ibi ſtudiū impendi debet, vt magis ſiccantibus remediis labra vlceris & vniantur, & coaleſcant: vbi autē acu ſtylóve facta diuiſio fuerit, id dūtaxat curandū eſt, ne phlegmone tētetur particula. Porrò vbi aliquis neruus eſt punctus, cutim ipſam apertam ſeruare oportet: aut (quod tutius eſt) latius incidere, vt per eam ex neruo vulnerato effluat ſanies: dein verò admouēda quæ ſimul dolorem mitigent, & exitum ſaniei patefaciāt. Si virtus vegeta ſit, ſanguinis miſſio eſt expediēs, purgatióque vniuerſi corporis, ſi vitioſis ſuccis redūdet. Aqua verò calida, quanquam reliquas phlegmonas valde mitigat, vulneratis tamen neruis inimiciſſima eſt, quum præſertim eorum ſubſtantia ex refrigerata concretáque humidiore materia ſit condita. Omnis quippe eiuſmodi conſtitutio, per ea quæ ſimul calfaciūt humectántque, reſoluitur, atque putreſcit. Quare præſtat oleo tenuium partium, & veteri, & calido, neruos punctos fouere. Hoc ſiquidem, ſi frigidum applicetur, tenues meatus obſtruit: ſin calidum, digerit. Etenim medicamenta quæ neruí pūcturæ auxiliantur, debent eſſe facultate tenuia, modicéque calfacientia, & quæ ſiccare citra dolorem poſſint: quandoquidem ſola hæc trahere ex profundo ſaniem, nec demorſa, nec contracta particula, valent. Ego itaq; ſum vſus primùm reſina terebinthina, tum per ſe, in iis qui molli erant carne: tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non ſecus etiam & propuli, nō per ſe modò, verumetiā cum euphorbio ipſam emolliens: quòd ſi durior eſſet, cum aliquo tenui oleo. Quin & ſagapeno, opopanacéque, ſum in duris corporibus vſus, vtique cum oleo & terebinthina id miſcens. Sed emplaſtrū ex lachryma Cyrenaica non inutile ad id fore mihi videtur. Nec ſecus ſulphur viuum, ac minimè lapidoſum, tenui oleo permiſtum, donec ſordium craſſitudinem contrahat. Calx etiam lota, oleóque commiſta, ſimiliter auxiliatur, præcipuéque ſi in æſtu caniculæ bis térve aqua marina abluatur. Ego verò ad neruos pūctos hoc vti conſueui emplaſtro: Ceræ partem vnam: reſinæ terebinthinæ, aut (loco eius) humidæ pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, vnius partis dimidium: picis tantundem. Si itaque humidam reſinam miſcebis, tunſum cribratúmq; euphorbiū reliquis immittes liquatis. Eſto verò pondus eius, pars ceræ duodecima. Sin ſiccam, ſicuti quæ colophonia dicitur, vtiq; oleum puſillum deſiderabit euphorbiū. Itaque vulnerati nerui curatio medicamenta poſtulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valēter ſiccent: tum quæ ex ſubſtantiæ ſuæ natura & attrahendi vim habeant, & tenuium ſint partium. At ſi neruus nō punctus, ſed per directum ſit cæſus, nudúſque diuiſa cute oſtendatur, vim euphorbij non feret, ita vt quum interpoſita cutis eſt, ferre poteſt. Quare tūc optimè calce elota, & in plurimo oleo ſoluta vtēre. Salutare etiam eſt medicamen, quod ex pompholyge medicamentum fit, ſi in largo ſit roſaceo liquatū. Quod vtique melius fuerit, ſi tum roſaceū ipſum, tū oleū, ſalis ſit expers. Porrò quæ ex metallis conſtant medicamenta, ea elota omnia eſſe debent, ſi citra morſum ſint ſiccatura. Salubre verò medicamentum eſt, quod ex melle ſoloto in oleo inſulſo cōſtat. Cera præterea, terebinthináq; ſi his miſceantur, elui prius debent. Quippe medicamentis omnibus quæ laueris, acris mordénſque ſanies eluitur, abſtergitúrque. Si verò robuſtus ſit qui vulnus accepit, & cui corpus ſit à ſuperuacuis humoribus mundum, in hoc fas eſt valentioribus remediis nonnullis vti: cuiuſmodi ſunt linamenta imbuta paſtillis Polyidę, ſapa ſolutis, & ſuper aqua calida tepefactis. Nam eorum quæ vulneratū neruum contingunt, nihil eſſe frigidum debet: quādoquidem ea pars maximè ſenſilis eſt, & principum partium primati cōtinua, & tēperamento ſuo frigida. Quotū omniū occaſione facilè à frigido offenditur, & ſuam offenſam impertit cerebro. Quòd ſi ex iis fuerit qui perueniunt ad muſculos (ſunt enim hi inſtrumenta voluntariæ motionis) etiam conuulſionem facilè acceſſit. Idem fore & in tendonibus expectabis, iiſdē de cauſis. Sanè oleo perfundere tale vlcus non conuenit: nam oleum viribus illius paſtilli eſt aduerſum, vlcúſque ſordidum reddit. Nec enim parū intereſt, nudone neruo, an per interpoſitam cutem admoneas. Abluenda igitur a vulnere eſt ſanies per lanam mollem ſpecillo circūuolutam, ac in principio quidē ſapa madefactam, expreſſámque: poſtea verò etiam vino dulci, ſed

Punctura curatio.

Puncto neruo vulnus eſt dilatandum.

Puncti nerui curatio.

Aquam calidā eſſe vulneratis neruis inimiciſſimam.

Neruos punctos oleo calido fouendos eſſe.

Puncti nerui qualia medicamenta poſtulent.

Terebinthinā auxiliari punctioni.

Punctis neruis emplaſtrum optimum.

Punctis neruis qualia deſiderentur medicamenta.

Nerui per directum caſi curatio.

Metallica medicamenta debent elota eſſe, ſi citra morſum ſint ſiccatura.

Neruis vulneratis nihil debere admoueri frigidum.

Muſculi ſunt inſtrumenta voluntariæ motionis.

Oleum reddit vlcera ſordida.

sed omni mordente qualitate carente. Nam quæcunque dulcia pariter & fulua sunt, vt Falernum, ad id inutilia existunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Vlcere verò iam ad cicatricem veniente, quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquam tolerant, nec odora sunt, ea dulcibus præstant. Aquæ verò vsum ad neruum vulneratum perpetuò fugies, sicuti & cataplasma relaxans. Ad iam dicti pastilli vsum proximè illud medicamentum accedit, quod diachalciteos vocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyeme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus non suppetat, Andronis vel Pasionis, loco eius sumendus est: vel noster, qui etiam omnibus eis est valentior. Vbi verò neruus alicui transuersim est vulneratus, detrahere largius sanguinem expedit: ac tenui magis, quàm in illis, vti victus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calenti vbertim in axillis, collo, tendonibus, ligamentis, & capite vti. Quòd si vulneratus neruus ex iis sit qui in crure habentur, sicuti quum in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tum per totam spinam ad collum & caput ascendendum. At contusi nerui, vbi cum eis est simul & ipsa cutis contusa, cataplasmate ex oxymelite & fabacea farina curantur. Qui verò absque cutis simili affectu, contusi sunt, iis oleum calens, atque tenuium partium, auxilio est. At si dolor vnà cum contusione cutis & nerui infester, etiam picem liquidam immiscere illi cataplasmati, ac bene coquere, tum calens medicamentum imponere oportet. Vbi verò magis siccans efficere voles, erui farinam iniicies. Quòd si vt amplius quoque siccet, desideras, irim immittes Illyricam. At si totus præcisus neruus sit, metus præterea nullus instat, debilis tamen remanebit particula. Curatio verò eius communis est cum ea, quæ aliorum est vlcerum. Ligamenta autem, quum simillimam habeant speciem tendonibus, valentissimorum remediorum vim tolerant: quòd neque ad cerebrum pertingant, & sensus sint expertia. Nam nerui omnes, alij ex ipso statim cerebro habent ortum, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam ex neruo & ligamento constant, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur, minus tamen quàm ipsi nerui conuulsionem accersunt. Ligamenta verò, quum ex osse ortum habeant, quæcunque rotunda sunt, ea neruis sunt consimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia, & cauitate carentia, & in fibras diuiduntur, similitudo illis cum neruis & tendonibus constat. Ligamentum igitur vulneratum, si id est quod ab osse ad os permeat, & maximè sine periculo est, & si id sicces quibuslibet medicamentis, nihil hominem offenderis. Sin id quod se in musculum inserit, quantò est neruo & tendone minus opportunum periculo, tantò vtique, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet. Sed iam operæpretiũ est, vt de abdominis vulnere aliquid etiã dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus antestat: quæ in membranam finitur. Post cutẽ, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perueniũt. Atque hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdoménque constituunt. Quod verò deinceps hoc excipit, peritonæum vocatur, estque ex corporibus duobus exanguibus & neruosis conflatũ. Verùm alterũ eorum neruosa tenuitas eorum musculorũ est, qui per transuersum se agunt: alterum, mẽbrana prætenuis, veluti aranea, quæ vtiq; verè est peritonæum. Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes verò eius, quæ vtrinq; ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent: priores quidem, qui à pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendũt: dein post hos, transuersum vtrinq; musculum, sub quo est peritonæũ. Ergo & minus periculi in hoc loco conuulnerato est, quàm in medio: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè inibi cõtineri queant. Si igitur maius sit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parua vulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nam nisi quòd procidit, illicò in suum reponatur locum, inflatur, surgitque in tumorem: quo fit, vt per angustũ foramen immitti nequeat. Quare minus graue per huiuscemodi vulnera, mediocre foramen est. Principiò itaq; id agendum est, vt intestina quæ exciderunt, in suũ recondantur locum. Secundò, vt vlcus suatur. Tertiò, vt medicamen imponas. Quartò, vt ne qua præstãtior pars simul afficiatur, prospicias. Si ergo adeò paruum sit vulnus, vt inflatum intestinũ ex frigore ambientis aëris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, móxque expressa, intestinum ipsum calfacientes. Præparetur verò interea vinum austerũ calidum: quippe id magis calfacit quàm aqua, robúrque intestino addit. Quòd si huic quoq; præsidio, intestini inflatio non cesserit, incidendũ peritonæi tantulum syringotomis est, quantùm ei quod excidit, reponendo sit satis. Scalpelli verò quibus acies vtrinque habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs autem laboranti sit talis, vt quæ vulnerata pars est, sublimiorẽ semper locum obtineat. Cauendúmque magnopere est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquam ab intestinis aliis. Qui igitur intestina per magnũ vulnus prolapsa, reponere in propriã vult sedem, is vbi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum constringere, ac exiguum semper sueuti prænudare: quinetiam id ipsum quod assutum est, modicè comprimere, quoad totum persuatur. Quoniam igitur coire coalescere'que oportet cum peritonæo abdomen, incipiendũ quidem à cute est, atque ab externo introrsus acus iniicienda. Vbi verò tum cutim, tum rectum musculum totum transierit, præterito quod ei subest peritonæo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus iniicies, atque inde per reliquum abdomen ab interno extrà transmittes. Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idem abdomen est perforandum. Mox vbi peritonæum quod illi quoque subhæret præterieris, atq; ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, vnaque cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atque id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoque cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est traiicienda, consuendúmque abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi vicina cute transmissa. Atque hæc iterum iterúmque

Margin notes (left):

Neruo vulnerato neque aquam, nec relaxans cataplasma admouere oportet.

Nerui transuersim vulnerati curatio.

Neruis vulneratis in brachio axillas in crure, bubones largo oleo fouendos esse.

Contusi nerui curatio.

Ligamenta sunt sensus expertia, neq; consentiunt cerebro.

Nerui oriuntur à cerebro.

Tendones cõstant ex ligamento & neruo.

Ligamenta oriuntur ab ossibus.

Ligamenta obnoxia periculo cum vulnerantur quæ sunt.

Abdominis descriptio.

Peritonæum.

Margin notes (right):

Abdominis partem anteriorem cum vulneratur, ægrius curari iis quæ consistunt ad latera.

Abdomine vulnerato, cur mediocre foramen sit salutarius angusto.

Intestinis excidentibus per abdominis vulnus quid agendum.

Abdomẽ vulneratum consuendi ratio.

facienda, qooad totum vulnus similiter consuerimus. Quod verò ad interuallum punctionum, earundémque altitudinem pertinet, mediocritas eligenda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his vtemur, eiusdem materiæ sint, cum vulnera glutinantibus. Sunt qui aliter vulneratum abdomen consuant, ad hunc modum: Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atque ab externo introrsus per id tantùm acum transmittere. Pòst, præteritis vtrisque peritonæi labris, ex aduersa parte ab externo introrsus per vtrunque eius labrum acum reuocare: dein rursus hanc reuocare, atque ab interno extrorsum per aduersum abdomen traiicere. Atque ita totum peritonæum sibi mutuò coalescens, prorsus intra abdomen absconditur. Deligatio verò extrinsecus, vel præcipuè in his necessaria est. Ad hæc quod inter bubones & axillas est, id totum molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circundare oportet. Satius item fuerit, & si per clysterem intestinis aliud simile infundas. Quòd si quid ipsorum intestinorum sit vulneratum, quæ extrinsecus fieri debent, omnia similiter vt diximus, sunt peragenda. Cæterùm quod iniicitur, vinum nigrum austerum, & tepens erit. Ac crassa quidem intestina, sanatu facilia sunt: è contrario difficilia, quæ tenuia existunt. Ieiunum autem est omnino incurabile, tum propter magnitudinem multitudinémque vasorum, tum quòd tunica eius neruosa, prætenuísque sit. Adde quòd tum bilem synceram hoc intestinum recipit vniuersam, tum quòd omnium maximè est vicinum iecinori. Ventriculi autem quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tentabis: quæ verò in ore eius sunt, eæ sensus acumen quo minus sanentur, obest: atque hoc etiam quòd medicamenta illic diu hærere non possint. At verò omentum si per vulnus exciderit (pręstat enim hæc pars animali vsum non vsqueadeo magnum: constátque ex membrana tenui, arteriis atque venis contexta) si quid ex eo nigricans sit, excipiemus id vinculo, ac sic, quod post vinculum est, amputabimus: atque vt in imo fine iam prædictæ suturæ abdominis, pendeant ipsius vinculi extrema curabimus, quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurante euomentur, facilè recipiamus. Sed iam ad fracturę curationem veniendum est: cuius quidem scopus vnitio existit. Cæterùm coalescere nequeunt ossa iuuenum, adolescentum, consistentium ætate, necnon senum, ob eorum maximam siccitatem duritiémque: tamet si interueniente alia quapiam substantia crassiuscula (quæ ex proprio eodémque crasso ipsorum ossium alimento redundat) concrescentéque in labris fracturæ, possint ceu quodam glutino separatæ ossis partes connecti inuicem, atque conglutinari. At verò quæ abunde sunt mollia, qualia in puerulis conspiciuntur, ea sola vnitionē recipiunt. Ergo si os aliquod per transuersum frangatur, sic dissident à se eius partes, vt è directo non iaceant: quare primò curandum est, vt in directū & contrarium agatur, iuxta integræ exemplum: à qua nimirum certissima transpositionis fractorum ossiū indicatio sumenda est. Quæcunque igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli conueniet: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contrà, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam verò partem sensim duci prorsum: nec secus de cæteris differentiis. Cauendum tamen est interim, ne in addocendis contrario motu partibus, extantiæ fractorū ossium frangantur. Quibus sanè confractis, nō poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idque dissidētia ossa, è directo admota esse oportet: quod commodè fieri nequit, nisi retracta sint, idque aut manibus, aut vinculis, aut instrumentis. Postea verò quàm abundè reuulsa fuerint, nec vllus supersit metus, ne se in adducendo tangant, tum in directū opponere, vinculáque remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim verò te ipsum quoque manibus subseruire: & sicubi aliquid paululum subsultet, corrigere atque formare. Ab iis secundum, quò diriges, fuerit, vt immotum prorsus membrum consistat, ne quid eorum quæ effinxeris, moueatur. Ne verò per motiones ipsas disiungātur ossa cōmissa, tuta deligatura complecti fracturā oportet. Quam sanè deligaturā nec adeò debemus arctare, vt eam comprimat: nec remittere ita, vt sit laxa. Ac pectori quidem latissima fascia congruit: artubus autem & iugulo, angusta, sed quæ tantum ex versuum numero securitatis adiiciat, quantum ex angustia deficit. Ad hæc deligaturæ principium debet super ipsam fracturā iniici, ac circundnci bis térve: hinc verò ad membrum reliquum dispensari. Siquidem qui sic deligat, & ab integris ad laborantem partē sanguis confluxum arcet, & quod iam collectum in ea est, exprimit: prohibétque circa fracturam excitari tum phlegmonem, tum sphacelum, quæ ossium caries & corruptela existit. Cęterùm quum duæ partes sint, quæ & recipere aliquid laborante particula, & transmittere ad eam possint: vtique quæ superiacent, tum propter multitudinem, tum magnitudinem, ad ambo magis sunt habiles. Extremæ verò, propter causas contrarias, exiguum quidem aliquid vel recipere, vel transmittere possunt: at multùm nec ægris subministrare, nec ab ipsis recipere. Sed nec sola deligatura fasciarum est satis ad commissorum ossium tutelam, nisi etiam & splenia vnà cum fasciis exterioribus adhibeantur, quæ hæc quoque ipsa stabiliant. Ne autem phlegmone oriatur, cerato est humido vtendum. Iam verò repositionis figura eligenda est, quæ à dolore maximè sit immunis, quò nec phlegmonem particula contrahat, & æger persistere in vna ea diutissimè immotus possit. Ac talis sanè est quammaximè naturalis membro, vt brachio quidem, angulosa: cruri verò, quæ paulò minus porrecta est. Verùm ad dolorem vitandum, non modò naturalis habitus cuius instrumento est vtilis, sed etiam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur. In vniuersum autem tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere, vna ea figura, qoæ doloris minimum habeat, est studendum. Soluere autem deligaturam tertio die debes, ne in membro pręter solitum cooperto, dolor aut pruritus creetur: nec eius, quod iam fracturæ est infixum, perspiratio prohibeatur. Cuius occasione non modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam cutim ob acrimoniā saniei erosam exulcerari. Infundendum igitur tantū temperatæ aquæ est, quantum ad euocandum eiusmodi saniem sit satis. Quod si rursos quoque simili modo facies, vtiq; septimo id à primo die facere debebis. Apparuerint verò iam omnia phlegmone libera, & quàm pro naturali habitu magis aliquādo gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circumponere, & soluere ex maiore interuallo. Nam antea quum phlegmones

Abdomen vulneratum consuendi secundus modus.

Intestino aliquo vulnerato quid agendū.

Intestina crassa esse sanatu facilia: difficilia autē quæ tenuia existunt.

Ieiuni intestini vulnus, cur incurabile.

Omento excidente per vulnus, quid agēdum.

Fracturæ scopus vnitio.

Ossa vt coalescant inepta quæ sint.

Callum glutinandis ossibus nasci ex alimento eorundem.

Ossa puellorū sola posse in vnum coalescere.

Fracturæ curatio.

Fracta ossa deligandi ratio.

Sphacelus est ossium caries & corruptela.

Splenia fractis ossibus confirmādis requiri.

Ceratum humidum.

Figuram eam osse fracto eligendam esse, quæ minimè dolorifica sit.

Fracta ossa, tertio die soluenda esse.

Ferulis quando vtendum ad fracta ossa firmanda.

phlegmones periculum esset, non erat tutum ferulis premere. Quòd si ex longiori interuallo eas soluas, callus multò felicius concrescet. At vbi adeò exiecata sunt ossa, vt callus produci oequeat, tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec catnes in rubrum tumorem attollantur: desistemúsque ptius quàm subsidere incipiant. Vbi verò aliquid digerere volumus, non ptius est desistendum, quàm quod ex petfusione intumuit, subsidar. In quibus autẽ, quo minus callus in fractura proueniat, humiditas abundantior obstat, ibi hanc siccare conuenienti deligatura, & perfusione aquæ, quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in superficie sunt per spiritum digetit: & qui io alto hærent, modicè liquat. Plurima verò, digerit plus quàm attrahit. Constat autem, in ea quidem deligatuta quæ exprimet, minus esse arctãdos fasciarum fines: in ea verò quæ ad renutriendum est comparata, nec minus hos esse arctãdos, & vniuersos circunductus laxiotes faciendos. Quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est cibis optimi succi, & qui multùm nutriant: ex quibus prouenire succus consueuit, non solum bonus, sed etiam tenax, qualis desidetatur ad calli generationem. Magnitudo autem calli ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo existat, nec musculos tamen comprimat. Quate danda opera est, vt si minor iusto proueniat, augeatur: vel inhibeatur, si immodicè crescat. Sunt verò quibus hæc efficies, ipsius perfusionis quantitas, qualitásque: præterea ciborum quantitas, & medicaminum quæ illi impouuntur extrinsecus, facultates. Etenim quæcũque emplasticam substantiam habent, ac modicè calfaciunt, ea callos tum promouent, tum verò augent. Quæ verò digerendi vim obtinent, ea magnos iam callos dimiouunt. Conseruant in proptio statu, medicamenta quæ cruentis adhibentur vulnetibus. Atque hactenus de trãsuetsis fracturis. Longæ autem, similiter sunt curandæ, cæterum comprimendæ magis in ipso fracturæ loco: tum quod recessit, retrudendum intorsum est. Quæ verò multifariam confracta sunt, iis splenia circũdentur fasciæ titu incptua, vt monet Hippocrates. Medicamenta etiam omnia ex siccantium sint numero, atque ex iis quæ enæma vocant. Capitis autem fracturæ simplices, quæ ad secundam vsque laminam caluatiæ perueniunt, scapellis angustis indigent. Expedit autem hos, vt numero multos, sic esse magnitudine impates. Atque vbi os vitiatum nudatum fuerit, primò quidem vtendum latiore est: secundo loco, eo qui sit illo angustior: mox ita deinceps reliquis, vsque ad angustissimum omnium: quo sanè est in ipsa secunda lamina, quam diploën appellant, vtendum. Post hæc tum protinus, tum ad finem vsque siccis est medicamentis medendum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea componuntut ex iri Illytica, & erui farina, & manna, & aristolochia, & panacis tadicis cortice, & in summa, omnibus quæ extergere citra morsum possunt. Ipsa nanque generatio carnis, naturæ opus est. Itaque ægro ad eam tem nihil est opus arte medica. Vt autem quæ prouenit earo coalescat, circumhæreatque omoi ossis parti, id inde maximè eueniet, si nec sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est, quod ægris medici ad carnis prodoctionem præstant, vt totus locus siccus sit, tum quælibet ossis viriari pars planè pura. Ex fracturis verò quæ ad cerebri vsque membranas peruenerũt, si simplex tantùm fractura sit, angustis scalpellis vtendũ. Sio cũ cootusione aliqua, quod contusum est, excidi debebit: idque vel terebellis prius in circuitu foratũ, ac mox scalpris admotis, vel protinus ab initio cycliscis. At quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parum tuta est: proptetea quòd dom audacius eã tractant, durã membranã, quæ ossi substernitur, oõ raro violant. Quod verò per cycliscos opus administratur, oe id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potius quietem postulat. Cæterùm si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota, mihi cycliscorum vsus perplacet. Quippe paucis excisioobus facies lenticularis excisoris locum. Sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Tetebellis autem ipsis, vt mergi noo possint, parum supra cuspidem, nonnulli supercilium extans efficiunt. Expedit itaque id genus complures præparatas habete ad omnem caluatiæ crassitiem. Commodissimè tamen cycliscis vteris: & primo quidem aggressu latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membrauam perueneris. Verùm quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum non est, sed ex ea maximè parte, qua fractura est grauissima. Nam prætet alia, etiam membrana ipsa ab ossibus quæ sunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verù vnam semel partem nudaueris, atque scalprum in cuspide, habens præfixam obtusamque & læuem lenticulæ speciem, aciem verò per longitudinem erectam, submiseris, vbi latam partem lenticulæ statueris super membranam, feries malleolo, ac sic caluariam quamtutissimè diuides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium inuenias. Iam verù instrumenro, quod ostagram vocant, nonnulla ossium vehementer comminutorum vel exaltantes, vel conuertentes, per eam potissunùm partem lenticulato scalpro præparabimus aditum. Quod quidem vbi demissum fuerit, dicere possis illud prouerbiũ celebre: Dimidium facti qui bene cœpit haber. Igitur quod vehementer coofractum est, id totum est auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædam longius excurrant, hæc persequi ad finem non expedit: vt illud persuasum habentes, minimè futurũ vt ex eo noxa sequatur vlla, modò reliqua ritè sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum bic quoque ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum itaque in capite nobis (quatenus dictum est) ptimò fractutæ aliquid denudare, quò videlicet detergere & abluere à membrana saniem possimus. Post verò, quum phlegmones tempus prætetiit, omniáque ad vnguem sunt sicca, carnem producere, ac cicatrice locum includete. Porrò quum vous atque alter homo occurrisset mihi habens sincipitis atque temporis os confractum, equidem supetius, hoc est sincipitis, os exemi: à temporali autem abstinui, cui callum inducendum curaui. Nec infeliciter cessit nobis negocium. Quod verò ad medicamenta post foratum os infundenda pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui noo solùm vsque ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum descendit à cerebro) vehementissima medicamenta tolerat: nibil miri sit, si crassa membrana cerebri, antequam ootabilitet occupetur phlegmone, valentissimis post forationes etiam medicamentis gaudeat, teu naturaliter substantiam possidens.

Perfusione aquæ calidæ quando vtendum circa ossa fracta.

Callo gignendo qualis victus ratio conueniat.

Callos promouent emplastica medicamenta, quæ modicè calfaciunt.

Callos minuentia.

Callos in statu proprio seruantia.

Longas fracturas curandi ratio.

Capitis fracturarum curatio.

Cephalica medicamenta.

Carnis productio, naturæ opus est.

Fracti simul & contusi capitis ossis curatio. Terebellæ vsũ in fracturis capitis, ceu parum tutum, Galen. damnat.

Cycliscorum vsum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia scalpra.

Caluariæ forandæ ratio.

Ostagra vsus.

Dimidium facti qui bene cœpit habet. Fracturas cranij admodum exporrectas & longas non esse persequendas ad finem vsque.

Cranio forato, valentissimis & siccissimis medicamentis gaudet dura membrana cerebri.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER SEPTIMVS.

MEdendi methodum, Eugeniane charissime, quam olim in Hieronis gratiam scribendam susceperam, posteaquam illum functum vita intellexi, ipsi quoque persequi destitimus. Tu nanque mihi conscius es, neq; hoc me opus, neq; aliud vllum, popularis auræ studio fuisse aggressum: sed quò vel amicis gratificarer, vel meipsum simul vtilissima ratione ad rem propositam exercitarem, simul ad obliuionem senij (vt Plato inquit) commentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus, commodum ad vsus nonnullos instrumentum viuentibus aliquando est: mortuis certè nihil prodest, sicuti neque viuentium quibusdam. Nam qui viuere in tranquillo optarunt, & fructum ex philosophia ceperunt, suntque iis quæ corpori curando sufficiunt contenti, eis vtique impedimento non paruo est apud vulgum fama, vt quæ ipsos à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferat. Ego verò (haud scio qua ratione) ab ipsa vsque adolescentia mirifice siue inspiratus, siue furore percitus, & vulgi famam contempsi, & veritatis scientiæque studio flagraui, nullam esse hominibus neque honestiorem, nec diuiniorem possessionem ratus: ob idque nulli meorum librorum meum nomē perscripsi. Quandoquidem igitur in præcedentibus commentariis, quemadmodum similarium instrumentaliumque partium communem morbum, nempe solutionem continui, curari conueniat, scripsi: deinceps quod reliquum est, in tui & aliorum amicorum id flagitantium gratiam adiiciam, reuertarque ad eum morbum, qui omnium est primus, nempe qui in similaribus nascitur, quibus scilicet primum animantis functiones referuntur acceptæ. Est enim hoc morbi genus cognitu maxime necessarium: nec ratione curari potest, primis elementis corporis ignoratis. Ergo quoniam vnaquæque animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantùm ab aliarum actionibus differt, quantùm ipsa particula ab aliis, quæ illas ædunt, diuersa est, temperamenti ratione: sanè qui tueri partium actionem vult, hic temperiem earum custodiat oportet. Custodiet autem, si idquod ad calidius conuersum est refrigerabit: quod ad frigidius inclinatum, excalfaciet: ac de cæteris intemperantiis, tam simplicibus quam compositis, eadem ratione. Quum enim octo earum sint differentiæ, octo nimirum erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ exuperant, ad naturalem symmetriam reducitur. Erit itaque curationis vna meta communis, quò diriguntur consilia medentis, ipsius similaris corporis alteratio: quandoquidem etiam morbus, ex naturalis temperamenti alteratione est ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & huius cōgruente vsu conficitur. Sed horum iam proponamus exemplum, auspicati a ventriculo. Ac facillimæ quidem curatu eius alterationes sunt, quæ ex calido & frigido oriuntur, propterea quod maximè affectiuis qualitatibus corriguntur. Ægrius verò curantur, quæ in humido siccòque habentur, quòd qualitatibus imbecillis, curatio earum perficiatur. Ac

Laudem popularem mortuis nihil prodesse, sicuti nec viuentiū quibusdam.

Galeni iactātia.

Galenus nulli librorum suorum proprium nomen præscripsit.

Similaribus partibus primum animantis functiones referuntur acceptæ.

Intemperantiarum esse differentias octo, totidemque medendi rationes.

Medicatio particularis ex materiæ copia & huius conueniente vsu conficitur.

Ventriculi alterationes quæ ex calido & frigido oriuntur, esse curatu faciliores.

tempus quidem caloris, frigorisque reparandi, par quodámodo est: securitas tamen impar. Nisi enim cunctæ quæ ei quod curatur circundatæ sunt particulæ, validæ plane sint, verendum est, ne ab iis quæ refrigerent, noxam contrahant non leuem. In reliquis duabus qualitatibus est securitas similis. Tempus tamen curationis in sicca intemperie multò amplius est. Quippe quod senium in sanis, id in ægris sicca intemperies existit. Itaque etiam insanabilis est, si prorsus sit consummata: nempe vbi solida partium similarium substantia reddita fuerit siccior. Nam est & altera siccitas, vtique quum ea, quorum substantia ex humore concreto constat, sicuti caro & adeps, sunt liquata. Etiam tertia, quum propria humiditas, vnde partes nutriuntur, & quæ in illis habetur, veluti ros quidam sparsus, omnino est absumpta. Diuersa ab iis siccitas est, quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis atque venis consistit. Prouenit autem & hæc ex penuria sanguinis. Omnibus igitur his siccitatibus maximè contrarius est austerorum vsus: quippe quæ si quid in iis superest naturalis humoris, id absumunt, partim ebibentia, partim in sinum ventris per exiguos meatus exprimentia, partim ad continentes partes trudentia. Curabis ergo ipsas, si meatus qui contracti sint, dilataueris, ac quod in vicinas particulas est impulsum, reuellas: præterea singulas similarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas. Cui negocio lac asininum ex ipso animali suctum, vel maxime ex vsu est. Quòd si asinā sugere æger ipse grauetur, expedit vt quamminimo tempore lac in ambiente aëre moretur, propterea quod celerrimè mutari est aptum, genitalis seminis ritu, quod nec ipsum aliquandiu extra propria vasa morari patitur. Optimum autem, vtpote cognatum, existit muliebre lac: quod quidem sugendum iis suadet Prodicus, qui tabe absumuntur. Sed quoniam id exhiberi sibi ceu pueris plerique recusant; vtique ceu asinis, asininum ipsis dari conueniet. Id siquidem reliquis omnibus ad propositum affectum vtilius est, quum & tenuissimum sit, coaguleturque minime, & quoquo versus ocyssimè digeratur in corpus. Est itaque lac ipsum iis tum per se dandum, tum pauxillum ei tepidi mellis miscendum. Cæterùm quod mel flauo est colore, odore suaui, tum purum adeò, vt totum pelluceat, ac gustanti parum acre iucundissimumque, præterea tam sibi hærens, vt si attollatur digito, continuum sibi, nec intercisum, ad humum defluat, id omnium optimum iudicatur. Si verò abrumpitur, nec demissum ad terram vsque continuitatem tuetur, id aut crassius iusto est, aut tenuius, aut dissimilium partium. Debet autem nullam penitus alterius cuiuspiam rei eminentem in se continere qualitatem optimum mel. Quare quod thymum planè redolet, minime probo. Ad eundem modum & lac nullam externam qualitatem odore gustúue præ se ferat: sed esto quamdulcissimum, & sibiipsi continuum, & prout lacti conuenit, splendens, super omnia, quoad eius fieri poterit, similes partes habeto. Quò verò tale lac fiat, & idoneis nutrimentis alendū animal est, & exercitationibus mediocribus exercendum, & pullus, si quem lactat, auferendus. Quòd autem ætatis quoque florentis esse vel maximè debeat, id neminem latet. Curandum quoque, vt quamoptimè concoquat: contemptis videlicet iis, qui si asinis quoque præscribemus victus rationem, ridebūt. Fingamus igitur

Sicca intemperies in ægris est, quod senium in sanis.

Siccitas consummata est insanabilis.

Siccitatis species variæ.

Austerorum vsus siccitatibus aduersatur maximè.

Siccitatum curatio.

Lac asininum siccis affectibus maximè cōgruens esse.

Lac si in aëre aliquandiu immoretur, mutari promptè.

Semen genitale extra propria vasa corrumpi.

Lac muliebre esse optimum tabidis.

Lactis asinini prærogatiuæ.

Mel optimum quale esse debeat.

Lac optimum quale.

Animal cuius lacte vti volumus, optima esse victus ratione educandum.

igitur ægrum aliquem tum lotum esse, tum lac hausisse: hunc ad secundam vsque lauationem quiescere permittemus, tum modicè fricabimus, & pinguiter, vtique si lac quod sumpsit, iam ad vnguem confecit: id quod tum ex ructu, tum ventriculi mole, nobis licebit conijcere. Modicum verò temporis inter primam & secundam lauationem interuallũ erit, si quatuor aut quinque æquinoctialium horarum interuallum intersit, scilicet si tertiò adhuc lauare paras: sin aliter, plurimum. Sanè tertiò adhuc lauabis, si multis lauationibus fuit assuetus. Quinetiam post quanque lauationem hominem vngemus oleo priusquàm se vestiat ne videlicet plus digeratur æquo, sed obstruantur exigua cutis spiraméta. Quippe conducit ad tenuitricationem id quoque, sicuti & frictio. Iam verò siue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquã, siue frices, siue laues, siue aliter quomodocunq; calfacias, primùm quidem attollitur, mox efficitur gracilis: idcóque vbi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciendũ nobis est, dum intumescat: vbi verò primum intumuerit, tunc supersedendum est. At si digerere & euacuare contendimus, eatenus, continuandũ est, dum quod prius intumuit subsidat. Si æger igitur delectetur lacte, post secundam quoque lauationem id exhibebis. Sin aliter, ptisanam diligenter coctam, aut alicam ptisanæ ritu præparatam. Hinc vbi rursus quieuerit, ad tertiam reducendus est lauationem, aut illicò ad cœnam. Sit autem præparatus illi panis purus, probè coctus in furno quique tum fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. Opsoniũ quoque sit ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iura asellus: necnon alæ testéique gallinácei, qui lacte sit altus. Quorum si copia non est, aliis vtẽndum. Ad eundem modum & perdicibus, & montanis auiculis, quæ mollem carnem sortiuntur, vescendũ. Vitanda autem & quæ palustria sunt, & quæ carne sunt dura. In summa verò, alimentum sit coctu facilè & nutriens, miniméque glutinosum aut excrementitium. Porrò omnium ciborum, quos nouimus, maximè nutriens suilla caro est, verùm non æquè ac prædicta, concoctu facilis: præterea glutinosum succum crassumque generat. Quare hac vti ad propositum affectum non conuenit. At vino vt vtantur omnes, quibus refici corpus est opus, consulo, modò non febricitent. Esto tamen id & aquosum & astringens leuiter. Aquosum natura appello vinum, quod tenue est, & purum, minimámque aquæ mistionem ferens. Cauendum autem à vinoso est, quod feriat vires imbecilliores. Rursus nouellum vinum tum aquosius, tum imbecillius quodammodo est, quàm vt vino conueniat. Adde etiam quod ægrius concoquitur, ac magis excrementosum est. Antiquius verò, vt vinosius est, ita vehementius existit, quàm vt propositis sit ex vsu. Porrò aquæ vitia pendent ex eius frigiditate omnia: cuius culpa & moratur in præcordiis diutissimè, & fluctuationes excitat, & in flatum vertitur, & corrumpitur, adeóque ventriculi robur resoluit, vt deterius proinde concoquat. Sed nec digerendo per corpus alimento magnopere videtur aqua conducere. Quibus sane aquæ vitiis, quale nuper diximus vinum contrarias virtutes obtinet. Potionis itaque is erit modus, vt neque in ventriculo innatet, nec fluctuationis vllius sensum inuehat: ciborum verò, vt vel non grauent, vel grauare quamcitissimè desinant. Ab hoc tensio inflatióque præcordiorum vitandæ iis sunt. Ergo si ob affectum ventriculi totum corpus macrescat, exquisitior victus ratio desideratur, propter concoctionis imbecillitatem. Vbi verò æger sanior est redditus, ad refectoriam est transferendus. Id fiet, si pluribus, & frictionibus, & gestationibus, quàm antea, vtemur: ac ciborum tum qualitatem, tum quantitatem mutabimus, ita vt plures & valentiores quàm prius exhibeantur. Quum verò ad sanitatis statum propémodum ventum iam sit, cibandus volatilibus est: illique iam offerre carnes suillas licet: primum quidem, porcelli pedes in ptisana elixos, dein pernam: ab hac etiam reliquas partes. Quem porcellum, si hyems sit, pridie fuisse iugulatum oportet: nam hesternus, quàm recens necatus, facilius concoquitur. At æstate sat fuerit, si porcellus manè immolatus fuerit, ac iuxta occasum solis edatur. Quippe semper alimentum valentius ad vesperam exhibendum est. Quum igitur qui macilentissimi sunt, plurimo nutrimento indigeant, nequeant autem vel quod mediocre est concoquere: paulatim eos, sed sæpius cibare erit melius. Atq; hac sanè de causa ipse eos ter cibare sum solitus. Verùm quando iã manifestè meliores sunt facti, etiam bis nutriuisse sit satis. Quare tantam exhiberi primam cibationem est rationabile quanta prius quàm secunda sumatur, tota prorsus erit concocta: id quod valentiori contingere alimento non potest: idcirco primo loco leue sumendum eis est, secundum autem crassius: quandoquidem & quies, & somnus, & longius tempus, huius naturalem administrationem excipit. Iam verò bibendum illicò post cœnam non est, antequam cibus fuerit concoctus. Siquidem innatant cibi si bibant, ita vt eos ventriculi corpus, propter humorem interpositum, non contingat. Cæterùm si magna siti torqueantur, tantillum est propinandum, quod & molestiam soletur, & sitim leuet. Vbi verò nutrimentum concoxerint, abundè bibere sunt sinendi. Manè autem post somnum, quum deiecerint, & paulùm inambulauerint, modicè sunt fricandi, videlicet donec corpus incaleat: mox gestationibus vtendum. Deinde tum lauandi sunt, tum fricandi, idque intra vel circa meridiem. Quum igitur conualescentium victus ratio media quædam sit inter eam quæ sanorum propria est, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex iis quæ de vtraque sunt prodita, vt per seipsum quis mediam inueniat. Domus in qua conualescens nutritur, sit temperata: laborandumque vt ad eos cibos reducatur quisque, quibus insueuit: naturarum interim proprietate obseruata, necnon regionis & temporis. Sciendum autem est, vniuersum corporis habitum exiccari à vigiliis: ac proinde eas infestissimas esse iis qui ex siccitate laborant. Quòd verò ad nutriendi modũ spectat, si corpus modicè siccum sit, vberius nutrire id licet: propterea quòd vires eius, quæ vtique alimentum conficiunt, penitus non conciderunt. Si verò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies siccæ, vbi solida corpora contigerunt, siquidem in vna quapiam parte consistant, veluti nunc in ventriculo propositum est, nunquam integrè sanabuntur: neque in eum statum qui ante morbum fuit, reuertentur: sed in reliquam vitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd si intemperies sicca etiam solidas cordis partes occupet, celeriter sic affecti inarescunt: quem marasmum, Philippus vocat ex morbo senium. Is itaque breui mor-

tem

Vnctionem ex oleo obstare, quo minus digerantur ac resoluantur succi.

Carni augendæ minuendæque qualis frictio per fusione desideretur.

Testes gallinacei.

Suilla caro est maximi nutrimenti, ægrè tamen concoquitur.

Vino vtantur omnes quibus refici corpus expedit, dummodo non febricitent.

Vinum aquosum.

Vinum vinosum.

Vinum nouellum.

Vinum antiquius.

Aquæ vitia proueniunt ex eius frigiditate.

Aqua distribuendo alimento per corpus non videtur vsqueadeo conducere.

Refectoria victus ratio, quomodo administretur.

Hesternum quàm recens necatum porcellum, facilius concoqui.

Vesperi exhibendum est alimentum valentius.

Macilentissimi sunt cibandi parcè, sed crebrò.

Cibi cur crassiores in cœna dandi.

Bibendum illicò à cœna quibus non sit.

Conualescentium victus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eã quæ ægris debetur.

Consuetis cibis vtendum.

Vigiliæ quibus sint aduersissimæ.

Senium ex morbo.

rem conciliat. Proximè huic, qui à iecinore inceptus est. Mox qui à ventriculo. Qui ab aliis partibus ortum habet, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quàm ille existit.

Siccitatis species quatuor.

Cæterùm victus ratio eadem genere est, cùm in hac siccitate, tum in illa, quæ solam eam humiditatem absumit, quæ nutrit solidas partes. Præterea etiã in tertia, quam suprà memorauimus, siccitate. Fatillima verò omnium sanatu quarta est, in qua venæ succo suo sunt inanitæ. Imò hic affectus vt frigiditas potius corporis, quàm vt siccitas, est curandus: ac proinde eius sanatio est celerrima.

Siccitati corporum solidorum si perduret, succedere necessariò frigiditatem.

Scire autem licet, solidorum corporum siccitatibus, si perdurent, succedere necessariò frigiditatem. Celerrimè nanque ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido sanguinis succo nutriuntur. Si igitur siccitati partium iuncta frigiditas sit, duplex erit medendi ratio, humectans scilicet, & modicè calfaciens. Nam quæ calfaciunt impensè, iis vehementer siccandi vis inest. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miscendum est, quantùm particula ad frigus ratione siccitatis inclinat.

Ventriculo sicco, modicéque refrigerato, quæ medendi ratio debeatur.

Proponamus ergo (exempli gratia) ventriculum tum siccum, tum modicè refrigeratum alicui esse: huic certè simul cum lacte vberius mel exhibebimus. Vinum verò, quod minus aquosum quàm prius sit, & plurimum annorum, dabimus. Quinetiam esculenta omnia calidiora offeremus: idque tum naturali temperie, tum ignis opera, sic comparata.

Ventriculo sicco & frigidiori reddito, quæ vnctiones conueniant.

Nardino præterea vnguento vngendus assiduè est venter, sic vt nũquam siccus remaneat. Eius si copia nõ adsit, vtere mastichino aut opobalsamo, & per se, & misto dictis vnguentis. Quòd si cupis vt magis ea corpori adhæreant, ceræ nonnihil est admiscendum. Si aër ambiens sit frigidus, lanam opobalsamo aut vnguento nardino imbutam, in quibus liquata prius Chia mastiche fuerit; admouebis ventriculo.

Purpura Tyria.

Præstiterit autem imbuere optimam purpuram, qualis est Tyria: quando & astringi ipsum modicè, & cutis eius meatus obstrui expedit. Siquidem quæ rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt succos, tum particulas extrinsecus aduenientibus obnoxias reddunt. Quæ verò valenter astringunt, ea siccant. Quo fit, vt medicamentum quod eiusmodi corpora calfacit, id neque euocantem vim habere expediat, neque astrictoriam multum sibi immistam.

Acerbã qualitatem refrigerare & siccare.

Memineris etiam, qualitatem acerbam, sua quidem ipsius virtute, & refrigerare & siccare: quare etiam prohibenda est in huiuscemodi affectibus. At si cum sicca intemperie multa frigiditas adsit, in nardino vnguento similiter Chiam mastichem quampinguissimam solues, ac purpura excipiens, vteris. Commodissimè etiam adieceris opobalsamum.

Mel cum lacte conferre ventriculo sicco, impenséque refrigerato.

Dandum præterea vberius cum lacte mel est, sed super prunas ex quercu vitéve, despumatum curiosè, quo & minus sit excrementosum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatum per se optimum nutrimentum frigido ventriculo est, vt aduersissimum calido.

Vinum antiquius ventriculo refrigerato congruere.

Vinum autem eligendum semper antiquum est, eóque antiquius, quò maior fuerit frigiditas. Sed nec adeò esse debet vetus, vt iam amaricet. Siquidem vina amara, immodicè siccant.

Vina amara immodice siccant.

Sanè optimum medicamentum talibus omnibus sit, quo picatores quotidie vtuntur.

Picatione in quibus vtendum.

Ergo illinire eo totum ventrem, sicuti & alias omnes particulas, quæ alimentorum vsu non promouentur, conueniet, ac pòst auelli, priusquàm refrigeretur. Quod quidem si bis vno die feceris, abundè fuerit.

Puellus admotus ventri, fouet calorem illius.

Naturalem ventriculi calorem tuetur & fouet admotus puellus qui boni habitus sit, & minimè cute humecta. Sunt qui catellos pingues in hunc habeant vsum: qui etiam ex vsu sunt iis, qui propter siccitatem solam habent imbecillum ventriculum.

Fomenta calida quibus nocentia sint.

Nocent autem intemperantiis eiusmodi, fomenta calida: quæ quidem sicca sunt, eò quòd rorem similarium depascunt corporum, quæ verò humida, quòd hunc digerunt potissimum vbi largius his vtimur: præterea quòd nimis rarum, frigorique opportunum corpus efficiant.

Ventriculo admodum sicco, & modicè incalescenti præter naturam, qualis victus ratio sit ex vsu.

At si multæ siccitati sit calor non admodum multus adiunctus, abstinendum à melle est vinumque minimè antiquum bibendum. Iam cibos offeremus tepentes: sed si æstas sit, qualitate referentes aquam fontanam. Ventriculum autem vngemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò sanè magis, si pluscula caliditas sit, ipsum vinum tum aquosius exhibebimus, tum sub eo frigore, quod fontis aqua per medium ver exhibet: illud nobis persuadentes, eiusmodi affectum febri proportione correspondere. Nam quod illa in toto animali, vel in corde est, id propositus nunc affectus est in ventriculo. Cæterùm vbi validè in ambabus qualitatibus immutata quæuis particula est, omnis eius actio perit, atque labefactatur; nec facilè quod sic est affectum, ad suam naturam reuerti potest. Vbi verò altera tantùm qualitas plusculum immutata est (veluti nunc siccitatem finximus) reliquarum autem aliqua se habet mediocriter: vtique qui ita est affectus, sanari potest.

Ventriculus intemperie laborans calida, cum humiditate mediocri, facile frigidæ potione curatur.

Si ventriculus intemperie affligatur calida, cui mediocris humiditas iuncta sit, facilè affectus is frigidæ potione curatur: quum minimè ex ea lædantur partes vicinæ, vtpote se habentes mediocriter.

Frigidæ potus quibus periculosus existat.

Nam in siccis ventriculi affectibus, necesse est non ea modò quæ proxima sunt, sed etiam totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidæ maiore cum periculo administratur. Sicubi verò adeò vehemens caloris intemperies ventriculum occupet, vt vsque ad cor ipsum perueniat, febricitare hominem est necesse.

Humida intemperies facillimè omniũ curatur.

At intemperies humida vtcunque accidat, facillimè omnium curatur. Cuius quidem, si sola consistat, remedia sunt cibi citra valentem calefactionem, refrigerationémve siccantes: præterea consuetæ potionis parcitas. Eius autem quæ cum caliditate cõiuncta est, astringentium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientium vsus, necnon potus frigidæ, quemadmodum illius quæ frigori est iuncta, optima præsidia sunt acria omnia: quibus admisceri debent quæ acerba sint, minimè tamen euidenter refrigerantia: præterea potio exigua, eáque vini insigniter calidi, veterísque.

Ventriculi intemperantias esse corrigendas contrariis.

In vniuersum autem, calida intemperies ventriculi refrigeranda est, frigida calfacienda, humida siccanda, sicca madefacienda. Ad eundem modum quæ ex duabus qualitatibus intemperantiæ constant, reliqui contrariis sunt retundendæ.

Ventriculi intemperies frigida & sicca est omnium pessima.

Pessima autem omnium est intemperies, inter simplices quidem, sicca: inter compositas verò, sicca simul & frigida. Atque hactenus de ventriculi intemperantiis, citra humoris affluxum.

Ventriculi intemperantias quibus copulatus est humor, qua ratione curari conueniat.

Vbi verò aliquis humor aut in ipso sinu ventriculi delitescens, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantiæ extiterit, expurgandus ille est. Quòd si ab aliis partibus transmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum singularum partium exploratione,

tum

tum ex euacuationibus solitis retentisque, necnon consueta victus ratione cognosces) primò illis est succurrendum: dein verò roborandus ventriculus, quò eorum quæ ad sese confluunt, minus promptè quicquam admittat. Verùm, si quidem ex minus momentaneis facta translatio sit, quod superfluum est, rursus, ad ea reuelles. Sin ex iis quæ maioris momenti sunt, ambobus simul consules, eum semper affectum submouens, qui fluxionem excitet. Fiet id, si omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinem: omnésque expulsiones naturæ, fluxiles semper reddideris. Quòd si ob æqualium in toto corpore redundantiam humorum, ventriculus fluxione tentetur, totum corpus est euacuandum. Si propter mali succi abundantiam, ea purganda est: atque hinc ad ventriculum conuertenda curatio. Quæ igitur in sinu eius continentur, commodè expurgãtur per vomitum. Verùm si, quòd plures dies prauus humor decubuerit in ipsum, venter aliquid sibi vitij contraxerit, haud intempestiuè, qui sic laborat, absinthij potione vtetur. Per contraria autem corrigi inducta intemperies debet. Si vitiosus succus in ventriculi tunicis sit receptus, curari is affectus debet pharmacis quæ modicè purgent. Cæterùm quæ ex aloë componuntur, omnium sunt longè aptissima: nec secus ipsa aloë. Quæ quidem si illota sit, valentius vacuat: elota autem, purgat quidem minus, sed roborat ventriculum magis. Expedit ergo paratam habere hieram, tum ex aloë illota, tum ex elota confectam. Admiscentur autem huius drachmis centenis, cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, & Chiæ mastiches, singulorum sex drachmæ. Præstantissimum hoc medicamen est contra vitiosos succos, qui in tunicis ventriculi habentur: vtiliúsque fuerit eo sicco ex aqua vti duûm paruorum cochlearium mensura, vbi mediocriter illo vti studemus. Siquidem maximus eius modus, est magnorum duûm cochlearium potio, in aquæ temperatæ cyathis tribus: vt minimus, vnius parui. Vtendum verò hoc tempore & prisanæ cremore est, qui primus à balneo sumetur. Nam medicamen ipsum solito purgantium medicamentorum tempore dabitur. Post id verò, vbi modicè inambulauerit, de reliqua victus ratione nihil est immutandum. Sunt qui reponunt medicamentum, excipientes id despumato melle: & fit quidem sic durabilius, cæterùm non perinde ad propositos hoc loco affectus vtile, quum & minus ventriculum roboret, & magis aluum subducat. Verùm quibus lenta pituita est infixa ventriculo, iis prius sunt exhibenda, quæcunque eam dissecent: pòst deinde purgandum. Quòd si ad vomendum sint apti, non inutile fuerit per radiculam ex oxymelite vomere. Sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, vtique abundè fuerit à prisanæ solius cremore vomuisse: item à mulsa. Quo caso sumendum vtriusque plus est, quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur. Idoneum verò est, etsi mulsa, in qua coctum absynthium sit, bibatur. At verò si plures affectus in vnum coëant, ad eum qui magis vrget, dirigi primùm curantis consilium debet. Vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autem curari hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciendum. Atque in eo quidem curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo perpendenda est: quæ sanè triplex existit. Alia namque ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia ex propria affectus essentia. Tertia præter has, ex facultate quæ læsum corpus gubernat. In eo verò consilio quod ex causæ ratione initur, animaduertendum est, quidnam eorum, quæ inter se sunt coniuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus vel gignantur, vel incrementum ab alio accipiant: at in eo quod ordo præscribit, quid ante quod, vel quid cum quo, vel quid post quod, sanari possit. Fingamus igitur in ventriculum defluere ex cerebro superfluum quendam humorem frigidum: atque eius occasione intemperiem quandam in ventriculo contractam iam esse: vel potius malum iam succum per totum eius corpus media omnia similarium particularum spacia occupasse: ab eóque, si placet, etiam mordicationis sensum, ac proinde tum deliquium animi, tum sudores, cum syncopes quadam dissolutione excitari. Manifestum vtique est, in primis esse occurrendum ei, quod vires resoluit. Vbi autem vires firmatæ erunt, nec plurimum vitiosi succi in ventriculo aderit, tunc nimirum ad fluxionis causam nos conuertemus: illud pro comperto habentes, non posse ad perfectionem vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Ergo si sic persanarimus cerebrum, vt sensibilem amplius redundantiam non creet, veluti fontem fluxionis in ventriculum euertemus. Cæterùm si neque copia notabilis excrementorum in ventriculo sit, nec eorum quæ in capacitate ipsius continentur, nec eorum quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat viribus, tum omnium primum sanandum ipsum cerebrum est. Ab hoc, sinus ipse ventriculi vacuandus, extergendúsque est: postea expurgandæ tunicæ. Postremò intemperiei medendum. Ac reliquarum etiam partium intemperantiæ, similiter iis quas in ventriculo proposuimus, sanabuntur, adhibentibus semper nobis remedium affectui contrarium, illíque remediorum indicationem, quæ à laborantis membri natura sumitur, adiicientibus. Ea autem indicatio est multiplex. Vna quidem ac prima indicatio à laborantis loci temperie sumitur, quæ mensuram introducendæ qualitatis præscribit. Secunda ex eo sumitur, quòd actio eius omnibus animalis partibus sit communis, aut quòd communem virtutem subministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cuius portio est ad vicinas partes societas. Tum præter hæc omnia, ipsa sentiendi vel acrimonia, vel hebetudo. Porrò quæcunque calidiores natura partes ex frigore laborant, hæ & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si verò calido morbo ægrotent, exiguam breuísve temporis refrigerationem desiderant. Siquidem paruus hic est in id quod præter naturam, lapsus: quare & in id quod secundum naturam, reditus. Eatenus namque redeat ad naturam suam vnumquodque est necesse, quatenus à natura recessit: ac veluti quadam via retrò feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est, transmutationi. Minus itaque periclitantur, quicunque cognato naturæ suæ morbo laborant. Quemadmodum autem reducendam esse ad mediocritatem diximus calidam & frigidam intemperiem, sic reducentur & cæteræ, siue eæ simplices sint, siue coniugatæ. Porrò in iis temperaturis quæ sunt ex humoribus ortæ, si particula sibi soli inseruiat, audacter euacues licet, prout affectus suadebit, sed tamen etiam vir-

tutis

Absinthij potio quibus sit congruens præsidium.

Aloëm purgare humores in tunicis ventriculi imbibitos.

Aloës elotæ facultas.

Hiera picra duplex.

Hieræ picræ compositio.

Hieræ siccæ vsum ex aqua vnicè Galenus commendat, contra vitiosos succos ventriculi.

Hiera cum melle confecta minus ventriculum roborat, sed magis aluum subducat.

Attenuandos esse prius crassos succos, quàm euacuandos.

Vomitus quibus & per quæ prouocandus.

Affectui omnium maximè vrgenti, dirigi semper curantis consilium debet.

Affectus magnitudo est triplex.

Ventriculi grauissimè laborantis ob defluxum humoris à capite descendentis, curatio.

Affectum nullum perfectè sanari posse, manente adhuc ipsa, vnde ortus est, causa.

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta, est multiplex.

Recessibus à naturali temperie exiguis, exigua mutatione esse opus vt corrigantur: maximis verò maxima.

Cognato naturæ suę morbo laborantes minus periclitari.

Partes affectæ quando audacter, & quando trepidè vacuari debeant.

tuſ attentus. Sin neceſſarium opus eius omnibus animalis partibus, veluti ventriculi & iecinoris, non leuis habenda ſolicitudo de robore virtutis eſt, ne hanc, magna ſemel euacuatione vſus, diſſoluas. Eſt autem commune opus & venarum, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renum, & vtriuſque veſicæ.

Partium officia quænam ſint neceſſaria vitæ, & quæ dumtaxat vtilia.

Cerebri verò opus, quum ſani ſumus, ad voluntarias actiones eſt neceſſarium, iis ſcilicet inſtrumentis, quibus eiuſmodi actionea obimus. Quum ægri ſumus, neceſſarium non eſt, niſi iis tantùm, quæ ad reſpiratum ſunt deputata. Reliquorum verò organorum actio certè non eſt: miniſterium tamen eſt ad vitam neceſſarium, veluti pulmonis, & aſperæ arteriæ, & gutturis. Ergo ex eiuſmodi particulis quamprimum vacuare redundantiam licet, prout volueris. Ex ventriculo verò & iecinore vtcunque vacuare non licet, ſed cum cautione, vt ne quid virtuti officias. Habenda præterea & dignitatis actionum ratio. Maxima autem eſt cordis officij dignitas, ægrotantibúſque omnium maximè neceſſaria. Cerebri verò ad vitam par eſt momentum: non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum neceſſe omnibus non ſit neruorum ac muſculorum opera vti. At iecinoris opus omnibus particulis perneceſſarium eſt: non tamen adeò ſaltem perpetuam neceſſitatē habet, ſicuti ipſius cordis. Ad proportionem autem iecinoris, etiam ventriculi opus ſe habet. Itaque ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cuiuſque robur cuſtodiri expediat. Ad eundem modum, & quæcunque partes aliis ſunt facultatum authores, harum quoque robur ſeruare decet, pro facultatis earum vſus portione.

Cerebrum. Cor. Hepar.

Etenim cerebrum neruis ac muſculis, cor arteriis, iecur venis facultatem ſuppeditat.

Vacuationis modus quomodo à figura partis affectæ ſumatur.

A figura verò, indicatio ipſius modi vacuandi excrementi, ad hunc modum ſuggeritur. Ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur. Inteſtina deiectione tantùm: ſicuti & iecinoris caua. Renes verò, & veſica, & iecinoris gibba, ſi multo vitioſo ſucco redūdent, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur: ſin mediocri, per vrinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per aſperam arteriam, & fauces.

Situs partis affectæ quas indicationes exhibeat.

A ſitu indicatio dabitur, tum ad ſolidarum intemperies, tum ad ſuccorum vitium, non leuis. Nam qui præ ſumma corporis intemperie laborant, iis medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in ſummo corpore intemperies eſt, in iis rationem interualli inibimus. Si enim medicamentis iis vtēre, quæ intemperies poſtulat, vtique multò imbecilliora, quàm pro vſu tuo, ad affectum locum peruenient. Iam ad vacuationes quoque ſitus nonnihil indicat, dum ſocietatem laborantis particulæ cum aliis docet.

Senſus partis affectæ quas præbeat indicationes.

Non ſpernenda verò indicatio eſt, & ea quam ſenſus partium acuitas, hebetudóque ſuppeditant. Quandoquidem omne medicamen contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiam ſi non leuiter mordeat. At quæ acuti ſunt ſenſus, earum vires dolore ſoluuntur. Expedit igitur his, nec confertim, nec ſemel, valentibus auxiliis mederi tentes, ſed tutò potius in tempore. At vbi tardus eſt ſenſus, in his etiam celeriter obire quod iuſtum eſt, licet, ſemel vſus remedio quod ſit idoneum.

***

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER OCTAVVS.

Similarium partium natura ex quibus conſtet.

QVòd igitur ex calido, frigido, humido, & ſicco, ſimilarium particularum natura conſtet: quodque ipſæ ſimplices atq; primæ particulæ ſecundum tales temperaturas inter ſe diſſideant, alibi à nobis eſt traditum:

Similarium partium duo eſſe morborum genera.

quemadmodum etiam duo eſſe morborum genera, quæ ſimplicibus ipſis particulis accidunt: alterum, quod compoſitis eſt etiam commune, & dicitur vnitatis ſolutio: alterum peculiare ipſarum, quod in calidi, frigidi, humidi, & ſicci temperie conſiſtit.

Intemperantiarum genus eſt duplex.

Quarum ſanè intemperantiarum, quatuor diximus eſſe ſimplices, quatuor verò compoſitas. Simplices quidem, quæ ſecundum vnam qualitatem à naturæ ordine aberrant: compoſitas verò, in quibus ſecundum oppoſitionem vtranque ipſa natura variatur.

Febris quando gignatur.

Febris autem, vnus morborum eſt, quos intemperies gignit: vtique quum adeò immodicè eſt auctus calor, vt & offendat hominem, & eius functiones lædat.

Febrium primæ differentiæ.

Porrò primarum differentiarum febrium, vna illa eſt, in qua cauſa adhuc adeſt febrim creans: aut febri excitata, iam deſiit. Altera verò, qua ægrè ſolubiles, à ſolutu facilibus febribus diſtinguuntur: illas hecticas, has Græci ſchiticas vocant.

Hecticæ febres. Schiticæ febres. Febris indicationes.

At verò prima indicatio omnis febris, veluti à morbo eſt, ablationem eius præſcribens. Secunda autem, veluti à tali eſt morbo, quæ certām quandam ſublationem indicat: nempe intemperiem febrilem, quum ſit caloris exceſſus, per occurſum refrigerantium tollendam eſſe.

Exceſſus omnes per contrarios exceſſus ſanandos eſſe.

Omnis quippe exceſtus per contrarium exceſſum ſanatur. Ergo ſi febris ipſa ſit genita, cauſa autem quæ eam excitauit, iam deſiit, huc tantùm ſanandæ eius dirigetur conſilium, vt refrigeretur. Si verò in generatione adhuc febris eſt, cauſa quæ accendit illam, eſt ſubmouenda. Sin pars eius iam genita eſt, pars etiamnum gignitur, conſulendum vtrique fuerit: primum quidem, ſubmouendo quæ eam accendit cauſam: dein extinguendo, quæ ab hac accenſa eſt, febrem.

Conſtipatio meatuū quando febrim gignere poſſit. Febris à conſtipatione productæ, curatio.

Excitare autem vel maximè febrem ſolet conſtipatio meatuū, in iis corporibus, quibus quod tranſpirat, halituoſum non eſt, ſed mordax, acre, & fuligini ſimile. His igitur corporibus ſaluberrima eſt ex aqua dulci temperataque lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & victus qui dulces efficiat ſuccos. Aduerſiſſima verò ſunt lauatio frigida, & aluminoſa, & lauationis abſtinentia, & exercitatio acuta, & frictio vel planè nulla, vel dura, & victua mali ſucci, & vigiliæ, & ira, & triſtitia, & cura, vſtióque in ſole, & fatigatio.

Billioſas naturas, ex longiori inedia febribus acutiſſimis corripi.

Grauiſſimè autem peccare mihi videntur, à carnificibúſque nihil differre, qui medici hominibus natura bilioſis, tenuiſſimam per morbos rationem victus iniungunt, eóſque tridui inedia conficiunt: quum nimirum tales naturæ, ex longiori abſtinentia cibi, acerrimis acutiſſimiſque febribus corripiantur, à quibus promptus eſt in hecticas tranſitus, atque ab his rurſus in maraſmum torridum, aut (ſi os ventriculi eſt iniuriis obnoxium) in eum qui ſyncopen infert.

Calidæ & ſiccæ temperaturæ indicia.

Etenim in quorum temperie ſiccum præualet humido, & calidum frigido: his corporis habitus gracilis, hirſutus, & nigrior eſt: ac reliquis

liquis tribus intemperantiis, quæ hac minus calidæ sunt, tactu calidior admittitur. Plurima quoque his flaua est bilis, vrinæque ac deiectio bili satura, & pulsus magni, & somni leues & pauci, & animi impetus vehemens. Quare his tum refrigerationem, tum aquæ potionem, atqueadeo requiem & cibum largiorem congruere profitetur Hippocrates.

Calidis & siccis naturis qualis victus ratio conueniat.

Quum autem refrigeratio ipsa conciliet corporibus tum ex aliis quibusdam, tum non minimè ex ciborum exhibitione: conueniet vtique, vbi corpus calidius sicciúsque solito est redditum, frigidum humidúmque nutrimentum ei exhibere: sed quod nec medicamentosam vllam sensu perceptibilem facultatem obtineat: nec ipsum quod nutrit, plurimum: quemadmodum neque minus quàm sit ex vsu. Commodissimus itaque tali corpori est ptisanæ cremor ad vnguem coctus, in quo nullum sit condimentum superfluum: vtpote qui & refrigerare, & humectare, ac sine siti seruare hominem potest, cum eo quòd nec halituosum, nec humidum, nec siccum detinet excrementum: quum nec astringendi, nec obstruendi, aliquam vim sortiatur.

Ptisanæ cremoris facultas.

Ac quòd non astringat quidem, vel gustus ipse docet, cuius vnius id iudicare est proprium.

Gustui quid proprium.

Quòd verò nec obseruat meatus, hinc licet etiam conücere, quòd non secus quàm aphronitrum, sordes cutis extergeat: vomitúque à ventriculo mediocrem pituitam eliciat, nihilo infelicius quàm mulsa: quæ sanè nec sitim restinguit, vt ptisana: & in naturis biliosis bilescit facilè.

Ptisanæ inesse vim detersoriam.

Mulsa in naturis biliosis bilescit facile.

At verò si multa, & vehementer glutinosa & crassa pituita ventriculo adhæreat, hanc radicula ex oxymelite, non mulsa, aut ptisana detergere est habilis. Optimum itaque biliosis temperamentis nutrimentum est ptisana. Proximum huic, alica, cui paululum aceti ad faciliorem distributionem adiectum fuerit. Tertium, quæ sine aceto liquida existit. Iniecisse verò huic, dum coquitur, aliquid porri, satius est. Nam quòd tum anethi, tum salis aliquid necessariò habebit, neminem latet.

Alica biliosis naturis conuenit.

Quinetiam panis in furno coctus, est vtilis cibus: sicuti etiam omnes pisces saxatiles: nec ipsis minus aselli. Proximè asellos sunt, solea, torpedo, lupus, mullúsque: pòst, mugil è pelago. Omnis autem piscis deterior est, qui prope lacum qui mari iungitur, aut magni fluminis ostium, pascit.

Pisces biliosis naturis congruentes.

Pisces damnandi qui sint.

Ex volatilibus optimi sunt perdices, ac montanæ omnes auiculæ. Ab his, gallinacei, & phasiani, & columbæ iuuenes. Sed nec hæ tamen intus claudendæ, quum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carent.

Volucria biliosis congruentia.

Exercitatione carentia esse maximè excrementitia.

Excrementosa verò non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit, vt ex ipsis etiam suillis carnibus, optima sit montana. Ab his deinceps sunt hœdi. In omnibus autem fugienda tum vetula, tum recens ædita sunt: illa nanque duriora, concoctúque difficiliora sunt: hæc immodicè humida, & excrementosa.

Hœdi biliosis apti.

Animalia vetula, recénsque ædita, esui esse inepissima.

Igitur, quibus acre aliquid quotidie transpirat (reuertamur enim rursus ad institutum) ij, si cutis eis constipetur, facilè corripiuntur febri. Stipant verò ipsam, tum quæ astringunt omnia: tum quæ lentitia, crassitudinéve sua, in exiguis hærent meatibus. Aliquando etiam ipsius cutis immoderatior siccitas, exiguos meatus densat. Qui ergo ex stipata cute febri laborant, ij inclinante prima accessione, ducendi omnes ad balneum sunt: tum pinguiter, mollitérque fricandi, si quidem ex aliquo, quod astrinxit cutim, laborent. Nam si ex siccitate, fricandi quidem & ipsi, sed parcius: lauandi autem vberius. Respiciendum

Stipantia cutim quæ sint.

Febrientes à constipata cute, quales sint fricandi & abluendi.

verò ad virtutis modum semper est in huiuscemodi auxiliis. Atque iræ quidem, tristitiæ, vigiliæ & curæ, nec frictione, nec lauatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitarint, oleum infundendum est tepidum largéque, cui minimè astringens vis insit: tum paululum fricandi, ex consuetudinéque lauandi.

Febris ab animi affectibus.

Vstio verò protinus ab initio refrigerationem desiderat: tum crebriorem lauationem: minimè tamen aut oleum largum, aut frictionem crebram. Sint autem quæ refrigerent, & rosaceum, & omphacinum, salis omnino expertia.

Febris ab vstione inductæ, curatio.

Effícies hæc magis frigida, si ita vas, in quo continentur, in puteo suspendas, vt aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquæ vasi se illidat, magis humorem refrigerat: magísque adhuc nix circumposita.

Rosaceum refrigerandi modus.

Infundere autem oleum ipsum syncipiti, sublata in altum manu, per mediocrem lanæ modum oportet. Hæc vsque ad inclinationem faciens, in balneum duces.

Capitis refrigerandi ratio.

Si verò qui memorato est temperamento, ex frigore febriat, etiam ducendus ad balneum in remissione is est. Si autem cum grauedine & destillatione febricitet, prius quàm hæc sint concocta, lauandus non est. At qui ex vstione febricitant, ij vel quum hæc adsint, lauari debebunt. Post lauacrum verò iisdem quibus ante madefacienda amborum capita sunt: eorum quidem qui ex vstione febricitarunt, refrigerantibus: qui ex frigore, calfacientibus: cuiusmodi sunt irinum & nardinum vnguentum. Porrò qui ex vstione febricitant, iis intendenda, quæ ex refrigerantibus constat, curatio est: iis verò qui ex frigore, quæ consistit in calfacientibus, remittenda fuerit.

Febris à frigore ortæ curatio.

Omnium autem conditionum comprehensarum in proposito temperamente, vbi febri diaria laborat, victus cōmunis est iis, qui & sit boni succi, & cócoctu facilis, & qui nusquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed iis qui exusti sunt, cum eo quod refrigeret, & humectet. Pari modo iis, quos ira mala habuit. Iis verò qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modicè. Iis qui peruigilio, & tristitia, & nimia cura confecti sunt, victus esse debet humectans, atque somnum concilians. Ad eundem modum iis qui defatigati sunt, magis nutriens: minus autem, iis qui refrigerati. Reliquis, qui medius sit amborū.

Diariarum febrium in bilioso temperamento, tum communis omnium, tum cuiusque propria victus ratio.

Vinum verò ipse his omnibus exhibere soleo, sed quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum. Id enim ad omnia vtilius quàm aqua est: vtpote quod & concoctionem iuuet, & vrinas ac sudores prouocet.

Diaria febre detentis vinum esse propinandum aquosum.

Etenim constat Hippocratem, non in diariis modò febribus, verùm etiam in acutis, vinum porrigere.

Vinum acutis febribus Hippocrates porrigit.

Cæterùm naturæ calidæ, magnopere frigidæ potione iuuantur: neque in diaria febri, iis quibus in vsu fuit, ipse eam circuncido.

Calidæ naturæ, frigidæ potione iuuantur.

Si quis verò non assuerit, huic per febrim dare non inceperim, nisi pristina sanitate prius reddita.

Aquam in febribus non esse propinandam iis, qui vti illa non consueuerunt.

Porrò si propter obstructionem morata sit transpiratio, si parua quidem ea sit, qui rectè deterserit, secundam fore accessionem vetabit: sin momentanea, non possis ita promittere. Quòd si & multi, & crassi, & glutinosi impacti sint succi, quæ hos excipit febris, fieri non potest vt intra fines diariarum consistat: quando ex necessitate huic in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accenditur, succedet. Nam in aliis saltem temperamentis, quæ in sequentibus exponam, excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem, aliqua continentis febris species.

Continentis febris speciem aliquam excitari posse absque humorum putredine.

Itaque nisi vitiosus succus transpiret penitus, necesse est vt putrescat: vt transpiret

Sanguinem nec puero, nec seni detrahendum esse.

Sanguinem detrahendum interdum esse, absque plenitudinis notis.

autem, valido auxilio est opus. Ac si quidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere non licet. Inter has ætates, vbi robur ægro non deest, secanda vena est, vel si plenirudinis signa uon adsint. Præstat enim vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere: quum alioqui verendum sit, ne si obstructionibus liberandis, prius quàm vacuaueris, studeas, ipsas multò magis impingas.

Obstructiones soluunt, quæ detersoria facultate sunt prædita.

At soluunt quidem obstructiones, quæ detersoriam obtinent facultatem, seu foris admota cuti, seu intrò in corpus accepta. Periculum verò etiam est, ne quæ foras trahunt, vnà cum iis quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahant: & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum ex iis quæ in vasis continentur, rapiant. Quod ipsum si tenax & crassum sit, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua, non parùm omnino nocebit. Ne igitur hæc contingant, vtilissimum est inanisse corpus.

Vacuandum esse, prius sit corpus quàm obstructionibus liberandum.

Discernitur autem magnitudo obstructionis ex ipsa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obstructione, maior: ex minori, minor inciderit. Vbi verò modicè iam vacuaueris, haud multò pòst aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex iis quæ detergeant, exhibebis. Atque in alimentorum quidem ratione sunt ptisana & mulsa: in pharmacorum, oxymeli, & quæcunque incoquere in mulsa licet, ceu calaminthami, hyssopum, origanum, serpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iusto sunt calidiora, ideóque febres accendunt, æquè vt vinum.

Oxymeli esse aperiendis obstructionibus quàm aptissimum.

Oxymeli verò solum nec febres accendit, & strenuè deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassaque sunt, dissoluat, & meatus obstructos liberet. Inter mulsam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitur. Nec immeritò arbitror & saccharum inter hæc numerandum.

Apomeli. Saccharum.

Ex hoc victu obseruabis, quantùm de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die manè videris minimum esse quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulsu nota subsit, neque in vrina cruditatis, suspecta verò hora, qua primo die febris occuparit, extra meridiem sit: audacter hominem quamocissimè lauabis, longè ante sextam horam. Abundè tamen sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectam habueris, vsque ad septimam laues licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórve, inter balneum accessionisque tempus interponi abunde sit satis.

Balneum intura corpora febricitantia, prius inungi debent, moderatissiméque fricari, ac dein detergeri.

Detergentia quæ sint.

Debet autem in balneo corpus prius vnctum ac moderatissimè frictum, mox detergeri extrinsecus, abluique. Moderatissimè detergent tum erui, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulsa quæ sit aquosa. Magis verò quàm hæc, iris, & panacis radix, & aristolochia, & mulsa quæ mediocri est mistura: veluti etiam hac magis quæ meracissima est. Possunt autem vel hac magis detergere, tum spuma nitri, tum nitrum ipsum, tum aphronitrum. Sapo etiam ex iis est, quæ maximè detergere valent. Egressis balneum, præter aquam quæ parum apij incoctum in se habuerit, nihil est offerendum.

Diarias ex cruditate fieri sæpe in biliosis temperaturis.

Cruditatum differentia.

Iam verò diariæ febres (de quibus tantùm in præsenti commentario agere est animus) in propositis corporum temperamentis sæpenumero etiam cruditatibus solent superuenire. Est autem pessima in eiusmodi temperamentis cruditas illa, citissiméque febrem accendit, in qua cibus in nidorulentam & fumosam qualitatem corrumpitur; quando ea quę in acidam vertit, vt rarò talibus naturis contingit, ita minus nocet. Nidorosa tamen cruditas, si aluus lubrica sit, minus est noxia: sin astringitur, grauis existit. Febricitant etiam nonnulli & ex iis, quos diarrhœa ex cruditate malè habet.

Febris ex desurgendi frequentia.

Quibus vtique non minimè proritatur febris ex desurgendi frequentia. Est autem eorum quibus clausa aluus est, & quibus fluens, non eadem sanatio.

Febris à diarrhœa ortæ curatio.

Si igitur ea tantùm quæ corrupta fuere, per diarrhœam vacuata esse videantur, tum lauandum, tum nutriendum in remissione febris est: sed iis quæ circa ventriculum sunt, prius consulto. Sin ita multa inanitio aut prius facta sit, aut nunc etiam in homine duret, vt virtus iam sit defessa, satius est omissa lauatione cibare, sed consulto prius iis quæ circa ventrem sunt. Consuletur ita laborantibus, si modò vacuatio amplius non perseueret, fomento ex oleo & absynthio.

Fomento ex oleo & absinthio quando vtendum.

Quòd si quis morsus, aut doloris sensus in ventriculo adhuc supersit, amiciri peniculo post fomentum debet, qui vel calidus sit, & siccus: vel ex oleo in quo absynthium incoctum fuit, vel ex vnguento nardino madens, ac plurimum expressus. Iam multò etiam satius sit, si purpura marina is fuerit: atque etiam longè optimum, si optima sit Tyria.

Purpura marina.

Purpura Tyria.

Ventriculum imbecillum quæ roborent.

Quòd si os ventriculi imbecillius sit, tanta portione Chiæ mastiches in nardino tunsa, vnde sordium crassitudo existat, madefactam ex eo purpuram imponemus. Esto autem abundè calens talium quodque quum primùm admouetur. Nam quæ tepida sunt, dissoluunt ventriculi firmitudinem.

Tepida, si admoueantur, dissoluere ventriculi firmitudinem.

Vnguenta esse calfacienda in duplici vase.

Vnguenta autem ipsa calfacere in duplici vase soleo: quandoquidem aliter calfactis, vitiatur eorum facultas. Cæterùm fluente adhuc aluo, vtilius est optimo recentéque melino, simili modo quo nardino, vti.

Aluo fluenti quæ conferant.

Romanorum luxus quæ vnguenta inuenerit.

Vtile autem ad omnia talia est & mastichinum: nec in postremis conferunt spicata & foliata vnguenta, quæ Romanorum luxus inuenit. Mirè etiam ventriculum roborat hoc ceratum quod subdam.

Ceratum roborando ventriculo commodum.

Ceræ Tyrrhenicæ, vnguenti nardini, singulorum vnciam j. Aloës, Mastiches, singulorum drachmas ij. Fiat ceratum. Si verò intus vratur ventriculus, ita vt affectus quidam phlegmonæ similis consistere in ipso videatur, vtilius est ceratum quod ex melino conficitur.

Aluo fluenti victus ratio conueniens.

Porrò cibandi sunt, fluente quidem etiamnum aluo, polenta & pane, qui pauxillum aceti receperit. Quòd si plus æquo aluus excernat, inspergere oportet polentam succo cotoneorum malorum, vel (si ægro magis arrideat) pirorum, aut malorum, aut myrtorum decocto. Sin venter non amplius excernit, suffecerit tum alica, similiter ptisanæ præparata, hoc est, aceti habens pauxillum: tum ex ea sine aceto sorbitio: tum gallinaceorum testiculi: & saxatiles ex albo iure pisces: præterea fructuum aliquis ex iis qui astringant, vel solius, vel cum pane.

Appetentiam restitui vsu medicamenti ex succo cydoniorum confecti.

Quòd si appetentia deiecta sit, ex medicamento quod ex succo, vel ex carne cotoneorum conficitur, vnum aut duo cochlearia exhibebis. Atque ita sanè in prima remissione iis qui ex cruditate febricitant, ventre excernente, mederi conuenit. At si omnino venter astringitur, si quidem in superioribus intestinis, vel etiam in ipso ventriculo cibus crudos consistat, aliquid diatrion pipereon propina, eius videlicet quod in opere de tuenda sanitate laudauimus, ceu & simplicissimum, & aptissimũ iis qui cruditate laborant.

Diatrion pipereon esse medicamen cruditatibus ventriculi aptissimum.

Pòst deinde præcordia, omnémque ventrem perfundes. Hoc verò, etiam si inferius descenderint quæ vitiosa sunt, facies,

pluris

pluris minorisque ratione id varians. Siquidem plus & temporis & perfusionis exigunt ad præparationem eorum quæ deinceps sunt agenda, quibus in superioribus ventris corruptum nutrimentum adhuc manet. Sin morum id notabiliter ad inferiora sit, adiuuandum aut glande subdita; aut leui per inferna infusione est. Vtique si morsus simul adsit, hunc mitigantibus nobis. Sin flatus, hunc comprimentibus. Sin neutrum fuerit, ex melle, aqua, & paululo olei ipsum clysmum facientibus. Vbi verò morsus vehementior vrget; Sabinum oleum, in quo aliquid seui anserini, vel gallinacei, vel caprilli liquatum sit, est vtilius. Quorum copia si desit, iniiciendum oleo parum ceræ est elotæ. Flatus verò sanandi sunt oleo in quo ruta, & semina quæ flatus discutiunt, incocta fuere: cuiusmodi sunt, apij, cumini, marathri, sinonis, aliáque id genus. Vacuata aluo, nutriendum protinus in cæteris quidem iis quos memorauimus similiter est, astringentibus tamen amotis. His igitur prima & secunda die obitis, si secunda die febris desiit, hominem lauari permittes: ac vbi sequenti nocte citra offensam dormierit, sanum iam hominem prorsus existimabis. Si verò qui cruditati successit dies cum sequenti nocte febrim attulerit, veluti in secundo die, ita nunc & accurandus, & nutriendus homo est. Quòd si nox tertiæ diei febrile quiddam paululum afferat, ne sic quidem est formidandum, sed hos quoque postridie lauabis, nutriésque, ac reliqua omnia in illis, vt antè definitum est, ad portionem exequêris.

Intestinorum morsus leniencia.

Flatus discutientia quæ sint.

Acida autem cruditas non contingit in biliosis temperamentis, nisi admodum rarò, idque ex cibis qui promptè acescunt: nec accendere febrem diariam solet, æquè vt nec concoctionis tarditas: quandoquidem sicubi ob talem cruditatem febricitant, quibus amara bilis abundat in temperamento, obstructionis & humorum putredinis est suspicio. Ad hæc, fumidus vapor ex tarditate concoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi, nunquam excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt, hique omnino paucissimi: minimè autem vapores multi, humidique, ac fuliginosi, quum neque in iis quæ sunt extrà, aliter aut fumum edi, aut fuliginem videas, quàm fumum ex materiis semiustis, fuliginem ex immodicè assis, vstisque. Est nanque fuligo vapor terrestris. Fumus mistio quædam ex terrestri, aqueáque substantia. Absoluta iam in iis naturis, quibus amara bilis redundat, diariarum febrium disputatione, ad aliud corporum temperamentum transeamus, in quo vt calidum frigido, sic sicco humidum præualet. Est enim hæc intemperies omnium maximè obnoxia putredinis morbis, propterea quòd per ipsam sanitatem ad putredinem proximè accedit: id quod tum ex sudoribus coniicere est, qui grauiter his olent: tum verò ex vrinis, deiectione, atque adeo ipsa etiam expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est harum naturarum temperies. Ideóque prompta est ex qualibet occasione, tum aliis morbis, tum verò febribus corripi. Siquidem quum eorum cutis est stipata, effugere febrem non possunt. Sed nec quō valentem cruditatem contraxerunt, aut perusti fuerunt, aut tale quippiam aliud perpessi. Iam verò à cruditatibus nidorosis obstructionibúsque naturæ calidæ & humidæ, quàm siccæ, promptius læduntur. Itaque omnes diariæ febres accenduntur promptissimè in istiusmodi temperamentis, idque

Acidam cruditatem non contingere in temperaturis biliosis, nisi admodum rarò: neque accendere febrim diariam.

Fumidum halitum non excitari ab acida cruditate.

Fumus ex materiis semiustis nascitur. Fuligo ex immodicè vstis materiis gignitur.

Intemperiem calidam atque humidam, esse maximè obnoxium morbis putredinis.

ex qualibet earum causarum, quas in biliosis naturis retuli: curationémque persimilem illis habent, ac in paucis omnino dissidentem. Nam quum hæ naturæ humidiores sint, magis quàm illæ famem & sitim perferunt. Est igitur illis ex vsu balneum, quod cutim laxet, non autem quod corpus humectet. Quæcunque verò de eiusmodi natura sunt dicta; eadem & de acquisito habitu dicta esse censendum. Quum autem octo intemperies existant in vniuersum, opportunissima ad febres est calida & sicca: ac nisi quis illam (vt dictum est) cibet, ocyssimè in ea diaria febris in acutam mutatur. Propinqua huic est quatenus ad febrem spectat, quamuis sit ad alia deterior, intemperies calida & humida. Tertia ab his intemperies est, ea simplex intemperantia, in qua tantùm exuperat calidum. Huic proxima est simplex altera, in qua siccum humido præualet. Ab hac deinceps media omnium est, scilicet quæ mediocritatem in vtraque oppositione tuetur. Quatuor quæ reliquæ sunt intemperies, neque facilè febribus, occasione iam dictarum causarum, patent: neque diaria tentatæ, si inediam tolerent, in plurium dierum febres transeunt: imò, aliquæ saltem earum, vbi citra corruptelam contraxerunt redundantiam humorum, vtilitatem ex inedia sentiunt, ac potissimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto, quæ simul frigida & sicca. In eiusmodi ergo omnibus temperaturis, temperamenti quidem ratione, victus ratio varianda est. Nam ex eo quòd eadem febri febricitant; non diuersam, sed omnino eandem sortiuntur indicationem. Siquidem quod secundum naturam est, semper similia postulat. Quod autem præter naturam, contraria: quum nimirum quod se naturaliter habet, custodire: quod præter naturam est, tollere expediat. Porrò febris omnis præter naturam est: idcóque victus rationem frigidam & humidam exigit. Temperamenta verò ipsa, aliàs similia, aliàs contraria postulant. Quæ enim vitio carent, similia perpetuò: quippe quæ seruare expedit. Quæ vitium habent, alias similia, aliàs contraria. Similia quidem, tum in aliis de quibus mox dicemus, tum in vlceribus omnibus. Contraria autem in eo victu qui per sanitatem adhibetur, dum corrigere eorum intemperantiam est animus: necnon vbi eiusmodi vitiosæ naturæ à longo tempore contrariæ victus rationi assueuerunt: gaudent enim naturæ consuetis semper. Duplex itaque nobis in iis qui sani sunt, finis proponitur. Nempe vel corpus sanum in pristina eius temperie tueri: vel hanc meliorem efficere. In ea tamen natura quæ haud dubiè in medio temperamento consistit, ab ipsa febri contrariorum indicatione accepta, eatenus humidum frigidúmque adhibebimus victum, quatenus siccius calidiúsque quàm antea iam redditum corpus apparet. Humidus igitur victus (vt testatur etiam Hippocrates) febrientibus omnibus conuenit: maximè verò pueris, & aliis qui sic cibari assueuerunt. Etenim febrientibus, quatenus febriunt, ex ipsa contrariorum indicatione humidus victus conducit: pueris ex similium. Nam quum ætas ex iis sit quæ natura nobis insunt, similem sibi victum postulat. Quæ verò à consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicuti & quæ ab ætate. Quippe seruare quoque hanc iubet Hippocrates, perinde ac proprium ætatis temperamentum. Sed à regione etiam & anni tempore interdum

Naturæ calida & humida, magis quàm calidæ & siccæ, famem & sitim perferunt.

Intemperies calida & sicca est ad excipiendas febres opportunissima.

Intemperantiarum omnium, quænam sint magis obnoxiæ febribus.

Intemperies frigida & humida quando ab inedia iuuetur.

Naturalem seruantia ordinem, semper similia postulant: vt contraria, quæ à naturæ ordine aberrant.

Febris requirit victus rationem frigidam atque humidam.

Temperamenta inculpata similia postulant.

Temperamenta vitiosa, quando requirant similia, & quando contraria.

Naturæ gaudent semper consuetis.

Humidus victus febrientibus omnibus conuenit, maximè verò pueris.

Consuetudinem esse seruandam non secus ac proprium temperamentum.

indieationes sumuntut. Cæterùm à consuetudine quidem semper est indicatio similium, quoad scilicet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regioue, anni tempore, & statu cœli, vbi temperata hæc sunt, similium semper præsidiorum est indieatio, siue valeant homines, siue etiam ægrotent. Contrà ab intemperatis, anni tempore, statu cœli, & tegione, contrariorum est indicatio. Verùm ab ætate & natura non absolutè, sed eum consuetudiue. Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt: quæ quidem duplex exiltit: altera, quæ ex * eotum dignitatibus spectatur, altera quæ ex ipsotum proptiis substantiis. Quas sane ex collatione cum mediocri, & quod secundum natutam est, esse accipiendas liquet. Omnibus igitur conspirantibus in vnum indicationibus, vnam prorsus victus tationem constituemus. Dissidentibus verò inter se, quæ valentiores & plures fuetint, eas præfetemus, ita vt victus species, quam hæ præscribent, anteponamus: tuinimè tamen negligamus contratiam. Porrò quæ a febri sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes conttarium esse faciendum dictant, numeto quidem inferior est: magnitudine tamen quæ ex dignitate spectatut, vtique superior existit, potissimum si longè à natuta teressit. Quippe duplex tunc ei magnitudo accedit: & quæ ex febris genere ptouenit, quæ omnibus est communis: & quæ ptoptia, suáque ipsius existit. Sin vetò parua sit febris, fas est reliquas omnes coniunctas indicationes vnà eum ipsa conferri. Ac si quidem pates videantur, media victus tatio eligenda est. Sin altera indieatio exuperet, tantùm recessisse à temperato & medio victu pat est, quantùm ea quæ pollent, sua contratia superant. Ae diariarum quidem febtium indicationes ex his capiuntur generibus, raróque à laborantis virium mudo. At febtium, quæ pluribus diebus affligunt, indicationes, tum virium respectum necessariò adhibent, tum causatum quæ ipsas exeitaut: exceptis tamen hecticis, vtpote quas nulla accendit causa: quemadmodum neque eorpus id quod iam habitu calorem ignis in se reeepit, siue id lapis sit, siue lignum. Illud namque commune cum diariis habét, quòd videlicet non amplius fiant: differunt autem in eo, quòd diatiæ in leui affectu calotem habeut, hecticæ in habitu qui ægrè soluatur.

Indicatio ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, quando similium, & quando dissimilium habeatur.

Indicationibus oppositis occurrentibus, expendendam esse magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt.

Indicationem a febri sumptam reliquis superiorem existere.

Indicationes tum diariarū febrium, tum earum quæ pluribus diebus affligunt, ex quibus capiantur generibus.

Hecticæ febres nulla accendit causa. Hecticæ eum diariis in quo conueniant, & in quo discrepent.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER NONVS.

Diariatum igitur curationem præcedenti libro exposuimus. Quarū sanè febrium vnica accessio est, vnico plurimum die, ex ipsatum saltem natura, circumscripta. Cæterum nisi quis eas commodè ttactet, in reliqua duo genera febrium, nempe in puttidas & hecticas, transeunt. Puttidas enim appello, quæ ex humotum puttedine: hecticas verò, quæ ex immodica solidarum partium nascūtur calfactione. At verò in illo transitu à diatiis in reliqua illa duo febrium genera, altetum quoddam febrium genus medium licet imaginati, quod neutri extremitatum sit idem. Cæterùm medium id, quum ineiderit, nec nosse ij possunt, nec reptimete, qui extremitatum, quarum existit medium, speciem ignotant. Ergo ex adustione, eruditate, lassitudine, vigilia, perturbatione animi, vel bubone ab euidenti causa aliqua oborto, nunquam ad tertium vsque diem progredietur febris accessio, nisi quid delictum circa laborantem fuerit. At quibus stipatio febtis occasio est, iis etiam vltra hos porrigi accessio potest. Etenim stipatio fit, vel obstructis exilibus meatibus, proptet glutinosos, vel crassos, vel eopiosos succos: aut eonniuentibus, ob ea quæ corpus siccarunt: vel denique improbè condensatis, ob occursum causarum refrigerantiū. Quas igitur febres vel conniuentia meatuum, vel recens corpotum densatio excitant, hæ & post primam accessionem desistunt, si quis rectè ipsas tractet: & vere diatiæ tum sunt, tum dicuntur. At quæ ex obstructione creantur, si hæc quidem pusilla sit, solui quoque ipsæ similiter vt aliæ diariæ possunt, si quis eas legitimè sanet. Sin autē adeò vehementer sint humores impacti, vt valétius aliquid quod eos eximat, postulent, id genus febres porrigi vltra vnum diem necesse est, ac proinde diariarum genus videri egressas. Verùm si neque humor putrescens subsit, neque ipsum corpus febrilem calotem susceperit tanquam habitum, vtique genus id febris, ab aliis duobus diuersum erit. Quare huiuscemodi febtis natura quidem eadem est eum diariis, nomen verò non idem. Siquidem quæ febres ab initio ad finem vsque vnicam accessionem sortiuntur, in multos dies portectam, eæ synochi, hoc est, continentes vocantur. Quarum natura est duplex. Quædam nanque eatum manifestam habent putredinis notam: quædam prorsus non habent: quas nimirum ex diariarum esse genete constat. Quum enim accessionis remissio ex feruentium humotum transpiratu contingere soleat, nō transpirent autem prorsus in stipatione vehementi: necesse haud dubiè est, multotū dietū fieri accessionē. Igitur vbi in tali febti nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principium excitet, non modò multotū dierum euadit febris, sed absq; inuasione vllius accessionis, ab initio ad finē vna febtis persistit, nec quotidianā, nec tertianam, nec quartanam referens. Quoniā igitur ex duobus his foueri febtis potest, & quòd totus vapor non transpiret, & quòd idē vapor ea quæ cōtingit excalfaciat: necessum est tres esse synochorū differentias in vniuersum: nempe vel pari permanente magnitudine ea, quā in primæ accessionis vigore habuit: vel adiiciente semper exiguum aliquid, minuentéve: atque hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidē quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor cernetur. Verùm si eorū alterum vicerit: vtiq; si quod vacuatur, necessariū est febrim minui: sin quod adiicitur, omnino incrdescere. Hæc itaq; est continentium febrium species vna, quæ eandem naturam cum diariis sortita, absque humorum puttedine in plures dies extenditur. Altera verò contingit, vbi in omnibus vasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Quarum sanè febrium in graeili & frigido eorpore neutra solet consistere, sed plurimum in iis qui sanguine abundant, & eorpulentis: quandò nec obstructio citra puttedinem excitare febrim valet, nisi id quod trāspirat, & eopiosum, & calidum sit: nec humorum puttedo in omnes quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter ae citò porrigi in frigido habitu potest. Debent enim quæ putrescunt, tum calida & humida

Diariarum accessio est vnica, vnico circumscripta die.

Diarias transire in putridas, hecticásque, nisi rectè tractentur.

Putridę febres quæ.

Hecticæ febres.

Stipatio quotuplieiter fiat.

Diariæ febres quænam & sint, & dicantur.

Synochæ febres quæ vocentur.

Synocharum febrium genus duplex.

Synocharum febrium tres differentiæ.

Putredini quæ requirantur.

humida esse, tum difficilem habere transpiratiônem. Eóque fit, vt neque in frigida ætate, neque in frigido corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neque in gracilibus, vel qui raro sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atque naturis contrariis. Proinde fit, vt qui ita febricitant, iis & pulsus maximus sit, & æqualis, & vehemens, arteriæque consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atque frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sunt ambarum febrium communia. Alteri tamen priuatim insunt notæ putredinis, non modò in lotio, sed in pulsu etiam, calorísque qualitate iniucunda. Quarum sanè febrium dignotionem & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus; qui statim ab adolescentia philosophiæ studio capti, primum nos ad eam contulimus: mox patris euidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendum accessimus. Est porrò continentium febrium præsidium maximum, si modò vires valentes sint, sanguinis diminutio, vel vsque ad deliquium animi. Primùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celerrime ex animi defectu refrigeratum. Hoc verò nihil inueniri possit neque ipsis ægris, nec naturæ quæ animantes gubernat, iucundius vtiliúsve. Postmodum iis corporibus ipsis necessariò superuenit alui deiectio, nonnunquam & vomitus bilis. Quas res statim à toto corpore madores sudorésve excipiunt. Etenim vel sola sanguinis detractione sic obita; restitui olim ipse quendam adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui sanè post duas à sanguinis missione horas paulum nutrimenti exhibui, permisique vt quiesceret. Iam verò eorum quos ex sola obstructione febricitantes mihi videre contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset. Quem quidem, vbi valida virtus subest, & ætas permittit, vsque ad animi defectum (vt diximus) mittere expedit. Vbi horum alterum haud satis respondet, tutius est, quantùm satis visum fuerit, tantùm principiò detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Quo quidem præsidio omisso, in summum ægri discrimen veniunt: nisi eos vel virium robur, vel largum profluuium sanguinis, vel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agimus itaque impræsentiarum de iis febribus, quæ ex stipatis per obstructionem meatibus oriuntur. Quas, si sine putredine quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi. Sin iis putredo aliqua superueniat, vbi in omnibus venis ac præcipuè magnis ea consistit, synochas, siue continentes excitari febres: vbi in vnica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetant. Quibus igitur corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationem iam redditum, tantum caloris congessit, vt inde iam febriat, iis tantum sanguinis detrahendum est, quantum vires tolerant. Alioqui certè verendum est, nè aut suffocentur, aut corripiantur syncope: nisi eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium à morte liberet. Nec verò existimes de plenitudine illa, quæ comparatur ad vires, hunc à nobis sermonem fieri (quippe quæ nec sic obstruit venarum ora, vt refrigerationem prohibeat, nec tunicas earum distendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit) verum de ea quæ contineri à vasis vltrà non valet, quæque ob id ipsum solet prædicta symptomata inducere. Siquidem copia hęc, dum bonitatem suam seruat, vt pariter augeri cū virium robore est nata: ita si quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet: quare tunc fieri nequit vt non putrescat. Ergo festinare ad sanguinem detrahendum oportet, quò vasorum natura, ex transpirando ventilandóque naturalem temperiem seruans, humoribus, eo quo inter initia modo, dominetur: quando si ad intemperiem versa laborabit, metuēdum est ne hi putrescant. Excitatur autē intemperies in ea, ex febris calore. Optimum itaque est in huiuscemodi febribus statim non numero dierū, sed vni virium robori attentum esse. Quocirca nō solū sexto septimóve, sed etiam sequentibus diebus sanguis mittendus est. Quòd si aut alij medici, aut æger; aut propinqui ipsius, non permittant vt seces venam, ad frigidam exhibendam accedes, sed diligenter antè discernens, quantum nocumentum ex ea contingere possit. Quippe intempestiuè immodicéque exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digeríque prohibet: imbecillas particulas corporis concutit. Nonnullis illicò spirandi difficultatem, conuulsionem, atque tremorē conciliat. Tum verò quibuscunque in particula principe tumor aliquis è phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere constitit, iis frigidam offerre non licet. Sed neque iis quibus obstructio, putridúsve humor nō concoctus incommodat. At si per continentes febres concoctionis humorum notas videris, absque impedimentis expositis, audacter ægris frigidam quantum appetant, dabis: præcipuè si tali potioni assueuerint. Porrò erysipelas verum, consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin verò mistum cum phlegmone sit, in hoc concoctionis expectandæ sunt notæ. Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnisque obtinent, frigidæ potio est: celeriter nanque ad solidas animalis peruenit partes, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Qua ratione etiam hecticæ febres nec prorsus frigidam, nec multam aquā desiderāt. At continentium febrium maxima remedia hæc duo sunt: detractio sanguinis, & potio frigida: Verùm illa nullo non tempore, modò vires sustineant: hæc, quum & in pulsu & vrinis, concoctionis euidentes cernūtur notæ, febris autem est maxima. Est etiam habenda ratio in missione sanguinis, tā eorum quæ præcesserunt, quàm quæ consequuntur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditās, tanto tempore differre venæ sectionem iubébis, quantum satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur. Sin sequetur necessariò vacuatio quæpiam (vt, exempli gratia, muliebre profluuium) tantùm illi relinquendum est, ex eo quod superfluum existit, quantùm est per eam vacuandum. Sed nec negligenda interim natura eius qui venit vacuandus: sicuti neq; ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni tempus comprehenditur. Sunt enim nonnulli ad extrahēdos digerendósque succos, natura propensi: nēpe qui humidi & calidi existunt, quíque raro sunt corporis textu. Ad hæc, quibus os ventris aut amara bile redundat, aut imbecillum est, aut supra modum sensile. Pueri certè propter ætatem perpetuò. Cœli verò status vbi calidus nimium & siccus est, corpus in ambientem resoluit. Atq; hi quidē scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortantur. Eam autem postulant, vnà cum affectu, cuius causa primùm requirebatur, habitus durus densúsque, quíque digeritur ægrè: tum ambiens

Marginal notes:

Continens febris in quibus non possit gigni corporibus.

Galenus patris insomnio admonitus Medicinæ nauauit operam.

Continentium febrium præsidium maximum est, missio sanguinis vel ad animi deliquium vsque.

Sanguine detracto in ardentissimis febribus interpositísque horis duabus, esse modicè alēdum ægrum, permittendúmque vt quiescat.

Sāguinis missio quando sit celebranda vsque ad animi defectionem.

Synochi quādo oriantur.

Accessiones febriles vnde originem ducant.

Sanguis quibus detrahendus sit.

Plenitudo secundum vires.

Plenitudo secundum vasa.

Sanguinem esse quouis die mittendum, etiam septimo, si id morbus atque vires suadeant.

Frigidæ potu vtendum, si æger non patiatur sibi secari venam.

Frigidæ intempestiuus atque immodicus vsus quæ inferat mala.

Frigida quibus non offerenda, & quibus audacter danda.

Erysipelas verum consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanatur.

Frigidæ potus cur macilentos exanguesque atque ob id hecticus lædat.

Continentium febrium detractionem sanguinis atque potionem frigidam, esse summa remedia: atque illa quidem quouis tempore, si vires cohibeant: hac autem, apparentibus coctionis signis, vtendum esse.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Sanguinis detractionem quæ prohibeant.

Sanguinis detractionem quæ postulent.

Methodus cōsistit in vniuersalibus. Exercitatio in particularibus constat. Artis cuiusuis scientiam acquisiturus, opus habet vt methodum quandam habeat per vniuersalia theoremata, & se in particularibus exemplis exerceat.

ambiens humidus frigidúsque. Quum autem in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri non potest, vt sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex vsu sit, facias: nec sine vniuersalium cognitione, probè exercitatio procedat. Non licet siquidem vllius artis scientiam nancisci, nisi methodum quandam habueris per vniuersalia theoremata. & in particularibus te exemplis exerceas. Vt igitur reuertar ad methodum: equidem virtutis considerationem ad curationem morborum sæpè maximè necessariam arbitror, sic vt quæ circa ægrum administrantur, omnia fermè eius vnius causa fiant: aliquando mediocriter necessarium, sic vt aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, virtutem adeò exiguum ad inuenienda remedia conferre, vt propter exilitatem etiam lateat: aliàs verò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi prorsus ex vrilitet considerandis non sit: vt in diariis febribus, in quibus vires nullam prouidentiam requirunt, vtpote validæ. Verùm quod in virtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, vsu venit. Horum autem omnium aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanauimus: perinde vt Traianus fecit, qui omnes Italiæ vias asperitate difficiles refecit, instaurauítque. Vt verò accuratius de ipsis viribus disseram, operæpretium est scire, tribus diuersi generis facultatibus siue animis vniuersum animal gubernari. Quarum sanè prima, quæ stirpibus est communis, quamque vocant naturalem, atque etiam appetitricem, iecur pro fonte habet, per venásque illinc spatsas in vniuersum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò vt stirpibus, aut vita prædiris, sed etiam animalibus anima, est insita. Hæc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab ipso per arterias ab eodem ortas in totum corpus disseminatur: dicitúrque rum vitalis facultas, tum irascibilis anima. Tertia denique est anima ratiocinatrix, quæ in cerebro domicilium habens, voluntariis actionibus præsidet, per neruósque ceu canales, toti corpori sensum & motum largitur. Has igitur facultates seruare, nihil planè est aliud, quam vitam seruare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere de sanitate tuenda, huc omne consilium dirigimus. In hoc verò, primum propositum est, morbi sublatio. Nam cuiusmodi in illo est sanitatis tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorum vtrique communis est ipsa vitæ custodia. Hoc tamen interest, quòd quæ secundæ valetudinis tuendæ gratia geruntur, eadem statim vitam tuentur: quæ verò affectiones præter naturam in morbis discutiunt, ea non omnino vitam custodiant. Quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè aut intempestiuè vtare, vitam adimant: quod solent vacuationes immodicæ. Ergo quum virtus tantopere necessaria sit, eam autem lædant omnia vacuantia remedia, si quis ipsis parum moderatè vtatur: vtique aduersæ inter se faciendorum indicationes in talibus corporibus sunt, in quibus effectus, quò expugnetur, notabilem vacuationem desiderat: virtus autem hanc ferre non valet. Cæterùm quemadmodum nihil quod sanitatem tuetur in valentibus vires cor-

Vires in diariis febribus negligi, quod existentes validæ, nullam prouidentiam requirant.

Hippocratis documēta inculta excolauit Galenus Traianus omnes Italiæ vias difficiles, instaurauit.

Anima naturalis siue appetitoria sedes, est hepar.

Anima irascibilis collocatur in corde.

Anima ratiocinatrix consistit in cerebro.

Curatiua pars artis, & ea quæ sanitatem tuetur, quæ sit communio, & differant.

Vacuantia remedia omnia virtutē exoluunt.

rumpit: sic in ægrotis aliquando virtus succedit iis, quæ veluti in perniciem eius administrantur: vt si euacuemus in plenitudine quæ est supra vires aliquando ab ipsis dissoluitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuum stipatione ortis, quoniam valida plerunque virtus est, citra periculum vacuatio adhibetur. In aliis verò quæ ex corruptela humorum gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidem quod corruptum est, alienum à natura quum sit, id se auferendum dictat, vel vena incisa, vel purgatione. Horum autem præsidiorum neutrum feret imbecilla facultas, si quando cum corruptela coierit. Oportet igitur, vbi indicationes ita sibi aduersantur, paulatim quod vitiosum est, vacuare: paulatímque, quod salubre est in eius locum reponere: quam curationem vitiosi succi, Medici epictasin nominant. Quum igitur sectio venæ, sanguinis sit vacuatio: sanguis autem ipse vtilis possessio naturæ existat: sic vtique oportet venæ sectionem fieri, vt quod inutile ex sanguine ipsi naturæ est, emittatur. Fit porrò sanguis bifariam naturæ inutilis: vel quum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrite, sicut prius, potest: vel dum ita multitudine creuit vt premat vires, aut distendat vasa, vel rumpat ea, vel obruat. Atque in his quidem missio sanguinis vtilis est, ceu vacuantium præsidiorum vnum: in aliis autem, ceu quod humorum vehementiorem impetum ad partem diuersam reuocet, vel ad latera deriuet. Postulat autem semper valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant. Quoties igitur virtuti notabilis ex vacuantibus auxiliis noxa incidet, toties ipsa vtile aliquid indicabit, æquè vtique, vt quum manifestè iuuabitur. Vbi verò ex iis quæ affectum submouent, nec commodum illi accidit vllum, neque incommodum, ibi veluti inutilis prætermittitur. Porrò quicquid aliquam præstat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, vtique simplex erit: At si compositum sit, & hoc erit quoque compositum. At sanè quædam custodiam sui, quædam amotionem indicant. Virtus itaque semper vnam rem indicabit, vtique sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius vel inanitum, vel alteratum est, correxerimus. Secundò verò, si quæ ipsius substantiam vacuare, alterareque possunt, prohibuerimus. Æstimati autem debebit interim, quod magnitudine, dignitatéve antecellit. Maxima igitur dignitas vitium ipsarum est, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: vtpote quum vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, necesse sit. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A vitium indicatione proxima existit, quæ ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci. Quæ verò cum iis quæ conducunt viribus, in idem competunt, hæc vtrunque calculum referunt, & eorum quæ primæ sunt notæ, & eorum quæ secundæ. Quare citra controuersiam facienda. Quæ verò aduersantur, aliquando administranda prorsus non sint, aliquando paulatim. Prima igitur indicatio omnium est, quæ à virtute sumitur: non tamen sic prima, vt curationem nos doceat, quum ex numero curatricium indicationum non sit, sed vitalium. Nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab ea quicquam

Epictasis quid.

Sanguis probus est possessio naturæ.

Sanguis dupliciter inutilis redditur.

Sāguinis missio interdum est vtilis vt præsidium vacuans, interdū vt reuellens, aut deriuans. Vires quando præbeant indicationes vtiles, & quādo minime.

Virtus semper custodiam sui indicat.

Virtus quot modis seruanda sit.

Indicantium dignitates esse æstimandas.

Vitam esse aut vires ipsas, aut ipsarū actiones.

Indicatio omnium prima est quæ à virtute sumitur non sic tamen vt curationem nos doceat.

quicquam primùm desumimus, sed vt viuamus; quamuis ex accidenti ioterdum virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. At verò medicatrices indicationes à morbo ipso sumuntur, & temperies corporis, & ab ambiente nos aëre, qui causæ sine qua non, rationem obtinet: quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit. In omni itaque curatione agendorum, indicationes iu his tribus ad summum coosistunt. Reliquæ autem omnes ab his in partes diductis, oriũtur. Cæterùm affectus ipse haudquaquam io causas diduci est aptus, quemadmodum temperies atque ambiens aër, sed tantummodo in differentias.

Indicationes medicatrices vnde sumantur.

Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis. Ac iu similaribus quidem, vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentariis, circa simplicium partium vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum sigillatim traditæ sunt differẽtiæ, consistit. Porrò affectuum qui simplices partes occupaot, vnus est iotemperies calida. Quæ si io totũ corpus diffusa sit appellatur febris. Ideóq; omnis febris, quà febris est, humectatio refrigeratióque remedia suot. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerandum humectandumque, veluti ad finem dirigetur omne medentis coosilium. Quare materia inueota, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quippe quantùm is recessit à naturali habitu, tantum opus est ægrum refrigeres & humectes. Ambiens autem aër (cuius fugere commercium noo licet) si contrariam morbo temperiem babeat, è præsidiorum numero est voum: sin simileoi, vna est morbificarum causarum. Idcirco tunc inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intensis, adauctísque. Ipse autem arte reddendus est talis, qualis ad profligandã febrim, aut aliã quampiam dispositionẽ, desideratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humidiores frigidiorésq; domos & eligemus, & præparabimus. Sicuti è diuerso, si frigidus, humidúsque eas quæ calfaciant & siccent. Suot itaque deligendæ quæ ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per æstatem quidem eas subterraneas molientes, & ad Septentrionem conuersas: ac pauimenta ipsarum assiduè humore aspergentes: tum vt ex euripo aliquo aura expiret, machinantes: flores præterea & germina, quæ frigidæ humidæque sint facultatis, per aream disseminantes: per hyemem verò, contraria horum faciẽtes, præsertim vbi morbus suadet: vbi nõ suadet, excessus tantùm vtriusque temporis remittentes. Poterunt rursus tres illæ idicationes prædictæ ad duas tantùm reduci: nempe ad morbum & sanitatem. Neque enim aliud ipsa sanatio est, quàm morbi io sanitatem translatio. Qui affectus contrarij quum sint, necesse est per contraria fiat eorum alterius io alterum transmutatio. Atque ita rursus vna erit sola curationum indicatio generalissima, videlicet contrarietas. Cæterùm ad accuratam contrariorum administrationem, necessum est curandorum corporum prius & naturas & temperamenta cognoscere: quæ quidem tum ex iis quæ in libris temperamentorum tradita sunt, noscuntur: tum ex ætate, & tota anteacta vita, quæ nimirum in victus & exercitij ratione consistit: præterea, in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, conuersatione. Ex ipso autem temperamento inuento, administrandorum iodicatio suppeditabitur. Sed neque paruum quid negligendúmve, ad remediorum inuentiooem consuetudo adfert: veluti nec ad sanitatem tuendam, quum singulorum corporum etiam naturam ostendat. Nos siquidem via rationéque ab ea procedentes, inuenimus ipsarum partium affectum: deio ex illo rursus peruenimus ad faciendorum iudicationem. Consuetudo itaque curationis rationem indicat, per corporis naturam intercedentem, quemadmodum ætas: quæ & ipsa temperamenti interuentu, præstat indicationem. Aduertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæque ex terrestri natura constant (cuiusmodi suot mioeralia) quamægerrimè solui. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiam celerrimè dissipari in ambientem. Quæ verò in medio horum, ex diametro pugnantium, coosistunt, ea corpora quo magis ad hæc vel ad illa accesserint, eò vel aptiora vt dissipentur erunt, vel contumacia magis. In summa, citra calorem non potest in halitum digeri corpus vllum, quandiu substantia eius coacta densatáque manserit. Puerorum autem substantia, facillime omnium digeritur, dissipaturque, propterea quòd est vt humidissima omnium, sic nulla frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, quum ex se ipsa naturaliter abundè vacuetur. Fit autem profectò & propter calidam siccamque regionem, & tempus æstiuum, & statum cæli impensè siccum & calidum, notabilis per cutim vacuatio. Itaque hac de causa, qui sanguinis detractionem desiderant, iis aut prorsus non secabimus venam, aut parum detrahemus. Eruntque in hac detractione quoque spectanda, natura ab initio, consoetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: aliáque ratione ante hunc, laborantis facultas. Quum verò affectus siot numerosi, cuique ipsorum sua est curationis per contraria indicatio. Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes. Vltráque has, vna eius affectus, qui instrumentalium communis est, diciturque continui diuortium: cuius sanè est indicatio curationis, vnitio. Est igitur vnum morbi genus, quod similares & simplices animalis vexat particulas, quam intemperiem vocaot. Huius aliquæ differentiæ oriuntur, vbi corpora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ vbi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dispositione vtraque, vel afficitur vna pars corporis, vel plures, vel vniuersum corpus.

Morbi differentiæ.

Febris quid. Febris remedia humectatio, refrigeratioque existit.

Aëris commercium noo fugere hand quaquã posse.

Febrientibus quales ædes eligere, præpararéque debeamus.

Sanatio quid.

Indicatio curationis generalissima, est vnica videlicet contrarietas. Contrariorum exhibitioni, quarum rerum desideretur cognitio.

Consuetudinẽ ad inuentionem remediorum, & ad sanitatem tuendam plurimũ posse.

Consuetudo quomodo curationis rationem indicet.

Corpora dissipatu facilia & difficilia quæ sint.

Puerorũ substantia cur omnium facillimè digeratur.

Puerilis substantia cur minus cæteris egeat præsidio vacuante.

Sanguinis detractionem prohibentia.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Intemperies simplicium partium esse octo, totidémque illarum particulares indicationes.

Solutionis cõtinui indicatio est vnitio.

Intemperiei differentiæ.

GALENI PERGAMENI
De methodo medendi,
LIBER DECIMVS.

ERgo in diariis febribus simplex quidam est in corpore præter naturam affectus: vtpote causis quæ primùm eas excitarunt, iam ademptis. Io quibus verò causa quæ eas accendit adhuc manet, in iis neque affectus simplex, neque sanatio est. Siquidem quod febris iam receptum in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: quod adhuc est futurum, id propulsare, ac ne fiat, vitare. Vitabitur autem, si quæ id excitat

Diariarũ affectus simplex.

causa prorsus immota sit. Itaque in diariis faciendorum indicationem maxime ex ipsa febre capiemus. In reliquis verò, quæ accensionis suæ causam intus habent, prima indicatio ab ipsa sumetur causa. Quare si febrium quæ multos dies continuant, rectè ostendimus putredinem esse causam, hæc nimirum sananda est prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accensa est, ratio non habenda. Ac si quidem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ oppugnant causam: in quod vtraque conspirant, quum vnum sit, sine cunctatione est agendum. Sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam submouent, febrem exasperabunt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie. Etenim si intolerabilis ægro sit magnitudo febris, committendum non est, vt per ea quibus causam adimimus, febrem augeamus. Sin ita mediocris sit febris, vt quo tempore contra causam tantùm pugnas, obruendæ interim vires ægrotantis non sint, vtique contemnendus is curationis modus non est. Non contemnendus autem nec ille est, qui contra id, cuius maius momentum est, instare iubet: nec tamen alterius omnino negligentem esse. Quum autem in examinandis iis, ad hominis salutem non parum momenti facultas habere videatur, tria nimirum erunt quæ in propositis iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem nobis prima largiantur: febris videlicet: eius effectrix causa: præterea naturalis facultas. Cæterum priora duo submouenda sunt, tertium est custodiendum. Erit itaque rursus & hîc necesse, vt tum eius causam, cum facultate ipsa conferas. Mox si eadem ambo remedia requirant, ea promptè exequatis. Sin indicationes pugnabunt, vnam præferas, vel quæ à viribus sumitur, vel quæ à causa, vel quæ a febre: sic vt quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc verò ad particularium præsidiorum differentias nos conuertamus, repetita tamen mentione diariarum: quum & ipsæ, inscitia medicorum, in plurium dierum febres aliquando degenerent: idque vel earum effectrice causa abeunte, vel etiamnum persistente. Porrò abiit effectrix causa, quoties ab ira, dolore, vigilia, æstiuo sole, fatigatione, & bubone qui iam desiuit, citra stipationem febris est excitata. Manet, quoties vel ab externa causa, vel ab ipsa febre, stipatio aliqua est orta. Nam & frigiditas, & astringentium vsus, per mediam stipationem semper febrem excitant. Vstio præterea nonnunquam constipat corporis habitum. Iam ipsum febris principium, vbi cum horrore inuasit, stipationem subinde fecit. Quinetiam glutinosi, & crassi, aut etiam copiosi succi, vbi mediocriter obstruxerunt, diariam aliquando febrem accendunt. Dicuntur autem id genus febres diariæ, quia solui vno die sunt aptæ: computata cum hoc vna & nocte. Cæterùm non est idem diariarum omnium affectus: sed ab aliquibus insparabilis stipatio est: ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel vt plerunque simul adest, vel ambigua forte, vel rarò. Inseparabilis stipatio est iis, qui ex aluminosa aqua, vel chalcanthode, vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimum verò iis adest, qui ex vstione febricitant. Ambigua forte, iis, qui ex fatigatione. Quicunque verò ex ira, vel tristitia, vel vigiliis, vel pertinaci studio, vel cruditate, vel bubone febricitant, iis rarò adiuncta stipatio est. Atque harum omnium febrium nulla (quod vtique ex ipsa fit) ad secundam vsque accessionem perdurat, sed intra quatuor & viginti horas omnino desinit: idque cum sudore, vel madore, vel transpiratu quodam halituoso. Aut si quando earum aliquæ (quod tamen rarius contingit) longius trahunt, duæ iis accedunt causæ quæ ipsas solui vetant. Earum vna frigus est, quod vel ex ambiente aëre, vel ex vnctione quapiam extrinsecus admota proueniat. Altera egregia illa diatritos est, si qui videlicet hanc transire, medicorum inscitia coguntur. Multæ igitur apparent diariarum esse febrium differentiæ particulares. Vna, quando iam prorsus recessit ipsarum effectrix causa: veluti vstio. Altera, quando hæc etiam adest: sicuti stipatio. Cuius duæ sunt differentiæ: nempe exiguorum meatuum & densitas, & obstructio. Sane densitudo ipsa, alias ex siccitate prouenit, alias ex frigore, eóque vel simplici, vel cum astrictoria vi. Iam verò obstructionum ipsarum, alia est quæ abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit. Præfertur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis missio: in ea quæ ex humorũ qualitate consistit, attenuantium vsus. Consilium verò sumptum a viribus, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis qui pluribus diebus vrgent, satis magni est momenti, eóque maioris, quò hæ sunt longiores. Enimuero vbi naturaliter vires se habent, ne minimum quidem in diuturnis febribus vacuationum vsum morantur: vbi autem sunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vsus auxiliorum vacuantium. Rarius autem accidit, vt protinus in primo, secundóve die, vires imbecillæ cernantur: id quod tamen interdum accidit, vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter senium. Nonnullis etiam fatigatio, vbi tristitia, vigiliæque præcesserunt, & inedia per totum secuta est dein febris prius quàm homo cibaretur, circa vesperam occupauit, & nox insomnis est acta, vires impensè resoluit. Porrò quibus temperies corporis ad siccum calidumque conuersa, febrem accendit, ij interdum vel in prima inuasione accessionis nutriendi sunt, nedum ante illam. Eis autem soleo ipse sorbitionem ex alica exhibere, iniectis in eam mali punici granis: qui cibus bilioso stomacho est optimus. Nam & roborat hunc malum punicum: & alica, quum diutissimè in eo citra corruptionem maneat, sensim concoquitur, idque nec acescens, nec etiam innatans. Igitur mordens halitus, succúsque, vbi per sensibilia corpora fertur, horrores & inæquales totius corporis concussiones facit, in iis, quibus cute stipata, quæ prius transpirabat, iam sunt detenta. Quæ quidem, si fuliginosa sint, febres accendunt. Eiusmodi autem halitus, succósque, tum multa & vehemens dimotio, tum vigiliæ, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proximè ab istis, vnum illud per se interdum augere eos sufficit, vtique si cibum quis non sumpserit. Efficitur nanque corporis halitus in iis naturis, quæ facilè amaram bilem gignunt, ex longa inedia biliosus. Concussio itaque siue rigor succedet, propter eorum quæ feruntur excrementorum, tum multitudinem, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tum laborantis virium imbecillitatem. Horror verò fiet, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas est remissa: tum copia minor, ac potissimum quum vires

Indicatio ipsa quando à febre, & quando à febris causa sumenda sit.

Putredinem esse causam febrium quæ plures dies continuant: ac proinde prius tollendam esse.

Indicationes agendorum in putridis febribus sumi à febre ipsa, & ab effectrice illius causa, & à facultate.

Diarias febres, dum imperitè tractantur, diuturniores fieri.

Diariarum causæ quando recedant, & quando persistant in corpore.

Stipationem quæ faciant.

Diariæ febres cur sic dicantur.

Diariarum affectus multiplex.

Ephemeræ febres cum quibus excretionibus desinant.

Diarias produci vnde accidat.

Diatritos.

Diariarum multiplex differentia.

Stipatio duplex.

Densitudo meatuum vnde accidat.

Obstructionũ differentia.

Indicatio à viribus sumpta, in diariis quidem exigui, in plurimũ autem dierum febribus, maximi solet esse momenti.

Vires prima aut secunda die ab initio morbi, vnde resolui accidat.

Nutriendi etiam in prima inuasione accessionis qui sint.

Punicum malum, ventriculum roborat.

Succos acres quæ gignant.

Rigor vnde accidat.

Horror vnde proueniat.

vires tristanti obsistant. Quòd si largius temittantur iam dicta, ne horror quidem continget; sed vel quidam ceu vlcerosus sensus, vel tantùm inæqualitas. Porrò quibuscunque virture existente imbecilla, squalidóque ipsius corporis habiru, incipiétis adhuc accessionis vidi adesse symptomata, iis omnibus panem ex vino diloto & calente, maturè exhibens, horrorem statim inhibui. Quantò verò hos citius cibaueris, tantò scilicet magis febrem prohibueris. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint, nutries tunc quoque; modò adhuc duret horror: prædicens tamen, quòd hi febricitabunt, cæterùm innoxia febre, & cui cutis mador succedet: quo facto, tum lauare, tum nutrire debebis. Quòd si horror præterierit, ac iam planè febricitent, id temporis non sunt cibandi: sed decrescente iam accessione, atque interdum in summo vigore, nutriendi sunt, solutionis integritate non expectata. In nullo nanque squallido affectu commodè finitur accessio, priusquam illi vel ex lauacro, vel humido victu, humectatio accesserit. Calidis itaque & siccis naturis, siue à primo ortu sint tales, siue sint etiam acquisititiæ maximè inedia aduersatur, febrium paratissima causa. Inter alia autem, calidus in summo, siccúsque cœli status, iam dictam temperaturam efficit. Hic autem alio anni tempore, quàm æstate, planè incidere nequit: sicuti nec humidissimus patiter frigidissimúsque, in alio quam hyeme. Corpora igitur calida & sicca, ex inedia facilè in febres ardentes incidunt: a quibus, nisi prius mors occupet, in hecticas transeunt: atque ab his, in marasmum: vel protinus ab initio, ardentibus præteritis abeunt in hecticas. Maxime autem siccas, calidasque dispositiones corporum, à principio febris hectica corripit: id quod olim cuidam iuueni contigit, qui ex ira febricitauit. Cui quidem, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus interim binos cyathos, interim ternos: quando frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtilissimum fuerit, vbi febris ideam perspexeris, in prima statim occasione, minori cum periculo, cupiosiori frigida vti, corporibus ad validam siccitatem nondum perductis. Iam verò quemadmodum in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatique à Sole, inedia & laboribus, succi, maximum eius remedium est, humidum nutrimentum: sic è diuerso, vbi ob copiam, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel humoris alicuius putredinem, febris est orta, maximo malo est cibus. Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxam nutrias, nedum ipsa accessione inuadente: illos verò, omni certè tempore, sed potissimum per inclinationem. In summa verò, illa duo a primo statim die, sunt tibi in omni ægro spectanda: morbi summus vigor, & ægrotantis vires, à quibus cibandi consilia petas. Postea si transiri summum incrementum sine omni cibo potest, in cibi abstinentia hominem ipsum seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat, abundè erit sola mulsa. Quòd si maius desiderat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summum morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia transmitti, id agendum, vt homo statim in prima accessionis inclinatione nutriatur. Aliquos verò ipsorum, & quum inuasura adhuc est, & quum incipit, cibabis. Sint porrò hi sicco temperamento & calido, oportet, tum viribus necessariò imbecillis: quum fieri nequeat, vt abundè siccum calidúmque corpus, si febricitet, viribus sit valentibus. Si autem cum eiusmodi febri & corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta, omnino æger morietur: magisque id certum est, si vel peripneumonia, vel pleuritis, vel angina, vel ventriculi, vel iecinoris phlegmone infestet. In quibus sanè affectibus vna salus est, virium robur. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis est partibus attinet, minimè planè est cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtique sæpe. Ac proinde necessum est, aut resoluantur vires, aut phlegmone augeatur. Quoties igitur vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigiliis, vel tristitia, vel longa inedia, vel vniuersis vnà coëuntibus, siccatum corpus est, ac febris inuasit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert: vtique hunc talem timor est hectica febri correptum iri, potissimum in æstate, ac cœli statu sicco calidóque. Oportet autem quamprimum ptisanæ cremore, & sorbitione ex alica nutritum, panéque pòst oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac cessat omnino febris, modò, ne phlegmone aliqua ei sit adiuncta, nec putridus humor. Quanquam ego etiam vel si hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidã dedi, tutius esse ratus phlegmonas in præsens augere, quàm sinere hominem in hecticam febrem prolabi. Cæterùm si magnum fore incommodum, vel humoris putris, vel phlegmonæ sit suspicio, à frigida quidem danda abstinebis: refrigerantibus autem remediis, quæ foris applicantur, vtêris: modò ea super os ventriculi, aut tota præcordia, modò super pectus imponens, vbi scilicet plurimum subesse caloris, maximè iudicabis. Balnea etiam iis qui siccato plurimum corpore sunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incommoda existunt. At phlegmonas subsequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipsis impacti habentur. Possunt tamen vel citra phlegmonem, in ipsis vasis aliqui humores putrescere: ídque aut in vna animalis particula, in finibus ipsorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quæ inter bubones & alas sunt, comprehensi. Vbi igitur citra putredinem squallenti corpori febricitare contigerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentque, statuere oportet. Porrò duplex genere est harum rerum prima materia. Vna, eorum quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus sumuntur. Extrinsecus corpori incidunt, tum aër ipse qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunque humectandi refrigerandiq; vim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquæ balneum. Intrò in corpus sumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur, & inspiratus aër. Ab his generibus tentandum est propositis hoc loco febribus, tum humiditatem tum refrigerationem comparare. Verùm refrigeratio, quoniam per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui tẽporis est, & periculosa. Contrà siccitatis, per ea quæ humectent, curatio, vt longi tẽporis est opus, ita minus est, quàm refrigeratio, periculo exposita. Si igitur tẽperatus sit aër, qualẽ se exhibet, tali eo est vtendum, nihil amplius de eo nobis solicitis. Sin verò admodum calidus, vel admodum frigidus sit, pro calido inducendus arte contrarius est, subterraneis inuentis domibus, quæ & frigidissimæ sint, maximéque perflatæ, & ad septentriona conuersæ: tum auris quibusdam suauibus

Vlcerosus sẽsus quando fiat.

Horrorem inuadentem in principio accessionis, inhibet panis ex vino diluto & calente exhibitus.

Nutriri interim dum horrent, qui possint.

Inedia aduersatur calidis & siccis naturis.

Hecticis febribus à principio corripi calidas & siccas dispositiones.

Nutriendi qui non sint, ne in ipsa quidem accessionis declinatione. Nutriendi cõsilium sumendum esse a summo vigore morbi, & viribus ægrotantis.

Hectica febris quando sit expectanda.

Balnea quibus conueniant.

Phlegmonas cur febres sequantur.

Putredo humorum quotupliciter accidere possit.

Remediorum refrigerantiũ humectantiumque, duplex est materia.

Refrigeratio in febribus cur breuis sit temporis atq; periculosa.

Ædes febrientibus quales esse conueniat.

uibus opera nostra paratis, aliàs ex euripis, in quos multi se aquarũ fontes præcipiteot: aliàs aqua frigida ex vasis in vasa transfosa, id quod etiam conciliat somnum: præterea domo assiduè aqua, quæ protsus frigida sit, aspersa: ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capteolis, aut ruborum clauiculis, aut lentisci ramis, aut denique reliquarum, quæ refrigetent, stirpium aliquibus: turba quoque hominum ingredi prohibita, vt quæ domum similiter calfaciat. Ac sic quidem calidissimum aërem, qui scilicet in æstate calida & sicca accidit, refrigerare est tentandum. Qui sanè si modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil de eius temperie alterantes. Qui verò frigidissimus est, vtique quatenus respirando attrahitur, admittendus est, vt qui admodum calorem cordis refrigeret: non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit. Quippe densat cogitque cutim, putrilaginosorumque humorum effluxum atque transpirationem cohibet. Siquidem per pulmonem, quod tatum est viscus, difficile non est vt tum qualitas ipsius, tum etiam substantia, facilè ad cor perueniat: per cutim verò, vtpote densatam, fieri id non potest. Cæterùm ex frigida inspiratione maius sequitur commodum, quam incommodum ex cute densanda, præsertim cùm operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aëre est in iis hecticis, in quibus primum quod afficitur, ipsum est cor: æquè vt si ventriculus primum affligetetur, ipsi per comesta & bibita succurrendum esset. At iecinori ex inspirato aëre nulla certè accedit vtilitas: à comestis verò & bibitis, minot planè quàm ventriculo, aliqua tamen haud obscurè aduenit. Communis autem omnium sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigeraot, & humectant. Atque ob hæc quidem viscera, magna ex parte hecticas marasmodésque febres accidere contemplati sumus. Superueniunt tamen aliquando & pulmonum intemperantiæ calidæ & siccæ. Incidunt præterea & pectori, & mesenterio, & ieiuno, & colo: interim verò, & vtero, & renibus. In septo autem transuerso marasmum non vidi, sebtem hecticam vidi. Eiusmodi autem affectum, & spirandi difficultas, & delirium excipere solet. Ex quibus magna ex patte prius moriuntur, quàm hectica sit protsus perfecta. Est autem eorum agnitio facillima, tũ ex pulsus duritia, tum ex eo quòd præcordia plurimùm trahuntur sursum, tum ex difficultate respirationis, quæ illis est inæqualis, & varia: interdum adiodum rata magnáque, vtique quum delirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaque aër tunc vel maximè confert, quum quod primum afficitur, ipsum est cor: quamuis confert & in reliquis febribus non parum: quandoquidem in his quoque necesse est cor similem intemperiem recipiat. Pulmones etiam vbi ij sunt qui primùm patiuntur, plus cæteris omnibus aëreo refrigerantem postulant. Porrò ex medicamentis, quæ admota extrinsecus in eiusmodi affectibus, refrigerandi humectandique vim possident, deligenda ea sunt, quæ non modò citra astrictionem refrigerent, sed etiam corporis substantia sint tenui. Ac quæ quidem absolutissimè tenuium partium sit, substantiam exactè frigidam inuenisse fortasse non est. Dixi exactè, propter acetum: quod quum omnium (quæ nouimus) potestate refrigerantium, planè tenuissimarum sit partium, admistam sibi aliquã habet caliditatem.

Somnum conciliari ab aqua transfusa.

Turba hominum incalescere ambientem.

Aer calidissimus quomodo refrigerandus.

Aeris frigidi affectus.

Iecinori ex inspirato aere nulla accedit vtilitas.

Marasmodes febres ob quæ viscera magna ex parte soleant accidere.

Hecticam ex septo transuerso optam dyspnœa & delirium excipit. Hectici ex septo transuerso quomodo dignoscantur.

Aër frigidus quando maximè conferat.

Refrigerantia extrinsecus, in febribus qualia esse debeant.

Aceti facultas.

Præterea corpora quæ contingit, siccat: quamuis ad imaginationem sit humidum. Quo fit, vt ad eos affectus, quos humectari & refrigerari expedit, solo eo non vtamur, sed tanto aquæ frigidæ admisto, vt possit bibi. Hoc autê medicamen quod subdã, humectantium & refrigerantium omnium simplicissimum est, optimumque ad erysipelata, & pudendorum phlegmonas inter initia, prius quàm depascés aliqua subiodicetur putredo. Olei rosacei ex omphacino oleo citra salé confecti, vncias iij. vel iv. Ceræ albæ, & elotæ, vnciam vnam. Liquentur simul in vase duplici, ac fiat ceratum humidum: cui abundè refrigerato, misceatur paulatim in mortario tãtum frigidissimæ aquæ, quantùm io se, dum cum ea mollitur, accipere possit. Quòd si aceti quoque admodum tenuis & clati paululum adiicere velis, vtique magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autem medicamentum hoc eousque super ægrum corpus manere, dum manifeste incaleat, sed assiduè subinde mutari. Aliud: Oxalidos, aut oxylapathi succus, cõ exigua polenta mistus, excipiatur duplicato & detrito peniculo, aut linteo, affatimque frigidum totum id admoueatur. Quinetiam portulacæ, & sempetuiui, & vuæ immaturæ succus similiter polentæ miscentur. Ad hæc lens palustris, & viridis tribuli, & polygoni, & lactucæ, & intybi succus, aliáque refrigerantia, cum tenui polenta miscentur. Licet etiam absque polenta vti integris herbis. Iam verò quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis, salutare medicamentum est. Porrò coquere oportet harum carnem, omni membranoso exempto, aliàs ex solo claro aceto, aliàs aqua ipsi permista: atque hac, vbi tenera satis reddita est, tunsa vti. Est verò salutare medicamen ad talia, etiam succus rosatum frigidus, vnà cum polenta. Salutares similiter sunt & ipsæ rosæ coctusæ. Præterea stirpium quæ moderatè astringunt, germina trita. Ad quem modum vti aliquando licet herbis mediocriter astringentibus, vt solano. Huiusmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admouenda sunt parti, quæ primariò est affecta: non aliis quæ refrigerari non postulant. Ego nanque hominem scio, qui imposito præcordiis refrigerante medicamento, laborarit statim dyspnœa: sicuti alterum, qui tussierit protinus. Verùm ex remedijs ipsis, nonnulla quidem per se, neque intercedente alio, refrigerare sunt nata: vt, gratia exempli, frigidę potio, necnon succus vuæ immaturæ. Alia autem ex accidenti: vt sanguinis missio, quæ calidam aliquando intemperiem sanat. Ad eundem modum & clysteres, & purgatio, & fomentum, & cataplasma: quòd videlicet digerant, concoquántve. Vtranque verò facultatem in se comprehensam habet dulcis aquæ balneum temperatum: vtpote ex partibus varia facultate præditis constans. Siquidem quum primùm io id ægri ingrediuntur, in aëre versantur calido: postea in calidam aquam descendunt. Mox ab hac egressi, in frigidam. Postremò sudorem detergent. Potest autem prima eius pars materias per totum corpus tum calfacere, tum liquare: præterea quæ inæqualia sunt, æquare: & cutim laxare: & multa, quæ sub hac ante detinebantur, vacuare. Secunda eius pars, vbi quis in sicco corporis affectu ea vtitur, potest madorem vtilem solidis partibus immittere. Tertia balnei pars potest, vbi quis frigida vtitur, & totum corpus refrigerare, & cutim densare.

Aceto quomodo vtendum.

Refrigerantia humectantiaque cerati descriptio.

Frigido Galeni cerato, quomodo vtendum sit.

Refrigeratoria præsidia varia.

Refrigeratorium ex palmulis.

Rosarum succus. Rosa.

Refrigerantia remediorum alia quidem per se, alia ex accidenti refrigerare.

Balnei dulcis aquæ, temperatæque facultas. Balnei partes diuersæ.

densare, & vites fitmare. Quarta verò, corpus per sudores, citra refrigerationis noxam, vacuare. At vbi quis intempestiuè lauatur, in horrores, cutísque densitudinem incidit. Est autem continens ipsius horroris causa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorum, confertim actorum, citarior motus. Proinde quibus horum est abundantia, caro verò ac cutis densæ, siue balneum sint ingressi, siue steterint in sole, siue quoquo modo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehementius dimoti fuerint, vtique iis horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca sunt, & corporis habitus vt remittatur laxetúrque à balnei calore, promptus, ij non modò non horrent, sed etiam meliores redduntur, vtpote excrementis per id vacuatis. Quo rationabilius, neque in primo inuasionis initio, nec in incremento, quisquam ægrotantem lauit. Quippe densata est hoc tempore, coarctatáque & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur carnea substantia. At in febris inclinatione vel incipiente, vel procedente, vel amplius progressa, sæpenumero nos ægrotos lauantes, non parum eis contulimus. Si quis igitur balneum ingressus, minimè inhorruit, sed laxata illi, necnon rarefacta est cutis, huic succedent planè excrementorum vacuatio, æqualis per vniuersum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tensorum laxatio, densatorum fusio. Ac vacuatio quidem excrementorum, omni febri est vtilissima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fusio tamen, & calor, non item: sed calor omni febri inimicus est. At fundi æqualiter, id solidis quidem animalis partibus non est alienum: succis certè non perpetuò est vtile: sed quoties in animal vel phlegmone, vel affectus phlegmonæ similis constitit, vel vtrauis plenitudo, omnium inimicissimum. Nam phlegmonæ quidem, quum calfacti & liquati succi ad ipsas confluunt, augentur. Tunicæ verò vasorum, impares plenitudini, quæ iam ex liquatione est repleta spiritu, distenduntur, ac vires hoc nomine male habent. Ergo calidis illis siccísque affectibus, effusio mordentium est salubris, liquatióque eorum contingit citra periculum. Calfactio tamen noxa non caret. Atque hæc quidem ex prima balnei parte optimè administrata sumuntur. In secunda autem (quæ lauacrum erat) vt febrilia corpora ex humectatione iuuantur, sic ex calore nihil illis commodè accedit. At in tertia refrigerantur innoxiè quæ fuerant excalfacta, & vires firmantur. Si qua verò & laxata, & iusto plus sunt remissa, ea in naturalem redeunt mediocritatem: id quod quarta balnei pars, quæ detersio est, indicat. Quippe quibus rite sunt omnia adhibita, ij post frigidæ vsum adhuc sudant, & omnia ipsis excrementa vacuantur. A balneis igitur (vt vnam omnium veluti summam colligam) vacuatur quicquid in corpore vel fumidum, vel fuliginosum præfuit. Reducuntur ad naturalem symmetriam, tum caro ipsa, tum cutis: corrigitur solidarum partium ariditas: & calor non modò is qui ex lauacro accessit, sed qui etiam præfuit, ex frigidæ vsu extinguitur. Maximo huius rei documento est præsidium, quod sentiunt homines ex huiuscemodi balneo, vbi à feruenti sole exiccati, lauantur. Quippe quum accedant ad id, ritu stipulæ aridi, egressi è frigida, illicò in naturalem habitum redeunt. Si itaque certam febricitantium naturæ haberemus notitiam, non dubitaremus eorum aliquos assidue in aquis frigidis citra balneum lauare. Quia verò exacta nobis dispositionum non est notitia, ac maxima ex errore impendet noxa, vtique eiusmodi potissimũ in febribus hecticis, quando per has & pauci sanguinis, & nudum carne, & expers adipis, corpus est redditum. Etenim iuuenis corpulentus, æstatis tempore, ac in febris summo vigore, modò nulla viscerum phlegmone subsit, sudabit, si in frigidam se coniecerit. Quòd si sit frigidæ lauationi assuetus, securè remedio vtetur. Qui autem ex calida & sicca intemperie febricitant hectica, ac potissimum qui iam marasmodes fiunt, iis vbi tale præsidium petunt, tutum non est in totam comitti, æquè vt nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca, longa via peracta, refrigeratione indigent. Nam neque his tutus est frigidi solij vsus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Siquidem simile quiddam nobis videtur accidere, quum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit, quum tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, vbi candens iam redditum frigidæ mergitur. Atque huius rei causa ad imbecilla corpora inuentæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atque ad frigidum solium præparent. Non dissimile quiddam faciunt, & qui sine balneo frigida vtuntur, quum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt. Siquidem quod nobis balneum, id præstat illis exercitatio: vt quæ non calfaciat tantùm, sed etiã insiti caloris motum à profundo corpore extrorsum concitet, sic vt & frigidæ impetui occurrat, & quo minus viscerum aliquod feriat, aduersetur atque prohibeat. Neque enim ipsam frigidæ substantiam, neque eius qualitatem omnino integram, vsque ad viscera pertingere est salubre. Imò satius & tutius fuerit, solam qualitatem, eamque retusam calidorum occursu, descendere. Iam verò qui hectica febricitantes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint demissi, nihil iuuantur, contrà quàm alijs correpti febribus. Nam quum iis solidarum partium affectus candenti ferro sit similis, calfecisse duntaxat eos humectasséque haudquaquam videtur satis (sic enim alimentum incrementumque præbuerimus febri) sed opus est, vt mersis in frigidam, extinguamus calorem. Quòd si ex violento ipso subitóque frigidæ vsu malè fuerint affecti, vtpote in contrariam qualitatem mutati, hos licet in toto quod sequitur tempore, calfaciendo sanare: quum neque par periculum sit in frigido affectu, nec in remediis quæ illi adhibentur. Quum autem insanabilis solidarum partium summa siccitas sit, ad quam per hecticas febres via expeditissima patet, melius est hominem in frigidam intemperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere, quàm tendentem rectà ad interitum sinere, desperatámque illi salutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illicò omni ratione refrigeremus, antequàm progressi in marasmum perueniant. Nam quem iam occuparit marasmus, hunc neutiquam sanare tentaueris. Ipsum tamẽ in alterum transferre marasmum, quem appellant ex morbo senium, licebit: ac sic superstitem, non tantùm plures dies, sed etiam menses, seruare. In cæteris autem febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accenderont, nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum ipsum non merseris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ.

Quicunque

Balneum intempestiuum horrores, cutísque densitudinem gignit. Horroris causæ.

Lauandum nec, in accessionis initio, nec in ipsius incremento, febrientem esse. Balneum contulisse persæpe in accessionum declinationibus. Balnei tempestiui vsus.

Calor omni febri inimicus est.

Phlegmone quando augeantur.

Balnei singulæ partes quos vsus præstent.

Balneum frigidum quibus intrepidè, & quibus cautè debeat administrari.

Balneæ calidæ ad solij frigidi vsum corpora præparant.

Exercitatio præparat corpus ad balneũ frigidum. Exercitiorum vsus.

Hecticos, dum ad balneum accedunt, nihil iuuari, nisi in frigidam sint demissi.

Siccitatem summam solidarum particularum esse insanabilem.

Hecticos statim esse omni ratione refrigerandos. Marasmum esse incurabilem. Senium ex morbo.

Quicunque igitur hectica febre laborant, atque ex iis præcipue, qui iam marasmode tenentur, modò his nulla alia febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis: sed prorsus citra omnem laborem, ne resoluantur vires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ satis esse calida debet, in lectulo cubans ducatur, inibique nudetur. Illinc autem valida sindone in secundam portari debet: quæ non tantùm situ sit media, sed etiam temperie: tantò scilicet prima calidior, quantò est tertia frigidior. In ea itaque oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad tertiam ducatur domum, vbi nimirum est solium. In cuius quidem moretur aqua mediocriter: idque sustentus sindone, nullaque infusione aquæ, cuiusmodi in aliis vti solemus, adhibita: imò nec capiti eius quicquam iufundi velim, quum sit satis id quoque, bis térue vnà cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel breuissimo quidem spacio illic moratus. Protinus verò alter paratam habens calentem sindonem, ipsi iniiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primum spongiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea verò vnctus, amictúsque vestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquam aliam domum vicinam, vbi cibari consueuit, inibique nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidum, quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit. Eiusmodi verò sunt tum cremor ptisanæ, quum frigidus sumitur: tum alica, similiter ptisanæ cremori condita: id verò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tum sale, oleo, & aceto. Commodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horũ pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis. Quippe hæc maturè tũ incalescit, tum per corpus digeritur. Illa, quum plusculũ tẽporis in vẽtriculo moretur, ipsum fortassis refrigerarit, si fuerint immodicè frigida. Vbi autẽ febris iam traxerit, dandum quoque asininum lac est: sed diligenter obseruato, ne in ventre concrescat. Cauebitur autem id, si mel illi admisceas: aut salis, quo vescimur, exiguum. Abstinendum tamen in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est: atque idcirco etiam à mulsa: quippe protinus in bilem conuertitur, & sicciores, acriorisque caloris febres reddit. Dandus itaque principiò asinini lactis est non plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tempus interponatur: æger autem id protinus bibat. At verò si corruptum in ventre lac fuerit, pulsus paruos atque inæquales inuenies, quales accidunt in compassione ventriculi. Sin autem non sit corruptum, & maiores & valentiores eos, quàm pro consuetudine, inuenies. Qua ratione obseruata, licebit tum lactis, tum aliorum ciborum omnium modum sensim augere. Qui igitur iam marasmo vexantur, eos, sicuti dictum est, lauabis. Quos verò hectica premit, nondum tamen marasmo tentantur, eos licet etiam laues sine subiecta sindone, vtpote viribus adhuc valentes. At qui ex his minus sunt valentes, eos non tutum est permittere in frigidam natationem descendere, sed foris ipsos potius perfundere, primum tepida, secundò frigida, qualis fontana est. Ac si quidem omnia curiosè administrentur, vel-

Balnei partis descriptio.
Hectici quomodo sint per quatuor partes balnei tractandi.
Hecticis requiri humidum & frigidum nutrimentum.
Hecticorum victus ratio.
Lac asininum cum melle sumptum non cogitur.
Mel esse inimicum hecticis.
Lactis in ventre corrupti nota.

que sanandi iam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in vno committatur, is reliqua subuertit omnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne leuissimum quidem errorem tolerat. Ac si quis talium est seruatus, huic carnosam tantùm potionem marasmus iam occupauerat. Ipsis verò solidis resiccatis, fieri nequit vt homo prorsus sanetur. Etenim primùm eiusmodi febris propriam partium humiditatem, ex qua nutriuntur, depascit: hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur autẽ caro tãtùm ea quæ in musculo est. Nã quæ in visceribus cõspiciũtur, nõ carnes, sed parenchymata nominãtur. Porrò singularũ particularũ substantiæ moles, ex tali maximè completa est natura, quæ perire, & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáve natura eandem generationem habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularum partium fibras, à febribus malignis liquari, perinde vt carnes: quando animal ipsum, priusquam hæ prorsus sint exiccatæ, interemerint. Sane sunt & quas marasmodes febres vocant, vniuersæ ex earum genere quæ colliquant: sed in eo differunt, quod in his, quæ portio carnis colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis defluit in ventrem. Nam quemadmodum quo magis animal vel adipe, vel carne abundat, eo, quod ab ipsius carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, copiosius cernitur: ad eundem modum in calidissimis febribus, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas. Sin absque adipe & siccæ sint, insensibiliter absumuntur, & in febres marasmodes transeunt. Hæc præmonitus, colliquantium febrium iisdem methodis curam ages, tum ad frigidam exhibendam, quamprimum properans, tum iis quæ refrigerent & humectent, nutriens. Mulsam verò inimicissimam illis esse censebimus.

Hecticas febres ne leuissimum quidem tolerare errorem.
Hecticæ febris species.
Caro quæ dicatur.
Parenchymata.
Marasmodes à colliquantibus febribus quomodo differant.
Colliquantium febrium curatio.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER VNDECIMVS.

MOdum igitur curandarum ephemerarum, in octauo huius operis commentario: continentium, in nono: hecticarum denique in decimo, satis accuratè exposuimus. Nunc verò, quemadmodum quæ ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanandæ, aggredi est animus. Duo autem sunt scopi curationis in vniuersum: affectus nempe ipse, atque ægrotantis temperies. Affectus quippe, ex iis quæ sibi contraria sint, adhibenda esse remedia indicat. Laborantis verò temperies, simul cum ipso morbo, mensuram contrarietatis definit. Potest etiam ambiens nos aër (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) vnam efficere indicationem, ac vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerari. Porrò auxilium, quo ad morbos tollendos vtimur, prima & vltima dicitur sanitatis causa, diuersis tamen rationibus. Dicitur quippe vltima tempore: quandoquidem & natura & ars, & fortuna, priores, secundum tempus, eo sanitatis existunt causæ. Prima verò est, quatenus id primò, laborantis corpus tangit, alterarque eius effectum.

Curationis scopi sunt duo: affectus & ægri temperies.
Temperies laborantis quid indicet.
Aer vnde suas mutationes sortiatur.
Auxilium cur prima & vltima sanitatis causa dicatur.

Fortuna per auxilia morbos profligat.
Natura ex quibus constat.
Solidæ partes ex semine generantur.

effectum. Ars siquidem, artifexque & fortuna, non per se primùm, sed per auxilia morbos profligant, materiæque interuentu operantur: quemadmodum per seipsam natura. Quæ nimirum ex tum spiritus, tum solidarum particularum (quæ ex semine genitali oriuntur,) tum carnosarum substantia, constat. Quarum trium substantiarum singulæ propriam pro natura sua tum qualitatem, tum quantitatem habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò solidarum partium par semper manet: sed iis qui adhuc inaogentur, numero duntaxat: qui verò absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiam si iam non augeatur animans. Pari modo & substantia spiritus * propemodum quolibet momento tum maior, tum minor conspicitur. Ergo ad duos illos scopos prius traditos, etiam vnica virtus addetur, iuxta earum trium substantiarum enumerationem: aut temperies per se distinguetur, quæ & ipsa rursus bifariam, scinditur, nempe & in originalem naturam, & in acquisititiam dispositionem: sic nimirum, vt ex istis, & aliis quæ prius dicta sunt, propria quædam cuiusque remediorum sit indicatio. Ex ætate etiam, vitæ studiis, consuetudinéque, remediorum indicationes sumũtur. Proponatur igitur nobis intemperies quædam curanda: ea vtique per cõtrariã intemperiẽ sanabitur. At quoniam vniuersi febrium generis intemperies est calor, vtique per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affectu ad materias præsidiorũ peruenimus, eodem etiam modo à singulis reliquorum generum primorum, ad eas est descendẽdum: veluti à virtute, quæ morbo ceu aduersatrix opponitur, & cui omni ratione opitulari & subuenire est consilium. Quare virtus quidem ipsa erit vnus ac primus scopus: alter autem atque secundus, quod ab ea significatur, nempe custodia ipsius. Pari etiam ratione, morbus quidem dicitur esse primus scopus: secundus autem, sublatio ipsius. At verò custodia, similium indicabit exhibitionem: sublatio, contrariorum. Quoniam verò virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tũ solidis ipsis completur: ex iis quæ similia sunt, moliri cuique suam custodiam oportet. Spiritui, ex respiratione, transpiratione, & vapore qui ex sãguine attollitur. Solidorum verò generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi, per eam naturam, quę in medio humidorũ ac solidorum corporum est. Porrò cuiusque horum modum ex conseruandæ substantiæ modo inuenies: qualitatem verò, ex ipsius temperie. Quum autem horum cuiusque temperies, vel optima sit, vel aliquatenus vitiosa: quæ quidem optima est, semper seruari debebit. Quæ verò omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem vel seruanda est, vel alteranda: in ægris verò seruanda. Quum autem diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuique mensuram, eorum quæ ipsi similia sint, oportet accommodare. Nempe ei quæ terrea est magis, eorum quæ magis sint terrea: & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora: ac sic de cæteris constitutionibus. Hinc verò [illegible] materiæ particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis, inueniendæ sunt. Quòd si mutuò inter se pugnent aliquæ indicationes, perpendenda * indicantium scoporum tum magnitudo, tum dignitas est, efficiendumque id, quod tum maiores, tum digniores scopi admonent. Quorum dignitas quidem iudicanda est, vel vitæ, vel sanitatis respectu. Magnitudo autem est duplex: vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu. His igitur præmissis methodis, iam in febrium genere exerceamur, quod ex putredine nascitur. Ac primùm ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorum in maximis vasis, vel in omnibus simul, cõputrescentium oritur: quanque necessum est synochon, hoc est, continentem existere. Fieri autẽ nequit, vt talis febris sanetur, nisi inhibita prius ipsa putredo sit: quæ sanè inhiberi, causa manente non potest. Quare submouẽda ipsius causa est, si modò putredo ipsa prior, mox post ipsã, febris sanari debeat. Ostensum autẽ est, illa tãtùm putrescere corpora, quę quũ calida humidáq; natura sint, neq; perflata, neque ventilata, in calido humidóque loco includũtur. Quòd si in motu sint, ventilenturque ac perflentur, posse ea non putria integráque seruari: potissimũ quæcunque corpora sua ipsorũ natura reguntur, vt animalium, stirpiumque. Ea nãq; ab initio cõgenitos secum motus habent, quibus superflua excernant. Nec minus etiã est demõstratũ, quãta sit tum respirationis, tum pulsuũ vtilitas, ad perflatũ, ventilationemque corporis, atq; eius natiuum calorem tuendum. Itaque si quid in eo manifestè putrescere debeat, dictas trãspirationes esse impeditas oportet. Fieri autẽ non potest, vt illæ per totũ sistantur animal, nisi vel finibus vasorum stipatis, vel tota cute. Porrò accidere in finibus vasorũ stipatio potest, vel ex vehementi extrinsecus refrigeratione, vel ex succorũ, qui extrorsũ in ipsos cõfertim ruerint, crassitudine, multitudine, vel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationibus quæ in palæstra, vel aliàs obeũtur, & itinere laborioso: vel ambientis statu, quũ ex rigore in æstum mutatus est subitò. Nonnullis verò feruẽtes ex ira succi, ac foras simul impetu ruentes, effecerunt dictas stipationes. Quisquis igitur propositã sanaturus est febrem, hic simul causam eius oportet adimat: simul calorem qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodũ quidem ille refrigerandus sit, prius est dictum. Causam verò adimi oportebit, propria cuiusq; naturæ inuẽta contrarietate. Vtique si ex frigida causa stipatũ, densumque redditum corpus est, relaxato eo, omnique ratione rarefacto. Sin ex obstructione ita est affectũ, hac reclusa. Quod verò recludet, hîc quoque ad contrarietatis indicationẽ attentus inuenies. Vbi nanque abũdãtia humorum est, hos vacuabis. Vbi crassi, glutinosique sunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures causæ aliquando coibunt, omnibus per contraria occurres. In eiusmodi autem dictarum causarum complexu, cœpisse à sanguinis missione conueniet: ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt constricta, & rarefacienda quæ sunt densata. Atq; hæc quidem à morbi affectu indicatiuè sumenda sunt. Quum autẽ ciborũ atque potionum, necnon spirituũ decens quantitas qualiásque virtutem ipsam custodiant: ac modus quidem quantitatis ipsorum à virtutis substantia inueniatur, qualitatis verò à temperie: nimirum æstimari debebit, quemadmodum vires quæ corpus regunt, se habeant. Quæ quidem si sint valentes, audacter vacuantibus præsidiis vteris. Sin infirmiores sint redditæ, vacuantia remedia cautius administrabis. Sed & nutrimenti modus hinc tibi desumendus est. Quippe quum vires legitimum

Virtutem esse vnum ex curationis scopis.
Temperies est duplex.
Indicationes remediorum vnde sumantur.
Intemperiem per contrariã aliam sanandam esse.
Custodiam fieri per similia.
Sublatio morbi fit per contraria.
Partium singulæ per quæ custodiendæ sint.
Temperies optima, semper seruanda.
Intemperies vitiosa quando seruanda, & quando sit alteranda.
Indicantium scoporum dignitates esse expendendas.
Synochos febris quæ dicatur. Synochorum curatio.
Putrescunt calida & humida, quæ in simili loco conclusa, perflari non possunt.
Transpirationes vnde prohiberi contingat.
Stipatio in finibus vasorũ vnde contingat.
Stipationis curatio.
Nutrimenti quantitatem à virtute, qualitatem à tẽperie sumendam esse.
Tenuissimo cibo quando sit vtendum.

robur suum habent, & morbi summus vigor breui expectatur futurus, tenuissimo cibo vti licet. Vbi verò infirmiores fuerint, non licet sine graui noxa: sed adducere ad nutrimenta tantùm oportet, quantùm est de robore vitium detractum.

Nutrimenti qualitas ab affectu & tēperie est sumenda.

At nutrimenti qualitas, ex morbi affectu, vnà cum solidorum corporum temperamento præsenti, sumenda est. Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicetur. Quæ verò vnicam tantùm à principio ad finem vsque accessionem habent, synochique dicuntur (de quibus impræsentiarum est sermo) in iis tunc offerendus est cibus, dum ægri melius se habent: eóque potissimum diei tempore, quo in sanitate prius cibari erant sueti.

Nutriendi tēpus quale sit in synochis aptum.

Est autem frigida quoque iis propinanda, quum succi & iam concoquuntur, & crassitudo eorum est extenuata.

Frigida quando sit propinanda iis qui laborant synocho.

Cæterùm iam operæpretium est explicare, quot sint febrium, quas putredo accendit, in vniuersum differentiæ. Dein, quænam sit ipsius generis earum communis vtilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ sit singulatim cuiusque propria. Quod igitur ad differentias pertinet, prima sanè ex eo est, quòd causæ ipsius putredinis vel adsunt, vel non adsunt.

Putridarum febrium differentiæ.

Secunda ex eo, quòd per totum animal, aut eius partem aliquam, diffusa putredo sit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hanc. Ergo ordiamur ab humorum putredine, quæ primum indicans in diuisione fuit. Cuius quidem natura, ad curationem erit inuentionis principium. Porrò natura putredinis est mutatio totius putrescentis corporis ad corruptelam, à calido externo.

Putredo est mutatio corporis ad corruptelam à calido externo facta.

Calor naturalis auget atque conseruat omnia, illisque vitam largitur.

Calor naturalis quomodo conseruetur in corpore.

Non enim profectò proprio calore corrumpitur quicquam: imò prorsus contrà quicquid in rebus subsistit, id augetur, roboratur, sanum est, ac viuit, dum proprio calore regitur: veluti nimirum ipsa animalium corpora, quandin seruatur proprius eorum calor, in cordis quidem corpore, per respirationem: in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, tum per aliam quandam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratióve dicitur. His verò læsis, vnà etiam calor natiuus læditur. Alter verò quidam alienus, ac præter naturam in corporibus excitatus, primum quidem ipsos succos propter humiditatem putrefacit corrumpitque. Spacio verò, tum adipem inuadit, tum etiam carnem.

Putredo quomodo sit sananda.

Putredinem in corporibus omnem sanabimus, id quod iam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerante perspiratu ad exactam symmetriam reducentes. Ac vacuationem quidem illius per vrinam, deiectiones, sudores vomitumque moliemur, si putridus humor ad os ventriculi aliquando sua sponte impetum faciat.

Putris humor quomodo sit vacuandus.

Post hanc dimotiones mediocres, vnà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Causam verò putredinis, si adhuc perseueret in corpore, per contraria tollemus. Itaque quoniam transpirationis prohibitio fuit occasio putredinis, hanc submouere oportet. Quia verò ea (quemadmodum exposuimus) à varijs causis est orta, ipsarum singulis contraria medendi ratione occurremus. Sciendum tamen est, non easdem omnes partes vacuationes, medicamentàve requirere: cùm & temperamentis, & posituris, & forma, & omni denique constitutione, naturáque inter se dissideant. Cùm autem maior pars medicamentorum vacuantium, febrem ipsam adaugeant, vtpote facultate calida & sicca, deligenda medico, sunt, quæ citra calfactionem siccationemque valentem, ipsas vacuationes moliantur: cuiusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in aqua, quæ potui datur, incocta.

Vacuantium medicamētū maior pars febres ipsas adauget.

Vacuantia modicè quæ sint.

Hæc autem ipsa ventri sunt quoque idonea: qui si nihil reddat, iniicienda per clysterem mulsa cum oleo est. Sanè totum corpus, priusquam id vacuaris, rarefaciendum non est. Vbi vacuatum sit, vtique licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias: cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur.

Rarefaciendū non esse corpus prius, quam sit vacuatum.

Vinum aquosum promouet omnes euacuationes.

Hoc tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouerit. Idem faciet & temperatum dulcis aquæ lauacrum. Cæterùm vbi magnitudo febris obstat, sicuti in continentibus, nec vino est vtendum, nec lauacro, nec iis quæ habitum rarefaciant, vnctionibus.

Continenti febre detentis, nec balneum, nec vinum nec vnctionibus rarefacientibus esse vtēdum.

Iam verò id genus ardentissimis febribus, potus frigidæ confert: nisi subsint putrescentes humores, per aluum, vrinas, vel sudores vacuandi. In vniuersum autem, dum plura simul coëunt symptomata, id quod maximum omnium est, aggredi oportet, atque ei vel soli, vel magis quàm cæteris, subuenire. Porrò ad corrigendos putrescentes humores, non tantùm requirimus vires ipsius pulsus firmas: sicuti nec eius facultatis quæ voluntarium motum largitur, sed multò magis ipsius concoctricis. Ergo si & vires cunctæ valentes sint, & ardentissima febris, & concoctionis notę planè euidentes, frigidam intrepidè propinabis.

Frigida quando sit propinanda, intrepide febri synocho afflictis.

Frigida natatione quando possimus vti in continentibus febribus.

Vinum quando exhiberi possit per continētes febres.

Quòd si etiam æger bona corporis habitudine sit, tum status cœli calidus ac siccus, etiam sit in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur. At si mediocris est febris, & vires non validæ, sed cum notis concoctionis, iis qui ita se habent, balneum prodest, & vini potio: tum verò ex vnctionibus eæ quæ rarefaciunt: idque multò magis, cùm ambiens est frigidus. Neque enim aut frigidam in balneo lotionem, aut frigidam potionem in eiusmodi cœli statu ferè expetunt, vtpote inspirationibus assiduè refrigerati: cùm si quando in frigido ambiente vehementer vri ægrotum contingat, exigua salutis eius habenda spes est.

Letalia signa in synochis.

Si verò nec coctionis habeat signa, nec vires validas, seruari is planè non potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis iis quæ rarefaciant, vngendus, aut vinum illi dandum, frigidáve offerenda. In quo enim desperata omnino est salus, imprudentis cōsilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere saluti.

Infamanda salubria medicamenta non esse vbi salus est deplorata.

Febris vt febris aqua frigida est perpetuo remedium.

Febris igitur, prout febris est, aqua frigida est perpetuò remedium. Quod verò ad alia pertinet, non perpetuò. Veluti cùm ex obstructione glutinosi & crassi humoris putredo nascitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto esse corpore, tum virtutem non imbecillam. In eiusmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturam in corpore sint, quædam eorum præcedentes causæ erunt: veluti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus, Horum namque vitio obstructio est orta: quæ morbus instrumentalis est, eorum quæ obstructa sunt corporum.

Obstructio quid.

Hanc symptoma sequutum est, ipsa transpirationis cohibitio: quadam rursus putredo humorum excipit, antecedens quædā ipsius febris causa.

Putredo est antecedens ipsius febris causa.

Ergo qui febrem curare vult, necesse est

inhibeat

inhibeat putredinem. Ac sic duæ indicationes se exibent, altera à febri, altera à putredine. Atque à febri rursus duæ: scilicet vt portio febris, quæ iam accensa est, percutetur: quæ verò etiamnum gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rursus à putredine erunt indicationes: vt & quod putredinis iam factum est, sanes: & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò quod in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac rursus aliæ duæ indicationes nascentur: tum vt quod retentum est, vacuetur: tum quod retinendum est, prohibeatur. Prohibebitur sanè, si obstructioni medeamur. Cuius quoque ipsius, quod iam occupauit, sanandum est, per ea quæ obstructa liberant: quod futurum est, propulsandum, per ea nimirum, quæ affluxum obstruentium succorum compescunt. Ergo quod vltimum in ipsa methodo resolutiua est inuentum, id primum omnium in curatione tibi est peragendum. Etenim si iis auxiliis, quæ obstructiones eximant, vti, non vacuata prius abundantia, velimus, non modò nihil proficiemus, sed maiorem etiam reddemus affectum. At si vacuata prius multitudine ad curandam obstructionem accedamus, medicamentis iis vtemur, quæ citra calorem obstructiones expedire sint apta. Vbi autem quæ obstruunt detersa, dilectáque sunt, per aluum, vrinas, atque sudorem, ea vacuare tentandum, idque medicamentis, quoad licet, minimè calfacientibus. Hoc verò tempore etiam vires roborare, quò & putredinem superent, & succos concoquant, studebimus. Quod autem febris ipsius iam accensum est, refrigerabimus. Itaque in auxiliorum inueniendorum ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio: quamuis alia ratione sit prima, cùm à frebre videlicet cœperit inueniendorum præsidiorum methodus. Ac si nullum quidem interim vehemens symptoma incidat, prohibeátque quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè febris finietur. Sin tale quippiam inciderit, quod totam ad se curationem reuocet, producetur & curationis finis. Expendere autem oportet medicamentorum tum vsum, tum noxam. Quippe aqua mulsa, quatenus crassos succos extenuat, glutinosos detergeti, atque excretionem promouet, optimum in iis synochis medicamen fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarunt. Quatenus verò calorem febris adauget, est noxia. Quare si hic immodicus sit, parcendum mulsæ est, vtendumque cremore ptisanæ. Quòd si difficiles & contumaces indicaueris esse obstructiones, etiam oxymelite. At hoc ipsum rursus, si immodicè vtare, & intestina radit, & tussim excitat, & neruosa lædit. Perpetuò autem dogma illud existit verum, Contrariorum contraria esse remedia. Quandoquidem fieri non potest, vt eorum quæ præter naturam sint, quicquam per aliam vllam remediorum speciem curetur. Non tamen ex vsu est, semper omnibus quæ præter naturam sint, mederi: sed cùm sola per se subsistunt. Nam si cum aliis vnà incidant, aliis sæpe est ante illa medendum: sicuti in cauis vlceribus, vbi ea simul cum phlegmone sunt coniuncta. Siquidem verum in his quoque manet, quod per ea quæ carne implent, curantur. Cæterùm his vri non licet prius quàm curaueris phlegmonem. Quæ itaque præter naturam sunt, omnia ab iis quæ ipsis sunt contraria, curantur. Cùm autem eorum quæ præter naturam sunt, duplex prima sit differentia: aliis per se subsistentibus, vtputa affectibus: aliis in generatione suam essentiam habentibus, ac vmbræ ritu affectus concomitantibus, nempe symptomatis: vtique sanatio quidem, affectuum sublatio est. Hanc verò symptomatum amotio sequitur. Quare affectuum ipsorum, qui verè & primariò curantur potissimum dicuntur esse contraria remedia: symptomatum autem, ex accidenti. At verò contraria dicuntur quæ sub vno eodemque genere, plurimum inter se dissident. Si autem in illo genere quod medioere est, hoc est, medium inter duo estrema, intellexeris, infinitam quandam contrariarum rerum multitudinem, quæ maioris minorísque ratione inter se dissideant, ex eo inuenies. Non enim in corporum modò qualitate, verumetiam in quantitate, eiusmodi contrarietatem inuenias: quam vtique Aristoteles non contrarietatem, sed oppositionem nominat. Verùm Hippocrati, omnia id genus contrariorum habent appellationem: sicuti etiam Platoni, qui ex contrariis esse dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem scientiam rerum. Cuius non ignarus Hippocrates, ait: Medicina appositio est, & detractio: deficientium quidem appositio, redundantium antem detractio. Porrò deficiunt, redundantque nonnulla quidem in quantitate, quædam autem in qualitate. In quantitate, cùm sanguis immodicè est auctus, aut rursus minor redditus. In qualitate, cùm vel calidus, vel frigidus, vel crassus, vel tenuis, plus iusto, minúsve, est affectus. Verum ad medendi indicationes propositi nobis febrium generis reuertamur. Genera causarum quæ in nobis præter naturam oriuntur, sunt, multitudo, crassitudo, & lentor humoris. Causa simul atque symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Simili modo causa pariter & affectus est ipsa putredo. Morbus verò tum obstructio, tum febris ipsa. Symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentium causarum quælibet proprium aliquid: poscens nimirum ablationem sui per opposita. Nempe multitudo ipsa, quæ ex eorum est numero, quæ sunt ad aliquid, in prædicamento quantitatis, vacuationem. Lentitia verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, incisionem & abstersionem. Obstructio autem, qui morbus instrumentalis est, reclusionem. At transpirabilium retentio, excretionem eorundem. Sicuti & humorum putredo, excretionem, refrigerationem, ventilationem, & concoctionem semiputridorum: quæ omnia illi ex aduerso respondent. Ipsius verò febris, refrigeratio oppositio est. Singulæ itaque res semper vnam indicationem exhibent. Ac si præter naturam ipsum indicans sit, semper indicabit contrarium: sicuti non contrarium, sed simile, si secundum naturam se habeat. Igitur si vires eius qui ex putredine humorum febricitat, valentes sint, mittendus statim morbo incipiête est sanguis, si cruditas ventris non adsit. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dehortetur, incidenda vena non est. Eiusmodi tamen febris in virtutem imbecillam non incidit. Quippe synochos, bene habiti corporis, & calétis ætatis est propria. At si in puerum incidat, qui quartumdecimum annum hactenus non attigerit, mitti illi sanguis non debet: propterea quod tan-

Marginalia: Obstructa non esse aperienda, prius quã plenitudo vacuetur. Obstructionũ curatio. — Mulsæ facultates. — Oxymelitos noxæ. — Contrariorum esse remedia, contraria. — Rerum præter naturam differentia duplex. — Contraria quorum dicatur esse. Contraria quæ. — Oppositio quæ. — Medicina est appositio & detractio. — Causarum genera præter naturam. — Causarum præcedentiũ febrem putridam, quid singulæ indicent. — Sanguis in principio statim mittendus est si putrida febre laborans validis viribus sit, nec cruditas subsit. Synochos, non incidere in imbecillas vires.

tilis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantiæ quotidie defluat, ac digeratur. Ita quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis excutandi corporis natura præstatur. Quòd si corpus quartumdecimum excesserit annum, æstimandum est, qualis eius natura sit, num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contra. Atque ita in priori missionem sanguinis adhibebis: in secunda, nequaquam. Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex iisdem sumetur indicationibus. Si enim cui sanguis mittitur, triginta annos sit natus: sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis: huic aut planè sanguinem non mittes, aut parum detrahes. Et omnino quidem non mittes, æstiuo tempore, regione æstuosa, & cœli statu calido & sicco. Parum detrahes in reliquis tum anni temporibus, tum regione, tum cœli statu. Iam verò si neque obstructio, nec putredo subesset, sed sola redundantia succorum protinus à missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione homo se haberet. Verùm quoniam nec obstructio, nec putredo per solam curari missionem sanguinis potest, reponi sanguinis aliquid ad spacium curationis debebit, quo minus intempestiuè nutrire necessitate vlla cogamur. Quantum nanque ad huiusmodi pertinet febrem, prorsus nutriendum non est. Siquidem ostensum prius est, solum virtutis respectum esse, qui nutrimento præbeat indicationem. At verò euacuationis ratione, nutrire oportet. Ita necessum est duorum alterum, aut febrem, si nutris, augere: aut vires, si non nutris, deiicere. Satius itaque fuerit aliquid sanguinis, quòd proprium partibus animalis nutrimentum sit, relinquas, ac ipse paucissimas sorbitiones, potionésque exhibere contentus sis: quibus vtique ceu medicamentis, potius quàm nutrimentis egemus. Porrò cùm ars ipsa tota sit magna, non leuissima eius pars est, scientia ordinandi victus: quæ vtique ex his maximè remediis constituitur, cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysteribus. Cæterum calfacere præcordia cataplasmatis aut perfusionibus, non est perpetuò tutum: sed in iis tantum ægris, quibus in toto corpore nullum errat superfluum. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redundantia vtranis sit, vel ad vasa, vel iuxta vires: siue etiam in vna parte pluribúsve vitiosa excrementa habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, inibique sæpe phlegmonas excitant. Quare in eiusmodi morbis diuites potius quàm pauperes perperàm solent curari. Nempe & quod rarò illis mittatur sanguis, vel si maximè tali egeant auxilio: & quòd medici, vt agere aliquid semper videantur, de perfundendis præcordiis maximè sint soliciti. Itaque accidit, vt illo ipso tempore phlegmone incipiant diuitibus, quo iam pauperibus morbus propémodum perductus ad finem. Saluberrimum igitur est in febribus venam incidere, non synochis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat: vbi præsertim neque ætas, nec vires prohibent. Leuata enim quæ corpus nostrum regit natura, exonerata que eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet: concoquens quod concoqui est habile, & excernens quod potest excerni. Porrò vbi humor ad locum affectum confluit, remittere repelleréque hunc expedit, non ad ipsum trahere. At repellentia remedia, quæ certè astringendi vim obtinent, in principiis idonea sunt duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inserant (vnde minus promptè affluxum excrementorum in se recipiunt) & quòd eorum quæ in iis iam recepta sunt, tenuissimum extrorsum exprimant. Quòd si tum fluxio humorum per ea remedia compescitur, tum crassitas quæ in affecta particula relicta est, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, quò ea quæ retenta sunt, vacues. Præcipuè autem astringentibus est vtendum, vbi in iecur aut ventriculum, superuacuum aliquid profluit: quandò & è primoribus admodum hæ partes sunt: & vt munus suum obeant, vel in ipsis morbis est necessarium, cùm alimentum corpori vniuerso côficiant. Quare ciborum concoctio, siue ea in iecinore, siue in ventriculo sit improspera, febres intendit, ac succi vitio exacerbat. Quo magis in omni febri, ciborum concoctioni prospicere magnopere oportet. Atque eius rei gratia, roboris quoque instrumentorum quibus perficitur, non leuis habenda est cura. Si ergo vel minima sit suspicio iecur aut ventriculum laborare, absinthium protinus oleo incoquemus: ac eas particulas perfundemus. Cùm autem duplex in omni absinthio facultas sit, vtrique in pontico astringendi facultas non parua est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima: astrictio verò, aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde ponticum ad iecinoris & ventris phlegmonas eligi præstat. Est autem id tum folio, tum flore longè quàm cætera absinthia minore. Odor quoque huic non modò non insuauis, verometiam quid aromaticum referens. Reliquis omnibus planè est fœdus. Quare hæc fugere oportet, vti autem semper pontico. Etiam reliquorum medicamentorum, in quibus mista cum amaritudine astringendi vis est, aliquid in oleum coniicere, atque ad eundem modum vti licet. Amara siquidem qualitas præit, viamque astringenti facit. Ac si quidem intendere astrictionem studes, oleum ipsum etiam astringendi vim habeat: cuiusmodi est quod Hispanum vocant, & quæcunque cum oleæ frondibus præparantur. Sin leuiore vti astrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuè quod tenuium sit partium: quod genus Sabinum est. Optimum tamen vbi astringere vehementius expedit, est histricû oleum. In penuria verò absinthij, inter initia vel melinum, vel mastichinum, vel lentiscinum satisfecerit. Quòd si exigua febris sit, etiam vnguentum nardinum: quod vtique valentius iis omnibus calfacit. Quare si aliorum copia non est, inualescente febre rosaceum illi admiscebis. Sanè myrtini astrictio idonea non est: cùm crassiorum sit partium, quàm vt altè descendere possit. Ad eundem verò modum & cataplasma compositam vim obtineat, ex ea quæ tenuium sit partium, ac relaxet: tum etiam ex amara, astringentéque. Superet autem in iis, vbi scilicet tum reprimere, tum robur addere studemus, quod astringat. Vbi tenuare ac digerere, amarum: vbi euocare, quæ ex relaxantibus tenuium maximè sint partium. Siquidem quæ crassæ substantiæ sunt, ea pus mouentibus sunt accommoda. Cataplasmate autem quod sequitur fuimus nos feliciter vsi, contra iecinoris phlegmonem. ℞. olei in quo absinthium decoctum fuerit, & cydoniorum decocti, sing. vnc. ij. myrobalanorum & rad. ireos, puluerisatorum, sing.

Pueris ante annum quartumdecimum cur non sit sanguis mittendus, vel si laborent synocho.

Pueris post quartumdecimum annum quando mittendus sit sanguis & quando minimè.

Synocham febrem requirere tenuissimam victus rationem.

Vires indicant formam nutriendi.

Sanguis cur non sit in synochis detrahendus immodicè.

Victum instituens pars artis, ex quibus constet.

Præcordiorum perfusiones quando sint perniciosæ.

Diuites quàm pauperes cur interdum soleant deterius curari.

Sanguinem mittere in omnibus putridis febribus quàdo sit saluberrimum.

Repellentia remedia esse idonea phlegmonis incipientibus.

Relaxantibus quando sit nobis vtendum.

Astringentibus quando vtendum.

Concoctioni ciborum magnopere prospiciendum esse in singulis febribus.

Absinthium hepati opitulatur.

Absinthij duplex facultas.

Absinthium ponticum esse eligendum ad iecoris & ventris phlegmonas.

Amara qualitas viâ astringenti facit.

Olei species diuersæ.

Myrtinum oleum esse crassiorum partiû, quàm vt altè descendere possit.

Phlegmonis hepatis commodissimum cataplasma.

sing. drach. ij. ceræ quod sit satis. Fiat emplastrum iuxta artis præcepta. Concoquitur & in vino austero cydonium, ex ipsiúsque carne aliquid eiusmodi cataplasmatis inditur: vbi videlicet & quod confluit copiosum est, & particula ipsa infirmior: tunc siquidem astringentem vim inaugemus. At verò nec colo laborante, nec reliquorum intestinorum quouis, nec musculis qui in præcordiis habentur, aut ipso peritonæo, miscenda astringentia sunt. Sed nec cùm vesica malè habet, vterúsve: modò nihil vltrà ad locum fluat, nec sanguinis redundantia, nec excrementorum copia, in toto sit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum conditione consistunt: quantùm scilicet à ventriculi iecinorísque solicitudine absunt, tantùm reliquis antecellentia. Siquidem in ventriculo iecinoréque resolui robur perniciosissimum est, minimè in illis periculosum. In his verò est quidem periculosum, non tamen perinde ac in illis: nisi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquando sit opus. At in liene curando, si vel æger ex iis sit, qui atræbilis excrementum naturaliter congerant, vel etiam eo tempore succus is in eo redundet, necesse est reliquis astringentia permisceas, quò visceris robur custodias: ita enim & excrementa ad se trahet, & cum corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculum excernet. Sin atræ bilis sit omnino excrementum nullum, aut prorsus astringendum non est, aut parcissimè. Ad hæc, si in quauis phlegmone obsessa particula, calor tumorem superet, agendum vt sensim per ea quæ tepentem calorem obtinent, digeratur: quod genus est tum lini semen, tum chamæmelum. Quibus adiici vel hordei, vel fabarum farina debet: quippe quorum neutrum excalfacit. Sæpe verò & anomelite ad eiusmodi phlegmonas vtimur: cui aquæ aliquid admiscemus. Ad lienem verò etiam aceti aliquando aliquid. Si verò laborantis phlegmone partis calor non multum à natura recesserit, tumor autem ipse fuerit notabilis digerere haud timidè sine aqua debebis, etiam fœnigræci aliquid supradictis immiscens. Si veluti scirrhosa duritie phlegmone sit, propter humoris quem continet vel crassitudinem, vel lentorem, tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, simul immiscenda curabis, potissimum in liene. Etenim viscus hoc, propterea quod ab iecinore crassum humorem trahit, eiusmodi humoris occasione plerunque laborat. Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite, & absinthio, & cappari fiunt, illi sunt idonea. Cæterum nec eorum qui ex putrescente humore febricitant, quenquam ipse lauabo: nec relaxantibus cataplasmatis, prius quàm superuacua purgarim, vtar. His vacuatis, non solum audacter lauem, sed etiam cataplasmatis vtar: in aliis quidem membris, iis quæ relaxent: in iecinore verò ac ventriculo, additis etiam quæ astringant mediocriter. Parcius autem ad pectus, quàm ad ea, vtendum astringentibus est: quando talia humores qui phlegmonem excitant, in pulmones & cor nonnunquam reprimunt. Ac cibis potius horum firmitudini est consulendum. Neque enim sicuti in iecinore & ventriculo phlegmone laborantibus, ita hic tenuissimo victu est vtendum. Ac longè quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendum ab astringentibus est: quandò in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium quodammodo, & euidenter calfacientium est. Quippe foras trahere, potius

Astringentibus in quarum partium affectibus non sit vtendum.

Phlegmonas quarum calor tumorem superat, quibus curare medicamentis debeamus.

Anomeli.

Phlegmonæ quarum tumor calorem superat, qua ratione curandæ sint.
Acetum quando miscendum phlegmonarum medicamentis.

Lieni affecto quæ medicamenta conueniant.
Putrida febre detentos, nec lauandos, nec relaxandos esse, antequàm corpus vacuatum fuerit.

Hepatis cataplasmatis esse miscenda astringentia.

Pectore affecto parcius miscenda esse cataplasmatis astringentia.
Pulmone inflammato, abstinendum ab astringentibus.

quàm reprimere, in eo debemus. Itaque etiam cucurbitula, in iis qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur. Sin verò abundantia succorum adsit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, quàm ex toto corpore attrahet in vtrunque. Eadem ratione, neque in cerebri & eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur: verum vbi nec influit adhuc quicquam, & totum corpus prius est vacuatum. At reprimentibus in his quoque inter initia vtendum. Sed cùm per cranij ossa mediam occupantia regionem, in altum descendere reprimentium vim cupimus, eorum quæ præire, ac deducere ea possunt, aliquid reprimentibus admiscebimus. Ea sunt, quorum substantia ex tenuibus partibus constat. Sane acetum non modò tenuium partium est, sed etiam non mediocrem reprimendi vim obtinet. Quo profectò rationabilius in principiis affectuum ipso vtimur, rosaceo admiscentes. Procedente verò tempore, etiam spondylij & serpylli aliquid admiscẽt: quo scilicet tempore transire ad ea quæ concoquant, ac digerant, conuenit. Sanè ad eum modum & castoreo vtimur: cùm tamen ipso in aliis phlegmonis minimè vtamur, quamuis etiam in summa inclinatione consistant. Est nanque calidius id, quàm vt phlegmonis sit idoneum. Soleo autem ipse singularum particularum meatus, qui iis ad excrementorum emissionem sunt destinati, fluxiles reddere. Intestino, ventriculo, mesenterio, & iecinoris concauis, intestinum rectum. Renibus, vesicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis habentur, eum qui vesicæ infertur. Pulmonibus & pectori, arteriam asperam, atque fauces. Cerebro & eius inuolucris, eum qui per palatum & nares descendit. Paratur fluxibilitas iis quidem quæ per sedem excerni debent, mulsa, & cibis iis qui ventrem liquant, & pharmacis quæ modicè proritare possunt. Ad ventriculum verò, iecur & lienem, si quando phlegmone sint vexata, nec mulsa ipsa est vtilis: quoniam ilicò in bilem transit, ac viscerum phlegmonas auget. Excrementa autem, vt cum vrina excernantur, diureticis promouebis: quemadmodum quæ in pectore & pulmone hærent, iis quæ tussim excitant, euacuabis. Porrò balneum in remissione febris administratum, corpore iam mediocriter transpirante, non exiguum commodum affert, omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum humida educens. Curandum tamen est primò, vt citra horrorem administretur. Secundò, vt nullum primæ notæ viscus sit imbecillum. Tertiò denique, ne multitudo crudi humoris in primis venis contineatur. Horror siquidem & auget, & gignit febrem. Partes verò imbecillæ, per balneum liquatos humores multò facilius alliciunt: & quòd succi liquati sint, & quòd viæ dilatatæ. At crudorum humorum copia in totum corpus digeritur. Horum si nihil obstet, ex balneis duo hæc ægro compendia accedent: & quòd redundantiæ humorum vacuabitur aliquid, & quòd multum transpirabit caloris febrilis. At verò cùm particula, quam obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius veluti focus sit: si ei propter calorem sua sponte trahẽti, alia quæpiã occasio extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciant, accesserit, necesse est affectũ intẽdi. Si quis autem prius toto vacuato corpore, relaxantibus curet, vbi scilicet maxima febris non adest, vtique prodes-

Pulmoni inflammato, applicandam cucurbitulam esse, si prius fuerit corpus vacuatum.

Cerebri & membranarum eius inflammationibus, quando cucurbitulæ conueniant.
Tenuia quando miscenda sint astringentibus.
Aceti facultas.

Castoreum esse calidius, quam vt conueniat phlegmonis.
Partium singularum meatus esse reddendos fluxiles.

Fluxibilitas meatuum quibus medicamentis paretur.
Mulsa quibus non sit conueniens.

Balneum quando conducat.

Balneum quomodo administrandum.

Balnei vsus duplex.

se aliquando potest. Quo tempore etiam lauare citra noxam licet. Cauendum tamen à frigido solio iis est: quandò & crudi & putrescentes succi, minus apti sic ad exhalandum redduntur. Itaque in progressu morbi, vbi & absumpta iam superuacua sunt, & tum cruda, tum putrescentia concocta, & cataplasmatis relaxantibus, & balneis sine periculo vtare. Porrò aptissimum in febribus quæ intermittunt & repetunt, tempus est, cùm exhalare febrilis calor iam cœperit. Statim siquidem corpus ad nutrimentum præparant: huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato respectu, nempe summo præcedentis accessionis vigore, & futuræ principio. Ad hæc nanque spectantes, operam dabimus, vt quamlongissimè ab vtroque nutriamus.

Balneo aptissimum tempus in febribus intermittentibus, quodnam sit. Nutriendi tempus vnde sit coniectandum.

Verùm si febris ipsa sit continens, constat eam breui finiendam. Si igitur vltra septimũ neutiquam progressura videtur, prorsus continendus à cibo æger est, si virtutem non defuturam coniicimus. Sin ad nonum, aut vndecimum aut quartumdecimum vsque progressura videatur, aut etiam finienda septimo; cæterùm æger vires infirmiores habere, quam vt in tantum tempus sufficiat, necessum erit nutrire, ac deligere id, quod minus sit noxium.

Continenti febre detentus, quandiu absque cibo seruari debeat.

Etenim vbi vel iecur, vel ventriculum phlegmone prehendit, perniciosissimum est ante accessionem cibare. Vbi hæc abest, quibus infirma est virtus, vtilissimum. Porrò summum vigorem febrilis accessionis expendes, an circa magnitudinem febrilis caloris sit siccus, squalénsque, an citra siccitatem vrens. Priorem nanque humectante victu quamprimum madefacere oportet. In secundo, dum plurimũ sese calor remittat, manere. In principij verò accessionis more æstimabis, an corporis extrema refrigeret, & magnã sanguinis reuocationem ad interna corporis faciat: an omnino corpus non premat. Quippe secundum hoc, ceu facilè mansuetum, contemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absque visceris phlegmone, aut succorum redundantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans. Sin vel phlegmone, vel redundantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, ceu res maximè noxia.

Phlegmone affligente vẽtriculum, hepárve, perniciosissimum esse ante accessionem cibare.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER DVODECIMVS.

QVæ cum symptomatis consistunt febres, non sunt ad febrium genus vllum, aut species, aut differentias distincta. Porrò grauiorum symptomatum, & quæ ratenter febrientibus incidũt, primæ differentiæ sunt tres. Aut enim in læsione actionum consistunt, aut in retentorum vacuatorúmve inmodico excessu, aut in corporum ipsorum affectu. Ex quibus duæ quidem differentiæ priores, si consistent, ad se totam curationem conuertunt, affectúmque deserere cogunt. Tertia verò, alterius quidem quem curare oportet, affectus est signum: nullam tamen seorsum curationem exigit, vtpote cum affectu, vnde nascitur, vnà cessans.

Symptomatũ grauiorum tres differentiæ.

Nullum autem symptoma est nec curationis rationem indicat, nec primum immutat: licet ex accidenti interdum id faciat, vbi scilicet causæ locum sortitur. Porrò eorum omnium, vbi veluti causæ curationem immutant, vnum caput est, ipsa læsio, siue virtutis sit, siue dispositionis.

Symptomata, se nec curationis rationẽ indicant, nec primum immutant.

Lædunt autem vires, vigiliæ, dolor, atque vacuatio immodica. Affectui verò eadem, non vtique semper, cæterùm magna ex parte, nocent: ac potissimum cùm fuerint immodica. Qua de causa, quandoque cogimur prius submouere symptoma, quàm morbum, mutato videlicet instituto. Ergo si labant vires, non tamen vehementer sint resolutæ, sed adhuc resistunt, ad symptoma tantum sumus attenti, atque id quamprimum tollere maturamus. Sin iam resolutæ vehementer sint vires, non modò symptoma sedare, sed illas etiam firmare contendimus.

Vires à quibus lædantur.

Symptomata submouere, quando neglecto morbo cogamur.

Vbi verò virium roboris fiducia est, adeò nunquam contra symptoma pugnamus, vt (quod prorsus contrarium est) per ea nonnunquam præsidia, quæ dolorem afferunt, morbos ipsos curemus: veluti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamentis tum potissimum medemur, cùm vtique est grauissima. Est autem duplex medicis contra dolorem instandi ratio. Altera, qua deliciis cubantium subscribunt: altera, ex artis ratione. Quippe si licet ægrum doloribus obnitentem valentibus remediis vno die persanari, qui tota curatione neglecta dolori tantum intentus est, non ex artis ratione, sed in gratiam ægrotantis id facit.

Dysenteriam grauissimam curari maximè mordentibus medicamentis.

Doloris expugnandi ratio duplex.

At si ex dolore vires soluuntur, atque ex eo impendet periculum, mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quò & morbo resistere, & curationis spacio sufficere valeant. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem non transibit is, qui ex arte generosè contra morbum pugnat, vt tutò medicetur. Ei verò qui dolorem mitigat, vt vires custodiat. Porrò dolorem mitigant, quæ ex papaueris succo, vel altercisemine, vel radice mandragoræ, vel denique styrace constant.

Medendum tutò esse.

Vires esse seruandas.

Dolorem quæ mitigent.

Cæterum si fas sit, iis remediis quæ morbum sanent, vtendo, quod optamus efficere, cauendum ab id genus soporiferis medicamentis est. Sin verò ex vigiliis & viribus resoluendis, æger ad mortis discrimen tendat, tum profectò ipsis tempestiuè vtare: non ignarus scilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamen potius læsionem ipsam, quàm mortem.

Soporifera, si fieri possit, vitanda.

Soporiferis quando vtendum.

Hac nimirum persuasione ipse quoque, tametsi omnium maximè ab vsu grauiter sopientium abhorrens (quòd rebellẽ valentemque in corpore frigiditatẽ relinquant) aliquando tamen ea & colicis exhibeo, & iis qui vel oculorum, vel auriũ vel aliarum partium vehementissimo dolore cruciantur. Interim verò, & cùm æger ex tenui destillatione, vigiliis, & vehementi tussi vrgetur, pauxillum eiusmodi medicamenti offero: facilè noxam eius, si quis semel sit vsus, spacio emendatum iri ratus.

Stupefacientibus medicamentis Galenus vtebatur interdum in doloribus acerbissimis, & in tenuibus destillationibus.

Omnia tamen id genus magis salubria sunt, si post annum à compositione sumantur: veluti quod ad Philonem refertur, quod ad dolores* stupefaciendo sedandos, nullo minus est celebre. Id verò etiam si duorum, triúmve aut quatuor annorum sit, multò sanè fuerit præstantius: sed neque inutile tamen sequentibus annis, ad decimum vsque.

Stupefacientia medicamenta tutiora esse, si post annum à cõpositione sumantur.

Philonium stupefaciens.

Ergo sicuti cauendus est, quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum vsus: ita si necessitas vrgeat, nec admodum recentia sunt offerenda: quòd frigida quæ in his sunt, præualentes vires adhuc habeant: nec ita antiqua, vt spem nostram frustentur: sed tandiu dimittenda sunt, quoad violentia refrigerantium, ab eorum quæ calfaciunt vi mitigetur. Et talium quidem medicamentorum vsus,

Stupefacientiu medicamenta, cur nec recentia nimis, nec vetera impense exhibenda sint.

usus, eorum qui aduersus symptoma pugnant, est proprius, potissimum ubi ex frigida causa dolor est excitatus. Obsunt enim talia plurimum toti affectui, curationique contumacem eum reddunt. At sanguinis missio, quæ scilicet vires non deiicit, symptoma spectantis medici opus non est, sed eius qui totum affectum adimere studet. Ad eundem modum & balneum, & purgatio, & fomenta calida, & vini potio. Quæ omnia, dum affectus sanant, unà cum ipsis etiam dolores sedant. Eodem modo & nutrimentum exhibitum, ub sicco & squalente morbo os ventriculi afficitur, dum affectum ipsum sanat, hominem prehendi syncope prohibet. Porrò qui ex copia crudorum humorum, unà cum oris ventriculi offensione febricitant, ij neque missionem sanguinis, neque purgationem tolerant, cùm tamen vacuationem desiderent. Quare eis vacuatio per frictionem solam administratur. Ergo linteis mediocriter asperis statim in ipsis auspiciis morbi fricandi sunt, à cruribus supernè deorsum. Debet enim radi ab his cutis, cùm simul & calfieri per ea, & digeri corpus postulet. Dein tota brahia, simili modo ab humeris supernè deorsum. Ubi verò artus omnes abundè calere iam videbuntur, & metus fuerit ne quis ex multitudine frictionis, cõtusa iam carne, superueniat lassitudinis sensus, oleo relaxante vteris: quod genus est Sabinum. Ab astringente verò abstinebis, cuiusmodi Hispanum existit. Hyems verò si fuerit, nihilo deterius sit, si ad digerentium aliquod transieris, quale Sicyonium est, aut etiam chamæmelinũ. Ubi igitur oleo membra ipsa abundè fricueris, oleum est detergendum, atque ad spinam dorsi transeundum: quam totam pariter fricare, primum quidem sicca frictione, pòst oleo, expedit. Ab hac rursus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, denuóque dein ad spinam: sic totum diem agens, in domo & lucida, & temperata. Sanè mulsa, in qua coctum hyssopum fuerit, his est aptissima: qua sola primis tribus diebus vtentur. Ipse verò eo tantùm tempore dictam intermittes frictionem, quo somnus hominem occupauerit. Ad quem etiam alliciendum, & frictio vberior facit. Cæterùm somnus vberior his minimè est salutaris: cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera reddat grauiora. Sed si quis alius affectus est, qui somnum & vigilias modicas postulet, hic profectò in his est. Quippe somnus concoquit, vigiliæ digerunt. Quorum vtroque est opus iis qui ex multitudine crudorum succorum ægrotant. Ac si pulsus his paruus admodum intermissúsque sit, aut etiam supra hæc vehementer inæqualis, extremum periculum indicat: nec quicquam, præter iam dicta, moliendum est. Sin verò mediocriter sit robustus, nihilque intercisus videatur, si sua quidem sponte aluus commodè non deiiciat, soluenda est, mulsa iniecta. Quòd si maior iusto superfluorum impetus ad aluum citetur, principiò quidem percoquere mulsam amplius oportet. Ea namque sicut minus aluum subducit, ita magis nutrit. Post hæc, si superuacua largius descendant, ne sic quidem sistenda: sed exhibendus pro aqua ptisanæ cremor est. Si verò fluere pergant, alicæ sorbitione ægrum nutries. Si pulsus interim ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vel paruitatem mutentur, panem imbutum diluto vino porrigere conuenit: vtique si nec ventriculus, nec iecur laborent phlegmone: quandò si hæc infestentur, corpore crudis succis referto, salus deplorata est, pulsibus sic immutatis. Minimè autem vtendum cataplasmatis aut perfusionibus est, prius quàm superuacua magna ex parte partim vacuata sint, partim concocta. Interimque sola mulsa, in qua coctum hyssopum sit, vsque ad septimum diem vtantur. Siquidem longissimam sic affecti cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet, succis concoquendis alito. Verùm si aluus impensè fluat, vel æger mulsam fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoque auersetur, alica ad eundem quo ptisana modum ei præparabitur. Neque enim eis qui sic sint affecti, acetum incommodum est. Imò sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymeli assiduè pro mulsa dabis: si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: sin hyems autem, omnibus calidum. Maximè verò pulsus paruus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostendit. Sanè propositis aduersissima sunt tum balneum, tum aër ambiens, quoties vel nimium calidus est vel frigidus. Itaque vt lauandi hi non sunt, sic & reclinandi in domo sunt: æstate quidem, quæ frigeat: hyeme, quæ caleat. Læduntur namque non parum ab vtroque excessu. Atque hæc quidem agenda sunt tibi, vbi à primo die curationem susceperis. Si autem ad eos quos iam premit syncope accitus fueris, si ea quæ retuli loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, eumque ex vino aliquo, quod celerem in corpus digestionem adiuuet: statimque ad frictiones venies, quas vt diximus administrabis. Ac si quidem cœli status sit vehementer calidus, cum frigida vinum dabis: cum calida autem mediocriter, si temperatus. Quæ tamen secundò & tertiò dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, vt quæ succorum crudorum concoctionem adiuuet. At quibus ex flaua bili, quæ os ventriculi infestet, syncope incidit, iis frigida exhibenda potio est. Vinum tamen quod & calidum natura sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos syncope male habet, offerre conuenit. Constat autẽ ex vinis ea deligenda esse, quæ & flauo colore sint, & substantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirũ & boni odoris continuò fuerint. Quinetiam si paululum vbi mista sunt, gustes, senties calorem per totum corpus transmitti. Cæterùm amara præ vetustate vina ne sunto, præsertim quæ iis exhibebis, quibus stomachus flaua bile vrgetur. Commodissima igitur his vina sunt, quæ cùm naturaliter sint austera, sensilem iam astringendi vim, propter vetustatem non amplius exhibent: calorem tamen admodum euidentem habent. Huius igitur generis vinorum optima sunt, Surrentinum, Signinum, Sabinum, Tiburtinum, & Marsum, omnia quidem Italica, astringentiáque. Quibus tamen ex crudis humoribus syncopes periculum imminet, sanè Falernum tantò iam memoratis præstat, quantò tum melioris est succi, tum etiam calidius: vtpote quod & velocius illis digeretur per corpus, & crudis succis concoquendis auxilio erit. In summa verò, quibus ex abundantia crudorum humorum syncope incidit; iis crassa vina, ceu noxia: aquosa, ceu parum efficacia, fugienda sunt. Deligenda autem eorum sunt media, quæque flaua existant & calida. Neque enim inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum: quandò etiam austera, & mediocriter alba, cùm inueterauerint, quodam modo fuluiora redduntur. Quotquot

Vacuatio per frictionem solam, quibus debeat administrari, & quomodo.

Oleum Sabinum.
Oleum Hispanum.
Oleum Sicyonium.
Oleum chamæmelinum.

Frictio vberior allicit somnum.
Somnus diuturnus crudos succos digeri prohibet, & viscera reddit grauiora.

Somnus concoquit.
Vigiliæ digerunt.
Mulsæ exhibitio.

Cataplasmatis vtendum non esse prius, quàm superuacua partim sint vacuata, partim concocta.
Inediam longissimam ferunt, quibus corpus crudis succis redundat.

Oxymeli congruere illis qui crudis succis redundant.

Frigidos subesse succos quis pulsus indicet.

Syncopes à cruditate curatio.

Syncope laborantibus omnibus quale vinum sit exhibendum.

Vinorum genera varia.

Vinum album quod calidum sit, repertum nullum.

autem in ipsis calidissima sunt omnia profectò sunt flaua. Reliquorum vini generum, austera quæ mediocriter alba, crassáque sunt, certè nullum ad digestionem in corpus est idoneum. Si tamen abundè inuetetarint, nec aliorum copia sit, vti illis licebit, quòd stomachum roborent. Cæterùm vina quæ calfaciunt immodicè, iis offerenda non sunt: quibus caput est imbecillum, facileque ab id genus viois repletur. Porrò vina quæ odota fuluáque sunt, quantum ex ipsorum est natura, omnia caput grauant. Eóque tum Faletnum, tum Tmolites, tum Lesbium, infirmo capiti noxia sunt. At vina austera ventriculum roborant, caputque inter omnia vina minimè tentant: digestionem tamen in corpus oon promouent: quò magis fugienda tibi io syncope prehēsis sunt, non secus quàm aqua. In peoutia verò vini quod accommodum vtrique syncopæ sit, ei ioquam quæ ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus vti vino, vtèris aquosis, magisque si antiqua fuerint. Talia nanque, rametsi non valenter excalfaciant, facilè tamen deducuntur in corpus: quo nomine vrinas præter cætera omnia promouent. A quibus secundum locum obtinent, quæcunque fuluorum maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipuè sunt deligenda.

Vina impensè calida, iis offerenda non esse, quibus caput est imbecillum.

Vina austera ventriculum roborant, caputque minimè tentant: syncope tamē prehensis non conferunt.

Est autem syncope, præceps virium lapsus. Cùm autem essentia virium, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistat, hæc nobis, & vbi integra sunt, seruati: & vbi corrupta sunt, ad integrum reuocari omnino debent. At verò substantia spiritus, ipsáque solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se naturaliter habeant. Curandum itaque est, vt quæ substantiæ portio ab eis defluit, hanc per appositionem satciamus: quod in ipsis verò alterascit, in debitam temperiem per conttariam alterationem restituamus. Si igitur tum vacuatio, tum alterario sensim paulatimque fiant, etiam correctio vtriusque sensim administrabitur: quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin confertim & semel, ac magna aliquando vacuatio, vel etiam adiectio incidat, sic sanè & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorum sanationem desiderabimus.

Syncope est præceps virium lapsus. Essentia viriū in quibus consistat.

Porrò animalis spiritus, à cerebro, veluti à fonte, oascitur. Qui partim ex inspitando, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur aliturque. At vitalis spiritus continetur in corde, & atteriis: nutritúrque tum ex aëre inspirato, tum ex sanguine halituoso. Quòd si naturalis quoque aliquis spiritus sit, vtique continebitur is in iecinote & venis. Virium igitur lapsus, qui quidem solidorum corporum substantiæ resolutæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit, animante ex frequenti atrophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui verò ex substantiæ temperie mutata prouenit, is, vel vbi immodicè ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, vel exiccata, vel horum aliquibus copulatis affecta, prouenit. At alterario spiritus, tum ex vitiosis oritur succis, tum ex ambientis aëris malitia: præterea venenaris facultatibus, aut animalium quæ virus eiectant, venenis. ipsius verò essentiæ spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cuiusmodi sunt, timor subitus vehemensque, necnon mœror, ira, curæ, atque summa voluptas, tum ob ingentem dolorem: præterea ob

Spiritus animalis à cerebro nascitur.

Spiritus vitalis in corde & arteriis consistit.

Spiritus naturalis si quis sit, in iecore continebitur.

Lapsus virium quibus succedere soleat.

Spiritus à quibus alterari soleat.

Spiritum quæ corrumpant.

plures motiones vigiliásque, obque immodicam ipsius renuitatem, & continentium eum vasorum raritudinem, arque adeo ante hæc omnia, ob respiratum prohibitum, & nutrimenti defectum incidit) diligentius corrigi postular. Sciendum autem est, in omnibus perturbationibus, ipsam per seipsam moueri animam: quæ nimirum in aliis actiuis functionibus mouet etiam & ipsa corpus. Ob idque resoluitur eius robur, vtroque motuum suorum genere, si modum excedant. Ergo nec rarefaciendum immodicè ægrotantis est corpus, si spiritum retineri in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita valenter extenuanda.

Animam per seipsam moueri in perturbationibus.

Est etiam ad virium robur tuendum, ciborum atque potionum habeoda ratio, vt sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aër præterea quem inspiramus, debet esse vt optimè temperatus, sic ab omni corruptela & ioquinamento alienissimus. Curandum similiter est, vt ipsa corpora solida, in quibus vel maximè consistere virium substantia videtur, sint sano temperamento. Quippe ad conseruandum virtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare præsidium est temperamenti custodia: ante omnia quidem, trium principiorum: mox verò reliquarum partium, quæcunque in consortium affectus, principia secum ex facili trahunt. Cuiusmodi est os ventriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At verò si humores crudi vires sua copia premant, ac propter multitudinem simul & crassitudinem exiguos animalis meatus obstruant, is affectus multis nomioibus exitialis est, ac syncopæ opportunos reddit. Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen ij certè non inferunt, sed deliquia animi. Siquidem resoluuntur ægrotantes huiusmodi, nisi frequentius nutriantur.

Virium robori custodiendo quæ requirantur.

Sunt antem nutriendi hi extenuantibus calfacientibúsque: idque non copiosè, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfacientiáque, sed moderatè. His & aquosum vinum idoneum ab initio est, nisi tamen vehementer febricitent. Etenim qui laborant ex huiuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipuéque ad vesperam, noctúque. Qui verò ex tenuissimis succis vrgentur syncope, diuersa à iam dictis ratione curandi sunt. Illos nanque paulatim & assiduè vacuamus. At qui sic se habent, hos paulatim & assiduè nutriemus. Quòd si viribus imbecillis, aliquod his viscus phlegmone obsessum sit, eorum salus est deplorata: quādo nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantùm in remissionibus: & seruari non possunt, si non nutriantur.

Syncopes ab ore ventriculi ortæ curatio.

Non solùm autem extenuatis ad eum modum spiritu & sanguine soleot sæpe vires resolui, sed etiam facultare expultrice per vniuersam corporis molem immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet, ob retentticis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicuti etiam corporis summa densare, non secus quàm priorum rarefacere. Frigidum itaque iis aërem astringentemque comparabimus. Vngendi prætetea sunt astrictoriis vnguentis. Tum cibi iis dandi, qui non admodum promptè diffluant: cuiusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui non facilè corrumpantur, ouorum vitelli (quandoquidem album ægrè concoquitur) gallinaceorum, qui lacte alti sint, testiculi, ac denique suillum cerebrum diligeoter assum, vel in albo

Vires resolui etiam ob excretricem vim immodicè cōcitatam.

Vires imbecilliores reddit ob excretricis motus immoderatos, quomodo reficiēdæ.

Albumen ouorum ægrè concoqui.

albo iure legitimè elixum, porro & anetho iniectis. In summa, omni ratione agendum, vt succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas. Vinum verò ipsis aquosum, necessarium inter initia est, sumptum post cibos. Quòd si ex sententia nobis omnia responderint, etiam carnei iis aliquid nutrimenti pòst alia dabimus, potissimum post quartum diem, succis qui febrem excitauerunt, iam ad concoctionem venientibus. In omnibus autem eiusmodi curationibus, si iam adsit syncope, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertetur. Sin expectetur, vtriusque curam habebit, & vt symptoma non incidat, & vt paulatim discutiatur morbus: quem celerius discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Quippe qui multitudine crudi succi grauatur, hunc si modo iustam semel vacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel arbitror, vacuatum explicaremus, à morbo. Eum verò cuius spiritus & succi facilè exhalant, si ante accessionem cibare non cogeremur, longiorem illi morbum certè non redderemus. Sunt & aliæ quinque occasiones quibus succedunt syncopæ: nempe dolor vehemens, vigiliæ, immodica ventris inanitio, motus in delirantibus, ac denique principiorum intemperantia, vel nuda, vel cum humorum affluxu. Si igitur causam ipsam vnde excitatur dolor, adimere possis, ita vtique contra symptoma non pugnaueris, sed curaueris ægritudinem. At si qua occasione prohibitus, affectui submouendo intentum esse non licet, vehementiam mitigabis doloris. Dolent porrò tantùm particulæ sensibiles, idque vel ob continuitatis diuortium, vel ob aliquam alterationem, non sensim, sed confertim & violenter factam. Quippe videntur corpora, non solùm cùm in non naturalem habitum confertim aguntur, tristem mutationem sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi is sensim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolore afficiunt, omnia vehementer calfacientia, atque refrigerantia. Ipsam autem solutionem continui, necesse est vel ruptionem, vel contusionem, vel erosionem existere. At ruptio ex distentione quadam, contusio ex grauante aliquo, erosio ex mordente prouenit qualitate. Ergo cùm nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel grauet, vel erodat, sed ex seipso horum aliquod corpus sentiat, neminem latere potest, distentionem ab aliqua intrinsecus substantia, quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut immodica siccitate, prouenire: contusionem, ex eo quòd aliquod corpus occursatit extrinsecus, quod vel durum, vel magnum, vel graue, vel simul ambo extitit: erosionem verò, ex succo aliquo, cui mordens natura insit. Qui quidem si sit in tunicis intestinorum imbibitus, commodissimè hiera picra expurgatur. Quòd si aliquam exulcerationem pepererit, nutriendus certe æger est calente alica, sed iniectis mali punici granis. Potus autem illi offerendus est mali punici cremor. Porrò si sanguinis abundátia sit quod distendit, protinus sanguis mittendus est, modò vires ægri non sint infirmæ. Sed si is vel sanguinis missionem timeat, vel viribus sit imbecillis, tum reuellendus in diuersum est sanguis, tum per propinqua deriuandus. Quòd si his peractis dolor etiam perstat, patet profectò in ægrotante particula impactum esse quod contristat. Patet verò non minus, & quòd curatio

Syncope quibus succedat causis.

Doloris causæ.

Solutio continui quotuplex sit. Ruptio. Contusio. Erosio.

Distentio spótanea vnde accidat. Contusionis causæ.

Erosio vnde fiat.

Hiera picra expurgat humores acres tunicis intestinorum imbibitos.

Dysenteriæ qualis victus conueniat.

Distentionis à sanguinis copia curatio.

Reuulsionem esse in contrariam molliendam.

ipsa per digerentia medicamenta molienda sit. Similiter etiam curantur dolores à flatulento spiritu orti: magis tamen ij extenuantia remedia desiderant. Si moles aliqua grauando, contundendóve dolorem excitet, moli ipsi est medendum. Sin mordens humor, aduersissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat nanque huius generis affectus, vt ea quæ contristant vacuentur, aut alterentur, aut medicamentis torporem inferentibus retundantur. Ea quippe minus hos affectus lædunt, quàm alios, qui à crassis glutinosisque humoribus proficiscuntur. Huiusmodi tamen succos, dolor vehemens non comitatur, nisi aliquis eis halituosus spiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus continetur, erumpere prorsus non possit. Nam sic, grauissimi solent excitari dolores. Etenim cùm tunicæ intestinorum sint duplices, si in medio ipsarum spacio frigidus ac viscidus humor collectus sit, à calore liquatus in flatulentum mutatur spiritum: qui crassus frigidusque cùm sit, acerbissimos dolores inducit. Ac ad tempus quidem, post bibitum medicamen stupefaciens, prorsus indolentes redduntur ægri, cæterùm affectus iis variis modis fit maior. Nam & intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minusque flatui transmittendo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus discutiant, desiccentque citra valentem calfactionem, curandi sunt. A nullo autem in eiusmodi succis tam est metuendum, quàm à calore qui & eos liquet, & in flatum vertat, sed non valeat discutere. Porrò agrestis quidam, allio comesto, vinóque ad vesperam meraciori bibito, à dolore colico fuit liberatus: neque id iniuria: allium siquidem flatum discutit, ac minimè sitim infert. Quamobrem ipse allium theriacem agrestium appello: estque commodissimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet, & theriacem bibere. At si cum febri vna talis dolor aliquando incidat, principiò quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio adhibendum est. Si ab hoc non quiescant, semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coquere, mox per linteum, quò purum sit, oleum colare, dein anseris, aut gallinaceum seuum, nec salsum, nec admodum vetus, in ipso oleo liquare, & per sedem infundere oportet. At si neque ex hoc remittantur dolores, secundò rursus iniiciendum est idem, adiecta etiamnum castorei & papaueris succi, vtriusque fabæ non amplius magnitudine. Olei verò hemina modus esto. Excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid: quæ appensa forti filo, quampenitissimè in rectum intestinum inseri debet, quò vtique & cùm libet, id facilè recipiatur, & euidentem vtilitatem conferat. Similiter oculorum, & aurium dolores, qui ab iisdem causis in febri excitantur, sedare conueniet fomento ex milio. Sed infundimus etiam auribus medicamentum id quod ex castoreo & papaueris succo conficitur, sapa liquatum. Quod sanè auri instillatum, oculorum etiam ac dentium dolores lenit iam verò si cataplasma imponi aliquando res ipsa suadeat, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Porrò

collyria

Deriuatio fit per propinqua.

Doloris à flatulento spiritu orti curatio.

Doloris à mordente humore orti, curatio.

Intestinorum tunicas esse duplices.

Stupefacientia medicamenta, obtundant quidem dolorem, affectum tamen maiorē reddunt.

Dolores intestinorum à crassis succis producti qua sint ratione curandi.

Allium auxiliatur dolori colico. Allium flatus discutit. Allium dicitur theriaca rusticorum.

Theriace quibus vtilis. Colici doloris cui sit iuncta febris, curatio.

Pessarij conficiendi modus, ad leniendos dolores colicos.

Dolores oculorum & aurium qua ratione leniendi.

Auribus instillatum medicamen ex castoreo succo papaueris & sapa constans, oculorum atque dentium dolores lenit.

Dolori mitigando cataplasma optimum.

Opium recipientia collyria, vehementissimos oculorum dolores laxant, tametsi imbecilliores ex frigiditate ipsas relinquant particulas.

collyria ex opio confecta, vehementissimos oculorum dolores laxant: vtendumque his est, cùm maxima necessitas vrget. Nam tametsi imbecilliores ex frigiditate in reliquam vitam ipsas reddant particulas, occurrunt tamen præsenti discrimini: ac postea frigiditatem ab opio relictam, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiam collyriis. Nempe auribus oleum id quod solum castoreum recipit, instillamus: oculis verò, ex cinamomo collyrium.

Cucurbitula admota, dolorem à flatu excitatum soluit.

Qui à solo spiritu flatuoso cruciantur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur, in quacunque corporis parte dolor sit excitatus. Quibus verò non spiritus modò flatuosus, sed etiam humor quispiam, vnde is oritur, ventris dolorem excitat, iis ilicò ad tempus dolor sedatur: redit tamen vel in sequenti nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Quare in his primùm doloris accessio est curanda, admota scilicet cucurbitula. Postea vacuandus humor, infuso per sedem aliquo medicamento calfaciente simul & attenuante. Ego verò oleo quopiam tenuis substantiæ vti assueui, rutam in eo præcoquens.

Rutaceum oleum auxiliaris quo dolor colicus à frigido succo ortus, discutiat.

Quo iniecto, nonnulli ægri paulò pòst excernunt humorem vitreum: atque ex hoc protinus simul & à dolore, & ab affectu liberantur. Si dolor ex tenui acrique exciterur humore, qui conuulsiones vehementes etiam inducere solet:

Doloris à tenui humore excitati curatio.

si quidem in ventriculo talis humor constat, vomitu expellendus est, aqua tepida propinata: sin autem in intestinis, inijcere per sedem oportet aliquod medicamen, quod blande eluere, tergeréque eiusmodi humorem possit. Commodissimus itaque ad id fuerit cremor ptisanæ. Cibi verò exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facilè corrumpantur. Qui ob siccitatem vehementem distenduntur, & discruciantur, si curari ij debeant, humectationem desiderant. Cæterùm si affectus is, sit febris occasione contractus, percuratu est difficilis, vel potius curationem non recipit.

Conuulsiones à plenitudine quidem ortæ, curari possunt: à neruosarum autem partiũ ariditate, minimè curationem admittunt.

Quippe conuulsiones quæ ex plenitudine neruosarum partium, vel ex humore mordente, vel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari possunt. Quæ verò ex neruosarum particularum ariditate proueniunt, nullus certe iis ad sanitatem est locus.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

Liber Decimustertivs.

IN hoc tertiodecimo commẽtario acturi de tumoribus præter naturá, primò quidẽ tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, grauissimáque inducat symptomata.

Phlegmones generatio.

Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum sanguinis, copiosioris scilicet, quam pars postulet: quo tumore obsessa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenditurque, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulsatione sensibili.

Phlegmones generalis curatio.

De phlegmones tamen generatione, varij vario modo opinantur, licet ipsa curandi ratio omnibus communis existat: nemque vacuatio sanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmonea quæ etiamnum gignitur, est duplex curationis scopus: quippe quod ex ea generatum iam est, id profligare oportet, præsidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod verò superest generandum, inhibendum est prorsus, beneficio alterius, quam præcautricem vocamus. Porrò sanguis copiosior influit, alia quapiam, aliisve particulis aliquando enim mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando particula quæ affligitur, ipsum ad se trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliàs vt copia superuacuum, vel qualitate molestum: aliàs vtroque nomine succum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahunt. In doloribus, incipit quidem causa ab eo quod affligitur: sed quicquid est phlegmones, id superpositæ partes efficiũt. At verò tumorum omnium, qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit, natura nascitur.

Tumorũ præter naturam varietas, pro differentia fluentium humorum nascitur.

Vbi enim flatulenta materia vberior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis similes, vbi sanguis: sicuti erysipelati, vbi flaua bilis: & œdemati, vbi pituita. Similiter scirrhosi, vbi vel crassus, vel vehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm crassus humor quodammodo iam melancholicus est. Lentus autem, ex glutinosis prouenit cibis. Vbi igitur particula aliqua, phlegmone vrgeri cœperit videndum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit ortus, an propter dolorem vel ipsius, vel propinquæ alicuius partis, hanc ipsam contraxerit, quò scilicet adempta causa, phlegmone non amplius increscat.

Phlegmonem curaturo quæ sint consideranda.

Dein proximè expendendum est, nunquid vicina aliqua pars sanguinem largius ad particulam phlegmone obsessam transmittat. Postea verò, num totum corpus plenitudine succorum laboret. Siquidem superuacanea, quæ expelluntur à valentioribus, ea semper in imbecilliores procumbunt.

Superuacanea expelli semper à fortioribus ad imbecilliores particulas.

Vnde accidit, vt glandulosa corpora, imbecillima omnium cùm sint, facilè fluxiones ipsas recipiant, tumoribúsque præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum vel maximè, vbi propter magnam arteriam aut venam fuerit vlcus aliquod ortum.

Glandulæ cur sint maximè obnoxiæ fluxionibus.

Quòd si scirrhosior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & struma vocatur.

Struma quid.

Ergo si vel totum corpus plethoricum sit, vel prauo succo redundet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin sanum planè sit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipsi autem vlceri tetrapharmacum liquatum oleo rosaceo, calidum, aut etiam Macedonicum pharmacum (quod solo thure tetrapharmaco præstat) ex linicinio imponentes: atque insuper calidum cataplasma ex farina vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, aqua & pauxillo olei confusis constans, extrinsecus applicantes.

Bubonis curatio.

Non secus verò ipsi adeni, qui phlegmone vrgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madens, sed citra salem. Cuius postea nonnihil indemus: vbi & tumor per totum membrum remissus fuerit, & vlceris dolor sedatus. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redundet, curatio per ea quæ sic calent, fluxionem ad membrum citat: cogimurque aliàs sanguinem mittere, idque aut vena incisa, aut membris iis, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu etenim laborante, scarificabis crura. altero crure malè habente, reliquum. Has nanque vacuationes indicat ipsa copia: sicuti etiam succorum vitium, redundantis succi purgationem.

Manu laborante scarificanda esse crura.

Sed

Sed quæ eriam græcè dicuntur phymata, glandulis sicubi fluxio in eas procumbit, citra vlceris occasionem accidunt. Vbi ergo distentæ vehementer glandulæ sunt, aut alia quæuis particula, quam premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius vacuato, ipsam scarificare. Sanè vacuamus totum corpus, eriam cùm mediocritatem succorum continet, si morbi magnitudo id suadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ fiunt. Tunc tamen parcius vacuare expedit: idque habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique consuetudinis ipsius ægrotantis. At vbi iam phlegmones ipse veluti feruor subsedit, mitigatoriis emplastris dimissis, ad ea quæ digerunt, paulatim est transeundum. Ac primum cum mitigatoriis ipsis paulùm mellis miscendum. Mox triticea farina in totum est auferenda, contentis hordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiusmodi digerentium medicamentorum veniendum, quæ vel humida consistentia sint, vel cerati specie. A duris autem est abstinendum: nam & phlegmonarum reliquias contrahunt, & rursus phlegmonem in ægra particula excitant. Quòd si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum, non expedit incidere protinus, sed digestionem moliri medicamentis ad id valentibus. Cùm autem quod ex phlegmone ipsa relinquitur, scirrhosum affectum videtur, fidenter iam valentibus medicamentis vtêris. Si quando ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris, mitigabis eam interea fomento, quod per spongiam administrabis. Id autem aliquando ex aqua dulci esto: aliquando etiam sal habente, vbi scilicet scirrhosiores sunt phlegmonæ. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, quod sic abscessit secare, eo potissimum loco oportet, quo est editissimum: obseruata interim effluxus indicatione: quippe tenuissimam illic etiam cutim inuenies. Post sectionem verò, medicamentorum aliquod, eorum quæ sine morsu siccent, impone. Quòd si computruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, excidi eam est necesse. Sectio igitur qua vtemur in suppurante particula, myrti imitetur folium, sitque planè non magna: quali nos semper contenti fuimus. Cæterùm cùm in tali incisione longitudo maior quàm latitudo sit, esto in inguine longitudo per transuersum ducta, non autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrum inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. Post incisam cutim, medicamento, quod mannam vocant, affectam partem implebimus. Est enim ea purgamentum thuris, leui astrictione prædita: quo nomine etiam thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus siquidem puris tantùm mouendi facultatem obtinet, vtpote nullam astringendi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo est & magis albicans. Sicuti quod magis est flauum, potentius siccat. Mannæ verò, etiam corticis thuris paululum est admistum, inde astrictoriam vim habet. Ipse autem cortex thuris, tum astringit, tū siccat insigniter. Itaq; eo solo vtimur ad sāguinis perfusiones. Quinetiam mitigare prius incisam partem oportet, fomentis primùm, dein cataplasmate, mox humectante aliquo medicamine, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere tum mannam, tum

Crure altero affecto, reliquum scarificandum esse.
Phymata.
Phlegmone affectas particulas quando scarificare cogamur.
Vacuare quādo soleamus corpus, etiam si mediocritatem succorum contineat.
Fluxionis causæ sunt dolor & membri calor.
Phlegmone quando sit digerenda.
Phlegmones curationi aduersari dura medicamenta.
Phlegmonem suppurantem non esse incidendam protinus, sed digerendam medicamentis ad id valentibus.
Abscessus quando secādus sit, & qua in parte.
Sectionis forma qualis esse debeat in suppurante particula.
Inguinis suppurātis sectionem per trāsuersum esse ducendam.
Mannam thuris buboni secto inspergēdam esse.
Thus puri mouendo idoneum nullam astringendi vim habet.
Thuris cortex astringit & siccat.
Incisas partes esse aliquo fomento circa incisionem lenienda.
Vlceris in parte secta re[illegible]

pus mouentia, dein quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ, si cauitas etiamnum adsit, quæ impleant adhibenda sunt. Sin minus, ea quæ cicatricem inducant: veluti quod ex cadmia conficitur. Vtendum verò medicamentis id genus est prius, quàm vlcus ad æqualitatem prorsus impletum fuerit, ne ipsa fortè cicatrix circumposita sit cute eminentior. Portò vbi æquabiliter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, siue plenitudo is affectus vocatur. Vbi verò vel flaua bile, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitum cacochymiam vocamus. Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: prætcrea digerentibus medicamentis, atque etiam inedia. At succorum vitium, purgatione, quæ redundanti succo sit accommodata, corrigitur. Cæterùm si iam æger febricitet, nec exercitatione vacuare licet exuperantiam, nec vnctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo: imò sanguinis missione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua. At si non febricitat, omnibus iam dictis vtare, optimum quodque ad id quod instat, deligens. Verùm cui crura laborant phregmone, ambulatione vel cursu exercitandus non est: sed nec stare iubendus. Satius quippe est, vt sedens fricetur plurimum, moxque manum motu exerceatur. At si quæ ex supernis partibus vrgeri videatur phlegmone, huic motus ex inambulatione aut cursu est admodum salutaris. Similiter & frictio ea tunc potior est quæ cruribus adhibetur, illis quæ in supernis partibus administrantur. Siquidem in omnibus talibus reuulsio debet fieri in contrarium. Neque igitur cùm vel circa sedem, vel aliquam huic partem vicinam, initium phlegmones incidit, aluum deiicies. Neque cùm in vesica, vel cole, vel renibus cœpta est, pharmaca quæ vrinas prouocent, bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero, vel pudendo insedit, menses huic prouocabis, sed ad partes quæ maximè longinquæ sint, semper reuulsionem molieris, æstimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu. Nam si plurima succorum abundantia sit, nec exercitatione, nec balneo sine periculo vtare. Sin exigua sit licet & per hæc vacues. Iam verò, si phlegmone oborta sit ab affectu partis quam vexat, primò quidem affectus ille sanandus est: mox quicquid ex phlegmone est genitum. Quæ ambo interim iisdem præsidiis tolluntur. Cæterùm ad incipientes phlegmonas, frigidis astringentibúsque magis vtendum est, quàm iis quæ digerunt: atque etiamnum magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed sanguis in inflammata particula vehementer impactus fuerit, non est amplius vtendū repercutientibus: sed tunc digerere est tempestiuum. Quòd si ex animalis punctu morsúve dolor incidit à quo exorta sit phlegmone, duplex sanandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuando, vel quod dolorem excitat, alterando. Ac vacuabis sanè id, eorum medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt: alterabis iis quæ sunt contraria. Vacuant itaque tum calfacientia omnia, tum quæ ad se citra calfactionem alliciunt: vt cucurbitulæ, & cornua quædam. Sunt qui & ore suo virus extrahant. Huc pertinet & cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quæ qualitatem per contraria alterant. Variantur autem

Cicatricem inducentibus medicamentis vtendum esse prius quàm totum vlcus prorsus impletum fuerit.
Plethora quid.
Cacochymia quid.
Plethoræ curatio.
Cacochymiæ correctio.
Crura phlegmone obsessa quomodo sint curanda.
Phlegmone supernarum partium quomodo sit curanda.
Reuulsio debet fieri in contrarium earum partiū quæ phlegmone vrgentur.
Phlegmonis incipientibus, frigida & astringentia magis quàm digerentia conueniunt.
Phlegmone quando sint digerendæ.
Phlegmones punctu morsúve animalis excitatæ curatio.
Virus à bestia relictum, qua ratione vacuandum.

tem medicatinnes, pro laborantium particularum diuersitate. Vna quippe indicario ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentariis. At ea, quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ verò ex instrumentariis, tum locum ipsum, per quem vacuare oportet, tum vacuationis rationem, tum verò in similis speciei medicamentorum vsu ipsum pluris minorisque modum. Porrò vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincit, contrà quàm in erysipelate. In boc nanque refrigerationis indicatio magis vrget, quàm vacuationis: etsi vbi refrigeratum erysipelas est, ad ea quæ digerunt medicamenta conuertimur. At in phlegmone tantisper refrigerandum est, quatenus & ad incrementum eius sistendum, inhibendumque est cómodum. Quippe refrigetatio repereutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante continetur, particula, aliquid in proximas partes repellit. Similì modo & quæ modicè excalfaciũt, vtraque interdũ ratione prosunt: quòd & dolorem sedent, & contenta in parte ægra digerant, Siquidem mitigando dolorem, augeri phlegmonas vetant: digerendo, quod earum iam conceptum est, sanant. Si iecur inflammationem contrahere cœperit, ac totum corpus egeat inanitione, virtúsque valida sit, atque æger pubertatem attigerit (puer enim, quæ per dissectá venã fit vacuationem non feret) pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito insecta vena: propterea quòd & è directo, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur, societatem habet. Hac non apparente, media secanda est. Quòd si nec illa se ostenderit, reliqua & tertia incidenda venit. Ac modum quidem vacuationis, ex redundantiæ modo; ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudinéque, atque ante hæc, ipsa laborantis virtute, inuenies. Venæ autem secádæ electio à parte laboráte indicatur. In vniuersum autem, quamlongissimè à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere, conuenit. Hac ratione, nec si hepar, aut ventriculum, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluum deiiciat, vti conuenier. Eandem cum his indicationem & vterus sortitur, sicuti cum vrinæ vasis pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa reuellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alui subductio in contrarium auertit. Si qua verò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut deniq; in ore phlegmone laborare cœperint, in his omnibus cauenda sunt, quæ pituitam per os euocant, Græci apophlegmatismos appellant. Satius nanque tunc fuerit deriuare ad nares, incideréque humeralem in manu venam: vel, si ea non cernitur, mediam. Vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internam. In angina primas in manibus: secundas eas quæ sub lingua habentur. At iis quæ in occipite sunt afflictis, etiam eam quæ in cubito est, necnon eam quæ habetur in fronte. Renibus verò, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimum quæ sunt circa poplitem. Sin minus, eas quæ sunt iuxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Vbi iecur phlegmone inuadit, quæ in dextra sunt manu, vbi lienem, contrà. Itaque statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur: constatque communem, quòd sit vacuandum, indicationem, non magis esse vtilitatis quàm noxæ causam. Porrò vbi pectus, aut ventriculus, aut partes circa collum caputve laborant phlegmone, etiam excogitatum est artus vincire. Quippe ipsum quod infestatur phlegmone, haudquaquam vinciendum est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus. Iam verò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborantis particulæ indicationem, vtilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidem quæ iuxta artus sunt sitæ, tutò ministrare possis frigidam aliquam fomentationem. Iecinori verò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere actu frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admouebis, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint. Auri verò, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes. Victus etiam pro partium ratione variatur. Quippe iis quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tentatur phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facillimè concoquentur. At si iecur ventriculúsve infestetur phlegmone (cùm munus eorum sit toti animali commune) victu exquisitissimo est opus, qui videlicet meatus aperiat detergeatque citra rosionem, ac breuiter omnis tenacitatis sit expers: qualis vtique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatum. Cæterùm dulcibus omnibus tum iecur, tum lien intumescit. Iam verò astringentia omnia, mala iecinoris phlegmonis sunt incommoda, præsertim iis quæ in cauo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cauo sunt visceris, quàm quæ in gibbo consistunt, magis irritant. Iis quippe quæ in gibbis sunt, mutata iam veniũt quæ assumpta fuerunt: & quod prius concocta sint, & quòd sanguini, qui in iecinore prius erat, admista. Cauo auté iecinoris phlegmone obsesso, protinus etiam venas quæ in mesenterio sunt, vnà phlegmone laborare est necesse, cùm ex vena portæ exoriantur: protinúsque etiam, quæcunque osculis earum incidunt, vim suam ostendere. Porrò vbi iecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quòd altricis facultatis principium animalibus sit, & venosum ab hoc exoriatur genus. Vt autem iecinoris cauum per aluum purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modicè vrinas mouent. Cuius generis apium existit. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam concoquitur, etiam valentioribus vti licet: vt asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, & meo: sicuti etiam per ventrem vacuare, si cauum afficitur, cnico cibis admisto, & vrtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus præterea quæ modicè aluum deiiciunt. Magisque in remissionibus, tum his ipsis audacius quàm antè vtendum: tum verò quæ iis sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptisana, vel ex aqua. Ego nanque etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem. Sed clystere etiam ipsos vacuare expediet: inter initia quidem, vel sale, vel nitro, vel aphronitro cum mulsa distemperatis contentis: in remissione verò, potissimumque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiam valentiora medicamenta miscentibus

Medicationes variari pro laborantium particularum diuersitate.

Erysipelatis curatio.

Refrigeratio ante vius in Phlegmone.

Calfacientia modicè, dolorem sedant, & contenta in parte inflammata digerũt.

Hepatis inflãmati curatio.

Pueri sectionem venæ non ferunt.

Sanguinem vacuari & reuelli ab hepate secta interna dextri cubiti vena.

Vena interna non apparente mediam aut humeralem secandam esse.

Reuulsionem esse moliendam quàm longissimè à tentata fluxione particula.

Apophlegmatismos fugiendos esse, vbi partes oris sunt inflammatæ.

Phlegmone occupante oris particulas, diuertendum ad nares esse, secandamque humeralem in manu venam, aut mediam.

Venæ secandæ ratio in iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium occipitis, renum, vesicæ, pudendi, & vteri affectibus.

Vincula non esse iniicienda inflammatæ particulæ, sed illi quæ opposita est.

Iecinori, si phlegmone infestari cœperit, nihil actu frigidum esse applicandum.

Auri inflammatæ nihil nocebis, vel si acetum cum rosaceo infundas.

Victus pro partium ratione variatur.

Victus iecori ventriculoque inflammato conueniens.

Dulcibus intumescit tum iecur tum lien.

Cauo hepatis phlegmone obsesso, venas meseraicas similiter inflammari.

Iecur phlegmone obsessũ cur mediocriter astringendum sit, per cataplasma mistæ materiæ.

Hepatis partes per quas vias, & quibus purgandæ remediis.

Hepati obsesso phlegmone quales clysteres conueniant.

tibus nobis. Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus, & origanum, & colocynthida, & minus centaurium. Opportunissima nanque ad scirrhum sunt iecur, lienque, si quis, parum habita de his ratione, glutinosis cibis vtatur. Etenim substantia lienis, tametsi rarior quàm iecinoris sit (est enim illis substantia lutosa) crebrius tamen scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo alitur, speciem. Siquidem crasso nutritur sanguine qui veluti limus purioris est, facilliméque nigra bilis efficitur. Renes etiam facilè scirrhis deprehendi, atque idcirco nephritidas alias omnino solui non posse, alias ægrè solubiles esse, ratio docet: cùm & crassa substantia sint, & non careant excrementorum vitio. Quo fit, vt qui crassi succi cibis vescuntur, calculi vitio vexentur. Medicamina igitur horum affectuum ea esse constat, quæ dissecent, dissoluant & frangant: quæ vtique ex eorum sunt genere, quæ obstructiones eruunt atque detergent: cæterùm viribus valentiora. Curationem autem vnà coindicant, virtus, natura, ætas, anni tempus, regio denique, consuetudóque.

Scirrho esse opportunissimum hepar lienémque.

Lienis substantiã quàm hepatis, esse rariorem.

Lien crasso nutritur sanguine.

Renes facile scirrham contrahant.

Calculos quæ soleant gignere.

Calculis quæ medicamenta congruant.

Iecinore itaque laborante phlegmone, quæ extrinsecus applicantur, ea mistæ esse facultatis esse debent: idque non in generatione phlegmones modò, sed etiam cùm nec affluit amplius quicquam, nec repelli quod in laborãte particula continetur, potest. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio suggeritur: altera quidem à phlegmone, sui euaporationem poscente, nimirum digerentia: altera verò ab affecta parte, quæ per astringentia robur eius seruari iubet. Quare coëuntibus vnà contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet: nempe astringens simul atque relaxans. Verum tuendi roboris indicatio, in iis tantùm partibus est communis, quarum munus ex vsu est vniuerso corpori. Igitur nec lienem tantũ relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iecinore quicquid limosum & melancholicum est expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obstructio aut phlegmone, sed præcipuè scirrhosa, in eum incidit, tum ea quæ obstructiones eximant, tum quæ dissecent, vehementiora exigit. Nam quale medicamentum iecinori absynthium est, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iecinori est eupatorium, tale scolopendrium lieni. Siquidem similia genere medicamenta, quemadmodum & nutrimenta, ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora & acriora lien, quantò crassiore vtitur alimento. Iam verò cùm gibba iecinoris expurgari per renes oporteat, sicuti caua per inferiorem ventrem: lieni sanè per renes nulla administrari potest vacuatio, sed tantummodo per intestina. Proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis ipsum medicamentis tum detergemus, tum lacessimus, quò demittat deponatque superflua. Est autem duplex ratio eiusmodi medicamẽtorum vsus. Nempe, vbi partes superius sitæ laborant, per ea quæ eduntur bibunturque: cùm inferiores, per id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum vis, antequam ad inferiores partes perueniat resoluitur. Quæ infusa sunt, ea omnino ad ieiunum vsque ascendere nequeunt. Porrò gula (quæ stomachus propriè vocatur) affecta, cataplasmata super dorsi spinam imponimus: non autem in anteriori parte: quod facimus, vbi phlegmone os ventriculi vrgetur. Siquidem spinæ gula superiacet, per collum & pectus deorsum vsque ad ventriculum exporrecta.

Hepatis inflammati curatio.

Lien nutritur ex melancholico sanguine, quem expurgat ab hepate.

Lien obstructum, aut inflammatum, qualia medicamenta postulet.

Lien hepárque similia nutrimenta & medicamenta requirunt.

Lien crassiori vtitur alimento quàm hepar.

Hepar per quàm regionem vacuetur.

Lien per intestina vacuatur.

Clysmos non posse vsque ad ieiunum ascẽdere.

Gula affecta, cataplasma esse applicandum super spinam dorsi.

Iam quemadmodum lien & iecinoris caua, per intestinam: gibba illius & renes per vrinas purgantur: sic pectus, vbi interna eius tentantur phlegmone, per succingentem membranam, aliquid in medium sui pulmonumque spacium transmittit. Id autem expurgari per eandẽ qua pulmo viam debet. Propinanda igitur iis qui sic affliguntur, sunt, quandiu quidem ipsa inualescit phlegmone, medicamenta quæ mediocriter vias aperiant, & crassos humores dissecent, vt ptisana & mulsa: in exquisita autem declinatione phlegmones, dum educi iam excrementa postulant quæ id valentius moliantur: vt vrticæ semen, & mulsa, in quam fuit coniectum paululum acrium herbarum: quales sunt, origanum, hyssopum, calaminthe, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio conficitur, crassiora pectoris pulmonísque excrementa incidere potest. In vniuersum autem quæ in alto corpore affliguntur phlegmone, eæ partes paulò acriora, quàm pro phlegmones natura medicamenta desiderant. Resoluuntur siquidem eorum vires, dum altè descendunt. Hac ratione & cucurbitula (strenuum planè auxilium) est inuenta, tum vt foras euocentur quæ sunt in alto, tum vt eximantur & eruantur, quæ iam in scirrhum abeunt. Verùm vtendum cucurbita in ipsa parte quæ phlegmone vrgetur, inter initia non est, sed posteaquam vniuersum corpus vacuaueris, * atque ex vsu iam esse videatur, eorum quæ in inflammata particula continentur, aliquid aut vacuare, aut versus exteriora reuellere. Proinde vbi affectus * etiamnum in generatione consistunt, minimè ipsis membris quæ laborare incipiunt, sed iis quæ continua his sunt, cucurbita imponi debebit, auellendi in contrarium causa. Sic nanque ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm sanguis ex vtero profluit, defixo maximè in ipsis communibus pectoris & vteri vasis, eius ore. Sic si è naribus sanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus. Sic & omne aliud sanguinis profluuium, ad contrarium per communes venas auertimus: quemadmodum rursum & sanguinem (si ita est opus) attrahimus. Siquidem quum menses euocare in animo est, pubi & inguini cucurbitam affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa; efficax est remedium ad oculorum fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit. Nam si refertum sanguine corpus sit, in quacunque parte capitis cucurbitam defixeris, totum ipsum implebis. Aduerte autem, vbi dicimus, astringere incipiẽtem phlegmonem esse opus, non quodlibet astringens in iis quæ deuoranda sunt, exhibendum esse: sed ea tantùm, quibus nulla corruptrix admista vis insit. Nam chalcanthus inter præcipua astringit: sicuti etiam misy, & sori, & chalcitis, & diphryges, & æs vstum, & squama eius, & flos. Verùm hæc medicamenta, noxia deuorata sunt: quocirca stomaticis ea miscere tutum non est. Defluit nanque interdum ex his aliquid ad ventriculum. Sed nec aloën probè miscueris iis medicamẽtis, quæ phlegmones alicuius causa, quæ intus constiterit, deuoranda sunt: quando huic quoque purgandi vis quædam inest. Cæterùm vbi phlegmone prorsus inclinauerit, si quis paululum aloës admisceat, deiiciendi ventris gratia, qui prorsus non deiecerit nihil lædet. Quanquam satius fuerit mercu-

Pectus per quàm regionem purgetur.

Pectori phlegmone obsesso quæ medicamenta conueniant.

Inflammationes altius sitæ, cur paulò medicamentã acriora postulent, quàm pro ipsarum ratione.

Cucurbitula quorsum inuenta.

Cucurbitula quando vtendum.

Cucurbitulã quorsum ad mammas affigi soleant.

Cucurbitulas sanguinem à parte reuellere, atque ad ipsam si fuerit opus, attrahere.

Cucurbitulã pubi affixa, menses euocat: oculorum autem fluxiones reuellit occipiti admota.

Cucurbitulã non esse vtendum prius, quàm vniuersum corpus vacuetur.

Aloën miscendam non esse medicamentis quæ gratia phlegmones propinantur, nisi aluum velimus deiicere.

Aluum tutò emollientia.

tiali, vt vtrica, aut enico, aluum sic laborantium subducere. Admodum itaque necessaria est indicatio quæ à particulis sumitur. Quæ nec ipsa sat est ad curandos morbos, nisi etiam methodos de medicamentis didiceris. Vt autem ad affectus capitis iam nostra reuocetur oratio, oxyrhodinum quo caput phreniticorum perfundimus, sanè vniuersos redarguit, quicúque principem animæ partem in corde statuunt. Siquidem per id genus affectus, non capiti, sed pectori præsidia admouenda esset. Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiam (quod vitium illi contrarium quodammodo secundum speciem existit) vniuersi applicāt ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo quum humor qui in capite redundat frigidus est, insensibilitas immobilitásque hominem opprimunt: quum verò calidus est, perpetuus potius motus, vnà cum rationis noxa. Accidit enim segnitia ex frigore: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia. Igitur in eiusmodi affectibus, si virtus valida sit, ac nihil aliud prohibeat, & crudi humoris copia, vel ætas puerilis, vel anni tempus, vel regio in qua sit extremus calor, vel frigus, statim ab initio vena tundēda est. Atque hoc quidem commune vtrique vitio, & ei quod cum sopore, & ei quod cum vigiliis incidit. Commune preterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus à capite humor est, quisquis is fuerit. Quæ sequuntur, contraria sunt. Nam quæ cum vigiliis coniuncta sunt, ea lenire expedit: quæ cum immobilitate, excitate. Iure ergo quum in summo incremento sunt, iis vitiis quæ peruigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaueris capitibus applicabimus. Odorem quoque naribus obiiciemus: ac narium alas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire, ac stupefacere principem facultatē oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit refrigerando: in contrariis autem vitiis excitare: ac noxij humoris, qui citra putredinem, & citra febrim, altos sopores inuehit, crassitudinem incidere, excalfacereque. Tales nimirum altos sopores, Græci apoplexias, caros, & carochas appellant. Quòd si quando humor putrescat, vtique cum febri incidunt ea genera, vocatorque morbus græcè lethargus. Incoquentes igitur in aceto thymum, & pulegium, & origanum, aliáque id genus, naribus sic affectorum admouebimus, quò vapor sublatus ad cerebrum, humoris crassitudinem discecet. Mox etiam palatum valentibus & acribus medicamentis vngemus. Ab his verò etiam sternutamentis vtemur: tum capiti similes præsidiorum facultates imponemus, adaucta semper eorum, etiam ad ipsum vsque sinapi, vehementia, si vitium diu perseueret. Quinetiam cucurbitis ad vtrumque vitium, si diutinum sit, vtemur: itemque castoreo, quippe quod ipsum probè concoquit, debitè administratum. Quoties autem medicamenti alicuius vim exactè ad cerebrum descendere voles, ad coronalem vocatam suturam (cuius plurima diuersitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimum, & rarissimum eo in loco est cranium. Commodius etiam fuerit, si & cum infrictione id facias, aut tonsis capillis, aut etiam planè abrasis. Quòd si humidum sit quod applicandum est, id ex alto effundas, ac veluti fontis ritu illidas; quippe penitus intrò ab ictu magis impellitur. Sicuti autem hìc vehementior humoris casus conducit, ita in oculis aduersatur. In capite nanque insensile os est quod feritur: in oculis membranosa quædam & imbecilla, maximéque sensilia corpora. Et in capite quidem, aliud est quod ictum excipit, aliud quod curatur: quodque vt ictum non sentit, ita facultate, quæ ex incussu ad ipsum peruenit, fruitur. At in oculo, quod est curandum, idem valenter feritur. Quare infundere huic sensim medicamenta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebram superiorem blandissimè. Meritò autem commendatur ad phlegmonem oculorum, ex oui humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordens. Cæterùm quæ terrea corpora ocularius medicamentis miscenda sunt, ea læuigari exactissimè debent. Dolent porrò vehementer oculi, aut ex vehemēti acris confluentis humoris morsu, aut quòd eorum tunicæ plenitudine distendantur, aut propter crassorum humorum, flatuosiue spiritus extensionem. At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe reuellendo, & vacuando, curare conuenit: tum ipsi particulæ oui humore infuso, quò per eum acris fluxio sine offensa eluatur. Vbi autem concocta iam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus vacuatum, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nam & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò contemperato. At distentionem quæ ex repletione prouenit partis, missione sanguinis, & alui deiectione, & infernarum partium frictione, curare conuenit. Quòd si necessitas aliquando vrgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis. At humorum, vel flatuosi spiritus extensiones curabimus, vacuato prius in his quoque toto corpore: sed & humorum momento auerso deorsum. Mox localibus remediis vtendum: non tamen medicamentis iis quæ repercutiant, ac reprimant, sed potius iis quæ discutiant. Igitur fœnogræci decoctum iis infundendum est: quod omnium maximè sine offensa digerat. Verum tum reliquos morbos, tum phlegmonas, sicubi curas, nullo euaporante auxilio prius fidenter vteris, quàm totum corpus, aut pars quæ excrementorum transmittit, vacuetur, aut contrariis qualitatibus alteretur, si aliquam intemperantiam sortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa. Sic enim diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atque ad capitis custodiam conuersi. Plurimum autem vel frigida intemperies caput viriat, vel humida: nec dubium est, quinetiam ambæ congrediantur. Rationes sunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittunt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, vti expedit: tum frequenti ex aqua dulci in balneo lauatione. Quòd si arteriæ, venæve quæ iuxta oculos sunt, imbecilliores sint redditæ, adeo vt aliorum vasorum superuacua recipiant, aliqua earum parte excisa, aut etiam totis abundè altè præcisis, dura cicatrice quod intereft intercipiemus. Cæterùm in reconditis vasis hoc fieri nequit, ac proinde eorum vitia ægrè curationem recipiunt. Vasa verò conspicua, vel absque chirurgia licet corroborare, illitis medicamentis quæ robur inferant. Est quando calidus sanguis, ac vapotum plenus, ad caput ascendit, ac maximè in arteriis redundat. Cui vitio saluberrimum est remedium,

Lethargus est affectus contrarius phreniti di.

Animam rationalem consistere in capite.

Principis animæ facultatis singula sym ptomata vnde proficiscantur, & quæ ratio sint curanda.

Oxyrhodinum quibus conueniat affectibus.

Affectuum qui cum peruigilio & delirio infestant, curatio.

Affectuum qui cum sopore inuadunt, curatio.

Lethargus quid.

Coronali suturæ esse applicanda medicamenta, quorum vim exactè ad cerebrum descendere volumus.

Capiti illitu ta fomenta humido, alte illidenda ab alto.

Oculorum phlegmonas iuuat albumen oui.

Oculorum dolor vnde oriatur.

Oculorū morsus curatio.

Oculorum inflammationi quando, & cur balneum conducat.

Oculorum distentionis a plenitudine curatio.

Oculorum à flatulenta substantia extensorum curatio.

Fœnogræci decoctum oculorum tensioni confert.

Digerentibus non esse vtendum fidenter priusquam vniuerso corpori, aut parti quæ excrementum transmittit, consultum fuerit.

Oculis vasa adiacentia præcidenda tunc esse, dum imbecilliora reddita aliorum vasorum excrementa recipiunt.

Vasa conspicua posse absque chirurgia corroborari, illitis medicamentis quæ robur inferant.

medium, vt ex incidantur arteriæ, quæ circa caput & calidiores apparent, & maiorem exhibent pulsum. Quæcunque verò & paruæ, & prope cutem resident, harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in varicibus crurum solemus, aptius erit. Quòd si inter nudandum appareat tibi vas magnum, aut magnum exhibere pulsum, tutius fuerit vinculo id prius excipere, mox quod in medio est, præcidere. Sunto autem eiusmodi vincula ex materia aliqua minimè putrescibili, potissimum si iis arteriæ sint excipiendæ. Etenim quæ caro in abscissis vasorum partibus coalescit, ea pro operculo est, atque ipsorum oscula claudit. Quod quidẽ vbi factum iam cernimus, decidere tunc tutò vincula possunt. Ac sic etiam varices curamus, quæ dilatatæ sunt venæ, potissimum circa crura & testiculos.

Vasa excidendi ratio.

Varices qua ratione curentur.

GALENI PERGAMENI
De methodo medendi,

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Erisipelas vnde gignantur. Erysipelas quomodo à phlegmone differant.

HAud longè verò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus tumorem caloremque cum illa sortitur communem. Diffident inter se tamen affectus ij, primùm maximéque colore. Quandoquidem si is ruber sit, vitium vocatur phlegmone. Sin pallidus, flauúsve, vel ex pallido flauoque colore mistus; erysipellas. Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quæ copioso sanguine in aliquam particulam procumbente, orta, altè magis in corpus dimittitur: inibique dolorem pulsatilem, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas verò in cute potius consistit, ob tenuitatem ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidem pro naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Vbi verò is vel longè copiosior, vel crassior, quàm pro modo naturæ, redditus, vniuersus ad cutim compulsus fuerit, eam tum perurit, tum in tumorem attollit, aliquid etiam subiectæ partis occupans. Hic itaque affectus erysipelas nuncupatur. Qui quidem interdum cum exulceratione supremę cuticulæ accidit, vbi scilicet bilis ipsa crassior simul atque acrior existit. Interdum autem sine hac incidit. Vbi verò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambabus conflata: vtique ab eo quod in miscella exuperat, nomen tumori indatur, dicatúrque de eo id quod præpollet, sic vt vel phlegmonem erysipelatosam affectum ipsum vocemus, vel erysipelas phlegmonosum. Cæterùm vbi neutrum vincit, ibi vitium phlegmones erysipelatósque medium vocetur. Ergo omnibus qui sic præter naturam consistunt tumoribus, communis indicatio vacuatio est: quæ nimirum administratur dupliciter: vna repellentium ad alias partes, altera per halitum digerentium. At quoniam erysipelas non quantitate modo affligit, sed etiam ob vehementem inflammationem qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationẽ quam phlegmone. Cauendum tamen est interim, ne in princeps aliquod membrum ipsam bilem repellas. Ac proinde, quemadmodum in phlegmones curatione, post totius corporis vacuationem auxiliis repellentibus vtimur, sic facies in erysipelate, sed pro sanguinis missione medicamento quod bilem trahat purgans, ipsam verò afflictam partem refrigerans. Cuius sanè refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc conquiescit. Quod non purum, sed quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutim præfert: nigricátque, si magis. Quam ob rem satius fuerit, vbi laborantis particulæ alteratũ colorem videris, à refrigerantibus astringentibúsque ad cõtraria trãsire, prius quàm vel liuida vel nigra prorsus fiat. Refrigerant porrò, solanum, sempervivum, portulaca, vmbilicus veneris, psyllium, altercum, lactuca, intybum, palustris lenticula, ceram ex aqua admodum frigida, & alia id genus. Vbi verò inflammatio ægrotantis membri iam desiit, cataplasma illi, prius quàm liueat, ex hordei farina imponendum. Quòd si liuor iam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendúsque locus plurimum quidem ex aqua calida. Sed & marina aqua, & muria conducet interim. Quinetiam ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, vel acetum, vel oxalme misceatur. Nullum autem valenter calfacientium est medela erysipelaris, prius quàm id quod mutatur, desinat esse quod antea fuerat, atque alterum iam, illíque contrarium, euaserit. Interdum etiam erysipelas miscetur œdemati; dicitúrque erysipelas œdematosum: quemadmodum vbi ex nimia refrigeratione durum ægréque solubile est redditum, erysipelas scirrhosum vocabitur. Quod igitur ad curationem pertinet, potissimum contra exuperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatione. Sicuti autẽ ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidam tumor & indolens. Qui quidem in aquæ inter cutim dispositionibus, necnon in phthoë, solet etiam pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullam seorsum propriam curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare crura, aliàs oxyrhodino, aliàs oleo cũ sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema constitit, abundè aliquando satisfacit spongia recens, potabili oxycrato madidata. Deligare verò ipsam debes, ab inferiore parte incipiens, ac suprà desinens. Si recentis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabísque nitro, aphronitro, & aqua lixiua. Quòd si sic œdema non subsidat, vbi rursus deligabis, pusillum aliquid aluminis conijcies, ac nouam spongiam admouebis: aut etiam ellychnion molle, madésque ex posca, quæ aluminis nonnihil receperit. Sit autẽ arctatio mediocris, veluti in ossis fractura. Ac primæ quidem fasciæ iniectiones, quæ scilicet infernè incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ. Idoneum etiam medicamentũ ad hæc est glaucium ipsum, liquatum in posca: nostrumque medicamen, quod ex eo conficitur: quodque non œdemata modò, verùm multò etiam magis tum erysipelata, tum phlegmonas incipientes sanat, ac potissimum calidas. Porrò scirrhosis affectibus (qui à glutinosis, aut crassis, aut vtriusque rationis participibus humoribus trahunt ortum) nullum vehementer excalefaciens, siccansve medicamentum est aptum. Nam quæ eiusmodi sunt, digerunt quidem subtilius quod verò reliquũ est multò magis impingunt. Qua ratione etiam calculi gignuntur in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosoque succo. Quare ea tantùm sunt admouenda

Phlegmones generatio & symptomata.

Erysipelas quid.

Phlegmone erysipelatosa.

Erysipelas phlegmonosum.

Euacuatio in tumoribus præter naturam, duplex.

Erysipelatis curatio.

Erysipelatis refrigerandi terminus sit ipsa coloris mutatio.

Erysipelati refrigerando medicamenta idonea.

Erysipelas œdematosum vnde accidat.

Oedema est humor laxus & indolens, ortus à pituita.

Oedematum curatio.

Alumen œdemata discutit.

Glaucium & diaglaucium, œdemata, erysipelata, & phlegmonas sanat.

Scirrhis non conuenium medicamenta vehementer calfacientia & siccantia.

Calculi quomodo generentur.

da tumoribus induratis, quæ molliendo digerere possint: cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hircinum, taurinum, & leoninum. Ad hæc ammoniacum thymiama, & bdellium vtrumque, sicuti etiam styrax. Sed ex his, humentiora sunt præferenda. His igitur attentus indicationibus, etiam complicatos affectus sanare poteris. Cæterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliquid incidentium emollientibus admiscere oportet: cuiusmodi vel in primis acetum est. Equidem pyriten lapidem, aut molarem, sed candentem, in aceto quamacerrimo extinguere soleo: dein scirrhosum ligamentum, vel tendonem exponere, vt calentem vaporem excipiat, in eóque dimoueatur. Postea verò medicamen quod emolliat impono, oleóque aliquo tenui à principio curationis, particulam laborantem perfundo. Itaque curatio quę per acetum administratur, vtilis est vitio iam adulto: & quum præparata iam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tempore, medicamentis quæ ex aceto componuntur vtendum est: quamuis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit vsus. Ac ammoniacum quidem thymiama liquatum aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idque solum ei curando sæpe fuit satis. Induratis etiam musculis vbi emolliri per alia medicamenta iam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximũ vsum pręstat. Sufficit autem eo vno alteróve die vsos, rursus ad emollientia reuerti. Ego verò medio tempore cataplasmate ex althea sum vsus. Cuius radix seuo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit. Syluestris quoque maluæ, quæ passim nascitur, folia, cum supradictorum aliquo tunsa proficient. Meliora tamen crudis sunt, quæ modicè ante sunt cocta. Variatur itaque curationis modus pro differentiis particularum. Quippe laborantibus præcordiis œdemate, nemo ea posca frigidam applicuerit spongiam: nec absynthium oleo incoquens, genu quisquam perfudit. At iecinori ægrotanti & lieni, cum maxima vtilitate adhibetur. Vocatur igitur scirrhus impræsentiarũ tumor durus & indolens, non tamen omnino absque sensu. Talis enim non est sanabilis. Reliqui omnes, sicuti ægrius sensilem ipsam partem affectam reddunt, ita omnino insensibilem non efficiunt: vtique si sensilis sit natura. Ligamenta namque scimus insensilia esse. Sed iam ad inflationes nos conuertamus, quæ quidem ex flatuoso spiritu in aliqua cauitate collecto oriuntur. Differt autem inflatio ab œdemate, quòd ille tumor sit laxus & digitis cedens, vtpote à pituita exortus, inflatio autem maximè renitatur tangenti, sonitúmque veluti tympanum reddat. Scopus autem omnium inflationum communis est, vt quod præter naturam est, vacuetur, in quocunque id contineatur: proprius verò, vt tenuissimis & calidis potestate medicamentis. Atque in ventriculo quidem, inflatisque visceribus, oleum quod tenuium sit partium, quodque rutam habeat incoctam, aut semen cumini, aut apij, aut petroselini, id præstabit. Aliquando verò & cucurbita magna bis térve sine incisione medio ventri affixa. At in artubus & musculis, qui sub cute, aut etiam membranis quæ ossa vestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, lixiuium noua spongia exceptum, abundè fuerit. Sin dolor quoque vrgeat, vngenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendíque vim habeat. Musculi verò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, vt in principio sapa cum vino & aceti pauxillo, mediocríque olei portione, omnibus vnà modicè calfactis, atque lana succida exceptis, foueantur. Quòd si succidæ facultas non sit, ipsius œsypus iniiciendus supradictæ miscellæ est. Ceratum etiam quod ex œsypo componitur, ad idem non idoneum fuerit. Debent enim contusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul cõcoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis sortiatur, auget aliquando phlegmonas, præcipuè in iis corporibus, quæ sunt plethorica. Igitur si dolor vehemens vrgeat, mitigatiua magis medendi ratione vtêris. Sin verò ille absit, maiori vi contra inflationem instabis, per valentiora medicamenta: cuiusmodi sunt lixiuiũ, acetũ, & post hæc, vinum. Quoties ergo de mitigando non laboras, illorũ plus in mistură cõiicies. Rursus vbi repellere studes, vini nigri, austeríque, plus quàm ipsorũ, immittes. At si digerere malis, lixiuij plus indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo erit vtile, propterea quòd mistas habet facultates. Quòd si musculus prorsus sine dolore sit, licet in lixiuij penuria, pro illo aphronitrum immittere, idque minimè lapidosum, sed spumosum magis. Inflationes autem inueteratas, primò quidem aliquo ex iis quæ ex lixiuio constant, fouebis. Secundò verò strigmentis gymnasiorum feruefactis, & mox colatis, pollinem calcis viuæ inspergito, vsque ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectæ sedi admoueto. Salutare etiam his medicamen est, quod ex sycomoro conficitur. Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detentis, vel inuitis, pudendum arrigitur. Etenim quum neruus propriam colis substantiam constituens, natura cauernosus existat, vbi halituoso spiritu impletur, eiusmodi affectum excitat. At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis. In primis ergo ea vacuatione vniuersum vacuandum est corpus, quæ maximè videbitur ex vsu fore ægrotanti. Dein verò imponendum ipsi laboranti particulæ medicamentum est, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret. Sin aliter, inter initia quidem, omnino quod modicè refrigeret: postea verò id necessum nõ est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes, eiusdem facultatis medicamento comprehendendæ sunt. Etiam reliquus victus exhibendus, qui & flatui aduersetur, & siccet. Equidem quendam adolescentem sic affectum curaui, primùm quidem sanguine misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutóque aqua frigida, pudendo ac lumbis imposito. Simili modo & alium, qui post missum sanguinem, humido medicamento, quod ex chamæmelo conficitur, est vsus. Porrò istis etiam nymphææ aliquid potandum exhibeo, saltem in principio. Mox viticis semen: ac si traxerit adhuc vitium, rutæ semen copiosè comedendum. Est enim illud commune præceptum omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccantibus sit vtendum: quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At verò maximè tumefactam cuiusdam linguam curauimus catapotiis ex aloë, scammonia, & colocynthide, vesperi datis, illum purgantes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes. Quòd autem in priapismo vomitoriis

Scirrhis sua admouenda, quæ molliendo digerere possint.

Induratos tendones qua ratione oporteat curare.

Aceti vsus quando induratis conferat.

Ammoniacũ aceto liquatũ lieni indurato conducit: nec aliter induratis musculis.

Altheæ radix seuo anserino liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit.

Curationis modum variari, pro differentiis particularum.

Scirrhus quid.

Ligamenta esse insensilia.

Inflatio ab œdemate quomodo differat.

Inflationum scopi.

Inflationes viscerum quomodo discutiantur.

Cucurbitula flatus discutiendo est idonea.

Lixiuium ex spongiã applicatum, cutaneorum partium flatus discutit.

Musculorum cõtusis quæ conferant.

Oesypus.

Contusis musculis medicamenta qualia nam esse debeant.

Acetum mistas facultates sortitur.

Inflationes inueteratæ qua ratione curandæ sint.

Priapismus quid.

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis.

Priapismi curatio.

Nymphæa.

Viticis semẽ.

Rutæ semen.

Linguam maximè tumefactam qua ratione curarit Galenus.

Auersio est molienda in contrarium.

Color tumoris humorem à quo est ortus, declarat.

mitoriis medicamentis potiùs quàm subducentibus sit vtendum, vt linguæ vitio contrà, id ex partium situ indicari perspicuum est. Nam auersionis in contrarium, non à substantia, sed à curandi membri situ, inuentio præstatur. Porrò ex tumoribus rubeus quidem, subesse humorem sanguineum indicat: sicuti flauus & pallidus, persimilem ipsis bilem. Subalbidus verò & laxus, pituitam. Sunt & alij tumores fusci, liuidíue, tactui admodum renitentes. Quòd si membrum sortiatur euidentiores venas, exaltatas eas iuxta hosce tumores à crasso & nigriore quodammodo sanguine, videre licet.

Atræ bilis generatio, & facultas.

Qui humor, vbi incaluerit impensius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodem, nigram efficit bilem, quam ne mures quidem ipsi gustauerint. Terra quoque ab ea raditur: ac partes quæ raduntur, omnes attolluntur in altum: vocetúrque is affectus tú feruor, tum fermentatio.

Fermentatio quid.

Est namque is humor talis, quale esse acetum docuimus: in vomitionibúsque non rarò percipitur acidus: vt amarus, qui pallida dicitur bilis. Quæ igitur verè dicitur atra bilis, acida certè est, atque terram fermentans, omníque animanti iniucunda. Quæ verò vt talis fiat est apta, ea dicitur melancholicus humor, vel nigra etiam bilis: ita tamen vt distinguatur ab altera quæ ex assatione oritur.

Melancholicus succus.

De nominibus tamen anxia disceptatione neglecta, nonnulli præter naturam tumores ex eiusmodi naturæ succo proueniunt, cuiusmodi, est fæx in vino, & amurca in oleo. Qui quidem spatio temporis putrescéte humore, propterea quòd sit impactus in vasis, exulcerantur. Atque huiusmodi sanè affectum communiter omnes cancrum appellant.

Cancri generatio.

Quod vitium, perinde vt reliqua omnia, plurimam habet in maioris minorísque ratione differétiam.

Cancri curatio.

Igitur communis cancri curatio, est melancholici succi vacuatio. Mox prohibitio, ne de cætero talis humor colligatur in venis: particulæque, ne amplius redundantem succum recipiat, corroboratio.

Melancholicum succum purgantia.

Soluemus autem melancholicum succum, drachmis quaternis epithymi, in seru lactia, aut mulsa exhibitis: aut propinato medicamine nostro, quod ex duobus & triginta simplicibus constat. Post purgationem, dictum iam de omnibus eiusmodi affectibus est, quòd vel repellere humoré qui in membrú procubuit oportet, vel ipsum digerere: præterea quòd in principio quidem tam in ipso purgationis tempore, quàm ante id, repellere: vbi iam totum corpus exquisitè purgaueris, digerere. Vbi tamen mediocris tantùm purgatio præcesserit, mistum esse quod applicabitur pharmacú, ex repellente digerentéque facultate conueniet. Cæterú ad discutiendos cancros, medioerú virium medicamentis est opus, quæ nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam, ipsum sanguinem cralfent. Quia verò ipsius vitij malignitas, ab iis quæ mordent irritetur, & efferatur: ob id vtique non modò mediocria viribus, sed etiam minimè qualitate mordentia, eiusmodi affectibus sunt idonea: materia quorú, ex vstis elotísque metallicis desumetur.

Metallica medicamenta sanandis incipientibus cancris idonea.

Quippe quæ medicamenta ex his componuntur, ad sanandos incipientes cancros, magnam vim obtinent. Maiores verò sat fuerit, si his prohibeantur augeri.

Cancri per chirurgiam curatio.

Cæterùm si quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpisse quidem ab euacuádo per purgationem melácholico humore oportebit. Vbi verò quod vitiatum est, totum prorsus excideris, sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinem: nec properè eum inhibebis: imò premendo potius quæ circùm sunt, venas, exprimes ex his crassiorem sanguinem: mox aliis vlceribus similiter curabis.

Carbunculi descriptio.

Est aliud vitium, carbunculus appellatus, quod ex humore crasso, feruentéque nascitur. Incipit hoc plerunque à pustula: aliquando verò & sine hac: Cæterùm inter initia, quibus hoc instat, scabút omnino particulam. Mox oritur pustula quædam, modò cineris colorem referens, modò etiam nigrior: qua rupta, vlcus cum crusta gignitur. Omnibus præterea his circumposita caro, in summam peruenit inflammationem: colore, magis quàm phlegmone, nigricans.

Carbunculus absque febre non reperitur.

Carbunculi curatio.

Necessariò autem sic affecti febricitant: quare ab incisa vena incipienda curatio est, detrahendúsque sanguis ad animi vsque deliquiú: nisi aliud aliquid obstet. Imponi verò sibi ægra particula, quod ad humorum inflámationem spectat, refrigerantia desiderat: propter crassitudinem tamen humoris, atque etiam maliriam, nec fluxionem auertere vnquam poteris: & si quando id feceris, aliud quippiá, quod in alio, sit corpore, offendes. Atqui nec affluere is permittendus est. Quin potius inquirenda remedia sunt, quæ eum modicè reprimendo, etiam digerere possint.

Carbunculo cataplasmata idonea.

Tale profectò est tum cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: scilicet miscentibus nobis his teneram micam panis, & miscellanei, & in clibano cocti.

Panis puri substantia in cutis meatibus haret.

Etenim panis omnino puri substantia in cutis meatibus hærere est apta. Fursuraceus, autem, crassiorum est partium. Super ipsum verò vlcus valens aliquod imponendum est medicamen: cuiusmodi est Andronis, Pasionis, vel Polyidæ: liquarique id cum vino aliquo dulci ad sordium crassitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi vlceribus solent, nempe quæ concoquant & pus moueant, ea nunc adhibenda non sunt, quandò ita particulæ putredinem suxeris.

Carbunculos post sanguinis missionem esse scarificandos.

Scarificare etiam eiusmodi tumores post sanguinis missionem alienum non est. Sunto autem incisiones altiores mediocribus, propter infestatis humoris crassitudinem. Inflammatione cessante, vlcus ad cicatricem similiter reliquis, est perducendum. Atque hactenus de carbunculis.

Chœrades.

Strumarum ortus.

Nunc verò de strumis disseram, quas chœradas Græci vocant: quæque fiunt, glandulis in scirrhosum affectum mutatis.

Glandularum natura est duplex.

Est autem duplex ipsa glandularum natura. Quippe nonnullæ earum in quorundam vasorum medio, diductorum in varios ramos, ad tuendum eorum robur, sunt constitutæ: quarum haud magnus vsus animantibus est. Aliæ verò ad excipiendam saliuam, vel lac, vel semen, vel aliquem humorem alium gignendum, sunt fabrefactæ. Atque harum sanè maior est vsus: nec aliter sanandæ sunt, si cótraxerint scirrhum, quàm cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium vasorum spacium implent, in iis alia curationis indicatio præstatur, qua simul cum vitio etiá pars ipsa tollitur: idque dupliciter, vel excisione, vel medicamento quod putrefaciat.

Abscessuum duplex genus.

Sed tempestiuú mihi iam est, vt nonnihil de abcessu etiam dicam: cuius duplex est genus. Vnum, quum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in aliquo est sinu collectum. Alterum, quú nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, ísque aliàs specie alius, statim ab initio in aliqua parte colligitur, circumposita corpora excorians.

Atheroma. Steatoma. Meliceris.

Frequentissima verò huius morbi sunt tria genera: nempe atheroma, steatoma, &

meliceris: à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum, sic appellata. Est enim aliud eorum veluti seuum, aliud veluti mel, aliud pulticulæ, quam atheram vocant, simile. Curationis ipsorum indicationes sunt communes: nempe id quod continetur, vel digerere, vel totum putre reddere, vel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt, quotquot scilicet ex tenuiore humore constant, vt meliceris. Aliqui duplicem tantùm, veluti atheroma: quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma verò, sola manuum opera curatur, quum nec putrefieri possit, nec digeri. In iis porrò abcessibus, qui in alto corpore delitescunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maximè sunt ex vsu: vtpote quorum vis collectum humorem tum in halitum resoluat, tum digerat. Theriace etiam, Athanasia, Ambrosia, medicaménque nostrum, ex Cretica calamintha confectum vnicè commendantur. Quicunque igitur ex tumoribus toto genere existunt præter naturam, ij sui ablationem indicant: vt, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in vesica, hypochyma, & mola in vtero, hoc est, caro quædam informis. Siquidem omnia eiusmodi summouere in totum contendimus. Quorum verò etiam locus ipse affectus vna quæpiam naturalium est partium, prima indicatio est, vt affectus sanetur. Secunda ab hac, si is insanabilis sit, vt vnà cum vitio pars quoque ipsa excidatur: sicuti in cancro, & vlceribus omnibus, quæ curationem respuunt. E contrario verò in suffusione, quod hypochyma vocant, victi in prima indicatione, ad alium eam locum, qui minoris sit momenti, transferimus. Non desunt tamen, qui hanc quoque euacuare conentur. Iam verò humor qui in hydrocelis visitur, alienus à corporis substantia, tota natura est: sicuti etiã quæ in ascitis hydropibus continetur aqua. Quarum certè vacuationem vel medicamentis quæ digerant, molimur, vel chirurgia: in hydrocele quidem, immisso siphone: in ascite verò, punctione adhibita. Quemadmodum autem in iis quæ ante comprehensa sunt, cum affectu ipso excluditur etiam affecta pars, sic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquando vnà cum vitio amputatur: itidémque in cruribus & in testiculis vnà cum varicibus ipsæ venæ. Ad hæc tunica in naso cum polypo, & foratus dens cum foramine. Verùm ex his nullum est, quod ad naturalem habitum reduci possit. In columella verò id omnino est conandum: nec properandum ad eam excidendam, sed quando ad loti videtur tenuitatem redacta, tunc auferenda est. Similiter & excrescentias carnis reducere ad mediocritatem oportet. Danda autem in hisce semper opera est, vt tum breui tempore, tum citra dolorem, tum quamtutissimè cures. Verùm vt tutò cures, tribus sis intentus oportet. Vnum primúmque est, vt omnino absolutionem operis consequaris. Alterum, vt sicubi hanc non consequaris, saltem cubantem non lædas. Tertium, vt vitium non facilè reuertatur. Ex horum autem consideratione facilè cognitu est, quando ipsius chirurgiæ, & quando medicamentorum ope pugnãdum sit. At chirurgiæ quidem studium, in iis præsertim quæ nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. Quod verò ex medicamentis petitur, primum huc tendit, vt quod præter naturam est, tum vacuet, tum digerat: aut si per membri naturam, aut rebellionem vitij non licet, vt id tum in pus vertat, tum putrefaciat. Similem curationem desiderant iis quæ comprehensa sunt, etiam ea quæ in numero & magnitudine conuenientem naturæ modum excedunt, quæque in iis ambobus deficiunt. In quibus amputare quidem conuenier quod magnitudine redundat vel numero: reficere autem & fingere, quod deest, vbi videlicet fieri id licet. Quintum namque digitum non licet medico gignere, sed vnius naturæ opus sunt omnia talia. Vt autem à prodigiosæ corpulentiæ curatione auspicemur, si quis adeò obesus existat, vt nec incedere, nec respirare possit, ei calidior sicciórque tempeties (quandoquidem hæc corpus exile reddit) est procuranda: adhibitis nimirum acutis exercitationibus, tenuante victu, & id genus medicamentis, ac denique cogitationibus animi. Porrò quæ ad articularia vitia medicamenta adhibentur, quæ scilicet valentem incidendi facultatem habent, iis tu quoque, quum nimiam obesitatem curabis, vtitor. Sunt autem talia, rutæ syluestris semen, aristolochia rotunda, minus centaurium, gentiana, & polium. Præterea ex vrinam cientibus, ea quæ pollentes habent vires, vt petroselinum. Sed & sal quod ex combustis fit viperis, potenter etiam extenuat. Ego verò iuuenem quendam quadragenariũ, oppidoquàm obesum pereuraui, vsus tum antidoto, quæ aduersus articularia vitia est composita, tum sale theriaco, ipsáque theriace, ac reliquo extenuante victu, & pro exercitatione, cursu veloci. Præparaui tamen hominem ad cursum, perfricando primùm linteis asperis, quoad cutis ruberet: dein statim cum oleo, quod in se digerens aliquod medicamentum habebat: qualia sunt syluestris cucurbitæ radix, althea, gentiana, aristolochia, panacis radix, polium, atque centaurium. Per hyemem autem etiam à balneo reunxisse hominem iam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno, expediet. Quòd si velis rursus etiam ante cibum lauari, permittes. Magis etiam ad rem pertinebit, si aquæ ipsi digerendi facultas, aut insita, aut etiam acquisititia insit. Verisimile autem est, aliquando ex multo simul obito motu, febri hominem corripi: quæ tamen ad rem propositã nutiquã erit aliena, vtique si medicus rectè omnia peregerit. Sanè fugere in obesis curandis conuenier vina quæ multũ nutriunt, cuius generis crassa sunt: vti verò, vel aquosis, id est, colore albis, & substantia tenuibus, vel quibus aqua marina sit mista. At vbi eos qui extenuati sunt, reficere in animo est, iis vinũ exhibebimus crassum, cibũ verò qui succũ efficiat crassum, exercitationes paucas, frictionem mediocrem, ac breuiter omnia iam cõprehensis contraria moliemur. His verò etiam picari est commodum,* idque tribus aut quatuor diebus. Hoc quippe ad carnis generationem optimũ est præsidium, quũ humectet & calfaciat, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assiduè picari corpus ægrotans oportet, nec quum oportet, sæpe illinire: verùm in hyeme his, in æstate semel id fecisse est satis. Itaque quibuscunque particulis bonã habitudinem reddere cupimus, has & fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit, tantisper dum intumescant. Hoc vbi factum est, protinus desistere conuenit, prius

Abscessibus qui in visceribus delitescũt, medicamenta quæ ex aromatis componuntur maximè sunt ex vsu.

Tumores omnes præter naturam, sui ablationem indicant.

Hypochymatis transpositio.

Hydroceles curatio.

Ascitæ curatio.

Partes, quæ vna cum affectu amputentur.

Columella quando sit excidenda.

Medicis dandam operam esse vt cito citra dolorem & quamtutissimè curent.

Chirurgiæ studium.

Naturæ opera quæ.

Obesitatis curatio.

Extenuandis corporibus, vtisque articularibus commoda medicamenta quæ sint.

Sal Theriacus extenuat corpora.

Obesum iuuenem qua victus & medicinæ ratione extenuarit Galenus.

Vina extenuando corpori apta quæ sint.

Extenuata corpora reficiendi ratio.

Picatio macilentis conducit.

Frictionis terminus, dum reficere est animus, sit tumor partis.

prius quàm digeri cœperint. Etenim quæ calfaciunt omnia, sicuti attrahere, sic sunt etiam digerere apta. Iã verò quibus totũ corpus est extenuatum, iis lauari quoque post cibum est congruum: quanquam timendũ sic est, ne iecur eis obstruatur, potissimum propter ciborũ speciem: quũ nimirum aliter quoque obstruere soleãt, quæ succum crassum gignunt, si quis his liberalius vtatur. Incidit etiam ex tali victu diutius exhibito, calculi in renibus generatio. Quòd si is qui dicto modo cibatur, grauitatis sensum in dextris præcordiis aut circa lumbos percipiat, protinus cappari ex oxymelite in principio cibationis donec constiterit grauitas, dabitur. Ad membra verò quæ ægrè reficiebantur, ac plusculum iã refrigerata erant, vsus aliquando & thapsia sum, aliàs ex ea melle membrũ illinens, aliàs etiam ex cerato. Siquidem attrahit ea quoque partibus quibus superposita fuerit, sanguinis copiam. Quibus autem exiguum aliquid pudendi præputio de naturali deest quantitate, iis non rarò sula tensione debitum modum restitui, membranulam mollem, firmámque * ex charta, cuti gummi illitæ intrinsecus circumuoluens. Ex interna tamen parte præputio ipsi rotundum aliquid ac mediocre, aut ex plumbo, aut ex charta, velut fulcrum, supponi prius oportebit: quod videlicet posteaquàm agglutinata membranula fuerit, facilè eximas. Porrò imminutio præputij, duplici chirurgiæ rationi subiicitur: interim in superna pudendi parte circulo incisa cute, quò videlicet eius vnitate soluta, eatenus deorsum trahatur, quoad glandem cooperiat: interim verò scalpro ex interna parte, qua glandis initium est, excoriata, mox deorsum tracta, ac deinde molli vinculo deligata. Similiter quæ in labiis, aut narium alis, aut aure deficiunt (Græci colobomata vocant) curantur: primùm quidem excoriata vtrinque cute: dein adductis, coniunctísque inter se corium oris, atque vtriusque quod callosum est, detracto: mox quæ reliqua sunt, assutis agglutinatísque. Eiusdẽ generis sunt, & quas in maiori oculi angulo rhœadas Græci vocant: vtique vel impensius minuto, vel prorsus perdito ipso angulo. At prorsus quidẽ perdito eo, omnino insanabile relinquitur vitium. Minuto verò, iis quæ modicè astringũt curatur, si tamen totũ corpus primũ antè purgaueris, dein caput. Sunt mediocriter astringentia medicamenta, quæ ex glaucio cõponuntur, & croco, & quæ nardina vocãtur: item in primis & quæ ex vino sunt confecta. In summa verò, quibus aliquid perit substãtiæ, maximè quidem curãdũ est, vt ei quamsimillima substituatur. Si id fieri nequeat, saltẽ aliquid quod eundem præstet vsũ machinabimur: vt, exẽpli gratia, producentes callum pro osse. Porrò venas sensibiles regeneratas aliquando vidimus: verùm has, non tam similes iis quæ antea perierant, quàm easdem renasci dixeris, veluti in cauis vlceribus carnem. Cicatrix verò quæ in hac, calli modo durata, gignitur, ea cuti quidem est quãsimillima, cutis tamen non est. Nũc autem ad alia transeamus morborũ genera. Serpẽs vlcus, qui herpes dicitur, eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate. Ramex verò (quam sarcocelem vocant) cum scirrhis. Etenim herpetas biliosus procreat succus, sub cute hærens. Quo fit, vt eatenus affectus is, eiusdem sit cum erysipelate generis: atque huius quoque magis etiam cum eo quod exulceratum est. Differt autem ab erysipelate, humoris tenuitate. Est enim admodum tenuis qui herpetem excitat. Ex eo autem quòd alter humor altero sit tenuior, crassiórve, vlcerum differentiæ, quæ ex profunditate spectãtur, proueniũt. Huius certe generis est, & quæ phagedæna græcè dicitur, & exulcerati cancri. Quorum omnium communis curatio est, vt inhibeatur primùm humoris confluxus, pòst sanetur vlcus. Propria verò cuiusque tum ex membri inuenitur natura, tum ex humoris non solùm specie, sed etiam quantitate. At tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus est is, qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum ab his locũ occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas producit. Harum species quædam sunt, quæ Chironia, & Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, tegántque medicamentis vtatur, iam curauerit herpetem. Sin neutrum horum fecerit, sed tantùm ea quæ cicatricem inducunt, adhibuerit, vtique exulceratam cuticulam sic sanauerit: proximæ tamen illi, quo minus exulceretur, non consuluerit. Postmodum verò illa quoque cicatrice inclusa, quæ ipsi continua est, exulceratur: idque longo spacio, ceu malo ipso serpente, fit, donec humor, vnde oritur, sit inanitus. Vacuandus itaque est per eiusmodi affectus semper is qui redundat humor, aliquando medicamento quod flauam purget bilem: sæpe eo quod nigram: modò eo quod mistæ sit facultatis, quódque simul bilem & pituitam educat: veluti in miliari herpete, qui non protinus vlcus facit, quemadmodum alter: sed admodum exiguas pustulas ad speciem milij, quæ ipsa interposito spacio in vlcus etiam degenerant. Adeò non absq; ratione quibusdam est visum, in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ commistum. Cæterùm ad generationem vlceris, in iis quæ extrinsecus admouentur, exuperare debebunt, quæ repellendi facultatem habent. Vbi verò non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor, quæ digerunt. Siquidem exiguum vitiosi humoris etiã si quis ad viscera reprimat, leue damnũ committet. At si eius quantitas sit momentanea, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit. Ac repellũt quidem, non solùm ea quæ astringũt, sed etiam quæ sine astrictione refrigerant: digerunt verò quæ calfaciunt. Porrò flauæ quidem bilis vacuatio est facilis: pituitæ verò & nigræ bilis, difficilior, quo magis purgantis medicamenti ope indigent. In herpete autem, quoniam tenuis est humor qui ipsum creat, abundè est etiam aluum soluisse: vel vrinas, per ea quæ id modicè efficiũt, citasse. Quod verò ad acrochordonas & myrmecias curandas pertinet, non deest Romæ qui eas apprehensas primoribus dentibus exterat. Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento quod scolopomachærion dicitur, eas facilè quispiã excidere possit. Æque verò & valente aliqua pinna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debet tamen pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam totam etiã cũ ipsa radice educet. Iam verò, quòd vehementer attrahentibus sursum myrmecia velleretur, & putrefacientibus enecabitur, ratione ab aliquo inuentum est. Quum igitur interdum quædam partes deficiant, quæ adesse debuerant, quædam verò redundent, quorum non erat opus: adimere quidem

*Capperi ex oxymelite cõfert obstructioni renum.

Thapsia sanguinem attrahit ad partes quibus fuerit applicita.

Præputij reficiendi ratio.

Præputij instaurandi duplex ratio chirurgica.

Colobomata.

Angulorum imminutiones in oculis quomodo sint curanda.

Venas sensibiles regeneratas vidit Galenus.

Cicatrix adnata vlceri, non est cutis.

Herpes eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate.

Ramex.

Herpes ab erysipelate quomodo differat.

Phagedæna. Cancri exulcerati.

Chironium vlcus. Telephium. Herpetis curatio.

Herpetis miliaris descriptio.

Humores qui facilius & qui ægrius vacuentur.

Acrochordones. Myrmeciæ. Verrucarum curatio.

quod superuacaneũ est, sanè haud difficilè fuerit: aliud verò producere, quod simile ei sit, quod desit, id in quibusdam quidem est facile, in quibusdã difficilè, in aliis planè fieri non potest. Si namque carnosum sit quod deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidem instaurare non licet, cæterũ aliud pro eo durum efficere. Diximus autem vidisse nos venas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit, is restitui non potest. Cæterùm quæ in naso, vel aure, vel labio sunt curta, ea quidem vt refecisse non licet, sic decorem aliquem his adiicere licet, si quis diuisam vtrinque cutim, mox in vnum conductã queat agglutinare. Porrò quemadmodum in sinuosis vlceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit. Etenim ex succis qui per cutim transpirant, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur, quoties vel prorsus periit, vel redditum est vitiosum, toties pilos corrumpi est necesse. Corrũpuntur namque & stirpes ipsæ duplici de causa: aliàs nutriente succo destitutæ, aliàs non idoneo vsæ. Ac prorsus quidem perdito eo qui pilos alat succo, caluities oritur. Eodem vitiato, ophiases, & alopeciæ proueniunt. In quibus & inhibere quod influit, & absumere & digerere quod iam occupauit languentem locum, cõueniet. Ergo ceu in vlceribus illis purgationem nocentis succi primùm adhibuisti, eodem modo in pilis ipsis ab hac primùm exordienda curatio est: scilicet æstimato prius cutis colore, cuius certè nis corruptos pilos. Nam si ea albidior quam pro naturæ habitu sit, pituitosi humoris purgationem molieris: sin pallidior, eiusmodi bilis purgationem: non secus quàm si nigrior conspicitur, quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quũ autem iam planè purum ex purgatione corpus æstimas, eum qui in cute cõtinetur humorem digerentibus medicamentis discuties: sic tamen vt in his caueas, ne adeò calida, acriáque admoueas, vt cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ valenter siccant, cauere conueniet: ne videlicet cum vitiato humore, vtilem etiam absumas. Ego verò iis medicamentis quæ alopeciam sanarent, exiguum thapsiæ admiscui. Cæterùm vbi vel tumefactum plusculum, vel excoriatum ex ipsius vsu, pericranium conspexi, illo quidem die à medicamento abstinui: illeui autem particulam, vel galli, vel anseris liquato seuo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat, rursus eodem medicamento sum vsus. Iam eos quibus pereunt ciliorum pili, similibus genere medicamentis sanabis: neutiquam tamen cõmittes, vt medicamentum intra oculorum tunicas confluat. Quare sicca longè tutiora existant. Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum, non tamen substantiæ ratione, quemadmodum atheroma & meliceris, à natura alienum existit. Eius verò sanatio, si quidem paruum & molle sit, per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Vbi magnum durúmque euasit, chirurgiam postulat. Simili ratione & aquularũ quæ magnæ sunt, chirurgia curabis. Quæ paruæ existunt, siccantibus medicamentis curantur. At chalazion, quum toto genere sit à natura alienum, auferri postulat. Ad eundem modum & oculorum pus. Verùm id plerunque medicamentis digeritur. Hypochyma verò iam incipiens digeritur: vbi diu constitit, non potest. Iustus medicus ætate nostra concussione capitis multos hypopios sanauit. Mansit enim

Carnosa reficer facilè.
Os instaurari non potest.
Naturæ opera quæ.
Pilorum generatio vnde.
Pilorum corruptela vnde accidat.
Stirpes duplici de causa corrumpi.
Caluities.
Ophiasis.
Alopecia.
Pilorum vitiis quomodo succurrendũ.
Thapsia vtebatur Galenus ad alopeciam curandam.
Pterygij curatio.
Aquularum curatio.
Chalazij curatio.
Oculorum pus.
Hypopios sanabat Iustus capitis concussione.

horum pus deorsum, propter grauitatem substantiæ. Hypochyma autem leuius quum sit, nebulæque similius quàm pus, haud ita dehiscere potest. Cæterùm quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur: intercepsio tamen haud longo spacio, ceu vini fæx quædam reuertitur. At quando pus oculorum digerere est animus, collyriis quæ myrrham habent, maximè vtemur. Quæ verò vehementer siccant, ad præsens certè valenter vacuant, sed quod reliquum est, ita cogunt, vt ægrè resolui possit. Multum autem puris vacuabimus, diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam. Sunt præterea ex genere eorum quæ tota substantia præter naturam dicuntur, & ascarides, & helminthes, siue eæ rotundæ sint, siue latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit. Expelles autem, si prius enecaueris. Enecabis amaris medicamentis. Ac teretes quidem absinthium perimere potest. Latæ vehementiora medicamenta desiderant, sicuti & quæ ascaris græcè vocatur.

Hypochyma semel discussum punctione, reuerti.
Oculorum pus collyria ex myrrha discutiunt.
Pus oculorum vacuari diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam.
Ascarides.
Helminthes.
Vermes perimuntur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI
De arte curatiua ad Glauconem,
LIBER PRIMVS.
CAP. I.

NON communem tantùm omnium hominum naturam medicum cognoscere oportet, sed etiam vniuscuiusque propriam. Non tamen propriam singulorum naturam, æquè atque communem, possibile est scribere. Quum igitur ad rectè medendum plurimum conferre, temporis occasio, & quantitas auxiliorũ videatur, hæc autem propria in vnoquoque ægro se contemplanda obiiciant, nec quicquam propriũ possit sermone explicari: ob id nimirum quod cõmune est, scribere cogimur, quamuis id sit vsu secundũ. Etenim quantùm quisque à naturali recessit habitu, ad tantam morbus magnitudinem peruenit. Distantiam verò recessus, facilè deprehendet is, qui naturalem vniuscuiusque ægri statum exquisitè cognorit. Quod quidem quũ nobis non liceat, confugimus ad communes notiones, in quibus artifex plus aliquid, quàm inertes, assequitur. Porrò qui omnia quæ secundùm naturam & præter naturam sunt, diuisione artificiosa complexus fuerit, atque ab iis omnibus, quæ sufficienter diuisa erunt, indicationes sumpserit, solus is, quãtum humanis permittitur viribus, minimè errabit medendo. Atque illos quidem quorum habebit notitiam, melius curabit, quàm cæteros. Ignotos verò, proximè illis, quoad fieri poterit, ad sanitatem perducet. Si quis enim primùm distinxerit differentiam ætatum: postea eam quæ secundùm temperaturas, potentias, colores, calores, habitudines, pulsuum motus, assuetudines, industrias, animíque mores habetur: atque his quoque adiunxerit maris fœminæque discrimen, expenderítque regionum, temporum, atque adeo ambientis aëris temperies, hic ad propriam laborantis naturam agnoscendam proximè accedet. Nunc verò de his solùm ægrotis dicere proposuimus, quorum natura, antequàm morbum contraherent, nobis erat exquisitè perspecta. Cum quibus tamen reliqui omnes intelligentur, qui nobis erant ignoti.

Naturam cuiusque propriam medicum agnoscere oportet.
Errare inter medendum quis minimè possit.

De febribus ephemeris.

Cap. II.

Ephemerarũ causa.

Primò igitur de ephemeris febribus, vtpote simplicissimis dissetemus: quæ nimitum ob lassitudinem, ebrietatem, iram, excandescentiam, mœrotem atque alias vehementes animi solicitudines excitantur. Ex quarum genere sunt, quæ ab inguinum inflammationibus trahunt ortum, ptæterquàm si absque vlcere fiăt manifesto: tunc siquidem & suspectæ sunt, miniméque mites apparent. Vigiliæ plerunque induxerũt simplicem febrem: sicuti frigefactio, & exustio quandoque. Atque hæ omnes febres soluuntur facillimè, in húc modum. Oportet enim ipsos confestim ducere ad balnea, deinque ad consuetam victus rationem. Nam qui triduanum terminũ absque cibo expectăt, sæpius actiores febres efficiunt. Quum igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipsum sunt, est consideratio inchoanda: deinde & ab aliis, adeò vt nec minimum quicquam omittas. Nam vt magis aut minus ei quæ fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiunctione. Maxima quidẽ in omnibus febriẽtib. signa in pulsibus atq; vrinis consistunt. His verò addere oportet quęcũque alia circa faciem scribit Hippocrates: accubitum quoque & respirationẽ. Item ea quæ ab ore excernũtur, atque alui sedimina, & si quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationẽ videris. Quæ omnia communia sunt omnibus febribus. Postquã itaq; ex pulsibus atque vrinis febris naturam perceperis, quum pulsus nullum inflammationis signum habuerit, neq; omnino inæqualitas aliqua arteriæ cõpulsione se ostẽderit, aut si hoc adfuerit, omnino sit imbecille: vrinæ autem, aut prorsus similes iis quæ secundũ naturam se habẽt, aut non multum a naturali statu recesserint: tunc sanè & ad omnia illa quæ nuper à nobis exposita sunt, accedere oportet: & quum velut chorus quidam omnia concinnè loquuntur, tunc certè fidere oportet, ac, si libeat, interrogare nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim huiusmodi æger fateatur, expectata prima febris solutione, statim oportet lauare; quum tunc certior sit tibi facta cognitio, ex ipso solutionis modo. Nam arteriarum motus in hoc totum assimilatur ei, qui in sanis deprehẽditur, quũ in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur. Iam verò plurimis ephemerarum humidi quidam vapores, & quibusdam etiam sudores vtiles conspiciuntur, accessione cessante. Quo tempore etiam vrinæ multò meliores, quàm circa febris initia, videbũtur: & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit, neque hic amplius persistet. Ægrotantis quoque in tolerando facilitas, magnum & ipsa signum, febris suauitatem tibi indicabit. Et si dum lauantur, nec horror aliquis insolitus molestauerit, nec alia tristitia adfuerit, post balneumq; & deinceps bene se habere perseueret, tunc ne vereatis offerre cibum, & vinum, adhibito tamen pro tempore modo. Communiter autem omnibus detentis ephemera, vrinæ rufæ excernuntur. Adiungitur verò his qui propter tristitiam febricitant, acritudo potius quàm abundantia caloris: quemadmodum è diuerso iis, qui propter furorem. Sed & extenuatio corporis in iis quos tristitia aut cura vexarunt, conspectior existit: oculorum præterea cauitas, & quædam inconsueta decoloratio. Hæc quidem sunt & iis qui quouis modo aliter cogitarunt, communia. Maximè itaque ex oculis distinguere oportet. Nam ex his etiam in sanis animæ mores conicere possumus. At eos qui diu vigilarunt, arguit quædam palloris forma, faciesque subtumens, * necnon ipse oculorum motus, quo vix palpebras, humore quodam imbutas, attollere possunt. At qui tristantur, aut cogitationibus detinentur, iis exiccantur palpebræ. Cauitas est commune accidens omnibus, mœrori, vigiliis, cogitationibus, non tamen furori. In hoc enim, nec oculorum cauitas, nec manifestus pallor, & plus caloris atque celerius ex imo prorumpit: nec pulsuum magnitudo destruitur, quemadmodum in vigiliis, tristitia, & cogitationibus. Eorum etiam qui ex lassitudine in febrem inciderunt, cutis est siccior, quàm in aliqua alia ephemera. Quæ autem ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringente) hæ quidem solæ inter omnes febres passio astricta existunt: ac vel solo tactu noscuntur, tum ob densitatem cutis, tum ob differentiam caloris, qui mitis quidem in primo tactu sentitur, acris autem, si plusculum tardemus. Non tamen & his vrinæ sunt ruffæ: neque moles corporis concidit: neque oculi redduntur aut caui, aut aridi: sicuti nec pulsus minores, quemadmodum in mœroribus, curis, vigiliis, aut exercitiis immoderatis.

Febres cum bubone, si absque vlcere oriantur sunt suspectæ.

Ephemerarũ curatio.

Inedia triduana ex ephemeris reddit acriores febres.

Signa maxima in omnibus febribus à pulsibus & vrinis petuntur.

Ephemerarũ signa.

Pulsus in nullius febris intermissione ad naturalem statum reuerti præterquam in ephemeris.

Diariarum solutioni quæ accedant.

Ephemeras ex tristitia & solicitudine indicat extenuatio corporis.

Mores animæ ex oculis etiã in sanis cognosci.

Vigiliarum nota.

Cauitas oculorum quid indicet.

Ephemeras à densata cute discernendi ratio.

De febribus ex inflammationibus inguinum.

Cap. III.

Ephemeris ex inflammatione inguinum, quæ accidant.

Febres quæ ex inguinum inflammatione fiunt, pulsus habẽt maximos, veloces, atq; frequẽtes: plurimúsq; illis calor inest: ac postquam febris constiterit, statim ex profundo quædam emergit humiditas, calida quidem, sed mitis. Atque in totum facies rubicunda illis, & magis tumẽs, vrinæq; subalbidæ. Communis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus æqualitas. Curare igitur omnes quidẽ oportet balneis. Cæterùm qui ex cutis densitate, aut inguinis inflammatione febricitant, si in aëre balnei immorari iusseris, haudquaquam nocebis. Reliquos omnes quamcitissimè oportet ab aëre semouere. Si verò diutius in aqua immorari voluerint, permittere. Oleo autem multo, & tepido, & manibus mollibus perfricare quamplurimum, sed eos præserrim, qui ex labore febricitant. Secundo autem loco, qui meatus habent astrictos: at tertiò, qui inguinum patiuntur inflammationem: quos nimirum sæpius lauare expedit. Cibum autem cõcoctu facilem assumere qui ex labore febricitant, possunt multoties: non æquè tamen, qui ex densitate cutis, aut inguinis inflammatione laborant, quorum etiam vtrisq; tenuis victus est vtilis. Sed & vinum potare quantùm possunt cõuincere sunt permittendi, quibus labor febris occasio extitit. Mensuræ autem ratio, ex viribus & ætate sumitur ægrotantis: necnon ex naturali temperie, consuetudine, anni tempore, & regione aliisq; id genus. Qui verò ex inguinum inflammatione febricitant, arcendi sunt à vini potu, donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt, si quidem non multum hoc affectu laborent, nec plenum corpus habeant, non sunt à vini potu prohibendi. Qui autem supra modum refrigerati sunt, aut pleniore corpore, prohibere vtile est. Rursus, qui ex vigiliis, aut aliquo animi affectu febriunt, postquam balneaueris, cibo humido ac boni succi reficere oportet: vinum verò omnibus iis qui vigiliam pas-

Ephemerarũ curatio.

Ephemeris victus ratio conueniens.

Mensuræ ratio in exhibitione alimenti per ephemeras febres, ex quibus sumatur.

Vini potus quibus conueniat ephemeris.

si

si sint, intrepidè offerre, nisi capitis dolore premãtur, aut pulsum venarum in temporibus sentiant. Sed & iis qui ex ira aut mœrore aliquo, aut cogitatione febricitant, vinum est exhibendum: sicuti & illis, qui furore perciti fuerunt, quando omnino perturbatio fuerit refrigerata: nã prius sanè vsus vini erit periculosus. Tentare autem oportet semper adferre contrariũ ei quod infestat: labori quidem, quietem: vigiliis, somnum: iræ, furori & tristitiæ, sermonibus, actionibus, spectaculis, enarrationibus, animi iucunditatem. Sic qui ex cogitatione laborat, omnino ratiocinationes omittat. Et qui ex inguinum inflammatione febricitat, eius curationi intendat: ac multò prius vlceris, vnde originem habuit. Atque hactenus de ephemerarum indiciis, remediisque. Reliquæ verò febres, nonnullæ ex inflammationibus, nonnullæ ex humoribus accenduntur. Et quæ ex inflammationibus fiunt, sunt veluti symptomata quædam partium inflammatarum.

Ephemerarũ causis contrarias esse admoliendas.

Ephemera cũ bubone infestans, ab vlcere originem ducat.

Febres ex inflammatione sunt symptomata partium inflammatarum.

De febribus putridis.

CAP. IV.

At quæ ex humorum putredine accenduntur febres, eæ & dicũtur putridæ, & sunt non morborum symptomata, sed ipsæ morbi. Ex his verò nõnullæ quidem absque accidẽtibus accidunt, & mitissimæ sunt: nonnullæ item cum accidentibus vrgent. Earum igitur quæ accidentibus carent, paucæ quidem ad exactam sui generationem, diem quartum desiderant.

Febrium putridarum differentiæ.

De signis febrium intermittentium.

CAP. V.

Quæ igitur eum rigore inuadunt, non ab re ex earum esse numero iudicabis, quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cum rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sæpe rigore incipiunt: quartanam autem non vidimus cum vehementi rigore incipientem, sed procedente tẽpore magnitudo ei superuenit, præter id, quòd nec statim ab initio hæc febris vt plurimũ solet inuadere, sed aliis quæ antecesserint, subsequi. Quartana itaque solet errabundis febribus superuenire. Quotidiana verò, rarò accidit absque læsione oris ventriculi. Rursus quartana ex malè affecto splene gignitur: vt tertiana ex affectu iecinoris. Quæ verò cum valido rigore incipit, magis febris tertiana, quàm aliqua aliarum febrium fore speratur. Quòd si reliqua etiam signa attestentur, hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet: pulsus autem magni, calidi, vehementes, veloces, atque frequentes, omnisque inæqualitatis, præterquam febrilis, expertes. Rigor porrò, veluti si à re aliqua acuta, plus quàm frigida, corpus perpungeretur: quum ii qui quartanam aut quotidianam intermittentem patiuntur, potius frigidum rigorem percipiant. Tempus autem anni æstiuum: sicuti & locus, & præsens status calidus. Sit autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior, & ætas adolescentis: & exercitationes potius quàm ociositas antecesserint: magisque deustio, quàm frigefactio, & parcitas cibi, potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoque, mœrores, atque labores, & intensæ cogitationes, ad eundem affectum perducunt. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoque maximum aliquod, præter ea quæ nuper diximus, signum erit. Si igitur hæc omnia adfuerint indicia, aut saltem quæ maxima sunt, & sitis quoque vehemens adiungatur, vomitúsque bilis, aut sudor, vel vtraque superuenerint, tunc nulla dubitatio relinquitur. Quòd si inter hæc à febri quieuerit homo, hac inquã quæ ex suo motu est omnibus, nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc firmiter poteris esse tertianam febrem ostendere, ac si tertio iam die accessionem fecisse vidisses.

Quartana non solet vt plurimum statim à principio inuadere, sed aliis subsequi.

Intermittentium singularum partium comitẽtur læsiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

De signis quartanæ.

CAP. VI

Dum rigent qui quartana tenẽtur, pulsus habẽt satis tardos & raros. Quum autem consistit febris, atque etiam augetur, necesse quidẽ est vt veloces fiant, atque frequentes. Seruatur tamen & tunc propria ipsius tarditas raritásque, si additam velocitatẽ atque frequentiã in accessionibus mediteris. Iam quæ omnibus communis est febribus, in vno pulsu inæqualitatem, in hac manifestissimè licet comprehendere. Multò nãque velocius principium, finemque motus inuenies, quàm medium. Præterea æstum, & deustionem, & quendam veluti feruorem, qualis in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies. Sed & ægrotantis natura inspicienda est, an atra in ea bilis abundet: & tempus quoque anni, an sit autumnus: & præsens status, an inæqualis. Sic verò & loci natura, & morborum peruagantium vulgariter, & an lien intumuerit, febrisque antecesserit inordinata, & ætas senior quàm consistentium, & an cum sudore febres desinant. In his verò bilis flauæ vomitus minimè expectandus est quemadmodum nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etenim tertianarum est proprium signum. At quum febris cessauerit, si adhuc vestigium febris remanserit, pulsúsque iis, qui secundum naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit huiuscemodi febris.

Quartanarum indicia.

De signis quotidianæ intermittentis.

CAP. VII.

Quotidianæ intermittentis calorem humidiorem cum quadam acrimonia esse oportet, non quum primùm manus admouetur, occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore cõmista, perspirare videbitur. Sed & his longè minores sunt pulsus pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum. Rursus verò, tantò rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, his qui in tertianis, quantò illis pulsus quartanarum. At tarditas in vtrisque eodem modo se habet. Minus verò siticulosa hæc febris est, tantumque eam quartana excedit, quãtùm istam tertiana. Humidissimũ etiam totum corpus in his febribus est, & vomitus pituitosi. Quæcunque autem excernuntur per ventrem, frigidiora, humidiora, crudiora, & pituitosiora existunt. Et quidem ætatibus, naturis, annique statibus, & temperaturis humidioribus, hæ febres accidunt. Nam adolescentem biliosa & sicca temperatura, nunquam vidi quotidiana corripi febre. Pueri autem, præsertim minores natu, & ex adultis pituitosi, & habitudinis crassæ, atque ocio plurimo dediti, necnon crapulis, ebrietatibus, balneis assiduis, post cibum præsertim, vtentes, facilè à quotidianis capiuntur. Loca etiam humidiora, atque ex anni

Quotidianarũ indicia.

Quotidiana quos præcipuè soleant corripere.

anni temporibus hybernum, ex ſtatibúſque humidiores, hanc præcipuè conciliant febrem. Quod ſi populariter etiam graſſetur, hoc quoque non parum ad eam dignoſcendam conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodum tertianarum & quartanarum, ſudoribus terminantur: quare neque ad integram quietem, exceptis paucis, perueniunt. Quotidianarum vrinæ ſunt albæ, & tenues, vel craſſæ & turbulentæ, vel rubicundæ. Tertianarum ruſæ, vel ſubruſæ. Quartanarũ variæ quidem; ſed crudæ omnes.

Quotidianarum declinationes non terminantur ſudoribus.

Vrina intermittentium ſingulis propria.

Febrium continuarum indicia.

De ſignis febrium continuarum.

Cap. VIII.

Febres autem continuas hinc cognoſces, quòd nullum eis adeſt ſignum, ex iis quæ adeſſe intermittentibus diximus: quòd intra quatuor & viginti horas non ceſſent. Si verò inæquale incrementum habuerint, hoc quidem præter alia ſigna longius etiam tempus oſtendit: necnon ſi proprium febrium ſignum in pulſibus manifeſtum adſit. Quòd ſi inordinatio etiam ac inæqualitas ipſis vel inconcinnitas inſit, & hoc etiam indicium ſimul magnitudinis atque continuitatis. Si verò in hoc ſtatu permanentes, tertio die maiorem acceſſionem oſtenderint, aut excrementa & vrinæ omnino crudæ apparuerint, non poſſunt huiuſcemodi febres ante ſeptimum diem terminari. Ad hæc, ſi quarta dies tertiæ diei ſimilis fuerit, & febris veluti deurens, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquam, huiuſcemodi febris ad longius extendi tempus conſueuit. Ac tales quidem ſunt differentiæ earum febrium, quæ accidentibus carent. Curatio autem cuiuſque earum deinceps ſcribetur, primùm tamen intermittentium, dein continuarum. Ex intermittentibus igitur breuiſſima mitiſſimáque eſt tertiana. Longiſſima autem, & quantum in ipſa eſt, haudquaquam periculoſa, quartana. Quotidiana verò, & longa, & non ſine periculo. Porrò * vbi morbi exiſtunt acuti, celeritérque ad ſtatum perueniunt, etſi valde tenuem victum exhibeas, non multum lædes. Vbi verò ſunt diuturniores, niſi ab initio cibo vberiore reficias, hominem ſimul cum morbo perimes, aut intempeſtiuè victus modum commutabis. Neque enim oportet ſtatu accedente offerre largiorem cibum quàm prius: ſed contrà, potius tenuiſſimum victum, qui in toto morbo exhibeatur, in ſtatum reſeruare. Diſtinguendum autem eſt, num exquiſita, an minimè exquiſita ſit febris. Etenim exquiſita tertiana, ad maximum ſeptem circuitibus iudicatur, eſtque minimè periculoſa. Alteram verò non exquiſitã, quandoque vidi, quum in autumno incepiſſet, in vere deſiiſſe. Quantùm autem hæ natura inter ſe differunt, tantùm rationabile eſt & rationem victus mutare. Ergo ſi quæ in principio ſermonis tertianarum febrium indicia ſcripſimus, omnia adfuerint, exquiſitam reddunt tertianam. Cuius acceſſionis tempus breue, quatuor, aut quinque, aut ſex: at longiſſimum, vndecim aut duodecim horas complectitur. Atque huiuſmodi febrium vrinæ, tertio die, aut ad ſummum quarto, coctionis ſignum oſtendunt. Quibus ſanè indiciis exquiſitam, à non exquiſita tertiana diſtingues. Eadem quoque ratione exquiſitam quartanam & quotidianam. Cui enim omnia inſunt indicia, quæ in quartanis febribus antea deſcripſimus; hæc vera & exquiſita eſt quartana. Cui verò minimè, ſpuria & non exquiſita exiſtit. Quotidiana etiam cui omnia quæ diximus inſunt, exquiſita eſt: quæ autem eam naturam non habet, ſpuria. * Non igitur quemadmodum exquiſitæ quotidianæ & quartanæ, ſic etiam non exquiſitæ, ſunt longæ. Nam quemadmodum exquiſita tertiana eſt breuis, ſic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterùm non licet nobis bene prænoſcere, niſi quantitatem morbi atque virium accuratè expendamus. Etenim ſi vires adeò validæ fuerint, vt morbum vincere poſſint, neceſſe eſt ægrotum euadere. Sin verò contrà, omnino morietur.

Tertiana eſt breuiſſima mitiſſimáque. Quartana eſt longiſſima, minimèque periculoſa. Quotidiana eſt prolixa, neque vacans periculo.

Acuti & velociſſimi morbi, tenuiſſimam victus rationem poſtulant: vberiorem, longiores.

Tertiana exquiſita ad maximum ſeptẽ circuitibus iudicatur.

Tertianæ exquiſitæ acceſſio, duodecim ad ſummum horas complectitur.

Exquiſitæ intermittentes, à non exquiſitis quomodo diſtinguantur.

Prænoſcere illi non licet, qui morbi & virium magnitudinem non expenderit.

De cura exquiſita tertianæ.

Cap. IX.

Exquiſitam ergo tertianam, vt quæ ex flaua bile commota inualeſcat, quammaximè fieri poteſt refrigerare, atque humectare oportet. Nam contrariorum contraria remedia ſunt, quæ quidem quod ſuperfluum eſt, reprimant: quod verò deficit, ſuppleant. At flauæ bilis humor, omnium qui in corpore ſunt, aridiſſimus, calidiſſimuſque exiſtit. Hunc igitur, quum ad ventriculum repit, per vomitum educere oportet. Quum verò vergit ad inferiora, eodem modo per aluum: id quod fieri ſolet ſponte in exquiſitis tertianis. Per vrinã quoque & ſudores oportet ipſum vacuare. Ac venter quidem, mollibus clyſteribus inaniendus eſt: vrina verò, potionibus, in quibus apium, aut anethum maduerit, prouocanda. Quòd ſi tibi coctionis ſigna monſtrentur, tam cum fiducia aliquid abſinthij exhibebis: quod alioqui ſummum eſt remedium, vbi infeſtauerit bilis, ſi præſertim ex ipſius coma, quantùm ſit ſatis, accipiens, melicrato intinxeris. Balnea verò calida ex aqua potabili, proſunt: tum quia aliquid bilis educunt: tum quia ſua qualitate & humectant, & potentia refrigerant. At marinæ aquæ ſalſæ, nitroſæ & ſulphureæ, plus quidem bilis educunt, ſed magis ſua qualitate nocent, quàm euacuationibus iuuent. Semper autem oportet contrarias qualitates, illis quæ inualuerint præter naturam, opponere: quum hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare. Hic itaque in balneis ſcopus ſit, vt corpus madeat, vtque humectetur. Vbi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquã perducere, ac madefacere oportet. Quòd ſi in ea natare voluerint, quantùm id facere poſſunt, permittendũ. At qui balneis admodum delectantur, ſi etiam bis in die lauari permiſeris, nõ aberrabis. Sed illud ſemper habeto in memoria, vt tempeſtiuè id faciant. Si verò etiam coctionis ſigna oſtendantur, ſi ſæpius laueris, nihil deliqueris. A vino autem, antequàm morbus coquatur, prorſus eſt abſtinendum. Verùm vbi concoqui is cœperit, dandum eſt ab initio tenue, aquaticum, atque paucum. Vbi verò iam propè eſt vt morbus ſoluatur, amplius eſt offerendum. Cibi autem quicunque humectãt, atque refrigerant, omnes vtiles ſunt exquiſitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipſis ſit tanta, vt bene concoqui poſſint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis verò, priſanæ ſuccus, ſorbitio ex alica, ex piſcibúſque ſaxatiles. Ex volatilibus denique ea, quæ mollibus conſtant carnibus. Quæ autem talia non ſunt, eorum alæ: teſticuli quoque gallorum, & ſuum pedes, & cerebra. Pauorum verò ſi etiã dederis carnes aſſas, nihil nocebis. Sed & oua ad ſorbendum ſunt offerenda, & præſertim vitelli eorum: nam hi facilius quàm pars alba coquuntur.

Tertianæ exquiſitæ curatio.

Contrariorum contraria remedia ſunt.

Flaua bilis qualis ſit humor.

Vrinam quæ prouocent.

Abſinthium eſſe remediũ ſummum contra bilis moleſtias.

Balnea dulcia cur tertianæ febri auxilientur.

Alterare inualeſcentes qualitates febriles, quàm vacuare, magis conducit.

Vinum correptis tertiana propinandum non eſſe antequam appareant ſigna coctionis.

Tertianis exquiſitis quæ victus ratio conueniat.

Suum pedes & cerebrũ cõferre tertianis, nec non aſſas porcelli carnes.

Vitelli ouorũ facilius quàm alba concoquuntur.

quuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degusteor, qui non sunt omnino difficiles coctu. Oportet abstinere à melle, sinapi, salitis & acribus omnibus: sicuti & à vinis satis vetustis & calidis.

De cura tertianæ nothæ.

CAP. X.

Tertianæ nothæ curatio.

In iis verò quæ non adeò exquisitæ sunt, prooidendum est, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires corruant, quæ laborare longiori tempore debent. Quare operæpræcium est scire, ad quantam magnitudinem morbus ipse sit peruenturus, & quantæ sint ipsius ægri vires: vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium postulant, inedia quidem io valentioribus vtatis viribus, & morbo concoctu difficili: largiori autem cibo, vbi vires sunt infirmiores, nec morbus admodum ad concoctionem contumax. Iam verò in tertianis non exquisitis, nee statim circa initia balneare expedit, sed quum primùm coctionis signa apparuerint. Nec cibum quotidie offerre expedit, sed alternis diebus. Quies verò & calfactio circa præcordia iuuant, & sorbitiones quæ concoquuntur facilè, & clysteria non admodum mollia. Quòd si sanguinem mittere oporteat: neque hoc quoque omittendum est: sed ab initio statim tantum sanguinis detrahendum est, quantum præsens status exigit. Sit autem totius victus ratio, non quæ humectet, atque refrigeret vniuersum corpus: sed quæ aliquem modũ etiam assumat, ad calfaciendum, incidendumque.

Tertianis nothis victus ratio conueniẽs.

Plurimũ igitur eos iuuat ptisanę succus pipere adiecto. Ad hæc, hyssopũ, vel origanum, vel spicam nardi multa infundens, & decoquẽs, ad bibeodum propina, & quæcunque alia prouocantia vrinam, exceptis iliis, quæ præter modum calefaciunt, exiccantque. Maxime verò post diem septimã danda eis iugiter est absinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos iuuat: & aliquid ex iis quę molliter ventrem subducunt. Vomitus etiam post cibum, adeò his quibus hæc febris perdurauerit, vtilis est, vt multos sciam solis vomitibus statim fuisse curatos.

Tertianis nothis confert plurimum vomitus prouocatus post cibum.

De cura quartanarum.

CAP. XI.

Quartanas in principio esse tractandas leniter, nullámque tum moliendam esse fortem euacuationem.

Quartanas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet, nullum forte medicamẽ, aut euacuationem exhibentes: nisi fortè sanguis, vehementer superabundans appareat. Cæterùm si vena incisa, is qui fluit, niger & crassus videatur (qualis in iis præcipuè visitur, qui liene laborant) audacius mittendus est. At si flauus, aut tenuis cernatur, subitò supprimendus. Venam verò secare oportet, vel interiorem, vel mediã, quæ est in sinistro cubito. Victum deinceps instituere sine flatibus, ac optimum: ventremq; emollire, iis quæ vsitata sunt, expedit. Quòd si hæc nihil proficiant, clysteribus vtendum est, à principio quidem mollibus, postmodum verò acrioribus. Arcendi sunt autẽ à suillis carnibus, ab omnibúsque edulits quæ tenacia sunt, & tardũ habent exitum, quæque tum refrigerant, tum siccant corpus. Vino verò vtendum est albo, tenui & mediocriter calido, & volatilibus quæ boni sunt succi, nec in paludibus degunt. Pisces sont adhibendi, qui facilè concoquantur, ac molles carnibus, nihilque tenax habentes. Vtendum est aotem salsamentis, & sinapi: ac certis diebus medicamen diatrion pipereon, vel diospoliticum est assumendum. Quòd si qnotidie piper tantùm cum aqua biberent, rectè etiam facerent. A frictionibus autem, ambulationibus, atque balneis, non sunt penitus prohibendi. Quanqoam si omnino posseot à balneo abstinere, solis contẽti frictionibus, inde plurimum iuuarentur. Iam si quartana ipsa sit breuis, nec admodum violenta, nihil nocuerit si diebus Interiectis ad cõsueta exercitia se transferant. Hæc igitur ab initio, & vsque ad statum sunt peragenda. In statu autem subtilior victus ratio adhibenda est, quàm ante, vel post. Statim verò æger continendus in quiete est: ac visceribus prouidendum vnguentis & cataplasmatis, quæ mollire & laxare possint. Deinde medicamẽtis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habeant. Vbi verò coctionis signa apaptuerint, tunc sanè purgare oportet iis quæ humores atros inaniant, non semel tantum, sed sæpius, si videatur necesse. Vtendum autem & vomitibus statim à cibo: & si nihil prohibuerit, ellebotum album est exhibẽdom: primò quidem, permistum radiculis: quòd si nihil profecerit, ipsum per se. Cæterùm qui nequeunt euomere, ij vehementius per inferiora purgentor: ac postmodum offeratur eis in potu, medicamen confectum ex viperis: necnon qood succum cyrenaieum recipit. Quicunque verò ab initio aliquid ex hisce medicamentis exhibuerunt, aut omnino ante statum, quartanam quæ erat simplex, duplicem reddiderunt: aut omnino maiorem, atque difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

Quartanis victus ratio cõueniens.

Diatrion piperum quartanis vtile.

Piper cum aqua singulis diebus bibetum ad quartanas facere.

Quartanas detentis vngenda esse viscere vnguentis, cataplasmatisque emollientibus.

Quartana detentos, esse pluries purgandos, sed apparentibus iam signis coctionis.

Quartanis prodesse vomitus.

Theriace in quartanæ principio exhibita quid moliatur.

De cura quotidianæ.

CAP. XII.

Quotidianæ curatio.

Quotidianam autem quom voloeris curare, oxymelite vtitor post primos dies, & illis quæ probè possunt vrinam ciere: vniuersumque totius victus caput sit ad incidendum efficacius. Circa statum verò, de ventriculo est habenda solicitudo, ac de ipsius ore præsertim. Deinceps iubendum est, vt post radiculas & cibos assumptos vomant. His etiam quæ pituitam subducunt, vtendum.

De cura febrium continuarum, quæ carent accidentibus.

CAP. XIII.

Febrium continuarum quę solæ citra accidentia infestant curatio.

Io continuis autem febribus, quibus non vltra septimum futurus status est, si vires validæ sint, & ætas consentiat, admodom exquisitus & tenuis victus est instituendus. In quibus verò vel status totius morbi longius abest à septimo, vel vires robustæ non fuerint, vberiori cibo ægri sunt reficiẽdi: quemadmodum prope statum tenuiori. Quum autem iam adest status, tenuissimũ victum seruare oportet: deinde rursus semper vberiorem. Sanguinem verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus autem rubor multò intensior, quàm pro naturæ ordine, & maior, quàm pro consuetudine, totius corporis moles, venæque eminentes, extẽsęque fuerint, iis etiam est auferendus, oisi vires, aut ętas, aut aliquid commemoratorum, prohibuerit. Quòd verò humidus victus in febribus acutis omnibus iuuat, rectè iam dictum est. Cremorem igitur ptisanæ, iis quibus non acescit, exhibere oportet: & melicratum quibus noo bilescit, & sorbitiones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, vrẽtibúsque, quum primum coctionis signa apparuerint, tunc audacter aquam frigidam propinabis. Modus verò in quaotitate seruetur, queadmodum

Victus humidus in febribus omnibus acutis conducit.

Aquam frigidam propinandam esse in ardentibus febribus quũ primum apparuerint signa coctionis.

dum tempus anni, regio, ætas, natura, conſuetudóque exigunt.

De curatione febrium cum accidentibus.

CAP. XIV.

Febrium cum accidentibus infeſtantium curatio.

Quæ febres cum accidentibus vrgent, non æquè ſimplicem exigunt curationem: ſed pro viribus metiendum eſt, quanta ſit ipſa febris, quantúmque ex accidentibus immineat periculum: atque ad id quod vehementius fuerit & difficilius, intendendum, non poſthabita omnino etiam alterius cura. Etenim vbi ſimul cum ipſa febre ſentitur circa os ventriculi anxietas, morſus, & imbecillitas, prius ſanè vacuandi humores non ſunt, quàm os ipſum ventris corroboretur, etiamſi cruditate aut cacochymia æger ipſe laboret. Sed nec ſi fuerit febris cum ventris profluuio, alia eſt opus euacuatione. Verùm hæc ſola ſufficit, quamuis non ſit pro ratione ipſius plenitudinis. Iam verò ſi quis ſimul & diſtentione neruorum laborauerit, & ſanguinis eguerit miſſione, neque huic tantùm ſemel mittere oportet, quantùm exigit morbus, ſed aliquid etiam accidenti eſt linquendum, cuius cauſa ſæpe ſudores eueniunt, & vigiliæ moleſtant, & vires ægroti debilitantur. Ita etiam ſi vehementes vigiliæ, aut dolor intenſus ægrotum cruciant, cauendæ ſunt ſubitæ euacuationes, ac multæ. Ipſa præterea ambientis aëris temperies, loco accidentis cuiuſdam habenda eſt, dum exquiſitè calida & ſicca fuerit: qualis eſt tempore medio inter Canis & Arcturi ortum. Si etiam valde frigida fuerit, tunc quoque ſanguinem mittere formidandum. Ob hæc etiam neque in lucis admodum calidis, aut frigidis, ſanguinem mittere audemus. Quòd ſi regioni temporis ſtatus conſentiat, euacuamus quidē, ſed multò minus, quàm ſi neutrum prohiberet. Tolerantia etiam ægri, ceu quoddam accidens, expendenda venit: nec ſecus ipſa temperatura. Nam quicunque calidi & ſicci natura ſunt, hi omnes facilè ab integris euacuationibus offenduntur. Conſuetudo quoque non parui momenti eſt, quum ad omnia alia, tum præcipuè ad euacuationis indicationē. Quidam enim nunquam prius fuere vacuati, & multis cibis ſunt vſi. Nonnulli contrà nec multis cibis ſunt vſi & euacuationibus aſſueuerunt. Hos igitur intrepide euacuare oportet, ſi reliqua etiam conſentiant: alios verò, ne ſi reliqua omnia id ſuaſerint. Eodem pariter modo & corporis habitus conſiderandus. Nam qui denſa & ſolida carne conſtant, non offenduntur facilè. Quare non oportet vereri ipſos vacuare ex toto, ſi quidem & alia id iubent. At qui mollem, & tenellam, & diffluentem carnem ſortiuntur, ij mirum in modum ſunt ad patiendū habiles. Quare vel ſi reliqua omnia ſanguinem eſſe mittendum ſuadeant, non tamen id facere audendum eſt, ſed vtendum aliis euacuationibus moderatè. Eodem modo & in iis qui ſupra modum craſſi aut macilenti ſunt, ab incidenda vena ſuperſedendum, cæteráſque integras euacuationes vereri oportet. His etiam & æſtas annumerāda eſt, veluti quoddam ſymptoma, quod prohibēdi integram vacuationem vim habet. Neq; enim pueri, neq; ſeniores hanc ſine noxa tolerāt. Hoſce igitur omnes, ſi diſpoſitiones hortētur, non ſemel, nec ex toto, ſed paulatim oportet vacuare, inediis moderatis, frictionibus, clyſteribus mollibus, perfuſionibus, atque balneis. Quòd ſi duo contraria ſymptomata aut morbi coëant, aduerſos id quod magis vrgeat inſtandum, nec interim alterum negligendum. Eas verò quæ habentur ex accidentibus & morbis indicationes, non ſimpliciter, ſed ſecundum cauſam à qua ſingula fiunt, conſiderare oportet: qualia ſunt defectus animi, & exolutio: quæ duo nomina de vnica re dicuntur, cuius plures exiſtunt cauſæ. Siquidem non ſolùm per varios affectus corporis, ſed etiam in vehementiſſimis perturbationibus animi, nōnulli exoluti fuerunt: præcipuéque ſenes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum triſtari, aut lætari, aut irati, animo defecerunt. Qui autem magis robuſto ſunt corpore, ex immodicis euacuationibus idem patiuntur. Iam verò ſi abſceſſus quiſpiam rumpatur, vires vehementer lædit, ac tum præcipuè, cùm materia ſimul tota ad ventriculum, vel ipſius os, aut thoracem defluxerit. Quòd ſi quando etiam nos abſceſſus ſecantes, totum ſimul emittere pus voluerimus, animi defectum ſubſequi eſt neceſſariū. Nec verò laborantibus aqua inter cutem, tota ſimul humiditas (quamuis ea præter naturam ſit) poteſt ſine noxa vacuari, ſed tunc quoque neceſſum eſt, hominem deficere animo. Ex dolorum etiam vehementia, ſimiliter diſſolutiones accidūt. Quinetiam neruus percuſſus, & muſculi caput, & maligna in articulis vlcera, & immoderata quædam frigiditas aut caliditas, vitaliſque roboris exolutio, præterea inſignis cruditas; obſtructióque, aut inflammatio alicuius præcipuæ partis, aut os ventriculi malè affectum, aut improbæ euacuationes, aut denique alia multa, de quibus poſtea dicemus, inferre poſſunt defectum animi. Quarum ſane cauſarum ſingulæ propriam curationem deſiderant. Porrò eos qui ex choleris, & alui profluuio, & aliis tum largè, tum vno impetu factis euacuationibus diſſoluuntur, frigida ſpargere oportet, & nares comprehendere, & os ventriculi perfricare, iuberéque vt vomant, ſtomachum irritando digito vel pennæ immiſſione, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet autem nexus fieri, plures quidem ac fortiores circa manus, quādo per inferiorem partem fiunt euacuationes. Nam ſi vacuatio per ſuperiora fiat, plures ac vehementiores ligaturæ cruribus admouendæ ſunt. Situm quoque aliquem parti fluxionem patienti expedit inuenire, in aduerſum tendentem, ſed moderatè. Nam ſi nimium tendatur, atque ex hoc fatigetur, nihilo minus irritatur, quàm ſi inclinaret ad eundem. In vniuerſum autem, aut ad communia membris patientibus in aduerſum trahere oportet, aut ad ea in quibus eſt fluxionis origo. Atque ideo vehementes euacuationes quæ ex matricibus fiunt, cucurbitulæ * iuxta mammas appoſitæ, ſtatim ſedant. Quæ verò ex naribus, hepati ac ſplení, ſecundum narem patientē. Quòd ſi ex ambabus naribus ſimul plurimus ſanguis effluat, vtrique viſceri applicandæ ſunt. Vinum etiam aquā frigida temperatum, curat eas, quæ ex magnis fiūt euacuationibus diſſolutiones: ac tunc præſertim, quando humores fluunt ad ventriculum. Cæterū ſi aliquod viſcus ſit inflammatum, aut caput doleat vehemētius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardens in morbo crudo; magna & penè inſanabilia ex potu vini, huiuſcemodi affectibus nocumenta proueniunt. Iam verò qui frigidum potare non ſunt aſſueti, aut manifeſtè ex ipſo læduntur, quique natura ſunt frigidiores; & qui in extrema ſunt ſenectute, & loco degunt natura frigidiori, & tempore hyberno, cauere à

Febribus quæ cum alui fluore infeſtant, nō eſſe alia opus euacuatione.

Euacuationes ſubitę ac multæ, quando cauendæ ſint.

Sanguinis miſſioné prohibet aeris conſtitutio impenſè calida aut frigida.

Calidi & ſicci offenduntur ab immodicis vacuationibus.

Conſuetudiné plurimū poſſe ad vacuationis indicationem.

Habitudines corporū quænam facilè miſſioné ſanguinis ferant, & quæ difficulter.

Pueri ſeneſq; integras vacuationes non ferunt.

Animi vehementiſſimi affectus, ſenes præcipuè atque imbecillos exoluunt.

Pus per ſectiones abſceſſuum, ſi totum ſimul vacuetur, vires deiicit.

Hydropis aquam nō poſſe totam ſimul vacuari, abſque deliquio animi.

Dolor vehemens vires exoluit.

Deliquium animi quæ inducant.

Deliquij animi à vacuatione immodica, curatio.

Profluuia menſtrua ſedant cucurbitulæ iuxta mamas appoſitæ.

Sanguinis fluxum è naribus cucurbitula præcordiis admota compeſcit.

Vinum frigida temperatum, vires exolutas ob immodicas euacuationes inſtaurat.

Vinum quibus non dandū. Frigida potio quibus conueniat minimè; & quibus ſit propinanda.

potione

potione frigida debent. At qui contrario modo se habent, iis intrepide illam offerre licet. Sit autem vinum, in fluxionibus quæ ad ventriculum fiunt, calidum simul & tenue, quale Lesbium. In sanguinis verò fluxibus, crassum & nigrum & acerbum. Ipsis autem locis imponere oportet, veluti ventricolo, matrici, stomacho, & thoraci, quæ corroborandi vim habent: capiti autem & fronti, præter hæc, illa etiam quæ refrigerent. Et quibus vel in superficie, vel in naribus, vena aliqua disrupta est, medicamen aliquod ex iis quæ sanguinem supprimere possunt, est imponendum. Porrò balneæ in fluxionibus ad ventriculum quidem aptissimæ sunt: at sanguinis fluxum acriter irritant. Et quicumque ob sudoris copiam animi defectum patiuntur, his etiam plurimum nocét: vt quas potius astringere oporteat, atque refrigerare. His etiam vinum frigidum exhibendum est, ac nihil omnino calidum. Sed nec etiam artus ipsorum ligare oportet, neque cogere ad vomitum, neque vllo modo mouere. At ventis refrigerantibus aditum præparare: aërem quoque domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorum frondibus, & vitium capreolis, ac rosis pauimentum consternentes. Nihil verò horum confert, vbi fluxiones ad ventriculum fiunt. At qui exoluuntur ob plenitudinem, eorum artus quamplurimum perfricare oportet, calfacere, ac deligare. A vino verò & cibis sunt abstinendi, & à balneis, si febriant. Sufficit autem, si eis dederimus melicrati potum, in quo ebullierit thymus, vel origanum, vel pulegium, vel hyssopus. Conuenit quoque oxymel. Quæ ex matrice laborant, aut exoluuntur, non aliter sunt curandæ, excepto oxymelite. Fricare autem ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quibus vterus aut sursum, aut ad latus reuellitur, inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidem, ea quæ fœtidissimum habent odorem: matricibus autem odorata, & ea quæ laxare calfaceréque possunt, medicamenta offeremus. Si verò ob imbecillitatem ventriculi, animi sequatur deliquium, ea quæ roborandi vim habent, oportet emplastra adhibere: quale est quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, & mastiche. Madefacere autem iis quæ constant ex absinthio, oleo melino & mastichino, necnon nardo, vino, & œnanthe. Quòd si exurantur, miscere ex refrigerantibus aliquid conuenit, veluti cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, solani, intybi, atque vuæ acerbæ succum. Aqua etiam frigida plerunque iuuat malè affectos stomacho, si tempestiuè, hoc est, in declinatione, exhibeatur: alioqui plurimum obest. Atque his qui os ventriculi imbecillum habent, vinum calidum exhibere oportet, si nihil prohibeat. Plurimum verò iuuat eos qui sic laborant, etiam frictio extremorum. Quòd si ex iis remediis nihil melius se habuerint eos quidem qui adusti sunt, quamprimum ad balneas ducere oportet. Qui verò aliquid frigoris sentiunt, medicamen diatrion pipereon, ipsumq; piper solum, atque etiam absinthium bibant. At qui exitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus exoluuntur, hos post aquæ calidæ, aut hydrelæi potum, fac vomere. Vacuatis humoribus, partem læsam oportet modis omnibus roborare, partim iis quæ admouétur extrinsecus, partim absinthij potione. Cæterùm si humores adhuc in ventre consistant, minimè sanè astringere, sed tantùm concalfacere oportet. Vbi verò multa pituita in ore ventriculi aceruata fuerit, fouere quidé plurimum oleo, in quo ebullierit absinthium: postea melicratum exhibere, in quo hyssopum, vel quid simile infusum fuerit: item oxymeli, & piper, & diatrion pipereon, & diospoliticon medicamen. Victus ratio in summa, incidendi vim habeat. Quæ verò ex nimia frigiditate eueniunt exolutiones, eodem modo curandæ sunt, quo bulimi, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur eis exibère oportet, calida temperatum: ac cibos qui calfaciendi naturam habeant: fricaréq; & calfacere ad igné simul. Quæ ex calore nimio accidunt deliquia animi, iis quæ refrigerandi & roborandi vim habét, curãtur. Statim igitur ipsos corroborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaueris, & os vétriculi perfricaueris, & agitaueris, vinoq; & cibo refeceris. At qui ob inflãmationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitaté, animi defectum patiuntur, & in principiis accessionũ refrigerãtur, iis artus fricare fortiter, & calfacere, cruraq; ac manus alligare, & vigilias, cibiq; & potus omnimodam abstinentiam præcipere oportet. Optimum verò in his, quid futurum sit præcognoscere. Eos etiam qui ex siccitate in principiis accessionum, defectum animi sunt incursuri, optimũ est præuidere. Nam si duabus aut tribus horis ante accessionem exhibito cibo concoctu facili, manus ac pedes constringi iusseris, non interibunt. Quòd si magnum imminere periculum suspicatus fueris, vinum in alicã elixã infusum, dare anticipabis: aut panem quoque ex alica. At si mediocris expectatur defectus animi, parcendum est vino: sed sufficit tunc mâla punica, aut pira, cibis ipsis miscere. Iis qui præter expectationem in periculũ inciderunt, vinum calidum, & panis est exhibendus: parúmque aliquid cum eo alicæ calidæ. Qui ob præcipui membri obstructionem linquuntur animo, iis oxymel dare oportet, atque ex hyssopo, origano, pulegio, & melle potum: cibosque incidendi naturam habentes. Sed nec deterius fuerit artus perfricare, deligatéque. Prodest etiam hisce potibus vti, qui vrinam ciendi vim habent: veluti qui anethum, fœniculum, apium, petroselinum, ammi, daucum, & spicam nardi recipiunt. Quæ vbi manifeste iuuerint, iam vino albo & tenui, nec admodum antiquo, est vtendũ. Fiunt verò & in huiuscemodi dispositionibus, cùm vehementes fuerint, pulsus inæquales intercidentésque. Qui ex abscessus disruptione, aut sectione exoluuntur, aut ex superflua aquæ inter cutim inanitione, ij quidem confestim optimis odoribus sunt fouendi. Paulò autem pòst, sorbitionibus concoctu facilibus sunt reficiendi. Si verò ob tristitiam, aut gaudium, aut timorem, aut iram, aut terrorem, exolui videantur, odoribus, & narium apprehensionibus reuocandi sunt, cogendique ad vomitũ. Eodem pariter modo, qui ex vulneribus, aut purgationibus aut doloribus qui in articulis, neruis, & musculorum chordis eueniunt, exoluuntur, reuocandi statim ab eo affectu sunt: postmodum verò, conueniens passioni cura afferenda. Defectus animi qui ex intestini laxioris doloribus, aut ilei, aut similibus cruciatibus fiunt, ex patientium locorum calefactione frictionéque extremorum curantur. At quæ ex propria imbecillitate virium, quæ regunt corpus, eueniunt exolutiones, ex intemperie videlicet ortæ, partium à quibus vires proficiscuntur, contrariis intemperaturis curandæ sunt. Virtus ergo vitalis quæ ex corde nascitur,

Partes per quas fit fluxus, corroborandas.

Caput esse refrigerandũ, vbi sanguis fluit per nares.

Deliquij animi ob sudores curatio.

Exoluti à plenitudine quomodo sint curandi.

Vteri suffocationis curatio.

Exolutionis ob ventriculi imbecillitatem curatio. Ventriculum roborantia.

Vinum calidum propinandum imbecillo ventriculo.

Exoluti ob prauos succos, ventri os infestantes, quomodo curandi sint.

Exolutionis ob refrigerationem curatio.

Exolutionis à calore ortæ curatio.

Exolutionis ob febris, aut phlegmones magnitudiné, curatio.

Exolutionis ob siccitatem futuræ, præcautio.

Exolutionis præter expectationem obortæ curatio.

Exolutionis ob membri præcipui obstructionem factæ, curatio.

Exolutionis ex immodica puris aut aquæ inter cutem euacuatione, curatio.

Exolutionis ob animi affectus ortæ, curatio.

Exolutionis ob dolores intestinorum, curatio.

Exolutionis ortæ à virium imbecillitate, curatio.

Facultas vitalis, naturalis, & animalis vnde proficiscantur, & ex quibus dignosci earum imbecillitas possit.

tur, ex pulsuum imbecillitate cognoscitur. At quæ ex hepate oritur, & naturalis dicitur, ex sanguineis egestionibus ab initio aquosis atque tenuibus, postmodum verò crassis, ad modum fæcis. Quæ ex cerebro originem ducit, quam animalem appellant, ex motuum voluntariorum imbecillitate deprehenditur.

De cura capitis à variis occasionibus læsi.

Cap. XV.

Capitis dolentis per consensum curatio.

Igitur symptomatum causæ, congruam curationem ostendunt. Veluti si quis doleat caput, simúlque fastidiat cibos, ex faméque sentiat mordicationem, iubendus est vt euomat: nam vel bilem vomet, vel pituitam, vel vtrunque. Porrò qui cum grauitate dolores capitis fiunt, multitudinem indicant.

Capitis dolorum species variæ.

Qui autem cum mordicatione, vaporis humoris ve acrimoniam. Cum pulsu verò, inflammationem. At cum tensione, si quidem sine grauitate ac pulsu, spiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si verò cum pulsu, inflammationem corporis membranosi. At si adsit grauitas, multitudo intra membranas contenta significatur. Cum igitur omnia distinxeris, causam ex qua horum singula fiunt, considerare oportebit. Veluti si multitudo vaporis atque humoris contineatur, aduertere oportet, nunquid ob magnitudinem febrium humores diffusi, ac veluti efferuescentes, ad caput ascenderint, aut propter eius partis imbecillitatem, aut ob totius corporis plenitudinem: hanc enim totius corporis euacuationibus haud difficulter curabis.

Capitis doloris ob imbecillitatem contracti, curatio.

Reuulsionis modi diuersi.

Eam verò quæ ex partis imbecillitate contingit, partim quidem in contrarium trahendo per totum corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. Atque in contrarium quidem trahes, clysteribus acribus, nexibus, frictionibus plurimis infernarum partium, & si expedit, sanguinis aliquantula detractione. Partem autem sanabis eo tempore quo ad vniuersum corpus retrahis, iis vtens aspergi nibus, quæ a capite vim repellendi habent: ac dein euacuantibus: postremò denique corroborantibus.

Repellere humores à capite, quæ commodè possint.

Repellit autem oleum quod immaturum dicitur, ac tum oxyrhodinum, tum rosaceum, & quæcunque ex capitibus papaueris, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis, menthâque viridi, & sisymbrio fiunt. Vtendum verò ipsis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis: in calidiori autem & biliosiori, frigidis.

Vacuare discutereque capitis humores quæ commodè possint.

Euacuat etiam dissoluítque oleum calidum, ipsum per sese: magis si antiquum fuerit, & Sicyonium, aut anethum feruefactum in ipso fuerit. Quòd si spondylion, vel serpyllum, vel pulegij comá, vel calaminthæ, vel menthæ, vel sisymbrij, intus decoxeris, ita etiam crassiores succos vacuaueris. Hæc verò ipsa, virium etiam aliquid membro imbecillo adiiciunt. Quòd si etiam ex vsu videatur, per nares atque palatum expurgatio molienda est, sternutamentúmque excitandum. Si ad balneas hominem duxeris, siccis sindonibus caput est perfricandum, salque, & nitrum, & synapi, sine oleo imponendum. Hæ itaque sunt ex particulæ imbecillitate, doloris capitis medicinæ.

Capitis doloris ex magnitudine febris orti, curatio.

At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamenta adhibere conuenit, frigidæ qualitates ac vires, & quæ ex hydrelæo & oxyrhodino, & papaueris capitulis, perfusiones constant, expediunt. In dolore autem capitis, qui sanguinis fluxū, aut vomitum decretorium, significat, remedia inuestiganda non sunt: cùm non accidens, sed talis doloris bonum existat signū. Siquidem sibi natura excretionem aliquā, ac præcipuè vomitum, aut sanguinis per nares fluxum molitur, horū inseparabile indiciū est capitis dolor.

Capitis dolor, quarum excretionum sit signum inseparabile.

Ardentes febres consueuerunt iudicari per excretiones.

Considerandæ igitur ad cognoscendā crisim, primū quidem sunt febriū species, an calidæ sint, * atque vrentes: nā hæ per excretiones iudicari cōsueuerūt: quemadmodū quæ molliores sunt, ac veluti * fumigantes, diu durant, & sæpius in abscessus concedunt. Secundo loco, an morbus sit salutaris. Nam quis, obsecro, bonam crisim in morbo pernicioso expectauerit? Tertiò ad hæc totius morbi tempus considerandum. Nam si principij vel augmenti adsit signum, minimè autem status, nec concoctionis signa in vrinis, vel sputis, vel aliis excrementis cernantur, non est quòd bonam speres crisim.

Crisim omnem præcedit difficilis tolerantia.

Porrò difficilis tolerantia antecedere omnem crisim solet. Quæ quidem si in die accidat, crisis sequetur noctu. Si autem noctu, in die. Si igitur tale aliquid videas, considerandum est, quotus sit ægritudinis dies.

Septimi diei natura.

Sexti diei natura.

Etenim septimus dies, etiam ex paruo naturæ apparatu, ad crisim per excretionem mouetur. Sextus verò magno apparatu indiget, & sæpe neque vlla in eo fit crisis, nec sine periculo, nec fideliter accidit.

Sanguinis ereticam excretionem per nares, quæ indicent.

Ergo si dolor capitis statim ab initio non inuaserit, sicuti quoddam ipsius morbi symptoma, sed * in ipsa ante crisim perturbatione: dein si collum etiam aliquid condolescat, & præcordia retracta sint, aut repente superuenerit difficilis respiratio, pulsusque in tumorem subitò elati, non reciderint in paruitatem, neque debiles fuerint, statim crisis per sanguinis fluxum è naribus expectanda est. Si verò non modò non deciderint, sed etiam in altum attollantur, & vehementiam assumpserint, faciem iam ægrotantis inspicere oportet. Nam si quod in ea membrum * palpitet, aut venæ quæ sunt in temporibus pulsent, aut malum, vel nasus, vel oculus rubidior sit factus, magis etiam talis crisis est expectanda. Quòd si etiam inuiti illachryment, vel imaginentur se splendores cernere, ac nares ipsas scalpant, tunc non iam fluxurum, sed iam fluentem conspicies sanguinem. Nec verò ex his perterrearis, si hominem desipientem, aut resilientem videris. Nam & hæc humorum repentium ad partes supernas indicia sunt. Præterea si ægrotus sit adolescens, aut alioqui natura calidus, aut multo sanguine abundans, magis adhuc de hoc sperandum erit. Quod si sæpius etiam antea illi sanguis è naribus fluere est visus, hoc vel solum sufficit fluxus sanguinis spem confirmare. Si verò & tempus anni æstas sit, vel calidus cœli status, & si plures eo tempore crisim ex sanguinis fluxu habuerint, ægrique corpus plenum extiterit, & consuetæ excretiones retentæ, hæc inquam omnia spem vehementius augebunt.

Excretiones prænoscet facilè, qui vnde motus naturæ agatur, & in quam partem, inuestigarit.

Has itaque & alias excretiones omnes prænoscere licet, si hæc tantùm explorauerimus, & vnde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt adiuuabimus, & quæ immoderatè feruntur, coërcebimus, si ista nouerimus.

Sanguinem fluentem ab hepate & ab splene, cucurbitulæ admotæ illis visceribus retrahunt.

Veluti confestim sanguinis fluxus ex splene magnæ cucurbitæ, sinistris præcordiis superpositæ, facilè retrahunt. At qui ab hepate proficiscitur, dextris. Qui ab aliis membris, eadem ratione.

GALENI PERGAMENI
De arte curatiua ad Glauc.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

DE iis autem quæ in singulis corporis partibus fiunt passionibus, deinceps sumus dicturi, ab inflammatione auspicati: quod sæpius hæc accidat, plurimæque ipsius sint differentiæ, ex quarum singulis solent febres oriri. Communis igitur in omnibus est immoderata caliditas, & veluti quædã efferuescentia, vnde & phlegmones nomen de ipsis efferre veteres consueuerunt. Propriam autem quandam in singulis differentiã inuenies, ex qua eius speciem agnosces, & conuenientem assequeris medelam. Porrò prima inflãmationis differentia est, secundũ quam hanc quidem humidam, illam verò esse siccam contingit. Humidã quidem, quæ ex calida fluxione membrũ occupante accidit. Siccam verò, quando nullo humore influente, calor naturalis efferuescit. Hæc autem, vsque ad aliquid quidem, veluti febris est membri. Cùm verò iam ad immoderatam caliditatem ac siccitatem peruenerit, corruptio atque extinctio omnimoda fit. Rursus illius differentiæ quæ cum humorum affluxu accidit, multæ species existunt. Nam fluente sanguine, altera: flaua bile, altera: ambobus simul, alia tertia. Et quidem in earum singulis, vel iam putruit id quod influxit, vel in membro impactum putrescit. Præterea vel crassum est, vel tenue, vel optimum, vel denique acre. Sanguine igitur optimo ac mediocriter crasso ad particulam aliquam confluente, atque ob multitudinem conculcato, vehemens dolor accipit hominem, nisi hebetis sensus ipsa fuerit particula: pulsúsque in profundo permolestus sentitur, vndique omnino & contundi membrum apparet, cum vehementi incendio, renitentia & rubore. Quæ sanè passio totius generis nomen recipit, inflammatióque vocatur, ex omni ferè occasione proueniens. Quippe vulneribus, distentionibus, disruptionibus, contusionibus, scissionibus, exercitiorum laboribus, exarticulationibus, ac præterea fracturis, & spontaneis vlceribus aduenit. Quinetiam si quando immodicam plenitudinem venæ ipsæ contrahant, tunc id quod superfluum est, effundunt ad aliquam partem, quæcunque eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadem namque erit reliquis omnibus imbecillior, vel rarior, vel ad motum procliuior, vel minus nobilis. Flaua verò bilis, quando propriam naturam seruans, vnà cum sanguine per totum corpus defertur, morbum regium producit. Cùm autem secernitur sola, in aliquámque decumbit partem, herpetem gignit. Cæterùm si sit consistentia crassa, totam exulcerat cutim, vsque ad carnem subiectam, qui affectus herpes exedens vocatur. Si verò tenuior fuerit, id quod in superficie est tantùm, veluti deurit: quæ species generis sortitur appellationem, quum simpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis speciebus duabus, * illa quidem cuius nuper mentionem fecimus, vocatur herpes exedens: altera verò, miliaris, quòd in ea pustulæ paruæ ac multæ, per summam cutem similes milio, excitentur. Fit autem herpes huiusmodi etiam ex bile quidẽ, sed minus calida & acri, quã * illæ species priores. Quòd si ex sanguine & flaua bile calidioribus quam oporteat, mista ipsa fluxio fuerit: aut ex sanguine quidem, sed feruido, & substãtia tenuissimo: erysipelas hic affectus vocatur, multò inflammatione calidior, magísque flauum colorem referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodum inflammatio: nec vt aliqua inflammationis species pulsum, aut compressionem, aut similem inuehit tensionem. Cæterũ interdum miscetur inflammatio cum erysipelate. Si igitur in miscella ipsa exuperent propria erysipelatis accidentia, affectus is erysipelas inflammationis particeps nominatur. Si verò inflãmationis accidentia præpolleant, dicitur inflammatio erysipelatodes. At si accidentia vtriusque esse appareant æqualia, tunc erysipelas & inflammatio ex æquo misceri dicuntur. Exquisitum itaque erysipelas, cutis solius est passio. Non tamen ipsa inflammatio pertinet tantùm ad cuti subiectas partes, sed ad has quidem præcipuè: nonnunquam verò etiam ad cutim. At verò si sanguis influens calidus sufficienter fuerit & crassus, quodcumque membrum inuaserit, hoc exurendo, vlcus cum crustra excitat: quicquid autem circumiacet, in inflammationem attollit efferuescentem, grauiterque dolentem: qui affectus carbo appellatur. Similiter etiam, si sanguis influens niger extiterit, crassúsque & fæculentus, & feruens, simul autem & saniem quandam tenuem admistam habuerit, pustulas per summum cutis excitat, similes iis quæ ex igne fiũt. Quibus disruptis, crustosum sub ipsis vlcus inuenitur. Qui affectus etiam est carbo. Phlegmone itaque in hasce species vniuersales distinguitur, ad quas nimirum referuntur aliæ omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularũ affectiones existunt: bubo quidem, inflammatio: phyma, quod statim augetur, atque ad suppurationem festinat. Phygethlon autem erysipelas particeps inflammationis, aut inflammatio erysipelatis particeps nominatur. Sic etiã & ophthalmia, eius membranæ quæ corneæ inhæret, est inflammatio. Pleuritis verò, costas succingentis membranæ. Quemadmodũ & synanche gutturis: atque peripneumonia, pulmonis. Eas igitur quæ in partibus apparentibus conspiciuntur inflammationes, promptum est quidem cognoscere. Quæ verò in occultis, & febres omnino afferunt, non æquè discerni possunt.

Inflammationibus omnibus est communis caliditas.

Inflammationis prima differentia.

Inflammationis quæ cum affluxu humorum infestar, multiplex differentia.

Inflammationis ortæ à sanguine indicia.

Inflammationis causæ.

Recipientes superuacua particulæ, quales necessario esse debeant.

Regij morbi productio.

Herpetis generatio.

Herpes exedens vnde accidat.

Herpes miliaris vnde excitatur.

Erysipelas vnde gignatur.

Erysipelas phlegmonodes quādo accidat.

Phlegmone erysipelatodes quando fiat.

Erysipelas solius cutis est passio.

Carbunculi generatio.

Bubo quid.

Phyma quid.

Phygethlon.

Ophthalmia quid.

Pleuritis quid.

Synanche.

Peripneumonia.

De causis inflammationum.

CAP. XI.

Est autem vna quidem apparentium inflãmationum causa, eáque non vsque adeò occulta, quæ fluxio appellatur: nisi quãdoque eis contingatur, quæ aliqua alia ex causa euidente, factæ videntur. Cùm enim nulla ex his præcedente, repentè membrum inflammationem patitur, ea quæ hunc affectum gignit causa, fluxio vocatur. Affectus autem ipse, dispositio rheumatica. In curatione cuius, duo magni committuntur errores, vbi statim in ipsis auspiciis, vel nulla de toto corpore prouidentia habetur: vel ipsum calfit, atque humectatur membrũ. At qui rationẽ simul & experientiã sequuntur, ij totum in primis corpus vacuare quibuscũque euacuationibus consulunt: ipsam verò inflãmatam partem, perfundere, ac superlinire eis, quæ id quod influit repellendi vim habent: ac denique quod in membro patiente cõtinetur, educere:

Inflammationis causa vna est fluxio.

Inflammationis curatio.

Euacuaturo corpus quæ sint prius consideranda.

educere vimque ac robur adiungere iis, quæ iam affectæ sunt partibus. Verum vt rectè quia vacuatione vtatur, ætatem, anni tempus, regionem, præsentem aëris statum, robur eius qui afficitur, habitúmque & consuetudinem, necnon ipsius morbi naturam oportet considerare. Ex his nanque, quando vacuandum sit, aut minimè, & vnde, & quomodo, inuenitur. Si igitur ad genu fluxio feratur, atque id plurimum attollatur, præterea totum corpus sanguine plenum appareat, & valida laborantis vis, tempúsque anni sit ver, & temperata regio: æger verò sit adolescens, aut iuuenis: is sanguinis euacuatione ex superioribus partibus indiget: oportétque eius incidere in cubito venam, aut scilicet interiorem, aut mediam: cùm semper fluxionis motum ad contrarium reuellere oporteat. Ipsi autem laboranti particulæ, si quidem non admodum doleat, emplastrum ex semperuiuo, & corticibus punicorum malorum est admouendum. Hoc siquidem repellit quod influit, atque id quod continetur exiccat, & circumjacentia membra corroborat. Cum magno autem dolore fluxu incidente, sufficit vehementiam doloris lenire, cum aliquo ex iis, quæ ex vino dulci, oleo rosaceo, & pauca cera, in vtroque liquata, constant. Oportet autem hæc lana excipere pinguibus, quæ plurimum habeant œsypi: & æstate quidem frigida, hyeme autem tepida apponere. Sic etiam cataplasmata ex arnoglosso, lente, pane, & rosaceo adhibere: paulò verò supra patientes particulas admouere spongiam vino austero intinctam, aut aqua frigida, cui mistum parum aceti fuerit. Quòd si ex hac medendi ratione magnus vsus sentiatur, nec alicubi pus se ostendat, mollibus medicamentis ad fluxiones vtendum: Optima verò ex his sunt, quæ exiccandi & repellendi quod fluit, sine dolore vim habent. Quemadmodum ea quæ vehementer contendunt, atque idcirco dolorem afferunt, plus doloribus obsunt, quàm exiccando proficiant. Tale igitur sit medicamen, quale est quod ex chalcitide constat, remissum oleo rosaceo. Si verò lanam mundam vino acerbo humectaueris apposuerísque plus iuueris. Quòd si pus se in particula ostenderit, cataplasma afferre oportet semel aut bis. Plus verò ad præsens iuuat farina hordeacea. Adiungendum tamen aliquid vel aceti, vel vini. At postquam secueris, & pus euacuaueris, cauendum est deinceps, ne oleum aut aquam imponas. Quòd si quando vulnus abluere oporteat, melicrato, vel oxycrato, & vino; & mulso est vtendum. Superponendum verò, si adhuc inflammetur, ex lente cataplasma. Si verò absque inflammatione fuerit, aliquod ex iis medicamentis, quæ emplastica nominantur, & præcipuè quod ex chalcitide constat. Imponenda autem super hæc extrinsecus, spongia, aut lana vino acerbo infusa: ad quæ quidem opportunum est, quod aquam marinam recipit. Vulneri autem, nullum ex pinguibus medicamentis est admouendum: quandoquidem exquisitè exiccare expedit. Ac sic sanè sanare oportet inflammationes ex fluxione ortas. Quæ verò alia de causa fiunt, humectare calfacerèque nihil prohibet. Quas quidem si perducere ad suppurationem volueris, cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit, est apponendum. Quòd si quando scarificare oporteat, ne hoc quidem verendum est. Si verò eas quæ fluxionibus fiunt inflammationes scarificaueris, magnum adferens malum, ac per initia præsertim. Quæcunque autem ex ipsis, iam inueteratæ existentes, post totius corporis euacuationem, quasdam duritiés atque nigritiés retinent, ab his per scarificationem sanguinem auferre nil prohibet: & emplastrum ex farina hordeacea, & ceratum, & aliud aliquod medicamen ex discutientibus admouere. Non tamen ex vena in talibus sanguis necessariò mittendus est: sed ventrem tantummodo expurgare sufficit, medicamine quod bilem flauam educat: vel solo clysteri acri, si affectus ipse sit paruus. Quæ verò ex vlceribus fiunt erysipelata, & quæcunque adeò manifestas causas sortiuntur, si statim volueris cataplasma apponere ex farina hordeacea, & præsertim si antè scarificaueris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum erysipelate sunt coniunctæ, & erysipelatis cum inflammatione, adhibenda mista curatio est: sempérque illi, quod magis præpollet, resistendum. Herpetes autem, quantum ad totius corporis euacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet: quantum verò ad * eam quæ patienti debetur particulæ, non omnibus similia cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelata: non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiam sunt apta: sed sola admittunt refrigerantia, quæ maximè exiccare possunt. Quare superimponere ipsis oportet, ab initio quidem ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, plantaginis. Post hæc verò & lentem adiungere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quódque antea scripsimus ad inflammationes quæ ex fluxione eueniunt cataplasma, dempto ab eo semperuiuo. Ipsas verò partes exulceratas inunge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris descripta sunt: quæ quidem, vbi vti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa vice horum aliquando vsus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tempus protractis vlceribus, ad id vina sufficienter austera conueniunt: præcipuè verò nigra. Quo tempore ipsis etiam medicamenta congruunt, quæ ad Polyidam, Pasionem, Musam, & Andronem relata erant. Herpetas verò qui summa tantummodo exulcerant, nisi diu perdurauerint, nullo horum inungere oportet (adurunt enim fortiter, & vehementer exiccant) verùm istis sufficiunt, quæcunque vim glaucij habent medicamenta. Quæ quidem aqua diluenda sunt, vel aceto, si nil ex aqua profecerint. Quòd si etiam solani succo intinxeris, vel arnoglossi, plus etiam conferes. In summa verò, omne vlcus exiccari poscit, idque medicamento neutiquam irritante, nisi vbi malignum, putrilaginosúmque ipsum vlcus fuerit. Talia siquidem, acriora medicamina postulant, & quæ igneas vires possideant: quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, atque sandaracha. Sæpe verò vbi ista cesserint, admouemus ignem. Eadem ratione vocatis carbonibus, super ipsam crustam, huiuscemodi medicamentorum est natura conueniens. Non tamen loca circumiacentia tangere expedit; alioqui dissolues ea, exulcerans quæ minimè expedit. Sed Andronis trochiscis potius vtendum est. Si quando verò inualuerit rubor, plurimáque

Genu inflammati curatio.

Reuulsionem fluentium humorum esse in contrarium moliendam.

Genu inflammato emplastrum commodum.

Genu inflammati dolorem magnum leniens, hyeme quidem calida, æstate sunt admouenda frigida.

Repercutientia esse applicanda paulò supra patientes particulas Fluxioni discutiendæ quæ medicamenta conueniant.

Vlcus, electo pure, quibus sit abluendum.

Suppurandæ inflammationi congruere cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit.

Inflammationes quãdo scarificandæ.

Herpetis curatio.

Vlcus omne exiccari postulat.

Vlcera maligna qualia medicamenta postulent.

Carbonibus qualia medicamenta conueniant.

Andronis trochisci.

inflammatio, medicamentum ipsum dulci diluendum est, vel succo plantaginis: quemadmodum si magnus tumor simul infestet, vino quidem acerbo in principio, postmodum verò & aceto. Cataplasma etiam ex orobi farina & oxymelite confectum, est apponendum: atque ante hæc omnia, statim ab initio tantùm sanguinis auferendum, quantum sit satis, nisi quid aliud prohibuerit. Hæ itaque sunt passionum per genera curationes, quæ pro naturæ instrumentorum patientium varietate mutantur. Quatuor autem ab his indicationes sumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à situ, ac denique à facultate. Oportétque in curationibus intentionem habere ad membri naturam: hæc enim, quousque infrigidandum, aut exiccandum sit, docet. Nam si carnosæ partes inflammationem patiantur, paulù sunt exiccandæ. Venosæ quoque quamuis sint carnosis longè sicciores, non tamen & ipsæ multum exiccari desiderant. Sed quæcunque natura arteriosæ sunt, magis venosis sunt exiccandæ: atque his amplius neruosæ: & multò magis cartilaginosæ, osseæque. Etenim priusquam ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi est impositus finis. Porrò sicciorem temperaturam inducunt, quæ siccissima sunt: & frigidiorem, quæ frigidissima: & secundum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrem verò habitum referunt, quæ sunt in vnaquaque mediocria. Ac sic sanè partium temperaturæ, curationes affectuum variant. At formationes hoc modo. Nam quædam intra sese habent cauitates: quædam intrinsecus, quædam vtrobique, quædam neutra in parte. Quæ igitur neutra ex parte cauitates possident, in quas fluxio recipi possit, eas partes fortiter exiccare oportet, vel si non fuerint natura sicciores: vt neruos, & præcipuè qui in artubus sunt. At quæ intus & extra relaxare aliquid possunt inflammationis, non multùm huiuscemodi fortiter exiccantibus egent: si præsertim laxam carnem habuerint, quemadmodum pulmo. Indicatio autem ex positu, loca per quæ sit vacuandum, & quo pacto, demonstrat. Fluentium ergo humorum reuulsio medela est: deriuatio autem, eorum quæ iam obsedarunt membrum. Vtrumque autem euacuationis genus per communes venas moliendum est. Siquidem à matrice reuelles, si eam quæ in cubito est, venam secueris: aut * iuxta mamillas cucurbitas admoueris: vel manus concalfeceris, fricueris, deligaueris. Deriuabis autem, si eas quæ in poplitibus sunt, aut in talis, venas diuiseris & * feminibus cucurbitas admoueris, & crura calfeceris, perfricaueris, atque vinculo exceperis. Et si quidem in parte dextra matricis ipse affectus consistat, à dextra manu, vel crure, sanguis est detrahendus. Sin verò in sinistra, à membris quæ illi à directo sunt. Cæterùm interiores venas tūc incidere oportet, quòd viciniores, magísque è directo sint patientibus membris. Similiter si liene inflammato sanguinem vis detrahere, interiores in manu sinistra venas secato: vt si hepate, eadem ratione in dextra. Si quid verò ex superioribus inflammationem patiatur, veluti in ophthalmia, & angina, in cæterisque infestantibus caput, eas quæ extrinsecus sunt, atque è directo, pertundito. Si verò artus patiantur, à * coniugatis membris sanguis detrahendus est, siue reuellere, siue deriuare sit animus: præterquam vbi passio fuerit inueterata: tunc quippe à membro ipso patiente detrahimus. Sic ergo in angina eas quæ sub lingua

Indicationes quatuor sumi; ab affectis partibus.

Natura partis affectæ quid indicet.

Partium inflammatarum quænam magis, & quæ minus sint exiccandæ.

Temperatura partium, curationes affectuum variat.

Formationes particularum quomodo curationes varient.

Situs partis affectæ quam indicationem exhibeat.

Reuulsio est fluentium humorum medela: vt deriuatio, eorum qui iam obsederunt partem.

Reuulsio & deriuatio à matrice quibus fiat modis.

Liene inflammato, interiores in sinistra manu venas secandas esse: vt in dextra, si hepar affectum fuerit.

Supernis partibus inflammatis, externas venas directas illis secandas esse.

Artubus inflammatis, à coniugatis esse mittendum sanguinem, nisi passio fuerit.

Angina protrahente, venas sub lingua secundas esse.

Scarificatione

sunt venas incidimus, vbi totum corpus vacuum cùm sit, * producitur ipse affectus. Sic aliud quodcunque membrum affectum scarificamus, si non amplius humores influant (tunc enim magis irritaueris, ipsúmque duplicaueris malum) verùm vbi vniuersum corpus iam expurgatum fuerit, nec quicquam præterea influit, sed quod prius influxerat, iam hæret in membro impactum. Et quidem laborantibus conuexis hepatis partibus, quòd per vrinam trahere oporteat: concauis autem, per subductionem alui, situs ipsius visceris indicat. Atque etiam thoracem, pulmonémque, per tusses expurgari debere: ventriculum & stomachum per vomitum: intestina per deiectiones: quemadmodum per vrinas, & splenem, & renes: matricem autem, per menstrua: cerebrum atque eius membranas, per palatum, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in superficie sunt partibus, talia medicamenta apponere oporteat, qualibus eget passio: iis autem quæ in profundo sunt sitæ, & quas per multa interposita debent eorum virtutes attingere, non qualia nunc sint, sed qualia futura sint, & situ membrorum agnoscimus. Tantum quippe aduentitij roboris adiungere oportet medicamentis, quantùm in transitu exoluitur: vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in superficie consistunt, ea quæ solùm laxare possunt, sufficiunt: intrinsecus autem, sicuti in costas cingente membrana, requiruntur acriora. In vniuersis autem visceribus eadem habenda est ratio. Sæpius enim ex medicamentis impositis vlceratur cutis, quamuis durior, minúsque ad patiendum habilis sit, quàm viscera. Quòd si ipsis visceribus medicamenta applicare possemus, quibus frequenter indigent, tantò molliora oporteret esse, quantò ipsorum natura, vt afficiatur, est promptior. Quia verò hoc neutiquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, conferentia affectibus viscerum, ea multò & potentiora esse conuenit iis, quibus indigent ipsæ partes affectæ: exceptis tamē illis, quæ ventriculo stomachóque auxiliantur. Hæc siquidem sola talia exhibentur, qualia à passionibus exiguntur. Reliqua verò omnia, acriora & fortiora sunt, & præsertim quæ vel renum, vel pulmonis occasione sumuntur. Sed indicatio quæ à facultate sumitur, etiam curationem immutat. Nam ex partibus corporis nonnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quædam verò à propriis atque natiuis. Atque ex iis ipsis, quædam sibiipsis duntaxat, quædam etiam aliis fons & origo sunt facultatum. Et aliæ quidem opus peculiare habent, aliæ autem commune. Permutare itaque opus est curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remediis dictis, morbum quidem finiunt, sed natiuas membrorum facultates offendunt: quæ quidem offensio ad totum perueniet corpus, idque ratione duplici: vel quia membrum est alicuius virtutis origo, omnibus partibus communicatæ: vel quia ipsius opus vniuerso corpori est vtile. Etenim hepar, cor, cerebrum, atque testes, communiter vniuerso corpori principia sunt facultatum. At ventriculo matricíque, propriæ facultates insunt, nulli alteri parti communes. Opus tamen ventris quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam. Quæ igitur immodicè laxant, exoluunt robur, quare & facultatem particulæ.

Quæ

quando vtendum.

Vacuari in quem modum singulæ partes debeant.

Alterius reconditi affectus valentiora medicamēta exigūt, quā si in superficie consisterent.

Ventriculo stomachóque affectis, solis talia exhibentur, qualia ab affectibus exiguntur.

Partium differentiæ.

Principia facultatum vniuerso corpori sunt, hepar, cor, cerebrum atque testes.

Laxantia immodicè, exo-

Iuuat robur, atque facultatem particulæ.
Calor natiuus quid.

Quæ autem supra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortassis substantia facultatum existit, aut certe primum & maximè necessarium instrumentum ipsarum. Nonnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exoluere possunt. Ad hanc autem indicationem, quispiam referre posset & facilem & difficilem sensum. Etenim quæ facilè sentiunt partes, acria medicamenta non tolerant, sicuti neque acres humores. Ob idque os ventriculi, atque eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata grauia sustinent, atque medicamenta mordacia. Qui igitur secundum solam, nudámque intemperiem absque humorum affluxu eunt morbi, per contrarias qualitates curantur: vt (exempli gratia) calida intemperies, per refrigerantia, siue primò, siue ex accidenti refrigerent. Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, vbi caloris reuocationem fecerit: calidúmque refrigerat, vbi calorem naturalem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam euacuationem desiderant: si verò distemperata sint, vnà cum euacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulant. Sed iam dicamus de œdemate.

Sensu acutissimo prædita, acria medicamenta non tolerant, vt ea quibus sensus obtusus inest.

Intemperies simplices per contrarias qualitates curantur.

Frigidæ perfusio calfacit ex accidenti.
Calidum ex accidenti refrigerat.

De œdemate.

CAP. III.

Oedema quid.

Oedema est mollis quidam tumor, atque doloris expers, ex pituitosa substantia, vel spiritu vaporoso ortus: qualis in cadaueribus, & pedibus hydropicorum & tabidorum plerunque cernitur. In hisce tamen morbis œdema symptoma est, propria curatione non indigens. Sola quippe frictio ex nayrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum. Cum verò propter influxum pituitæ in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recenti, imbuta oxycrato, quod possit bibi, eum sedat. Quòd si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adiiciendum. Si verò in aliquo artuum tale fuerit œdema, incboanda ligatura est ab imis partibus, finienda verò in altioribus: vniuersam iniectionem & compressionem facientibus nobis, veluti in fracturis. Quòd si morbus dictis remediis non cedat, aliquid fortiorum medicaminum adiicere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

Oedema in quibus symptoma existat.
Oedematis ex influxu orti, curatio.

De scirrho.

CAP. IV.

Scirrhus quid.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturam, insensatus durúsque. Non exquisitus verò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit. Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit. Qui verò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit. Fit autem ex humore viscido & crasso * tenacissimè partibus induratis infixo. Scirrhus itaque interdum ab initio concrescit, atque augetur paulatim. Crebrius verò inscitia medicorum paratur, vbi vehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerántque. Quòd si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod verò reliquum est cópactum, lapidis instar, relinquet. Non igitur curandæ sunt induratæ particulæ medicamento siccante immodicè, sed emollienti, quódque calorem possideat tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet exiccat. Ergo medicamenta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atque adipes. Ex medullis primas partes obtinet ceruina, dein vitulina. Ex adipibus, anserinus leoninúsque. At verò qui ex gallina sumitur, anserinum: qui ex pardo, leoninum sequitur: postea verò vrsinum, atque taurinum. Cæterùm qui ex capris accipitur, & crassior, & siccior prædictis est, idque magis, si ab hirco capiatur. Porrò tendonibus induratis oportet vnà cum præsidiis iis quæ simul & emolliunt & digerunt, (cuiusmodi sunt, bdellium, ammoniacum, thymiama, solutum in quam acerrimo aceto, opopanax, chalbanúmque) etiam pyritem lapidem candentem, aut (si eius copia non sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimouere partem affectam, vt à vapore sursum elato, scirrhus dissolui possit.

Scirrhus in sensilis, minimè curationem recipit.

Scirrhus vnde contrahatur.

Scirrhus quomodo ob ineptam curationem gignatur.

Induratis qualia medicaméta conueniant.

Medulla ceruina ac vitulina.

Adipis differentia.

Induratorum tendonum curatio.

De splene iecoréque induratis.

CAP. V.

Induratum splenem, non tantùm foris, fortibus medicaméntis curare conuenit, sed intus etiam potionibus vehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sanè primas sibi vendicant partes, cortices radicum capparis, & scolopendrij, & myricæ tum radix, tum germina, omnia videlicet hæc in aceto & oxymelite cocta. At sæpenumero splen, cùm tangitur, reniti videtur, non ob scirrhum, sed ob flatulentum tumorem. Tunc igitur vbi ipsum absinthij decocto foueris, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditum superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine constat. Verùm vbi lien in scirrhum obduruit, præpollere vim digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatem, est admiscendum. Meritò igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Porrò hepatis scirrhum, initio quidem sanauimus. inueteratum autem, neque ipse potui sanare, neque alium vidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omnino aqua inter cutem subsequitur. Nec verò perfert hoc viscus fortia medicamenta, vt splen. Quare si sit induratum, augere oportet ea quæ ratione inflammationis illius apponuntur, in mistura emollientium: adhibita etiam congruente victus ratione, vnà cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in viscere continetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex iis quæ ciere possunt vrinam, aliquid. Iam verò in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuandus autem ipse crassus spiritus. Si igitur subtiliori aliquo medicamine anodynóque, vbi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatum est rarefacies: extenuabis verò, quod crassius est redditum. At patientium particularum natura, coindicabit conuenientem auxiliorum materiam, in ipsáque maioris minorísque rationem. Ac secundum differentiam earundem, materia etiam curationis variatur, intenditúrque atque remittitur. Si igitur à crasso spiritu oboriatur dolor in ventre inferiore, subtile oleum per ima, vnà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem iniiciens, statim dolorem sedabis. Quæ verò debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cuminum, apij, petroselini, marathri, sinonis, anisi, libystici, seseleos, dauci, atque spondylij

Lien vehementissimas potiones tolerat.
Lieni indurato congruentia remedia.

Lienis ob flatum distenti curatio.

Salis flos in vesica appositus, induratos lienes sanat.
Hepatis scirrhus inueteratus est insanabilis, cùm ei subsequatur necessariò hydrops.
Hepatis indurati curatio.

Flatulenti tumoris curatio.

Natura patientium particularum, auxiliorum materias indicat.
Doloris à crasso spiritu in ventre oborti, curatio.

Flatus discutientia medicamenta.

ſemen. Quòd ſi coniectura comprehenderis frigidam eſſe dolentium partium diſpoſitionem, rutam & marathrum, & grana lauri intus decoques: miſcebiſque aſphaltum, ipſúmque oleum laurinum, & ſi quæ ſimiliter calfaciunt. At ſi inflammationem dolori adiunctam putaueris, auferes ea quæ admodum acria ſunt, quæque calfaciunt impenſius: ad relaxantia verò, quæ vires illas mediocres poſſident, tranſibis. In loco itaque anethum coques, miſcebiſque adipem anſerinum, vel gallinaceum. At verò mediocres dolores extrinſeca tantùm calfactione iuuantur, ea præcipuè quæ ex miliis fit, vel ex ſale calfacto, vel ea lini ſemine crudo. Cucurbita etiam magna cum multa flamma abſque cutis ſcarificatione, ſæpius ſtatim dolorem amouit, vmbilico admota. Quòd ſi etiam tum dolores permanſerint, vti medicamentis ex opio ne dubites, quale eſt quod ad Philonem refertur. Sic enim hominem liberaueris à cruciatu, & ſequentibus diebus noxam ex opio cōtractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamenta dolorem, non tamen diſpoſitiones ſanant, ſed vim ſentiendi quodammodo ſtupefaciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento, omnibúſque ex opio confectis, non ſtatim, ſed poſt tempus compoſitionis annuum, aut omnino ſemeſtre. Non modica verò fit virtutis diſtributio, & ex ebibitis ad inferiores inteſtinorum partes, dum afficiuntur: & ex iis quæ iniiciuntur per ſedem, ad ſuperiores, vbi dolore cruciantur. Porrò diſcutiendo ſtatui in partibus carnoſis collecto (qui & nonnunquam vacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta congruunt, quæ inſigniter ſubtili conſtant ſubſtantia: cum quibus miſceri debent, quæ molliendi facultatem ſortiuntur.

Dolores ventris mediocres vel extrinſeca tantùm calfactione ſedantur.

Cucurbitula vmbilico admota, ventris dolores ſedat.

Opium recipientia dolorem tollunt, ipſam tamen diſpoſitionem relinquunt.

Opio conſtantibus eſſe vtendum poſt tēpus compoſitionis ad minus ſemeſtre.

Inteſtinorum dolores vbicunque ſint, iuuari à bibitis, & per ſedē iniectis medicamentis.

De abſceſſibus.

Cap. VI.

Diſpoſitiones in quibus à ſe inuicem diſtant, quæ prius ſe contingebant corpora, communiter abſceſſus vocatur. Spacium igitur vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam ſubſtantiam ſpirituoſam, aut humidam, aut miſtam ex vtriſque comprehendat. Quæ ſubſtantiæ vbi diutius hæſerint, varias alterationes ſuſcipiunt. Nam & lapidibus, & arenis, & teſtis, & lignis, & carbonibus, & limo, & amurcæ, & permultis aliis id genus ſimilia in abſceſſibus corpora ſæpe contineri inueniuntur. Tranſeunt verò in abſceſſum inflammationes quædam, atque eryſipelatoſæ phlegmones, ſicuti & eryſipelata phlegmonoſa non pauca: nimirum ab vno loco humoribus tranſlatis in alterum. Quæ igitur per ſumma, ſub cute conſiſtunt, facilè dignoſci poſſunt: neque eſt ſanatio ipſorum difficilis, cùm ſolis medicamentis quæ extrinſecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò aſſumptis indigeant, veluti quæ in viſceribus accidunt. Curatio igitur earum quæ in ſuperficie cutis abſcedunt inflammationum, fit incipiente quidem iam abſceſſu, per ea quæ dolorem ſedant relaxántque: procedente verò tempore, ad ea quæ concoquendi, ſuppurandíque vim habere dicuntur, transferri oportet. Statim igitur aqua abundanti in qua fuerint decoctæ althææ radices, perfundere, atque oleo calido partem inflammatam cōſpergere, necnon ex farina triticea, quæ in aqua & oleo moderatè ebullierit, cataplaſma imponere oportet. Si autem ſuppurationem prohibere ſit animus, panem in oleo & aqua plurimum ebullire permittito, poſtea verò ſubigens admoueto. Sit tamen aquæ ad oleum proportio multiplex. Plus autem quam hoc ſuppurationem prohibet hordeacea farina, ſimiliter præparata. Si verò per ſumma cutis in parte inflammata tenſio valida fuerit, ipſis ac mediocribus ſcarificationibus in ſuperficie incidere oportet: ac poſtmodum ex farina hordeacea (vt diximus) elixata, cataplaſma apponere. Cæterum in quibus difficulter ad ſuppurationem peruenit, nec facilè diſcuti tumor poteſt, ſed ſuſpicio eſt humores craſſiores & tenaciores ibi impactos exiſtere: in iis tantùm diſpoſitionibus conuenit ea quæ fit per profundiores ſcarificationes curatio. Conuenit etiam id quod ex caricis pinguibus, dulcibúſque & decoctis, conficitur cataplaſma. Quarum ſanè decocto, aliquando hordeaceam farinam adiicimus: aliquando panem ſyncomiſtum, hoc eſt, miſcellaneum, ſed qui ex generoſo confectus ſit tritico. Porrò farina triticea maximè ad ſuppurationem promouet: hordeacea verò reſoluit plurimum. Si igitur reſoluatur tumor, minus tamen quàm optes, cum caricis hyſſopum & origanum ſimul coquere oportet. Quòd ſi vehementius exiccare tumorem volueris, ſal decoctioni adiicias: dein farinam hordeaceā, detracto prius furfure, inſperge: & poſtquam plurimum ebullierit, appone cataplaſma. Si verearis ne tumoris reliquiæ in ſcirrhum dureſcant (quod contingit, vbi quis fortiter exiccantibus vtitur) radicem agreſtis cucumeris, aut bryoniæ, aut aſari, in aqua decoque: ſæpius quidem per ſe ſolas, nonnunquam caricas pingues adiiciens. Deinde aquæ farinam admiſce, iniiciens aliquid adipis anſerini, vel gallinacei, vel etiam ſuilli. Eædem quoque radices, atque etiam quæ producit altheam, ſi poſt moderatam decoctionem cum pane & adipe contundantur, huiuſmodi diſcutiunt tumores. Fortior autem hiſce omnibus eſt dracontij radix. Verum fortiter reſoluentibus medicamentis ſemper ſunt miſcenda emollientia, ne tumores ipſi in pertinaces ſcirrhos degenerent.

Abſceſſus quid.

Abſceſſibus qualia ſoleant ineſſe corpora.

Abſceſſuum curatio.

Scarificationes profundiores quando conueniant.

Emplaſtrum ex caricis.

Farina triticea quidem, maximè ad ſuppurationem promouet: hordeacea verò diſcutit.

Tumoris in ſcirrhum abeuntis curatio.

Diſcutientibus fortiter, cur ſemper ſint miſcenda emollientia.

De tumore ſuppurato.

Cap. VII.

Porrò vbi ſuppurandi tumorem amiſſa ſpes eſt, ex farina triticea vtere cataplaſmatibus. Dein verò poſtquam ſuppurata ſecueris, ſi videris ea quæ circa ſectionem ſunt omnino ab inflammatione libera, emplaſticis medicamentis vtitor, ſed quibus exiccandi reſoluendíque citra morſum facultas inſit. Equidem ſæpius in huiuſmodi vſus ſum medicamento ex fermento & oſtreis combuſtis confecto. Si verò pars aliqua circa ſectionem inflammata videatur, quod ex chalcitide conſtat, liquabis oleo: atque vbi ſenſim refrigeratum fuerit, infundens vinum, in mortario emollies & ſubiges, ac denique vſui accommodabis. Vbi verò cutis per ſuppurationes plus quàm par ſit, colliquata & veluti lacerata fuerit, non facilè ſubiectis corporibus agglutinatur: quare neceſſum eſt vt per linicinia latiora vulnus ipſum curetur.

Tumoris ſuppurati curatio.

De ſinu.

Cap. VIII.

Sin autem amplius agglutinandi cutim ſubiectis partibus creuerit difficultas (qui ſanè affectus vocatur ſinus) ſatius eſt fiſtulam directè perforatam, vel ex ære, vel ex cornu factam, habere in promptu: aut etiam aliquod ex iis inſtrumentis,

Sinus quid. Sinus curatio.

quibus

quibus pus extrahi consueuit, quod foramen latissimum habeat: ac per id, exiguum medicamenti nostri, quod ex charta combusta constat, liquatum oleo rosaceo in ipsum sinum infundere: ac denique linamento concerpto, ipsius os claudere. Cæterùm quæ sic liquantur medicamenta, oportet vt sint actiora, quàm quæ linamentis excepta illinuntur: qualia nimirum sunt quæ omnibus sunt in vsu, colore viridi. Nam cùm hæc ipsa oleo rosaceo non pauco soluere expediat, vt iniici possint in sinum, necessariò certe ipsorum virtus exoluitur.* Quæcunque igitur medicamenta exquisitè emplastica, quale est Machærionis, Epigoni, & quòd Isis cognominatur, vbi ad emmotorum vsum perducuntur, cerati indigent admistione, eadem etiam ad curandos sinus sunt commoda. Siquidem qua ratione ipsis ceratum miscetur (nempe quòd vires mordaces haberent, si per se sola liquescerent) eadem sunt ad sinus vtilia. Vbi verò sinus mediocriter fuerit oppletus carne, tunc agglutinantia medicamenta apponere oportet: veluti si recenti, & sanguinolento vulneri medicareris. Sciendum autem est interim, omnia metallica medicamenta subtiliorum partium existere: fortiúsque maiorem vim exiccandi, vbi plusculum ebullierint. Quantò verò subtiliora medicamenta fuerint, habuerintque maiorem vim exiccandi, tantò plus in sinum operabuntur. Porrò cùm ad superiorem locum ipse sinus extenditur, facilè per os humor vitiatus elabitur. Si verò ad ima declinet, cùm retineatur intus, partem aliquam continuam erodit. Quare in huiuscemodi sinibus, nisi prius ad effluxum sectionem feceris, nihil proficies, nec cùm carnem gignere, nec cùm agglutinare volueris. In aliis verò non est opus sectione, si modò conuenientem figuram in patiente parte seruaueris. Ex qua figura potes aliquando sinum ad partem superiorem vergentem, facere vt deorsum inclinet: sicuti & vergentem ad ima, conuertere ad superiora. Aduerte autem melicratum esse aptum ad conglutinandas peoitiores ipsius sinus particulas. Post cuius vsum, prius quàm aliud glutinans medicamen adhibeas, aliquando vino solo, aliquando vino mulso, ipsum soleo sinum abluere. Etenim ad abstergendam, expurgandámque adhærentem saniem melicratum est præstantius: ad conglutinandum verò, vinum est melius, & efficacius: præcipuè quod in medio dulcis & austeri consistit. Et quidem post medicamenti agglutinantis appositionem, spongia recens ex mulso, aut vino, circumiiciatur, quammollissimè fieri possit. Atque alligatio quidem incipiat à fundo sinus: desinat autem ad os. Linteorum verò circunductiones constringantur quidem in fundo sinus, sed non ita vt dolorem inferant: paulatim autem laxentur, vsque ad os sinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplastrúmque quod ei extrinsecus admouetur, adeò discissum forficibus, vt ex ore ipso, humores vitiati, si qui excernuntur à sinu, facilè effluere possint, paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro, vsque ad solutionem: quam tertia quaque die faciens, auferes hoc ipsum, quod veluti operculum hæret: id quod per totum sinum circumiectum est medicamentum relinquens. Iam verò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, vel indolentia, tumore, vel depressione partis affectæ, cognosces num pars ipsius sinus profunda sit probè conglutinata. Siquidem si neque in ipso sinu dolor sentiatur, neque tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atque expers doloris existat, videris que ad osculum pus exactè concoctum, nec non quantitate paucum, benè sperandum est de sinus glutinatione. Si autem contraria se ostendant, nondum sinus conglutinatur. Sit verò medicamentum quod circumlinitur sinui, vehementer siccans, citra tamen mordacitatem: quale vtique nostrum existit, sine cera confectum ex metallicis medicamentis elixatis, & oleo cicino, & aceto: quod nimirum vulnera cruenta conglutinat, sinúsque sine molestia siccat, si lixiuio prius sordes ablutæ fuerint. Porrò vbi qui abscesserunt tumores tardè secti fuerint, cutis ipsa admodum extenuatur, redditúrque laceræ vesti persimilis. Quo tempore vtendum medicamentis est, substantia quidem humidis, potentia autem siccis: quale est quod constat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quibus additum sit vetustissimum oleum. Confert etiam in lacera cute non minus mel, si vsque ad consistentiam emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloën, aut thus, aut aliquod ex his, vel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cùm linteo inunctum humidius apparet. Vsus etiam sum aliquando & tenui centaurio, quòd mirum est ad eiusmodi medicamen. Post ipsum verò & symphytum vtile est: deinde ireos Illyricæ radix. Postea farina ex orobis: omnia hæc & per cribrum subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amouetur.

Medicamen ex charta cõbusta.

Sinui curando vtilia medicamenta quæ sint.

Metallica omnia fortiri maiorẽ vim exiccandi, vbi plusculum ebullierint.

Effluxui puris esse faciendam sectionẽ aptam.

Melicratum esse aptum sinui conglutinando.

Sinus quando abluendus ex vino.

Vinum sinus glutinat.

Sinus quomodo deligandus.

Sinum glutinatum iri ex quibus signis colligi possit.

Medicamenta sinus circumlinenda, esse debent vehementer siccantia.

Cutis laceræ in abscessibus medicatio.

De gangræna.

Cap. IX.

Nunc verò opportunum videtur de gangrænis aliquid dicere. Sic enim vocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, vt nec punctionem, nec sectionem, nec etiam vstionem sentiat, statim ipsum rescindere oportet, quà vicinã sanam partem attingit. Cæterùm quod sic affectum est, denigratur. Quod verò in medio consistit vt ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna. Curatur autem, euacuantibus quidem nobis plurimum sanguinis, qui in patiente membro compingitur (cuius causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationem. Igitur aut cutem vniuersam multis sectionibus profundis secare oportet, vnà cum subiecta substantia: aut plurimis scarificationibus profundis incidere. Vbi verò sanguinem influere permiseris, imponendum aliquod medicamen est, ex iis quæ ad putrescentia conducunt: cuiusmodi est ex oxymelite farina orobi, loliiue. Si verò talia non adsint, fabarum farinam adhibe, atque ipsum oxymel solum. Quòd si fortius medicamen apponere vis, adiice sal, aut ex trochiscis aliquem exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit. Verùm qui duras natura carnes sortiuntur, ij fortissima medicamenta desiderant: mollia verò, qui teneras. Ad maiorem autem securitatem, quando abscindis aut circũcidis id quod iam putruit, satius est ipsius mali radicem, parti sanæ coniunctam, adurere, vti sæpius consueuimus in pudendis facere, nonnunquàm ipsis affectis partibus admouen

Gangræna quid.

Membrum mortificatum, quatenus sit abscindẽdum.

Gangrænę curatio.

Putrescentibus apta medicamenta quæ.

Adurendam esse radicem putrescentis particulæ.

admouentes canceris, nonnunquàm linamentum interponentes. Facta verò adustione, solemus vti succo porri, sut, si is non adsit, recitatis trochiscis: ad detrahendam autem crustam, medicamento dicto Cephalico, ex melle vtere: aut pauc ex hydrelæo decocto. Iuuat etiam hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, illisque Præterea tetrapharmacum, & Macedonicum nominatum sunt crustarum suppurationibus, atque earum excidentiis accommodatissima: & quæcunque vim habent perducendi ad suppurationem. Panis etiam cum apio, vel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & à sanis partibus eximit. Ex simplicibus autem medicamentis, iris, vel radix panacia, vel aristolochiæ, vel acori ex melle. In mollibus verò corporibus sat est farina orobi, cum melle, vel thure. Aufert etiam crustas Machærionis medicamentum. Cùm verò exciderint crustæ, atque huiusmodi vlcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

Escharam quæ detrahant.

De Cancris.

Cap. X.

Cancrosi tumores in omnibus consueuerunt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierum,* quæcunque naturali sua purgatione priuantur. * Nam quandiu hæc, vt oportet, adfuerit, tandiu mulier integra sanitate fruetur. Hi verò tumores omnes ex atræ bilis recremento gignuntur. Qui humor fæci vinariæ similis, dum sanguis in hepate fit, ab splene expurgatur, cui est nimirum nutriendo. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum genuerit, optimáque victus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abundè satis attraxerit, nulla huiusmodi superfluitas coaceruatur in venis. Si verò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in venis, à quibus nonnunquam, facultate expellendi extranea prædita, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad varices decumbit. Quandoque ad cutim vniuersam expellitur, vbi gignit elephantiasim. Est cùm ad alias corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore euidenter apparent quæ in loco affecto sunt venæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quantò crassiut fuerit & nigrior, tantò deterior est passio. In mamillis autem sæpe vidimus tumorem figura animali cancro persimilem. Hunc igitur morbum per sui initia sæpe sanauimus, medicamentis quæ atram bilem educerent. Vbi verò in molem insignem attollitur, curati

Cancri vbi & ex quo humore gignantur.

Atra bilis expurgatur à liene, quem alit.

Atra bilis quos morbos excitet.

Cancri duplex curatio.

one chirurgia non potest. At scopus in huiusmodi curatione est, totum qui circunstat tumorem præter naturam, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob vasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, profluuij sanguinis stanm periculum imminet. Quod si laqueis ipsa excipias, * per consensum afficientur continuæ particulæ. Si verò radices morbi exurere animus sit, neque huic rei maximum periculum deest, * si prope loca principalia insignis adustio fiat. Porrò in Alexandria plurimi, ob crassam victus rationem, atque regionis feruorem, elephantiasi corripiuntur. At in Germania & Mysia, rarissima hæc passio videtur: & apud Scythas lactis potatores, nunquam ferè apparuit. Huic igitur morbo melancholici succi conferunt purgationes. Quòd si ætas atque virtus permiserint, sanguis prius mittendus est. Sed neque in cancris inutile est, vbi nihil prohibet, primò sanguinem mittere, ac dein purgare euocaréque menstrua, si sint mulieres, nec attigerint quinquagesimũ annum. Ipsi autem patienti particulæ, succus solani imponatur, vel medicamen ex pompholyge constans, quo vtor ad cancros exulceratos: vel etiam quod ex chalcitide fit, si copia illius non detur. Quod pertinet ad victus rationem, succus ptisanæ abundanter est exhibendus, & serum lactis: at ex oleribus, malua, atriplex atque blitum. Cucurbitis etiam, si occasio ferat, vtendum, & piscibus saxatilibus, auibúsque omnibus exceptis palustribus.

Cancri medicatio periculosa.

Elephantiasis in Alexandria inualescit plurimum. Elephantiasim in Germania reperiri rarissime Gal. affirmat.

Cancri exulcerati remedia.

Cancri victus ratio conueniens.

De elephantiasi.

Cap. XI.

At ijs qui elephantiasim patiuntur mirabile auxilium est viperarum esus. Quas quidem, vbi caput, caudamque vsque ad digitos quatuor absciderit, excoriaueris que, ac denique interanea exemeris, in olla prius ablutas coques, donec exquisitè molles reddantur. Adiicere tamen debes aquæ, in qua illæ elixantur, porrum, anethúmque, & olei nonnihil. Ipsum etiam medicamentum confectum ex viperis, confert in potu exhibitum, ijs qui huiusmodi morbo laborant, vel cum etiam illinitur. Porrò ad sanandas strumas, optima sunt quæ astringere & exiccare, & pus crassum facere possunt. Ad melicerides autem, quæ ipsas dissoluendi vim habent, & quæ pus discutiunt medicamenta. At verò curatio hydropum, ad has tres reducitur intentiones: vt sanemus durum tumorem, quo viscus affligitur: & apponamus ea quæ humiditatem dissoluant: & propinemus medicamenta quæ moueant vrinas.

Elephanticis conducit viperarum esus. Viperæ concinnatio.

Theriace elephanticis confert comesta, illitáque.

Hydropis curationis scopi tres.

ILLVS

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, DOMINO,

D. IOANNI FVRTADO A MENDOZZA, APVD VENETOS ORATORI CÆSAREO LONGE

dignissimo, ANDREAS LACVNA Secobiensis, Doct. Med. miles S. Petri S. D.

VIX maximam ingratitudinis notam, aut declinare, aut eluere, semel inustam, possem, Vir Illustrissime, si ex lucubratiunculis meis, sub umbra amplitudinis tuæ ad absolutionem perductis, portionem aliquam tibi non impertirer. Nam cùm ex mercimoniis singulis, quæcumque inter subditos Cæsaris in hac Venetorum urbe splendidissima contrahuntur, ad egregium & consularem virum Thomam Sornozzam, vel Cæsareo decreto, nonnihil frugis pertineat, quòd perpetuò illis patrocinetur, eorúmque universas lites componat: multò magis, mea quidem sententia, rationi consentaneum videtur, ut optima quæque ingenia, quibus contigit huc suos labores adueh ere, ex meditationibus suis aliquod dignationi tuæ literarum etiam tributum pendant, à qua nimirum fouentur, aluntur, locupletantur: cuiusque ad studiosos omnes patrocinium atque benignitatem sum ipse omnium maximè expertus. Consilium impræsentiarum est præterire silentio immortales istas virtutes tuas, prudentiam, temperantiam, continentiam, constantiam, animi magnitudinem, multiplicémque doctrinam, quibus totus splendes: ne aut earum sublimitatem claudicante oratione non assequar: aut reluctari videar singulari modestiæ tuæ, quæ ut popularem semper auram contempsit, sic nihil magis exosum habet, quàm huiuscemodi encomia. Amplissimum quippe integritatis tuæ, vel me tacente, argumentum est, quod CAROLVS V. Imperator, te præter expectationem vocauerit, ut in hac tam augusta Republ. vices suas gereres, grauissimáque administrares negocia. Cùm igitur minimè contemnenda artis medicæ pars, in vacuatione redundantium consistat: ac vacuatio quidem ipsa, partim per venæ sectionem, partim per purgantis pharmaci exhibitionem, partim per hirudines, cucurbitulas, atque scarificationem soleat administrari: haud ab re me facturum existimaui, si Galeni tres Commentarios de phlebotomia, quorum primo titulus est de vena sectione aduersus Erasistratum: secundo, de sectione venæ aduersus Erasistrateos Romæ degentes: tertio, de curandi ratione per venæ sectionem: ac præterea alios tres, unum de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificatione: secundum, de purgantium medicamentorum facultatibus: tertium denique, in quo docetur, quosnam purgare, & quando, qualibúsque medicamentis oporteat, offerrem Amplitudini tuæ: hísque etiam veluti auctarium quoddam adiungerem libellum de ptisana, consiliúmque à Galeno conscriptum puero cuidam epilepsia laboranti. Nihil ergo iam superesse videtur, nisi ut ipse, Pater obseruandissim. hosce octo commentariolos, pusillos quidem, si chartularum tantùm ratio habeatur, sed mortalium vitæ admodum salutares, pignora quædam officij erga te mei, quàm benignissimè excipias, munerísque tenuitatem non asperneris, memor eos qui thure carerent, fuisse olim diis mola salsa litare solitos. Vale, Musarum hospitium amplissimum. Venetiis, ex ædibus tuis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALE

GALENI PERGAMENI De venæ sectione aduersus Erasistratum.

LIBER VNVS.

MIHI quidē illud inquisitione quàm diligentissima dignum esse videtur, cur nam Erasistratus, cùm cætera quæ ad artem spectēt omnia, etiam minima quæque, satis superstitiosè tractarit, de venæ tamen sectione, præsentaneo illo vnicóque remedio, & quod apud veteres fuit maximi ponderis, ne minimum quidem, nisi obiter & per transennam, sermonem fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratis) quæ vulneribus superueniunt, vacuatione quæ per inediam fit, esse curandas, miror sanè, quòd auxiliò expeditissimo omisso, ad tardissimum, miniméque tutum confugiat. Ego verò, quandoquidem per inflammationes necessaria vacuatio est (vel Erasistrati testimonio) eam omnium facillimam promptissimamque venæ sectione perfici arbitror vtpote per quam ipsas etiam phlegmonas solas, celerrimè curare possimus: cùm è diuerso inediæ, præterquam quòd longū tempus requirant, æqualiter etiam vniuersum corpus euacuant, id quod certè non est expediens: vt interim alia reticeam incommoda, quæ inedias * longas necessariò sequuntur: cuiusmodi sunt virtus defatigata, succi biliosiores atque amarulentiores effecti, morsus cordis frequentes, inquietudines, deiectiones suppressæ, ac breuiter, omnia recrementa * mordaciora & acriora reddita. Quorum Erasistratus nihil animaduertens, cæcorum more, qui amplam compēdiosamque, & planam viam in propinquo habentes, sæpenumero angustam, prolixam, asperamque errabundi ineunt, & ipse propinquam admodum, satisque expeditam & amœnam semitam aspernatus, ad impeditam illam, salebrosam, & longam se contulit: quippe qui hoc tantùm considerauerit, num quò ipse contendit, via eò vergat: non autem, an compendiosè, & sine periculo ducat. Nam quòd vel inedia ad plenitudinis vacuationem conferat, ego non eo inficias: verùm longo tempore, magnóque cum nocumento, eam efficere id profiteor. Iam verò cùm Erasistratus perpetuò admiretur naturam, ceu artificiosam, prouidamque animalium gubernatricē, nusquam tamen eam imitatur. Aut cur illam plurimis morbis sanguinis euacuatione medentem cernens, ne in vno quidem, ipse tali præsidio vtitur? Itaque mihi aut modis omnibus demens, aut in naturæ operibus quamminimè versatus esse videtur. At omnium bonorum, quæ ad medicam artem spectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratissimè (id quod etiam Erasistratus nos monere debuisset) vt quandiu natura fortis atque vegeta existens, sese ad crisim accingit, non perturbemus quidem motum ipsius, perficiamus autem ea, quæ superata morbosarū causarū vehementia, nō potest ad integritatē perducere. Quæ iudicantur, & iudicata sunt (inquit) integrè, nec mouere, nec nouare, sed sinere. Istud quidem habes proprium naturæ integrè mouentis, præceptum. Quod verò huic succedit, naturæ & ipsum, verum diuinumque ad crisim momenti congruit: eamque ob rem vt illi simus auxilio iubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maximè natura vergit, per loca conferentia, ducenda sunt. Natura siquidem tum temporis expellere aduersarium conatur: cùm autem præ imbecillitate imponere operi finem non possit, auxilium nostrum implorat. Propterea etiam laborantes dolore lateris, iugulum affligente, aut regionem quæ supra præcordia est, secta interna cubiti vena dicit esse vacuandos. Vbi verò dolor sub septo transuerso fuerit, vt subducatur aluus vel nigro veratro, vel peplio, consulit. Similiter in quopiam renum affectu, venam quæ in poplite est, incidēdam cēnset. Idem etiam Margei famulam, cui ob contortum ad vertebras coxarum os, vteri purgatio suppressa erat post partum, atque inde grauis dolor secutus, restituit, venam prope malleolum secans: quamuis tremores totum corpus iam occupassent. Sed neque ex iis qui rationalem empiricamque sectam amplexi sunt, quisquam à venæ sectione abstinuit. Vt autem naturæ opera producamus, an non ipsa cunctas mulieres singulis mensibus, quòd ob ignauiam & ocium, multitudinem humorum coaceruent, superfluo sanguine euacuat? An non etiam idem post partum molitur, quamuis fœtura ipsa quædam species vacuationis existat? Ad hæc verò, postquam fœtus æditus est in lucem, lactis generatio in mamillis non parua & ipsa, euacuatio plenitudini existit. Vna siquidem & lactis & menstruorum substantia est: amborumque (vt quispiam dixerit) riuorum fontes communes, sunt venæ. Quamobrem quibuscunque per ætatem menses fluere cessarunt, iis neque in mamillis lac amplius gignitur. Quæcunque etiam purgandi tempora adhuc habent, atque interea lactant, eæ non non purgantur. Prætetea cum lactanti mulieri sāguis per locos erumpit, ilicò huic lac euanescit. Insuper quæ animalia non gerunt vtero, iis neque lac vnquam adest: rursus quibus id suppetit, illa etiam ad concipiendum idonea sunt. Porrò si mulier per excretionem illam menstruam probe expurgetur, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis denique ex plenitudine affectibus infestabitur. At menstruis retentis, eam cuilibet malo implicari facilè est: huicque rursum euacuationes medentur. Ex hominibus etiam, quibuscunque pro consuetudine superflua per hæmorrhoides vacuantur, ii omnes vitam morbis minimè impeditam agunt: quibus item supprimuntur inanitiones, hi in perniciosissima quæque labuntur. Ac proinde cùm vel in tremorem, vel in hydropem, vel in alium affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidum, mulier verò ob mensium retentionem, inciderit, Hippocrates commendat meritò euacuationem sanguinis, per conuenientia loca, cùm nimirum contrariorum contraria remedia existant. Natura quippe (quam ille vir imitatur) inediam adiectione, repletiones euacuationibus, frigus calfactionibus, caloresque refrigerationibus curat. Nam (vt alia multa subticeam naturæ miracula) frequenter conspexi canem sese prouocantem ad vomitum. Vidi & auem Ægyptiam, quæ clysmum imitabatur. Grues etiā, aquilasque, prælongo vsque ad vltimos terrarum fines volatu, partim frigus, partim æstum vitantes, quò contraria contrariis propulsent, videre licet. Sectio itaque venæ (vt eò vnde digressa est,

Erasistratus ne minimum quidem sermonem fecit de sanguinis detractione.

Phlegmonas vacuari facillimé promptissiméque per sanguinis detractionem.

Inediæ vt euacuent phlegmonem, longum tempus desiderat, ex æquoque vniuersum corpus inaniunt.

Inedias longas quæ incommoda soleant superuenire.

Inediam vacuare, sed longo tempore, & cum periculo.

Natura plurimos morbos soluit per excretionem sanguinis.

Naturam non esse impediendam sed iuuandam monet Hippocrates.

Pleuritici quomodo sint vacuandi ex doctrina Hippocratis.

Menstrua cur mulieribus profluant singulis mensibus.

Lactis & menstruorum vna substantia est.

Lac iis non gignitur, quibus menses cessarunt.

Lactantes non purgantur.

Lac iis non adest quæ non gerunt vtera.

Mulier cui menses probè fluunt, quibus morbis non infestetur.

Hæmorrhoides fluentes suppressæque quorum bonorum atque malorum existant causa.

Contrariorum esse contraria remedia.

Bruta sibiipsis natura duce, medentur.

est, nostra reuocetur oratio) ob causas dictas perperam ab Erasistrato omittitur. Quòd autem mensura in venæ sectione multò facilius deprehendatur, quam in cæteris quibusuis auxiliis, hinc declaratur, Nam & coloris mutationem, nunc quidem in ipso fluente sanguine, nunc verò in ægrotantis corpore, dispicere licet. Animi quoque defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodum sanguinis fluentis vigor languescens, & pulsus mutati. Adde quòd & medicus huius solius euacuationis liberam habet facultatem sistendæ, quandocunque illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam vbi propinandum sit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua potestate sita est: cætera verò, fortuna administratrice obtingunt. Ingens præterea in propinationibus pharmacorum periculum est, cùm vel non commouetur purgatio, vel quod in aluũ attractum est, non facilè excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulsuum euanescentia, ac defectu animi exprimitur: vel cùm corpus vehementer perturbatur, interímque paulùm admodum euacuatur, aut euacuatio modum excedit: id quod sæpius, ceu extremum malum, contingit, Neque enim vt venæ incisæ fluxum mox digito superposito sistes, sic sistere alui profluuium poteris. Cibi etiam cuiusque in mensura erratum grauissima incommoda inducit: vt in hominibus extenuatis & imbecillibus constat. In quibus si quid minus, quàm par sit, nutriat, virtutem tabidam reddet. Si verò modum exuperet, naturæ potius oneri, quàm nutrimento, fuerit, illamque penitus & extinguet & suffocabit. Vt autem funditus Erasistrati opinionem euertam, solam instituentis inediam, ad euacuandas omnes inflammationes, nemo ignorat, mea quidem sententia, inediam ipsam priuationem quãdam existere, ac proinde nec nutrire, nec euacuare posse, cùm inter inanitionem & vacuationem sit media. Nec verò existimandum est, aliquem vnquam periisse ob inopiam ciborum: alioqui animantia delitescentia in latebris sine ciborum copia, perdurare nequaquam possent, quemadmodum certè perdurant: quia nutrimento non indigent: quandoquidem ob desidiam atque torporem, in quo versantur, necnon ob astrictam cutem, nihil ab eorum corpore exhalat, quod cibo instaurari postulet. Itaque non inedia, sed raritas cutis euacuat: quam si frigore & quiete densaueris, quid commodi fuerit ex fame expectandum? Cæterum dum Erasistratus cuique instituere inediam contendit, videtur mihi ipsemet affectuum qui inedia opus habeant, autor & promotor existere.

Sanguinis detrahendi mensuram, quam aliorum auxiliorum, multò facilius deprehendi.

Sanguinis euacuationis sistendæ, medicus habet liberam potestatem, aliarum autem nequaquam.

Purgationi supernenientia discrimina.

Cibi in mensura erratum, grauissima incommoda inducit.

Inedia, priuatio cùm sit, nec nutrire, nec inanire potest.

Interiisse ob ciborum inopiam neminé.

Latentia absque cibo durare.

Inediam non, sed raritatem cutis vacuare.

GALENI PERGAMENI

De vena sectione aduersus Erasistrateos Romæ degentes,

Liber Vnus.

Cum Romam initiò venissem, incidi in medicos quosdam, qui à venæ sectione tantopere abhorrebant, vt cùm aliquando æger quispiam propter plenitudinem iam præfocaretur, ne tum quidem hoc auxilio vti vellent: idque secuti Erasistratum, qui nusquam venæ sectionem probans, omnes inflammationes sola inedia euacuandas esse censebat. Qua in re quantopere vir ille hallucinatus fuerit, quis non cernat? Etenim si ob id inedias probamus, quòd vacuatis per eas venis affectum minui contingat: multò hercle commodius fuerit, vt semel adhibita euacuatione, potissimum quæ per sectam venam administratur, ab inediis abstineamus, vt quæ & ægrotos ingenti molestia soleat afficere, & vigilias, & inquietudines, afflictionémque oris ventriculi, tum corruptionem succorum, necnon alui, atque interdum vrinæ suppressionem inferant. Quamobrem nonnulli in Romana vrbe medici, præcipuè qui medebantur mulieribus cùm explorassent infelicem cuiusdam puellæ, ob nõ sectam venam, successum, in quibus sanguis ferebatur ad superiora, tempore quo eruptio menstruorum expectabatur, venæ sectionem iam vsurpabant. Nec verò quietem, nec inediam eis iniungebant, sed melicratum propinabant; victúque humectante ac lauacris etiam vti eis permittebant. Ab his enim, si vel mediocri quantitate sanguis fuerit detractus purgationes exoriri confestim solent, præsertim si infra poplitem, aut iuxta talum venæ sectio fiat. Sin autem quis vena secta iniunxerit ipsi mulieri inediam, menses prius fluentes cohibebit, inculpabilésque reprimet purgationes. Sanguis nanque ciborum inopia arescit, ac densior seipso redditur: eamque ob rem, ad fluxum ineptius euadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratúmque & cibos idoneos sumpserint, ac vinum neque austerum, neq; crassum biberint, his purgationes proculdubio contingent, ob idque ego inedias post venæ sectionem non frustra tantùm, verumetiam adhiberi cum magno damno profiteor. Iam verò cùm nostra hac tempestate mulieres quædam Romanæ frigidissimam ex niue potârant, ob idque aut nullo pacto purgarentur, aut diminutè: eas tamen medici sectione venæ adeò incolumes seruauerunt, vt nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina vnquam corriperentur. Porrò in auspiciis inflammationum, omnis sorbitionum ciborúmque adiectio subtrahenda est; vtendum verò venæ sectione. Siquidem inflammationes quæ febres faciunt, vt plurimum ex plenitudine fiunt. Quamobrem si vasa nutrimento impleantur, maiores ac vehementiores ipsæ inflammationes reddentur. Cæterùm si adolescentes qui neque de sanguinis detrâhendi mensura, nec de venarum secandarum ratione quicquam audiuerint, ad præsidium hoc sese accingant, ægros in exitium perducent. Plures nanque ob perperam sectam venam perierunt, quàm quibus adhibitum id auxilium non fuerat. Quippe seniores medici tum temporis venas secantes, vtebantur aliis euacuatoriis auxiliis, quæ idem quod & venæ sectio, verùm longiore tempore, efficere poterant: nisi quòd quandoque ob principem partem affectam, aut ob plenitudinis exuperantiam, æger morte præoccupabatur. Verùm qui febres cunctas in principio venæ sectione indigere autumant, non mediocri etiam noxa ægrotos afficiunt. Itaque minus aberrare eos consentaneum est (vt Plato ait) qui non aggrediuntur illa quæ ignorant, quàm qui ea tractant, quæ didicerunt nunquam. Porrò quòd vas aliquod ruptum possit absque inflammatione coalescere, dummodo nos cætera ritè administrauerimus, sanguinísque quantum nobis visum fuerit, in tempore euacuauerimus,

Inflammationes omnes sola inedia euacuandas esse censebat Erasistratus.

Inedia, quæ inducere soleant symptomata.

Menses euocant venæ sectæ infra poplitem, iuxtaque talum.

Inedias post venæ sectionẽ cum magno damno adhiberi.

Menstrua quibus suppressa ob aquis potionem erant, venæ sectione succursum fuisse.

Inflammationum curatio.

Venæ sectione perperam administrata periisse plures, quàm quibus adhibitum id auxilium non fuerat.

Febres cunctæ in principio non egent venæ sectione.

Peccare qui plus aut minus dicantur.

mus, liquidò constat. Frequenter siquidem vidimus, quum quibusdam *pugnantibus singulari certamine * totum crus brachiúmve dissectum esset, coaluisse tamen vulnus, anteaquàm inflammatio orirerur: quod quidem multò magis continget, si (vt Hippocrates ait) illicò sanguis copiosius fluxerit. Sæpius etiam vulnus in cauas thoracis partes illatum, triduò conglutinatum vidimus. Quòd autem Erasistratus nusquam fuerit vsus venæ sectione, hinc perdiscere licèt, quòd in plenitudine omni semper inediam iniungat: id quod neutiquam facturus esset, si eam sanguinis detractione vacuaret: quum minimè consentaneum rationi sit, vt quis circa vnum eundémque ægrum, vtraque auxilia, nempe inediam, & venæ sectionem, vsurpet. Nec verò existimandum est, plethoticos omnes sanguinis esse detractione vacuandos. Prius siquidem distinguenda natura plenitudinis est, habitudóque & ætas ægri expendenda: tempus item, regio, & aëris constitutio consideranda: necnon quæcunque antecesserunt, quæque ipsum ægrum etiamnum infestant symptomata. E conuerso alios plerosque tibi ob oculos ponam, qui absque repletione quum sint, nihilominus venæ sectione opus habent.

Inediam & venæ sectionem simul circa vnum eundemque ægrum, minimè esse vsurpandam.

Plethorici omnes non egent venæ sectione.

Venæ sectione plerique indigent qui tamen extra plenitudinem sunt.

GALENI PERGAMENI
De curandi ratione per missionem sanguinis.

LIBER VNVS.

Sanguinem detracturo quæ consideranda.

QVi de sanguinis missione speculantur, primò quidem inuestigare debent, quænam corporis affectiones euacuatione indigeat. Secundò, quæ illa, quæ per sanguinis fit detractionem. Tertiò, qui innoxiè hanc ferre possint euacuationem. Quartò, quonam potissimum tempore ipsa molienda sit. Quintò, quam ex venis secare oporteat: quum nimirum haud parum intersit, hanc ne, an illam incîdas. Porrò hac quoque contemplatione absoluta, succedit de scopis oratio. Quibus mentem adhibens quis, vacuationis modum facilè per coniecturam inueneris: nec nō in quibus semel auferre præstet, & in quibus repetitam ablationem moliri: tum in quibus nam inanire vsq; ad animi expediat deliquium: & in quibus id, ceu summum malum, vitate. Cùm autem per omnem vitam, omnia quæ in quæstionem veniunt, duo inuentionis organa obtineant, nempe rationem & experientiam: necesse esse arbitror & nunc quoque me, aut ratione sola, aut sola experientia, aut iunctis ambabus, quæ proposita sunt, scrutati. Si quis ergo affectiones quæ vacuatione indigent, velit experientia collectas exponere, sola opus est ad explicationem memoria. At si via rationali id efficere instituat, necesse est vt prius commune ac generale inueniat, ex illiusque deinde in species differentiásque sectione, vsque ad species vltimas, ad certum numerum, vacuationem desiderantium, inueniat. Etenim ratio ipsa, hæc quidem, ex communibus tantùm progrediens notionibus, inuenit, & demonstrat: hæc autem, etiam quæ ex istis inuenta sunt, ad demonstrationem adhibet. Ac priori sanè ratione, omnes artes omnésque homines vti assolent. Secunda verò, non omnes homines: nam propriè ad artifices pertinet. Eam igitur nos impresentiarum sequuti, vtemur multis, quæ in aliis commentariis sunt demonstrata. Nempe complures esse facultates quæ animalia gubernant: quarum alias naturales, alias animales vocari. Generationis autem principiis pro materia, quatuor elementa subiici: eáque tota per sese mutuò misceri: esséque inuicem in se agere nata, idque per qualitates suas effectrices, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: ex quibus vtique omnium temperamenta constantur. Præterea dari duplicem plenitudinem, nempe secundum vasa, & secundum vires, primariásque actiones, à similaribus corporibus perfici: vt secundarias ab instrumentariis. Quum igitur plenitudo bifariam & fiat, & dicatur: vno quidem significato, vt ad vires: altero, iuxta laxitatem continentium vasorum, vtrique sanè opus est vacuatione, siue ea in homine valetudinario, siue etiam in valente contigerit. Voco enim plenitudinem iuxta vasa, magnam humorum colluuiem, ipsa vasa tendentium. Iuxta vires autem, eam quæ vel si minimè vasa distendat, vires tamen grauat, & premit, hominémque reddit ad motiones pigrum & tardum. Quòd si simul adsit vlcerosus etiam aliquis sensus, ac potissimum dum mouemur, signum est affectum ipsum vitiosi succi esse sobolem. Quandoque autem & in partibus quibusdam corporis, non in tota mole, plenitudines adsunt similes iis, quæ vniuersum corpus solent opprimere. In omnibus igitur id genus affectibus, maximè ex vsu sunt vacuationes humorum, aut vaporum, aut spirituum peccantium: minimè tamen semper sectio venę desideratur, sed sufficit interdum purgatio, frictio, balneum, inunctióque ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones venę sectione indigeant, deinceps dicemus. Non solùm nutrimentum animantis partibus præstat sanguis, sed calorem etiam naturalem conseruat. Itaque ipsius cordis calor interdum quidem seipso minor efficitur, aut propter sanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatem: interim verò maior, aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut propter exiguā inopiam. Quicquid autem cor in caliditate frigiditatéque perpetitur, eius quoque & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ membratim accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ vicinæ sunt, vna alterant, in totum tamen extendi corpus, priusquàm cor immutent, non possunt. Cæterùm quandoquidem omnia simul calida & humida * citissimè computrescunt, sanè si quod nutrimentum suggeritur à ventriculo ad hepar, à natura non superetur, inque probum sanguinem non conuertatur, aliàs aliam perpetietur putredinem. Quum autem quæ ex materia putrescunt calida, quam antea calidiora reddantur, calidior profectò erit ipse sanguis putrescens, ac proinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia verò ab insigniter calidis, simul quæ vicina sunt incalescunt, vtique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ vlterius sunt, communicabitur. Ergo si pars quæ hoc pacto incaluit, insignis sit, aut calorem suum in cor extendere valeat, vnà & ipsum accendet, vt quod natura calidissimum sit. Quòd si semel illud accensum fuerit, facilè totum ipsius iam corpus simul excalfiet: qui affectus vocatur febris. Nonnunquam verò, prius

Inuentionis organa duo, ratio atque experientia.

Ratio duplex.

Facultates animal dispensantes sunt plures.

Elemēta quatuor subiici principiis generationis, eaque tota per tota misceri.

Plenitudo est duplex: nempe iuxta vires, & iuxta vasa: quarum vtraque eget euacuatione.

Plenitudo iuxta vasa quid.

Plenitudo iuxta vires, quid.

Sanguis non solum alit animal, sed calorem eius naturalem conseruat.

Cordis calor vnde minor atque maior reddatur.

Cordis intemperies protinus cæteris partibus communicatur.

Putrescunt citissimè calida & humida.

Putrescentia reddi calidiora quàm antea.

Febris quid.

prius quàm computrescat sanguis, ingens ipsius vis decumbit in partem aliquam: quam aut extiuguit omnino, ita vt actio ipsius pereat: aut illi certè noxam non contemnendam infligit.

Apoplexiæ fiunt multo sanguine incumbente in animantis principium.

Hoc siquidem pacto apoplexiæ proueniunt, multo nimirum sanguine incumbente confertim in animantis principium. Quòd si in aliam particulam ruat, tumorem inibi præter naturam excitat. Cuius generis phlegmone existit.

Phlegmones generatio. Scirrhus. Oedema. Erysipelas.

Verùm si crassior sit, atræque bilis magis naturam referat is qui decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicuti si pituitosior sit fluxio, laxus: & si biliosus, tumor erysipelas dictus.

Plenitudo iuxta vires facilè in putredinem abit.

Quum itaque plenitudo (quemadmodum exposuimus) sit duplex: & ex ipsis, ea quidem quæ ad vires refertur, facilè in putredinem abeat, interdúmque in partes quasdam ingruēs, inibi tumores præter naturam excitet: altera autem, quæ iuxta vasa dicitur, sæpe etiam in partes quasdam decumbat, tumoréſque & apoplexias, venarúmq; ruptiones moliatur: vtranq; celeriter euacuare tentandum, prius quàm aliquā perniciem cōcilient.

Sanguinem detracturo quæ sint prius expendenda.

Si igitur qui plenitudine grauatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi venam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatem, tum qualitatem: virium robur, atque earundem infirmitatem: naturalem totius corporis habitum, tempus, regionem, anteactam vitam: tum, an cibi potusque copia, & præcipuè affatim nutrientium, qui sic affectus est, fuerit vsus: ad hæc, consuetudinem, & res præter consuetudinem actas: quo vsque motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit.

Plenitudinis vtriusque quātitas qualitásque, quibus signis sit definienda.

Præter omnia autem hæc, num gracilior, aut crassior euaserit. Porrò vtriusque plenitudinis quantitas, ex propriorum signorum magnitudine definietur. Quantò enim grauior sibi homo videtur, tantùm & plenitudinem quo ad vires creuisse constat. Ad eundem modum, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantùm & auctam alteram plenitudinem, quæ secundum vasa vocatur.

Color humores indicat.

At vtriusque plenitudinis qualitatem, partim ex coloribus iudicabis, memor colorem humorum esse, siquidem ab externo calore vel frigore totum corpus haud immodicè affectum fuerit: partim ex iis, quæ humorum naturæ coniuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequitur, vt frigidiores, frigidior: tum eos qui in venis quidem aceruantur humores, vasorum tumor atque distentio: qui verò in carne, sensus in ea vel grauitatis, vel tensionis, vel etiam caliditatis.

Facultatum nos dispensantium robur imbecillitásque, ex propriis indicantur functionibus.

Porrò dispensantium nos facultatum infirmitas atque robur, propriis indicantur functionibus, voluntariis quidem, illius quæ in neruis cerebróque consistit: pulsificis autem, eius quæ in corde ac per arterias mouetur. Nam secundum bonam nutritionem aut abolitam, & colorem probum, aut prauum, tertia facultas, quæ nutrix est, & à iecore proficiscitur, cōgnoscenda venit.

Sanguinis detractione quādo sit plenitudo vacuanda.

Vbi ergo extantibus plenitudinis signis, valentes facultates extiterint, incīdes venam: videlicet si tensiua quidē sit ipsa affectio, nihil distinguens magísque etiam in phlegmonode, sin verò degrauans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est. Nā fieri potest, vt crudus per corpus collectus sit humor, à quo talis affectio gignatur.

Crudus humor qua ratione vacuandus.

Quem succum sanguinis missione vacuare non expedit, sed frictionibus, vnctionibúsque mediocriter excalfacientibus: necnon potionibus cibísque, & humoris crassitudinem incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem quæ valenter excalfaciunt, nimis subitò vires deiiciunt, sæpe etiam vires adaugent.

Sanguinis detractione quibus sit prospiciendum ineunte vere.

At verò qui sanguine reiecto ex pectore, in præsens quidem curati, cæterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonísque structuram, vt vel pauculo plus collecto sanguine, protinus aut vasis alicuius osculum reseretur, aut ipsum rumpatur: iis, vel si nullum in corpore etiamdum fuerit symptoma, ineunte tamen vere sanguinem mittere oportet. Similiter in iis qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripneumoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrunt, eiusmodi affectus anteuertendi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ sunt, potissimum si natura sint atrabilaria, quique quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoque veris initio vacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexantur.

Intemperantibus cur medendum non sit.

Cæterùm intemperantes & vinolentos, ventrique & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnopere iuueris: nam per vitæ intemperantiam rursus crudorum humorum copiam quamocyssimè colligunt. Quare iis ne manum quidem admoueas. Eis verò qui præceptis salutaribus obsequentur, summopere profueris, si principio veris primùm quidē euacuaueris: dein autem ad exercitia, salubremque victus rationem perduxeris.

Phlegmone incipiente, etiā si plenitudo non adsit, confert sanguinis missio.

Sed nec tantùm vbi adest plenitudo, siue ea secundum vires sit, siue secundum vasa, mirificè prodest venæ sectio: verumetiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem prouenit, quippe dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonem, absque corporis plenitudine, contrahit: quum videlicet partes fortiores, per venas, ceu per canales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellant, donec tandem ad partem imbecillimam omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ vim excreticem vicinis omnibus imbecilliorem possident.

Dolor sanguinem trahit.

Imbecilliores particulæ à fortioribus humores recipiunt.

Imbecilliores partes cur omnium primæ corripiantur excrementitiis morbis.

Quamobrem omnium primæ infirmiores partes corripiuntur excrementitiis morbis: quemadmodum glandulæ, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatem, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta altetatrice) sortiuntur, sicuti & pinguitudo.

Glandulæ cur promptè excipiāt fluxiones.

Pulmo.

Post glandulas sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpúsque laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde vt illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: constructionem tamen habet eiiciendis iis quæ recepit, appositissimam.

Lien. Cerebrum.

Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien ac cerebrum, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnesque perueniunt fluxiones, vbi totus omnium habitus infirmus fuerit, veluti in rheumaticis affectibus accidit. Meritò igitur in his curandis scopus est, non euacuatio, sed totius corporis roboratio: quamuis tamen curationis initium illis oriatur à misso sanguine, & si excrementa prauam qualitatem habuerint, vnà etiam adhibeatur purgatio. Rectè autem admonemur in libro de victus ratione in acutis morbis, vt si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitque robur,

Sāguinis mittendi principes scopi qui sint.

sanguinem detrahamus. Cæterùm principes scopi mittendi sanguinis, sunt duo: nempe magnitudo morbi præsentis, imminentisve, & cum ea virium robur: quibus si adiicias etiam florentem ætatem, nihil sermoni defuerit: modò sub ætate florente, præcedens sequensque illam intelligantur, excipianturque distinctione, tantùm senilis atque puerorum ætas. Quamuis ætas senilis in vitium verbo comprehendi potest, quum eorum nulli adsit robur.

Senes omnes carere robore.

Si itaque magnum fore morbum timemus, aut iam præsens est, aut incipit, venam secabimus, virium habita ratione, tantumque ex oratione exemptis pueris.

Pueris secandam non esse venam.

Crudis succis refertos non admittere venæ sectionem, quia carent robore.

Nec verò vbi tanta humorum crudorum copia accumulata est, vt secandam venam * prohibeat, sermo hic redarguitur, quum ipsis virium robur non adsit. Estque hoc indicium eos haud posse sanguinis missionem perferre, * quòd præter colorem totius corporis, degenerantē in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiam ostendere, etiam ipsorum pulsus inæqualis in vehementia & magnitudine existit: præpollentibus secundum ipsam inæqualitatem, imbecillis simul & paruis. Itaque ex morbo, ætate & viribus, minuendus esse sanguis cognoscitur.

Vacuationis quantitas ex quibus metienda sit.

At vacuationis quantitas, cùm ex istis, tum etiam ex plethorica vocata syndrome, aëris nos ambientis temperie (quæ in tempus & regionem diuiditur) anteacta victus ratione, excretionibúsque factis, aut impeditis, commodè deprehenditur.

Sanguis quibus sit detrahendus.

Igitur ad hæc omnia respiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tum morbo comitiali obnoxiis: prætetea melancholicis, quique sanguinem antea expuerunt, aut thoracis structuram sortiti sunt ad id malum idoneam, vertiginosis etiam, quique assiduè corripi solent angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia vehementi, ac breuiter morbo aliquo insigni, sanguinem detrahere consueui. Porrò in redundantia melancholici humoris, sanguinem mittere oportet, aut certè medicamento vti expurgante atrā bilem.

Crudos succos quādo vacuare oporteat, & quando minimè.

Crudorum humorum indicia.

At vbi crudi succi exuperāt, antequàm morbus inuaserit, cautè euacuabis: vbi verò iam corripuerit febris, nequaquam. Indicium autem crudorum humorum est color plumbeus, aut albus pallescens, omniáque potius quàm rubeus: tum inæqualis pulsus.

Hæmorrhoidibus, aut menstruis suppressis, sanguinem detrahendum esse.

Verùm si ob hæmorrhoides suppressas cumulatus alicui sit sanguis in corpore, audacter venam incides, etiam si antea expertus grauem morbum non fuerit. Sed nec euacuatio iis proroganda est, quibus restitit menstrua purgatio. Non tamen necesse est, illis semper secare venam, quum malleolorum scarificationes quandóque superfluitati vacuandæ sint satis.

Menstrua esse euocanda per crura, reuellenda per venam in cubito sectam.

Plenitudines tamen à suppressis mensibus ortas, omnino per crura euacuabis, siue venam secare oporteat, siue etiam scarificare. Sectæ quippe in cubito venæ, muliebrem purgationem reuellunt. Iam verò quæ ex mulieribus albidiores sunt, aceruatē tenuem sanguinem solent: quocirca sacrificationibus malleolorum adhibitis, maximè solent iuuari.

Scarificatio quibus sit adhibenda mulieribus, & quibus sectio venæ.

At quæ nigriores sunt, eas vena secta curabis, quum tales crassiorem sanguinem, ac magis melancholicum gignant, præcipuè verò si magnas habere venas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores simul atque nigriores fuerint.

Venæ quibus latæ, & quibus exiguæ insint mulieribus.

Etenim carnosis & candidis paruæ insunt venæ, ac proinde ipsis malleolos scarificare, quàm secare venam, præstiterit. Porrò validam sanguinis eruptionem, venæ sectio solet sæpe compescere, tanquam reuulsorium auxilium.

Sāguinis eruptionem venæ sectio compescit.

Sanguinis eruptio per nares qua ratione curāda.

Secare autem in cubito venam, si ex dextra nare prorumpat sanguis, in brachio dextro expedit: sin ex altera, in sinistro: minimè tamen vsque ad lapsum virium detrahendus est sanguis. Simul autem, quū agis, artubus vincula iniicito, aut ex lana, aut ex canabe, hypochondrióq; directè supposito, cucurbitulam admoueto: quandoquidem his remediis semper erumpentem è naribus sanguinē compescuimus: quum antea quæ inseruntur in nares, atque fronti illinuntur, infirma omnia comperiremus.

Quantitas remediorū præcipue reddit artem medicam coniecturalem.

Nihil autem æquè artem medicā in agēdo coniecturalem efficit, vt cuiusque remedij quātitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quid nam ægro, quale, & quando sit exhibendum: at quantùm exhibere oporteat, non nouimus.

Sanguinis detractioni quæ commoditas insit.

Hoc tamen summum bonum in sanguinis missione habetur, quòd potes sistere euacuationem, dum opportunum videtur: ac rursus si quando animus sit, sinere vt fluat, quousque videbitur tibi rectè se habere negocium: id quod non licet in purgantis pharmaci exhibitione.

Purgantia pharmaca, vbi deuorata semel in ventrem sunt, reuocari non posse.

Nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamen, quominus omne sit deuoratum, fieri non potest: neque possibile est, vbi plus quàm conueniat, purgetur homo, partem oblati auferre. At verò dum alicui sanguinem mittimus, nisi quid vrgeat, præstat priori missione minus detrahere, iterúmque illam repetere, imò, si lubet, tertiò.

Euacuationē quando partiri expediat.

Vbi igitur multa euacuatione est opus, sed vires sunt imbecillæ, in iis euacuationem partiri expedit, vti & me fecisse vidisti, in iis quibus crudorum inerat humorum copia.

Sāguinis missio, in quibus adest crudorum humorū copia quomodo celebrāda.

Nam detracto pauculo sanguine, protinus exhibeo melicratum, probè coctum, cum incidentium medicaminum quopiam: veluti hyssopo, origano, nepita, pulegio: aut certè cū melicrato oxymeli, aut oxyglycy: acsi rursum sanguinem minuo, vel ipso eodem nonnunquam die, interdum die postero: in quo rursum exhibito propositorum medicaminū quopiam, aliquid de sanguine aufero, ac rursum tertio die similiter bis.

Sanguis quando mittendus sit ad animi vsque deliquium.

Cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam febrem accendens, subitò ac simul vacuare expedit, eamque priusquàm in principem aliquam partem ingruat, inanire tentandum, vel ad animi vsque deliquium: virium tamen inspecto robore. Quare nec per noctem sanguinem detrahere verearis.

Sanguis dum fluit, pulsus esse explorandus.

Vtile autem fuerit, fluente etiamnum sanguine, expendere pulsuum diminutiones: ne videlicet, nobis nō aduertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet.

Reuulsio per sectam venā quanam sit efficacior.

Quinetiam & reuulsionem, non leue & ipsam auxilium, quodque sæpe secta adhibetur vena, quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciorem effeceris. Ergo si magnitudo morbi, missionem sanguinis postulet, adsitque virium robur, nulla potest esse tanta crudorum humorum copia, quæ inhibere id auxilium possit.

Sanguinis detrahendi scopi.

Vacuandi qui sint liberalius, & qui parcius.

Cæterùm quibus amplæ sunt venæ, quique modicè graciles sunt, nec candidi, nec tenera carne præditi, eos copiosius vacuabis: contrarios autem parcius, quum exiguum habeant sanguinis, carnemque facilè transpirabilem.

Pueris ante quartum decimum annū sanguinem non esse mittendum.

Qua ratione nec pueris pertundes venam, ante quartumdecimum annum: post quem, si multus congestus sanguis appareat, tempusque anni sit vernum, & regio temperata, puerque natura sanguinea, aut alicuius acuti morbi discrimen impendeat, sanguinem minues in primis quidem ad cotylam vsque: quòd si postea vires validæ permanere

nere videtur, dimidium eius adiicies iterata missione. At vehemens, æqualis, & magnus pulsus, incorruptum virium robustarum est signum. Quare si in septuagenariis is adsit, affectúsque iubeat, etiam secabis venam. Proinde non tantùm annorum numero, sed corporis etiam habitui animus intendendus est. Ad hæc, vbi incisa vena effluit sanguis, mutationem eius & maximè quum adest phlegmone, labascensque fluxionis robur, expendere oportet: sed potissimum alterationem pulsuum: quibus quidem alterascentibus, aut in magnitudine, aut in quauis inæqualitate, continuò quiescendum est. In quibus autem iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore, & in consistentia expectare permutationem. Id quod sentiens Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secanda verò in cubito vena interna. Nec verearis multùm detrahere, donec rubrior, flauiórve multò effluat: aut pro puro ac rubro liuidus: vtrunque enim accidit, &c. Eius siquidem transumptionis, qua nonnihil sanguinis à parte phlegmone obsessa rapitur in vulneratam venam, constituit signũ, ipsius sanguinis mutationem. Quæ tamen non omni ex parte expectanda est, quum aliquando, priusquàm ipse sanguis mutetur, cessandum sit, nimirum duplici nomine: vel ob vires infirmas, vel ob malignitatem phlegmones, à qua interdum nihil emittitur, sed inibi fortiter impactus est sanguis. At si ex vacuatione vires minimè resolui videantur (id quod ex pulsu cognosces) æger autem sit ætate florenti, expectanda mutatio sanguinis est, potissimum si ambiens sit temperatus. Minus autem detrahimus, quàm plenitudo commonet, secundum ætates quidem, in pueris: secundum corporum habitus, in candidis, & carne mollibus, cuiusmodi Galli existunt: secundum tempora verò, sub Cane: ac similiter secundum regiones, constitutionésque, in iis quæ calidiores iuxtà & sicciores existunt: quum nimirum hæc omnia, quàm maximè ad resolutionem sint apta. Alia autem ratione in contrariis, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacuationem, propter insequentem refrigerationem. Quare vnum vacuationis modum in dictorum singulis definire non licet. Memini enim quibusdam ad sex vsque libras sanguinem fuisse detractum, ita vt febris protinus extingueretur, citra vllam virium iacturam: quibusdam verò sesquilibram tantùm, nec id absque insigni damno. Porrò ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quòd certè mentione sit dignum, effluere non solet: sicuti nec si quis summa in manu, aut pede venam secet: quemadmodum putant ij, qui lienem curari aiunt, à sectione venæ sitæ iuxta secundum ex digitis paruis. Quod verò ad differentiam venarum pertinet, quibuscunque κατ' ἴξιν, hoc est, è directo eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus adfert. Quibus autem contrà euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet: quòd vires scilicet, citra morbi leuamen, deiiciat: vt, si liene turgente, dextra nare sanguis efflueret: aut hepate, ex sinistra. Dextra igitur nare sanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clarè, celeritérque sistitur: sicuti ad sinistrum, si ex sinistra profluat. Similiter si venam reuulsionis studio seces, secundum rectitudinem quidem secta, oppositis sanguinis eruptionibus citissimè conspicuam vtilitatem adferet. At si contra seces, nihil sanè profuerit. Quare liene affecto, perinde adiuuerit vena secta in sinistra manu,* iuxta annularem digitum, ac si internam cubiti venam secueris. Plurimum namque iuuat afflictum lienem, sanguinis ex sinistra manu interdum vsque ad libram vnam, detractio. Præstat autem non semel quantùm conueniat, detrahere: sed in duos dies ipsam euacuationem partiri. Pleuriticis etiam, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit. Quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Ad hæc, oculorum persæpe dolores grauissimos è directo venæ humeralis sectio, aut medianæ, quæ ab ea deriuata est, intra horæ vnius spacium compescuit. Conari autem in omnibus affectibus præstat, post modicam missionem sanguinis, iteratò mittere, interim eo die, interim postridie: nisi quando ad animi vsque deliquium, vacuationem ducere oporteat. At dolente latere, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, secta vena, quæ per axillas ad cubiti iuncturam pertingit, aut etiam quæ illi & humerali est communis, luculentam vtilitatem adfert. Sunt etenim eæ tres venæ, ex quibus in cubito mittitur sanguis, interior, exterior, & media. Inter quas sanè interior vtilis est, in iis quibus, quæ his superiores sunt: vt facies, aut caput. At media, medio genere ambigit: quum inter vtranque, versus anteriorem manum, suos ramos producat. Quare si vena quæ parti affectæ propria est, aliquando fuerit obscurior, cogarísque ob id aliquam mediatam incidere, conare vt quæ à propria diducitur, eam potiùs pertundas. Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti sunt, nempe quæ in vlna consistunt, nihil prohibet venas secare, sed tamen recto tramite particulis affectis correspondentes: idque vbi venæ quæ in cubito sunt, non appareant. Equidem diuitis cuiusdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atque fluxione afflictum, quamocyssimè in pristinam sanitatem restitui, detractis primùm ex humerali vena, libris sanguinis ternis: ac dein, modico interposito tempore, alia. Qua ratione, soluta phlegmone, postea in palpebris relictam asperitatem abstersi, aliquo ex medicamentis mordacibus: quod neutiquam æger ferre potuisset, nisi fuisset prius * euacuatus. Siquidem acria omnia medicamenta parti cuiuis admota, nisi vacuum excrementis vniuersum corpus repe erint, fluxionem attrahunt, phlegmonémque producunt. Quemadmodum igitur supremæ omnes iam dictæ partes, secta in cubito vena iuuantur, sic iis inferiores, incisis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autem inferiores dictis, coxendix, vterus, vesica. At renes quarum collegio adscribi debeant, ambigunt. Quare misso ex cubito sanguini, interdum auscultant: si videlicet & recens ipsa phlegmone sit, & copia sanguinis adsit. Vbi verò propria nephritis infestat, eam quæ in poplite est, secare conuenit venam: aut certè quæ in malleolis sunt. Sed vteri inflammationes, magis etiam quàm renum, à venis in crure sectis iuuantur. Nam quæ ex cubito fiunt euacuationes, purgationes menstruas reprimunt, sanguinémque retrahunt ad supernas corporis partes. At quæ fiunt ex cruribus, tan-

Vires robustas quis pulsus indicet.

Septuagenariis quando mittendus sit sanguis.

Sanguinem fluentem per sectam venam supprimendũ esse, quum alterantur pulsus.

Sanguinem detrahendum per inflammationes esse, donec rubrior, flauiórve, aut liuidus conspiciatur.

Sanguinis mutatio post sectam venam, quando expectanda non sit.

Gallis parum sanguinis detrahendum.

Sanguinem esse parcius detrahendum sub Cane, & in regionibus calidis simul & siccis, vt in frigidis etiam constitutionibus.

Sanguinis sex libras cuidã detractas fuisse.

Salutella vulgo appellata si secetur, creditur curare lienem.

Sãguinis eruptiones è directo factæ, sunt vtiles laborantibus, alioqui non inanes.

Sãguinis fluxus per nares quomodo supprimendus.

Lienem afflictum iuuat secta vena in sinistra manu iuxta annularem digitum.

Vacuatio quando sit in duos dies partienda.

Pleuriticis esse secandã venam in cubito partis affectæ.

Oculorum dolores compesci secta humerali, aut mediana.

Iterandam esse sanguinis detractionem.

Venarum cubiti quæ in quibus affectibus sint secandæ.

Venæ tres in cubito conspiciuntur, interior, exterior (quæ humeralis est) & media.

Venis cubiti obscuris, posse nos in vlna ab eis diductas secare.

Oculorũ maximam inflãmationẽ qua ratione curarit Galenus.

Acria omnia parti cuius admota fluxionem augent, nisi purum corpus reperermt.

Malleolorum poplitumque venæ dissectæ, quarum partium affectibus medentur.

Renibus malè affectis, quæ venæ secandæ sint.

Vteri inflammationes è venis in crure sectis iuuantur. Menstrua supprimuntur secta in cubito vena.

Menses promouentur sectis in cruribus venis tribus quatuórve diebus ante tempus consueti circuitus.

tùm abest vt retrabant, vt etiam menses promoueant, si tribus quatuórve diebus, ante tempus consueti mulieri circuitus, administrentur; idque aut vena incisa, aut scarificatis vnius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis euacuato: quod sanè postero die in altero crure similiter etiam faciendum est, sic tamen vt in ipsis diebus in quibus vacuas, atque in aliis ante eos quatuor aut quinque, mulieri extenuantem victum instituas.

Menses prouocant nepita, pulegium, sauina, dictamnum que.

Sed mulieribus abundè menses prouocant nepita, pulegiúmque, si redacta in pollinem, coctaque in melicrato, propinentur. Conuenientissimum autem potui tempus est à balneo, adhuc inuolutis linteo. Valentiora medicamenta sunt sauina, & dictamnum: quorum vsus est antedictis similis.

Hiera picra menses promouet.

Datur autem hoc tempore & hiera picra,* illa scilicet in cuius compositione centum aloës drachmis, cuiusque aliorum medicaminum senæ tantùm miscentur. Quod sanè medicamentum optimum est, vbi cinnamomum receperit.

Ischias à sanguine orta, secta in poplite vena curatur.

Porrò ischiadas siue coxendices, vbi non à frigore, sed impletis sanguine quæ in coxa sunt venis, proueniunt, secta in poplite vena curabis. Scarificatio autem nihil perspicuè eis prodest.

Phlegmonas incipientes, reuulsu inueteratas ex ipsis affectis partibus vacuare oportet.

Igitur, vt summatim dicam, incipientes phlegmonas reuulsu euacuare oportet: quæ verò inueteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis: aut, si id fieri nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus auertere quod influit, expedit: in inueteratis autem, ipsum tantùm, quod affectæ parti infixum est euacuare. Atqui euacuabitur optimè per venas diductas ab iis, quæ in partibus ipsis sunt sitæ.

Venas sub lingua secandas esse in gutture & aspera arteria inflammatis, post apertam in cubito venam.

Quocirca quæ in gutture & aspera arteria, graui torquentur inflammatione, iis in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest: incisis videlicet venis, quæ sub ea sunt, ambabus.

Vena iuxta magnum oculi angulum, & quæ in fronte est, secta, quibus medelentur affectione.

Sic indutaræ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum vena, exoluuntur: sicuti capitis grauitates, & inueteratos in eo dolores ex plenitudine, leuare manifestè solet secta in fronte vena.

Cucurbitula ceruici admota, capitis sedat dolores.

At incipientes, aut etiam vigentes, per cucurbitam in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterùm præuacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadem ratione incipientes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frontis vena solatur.

Reuulsiones vna cum euacuationibus, incipientibus fluere humoribus adhibendæ sunt.

Quippe reuulsiones vnà cum euacuatione adhiberi magis debent, in fluxionibus incipientibus: eas verò quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis vicinis, in phlegmonis, quæ veluti scirrhi naturam referunt.

Sanguinis detrahendo quauis partem esse æquè appositam in iis qui solius præcautionis gratia vacuationem desiderant, vt in illis qui ex æquo omnibus articulis affliguntur.

In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta est, cæterùm vacuatione Vere ineunte anteuertimus: in iis, siquidem talis sit homo, vt quotannis æstiuo tempore corripiatur morbis febrilibus, atque in eo exundantia euacuare studemus, æquè pars quæuis, vt ex ea detrahatur sanguis, est commoda: quemadmodum etiam, si arthriticus omnibus articulis affligatur. Quibus autem eximiè pars quæpiam, vbi prius euacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quauis parte euacuationem moliri, verùm sicuti in iis, qui pati iam occipiunt.

Podagricos esse vacuandos ex cubito.

Quamobrem podagricos * euacuabis ex cubito: comitialibus verò morbis, vertiginibúsque obnoxios, potius ex cruribus.

Epilepsiæ obnoxios, esse vacuandos ex cruribus.

Hæmorrhoides supprimuntur sectis cubiti venis; prouocantur autem, iis quæ in cruribus sunt percussis.

At si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, siquidem cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin prouocare, quæ in cruribus consistunt venas, secare conuenit. In iis verò qui repressi sunt menses, semper in cruribus.

Sanguinem detracturo, dierum aut horarum numerus non est considerandus.

Iam verò ad sanguinis detractionem, dierum numerus considerandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inueneris (nempe morbum ingentem, & virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, vel si is vigesimus à principio extiterit. Nam exoluitur in plerisque morbis temporis tractu virtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierum deperditur.

Sanguinem mitti debere per febres quidem, in ipsarum declinatione: per inflammationes autem absque febre ortas, dum magis vrgent symptomata.

Poterit etiam quis sanguinem mittere vel quacunque die noctísque hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidem, particularium (quæ expectanda est) circuitum declinationem: in quibus autem aut ob oculorum lippitudinem, aut aliud simile citra febrem, hoc est opus auxilio, magnitudinem aut doloris, aut phlegmonis, aut totius affectus, in quo secta vena desideratur.

Sanguinem mitti debere, vbi nihil aliud vrget, aut prohibet, manè haud protinus ex somno excitis.

Vbi verò nihil eiusmodi aut vrget, aut prohibet, præstat manè venam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam vnam iam antea vigilantibus.

Sanguinis iterata vacuatio quando facienda sit.

Atque iteratæ vacuationis tempus, in quibus simpliciter quidem vacuare conamur, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si vel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis vires intentus, manu iugiter arteriis illius admota.

Arteriæ in quibus secentur affectibus.

Consueuerunt etiam medici interdum secare arterias, quę in temporibus, & quæ secus aures consistunt: illas quidem, infestantibus oculos fluxionibus tum calidis, tum spirituosis: has verò quæ secundùm aures, in vertiginosis maximè, & iis qui calidis & diuturnis, spirituosisque capitis doloribus infestantur. Etenim vbi calidus, spirituosúsque sanguis in arteriis coaceruatus infestat, illic communibus parti affectæ sectis arteriis est opus.

Arteriæ vulneratæ ægrè supprimi possunt.

Verùm quia vulneratæ arteriæ ægrè supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuunt, quum si quis dum venam secat, arteriam conuulnerarit, difficillimè compescere eruptionem sanguinis possit: aut si res optimè cedat, ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma contingat.

Aneurisma quando accedat.

Quanquam possumus sanè arteriam vel magnam, absque aneurismate ad cicatricem perducere, totam transuersim secantes.

Arteriam inter indicem pollicémque quum secuisset Galenus ab insomnio monitus, liberatus est diuturno præcordiorum dolore.

Ego verò aliquando monitus per quædam insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicem sitam: permisique vt inde flueret sanguis, donec sisteretur spontè: subitóque diuturnus mihi extinctus est dolor, qui in illa maximè parte erat fixus, qua iecur septo transuerso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diutino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnij.

Arteria in malleolo dissecta, diuturnum coxæ dolorem soluit.

Porrò alteri, cui ex vulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ipse dissecui totam: ac medicamento ex aloë, manna, ouorum albumine, & leporis pilis imposito vsus, absque aneurismate vlcus ipsum curaui. Vir autem ille prorsus sanus relictus est à coxæ dolore, quo iam diu fuerat exiguis temporum interuallis vexatus.

GALENI PERGAMENI
De hirudinibus, reuulsione, cucurbitula, & scarificatione, libellus.

De hirudinibus.

Hirudines asseruandi, alendi, & applicandi ratio.

QVæ hirudines sunt recens captæ, eas diem vnum asseruare oportet, pauculo sanguine in pastum exhibito. Sic enim prorsus earum venenum exprimitur. Pars autem cui iam admoueri debent, nitro prius perfricetur, aut vnguibus scalpatur: nam sic promptius eam apprehendent. Iniiciendæ autem sunt in aquæ tepidæ vas purum, latique oris: deinde spongia eas comprehendentes, viscositatemque ab eis detergentes, tandem manu applicabimus. Vbi autem adhæserint, infundendum particulæ oleum tepidum est, ne scilicet refrigeretur. At si manibus aut pedibus admouendæ sint, ipsam partē, aquæ cui insunt sanguisugæ, immergere oportet. Quòd si parum depascantur, forfice caudam præcidito, secundum rectitudinem filamentorum. Nam effluente semper sanguine, trahere non desistent, donec salem, aut cinerem, ipsarum ori insperserimus. Vbi verò deciderint, cucurbita venenum est auellendum, aut pars fouenda ex spongia. Quòd si particula emorsa lachrymet, cuminum, aut farinam inspergito: supérque lana madidata oleo pauxillo, inuoluito. Sin sanguis erumpat, lintea ex aceto iniicito, aut gallam vstam, aut spongiam liquida pice madentem, posteáque vstam imponito. Sciendum autem est, hirudines haud eum qui in profundo est sanguinem, sed tantùm quo caro est imbuta, exugere. Vtimur eis pro cucurbitulis: detrahimúsque ipsas, vbi dimidiam sanguinis partē iam extractam coniicimus. Prohibemus autem, & non permittimus effluere, quousque quod satis est euacuetur: quandoquidem particula tum à sanguisugis ipsis natura frigidis, tum ab aëre nos ambiente refrigeratur.

Hirudines vt depascātur inexplebiliter, præcidendas in cauda esse.

Hirudines auelli, sale aut cinere ipsarum ore re-sperso.

Hirudine iam delapsa, cucurbitulam esse parti admouendam.

Hirudines sanguinem tantùm carnis exugere.

Hirudines natura esse frigidas.

De reuulsione.

Reuellendi modi diuersi.

Vehementissimos humorum influxus remediis reuulsoriis prohibemus. Qualia sunt, incumbente in pectus aut in ventrem humore, ad manus retractio. Vomitus, vbi deorsum decumbit. Sicuti in vomitu, per acriores clysmos reuulsio. Duo verò hæc momenta, quæ ad superiorem inquam ventrem, & inferiorem vergunt, ad vrinam, sudorésque reuelles: Quin & vrina, ad sudores, & deiectionem trahitur. Reuulsorium quoque auxilium est,* iuxta mammas cucurbitula admota. Cæterùm hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetum reuocat: sicuti & immodicum ex vtero effluxum: Porrò vergētes ad caput aut viscera humores retrahunt acria in sinus imposita medicamina. In summa, reuulsio molienda est, humoribus sursum fluentibus, deorsum: deorsum verò, in contrariū. Rursus, intrò vergentibus, foras: sicuti si foras ruāt, ad interiora. Similiter si ad dextram inclinent, ad sinistram: ad sinistram verò abeuntibus, in partem aduersam. Sic quæ retrò concedunt, antè: quæ verò antè, retrò reuocabis.

Cucurbitula hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetum reuocat, immodicumque ex vtero effluxum.

Reuulsionem esse semper in contrarium moliendam.

De cucurbitula.

Cucurbitulæ iis qui antè euacuati sunt, conueniunt. Nam in plethoricis, minimè sanè ipsis vtimur. Eadem ratione neque in cerebri aut meningum phlegmonis incipiētibus vtimur cucurbitulis: sicuti nec alia in parte vlla phlegmone obsessa: verùm vbi nihil præterea etiam influat, fueritque totum corpus antea vacuatum, atque opus nobis iam sit, aut mouere, aut moliri, quod in phlegmone obsessa particula infixum est, aut denique foras extrahere. Porrò dum affectus etiānum fiunt, haud in ipsis iam laborare occipientibus partibus, sed in eis quæ illis continuæ sunt, reuulsionis causa est cucurbita imponenda: in principio autem vtendum repellentibus est. Cucurbitula potest euacuare materiam, dolorem soluere, minuere phlegmonem, inflationem discutere, reuocare appetentiam, ventriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones transferre resiccaréque, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensium corruptrices extrahere, ac denique menses ipsos leuare.

Cucurbitulis vtendum esse vbi corpus est abunde vacuatum.

Cucurbitulis vtimur dum euellere est animus, quod in partes phlegmone obsessas est impactum.

Inflammatione incipiente, repellentibus est vtendum. Cucurbitæ facultas.

De scarificatione.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone scirrhóve tentatas, aut tensas, aut dolore vexatas, aut fluxione affectas, sed quæ iam restitit: aut acri imbutas materia, aut vbi extrinsecus aliqua virulenta facultas in corpus incidit, aut vbi materiam ex alia parte in aliam traducere est animus. Veluti crura scarificamus affecto capite, aut materiam in corpore exundantem minuere statuentes, potissimum vbi exundantia prouenerit à suppressa materia, quæ solenniter euacuari consueuerat. Sic suppressis hæmorrhoidibus scarificamus crura, prius ea per spongiam fouentes calida. Nam sæpius venam incidere in anno, haud expedire arbitror, quum vnà cum sanguine vitalis exhauriatur spiritus. Prodest antè scarificatio & oculis diutina fluxione afflictis: tum capitis affectibus, quique pectori atque dorso eueniunt: ad hæc anginæ, atque impactis humoribus.

Scarificare quas & in quē vsum partes solcamus.

Scarificanda crura, prius esse fouenda per spongiam calente aqua. Venam sæpius in anno incidere non expedit.

Scarificatio quibus morbis conueniat.

GALENI DE PVRGANTIVM
Medicamentorum facultatibus libellus.

EAdem de causa medici vetustissimi prauas opiniones reliquisse irreprehensas videntur, qua grauissima etiam delicta antiquissimi legum latores impunita sinerunt. Quum enim eo tempore minor esset malitia hominum, vt qui nec maxima crimina perpetrare aggrediebantur, nec manifestissimis impudenter contradicere, quomodo aliquis punitionem iis quæ nondum admissa erant, præscriberet, vel redargueret ea quæ nemo prorsus dixisset? At quia tēporis spacio eò creuit hominum prauitas, vt nihil non aut facere, aut dicere ausi sint, legum quidem latores multas punitionum rationes nouas adinuenerunt, quibus facinorosus plectant: veritatis autem studiosi, varias contra sophistas reprehensionū species excogitant, quibus ipsos coërceant: id quod nos impræsentiarum quodammodo facere cogimur, improbaturi eos, qui medicamentis purgantibus, vim attractricem humorum quos euacuant, inesse negant: mutatricem verò quandam omnium ex æquo illorum, quæ ipsis appropinquant, eis tribuunt. Qua nimirum facultate aiunt medicamentum quod flauam efficit bilem, quen-

Delicta grauissima cur antiquissimi legum latores impunita reliquerint.

Prauitatem in dies creuisse.

cunque humorem contigerit, hunc in propriam sui speciem mutare: vocarique medicamen id cholagogum, quod bilem flauam & efficiat, & moueat: aliisque similiter medicamentis sua esse indita nomina, non quidem ab humoribus quos naturaliter vacuant, sed ab iis, quos suo contactu efficiunt. Ex cuius sanè opinionis absurditate sequitur, siue bilem ducens, siue pituitam, siue atram bilem, siue serosam humiditatem, aliquis medicamentum assumpserit, vniuersos ex venis humores vacuari. Neque alia ratione purgatio ab huiusmodi medicamento petita, differet à sanguinis euacuatione per venæ sectionem, quàm quòd in hac quidem, ille qualis prius erat, excernitur: in purgationibus autem, inalteratur, non calore tantùm, sed etiam consistentia: id quod maximè ridiculum est. Siquidem per detractionem sanguinis æqualiter omnes, qui in venis sunt, humores vacuantur. Per purgationem verò (quæ scilicet sanguinem ipsum purificat) non æquè omnes, sed vnus aliquis, præcipuéque is, ad quem naturaliter educendum medicamen ipsum est aptum. Atque hæc sanè existit optima Asclepiadarum sententia, cui etiam ratio simul & experientia patrocinantur. Nam si ex tribus absque febri laborantibus morbo arquato, vni quidem sanguinem detrahas alteri autem medicamen quod atram educit bilem exhibeas, tertio denique propines pharmacum eliciens diffusam illam bilem per corpus, certè duo illi priores longè deterius habebunt: tertius autem, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris succi attractiuum, natiuum colorem recuperabit. Atqui iuxta illorum insaniam, perinde erit sine missione sanguinis, siue medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborante inanias. Idem etiam & in reliquis morbis est ineundum iudicium. Igitur opinionibus ipsorum valere iussis, singula medicamenta purgantia initio familiarem humorem trahunt: postea verò illum qui vt sequatur, habilior atq; aptior fuerit. Exempli gratia: medicamen quod flauæ bili ducendæ est, primò quidem illam expurgat: dein aquosam humiditatem: pituitam tertiò: mox atram bilem: vltimò denique sanguinem, quòd sit is naturæ familiarissimus. Reperiuntur tamen aliqua medicamina, quæ statim ab initio sanguinem ducant: cæterùm iis nemo vtetur, quandoquidem hoc iugulare esset hominem, non purgare. Siquidem purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent sanguinem ab illis recrementis iam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamenta annumerant, quæ sanguinis euacuationem, per venas ventris, & intestinorum, moliuntur.

Sanguinis detractione vniuersi humores qui sunt in venis, ex æquo vacuantur.
Purgatio purificat sanguinem.

Regij morbi curatio.

Purgantia medicamenta principio quidem familiarem humorem trahunt, postea verò illū, qui vt sequatur est promptior.

Medicamenta nonnulla statim ab initio sanguinem ducere.

GALENI PERGAMENI
Quos purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat,

LIBER VNVS.

QVi sano sunt corpore, purgationes grauiter ferunt. Nam quum purgans medicamentum familiarem sibi humorem attrahere desideret, sanè dum eo destituitur, sanguinem & carnes eliquat, consumitque, vt quod illis proprium est, trahat. Porrò qui sani quidem sunt,

Sani cur purgationes grauiter ferant.

verùm ægrotaturi, nisi fuerint vacuati, inaniri vere ineunte debent: idq; vel sanguinis detractione si plethoricis corripiantur morbis, aut purgatione, si factis ex corruptione affligantur. At melancholia, cancer, elephantiasis, cæterique id genus affectus qui ab humore atro proficiscuntur, atræ bilis purgatione indigent: quam non vere tantùm, sed autumno etiam ipse moliri consueui. Iam comitiales morbi, apoplectici, suspiriosique, vacuationem pituitæ postulant. Articulares affectus, qui quidem vnà cum insigni caliditate affligunt, biliosorum: qui autem cum tumoribus frigidis, pituitosorum vacuatione iuuantur. Quidam æstiuo tempore tertianis febribus semper corripi solitus, iam multis annis non febricitauit, quòd bilis flauæ purgatione ad finem veris à nobis administrata, illi prospectum sit. Sic enim satius est tales euacuare: quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quique ob humores crassos ægrotant, ineunte vere melius vacuantur. Cæterùm humores crassos & viscidos prius attenuare & incidere oportet: meatúsque per quos transfunduntur, atque trahuntur ij, aperire, ante medicamenta purgantia, si purgatio modis omnibus optima sit futura, præsertim in iis qui veratrum assumunt. At verò qui ægrè per superiora purgantur, ij, nisi prius reddantur habiles, præparenturque ad vomitum, minimè assumant veratrum. Præparabuntur autem medicamentis vomitoriis mediocribus, necnon cibo vberiori, & quiete. Etenim nos radiculas ex oxymelite propinauimus, quas arundine perforatas, ac ramulis veratri albi transfixas, per totum diem atque noctem reliquimus. Atque eiusmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verùm qui angustum habent pectus, eóque etiam compressum, ineptissimi ad purgationes existunt, quæ per vomitoria medicamenta fiunt, ac potissimum per album veratrum: siquidem thoracis aliquod vas, ipsis rumpitur. At bilis suprà, pituita per inferna vacuari debet. Est quando contrario modo accidat, siquidem in ventriculo pituitosus, biliosus autem in intestinis humor resideat. Melancholicum verò semper per inferiora vacuare oportet. Sic æstate quidem superiores ventres, hyeme verò inferiores mouere conuenit, vt autor est nobis Hippocrates: Sed regionis etiam, anni temporis, ætatis, consuetudinisque non exigua ratio est habenda. Siquidem qui (gratia exempli) vomere soliti sunt, facilius purgationes ferunt per superiora: qui non assueuerût, haud citra periculum: magisque ex veratro. Morbi etiam species examinanda est. Nam in hydrope, leucophlegmatia, medicamento quod pituitam ducat, egemus: prius sanè per inferiorem ventrem, dein per vomitum, tertiò per apophlegmatismos. Vbi enim id quod redundat, per vniuersum corpus dispersum est, omnes vacuationes sumemus. Porrò in ascite, medicamentum aliquod aquæ ciendæ idoneum, exhibebimus: sicut etiam in arquatis, quod bilem eliciat. Nam & in his etiam bilem multifariam suprà & infrà, per vrinas, palatum, & nares, purgare conuenit. Morbi itaque dispositio & vacuandum humorem indicat, & locum per quem debet vacuari. Verbi gratia iis qui in iecore habent inflammationem, vbi tumor concoctus fuerit, eius expurgationem molimur, per inferiorem sanè ventrem, vbi cauas ipsius partes affectus occupat: per vrinas autem, quum gibbas. Accedit his omnibus tempus

Vacuandi qui sint vere ineunte, & quomodo.
Atræ bilis purgatione qui affectus indigeant.

Vacuationem pituitæ qui morbi postulent.

Crassos succos prius tenuandos esse quàm euacuentur.

Vomitui qualiter præparari ægri debeant.

Vomitio inepti qui sint.

Flaua bilis per superiora, pituita per inferiora maiora ex parte vacuari debet: & atra bilis semper per inferiora.

Hydropicos euacuandi ratio.

Ictericos purgandi ratio.

Hepatis partes affectæ qua sint regione vacuandæ.

tempus & occaſio. Per initia nanque ſeroſos tenuéſque humores vacuabis: in craſſis autem & viſcidis, expectabis coctionem. Ad hæc, in acceſſionibus quidem, per ſuperiora vacuabis: in remiſſionibus autem, per inferiora. Atque hæc ſanè, ſi ſpontè accidant, iuuant: in acceſſionibus quidem, dum multi & vomunt, & per nares ſanguinem fundunt: in remiſſionibus autem, dum vrinæ deiectionéſque excernuntur. At tempus dierum acceſſoriorum & decretoriorum, quum infrà copioſè purgare aggrederis, cauere oportet. Vbi enim humorum impetus ſurſum vergit, medicamenti purgantis facultas impeditur. Porrò in morbis diuturnis, ſemper eorum maturatio expectanda eſt: in acutis autem, quum turgent ac pruriunt, vel per initia vti medicamentis licet. Verùm quum omnia purgantia medicamenta facultate calida exiſtant: febris autem ſui ratione humectantia & refrigerantia poſtulet: certè non ipſius caloris gratia purgatio à nobis adminiſtratur, ſed humorum cauſa, qui nimirum illum accendunt. Igitur vt ij euacuentur, primum ſanè diſpiciendum venit, num æger ſit ad eiuſmodi purgationem idoneus.

Tenues humores ſtatim eſſe vacuandos: craſſorum & viſcidorum eſſe expectandam coctionem.

Vacuandum in acceſſionibus quidem per ſuperiora, in remiſſionibus autem per inferiora.

Dierum acceſſoriorum decretoriorumque tempus cauendum eſſe, dum per inferna purgamus.

Purgantia omnia facultate eſſe calida.

Nam qui ex cruditatibus multis, aut viſcoſis craſsíſve cibis laborant, item quibus præcordia intenta ſunt inflatáque, aut ſupra modum calida & ignea, aut aliqua inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti ſunt. Proinde hæc abeſſe, & humores quammaximè licet fluidos facere oportet, hoc eſt, tenues, & nullius lentoris participes, meatúſque per quos purgatio futura eſt, adapertos. In acutis autem morbis raro per initia purgantibus medicamentis egebimus: eò quòd nec frequenter noxij humores per initia turgeant, pruriántve: nec, ſi hoc detur, æger ſit ad purgationem idoneus, ac ne tempus quidem nobis præbeat præparandi idoneum. At humores prurire, ſeu turgere dicuntur, quum motu vehementiori agitati, & à particulis in particulas transfluentes, per morbi initia moleſtant, hominem dolore afficientes, irritantes, & quieſcere non permittentes. Tales igitur euacuare conuenit. Particulæ autem alicui infixos: nec alio quodam præſidio mouere oportet, nec medicamentis ſolicitare, priuſquàm fuerint concocti. Tunc ſiquidem & naturam vacuationi opitulantem habebimus: quippe quæ poſt coctiones & diſcernere humores, & ſuperfluum deponere apparet: quo tempore etiam criſes accidunt. Quòd ſi natura ipſa abſolutè moueatur, nihil tunc eſt opus medicamentis. Vbi verò imbecillius actionem obit, id quod deeſt, oportet nos per medicamenta adiicere. Sciendum autem eſt, transfluxiones humorum ab vna in alteram partem raro accidere: ſed maiori ex parte ipſos in vnico loco hærere, inibique per totum morbi tempus ad ſolutionem vſque concoqui. Si non acutus modò ſit ipſe affectus, ſed etiam cum febre vehementiſſima accidat, medicamen purgans exhibendum non eſt, præſertim ſi quis non habuerit naturam ægri exploratam. At ſi febris vehemens non fuerit, notíſque ægrotantis naturam minimè abhorrere à catharticis, elleboro nigro vtèris, aut hiera diacolocynthidos, quæ elleborum recipit, abſque ſcammonio. Aſſumpto pharmaco, conducit mox ſuperſorbere cremorem ptiſanæ: vt qui id quod in tranſitu affixum applicitumque eſt, abſtergere, & deorſum trahere: qualitatem verò medicamenti, particulis inſidentem, contemperare & inalterare poſſit. At vbi purgatio fieri incipit, ptiſanam amplius non dabimus, ne actio medicamenti exoluatur.

Purgationibus inepti qui ſint.

Humores eſſe tenues reddendos ad purgationem.

Acuti morbi raro per initia indigent purgatione.

Turgere quando humores dicantur.

Humores quando vacuandi.

Criſes quando accidant.

Naturam adiuuandam eſſe medicamentis.

Cathartica medicamenta.

Pharmaco aſſumpto eſſe ptiſanæ cremorem ſorbendum.

Porrò aluus nonnunquam medicamento purganti non cedit: vel ob ægri naturæ proprietatem, vel ob medicamenti exhibiti paucitatem, vel ob ſtercus durum, atque in aliquo inteſtinorum impactum, quod clyſterè euacuari potuiſſet, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam poteſt, vt natura impetum ad vrinas faciente, pharmacum nihil proficiat. Ex ipſis autem catharticis quæ ſua actione fruſtrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, ſed alimentum illi etiam fiunt: hæc verò in corruptelam atque exitium vertuntur.

Pharmaco aluus cur interdum non cedat.

Quum autem omnia purgantia medicamenta ventriculum vitient, præcipuéque os ipſius, quòd maximè ſit neruoſum & ſenſile, odoratorum miſtura commodè excogitata eſt, ne videlicet ſola, ac ſyncera ipſorum facultas, os ventriculi attingat. Conuenit itaque ea quæ miſcentur ſemina, eiuſmodi eſſe, quæ & malignitatem poſſint obtundere, & actionem ipſorum non impedire, extenuatoria & incidenti facultate prædita, qua craſſos humores diſſecent, & vias ipſorum aperiant.

Odorata commodè immiſceri pharmacis.

At purgantia quæ miſcentur, ſibi inuicem congenera eſſe, & nulla ex parte diſſidere oportet. Diſſident autem, non quum aliud bilem, aliud pituitam euacuat (ambo enim eodem modo vacuari poſſunt) verùm vbi hoc ſtatim, illud multò poſt quàm aſſumptum eſt, purgationem mouere ſolet. Ita enim inæqualis fit euacuatio ex illis ſimul aſſumptis. Dico inæqualem, quum vna ceſſante, altera vacuatio incipit.

Purgantia quum mutuò miſcentur, congenera eſſe oportet.

GALENI PERGAMENI

Conſilium puero comitiali morbo laboranti.

LIBER VNVS.

TAMETSI nec filium tuum viderim, nec ab initio quæ fuerit eius natura ante morbum, cognouerim, nec etiamnum, vt in ipſo morbo ſe habeat, mihi compertum ſit, Cæciliane chariſſime, ſed id tantùm ex te intelligam, comitialibus eum acceſſionibus infeſtari: vt tamen obſecundem tuis votis, curabo quàm dilucidè fieri poterit, eam tibi victus rationem præſcribere, qua ſi (vt par eſt) vtatur puer, tum non parum iuuabitur, tum ab eis etiam quæ ſibi inopinatè accidunt, minus lædetur. Etenim nonnunquam neceſſe eſt homines in frigus atque æſtum incidere: ad hæc in validiores ventos, vitioſa balnea, alimenta ſtupefacientia, reuolutiones vertiginoſas, coruſcationes, tonitrua, vigilias, cruditates, triſtitiam, iram, laſſitudinem, atque id genus alia, quæ vehementer commouent atque perturbant corpus, & morbi tum memoriam innouant, tum eius acceſſionem accerſunt. Quare omnia id genus multò antè ſunt præcauenda. Quòd ſi quando vbi illa præceſſerint, ſubſequatur dein morbi acceſſio, tum temporis puer penitus ab omni motu ſe abſtineat, domíque ſeſe contineat, ac victu valde tenui vtatur, quouſque corpus exacerbationis moleſtia prorſus deſti-

tuatur

Morbi qui per interualla ĕrdeunt, ver e pręcipue mouentur.

tuatur. Igitur inter veris initia (tunc enim propè contingit eos morbos moueri, qui per interualla redeunt) puerum purgandum censeo, idque purgatione mediocri.

Epilepticos esse inter veris initium purgandos.

Post purgationem autem, hac victus ratione vtetur. Manè quidem, vbi è lecto surrexerit, priusquàm ad præceptores accedat, modicè inambulet, non admodum tamen citato gressu.

Epileptico puero victus ratio conueniens.

Dein verò vsque ad palæstræ tempus, disciplinis ex eius more incumbat. Cumprimùm autem illinc discesserit, vbi rursus inambulauerit modicum, sic ad prudentem pædotribam commeet. Quippe totius curationis summa in hisce duobus est sita: nempe vsu medicamenti olim tibi à me dati, & idoneis exercitationibus. Reliqua verò, tanquàm præparationes quædam ad ista existunt. Cæterùm exercitationum scopi, quo ad earum modum, sunt hi: nempe vt prius quàm fatigetur puer, quiescat: vtique corpus illius calfiat, necnon moderatè euacuetur.

Exercitatio excedens modum colliquat corpora.

Quòd si vltra hos terminos producatur exercitatio, nonnihil iam attingit solida corpora, atque habitudinem ipsam colliquat: in articulis autem potissimum, atque in musculis, colliquationes congregat: vnde virium infirmitas sequitur: deinde vlcerosus sensus, quando æger conatur aliquam mouere particulam. Atque hoc est, quod lassitudo appellatur.

Lassitudo quid.

Scopi autem exercitiorum, quo ad qualitatem, in eo præcipuè consistunt, vt inde omnes corporis partes, & caput præsertim, & ventriculus, tobotentur: potissimúmque illæ partes, quæ ad os ipsius pertinent.

Exercitationes vehementes caput replent.

Quum igitur vehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abstinere præcipio. Quibus si quando sit opus, erecto capite constitutus partes inferiores commoueat, & potissimum crura. Verùm à paruis tardísque motibus pædotriba orsus, ad vehementiores & celeriores ipsum puerum conducat.

Frictio est exercitatio, imbecillioribus præsertim corporibus.

Sed & frictio exercitatio quædam existit imbecillioribus præsertim corporibus. Imò nonnunquam si sola ea decenter fuerit administrata, nullis aliis præterea motibus indigent.

Fricandi epilepticos ratio.

Proinde primum linteis corpus rubefacere oportet, à supernis ad inferiora sensim manus detrahentes, à brachiis manibúsque sumpto initio: ita deinde ad pectus & ventrem est procedendum. Postea verò & crura exactius fricanda sunt, vt aliquid huc à superioribus defluat. Vltimò denique ipsum caput est perfricandum, si absque aliqua pinguitudine administretur frictio. Nam ad ipsum statim accedere, admodum periculosum existit. Si verò oleum in frictione admoueris, nihil prohibet caput simul cum aliis membris fricari, ita vt hic quidem caput fricet, alij verò duo pectus & ventrem, duo item alij crura: atque eodem pariter modo post exercitationes: imò & tunc magis simul membra omnia fricare conueniet. Nanque citius hoc pacto conquiescit corpus, & minus refrigeratur: cuius est non leuis habenda cura.

Epilepticos esse abstinēdos à lauacris.

A lauactis autem vt plurimum abstinere conuenit. Nec palæstram confestim puer ab exercitatione egrediatur: sed vbi spiritus exactè conquieuerit, & quæ exercitationem sequitur perturbatio prorsus sedata fuerit. Tunc verò caput linteo diutius est confricandum, sæpiúsque pectine vtendum. His sic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid olerum ventrem mollientium, aut salsamentorum, aut ptisanæ, aut oliuarum, vnà cum tertia panis parte ipsi offeratur: in cœnam tertias duas partes reliquas cum valentioribus opsoniis reponentibus nobis. Ex oleribus itaque nec lactuca, nec malua, nec atriplici, nec blito, vt prorsus abstineat, iubeo. Verùm non semper idem, sed modò hoc, modò illud, moderatè sumendum est: nec diutius eorum vsui assuescendum: Huius autem generis est & beta, & brassica. Nam & hæc modicè degustare opus erit. Pariter & porrum, & apium, & smyrnium aliquando cooducet attingere.

Fructus epilepticis dandi.

Ita ex autumnalibus etiam fructibus, quicunque non omnino crudi, & natura coctu difficiles sunt. Igitur mora, & quæ præcocia appellantur, & ficus, & si qua alia id genus sunt, citra molestiam descendunt: ad hæc & satiua cucurbita, nulli mollissimorum olerum est inferior: pari modo & sycioperones. Præterea & vuis maturis, & mâlis, & piris, & palmulis potest vesci nonnunquam puer: parcè tamen, & raro. Quos fructus & in arbore, & domi maturuisse priusquàm edantur, oportet. Pituitosa autem cibaria summopere illi vitanda sunt. A fungis etiam vt omnino abstineat, consulo: quemadmodum & à rapis, & à reliquis aliis, quorum radix est esculenta. Sunt enim hæc ex iis quæ crassos humores gignunt, & perquam difficulter intra corpus elaborantur:excepris quibusdam, quæ nonnihil acris & calidi in seipsis contineant, quemadmodum pastinacæ & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dierum interuallo degustare non prohibeo: hortor tamen, vt pro viribus à pastinaca abstineat: & magis etiam à rapis.

Cibaria epilepticis apta qualia esse debeant.

At eorum cibariorum copiosius vsus, salubris erit, quæcunque acris quippiam atque incidentis obtinent, citra insignem praui succi notam, aut odorem aliquem, capiti afferre noxam valentem. Sunt autem & in hoc genere, quæcunque ob caliditatem caput replent, sicuti vinum, sinapi, petroselinum, pastinaca, cæpa, & smyrnium. Hæc siquidem plus quàm par est, excalfaciunt, vitiosósque succos producunt.

Oxymeli epilepticis dandum.

Capparis epilepticis congruit.

Acetum scilliticum.

At oxymelite audacter vtendum est: ex quo etiam capparis potest sumi, pauxillo olei instillato. Quòd si acetum ipsum scilliticū fuerit, oxymeli longè magis iuuabit. Cæterùm si oxymel bibere puer velit, temperetur copiosiori aqua: & hyeme quidem, calidum: æstate autem, frigidum offeratur: sic siquidem præter cætera, maximè sitim sedat.

Pueris cur permittendū sit vesci illis quæ non insigniter lædunt.

Permittere autem ei palàm & in tempore conuenit, quæcunque non insigni noxa ipsum possint afficere, ne clàm atque intempestiuè eis potitus, multò magis lædatur. Quippe voracius & largius implentur iis quæ desiderarunt, qui palàm eis vti prohibentur. Porrò à prandio, vbi modicum quid interquieuerit, priusquàm ad studia literarum accedat, nonnihil ipsum lentè inambulare præcipio. A quibus vbi redierit, rursum ante cœnam deambulet: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ: aliorum verò vnumquodque.

Epileptici quibus vesci carnibus debeant.

Verùm carnes omnium ferè volatilium conuenient, exceptis iis quæ in stagnis degunt. A quadrupedum autem omnium carnibus abstinere debet.

Suis extremas partes conferre epilepticis.

Quòd si & quandoque bis opus sit vti, suis quidem domestici extremis atque ventre vescatur. Sed syluestris etiam suis carnibus vti poterit. Hœdos etiam gustare licebit, atque nonnunquam lepores, probè tamen conditos, aut citra nidorem assatos. Simplex condimentum fit ex aqua, quæ anethum, porrum,

Condimentum simplex ex quibus cõstet.

porrum, oleum, atque salem receperit. Quantum verò ad marina pertinet, omnia testis intecta sunt perniciosa. Ex piscibus autem, saxatiles cæteris omnibus præstant. Torpedo autem sola ferè ex cartilagineorum genere illi conueniens est. Inter legumina, ptisana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alica & pisa conueniunt: reliqua noxia existunt. In vniuersum autem, quæcunque glutinosa sunt, & crassi succi, quæque inflant, & excrementa gignunt, necnon quæ ægrè coquuntur, ea prorsus vitare debet. At verò medicamento confecto ex scilla, post purgationem, quæ aduentante vere moliendа est, vtetur singulis diebus, priusquam palæstram accedat. Et sanè, nisi valde rebellis sit morbus, spero quadraginta dierum spatio ipsum, sola eius medicamenti ope, prorsus solutum iri. Post purgationem tamen, antequam eo medicamento vtatur, absinthium & semel & bis in potu accipere conuenit. Cæterùm oxymel quod acidissimum quidem est, quartam ad mel aceti portionem habet: quod verò dulcissimum, octauam recipit. At crassis & glutinosis existentibus succis, acidiori atque meraciori est vtendum. Sin autem minus sint tales, dilutiori, atque dulciori. Quo pacto autem ipse scillæ succum excipiam, iam adiiciam. Primùm vase melitero præparato, in ipsum scillam frustatim manibus comminutam iniicio: deinceps angusto operculo cooperiens, & extrinsecus corium vniuerso corpori vasis circunducens, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem conuersum repono: ita tamen ab aquiloniis flatibus communitum, vt nullatenus ab ipsis perfletur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicula: nempe ante illius quidem ortum, viginti diebus, postque ipsum etiam totidem. Tunc igitur per aliquot dies paulatim situm vasis permuto, vt æquè quacunque sui parte incalescat. Quo tempore exacto dissoluens vas, in eo scillæ corpus perinde ac decoctum inuenio, atque adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo melle condio. Et huius quotidie plenum concbleare vnum, infantibus quidem paruum, adultis verò magnum, exhibeo. Quinetiam quod totius scillæ corpulentum superest, exquisitè contundens, & cum melle læuigans, eius quoque cochleare vnum, vt prædictum est, porrigo: istud tamen viribus est longè inferius. Qui verò scillam in aqua coquentes subigunt, planè illius vires dissoluunt. Quemadmodum quicunque ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abundè efficiunt; at neruis sanè non innoxium.

Legumina cõuenientia epilepticis quæ.

Medicamen ex scilla confectum conferre epilepticis.

Oxymelitos differentiæ.

Scillæ succum excipiendi ratio.

Scilliticum medicamen optimum epilepticis.

Scillam aceto incoctam, esse non innoxiam neruis.

GALENI PERGAMENI De Ptisana.

LIBER VNVS.

Ptisana ex quibus constet.

QVANDOQVIDEM composita quædam res est tum ptisana, tum eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato & aqua, & certa quadam coctione conficitur) prius de illius partibus summatim aliquid dicere est animus, quàm de eius compositione atque vsu disseram. In primis igitur, ad conficiendam ptisanam, aquam optimam deligere oportet, quæ nimirum nec olfactu, nec gustu, vllam extraneam qualitatem referat. Præterea sit pellucida & pura, operæprecium est: miniméque limosa sed veluti exactè colata. Porrò huiuscemodi aqua, quod ad vsum quidem, satis erit accommoda: natura autem ipsa, neque hoc pacto prorsus syncera fuerit, sicuti nec vllum aliud sensibilium elementorum. Erit tamen tenuium partium, atque ad concoctionem, distributionemque prompta: nec tantùm à naturali calore alterabitur facilè, verumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam testatur Hippocrates, aquam quæ calfit citò, & citò refrigeratur, leuissimam esse existimans: idque non æstimatam pondere, sed quòd partium tenuitate præpolleat, facileque contrarias qualitates recipiat. Itaque huiuscemodi aqua, frigida & humida, propriéque omnino aqua censenda est. Hordeum autem ipsum, refrigerat exiccatque: habet tamen nonnihil detergentis & flatuosi. Quòd si inspiciatur particulatim, illius extremus cortex furfuraceus, & siccior existit, & magis detergendo accommodus. Quod verò intus, ceu carnis vicem gerens, atque nutriendo idoneum habetur, deterget quidem & id, sed furfure longè minus, & pariter quippiam flatuosi in se continet. Quamobrem furfure quidem abstergit minus, valentius autem hordeo. At verò, quod hordeum ad ptisanam conficiendam eligimus, esse plenum oportet, nec admodum recens, neque antiquum valde, & quod omnis ascititiæ qualitatis sit expers: in tumoremque, dum coquitur, attollatur ingentem. Vbi aquam & hordeum delegeris, ipsum hordeum crudum in aqua præmacerato: deinde ita manibus versato, quousque deglubatur tenuis membrana. Postea rursus valentius etiam manibus eousque confricato, vt quicquid paleaceum inest, decidat: nisi quis fortè velit eam magis detergentem efficere: tunc siquidem satius fuerit ipsum vnà cum membrana decoquere. Ipsius autem decoctio sit talis, vt primùm quidem ebulliat plurimum: posterius autem lento igne, quousque abundè in succum vertatur. Hac enim ratione percocta ptisana, quicquid inerat flatuosi, deponit, restinguit sitim, deterget, abluit, facilè coquitur, atque absque astrictione aliqua humectat. Iam verò quum cætera viscida quo ad gustum nullam sanè suauitatem obtineant, ptisana gustui nescio quid suauis & blandi affert, & præsertim ægrotis. Facilè etiam in thoracis partes descendit: estque ad deiectionem, atque distributionem, accommodata. His de causis maximè ex vsu est ardentibus febribus, quòd nimirum eis quacunque ex parte obsistat, refrigerans & humectans, necnon putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimentum suppeditans: eos verò humores qui ex dimidio putruerunt concoquens, atque in optimum succum permutans. Præter has itaque vires omnes, nullam habet aut astrictionem, aut stomachi subuersionem ptisana. Nam actio quantùm ad ventriculum roborandum idonea est, tantum ad incrassandos humores prompta: at ea humiditas quæ quòd crassescat non habet, facilè subuersionem molitur. Ptisanæ sic confectæ, læues, æquales, atque ex æquo

Aqua optima qualis nam esse debeat.

Elementum nullum esse prorsus syncerum.

Aqua quæ sit leuissima.

Hordeum refrigerat, exiccatque.

Hordeum conficiendæ ptisanæ aptum, quale nam esse debeat.

Hordeum decorticandi ratio.

Hordeũ handquaquam decorticatum ptisanam magis abstergentem efficit.

Ptisanæ facultas.

Ptisana maximè ex vsu est ardentibus febribus.

omnes

Ptiſana quibus exhibenda non ſit.

omnes partes continuæ & vnitæ exiſtunt. Cæterùm nec eam iis qui in diſcrimine ſunt, porrigere conuenit: nec iis qui venæ ſectione, aut purgatione, aut clyſtere, aut fomento indigent: nec eis qui excrementa plurima in regione ventriculi congeſſerunt, aut ingenti dolore vexantur. Sed neque in ſicciſſimis etiam morbis eam date cõueniet: quòd ſcilicet valentioribus egeat potionibus quàm ſit ptiſana, vt humectentur vberius. Tempus ſorbitioni opportunum tunc fuerit, quando æqualiter diſpoſitum corpus redditum eſt: id quod tantùm morbo inclinante accidit. Porrò morbi ſicci ſunt,

Morbi ſicci qui dicantur.

lateris pulmoniſq; inflãmationes, atqueadeo quicunque morbi in thorace fiunt, ſi nihil per exercatum excernant. At morbi qui circa iecur, & ventriculum, & inteſtina accidunt, tunc ſanè ſicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non vt neceſſe eſt, neque effatu digna. Siccitates verò quæ in venis & arteriis conſiſtunt, ex lingua & exteriori cute noſcuntur: pariter & affectus qui in capite ſunt, ſi nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & vlcera eſſe contingit ſicca, ex quibus nihil per ſaniem excernitur. Igitur in huiuſcemodi morbis ptiſanam minimè propinare conueniet, quod ſatis eos humectare non valeat. At verò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis ſemper ſorbitionem augere, atque adiicere oportet. Verum neq; ipſam ſtatim ptiſanam offerre expedit, ſed prius ſanè eius cremorem ſolum, aut cremoris quidem plus, ptiſanæ autem parum, mox vtriuſq; æqualiter: deinceps & ſolam ptiſanam: idque non ignorantes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptiſanam: ad facilem verò coctionem, atque in corpus diſtributionem, cremorem ipſius.

Siccitates particulares quibus notis deprehendantur.

Ptiſana cur in ſiccis morbis non danda.

Ptiſanæ cremor.

EPITO

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO QVARTA.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDIS. DOMINO, DOM. PETRO PACHECO, GIENENSI EPISCOPO, ATQVE S. R. ECCLESIÆ SENATORI VIGILANTISSIMO, ANDREAS LACVNA, Secobiensis, Doct. Medicus, Miles Sancti Petri, S. P. D.

SI vt corpus erectum sortitur homo, sic animum ad sublimia erigeret; neutiquam caducarum (vt solet) rerum teneretur admiratione, Pater obseruandiss. sed perpetuò & diuina suspiceret, & assiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterùm quum ita sit natura comparatum mortalibus, vt pars quidem victi, ac veluti captiui ducti à suis cupiditatibus, illis tantùm inseruiant: pars autem adeò ignaui stupidique sint, vt animam habeant nec ne, ignorent penitus: contingit sanè, vt perpauci eorum sursum aspicere queant (lux enim lippos maximè offendit) sed omnes ferè humi serpant, instar crocodilorum. Id quòd certè est in causa, vt si quando videant canem transilientem per circulum, aut tripudiantem simiam, aut denique fœdissimum Scytham supra funem saltantem, vniuersi, sui ipsorum obliti, consertim ad id genus spectacula confluant, atque ea quidem admirentur stupefacti: negligant autem & aspernentur conditoris illius nostri opera: quæ si, vt decet, expenderentur, omnium spectatorum animos in maximam admirationem sui, commendationémque conuerterent. Nam vt imprasentiarum prætercam ordinatas illas orbium cælestium lationes, constantissimos ortus syderum, vicißitudines temporum, animaliúmque generationes & incrementa, quæ captum humanum superant, de iis autem disseram quæ indies calcantur pedibus, quid obsecro admirabilius possit vnquam contingere, quàm ex erucæ, nasturtij, aut alio vix perceptibili semine, oriri herbam bicubitalem? ex nucleóque aliquo exiguo, nasci prodigiosæ magnitudinis arborem? Etenim posteaquàm semen in terram, veluti in matricẽ quandam, coniectum est, attractæ humoris copia intumescit, intumescénsque rumpitur, ac duo de se emittit germina: vnum quidem, quo terræ adhæret, ab eáque sibi alimentum sugit; quæ est radix: alterum verò, quod solem versus, à quo viuificatur, erumpens, ab vno caudice in varios tandem ramos diuaricatur. Atque hic sanè plantarum est ortus: quas quidem vniuersi Philosophi & Medici, animatas esse dixerunt, neque id iniuria: quòd nimirum animantium ritu gignantur, crescant, viuant, atque senio absumantur. Primò siquidem sunt molliusculæ, ductilésque, & tractabiles, vt infantes. Dein processu temporis adolescũt, suisque articulis roborantur. Postea verò iam consistentes, vbi crescere desiuerunt, &

renituntur trahenti, & solida fructuum vbertate pinguescunt: donec tandem concedẽtes naturæ, hominum instar senescunt, atque fatiscentes dehiscunt. Reperitur etiam, vt in animalium generibus, sic sexus vterque in stirpibus. Discernitur autem à fœmina masculus, quòd folia huius prius germinent, foliisque fœminæ sint minora. Quòd si masculus adeò coniunctus sit fœminæ, vt foliis mutuò sese contingant: aut si ex fragrantia masculi portio aliqua ad fœminam, ventorum beneficio peruenerit, ipsius fœminæ fructus citò ad maturitatem perueniunt. Sunt autem stirpes vt cæteris rebus omnibus longè amæniores & iucundiores visu, sic earum vsus mortalium vitæ multis numeris necessarior: vtpote à quibus non modò alimenta ipsa, sed etiam medicamenta, quibus vtimur ad profligandos morbos, multáque alia pertinentia ad vitæ commoditatem, proficiscantur. Unde non immeritò Marcus Curius, Lucius Quintus Cincinnatus, Marcus Valerius Coruinus, Cyrus Persarum Rex, aliique viri grauißimi, allecti plantarum amœnitate, plurimum agriculturæ indulserunt. Quum igitur vndecim Commentarios Galeni de viribus medicamentorum simplicium: septem, de compositione pharmacorum secundum genera: ac denique decem alios de compositione medicaminum iuxta singulas nostri corporis partes (in quibus non modò vniuersæ dotes, ac facultates plantarum, sed varia etiam morborum genera, eorúmque absolutæ curationes exaggerantur) superioribus diebus ad Græcorum exemplarium fidem restituissem, restitutósque contraxissem in methodum vt breuiorem, sic multò studiosis aptiorem: statui equidem hos ipsos viginti octo commentarios, Naturæ thesauros quosdam opulentissimos, tibi, Antistes Reuerendißime, nuncupare: idque non vt ex hac ipsa dedicatione aliquid splendoris accederet Tuæ Celsitudini, quæ iampridem ob insignem prudentiam, variam eruditionem, raram incredibilémque clementiam, ac denique summam pietatem, conciliauit sibi omnium bonorum animos, atque extra omnem ingenij aleam est posita: sed vt tui nominis fulgore illustrati, inirent multò maiorem gratiam eruditorum hominum: sub tuóque patrocinio, veluti sub clypeo Aiacis delitescentes, non tam facilè impeterentur à virulentis quorundam morsibus, quibus alienæ famæ detrahere, & exercitium, & summa voluptas est. Siquidẽ quum olim summi Imperatores & Principes, aduersus impendentes fluctus & tempestates fortunæ, communirentur literis: nunc ingenuæ artes & disciplinæ, vt tutò prodire possint (proh dolor) fautoribus & Mæcenatibus egent. Cæterùm si T. C. hasce nostras lucubrationes defendẽdas susceperit, nulla inuidia, aut calumnia, in nos quicquam moliri poterit. Quòd si quæ barbarorum ac sophistarum cohors (hi namque præcipui sunt, infestissimique bonarum disciplinarum hostes) accedat propius, vt facessat nobis negocium, confestim in pedes se conferet, vel solius nominis tui fulmine perterrefacta. Adeò siquidem heroicas illas, ac nondum satis laudatas virtutes tuas, quadam seueritate grauitatéque prudentissima adornas (quod passim de te omnes prædicant) vt non minus tetris ac flagitiosis hominibus, terrori ac formidini sis, quàm ingenuis omnibus admirationi. Quibus quidem rebus adductus Diuus Carolus V. Imp. Tridentinæ Synodo te vnum inter alios omnes præfecit, vt singulari sapientia tua Ecclesiæ causam tuereris: sibi nimirum persuadens, te præsente, nihil transactum iri, quod non pium, non æquum, non sanctum, non denique vniuersæ Christianæ Reipubl. maximè salutare futurum esset. Quam Prouinciam adeò alacriter suscepisti, eáque fide & pietate suam pacem, religionémque Ecclesiæ restituendam curasti, vt S. D. N. P. III. P. M. te inter purpuratos illos Patres censuerit tandem annumerandum: sentiens haud dubiè se non minus accessu tuo illustraturum Senatum illum Patrum amplissimorum, quàm exornaturum amplitudinem tuam tam splendida, támque iusta pietatis tuæ, atque integritatis corona. Quocirca Illustrissimi illi, Reuerendissimique, omnes collegæ tui, summo desiderio tenentur visendæ T. Celsitudinis, in eáque suos pascendi oculos: sed inter omneis præcipuè Illustrissimus & Reuerendissimus

rendiſſimus D. D. Franciſcus à Bouadilla & Mendozza, Cardinalis Caurienſis, meúſque Mecœnas maximus. Qui quidem tuarum virtutum præco, vt eſt ſtudioſiſſimus tui, iam vellet vt moram rumperes, quò liceret ſibi ac cæteris frui iſto conſpectu tuo, ſplendoréque illis tam exoptato. Cui nec potuiſſem equidem (quod certò ſcio) rem vnquam gratiorem facere, quàm ſi hoſce labores meos, futuros ceu teſtimonium quoddam arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quam inter vos mutuò alitis, conſecrarem tuo numini: nec poterit Tua Celſitudo, quàm ſi ipſos ſingulari ſuo patrocinio dignetur. Deus Opt. Max. amplitudinem iſtam tuam, Antiſtes obſeruandiſſ. diu nobis quàm florentiſſimam ſeruet, vt tum pietas, tum religio, tum bonarum literarum ſtudia, ſub tali coryphæo & protectore inualeſcant. Vale. Venetiis, ex ædibus Illuſtriſſimi & ſapientiſſ. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Republ. Oratoris Cæſarei vigilantiſſimi. XV. Cal. Maias, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus.

Liber Vnvs.

Cap. I.

Simplicium medicamentorum cognitio ad quid conferat.

Medicamentum quid. Nutrimentum quid. Medicamen ſimplex quid. Facultas quid.

Facultas eſt duplex, actu ſcilicet & potentia.

Medicamentis ſingulis propria quædam facultas ineſt.

Eſſentiæ facultatum ſunt qualitates ex quibus corpora conſtant.

Medicamentorvm ſimplicium facultates exquiſitè cognoſcere, cùm ad variorum compoſitionem, tum ad inuentorum opportunum vſum, admodum neceſſarium eſt. Porrò medicamentum omne id dicimus, quod alterare noſtram naturam poteſt: ſicuti nutrimentum, quicquid ſubſtantiam augere. Refertur enim vtrunque ad aliquid. At verò medicamentum ſimplex, & ipſum per oppoſitionem ad compoſitum nuncupatur. Eſtque id quod ſecundum naturam ſuam, ſyncetum eſt. At facultas, cauſa quædam eſt effectrix: eáque partim actu, vt calefaciendi in igne, partim potentia, ſiue futuro tempore, quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autem ſingulis medicamentis propria quædam effectrix facultas inſit, aut purgatoria, aut vomitoria, aut alterius generis alia: nóſque alibi demonſtrauerimus, ex calido, frigido, humido, & ſicco, corpora vniuerſa conflari, certè facultatum effectricium eſſentias (de quibus neque inter medicos, neque inter philoſophos conuenit) tum in aliis omnibus, tum in medicamentis, has ipſas qualitates ſtatuemus.

Cap. II.

Facultatis iudicandę experimentum ſumendum eſſe ab ea re ad quam dicitur.

Aqua frigida calfacit ex accidenti, vt calida ſæpe refrigerat.

Calida & frigida facultate quæ dicantur.

In primis autem ac maximè ſumendum eſt iudicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quam vim in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non neceſſariò ſortietur. Proximum eſt, vt quod ex accidenti eſt, diſtinguatur ab eo quod primatiò & per ſe. Nam aqua frigida calorem quandoque renouat, cutem refrigerando contrahendoque: ad quod ſanè conſequitur reuocatio caloris. Rurſum calida quoque ipſa refrigerat ſæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus noſtris, primatiò ac per ſe excalfaciunt, ea ſanè facultate dicuntur calida: ſi verò contrà refrigerent, frigida: non autem quòd alba vel rubra ſint, tali facultate ſunt prædita.

Cap. III.

Examini medicamentorum quid requiratur.

Tenuium & craſſarum partium quæ dicantur eſſe medicamenta.

Etenim quod ab initio ad finem vſque dum applicatum eſt, magis ſemper calfacit, aut refrigerat, id non ex accidenti, ſed ex ſua natura eſt tale. Danda autem opera eſt, vt quodcunque medicamen in iudicium vocare velis, diutius hæreat applicitum, omniſque ſit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne natiuam facultatem illius aſcititia adulteret qualitas. Porrò quædam tota ſubſtantia in ſeſe mutuò & agunt, & patiuntur: quædam vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuium partium ſunt, alia craſſarum: tenuium quidem, quæ facilè in tenues comminui partes poſſunt, craſſarum verò, quæ contrà.

Cap. IV.

Aquam eſſe ad vitam maximè neceſſariam.

Aque ſummè frigida in quibus calorem reuocet.

Aqua potabilis frigida exiſtit.

Si igitur primò aquam, quæ & communiſſima vniuerſis hominibus tam ſanis quàm ægris eſt, & ad vitam maximè neceſſaria, nec frigidam inſignitet, nec calidam, corpori temperato applicueris: dein iis quæ natura ſint intemperata: tertiò, quæ aliquo affectu tenentur: temperato quidem admota, pluſculo tempore omnino ipſum refrigerabit: intemperato verò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius: ſemper tamen refrigerabit, cùm videlicet talis exiſtens, nequeat reuocare calorem, quemadmodum ſummè frigida, quæ ſi quadrato, aut iuuenilis corporis naturæ paoculo, fuerit tempore admota, caloris molietur reuocationem. Sin aliter vtaris, ſemper refrigerabit: id quod etiam facit admota iis, qui ſimplici laborant affectu. Nam vbi affectus compoſitus fuerit, contingit aliud primariò à medicamento fieri, aliud ex accidenti: vt licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copioſæque fluxionis eſt ſoboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum ſuperfluitatem euacuant, id quod affectum eſt, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaque potabilis vtrobique videtur frigida: id quod non licet de iis aſſerere, quæ ſulfureæ, bituminoſæ, atque nitroſæ exiſtunt. Imò verò neque marina ipſa, priuſquàm aſcititium frigus ſummum acceperit, admodum refrigerare conſpicitur. Ergo quæ exactè ac ſyncerè aqua eſt, omnis alterius ſubſtantiæ

Aqua omnis ſyncera, eſt naturaliter frigida. Aquæ miſtæ quæ ſint.

miſtione vacans, ea neceſſariò ex ſua facultate eſt frigida. Si qua verò per bituminoſa, ſulfurea, nitroſa, aut aluminoſa loca diſtillans, aliquid ſecum eius ſubſtantiæ abſterſerit, miſta iam ea eſt, non autem exactè aqua. Quòd ſi etiam ipſi aquæ potabili igneam aut eſſentiam, aut qualitatem adieceris, ſic etiam quodammodo compoſitam illam effeceris. Quinetiam aqua limoſa, quali apud Ægyptum vtuntur, compoſita quadantenus eſt: ſed ea per fictilia vaſa optimè percolata, quampuriſſima efficitur.

Aqua limoſa apud Ægyptũ vtuntur.

Cap. V.

Aqua debet iudicari guſtu, viſu, & olfactu.

Iudicatur autem aqua guſtu, viſu & olfactu. Siquidem guſtu eſt pura, ſi omnis qualitatis expers videatur. Viſu, ſi ſyncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu vllam præ ſe ferre qualitatem debet, vt ſunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut ſalſedinem, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ abſque his eſt omnibus, vt ad naturam certè, ne ipſa quidem ad amuſſim ſyncera fuerit, ſicuti neque aliud vllum ſenſibilium elementorum, ſed vt ad ſenſum & vſum, ſyncera eſt. Quæ itaque examinanda venient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentiſque aliena ſunto.

Elementum purum minimè reperiri.

Cap. VI.

Aqua omnis dulcis refrigerat. Ceratum humidum ablutum frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

Quòd autem omnis aqua dulcis manifeſtò refrigeret, hinc diſcas licet, quòd ſi ceram oleo liquaueris, humidum ceratum confeceris, ac poſtea ipſum refrigeratum, largiorique affuſione frigidæ ablutum admoueris, valenter eos qui febre vruntur refrigeret, ſi hypochondriis ſupponatur: necnon omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, eryſipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos: id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis aduerſantur affectibus, calidæ nimirum cùm ſint.

Cap. VII.

Aqua potabilis ſola eſt humida.

Cæterùm quòd aqua quoque potabilis ſola ſit inter propoſitas humida, ex eadem diſces methodo. Nam ſi vlcera ſupra modum ſicca, hac irriges, ſtatim admodum humida & mollia reddentur, cùm aliæ aquæ vniuerſæ vlcera deſiccent, nonnullæque etiam ob acrimoniam exaſperent. Quin etiam ſitienti, dulcis aqua remedio eſt: cęteræ verò, acerbiorem etiam ſitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus aduerſiſſimum eſt & poculum & lauacrum aquæ dulcis. Salſarum verò, nitroſarum, ſulfurearum bituminoſarumque omnium ſanè perutile. Imitari autem potes, ſicuti marinam ſic aliarum quamlibet, ſubſtantia videlicet admiſta, quæ in quaque vincere cernitur.

Aqua dulcis reſtinguit ſitim.

Hydropicis quarum vſus aquarum ſit vtilis.

Cap. VIII.

Aquæ natura. Aquam ſummè humectare.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida eſt. Cæterùm ſummè quidem humectat, ſiue tepida, ſiue temperata ea ſit: non autem calfacit ſummè, niſi quæ extremè ferueat. Quòd ſi corpus aliquod eucratum, calida moderatè perfundas, in ipſo quidem perfuſionis tempore, calidius ſimul atque humidius efficies: paulò verò pòſt, id ſeipſo euadere frigidius, non tamen ſiccius, conſpicies. Nam tametſi humores qui in vaſis, aliiſque communibus ſpaciis ſunt, per id genus perfuſiones vniuerſi exhauriantur, ipſa tamen vaſorum corpora, & vniuerſum genus carnoſum ſeipſo humidius redditur. Quale exemplum, quamuis ratione diuerſa, licet videre in ſenibus: qui cùm genuinas partes, quàm adoleſcentes, magis ſiccas ſortiãtur, pluribus tamen excrementis redundant. Hanc itaque humectandi vim ſolam, nunquam aqua deponit: neque enim ſiue feruens ſit, ſiue etiam extremè frigida, partem cui affuſa fuerit, ſicciorem efficit: quanquam ob euaporationem quæ à calida perfuſione excitari ſolet, perfuſa particula nõnullis longè ſiccior videatur, cùm præſertim vapor, humor ſit extenuatus.

Senes partibus quidem ſolidis ſunt ſicci, excrementorum autem copia humidi.

Vapor humor eſt extenuatus.

Cap. IX.

Ignis potentia eſt, quod facile in ignem vertitur. Facultate aliquid, ex aduerſo diuiditur ei quod actu.

Nec verò vſqueadeo abſurdum fuerit, quod facilè in ignem vertitur, id calidum facultate putare. Vnum quippe ex iis quæ facultate talia dicuntur, eſt id quod ex propria eius quod dicitur materia, tale eſt facultate, vt, ſi quid facilè in ignem vertitur, id non actu, ſed facultate eſt ignis. Nam hoc quod eſt facultate, ex aduerſo ei diuiditur, quod eſt actu: ſicut & quod eſt per ſe, huic quod ex accidenti contingit.

Cap. X.

At quibus conſiliũ eſt, tutò à rebus extraneis, ad corpora tranſire animalium, videre primùm debẽt, an tenuis ſit eſſentiæ, an craſſæ, quod explorãdum venit. Secundò, an ſibi continuum, denſumq; ac ſolidum: an interuallis interceptum, an rarum.

Cap. XI.

Calida poteſtate, vt nos calfacere poſſint, debent prius in tenuia comminui. Piper calfacit.

Eorum autem quæ in confeſſo eſt facultate eſſe calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priuſquam in tenuia ſit comminutum. Nam ſi quis piper integrum cuti inſpergat, nullam planè caliditatem percipiet: ſi verò pollinis inſtar cuti inſpergatur aut linguæ, excalfaciet vtique, ac potiſſimum ſi fricueris. Quare multa quidem facultate ſunt calida, facilèque in ignem vertuntur, quæ nos tamen haud facilè excalfaciunt. Ignis ſiquidem, vt qui omnium tenuiſſimus & calidiſſimus ſit, minimo negocio penetrat illa, atque vincit. Noſtra autem caliditas, præterquã quòd craſſæ eſt eſſentiæ, halituoſáque, adeò exiſtit infirma, vt ægrè quod contingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos vidẽtur, perinde vt ignis calfacere poteſt, ſed tanquam materia quæ accenditur facilè. Siquidem mutationis principium à noſtra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos contrà recalfaciũt, & veluti partes fiunt quædã natiui caloris, vt ignis illi. Quare mirandũ non eſt, ſi quædam medicamenta primæ quidem mutationis principium à noſtro calore nacta, inde iam pergant, eum quoque qui mutabat, vincere & ſuperare.

Ignis omnium tenuiſſimus & calidiſſimus eſt, ob idque facile penetrat. Caliditas noſtra craſſæ eſt eſſentiæ.

Calfacientia corpus, ab eo initium caloris aſſumere.

Cap. XII.

Corpus vniuerſum eſſe tranſpirabile.

Porrò cutis omnis in primo ſtatim ortu ſibi continua cùm ſit, temporis ſpacio pertunditur, ſic vt vniuerſum corpus fiat perſpirabile, arteriæque ipſæ (quæ in cutis meatus, quẽadmodum venæ, aperiuntur) vndequaque ſe dilatantes, per poros attrahant, nõ aërem modò, halitúmque, ſed quicquid etiã trahi facilè poteſt, ac præ tenuitate ſua, motum ipſius ſpiritus conſequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactiſſimum fuerit redactum pollinem, veriſimile eſt, ſimul cum ambiente aëre, ab ipſis arteriis attrahi, protinúſque à calore natiuo alterari, idque tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinem.

Medicamenta omnia quo pacto in corpore ſuas vires exerceant.

Quod

Quod quidem si semel illi insit, per totum corpus, temporis progressu, perlatum, ipsum recalfaciet: prius tamen calfaciens sibi proximiores particulas. Vnde liquet, crassorum nullum, priusquam ad vnguem comminuatur, neque ipsum à nostro corpore quicquam perpeti, nec rursus in nos posse agere. Quod verò in pipere adduximus exemplum, idem licet ad alia transferas, siue ea calefaciendi, siue etiam refrigerandi facultatem sortiantur.

Cap. XIII.

Rara quæ sint.
Rara quàm spissa cur accendantur facilius.

Considerandum autem est non solùm, crassarum ne sit partium, an tenuium, explorandorum medicamentorum substantia: verumetiam, raráne an spissa, densáve. Voco sanè raram, cuius partes inanibus spaciis sunt interceptæ. Vbi igitur spaciis eiusmodi multis, quæ plena semper sunt aëre, corpus fuerit distinctum, facilius quàm spissum accenditur, etiamsi calidius illo non fuerit. Nam qui in iis spaciis continetur aër, primo statim ignis occursu accenditur, atque inflammatur (aër enim accensus est flamma, quemadmodum terra, carbo) vnà verò secum corpus vniuersum accendit. Sic itaque calamos aridos ignis exurit celeriter, tametsi minus alia substantia calidos, idque ob meatuum multitudinem, quos prius aër occupabat, quorum argumentum summum, calamorum leuitas est. Nam siccum natura corpus, leue esse alioqui non posset. Quæcunque autem fistulosa sunt, multúmque vacui obtinent, pondera existunt leuia. At calamus à nostro corpore ægrè calfieri potest, quòd essentiæ sit crassæ. Si igitur alicuius medicamenti substantia tenuis sit & continua, eandem in nos naturam ostendet, quàm prius in ignem: sin autem rara sit & crassa, fieri poterit vt ab igne quidem alteretur perfacilè, non tamen à calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Flamma est aër accensus. Carbo est terra succensa.

Fistulosa omnia sic leuia.

Cap. XIV.

Aqua igni aduersissima, nimirum frigida & humida.

Quamuis aqua ipsa tenuis substantiæ sit, non tamen ob id ex sua natura nos calfacit: nec proprium est ignis nutrimentum, sed potius extinguit illum, vt quod illi sit aduersissimum. Nec mirum si cum igne tum calidissimo, tum siccissimo pugnet aqua, frigida & humida existens. Porrò oleum, tametsi in flammam vertatur facilè, non tamen admodum celeriter, nec manifestè nos calfacit, ob lentorem substantiæ, quo tenaciter inhæret iis, quæ semel contigit: neque ab ambiente facilè aut extenuari, aut augeri valens, nec promptè intus in corpus transumi. Aqua verò & celerrimè in halitum soluitur, & expeditè digeritur. Quòd si in idem vas coniectam aquam, oleúmque decoquas, prior aqua absumetur.

Oleum cur obscurè nos calfaciat.

Aqua feruens simul cum oleo, citius quàm illud absumitur.

Cap. XV.

Calfaciens actu & potentia, vnum quodque dupliciter dicitur.

Vt autem calfacientium, aliud est simpliciter calidum, vt ignis: aliud exuperantia, vt qui in nobis est calor: sic eorum quæ facultate sunt calida, aliud quidem ad id quod primò & absolutè est calidum, aliud verò ad id quod per exuperantiam refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos simpliciter apparet calidius.

Cap. XVI.

Concrescentia in glaciem facilius, temperamenti sunt frigidioris, si vtrobique eadem consistentia insit.

Sed neque citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum esse colligere. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinem consistentiæ, quod ocyus à frigore congelatur, temperamenti est frigidioris. Si verò alterum sit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum crassius, vt oleum: non est necesse aut citius aut magis concrescere quod est frigidius: nisi frigiditatis excessus, quæ huic insit, excessum crassitudinis, quæ inest alteri, superet.

Cap. XVII.

Tenuia corpora promptè incalescunt, atque refrigerantur.
Ignis non congelatur.

Est autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: ac congelari, durescere est præ frigore. Quæcunque igitur corpora tenuis essentiæ sunt, promptè tum incalescunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, vt aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrum, pix, cera, resina & bitumen, cuius quidem tametsi calidissimum sit, terrenitas tamen crassitiésque, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incalesceret, & refrigeraretur, meritò leuissimam esse dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pati erit promptior. Atqui quæ tenuior est, minimum habet limi terrestris. Non ergo absolutè ex materiæ passionibus ad ignem, coniicere eius ad nos facultatem oportet: cùm multò securius sit hoc iudicium, quo ad nostrum corpus quippiam examinamus. Quòd lac similare non sit, nec vndequaque sibi simile, coagulatio indicat, qua serosæ partes à caseosis facilè separantur. In vniuersis etiam liquoribus, qui à fructibus exprimuntur, crassum defertur quippiam, quod spacio temporis subsidet, vocatúrque fæx in vino, in oleo autem amurca. In aceto verò est eiusmodi quippiam, ac forsan ipsum est, quod caloris est particeps. Nam quod frigoris, id quod tenue est. At acetum maiori ex parte frigidius est, quàm calidius.

Aqua quæ dicatur leuissima.

Lac non esse similare.

Fæx.
Amurca.

Acetum maiori ex parte frigidius quàm calidius existit.

Cap. XVIII.

Perperàm igitur faciunt, qui vsqueadeo calidum esse acetum pronunciant, vt cauterio illud assimilent: cùm tamen nec tantam sensu percipiamus in aceto caliditatem, nec ipsum crustas, instar cauterij, excitet. Constat siquidem, vbi per cauteria consilium est sanguinem sistere, crustam relinqui haud exiguam, quæ veluti operculum sit corporibus sanguinem profundentibus. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, sed quòd vrãt, atque subiectis partibus operculum, quam Græci vocant escharam, relinquant, fluentem sanguinem supprimunt. Itaque acetum, haud perinde vt crustas facientia medicamenta, sed potius vt astringentia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet: qua ratione non excalfacere, sed refrigerare potius ipsum existimandum est.

Cauteria sanguinem supprimunt, quod relinquant escharam.
Acetum qua ratione fluentem sanguinem sistat.

Cap. XIX.

Idiotarum iudicium cur incorruptum.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in istiusmodi rebus incorruptum est iudicium, quia nulli dogmati seruiliter sunt addicti) temperato aceto ex spongia fouerimus, dein autem interrogaueris, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidem se, primò sanè frigus percipere: postea autem nempe spongia sublata, sensim nascentis in parte quandam caloris phantasiam sentire. Vnde perspicuum est, omnino quidem frigidum esse acetum, obtinere tamen quendam calorem qui acrimoniæ ratione per accidens successu temporis corpora calfacit: nisi fortè vbi

Acetum est frigidum, quamquam caloris particeps.

Acetum ardorem à thapsia excitatum, sua refrigeratione restinguit.

laxus ac doloris expers tumor infestat. Si quis etiam illo ab illata thapsia vtatur, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatem obtundat, vt oleum atque rosaceum, sed quòd euidenter refrigeret. Quare nisi molesta facultatis asperitas illi inesset, non alio vtendum ad refrigerationem foret.

Cap. XX.

Aceti temperaturam non longe à media distare.

Cùm autem alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant: alij contrà, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissoluere, verisimile est id iuxta medium consistere. Quippe si longè ab extremorum vtroque distaret, non tanta incidisset de facultate ipsius controuersia.

Cap. XXI.

Neutra dici tripliciter.

Acetum qua ratione dicatur neutrum. Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

Quia verò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundum diuisionem Herophili, partim ambotum extremorum participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi sanè tum acetum, tum etiam rosaceum, vtriusque extremi necessitudine, esse neutra videntur: & quòd nunc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernantur.

Cap. XXII.

Aëris tenuitas vnde iudicetur.

Quod verò ad aërem spectat, indicatur eius tenuitas, ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Cæterùm si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tennis existimabitur, cùm æs & ferrum fiat ignis, non tamen quàm antea tenuius. At flammæ, cùm aliud sint ignis genus, reuera tenues existunt.

Ignem omnem non esse tenuem. Tenuia omnia non esse ignẽ.

Quocirca non omnis ignis est tenuis, nec quidquid tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidem est, & non tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

Cap. XXIII.

Mordacia omnia non esse calida.

Quocirca minimè concedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidum continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, & id calidum est: fortè verò, nec quidquid mordax fuerit & tenue.

Cap. XXIV.

Neutra esse de quibus dubitare contingit.

Eorum igitur medicamentorum quę vehementer aut refrigerant, aut calfaciunt, non sunt facultates ambiguæ. Verùm ea de quibus dubitare contingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraque autem, vt ad sensum simplicia, ex pugnantibus facultatibus constant: ob quas quidem fieri potest, vt acetum vim illam obscurè calfaciendi, quam ostendit, sortiatur, existens alioqui tenue, refrigeratorium atque exiccatorium medicamentum.

Aceti facultas.

Etenim quidam efflorescere rubor in partibus ab aceto irritatis conspicitur.

Cap. XXV.

Facultatum medicamentorum excessus & gradus discẽdos esse.

Cæterùm non sat est generaliter vires medicamentorum cognoscere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarum facultatum excessus & gradus, accuratissimè didicerimus. In qua quidem cognitione, tum artificialis simplicium vsus est constitutus, tum ratione proficiscens ac methodo compositio: ipsorumque compositorum recta vsui accommodatio.

Cap. XXVI.

Perperàm autem superioris seculi homines à compositis ipsi medicamentis, eorum quæ in illa ingrediuntur medicamentorum simplicium vires diiudicabant, cùm non liceat rectè composita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

Composita cognosci non posse, simplicibus ignoratis.

Cap. XXVII.

Atque hi quidem, cùm citra iudicium simpliciterque compositis omnibus facultatibus fidem habent, vel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

Cap. XXVIII.

Sensus cur non sint contemnendi.

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscamus, quàm ex sensu ipso: omnino stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

Cap. XXIX.

Oxycrati vires.

Porrò æstiuo tempore oxycrati potu, quidam planè refrigerantur, atque sitis expertes permanent. At nondum constat, an id aceti causa contingat.

Aquam ab aceto deduci per vniuersum corpus.

Dixerit tamen aliquis, aquam tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanquam vehiculo, duci digerique in vniuersas partes.

Aqua vino permista, quàm sola, cur efficacius restinguat sitim.

Sic etiam si cum vino bibatur aqua, sitim efficacius extingui, quam si sola. Refrigerationem itaque sitisque sanationem ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ humidæq; naturæ sit: cæterùm adminiculo esse, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeãdas, tum vinum, tum acetum: quæ ipsa nequaquam frigida sunt & humida: alioqui ad restinguendam sitim, præstaret ea sola, quàm cum aqua, exhiberi.

Vinũ semper adauget sitim

Porrò vt a vino apparet homini semper sitim increscere, sic ab aceto, interim quidem augeri, interim verò sedari.

Cap. XXX.

Sitis vnde oriatur.

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proueniat; neque à sicca dispositione prouenientem sitim, neque à calida & sicca epotum sanare vnquam potest acetum.

Acetum cui siti remedium sit.

At si quando in vnum coëant humiditas atque caliditas, eiusce sane sitis, acetum medela optima existit. Siquidem humectare nequit: at refrigerare; non instrenue. Verùm siti quæ ex composita affectione, videlicet calida & sicca, nascitur, composita medela est oxycratum, quod ex aceto constat tenuium partium, atque refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, sed humidorum etiam omnium est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omniũ est humidissima.

Cap. XXXI.

Medicamenta qua iudicare volumus, qualiter expendere oporteat.

Per se autem solum, quod iudicandum est, expendere oportet, tum in sanis temperatisque corporibus, tum etiam in temperatis: ac præterea in iis qui alicui sunt morbo obnoxij. In temperatis quidem, vt suprà: in intemperatis autẽ, sicuti dixit Hippocr. Naturis picrocholis vtilissimum esse acetum, at melancholicis aduersissimum.

Acetum biliosis esse vtilissimum, aduersissimum melacholicis.

Porrò in morbo aliquo affectu, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit mediũ. Siquidẽ quod medio coniunctum fuerit, ipsum eorũ quæ perficiẽtur, existet causa.

Ceratum simplex aceto ablutum, contra tumores calidos optimum esse præsidium.

Quare si acetum simplici cerato cõmisceas, cerato ipso lõgè frigidius medicamẽ effeceris: eritq; tibi id remediũ vel optimũ, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbũculos.

Sin

Sin autem quod mistum est, tanquam simplex espendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo neqnit carnem producere, sed cetatum quod illam tecipit: sic vlcerum glutinatorium, non acetum, sed oxycratum est. Quippe acetum per se, vlcera erodit & mordicat.

Oxycratum vulnera glutinat.

Cap. XXXII.

Astrictoria omnia haudquaquam conglutinare, neque glutinantia omnia astringere.

Iam verò cùm liceat ex astrictoriis complura offendere, quæ minimè sanè conglutinent: sicuti ex conglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè astringentia videntur, falluntur quàm absurdissimè, qui astrictoria omnia conglutinare, conglutinantia omnia astringere profitentur.

Cap. XXXIII.

Astringentia omnia haudquaquam refrigerare.

Miserè etjam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dictitant: cùm si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quæ valenter astringunt, tantam assequuta sint caliditatem, vt nos etiam exurant.

Cap. XXXIV.

Dioscoridem suggillat Galenus.

Herodotus autem & Dioscorides, quòd medicamenta quædam profluuiis alui, atque dysenteriis medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt: cùm tamen ne minimum quidem astrictionis sortiantur, sed potius rarefacientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps omnibus quæ & gustu & facultate sunt astringentia, aduersissimus est: iis tamen quæ acria & mordaci per aluum fluunt, manifestè efficaciterque auxiliatur: quòd scilicet concrescat facilè, inuisgaturque intestinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foueat: cùm videlicet condensare, constringere & constipare, opus sit astringentium.

Caprillus adeps contra succos intestina erodentes, cur sit salutare præsidium.

Astringentium opus.

Cap. XXXV.

Vnaquæque sensibilium natura, priuatim subiecta est, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atque mollities: albedo verò, nigredo, atque vt summatim dicam, vniuersum colorum genus, visui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salsedo, acrimoniàque, gustui. Planéque demens videatur, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu: similiterque & de aliis sensibus Siquidem tactu iudicandæ sunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autem inuentionis demonstrationisque principia sunt, quæ sensui atque intellectui euidentia existunt.

Tangibiles qualitates.

Visui quę subiiciantur.

Gustui quæ subiiciantur.

Cap. XXXVI.

Saporum diuisiones ex doctrina Platonis.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμοὺς appellant) duos primùm assignat, eósque vt speciei eiusdem, sic ratione maioris & minoris inter se differentes. Quorum sanè alterum austerum, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem facit, eorum qui illis opposita sunt, nitrosorum videlicet, salsorum & amarorum. Et in his quoque amarus ex nitrosi prouenit intensione. Salsus verò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est: mox acidus: postremò dulcis. At à Theophrasto additus est vnctuosus, quem nimirum omisit Plato, vt qui ad gustum nihil attineret.

Vnctuosum saporem nihil attinere ad gustum.

Cap. XXXVII.

Sapores exactè exponere impossibile.

Exponere autem hos sapores exactè, impossibile est: quandoquidem neque aliam vllam sensoriam passionem: cum tamen qui tali sensu communicat, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotum corpus, vehementer desiccat, contrahit, & in multam profunditatem vsque illam exasperat, sicuti pira syluestria immatura, & corna, eiusmodi omne appellatur acerbum, ab austeris tantum intensione diuersum. At quod astringens vocamus, idem videtur significare quod austerum, aut etiam commune esse genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ verò linguam, dum contingunt, non contrahunt, neque constipant, sed detergũt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiam permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergunt, ita vt etiam molestè exasperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicant roduntque, idque cum valida quadam caliditate, dicuntur acria: sin hæc absit, acida: cæterùm hæc fermentandi quoque vim obtinent. Rursus, quæ veluti inungunt atque implent, in statumque suum restituunt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc, si cum voluptate manifesta contingant, dulcia: sin hac sine, pinguia vocantur. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, coëuntibus, vniuersa constent, verisimile profectò est, dictarum quanque qualitatum, ex horum etiam miscella conflari.

Acerba quæ.

Astringens esse commune genus austeri & acerbi.

Salsa quæ dicantur.

Amara quæ.

Acria quæ.

Acida quæ.

Dulcia quæ.

Pinguia quæ.

Sapores omnes ex miscella quatuor qualitatũ primarum nasci.

Cap. XXXVIII.

Medicamenta singula talia dici, qualia erga nos sunt.

Verùm non quale vnumquodque ex se sit, & ad totam naturam, sed quale secundum corpus nostrum, consideramus. Alioqui nec acetum, nec marina aqua nos exiccare possent, sicuti nec sicca dici, cùm vtrunque illorum sit actu humidum. Cæterùm si nos exiccare appareant, sicca dicentur, ad nos videlicet, & nostram naturam, potem siccandi vim obtinentia: de cæterísque qualitatibus idem est ferendum iudicium. Quare facultatum omnium quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima iudicatrix. Quam qui relinquunt, non solùm falsa pro veris ducunt, sed tractationis etiam vtilitatem destruunt. Idcirco prius delendi sunt dispungendique omnes paralogismi à discentium animis, quàm vera disciplina imbuantur Nam quemadmodum corpora impura, quantò magis nutries, tantò magis lædes: sic quoque si impuris animis nutrientes sermones offeras, non modò nihil prosis, verumetiam magnopere obfueris.

Experientia est certissima indicatrix facultatum quæ medicamentis insunt.

Impuros animos prius esse à paralogismis purgandos, quàm vera doctrina imbuendos.

GALENI PERGAMENI
De simplicium medicamentorum facultatibus,

Liber Secvndvs.

Cap. I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse contendant, ad facultates omnes examinandas in illis tamen perpetuò immorandum non esse, sed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Sensum quippe & animantibus inesse rationis expertibus: rationem autem solam, hominibus esse cum diis communem.

Rationem solam esse nobis communem cum Diis. Sensus deserẽdos non esse.

Qui sophistæ non sentiunt, si à sensibus recedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda veniunt.

Cap. II.

Ambiguum nihil esset, si omnia sub sẽsus caderent. Ratio cur interponenda.

Equidem optarim nullas non res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicquam esse quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil ambiguum vnquam aut anceps foret. Verùm quoniam illos quædam effugiunt, rationem ipsis superinducere conandum est, sic tamen vt nec confusa, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominum significata diligenter definiamus: deinde quod ex se quid agit, ab eo quod per accidens, separetur. Irridendi autem meritò sunt, qui de olei aut rosæ colore nimis anxiè ratiocinantur, cùm rebus ipsis variè vti liceat, de illisque periculum facere. Ac tales mea quidem sententia, perinde factitate videntur, atque ij qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam viuum intueri, maximè illis est licitum.

Cap. III.

Rosas quòd rubræ sint, calidas esse dicentes, quotupliciter peccent.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas temperatura esse calidas, quòd sint rubræ. Primum quòd non demonstrata hac propositione, Omnis ignis ruber: conuertere ex hac aliam, videlicet, Omne rubrum est ignis, tanquam veram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò veris conuertuntur, non autem simpliciter conuertentes veras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò conuerterentur, non tamen omne quod colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa conuersione sequatur, sed rubrum omne esse ignem: id quod minimè inuestigamus. Eodem errore tenentur, qui ex odoribus, medicaminum facultates coniiciunt. Nec enim quicquid bene redolet, calidũ est: nec quicquid calidũ est, bene olet. Quinetiam nec si quid graueolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiam graueolens. Sic nec si quis, quicquid grauiter oleat, frigidum dicat: nec si quicquid frigidum sit, olere grauiter, verum dixerit. Siquidem calidorum innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter, partim neutra: atque frigidorum similiter. Quanquam quid calida dico: ac frigida, cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia? Etenim aliud est facultate calidum, aliud actu. Et huius quod actu calidum est, aliud absolutè dicitur calidum, aliud per exuperantiam, aliud ad symmetrum sui generis, aliud ad quiduis obuium collatum. Homo autem non absolutè calidus, quemadmodum ignis, sed exuperantia calidus dicitur: quòd maior in eo portio calidi sit quàm frigidi. Ergo & quæcunque ad hunc modum dicuntur calida potestate, illum dicuntur excalfacere: facilèque de ipsis iudicium sumitur per experientiam solam, cui adiunxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neque à calore, neque ab odore, neque à consistentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiocinari.

Propositiones quæ ex mutuò veris conuertũtur, sunt veræ.

Odores non indicant facultates medicamẽtorum.

Calidum multipliciter dicitur.

Homo non absolutè, sed per exuperantiam calidus dicitur.

Calor non satis est ad iudicandas medicaminum vires.

Cap. IV.

Sophistæ vtuntur inductionibus & exemplis.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis vti, sed aut inductionibus, aut exemplis. Differt autẽ, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, vnum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris præteritis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio vehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quã exemplum validior.

Cap. V.

Olei effectus varij.

Oleo incocta redduntur sicca.

Quod verò ad oleum spectat (quo de multa Archidamus citra demonstrationem atque ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conseruant, quàm si eo madida non essent. Quinetiam scillæ & vrticæ morsus oleum persanat: & cùm reliquum vniuersum corpus demulceat, tamen oculos mordicat, necnon guttur exasperat. Subducit autem aluum, lassitudines tollit, tueturque iunctos à frigore, atque lora emollit, insectáque animalia perimit. Quorum omnium causam reddere debuisset Archidamus. Porrò coci oleo tum carnes, tum pisces, interim dum assantur, oblinunt, quòd siccæ adustæque extimæ eorum reddantur partes, si assentur citra talem vnctionem. Athletas etiam oleo gymnastæ inungunt, quòd præsentem quidem lassitudinem soluat, occurrat autem futuris: ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpusque ad motus futuros præparet.

Oleum oculos mordicat. Oleum aluum subducit. Oleum insecta perimit.

Oleum lassitudinem leuat.

Cap. VI.

Archidami opinio conuellitur.

At Archidamus non solùm quæ in multis perspicuè apparent contemnit, sed hac etiam parte iure taxandus est, quòd dicat, meliorem esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius iis qui inunguntur, euadat: mollius autem iis, qui fricantur sicci. Falli præterea mihi in hoc videtur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquuntur, tum eos qui fricantur. Neque enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum aut feruens, sicuti neque aquam ipsam. Nam qui obscuro simile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantium corpora oleo temperato fricare? Etenim si quis velit expendere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atque ita demum ad explorandum se accingat.

Olei vires qualiter expendendæ.

Qualitatem propriam ab aliena obscurari.

Cap. VII.

Olei refrigerandi ratio.

Præparare oleum solemus, non aliter atque aquam, nempe prius excalfacientes, ac deinde in aquam mergentes summè frigidam. Quòd si etiam fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo cui inest oleum, antè diligenter occluso, magis quoque ac magis ita reddetur frigidum. Mulsum item frigefeceris, si præcalfactum ita in puteum demittas, vt aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum: * contrario autem modo, calidum. Quo sanè vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiam obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut conuulsione, aut tremore, aut motus sensúsve oblæsione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleum, oliua nuncupatur: & arbor, olea: atque hoc quidem simpliciter & primariò oleum dicitur, reliqua autem omnia per abusum & translationem.

Olei perfusio calidi, quibus conueniat.

Oliua. Olea.

Oleum simpliciter & per abusum dici.

Cap. VIII.

Cæterùm veri olei plures sunt differentiæ.

Secundum

Olei differentiæ complures.

Secundùm ætatem quidem, cùm aut recens eſt, aut ætate vigens, aut inueteratum. Secundùm præparationis modum, cùm ſimplex atque impermixtum fuerit, aut præparatum cum ſale. Secundùm fructus diuerſitatem, cùm is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secũdùm indoctam arte alterationem, cùm vt ab initio fuit, ſic relinquitur, aut candidum redditur.

Cap. IX.

Experiri quæ & quomodo medicamenta debeamus.

Experiri autem ſolùm oportet, quæ impermixta ſunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáque primum io optima corporis conſtitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis ſimplicibus.

Cap. X.

Oleum laſſitudini confert.

At nonnulli medicorum non ſolùm in explorandis medicamentorum viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd laſſitudinis remedium ſit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus ſit laſſitudo, non conſentiunt: ac proinde ſecundum ipſotum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi poteſt.

Cap. XI.

Oleum expers ſalis, & ſalſum qua ratione ſubducat aluum.

Nec verò parum ioteteſt, an iniiciatur in ventrem pituita ſcarẽtem oleũ expers ſalis, an quod* plurimum accapit ſalis, in ventrem purum. Vtrunque enim aluum ſubducit, facultatibus tamen diuerſis: nempe illud quod ſale vacat, in pituitoſo ventre per lubricitatem: quod verò ſalem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Idcirco ſanè hoc radet, alterum non radet.

Cap. XII.

Salſuginoſa ex accidenti nonnunquam mordicationes ſanant.

Nonnunquam autem mordicationes ex accidenti quod ſalſuginoſum eſt, ſanauerit, vnà ſecum educens acres & mordaces humores, perinde vt cætera omnia quæ abluunt. Sed non ſtatim vbi immiſſa ſunt id genus medicamenta morſus ſanant, quin potius tunc etiam magis exaſperant. Siquidem euacuationis, haud miſtionis ratione, ſanationem moliuntur. At ceratum ex roſaceo & adipe inſuſum, ſæpenumero morſibus continuò ſuccurrit, idqoe commiſtionis ratione. Oleum etiam ſolum, ſed dulciſſimum, idem frequenter præſtitit: ſicuti certè adeps hirci, aut ſuccus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem ſæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore interna, iniecto oleo calido liberauimus: atque vbi maius eſſe frigus coniecimus, addidimus & anethum: ſi verò adhuc etiam maius, rutam qooque & bitumen. Cæterùm occurrunt interdum quædam affectiones permiſtæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus conſueuimus nos anethinum, aut rutæ oleum infundere, anſerino in eo liquato adipe: is ſi non adſit, ſaltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirum eſt lota. Vnumquodque autem medicamentorum temperantium, vbi valentius euaſit humoribus mordicantibus, morſum eorum retundit. Verùm ſi aut valentioribus facultatibus, aut multis paucum permiſtum fuerit, vnà & ipſum corrumpitur, aliíque cacochymiam. Quamobrem protinus euacuandi ſunt, qui ab iis quæ tẽperãdi naturam habent, exaſperãtur.

Dolentibus inteſtinis quæ ſoleant opitulari.

Cera elota eſt mordicationum expers.

Vacuandos præ cæteris eſſe, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exaſperantur.

Cap. XIII.

Sic ſanè lac frequenter ſimulatque ſumptum fuerit: aliis aceſcit, aliis in nidorem vertitur, priuſquam probè concoctum, corruptionem temperet. In quibus vtique primum cacochymiæ pars euacuari debet: atque inde ſumendus chondrus, & ptiſana, & lac, & alia: quæ vbi probè fuerint confecta, conferunt ad boni ſucci generationem. Porrò ptiſana, ex ſua propria natura boni quidem eſt ſucci: verùm interdum vnà cum iis ſuccis, qui excitant mordicationes, corrumpitur, atque ipſum auget ſymptoma.

Cap. XIV.

Cacochymia qua ratione mordicationes ſanent.

Cæterùm cacochyma, non temperando ſed id quod mordicat educendo, mordicationes ſanant. Ac proinde, donec vacuentur, hominem mordicare non deſinunt: & inſuper euacuata, in partibus aſperum ſenſum relinquunt, aliud medicamen deſiderantem: quod non faciunt quæ boni ſunt ſucci & dulcis, cuiuſmodi exiſtunt chondrus, lac, atque ptiſana, quæ in id genus affectibus & edenda præbemus, & per ſedem iniicimus, vbi aut melle, aut quopiam eiuſmodi, quod infeſtabat exterſerimus. Quo tempore opportunus eſt & adeps, & ceratum dulce, & oleum dulce. Quatuor itaque indiciis, cùm poſſis quod per ſe leniens eſt diſtinguere, ab eo quod per accidens, facilè cuiuſque talium medicamentorum facultatem inuenies. Primum indicium eſt, an ſtatim mitiget, an non. Secundum, an ſimul cum lædentibus euacuetur, an non. Tertium, an aſperitatem quandam in corporibus ipſis relinquat, an non. Quartum, an non ita affectis commodum vtiléque videatur. Nam cùm nec protinus mordicationem ſanat, nec intus leniendo remanet, moleſtamq; aſperitatem parti affectæ relinquit, quam, ſi denuò offeratur, exaſperat: argumentum eſt rodentis, ac mordicantis ipſum eſſe naturæ, ex accidenti tamen quandoque morſus ſanare. At quod continuò mitigat, & nullam excretionem prouocat, ſed nec exaſperat dum intus manet, imò exaſperatorum medela exiſtit, ipſum quidem natura bonum eſt: verùm interdum à cacochymia quæ ipſum alterat corrumpítque, mordax efficitur.

Mordicationibus cibi apti qui ſint.

Lenientia per ſe, ab iis quæ ex accidenti id faciunt, quatuor indiciis diſtingui poſſe.

Lenientia interdum à cacochymis vitiata, mordacia redduntur.

Cap. XV.

Lauanda quæ ſint medicamenta, & quomodo.

Lauanda porrò eſt non modò cera, ſed pix, reſina, & oleum, omniáque breuiter, quæ calfieri & fundi cùm poſſint, aquæ miſceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris * orificij & magnum, cuique inſit aquæ copia qualitatis expertis, infundito. Dein tundito & frangito, manibúſque impensè ſubigito. Poſtea effuſa priori aqua, rurſus quod abluitur excalfaciens, in aliam æquè ſynceram aquam iniicito: rurſúſque in aliam & aliam, donec aqua nullam ex eo qualitatem recipiat: quod quidem guſtu datur cognoſcere. At ſi quæ ſunt lapidoſa & dura, vt cadmia, & æris ſquama, & æs vſtum, ea comminuentem exactè in tenuia plurimum terere in aqua fontana & puriſſima oportet, idque ſæpius aqua priori effuſa, aliáque denuò inſtillata, donec nihil in eo innatet: maneatque aqua prorſus à contriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaque abluta omnia quæ elui poſſunt, expertia mordacitatis redduntur. Ac præter id ſanè, oleum etiam candidius redditur: mitius tamen id verberari, quàm alia, debet, ne videlicet adeò

Lapidoſa abluendi ratio.

Abluta reddi mordacitatis expertia.

Oleum ablutum candidius reddi.

ipſi

ipsi aquæ misceatur, vt ægre postea feceroi possit.

Cap. XVI.

Oleum omphacinum astringit.

Oleum autem quod immaturum non fuerit (hoc enim astringit) nec præparatum sale, nec tecens, ac veluti etiamnum feruens, ad hæc adamussim lotum, id neque epotum, neque infusum, excitabit mordicationem. Quòd si guttur ad tussim impetum prouocet, non idcirco mordax dicendum erit. Nam quicquid mordax est & acre, ad tussim incitat: non tamen quicquid ad tussim incitat, existit mordax & acre: cùm & pinguia mouere impetum ad tussim appareant. Sequitur itaque si quid non cieat ad tussim impetum, id haudquaquam mordax existere: non tamen perinde consisterit, quicquid ad tussim impetum moueat, continuò mordax esse, nec si categoricas, nec si hypotheticas conficiamus propositiones: quòd scilicet ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, nihil concludi in secunda figura possit, nec conclusio ex necessitate sit vera.

Tussim excitantia non esse necessario mordacia. Tussim minimè prouocantia, esse mordacia non possunt.

Cap. XVII.

Sternutationis vsus.

Natura hominibus sternutandi vim indidit, vt præsidio ipsius, quæ in naribus infesta molestáque sunt, propulsarent: tussiendi verò, vt quæ in guttore. Contingit autem hæc affectio dupliciter: aut reficcata exasperatáve, quæ in arteria est mébrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc siue panis micula, aut alterius cuiuspiam edulij, nobis inuitis in spiritus meatum decidat, tussire adigimur: seu si bibentibus affatim ipsius potus quippiam eò influat, similiter ad tussim compellimur. Percolatur tamen per asperam arteriam perpetuò in pulmonem ipsius potus tam exile quippiam, vt protinus ab instrumentis captum, perfacilè quocunque distribuatur, nec animal ad tussim irritet. At vbi vel id ipsum plusculum, vel aliud quodpiam seu liquidum, seu solidum corpus, per asperam defertur arteriam, iam inde tussire est necesse, donec à spiritus vehementia molestum id excutiatur. Mordacia itaque gutturis exasperatione: oleosa verò & pinguia, illitu, inæqualitatem, & ad tussim impetum faciunt. Spiritus siquidem in eminentia quædam impingens, efficit inæqualem concussionem in guttore, ad tussimque animal prouocat. Cæterum non eo inficias, ex oleis esse mordicantia pleraque, qualia tum salsa, tum recentia videntur: atque hæc quidem non propria essentia, sed quòd omnibus plantarum succis geminum excrementum insit, alterum crassius, tenuius alterum. Quæ ambo cùm reperiantur etiam in oleo, ad concoctionem & discretionem tempus sanè postulant. Procedente verò tempore, quod crassum quidem est, nuncupatum amurca, subsidit: quod verò tenuius & veluti aquosius, & ipsum compositum quodammodo est, ex acri scilicet essentia, & tenui serosa.

Tussis vsus. Tussis causæ.

Potionis destillare semper aliquid in pulmones per arteriam asperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementum inesse.

Olei partes.

Cap. XVIII.

Cæterùm serosum istud rufi coloris est, à crasso illo scilicet qualitate abstersa. At oleum ipsum, tum minimè mordax, tum candidum sua natura existit. Quapropter vbi tenue hoc excrementum secretum fuerit, candidius & dulcius reddetur. Separant autem ipsum, aut insolantes oleum, conchisque attollentes in altum, aut vasculis in quibus est oleum, calidos subijcientes cineres, aut olivarum nucleos, aut frumentum circa ipsa apponentes, aut denique medicamenta in vasa ipsa inijcientes. In summa, quod aqueum est consumunt: reliquum verò reponunt. Tale igitur oleum, si salis expers, lotúmque sit, medicamentorum omnium minimè mordax erit, maximéque humectat & mollit, si nec summè frigidum, nec calidum applicetur. Porrò cui iniectus sal est, nonnulla quoque necessariò mordacitas inest. Frictio itaque ex oleo, magis quàm sicca, lassitudinem tollit: emollitque corpora, cohibens occludénsque quicquid è nobis fotas effluere est natum: haudquaquam digerens & exiccans.

Oleum repurgandi ratio.

Olei dulcis natura & vires.

Frictionis ex oleo vsus.

Cap. XIX.

Quæ autem ex oleo fit frictio, prorsus æqualis existit: inæqualis verò quæ sicca. Cutim siquidem per siccam frictioné manus coadducunt, ac veluti duplicant, violentérque ac præter naturã complicant. Deinde vbi non amplius prior veluti duplicatio labentes sequi manus potest, ipsa quidem recurrit, atque ad continuum reuellitur: manus autem semel ac vno impetu in alteram cutis partem transeunt, inferiorem transgressæ ipsius duplicationis partem: ac proinde inæqualem, dntam & laboriosam talem frictionem sentimus. Quòd si læuis lubricaque exactè sit cutis, nec duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipsos manuum discursus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibúsque lubricitatem conciliet: quas ad res oleo nihil aptius inuenias.

Frictionem ex oleo quidem æqualem, siccam verò inæqualem.

Oleũ frictionibus accommodatissimum esse.

Cap. XX.

Cùm autem liceat in hominibus de ipso oleo periculum facere, nescio equidem quanam occasione ducti complures veteres, ad diuersa alia vertuntur, vt illius facultates explorent.

Oleum experiendum esse in hominibus.

Cap. XXI.

At recta experiundi ratio, in primis quidem ea est, quæ in corporibus fit temperatis: dein ea quæ in intemperatis: mox, vt sæpenumero antea monuimus, quæ in simplicissimis fit, hoc est, calidis, frigidis, humidis atque siccis affectibus: distinguentibus semper nobis id quod per se fit, ab eo quod ex accidenti. Curandum etiam est, vt oleum de quo experimentum sumitur, alienæ qualitatis sit expers: id quod est in omni medicamento obseruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifestè comperies, refrigeraténe, an sit calfacere natum. Atque hæc quidem summa sit rationis. At opus ipsum quòd perficitur, experientia commonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest vt à calore liberentur, vt etiam magis & æstuent, & processu temporis calidiores euadant. At algentibus ex olei inunctione, perspicua nulla aut noxa, aut vtilitas conspicietur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipsum, non tamen admodum, nec euidenter, vt resina, pix, & bitumen, quæ videlicet sponte fluunt. Nam quæ sicca sunt, vt eis loungi non possumus, sic nec simplicia, nec sponte nata medicamenta existunt. Cæterùm in ardoribus, si salis sit expers oleum, perfundatúrque frigidum, nonnullum sanè solatium affert. In erysipelatis autem, sicuti in omnibus quæ à probabile fiunt fluxionibus, quantumuis sit frigidum, vel maximè lædere est natum. Quæ verò ex sanguine fiunt mixto cum bile, eas fluxiones minus aliquantulo affligit:

Experiendi rationes diuersæ.

Medicamenta quæ experiri volumus, debent esse alienæ qualitatis expertia.

Oleum calfacere quidem, sed non euidenter admodum.

Oleum quibus sit nociuum fluxionibus.

Oleum videtur calorem pure eis quæ

bus applicatur accēdere.

fligit : viderúrque calorem parem eis quibus applicatur,accendere : quandoquidem modicè calida,calfacit mediocriter:immodicè autem illa,quæ magno ardore æſtuaur.

Cap. XXII.

Medicamenta facultate calida, quomodo nos calfaciāt.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris ſui à nobia accipiēria principium,partim ſimiliter oos recalfaciunt, partim valentius. Atque ex iis ſanè quæ uos æqualiter recalfaciunt, oleum eſſe mibi videtur : ac proinde nec conuulſiones,nec tremores, nec ſenſum tum difficilem, tum deperditum magnopere aut iuuare,aut lædere poteſt, niſi aſcititium ſibi compararit calorem : tunc ſiquidem plurimum proderit. Vnde meritò veluti materia quædam cæterorum medicaminum fuerit. Nam ſi frigida illi commiſceas, frigidum efficietur quod miſtum erit:ſin calida,calidum. Quippè quod ex media temperie eſt, vtriſque ſommis inſeruit. Porrò non calfacere oleum hac ratione quis dixerit, quòd caliditatem quam reperit,non augere,ſed conſeruare videatur.

Oleum eſt veluti materia reliquorum medicaminū. Medium temperie, vtriſque extremis inſeruit.

Cap. XXIII.

Calfacere itaque nos dicuntur,& quæ energia, ſiue actu,ſunt calida,vt ignis : & etiam quæ poteſtate. Hæc tamen partim alimēta ſunt,partim medicamenta,partim tegumēta. Sed & calidum actu eſt,quod ſimpliciter calidum eſt, vt ignis:& quod per exuperantiam,vt animal:& quod ad ſui generis ſymmetrum comparatur, & quod ad quiduis obuium. At quod poteſtate dicitur,primò quidem diſtinguitur ab eo, quod ex accidenti eſt. Deinde totidem babet ſignificationum differentias, quot actu calidum. Etenim cùm ſit veluti quædam apta materia ei quod eſt actu calidum, partim ad ea quæ abſolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam,tum ad quiddam ſui generis, aut ſpeciei denique, & ad obuium quoduis collatum,propria fuerit materia. Quocirca cùm ea calida quæ ad hominem referuntur expendimos, vt alia omnino omittantur, æquum exiſtimamus.

Calfacere nos quæ dicantur.

Calidum facultate & actu vtrūque quotupliciter accipiatur.

Cap. XXIV.

Oleum multifariam dicitur nos calfacere.

Accidit autem fortaſſis oleo, vt tanquam alimentum nos excalfaciat,vbi intrò in corpus aſſumitur:cùm probatis medicis quibuſdam videatur, ſicut ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appoſitionem. Accidit etiam illi,vt tanquam medicamen,ſit medium inter nos calfacientia & refrigerantia: tum vt ipſum nos veluti tegumentum excalfaciat. Nam quemadmodum veſtimenta à nobis excalfacta, nos excalfacere conſueuerunt, ita & oleum. Et quemadmodum illa excalfaciente corpore calidiora minimè euadūt,ita quoque neque oleum. Mediæ ſiquidem aëris nos ambientis temperaturæ ſimilis eſt tum qui à veſtimentis, tum qui ab oleo proficiſcitur calor. Quamobrem tum veſtimenta ipſa,tum oleum,calfacere nos non propriè, ſed per abuſum dicuntur, quòd frigori obſiſtant. Quemadmodum ſi duos æquè temperatos adoleſcentes,qui contingantur mutuò,ſeſe dixerimus calfacere,tametſi haudquaquam excalfaciant, ſed duntaxat arceant frigus ambientis. Quæ enim ſimilia vndequaque corpora ſunt, à ſe mutuò nullam mutationem accipiunt. Reſpondet itaque calidiori aëri pyrethrum,& piper:moderato autem, oleum,& pinguitudo:actu tamen aëres ſunt calidi,

Veſtimenta à nobis calfacta, nos recalfaciunt.

Olei cum veſtimentis collatio.

Oleum & veſtes non propriè nos calfaciunt, ſed obſiſtentia frigori.

Similia corpora à ſe mutuò nullam mutationem accipiunt.

potentia verò, medicamenta. Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principium,partim nos recalfacere ſunt nata,partim plus, partim minus. Oleum igitur ex genere eorum, quæ æquè recalfaciunt nos,exiſtans, duplici ratione vt excalfacere videatur euenit,quòd nimirum inſtar veſtimenti,aut munimenti illinatur:& quòd meatus infarciat, probibeátque foras effluere magnam vaporoſi iotus caloris partem. Hac ratione, quos largius ſudare volumus, non protinus iis ab initio admonemus oleum. Verùm eos quidem qui morbo laborarunt,vbi ſudare inceperint,tum excalfactos perfundimus : eos verò qui etiamnum laborant, vbi abundè iam ſatis ſudauerint. Porrò ſanis quauis occaſione exhauſtis, inungi & ante ſudorem permittimus. Verùm quibus cruditas ineſt, aut corpus laborat plethora, bis neque in balneo inungi concedimus.

Medicamenta quomodo nos calfaciant.

Oleum corporis illitum, caloris & ſudoris effluxum prohibet.

Oleo vngendi qui ſint,& qui minimè.

Cap. XXV.

Quemadmodum inter calfacientia & refrigerantia,ſic oleum mihi inter humectantia nos, & ſiccantia, medium eſſe videtur. Atque bumectat quidem aqua:exiccat verò tum laurinum, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleum, talem ſeruat noſtram temperiem, qualem ſcilicet accepit, vaporoſas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd ſi pluſculum membra oleo frices,comparabis aſcititium calorem : qua ratione laſſos non parum iuuabis, quòd videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, ac ſic quæ durata ſunt,molliat:& quòd acrem & ſubtilem humiditatem,quæ latebat ſub cute, per halitum digerat. Nam cùm in laſſitudine ſimilares quidem animalis partes ſiccentur, ſpaciola autem vacua,tenui,acri,& mordaci humore impleantur, ea certè corpora remediis indigent, quæ & ſiccitatem irrigent, & humorem acrem diſcutiant. Cui negocio aqua per ſe ſufficeret, ſi inhærere poſſet corporibus. Quia verò facile diffluit,ob id nimirum illi commodiſſimè oleum miſcetur:maximéque ex vtroque frictio auxiliatur ſiccis æqualibóſque corporibus, cùm ipſius olei ratione diutius aqua adhæreſcat. Quare bumectantium & exiccantium, ſicuti calfacientium atque refrigerantium, oleum veluti materia exiſtit. Nam ſi exiccanti commiſceas, totum effeceris exiccans: ſin humectanti, & ipſum bumectans, ac plerunque magis quam antea reddideris : vt in aquæ exemplo docuimus. Cùm itaque omnibus quæ ſibi commiſcentur ſubſeruiat oleum,recta ratione veluti omnium materia exiſtit : nam licet eorum neceſſariò propriam actionem retundat, ac minuat,non tamen vtilitatem:imò eſt vbi eam quoque adaugeat. Quippe confuſa cum oleo aqua, magis auxilio eſt laſſitudinibus, quàm ſi eſſet ſola:non ſanè quòd intendatur viribus, ſed quòd iis quibus opus eſt,diutius inhæreat.

Oleum eſſe medium inter humectantia & ſiccantia.

Oleum talem ſeruat noſtram temperiem, qualem illam accepit.

Laſſitudini diſcutiēdæ qualia requirantur remedia.

Frictio ex hydrelæo ſiccis corporibus auxiliatur.

Oleum eſt aliorum medicamentorum materia.

Cap. XXVI.

Quòd autem, niſi mediam babeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectibus auxiliantur veluti deuinciet, ſæpenumero ipſorum repugnabit actionibus, generatim quidem ex ipſa rerum omnium natura:ſpeciatim autem, ex medicamentorum hiſtoria licet addiſcere. Etenim generatim, quoniam id quod miſcetur, ſi in contrarium retrahat, admiſti ſibi facultatem medicamenti vincere interim poterit, & in alteram planè ſpeciem

id

id quod ex ambobus miscetur, transferre. At speciatim, sic etiam id ipsum cognosces. Nam si excalfacientium resiccantiúmque medicamentorum cuipiam aquam miscere velis, non modò nihil eorum quæ agere nata est, fieri videbis, sed omnino obscuratam esse, perinde ac si admista non esset. Omnino ergo constat mediam obtinente temperaturam debere, quod vtrisque extremis tanquam materia inseruiet. Quem in ordinem si oleum statuas, vtique nihil peccaueris.

Medium esse debere, quod vtrisque extremis est futurum materia.

CAPVT XXVII.

Cùm igitur oleum veluti media quædam materia sit medicaminum calfacientium atque refrigerantium, constétque tantùm ex oleo & rosis rosaceum (quod saltem exactum & simplex est) vtique & ipsum talis temperaturæ fuerit, qualis rosarum succus existit. Quare illos qui adustione tentantur, experieris ab eo refrigerari, protinusque aliquam vtilitatem percipere: qui verò refrigerati sunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipso apparebit refrigeratio, sed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Rosaceum ex oleo & rosis conficitur. Rosacei temperies est, qualis succo rosarū inest.

Rosaceum in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI

De simplicium medicamentorum facultatibus,

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Corporum vnumquodque aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, & dicitur & apparet, interim quidem ex sua natura, hoc est, primariò, & per se: interim autem aduentitia qualitate assumpta, quòd est per accidens. Porrò eorum quæ propria sua natura calida, aut frigida, aut humida, aut sicca dicuntur, quædam actu siue energia talia esistunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem absolutè est calidum, frigidum, humidum, siccum, veluti elementa: aliud excessu, vt homo, equus: aliud symmetrum, seu genetis sui, seu speciei, vt leo cum homine comparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quiduis obuium, vt Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potentia talia aut talia dicuntur, vnumquodque vt ad id quod est actu relatum dici necessariò monuimus: id quidem quod facile acceditur, ad id quod actu est absolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quòd per exuperantiam.

Calidum, frigidum, humidum, siccum, quot modis vnumquodque eorum dicatur.

CAP. II.

In eo igitur corpore periculum est sumendum, ad quod vnumquodque tale & est & dicitur: à cæteris autem recedendum. Elementa nanque huiusce tractationis, in primarum quatuor qualitatum, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis cognitione consistunt. Porrò alimentum à medicamento differt, quòd hoc quidèm alterer in qualitate, illud autem substantiæ corporis assimiletur.

Alimentum à medicamento quo differat.

CAP. III.

Verùm cùm duplices sint in genere alterationes: aliæ specificæ, quæ propriè sanè & primariò dicuntur alterationes: aliæ verò quæ contundunt & contrahunt corporis nostri particulas, quas vtique per abusionem potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo sane genere, contineri vires medicamentorum censemus. Nec enim quidquam mutari ex specie in speciem possit citra excalfactionem, refrigerationem, humectationem & resiccationem, etiàm si constringatur, contundatur, conuulneretur. Dico autem mutari ex specie in speciem, veluti cùm ex pane fit sanguis, aut ex hoc caro. Itaque non ab alio quàm a calore, frigore, humiditate, siccitatéque specificas alterationes singuli corporis affectus accipiunt. Qua ratione quatuor eæ qualitates elementares, primæ & specificæ nominantur. Earum igitur quam vnumquodque medicamentum in mistura pollentem sortiatur, inuestigamus.

Alterationes sunt duplices.

Medicamentorū vires sub quibus contineantur alterationibus.

Qualitates specificæ quæ sint, & cur sic dicantur.

CAP. IV.

Cùm autem totius naturæ respectu bifariam vnumquodque dicatur calidum, frigidum, humidum, atque siccum, partim absolutè, vt singula elementorum: partim per exuperantiam, vt homo, equus, & bos: minimè profectò nos medici inuestigamus, an in aqua marina humidi simpliciter plus sit quàm sicci (id enim clarè conspicimus) sed an corpus humanum facultate sua æqualiter resiccare valeat. Cuius sanè rei sumemus periculum, si eam admoueamus corpori, per fomenta aut emplastra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamenti vi proficiscitur, distinguentes.

CAP. V.

Cæterùm quod per exuperantiam dicitur, id philosophi accipiunt dupliciter: aut etiam secundum substantiæ molem, aut secundum qualitatum effectum. Atque hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciant, ob incrementa earum & germinationes id iudicantes. Quibus sanè, cùm de tota natura scrutentur, rectè hæc & similia alia dicuntur: medicis autem non rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta sit, calida dici debet, sed quòd hominem calfaciat. Sic enim & salamandram, & cicutam, ad hominem frigida esse dicemus: qua ratione sunt alia omnia etiam diiudicanda. Nam cicuta non modò sturnos no refrigerat, & enecat, vti nos, sed alit quoque, ob idque nimirū etiam & calfacit. Insunt quippe omnibus rebus amicitiæ quædam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare est, promptissimè assimilatur: quod verò contrarium, ad internecionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterum familiaritates illæ, à totius substantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & rosaceum nos primariò & per se refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamandrā est frigida respectu hominis.

Cicuta sturnos alit & calfacit.

Consensus quosdam & discrepantias qualitatum inesse vniuersis rebus.

Familiaritates vnde exoriantur.

CAP. VI.

Quod applicitum nobis videtur actu esse calidum, eodem gradu quo nos, aut ex contactu similiter calidum redditur, id ex media est temperie, nobiscum collatum: ac per se etiam calidum secundum exuperantiam, quemadmodum nos. At si quid nondum adeò calidum est sicut nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius est, quantumcunque in eo calidiras exuperet, ac proinde admotum, nostrum calorem minuet.

Media temperie præditum quomodo cognoscatur.

CAPVT

Cap. VII.

Alterabilium omnium natura quæ ſit.

Es autem eſt communis alterabilium corporum omnium natura, vt in ſe agant & patiantur admota: quódque minus eſt calidũ, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido remittatur. Nam id vel ex ipſo tactu clariſſimè diſcas. Etenim eadem ſubinde illi tum calida, tum frigida eſſe videntur: calidiori quidem facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ ſanè cauſa eſt, vt in balneis quidem frigida videatur nobis vrina, foris verò calida: cùm tamen ſemper ipſa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquam ex puteo profundiſſimo hauſtam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egreſſis, appatet frigida. Itaque tactum calidi frigidique dignoſcendi normam ponentes, atque eius diſpoſitioni cuiuis iudicium omne tribuentes, meritò ſanè crebrò fallimur: vt qui quod haud ex ſe eſt frigidum, id frigidum eſſe dicamus: quod verò calidum ex ſe non eſt, id calidum pronunciemus. Abſolutè autem & vrina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atque ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & eſt, & dici etiam poteſt.

Vrina cur appareat nobis frigida in balneo.
Putealis aqua cur appareat rigentibus frigida.
Tactum debere eſſe ab omni aliena qualitate immunem, ſi ſenſibilia ſit rectè iudicaturus.

Cap. VIII.

Cùm igitur nec an abſolutè vnumquodque calidum ſit, vt ignis: nec an per exuperantiam, vt ſanguis: nec denique ad cum ſymmetro ſui generis aut ſpeciei collatum, conſiderare nobis propoſitum ſit, ſed an ad hominem ſit tale vel tale: nec rurſum ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud comparatur: ſed an admotum ipſi, eam partem quam tetigerit, reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut ſicciorem: certe in experientia omnis iudicandi & dignoſcendi conſiſtet ratio: per quam nimirum docemur, & roſas (exempli gratia) & roſarum ſuccum euidenter refrigerare.

Medicamentorum facultates in quem modum examinentur à medicis.
Roſas roſarúmque ſuccum, euidenter refrigerare.
Oleũ eſſe mediũ réperie.
Roſaceum eſſe ex primo refrigerantium ordine.

Cap. IX.

Siue enim in iis qui inculpata ſanitate fruuntur, ſiue in iis qui laborant ſimpliciſſimo affectu, videbitur tibi planè oleum quidem in media temperie exiſtere: quod verò componitur ex ipſo roſaceum, ex primo eſſe ordine refrigerantium. Siquidem roſarum ſuccus frigidioris naturæ eſt quam oleum: ſed non ita multò, cùm tepidam quandam in ſe caliditatem poſſideat. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorem quidem tepidum attinet, linoſpermon: ab eo tamen haud minimum tenuitate relinquitur. Nam roſarum ſuccus eſt exquiſitè tenuis eſſentiæ: proinde quàm celerrimè areſcit, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit. Eſt & chamæmelum tenuitate quidem, roſæ perſimile: calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudini, vt ſi quid aliud, in primis confert, doloréſque ſedat. Præterea tenſa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, conſtipatáque rareſacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris inflammationem infeſtant, concoctas diſcutit ac diſſoluit: & potiſſimum quæ ex cutis denſitate & humoribus biliosis proueniunt: ob idque Soli à ſapientiſſimis Ægyptiorum eſt conſecratum. Eſt autem hypochondriis gratiſſimum. Quibus etiam lini ſemen eſt gratum: minus tamen quàm chamæmelum, cùm & minus calidum ſit, & eſſentiæ craſſæ. Cæterum ad aſcenſus, augmentáque inflammationum, chamæmelo roſaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum leui aſtrictione indigeant. In principio ſiquidem, quæ refrigerant atque aſtringunt: per incrementa verò, tepida, & mediocriter conſtringentia: at in vigore ac ſtatu inflammationum, quæcunque tum moderatè calfacere, tum laxare poſſunt, magis competunt: ſicuti in declinationibus, quæ valenter calfacereque & diſcutere.

Roſarum ſuccus tepidam quandam caliditatem poſſidet, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit.
Chamæmeli facultates inſignes.
Chamæmelũ Soli ab Ægyptiis eſt conſecratum.
Linoſpermon.
Inflammationes qualia medicamenta deſiderent.

Cap. X.

Cæterum quæ mediæ temperaturæ ſunt, & quæ vtramuis in partem declinant leuiter, interim calfacere videbuntur, rurſúſque refrigerare: interim talia ſeruare corpora, qualia in principio acceperunt. Nec mirum ſanè, cùm aqua tepida, vrinaque, in balneis quidem frigidæ, algentibus verò calidæ appareant. At roſaceum, oleo quidem minus, ſucco autem roſarum magis exiſtens calidum, refrigerat ſanè exuſtos, idque ſuæ caliditatis tepore: algentes verò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris eſt tepidi.

Vrina videtur in balneo frigida.
Roſaceum refrigerat & calfacit diuerſa corpora.

Cap. XI.

Quocirca ſi aut refrigerantibus medicamentis, aut calfacientibus roſaceum indideris, ſicuti nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec eſt ſufficiens quæ refrigerata ſunt lædere, nec eadem curare potens. Siquidem poſt curari debet, tanquam quod ab immoderatione ad ſymmetriam reducitur, non id quod probè temperatum ſit poſtulat, verùm id quod contrariam habet temperaturam, & æquè recedentem a media. Etenim ſi quod curari deſiderat, multò, frigidius ſit, neceſſariò oportet quod ipſum curabit, multò etiam calidus exiſtat: ſin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Portò ſi exquiſita vtamur nominum appellatione, quod medium in ſingulis eſt, id eucratum ſiue temperatum dicemus: quod autem ab huius excedit modo, ſi ad calidius quidem, tum plus, tum minus calidum: ſin ad frigidius, plus minúſque frigidum: nec de aliis alia ratione. Quandoquidem igitur corpora humana, tum iis quas ab ortu nacta ſunt temperaturis, tum iis quas ab ætate poſtea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ conſuetudine adueniunt, plurimum inter ſe differunt, ab iiſdem ea medicamentis variè alterentur neceſſe eſt.

Reducenda ad temperiẽ non mediocria, ſed contraria, & quæ æquè à medio recedunt, præſidia poſtulant.
Eucraton.

Cap. XII.

Medium ergo horum mihi quempiam intelligas, qui & natura ſit temperatus, & moribus & conſuetudine conuenienti, hanc ipſam eucraſiam tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ ſcopos concipiens animo, ſecundum corpus illius, veluti ſecundum regulam quandam, vires omnium medicamentorum explores. Quódque ſimilem illius temperiei caliditatem accendit, temperatum vocetur, etiam ſi vel maximè excalfacere ſenem refrigeratum videatur. Quod verò calfacit aut refrigerat corpus eiuſmodi, illud quidem calidum, hoc verò vocetur frigidum. Eſto autem ipſorum exceſſuum ordo, ad frigidum quidem, primus, cuius eſſe dicas roſaceum: ſecundus,

Gradus virium medicamentorum, quomodo inueniendi ſint.
Temperatum medicamen quod dici debeat.
Roſam eſſe frigidam in ſecundo exceſſu.

cuius sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nempe cicutam, succum papaueris, mandragoram, hyoscyamum. Rursum ad calidum, anethum quidem & fœnum græcum, prima: secunda verò deinceps, tertiaque, & quarta, donec ad extrema peruentum sit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus est iocundum iudicium.

Cap. XIII.

Medicamenta propemodum omnia esse cōposita, contrariásque in se facultates ferre.

Verùm omnia propémodum medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen composita sunt, diuersissimásque in se facultates possident, excernendi, sistendi, incrassandi, extenuandi, atque alias id genus vniuersas oppositiones. Nec mirum id esse debet, cùm vni eidémque medicamento, vim calfaciendi & refrigerandi esse appareat, aut exiccandi humectandíque. Quæ primæ efficacissimæ virtutes nisi hoc pacto complicarentur, haud sanè quæ ea illis sequuntur, similiter complicatæ forent. At si nos ipsi rhu succum melli misceamus, quod ex ambobus conficitur, astringendi simul & abstergendi vim possidet: sicuti & cohibendi ventris, atque laxandi. In lacte autem duas esse facultates, nempe sistendi ventrem atque euacuandi, non item concedimus: tametsi caseus quidem secretus, ventrem sistat, serum autem resoluat.

Caseus sistit ventrem. Serum aluum laxat.

Cap. XIV.

Quòd verò & brassica duas eásque contrarias in sese facultates obtineat, neque id quidē promptè concedimus. Nam tametsi succum eius planè aut solum, aut ex melle purgare cernamus, attamen, quoniam quod reliquum est, edere minimè possumus, astrictorium esse id diffidimus. Quanquam si bis térue aut quater elixam, ipsam brassicam edamus, comperiemus sanè, succum eius qui in aqua fuit relictus, purgare: ipsam verò ventrem astringere. Eadem est ratio in beta, lente, atque in iis quæ testa pro cute integuntur: ac breuiter in omnibus fermè illis, quibus sapor aut acris, aut salsus, aut nitrosus inest. Gallorum etiam veterum ius, ventrem subducit, tametsi caro eundem sistere possit. In æris autem squama, sicuti duplex qualitas, ita gemina quoque facultas inest: nam & astringit & mordicat: cæterum si intra corpus sumatur, purgat quidem ventrem, verùm non cohibet. Quippe vincitur eius astringendi facultas, ab acri purgatoriáque potentia, quemadmodum si rhu succum scammoniæ commisceas. Sic enim cum mâli cydonij carne, aut cum alio quopiam eorum quæ & astringentia & grata ventriculo sint, non pauca purgantium medicamentorum dum mista exhibentur, gustum quidem fallunt, at affectu solo quid valeant commonstrant. Persæpe siquidem lingua à materiæ victa est copia: at actio, pro facultatis robore, viribúsque perficitur. Itaque cùm substantia exigua quidem, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, eidémque imbecillæ, corpus ingreditur, gustum quidem fallit, attamen affectum, quàm illa, efficaciorem exhibet. Porrò si ab aloë quod purgat, ab eo quod est astringens, eluatur (id quod fieri potest per exactam lotionem) tunc certe aut debilitet, aut planè nihil purgabit: id quod vsu etiam venit æris squamæ, ærique vsto. Iam verò ipsius quoque qualitatis medicamentosus sapor, primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat. Nam si vnica semper qualitas, vniuscuiusque gustu astringentium medicamentorum inesset, haud sanè inter ipsa, alia esui apta, alia medicamentosa existerent, sed tantùm intensione aut remissione astrictionis differrent. At non ita res habet: cum videamus æris squamam mâlo cydonio astringentem minus, gustu tamen eo longè insuauiorem existere: quam gustus absurditatem proficisci à vehementia astrictionis, dicere id quidem non possumus. Si itaque vt astrictio, ita etiam astringens vnum perpetuò esset, sanè vnum quoque perenniter eius esset opus. Verùm cùm præter astrictionem insuper alias qualitates, neque paucas, sortiatur, semper quidem omnibus illis aget: sed euidentius aliàs per aliam, nempe vincentem: idque vt ad corporis cui admotum est affectionem. Astringens igitur hac ratione, non est ei quod purgat contrarium: quanquam si quia illa esse contraria statuat, nihil inde absurdum sequetur. Etenim in rosæ succo, aliud quidem grauissimum est, amurcæ & fæci proportionale: aliud leuissimum, & ipsum proportione respondens flori in quoque succo supernatanti: aliud tertium, quale est quod in musto feruet: ad hæc quartum, ipsum videlicet purissimum ac syncerissimum, cuius hæc tria excrementa existunt. Euenit autem alios quidem succos aut acescere, aut corruptos putrescere: sola verò, oleum, mel & vinum, in longum tempus durare. Quare nec per ebullitionem, nec per secretionem in aliis succis, has excrementorum differentias inuenire perspicuè licet: verum protinus ab initio coctione quadam illis est opus, aut saltem alicuius perdurantis succi mistura. Nam sic rosæ succum melli miscentes, aut totas rosas ei immergentes, reponimus. Cùm autem rosa non astringens modò, sed etiam dulcis atque amara gustanti appareat, satis apertè ostendit, se habere illorum succorum quatuor miscellam. Quinetiam vel ex hoc tantum, quòd non extremè astringat, aliorum quoque saporum misturam intelligere in ea possemus. Quippe si solus sapor austerus illi insit, summus itidem fuerit: quo modo si sola corpori cuipiam caliditas summa inesset, id ignis vtique foret: at si non summus, sequitur quòd neque etiam solus. In vniuersum enim contrariorum misturæ, summitates ipsas frangunt.

Gallorum veterum ius vētrem subducit, caro autem cohibet.

Brassicæ bis térue elixæ succum ventrem soluere, ipsam autem supprimere.

Aloë lota aut nihil aut parum purgat.

Astringēs non esse contrariū purganti.

Rosæ partes quaternæ.

Succos alios acescere, aut corruptos putrescere: sola autem, oleum, mel & vinum in longum tempus durare.

Rosarum succum asseruandi ratio.

Summitates frangunt contrariorum misturæ.

Cap. XV.

Similariū inter se ac dissimilarium differentiæ vnde nascantur.

Atque in similaribus quidem corporibus calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, particulares differentias efficiunt: in dissimilaribus verò acrimoniæ, siccitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, salsedines, aquositates, & pinguitudines. Quare vnumquodque corporum similarium, hoc est, quæ non ex diuersis substantiis constant, in ipsis partibus non multas, sed vnam ea his qualitatem obtinet: quod verò totum est dissimilare, complures: quarum hæ quidem astringunt, hæ laxant, aliæ aliam facultatem ostendunt, sic vt omnes quidem linguam partibus diuersis, pro contactus, ratione afficiant: affectio tamen ipsa, ex eo quod primò affectum est, in totam eam quàm celerrimè diffundatur. Cuius simile in tranquillis aquis videre licet. Nam si in duas eius partes duos conieceris lapides vno eodémque tempore, ij sanè duos efficient circulos, qui mutuò per sese ferentur, contrariósque

Linguam secūdum diuersas partes à diuersis saporum qualitatibus affici.

cernes

cernes io quauis ipſius aquæ particola motus. Quòd ſi voom pedem in calidam, alterum verò io frigidam ſimul demittas, haud diſſimile habebis etiam eacmplum. Quippe in totum corpus vtrioſque affectiooia motus peruadit, contrariſque inoicem ſibi occurrunt: id quod etiam euenire autumo in lipytiis, & hepialis febribus, oiſi quòd in illis non extrinſecus, ſed ex ipſo corpore caliditatis frigiditatiſque affectus oritur. Si verò parem abſinthij portionem melli eaqoiſitè commiſtam, linguæ imponas, ſimul dulce & amarom, quod ex ambobus miſtum fuerit, videbitur: cùm non alio tempore mellis ſaporem lingua ipſa ſentiat, alio autem abſinthij, ſed vtrumque ſimul. Quemadmodum igitur ab iis lingua afficitur, ita neceſſe eſt quaoquam aliarum corporis partium ab eis ſimiliter affici, etiam ſi qualitates ipſas non ſentiat. Neque enim in patieodo, aut non patiendo, ab aliis linguam differre eſt putandum, verùm eò qoòd ipſam familiarium affectuum, ob exquiſitam ſentiendi facultatem, nihil latêre poſſit. * Ad quod ſanè oonnihil ipſius conducit raritas, ſic eoim ſucci facilius penetrant. Porrò ſi ſolano & anthemide alicui parti ſimul applicitis, neque ita deoſa, dura, tenſa, lioidáque reddatur, ac ſi ſolo vſos ſolano eſſes: oeque adeò rara, mollis, tepida & rubens, ac ſi aothemide ſola vſos fuiſſes, ſed dictorum mediam accipere affectionem particula conſpiciatur: conſeotaneum certè eſt, vtrunque madicamentom ſecundum ſuam facultatem eſſe operatum, ae proiode particulam ipſam eodem tempore contraria ſimul perpeſſam fuiſſe. Igitur quemadmodum mirum non eſt, * ſi à medicamētis compoſitis cootrarij ſimol affectus corporibus infligantur, ita nec ſi à ſimplicibus, cùm & ipſa ſenſui quidem ſimplicia appareant, natura autem compoſita ſint. Siquidem quemadmodum nos in iis quæ indica componimus, ſic natura in ſimplicibus ipſis, cootrarios temperare ſuccos conſueuit: quorum ſanè actiones, ſi pari facultate & portiooe ipſi in miſtura coëant, eoadent ſimiles: ſi diſpari aotem, dioerſæ. At verò, vt aſtrictio qoidem vna res eſt, ita aſtringens, duplex. Aliod quippe ſummum eaiſtit, vt alumen & galla: aliud autem quod aſtrictioois ſit particeps, vt pirum, vinum, & roſa: oam huioa minimum eſt id quod aſtringit, quare medela eaiſtit inflammationum.

Lipyriæ febres.
Hepialæ feb.
Saporum qualitates afficiūt reliquas etiam partes, vt linguam, licet nō periade ab iis percipiantur.
Lingua cur ſenſum habeat exquiſitum.
Simplicia medicamenta affectus contrarios gignere non eſt mirū, cùm natura cōpoſita ſint.
Adſtringens duplex.

Cap. XVI.

Roſaceum verò (vtpote cuius natura olei roſæque io medio eſt) in inflammationom augmentis, hoc eſt, in illarum medio, optimom eſt præſidium. At oleum commodum eſt, vbi ioflammationes maaimè vigent. Etenim per initia repellere comprimeréque influxus oportet: in vigore autem ita per halitus digerere, vt morſos abſit: at in incrementia, repellere ſimul ac digerere. Vtrunque autem roſaceum præſtare poteſt. Nam præterquā quòd tenuium eſt partium, lauem quandam aſtrictionem ſortitur, nimirum inter oleum & roſam eaiſtens medium. Quippe medium omue ex contrariis miſtum eaiſtit, iiſque totis per tota contemperatis, aut per exiguas particolas, ſenſom effugientes eorum quibus admouentur. Etenim qoæ magnopere aoſtera acerbáque ſunt, primo ſtatim cooractu ſuperficiem denſantia, humorem ingredi prohibent. At quæ modicè aſtringuot, cæterùm plorimum in ſe continent eſſentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantùm abeſt vt præ aſtrictione ingredi alius corpora admota prohibeant, vt etiam ab ea, magis ſcilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidáque ſunt, magis digeruot homores ex corporibus quibus admouentur, quàm alioa ipſa apponant. At quæ frigida ſunt & eſſentiæ craſſioris, omnino nullom iotroducere humorem queunt. Quæ itaqoe humida, teooia & modicè aſtringeotia ſunt, ea inter omnia humectantia efficaciſſimè homectant.

Roſaceum quando conueniat inflammationibus.
Inflammationum curatio.
Roſacei facultas.
Medium omne ex contrariis miſtum exiſtit.
Humectarē quæ poſſint omnium efficaciſſimè.

Cap. XVII.

Ad hæc autem omnia noō mediocriter confert iunata nobis caliditas, & iotrò ad ſeſe attrahens, & comminuendo eatenuans. Hinc eſt qoòd frigida deleteriáque medicamenta, vtputa cicota, papauer, hyoſcyami ſemen, mandragora, & alia id genos, citius magíſque in calidis naturis vim ſuam exerant. Nam quum ſit impoſſibile vt talia iotefficiant, niſi prius cor refrigereot, oeceſſum ſanè eſt, vt intrò comminota ingrediantor: id quod ex ſua natura præſtare nequeunt, craſſa & inepta ad motum quum ſint. Quare aſcititiam caliditatem requirunt, quæ io mioura exteooet, ac veluti manu ducat io ſubtiles meatus. Itaque ſi quando ea abſit, cunctantur, in maioribus hærentia meatibus, in ipſiſque fluctantia arteriis & venis, temporis ſpatio aliqoid perpetiuntur. Siqoidem qualitates omnes quadantenus in ſeſe agunt. Nam & lapis ab aſſiduo ſtillicidio eacauatur: gladiúſque ceram ſecādo hebeſcit. Quandiu igitur ſolidæ partes (à quibus perficiuntur actiones) à refrigerātibos medicamentis noudum refriaeriot, tandiu animans ſuperſit, eſt neceſſarium: refrigerari autem nequeuot, prius qoàm illa ſubierint proprios harum meatus, id quod ſoa ex oatura non poſſunt. Deducit qoippe ſuccos, vt cauſa qoidem primaria, arteriarum attractio: vt ſecundaria verò & materialia, ipſorum tenuitas: qua deſtituta qoum ſiot, frigidiora & craſſiorom partiom medicamenta iis opos habent, quæ præbeant. Cæterum corpora frigidiora tractum arteriarum imbecilliorem poſſident, medicamentorúmqoe ſubſtantias comminuere nequeuot: proinde medicamenta ipſa cunctari eſt neceſſe, proceſſúque temporis tum immutari, tum concoqui: quod ſolet ſuccus lactucæ: qui ſi integer ad cor peroeniret, non ſecus ac cicuta perimeret. Hæc igitor & ſimilia, niſi celeriter perimant, nullioa tandem effectus redduntur. At quæ aot eroſiona aut putredine eoecant, iis vt tempore vires acquirant, accidit: quum temporis ſpacio potreſcant omnia, eóque magis, qoò fuerit humidior atque calidior locus. Meritò ergo fit, vt quæ frigore ſuo noaam inferont, iis actioois celeritas ad peroiciem proficiat: quippe qoæ alioqui ſpacio eacalfacta, vim per quam agebant, deperdant. At qoibus in putredioe actio coōſiſtit, iis tempus actionem adauget, qooniam & putredinem. Nullum autem aoimal interire poteſt, niſi cor ab agendi munere ceſſet: at fieri vt ceſſet noo poteſt, citra maximam intemperiem. Cicuta itaque homioem è medio tollit, tum ob meatuum amplitodinem, caloríſqoe moltitudinem, tom ob validam arteriarum in attrahendo vim, vſqoe ad cor ipſam peruenieus. Stornos verò ob cauſas contrarias haod enecat, vtputa quom & retineator, & cunctetur, ac ſeſe temporis tractu concoqui, præparatíqoa à corde patiatur: quemadmodum & in ipſis lactucis accidit, quæ moderatè quidem ſumptæ, aluoe

Calor innatus ad quid conducat.
Frigida & deleteria medicamenta, cur citius, magiſque in calidis naturis vim ſuam exerant.
Qualitates omnes quadātenus in ſe mutuò agunt.
Lapis ab aſſiduo ſtillicidio cauatur.
Gladius cerā ſecando hebeſcat.
Succi à quibus deducātur per corpus.
Lactucæ ſuccus, ſi integer ad cor perueniret, non ſecus ac cicuta perimeret.
Deleteria quæ putrefaciendo enecant, quomodo ab iis differant quæ ſua extinguūt frigiditate.
Interire nullū animal poſſe, niſi cor à munere agendi ceſſet.
Cicuta cur minimè ſturnos enecet.

bominem: si verò quispiam expressum earum succum largiter hauriat, non secus proculdubio morietur, quàm qui aut cicutam, aut papauer sumpserint. Ad eundem quippe modum cicuta bominem quidem celeritate distributionis interficit: sturnos autem tarditate ipsa, nutrit. Sin autem exiguum quippiam sumatur, mortem homini haudquaquam inferet: id quod anus illa Atheniensis experimento docuit, quæ ab exigua cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiam: adeò consuetudo videtur esse adscititia natura.

Lactucæ succum liberaliter sumptum esse lethalem.
Vetula quædam Atheniensis alebatur cicuta.
Consuetudo est adscititia natura.
Necantia frigore, non genere, sed sola quantitate dicuntur letalia, contrà quàm ea quæ putrefaciendo interimunt.

Cap. XVIII.

Eorum ergo medicaminum quæ frigore interimunt, nullum genere letale est, sed sola quantitate: quum si exigua portione sumantur, mortem non inferant. At in erodentibus, putrefacientibus, & calfacientibus, haud ita res sese habet. Ad hæc, quemadmodum frigida medicamenta, nisi calorem offendant validum, qui commoueat atque deducat ipsa, non perimunt: sic si quod commouit deducitque, multò valentius fuerit, deuincet prorsua, mutabitque, ac alimento vt sibi sit medicamentum, efficiet.

Cap. XIX.

Quum igitur medicamenta refrigerantia quadantenus à nobis accipiant suam refrigerãdi vim, sicuti & calfaciendi calida (neque enim quicquam moliri possent, absque corporis patientis auxilio) iure potestate dicuntur frigida. Nam vt actu nos refrigerent, non prorsus ea sese obtinent. Eapropter meconium & cicuta, si cum modico eóque minimè generoso vino bibantur, ocyus quidem interimunt. Si quis verò papaueris succum, quantus interficere potest, hauserit, ac etiamnum tamen superfit, huic largè epotum vinum vetus generosúmque & calidum auxiliabitur. Cæterum quod tenui pellucidáque substantia est, colore vermiculo aut flauo, odore gratum, quódque multam aquæ misturam postulat, id tum admodum excalfacere est natum, tum facilè vndique per corpus vniuersum deferri. Tale ergo natura vinum, ætate vetus, multum atque impermistum, non modò perfrigeratorum omnium, sed eorum etiam qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore, animi deliquium patiuntur, præsentaneum remedium existit.

Medicamenta calida & frigida à nobis sumunt initiũ actionis suæ, ac proinde potestate dicuntur talia.
Cicuta si cum modico & minimè generoso vino bibatur, ocyus perimit.
Vinum vetus, generosũque, & calidũ, auxiliatur venenis refrigerantibus.
Vinum refrigeratis omnibus vtile, quale nam esse debeat.

Cap. XX.

At eorum medicamentorum quæ erosione atque putredine interimunt, pleraque sanè perinde vt illorum quæ potestate dicuntur calida, actu etiam calida existunt: sed idcirco nos fugiũt, quoniam aut ipsi plurimum habemus caloris, aut crassa est ipsorum substantia. In balneo quippe vrina nobis videtur frigida, quemadmodum algentibus hyeme, aqua putealis, calida: cæteris autem frigida. In summa enim, pro suo vnumquodque affectu, admota consueuit sentire corpora. Sic ergo si manum habens frigidam, eam in tritici aceruum immiseris, luculenter calorem percipies. Sin calidam, nequaquam. At si columbino stercori accumulato, potissimum columbarum syluestrium, manum inseras, etiamsi calidam, manifestã tamen senties caliditatem. Sic misy, sori, chalcitis, ærugo, calx, aliáque id genus innumera, si illis aceruatis manum altius iniicias, protinus videbuntur excalfacere. Cæterùm si bolum ex eis vnum acceperis, cuius extrema superficies ab ambienti fuerit refrigerata, meritò nullum percipies calorem. Quam ob rem fieri etiam potest, vt quæ respectu nostri sunt potestate calida medicamenta, ea secundum alterum animantium genus calida esse actu videantur.

Quisque pro suo affectu admota consueuit sentire.

Cap. XXI.

Quæ igitur nos contactu per putredinem aut erosionem enecant, ea recta quidem ratione deleteria humanæ naturæ toto genere existimantur, non vt refrigerantia, quantitate duntaxat. Hæc enim interdum vincuntur, & nutrimentum animali redduntur: putrefacientia autem, vel si sumantur portione minima, omnino tamẽ corrumpunt, quòd videlicet quæ putredini obnoxia sunt, calore humiditatéque putrescant, calidus autem humidúsque sit sanguis. Proinde longo etiam pòst tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimùm quæ crassa terrenáque essentia sunt prædita.

Deleteria humanæ naturæ quæ sint.
Putrefaciẽtia vel si sumãtur portione minima, corrumpunt animal.

Cap. XXII.

Interdũ autem ipsa erodentia medicamẽta adeò exigua sumuntur, vt excerni cum excremẽtis possint, prius quàm iniuria corpus afficiant. Interdum etiam qui illa sumpsit, opportunis remediis vsus, asseritur. Nam vbi grauis ab iis noxa illata est, malum ipsum sisti nullis præsidiis potest. Cæterùm cantharides medicamentis diureticis cõmodè permiscentur: sicuti alexipharmacis alia pleraque letalia. Feruntur enim alioqui sponte sua per vrinam ad vesicam cantharides, ac sic rodendo illã exulcerant, nisi vbi copia modica indũtur. Ex quibus patet, quæcunque frigiditate interimunt, si exigua sumãtur, nutrire corpus posse: at quæ putrefaciendo, nequaquã, quum naturæ humanæ aduersentur.

Erodentia.
Cantharidas cõmodè misceri diureticis.
Alexipharmacis commodè misceri interdum lethalia.
Cantharides vesicam exulcerant.

Cap. XXIII.

Vt igitur in alimentis mistos esse varios sapores diximus, sic in medicamentis intelligere oportet, multas diuersi generis mistas esse substantias: id quod inuenias facilè, si consideres granum cnidium solùm hoc à cnico differre, quòd plurimum habeat caliditatis. Porrò attractio quæ in ipsis cernitur, à qualitatum proprietatibus, quæ sunt in substantiis, perficitur. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi fortè purgatione frustrantur, quædam præterquàm quòd noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori præbent: alia verò in corruptionem ac venenum vertuntur. Omnino siquidem medicamentum purgans, vel cum vno saltem humorum, qui in nostro corpore sunt, similitudinem habet: non autem perpetuò mista est vis virosa. Quamobrem nec perpetuò, licet non purget, iniuria afficiet, verùm & concoctionem admittet, talémque producet humorem, qualem erat natum educere.

Medicamentis multas diuersi generis substantias esse immistas.
Purgantium medicamentorum discrimina.
Purgãtia, vbi à natura vincuntur, talem gignũt humorem, qualem ductura erant.

Cap. XXIV.

Pleræque itaque attractiones fiũt qualitatis familiaritate: ac proinde singulæ animalis particulæ familiare sibi alimentum attrahunt: ad quam sententiam sequitur, medicamẽta purgãtia familiaria esse purgãdis humoribus quodãmodo efficaciora, valétioráq; sicuti magnes ferro, quippe qui ad ferri naturam accedat, reperiatúrque in ferri fodinis, eique specie magnopere sit persimilis: verũ fortior

Purgãtia medicamẽta esse familiaria purgandis humoribus.

est

est quodammodo, vt attrahere sit aptior, quàm trahi. Cnicus etiam (quem carthamum vocant) colore quidem pituitæ similis, calore illam superat, sic vt trahere quàm trahi sit promptior. Ad eundem modum granum cnidium, si quando à corpore nostro vincatur, vice purgationis alimentum efficitur: veluti veratrum semper coturnicib: Verumenimuero quoniam attractiones, substantiarum similitudine fiunt, necessum est vt si quod purgatur pituita est, id quod trahit sit non pituita, sed pituitosum. Differt siquidem similitudo ab identitate.

Magnes ferro est specie similis, eo tamẽ fortior.

Cnicus est pituitæ similis.

Veratrum alit coturnices.

Attractiones fieri substantiarum similitudine.

Similitudo differt ab identitate.

Purgantium medicamentorum differentiæ.

Cap. XXV.

Ad hæc, purgantium medicamentorum quædam iam actu possident idoneam ad attrahendum similitudinem: quædam ab animantis illam corpore accipiunt. Præterea in vnoquoque medicamento, permisti similibus sunt alij succi dissimiles, qui partim quidem medicamentosi sunt, partim minimè. Quare vbi purgationem haud assequuntur, quædam in perniciem, quædam in alimentum vertuntur.

Cap. XXVI.

Vacuationes immoderatæ quando & quomodo accidant.

Cæterùm vbi purgans pharmacum vsque adeo inualuit, vt in vasorum ad ventrem pertinentium osculis mordicationem apertionémque multam relinquat, assiduéque irritans, conuellénsque corpora, vasorum facultates dissoluat, vacuationes immoderatæ contingunt: ita, vt si quod pituitam educit medicamentum exhibitum fuerit, prima quidem omnium ipsa euacuetur, dein flaua bilis, mox atra, quarto denique loco sanguis. At si quod flauam bilem detrahat, pituita consequetur: post quam atra bilis, quartus demum reddetur sanguis. Sin atram bilem purgare sit natum, eam quidem primam eliciet: post quam, flauam: dein pituitam, ac omnium vltimò sanguinem, tanquam ex inanimis vasis effluentem, vt quæ summa iam imbecillitas occupet, quæque ad extremam osculorum apertionem peruenerint. Ex quibus manifestum est, postremum in immodicis purgationibus vacuari humorem qui familiarissimus est: aliorum autem singulos, prout crassi existunt, aut tenues.

Sanguinem vacuari omnium vltimũ, ceu naturæ familiarissimum.

Cap. XXVII.

Quum igitur vascula non amplius in se continere succos possint, & oscula eorum reclusa fuerint, neque irritare medicamentum desinat, nec possit amplius familiarem succum attrahere, necessum est reliquos quoque quo diximus ordine, sequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamenti violentiam, ob quam videlicet mordicatio etiam prouenit. Vasorum autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem, tum ob intemperantiam, quæ immodicas purgationes præcedit.

Vasorum reseratio imbecillitásque vnde accidãt.

GALENI PERGAMENI
De simp. medicamentorum facultatibus,

Liber Qvartvs.

Constat igitur vniuersas corporis partes perpeti afficique ab alterantibus qualitatibus, quemadmodum lingua afficitur: sed passionum seorsum non exactè percipere: at linguam ob perfectionẽ quam habet sensus, posse naturas earum omnium dignoscere: tametsi passionum similitudinem inuenire sit etiã in aliis partibus vniuersis, ac præcipuè in exulceratis: quandoquidem cutis duritas densitásque prohibet, quominus foris incidentium facultates intrò in carnem penetrent.

Cap. I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictum est: Vlceribus frigidum mordax: tametsi cuti prius quàm exulceraretur, mordax nequaquam esset. Porrò quæcunque frigus contingit, eorum & contrahat, & condenset, & constringat substantiam, primúmque tenues tum excernantur humiditates, sicuti ex oculis lachryma, ex naribus mucus, necesse est: postea verò etiam mordax appareat, licet alia ratione, quàm in calido. Nec enim erodendo quod continuum est, sed diuellendo, moléinque substantiam in arctum contrahendo, ac breuiter ipsius partis continuitatem per diuulsionem soluendo, molestum, ac mordax est frigidum. Cæterum vt in his prioritus contractionis condensationísque: sic in illis quæ calore suo mordicant, dissolutionis & fusionis sensus percipitur. Ad hæc, in refrigerantibus quidem vtcunque tardior est atque cunctantior mordacitas: in excalfacientibus verò quam celerrimè penetrat. Quam ob rem medicamentum mordicantium, alia sanè calida facultate, alia necessariò sunt frigida. At quæ moderatè calida sunt, quæque temperata potius quàm calida dici deberent, vt poculum atque balneum, dum mediam temperiem sortiuntur, nobis grata & amica existunt. Funditur enim per ea, quod in corporibus nostris constiterat atque concretum fuerat, vnde animantibus voluptas maxima oritur. At si quis in eis immoretur diutius, sensim quidem & ipsa molesta euadunt, idque non quòd mordicatione infestent, sed quòd substantiam nostram soluentia digerentiáque deliquium animi, ac tandem mortem inducant. Quæ autem his calidiora sunt, secant, distrahúntque substantiam: quare necessariò mordacia videntur, vt tum aqua feruens, tum ignis. Igitur subiectam materiam contrahere condensaréque frigidi semper est proprium: fundere autem atque liquare, calidi: vtriusque verò immoderatius aucti, communis est mordicatio. Verùm quæ à summa frigiditate absunt, minimè cutem mordicant. Plurimum autem ad id genus affectiones facit essentiæ medicamentorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidem frigida quæ tenuium partium sunt, quum magis in profundum transeant, vehementius mordicant. Calida verò quæ crassarum sunt partium, quoniam plus vlcerant, vehementius idcirco affligunt. Tenuiorum itaque partium aër est: crassiorum terra: medium eorum tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma: terra autem pruna: at aqua vehementem sanè caliditatem recipit, sed nec flamma nec pruna, propter innatam humiditatem, efficitur. Siquidem flamma & pruna ignis sunt genera: ignis autem omnis, calidus est & siccus: at aqua sicca vt sit, fieri nequit. Nullum autem est adeò calidum pharmacum, vt flamma, aut pruna, aut aqua feruens. Procedit tamen vsque ad vstionem ipsa medicamentorum caliditas, vbi in crassa consistit essentia. Quæ verò subtilium partium sunt calida, nonnunquam omnino non mordicant, sed calfaciunt duntaxat. Est vbi mordicent, non tamen vrant.

Vlceribus frigidum mordax.

Frigidum quã ratione sit mordax.

Mordicantium alia sunt facultate calida, alia frigidã.

Condensare materiam, frigidi semper est proprium, Liquare est proprium calidi.

Aër accensus fit flamma. Terra accensa fit pruna.

Ignis generã sunt flamma & pruna. Aqua esse sicca non potest.

Cap. II.

Tenuium & crassarum partium quæ esse dicantur.

Porrò quæ celeriter in tenuia soluuntur, tenuium dicuntur partium: quæ id perpeti nequeunt, crassarum. Quòd ergo ea soluantur, calor animalis, cut applicantur, est causa: quæ in tenues crassásve partes commouantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantium medicaminum ea quæ crassarum sunt partium, mordicare nequeunt, quòd extimam cutis superficiem penetrare non valeant. At quæ tenuium sunt partium, maximéque si inæqualem temperiem sortiantur, valenter mordicant. Sed suprà demonstratum est, inæquabilia esse propemodum omnia: vbi ostenderemus, & in vino, & in oleo, quatuor reperiri succos diuersos, in summáque vniuersa medicamenta facultatibus contrariis constare. Enimuerò acetum, tametsi ingenitam vini caliditatem amiserit, ex putredine tamen sibi aliam adeptum est. Quippé vinosæ vini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerantur: at aqueum recrementum putrescens, ascititiam caliditatem acquirit, veluti quæ putrescunt omnia: sicque acetum quiddam ex contrariis facultatibus mistum, partim refrigerantibus, partim calidis: sicuti vstorum lignorum omnes cineres, qui ex adustione nonnullas partes igneas conseruant, quas macerati postea solent in aquam deponere. Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia correspondentem, vulgò lixiuium appellant. In vniuersum autem, quod tantùo est acidum, quicquid id fuerit, planè frigidum est, eóque vti contra omnes calidos affectus commodissimè poteris, vt omphacij succo. Qui quidem quum omnino acidus sit, perfectè etiam refrigerat, viricéque ardoribus prodest, inimicus affectionibus frigidis, quemadmodum omnia exquisitè refrigerantia. Ea autem quæ quum acida sint, habent etiam saporem quendam acrem permistum, qualis planè inest aceto, haud dubiè nonnihil caliditatis possident. Verùm si frigiditati astrictio coniuncta sit, aliud est frigiditatis genus. Quippe acida frigiditas tenuium est partium: at astringens, crassarum.

Mordicare quæ valeant.

Medicamenta omnia facultatibus constant contrariis.

Acetum ex contrariis facultatibus constat.

Lixiuium.

Acida omnia sunt frigida, quatenus acida. Omphacij facultas.

Acida frigiditas tenuium est partium. Astringēs frigiditas crassarum est partium.

Cap. III.

Sensus quo pacto exercere debeamus.

Non igitur sola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, sed exercere etiam sensum in saporibus singulis: quod fiet, si omnia ea sedulò experiamur lingua, quæ vnamquamque qualitatem præ se ferunt manifestissimam. Vt, si acrimoniam cogitatione complecti velis, in allio, cæpis, atque his similibus, ea sæpe gustando te exerceas oportet. Sin astrictionem, in galla, rhu, & similibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem saporis expetrem, in aqua immuni ab omni qualitate ascititia. Nam hinc exorsus, promptius ad aliorum obscuriorum omnium saporum cognitionem peruenies.

Cap. IV.

Emplastica medicamenta quæ dicantur.

Sin autem qualem præbet sensum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re aliqua sicca inuenias, ea nimirum mediam cōstitutionem sortietur, aut certè ad frigidius paululum inclinabit. Quòd si talis quum sit in caloris & frigoris differentia, insuper consistentiam nacta sit siccam, terrestris sit, ac citra morsum deficcet, est necesse. Atque huius generis medicamenta omnia, medici appellant emplastica.

Cap. V.

Emplasticorū natura duplex.

Duplex autem est emplasticorum natura: altera exactè terrea & sicca: altera viscosa quidem omnino, sed ex aqua & terra, & plerúque etiam aëre, commista, sicuti oleum dulce. Hoc siquidem ex aërea, terrea, aqueáque essentia constatur. At oui albumen, ex iisdem quodammodo, sed magis terreum est oleo. Quio & quod lactis est caseosum, emplasticum quoque est: & suillus adeps. Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam possidet: bouis item, ouisque adeps acris existit. Porrò anseris & gallinacei calidior est pinguitudo, & siccior quàm suum: necnon subtiliorum partium, & minimum terrestris, sicuti & auium omniū. Quæcúque ergo pinguedines nondum vllam nactæ sunt acrimoniam, emplasticam illinendi poros possident facultatem, eamque & tantò efficaciorem, quantò ficciores, magísque terrenæ fuerint. Huiusmodi enim est cera eluta, quæ ex melle tum aquosiore, tum minimè mordaci conficitur.

Olei partes.

Adipis differentiæ.

Cera elota est emplastica.

Cap. VI.

Astringentia porrò terrena sunt, & crassa corporis consistentia: qualitate verò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, sed perinde vt astringentia refrigerant. Etenim arborum fructus, quotque nobis, vbi maturauerunt, dulces apparent, nuper enati, acerbi ficcique sunt consistentia: progressu verò temporis, humidiores redduntur, acquirúntque ad acerbitatem, aciditatem quandam: quam exuentes sensim, postea dum persiciuntur ac maturescunt, dulces euadunt. Sunt qui non in arboribus, sed postea quàm repositi aliquādiu fuerint, dulcedinem indipiscantur. Alij non interueniente aciditate, paulatim in dulcedinem transeunt. Omnes tamen coquuntur & maturescunt calido: quod quidem duplex existit: alterum nempe & proprium, & cuique ingenitum: alterum externum, à sole videlicet, sed naturæ ipsorum conueniens & familiare. Si igitur quum initio acerbi essent, tempore maturescentes dulescunt, sequitur ex calore ipsis prouenire dulcedinem: acerbitatem verò aciditatémque, ex frigore. Ad hæc etiam, initio quidem lignosi quum sint, necnon sicci & acerbi, postea verò humore aduenientе redduntur acidi, palam est, saporem acerbum acido magis terrenum existere. Quinetiam, si ab acerbo sapore manifestè linguam contrahi, siccari, aspetatique contingit (quæ vnius frigiditatis suor opera) liquet planè frigidum esse saporem acerbum. Quoniam verò inæquabiliter etiam deficcat (id enim est quod exasperat) fuerit vtique omnino etiā terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat. Præterea, velox quidem acidorum saporum transitus in partibus sit sentientibus, acerborum autem tardus: tum acida quidem in alto magis agere apparent, in superficie autem acerba. Quæ omnia, crassarum esse partium acerba indicant: acida verò tenuium. Cæterùm vtraque dicuntur astringere, tum quæ acerba sunt, tum quæ austera: sed in maioris minorísque ratione differunt. Insunt autem ipsis medicamentis qualitates complures, non diuersæ modò, sed pugnantes etiam, atque interim subcōtrariæ. Quare vbi astringentium (exempli gratia) diligenter explorare actionē contendis, ea tantùm disquiras, quæ gustui exquisitè acerba videntur, nullamque saltem

Astringentium natura. Acidorum natura.

Fructuum sapores.

Fructuum differentiæ.

Fructus omnes coquuntur, & maturescunt calido.

Calidum duplex.

Acerbus sapor acido magis terrenus existit.

Acerbus sapor est frigidus.

Acerbi & acidi saporis discrimen.

ſaltem manifeſtam habent qualitatem admiſtam. Quæ quidem vbi nactus fueris, tum in optima ſanorum corporum conſtitutione, tum in affectibus ſimpliciſſimis, de illis facies periculum. Nam ſi corpus ſanum manifeſtè cernatur refrigerare, & calidis proſit affectibus, intrepidè ſane poteris de aſtrictione ipſa, quòd refrigeret, pronunciare. Sin contrà appareat, taléque medicamen acerbum in illis conſpicuam caliditatem inducat, calidum natura putandum eſt, in cæteriſque ſaporibus pari iudicio experiundum. Ego verò, etſi facultates medicamentorum, vel citra ſapores, ſola experientia noſcuntur, vſus tamen prædicta methodo, omne exquiſitè aſtringens, frigidum perpetuò comperi: nonnulláque modicè dulcia, aut amara, aut acria, ſimul cum aſtrictione ſum expertus etiam apertè refrigerantia. Item quæ aſtringunt pariter atque acida ſunt, ea quoque manifeſtè refrigerare experientia didici. Sola verò dulcia omnia pro dulcedinis modo, protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia ſunt, nullum omnino eſt frigidum. At amara omnia, calidam poſſident facultatem.

Aſtringens omne exquiſitè, eſſe frigidum.

Dulcium eſſe nullum frigidum.

Amara omnia calida.

Cap. VII.

Acerbum corpus exolui tripliciter.

Auſterus igitur ſapor, exolutus acerbus eſt. Quum autem corpus acerbum, terreum ſit atque frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur: nempe aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrunque ſimul perpetiens. Si ergo incaleſcat duntaxat, ſolidam dulcedinem contrahet, qualis caſtaneis ineſt. Sin tantùm humeſcat, ſi quidem ea craſſarum ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet: ſin verò aërea, aceſſet. Si pariter humeſcat & calfiat, humiditate quidem aquea, in dulcedinem: aërea verò tranſibit in pinguitudinem. Ac ſanè ſecundum propoſitarum qualitatum miſturas, varias fructus mutationes ſortiuntur. Cæterùm acerbus ad extremum perſeuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, & corni. Acerbus ſimul & dulcis, myrti fructus eſt, piri agreſtis, & roboris. Auſteros vnà & dulcis palmarum fructus. Pinguis exactè, tum fructus, tum ſuccus oleæ.

Acerbitatis in alias qualitates mutatio.

Saporum differentiæ in variis fructibus.

Cap. VIII.

Fructuum qui nam ſint veſci, & qui minimè.

Amara edi nequeunt.

Quicunque ergo fructus oleoſi duntaxat ſunt, edendo ij ſunt, & dulces. Quibus verò altereſcentibus amaror aduenit, ij edi non poſſunt. Quippe amarum omne edi nequit: taléque efficitur a caloris exceſſu. Verùm dulce omne calidum eſt, nec immodicè calorem noſtrum exuperat, ſed inter limites ſe cōtinet fundentis, læuigantis, mollientis. Quum autem quædam ſint quæ vna, quædam quæ duabus in ſeſe qualitatibus & agunt & patiuntur, quædam verò etiam totis ſubſtantiis ſuis: in horum certè numero medicamenta non pauca ponuntur, ſicuti & nutrimenta vniuerſa: quorum duplex eſt genus. Siquidem quædam ſunt pinguia, vt ipſa pinguedo: quædam dulcia, magis minúſue, vt omnia illa quibus nutrimur.

Dulcis ſaporis natura.

Nutrimentorum duplex genus.

Cap. IX.

Nutrimentum omne eſſe dulce.

Nutritio quid.

Nutrimenta eſſe mediocriter calida.

Eſt tamen & pingue ipſum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quum nutritio euacuati repletio ſit: quod euacuatum autem eſt, familiare & benignum eſſet: certè etiam id quod nutrit, familiare, iucundum, & amicum ſit eſt neceſſe: ac proinde calidum modicè, reſpectu illius quod nutritur. Sed in hoc nōn parua eſt maioris minoriſque ratio: quandoquidem nec ad cibos accedimus exactè ſecundum naturam affecti. Corpus ſiquidem eorum qui cibos appetunt, ſit duntaxat inanitum oportet, ſi abſoluti futuri ſint familiaris ipſorum qualitatis cognitores. Nam ſi præter id calidiores quàm conueniat, aut frigidiores euaſerint, non ſolùm quæ nutriant, verum etiam quæ refrigerent, aut calfaciant, poſtulabunt. Quocirca cibi quoque illis aliàs alij iucundiores videntur. Nam quum duplex ſit genere iucundum: alterum quod impleat id quod vacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterum quod medeatur ei quod alteratum eſt, id quod medicamentum exiſtit: euenit vtique cibis, vbi non modò vacuatis exhibentur corporibus, ſed etiam qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectent, vt cibi ſcilicet, & vt medicamenta. Quamobrem nec eduliorum nec medicamentorum vna eſt animantibus omnibus ſpecies: ſiquidem pro ſua vnaquæque familiari ſubſtantia ſimul & affectione, tum delectantur, tum iuuantur ab vtriſque. Sed ſi hæc ſic habent, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoque erit calidum: quod dulcius, tantò nimirum erit calidius, quantò videlicet dulcius: ſin ad immodicum recidat calorem, nec eiuſmodi dulce erit, ſed iam apparebit amarum.

Iucundum eſſe duplex genere.

Cap. X.

Dulcedo à moderato calore prouenit.

Etenim vt à moderato calore bifariam cuique corpori dulcedo prouenit: partim enim ſunt proprio & inſito calore dulcia, partim verò aſcititio: ad eundem modum amara. Alia nanque ſunt, quæ ſuapte natura excalfaciunt: aliis autem id accidit ab acquiſititio calore accenſis. Porrò dulcia omnia proximè accedunt ad naturā eorū quibus apparent dulcia: idque aut proprio calore, vt mel: aut acquiſititio, vt ſunt omnia quæ ab igne præparantur. At muſtum non ſuo modo, ſed etiam aſcititio calore dulce eſſe videtur. Siquidem haud parum veluti ardoris ex ſolari calore tum acinis, tum aliis ineſt fructibus, à quo id quod illis aqueum ac veluti ſemicoctum ineſt, ad concoctionem ducitur. Nam ex quibuſcunque pomis, ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus atque muſtū ferueſcere deprehendes: tanto tamen feruoris diſcrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas. Cæterùm vbi quod ſemicoctum erat, tranſmutatum iam fuerit, euanueritque is qui excitabat feruorem calor, iam tum denique ſynceræ ſuccorum proprietates cernuntur, propriáque vinorum natura agnuſcitur. Iā verò quæ inueterantur vina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniámque aſciſcunt: quæ verò prius inerat illis aſtrictio, auſteritáſque, tempore ipſam deponunt. Dein rurſus acrimonia increſcente, dulcedinem indies abiiciunt, paulatímque amareſcunt. Vnde conſtat, dulce eſſe calidius auſtero, ſicuti & dulci amarum. Atqui ſi verum eſt dulcedinem prouenire à moderatione caloris, patet aſtrictionem à frigido vincente perfici.

Dulcia proximè accedunt ad naturam eorum quibus talia videntur.

Muſtum.

Succum cuiuſuis pomi ferueſcere, vt muſtum.

Vina vetera calidiora.

Dulce eſt calidius auſtero, Amarum eſſe calidius dulci. Aſtrictio à frigido oritur.

Cap. XI.

Vt igitur vinum acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariúſque, vltimò verò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modū quod veluti rigorem præter naturam perpeſſum eſt, protinus acidius efficitur: ac ſi prorſus refrige-

 retur;

quæ dulcia ſimul & acerba ſunt, ea craſſioris eſſentiæ ſunt, & temperaturæ frigidæ. Quæ acida ſimul & dulcia, tenuiora ſunt quàm acerba, refrigerant tamen & ipſa. At amara, calida ſunt: ſed acria his calidiora. Nutriunt ergo hæc omnia, ſi iunctam habeant dulcedinem. Per ſe autem nullum dictorum nutrit, quorum ſaporum miſtiones minimè quidem fiunt ſubitò: ſed in alteratione conſiſtunt. Nam iis quæ à natura mutantur, ſenſim fiunt alterationes. Sicuti igitur quod eſt ſummè dulce, aptum eſui eſt: quod verò exquiſitè amarum, ineptum eſui: ita quæ in medio ſunt eorum, nutriunt quidem, verùm minus quàm dulce. Eadem ratio eſt in cæteris qualitatibus: ſiquidem præter dulcem, nulla nutrire poteſt. Ad elementa multò ſanè etiam minus nutriunt, nullámque guſtui qualitatem offerunt.

Acria amaris calidiora.

Elementa nec nutriunt, vel vllam guſtui qualitatem offerunt.

Cap. XV.

Sed quemadmodum adulia quæ nutriendorũ naturæ quàſimillima ſunt, ea & dulcedinem præ ſe ferunt, nec vllam præparationem requirũt: ſic quæ temperaturam nacta ſunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia vtroque indigent. Etenim condimenta, quum ex ſe edendo non ſint, ſuauitatem tamen iis quæ per ipſa præparantur, conciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam natura calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atque in aliam mutare ſpeciem. Quædam tamen ſuauiora, quædã inſuauiora igni applicata redduntur: ſicuti & quædam longo tempore quædam minimo, vt coquant, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperamentis ſimilia ſunt, ea vel citra coctionem, aut præparationem, iam dulcia apparent. Quæ verò diſſimilia exiſtunt, omnia inſuauia ſunt, antequàm præparentur. Atque ea quidem quæ nimia calida ſunt frigido corrigi debent: quæ verò impenſè frigida, calidorum miſtura obſoniorum, & igni. Ad eundem modum humiditate, quæ terrea ſunt & ſicca: ſiccitate quæ humidiora ſunt quàm expediat. Maximam eorum quæ dicta ſunt, faciet fidem, quæ in ore fit transmutatio. Nam qui pluſculum ſuſtinuerunt ieiunium, iis ſaliua ſalſa redditur: qui verò plurimum, amara. Sic etiam vniuerſum corpus bilioſum redditur. Eſt autem ipſa flaua bilis amara: atra autem, acida: ſanguis qui ſecundum naturam eſt, dulciſſimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc ſalſa videtur.

Condimentorum vſus.

Alimentã intemperata quomodo corrigenda.

Humorum qui in corpore ſunt ſapores.

Cap. XVI.

Nihil igitur mirum, nec cur rerum omnium dulciſſimũ mel, ſuccum generet amariſſimũ: nec cur id maximè ætate florẽtibus & calidis natura, & febrientibus accidat. Nam vt foris quũ pluſculum igni admouetur amarum efficitur, ad eundem modum in animantium corporibus, vbi ſyncerum validúmque nactum calorem fuerit, bilioſum ſuccum procreat. At in temperaturis & affectibus frigidioribus, facilè in moderatũ ſanguinem vertitur. Nec verò ab alieno tantùm calore, ſed à ſuo etiam proprio, mel amarum temporis ſpacio redditur. Porrò lac, etiamſi guſtu ſit dulce, ex ſe tamen nunquam amarũ efficitur. Vincitur enim in eo caliditas à frigiditate, ac proinde aceſcit repoſitum. Conſtat autem ex tribus ſubſtantiis, qualitate diuerſis: prima quidem craſſa, ex qua caſeus conficitur: ſecunda pingui, ex qua butyrum: tertia aquea, quam nominamus ſerum. Ex quibus pinguis quidem, maximè temperata eſt: craſſa verò, paululum ab ea declinat: excrementum autem illud ſeroſum, frigidum eſt & humidum. Si igitur guſtari lac poſſet, vbi in ventre & per venas concoctum eſt, ipſo melle dulcius inueniretur. Nam quod foris & ex ſeſe mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Et quum admodum ingens calor in animante extiterit, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam deperdit. Rectáque id ratione euenit. Etenim quod ſummè dulce eſt, ac proinde nihil apponi ad eius dulcedinem poteſt, id vt in conſequentem verti pergat qualitatem eſt neceſſe. At cui quid deeſt, id per concoctionem acquirit. Verum lac vbi cruditatem in ventre perpetitur, in frigidiori quidem aceſcit, in calidiore nidoroſum amarúmque efficitur, nunquam autem inter coquendum mel aciditatem contrahit. Porrò vtraque, tum quod acidum eſt, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordacitas ipſa, à tactu propriè, non à guſtu ſentitur: tribúſque iſtis ſaporibus, acido, amaro, & acri, eſt mordicatio communis: verùm acido quidem, vt frigido ſimul atque ſubtili: amaro verò & acri, vt calidis.

Mel quibus in bilem vertatur.

Mel pluſculum igni admotum, amareſcit.

Mel temporis ſpacio amareſcit.

Lac nunquam amarum efficitur.

Lac ex tribus ſubſtantiis conſtat.

Lac incidens in ventriculi ingentem calorem, tantam dulcedinem contrahit, quantam amittit mel.

Lac quomodo in alienas qualitates mutetur.

Mordicatio acido, amaro, & acri ſapori eſt communis.

Cap. XVII.

Quòd ſapor acer ſit calidus, non eſt cur in demonſtrando ſim anxius: quandoquidem id nemo addubitat: & euidentia ſenſus, demonſtrationis fidem præuertit. Porrò quæ ex acribus idonea ſunt eſui, dulcem quandam, etſi obſcuram, neceſſariò habẽt qualitatem admiſtam. Proinde multis ipſorum pro obſonio vtimur: multis verò vt condimentis tantùm: at vt cibo, ipſorum omnino nullo, idque ob virium vehementiam. Eorum autem quæ non eduntur, alia mortifera ſunt, alia ſimpliciter medicamẽta: omnia * tamen cuti noſtræ impoſita, celeriter vlcus moliuntur. Sunt & quæ ne guſtare quidem audeas, cuiuſmodi ſunt cantharides, rhapſia, & ea eroſione aut putrefactione interimunt. Multa verò etiã ipſo ſtatim odore pugnantiam cum homine indicant: veluti & hæc ipſa quæ nunc diximus, & ex ſummè refrigerantibus, cicutæ, papaueris, mandragoræ, lycoperſij, hyoſcyami ſuccus. Terminus autem ſiue finis ſaporis amari, eſt abſtergere: acris verò, vrere: at dulcis, nutrire: vbi in ſua quiſque natura abſolutus fuerit, hoc eſt, minimè alienis qualitatibus offuſcatus. Porrò quod in vlceribus nati ſunt præſtare amari ſapores, id ipſum aſſumpti in corpus efficiunt. Abſtergunt quippe & expurgant, quæque in venis eſt craſſitiem incidunt. Quamobrem menſes mouent, educendóque ex pectore & pulmone puri auxiliantur: comitialíque etiam competunt morbo, ſi modò naturam deleteriam non habeant. Iis tamen qui ſanguinem expuunt, ſunt noxij. Ariſtolochia autem iris, & panax, adeò amara ſunt, vt proximè ad ſaporem acrem pertingant: ob ídque nec abſtergant tantùm, ſed etiam exedant & mordicent. Staphis agria etiam, nihil ab iſtis amaritudine vincitur, eſtque iam adeò & acris & calida, vt non modò ſordem vlceribus auferat, ſed ipſam etiam carnem colliquet.

Acer ſapor eſt calidus.

Acria eſculenta neceſſariò habent admiſtam dulcedinem.

Acrium medicaminum differentia.

Saporum ſingulorum qualis ſit finis aut terminus.

Amari ſaporis facultas.

Amara quibus morbis conueniant.

Staphis agria colliquat carnem.

Cap. XVIII.

Igitur ſapores acres, primùm exactè eſſe calidos dicimus: dein exedentes, vrentes, cruſtam molientes, & colliquantes, ſi vel ipſi cuti imponantur,

Acrium ſaporum facultas.

nantur. Nam intra corpus assumpti, si quidem tota substantia animanti aduersentur, ipsum putrefacientes corrumpunt: sin verò caloris immoderatione duntaxat, si crassæ sint essentiæ atque terreæ, interna exulcerant: sin tenuis, vrinam atque sudores promouent, in summáque incidendi & digerendi in halitu obtinent facultatem. Ea quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tū meorsum motibus auxiliantur. Nec verò sola vehementi essiditate ab amaris acres sapores differunt: sed quòd amari omnes non modò calidam habeant facultatem, sed etiam siccam & fuligini assimilem: nimirū à dulcibus excalfactis & exiccatis suam suscipientes generationem: acres autem, quicunque amari non sunt, admistam nullam humiditatem sortiantur: quo fit, vt eiusmodi corporum à nobis non pauca edantur. Cæterùm astringentibus medicamentis non parum tenuiora sunt medicamenta amara: acribus verò, crassiora. Quare nec facilè crassos viscidósque humores pertransseunt, veluti ea quæ tenuiori essentia sunt prædita: nec ad incidendum inepta sunt, perinde vt crassiora. In medio siquidem sint vtriusque excessus oportet, quæ incisiua sunt. At verò ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimunt medicamenta similia sunt: quæ à corporis nimirum calore hue perducuntur: veluti chalcitis, misy, sori, arsenicum, hydragytos, lithargyros, & alia innumera. Crassarum enim sunt partium id genus omnia, & potestate calida: proindéque temporis spacio accensa, per eam quæ ab animante proficiscitur mutationem, non aliter quàm lapis ferrúmque ignitum, veniunt tum exulcerant, tū exurunt: quum scilicet in corpus distribui præ grauitate non possint. His tamen tenuiora sunt, calx, cantharis, lepus marinus: necnon aristolochia, & iris: quæ quidem hæc vltima duo, & magis sunt illis acria, miniméque deleteria existunt. Cantharis autem modicè sumpta, quibúsque oportet admista, non modò nihil offendit vesicam, sed renes etiam expurgat.

Acres sapores quomodo ab amaris differant.

Incidentia qualia esse debeant.

Erodentia medicamēta ferro esse ignito similia.

Erodentium species variæ.

Cantharis commodè exhibita, expurgat renes.

CAP. XIX.

Quòd itaque amarus sapor siccis temperie corporibus insit, hinc colligere est, quòd & minimè omnium amara putrescant, miniméque tum vermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbisque & fructibus putrescentibus oriri solent, producant. Maximè nanque videmus in humidis nasci corporibus vermes ac putrilaginem. Quāobrem quæ exactè amara sunt, animantibus propémodum vniuersis sunt esui inepta: quum nimirum animal omne sit humidum. Porrò absinthiū non solùm amarum est, sed astringit: marina verò aqua, salsa potius est, quàm amara. At aqua quæ est in lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij vocant mare mortuum, alij stagnum bituminosum, alij denique Sodomenum, gustantibus non salsa modò, sed amara videtur: estque adeò grauis, & corpulenta, respectu aliarum, vt ne si coneris quidem intiliens, in profundum deferri possis. Inest enim ei salis substantia admodum grauis & terrea: ac proinde tantò est aqua quæ in eo lacu est, marina grauior, quantò marina fluuiali. Poteris autem ipse aquam marinam efficere, colliquato sale in aqua fluuiali: cognoscerésque simul quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt modestatam ad saliendum conficiendi salsuginem, si in ea omnum natare videatur. Quòd si decoquere salsuginem ipsam velis, protinus amarior reddetur. Nam quicquid salsum plusculum excalfeceris, amarum euadet. Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quæ in eo est amarieet, nullum neque animal, neque planta inesse conspicitur. Imò quum duo in eum longè maximi fluuij confluāt, piscinmque copia scatentes, præcipuè qui prope Ierichontem fluit, quem Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit: & si captos quis in lacum iniiciat, celeriter eos mori conspicit: adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis aduersum, quod amarum existit. Omni autem sali obscura quædam astringendi vis inest, qua eas quæ condiuntur carnes constringit ac densat, potissimum vbi durus, & minimè fragilis fuerit. Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis: minus autem illo, marinus: tum qui multis in locis aquis leuiter salsis arescentibus prouenit, tertium locum obtinet, abstergere magis quàm astringere contrahereque potens proximas his vires Sodomiticus habet, æquè atque marinus durus.

Amara minimè omnium putrescere.

Amara cur animalibus vniuersis sint esui inepta.

Animal omne esse humidū.

Maris mortui aqua cuiusmodi sit.

Salsuginem cam esse ad saliendum optimam, cui ouum innatare videatur.

Salsa amarescere amplius, excalfacta.

Mare mortuū, cur nec plantam nec animal vllum alat.

Amara esse hominibus atque plantis aduersa.

Salis vires & differentiæ.

CAP. XX.

Propinquus est sapor salsus amaro, quum terreni fiot ambo, & calidi: non obscura tamen diuersitate dissident: quòd videlicet amarus à calore atido magis sit extenuatus, & elaboratus. Sic in genere salis, qui durior, densior, atque terrestrior est, qualis ferè est vniuersus fossilis, minus existit calidus, subtiliúmque minus partium: qui verò rumpi facilis, laxúsque, tenuior simul atque calidior est: in quo genere & subamarus consistit, mediam naturam inter salem durum & aphronitrum obtinens. At verò spuma nitri omnium est iam dictorum tenuissima: veluti & Asiæ petræ flos, qui aphronitro tamen minus est calidus: quare hic excrescentias carnium minori cruciatu colliquat. Mordicat verò eas nitri flos siue spuma: mordicat etiam tum aphronitrum, tum nitrum. Cæterùm quæ sunt crassa essentia, plus rodunt, vbi quendam fuerint calorem nacta.

Salsi & amari saporis differentiæ.

Salis genera.

CAP. XXI.

Plerique odores similiter saporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia, & præcipuè acetum, similiter odoratum gustúmque mouet. Tū acria quoque veluti allia, cæpæ, & ipsa non minus quàm gustum, odoratum offendunt, mordicántque. Itaque nonnullorum corporum, etiam non gustantes, qualitatem cognoscimus, veluti fimi: proinde ne gustare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeatur. Quinetiam si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos suo offendant, ne gustare quidem illa dignamur: feréque in omnibus mutuò consentiunt odoratus & gustus. Attamen in odore suauissimis, veluti rosa, plurimum sanè dissident. Tantum enim abest vt gustantibus suauia sint, vt amaritudinem non vulgarem exhibeant. Tametsi quod amarum est, nunquam sit odoratum. Siquidem generatio amari saporis ex dulcibus proficiscitur à calore extenuatis: ac proinde amara calidiora simul & tenuiora sunt dulcibus. Porrò sensus odoris in cerebri collocatur ventriculis anterioribus: odorabiliúmque vaporosa est substantia. Ea quippè quæ à corporibus defluunt, aëri ambienti permista,

Odores plerique similiter saporibus afficiunt.

Amara odorata non esse.

Odoris sensum in cerebri ventriculis anterioribus collocari.

Odorabilium esse vaporosam substantiam.
Odoratũ omne non esse suaue.

mista, in cerebrúmque per narium inspirationem delata, sensum mouent. Recta ergo ratione odorata omnia, eadem & calida sunt quadátenus, quum vaporum copia à calore excitetur. At non quicquid odoratum est, suaue continuò erit: siquidem non omne id spiritui contento in ventriculis cerebri, familiare existit. Iam verò in beneolentia & graueolentia odorabilium pleraque reducimus, appellantes beneolentia quidem proportione quadam ad ea quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia autem, ad ea quæ omnino insuauia. Cæterùm ab iis quæ exacte tum salsa, tum acerba sunt, aut nihil, aut omnino parum vaporis defluit.

Cap. XXII.

Odor non perinde vt sapor sensibilium temperies indicat.

Itaque haud solida res est, ex odore de sensibilium temperatura conicere, perinde vt gustu: nimirum ob substantiarum inæqualitatem & differentiam. Etenim quæ odore carent, crassam quidem essentiam obtinent: cæterùm quæ sit eorum in calore & frigore constituto, id nondú constat. At quæ odorata sunt, tenuia vtique sunt quadantenus calidaque. Porrò quum in rosæ succo (præter ipsius rosæ corpus durum terreúmque) tria excrementa inueniantur: vnũ crassum, quale est in vinis fæx: alterum ačrium, quod vini flori respondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionémque molitur: certe gustus id genus omnia diiudicat. Siquidem rosam gustantibus aliud quidem acerbum est: idquod terreum vt sit, & crassum & frigidum, est necesse: aliud verò amarum, quod tenue est & calidum: tertium denique aqueum, necessariò quidem frigidum, sed in tenuitatis crassitudinisque oppositione, quodammodo extremorum, quorum vires exoluit, medium. Hæc itaque omnia de succo rosæ per gustum ipsum discernas: at per odorem, haud æque: quum non perinde omnes eius partes euaporent, nec perinde sensum moueant. Multò minus ex coloribus de viribus medicamentorum licet ratiocinari: quum in coloribus singulis, calida, frigida, humida & sicca reperias. In particularibus autem seminum, radicum, aut succorum generibus, aliquam ex coloribus licet sumere indicationem. Vt si dicas, cæpam, scillam, vinum, quantò fuerint albidiora, tantò & minus calida: quæ verò subflaua fuluáque, calidiora. Idem vsu venit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, ireos radici, asphodelique, & aliis compluribus. In quoque enim genere in vniuersum fulua, flaua, rubráque omnia, albis sunt calidiora. Itaque etsi hinc quoque coniectura fieri queat, optimum tamen fuerit per experientiam discretam facultates inuenire medicamentorum. Siquidem in hac falli non possis: licet prius quàm experientia virtutem agnoscas, gustus pleraque indicet, pauculum etiam approbante ipso odore.

Rosæ inesse excrementa tria.

Rosæ partium examen.

Colores ad medicaminum vires dignoscendas parum conferunt.

Calidiora sũt albis fulua, flaua, rubráque.

GALENI PERGAMENI
De simp. medicamentorum facultatibus,

Liber quintus.

Qualitates primæ quæ sint.

SVNT ergo (quatenus dictum est) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, atque siccitas. Quæ verò ab illis denominantur corpora, ea sunt tum communia omnium elementa: tum ea quæ per harum excellentiam, calida, aut frigida, aut sicca, aut humida nuncupantur: tum ea quæ ad conueniens siue symmetrum generis eiusdem, aut speciei conferuntur: quæque ad quidois obuium. Diximus præterea nutrimentum vinci ab eo quod nutritur: medicamentum autem vincere ac superare alterareque corpus cuius fuerit medicamentum: idque aut vna qualitate, aut coniugatis duabus, aut vniuersa substantia, vt complura letalium medicamentorum, nec pauca etiam amuletorum: tum purgantia omnia, & pleraque eorum quæ attrahentia vocantur. Quæ verò vna duabúsve qualitatibus in vniuersum nostrum corpus agunt, ea hoc in libro exponemus, hinc sumpta hypothesi, quòd simplicium medicamentorum pleraque dissimilarium sunt partium, atque vera composita, tametsi appellentur simplicia, quòd cuiusmodi sint, talia natura sint, nec quicquam ex nostra industria assumpserint.

Nutrimentum vinci ab eo quod nutritur. Medicamentũ vincit alterátque corpus cuius medicamentum extitit.

Simplicium medicamentorum pleraque dissimilarium sunt partium.

Cap. I.

Medicamentis quorsum vtantur homines.

Medicamentis frequenter vtuntur homines, tum ob alterationem quam qualitatibus primis moliuntur, dum videlicet calfaciunt, refrigerant, humectant, & siccant: tum ob eam quæ a secundis proficiscitur qualitatibus: quarum nimirum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atque alia denique aliter nominantur. Siquidem quum particulatim vnumquodque medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus suam temperaturam acceperit, inde fit, vt hoc quidem ex iis vim laxandi, tendendi illud, aliud aliam facultatem sortiatur. De quibus sanè siue secundis, siue tertiis facultatibus, agere in hoc quinto commentario est animus. Porrò ad simplices intemperies facilésque affectus pellendos, sæpe natura duce plerique idiotarum ipsa remedia inueniunt. At phlegmones, scirrhi, œdematis, erysipelatísque nullus ex illis sibi remedium docit peruestigandum: tanquam vnumquodque eorum maius iam sit, quàm pro captu hominis plebei, ac scientiam requirat venerabiliorem, quam Medicinam appellant, sicuti & illius professorem, Medicum. Atque hucusque & ipsi procedunt, vt sciant vlcus cauum impleri carne, sordidum purgari debere, æquabile cicatrice induci: non tamen norunt, quid carne impleat, quid purget, quid cicatrice indueat: sed ea inuenire, vnius opus est Medici. Cæterùm quum ferè numerari nequeant omnes particulatim vires medicamentorum, si secundum singula quæ ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliantur, imponamus ipsi deflexa nomina: multò sanè præclarius videtur, missa omni prolixitate, commodis speciebus compositas definire ipsorum facultates compendiosissimè, sub quibus cæteræ omnes quæ dici possunt, comprehenduntur. Vt si dixerimus, non puris mouendi, aut doloris sedandi in triticeæ farinæ cataplasmate (exempli gratia) facultatem inesse, sed modicè tum humidam, tum calidam.

Medicamentorum tanta in agendo diuersitas vnde oriatur.

Idiotarum cognitio quousque progrediatur.

Medicamẽtorum vires particulares numerari non posse.

Cap. II.

Pus mouentia ab emollientibus quomodo differant.

Quæ in commentario hoc discutienda veniunt, iis quæ in aliis exposita sunt magis ad medendi rationem pertinent. Igitur ab emollientibus & pus mouentibus orsi, dicamus vtraque calida & humida existere: cæterùm hæc quidem, ceu simillimum corpori in pus mouendo calorem producere, absque vlla existentis in eo humiditatis aut

con

consumptione, aut adiectione: illa verò, ceu maiorem quàm pro natura accendentia, nonnihilque humiditatis contrahentia. Est autem suppuratio idem quod in pus motio.

Suppuratio quid.

Cap. III.

Sed nec emollientibus medicamentis, nec de ipsa emollitione, simpliciter loqui licet: quandoquidem nec de corpore duro, vel molli. Siquidem partim absolutè durum dicitur, vt terra: partim per excessum, vt vnguis: partim ad symmetrum sui generis vel speciei, vt elephas nimirum ad Herculem: partim ad quiduis obuium, vt Diogenes ad Aristotelem: ac de molli pari iudicio. Omissis tamen significatis cæteris, de mollibus durísque, vt ad cutem hominis temperatissimi, contemplemur: quam sanè regulam & mensuram statuimus, omnium quæ ita dicuntur. In idem autem recidit, si quod per excessum ad totam substantiam dicitur, sic durum molléque appellites: quandoquidem medium quoddam est tactus noster, vti & Aristoteli visum est, & Plato quoque sensisse videtur, vbi ait: Dura quidem, quibus caro nostra cedit: mollia verò, quæ cedunt carni. Quod verò in cōparatione ad quiduis obuiū durum ac molle est, id in eo quòd magis minúsque cedat, iudicari videtur. Porrò corporum præter naturam induratorum ad statum naturalem reditus, emollitio est.

Cutem hominis tēperatissimi esse regulam secundum quā omnia diiudicantur.

Tactus hominis temperati medius est omnium tangibilium.

Durum quid.

Molle quid.

Mollitio quid.

Cap. IV.

Verùm quum variè quidque efficiatur durius, nempe aut siccescens, aut concrescens, aut nimia repletione, sic vt vehementer tendatur, aut denique aliqua coniugatione: sequitur vt & propria suáque cuique emolliēdi sit ratio. Cæterùm quod in se cedit, molle est, si quidem corpus id simplex fuerit. Nam quod ex pluribus constat, ac sese inuicem contingentibus, vt tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Contrà, in iis quæ summè plena sunt, vt vtres, neutrum latus in se cedit: nec tamen quod continetur est durum, sicuti neque id quod continet, quàm antea durius, etsi sit tensius effectum. Ac talia sanè non dura, sed renitentia appellamus. Vt autem non est vna induratorum natura, ita neque vna medela. Nam quod à siccitate induratum est, humectari postulat: quod à congelatione, excalfieri: quod à repletione, euacuari: quod à siccitate simul concretionéque humectari simul & incalescere, per ea scilicet quæ tantò sunt calidiora & humidiora, quantò ipsa intemperies fuerit frigidior & siccior: quod à congelatione simul & repletione, pariter & calfieri & vacuari. Siccantur porrò corpora citra congelationem, tum in validis exercitiis, tum in sole feruenti, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quæ ita siccant, vt non refrigerent. Congelantur à vehementi duntaxat frigore: sicuti & implentur à largi tantum humoris affluxu. At siccantur simul & congelantur, coëuntibus quæ simul conuenire possunt causis: vt si quis supra modum laboret in frigore. Sic quoque replentur simul & congelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est: vna, a foris incidentibus: altera est propria particulæ patientis temperies: tertia ab influente in ipsam humore prouenit. At emollientia pharmaca peculiariter congruunt iis, quæ concretione induruerunt, magisque si in eis collectus sit humor præter naturam, velnti in scirrhosis. Nam si à siccitate induruerint, humectanda, non emollienda sunt. Similiter quæ sunt impleta, non molliri, sed euacuari postulant: idque aut refrigerantibus, aut calfacientibus, aut resiccantibus. Vacuant siquidem frigida repellendo, simúlque cum calore exprimendo vaporis plurimum: excalfacientia autem, humorem contentum discutiendo in vaporem: quæ verò propriè sicca appellantur, in halitus digerendo: idque aut ebibendo humores, aut totam alterando particulam. Porrò oleum & aqua calida humectant simul & calfaciunt, idque multò magis, in vnum coëuntia, quàm si singula per se adhibeantur. Idem efficit eduliorum qualitas, si similiter habeat. Quæ quidem ob id fami caninæ auxiliatur, quòd affectus ea sit frigiditas siccitati coniuncta. Cæterùm cataplasma ex farina triticea in temperatis naturis pus mouens, nec naturalem partium humiditatem minuit, nec quicquam illam adauget: sicuti nec calorem intendere potest, nec hebetare, sed tantùm illius substantiam augere. Id igitur genus medicamenta humida & calida dicimus, ceu similem habentia nobis temperiem, quæ calida existit & humida.

Durius quibus modis reddatur aliquid.

Molliendi rationes plures.

Cedentia omnia non esse mollia.

Renitētia quę.

Induratorum variæ medendi rationes.

Frigoris causa triplex.

Emollientia quibus conueniant.

Vacuantium modi diuersi.

Fames canina qualis sit affectus.

Cataplasmatis è triticea farina vires.

Cap. V.

Medicamenta igitur quæ pus mouent, substantiam similarium particularum secundum naturam se habentium, tueri potius quàm alterare sunt nata, quum nimirum eis similem temperaturam obtineant: humiditatem autem ipsam quæ in vacuis hæret, atque adeo etiam contusam carnem immutant. Etenim quum tres in animalium corpore fiant alterationes, vna planè secundum naturam est, qua cibi in corporem nutritioni aptum vertuntur: altera contraria huic, præter naturam, qua computrescunt omnia: tertia ex vtraque mista, & media est, partim quidem cum prima illa communicans, partim autem cum hac secunda, quam præter naturam dicimus. Siquidem alterationi secundum naturam, duo hæc insunt, * vt & ex familiari materia animantis naturæ alteratio fiat, & materia ipsa à calore ingenito superetur. Ei verò quæ præter naturam est, & ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil vtilis. At media earum, quæ comitatur suppurationes, ab ingenito quidem calore fit, sed non planè vincente. Præterea nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiam omnino aliena. Itaque quemadmodum naturales alterationes, quæ ab innato calore proueniunt, à simili iuuantur extrinsecus (nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus, quā illi humanum corpus admotum? vnde nōnulli tum puellos tum catellos, per quietē ventri imponunt) pari modo & quæ in mouendo pure conspicitur. Cæterùm tale esse debet quod mouendo puri adhibetur medicamentum, qualis est in natura temperatis calor natiuus. Quare si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus mouebit, tantò oportet sit tēperato calidius, quantò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cuiusque singulatim hominis suū proprium est mouendo puri medicamentum. Explorandæ autem sunt vniuersæ facultates medicamentorum iuxta hominem optimè temperatum: quo quidem proposito canone, quæ mouendo sunt puri, calida & humida dicimus, quòd illius calidæ & humidæ temperaturæ sint consimilia: sicuti calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Pus mouētia, tueri, non immutare substantiam partis sunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali, præter naturam, & mediæ, quæ insint.

Cōcoctio quæ fit ab innato calore, ab externo calido iuuatur.

Pus mouentia qualia esse debeant.

Pus mouens medicamen, æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus mouetur.

Pus mouentia esse calida & humida.

Cap.

Cap. VI.

Scirrhus quomodo fiat.

Ioitium autem sumit induratorum affectio ex fluxione viscida & crassa, paruis particulæ poris inpacta. Digesto verò per halitum quod in ea fluxione est tenue & subtile, ac deinde quod reliquum est refrigerato, ac veluti concreto, vocata sequitur scirrhosis. In qua quidem quoniam cum frigiditate humor redundat superfluus, idcirco etiam compositam eius esse oportet medelam: ob refrigerationem scilicet excalfacientia poscente affectu, ob superuacaneam autem humiditatem, vacuantia. Quia verò quæ immodicè tum calfaciunt, tum siccant, fluxionem ipsam magis impactam reddunt, manifestum est sola ea quæ non admodum calfaciunt, quæque non magnopere exiccant (vocant enim talia emollientia) eiusmodi affectus posse sanare.

Scirrhum tollentia qualia sint.

Cap. VII.

Quapropter calida sunt id genus medicamenta, nec admodum sicca, à pus mouentibus cõ dissidentia, quòd calidiora sint & sicciora. Illa enim cognatam ac simillimam corporibus nostris caliditatem possident: emollientia verò, licet validiorem habeant, non tantam tamen, vt attractionis violentia desiccent reliquum. Præterea quæ pus mouent, humorem qui præfuit in partibus induratis conseruant: emollientia autem paulùm quidem eius absumunt. In summa, illa quidem quantitate potius quàm qualitate caloris agunt: quæ verò indurata molliunt, qualitate potius quam quantitate. Itaque si in parte quæ suppuratione indiget, assiduè impositas liceret seruare manus, celerrimè suppuratio perficeretur. Porrò inter emollientia connumeratur bdellium, styrax, galbanum, ammoniacum thymiama, medulla tum ceruina, tum vitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ eiusdem sunt generis.

Emollientia & pus mouentia quomodo differant.

Pus minuentia humorem qui præfuit in partibus induratis conseruant.

Manibus assiduè appositis perfici suppurationem celerrimè.

Emollientia.

Cap. VIII.

Pus mouentia debere esse emplastica.

Quinetiam quòd emplasticum esse debeat id genus medicamentum, vt exactè puris generatiuum sit liquidò constat. Nam si substantiam innati caloris augere, non iotendere qualitatem ipsam conueniat, poros corporis obstrui est necesse, quò videlicet halituosos transpiratus includant. Siquidem ea cataplasmata quæ aut detergentia, aut validius excalfacientia halitus difflari permittunt, exiccant quidem, sed pus non mouent. Talis est hordeacea, ciceris, fœnigræci, fabaceáque farina: amplius etiam ærina, eruina, panici, lupinorum, milij, omniumque similiter exiccantium. Per detergentia quippe, quòd meatus reserent, particulæ calor euolat: ab immodicè autem calfacientibus, etiam natiui caloris substantia minuitur, sed qualitas ipsa intenditur: quũ tamen halituosus quidam exuberánsque spiritus desideretur, caliditate tamen commoderatus. Qui quidem quum in pueris copiosissimus sit (quod nimirum iotellexit Hippocrates, crescentia dicens plurimum habere calidi innati) eorum omnes actiones naturales adauget. Verùm nihil prohibet, sanguineam substantiam, simúlque aëream, vnà cum spiritu, calidum inaudite innatum. Qui spiritus in omnibus animantis contentus partibus; licet non vndequaque sui similis, si non sit essentia animæ (vt Stoici quidem existimant) at certè primum eius est instrumentum. Cõtinetur autem in spacijs inanibus quædam veluti spiritus ipsius materia, etiamnum mutationem exposcens leniculam, vt spiritus innatus euadat, nihilo secius tamen conducens admodum ad naturalia opera: ex quibus vnum est quæ in pus fit conuersio, quum in ipsa quædam etiam perficiatur concoctio. Quum igitur aliquid concoquere nobis cõsilium est, quamplurimum spiritum intus seruare oportet, non autem discutere: quod faciunt illa quæ nuper commemorauimus. Porrò omnium ad puris generationem aptissimum est, ex iis quidem quæ irrigantur, aqua temperata, aut hydrelæum: ex iis verò quæ perfunduntur, oleum temperatum. At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse, qui videlicet modicè est coctus. Nam qui plurimum coctus est, quodammodo siccior est, aptúsque phlegmonis, quæ ægrius concoctionem admittunt: qui verò minus, iis quæ feruentes sunt. Et sanè quod ex pane conficitur cataplasma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneum est. Siquidem pani, tum sal tum fermentum miscetur. Quod verò ex triticea farina præparatum est, calidioribus vtilius est. Et ipsius etiam triticeæ farinæ quæ pura est, tum panis quoque qui purus est, puri mouendo congruentior existit: quum furfur & minus sit calidum, & magis desiccet. Farina autem pura, humida est & calida: qualia certè ad pus mouendum conferunt. Itaque medicamenta quæ phlegmone tentatis imponuntur partibus, si calida sint & humida; ad pus mouendum conducunt, vti adeps suillus & vitulinus. Nam taurinus caprinúsque illis acrior existit: quamobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus, magis congruit. Est & adeps gallinaceorum phlegmonis coquendis familiarissimus, magísque etiam anserum: quodammodo tamen ad digerendum potentior. At agrestium omnium animalium adeps multò acrior & siccior est, quàm domesticorum, maximéque pardalis, atque leonis. Quare horum nullus mouendo puri est idoneus. Porrò pus mouent & pix, & resina: ad feruentes quidem phlegmonas, ex rosaceo: ad frigidiores verò, ex calfacientium aliquo oleo liquatæ, vtputa cicino, raphanino, veteri, aut sicyonio. Quum autem cera per se minus sit calida, quàm vt pus mouere possit solis feruentibus phlegmonis apta est, ex calidorum oleorum quopiam liquata. Igitur quæ pus mouent, naturam modicè excalfacientem & humectantem sortiuntur. Cæterùm medicamen puri mouendo idoneum, facultate quidem est tale: vbi verò corpori nostro est admotum, fit actu tale, siue energia. Ergo scirrhum vocant tumorem præter naturam, doloris vacuum, sed durum: interdum etiã sensus expertem. Oritur scirrhus ex humore crasso & frigido, quales sunt duo duntaxat: bilis videlicet atra, & superexiccata pituita. Proinde tumores scirrhosi omnino aut pituitosæ substantiæ sunt, aut atrabilariæ, aut ex vtraque misti. Propriè autem emollientia dicuntur, quæ medentur scirrhosis tumoribus, ex pituita exiccata, crassisque humoribus ortis. Consueuerunt enim ij potissimum in musculorum capitibus gigni. At quæ ab atrabilario succo durruerunt, cancrosa sunt omnia, & ab emollientibus medicinis exasperãtur. Sed his quo pacto prospicere oporteat, in commẽtariis methodi medẽdi docebimus. Quæ verò a lẽto crassóq; humore cõcreto indurata sũt, calida in secundo aut tertio ordine, sicca autem in primo, medicamenta desiderant. Sed quum non exigua

Pueris inesse plurimum halituosi spiritus.

Innatum calidum.

Spiritum esse aut substantiam animæ, aut primum illius instrumentum.

Puri mouendo quæ congruant.

Furfuris facultas.

Adipis differentiæ.

Pus mouentia modicè excalfaciunt, humectantque.

Scirrhus quid, & vnde gignatur.

Scirrhum qui gignant succi.

Emollientia quæ.

Cancrosos scirrhos ab vsu emollientium exasperari.

Scirrhis à viscida pituita ortis, qualia medicamenta conueniant.

ſit in corpotibus induratis maioris mioorisque latitudo, neceſſum eſt medicamentorum illis medentium non paruam etiam latitudinem eſſe. Io vniuerſum autem, ex emollientibus medicamentis præſtantiora ſunt, quæ recentia exiſtunt. Siquidem inueterata, validins quàm expediat exiccant. Porrò radix altheæ & cucumeris agreſtis, nonnullæque aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliunt: ſicuti maluæ agreſtis folia, tum cruda, tum cocta. Atque hoc ſimplex medicamentum eſt, ſicut porcious adeps ioueteratus, cui ſalis nihil indere oportet, ſicuti nec emollieutium vlli. Valde ſiquidem ſal exiccat. In ſumma verò, quæcunque alia emolliri poſſunt, calida ſunt ex ſecundo, & interdum ex tertio ordine: leuiter verò ſicca. Sed & his etiam emplaſtica vis inſit oportet, non ſecus quàm pus mouentibus: at quæ non perinde meatus obſtruat, quòd magis, quàm illa, euacuare ſint nata.

Emollientia.

Sal emollientibus iniciendus non eſt, quòd exiccet valde.

Emollientia debent eſſe etiam emplaſtica.

Cap. IX.

Indurantia ſunt frigida & humida. Solani natura.

At indurantia frigida ſunt, & humida, vt ſempetuiuum, portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum: quanquam hoc, in medio exiccantium & humectaotium conſiſtit, duplicem in ſe habeos ſubſtantiam, nempe terrenam, & aqueam. At verò ſi quid ſimul & refrigeret & deſiccet, ſanè & ipſum indurabit omoino: impropriè tamen, quum concretione potius quàm euacuatione induretur corpus. Illa ſiquidem potius ſiccitas eſt, ac proinde non emollitione, ſed humectatione curatur: quemadmodum tenſio relaxatione, & relaxatio tenſione.

Cap. X.

Laxatio vbi fit & quomodo. Tenſionis cauſæ.

Porrò laxatio in articulis fit, humectatis immodicè quæ circa eos ſunt ligamentis, pariter & tendonibus: tenſio verò, noo etiam ſimpliciter, ſed aut pluſculum exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut ſcirrho. Io cute autem non tantùm ita, ſed muſculis quoque ſubditis quoquo modo in tumorem ſublatis: quemadmodum etiam in inflammationibus accidit. Quamobrem non ſimpliciter vna eſt ſpecies remediorum laxantium: vtpote quum alia humectando, alia calfaciendo, alia emolliendo, quædam vacuando, nonnulla tumores præter naturam purgando, alia etiam per coniugationem, horum quippiam agendo, laxare aſſolent. Eſt autem emplaſticum medicamentum, qnod terrena viſcidáque ſubſtantia, minimèque mordaci præditum, illitum meatibus corporis tenaciter hæret.

Laxantium ſpecies variæ.

Emplaſtici eſſentia qualis.

Cap. XI.

Emplaſtici oppoſitum quale.

Quod emplaſtico contrarium eſt, dici queat poros repurgans, & infarctu liberans: eſtque nec viſcidum, nec mordacitatis expers, ſed ſubtile & nitroſum. Nam in ratione tantùm maioris ac minoris differunt, tum emplaſtica ab iis quæ ſordes nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ poros obſtructos reſerant, ſubtiliora extergentibus ſunt, emplaſticiſque contraria. Sunt autem hæc, tum nitroſa, tum amara. Cæterùm ad extergenda ea quæ in ſuperficie ſunt, requiritur vt cuti extimæ impoſita medicamenta ipſa, ſolam exactamque nitroſam qualitatem poſſideant. At intrò in corpus aſſumpta, etiam ſi adiuncta ſit quædam aſtrictio, poſſint tamen ſic quoque magnos purgare abſtergeréque meatus, cuiuſmodi io vaſis conſiſtunt. Nam ſoris meatuum exiguitas prius ab aſtrictione occluſa, quàm probè queat expurgari, non etiam inde in altum abſtergentem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem viſceráque ſunt partes omnes, quum maximos in ſe habeant meatus, maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exiguitatem læduntur. Proinde intus abſinthium repurgare poteſt, foris non poteſt: quippe quod ex amara acerbáque facultate eſt compoſitum. Quæcunque igitur repereris nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris. At cutis & vlcerum ſordes, non hæc tantùm, ſed & viribus minora poſſunt auferre: qualia ſunt dulcia quæ tenuium ſunt partium. Porrò ſcilla, iris, nitrum per ſe, aphronitrum, ſpuma nitri, ſeriphon, abrotonum, cum cibo potuque aſſumpta, craſſos viſcidóſque humores extenuandi vim obtinent. Quá ob rem lentis ac pituitoſis thoracis pulmoniſque humoribus, aut purulentis & incidendis, & extenuandis, & educendis, aptiora inuenire alia præ iſtis medicamenta non poſſis. His ipſis & iecinoris obſtructiones expurges, & modicas etiam lienis. Nam quæ maiores ſunt, vehementiora deſiderant: nempe capparis corticem, radices tamarices, ſcolopendrion, & ſcillam, & aſplenon. Sed tamen iſtis vtendum eſt, ad iecur quidem ipſis per ſeſe duntaxat: ad lienem verò, miſtis aceto, aut ei incoctis: ad thoracem pulmonemque, melicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam.

Extergenda cutim quidé, debent eſſe exactè nitroſa: viſcera autem, vel ſi aliquid aſtrictionis ſortiantur, nihil nocuerint.

Abſinthium intus repurgat meatus, foris nequaquam.

Medicamenta ad craſſos viſcidóſque humores expectorandos commoda.

Obſtructiones iecoris & lienis, quæ potiſſimum tollant.

Cap. XII.

Quum autem plurimam vrinam mouere eſt conſilium, non admodum dictis vtendum eſt pharmacis, ſed quæ acriora ſunt, & magis excalfaciunt. Eſt enim omne acre calidum: cuius generis ſunt, ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci agrioſelini, ſmyrnij, ipſumque ſeſeli, ammi, phu, meon, aſaron, & cum his acoroo: à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur & ſecernitur: nempe ſeroſo & tenui ſeorſum ſegregato ad renes, craſſo verò in ſeſe coëunte. Quamobrem puris ex thorace expuitioni ea omnia aduerſantur, quum nimirum excalfactoria exiccatoriáque ſiot, necnon ſecretoria & coactoria. At qoæ expui debent, mediocrem caliditatem deſiderant, ne videlicet impenſe exiccentur: ac proinde medicamenta illis congruentia, eiuſdem vtilitatis gratia cum ſorbitiunculis potionibúſque exhibentur. Quæ verò renes expurgant, & ipſa incidendi vim poſſidentia, larga humiditate non indigent. Porrò quæ calloſas conſiſtentias ſunt incidere idonea, admodum quidem incîdunt, ſed minimum ſanè caloris poſſident. Caliditas quippe callum porónye gignit, non incîdit, nec diuidit. Cæterùm quæ & incîdunt & mediocriter calida ſunt, meliora exiſtunt: vt radices regiorum aſparagorum, & rubi, & betonica, & poliū, tum ochra, & vitrū vſtū, & ex ſcilla confectum acetum, & conſimilia.

Acria omnia eſſe calida. Diuretica medicamenta quæ.

Expuitionibus quæ ſint idonea.

Callis incidédis diſcutiendíſque congruentia, qualia eſſe debeant.

Cap. XIII.

Rarefacientia.

Quæ cutis meatus reſerant, ea rarefacientia dicimus: quæ verò vaſorū oſcula, aperientia. Quin & illis contrarium, quòd poros contrahit, cōdenſans dicuot: quod autem oſculum claudit, occludens ſiue obſtruens oominant. Cæterùm rarefacientium quidem natura modicè calida eſt, ac tum

minimè

Aperientia.

minimè ſiccas, tum tenuium partium: aperientium verò, tum craſſarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condenſantium quidem, frigida ſanè & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partium craſſarum. Rarefacit igitur chamæmelum, & althea, quodque ex ipſis conficitur oleum: nec minus quod ex agreſtibus cocumeribus. Quin & vetus, & cicinum, & raphaninum, ex eadem ſunt nota. Aperiunt autem cyclaminus, allia, cæpæ, fel taurinum, vnguentúmque irinum & amaricinum, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiunt. At condenſantia ſunt, aqua frigida, ſemperuiuum, portulaca, tribulus viridis, pſyllium, auricula muris, lenticula paluſtris, ac denique quæcunque refrigerant, ſed non aſtringunt. Proinde mandragora, cicuta, altercum, papauer, ſi eis quis modice vtatur, condenſandi vim obtinent: ſin liberalius, non modò condenſandi, ſed ſtupefaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia quę validè aſtringunt, nec tamen acrimoniam habent adiunctam: quum nimirum eſſentia talium ſit ſimul terrena & frigida. Medicamenta verò quæ frigida quidem ſunt aut æque, aut amplius, ſed ſubſtantiam ſortiuntur aqueam, ea inquam debilitet & contrahunt & conſtringont, videlicet propter ipſam mollitiem: quare condenſantia potius quàm obſtruentia dicuntur. Quippe quicquid valenter tum conſtipare, tum conſtringere debet, robur quoddam renitens, & durum, habeat oportet.

Condēſantia. Occludentia. Hæmorrhoidas aperientia.

Cap. XIV.

Rarefaciētia. Colliquantia.

Quæ itaque citra moleſtiam excalfaciunt, ea ſola omnium ſunt rarefacientia. Si verò non modò calida fuerint, ſed etiam conſiſtentia craſſa, ſi quidem vehementia ſint, & cauſtica, hoc eſt, vrentia, ignis inſtar corpus colliquant, & ſæpe eſcharas tūm cauterij inducunt. At ſi debilius quā vt vrere poſſint, excalfaciant, anaſtomoticam, ſiue aperiendi vim obtinent. Quod autem cauſticum, non tamen vehementer, eſt, præterea eſſentiæ tenuioris, id prorſus ab omni mordacitate aberit: aut cum exiguo, tum dolore, tum morſu eliquabit partes carnoſas. Nam quod non confertim alterat, vt quæ vehementer ſunt calida, quodque non ægrè penetrat, vt quæ craſſæ ſunt eſſentiæ; ea latentem actionem obtinent. Porrò alterationum ſubitæ confertæque mutationes, ſicuti & penetrationum quæ violētæ ſunt, quales proficiſcuntur à cauſticis & eſcharoticis, maximè ſenſibiles ſunt. Cæterùm de quibus nunc agimus, minimè faciunt eſcharas, vocantúrque putrefacientia, licet impropriè, atque ob ſymptomatis tantum ſimilitudinem quum ab vtriſque nullo doloris ſenſu corruptio fiat. Nam quæ verè putrefacientia ſunt, humectant ſimul & calfaciunt. Multis autem modis corrumpi quid poteſt. Corrumpuntur ſiquidem plus nimio refrigerata, aut excalfacta, aut humectata, aut exiccata. Non tamen, quicquid corrumpitur computreſcit, ſed quibus id cum fœtore accidit. At medicamenta de quibus nunc ſermo eſt, putrefacientia, qualia ſunt auripigmentum (quòd arſenicum vocant) ſandaracha, chryſocolla, dryopteris, pityocampe, & aconitum, omnia colliquare ſunt nata, & potiſſimum carnem tenellam, idque abſque dolore. Ex quibus quidem nonnulla imbecilliora cæteris, vt vſtæ petræ flos, extimam tantùm ſuperficiem, quàm contigerint, exedendo, vlceribus excreſcentibus cicatricem inducunt: quamquam medicamenta quæ verè ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnem, ſed durare, & ſiccare ſunt nata: vt alumen, galla, omphacitis, æs vſtum, ac maximè lotum, cum eiſque fructus ſpinæ Ægyptiæ; ſiccaque mali granati putamina.

Anaſtomotica. Corruptionis modi diuerſi. Putrefactioni fœtor neceſſariò accedit. Putrefacientia quæ carnē abſque dolore liquant. Cicatricem inducentia medicamenta quæ.

Cap. XV.

Id igitur eſt in planis vlceribus ad cicatricem ducendis conſilium, vt caro alteretur, fiatque cutis: id quod perficitur per ea quæ illam contrahere, conſtringere, conſtipare, denſare, ſiccare, & in callum cogere valeant: quum nimirum cutis, veloci in callum durata caro ſit. Ea ergo medicamenta quæ ſic agere poſſunt, primariò proprièq; dicuntur epulotica, ſiue ad cicatricem ducentia: cætera verò quæ exedunt carnem, ſecundariò, & per accidens: ſicuti & ea quæ abſque aſtrictione deſiccandi vim habent mordicitatis expertem. Nam & hæc quoque ex accidenti cicatricem inducunt: cuiuſmodi vtiq; medicamentum eſt, myrrha, lithargyrus, oſtreum, & diphryges combuſta: quando quidem & ipſa cicatricem ſæpe inducunt illita. At verò medicamenta citra morſum mediocritétq; abſtergentia, cauitates vlcerum implent.

Epulotica, quæ dicantur primò, & quæ ſecundariò.

Cap. XVI.

Porrò attrahentes facultates ſunt, quæ ex alto vehementius extrahunt: repercutientes verò, quæ in altum occurrentes ſibi ſuccos repellunt. At eſſentia illis quidem calida eſt & tenuium partium: his verò frigida, & craſſarum. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit verò frigidum. Verùm quod calori iunctam partium tenuitatem ſortitur, trahit vehementius: quod autem craſſitudinem frigori, violentius repellit. Atque aſtringentium quidem nota eſt eſſentia. Attrahentium autem, alia ſponte eſt nata, vt dictamni, propoleos, thapſiæ, ſagapeni, ſuccíque Cyrenaici & Medici eſſentia: alia verò * à putredine exaſperante ſuam ducit originem, qualis tum fermento, tum ſtorico ineſt. Quòd ſi fimis quoque ex putrefactione generatio conſtat, vtique omnes attrahendi facultate pollebunt: ſed non parua illis differentia ineſt. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo autem vtrinque ab eo receſſerunt, ad calidius quidem anſerinus; ad frigidius verò gallinaceus. Hoc etiam magis vincuntur humanus & ſuillus. At canum ſtercus ſimile eſt medicamentis extergentibus, maximè ſi veſcantur oſſibus. Crocodilorum autem ſtercus magis etiam id perficit. Eſt & aliud attrahentium medicamentorum genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud eſt nihil, quàm totius eſſentiæ ſimilitudine, ceu quæ nutriuntur familiaria nutrimenta attrahunt. Talium enim medicamentorum ſunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterùm calida vt ſint id genus omnia eſt neceſſe. Quin etiam inter ea quæ eſſentiis ſimilia ſunt, quod calidius fuerit, id potentius attrahet.

Attrahit calidum, repellit frigidum. Attrahentium eſſentia duplex. Fimus omnis attrahit. Trahentia ſimilitudine eſſentiæ. Calidiora trahere potētius.

Cap. XVII.

Iam verò facultatum alexipharmacarum natura eſt duplex. Quædam ſiquidem alterant, quædam euacuant venenum lædens, aut deleterium medicamentum. Alterant igitur vna qualitate, idq; ratione contrarietatis: aut duarum coniugatione: aut denique tota ſubſtantia. Euacuant totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium partium. Cæterùm alexipharmaca medicamēta, ſanè

Alexipharmacarum facultatum natura duplex.

Alexipharmaca eſſe media inter oblæſa corpora, & lædentia medicamenta.

facultate ſunt media inter corpora quæ oblæduntur, & medicamenta lædentia: vt videlicet eadem ſit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam. Quamobrem omnia propémodum quæ deleteriis aduerſantur medicamentis, ſi largius ſumpta fuerint, grauiter animátis corpus offendunt. Quapropter ea exhibeantur cum moderatione, vt nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate ſua à deleteriis vincantur. Euacuatur autem omne deleterium venenum à foris impoſitis medicamentis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine. Quum igitur omnia deleteria medicamenta aduerſiſſima ſecundum temperiem ſint corporibus quæ ab ipſis læduntur, certè ſi à ſimilibus temperie medicamentis vacuentur, erunt vtique & hæc corporum naturis contraria: vt ſunt haud dubiè aliqua ex parte contraria, non tamen adeò vt interimant, ſed in corporis perpetientis & medicamenti lædentis medio librentur.

Cap. XVIII.

Anodynæ facultatis natura.

At facultas quæ verè & eſt & dicitur anodyna, eorum eſt, quæ primo ordine excalfaciunt, tenuemque eſſentiam ſortiuntur. Quæ verò impropriè anodyna vocatur, iis medicamentis ineſt, quæ ſuo ingenti frigore partem ſtupefaciunt.

Stupor quid.

Eſt autem ſtupor paulò minus quàm inſenſibilitas, ac ſenſus priuatio. Cæterùm quæ affectum ſanando dolorem ſedant, nec meritò dici anodyna poſſunt nam id eſt omnium curantium commune.

Anodynorum opera.

Quæ itaque reuera ſunt anodyna, partium ſint tenuium, & calidiora quàm quæ ſymmetra ſunt, eſt neceſſe: vt ſcilicet euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant, quicquid partibus doloris eſt cauſa.

Anodynis nihil debere ineſſe aſtrictionis.

Quare nihil prorſus aſtrictionis habeant oportet, ne ſi pars quidem aut affectus expoſcant. Ex quibus liquet, quòd interdum affectionem non iuuabunt, ſed tantummodo mitigabunt dolorem, quando videlicet verè anodyna dicentur.

Anodynorum differentia duplex.

Interdum adiuuabunt affectum, dicentúrque ſimul anodyna, & ſalubria. Igitur medicaminum anodynorum quædam ex primo ſunt calfacientium ordine, quæ propriè anodyna dicuntur, vt anethinum oleum: quædam ſimiliter vt corpus noſtrum, qualia ſanè pus mouentia. Quæ verò ſoporem epota inducunt, temperiem ſortiuntur vel ſummè aduerſam iis quæ reuera ſunt anodyna. Refrigerant ſiquidem omnia corpus, & ſenſum eouſque ſtupefaciunt, vt ſi paulò liberalius bibantur, mortem afferant. Cæterùm ad vſum propoſitum optima ſunt quæ deſiccant. Quæ verò exiſtentia frigida, humiditatis etiam copiam obtinent, vt cicuta, ea potui non ſunt vtilia. Talis eſt mandragora, excepto eius cortice ſicco: & altercum, præter ſemen.

Deleteria, tota ſubſtantia. Deleteria genere quæ ſint.

Sunt tamen & quæ nobis tota eſſentia aduerſentur. Proinde ſi vel minimum eorum aſſumptum fuerit, omnino lædat neceſſe eſt: ceu dryopteris, pityocampe, thapſia, ſolanum manicum, hydrargyros, & fungorum nonnulli: præterea ſaliua & fel animalium venenatorum. Nam talia omnia genere ſunt deleteria, non quantitate: ac proinde nihil eorum in alexiterias antidotos inditur, vt ſolet papaueris ſuccus, myrrha, ſtyrax, & crocus. Nam tametſi quædam horum dementent largius bibita, quædam mortem inferant, menſura tamen conuenienti permiſta aliis, adiuuant. Eorum porrò quæ mentem lædunt, pleráque etiam caput degrauant, vaporibus ipſum implentia. Sunt quæ id affligant, oblædentia ventriculum. Communiter verò cerebrum vniuerſa duobus modis infeſtant: aut totius ſubſtantiæ contrarietate, aut quum vna duabúſve qualitatibus illius temperaturam immutant.

Cap. XIX.

Purgans medicamen multiplex habet ſignificatum.

Vocabulum hoc, purgans, vna quidem, eaque communi ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quouis modo animalis excrementa expurgant: alia verò de iis tantùm enunciatur per excellentiam, quæ aut per vomitum, aut per alui deiectionem, purgationem moliuntur: ita vt ab his diuerſi generis ſint ea quæ tum per nares, tum per os à capite humores eliciunt. Eiuſdem cum iſtis ſunt generis, quæ vuluæ admota, vi quadam attractrice illius excrementa repurgant.

Purgantium alia duos trahunt humores.

Quæcunque ſi quidem purgare animaduertimus, ea trahendi vim poſſident, alia vnum quempiam ſuccum, alia duos, aut etiam plures: idque illis inter ſeſe commune exiſtit. Nam quæ craſſos humores extenuando, aut vrinam ciere poſſunt, aut ex pectore pulmonéque eiiciendis excreationibus auxiliari, aut menſtruas purgationes ciere, purgant ſanè & ea aliquo pacto, verùm antedictis non ſimiliter nuncupantur, ſed alia dicuntur diuretica, alia bechica, alia menſes mouentia, hac re à ſuperioribus diuerſa, quòd non habeant vim familiarium ſuccorum attractricem, vt illa.

Bechica dici bifariam.

Bifariam autem dicuntur bechica: partim quòd tuſſim pronocent, partim quòd eandem ſedent. Atqui contrariæ horum ſunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incraſſandi. Atque extenuandi quidem facultas, in calidis & tenuium partium ſubſtantiis ſita eſt: incraſſandi verò, frigidis, & craſſarum partium eſſentiis ineſt.

Cap. XX.

Lactis & ſeminis effectrices facultates ſunt, partim in medicamentis tantùm, partim in alimentis. In medicamentis quidem, quum ſuccos pituitoſos excalfacientes in ſanguinem vertimus: in alimentis autem ſecundum ſubſtantiæ totius ſimilitudinem, vbi videlicet boni ſunt ſucci & humida, & tepidè calida, ceu ipſum lac.

Humorum corporis humani temperies.
Lactis temperies.

Siquidem ſanguis eſt caloris mediocris particeps: plus verò quam mediocris, bilis: ſicuti pituita frigiditatis. In medio autem pituitæ & ſanguinis lac ipſum conſiſtit, propius tamen ſanguinem verſus inclinans.

Lactis gignendi ratio.

Vbi igitur ob penuriam ſanguinis parum lactis in mammis conficitur, humectante ſimul & calfaciente victus ratione eſt opus. Si verò quòd bilioſus fuerit, inporga primis tionem ipſe ſanguis deſiderat: mox victum quem nuper diximus. At ſi quòd pituitoſus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut ſecundo ordine, non tamen exiccantia. Verùm inter ea potiora ſunt, quæ non tantùm medicamenta ſunt, ſed & nutrimenta, veluti eruca, fœniculum, anethum. Intelligo enim ipſas herbas etiamnum virentes & humidas: nam quæ ſiccæ ſunt, plus quàm par ſit & excalfaciunt & deſiccant.

Lactis generationem quæ prohibeant.

Huius generis eſt ſmyrnion, apium, ſion, polion, eáque prius quàm exiccentur. In ſumma verò, quæcunque calfaciunt plus quàm expediat, quæque deſiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipſius ſanguinis vitiantia, partim ipſum minorem reddentia, lactis prohibent generationem.

Cap.

Cap. XXI.

Sanguis eſt materia menſium & lactis.

Venas eſſe communes vberibus & matrici.

Lacti menſibuſque gignẽdis, eandem victus & medicinæ rationem deſiderari.

Porrò dictis adſimilem facultatem obtinent, quæcunque prouocare aut ſedare menſes poſſunt. Vtrorumque enim communis materia eſt, nempe ſanguis in venis contentus. Quare vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate cotemperatus, vtrique abundantem copiam ſuppeditat. Communes prętetea vberibus vteróque venæ ſunt non exiguæ. Itaque vbi ad alterutram partem ſanguis defertur, altera ſiceeſcit. Proinde quibus menſes mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibus verò hoc largè ſuppetit, iis planè menſeſq; cohibentur. Quocirca mirandum non eſt, ſi tum victus, tum medicamenta ſimilia ſint, nempe & ea quæ gignunt, & ſedant menſtruas vteri purgationes: & ea quæ lactis in vberibus generationem tum procurant, tum ſupprimunt, quanquam hactenus differant, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menſtrua purgatio indigeat: quum nimirum ea in parte ſitæ venæ magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & ſanguinem fluxilem magis requirant, vtero ad delationem eius nihil conferente. Mittuntur enim in venas quæ committuntur illi, non attrahuntur menſes. At ſanguis in vbera non tantùm mittitur, ſed etiam trahitur: ac proinde leuiori ſubſidio medicaminum opus habet, quum non abundè in mammas is confluit.

Menſes dimitti in vterum, non ab illo attrahi.

Menſes & vrinas quæ eliciant.

Medicamenta etiam quæ iuuant vt ſanguis in mamillas feratur, imperfectas etiam purgationes promouent. Sin autem nimis oblæſæ ſint, aut planè retentæ, nullum eiuſmodi eas ſanare poteſt: verum ſabina, meion, iris, calamintha, pulegium, dictamnum, aſarum, coſtus, caſia, cinnamomum, amomum, ariſtolochia, bunium, & eius generis reliqua, exactas vteri purgationum retentiones perſanant: taliáque etiam vrinam promouent. Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non vehementer deſiccent. Etenim quæ non deſiccant, & modicè calfaciunt, lacti ſunt generando vtilia: quæ verò plus excalfaciunt, nó tamen valenter deſiccant, menſibus eiiciendis ſunt congrua. Verùm & vtraque hæc vrina prouocant, necnon in primis ea quæ deſiccantia, etiam calſaciunt. At præter alia & reddendis ex pectore pulmonéque excreationibus incommoda ſunt deſiccantia. Poſcunt quippe & ipſæ incîdi quidem, noo tamen exiccari, ceu & renum veſicæque calculi.

Menſes ducentia à diureticis quomodo differant.

Cap. XXII.

Semen quæ gignant, extinguantque.

Semen generant cibi qui probè nutriunt, & flatulenti ſunt, familiaréſque totis ſubſtantiis: medicamenta verò flatulenta etiam & calida. Extinguunt autem deſiccantia & refrigerantia omnia, quæque totis ſubſtantiis contraria ſunt. Porrò prouocant quæcunque calida ſunt & flatuoſa abſque deſiccatione: ſupprimunt verò contraria. Etenim quum ſeminis ſubſtantia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur, ſitque etiam flatuoſa: beue nutriant & flatulenta ſint, neceſſe eſt, quæcunque ſemen aut procreare, aut prouocare poſſunt. Quare bulbi, cicer, fabæ, polypodes, cotnus, edulia multi ſeminis & dicuntur & ſunt. At ſcincus & ſatyrion medicamenta ad id apta exiſtunt. Porrò ſimul cibi & medicamina multi ſeminis ſunt, lini ſemen, & eruca. Cæterùm quæ refrigerare ſunt nata, tam edulia, quàm medicamenta ſemen cogentia, incraſſantia, & ſtabile reddentia; vim habent ipſum ſupprimentem, non autem corrumpentem: vt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres ſiue maturi, ſiue immaturi. Iam verò quæ deſiccant, ne eſſe quidem ſemen permittunt, etiamſi natura calida ſint: vt ruta. Quòd ſi etiam non calfaciant, multò minus: vt nymphæa. Eandem proportionem tum eſculentorum, tum medicamentorum eſt inuenire, circa lac & menſtrua. Sub idem genus cadunt, quamuis alio modo, quæ reſpirantium inſtrumentorum reiiciẽdis excreationibus auxiliantur, quæque vrinam ciere poſſunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, vti contraria incraſſandi.

Semen prouocantia ſupprimentiáque.

Semen ſupprimunt omnia refrigerantia.

Semen ne eſſe quidem permittunt, quæ ſiccant.

Cap. XXIII.

Ocularia medicamenta.

Tametſi collyrio diarhodon, & diapompholygos, & cygnio, & thure, vti poſſimus ad aures, aut os, aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tamen frequentius ad oculorum morbos iis vtimur, ob id nimirum ocularia medicamenta vocantur: ſicuti alia hepatica, alia ſplenetica, ſtomachicáve, ſecundum differentiam particularum quibus ſolent auxiliari creberrimè.

Cap. XXIV.

Dum autem ij qui Methodici nominantur, metaſyncriticas quaſdam materias & facultates appellant, præterquàm quòd obſcura & falſa loquuntur, etiam ſuæ ipſorum hæreſi maximè repugnantia aſtruunt.

Cap. XXV.

Guſtus qualitates quæ ſint.

Saporum temperatura.

Guſtatilium qualitatum facultates & opera.

Ex operibus autem contrarias indicare facultates oportet: dicentes quaſdam eſſe facultates emplaſticas, & his contrarias, tum extergentes, tum farctu liberantes: præterea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentes. Nam aſtringentes, acres, amaras, acidas, atque dulces, non facultates medicamentorum, ſed guſtus eſſe qualitates monſtrauimus. Quanquam & harum etiam tum actiones, tum temperaturæ nobis veniunt inueſtigandæ. Etenim aſtringens, terreſtre & frigidum: acidum, ſubtile & frigidum: amarum, terreſtre & ſubtile: quòd inſignis qualitatis expers, frigidum ſimul & aqueum: acre, igneum: ſalſum, terreſtre & calidum, nondum tamen igneum: ſimiliter dulce, calidum, ſed nondum vrens: quæ denique oleoſa ſunt, omnia aquea ſunt & aërea. Sequuta ſanè ſunt temperaturas eorum, & opera. Nam aſtringens, contrahere, conſtringere, denſare, repellere, incraſſare, omniaque refrigerare, exiccareque eſt natum: acidum verò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cũ aliquantula repercuſſione poteſt. At acre ſimiliter vt acidum extenuátque & perpurgat, necnon perrumpit, attrahit, & eſcharam inducit: cæterùm calfaciens, & digerens. Sic amarum quoque meatus perpurgat, abſtergit, extenuat, incidit humorum craſſitiem abſque manifeſta excalfactione. Quod qualitatis eſt expers, incraſſat, cogit, contrahit, extinguit, ſtupefacitque. Porrò ſalſum contrahit, conſtringit, condiendo ſeruat, deſiccat citra apertam aut frigiditatem, aut caliditatem. Dulce verò concoquit, laxat, rarefacit: oleoſum deniq; humectat, emollítque, & laxat. Ex quibus ſanè facilè inuenire licebit, qui nam ſapores temperie, & qui ſint operibus contrarij.

Cap. XXVI.

Symmetrum quid dicatur.

Symmetrum appellare medicamentum conuenit, quod nec excalfacit, nec deſiccat, nec refrigerat, nec humectat: nec calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve exiſtit. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut ſiccius eſt, à vincente, ſeu excedente facultate cognominatur. Portò per vnumquenque exceſſum quatuor poſuiſſe ordines, quod ad vſum ſpectat, ſufficit: calidum quidem, exempli gratia, nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit, noo tamen euidenter, ſed ita vt opus ſit rationali demonſtratione. Quæ verò manifeſtè calfacere nos dicuntur, ea ſecundi ordinis eſſe dicentur. At quæ iam vehementer quidem, non tamen ſummè, tertij. Quæ autem adeò excalfacere poſſunt, vt eſcharam moliantur & vrant, quarti: ſimilitérque in aliis exuperantiis exiſtimandum. Nam quæ adeò vehementer refrigerant, vt extinguant, & ipſa quarti ſunt ordinis. Cæterùm nullum inuenire eſt, quod quarto deſiccet ordine, quod non etiam vrat. At tertij ordinis exiccantium quippiam eſſe poſſit, quod minimè vrat, ceu omuia quæ vehementer aſtringunt: ex quibus eſt omphacium, rhus, alumen, balauſtia, galla omphacitis. In his autem ipſis quædam vicina ſunt adurentibus, vt ſquama æris, & æs vſtum, quaſi inter tertium quartúmque ordinem hæreant. In medio tertij eſt æs vſtum, ſi lotum ſit: in principio tertij hypociſtis. Sic in ſecundo & quarto differentias licet conſtituere triplices: quum non perinde vrant cauterium & napy, licet ambo quarti ſint ordinis.

Ordines, ſiue gradus exceſſuum quatuor.

Exiccantia quarto ordine, etiam vrunt.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus.

Liber Sextus.

Generalis igitur ſermo de facultate medicamentorum ſimplicium, vnioerſus iam ſuperioribus libris finem ſuum conſequutus videtur. Tempus verò iam eſt ad ſermones particulares, ſiue ſpeciales tranſire, hoc ſolummodo repetentes: primùm quidem, in natura temperatiſſima: ſecundò, in temperata, poſtea deinceps in ſimplicibus morbis, faciendum eſſe periculum de facultate ipſorum medicamentorum. Cæterùm quoniam medicamenta omnia, partim quidem ſunt animalium partes, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquores, aut ſucci: partim autem ex metallis ſumuntur: optimum mihi viſum eſt de plantis ante omnia diſſerere: dein de metallicis pertractare, ac vltimò ad animalium partes tranſire, idque obſeruato literarum græcarum ordine. Curabimus autem ſemper, vt (quod monuit primo oraculo Hippocrates, vitam pronuncians breuem, & artem longam) feſtinantes quammaximo ſtudio, viam incedamus compendioſiſſimam, per ea nempe quæ ſunt in arte vtiliſſima. Inter omnes porrò Dioſcorides perfectiſſimè mihi videtur confeciſſe tractatum de medicamentorum materia. At qui aggrediuntur figuras herbarum deſcribere, quas ne per ſomnium quidem viderunt, ij certè videntur præconibus ſimiles, qui notas ab aliis acceptas fugitiui mancipij publicant, quem ipſi nunquam viderunt, imò quem ne agnoſcere quidem poſſint, ſi propè aſſiſteret. Illos etiam non poſſum non accuſare, qui primi herbarum formas, ſcriptis docere conati ſunt, quum melius exiſtimem ab ipſo præceptore oculis diſcere, ac non aſſimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores.

Medicamenta in quibus experiri debeamus.

Vita breuis. Ars longa.

Dioſcoridem exactiſſimè tradidiſſe hiſtoriam plantarum.

Abrotonum.

Abrotonum calidum & ſiccum eſt facultate, in tertio receſſu, aut ordine, qui ad temperatam naturam expenditur, ſitum. Valde ſiquidem eſt amarum: qui ſapor, quum eſſentiæ terrenæ ſit, à largo eſt calore extenuatus. Porrò ſi quibus per circuitus redeunt rigores, ante inuaſionem rigorum eos abrotono confrices, minus vtique concutientur, ſubitóque ſenſum caloris percipient. Quòd abrotonum etiam lumbricos perimat, par quidem eſt, quum ſit amarum. Cæterùm & digerendi & incidendi quandam vim habet, ipſóque abſinthio maiorem: quando quidem pauciſſimæ acerbitatis particeps eſt abrotonum, haud autem exiguæ abſinthium. Vnde inimicum ſanè eſt ventriculo abrotonum, veluti etiam ſeriphum: gratum verò & amicum abſinthium. Per ſe quippe amarum omnifariam eſt infenſum ventriculo: auſterum verò, aut acerbum, aut in ſumma aſtringens, amicum & familiare. Abrotoni duæ ſunt ſpecies: quarum alteram ſanè marem, alteram fœminam vocant. Similiter & abſinthij tres ſpecies, aut differentiæ aſſignantur. Quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellant abſinthium: cuiuſmodi eſt Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam denique Seriphon. Quibus omnibus abſinthium quidem minus eſt calidum, nempe plurimam aſtrictionem obtinens. Non tamen minus deſiccatorium exiſtit. Cæterorum autem, Santonicum à Santonia regione, in qua naſcitur, nomen ſortitum, proximam habet facultatem, Seripho paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, deſiccandóque. Porrò ipſum Seriphum Abrotono minus eſt calidum, verùm calidius abſinthio, ſtomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritudine, per ſe etiam quandam ferens ſalſedinem. Sed nonnullam tamen, etſi minimam, aſtrictionem ſortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum ſunt infeſta ventriculo. Solum enim inter ea abſinthium, & maximè ponticum, gratum ſtomacho exiſtit. Abrotonum vſtum, calidum ſiccumque facultate eſt, magis etiam quàm cucurbita ſicca vſta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt: ac proinde maximè præputij vlceribus congruunt. At cinis abrotoni vlceribus omnibus mordax eſt: atque idcirco ex oleo aliquo tenui, cicino ſcilicet, aut raphanino, aut Sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Tum barbam tardius naſcentem, in eorum aliquo, nec minus lentiſcino maceratum, elicit.

Abrotoni temperatura & eſſentia.

Abrotono ſi quis perfricetur ante inuaſionem, minus à febrili rigore infeſtabitur.

Abrotonum vermes perimit.

Abrotonum inimicum ventriculo.

Abſinthium ventriculo gratum.

Aſtringentia ſunt amica ventriculo.

Abſinthij tres ſpecies. Ponticum. Santonicum. Seriphum.

Cucurbita vſta præputij vlceribus congruit.

Abrotoni cinis ex aliquo oleo calido, barbam tardius naſcentem elicit.

Agnos, Vitex.

Agnos, aut vitex, fruticoſa illa planta, calidus quidem & ſiccus eſt tertio ordine: verùm multum tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu acris ſimul & aſtringens: ipſas tamen virices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia, ſemenque, & flos, calida ſiccáq; ſunt facultate, necnon tenui ſubſtantia: quare ſæpe nobis ſunt vſui. Porrò ſemen edendo eſt: tam perſpicuè tamen calfacit, vt capiti dolorem

Agnos. Vitex.

Viticis ſemen capitis grauitatem parit.

boc nomine pariat: quanquam si id frigatur, minus caput tentat. Vtcunque autem sumatur, flatus ventris discurit. Præterea tum semen, tum flos, tum folia, venereas intemperantias compesceunt. Quare non tantùm esa potáque conferre ad castitatem videntur, verumetiam substrata: vnde planta ipsa, agnos, hoc est, casta vocatur. At ruta quàm agnos, magis quidem excalfactoria & exiccatoria extitit. Ad hæc, agni quidem semen ac germina, modicam astrictionem ferunt: at ruta vbi aruerit, exactè amara est & acris: quandiu verò humida fuerit, subamara. Nulla tamen austeritas aut acerbitas illi inest, aut illa certè obscutissima Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa, agni semen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menses mouet, & indurata digerit, & lassitudinem tollit.

Vitex venereas intemperantias compescit.

Rutæ facultas.

Vitex obstructis confert, mensesque promouet.

Agrostis, Gramen.

Agrostis. Gramen.

Graminis radix modicè frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate existens quammoderata.

Gramen esculentum.

Gramini esculentum inest, cruenta vlcera glutinat, frangitque lapides.

Eius radix est modicè frigida & sicca: proindéque cruenta vlcera glutinat. Ipsa autem herba illita non vehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua inest, qua nimirum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat. At semen alterius quidem imbecillum est: eius verò quæ in Parnaso nascitur, vrinam cier, ac fluxus ventris & stomachi resiccat. Vis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

Graminis semen.

De quatuor Anchusis.

Anchusæ quatuor species.

Onoclea quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem, desiccantem, astringentem, & subamaram, corporibus condensandis & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Quare aurigini & lienosis est vtilis. Præterea cum polenta illita, iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed etiam admota extrinsecus, proinde aceto macerata vitiligines & lepras sanat. At folia ipsius herbæ imbecilliora radice sunt, non tamen à resiccatione & astrictione aliena. Itaque profluuium sanant cum vino pota. Lycopsos nominata, refrigerans etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis astringentem sortitur. Onochilo cognominatæ vis & calidior & medicamentosior inest. Quare eos qui à viperis morsi sunt admodum iuuat, tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua verò quæ quarta est, & parua, cæteris est calidior, & amarior, & medicatior: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mensura cum nasturtio & hissopo epota.

Onoclea quibus morbis conueniat.

Lycopsos.

Onochilos.

Anchusæ quarta species anonymos, latos lumbricos perimit.

Agarici radix.

Primò quidem gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, acrimoniæque & astrictionis leuiculæ quandam speciem temporis spacio inducit: estque consistentia laxa. Quare composita hæc radix est ex substantia aërea & terrea, à calore extenuata. Minimum autem habet essentiæ aqueæ: Hác ratione & digerendi vim possidet, & crassitudinem incidendi, tum anfractus viscerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborantes ex obstructione iecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios, sanat: tum rigores per circuitus recurrentes, ex crassis viscidisque humoribus ortos exterminat. Iuuat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus assumptum, pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Est etiam & purgatorium.

Agaricum radicem esse credit Galenus.

Agarici facultates insignes.

Ageranton.

Facultatem digerendi habet, & leuiter quadantenus phlegmone liberandi.

Ageranton.

Adiantum, Polytrichum, Callitrichum. Vulgò capilli Veneris.

In calore & frigore symmetrum est, siccat tamen, & extenuat, & digerit. Caput ex alopecia glabrum, capillis vestit: strumas & abscessus digerit: epotum lapides frangit: viscidorum crassorumque è pectore pulmonéque excreationibus, non mediocriter confert: ac denique ventris profluuium sistit.

Adianton. Politrichon. Capilli Ven.

Aizoon, Semperuiuum.

Aizoon vtrunque, tum maius, tum minus, desiccat quidem leuiter, vtpote astringens modicè: est tamen ex tertio ordine refrigerantium, in cóque aquea essentia præpollet. Quare ad erysipelata, herpetes, & phlegmonas à fluxione ortas accommodatur.

Aizoon. Sẽperuiuum.

Ægilops, Auena.

Digerendi vim obtinet, existens leuiter acris. Vnde phlegmonas induratas, & ægilopas sanat.

Ægilops. Auena.

Aera, Lolium.

In principio tertij ordinis excalfacientium, secundi verò extremo exiccantium consistit, sic vt accedere magis quàm iris, naturæ acrium videatur: à qua tamen essentiæ tenuitate relinquitur.

Aëra. Lolium.

Ægyrus, siue populus alba.

Populi flores calidi sunt in primo recessu, paulumque ad siccius declinant, subtiliorumque potius quàm crassiorum sunt partium. Floribus similia sunt folia, licet imbecilliora. Resina etiam floribus similem facultatem, sed calidiorem obtinet. At semen, tum resina, tum floribus subtiliorum est partium, & exiccantius: non tamen multò calidius.

Ægyrus. Populus alba.

Acacia.

Acacia & planta ipsa acerba est; & fructus, & succus: qui lotus acrimoniam deponit. Porrò si parti illinatur, protinus eam sicciorem atque contractam reddit: estque tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, vbi quidem elotus fuerit, alioqui si illotus sit; primi. Est autem consistentia terreus, habetque in se partes quasdam aqueas necnon alias tenues & calidas.

Acaciæ facultas.

Acalephe, Vrtica.

Huius herbæ tum fructus, tum folia, admodum digerẽtis sũt facultatis, adeò vt phymata & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum exhibent, dum coquuntur, quo extimulant venerem, & ma-

Acalephe. Vrtica extimulat venerem.

ximè vbi semen cum musto bibitur. Quòd non calfaciat vehementer, sed nimis tenuium sit partium, testimonio est crassorum ex pectore eductio: tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò subducit ventrem titillatione magis quàm purgatione. In vniuersum, quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter persanat.

Vrtica subducit aluum titillatione magis quàm purgatione.

Acanthos, Spina vulgaris.

Acanthos. Spina.

Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent: at radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthium.

Radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, vt & iis qui conuelluntur auxilientur.

Acanthos leuce, Spina alba.

Acanthos leuce. Spinæ albæ facultas.

Radix eius desiccatoria est, modicéque astringens: quamobrem & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdematáque illitu contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est: itaque potui dari iis qui conuelluntur conuenit.

Spina Ægyptia.

Spinæ Ægyptiæ facultas.

Validius quàm spina alba, tum astringit, tum siccat. Quare profluuium muliebre radix eius supprimit. Fructus verò & columellæ prodest, & iis quæ in sede inflata sunt: vlceráque ad cicatricem perducit.

Acoron.

Acori facultates.

Huius radice vtimur, quæ gustu modicè amaro est, odoréque non iniucundo. Itaque facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Quare & vrinam mouet, & lienes induratos discutit, ceratoidisque crassitiem detergit, extenuatque. Ad quod succus præstantior existit: calfacit enim & siccat in tertio ordine.

Aconitum pardalianches.

Aconitum pardalianches.

Hoc putrefacientis & deleteriæ facultatis existit: quare in cibo potúque fugiendum.

Aconitum lycoctonum.

Aconitum lycoctonum.

Est & hoc similis alteri facultatis, sed peculiariter lupos interficit, vt illud pardos.

Acte, quam sambucum: Chamæacte, quam Ebulum vocant.

Acte. Sabucus. Chamæacte. Ebulus. Alimum.

Vtraque potentiā habet & desiccandi, & conglutinandi, necnon digerendi modicum.

Alimum.

Semen simul & lac hæc planta gignit, estque gustus acris & subastringentis: ex quibus constat ipsam esse dissimilarem. Maior tamen pars eius temperatè est calida, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa.

Aloë.

Hæc herba, optima in India nascitur, cuius liquor est id quod ad nos importatur, cognominatum aloë, medicamentum ad plurimas res, propter siccitatem mordicationis expertem, vtile. Quod quidē astringit modicè, sed fortiter amarū est: ac proinde subducit ventrem. Est autem tertij ordinis exiccantium: calfacientium autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Ad hæc verò, gratum est ventriculo medicamen, vt si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat vlcera quæ ægrè ad cicatricem perduci possunt: & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Confert similiter si maceretur aqua, ad eorum phlegmonas, necnon eas quæ in ore, naribus, oculisque oboriuntur. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc vt paulùm extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non sit molestum.

Aloës facultates.

Aloë est grata ventriculo.

Aloe quibus affectibus conferat.

Alysson.

Alysson morsus à cane rabido, rabientemque ipsum sanat.

Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed rabienti quoque data, sæpe in totum sanauit, ob totius substantiæ similitudinem. Siccat autem digeritque mediocriter, ac præterea detergit nonnihil. Qua ratione vitiliginem, & ephelim purgat.

Alsine, auricula muris.

Alsine. Auricula muris.

Hæc quum essentiæ sit aqueæ, citra astrictionem tum refrigerat, tum humectat. Quare ad feruentes phlegmonas & mediocria erysipelata confert.

Amaracon, Maiorana.

Amaracon. Maiorana. Ambrosia.

Calfacit quidem in tertio ordine: in secundo autem siccat.

Ambrosia.

Illita vim habet astringentem, ac repellentem.

Ami.

Ami.

Eius semen est admodum vtile. Quum enim sit subamarum & acre, constat ipsum & digerere, & prouocare vrinas. Calfacit autem, resiccatque in tertio ordine intenso.

Amaranthum.

Amaranthon.

Facultatis est incidentis & extenuantis. Quare coma eius cum vino pota, menses educit: omnésque pota fluxiones desiccat: stomacho infesta. Grumos etiam sanguinis dissoluere creditur.

Amurca.

Amurca vires.

Ex secundo est ordine calfacientium: at siccantium intenso quodammodo magis, terrestris substantiæ quum sit. Sic & vlcera corporum temperata siccorum curat: quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat, perinde vt resina, pix sicca & bitumen.

Ampeloprason, Porrum agreste.

Ampeloprason. Agrestia omnia esse acriora hortensibus.

Est enim herba hæc porrum agreste: ob idque acrius eo, atque siccius, vt agrestia omnia hortensibus. Proinde stomacho quàm illud, nocentius. At crassos & lentos humores potentius incidit, valentiúsque infarcta organis obstructione liberat. Hac quoque ratione sæpe prouocauit vrinas, vbi à crassis & lentis retinebantur humoribus. Adeò verò est calidum, vt illitum cataplasmatis ritu, exulceret.

Ampelos agria, Vitis agrestis.

Ampelos agria. Vitis agrestis.

Racemi eius extergendi vim possident: ac proinde cutis extimæ vlcera purgare possunt. Sed astrictionem quandam sortiuntur extrema germina, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos

Ampelos hemeros, Vitis satiua.

Ampelos. Vitis.

Vitis cultæ assimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce, vitis alba, Bryonia.

Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia.

Prima huius gémmina vere edi solent, edulium ventriculo propter astrictionem acceptum. Cæterùm submaramt, & modicè acrem astrictionem possident: quare & vrinam modicè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem vim habet, & moderatè calidam. Quam ob rem & lienes induratos liquat epota: cum ficubúsque foris imposita, psoram & lepram sanat. Porrò fructus eius, racemi speciem præferens, iis qui coria depsant, est vtilis.

Ampelos melana, Vitis nigra.

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædictæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdalorum vires.

Quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi vim possident. Siquidem ephelim purgant & excreationibus ex pectore pulmonéque crassiorum lentorúmque humorum mirè auxiliantur. Obstructiones præterea iecinoris à crassis & viscidis succis ortas expediunt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renum dolores, ab huiusmodi causa natos persanant. Ipsius arboris etiam radices coctæ illitæque, ephelés purgant. Porrò amygdala dulcia, quæ & ipsa nonnihil sortiuntur amaritudinis, moderatè sunt calida.

Ammoniacum.

Ammoniacum.

Cuiusdam ferulæ est lachryma, potentiam emolliendi vim possidens, adeò vt articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas per halitum digerat.

Amomum.

Amomum.

Acoro similem facultatem obtinet, nisi quòd acorum siccius sit, maiore autem concoquendi vi amomum.

Anagallis.

Anagallis vtriusque facultates.

Anagallis vtraque, & quæ cœruleum, & quæ purpureum fert florem, extergentis est facultatis. Habent verò nonnihil etiam caloris, & quandam trahendi vim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa, desiccandi vim habent citra mordicationem. Quam ob rem vulnera glutinant, & putrida corrigunt.

Anagyris.

Anagyri facultas.

Frutex est grauiter olens, & digerentis, excalfacientísque facultatis. Cuius folia viridia tumores reprimunt: at reficcata, incidentis sunt exiccantísque potentiæ. Similem ferè vim habet eius radicis cortex. Semen subtiliorum est partium, vomitum tamen prouocat.

Androsæmum, Officinis Milleperforata, Hispanis Coraconcillo, hoc est, corculum.

Androsæmon. Mille perforata.

Planta est fruticosa, natura duplex. Vnum enim dicitur Ascyton, species hyperici: alterum à quibusdam appellatur Dionysias. Est autem semen eorum purgatorium: foliorum verò facultas modicè extergens & desiccans, vt & ambusta curare credantur. Cæterùm in vino austero decocta, vinum ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces.

Amara & acris est herba. Potest autem reficcata ebibitáque tum ipsa, tum fructus eius, magnopere prouocare vrinam, & nimirum etiam digerere & desiccare.

Andrachne, Portulaca.

Andrachne.

Frigida & aquea est temperie, paucæ particeps austeritatis: proinde fluxiones repellit, maximéque biliosas & calidas. Estque tertij ordinis refrigerantium: humectantium autem secundi. Quare maximè æstuantes adiuuat, tum ventris osculo imposita, tum hypochondriis: ac præcipuè in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem lenit. Quoniam autem restringit, vtiliter dysentericis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc sanè multò est quàm herba succus ipsius efficacior.

Portulaca dentium stuporem lenit.

Anemone.

Anemone.

Radix commansa pituitam euocat: succus è naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida vlcerum anemonæ expurgant, & leptas detrahunt, mensésque appositæ eliciunt, & lac trahunt.

Anethum.

Anethi facultates.

Adeò excalfacit anethum, vt habendum sit aut secundi ordinis inteosi, aut tertij remissi. Exiccantis verò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, crudos humores concoquit. Vstum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantium fit. Proinde vlceribus nimis humidis prudest, potissimum iis quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probè cicatrice inducit. Cæterùm viride humidius & minus calidum est: itaque magis concoquit, & somnum conciliat, sed minus discutit.

Anethum vstum, pudendorum vlceribus conuenit.

Anthyllis.

Anthyllis vtraque.

Anthillis vtraque modicè desiccat, vt & vlcera glutinet. At quæ chamæpityi assimilis est, subtiliorum est partium, magisque detergit, præterea comitialibus comperit.

Anthemis, Chamæmelum.

Anthemis. Chamæmelum.

Calfacit, & desiccat in primo ordine, estque tenuium patrium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Anisi semen.

Anisi semen.

Calfacit & siccat in tertio ordine. Proinde vrinam mouet, ac digerit, flatúsque ventris reprimit.

Antirinum, Anarinum.

Antirinum.

Semen habet inutile, estque cum bubonio similis facultatis.

Aparine, Philanthropos.

Aparine. Philantropos.

Modicè extergit & desiccat, habetque nonnihil subtilium partium.

Apios, Pirus.

Apios. Pirus.

Piri folia pariter & turiones, austera sunt. Ex fructu autem, pars vna terrea est, alia aquea. Cæterùm vtraque frigida, necnon alia temperata. Proinde eis pira stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita autem desiccant, modicéque refrigerant. Vnde etiam vulnera glutinant.

Achrades, Pira syluestria.

Achrades. Pira syluestria.

Magis quàm pira reliqua astringunt & desiccant: ob idque maiora vulnera glutinant, fluxúsque reprimunt.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Syluestris mercurialis.

Apocynum. Cynocrambe. Cynomoron.

Canibus iuxta & hominibus est venenum, herba grauiter olens, ob idque vehementer calida: non tamen proportione desiccat. Itaque illita, admodum digerentis est facultatis.

Argemone.

Argemone.

Argemone.

Et huius herbæ facultas abſterſoria eſt,& digerens.

Ariſaron

Ariſaron.

Multò minus eſt aro. Radicem habet oliuæ magnitudine,ſed multò eſt ipſa acrius.

Ariſtolochia.

Ariſtolochia triplex.

Radix eius eſt amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt, quæ rotunda. Aliarum verò duarum,quæ clematitis appellatur, fragrantior eſt,infirmior tamen. At longa,tenuitate quidem à rotunda vincitur,abſtergendi tamen calfaciendique & ipſa potentiam obtinet: minus ſanè quàm rotunda abſtergens & digerens, ſed non minus calfaciens,imò forſan plus. Itaque in quibus vſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa: vtputa in vlceribus carne implendis. At in quibus craſſum humorem validius extenuare oportet,illic vſus eſt rotundæ. Proinde dolores à craſſo ſpiritu inductos,rotunda exactius perſanat, extrahit ſpicula,putredines corrigit, vlcera ſordida purgat,dentes & gingiuas ſpleodidas facit:auxilio eſt aſthmaticis,ſingultientibus,comitialibus podagricíſque, ſi cum aqua bibatur. Tum ruptis & conuulſis, vt ſi quid aliud, medicamen idoneum eſt.

Ariſtolochiæ rotundæ admiranda opera.

Arceuthus, Iuniperus.

Arcethus. Iuniperus.

Calida & ſicca eſt tertij ordinis. At fructus, ſimiliter calidus eſt:ſiccus tamen in primo ordine.

Arctium.

Arctium.

Quòd Thapſo Verbaſco eſt ſimile,radice tenera,candida,dulci,caule oblongo & molli, ſemine cymino ſimili,tenuium eſt partium: ob idque facultatis modicè exiccantis & extergentis. Quamobrem radix ac ſemen eius in vino cocta, quadantenus dentium dolores mitigant. Porrò ambuſta & chymethla non horum modò decoctum, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt.

Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.

Lappa maior. Bardana.

Digerit ſimul & deſiccat: aſtringit tamen nonnihil: vnde folia eius antiquis vlceribus proſunt.

Arnogloſſon, Plantago.

Arnogloſſon. Plantago. Refrigerantia ſimul & aſtringentia quibus morbis conueniant.

Refrigerat pariter & ſiccat in ſecundo gradu: habétque nonnihil auſterum, ratione terrearum partium. Porrò medicamenta,quæ cum hoc quòd refrigerant, vnà etiam aſtringunt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt, & ſi quid aduratur,refrigerant. Tum ſinus quoque glutinant, & alia vlcera recentia ſimul & vetera. Atque in omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli ſecundum eſt arnogloſſum,ob temperaturæ ſymmetriam & conuenientiam. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem,& frigiditatem quæ nondum ſtupefaçiat. Fructus etiam & radix ſimilis ſunt facultatis,niſi quòd tum ſiccioris,tum minus frigidæ. Quin & ſemen ſubtilium eſt partium: radices verò craſſiorum. At herbæ folia exiccata ſubtilium partium exiſtunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus vtuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus incoquentes:præterea ad iecinoris renumque obſtructiones non has tantùm adhibent, ſed folia quoque,& multò magis ſemina.

Plantaginis radicibus ad dolores dentium vtuntur.

Arum.

Arum.

Mediocrem extergendi vim poſſidet,eſtque primi ordinis calfacientium & exiccantium. Radices eius comeſæ mediocriter humorum craſſitiem incidunt, ita vt ſint excreationibus ex pectore idoneæ.

Artemiſia.

Artemiſia vtraque.

Duplex eſt, vtraque tamen calfacit ſecundo ordine: intenſo autem primo, aut ſecundo remiſſo deſiccat: eſtque tenuium partium: vnde calculis renum, vterique fomentationibus haud mediocriter congruunt.

Aſarum.

Aſarum.

Radices eius facultate ſimiles radicibus acori ſunt: intenſiores tamen.

Aſclepias.

Aſclepias.

Huius nondum nos periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathos.

Acris ſimul & aſtringens eſt. Quare partibus quidem ſuis acribus excalfacit,auſteris verò refrigerat. Itaque vtriuſque ratione deſiccat: vnde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus petræus.

Aſparagus. petræus.

Abſtergendi vim habet citra manifeſtam caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè radices eius, & ſemen: quia & dentium dolores ſanat.

Aſplenum.

Aſplenum.

Tenuium quidem partium, non tamen calida eſt herba. Hac vtique ratione lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos.

Radices aſtrictorias ſortitur:quare non inſtrenuè ſiccat. Nam & vlcera glutinat,& aluum fluẽtem ſiſtit,ſi quis in vino decoctam radicem bibat.

Aſter atticus, Bubonium.

Aſter atticus. Bubonium.

Partim quidem digerens eſt,partim autem refrigerans: verùm id non aſtringit.

Aſtaphis, Uua paſſa.

Aſtaphis. Vua paſſa.

Culta quidem,concoquendi,aſtringendi,& leuiter digerendi, facultatem obtinet. At agreſtis, vehementer acris exiſtit,adeò vt ex capite purget, abſtergátque valenter. Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus.

Huius radix extergentis eſt facultatis. Vſtæ autem cinis,calidior,exiccantior,ſubtilior,ac digerere potentior exiſtit: ac proinde alopecias ſanat.

Atractilis, Cnicus agreſtis.

Atractilis. Cnicus agreſtis.

Facultatem habet deſiccandi,& modicè digerendi: exque ſpinarum eſt genere.

Atraphaxis, Atriplex.

Atraphaxis. Atriplex.

Humida quidem eſt in ſecundo ordine,frigida verò in primo: eſtque aquea ſimiliter maluæ. Quin & ventrem celeriter permeat,vt illa,ob lubricitatem. Hortenſes autem atriplex & malua, quàm agreſtes, tum humidiores ſunt, tum frigidiores: proinde phlegmonis & phygethlis incipientibus, hortenſes: vigentibus autem & declinantibus,agreſtes magis conueniunt. Semen eius abſtergendi vim habet. Itaque icteritiæ ab obſtructione iecinoris ortæ auxiliatur.

Aphace.

Aphace.

Aſtringit, editurque vt ipſa lenticula: ægrius tamen concoquitur. Cæterùm valentius deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium.

Aſtrictoriã,amaram, & acrem qualitatem ſortitur, excalfaciens, extergens, roborans, & exiccans. Proinde bilioſos ventris humores deiicit, ac per vrinas euacuat. Verùm contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum. Sic nec ſi in

thorace

thorace aut pulmone contineatur: nam astringens in eo facultas, quàm amara, valentior est. Est autem calidum in excessu primo: siccum verò in tertio. At succus longè quàm herba est calidior.

Balanus Myrepsica, Glans vnguentaria.

Balanus myrepsica. Glans vnguentaria.

Succo eius, qui calidus est, vnguentarij vtuntur. Reliquiæ autem vnde expressus est succus, vincentem habent qualitatem amaram, cui admista est quædam astrictio. Proinde extergentem, incidentem, contrahentem, & stipantem effectum possident. Quod si quis carnem eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum subducit largiter. Sed lienes liquat, iecurque, induratescentia: ad quorum viscerum expurgationem, ex oxycrato ipsam exhibere consueuimus. Ex aceto etiam lepras, psoras, lentes, vitiligines, ionthos, ephelim, exanthemata, achoras, aliósque id genus cutis affectus exterit. Abstergentem itaque & incidentem cum astrictione obtinet facultatem. Cortex autem eius admodum astrictorius existit.

Balsamum.

Balsamum. Opobalsamũ. Carpobalsamum.

Balsamum desiccat & excalfacit secundo excessu: est autem & tenuium partium, adeò vt odoratum sit. Eius lachryma subtiliorum est partium quàm ipsa planta: non tamen adeò calida vt nonnulli existimant. Fructus eius persimilis facultatis est, longè tamen in subtilitate partium inferior.

Balaustium.

Balaustium. Cytinus.

Flos est agrestis punicæ, sicuti domesticarum cytinus. Valenter gustum astringit. At verò si omne astringens terrestre est & frigidum, meritò quis dixerit ipsum valenter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine vlcera ad cicatricem perducit. Quinetiam ad sanguinis reiectiones, dysenterias, necnon ventris vtriúsque profluuia, nemo est qui non hoc medicamento vtatur.

Batus, rubus.

Batus, rubus.

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate astringente, neque obscura, participant. Sed folia germináque recens nata plurimum in se habent substantiæ aqueæ, parum verò astrictionis. Quare vulnera glutinant. At fructus maturus, non parum habet succi calidi temperati, qui existit dulcis: ob idque, & ob modicam astrictionem, non est insuauis gustui. At immaturus, acerbus est, & validè exiccatorius. Ac sanè vterque reconditur, validius quàm recens desiccans. Flos eandem vim fructui immaturo possidet. Vtraque ad dysenterias, ventris profluuium, robur deperditum, sanguinísque expuitionem sunt idonea remedia. Radix præter astrictionem, non paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Rubi radix comminuit lapides.

Batrachium, Ranunculus.

Batrachium. Ranunculus.

Huius omnes quatuor species adeò acres existunt, vt cum dolore exulcerent. Quare si conuenienter vtare, psoras & lepras excoriant, & vngues diuellunt. Tum leprosis stigmata digerunt, & verrucas detrahunt. Quin & alopecias iuuant exiguo tempore admotæ. Radix arefacta sternutationem prouocat. Sed & dentes dolentes iuuat, sic vt eos frangat. Est itaque valde calida & sicca, tum radix, tum vniuersa herba.

Bdellium.

Bdellium.

Quod Scyrthicum nominant, estque acriùs & resinosius, emollientis admodum & efficacis virtutis est. Arabicum autem, quod splendidius est, magis quàm emollientia exiccat: videturque in potu sumptum calculos renum frangere, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores, rupturásque sanare.

Bechion, Tussilago, Vngula caballina.

Bechion. Tussilago. Vngula caballina.

Tusses & orthopnœas iuuare creditur, si quis folia arida sur radicem in prunis vrens, ascendentem inde fuliginem inspiratu attrahat. Est autem modicè acris: vt sine molestia, ooxave, omnes thoracis affectus credatur rumpere. Folia virentia partem recenti phlegmone obsessam illitu adiuuant.

Blitum.

Blitum.

Holus est esculentum, humidæ frigidæque temperaturæ in secundo ordine.

Bulbus satiuus.

Bulbus satiuus.

Frigidior quidem & crassior agresti est, lentumque succum procreat. Nam & coctu difficilis est & flatuosus, & venerem prouocans. Artameo illitus ob amaritudinem simul & astrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat.

Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius. After atticus. Bubonium.

Multò est calidioris tẽperaturæ quàm superior.

Bubonium, Aster atticus.

Creditur sanare bubonas & illitum, & alligatum inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè est calidum. Cæterùm oon ita siccat, vt redat.

Buglosson.

Buglosson vino iniectum hilaritatem parit.

Humidæ calidæque temperiei est: viníque iniectum hilaritatis causa esse creditur. Sed gutturis etiam leoir asperdinem, si melicrato coctum sumatur.

Bunium.

Bunion.

Adeò excalfacit, vt & vrinas moueat, & menses prouocet.

Buphthalmos.

Buphthalmos.

Flos eius floribus chamæmeli est tum maior, tum acrior: vehementiúsque digerit, adeò vt & duritias sanet, cerato mistus.

Brathy, Sabina.

Brathy. Sabina.

Quantùm in acrimonia cupressum vincit, tantùm ab eo superatur in astrictione: quare illo & calidior est, & potentius digerit. Quin & similiter cupresso putredinibus accommodari potest, maximè vbi rebelliores fuerint, & diuturniores, Carbunculos item soluit: mensésque, vt si quid aliud, essentiæ tenuitate prouocat, & sanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum educit. Esto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum exiccantium, ex numero eorum quæ vel maximè tenuium sunt partium.

Bretanica.

Bretanica.

Huius folia astringentia sunt, & vulnerum glutinatoria, similia agrestibus lapathis. At expressus ex illis succus periode natus est astringere, videturque sanare porrescentia.

Bromus.

Bromus.

Illitum desiccat, digerítque mediocriter & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam astrictionis obtinet, vt ventris profluuia iooet.

Bryon thalation, Alga.

Compositum est ex terrea & aquea essentia, vtraque

Bryon thalattion. Alga.

vtraque frigida. Siquidem & gustum astringit & calidis quibusuis illitum, ea refrigerat, adiuuatque.

Bryon aut Splanchnon, Muscus.

Bryon. Splanchnon. Muscus.

Vim habet astringentem inualidam, cæterùm mediocriter frigidam. Nam & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps.

Gallium.

Gallium.

Inde nomen sumpsit, quòd lac coagulet Facultatem autem obtinet exiccatoriam, & subacrem. Flos eius competere sanguinis profluuiis videtur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana.

Huius radix efficacissimè extenuat, purgat, abstergit, liberat obstructione, vtpote impensè amara existens.

Gigarta, acinorum vuæ nuclei.

Gigarta. Acinorum vuæ semina.

Ex secundo exiccantium sunt, ordine: refrigerantium verò, primo. Omnibus autem ventris cum profluuio iunctis affectibus, impendiò conferunt, vtpote quum acerbi appareant.

Gingidium.

Gingidium.

Gustu amarum & astringens quum sit, temperie calidum frigidumque videtur. Secundum vtranque verò qualitatem desiccatorium est. Cæterà porrò stomacho amicum existit.

Glaucium.

Glaucium.

Astingit cum quodam fastidio: tum adeò insigniter refrigerat, vt solum sæpe erysipelata, si valentia non fuerint, curare possit. Constat enim ex aquea terreáque substantia, vtraque frigida.

Glaux herba.

Glaux herba.

Ex lacticiniis quum sit, calida quodammodo humidáque fuerit.

Glechon, Pulegium.

Glechon. Pulegium.

Quandoquidem acris & subamara est, valde extenuat & calfacit. Quare & illita rubricat, & exulcerat si diutiùs hæreat. Quinetiam humida, crassa, & lenta, ex thorace & pulmone excreatu facilia facit, mensésque mouet.

Glœos, strigmenta balneorum.

Glœos, Strigmenta.

Modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyrrhiza, Dulcis radix.

Glycyrrhiza. Dulcis radix.

Similiter radici ipse succus, dulcis leuiterque astringens existit. Proinde non modò asperæ arteriæ, sed vesicæ etiam scabritiem lenire potest, idque temperaturæ mediocritate. Quare fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatem sortitur. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id quod modicè est dulce, iure sanè etiam siti congruens medicamentum est, minimum modicè humidum, humanáque natura frigidius. Dioscorides ait, arefactæ radicis pollinem vnguibus oculorum mederi.

Dulcia modicè humida. Glycyrrhiza sitim lenit.

Glycysida, Pæonia.

Glycysida. Pæonia.

Radicem habet leuiter astringentem, cum quadam dulcedine: at si plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato, amygdali pota quātitate. Expurgat porrò etiam iecur obstructum, & renes: ventrisque sistit fluxiones, si in aliquo austero vino cocta sumatur. Est præterea omnino reficcatoria: quare ex collo pueris suspensa, meritò comitialem morbum persanat: idque aut aliquem à se fluorem per infantuli inspirationem immittens, aut aërem assiduè mutans, atque alterum reddēs. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat: & melanthium frictum palam catarrhos & coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assiduéque calorem ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eáque postea cuiuspiam collo obuincias, mirificè profueris, tum paristhmiis, tum omnibus iis quæ in collo expullulant. Pæonia itaque & exiccat, & tenuium est partium; calfacit autem mediocriter.

Pæonia appensa comitialem morbum persanat.

Cyrenaicus succus. Melanthium.

Vincula quibus præfocaueris viperá, conferre tumoribus gutturis.

Gnaphalium.

Gnaphalium.

Folia eius modicè astringunt: quare ex aliquo vino austero dysentericis prosunt.

Gongilis, Rapum.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis semen venerem excitat, vtpote spiritum flatuosum gignens. Sic & radix coctu difficilis est: inflatque & semen generat.

Damasonium, Alisma.

Damasonium. Alisma.

Decoctum radicis eius calculos tenuum comminuit. Quare abstersoriæ facultatis est particeps.

Daucus, Staphylinus.

Daucus. Staphylinus.

Domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrem calidamque facultatem sortitur: ac proinde etiam extenuat. Ac radix sanè flatuosum quid obtinet, ac venereum. Semen autem, domestici quidem, & ipsum quandam ad venerem ciendi potentiam possidet: agrestis verò planè flatu caret ac proinde vrinam mensésque ciet.

Dauci semen.

Dauci semen.

Adeò vehementer excalfacit, vt inter prima, tum vrinam, tum menses prouocet. Multum etiam digerere per halitum foris impositum valet. Ipsa verò herba, moderatè calida est, similemque etiam vim obtinet, cæterùm infirmiorem.

Daphne arbor, Laurus.

Daphne. Laurus.

Huius folia calfaciunt & siccant vehementer: at fructus adhuc vehemētius. Radicis cortex minus quidem acris est calidus, cæterùm plus amarus: habetque etiam astrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodest. Bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba, quam Alexandrinam appellant.

Daphne, herba.

Euidenter est calida, acris, & subamara, potáque tum vrinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Chamædaphne.

Persimilis quidem est viribus daphnæ Alexandrinæ: sicuti & quod daphnoides vocant.

Dictamnum.

Dictamnum.

Tenuiori essentia constat quàm pulegium, cætera illi simile. At pseudodictamnum ad omnia imbecillius existit.

Dipsacos.

Dipsacos.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccatoria est, habetque nonnihil & abstersorium.

Dorycnidion.

Dorycnidion.

Aquea excellit frigiditate. Quamobrem pauculum quidem soporem conciliat: plusculum verò sumptum, perimit.

Dracuntium, Dracunculus.

Dracuntium. Dracunculus.

Quiddam aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice. Cæterū illo acrius est, & amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam & astrictionem leuiculam. Radix omnia viscera expurgat, optimumq; remedium est contumacium vlcerū. Verùm exterget etiam cætera omnia quæ extersionem desiderāt. Folia præterea similem facultatē sortiuntur, ob idque si sint viridia, recentia vulnera glutinant. Fructus valentior est, non foliis tantùm, sed radice. Itaq; & can-

cros

cros,& polypodas creditur eliquare. Succus eius quoque vitia oculorum expurgat.

Dryopteris, Filicula.

Dryopteris. Filicula.

Dulcis,actis, amara, & in radice etiam acerba existit. Habet autem facultatem putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys, Quercus, Robur.

Drys. Quercus. Robur. Fagus. Ilex.

Exiccandi astringeodique possidet facultatem, cum medioc̣ri quadam tepidaque caliditate. Cæterùm plus cæteris eius partibus astringit, quæ in trunci cortice membrana subest : tum quæ ipsius fructus cunuestit carnem. Quamobrem ad profluuium muliebre,sanguinis expuitiones,dysenterias,& diuturnos veotris fluxus esse credunt accommodam. Valentius tamen astriogunt fagus & ilex. Quarum plantarum folia tenella illita noo instrenue deliccant, necnon vulnera glutinant. Eandem foliis vim habet & fructus roboris : eóque Medici nónulli vtuntur ad incipieotes atque crescentes phlegmonas.

Ebiscus, Althea, agrestis malua.

Ebiscus. Althea. Malua syluestris.

Facultate digerendi,laxandi, phlegmone liberandi,mitigandi, & concoquendi difficiles coctu affectus est prædita. Cæterùm & radix & semen quàm folia,& tenuiorum sunt partium,magísque exiccatoriam & extersoriam facultatem ostendunt,vt & vitiligines detergant, & semen tenum calculos frangat. At radicis decoctum,ad dysensenteriam, diartbœam, & sanguinis reiectionem est aptum, quum nimirum etiam nonnihil astringar.

Ebenus.

Ebenus.

Ex iis lignis est,quæ trita in aqua soluuntur.Vis ei inest excalfaciendi, extergendi , & tenuium est partium.Quamobrem,quæ pupillas offuscant,extergere creditur : miscetúrque aliis ocularibus medicamentis.

Elea, Olea.

Elea. Olea.

Oliuæ rami quantum habent astrictionis, tātæ sunt frigiditatis participes.Fructus verò,si quidem ad voguem maturuit,moderatè calidus est,sin immaturus,magis tum astringit,tum refrigetat.

Elaeon, oleum.

Elaeon. Oleum.

Oleum quod ex oliuis exprimitur, homectatorium esse, & moderatè calidum,iam suprà docuimus. Eiusmodi est,quod est dulcissimum:fitq; potissimum ex oliuis quas druppas appellant. Cæterùm quod omotribes & omphacinum nuncupant,quale ab Hispania vehitur,id quantum in se habet astrictionis,tantum etiam illi inest frigiditatis. Porrò oleum vetus quod quidē ex dulci inueterato efficitur,& calidius est, & potentioribus ad euaporandum viribus : quod verò ex crudo,id dum reliquum quippiam seruauerit astrictionis, mistæ permanet facultatis : vbi verò illam prorsus abiecerit , reliquo euadit simile. Quinetiam quicunque in præparando ramos iniiciunt,ij omphacino simile oleum efficiunt. Porrò quòd oleum lotum minimè omniū mordacitatem contineat , suprà etiam traditum est. Sunt autem varia oleorum genera : quibus sanè cicinum & tenuius, & ad discutiendum potentius est, quamsimillimum oleo ex oliua vetusto.Raphaninum autem,cætera huic est simile,sed calidius tamen. At hoc etiam calidius sinapinum cui simile est quod ex melaothio conficitur. Pugnaot cum istis myrtinum & sesaminum, tum quòd astringant , tum quòd crassarum sint partium. Mistæ facultatis est lentiscinum, terebinthinum,& masticbinū. Non enim tantùm emolliunt,sed & astringunt: Amygdalinum porrò amaritudinem exuperantem possidet,cæterùm cuiusdam astrictionis est particeps, non tamen caryinum, sed id vel maximè simplicis est digereodi facultatis. Calidius eo est laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei est quod ex nigra pice conficitur.Dadinum,minus quidem laurino calidum,verùm valentius desiccans. Hioscyaminum verò mistæ facultatis est, emolliendi videlicet,ac refrigerandi. Oleum porrò cicinum, ventrem subducit. Hoc verò magis, quod fit ex Gnidio grano. Quod ex agresti oliua exprimitur,extergit,simulque astringit.Squalidissimum enim id est ex omni olei genere : & pòst, Istricum quoque , deinceps illis Hispanum. Pinguissimum est Lybicum , & Cilicium : simul autem pingue & tenue,Sabinum.In medio comprehensorum omnium sunt,tum id quod per Cyclades insulas nascitur,tum quod per Græciā,Asiámque. Etenim oleum piogue æstimatur viscositate: tenue verò, si pelluceat,si purum sit,si plurimum minima eius portione inungatur , si facilè à cute combibatur. Omne autem oleum pro cuiusque iniectorum natura variari contingit.

Olei differentia.

Oleum lotum est minimè mordicans.

Oleum pingue,tenueque qua ratione æstimetur.

Elatine.

Elatine.

Modicè tum refrigerat,tum astringit.

Elaphoboscos.

Excalfacit , & tenuium est partium:ob idque exiccat,maximè in secundo ordine.

Elenium, Enula campana.

Elenium. Enula campana.

Radix eius calida & sicca est cum recrementitio humore. Quare eclegmatis quæ faciunt ad educendos crassos ex pectore succos,idoneè miscetur. Iuuat etiam ad rubrificandas partes vexatas frigidis diuturnísque affectibus.

Elelisphaces, Salua.

Elelisphacos. Salua.

Euidenter excalfacit,ac leuiter subastriogit.

Helleborus , Veratrum.

Helleborus. Veratrum.

Tam albus quàm niger helleborus extergentis calfacientísque est potentiæ. Quamobrem ad alphos,lichenas,psoras,lepräsque,accommodi sunt, Quinetiam niger si in fistulam callo induratam iofundatur duobus tribúsve diebus , callum detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & desiccaotium. Porrò oiger gustu calidior est, candidus amarior.

Helxine, quam Parthenium vocant.

Helxine. Parthenion.

Abstergit, constringitque cum humiditate subfrigida : vnde phlegmonas incipientes vsque ad augmeotum sanat,maximè si calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplasmatis ritu illinitur : ad auriumque dolores phlegmonosos succus eius instillatus , sicuti ad paristhmia gargatizatus , conducit.

Helxine , quam cissampelon vocant.

Helxine altera. Cissampelos.

Digerendi obtinet facultatem.

Elymus, Meline, Panicum.

Elymus. Meline. Panicum.

Facultate pauci nutrimenti est, & exiccatoria. Sistit nonnihil ventris fluxus,vt milium. Si verò foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron.

Ad solas purgationes esse videtur commodum, bilem ac pituitam educens : iuuat tamen ad alia, gustu salsum existens.

Epithymum.

Epithymum.

Thymi facultatem babet , ad omnia efficacius. Exiccat & calsacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedium.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Vberibus illitum, ſurrecta ea ſeruare poteſt. Aiunt verò, ſi potu hauriatur, ſterilitatem parere.

Epimelis, Pomus ſylueſtris.

Epimelis. Pomus ſylueſtris.

Fructus eius acerbus eſt, ſtomacho tamen ingratus, capitis mouens dolores.

Erebinthus, Cicer.

Erebinthus. Cicer.

Legumen eſt flatuoſum, copioſi nutrimenti, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, lacti & ſemini generando aptum. Prolicit verò & menſes. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius vrinam prouocat: cuius decoctum renum calculos frangit. Reliquum erebinthorum genus eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi extergendi. Sunt enim calidi & modicè ſicci: participes item amaritatis, cuius vi & lienem, & iecur, & renes expurgant, pſoráſque, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & teſtes induratos diſcutiunt, tum vlcera maligna cum melle ſanant.

Erebinthus agreſtis.

Cicer agreſte.

Calidior & ſiccior domeſtico eſt, quantò & acrior & amarior exiſtit.

Erice.

Erice.

Digerendi per halitum facultatem obtinet: ſed præcipuè flore eius ac foliis vtendum.

Herpyllus, Serpillum.

Serpillum. Herpyllus.

Vſqueadeo calfacit, vt vrinas & menſes moueat. Eſtque & guſtu admodum acre.

Eryſimum.

Eryſimum.

Semen eius igneum eſt, & calfactorium. Vtile eſt eum eclegmatis ad promouendas craſſorum ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & teſticulorum, iuuat: & vt Dioſcorides ait, etiam occultos cancros.

Erythrodanum, Rubia paſſiua.

Erythrodanū. Rubia tinctorum.

Eſt autem tinctorum rubia, radix acerba & amara: quare lienem, & iecur expurgat, & vrinas craſſas, multas, & interdum ſanguinolentas promouet. Quin & menſes ciet, extergitque mediocriter. Proinde vitiligines albas cum aceto illa iuuat.

Eupatorium.

Eupatorium.

Tenuium eſt partium, incidendíque & extergendi vim, citra manifeſtam caliditatem, obtinet: quocirca obſtructiones iecoris aperit. Ineſt ei quædam etiam aſtrictio, per quam robur viſceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium.

Vrentem & tenuium partium facultatem ſortitur.

Ephemeron, Iris agreſtis.

Ephemeron. Iris agreſtis.

Aſtringit quidem, eſtque ſuauis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficaciter autem radix eius in dentium dolore colluitur. At folia cocta in vino, phymatum augmento & ſtatui congruunt.

Echinus herba.

Echinus herba.

Fructus eius acerbus eſt, atque idcirco repellentis facultatis & exiccatoriæ. Vtuntur eo ad oculorum auriúmque fluxiones.

Zeia, Spelta.

Zeia, Spelta.

Vniuerſa ſua facultate, quodammodo in medio eſt tritici & hordei.

Zingiberis radix.

Zingiberis radix.

Excalfacit, ſed non primo ſtatim occurſu, veluti piper: vnde ſanè & minus eſſe ſubtilium partium, quàm piper exiſtimanda. Etenim illaboratam quandam, & craſſam retinere in ſe videtur humiditatem, quemadmodū piper longum. Quare diutius perſeuerat quæ proficiſcitur à zingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Porrò vbi totum corpus celerrimè calfacere conſilium eſt, ea tunc exhibenda ſunt, quæ & celerrimè à caloris noſtri contactu incaleſcant, & promptiſſimè vndequaque ferantur. Verùm vbi partem quamuis refrigeratam recalfacere ſtudemus, contrà agendum: nimirum quæ tardè caleſcentia, plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Cæterùm licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen eſt differentia. At nauſturtium, napy, tapſia, & agreſtium columbarum ſtercus, maiori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zithus.

Non parum eſt acrior hordeo, ſuccíque praui, quum ex putredine oriatur. Eſt & flatuoſus, ac partim acris & calidus: parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zime, Fermentum

Zime, Fermentum.

Tenuium eſt partium, & mediocriter calidum: proinde citra moleſtiam quæ in profundo ſunt extrahit & digerit. Particeps autem eſt aciditatis cuiuſdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ à ſale eſt, * & quæ etiam à farinæ natura.

Hedyoſmos, Mentha.

Hedyoſmos. Mentha.

Tam mentha, quàm calamintha, guſtu acris, & facultate calida eſt, ex tertio calfacientium ordine. Infirmior tamen eſt mentha, & minus excalfacit: cæterum mediocriter ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem ſemicoctam & flatuoſam continent. At calamintha, quum valentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in ſe, atque acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate verò, ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis reiectiones reprimit. Subſtantia eſt, vt ſi qua alia herba, tenuium partium.

Calamintha.

Hediſarum.

Hediſarum.

Huius ſemen amarum & ſubacerbum apparet: ob idque potum ſtomacho gratum exiſtit, viſcerumque obſtructiones expurgat. Idem præſtant totius fructus germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles.

Radicem habet lilij radici ſimilem, & figura & viribus: prodeſtque vt illa, igni ambuſtis, nimirum tum leuiter digerens, tum nihil aſtringens.

Hemionitis.

Hemionitis.

Aſtrictionem ſimul & amaritudinem poſſidet. Quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt.

Erigeron.

Erigeron.

Refrigerat & modicè digerit.

Eryngion.

Eryngion.

Calore quidem eſt temperatum, non paruam tamen ſiccitatem ſortitur, conſiſtentem in tenui eſſentia.

Thalietrum.

Thalietrum.

Folia habet coriandro ſimilia: caulem craſſitudine rutæ. Vis eis ineſt citra morſum exiccatoria. Itaque vlcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapſia.

Thapſia.

Acrem habet ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate coniunctam. Quare ex alto violenter extrahit, & quod extraxit, digerit: celeriter tamen corrumpitur.

Thermus, Lupinus.

Thermus. Lupinus.

Præmaceratus aqua, amaritudinem exuit, edique poteſt, ſed nutrimentum fit craſſi ſucci. Vbi verò natiua etiamnum amaritas permanet, extergendi, digerendíque vim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum, vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrænas, malignáque vlcera, iuuat. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia ſumptum. Elicit menſes & fœtum cum myrrha & melle impoſitum. Lupinorum porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec liuida tantùm, ſed & chœradas & phymata curat, ſi in aceto, aut oxymelite, aut poſca coquatur.

Lupinorũ farina quibus morbu medeatur.

Thermos agrios, Lupinus agreſtis.

Lupinus agreſtis.

Amarior eſt, & ad omnia valentior domeſtico, eiuſdem genere cum ipſo facultatis.

Thlapſi.

Thlapſi.

Semen eius facultatem acrem ſortitur, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes ciet, & fœtum enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt: euacuátque supernè & infernè bilem oxybaphi menſura epotum.

Thridax, Lactuca.

Thridax. Lactuca.

Humida & frigida eſt, ſecundum aquæ fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parua & leuia eryſipelata, eſt cómoda: præterea reſtinguit ſitim. At ſemen potum, genituræ profluuium cohibet. Sic & agreſtis lactucæ ſemen. Cuius holeris colligitur ſuccus, argemas & caligines purgans, inungíque ad aduſtiones cum lacte muliebri ſolitus.

Lactucæ ſemẽ genituræ profluuium cohibet.

Thymum.

Thymum.

Incidit & calfacit vehementer, ob idque vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, potum viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert, ac denique excalfacit exiccátque in tertio ordine.

Idæa radix.

Idæa radix.

Admodum guſtu eſt acerba. Quare ſanguinis effuſiones, lienterias & dyſenterias, menſéſque fluentes ſupprimit, tum pota, tum etiam admota extrinſecus.

Ixos, Viſcum.

Ixos Viſcum.

Ex plurima aërea & aquea, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Quare ex alto humores extrahit, eóſque diffundit & digerit. Tempus autem vt calfiat poſtulat.

Ios, Viola.

Ios. Viola.

Violæ folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtantiam ſuperantem poſſident. Proinde tum per ſe, tum cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti, & oculis.

Hippuris, Cauda equina.

Hippuris. Cauda equina.

Aſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde valenter exiccantem, ſed citra morſum. Itaque vulnera etiam maxima glutinat, vel ſi perſectos eſſe neruos contigerit. Præterea vocatas enterocelas glutinat: necnon ſanguinis reiectiones, fluentes menſes, dyſenterias, cæteróſque alui fluxus coërcet. Succus verò eius prodeſt ſanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiis in ventre paſſionibus, ex auſterorum vinorum quopiam epotus: ac ſi febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum.

Vnà cum fœniculo & de ipſo diſſeremus.

Iſatis.

Iſatis.

Domeſtica quidem qua vtuntur tinctores, facultatis eſt valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: eſt enim ſimul amara & aſtringens. Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat: & ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores laxos mirificè digerit, ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia maligna vlcera mirabiliter reſiſtit. At iſatis ſylueſtris manifeſtè iam acre quiddam, tum guſtu, tum actione præfert. Proinde quàm domeſtica magis deſiccans, valentius etiam putredinibus obſiſtit: ad cætera iam comprehenſa deterior.

Iſopyron, Phaſiolon.

Phaſiolon. Iſopyron.

Semen habet amarum & ſubacerbum. Extergit itaque & incidit humores craſſos, cum hoc vt corpora contrahat, conſtringátque. Quare excreationibus pectoris confert, & iecur expurgat, creditúrque iuuare hæmoptoicos.

Itea, Salix.

Itea. Salix.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem vti poſſis. Verum floribus eius maximè propè omnes vtuntur ad exiccantis emplaſtri præparationem. Eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, vt morſu abſtineat. Habet verò etiam quandam aſtrictionem. Porrò ſuccus expreſſus medicamen exiccatorium exiſtit, expérſque mordacitatis. Nec enim inuenias aliquod medicamen ad plures res vtilius eo, quod citra mordacitatem exiccat. Arboris cortex ſimilem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, niſi quòd temperaturæ ſiccioris exiſtit, veluti omnes cortices. Etenim cinere corticis macerato in aceto, nonnulli callos atque myrmecias tollunt.

Salicis corticis cinere macerato in aceto, callus atque myrmecias exteri

---

GALENI PERGAMENI
De ſimp. medicamentorum facultatibus,

LIBER SEPTIMVS.

Calamintha, Nepita.

Calamintha. Nepita.

Eſſentia quidem eſt tenui, temperie autem calida & ſicca, quodammodo in tertio ordine. Eſt enim acris guſtu, paulúmque amaritudinis obtinet. Extrinſecus admota, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutémque exugit: poſtremò

etiam vlens efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuè calfacit, atque sudores ciet, omnéque corpus tum digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores tepentes per circuitum nonnulli vtuntur, sicuti & contra ischiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem, totúmque adeò articulum excalfacit, & cutem non obscurè adurit, menséque tum epota, tum apposita, admodum efficaciter prouocat, ac denique elephantiacis etiam probè auxiliatur. Præterea cicatricibus atris candorem restituit, & sugillata digerit. Præstat autem in huiusmodi, vbi in vino decoxerimus, ipsam emplastri ritu apponere, & viridem magis quàm siccam. At sicca, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur: veluti etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida sunt & acria. Succus eius aut infusus, aut epotus, ascaridas, lumbricos, & aurium vermes enecat. Sic & conceptum interimit, eiicitque. Igitur incidendi quidem ei vis adest, ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abstergendi verò, propter solam amaritudinem. Quare asthmaticis atque ictericis conuenit. Ad omnia tamen dicta, montana efficacior existit.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus.

Leuiculam quandam astrictionem, ac minimam acrimoniam possidet. Siquidem magna ex parte essentia quidem eius terrena est, & acria: temperies autem, calida & sicca in secundo excessu, nisi quòd valentius desiccat. Porrò moderatè mouet vrinam: ac facultatibus quæ iecori stomachóque imponuntur, necnon iis fomentis quæ inflammato vtero, aut mouendis menstruis administrantur, commodissimè potest misceri.

Calamus phragmites, Canna.

Calamus phragmites, Canna.

Radix eius cum bulbis, aculeos stipitésque infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abstergentem, miniméque acrem facultatem sortitur, quemadmodum & ipsa folia. Cortex verò combustus, admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, cum nonnulla abstersione, vt exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine. Cæterùm eius flos est vitandus. Nam si in aures incidat, adeò tenaciter hærens affigitur, vt auelli non possit, auditúmque vitiat.

Calami flos vitiat auditũ.

Cancanus, Cacalia.

Cancanus, Cacalia.

Radix cancani, crassam, emplasticámque & exiccantem habet essentiam, sed mordacitatis expertem. Quare macerata vino, sicuti tragacantha, & linctis, aut commansa, arteriæ asperitates sanat.

Cannabis.

Cannabis semen.

Cannabis semen adeò flatus discutit exiccátque, vt si largius edatur, genituram absumat.

Capnios, Fumaria.

Capnios, Fumaria.

Acris, amaræ, & acerbæ qualitatis est particeps. Quamobrem vrinam biliosam, multámque prouocat: sanátque tum obstructiones, tum imbecillitates iecinoris. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum trahens lachrymarum, veluti ipse fumus.

Capparis.

Capparis radicis cortex intus & foris adhibitus, quæ moliatur.

Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam: ob idque pugnantibus facultatibus constat: quippe abstergere, purgare, incidere, potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere, acrimonia: contrahere, densare, astringere, acerbitate. Quare lienes induratos, si quid aliud, maximè potest iuuare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admistus, tum intra corpus assumptus, siue decoctus in aceto oxymelitéue, siue contusus atque illis permistus: cùm nimirum crassos lentósque humores apertè hoc pacto sumptus euacuet: nec eos tantum per vrinas, sed per ventrem etiam sæpe sanguinolentos defert: vnde & lienes adiuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet, ex capite purgat, auxiliatur ruptis atque conuulsis; necnon malignis vlceribus, cataplasmatis modo impositus. Præterea dentium dolores adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpe solus dentibus mansus. Ad hæc vitiligines cum aceto detrahit, & choeradas, & duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis mistus. Radicis cortici fructus proportione respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & cauies similem etiam vim obtinent. Admiscemus tamen illis aliquid, quod eorum vehementiam obtundat. Nec mirum est, quòd aurium vermes sua perimant amaritudine.

Capparis fructus & folia.

Cardamum, Nasturtium.

Cardamum, Nasturtium.

Nasturtij semen adurentis facultatis est particeps, veluti napy. Proinde omnia quæ rubrificationem postulant, eo excalfaciunt. Miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam valenter crassos succos incidere valeat. Porrò & herba arefacta, semini similem facultatem sortitur. Nam quæ humida est & viridis, multis numeris inferiorem.

Cardamomum.

Cardamomũ.

Quantò suauius magísque fragrans nasturtio est, tantò & imbecillior ei calida facultas inest. Nec enim vlcerare est idoneum. Habet autem adiunctum quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit: & cum aceto valenter psoras detergit.

Caron.

Caron.

Cari semen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem possidens qualitatem. Itaque & flatus extinguit, & vrinas ciet, tum semen, tum planta.

Casia.

Casia.

Exiccat & calfacit tertio quodammodo ordine: sed & tenuium admodum partium est, habétque acrimoniæ plurimum, ac leuiter nonnihil astringens. Incidit itaque simul & digerit, robúrque instrumentis addit. Quare mensibus est mouendis idonea, vbi à copia simul & crassitudine illi suppressi fuerint.

Carya, Nuces.

Carya. Nuces.

Arbor tum in foliis, tum in germinibus astrictionem quandam possidet, cæterum euidentem multámque in nucis putamine recenti pariter & sicco. Eius autem succo expresso, ac melle decocto, nos vice stomatici medicaminis vtimur. Oleũ quod ex fructu elicitur inueterato, admodum per halitum digerit. Quare nonnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas sanant. Sunt qui ad neruorum vulnera vtantur. Cæterum si recens sit, astringentis nonnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & vstus, tenuium partium & exiccatorium citra morsum est medicamen. At ponticanux, quam λεπτοκάρυον & auellanam appellant, plus habet essentiæ terrestris ac frigidæ. Itaque austerior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

Nux pontica. Auellana.

Caucalis.

Caucalis.

Caucalis.

Excalfaeit & deficcat. Præterea vrinam ciet, mutiàque ad repositionem conditur.

Carpesium.

Carpesium.

Simile est valetianæ, tum gustu, tum facultate: sed plus haber tenuitatis. Proinde magis ea viscerum obstructiones extergit, vrinam mouet, renésque calculis degrauatos expurgat.

Cenchrum, Milium.

Cenchrum. Milium.

Primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimenti largitur. Ventrem tamen deficcat, forísque admotum in sacculis, idoneum fomentum est iis, quæ citra morsum exiccari postulant.

Cedrus.

Cedrus.

Cedrus specie est duplex: altera fruticosa iunipero assimilis: altera arbor non exigua. Vtraque est calidæ siccæque temperaturæ tertij quodammodo ordinis secundum vtrunque. Cæterum cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse videtur, admodum calida & tenuium partium. Quare mollem viuentium carnem promptè eitràque dolorem putrefacit. Nam mortuorum corpora exiccat, simúlque à corruptione tuetur, vtpote humiditates eorum depascens, at solida haudquaquam attingens corpora. Nec mirum videri debet, si cùm tanta vi polleat, lendes, pediculos, tineas, auriúmque vermes interficere valeat: tum fœtum viuentem quidem interimat, extinctum autem eiiciat: quemadmodum & ipsum semen, si coëundi tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui aduersum est medicamen. Quod etiam dentium foraminibus instillatum, eos & confringit, & à dolore liberat. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Vtuntur autem ea plebei, cùm ad vulnera ouibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos κρότωνας vocant.

Cedri fructus.

At fructus moderatiores existunt, adeò vt comedi possint. Quanquam si iis liberalius vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre percipies.

Centaurium maius.

Centaurium maius.

Radix eius gustui acris simúlque astringens apparet, cum leuicula quadam dulcedine. Quod verò ad actiones pertinet, menses prouocat, viuum fœtum extinguit, extinctúmque propellit. Præterea vlcera glutinat, sanguinémque reiicientibus prodest. Exhibentur autem eius binæ drachmæ, febrientibus quidem cum aqua: febri verò liberis, cum vino. Quinetiam ruptis, conuulsis, dyspnœæ, inueteratæque tussi est auxilio. Eadem quæ radix, & succus ipsius præstat.

Centaurium minus.

Centaurium minus.

Huius radix planè inefficax est: at caulis & folia, & flores, vtiliora sunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululum habens & astrictionis: ob idque admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Vlcera itaque magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducũtur. Atefacta verò glutinatoriis & deficcatoriis miscetur facultatibus. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ vehementer deficcantia cum quadã astrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam infundunt ischiadicis, ceu biliosa & crassa extrahens: nam & talia purgat. Succus eius præter dicta, cum melle oculis illinitur; mensésque & fœtum euocat. Iecinoris quoque obstructiones optimè aperit, bonúmque duratio lieni est remedium, & impositum foris, & bibitum.

Cerasia.

Cerasia.

Quæ dulcia sunt, magis aluum subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Austera verò, contrario modo. At acida, pituitosis excrementosisque stomachis sunt idonea. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt.

Cerasi gũmi.

Ipsius arboris gummi, arterias asperas lenit, calculisque vexatos adiuuat.

Ceratonia.

Ceratonia.

Exiccantis astringentísque facultatis est, tum arbor ipsa, tum fructus. Qui quidem si sumatur humidus, magis ventrem subducit: si autem siccus, magis eundem sistit.

Cestrum, Betonica, Psychrotrophon.

Cestrum: Betonica. Psychrotrophon.

Vim habet incidendi, vt gustus indicat: est enim subacris & amariuscula. Quare calculos renum frangit: pulmonem, pectus, & iecur expurgat: menses promouet: comitialibus prodest: rupta conuulsáque curat, omnibúsque bestiarum morsibus illita auxiliatur. Postremò acidum ructantibus & ischiadicis, bibita prodest.

Cecis, Galla.

Cecis Galla.

Quæ omphacitis dicitur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ, per quam deficcat, repercutitque fluxiones. Esto verò tertij in deficcando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna, laxáque, & ipsa deficcat quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se in aqua, aut si magis astringere vis, in vino aliquo austero, ac dein trita, cataplasma est non instrenuum sedi inflammatæ, procidentíque. Gallæ combustæ, extinctæque in aceto aut vino, sanguinis reprimendi facultatem acquirunt.

Cera.

Cera.

Inter primas quatuor qualitates medium quodammodo obtinet. Habet verò quiddam crassæ essentiæ & emplasticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia existit. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidæque potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

Cici. Ricinus.

Vt fructus eius expurgat, detergit, & digerit, sic etiam folium, sed vndequaque debilius. Oleum quod ex semine conficitur, calidius atque tenuius est, quam commune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomũ.

Summè tenuium est partium, atque ex tertio ordine calfacientium. Nihil autem æquè deficcat, eorum quæ pariter calfaciunt, propter tenuitatem essentiæ.

Cinnamomis.

At Cinnamomis, veluti imbecillum est cinnamomum.

Circaa.

Circæa.

Dioscorides ait radicem eius ex vino dulci potam secundas purgare. Est enim boni odoris, & calfactoria. Semen autem eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Cisthus.

Frutex astringens est. Folia eius & parua ger-

mina trita adeò desiccant astringúntque, vt vlcera glutinare valeant. Sed flores efficaciores sunt, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitatem, fluxúsque & humiditates persanent. Cataplasmatis ritu illiti, vlcerum putredinosa iuuant. Desiccant enim secundo excessu. Hypocistis multò est magis astrictoria quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinem illi haud segniter addit. Quo nomine antidoto ex viperis inditur.

Hypocistis.

Cisthos, Ladanum.

Cisthos. Ladanum.

Primo excessu medicamen est quodammodo compleè calidum, ita vt secundum attingat, habens etiam astrictionis nonnihil. Est præterea substantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquénsque. Peculiariter igitur ad vteri vitia est aptum. Diffluentes tamen capillos retinet. Cæterùm alopecias & ophthalmias sanare non potest, quòd hi affectus valentiora medicamenta desiderent.

Cissos, Hedera.

Cissos. Hedera.

Ex contrariis facultatibus constat. Habet enim quiddam astringentis substantiæ, quæ terrea & frigida existit: habétque nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat: præterea si viridis sit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridia igitur folia in vino decocta, grandia vlcera glutinant, malignáque ad sanitatem reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant: cum aceto decocta lienisir opitulantur. Flores autem quodammodo validiores sunt. Succus medicamen est errhinon: vetustas autium fluxiones sanat, necnon vetera vlcera tum autium, tum narium. Lachryma hederæ perimit lendes, pilisque nudat. Adeò quippe est calida, vt etiam obscurè adurat.

Clinopodium.

Clinopodium.

Calfacit simúlque siccat in tertio ordine, estque subtilium partium.

Clematis.

Clematis.

Huius folia acrem & adurentem obtinent facultatem, adeò vt lepram excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Dicitur etiam Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abest vt exulceret, vt profluuiis & dysenteriis cum vino pota auxilietur, mansáque dentium dolores mitiget, ac denique doloribus vteri in pesso admota sit vsui.

Cnicos.

Cnicos.

Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur. Estque tertij ordinis excalfacientium, si quis fortis eo vti volet.

Coccus cnidius, Granum gnidium.

Coccus cnidius.

Et ipsum quoque purgat, sed acria est, adurentísque facultatis.

Coccus baphicus, Granum tinctorium.

Coccus baphicus. Granum tinctorium.

Astringentem simulque amaram possidet qualitatem. Vtraque sine morsu desiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes.

Coccymelea, Prunus.

Coccymelea. Prunus.

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen subductiua sunt Damascena pruna iis quæ ex Iberia aduehuntur. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent. Porrò quorum in germinibus astrictio quædam manifesta inesse apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis consistentes idoneè colluuntur. Iam verò agrestium fructus, euidenter est astrictorius, ventrémque sistit.

Colla, Gluten.

Colla. Gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex similagine & garo, emplasticæ, concoctoriæque facultatis existit.

Colocynthe, Cucurbita.

Colocynthe. Cucurbita.

Humida & frigida est in secundo ordine. Quæ succus eius rosaceo mistus, aurium dolori contracto ex phlegmone, est vtilis. Præterea restinguit sitim.

Colocynthis.

Colocynthis.

Gustu amara est, vehementerque purgatoria facultate prædita. Ipsius virentis succus inrritus, Ischiadicis prodest.

Comarus, Arbutus: cuius fructus Vnedo.

Comarus. Arbutus. Vnedo.

Fructus vnà cum arbore acerbus est. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem conciliens.

Commi Gummi.

Commi. Gummi.

Lachryma est concreta in truncis arborum ipsam producentium: estque exiccatoriæ & emplasticæ facultatis, asperitatibúsque medetur.

Conia, Lixiuium.

Conia. Lixiuium.

Omnium maximè absterforium exiccatoriúmque est, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur: feréque putrefacientis est facultatis.

Conyza.

Conyza.

Conyza & maior & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, siue quis folia cum teneris ramulis parti infricet, siue vhi oleo incoxerit, eo vtatur. Siquidem rigores per circuitum redeuntes, sanare tale oleum videtur. Consimilis quoque flores sunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex vino propinant, ad educendos menses, atque pellendum fœtum. Est & tertiū conyzæ genus in locis humidioribus nascens, vtrisque illis grauolentius & imbecillius. At primæ memoratæ calfaciunt & siccant in tertio ordine.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon. Corion. Coriandrum.

Hanc herbam refrigeratoriam esse Dioscorides prodidit, quòd mista pani aut polentæ, illitáque, erysipelas curet. Quanquam certè exactum aliquod erysipelas, quod vtique inflamatum est, & flauum, haud vnquam à tali cataplasmate persanabitur: sed illud tantùm quod refrigeratum iam fuerit. Coriandrum itaque ex contrariis facultatibus constat, plurimum habens essentiæ amaræ, quæ tenuium partium est & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. His adiunctum est quoque astrictionis pauxillum. Quòd autem longè à refrigeratione absit coriandrum, hinc constat, quòd chœradas siue strumas, cum lomento discutiat: id quod nullum refrigerantium medicamentorum facere est aptum.

Coronopus.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Costus.

Leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem & calidam in se qualitatem simul & facultatem obtinet, adeò vt etiam exulceret. Quare in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto

in

in ſuperficiem extrabere quippiam eſt opus, ad coſtuio confugitur. Eadem de cauſa vrinas menſéſque prouocat: & ad rupia, conuulſa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi ineſt, latos lumbricos enecar, maculáſque a ſole contractas exierit, illitus cum aqua aut melle. Ineſt item flatuoſa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulſo.

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Cotyledon. Vmbilicus Veneris.

Humidam, ſubfrigidam, obſcurè aſtringentem, ac leuiter amaram obtinet facultatem. Vnde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodes, & eryſipelata phlegmonode perſanat: æſtuantíque ventriculo commodiſſimum cataplaſma exiſtit.

Crania, Cornus.

Crania. Cornus.

Fructus eius admodum acerbus eſt, eſulque aptus: proinde valenter aluum reſtringit, quemadmodum & meſpila. Folia quoque & germina peracerba ſunt guſtui, valentérque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimúmque durorum corporum.

Crambe, Braſſica eſculenta.

Crambe. Braſsica eſculenta.

Deſiccandi vim habet, tum eſa, tum foris impoſita: non tamen admodum acrem. Præterea & vulnera glutinat, & maligna vlcera ſanat, phlegmonáſque iam induratas, atque ægrè ſolubiles, necnon eryſipelata id genus, epinyctidáſque & herpetes curat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras eiicit. Porrò ſemen eius potum, amarum cùm ſit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunque modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Cineres caulium braſſicæ deſiccant vſqueadeo, vt cauſticæ facultatis participes eſſe videantur. Quibus ſanè cùm adipe miſtis, contra inueteratos laterum dolores vtuntur. Sic namque valenter digerens pharmacum redditur.

Crambe agria, Braſſica agreſtis.

Braſſica agreſtis.

Calidior ſicciórque & amarior quàm domeſtica eſt: quamobrem nec citra noxam intra corpus ſumitur. Extergit autem & digerit quàm domeſtica etiam valentius.

Crambe thalattia, Braſſica marina.

Braſſica marina.

Non ſolùm aluum deiicit, ſubſalſa & ſubamara exiſtens, ſed etiam eſt ad externos corporis vſus idonea.

Crataegonos.

Cratæogonos.

Fructus eius & acris guſtanti eſt, & vtenti frigidus, ſimilis milio.

Crethmon.

Crethmon.

Guſtantibus ſalſum eſt, cum paucula amaritudine: quamobrem vis eius eſt exiccatoria & abſterſoria.

Crithe, Hordeum.

Crithe. Hordeum.

Primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando. Habet etiam abſterſionis pauxillum. Præſtat in cibo fabis, quòd flatuoſam naturam exuat. Quantumcunque enim fabas coxeris, flatuoſa ſemper illis natura remanet. Sunt quippe craſſioris eſſentiæ quàm hordeum, ob idque eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo deſiccat.

Crimnon.

Crimnon.

Plus nutrit quàm polenta, ſed ægrius concoquitur. Sorbitio quæ ex eo conficitur, ſi ex zea fiat, leuiter ventrem ſiſtit.

Crinos, Lilium.

Crinos. Lilium.

Lilij flos temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, partim ex aquea, eáque temperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerendi, emolliendíque citra morſum facultatem ſortitur: vnde fit, vt vteri ſit duritiebus aptiſſimum. Porrò radix foliáque per ſe trita, deſiccant, abſtergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambuſtis competunt. Radicem ergo toſtam, ac dein roſaceo contritam, ambuſtis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm ſit etiam vlcerum aliorum remedium. Emollit præterea vteros, menſéſque prouocat. Cæterùm cùm aut vitiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus illi aliquod aliorum medicaminũ validius extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Impoſuimus verò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum melle & aceto coctum. Erátque reſpectu vtriuſque portio ipſius ſucci quincupla. Atque ita conficiebatur inſigne medicamentum ad omnia vlcera, quæ exiccari abſq; morſu poſtulãt.

Crocodilion.

Crocodilion.

Crocodilij ſemen acre eſt, atque odoratum, vrinam menſéſque ciens: itaque facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, vt quæ ſimilis ſint facultatis nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit. Trahit verò etiam per nares ſanguinem.

Crocus.

Crocus.

Secundi quidem eſt ordinis excalfacientium, primi verò exiccantium. Proinde concoquendi quoque vim obtinet, adiuuante etiam ad id, quadam exigua aſtrictione.

Crommyon, Cæpa.

Crommyon. Cæpa.

Cæpa ex quarto eſt ordine excalfacientium. Eſſentia eius potius craſſarum eſt partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum appoſita, tum cum aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit, tum alopecia attrita pilos halcyonio citius reſtituit. Succus eius iis qui ſuffuſi ſunt, aut aciem oculorum obtuſam præ craſſitudine humorum habent, inunctus prodeſt. Ob huius temperaturam tota cæpa flatuoſa eſt, manducata. Itaque quæ temperie ſicciore ſunt, minus flatuum generant.

Cyamos, Faba.

Cyamos. Faba.

Mediocriter exiccat, refrigeratque. At caro eius paulùm quoque abſtergentis facultatis continet: ſicuti putamen nonnihil adſtringentis. Porrò vt edulium, flatulenta eſt, & coctu difficilis, ſi quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentum verò, foris impoſita, deſiccat innoxiè. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum contuſiones, tum vulnera, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos quos ex ictu iam occupauerat phlegmone, cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Quo quidem & lac ipſum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus, Rapum, Tuber terræ.

Cyclaminus. Rapum. Tuber terræ.

Abſtergit, incidit, ora venarum aperit, attrahit, & digerit. Succus eius hæmorrhoidas reſerat, violentérque ad ſeceſſum prouocat, in floccis appoſitus. Sic etiam facultatibus phymata, ſtrumas, aliáſque duritiees digerentibus commiſcetur: ac ſuffuſis cum melle illitus competit. Ad hæc per

nares expurgat. Adeò vehemens eius facultas est, vt abdomine illito, subducat aluum, & fœtum perimat. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemēs satis. Nam & menses siue epota, siue apposita, euocat, & aurigini prodest. Modus eius bibendi est drachmarum triū, siue cum melcrato, siue cum passo. Cutem detergit, ac tum alopecias, ephelidas, omniáque exanthemata curat: necnon auxilio est lieni indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quàm nōnulli cyssanthemon nominant, cum vino pluribus diebus potus, sanat lienem, vrinas mouens, atque aluum subducens. Locos quoque eiicit, atque asthmaticis auxiliatur. Qualitas eius gustui acris est & sublenta.

Cyssanthemon.

Cyminum, Cuminum.

Cyminum. Cuminum.

Cymini semen calfacit in tertio ordine: vrinam mouet, extinguitque flatus.

Cynosbatus, Sentis canis.

Cynosbatus. Sentis canis.

Huius fruticis fructus non segniter astrictorius est, folia verò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam vitiat.

Cyparissus, Cupressus.

Cyparissus. Cupressus.

Cupressi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna vlcera glutinant in duris corporibus. Quare resiccandi vim habent absque insigni acrimonia aut calore. Tanta enim ei acrimonia inest, caliditásque, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusque affectibus humiditates, innoxiè depascit & populatur. Sic enterocœlicos iuuat, exiccans, roburque addens corporis partibus præ humiditate laxatis. Quidam ea vtuntur ad carbunculos, herpetésque, polentæ miscentes. Sunt qui ad erysipelata vtantur.

Cyperus, Iuncus quadratus.

Cyperus. Iuncus quadratus.

Cyperi radices excalfaciunt pariter & siccant absque mordacitate. Itaque vlceribus inueteratis mirificè prosunt. Habent etiam quippiam astringens: quapropter vlceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum est, qua & calculos exterunt, & vrinam mensésque prouocant.

Cypros.

Cypros.

Huius arboris folia summáque germina habent in se quiddam digerens cum aquea substantia modice calida: habentque & astrictionem quandam ex terrena substantia frigida. itaque eorum decocto quidam ambusta fouent, necnon igneas phlegmonas, carbunculósque. Nam absque molestia siccant. Sed sponte ortis in ore vlceribus commansa folia commodissima sunt.

Cytisus.

Cytisus.

Cytisi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ mistam, vt malua.

Conion, Cicuta.

Conion. Cicuta.

Quòd extremè sanè refrigeret, omnes norunt.

Conos.

Conos. Strobilus. Cocalos.

Coni fructus, quem cocalum & strobilum appellant, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, & iis quibus facilè expuere est opus, accommodatur. Quod esculentum est, nutrimentum est coctu difficile & validum. Vt medicamen autem asperitati leniendæ congruit, si præmaceratus in aqua, omnem acrimoniam exuerit, Nam reliquum sic minus mordax efficitur, in medio calidæ & frigidæ qualitatis consistens, ex aquea & terrea mistum substantia, minimum participans aëriæ.

Lagopus.

Lagopus.

Facultatis est desiccantis, adeò vt fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Lathyris. Esula.

Et succo, & porgatoria vi tithymalum refert: nisi quòd semen apparet dulce, licet maximè sit purgatorium.

Lampsane.

Lampsane.

Esa quidem succos prauos procreat. At illita, abstergendi, digerendíque nonnullam facultatem sortitur.

Lapathum.

Lapathum. Oxylapathū.

Digerit moderatè. At oxylapathum nonnihil etiam repercutit. Manifestè ipsorum semen astringit, ita vt dysenterias & dyarrhœas persanet.

Limonium.

Limonium.

Eius fructum, vtpote acerbum, ex vino exhibent cœliacis, dysentericis, & hæmoptoicis. Iuuat & profluuium muliebre. Satis est oxybaphi mensura.

Lichen.

Lichen.

Lichenas curat, extergentem, modicéque refrigerantem, ac siccantem obtinens facultatem. Nascitur enim in humidis roréque persusis saxis.

Leontopetalon.

Leontopetalon.

Radix eius digerendi facultatem, & exiccandi, calfaciendíque in tertio ordine possidet.

Lepidium.

Lepidium.

Ex quarto est ordine excalfacientium, simile prorsus nasturtio, nisi quòd minus desiccat.

Leucas.

Leucas.

Acrem possidet qualitatem exuperantem: temperaturam verò calidam, siccámque in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon.

Huius radix amara est, ac proinde incîdit, exiccátque in tertio ordine. Calfacit autem in primo.

Leucoion.

Leucoion.

Extergit, ac tenuium est partium: plus tamen flores, ac præcipuè qui sunt sicciores: hi quippe & oculorum crassas cicatrices extenuant. Præterea menses eorum decoctum mouet: secundas, & partum emortuum elicit, bibitúmque facit abortum, maximè amarum cùm sit. Quòd si eius vires multa mistione aquæ frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia vlcera, commodum medicamen. Semen etiam eiusdem est facultatis, radicésque similiter, nisi quòd hæ sunt crassioris essentiæ, terreæque magis. Cum aceto tamen lienes induratos persanant.

Leuce, Populus alba.

Leuce. Populus alba.

Ex aquea, tepida, & terrena extenuata essentia conflatur. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, Thus.

Libanotus. Thus.

Excalfacit secundo ordine, desiccat primo: habet quoque astrictionem pusillam. Cortex eius euidenter astringit, desiccátque in secundo ordine. Est autem crassiorum partium quàm thus, & minimum acrimoniæ possidet. Quare in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis eo vtimur. Ramus eius siccioris & calidioris est facultatis quàm ipsum thus, adeò vt ad tertium vsque excessum perueniat. Habet verò etiam & abstersorium

ſterſorium quiddam. Vnde expurgare & implere oculorum vlcera poteſt.

Libanotides.

Libanotides.

Libanotides tres exiſtunt: voa ſterilis, duæ fructum ferentes. Omoes verò emollieotis, digereotis, incidentis, & abſtergentis ſuot facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ miſtus melli, obtuſam oculorum aciem ab humorum craſſitudine emendat. Decoctum eius, quod rorem marioum appellant, potum, regio morbo auxiliatur.

Lignys, Fuligo.

Lignys. Fuligo.

Fuligo omnis exiccatoria eſt, ob idque terrenæ eſſentiæ, babens quaſdam etiam igois etſi puſillas reliquias: ratiooe quarum tenuium eſt partium. Cæterùm quæ ſpeciatim io ea differentiæ ſunt, eæ pro vſta materia eueniunt. Thuris fuligine vtimur ocularibus medicamentis permiſta, iis videlicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone teotatos, & qui adbuc fluxiooe affliguntur, exulcerantiue ſuot, accommodantor. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthioæ etiam myrrhæque fuligo moleſtia caret, noo ſecus quàm thuris. Sed ſtyracis quodammodo valentior eſt. Magis etiam picis liquidæ. Qua adboc magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia ſuperciliorum vocata ptila, & eroſos angulos oculorum, & citra phlegmonem humidos.

Libyſticum.

Libyſticum.

Libyſtici radix & ſemeo, ex genere excalfacieotium ſunt, adeò vt & meoſes cieant, & vrinas prouoceot, flatúſque diſcutiaot.

Linoſpermon, Lini ſemen.

Linoſpermon. Lini ſemen.

Flatuoſum eſt eſum, etiamſi frangatur. At calfacit quidem quodammodo in primo ordine, humiditatis & ſiccitatis in medio exiſtens.

Linozoſtis, Mercurialis.

Linozoſtis. Mercurialis.

Ea vtuotor omnes ad ſubductiooes alui duntaxat. Quanquàm etiam admota, valenter digerit.

Lonchitis.

Lonchitis.

Radix eius, qoæ ſemen gerit triaogulare, vrinam ciet. Folia eios qoæ ſcolopendriæ ſimilis eſt, viridia quidem, vulnera glutinant: ſicca autem, & cum aceto epota, lienes induratos perſanant.

Lycion.

Lycion.

Arbor eſt ſpinoſa, ex qua lycium fit, medicameo id liquidum, quo ad ſugillata, ſedis, oriſque phlegmonas, vlcerationes, herpetas, putredioes, vlcera contumacia, aures pure flueotes, iotertrigines, & paronychias vtontor. Eſt enim facultatis exiccatoriæ, compoſitum ex dioerſi generis ſubſtantiis, altera qoidem tenuium partium, digerente atque calida: altera terreſtri & frigida, ex qua aſtrictionem exiguam. obtinet. Cæterùm digerit & ſiccat io ſecundo ordine: io calore autem mediis eſt proximum. Eſt porrò lycium Indicum ad omnia valeotius.

Lyſimachios.

Lyſimachios.

Superantem aſtrictionem ſortitur, per quam omoes ſanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplaſmatis modo admota.

Lychnis.

Lychnis.

Semen eius calidum & ſiccum eſt, ſecundo quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba.

Lotos herba. Trifolium.

Lotos domeſtica, quam trifolium nominant, vt mediocriter concoquendi, ſic etiam exiccaodi vim poſſidet, in caliditatis frigiditatiſque coniugio media quodammodo exiſteos. Semen agreſtis loti, ſecundi eſt ordinis calfacientium: babétque nonnihil abſterſorium. Porrò Ægyptiæ loti ſemen etiam in panes fiogitur.

Lotos arbor.

Lotos arbor.

Noo ita multæ aſtrictoriæ qualitatis eſt particeps: ſed & tenoium partium eſt, & exiccatoria. Cuius ſiccæ ramenta profluuio muliebri, dyſenteriis, capillorum effluuio, cœliaciſque affectibus accommodaotur, aut io vino, aut io aqua concocta.

Macer.

Macer.

Cortex eſt qui ex India aduehitur, guſtu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, Coostat autem ex miſta eſſentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida & teouium partium. Itaque valenter deſiccat, aſtriogitque ob idque cœliacis & dyſentericis medicamentis miſcetur, in tertio exiccaotium conſiſtens ordine: in caloris frigoriſque diſcrimine, oeutrom ioſigniter præſtans.

Malabathrum.

Malabathrũ.

Malabathri folium cum ſpica nardi ſimillimam obtioet facultatem.

Malache, Malua.

Malache. Malua.

Agreſtis quidem, digerentis paululum & emollientis leuiter eſt facultatis: hortenſis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, taotò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tantò validior eſt, quaotò & ſiccior. Cæterum Althea omnium efficaciſſimè digerit.

Mandragora.

Mandragora.

Refrigerat tertio exceſſu. Nonnihil tamen pomis caloris atque humiditatis ineſt. Vnde ſoporem coocilians. Radicis cortex noo tantùm refrigerat, ſed etiam ſiccat. Quod eo includitur, imbecillimum eſt.

Marathrum, Fœniculum.

Marathrum. Fœniculum.

Calfacit io tertio, deſiccat in ſecundo ordine: proinde lac gigoit, auxiliatur ſuffuſis, menſéſque & vrioas promouet. Radix & ſemen hippomarathri, amplius quàm domeſtici ſiccant: quare & ventrem videntur ſiſtere. Poſſunt etiam & calculos frangere, curare icteticos, menſéſque & vrioas mouere: minimè tamen lac gignere.

Maſtiche.

Maſtichẽ.

Candida quidem & Cbia, aſtringit ſimul emollitque. Proinde ſtomacbi, ventris, inteſtinorum, iecoriſque inflammatiooibus competit, vtpote ſecundo ordine excalfaciens & ſiccans. Nigra verò, quæ Ægyptia dicitur, magis deſiccat, minúſque aſtriogit: quamobrem aptior eſt ad ea quæ validiorem digeſtiooem per halitum poſtulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficitur, ſimilis eſt cum maſtiche facultatis.

Melanthium, Nigella.

Melanthiũ. Nigella.

Excalfacit & ſiccat io tertio ordine, eſtque amarum, atque tenuium partium. Quare catarrhos ſanat in linteo admotum, atque aſſiduè olfactum: flatus potum extingoit: lumbricos enecat, ooo eſum modò, ſed etiam foris applicitum: lepras, clauos, atque myrmecias exterit: orthopnœam iouat, & menſes prooocat. In ſumma verò, vbi ſectione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtaotiſſimum id remedium exiſtit.

Melilotum.

Melilotum.

Qoiddam habet aſtringens, digerit tamen, concoquitque. Copioſior enim io eo eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel.

Mel.

Desiccat excalfacitque secundo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abstersoriúmque redditur. Itaque ad sinuosorum vlcerum glutinationem eo vtuntur. Cæterùm quod mel est amarum, mistæ facultatis existit. At Saccharo, quod ex India & Felici Arabia conuehitur, concrescit in calamis, éstque mellis species, minus certè nostrate dulcius, sed similes ei vires obtinens, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, vt nostras, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantia differt.

Saccharum.

Melissophyllon, Citrago.

Melissophyllon. Citrago.

Marrubio similis est facultate, sed plurimum ab eo vincitur. Quamobrem nec vtitur eo quispiam, cùm larga marrubij copia suppetat.

Mespillum, Tricoccon, quòd tria grana gerat.

Mespilum. Tricoccon.

Fructus eius admodum est acerbus, vtsque edi possit, ventrem extremè coërcens. Quin & in germinibus & foliis acerba hæc qualitas non pauca reperitur.

Medion, Trifolium odoratum.

Medion. Trifolium odoratum.

Radix quidem eius austera est, omnésque fluxiones cohibet. At semen tantum abest vt id moliatur, vt etiam menses cieat: nimirum tenuium partium cùm sit, & facultate incidendi præditum.

Mecon, Papauer.

Mecon. Papauer.

Cùm quatuor eius insignes species sint, facultas omnium existit refrigeratoria. Cæterùm satiui semen, mediocriter somnum conciliat, visu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum esitant. At ex syluestribus, eius quod rhœas dicitur, quia flos ipsius celeriter defluit, semen validius refrigerat: itaque nequaquam eo quis innoxiè solo vti possit. Illius verò quod calicem incidentem sustinet, aruum existit semen, medicamentosúmque atque impensè refrigerans. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatissimum omnium est, admodúmque refrigerans, idque omnibus partibus suis. Adeò quippe refrigerat, vt stuporem ac mortem etiam inducat. Est enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine.

Rhœas.

Mecon ceratitis. Papauer cornutum.

Papauer cornutum.

Vim habet incidendi extergendique. Itaque radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat. Folia & flores sordidis & contumacibus vlceribus prosunt. Sed ea reiicere oportet vlceribus iam repurgatis: alioqui sanam carnem exedent.

Mecon Heracleia, Papauer Herculeum.

Papauer Herculeum.

Semen habet pituitam expurgans.

Melea, Malus.

Melea. Malus.

Mâlus non omnis eiusdem naturæ est, sicuti nec eiusdem fructus. Succi siquidem, cortices, foliáque arborum, etiam inter se dissident. Itaque si acidiora austerioráque sint, illis vulnera glutinare possis, tum in phlegmonarum initio repercutere influxum, ac ventriculum exolutum & languidum roborare: at aquosioribus, mediocres phlegmonas incipientes & gliscentes remittere. Quòd autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidáque insit humiditas, hinc liquet, quòd nullus eorum succus seruari possit: verum acescant corrumpantúrque vniuersi. Solus enim cydoniorum & struthiorum (quæ propter astrictionem vehementem, cæteris minus sunt humida) succus coctus cum melle durare potest: per se autem minimè.

Succi qui seruari possint, & quomodo.

Melea Persice, Persica malus.

Persica mâlus.

In germinibus & foliis vincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & super vmbilicum posita, lumbricos enecant: éstque digerens medicamen. Fructus humidior est, & temperie frigidior.

Melea armenice, Mâlus Armenica.

Mâlus Armenica.

Fructus humidior frigidiórque est, vtrunque secundo quodammodo excessu.

Melea Medice, Mâlus Medica, Citrium.

Mâlus Medica.

Quod in fructu semen amplectitur, tertij est ordinis resiccantium atque refrigerantium. Cortex desiccat quidem ex excessu secundo, non tamen frigidus est, sed temperatus, aut paulò infrà. Caro eius pariter exassi succi est, & pituitosa, frigidáque. Semen amarum est, digeréréque & exiccare potens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi vim obtinent.

Meum.

Meum.

Radices eius sunt calidæ tertio excessu, in secundo siccæ. Proinde vrinas menséśque mouent. Quòd si liberalius sumantur, capiti dolorem conciliant.

Milax tracheia, Milax aspera.

Milax aspera.

Variis clauiculis suis arboribus circunuoluitur. Folia eius & acria gustanti, & vtenti calida existunt.

Milax leuis.

Milax leuis.

Quodammodo iam dictæ similes vires obtinet.

Morea, Morus.

Morus.

Mori fructus maturus quidem aluum subducit: immaturus verò, vbi aruerit, restringit admodum. Quare ad fluentes affectus est commodus. At maturorum succus, propter astrictionem quam habet, ad stomatica medicamenta est vtilis. In radicis cortice purgatoria vis cum quadam amaritudine exuperat, ita vt latos vermes enecet.

Myagros.

Myagros.

Oleum quod ex semine ipsius funditur, emplasticam facultatem obtinet.

Mycetes, Fungus.

Mycetes. Fungus.

Frigida humidáque admodum planta est, quare proximè ad enecantem facultatem accedit. Et sanè inter eos sunt qui interficiant, maximè qui ex natura mistam habent qualitatem putrilaginosam.

Myle.

Myle.

Radix eius contrahentis est facultatis: quam cum farina lolij apertam vuluam sanare ait Diosc.

Myosotis, Auricula muris.

Myosotis.

Desiccat secundo ordine, cæterum nullam euidentem caliditatem sortitur.

Myrice, Tamarix.

Myrice. Tamarix.

Abstergit & incidentis est facultatis, absque perspicua desiccatione. Habet verò etiam astrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodest lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores.

tes. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi vim, astringendi pauxillam.

Myriophyllon.

Myrophyllõ.

Adeò exiccat, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis.

Radix eius est odorata & dulcis, mensésque mouet, necnon thoracem atque pulmones purgat. Calfacit itaque secundo ordine, cum partium tenuitate.

Myrrhine, Myrtus.

Myrrhine. Myrtus.

In hac planta vincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare valenter desiccat. Porrò quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantò siccius cæteris partibus est, tantò desiccat & astringit vehementius. Folia item arida viridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intrò assumpta.

Moly, Ruta syluestris.

Moly. Ruta syluestris.

Radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: vnde crassos humores desiccat, digeritque & vrinam mouet.

GALENI PERGAMENI
De simplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER OCTAVVS.

Nardu stachys, Spica nardi.

Nardu stachys. Spica nardi.

CAlfacit excessu tertio, desiccat secundo completo. Constat ex astringenti, acri, & leuiter amara substantia. Quare radix iecori & ventriculo cooenit, & pota, & admota extriosecus. Vrinam ciet: morsus stomachi sanat: ventris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est Indica, quæ nigrior quàm Syriaca existit.

Nardus Celtica, hoc est, Gallica.

Nardus Celtica.

Ad omnia est imbecillior dictis, prætetquàm ad prouocandam vrinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

Nardus orea, hoc est, montana.

Nardus montana.

Plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis infirmior.

Nártex, Ferula.

Narthex. Ferula.

Semen eius calfacit & tenuat. Medolla autem astrictionis est particeps. Vnde hæmoptoicis & cœliacis coouenit.

Napy.

Napy.

Calfacit desiccatque ordine quarto.

Narcissus.

Narcissus.

Eius radix desiccat adeò, vt vel maxima tendonum vulnera glutinet. Habet verò quiddam abstersorium & attractorium.

Neuras, Poterium.

Neuras. Poterium.

Desiccat citra morsum, adeò vt incisos neruos glutinare credatur, ac præcipuè radices eius.

Nerium, Rhododaphne.

Rhododaphne.

Foris quidem illitus is frutex; digerendi vim obtinet. At si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisque pecudibus est.

Nymphæa.

Nymphæa.

Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum vim habet. Itaque ventris profluuia, semenque immodicè profluens sistit. At cui adest candida radix, ea & muliebri medetur profluuio, ex vino nigro & austero epota. Vtraque autem abstergendi quandam vim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida verò pice, alopecias. Ad hæc tamen aptior est ea, cuius radix est nigra.

Xanthion.

Xanthion.

Semen eius digerendi vim obtinet.

Xyris.

Xyris.

Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cùm radix, tum multò magis fructus: qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Xyphion, Gladiolus.

Xyphion. Gladiolus.

Xyphij radix, maximè altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccat.

Oe, Sorbus.

Oë. Sorbus.

Astringentem vim obtinet, at multò quàm mespilus imbecilliorem. Proinde fructus eius gustu iucundus est, minúsque ventrem quàm mespilus constringens.

Oenos, Vinum.

Oenos. Vinum.

Ex secundo est ordine calfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicuti mustum ex primo. Caliditati proportione respondet siccitas.

Olynthi, Grossi.

Olynthi. Grossi.

Acrem facultatem sortiuntur. Cocti itaque duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos eiiciunt.

Olostium.

Olostium.

Desiccandi vim obtinet cum astrictione: ideóque propinatur ad rupta.

Olyra.

Olyra.

Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Onagron.

Onagron.

Huius radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximeque ad vini facultatem accedit.

Onosma.

Onosma.

Acri & amara substantia constat. Cuius folia in vino pota, fœtum extinguere expelleréque creduntur.

Onobrichis.

Onobrichis.

Rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Proinde folia eius virentis illita, phymata digerunt: arefacta verò, & cum vino pota, stranguria sanant: sudorésque eliciunt, cum oleo inuncta.

Ononis.

Ononis.

Radix eius calfacit quodammodo in tertio ordine, abstergitque & nonnihil incidit. Itaque non tantùm vrinas prouocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Prætetea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit colluuntur.

Oxos, Acetum.

Oxos. Acetum.

Ex frigida calidáque substantia constat: vtraque tamen tenuium partium. Verùm calidam frigida exuperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

Oxyacanthos.

Oxyacanthos

Vt specie, sic facultate hæc arbor piro syluestri est similis. Cæterùm piri syluestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes verò, & tenuium est partium, & nonnihil incisorium sortitur: estque rubeus & rarus. Qui quidem affectus omnes fluxionum cohibet.

Opon.

Opos, Succus.

Cyrenaicus quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exuperat: ideóque omnium maximè per halitum digerit. Quamquam sanè & cæteri admodum calidi sint, & spiritosi. Porrò licet complures etiam sint alij succi,qui effluunt, incisa radice: ob excellentiam tamen hic dicitur Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

Origanus.

Heracleotica quidem efficacior est onitide: agrestis tamen est valentior vtraque. Omnes verò incidendi extenuandi, calfaciendi, & exiccandi obtinent facultatem, in tertio nimirum excessu. At Tragoriganus etiam quippiam astringit.

Orobus, Eruum.

Desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè sanguinem per vrinas euocat.

Orobanche, Eruangina.

Siccæ frigidæque temperaturæ est, in primo ordine.

Oryza.

Habet astrictorium quippiam, quare mediocriter aluum sistit.

Orchis, Testiculus canis.

Radici eius bulbosæ & geminæ, vis inest humida & calida, gustantibúsque dulciuscula. Cæterùm maior radix multam habere videtur humiditatem excrementitiam, & flatulentam:quapropter epota venerem excitat. Minor verò, cùm ad calidius & siccius vergat, tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiam cohibeat, & teprimat. Eduntur bulborum more, tostæ.

Orchis Serapias.

Siccat vltra primum excessum. Quare non ita est ad venerem commodus. Oedemata illitus discutit. Vlcera sordida expurgat. Herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nam putrescentia contumaciáque restituit vlcera, & subastringens eùm sit, ventrem sistit ea vino potus.

Osiris.

Amara est, & aperiendi vim obtinet. Quare iecur obstructum adiuuat.

Pancratium.

Radix huius, scillæ similem gustum refert, & vires, multò tamen imbecilliores. Ea itaque pro scilla, vbi hæc non adest, vtuntur.

Paliurus.

Folia eius & radix adeò perspicuè astringunt, vt fluxum ventris cobibeant: adeóque digerunt, vt mitiora phymata curent. At fructus, tantam incidendi vim possidet, vt calculos vesicæ comminuat, & pectoris pulmonísque excreationibus auxilietur.

Papyrus.

Oxycrato vinóve macerata, recentia vlcera glutinat, maximè in circulum circumposita, vt materia sanantia medicamina excipiens. At vbi vsta fuerit, medicameno exiccatorium existit, vt chartæ combustæ cinis.* Hoc tamen cinis papyri est infirmior.

Panax Heraclium.

Ex hoc conficitur opopanax, radicibus & caulibus eius incisis. Porrò opopanax ipsum tum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat. Cortex radicis excalfacit etiam & siccat, minus tamen quàm succus. Cæterùm abstergendi nonnullam facultatem sortitur. Quare eo vtimur & ad nuda ossium, & ad vlcera contumacia. Sufficienter siquidem quæ talia sunt, carnem procreant. Fructus calidus est & ipse, ac mensibus mouendis accommodus.

Panaces Asclepium.

Minus est calidum supradicto panace. Quare floribus eius & semine melli mistis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur.

Panax Chironium.

Prædicto similem facultatem obtinet.

Paronychia.

Paronychias & fauos sanat, digerítque ea quæ discuti postulant. Calfacit enim & desiccat in tertio ordine, estque tenuium partium, & sine mordacitate.

Pentaphyllum.

Radix eius desiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum siquidem habet eùm acrimoniæ, tum conspicuæ caliditatis.

Peplos.

Succum habet similem tithymallis, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Etiam fruticulus hic succum habet vt tithymali, validúmque, non tamen admodum vtilem. Radix eius videtur supervacanea. Semen vtile est, & flatulentum, pepli semini similiter purgans.

Peperi, Piper.

Piperis radix vires costo similes obtinet. Fructus nuper germinantis, longum existit piper: quare maturo est humidius. At fructus qui veluti omphax est, piper album est, nigro quidem acrius. Nam illud iam veluti supetassatum videtur. Vtruoque tamen valenter & calfacit, & desiccat.

Persea.

Perseæ folia modicè astringunt, ita vt nonnunquàm sistere queant sanguinem erumpentem.

Periclymenos, Volucrum maius.

Fructus eius & folia adeò vehementer incidunt & calfaciunt, vt si diutius bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant: principiò tantùm vrinam mouentia. Foris cum oleo illita etiam excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens mensura est drachmæ vnius cum vino. Desiccat etiam semen, & (vt quidam tradunt) si liberalius bibatur, sterilitatem inducit.

Peristereon.

Vim habet hactenus desiccantem, vt & vulnera glutinet.

Petasites.

Ex tertio est ordine desiccantium, quamobrem ad cacoëthe & phagedænica vlcera eam adhibet.

Petroselinum.

Eius semen est gustu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, vnà cum incidendi effectu. Hinc menses & vrinas affatim prouocat, flatúsque discutit. Calfacit itaque & siccat in tertio ordine. Tota herba similem, sed imbecilliorem possidet facultatem.

Peucedanum.

Succus eius admodum excalfacit & digerit, estque tenuium & incidentium partium. Quare omnibus neruorum affectibus creditur opitulari: tù morbis in pulmone & thorace, ex crassitudine humorum

humorum ortis. * Nec verò intra corpus sumptus duntaxat, sed olfactu etiam prodest. Ad hæc sæpe foratorum dentium dolores, cauitati impositus, protinus mitigauit. Quinetiam induratos lienes iuuat. Ad quæ omnia, licet etiam vti radice, quæ & squamas celerrimè ab ossibus deträhit, & arida illita vlceribus contumacibus remedium est optimum: minus quidem quàm succus excalfaciens, nempe in secundo ordine iam completo, desiccans verò in tertio incipiente.

Peganon, Ruta.

Peganon. Ruta.

Agrestis quidem in quarto ordine excalfacit, domestica verò in tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ex quo sanè digerere, incidereque crassos & lentos humores potest, atque mouere vrinas. Quin & tenuium est partium, flatúsque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetentiam inhibet: digerítque atque exiccat strenuè.

Pissa, Pix.

Pissa. Pix.

Sicca quidem siccat & calfacit secundo ordine. At plus siccare valet quàm calfacere. Humida verò contrà, plus calfacit quam siccat: habétque partium tenuitatem nonnullam, qua asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Abstergendi etiam, concoquendi, digerendique quandam vim habent, veluti in gustu leuem amaritatem & acrimoniam. Sic leprosos vngues eximunt mistæ cum cera, lichenásque detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplasmatis inditæ. Atque ad ea omnia, humida valentior est: arida verò glutinandis vulneribus aptior.

Pisselæon.

Pisselæon.

Ex humida pice efficitur, genere quidem ei simile, sed essentiæ tenuioris.

Pistacium.

Pistacium.

Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum retinens. Obstructiones itaque omnium viscerum aperit, sed præcipuè iecinoris.

Pityides, Picearum fructus.

Pityides. Picearum fructus.

Astringit, simúlque acris est, cum amaritudine quadam. Vnde thoracis pulmonisque expuitionibus confert.

Pitys, Picea.

Pitys. Picea.

Piceæ cortex vincentem facultatem astrictoriam sortitur, sic vt intertrigines sanet, ventrémque potus sistat. Sed & ambusta cicatrice includit. Tedæ cortex illi adsimilis est, viribus tamen moderatioribus. Vtriusque arboris folia glutinant vlcera. In coni foliis & cortice validior facultas est, adeò vt cum molestia mordicet. Fuligo quæ ex dictis colligitur, ad pilos superciliorum est commoda, itemque ad angulos oculorum erosos, lippientes, & lachrymantes.

Tedæ cortex.

Pityusa.

Pityusa.

Viribus est similis tithymalo, fuecúmque sortitur similem, & similiter purgat.

Platanus.

Platanus.

Humidioris frigidiorisque est essentiæ, non ita multò quàm symmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obscurè nascentes phlegmonas adiuuant. Cortex & pilulæ magis desiccantem vim obtinent: vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ verò cum adipe, ad vlcera ambusta. Vitandus est puluis foliis arboris insidens. Alioqui si attrahatur spiritu, arteriam offendit, valenter siccans, exasperans que. Necnon vocem lædit; sicuti & auditum & visum, si in oculos aut aures inciderit.

Polygonon, Centinodia.

Polygonon. Centinodia.

Vti astrictionis est particeps, ita in eo frigidum, aqueum vincit: vt secundo excessu refrigeret, aut etiam initio tertij. Itaque æstuanti ventriculo, erysipelati, atque calidis phlegmonis, si illinatur frigidum, auxiliatur. Sistit præterea vniuersas fluxiones: qua ratione videtur exiccatorium. Quare ad herpetas, vlceraque, bonum remedium est. Quinetiam cruenta vulnera glutinat, auriúmque puri & vlceribus confert. Stillicidio & stranguria affectis exhibitum, vrinam mouet, vt Dioscorides ait. Fœminæ ad omnia mas præstat.

Polygalon.

Polygalon.

Eius folia modicè astringunt, videntúrque si bibantur, lac generare. Itaque superauerit in eo calidum humidúmque.

Polygonatum.

Polygonati.

Astrictionis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum fastidiosa quadam amaritudine. Quare non vsqueadeo est vescum. Sunt qui radicem eius illinant vulneribus. Alij eo næuos in facie detergunt.

Polemonium.

Polemonium.

Tenuium partium est, & desiccandi vim obtinet. Vnde quidam radicem eius cum vino ad ischiadas, dysenteriam, lienémque induratum propinant.

Polium.

Polium.

Amarum est ac modicè acre. Obstructione itaque omnia viscera liberat, vrinámque & menses promouet. At viride magna etiam vulnera glutinat, & maximè species eius fruticosa. Aridum sanat rebellia vlcera, præcipuè quod minus est.

Polium minus.

Polii minus.

Acrius & amarius est hoc quàm maius, adeò vt ex tertio sit ordine desiccantium: ex secundo autem completo calfacientium.

Polycnemon.

Polycnemon.

Desiccat & calfacit secundo excessu: itaque & ipsum vulnera glutinat.

Potamogeiton.

Potamogeitô.

Astringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior quàm polygoni est.

Polypodium.

Polypodium.

Dulcem simul & austeram vincentem obtinet qualitatem, vt facultatis sit citra morsum admodum exiccantis.

Prasium, Marrubium.

Prasium. Marrubium.

Prasium amarum cùm sit, iecur ac lienem liberat obstructione, thoracem & pulmonem expurgat, ac menses promouet. Sed illitum etiam detergit & digerit. Calfacit itaque secundo excessu completo: siccat autem tertio ineunte, aut complero. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle: per naréisque auriginem purgat, ipsúmque ad inueteratos aurium dolores adhibent.

Propolis.

Propolis.

Modicè quidem extergit, cæterum validè trahit. Est enim essentia tenui. Excalfacit porrò ordine secundo completo, aut certè incipiente tertio.

Ptarmice.

Ptarmice.

Flores eius ciendæ sternutationis vim obtinent. Sugillata & cæteras ecchymoses digerit. Viridis porrò calfacit secundo ordine, tertio autem siccat.

Ptelea, Vlmus.

Ptelea. Vlmus.

Vlmi foliis quandoque recens vulnus conglutinauimus, confidentes aſtringentem ſimul & abſtergentem ineſſe eis facultatem. Cæterùm cortex magis amarus eſt, aſtrictoriúſque magis. Itaque cum acero & lepras ſanat. Quòd ſi viridis circunligetur vulneribus, ea glutinare poteſt. Radices etiam eandem vim obtinent. Quarum decocto ſunt qui perfundant fracturas, quæ callo obduci deſiderant.

Pteris, Filix.

Pteris. Filix.

Radix eius latum lumbricum perimit, ſi in melicrato pondere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipſum partum viuum necare, mortuum autem expellere, non eſt mirum. Siquidem amara exiſtit, paulumque aſtrictionis obtinet. Vnde valide vlcera deſiccat, citra morſum tamen. Similem ei vim habet Thelypteris.

Pycnocomum.

Pycnocomū.

Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendíque obtinent facultatem: acria nimirùm cùm ſint. Folia eius phymata furunculóſque diſcutiunt. Fructus valentior eſt: nam & palos, & tela infixa, ad extimam cutem elicit. Radix ad ſupradicta eſt infirmior, cæterùm flauam bilem expurgat.

Pyrethrum.

Pyrethrum.

Radix eius cauſticam poſſidet facultatem, qua dentes refrigeratos mitigat. Porrò ad rigores ante periodum cum oleo confricatur: ſtupidóſque & reſolutos adiuuat.

Pyros, Triticum.

Pyros. Triticum.

Foris impoſitum, primi eſt ordinis calfacientium: * cæterùm nec ſiccare, nec humectare manifeſtò poteſt. Habet verò etiam quiddam lentoris, obſtruentíſque naturæ. Quod ex eo amylum conficitur, ipſo eſt tum frigidius, tum ſiccius. Quod ex pane fit cataplaſma, magis digerit, quàm quod ex tritico, ſalis & fermenti ratione. Fermentum quippe vim attrahendi habet, digerendíque, quæ in alto reſident.

Rhamnus.

Rhamnus.

Deſiccat & digerit exceſſu ſecundo. Refrigerat in primo completo, aut ſecundo incipiente. Proinde herpetes ſanat, & eryſipelata non magnopere calida.

Rhaphanis, Radicula.

Rhaphanis. Radicula.

Excalfacit exceſſu tertio, deſiccat verò ſecundo. Agreſtis in vtroque efficacior eſt. Semen etiam efficacius eſt planta. Ei enim ineſt digerendi facultas.

Rheum, Rha.

Rheum. Rha.

Quiddam habet terreſtre frigidum, cuius indicio eſt aſtrictio: adiuncta eſt illi tamen quædam caliditas. Siquidem ſi mandatur pluſculum, ſubacre conſpicitur. Eſt etiam aëreæ cuiuſdam ſubſtantiæ ſubtilis particeps: quod indicat laxitas, leuitáſque. Quare conuulſis, ruptis, orthopnœæque prodeſt. Sic quoque liuentia & lichenas cum acero illitum perſanat. Aſtrictionis ratione, ſanguinem expuentibus, cœliacis, & dyſentericis confert.

Rhetinæ, Reſinæ.

Rhetinæ. Reſinæ. Maſtiche.

Reſinæ omnes deſiccant & excalfaciunt. Lentiſcinæ tamen (quam vocant maſtichen) primæ debentur partes. Nam præterquàm quòd paucula ei ineſt aſtrictio, qua ſtomachi, ventríſque & iecoris imbecillitatibus, phlegmoniſque etiam accommodatur, deſiccat inſuper citra mordacitatem. Minimum enim acris eſt, & maximè tenuium partium. Inter cæteras præfertur terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque maſtiche, aſtrictionem poſſidens. Verùm adiunctam habet quandam amaritudinem, per quam magis quàm maſtiche digerit. Per eandem vſqueadeo abſtergit, vt pſoras ſanet. Quinetiam quæ in profundo reſident, magis cæteris extrahit, ob maiorem tenuitatem partium. Attamen pinea, & hac etiam magis ſtrobilina, acriores ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt, attrahúntve. Media inter has ſunt picea & abietina. Habet porrò & emolliens quiddam terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo lentiſcina ſicuti cypariſſina in ipſa acrimonia.

Terebinthina.

Rhodos, Roſa.

Rhodos. Roſa.

Ex aquea ſubſtantia calida, duabus aliis qualitatibus miſta, aſtringenti videlicet & amaræ, compoſita eſt. Flos tamen magis, quàm ipſa roſa, eſt aſtringens: ac proinde etiam exiccatorius eſt.

Rhodia rhiza, Radix rhodia.

Radix Rhodia.

Tenuium partium & digerentia eſt facultatis. In calfaciendo verò ſecundi ordinis eſt cenſenda, aut certè tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne.

Tota ſua eſſentia venenum eſt & homini & pleriſque pecoribus. Porrò calfacit exceſſu tertio: primo autem deſiccat.

Rhœa, Malum granatum, ſiue punicum.

Rhœa. Malum granatum, puniceumve.

Omne malum granatum aſtringentem qualitatem ſortitur: non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quædam ſunt acida, quædam plus dulcia quàm auſtera. Pro ratione quarum qualitatum vincentium, ſuos vſus præſtant. Porrò acini aſtringentiores, & exiccantiores ſunt ſucco. Sicuti & his putamina, quæ ſidia dicuntur. Adſimilem illis vim habent flores qui cytini dicuntur.

Rhus, Sumach.

Rhus. Sumach.

Ad deſiccandum & aſtringendum coriarij hac planta fruticoſa vtuntur. Medicis in vſu ſunt fructus eius & ſuccus, auſteræ admodum qualitatis. Exiccat itaque in tertio ordine, refrigerat verò in ſecundo.

Rhypos, Sordes.

Rhypos. Sordes.

* Sordes quæ à gymnaſiorum ſtatuis æreis abraditur, digerendi emolliendique vim obtinet: quæ autem ab iis qui in palæſtra exercentur, quãtum accepit pulueris, tantum ab ea eſt diuerſa. atque hanc ſordem πάτον Græci nominant. Prior igitur, quæ ob contractam æruginem, acrior etiam exiſtit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimum eſt phlegmones mamillarum remedium. Conſtat enim ex puluere repercutiente, oleo emolliente, ac denique ſudore & ſordibus digerentibus.

Sagapenum.

Sagapenum.

Liquor eſt calidus & tenuium partium, ſicuti & alij liquores. Sed abſterſionem quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuátque. Suffuſionibus etiam & hebetudinibus oculorum, quæ à craſſitie humorum proueniunt, non malum eſt medicamen. At planta ex qua prouenit, ferulæ aſſimilis, imbecilla eſt & inutilis.

Sampſychon, Maiorana.

Sampſychum. Maiorana.

Tenuium partium & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim & calfacit ordine tertio.

Saprotes

Saprotos ξύλων, Caries lignorum.

Caries lignorum.

* Caries eorum præcipuè lignorum quæ participia sunt astrictionis & abstersionis, vt vlmus, expurgat, implétque vlcera humida.

Sarcocola.

Sarcocolla.

Mistam vim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amara. Itaque citra morsum desiccat, ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrion, Triphyllon.

Satyrion. Triphyllon.

Humidum calidúmque est temperie, ob idque dulce. Recrementitiam tamen & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad venerem incitat.

Selinon, Apium.

Selinon. Apium.

Adeò calidum est, vt & vrinam & menses cieat. Flatus quoque digerit, & magis semen quàm herba. Oreoselini & hipposelini similis vis existit. Verùm Hipposelinum imbecillius est, oreoselinum valentius.

Seris, Cichorion.

Seris. Cichorium.

Holus est subamarum, & magis quod agreste est. Id nanque est frigidæ & siccæ temperaturæ, secundo excessu. Cæterum domestica magis quàm agrestis refrigerat. Porrò vtraque astringentis qualitatis est particeps, vt chondrilla, quæ est etiam sereos species.

Seriphum.

Seriphum.

Absinthio est tum specie, tum gustu simile. Cæterùm non æquè astringit: sed calfacit valentius, necnon amaritudinem quandam salsuginosam refert, ventriculóque est infestum: magísque absinthio lumbricos enecat. Calfacit itaque secundo ordine intenso, siccat autem in tertio.

Seseli.

Seseli.

Adeò excalfacit tum radix, tum fructus, vt moueat vrinas. Est etiam tenuium partium, vt & comitialibus morbis, & orthopnœis competat.

Sesamum.

Sesamon.

Viscosum & pingue cùm sit, emplasticum etiam existit, emolliensque, ac modicè calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipsius herbæ decoctum, eiusdem sunt facultatis.

Sesamoides magnum.

Sesamoides magnum.

Semen eius vt helleborus purgat, similitérque abstergit, calfacit, & desiccat.

Sesamoides album.

Sesamoides paruum.

Huius semen nonnullam * acrimoniam sortitur, vehementérque est amarum. Excalfacit itaque, rumpit, extergítque.

Sideritis.

Sideritis.

Nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est humida & mediocriter frigida, cum exigua astrictione, qua phlegmonem sedat & glutinat. Sideritis autem Achillea, dictam superans astrictione, sanguinis eruptioni, dysenteriæ, & muliebri profluuio est aptissima.

Sicyos, Cucumis.

Sicyos. Cucumis.

Maturus, tenuioris essentiæ est: immaturus, crassioris. Sed incidendi & abstergendi facultas eis inest. Quare & vrinam mouent, & corpus splendidum reddunt. Sunt enim humidi frigidique quasi in secundo ordine. At arefacta tum radix, tum semen, siccant primo, aut secundo incipiente, ordine: magísque abstergunt, quàm ipsius melonis caro.

Sicyos agrios, Cucumis agrestis.

Cucumis agrestis. Elaterium.

Tum ipse, tum eius succus, quem elaterium vocant, aut ex foliis & radicibus pressus, perutilis ad medicationes existit. Elaterium itaque menses ciet, fœtúmque perimit applicatum, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summè siquidem est amarum: calfacítque in secundo ordine, ac proinde etiam digerit. Sic enim eo angina laborantes inungunt quidam cum melle aut oleo veteri. Bonum item est regio morbo affectis infusum cum lacte in nares: similiter dolores capitis sanat. Radicis atque foliorum succus similem, sed imbecilliorem facultatem sortitur. Radix etiam abstergit, digerit, emollítque. Cortex potentius desiccat.

Silphium, Laserpitium.

Silphium. Laserpitium.

Silphij liquor calidissimus est. Necnon folia, caulis, & radix, strenuè etiam sunt calida: omnia tamen flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde difficilia concoctu. Foris autem imposita corpori, efficaciora, liquor præcipuè, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias exterit, & quandam liquandi vim possidet.

Sision.

Sision.

Calidus & subamarus existit. Vnde vrinam mouet, concoquit, menses prouocat, omnésque viscerum obstructiones reserat.

Sion.

Sion.

Quantum gustu * aromaticum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps. Quare & digerit, & vrinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

Sisaron.

Sisaron.

Sisari radix cocta stomacho grata est, & vrinam mouet, secundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & astrictione leuicula.

Sisymbrium.

Sisymbrium.

Tenuium est partium, facultatísque digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ordine. Quidam semen cum vino exhibent singultientibus, torminúque patientibus.

Sisymbrium, quod Cardaminen vocant.

Cardamine.

Si siccum sit, tertij est ordinis calfacientium & exiccantium: si humidum, viridéque, secundi.

Scandix.

Scandix.

Agreste est olus, subacre & amarum. Calfacit itaque & siccat secundo ordine intenso: valenter mouet vrinam: visceráque liberat obstructionibus.

Scilla.

Scilla.

Admodum quidem incidit: calfacit autem secundo ordine. Porrò præstat eam assam aut elixam sumere, quòd sic eius vehementia exoluatur.

Scolymos.

Scolymos.

Radix eius, si quis illam in vino coctam bibat, graueolentem vrinam abundanter elicit, fœtorique alarum medetur. Succus enim eius est purgatorius. Calfacit porrò secundo & completo ordine, aut tertio incipiente: siccat verò secundo.

Scordion.

Scordion.

Nonnihil amarum obtinet, & acerbum, & acre: ipsiúsque acrimonia, allij acrimoniæ est persimilis. Expurgat igitur, excalfacítque viscera: menses vrinamque prouocat. Conuulsa, rupta, doloresque laterum ab obstructione & frigore obortos, epotum sanat: illitum viride, magna vulnera glutinat: purgat sordida: inspersúmque aridum, contumacia ad cicatricem perducit.

Scorodon, Allium.

Scorodon. Allium.

Desiccat & excalfacit excessu quarto. Porrò ophiosco-

ophioscorodon, allium agreste est, domestico valentius.

Scorodoprasson.

Scorodopras-son. Vt gustu & odore, sic viribus inter allium & porrum mediam naturam sortitur.

Scorpiodes.

Scorpiodes. Excalfacit ordine tertio: desiccat secundo.

Smilax, Cactus arbor.

Smilax. Facultatis est venenosæ.

Smyrna, Myrrha.

Smyrna. Myrrha. Secundi est ordinis calfacientium & exiccantium. Vnde capitis vulnera glutinat. Inest illi amaritas non exigua, qua fœtum & lumbricos enecat, eiicitque. Habet etiam & abstergendi vim moderatam. Quare ocularibus miscetur medicamentis, & iis quæ ad veterem tussim, atque anhelationem administrantur.

Smyrna Boice, Mirrha Bœotia.

Smyrna. Bœotia. Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium. Ex eodem genere cum apio est & petroselino: fueritque apio quidem validius, imbecillius verò petroselino. Itaque & vrinas & menses prouitat: calidum siccumque tertio ordine.

Sonchus.

Sonchus. Dum viridis est, aquea terreáque essentia constat, vtraque leuiter frigida: nam & astrictionis cuiusdam est particeps, & manifestè refrigerat, tum illitus, tum esus. At arefactus, terrestrior redditur, modicam asciscens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium. Desiccantis est facultatis.

Spartum, Genista.

Spartum. Genista. Sparti (quo & vites alligant) tum fructus, tum succus virgarum, valentem trahendi vim possidet.

Staphilinus, Pastinaca.

Staphilinus. Pastinaca. Satiua imbecillior, agrestis ad omnia potentior est. Vrinas menséque prouocat, abstergitque nonnihil, cùm herba quidem tota, tum vel maximè semen & radix.

Stachys.

Stachys. Gustu est acri & amaro, tertiíque calfacientium ordinis. Vnde menses rationabiliter prouocat. Facit tamen abortum, atque secundas eiicit.

Stœbe.

Stœbe. Fructus eius & folia astringunt citra mordacitatem, desiccántque in tertio ferè incipiente ordine. Quare decoctum eorum iniicitur dysentericis, auribúsque pure fluentibus: quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cum vino atro & austero. Valenter enim desiccat omnes præter naturam humiditates. Folia viridia illita erumpentem sanguinem supprimont, suffusionibúsque oculorum ex ictu medentur.

Stœchas.

Stœchas. Amara est & mediocriter subastringens, cùm nimirum ex terrena essentia frigida exigua, & extenuata, altera terrena copiosa, constet. Quare obstructione liberat, extenuat, extergit, roboratque, & viscera & vniuersum corpus.

Stratiotes.

Stratiotes. Aquaticus quidem humida & frigida facultate est: terrestris verò, nonnihil habet astrictionis. Proinde & vlcera glutinat.

Struthion.

Struthion. Radix eius est acris, calida, siccáque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium. Sed & abstergit, & irritat: proinde & sternutationem prouocat.

Styrax.

Styrax. Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tussi, catarrho, pituitæ destillationibus, raucedinibúsque auxiliatur. Tum menses, seo potum, seu admotum prolicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini est similis.

Syca, Ficus.

Syca. Ficus. Aridæ excalfaciunt ordine primo aut secundo incipiente, habentque partium tenuitatem quandam: quare tubercula dura concoquunt, digeruntque, tum ipsæ, tum ipsarum decoctum. Verùm vbi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio. Porrò quæ suoe pinguiores, magis possunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus virides, imbecilliores sunt. Vtræque tamen & siccæ & humidæ aluum subducunt.

Syce, Ficus arbor.

Syce. Ficus arbor. Calidæ, tenuiúmque partium temperaturæ est, sicuti indicant tum liquor eius, tum foliorum succus. Valenter enim calfacit vterque. Itaque non mordicat tantum, aut vehementer absterget, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & verrucas exorpat. Quio & vim purgatoriam habet. Porrò lachryma & succus agrestis ficus, quam caprificum vocant, ad omnia, quàm satiuæ, valentior est. Cæterùm ipsarum surculi adeò calidi sunt, atque tennium partium, vt carnes bubulas duras, si coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras reddaot.

Caprificus.

Symphytum petræum.

Symphytum. petræum. Habet quandam vim iocidendi, qoa collectum io thorace pulmonéque pus expurgare potest: ac simul contrahendi facultatis est particeps, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: estque humidum, ac oon immodicè calidum: vnde & dulce apparet, atque odoratu iucundum. Ad hæc, mansum sitim extinguit, & arteriæ sanat asperitates. Liquet igitur ipsum etiam & digerere, & constringere posse. Vnde & enterocœliis imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur.

Symphyton magnum.

Symphytum. magnum. Similem dicto vim habet. Cæterùm neque videtur dulce, neque odoratum. Est verò secundum viscositatem mordacitatémque scillæ simile.

Spondylon.

Spondylon. Fructus eios acris & incidens est: itaque ad asthma & comitialem morbom aptum est medicamen. Prodest & aurigini. At radix vlcra iam dicta, fistularum callos tollit, si sit circumrasa. Floris succus, ad diuturniora aurium vlcera cooueniens reponitur.

Schinos, Lentiscus.

Schinos. Ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca, constat. Desiccat itaque secundo ordine complero, aut tertio incipiente, in caloris frigorísque medio consistens quodammodo. Astringit autem ex æquo, moderatéque omnibus partibus suis. Succus bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ dysenterias & alui affectus sanant. Quin & ad sanguinis expuitiones, flores muliebres, necnon sedis vuluæque procidentias idoneus est, vtpote ad hypocistida nonnihil accedens propè.

Schinu

Schinu anthos, Schini flos.

Schini flos.

Modicè calfacit, modicéque etiam aſtringit, nec planè à tenuitatis natura eſt alienus. Quare vrinam & menſes mouet, ſiue potione, ſiue fomento adhibitus. Prodeſt etiam iecoris, ſtomachi, & ventris inflammationibus. Cæterùm magis aſtringit radix, quanquam flos etiam aſtringat omnibus partibus ſuis. Proinde medicamentis quæ hæmoptoicis exhibentur, miſcetur.

Schœnos leia, Iuncus læuis.

Schœnos leia. Iuncus læuis.

Quidam oxyſchœnos, alius oligoſchœnos dicitur: gracilior duriórque [oxyſchœnos, craſſior laxiórque oligoſchœnos. Fructus huius ſomnum conciliat. Oxyſchœni autem duæ ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius nullus vſus in medicina: altera quæ fert ſemen ſomni conciliatiuum, ſed minus quàm oligoſchœni. Vtrunque, ſi cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Eſt itaque eorum temperies compoſita ex terrena eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

Terminthos, Terebinthus.

Terminthos. Terebinthus.

Cortex, folia, & fructus eius aſtringunt, & ſecundo ordine excalfaciunt: vnde etiam quòd ſiccent, liquet. Porrò fructus aridus propinquus eſt tertio ordini deſiccantium, calfacitque valenter. Quare & vrinam prouocat, & lienibus auxiliatur.

Teutlon, Beta.

Teutlon. Beta.

Nitroſæ facultatis eſt particeps, qua tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterum cocta nitroſitatem exuit, euadítque leniter digerens. Ad detergendum tamen digerendúmque validior eſt beta alba.

Teucrium.

Teucrium.

Incidit & tenuium eſt partium: quare lienes ſanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem ſecundo ordine.

Tephra, Cinis.

Tephra. Cinis.

Ex partibus cùm terrenis, tum etiam fuliginoſis (quæ & tenues ſunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres, excolantur) conſtat. Pro materiæ tamen conbuſtæ differentia, cineris temperies variatur. Quare haud ſcio qua ratione Dioſcorides aſtringere cineres omnes prodiderit, cùm ficulneus cinis eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, nimirum ipſa arbore nulla parte ſui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis confectus cinis, non parum quidem aſtringit: meminíque me eo aliquando ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verum nullus vnquam ad tale vti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ plurimum, vrentíſque facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni. Eſt & calx cineris quædam ſpecies, cæterum tenuioris eſſentiæ, quàm qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamen eſt citra morſum deſiccans, magíſque ſi bis térue lauetur. Cæterum ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit.

Dioſcorides ſuggillatur.

Calx.

Telephium.

Telephium.

Exiccandi & detergendi facultate eſt, non tamen inſigniter calida, ſed forſan ſecundi ordinis. Deſiccat etiam ſecundo, intenſo tamen, aut tertij principio. Proinde ad putrida vlcera congruit, & cum aceto vtranque vitiliginem ſanat.

Telis, Fœnumgræcum.

Telis. Fœnumgræcum.

Calfacit ſecundo ordine, deſiccat primo. Proinde feruentes phlegmonas irritat: quæ verò minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo perſanat.

Tithymali.

Tithymali.

Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidámque potentiam, cum amaritudine quadam. Validiſſimus eorum eſt liquor: dein fructus & folia: poſtremò radix. Hæc aceto incocta, ſanat eroſorum dentium dolores: liquor in ipſa foramina inditur. Cæterum ſi aliam partem contingat, continuò adurit vlcerátque illam, ex quarto exiſtens calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus ſuccus euellit: detergítque lichenas & pſoras, propter amaritudinem: necnon vlcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & deſiccat, aliquando iuuare poterit. Ad hæc fiſtularum callos eximit. Prædicta omnia folia & fructus præſtare poſſunt, ſed imbecillius. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos, vti aſſolent. Celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint tithymalorum genera, valentiſſimus eſt quem characiam marémque nominant: & fœmina nuncupata myrſinites: & qui in petris naſcitur arboreſcens. Deinceps qui phlomo aſſimilis eſt, & cypariſſias. Dein marinus: ac deniq; helioſcopius. Pro portione autẽ facultatis ipſorum, & cinis & lixiuium exiſtet.

Piſces redduntur vertiginoſi, capiunturque facilè, foliis fructibuſque tithymali guſtatis.

Tragacantha.

Tragacantha.

Emplaſticam facultatem ſimilem gummi obtinet, necnon obtuſiorem acredinem. Ac ſanè ſimiliter illi deſiccat.

Tragion.

Tragion.

Tragij folia, fructus, lachrymáque trahentis digerentiſque ſunt facultatis. Eſt verò & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menſes mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta ſola naſcitur, lentiſco ſimile. Alterum minus, cuius folia ſcolopendrio ſimilia ſunt, viſitur quidem multis in locis, ſed non parum habet facultatis aſtringentis, vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganon.

Tragoriganũ.

De hoc in ſermone de origano diximus.

Tribolos.

Tribolus.

Ex humida eſſentia modicè frigida, & ſicca non mediocriter, cæterum ſimiliter frigida conſtat. Vnde contra phlegmonarum generationes, & contra omnes influxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus, cum tenuium ſit partium, potus renum calculos conterit.

Tripolion.

Tripolium.

Radix huius eſt acris, & facultate calida in tertio exceſſu.

Triphyllum.

Triphyllum.

Calfacit & ſiccat in tertio ordine, vt bitumen, cui odore eſt ſimile. Proinde potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat: & vrinam menſéſque prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes.

Eadem præſtat quæ adiantum.

Trychnon, Solanum, Strychnon.

Trichnon. Solanum. Strychnon. Halicacabum. Solanum Hypnoticum. Solanum maniacum.

Eſculentum quidem aſtringit, refrigerátque in ſecundo ordine. At eorum quæ eſui non ſunt, vnum quidem dicitur Halicacabum, fructum habens rubeum, acino vuæ perſimilẽ. Alterum verò eſt fruticoſum, à conciliando ſomno Hypnoticum appellatum. At tertium, quòd ad inſaniam adigat, omnes Manicum nominant. Halicacabum

igitur, fructum fert ciendæ vrinæ idoneum, compluribúsque facultatibus quæ ad iecur, vesicam, & renes accommodantur, miscetur. Solani verò hypnotici cortex radicis, si cum vino bibatur, somnum accersit, drachmæ pondere sumptus, existens succo papaueris similis, nisi quòd imbecillior, vtpote tertij refrigerantium ordinis, cùm ille sit quarti. Huius solani semen vrinam ciendi vim habet. Si plus tamen duodecim corymbis hauseris, dementiam ascisceт. Quod reliquum est ex solanis propositis, est ad medicationes intra corpus inutile. Nam si quatuor eius drachmæ offerantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam. Vna certè innoxiè sumitur: nihil tamen vtile præstat. At foris corpori illitum, vlcera maligna persanat. Verùm ad talia, radicis cortex præfertur, desiccans secundo ordine iam completo, aut tertio incipiente: secundo autem incipiente refrigerans.

Hyacinthus.

Hyacinthus. Radix eius bulbosa est, desiccans primo ordine: secundo autem, aut initio tertij refrigerans. Fructus leuiter extergit astringítque: vnde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio desiccans, at in medio caloris frigorísque consistens.

Hydnon, Tuber terræ.

Hydnon. Tuber terræ. Substantiam habet vincentem terrestrem quidem, sed cum pancula tenuitate permistam.

Hydropeperi.

Hydropeperi. Non vsqueadeo calidum est, vt piper. Viridis ipsa herba cataplasmatis instar imposita, sugillata & tumores induratos digerit.

Hyoscyamus, Altercum.

Hyoscyamus. Altercum. Cui semen atrum est, insaniam ac soporem inducit: cui verò mediocriter flauum, propinquam ei obtinet facultatem. Vtrique tamen fugiendi sunt, vt deleterij & inutiles. At cui semen & flos est candidus, sanitati idoneus existit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine.

Hypericum.

Hypericum. Calfacit & siccat, essentia tenui, adeò vt menses vrinásque prouocet. Illitum viride, ad cicatricem omnia perducit vlcera. Siccum contusúmque si inspergas, mollia, humida, & putrilaginosa sanabis. Sunt qui & ischiadicis bibendum propinent.

Hypecon.

Hypecon. Refrigerat tertio ordine, parúmque à papauere distat.

Hypoglosson.

Hypoglosson. Radix eius & succus emolliendi vim possident.

Hyssopum.

Hyssopum. Desiccat & excalfacit ordine tertio, sed tenuium est partium.

Phaci, Lentes.

Phaci. Lentes. Valentes astringunt, mediúmque tenent inter calorem & frigiditatem. Desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque earum corpus, siccat & sistit aluum. Cæterum decoctum prouocat. Proinde prior aqua abijcitur, vbi retentionis causa exhibentur.

Phacos, Lenticula palustris.

Lenticula palustris. Humidæ frigidæque temperaturæ existit, vtrinque ex secundo ordine.

Phaleris.

Phaleris. Succus, semen, & folia eius, commodè potari creduntur contra vesicæ dolores, ceu in se habeat tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalangites. Sic dicitur, quòd morsis à phalangiis auxilio sit. Est autem facultatis tenuium partium, & excitantis, quare tormina lenit.

Phlomus, Verbascum.

Phlomus. Verbascum. Huius herbæ duæ sunt species. Quædam enim foliis est candida, quædam verò nigra. Rursus, albæ quidem mas est, cuius folia angustiora: fœmina, cuius maiora visuntur. Est & alia phlomus agrestis, flores habens aureos & luteos: necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarum radix acerba gustu est, & fluxionum affectibus prodest, atqueadeo dentium doloribus: quanquam folia digerendi vim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia desiccandi & detergendi vim possident.

Phœnix, Palma.

Phœnix. Palma. Astrictoriæ facultatis est particeps omnibus partibus suis. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis facultatis est eius cerebrum, esui aptum. At fructus, & maximè dulcis, non paruam obtinet caliditatem. Qui quidem cùm edendo sit, magno est vsui, non tantùm foris impositus, vbi roborare, desiccare, contrahere, stipareque est consilium, sed tanquam cibus sumptus, & simul cum aliis, & per se. Porrò tenerum palmæ germen, eandem cum eius cerebro facultatem sortitur. At cortex astringit quidem, ac plus quàm dicta omnia desiccat: * vtpote minimum habens humiditatis. Quare ad vlcera putrescentia, laxatos articulos, hepatis & ventriculi imbecillitates, eo intus & foris administrato vtuntur. Radix citra morsum desiccat, cum nonnulla astrictione.

Phormion.

Phormion. Phormij semine cum melle ad leucomata * vtuntur. Sed spicula etiam extrahere creditur, veluti & ipsa herba. Quare tenuium partium, & attrahendi digerendique potentiam obtinet.

Phu.

Phu. Odorata quodammodo eius est radix, nardo viribus similis: ad pleraque tamen infirmior. Mouet autem vrinam, vt nardus gallica.

Phycos, Alga.

Phycos. Alga. Ex mari exemptus & virens, siccat refrigerátque in secundo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis. Acerba cùm sit, meritò & diarrhœas & dysenterias epota iuuat.

Phyllon malabathru, Folium malabathri.

Folium malabathri. Nardo similem possidet facultatem.

Chalbane, Galbanum.

Chalbane. Galbanum. Succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi vi: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo secundo: siccat verò secundo incipiente.

Chamædrys.

Chamædrys. Vincentem habet qualitatem amaram. Est & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, vrinas & menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, viscerúmque obstructiones repurgat: Calfacit itaque & desiccat tertio ordine: plus tamen calfacit quàm siccat.

Chamæcissos.

Chamæcissos. Flos eius admodum amarus cùm sit, iecur obstructum aperit: datúrque & coxendice laborantibus.

Chamælea.

Chamælea.

Chamælea.

Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum ſordida vlcera, & quæ maximis inducta ſuot cruſtis, purgare cum melle eſt potens.

Chamæleuce.

Chamæleuce.

Calfacit quodammodo tertio ordine, ſiccat primo.

Chamæleon.

Chamæleon.

Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quare foris vſus eius ad ea quæ abſterſionem poſtulant, adminiſtratur. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiſcetur. Etenim ſiccat tertio ordine, calfacit autem ſecundo abſoluto. At albi radix quòd non ſit perinde acris, potui datur cum vino auſtero, menſura oxybaphi, laborantibus aqua inter cutem.

Chamæpitys.

Chamæpitys.

Magis amara eſt quàm acris: quare abſtergit, purgátque viſcera, magis quàm calfacit. Proinde auriginoſis, & quibus facile iecur obſtruitur, bonum remedium eſt. Quin & vrinam, & menſes ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis vulnera magna glutinat: vlcera putreſcentia ſanat: duritieş vberum diſcutit. Eſt enim in ſiccando tertij ordinis: in calfaciendo, ſecundi.

Chamæſyce.

Chamæſyce.

Abſtergendi ſimul & acrem vim poſſidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius tenériores intriti, quique ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle craſſas oculorum cicatrices detergunt: hebetudinem viſus à craſſitie ortam, adiuuant: ſicuti & ſuffuſionum principia.

Chelidonium.

Chelidonium.

Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad acuendum viſum eſt commodus. Quidam radicem eius ad aurignem ab obſtructione iecoris ortam, in vino albo cum aniſo propinant. Manſa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cùm maiori ſit acrius, celeriter cutem exulcerat, vnguéſque ſcabros eiicit. Succus eius per nares purgat. Hæc itaque ſiccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidonium maius in tertio.

Chondrilla.

Chondrilla.

Eiuſdem ferè eſt facultatis cum ſeri: niſi quòd amariuſcula eſt, ac proinde ſiccantior.

Chondrus.

Chondrus.

Nutrimentorum quidem eſt optimum, ſicut triticum. Vt medicamen autem, emplaſticæ eſt facultatis, temperie tritico ſimilis, niſi quòd viſcoſior exiſtit: qua ratione plus illo nutrit. Eſt porrò hoc ſemen veluti materia quædam idonea excipiendis medicamentis ſiccantibus. Ipſum verò ex numero concoquentium exiſtit, vt triticum, quæ minimè profectò deſiccant.

Chryſocome.

Chryſocome.

Radix vincentes habet acrem & aſtringentem qualitates: quare non admodum multi vſus eſt. Quanquam cocta in melicrato, peripneumoniis & morbis hepaticis auxiliatur. Sed & menſtruis purgandis eſt vtilis.

Pſeudodictamnum.

Pſeudodictamnum.

Vim dictamni, ſed imbecillam ſortitur.

Pſyllium.

Pſyllium.

Semen habet admodum vtile ex ſecundo refrigerantium ordine. In deſiccando verò & humectando, quodammodo eſt ſymmetrum.

Ocimum.

Ocimum.

Ex ſecundo eſt ordine calfacientium. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum eſt, vt in corpus ſumatur. At foris illitum, concoquit digeritque.

Ocimoides.

Ocimoides.

Semen tenuium eſt partium, & citra morſum, facultatis deſiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI de ſimplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER NONVS.

QVotquot plantarum ſunt partes, fructus, ſucci, & liquores, ſuprà dicta ſunt omnia. Nunc autem de reliquis medicamentis, quæ ex metallorum ſunt genere, quæque ſpecies ipſius terræ exiſtunt, diſſerere propoſitum eſt. Poſt quæ deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Meminiſſe autem in vniuerſum oportet, aſtringentibus medicamentis facultatem ineſſe cum acribus pugnantiſſimam.

Aſtringentiū facultas.

Aſtringentia ſiquidem contrahunt, conſtipántque, & condenſant ſubſtantiam noſtram: ac proinde in quamuis corporis noſtri partem extrinſecus impoſita, continuò illam & rugoſam, & contractam efficiunt: contrà quàm acria,

Acriū facultas.

quæ admota cuti, perſpicuò eam excalfaciunt, atque in molem attollunt, rubente colore: ac ſi diutius immorentur, exulcerant. Hæc itaque euidenter apparent incidere, excalfacere, à vicinísque partibus ad ſeſe ſanguinem trahere. At aſtringentia, refrigerando, contrahendo, conſtringendoque, in illis etiam contentum repellere. Porrò combuſtorum nonnulla calidiora quàm antea redduntur, & ad guſtum, & ad tactum, & ad eam quæ in vſu cernitur, facultatem.

Vſtorum differentia.

Quædam contrà, ab vſtione minus apparent calida, id quod tactu & vſu manifeſtè diſcernitur. Igitur acria multum caloris amittunt vſta: quæ verò non ſunt eiuſmodi, aſſumunt.

Combuſtorū nullū eſt frigidum.

Cæterum combuſtorum nullum planè eſt frigidum: relinquitur enim in illis veluti acrimonia ignis, quæ per ablutiones extergitur: ita vt aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatem comparet, eámque tenuium partium: quod reliquum verò eſt, ſit terreum ſimul & frigidum, ac deſiccare citra moleſtiam poſſit.

De differentiis terræ.

Terræ differentia.

Terra communiter ac ſecundum agricolas, dicitur illa quæ agriculturæ eſt aptiſſima, quæque humore macerata, lutum efficitur. Atque in ea ſanè plures differentias conſtituunt: aliam (exempli gratia) pinguem eſſe dicentes, ex qua lutum fit viſcoſum & lentum: aliam contrario modo diſpoſitam, hoc eſt, quæ lutum efficiat friabile. Atque hoc vnum vocabulum terræ eſt omnibus vſitatum. Alterum eſt ſolis Philoſophis vſurpatum, cùm aiunt, elemēta corporum eſſe terram, aquam, aërem, & ignem.

Elemēta corporum.

Corpus nanque extremè ſiccum & frigidum, terram nuncupant. Secundum quos nullum compoſitorum corporum terra cenſetur elementaris. Aiunt tamen, quantò corpora fuerint duriora, tantò magis ea eſſe terrea: contrà quàm agricolæ, qui eam exactiſſimam eſſe terram contendunt, quæ quamlongiſſimè à ſaxi conſi-

ſtentia receſſit. Pro hoc itaque ſecundo ſignificato, quod à Philoſophis celebratur, tribus clauduntur generibus differentiæ ipſius terræ: quorum vnum genus eſt lapis, alterum corpus metallicum, tertium terra quæ colitur.

De differentiis nominatæ paſſim terræ.

Terræ paſſim vocatæ differentiæ complures.

Terra itaque vel Latinis etiam dicitur vſitatè, quæ iniecta aqua ſoluitur, & fit lutum. Quæ ſanè quaſdam differentias ſortitur: ſecundum propriam quidem rationem, vt videlicet pinguis ſi ſit & viſcoſa, quæ vtique omnino & atra colore eſt: aut contrà friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior exiſtit: aut ſi inter has maximè contrarias habeatur. Secundum miſturam autem alienorum corporum, vt dum dicimus lapidoſam aut arenoſam hanc eſſe terram.

Terræ purgandi ratio.

Porrò talis ſubſtantia admiſta, ſegregatur larga aquæ affuſione, macerationéque, donec vniuerſum perfluat. Si enim quod lapidoſum & arenoſum eſt, ſubſidit, & terra exacta ſupernatat: in quem modum præparatur etiam & terra Lemnia, quam alij ſphragida Lemniam (ob impreſſum illi ſigillum Dianæ ſacrum) cognominant.

Lēnia ſphragis.

Lemnia rubrica.

Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quòd contactu non contaminet, perinde vt illa: quódque ſecundum collem in Lemno, qui totus colore eſt fuluus: & in quo nec arbor, nec ſaxum, nec planta naſcitur, tantum huiuſmodi terra viſitur. Cæterum eius tres differentiæ aſſignantur.

Lemniæ tres differentiæ.

Vna quam Lemniam ſphragidem diximus, quámque alij nemini, præterquam vni ſacerdotiſſæ, contingere fas eſt: altera verò eius, quæ miltos eſt, ſiue rubrica: ac denique tertia, quæ detergendi vim habet. Vtuntur autem priore illa ad vulnera vetera & contumacia, ad omnéſque ferarum morſus, ſicuti aduerſus medicamenta letalia. Diſtinguere itaque ab ea terra quæ colitur, medicamentoſam oportet, qua ad curationes vtimur. Tametſi eius quoque quæ colitur, ſi qua pinguis eſt, vtilis ad curationes exiſtit earum omnium partium, quæ deſiccari poſtulant.

Terra quæuis deſiccādi vim poſſidet.

Deſiccandi namque vim terra quæuis poſſidet. Cùm enim eius corpus natura ſit ſiccum, omninóque igneæ ſubſtantiæ expers, citra mordacitatem exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio iuuat.

De terræ lotione.

Terrā abluendi ratio.

Ac lauatur ſanè terra omnis, vt Lemnia. Primò ſiquidem maceratur aqua, quæ nullam habet medicamentoſæ qualitatis ſuſpicionem. Dein effunditur quod innatat, colligitúrque id quod eſt à lapidoſis & arenoſis ſecretum. Guſtus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minimè. At Lemnia, cùm ſit à ſacerdote abluta, rurſus elui non exigit.

De terra Samia.

Samia terra.

Samius aſter.

At Samiam ne lauari quidem eſt opus. Vtimur autem altera eius ſpecie magis, quam Samium aſtera cognominant, ad ſanguinis expuitiones, muliebriaque profluuia, veluti & Lemnio ſigillo, necnon aduerſus vlcera dyſenterica, priuſquam putreſcentia euadant. Quanquam etiam & putreſcentibus, quæ depaſcentia vocant, interdum Lemnia ipſa profuit, iniecta quidem per arnogloſſæ ſuccum, bibita verò ex oxycrato aquoſo: prius tamen ablutis vlceribus: ídque primò quidem, melicrato: dein autē muria. Cæterum Lemnia terra quam Samia non parum efficacioribus eſſe videtur viribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperunt partes, exaſperantur, cùm tamen à Samia iuuentur. Ex qua & oleo roſaceo mitiſſimum conficitur pharmacum, etiam contra alias feruentes phlegmonas, incipientéſque bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breuiter, quæ refrigerare cum mitigatione eſt animus. Vnde conſtat Samiam refrigerare. Quin & magis aërea eius eſſentia exiſtit, collata ad Lemniam, cuius argumento eſt leuitas. Æſtimabis porrò omnem terram medicaminoſam, tum leuitate, tum grauitate: præterea circa guſtum aſperitate & lenitate: ad hæc tenacitate & abſtergendi potentia. Tenax enim & viſcoſus eſt Samius aſter, cùm & Lemnia ſphragis eiuſmodi paulolū quiddam habeat.

Selinuſia terra.

Chia terra.

Abſtergentia leuiter, producēdæ eſſe carni idonea.

Abſterſoriam quoque facultatē moderatam obtinent & Selinuſia terra, & Chia: quamobrem mulieres quædam iis ad faciem vtuntur. Porrò quicquid abſtergit leniter, producendæ vlcerum carni eſt idoneum. Quòd ſi etiam ſiccet, cicatrici inducendæ eſt habile. At omnium aptiſſima ſunt & ad vlcera quæ in ſumma cute conſiſtunt, & ad ambuſta, illa quæ citra morſum exiccant, nec manifeſtò excalfaciunt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinuſia & Chia, pulcherrima ſunt ad ambuſta vlcerum remedia.

Cimolia terra.

Iam verò Cimolia terra cùm miſtæ ſit facultatis, partim ſanè refrigerat, partim leuiter digerit, operatúrque pro natura illorum quibus miſcetur.

Ambuſtis quę conferant.

Verum vnicè ambuſtis conuenit, veluti & aliæ omnes, illitæ ex aceto, aut oxycrato: nimirum bullas exiſtere prohibentes. Aduertendum tamen eſt, corpora mollia valentem medicaminum vim haud poſſe perferre: dura verò poſſe. Terra itaque miſtionis expers, vim habet citra morſum ſiccandi.

Corpus nullū dari à miſtione alienum.

Cùm autem nullum reperire ſit corpus à miſtione alienum, inſpiciendum eſt, qualem nam miſcellam ipſa terra ſortiatur. Si qua ergo in ea aſtrictio ſentiatur, tantum frigiditatis aſſumpſit, quantum habet aſtrictionis. Sin acrimonia, tantum ſcito illi ineſſe caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quantò leuior terra ipſa fuerit, tantò acrior exiſtit. Quantò grauior, tantò etiam ſyncerior terra.

Terra igni admota non ſoluitur.

At proprium terræ eſt, quòd igni admota non ſoluitur, aut liqueſcit: id quod accidit plumbo, ſtanno, auro, & argento. Cùm igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minimè intelligas ipſum argentum, aut aurum, per totum terræ corpus miſceri: ſed particulas quaſdam exiguas tum auri, tum argenti, illi coniunctas, atque contiguas exiſtere: eáſque ab igne in fornacibus fuſas coire inuicem.

Vitrum continens terra.

Aurum reperiri in arenis.

Eundem in modum quæ vitrum continet terra, arenoſa eſt. Sed & auri quoque glebulæ exiguæ frequenter non paruo numero in quibuſdam reperiuntur arenis. Terrarum autem id genus omnium quæ in metallis ſunt, vbi ab eis ſeparatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ videntur lapideæ: nec macerari, rigaríue, aut humectari per totam ſubſtantiam poſſunt: vt medicaminoſa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat: quæque viti circumlita naſcentes in ea vermes interimit, vnde Ampelites vocatur.

Ampelites terra.

Cadmia.

Cretica terra.

Cadmia etenim ex illarum lapidearum eſt genere, neque rigari poteſt. Terra Cretica admodum imbecilla eſt, multum habens ſubſtantiæ aëriæ. Ineſt tamen ei quædam citra morſum vis extergendi.

Eretriēſis terra.

Eretrienſis, quàm Lemnia, valentiorem poſſidet aſtrictionem, hactenus tamen vt nondum mordicet. Expedit verò hanc terram bis térque lauare, vt Cimoliam, quò moderatior reddatur. Eam etiam vtunt, vt ſubtiliorem,

acriorem,

acriotem, & magis digerentem efficiant. Quòd ſi poſteaquam combuſta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducendis vlceribus multò magis opitulatur. Cæterùm quæ colore cineritio eſt, illi quæ alba exiſtit, præfertur. Eſt & alia terra dicta Pignites, tota quidem facultate terræ Cimoliæ aſſimilis, cæterùm atra colore, quemadmodum Ampelites. At terra, ſiue lapis, ſiue bolus Armenus, colore eſt pallido, promptiſſiméque ſoluitur in læuorem omnino æqualem, vt calx, validamque deſiccandi vim poſſidet. Siquidem ad dyſenterias, ventris profluuia, ſanguinis expuitiones, catarrhos, & putreſcẽtia oris vlcera, in primis competit. Quin & illos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & iis quibus ex tali occaſione anhelitus difficilis eſt, valde auxiliatur. Sed & eos qui tabe laborant, adiuuat: vlcus enim ipſorum deſiccat. Maximè etiam confert Armenus bolus contra peſtilentes affectus. Ii ſiquidem vſu eius non perſanantur, qui prorſus immedicabiles ſunt. Cæterùm bibitur ex vino albo, conſiſtentia tenui, modicè diluto, ſi is qui morbo eſt correptus aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur. Sin grauius febriat, admodum aqueo. Non ſunt tamen calore vehementes febres peſtilentiales.

Pignites.

Boli Armeni deſcriptio.

Febres peſtilentes non eſſe vehementer calidas.

De lapidibus.

Ex corporibus ſponte natis ſunt lapides, hòc diuerſi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari non ſuſtinent. Vires habent partim ſecundum totius ſubſtantiæ proprietatem, partim ſecundum qualitates effectrices. Nunc autem ſermo nobis eſto de illis viribus, quæ ſecundum effectrices agunt qualitates: in quibus ſanè eſt & vtendi ratio & methodus. Nam facultates quæ proprietatis totius ſubſtantiæ ratione inſunt, à methodo ſunt atque ratione alienæ, & per ſolam experientiam noſcuntur. Nam cur hic lapis tacto vulnere vnde ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat, haud nouimus. At cur hæmatites lapis in oculares facultates indatur, nouimus: quòd ſit rationis inuentum. Nam ſi in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat craſſitudinem mellis, aſtringentem facultatem percipies. At didiciſti, quòd gliſcentes etiamnum phlegmonas reſtringentibus medicamentis repercutere oporteat: vbi autem iam ſanguis non fluit, aſtringentibus medicamentis digerentia adiungere, & ſenſim ad ipſa ſola tranſire. Itaque de iis lapidibus prius diſſeram, qui mortarij aut cotis attritu, in liquorem ſoluuntur.

Facultates quæ proprietatis ratione inſunt, eſſe à methodo alienas.

Hæmatites lapis commodè ocularibus medicamentis miſcetur.

Phlegmonarum generalis curatio.

Ciſeris, Pumex.

Ciſeris. Pumex. Smiris

Pumex quidem abſtergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde cauſticis & deſiccantibus facultatibus additur, eiſque quæ curant gingiuas laxas. Pumex autem ſi comburatur, haud erit inferior Smire, eoſdem ad vſus.

Lapides qui in ſpongiis reperiuntur.

Spongiarum lapides.

Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in veſica comminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: veluti qui aduehuntur ex Cappadocia.

Oſtracites.

Oſtracites. Geodes.

Hunc lapidem aiunt deſiccandi valenter facultatem habere, temperatam ex aſtrictione, acrimoniáque: vt Geodem expurgare pupillas, vberumque & teſtium ſanare phlegmonas, inunctum ex aqua. At cotis Naxiæ ramentum virginibus mammas prohibet tumeſcere: ſicuti & teſtes puerorum: tanquam facultatis refrigeratoriæ ſit particeps.

Cotis Naxiæ ramentum.

Ophites.

Ophites.

Extergendi confringendique vim poſſidet, cum etiam vitrum. Admodum enim ipſum ex vino albo ac tenui epotum lapides veſicæ conterit, atque confringit.

Iaſpis viridis.

Iaſpis viridis.

Ventriculum adhæſu, ipſiúſque os adiuuat. Porrò Ophitem lapidem ſuſpenſum, iuuare morſos à vipera traditur. Sed eiuſmodi facultates non conſtant methodo. Veluti etiam cùm Hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoidibus ſanguinem ſiſtunt.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Ictos à ſcorpione iuuare creditur.

Sapphirus.

Aphroſelinus.

Liberat comitiali morbo vexatos: id quod nondum ſumus experti.

Aphroſelinus.

Dioſcoridis Thyites

Subuiridis eſt vt Iaſpis, ſoluitúrque in ſuccum colore quidem lacteum, guſtu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miſcet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec vlcera ſanantibus. Sed eo tantùm vtuntur ad purgandum & abſtergendum, quæ pupillam abſque phlegmone offuſcant: quales ſunt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Thyites.

Iudaicus.

Colore eſt candido, ſpecie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad veſicæ lapides in cote ſoluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, eſt efficax.

Iudaicus lapis.

Pyrites.

Validam poſſidet facultatem, eóque vtimur digerenti emplaſtro admiſto. Adiicitur etiam ei & ſchiſtos. Ab hoc medicamine & pus ſæpenumero, & conſiſtentia grumoſa in ſpaciis intermediis muſculorum nata, per halitum ſunt digeſta. Niſi autem dum in vſum veniunt, pollinis inſtar comminuantur hi omnes lapides, vt profundum corporum quibus applicantur ſubeant, aſſimiles manent iſtis marinis fluuiatilibúſque arenis: quæ & ipſæ communem omnium lapidum vim poſſident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, ſi in ipſis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur.

Pyrites.

Arena quomodo exiccet tumentem ab aqua inter cutem carnē.

Phrygius.

Hoc ſemper vtor combuſto quidem ad vlcera putrida: idque ipſo aut per ſe, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permiſto aliis, medicamen ſiccum efficio. Validè enim deſiccat, habens quiddam aſtrictionis ſimul & mordicationis.

Phrygius lapis.

Ageratus.

Aſtringit ſimul & digerit. Atque aſtrictione quidem euidenter iuuat phlegmone columellas grauatas.

Ageratus.

Aſſius.

Colore & conſiſtentia eſt topho ſimilis, friabilis laxúſque. Innaſcitur ei quiddam inſtar farinæ tenuiſſimæ, qualis in molarum parietibus adhæreſcit. Appellant hoc medicamen petræ Aſiæ florem. Eſt verò & tenuium partium, vt ſine morſu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipſa in qua naſcitur, actionis vehementia eſt inferior. Habet etiam & ſalſedinem quandam ipſe Aſiæ petræ

Aſſius lapis.

Petra Aſiæ flos.

træ flos, ita vt inde videatur ducere originem: quòd tos ex mari in petram residens, à sole postea exiccetur.

Gagates.

Gagates.

Colore est atro, qui vbi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorem exhibet. Confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu, diuturnósque & ægrè curabiles: ac præterea cruenta vulnera glutinat. Est & lapis Thracius, cuius in hunc modum Nicander meminit:

Thracius lapis.

Si lapis vratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur, &c.

Nullus tamen eius in medicina vsus, nisi quòd suffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnitis. Magnes.

Assimilem hæmatiti vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis.

Lapis est elephanto similis, desiccantis abstergentísque potentiæ.

Alabastrites.

Alabastrites.

Combustus in medicinæ vsum ingreditur. Quidam cum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Smiris.

Vehementer quidem abstergit: quare ipso ad annulos exculpendos vtuntur, & ad dentes putrificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites.

Hæmatites & Galactites lapides, à colorum similitudine, quos repræsentant, sic nominantur. Ille siquidem sanguini, hic in succum solutus, lacti videtur similis. At melitites, non à colore, sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. Cùm igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiscatur, astringens verò à frigore, habebit sanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantum & astrictionis: Melitites verò temperatam caliditatem: at mediam vtriusque temperiem Galactites. Meritò itaque ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur. Ac solo eo vti possis superciliis exasperatis: si quidem cum phlegmone sint aspera reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctum fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni conducit, vlceribúsque vniuersis. Porrò siccus, redactúsque in tenuissimũ pollinem, reprimit excrescentia: ipsaque oculorum vlcera solus per se cicatrice includit attritus, cæterùm aut affusus, aut inunctus.

Melitites.

Dulcis succus omnis à temperato calore proficiscitur, vt adstringens à frigore.

Schistos.

Schistos. Galactites. Melitites.

Hæmatiti persimilem vim obtinet, sed infirmiorem Schistos: ac post eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis asciuit. Vt igitur vnusquisque leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita in vsum oculorum accommodatur: est tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora sunt, quàm vt persanare valeant. Porrò cùm lapidibus omnibus commune sit vt desiccent, quotquot ex iis in succum soluti, aut redacti in pollinem, nullam conti[n]uò qualitatem in gustu obtinent, hos putandum est esse tum infirmissimos, tum mitissimos, tum minimè mordaces. At qui manifestam qualitatem exprimunt, ij pro qualitatis ratione potentiam possident. Ac si quidem astringant, ad comprimendum, constringendum, spissandum, & contrahendum: si verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendum, & colliquandum. Medij eorum sunt, qui abstergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schistos, Galactites, & Melitites, in succum vertuntur. Quanquam suot & alij in succum solubiles, vt Moroxus qui in Ægypto nascitur, omnium dictorum minimèque qualitatis particeps. Quare tantum desiccandi vim possidet.

Lapides omnes communiter siccant.

Moroxus.

Metallica medicamenta.

Metallica quæ dicantur.

Metallica medicamenta appellare medicis mos est, quorum generatio in metallis consistit, siue spontanea, siue per fornacem facta. Vt igitur lapidibus vniuersis, & terræ medicaminosæ commune est vt siccent, ita metallicis quoque medicamentis omnibus. Est enim essentia eorum terrea, secundum elementaris terræ significatum. Porrò caliditate diutina, mistam ex terra & aqua, nonnunquam etiam aëre, substantiam vniente, temperantéque, ac postea desiccante, metallicorum medicamentorum consistentiæ prouenit. Quemadmodum igitur in differentiis terræ, plurima essentia terræ elementaris habetur, paulùm verò aëris, ita in metallicis multum igneæ substantiæ est immistum. In medio autem eorum sunt lapides. Proinde alia metallicorum semel aut bis, alia frequentius lota, idonea sunt, vt citra morsum exiccent. At locorum, in quibus hæc proueniunt, natura, prout plus minúsque est frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelátque.

Metallica omnia siccare.

Metallicis plurimum igneæ substantiæ esse immistum.

Hales, Sales.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari fit in salinis, partim è terra effoditur. Cæterùm vtrique vis est assimilis, impensè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri sapor amarus est, & abstergens, salis verò, tantò in abstergendo inferior, quantò in astrictione superior. In vtriusque medio sapor nitri consistit.

Armeniacum.

Armeniacum.

Vim habet extergentem cum leuicula tum acrimonia, tum astrictione. Vnde meritò miscetur ocularibus facultatibus. Præterea ipso per se redacto in pollinem, atque sicco, vtuntur ad pilorum in superciliis incrementum: vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec crescunt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenicum. Auripigmentum.

Facultatis est causticæ, tam combustum, quàm vstionis expers. Cæterùm per vstionem tenuiorum partium efficitur. Vtuntur porrò ipso ad denudandam pilis quamuis particulam. Verùm si diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum.

Aphronitrum ab aphronitrò differt. Nitri enim spuma medicamentum exiccatorium existit, aspectu triticeæ farinæ similis. Etenim alba est, non vt Asiæ petræ flos cinericea. Aphonitrum verò farinæ speciem non habet, neque solutum est, sed concretum & congelatum. Quod quidem adeò exterget, vt non modò sordes expurget, sed etiam pruritum sanet. At spuma nitri, eiusdem cum nitro est tum naturæ, tum facultatis: licet essentiæ tenuioris. Dictum autem est paulò antè, in medio aphronitri & salis, facultatem nitri consistere: aphronitro enim sola inest vis detergendi: sali verò etiam astringendi, sed multò magis quàm detergendi.

Aphronitrum.

Nitrum.

Gypsum.

Gypsum.

Gypsum quidem tum desiccat, tum vires habet emplasticas. Quare siccis medicamentis quæ

ad

ad ſanguinis eruptiones accommodantur, vtiliter commiſcetur. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendũ eſt oui tenui & candida albugine, quæ & ad ophthalmias eſt vtilis, admiſto illi tenuiſſimo farinæ triticeæ polline, qui reſidet in molarum parietibus. Excipere verò quod ſic maceratum eſt, tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſint molles, expedit.

Albugo oui ad ophthalmias vtilis.

Gypſum vſtum.

Gypſum vſtũ.

Noo habet æquè emplaſticam vim, cæterùm tenuiorum eſt partium, & valentius deſiccat. Quin & repercuſſorium eſt, maximè ſi maceretur oxicrato.

Diphryges.

Diphryges.

Miſtam habet tum qualitatem, tum facultatem. Habet enim in ſeſe quiddã & mediocriter aſtringens, & mediocriter acre: vnde vlcerum rebellium optimum medicamen eſt. Eo, ſiquidem ad putreſcentia oris vlcera, ſiue per ſe, ſiue cũ melle, cùm detracta erat ſpuma, tum ad anginam, vbi iam per aſtringentia medicamenta conſtitit quod influebat, ac breuiter ad columellam præciſam, pudendique & ani vlcera cicatrice obducenda, ſum quamfeliciſſimè vſus. Porrò quo pacto adulterentur dictorum medicamentorum ſingula, non videtur precium operæ ſcribere, cùm talia poſſe diſcere homines ſceleratiſſimi in lucro ponant.

Adulteria medicamentorum cur docenda non ſint.

Theion, Sulfur.

Theion. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim poſſidet, eſtque temperamenti calidi, atque eſſentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorum animalium reſiſtat, ſi ſiccum ictui inſpergatur, aut cum ſaliua, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut reſina terebinthina illinatur. Quin & pſoras, & lichenas, & lepras, non rarò hoc medicamento cum reſina terebinthina ſanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, abſque hoc vt in profundum repellat.

Ios, Ærugo.

Ios. Ærugo.

Guſtantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, ſed & duram carnem. Hallucinantur igitur qui talia medicamenta, epulotica appellant, hoc eſt, quæ cicatricem inducant: cùm nimirum epulotica pharmaca contrahant, conſtipent, & in calli morem ipſam carnem indurent. Quin & guſtum mordicat ærugo, non tantùm vlcera. Quòd ſi pauculum eius cerato non pauco admiſceas, id quod ex ambobus miſtum eſt, citra morſum exterget.

Epuloticorum opera.

Cadmia.

Cadmia.

Cadmia fit, vbi in fornacibus æs paratur: nempe tota terra, aut lapide ex quo æs gignitur, in ſublimem partem fornacis egerente, veluti fuliginem aut fauillam quandã in argenteis etiam metallis ſimili ſecretione efficitur. Quin & ex piritelapide in fornacibus vſto fit cadmia. Cæterùm abſque fornace in Cypro cadmia inuenitur, quam iure quiſpiam lapidem vocet. At eius quæ combuſta eſt, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem, * quæ in editioribus ipſius fornacis muris colligitur. Placitin verò, quæ in humilioribus. Ac liquet ſanè botryitin partium eſſe tenuiorum, craſſiorum verò placitin, vtranque autem vi deſiccandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis neceſſariò etiam aliquid habet. Meritò itaque eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum deſiccans, tum extergens abſque mordicatione: vtile ad caua vlcera præhumida, & putreſcentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur reſpicientes ad temperatam & mediam inter omnes exceſſus naturam, leuiter deſiccatoriam abſterſoriamque cadmiæ ineſſe facultatem dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis differentia, cadmia quodammodo temperata exiſtit.

Cadmiæ differentiæ.

Cadmiæ vires.

Cinnabari.

Cinnabari.

Modicè acrem facultatem obtinet. Habet verò & aſtrictionis quippiam.

Ciſeris, Pumex.

Ciſeris. Pumex.

In ſarcorica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partim vſtionem non expertus, partim etiam exuſtus: quandoquidem aliis omnibus combuſtis ſimiliter, ſubſtantiæ tenuioris efficitur. Cæterùm vſtione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rurſum lotione exuit. Videri autem poterit, & conciliare ſplendorem, non tantum facultate, ſed etiam aſperitate: veluti ſi ſmirin, aut teſtam tritam admoueas. Eundem io modum cornua deuſta dentes reddunt ſplendidos.

Exuſta omnia reddi ſubſtantiæ tenuioris.

Cornua deuſta dentes reddunt ſplendidos.

Conia, Lixiuum ex cinere.

Conia. Lixiuium. Cinis.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, vſtorum corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura. Cineris ſiquidem qui acrimoniam igneam habet acerrimam, ipſum quoque acerrimum eſt: eius quod tale non eſt, etiam moderatius. Quare & putrefacientibus medicamentis miſcetur, vtpote causticam facultatem poſſidens: ſed propter ſubſtantiæ ſuæ tenuitatem, citra dolorem adurens.

Cyanos, Caruleus.

Cyanos. Cæruleus lapis.

Acrem poſſidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, quàm cinnabari, potentiorem. Ineſt quoque ei nonnulla aſtrictio.

Lepis, Squama, æris, & ferri.

Lepis. Squama.

Squama, alia eſt æris, medicamen multò vtiliſſimum: alia ferri, & ſtomomatis: alia denique quam nonnulli vocant helitin. Atque omnes ſanè vehementer ſiccant. Cæterùm helites principem in deſiccando locum obtinet: nam ſubtiliſſimæ omnium ſubſtantiæ eſt, nimirum quæ æruginis nõnihil aſſumpſerit. Maiorem obtinet aſtrictionem ſquama ferri, & hac etiam maiorem ſtomomatis Quamobrem ad contumacia vlcera meliores ſunt quam ſquama æris. Detrahit & liquat carnem potentius ſquama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem ſquamæ non inſtrenuè mordaces ſunt. Quare eſſentia ipſarum non eſt admodum tenuis. Siquidem inter ea quæ parem vim poſſident, minus eſt mordax quod eſt tenuius.

Helitis.

Mordacia minus eſſe quæ ſunt tenuiora, ſi parem facultatem obtineant.

Lithargyros.

Lithargyros.

Deſiccat quidem, ſed omnium moderatiſſimè: & ſecundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio conſiſtit. Modica tamen aſtringendi, abſtergẽdique facultas ei ineſt. Cæterùm ad intertrigines femorum vtilis medela eſt. Iure itaque medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde frequenter vtimur lithargyro ceu aliorum materia: ſicuti in liqueſcentibus ad pleraque medicamenta adhibemus ceram, tanquam materiam mediam eorum quæ valentem poſſident facultatem.

Cera.

Nitrum.

Nitrum.

Inter aphronitrum & ſalem vires medias ſortitur. Cæterùm vſtum propius ad aphronitrũ accedit, vtpote ex vſtione tenuius redditum. Deſiccat itaque & digerit: quòd ſi intra corpus ſumatur, ſecat & extenuat craſſos & lentos ſuccos, multò potentius

Aphronitrum inimicum ſtomacho.

potentius quàm ſal. Aphronitrum verò, niſi grauis vrgeat neceſſitas deuorandum non eſt, nimitum inimicum ſtomacho: quandoquidem plus etiam nitro incidit. Porrò ad ſuffocantes fungos, nitro vſto ſimul & non vſto, & multò etiam magis eius ſpuma, vti conſueuimus.

Melanteria.

Melanteria.

Valde quidem aſtringit, aſtringentiáque omnia propémodum tenuitate ſuperat.

Melan graphicum, Atramentum ſcriptorium.

Atramentum ſcriptorium.

Admodum & ipſum deſiccat aqua ſolutum. Vlcera autem igni ambuſta protinus illitum iuuat: & ſi acetum quoque habeat, multò magis.

Miſy.

Miſy. Ærugo. Sori. Chalcitis.

In metallis ipſis, ſuper chalcitim naſcitur miſy, vt ærugo ſuper æs. Ac ſuſpicor etiam ſori longo tempore mutationem in chalcitim poſſe accipere. Quare mirum non eſt, tria hæc medicamina eiuſdem genere facultatis eſſe, ſori dico, & chalcitim, & miſy, tenuitate & craſſitudine inter ſe diuerſa. Craſſiſſimum enim eſt inter ipſa ſori, tenuiſſimum miſy: mediam vtriuſque facultatem habet chalcitis. Adurunt vniuerſa hæc tria, & eſchatas efficiunt. Attamen nonnihil etiam aſtringunt. Cæterùm miſy admotum corporibus duris, minus chalcitide mordicat, tametſi ea non minus ſit calidum: id quod beneficio tenuitatis ſortitur. Porrò cum vtraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis quàm miſi, ſori tamen non liqueſcit: nimirum quòd lapidoſius ſit, & vehementius compactum: ſicuti rurſus miſy, quia à congenito calore elaboratius eſt, ac proinde ſiccius chalcitide, idcirco meritò quoque liqueſcit ægrius.

Molybdena, Plumbago.

Molybdæna. Plumbago.

Similem lithargyro vim poſſidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedens. Sed neque abſtergentis facultatis eſt particeps. Vtrunque autem medicamentum liquari poteſt, celeriùsque, vbi oleo nonnihil aceti eſt additum. Liquantur tamen etiam admiſta aqua, ſed coctione longiſſima. Vidi equidem molybdænam proiectam plurimum cum multis aliis lapidibus in ea via quæ ad ergaſteria ducit à Pergamo.

Molybdos, Plumbum.

Molybdos. Plumbum.

Facultatis eſt refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet ſubſtantiam humidam à frigore coagulatam, ſed & aëriam: paucam autem terream. Igitur quòd plurimum habeat eſſentiæ humidæ coactæ a frigore, indicium tibi eſto, quòd vbi admotum eſt igni, celeriter funditur fluitque. Quòd verò & aëriæ ſit particeps, hoc habeto ſignum.

Plumbum vnicum mole & pondere augetur.

Omnium quæ nouimus, vnicum plumbum tum mole ipſa, tum pondere augetur, ſi condatur in ædibus ſubterraneis, aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunque illic ponantur, celeriter ſitum contrahant.

Plumbeum mortarium confert ad conficienda medicamenta refrigerantia.

Iam verò ſi in mortario plumbeo liquorẽ quemlibet plumbeo piſtillo contriueris, ita vt ex piſtillo ipſo, atque etiam mortario exprimatur etiam aliquis ſuccus, id quod ex vtroque conflabitur, multò erit frigidius, quàm liquor infuſus fuerat. Cæterùm ſi vis magis refrigeratorium medicamen efficere, oleum omphacinum, aut roſaceum, aut melinum, aut myrtinum, ſit liquor is, quem infundes: eritque remedium optimum ad ſedis phlegmonas cum vlcere aut ragis, & ad eas quæ in pudendis, teſtibus, vberibúſque conſiſtunt: ſimiliter aduerſus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidunt. Sed & vlceribus rebellibus etiam vtile eſt. Nam ad cancros eo vtens, virtutem medicamenti miraberis. Quòd ſi celeriter multum ſucci plumbei velis colligere, conare in ſole terere, aut quocunque certè modo aëre excalfacto. Multò autem vtiliſſimum habebis medicamentum, ſi affuſo refrigerantium ſuccorum aliquo teras, vt ſemperuiui, cotyledonis, intybi, lactucæ, condrilles, pſyllij, omphacis, portulacæ.

Plumbi lamina admota lumbis nocturnas pollutiones coërcet.

In laminam etiam diductum plumbum, lumbíſque admotum, pollutionem per inſomnia coërcet, nimirum haud obſcurè refrigerans. Sed & bractea tenuis probè ganglio illigata, ipſum diſſipat. Illigabit autem probè quiſquis ab Hippocrate didicerit, in ipſam noxam potius firmandum, quàm hinc vel inde.

Plumbum vſtum quibus conducat affectibus.

Porrò plumbum vſtum, ac dein ablutum, refrigerat, conferique ad implenda vlcera, eademque cicatrice obducenda. Conuenit & chironiis dictis, & omnibus cancroſis vlceribus. Ante lotionem autem, vlceribus pertinacibus etiam auxilio eſt.

Oſtracon, Teſta.

Oſtracon. Teſta.

Deſiccandi abſtergendique vim poſſidet, maximè quæ ex fornacibus eſt. Ex qua quidem præparata emplaſtrum, optime cicatricem inducit.

Pompholyx, Spodium.

Pompholyx.

Pompholyx fit & in æris fornace, veluti & cadmia: fitque & dum in fornacibus cadmia vritur, nimirum ab ipſa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla aſcendente, quæ dum tollitur eſt pompholyx. Nam quod reflectens in pauimentum recidit, nominatur ſpondium.

Spodium. Antiſpodium.

Cui videtur ſimilem habere facultatem, quod antiſpodium appellant. At ego illo vſus ſum nonquam, cùm largè mihi ſemper pompholyx ſuppeteret. Nec enim quiſquam vbi hæc adſit, ſpodio vti velit, nedum antiſpodio.

Pompholyx quibus vtilis.

Eſt autem pompholyx medicamentum propè omnium quæ citra morſum deſiccant, ſi elota fuerit, præſtantiſſimum. Quamobrem ad vlcera cancroſa idonea eſt, & ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyriis quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæque bullas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum & ſedis vlcera optimum eſt remedium.

Sandarache.

Sandarache.

Vrentis eſt facultatis, vt arſenicum. Meritò itaque digerentibus facultatibus & extergentibus commiſcetur.

Sandyx.

Sandyx.

Qua ſit facultate prædita, in ſermone de pſimmythio explicabitur.

Scoria.

Scoria.

Scoria omnis reſiccatorium eſt medicamen, potiſſimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipſam in acero quamacerimo, poſteáque decoquens, ad aures iampridem fluentes pure, ea vtor pro medicamento maximè exiccatorio.

Stimmi.

Stimmi.

Cum facultate deſiccatoria habet aſtrictionem adiunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miſcetur.

Stypteria ſchiſte, & ſtrongyle, & hygra.
Alumen fiſſile, rotundum & humidum.

Stypteria. Aluminis differentiæ.

Alumen vehementiſſimè aſtringit. Cæterùm cùm ſit craſſarum partium, tenuius quodammodo eſt quod vocatur fiſſile. Proximum eſt rotundum, & aſtragalotum. Admodum craſſum eſt

est tum liquidum, tum placites & plinthites dictum.

Titanos, Calx.

Titanos. Calix.

Viua quidem vehementer vrit, adeò vt crustas efficiat: extincta verò protinus etiam crustam molitur & ipsa: at post diem vnum & alterum minus vrit, minúsque inducere crustam potest. At verò temporis progressu prorsum nec crustam quidem gignere valet, tametsi etiamnum calfaciat, carnémque liquet. Porrò si lauetur in aqua suam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatum lixiuium. At ipsa absque morsu desiccat.

Hydrargyros, Argentum viuum.

Hydrargyros Argentum viuum.

Non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex iis quæ parantur: veluti psimmythium, ærugo, psoricum, lithargyros. Cæterùm interimáine deuoratum aut admotum extrinsecus, nondum feci periculum.

Phycos.

Phycos.

Facultatem eius, vbi de psimmythio agetur, exponam.

Chalcantos, Atramentum sutorium.

Chalcanthos. Atramentum sutorium.

Chaleanthos, qui in Cypro ex viridi quadam aqua concrescit, extima sui parte in chalcitim temporis processu degenerat. Habet autem cum astrictione maxima, caliditatem non vulgarem coniunctam. Vnde omnium maximè condire seruaréque carnes humidas potest: nimirum caliditate humiditatem absumens, astrictionéque substantiam contrahens, atque constipans. Constringit itaque, siccat, & contrahit in sese totius substantiam carnis.

Chalcitis.

Chalcitis.

Mistas habet astringentem acrémque facultates. Cæterum vincit acris, vtpote adeò vehemens, vt carnem vrat, necnon inducat escharam. Vstum hoc medicamen minus mordicat, non tamen minus desiccat. Verùm non parum astrictionis remittit. Itaque melior est vndequaque chalcitis tū adusta, tum lota, cùm euadat sic minus mordax.

Chalcos cecaumenos, Æs vstum.

Chalcos cecaumenos. Æs vstum.

Habet & acrimoniam quandam, sed & astrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcu anthos, Flos æris.

Chalcu anthos. Flos æris.

Tenuioris essentiæ est quàm aut æs vstum, aut squama. Quare ex eo factis collyriis extergunt, auferúntque superciliorum magnas asperitates.

Chrysocolla.

Chrysocolla.

Carnem liquat, non tamen valenter mordicat: quanquam sit facultate admodum digerente, exiccantéque. Præparare autem hanc chrysocollam debes tempore æstiuo, aut aëre prorsus calido: vrinam pueri, mortario & pistillo, vtroque ex rubro ære, contundens. Hoc medicamentum aptissimum est vlceribus contumacibus, tum per se, tum aliis mistum. Nam quantò plus quàm chrysocolla metallica desiccat citra morsum, tantò etiam ipsam excellit tenuitate.

Psimmythium, Cerussa.

Psimmythium

Si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neque acre erit, neque mordax, sed emplasticum, & refrigeratorium. Cerussa adusta, in sandyca transit, medicamentum seipso tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit.

Cerussa. Sandyx. Phycus.

Psoricum.

Psoricon.

Conficitur dupla chalcite admista lithargyro: antè tamen vtrisque acerrimo aceto solutis, sicq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media diebus quadraginta obrutam sepelies. Hoc medicamen magis desiccatorium est, minúsque chalcite mordax, cùm partibus sit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI De simp. medicamentorum facultatibus,

LIBER NONVS.

EXposuimus igitur quinque commentariis prioribus, qualitates quas secundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus agunt, pro earundem effectricium specificarúmque qualitatum mistura nasci. Ostensum præterea est, quo pacto vniuersalis facultas vnica experientia inueniatur: neque ea vulgari, sed quæ certis adhibeatur limitationibus. Porrò in sexto, septimo, & octauo libro, materiam quæ ad plantas pertinet, explicauimus: in nono autem, eam quæ circa terrena & lapidosa versatur. Reliquum verò nunc est, vt eam quæ ab animalibus sumitur, in hoc decimo persequamur materiam. Nam ad finem vndecimi agemus de iis, quæ prouenientis in aqua, nec plantæ, nec terra, nec lapis, nec animalia sunt.

Hæma, Sanguis.

Hæma. Sanguis nullus est frigidus.

Pro natura animalium variat. Huic siquidem animali est liquidior, siccior illi, calidior alteri. Nullus autem sanguis est frigidus.

Sanguis suillus.

Sāguis suillus temperie est humano persimilis.

Humidus & minus calidus est, temperie humano persimilis. Siquidem & carnes suum similes humanis existunt. Vnde quidam ab hospitibus prauis appositas, auidissimè humanas carnes ederunt. Etenim ex ipso sanguine, tum generatio prima, tum postea nutritio ipsis carnibus constat. Itaque quisquis humanum sanguinem morbo alieni vtilem esse ait, in suillo primùm id comprobet. Nam etsi aliquatenus inferior is sit humano, saltem assimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniorem fore vtilitatem sperabimus. Porrò similia efficere posse similia, experti sumus. Nam columbæ sanguinem, qui capitis ossa confracta perforant, in crassum cerebri inuolucrum effundere assolent. Quidam autem, cùm non esset columba ad manum, palumbi sanguine est vsus feliciterque successit. Alius turturem eumdem ad vsum applicans, nihil hominem læsit. Similibus siquidem ad eosdem affectus vtimur, vbi quæ antea experti sumus non adsunt.

Columbinum sanguinem infundi per cranij fracturas.

Hæma peristerâs, Sanguis columba.

Sanguis columbinus hyposphagmatis confert.

Eo ad hyposphagmata in oculis consistentia quidam vtuntur, venis ad alarum exortum incisis, quò sanguis calidus effluat, vt sic ad multos vsus idem perducet animal. Alij pullorum tenerorum extractas pennas, quæ humore redundant, in ipsum oculum exprimunt. Quanquam sunt nobis collyria varia hyposphagmatis oculorum aptissima, cuiusmodi est quod plurimum recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit: necnon quæ ex croco conflantur. Quin & fœnigræci succus sanguini columbino in hoc vtique præstat. Præterea sexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicquam

Hyposphagmatis quæ conueniant.

ab vſu roſacei, citra ſanguinem columbinum, offenſos. Quare id calidum ſit æquè atque columbæ ſanguis, neceſſe eſt. Cæterum præter moderationem caloris (cuius fortè contactu iuuat) leniter etiam aſtringit. Itaque melius inuenire nihil poſſis in capite perforato, quam vt probo roſaceo vtatis.

Roſaceum commode infunditur per cranij fracturas, et æque non minus calidũ ſanguine columbino.

Haima nycteridos, Sanguis veſpertilionis.

Sanguis veſpertilionis.

Si vbi hoc ſanguine axillas illeueris, poſtea chalcanthon aut cicutæ ſemen inſpergas, Xenocrates quidem ait, aut ſub illis prorſum pilos non prodituros, aut certè lanuginoſos. Alij verò & puerorum pudendis ſanguinem veſpertilionis illinunt, vt glabras illas partes conſeruent. Ergo ex refrigeratione partis vehementi, eiuſmodi quippiam poſſe contingere, non eſt à ratione alienum. Non tamen adeò frigidæ facultatis eſt ſanguis veſpertilionis, cùm in totum nullus ſanguis ſit frigidus. Porrò hœdinum ſanguinem ferueſactum cum pari aceti portione, hæmoptoicos iuuare prodidit etiam Xenocrates. Quod remedium tutò experiri poteris, vbi nullum aliorum ad manum ſuppetet.

Sanguis nullus in totum eſt frigidus.

Sanguis viridium ranarum.

Sanguis viridium ranarũ.

Cùm aſſereret quidam, illitum hunc prohibiturum quo minus euulſi ſemel palpebrarum renaſcerentur pili, falſum eſſe id experimento didici.

Gala, Lac.

Gala. Lactis optimi notæ.

Perfectiſſimum lac, nempe quod ab omni aliena qualitate eſt immune (hoc eſt, odoris expers, aut exiguum bonum odorem referens, præterea guſtu ſuaue, pauculam habens dulcedinem: ſicuti & ſaluberrimus ſanguis, ex quo & lacti generatio conſtat) ad acres & mordaces fluxiones eſt commodiſſimum, non abluens modò eas ratione feri ab affectis particulis, ſed etiam ob pinguitudinem corpora illinens, vt non in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omnium alteretur facillimè, præſertim ſi ambiens fuerit calidus, multum à dicta facultate amittit, niſi protinus quis ab vberibus effuſo ipſo calido vtatur. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonam victus rationem ſeruantis, lacte vtendum: nam id humano corpori eſt longè familiariſſimum. Deinde aliorum animalium, quæ quidem ab humana natura non longiſſimè abſunt: id quod ſcies ex carnium odore. Nam faſtidioſus eſt eorum quæ multum diuerſam habent temperiem, vt canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyænæ, vrſi, & ſimilium. Non iniucundus eſt eorum quæ non porrò abſunt, vt ſuis, capræ, equæ, bouis, ouis, & aſinæ. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, aſininóque lacte vtuntur, & caſeos ex eis conficiunt, excepto aſinino. Nam id planè tenue eſt, & plenum humoris ſeroſi, veluti bubulum craſſum: cæterùm conſiſtentia medium caprillum eſt. At ſuis crudum aqucúmque lac obtinet. Iam verò lac omne ex tribus conſtat eſſentiis, caſeoſa, ſeroſa, & pingui. Hanc plurimam habere conſpicitur bubulum, ex quo butyrum conficitur, facultatis concoquentis & relaxantis. Quare maximè illo vtuntur ad parotidas & bubonas.

Lactis vſus.

Lac alteratur omnium facillimè.

Lac muliebre eſt homini familiariſſimũ.

Lac aſininum eſt plenũ humoris ſeroſi, Lac bubulum. Lac caprillũ. Lactis ſubſtãtia triplex.

Serum lactis.

Serum lactis quæ præſtet.

At ſerum extergendi potentiam poſſidet, adhibetúrque ſubducendi ventris gratia, ac per clyſteres iniicitur, extergens & abluens ſine mordacitate acrimoniam inteſtinorum. Præterea ſi quis vlcera quæ ſanie infeſtantur acri, vice aquæ ſero colluat, optimè ſanè fecerit. Quæcunque etiam medicamenta digerere ſolent ecchymomata, & atra, ea præſtat ſero quàm aqua diluere. At quod lacti caſeoſum ineſt, illitum adhæret magis: ob idque acrimoniam retundit. Atque vbi aliam quampiam deſiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum eſt dyſenteriæ remedium, & omnium ventris acrium fluxionum. Eam autem accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prædecocto lacti iniiciuntur igniti. Ferrum ſiquidem aſtringentis facultatis etiam eſt particeps. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per ſe, tum cum mollium collyriorum quopiam, eſt vtile: præterea ad hypopia & hypoſphagmata. Quinetiam palpebris extrinſecus, vbi qui ophthalmia laborant, ſomno ſeſe dabunt, impoſitum ſimul cum roſaceo & ouo, phlegmonas earum concoquet. Sed hoc eſto lac mulieris recens ex mamillis captum. Infundimus ipſum & vtero exulcerato. Sic eo & ad ſedis & pudendorum vlcera vtimur, & ad omnia breuiter, quæ leniri poſtulant. Eapropter & cancroſis applicatur vlceribus, medicamentis anodynis commiſtum, qualia ſunt quæ conſtant ex pompholyge. Collutum etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tonſillas, columellam, antiadas phlegmone affectas, ac proinde etiam anginam lenit. Eſt itaque medicamen leniens, totam quidem ſubſtantiam habens mordacitatis expertem, ſed multò magis vbi concoctione moderata, potiſſima pars ſeri conſumpta fuerit. Sic mihi videntur etiam medici ad venena quæ eroſione interimunt, lac propinare: veluti ſunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & meritò id exhibent, iis qui aconitum & thapſiam deuorarunt.

Caſeoſæ lactis ſubſtantiæ vſus.

Ferri facultas. Lactis vſus.

Lac collutum anginã lenit.

Lac auxiliari iis qui venena erodentia vorarunt.

Caſeus.

Caſeus.

Vbi pinguitudo cum toto lacte concreſcit, ſeroſo duntaxat humore per coagulationem ſecreto, pinguis caſeus efficitur. Qui quidem qualiſcunque ſit, temporis ſpacio acrimoniam acquirit, quam deprehendes guſtu & olfactu. Cæterùm impensè acris inueteratúſque iam redditus, maceratúſque decocto ſuillarum carnium, tophos arthriticorum diſcutit. At recens caſeus & mollis, mirè vulnera glutinat: nam repercutiendi vim poſſidet, leuiter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygalactinus, præter hæc, digerendi etiam quandam vim leuem obtinet.

Caſeus inueteratus eſt acrior.

Butyrum.

Butyri facultas.

Facultatis eſt concoquentis, paulùm etiam habens digerentis potentiæ, in mediis nimirum corporibus ſecundum duritiem atque mollitiem. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus ſunt phlegmonæ, eas & concoquit & digerit facilè. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflammationes, prorſus illo ſolo curamus: nimirum puerilibus corporibus, mulieribúſque eas perpetientibus. Sed & gingiuis puerorum dentientium aſſiduè illitum, nihilo imbecillius melle, extenuat exitum dentibus: cæteróſque omnes oris phlegmonoſos affectus, poſteaquam fluxio reſtiterit, digerit pariter, concoquitque. Proinde cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibúſque. Deuoratum etiam, diſtributúmque, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis peripneumonicíſque

Butyrum extenuat intantium exitum dentibus.

Butyrum voratum pleuriticis expuitionibus confert.

eiſque affectibus: cum hoc quòd eos etiam concoquat. Quòd ſi ſolum lingatur, magis quidem cócoquit, verũ educit minus: ſin cũ melle & amaris amygdalis, plus educit, ſed minus concoquit.

Pytia, Coagulum.

Pytia. Coagulum. Coaguli leporini facultates inſignes.

Coagulum omne acris & digerentis potentiæ eſt, atque etiam exiccatoriæ: nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cum aceto bibatur, præterea profluuinm muliebre ſanare proditum eſt: necnon coactum in ventre lac diſſoluere: id quod nos ſumus hauddubiè experti, non ſolùm in leporino, ſed in aliorum etiam omnium animalium coagulo. Sed & ſanguinem in ventre concretum ſimili modo epotum coagulum leporinum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris: verùm noo ſolum, cùm hoc omni ſit commune coagulo.

Coagulum omne diſſoluit lac, & ſanguinem in ventre concretum.

Coagulum phoca.

Huic nonnihil vires caſtorij tribuunt.

Chole, Fel.

Chole. Fel.

Hic ſuccus omnium qui in quoque ſunt animalium calidiſſimus eſt. Cæterùm pro varia animalium temperie, calor eius variatur. Sunt autem in vniuerſum quatuor in ſingulis animalium ſanguine præditorum humores: ſanguis videlicet, pituita, & bilis tum flaua, tum atra. Verùm dum abſolutè dicimus bilem, ſemper intelligimus flauam, quæ in iecoris veſica colligitur. At ipſam flauam bilem interdum medici pallidã nominant. Sciendum tamen eſt, flauam tantò eſſe pallida calidiorem, quantò & craſſiorem. Nam ſeroſo recremento flauæ bili permiſto, pallidam conſtitui contingit: ſicuti & flauam pluſculum excalfactam, conſiſtentia reddi craſſam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem, iis quæ magis ſunt calida: quæ verò minus, pallida. Et vbi animalia calida, aut fame, aut ſiti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illum habens æruginoſum, interim cæruleum, interim accuratè fuſcum. Porò vbi ocularia medicamenta præparant, callionymi, ſcorpij marini, hyenæ, galli, perdicis, & aliorum quorundam animalium bilem admiſcent. Quare color eius eſt explorandus. Iam verò taurorum bilis calidior & ſiccior eſt, quàm boum caſtratorum: nam caſtratum animal ſemper ſimile redditur fœminæ, & iis quæ ſuot ætatis minoris. Itaque vt hæc humore ſuperant adulta & perfecta, vincunturque ab iiſdem caliditate: ad eundem modũ bos caſtratus à tauris. Vt igitur vrina à modica potione modicè pallere: & ſitim famemque, & multum laborem perpeſſis, flaua eſſe conſpicitur: impletis verò atque inebriatis, albicans: ita bilis colores motat. At verò quòd hic humor ſit acris, hinc diſcas licet, quòd reſerat hæmorrhoidas, quodque illis ipſis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad alium morbum, aut ſymptoma, bilem vſurpemus ſolam, atque per ſe. Quippe dum oculis ipſam accommodamus, miſcemus illi tum mel, tum fœniculi ſuccum, tum opobalſamum. Domeſticarum ſuum bile (quæ imbecillima omnium, ac maximè aquea exiſtit) vtuntur quidam ad aurium vlcera: medicamento certè non reprobò. Cæterùm vbi vlcus diuturnum fuerit, ac multam ſaniem & pus contineat, etiam ſicciorem bilem perferet, puta ouium, quæ paulò eſt acrior ſuilla: hac etiam magis caprarum, cui aſſimilis quodammodo eſt vrſorum & boum. At taurorum hæc valentior eſt: inferior tamen bile hyænarum: & hæc quoque inferior bile callionymi, & ſcorpij marini, & marinæ teſtudinis. Volatilium biles omnes tum acriores ſunt, tum ſicciores quàm quadrupedum: & inter ipſas quoque volucres, gallinarum & perdicum biles ad medicinæ vſum probatiores habentur. Miluorum verò & aquilarum, impendiò acres ſunt, erodentéſque, quamobrem colore æruginco videntur, ac nonnunquam atro. Licebit itaque tibi ſecundum exigengentiam affectuum, haſce differentias bilis methodo ad experientiam reducere.

Flaua bilis pallidæque diſcrimen.

Caſtratum animal reddi ſimile fœminæ.

Bilis quo pacto accommodetur oculis.

Aures pure fluentes. qua ſpecie bilis iuuentur. Bilis differentia pro animalium diuerſitate.

Hydros, Sudor.

Hydros. Sudor.

Eandem quam vrina & materiam & modum generationis ſortitur. Siquidem vtrique generatio ex bibito humore conſtat, excalfacto ſimul in corpore, & bilioſæ oonnibil ſubſtantiæ adepto. Verùm ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſque permeatis omnibus quæ interſunt partibus, peruenit. Sudores autem inter ſeſe & vrinas differre neceſſe eſt, tum pro animalium téperaturis, quæ & natura, & ætatum ratione non parum à ſe inuicẽ ſunt diuerſæ: tum pro ambientis nos aëris temperie. Quòd ſudor ſalſuginoſæ qualitatis ſit particeps, guſtus teſtimonio probatur. Nam ſæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat. Sæpe verò etiam non obſcuram præfert amaritudinem. Sed color etiam eius naturam deſignat. Nam ſicuti vrina naturalis modicè eſt pallida, ſic & ſudor. Porrò tenues exercitatorum ſordes, plus repercutiunt quàm ſudor: minus autem digerunt. At vbi ſudor illis permiſtos eſt, multum facultatis digerentis acquirunt. Quare tumores præter naturam diſcutiunt: ad phlegmonáſque vberum, præſtantiſſimo ſunt remedio. Quòd ſi ſicciores eſſe ſordes, videantur, cyprinum ſupervngito: aut eodem ipſas, ſi valde ſint ſiccæ, ſubigito. Si verò cyprinum ad manum non ſit, roſaceum bonum miſcuiſſe ſufficit. Hoc medicamentum eſt admodum vtile, ad reſtinguendum & diſcutiendum lac à partu in mammis concreſcens.

Sudorem eſſe ſalſuginoſum.

Sordes exercitatorum.

Vrina.

Quanta eſt in animalibus bilis diuerſitas, tanta item eſt in vrinis. Atque omoes quidem facultate ſunt calidæ, ſed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina omnis facultate eſt calida.

Vrina humana.

Vrina humana.

Hæc aliarum omnium eſt imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domeſtici, quibus execti ſunt teſtes: quorum vt temperies, ita vrina ſimilis humanæ exiſtit. At montanorum aprorum valida eſt, vt vel ex odore acerrimo conſtat. Sed & in animalibus cæteris ex odore vim eius coniicere licet. Nam deguſtare ipſorum vrinas, planè fuerit abominandum: cùm ne pueri quidem vrinam vir quidam honeſtus vita pariter & moribus, ebibere ſuſtinuerit, etiamſi peſtiferè ægrotaret in Syria, vbi multi ab humanæ vrinæ potione ſeſe liberatos profitebantur. Etenim vrina hominum, vt ſi qoid aliod, extergendi vim obtinet: id quod ſatis fullones indicant, qui ſordida veſtium expurgant vſu illius, atque extergunt. Quod conſpicati nonnulli medici, ea pſoras & lepras deterguut, perfunduntque vlcera præhumida & ſordida, multóque magis computreſcentia. Sed & pudendis vbi ſic afficiuntur, vrinam infundunt, & auribus pure fluentibus.

Vrinæ humanæ potione multi ſeſe liberatos à peſtilenti morbo profeſſi ſunt.

Vrinæ humanæ fabulas.

Quin & achoras & furfures ea curant, caput identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus, cùm ad manum sint alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanquam vlcera digitorum pedis, maximè quæ ex illisione inflicta essent, sæpe numero, vbi carerent phlegmone, & ipse vrina curaui : idque in seruis, & hominibus rusti-sticis. Cæterùm medicamentum quod ex vrina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationem vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimum esse assero. Fit autem id, vbi in mortario æris rubei, pistillo etiam ex rubeo ære confecto, puerilis vrina tandiu sub calido cælo tunditur, donec ob eliquationem attritionémque pistilli & mortarij, mellis crassitudinem contrahat.

Chrysocollæ faciendæ ratio.

Sielon, Saliua.

Sielon.

Vt vrina & bilis, sic etiam salina, sumpto quidem cibo, imbecilla est : valida & acris eorum qui ingenti aut siti, aut inedia premuntur : in medio vtriusque est, eorum qui probè concoxerunt quidem, nondum tamen cibum potum ve hauserunt. Hæc ergo saliua nutrices pueris lichenas curant, paruum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis impununt : nam celeriter eos digerit, concoquitque : cùm si macerarent aqua, nõ æquè prodesset. Ex quo liquet, saliuam iuuandi robur afferre. Atque corporibus mollibus, aut puerorum, panem, non triticum, imponunt ore commansum. Porrò commansa omnia digerunt & sugillata, & cætera ecchymomata omnia, maxime vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit commansus. Iam verò vniuersa substantia sua vel maximè aduersa est saliua bestiis hominem interficientibus.

Saliua ieiuni ventriculi ad quæ conferat.

Triticum mansum furunculos quamceleriimè cõcoquit.

Saliua humana aduersatur. bestiis hominem perimentibus.

Stercus caninum.

Stercus omne vim maximè digerentem obtinet. Cæterùm canis, qui solis ossibus fuerit integrum biduum nutritus, durum, candidum miniméque fœtens stercus est, quod quidem exiccatum, redactúmque in pollinem, ad anginam, dysenteriam, & summè inueterata vlcera optimè accommodatur. Ad anginam quidem, iis mistum, quæ alioqui huic affectui conueniunt : ad dysenteriam autem, iniectum lacti decocto, & quod silices candẽtes, aut cylindros ferreos extinxerit.

Stercus caninum quibus affectibus cõferat.

Stercus humanum.

Stercus humanum.

Stercus pueri siccum, & cum melle Attico ad læuorem tritum, illitúmque, sanat gutturis phlegmonas.

Stercus lupinum.

Stercus lupinum quibus conferat.

Lupi & canes quomodo & qua meiant, & cacent.

Quidam lupinum stercus candidum, quale vbi ossa ederint, lupi solent excernere, quodque non decidisset in terram (lupi enim vt canes suspenso altero posteriorum crurum, & meiunt & cacant, in eminente quopiam ex terra loco) aut vino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat : nec tantùm in ipsis paroxysmis, sed etiam in internallis, si quidem vacarent phlegmone: felicissiméq; cedebat illi negocium. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd vel appensum iliis vinculo confecto ex lana ouis a lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, euidenter aliquoties iuuisset.

Stercus caprillum.

Stercus caprillum.

Omnium creberrimè vtimur caprillo stercore, digerentis & acris facultatis : adeò vt induratis scirrhurum in modum tumoribus congruat, non lienis modò, sed etiam aliarum partium. Miscere tamen illi solemus farinam fabaceam, necnon oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad splenericos, variè caprillo stercore vtimur. Sed & vstum tenuioris quidem essentiæ, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrẽ sanè ad alopecias congruit, & omnia vitia, quæ extergentia medicamenta postulant, vt psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim vis eius tum vsti, tum non vsti, abstersoria & digerens : nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidam medicus vtebatur in agris ad viperarum morsus, ac multò magis aliarum bestiarum : ac profectò ex iis complures seruauit. Idem etiam ad auriginem sputathos ipsas propinauit ex vino : & ad profluuiũ muliebre cũ thure apposuit. Acrius tamen est medicamen, quã vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare possit. Iã verò animalium temperatura sicciorum, exiccantius stercus est : sicuti & calidiorum, magis excalfactorium. Verùm nullum omnino stercus refrigerat, sicuti neque vllum humectat. Pro natura etiam eorum quæ eduntur, multa reperitur diuersitas. Proinde in hominibus maior est, quàm in cæteris animalibus : quandoquidem hoc animal diuersissimis maximéque variis vtitur cibis.

Morsis à vipera stercus caprillum auxilio est.

Stercus nullum nec refrigerat, nec humectat.

Stercus bubulum.

Stercus bubulũ vesparũ morsibus auxiliatur.

Facultatem habet exiccatoriam, atque attractoriam etiam, vt sanè ostendit, dum apum, vesparumque morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus Aqua inter cutem laborantes bubulo stercore oblinens, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obsessis, humidum illud vere collectum, dum herbam boues pascuntur, admouit. Est enim id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur : ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

Stercus ouillum.

Stercus ouillum.

Ille idem medicus, ouium vtebatur stercore ad acrochordonas & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta, ad cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceo commiscens.

Stercus columbinum.

Stercus colũbinum quibus auxilietur affectibus.

Stercore columbarum nomadum sicco, trito & cribrato, vnà cum nasturtij semine, vice napyos vtor ad ea quæ rubrificari postulant : nempe ad omnes inueteratos affectus, cuiusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, ac lũbis, antiqui dolores: necnon nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondum concreti sunt tophi. Est autem hoc stercus minimè fœtidum, præcipuè si sit arefactum.

Gallinaceum stercus.

Stercus gallinaceum.

Tritum, propinatumque cum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter iuuat, qui à comestis fungis anguntur: nimirum per vomitum crassissimos humores eliciẽs. Est autem hoc stercus minus calidum columbino. Porrò vt animalia quæ exercitantur, ociosis sicciora sunt: & quæ cibis vtuntur calidioribus siccioribúsque, iis quæ frigidis atque humidis: sic etiam eorum & excrementa, & partes. Quare columbarum domesticarum stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum præterea quæ

Exercitata ociosis sicciora sunt.

conclusæ

concluſæ ſeruantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius ſtercus eſt, quàm earum quæ in agris paſcuntur.

Stercus anſerum, & ciconiarum.

Stercus anſerinum.

Stercus ciconiarum.

Anſerinum ſtercus præ nimia acrimonia inutile eſt. Colligo etiam ita eſſe & accipitrum, & aquilarum. Sunt qui ciconiarum ſtercus morbo comitiali mederi ſcriptitent. Quo epoto credulus quidam nihil adiutus eſt.

Stercus murium.

Stercus murium.

Sic enim & murium ſtercus alopecias curare proditum eſt.

Stercus crocodilorum terreſtrium.

Stercus crocodilorum.
Stercus ſturnorum.

Crocodilorum terreſtrium ſtercus, & ſturnorum, quum ſolam oryzam ederint, vtrunque abſtergendi, deſiccandique moderatam facultatem ſortitur: ac multò moderatiorem ſturnorum ſtercus. Porrò crocodilorum ſtercus, quod mulierum luxus pretioſum reddidit, vt à facie ephelim tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Rhypos, Sordes hominum.

Rhypos.
Sordes hominum.

Quòd aurium ſordes paronichijs ſit vtilis, proditum eſt. Quæ verò in tota cute prouenit, illius ſordis quam paton vocant, nonnihil actionem adiuuat: vtpote deſiccandi vim habens, cum nonnulla caliditate. Porrò ea ſordes quæ lanis ouium inhæret, ea qua œſypon conflatur, ſimilem butyro concoquendi vim poſſidet: paulùm etiam digerentis facultatis ſortita.

Oeſypon.

GALENI PERGAMENI de ſimplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER VNDECIMVS.

Carnem omne animal poſſidet.

Caro propriè quæ dici mereatur.

Parenchyma.

PLæraque partes ſunt animalibus vniuerſis communes: nulla tamen eſt æquè communis vt caro: hanc enim habet omne animal. Cæterum eam quæ reperitur in muſculis, ſolam Medici carnis appellatione dignantur. Nam carnem viſcerum nonnulli parenchyma vocandam cenſent, propterea quòd ea venis effuſus ſanguis, circum vaſa omnia (vt ipſi arbitrantur) concreſcat. Sed nos nominum contentione neglecta, perſequamur proprietates particularum.

Caro viperæ.

Carnis viperæ facultas & concinnandæ modus.

Non omnes animalium carnes hominem nutriunt, ſed quorundã etiam letales ſunt. Tum inter eas quæ hominem nutriunt, quædam tantùm ſunt nutrimentum, quædam etiam medicamentum. Nam viperarum carnes palàm videre eſt excalfacientes & exiccantes, vbi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, ſale, anetho, porro, & aqua: horũ omnium ſeruato modo. Quòd autem totum corpus per cutim vacuent, vel hinc tibi diſcere licet, quòd elephantici quidam prorſus ſint reſtituti, ea potu vini, in quo vipera quædam fuerat extincta. Præterea nos elephanticum quendam, miſſo prius ſanguine, atráque bile medicamento purgata, viperis quas capiebat vti iuſſimus, præparatis in olla, anguillarum more. Atque ita ſanatus eſt, euaporato per cutem affectu. Porrò viperarum caro adeò valentem obtinet deſiccandi vim, vt quidam qui eam eſitarunt, vehementiſſima fuerint ſiti cruciari. Quamobrem eas dipſadas nominant. Sunt tamen qui dicant demorſos à viperis ſatiari potu non poſſe, ſed dirumpi potius quàm liberari ſiti. Cauendum autem eſt, ne in locis mari proximis, ſalſuginoſiſve, venemur viperas, ſeu ad eſum, ſeu ad Theriaces antidoti præparationem: quum veriſimile ſit, earum quæ in id genus locis capiuntur, carnes ſalſas exiſtere. Siquidem cum cibis etiam animalium mutãtur carnes. Porrò quoniam ea more dum artiſcos Theriacos paramus, non tãtùm caput, ſed earum etiam caudam abijcimus, ſubijt mihi frequenter rationabile fortaſſis eſſe, caput quidem totum abijci, ob venenum quod ore continent: verùm à ratione alienum eſſe, adimere & caudam. Theriacos autem ipſos artiſcos ſic præparamus. Purgatas illas in aqua cum anetho elixamus tandiu, donec à carne ſeparari facilè poſſint ſpinæ. Mox pani puriſſimo, probè cocto in clibano, ſaliſque & fermenti quod ſit ſatis habenti, ac breuiter reſiccato, & ad læuorem trito, necnon macerato cum ipſo viperarum decocto, carnem prius in mortario tuſam miſcemus. Poſtea verò paruos artiſcos fingentes, atque in ædibus calidis & ſiccis ſiccantes, in talibus eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æſtate conficimus, ſicut & ſalem ex dentis viperis, quo potiſſimum tempore optima ipſarum eſt caro. Vtimur eis poſtea contuſis denuò & cribratis, ruſúſque ad læuorem redactis, adijcientes nonnihil & ſalis, ad ſuauitatem compoſiti, cuius etiam aliquid ipſi theriacæ inijcimus. Itaque caro viperæ ſiccat, valentérque digerit: excalfacit verò mediocriter. Properat enim vis eius ad cutem, per eam videlicet, quæ in corpore ſunt recrementa exigens. Quibus igitur copia mali ſucci in corpore abundat, iis pediculorum numeroſa multitudo exoritur: & à cute ceu quædam ſquama abſcedit, decidítque cuticula extrema, ad quam vtique ſolent ſiſti craſſi terroſíque humores: à quibus ſanè pſoræ, lepræ, & elephantes naſcuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, proportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoque eorum differunt atque exuperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exhibere oportet, quale volumus corpus humanum reddere. Nec parua exiſtit carnium differentia, dum quaſdam ſale condimus. Nam interdum animalis temperie humidiſſimi caro ſalita, longè exiccantior euadit ea, quæ ſicca natura exiſtit. Verùm inter eas quæ ſalitæ non ſunt, ſiccior eſt aſſa, quàm quæ in aqua eſt elixa. At verò caro muſtelæ arefacta, valenter digerit, deſiccátque: proinde morbo comitiali afflictos iuuat epota. Salitorum etiam αἰλούρων carnem ad læuorem contritam, palos & ſpicula educere aiunt, impoſitam: ſicuti & murulorum carnem vlceribus à mordente cane inflictis congruere. At cochlearum caro, prius in mortario contuſa, ac poſtea ad læuorem redacta, omnium valentiſſimè deſiccat partes ſuperfluo humore grauatas, adeò vt conueniat hydericis. Ipſe autem humor ſolus, thuri, aut aloë, aut myrrhæ permiſtus, quoad cerati accipiat craſſitiem, medicamen fit tenax, deſiccátque purulentos aurium humores. Sed & fronti impoſitum hæret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximendos vtuntur totis vnà teſtis, ad læuorem tritis: alij ad ſiſtendos menſes. Carnes etiam ſolæ cum farinæ polline tritæ, contuſorum vulnera glutinant. Ipſa cochlearum humiditas pilos ſuperciliorum præter naturam habentes glutinat.

Elephantiaſis curatio.

Viperarũ eſus ſitim maximã infert.

Viperæ cur appellentur dipſades.

Carnes animalium cum cibis mutari.

Viperæ caput non caudam abijcere oportet ad conficiendos artiſcos theriacos.

Artiſcos theriacos conficiendi ratio.

Carnis viperæ vires.

Cacochymiæ ſymptomata.

Carnes aſſæ ſicciores ſunt elixis.

Muſtelæ caro epilepticis auxiliatur.

Cochlearum carnes, & ſuccus.

Pinguedo & adeps.

Pinguedo. Adeps.

Differt à pinguedioe adeps, quòd crassiot sit: ac propterea animantibus totam naturam terrosiotem habentibus, vt bobus & captis, adeps prouenit: humidioribus autem, vt suibus bene habitis, ipsa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignem posita colliquescit: nec factlè vbi semel liquata fuetit rutsus coocrescit, aut cogitur. At adeps nec facilè fuoditut liquescitue, & fusus celertimè congelarut. Porrò adeps suillus, aliotum omoium est humidissimus, ob ídque actione sua vicinam oleo vim possidet: quanquam oleo magis tum emolliat, tum coocoquat: quamobrem cataplasmatis quæ ad phlegmonas accommodati solenr, miscetur. Qui verò mordicationes perpetiuntur aut in recto intestioo, aut in colo, iis potius caprillum adipem quàm suillum inicimus: non quòd plus acrimonias obtundat, sed quòd concrescat citius, suillus autem instat olei destuat.

Dysenteria auxiliatur caprillus adeps.

Quare captillus potius dysentericis & tinesmosis inicitur, quando morsum eotum mitigare est consilium. Quanquam ob tenuiratem essentiæ nonnulla magis acrimoniss tetundunt, vbi in alto mordicatotum corporum, quod molestum est, hæserit.

Adipum differentiæ.

Hac ratione adeps aoserinus magis obtundit quæ in alto corpore murdicant: prærerea suillo calidiot est. Hotum tamen iu medio est gallinaceorum & gallinatum adeps. Porrò calidior semper & sicciot est masculotum animalium adeps: & hotum ipsotum exectorum minus tum calidus, tum siccus:

Castratus masculus eiusdē generis fœminæ assimilatur.

quippe mas castratus eiusdem semper generis fœminæ assimilatur. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatotia & excalfactoria humanorum corporum. Cæterùm pinguedo suis, vt ad nos quidem, largius humectare potest, sed non æquè excalfacere, sicuti neque oleum: talem quippe caliditatem obtinet, qualis spectatur in nobis. Taurorum adeps suillo multò calidior & sicciot est. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus est, tum siccus: & hœdorum quàm capratum. At captarum minus quàm hircotum. Rutsus rautotum minus quàm leonom. Nam horum adeps omniom propémodum adipe potentius digerit: quippe & caliditate exuperat, & partium tenuitate. Quare oimis vlceta & phlegmonas irricat. Iouetetatis tamen tumoribus, atque scirthi in morem ducatis, tum nernorum curuatutis aptissimus est: in quibus sanè suillus videtur minimè efficax. Taurinus autem quantò calidior sicciórque suillo est, tantò superatur à leonino. Itaque tanquam in medio consistens, meritò vtrique medicamentorum miscetur generi, & ei scilicet quod scirthosis medetur, & ei quod phlegmonas ad suppurationē perducit: cuiusmodi est tettaphatmacum, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Verum omnibus quibus caro est mollior, adeps suillus conuenit magis. Duram autem & siccam habentibus, taurinus. At verò adeps dum inueterascit, seipso & calidior, & acrior, & tenuiot efficitur: ac proinde valentius siccans & digerens, id quod omnibus inueterascentibus accidit, nisi interim computrescant. Porrò vrsorum adipem alopecias curare verè est proditum: quum tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

Myelos, Medulla.

Myelos. Medulla.

Vim babet corpora indurata & scirrhosa emolliendi. Optimam sempet sum expertus cetoinam: dein vitulinam. At hircorum & taurorom, tum acriot est, tum sicciot: itaqua durities scirrhosas mollire nequit. Ex vitulina igitur & ceruina pessi componuntut ad emolliendus vteros. Et extrinsecus vteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla parantur, vim emolliendi habentia. Accipitur autem non solùm medulla ex ossibus, quæ sanè tenera est medulla: sed ex spina etiàm, quæ tum durior, tum siccior est altera.

Medullas reponendi ratio.

Vtranque autem hyeme collectam, in sicca editáque domo cum foliis lauri siccis tepono, ne videlicet computtescat. At si quando ambiente existente calido, austrinóque, medullas aut adipem velis reponere, vtêris ad id cubiculo quammaximè fieri poterit temperato, quódque ad aquilonem obuersum, apertas babeat patuas fenestras, vt perpetuò flatus inspirantes excipiat.

Caput manidum.

Caput manidum.

* Mænidum sale ioueteratarum capitibus vstis, ad sedis fissutas vtebatur quidam: & ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illatum esse desiccatoria, non admodum actis. * Nam vt acrimonia adustarum nonnullis ineit, sic omnibus vis exiccandi.

Caput leporinum.

Capus leporis.

Alius capite lepotis vsto vtebatut ad alopecias cum adipe vrsino.

Caput saurarum.

Caput saurarum.

Sautæ caput contritum quidam palos & spicula extrahere prodiderunt memoriæ: tum myrmecias, acrochordonas, & clauos eximere.

Cerebrum leporis.

Cerebrum leporis.

Id attritum & esum, vtile dicimus esse pueris dentientibus. Quidam etiam aduersus tremores vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua ceruina & caprina, vsta.

Cornua ceruina & caprina vsta.

Dentes candidos teddunt, fluidásque gingiuas contrahunt. Quòd si ceruinum ab vstione lauetur, dysenteriam, & sanguinis excreatiooem, præterea cœliacos affectus sanat. Aurigini etiam dicunt id esse vtile. Ex quo quidem duo exhiberi cochlearia ad omnia ista præcipiunt. Quidam etiam ipsum miscuerunt collytiis desiccantibus oculorum fluxiones.

Pulmo agninus & porcinus.

Pulmo agninus, porcinus, vulpinusque.

Intertrigines à calceamentis curare creditur. At vulpinus, si bibatur siccatus, asthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabidi.

Si assum edatur, remedium existere iis qui ab ipso rabiente cane fuerint emorsi, quibusdam proditum est.

Iecur caprinum.

Iecur caprinum.

Quidam ipsum assantea, saniémque excipientes fluentem, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius, dum elixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & assum si edatur, & ad eosdem affectus accommodati aiunt, & eos qui comitiali morbo sunt obnoxij, coarguere. Idem potest hircinum hepar.

Iecur lacertæ.

Iecur lacertæ.

Erosis impositum dentibus, eos dolore liberate nonnulli scriptis mandarunt.

Venter mergi.

Venter mergi.

Quod de hoc & de interna tunica ventriculi gallinarum proditum est, id vanam esse promissionem comperimus.

Castorium.

Castorij vires.

Testiculos castoris, vocant castorium medicamen & celebre & multi vsus. Euidenter siquidem calfacit. Quum autem calfacientia omnia, quæ

con

conſiſtentia ſunt ſicca, vbi contractæ ſubſtantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illa deſiccent: manifeſtum vtique eſt, caſtorium etiam deſiccare haud obſcurè: id quod illi cum multis eſt medicamentis commune. Quia verò impensè ſubtilium eſt partium, ob id plus valet quàm alia, quæ ſimiliter vt ipſum tum calfaciunt, tum ſiccant. Nam quæ tenuium ſunt partium medicamenta, iis quæ ſunt craſſarum, efficaciora ſunt, etiam ſi parem ſortita ſint facultatem: nimirum quia magis penetrant. In conuulſione igitur à plenitudine, quæ in neruis eſt, orta, & bibendum caſtorium exhibe, & cuti foris etiam impone. Vbi verò ex ſiccitate nimia conuulſio obuenerit, ſcito hoc medicamen illic eſſe aduerſiſſimum. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine aut tremunt, aut ſingultum patiuntur, eſt vtiliſſimum: aduerſiſſimum verò iis, quibus id ab inanitione, aut acrium humorum morſu accidit. Vbi itaque excalfactione, aut reſiccatione, aut vtraque ſimul actione eſt opus, maximam in vſu caſtorij experiere commoditatem: nec vllam parti alicui noxam afferet, potiſſimum ſi homo non febriat, aut febrim non admodum calidam perpetiatur, ſed tepidam, qualis maximè in caraphoris & lethargis accidit. Ac multis ſanè caſtorium vnà cum pipere albo, vtrunque menſura cochlearij, ex melicrato propinauimus: nec quiſquam vllam percepit noxam. Sed & retentis menſibus, vbi per venam quæ in talo eſt, modicè euacuaſſem ſanguinem, oblato caſtorio vnà cum pulegio, aut calamintha, ſemper medicamen hoc ſum expertus purgationem ciere, citra vllam aſſumentis læſionem. Præterea locos morantes eiicit: eáque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ab occaſione frigida ita venter flatu diſtenditur vt ægrè curationem admittat, eos ex oxycrato potum caſtorium adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò ſumptum, iis prodeſt quoque cuti impoſitum, cum Sicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò ampliori calore indigent, iis etiam per ſe infricari debet. Iuuat etiam, ſi quis ſuffitum eius prunis impoſiti, inſpiratione hauriat: illos præcipuè affectus, qui in pulmone conſiſtunt, aut capite. Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, qui quidem habent adiunctam febrim, præſtat non dictorum oleorum aliquo macerantes curare, ſed potius ex roſacco capiti collóque imponere.

Lethargicorũ febres eſſe tepidas.

Menſes educendi ratio.

Lumbi ſcincorum.

Scincorũ lumbi.

Semen quæ promoueant & arceant.

Quæ circa renes ſcincorum ſunt, bibuntur, tanquam pudenda intendere valeant. Contrarium autem moliri videtur ſemen lactucæ potum ea aqua.

Vngues caprarum & aſinorum.

Vngues caprilli, aſininique.

Quidam vngues caprarum deuſtos, móxque aceto perfuſos, alopeciis illinunt. Itaque fuerit & talis cinis facultatis exiccatoriæ. Sunt qui combuſtos aſinorum vngues comitialem morbum curare dicant, ſi ſcilicet aſſiduò bibantur. Si verò macerati oleo applicentur, digerere chœradas. Sed & ipſum cinerem, ſi ſiccus inſperſus fuerit, ſanare perniones.

Oſſa combuſta.

Oſſa cõbuſta.

Admodùm digerentem, exiccantémque vim obtinent, maximéque (vt quidam ferunt) humana. Noui ſiquidem noſtratium quoſdam * combuſta oſſa humana potui exhibuiſſe, ac multorum ſic epilepſiam & arthritim curaſſe.

Oſſa humana.

Senecta ſerpentis.

Exuuium ſerpentis.

Hanc ſcripſere quidam in aceto bullitam, dentium mederi doloribus.

Pellis ouina recens detracta.

Pellis ouilla.

Circumpoſita verberatis, eos die ac nocte vna perſanat. Concoquit enim & diſcutit ſub cute concretum ſanguinem.

Equorum lichenes.

Equorum lichenes.

Eas aceto tritas comitiales curare ſcriptum quibuſdam eſt. Alij verò & ad cuiuſuis feræ morſum adhiberi conſulunt.

Tela aranei.

Tela aranei.

Hanc ſcribunt nonnulli à phlegmone tueri ſummæ cutis vlcera.

Coria vetera vſta.

Coria vetera vſta.

Eorum cinis exiccatorius exiſtit. Quare vlcera ex attritione, & ambuſta, & intertriginea quæ in feminibus ſunt, perſanat.

Oſtreia.

Oſtreia.

Oſtreia quidam nuncupant teſtacea omnia: oſtreum autem, vnam tantùm teſtaceorum ſpeciem.

Buccina & purpura.

Buccinæ. Purpuræ.

Buccinarum & purpurarum teſta vſta, redactáque in tenuiſſimum pollinem (quod ſit tibi commune præceptum in teſtaceis & lapidoſis omnibus) deſiccandi vim obtinet, ac proinde vlceribus malignis opitulatur: id quod etiam commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum vehementer deſiccant: quippe quum alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Hoc etiam eſt omnium id genus commune, quòd ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idonea ſint vlceribus putreſcentibus.

Oſtrea.

Oſtrea.

Oſtreorum teſta vſta ſimilis eſt facultatis buccinarum teſtis, tametſi minus craſſæ. Etenim omnia id genus cogendi quandam in ſe facultatem obtinent, per quam condenſata eorum eſſentia, dura terroſáque ſunt reddita. Quam vbi per vſtionem poſuerint, digerentem facultatem aſciſcunt. * Quòd ſi ea, vbi vſta fuerint, laueris, quicquid habebant igneum, in aqua ponunt. Quare aqua ſanè ipſa excalfaciens cum tenuitate redditur, adeò vt putrefaciat interdum: reliquum verò terroſum, morſus expers efficitur, maximéque implendis & cicatrice claudendis humidis vlceribus auxiliatur. Cæterùm vlceribus cauis & fiſtuloſis, fluxioníque obnoxiis, vlceribus, ex ſuillo adipe inueterato foris circumpono ipſum: in ſinum autem aliquid eorum quæ talia carne implent, impono, quale exiſtit diaphanes vſtum. Quin & dentes ſplendidiores teſtarum cinis efficit, non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ: veluti & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi, non eſt neceſſe quæ ſic vſta ſunt admodum læuigare, ſicuti dum inſperguntur vlceribus. Porrò excreſcentiam mediocriter exterunt, comprimúntque. Ad hæc, vſta omnia id genus cum ſale, dentium ſmegma efficacius reddunt, vt non modò laxitatem molitiémque gingiuarum deſiccet, verumetiam vlcera putreſcentia adiuuet.

Teſtarũ cinis.

Sepia teſta.

Sepiæ teſta.

Sepiarum teſta admodum laxa eſt, non vt oſtreorum lapidoſa. Itaque abſterſio illi cum aliis teſtis communis eſt, veluti & deſiccatio: cæterùm partium tenuitas eximia illi præ cæteris ineſt. Quocirca vſta ea vtimur ad vitiligines, ephelim,

lentes,& pſoras. Quin & foſſili ſali miſta, in oculis exiſtentes vngues, & ſycoſes vocatas eliquat. At antequam vratur, dentibus ſplendorem conciliat,& vlcera deſiccat.

Opercula purpurarum.

Purpurarum opercula.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidos lienes ſanare: ſuffitu eas quæ vteri ſuffocatione periclitãtur, iuuare: præterea retẽtos eiicere locos.

Lana ſuccida.

Lanæ ſuccidæ vſus.

Idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contuſis, aut quouis modo percuſſis, vt quæ vtilitatem ex illis proficiſcentem promoueat: idque propter œſypon. Lota verò, apta eſt humoribus qui irrigantur, excipiendis. Porrò vſta vim habet acrem, pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaque molles præhumidáſque vlcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamen deſiccatorium. Vritur eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam regat operculum multis foraminibus pertuſum.

Oeſypos. Lana vſta.

Lanam vrendi ratio.

Pili vſti.

Pili vſti.

Similiter vſtæ lanæ excalfaciendi exiccandíque poſſident facultatem.

Ouorum facultates.

Ouorum facultates.

Oua partes animalium non ſunt, ſed proportione reſpondent iis quæ adnaſcuntur. Sunt autem facta ad propagationem generis, perpetuitatémque: at ſunt vtilia, ceu nutrimenta. Porrò ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero eſt medicamentorum minimè mordicantium. At vnam prauitatem ſolùm patiuntur oua, quam ſcilicet affert vetuſtas: eámque facillimè effugias, ſi vtaris recentibus. Eſt autem ouum ſymmetro temperie frigidius. Vtendum autem eſt oui albumine, non tantùm ad oculos, ſed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt ſuauiſſima: vt ſunt vniuerſa ſedis & pudendorum vlcera contumacia. Miſcetur quoque idoneè medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri inuolucris reprimentibus, quæ nimirum citra morſum illinuntur, aſtringúntque. Cæterum & ipſe vitellus aſſimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceteris morſus expertibus. Verùm quantò plus deſiccant quæ ſunt aſſa oua, tantò minorem mitigandi vim obtinent. Miſcetur & cataplaſmatis phlegmonem extinguentibus. Iam verò crudo toto ouo vtimur admiſto roſaceo, ad palpebrarum, aurium, mammarum, aliarúmque omnium partium phlegmonas. Ad hæc, in aceto coctum ouum ſi edatur, ventris fluxiones deſiccat. Quòd ſi etiam eorum quippiam, quæ ad dyſenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, atque in igne modico, fumíque experte frixeris, edendúmque ita præbeas, non minimè ſanè ita laborantes adiuueris. Ad ambuſta etiam ouum eſt, protinus impoſitum, vtile: ſiue quis ſeorſum albumen duntaxat ipſum molli lana excipiat: ſiue etiam cum vitello confundens, commiſcénſque, applicet. Mediocriter enim refrigerat, & citra morſum deſiccat. Tale quum ſit, & ad anacollemata vocata, quæ fronti imponuntur, eo vtimur, & pilos palpebrarum agglutinamus: nimirum admiſto idoneorum quopiam, cuiuſmodi eſt thus, potiſſimum pingue, ac non inueteratum & ſiccum. Ouum igitur medicamẽtis quæ humiditates deſiccant, aut elixum, aut aſſum, aut frictum, tanquam materia miſcemꝰ: iis verò quæ lentorem humorum in pectore pulmonéque incidunt, ſorbile: id quod in aqua eouſque elixari debet, donec incaleſcat. Simili modo ſumptum, gutturis, ſtomachi, ventris, inteſtinorum, atque veſicæ medetur aſperitatibus.

Oui tẽperies. Albumen oui quibus affectibus conueniat.

Vitellus oui.

Ouo toto ad quæ vtamur.

Ouum in aceto percoctum vſumque, dyſenteriæ auxiliatur.

Ambuſtis ouũ opitulatur impoſitum.

Anacollemata.

Ouum ſorbile quibus conueniat.

Echinus, hoc eſt, erinaceus combuſtus.

Echinus. Erinaceus.

Erinacei vtriuſque tum marini tum terreſtris corpus vſtum, cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum extrahentis.

Cochleæ, ſiue limaces.

Cochleæ. Limaces.

Cochleæ ſi totæ cum teſtis vrantur, admiſta galla omphacitide, ſimúlque pipere albo, mirè proſunt dyſentericis, in quibus vlcera computreſcere non cœperunt. Conuenit autem vt piperis ſit pars vna, gallæ verò duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigaueris, cibis inſpergito, bibendúmque aut ex aqua, aut ex vino albo & auſtero præbeto. Cæterùm abſque gallæ miſtione cinis cochlearum admodum deſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex vſtione calidum. Porrò cochleæ quæ vſtionem non ſunt expertæ, ſi vnà cum teſtis tritæ imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impensè deſiccant, vel ſi viſcidus craſſúſque humor in alto contineatur. Et ſanè inhærere ſinere oportet, donec ſponte decidant. Idem faciendum in tumoribus ex ictu natis, difficile ſolubilibus.

Dyſenteriæ optimum medicamen.

Carcini, hoc eſt, cancri, vſti.

Carcini. Cancri vſti.

Fluuiatilium cancrorum cinis, quamſimiliter prædictis exiccatorius eſt: ſubſtantiæ tamen proprietate mirabilis eſt eius in iis qui à rabiente cane ſunt morſi, effectus: iſque tum ſolus, tum cum gentiana & thure, multò præſtantior. At thuris partem eſſe vnam oportet, quinque gentianæ, cancrorum decem. Ex quo quidem medicamine Æſchrion Empiricus, coœtuis atque præceptor meus, iis qui à rabido cane emorſi fuerant, quotidie diebus quadraginta menſuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At ſi non protinus ab initio, verum aliquot pòſt dies, curam cœpiſſet demorſi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Ad ipſum verò vulnus applicabat emplaſtrum, quod ex pice brutia, opopanace, acetóque conficitur: habens picis libram vnam, aceti acerrimi ſextarium vnum Italicum, opopanacis verò vncias tres. Hæc itaque monita volui de cancris, quum nullus eorum qui vſi illo medicamento fuerunt, extinctus ſit.

Galeni præceptor fuit Æſchrion Empiricus.

Morſos à rabido cane curãdi ratio.

Chelidones, ſiue hirundines, vſtæ.

Chelidones. Hirundines vſtæ.

Sed & hirundinum cinere permiſto melli permulti vtuntur, contra omnes affectus gutturis. Vtuntur & ad acuendum viſum nonnulli hoc cinere. At alij eas areſactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, hoc eſt, cicadæ.

Tettiges. Cicadæ.

Cicadis etiam nonnulli vtuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alij aſſas edendas offerunt, quibus affecta veſica eſt.

Corydos, Galerita.

Corydos. Galerita. Corydales.

Galerita, auis illa puſilla, quæ in capite veluti galerum ex pilis habet conflatum, in iure elixa colicos adiuuat, veluti & ipſa herba corydalis appellata. Verum aſſiduè eam ſimul cum iure eſſe neceſſe eſt.

Alectorides, Gallinæ.

Clectorides. Gallinæ. Gallorum ius

Gallinarum ius ſimplex retinendi vim poſſidet, vti gallorum ſubducendi. Concoquendi autem ſunt cum ſale diutiſſimè.

Gale, hoc eſt, muſtela.

Gale. Muſtela.

Eius cinerẽ cum aceto illitum podagricos iuuare eſt

eſt proditum : ipſam verò areſactam prodeſſe comitialibus morbis.

Rana vſta.

Ranæ vſtæ.

Ranarum inſperſum cinerem ſanguinis eruptioni mederi teferunt : cum liquida autem pice ſanare alopecias.

Hippocampus.

Hippocampus

Huius etiam einerem alopeciis prodeſſe eſt proditum, facultatíſque exiccantis & extenuantis exiſtere.

Telline ſalſa.

Tellinæ ſalſæ.

Salſas tellinas vſtas, adeò vrentem efficere cinerem aiunt, vt is cum cedria euulſos radicitus ex palpebris pilos, inſtillatus in locum, eos renaſci prohibeat.

Inteſtina terræ, ſiue lumbrici.

Inteſtina terræ. Lumbrici.

Contrita, neruiſque diuiſis impoſita, mirum in modum ea prodeſſe eſt proditum. Præterea cum vino pota, medicamen eſſe mouendæ vrinæ idoneum.

Cimices.

Cimices.

Eas cum aceto bibitas, eiicere hirudines aiunt: quas nos ſemper eſu alliorum eiecimus.

Canthariàes.

Cantharidarum facultas.

Cum idoneis emplaſtris impoſitæ, adeò ſcabros vngues educunt, vt toti cadant. Præceptorum meorum quidam, earum nonnihil ſolet dioreticis medicamentis iniicere. At nonnolli ſolas alas & pedes iniiciunt : alij contrà. Cæterùm nos tota indimus. Porrò aptiores ſunt eæ cantharides, quæ inuentæ in frumento, lutea traoſuerſim in alis cingula obtinent.

Cantharides eligendi ratio.

Bupreſtis.

Bupreſtis.

Animal eſt cantharidi tum ſpecie, tum vitibus ſimile.

Pityocampe, Eruca picearum.

Eruca picearum.

Eiuſdem ſunt facultatis.

Salamandra.

Salamandra.

Salamandræ cinerem quidam ſepticis, leprìcis, pſoricíſque miſcent facultatibus.

Narce, Torpedo marina.

Narce. Torpedo marina.

Si applicetur viua cui caput dolet, fieri poteſt vt dolote liberet ſimiliter aliis quæ ſenſum obſtupefaciunt.

Draco marinus, & Trigle, & alia id genus.

Draco marinus. Trigla.

Viuas etiamnum haſce animantes apertas, & protinus partibus affectis appoſitas, prodeſſe traditum eſt. Nempe dracooem marinum in ſuum ipſius ictum impoſitum : ſimiliter & Triglam in draconis : mutes domeſticos in ictum ſcorpij, veluti & ſautam : mygalem in ſuum ipſius : & ſauram Chalcidicam, quam ex vino bibendam præbent, tanquam ſuum ipſius morſum ſanet. Porrò ſcorpium ſuum ipſius morſum curare, ſi tritus hoponatur, necnon ſi aſſus edatur. Congruere autem aiunt & iis qui à vipera ſunt emorſi : aſcalaboram verò iis qui à ſcorpio. Referunt etiam & in Ægypti regionibus areſactum aſſiracum exhiberi iis qui à ſcorpio percuſſi ſunt, & vocatum cybium, vtiliter vulneri à cane inflicto adhiberi. Cæterùm io oleo frictis totis animalibus, ipſo oleo vtebantur noſtratium Medicorum quidam : ſed & ſuperiorum nonnulli ad pilorum effluuium: nempe pityocampis, vtticis marinis, lepore matino, & ſcolopendro marino : ad aurium verò dolorem, ſilphis in oleo coctis, & iis quos Græci oniſcos, Latini multipedes vocant.

Mus. Saura. Mygale. Scorpius. Aſcalabotă. Aſſiracus. Cybius. Pityocampe. Vrtica marina. Lepus marinus. Silphi. Oniſci.

Vulpes, & hyæna.

Vlpes. Hyæna.

Oleum in quo elixa vulpes eſt, non eſt potentiotis in digetendo facultatis, quàm in quo hyæna : quæ ſi ſimiliter in oleo elixetur, oleum ipſum longè potentiſſimæ facultatis in digetendo redditur. Talia autem medicamenta vim habent, ea quæ in alto corpore deliteſcunt, ad extimam cutem trahendi, atque eo nomine quandoque dolores ſedandi. Quare qui vtuntur vulpibus, & ipſi oleum digeſtorium efficiunt, atque inde impletis eo alueolis, totos atthriticos in eos demittunt, multo tempore inibi immorati iubentes. Ex quo fit, vt oon tantum qui circa articulos ſunt tumores vacuentur, ſed etiam vniuerſum corpus. Vnde certè magnum conſequitur commodum, quum nihil præterea amplius in affectas partes ſit defluxurum, nimirum euacuato iam corpore.

Oleum vulpiū ſummè auxiliari morbis articularibus.

Adarcion.

Adarcion.

Eſſentia quidem ſua veluti ſpuma eſt aquæ ſalſæ concreta, idque circa arundines & farragines. Eſt autem acerrimum, ſimúlque calidiſſimum pharmacum : proinde & per ſe ioutile. Verùm commiſceri ſolet iis quæ vim eius retundunt: ſicque fit multò vtiliſſimum io iis affectibus, qui excalfieri poſtulant, foris impoſitum. Nam id intra corpus ſumi impoſſibile eſt.

Alcyonia.

Alcyoniorum facultates & differentiæ.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Eſt autem eorum vnum denſum & graue, odoris praui. Olet enim piſces putridos, ſpongiæ in ſpecie ſimile. Alterum verò figura longiuſcula, leue, & rarum, odorem habens ſimilem phyciis. Aliud tertium vermi ſimile ſpecie exiſtit, colore purpureo, conſiſteotia molli : vocant id Mileſium. Poſt quæ quartum, ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue & rarum, verùm lanis ſuccidis ſimile. Denique & quintum, extima ſuperficie læui, cæterùm ioterna ſubſtantia aſperum, nullius odoris; guſtu tamen appareos acre. Quod ſanè omoium alcyoniorum eſt calidiſſimum, adeò vt pilos deurere poſſit. Itaque quum duo prima lichenas, alphos, pſoras, lepráſque adiuuent, præterea cutem ſplendidiorem efficiant, idem præſtare non poteſt hoc vltimo loco poſitum. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat ſummam extergit; ſed etiam excoriat, ita vt vlcera inducat. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omnium tenuiſſimum eſt. Quare vſtum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamen eſſentia. Quartum autē eiuſdem cum hoc ſpeciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliures.

Sal.

Salis differentiæ.

Sal eiuſdem genere facultatis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue marinus : verùm hoc differont, quòd ſalis è tetra effoſſi ſubſtantia magis compacta ſit, ac proinde in eo maior partium craſſities, & aſtringendi potentia. Marinus itaque affuſa aqua liqueſcit protinos : id quod non accidit foſſili. Eiuſdem ſpeciei cum marino eſt qui in ſtagnis quibuſdam ſalſuginoſis naſcitur, æſtate videlicet aquis, ex iis æſtu abſumptis : cuiuſmodi eſt Tragaſius, non procul à Sminthio. Igitur quum qualitas ſalſa digerat ſimul & contrahat contactam ab ipſa ſubſtantiam, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipſo vnum ſaporem exuperantem ſit videre, quem vocant amarum, vim habentem digerendi, haud item contrahendi, vti ſal. Nam hic, quidquid in corporibus humidum eſt, id totum abſumit : & quod reliquum eſt ſubſtantiæ ſolidæ, aſtrictione contrahit : ac proinde etiam conditura

Salſæ qualitatis facultas. Aphronitrum.

Salis facultas

conditura sua carnes seruat, à putredinéque tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitium humorem continent, substantiamque tum dissolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsum inest superflua humiditas, ceu melli optimo, & substantia solida & compacta est, vt lapidibus, ea vt putrescant est impossibile. Quare in iis salis non probatur vsus: sed in illis tantùm, in quibus suspecta est putredo.

Putrescentiū substantia.

Putrescere quæ nullo modo possint.

Sal vstus.

Sal vstus.

Digerit quidem potentius, quàm vstionis expers, quantò scilicet subtilius ipsius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

Litrum, Nitrum.

Litrum. Nitrum.

Ostensum est hoc medicamen in medio salis & aphronitri vires habere.

Halos anthos, Flos salis.

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum est medicamen, tenuiúsque quàm sal vstus: præterea qualitatis acris, facultatísque admodum digerentis.

Halos achne, Spuma salis.

Halos achne. Spuma salis.

Spumosa est salis efflorescentia, multò tenuioris naturæ, quàm ipse sal. Quare & extenuare, & digerere quàm ille multò plus potest. Verùm quod substantiæ est reliquum, contrahere vt sal nequit.

Asphalton, Bitumen.

Asphalton. Bitumen.

Vnum & ipsum est ex iis quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quæ non est marinæ dissimilis, vt in Apollonia Epiri, vbi reperitur hoc medicamen in aquis sponte nascentibus, veluti spuma quædam innatans. Quo sanè tempore est molle: postea verò reficcatum, pice sicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

Bitumē quod in mari mortuo nascitur.

Optimum verò bitumen in mari quod mortuum vocant, prouenit. Cuius medicaminis vis est tum reficcatoria, tum excalfactoria in secundo excessu. Meritò itaque vtuntur eo ad cruentorum vulnerum glutinationem, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

Spongos, Spongia.

Spongia vsta.

Spongia vsta, actis est & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent. Porrò admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & crusta parti induceretur, & ipsum spongiæ corpus, ceu operculum adhæreret. At verò spongia noua, non sicut lana aut linamentum, materia dumtaxat est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiam manifestè deficcat. Quare vulnera glutinat, si aqua, aut oxycrato, aut vino admoueatur imbuta: à qua sanè, quæ antiqua est, longo spacio relinquatur.

Spongiam ardentem auxiliari eruptionibus sanguinis.

Garus.

Garus.

Facultatem habet admodum calidam atque siccam. Proinde eo quidam ad vlcera vsi sunt putrescentia: tum dysentericis ischiadicísque iniiciunt.

Halme, Salsugo.

Halme. Salsugo.

Similiter garo ad putredines accommodatur: & ad ischiades & dysenterias iniicitur. Etenim acrimonia sua humores coxam infestantes attrahit: ob idque per intestina euacuat: putrescentia verò vlcera in dysenteria colluit, & siccat. Maximè tamen salsugine salsorum siluorum & mænidum ad talia Medici vtuntur.

GALENI
LIBER DE
substitutis.

Substituta medicamenta dicuntur, quæ in alterius locum substitui possunt: quorum sanè cognitio, plurimum ad medendi vsum confert. Plerunque siquidem destituti Medici iis quæ ad morbum exterminandum maximè expedire arbitrantur, neque expendentes ea quæ similem ferè vim obtinentia, vice illorum assumi possunt, ægris opitulari nesciunt. Quod ne tibi aliquando cotingat, en subdimus omnia pharmaca substituta, ordine literarum disposita.

PRO	SVBSTITVES
ABrotono	Origanum.
Absinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentisci.
Acoto	Radicem asari.
Ærugine	Atramentum sutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallocho	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchusam.
Aloë Indica	Aloës viridis folia, folium, vel glaucium vel simum ibis, vel Lyciū, vel centaurium.
Alumine	Salem fossilem.
Ammi	Anisum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco sale	Cappadocum salem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin siccam.
Amygdalis amaris	Absinthium.
Anchusa	Hyacinthum.
Aniso	Daucum.
Atace	Sesamum.
Aristolochia rot.	Aristolochiam longam.
Argemone	Sisymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.
Asbesto	Adarcem.
Aspalatho	Ericis semen, aut viticis.
Asphodelo	Succum betæ.
Asaro	Zingiber.
Asio lapide	Gagatem, aut salem ammoniacum tostum.
Auripigmento	Sandaracham.
BAlaustio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto feruefactā.
Buccina	Ostreum.
Bupresti	Laser, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
CAdmia	Leucographin Ægyptiam.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice	Ericæ radicem aut myricæ.

Cardamomo

PRO	SVBSTITVES
Cardamomo	Fructum myrti
Casia	Cinnamomi dimidium.
Castorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Lencographin.
Ceruina adipe	Anseris adipem.
Cera.	Fabam fresam cum propoli coctam & tritam.
Ceruí cornu	Caprinum.
Cerussa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Lapathi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum oliuæ.
Cinnabari	Rosaceos pastillos.
Cinnamomo	Casiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis semen.
Colocynthide	Ricini semen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly,aut symphytum.
Costo	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodisiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochum Indicum.
Crocodili adipe	Carnis marini adipem.
Comino	Brassicæ semen.
Cynosbato	Solani vesicariæ semen.
Cyperi	Iuniperum magnam.
Cyphi	Caricam vstam.
Damasonio	Eryngium.
Dauci semine	Sij semen.
Dictamno	Saluiam.
Diphryge	Phrygiom lapidem.
Dorycnio	Alterci semen.
Dracontio	Aron.
Ebeno	Loti arboris lignum.
Ebisci radice	Folia mori.
Elaterij succo	Eiusdem herbæ succum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.
Epithymo	Colocynthidis semen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erini foliis	Stercus ibis.
Erucæ semine	Erysimi semen.
Erucis pini	Vespas cum cedria.
Erysimo	Struthij succum.
Euphorbio	Stercus columbæ agrestis.
Eupatorio	Chamæpiryn.
Felle cameli	Fel Ascalaboti.
Felle mustelæ	Fel cameli.
Felle byænæ	Fel perdicis.
Felle viperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris
Galla	Palæstræ sordes.
Gentiana	Radicem apij odorati.
Glycyrrhiaæ succo	Mori succum.
Hederæ succo	Persææ succum.
Hedyehroo	Amaricinum.
Hyacintho	Florem Isatidis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyoscyamo	Solani vesicariæ semen.

PRO	SVBSTITVES
Hippuri	Aiugam.
Hyperico	Anethi semen.
Hypocistide	Acaciam.
Hyssopo	Thymum.
Iri Illyrica	Helenium odoratum.
Iunco odorato	Cardomomum.
Iunco palustri.	Polygoni radicem.
Lapathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide asio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite	Lapidem pyrobolon.
Lauri baccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentisco	Terebinthum.
Lepidio	Rabiam.
Lepidij radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluuialem.
Lini semine	Fabulum.
Loti semine	Betæ semen.
Lupi adipe	Vrsi adipem.
Ligustico	Pastinacæ semen.
Lysimachio.	Spinæ Ægyptiæ semen.
Magnete	Hæmatitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malua	Fœnumgræcum.
Mandragora	Dorycnium.
Manna	Thuris corticem.
Mastiche	Lentisci caulem.
Medulla ceruí	Vituli medullam.
Meliloto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel despumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrsinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyroo.
Mori succo	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.
Myrrha Troglodytide	Calamum odoratum.
Myrthi oleo	Mori succum.
Misy Cyprio	Ochram Cypriam.
Misy tosto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Iuncum odoratum.
Napi	Rapæ semen.
Nepita	Agrestem mentham.
Nucleis pineis	Cocumeris semen.
Nuce pinea	Gallam.
Ochra	Misy Cyprium.
Ocimo	Sisymbrium.
Ocimoide	Mentham agrestem.
Oenanthes succo	Virigineum succum.
Oesypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinũ,aut vetus oleum.
Oleo veteri	Fetuefactum duplum.
Oliuæ lacbrymá	Hypocistidis succum.
Omphace	Gallam inmaturam.
Opobalsamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac sycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini semen.
Ornithogali	Anthyllin.

Papaueris

PRO	SVBSTITVES
Papaueris succo	Mandragoræ succum.
Pho	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij semine	Erucæ semen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Absinthium.
Pompholyge	Cadmiam vstam.
Populi gemmis	Sampsuchum.
Propoli	Ladanum.
Psyllio	Lentem palustrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Zingiber.
Quercus visco	Chamæleonis viscum.
Rapa	Heliotropium.
Raphanino [oleo	Ricini oleum.
Resina pini	Terebinthinam.
Roseis pastillis	Sinopidem.
Rosis siccis	Persicæ folia sicca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
Sagapeno	Resinam pini siccam.
Saluia	Calaminthem.
Salamandra	Lacertam viridem.
Sale ammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ viridis folia.
Sampsucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ semen.
Scammonio	Ricini semen.
Scilla	Bulbum esculentum.
Scoria plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Ægyptiam.
Semperuiuo	Lactucam.
Sepiæ crosta	Pumicem.
Sesamo	Lini semen.
Sesamoide	Amaranthi cremorem.
Sinapi	Nasturtium.
Sisone	Anisum.
Sisymbrio	Ocimum.
Solano vesicaria	Semen solani hortensis.
Sphagno	Iuncum odoratum.
Spondylio	Folia oliuæ.
Stercore vulturis	Columbinum stercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis stercus.
Stibio	Æris squamam.
Strutbij radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpasi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizæ succum.
Succo rhododaphnes	Viscum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum succum.
Succo papaueris	Mandragoræ succum.
Succo salicis	Hederæ nigræ succum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lac sysamini.
Succo polygoni	Succum plantaginis.
Sulphure viuo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri.	Lithargyrum.
Terra Samia	Leucographen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.

PRO	SVBSTITVES
Terra alana	Plumbaginem.
Terra asteri	Cimoliam.
Terebinthina	Mastichen.
Thapsiæ succo	Chamæleonis nigri succũ.
Thymo	Satureiam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
Verbenaca	Chamæleucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Austerum vinum.
Vino Falerno	Vinum Mendesium.
Visco querino	Chamæleonis albi viscum.
Vulpis adipe	Vrsinum adipem.
Vulturis stercore	Colombinum stercus.
Vua domestica	Polpam palmularum Syriacarum.
Xylobalsamo	Radicem violarum albarum.
Zingibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera,

LIBER PRIMVS.

QVandoquidem ex commentario quem iampridem de compositione medicamenrorum conscripsi, priores duo libri, qui exierant in lucem, vnà cum aliis in apotheca, quæ ad viam sacram est, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingentes Palatij bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidem amicorum precibus victus, cogor nunc illos eosdem recudere; idque ab eodem initio auspicatus, à quo in illis exorsus fueram. Siquidem statim in auspiciis primi commentarij monebam, esse exterminandos sophistas, qui traditionem medicaminum compositorum à medio tollunt: nonnullisque simplicium peculiares quasdam facultates inesse inficiantur; eos etiam excipientes scommate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò vires medicamentorum ignorant, vt nesciant prorsus, à marino lepore pulmonem solum exulcerari: vesicam solam à cantharidibus. At verò Empirici cognoscunt quidem ex ærugine cerato simplici admixta, confici optimum sarcoticum medicamen: tametsi neutrum eorum per se, carnem gignere possit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

Pacis delubrũ conflagrasse olim, & cum eo bibliothecas palatij, & nonnullos commentarios Galeni. Sophistas exterminandos esse.

Sarcoticum optimum cõfici ex ærugine cerato simplici admixta.

Sunt igitur vires medicamentorum simplicium, non generatim tantùm, sed particulatim etiam inuestigandæ. Siquidem non sat est nosse hoc pharmacum calfacere, nisi etiam quo gradu id efficiat noris. Calfaciũt quippe resinæ omnes: attamen maioris minorisque ratione plurimum inter se earum calores differunt. Atqui curatione particulæ impensè refrigeratæ, medicamen adinouebimus admodum calfaciens: illi verò quæ paululum ab habitu naturali recessit, calore modico præditum. Meritò itaque nos quatuor excalfacientium

Resinæ omnes calfaciunt.

Calfacientiũ ordines quatuor: quos etiam reperire est in cæteris qualitatibus.

facientium ordines statuimus, separantes à modice calidis ea quæ euidenter eiusmodi qualitate præcellunt: tum quæ magna, tum quæ vehementi adeò, vt vrere iam videantur: æque in singulis hisce ordinibus latitudinem momentaneam constitues: similique in excessibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamentorum materiæ, quædam sanè à plantis, quædam à metallis, nonnullæ ab animalibus proficiscuntur. Iã verò, præter simplicium omnium medicaminum facultates, omnium etiam præter naturam affectuum differentias ad vnguem nouisse expedit.

Medicamentorum materiæ vnde proficiscantur.

Scopus curationis primus à morbificis dispositionibus nascitur.

* Quippe primus curationis scopus à morbificis dispositionibus nascitur: cum quibus simul indicat curationem natura particulæ affectæ. Sed aëris etiam nos ambientis temperiem, constitutionémque: præterea ætatem, tempus, regionem, vitæ studia, & mores, multi præstantissimi Medici vna cum illis inspiciunt. Ergo si simplicibus tantùm medicamentis, vniuersos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquam egeremus compositis. Quum autem sæpenumero aliquatenus calfacere corpus volentes, simplex nullum, quod præstare id possit habeamus, ex variis vnum conficimus medicamen, quod eodem quo affectus, gradu à mediocritate recedens, id quod ea vsu est, moliatur. Taceo nonnulla simplicia, citra alterius medicamenti miscellam, non posse adhiberi in emplastrum: alia, nisi retundantur, aut mitigentur, administrari non posse. In morbis etiam qui contrarias simul facultates desiderant, vt repellendi & digerendi, & detergendi ac læuigandi, vel attenuandi simul & incrassandi humores, maximus compositionis medicamentorum est vsus: nec secus vbi vnicum medicamen habere cupimus, quod multis venenum eiaculantibus feris, ac pharmacis exitialibus aduersetur.

Compositis medicamentis cur vtamur.

Phœnicini pharmaci compositio & vsus.

Quum autem oleum vetus & adeps, vim digerendi sortiantur: chalcitis autem & palmæ succus, repellendi, astringendique: ea his ipse pharmacum phœnicinum dictum composui, glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: quo iam complures vtuntur. Etenim ratio compositionem inuenit: experientia, de inuentorum virtute decreuit. Cum prædictis autem debet coqui lithargyrus, donec consistentiam consequatur emplasticam. Adeps porrò ipse sit tum insulsus, tum vetus, quemadmodum etiam oleum: quæ sanè quò vetustiora fuerint, eò digerent promptius, phlegmonéque diuturniori atque contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atque augescentes phlegmonas, vt quas astringere atque refrigerare oportet, præstat emplastrum ipsum ex vino, vel aceto, vel aqua, vel oleo immaturo, vel astringente liquare. Communis autem compositionis modus est talis. ℞ Vetusti adipis li. 2. olei veteris lib. 3. Lithargyri tantundem. Chalcitidos vnc. quatuor. Liquato adipi reliqua eleganter atque artificiose misceantur, ferueścantque simul; ac rudicula palmæ viridi & succulenta moueantur, donec sibi emplastri consistentiam contraxerint. Quo quidem medicamine, ad vlcera quæ non facile cicatrice obducũtur, & ad cruenta est vtendum. Auxiliatur etiam inflammationibus, articulorum morbis, bubonibus, phymatis, ambustis, pernionibus, fracturis, contusionibus, rheumaticisque vniuersis constitutionibus, cuiusmodi plures solent Romæ inualescere.

Romæ inualescere complures dispositiones rheumaticas.

Phlegmonarũ curatio.

Cæterùm in phlegmonarum principiis vim repulsoriam esse validiorem oportet: in incrementis verò, hæc imminuenda: quæ digerit virtus, augenda est. Vigente phlegmone, pares inuicem esse cõuenit facultates. nisi vehemẽs dolor pharmacum leniens requirat. At inclinante phlegmone, vim digerendi augebis. Qua ex methodo licebit tibi secundũ varias indicationes vti prædicto emplastro, variis oleis atque succis liquato. Ego verò ad phlegmonas erysipelatodes soluto ipso ex rosaceo vtor. Cui etiam si æstas fuerit, vuæ acerbæ simul & portulacæ, vel semperuiui succũ immisceo.

Omphacij facultas.

Quippe vuæ acerbæ liquor per se, plus quã oportet astringit, tanta autẽ astrictio lædit erysipelata, aut quæ calorẽ ipsorum, cutẽ densando, includat.

Erysipelatis curatio.

Igitur in exactis erysipelatis, ea quæ aduẽtitia sua frigiditate auxiliantur, vbi cœperint incalescere, sunt mutanda. Postea verò quàm incendiũ conquieuerit, aut si nec perfectũ planè ab initio erysipelas fuerit, * haud amplius ascititiã frigiditatem desiderabimus: verùm iis succis diluemus phœnicinum emplastrum, qui moderatè, refrigerent. Ab his iam & lini seminis, & chamæmeli succum miscebimus: ipsóque solo, sed fuso postea vtemur emplastro, nihil aliud illi miscentes.

Liuentis erysipelatis curatio.

Quòd si quando liuidum, ob refrigerãtium vsum, erysipelas ipsum euaserit, solũ phœnicinum emplastrum, veteri oleo liquatum, id discutere potest: quo tẽpore partes liuidæ, aqua fouẽtur calida, atq; etiam scarificantur. Sunt qui calcis viuæ nonnihil ipsi pharmaco immisceant.

Emplastri phœnicini facultas.

Intrepidè itaq; in rheumaticis affectionibus hoc vtitor medicamine: vtpote quod tũ astringat, tum digerat, tum robur particularum confirmet.

Fluxionum causæ.

Etenim non semper ob calorem immodicũ fluxione affliguntur particulæ: sæpe siquidem ob propriã imbecillitatem, quæ ab intemperie frigida vt plurimum proficiscitur, tali corripiuntur affectu. Quare si humectet eas quispiam, calfaciatque medicamentis laxantibus, dissolutæ prorsus & imbecillæ fient. Sin tumores vehementer astringat, initio quidẽ iuuare videbitur: cæterũ quod ex eis reliquũ est, contumax atque scirrhosum reddiderit. Sed neque id genus dispositiones ferunt nimis astringentia medicamẽta, vt à quibus dolore & tẽsione affligantur. Atqui omnis dolor inflãmata exacuit, irritátque, & fluxionibus occasionem præbet, vel si rheumatica intemperie æger non afficiatur.

Dolor inflammata exasperat fluxionibusque occasionem præbet.

Sunt autem complura medicamenta, quæ pharmaco cui miscentur, vim nullã aut perexiguã exhibẽt: commoditatẽ verò materiæ præstant, vt vel emplastri, vel cerati speciem referat. Atq; ex eorũ sanè genere existit argenti spuma, nullam insignẽ possidens facultatem, præter siccandi modicam.

Lithargyri facultas.

Qua ratione attrita femora ex itinere adiuuat. Est autẽ ex iis pharmacis quæ liquefieri possunt etiã argenti spuma, quã Græci lithargyron vocant: vt chalcitis quoque, & misy.

Chalcitis omnium celerrimè funditur.

Cæterùm chalcitis quidem omniũ celerrimè funditur: tardissimè argenti spuma: at in horum medio ærugo & misy consistunt.

Candidum medicamen Galeni.

Porrò candidũ medicamen, quo ad parua vlcera vtor, ex oleo, aqua & argenti spuma cõficitur; ita vt libris duabus aquæ, tres quã purissimi splẽdidissimiq; olei, totidẽmq; spumæ argẽti iniiciantur. Debẽt autem simul coqui ad ignẽ minimè fumidũ, idq; in loco sub dio atq; soli exposito. Siquidẽ vt aër nubilus pharmacũ ipsũ denigrat, sic syncerus ad cãdorẽ eius plurimũ cõfert. Hòc autẽ fiet glutinãtius id medicamen, quò plus liquoris indideris.

Aërem nubilum denigrare pharmaca, syncerum cõferre ad eorũ candorem.

Aquæ propria facultas.

Candidi emplastri Galeni facultas.

Vlceribus nihil humectans est vtile.

detis. Aqua etenim substantia propria semper humectat, refrigerátque. At oleū si recens, sit, pharmaco minime reluctatur. Permanet itaque bumidum ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indigēt. Ergo huiuscemodi emplastrum, pruritus, desquamata, & vt vno verbo expediam, vlcera exigua persanat: vtpote exulceratis partibus ne quid influat, impediens: & quod iam influxir, denuò ad partes circumstantes retrudens. Aduerte autem, nullum bumectans nec propria tatione, nec ex accidenti esse vlcetibus vtile.

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelæo & lithargyto. Cætetùm medicamen mediocriter siccans fir, si vtriusque, nempe olei & aceti, duplo maior porrio quàm argenti spumæ misceatur. Copiosiot vetò duplo vtriusque mensura, valentius facit pharmacum. Ipse enim rriplam vtriusque nonnunquam miscens, tota die medicamen coquere soleo. Atque hoc sanè modo confectum, colore atro spleudescit, maximáque siccandi potentia pollet, ira vt curer vlcera cōtumacia, cruenta glutiner, fistulásque in callum non induratas, adducat: ac breuiter, citra morsum exiccet.

Lithargyri præparandi ratio.

Lithargyri facultates.

Lithargyrus redditur expers rosionis, si ex vino vel aceto abluatur.

Ex œnelæo etiam lirhargytóque similiter medicamen paratur. Equidem per æstatem sub sole ardenti, ex vino Falerno, aut alio tenuium partium, lithargyrum conterere solco, idque continuis quindecim diebus. Quibus exactis, medicamen ipsum exiccans, repono: quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus vtor, necnon ad vulnera glutinanda. Cruda itaque, ac per se argenti spuma, attririones corrigir. Ex aceto aurem aut vino trita, siccataque, vlcetum quæ ob humiditatem ægtè cicatricem recipiunt, remediom fit. Quòd si ipsam cupis rosionis expertem, elota vtitor. Ac minimum quidem rosionis exhibet, si vino vel aceto abluatut. Conuenit tamen curiosè toto die contritam, cum liquote per noctem relinquere: quem postero die manè effundemus, alium denuò instillantes, ac postea rursus nindenres: id quod singulis diebus facere sub feruenti sole (hoc enim sit commune præceprum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec vnà cum humote ceu quidam flosculus ipsius argenri spumæ cernatur.

Lapidosa omnia quæ abluimus, sub ardenti sole sūt ex humore aliquo læuiganda.

Molybdænæ facultas.

Quæ ex lithargyro componuntut, fieri possunt etiam ex molybdæna. Cæterùm molybdæna substantiæ crassioris ac frigidioris quàm lythargyrus est: ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cineritia redduntur. Quum igitur discurere quid volueris, lythargyro potius quàm molybdæna vtitor.

Cerussæ vsus.

Terebinthina. Larix.

Ceræ abluendæ ratio.

At cerussam vel coloris causa ad emplastra candida conficienda medici lithargyro immiscent: vel vt quandam astringendi refrigerandique vim medicamento concilient. Sed resinam etiam iniicere assolenr, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quum mirissimæ omnium tesinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere rale medicamen est animus. Multò etiam leniora tactu omnia fiunt, tum quæ resina constant, si ceræ quid adiiciatur: tum quæ ex ceta, si modicum resinæ recipiant. At candido emplastro alba cera desideratur: quam, si sponte sit nata, prius abluere oportet: nimirum liquanres ipsam, ac mox in aqua fontis mergentes, commouentes, & repurganres: qua rarione etiam pix, resina & physema, abluenda sunt.

Vlceribus incipientibus potiora esse astringentia.

Anodynum pharmacum.

Vbi igitur cerussæ, spumæque argenti, adeò præcoctis vt minimè inficiant manus, cera simul cum resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquam aut oleum miscere poteris. Ex oleis autem omphacinum, Hispanicúmque, pharmaco vim astrictoriam adiiciunt. Istricum verò cum exigua astrictione quandam amarirudinem refert. Arqui ptincipio vlceris, finique, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Poodus ergo huiusce emplastri sit rale: Cerussæ, lithargyri, singulorum lib. j. olei lib. a. ceræ lib. s. Terebinthinæ vnc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantum & terebinthinæ, aut etiam dimidiam portionem addere. Qua industria medicamen maximè anodynum tedderur, sed ad cicatricem inducendam ineptius: quandoquidem ex ipsius vsu caro vlceri excrescet, quum thus sit facultate sacorticū. Tacco laxantia medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes citare. Satius itaque fuerit, tum ad cicatricem inducendam, tum ad digerendum exactius, aluminis scissilis, candidíque, vnciam vnam, piperis semuuciam miscere.

Thus carnem gignit.

Laxantia plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes concitant.

Attalus Rex Pergami, patria Galeni.

Candidi ex pipere compositio.

Librantur solida.

Mensurantur humida.

Candidi ex pipere medicamenti, quod ad senum vlcera, & eorum qui mollem sortiuntur cuticulam, persananda est efficax, quodq; refertur ad Attalum tegem nostrum, qui olim Pergameosibus impetabat, compositio habet in hunc modū: Argenti spumæ, cerussæ, sing. lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. terebinthinæ vnc. 3. thuris vel tantūdem, vel media pars, alumiois drac. 6. piperis drach. 3. Verum apud Romanos librari quidem dicuntur solida, vt mensurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, dooec duriusculam consistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacum vlceribus humidioribus, atque abrasis medetur.

Commorsis quæ conueniant medicamenta.

Cacoethe vlcera non omnia esse dysepulotica.

Alba quæ oleo receoti & aqua citra piperis atque thuris misturam confici docuimus, vehementer commorsas partes offendunt. At minus illis Attalicum lædere soler, eò quòd terebinthina, oleum verus, thus, & piper, adiecta sunr. Ad commorsa nanque minimè alumen conducir: quum opus hîc sir non astringentibus, sed abundè extrahentibus ea, quæ io alto neruos puoctos affligunt, & venenatam animalium saliuam. Distinguenda autem sunt cacoëthe vlcera, ab iis quæ noo facilè ad eicatricem petucoiunt: quum non omnia cacoëthe vlcera ægrè cicatricem admittant. Porrò si blandius medicamentum, ad sedandúmque dolotem commodius, conficete vis, aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel porcini immiscebis. Sic nanque magis anodynum effeceris: minus tamen idoneum cicatrici inducendæ. In vniuersum autem, nemo probè vti possit medicamento composito, qui simplicium vires prius non accuratè didicetit.

Compositis rectè nemo vti poterit, qui simplicium vires prius non didicerit.

Candidum Andromachi.

Aliud album Andromachi. Lithargyri, cerussæ, sing. minam Atticam. j. ceræ partem quartam, resinæ terebiorhinæ tantundem, olei heminas 3. aquæ heminas duas: Conficito. Nonnulli porrò vncias 20. minam continere tradunt: nonulli sexdecim. Arqui miretur quispiam, quomodo Romæ degens, pro libris nominauerit heminas: cui vrbi sunt familiaria vocabula, libra, sextarius, & vncia. Ex multis autem medicamentis iampridem cooscriptis, priusquàm potentia Romanorum vsqueadeò creuisset, sum coniectura assequutus, quam illi vocarent heminam,

fuisse

fuisse æqualem nouem vnciis vnius libræ Romanæ.

Heminam fuisse æqualē nouem vnciis libræ Romanæ.

Aliud album Andromachi.

Candidum aliud Andromachi.

Argenti spumæ drach. 160. cerussæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinæ drach. 24. olei heminam s. aquæ cyathos 6. Conficito.

Candidum Heræ.

Aliud candidum ab Hera descriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chrysitidis lib. j. cerussæ tantundem: myrrhæ, medullæ ceruinæ, singul. vnc. 2. thuris insecti vnc. j. olei veteris sextarium vnum. Lithargyrus oleo incoquitur: vbi verò sordidum crassitudinem acquisierit, cera, mox cerussa, aspergitur, mouetúrque. Vbi vnita fuerint, nec iam polluant, ab igne extractis medulla iniicitur. Postquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus aliis miscentur. Deinde emollitum, subactúmque manibus, ad vsum seruatur. Etenim rabidorum morsibus auxiliatur, tum vulneri impositum, tum mole auellanæ nucis, catapotij instar exhibitum, quadraginta diebus. Ad hæc, abrasa, suggillata, & vlcera quæ difficulter admittunt cicatricem, persanat: ad aliáque pleraque est vtile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morsus, nunquam sui ausus: quum haberem aliud nempe ex cancris confectum medicamentum, ad sanandos illos maximè efficax. Iis enim remediis ipse vti semper conatus sum, quæ licet nonnúnquam præsidij quod allatura essent, dubiam spem promitterent, neutiquam tamen obesse possent. Porrò Heras cum heminam scribit, sextarij Romani dimidium indicare videtur, continentis vncias viginti, quas cornibus maiori ex parte metiuntur, incisis extrinsecus lineis quibusdam orbicularibus. In vniuersum autem, nisi metallica medicamenta plenius coquantur, emplastrum ex eis constans adeò friabile edetur, vt adhærere cuti absque deligatura non possit. At coquuntur largius, dum maiorem liquidorum mensuram in mistura continent. Quod verò ad adipis differentias pertinet, in omni animantium genere iuuenilia perfectis humidiorem, minúsque calidum adipem possidēt.

Morsui rabidi canis auxiliari medicamen ex cancris confectum.

Sextarium Romanum cōtinere vncias 20.

Metallica plenius coquenda esse, vt adhæreant.

Candidum Mnasæi.

Album quod ad Mnasæum refertur, ad diuturna & difficilia conferens. Lithargyri, cerussæ, singulorum drac. centum: ceræ drac. 50. terebinthinæ, thuris, sing. drac. 25. aluminis fissilis drach. 12. olei heminas 2. Nec verò differre putetis, si drachmas centum alicubi scriptas loco vnius libræ inueniatis. Libra siquidem drachmas sex habet ad nonaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & huius rursus dimidium, vigintiquatuor.

Libram constare drac. 96.

Dysepulotica vlcera quæ dicantur.

Porrò quæ vlcera ex humorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur, ita tamen vt locus affectus huiuscemodi in se dispositionem non habeat, qua influentem humorem, quamuis bonum, corrumpat: ea dysepulotica, hoc est, ægrè peruenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam dispositionem sortiuntur, singulari vocabulo cacoëthe, hoc est, malignantis naturæ vocantur. Quibus sanè omnibus illa medicamenta conueniunt, quæ absque rosione & morsu desiccent: quæque præterquàm quòd non erodant, aut manifestò astringant, detergere etiam possint. Siquidem plurima eius generis vlcera, ceu ab excesione malignorum humorum sint caua reddita, impleri postulant. Atqui omnia quæ carnem gignunt medicamenta, detergendi facultatem sortiuntur. Multa etiam alia siccam possident vim, vlceribus id genus curandis commodam. Eorum tamen meminisse impresentiarum oportet, * quæ aut tueri confecti emplastri candorem possint, aut non vsqueadeo vitiare. Talia autem sunt, cadmia, pompholyx, calx, ostrea combusta, purpura, buccina, & sepiæ pars ossea. Parum officiet colori, & æris squama: & exusta chalcitide; id quod cinereum est, aut subalbidum. At verò dictorum quodque, si lauetur, totam rosionem amittet: quemadmodum tum cera, quæ medicamini conficiendo admiscebitur, tum resina. Cæterùm vt cera Tyrrhenica vel Pontica est ad candidi emplastri præparationem præstantior: sic resina, tum quæ larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad vlcera malignantia magis conducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indenda est, vt vlcerum malignorum ipsa dispositio coquatur, & ad suppurationem perueniat. Iam verò ad prætumida vlcera, ex aceto & marina curiose læuigari debent metallica. In quibus autem acre & mordax est quod in vlcera fertur, ex aqua potius maceranda singula sunt: quemadmodum magis ex vino, vbi copiosus humor vlceribus influens apparet. Vbi igitur lithargyri cerussæque, vtriusque libram vnam cum tribus olei, & selibra aquæ simul & accuratè coxeris, resinæ terebinthinæ, aut eius quæ larix dicitur, ternas vncias iniicito: ceræ autem duplum sufficit: nam thuris sat erit si vnciam & semissem post ceram & resinam indideris. Deinde metallicorum tres vncias addes, quas drachmæ quatuor & viginti constituunt. Impones autem duorum, trium, plurium, atque omnium quæ numeraui: ita vt si omnia habeas, æquam singulorum portionem iniicias, cadmiæ nempe, pompholygis, buccinarum cineris, vel ostreorum, & æris squamæ, singulorum denarios septem, qui tres vncias absoluunt. Quòd si calcem lotam immisceas, singulorum drachmæ quinæ ponentur. Si vstam chalcitidem, singulorum drachmæ quaternæ: sic vt ex omnibus in vnum coëuntibus, tres tantùm vnciæ conflentur.

Vlceribus dysepuloticis atque malignis, qualia medicamenta conueniant.

Cera Tyrrhenica.

Metallica abluendi modi diuersi.

Vnciam constare octo drachmas.

Candidum Democratis.

Candidum emplastrum Damocratis, ad abrasa, ambusta, & vlcera summa in cute suborta.

Cerussæ lib. j. lithargyri, tryphetæ, sing. vnc. 16. ceræ Ponticæ vnc. 5. terebinthinæ purissimæ vnc. j. thuris mannæ, vel thuris vnc. 5. olei candidi lib. j. aquæ sextarius. Conficiatur vt decet. Porrò in iis qui molli sunt carne, in senibúsque, aut iis qui malo sunt præditi corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor vncias miscere.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera,

Liber Secundvs.

VT igitur si quando perdiderimus librum, cui inscriptæ insint medicaminum consuetorum compositiones, similia reficere amissis valeamus, necessarium in primis est, nos vniuersalem quandam vitæ formulam didicisse, qua propositum inueniamus: dein verò secundum hanc in multis particularibus exerceri, scientes absque tali exercitio nullum posse rectè opus absolui. Proponatur itaque nobis cauum vlcus curandum. Etenim docti ab ipsa ratione, cauorū vlcerum curationem subministrari succrescente alia carne loco deperditæ, ex ea videlicet quę subiecta est: cogitamus

Caui vlceris generalis curatio.

tamus fieri hoc non posse, si in vlcere sordes, aut copiosa humiditas subsit. Verùm sordes medicamina detergentia auferunt: humorem, exiccantia discutiunt. Quocirca necessum est huiusmodi pharmacorum materias cognoscere, idque non simpliciter secundum genus eorum facultates considerantes, sed inuenientes etiam quo ordine, quóve gradu, aut excessu, singula suas vires sortiantur. Fingamus ergo nobis ad manum tantùm adesse ceram, æruginémque, quibus cauum vlcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem solam, vlceris sordes minimè prohibituram esse, vt quæ nec detergere, nec exiccare possit: æruginem autem per se adhibitam, excitaturam tum rosionem, tum phlegmonem: vtique horum vtrunque vitabimus, medium autem ex ambobus constituemus, vt imbecillius ærugine, sic cera valentius. Quia verò paulo hæc interuallo relinquitur, ab eo quod commodè administrari possit, ærugo autem magno id ipsum excedit, ob id sanè multæ ceræ modicam æruginem admiscebimus. At quantā quantæ miscere oporteat, certè ante experientiam exactè quidem nemo inuenire poterit: coniicere autē poterit, iudicatéque, & ita conficere pharmacum, vt primò nullū infelicē successum sit habiturum: quemadmodum aliquando ego in quodam vico confeci, cum ceræ fusæ ex oleo rhodino libra vnica, vnciam vnam æruginis temperans. Cæterùm valida corpora validiora medicamenta sustinent: quæ verò imbecilliora existunt, hoc est, humido & molli habitu prædita, haud item talia perferunt. Dura itaque corpora ex copiosiori ærugine cerato admista, recipiunt carnem: mollia ex pauciori. Quare ipsa experientia docebit, quatenus vel augere, vel remittere, vel tueri pharmaci facultatem expediat. Sunt nanque omnia medicamenta ei optima, qui affectus quibus singula offeruntur, cognoscit.

Ceram per se non congruente vlceribus sordidis.

Ærugo per se adhibita, rosionem & phlegmonem excitat.

Corpora valida, validiora medicamenta perferre posse.

Medicamenta omnia ei esse optima, qui affectus quibus exhibentur, cognoscit.

Viride medicamen Galli, ad glutinanda maiora vulnera potentissimum, ab Andromacho scriptum. Resinæ strobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis rasæ drach. l. thuris drach. xxv. Aceti quod sit satis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum strobilina resina aliarum omnium longè calidissima sit: ambabus autem qualitatibus moderatissima, quæ terebinthina vocatur: certè multò satis videtur hanc omnibus medicamentis, quæ rectè curahunt vlcera, permiscere: quandoquidem primus, præcipuúsque in eis scopus est, vt id quod offertur, non mordicet. Commendanda est autem ipsius thuris commistio, quòd emplastri consistentiam adiuuet, dolorem simul leniens & concoquens. Quare si in ea compositione æqua ipsius portio coniuncta æruginì esset, tenacius & mitius ipsum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facultatem exolueret, quæ vlceribus ægrè admittentibus curationem desideratur. Meminisse autem oportet, fortium medicamentorum ex aceto diebus pluribus contritorum, morsum & acrimoniam obtundi, vires augeri. Eadem ratio est in metallicis medicamentis combustis. Hæc tamen ex ignis commercio nonnihil mordax siue erodens perseruant: quod elota deponunt, ac lenia prorsus redduntur. Proposito itaque emplastro, si ex rosaceo liquefacto vtaris, proderit sordidis, humidísque vlceribus. Pura verò erodit: ac proinde miscendum ei est ceratum liquidum ex cera & resina confectum, vel ex rosaceo, vel oleo liquatum. Est autem olei nomen vnum, qualitas & facultas diuersa. Quippe omphacinum frigidius est: ex maturis oleis pressum, calidius. Temporis autem progressu, calfaciendi vim auget. Sic etiam quod salem habet, quantùm ex illo sumpserit, tantò calidius est: magísque siccat, quàm quod ipsius est expers. Iam quod surculos oleæ continet, valentius astringit. Indicabit autem quod vtilius est, & vlceris forma, & corporis ægri natura. Vlcus siquidem contrariis remediis curabitur: corpus vlceratum, similibus. Rosaceum verò præstantissimum esse nosti, quod solis rosis pluribus, oleo citra salē preparato, plenius maceratis confectū est. Quæ omnia si quis memoriter teneat, nec oblitus sit virium medicamentorum simplicium, is & varia emplastra viridia cōponet, & compositorū singulis quàm rectissimè vtetur. Porrò durioribus corporibus magis exiccantia medicamenta exhibenda sunt: minus autem, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccantis medicamenti vim, vbi opus esse videatur, admisto melle: remittemus autem & mitigabimus, ex oleo, & cerato, vel oleoso quopiam. Igitur cauum vlcus in sano corpore, viridi emplastro, quod ex ærugine, cera & resina conficitur, liquato & rosaceo, curabitur. In cuius medicamenti compositione, equidē ceræ & resinæ soleo portiones partes miscere, æruginis autem duodecimam, vel decimam, vel octauam, nimirum pro vlcerum corporúmque diuersitate. Atque erit sanè duodecima, si ceræ pondo, & resinæ tantundem, æruginis vncias duas temperemus, decimáque & octaua ad portionem.

Viride medicamen Galli.

Terebinthinæ prærogatiua.

Thuris facultas.

Fortium medicamentorū ex aceto tritorum, morsum quidem retundi, vires autem augeri.

Elota acrimoniam amittere.

Olei differentiæ.

Vlcus esse curandum contrariis: vlceratum corpus similibus.

Rosacei optimi præparatio.

Exiccantium vim intendi per mellis misceliam, remitti autem oleo aut cerato.

Viridis medicaminis optima temperatura.

Viride Hecatondrachmon dictum, quod centum drachmas medicamentorum recipiat, ad magna vulnera glutinanda, & purganda sordida, maximè vtile. Ammoniaci drach. viij. squamæ drac. xij. mannæ drach. viij resinæ siccæ drach. xij. æruginis drach. viij. seui vitulini drach. xiiij. resinæ terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx. olei quartam cyathi partem, aceti quantum satis esse videatur. Conficito.

Viride Hecatondragmon dictum.

Viride Epigoni, ad carnem gignendam efficax.

Æris squamæ, æruginis, guttæ ammoniaci, aristolochiæ, thuris, sing. vnc. j. Aloës, myrrhæ, chalbani, sing. vnc. s. Aluminis rotundi drach. vj. resinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Misceto.

Viride Epigoni.

Viride Pasionis ad extrahendum & digerendum vtile.

Resinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundem: squamæ æris drac. xij. thuris drac. xvj. æris combusti drach. viij. Salis Ammoniaci tantundem. Olei dimidium cyathi: aceti quod satis esse videatur. Conficito.

Viride Pasionis.

Viride Lite appellatum. Resinæ lib. xij. ceræ lib. viij. æruginis rasæ * lib. ij. Seui vitulini lib. ij. aceti lib. 50. Ego autem mannæ libram iniicio. Liquet igitur acetū cum duabus æruginis libris, & vna ipsius mannæ, leuigandum esse, ac dein liquida ipsis miscenda. Hoc medicamentum emollit, concoquitque, adipis atque mannæ ratione.

Viride Lite dictum.

Porrò ad efficienda viridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, vt cætera in suum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea simplicia ab hac miscella abigenda sunt. Sed neque inter coquendum est iniicienda ipsa ærugo: verum

Viridia conficiendi ratio.

vbi

verum vbi in mortario vnitas facta est, tunc miscenda.

Vlcerum curandorum vniuersalia cõsilia.

Consilia igitur curandorum vlcerum sunt, sordidis adhibere abstergentia medicamenta: profluentibus exiccantia atque id quod in fluxu est, repellentia. At si copiosum & contumax sit quod fluit, fluoris causa prius est amputanda. Constat autem, inflammatorum vlcerum prius esse sanandam phlegmonem: carnem intemperatam, reducendam esse ad temperiem: cui sanè quatuor modis simplicibus, totidémque compositis, per contrarias qualitates succurritur.

Vlceris inflãmati curatio.

Sinus implendi ratio.

Porrò vbi sinum implere proponimus, medicamentum Isis vocatum, aut Machærionis emplastrum liquatum ex copiosiori oleo, per foratum cornu infundendum est: ad quod etiam pyulcis vtimur. Est autem ipso medicamento tunc meraciori vtendum, quum sinus oppletus est sordibus: vt soluto ex oleo largiori, dum magis purus existit. Cæterùm si paruæ adhuc phlegmones sinum infestantis suspicio adsit, medicamentum ex rosaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum siccum, quod ex charta combusta constat, rosaceo copiosiori diluẽtes, ipsi sinui infundimus. Quemadmodum verò sinus liquidioribus pharmacis indigent: ita quæ superficiem corporis caua vlcera infestant, crassius medicamentum postulant. Meritò igitur in id genus vitiis, ceratum validè abstergentibus admiscemus: in sinibus oleum, vel rosacei plurimum. At verò medicamenta quæ ex salibus constant, vbi animus est carnem gignere, offerenda non sunt. Sal quippe magis astringit quàm purget: siccat verò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Sinus liquidiora pharmaca postulant.

Salis facultas.

Melina emplastra.

Melinorũ atque viridium discrimen.

Quemadmodum viridium emplastrorum plurima, propter æruginem præpollentem talia fiunt, ita quoque melinorum nonnulla. Sed viridia æruginem incoctam habent: melina verò coctam, sed mediocriter.

Melinum Andromachi.

Andromachus igitur complura melina scripsit, ad glutinanda vlcera, carnem gignendam, inducendámque cicatricem idonea: quale est quod subdam. Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æstate, hyeme autem tres cyathos: ceræ drac. xlviij. colophoniæ tantundem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis rasæ, chalbani, mirrhæ, sing. drach. viij. Conficito. Aliud simplex. Lithargiri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei veteris tantundem. Misce. Conuenit enim cartoe molli præditis, digeritque. Aliud Heraclidis, interiores abscessus sine dolore discutiens. Lithargiri, cerussæ, sing. drach. c. ceræ drach. lxxx. resinæ aridæ drach. lx. ammoniaci thymiamatis drach. L. chalbani drach. xvj. olei veteris heminas ij.

Melinum Heraclidis.

Melinum Menati.

Melinum Menatu.

Lithargyri lib. iiij. olei lib. iij. terebinthinæ lib. ij. ceræ lib. j. æruginis, thuris, chalbani, sing. vnc. iiij. ammoniaci thymiamatis vnc. vj. Conficito.

Melinum Serapianis, ad vulnera, & ad resoluendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drach. xxviij. ceræ drach. lvj. æruginis Cypriæ drach. ix. myrrhæ drach. j. colophoniæ drach. lvj. chalbani drac. viij. olei heminam s. Quòd si æstas sit, quartam partem heminæ. Aduerte autem, myrrham non sustinere coctionem: quam nec thus, nec aloë ferunt.

Coctionem nõ sustinet myrrha nec thus, nec aloë.

Hygieni emplastrum ad multa: quo ad vlcera vix cicatricem ducentia nullum melius extat. Lithargyri chrysitidis minam: ceræ tantundem: chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei veteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti spuma, si intrita vino Falerno sub æstu Caniculæ, dein assicetur.

Hygienis emplastrũ multi vsus.

Lythargyri præparãdi ratio.

Emplastrum ex chamæleonte, quod cicatricem vlceribus difficillimis, callosis, & inueteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chameleontis minas viij. olei minam vnam. Conficito vt decet.

Emplastrũ ex chamæleonte.

De russis emplastris.

Russa emplastra fieri per longã coctionem æruginis.

Quemadmodum propter crudam quidem æruginem fiunt viridia emplastra: propter mediocriter autem coctam, melina: sic russa euadunt, vbi liberalius ea coquitur. Manifestum igitur est, melina russáque oleum copiosius, quàm viridia, recipere. Russum porrò, quo semper mea industria parato vtor, in hunc modum coquitur. Argenti spumæ cum oleo priùs coctæ, metallica ex aceto læuigata immitto, & sic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaque olei vetustioris libras quatuor, argenteæ spumæ lib. iij. aceti quàm acerrimi lib. ij. Horum trium metallicorum, squamæ æris nigri, æruginis, chalcitidis, sing. vnc. ij. Cæterùm hyeme plus olei quàm per æstatem miscendum est. Ac sanè hoc medicamen cruenta vulnera glutinat, magísque in duris corporibus: curatúque difficillima vlcera concoquit. In summa verò, solum hoc sinus glutinat, astringit fistulas, exiccat, & prorsus claudit. Ipsum tamen iuuat spongia recens veteri vino respersa. Deligatura in sinibus ab imo fiat, versus vlceris osculum.

Russum emplastrum Galeni.

Deligatura qualis sit adhibenda sinibus.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Cicatricem obducentia.

Quantò autem glutinantia sarcoticis magis dicuntur siccare, tantò glutinantibus epulotica, siue cicatricem facientia. Ea tamen ex aliquo astringenti oleo (cuiusmodi rosaceum, aut myrteum est) solent administrari. Porrò inter ea quæ apud omnes magnificè commendantur, inducendæ cicatrici præstantissimum est quod ex cadmia, quódque ex ladano constat.

Emplastrum ex cadmia.

Epuloticum ex cadmia.

Cadmiæ vstæ, & ex vino præparatæ, chalcitidis tostæ, sing. drach. lxxx. picis colophoniacæ vnc. viij. vini Phalerni quod satis est. Conficito vt decet.

Aliud etiam ex cadmia.

Cadmiæ tostæ, chalcitidis tostæ diphrygis, sing. drach. xvj. ceræ, resinæ frictæ, olei myrtei, sing. selibram: vini Italici quod sit satis.

Aliud ex cadmia.

Argenti spumæ, cerussæ, cadmiæ, diphrygis resinæ, sing. drach. viij. chalcitidis drach. ij. ceræ, drach. viij. myrtei olei, & vini Aminæi quod satis esse videatur.

Emplastrum ex ladano.

Emplastrũ ex Ladano.

Chalcitidis, argenti spumæ, ladani, singulorum drach. xxiiij. bituminis drach. viij. ceræ vnc. ix. myrti heminam, vini tantundem.

Emplastrum Pyricauton dictum.

Emplastrum pyricauton.

Olei heminam, aluminis fissi, mannæ, thuris, argenti spumæ, chalbani, singulorum drach. L. ceræ drach. xxiiij anchusæ drach. viij. medullæ ceruinæ, adipis suillæ, æruginis, cerussæ, sing. drach. ij. ouorum trium lutea. Conficiatur vt decet.

Medicamen Magne dictũ.

Medicamen Magne dictum, ac verè magnum contra vlcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosaceo dilutum, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumæ drach. c. ceræ drach. L. Cerussæ drach. c. terebinthinæ drach. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drachmas xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrum Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinúsque exiccans. Pityinæ, ceræ, calcis viuæ, lithargyri, sing. drach. L. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis vnicè conferẽs ad annuendum vlceris callum, sanandósque sedis affectus.

Argenti spumæ, cerussæ, calcis viuæ sing drach. viij. medullæ ceruinæ, ceræ, vtriusque drach. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib. j. chalcitidis vstæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem. Vinum siccis immiscetur.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Candidũ Telephanis.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinæ, sing. minas iiij. olei heminas iij. aquæ heminam.

Candidum Telephanis.

Argenti spumæ drach. lxxx. cerussæ drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo. ij. Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpetas, carbunculos, condylomata, & rhagadas maximè valens: quod etiam phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

Cephalica pharmaca vnde dicta, & qua facultate prædita.

At verò nonnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominantur, potissimum à caluariæ fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Plerique tamen paululum ex astringentibus pharmacis eis admiscent: vt id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum vsque descendat. Cæterùm nisi astringentia conterantur in tenuissimum pollinem, magis obsunt, quam prosint, iis quæ trahendi vim obtinent.

Catagmaticum optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Catagmaticũ Asclepiadis.

Argenti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. L. aluminis scissilis, propoleos, sing. drach. xxx. ammoniaci thymiamatis drac. xxiiij. æruginis drach. x. olei sextarios quatuor.

Catagmaticũ Moschionis.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia vulnera, aliósque affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j picis tantundem: seui vitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundem: ceræ drach. xl æruginis, opopanacis, chalbani, sing. drach. viij olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam: picis liquidæ heminæ dimidium. Conficiatur vt decet. Pro mina impræsentiarum intelligo vncias viginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaque continebit mina, centum sexaginta denarios. Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in iis capitis fracturis, quæ ad diploen penetrarunt, vtuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem versus, non ossa modò, sed his multò magis humores crassos & viscidos, intus delitescentes. Quare acrimoniam quandam sortiantur oportet. Itaque catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similia.

Mina continet vncias xx. Vncia constat viij. denariis. Cephalicis ad quæ Medici vtantur.

Cephalicum optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Cephalicum Heræ.

Squamæ æris drach. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach. xxv. myrrhæ drach. xij. seui taurini: terebinthinæ, pityinæ, sing. lib. iiij. olei heminam: aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, arcens phlegmonem, maximéque ad fracturas & punctuas neruorum conducens.

Argenti spumæ drach. xxv. bituminis aridi drach. c. picis aridæ drach. L. ceræ drach. L. resinæ pityinæ drach. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi. propoleos, sing. drach. xv. olei veteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Catagmaticũ Andromachi.

Argenti spumæ, picis, ceræ, seui taurini, thuris, sing. minam: picis liquidæ, heminæ dimidium: liquoris sycamini heminam: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, æruginis, sing. drach. viij. cicini heminam. Ammoniaci thymiamatis drach. xxv Ex vino austero diluitur.

De emplastris glutinantibus.

Glutinantium medicamentorum vsus.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικά nominant: estque opus eorum coniungere, & diuisas partes conglutinare, reducereque ad pristinam integritatem. Sunt autem sarcoticis ipsa glutinantia sicciora. Ad hæc, sarcotica quidem detergendi vim, sed absque rosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent. Cæterùm cicatricem inducentia medicamenta, præterquàm quòd astringunt, sicciora etiam sunt glutinantibus. Etenim glutinantium est finis, nullam inter coitura subnasci humiditatem permittere: cicatricem verò inducentium, non modò hanc prohibere, sed consistentem etiam in iis quæ cicatricem sunt receptura, consumere: præterea callo obducere, & astringendo obdurare. At sarcotica sanguinem ad refectionem idoneum tam quantitate, quàm qualitate tuentur. Iam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamen, putum vlcus conseruat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioráque corpora, imbecillioribus medicamentis indigent: vt vehementioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Sarcoticorum facultas.

Epuloticorum opus.

Molliora corpora imbecillioribus medicamentis indigent.

Glutinatorium ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatoriũ Andromachi, Barbarum nomine.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xxiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, ceræ, sing. lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. vj. cerussæ vnc. iij. olei heminæ dimidium: aceti heminas iiij.

Aliud enæmon Iuliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutiæ, sing. drach. L. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij. thuris drach. xiiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloës drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantundem: aristolochiæ longæ drac. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei veteris heminas iiij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrum ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing lib. j. mannæ vnc. vj. cerussæ vnc. iiij. chalcanthi tantundem:

opopanacis

opopanacis vnc.ij.olei seminimam: aceti heminas duas. Conficito vt decet. Valet ad diuisionea notatu dignas, maximè capitis: ad fistulas, sinus, fractutásque. Cohibet mirificè sanguinem erumpentem. Canum hominúmque morsibus auxiliatur: ac prorsus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera.

Liber Tertius.

Putrescentiū ratio per quæ fieri debeat medicamenta.

QVandoqnidem qoæ putrescunt omnia, ex humiditate & calore id patiuntur: certè in vulneribus obnoxiis putredini, curationem per siccantia & refrigerantia moliendam esse, semper mecum existimaui. Rursum apud me contemplatus, frigidum neruis ab Hippocrate inimicum dici optimum fore medicamen neruorum vulneribus intellexi, quod & siccaret, & medium esset inter ea quæ calfaciunt & refrigerant: vel quod parum ad calfacientium latus ab ipso medio recederet. Posse etiam calidum abundè esse pharmacum, modò siccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatem humectare non potest. Cæterùm vbi nudatis neruis medemur, tūc prædictam auxiliorum integram indicationem assumi ratio est. Vbi verò punctis, ita vt partes interiacentes sint sanæ, tenuius pharmacum inueniendum est, cuius virtus interiacentes particulas permeando non dissoluatur, sed in altum penetret. Hoc autem facere poterit pharmacum vehementer exiccans. Quod quidem, etiamsi non sit in calore & frigore symmetrum, offendere neruum læsum non poterit: quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi inest) admodum imbecillior reddatur, dum particulas neruoso corpori præpositas permeat. Porrò inter omnia quæ refrigerandi vim habent, tenuiorum partium acetum est quamacerrimum: quod etiam caloris modici est particepa. Inter calfacientes autem liquores, qui partium tenuitate sint prædīti, primæ tribuuntur partes Cyrenæo succo. Cæterùm si eius facultas non detur, vtemur Medico, vel sagapeno vocato, vel euphorbio. Panacis etiam, & tithymalorum liquores, & opobalsamum, tenuandi facultatem sortiuntur. Ex terrestribus etiam nitri spuma, aphronitrum, beroniceum nitrum, petra asia, eiúsque flos, partium tenuitate insigniuntur. Ex metallicis auripigmentum, & sulfur, tum subtilia, tum calida sunt. Quibus succedit misy, æris squama, & chalcitis, parum simul astringentia. Citra calorem verò manifestum tenuis essentiæ metallica sunt, spodium, pompholyx, & psoricum. Subtilis abundè est & chrysocolla. Ex succis, laurinus valenter calfacit, ac præterea tenuandi vim possidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit: calore tamen qoi sensibus subiicitur, propter substantiæ tenuitatem, illi cedit. Eiusdem generis cum cedrino est lixiuia, quam stacten vocant. * Quæ quidem si ex tenuiorum partium materia vsta fiat, cedrinum oleum virtute superat. Iam ex cerealibus, subtilissimus est eruus, sine insigni calfaciendi vi: lolium verò, cum insigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediam inter ea materiam obtinent, qualitatibus amara: vt quæ multum tenuibus substātia cedant, & crassi nihil possideant.

Nudati nerui quam medēdi rationē requirant.

Puncti nerui qualia medicamenta postulent.

Aceti facultas.

Succorū calfacientiū differentiæ.

Terrestria, partiū tenuitate prædita.

Igitur medicamentorum materiæ non semel aut bis, sed frequenter sunt explorandæ: quandoquidem sensibilium rerum cognitio, inspectione sedula confirmatur. Cuius rei indicium euidentissimum est, quòd gemelli per omnia similes esse nobis visi, differentes appareant iis, qui non per transennam, atque obiter, sed accuratè inspicere eos consueuerunt. Itaque herbarum, fruticum, arborúmque materiam, prius quàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus videlicet futuri sunt, dum æduntur, dum augescunt, dum vigent. Ex hac nanque speculatione assequêris, quando excerpendi sint, in siccísque domunculis reponendi. Etenim commodè reponuntur in locis nec subterraneis, nec sub tegulis constitutis: sed mediis, atque ostia ad meridiem conuersa habentibus: prope quæ tamen reponi medicamenta non debent. Amicos autem omnes adhortor, si artis opera pulchrè obire voluerint, vt me imitentur, qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamenta vt mihi adferantur curo, eò quòd perditi illi omnigenarum rerum coëmptores, illa indies adulterio contaminant. Conuenit præterea medicum, non modò affectionis, quam singula medicamenta inducunt, qualitatem, sed etiam ipsius (vt ita dixerim) quantitatem coniecturare. Quippe quod humore copioso est auctum, non simpliciter humectari postulat, sed opus est vt siccitatis quantitas, copiæ humiditatis respondeat. Porrò neruosarum partium doloribus à frigore obortis, vnicè opitulatur emplastrum ex euphorbio, oleo, & liquata cera confectum: ad computrescentes autem circa articulos partes, confert cataplasma ex hordei farina & stillatitio lixiuio paratum. Perfundendæ autem liberaliter partes circumiacentes sunt oleo calente: postea verò, vbi lana sicca, totus mador fuerit exhaustus, humido cerato, & cui euphorbium admistum sit, illinendæ. Porrò secunda die, pro hordeacea farina, miscere eruinam consueui: atque vbi iam totum quod computruit exemptum fit, paulatim primò quidem ad carnem gignentia, dein ad obducentia cicatricem transire. Quādo autem mihi neruos aliquis vulneratus occurrit, interim per liquida pharmaca curationem molior, interim per emplastra: lanam extrinsecus quam mollissimam, imbutámque oleo calente, applicans. Quòd si medicamentum ex aceto vsurpem, aceti modicum oleo admiscens, bis tértue quotidie soluo, & oleo calente foueo. Si noctes longæ fuerint, etiam in his soluere consueui: idque magis, dum vlcus à medicamentis eroditur. Oleum autem quo fouebimus, satis calens esto: verùm ita, ne vulneratam partem offendat. Nam vt frigidum huiuscemodi affectibus aduersissimum est, sic tepens non omnino vtile. Nam quemadmodum aqua ipsa, quatenus calet, aut friget, maximè contraria facere nata est, ita quoque oleum. Frigidum siquidem corpori admotum, perspiratum ipsius obstruit, & prohibet: calidum verò digerit, extenuátque. Porrò ab aquæ vsu in tota curatione ita tempero, vt ne attingat quidem vlcus. Proinde, quum sanguis initio statim à vulnerata parte abstergendus est, ex oleo id facere expedit. Iam verò acetum, si quando ipso ad affectos neruos vtamur, in se nihil vinosū contineat. Oleum autem omni astrictione vacet, sítque omni ex parte tenuissimum: quale Sabinum existit. Memini autem me, quum alia remedia de-

Sensibiliū rerum cognitio, inspectione sedula confirmatur.

Medicamenta reponendi ratio.

Galenus ex omni regione curabat sibi adferri omnigena medicamenta.

Neruosarum partium doloribus quid medeatur.

Putrescētium circa articulos partium curatio.

Nerui vulnerati curatio.

Tepidū oleum cæsis neruis congruit.

Aquæ vsum vulneratis esse neruis inimicissimum.

 essent,

essent, neruorum vulnera propoli recenti curasse, interdum etiam antiquiori fermento: quæ ambo aliquando commiscui.

Euphorbium ad pūctos tendines facere.

Vetus etenim euphorbium oleo læuigās, instarque cataplasmatis adhibens, aliàs tendinem punctum sanaui: id quod, euphorbio recenti adhibito, neutiquam successisset, quum calorem magnum, mordicationémque, atque dolorē efficeret. Eorum tamen euphorbium est, quæ calorem caducum, atque statim euanescentem sortiuntur.

Euphorbij vim citò euanescere.

* Cæterùm aliis multis pharmacis accidit, vt pauculis annis eorum vis resoluatur: id quod, post thapsiam, nullo minus euphorbio contingit. Quippe thapsia bimula expirat penitus, quum euphorbij vires ad sextū vsque annum seruari possint.

Thapsiam bimula expirare prorsus.

Porrò vbi pharmacum consistentia simile acopis dictis vnctionibus habere volueris, oleum sit quadruplum ceræ. Vbi verò emplastri speciem referet, parem ceræ portionem oleo expedit temperare, maximè si sicca & vetusta fuerit: ac tum sanè ipsi ceræ sic temperatæ, poteris sextam partem euphorbij recētis adiicere: ita vt illius sex drachmæ, ceræ sex, atque itē olei sex misceantur. Licebit etiam resinæ aut picis aliquid emplastro ipsi adiicere, vt glutinosius euadat: tunc tamen minus infundendum est olei.

Resinarū differentiæ.

Ac resinarum quidem omnium siccissima est, quam alij phryctam, alij colophoniam appellant. Huic succedit quæ ex figulinis impleta seruatur: quam si purges, in phryctem mutabitur. His ambabus siccior est, quæ dicitur pityinon phylema. Ego tamē ad rem propositam phryctē vtor, & liquidis. Harum rursus nonnullæ diutius liquidæ permanent, quemadmodum terebinthina: aliæ citò arescūt, vt strobilina: media vtriusque est abietina. Quinetiam facultate calidior est quidē strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina. Poteris autem medicamen quod euphorbium receperit, experiri in tuo crure, vel brachio: atque ita ex affectu quē inferet, aut remittere ipsum, aut eius vires intendere: remittere quidem, mistura ceratı: intendere verò, apposito euphorbio.

Propolis vires.

Quòd si propolim pinguem habueris, eam omnibus resinis aptiorem fore tibi intelligito: vt quæ vaporosam spiritus crassitiem, humorésque superfluos eliciendi, atque ex alto sursus extrahendi, a natura vim habeat: quæ facultas veteri etiam fermento inest.

Fermenti facultas.

Iam verò ad vulneratos neruos nonnunquam sum vsus sulfure viuo, sicuti & arsenico, & sandaracha, & calce tum viua, tum extincta, lotaque & illota: singulis namque horum per se cum tetrapharmaco temperatis. Porrò Empirici ex casu vnum aliquod simplex medicamentum vtile ad proposita inueniunt: at rationalis methodus plurima simul inuenit, & varias ipsorum compositiones.

Neruis vulneratis conferre, quæ humores ex alto educere, ac digerere possunt.

Etenim quæ ex alto humores educere, digeréreque possunt, neruorum vulneribus sunt ex vsu. Quādoquidem verò nonnulla horum qualitates habent immoderatas, alia eis immiscenda sunt, quæ ipsorum excessus, illæsa facultate, retundant. At rectè hoc fieri nequit, nisi cuiusque medicamenti non modò qualitatis genus, sed ipsius etiam qualitatis gradum, quantitatémue cognoscas.

Empirici cur similia tātum medicamenta commisceant.

Quocirca Empirici, quòd ignorent naturam simplicium, homogenia tantùm, atque similia commiscent: quemadmodum alij plerique, quòd excessus quantitatem non assequantur. In vniuersum autem, pharmaca liquidiora minus molesta sunt, cùm aliis, tum vel maximè neruorum vulneribus.

Aquā neruis læsis esse inimicam.

Cauendum tamen perpetuò est, ne aquis læsa particula respergatur. Verùm qui pulchrè neruorum vulneribus prospecturus est, etiam particularum naturæ sit peritus oportet.

Tendinum atque neruorum affectus æquē periculosus esse, eandemque medendi rationē desiderare.

Est autem curatio communis, sicuti & periculum par, tum in contusis ac vulneratis neruis, tum in sic affectis tendonibus.

Femoris vulnera glutinandi ratio.

Porrò in vulneribus iuxta femoris longitudinem facta, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit. Per transuersum vulneri accepto, nihil deligatura contulerit, sed sola sutura totum opus absoluitur. Has igitur nisi quis altas faciat, musculi partea permanebunt inglutinatæ. Consuendæ etiam sunt membranæ ipsæ cum musculis quibus cohærent.

Tendines non absque periculo consui.

At tendines, membranarum instar extensos, & dilatatos, non mediocri cum periculo consues.

Ligamentorū affectus cur periculo vacent.

Ligamenta autem quomodocunque afficiantur, ab omni sunt remota periculo: vtpote insensilia existentia, & ex ossibus, non ex musculis, vt tendines, orta: neque ex cerebro aut spinali medulla, vt nerui.

Medicinæ partes mutuam opē desiderant.

Igitur medicinæ partes mutuam opem requirunt, tum quæ manu, tum quæ medicamentis, tum quæ victu medetur: maximéque illa quæ manu curat, reliquis duabus indiget.

Pūctiones neruorum angustæ non iisdem medicamentis curantur, quibus nerui nudati.

Porrò punctiones neruorum angustam cutis diuisionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato neruo auxiliatur: sicuti neque id quod puncturis medetur, neruo nudo est ex vsu. Quippe multò calidius est magísque mordet, quam vt nudus neruus ipsum perferre possit. Præcipuè autem danda opera est, vt oræ angustiorum punctuum apertæ sint, quò calidum medicamen admotum extrinsecus, per eas vapores eliciat, attrahens humiditatem circa affectum locum intus delitescentem.

Punctionum angustæ oræ quo modo dilatandæ.

Quamobrem orificium duabus in cute sectionibus ad rectos angulos diuidere oportet.

Confectiones medicamentorum ad neruorum vulnera.

Neruis vulneratis qualia medicamenta congruant.

Ex metallicis astringentia vitanda sunt, præsertim vbi nerui sunt puncti. Detergentia autem conferunt: quæ tamen sub æstiuo sole, ex acerrimo, vetustissimo, substantiáque tenuissimo aceto læuigare oportet, quòd felicius crassitudo partium, qua omnia metallica prædita sunt, auferatur. Quantò autem longiori tempore attrita fuerint, hòc tenuiorem consequentur substantiam: eruntque aptiora angustis vulneribus: quemadmodum in neruis carne nudatis, admodum acrimonia, exedentiaque cauenda sunt: quibus sanè pastilli Andronis, Polyidæ, & Pasionis congruunt, ex sapa, quam Siræum vocant, appliciti. Ad punctos autem neruos equidem compositis medicamentis omnibus illud præstantius semper esse vsu ipso comperi, cui copiosa æris squama inesset: dein chalcitis combusta, postea misy. Porrò vbi neruus qui nudus erat, ab imposito medicamento iam tectus fuerit linamentis extrinsecus, vnum aliquod ex iis quæ ad angusta conueniunt vulnera, superponendum est: aliúdque eiusdem materiæ toti affectæ particulæ circundandum, ita vt sanas quoque partes, præsertim superpositas, plurimum comprehendat.

Medicamenta duo, eiusdem quidem generis, sed facultatibus differentia, ad vulneratos neruos cur in promptu habere semper oporteat.

Quum autem permagna differentia humanorum corporum sit, ob idque vnicum medicamentum omnibus conuenire non possit, duo semper in promptu habeto: alterum nempe valentius, sed ex similibus genere confectum: alterum mitius & blandius: quæ inuicem temperans, dum postulabit vsus, pro varietate misturæ, permulta alia media inter ipsa constitues. Esto igitur valentissimum metallicum tale: Chalcitidis crudæ partem j. misyos crudi partes

ij. æris

ij. æris squamæ partes tres. Mitissimum hæc recipiat : Misyos, chalcitidis, vtriusque combusti partem j. squamæ partes quatuor. Medium sit tale: Misyos, chalcitidos, æruginis, cuiusque vsti partem vnam : æris squamæ partes tres. Præterea ceræ in valentissimo duplum: * in mitissimo duplum, atque ipsius dupli dimidium miscetur :at in medio, duplum, ac ipsius dupli quartam partem miscere oportet. Quum igitur validissimum ex sex partibus constet, duodecim illi ceræ partes miscebis. Imbecillimum autem, quandoquidem ex senis etiam constabat, octodecim (quod duplum, ac dupli dimidium est) recipiet. Mediocri verò dimidium harum partium omnium indetur. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes constituunt : cuius numeri dimidium continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adiicientur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) siue eæ drachmæ sint, siue vnciæ, siue etiam libræ. Porrò mensura qua Romani metiuntur oleum, est cornea, discretáque circularibus lineis, totam ipsam diuidentibus in duodecim partes. Atque integra quidē mensura ab eis appellatur libra: vt eius duodecima portio, vncia. Iam verò prædictis pharmacis omnibus, iuxta ceræ portionem, addatur oleum essentiæ tenuioris, minimèque astringens, quod quidem ceram ipsam dimidio superet: ita vt octo illius vnciis, duodecim olei misceantur. Quinetiam vbi metallica pluribus diebus in mortario trita ex aceto fuerint, commodè illis thus candidissimum atque pingue miscetur. Cuius quantitas mediæ omnium portioni sit par: quā licebit tibi augere aut minuere, prout volueris efficere medicamētū mitius, aut acrius. Ceræ etiam oleo liquatæ, poteris aliquam resinam ex prædictis iniicere : sciens acrius futurum pharmacum, strobilina iniecta : mitius, terebinthina : medium vtriusque, abietina. Ex harum genere quoque est larix, cæterùm prædictis humidior, liquidæ piceæ substantia similis. Miscebis igitur ceræ, sextam vnius dictarum resinarum partem, si vis vt medicamentum emplastri formam retineat. Chalbani verò æquale thuri pondus indes, vbi mitissimum reddere statuis : dum valentius, dimidium: quando ipsorum medium, id quod inter æquale & dimidium est. Inest porrò chalbano, vt emollientibus omnibus, etiam putrificum quid : quare nudatis neruis non vsqueadeo conuenit. At si nudus neruus non sit, haud mediocriter permistio ipsius ad dolorem leniendum confert. Omnia quippe metallica exasperant, doloremque excitant : vt ex humidis etiam, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliatur fotus ex oleo & chalbano mistis administratus. Nihil autem minus chalbano dolorem lenit adeps tenuitate substantiæ præditus : qualis à feris, & agrestibus animalibus sumitur. Nam animamalibus sumitur. Nam animalium quæ conclusa in vrbibus degunt, adeps est & humidior, & crassior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamen expedit, quod ex metallicis composito possis interdum miscere.

Mensura olei erat olim apud Romanos cornea.

Resinarum differentiæ.

Emollientibus omnibus inesse putrificum quid.

Chalbanum punctis neruis conducit.

Metallica omnia dolorem excitant.

Adeps tenuis partium, lenit dolorem.

De medicamentis ex euphorbio confectis.

Vetus euphorbium recentiori longè est inferius. Si igitur anniculum sit, etiam Cyrenæo succo, quem nunc habemus, & cuius irrigatione stirpes augent, & succulentas reddunt, magis excalfacit. Porrò colore quidem vetus recenti flauidius pallidiusque apparet : substantia, durius & siccius. Conficitur autem ex recenti euphorbio calfaciens medicamentum in hunc modum. Euphorbij vnc. j. ceræ vnc. iij. olei vnc. xij. quo smegmate intrepidè vti ad puncturas poteris, dum veteris ne oscula ipsa * conniueant. Quòd si imbecillius fuerit euphorbium ipsum, augenda eius mensura est, pro imbecillitatis ratione. Cæterùm confectura ceram euphorbij triplicatam continens, aliarum est valentissima, quum illud recens miscetur : quincuplam autem recipiens, inualidissima. At quadruplam capiens, medio inter vtrasque gradu consistit. Quòd si vnguenta proponas facere, qualia ἀλοιφὰς nuncupantur, oleum ceræ quadruplum immiscebis : si verò, vt in fracturis, liquidum ceratum parare, duplum. At emplastron medicamen cupiens conficere, oleum pari mensura ceræ immisceatur, si quidem ambiens fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus sit, cera autem vetus & arida, paulò ampliori misceri debet. Vt autem tenacius hæreat, terebinthinam, aut colophoniam, soleo emplastro adiicere. Pix etiam, cerati consistentiam tuetur. Multò autem præstiterit medicamentum, si resinæ, picisque loco, propolim ceræ parem adiunxeris. Quæ si pinguitudine careat, cupimúsque vt adhæreat pharmacum, terebinthinam, vel laricem, vel syncomistem pineam, vel resinas sua sponte fluentes, miscebimus.

Euphorbium vetus recentiori esse inferius.

Medicamen ex euphorbio ad neruorum punctiones commodum.

Medicaminū varias consistentias parandi ratio.

Medicamen confectum ex liquabilibus.

Ex aceto citra ignem liquescit ammoniacum thymiama, sagapenum, & opopanax. igni verò soluuntur, propolis, cera, resina, & consimilia. quæ in duplici vase liquare est melius : nempe quum in cacabo aquam calidam continente, incumbentéque prunis, alterum vas consistit, præter liquabilia etiam chalbanum continens. Valentissimum igitur ad vulneratos neruos medicamentum sit huiusmodi. Opopanacem ex aceto dissolutum diutius conterito. Postea liquefacta illi super igne, propolim, chalbanum, & resinam terebinthinam misceto. Singulorum itaque aliorum pars vna esto, propoleos recentis pinguisque, sex. Qua si careas, eius loco picem pinguem indes, qualis est brutia. Quòd si hæc non adsit, veteris terebinthina. Ego nonnunquam vel solum medicamentum ex pingui pice confectum imposui, quo etiam ad canum morsus vtimur. Id autem recipit, picis lib. j. opopanacis vnc. iij. aceti, in quo illa coquantur, sextarium Romanum. Etenim puncturæ oras conniuere non sinit. Sic tamen composito, in duris tantum vtemur corporibus. Nam in mollioribus, ex aliquo molliori, sed digerente, vnguento vel oleo liquandum est. Quòd si loco opopanacis, sagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactam resinam, propolim, & adipem quandam acriorem adiicias, eiusdem generis medicamen habebis. Mollius tamen est quod ex resinis, propoli, seuis, ac cera colliquatis, absque aceto, conficitur. Cæterùm quod indetur seuum, sit acre: quale est quod ab agrestibus animalibus sumitur, quodque vetustum existit. Porrò ex medullis, ceruina, vitulináque antecellunt.

Liquandi medicamenta in duplici vase, ratio.

Medicamen ex pice, vtile ad canis rabidi morsus.

De pharmaco ex columbarum stercore confecto.

Columbarum turricolarum stercus acre est : quo interim ruri sum vsus in adolescentе, nerui vulnere affecto. Cuius sanè tum compositio, tum vsus, idem est, qui medicamini ex euphorbio inest: aliis quidem

Medicamen ex columbino stercore.

quidem eodem modo se habentibus, sed euphorbij loco, stercore indito.

De medicamento ex herbis confecto.

Medicamen ex herbis confectum.

Ex herbis etiam tenuium partium, amaritudinem absque astrictione, aut acorem modicum, referentibus gustu, haud in idoneum ad vulneratos neruos confici medicamen potest. Tales enim sunt dictamnum, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpirys, centaurium, atque id genus aliæ: quemadmodum etiam radices omnium aristolochiarum, dracunculi, cucumeris agrestis, bryoniæ, altheæ, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianæ, & panacis: quæ omnes, perinde vt collyria arida, læuigari in tenuissimmũ pollinem debent. Nam quod crassa est substantia, neruis vulneratis conducit nihil. Læuigatum autem medicamen, alio quod cerati modum habeat, est excipiendum: idque ea temperatura, quæ in euphorbio prius indicata est.

De sumptuosis pharmacorum compositionibus, vulneratis neruis congruentibus.

Medicamina sumptuosa vulneratis neruis congruentia.

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectantur medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamni, mari, singulorum drach. xl. amaraci pauxillum. Hæc redacta in tenuissimum pollinem, cum cerato ex opobalsamo optimo, & cera Tyrrhenica facto, confundo. Debent autem ceræ partes octo, opobalsami decem, in id ceratum coire. Adiicio etiam partem vnam terebinthinæ odoratæ, vt medicamen non sit friabile, sed sibi mutuò cohæreat. Sed ex eodem cerato, & liquore Cyrenaico, similiter aliud medicamen compono, mistura pro portione euphorbio facta: tertiumque aliud ex vtrisque temperatis conflatum: quartum deinde, quod in se myrrham stactem recipit. In quibus autem neruus est nudus, ibi ceratum ex cera quæ vocatur myrepsice, & vnguentis apud Romanos foliatis & spicaris dictis, compono, duodecimam partem pompholygis ei admiscens. Licet autẽ ex Thyrrhenica cera id conficere: quam solam nihil etiam prohibet ex nardo optima liquefacere, idque in duplici vase: quod in omnibus vnguentis sit commune præceptum. At raso cerato, spicæ nardi, amomi: folij melabathri, & elotæ pompholygis, pares singulorum portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex vsu sũt, quæ vulnus apertum conseruent. Denudatis autem, mediocri astrictione, cum digerendi virtute absque morsu, prædita offerre conuenit. At amomum, astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica, & malabathri folium.

Vnguenta omnia liquanda esse in duplici vase.

Puncti nerui, quam nudi, acriora pharmaca postulant.

Quæ alij scripserint ad sananda neruorum vulnera.

Quidam nostræ ætatis Medicus vtebatur medicamento, similiter meis confecto, ex metallicis. Recipiebat enim ceræ vnc. vi. olei vnc. ix, misyos drach. vi. chalcitidis drach. j squamæ æris vnc. ij. s. thuris vnc. j. s. chalbani vnc j. Cera & chalbanum liquata, metallicis aceto intritis superfunduntur. Porrò si neruorum vulnera non comitetur phlegmone, molliora humidioraque statim à principio sunt potiora medicamentis durioribus, ac siccioribus: præstatque liquata ipsa in digerente quopiam, vel mitigatorio medicamine administrare: Voco digerentia quidem, vetus oleum, & ricininum, & sicyonium: mitigatoria autem, rosaceum, chamæmelinum, & quod ex althea conficitur. His fortiora, eóque durioribus corporibus magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimitur: & quod ex iride, bryonia, & aro paratur. His valentius est, ex dracunculo, aristolochia, & panace factum. Nos frequenter vsi oleo sumus ex abietis semine, populique flore confecto.

Digerentia quæ. Mitigatoria.

Claudij Philoxeni Ægyptia, neruorum vitiis, aliisque congruens affectibus.

Ægyptia Claudij Philoxeni.

Argenti spumæ, ceræ, sing. drach. lx. ammoniacum thymiamatis drach. lxxx. popoleos drach. xl. resinæ siccæ, terebinthinæ, squamæ æris, thuris, sing. drach. xviij. lanæ succidæ exustæ, squamæ stomomatis, sing. drach. viij. opopanacis drach. iiij. ricini heminas tres. Conficito artificiosè.

Fuscum Andromachi, contra puncturas.

Ammoniaci, ceræ, terebinthinæ, æris combusti, sing. drach. viij. picis aridæ drach. xl. lithargyri drac. iiij. aloës Indicæ, aristolochiæ, chalbani, sing. drach. ij. æruginis drach. j. thuris drach. ij. olei hyeme quartam heminæ partem, æstate octauam: aceti tres cyathos, quibus ammoniacum dissoluatur. Conficito.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum genera,

LIBER QVARTVS.

Dysepuloticorum differentiæ.

QVandoquidem ex disepuloticis quædam, saniei humorumque vlceratis partibus influentium vitio, ægrè cicatricem admittunt: quædam ipsa affecta sede influentem succum quamlibet probum corrumpente, secunda ratione vlcera dysepulotica & cacoëthe propriè nominant: in quibus interim totam partem affectam excindere vel adurere nonnulli coguntur, aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne vtentes. Quum autem ampla vtriusque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignumque est, tot sanè desiderantur auxiliantia pharmaca, quot fuerint ipsorum vlcerum differentiæ. Quare duo vt minimum, quæ idem polliceantur, eandemque facultatem ostendant, differant tamen maximi minimíque ratione, in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus vlcera constituerit curare. Cæterùm vbi nullus vitiosus succus vlceratas partes infestat, tale requiritur pharmacum, quod influentem quidem humorem repellat, infixum autem patti, discutiat. Atque hæc sanè vires contrariæ præstant. Siquidem influxum reprimunt astringentia: impacta digerunt, quæ trahendi potestate sunt prædita. Porrò quæ astringunt, maiori ex parte exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia verò ac digerentia ex alto humores, non citra acrimoniam id faciunt. Ac acrimoniam dolor aliquis necessariò sequitur, mordens vlceratam particulam; vnde influentes humores irritati contingit, ac proinde in vlcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet medicamenta dysepuloticis malignísque vlceribus congrua, esse quamdifficillima inuentu. Inuenienda tamen aliqua eorum materia est, qua vlcus citra dolorem siccescat: quod accuratè fieri nulla ratione licet, ignotante medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul & astringente

Vlceribus tot desiderari pharmaca, quot ipsorum sunt differentiæ.

Vlceratarum partium, quas non infestat vitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis congruentia medicamenta, cur sint difficillima inuentu.

astringente, validũ conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humorque vlceri incumbens, pharmaci rosionem exoluunt. Itaque perpendendum est, quaorum primus vsus bumiditatis ac sordium in vlcere desiccauerit : atque ita secuodùm, tertiúmque vti illo debemus, donec siccum & purum vlcus ipsum appareat. Vbi verò id tale conspexeris ad aliud medicamentum te confetes, eiusdem quidem speciei, sed ptiore imbecillius.

Vlceribus qua ratione medicamenta medeantur.

Scire autem oportet, medicamenta ipsa non alia ratione mederi vlceribus, quàm quòd in exulcerata particula eam siccitatem inducant, quam sortiebatur quum se baberet secundum naturam : id quod factum intelligimus, vbi neque tenuis amplius sanies iofluit, oec pus producitur. Reuocãda igitur ad memoriam sunt ea quæ citra motsum exiccant, cuiusmodi complura metallica existuot.

Vsta & lota medicamenta, acrimoniam quam prius habebant amittere, & ob id ipsis vtendum esse in mollioribus & cacochymis corporibus.

Meminisse etiam oportet, combusta, & lota, acrimoniã, quam prius habebant, amittere : ac ptoinde ipsis vtendum esse, in iis qui molli carne sunt præditi, admodumque ad sentiendum ptompti, necnon cacochymi. Nam in aliis corporibus illita etiam vsurpari licebit. Siccant igitur modicè, Lemnia sphragis, cadmiáque, præsertim quæ spontè nascitut : quam sub æstiuo sole ploribus diebus ex aceto, aut vino giluo pellucidóque interens, exiccantiotem reddo.

Chalcitis crustas excitat.

Chalcitis combusta, quàm cadmia, valentius siccat. Pet se autem, nec combusta, si administretut, crustas excitat. Lotam igitur ipsam, deinde siccatam habere est satius. Minus enim lota quàm cõbusta desiccat, tum lõgè mitior est, minúsque mordax. Persimile huic medicamentum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem non est experta, fortissimum medicamentum est, sicut chalcitis.

Chalcanthũ.

Verùm bæc nonnihil etiam astringit, & ea multò magis chalcanthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy autem & sori chalcitidi sunt cognata : tenuius tamen misy apparet, minúsque mordax & vtens : crassius sori, & vtrisque siccat imbecillius : quemadmodum & stimmi maiorem astringendi, siccandique vim, ac sori, possidet.

Diphryges.

Porrò, diphryges vlceribus ægrè humoris vitio ad cicatricem venientibus, aptissimum medicamen existit : validè nanque siccat, etsi sit mordax modicè. Ad bæc præter acrem tum qualitatem, tum potentiam, vim astrictotiam possidet.

Alumine solo cur non sit ad vlcera vtendum.

Iam omnes differentiæ aluminis, vlcera satis exiccant, generosè astringentes: quare nemo solis iis ad vlcera vtatur. Igitur quæ plethora, vitiosóque succo laborant corpora, quæque tenera carne prædita, & ad sentiendum maximè prompta sunt, facilè ex morsu, rosionéque phlegmonem contrahunt : quare mitiora medicamẽta desiderant:

Siccantia citra rosionem quæ sint.

cuiusmodi sũt, sarcocolla, ichthyocollcahrysocolla, plõbũ vstũ, sori, stimmíque: similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat : quemadmodum ferri squama, quæ etiam abstergit, purgátque : vnde puta vlcera reddit, quod reliquæ squamæ non possunt. Quare si bæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis contumacibúsque inspetseris, mirificè videbis citra rosionem ea desiccari : sicuti vbi buccinorum testas concrematas, purputarum, ostreorum, aliorumque id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes, siue specularius dictus leniter ac sine morsu exiccat. Eiusdem facultatis est vitrum vstum.

Siccantia simul & astringentia.

Quinetiam Ægyptiæ spinæ fructus, galla immatura, rheon, malicorium, siccandi & astriogendi facultatem sortiuotur: Aristolochia etiam, iris, acorum, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperus, dracunculus, & gladiolus, affatim siccant. His euidentius adhuc centaurium & polium : quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta : vti valentior, vocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta, calx viua & illota, & molle aphronitrum (quod reuera aphronitrum est) sola per se non admouentur vlceribus.

Vlceribus cõtumacibus aduersari tum oleosa, tum acria.

Nihil autem nobis in prædictis vlceribus tam euitandum est, quàm tum oleosa & mollia medicamenta, cuiusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliunt : tum acria, vt piper, zingiber, sinapi, & alia id genus.

Medicamentis prædictis quomodo sit vtendum.

Vlcera quomodo sint tractanda.

Vbi igitur siccum aliquod pharmacum vlceri imponere est animus, sordes prius sunt exprimendæ, molli, puro, atque sicco linteolo. Medicamento iam indito, platysma ex emplastro labris attenuandis commodo, extrinsecus superdandum est. Huic rursus linamentum vndique æquale foris iniiciendum : cui spongiam ex aqua aut vino tinctam applicabimus: quæ vt frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus.

Deligatura vlceribus qualis sit adhibẽda, & quando soluenda.

Porrò deligatura ipsa in vlcere inchoanda est, atque illinc ducenda versus partes supernas : quam tertio quoque die, non singulis, soluere expedit. Tunc autem si ambientes vlcus partes aliquid phlegmones referãt, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum vini astringentis permistum sit, externas platysmatis partes quamlatè imbuere expedit.* Verum non ex obuio quouis oleo phœnicinum liquare oportet. Sed si tubor quidem, atque omnino caliditas dominetur in adiacentibus vlceri partibus, ex aliquo astringentium atque refrigerantium id solues : cuiusmodi sunt myrreum, melinum, & omphacinum. Sin durities aliqua conspiciatur, oleo veteri, vel ricinino liquandum est.

Repellentia esse applicãda regioni supposita vlceri.

Tutius autem fuerit, vel si nihil in ambiente vlcus loco vitiosi appareat, superpositæ regioni ipsum medicameo apponere, vt repellat si quid prius vel prauum, vel plus quàm par est, influat : maximè quum in crure vlcus obortum, superpositam habet varicem.

Varices quando excidendæ sint.

Quæ dum sanguine melancholico turget, excidenda venit : quamuis iuxta excisionem ipsius, vlcus malignum & contumax interdum oriri solet.

Vlceri cui varix incumbit, curatio.

Igitur in id genus vitiis præstat, viribus ægri consulis, à sectione venæ auspicari : dein pharmaco purgare melancholicum succum, simulque etiam pituitosum vacuare : quoniam is quoque interdum vnà cum melancbolico influit, dum varices gignuntur. Postea venam vlceri soprapositam in longum scarificare commodum est. Vbi abundè vacuaris, ei ipsi venæ sectæ prius medendum. Postquam exactè iam cicatricem videtur recipere, tunc aggredere maligni vlceris curationem. Iam verò lien nonnũquã malè affectus, vitiosi talis humoris est autor: sicuti & iecur : quibus vbi in primis consultum fuerit, sic tandem accedere ad curandũ vlcus oportet. Pari modo si vniuersum corpus plethoricum, cacochymúmve existat, id prius vacuare, expurgaréque expedit, quàm vlceri medicamentum admoueas. Cui quidem dum mederis, à valentioribus abstersoriis pharmacis ad mitiora, leniotáque digredere, si vlcus adamussim esse putum videatur : quemadmodum in sordidis ad magis abstergentia transire conuenit, nisi ex erosione medicamentorum sint facta sordida. Sæpe siquidem

ab

Sordes ab acri medicamento excitatæ, quomodo discernendæ ab iis quas vlcus propria ratione producit.

ab acri medicamento colliquata & soluta caro, in vitiosam saniem degenerat. Cæterùm cauitas vlceris maior, oræque rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniam ipsæ sordes acrescunt.

Compositio emplastrorum.

Vlceribus contumacibus, aut oleum & aqua aduersentur.

Quandoquidem malignorum & difficulter admittentium curationem vlcerum, summus scopus est, vt medicamentum citra morsum exiccet, aqua verò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abstinere oportet. At cera deligenda est recens & pinguis: qua in sole emollita, aut apud ignem subacta: & in calidam aquam immersa, arida medicamenta prædicta excipimus. Mediocre autem medicamentum fiet, si quarta pars metallicorum ipsi ceræ adiiciatur: valentius autem si tertia. Etenim quum haud exiguo discrimine inuicem corpora differant, vnum omnibus medicamentum rectè præparari non potest. Erit ergo temperati pharmaci compositio huiusmodi. Vtriusque æruginis, æris combusti, sing. drach. j. aluminis scissi drach. s. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, si loco aluminis integram diphryges drachmam adiicias. Quòd si expurgare sordes consilium sit, sic conficiemus. Aëris, æruginis, vstæ, diphrygis, sing. drach. i. æris squamæ drach. s. ceræ pinguis drach. x. Misceto. Cæterùm si cera ipsa sit siccior, emollienda est aliquo astringente oleo, vel larice, vel terebinthina.

Vlceribus contumacibus pharmacum temperatum describitur.

Ad chironia & difficilia vlcera medicamen. ab Asclepiade proditum.

Vlceribus difficilibus, pharmacum Asclepiadis.

Aëris squamæ vnc. j æruginis rasæ tantundem: ceræ selibram: resinæ laricis vnc. s. Quæ liquari possunt, aridis affunduntur: quibus exceptis, ac eorum emollitis, vtitor. Cæterùm platysma exiguum soli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat, imponito. Ambientes autem particulas pharmaco quod phlegmonem arceat, circundare oportet. Inter curandum tertio quoque die soluere, dein fomentis mitigare, ipsumque emplastrum quod platysma vocatur à latitudine, abluendo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certè Attico nonnunquam œsipo ceram temperaui. Meminisse autem oportet, qualitates omniũ vicinorum corporum, mutuò in se agere, etiamsi alterum ipsorum multò validius sit. Vnde processu temporis quodammodo euadunt similes. At vbi qualitas medicamenti curando corpori specie similis fuerit, maior vtilitas sequitur. Porrò diphryges, si vel solum inspergatur vlceribus quæ difficulter cicatricem admittunt, probè illis medetor: item & æs combustum. Ærugo autem exedit atque mordet insigniter. Itidem calx ignem non experta, quum insigniter mordicet, exigua portione aliis medicamentis à nonnullis miscetur. Extincta mediocre est pharmacum. Elota prorsus lene, & mordacitatis expers.

Vicinorum corporum qualitates in se agere mutuo.

Æruginis facultas.
Calcis vires.

Pharmacum ad mitiora vlcera cicatrice inducenda, ab Andromacho scriptum.

Cadmiæ tostæ lib. j. chalcitidis vstæ tantundem: ceræ lib. iiij. resinæ lib. iij. myrtei lib. iiij. Vnum miscetur aridis. Quum autem ad maligniora vlcera valentioribus vtendum remediis sit, vt imbecillioribus ad mediocria: aliud medicamentum subdam, quo vtor ad dysepulotica. Æruginis, & squamæ, sing. vnc. j. ceræ vnc. viij misceantur. Si igitur cauum sit vlcus, iodito medicamento repleatur. Post hoc rursus aliud platysma superaccommodabitur, quod & labra comprehendat. Huic deinde linteus frigida madens rantus vndique obiicitur, vt medicamentum occultet. Postremò spongia mollis, fascia ex linteo excepta, vel semel, vel bis affectam partem orbiculatim ambiente, tantæ magnitudinis, quò totum vlcus cum labris, ac superpositorum ipsis aliquid, subiectorumque, complectatur.

Vlcera maligniora, valentioribus egent remediis: imbecillioribus autem, mitiora.

Deligatio autem ipsa à duobus initiis fiat. Vocãt sit quoties tota pars media vinculi affecto loco incumbit: vtrunque autem crus in oppositam regionem deducitur. Vbi hæc primo die peregeris, altero aquam frigidam per spongiam irrigato. Si ambiens aër calidus & siccus fuerit, bis hoc terve in dies singulos est faciendum, ac deligatura tertio quoque die soluenda: per hyemem, quarto. Affectus autem ipse indicabit, num fortius, vel mollius, vel simile sit imponendum pharmacum. Emollies ipsum paululo myrtini, aut rosacei, aut melini, aut lentiscini, aut mastichini, aut cyprini instillato. Validius reddes, aliquid squamæ, aut æruginis addens.

Deligatio exulceratæ particulæ qualis molienda sit.

Aliud ad obducenda dysepulotica aptissimum.

Chrysocollæ, squamæ, sing. drach. ij. ceræ drach. vi. diphrygis drach. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Aduertendum autem est, mitia pharmaca mihi dici sarcocollam, chalcitidem vstam, æs, æruginemque combustam, atque chalcanthon: quæ ignem non experta, acria omnia sunt: combusta, moderata: lota post combustionem, lenia, rosionisque expertia.

Mitia medicamenta quæ sint.

Aliud mitissimum.

Eloti plumbi drach. ij. spodij, cadmiæ, diphrygis, sing. drach. iiij. terebinthinæ qua excipiuntur drach. vi. Zeno addit chalbani drach. s. Etenim satius est modica portione misceri pharmaca id genus, quum nimirum confestim sibi saxeam duritiem contrahant. Porrò in hisce omnibus, illa quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, abrasaq; siccis diligenter redactis in pollinem, admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, in grumos concrescent, maximè vbi inualuerit frigus. In sole autem feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere, mouendo rudicula primòm, dein cochleario: præstat tamen ad omnia hæc, ramusculus palmæ.

Aliud ad desperata vlcera ex collectaneis Primionis.

Soreos drach. xxiiij. aluminis scissilis, malicorij, calcis viuæ, sing. drach. xvi. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitidis tantundem: ceræ drach. cxx. seui vitulini (aut eius loco, adipis porcini & vetusti) drach. lx. olei veteris heminam. Conficito. Porrò sori, alumen, malicorium, galla, non digerendi facultate, sed astringendi eximia, sunt prædita. Etenim sub astringentium genere continentur austera & acerba: sed illa quidem astringũt mediocriter, hæc autem, hoc est, acerba, vehemẽter. Omnia igitur astringentia contrahunt, ac densant meatus, vinciuntque & continent partium sibi cohærentium substantiam: quo fit vt altius ipsorum virtus penetrare non possit, nisi ab aliis acribus, atque subtilium partium ducantur: id quod ipsis calx in præscripto medicamento præstat. At verò induratis vlcerũ labris multò vtilius medulla ceruina adhibetur: quæ si non adsit, vitulina. Porrò inueteratũ oleum ab adipe suillo (quẽ oleo communi liquatum institores pro oleo vendunt) ex odore & consistentia discernes. Vtrunq; tamen inueteratũ rosionem quandã acquirit quo

Astringentis esse genus commune austeri & acerbi.
Astringentiũ facultas.

nomine

Vlcera malignorum natura quæ sint.

nomine ad vlcera præter modum maligna conueniunt. Talia enim appello, io quibus aut pars affecta tam vitioso habitu est prædita, vt vel optimum sanguinem, qui outritionis gratia confluit, cortumpat: aut id quod influit, adeò peruersum existit, vt etiamsi pars rectè se habeat, ab ipso tamen solo erodatur. Igitur vt citra tatioualem methudum medicameota compooere, ita vim illorum certò & accuratè coguoscere sine experientia nemo potest.

Epuloticum Critonis ex ladano.

Epuloticum διὰ λαδάνου à Critone conscriptum, quod prætumidis, durísque & cauis vlceribus conuenit. Picis aridæ drach. c, æruginis rasæ drach. xxiv. æris combusti dtachmas xv. sqoamæ rubræ dtach. xxiv. ladani vnc. ix. argeoti spumæ lib. iij. olei sextatium j. s. Eteoim arida pix euidenter siccat. Calfacit autem modicè: ob idque pus mouentibus medicaméris miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, bumidum, aut siccum dicimus, cum optimo corporis temperamento id conferimus. Igitur cauum & putum vlcus, à mediocriter siccantibus medicameoris cutatur: sordidum verò & malignum, & oria duris & prætumidis quidem, sed carne iuxta cutem fluida, validissime siccantia requirit. Verùm quæ metallica, vt siccent sine vllo morsu, præparas, coquere diutius uportet. Sic siquidem magis siccant, ac minus erodunt. Porrò ladanum ipsum solum ex vino tritum; vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus auxiliatur.

Picis aridæ facultates.

Vlcus cauum & purum, a quibus sanetur medicamentis.

Metallica diutius cocta, magis siccant, & minus rodunt.

Medicamen Critonis ex chamæleonte.

Lentiscini olei facultas.

Medicamen ex chamæleonte à Critooe descriptum, ioducens cicatricem periculosis & callosis vlceribus. Litbargyti dtach. c. ceræ drach. L. ætuginis drach. xxiv. chamæleontis drach. xij. olei minam. Conficito. Ego tamen huiuscemodi emplastris adiicere lentiscioum consueui, quòd emolliat nonoihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia vlcera cum labris iuduratis, desiderant.

Aliud Heraclidis Tarentini aduersus vlcera vetera.

Squamæ dracb. j. ætugiois rasæ drach. iv. excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorum facultas à quouis cerato resoluitur.

Aliud. Squamæ tritæ acetum affundito, eámque sub Caniculæ exortu læuigato vsque ad crassitudinem mellis: vel etiam incoquito. Postea exciccatæ, redactæque iu puluerem, cerati partes octo misceto. Valet aduersus recentia vulnera, & vlcera inueterata. Licebit etiam ad ignem exiccare ipsam squamam, si alio tempore medicamen id conficiamus. Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto læuigantur: atque ob id melius purgant, attenuant, & siccant. Verùm ad cicatricem inducendam sunt ex vino trita meliora.

Subtiliora fieri quæ læuigantur aceto: quæ ex vino, magis cicatricē obducere.

Aliud Andromachi cicatricem ducens.

Ossium vstorum drache. ij. mannæ drach. j. cadmiæ obolos. iv. tritis vtitor.

Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.

Piceæ corticis drach. vj. cornu ceruini vsti drach. iv. cadmiæ dracb. xviij. mannæ drach. iv. ætuginis rasæ drach. ij. siccis vtitor.

Aliud ad excrescentia vlcera cicatricem absque morsu ducens.

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorum partibus æquis coofusis, aridísque vtitor.

Ad vlcera quibus callus obduci non potest.

Ex Achigene.

Archigenis ad vlcera contumacia, remedia.

Communi quodam oleo expurgatis, vetustissimum cum lineamentis imponitur. Ærugo rasa cerato rosaceo, quod paulum resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimum cerato myrteo exceptum vsurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiusculè tritum, inspersúmque, conducit. Vel aristolocbiam rotundam, & gallam, æquali poodere ex oleo inungito. Vel cucumeris agrestis radicem cum foliis illigatam, calido cinere recondito: quum autem emollierit, contritam impooito.

Eiusdem ad cancrosa.

Cancri fluuiarilis vsti, & cadmiæ, pares portiones tritas inspergito. Vel cinerem cancrorum cum cerato imponito.

Eiusdem ad callosa.

Nitrum torrefactum & calcem viuam cum lotio pueri impubis læuigata circumlinito. Conferunt etiam caustica medicamenta.

Andreæ emplastrum faciens ad excrescentia vlcera.

Andreæ emplastrum ab Asclepiade scriptum, omnem excrascentiam reprimens, atque arcens inflammatiooem. Argenti spumæ lib. iij. squamæ æria, chalcitidis, æruginis rasæ, sing. vnc. vj. aceti beminam: olei veteris lib. viij. Misce.

Asteris medicamen ad idem.

Asteris medicamen.

Lithargyri lib. i. olei veteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubræ, sing. vnc. i. aceti heminam. Conficito.

Isis emplastrum rufum, ad fluida, diuturna & maligna vlcera.

Isis emplastrū.

Argenti spumæ drach. c. mioij siuopici dracb. viij. dipbrygis, ceræ, chalcitidis combustæ, sing. vnc. i. chalcitidos crudæ drach. ij. olei bemioas ij. Conficito vt decet.

Aliud Scribonij Largi, ad eadem accommodatum.

Ceræ dtach. c. lithatgyri dtach. L. olei myrtei heminam j. misyos combusti, chalcitidis vstæ, alumiois scissi vsti, cetussæ, resinæ terebiothinæ, sing. drach. xij. Cooficito.

Aliud ex chamæleonte, ab Asclepiade scriptum ad fluentia & ægrè curabilia vlcera. Litbargyri lib. i. olei veteris lib. ij chamæleontis radicis trientem: aristolochiæ tantundem: chalbani vnc. ij. gallæ vnc. ij. thutis tantuodem. Conficito.

Aliud ab Asclepiade scriptum ad vlcera qua vix curationem recipiunt.

Squamæ æris, ærugiois rasæ, sing. vnc. i. ceræ selibram, resinæ laricis vnc. s Conficito.

Cephalicum ossa corrupta educens.

Decleontis cepbalicon ab Asclepiade scriptum, à quo educuntur ossa corrupta. Æris squamæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, sing. drach. x. aceti beminas xij. Terito squamam ex aceto, & quum læuis facta fuerit, thus in pollinem redactum adiicito, resinámque atque pastillos fingito: quorum assiccatorum in vmbra miscens partem vnam cum cerati ex rosaceo confecti pari portione, ipsa vtitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, vtile vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus, necnon paronychiis. Litbargyri chrysitidis, ceræ, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvi. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei heminas iij. Conficito vt decet. Aliud egregium. Ceræ, picis, bituminis, sing. lib. i. mannæ, æruginis, gallæ, spinæ Ægyptiæ, iridis Illyricæ, aristolochiæ rotundæ, chalcanthi, singulorum vnc. iv. aristolochiæ longæ, æris combusti,

vtriusque vnc. ij. Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi, sing. lib. i. picis, resinæ pityinæ, ceræ, sing. lib. ij. mali terræ rotundi, gallæ, spinæ Ægyptiæ, sing. vnc. viij. malicorij, æris vsti, mannæ, mali terræ longi, sing. vnc. iv. olei ricinini, aut veteris, lib. ij. Conficito pro dignitate. Aliud quo vtor in molli carne prædítis. Ceræ lib. i. rosacei tantundem cerussæ vnc. viij. salis ammoniaci vnc. iv. squamæ Cypriæ vn. ij. thuris, calcis viuæ, aluminis, æruginis, malicorij, sing. vnc. i. Conficito diligenter.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm genera.

LIBER QVINTVS.

Polychresta pharmaca ex contrariis cõstare.
Qualitates primæ & secundæ quæ dicantur.

POlychresta medicamenta, sine ad multos vsus vtilia (de quibus agere in præsenti commentario est animus) ex contrariis pharmacis constant, etiam iuxta qualitates secundas, non tantùm primas. Etenim primas appello, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: tum ex harum coniugatione compositas: secundas autem, quæ has ipsas primas sequuntur.

Panacia Heræ.

Ex iis est emplastrum descriptum ab Hera, boni coloris, epuloticum, glutinans, implens, valéosque ad Chironia vlcera: cuius temperies est talis. Ceræ lib. ij. phryctæ lib. iij. æruginis rasæ vnc. vj. mannæ vnc. iij. olei heminas v. aceti sextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem vlcerum mirè conducens. Rumpit atque dissoluit quicquid corruptum est: omnem sanguinis eruptionem supprimit: hæmorrhoidas ipsas consumit & tabefacit: omnique vlceri imposita, quamuis agresti, mitius ipsum statim reddit. Chamæpityos, chamæleontis, symphyti, marrubij, singulorum drachmas iv. polij, centaurij tenuis, singulorum drachmas vj. helenii, aristolochiæ, singulorum drach. iv. thuris drach. xij. s. myrrhæ drach. iij. aloës drach. vj. chalbani drach. vj. obolum vnum: olei drach. clxxx. mellis drach. xxx. propolis drach. xij. s. aluminis scissi, terebinthinæ, chalcitidis, sing. drach. vj. obo. s. bituminis, terræ ampelitidis, lithargyri, drach. L. gallæ & pulueris iridis sing. drach. iij. Conficito diligenter. Porrò marrubio vel solo vti etiam queas in iis qui carnem abundè humidam & sordidam circa vlcus habent. Helenioo verò haud item conuenit solum insperfum: sicuti nec aliud quoduis acre.

Acriũ facultas.
Amara cur exulceratis conducant.
Thuris facultas.

Nosti siquidem acria irritare, mordere, calfacere, & fluorem concitare ad affectas particulas: amara verò exiccare citra morsum atque calorem: eóque exulceratis conducere. Iam verò thus concoquit, & pus mouet intemperatis naturis: nam in corporibus humidioribus carnem producit.

Pus mouentiũ facultas.
Olei facultas.
Chalbani vires.
Terebinthina.

Nullum autem eorum quæ concoquunt, ac pus mouent, valenter digerens est: sicuti neque acre. Siquidem eiusmodi mediocriter excalfaciont: emolliúntque magis, quàm exiccent. Oleum lenit, ac valida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum siccat, tum digerit. Chalbanum emollit, concoquit, lenit, atque dolorem sedat: quas vires thus, licet imbecilliores, sortitur. Terebinthina detergit, discutit, & quodammodo concoquit.

Bitumen. Propolis.
Mel non putrescit, putrescentibúsque maximè congruit.
Putredini quę sint aptissima.

Bitumen eum calore non admodum vehementi, etiam siccat. Propolis attrahit. Mel siccat, & digerit, putrescentibúsque est maximè congruens, ex iis existens quæ minimè computrescunt. quare composita huiusmodi à putredine seruat. præterquam extremè ad putrescendum prompta, quæ humida sunt & calida. Myrrha & aloë citra tosionem siccant. Cæterùm aloë astringit: myrrha tenuiorum est partium, magisque siccat.

Isis Epigoni, ad multa vtile medicamen.

Isis Epigoni ab Hera traditum, valens contra omnia vulnera, puncturas neruorum, hominúmque atque canum morsus. Venenum à bestiis illapsum extrahit: curat fracturas artuum cum vulnere, fistulásque & omnes abscessus sanat: atque omnem fluxionem sistit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. cc. squamæ rubri æris, æruginis rasæ, aristolochiæ rotundæ, thuris, salis ammoniaci, guttæ ammoniacæ, singul. drach. viij. aluminis vsti drach. vi. æris vsti drach. viij. myrrhæ drach. xii. chalbani tantundem: olei veteris heminam: aceti acris heminas ij. Conficito. Etenim hoc medicamine Epigonus conclusus in carcere, curauit quendam ex valde potentibus, vnde confestim dimissus est. Ego verò prædictis etiam radicem dracunculi adiicio, quæ vel per se, in orbiculos secta, assiccatáque & redacta in pollinem, si inspergatur, malignis vlceribus auxiliatur.

Emplastrum ex Dictamno ad eadem faciens.

Emplastrum ex dictãno ad multa vtile.

Olei veteris heminas ij. lithargyri drach. c. æruginis rasæ drach. viij. squamæ drach. vj. colophoniæ liquidæ drach. L. mannæ drach. xij. ammoniaci thymiamatis drac. xxvj. æris cõbusti drac. viij. diphrygis drach. vj. gentianæ tantundem: aloës drach. viij. chalbani drach. xij. propolis drach. viij. ceræ drach. xxv. aristolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem. Conficito accuratissimè.

Emplastrum ex vtraque aristolochia, cephalicum enæmum, callosis vlceribus congruens, atque articulos solutos confirmans. Picis, ceræ, bituminis, terebinthinæ, sing. lib. j. mannæ, æruginis rasæ, cerussæ, sing. selibram: chalcanthi, aristolochiæ longæ, iridis Illyricæ, sing. vnc. iv. malicorij, gallæ immaturæ, æris combusti, sing vnc. ij. spinæ vnc. iv. aristolochiæ rot. drach. iiij. aceti heminam. Ricinini, vel olei communis tantundem. Conficito. Porrò manna exiguam astringendi vim possidet. Vocant enim sic quod à thure excutitur, nonnihil etiam illius corticis obtinens.

Mannæ quid sit.

Emplastrum Azamitæ, malignis vlceribus, necnon ambustis conueniens.

Emplastrum Azamitæ.

Picis aridæ vnciam: ceræ, adipis suilli, seui taurini, œsypi, sing. vnc. iij. resinæ piceæ vnc. v. Conficito.

Emplastrum Halsei ex sinopide, nihil minus quàm priora vtile.

Ceræ, lithargyri, vtriusque minam: mannæ, terebinthinæ, chalbani, sinopidis, sing. drach. viij. olei veteris heminas duas. Conficito.

Emplastrum Machærionis.

Emplastrum Machærionis à Critone descriptum, phlegmonem arcens, miréque conducens vlceribus. Aristolochiæ rot. chalbani, opopanacis, æruginis, iridis Illyricæ, ammoniaci thymiamatis, myrrhę, sing. vnc. j. terebinthinæ vnc. vij. s. ceræ vnc. ix. s. olei omphacini vnc. vij. s. Conficito.

Empla

Emplastrum ex salicibus à Critene in multos vsus descriptum.

Misyos, chalcitidos, æruginis, cerussæ, gallæ, aluminis scissi & rotundi, cretæ sutoriæ, sing. vnc. vi. ceræ, resinæ pityinæ, picis, bituminis, salicis foliorum, sing. vnc. ij. olei heminas ij. vnc. iiij. chalcanthi vnc. vi. malicorij tantundem: aceti sextarios sex. Conficito.

Emplastrum venatorum, ad quadrupedum ictus, morsúsque, & ad reliqua venenata. Argenti spumæ minam: olei veteris, squamæ æris rubræ, resinæ phryctæ, sing. lib. ammoniaci thymiamatis trientem: chalbani, minij sinopici, sing. vnc. ij. Conficito.

Viride Alcimionis, conueniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.

Viride Alcimionis.

Chalbani drach. xvj. æris vsti drach. viij. squamæ drach. xxiiij. ceræ drach. L. seui caprilli, vel vitulini, drach. xxx. thuris, resinæ siccæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, aristolochiæ, sing. drach. xxv. bryoniæ drach. xij. orcheos drac. xij. iridis aridæ drach. iiij. aloës Indicæ drach. xij scissilis drach. viij. fellis taurini tantundem: aceti, olei, vtriusque heminam. Conficito.

Viride ad herpetas, & ad Chironia vlcera ab Andromacho scriptum.

Hordei combusti drac. x. æruginis drac. xx. ceræ drach. lxxx. cyprini heminam. Cæterùm hoc medicamen æruginem multam continet. Porrò combustum hordeum, vel si per se inspergatur, chironia vlcera iuuat.

Pastilli Aristarchi.

Pastilli Aristarchi πολύχρηστοι, hoc est, ad multos vsus. Nam præter alia vtiles sunt in principio phthisicis, lienosis, cœliacis, & dysentericis, tribus obolis in potu datis, Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, sing. drach. iij. citinorum, chalcanthi, aluminis scissilis, aloës sing. drach. vj. excipiantur vino Falerno, fingantúrque orbiculi, & assiccati in vmbra seruentur.

Polyidæ Sphragis.

Malicorij drach. vj. myrrhæ drac. viij. aluminis scissilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcanthi drach. iij fellis taurini drach. vi. Vino dulci excipiuntur.

Pastillus Threpti ad aures pure fluentes, carnis excrescentias, & narium vlcera.

Malicorij drach. x gallæ omphacitidis drach. viij aristolochiæ tantundem, aloës drach. iiij. myrrhæ drach. viij. fissi drach. ij. thuris drach. iiij. passo excipiuntur.

Pastillus διὰ τῶν χυλῶν ad nomas & scabiosos affectus.

Pastillus diachylon.

Licij indici, aloës Indicæ, myrrhæ, æris, aluminis scissi, citinorum, thuris, sing. drach. iiij. succi myrti heminæ dimidium. Conficito.

Pastillus niger, quo vtor.

Malicorij drach. x. aristolochiæ, gallæ, singul. drach. viij. aluminis fissi, aloës, sing. drach. iiij. myrrhæ, calcaothi, sing. drac. ij. thuris drac. iiij. Vino excipiuntur, & quum res exigit, vino dulci diluuntur.

Ad erysipelata.

Acaciæ drach. viij misyos drach. iiij. opij drach. ij. thuris drach. iiij. cum aceto excipiuntur. Faciunt etiam ad herpetas.

Ad herpetas, Tiberij Cæsaris.

Diphrygis, meconij, aluminis fissi, acaciæ, sing. vnc. iij. aceto vel aqua diluens vtitor.

Aridum putrefaciens absque morsu, ex descriptione Andromachi.

Putrefaciens absque morsu.

Sandarachæ, arsenici, sing. drach. ij. calcis viuæ drach. iiij. tritis vtitor.

Pastillus sanguinem comprimens.

Chalcitidis, misyos, mannæ, sing. drach. iiij. tritis vtitor. Ad ani vitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto vtitor.

Aridum cephalicum ab Asclepiade scriptum, quod tollit squamas, ossa corrupta educit, & caua implet. Iridis Illyricæ, panacis, sing. drach. iiij. Aristolochiæ drach. ij. mannæ tantundem: contusis cribratísque vtitor.

Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.

Calcis viuæ drach. vi. mannæ thuris, squamæ, sing. drach. iiij. redactis to pollinem vtitor.

Crustas inducens Asclepiadis.

Medicamen diatessaron.

Chalcitidis crudæ, cadmiæ, sing. drach. iiij. ieiunus ex saliua excipito.

Medicamen Diatessaron.

Chalcitidis tostæ, misyos tosti, diphrygis, chalcanthi sing. drach. iiij.

Ad nomas Asclepiadis pharmacum.

Sulfuris viui, auripigmenti, squamæ, sing. drac j. æris combusti quantum color exigit. Arido & ex melle vtitor. Etenim putrida vlcera, quum ambientes partes depascunt, nomas propriè appellant. Qui affectus vehementissimis medicamentis indigent, vt sæpe in eis etiam cauteriis vtamur.

Nomæ qualia vlcera sint, & qualia medicamenta postulent.

Apellis medicamentum διὰ χάρτου, quod nomas non solùm sistit, sed incipientes prohibet. Chartæ combustæ, plombi vsti, æris vsti & loti, arsenici, squamæ stomomatis, singulorum æquas portiones, sulfuris viui dimidium: tritis vtitor, vel cum melle, vel ex rhodino.

Medicamē ex charta combusta, nomas compescens.

Ad carbunculos.

Nitri rubei, arsenici, sandarachæ, chalcitidis, atramenti sutorij, diphrigis, singulorum partem mensuram aceto læuigans, exiccánsque, postea eis tritis vtitor. Etenim carbunculus vlcus est crustam citò cum valida phlegmone circunstantium particularum excitans: adeò vt febres vehemētes, & extrema pericula inferat. Quare ipsi crustæ validum medicamentum imponere expedit, & ex iis quæ ad nomas conducunt.

Carbunculus quid, & quibus egeat medicamentis.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundum genera,

LIBER SEXTVS.

IN præsenti commētario ad ea πολύχρηστα, hoc est multi vsus medicamenta, me conuertere est animus, quæ tum ad alia molta singulatim faciunt, tum ad putrescentes particulas aliter quidem affectas quàm illa vlcera, quæ difficulter curabilia appellantur. In putrescentibus siquidem ipsa putredo vagatur, ob idque tales dispositiones complures Medicorum νομὰς, hoc est, depastiones appellant. In illis autē, affectus secundum vnū locum est circunscriptus, absq; vlla putredine: ita vt phagedænæ vocatæ, exedant quidem partes vicinas, non tamen putrefaciant ipsas, nec febres inferant, quæ consequi ad depascentes affectus cum putri-

Nomæ.

Phagedænæ.

 lagine,

lagine, consueuerunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis non cerato temperatis vtatur. At quæ cerato miscentur, purgare quidem vlcus sordidum, & carne replere possunt, atque etiam duritiem quandam & tensionem discutere: non tamen difficilia curare. Quocirca tum plurimum cerati miscemus medicamentis acribus, quum vlcus purum & siccum est: corpus autem curandum, & molle, & ad sentiendum promptum: paucissimum verò, si vlcus quidem ipsum sordibus, humiditatéque redundet plurima, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Cerati plurimum quando acribus medicamentis misceatur, & quando contrà, paucissimum.

Anicetos Critonis, quasi dicas insuperabile Pharmacum.

Anicetos Critonis.

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, durities discutit, lassitudines lenit, fracturis cum vulneribus auxiliatur, curat hominum atque ferarum morsus, ad innumeráque alia conducit. Squamæ æris drach. lviij. pyrethri, staphisagriæ, cocci, gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorum drach. xvj nitri, salis ammoniaci, singul. drach. xxxij. baccarum lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim, decocti caricarum cyathos iiij. & semis. Tusa cribratáque omnia simul cum aceto sub æstu caniculæ læuigantur. Vbi siccum & viride euaserit, ficuum decoctio adiicitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asseruantur. Veteris autem vna ipsius medicamenti parta aceto diluta, vsque ad consistentiam sordium, permista sex resinæ portionibus, cui nonnihil ceræ sit temperatum. Scribitur etiam impetigini agresti congruere. Sic enim vocant, quæ à medicamentis imbecilliter siccantibus nihil iuuatur: irritatur autem à validis. Porrò caricarum decoctum lenissimum est, & maximè concoquit, simulque digerit. Acetum verò efficaciam aliorum medicaminum iuuat. In quo quidem quæ macerantur sub sole æstiuo, tenuem substantiam acquirunt, eóque altius virtus ipsorum penetrat.

Impetigo agrestis.
Caricarum decoctum.
Aceti facultas.

Emplastrum Serapionis, contra omnia vulnera, punctus & parotidas maximè valens. Educit etiam pus, glutinat, senilíaque & chitonia persanat. Olei veteris heminas iij. argenti spumæ drach. ee. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij resinæ colophoniæ, pityinæ, singul. drach. lxviij ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantundem, myrrhæ drach. viij. Conficito.

Serapionis emplastrum.

Humidum Andromachi ad nomas.

Humidum medicamen Andromachi.

Ceræ, resinæ terebinthinæ, vtriusque drach viij. adipis taurini curati, drach. iiij. chalcitidis drac. ij. squamæ æris drach. iij. mannæ thuris drach. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida aceto & melle excipiuntur, dein liquida superfunduntur. Porrò quòd auxiliorum quædam à ratione sola inueniantur, quædam ab experientia, * quæ ad id ratione non indiget, nonnulla vtriusque opem desiderent, persæpe iam vobis est demonstratum: sicuti & quòd ratione & experientia comperta, coniecturali via ad eorum quæ inquiruntur inuentionem perueniunt: quæ verò per rationem sperata sunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio absoluantur, non satis profectò est generalia duntaxat ipsorum addiscere, sed etiam in particularibus subinde exerceri oportet. Nam actionum vsus exercitatióque, ad perfectorum possessionem est via.

Artium opera frequenti exercitio absoluuntur.

Ægyptia Andromachi.

Aegyptia Andromachi.

Argenti spumæ drach. xliiij. ricini heminas vi. ceræ drach. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinæ drach. xxxvi. lanæ vstæ drach. xviij. squamæ stomomatis, squamæ æris, aristolochiæ, thuris, singul. drach. viij. myrrhæ drach. iiij. opopanacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conspergendam ceram, drach. x. Conficito. Etenim argenti spuma, quum medij temperamenti sit, quod pertinet ad calorem & frigus, paululum ad siccitatem inclinat. At cera, materiæ locum obtinet, non virtutis efficaciam adiuuat: tametsi vis quædam ei perexigua emolliendi insit. Iam terebinthina, quam cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacum inter emollientia principatum obtinet: in digerentibus medium est. Quare compositum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamentum, abundè potest digerere, emollire, & nimirum etiam siccare. Iam lana combusta, aristolochiáque plurimum digerunt, exiccantque, thus autem digerit concoquitque. Myrrha etiam non ignauiter calfacit & exiccat: sed vtróque opopanax præstat multò absolutius. Cæterùm squama æris, stomomatísque, præterquam quòd validè siccant, vim etiam astringendi sortiuntur. Consentaneum autem est, Andromachum pro hemina vncias nouem mensurales accipere, ita vt sex heminæ vncias quinquaginta quatuor mensurales absoluant: quod idé est ac si dicas, mésuræ Romanæ lib. iiij. s. Ego verò olei Romanam libram, quam per dissecta cornua metiuntur, ponderaui quandoque, discere cupiens quantum grauitatis pondus contineret, inuenísque duodecim mensurales, decem vnciis ponderis æquales existere. Præscriptum igitur medicamen, cruentis vulneribus, vlceribúsque aliis non paucis bonum medicamentum redditur: sicuti & ad abscessus, & omnia quæ discuti postulant. Nec ignoratis, medicamenta quæ simul cum digerentibus etiam astringentia recipiunt, longè tutiora esse: quæ verò absque adstringentibus, digerunt, efficaciora quidem, non tamen perinde tuta. Sæpe siquidem fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricum est, aut prauis succis redundat. Adeò itaque digerit generosè prædictum pharmacum, vt etiam pus, si non admodum copiosum sit collectum, discutiat, absque incisione cutis; emolliréque callosa, & quomodocunque indurata possit. Congruit etiam nudatis neruis, & si in parte quapiam absecti fuerint. Etenim præcisi nerui, tametsi periculo, quod consortij lege oboriri solet, careant, tamen eas partes, in quas inseruntur, sensu destituunt taléque medicamen desiderant: nam quæ humectant, facilè eos putrefaciunt.

Ammoniacū inter emollientia principatum obtinet.

Hemina.

Libram mensuralem olei continere vnc. x. ponderales, Gal. expertus est.

Digerentia quibus adstringentia sunt mista, esse longè tutiora, sed minus efficacia illis quæ tantum digerunt.

Humectantia, præcisos neruos facile putrefaciunt.

Medicamen fuscum Andromachi, Athene dictum, ad difficilia vlcera congruens.

Athene Andromachi.

Argenti spumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvi. ceræ drach. xxv. minij sinopici drach. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxvi. chalbani drach. xij. aloës drach. viij. diphrygis tantundem, æris combusti, mastiches, sing. drach. vi. aristolochiæ drach. vi. propolis tantundem mannæ drach. vi. squamæ æris tantundem. Lapidis asij. drach. iij. trifolij seminis drach. ij. symphyti radicis. drach. i. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

Hellesponti

Hellespontia Andromachi.

Hellespontia Andromachi, propulsans phlegmonem, strumas, panos, & parotidas curans: necnon pus maturans, abscessúsque rumpens & glutinans. Argenti spumæ drach. c. picis drach. L. ladani drach. xxv. æruginis rasæ drach. viij. æris combusti tantundem, squamæ drach. ij. olei veteris drach. cc. Conficito.

Tyria Damocratis, vlceribus ac morsibus quadrupedum congruens.

Tyria Damocratis.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguia lib. iij. æruginis, chalbani, æris combusti, squamæ, mæ, singulorum vnc. iiij. pinguis olei lib. xvj curiosè. Conficito.

De emplastris digerentibus & attrahentibus.

Attrahentium digerentiumque discrimẽ.

Attrahentia medicamenta nonnihil etiam discutiunt: & quæ discutiunt, pariter etiam attrahũt. Verùm in digerentibus medicamentis, discussoria virtus: in trahentibus, attractrix præpollet.

Salsum Andromachi, digerens, extrahens, ad multáque vtile.

Salsum Andromachi.

Salis communis lib. iiij. squamæ æris vnc. iiij. magmatis lib. s. mannæ lib. I. ceræ lib. xiiij. olei Cyprini lib. xvj. quibus acetum affunditur.

Aliud Cresiphontis, partim discutiens, partim euocans, atque detergens.

Aphronitri lib. mannæ thuris tantundem, lixinæ stactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamẽ ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, seui vitulini, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. lxx. Cyprij decimamsextam heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahens & digerens, ad multa vtile.

Digerens Alexandri.

Argenti spumæ, cerussæ chalbani, sing. libram: salis fossilis, æruginis rasæ, sing. selibram: olei sextarios tres, atramenti sutorij vnc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ terebinthinæ, vtriusque vnc. j. chalbani, vel opopanacis vnc. ij. senapios vnc. vj. olei veteris lib. iij. aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticum, discutiens strumas, parotidas, atque omnes abscessus, conferénsque ad articulorum vitia. Salis fossilis lib. stigmenti purissimi lib. iiij Chalbani drach. L. Conficito.

Aliud, quo vsus est ad eadem Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing. drach. lxxx. chalcanthi drach. xij. olei veteris heminas iij. aceti heminas iiij. Aliud Asclepiadis ad eadem, quòd valenter etiam mammarum abscessus digerit. Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris, singulorum libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutum igni admoueto, vaséque cooperto, coquito, mouens ex interuallis. Cùm autem strepere adeò desierit, liquida infundito, mouens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito: inde excipiens, vtitor.

Digerens Asclepiadis.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, singul. drach. c. nitri spumæ, olei veteris, mannæ thuris, sing. libram: lapidis asij floris selibram: chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. aij. aquæ lixinæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm genera.

LIBER SEPTIMVS.

Malagmata quæ dicantur.

Malagmata siue emollientia vocant Medici, quæ partes præter naturã induratas emolliunt, calido omnia temperamento prædita: non tamen exiccantia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nam cùm exactè emollientia medium quendam ordinem inter humectantia siccantiáque sortiantur, indurescentium substantiæ veluti fusionem quandam moliuntur. Vbi verò fusa durities fuerit, digerentium medicamentorum vsus succedit. Porrò leoninus adeps valentissimè tum calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, vt modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus: habet tamen aliquatenus maturem in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinacea. Suillus adeps, mollissimus, humidissimus, atque aliorum imbecillimus est: quare teneris corporibus conuenit. Capratum & boum adeps quantò suillo est validior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & iam duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinúsque adeps validioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tum phlegmone, tum scirrho particulis laborantibus, temeti prementibus digitis: distinguuntur tamen affectus ij sensu doloris & indolentia. Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdam medicamentis sanatur: parua, cui scirrhosa durities permista fuerit, tum cataplasmatis, tum medicamentis cerati modo confectis: liquidísque emplastris atque emollientibus.

Digerentibus quando vtendum.

Adipis differentiæ.

Phlegmone quibus medicamentis indigeat.

Medicamen Parygron Hæræ, quod medetur particulis exigua phlegmone afflictis, non multò post confectionem tempore. Si verò duritiem absque dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, paulò etiam recenti vetustius vtile fuerit. Eius itaque compositio est talis: Adipis suilli recentis curati vnc. xliiij. ceræ vnc. xxiiij. cerussæ vnc. vj. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, valentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tum bdellium vtrunque, Arabicum nempe, & Scythicum; necnon styraces, ex quibus eligendus est pallidus; nam niger deterior est. Iam ammoniacum thymiama, inter ea quæ emolliunt durities annumeratur, præcipuè quòd pingue est & recens. Medullarum optima est vitulina. Ex resinis aptissima est, Chia vocata, & Istria. Post has pinea. Inde abietina. Strobilina verò vehementer est acris. Pityina, quàm propriè physems vocant, pinguetudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere: Chia verò & abietina vti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorum, quæ conducere affectui videantur. Brutia pix & ipsa eandem obtinet vim, nonnihil pinguis & tenax. Pix alia non est miscenda, sicuti nec bitumen, vtpote iusto sicciora. Exiccantia quippe mollientibus sunt contraria. Quoniam verò & piceã, & phrygtẽ resinam, & colophoniam appellare consueuerũt, sciẽdum est & hã colupho-

Parygron Hæræ.

Styracis differentiæ.

Medullarum optima est vitulina.

Resinarum differentiæ.

Colophonia duplex.

niam quandam haberi, Chiæ mastichæ similem, quæ nonnihil molliens sortitur, quemadmodum ipsa mastiche & thus. Ad hæc Ægyptia mastiche nonnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi vim obtinet: verùm hoc quidem coctum ex vsu est, veluti & fœnigræci semen: hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, si adipi temperetur. Quæ citra coctionem liquari, diluíque, ob consistentiæ siccitatem, non possunt, oleoio aliquo indigent, cuiusmodi sunt, tum oleum ipsum, cui nihil astringens inest: tum balneorũ strigmenta, & quod vocatur Susinum, & hoc multò magis Comagenum. Huius generis est butyrum, althéæque & fœnigræci decoctũ. Porrò inter ea quæ sic emolliunt, & ea quæ validissimè (cuiusmodi existunt styrax, & bdellium) ammoniacum thymiama idem potest quod propolis. Cæterùm Scythicum bdellium Arabico est multò ad emolliẽdum præstantius. Chalbanum & opopanax, præterquam quòd digerunt, etiam aliquid molliens sortiuntur. Opopanax tamen digerẽdo, chalbanum molliendo, concoquendóque præcellit. Ex his igitur quæ produximus, valida validis, imbecilla imbecillis sunt adhibẽda affectibus. At vbi post primam pharmaci impositionem, denuò ipsum applicas, oleo pingui partem affectam fouere cõuenit. Ex iis autem quæ ἐχέκολλα (quòd tenacius hæreant) vocantur, nullum auferendum est prius, quàm sua sponte abscedãt:* sed vt adhæreant semper sinenda sunt, etiamsi ægrotans lauetur. Vitanda autem omnino sunt medicamentosarum aquarum lauacra: præsertim quæ chalcanthum, alumen, & sulfur referunt. Cùm igitur malacticorum sint varij gradus, & differentiæ, certè malacticis primi ordinis ad exiguas durities, atque in mollibus vtemur corporibus: vt secundi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus: ac similiter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

Masticbe. Thus. | Fœnigræci semen. | Bdellium. Ammoniacum thymiama. | Chalbanum. | Opopanax. | Tenacia medicamenta non esse amouenda prius, quã sua sponte excidant.

Malactica primi ordinis.

Malactica primi ordinis.

Butyrum vel resina colophonia, & cera candida non vetusta, singula pondere æqualia, inuicem liquata, primi ordinis malactica sunt. Liquidum similiter medicamen, quod Parygron vocant, primi ordinis est. Emollientium imbecillimum est cera cum butyro soluta, aut ex susino, aut comageno. At his imbecillius cerelæon dictum. Iam ex ouis cerata facta, exiguam quandam relaxandi vim possident. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipsa, cerata ex œsypo, resina, & cera pari pondere liquefactis.

Malactica secundi ordinis.

Malactica secundi ordinis.

Emplastrum quod ad Mnasæum refertur, rectissimè secundo malacticorum ordini ascripseris: nimirum constans ex oleo veteri, argenti spuma, & suillo adipe. Cæterùm si omnia illa fuerint recentia, imbecillimum pharmacum fiet. Validius autem, oleo quidem existente veteri: adipe autem recente. At validius adhuc, ex vetustis ambobus constiterit. Quocirca secundum vetustatem quidem olei & adipis, pondus autem singulorum quæ induntur, varias differentias ipsum medicamentum suscipiet. Copiosa siquidem argenti spuma iniecta, medicamen potestate mollius euadet: pauciore, validius: ac magis emolliet, si plus adipis immittamus: digeret fortius, si augeamus oleum.

Amythaonis malagma ab Asclepiade scriptum.

Amythaonis [ma]lagma.

Ammoniaci thymiamatis vnc. xxxvj. ceræ tantundem: terebinthinæ vnc. viij. bdellij tantundem: chalbani, thuris, myrrhæ, sing. vnc. iiij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Discutit omnem duritiem. Valet contra præcordiorum tensiones, impeditósque articulorum motus.

Malagma Dioscoridis, ad eadem.

Malagma Dioscoridis.

Ceræ minam vnam: resinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, sing. minæ dimidium: irini fæculæ quod satis est. Vini quantum volueris. Conficito.

Malagma Lucij omnem duritiem digerens, articulósque impeditos relaxans.

Malagma Lucij.

Bdellij, seui vitulini, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. drach. xvj. opopanacis, chalbani, cachryos, styracis, thuris, sing. drach. viij. piperis grana clx. irinæ fæculæ quod sit satis: ceræ, resinæ terebinthinæ, sing. selibram. Vini quod satis esse videatur. Conficito. Est enim extremi emollientium ordinis, vt quo nullum durescentia magis emollire comperias.

Malagma Neapolitæ.

Malagma Neapolitæ ab Asclepiade scriptum, contra omnes duritiers: quod etiam pleuriticis auxiliatur. Vini pissitæ sextarios sex: ceræ lib. vj. ammoniaci thymiamatis, phryctæ, vtriusque vnc. iij. terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloës, aphronitri, lapidis Asij floris, gentianæ radicis succi, sing. vnc. vj. sagapeni, sulfuris viui, propolis, sing. vnc. iiij. panacis rad. sampsychi, piperis albi, sing. vnc. iij. Conficito, & vtitor.

Malagma Andromachi.

Malagma Andromachi.

Picis lib. iij. ceræ lib. ij. resinæ libram: chalbani vnc. ij. ammoniaci thymiamatis tantundem: mannæ vnc. iiij. aceti sextarios iij.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Emplastrum ex meliloto.

Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, sing. drach. viij. croci drach. iiij. meliloti drach. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. viij. terebinthinæ drach. l. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidium: aceti quod sit satis Conficito.

Malagma ex baccis lauri, Andromachi.

Malagma ex baccis lauri.

Ceræ, picis brutiæ, baccarum lauri, nitri, resinæ phryctæ, sing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, sing. drach. xij. piperis albi drach. xvj. cyprini hem. vj. Conficito.

Ad ischiadicos generosum.

Ischiadicis cataplasma.

Rutæ agrestis seminis, silphij, baccarum lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, sing. drach. iiij. Rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci thym. ceræ, seui, sing. minæ partem octauam: chalbani drach. vj. opopanacis drach. iiij. sulfuris viui tantundem. Conficito.

Ad lienosos.

Lienosis optimum cataplasma.

Ceræ minam: ammoniaci thymiamatis minæ dimidium: aluminis liquidi drach. l. strigmenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fæcis, quod magma vocant, sing. drach. l. aceto aridis, oleo adiecto liquidis, vtitor.

Malagma ad hepaticos.

Hepaticis conueniens malagma.

Ammoniaci thymiamatis, bdellij, sing. drach. cxliiij. croci, myrrhæ, sing. drach. xij. ceræ drach. cxliiij aceti quartam partem heminæ: cyprini heminam. Conficito.

Malagma ad rheumatismum stomachi & intestinorum.

Rheumatismis ventriculi & intestinorũ, malagma.

Oenanthæ vnciam: omphacij vnc. iiij. phœnicobalani carnis vnc. ij. acaciæ, rosarum, aloës,

sing.

singul. vncias iii: gallæ, aluminis, picis, sing. vnc. iiij. ceræ vnc. iij. Vinum aridis affunditur.

Ad hydropicos & flatuosos.

Hydropicis conueniens malagma.

Picis liquidæ, ceræ, vtriusque libram: nitri, sulfuris viui, aluminis fissi, sing. vnc. vj. Permisceto.

Malagma Antipatri ad colicos.

Colicis malagma Antipatri.

Silphij drach. ij. elelisphaci, casiæ, melanthij, staphidis agriæ, chalbani, struthij, sulfuris viui, sing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, sing. drach. vj. Asij floris drach. xxv. ceræ drach. cl. resinæ tantundem: olei heminam. Conficito.

Anodynon Nicostrati ad podagram.

Anodynon ad podagram.

Ceræ libram: ammoniaci thymiamatis vnc. iij. opopanacis vnc. iiij. s. meconij vnc. iij. cyprinum ad contusionem eorum adhibetur.

Aureum malagma ad arthriticos.

Arthriticis aureum malagma.

Resinæ strobilinæ lib. ij. chalbani drach. xlj. axungiæ porcinæ tantundem: ceræ drach. xxiiij. baccarum lauri drach. xij Incoquito vt decet.

Aliud ad laterum dolores.

Pleuritidi conueniens malagma.

Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irini, sing. libram. Misceto. Porrò phlegmones, scirrhique, eadē quodammodo generatio & curatio est. Nascitur enim ex confluxu humorum vterque affectus: curatur eisdem vacuatis: quanquam euacuationis modus vtrobique idem non est. Quippe inflammatis quidem particulis tum repulsoria medicamentorum qualitas, morbi initio, tum discussoria, semper ex vsu est. Scirrhis autem sola discussoria, sine repellente. Itaque summè indurata scirrho, prorsus insanabilia sunt. Dignosces autem ipsa hinc, quòd nullus sensus partibus affectis supersit. At in quibus sensus quidem est, sed obscurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incrassatum humorem: non tamen valide, ac vniuersim hoc agentibus: quod epispastica solent. Quocirca minimè sanè oportet mirari, si partes inflammatæ scirrhum interdum contrahant, dum videlicet humor quidem influens est simul crassus & viscidus: curatio autem medicamentis valde exiccantibus administratur. Nam quemadmodum in externis rebus, permulta corpora quæ ignem contingunt, ab ipso torrentur, atque rursus ab aqua emolliuntur: ita in particulis inflammatis, ex humore ipso, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè desiccato, relinquitur quippiam crassum & viscidum, nimirum omni tenui discusso. Atque hac sanè ratione in morbis articularibus pori gignuntur: nec secus per nephritidas calculi. At si fluxio, quæ phlegmonem gignit, tenui substantia sit, curatióque eius per siccantia & calfacientia pharmaca administretur, nihil scirrhosum relinquitur: imò refrigerantia vehementer, astringentiáque scirrhus procreare tunc solent. Vnde multis per erysipelata vehementer refrigeratis, occallescere solent humores. Igitur optimus vsus in dolentibus inflammationibus est, qui medicamentis abundè humidis simul & modicè calfacientibus administratur. Alter paulò crassioribus & siccantioribus constat. Tertius relaxantibus nominatis, quæ nonnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ consistentiam cerati referunt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleóque relaxante conflantur. Temperatur ipsis œsypi, resinæ, & picis, modicum, sicuti & thus & chalbanum, & nonnihil irens Illyricæ,

Inflammationis curatio.

Scirrhi curatio.

Scirrhi incurabiles, ab iis qui possūt curationem suscipere, quomodo discernantur.

Phlegmonæ quādo in scirrhum degenerent.

Pori quomodo generentur. Calculi vt gignantur in renibus.

Refrigerantia quando scirrhos producant.

Inflammationibus quæ medicamenta conuenire videātur.

De acopis, siue labores lenientibus.

Acopa medicamina qualia nam esse debeant.

Acopa medicamenta omnia, liquidæ consistentiæ necessariò esse debent. Inter quæ sanè oleum per se, eos labores qui summam cutem infestant, persanat: altius autem ingruentes, vehementioresque, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti commixtum: vt chalbano, resinæ terebinthinæ, colophoniæque phryctæ appellatæ. Quibus calidiores sunt abietina, & strobilina. Terebinthinam verò larix nonnihil calore superat. Cæterum id genus omnia relaxantibus oleis miscentor, quale est Sabinum, iniecta interdum & cera. Iam verò ἄκοπον vnguen est, vbi dolor altius infestat, medicamen ex semine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi: præterea susinum, gleucinum, & comagenum, & quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur: suillo quidem, moderatissimè relaxante: gallinaceo autem, his vehementius: & hoc adhuc magis anserino. At adeps leoninus, & pardi, validior & est, vt iam vehementer calfaciat, eóque discutiat insigniter. In medio horum, bubuli, que & caprilli, consistit vulpium atque hyænæ adeps. Meminisse autem oportet, dura corpora requirere valentiora pharmaca: mollia verò & humida, minimè talia medicamenta perferre posse. Nec ignoratur, quæ dicuntur myracopa medicamenta, ex acoporum cum vnguentis temperatura fieri, nihilo cæteris præstantiora, nisi odoris fragrantia.

Resinæ differentia.

Adipis differentiæ.

Dura corpora valentiora medicamenta postulant, quàm quæ molli carne sunt prædita.

Acopon Themisonis ab Asclepiade scriptum.

Acopon Themisonis.

Sampsuchi, rorismarini foliorum, fœnigræci, sing. sextarium vnum: cardamomi, brathyos, sing. sextarij dimidium: vini dulcis sextarios tres: olei venefrani tripondo: ceræ lib. ij. Conficito vt decet.

Acopon ex melle.

Acopon ex melle.

Mellis, irini, rosacei, Cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, sing. vnc. iij. Conficito.

Acopon Aphrodæ δυσῶδες, hoc est, fœtidum appellatum.

Acopō Aphrodæ, fœtidum.

Ceræ, terebinthinæ, sing drach. viij. chalbani drach. vj. olei veteris heminas duas: medullæ ceruinæ drach. viij Conficito.

Aliud ad omnem neruorum dolorem.

Acopō ad omnem neruorum dolorem.

Resinæ terebinthinæ drach. lvj. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxij. chalbani tantundem: medullæ ceruinæ drach. xxiiij. oleij veteris heminas duas. Conficito.

Aliud διὰ τοῦ καστορίου, hoc est, ex castorio: quod solutis, & omni diuturno malo auxiliatur.

Acopon ex castorio.

Oesypi vnc. iij. medullæ ceruinæ vncias iiij. terebinthinæ vncias iij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, castorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri spumæ, opopanacis, sing. vnc. ij. olei styracis vnc. j. olei irini vnc. ij. olei veteris heminam vnam: ceræ selibram. Conficito.

Vnguentum dolores articulorum discutiens.

Acopon ad articulares dolores.

Thuris, piperis albi, sing. drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vj. aceti quod sit satis: olei Cyprini heminam vnam.

Medicamen ex populo.

Medicamen ex populo ad articulares dolores.

Populi nigræ surculorum minam: cucumeris agrestis rad. lib. iiij. casiæ fistulæ lib. ij. vnguenti crocini lib. ij. croci vnc. iij. vini odorati sextarios

xij. olei Sabini ſextarios x. ſampſuchi, ceræ, ſing. lib. iiij. Surculos populi diligenter contuſos in vaſe duplici vnguentario contineto: quibus ſampſuchum, cucumeriſque radices conciſas adiicito. His vinum ſuperfundito. Omnia diebus nouem macerari ſinito. Sequenti die oleum adiiciatur, & rurſus accuratè tunſa, igne non acri incoquito. Poſtea liquori expreſſo ceram ſubactam, & medullam læuem factam indito. Igni impoſita coquito. Vbi liquata fuerint, ab igne tollens, crocinum adiungito, mouetóque continuè. Crocinum verò læue factum, terreſtris teſtudinis ſanguine excipito, vt olei veteris craſſitudinem habeat. Liquata croco iniecta rurſus tundito, atque ex ceparis vtitor. Arthritide & iſchiade liberat.

Podagricum medicamẽ flauij.

Aliud Flauij Clementis, cuius vſu nouimus homines toto diſtortos corpore, conualuiſſe à podagra, chiragráque. Olei Sabini lib. xij. cucumeris agreſtis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinæ, medullæ ceruinæ, chalbani, ſing. lib. i Oleum diuidimus, & ſeorſum in eo ranas, ſeorſum item radices incoquimus. Dein liquore percolato, ad pharmaci confectionem vtimur.

Acopon viride Haliei.

Acopõ Haliei.

Ceræ, terebinthinæ, olei veteris, ſing. ſelibram: aphronitri vnc. iiij. chalbani, æruginis raſæ, ſing. vnc. iij. opopanacis vnc. vj. ammoniaci thymiamatis, mannæ, ſing. vnc. iij. aceti, melini, cyprini, irini, ſing. vnc. ij. ſeui caprilli vnciam. Conficito.

Caſti Acopon, ad diuturnos affectus & conuulſiones.

Acopõ Caſti.

Pyſſelæi, Syriaci vnguenti, vtriuſque ſextarium: iteos Illyricæ parem modum: terebinthinæ lib. axungiæ tantundem. Raſuræ naualis vnciam. Incoquito, tuta viridi mouens.

Gleucini confectio Andromachi.

Gleucini confectio.

Myrrhæ, nardi Indicæ, cuiuſque lib. ij. coſti lib. iij. ſtyracis libram: bdellij ſampſuchi, xylobalſami, iunci odorati, cadamomi, ſpathæ, iteos Illyricæ, miſyos, aſari, ſing. lib. ij. meliloti, nardi Gallicæ, ſing. libram: aſpalathi, calami, ſing. ſelibram: ariſtolochiæ longæ tantundem: roriſmarini ſeminis ſextarios duos: thuris, caſiæ, ſing. lib. iij. fœnigræci ſextarios duos: ſphagni, amomi, ſing. lib. ij. corticis thuris libram: roſarum ſiccatum lib. ij. carpobalſami tantundem: croci vnc. iij. baccarum lauri libram: piperis albi tantundem: opobalſami vaſcula tria: malabathri foliorum lib. ij. nucleos pineos virides duos: rutæ viridis vnc. ij. ſalis ammoniaci, nitri, cuiuſque vnc. iiij. vini veteris ſextarios duos: muſti boni vaſcula duo. s. olei veteris lib. v præparato diebus quinquaginta Ad dolorem laſſitudinémque tollendam, medicamen eſt longè accommodatiſſimum.

Acopon Heræ.

Acopon Heræ, ad diuturnos dolores coxendicis, articulos impeditos, & paralyſin, admodum efficax. Olei veteris, irini, laurini, pyracini, ceræ, ſing. lib. vj. terebinthinæ, piperis, euphorbij, ſing. vncias ij. ammoniaci thymiamatis vnc. iij. caſtorij, opopanacis, chalbani, medullæ ceruinæ, ſing. vnc. ij. Liquabilia liquata ſiccis affundito, & vntito vtitor.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca.

LIBER PRIMVS.

Curationem quæ indicant.

QVOD non modò affectus ipſi, ſed etiam ægri temperies, naturáque partis affectæ, ipſam curationem commonſtrent, alibi à nobis eſt demonſtratum. In hiſce autem commentariis, de compoſitione pharmacorum ad ſingulas corporis partes congruente, differere eſt animus: ad quod iam negocium accingimur, à vitiis capillorum exorſi. Porrò generatio pilorum, eadem eſt quæ plantarum. Nam quemadmodum ex iſtis quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam iuxta naturales cauſas proueniunt: eodem modo & in animalium corporibus, atuo quidem alicui triticum, aut hordeum, aut aliud quoddam cerealium ſeminum in ſe inſita babẽti, caput aſſimilatur: aliis verò herbis quæ in * aridioribus creſcunt regionibus, reliqui totius corporis pili ſimilem generationem ſortiuntur. Siquidem non ſecundum primam rationem, ſed per accidens quoddam natura ipſos conſueuit gignere. Igitur affectus pilorum ſunt, tum deperditio omnimoda: tum coloris mutatio, qualis in vitiligine alba, quàm leucen vocant, fieri conſueuit. In id genus autem affectibus, ſicuti in aliis omnibus, ſummè curandum eſt, vt quæ præſidia adhibebimus, aut iuuent, aut certè non noceant. Atqui vſus pharmacorum amethodos, non modò non prodeſt, ſed etiam obeſt frequenter,

Pilorum generatio eadem eſt quæ plantarum.

Pilorum affectus.

Medicamenta ſint ſemper talia, vt ſi non lædant.

De alopecia, caluitie, & ophiaſi.

Capilli à quibus cauſis corrumpi ſoleãt.

Quemadmodum ex plantis ipſis, nonnullæ quidem ob humorum inopiam reſiccatæ extabeſcunt: nonnullæ autem, quòd humoribus à ſua natura alienis imbuantur: eodem etiam modo capilli, aut propter penuriam humorum à quibus conſueuerunt nutriri, aut propter prauitatem, corrumpi aſſolent. Ac propter inopiam quidem, caluities accidit; propter vitium autem ſuccorum, alopecia, & ophiaſis. Etenim læſa capitis pars, ſerpenti ſimilis in ophiaſi apparet. Alopecias autem, ob id ita appellari ferunt, quòd vulpibus frequenter accidant. Iam verò quales tandem ſint ipſi corrupti humores, ex colore cutis in capite facilè licebit tibi diſcere. Aliis nanque albidior apparet, aliis nigrior, atque pallidior aliis. Quare in iſtis primum totius corporis purgationem molieris, aut pharmaco pituitam ducente exhibito, aut quod bilem pallidam, aut nigram eliciat: coniectura redundantis humoris, ex colore cutis inita Ego verò hiera exhibita ſemper ipſos purgaui: aliquando nigro veratro adiecto, vbi melancholicum ſuccum vacuare erat animus: aliquando ſcammonio, ſi amara bilis purganda eſſet. Vbi verò pituitoſiorem exuperare humorem conieci, nihil admiſcui. Tales ſiquidem, præſertim a capite, hiera ex colocynthide purgare humores cõſueuit: ſimúlque cum iis alios quoſdam, etiamſi ſcammonium, aut veratrum nigrum, aut epithymum, non addatur. Catapotia etiam ex aloë, quæ tum ſcammoniũ, tum colocynthidem admiſtã habent, commodius

Caluities. Alopecia. Ophiaſis.

Color cutis qualitatẽ humorum ſubeus putreſcẽtium indicat.

Pilorum corruptionis curatio.

Hiera ex colocynthide.

commodius ita affectos purgare solent. Post totius autem corporis purgationem, apophlegmatismis pituitam è capite detrahere præstat, at dein localibus vti auxiliis. Cæterùm incipientes ophiases & alopecias, per astringentia & refrigerantia præsidia cohibere conuenit: adultæ autem, digerentibus discutiendæ sunt. Ego verò quendam adolescentem in principio affectionis curaui sola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamen catapotia ex aloë vndecim ei exhibueram, cicerum magnitudine. Habent autem catapotia hæc, colocynthydis partem vnam: aloës & scammonij, vtriusque partes duas: quibus partem vnam succi absinthij addo. Antea verò etiam mastichem Chiam, & bdellium immiscebam. Porrò pharmacum extrinsecus adhibendum, si præter hoc quòd vitiatos humores discutiat: etiam idoneum sit ad probum sanguinem attrahendum, veluti est thapsia, censendum sanè est optimum medicamen. At verò cùm thapsia longè calidior sit, quàm affectus postulet, meritò eius per se vsum vitamus. Exulcerationes quippe excitare consueuit, ac omnino quosdam inflammatos tumores. Quamobrem quædam quæ illius vehementiam mitigent, necessariò admiscemus: id quòd ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cuiusmodi Sabinum est) præstare commodè poterit. Vsus quandoque sum etiam sola thapsia, sed vehementi illius facultate, larga aquæ affusione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruentibus, vehementer quidem calfacit euphorbium: sufficienter autem laurinum, siue oleum, siue vnguen. Licet igitur ipsis per se vti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac læuigato: laurino verò solo, citra alterius admistionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, parum ceræ ipsi addatur. Cùm verò multò calidius sit recens euphorbium, si quidem bimo, aut trimo ipso vtaris, ad libram vnam Romanam olei, euphorbij vnciam vnam iniicies; recenti autem euphorbio, sicuti & thapsia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius vtendum est. Peccatum siquidem infra modum, nullum detrimentum adfert: supra verò, aliquando exasperat, exulceràtque cutem, atque inflammationem excitat. Similiter etiam fugienda sunt omnia valde vetusta pharmaca: quandoquidem vel metallica ipsa, vbi nimis antiqua sunt, suas facultates amittunt. Vniuscuiusque autem medicamenti vigorem, iis qui sæpe ea conspexerunt, licet cognoscere, tum ex gustu, atque adeo interdum ex colore, consistentiáque. Est itaque inter ea quæ alopeciis conferunt, calidissimum medicamen euphorbium; eo autem minus calidum est thapsia: post hanc, sinapi nasturtiúmque. Iuxta alium autem modum limnitis (quæ adarcium & adarce vocatur) nulli horum secundum est. Post hæc succedunt sulfur, & nitri spuma, ipsumque nitrum molle, vstum, & quod Berenicarium vocatur: quemadmodum & aphrolitron album, læue, atque laxum. Deinde veratrum vtrunque, & erucæ semen, & laurinum vnguentum, aut oleum: ad hæc alcyonium vtrúque, vstum, & non vstum: calamique tum radices, tum cortex, ambo vsta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam vocant, & murium stercus, vrsæque adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anserísque adipes congruunt: & quicunque tenuium partium substantiam sortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ vstæ, commodæ sunt: & thus aceto acerrimo maceratum. His itaque omnibus pharmacis licet vtaris, fortibus quidem, ceratum liquidum temperans: debilibus verò, laurinum oleum immiscens. Rursus inueteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus persanare conaberis, incipientes autem & paruas, cum imbecillis.

Catapotiorum ex aloë compositio.

Thapsiæ facultas.

Euphorbium. Laurinum.

Peccata infra modum non ferunt detrimenta.

Vetusta pharmaca suas facultates amittere.

Vigor medicamentorum ex quibus notis expendi queat.

Alopeciis cōgruentia medicamēta simplicia.

Limnitis. Adarcium.

Ad alopecias composita.

Euphorbij, thapsiæ, laurini, sing. drach. ij. sulfuris viui, veratri, vtriusque drach. j. ceræ drach. vj. Misceto, vtitórque hoc, ceu fortissimo pharmaco, ad inueteratas, ægréque curabiles alopecias. Si thapsia non adsit, pro ipsa licet tantundem adiicere seminis nasturtij, aut erucæ, aut ipsiusmet nasturtij. At loco laurini, picem liquidam pones. Admiscui etiam aliquando mel, nec deterius euasit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus, ac modica item thapsia constant, similiter prosunt, præsertim si euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalij, & hyænæ, cuiusque pars vna, quibus miscere anserinum atque vrsinum poteris: ita vt ad duodecim adipum vncias, thapsiæ aut euphorbij vnciam vnam iniicias: quanquam ambo etiam potes adiicere, si efficere fortius pharmacum velis. Auspicari autem semper à lenioribus conuenit, & respectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, sic facultatem eius aut leniri, aut augere. In alopecia igitur, primum quidem capillos nouacula tollere expedit: dein affectam cutem per linteolum nec asperum, nec molle nimis, confricare: ac videre ad quantum ruborem per huiusmodi motionem perueniat. Magnam nanque spem successuræ curationis tibi iniiciet, si per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis significatio existit. Si verò per multas frictiones tandem succedat rubor, grauiorem tum affectionem, tum curationem indicat: præsertim si quædam cuticulæ, etiam si multùm confrices, non rubescant. Præ omnibus autem cauendum est, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis vltra quàm par sit, concalescat: id quod tum ex colore ipsius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flauior apparebit, & digitorum contactu satis calidam agnosces. Quarè tunc ad molliora transeundum: aut eodem vtendum quidem, sed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiuspiam oleosi, vi ipsius exoluta. Vtendum est & olei calidi dulcis irrigatione, & cataplasmate ex pane, fomentísque & scarificationibus: necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus. Cæterùm perseuerante affectione, vtendum est assidua rasura, & rubificatione ex sinapi, præscriptísque frictionibus: sequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & post frictionem, scarificatu. Quidam verò acicularum aceruo affectam cutim compungunt. Post hæc omnia, pharmacis quæ ex alto euocare, & meatus transmutare possunt, vtendum. Curandum autem perpetuò est, vt in aëre calido, insolatóque (si id fieri possit) omne pharmacum applicetur. Hyemis verò tempore, præstiterit in balneo his pharmacis vti. Porrò alcyonium vstum, illitúmque ex lucernarum oleo, mediocres discutit alopecias, pharmacum mediocre cùm sit. Est autem lucernarum oleum communi magis tenuium partium.

Alopeciis inueteratis optimum medicamen.

Lenioribus medicamentis esse in primis vtendum, quando alopecias medemur.

Alopeciæ facile curabilis argumentum.

Alopeciæ rebellis curatio.

Alcyonium.

Lucernarum oleum est tenuius communi.

Aliud Heræ, ad molli carne præditos.

Sem. erucæ, nasturtij, & nitri, sing. partem vnam;

vnam: contritis affundito picem liquidam, vtitórque.

Aliud à Critone deſcriptum.

Erinaceorum cinere permiſto vrſino adipi, vtitor. Aliud. Calami radices vſtas, adipéque vrſino exceptas, impone.

Aliud ad inueteratas.

Muſcerdæ, thuris, cuiuſque drach. ij. aceto acerrimo diſſolutis vtitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula vſtarum, muſcerdæ, veratri albi, radicis calami vſtæ, piperis albi, ſingulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

Aliud ex libris Cleopatræ.

Sandaracham tritam, largóque viſco querno exceptam, loco per nitrum prius præparato imponito. Aliud. Scillæ, veratri albi, vtriuſque drac. j. ex aceto trita, prætaſis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Muſcarũ capita contrita affrica.

Aliud præcellens. Murium domeſticorum vſtorum, panniculi ampeliui vſti, dentium equinorum vſtorum, adipis vrſini, medullæ ceruinæ, corticis calami, ſingulorum æquis portionibus ſimul exceptis melle, vtitor.

Alopeciis altius progreſſis remedia Archigenis.

Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progreſſas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici foliis, vſque ad dilaniationem defrica: deinde deterſo ſanguine, betam ex vino coctam impone. Aut caricas vſtas, cum vino, aut lentis farinam ex vino, pro cataplaſmate adhibe. Aut cantharidas vſtas, pice liquida exceptas, ad ceratíque liquidi formam redactas, impone. Aut teſtudinis marinæ ſanguinem illine. Aut thapſiæ ſuccum cerato exceptum illine.

Aliud Aſclepiadis Bithyni.

Spumæ nitri partes duas: ſalis ammoniaci partem vnam: quibus tum vſtis, tum tritis, acerrimóque aceto dilutis, præſcalptam leuiter alopeciam illinito.

Aliud Sorani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. ſinapis drach. iiij ex acri aceto læuigatas imponito.

Aliud. Fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit, affrica: dein ſtœbes ſuccum illine. Aliud. Locum per pumicem proritato, & ſulfuris, ſpumæ nitri, ammoniaci, ſing. æquas partes mixtas cum aceto illinito.

Ad caluescentes præter ætatem, & ad menti pilos non naſcentes, remedium.

Caluescentibus maturius, remedium.

Adipis taurini inſolati lib. j. adarces vnc. j. ſucci thapſiæ vnc. j s. myrrhæ vnc. j. polytrichi, callitrichi, ſing. lib. s. membri aſinini, ſplenis aſinini, ladani, ſing. lib. j. Ladanum in modico vino conterito: adipem ad aquæ vaporem liquefacito: dein aſininum membrum aſſatum, donec infumatur, radito: ſplenem verò cum polytricho & callitricho in noua olla torrefacito: omnia denique contuſa gleucino, aut ſabino excipito, & ante balneum iis vtitor. Sciendum autem eſt, ladanum ſordes eſſe ab hircorum barbis deſumptas, quas illi ſibi ex ciſthi madore contrahunt.

Ladanum eſſe ſordes ab hircorum barbis deſumptas.

De capillorum defluuio.

Capillorũ defluuij cauſæ.

Eſt & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiamque ſubſtantiæ pilos gignentis, conſequitur, maximè ſuperueniens à morbo conualeſcentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læſorum non eundem ſcopum, quẽ alopeciæ, habet. In alopeciis ſiquidem, vt vitiatus humor conſumatur, primarium ſcopum habemus:

Capillorũ defluuij curatio.

In his verò, vt capitis habitum roboremus, & alimentum boni ſucci attrahamus, cutique denſitatem & raritatem moderatam reſtituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè aſtringens admiſcere oportet, quale eſt ladanum, quod vtraque in ſe moderatè complectitur, quæ ad hoc ſymptoma conueniunt: caliditatem nempe mediocrem, & aſtringendi vim moderatam. Quare ſi capiti prius raſo, perfricatóque, aliquo mediocriter aſtringenti oleo (cuiuſmodi Hiſpanum, & lentiſcinum eſt) illinatur, maximè ex vſu eſt. Nam quæ vehementer aſtringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxum reprimunt: propter cuius inopiam capilli defluunt. Atqui intentio noſtra eſt ſanguinem affluentem non modò non præpedire, ſed etiam prolectare: cogere autem ſenſim, & aſtringere rarefactam cutem. Quare ad defluuios capillos omnium præſtantiſſimum medicamen eſt, quod ex ladano, & lentiſcino oleo conficitur. Quòd ſi largè defluant capilli, maiórque videatur eſſe raritas cutis, pro lentiſcino, myrteo vtendum. Licebit aliquando vnguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemali tempore: ſicuti in diuitibus foliatum, & ſpicatum. Debet autem ladanum liquati in duplici vaſe, ac reliqua poſtea illi miſceri. Atque hæc ſanè medicamenta mihi ſuffecerunt, vnà cum refectoria, ſalubríque victus ratione, quæ in pleriſque etiam ſola ſuffecit.

Aſtringentia vehementer refrigerant, alimentique influxum reprimunt.

Defluuiis capillis optimũ medicamen eſt, quod ex ladano & lentiſcino oleo conſtat.

Archigenis remedium contra defluuios capillos.

Ladani & abſinthij æquales partes, & iuniperi baccas x. tritas, in linteolum illigato, & in oleo per dies quinque macerato, ex eoque caput illinito, & neque capilli decident, neque gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, denſanſque & denigrans.

Ladanum ex oleo, vinóque dulci læuigatum incraſſatúmque, præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoriæ quidem ſcopus eſt, inducere pulchritudinem. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid ſecundum naturam eſt, id omne in corpore cuſtodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo conſequitur. Indecoro enim aſpectu eſt caput alopecia vitiatum: ſicuti etiam oculi ciliis & ſuperciliis nudati. Non ſolùm verò ad pulchritudinem, ſed multò prius ad ipſam partium ſanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis criſpos, aut fuluos, aut nigros, aut auctos: hæc inquam comptoriæ prauitatis, non medicæ artis ſunt opera.

Comptoria & exornatoria artis pars quomodo differãt.

Pili ad quid conferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen iam conſuetudo hæc inualuit, vt vetulæ quidem paſſim capillos denigrent, tanquam turpe ſit canos habere: mariti autem id probent, ſpectaculum permoleſtum cenſentes, vxorem aniculam cano capite habere: ſanè quæcunque præ deliciis ſeipſas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcunque verò honeſtiores, tum vt notæ culpam effugerent, tum vt moleſtias maritorum vitarent, capillos ſuos nigros reddere optarunt, iis certè, ne ex aſtrictoria vi nigrorem inferentiũ oblæderentur, conſului, vt cedri liquore vterentur, ita

Aniculam & cano capite vxorem habere, ſpectaculum faſtidiendum cenſetur.

vt

Capillos denigrari cedri liquore.

vt tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent,& postea detergerent:idque per quatuor aut quinque dies facere pergerent. Cedria siquidem non modò nihil lædit, sed etiam commoda est eis quæ facilè offenduntur à frigore, abundè videlicet calfaciens. Ad hæc defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà verò,quæ ex austeris & acerbis composita sunt, magnopere læduot. Cæterùm materia ex qua constant hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò noo in superficie tantùm, sed io profundo etiam cutem permutent,progrediendo vsque ad capillorum radices. Non solùm autem io periculo versatas sæpe scio fœminas, sed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab huiusmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum sortiuntur. Frigidæ naoque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntor facilius. Verùm minus periculum subeunt, vtpote cùm à minori causa lædantur, quæ frigidius habent temperamentum. At calidæ,propterea quòd ægrè & vix tandem lædi à frigidis causis possunt, si quando à magnis fuerint exuperatę causis,maiorem læsionem incurrunt. In morbis siquidem minus periclitantur illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori,ipsa ægritudo congruit.

Similibus affectionibus facilius singula corripi, minus tamen periclitari.

Periclitari in morbis minus, quibus contingat.

Tingentia capillos,ab Archigene prodita.

Capillos tingentia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte vel asinino ad tertias concoquito, & ad noctem pro cataplasmate imponito. Aut vrina canis in quinque aut sex dies asseruata lauato. Aut corticis salicis succum ex oleo affricato. Summe nanque denigrat. Denigrant barbam suber aridum & plumbum vstum, cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita. Fuluos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Crispos reddes capillos, si spoma salis cum myrrha confricaueris.

De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpentia pharmaca.

Ex pharmacis corrumpentibus pilos, quædam propriè psilothra oominantur: quædam capillorum attenuatoria: quædam penitus extirpantia. Atque hæc sanè vltimò nominata, periculosi sunt vsus. Ex liquidis igitur est lixiuium tali vi præditum. Ex aridis aotem & metallicis, arsenicum, & sandaracha, & calx non extincta. Manifestum itaque est, vehementem ipsorum vim, per admistionem imbecilliorum pharmacorum frangi: quorum congruentem miscellæ modum coniiciet primò, qui ipsorum vires cognorit. Dein verò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

Psilothra Critonis.

Psilothra Critonis.

Calcis viuæ partes duas: auripigmenti partem vnam. Hæc in mortarium plumbeum coniecta,aqua aut ptisanæ succo affuso terito: atque vbi nigra reddentur, calfacta illini, maximè io balneo, iubeto.

Aliud. Amyli,calcis viuæ, auripigmenti, sing. vnc. j. contritis vtitor ex aqua dilutis.

Quæ pilos disperdant.

Pilos disperdentia.

Disperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria,ranarum cruore, marinæ testudinis sanguine, lachryma vitis albæ, lachryma hederæ, similitérque bryoniæ, atque oleo insulso. Ex marinis item scolopendris, vrticáque marina, & stellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admistis. Quin & fortiora his ex erinaceis & salamandra componunt, in oleo coctis. Admiscent autem ipsis alcyonia, & sandarachen.

Quæ pilos attenuant.

Pilos attenuantia.

Attenuantia pilos, detersoriæ sunt facultatis. Igitur hordei, fabarum, atque erui farioa, spuma nitri, atque ipsum nitrum, familiaria pharmaca sunt, omnibus ad tollendas sordes vsurpata. Assiduus autem eorum vsus etiam pilos attenuat. Quæcunque verò fortius detergent, in iis qui valde duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia sanè sunt, nitrum vstum, nitri spuma, & aphronitrum spumosum, pumex, testæ vstæ, os sepiæ, vtrunque veratrum, struthium, bryoniæ & dracunculi radix, aristolochia vtraque, canchry, radix panacis, atque id genus alia. Quòd si hæc ipsa odorata facere vis, cyperum, melilotum, rosas siccas, iunci odorati florem, iridem Illyricam, melissophyllum, & cydoniam herbam eis admiscebis. Si verò pro diuitibus pharmacum præpares, spicam nardi Indicam, Celticámque, & montanam iniicies: necnon Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, costum, & hedychroum.

De furfuribus.

Furfures capitis à serosis succis oriuntur.

Quibusdam se scalpentibus, furfuribus similia ex capitis cute decidunt: ob idque medici hoc symptoma furfures vocant,à vitiosis iisdemque serosis succis proueniens: quos absumere propositum est, iis qui huic malo mederi volunt. Manifestum igitur est, discussoria & extersoria pharmaca adhibenda esse, præparato prius voiuerso corpore, si vitiosis succis redundet. Admiscuerunt quidam huiuscemodi pharmacis etiam astringentia nonoulla, quibus partem læsam ita corroborarent, vt noo facilè influentes humores susciperet.

Furfurum capitis curatio.

Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri spumam, & atramentum sutorium æquis partibus, cum vino tundito, vtitórque ter aut quater in mense. Aut vini Rhodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

De phthiriasi, hoc est, morbo pediculari.

Pediculi in capite à quibus causis oriantur.

Pediculi nonnullis in capite aceruatim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, sed non ad tantam caliditatem progressis, ad quantam perueniunt acres atque serosi humores. Quare manifestum est, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, vbi eoam animalcula huiusmodi gigni possibile est: noo in superficie, in qua ipsi consistunt furfures. Pharmaca itaque ipsorum necessariò exiccantia suot, & quæ ex alto trahere & euacuare possont, magis vtique quàm ea, quæ conueniuot furfuribus.

Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphidis syluestris partes ij. sandarachæ & nitri, vtriusque partem j. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo.

Aut veratrum album,& staphidem syluestrem, & nitrum, pari poodere cum oleo in balneo adhibe.

De achoribus, hoc est, vlceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus inuadentes capitis cutem, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam

ram existens: quo affectu infestata particula, foraminibus quibusdam tenuibus eroditur, tenui humore modicéque viscido redundantibus. Ad similitudinem verò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis fauus vocatur, habens maiora foramina, in quibus humor hymettio melli similis continetur. Generatio ipsis ex humore mixto est, qui partim tenuem, serosumque, ac mordacem, partim crassum succum in se habet. Tenuis itaque humor, vtpote mordax, primum quidem ad scalpendum ipsos impellit: progressu verò temporis, ad scalpturam tum tumor augescit, tum foramina circa ipsum erumpunt. Manifestum igitur est, humores qui affectionem gignunt, debere vacuari. Qui si etiam fluant amplius, prohibendus in primis est ipsorum influxus per capitis atque vniuersi corporis euacuationem. At verò si affectio ipsa sit parua, sola remedia localia sufficiunt, vel si minimè totum corpus vacuetur. Ea igitur pharmaca idonea erunt quæ crassum, humorem incîdant, quæque facultate sua necessariò discutiant repellantque. Atqui acetum ex incidentium ordine existens, vltra hoc quòd discutit, etiam reprimit, depellítqoe id quod influit: * cùm nimirum secundum substantiam suam habeat exiguũ quid calidi: plurimum autem frigidi, sed tenuium partium. Esse autem debet acetum exquisitè acidum, in quo nulla penitus vini qualitas persentiatur. Ac tali profectò pharmaca metallica imbues, achoribúsque ex ipsis medeberis. Incipere autem ab imbecillioribus præstat, præsertim si simul dolor infestet. Apta igitur ad hanc rem sunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiáque terra: præterea pompholyx, spodium, lithargyros, & cadmia tenella. Quòd si his remediis malum non cedat, pharmacum ex charta siccum, acero dilutum illinito. Prius tamen capillos abrades. Quòd si quando in vlcus manans inflammatum simul & afflictum dolore incidas, lenies primum dolorem ipsum per humectum concoctoriumque & emolliens pharmacum, & quod acrimoniam arcere possit: cuiusmodi sunt tum vocatum Parygron, tum quæ sedis vlceribus, & cancris opitulantur.

Cerion.

Achorum, fauorumque curatio.

Aceti facultas.

Remedia Archigenis ad achoras.

Cadmiam cum oleo veteri illinito. Aut cinnabari similiter tritum imponito. Aut chalcitidem cum myrteo oleo, vel suillo felle liquido inungito.

Remedia Apollonij ad achoras.

Caput succo betæ illinito, aut laurino oleo, aut crocioo vnguento, aut taurina, aut camelina vrina. Vel furfurum chœnicem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, posteáque terito, cremorémque excolato, cumque dimidia aceti hemina ad lini spissitudinem coquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agrestis radicum coctarum succo partem læsam illinito. vel argenti spumæ drach. viij. foliorum rutæ tenerorum drach. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, simul trita capiti illinito.

Quæ Crito ad achoras prodidit.

Ficulneæ surculos, aot folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & rosarum par pondus cum vino tundito, imponitóque. Vel lithargyri drach. L. foliorum rutæ tenerorum drach. xxv. aceto diluito: & rosaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, si affectio fuerit inueterata, ladani, cerussæ, sing. drach. viij. sulphuris viui drachmas iiij. viuo & myrteo oleo iubactis vtitor.

Ex libris Cleopatræ ad achoras.

Fœnogræco tenui cocto, & in betæ nigræ succo macerato, caput eluatur. Post ablutionem verò myrto cum vino & oleo trita, illinatur: superneque betæ folia imponantur. Vel cerussæ, thuris, sing. drach. ij. sulfuris drach. j. trita ex oleo illinito.

Remedia Sorani contra achoras.

Plumbaginis, sulfuris viui æquales partes terito, & affuso rosaceo, aut myrteo, aut lentiscino, illinito. Vel sulfuris viui, lithargyri, cerussæ sing. æquas portiones, croci dimidiam, trita cum passo Cretico illinito.

Ad psydracia & achoras, pustulasque vlcerosas, & eruptiones in capite.

Ad affectiones præscriptas, conuenienti vti oportet victus ratione: corpúsque atque caput purgare, catapotiis ex aloë, colocynthide, & scammonio, succo brassicæ coactis. Deio localia remedia adhibenda sunt: cuiusmodi existit adiantum ex rosaceo illitum: aut fœnigræci decoctum affrictum: aut malua cum farina hordeacea pro cataplasmate imposita: aut melilotum cum farina fœnigræci, cicerúmque decocto impositum: aut ipsummet cicer decoctum, impositúmque, aut amaræ nuces commansæ & illitæ. Discutit autem maximè & lilij radix affricta: & thus cum vino & aqua, & lupinorum amarorum decoctum, & bulbi cum nitro affricti: thus præterea ex aceto illitum, putamen mâli punici cum laurino illitum, & anchusæ radix vsta, tritáque cum oleo, & per pinnam inuncta.

Pustularum capitis medicatio.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca,

LIBER SECVNDVS.

QVi citra distinctionem scripserunt auxilia doloris capitis, maius detrimentum quam emolumentum attulerunt iis, qui eis fidem adhibuerunt. Nec enim omnes ob vnam affectionem caput dolent: sed tum ipsæ affectiones plures sunt, tum curatio ipsarum singulatim propria existit. Vna etenim affectio est iuxta intemperiem simplicem citra humorum affluxum: alia iuxta humorum qualitatem versatur: tertia secundum eorum solam multitudinem accidit: quibus accedit quarta, cùm transitus liquorum atque vaporum ipsi humores obturant; ac præterea quinta, dum in quibusdam capitis partibus, propter imbecillitatem spiritus flatuosus innascitur. Est cùm ob causam aliquam procatarcticam (cuiusmodi sunt ardor extrinsecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor capitis accidit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem & frigiditatem, maximè cùm inæquales fuerint: moderati autem iuxta siccitatem: ad humiditatem verò nullus consequitur dolor. Eodem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, vehementior quidem ob calidos & frigidos accidit, moderatior autem,

Capitis dolorum discrimina, & generationes variæ.

Dolor capitis nullus ad humiditatem consequitur.

tem, ob exiccantes citra calorem aut frigus. Homectantes verò, penitus nullum dolorem inferunt quantum ad qualitatem quidem ipsorum attinet: nam ob multitudinem sanè, instrumentalium partium morbos efficiunt, non tamen similarium particularum vllum aliquem: cùm nimirum earum morbi in pura intemperie consistant.

Similarium particularum morbi in pura intemperie consistunt.

Ad hæc affectiones ob copiam humorum ortæ, citra quidem obturationem caput grauant: cum obturatione verò, si quidem ea moderata fuerit, moderatè dolorificæ fiunt: sin fortes, vehementer affligunt. Quòd si etiam mordacem qualitatem multitudo humorum sortiatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit. Quod verò ad naturam affectarum particularum pertinet, interdum quidem omnes externas, aut internas partes infestat: interdum autem non omnes, sed vnam tantùm speciem corporis, arteriam nempe, aut venam, aut neruum, aut membranam, aut cutem, aut ipsum denique cerebrum. In vniuersum igitur, singularum affectionum curationis scopum ratio nos docet: materiæ verò facultates experientia commonstrat.

Capitis dolorum discrimina, secundum differentiam affectarum particularum.

Porrò aliquando sola intemperie calida ex insolatu laborat caput: aliquando cum ipsa intemperie accedit etiam humorum affluxus, præcipue cùm vniuersum corpus laborat plethora, quæ fit ipsis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiam sanguine solo. Nam cùm alius quispiã humor redundarit in corpore, non plethoram, nec simpliciter plenitudinem, sed pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus.

Plethoram fieri, quatuor ex æquo humoribus auctis, aut etiam sanguine solo.

Igitur eis qui ex ardore caput dolent, cutis tactui ardor ad primum contactum apparet: oculósque rubros habent, ac frigidis tum perfusionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaque repulsoria curatione est vtendum, ex refrigerantibus, astringentibúsque constante. Postea verò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulsoria miscere oportet. Deinde etiam ex discussoriis quippiam addendum, paulatim detractis pharmacis quæ repellunt. Optima sunt autem censenda, quæ substantia tenuium partium sunt prædita. Quapropter in principio quidem melius est frigidissimum rosaceum perfundere, iuxta frontem nempe, & tempora, & occiput: non tamen longè inferius. Neque enim facilè exuritur ea pars: neque etiam citra noxam, refrigerantia sustinet, propterea quòd isthic principium medullæ spinalis existat, ad stipitis modum in ramulos complures diuisæ, videlicet in sexaginta (vt existimo) neruos.

Doloris capitis ab ardore contracti indicia, & curatio.

Occiput nec facilè exuri, nec citra noxam refrigerari, principium spinalis medullæ cum sit.

Spinalem medullam in sexaginta neruos distribui.

At verò regio capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem suturam, & ob ossium tenuitatem & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium que adhibentur pharmacorum, intrò distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorem, siue calfacere frigiditatem, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus. Rosaceum autem ipsum, quo in exustis vtemur, ex oleo crudo (quod omphacinum appellant) citra salis admistionem, confici debet: nempe rosis quamplurimis in eo maceratis. Sit autem rosaceum non vetus, sed eoipso anno confectum.

Sincipitis regionem esse aptissimam ad transmittendas vires applicandorum medicaminũ.

Rosaceum exustis commodum, qualiter confici debeat.

Proximum à rosaceo chamæmelinum existit, quo vtendum in iis corporibus est, quibus inducere vehementem frigiditatem veremur: qualia sunt fœminarum, eunuchorum, puerorúmque, ac breuiter eorum omnium, qui molli carne sunt prædita, albúmque colorem sortiuntur.

Chamæmelino oleo in quibus sit vtendum corporibus.

Refrigerandi medicamenta ratio.

Refrigerabis autem quæcunque adhibere voles, in aqua vehementer frigida collocata: quæ si non adsit, niuem vasculo circumpones. Etenim frigidorum fontium & niuis maxima Romæ est vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. In regionibus autẽ calidis, qualis Ægyptus est, vbi maxima fontium frigidorum atque niuis penuria, sub dio rosaceum per integram noctem exponi debet: eique semperuiui, aut portulacæ, aut lactucæ, aut psyllij, aut polygoni succum inijcere oportet: sicuti & solani aliquando paululum, & pampinorum vitis, & vuarum immaturarum.

Pergamus Galeni patria.

A papaueris verò & mandragoræ succo abstinendum, cùm non citra damnum refrigerent. Vitanda etiam sunt, quæ cum refrigeratione manifestè astringunt: aut perexiguum quid ad refrigerantia miscendum, si quando necessitas postulet: propterea sanè & solani succum aut nunquam penitus, aut modicè certè admiscemus: sic etiam & mâli punici, & mâli cydonij, & mespili. Ad hanc tamen rem mâlorum punicorum acidorum succus præstantior est: magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorem permiscui omphacio. Poterit etiam quis similiter seridis succo vti, necnon tum hortensis, tum syluestris lactucæ. Quin & mororum non admodum maturorum succus est aptus ad refrigerandum. Si igitur caluus sit æger, aut breues habeat capillos, vbertimè refrigerari poterit, tum per iam dicta, tum per omnia illa quæ erysipelatis auxiliantur.

Stupefacientia, & quæ vehementer astringunt refrigerando, vitanda in capitis doloribus esse.

Refrigerantis sylua, quibus tutò vti in capitis doloribus possumus.

Qui ex frigore caput dolent, iis facies decolor, miniméque arefacta conspicitur: & frigidis neque gaudent, neque item iuuantur. Si igitur frigiditas ipsa sit recens, solum rutaceum oleum, si calidum affundatur sincipiti, perfectè hominem liberat. Si verò vehementiori calore sit opus, euphorbium oleo indatur, & pharmaca quæcunque constant ex pipere. Inungenda autem est facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino vnguentis: necnon foliatis spicatísque vocatis. At opobalsamum sæpe experti sumus ad nullam affectionem calore indigentem, euidenter opitulari. Sampsuchinum autem, laurinum, & serpyllinum, commendo. Propinandum præterea iis est vinum tenuium partium: & motus corporis præcipiendus, lauacráque calida: & quandoque à raphano vomitus.

Doloris capitis orti a frigore indicia, & curatio.

Opobalsamum ad affectiones indigentes calore, non magnopere opitulari.

In capitis autem inueteratis affectibus necessariò pilos radimus, aut præsecamus ad cutim vsque: ac rasis quidem admouemus pharmaca emplastica: liquida verò iis, qui breuissimè habent capillos præsectos. Ac sanè medicamenta refrigerantia, ex iis quæ erysipelata curant, sunt transferenda: calfacientia verò, ex pharmacis calfacientibus conficienda: quorum simplicissimum est ex euphorbio compositum. Sufficit autem vnciam euphorbij vnã, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra vna, conijcere. Atque vtendum quidem astringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, non est: sed aliquo tenuium partium, cuiusmodi Sabinum existit.

Dolorum capitis inueteratorum curatio.

Quibus autem ob potionem calidiorum vinorum, caput repletum vaporibus aut humoribus calidis (solent enim hi vel absque vini potu, suapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, iubendi ij sunt, si crudum adhuc in eis vinum permaneat, vt hausta aqua tepida vomant. Quòd si etiam post concoctionem caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus est vtendum: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ & brassicæ cremore. Quin & ipsa brassicæ folia calida macerata, capitiq; circumposita,

Dolorum capitis ab ebrietate curatio.

ſiea, ac obligata, naturaliter ebrietati reſiſtunt. Cæterum ſomni quietiſque cura in primis habenda eſt: vbi verò per totum diem quieuerint, ad veſperam loti, cibis boni ſucci nutriendi ſunt, non tamen calfacientibus. Sunt autem tales, ptiſanæ ſuccus, & ſorbitio ex alica, & panis ex aqua, & oua ſorbilia abſque garo. Admiſceatur autem eis ex mello, vel ex ſale condimentis aromatum præparato, quantum ſit ſatis ad ſuauitatem ſaporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, vtpote boni ſucci atque refrigatoria: necnon braſſica, vt quæ vapores reſiccet: ſic & ex leguminibus lens. Potu verò omnino aqua vtendum eſt. At quia nonnullis ventriculus à frigidæ potu ſubuertitur, mâlum punicum ipſis ſuperedendum eſt, aut ſolum per ſe, aut cum alica flaccida calida, probéque cocta. Quin & mâla Ceſtiana appellata in vrbe Roma, citra cocturam quidem ſunt auſtera: poſt cocturam verò, ſtomacho euadunt commoda. Coquenda autem ſunt ad vaporem aquæ ſuſpenſa. Abſtinendum verò à palmulis eſt, vt quæ ex proprietate dolorem capitis excitent. Quòd ſi moderatè iam habeant, & aquam bibere nequeant permittendus eſt eis potus alicuius vini diluti & aquoſi, quale eſt in Italia Sabinum, in Aſia Titacazenum. Quin & moderatè habentibus, gallorum teſticuli & alæ, & ſaxatiles piſces, molléſque, exhibendi ſunt: necnon columbarum pulli. Hæc verò omnia, citra garum & vinum, in albis ſimplicibúſque coquantur iuribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri conſtant: ad cocturæ finem, ſalis pauxillo adiecto. Cæterum ante cibum quidem pluribus deambulationibus eſt vtendum: poſt acceptú verò cibum, breuibus ac lenibus. Oportet tamen nec multa ediſſe, nec ſtatim poſt cibum ſumptum inambulare, ſed poſt duas, aut tres, aut plures horas. Quòd ſi quando à vaporibus aut humoribus in caput ſublatis, reliquiæ quædam ſuperſint, in poris ipſis, meatibúſque anguſtis impactæ, & ob id etiam perſeueret capitis dolor, non roſaceo, ſed vtendum primum chamæmelino eſt, moderatè calido: poſtea verò irino. In balneo verò caput calida perfundatur, non modò vt aliquid eorum quæ circa ipſum conſiſtunt, diſcutiatur, ſed ſomni etiam conciliandi gratia. Quapropter ſecundum etiam, aut tertium, ad veſperam, balneum apparandum eſt: poſt quod exhibendæ lactucæ ex aceto, cui pauxillum aut omnino nihil gari additum ſit: verùm aqua affuſa multa, ita vt acetum exæquet: niſi acetum ſit planè aquoſum, quale vtique illi deſiderant: quandoquidem quod acerrimum eſt, aliquem calorem ſortitur. Poſt hæc verò poſtera die, quæ magis caput calfaciant, adminiſtranda ſunt: ita vt ad irinum, aliquando amaricinum vnguentum, aliquando nardinum addamus.

Ceſtiana mâla.

Palmulas ex proprietate excitare dolorem capitis.

Albi iuris compoſitio.

Balneum conciliat ſomnú.

At capitis dolor ob plagam conſpicuam ortus, nihil eſt aliud quàm inflammatio, quæ non ex plaga ſolùm aut caſu, ſed abſque manifeſta etiam cauſa, iuxta omnes partes fieri ob affluxum humorum conſueuit. Si igitur plaga vulneris aut contuſionis exiſtat cauſa, plures ſcopi erunt ad inuenienda præſidia. Vnus qui circa vulnus verſatur, quod, poſteaquàm fuerit conſtrictum fibulis, glutinantia & arcentia phlegmonem medicamenta poſtulat. Secundus contuſioni eſt intentus. Tertius totus in doloribus eſt: qui interdum quidem in ipſis ſolis percuſſis partibus ſunt, plurimum autem ad vicinas etiam partes ſe extendunt. Etenim pericranium, & eius cutis exterior, propriam continuámque ſubſtantiam habent, per totum caput extenſam: ob idque ſanè contingit vniuerſum caput dolore affici, præſertim ſi ad perioſtion membranam, quæ cranio eſt adhærens, plaga ipſa penetret: cui medebimur diuidentes pericranium membranam, ſubditúmque illi os radentes, vtque illic rurſus concreſcat caro, curantes. Quòd ſi ob commercium illud quod per ſuturas perioſtion habet cum duro cerebri inuolucro, etiam intra caluariam diſtribuatur phlegmone, non abſque periculo talis dolor contingit. Contingit autem non tarò, vbi quis ex ſublimi cecidit, vt aliquid circa cerebrum, aut membranas eius, rumpatur: quod vbi contigit, adhuc amplius inualeſcit ipſe capitis dolor, affectióque tota ægrè curabilis redditur, & periculum maius, magiſque præceps imminet. Optimum itaque fuerit in his, niſi ætas prohibeat, vitaliſve facultas appareat debilis, curationem à venæ ſectione auſpicari: & conuenientibus capitis irrigationibus ſubinde vti, oleo dulci imbuentes lanam, capitique illam circumponentes. Quòd ſi aut per ætatem, aut vires, non liceat ſanguinem ipſum detrahere, deiicienda aluus per clyſmum eſt, tum vt eius excrementa vacuentur, tum multò magis vt reuellantur humores ij, qui conſueuerunt ferri ad affectas particulas. Poſtea verò auxiliis vtemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri vulnerata fuerit, egregie ipſam conglutinat (vt ait Archigenes) calaminthæ ſuccus infuſus, & farina milij arida inſperſa: deinde butyrum & roſaceum, ac adeps ſuillus inſulſus, vetúſque, omnia in vnum commixta, tepefactáque, & infuſa. Hoc modo affectos, à vino & cibis craſſioribus abſtinere oportet, maximè ſi correpti ſint febri. Etenim affectio ipſa nobis auxilia indicat: quantitatem autem ſingulorum, particularémque materierum differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum commonſtrat: necnon vitalis facultas, deinde ætas, ambientíſque nos aëris temperies, iuxta regiones, annique tempora, & prædominantem anni conſtitutionem euarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra caluariam circa cutem atque ipſum pericranium conſiſtunt, immunia ab affectu ſunt, rectè, mea quidem ſententia, aliis pharmacis acetum miſcuerunt veteres. Siquidem ad affectiones in profundo deliteſcentes, pharmaca diuerſa ab iis, quæ affectibus in ſuperficie hærentibus congruunt, debent adminiſtrari. Exoluitur nanque omnium ipſorum vis in tranſitu per profundum: & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando contrariæ, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex ſe, cùm nec mitigandi, nec laxandi vim habeat, præter rationem miſcetur auxiliis iis, quæ ad dolentem inflammationem adminiſtrantur. Quia verò per ſinciput pharmacum penetrare voluimus, ob id ſanè aliquod eorum, quæ in profundum deducunt, miſcemus: interdum quidem frigida facultate, ſed tenuium partium, præditum, cuiuſmodi acetum exiſtit: interdum verò calida, quale eſt euphorbium. Quocirca, dum craſſæ membranæ cerebri nudæ inſtillamus roſaceum (quod fieri ſolet, vbi oſſiculum aliquod eſt exemptum) ſolum ipſum leniter tepefactum infundimus. Cùm verò citra denudationem, in-

Capitis dolor ob plagam ortus, quos medendi ſcopos largiatur.

Dolor capitis ex ictu obortus, cur ſæpe extendatur per vniuerſum caput.

Capitis dolor ex plaga, quando cum periculoſus.

Meningem cerebri vulneratam conglutinantia.

Affectiones ſitæ in profundo, diuerſa pharmaca ab iis quæ hærent in ſuperficie, deſiderant.

Acetum cur miſceatur roſaceo ad phreniticos.

Fracto cranio, commodè inſtillari roſaceum tepens in craſſam meningem.

tegra

Acetum quando si rosaceo miscendum ad affectiones capitis.

tegra existente caluaria, rosaceum cupimus vt per sinciput ad membranam cerebri penetret, acetum illi, vt ipsum perducat eò, temperamus: cuius vehemens facultas, tum per viarum transitum, tum per rosacei miscellam, exoluitur. Iam verò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio consistunt, si quidem citra vehementem dolorem acceidant, per modici aceti ad rosaceum mistionem iuuari possunt: lædentur autem, si & magnæ fuerint, & dolorem vehementem induxerint. Ad hæc, rosaceum cum aceto, incipientibus: in vigore verò consistentibus, rosaceum solum administramus: quemadmodum etiam in induratis, absinthium ei atque pulegium miscemus: nam quæ absque duritie iam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimum cataplasma ex lolij farina & adipe anserino conficitur. Sciendum autem est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare; vnde eos ipsos qui iam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore vti cogimur, dum præ doloris vehementia æger de vita periclitatur. Extinguit siquidem sensus maximéque solidas partes offendit, adeò vt postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, vt qui homo est non in multis hallucinetur, quædam videlicet penitus ignorádo, quædam malè iudicando, quædam negligentius scriptis tradendo: mirum cuiquam esse non debet, si aliquando deliquisse comperiatur Archigenes, in iis quæ de curatione capitis doloris conscripserit.

Acetum rosaceo mistum, quibus prosit, & quibus obsit inflammationibus.

Myrrhæ odorem conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad capitis dolorem vti debeamus.

Hominem in multis hallucinari.

De capitis dolore à ventriculo exorti.

Capitis dolorum ob ventriculi consortium oborti, & indicia, & curatio.

Nonnulli autem vel si modicus humor in eorum ventriculo colligatur, & præsertim circa os eius, statim caput dolent: atque ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Augetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprij non sint sed ab humorum noxiis vaporibus à ventriculo volitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, aliis suffusorum symptomata eueniunt; capiti adhibenda remedia non sunt, sed quamcelerrimè qui in ventre contristant succi, vacuandi. Vacuantur autem in iis qui ad vomitum sunt procliues, facilè ab aquæ potu: ægrè verò vomentibus, difficilius. His igitur conabimur quamprimum cibum boni succi; ac ventriculo commodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum rarum cibi offeremus, vt non lædantur inde postea lauantes. A cœna autem modicum absinthij in potu dabimus: postridie verò, in posterúmque, similem victus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore iam licebit iis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, vt satis amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his oliuas, aut palmulas, aut vuas, aut tale quippiam addemus, iuxta naturæ cuiusque proprietatem. Cæterùm ad prauorum in ventre colligendam succorum copiam, plurimum conducit tum imbecillitas concoctricis potentiæ, tum oris ventriculi infirmitas: quemadmodum etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad eiusmodi humorum vapores suscipiendos promptum: sicuti etiam & in nonnullis oculi. Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensiuum, percipiunt: at fames in tensionibus commoda est: contraria autem iis, qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flaua bilis vocatur: quæ ob leuitatem insitam sursum fertur, ad os ventriculi: cùm verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius ventris spacio continetur: ac fuerit sane optimum, si in fundo ventris is contineatur. Omnium autem est pessima constitutio, dum vitiosi humores, ventris tunicis inelubiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educendis optimum remedium est hiera picra, cuius talis sit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, chiæ mastiches, asari, & croci, sing. drach. vj. Præstantius autem est pharmacum, vbi minus de aloë additur, minúsque etiam ex croco: quandoquidem nonnulli ex vsu ipsius oblæduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloës drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse vtor. Præstat etiam pro asaro carpesium conijcere. Propinatur ad summum ex pharmaco drachma vna cum aquæ calidæ cyathis tribus: minimum verò, dimidium eius præbetur. Confert autem hoc pharmacum iis qui suffusorum afficiuntur symptomatis, & mulieribus quæ non pro dignitate purgantur.

Vitiosis succis in ventriculo colligendis, quæ conferant.

Famem aduersari iis qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi.

Hieræ picræ optimi medicaminis ad expurgandos humores tunicis ventriculi infixos, descriptio.

Croci odorem ferire caput.

Hiera picra quibus conueniat affectibus.

Quemadmodum autem in ventris & intestinorum regionibus ob caloris quidem inopiam, interdum ex cibo ac potu vapor flatulentus producitur: propter imbecillitatem verò facultatis comprehensiuæ, adeò inflantur atque replentur ea organa, vt ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionem autem impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæc eadem contingere. Etenim ob dissolutionem continuitatis partium dissimilarium dolor oritur. Dissoluunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, vehementer calfacientia, atque refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri; acredo vel humorum, vel flatus, causa putanda est. Si verò citra morsum tendantur, tensio ipsa vel ab spiritu flatulento, vel ab humoris colluuie, oboritur: quo in genere phlegmone erysipelasque consistit: phlegmone quidem, vbi plurimum sanguinis affectam particulam occupat: erysipelas verò, vbi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab vtrisque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflammatum talis affectio erit. Maximè itaque artis curandi coniectura in affectionum cognitione consistit: quæ vbi inuentæ fuerint, curationem non coniecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, quam ægrè aliquæ affectiones medelis cedant; in quibus vt vtamur semper remediis ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil iuuare in principio videantur. Aliquando enim adeò vehementer in angustiis meatuum flatus vaporosus, atque eo adhuc magis viscidus crassúsve humor impingitur, vt multo tempore ad curationem sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta sunt, attenuare oportet, dilataréque meatus per quos excernantur, habita simul prouidentia, ne quid aliud amplius influat; vtque pars

Dolor vnde exoriatur.

Continuitatem quæ soluant.

Phlegmone fit à sanguine. Erysipelas oritur à flaua bile.

Tumores compositi.

Coniectura artis medicæ, in affectuum cognitione consistit.

Præsidia optima cur sæpe in principio nihil iuuare videantur.

affecta corroboretur, ne ipſa etiam flatulentum gignat ſpiritum. Qui igitur primi ad eiuſmodi affectiones pharmaca compoſuerunt, meritò habuerunt opus materia varia: ſi quidem influentem ſubſtantiam ſiue humor, ſiue vapor ea ſit, repellere neceſſarium exiſtit: impactam verò concoquere & attenuare, eandémque ipſam diſcutere: ac nihilhominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne videlicet quòd influit, ſuſcipiat: vtque attenuatum excernat, impactúmque concoquat, atque ſubtilius reddat.

Impacta eſſe coquenda, attenuanda, diſcutiendáque.

Ergo in propoſita diſpoſitione, ſi dolorificus calor vnà cum ſpiritu flatulẽto præpolleat, in principio quidem repulſoria curatione eſt vtendum, quæ ex facultate refrigerante conſtat. Quod vbi factum moderatè eſt, ex mitigatoriis & concoctoriis quippiam ad repulſoria miſcere oportet: dein diſcuſſoria addenda, ita vt paulatim repulſoria detrahamus, donec pharmacum ipſum plurimum quidem digerens attenuatoriumque reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum verò repulſorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquoſæ ſubſtantiæ eſt: minus ea polygonum: in ſolano tantum craſſæ & terreæ eſt admiſtum, quantum aſtrictionis.

Aceti facultas.

Acetum repulſoriam ſimul & attenuatoriam, imò & diſcuſſoriam facultatem ſortitur: vtpote quod ſecundum temperiem, frigiditate quadam tenuium partium præpolleat, non ſecus quàm exquiſitè ſerenus Boreas.

Boreæ frigiditatem eſſe tenuium partium.

Roſacei facultas.

Roſaceum porrò, repulſoriæ, concoctricis, mitigatricis, ac denique diſcuſſoriæ facultatis eſt particeps. Vt ergo ſermonem iam habitum repetam, neque in biliosis cauſis iniungenda eſt inedia: neque vtendum venæ ſectione, ſi puer aut ſenex ſit æger, aut virium imbecillitas adſit.

Inedia non eſſe vtendum in cauſis biliosis.

Vena in quibus non ſit ſecanda.

Clyſmos fortes validè reuellere à capite.

Licebit autem vti validis clyſmis, quòd maximè hi poſſint reuellere à capite, vacuaréque non modò quæ circa ventrem & meſenterium conſiſtunt, ſed etiam quæ in ſimis hepatis hærent.

Capitis dolentis remedia.

Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis: ſicuti & ſuccum baccarum lauri cum aceto & ruta. Sciendum verò eſt, aridam rutam eſſe multò acriorem, & calidiorem viridi.

Capitis doloris à bile orti, indicia & curatio.

Qui caput ob humorem biliosum dolent, iis ſigna ſimilia ſunt eis quæ ab ardore proficiſcuntur. Accedit his maior morſus, & faciei pallor, & nonnunquam oris amaritudo. Ætati autem vigoris, & temperaturis calidioribus, & vitæ ſolicitæ, & iis qui flauam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere ſolet. Itaque balnea temperata, & vnctiones, & potus dilutus, eis exhibenda ſunt, omniſque victus ratio tum * humidior, tum boni ſucci, conſtituenda.

Bilis quibus medicamentis purganda.

Euacuandus item biliosus humor per abſinthij cremorem eſt, aut per aloë, & per ipſam picram antidotum, per ſe datam, aut modico ſcammonij adiecto: vel per cataporia ex aloë confecta. Illinenda frons paſtillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his ſimili. Si cum vniuerſo corpore caput conſortij lege afficiatur, proſpiciendum illi eſt. Igitur ſi plenitudo humorum, ac maximè circa venas conſtiterit, rundemus venam. Si verò magis qualitas inualuerit, vtemur purganti pharmaco. Si caput vni tantùm parti condoleat, vt hepati, ventri, aut ipſius ori, illis in primis opitulabimur: nempe calida in ipſis præpollente intemperie, panem ex diluto vino exhibentes, ſorbitionéſque ex alica: ac foris etiam vtentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinem addant. At ſi ob viſcidos & craſſos in ventriculo contentos humores caput quis doleat, etiam hos exturbabimus, acetum mulſum in potu præbendo. Ex hyſſypo etiam origanóque potionibus, & quæ his adhuc valentiores, ſunt, magiſque incidendi vi præditæ, vtemur: necnon à radiculis vomitu, irrigationibúſque & cataplaſmatis calidioribus.

Capitis dolorum cum febri ab initio affligentium curatio.

In doloribus autem capitis qui ab initio inuaſerunt cum febribus, vena ſecanda eſt, poſt primam aut ſecundam remiſſionem, niſi quid impediat: & præſertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo ſanguine redundantibus.

Cucurbitulæ quando affigendæ occapiti.

Quòd ſi ſerius poſt ſeptimam diem dolor ipſe prehenderit, aluo prius abundè per clyſterem ſoluta, cucurbitulæ ad occiput, aut ceruicem, ſunt affigendæ: capútque irrigationibus ex oleo fouendum: roſaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æſtiuo: chamæmelino verò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta parte aceti illi adiecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem eſt, ex cyphi: ex crocomagmate autem, in calidioribus.

Capitis in omni dolore quæ ſint vitanda.

Porrò vitandæ ſunt in omnibus capitis affectionibus ea quæ ſubduntur: nempe viticis ſemen, abſinthij ſuccus, lac in potu, glandes quercinæ in cibo, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiam exoluit articulos: amplius autem offendunt myrrha, rhus, hederæ cacumina. Mentem etiam perturbant lentiſci fructus, crocus peucedanum, ciclaminus ſicca cum vino epota. Styrax modicus quidem potatus, triſtitiam vultus diſcutit: multus verò, ſomnos turbulentos conciliat.

Crocus perturbat mentem.

Styracis facultas.

De Cephalæa.

Cephalææ deſcriptio.

Cephalæa, inueteratus & ægrè cedens capitis dolor vocatur, qui ex leui occaſione maximas exacerbationes habet, adeò vt neque ſtrepitum, neque voces vehementiores, neque lumen ſplendẽs, neque potum, neque odoramenta caput replentia, ægri perferre poſſint, neque item motum: ſed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem velint. Etenim tanquam à malleo percuti ſibi videntur. Sunt qui veluti contundi ac diſtendi ſibi ea quæ circa caput ſunt, ſentiunt, non paucis verò vſque ad oculorum radices ipſe dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & interualla. Manifeſtum igitur eſt, hanc affectionem conſimilem aptitudinem capitis, vt oblædatur facilè, habere, quemadmodum in cephalalgis.

Cephalæa magis deiicit facultatem, quam cephalalgia.

Cephalææ varia ſymptomata à cauſis diuerſis producta.

Verùm ad maiorem imbecillitatem deueniunt in hac affectæ particulæ capitis. Ac ſanè quidam ex ſic affectis, cerebri inuolucra dolitant: quidam pericranium duntaxat. Dolores igitur cum grauitate, multitudinem humorum ſignificant: cum mordacitate verò, aut humorum, aut vaporum acredinem: vt cum pulſu, obortam inflammationem: at cum tenſione, ſi quidem citra grauitatem & pulſum accidat, ſpiritus tenuis ac flatulenti multitudinem indicant: cum pulſu verò, membranoſi corporis inflammationem: at ſi cum grauitate diſtentio accidat, humorum multitudinem intra membranas contentam arguit. Rurſus, dolores quidem in ſuperficie hærentes, pericranij affectionem ſignificant: qui verò in profundo ſunt, cerebri inuolucrorum.

Dolor capitis intra caluariam ſitus, cur extendatur ad oculorum vſque radices.

Quibuſcunque autem affectio intra caluariam eſt, iis vſq; ad oculorum radices dolor extenditur, propterea quòd oculorum tunicæ ex cerebri inuolucris ſuam

ducunt

ducunt originem. Si verò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor inuadit. Febricitant autem omnino, & qui dolent propter inflammationem. Si igitur totius corporis plenitudo sit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore vniuerso vacuato. Si verò imbecillum existens caput, sublatos ad se humores ac vapores susceperit, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita mederi particulæ. Reuellemus itaque & clysmis, & vinculis extremorum, & pluribus inferiorum partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione. Quòd si amplius redundare sanguis videatur, etiam reserata in naribus vena, & sanguine, quantum par sit, vacuato. Dein bietam dabimus exacutam: posteáque apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inseruntur, vtemur: qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparantur. Caput autem curabis, quando quidem reuulsoriis vti oportet, per repulsorias irrigationes. Cæterum post totius corporis euacuationem, vtêris caput vacuantibus: dein iis qui firmitudinem addant. Repellit igitur immaturum oleum, rosaceumque per se, & cum aceto, & ex papaueris capitulis, & oleæ teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & mentha viridi præparatum. Applicentur autem remedia tepida quidem, vbi frigidior & crudior multitudo humorum extiterit: frigida verò, vbi calidior, biliosiórque. Digerit autem oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, itémque sicyonium. Si verò crassior sit copia humorum, spondylium, aut serpyllum, aut pulegij comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquens, multitudinem euacuabis Eadem hæc parti etiam firmitudinem addunt: quapropter vsque ad perfectam curationem ipsis vtendum est. Omnium porrò longè maximè disentit ac perfectè corroborat, verbenaca recta oleo incocta. Cõiicienda etiam ad eam crocodiliadis, præsertim iuxta aquas nascentis, radix. Maximè etiam conferunt sub hydriis aselli nascentes, si oleo incoquantur. Aduerte autem, capitum papaueris vsum, tempestiuum esse incipiẽte affectione: nocere autem, si iis in dolore inueterato vtantur. Iuuant verò non instrenuè fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex irilio: nam quæ ex sale fiunt, ob grauitatem capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata varia, vitieis semen, perseæ viridis folia, & myrrham æquis portionibus mista, exceptáque Ægyptio vnguento, fronti admouere præcipit. Cæterùm in sola Alexandria ipsa perseam arborem vidi, cuius fructum in Persis quidem letalem esse, in Ægypto autem innocuum, sunt qui contendant. Porrò sanguinis à locis affectis detractiones conuenire in affectibus inueteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur. Verum cucurbitæ occipitii affixæ, ex reuulsoriis auxiliis sũnt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorem capitis partem ferri consuetos, auertere properamus. Iubet autem Archigenes vt sternutatoriis quatiamus caput, fasciolâque circumposita collo, spiritu cohibitionem moliamur. Iam verò ad affectiones frigidas inueteratas, equidem medicamenta ex thapsia & sinapi soleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quam anthemiden vocant) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes: folia autem nocere.

Reuellendi à capite modi diuersi.

Venã reseratam in naribus efferre ad dolorem capitis.

Errhina.

Caput esse vacuãdũ post totius corporis vacuationem.

Repellentia.

Digerentia.

Verbenacæ rectæ facultas.

Aselli.

Papaueris capitibus quãdo sit nobis vtẽdum.

Sal est ad capitis fomenta ineptum.

Perseæ fructũ in Persis letalem esse, in Ægypto autẽ innocuum.

Cucurbitulis in affectibus capitis quãdo vtendum.

Cohibitio spiritus.

Sternutatorium ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris syluestris, struthij, sing. partes ij. castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Æthiopici, sing partem j. trita insufflato.

Medicamen ab eodem traditum, quod mansum caput purgat.

Piperis albi, origani, staphidis syluestris, casiæ, sing. drach. ij. excipiantur passularum exacinatarum, aut caricarum carne, & mandenda exhibeantur. Cæterùm non statim à principio efficacissima adhibere conuenit, sed à debilioribus auspicari. Porrò fortia pharmaca, quibus ad mouenda sternutamenta vtimur, mitigatoriorum admistione lenita, moderata fiunt. Ob id quædam ipsorum muliebri lacte recenti & aqua diluo: post hòc oleo dulci: dein betæ succo: & anagallidis quæ florem cœruleum habet, itidem succo: atque ita sensim in vsu eorum progredior, donec postremum etiam per opobalsamum talia dissoluo. Ego autem melanthium soleo infundere naribus: aliquando quidem aceto acri præmaceratum, aliquãdo oleo veteri intritum. Interim verò dum æger errhinis vtitur, habeat os aqua plenum.

Sternutatoriũ ab Asclepiade scriptum.

Apophlegmatismus Asclepiadis.

Errhina quibus leniri debeant liquoribus.

De hemicrania.

Hemicrania verò affectio dolorifica est, dimidiam tantum capitis partem infestans, interdum quidem dextram, interdum autem sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinem, terminatur. Vt plurimum autem per circuitus exacerbatur, influxu vaporum, aut humorum, causam dolori suggerente. Quidam igitur ipsorum circa temporum musculos vehementer dolitant: quidam dolorem longè vlterius progredientem habent. Sunt qui adeò vehementer crucientur, vt ne manus quidem contactum facilè ferant: in quibus palàm est, pericranium affectum esse, neque eius cutem omnino immunem ab affectione existere. Rationi igitur consentaneum est, vaporum aut humorum, aut vtorunque influxum, aut à cerebro & illius inuolucris, aut ab vniuerso corpore illuc transmitti. Quapropter vbi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut venæ sectione æger indigeat, consideret: atque ita deinde ad capitis auxilia progrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteum, dimidiam frontis partem, & eam maximè quæ circa temporia musculum est, confricando excalfaciat: id quod ante exacerbationis tempus faciundum est. Post exacerbationem verò, pharmacis hemicranicis dictis vtendum: si quidem multa caliditas in doloribus percipiatur, iis quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, eis quæ * sufficienter excalfaciunt. Vtrisque tamen aliquid ex iis quæ robur & firmitudinẽ addunt, misceatur, quod astringentem videlicet facultatem sortiatur. Porrò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inueteratas vtebatur piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia. Cùm autem citò facultas euphorbij exoluatur, in huiuscemodi sanè medicamentis non est vtendũ veteri. Est autem candidius, quod recens est: nam quod inueteratum existit, flauiorem aut pallidiorem sibi colorem cõtrahit. Similiter etiam & columbarũ turricolarum, sibique victum quærentiũ, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit addere vtriusq; dimidiã drachmã, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cõficere medicamẽ hemicraniæ sanãdæ idoneũ. Ad hãc autem rem, Pergamenum nostrum atramẽtum multò est

Os aqua replendum esse, dũ quis errhinis vtitur.

Hemicraniæ descriptio.

Hemicraniæ causæ.

Hemicraniæ curatio.

Hemicraniis inueteratis remedium.

Euphorbium recens quidem esse cãdidius: pallidius autẽ inueteratum.

Pergamus patria Galeni.

præstantius. Aliud pharmacum, ad hemicraniam, & omnem inueteratam capitis affectionem summè vtile. Croci drach. xv. chalcanthi drach. x. aluminis scissilis drach. xiij. myrrhæ, opij, omphacij, sing. drach. iij. gummi drach. xv. omnibus tritis vinum Falernum adiice, & rursus tanquam collyrium tere, deindéque in pastillus redige. Postea verò ex posca dilutis vtere. Sæpe simpliciter euphorbij illitione misti cum oleo & cera, sum vsus. Sufficit autem ad libram olei cuiuspiam tenuis, ceræ quadrantem iniicere, & euphorbij vnciam vnam: quo quidem medicamine vtendum in ea tantùm hemicrania est, quæ à frigidis causis oritur. Iuuat etiam hos, si oleum tepidum instilletur in aurem, euphorbij vncia, cum libra olei prius temperata.

Hemicraniæ frigidæ quæ opitulentur.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca.

Liber Tertius.

De affectibus aurium.

Dolores auriū quæ causæ excitare possint.

AVrium dolores nonnulli quidem fiunt ex frigiditate: nonnulli ob inflammationem, vel cutis meatum auris ambientis, vel etiam nerui auditorij. Qua verò ratione inflammatio ipsa partes inflammatas distendens, dolorem excitat, eadem flatulentus spiritus, transitum non habens dolore cruciat. Consimilis etiam fit dolor à serosis humoribus * in toto corpore genitis, ei qui ex mordacium humorum foriosecus aduenientium illapsu contingit. Dolores igitur à sola ortos frigiditate, calfacientia quamcelerrimè curant. In quem vsum solent nonnulli rustici exenteratas cæpas oleo replere, & in feruenti cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipsum infundere. Alij non cæpas modò, sed allium etiam oleo frigentes postea ipsum instillant auribus. Ego verò euphorbiu omnino modico, ad multum vetus oleum admisto vtor, veluti etiam pipere exquisitissimè trito. Prodest etiam amaracinum oleum ipsis infundi, & optimam nardum. Quòd si aliquod oleum tenuium partium, in quo rutam præcoxeris, auri infundas, magnopere iuueris. Magnificè autem eos mitigat oui candidum: quo etiam ad lippitudines vtimur: itémque lac muliebre. Plurimum iuuantur item ex adipe anserino, vulpinóque: infundi tamen omnia debent mediocriter calida. At si inflammatio adsit, nardinum vnguentum, cum pharmaco appellato Basilico, commodissimè infunditur. Porrò medicamen Basilicon, alio nomine dicitur tetrapharmacum. Est etiam & Comagenum perutile, & ex adipibus pharmachum. Cogente verò dolore, necessum est etiam iis quæ sensum stupefaciant, vti. Miscetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa per se, sæpe aurium inflammationibus contulerunt. Miscetur etiam & castorio opium: verùm multo ante vsum tempore, præparatum id esse oportet: & miscetur quidem, in vehementissimis doloribus, pari: in minoribus autem, duplo. Liquor quo hæc diluentur, sit sapa ex musto: multò nanque magis hæc, quàm dulcia vina, dolorem sedat. Verùm ego nullum pharmacum dolore vexatis infundo, neque etiam per lanam in-

Doloris auriū à frigiditate orti remedia.

Aurium inflāmatarum curatio.
Basilicū pharmacum.
Tetrapharmacum.

Opiū quibus misceri debeat ad aures inflammatas.

Sapa ex musto dolorē sedat.

Dolore affligentis, præstat

stillo: nimirum experientia edoctus, quòd præstet neque omnino contingere doloris tempore auditorium meatum. At remisso dolore, per auriculare specillum, obuolutum lana mollissima, partem dolentem foueo, pharmacúmque iniicio modicè tepefactum in aurifusorio specillo: postea verò forinsecus tum orificio auditorij meatus, tum vniuersæ auri, mollem lanam impono. Iam quæ ex fomentis crassa & spissa fuerint, cuiusmodi sunt spicata & foliata vnguenta, diluenda sunt vnguento nardino: vel (si æstas sit, & caloris sensus ægrum in aure inflammata infestet) rosaceo, vel amygdalino. Conficitur bonum rosaceum ex oleo immaturo, salísque experte, in quo plurimæ rosæ sint maceratæ. Si verò flatulentum spiritum, aut humorem crassum & viscidum, qui transitum non habeat, inclusum esse conieceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obstructione, quippiam admisce. Porrò frigiditate aggressa, spiritus flatulentus colligitur: grauitate verò capitis, cibísque pituitosis & mali succi, frigidi & crassi humores: quibus si accedat frigiditas, dolores contingunt. In his igitur spuma nitri, & nitrum ipsum molle, eiusmodique aphronitrum, & oleum amygdalinum, rationabiliter in pharmaca auricularia miscentur. Ex hoc genere est vtrunque veratrum, & struthium, & amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quæcunque fuerint ad manum, & iris Illyrica. Iniicies autem & cinnamomum si habueris: aut, si id non habeatur, casiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Motos vocatur: ac præterea Carpesium. Aurium etiam meatus ab obstructione liberant, quæ lapides in renibus atterunt: atque omnia breuiter, quæ tenuium partium substantiam absque mordacitate sortiuntur. Ex quorum numero est etiam cucumeris syluestris radix, itémque bryoniæ, & ari, & dracunculi, & centaureæ, & polij, & omnino amarorum omnium. Rursus, moderatæ aurium inflammationes, & non pulsatiles, rosaceo & aceto simul temperatis, tepefactísque atque infusis curantur. Glaucium etiam ex aceto in cote medica tritum, doloribus à modica inflammatione ortis opitulatur. Præstat autem pastillum ex glaucio, multæ sanè vtilitatis pharmacum, prius præparatum habere: qui fit ex glaucio probè cum aqua pluuiali trito, denique in pastillum coacto, exiccatóque. Licebit verò decimamquintam gummi ad glaucium portionē addere, vt melius compingi in pastillum possit. Quin & collyria ex glaucio eodem modo cum aceto trita, eis profusior, auribus instillata: atque his nihil minus collyria ex croco. Vlcera aurium recētia, tum glaucium solum cum aceto tritum curat, tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex rosis confecta: quemadmodum etiam quod Nili dicitur. Curat item ex Democratis collyrium ex myrrha. Quæ verò pure manant citra dolorem, atque id moderatè patiuntur, iisdem medicamentis curantur. At quæ fortiter affliguntur, per eiusmodi qualis est pastillus Andronis, & qui ad Musam refertur, sapa, modicóque aceto diluta. Quòd si hæc ab ipso morbo vincantur, scoria ferri ad plurimos dies in sole ex acerrimo aceto contrita, læuigatáque, est intrepidè vtendum. Huiuscemodi etiam vlcera pastillo meo ex charta combusta, ipse aliquando curaui. Porrò per papaueris succum mitigantur aurium dolores: haud item affectiones iuuantur: nisi fortè ex accidenti quis eas iuuari dixerit, quòd nimirum sedato dolore, atque inde somno sequuto, natura

omnino non tangere auditoriū meatū.

Rosacei optimi cōpositio.
Doloris auriū à flatulento spiritu, aut à crassis humoribus excitati, curatio.

Aristolochia triplex.

Casia duplex.

Auriū meatus obstructos quę reserent.

Auriū moderatæ inflammationes rosaceo & aceto simul tēperatis curantur.

Pastilli ex glaucio, ad inflammatas aures.

Aurium vlceratarum remedia.

Aurium purulentarum curatio.

Pastillus ex charta cōbusta.
Papaueris succus auriū dolores mitigat: affectionē autem non sanat, nisi ex accidēti quodam.

ipsa

ipsa affectus dolorem gignentes cōcoquat. Per aurium autē inflāmationes, gallinaceus atque anserinus adeps, si quidē euacuatū corpus inuenerint, & humorem, qui inflammationē excitat, non amplius influentem, dolorem leniunt, affectionémque auellantur. Si verò humore adhuc fluente adhibeantur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma: vt si ob humorum acredinem aliquis morsus cōtingat. At pharmaca ex papaueris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur vti, vbi nullum aliud mitigatiuum doloris contulit. Miscetur autem castorium papaueris succo, vt vehementem eius frigiditatem retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nonnulli torrent: quanquam satius mihi videtur vti illo minimè torrefacto, inueterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino vnguento dilutum, mellíque & rosaceo commistum, discutit citra molestiam aurium inflammationes, in quas nihil fluit iam amplius, doloribúsque à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur vti medicamentis.

Ad vehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.

Castorij drach. ij. succi papaueris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycij drach. j. passo excipito, & tepefactis vtitor.

Aliud eiusdem ad purulentas aurium & veteres affectiones.

Fabæ Ægyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opij, malicorij, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach. ij. castorij drachmam j. aceti & mellis quod sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.

Nitri, myrrhæ, sing. drach j. rosacei cyathum j. aceti tantundem: simul tritis vtitor.

Aliud ad aurium sonitus.

Veratri albi drach j. castorij obolum j. spumæ nitri sesquiobolū: tritis cum aceto optimo vtere.

Aliud ad purulentas aures.

Alumen scissum vstum, & myrrham cum melle terito, & præelotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

Auricularis compositio probata, ex Apollonij libris.

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. j. spumæ nitri drach. ij. aluminis scissilis, malicorij, sing. drach. j. spicæ nardi drach. ij. aloës drach. iij. vini mulsi veteris cyathos iij. Arida trita vino mulso admisceto, & cocta in stanneo vase reponito, ac tepido vtitor.

Ad carnem excrescentem in auditorio meatu, quo vsus est Heraclides Tarentinus.

Aurium excrescēti vlceri remedium.

Æruginis rasæ drach. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidium. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiant, coquito, & ablatis vtitor.

Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones Heraclida Tarentini.

Aurium sanguinem effūdentiū remedia.

Marrubij succum exprimito, & aceto dilutum infundito. Aut māli punici in aceto cocti succum exprimito, infunditóque. Aut polygoni succum cum modico aceto. Ad vermes innatos auribus, veratrum album cum melle immitte, aut aridum insuffla: aut rubi succum infunde.

Auriū vermes exterminātia.

De sonitu aurium.

Ex sonitibus aurium, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij verò ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem fiunt: quemadmodum etiam in oculis oriri solent suffusorum imagines, ob vapores exhalantes ab ore ventriculi. Cæterum neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiant, minimè interturbandi sunt: vt plurimum nanque statim sedantur. Si verò ob flatulentum spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatoriis, ac discussoriis admotis pharmacis, nihil contulerit: simúlque apophlegmatismis vsus sit, & vniuerso prospexerit capiti: huic meritò in hanc suspicionem inclinatus animus erit, videlicet sensus audiendi exquisitam facilitatem, causam eius rumoris existere, præsertim si acuto audiendi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ea sensum stupefacientibus quippiam solen admiscere: cuiusmodi est mandragoræ, & papaueris succus.

Sonitus auriū per febres, nō esse cōpescendos.

Sonituum auris ob exquisitam sentiendi facilitatē ortorum, curatio per stupefacientia.

Sonitum in auribus causę.

Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.

In sonitibus repentinis acetum cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudine mellis. Aut radicis syluestris cucumeris succum. Si verò protrahatur, omnibus amaris, acribus, attenuantiis & discussoriis, quibus vtimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, vtaris, singulis in aceto coctis, admistóque melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem inspersō, acre acetum infunde tepidum, ac postquàm feruere desierit, exterge lana, & nucum amararum succum infunde, lanáque obtura. Cæterum quibus ob maximam ad audiendum facilitatem id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

Sonitui auriū remedia varia ab Archigene prodita.

Ad auditus grauitatem.

In surdastris, qui exiguas quidam voces omnino non audiunt, magnas autem vix percipiunt, hoc ipsum symptoma valde suspectum habere oportet: paulatim nanque temporis progressu augescens, perfectam surditatem inducit. Quapropter per hieram purgandi sunt, & per cataporia ex colocynthide: pituitáque eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput reficiendum est, eique vt robur addatur, omni studio curandum. Vtendum etiam attenuatoria victus ratione. At in ipsam autem pharmaca iniicienda sunt, quæ crassos viscidósque humores comminuant, & dissecent. Cuiusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit: Cæparum succo & resina oleo dilutis, vtitor. Vel adipem anserinum, & fel bubulum, ac laurinum, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri contrariis præsidiis habent opus, iis qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri verò, vehementem motum postulant, transmutationémque in contrariam ei, quæ iam adest, dispositionem.

Auditus grauitatis curatio.

Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.

Fomentis porrò vtendum est per spongias aqua calida imbutas, ac sufficienter capitellas: itémque per cucurbitas affixas. Amplius verò & per vaporem ex arundinibus perforatis allatum. Oportet autem alteram arundinis oram, auriculæ cauitati adaptari: alteram verò in ollam perforatum habētem operculum, & vndique obturatum, incumbere. Sit autem in olla absinthium in aqua feruefactum, quò vapor inde sublatus perfera-

Auriū dolori fomenta.

tur ad auditorium meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui graui.

Archigenis ad surditatem remedia.

Surditatis remedia ab Archigene scripta.

Chalbanum cum aceto & melle feruefactum instilla. Aut collyrio ex nitro, ficu, & sinapi immisso, per triduum id non extrahimus. Postea verò assiduis acutísque vocibus, & vicissim grauibus inclamamus: & per tubam sonitu incusso, conamur malum depellere. Post hæc & asphodeli radices oleo veteri incoctas, commodè infundimus, caprináque assiduè eluimus vrina.

Eiusdem de corpusculis quæ auribus illabuntur.

In aures illapsa corpora quo modo ab eis excutienda.

Quòd si aqua illabatur aurem, auxiliatur acetum, & cum altero pede, qui respondet affectæ auri, exilire, aliqualiter se ipsum inclinando: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exuctio simplex per os, aut etiam per stipulam, egregiè aquam extrahit. Si verò calculus, aut fabæ, aut consimile quid in auditorium meatum illapsum fuerit, eluito: aut lana circa auricularium specillum obuoluta, & resina tincta, extrahito. Idem & per glutinosum aliquod pharmacum fieri potest. Quòd si neque sic sequatur, sternutatorio in nares iniecto, os ac nares obturato. Facta nanque spiritus inclusi extensione, id quod est illapsum, efflabitur: idque assiduè, donec escidat, facito. Nam si intus manserit, aure inflammata conuulsiones inducet. Optimè etiam confert ad eorum quæ illapsa sunt eiectionem, concussio. Si itaque puer fuerit, pede comprehensum, & in caput sublatum, concutiens ipsum, vibrabis. Si verò perfectæ ætatis quispiam ita fuerit affectus, ipsum in tabulam secundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmare iubeto: dein leuata tabulæ iuxta caput parte, deferri sinito, idque sæpius facito. Mouebitur enim sic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur. Atque ita angusta & concaua specilli parte immissa, scitè extrahito. Si verò faba, aut consimile quippiam in aurem illapsum, in ea hæreat, madefactúmque & tumefactum dolores inferat, impossibile quidem est integrum ipsum eximere. Quare per specilli concauum diuidere id industriè expedit, atque ita particulatim extrahere: deinde sapam, aut vinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæsum. At verò si animal aliquod sit illapsum, scammonium aceto dilutum, aut absinthij, aut peucedani succum, nitrúmque ac sulfur, cum radiculæ succo instillato.

De parotidibus.

Parotidas esse glandularum secundum aures inflammationes.

Inflammationum incipientium curatio.

Parotides è genere quidem inflammationum existunt. Fiunt autem, glandulis secundum aures affectis. Cæterum prima parte curationis partium inflammatarum in eis minimè vtimur. In illis siquidem plurimum curatione reprimente, repulsoriáque vti conuenit, præcipuè cùm nec malignum sit, nec multum quod influit: nec vniuersum corpus plethoricum. Sic nanque spongia sola ex posca imposita, incipientes inflammationes repressit. Verùm in parotidibus contrariam curationem molimur, nempe pharmaca attractoria adhibentes: & si hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitulas affigentes, aut fomenta assidua adhibentes, conantésque vt infestans humor ad cutim ipsam trahatur, præsertim si affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas febres, redundantes humores ex vasis ad regionem inter cutem & subiecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò satius videtur tunc opitulari naturæ, febres per * abscessus curanti. Verum si vehementi impetu influant humores, nihil nos curiosius agentes, omnia permittemus naturæ. Nam siue cucurbitam, siue aliud pharmacum humores ex alto eliciens, admouerimus, vehemens dolor hominem apprehendit, vnde & vigiliæ & febres oriuntur, atque exoluuntur vires. Mitigare itaque tunc, & non influxum pronehere, oportet, per cataplasmatum maximè lenientium vsum: cuiusmodi est quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum mulsa, aut fœnigræci, aut althææ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunque non modò humectam habent caliditatem, per quam mitigare dolores valent, sed etiam influentes succos possunt concoquere, suppuratéque. Quòd si etiam sanguis redundare videatur, per venæ ipsum sectionem vacuabimus, præsertim si liceat per vires. Ergo si humor non discutiatur, suppurantibus pharmacis est vtendum: cuiusmodi est frumenti farina cum oleo & caricarum decocto: item quod ex polline & fermento constatur pharmacum. At si suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionē pus elicere oportet, aut per pharmacum abscessum rumpere, quale est Smilium vocatum, & quod ex alliis constat: aut tentare, vt ipsum per attractoria & tenuantia medicamenta discutiamus, bis in die iisdem ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiserint. Vbi verò iam plurimum puris discussum fuerit, tunc iam primùm semel soluere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein verò neque ex re est id facere, sed ipsis pharmacia permittere, vt si quid reliquum in profundo hæreat, ipsum discutiant. Quòd si durities adsit, ea ipsa quoque mollienda est, emollientibus medicamentis ad attractoria admistis.

Natura impetus quādo minime sit iuuādus.

Cataplasma dolorem leniens.

Suppuratio quādo & quibus medicamentis molieda.

Pus suppuratarum parotidum quibus modis vacuādum.

Archigenis ad parotidas.

Parotidibus varia remedia ab Archigene prodita.

Rumicis radices in vino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra vehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras vstas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficum aqua marina muriáve incoctam, admoue: aut lanam etiam butyro imbutam. Commendat etiam vsum plantaginis, tametsi ex mistis facultatibus, discussoria nempe & repulsoria constet. Ego verò nunquam pharmacis ad parotidas destinatis repulsoria admisceri operæpretium existimo, nisi fortè aliquando pauxillum repulsorij multo discussorio addatur: idque vbi citra vehementem dolorem ipsæ iruunt parotides.

Plantago constat ex facultate discussoria simul & repulsoria.

Repulsoria quādo miscēda medicamētis parotidum.

Aliud Archigenis ad discutiendas parotidas.

Lupinorum amarorum farinam cum melle coctam, modica calce viua addita, pro cataplasmate imponito. Aliud. Picis bruttiæ, mannæ thuris, vtriusque drach. j. terebinthinæ, palmularum Syriacarum non vetustarum, pinguium, carnis puræ, vtriusque drach. ij. omnibus simul vnitis vtitor.

Aliud. Caricarum, chalbani, nitri, sing. drach. j. sulfuris tertiam vnius drachmæ partem: terebinthinæ, opopanacísque vtriusque pauxillum: simul vnitis vtitor. Quòd si medicamentis parotis non cedat, Archigenes consulit esse confugiendum ad cucurbitulam, adhibita scarificatione. Porrò simplices parotidas curant, emplastrum Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex ptisana.

His

His molliora adhuc sunt, cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo conflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris vstis additis, adipéque porcino salis experte, singulis quadrantis pondere. Sic ipsum etiam licet conficere: Butyri vnc. i. ceræ voc. ij. s. ostreorum vstorum, redactorumque in pollinem, vnc. ij. conficito & vtitor: efficacissimum oanque est ad paroridas.

De affectibus narium.

Polypodes.

Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus generantur, vt ozænæ ex genere vlcerum. Secundum genus autem excretionum præter naturam, sanguinis effusiooes contingunt in morbis acotis. Primum itaque de ozænis sermonem faciam, quæ ex humorum actium, putrilaginosorúmque influxu gignuntur: nam si ij duntaxat sint acres, ægrè curabilia vlcera inducunt, graueolentia verò non item. Cæterùm cora communis tum his ambobus, tum etiam polypo est, primùm caput siccare, corroboraréque: cùm palam sit ob redundantiam vitiosorum humorum, fieri ab eo in ipsas nares defluxū. Capite roborato, naribus adhibenda curatio est, scopo in ozænis proposito, vt affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tum repellentia, tum discutienria, exiccetur. Repellunt itaque tum austera, tum acerba, quæ communem astringentlum appellationem sortiuntur. Discutiunt calidam & siccam vim obtinentia.

Ozænæ à quibus gignantur humoribus.

Ozænæ atque polypi communis curatio.

Repellentia quæ.

Discutientia quæ.

Archigenis remedia ad ozanas.

Ozænarum remedia.

Obline eos chalcitide, vel atramento sutorio, vel psorico, ex melle tritis. Vel iidem & sandaracham cum melle illinito.

De polypo narium.

Polypi descriptio, causæ, remedia.

Polypus tumor est qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni assimilis. Quæ affectio ex crassis & viscidis humoribus gignitur: ob idque mista medicamentorum materia indiget, quæ partim astringat, partim seret & tenuet, partim etiam discutiat, condensétque.

Asclepiadis ad ozanas remedium.

Ozænarum remedia varia.

Aluminis scissi drach. ij. myrrhæ, sandarachæ sing. drach. iiij. gallæ drach. i. æris vsti tantundem. Tritis vtere, naribus prius vino odorato elotis, & pharmaco per specilli extremum admoto.

Lamponis ad oxænas, ægilopas, polypos, & quæcunque velis citra sectionem, vstionémve extirpare, remedium. Scobis æris rubri vnc. i. salis ammoniaci sextantem; aıomoniaci thymiamatis tantundem: aluminis rotundi quadrantem: aceti acerrimi heminas sex. Arida terito, & affuso aceto, omnia in vas rubri conıicito, in eóque ad solem sub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exatescat pharmacum: quod postea in mortarium translatum, diligenter terito, in fictilique recondito. Vsu verò exigente, aquam sorbendam dato, quæ vt ore contineatur, præcipito: dein pharmacom per fistulam insufflato, vel etiam melle exceptum immittito. Cæterùm post huiusmodi pharmacorum adhibitionem, etiam sternutatoriis vtimur, quò videlicet tectoria vlceri obducta excutiamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere consueuerunt. Vbi verò exciderint, adipe anserino, ac butyro cum cerato curantur.

Eschăras ingenitas naribus, excutiendas sternutatoriis esse.

Porrò ipse in ozænis polypísque præstantissimom pharmacum reperi succum ex malis punicis tum dulcibus, tum austeris, acidísque, & maturis & integris, patíque magnitudine & numero maceratis, expressum. Cæterùm si humectior esse polypus videatur, plus ex austeris malis est contundendum. At ex aridis pharmacis, diphtyge citra mordacitatem aliquando per multum tempus consumptum polypum noui. Probatur etiam prædictum ex malorum succis collyrium, si vbi exaruerit, redigatur in pollinem, indéque exufflerur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autem hæc assiduè siccare oportet, vt nunquam ab affecta parte absit pharmacum, cùm facilè ab humiditate eluatur.

Punicorum succum ad ozænas polypósque magnificè commendat Galenus.

Iam verò rosæ siccæ contusæ, inditæque, in iis qui molli carne sunt præditi, citra noxam curare aliquando solent polypos. Nam plearque eorum quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, si quando ab scopo aberrarint. Cæterùm vlcera in narium meatibus semper per pastillos curaui, Andronium videlicet, & Pasionis, & Polyide, & Bithynum, & per eum quem ipse composui. In diuite verò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi vsum excogitaui, ipsumque Falerno veteri dilui, & mirum quàm breui affectio ipsa est curata.

Rosarum puluis in quibus curare polypos soleat.

Narium vlcera quibus medicamentis curentur.

Heraclidæ ad sanguinis è naribus eruptiones remedia.

Sanguinis è naribus eruptionum remedia.

Vbi grumos sanguinis eduxeris, lanam specillo obuoluito, eámque in lycio aqua diluto imbuito, & sanguine manantem locum illinito. Aut linamentum ex ellychnio contortum, madidatúmque aqua, & chalcitidis polline inspersum inferito. Aut mentham tritam indito. Iuuat etiam frontem spongiis refrigerare, extremáque vinculo excipere, qua parte magis contracta videntur: obturaréque aures, & os pluuiali aqua & frigida opplere.

Asclepiadis remedia ad sanguinis effusionem è naribus.

Spongiam cruda pice imbutam, & linamento exceptam indito. Aliud. Putaminis oui, & gallæ omphacitidis, vtriusque partem vnam. Trita linamento intorto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditóque.

Andromachi ischæmon.

Chalcitidis drac. c. chalcanthi drac. L. misyos assati drach. xxv. æris vsti drach. xij. & s. tritis vtere.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca,

LIBER QVARTVS.

DE oculorum affectibus, oculariísque medicamentis, agere in præsenti commentario est consilium. Pompholyx igitur lota nulli pharmacorum mordacitatis expertium inferior est: atque ob id ea vtimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, sed vacuato prius capite & vniuerso corpore. At vacuamus quidem corpus venæ sectione, purgationéque: caput autem per apophlegmatismos vindicamus à pituita. Potest tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atque amylum, simul & moderatè resiccare humores: simulque ne per tuniculas euacuetur ea quæ in magnis oculorum venis superflua humiditas continetur,

Pompholyx optimum est medicamen oculorum fluxionibus.

Oculorum fluxionibus non sine admouenda obstruentia pharmaca ante capitis vacuationem.

continetur, prohibere. Quare si quis priusquam caput ab humoribus ad oculos defluentibus purget, vtatur obturantibus pharmacis, vehementes dolores ob tunicas distentas inducet, & ob multitudinem influentium humorum, aliquando ipsarum rupturam aut erosionem pariet. Eiusdem

Albumen oui.

generis cum prædictis pharmacis subtenuis ouorum liquor existit, abunde valens humiditates oculorum abluere, & exasperata lenire: obturandi autem tenues meatus non parem illis facultatem sortitur, sicuti nec similem vim resiccandi. At

Fœnigræci decocti facultas.

fœnigræci succus, quod ad viscositatem attinet, similis est ouorum albugini: discussoriam tamen possidet facultatem, & moderatè calfactoriam: ob idque multos dolores mitigare consueuit. Maxime prædictis contrarij secundum genus existunt liquores acres, vt Cyrenaicus, Medicus, ac tum sagapenum, tum euphorbium, omnésque breuiter, qui citra exasperationem calfaciunt vehementer.

Extergentia medicamenta quæ sint.

Forti autem facultate sunt prædita extergentia medicamenta, cuiusmodi est æris squama, chalcitis vsta, æs vstum, flos æris, misy, sori, atque stibium. His adhuc aliud genus adiacet, erodentium videlicet, siue putrefacientium: quale est auripigmentum, & sandaracha, & asiæ petræ flos

Putrefacientia medicamenta.

cuius facultatis misy etiam paululũ particeps est. Est & aliud genus pharmacorum, quod in oculares compositiones iniicitur, eorum videlicet quæ natura astringunt. Quæ igitur mediocriter hanc vim habent, influxus repellunt: quæ verò vehementer, ampliorem dolorem infligunt, tunicas exasperando, quàm iuuent influxionum impetum

Lippitudini conuenire, quæ astringunt mediocriter.

repellendo. Porrò quæ mediocriter astringunt, lippitudinibus commodissima existunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibus affectionibus vlcerum, pustularum atque fluxionum. Sunt verò huiusmodi, folia rosarum, & flores, & succus: ericæ fructus, spica nardi, malabathri folium, crocus,

Astringentia vehementer quæ sint.

lycium, & hypocistis. Vehementiorem his astringendi vim acacia & omphacium habent, quæ & ipsa in siccorum genere numerantur. Balaustium etiam, & cytini, & gallæ omphacitides ex genere eorum sunt quæ multùm astringunt. Inflam-

Ocularia medicamenta.

mationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, castorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam discussoria facultate sunt prædita, & præsertim ex ipsis myrrha. Hæc itaque

Emplastica medicamenta quæ & hinc dicantur.

sylua ocularium medicamentorum existit. Porrò quæ medicamenta substantia terrestri sunt, citra manifestum calorem aut frigus, ea emplastica nominantur, vim habentia contrariam iis, quæ ab obstructione liberant: quali facultate insigniuntur samius aster, pompholyx lota, eiusque cinis elotus, atque etiam cadmia tum vsta, tum lota, cui detersorij etiam nonnihil inest. Pompholygi verò & spodio parum quid inest astringens, quemadmodum etiam plumbo post exustionem. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis est expers,

Amylum.

parum tamen quid astrictionis sortitur. Amylum etiam exactè lotum, quàm mitissimum est, & medium, vt nec astrictionem nec acredinem habeat: hoc est, nec calorem, nec frigus. Quin & cerussa lota proximè accedit ad facultatem plumbi vsti atque eloti: manifestè tamẽ astringit: amylũ autem & samius aster, quatenus ex gustu & odore licet colligere, sunt penitus qualitatis expertes. Igitur vniuersum huiusmodi pharmacorum genus, siue modicam in gustu aut odore qualitatem exhibeat, siue penitus nullam ostendat, veluti aquę

Aquæ purissimæ sunt qualitatis expertes.

purissimæ, expers qualitatis vocatur, moderatéque per solam terrestrem substantiam secundum propriam naturam siccat. Ac sanè sola hæc medicamenta conueniunt in erosionibus corneæ tunicæ, ipsiúsque rhagoidis prolapsibus, ob influxum tenuium atque mordacium humorum ortis: cùm

Corneæ tunicæ erosis, quæ medicamenta congruant.

nimirum astringentia cohibeant effluentes humores, atque ob id dolorem ex mordacitate ipsorum ortum intendant: acria verò affectionem simul adaugeant. In vniuersum tamen ipsi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, prospicimus, tum vniuersi corporis purgationibus, tum reuulsionibus: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem. Vtimur etiam sectionibus arteriarum, interdum quidem incidentes eas quæ retro caput iuxta aures sunt exporrectæ: interdum autem earum partem, quæ temporibus inest:

Arteriæ secus aures, & tempora, quando incidendæ sint.

idque vt medeamur dispositioni, quæ tunicis oculorum est genita, ob quam etiam optimus sanguis ad tunicas ipsas delatus corrumpitur. Ad has igitur solas dispositiones conuenire videtur prædictorum medicamentorum genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiam à qua id quod influit corrumpitur. Vocantur autem

Collyria Libiana & Cygni.

collyria quæ ex eiusmodi medicamentis constant, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni possident. Præualet quippe in ipsis amylum, & terra Samia, & cerussa Rhodia, quæ præstantior est & candidior. Sunt qui collyria id

Collyria terendi modus.

genus in cotibus terant, lacte boni succi ex nutricis vberibus instillato: vt astrictoriam vim quæ ouilo inest, effugiant. Etenim cùm in lacte serosa

Lactis muliebris vsus commodissimus vlceribus corneæ existit.

quædam extersoriaque facultas insit, eius vsus congruens est ad propositam curationem; quippe vlcera explenda, extergentibus citra acrimoniam habent opus medicamentis. Quòd si huiusmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci deco-

Fœnigræci decoctum.

ctum terere collyria præstiterit, vtpote quod extersoriam quandam vim habet, qua oua omnino sunt destituta.

De aspretudinibus palpebrarum.

Cùm ægrè curabiles prædictæ dispositiones existant, adhuc earum difficultatem adaugent palpebrarum asperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicę oculorum commotæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflammationi congruentia, nonnihil ex detergentibus immiscere: veluti est collyrium ex vino, aspri-

Collyrium ex vino.

tudinibus accommodatum, quò primùm ea quæ ad palpebras succreuere, deprimantur. Nam vbi oculi minus infestantur inflammatione, ea quæ aspredines expurgare possunt, administramus. At dum cornea exulcerata est cum mordaci influxione, impossibile est tali aliquo vti pharmaco. Cornea siquidem ipsa amplius exasperabitur: vuea verò impensius procidet, hominemque vehemens dolor corripiet, augebiturque ipsius fluxionis malignitas. In huiusmodi itaque affectionum mis-

Aspritudinis palpebrarum curatio.

scella, solent medici, præ inopia consilij, palpebras ipsas reuertere, atque absque medicamentis purgare, idque tum specilli concauo, tum molli spongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice læuigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eóque ab extentis atque reuersis palpebris, aspretudines deradebat. Vbi verò temporis progressu per prædicta collyria fluxio fuerit sedata, audemus tunc iam ea quæ palpebras extergunt, paulatim adhibere medicamenta: quemadmodum

admodum vbi fluxus omnino fuerit iam reficcatus, & palpebræ moderatè habuerint, caua vlcera fuot collyrio ex thure complenda.

De lippitudine, siue ophthalmia.

Lippitudo. Ophthalmia est inflammatio periostij tunicæ, quam barbari coniunctiuam appellant.

Ophthalmia est inflammatio periostij membranæ, quam etiam agnatam vocant, quòd aliis, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis forinsecus agnascatur, ligameotum existens toti oculo, ad circumsita ossa. Ob id enim omnia quæ circum oculos sita sunt, vsque ad malas quandoque simul per vehementem lippitudinem intumescunt. Igitur pharmaca omnia huiuscemodi affectionem curantia, ex genere eorum sunt quæ medētur inflammationibus: assumunt tamen necessariò nonnihil, pro ipsius partis natura, quæ excellentem mollitiem, atque eximiam quandam supra omnem totius corporis cutem, ad patiendum facilitatem est nacta, ob sensus subtilitatem, ac raritatem substantiæ. Adhibenda itaque suot pharmaca repellentia, minimè tamen, exasperantia, hoc est, non vehementem astrictionem sortita: sed quæ tum propria sua substaotia moderatiora sint tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia reddantur. Voco autem lenitiuos liquores, oui candidum, & fœnigræci decoctum, magisqoe adhuc ipsum lac. Vt plurimum verò albumen oui cum accommodatis pharmacis lippitudines curare sufficit, per collyria videlicet vocata monohemera, hoc est, diaria. Sæpe siquidem magnas inflammationes, hæc adeò mitiganerunt, vt in vesperam quidem homo balneo vteretur: in sequenti verò die, nardino collyrio ad instaurationem & corroborationem inungeretur. Admiscere autem ei circa primam inunctionem minimum quiddam acrium & sistentium medicamentorum oportet; vt circa secundam paulò amplius quiddam priore. Sufficiunt nanque hæ duæ pharmaci adhibitiones, & deambulatiuncula aliqua non multa ante balneum. Foueri tamen oculi per spongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto, semel quidem aut bis in die, si mediocris sit dolor: sæpius autem, si vehementior.

Ophthalmiæ congruentia medicamenta qualia esse debeant.

Lenientes liquores.

De vlceribus oculorum.

Oculorum vlcera, qualia medicamenta postulent.

Oculorum vlcera eandem secundum genus curatiooem requirunt, quam reliqua omnia: ob ipsius tamen partis naturam, quam lenissima eis adhibenda sunt quale est, quod ex lota pompholyge constat. Admiscentur ipsis etiam succi quidam non solùm mordacitatis expertes, sed qui etiam vehementissimos mitigare dolores possint, veluti mandragoræ succus. Quidam etiam polygoni succum miscuerunt, vt alij ipsorum ouorum candidum. Quæ omnia, dum tempus vtendi instat, miscenda sunt, propterea quòd facilè acescunt; quo tempore etiam rosarum additur succus. Eorum autem omnium esse debet scopus, vt vlcus mundum seruetur: vtpote partium natura ipsum replente, atque ad cicatricem ducente. Si itaque inflammatio adhuc oculum vrgeat, aut quispiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & succis mordacitatis expertibus, adhibeoda sunt. Vbi verò sordida reddita ob eorum vsum vlcera fuerint, ex repurgantibus quippiam miscendum est: quale existit Paccianum croceum, ex vino: quod etiam aspretudines exterit, pterygiáque attenuat. At verò vlcera quæ per erosiooem tunicæ corneæ fiunt, ita vt aliquid ex ipsa rhagoide procidat, repellentibus & astringentibus pharmacis opus habent. Discussoria autem postulant tum pustulæ, tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha, thure, & croco sedantur: vestutiora autem, nonnihil ex discussoriis desiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Paccianum collyrium.

De ocularium pharmacorum viribus.

Ocularium medicamentorum vires.

Igitur omnimodæ acrimoniæ sunt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac, & candidum oui; ex quorum genere existimare oportet tum gummi, tum tragacantham. Quippe nisi prædicta illa tria, tum copia, tum vsu, prompta & expedita essent, possemus vtique parum gummi, aut tragacanthæ io multa aqua maceratum, in eundem vsum veluti illa assumere: & per ipsa etiam in medica cote collyria terere: & per sola infusa, serosos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaque pharmacorum vnum genus in illis tribus liquoribus, atque etiam in tragacantha, gummi, metallicisque eloris coosistat. Alterum verò genus eorum sit, quæ modicam mordacitatem sortiuotur, propterea quòd quædam ais sunt admista, quæ parum astringunt deterguntque: qualia sunt, rosæ, & thus: illæ quidem, pauculam astrictionem: thus verò modicam extergendi vim possidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & coococtorium quid, ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipso, quaotum ad concoctionem & discussionem attinet, censendus est crocus & myrrha: quæ inter se in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè astringat: myrrha verò citra astrictionem non iostrenuè discutiat, & resiccet humiditates. Suntque hæc viribus præstantiora thure, & ob id etiam maiorem discutiendi vim habent; cùm autem careant vi detergendi, ad vlcerum curationem thure inferiora existuot. Huius generis medicamentorum, cōcoctorij inquam & discussorij, lycium quoque est, & castorium. Sarcocolla etiam concoctorium & discussorium medicamentum existit; ac magis quàm ipsa, chalbanum. Meliloti verò decoctum ad concoctoriam facultatem assumpsit etiam quid astrictorium, eiusdem ferè generis cum croco existens. Iniicitur etiam in oculares compositiones lapis hæmatites vocatus, humores resiccandi vim habens, veluó & cadmia. Mitius tamen pharmacum lapis ipse quàm cadmia existit, vtpote ex humida substantia, non terrestri, veluti cadmia, generationem indeptus. Huic similis est lapis Schistus dictus, sed fortiorem obtinet facultatem. Quod verò stibium vocatur, illorum quidem, fortem astringendi facultatem ostentat: lotum autem, exoluitur, vt propè ad vim mordacitatis expertium accedat. At æs vstum vehementem extergendi possidet facultatem, itemque squama eius, & flos. Nec minus efficax, sed minus mordacitatis expers, chalcitis vsta est. Quòd si lauentur talia pharmaca, extersoria quidem adhuc maneot: tantò tamen imbecilliora, quantum amiserunt mordacitatis. Huius generis sunt etiam misy, & ærugo, fortissima pharmaca, iis quæ sycosi & callis conueniunt, admista. Sunt qui etiam gallas admisceant, vehementer astringens pharmacum; sunt qui etiam calcanthum, quod vnà cum acredine vehementissimè astringit. Moderatiua tamen redditur vstum, & lotum. Ad hanc syluam pertinet & stomomatis squama. At thuris cortex, astringit quidem & ipse admodum, prædictis tamen est longè ioferior.

Gummi. Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera varia.

Thus dolorem lenit, concoquitque.

Crocus moderate astringit. Myrrha citra astrictionem discutit, reliccatque.

Lycium. Castorium. Sarcocolla. Chalbanum. Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

Schistus lapis. Stibium.

Æs vstum. Æris squama, flosque. Chalcitis vsta. Lota eadem imbecilliora. Misy. Ærugo. Gallæ.

Chalcanthū.

Stomomatis squama.

Porrò

Thuris cortex & manna.

Porrò mana thuris à thure ipſo differt, quòd exiguum quid aſtrictionis ſortiatur, ratione corticis thuris, cuius nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex aſtringentibus multam terream compagem habent, aſpritudines, & ſycoſes, & callos conſumunt. Cæterùm quæ ex ſuccorum genere ſunt, veluti omphacium, & hypociſtis, eluuntur facilè in ſublitionibus, diffluentia ſimul cum lachrymis. Ex hoc genere eſt glaucium & acacia. Citra mordacitatem verò exterget ceruicornu vſtum, veluti etiam caprinum: non tamen dolorem ſedant, nec concoctoria facultate ſunt prædita, vt thus, frigidi nimirum & ſicci temperamenti exiſtentia. Mixtæ facultatis eſt aloë, quemadmodum roſa. Habet enim quod extergere eſt natum, aliquid in ſe amarum: ſicuti & aſtrictoriũ quippiam, vt & committat, & ad cicatricem perducat.

Omphacium. Hypociſtis. Glaucium. Acacia. Ceruicornu vſtum. Aloës facultates.

Quæ ad ſcabras affectiones conueniant.

Scabris palpebris quæ opem ferant medicamenta.

Ex iis quæ ad ſcabras palpebrarum affectiones conueniunt, ſunt ſales ammoniaci, & lapis Aſius, tum ipſe, tum eius flos: & quod pſoricum appellatur, non ſimplex neque ſponte natum, ſed præparationis modum indeptum. Admiſcetur iis & miſy vſtum, & ſandaracha, & arſenicum. Ex medicamentis verò aromaticis, caſia, malabathri folium, & amomum, cinnamomumque.

Quæ induratis auxilientur.

Induratis tunicis oculorum quæ conferant.

Compoſitiones quæ ad induratas oculorum tunicas congruunt, ex ſuccis conſtant, & ammoniaco thymiamate. Miſcetur autem eis myrrha, thus, chalbanum, & conſimilia.

Quæ ſuffuſis medeantur.

Suffuſorum remedia. Oculos roborans pharmacum.

Ad ſuffuſos habetur compoſitum medicamen, ex ſucco fœniculi, hyænæ felle, ac melle Attico conſtans: cui nonnulli caprillum fel addiderunt. Nunc autem in precio habetur pharmacum ex felle ſcarorum compoſitum: ſicuti & quod ex myrrha ſtacte conficitur: quorum omnium promiſſa magna, effectus autem interdum nullus.

Pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem à me compoſitum.

Lapidis phrygij ter vſti, totiéſque extincti: ſed prima quidem extinctione, butyro: ſecunda, vino odorato: tertia Attico melle, ad ipſum extinguendum, iniecto lib. i. æris vſti, piperis albi, folij malabathri, ſing. vnc. i. ſtibij. drach. xij. Poſtquàm verò omnia fuerint læuigata, & reponere medicamentum velis, adiice opobalſami Syriaci vnc. i. s. Porrò vſus ipſius ad ſolas palpebras competit cum ſpecillo inducti, citra tunicarum ipſius oculi contactum.

Aridum ad circunroſos oculorum angulos ab Aſclepiade ſcriptum.

Ocularia medicamenta varia, a medicis variis conſcripta.

Spodij Cyprij drach. iiij. omphacij aridi drachmas ij. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis vtere.

Pharmacum calliblepharon, exornandis palpebris accommodatum. Facit & ad lippitudines inueteratas. Stibij vſti, ac vino extincti drach. x v i. plumbi vſti & loti drach. viij fuliginis thuris, ſpicæ nardi, myrrhæ torrefactæ, croci, ſquamæ æris, ſing. drach. i. omnibus tritis ac repoſitis vtitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginoſos & circunroſos angulos. Facit & ad obtuſum viſum. Cadmiæ drach. iiij. ſalis ammoniaci drach. ij piperis albi drach. i. tritis & læuigatis vtitor.

Liquidæ oculares compoſitiones ad omnem extuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.

Compoſitio qua vſus Philippus eſt in Cæſaria. Miſyos aſſati drach. viij. myrrhæ drach. iiij. cadmiæ drach. viij croci drach. ij. ſalis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi, vtriuſque drach. i. mellis Attici cyathum vnum. Miſceto.

Panchreſtos Eraſiſtrati ad lippitudines omnes, & ad purulentas aures.

Æris vſti, myrrhæ, ſing. drach. i. piperis obolos ij. miſyos toſti drach. i. croci obolos iij. vini Chij heminam i. paſſi cretici heminæ dimidium. Coquantur ad lentum ignem, vt decet.

Philoxeni liquida exacuens viſum, ac cicatrices & callos exterens.

Ammoniaci thym. drac. iiij. ærugiois drach. ij. vino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

Compoſitio Largi exacuens viſum.

Succi radicis fœniculi partem vnam: mellis taotundem. Miſceto. Alia. Succi radicis fœniculi, ſucci chelidooiæ, mellis Attici, ſing. drach. i. Miſceto.

Ad tingendas albugines.

Gallam tritam per ſpecilli nucleum calfactum imponito: dein chalcanthum aqua dilutum admoueto.

Ad glaucos oculos, quò pupillæ nigræ reddantur.

Malicorij dulcis ſuccum infundito: dein poſt temporis interuallum hyoſcyami florem cum vino tritum inſtillato.

Ad paruos inſtar hordei oblongos circa pilos palpebrarum abſceſſus.

Chalbani partem vnam cum modico nitro mixtam imponito.

Cataplaſma Heraclidis Tarentini ad vehementes oculorum dolores.

Oculorum vehementes dolores ſoluentia cataplaſmata.

Roſarum viridium, aut ſiccatum drach. iiij. croci drach. j. opij tantundem: excipito meliloti decocto, aut paſſo, vtitorque. Aliud Roſarom, violarum albarum, meliloti, capitum papaueris, ſing. drach. ij. croci, opij, myrrhæ, ſing. drach. i. oui aſſati vitellum. Tritis & paſſo ſubactis vtitor.

Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.

Oculorum fluxionibus repellendis agglutinatorium pharmacum.

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, ſingulorum drach. i. candido oui excipito, temporibúſque & fronti admoueto.

Collyrium Moſchionis, ad epiphoram, dolores, atque fluxiones congruens.

Glaucij drach. vi. ſarcocollæ drach. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, ſucci mandragoræ, ſiog. drach. ij. opij drach. j. Aqua pluuiali excipito, vtitorque.

Paccij ſphragis.

Cadmiæ vſtæ, & lacte caprillo, ſiue muliebri, extinctæ ac lotæ, aſſiccatæque in vmbra, drach. x. æris vſti ac loti, acaciæ, vtriuſque drachmæ x. opij drach. vi. croci tantundem: gummi drach. xv. aqua pluuiali excipiantur.

Collyrium ad acerbiſſimos oculorum dolores.

Cadmiæ vſtæ & lotæ, acaciæ, ſtibij vſti & loti, aloës Indicæ, ſing. drac. viij croci, myrrhæ, opij, ſing. drach. iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, vteréque ex ouo. Ego etiam pompholygis & thuris, vtriuſque drach. iiij, adieci.

Malabathrinum noſtrum ad vexationes dolorum.

Cadmiæ drach. xvi. acaciæ drac. xl. æris vſti & loti

Malabathrinũ medicamentũ vehementibus oculorum doloribus.

loti drach. xiiij. opij, lycij Indici, malabathri, nardi Indicæ, castorij, croci, aloës, sing. drach. ij. myrrhæ drach. iiij. cerussæ drach. viij. stibij loti tantundem : gummi drach. xl. aqua excipito, & vtitor ex ouo in principio affectionum, & etiam in declinatione, * vbi panchrestum ab ipsa parte remoueris.

Collyrium album tryphera dictum, admodum lene, ad epiphoras maximè congruens.

Collyriũ tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. xvj. cerussæ drach. viij, amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iv. opij drach. ij. aqua excipito, & cum ouo vtitor.

Cygnus inscriptus Regina, ad maximos oculorum dolores.

Cadmiæ drach. xvj. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacanthæ, acaciæ, opij, sing. drach. ij. gummi drach. xij. excipe aqua pluuiali, & dum vti voles, adijce candida ouorum quatuor recentium.

Ærianum pharmacum ad veteres ac recentes affectiones accomodatum.

Ærianum pharmacum affectionibus oculorum accommodatum.

Cerussæ drach. xxiiij. cadmiæ vstæ & lotæ, stibij vsti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opij. drach. iij. myrrhæ tantundem : gummi drach. xij. aqua pluuiali exceptis, vtere ex ouo.

Collyrium ex cornu ceruino, ad vlcera & pustulas, quod cicatrices exterit.

Cornu ceruini vsti & loti, thuris, plumbi vsti, sing. drach. iv. squamæ æris lotæ drach. ij. opij drach. j. gummi drac. iv excipe ex aqua pluuia.

Collyrium diarhodon, ad fluxiones atque dolores oculorum congruens.

Rosatum drach. c. croci drach. j. opij, myrrhæ, sing. drach. viij. gummi drach. L. vino odorato excipito, vtitorque ex ouo. Ego verò pro foliis rosarum, tantundem earundem florum inieci, feliciterque successit.

Lynceus, ad affectiones callosas exacuens visum.

Cadmiæ, æris vsti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij myrrhæ drach. xvj. lapidis hæmatitæ drach. vj. opij tantundem : aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iv. æruginis drach. j. opopanacis drach. iv. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vj. Aqua omnia pluuiali excipito.

Melinum Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intensos pruritus, oculos humectos, omnémque hebetudinem visus, cicatrices etiam & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ, omphacij, sing. drach. vj. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluuiali.

Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorum primò conuenit cibi atque potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei venereæ abstinentia. Subducatur aluus, & facies assiduè primum multa frigida, dein oxycrato abluatur. Fugiant odores acres, & pulueres, fumumque, & tum solis, tum lucernarum splendorem. Si augescat fluxio dolórque accedat, confert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conueniunt medicamenta astringentia. At super oculos lana pura oui candido madefacta imponatur : aut oui assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principiis conferunt. Ad plagas illatas oculis facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur. Candidum etiam oui eodem modo in oculum instillatum, ac præterea lana exceptum, & supernè impositum. Prodest etiam melilotum coctum cum vino, impositúmque. Ad tumores ex plaga in oculis ortos valde conuenit fomentum per mollem spongiam aceto diluto madentem.

Oculorũ plagis quæ opitulentur.

Ad palpebrarum defluuia, æruginis tritæ partem vnam, ammoniaci thymiamatis tantundem, trita imponito. Ad inutiles atque pungentes palpebrarum pilos. Vbi auulsi fuerint, illinito sanguinem cimicum, & non renascentur: aut chamæleonem albam & tritam, cui viridium ranarum sanguis sit mistus, inungito. Offuscationem omnem, incipientémque suffusionem, sanat fel omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia. Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes : gummi dimidium : cum aceto in collyria formato, illinitóque.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca,

LIBER QVINTVS.

De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.

Hypopion. Suggillatio quid sit.

HYpopion ex genere effusionum existit, estque affectio cutis ipsi oculo subditæ, vbi contusis venis quæ in ea sunt, sanguis per fissuras effunditur : qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis liuescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici. Cæterùm quum tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, parum quiddam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Vbi verò ad propriam naturam redierint venulæ, tunc discussoriis solis vti admodum opportunum videtur : ex quibus tamen imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora verò inueteratis & denigratis conueniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in oculariorum coticula ex aqua trito, partem suggillatam illino, ferulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento vsus : quo ipso decocto, postea etiam collyrium dissoluo : ac dein etiam ex solius fœnigræci decocto. Quòd si quæpiam affectionis reliquiæ restitent, in fœnigræci decocto collyria ex myrrha dissoluo, illinóque. Vbi verò affectus his remediis non cedit, collyrium ex sandyce est commodum.

Suggillationis curatio.

Archigenis pharmaca ad suggillata.

Suggillatis pharmaca ab Archigene prodita.

Summè facit ad recentia & liuida suggillata, spongia muria intincta, & assiduè imposita, sublatáque : post quam, fomentum ex aqua calida prodest. Cataplasmare autem vtere faba fresa contrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, vua passa exacinata, vnoquoque per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minimè tamen recte mihi videtur præcipere, vt indifferenter vno aut alio vtamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est. Mel autem vlcetibus mordax, cutem handquaquã offendit : acetũ [illegible] vtrisq; mordax existit. Aliud. Aut fabã fresam

Lomentum fabaceum.

commansam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentum, etiam citra manducationem cum melle subactum, liuida discutit. Ex manducatione autem, summè discussorium efficitur nimirum viribus à saliua assumptis.

Aut cerussæ & lithargyri partes æquas cum melle terito atque admista faba fresa, ad cerati formam reducito, vtitorque. Aut hordeaceam farinam cum aceto mulso coctam imponito. Aut thus & thapsiam æquis portionibus cum rosaceo cerato. Hæc Archigenes. Dictum autem à nobis est, quòd ex discussorijs medicamentis in principio præstantiora sunt, quæ modicam astringendi vim possident: qualia sunt rosæ, melilotũ & crocus. Apollonius autem ad inueterata suggillata, ari radicem rasam, melleque subactam impositamque commendat. At Crito bryoniæ radicem tritam cum melle, aut rosaceo cerato exceptam, inter remedia suggillatorum recenset.

Medicamen Hera conscriptum ad suggillata.

Suggillatis medicamen ab Hera scriptũ.

Succi cicutæ obolos ij. croci drach. ij. myrrhæ, acaciæ, sing drach. i. opij drach. ij. succi thapsiæ gummi tragacanthæ, sing. drach. i. cum aqua cogito. Tribus enim horis (vt inquit Heras) suggillata dispungit. Ego verò nucem per ætatẽ iam oleaginosam effectam expertus sum aliquando ad-cruentatos facientem.

De ægilope.

Ægilopis descriptio & curatio.

Inter nasi os & magnum oculi angulum, paruũ quoddam exiguo abscessui persimile tuberculum nascitur: quod sane sæpe in ipsum angulum rũpitur, ægreque curationem admittit, nisi maturè illi occurratur. Igitur mederi ipsi oportet medicamentis quæ absque mordacitate discutiant. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac sic inflammatio particulæ augetur.

Hera ad ægilopas.

Maluæ folia cum sale & melle trita imponito. Alica etiam in aceto cocta, incipienti ægilopi opitulatur. *Archigenis remedia ad ægilopas.*

Ægilopas eruo cum melle integimus, aut cinere viticis cum aceto subacto. Probè facit & thus cum recenti columbino stercore impositum.

In nondum fistulatis, staphidem syluestrem, & ammoniacum rhymiama cum melle, veluti splenium, imponito: aut alumen scissile cum terebinthina.

Si morbus his remedijs non cedat, diuiso angulo, osseque nudato, cauterium admoue: sic siquidem decedunt squamulæ, atque ipsum malũ curatur. *De varis.*

Vari descriptio & curatio.

Tumor paruus & durus in faciei cute oboritur, varus Latinis, Græcis ionthos dictus, à crasso concretus succo, ostendensque meritò sui ipsius curationem futuram per emollientia & discussoria pharmaca.

De ficosis tumoribus.

Ficosus tumor à varo quo modo differat, & qualia medicamenta postulet.

Vna quædam hæc affectio est ex ijs quæ in mento enascuntur, differens à varis in eo, quod non solùm crassus sit qui hos tumores excitat humor, sed serosa etiam tenuitate participet, ob quam exulcerantur citò, si non, vt decet, curentur: & ob id magis exiccantibus pharmacis quàm vari opus habent.

De lichenosis in mento tumoribus.

Lichenes à quibus generentur humoribus & qualia medicamenta desiderent.

Et hæc affectio ex mixto quopiam generatur humore, serosis nimium tenuibusque & acribus succis cum crassis mixtis: quapropter facilè etiã in psoram ac lepram transit: indigetque etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantib. Vbi verò in psoram aut lepram transierit, vltra hoc quòd resiccantibus indiget, etiam repurgantia & extersoria desiderat.

De menti eruptionibus.

Hoc eruptionum, siue exanthematum nomen, quidam in communi vsurpant de affectionibus vlcerosis & asperis in mento sua sponte orientibus. Indiget verò & hæc ipsa affectio resiccantibus medicamentis.

Exanthemata resiccantibus medicamentis indigent.

De furunculis.

Dothienes

Furunculi, Dothienes Græcis vocati, ex similibus humoribus, veluti vari, gignuntur, per vniuersum corpus duplices existentes: nonnulli quidem varosi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati: in quibus aliquando febres consistunt, & tumor excrescit in magnitudinem, & in pus transmutatur. Vnde curatio ipsorum, vt plurimum eadem quæ inflammationum existit.

Furunculorum species.

Critonis ad varos remedia.

Varis remedia scripta à Critone.

Mellis Attici, & acerrimi aceti, sing. cyathum vnum misceto, ipsisque varos illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto intritas, faciei illine. Aut alumen scissile probè læuigatum terrebinthina excipito, imponitóque.

Ad varos callosos.

Saponis gallici drach. iiij. ammoniaci rhymiamatis drach. j. thuris drach. j. aqua dissoluito, & cerati spissitudinem facito, eoque illinito, & post horæ interstitium calida abluere iubeto.

Ad affectiones eminentiores, ac principium elephantiasis.

Elephantiasi incipienti medicamen egregium.

Gummi albi, spumæ nitri, thuris, sulphuris viui, sing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in pastillos redige, eosque in vmbra exicca: vsu verò expetente, aceto dilutos illine: atque vbi resiccati fuerint, subscripta compositione deterge. Saponis gallici lib. j. ammoniaci thym. tantundem: thuris, mastiches, spumæ nitri, sing. vnc. iij. Saponem & ammoniacum in fictile vas coniecta, & aquæ sextariis duobus affusis, eoquito: atque vbi dissoluta fuerint, arida contusa atque cribrata adiicito: deinde in mortarium transfusa, & probè conquassata in vase vitreo reponito Vsu verò postulante, faciem ex eo smegmate inquinato, & post modicum temporis larga aqua molliter perfricando abluito.

Eiusdem ad ficosas menti papularum eruptiones.

Papulis in mento erumpentibus, medicamenta congruentia.

Spumæ argenti, misyos crudi, æquas partes tritas insperge. Aliud. Atramenti sutorij, sulfuris viui, sing. drach. ij. æruginis drach. j. nitri rubri drach. ij. trita insperge.

Andronis pharmacum ad idem accommodatum.

Chalcanthi, myrrhæ, sing. drach. ij. thuris, aluminis scissi, sing. drach. 4. malicorij. gallarum, aristolochiæ, sing. drach. viij. vino austero exceptis vtitor.

Critonis remedia ad lichenas.

Lichenum remedia scripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminam æris candentem tritico superponito: & resolutum ab eo liquorem, calidum adhuc, auferto, illinitóque. Aut portulacæ succum assiduè illinito. Quòd si inueterati sint lichenes, capparis folia trita cum aceto imponito. Aut corticem radicis hortensis rumicis, similiter ex aceto tritam.

Pastilli lichenici.

Glutinis fabrilis, chamæleonis, sing. drac. iiij.

sulfuris

ſulfuris viui, thuris, ſing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto diſſoluitur, dein aridis affunditur. Vſus tempore, quantum ſatis eſt, aceto diluo, calidúmque impono.

Humida ad impetiginoſos affectus.

Impetigini congruentia remedia.

Miſyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis ſciſſi, ſing. drach. viij. aloës, ſulfuris viui, vtriuſque drach. iiij. Paſſo excipito, ad ſpiſſitudinem ſtrigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

Emplaſtrum lichenicum.

Ceræ, picis coctæ, terebinthinæ, ſulfuris viui, ſing. libræ dimidium: liquida committito aridis.

Excoriatorium lichenum.

Lichenas excorians.

Squamæ æris drach. vj. auripigmenti, ſandarachæ, vtriſque drac. iv. æris vſti, veratri albi, ſing. ſeſquidrachmam: ventrium cantharidum tantundem. ſingula per ſe terito: dein ſimul miſta, cedria excipito, & ad ſtrigmenti ſpiſſitudinem reducta, pyxide æris cyprij reponito. Cæterùm antequàm excoriatoria imponantur, circumſitas & vicinas licheni partes pharmaco aliquo inflammationem arcente in ſplenio excepto, integere ac tueri oportet. Poſt excoriatoriorum vſum emplaſtra viridia & alba ſunt imponenda.

Emplaſtrum viride Panphili ad lichenas.

Ceræ libram: æruginis raſæ quadrantem: reſinæ phryctæ lib. ij. olei cyathos iv. aceti acerrimi quod ſit ſatis. Conficito vt decet.

Viride Herophili.

Æruginis drach. ij. mannæ drach. iv. adipis vitulini drach. xij chalbani drach. iij. ceræ drach. lxxx. reſinæ drach. xx. aceti quod ſi ſatis.

Emplaſtrum album, quo Magnus circulator eſt vſus ad excoriatos lichenas.

Lichenas excoriatos ſanantia medicamenta.

Lithargyri, ceræ Tyrrhenicæ, ſing. lib j. olei ſextarium j. ceruſſæ lib. j. aquæ ſextarium j. Conficito.

Aliud. Lithargyri, ceruſſæ, plumbaginis lotæ, ſing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ, ſing. drach. xvj. olei hem. j. aquæ tantundem. Conficito.

Compoſitio Menecratis ſquamas decidere faciens, & corpora attenuans.

Picis brutiæ pellucidæ, ſiccæ, & electæ, drach. ij. s. reſinæ pinus pellucidæ lib. j. & quadrantem: ceræ ponticæ tantundem: chalbani quadrantem: aceti heminam vnam. Conficito deligenter.

Heraclidæ Tarentini ad capitis & menti ficoſos tumores.

Elaterij ſaliſque pares portiones confundito vtitórque.

De dentium affectibus.

Dentes dolere & pulſare.

Equidem in meipſo manifeſtè aliquando percepi, non dolentem modò, ſed etiam pulſantem dentem: quemadmodum carnoſæ partes inflammatione vexatæ conſueuerunt. Quare mirabar ſanè, quòd in dente oriri inflammatio poſſet. Atqui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perſpicuè ſenſi, non ipſius dentis, ſed gingiuarum inflammatarum, eum dolorem exiſtere: ita vt etiam citra coarctationem dolerent, ob vicinitatem tamen durorum dentium illis inaugeretur dolor. Vtriuſque itaque doloris ſenſum expertus, alium quidem in gingiuæ, alium in ipſius dentis ſubſtantia eſſe, clarè ſcio.

At verò, & quòd neruus quidem ad radicem dentis ſubſtratus, aliquando etiam doleat: imponat autem nobis, vt credamus ipſum dentem dolere, conſentaneum rationi eſt. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædam portio doloris, id ob nerui inflammationem contingit: cùm nimirum tunc dolor nerui leuior tantùm reddatur, eò quòd non amplius ab oſſe, cui cohærebat, tendatur: & quòd iam liberius perſpiret, fruaturque medicamentis quæ illi adhibentur. Neque enim per contactum, neque per diſtributionem poſſibile fuerit inflammato neruo mederi, vtrinque à dentium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipſo dente. * Iam verò cùm liuidi tota ſubſtantia ſua interdum reddantur nerui, nihil mirum ſit, ſi phlegmone ſimile quid patiantur. Cui rei hinc maior accedet fides, quòd tum nutriantur, tum augeantur per totum ferè ipſius vitæ curriculum: id quòd euidenter ſæpenumero in iis dentibus liquet, qui ſunt exemptis oppoſiti, vtpote qui ſemper augeſcunt. Siquidem quantum augentur dentes, tantum in ciborum læuigatione atteruntur. Cùm igitur illis abſque nutrimento augeri non liceat, vtique duabus affectionibus, & his contrariis, obnoxij erunt, inopiæ ſcilicet & redundantiæ alimenti, quod ipſis ſuppeditatur. Inopia ergo, aridiores & tabidiores, atque ob id tenuiores eos efficit: redundantia verò, conſimilem in eis excitate affectionem poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes phlegmone: ac proinde curandum eſt, vt redundantia euacuetur, partim diſcutiendo, partim eam repellẽdo.

Dentes interdum nonnihil ſimile inflammationi perpeti.

Dentes augeri & nutriri, quod liquet ex iis qui ſunt exemptis oppoſiti.

Dentes duabus ſunt obnoxij affectionibus.

At tenuitatis dentium ob alimenti inopiam, nullum remedium eſt, cùm tunc neceſſariò laxentur moueantúrque: nempe compage ipſorum laxiori reddita, ob tenuitatem non modò dentium, ſed locellorum etiam eos amplectentium. Hæc itaq; affectio ſenibus accidit citius aut ſerius, veluti etiam magis aut minus. Quæ verò phlegmonem refert, magis iuuenes corripit. Auxiliari tamen etiam oportet ſenibus, auxilio gingiuis adhibito. Eas autem aſtringentibus medicamentis robuſtiores, & magis circa dentem aſtrictas facere conuenit: tanquam ipſæ ad ſtabilitatem & firmitudinem dentium, aliquid etiam conducant. Porrò forantur dentes ab humorum acrium & erodentium influxu: quemadmodum etiam cutis citra externam cauſam ſolet exulcerari. Verum cutis exulceratur aſſiduè & multis: oſſa autem rarius, quòd ob duritiem ægrius quàm cutis ipſa patiantur. Igitur corporum eroſorum medela, erit reſiccatio viriati influentis humoris: qui ſi paucus fuerit, per localia exiccantiáque auxilia abſumetur. Si verò multus, vniuerſi capitis prouidentia eſt habenda: quod quidem ſi ob vniuerſum corpus affectum ſit, huic etiam eſt proſpiciendum. Etenim eroſos ob mollitudinem dentes, duriores impatibilioréſque per auſtera & acerba medicamenta reddendi ſunt. At liuidos redditos, per ſiccantia curare oportet, vt qui ex vitioſorum humorum influxu id patiantur: vnde ſimilem cum foratis curationem deſiderant.

Dentium tenuitatem ob alimenti inopiam eſſe incurabilem.

Dentes à quibus forentur humoribus.

Dentium foratorum curatio.

Dentium liuidorum cauſa & curatio.

De gingiuarum medela.

Gingiuas inflammatas oleum lentiſcinum ſanat.

Gingiuis ex inflãmatione dolentibus, optimum pharmacum eſt oleum lentiſcinum recens, calfactúmq; in duplici vaſe, atq; ore retentum. Repellit enim citra moleſtiam, diſcutitque abſq; mordacitate, cuius rei inflammatis præcipuus eſt vſus.

Quæ Archigenes ad dentium dolores conſcripſit.

Dentium doloribus medicamina ab Archigene prodita.

Dolentes dentes colluantur acri aceto calido cum galla. Aut pinguibus tedis in aceto feruefactis Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefactis. Aut hyoſcyami cum aceto. Aut agreſtis cucu-

meris radice, vel marrubio, singulis cum aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninos vstus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut scillam, aut radicem hyoscyami in aceto coctam colluito. Aut pyrethrum cum hyssopo, & colocynthidis medulla similiter coquito, liquoremque ex eis longo temporis spacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò solanum stupefaciendo sensum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

Ad foratos atque dolentes dentes remedia ex Archigene.

Foratorum atque dolentium dentium remedia.

Sory Ægyptium resina terebinthina exceptum obline, indéque intra dentis cauernulam. Aut senectã anguis dentibus apprimito, & excident. Aut vermes terrenos tostos cauernulæ præmundatæ inspergito. Aut piper, vel rorismarini semen opio exceptum, in cauernulam inde. Aut in autem denti vicinam oleum sesaminum, in quo vermes terrestres concocti fuerint, instilla. Ipso autem dolente dente hyoscyamum conterant. Erosis etiam atque dolentibus dentibus, candens admoueto cauterium. Præstat ad eliciendam pituitam, staphidem agrestem per se, & cum pulegio mandere.

Fomenta ad dentium dolores extrinsecus fiunt ex sale & milio, simul & torrefactis, & coniectis in sacculos. Dolenti autem denti affricetur origani ramulus, oleo feruido intinctus. Aut opopanacem & peucedani succum vnita, linteolo illigato, & intra oleum feruecta, denti dolenti apprimito. Aut bene contecto, & hiare iusso, hyoscyami semina in suffimentum adhibe.

Ad eximendos absque dolore dentes.

Dentibus eximendis citra dolorem remedia.

Pyrethrum acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, tetito, & reponito. Vsu verò exigente, reliquis cera obturatis, dolentem ipso pharmaco integito. Deinde hora interposita, digitis extrahito, aut scalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali succus, & sori, cum chalbano imposita. Apollonius autem radicis betæ succum per se iubet instillari in nates, ad soluendum dentium dolorem.

Eiusdem, ne erosi dentes vacillent, néve fœtorem edant, remedium.

Dentium fœtori remediū.

Veratrum nigrum erui magnitudine, melle cocto exceptum, cauernis inde.

Eiusdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.

Dentifricium optimum.

Alabastritæ vsti drach. viij. pumicis vsti drach. iiij. salis torrefacti drach. iij. tritis vtitor. Ab horum vsu collutione vtendum est, ex vino odorato in quo ad multum tempus iris sicca fuit macerata.

Asclepiadis remedium ad dentes motos.

Dentes confirmans remedium.

Cornu cerui vsti drac. viij. Rhois rubri drac. iiij. omphacij drach. ij. balaustij drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ, sing. drach. j. tritis vtitor.

Collutio eiusdem ad molarium dolores.

Radices smyrnij cum aceto mulso coquito, & excolatum liquorem ore teoendum dato.

Ad erosos dentes præseruatiuum.

Zingiber cum aceto mulso coquito, ac probè terito, indéque in cauernam indito, forisque dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano misceto: aut tithymali, vel ficus syluestris succo dissoluito, ac vtitor.

De mobilibus & prominentibus dentibus.

Vbi dentes absque ictu præcedente mouentur, verisimile est neruos radicibus eorum adnatos, præ nimia humiditate laxatos esse: ob idque siccantibus medicamentis eis esse opus. Quum autem emoti dentes prominentiores sint reliquis, præcipuè vbi ex plaga mouentur: sanè semper optimum iudicaui fore, si sic affecti, in tantum attererentur lima, quantū super reliquos prominent: idque ne oppositos sibi offenderent, in loquendo, mandendóve: quod consilium semper mihi satis feliciter cessit. Oportet autem gingiuis linteolum molle vsque ad radices dentium circūdare: dein digitis sinistræ manus leniter amplecti, simúlque tutè, & citra compressionem, ne concutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiam ipsam aggredi: eamque non vna vice absoluere, sed pluribus. Imperandum etiam est ægro, vt nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat: vtatur autem alimento succo ptisanæ, & sorbitione ex alica, & pane madido, atque aliis id genus mollibus.

Dentes prominentes exterendi ratio.

Ad firmandos dentes, ex Archigene.

Myrrhæ, pompholygis, aluminis scissi, amyli, æquales singulorum partes tritas admoue. Postea asininum lac colluant calidum, aut acetum, aut vinum, in quo malicorium & galla sint cocta. Ad dentium autem stuporem portulacam manducet.

Dentium stupori portulaca auxiliatur.

De dentitione puellorum, eiusdem.

Dentitioni puerorum congruentia medicamenta.

Dentienti infantulo, si doluerit, canino lacte gingiuas obline. Aut si leporino cerebello gingiuas eius illeueris, citò dentes prouenient. Mulcet gingiuas dolentes acetum cui hyoscyami radix incocta fuerit. Quòd si enascens dens ægrè erumpat, & compungat gingiuam, cyperum ex butyro & vnguento susino iuxta exortū illinito.

Præseruatiua dentium ab Archigene prodita.

Dentes præseruantia contra erosionem.

Alumine scisso & modica myrrha confricato, nec erodētur vnquā. Aut iridem Illyricā mandito.

Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.

Piperis, pyrethri, succi tithymali, chalbani, singul. drac. j. chalbano excepta in cauernam indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opij, nitri, myrrhæ, pyrethri, piperis, sing. drach. j. chalbani drach. ij. tritis ex vino vtitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentiscum, myrtum, gallam, in vino cocta colluenda præbeto. Eiusdem ad corrosos dentes. Capparis radicem cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

Dentifricium ad gingiuas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris vlcera.

Dentifricium ad omnia gingiuarum & oris vlcera faciens.

Perdicij recentis drach. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drac. iv. piperis albi drach. viij. nigri drach. iij. pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegij, seminis apij, sing. drac. ij. myrrhæ, menthæ siccæ, herbæ sideritidis, singul. drach. iij. salis fossilis drach. iiij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista vrito: alumen verò per se vstum vino extinguito: dein omnibus simul contusis vtitor. Smegma dentes reddens candidos, eosque ab erosione defendens, oríque bonū odorem concilians.

Dentifricium insigne.

Nitri, testæ sepiæ, myrrhæ, sing. vnc. j. tritis vtitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sescuncem: mastiches vnc. j. comæ rosarum quadrantem: iridis trientem. Tritis vtere, indéque aquam tepidam colluendam præbe.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum loca,
LIBER SEXTVS.

QVamuis plurimum interest, ex viuáne aliquis voce, an ex libris discat, non tamen paruum commodum studiosis ex commentariis accedit: ob idque ad hosce conscribendos me accinxi, quum rationalis auxiliorum inuentio præstet illi, quæ soli experientiæ innititur. In stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti commentario est animus, primus medendi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur. Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi vereamur ipsum ad partem aliquam principem recursurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igitur venæ sectione, & purgatione, & elysteribus, etiam inedia, vbi totum corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco ritè vti eum, qui vim ipsius non cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus vtimur in principiis inflammationum, in materia refrigerantium consistit: quorum sanè ea quæ astringendi natura prædita sunt, efficaciorem vim habent, ad ocyus repellendum influxum. Inest quippe ipsis statim etiam facultas cogendi & deosandi superficiem corporis cui admouentur.

Inuentionem rationalē auxiliorum præstare illi, quæ soli experientiæ innititur.

Inflammationis causa, & curatio.

Astringentium facultas.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atque molliorem esse oris tunicam, cute qua vniuersum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorum insuauitatem percipere: postéque medicamenta ori indita defluere in ventriculum & pulmones: quorum neutrum cuti reliquæ adest. Quare fortibus medicamentis, cuiusmodi chalcanthos existit, quæque venenosam facultatem sortiuntur, vti ad oris affectiones non licet, nisi magna vrgeat necessitas. Ergo succus mororum solus, recensque à fructu ipso expressus, ad incipientes oris inflammationes est melior illo, qui, vt asseruari diutius possit, ex melle coquitur: quanquam ad sequentia inflammationis tempora, vtilior est qui ex melle est coctus. Nam quemadmodum in principio vtilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principium vsque ad finem, pharmaco opus est ex vtrisque misto, repellente videlicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem verò discutiens: atque interposito tempore æquales vtrorunque partes esse conuenit. Quando verò veluti induratum quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur, penitus non conuenit astringens ad discussorium miscere, * si prius vniuersum corpus fuerit euacuatum. Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringentibus. Meritò autem qui pharmacum diamoron composuit, parum ex croco & myrrha ei conmiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflammationum: priuatim verò crocus quidem astringat: myrrha autem calfaciat in tantum, vt sufficienter discutiat, tenuium partium etiam substantiam possidens, qua facilè in altum subire possit, vitésque aliorum medicamentorum deducere. Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succum, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnon balaustium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitin, pini, thurísque corticem, hypocistidem, lentisci succum, ac breuiter astringentia omnia, præter ea quæ corrumpentem possident facultatem, quæ & deleteria dicitur, & letalium species quædam existit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, venenosum existat. At vbi inflammatio iam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tantùm crocum & myrrham, vt ipsa inflammatio coquatur. Quæ vbi concocta fuerit, addere aliquid ex discussoriis licet, cuiusmodi sunt nitri spuma, nitrum Berenicarium, sulfur viuum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti. At verò Erasistratus, quum mororum succus illi ad manum non esset, rubi eremore vsus, seipsum curauit. Ego autem pharmacum ex succo nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cuius compositio est huiusmodi. Succum externi nucum viridium corticis cum mellis iusta portione coquo, donec ex vtroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticum succus, quantáque astringendi vis, quòd ne per fortissima quidem extersoria, nigredo elui possit ab eorum manibus qui virides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuum illa facultas descenderet, non certè ægrè eluibilis esset. Quum autem descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse. At rationi est consonum, astringendi vim esse maximè ex vsu, vbi in eiusmodi contineatur substantia: ineptam autem existere, quæ crassarum partium substantiæ est coniuncta. Optimum itaque ac simul suauem esse nucum succum mihi persuadens, eum in quatuor partes diuido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiam, sulfuris & nitri nonnihil. Quartam verò solam synceram seruo, ob dulcorem futuram vtilem pueris, mulieribúsque, & viris effœminatis. Est autem quod ex succo rubi constat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodum hoc eo quod ex musto paratur, omnibus tamen præstat quod ex succo fit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiuntur, maximè coniectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Nam quod cum molestia aut fastidiose accipitur, os ventriculi euertit. In stomaticis autem medicamentis, eiusmodi synceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen conficere omnibus aptum velit, vt (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinque libras succi, vnam mellis adiiciat: croci autem & myrrhæ, vtriusque drac. j. s. Vini item austeri heminam vnam: omphacij, drac. j. Quòd si non adsit, pro ipso rhois succum iniicies: & si volueris par pondus vtriusque imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam vna scissilis aluminis addit. Quod verò ad coquendi modum

Oris affectionibus cur exhibenda non sint fortia, nec venenosa medicamenta.

Oris inflammationibus quæ opitulentur medicamenta.

Digerentibus solis vtendum esse, vbi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur: cæterùm prius corpore vniuerso vacuato.

Croci facultas. Myrrha facultas.

Diamoron medicamen.

Letalia omnia non esse deleteria.

Oris inflammationi concoctæ quæ congruant.

Rubi cremor.

Stomatici ex succo nucum viridium, ad oris inflammationes conuenientissimi compositio.

Nucum succo viridium adest adstrictio penetrans.

Astrictionem tenui substantiæ iunctam, esse maximè ex vsu ad repellendas inflāmationes.

Stomatici ex succo nucum quadruplex compositio.

Stomaticum ex succo nucum, cæteris omnibus præstare.

Stomatici diamoron compositio apta omnibus.

dum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquendum vsque ad crassitudinem strigmentitiam: dein verò adiiciendum mel: atque vbi iam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim vt spuma argenti, & plumbago, aliaque molta metallica, per cocturam meliora euadunt, sic vis complutium aromaticorum exoluitur. Cæterùm ad induratas inflammationes, quum iam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prædicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma nitri, nitrum, petræ asiæ flos, sulfurque viuum. Ac sufficit sanè nitri vnciam semis, sulfuris vncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit præstò, in sapa aut mulsa origanum feruefacito, ipsamque stomatico pharmaco adiicito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum coniicias pro origano, aut pulegium, aut thymum, aut tymbram, aut calaminthem, aut hedyosmum. In vigore autem inflammationum collurionibus & gargatismis concoquere inflammationem oportet, pinguium caricarum decocto, lentiscinóq; oleo tepefacto in duplici vase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare conuenit mulsæ dilutiori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ calenti. At meũ ex succo nucum medicamentum, aliorum omnium est validissimum, vtilissimúmque. Quum autem tres sint Punicorum málorum species, austerorum nempe, dulcium, & acidorum, æquas singulorum partes, vnà cum corticibus soleo ipse etiam contundere, expressúmque succum cum melle coquere, ac sic conficere medicamen non solùm stomaticum, sed ad multa alia vtile. Contunditur etiam cum illis & rubi fructus: cuius succus similiter præparatus succo mororum, melius illo pharmacum redditur, sed minus validum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & málorum cotoneorum, & pirorum syluestrium, ac mespilorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacum redditur, aptúmque etiam vt deuoretur: quum hoc quod ex nucibus constat, deuorare non liceat. Verùm quod ex punicis constat pharmacum, aptum est exoluto & cibos fastidienti ventriculo: deficit tamen ab eo quod ex mális constat. Innocuus est etiam rubi mororum succus voratus, veluti & ipsorum mororum: sed succus rubi mororum habet quid quod stomachum roborat: quod ipsum, mororum cremor non habet. Iam verò succus nucum plurimo melle opus habet: & post eum, rubi mororum: modico autem, málorum & puniceorum, & pirorum syluestrium. Medius inter hos est mespilorum succus. Ex cornis etiam, brabylisque & prunis, stomatica præparantur. Cæterum si crassus esse videatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atque málorum succus parem mensuram mellis. Succus verò eorum quæ nimis acerba sunt, veluti est corni fructus, aliquando duplum, aliquando triplum mellis desiderat. Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, præterquàm si iuxta stomachum aut aluum vlcerosam affectionem fieri vereamur. Quin & si in ipso ore maligna vlcera fiant, præstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit autem drac. ad prædictam compositionem admista, in qua vnam mellis libram coniici dicebamus. Iam verò quum rhus sit duplex (alter enim obsoniis inspergitur, stomacho commodus: altero coriorum tinctores vtuntur) vterque sanè musto incoctus, stomaticum efficitur medicamen. Mustum etiam solum, citra mellis misturam in mellis compagem redactum, bonum fit pharmacum, in principiis, augmentis, atque vigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integrã tedas pingues præmaceraueris. Quòd si preciosius efficere pharmacum vis, iniicies etiam casiæ corticem, aut nardum Indicam, aut malabathri folium, singulorum nempe vnam drachmam. Ad induratas autem inflammationes coniiciuntur quæ generosius discutere possint, tusa videlicet, & cribrata: idque vbi olla ab igne est exempta. Ac talia sanè sunt, costus, amomum, macer, Cyrenaicus succus, Medicúsque. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussoriis pharmacis, aut dictamnum, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomum, aut sinapi iniiciendum censeo, pari pondere: ita vt ad trium drachmarum pondus, eorum mistorum moles perueniat ad prædictam symmetriam, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro constitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiam oportet. Ergo pharmacum conficientes ex musto, ad decem musti heminas, tres iniiciemus heminas rhois coriariorum, aut eius qui obsoniis inspergitur. Si verò vtrunque iniiciamus, vtriusque vna & dimidia iniicienda est. Iuxta proportionem etiam, ex discussoriis, quodcunque tandem in promptu habeamus. Quòd si vnum tantùm suppetat nobis astringendi vim habens, quod in principio iniiciamus: aut vnicum discussorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, quod ex omnibus alioqui fuisset conflandum. In vniuersum autem, austeriora quidem, in principiis, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: vt magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccæ myrti, myrtus, lentiscus, rubus, canirubus, galla omphacitis, fructus Ægyptiæ spinæ, omnia aluminis genera, vnus & alter rhus, glaucium, omphacium, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parantur caricarum furfurúmque decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopum, aut thymus, aut calamintha, aut pulegium, aut hedyosmum concocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum vstum. Fortius verò his est sulfur viuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo mororum confecto addidit glycyrrhizam, vt exasperata leniret, asperitatémque astringentium mitiorem redderet.

Stomaticum Andromachi ex musto, quo vtor.

Gallas xxx. Rhois coriarij sext. ij. musti sext. vi. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coquito, donec ex toto quarta supersit portio: quam per linteolum colatam, expressamque, in olla ad mellis crassitudinem spissato: dein trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drach. j. permista reponito, tandémque eis vtitor. Iam verò, quod ex dulci confectum est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit vuis, vehementius quidem astringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediam facultatem sortitur.

Stomaticum

Aromaticorũ complurium vires, per cocturam exolui. Oris induratis inflammationibus qualia sint apta medicamenta.

Oris vigentes inflammationes quibus sint coquendæ medicamentis.

Punicorum malorum species tres, austerorum, dulcium & acidorum.

Stomaticum ex punicorum succo.

Stomaticum ex nucibus deuorandum non esse.

Rubi mororũ succus os ventriculi roborat, id quod succo mororũ non inest. Succorum quinam plus, & qui minus requirãt mellis.

Calcanthon quando stomaticis misceri expediat medicamẽtis. Rhus duplex.

Musto quando & qualiter præparato vtendum in oris inflammationibus.

Discutientia pharmaca quænam sint.

Stomatici ex musto compositio.

Inflãmationi incipienti, austeriora: vigẽti, moderatiora: inclinanti, magis digerentia conueniunt. Astringentia paratu facilia. Digerentia mediocriter.

Digerentia valenter.

Stomaticum Andromachi ex musto.

Stomaticum ex besasa, anginis congruens, ab Andromacho scriptum.

Stomaticũ ex besasa Andromachi.

Sem. anisi, apij, ammij, floris iunci odorati tor. aluminis scissi, iridis Illyricæ, besasa (hoc est, seminis rutæ sylvestris) cinnamomi, myrrhæ Troglodyticæ, aristolochiæ longæ, casiæ, rosarum siccarum, crocomagmatis, sing. vnc. j. croci, cineris hirundinum tenellarum, vtriusque quadrantem: croci sesquiunciam: nardi Indicæ, amomi, vtriusque vnc. s. gallas viij. tritis cum melle vtitor.

Stomaticum Asclepiadis.

Hirundinum sylvestrum vstarum cineris drac. iiij. croci, nardi Indicæ vtriusque drach. j. melle excipito.

Aliud Andromachi, ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ remedium.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in mella coquito, dein sicca inspergito, vtitórque.

Aliud eiusdem ad omnia vitia oris.

Stomaticũ ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drach. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycij Indici drach. j. vuæ passæ drach. viij. aloës, omphacij, singul. drach. j. nucum pinearum tostarum drach. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustij, sing. drach. j floris rosarum drach. ij. mellis hem. ij. s. Conficito.

Stomaticum Asclepiadis.

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drach. ij. balaustij, lycij, acaciæ, sing. drach. j. excipito oliuæ immaturæ succo, & postea melle subactis vtitor.

Si verò æger stomatica id genus fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficient suaui soli fructuum iam dictorum, vt rubi, & morum, punicorúmque mâlorum, & cotoneorum. Quin & succus nucum vbi cum solo melle paratur, gustui suauis existit: itémque mustum ex vuis acerbioribus pressum, si rhus in id coniiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quæ multa astrictione indigent, austerorum punicorum, aut cotoneorum, aut vtrorunque succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singulis autem horum succorum licet omphacium adiicere. Vehementissimum medicamen reddetur, si punica integra tundas vnà cum corticibus, indéque succum exprimas: atque hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita tusorum succum, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota contusa punica mâla, passo cocta excolaueris. Ne verò valde exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimum pharmacum. Si quid verò induratum appareat, iis succis qui medias facultates sortiuntur, iniicies aliquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, aut origano, hyssopo, mentha, aut calaminiha: dein colabis, & habebis optimum medicamen. Quòd si calidius efficere velis, piper addes. Omnibus tamen si glycyrrhizæ succus addatur, melius pharmacum efficietur.

Acerbissima stomatica cõficiendi ratio.

Induratis inflammationibus apta stomatica.

Glycyrrhiza stomaticis addita, ipsa meliora reddit.

De crustis.

Putredo oboritur citò in calidis & humidis partibus.

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacunque tandem causa fuerit exulceratarum, citò putredo oboritur. Ad cuius vlcera fortissimis sæpe vti cogimur medicamentis. Atqui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, vbi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortibus supersedemus pharmacis, transgredientes ad detersoria, quæ escharas tollunt. In iis verò quæ in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi videtur esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quædam fortiora, & quæ per se admota, crustas etiam inurerent. Melli itaque maxima extergendi vi prædito, crustifica medicamenta immiscemus: quemadmodum ad sordida quæ in corporis cuticula oriũtur, miscere illi leuiter extergentia solemus, vt thus, eruum, iridem, aristolochiam, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucibus pineis, amylo, alumine scisso, flore rosarum, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Oris pustulis extirpandis miscenda extersoriis esse vehemẽtissima pharmaca, & quæ per se admota, excitare possint escharas.

Critonis ad oris crustas medicamentum.

Oris crustis delẽdis remedia varia.

Misyos torrefacti drach. iij. mellis optimi cyathos sex: misceto & vtitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

Archigenis ad crustas oris remedia.

Commodissimum est stercus canum, alorum ossibus, ea melle illitum: quod etiam in angina auxiliatur. Aut thus Syriacus ex melle. Aut hirundinum vstarum & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamen ex rhoë damno, quòd astringentis sit facultatis, quæ minimè crustis conuenit. At hepar lupinum eupatorio mistum, ad hepaticas etiam bibitur affectiones.

Crustis non conuenire astringentia.

Hepar lupinum confert hepaticis.

Sorani stomaticum ad crustas, fœtentésque gingiuas & humore pregnantes.

Stomaticum Sorani.

Misyos vsti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponito, & tum per se, tum ex melle vtitor.

Aliud nomine Anthera.

Anthera.

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi, sing. drach. iiij. aluminis scissi, croci, crocomagmatis, singul. drach. ij. tritis & mistis vtitor.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atque reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis viuæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mistis vtitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi, gallæ, singul. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli miscato, vtitórque. Quidam sale macerato in aceto, resiccatóque, vtuntur. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, vtendum cauterio est: postea verò colluendum vlcus prædictis, imponendáque anthera, donec crustæ abscadant.

Cauterio vtẽdum in putrilaginosis oris vlceribus, vbi reliqua incassum admouẽtur.

De columella.

Columella. Gargareon. Cion. Columna.

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareon, & cion, hoc est, gurgulio & columna: à neotericis autem cionis, hoc est, columella, vocatur: cuius sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, vuam, dicimus. Raro tamen affectio hæc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodum in aliis omnibus, in quibus ex humorũ influxu contingit morbus, sic etiam hîc prima auxilia debent fluxionem ipsam repellere: quare astringentis sint facultatis oportet: verùm si quidem influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam priuatim austeram vocant: si verò vehementior, acerbæ. Ambæ quippe facultates astringunt, sed debilius austera, vehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiunt ex palmularum, rosarum, pampinorum vitis, rubi, cynorubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicum mori, hypocistidis, mâlorum austerorum, pirorum acerborum, ac sorborum decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis

Staphyle.

Columellæ inflammatæ curatio.

Acerbæ & austeræ facultates vt differãt.

Collutiones moderatæ ex quibus fiant.

Collutiones valde astringentes.

bis cotoneis mâlis, & virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium mespilorum item, & cornorum, & fructus memæcili. Generosissimum autem est decoctum gallarum, & rhois culinarij, & coriarij, fructúsque myricæ, & Ægyptiæ spinæ. Ex his singula tum per se, tum etiam mixtim cocta ex aqua, gargarizate oportet. Mirum enim quàm mixturæ ipsorum vtiliores sæpe fiunt ipso simplici vsu. Quin & arida etiam columellæ insperguntur. Iam verò moderatè astringunt etiam lapis Ageratus, aloë, cyperus, flos iunci odorati, radixque nardi Indicæ. Eximiè astringunt omnia aluminis genera: scissum verò inter ea tenuiorum est partium, & ob id vtilius. At atramentum sutorium vt vehementem astringendi vim possidet: non est tamen expers calfactoriæ: ob idque putrilaginosis vlceribus conuenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi iam scirrhum contraxerit. Corrumpuntur autem succi omnino, si absque melle reponantur: aut resiccantur, si plurimum fuerint cocti. Nonnulli tantam ariditaté asciscunt, vt conteri queant. Talea sunt hypocistidis, vuæ acerbæ, glycyrrhizæ, & centaurij succus. Ridiculum autem est quærere, inter duo eiusdem generis pharmaca, vtrum sit ipsorum præstantius. Omnia siquidem medicamenta respectu ad aliquid tum vtilia, tum noxia dicuntur. Quocirca si pronunciaueris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi nacta fuerint vtentem rectè. Si verò contrà, pharmaca deorum esse manus fateatis, similiter rectè dices. Iuuant quippe maximè, si is qui eis vtitur, in rationali methodo fuerit exercitatus, atque natura prudẽs. Porrò mistura pharmacorum eiusdem generis, mediorum pharmacorum vsus fit gratia: ob idque semper duo contraria medicamenta in vnoquoque affectu vos habere operæ precium duco: quæ quidem permiscendo, multis pharmacis abundabitis. Quum autem rarò quis affectionem inueniat, quæ (exempli gratia) solis discussorijs, aut repulsorijs indigeat, cogimur etiá sæpe diuersi generis medicamenta miscere: quemadmodum vbi cum repellentibus aut anodynis discussoria confundimus: vt si gurgolione inflammato, ad alumen itidem misceamus Illyricam, aut farinam eruinam, aut thus, aut myrrham. Etenim quum discussoria sint multa, est semper à mitioribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

Miscellas medicaminũ aliquando esse vtiliores simplicium vsu.

Aluminis omnia genera eximiè astringunt. Chalcanthi facultas.

Medicamenta omnia respectu ad aliquid tum vtilia cũ noxia dici. Pharmaca nihil sunt sola. Pharmaca esse deorũ manus.

Discussorijs mitioribus vtendum in principijs vtendum, vbi digerere est opus.

Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.

Vua laxata, succum Cyrenaicum dissolutum illine: aut gallam tritam cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycij radicem tritam: aut omphacium cum melle. Si fortius medicamentum vis, atramenti sutorij, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhæ, gallæ, æquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen sale non est priuatim vtendum, sicuti nec Cyrenaica lachryma: sed vbi columellæ inflammatio indurata iam fuerit. De gurgulionis autem inflammatione sic Hippocrates disserit: Gurguliones cum periculo excinduntur, vruntur, ac resiccantur, quamdiu rubri fuerint & magni: quo tempore aliis artibus graciles sunt reddendi. Quum verò totum id quod appellant vuam, abscesserit, extremum autem gurgulionis maius, liuidúmque redditum fuerit, superior verò pars tenuior, tunc sanè intrepidè curationi admoliendæ sunt manus.

Gurgulioni inflãmato remedia secundum Archigenem.

Gurgulionis affecti curatio secũdum Hippocratem.

Quæ scripserit Archigenes ad vigentem inflammationem gurgulionis & tonsillarum.

Si verò in vigorem affectio peruenerit, subducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut ptisanæ succum, aut passum tepidum, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus vino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo vuæ sint passæ incoctæ. Magnopere iuuantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, fotiosecus spongiis expressis leniter foueris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. Quòd si iam propè ad supputationem accedere tonsillæ videantur, coadiuuare assiduè per ficuum decoctum oportet, propémodúmque incessanter id gargarisma exhibere, similitérque aquam mulsum calidam. At si nihil tale apparuerit, augescat autem malum ita, vt ægri vix transglutire possint, ac suffocationis principium sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti vena, cucurbitæque cum scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiam & cataplasmatis robustioribus est frequentius vtendum, gargarismísque assiduis. Quòd si ne his quidem remediis mitescat morbus, sed augeatur indies, venæ sub lingua secentur, aut iuxta angulos oculorum, atque illa quæ in fronte consistit. Illinatur autem assiduè fel tauri, & elaterium cum melle: aut sal cum oleo veteri, melléque & aceto: aut centaurea cum melle: aut absinthium cum nitro & melle.

Gurgulionis inflãmati curatio secũdum Archigenem.

Tonsillarũ inflammatarum curatio secundum Archigenem.

Venæ sub lingua, vel iuxta angulos oculorum, inflammatis tonsillis quando incidendæ.

Hera medicamen ad columellam laxatam.

Gallæ omphacitidis, aluminis scissi, salis ammoniaci, sing. pares portiones conterito, inspergitóque. Vel ageratum lapidem derasum in pollinem similiter columellæ imponito. Porrò Heraclides Tarentinus rectè sanè post vsum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam astringentiam asperdinem.

Columellæ laxatæ medicamen. Heræ.

Ab Asclepiade prodita.

Rosarum siccarum sextarium j nardi Celticæ vnà cum radicibus, & adhærente terra, fasciculum j. nidi hirũdinum syluestrium aridi drach. iij myrrhæ drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. contusa & trita digitis apprime. Est enim hoc mistæ potentiæ pharmacum. Aliud Piperis albi, myrrhæ, sing. drach. j. aluminis scissi drac. ij. gallæ omphacitidis tantundem: trita admoue. Hoc tamen vtendum non est in gurgulione vehementer rubente. Aliud eiusdem facultatis, quo & nos sumus vsi. Lapidis agerati, Asiæ petræ, terræ samiæ. sing. drach. iiij. aluminis scissi, croci torrefacti, gallarum omphacitidum, sing. drach. ij. tritis vtitor.

Faucibus inflammatis remedia ab Asclepiade descripta.

Critonis medicamentum digerens.

Ossium palmularum, nucum tenerarum immaturarum, siccarum, vtrarunque drach. iiij. Vrito, atque in puluillum terito, vritórque arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatorium, ac proinde conuenientissimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari mensura affundito: dein coquito, & liquorem ipsum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad vlcera oris aphthas appellatas.

Vlcerationes in superficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam igneæ caliditatis. Fiunt autem plurimum pueris lactentibus, quum aut

Aphthæ sunt oris vlcera, præcipue inuadentia infantes.

aut viriosum fuerit lac nutricis, aut non probè ipſum concoxerit infans. Curantur facilè, vtpote quæ vel à moderatè aſtringentibus compeſcantur. Quandoque tamen diuturnæ ſiunt, ægréque ſolubiles, & progreſſu temporis nonnihil putrilaginoſum acquirunt: atque hæ ſanè fortiora medicamenta poſtulant.

Aphtharum curatio per moderatè aſtringentia.

Aphthis varia remedia à variis deſcripta.

Andromachi medicamen ad aphthas malignas.

Aluminis ſciſſi, vſti, drach. ij. fructus ericæ drach. j. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiuſdem ad aphthas leuiores

Lycium Indicum vino tritum, circumlitum, & ericæ fructus tritus, aut roſæ ſiccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem ſuillum, & mel, ſimul liquefacta, commendat: vt collutionem etiam ea aſinino lacte: manducationémque portulacæ intinctæ melle: quæ omnia & ſimpliciſſima ſunt, & pueris maximè idonea.

Quæ ſcripſerit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidem oleo tritam penna illinito. Poſtquàm verò puræ factæ fuerint, myricæ fructum tritum, aut aqua mulſa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, vuam paſſam exacinatam, & aniſum, trita cum melle illinito. Vel atramento ſutorio trito cum melle vtitor. Vel æruginis vermiculatæ obulos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari menſura miſta, colluenda dato. Mandendæ ſunt etiam oliuæ muria conditæ. Hæc Apollonius. Etenim oliuæ ſic aſſeruatæ, diſcutiunt, atque vehementer aſtringunt.

Oliuæ muria conditæ diſcutiunt & vehementer aſtringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas ſcripſerit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij ſuccus, aut lentis decoctum. Aut fæx vini dulcis cum melle illita. Summè facit ad depaſcentes, fœniculi radicis vſtæ cinis. Porrò ex colore ipſo facilè licebit colligere, qui nam humores ipſas aphthas produxerint. Rubicũdiores ſiquidem, ſanguinem præcellere indicant: flauiores, amaram bilem: albeſcentes, pituitoſum humorem: quemadmodum nigreſcentes, melancholicum ſuccum. Qui autem hæc ritè diſcreuerit, nouéritque facultates ſingulorum medicamentorum ſimplicium, is vnicuique aphthæ ſpeciei, proprium ſciet adminiſtrare remedium. Expendet autem ſimul ipſas naturas corporum. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibenda ſunt: debilioribus imbecilliora. Egò porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cerui, aut vituli exhibeo. Admiſceo etiam cibis nonnihil ex aſtringentibus fructibus. Quandoque etiam de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca cõiicio aliquid, ſi aphtha ſit inflammata. Quòd ſi cibum aſſumere nequeant, nutricem eiuſmodi victu alo, vtque concoquat rectè, proſpicio. Veruntamen etiam infantes illino, ſi quidem ſubrubras videro aphthas: in principio quidem, iis quæ moderatiſſimè aſtringunt, & frigefaciunt: dein verò, eis quæ citra mordacitatem diſcutiunt. Si verò ſubflauas videro, iiſdem vtor, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, aſtringentibus vt ſi nigreſcentes, diſcuſſoriis generoſioribus. Cæterum in maioribus pueris, eiuſdem generis facultatibus pharmacorum vtor, auctis tantùm ipſorum viribus: quemadmodum etiam in perfectis & duris corporibus, ſingulis relatis facultatibus fortiſſimis vtor. Sufficit autem mihi in his per omnia miſyos vſus cum vino aſtringente, quod tum intendit, tum remittit vim ſuam, prout magis aut minus vinum fuerit aſtringens: & prout craſſius aut liquidius efficitur pharmacum ea miſyos ac vini miſtura. Quòd ſi ſordida appareat aphtha, miſy cum vino mulſo tero. Ita verò qui fortiora quàm miſy medicamenta poſtulant, ærugo ſimiliter diſſoluta, eſt vtilis. Commodum eſt etiam pharmacum ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atque hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: ſimiliter etiam rhos. In pueris ſufficit roſatum flos, & ipſæ etiã roſæ ſiccæ. In ſumma verò, moderatæ aphthæ, maximè in corporibus teneris, moderatis pharmacis opus habẽt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ aſtringunt vehementer, tum quæ etiam mordicant: ſicuti moderata, quæ prorſus ſunt mordacitatis expertia, nonnihílque aſtringunt. Porrò oleum per ſe, infeſtiſſimum eſt aphthæ affectui: veluti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & ſordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata miſtura ipſorum, optimum pharmacum efficit. Nam quemadmodum ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacum ſolet, tametſi ambo per ſe ſint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

Forriora corpora validioribus egẽt medicamentis, vt imbecilliora mitioribus.

Aphtharũ quæ infeſtant infãtes, curatio.

Aphtharum cauſas ex colore dignoſcẽdi ratio.

A[illegible] moderatæ m[illegible] rata med[illegible] menta deſiderant: vt malignores, fortiora.

Aphthis ſit optimum medicamen ex chalcitide & oleo moderatè commiſtis.

Sarcoticum optimum ſit ex cerato & ærugine.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm partes.

LIBER SEPTIMVS.

De affectionibus contingentibus circa reſpirationis organa.

ASperæ arteriæ pharmaca, mos eſt appellare arteriaca. Vocant enim arteriam aſperam, viam illam quæ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginoſis corpuſculis, bronchis dictis, conflatam: vnde etiam tota arteria, interdum dicitur bronchos. Veſtit autem ipſam intrinſecus quædam craſſa membrana, quam ob craſſitudinem nonnulli tunicam nominant. Scripſerunt porrò veteres multa & diuerſa medicamenta ad affectus organorum reſpirationis: ad vocémque tum interceptam, tum raucam. Etenim vbi inſtrumenta vocis ab humiditate vehementius atque tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur: quum verò moderatius humecta ſunt, oboritur raucedo. Organa vocis quum dico, intellige arteriam, & laryngem, & pharyngem, ſiue epiglottida. Qui igitur ex vehementi clamore vocem amplius oblæſam habent, iis ſimilis quædam affectio contingit in illa tunica aſperæ arteriæ interna, ei quæ manibus, cruribúſque, & muſculis, vbi plurimum laborarunt. Cæterùm curationis genus euariat. Siquidem crura & manus confricare per oleum licet, quum per cutem in adiacentes muſculus penetrare ipſius poſſit facultas. Iuxta aſperam verò arteriam cartilagines poſt cutem ſitæ, prohibent in ſubiectam pelliculam tranſitum facultatis vnguentorum mollientium. Itaque auxiliorum materia

Arteriaca pharmaca quæ dicantur.

Aſpera arteria ex quibus cõſtet particulis.

Vox quando intercipiatur.

[illegible] Vocis organa quæ.

Respirationis organis malè affectis remedia vnde petenda.

teria congruentium respirationis organis; quum ab aliis petenda est, tum etiam à balneis dulcium aquarum, cibísque & lenibus, & laxantibus. Si qua verò asptedo sentiatur, cibis vtendum est * qui diutius hæreant partibus quæ cum loco affecto commercium habent. Est enim vna, cadémque sibi continua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulam, & interna ipsius asperæ arteriæ vestit, obducítque. Quare cibi congruentes tunc erunt, qui ex lacte, amylo, alica, ouis, & libis dulciariis constant. Si verò per hæc non curetur affectio ipsa, inuenta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenenda, ob ídque hypoglottides appellata: quæ eadem facultate cum arteriacis, vocatis prædita, ex vino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza constantur: quæ læuigant quidem reprimúntque omnes asperitates, quicquid verò reliqui est ex inflammatione, concoquunt, & citò persanant. Qui autem pharmacum linguæ subdet, patiens sit laboris oportet, vt ipsum paulatim liquescens, in laryngem excipiat, renitens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tamen est, vt hi claram vocem elidant, citra vsum pharmacorum absque acrimonia extergentium: qualia sunt faba fresa elixa, ptisana, ac semen lini torrefactum. His magis detergunt resina terebinthina, thúsque ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui, semé botmini, radix iridis, panacísque. Cæterùm his omnibus vina mollia, & passum Creticum, & Theræum, & Scybelites, & sapa, & & decoctum caricarum, conueniunt. Est autem ab affectionis principio, vsque ad finem eiusdem, paulatim progrediendum à lenissimis tum cibis, tum medicamentis, ad ea quæ discutiant detergántque vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacanthe, gummi, samius aster, amylum, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarij, oua sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos vocant. Ab his autem deinceps est butyrum, & glycyrrhizæ decoctum: id quod præstiterit ad sapam ex musto, vel ad Creticum passum miscere, rursúsque coquere. Hæc itaque in affectionibus inflammatis circa arteriam atque laryngem ortis commoda in principio sunt, donec moderata inflammatio fiat: sed præ omnibus à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quum verò moderatior facta inflammatio fuerit, vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiam butyrum est aptum, & sorbitio ex amygdalis, necnon ex lacte & melle diutius coctis, amylóque iniecto, aut siligine. Qua sanè victus ratione inflammatio quidem ipsa sedatur: relinquitur tamen humiditas multa, ob quam impossibile est claram vocem proferri. Quare transire tunc conuenit ab his edulijs, ad omnia ex melle cocta, & ad fabam fresam elixam, & ptisanam, & brassicam, & porrum probè coctum. Similiter etiam pharmacorum vsus idoneus est, quo tempore inflammatio aut asperedo præcellunt, eorum quæ detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & resiccantia exhibemus: idque gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiuntur, peruenjamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adiiciam: quæ quidem nec discernere, nec iis probè vti poterit, qui in commentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

Tunica eadem vestit gulam, pharyngé, laryngem, & interna asperæ arteriæ.

Hypoglottides ex quibus constentur.

Hypoglottidibus quomodo sit vtendum.

Extergêtia ad vocis portatè facientia, quæ sint.

Voci aut impeditæ, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriā obortas, qualis victus & medicinæ ratio conueniat.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Arteriaca, hoc est, ad affectus organorū vocis & respirationis cōgruētia, pharmaca Andromachi.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drac. j. scillæ drach. ij. passi Cretici sextar. iij. Scilla in passo coquitur, donec inspissetur passum: dein scilla abiecta, insperguntur reliqua: fitque eclecton, hoc est, delingibile pharmacum.

Alia arteriaca confectio.

Aloës sextantem: croci vnc. j. mastiches tantundem. Conficito. Soluit enim aluum, concoquítque (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquénsque & extergens.

Thuris, succi glycyrrhizæ, sing. vnc. j. tragacanthæ drach. vj. nardi drachmam j. myrrhæ, amomi, croci, sing. drach. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Tabidis arteriacum optimum.

Alia arteriaca, optima ad tabidos, & omnes inueteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, vtriusque vnc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ tragacanthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

Alia ad arteriam affectam, vlcera pulmonis, puris & sanguinis reiectiones, fluxionésque in thoracem, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medulla, asteris samij, chalbani, costi, sing. drach. iiij. nardi Syriacæ drach. ij. s. casiæ nigræ drach. ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, singul. drach. iij. Mellis Attici heminas iiij. Conficito.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua tenendi, ad aspredines gutturis, interceptam vocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthæ drach. vj. gummi drach. v. thuris drach. j. obol. j. myrrhæ drach. j. obol. ij. croci tantundem: succi glycyrrhizæ drach. j. obol. iij. aut rad. drach. ij. s. piperis albi grana xx. palmularum pinguium carnis drach. iij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis committito, fingitóque catapotia magnitudine fabæ.

Hydropi recēti optimum medicamen.

Arteriace delingibilis, ad tabescentes, purulentos, atque hydropas incipientes, & tusses inueteratas congruens. Datur per diem & noctem cochlearij mensura. Succi scillæ sext. iiij. passi Cretici sext. iij. vini Falerni sext. viij mellis Attici sext. iij. myrrhæ trientem: croci, thuris, vtriusque sextantem: aristolochiæ oblongæ minam j. s. glycyrrhizæ minam vnam: radicis eryngij sextantem: casiæ, nardi Celticæ, sing. vnc j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduum, dein ad lentum ignem ad tertias coquito, atque ita exprimito, & retrimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum conijcito, & ad mellis crassitudinem coquito. Crocum verò, thus, & myrrham, cum vino terito, atque vbi optimè habuerit pharmacum, addito: postquam verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad vsum.

Alia arteriaca remedia, mediis congruens arteriæ affectibus.

Croci, vuæ passæ exacinatæ, vtriusque drach. j. amygd. dulcium drach. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drachmas iiij. piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca, ad vocem interceptam.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorum gummi addito, vt melle durior confectio fiat: exhibetóque ad noctem.

Alia

Viceribus aurium pudédique medicamentum.

Alia eiusdem, faciens ad affectus arteriæ, & vlcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhæ drach. ij. passi cyathos iij. Passum ad mellis spissitudinem coquito: dein myrrham & thus cum passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectissimè autem fecerit, qui arteriacas concoquentes atque lenientes, in duplici vase coxerit: nempe vasculum quod coquendum pharmacum continet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Coquéda esse arteriaca lenientia in duplici vase, & quomodo.

Diacodyon Critonis.

Confectio Critonis ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaueris agrestis octingenta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareant: atque expressis addito mellis lib. x. Si verò variam efficere vis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, sing. drach. xij. thuris drach. vj. acaciæ drach. xij. Optima tamen est simplicissima.

De vsu confectionis ex papaueris capitibus

Diacodyõ, hoc est, ex capitibus papaueris cóféctum medicamentum, quibus conueniat.

Vsus eius est in iis qui somno opus habent: quibus etiam ex opio confecta sæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè huiusmodi pharmacis ij. quibus tenuis fluxus à capite ad asperam arteriam destillat, non permittens dormire ob consequentem tussim. In talibus ego etiam ex sapa, hoc est, hepsemate, siue musto cocto, quod etiam siræon vocant, pharmaci compositionem parare soleo. Quin & per passum aut Theræum Creticum melius est quàm per mel cocturam fieri, vbi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est, quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam huiuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita vt simul cum ipso coquatur. Si verò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, confectio ex melle est præstantior. Datur commoderata mensura duorum cochlearium satis magnorum copia. Augebis autem & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinem corporis cui exhibitutus es, necnon ætatem, anni tempus, atque regionem. In omnibus enim his, frigidioribus minimum dabis, calidioribus amplius.

Mellis vsum fugiendú esse, vbi tenuis fluxus à capite ad asperá arteriam destillat: recipiendú autem dum crassus.

Diacodyon medicamine vtendi modus.

Arteriaca ab Asclepiade scripta.

Arteriaca medicamenta ab Asclepiade relata.

Brassicæ succum melle coctum lingendum exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarum similiter coctarum, tantundem. His adde gummi subtilissimè dissoluti drach. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spissitudinem, & inde eubitum iuris ad cyathi mensuram lingendum dato. Alia. Chalbani drach. vj. piperis drach. j. oitri tantundem, mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, densatáque adiicito cæteris, vtrórque. Alia insignis. Croci, myrrhæ, succi glycyrrhizæ, thuris, casiæ sing. drach. j. piperis grana xxiiij. passi Cretici sext. iij. mellis Attici cyathos vj. vtere.

Hypoglossis Dioscorida.

Hypoglossis, hoc est, medicamen sub lingua tenédum, Dioscoridis.

Croci, myrrhæ, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drach. j. nuces pineas repurgatas, contusasque, numero lx. amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Dator nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ, croci, vtriusque drach. iiij. nardi Indicæ, terebinthinæ, vtriusque drach. ij. thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach. j. passi Cretici heminas iij. Passum & terebinthinam ad perfectam compagem coquito, & cum siccis committito: indéque ad nucis ponticæ magnitudinem sub lingua tenendum dato.

Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.

Hypoglottides variæ, multiiugæ.

Farinæ fabaceæ tostæ hem. j. iridis illyricæ quadrantem: nucum pinearum tostarum sextantem: pulegij aridi contusi sesquidrachmam: seminis vrticæ drach. j. piperis vnc. s. Mellis boni sext. ij. Farinam cum melle ad densitatem coquito. Seminis lini etiam tusi, tosti & cribrati heminam vnam in promptu habeto, cum cæterisque adiicito.

Alia ad tussim & spiritus prolationem, valde probè expurgans.

Hyssopi, pulegij, vtriusque sextantem: iridis, sem. sinapis, nasturtij anisi, piperis, sing. vnc. j. tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochlearis boni mensura.

Confectio ex marrubio Platonis.

Myrrhæ, styracis, opij, succi marrubij, chalbani, croci, æquales partes. Vtere melle cocto excepto.

Marrubio cófitans medicamentum.

Pharmacum Harmonia dictum, ad destillationes, insuperabilémque defluxum conducens. Styracis, castorij, piperis, cardamomi, singulorum drachmas iij. opij. myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij. passo excepto in catapotia redacito, datóque ciceris magnitudine ad somnum.

Harmonia dictum medicamen destillationi ad pectus conferens.

Medicamen Andromachi, Ambrosia dictum, ad phthisicos, & febres repetentes per circuitus.

Ambrosia Andromachi, febribus repetentibus per circuitus conferens.

Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, iunci rotundi odorati, piperis nigri & albi, castorij, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaueris, seminis hyoscyami, sing. drach. j. tragacanthæ drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mellis quod sit satis: vini Falerni hemiosm. Tragacantham, vino sufficienti macerato, & reliqua simul cum melle committito. Datur febrientibus sesquidrachma ex aqua mulsa: febre carentibus nucis dimidia cum melle & aceti cochleario vno, & vini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tussim.

Anisi drach. ij. costi obolos iij. myrrhæ, castorij, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opij, succi glycyrrhizæ, singul. drach. j. passo excipito, redigitóque in catapotia, ciceris magnitudine.

Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.

Sagapeni, gentianæ, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, singul. drach. ij. baccarum lauri mund. drach. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcæ magnitudinem fabæ: ischiadicis tamen paulò plus, ex vini diluti cyathis tribus.

Tussi omnigenæ medicamé optimum.

De reiectatione sanguinis.

In reiectione sanguinis primum periculum est, ne immoderata eius vacuatio fiat. Vbi verò suppressus est, curatio eius quidem, quæ ex reseratione osculi alicuius vasis contingit, per obturationem fit osculi dilatati: eius verò quæ ex vasis rupturam, per conglutinationem eiusdem: quemadmodum eius quæ ex erosione, per erosorum renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quæcunque ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia, velut est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriuntur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus pharmaca

Hemoptoicorum curatio.

Obturatio vasorum à quibus fiat.

Glutinatio ruptorum vasorum à quibus fiat.

Renutritio erosorum à quibus fiat.

phstmaca componuntur congruentia ad curandam ſanguinis eiectionem: iuata ſecundam verò, in iis qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectant ſanguinem, miſcentur prædictis congruenti menſura calida & tenuium partium medicamenta, quæ infeſtiſſima ſunt tribus illis affectionibus dictis: miſcentur inquam gratia diſtributionis, vt videlicet aſtringentibus medicamentis præparent, ac veluti ſternant viam. At quum ex locis circa ſtomachum, aut aluum, aut aliquod inteſtinum, ſanguis educitur, huiuſmodi pharmacorum miſtura non eſt opus. Infeſtiſſimum tamen his eſt id genus pharmacorum, quod in tantum refrigerat, vt affectum ſtupefaciat: quamuis & hæc miſceantur medicamentis ad ſanguinis reiectationes congruentibus: quum altiorem ſomnum conciliant, & commodiſſima ſint iis qui tuſſi lancinantur, ſiſtentia nimirum ſanguinem qui ad vas affectum defertur: atque hoc per ſuam frigiditatem. Atque hi ſanè ſunt compoſitionis ſcopi.

Diſtributionis ratione miſcentur aſtringentibus medicamenta contraria diſpoſitioni hæmoptoicæ.

Stupefacientia medicamenta quæ ratione pharmacis congruentibus ad ſanguinis reiectationes miſcentur.

Quæ ab Andromacho ad ſanguinis reiectionem ſcripta ſunt.

Hæmoptoicis remedia ab Andromacho ſcripta.

Acaciæ drach. iiij. roſarum ſiccarum, balauſtij, ſingul. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drach. j cum aqua paſtillos facito, quorum ſinguli pendeant drachmam vnam. Dato ea aqua pluuia: habet enim vim aſtringendi. Aliud ſiſtens ſanguinem. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indicæ, thuris, acaciæ, ſingul. vnc. j. ſucci papaueris, coſti, piperis, ſingul. vnc. s. roſarum ſiccatum trientem. Melle excipito. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypociſtidos, balauſtij, acaciæ, gallæ, cytinorum, ſingul. drach. xij. ſucci papaueris drach. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares paſtillos. Aliud egregium. Balauſtij, acaciæ, opij, myrrhæ, ſing. drac. ij. tragacanthæ, ſucci hypociſtidos, florum roſarum, ſeminis hyoſcyami, ſingul. drach. iiij. thuris drach. iij. excipito ſucco polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dyſentericos.

Dyſenteriæ remedium.

Floris roſarum, opij, acaciæ, gummi, balauſtij, hypociſtidos, ſing. quadrantem: gallæ. vnc. j. ſeminis plantaginis, eiuſdem ſucci, vtriuſque ſextantem, lycij Indici, ſucci roſarum, vtriuſque vnc. j. redigito in paſtillos drachmales.

Quæ Aſclepiades ad ſanguinis reiectationes ſcripſerit.

Hæmoptoicis remedia ab Aſclepiade deſcripta.

Rsdicis polygoni manipulum: rad. ſymphyti tantundem: rhois rubri acetabulum, aquæ ſextarios iij. coquito ad tertias, & expreſſi liquoris cyathum vnum dato, cum gummi tenuiſſimè triti & diſſoluti drachma vna. Aliud. Mororum rubrorum nondum maturorum lib. ſvj aquæ pluuiæ ſextarios xvj. coquito ad tertias, & expreſſum liquorem reponito. Idem licebit facere etiam de corni fructu. Aliud. Balauſtij, terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, ſingulorum æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearia menſura in aquæ frigidæ cyatho vno. Aliud. Snecci hypociſtidos, ſucci acaciæ, ſucci rhois Syriaci, balauſtij, opij, gummi, ſing. drach. iiij. Vini myrtitis quod ſatis eſt. Conficito, & vtitor.

Paſtillorum ex Succino Confectio, quos Barbari trochiſcos de Charabe appellant.

Paſtillus ex ſuccino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tuſſi, phthiſicis, ſanguinem reiicientibus, purulentis, cœliacis, dyſentericis, & inflatis conferens. Pſyllij mundi drach. xlv. iridis Illyricæ, maſtiches, ramentorum ſuccini, croci, ſing. drach. xax. opij drach. xv. Pſyllium in aquam calidam coniectum macerari ſinito. Vbi verò ſuo glutine & mucilagine ipſam aquam infecerit, liquorem exprimito, & cum eo pharmacum in paſtillos cogito: ex quibus obolos tres ad ſomnum dato. Sit autem aquæ ſextarij terni.

Paſtillus ex corallio.

Paſtillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, vtriuſque drach. viij. Balauſtiorum, amyli, terræ Lemniæ. ſing. drachmas iv. ſeminis hyoſcyami albi, opij, hypociſtidis, ſingul. drac. ij. Excipe ſucco arnoglosſæ, cogéque in paſtillos, & exhibe.

Anodyna Andromachi, ad affectus internorum reſpirationis, aliaſque internas diſpoſitiones congruentes.

Confectiones ſedantes dolorem, tabeſcentibus & ſanguinem reiectantibus, internorumque affectibus commodæ, ab Andromacho ſcriptæ. Radicis panacis, ſeminis dauci, caſtorij, ſem. hyoſcyami, opij, ſing. drach. iv. Mellis quod ſit ſatis. Dantur oboli quatuor, cum aquæ cyathis tribus.

Alia ſedans dolorem, valens ad tormina, & dyſenterias.

Sem. apij drac. ij aniſi drac. j. piperis albi tantundem: myrrhæ, caſtorij, vtriuſque obolos iiij. opij, croci, ſing. obolos iij. gentianæ drach. ij. Paſtillos triobolares conficito, variéque vtitor.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, ſuccini, croci, maſtiches Chiæ, ſing. drach. xxx. pſyllij drach. xlv. ſucci papaueris drach. xv. cum aqua pluuia paſtillos, quorum ſinguli pendeant drach. j. s. conficito, & exhibeto. Pſyllium tamen per diem ac noctem aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremorémque cum aliis miſceto.

Alia dolorem ſedans ad omnes internos affectus & ſanguinis reiectiones, vndecunque erumpant. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hanc ne prius dederis, quàm mercedem accipias. Cinnamomi, caſiæ, vtriuſque drach. ij. myrrhæ, piperis vtriuſq; chalbani, ſing. drach. j. opij drach. ij. Trita cum melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quantitate araci. Dato iuxta cuiuſque vires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Myſterium dicta.

Croci, coſti, caſtorij, aſari, ſem. hyoſcyami, opij, ſtyracis, ſing. drach. j. Excipito melle, vtitorque.

Anodyna ad eaſdem affectiones ab Aſclepiade ſcripta.

Anodyna ad internos affectus ab Aſclepiade ſcripta.

Seminis cucumeris hortenſis decorticati drac. viij. amyli drach. iv. ſem. lini, ſem. papaueris albi, vtriuſque drach. ij. Tuſa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales paſtillos redige. Dantur oboli iij. non febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex ſucco rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Pancreſtos Aſclepiadis, multi vſus ad varios internorum affectus.

Confectio Pancreſtus dicta, hoc eſt, multi vſus, ad tuſſim antiquam, purulentos orthopnoicos, tabeſcentes, ad omnéſque inflationes. Pellit ſecundas & menſes, medetúrque veſicæ affectibus. Terebinthinæ drach. viij. ſtyracis drach. vj. myrrhæ, drach. v. croci, iridis, chalbani, ſing. drach. iv. Seminis hyoſcyami, corticis mandragoræ, irionis torrefacti, opopanacis, ſing. drac. ij. piperis, ſpumæ nitri, vtriuſque drach. j. paſſo excipito.

Antidotus Ariſtarchi admiranda.

Antidotus Ariſtarchi admiranda, conferens ad affectiones prædictas, reniténſque venenis, exterminánſque febres repetentes per circuitus, vna hora ante exacerbationem exhibita. Cinnamomi,

momi, coſti, chalbani, caſtorij, ſucci papaueris, piperis nigri & longi, ſtyracis, ſingul. vnc. j. mellis ſextarium vnum. Arida teruntur & cribrantur. Chalbanum coquitur cum melle: excolatis verò reliqua adduntur, reponuntúrque in vitream pyxidem, argenteámve. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudine, cum aquæ mulſæ cyathis duobus, inſtillatis digito guttis aceti nouem.

De orthopnœa.

Aſthmatici cur ſic dicantur. Orthopnoici cur ſic dicantur.

Qui citra febrem densè reſpirant, ob ſymptoma id dicuntur aſthmatici, hoc eſt, anheloſi. Eoſdem etiam ob ſymptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto ſpirare cogantur, metu ſuffocationis. Minus eſt autem quod hi inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, etiamſi thorax ipſis plurimum dilatetur. Ex quo manifeſtum fit, internam capacitatem coarctatam ipſis eſſe præter naturam: id quod ægri etiam haud obſcuro ſenſu percipiant. Fit etenim & purulentis locorum coarctatio, ob collectum inter thoracem & pulmones humorem. Fit etiam peripneumonicis, ob pulmonis inflammationem. Reſtant autem adhoc affectiones duæ, quæ anguſtiam locorum faciunt in viis per quas aër inſpiratur: quum aut humorum craſſorum & viſcidorum multitudo pulmonis brōchiis fuerit impacta, aut tumor abſceſſui ſimilis in ipſo conſtiterit. Cæterùm curatio ambarum affectionum aliquid commune habet, aliquid priuatum, & alteri tãtum proprium. Commune quidem vtriuſque eſt, vt abſumatur redundantia humoris affectiones gignentis: proprium, affectioni quidem viſcidorum humorum, vt per attenuantia & extergentia pharmaca diſſipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, vt per attenuantia & exiccantia eadem conſumptio fiat: quæ curatio rurſus omnibus in profundo abſceſſibus communis exiſtit. Vini itaque potus ambabus competit. Omnis autem potus modicus ſit in iis qui alicubi abſceſſum habent: multus contrà, in illis quibus viſcidis & craſſis ſuccis ſunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiuſmodi repurgantia humores, tuſſes neceſſariò excitant: non verò facilè per ſputum reiicitur, quod expurgatum eſt, nimirum ob craſſitudinem: quapropter humectatione multa opus habet, quò efferatur facilè.

Orthopnœæ cauſa.

Purulenti.

Peripneumonici.

Reſpirationis organorũ anguſtiam quæ efficere poſſint.

Potũ eſſe debere modicum iis quibus organa reſpirationis ab aliquo tumore anguſtantur: contrà multũ illis, quibus bronchia à craſſis & viſcidis ſuccis obſtruuntur.

Quæ ſcripſerit Aſclepiades ad dyſpnoicos.

Dyſpnœæ remedia ab Aſclepiade dcpta.

Scillæ crudæ ſuccum exprimito, eique parem Attici mellis menſuram addito, & ad prunas admotas coquito. Dato inde & ante & poſt cibum myſtri menſuram. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthæ ſiccæ, piperis albi, aniſi torrefacti, ſing. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ paſſæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulum: fœnigræci loti tantundem: aquæ pluuiæ ſextarium j. Coquito donec diſſoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto aſſiduè, & iuxta ſingulas irritationes, cyathi menſuram calfactam. Aliud. Aniſi, ſulfuris viui, vtriuſque quadrantem: ammoniaci thymiamatis, caſtorij, melanthij, ſingul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, vnũque in aceti mulſi cyathis tribus propinato. Hæc omnia ſunt ab Aſclepiade ſcripta illis, quibus pulmonis bronchia craſſis & viſcidis humoribus ſunt referta. At verò abſceſſus qui attenuantibus & reſiccantibus opus habent, maximè gaudent aromatum facultatibus, quæ & tenuium partium ſunt, & reſiccatoriæ, præter hoc quod calfaciunt. Porrò iis qui propriè orthopnoici & aſthmatici nominantur, pharmaca conueniunt ſecantia citra calfactionem: ob idque iuuantur maximè ab ſcillitico aceto, necnon ab ſcilla, & ab aceto mulſo, eodémque ſcillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehementer cauendum eſt, ne calfaciamus, propterea quòd viſcidi & craſſi ſucci non modò non iuuantur, ſed offenduntur etiam vſu calfacientium: eodem modo quæ valde refrigerant ſunt omnino vitanda.

Scillinũ acetũ orthopnoicis & aſthmaticis maximè opitulatur.

Quæ pharmaca ſcripſerit ad eiuſmodi affectiones Andromachus.

Dyſpnœæ remedia Andromachi.

Ad dyſpnœam. Sulfuris viui drach. j. Sem. rutæ ſylueſtris tantundem: ariſtolochiæ, abſinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, ſingul. drach. iij. trita cum aceto in catapotia fabarum inſtar redigito. Dato mane tria, & veſperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, ſingul. drach. ij. ſulfuris viui drach. j. formato cum aqua paſtillos, & cum aquæ mulſæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Sillæ, ſulfuris viui, bituminis, ſing. partem vnam. Dantur obol. iij. in aceto mulſo.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm partes,
LIBER OCTAVVS.

De pharmacis congruentibus ori ventriculi.

Instrumenta duo nobis fuiſſe data à natura, neceſſaria ad vitæ actiones: experientiam nempe & rationẽ, quorũ ſemper ad perfectam diſciplinã alterum indiget altero.

PORRÒ difficillimum eſt, ad veritatem eos reuocare, qui ſeſe alicui ſectæ ſeruiliter addixerunt. At qui prudentes ſunt, veritatíſque ardenti deſiderio tenentur, ij (vt ſpero) cuſtodient ea quæ à natura nobis veluti iudicandi inſtrumenta conceſſa ſunt, ad actionum vitæ cognitionem. Experientiam nempe & Rationem: quorum ſemper alterum, ad perfectam diſciplinam, altero indiget. Etenim falſæ opiniones animos hominum præoccupantes, non ſolùm ſurdos, ſed adeò etiam cæcos efficiunt, vt videre nequeant, quæ ab aliis conſpicuè cernuntur. Proinde fit, vt complures Empirici, nec pauci etiam ex iis qui ſeſe Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris ventriculi & hepatis (quæ miſcellam aſtringentium deſiderant) ægros omnes ad vnum occidant, atque in exitium adigant. Quippe niſi facultatem quæ firmitudinem addat, in illarum partium affectibus ad relaxantia permiſceas, vita in diſcrimen vocatur. Igitur aſtringentia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplaſtris atque ceratis miſta adhibentur extrinſecus, partim intus vorantur, in præſentiarum ea ipſe indicabo, auſpicatus ab iis quæ conueniunt inflammationibus: quòd maximè in ipſis ægri periclitentur. CERATVM ergo quo aſſiduè vtor, ex aloë, maſtiche, cera pontica, & vnguento nardino conſtat. Cæterùm ad vnciam vnam menſuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æſtate autem ſeptem ceræ partes induntur. Liquatis igitur in duplici vaſe, refrigeratíſque & deraſis, addes aloës & maſtiches, reductorum in pollinem, vtriuſque drachmam j. & quãdoque plus, ſic tamen vt ad ſeſquidrachmam non progrediaris. Quòd ſi ampliori opus ſit aſtrictione, nimirũ tãta imbecil-

Inflammationes oris ventriculi & hepatis, cum relaxantibus miſcellã aſtringentiũ pharmacorum deſiderant.

Ceratum Galeni ad inflammationes oris ventriculi & hepatis maximè congruũ.

litate existente, vt ventriculus retinere cibos non possit, addes drachmam vnam omphacij: id quod primò iniici debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthij succum miscere, quandoque etiam ambo: sicuti & tertium hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admiscui. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliorum pharmacorum. At inueteratis atque induratis inflammationibus, magis varia conueniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nónihilque etiam emollientium atque digerentium sortiantur: cuiusmodi est quod ex meliloto conficitur, congruēs omnibus iuxta præcordia inflammatis. Porro os ventriculi, nonnulli hodie communiter stomachum nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: vnde vox cardialgia est deducta, quæ minimè quidem cordis, sed oris ventriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tum morsus, tum inexplebilis fames, vt interdum etiam nauseosæ dispositiones: in quibus omnibus communis quidam adstringentium pharmacorum vsus inuentus est: admista autem sunt plerisque ipsorum calfacientia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos vt cognoscamus, maximis vtamur coniecturis est opus: ob idque vtilissima Medicæ artis pars est, quæ cognitionem ipsorum indicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperantiæ corporis: atque hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimæ intemperaturæ hominibus ex redundātia humorum, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca resiccantia plerosque magis iuuant. Quum autem resiccantia ipsa partim quidem astringant, cogendo asttingendóque substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluant: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringentibus indigent. Verùm si humida intemperies coēat cum frigiditate, lædūtur qui per sola astringentia curantur, quæ frigidæ facultatis existunt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiam inuenta, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atque calfaciente: quorum omnium differentiam cognosces, si simplicium pharmacorum facultates memoria tenuesis.

Os ventriculi, quod olim cor nominabant, nonnulli hodie stomachū vocant.

Cardialgia significat morsum oris ventriculi.

Affectus interni vt cognoscantur, opus est coniecturis.

Intemperantiæ particularū sunt, octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritaté oportet.

Confectiones stomachica Andromachi.

Stomachicæ confectiones Andromachi.

Hieræ picræ variæ compositiones.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloës lotæ drach. centum. Simul trita repone, præbéque ieiunis cochlearia ij. Sunt tamē qui ad aloës drachmas centum, singulorum aliorum octo drachmas adiiciant. Non desunt qui absque flore iunci odorati conficiant. Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantibus dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autem est aloë, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditati etiam implicitam: & in vniuersum, qui ea sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possident. Etenim intemperantiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas euacuantibus egent: quæ verò absque his infestant, penitus commigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantis exhibitionem. At vbi vitiosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloë est vtilis. Omnino autem sic affectis plus aut minus adsunt nauseæ quædam symptomata. Iam verò purgatio quam aloë molitur, imbecillior est, quàm vt vniuersum corpus purgare queat. Additur illi mastiche, vt vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomum verò, quum ob easdem causas, tum etiam vt partium suarum tenuitate aperire vētris meatus possit, extergeréque atque attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatoriæ facultatis imbecillitatē aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum vētris dispositionum optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricem vitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet. Scire itaque licet, eas dispositiones quæ à prauis succis circa ventrem stomachúmque oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloë iuuari: mirum autem in modum lædi, ab eduliis, potionibus, & pharmacis astringentibus. Contra verò, vbi humores non qualitate, sed copia os ventriculi affluxerint, vtilissimus astringentium est vsus, nimirum languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorum articulorum, quorum etiam per astringentia affectio corrigitur. Porrò polychresta, siue multi vsus medicamenta apparantur, quum vnum habere viginti affectionibus congruum malumus, quàm tot numero alia: quum tamen ad singulas affectiones vnum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Aloës lota & illota facultas.

Aloë est infestissima iis qui citra vitiosos succos intemperie affligūtur calida & sicca.

Aloës vsus, laborantes intemperie citra redundantiam humorum, deducit in tabē.

Hiera picra quibus vtilis.

Hiera ex aloë est infirmior, quàm vt totū corpus purgare possit.

Mastiche vētriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloë biliosarū dispositionū ventris optimū est medicamen.

Astringentia esculenta potuléntaque, maximè lædūt dispositiones vētriculi à prauis succis obortas: iuuant autē eas quæ à multis nō prauis trahūt ortum.

Polychresta, hoc est, multi vsus medicamenta, relinqui ab iis quæ ad singulas affectiones parantur.

Ad stomachicos hiera Antipatri.

Hiera Antipatri faciens ad stomachicos.

Aloës electæ drach. iiij. mastiches drach. ij. asari drach. iiij. rosarum siccarum, iunci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis vtitor.

Stomachica Galli, affectionibus quæ calfieri & siccari postulant, vtilis.

Stomachica Galli.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti acris sextarium vnum s. aloës quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto macerato, deinde coquito: atque vbi coctæ fuerint expressas proiicito, & affuso ad acetum melle, simul coquito. Dein aloën inspergito, & cochlearia tria cum aqua dato. Etenim vbi per profundum ventriculi, hoc est, altius, copiosa, sed non praua, fuerit, defixa humiditas crassa simul & viscida, opus est mistura pharmaci attenuatorij, perrosiuique, quale est tum acetum, tum oxymeli. Si verò nec talis sit humiditas, nec altius imbibita, sola ad curationem astringentia suffecerint. Est autem sufficiens signum frigidæ affectionis ventriculi, si æger se non sitire percipiat.

Ventriculi tunicis humores crassi altius imbibiti, qualia medicamēta desiderent.

Vētriculi frigidā affectionē significat, prorsus nihil sitire.

Asclepiadis stomachica, ad roborandum ventriculum, exprimendásque illius aduentitias humiditates congruentia.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

Ad stomachi subuersionem. Nucleorum mâli punici tusorum succi sextarios iij. succi menthæ sextar. j. mellis Attici tantundem. Coquito in fictili vase, assiduè agitando: & vbi densata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitóque mystrum vnum, aut duo, ante cibum.

Confectio ex fructibus, ad stomachi subuersionem, cœliacis, & dysentericis faciens.

Mâla

Confectio ex fructibus Aſclepiadis, ſubuerſioni vētriculi, cœliacis & dyſentericis faciens.

Mala cotonea numero x. ſorba numero x. meſpila totidem. Rhois rubri ſextarium vnum. Aquæ congios vij. fructus tuſos & in aquam coniectos, diligenter coquito: & vbi diſſoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rurſus coquito. Quum verò tertia pars liquoris ſuperfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas aſſiduè agitando coquito, ac ſpiſſata reponito.

Catapotia ad ſubuerſionem ventriculi.

Catapotia ad ſubuerſionem ventriculi.

Roſarum recentium deſectis vnguibus, drach. viij. ſem. papaueris albi drach. iiij. ſem. hyoſcyami drach. ij. aloës obolos iij. aſari tantundem. Cum aquā diluta in pilulas redigito, præbetóque ciceris magnitudinem.

Ad ardorem ſtomachi catapotium reſtinguens ſitim.

Catapotia ad ardorem ventriculi conferentia, ſi ſub lingua teneātur.

Seminis ſatiui cucumeris drach. viij. ſem. portulacæ tantundem: tragacanthæ drach. iiij. Tragacantham ouorum crudorum recentium candido diſſoluiam, probè tritis reliquis addito, & ex eis miſtis fingito catapotia, quorum aſſiccatorum in vmbra, ſub lingua vnum tenendum dato. Hæc Aſclepiades. In vniuerſum autem fugienda ea pharmaca ſunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Ventriculo affecto fugienda eſſe ea pharmaca, quæ chalcanthon, mādragorámve recipiunt.

Paſtilli Amazonū, ad voluulosas vētriculi diſpoſitiones.

Ad voluuloſas ſtomachi ſubuerſiones paſtillus Amazonum ab Aſclepiade ſcriptus. Seminis apij, & aniſi, vtriuſque drach. vj. abſinthij drach. iiij. piperis, myrrhæ opij, caſtorij, ſing. drach ij. cinnamomi drac. vj. cum aqua paſtillos fingito, & ſummum drachmam vnam dato, ſtomachicis cum protropi diluti cyathis iij cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dyſentericis cum baccarū myrti decocto: ſpleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus. Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamentoſum contineat, ſine illa maioris ſecuritatis gratia hoc pharmacū præparare conſueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiuſmodi voluuloſas diſpoſitiones, aliquando ſtercus per vomitum redditur: vbi videlicet particulæ affectæ, à ſeroſis medicatiſque humoribus affliguntur magnopere. Quòd ſi etiam imbecilliores ſint, geminatur malum. Erit itaque in iis curationis ſcopus, vt ad affectas partes odorata admoueamus, cuiuſmodi ſunt, aniſum, apium, daucus, cuminum, & ſeſeli. Nam quemadmodum graueolentia omnia ſtomachum ſubuertere ſolent, ſic odorata corroborare. At abſinthium miſcetur in præſcripto pharmaco, quòd habeat vim extergendi, repurgandi, & ſubducendi vitioſos ſtomachi humores: quódque conſtringat, & denſet, robúrque affectæ particulæ addat. Cinnamomum autem fœtidis omnibus, putrilaginoſiſque humoribus aduerſatur. Cæterùm ſi cinnamomum non adſit, licebit caſiam pro illo aſſumere.

Myrrhæ vſum nō eſſe admodum tutum.

Voluuloſas vētris diſpoſitiones eſſe per odorata curandas.

Graueolentia ſubuertūt ſtomachum.

Abſinthij facultas.

Cinnamomi facultas.

Caſia licet vti pro cinnamomo.

Alia ſtomachica Aſclepiadis compoſitio, vtilis ardorem ſentientibus, & ad intenſos ſingultus, & ſtomachi voluuloſas diſpoſitiones. Coſti, ſpicæ nardi, chryſobalanorum, roſarum viridium, maſtiches, ſing. drach. iiij. aloës, aſari, vtriuſque drach. ij. opij drach. j. ſucco pſyllij excipito, atque ad paſtillorum formam redigito, obolóſque tres exhibeto.

Pharmacum vnum multis affectibus optimum, reperiri non poſſe.

Conuulſio fit ob repletionē ſimul & inanitionem.

Dictum mihi tamen iam eſt, impoſſibile eſſe vt inueniamus pharmacū, ad affectiones multas optimum: multóque præſtantius eſſe, quod ſingulis earum deſtinatur. Porrò Hippocrates fieri conuulſionē prodidit ex repletione ſimul & euacuatione: quemadmodum etiam ſingultum. Quanquam hic aliquando excitari citra plenitudinē aut inanitionem, ſolet, vbi ventriculus ab acribus, ſeroſis, medicamētoſiſque humoribus mordicatur: quos vbi quis vomitu eiecerit, ſingultu ſubitò liberatur. Multi etiam deuorato pharmaco diatrion pipereon, ſi vinum inſuper bibāt, omnino ſingultiunt. Similiter ex cibo in mordacem qualitatem corrupto, nonnulli ſingultiunt, confeſtímque à vomitu liberantur: vt alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur ſingultu. Verùm pueros maximè ſingultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob partis frigiditatem. In vniuerſum autem, vomitus eſt ſufficiēs medela eorum, qui ob copiam, aut mordicationem ſingultiunt: vt caliditas, eorum qui ob frigiditatem. Ex medicamentis quæ pharmacum illud conſtituunt, opium, roſæ, & pſyllij ſuccus, refrigerāt. Spica nardi & chryſobalanus, digerunt & corroborant. Aſarum per vrinas deducit vitioſos ſuccos. Aloë prauos humores purgat. Crocus concoquit, & partes corroborat. Coſtus calfacit abunde, aſtringitque mediocriter. Stupefacientibus miſcētur calfacientia, vt eorum malignitatem corrigant, eiſque ſint inſtar vehiculi. Quippe viuentium corpora mortificationi ſimile quid perpetiuntur ab eorum medicamentorum vſu, quæ ex opio, hyoſcyamo, & mandragora conſtant, ita vt infeſtantes cauſas non ſentiant. Quare multi qui talibus aſſiduè vtuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Singultus à quibus fiat cauſis.

Singultui quæ medeantur.

Stupefacientibus miſceri calfaciētia, vt eorū malignitatē corrigāt, eorūmque vires deducant.

Deſcripſit etiam Aſclepiades Hieræ compoſitionem, in hoc ab Andromacho diſſidens, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorum ſingul. indiderit drach. vj. hic autem octo drachmas ſcripſerit, florémque iunci odorati omiſerit, quem aliis miſcuit Andromachus: quódque non xylobalſamo (vt Andromachus) ſed pro illo ſit carpobalſamo vſus. Confert autem huiuſcemodi pharmacum iis qui ob vitioſos humores, & præcipuè bilioſos, tardè concoquunt. Siquidem quibus bilis altius tunicas ventriculi infeſtat, ij præſtantius pharmacum non inueniunt. Cuius moderata exhibitio ad quatuor vſque drachmas extenditur. Similiter auxiliatur viſcerum iam concoctis inflammationibus. Rectè autem hoc pharmacum tardè concoquentibus, aut bilem vomentibus propinatur ex aquæ cyathis quaternis: vt ex aqua mulſa, ad viſcerum inclinantes inflammationes: ac denique ex vino mulſo, dum aut vrinas ciere, aut promouere menſes eſt animus. Aduerte autem nos appellare drachmam, quod Romani vocant denarium.

Hiera quibus conueniat.

Hieræ moderata exhibitio ad quatuor drachmas extenditur.

Drachma & denarius Romanus eſt idē.

Stomachicum Aſclepiadis, dictum Aſter ineſpugnabile.

Stomachicum dictum Aſter ineſpugnabile, ab Aſclepiade proditum, ſedans dolorem, inducens ſomnum, ac varios affectus ſanans. Myrrhæ, ſtyracis, nardi Indicæ, caſiæ fiſtulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis ſingulorum drach. iiij. Croci, ſucci papaueris, ſingul. drach. vj. ſeminis dauci Cretici, aniſi, ſeſelis, ſeminis apij, ſingul. drachmas octo. Myrrha, ſtyrax, & opium, vino diſſoluuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miſcentur, ſubiguntúrque, atque in paſtillos coguntur, quorum ſinguli drachmam dimidiam pendeant.

Quæ ſcripſerit Archigenes ad affectus ventriculi.

Ventriculi affectibus congruentia medicamenta ab Archigene prodita.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij menſura edendum ante reliquum cibum dato: inſuperque merum bibendum. Ad exolutum ventriculum abſque febri, menthæ ramolum contritum bibendum dato. Aut œnanthen ſimiliter

tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succum cum melle : & vbi paululum quieuerint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chiæ mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem ieiunis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi lenit, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accidunt, lac asininum, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si vnà cum humectatione ventriculi etiam inflammatio adsit, œnanthem cum meliloto, aut tusam siccam cum cerato rosaceo, parum resinæ vstæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloëm pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum vino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctum per noctem sub dio expositum, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Soluit autem dolores cuminum apiumque tosta, si modica portione cum aqua bibantur. Aut aloës obolos duos, cum vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi vtriusque obolos duos, ex vino præbe bibendos. Ligaturas insuper extremorum fortiter adhibe, & circa ipsum stomacum cucurbitulis & fomentis variis vtere. Quòd si vehemens sit distentio, etiam venæ efficax erit auxilium, & alui solutio per glandem suppositiriam. Porrò eos qui ex ingenti fame linquuntur animo, reuocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut mâlis, aut piris. Excitantur etiam ad carnem suillam assatam, & ad omnia quæ multùm alunt, præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ confestim vires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti ventriculo, monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ea fame insigni, quomodo sint reuocandi.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castorium, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus quæ opitulentur.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem : aceti sesquisextarium, vel sextarium vnum. Zingiberis quadrantem : piperis albi vnciam j. Arida insperges, vbi mâlorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Diacydonion medicamen.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Emplastrum ad subuersiones oris ventriculi, doloresque, atque etiam inflammationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarum, meliloti, mastiches, aloës, corticis mandragoræ, sing. drach. iv. Carnis palmularum quadrantem. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admouetóque.

Oris ventriculi affectibus pharmaca ab Asclepiade scripta.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisque admodum generosum.

Oenanthes vnc. ij. rosarum siccarum, mastiches, aloës, gallarum omphacitidum, aluminis rotundi, acaciæ, sing. vnc. j. ceræ lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida committito liquidis. Aliud ad eadem insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorum mâli punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quantum satis est his subigendis. Carnis phœnicobalanorũ sescunciem, exceptis létiscino cerato vtitor. Etenim in his, quòd sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent : quemadmodum fit in his quæ iam subdam, etiam ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debent habere adstrictoriam vim præpollentē. Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus & relaxantibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluénsque omnem duritiem, splenericis atque hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing. lib. j. croci semunciam: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissoluito, deinde arida adiicito.

Aliud Nili Crocerum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib. j. croci vnc. j. aceti quod sit satis. Conficito.

Nili Crocerũ.

Malagma ex meliloto, Hieraticon dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, mirrhæ, sing. drac. x. cardamomi drac. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, vtriusq; drac. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj. ammoniaci thymiamatis drac. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam vnã: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam vnam, præpara, & vtere.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accommodatum.

Malagma Polyarchion, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisque maximè ex vsu: faciens etiam ad affectiones circa vesicam aut vterum, ad omnémque neruorum per consensum affectionem. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minam vnam : meliloti, ammomi, nardi Indicæ, croci myrrhæ, thuris, xylocinnamomi. sing. drach. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Conficito & vtitor.

Malagma Polyarchion.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illiricæ, myrrhæ, sing. drach. viij. croci drach. iv. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. L. terebinthinæ tantundem : ceræ drac. c. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

Malagma Andromachi ex meliloto.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Plerique idiotæ quamadmodũ stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant, complures dispositiones iecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimum inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propemodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorum notio contingit, vbi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in vnoquoq; genere vtrinque distant à mediis extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis vnicam assignare dispositionem, ceu causam, nempe intẽperiem : quæ quidem quũ in octo intemperantias distribuatur, rursus non malè dixero, intemperiem ipsam non vnam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliam sectionem duæ intemperierum differentiæ fiunt, ac iuxta aliam tres: dum videlicet aut secundum qualitates tantùm alterantur partes affectæ : aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tantùm occupent in particulis affectis contenta : aut etiam substantiam ipsarum imbuant. Igitur circa ventrem & intestina quidem, vna in singulis cauitas est, quæ possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autem tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quum hæ omnes oscula

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se dissident. Extrema plurimum vtrinque distant à mediis in quoque genere.

Hepatis imbecillitatis intemperies est causa.

Intemperies est octuplex.

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius fima cum gibbis coeunt.

oſcula anguſta poſſideant, qua parte huius viſceris ſima cum gibbis coeunt, obſtructiones ab illis vitioſis ſuccis aliquando oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, vt temporis progreſſu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio conſequitur. Quum autem hoc viſcus tot facultates ſortiatur, quot actionum ſpecies, contingit ſæpe vnam ipſarum præcipuè lædi, ſæpe duas & tres, atque omnes quatuor ſimul. Eſt itaque actio ipſius vna quidem, ad ſe cibum & alimentum attrahere: altera verò, ambire, continereque, donec alterans ipſum, ſui ipſius illud partem efficiat. Atque hæc ſanè dicitur alteratrix facultas, inter alias principaliſſima exiſtens, & cui ferè primæ debentur partes. Quæ verò iuxta hanc alterationem remaneor excrementa, ea per excretricem facultatem exterminantur. Oſtenſum autem eſt has quatuor facultates vniuerſis, quandiu viuunt, ineſſe corporis partibus. Vocatur autem alteratio ipſa, donec alimentum parti quæ nutritur aſſimiletur, concoctio. Vbi verò iam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar præ imbecillitate ex ventre & inteſtinis alimentum trahere non poteſt, liquida per ſedem, & nondum exquiſitè exiccata excernuntur: ſimulque cruda, ſi etiam cum hoc viſcere ventriculus imbecillus exiſtat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre ſimul & inteſtinis: in ſanguinem autem ipſum nequeat conuertere, ob facultatis languorem: quemadmodum in ventre multiformis corruptio contingit, eorum quæ cruda remanent, ſic etiam circa hepar. Eſt enim peior tranſmutatio in peregrinam qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriã naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, ſpecies fruſtratæ concoctionis exiſtit, vbi ſemicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc ſanè diſpoſitionem, quæ ab hepate deiiciuntur, referunt prorſus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autem affectu, nihil tale amplius excernitur, ſed multiformes aliæ qualitates conſiſtentiæque expurgantur, veluti à ventre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies ſi viſcus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorum, dein carnis ipſius hepatis: deiiciturque bilis craſſa, graueolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in peſtillentibus febribus. Si verò frigida intemperies præpolleat, neque aſſiduæ excretiones, neque multæ fiunt: durat tamen affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipſis venter confertim magis: neque fœtor excrementorum ſimilis eſt iis quæ ex calore ſunt liquefacta: neque color aut conſiſtentia ſimilis: verùm minus graueolentia ab his excernuntur, ſpeciem putrefacti ſanguinis, non colliquatæ carnia, habentia. Aliquando verò id quod deiicitur, nigrum ſanguinem refert: diligenter tamen conſideranti, nec ſanguis niger eſt, nec grumus, ſed veluti limus quidam ſanguinis craſſi, qui propè ad atram bilem accedat: in ſumma, plures, ægréque indicabiles colores circa huiuſmodi affectionem cernuntur in alui excrementis. SCOPVS igitur curationis in huiuſmodi affectibus, communis quidem fit iuxta contrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem vnicuique, per cuiuſque contrarietatem. In vniuerſum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, veluti etiam cœliaca, ſtomachicáque, citra tumoris preter naturam circa ipſas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifeſtum aliquod in viſcere malum, in actionibus propriis languescit hepar, tunc ægrum vocant hepaticum.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis eſt inter alias principaliſſima.

Facultates quatuor naturales ineſſe vniuerſis, dũ viuunt, corporis partibus.

Hepatis languidè ab inteſtinis trahentis ſymptomata.

Mutationem ciborum per cruditates in peregrinam qualitatem, eſſe aliarum omnium deterrimam.

Hepate imperfectè mutante chylum in ſanguinem, qualia excrementa excernantur.

Hepatis intemperiem calidam quæ ſequantur ſymptomata.

Hepatis frigidæ intemperiei ſigna & ſymptomata.

Hepatis intemperancias, per contrarias ſanandas eſſe.

Hepatici qui dicantur.

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho ſint conſcripta.

Hepaticis remedia congruentia ab Andromacho ſcripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Vuæ paſſæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: caſiæ ſeſqui drachmam: cinnamomi obolos iij. ſpicæ nardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij. s myrrhæ, terebinthinæ, ſing. drach. iv. ramentorum aſpalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod ſit ſatis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginoſas, virulentáſque corrigit facultates, quemadmodum caſia, & poſt hanc omne aromatum genus. Crocus aſtringens & concoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Vua paſſa aſtringit quidem quantùm requirit affectum viſcus: habétque vim aliquam concoquendi crudos humores, & coërcendi maligna, exiſtens etiam ſecundum totam ſubſtantiam iecori familiaris. Quippe ad intemperantias viſcerũ ea pharmaca optima ſunt, quæ præterquàm quòd intemperiem corrigunt, etiam alimentum largiuntur. Quo nomine vinum conuenientiſſimum eſt, citra inflammationem, aut eryſipelas, aut abſceſſum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & concoquit, & roborat, & putrefactioni aduerſatur, & ſi intemperies ab humiditate & frigiditate proficiſcatur, eam citra omnem moleſtiam, atque tutò perſanat. Eadem eſt & mellis facultas, præterquàm quòd non condenſat ſubſtantiam contacti corporis: ſed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, vrinámque ciendi, non parua ſanè auxilia, poſſidet. At bdellium ſufficienter emollit, concoquitque necnon moderatè diſcutit. Conſimilem fermè vim terebinthina ſortitur, ſupra hoc quòd anguſtos meatus extergit, expurgátque: quibus auxiliis viſcus curandum indiget. Siquidem obſtructio meatuũ ſolet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuſcemodi pharmacis opium, aut hyoſcyamum, aliud quippiam refrigerantium miſcendo, ad calidas intemperies vtilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepaticis pharmacis nullum eſſe debet vehementer refrigerans.

Putrefactiones quæ corrigant.

Vuæ paſſa facultates.

Viſcerum intemperantiis eſſe optima medicamenta, quæ non modo intemperiem corrigũt, ſed etiam alimentum largiuntur.

Vini facultas.

Mellis facultas.

Bdellium.

Terebinthinæ vires.

Hepaticum pharmacum nullum eſſe debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Ictericis optimum medicamen.

Amygdalarum amararum drach. ij. aniſi, abſinthij, cumini, ſeminis apij, ſing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in paſtillos triobolares redigito, ex eiſque vnum manè ac veſperi, cum vino mulſo dato.

Hepatica Athanaſia, ad nephriticos & ictericos, copioſè ſudorem promouens.

Athanaſia hepatica, nephriticis & ictericiſque conueniens, copioſè ſudorem promouens.

Croci drac. ij. nardi tantundem: cinnamomi, caſiæ, myrrhæ, iunci odorati, ſing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Ægyptiæ magnitudine: febricitantibus ex aqua mulſa.

Potio hydropi, aliiſque interaneorum affectibus ſummè vtilis.

Potio ad hepaticos, ſpleneticos, nephriticos, hydropicos, ſtomachicóſq;. Auxiliatur etiam moleſtiis ex partu, & conuulſis. Prodeſt & conualeſcentibus: necnon ad humores vitioſos ictericos, tuſſientes, pleuriticos, atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, coſti, vtriuſque drac. ij. caſiæ, croci, vtriuſque drac. j. piperis albi obol. v. ſeminis apij drach. j. obolos iij. Iridis Illyricæ

taurondem: acori drach. j. obol. j. opobalsami drach. j. ſucci ari maſculi drach. tres: vuæ paſſæ exacinatæ drach. vj. Terito cum paſſo, aut melle excipito, ad drachmam vnam cum vino dulci dato, aut cum aquæ mulſæ cyathis iv. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis conuenit, ſed aut humidis, aut frigidis, aut ex vtriſque compoſitis.

Confectiones hepaticæ ab Aſclepiade proditæ.

Hepaticæ compoſitiones ab Aſclepiade ſcriptæ.

Succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus, & mellis Attici cochleari vno, porrigito. Aut filicis, aut ſeridis ſucci cyathum vnum, cum aquæ mulſæ cyathis tribus dato.

Chicorium. Seris.

Porrò cichorium & ſeris ex genere cibariorum exiſtunt. Facultas autem ipſorum ſubfrigida & ſubamara eſt, moderatéque aſtringens: quarum qualitatum ratione, calidis hepatis intemperantiis ſummè conueniunt. Nam vltra hoc quòd moderatè refrigerant, viſceri firmitudinem adducunt. Sed nec frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque aſtrictione aut amaritudine poſſident, facere ſolent. Iam, ob miſcellam mellis, humores per vrinas eliciunt. Quare ſi ſiccata & tuſa quis potioni inſpergat, itidem iuuant. Ad viſceris autem expurgationem, apertionémque meatuum, citra manifeſtam calfactionem aut refrigerationem, filix optimum pharmacum eſt, amaram qualitatem habens prædominantem.

Catapotion hepaticu.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drach. viij. rad. cichorij drac. iv. contunde & excipe mello cocto, præbeq́ue nucis ponticæ magnitudinem: & aquæ calidæ cyathos iij. inſuper bibendos dato.

Paſtillus hepaticus.

Hepaticus paſtillus.

Aniſi, ſem. apij, aſari, amygd. amar. mund. abſinthij, ſing. drach. iv. macerata ex aqua in paſtillos redigito, exhibetóque drachmam vnam cum vini diluti cyathis iv. febrientibus tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulini: auxiliatur confeſtim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos ſiccæ lib. j. mirrhæ vnc. j. paſſi pro topi ſextarios iij. Chamæpityo & vinum dulce coquito ad tertias. Poſtea liquorem exprimito, eique mellis Attici libram dimidiam adiicito, ac ruſſus coquito. Dein verò myrrham addito aſſiduè agitando: quæ vbi diſſoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum myſtum propinato. Ad hæc cochlearum trium carnem probè tritam, & cum tribus vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc enim iuxta totam ſubſtantiam ſunt efficacia, non ſecundum vnam aut alteram qualitatem. Similiter & lupioi hepatis drachma vna læuigata cum vino aliquo dulci, exhibitáque, manifeſtè hæpaticis auxiliatur.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis.

Diureticum medicamen.

Confectio ciens vrinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad ſpleneticos, & ægrè ſe à morbo recuperantes: necnon ad hydropicos. In vniuerſum, probum colorem conciliat. Croci, nardi, caſiæ, ſing. drach. ij coſti, floris iunci odorati, cinnamomi, myrrhæ ſtactæ, ſing. drac. j. mellis cocti drach. xxvi. datur fabæ Ægyptiæ magnitudine, cum vini mulſi cyathis iij.

Alia eadem commoda præſtans, ad aliáſque internas affectiones, citra tuſſim, conducens. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubij, ſeminis petroſelini, fellis vrſi, ſinapis, ſem. cucumeris, ſcolopendrij, panacis, tubitiæ ſinopicæ, rubiæ, ſeminis braſſicæ, ariſtolochiæ longæ, piperis albi, ſpicæ nardi, coſti, ſem. erucæ, eryngij, baccarum iuniperi, ſem. fraxini, chamædryos, dictamni Cretici, ſeminis ceſtri, ſem. dauci, ſing. vnc. j. mellis Attici quod ſit ſatis. Conficito. Datur nucis ponticæ magnitudo, ex paſſi Cretici cyathis duobus. Hæc Aſclepiades ad indurata viſceta. Miſcenda tamen in hiſce affectibus ſunt cum diſcutientibus etiam mollientia pharmaca, quæ præparent indurata corpora, aptáque prædictis medicamentis excipiendis efficiant. Siquidem citra præmollitionem diffunduntur quodammodo ea ipſa corpora, & euestigiò manifeſtam imminutionem habent: quod reliquum ex affectu eſt, vbi exiccatum improbè fuerit, immedicabile permanet. Cæterùm quum hepatis corpus ſit conſiſtentia humidum, moderatis emollientibus eget.

Diſcutientibus medicamentis quæ ad indurata viſcera propinantur, cur miſcenda emollientia.

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

Quæ Archigenes ſcripſerit ad hepaticos.

Hepatica medicamenta ab Archigene ſcripta.

Vnguenti nardini cochlearia iv. quotidie bibenda dato, & maximè in induratis. Aut ariſtolochiæ obolos iij. ex aqua quidem, febrientibus: febre autem carentibus, ex vino porrigo. Aut fel vrſinum in vaſe ſenitet ſaruefacito, & in ſole aſſiccato, atque ex eo hepaticis cochleare vnum dato.

In magna ſiccitate abrotoni ſuccum quàmcraſſiſſimum da bibendum. Aut acori obolum vnum, panacis tantundem, propinato ex aqua. Aut ſpicæ nardi decoctum aſſiduè exhibeto. Cataplaſma hepaticum fit ex mâlis cotoneis cum farina hordeacea, & fœnogræco concoctis. Aut ex ſemine lini trito cum polenta vino incocta. Aut ex capparis radice in aceto molſo percocta. Aut ex farina hordacea cum ficubus. Aut ex palmolatum caroe tuſa, miſtáque pari toſacei cerati portione.

Hepatica cataplaſmata ex quibus conficiantur.

Malagma Andromachi ad hepaticos.

Hepatica malagmata.

Ammoniaci thymiamatis drach. xliv. bdellij drach. xxiv. aceti heminas iv. Cyprini heminam vnam. Conficito.

Malagma Apollophanis.

Ceræ drac. lxxx. ammoniaci thymiamatis tantundem. Terebinthinæ drach. xl. mannæ thuris tantundem. Cum irino contundito.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca.

LIBER NONVS.

De Ictericis.

Fiunt etiam icterici, ratione optimæ iudicationis in febribus, prorueate nimirum ad cutem bilioſo humore: ac facilè ſanè hi curantur balneis potabilium aquarum, & olei diſcuſſorij affrictu, omniúmque rarefacientium cutem: quale eſt anethinum oleum, chamæmelinum, atque cicinum. Poſt hæc etiam vnguenta faciunt, gleucinum, & comagenum: dein irinum atque amaracinum. Verùm alias confectiones priuatim ictericas appellatas, ne putes ad huiuſcemodi ictericos conuenire, ſed ad eos, qui vaſorum iuxta hepar obſtructione laborant, necnon ad illos qui ex inflammatione icterici fiunt. Cæterùm qui in regium

Icteritiæ per morborum iudicationes ortæ, curatio.

Icteritia ex obstructione orta, absque febre permanet: quod non contingit illi quæ ab inflãmatione ducit originem.

regium morbum ex obstructione inciderunt, absque febre permanent. Qui verò ex inflammatione, omnino febricitant. Quæcunque igitur admodum medicamentosa existunt, itidémque facultate calida, febrientes magnopere lædunt. Talia sunt gentiana, struthion, helenium, costus, aristolochia, polium, centaurea. Conueniunt autem ictericis ex inflammato hepate, quæcunque sanant inflammationes: quemadmodum etiam iis qui ex obturatione, omnia quæ strenuè extergent, etiam si medicamentosam substantiam, calidámque facultatem sortiantur. Si verò obstructio simul & inflammatio coëant, laxantibus simulque extergentibus opus erit.

Ictericis quæ medicamenta conueniant.

Ad ictericos absque febri, medicamen Andromachi.

Ictericorum remedia varia, à diuersis conscripta.

In colocynthidis calicem vinum fundito, calfacitóque & bibendum dato: subducit enim aluum.

Aliud. Adianti obolos iij. nardi obolos ij. absinthij drach. j. myrrhæ obol. iij. Passo excipito, instárque auellanæ nucis ex aquæ cyathis duobus porrigito.

Asclepiadis remedia ad ictericos.

Cichorij succi cyathos vj. febrientibus per se dato: febre verò carentibus, cum vini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritæ cochlearia ij. cum aqua potabili exhibe. Aliud Nicerati, vrinam ciens. Cicerum siccorum sextarium j. roris marini manipulum: aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorum palustrium, manipulum j. Decoctum excolatum porrigito assiduè, febrientibus quidem simpliciter, febri autem carentibus ex vino diluto. Aliud. Asari, absinthij, vtriusque drac. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, amygdalarum amararum repurgatarum, sing. drach. iv. Aqua subigito, atque pastillos formato, ex quibus drach. j. cum vini mulsi cyathis tribus non febrientibus exhibeto.

Errhinon trahens bilem per nares.

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtij & roris marini viridium succum, aut elaterium cum lacte muliebri tritum: infundito naribus, atque attrahere iubeto.

Archigenis remedia ad ictericos.

Chelidoniæ herbæ succum cum vino aut aqua mulsa propina. Vel adianti, vel rubiæ radicis obolos tres, cum aqua mulsa exhibe. Aut fellis vrsini cyathum bibendum dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrante ad triduum bibendum dato. Aut adianthi, & menthæ, & rubiæ parem mensuram in aqua feruefacito, & heminam inde bibendam exhibeto, diutius ad solem insolato, sitientique & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

De splenis affectibus.

Partes singulas familiare sibi alimentũ trahere, lienem alia sanguinis sedimenta.

Lien cur induretur facile.

Lieni affecto qualia conueniant medicamenta.

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibiipsis ex venis humorem trahant, lien certè idquod veluti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam asciscit: vnde hoc viscus minimo negocio contrahere sibi scirrhum est natum, sanguine nimirum in venis ipsius obturato, & ob crassitudinem nec excerni, nec discuti facilè potente. Attenuantibus igitur opus habet pharmacis, citra manifestam caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur vehementius. Quò verò actiones ipsius conseruentur, ex austeris aliquid eis admiscetur: quale etiam astringentium genus existit. Porrò quum vniuersæ particulæ, propriæ incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem videlicet familiarium, ac tum alienorum expultricem, tum assimilatricem eorum quæ sibi attraxerunt: aliquibus ipsarum insuper inest, vt ex accidenti sint vniuerso corpori ex vsu. Ex horum itaque est genere lien, qui ex hepate ad se veluti limum sanguinis trahit, quemadmodum fellis vesica bilem, atque renes vrinam. Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinem ad se attrahere sit minimè potens, per vniuersum corpus vitiosus humor dispergitur. Ob id itaque naturalem ipsius firmitudinem custodire oportet, quò conueniens sibi alimentum alliciat: per quam actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem conducit, & excrementa genita in ipso demittere in ventrem potest, vt vna cum excrementis alui excernantur. Igitur hac ratione ipsi valdè amara medicamenta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla: sicuti & alia quædam, ceu materiam congruentem ad vnguentorum & cataplasmatum compositionem: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetum & oxymeli, visceri commoda existunt, vtpote secare & attenuare crassos humores valentia, citra calfactionem. Deinceps itaque eorum pharmacorum mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliantur.

Liene trahente languidè, fæculentus sanguis per vniuersum corpus digeritur.

Lieni cur amara, quibus astringentia sint mista, medicamenta cõueniant.

Pharmaca potabilia ab Andromacho ad splenetiocos conscripta.

Potio Antipatri.

Lieni congruẽtia pharmaca, ab Andromacho scripta.

Carnis myrobalani drach. iij. scolopendræ drach. vj. cort. rad. cap. costi, sing. drach. iiij. chamædryos drach. vj. polij drach. ij. rad. cotyledonis drach. ij. corymborum hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drach. iv. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem. periclymeni drach. j. aut rad. drach. iij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drach. xvj. Dantur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticúmque. Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drach. iv. costi drach. v. polij drach. ij. rubiæ drach. iij. s. ammoniaci thymiamatis drac. iv. s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datóque obolos duos cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ab Asclepiade ad splenem conscripta.

Lieni pharmaca ab Asclepiade scripta.

Cynoglossi manipulum cum vini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum bibendum dato. Colligere tamen oportet herbam sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulum cum vini sextario vno coquito, & expressum liquorem reponito: atque ex eo cyathos ij. ante cibum dato. Catopotium spleneticum. Myricæ fructum tusum & cribratum chalbano excipe, in catapotiáque redige, quæ exhibebis pro viribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drach. iv. piperis albi, nardi Syriacæ, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. ij. arida tunduntur & cribrantur. Ammoniacum dissoluitur aceto scillitico, & aridis additum in pastillos cogitur, quorum singuli pendeant drachmam. Datúrque drach. j. ex oxymelitis cyathis tribus.

Epithemata & emplastra eiusdem Asclepiada.

Foliorum tenerrimorum sambuci arboris lib. iij.

Lieni epithemata cataplasmatáque, ab Asclepiade scripta.

aloës lib. j. cum aceto subigito, & linteolo infarcta admoueto. Vel: Ceræ, resinæ pinus: & frictæ, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis viuæ, singulorum sextantem: aceti, olei, vtriusque cyathos viij. Conficito & admoueto.

Malagma Antiochidis, ad spleneticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticósque conueniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: retrimentorum ab expressa myrobalano reliquorum, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, sing. lib. j. olei Cyprini lib. iij. aceti quod sit satis ad ammoniacum dissoluendum.

Malagma aurei coloris.

Auripigmenti vnc. j. aluminis scissi, calcis viuæ, sing. sextantem. Ceræ, resinæ frictæ, & pinus, sing. lib. ij. myrrhæ sextantem. Arida increta, læuigatáque per affusionem aceti cyathorum viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad spleneticos ab Archigene scripta.

Lieni pharmaca optima ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quæ ferrum candens extinxerit: sola quidem, febrientibus: vino autem immista, iis qui febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis eius, quantum tribus digitis apprehendi possit, in vino albo meraco calido, ieiunis curriculo XL. dierum bibendum dato. Aut vulpis hepar siccum ex oxymelite propinato. Aut folia capparis arida & trita exhibeto. Cataplasmata autem eadẽ spleneticis & hepaticis admouebis,

Lienosis eadẽ cataplasmata opitulari, quæ hepaticis.

amplitúsque cinerem ex ferraria officina cum aceto. Aut nasturtium & fœnumgræcum, & calcem viuam, & nitrum, cum melle emollita imponito. Aut fæcem acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseuerante malo cucurbitas cum scarificatione affigito. Aut venam recto sinistram autem secato, & detracto sanguine confricato affectum lienem.

Lieni, si malum sit pertinax, cucurbitulas affigendas esse, cum scarificatus.

Remedia ad hydropem ab Asclepiade scripta.

Malagma aut poterium, resorbens humiditates ab alto, simúlque duritias discutiens. Ceræ, picis aridæ, vtriusque lib. j. aluminis liquidi, sulfuris viui, mannæ, nitri rubri, sing. lib. j. resinæ frictæ lib. iv. olei veteris heminam j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem

Hydropicis congruentia malagmata ab Asclepiade scripta.

Ceræ, resinæ pinus, picis bruriæ, baccarum lauri siccarum, nitri rubri, ammoniaci thymiamatis, adipis vitulini subacti, sing. lib. j. Liquescibilia liquentur, & frigefacta misceantur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrum Tonsoris, ad spleneticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberauit.

Picis aridæ lib. iv. ceræ, resinæ pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarum lauri aridarum, singul. lib. ij. adipis taurini lib. j. iridos lib. j. cachryos vnc. xviij. farinæ fœnigræci, pollinis, radicis chamæleonis nigræ tenuissimè tritæ, sing. sextarium vnum: cumini tenuissimè triti sesquisextarium: passi sextar. j. Conficito & vtitor.

Cleophanti cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumæ nitri, sing. drach. c. chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Conficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Stercus bouis armentariæ tritum, coctúmque in posca, inspersáque sulfuris viui quarta portione, redigito in cataplasma, idque toti ventri admoueto. Aut elaterij, staphidis syluestris, hyssopi, fellis taurini, æquales omnium partes ficubus contusis excipiens, mulsáque læuigans, similiter applicato. Aut veratrum nigrum, fel taurinum, nitrum, pipérque ex æquo mista, melléque excepta per semihoræ tempusculum ventri imponito.

Hydropicis remedia ab Archigene scripta.

Per omne autem curationis tempus, cotyledonis, scillæ aridæ, sing. drach. j. in vino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. apij, similiter drach. j. Aut radicem calaminthæ coctam propina. Ad hæc hydropicos diutius ad solem, sed contecto capite, inungito ex oleo, cui multum salis admistum sit: ex moltáque perfundito salsugine calida. Inflatos verò maxime locos, vesicis magnis probè inflatis quotidie continenter pulsato. incisis item aut scarificatis ipsorum talis, & vulnusculis impactis, in ferculo ipsos aut lectica circumvehito. Summè etiam faciunt Theriacæ omnes vrinam cientes, insupérque potiones aquam ducentes.

Hydropicos esse sub ardẽti sole fricandos oleo salsuginoso, perfundendósque muria necnon talos illis scarificandos.

De pharmacis dolorem sedantibus, anodynis, & colicis appellatis.

Anodynis vti quibus de causis solemus.

Huiuscemodi pharmacis, ob dolores ingentes, aut vigilias, aut ne per violentam nimis lancinemur, vti consueuimus. Ad quas quidem affectiones, si modicæ sint, confectiones ex seminibus, priuatim tussiculares dictæ, sufficiunt: quæ & ipsæ aliquid ex sopotiferis seminibus possident, verùm modicum inter multa adeò semina, quæ odorata, & tenuium partium, ac vrinam mouentia existunt: cuiusmodi sunt, cuminum, daucum, seseli, apiumque, & anisum.

Philonis Antidotus, ad omnes graues dolores viscerum, ad aliáque multa conueniens.

Philonis antidotus ad graues interaneorum cruciatus conferens.

Croci drach. v. pyrethri, euphorbij, spicæ nardi, sing. drach. j. piperis albi & hyoscyami, vtriúsque drach. xx. opij drach. x. Melle Attico excipito. Etenim opium validissimum est inter ea quæ sensum stupefaciunt, atque soporem conciliant. Operatur autem hæc etiam solum, sapa dilutum, tomentóque exceptum, ac sedi inditum, necnon illitum fronti & naribus. Si verò cum alio quopiam vim ipsius moderante misceatur, moderatius hæc facit. Verùm quæ admiscentur ipsi, aut concoquant, aut mitigent dolorificam affectionem oportet, aut humores affectionem gignentes discutiant, aut dissecent, aut attenuent, aut iuxta totam substantiã alterent. Quum igitur optimus compositionis scopus, tria sibi proponat: nimirum vt & sensus stupefiat, & nullum in posterum circa particulam inde detrimentum remaneat, ampliúsque vt affectio ipsa inde inmetur: ad hæc omnia respiciens Philo, prædictum composuisse videtur pharmacum: ex opij quidem, hyoscyamíque mistura soporem, sensitricísque facultatis stuporem inducere volens. Quò verò hæc citius distribuerentur, & totam affectarum partium penetrarent profunditatem, calfacientia admiscuit, pyrethrum, euphorbium, & piper, quæ nocentes humores discutere possunt, extergere viscidos, incidere crassos, ac denique flatulentos attenuare & dissoluere. Est autem non modica concoctoria vis omnium frigidarum affectionum in nardo sita: quæ aut Indica, aut Celtica iniicienda est. At crocus humorum crudorum est cõcoctorium, atque item affectionum virulentarũ.

Opij vires.

Opio miscenda qualia esse debeant medicamenta.

Compositionis medicamentorum optio constantium optimũ scopum tria sibi proponere.

Nardi facultas.

Croci facultas.

Colica

Colica medicamina Andromachi.

Colica medicamina Andromachi.

Anisi drach. vj. seminis apij. drach. xij. nardi drach. iv. castorij drach. iij. petroselini drach. iv. piperis albi & longi, vtriusque drac. v. myrrhæ drach. vj. iunci odorati drach. tres: succi papaueris drach. vj. croci drach. iij. Melle excipito. Datur ad summum, nucis regiæ paruæ magnitudo ex aquæ calidæ cyathis tribus: minimum, nucis ponticæ magnitudo.

Aliud admirabile colicum ad volunlosos, & stercus per os reddentes.

Piperis albi, sem. hyoscyami, vtriusque drach. xl. opij drac. xx. croci drach. x. spicæ nardi, euphorbij, pyrethri, sing. drach. ij. Excipe melle cocto. Datur magnitudine fabæ in aquæ frigidæ cyathis iij. aut iv.

Colica Isurheos dicta, ad stomachicos, oculorum dolores, vteríque labores, ex aqua mulsa, vbi ruta fuerit incocta. Croci sesquidrachmam: nardi drac. ij. myrrhæ drac. viij. costi, piperis albi & longi, chalbani, sing. drach. j. opobalsami drac. iv. cinnamomi, succi mandragoræ, castorij, sing. drac. ij. seminis dauci drach. iv. s. sagapeni drac. iij. casiæ drach. iv. Excipe melle Attico. Alia non minus admirabilis. Succi centaureæ, castorij, scillæ satæ, piperis albi & longi, myrrhæ, rutæ hortensis, hyssupi, abrotoni, iridis Illyricæ, sing. drac. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, rad. acori, phu pontici, zingiberis, veratri albi, sing. drach. j. Oxymelite excipito. Datur etiam drachma vna ex aceto mulso.

Chariclis, ad coli inflationes remedium.

Cumini Æthiopici drach. vj. sem. apij drac. v. seminis dauci Cretici drac. ij. piperis albi drac. j. Tusa & cribrata reponito. Dantur cochlearia duo, cum aquæ mulsæ cyathis tribus.

Confectio Lingonis colica, quæ data ex frigida, statim soluit dolores.

Sem. hyoscyami albi drac. xx. opij, seminis dauci Cretici, vtriusque drach. x. petroselini drac. vj. croci, spicæ nardi, pyrethri, sing. drac. iv. euphorbij, opobalsami, cinnamomi, sing. drach. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Ægyptiæ magnitudinem exhibeto, cum aquæ tepidæ aut frigidæ cyathis tribus, in irritationibus.

DE DYSENTERICIS.

Dysenterici veri sunt, quibus est aliquod intestinum exulceratum.

Deinceps medicamenta scribemus, quæ verè dysentericis auxiliantur, quibus nulla alia infestat affectio, præter vlcus intestinorum, aut nudum, aut cum putredine obortum, quam dysenteriam appellant.

Quæ ab Andromacho ad dysenteriam scripta sunt.

Dysentericis remedia scripta ab Andromacho.

Potio ad dysentericos & hæmoptoicos. Florum rosarum, opij, acaciæ, gummi, sing. drach. iij. balaustij tantundem: succi hypocistidos tantundem: gallarum, seminis plantaginis, succi eius, sing. drac. ij. lycij Indici, succi rosarum, sing. drac. j. Confice pastillos drachmales, & variè vtere.

Ad dysentericos & cœliacos confectio ex fructibus.

Mala punica integra xx. cydonia totidem: erui sextarium j. prunorum syluestrium sextarios ij. Sorborum Ephesinorum tantundem. Rhois Syriaci sextar. iij. pira Terentiana xx. Cestiana xxx. siliquidas xl. baccarum myrti nigrarum sextarios iij. musti aminæi ad tertias decocti sextar. xlviij. Coquito simul ad mellis spissitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi, croci, vtriusque drach. viij. aloës, thuris, singulorum drach. ij. acaciæ, myrrhæ, succi hypocistidis, rosarum siccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, sing. drac. iv. piperis drach. ij. Aqua excipito, pastillósque duarum drachmarum facito, & cum vino myrteo exhibeto.

Ad dysentericos, cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.

Hæmoptoicis medicamen Cornelij.

Myrrhæ, thuris, aloës, croci, opij, rhois Syriacæ & coriariæ, lycij Indici, acaciæ, malicorij, succi hypocistidis, gallæ, balaustiorum, singulorum par pondus in pastillos cogito, & ad noctem febre carentibus ex vino, febrientibus verò ex frigida propinato.

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem sistendum.

Fluxui muliebri sistendo potio Apollonij.

Corallij, balaustij, vtriusque obol. iij. gummi obol. j. Excipe oui crudi candido, & dimidium totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infusa dysentericis commoda. Infusum Athenæi ad recti intestini vlcera.

Clysmi dysentericis apti.

Omphacij, aluminis scissilis, calcis viuæ, squamæ æris, sing. drach. vj. auripigmenti drach. viij. sandarachæ drach. iij. chartæ vstæ drac. xv. cum vino myrteo pastillos drach. iv. aut trium, formato. Infunde autem cum vini diluti cyathis iv. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infusum Heræ.

Chartæ vstæ, cadmiæ, auripigmenti, singulorum vnc. j. calcis viuæ extinctæ, succo plantaginis, vnc. s. Omnia redigito in pollinem, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut vino myrteo, infundito.

Infusum Nicostrati.

Calcis viuæ drach. j. gypsi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacij drach. j. stibij drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iv. tragacanthæ drac. ij. cum vino myrtheo in pastillos redigito.

Asclepiadis ad dysentericos remedia.

Dysentericis remedia ab Asclepiade scripta.

Rhois Syriaci, farinæ polentæ, vuæ passæ, sing. drach. ij. malicorij tusi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atque mystrum vnum ante cibum porrigito. Aliud probatum. Gallarum redactarum in pollinem cochleare vnum: piperis albi, rhois rubri, malicorij tenuissimè triti, singulorum tantundem. Omnia oui luteo excipito, & in vacuam mali punici testam conijcito, atque obturato cum farina osculo ipsius, ad prunas torre: depurgata mali punici testa, cochlearium vnum edendum dato.

Pastillus Philippi ad dysentericos inueteratos, dolorem sedans, qui bibitúrque & infunditur. Balaustij, acaciæ, succi hypocistidis, rhois, apij, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarum, croci, gallarum, lycij, aloës, rhei pontici, malicorij. sing. drach. iiij. Excipito vino Italico, cogitóque pastillos pondere obol. iij. ac porrigito non febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex mulsa.

Epithema cœliacis dysentericísque.

Dysentericis epithema commodum.

Seminis hyoscyami albi, apij, vtriusque trientem: anisi, floris rosarum, succi hypocistidis, balaustij, rhois Syriaci, sing. sextantem: succi papaueris, croci, vtriusque vnc. j. Singula cum vino myrteo terito: dein mista in pastillos redigito, quos in vmbra assiccato. Inde verò quantum sufficit tundens & cribrans, palmulis passis excipito, ac tandem linteolo imposita, ventri admoueto.

De affectibus sedis.

Sedis vlcera cur ægrè curationem recipiant, & qualia pharmaca postulent.

Sedis vitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excrementorum decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absque asperdine astringunt: qualia maximè sunt, quæ ex metallicis neque acria, neque acerba existunt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamenta ab Andromacho scripta.

Cerussæ, lithargyri, vtriusque drach. v. thoris, aluminis scissi, vtriusque drac. iij. croci obolos iij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, vtriusque sescunciam: medullæ ceruinæ, œsypi, thuris, sing. vnc. j. aluminis scissi quadrantem: lycij sextantem: vini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ cerui, florum rosarum, pompholygis, cadmiæ, plumbi loti, sing. drach. iv. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drach. ij. succi papaueris sesquidrachmam: œsypi drach. v. succi fœtidis heminam j. rosacei heminam s. Confundito.

Vnguis compositio ad achoras & psoras.

Psoris vtilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, vtriusque drac. xxxij. atramenti sutorij drach. xvj. sulfuris viui drach. viij. Olei myrtei & aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsus remediū.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantundem: floris rosarum drach. iv. myrrhæ Minneæ drach. ij. Insperge siccum, vbi prælueris vino austero, aut vini decocto. Aliud. Gallæ omphacitidis, rhois coriatij, sing. drach. ij. plumbi vsti drachmas iv. spumæ argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorrhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, vtriusque drach. j. tertio admouetoque. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis syluestris, sing. drach. j. Trita, exceptáque modico melle, adhibeto. Postea verò quàm eminentes fuerint, atque in propatulo, accipe cerussæ vnc. j. spumæ argenti quincuncem: pompholygis vnc. j. olei myrtei bessem: vini boni tantundem: butyri vnc. j. Confunditóque, & applicato. Cæterum ad ardentes sedis dolores, oui assati vitellum vino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinito.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorum vlcera dignoscendi ratio.

Exulcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: vnà cum hoc, quòd etiam circa mictiones excernitur quid ex corpusculis vlceri ipsi insidentibus. Discernuntur autē hæc ab iis quæ ex vesica feruntur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quæ verò à vesica excernuntur, deferantur cum vrinis permista.

Pudendorum vlcera valde resiccantibus pharmacis indigent.

Pudendorum vlceribus siccis & recentibus, quæ pharmaca opitulentur.

Cæterum vlcera pudendorum, & circa sedem citra inflammationem consistentia, resiccantibus valde indigent pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta constat, & anethum vstum, & cucurbita vsta. Verùm siccis & recentibus vlceribus, etiam aloës bonum est medicamen. Omnium autem maximè dolorem sedat, nec vllo minus efficax est pompholyx. Si verò humectiora sint vlcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: vt si profunda, manna etiam prædictis addatur.

Vlcera vesicæ vterique, iisdē quibus pudēdi vlcera medicamentis indigent.

Porrò quæ circa vterum aut vesicam consistunt vlcera, eisdem medicamentis indigent, sed instrumentis insuper opus habent, quæ ipsa intromittāt, vt sunt metrenchytæ, & catheteres vocati. Aptiora itaque sunt arida, qualis est crocus, pompholyx, & aloë, quæ facilè plantaginis, aut alteri tali succo miscentur. Ad scroti & pudendi dolores. Butyri & resinæ pari mensura vtere. Aut semen lini cū aqua coquito, & admista myrrhæ fermè decima parte, & resinæ tantundem, imponito.

Metrenchitæ Catheteres.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo tumescenti remedia.

Foliorum vitis teneriorum drac. j. cerussæ drac. v. trita cataplasmatis vice impone. Aut lenticulam in aqua coquito, & cum mali punici cortice tritam imponito. Si verò è sudoribus vlcera in scroto fiant, gallam tritam cum alumine inspergito.

Pudendi fissuras, tuberculáque quæ sanent.

Ad tubercula in pudendis nascentia, piri semē inspergito, & fel hircinum oblinito. Fissuras & rimas iuuat rosaceum, amylum, & thus, paribus portionibus mista. Aut foliorum hederæ aridorum vstorúmq; cinis, cum oleo in plumbeo mortario triti. Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceam hydromelite incoquito, & vitis folia tenera cum polenta terito, simúlque omnia imponito. Excrescentem testiculorum carnem cinis sarmentitius cum nitro & aqua subactus sanat, cataplasmatis vice impositus.

Pudendorum inflammationibus quæ opitulentur.

De Priapismo.

Priapismus est auctio colis permanens in latitudinem longitudinemque, citra rei venereæ appetentiam.

Priapismi curatio.

Priapismus est auctio colis permanens, in longitudinem atque orbem tumefacti, citra rei venereæ appetentiam. Cuius affectionis est causa, flatulentus spiritus ex humoribus crassis & viscidis genitus per moderatam caliditatem. Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum rosaceum in aqua maceratum, itemque per chamæmelinum ceratum, tum pudendo ipsi, tum lumbis impositum. Victus & pharmaca esse debent attenuatoria, citra manifestam calfactionem. Prætetea nymphæa in potu est danda, & viticis semen: necnon ruta viridis obsoniis misceatur, post aliorum tenuantium vsum. Quòd si euacuatione vti libeat, administretur per vomitum.

Mingentibus inter dormiēdum remedia.

Ad eos qui se in somno permingunt, vesicam caprillam, aut ouillam vstam, ex posca bibendam dato: & ad vesperam siticulosos inire somnum iubeto. Facit & testiculos leporis in vino odorato feruefactus, atque ita potus. Aut calaminthami & myrrham in vino ante cœnam bibendam dato. Oblinant autem pudendum cimolia terra cum perdicij succo.

Ad vteri affectus.

Vteri suffocationes quæ sequantur symptomata.

In vteri suffocatione contingit sensus ac motus priuatio, & pulsus obscurus, & paruus, & penitus interceptus. In aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, ratióque constat, cæterùm vix respirant. Aliquibus etiam vox intercipitur. Aliis contrahuntur artus.

Vteri suffocatione affligentes, per arterias contingit fieri perspirationem.

Vteri suffocationis causa.

Fiunt igitur viduis sensus & motus & respirationis interceptiones, ob frigiditatem: perspirantibus ipsis tunc per arterias totius corporis, neque vtentibus illa quæ per os fit respiratione. Etenim quum prius probè repurgarentur, conciperent, atque coirent viris, verisimile est, postea quum omnibus his priuantur, humidum & frigidum in ipsis semen totum corpus perfrigerare.

Vteri suffocationis remedia.

Ad vuluæ itaque strangulatus conuenit agarici drach. j. in potu accepta cum vino: & plantaginis semen & succus cum vino: necnon acetum scillinum absorptum. Olfactu excitant strangulatas, bitumen, castorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili vsti, ruta allium, cæpa. Eandem in rem & cornu cerui suffitur: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca,
LIBER DECIMVS.

Nephriticorũ medicaminũ differentiæ.

EX nephriticis antidotis, hoc est, renalibus, quædam calculosos tenes iuuant: quædam verò inflammatos & vlceratos, quæ etiam ad vesicam affectam conueniunt. Maximè autem contrariæ inter se sunt prædictorum pharmacorum facultates. Siquidem quæ ad inflãmatas & exulceratas affectiones componuntur, mitigatoriis medicamentis indigent. Cæterùm quum impossibile sit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id miscemus diuretica. At quæ calculosis opitulantur, vnicam facultatem postulant, quæ secare & extergere est nata, cum conspicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amata.

Renum inflammationibus qualia medicamenta conueniant.

Calculosis cõgrua medicamenta, omnia ferè esse amara.

Confectiones Andromachi ad renum & vesicæ affectiones. Potio ad vesicam exulceratam, & vrinæ emittendæ difficultatem. Seminis lini, sem. papaueris albi, sem. cucumeris, tragacanthæ, sing. drach. ij. amyli drach. iv. Cum aqua in pastillos redigito, exhibetóque.

Vesicæ vlceri, & vrinæ difficultati remedium.

Alia ad eadem, & vesicæ dolores.

Croci, seminis rutæ siluestris, seminis maluæ syluestris, sing. drach. vj. sem. hyoscyami drach. xij. opij drac. vj. sem. apij drac. xij. nuces auellanas xij. amygdalas xx. sem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quòd sit satis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum vini mulsi cyathis iij.

Alia ad profluuia sanguinis ex vesica.

Sanguinem è vesica fluentẽ remedium supprimens.

Aluminis drach. j. tragacanthæ drach. ij. gummi obolum j. Dato ex passo quandoque obolum j. quandoque duos.

Alia calculos frangens, ita vt non renascantur.

Calculos frãgens medicamentum.

Casiæ, piperis albi, sem. pastinacæ, anisi, sem. papaueris albi, spicæ nardi, sem. smyrnij, cyperi, sing. drach. ij. seminis apij, thuris, styracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. asari, sing. drach. iij. myrrhæ minneæ drac. iv. mellis Attici quod sit satis. Conficito, & quotidie exhibeto nucis ponticæ magnitudinem ex aquæ cyathis tribus, idque ieiuno stomacho.

NEPHRITICÆ *compositiones ab Asclepiade conscriptæ.*

Nephriticæ compositiones ex Asclepiade.

Seminis satiui cucumeris tosti drac. iij. seminis maluæ drach. v. nucum pinearum drach. vj. sem. apij drach. vij. seminis lini drach. j. amygd. amararum mund. drach. ix. Excipe passo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinem cum protropi cyatho j. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Maluæ syluestris, & rutæ syluestris, & apij montani radices in vino coquito, & expressi liquoris cyathos ij. cum pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balsami, lapidis qui spongiis inest, pulegij aridi, seminis maluæ syluestris, ocymi aridi, sing. pares portiones tundito, incernitóque & reponito. Propinato autem cochleare vnum cum vini diluti cyathis duobus.

Pastillus ciens vrinas, atque expellens lapillos.

Asari, petroselini, phu, mei, sing. drac. iiij. acori, sem. anisi, sem. dauci, apij montani, carpobalsami, tragacanthæ, singulorum drach. ij. Tragacanthã passo dissolutam aridis adiicito, & pastillos formato, indéque obolos iij. cum passi diluti cyathis j. exhibeto.

De ischiade, podagra, & arthritide.

Arthritis. Ischias. Podagra.

Ex genere arthritidis est tum ischias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis est arthritis, hoc in vno iuxta coxendicem quidem, ischiada, iusta pedem verò, appellant podagram. Incipit igitur plerunque podagræ generatio ex vno articulo, temporéque in omnes progreditur. Communem habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor sanguineus est, vt plurimum autem pituitosus, aut ex pituitoso & bilioso mistus: quibus etiam interdum miscetur sanguis. Porrò vbi pituitosus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis delituerit diutius, crassior atque viscosior efficitur, tofisque aut callis dictis præbet generationẽ. Qui quidem postquam producti fuerint, non est quòd speres illos posse exactè dissolui. Differentia affligentium humorum facilè ex colore dignoscitor. Præterea biliosus sanguis multæ caliditatis sensum exhibet ægrotanti, à calorificisque remediis exacerbatur, quemadmodum remittitur rursus à frigidis.

Articulariũ morborũ communes causæ.

Toforum generatio fit à pituitoso humore impacto in articulis, obidque sunt incurabiles.

Articulares dolores à quibus generantur humoribus, quæ notæ indicent.

Articularis morbi curatio.

Curatio autem ipsa exordienda est ab euacuatione affligentis humoris: si quidem ex æquo humoribus redundarit corpus, venæ sectione primò omnium administrata: dein purgatione: quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens atque opportunus vsus, ita vt in manibus pedibúsque pharmacis repellentibus fluxionem vtamur: iuxta coxendicem verò, ea minimè administremus. Quum enim iunctura ea in profundo sit sita, sanguis ex vicinis & ambientibus vasis à musculis ad illam truditur. Mitigatoriis igitur in principio medicamentis vtendum est ad dolores coxendicum, & quæ nec refrigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipsa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipsas, quàm impediente. Raro itaque fit coxendicum dolor ex sanguinis multitudine: citissiméque curatur, venis circa poplitem aut malleolos pertusis. Quemadmodum autem sola sæpe sanguinis euacuatio sufficiens auxilium existit, sic contrà in omni dolore coxendicum, & præsertim eo, qui ex humorum copia est exortus, si quis ante euacuationem totius corporis acribus pharmacis circa affectam partem vtatur, affectum ægrè curabilem reddet, copia videlicet indissolubiliter ibidem condensata. Ob ídque ab euacuatione incipiendum est, non solùm à cruribus, sed à cubito etiam sanguinis detractione facta. Auxiliantur etiam vomitus ipsis ischiadicis, magis vtique quàm euacuationes per ventrem, vt qui reuellant humorem repentem deorsum. Mouendi itaque sunt vomitus in principio ab accepto cibo: postea verò, etiam per vomitoria medicamenta, initio à mediocribus facto. In quibus autem vehemens humorum densatio, quæ ægrè dissolui possit, à medicis intempestiuè vtentibus acribus phamacis facta est, iis maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clysmos efficaciores, qualis est qui ex colocynthide constat.

Repellentibus quidem vtendum esse, si humores fluãt ad articulos pedum aut manuum: minimè autem, si in coxendicem aruant.

Ischiadi quæ lia remedia in principio cõueniant.

Ischias rarò oritur à sanguine, facilliméque curatur tunc poplitis venis aut malleorum incisis.

Ischiade vrgente, acribus medicamentis non est vtendum, ante totius corporis euacuationem.

Ischiadicis confert venæ sectio in cubito, vomitusque.

Compositiones ab Andromacho scriptæ ad Ischiadicos. Emplastrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem. Seminis rutæ syluestris, silphij, spumæ nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammij, singul. drach. iiij. rutæ viridis minæ octauam partem. Quidam horum singulorum drach. xx. accipiunt: necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ,

bintbinæ,myttei,ceræ,ſing.tantundem : chalbani, ammoniaci thymiamaris,vtriuſque drach.vj.opopanacis,ſulfuris viui,ſing. drach.iv. Conficito, & admoueto.

Aliud ad coxendicum, capitiſque dolores, atque ad alios omnes antiquos.

Ceræ dtach. xxiv. ammoniaci thymiamatis drach.vij. terebinthinæ tantundem:ſucci thapſiæ drach. viij. olei cyatbum vnum. Aliud. Ceræ drach. c. viſci quercini dtach.xvj. myrrhæ drach. vj.terebinthinæ drach.xxv.chalbani dtach. vj.iridis Illyricæ tantundem : cetæ heminam s. Cyprini tantundem.

Aſclepiadis malagmata ad iſchiadicos.

Myrrhæ ſtactæ,bdellij onychis,medullæ ceruinæ,ammoniaci thymiamaris,iridis Illyricæ, ſing. lij. ij. opopanacis, chalbani, ſtyracis, maſtiches, flotis lapidis Aſij,ſucci ſycomorotum,canchryos, piperis albi,ſing.lib.j.ceræ, tetebinthinæ, vtriuſque lib.v.Tundendum eſt phatmacum ita, vt qui rundit,fæcem vnguenti irini adhibeat, quò mollius teddatut.

Aliud mirè iuuans iſchiadicos,diſcutiénſque omnem duritiem.

Cetæ, viſci quetcini,terebinthinæ, iridis ſiccæ, myrrhæ, chalbani,ſing. dtach.xlviij. Olei cyprini,aut vnguenti Ægyptiaci quod ſit ſatis.Conficito. Aliud. Picis liquidæ brutiæ lib. iij. fæcis aridæ vſtæ lib. ij. nitri rubri lib.j. s. reſinæ pini, ceræ, ſtaphidis ſylueſtris, ſulfuris viui, ſing. lib. j. pytethri lib. s. eardamomi ſextarium vnum. Picem, cetam, atque reſinam,ſoluito:arida rundito, eribratóque, & liquefactis committito. Portò Damocrates, Archigenéſque plurimum ad iſchiadicos commendant malagma ex iberide herba (quam naſturtinm ſylueſtre vocant) cum adipe porcino tuſa confectum: quod ſanè imponi iubent ad hotas tres,indéque ad balneum accedere.

De podagricis & arthriticis affectionibus.

Scopus in hiſce affectibus eſt,ſi quidem adhuc fluant humotes, ipſos per aſtringentia repellere: ſi verò amplius non influant, diſcutere qui ſunt iam impacti.

EPITHEMA *Aſclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem ſedans.*

Arthriticis congruentia epithemata ab Aſclepiade ſcripta.

Succi papaueris drach. iv. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprillóve, & panis medulla contundito, læuigatóque, ac denique ex roſaceo emolliens, conficito cataplaſma. Aliud. Styracis dtach. ij. opij drach. j. Confice, vteréque. Aliud tofos & duririas diſcutiens. Farinæ fœnigræci, flotis lapidis Aſij, lomenri fabæ nigræ, farinæ lupinorum, ſingulotum ſext. j. Omnia mixta & aqua ſubacta calida, imponito. Paſtillus podagticus. Aloës lib. j. ſucci centaurij ſeſcuncem : tbutis maſculi ttientem : myrrhæ tantundem : floris lapidis Aſij,opij, ſucci mandragoræ,aluminis ſciſſi,ſingulorum ſextantem:paſſo excepta in paſtillos redigito. Vſu expetente, lacte diſſolutos cum penna illine, & ſupra illitionem linteolum paſſo imburum impone. Aliud, quod auxiliatur confeſtim.Viſci,terebinthinę,vtriuſque lib.j. adipis tautini,flotis lapidis Aſij,calcis viuæ, manuæ, ſingulorum quadrantem : cyprini lib. j. Conficito, vtitórque.

GALENI PERGAMENI *De Theriaca ad Piſonem,*

LIBER VNVS.

MEDICAMENTVM ex viperis meritò eſt apud homines inter alia omnia celebratiſſimũ, Optime Piſo, & quòd vim habeat efficaciſſimam, & quòd neminem promiſſis fruſtretur. Siquidem nullum à feris commorſum,hac ſtatim epota antidoto,periiſſe,memoriæ prodirum eſt. Nullus etiã, eadem præſumpta, vel ſi paulò pòſt impeteretur, morſu interiit:id quod in dies expetiuntur prætores,in hominibus capitali ſupplicio damnatis. Cęterùm ſi epota theriaca non purgetur qui hauſit medicamentum purgans,id tibi erit indicium,antidotum præſtantiſſimam eſſe, quæ ſæpiſſimè ſolet adulterari. Portò Diuus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquando geſſit habenas Imperij affatim & veluti alimento quodam hoc vtebatur medicamento : primúſque fuit, qui ipſius exiſtimationem fidémque auxit. Verùm illius quidem principis tempore, ad familiarium tantùm notitiam, thetiaces perueniebat opus:ſub biſce autem monarchis maximis, vſus eius ptodiit in publicum. Siquidem nobis omnibus licer eorum bonis probè vti,liberalitérque aliis mederi,alio ab alio medicamentum capiente:quum non ſolùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Diis ſint adepti, ſed quòd etiam vniuerſa bona cunctis libenter impartiant, ac non ſecus quàm Dij ipſi, rantũ ex æquo gaudij concipiant, * quantum illi qui ab ipſis ſeruantur:quum nimirum cenſeant maximam regni eſſe partem,cõmunem omnium ſalutem. Quo ſanè regio candore præditi,adeò exquiſitè & diligenter theriacẽ præparant,vt ipſi quidem nihil prorſus omittant: antidotus autem,admiranda opera exhibeat. Igitur morbi cuiuſque natura comperta, differentiáque ſimpliciũ pharmacorum penes temperamentum, cognita,ſingulis morbis quod congruũ ſit medicamen compoſitum præparabimus. At ſimplicium medicaminum vires ſenſu & experientia cognoſcimus:quibus poſtea rationem iungẽtes,eámque ceu ducem ſequentes, hallucinari non poſſumus. Etenim quum cernamus liquidò,ſcammoniam bilem flauam educere:epithymum,atram bilem : ac denique coccũ gnidium,piruitam : nec credamus medicamenta ipſa purgantia, in ſuam naturam humotes tranſmutare & conuertere (id quod Aſclepiades ſomniauit) ſanè perſuaſum babemus, quemadmodum magnes ttahit ferrum, ſic medicamenta ſingula,ſua inſita facultate conuenientẽ ſibi ſuccum attrahere:nimirum id ratione cõprehendentes, quod proprietatem facultatis naturæ cuiuſque pharmaci verè*teſtari atque exprimere poteſt.Medicamentorum itaque alia per totas ſubſtantias agunt:alia in ſubſtantia ſua miſcellaneam facultatem ſortiuntur,adeò vt ſępe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidem lapathi folia enmeſta ſubducunt aluum, quam ſumptum eius ſemen aſtringit.Similiter & ſuccus braſſicæ,& vetulorum gallorum ius, & cochlearum marinarum cremores, ventrem commouent: olus autem ipſum,atque illarum carnes comeſtæ, eundem comprimunt. Aloë, ſquamáque æris, excreſcentes vlcerum carnes aſtringunt : aſſumpta

Theriaces cõmendatio.

Theriaca perfecta purgantium pharmacorum operationem ſupprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidem Theriaces.

Seuerum & Lucium euſdem Imperij moderatores collegáſque magnificè cõmendat Galenus.

Regni maximam eſſe partem, communem omnium ſalutem.

Simplicium vires cognoſci ſenſu experientiaque quibus adiuncta ſit ratio.

Scammonium trahit flauam bilem.

Epithymum atram bilem expurgat.

Coccum gnidium ſoluit pituitam.

Medicamenta ſingula proprium ſibi ſuccum attrahere.

Medicamenta plura,ſecundùm diuerſas ſui ipſorum partes, varios effectus producere.

verò

Lactis substātia diuersa.

verò per os, vniuersum corpus expurgant. Lac vbi à nobis diuiditur, contrarias facultates ostēdit. Nam serum ipsius bibitum, ventrem resoluit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè. Trifolium herba decocta, impositáque, ferarum morsibus auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetor, non secus quàm ferarum morsus eam affligit. Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicibus cibus, homines malè perimit. Nonnulla præterea partes quasdam certas corporis vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharis vesicam peculiariter afficit. E contrario, affecto iecinori sæpe fuit herba eupatoria ex vsu. Myrobalanus lienem adiuuat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiunt. Quū igitur veteres illi Medici reputarent secum, ineuitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacorum symptomata esse omnino letalia: quumque etiam perpenderent, hominum naturas differre inter se plurimum, aliudque alij medicamentum idoneum esse, meritò ipsius theriaces accuratam, exquisitam, & variam, sunt moliti præparationem: vt hoc nomine ipsa in omnibus suum finem assequeretur, & ob vsus necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent. Nihil siquidem inter vitæ incommoda difficilius mihi videtur deleteriis medicamentis, ac feris noxiis. Primus autem qui antidoto contra ferarum morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, vir mehercule memorabilis, nec multò ante nos natus: quippe qui Neroni (cuius assecla fuit) ipsius vires atque compositionem dicauit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Trifolium affligit sanas particulas.

Cicuta sturnos alit, nos perimit.
Veratrum alit coturnices, homines enecat.
Lepus marinus pulmonē exulcerat.
Cantharis vesicam afficit.

Difficilius in vita nihil reperiri posse deleteriis medicamentis, ferisque virus eiaculantibus.
Andromachi commendatio.

Theriace quibus conueniat affectibus.

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex viperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atque omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectiones ventriculi, anhelationes, dolores colicos, morbum arcuatum, hydropem, phrisim, omnimodam conuulsionem, pleuritidem, vesicæ vlcera, suppressiones vrinæ, cruciatus renum, pestiferos morbos, ac denique canis rabidi morsus, si pondere fabæ Ægyptiæ sumatur, cum ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas vere ineunte viperas, ceruices illis atque caudas præcidito, quantum arcta Pygmæi manus extenditur: nam vtraque parte venenum gerunt. Postea verò excoriatas euisceratásque, ab ipsisq; omni adipe amoto, in fictile vas coniicito, affundens aquæ quod satis esse videatur, addensque germen anethi, ac pauxillum salis recentis, & sinito coqui, donec facilè à carne ipsæ spinæ amoueantur. Tunc itaque carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, contundito & leuigato, affusóq; iusculi quod satis esse videatur, manibus opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eosque in vmbra reponito ad totius antidoti compositionem. Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnam, eamque in furno vel in patina coque, vt torreantur omnes eius partes ex æquo. Id vbi factum fuerit, partes eius internæ & tenerrimæ cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & læuigentur, atque in orbiculos digerantur. Verùm Andromachus duplicem portionem eruinæ farinæ adiiciendam censet, quum tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus. Hæc vbi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorum drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drach. xlviij.

Artificorum theriacorum præparatio.

Pastillorum scillinorum præparatio.

Theriaces antidoti secundum Andromachum compositio.

piperis longi, succi papaueris, magmatis, hedychroi, singulorum drac. xxiiij. rosarum siccarum, iris Illyricæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, quem buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici singul. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi, schœni, id est, iunci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rheu, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis, singulorum drachmas vj. polij, chamæpityos, styracis, amomi vuæ, meu, nardi Gallicæ, Lemniæ sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticæ, foliorum malabastri, chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gummi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlaspis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochiæ tenuis, dauci seminis, bitominis Iudaici, opopanacis, centaurij tenuis, chalbani, sing. drachmas ij. mellis lib. x. Vini Falerni quod sit satis. Conueniebat tamen prius hedychroum vnguentum describere, cuius apud Magnum talis est præparatio. Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, pho, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vj. cinnamomi drach. xxiiij. amomi tantundem, amaraci drach. xx. nardi Indicæ drac. xvj. foliorum malabathri drac. vj. myrrhæ drac. xxiiij. mastiches drac. vj. croci drach. xix. Excipiuntur vino Falerno, manibúsque opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & afficcantur. Elegit porrò Andromachus ex aliis feris solas viperas ad huius præparationem antidoti, quòd hæ minus aliis tabificam vim obtineant. Nam basiliscus, belua subflaua, & triplici frontis apice munita, vel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominem perimit. Quòd si ex cæteris animalibus aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur. Dryinus serpens tam esse perniciosus proditur, vt si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totáque cruta intumescant, periclitentúrque etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint. Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, vt qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per vniuersum corpus effuso, vita fungatur. Commorsi à dipsade, conficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu vehementi cruciati, interdum & disrupti, diē obeunt. Acontias serpens, vbi se multùm extenderit, ceu iaculum quoddam insiliens corporibus, ita perimit. Inter aspides nominata Ptyas, ceruicem exporrigens, longitudinémq; interualli metita, venenum corporibus inspuit. Etenim harum ferarum vna (tres quippe aspidum sunt species, hæc videlicet, & chersæa, necnon chelidonia) perhibent reginam Cleopatram, quum vellet latere custodes, citra suspicionem sibi mortem subitò consciuisse. Nā quum Augustus deuicto Antonio eam capere incolumem vellet, ac viuere, studiosiúsq; (sicut par erat) seruare, vt Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optauit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm priuata Romanis conspici. Quo consilio duas mulieres fidissimas, Naëram nempe & Carmionem, quas ad pulchritudinem corporis mundo subministrando habebat, ad se vocauit, eisq; iussit vt feram vuis ficubúsque tectā importarent, quò (vt dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieri-

Hedychroi vnguenti præparatio.

Viperas aliis feris minus obtinere tabificæ facultatis, ob idque ad antidotum ab Andromacho electas.
Basiliscus conspectus auditúsve, hominem perimit.
Dryinus serpens.

Hæmorrhus.
Hæmorrhois.

Dipsas sitim infert inexpugnabilem.

Acontias serpens vt perimat.

Ptyas venenum corporibus inspuit.
Aspidum tres species.
Cleopatra post victum Antonium, ne viua duceretur Romam à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.

bus, an subitò perimere posset. Quæ quidem quum acturùm periissent, fernor ipsam postea sibi exitium pariter conciliasse: fuisséque tandem inuentam, manu dextra capiti admota, & diadema, sicut est consentaneum, tenente, vt vel cousque spectatoribus videretur esse regina: quemadmodum Polyxenam scribit Tragicus, quæ & ipsa moriens accuratè tamen dedit operam, vt cum decoro caderet. Quæ ex re Augustum vehementer fuisse attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginam amorem, vt cum ea mori non dubitarint: partim quòd illa generosam potius mortem maluerit oppetere, quàm viuere in seruitute. Recitaui hanc historiam, vt ex ipsa intelligeremus, quàm subitam id genus feræ nobis perniciem concilient. Cæterùm vipera inter reliquas omnes feras caput habet ad inferendum exitium promptius. Aiunt autem ipsam os aperire ad excipiendam geniturам à mare, qua excepta, illius caput abscindere: atque hunc ipsis esse praui complexus modum: deinde prolem ex semine genitam, matris ventrem erodere, forásque erumpere, ac sic iniuriæ paternæ vindices, propriam matrem perimere. Mirum autem esse non debet, si capitibus & caudis præcisis, reliquæ viperarum partes efficacius medicamentum reddant, præcipuè carnes ipsarum, quibus ad seruandum facultas quædam est insita, quum reliquorum animalium etiam pleræque partes, multis morbis opitulentur. Nonnullis quippe murium capita vsta, ex melléque illita, alopeciam sanare possunt. Milui quoque caput absque plumis combustum, si quis ex eo quantum tribus digitis comprehendi potest, bibat, aiunt podagræ opitulari. Cameli cerebrum arefactum, potúmque ex aceto, comitialibus morbis medetur: & mustelæ similiter. Hirundinis cerebrum ex melle, ad suffusiones oculorum conducit: vt ouillum ad dentitiones infantium. Taurini cornu rasura cum aqua pota, sanguinis eruptionem cohibet: femoráque combusta, etiam sanguinem supprimunt, vt sæpenumero aluum solutam. Cerui cornu ramentum adustum, & cum vino tritum, circunlitúmque, vacillantes dentes confirmat: id quod bouis talus etiam facere perhibetur: qui etiam ex lacte potus, educit rotundos lumbricos: ex oxymelite, lienem consumit: & leucas tollit illitus, mediocritérque venereus existit. Testiculi castoris poti, conuulsionibus auxiliantur. Stercus bubulum aridum combustúmque, trium cochlearium mensura iuuat hydropicos. Muscerda ex aceto trita alopecias persanat: in potu autem sumpta, lapides vesicæ comminuit. Adeps anserinus inflammationibus cum rosaceo medetur. Cerui medulla mirissimum medicamen existit. Vaccini lactis potus dysentericos adiuuat. Fel hyænæ, visum exacuit. Hippopotami cutis vsta, & læuigata ex aqua, illitáque, digerit phymata: quemadmodum pellicula viperæ redacta in pollinem, alopeciísque imposita, mirè pilos regenerat. Exuuium aspidis ex melle tritum, illitúmque acutissimum visum conciliat. Cancer fluuiatilis tritus, illitúsque, spicula & surculos extrahit. Cantharis similiter læuigata, cum bryoniæ radice pota, educit vermes. Scorpius assus, atque ex pane comestus, vesicæ lapides conterit. Terræ intestinum ex vino assumptum, idem molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbum explodit. Ex rosaceo cerato impositum, podagricis inflammationibus conue-

Polyxenam dedisse operã, vt cum decoro iam moribunda caderet.

Viperam ore excipere geniturum à mare, eiusque caput abscindere post semen exceptum.

Viperã prolem iniuriæ paternæ vindicem, matris ventrem perscindere, atque sic nasci.

Murium capita.

Milui caput.

Cameli cerebrum.

Hirundinis cerebrum.

Cornu taurinum.

Cornu ceruinum.

Castorium.

Stercus bubulum.

Muscerda.

Lac vaccinum dysentericos sanat.

Viperæ pellicula mirè pilos regenerat.

Cancer fluuiatilis.

Cantharis.

Terræ intestinum.

nit. Accipiter in susino vnguento decoctus, hebetudini oculorum medetur. Scarabeus in oleo frictus, aurique instillatus, doloribus ipsius auxiliatur. Alauda vsta si edatur, mirificè colicos iuuat. Multa etiam vel conspecta duntaxat, vim suam ostendunt. Stellio quippe visus à scorpionibus, substringit ipsos & perimit. Amphisbænam si quæ mulier grauida supergrediatur, facit abortum. Itaque non est mirabile, si viperarum corpora, amputatis partibus illis, auxiliandi etiam robur obtineant: imò nec si morsibus ab ipsismet factis solæ viperæ succurrere possint, vel si nobis inimicissimæ sint. Traditur siquidem nonnulla animalia, si sanguinem quidem humanum ex vulnere manantem contingant, commorsos occidere: si verò vorentur, nec sanguinem degustarint, vulneratos seruare incolumes posse: quemadmodum & de Helenio etiam proditum est, quo nimirum Dacas, Dalmatásque aiunt cuspides telorum imbuere: quòd videlicet postquam sanguinem vulneratorum attigerit, ipsa occidere possit: quum ab ipsis tamen citra vllam noxam edatur, ceruique à sagittarijs per contactum eius enecti, tutò etiam comedi possint. Iam verò à crocodilo oblæsis, ipsius adipem vulneri impositum, summo esse præsidio nouimus: murísque aranei morsus æquè letales, ab ipso redacto in puluerem, superlitóque, citra dolorem iuuari. Similiter qui à vipera sunt percussi, effugiunt periculum, si trita ipsarum corpora vulneribus imponantur. Etenim si quid veneni in viperea carne est relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum autem illi facultatis auxiliatricis largitur. Cantharis nanq; sola exhibita, vesicam exulcerat, & inimicum est ipsi medicamentum, sæpenumeróque sua facultate vehementi, hominem iugulat: mista verò quibusdam aliis, salutaris vesicæ redditur, vrinámque vehementer prouocat. Succus etiam papaueris, quòd potus per se admodum perniciosus existat, latêre neminem arbitror: sin autem cum nonnullis aliis sit præparatus, ægros ita subinde iuuat, vt maximè salutiferum esse ipsis medicamentum videatur. Itaque phreniticorum deliria sæpe generosè curauit: destitutósque robore, ob diuturnas vigilias, concilians illis somnum, manifestè restituit. Quinetiam ab araneis commorsos, ipsi aranei triti, & cum vino poti, malo liberant. Si igitur solum vinum feris mistum, à periculo reddit securos, nimirum theriaca maximè salutare medicamen existet, vtpote ex tot talibúsque confecta pharmacis, quorum qualitates totæ per totas miscentur, & alterantur, conspirantésque in vnam eandémque naturalem temperiem, communem quandã facultatem atque naturam acquirunt, ab ea diuersam, quæ antea singulis inerat. Eligenda tamen sunt, explorandáque singula medicamenta, prius quàm antidoto indantur: solent quippe à fraudulentis hominibus quamcreberrimè adulterari. Vnius autem cuiuspiam vitium, subinde vniuersa contaminat. Porrò quum varij variè hanc antidotum præparent, nos compositione Andromachi, ceu omnium præstantissima vtimur, in regióque vsu eam præparamus. Venari autem oportet viperas initio veris, cùm latebris relictis, foras in apricum prodeunt, & non adhuc virus tam exitiale retinent. Intus nanq; delitescentes, cùm nulla ex parte difflentur, magis sunt perniciosæ. At agressæ, exuuium, crassum tegumentum solent deponere. Quare non statim ipsas capere oportet, sed permittere

Alauda.

Stellio visus à scorpionibus eos perimit.

Viperæ solæ morsibus ab ipsismet factis opitulantur.

Helenij succo infectas sagittas esse letales.

Muris aranei puluis sanat ab ipso emorsos.

Cantharis per se vesicam exulcerat, aliis autem admista salutare illius redditur medicamen.

Papaueris succi facultas.

Aranei triti potique cu vino, morsus ab ipsis afferunt.

Theriacam constituentiũ pharmacorum qualitates, totas per totas misceri, conspiraréque in naturalem quãdam communémque omnium temperiem.

Theriaca Andromachi præfertur cæteris.

Viperæ quando venandæ.

mittere, vt aere aliquandiu fruantur, consuetóque vescantur cibo, hoc est, herbis, buprestibus, cantharidibus, & pityocampis. Eligendæ autem sunt colore subflauæ, * eximia quadam agilitate mobiles, ceruices admodum extensas habentes, oculósque tum inflammatos, tum impudentes, atque adeo intuentes ferinum. Sint etiam latiore capite, corpore autem atque ventre crassiori, meatúmque habeant magis ad extremum caudæ locatum: quæ non inuoluta, sed potius conuersa esse debet: ac deinque tranquillum incedant: qua sanè re à masculo distinguitur fœmina, quodque caninos dentes habeat plures duobus. Iam verò si caudis capitibúsque amputatis, exanguia protinus, immobiliáque, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernantur, ad medicaminis compositionem non conferunt. At si motum, sanguinémque conseruare aliquandiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad conficiendos trochiscos, quatenus dictum est. Porrò medicamenta reliqua contundere, cribroque incernere quàm subtilissimo oportet: nam læuia insigniter admodum mihi iuuare videntur, quòd facilius apponantur corporibus. Quæ conspergenda læuigandáque sunt, ea vino Falerno læuigentur & conspergantur. Deinde omnibus in hunc modum contritis, Hymettij mellis mediocriter cocti, libras denas adiices. At resinam chalbanúmque, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis: omniaque tandem manibus modicè opobalsamo inunctis, simul atque accuratè confundes: atque ita antidotum in vitreis aut argenteis vasis repones. Non autem vehementer ipsa replebis, sed relicto quodam spacio, quò medicamentum perspiret. Quare frequenter operculum detrahes, vt & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius vsus contingat. Quippe haud modico tempore ad concoctionem indiget, vt quando vsus postulet, antidotus probè sit cocta. Concoquitur autem plurimum duodecim annorum spacio. Cæterùm qui vigentiore ipsa vti volunt, etiam quinto anno, septimóque eam exhibent: præsertim iis qui à virulentis bestiis, & à cane rabido sunt commorsi: necnon in medicamentis letalibus. Est autem potens medicamentum adusque triginta annos. Nam in aliis affectibus, vbi tanta noxæ causa non est, sufficere videtur, cùm vsus exigit, etiam sexagenarium. Etenim vbi huius antidoti facultas est valida, si sumatur post pharmacum purgans, eius operationem supprimit: si verò imbecilla, minimæ purgationem impedit. Iuxta differentias autem affectuum, ipsius medicamenti quantitatem metimur, congruúmque mistutæ modum administramus. Siquidem præter affectus dictos, capitis diuturnos dolores atque vertigines sanat, auditúsque difficultatem, & oculorum hebetudinem corrigit. Comitialibus etiam opitulatur: reiicientésque sanguinem plurimum iuuat, si quis ipsam cum symphyto decoctam, dilutámque ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorum vermes exterminat, hepaticos & lienosos restituit, dysenterias, lienterias, voluulósque, præsertim cùm intestina vacant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiúsque robur est exolutum, nec morbus viui potionem admittit, theriace epota sudorem sistit, & collapsas vires corroborat. Iam verò in mulieribus etiam menses educit, & vteri sedísque suppressas hæmorroidas subinde aperit. Nam cùm varia mistáque facultate sit prædita, ideo alia diffundens extenuansque, cogit vt excernantur: alia ob virtutis imbecillitatem præter modum fluentia, solet, vires instaurans, cohibere. Quinetiam vniuersis articularibus morbis auxilio est, cùm præterierit augmenti tempus, vigorísque status accesserit: tunc nanque somentis dolorem leniẽs, antidotum propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio vsi sæpe succurrimus elephantiacis. Nec verò corporis tantum, sed animi quoque affectibus auxiliatur. Quippe melancholicis vitiis, si sæpe exhibeatur, medetur, ipsam atram bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanam conuenit, quandoquidem ab atra bile trahit ortum. Ego igitur multos laborantes quartana, hoc præsidio facile liberaui. Nam vomitu prius secundum cibum ipsos euacuans, deinde in sequenti die succum absinthij exhibens, ita horis duabus ante accessionem propino antidotũ, protinúsque eger frequenter liberatur ab accessione. Aquæ etiam pauorem, omnium morborum pessimum, qui morsos à cane rabido sæpe inuadere solet, tollere hoc medicamen consueuit. Quo quidem morbo correpti, aquam timent, ac propter multam ariditatem, humidi desiderio tenentur, cæterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, vt aquam fugientes, inarescãt, & conuellantur, ob febrim qua intus vruntur: misertimóque tandem mortis genere intereant. Canem porrò furentem & rabidum, ab eo qui nihil tale perpessus sit, facile dignoscere licet. Siquidem si audieris gracilem corpore, siccum, oculis inflammatis, cauda demissa, spumante ore, lingua exerta, eáque bilis colore infecta, obuium quenque insiliisse, citráque rationem cucurrisse: deinde rursus subitò volentẽ consistere, furore quodam insano percitum, momordisse non sibi antea præuisos: hæc inquam si in eo sic habere intellexeris, statim rabidum esse canem intelliges. Quare vulnus ab ipso illatum longè vastius efficies, carne multo interuallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perueniat: sed foramen diu, quadraginta vt minimum diebus, patescat, vt per ipsum canis virus emanet. Cauteriis igitur admodum candentibus locum solemus adurere, & aliis vti medicamentis, quæ extrahendi vim obtinent. Ego verò antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in vulnus indidi, vt cucurbitulæ instar exugeret, ab altóque virus ipsum extraheret: vt quæ non modò epota, sed etiam admota extrinsecus rabidorum morsibus præsentaneum remedium existat. Sed neque ad pestilentem lucẽ (quæ & ipsa veluti fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspirationes insiliens, haud vnum aut alterum hominem, sed plures quoque ciuitates depascit, vastat, & populatur) reperire est alius efficacius remedium. Nam quemadmodum constat diuum illum Hippocratem, per solam alterationem aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentem eius constitutionem, nimirũ per totam vrbem ex aromaticis lignis, & suauissimis floribus, variis pyris extructis, vt aërem purum hoc modo redditum, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa quoque ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidem ipsam in pestilẽti aëris statu, neutiquam malo corripi sinit: correptis autẽ mederi

Viperæ quales sint deligendæ.

Viperæ fœminæ masculiq; discrimina.

Theriaces conficiendæ ratio.

Theriacam reponendi ratio.

Theriacam duodecim annis ad perfectionem coqui, esséque validam vsque ad annos triginta, iuuaréque etiam sexagenariam.

Theriaces probandæ ratio.

Theriace quibus opituletur affectibus.

Theriace corporis & animi affectibus auxiliatur.

Quartanæ febris curatio.

Aquæ pauoris omnium morborum pessimi descriptio.

Canis rabidi notæ.

Morsus à rabido cane contracti curatio. Morsum rabidi canis esse conseruandum apertum, vt minimũ quadraginta dies.

Theriacam etiam admotam vulneri, auxiliari canis rabidi morsui.

Pestilentem luem esse veluti feram quandam, ab aëris putredine exortam, eique nihil efficacius Theriaca.

Pestilentiam ab Athenis abegit Hippocrates per totam vrbem varias pyras ex materia aromatica extruens.

Theriaca, ceu ignis purgatorius existit.

potest malitiã inspirati aëris inalterans, nec ipsam amplius grassari permittens. Quare in prospera quoque valetudine, vt crebrò vtaris hac antidoto, consulo, sed præcipuè dum per horridam hyemem iter facturus es. Iam verò antidotus hæc sensus omnes confirmat, acuit mentem, adeóque ob varietatem miscellæ, ab iniuriis corpus securum facit, vt ne à deleteriis quidem euinci possit: vt fertur de Mithridate, qui non theriace (vt quæ nondum erat) sed alia antidoto, quam Mithridation appellauit suo nomine, præmunitus, non potuit veneno interire. Cùm enim à Pompeio victus, in extremis cogeretur sibi sano per venenum mortem consciscere, medicamento copioso epoto, ipse quidem ob præsumptam antidorum defungi vita non potuit: filiæ autem, quæ ob eximium erga patrem amorem, oppetere cum eo mortem volentes, idem medicamentum hauserunt, subitò animam exhalarunt. Quod Mithridates sentiens, Pysto suo familiari iniunxit, vt ipsum iugularet: qui pharmaci opus absoluens ferro, eum mori violenter coëgit. At verò theriace vtendum est post absolutam coctionem, interdum quidem instar Ægyptiæ fabæ, cum binis aquæ cyathis, vbi exiguum ad concoctionem ipsius interuallum erit: interim verò auellanæ nucis magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci distributionem es habiturus. Cæterum per æstatem neutiquam id pharmacum capere consuluerim. Similiter ætate florentibus, calidissimísque naturis, nec multum, nec sæpe id exhibendum censeo: iis verò qui iam inclinant, & plurimum, & crebrò, non ex aqua, sed ex vino, vt propinetur, suadeo. In pueris omnino vitandum id medicamen est, vt quod facilè corpora eorum dissoluat. Memini siquidem aliquando puellum ea intempestiuo vsu antidoti dissolutum fuisse.

Mithridates præmunitus antidoto, vinci à veneno non potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

Theriace vtendum esse post absolutam coctionem.

Theriaces propinandæ quantitas.

Theriaces vsu quibus ætatibus & temporibus cōgruat, & quibus minimè.

Theriace corpora puerorũ dissoluit.

De salibus theriacis.

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciunt, modicè tamen ac longo tempore. Neque enim euanescit ipsorum facultas, tametsi ex combustis viperis conficiantur. Multa siquidem euadunt ignis commercio meliora, aut latentem naturam edit. Aurum quippe iudicamus per ignem: adulteratúmque igne coarguitur: ac flamma exactè purgatum, esse probum apparet. Ferrum igne mollescit, flexúmque nobis ad multos vitæ vsus est aptum. Nunquid etiam plurima quæ ingeruntur in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea redduntur? Etenim (vt alia præteream) vinum statim ab vuis pressum, est crudum: à Solis autem igne concoctum, suauissimum & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exurit: cocta verò cicatricem inducit corporibus. Lapis Phrygius crudus acerrimus est: ignitus & cum aliis quibusdam tritus, fit oculorum præsentaneum remedium. Spongiæ combustæ cinis, sanguinis fluxionem potenter inhibet. Viperæ itaque simul omnes integræque combustæ, insitam prauitatem deponunt, ab ignéque salutares redduntur. Peculiariter autem sales medentur maximè affectibus per summam cutem obortis, leucis dico, lepræ, atque agresti impetigini: abigúntque pediculos, propriè ex corruptione enascentes. Prætereà dentes optimè abstergunt, erodique ipsos non permittunt, ac flaccidas gingiuas condensant, earúmque fluorem atque putrilaginem reprimunt. Præparatio autem eorum est talis: Viperæ prædictis similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non plus biduo post venationem sumantur. Præstiterit tamen si eodem die quo sunt captæ, iis vtaris. Deìn salis ammoniaci, vel communis, colore albi, & leniter splendentis, modius Italicus. Cum quo tunduntur minutatim, gentianæ Creticæ lib. j. s. aristolochiæ rotundæ tantundem. Centaurij tenuis comæ lib. ij. cardamomi, Armeniaci prasij, sing. vnc. vj. Stœchadis montani, selini, chamædryos Creticæ, singul. lib. j. rutæ satiuæ seminis tantundem. Melle Attico hæc vniuntur, & selibra ipsorum in ollam fictilem vacuam conijcitur. Postea quatuor serpentes viuæ: mox scillæ teneræ, admodúmque recentes, quinque numero, conciduntur minutim: ita reliqua aliorum pars dimidia adijcitur: atque vbi cooperueris ollam, lutóque diligenter obleueris, quatuor foraminibus ipsam pertundes, vt per ea vapor coctionis mensuram indicet. Nam primùm fumus copiosus, obscurus, turbidúsque expirare videbitur, notãs ignem iam inuasisse bestias: quem quidem ne inspires ipse, tibi summè cauendum est. Postea vbi vapor cessauerit, & tenuem quandam flammam per foramina exhibere conspexeris, tunc ipsa exquisitè esse cocta censeto: atque ita ollam ab igne tollito, tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligenter eos tundito, & cum his quæ subdam, incernito. Rutæ agrestis seminis, hyssopi Cretici, sing. vnc. ix. agrestis fœniculi seminis, nardi Celticæ, stachyos Scythicæ, singul. vnc. vj. petroselini Macedonici vnc. iiij. amomi vuæ vnc. ij. origani heracliotici summitatum vnc. ix. hormini seminis torrefacti vnc. iij. thymi Attici summitatum vnc. ix. Malabathri Indici fol. vnc. iiij. baccarum iuniperi Laconici carnis lib. ij. coriandri satiui sem. vnciaa vj. piperis albi & nigri, singul. vnc. ij. silphij rad. vnc. x. zingiberis lib. ij. satyrij sem. vel rad. pulegij montani, seselis Massaliotici rufi, tordyli montani seminis, menthæ, singul. vnc. vj. casiæ optimæ vnc. ij. cinnamomi vnc. j. Rursus omnia contundito, concernitóque & reponito in vitreis vasis: neque vtaris ipsis nisi post dies ferè denos. Porrò ego sales ipsos aliàs præparaui, non viperas, sed earum loco tantundem theriacorum pastillorum, vnà cum aliis medicamentis comburens: qua industria ipsos longè præstantissimos feci.

Aurum iudicari per ignẽ.

Ferrum igne mollescere.

Viperas combustas, salutares ab igne reddi.

Sales Theriaci quibus auxilientur affectibus.

Sales Theriacos præparandi ratio.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum, ea omnia huic qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illum ex industria reliquimus.

GALENI PERGAMENI
De antidotis,
LIBER PRIMVS.

Medicamenta quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta, affectibus auxiliantur, antidotos Medici appellant. Tres autem in vniuersum differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ siquidem letalium medicamentorum gratia offeruntur: quædam contra virulentas feras opitulantur: aliæ affectibus ex praua victus ratione obortis succurrunt. Sunt quæ tres hosce pollicentur vsus, vt theriace ab Andromacho præparata, quæ Mithridation dictam ab vsu hominum relegauit. Siquidẽ cùm theriace haud

Antidoti quæ dicantur.

Antidotorum tres differentiæ.

Theriace, Mithridatium ab vsu expulit.

haud exiguam viperarum carnem contineat, hoc nomine ad viperarum morsus præstantior quàm Mithridation existit. Ad alia verò Mithridation nihilominus valet: imò est etiam in quibus præstantius se exhibeat. At non easdem vires obtinent ipsæ antidoti, & post noxia medicamenta, & ante eadem assumptæ. Nam quæ ipsarum quantitas, cùm præsumuntur, sufficit vt hominem illæsum custodiat, ea quadruplo, aut quincuplo aucta, cùm post venenum datur, auxilio est: idque non semel quotidie, sed bis. Quòd si quis etiam singulis diebus, quemadmodum nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, vel vt ipse Mithridates, medicamentum capiat, omninò à deleteriis venenis erit securus: vt Mithridatem ferunt, cùm exitiali hausto medicamento, potius mortem oppetere, quàm subiici Romano imperio, elegisset, nihil repetisse quod perimere ipsum potuerit. Porrò Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa theriace, instar fabæ Ægyptiæ, deglutiebat citra vllum liquorem: à qua postea, cùm in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaueris succum. Rursus autem cùm cruciaretur vigiliis, coactus fuit ex theriace inueterata, cæterùm ex opio confecta, aliquantulum addere. Quippe eiusmodi medicamenta, si vetustiora sint, ipsam papaueris lacrymam longè mitiorem obtinēt. Danda autem maxime opera est, vt medicamenta ex quibus huiuscemodi antidoti præparantur, quam exploratissima sint: quandoquidem passim solent adulterari. Quæ quidem vt exquisitissima haberem, ipse inuisi aliàs tum Cyprum, tum Palæstinam Syriæ: nauigauique in Lemnum. Porrò in quo singula medicamenta alia gustu aut odore præstant, in illo sane, id quod validum est, principem inter similia specie, sibi vendicat locum. Sic enim mel dicimus præstantissimum esse, quod dulcissimum & acerrimum inter omnia alia fuerit: quódque colore pallidum, media sit consistentia, defluénsque sensim, suam continuitatem tueatur. Danda autem opera est, vt quod vinum hisce medicamentis miscetur, validum atque firmissimum sit, ita vt non immutetur amplius. Etenim imbecillima & aquatissima vina, aut vehementer austera, maximéque omnium vinorum acescentia (hæc enim sunt alba & tenuia) vbi præuenerint primis annis acescere, reliquo tempore permanent. Hæc autem vt caput minimè feriunt, sic nec corpus manifestè calfaciunt, nec concoctioni in ventriculo & venis quicquam perspicuè conferunt, nec alendo corpori subministrant: quamuis inter omnia vina celerrimè inueterentur, hoc est, promptè in veterascentium qualitatem mutentur: quæ qualitas, acrimonia est cum perspicuo calore: postea verò, amaror, in quem acrimonia mutatur. Cæterum vt vina ipsa vel acorem, vel amaritudinem contrahant, locus in quo asseruantur reposita confert. Qui quidem optimus initio est frigidus: postea verò calidus: ante contrario, calidus per initia. Nam tepidus, facilè ipsa in acorem vertit. Nonnulla autem sunt adeò imbecilla & aquosa, vt ne initio quidem frigus tolerent. Ac talium custodiendorum gratia, Pater meus sæpe copiosa calidáque, in calidissimam domum coniecta, vasa repleta occultabat: qua industria vsus, nunquam habuit acidum vinum, sed celerrimè omnia veterascentia. Quò autem nunquam ab scopo aberraret, vasis infundebat vinum non nouis, sed ex quibus aliquod iam vetus vacuasset: curabátque vt furni, focique in propinquo ipsi thecæ vinariæ essent: qua ratione etiam in multis Italiæ locis vinum calfieri intellexi. Verùm quæ in hunc modum parantur vina, vt firma durabiliáque sunt, sic capitis dolorem conciliant, propter fumi qualitatem quam contraxerunt. Itaque eiusmodi omnia vina medicamentis componendis, quæ intra corpus sumenda sunt, euitabis. In emplastris verò, & aliis quæ extrinsecus imponuntur medicamentis, etiam talibus vti, si meliora desint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernum vinum, quod nondum præ vetustate amaricet, optimum est. Præstat autem ad theriacen deligere id quod dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cuius solicitudo in medicamentis quæ deglutiuntur, habenda est. Iam verò mel omne vetustum, redditur ex coctione amarum: neque id mirum est, cùm vel citra cocturam, tempore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit inueteratum, fugiendum ad antidotos est. In vniuersum autem, Medicum debere esse peritum omnium stirpium, aut plurimarum, oportet. Si quidem compositorum medicaminum virtus, vires simplicium sequitur, exigua quadam in ipsa composituræ ratione differentia obueniente. Differentiæ autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbæ, spinæ virgulta. Porrò theriaces compositio quam descripsit carmine Andromachus, habet in hunc modum.

Antidotos dū post venenum dantur liberalius esse exhibendas quàm si præsumerētur.

Mithridates cōmunitus antidoto, perimere se veneno non potuit.

Antoninus Imperator singulis diebus vtebatur theriace, instar Ægyptiæ fabæ.

Antidoti vetustiores, papaueris lachrymam longe mitiorem possident.

Galenum medicamentorum conquirendorū gratia, varia peregrinatum esse.

Medicamēta exploranda.

Mel optimū quale esse debeat.

Vina quæ celerrimè omniū inueterentur.

Veterascentiū vinorum qualitas est acrimonia cū perspicuo calore, cui postea succedit amaritudo.

Vina reponēdi ratio.

Tepidus locus vina in acorem vertit.

Sæpe conducere ad celerem concoctionem.

Vina quæ maturuerūt præsidio ignis, capitis dolorem conciliant.

Vina antidotis emplastrisque comoda, qualia esse debeant.

Mel vetustum ex coctione amaricat, id quod tempore vel citra cocturam perpetitur.

Compositorū virtus, vires simplicium sequitur.

Stirpium differentiæ quæ sint.

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem conficiendæ Theriaces explicat: quæ omnia consultò reliquimus, quòd sint prorsus eadem quæ habentur in commentario ad Pisonem. Itaque ea tantum annotabimus impræsentiarum, quorum in illo non meminit.

GALENVS.

Quod pertinet ad viperarum capturas, neque iuxta marina loca, aut aquas salsuginosas venandæ sunt. Quippe antidotum ex huiuscemodi compositum viperis, sitim conciliat. A fœtis etiam est abstinendum. Iam verò, dum coquuntur, salis iniici debet, si quidem conuenienti tempore viperas ceperis, modicum: sin autem æstate, nihil. Panis ad conficiendos artiscos soleo miscere ipse vipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui nisi probè sit tostus, verendum est ne pharmacum ipsum acescat. Satius autem est vt multò citius siccentur, aridum panem cum ipsis carnibus accuratissimè læuigare, ac sic tenues orbiculos fingere, quàm si etiam brodium viperarum affundas. Reponi autem debent vbi assiccati fuerint, in vase stanneo, vitreóve, aut aureo. Cæterum vitreum quidem & aureum, nullum dolum admittit: stanneum verò adulteratur plumbi mistura. Tale igitur vitare conuenit in vniuersis antidotis: veluti & quod argento non purgato confectum est. Celerrimè namque & huic ærugo oboritur. Durat vigor ipsorum orbiculorum, si curiosè sint resiccati, & repositi, tribus & quatuor annis. At scillini trochisci, ex tribus scillæ optimè tostæ partibus, & duabus tenuissimæ farinæ erui, similiter conficiuntur.

Viperas venandi ratio.

Artiscos Theriacos conficiendi ratio.

Vasa vitrea vel aurea nullum dolum admittere, stannea autē adulterari plumbi mistura, ac proinde ablegandа ab antidotis.

Scillinorum confectio.

Post hæc subdidit Galenus descriptionem magmatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Pisonem.

GALENVS.

Ex medicamentis quæ theriacem constituunt,

longum piper solet adulterari. Cæterùm adulteratum quidem, affusa aqua soluitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, verum sagapenum statim aqua rigatum soluitur: quod non tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multísque, ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason continebat, conciliauit exitium. Nam de industria nonnulli antidorum præparantium, ipsam vt laudatissimam iniecerunt: quòd collytiis inditam, optimum esse medicamentum viderent. Quemadmodum igitur in pueris gemellis inuicem similibus, qui quidem non eis assueuerunt, alterum ab altero nequeunt discernere: iis autem qui vnà vixerunt, facillima est ipsorum dignotio, ita qui inter singula medicamenta est versatus, facilè vel minimas eorum differentias cognoscit: quæ latent illos, qui ipsa semel tantum aut bis conspexerint. Rosæ ad theriacem eligendæ sunt aliis omnibus rubentiores, atque odoratæ magis. Vnumquodque siquidem præstantissimum est, quod proprium generis sui odorem valentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, non rugosa, neque exilia, sed quæ probè nutritam, solidámque consistentiam sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis aduehitur; quod quidem cadauera supra ipsum iacentia, diutissimè tueri à putredine proditur. Opobalsamum adulteratur plurimis modis, quos premo, ne quis forrè doctrina mea abutatur. Quare neque eos probo, qui scripturas letalium medicamentorum inuulgant. Porrò cinnamomum optimum debet odoratissimum esse, gustanti calidum: colore autem tale, vt si quis lactis colorem fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricum (quod sanè adulterium nullum admittit) laudatissimum est, quod leuissimum: vt densum, graue, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flauissimus, odoratissimúsque existens, longo tempore in vigore perdurat. Iam verò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio iniicienda est. Carpesio etiam sæpe loco phu vtimur: est enim similis genere cum eo facultatis, sed valentioris, nonnihilque odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica, quæ radix quidem est (licet ob similitudinem formæ quam cum spicis habet, spica nardi vocetur) non est emenda elota. Vnguentarij quippe, coquentes prius eam, vt ad alia ipsius decocto vtantur, postea inutilem vendunt. Rheon quoque ipsum adulteratur. Quandoquidem statim in regionibus vbi gignitur, recens nonnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorem reddat: quem postea cremorem, vbi accuratius percoxerint, ceu purum, atque ab aquæ mistura alienum, ad nos transmittunt: sicuti & rheon ipsum siccatum, tanquam neque id prius cocturam fuerit expertum. Cognoscetur tamen facilè dolus: nam eiusmodi rheon nec densam, compactámve substantiam possidet, vt quod integrum est, sed rarius apparet, astrictionémque aut obscuram, aut planè nullam gustanti exhibet: quam tamen rheon vigens validissimam possidet.

Sagapenum aqua rigatum soluitur.
Chalbani pars transit in sagapenum.
Casia in cinnamomũ conuertitur.
Opocalpasum est letale, reperiturque in myrrha.
Præstantissimum esse medicamentum quod propriũ generis sui odorem valentissimum possidet.
Scordium cadauera incorrupta tuetur.
Letalium medicamentorũ doctrinam inuulgandam non esse.
Cinnamomi optimi notæ.
Agarici optimi notæ.
Croci optimi notæ.
Carpesij facultas.
Spica nardi radix est, sed ob similitudinem quam cum spicis habet sic appellatur.
Rheon adulterandi modus.
Rheon esse vehementer astringens gustus.

Deinceps Galenus modum praparanda Theriaces tradit: qui quidem iam expositus est in commentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Democrate, atque etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi vnicè commendat Galenus, eique esse inhærendum censet) studiosi breuitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI De antidotis,

LIBER SECVNDVS.

QVandoquidem de Theriace toto priore libro tractauimus, in præsenti de cæteris antidotis disseramus, ab iis quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnésque internos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij. s. obolos iiij. opij drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vj. polij. drac. v. obol. ij. costi tantundem: spicæ nardi drac. vj. obol. ij. casiæ drac. v. obol. ij. thuris drac. vj. seseleos drac. v. obol. ij. hypocistidis succi drac. vj. acori drach. ij. scordij drach. vj. obol ij. folij drach. iiij. salis drach. vj. cypheos drach. vj. obolos ij. myrrhæ drach. vj. croci drach. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem: styracis drach. v. obol. iiij. dauci seminis drac. vj. obol. iij. zingiberis drac. vj. obol. ij. phu Pontici drac. ij. petroselini drac. iv. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicæ, sing. drac. iiij. hyperici, acaciæ, vtriusque drac. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drac. iij. Thalspi drac. vj. obol. iiij. meu athamantici drac. iiij. rosarum siccarum, cardamomi, sing. drach. iiij. gummi drach. ij iunci odorati rotundi drach. vj. obol. ij. opopanacis tantundem: opobalsami drach. vj. obol iv. chalbani drach. vij. scinci drac. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vj. obol. ij. vini Chij quod sit satis: mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Ælij Gaij, ad letalia & virulenta omnia: quæ, si inspergatur vbi frequentant serpentes, eos fugat. Facit ad omnem oculorum fluxum, & reliquarum partium. Discutit omnes molestias animi, febrésque longas & circuitu repetentes persanat. Ad hæc, menses, fœtúsq; absq; difficultate educit, auxiliatúrq; phthisicis, auellanæ nucis instar epota, cũ aquæ cyathis quaternis. Ad vipereos tamen morsus, ex vino exhibetur. Myrrhæ drach. xij croci, nardi, vtriusque drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drac. iv. chalbani drac. ix. resinæ terebinthinæ drac. v. piperis albi drac. x. longi drach. xxxij costi drac. viij. thuris drac. xij. lachrymæ papaueris tantundem: scordij drac. L. polij. drach. iv. hypocistidis succi drach. xij. petroselini drach. viij. seselis drach. xiv. dauci seminis drach. xvj. opobalsami drach. xij. opoponacis tantundem: castorei drach. viij. mellis Attici sextar. ij. Conficito.

Antidotus Ælij fugans serpentes ad compluresque affectus perutilis.

Democratis Antidotus ex sanguinibus, ad venena.

Sanguinis anserini, & marinæ testudinis, & anatis, & hœdini, siccorum omnium, sing. drac. ij. Myrrhæ stillatitiæ, spicæ nardi, sing. drac. x. cinnammomi drach. vj. rosæ fol sic. drac. viij. iunci rotundi,

Antidotus ex sanguinibus à Democrate scripta.

rotuodi, rhuria, costi, singul. drach. j. amomi, pipetia albi, vtriusque drach. iij. piperis longi drach. j.s. croci drach xij. casiæ drach. viij. trifolij radicia drach. v. polij rantundem: opobalsami drach. iij. petrofelini drach. iiij. baccarum iuniperi, acoti, rheu poorici, meu, dictamni, phn, ammonlaci thymiamatis, fœniculi, sing. drach. ij. agarici drach. ij. s. saxatilis rutæ drach. iij. dauci drach. ij. anisi, asari, amcos, cumini, sing. drach. j.s. sem. napi syluestris drach. iij. scordij Cretensis drach. v. mellis optimi duplum omnium. Dertita omnia, coctóque melle excepta, vasis indito.

Rosacei pastilli confectio ex Damocrate.

Rosaceorum pastillorū cōfectio ex Damocrate.

Rosæ virentis foliorum lib. iij. iunci rotundi drach. xx. myrrhæ drach. xij. croci drach. viij. Contusis rosis atque per setaceum transmissis, addantur reliqua comminuta: ac postea rursus simul tundantur, redigantúrque in prægrádes orbiculos.

Crocomagmatis preparatio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach. c. myrrhæ pinguis, rosarum siccarum, amyli, gummi, sing. drac. l. Omnia vino odorato, marinæ aquæ experte, excipiantur & læuigentor, ac denique in trochiscos fingantur.

Antidotus quā Præsagientem nominant.

Antidotua Præsagiena nomine: qua ebibita, venenum cum cibo sumptum, prorsus reddetur vomitu. Lemniæ terræ drach. j. obol. ij. baccarum iuniperi drach. ij. læuigentur exactè cum olei dulcia pauxillo. Propinarur ex mulsa, nucis pooticæ magnitudo.

Asclepiadis, ad eos qui letalia biberunt, remedia.

Remedia ab Asclepiade scripta ad eos qui letalia biberunt.

Papaueris lachryma epota, confert mouere vomitum ex hydrelæo calente, vel ex oxycrato calido, aluúmque clysmis subducere, Opio epoto, merum copiosius statim bibitum iuuat: aut piper cum vino. Conducit etiam lac asininum baustum: atque clysmi mitiores. Sumpto aconito, iuuar manipulum rutæ, læuigatum, vino meraciori, ebibere.

Si alitercum nocuit, lac asininum, vel quoduis aliud, cum mulsa calida opitulatur. Si viride coriandrum, auxiliatur vinum meracum potum, & pingue ius gallinarum. Lepore marino assumpto prodest lac asininum bibere: sin minus, vaccinum, aut caprillum. Si toxicum potum sit, vinum dulce adiuuar, oleum rosaceum, sanguis caprillus, seménque napi contritum ex vino. Quibus fungi obsunt, dari debent raphani crudi quamplurimi: item vinum meracum, & cineris sarmentarij lixiuium,: præterea nitrum aceto dilutum, aut fæx vini combusta, tritáque cum aqua: aut absinthium ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingesta, succurrit absinthium potū cum vino, castoreo, & ruta. Proderit & oxymeli potare, & vomitiones ciere. Buprestī assumpto, passi plurimi potus, ac dein vomitus opitulatur: necnon lac calidum bibitum, decoctúmque ficuum in potu datum. Si cantharides haustæ sint, conducit passum ex oleo bibere, plurimúmque etiam lactis haurire, & plures nucleos pini esse: aut cantharidum alas, pedésque cum melle detritos linctu assumere. Psilothro hausto, prodest calentis olei potio, & vomitio excitata: necnon lac caprillū. & maluæ coctæ succus, si cum oleo hauriatur. Spuma argēti pota, auxiliatur piper, apium, myrrha, cum vino læuigata, bibitáque. Gypso ingesto, dari debet potui, cineris sarmentarij lixiuiū, & thymus ex aqua tritus. Lacte in grumos coacto, iuuat aceti potio. Item coagulum ex aqua fontana bibitū. Vel sulfuris, silphiique æqualis portio, læuigata ex posca, bibitáque. Hirudinem deuoratam, alij muriæ, alij vinis, alij aceti potu expellere tentant.

Asclepiades spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere iubet, vt hirudo spongiæ infixa extrahatur. Qui cerussam hauserint, iis confert olei calidi potus, vomitúsque: necnon lactis asinini haustus. Cùm autem ignoratur species deleteriorum quæ aut comesta, aut bibita sunt, aquā affatim calidam cum oleo propinare conuenit, ad vomitúque incitare. Vtile etiam fuerit, & circuncidere somnum, subscriptísque cōfectionibus vti.

Apollonij pharmacum præseruatiuum veneni.

Antidotus Apollonij à veneno præseruans.

Rutæ folia xx. nuces iuglandes ij. salis grumos vnus, caricæ duæ. Offerantur simul ieiuno stomacho: noxam quippe à letalibus prohibent. Aliud. Baccarum iuniperi drach. ij. lemnij sigilli drach. ij. & obol. ij. trita excepráque oleo reponito. Porrigitur ex hydromelite instar auellanæ nucis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, si quando eorum qui * inuitassent ipsum, habebat fidem suspectam.

Athanasia Mithridatis.

Antidotus Mithridatis, Athanasia dicta, ad letalia medicamenta, & cuiuslibet virulenti ictum. Auxiliatur etiam ventriculo, in quo cibus acescit: necnon sanguinē spuentibus, diuturna tussi infestaris, ac breuiter iecorariis & lienosis, vesicæque & vteri affectibus. Piperis albi grana xl. costi, meu, asari, acori, dauci Cretici seminis, petroselini, nardi Indicæ, lapidis Nestotitis, sing. drach. iiij. croci, myrrhæ, singol. drach. viij. cinnamomi, casiæ, sing. drach. xij. mellis Attici cocti quod sit satis. Datur nucis auellanæ magnitudine, ex mulso temperato.

Antidotus Zopyria vocata, ad prædicta omnia, ad aliósque affectus efficacissima.

Antidotus Zopyria.

Opobalsami drach. iij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticæ, iunci rotondi floris, cinnamomi, characij, costi recentis, piperis longi, hypocistidis, polij, piperis Peræatici, scordij, meu Cretici, cardamomi, sing. drac. iiij. thuris masculi, carpobalsami, dictamni, sing. drac. vj. petroselini, casiæ rubentis, singul. drach. vij. croci Corycij drach. viij. mellis Attici quod sit satis. Datur nucis auellanæ instar, si febris abest, ex vino: febrientibus, ex hydromelite.

Mithridatis regis theriace, qua præmunitus, cū postea veneno extingui nō posset, sese gladio peremit.

Mithridatis Theriace, qua rex Mithridates vtebatur perpetuò, vt se à letali veneno assereret. Cùm itaque à Romanis captus esset, nec bis epoto veneno mori posset, gladio sibi ipsi mortem intulit. Confectio ipsius secundum Andromachum habet in hunc modum. Pastillorum scillinorum drach. xlviij. pastillorum theriacorum, piperis nigri, hedychroi magmatis, lachrymæ papaueris nigri, sing. drach. xxiiij. rosarum siccarum, iunci rotundi odorati floris, polij, scordij, seminis napi, iridis Illyricæ, agarici, cinnamomi, dulcis radiculæ succi, opobalsami, sing. drach. xij. roris marini drach. viij. myrrhæ, croci, zingiberis, rheu pontici, quinquefolij radicis, nepitæ montanæ, marrubij, petroselini, stœchados, costi, piperis albi, thuris, sing. drach. j. obol. ij. casiæ nigræ drach. iiij. piperis nigri drach. j. longi tantundem: meu, asari, acori, dauci seminis, anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis, singul. drach. iij. Excipiantur melle Attico, & cocto.

Theriaca Ælij admodum efficax.

Theriaca Ælij.

Bryoniæ radicis drach. xvj trifolij seminis, opopanacis, sing. drach. viij. aristolochiæ tenuis drach. xij. roris marini radicis, iris Illyricæ, zingiberis, opij, sing. drach. viij. rutæ syluestris seminis drach. xij. cumini Æthiopici drach. xvj. myrrhæ, casiæ, castorei, seselis, eryngij radicis, serpylli, lachrymæ

Cyrenaicæ,ſing.drach.vj. Medicæ drach.aij.ſagapeni drach. vj. croci drach. v. erui farinæ drach. aiiij.Finguntur paſtilli ex aqua trioholares, dantúrque cum vino.

Theriaca Euclidis.

Theriaca Euclidis, ad internos dolores, aſpidum morſus, pleuritidéſque, & quartaná febrem, ſi poſt vomitum, inſtar auellanæ nocis ſumatur. Caſtorei drach. vj. opopanacis, ſagapeni, ſeſelis, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubij, ſingol.drach.avj.ſtyracis, bituminis Iudaici, myrrhæ, ſingul.drach.vij. lachrymæ papaueris drach. viij.mellis lib.j.Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpalo autore.

Myrrhæ drach.iiij. piperis longi vel albi, opij, ſing.drach.ij.caſtorei obol.iij.s.cardamomi drach. iij. ſagapeni drach ij. Trita cum aqua in paſtillos coguntur, qui obolos duos pendeant. Propinentur ſinguli cum cyathis duobus Adriani vini, & aquæ fontanæ coctæ, quaternis. Si febris vrgeat, cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morſus rabidi canis.

Morſui rabidi canis potio Cratippi.

Cancrorum vſtorum drach.xx. myrrhæ drach. ij. croci drach j. s. gentianæ drach. j piperis albi grana x. vini quod ad excipienda ſit ſatis. Datur drachma vna, cum vini cyathis tribus temperati.

Candidum Baphulli.

Album emplaſtrum Baphulli, quod rabidorum morſibus commodiſſimè extrinſecus admouetur: datórque etiam cataporium ex eo nucis auellanæ inſtar, ad dies xl. Eſt autem alternis diebus amouendum à vulnere, ac rurſus, vbi elueris ſordes, imponendum. Ceræ ponticæ lib.ij. ſpumæ argenti, ceruſſæ, ſing.lib.olei veteris ſextarium: myrrhæ, medullæ ceruinæ, vtriuſque drach.ij. thuris drachma. Argenti ſpuma oleo coquitur, & cùm mutata fuerit, ceruſſa inſpergitur, ac cera miſcetur. Vbi tam ſpiſſum euaſerit, vt manus non inficiat, ab igne ſublato, medullam, myrrham, & thus inicito.

Diophantis medicamentum, ad ſcorpionum ictus, & phalangiorum morſus.

Diophantis medicamétum ad ſcorpionum & phalangiorum ictus.

Ariſtolochiæ drach. iiij. piperis drach. ij. opij drach.j.pyrethri drach.iiij.Fingantur paſtilli fabæ Ægyptiæ magnitudine, dentúrque duo deglutiendi, & vini meraci cyathi duo.

Aliud ad periculoſos ſcorpionum & phalangiorum ictus.

Rutæ ſylueſtris ſeminis, erucæ ſeminis, pyrethri, ſtyracis, ſulfuris viui, ſing.drach.vj. caſtorei drach. ij. Excipito teſtudinis ſanguine, ac ternos obolos ex meraco vino exhibeto.

Aliud ad eadem optimum, conferens etiam parturientibus ægrè.

Parturiétibus ægrè, medicamen conueniens.

Myrrhæ, caſtorei, ſtyracis, ſingulæ drachmæ. Opij drach. ij. chalbani drach. iij. Apij ſeminis acetabulum. Aniſi tantundem. Piperis grana xxx. Fingitur ex vino, datúrque drach. vna, ex vini hemina.

Viperarú morſibus pharmacum.

Epithema ad phalangiorum ictus, & omnis ſerpentis: quod etiam in potu auxiliatur. Sulfuris viui, chalbani, vtriuſque denarij iiij. Liquoris Libyci, nucum auellanarum purgatarum ſingul. drach. ij. vino diſſoluta, & melle excepta imponuntur. Ad viperarum morſus optimum pharmacum ab Apollodoro compoſitum. Cumini ſylueſtris ſeminis acetabulum: teſtudinis marinæ ſanguinis drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporini, drach.iij. hædini ſanguinis drach.iiij.Omnia miſta, vinóque optimo excepta, reponito: atque oliuæ magnitudinem, ex vini optimi cyatho dimidio, dum vſus poſtulabit, porrigito. Hæc antidotus, qua Marcus Cathegetes eſt vſus. Trifolij bituminoſi ſeminis, ariſtolochiæ rotundæ, rutæ ſylueſtris, erui inſolati, ſingul.drach.vj. Vino excipiuntur, fiúntque paſtilli drach.iiij.datúrque vnus ex vino & oleo.

Apollodori pharmacum.

Alia ad letalia, iecinoroſos, Inflationes ventris, & incipientes aquæ ſubter cutem ſuffuſiones efficaciſſima. Myrrhæ drach.v.nardi Syriacæ drach. v.s.iunci rotundi floris drach.ij.s.caſiæ drach.iiij. cinnamomi drach. iij. piperis albi ſeſquidrach. thuris drachma & obolus: coſti drachma. Excipiuntur Attico melle, finguntúrque nucis auellanæ inſtar, ac dantur ex mulſo vel aqua.

Complura alia ad eoſdem affectus, ex diuerſis autoribus congerit Galenus remedia. Nos verò ex omnibus ea in tuum gratiam, Candide Lector, elegimus, quæ & præſtantiſſima videbantur, & facilius parari poſſunt. Habes itaque omnes commentarios Galeni, in compendium enchiridiónque redactos, excepto fortè vno vel altero, ex quibus nihil ſucci exprimi potuit. Nam quod pertinet ad commentaria in Hippocratem, quidquid in eis continetur cremoris (niſi fatalia decreta conſilium noſtrum hoc intercipiant) hoc eſt, vniuerſas ſententias, inſtar Indicis atque alphabeti digeſtas, breui in lucem edemus. Tuum igitur eſt, illis bene precari, qui in hoc ſunt toti, vt tuis commodis ſeruiant, rectéque tuis ſtudiis conſulant.

DE

AD ORNATISSIMVM VIRVM, DOM. D. GASPAREM DE LA HOZ, CANONICVM SECOBIENSEM, SCRIPTOREM APOSTOLICVM, AC bonarum literarum cultorem maximum, Andreæ Lacunæ Secobiensis, Militis sancti Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus Commentarius.

VETVS prouerbium, & quàm verissimum est, mi Gaspar, Vir ornatissime, optimam esse mensuram in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & fiunt & geruntur, ab ea suam absolutionem, suam lucem, suúmque ornamentum sortiantur: nihi'que iustum, rectum, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnibus rebus) destituatur. Quamobrem si exquisitè expendamus singula, quæ cælesti illa machina ambiuntur, quæque supra cælos consistunt, omnia certè inueniemus exactam quandam mensuram, commoderationémque à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe vniformes illæ orbium cælestium lationes, perennes astrorum cursus, ordinatæ vicissitudines temporum, conspirationes elementorum, generationes denique omnium quæ supra terram, & subter illam fiunt, non aliunde quàm à symmetria quadam, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidem corporum, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum ex quibus constantur: morbus autem, ab hac symmetria recessus quidam & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reipubl. mensuras quasdam existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciam & vim, exemplo familiarissimo exponam, poëmata optimis documentis & sententiis exculta, si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, confestim stomachum mouent, nauseámque & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiam offendant, moréisque iuuentutis corrumpant, magnificè ab omnibus celebrantur: tantùm authoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Cæterùm cùm in aliis omnibus humanis actionibus, si rectè perfici debeant, mensura quædam exquisita desideretur, tum vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: vtpotè in qua, vel minima à pondere, ac mensura aberratio, soleat semper ægris periculosa & piacularis existere. Nam cùm generatio nostra, incolumitásque, miscellæ quatuor elementorum debeatur, certa quadam mensura confluentium & conspirantium in vnam eandémque temperiem: sanè si quando rhythmus huius soluatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinum, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimáque mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminarium augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita vt non minus cauendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen commentarios illos de compositione medicamentorum κατὰ γένη καὶ κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persua-

sumque

fumque haberem, neutiquam ex eorum lectione percepturos aliquid frugis,qui in ratione ponderum & menfurarum non effent adamuffim exercitati: fed potius occafionem capturos,qua fibi ignominiæ notam, ægris conciliarent fummam internecionem: precium operæ me facturum exiftimaui, fi quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & menfuras medicinales confcripta funt, aggerans, ea omnia paucis expofita, fub præfatione nominis tui, in publicam ftudioforum commoditatem ederem: vt vel ex hoc argumento, amicitia noftra, & numquam peritura neceffitudo, omnibus innotefceret: tibi autem, fi quis hinc fructus ab aliquo hauriendus effee, prorfus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de menfuris cuiquam aptius quàm tibi nuncupari potuiffent, qui (vt cæteras ingenuiffimas tui animi dotes impræfentiarum fubticeam) diu noctúque aftronomicis ftudiis indulgens, in eifque felices tuas horulas, haud ofcitanter collocans, non modò plagas has inferiores, fed cælos etiam ipfos metiris, mentéque fupra illos eueheris: contrà quàm faciunt plerique alij, qui vbi femel quæ pertinent ad cutem curandam funt nacti, adeò ingenuarum artium, bonorúmque omnium inftitutorum infelices obliuifcuntur, vt ne ineffe quidem fibi animam recordentur: ac proinde obruti, demerfique cœno fuarum cupiditatum, corporífque mole depreffi, eam quocumque tandem irruat, fequantur: tantum abeft, vt (exemplo tui) cælum vnquam fufpectent, aut in meditatione rerum pulcherrimarum afininas fuas cogitationes exerceant. Hi tamen mancipia vmbilici funt: à quorum ingenio tam abes ipfe, quàm qui longiffimè. Quippè ita veteris fortunæ bonis,quæ tuo marte acquifita,tibi quam largiffimè fuppetunt, vt eorum quidem quæ ex vfu funt, nihil defit corpufculo, amicífque omnia communia fiant: animus autem ipfe minimè ab eis præpediatur, fed ad altiora afpirans, excolatur atque locupletetur aliis ornamentis & opibus, quæ tantò illis fplendidiores & auguftiores funt, quantò mens noftra corpori dignitate antecellie. Quò fanè tam admirabili amore fapientiæ accenfus, etfi fluctibus negociorum numquam non obruaris, quæ maxima cum dexteritate adminiftras: femper tamen philofophiæ ftudiis incumbis, in eifque tam feliciter promoues, vt diuinum iftud ingenium tuum fæpenumero admirari compellar. Ne autem huic noftro commentariolo contingat, quod patriæ vtriufque noftrûm communi Secobiæ accidit, cuius quidem fuburbia funt ciuitate ipfa ampliora, non agam hîc tecum pluribus, cùm tempeftiuum iam fit, vt promiffis fatisfaciamus.

EORVM quæ metiri homlnes folent, quædam folida, corpulcota, grauia,& fibi cótinua funt, vt lapis, cera, lignum, & ferrum: quædam folida quidem & ficca, fed diffoluta & minutula, qualia accumulare confueuimus, vt hordeum, oryza, & triticum: quædam demum in liquidis fluidífque coofiftuot è quorum numero eft oleum, vinum, & mel. Quæ igitur fub prima differentia comprehenduntur, grauitate diiudicantur: cui negocio ftatera eft inuenta. Quæ verò humidam confiftentiam poffident, vafculi cauitate expenduotur. At ea quæ cùm fint arida, aggerari in cumulum poffunt, medio genere ambigunt: modò quippe ipfa libtate, modò vafculis menfurare confueuimus: quemadmodum liquores fluentes. Quanquam hi quoque fæpeonmero reuocantur ad ftateram. Liquida quippe omnia quæ corpori admioiftrantur, vniuerfi ferè iam ponderant, fi Hifpanos pharmacopolas excipias. Hi nanque non pondere, quemadmodum in Italia, Gallia, Germania, & Anglia mos eft, fed vafculi cauitate liquida medicamenta metiuntur: id quod equidem probare vllo modo ooo poffum. Nam cùm ea liquoribus, hi quidem grauiores fint, illi autem leuiores, atque teouium partium: certè neceffum eft, dum eos omnes ex æquo pari vafculi cauitate difpeofaot, grauiffimè interdum hallucinentur, capitalíque errore labantur. Nemini fiquidem in ambiguo eft, quæ craffarum funt partium, ea contracta & exigua mole plurimum continere fubftantiæ: vt pauxillum fub tumore laxiori, quæ raram confiftentiam fortiuntur. Etenim fi accipias vnam heminam olei, vini aliam, ac tertiam denique mellis: cóperies planè oleum quidem ipfum, vncias ix. pendere, vinum autem x. mel tredecim cum dimidia: ita vt hoc ad vinum fit fefquiplum. Quod verò aiunt, fe non vna eadémque meofura, oleum, mel, atque vinum metiri, fed eorum liquorum fingulis habere fuam deftinatam: id illos noo reddit à culpa immunes. Nam cùm in generibus fingulis oon paruum difcrimen fit penes grauitatem & leuitatem (omphacinum enim oleum, exempli gratia, quod oliuæ immaturæ fuderont, hyofcyaminúmve, tenuitate partium & leuitate, multis numeris ab irino relinquitur) cótingit fanè, vt dum cuiufque iodiuidui vociam vnam fefe adminiftrare arbitrantur, alterius quidem plus, alterius autem longè miaus exhibeant,

ac

ac ſic artis præcepta euertant. Deberent itaque aut liquores vuiuerſos librare, aut ſingulis eorum ſpeciebus, meuſuram peculiarem præſcribere: quam quidem inueſtigare, eſſet nimis operoſi negocij.

Porrò menſura olei erat Galeni tempore apud Romanos cornea, pellucidáque, & lineis quibuidã orbicularibus, quibus vnciæ diſcernerẽtur, inciſa. Sunt autem inoumera ponderum ac menſurarum genera, ſecundum varietates regionom ac morum. Quamobrem ea deſcribemus impræſentiarum duntaxat, quæ vrbi Romæ, antiquiſſimæ totius orbis metropoli, ſemper fuerunt familiariſſima: cùm præſertim Galenus vniuerſas ferè pharmacorum compoſitiones, ad menſuras Romanorum, ponderáque reduxerit, cum quibus, vbi expoſita fuerint, facillimum cuique erit, quæ apud alias ciuitates in vſu habeutur, conferre.

De ponderibus.

Nomina ponderum medicinalium, in quæ medici paſſim Incidunt, ſunt, mina, libra, vncia, drachma, ſcriptulus, obolus, ſiliqua, & granum. Romana igitur mina continet libras xx. Nam Ægyptia, & Attica, xvj tantùm conſtant. Libram autem xij. vnciæ conſtituunt, quarum ſingulæ ex drachmis octo conflantur. Porrò drachmam Galenus idem eſſe vult cum Romano denario: quamuis contendant aliqui, eam eſſe partem ſeptimam vnciæ. Conſtat autem drachma ſcriptulis tribus, quæ à Græcis γράμματα, ſcrupuli à neotericis, corrupta voce, appellantur. Quorum quiſque duos obolos continet: vt horum ſinguli, ſiliquas tres, quæ & ceratia dicuntur. At verò vnaquæque ſiliqua, grana quaterna pendet. Reperiuntur etiam creberrimè inter nomenclaturas ponderum, faba Græca & Ægyptia: ac præterea nux iuglans, & Pontica. E quibus Græca quidem faba, duos obolos pendit: Ægyptia autem, drach.j.s. At iuglans nux, ſiliquas lxxij, vt Pontica xviij. Quæ omnia ordine reſolutorio explicata, facilè ex hac tabella diſcernes.

Mina Ægyptia	vnc.xvj.
Mina Romana	vnc.xx.
Libra Romana	vnc.xij.
Vncia	drach.viij.
Drachma, ſiue denarius, ſiue olca,	ſcript.iij.
Scriptulus, ſiue ſcrupulus	obolos ij.
Obolus	ſiliquas iij.
Siliqua	grana iiij.
Faba Græca	obol.ij.
Faba Ægyptia	drach.j.s.
Nux iuglans	ſiliquas lxxij.
Nux Pontica	ſiliquas xviij.

Si igitur vbique locorum & gentium, libræ, vnciæ, & drachmæ, eſſent inter ſe eædem, liceret profectò nobis, iuxta Galeni dogmata, in quauis orbis plaga & regione, medicamenta citra diſcrimen præſcribere. Cùm autem euarient paſſim ea pondera, certè niſi quis omnia illa ad tabellam præſcriptam reuocet, ſinguláque adamuſſim expẽdat, priuſquam alicui pharmacum catharticum porrigat, fieri vllo modo non poteſt, quin ab ſcopo aberret, videlicet aut plus quàm ſit ex vſu, propinans, aut minus quam morbus poſtulet. Equidem experientia didici, Hiſpanicam vnciam Romana eſſe obolis duobus maiorem. Pariſienſem, ferè integra drachma. Colonienſis, Bruxellẽſis, atque Antuerpienſis vnciæ, ſunt ſimiles: quarũ ſingulæ Romanam tribus obolis ſuperãt. Ab hac, vncia Veneta (quam experiundi gratia, nuper in officina quadam librani) propemodum ſeſquidrachma relinquitur. Siquidem Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ vncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaque harum differentiarum poſſem ipſe iam in ſingulis horum locorum, numerum drachmarum intrepidè & augere, & detrahere: id quod mihi non perinde liceret abſque ſumma ægrotantium clade, ſi proportionem ponderum quam habent interſe mutuò, accuratè prius non exploraſſem. Quam cùm haberem perſpectam, cuidam adoleſcẽti, quem in ædibus illuſtriſſimi D.D. Ioannis à Mendoßa, Cæſarei apud Venetos Oratoris ſplendidiſſ. ſuſcepi curandum, vnciam vnam ſoluentis pharmaci exhibui: cuius in vrbe Roma propinare drach.vij. auſus non fuiſſem.

De notis ponderum quibus Medici in officinis vtuntur.

Vt autem Græcorum charactères, quibus pondera exprimunt, impræſentiarum prætereatn, ceu nihil ad nos pertinentes: Medici recentiores pro vncis, hanc notam ℥ vſurpant: quemadmodum hanc, ʒ pro drachma: ſimilitérque illam ℈ pro ſcriptulo: ſubdentes poſtea numerum quem expedire arbitrantur. Vt ſi ori ventriculi confirmando huiuſcemodi vnguen inſtitueremus: ℞ olei abſinthij, & cydoniorum, ana ℥ ij. nardini vnc.s. ceræ elotæ drach. v. pol. corallij, & menthæ, ana ℈ j. perinde ſonant ac ſi ſcribamus: Olei abſinthij & cydoniorum, ſing.vnc.ij. Nardini vnciam dimidiam: ceræ elotæ drach.v. pulueris corallij & menthæ, ſingulorum ſcriptulum vnum, &c. Quippe vox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni commentariis occurrit, cuiuſque partes æquas ſignificat. Præſtaret autem medicamenta ipſa, quæ in ſe humani generis vitam, necémque gerunt, minimè quidem notis aut numeris, ſed literis extenſis exprimere. Quandoquidem iota vnum ſublatum aut additum, imò verò etiam apiculus vnus, ſæpe ægros ipſos in exitium atque internecionem adegit. Porrò vt flores ſolent diſpenſari pugillis, ſic manipulis herbæ. Communiter autem volunt eſſe pugillum, quantum tribus digitis apprehendi poſſit: manipulum verò, quantum tota manu. Ac pugillum quidem hac nota. P: manipulum autem hac, M, noſtri Medici exprimunt.

Græca liquidorum menſura (quæ maximè ſunt in vſu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex commentariis Iacobi Syluij, Medici hac noſtra ætate clariſſimi, excerpta.

Cadus, ſiue Ceraunium, capit choas, hoc eſt, Romanos congios xij. vel libras menſurales cviij.

Choa ſiue Congius, ſextarios ſex capit, ſeu Atticas cotylas xij. ſeu libras ix.

Sextarios cotylas ij. ſeu libram vnam & dimidiam, ſeu cyathos xij. continet.

Cotyla, quam nonnulli heminam appellant, quartarios ij. ſeu vncias menſurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, vel vncias iiij. cum dimidia, exiſtens quarta ſextarij pars.

Acetabulum (Græci ὀξύβαφον vocant) ſeſquicyathum, ſeu vncias ij. & drach.ij. pendet.

Cyathus conchas ij. ſeu myſtra iiij. ſeu chemas v. ſeu cochlearia x. ſeu ſeſcunciam.

Concha myſtra ij. ſeu chemas ij. cum dimidia, ſeu drachmas ſex.

Myſtrum chemen vnam, & quartam eius partem, ſeu cochlearia ij. cum dimidio, ſeu drach. iij.

Cheme

Cbeme cochleatia ij. ſeu drach. ij. ſcript. j. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochleariom drach. j. ſcriptulum dimidium, graua ij. & duas quintas grani.

Porrò vinum nona parte pondos olei excedit. Mellis autem ad vinum proportio eſt ſeſquipla: hoc eſt, tertia parte mel ipſo vino grauius, vt liquet ex rabella ſubdita.

Ceraunium Italicum habet	OLEI lib. xc.	VINI lib. c.	MELLIS lib. cl.
Congius	lib. vij & ſemiſſem	lib. iij. vnc. iiij.	lib. xij. & ſemiſſem.
Sextarius	vnc. xv.	vnc. xvj. drach. v. ſcript. j.	lib. ij. vnciam vnā.
Cotyla	vnc. vij. drac. iiij.	vnc. viij. drach. ij. ſcript. ij.	lib. j. drac. iiij.
Oxybaphum	ſeſcunciā drach. iij.	vnic. ij. ſcript. ij.	vnc. iij. drach. j.
Cyathus	drach. x.	vnciā j. drac. iij. ſiliquas iiij.	vnc. ij. ſcrip. ij.

Menſura ariderum quibus Medici maximè vtuntur.

Medimous capit chœnicas xlviij.

Chœnix cotylas iij. vel ſeſquiſextarium, ſeu libras ij. & quadrantem vnum, & vnc. iij.

Sextarius corylas ij ſeu vnc. xiij.

Cotyle oxybapha iiij. ſeu vn. ix.

Oxybaphum, ſeſquicyathum, ſeu vnc. ij. & drach. ij.

Cyathos cochlearia x. ſeu ſeſcunciam.

Cochlearium drach. j. ſcript. s. grana ij. & duas quiutas grani.

Crebro autem vſurpas Galenus hanc vocem Beſſem, quæ quotieſcunque ocurrit, pro vnciis octo accipiatur.

Hæc ſunt itaque, Vir Ornatiſſime, quæ ſub tuo nomine volui vt omnibus fierent communia ſtudioſis: quare pro tua feceris dignitate, ſi ea cōtra vitilitigatorum morſus defenderis. Vale feliciter, plurimúmque ſaluta meo nomine communes vtrique noſtrûm amicos, atque integerrimos viros, D. Berrocalem, Scriptorem Apoſtolicum: necnon D. Falconaum à Gueuara, Iuris prudentia licentiatum abſolutiſſimum.

Venetiis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

A

Index.

Index.

Auena

Bilis

C

Calidum,

Index.

Capitis

Cordi

Index.

Cucurbitam

D

Diasper

Doloris

E

Elephan

Index.

Erysipelas

F

Febris

Index.

Frontis

G

Hemitritæi

Index.

Iudicia

Membra

 calidiora

Motuum

N

O

P

Palpebra

Phlegmones

Index.

Index.

Pulsus

Putrida

Non Rosæ

S

Sanguinis

T

Tempera

Index.

Tertianæ

Torpedo

V.

Ooo Vacuatio

Venæ

Vnctiones

F I N I S.

EPITOME

COMMENTARIORVM

GALENI IN HIPPOCRATEM

AB. A. LACVNA.

AD
CANDIDVM LECTOREM.
Ordo & peritia huius libelli.

EMittimvs tandem in tuum vſum, Candide Lector, omnes Commentariorum Galeni in Hippocratem memoratu dignas ſententias, in Elenchum Indicémque adeò accuratum digeſtas, vt cuiuſuis præcipuæ dictionis nominatiuus, ſemper ferè genitiuum præcedat: hic datiuum: datiuus accuſatiuum: ac ſic deinceps: annotatis inſuper locis omnibus, vnde illæ deſumptæ fuerint. Quum legeris igitur, exempli gratia, Comment. in Aphoriſm. 1. lib. 6. intelliges ſententiam illam haberi Commentario in Aphoriſmum primum, libri 6. Quum videris ſcriptum Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 29. petenda ſententia illa eſt, ex capite vigeſimonono Commentarij ſecundi in librum de Officina Medica, quem Hippocrates vocat κατ' ἰητρεῖον. Similiter vbi legeris, Prorrh. vel Prognoſt. vel de Art. intelliges librum Prorrheticorum, Prognoſticorum, àc de Articulis. Siquidem breuitatis ſtudio adducti, noluimus paſſim integram dictionem apponere,

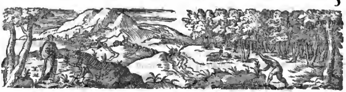
Porrò libellos contra Lycum & Iulianum, olim à noſtra illa Epitome excluſimus, vt eos in hanc ſecundam editionem reſeruaremus: quandoquidem in ipſis Galenus interpretatur Hippocratem, eúmque aduerſus Lyci & Iuliani rabiem tuetur.

Iam verò ordo & numerus capitum relegat te ad eam Galeni editionem, quæ in octo claſſes digeſta, ſub forma librorum in octauo fuit Venetiis excuſa, idque induſtria Victoris Trincaueli, anno 1541. quam nimirum dum hæc conderemus, vnà cum codicibus Græcis ſemper habuimus præ manibus.

Nihil autem eſt, quòd te admoneam, ſynonimorum in perquirendis ſententiis maximam eſſe habendam rationem: quum

ipſe per te abundè intelligas, ſub multis ac variis nominibus poſſe plurima inueſtigari. Synonima enim voco diuerſa nomina, quæ vnam eandémque rem conſignificant : qualia ſunt Iecur, Hepar : Splen, Lien : Phlebotomia, Venæ ſectio, ſanguinis miſſio: Pleuritis, Lateralis morbus : Epilepſia, Morbus comitialis, Herculeus morbus, Caducus morbus, &c.

FRVERE itaque hoc quantulocumque labore noſtro, in tuam gratiam ſuſcepto, & ſi quid videatur, aut minùs aptè tractatum, aut incultiùs diſpoſitum, fragilitatis humanæ minimè obliuiſcaris. Vale.

EPITOME COMMENTARIORVM GALENI IN HIPPOCRATEM,

AB ANDREA LACVNA SECOBIENSI MEDICO PONTIFICIO,

in Elenchi formam digesta.

ABDOMINIS musculi sunt octo numero. Comm. 3. in Protrh. cap. 52.

Abluere probè, febrili dispositioni, neque vt contrarium, neque vt familiare auxilium vnum, vtile existit: sed tanquam symptomatis alicuius emendatorium. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in mot. ac. cap. 18.

Abortiunt mulieres, cùm vehementer salierint, aut fuerint horrendum aliquid conspicatæ, aut ex dolore, vel eruditare insigui, vel medicato aliquo cibo, vel puri medicamenti potione, vel ex missione sanguinis, vel ex alia simili euacuatione. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap. 8.

Abortum, si propter aliam causam, & non ob alimenti penuriam fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas. Comm. in Aphor. 53. libr. 5.

Aborsus fit propter vehementes atque frequentes exurrectiones, ob omnésq; alias fortes motiones, doloresque. Comm. in Aphor. 27. lib 7.

Abscessus, qui ex decumbendo fit, maximè in diuturnis accidit morbis. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 39.

Abscessus adfert iudicationem, ægrúmque à molestiis omnibus liberat. Com. 4. in lib de Rat. vic. in mot ac. cap. 68.

Abscessus, siue ἀπόστημα vocatur confluxus sanguinis in aliquã vacuitatem mediam, quamdiu nulla apertio eruptiove in externa superficie contigerit. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 26.

Abscessum nullũ esse vtilem ante morbum concoctum. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 5.

Abscessum secundùm Hippocratem fieri non solùm decumbentibus humoribus in aliquam partem, sed effluentibus etiam: Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 8.

Abscessum etiam dici ab Hippocráte, cùm vnus morbus transit in alterum. Com 2. in lib. 1. Epid. cap. 21.

Abscessum haudquaquam requirit morbus, quoties per excreationem purgatur. Com. 2. in Prognostica, cap. 63.

Abscessu iudicatorio apparente coniectandum est crudum esse morbum, atque diuturnum. Com. 1. in lib. 6. Epid c. 16.

Abscessus cataplasmatis calfacientibus, & humectantibus maturandi sunt. Com. 1. in lib. de Offic cap. 29.

Abscessus sursum vergentes plerúmq; sunt molestiores, quòd superna membra, si affecta sint, quàm inferna, malus discrimen afferant. Com 2. in lib. 6 Epid. c. 14.

Abscessus solent sæpe euenire in diuturnis morbis. Com. 4 in lib. 6. Epid. cap. 1.

Abscessus non consistunt per morbos biliosos. Com. 2 in Prognostica, cap. 65.

Abscessus in morbis diututnis ad infernas sedes erumpunt, ob frigus, crassitudinémque materiæ, ac virium imbecillitatem. Com. 2. in Prognostica, cap. 34.

Abscessus in acutioribus morbis iuxta auriculas solent erumpere. Comm. 2. in Prognostica, cap. 34.

Abscessus per effluxum facti, sunt salubriores: qui verò decumbente humore in aliquam partem, minùs commodi: atque horum ipsorum remotissimi quidẽ à loco affecto, decumbentésque in partes ignobiliores, existunt boni: contrarij horum,

funt mali. Com.3. in lib.1. Epid.cap.1.

Abſceſſus ad articulos fiunt iis,qui antea illos defatigarũt, & qui quouis modo morboſa laſſitudine laborarunt: & quibus craſſorum humorum colluuies longo tempore accumulata eſt. Com.in Aphor. 74. lib.4.

Abſceſſus deligationem non poſtulant, niſi vt ea inſeruiat medicamentis. Com.2. in lib. de Offic.cap 29.

Abſceſſus rarò illis eueniunt, qui cũ rigore febricitant. Com 4 in lib.6.Epid. cap.10.

Abſceſſuum omnium cõmune exiſtit, quòd ægro diutius trahenti accidant. Com. 3. in Prorrh. cap 65.

Abſceſſibus confert,nullũ habere orificium, donec maturuerint. Comm. 2. in lib. de Offic. cap.29.

Abſceſſibus confert, vt quoad maturuerint, nullus ex eis humor effundatur ibid.

Abſceſſus vocari ab Hippocrate etiam per effluxum euacuationes. Com.2. in lib.6. Epid. cap.35.

Abſceſſus vocari ab Hippocrate, qui excretione ſunt facti noxiorum humorum, nedum qui decubitu. Com.1. in lib.3.Epid. cap. 4.

Abſceſſus, qui ex locis ſuperioribus in eos qui ſunt infra vmbilicum, fiunt, laudari ab Hippocrate: contrarios autem, damnari. Com.1. in lib.6. Epid. cap.16.

Abſceſſus per morbos graſſantes ortos, eſſe vitio vertendos. Com.2. in Prorrh.cap.6.

Abſceſſus tunc eſſe bonos, cùm morbi circuitus ad infernas corporis partes inſigniter deuoluitur. Comm. 3. in Prorrh. cap.68.

Abſceſſus fieri, vbi magna copia crudorum humorum adeſt: qui parui ſi ſint, nihil conducunt: ſin magni, vires iis non ſunt pares. Com.2. in lib.1. Epid.cap.35.

Abſceſſus optimos eſſe, qui per effluxum fiunt: proximos his,qui remotiſſimi à locis affectis decumbunt ad inferiores partes. Com 3.in lib.1. Epid cap.24.

Abſceſſus interdum ſumi ab Hippocratẽ pro excretionibus. Com.3. in lib.6.Epid. cap.29.

Abſceſſus & Apoſtema, idem. ibid.

Abundantia prauorum humorum concitare omnem morbum poteſt, alium alio in corpore,pro eorum naturalibus differentiis, & diſſimili ratione viuendi. Com.3. in lib.3. Epid. cap.18.

Ἀκανθαι. *inquire*, Vertebrarum poſterior.

Acceſſio in febribus intermittentibus poteſt,quod vnica dies in continuis. Com. in Aphor.59. lib.4.

Acceſſio quæ parum incremẽta facit,longiùs diſtare futurum morbi vigorem indicat. Com in Aphor.12. lib.1.

Acceſſionis futuræ horam ſi præcognoſcamus, conducet ad temporum particularium cognitionem, in quibus cibus eſt dandus. ibid.

Acceſſionis ſtatus eſt,cùm totum corpus incaleſcit ex æquo. Com.1. in lib. de Rat.vic. in morb ac. cap. 46.

Acceſſionis declinatio fit perſpirante caliditate, ac medium corporis relinquente. ibidem.

Acceſſionis ſecundæ accrementum ad primam,conſpicitur in hora,qua fit acceſſio: in longitudine acceſſionis,& in magnitudine. Com. in Aphor.12. lib.1.

Acceſſionis principium fit, vniuerſo calore corporis ad cor thoracémque concurrente. Com.1. in lib. de Rat.vic. in morb. ac. cap. 46.

Acceſſionis incremẽtum fit, cùm calor paulatim ſeſe à centro ad extremas corporis partes expandit. ibidem.

Acceſſionem præcedens nox, in febribus omnibus, quæ alternis diebus inuadunt, exquiſitis tertianis exceptis, ſolet eſſe moleſtior: id quod ſi etiam in iſtis nonnunquam accidat, futuram ſequenti die iudicationem indicat. Comm.2. in lib.6. Epid. cap.22.

Acceſſionem interdum ſumi pro deteriori tempore totius circuitus, quod eſt à primo inſultu,vſque ad vigorem. Comm. in Aphor.12. lib. 1.

Acceſſione ingruente, habent peſſimè tum thorax, tum venter. Comm. 1. in lib. de Rat.vic in mor. ac. cap.46.

Acceſſione vrgente, nihil eſſe offerendum. Com. in Aphor.11. lib.1.

Acceſſione ingruente, vel non multò pòſt futura,cauẽdum eſt,ne nutriamus. Com. in Aphor.19. lib.1.

Acceſſione incipiente,calor naturalis totus, & humores, in profundum corporis ſe recipiunt. Com.in Aphor.1. lib.2.

Acceſſione inclinante, moderatiſſimè habẽt thorax, & venter. Com.1. in lib. de Rat. vic in mor. ac. cap.46.

Acceſſiones, cùm per febres ardẽtes ſtatim à principio diebus paribus fiunt, interim ad ſextum diem peſſimam fore criſin ſignificant: interim in longum producendum morbum. Ac ſiquidem vehementer moueantur, quarta die vehementem habente acceſſionem, die ſexta moriuntur. Com.2. in lib.1. Epid. cap.75.

Acceſſiones melancholicæ ſunt quartanæ. Com

guum, interuallum sortitur, quò videatur æger ferè nihil febrire. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 22.

Acuties morbi continua plus quàm dies quatuordecim occupare nō potest. Com. in Aphor. 23. lib 2.

Acutus dicitur morbus, qui extēditur vsque ad diem decimumquartum. Comm. 3. in Prognost. cap. 10.

Acutus morbus cum magnitudine quadam, & continua febre intelligitur. Com. 3. in Prognostica, cap. 10.

Acutissimus morbus soluitur quaternario primo ibid.

Acuti admodum morbi omnes accedere diebus imparibus assolent. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 36.

Acuti morbi prærerquam quòd celeriter indicantur, etiam magnitudinem habent. Com. in Aphor. 19. lib 7.

Acuti morbi omnes non postulant probè abluentia edulia. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in morb. acu. cap. 18.

Acuti morbi ex calidiori materia ortum habent. Com 2. in Prorrh. cap. 55.

Acuti morbi dicuntur, qui sua ad finem vsque rempora citò pertranseunt. Com. 1. in lib. 6 Epid. cap 8.

Acuti morbi sunt, pleuritis, peripneumonia, & phrenitis. Com. in Aph. 12. lib. 5.

Acuti morbi per excretionem potius iudicari consueuerunt. Com. 2. in Prognost. cap. 65.

Acuti morbi sunt magni, & ad suum vigorem quàm celerrimè properant. Com. in Aphor. 23. lib. 2.

Acuti morbi sunt, qui soluuntur quartodecimo die. Com. 1. in Prognost. cap. 25.

Acuti morbi necessariò habent comites febres. Com. in Aphor. 7. lib. 1.

Acutissimi morbi biliosissimi sunt. Com. 3. in Prognost. cap. 32.

Acutorum morborum alij simpliciter acuti dicuntur: alij ex conuersione. Com. 1. in Prognost. cap. 25.

Acutorum morborum terminus est quartus decimus dies. Com. in Aphor. 19. lib. 4.

Acutorum morborum perpauci sunt, quibus non adsit febris. Com. in Aphor. 19. lib. 2.

Acutorum morborum indicationes non produci vltra quartumdecimum diem. Co. in Aphor. 23. lib. 2.

Acutorum morborum natura est, vt ipsorum febres sint continuæ. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in mor ac. cap. 18.

Acutorum morborum febres omnino continuæ existunt. Com. in Aph. 19. lib. 2.

Acutorum morborum inæquales motus habentium, hoc est, quorum acrimonia remittitur, multos productos fuisse vltra quartumdecimum diem. Com in Aphor. 23. lib. 2.

Acutorum morborum hi simpliciter acuti, illi peracuti vocantur. Comm. 3. in Prognost. cap. 10.

Acutorum morborum natura est duplex: alij enim à solis humoribus calidis, iisque non in parte aliqua fixis, sed æqualiter per vniuersum oberrantibus corpus, gignuntur: alij ab aliqua particula affecta ducunt originem Com. in Aph. 19. lib. 2.

Acutos simpliciter vocasse morbos Hippocratem, quicumque intra diem quartumdecimum integre iudicantur. Comm. in Aphor. 23. lib. 2.

Acutos morbos ex decidentia vocari, quicumque indicari imperfectè, seruantur ad aliquem iudiciarium diem, à quartodecimo vsque ad quadragesimum ibid.

Acutos morbos necessariò comitantur febres continuæ Com. in Aph. 30. lib. 5.

Acutos morbos absq; febre, esse epilepsiam, apoplexiam, conuulsionem, & tetanum. ibidem.

Acutos morbos vocari ab Hippocrate, quorum febres omnino continuæ sunt. Com. in Aphor. 1. lib. 7.

Acutissimos dici ab Hippocrate morbos eos, qui in exiguo iudicantur tempore. Com. 5. in lib. 1. Epid cap 3.

Acutis morbis sunt cōtrarij diuturni. Com. 1. in Prognost. cap. 25.

Adenes sunt natura apti ad excipiendas superfluitates. Com. in Aph. 26. lib. 3.

Adenum natura exanguis est, atque frigida. Com. in Aph. 40. lib 5.

Adeps extra corpus processu temporis, priorem colorem mutat, subcroceúsque redditur. Com. 2. in Progn. cap. 21.

Adipes colliquati in cæteris corporis partibus paulatim, & non cōfertim cum vrina excernuntur: adipis verò circa renes soluti transsumptio ad vrinas celerrima est, & non paulatim, sed simul atque confertim perficitur. Com. in Aph. 35. lib. 7.

Adolescentuli ob ætatem non ob vitæ institutum, sunt calidi Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 11.

Adolescentium ætas est, quæ ab anno decimooctauo vsque ad vigesimumquintum, extenditur. Com. in Aph 9. lib. 5.

Adolescentium ætas est calida, & sicca. Com. in Aphor. 45. lib. 1.

Adolescentiū ætas medium obtinet locum inter pubertatem, & consistentis ætatis vigorem.

Affectum

tur: altera, veluti superfluitas fuliginosa, quæ neque assimilari corpori, neque agglutinari potest. Vtaque est singulis diebus vacuanda. Com.in Aph. 15. lib. 3.

Alimento opus non esset, si nihil è nostro corpore efflueret. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.44.

Alimenta oportet semper esse robori innati caloris proportionalia. Com in Aph. 15. lib. 1.

Alimonia conducit plurimum ad carnis bonitatem. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb.acut. cap 101.

Alimonia humidior exiccatis, tum ventri, tum vninerso corpori, peculiare auxilium largitur. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb.acut. cap. 28.

Alimonia lædere admodum nata est in accessionum principiis & incrementis. Com. 1. in lib.de Rat.vict. in morb. acut. cap. 46.

Alleuari, mitescereque assolet morbns post exitiosa signa & symptomata, quum natura emoritur, extinguiturque natiuus calor. Com. 1. in lib. 3. Epid cap. 8.

Allium, si præuacuato exhibeatur corpori, capitis grauitatem persanat, flatúsque discutit, & cunfert iis qui sese vino & crapula sunt impleturi. Com. 4. in lib. de Rat.vict. in morb. acut. cap. 90.

Allium ea reprimit, quæ vehementi frigore officiunt. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Allium est acre, erodénsque. Co. 4. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Aloë citra morsum exiccat. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 49.

Alphi ex prauis humorib. circa cutim consistentibus ortum habent. Com. 3. in li. 6. Epid. cap. 37.

Alteratio fit ab efficientibus qualitatibus, cum calfiunt, refrigerantur, humectantur, & exiccantur corpora. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb.acut. cap. 1.

Alteratrix facultas in ventriculo iecinoréque molitur concoctionē ciborum. Com. 1. in Prognost. cap. 42.

Alteratrice facultate dispensatis ab ea corporibus natura alimētum assimilat. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut c. 44.

Alteratur vnumquodque facilius à sui similibus. Com. in Aph. 50. lib. 2.

Alterci semen stupefacit. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Altrix ficultas à iecore in venas influit. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap 2.

Altrix facultas corrigit substantiæ defectus in quantitate. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 1.

Alunt tardè & paulatim caro bubula, cochleæ, verticilli marini, squillæ, cammati, locustæ, & quæ dura carne constant. Præterea casei duri, carnes salitæ, lentes, bulbi, ouáque per cocturam durata. Com. in Aph. 18. lib. 2.

Aluus redditur æquo humidior, dum cibus in chylum conuersus, parciùs distribuitur: Siccior verò rursus, omni humore ab ipsa ad hepar relato. Com. in Aph. 20. lib. 2.

Aluus quibus supra modum humida fuerit, iis potum minorem dabimus: illique viam ad vesicam parabimus: quibus verò siccior, plus eis offeremus potionis, & distributionem, quantum licebit, prohibebimns. Com. in Aph. 83. lib. 4.

Aluus intercepta, semper capitis symptomata exasperat. Comm. 2. in Prorrh. cap. 55.

Aluus in quouis morbo absque signis coctionis profluens, nihil iuuat: cum illis autem iuuat: magísque, si contristans humor vacuetur: atque adhuc magis, si æger post euacuationem faciliùs toleret morbum: certiúsque, cùm in die criseos apparuerit quippiam, quod per indicem significatum prius fuerit. Comm. 2. in Prorr. cap. 57.

Aluum humectam habentibus ob bilem in iuuentute, iis senescentibus in contrarium mutatur. Com. in Aphor. 20. lib. 2.

Amazones infantulis suis mascnlis peruertebant coxæ, aut genu articulum, vt inde claudi euadentes, non insidiarentur sexni fœmineo. Hippocrates recitat hoc ex aliena historia, textu 3. lib. de Art. cap. 86.

Amazonidas mammam dextram exurere, vt plurimo alimento perueniente ad manum vicinam, ei maior adsit vigor, vt quæ & ipsa sit natura debilis. Comm. in Aphor. 43. lib. 7.

Amans, erga eam rem, quam amat, cæcutit. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Amara irritant, infestántque ventriculum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 11.

Amaris nemo vtitur, nisi vice medicamenti. ibidem.

Amaritudinem oris gignit bilis flaua, ruffaque in ventriculo delitescens. Com. in Aph. 17. lib. 4.

Amarulentum os reddit bilis amaritudo. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 6. & cap. 13.

Ἀμαύρωσις est obscura, imbecilláque organorum visui destinatorum sensio, sine turbulentiæ apparitione. Comm. 2. in Prorrh. cap. 11.

turalis potentiæ, qua cibum potúmque appetimus, extinctionem declarant. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap. 3.

Appetentia ciborum est opus ventris. Com. 3. in lib. 3. Epid cap. 58.

Appetentia est opus ad vitam necessarium. Com. in Aph. 3 lib. 6.

Appetentia inculpata magni est ad salutem ponderis. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 80.

Appetentia vehemens ciborum, solet accidere iis, qui à morbo diuturno sunt euasuri. Com. in Aph. 5. lib. 7.

Appetentiam cibi augent & excitant, quæcunque sanguinem contentum in tunicis ventriculi, in arctum cogunt, adstringúntque: minuunt autem atque compescunt illam, quæcunque sanguinem fundunt, & calfaciunt. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Appetentiam cibi auget aquæ potio, vsúsque ciborum refrigerantium, aut adstringentium. ibid.

Appetentiam cibi auget excitátque vigilia, quòd corpus digerat. ibid.

Appetimus plura, cùm os ventriculi frigidiorem habuerit temperaturam. Com. in Aph. 20. lib. 2.

Appetitricis facultatis prorsus extinctæ est argumentum maximum, si ægri criminentur & fastidiant eos cibos, quos & petierunt ipsi, & antea cum voluptate deuorare erant soliti. Comm. 2. in lib. 3. Epid. cap. 3.

Appetitus perit nutritoria anima affecta. Com. 1. in lib. 3 Epid. cap. 13.

Appetitum immodicum cibi efficit frigidus quidam humorum acor. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 37.

Appetitus immodicos cibi, à vitiosis humoribus nasci ibid.

Aqua neque mouere vrinas est nata, neque sputum educere. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 40.

Aqua nec sitim sedat, neque siccitatem humectat, neque alit. ibid.

Aqua nec pota, nec occursans extrinsecus, natura est apta humectare solidas animalis particulas. Com. in Aph. 13. lib. 4.

Aqua nullo pacto nutrit, recreat tamen vires, instar medicamenti, reducens ad symmetriam temperamenti ea quæ propter immoderationem ipsius erant imbecilla. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 17.

Aqua per se & sola nihil boni fortitur. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. c. 44

Aqua pura, non ex aliqua externa luce in ipsam delapsa, perspicua videtur. Com 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aqua bilescit in iis, quibus tumefacta sunt viscera. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap 40.

Aqua per se pota in pleuritide, culpa non vacat. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 43.

Aqua cæteris terrenis corporibus faciliùs & calfit, & refrigeratur. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10

Aqua densat inflammationem, si ex ea æger febrierit, crudósque refrigeratione reddit humores. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 43.

Aqua est stercoris expers, neque vllo pacto aluum subducit. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 40.

Aqua in principiis accessionum pota lædit. ibid.

Aqua si demittatur in puteum vt refrigeretur, obstruendum est exactè vasis orificium: si verò extra puteum refrigeranda sit, reseratum est linquendum. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aqua febris naturæ aduersissima est, corpus tum refrigerans, tum humectans. Com. 5. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 43.

Aqua languentibus sic supinat stomachum, vt subuersum sibi esse existiment. Com. 1. in lib. de rat. vict. in mor. ac. cap. 18.

Aqua vini adstrictionem exoluit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 8.

Aqua tardè permeat, diutiúsque in hipochondriis moratur: ob idque in acutis morbis fugienda. Comm. 3. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 53.

Aqua omnis tardè meat, difficulter concoquitur, atque ægrè descendit. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 40.

Aqua frigida conuulsiones & distentiones facere natura est apta: sanat tamen aliquando, licet rarò, tetanon. Comment. in Aph 21. lib. 5.

Aqua frigida partes exulceratas mordicat, substantiam earum subintrans Comm. in Aph. 20. lib. 5.

Aqua frigida influxum reprimit, atque hac ratione corpora euacuat. Comment. in Aph. 25. lib. 5.

Aqua frigida rarò affundi solet vtiliter excitandi caloris gratia, nisi æstate, idque corpori cui validus sit calor innatus. Com 3. in lib. de Offic. Med cap 32.

Aqua calida, quantum ex sui natura, ad suppurandum est efficax: aliquando tamen suppurationem prohibet: vt in vlceribus putridis, atque fluxioni obnoxiis. Com. in Aph. 22. lib. 5.

Aqua calida, si corpus sit vacuum, plus digerit,

digerit quàm attrahat: sin plenum, plus attrahit, quàm digerat. Itidem si breuiori admoueatur tẽpore, magis implet, quàm vacuet, si longiori, vim discutiendi, quàm implendi, possidet valentiorem. Com. 3. in lib. de Offic cap. 15.

Aqua calida plurima laxat & tenuat: mediocris verò, emollit, & carnem gignit. ibid.

Aqua calida vacuare potest redundantes humores, pariterque humectare solida corpora, ibid.

Aquæ perfusio frigidæ, calorem natiuum reuocans, si æger bene carnosus fuerit, & iuuenis, in media tantùm æstate, ipsum ab omni conuulsione liberat: idque non propria vi, sed ex accidenti. Com. in Aph. 21. lib. 5.

Aquæ frigidæ occursus, aut vincit natiuum calorem, aut colligit: vincit quidem, quũ debilis fuerit: colligit autem, quum fortis, ipsum diffiari prohibens. ibid.

Aquæ frigidæ potus ad laborantis vsque satietatem extinguit febrem. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 43.

Aquæ calidæ, quæ fracturis conueniens sit, temperamenti iudicium, committendum est nostræ manui. Præcipuum tamen iudicium ad ipsius ægrotantis pertinet sensum: si videlicet facilè perferre calorem ipsius possit. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 15.

Aquæ calentis perfusio, eodem modo refrigerat, quo balneæ dulcium aquarum ibid.

Aquæ calentis perfusio trahit sanguinem ad perfusam partem: & carnem, quæ in ea præfuerat, temperatiorem reddit, cùm eam refrigeret, si calfactam, calfaciat, si refrigeratam repererit ibid.

Aqua calidioris moderata perfusio, in gracili, ac multis humoribus redundante corpore, partem concalfactam superuacuo replebit humore. Si verò plenitudo absit, carne replebit illud, ac molliet. ibid.

Aquæ coctura, *inquire*, Coctura.

Aquæductus plurimum interesse, ex quibus sint constructi lapidibus, & qua intrita illiti. Com 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquæ leuissimæ existunt notæ, si neque turbida, neque cœnosa sit, neque gustu, neque odoratu, absurdam aliquam qualitatem habuerit, præter id quòd cito calefit, & citò refrigeratur. Comm. in Aph. 26. lib. 5.

Aquæ virtus est, quòd facilè alteretur. ibid.

Aquæ potio cibi appetentiam auget. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Aquæ potus plurimum lædit biliosos natura. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 49.

Aquæ insunt inania spatia, iuxta Epicuri sententiam. Comment. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquam habere aliquam vim nutriendi. Gal. ex Hippocrate. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 19.

Aquam eam, quam didicerimus experientia, vel diutiùs immorari in ventriculo, vel grauare ipsum, vel replere flatibus, primò quidem coquendam esse, dein refrigerandam, & offerendam. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquam quæ calfit cito, ac cito refrigeratur, esse omnium leuissimam. ibid.

Aquam frigidissimam reddes, si ipsi præcalfactæ, copiosam circumieceris niuem: aut eam in puteum, scaturiginemve dimiseris. ibid.

Aquam commodè propinari, quum æger solo potu prisanæ vsus fuerit: præsertim si periculosus videatur. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor acut. cap. 40.

Aquam refrigerare volentes Ægyptij, prius quidem calfactam infundebant vasis, sub solis occasu: dein vasa ipsa sublimia appendebant fenestris in ventum versis, vt tota nocte refrigerarentur: Postea verò ante solis exortum, vasa deponebant humi, aqua frigida conspergentes, foliisque herbarum frigidarum tegentes. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquam optimam, atque omni ex parte laudabilem esse eam, quæ omnino limi odorisque mali est expers, quæque nullam gustui exhibet qualitatem. ibid.

Aquam, quòd natura frigida sit, tardè penetrare, corrumpique in hypochondriis per acutos morbos. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 5.

Aquam vino temperatam distribui, deducique à vino per corpus. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 40.

Aquam corrumpi in bilioso ventriculo. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 40.

Aquam coctam refrigerari aut per aërem ambientem, aut per ventum aliquem: aut ob ædes, quæ in se frigidum comprehendant aërem, aut per circumpositam niuem, aut si supponatur scaturigini aquarum, aut si demittatur in puteum, idque dupliciter, interdum quidem vase calidam continente, in frigidam putei demerso: interdum autem supra illam suspenso. Com. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 19.

dolores sentiunt.Comm.2.in lib.de Fract. cap.15.

Articulos esse impellendos fasciis in contrariam partem ei, in quam impetum fecerint.Com.3.in lib de Offic.cap.31.

Articulis omnibus inest humor mucosus. Com.3.in lib.de Articul.cap.30.

Articulares morbi, si cum multa caliditate afflixerint, amaræ bilis postulant vacuationem: si verò cum tumoribus frigidis, pituitæ.Com.in Aph.47.lib.6.

Articulari morbo correpti,omnes magna ex parte laborant priùs podagra. Comm. in Aph.28.lib.6.

Articulationes aliis partibus sunt nervosiores.Com.4.in lib.de Artic.cap.21.

Articulares omnes dolores vere augentur: excitantur tamen & in autumno. Com in Aph.55.lib.6.

Aruspices, *inquire* ἱεροσκόποι.

Ascarides sunt tenues quidam lumbrici, qui in parte maximè inferiori crassi intestini gignuntur,& plurimi apparent in iumentis malè cibum coquentibus: quorum malam concoctionem fœtor indicat excrementorum. Comment. in Aph. 26. lib.3.

Ascia dicitur id genus vinculi,quod lunæ figuram gerit, éstque ex altera parte simum,atque ex altera gibbum, lib. de Fasciis,cap.5.

Asciam esse deligationem, quæ à transuersa parum in obliquam declinat.Comm.2.in lib de Articul cap.37.

Asciam sumi pro fascia,quando parum à rectitudine ad latus declinans, nondum tamen obliqua, inuoluitur. Com.3.in lib de Fract.cap.21.

Ascites à maiori frigiditate gignitur, quàm tympanias.Com.in Aph.11.lib.4.

Ascites hydrops dicitur ille, in quo vacuitates ventris humore aquoso sunt plenæ. Com.in Aph.11.lib.4.

Ascitem nullus per sanguinis missionem sanare est ausus.Com.4 in lib.de Rat vict.in mor ac.cap.111.

Ascites, *lege* Hydrops.

Asclepiadem extitisse Sophistam legitimum.Gal.contra Iulianum.

Asinos & asellos vocari ab Hippocrate axes Com.3.in lib.de Fract.cap.40.

Ἄσιτοι appellant Græci eos,qui à cibis abstinent, quòd eos non appetant. Com. 1. in lib.1.Epid.cap.28.

Aspera arteria principium habens à gutture, in pulmonem diuiditur.Com.2.in Prorrh. cap.53.

Asperæ arteriæ amplitudo magnitudini thoracis magna ex parte respondet. Com. 4. in lib.6.Epid cap.24.

Asperæ arteriæ inflammatio strangulare non potest. Comment. in Aphor. 34. lib.4.

Asperam arteriam dilatari, quoties rectè thoracem cum collo extendimus.Com.2. in Prorrh cap.53.

Asperitas organorum respirationis oritur à siccitate. Comment. 2. in lib. 1. Epid. cap.78.

Asperum omne prorsus inæquale existit. Com.3.in lib de Offic.cap.11.

Ἀσώδης dupliciter fieri: vno modo quum virtus à corpore opprimitur, nullámquo figuram facilè sustinet: altero, quum os ventriculi à prauis mordetur humoribus. Com.2.in Prorrh.cap.43.

Asthma,hoc est,respiratio crebra, fit vel ob exercitium improbum, vel ob angustiam ventriculorum pulmonis à defluxu aliquo genitam. Comment. in Aph. 26. lib.3.

Asthma, hoc est, anhelatio, dicitur ob crebram respirationem, quam etiam qui velociter currunt,habent.ibid.

Asthma,hoc est anhelatio,absque febre quidem accidit, fitque à crassis, lentísque humoribus vias spiritus occupantibus, aut ab aliquo tuberculo crudo in pulmonibus consistente.Comm.4.in lib.6.Epid. cap.4.

Asthmate vrgente crebrescit admodum respiratio, valde sese dilatante thorace:faciésque rubentior redditur. Comm. 2. in Prorrh.cap.39.

Asthmata fiunt à pituitosis excrementis ad pulmones à capite destillantibus.Com.in Aph 31.lib.3.

Asthmata fieri tum propter humorum motum ad internas partes: tum propter frigiditatem.Com.in Aph.22 lib.3.

Asthmatica, acutáque difficultas respirandi,oritur ob flatus, pituitæque multæ ex capite in pulmonis bronchia per asperam arteriam defluxum: atque ex pleuritide in ea translata: & pure multo, propter affectionem aliam, medium instrumentorum duorum occupante locum Comm.2. in Prorrh c.39.

Astricta sunt aperienda,& rarefacienda moderatè calfacientibus. Comm. 2. in lib. 6. Epid.cap.1.

Astringenti vi præditum succum,habere aliquid,quod refrigeret. Comm.5.in lib. 6. Epid cap.23.

Astringentes cibi cogunt, constringúntque corpora,viásque tum distributionis, tum alimoniæ,

Axilla

Calfacientia,

Causo

Cerebrum

Coctura

Conſueta

Conuulsioni

iracundiam concitandam nobis est traditus: atque is eget respiratione. Com.5.in lib.6.Epid.cap.5.

Cordis functio est arteriarum motus. Com. 2.in Progn.cap.6.

Cordis sinister sinus est qui pulsat: ob idque ipsum cor nonnullis videtur in sinistra thoracis parte consistere. Com. 2.in lib.6. Epid.cap.43.

Cordi esse insitum, vt moueatur. Gal.contra Lycum.

Cor vulneratum necessariò mortem inferre, vnum ex iis est quæ in confesso habentur. Com.in Aph.18.lib.6.

Cor esse principium facultatis, quæ inest arteriis. Comm.2.in lib.de Rat.vict.in mor. acut.cap.47.

Cor appellabant veteres os ventriculi. Com. in Aph.17.lib.4.

Cor condolescere arteriis. Com.2. in lib.de Fract.cap.23.

Corde intereunte, nullus vapor, neque callidus, ueque frigidus, neque tepidus, exoriri potest. Comment 4. in lib. 6. Epidem. cap.30.

Corde vulneratis promittenda curatio non est: morientur enim. Comm.2. in Prorrh. cap.36.

Corium ex animalis fit pelle: cuius quidem extima pars, densior atque neruosior est, intima verò, mollior ac rarior, ob ídque ad fracturas agglutinandas aptior. Com. 2.in lib.de Artic.cap.27.

Corni arboris lignum validum esse, conficiendísque machinis, ad fracturas curandas, aptum. Comment.3. in lib.de Fract. cap.29.

Corona oculi omnium oculi membranarum copula & ligamentum existit. Com.1. in Progn.cap.10.

Corpus animalis siccescit in dies, dum augetur: ac proinde minuitur illi substantia calor, tametsi calore ipse magis igneus reddatur. Comment. in Aphorism. 14. lib.1.

Corpus nostrum mutationibus est obnoxium, neque à causis tantùm externis, sed & ab internis minimo negotio alteratur. Com.in Aph.1.lib.1.

Corporis molem efficiunt musculi, nerui, venæ, atque ossa. Comm.2.in lib.de Offic. cap.27.

Corpus vniuersum esse expirabile, inspirabiléque. Comment. 6. in libr. 6. Epidem. cap.1.

Corpora nostra affici pro ambientis circumflui constitutione. Comm.1.in lib.de Nat. hum.cap 44.

Corpora nostra iuuari ac lædi, non modò à qualitatibus occursantium, sed etiam ab eorum substantiis. Com.6.in libr.6.Epid. cap.5.

Corpora conflari ex calido, humido, frigido, & sicco. Gal.in præfatione. Comm. in lib. Hip.de Nat.hum.

Corpora simul alterari cum aëre. Com.1. in lib 1.Epid.cap.8.

Corporea substantia vicissim recipit qualitates contrarias. Com.in Aph.14.lib.1.

Corrigiis omnibus exiccatis, conuelli commune est. Com.1.in Progn.cap.7.

Corrugationem esse horrori similem, secundum cutis inæqualitatem, aspredinémque. Com.3.in lib.6 Epid cap.29

Corrumpuntur facilè, quæ aëria & humida existunt. Com.4.in lib.de Rat.vict in mor. acut cap.102.

Corrumpi substantiam subiectam esse necessarium, vbi quod effluit, plurimum est, paucum verò quod influit. Com.in Aph. 14.lib.1.

Corruptio humorum exigit contemperamentum. Com in Aph.17.lib.1.

Corruptio humorum dicitur sola ea, quæ tam effatu dignam habet euersionem ad naturæ contrarium, vt non possit rursus per naturæ coctionem ad pristinam bonitatem reuerti. Comment.in Aphorism.27. lib.2.

Corruptionem humorum esse purgatione vacuandam. Com.in Aph.47.lib.6.

Κορῶναι dicuntur precessus cubiti. Comm.3.in lib.de Fract.cap.54.

Cosmon appellari vniuersum ratione ordinis, quòd in eo cuncta quàm rectissimè disposita sint Com.3.in Progn.cap.7.

Costæ sublimiores quatuor, nutriuntur ab eo venarum coniugio, quod à vena caua propagatur, priusquam in iugulares diuaricetur. Com.2.in lib.de Rat.vict. in mor. acut cap.10.

Costæ omnibus animalibus ab exteriori quidem parte conuexæ sunt: ab interiori autem, concauæ. Com.3. in lib. de Artic. cap.38.

Costæ à posteriori quidem parte inseruntur spinæ: ab anteriori, ossi pectoris. Com.1. in lib.de Artic.cap.68.

Costæ transuersæ, aliquantulum tamen obliquæ, à vertebris cum quibus cõmissæ sunt, ad pectoris os extenduntur: quarum sanè de articulatio quodam modo est gemina. Com.3.in lib.de Art cap.37.

Costarum nerui oriuntur ab spinali medulla, quæ ad thoracem spectat. Comm.3. in lib.de Art.cap.50.

Costis

Cretam esse montuosam & asperam. Com. 4.in lib.de Art.cap.15.

Crisis, morbi est præceps mutatio, aut ad salutem, aut ad salubriorem dispositionem, aut ad mortem, aut ad insalubriorem dispositionem. Com.3. in Prognostica, cap.1.

Crisis absolutè & simpliciter dicitur præceps morbi mutatio ad salutem, aut mortem: cum adiectione autem, mutatio ad salubriorem, aut deteriorem dispositionem. ibid.

Crisis omnis fit cum aliqua euacuatione conspicua, aut abscessu. ibid.

Crisis vt bona fiat, coctionem præcedere oportet: subsequi verò discretionem, & postea euacuationem. Comm.in Aph.22. lib.4.

Crisis bona fieri in crudo morbo non potest. Com.1.in Prorrh.cap.13.

Crisis, *inquire*, Iudicia.

Crisis generale significatum, mortem complectitur. Comment.3. in lib.3. Epidem. cap.74.

Crisim vocari ab Hippocrate repentinam mutationem morbi. Comment.3.in lib.1. Epid.cap.16.

Crisim fieri perpetuò, aut natura superante morbum, aut victa ab eo. Comment.3.in Prognostica, cap.6.

Crisim futuram in diebus paribus, si accessiones in similibus fiant: sicuti imparibus, si per dies impares ipsæ accessiones contingant. Comment.3. in lib.1. Epid. cap.18.

Crisim præcedens nox solet esse difficilis. Com.2.in lib.6.Epid.cap.22.

Crisim vocari ab Hippocrate vel perfectam morbi solutionem, vel permutationem eam, quæ vsque adeò insignis sit, vt æger periculum omne euaserit. Comment.1.in lib.de Rat.vict.in mor.ac. cap.25.

Crisim præcedens nox, tum ob rigorem, tum ob iudicium quod in eo fit, solet esse difficilis. Comment.1. in lib.6. Epid. cap.9.

Crises malæ dicuntur, quæ cum naturalibus vacuationibus, vel abscessibus factæ, non solùm ægros nihil iuuerint, verùm etiam deteriùs habere, quàm antea fecerunt. Com.2.in Prorrh.cap.57.

Crises bonæ significantur futuræ, à solis coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus. Comment.in Aph.71. lib.4.

Crises fiunt in vehementioribus accessionibus. Com.in Aph.36.lib.4.

Crises in accessionibus fiunt. Comm.3. in lib.1.Epid.cap.13.

Crises fiunt in decretoriis diebus. Com.3.in lib.1.Epid.cap.26.

Crises eorum morborum fieri in diebus paribus, quorum accessiones in diebus paribus fiunt: in imparibus autem, quorum illæ etiam fiunt in imparibus. Comm.1.in lib.3.Epid.cap.5.

Cruda in malos abscessus deflectere, aut in actifias, aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut recidiuas. Com.3.in lib.1. Epid.cap.24.

Crudus est ille morbus, in quo vnà cum sanguine bilis sursum fertur, quocunque tempore id fiat. Com.1.in Prorrh.cap.13.

Crudus manet morbus ob inediam longam & intempestiuam cibi oblationem. Comment.2. in lib.de Rat. vict. in morb.acut. cap.44.

Crudi succi & crassi sunt soboles conuulsiones, tremores, vrinæque iumentorum lotio consimiles Comm.3.in lib.1. Epidem. cap.21.

Crudi humores, vbi concocti fuerint, alunt corpus. Com.2.in lib.de Rat.vict.in mor. acut.cap.44.

Cruditatis signa longitudinem morbi: non autem, quantum in ipsis est, significant salutem aut mortem. Comm.in Aphor.12. lib.1.

Cruenta deiici iis interdum, qui membro aliquo sunt mutili, quique consueta exercitia reliquerint. Com.4. in lib. de Artic. cap 40.

Crus luxatum circunfertur inter ambulandum, idque non ob ipsius longitudinem, sed ob imbecillitatem musculorum ipsum mouentium. Com.3. in lib. de Artic. cap.73.

Crus luxatum oblongius redditur: ob idque sic affecti perinde ac boues incedunt. ibid.

Crus vniuersum attollitur, cùm ad inguen flectitur. Comm.4. in lib. de Artic. cap 47.

Cruri cum tota manu magna est in partibus similitudo. Comm.2. in lib.de Fract. cap.8.

Crura esse extendenda, dum deligantur. Com.2.in lib.de Fract.cap.61.

Crura noctu toto corpore altiora tenenda esse iis, qui toto die ambularunt. Com.1 in lib.de Fract.cap.12.

Crura esse deliganda extenta. Com.2.in lib. de Offic.cap.29.

Cruribus plurimùm diductis, simúlque supinum dormire, delirium significat: absurdúmque

in lib.Hip.de Nat. hum.cap.6. & Com.2. in lib.6.Epid.cap.9.

Curatricis Medicinæ scopus est contrariorum esse contraria remedia. Com.1.in lib. de Offic.cap.1.

Curatricis medicinæ partis est mederi affectui à causa relicto. Comm.in Aphor.22. lib.2.

Cutis est frigida. Comment. in Aphot. 37. lib.4.

Cutis animalis, quàm caro, ægriùs concoquitur, cùm frigidior existat. Com.4.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.102.

Cutis capiti obducta in pueris, mulieribus, eunuchísque, humida est: in caluis verò, arida præter modum. Comm.3.in 6.Epid. cap.1.

Cutis in extenuatis quidem, est laxa: in crassis verò, videtur tensa. Comm.3. in lib.6. Epid.cap.29.

Cutis plus iustò densata, potest abundantiam humorum inducere. Com.3.in lib.. Epid.cap.76.

Cutis raritas in causa est, vt nonnullis sistatur venter, ob euacuationem quæ per eam fit: eius autem densitas facit, vt alij plurima mingant, deiiciántque quum ægrè per superficiem difflentur. Com. 3. in lib.6.Epid. cap.1.

Cutis astrictio & densitas sæpenumero immoderati carnium incrementi est causa. ibid.

Cuti impactorum humorum curatio per forum calidorum medicamentorum omnino perficitur. Comment.2. in lib.6. Epid. cap.29.

Cutim infestãtes humores, siquis velit calidioribus medicamentis discutere, priusquàm redundantiam vacuarit, aut per venæ sectionem, aut per purgationem, plus attrahat, quàm per cutim euacuetur. ibid.

Cutem detractam & iam nigrescentem coaluisse, atque fuisse conglutinatam. Com. 3.in lib.de Fract.cap.43.

Cute candida præditos, minùs difflari, quod sint frigidiori temperamento. Com. 2. in lib.1.Epid.cap.78.

Κυβιτὸς *inquire*, Ancon.

Cyceon esse miscellam ex vino, & nonnullis cibariis. Comment.6.in lib.6. Epidem. cap.5.

Cylindrum vocat Galenus corpus, quod figuram columnæ refert. Com.2. in lib. de Artic.cap.33.

Κύλλωσιν dici ab Hippocrate peruersionem crurum in exteriorem partem: in qua pes ad interna conuertitur. Comment. 4. in lib.de Artic.cap.3.

Cynanche, *inquire*, Angina.

Cynanchen dici inflammationem laryngis. Com.in Aph.34.lib.4.

D

Deambulationes tardiores crassius corpus efficiunt. Comment. 3. in lib. 6.Epid.cap.2.

Deambulationibus multis, velocibúsque esse vtendum. Com.3.in lib.6.Epid.c.2.

Decimus dies non est decretorius. Com.3.in Progn.cap.31.

Decimum diem non haberi ab Hippocrate decretorium. Comm.1. in lib.3. Epidem. cap.4.

Decimusseptimus dies vigesimi est index. Com.in Aph.24.lib.2.

Decimusseptimus dies est index vigesimi. Com.3.in lib.1.Epid.cap.26.

Declinantium ætas inter alias omnes, paucissimis eget fomentis ad corporis resumptionem. Com.in Aph.30.lib.3.

Declinantium ætas iuuenilem subsequitur. ibid.

Declinantium ætas plurimum atræ bilis sortitur, ideóque plurimi in ea insaniunt. ibid.

Decliuis situs permittit vt plus humoris ad crus deferatur: quare semper fugiendus. Com.3.in lib.de Fract.cap.27.

Decliuis figuratio est causa defluxus humorum ad membra oblæsa, atque etiam inflammationis. Comment.4.in lib.de Art. cap.20.

Decliuis figuratio membrorum ob dolorem quem conciliat, est noxia. Comm. 3. in lib.3.de Offic.cap.23.

Decliuem habitum maximè esse ad sanguinis eruptiones idoneum. Com.4. in lib.de Artic.cap.38.

Decliues situs occasionem præstant cur fluxiones in extremas membrorum partes ferantur. Comment. 1. in lib. de Fract. cap.22.

Decoloratio est symptoma ingentis inflammationis. Comment. 3. in lib.de Fract. cap.7.

Decolores calfieri postulant, tum exercitationibus, tum potu vini facultate calidi, & cibis qui similem vim fortiantur. Comm.4.in lib.de Rat. vict. in mor.acut. cap.115.

Decrepitorum corpora propter imbecillitatem, plurimùm extenuantur in morbis. Com.in Aph.28.lib.2.

Decretorius dies ad iudicationis firmitatem conducit. Com.2.in Progn.cap.54.

Decretorij

inchoanda est: atque ad sedem exulceratam finienda. ibidem.

Deligatio dilatatarum partium, vt earum quæ abscessere, incipit à sanis partibus, paulatimque ad cutim manifestè exulceratam progreditur. A remotioribus tamen inchoatur locis, quàm quæ in iis quæ abscessere solet administrari. Com. 2. in lib. de Off. cap. 30.

Deligatio, *inquire*, Fascia. 1.

Deligatio, quæ à læsa quidem parte incipit, desinit autem in superiorem, non modò influxum humorum arcet, verùm etiam aliquid ex eo quod in laborante particula continetur, ad supernas partes repellit. Quæ verò à membro quidem læso incipit, desinit autem in partes infernas, sanguinem redundantem à læsa particula ad ipsius membri partes extremas exprimit: vtraque autem os compositum continet, vt minimè contorqueatur. Commentar. 3. in librum de Offic. cap. 3.

Deligatio quæ valentis partis plurimum occupat, valentiùs membrum confirmatum continet: humoresque ab affecta particula extrudit ad proximas: nec non quod ex supernis partibus defluit, solet arcere. Comment. 3. in lib. de Off. cap. 5.

Deligatio in fracturis eò spectat, vt sanguinis influxus arceatur: isque etiam qui in laborantibus particulis reperitur, ad supernas infernasque ablegetur: mébrúmque immotum seruetur. Comment. 3. in libr. de Offic. cap. 33.

Deligatio extenuatorum membrorum, *inquire*, Extenuatis, &c.

Deligatio debet semper non parum integræ partis comprehendere. Comment. 1. in lib de Fract. cap. 36.

Deligationis speciem eam esse adhibendam, quæ ad formam affecti membri speciémque affectus, quo discruciatur, apposita sit. Commentar. 2. in libr. de Offic. cap. 2.

Deligationis firmitudini moderatio inest: quam si excedas, ex compressione affectarum partium, ægri dolore afficiuntur: si verò deficias, vinculum laxius reddetur. ibidem.

Deligationis omnis quæ per se adhibetur, primi ac maximi scopi sunt, vt partem affectam seruet immobilem: omnémque inflammationem repellat. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 16.

Deligationis vtriusque principium super ipsam fracturam collocari debere. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 7.

Deligationis infernæ partes trahi à superioribus debent. ibidem.

Deligationis firmitudinem comparari aut astrictione, aut linteorum multitudine. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 7.

Deligationis stabilitatem procurādam esse, aut linteorum multitudine, aut maiori astrictione. Comment. 2. in libr. de Fract. cap. 26.

Deligationis summa in modo astrictionis est sita. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 33.

Deligationis indolentiæ confert operationis celeritas. Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 1.

Deligationem æqualem, & quæ in neutram inclinet partem, administrare debemus in vlceribus, cum transuersa ossis fractura, particulæ affectæ circumponentes splenia in orbem. Comment. 2. in libr. de Offic. cap. 12.

Deligationem bonam efficit moderatio. Comment. 2. in libr. de Offic cap 4.

Deligationem in contractis particulis esse ab affecto loco inchoandam: ac deinceps autem auertendam ad circunsitas regiones: nec non subiectum spatium, in quod labra erant deuoluta, lineamentis implendum. Commentar. 2. in libr de Offic. cap. 31.

Deligationem magis in ea parte esse astringendam, vnde volumus exprimere sanguinem. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 15.

Deligationem ordiendam esse ab ea parte, in quam peruertitur membrum: ac mox deducendam esse in contrariam. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 3.

Deligationes laxiores, dimoueri sinentes fracta ossa, eorum confirmationem corrumpunt: arctiores verò, excitatores dolorem, gignunt inflammationem. Comm. 1. in lib de Fract. cap 1.

Deligationes præstant duos vsus: vnum, quòd partes confracti ossis, rectè à nobis inter se compositas, firmiter continent: alterum, quòd lintei medicamentum arcendis inflammationibus aptum, impositum supra affectas partes conseruant. Comm. 1. in libr. de Fract. cap. 21.

Deligationum hæ quidem à partibus deligandis fuerunt suum nomen sortitæ: vt oculus, nasus, & inguen: aliæ ab animalium similitudine, vt cancer, accipiter, aries, lepus, atque testudo. Præfat. in lib. de Fasciis.

Deligationum omnium primam ferè vocari Rhombum. Commentar. 1. in libr de Artic. cap. 5.

Desipientiam

tem

E

Epilepticis

Exangues

Expiratio

Extenuata esse exercenda consuetis actionibus, idque sensim & crebrò: fricandáque tandiu, donec incalescant, nec ampliùs. Com.3.in lib.de Offic.cap.32.

Extrema refrigerari iis, quorum ventriculus à biliosis mordetur succis: ac proinde virtus deiicitur. Com.2.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.24.

Extrema frigescere in diuturnis morbis, & hyeme, & ætate senili, nihil absurdum. Com.in Aph.1.lib.7.

Extrema frigere in acutis morbis, exitiale. ibid.

Extrema perfrigerari, vbi os ventriculi vel propter longam inediam vehementer ab acribus humoribus mordicatur, vel importuna cibi multitudine opprimitur. Comment.2.in lib.de Rat.vict.in mor.ac. cap.44.

Extrema inquit Plato, esse tum initium, tum finem. Com.2.in lib.de Offic.cap.8.

Extrema refrigerari per morbos chronicos, præsertim hyeme, & in senibus, non esse mirum: in acutis autem, periculosum existere. Com.2.in Progn.cap.4.

Extrema calfieri non posse per accessiones, quum ob insignem inflammationem viscerum, tum propter multitudinem frigidorum humorum. Comm.2.in lib.1.Epid. cap.28.

Extremæ partes præ cæteris inflammantur, si alicui affectæ vicinæ sint. Com.1.in lib.de Fract.cap.35.

Extremæ corporis partes, si celeriter in contrarias permutentur dispositiones, malum est signum. Com.2.in Prorrh.cap.8.

Extremæ partes primæ omnium refrigerantur, in earum febrium insultibus, quæ cum frigore inuadunt. ibid.

Extremæ partes in malignis morbis, celeriter in contrariam dispositionem mutantur: nam quum proptio calore sint destitutæ, atque febrili incalescant, qui à corporis medio exorsus, flammæque instar, vniuersum corpus depascens, illas concalfacit: sanè quum hîc transpirauerit calor præter naturam, statim refrigerantur, restincta scilicet naturali ipsarum caliditate. ibid.

Extremarum partium refrigeratio & liuor, in acutis febribus, emortui, extinctique natiui caloris est signum. Com.1.in lib.3. Epid.cap.4.

Extremis partibus calfactis, ad membra ipsa confluit copiosus sanguis: id quòd ex calore & rubore in eis excitato, liquidò constat. Com.3.in lib.de Offic.cap.35.

Extremis morbis extremas exquisitè curationes esse adhibendas. Comm.1.in lib.de Fract. cap. 21.

Extremorum perfrigeratio & liuor, tertio die aduenieus per morbum acutum, præsertim in adolescente, letalis est. Com.2. in lib.3.Epid.cap.5.

Extremorum perfrigeratio fit ob magnitudinem inflammationis in aliquo consistentis viscere: & propter deliquium animi: & quia natiuus calor extinguitur, vel suffocatur à plenitudine: & ob dolorem vehementem in mediis corporis partibus consistentem, cuius ratione intrò confluit sanguis ab externo corporis ambitu. Com. in Aph.26.lib.7.

Extremorum perfrigeratio, si in principio morbi ad grauissimam febrem accedat, signum perniciosissimum est. Comm.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Extremorum refrigeratio in ardentibus febribus, perniciosissimum est symptoma & signum. Comment.2. in lib.1. Epidem. cap.75.

Extremorum refrigeratio in ardentibus febribus, signum est vniuersum sanguinem confluere ad viscera interna. Extremas autem partes destitui illo, ac proinde refrigerari, mortificarique, vtpote ab ipsa natura desertas ibid.

F

Fabæ Ægyptiæ mediocriter possunt refrigerare. Com.4 in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.113.

Fabaceum etnos, neque si tribus coxeris diebus, flatu vidnum reddideris. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Facies rubescit in multis longioribus ac salubribus morbis, quum abscessus futurus est, præcipuè ad aures. Comm. 2. in lib.6. Epid.cap.18.

Facies si in magnis affectibus pro magnitudine morbi non sit collapsa, bonum est signum: in paruis autem, è contrariò malum significat. Com.2.in lib.6. Epid.c.18.

Facies cadauerosa, si à causa aliqua externa talis sit reddita, intra diem & noctem reuertetur ad naturalem habitum: sin verò ab interna, aut permanebit ita; aut in deteriorem mutabitur. Comm. in Prognost. cap.8.

Facies si appareat florida, æger autem valde tristis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio significatur, quæ exurit sanguinem, ex eóque atram bilem procreat. Com.2.in Prorrh.c.13.

Faciei signa facillimè percipiuntur, maximámque ad præsagiendum vim possident.

Frangi

G

Galenus nihil vnquam in ægrorum vsum instituit, cuius apud se prius non fecisset periculum. Comment. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 50.

Galeni præceptores fuere Pelops, & Satyrus. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 6.

Galeno significabant omnia quæ præter hominum opinionem euenire cernebant, Medici omnes Romani, atque circumuicini. Com. 1. in lib. de Art. cap. 24.

Galeno recessit clauis ab humeri capite, intercapedine quatuor digitorum: ac tandem fuit accuratè reposita. Com. 1. in lib. de Art. cap. 62.

Galli sunt temperamento frigidiore. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Ganglia ex lento & muccoso humore ortum habent: atque circa partes chartilaginosas & neruos produci solent. Com. 2. in lib de Art. cap. 54.

Gangræna ingens est initium syderationis. Com. 4. in lib. de Art. cap. 17.

Gangræna ex magnitudine inflammationis prouenit. Com. 4. in lib. de Art c. 16.

Gangræna inter magnam inflammationem, atque syderationem existens media, tanto est deterior inflammatione, quanto syderatione leuior. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 17.

Gangræna imminet putrilaginosis inflammationibus, superato iam per ipsas naturali calore, atque extincto propemodum. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 30.

Gangrænam propriè vocari, morticinium carnosæ particulæ, ob magnitudinem inflammationis obortum. Com. in Aph. 50. lib. 7.

Gangrænam, hoc est, carnosarum partium corruptionem, completam quidem ita, vt pars iam mortificata sit, restituere est impossibile: incipientem autem, possibile, ibid.

Gangrænas venarum vocat Hippocrates, quum illæ ex nimia inflammatione emoriuntur. Com. 2. in lib. de Fract. c. 24.

Gemellorum discrimen non discernet, qui semel aut bis eos viderit, perinde vt ij, qui cum eis diu fuerint versati. Comm. 1. in Progn. cap. 8.

Genæ rubent in purulentis, propter calorem pulmonis, atque etiam tussedine. Com. 2. in Progn. cap. 60.

Generatio nostra est ex humido. Comm. in Aph. 14. lib. 1.

Generationis omnium animalium initia esse calidum, frigidum, humidum, siccum, ibid.

Genu significat anteriorem partem articuli in crure existentis. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Genu articulatio ex duobus ossibus inter se commissis constituta est: nempe femoris atque tibiæ. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 52.

Genu articulatio, *inquire*, Femur.

Genu articuli anterior pars à patella, quam μύλην, & ἐπιγονατίδα vocant, & à quodam musculo arctatur. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 61.

Genu articuli posterior pars, à capite musculi tibiam flectentis, reprimitur. Qui musculus, quòd exiguus sit, & in ipsa iunctura occultetur, complures fefellit artis dissectoriæ peritos. ibid.

Genu articulatio, quòd laxior sit, promptior etiam, quàm cubiti, ad luxationes existit. Commentatio 3. in libr. de Fract. cap. 59.

Genu articulus duplex est. Com. 1. in libr. de Art. cap. 1.

Genu articulus neruosa quædam extrinsecus ligamenta sortitur. Comm. 4. in libr. de Art cap. 42.

Genu articulus non vertitur huc & illuc, vt cubiti articulus: sed tantùm flectitur, Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Genu articulus solus iustam vndequaque naturam sortitur. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 53.

Genu articulationem fulcit chartilago inter capita femoris, tibiæque aptè constricta. Commentar. 3. in libr. de Fract. cap. 52.

Genus Regum & Sacerdotum vt permaneret, studiosè curabant Græci: idque ideo, vt liberi in parentum munia succederent. Com. in Aph. 59. lib. 5.

Geranis est genus vinculi, iisdem accommodatum, quibus spica etiam vinculum. lib de Fasci. cap. 74.

Germani non sunt flaui, sed rufi. Comm. in lib. de salubri diæt. cap. 6.

Germani sunt temperamento humidiore. Com. 3. in lib. 3. Epid. c. 70.

Gibba fit spina aliquando propter ictum aut casum: aliquando propter quædam tubercula dura, quæ in parte anteriore consistunt. Com. in Aph. 46. lib. 6.

Gibbi ex asthmate, aut tussi ante pubertatē effecti, cito moriuntur, quum in eis thorax minimè vnà cum visceribus augeatur, ac proinde magna angustia premantur respirationis organa. ibid.

Gibbis est in partem posteriorem conuexa spina. ibid.

Gibbositas omnis sponte adueniens, propter dura

H

quam

in

Hydropicis

I.

Icteritia

Inanitum

Inflammatis

Intestina

L

cibos

M

Malleolorum

Manibu

Mel est calidius quàm aut manna, aut gummi. Commentario 2. in libr. de Artic. cap. 42.

Mel est pingue. Comm. 6. in libr. 6. Epidem. cap. 3.

Mel vomitum excitat. Com. 2. in lib. de Art. cap. 48.

Mel, si plus æquo incalescat, est bili gignendæ materia. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 14.

Mel facilè bilescere. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 5.

Melle ob dulcedinem delectantur tum viscera, tum venter: quo fit, vt tum citiùs, tum raptim, ipsum eliciant. Com. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 11.

Melicratum adeò supinat languentium stomachum, vt subuersum sibi esse existiment. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 18.

Melicratum ad crassiorum humorum expuitionem est conuenientissimum. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Melicratum magis confert fiticulosis, quàm oxymel. Comment. 1. in lib de Rat. vict. in morb. acut cap. 43.

Melicrato solo est vtendum quibus non vltra ptimam septimanam producuntur vigor & indicatio: idque forti existente natura. Com. in Aph. 4. lib. 1.

Melicrato, in quo sit decoctum aliquid hyssopi, vel origani, vel tragorigani, vel thymi, vel pulegij, vti possumus ad præparandos humores purgandos in principiis acutorum morborum. Comm in Aph. 24. lib. 1.

μαστεύειν, inquire, Mœrores.

Membrum integrè valens, tantùm indiget vt alatur: extenuatum, vt reficiatur. Comment. 3. in lib. de Offic. cap. 32.

Membrum vnum: si per vincula defraudetur suo sanguine, totum sanguinem confluere in alterum ei coniugatum ibid.

Membrum quodcumque eo in habitu collocati ab omnibus, qui minimè dolorificus sit. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 4.

Membra omnia luxata, antequàm ad absolutum incrementum peruenerint, minora efficiuntur. Comment. 5. in lib. de Art. cap. 80.

Membrana succingens costas, promptiùs suscipit biliosos humores, quàm alios. Com. in Aph. 23. lib. 6.

Membranam oris, faucium, ventriculique, esse vnam & eandem. Com. 1. in Prorrh. cap. 30.

Membranarum substantia est densa. Comm. in Aph. 33. lib. 6.

Membraneis fasciis vtendum esse in fracturis nasi & maxillæ. Præfat. in librum de Fasciis.

Memoria dicitur illa facultas, quæ percepta à sensibus, & mente, recondit, & seruat, veluti promptuarium quoddam existens, eorum quæ ab illis reperta sunt: ipsa verò, nullius rei naturam inuenit. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 4.

Meninge duriore cerebri vulnerate, bilis vomitu redditur. Comment. in Aphor. 50. lib. 6.

Mensem septimum atque nonum qui affirmant partus feraces esse: octauum autem & decimum, abscessuum præter naturam, quòd mense vno partubus naturalibus sint tardiores, reprehendendos esse. Com. 1. in lib. 6 Epid. cap. 1.

Mensem vnum intercalatem coguntur facere, qui Palæstino more annum computant. Com. 1. in lib. 1. Epid cap. 1.

Menses quibus suppressi sunt, periculum subeunt ne citò febrem incurrant. Redditur præterea eis caput graue, plerúmque tum vaporibus, tum humoribus calidissimis, quo fit, vt earum aliquæ sopore tententur. Commentario 1. in libr. 6. Epidem. cap. 1.

Menses decolores fiunt, propter miscellam pituitosorum, melancholicorum, & biliosorum humorum, cum sanguine. Com. in Aph. 36. lib. 5.

Menses tardantur, si crassiores & difficilius fluentes fuerint humores, qui permiscentur sanguini: anticipant verò, si humidiores, & tenuiores extiterint. ibid.

Menses fluentes reuellunt sanguinem ad superna tendentem. Comm. in Aph. 32. lib. 5.

Menses singuli continent minus, quàm dies triginta: plus autem, quàm vigintinouem: diciturque veteribus mensis, tempus inter duas Lunæ, & Solis coitiones intercedens. Com. 3. in Prog. cap. 4.

Menses alij aliis nationibus sunt. Com. 1. in lib. 1. Epid cap. 1.

Menses non pro Lunæ, sed pro Solis ratione, subducendos esse. Comm. 1. in libr. 1. Epid. cap. 1.

Menses vnum supra triginta diem continentes, esse Ianuarium, Martium, Maium, Iulium, Augustum, Octobrem, & Decembrem: triginta autem absolui diebus, Aprilem, Iunium, Septembrem, atque Nouembrem. ibid.

Menses Palæstinorum supputari ab vna coniunctione Lunæ cum Sole, vsque ad aliam ibid.

Menstrua purgatio diu permanet in iis mulieri

Mœrores Poëtæ Græci μελεδῶνας vocarunt, ceu membra edentes: quòd vniuersum adipem, & quicquid carnis molle, ac recens concretum est, soluant, & liquefaciant. Com. 1. in lib. de Artic c. 31.

Mœstitia signum melancholiæ existit. Comment. 2. in Prorrh. cap. 13.

Mœstitia ex manifesta occasione incipiens, dein autem inueterascens, melancholiam indicat. Commentario in Aphorism. 23. lib. 6.

Mœstitiam simul cum colore hilari consistere, non esse impossibile. Com. 2. in Prorrh. cap. 13.

Mœstitiæ sunt cognatæ timoribus. Com. 2. in lib. 1. Epid cap. 75.

Molli propriè opponitur durum, teniténsque. Comm. in Aph. 67. lib. 5.

Mollia corpora facilè in tres dimensiones, longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem, accrementum recipiunt. Comm 2. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Mollire pertinet ad solidas partes. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap 5.

Morbus, suæ affectionis auxilia indicat. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Morbus, est affectio quæ primùm functionem lædit. Comment. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 1.

Morbus vt protrahatur, crassam requirit, crudámque humorum materiam. Comment. 2 in Progn cap. 65.

Morbus in abscessum tendens, ex crudis crassísque humoribus, non tamen exitiosis, oriatur oportet. Comment. 2. in Progn. cap. 65.

Morbus regius, vel arquatus, *lege* Icteritia.

Morbus simplex simplicem curationem desiderat. Comm. in Aphorism. 56. lib. 1.

Morbus habet quatuor tempora, principium, augmentum, vigorem, atque declinationem. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Morbus concoctus quidem, solutionem absque vllo abscessu promittit: perniciosus autem, ne vllum quidem pollicetur abscessum: crudus verò & diuturnus, minimè tamen malignus, aliquem abscessum portendit. Commentatio 2. in libr. 6 Epid. cap. 16.

Morbus quisnam sit, in primis dignoscere oportet: deinde curationem ipsius auspicari. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 3.

Morbi affectionem non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem, contemplamur. Comm. 1. in libr. de Rat. vict. in mor. acut cap. 44.

Morbum exacerbari est necesse, quum deiectiones non modò non desinunt, sed etiam in spumosas, syncerásque, mutantur. Comm. 2. in Prorrhet cap. 14.

Morbum esse malignantis naturæ, si cùm rectè omnia administrentur, nihilo fiat mitior. Commentar. 3. in libr. 5. Epidem. cap. 1.

Morbum esse summè exitialem, dum per initia facies cadauerosa redditur, absque aliqua causa externa. Comm. 1. in Progn. cap. 8.

Morbi omnes quum à temperie & modo recedant, à similibus locis, temporibúsque gignuntur: soluuntur verò, à contrariis. Commentar. in Aphor. 3. lib. 3.

Morbi longi fiunt à crassis, lentis, & frigidis succis, qui non facilè concoqui possunt, sed in affectis particulis hærent impacti. Comment. in Aphorism. 19. lib. 2.

Morbi à flaua vel atra bile orti, difficiliores censentur. Com. 2. in Prog. cap. 46.

Morbi spiritalium instrumentorum dicuntur sicci, quum nihil ab affectis expuitur partibus. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap 22.

Morbi qui celerrimè iudicantur, quàm maximè inter se contrarij existunt Com. 3. in Prog cap. 6 & cap. 8.

Morbi inter se differunt calido, frigido, humido, & sicco: curantur autem remediis contrariis. Gal. in Præf. Com. in lib. Hipp. de Natura humana.

Morbi concoctu difficiliores, vt qui ex crassiori & frigidiore humore consistunt, per abscessus iudicari assolent: vt per excreationes, qui à calidiori & tenuiori humore proficiscuntur. Comm. 2. in Prognostic. cap. 34.

Morbi qui ex humoribus habent ortum, à robore, vel imbecillitate expultricis facultatis oriuntur. Comm. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 5.

Morbi communes sortiuntur communem causam. Comment. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 3.

Morbi à calidis orti humoribus, si vires robustæ sint, per excretionem soluuntur. Com. 3. in Progn. cap. 24.

Morbi à frigidis orti humoribus, si vires infirmæ sint, aut corrumpunt ægros, aut vix longo temporis spatio coquuntur. ibid.

Morbos mitissimos natura quàm ocyssimè superat: celerrimè à difficillimis vincitur. Commentatio 3. in Prognostic. cap. 6.

Morbi

Mulsa,

Musculi in mediis quidem partibus magis carnosi existunt: in extremis verò, magis neruosi. Com. 2. in lib. de Frac. cap. 68.

Musculi non extendũtur à se, sed ab illis, qui ex contraria parte sunt siti: quod dum fit, ipsi feriantur interim. Comm. 1. in lib. de Art. cap. 7.

Musculi spinales tegunt vertebras, processúsque ipsarum, atque radices costarum. Com. 3. in lib. de Art. cap 39.

Musculi solent in se ipsis retrahi, dum ossa alternantur. Comment. 3. in lib. de Frac. cap. 47.

Musculi sponte in sua capita retrahuntur. Com. 4. in lib. de Art. cap. 44.

Musculi spinales intercóstalésque, *inquire*, Spinæ.

Musculi gulæ subditi, totum collum aliquãtulum ad anteriora inclinant. Com. 3. in lib. de Art. cap. 39.

Musculi maximè consueuerunt ad propria capita retrahi. Com. 13. in lib. de Offic. cap. 22.

Musculorum spinalium est duplex genus: vnum quidem, retro sub cute, totam spinam vtrimque complectens: alterum verò, in partibus anterioribus, nõ per totam spinam extentum, sed solum per partes ad lumbos attinẽtes. Com. in Aphor. 36. lib. 7.

Musculorum capitibus inseruntur nerui. Com in Aphor. 66. lib. 5.

Musculorum vniuersæ substãtiæ partes sunt carnes. Com. 3. in lib. de Art. cap. 81.

Musculorum fibræ si incidãtur transuersim, partes in se contractæ plurimum à se mutuò recedunt: ac superiores quidem sursum ad musculorum initium, inferiores autem, deorsum ad finem eorundem, recurrunt. Com. 1. in lib. de Frac. c. 1.

Musculorum substantia à capite oritur simúlque cum eo augetur, atque corroboratur. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Musculis inseruntur arteriæ, & venæ, vt illis alimentum atque vitam largiantur. Com. 1. in lib. de Frac. cap. 12.

Musculos temporales atque masticatorios non esse eosdem. Comm. 2. in lib. de Art. cap. 3.

Musculis alterius maxillæ resolutis, contingit alteram quæ illi est opposita, videri breuiorem, & quasi conuulsam: eam verò quæ affecta est, extendi dum videlicet sanam sequitur. Comm. 3. in lib. de Art. cap. 100.

Mustum quod diutiùs in igne versatur, eò tum nigrius, tum dulcius euadit: quanquam supra modum coctum, amaritudinem contrahat. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Mutandam victus speciem in acutis morbis non esse, priùs quam manifesta signa coctionis cernantur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 36.

Mutatio insueta ad somnum, segniciem corporis, capitísq; grauitatem conciliat. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. c. 55.

Mutatio insueta ad vigiliam, crudiores tum cibos, tum potus efficit. ibid.

Mutatio aëris in diuturnis morbis, conducet: potissimùm si in aërem contrarij temperamenti ipsa fiat migratio. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Mutatio morbi fit quadrupliciter. Vel enim ad salutem, vel ad perniciem, mutatur morbus: vel ad melius, vel peius, aliquod insigne momentum suscipit. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 16.

Mutatio fieri debet ex cõtrariis immodicis. Com. in lib. de Salub. diæta, cap. 2.

Mutatio victus repentina, vel sanos lædit. Comment. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 29.

Mutationem subitam ad contraria æger non non fert. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb acut. cap. 49.

Mutationem temporum præter naturam in causa esse, vt in nostris corporibus gignantur morbi. Præf. Comment. 3. in libr. 3. Epidem.

Mutationes paulatim factæ, minimè in discrimen adducunt, sed eæ tantum, quæ confertim fiunt. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Mutationes corporis fiunt magnæ in pubertate, & dum menses fluere incipiunt. Com. in Aph. 28. lib. 3.

Mutationes subitas, repentináſque, ad contraria, esse maximè declinandas. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 32.

Mutationes repentinas esse vitandas Com. 2. in lib de Rat. vict. in morb. acut. cap 18. & 19.

Muti ex ebrietate, conuelluntur repletis neruis. Com. in Aphor. 5. lib. 5.

Mutili membro aliquo, parciùs, quàm prius, comedant, & ea, quæ non plurimum alimenti præstent: præterea, aluum sæpe subducant, exerceantúrque quàm maximé: ad hæc plurimum perfricentur, balneísque ieiuni vtantur. Com. 4. in lib. de Art. cap. 40.

μύλη, *inquire*, Geno.

μύλη, *inquire*, Patella.

Myrrha citra morsum exiccat. Comm 2. in lib. de Art. cap. 49.

Narco

N

Nerui

O

Oculis

rudentes nauium.Com.4 in lib.de Artic. cap 64.

Opopanax dicitur succus pacis. Comm.6.in lib.6.Epid.cap.5.

Opora ponitur pro secunda parte æstatis. Com.in Aph.14.lib.3.

Orestes fatebatur quidem se perpetrate impia : paternam tamen necem vlcisci. Com.1.in lib.de Art.cap.52.

Oris vlcerationes fieri propter biliosum humorem.Com.in Aph.21.lib.3.

Oris fœtorem terundi amomo, foliisque malabathri commansis.Com.4. in libr.6. Epid.cap.9.

Ori inesse vim discretricem saporum.Commentario 2. in lib.de Rat.vict.in morb.ac. cap.29.

Orobi in fomentum adhibiti,crassos humores incidere,conficere, & euaporare possunt.Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb. acut cap.5.

Orobis similia sedimina excerni, sanguine crasso in renibus, aut in hepate, exusto. Com.in Aph.76.lib.4.

ὀρθωσιν esse vitium quo affecta membra, ita extenta permanent, vt flecti non possint : fieri autem affectis musculis exterioribus. Commentar. 3. in libr.de Artic. cap.100.

Ortophnœa, hoc est, recta spiratio, absque febre omnino contingit, fitque à crassis & lentis humoribus, vias spiritus occupantibus, aut ab aliquo tuberculo crudo in pulmonibus consistente. Com.4.in libr.6. Epid.cap.4.

Orthopnœa dicitur ea spirandi difficultas,in qua iacentes suffocantur,& vix recto thorace sufficiunt,nihil dilatato dorso.Comment.2 in Prorrh cap.53.

Orthopnœa fit in peripneumonicis, & in asthmaticis,affectionibus, & in grauissima angina ibid.

Orthopnœa intenditur cubantibus.ibid.

Orthopnœam siccam fieri ab angustia earum pulmonis capacitatum,quæ spiritum deferunt.Comm.4. in libr. de Rat.vict.in morb.acut cap.21.

Orthopnœa laborare dicuntur, qui se erigunt, quòd decumbentes strangulentur. Com.2.in lib.3.Epid.cap.4.

Orrum primum habuimus ex semine & sanguine menstruo. Gal. contra Lyeum.

Os vteri opprimitur,& angustatur à pinguitudine omenti iis quæ supra modum sunt crassæ. Commentario in Aphorism. 46. lib.5.

Os vteri dicitur orificium, in quod vterus desinit : vnde collum incipit.ibid.

Os colli matricis dicitur extremitas illa ceruicis vteri, quæ in muliebre pudendum desinit. Commentario in Aphorism.46. lib.5.

Os vteri comprimi & ob conceptum semen, & propter scirrhum, & propter inflammationem. Duritie autem distingui tumores à conceptione.Comm.in Aph.51. lib.5.& in Aph.54.lib.5.

Os ventriculi omnium ferè partium maximè sensile existit.Comment.3.in Prorrh. cap.38.

Os ventriculi maximè tum neruosum, tum sensile existit.Com.2.in libr. de Rat.vict. in morb.acut cap.11.

Os ventriculi & nerui condolescunt mutuò. Com in Aph.1.lib.5.

Os ventriculi si mordeatur vehementiùs, excitat conuulsiones.ibid.

Os ventriculi quàm promptissimè infert delirium, quoties insigni laborat inflammatione.Commentario 1.in Prognostica, cap.28.

Os ventriculi primùm atque præcipuè, ab intempestiuis tum inediis,tum cibis,affligitur.Com.2.in lib.de Rat.vict. in morb. acut.cap.44.

Os ventriculi excitatur ad vomitum, cerebro insigniter læso.Comm.1.in Prorrhet. cap.10.

Os ventriculi oblectatur dulcibus, quæ deuorantur.Comm.3. in libr.de Rat. vict.in morb.acut cap.11.

Os ventriculi, quum vitali facultati suam affectionem communicat, infert syncopas : quum verò animali,desipientiàs, vel conuulsiones.Com.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.47.

Os ventriculi maximè neruosum quum sit, confestim condolescir neruosis partibus. Com 2.in lib.de Artic.cap.20.

Os ventriculi ne paruos quidem dolores perferre potest.ibid.

Os ventriculi præcipuum habet sensum. Com.in Aph.24.lib.3.

Os ventriculi animum in sui affectus consensum trahit. Tardiores siquidem ad intelligendum, agendùmque nos reddit, quo tempore frigidius existit: vt promptiores, atque iracundos magis, cùm calidius est calore aduentitio, atque præter naturam. Comm 4. in libr.6. Epidem. cap.25.

Os ventriculi appellatur cor, sentitque omnia quæ ipsum infestant, ob magnitudinem eorum,quos recipit,sensibilium neruorum. Commentario 3. in Prognostic. cap.30.

Os

Oscitatio fit à natura, excrementorum excernendorum gratia. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 3.

Otium, *inquire*, Ocium.

Oua crassi sunt succi, & boni, humorúmque acrimoniam infrænant. Com. 4. in libr. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 113.

Oua quæ sorbentur, languentibus adeò supinant stomachum, vt subuersum sibi esse existiment. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Ouilla caro parum nutrit. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Oxycratum aeriùs, conuenientius aquoso est, incidendis ac per halitum digerendis rum crassioribus, tum tenacioribus succeis. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 5.

ὀξυγλύκει vtebatur Hippocrates pro victu tenuissimo. Fit autem oxyglyces ex dulcissimis fauis aqua maceratis, atque decoctis. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 29.

Oxyglyces esse idem cum apomelite. Comment. 3. in lib de Fract. cap 49.

Oxymeli sectorium, incisórium, & abstersorium dici potest: at nullo pacto attractorium. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Oxymeli constat ex mulsa parum aceti recipiente. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut cap. 24.

Oxymeli ad viscidorum humorum expuitionem est quàm aptissimum. Comm. 3. in lib de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Oxymeli æstate propinatur febrienti, & frigidum, ante morbi coctionem. Com. 1. in lib. de Rat. vict in morb. acut. cap. 43.

Oxymeli pleuriticis dandum. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 27.

Oxymeli minimè aduersatur stomacho, nisi affectis in languente neruis, aut in muliete vtero. ibid.

Oxymeli est tantùm medicamentum. Commentario 1. in libr. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 44.

Oxymeli valentiùs educit sputum, quàm mulsa: tusses tamen excitat, tum irritans, tum exasperans, quatenus vehementer detergit. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Oxymeli sputum educit, facilémque reddit respirationem. Com. 3. in lib. de Rat. vict. morb. acut cap. 24.

Oxymeli non conducit neruosarum partium affectibus. Comment. 2. in libr. de Fract. cap. 29.

Oxymeli detergente præditum quum sit facultate, intestinum abradit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 32.

Oxymeli secandi vim habet. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 43.

Oxymelitos potus est commodissimus iis, qui pituitæ vitio laborant. Com. 4 in libr. de Rat. vict. in morb acut. cap. 18.

Oxymelitos compositio per cocturam fit melior. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 24. & 37.

Oxymeli admodum acre, vim habere vt secandi, sic exiccandi: vti autem nos ipso in crassis pulmonis spatiis, non tanquam exiccante, sed tanquam incidente, detergentéque. Comm. 3. in lib. de Rat vict. in morb. acut cap. 26.

Oxymeli valde acre esse dandum paulatim, & perquàm tepidum, si æger ob sputorum tum crassitiem, tum viscositatem, nihil expuerit: virtúsque valida fuerit Com. 3. in lib. de Rat. vict in morb. acut. c. 29.

P

PAlæstini computant menses à Lunæ coniunctione cum Sole, vsque ad aliam coniunctionem: ita vt duodecim menses lunares contineant dies 354. Com. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Palladis & Dianæ Mystæ à Venere abstinebant perpetuò. Com. 1. in libr. 3. Epidem. cap. 4.

Pallidus color tantum à flauo distat, quantum à rubro flauus recedit versus albiorem. Comm. 2. in lib. de Rat. vict in morb. acut cap. 12.

Palpebram contingit euerti, si eius exterior membrana ingenti torqueatur inflammatione, & quæ vicinas quoque corripiat partes sicuti peruerti ad interna, si interior tunica, quæ ad itim vsque pertingit, magna tentetur inflammatione. Quòd si ambas tunicas occupet inflammatio, Chymosis affectus vocatur: quo detenti, nequeunt oculum aperire. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 31.

Palpebræ sunt siccæ natura. Com. in Aph. 52. lib. 6.

Palpebrarum sicosa tubercula exasperabat Galenus asperis marinarum bestiarum coriis, testisque sepiarum, ac pumice, necnon scalpelli cyathisco. Comm. 2. in libr. 6. Epid. cap. 4.

Palpebrarum sicosa tubercula, priùs aliquo exasperanda esse dein oblinenda erodentibus medicamentis. ibid.

Palpebras claudi contingit, vel propter conuulsiuam claudentium oculos musculorum tensionem: vel propter aperientium imbecillitatem. Com. 2. in Prorrh. cap 36.

Palpitatio

Particulare

Pedis ossa rarò in partem solent infernam prolabi ibid.

Pedis vniuersa ossa erunt 27. si inter illa astragalum numeres; vt 26. si illum excipias. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Pedem malè affectum, sublimiorem tenendum esse reliquo corpore. Com. 2. in libr. de Fract. cap. 56.

Pestilens febris, *inquire*, Feb. pestilens.

Pestilens febris putridum habet calorem. Com. 1. in lib 6. Epid cap. 28.

Pestilentis febris calor, præ aliis habet, vt insigniter putridus sit. ibid.

Pestilentes morbi, omnium popularium perniciosissimi sunt, à cæliq́ue statu proficiscuntur. Præfat in lib. 1. Epid.

Pestilentes morbos, è vulgarium genere existere. Præf. in lib. 1. Epidem.

Pestis est vnus de vulgaribus morbis. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 20.

Pestis dicitur, quicunque morbus plures eodem in loco inuaserit, peremeritque. ibid.

Pestis est epidemia perniciosa. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 9.

Pestem vocari ab Hippocrate morbos multos perniciosos, vno eodémque grassantes tempore. ibid.

Phagedænæ dicuntur ea vlcera, quæ subiectam cuti carnem depascunt. Comm. in Aph. 45. lib. 6.

Phagedænas vocari erodentia vlcera. Comment. 3. in lib. 6. Epid. cap. 37.

φαρμακεύειν significat apud Hippocratem, vti medicamento purgante. Com. 2. in libr. de Fract. cap. 29.

Pharmaceutice, medicinæ pars dicitur, quæ per medicamenta absoluitur. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut cap. 6.

Pherea vocari oblongas excrescentias. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Philonium medicamen stupefaciendo sensum, tollit dolorem. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Philosophus curat, vt apud vulgus fiat plurimi, idque meritò, quum si ipsum omnes suspiciant & admirentur, futurum haud dubiè sit, vt eius facta imitentur, ipsiúsque institutis, veluti alicuius numinis iussis, pareant, & obsecundent. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 1.

Phlegmone, *inquire*, Inflammatio.

Phlegmone, est tumor præter naturam, durus, dolénsque. Comm. 1. in lib. 6. Epidem. cap. 1.

Phlegmone tumorem minimè durum excitat, sed renitentem, ac similem vtribus humore, aut aëre prægnantibus. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 29.

Phlegmone omnis desiderat emollientia absque manifesta caliditate. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 49.

Phlegmone, est affectus plethoricus, non modò vasa ipsa, sed vacua etiam in musculis spatia, apprehendens. Gal. contra Iulianum.

Phlegmones consistentis in aliquo viscere calor, si ingens fuerit, ad sese trahit, instar cucurbitulæ, ex vniuerso corpore sanguinem, ita vt perurantur quidem viscera: extrema autem refrigerentur. Comm. in Aph. 1. in lib. 7.

Phlegmonen dici tumorem durum, dolorificum, & cum multa caliditate: licet nomen illud extendatur ad alios flagrantes affectus. Com. 4. in lib. de Rat. vict in mor. acut. cap. 21.

Phlegmonen gignentes humores, ex præcedente victus ratione, anni tempore, ætate, & regione, deprehendi. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 5.

Phlegmonen gignens humor cognoscitur, ex laborantis ætate, naturali temperie, anni tempore, locis, anteacta vita, atque ipsius phlegmones tum colore, tum magnitudine, tum duritia, tum mollitudine. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Phlegmone obsessæ partes acria medicamenta non perferunt. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 5.

Phlegmonæ proximæ vt in gangrænam transeant, quæque iam inceperunt putrescere, primò quidem haudquaquam egent coctione. Quare illas scatificationibus, incisuris, pharmacísque validissimis curare solemus: has verò, quæ iam putrescunt, abscindimus, vtimúsque. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 21.

Phlegmonas vocari ab Hippocrate quidem, inflammationes quascunque, etiamsi absque tumore infestent præter naturam: à recentioribus verò, eos tumores præter naturam, quibus tum inflammatio ad est, tum renitentia, adeóque dolor pulsatilis. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Phrenitis à mania, sola febre differt. Com. 3. in lib. 3. Epid. c. 45.

Phrenitis à bilioso succo ducit originem. Com. 1. in Prorrh cap. 33.

Phrenitis non vocatur, nisi febriat æger, & continuè deliret. Com. 1. in Prorrh cap. 1.

Phrenitis dicitur affectio, qua mens oblæditur. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Phrenitis est læsio mentis febri coniuncta. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 45.

Phrenitis, calida & sicca est affectio. Com 1. in

Pituita

Commentario 2. in libr. 1. Epidemion, cap.55.

Præcordiorum palpitatio fit, ob spiritum flatulentum. Comment. 1. in Prognostica, cap. 28.

Prædicere nemo valebit futura, nisi ea præcognouerit. Com. 1. in Prorrh. circa principium Procemij.

Prædictio eorum quæ multis sunt præcognita, per vocem efficitur in Procemio. Comm. 1. in Prorrh.

Prædictionem extendi ad præterita, præsentia, & futura. Commentar. 1. in Prognost. cap. 4.

Prædictiones semper debent esse veridicæ, aut rarò fallere. Com. 1. in libr. 6. Epidem. cap. 15.

Prædictionibus adhibuisse fidem Hippocratem in omnibus morbis chronicis: in acutis verò, non omnibus. Comm. in Aph. 19. lib. 2.

Prædictiones in morbis acutis esse interdum fallaces, propter subitam in iudicatione permutationem: & quia nonnunquàm noxius humor ex vno loco transfertur in alterum. ibid.

Prægnantes, quòd meliorem sanguinem ad sese fœtus, vt nutriatur, alliciat, ac deteriorem relinquat, prauis implentur humoribus, quos à partu euacuat natura. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 73.

Prægnantibus, dum acuto morbo laborant, instituere probam victus rationem, non parui negotij est. Com. 3. in lib. 1. Epidem. cap. 39.

Prænotio ad curationem est commoda. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 3.

Prænotiones non eorum sunt quæ rarò accidunt, sed eorum quæ semper, vel magna ex parte. Comment. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 58.

Præsagitiones in iis morbis esse difficiles, qui paulatim & longo tempore fiunt, nec sui ortus apertam aliquam causam habent. Com. 2. in lib. de Nat hum. cap. 17.

Præseruatricis medicinæ partis est tollere causas, quę nondum producunt morbum, possunt tamen illum producere. Com. in Aph. 12. lib. 2.

Præsumenda perpetuò esse, quæ corrumpuntur faciliùs, & quæ subducuntur magis, Comm. 3 in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 22.

Præter naturam quod est, quantum recessit ab eo, quod secundum naturam, tantùm prauitatis sortitur. Comm. in Aphor. 6; lib. 7.

Præter naturam propriam omne est malum. Com. 1. in Prorrh. cap. 9.

Præteritorum prædictio, soli medico est vtilis, artem ostentaturo. Comm. 1. in Progn. cap. 4.

Prandere ob negotium aliquod prohibiti, egent quidem alimonia omissa, dum cœnant: sed ventriculus ipsam nequit conficere, ob longiorem abstinentiam læsus, afflictúsque. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb acut. cap. 28.

Prandium relinquentibus iam consuetum, corpus magis siccescit, ignescitque. Comment. 2. in libr de Rat. vict. in morb. acut. cap. 24.

Primaria ratione medentur morbo, quæ id circa medium agunt. Comm. 3. in libr. de Offic. cap. 32.

Primogenia naturæ nostræ, esse sanguinem menstruum, & semen. Galen. contra Lycum.

Principium morbi accipitur pro primo ipsius morbi insultu, qui latitudine careat, & pro primo quidem, sed qui ad tempus aliquantulum extendatur: necnon pro primo ipsius morbi tempore Com. 1. in Prog cap. 9.

Principium morbi dicitur totum illud tempus, in quo nondum apparent coctionis notæ. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 45.

Principium dicendorum optimum est, notitia rei quæ inquiritur. Comm. 1. in Prorrh. cap. 4.

Principium morbi dicitur eius primus insultus, qui nullam latitudinem habet: & id quod est sicuti pars totius morbi, quando in quatuor diuiditur tempora: & quod vsque ad tertium extenditur diem. Com. in Aph 12. lib. 1.

Principio morbi semper cruditatis signa adsunt. Commentario in Aphorism. 22. lib. 4.

Principia dispensantia animal, esse tria. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 18.

Principia dispensantia animal, esse tria, cerebrum quidem functionum voluntariarum: cor vitalium: hepar naturalium. Com. 2. in Prorrh. cap. 5.

Principia facultatum sunt tria, cerebrum, cor, & hepar: ex quorum functionibus, ipsarum facultatum robur & infirmitas cognoscitur. Comm. 2. in Progn. cap. 6.

Principia rerum posse etiam dici elementa. Comm. 1. in libr Hipp. de Nat hum. cap 1.

Procatarcticæ causæ suapte natura excitare vehemen

Ptisanæ viscositas lenis,continua, iucunda, lubrica, & modicè laxa est: sitímque arcet, facileque descendit, neque in ventre intumescit.Com.in lib.de salub.diæt. cap.21.

Ptisanæ oblationem augendam esse, quum & morbi constitutio, & virtutis robur, vergere ad melius videntur. Comm. 1. in lib de Rat.vict.in morb.acut.cap.47.

Ptisanæ succus non multo post assumptionem tempore,nutrire confertim videtur: non tamen multum corpori alimentum largitur.Com.in Aph.18.lib.2.

Ptisanæ viscositas humens est, non tamen vehementer:ac proinde sorbitio eius minimè subuertit stomachum. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Ptisanæ detersoria pars,ad deiectionem, distributionémque est idonea.ibid.

Ptisanæ cremore vti debent, quibus morbo acuto laborantibus, aliquod symptoma periculosum,sed quod vacuationem non postulet,adsit.Com.1.in lib.de Rat vict.in morb.acut.cap.19.

Ptisanæ sorbitio exhibenda non est, quum vel morbum ante iudicationem nulla sorbitione indigere sperabimus: vel in quibus summa est humoris qui phlegmonen facit,cruditas.Comm.2.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.13.

Ptisanæ inest lubricum & detergens. Comment.1. in libr.de Rat. vict.in morb.acut. cap.18.

Ptisanam aut cremorem eius, propinare non expedit iis, quos vel sanguinis missione, vel purgatione,vacuare oportet. vel quorum dolores sedare, priùs nempe quàm talia fiant.Comm.1 in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap 19.

Ptisanam si valde coxeris, cibum haudquaquam flatuosum efficies.Com.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Ptisanam rectè præferri pani, chondro, & zeæ.ibid.

Ptisanam nec statim multam,nec admodum crassam,esse exhibendam,quum æger primùm ipsa egere videbitur.Com.1.in libr. de Rat.vict.in morb.acut.cap.21.

Ptisanam offerens, ex longo tempore haudquaquam aluo soluta, lateri offensam inferet.Com.1. in libr.de Rat.vict in morb. acut.cap.32.

Ptisanam mulsa posteriùs exhibendam esse. Comm.4.in libr.de Rat. vict.in morb.ac. cap 44.

Ptisanam si quis dederit, quum in vigore ipsa lateris inflammatio constiterit,ægrum offendet grauiter.Comm.1.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.33.

Ptisanam dare oportet iis, qui probè expurgantur,vt virtus facta robustior, sufficiat ad eas quæ per tusses ex pulmone fiunt humidorum expultiones Com.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.25.

Ptisanam totam porrigunt medici iis, qui mitiùs habent: solùm eius cremorem illis,qui degunt deteriùs: vt iis qui periculosiùs laborant, decoctum tantùm. Comment.3.in libr.de Rat. vict.in morb.acut. cap 61.

Ptisanam quidem ipsam, ad corporis nutrimentum, virtutisque robur exuberare: cremorem autem ipsius, ad concoctionem, confectionémque, esse facilem. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.47.

Ptisanam bis die dari iis,qui citra periculum agunt,Hippocrates iubet.Comm.1.in lib. de Rat.vict.in morb.acut.cap.21.

Ptolemæus Ægyptiorum Rex, eo studio conquirendi veterum libros flagrauit, vt cùm ab Atheniensibus accepisset Sophoclis,Euripidis,Æschylique opera,quò illa tantùm transcriberet, saluáque postea redderet,dedisśetque illis quindecim talenta argenti in pignus: magnificè quidem ornauerit, pulcherrimísque membranis compegerit, quæ ipse transcribi curauit,eáque Atheniensibus miserit, retinens quos ab ipsis commentarios acceperat, rogánsque vt commutationis nomine,quindecim sibi talenta illa seruaret. Com 2.in lib. 3.Epid cap.4.

Pubertatis tempus inchoari post septimanam secundam:produci autem,vsque ad annum vigesimumquintum. Comm. in Aph.7. lib.5.

Pubescere incipiunt pueri post quartumdecimum annum.Comm.in Aphorism.27. lib.3.

Pubescunt citius calidi, tardiùs frigidi. ibid.

Pubescunt tardiùs ii,quibus spina infra præcordia sita,gibbum contraxit.Comm.3.in lib.de Art.cap.13.

Pudendum neruosum quum sit, non est natura humidum. Comm.in Aphor.21. lib.3.

Pudenda si inflammatio obsederit, aut erysipelas,facillimè computrescunt, vnáque sibi adiacentes partes afficiunt. Quare sæpe cogimur, vbi putrida præciderimus, radicem ipsam exurere.Com.3.in libr.3. Epid.cap.26.

Pudibundas partes, si affectæ sint, non esse palàm curandas.Com.1.in lib.de Off.c.13.

Puer

Puer non absolutè calidior iuuene,sed ea ratione,qua plus habet innati caloris.Comment.1.in lib.6.Epid.cap.4.

Puer non est absolutè calidior eo qui viget ætate sed innato calore calidior est. Com. 3.in lib.6.Epid.cap.15.

Pueri ob ætatis humiditatem, & quia plus cibi sumentes, nutrimenta sæpe corrumpunt, tenesmo corripi solent.Comm.3.in lib.3.Epid cap.53.

Pueri cum vehementiùs tenduntur, minùs læduntur cæteris,ob corporis humiditatē, atque molliriē. Com.3. in lib. de Off.c.21.

Pueri plurimum habent substantiæ blanda caliditate præditæ.Com.in Aph.14.lib.1.

Pueri gradientes,crura circumagunt ob musculorum imbecillitatem.Comm.3.in lib. de Art.cap.73.

Pueri quanquàm vitali facultate valeāt,non ferunt tamen sanguinis detractionem,quia promptè substantia ipsorum resoluitur. Com.4.in libr.de Rat.vict.in mor.ac.c.19.

Pueri cōcoquūt omnia ocyssimè,præ robore facultatis alteratricis.Co.2. in Progn.c.33.

Pueri, quòd calidum plurimum habeant, pluribus indigent, & plura concoquunt. Com.in Aph.15.lib.1.

Pueri,quàm senes, magis appetunt, & plus offenduntur longis inediis. Comment.in Aph.13.lib.1.

Pueri sortiuntur abundantiorem calorem, quàm iuuenes. Com.in Aph. 14.lib.1.

Pueri sunt epilepsiæ obnoxij. Comm. 5. in lib.6.Epid.cap.16.

Pueri,propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibus sunt opportunissimi. Com.2.in lib.1.Epid.cap.24.& cap.57.

Pueri ex tribus facultatibus, quæ corpus ipsum dispensant,duas fortiores sortiuntur, quàm cæteri: tertiam, quæ neruis inest,imbecilliorem.Com.3.in Prog.c.34.

Pueri promptissimè conuelluntur, facilliméque ad naturalem habitū remeant.ibid.

Pueri soli,per somnos altiores atque longiores,interdum, licet rarò,fecerunt celeres morbi mutationes in melius.Comm.3. in Progn.cap.1.

Puerorum dispositiones alterantur citissimè, propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ imbecillitatem. Comment.in Aphor.17.lib 3.

Puerorum substantia mollis & humida, præcipua virium exolutionis est causa. Com.1. in lib de Rat.vict.in mor.ac.c.45.

Puerorum substantia est humida. Comm.in Aph.14.lib.1.

Pueris crassiora sunt lotia, tum ob eorum edacitatem,tum ob motiones intempestiuas,quas à cibo ludentes, & prosilientes, moliuntur.Com.5.in lib.6.Epid.cap.15.

Pueris gignitur calculus in vesica, non tamen æquè mulris;vt epilepsia. Com. 5. in lib.6.Epid.cap.16.

Pueris ocyssimè digeritur concoquitúrque causa morborū.Com.2.in lib.1.Ep c.85.

Pueris propter molliriem habitus, ſucci perspirabili cute facilè digeruntur.Com. in lib.de Rat.vict.4. in morb.acut cap 25.

Pueris in adolescētes transeūribus,vt semen gigni, ac pili circa genitalia oboriri incipiūt,sic testes cōfertim augētur:vnde &eo tēpore vox mutatur.Co.4.in li.6.Ep.c.27.

Pueris naturales functiones omnes robustæ sunt,ac proinde succorū crassitudo funditur,ac dissoluitur.Com.5.in lib.6.Ep.c.15.

Pueros laborantes podagra non vidit Galenus.Com.in Aph.30.lib.6.

Puerile corpus multum in se ipso continet aëriæ atque aquosæ substantiæ:minimum terrestris.Com.in Aph.14.lib.1.

Puerilis ætas est calida & humida.Comm.in lib.de salub.diæta,cap.7.

Puerilis virtus laborat citò, propter effluuij copiā Co.1.in li.de Rat.vict.in mor ac.c.15.

Puerilia corpora, quanquàm habeant plus humiditatis, quàm salubris habitus postulat, non tamen siccanda sunt: alioqui incrementum prohibeas.Comm.in lib.de salub.diæta,cap.7.

Puerilia corpora, vt quæ calida & humida sint,in halitum digeruntur facillimè.Gal. contra Lycum.

Puerilia corpora ob calidam humidámque temperiem, in morbis multum diffluunt, atque extenuantur.Com.in Aph.28.lib 2.

Puerpera febricitante,numerandum nobis à partu esse,non à die qua cœpit febrire, ad prænoscendū crisim. Co.3. in Prog c.10.

Puerperæ, si à partu illis cohibeatur purgatio,nonnullæ quidem in extremum mortis veniunt discrimen: perpaucæ autem sunt,quæ infestentur mediocriter, quòd earum plurimis inflammetur vterus:omnibus sanguis effusus in vterum, quum nunquàm sit inculpatus, si non expurgetur,plurimum facessat negotij. Com.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Puerperij qui effunditur sanguis,melancholicus planè videtur: vrinæque adeò infectæ,ac si fuligo in eas incidisset.Com.3.in lib.1.Epid.cap.73.

Puerulí plurimū sanguinis obtinent: quāuis ob colluuiem alimenrorū,succi crudi aliquid etiā accumulant.Co.3. in Prog.c 28.

Pulmo si phlegmone atripiatur,letale. Com. 2 in lib.6. Epid.cap.14.

Pulmo

Q

robor. Com. 4. in lib. de Rat. vic. in morb. acut. cap. 19.

Sanguinis profluuia iuuenibus accidunt, aut quia vulnerantur, aut quia franguntur, aut saliunt, aut clamant, aut refrigerātur, aut humi cubant, aut replentur. Com. in Aphor. 29. lib. 3.

Sanguinis è naribus fluxus, maximè viget in adolescentibus ibid.

Sanguinis fluxus per nares ardentibus febribus familiarissimus est. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 75.

Sanguinis prima quidem die, sesquilibram, postridie libram, tertia die vncias octo detraxit Galenus mulieri cuidam exrenuatissimæ, cui menses suppressi fuerant per octo menses. Comm. 3 in lib. 6. Epid. cap. 29.

Sanguinis immoderatæ profusioni è naribus, venæ in cubito sectio confert plurimum, veluti reuellens præsidium. Com. 3. in lib 6. Epid. cap. 21.

Sanguinis dispensationem fieri à regionibus, quæ iuxta hepar sunt. Com. 5. in li. 6. Epid. cap 6.

Sanguinis missione mederi Hippocratem iis, in quibus seruata proportione humores omnes augentur. Com. in Aph. 8. lib 2.

Sanguinis vomitus absque febre periculo vacat, astringentibúsque curatur: cum febre autem, non vacat periculo. Com in Aphor. 37. lib. 7.

Sanguinis naturalis color est rubet. Com. 1. in lib. 3. Epid cap. 16.

Sanguinis transmutatio simpliciter mala, cum putrefactione fit olida: sicuti quæ optima est, existit ipsa partium animalis nutritio. Com. in Aph. 47. lib. 2.

Sanguinis per nares vacuatio sola est innoxia. Com. in Aph. 33. lib. 5.

Sanguinis stilla per nares, comitatur ardentes febres malignas: vt mites profluuia sanguinis. Com. 3 in lib. 3. Epid. c. 35.

Sanguinis omnis stilla è narib. perniciosum est signum. ibid.

Sanguinis eruptiones non fèrunt, qui antea sunt aresacti. Com. 2. in Prorrh. cap. 6.

Sanguinis rubri stilla, haud est in morbo exitiali visa vnquam, sed atri semper. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 18.

Sanguinis detractio iuuat iecinoris splenisque dolores, atque vniuersas collectiones morborum. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb acut. cap. 21.

Sanguinis detractio debet præcedere purgationem in tumorib. præter naturam. ibid.

Sanguinis profluuia, quæ non fiunt recto tramite, sunt mala. Com. in Aph. 21. lib. 2.

Sanguini si præcludatur aditus ad alterum coniugatum membrum, confluit ad alterum. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 32.

Sanguinem interdum mitti, etiamsi plethora non adsit. Com 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 19.

Sanguinem non esse necessariò mittendum, vbi adest plethora ibid.

Sanguinem detrahebant sibi & iumentis homines ætate Galeni, ad finem veris, vt æstiuos morbos, effugerent. Comment. in Aphor. 15. lib. 1.

Sanguinem detrahendum non esse in illis, in quibus in alium humorem insigni mutatione conuersus fuerit. Com. 3. in libr. 6. Epid. cap 43.

Sanguinem detrahendum non esse in calidioribus anni temporibus, vt sub exortu Canis: neq; in naturis biliosis admodum. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Sanguinem si quis tussiens ex pulmone emiserit, vel absque febre, verendum est, ne curari non possit: quod symptoma si perdurauerit, febris etiam succedet. Com. in Aphor. 37 lib. 7.

Sanguinem expui à nonnullis ob costarum affectus, citra læsionem pulmonis. Com. 3. in lib. de Art. cap. 58.

Sanguinem vberiùs quidem detrahimus, si dolor acutus sit: vsque ad animi autem deliquium, non quòd acutus sit dolor, sed si virtus vegeta fuerit, floruerit ætas, sanguis abundauerit, & laborantis natura tum densior, tum durior, ægriúsque perspirabilis, & copiosi sanguinis fuerit: anni etiam tempus & temperamētum eucraton, regióque similiter temperata. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c. 74.

Sanguinem reddūt crassiorem medicamenta astringentia, quæ concoquendi vim possident. Comment. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 22.

Sanguinem vitiosiorem excerni singulis mensibus, fœminis. Comm. 2. in Prorrh. cap. 47.

Sanguinem esse non calidum & humidum, sed temperatum. Com. 1. in libr. de Nat. hum. cap 44.

Sanguinē & pus, vbi quis minxerit, omnium instrumentorum, quæ vrinæ inseruiunt, sunt signa communia. Comm. in Aph. 81. lib. 4.

Sanguinem detracturus Hippocrates, ætatem & vires ægri considerabat. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 3.

Sanguine copioso detracto restituit Galenus matronam quandam, cui iam per octo menses suppressæ erant menstruæ purgationes,

Secundæ

cipium tertiæ, decimusquartus. Comm. in Aph. 24. lib. 2.

Septimanas primas duas, à se inuicem separari: tertiam autem primæ coniungi. Com. 3. in Progn. cap. 1.

Septimanas primas tres, in vigesimum: sequentes verò tres, in quadragesimum terminari Com in Aph. 24. lib. 2.

Septimanum febris circuitum nunquam vidit Galenus. Com. 3 in lib. 1. Epid. c. 2.

Septum transuersum separat ab infernis supernas animantis partes. Com. 2. in lib. de Nat hum. c 6.

Septum transuersum incipit ab ossis pectoris termino: atque hinc sensim obliquè descendens, tum intrò, tum infrà, ad lumbos peruenit. Com. 2. in Prorrh c. 16.

Septum transuersum veteres appellarunt phrenas, quòd delirium promptissimum inferat Com. 1. in Progn. c. 28.

Serena tempestas dicitur, quæ sicca gelidáque quum sit, à ventis omnino silet. Com. 3 in lib. 3. Epid. cap. 1.

Sermonem dici solam vocem humanam, qua inter nos colloquimur. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 74.

Sermones ex iis esse, quæ si à Medicis ad ægrotantes, prout decet, aut etiam secus, habeantur, vim maximam possident. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap 9.

Serosa lactis pars obtinet vim detergendi: quare in corporibus mollibus, quasdam per summa facit vlcerationes. Comm. in Aph. 24. lib. 3.

Serosa quædam & tenuis humiditas inest omnibus succis. Com. 2. in lib. 6. Epidem. cap. 37.

Serosam humiditatem, si quando redundet, vacuari aut per aluum, aut per vesicam, aut per sudores. Comm. 1. in libr. 6. Epid. cap. 9.

Serosæ humiditates differunt inter se, pro ratione humorum quibus insunt. Ac molestissima quidem atræ bili inest: minus molesta, flauæ: adhuc minus, pituitæ: omnium verò mitissima inest sanguini. Com. 2. in lib. 6. Epid c 57.

Serum lactis, sale & melle conditum, auxiliatur iis, quibus præcordia murmurant, nempe aluum ipsorum proritans. Com. in Aph. 64. lib. 5.

Serum pituitæ gignit timorem, cum torpore quodam atque perfrigeratione. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 37.

Serum lactis secerni à caseo per oxymeli, vbi lac ipsum coxeris: necnon si vas æneum plenum frigida continenter in lac demiseris. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 7.

Sexagesimus dies est decretorius. Comm. 3. in Progn. cap. 1. & Comm. in Aphor. 24. lib. 2.

Sextus dies malè iudicat, neque integrè discutit morbum, sed imperfectè: & si quando integrè discutit, prorsus efficit recidiuam. Com. 3. in Progn. c. 1.

Sextum diem nunquam iudicare fideliter. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap 83.

Sextum diem iudicare, sed malè. Comm. in Aph. 23. lib. 2.

Sicca, cuiusmodi est lapis, tegula, aurum, argentum, & æs, non putrescunt. Com. 3. in lib. 3. Epid cap. 1.

Sicciora excrementa deiici, ob externarum partium frigiditatem, & facultatis intestina constringentis imbecillitatem, ac tum retentricis, tum illius, per quam ea quæ in ventre concocta sunt, in iecur distribuuntur, robur: insuper propter obtusum intestinorum sensum, adeóque cibos omni mordacitate carentes. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 28.

Sicciora reddi corpora nostra, quò prouectiores ætate efficimur. Comm. 1. in lib. de Artic. cap. 62.

Sicci temperamenti sunt, duri graciléſque. Com in lib. de salub. diæt. c. 5.

Siccitas linguæ nulli inesse tanta naturaliter potest, vt ob eam balbutiat. Comment. in Aph. 32. lib 6.

Siccis expedire humidiorem victus rationem. Com. in lib. de salub. diæt c. 5.

Siccitates imbribus salubriores, & minùs letales existere. Præf. Commeut. 3. in libr. 3. Epid.

Signum, *inquire*, Indicium.

Signum dici potest, quoduis decretorium symptoma: indicium autem, nequaquam. Com. 3. in Prog. c. 39.

Signa exitialia mortem prænuntiant. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Signa iudicatoria sunt, sanguinis fluxus, rigores, largum profluuium alui, & similis vomitus, dolor capitis repentè inuadens, difficilis respiratio, veheménsque præter rationem eueniens, oris ventriculi morsus, ilia citra dolorem extenta, vigiliæ plurimæ, delirium, nox absque ratione molesta, accessio anticipans, lachrymæ inuoluntariæ, nihil patientibus oculis, neque ex mœrore prouenientes: rubor faciei, labrum inferius tremulum, lucida, vel obscura, vel tenebricosa quædã oculis obuersantia, hallucinationes quædam, nasus, vel malæ repentè rubescentes, parotides, aut omnino materiæ alicuius in articulum

Simplicia omnia ſæpe quidem perſpicua ſunt: eorum autem compoſitio gignit obſcuritatem. Comm. 1. in lib. de Offic. cap. 19.

Sincipitis caluatiam eſſe tenuiſſimam, pluri miſque foraminibus peruiam: habetéque ſuturas laxiſſimas: quare tenuia & halituoſa excrementa cerebri, maximè per ſinciput diſflari ſunt ſolita, quùm ſanus degit homo. Comm. 1. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Singultiunt pueri crebrò, quum ſunt repleti. Com. in Aphor. 13 lib. 6

Singultus ſupeuenit graui affectui iecinoris, compatiente ore ventriculi. Comm. in Aphor. 16. lib. 6.

Singultus fit à natura, recrementorum expellendorum gratia. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 3.

Singultus ſedatur eiectis per vomitum humoribus ventriculum infeſtãtibus. Quòd ſi à vomitu perſtet, ſignificat vel cerebrum, vel ventriculum, haud mediocri inflãmatione torqueri Com in Aph. 3. l. 7.

Singultus accidit hepate inflammationem momentaneam patiente. Com. in Aphor. 58 lib. 5.

Singultus ſolet ſuperuenire ingenti inflammationi iecinoris, ore ventriculi per conſortium affecto. Com. in Aphor. 17. libr. 7.

Singultus eſt talis affectus ſtomacho, qualis conuulſio muſculis. Com. in Aph. 3. lib. 7.

Singultus accidit humoribus infeſtantibus nonnunquàm totum ventriculum: nonnunquàm os eius, & gulam. Comment. in Aphor. 3. lib. 7.

Singultus eſt prauum ſignum in ſupra modum purgatis. Comm. in Aphor. 41. lib. 7

Singultus eſt veluti conuulſiua quædam oris ventriculi affectio, quòd ex humorum copia grauatur, vel mordetur, vel à frigore contriſtatur. Com. 1. in Prorrh. c. 23.

Singultum eſſe conuulſionem oris ventriculi. Com. in Aph. 4. lib. 5.

Singultum fieri, quum ventriculus ad excernenda ea humida, quæ tunicis obſtinatiùs adhærent, mordentéſque habent vires, excitatur. Com. 2. in Prorrh. cap. 59.

Singultum excitat piper tum per ſe, tum ex melle voratum, ſi poſt id quis vinum biberit aqua calida temperatum. Comm. in Aphor. 39. lib. 6.

Singultum rigor ac frigiditas efficit, prohibens diſflationem in neruoſis corporibus: ac proinde ea implens. Com. in Aphor. 13. lib 6.

Singultum fieri in ore ventriculi morſus ratione. Com. in Aphor. 1. lib. 5.

Singultum fieri à plenitudine, vel inanitione. Com. in Aphor. 13. lib. 6.

Singultum ſanari ſuperueniente ſternutatione. Com. in Aphor. 35 lib. 5.

Singultum eſſe conuulſionem oris ventriculi, vel motum præter naturam, eiuſdem eum vomitu generis, ſed intentum atque eo vehementiorem. Comm in Aphor. 39. lib 6.

Singultum eſſe motum præter naturam. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 36.

Singultu exploduntur quæ penitiùs ipſum oris ventriculi corpus infeſtant. Com. in Aphor. 39. lib. 6.

Singultus ab inanitione orti, ferè incurabiles ſunt: à plenitudine autem, per ea quæ infarcta ſecant, abſtergúntque, ſanantur medicamenta. Comm 4. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 69.

Singultus ſunt motiones quædam ſtomachi conuulſificæ, ortæ ab immodica vel inanitione, vel repletione. ibid.

Singultus ab inanitione rariùs contingunt. Comm in Aphor. 13. lib. 6.

Singultus fiunt propter affectum ventriculi. Com. 2. in libr. de Fract. cap. 23.

Singultuoſa in febre, acetum eſt formidandum. Com. 4. in lib. de Rat. vic in mort ac. cap. 70.

Sinus ab abſceſſu differt, quòd in ſinu quidem, fit aliqua apertio in externa ſuperficie, per quam deliteſcens humor effluere poſſit: in abſceſſu autem, nequaquam. Com. 2. in lib. de Offic cap. 26.

Sinus profundior, laxationes articuli prohibet. Com. 3 in lib. de Fract. cap. 55.

Sinus curatio poſtulat, vt effundatur ſanies, nullúſque humor ad ipſam particulam defluat, interim dum conglutinatur: id quod ſanè præſtabimus, ſi compreſſerimus ipſius fundum ſinus, móxque deligationem paulatim, ad os vſque, laxauerimus, atque id ita apertum in ea figura, vt deorſum reſpiciat, ſeruauerimus. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 26.

Sinus fundum, ſi vergat ad inferiora, eſſe aperiendum, vt ſanies habeat liberum exitum. Com. 2. in lib de Offic. cap. 27.

Sinui deligatio apta, debet à ſuperna parte inchoata deſcendere, ac paulò ſupra orificium ipſius ſinus finiri, vt commodè poſſit pus expurgari. Comm. 4 in libr. de Ar. cap. 39.

Sinus aliquam occupante particulam, in ea figura collocandum eſſe ægrum, eámque eſſe excogitandam deligationem, quæ ad expurgandam saniem quàm appoſitiſſima exiſtat. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 27.

Sinus

cessione: præcipuè verò in declinationibus perniciosi. Com.in Aph.1.lib.2.

Somni tenues & parui oriuntur ab humoribus tenuibus iam putrefactis. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap.63.

Somni semper febrientes læderent, quatenus ad profundum & viscera per ipsos materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis, quàm fit damnũ, quod ex motu ad interna consequitur. Com. in Aph. 67. lib. 4.

Somnos morbi concoctio sequitur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c.44.

Sonorum spiritum edi, quum in viis respirationis, aut angustia est, aut humor copiosior. Com.3. in lib. de Art. cap.61.

Sophistæ munus esse, probabilibus quidem rationibus vti, vafrè tamen elaboratis. Galen. contra Iulianum.

Sophista, dum de voculis, & significatis contendit, perdit tempus & suum, & discipulorum. Com.3. in lib. 1. Epid. c.5.

Sophistis affectantur ænigmata, vt discipulos mirum quippiam docere videantur. Com. 2. in Prorrh. c.57.

Sopiri ægros & multitudine, & frigiditate succorum crudorum. Comm. 3. in libr. 3. Epid. cap.45.

Sopor, *lege* Coma.

Sopor vigilans, *inquire* Vigilans sopor.

Sopor Græcè κάρος, non solùm priuat hominem motu simul & sensu, sed rationem etiam memoriámque penitus labefacit. Com. 2. in lib de Art. cap.18.

Sopor grauis oritur à crassitudine & copia materiæ frigidæ. Com. 3. in lib. Epidem. cap. 63.

Soporem inducit tensio, vel affectus alius præter naturam musculorum mouentium inferiorem maxillam. Comm. 2. in lib. de Art. cap. 19.

Sopores succedere frigidioribus & pituitosioribus succis. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 5.

Soporifera medicamenta nocent sola quantitate. Com. in Aph. 17. lib. 2.

Sorbitio ante iudicationem danda non est, si vires sufficiant. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.9.

Sorbitionis tantum ægris dari Hippocrates præcipit, quantum alimoniæ corpori, & ob consuetudinem, & ne multa vacuatio fiat, administrari conuenit. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 21.

Sordes in vlceribus gigni ab oleosis & dolorem lenientibus medicamentis. Com. 3. in lib. de Fract. cap.48.

Species vocari à veteribus ea, quæ ex generalium rerum partitione oriuntur. Com. 1. in lib. de Offic. cap.8.

Sphacelus, hoc est, syderatio, sumitur à veteribus, pro interitu totius substantiæ cuiusuis membri: ab Hippocrate autem pro ossis corruptione vsurpatur. Comm. 2. in lib. de Fract. cap.20.

Sphacelus in ossibus euenit, quando caro eis adiacens, saniem vitiosam gignit, qua perfusa computrescunt. ibid.

Sphacelus, *inquire* Syderatio, cum qua est idem.

Sphacelum etiam dici morticinium carnosæ particulæ, ob magnitudinem inflammationis obortum. Comment. in Aphor. 50. lib. 7.

Sphacelum cerebri, hoc est, eius corruptelam, absolutum quidem, est impossibile restituere: incipientem autem possibile. ibidem.

Spica Glaucij est genus vinculi, claui fractæ, luxatóque humero, accommodatum. lib. de Fasciis. cap.71.

Spina, quò propius ad suum principium afficitur, eò minus redditur incrementi capax. Com. 3. in lib. de Art. cap. 12.

Spina ortum & incrementum à superiori recipit parte. ibid.

Spina, si in puerili ætate fit gibbera, partim ob vasorum contortionem, partim ob motionis difficultatem, nec non propter naturæ laborem, deteriùs alitur, ac proinde augeri desinit. Com. 3. in libr. de Art. cap. 6.

Spina est vertebrarum omnium contextus. Com. 3. in lib de Art. cap. 1.

Spina dorsi, ex capite, quasi stipes ex radice, ortum habet. Comm. 1. in lib. 6. Epidem. cap. 2.

Spinæ σεισις, siue quassatio, dicitur, quando mouetur quidem vertebræ ipsæ, propriam tamen sedem non deserunt. Com. 3. in lib. de Art. cap.2.

Spinæ obliquitas fit, quum tubercula vertebras à latere occupant, nimirum ad se illarum ligamenta attrahentia. Com. 3. in lib. de Art. cap.16.

Spinæ affectus proprij sunt, gibbositas, cauitásque. Com. in Aph. 46. lib. 6.

Spinæ peruersio in posteriora dicitur ὀπισθοκύφωσις: in anteriora, λόρδωσις: in latera σκολίωσις. Com. 3. in lib. de Art. cap 2. & 48.

Spinæ in longitudinem vsque ad crurum originem, ab exteriori parte obtenduntur musculi spinales vocati: ab anteriori verò, nulli adsunt musculi per lõgitudinem thoracis porrecti: sed inter costas transuersi sunt, qui intercostales vocantur.

Spiritum

assumpta, nos adiuuant. Comm. 2. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 12.

Stupefacientium vsus cuiusmodi sunt quæ ex opio, mandragora, & altereo constant, in solis doloribus vehementibus aliquando conducit. Comment. 2. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Stupefacientibus medicamentis validioribus, pluribusque si quispiam vtatur, refrigescunt & mortificantur corpora. ibid.

Stupor moderatus dolorem sedat ibid.

Stupor cognoscitur dum ægri nihil aut dicunt, aut faciunt, sed quieti apertis oculis permanent, similes iis, qui ex timore attoniti existunt. Comm. in Aphoris. 14. lib. 7.

Subiectum est, quod transmutatur. Comm. 1. in lib Hip. de Nat. hum. cap. 2.

Sublimis respiratio, *lege* Respirationem sublimem.

Subsidentia vrinæ à lenta, crassáque pituita ducens originem, cinereum habet colorem. Comm. 1. in lib 6. Epid. cap. 5.

Substantia corporis nostri non est stabilis, permanénsve, nec secundum quantitatem, nec secundum qualitatem. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Substantiæ nostri corporis quantitas ob insensibilem difflationem minor redditur: qualitas verò, mutatur, variata nimirum temperatura, non modò ex aëre ambiente, sed ex nobis ipsis ibidem.

Substantiam naturæ nostræ compleuerunt sanguis & seminalis humiditas. Comm. in Aphor. 15. lib. 1.

Substantia aucta, vnà cum illa augeri qualitates, atque etiam actiones. Gal. contra Lycum.

Succorum crudorum malignitates, etiamsi ad caput ferantur, stillationes è naribus perniciosas faciunt potiùs quàm parotidas Com. 3. in Prorrh. cap. 71.

Sudamina sunt è genere pustularum in summa corporis parte hærentium: quæ instar vlceris cutem exasperant. Fiunt autem ob multos sudores mordaces. Commenr. in Aphor. 21. lib. 3.

Sudor in principio morbi, prauum symptoma est. Comment. 2. in libr. 1. Epidem. cap. 75.

Sudor copiosus oriri non potest, absque ambientis quidem calore, corporis autem humiditate superflua Comm. in Aphor. 6. lib. 3.

Sudor circa faciem aut caput duntaxat, non est bonum signum. Com. 4. in lib. de Rat. vic in morb. ac. cap. 62.

Sudor immodicus exoluit vires. Comm. 2. in libr. 6 Epidem. cap. 32.

Sudor vnum est ex decretoriis signis. Com. 2. in Prorrh. cap. 32.

Sudor quum non iudicauerit, morbi malignitatem ostendit. ibid.

Sudor multus, si febrem non soluat, indicat quod virtus ægri cito exoluetur. Com. 2. in Prorrh. cap. 22.

Sudor minimè criticus, sed symptomaticus, aut redundantiam, aut retentricis facultatis imbecillitatem indicat. Comm. 3. in Prorrh. cap 6.

Sudor circa caput tantùm & ceruicem profluens, calidus quidem malus est: vtpote syncopen futuram significans: frigidus autem, pessimus: vt qui syncopen iam adesse testetur. Comment. 1. in Progn. cap. 20.

Sudor frigidus per acutam febrem annunciat mortem: aut morbi longitudinem, per mitiorem. ibid.

Sudores manant ex cute. Com. in Aphor. 37. lib. 4.

Sudores frigidi difficiliores calidis. Com. in Aphor. 42. lib. 4.

Sudores, si morbus fit crudus, nec iuuant, nec signum bonum existunt: quum vel copiam humorum, vel virium imbecillitatem significent. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 27.

Sudores qui circa thoracem, capútque fiunt, semper sunt mali: quum virtutis infirmitatem, vel in illis partibus copiam indicent. Comment. 2. in Prorrh. cap 7.

Sudores, patientium membrorũ humiditatem euacuant. Com. in Aphor. 38. libr. 4.

Sudores oriuntur vel natura euacuante superflua: vel quòd non possint contineri à corpore, morbi ratione. ibid.

Sudores qui cœperunt quidem, sed protinus cessarunt, praui sunt. Comm. 1. in Prorrh. cap. 1.

Sudores assidui oriuntur propter virium imbecillitatem, nempe discusso alimento. Com. 2 in Progn cap 60.

Sudores interdum vt abundantiæ humorum in corpore prauorum symptomata excerni: interdum ipsos expurgante natura. Com. 3. in libr. 3. Epid. cap. 41. & 61.

Sues aqua prolui affatim cupiunt, potúque haud modico impleri. Comm. 4. in libr. 6. Epid. cap. 26.

Suffimentis sunt apta, quæ calidam sortiuntur temperiem, & satis sunt odorata: vt thus, myrrha, & styrax. Com. in Aph. 59. lib. 5.

Suffiri totum corpus per vterum posse. Com. in Aphor. 28. lib. 5.

Suffitus

Synochos

Tenuiores

Tunicam

V

Venereorum

Vergiliarum

inteſtino excitaratis, naturales eorum inſtrumentorum actiones labefactantur: proindéque excrementa, quæ antea excernebantur ab eis ſupprimuntur. Com. 3.in lib.6. Epid.cap.17.

ternis frigidior. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 30. & Comm. in Aph. 1. lib. 2.

Vigilans sopor accidit, principis animæ sede occupata à bile, & pituita. Comment. 1. in Prorrh. cap. 1.

Vigilantem soporem dici, quum vigilare ægri apertis oculis nequeunt, sed conniuent, spe conciliandi somni, & vigiles tamen permanent. Comment. 3. in libr. 3. Epid. cap. 39.

Vigilantibus sanguis & natiuus calor emergunt foras. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 32.

Vigilantiæ coma si iunctum fuerit, miscella mordentis succi est in causa. Comm. 3. in Prorrh. cap. 1.

Vigilia calorem natiuum ad cutem reuocat, redditque viscera frigidiora: eáque breuiter externis partibus præstat, quæ somnus internis. Comm. 5. in libr. 6. Epidem. cap 10.

Vigilia corpus exiccat. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 23.

Vigilia non minùs exoluit virtutem, quàm sensibiles vacuationes Com. 1. in Prorrh. cap 8.

Vigilia consequitur biliosos humores, non pituitosos. Com. 2. in Prorrh. cap. 46.

Vigilia est vnum ex symptomatis phreneticis. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Vigilia videtur esse maximè propria affectio senilis ætatis. Com. in Aph. 31. lib. 3.

Vigilia per habitum digerere & siccare, non quæ in imo sunt coquere, est nata. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 55.

Vigilia turbulenta est phreneticorum propria. Com. 1. in Prorrh. cap. 6.

Vigilia digerit corpus, quòd naturalis calor, dum ad exteriora mouetur, non paucas substantiæ corporis particulas secum rapiat. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Vigilia perpetuò exiccat. Comm. 4. in lib. 6. Epidem cap 17.

Vigiliæ causa est siccitas, & repræsentationis somniorum. Com. 1. in Prorrh. cap. 5.

Vigiliæ sequuntur calidiores succos, atque mordaces. Comm. 1. in libr. 3. Epid cap. 4.

Vigiliæ diuturnæ firmum ac profundum somnum conciliant. Comm. 4. in libr. 6. Epid. cap. 17.

Vigiliæ ob negotium aliquod, aut actionem extrinsecam accidentes, inaniunt corpus, non tamen vires insigniter lædunt: si verò citra extremam aliquam occasionem accidant, vt puta dum cubantes aliquam noctis partem dormimus, reliquam verò traducimus vigiles, vires dissoluunt, & labefactant. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Vigiliæ, spiritum, sanguinem, naturalémque calorem ad exteriora corporis reuocant: ac proinde conferunt in accessionû principiis. Comment. in Aphoris. 1. lib. 2.

Vigiliæ fiunt ob calorem primi sensorij, vel ex humoris biliosi abundantia. Comm. in Aphor. 3. lib. 2.

Vigiliæ sequuntur longam inediam, cibośque intempestiuè exhibitos. Comm. 2. in lib. de Rat vict. in morb. acut. cap. 44.

Vigiliæ immodicæ ex iis sunt, quæ maximè euacuát, exiccantque. Com. in Aph. 18. l. 7.

Vigiliæ longæ biliosiorem efficiunt sanguinem. ibidem.

Vigiliis immodicis superuenit conuulsio. & delirium: ídque immodicæ siccitatis ratione. ibidem.

Vigilias cruditas morbi consequitur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 44.

Vigilias fieri ob temperamenti in cerebro siccitatem. Comm. 2. in Progn. cap. 12.

Vigilias fieri propter tum siccitatem, tum caliditatem primæ partis sentientis, hoc est, cerebri. Com. 2. in Prorrh. cap. 28.

Vigilias excitari ab humoribus siccis, mordacibúsque, si efferantur ad cerebrum. Com. 1. in lib. 3. Epid cap. 5.

Vigilias fieri interdum cum comate. Comm. 1. in Prorrh. cap. 1.

Vigilias non confusas sopore, à siccitate & calore cerebri oriri. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 16.

Vigiliis totum alitur corpus. Com. 5. in libr. 6. Epid. cap. 32.

Vigor morbi, est summitas, quod pertinet ad symptomata. Com. in Aphor. 7. lib. 1.

Vigor morbi post quantum tempus futurus sit, si cognouerimus, conferet ad formam totius victus constituendam. Comm. in Aphor. 12 lib. 1.

Vigorem consequuntur citò, affectiones ex tenuibus, calidis, mordentibúsque ortæ humoribus, tardiùs autem, quæ ex contrariis gignuntur. Com. 1. in Prorrh. c. 10.

Vigorem prope, tenuiori victus ratione esse fouendos ægros, etiamsi antea pleniùs cibati fuerint. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 41. & 43.

Vinum facultatem possidet exiccandi, repellendi, concoquendi, molliendi, discutiendique. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 72.

Vinum substantiæ copia neruis conuulsionem inducit: rursúsque eam qualitate sanat, neruos calfaciendo, atque exiccando. Com in Aphor. 5 lib. 5.

Vinum præsertim si nigrum, austerúmque sit ad arcendam valet inflammationem. Com. 4. in lib. de Art. cap. 21.

Vinum omne habitum calfacit, magísque quod-

ctionem sputi, viriúmque roborationem. ibidem.

Vinum dulce, mediocriter calfacit, sitímque gignit, propter caliditatem & crassitudinem. ibidem.

Vinum dulce in acutis morbis est ad expuitionem idoneum. ibidem.

Vinum dulce tardè meat: quam ob rem obstructiones adauget, hepatíque affecto maximum detrimentum adfert, si præsertim scirrhus, vel inflammatio occupauerit. ibidem.

Vinum dulce febrientibus idoneum non est, quòd caliditas multa tales succos amaros reddat, & quòd crassa fint huiuscemodi vina, nec velociter per vrinas descendant, nec citò difflentur, transpiréntve. ibidem.

Vinum dulce maximè omnium vinorum educit sputum, vbi non supra modum crassum fuerit, veluti & quoties nō vsque adeò ad fuluum secesserit, vt exoluta in eo fint tum crassities, tum dulcedo. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 4.

Vinum dulce continuò & nigrum existit. Comm. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 7.

Vinum meracius si astringens fuerit, intestinis magis congruit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac cap. 8.

Vinum meracius si astringens fuerit, thoracem capútque magis offendit. ibid.

Vinum meracum palpitationem temporum, capitísque grauitatem & sitim infert sua caliditate: contraria inducit dilutum, humiditate & frigore. Com. 2. in lib. de Rat. vict in morb. acut. cap. 34.

Vinum nigrum, austerúmque, ex frigida & terrestri substantia constat. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 21.

Vinum fuluum, vt nigrum, est duplex, aliud nempe dulce, atque aliud austerum: caput tamen & mentem fuluum magis ferit, quòd nigro calidius existat. Comm. 3. in lib. de Rat. vic. in morb. acut. cap. 7.

Vinum fuluum quum vehementer calidum fit, pessimè auxiliatur febrientibus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 4.

Vinum validum appellatur vinosum: vt imbecillum, aquosun. ibidem.

Vinum vinosum calfacit, caput replet, desipientias gignit, & calorem febrilem auget. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 3.

Vinum vinosum minimè est album. ibidem.

Vinum summè calidum, continuò etiam est flauum: veluti & quod ab ipso est, fuluum: mox rubrum: ac dein dulce. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 6.

Vini cuiusuis vsus immodicus neruos & mentem tentat. Comm. 2. in libr. 3. Epid. cap. 5.

Vini color sui ratione iuuare vel lædere haudquaquam potest. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in morb. ac. cap. 2.

Vini potio larga maximè lædit caput affectum grauiter. Com. 2. in libr. 3. Epidem. cap. 1.

Vini pauxillum interdum misceri aquæ, vt eam deducat. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap 40.

Vini meracioris potione sanabat Galenus ophthalmias ortas à crasso sanguine, contento in venulis oculorum, absque plethorica totius corporis dispositione. Com. in Aph. 31. lib. 6.

Vinum aquosum albúmque, non flauum, bibendum esse, in vehementi dolore capitis, atque mentis læsionibus: bibendámque post vinum aquam. Comm. 3. in morb. ac. cap. 41.

Vinum dilutum humidiorem imbecilliorémque reddere superiorem ventrem: inferiorem replere flatibus. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 34.

Vinum meraciùs haustum, sæpè profuisse in doloribus ventris, & in vocata hemicrania. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Vinum non ieiuno stomacho, sed statim à cibo, propinabat Galenus in membrorum doloribus. Comm. 6. in lib. 6. Epidem. cap. 5.

Vinum arguit esse imbecillum frigidúmque odoris priuatio: vt vehemens odor, efficacissimum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 20.

Vinum nigrum propinandum non esse iis, qui acuta febre laborant. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 17.

Vinum Sabinum esse imbecillum. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb acut. cap. 8.

Vino nigro & austero, assiduè vlcus esse madefaciendum. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 21.

Vino nigro & austero inest imbecillus odor, ob frigidiorem temperiem. ibid.

Vina quæ pice, aut gypso in doliis sunt obturata, ægriùs acescunt, quàm ea quæ corio, aut cuneis solummodo. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Vina omnia vires roborant. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 2.

Vina generosa astringentis qualitatis nonnihil participant: suaptè autem natura nullum vinum acidum est: imò si quippiam illis acidi accesserit, ea statim suspecta habentur,

habentur, ne in acetum vertantur. Galenus contra Lycum.

Vina dulcia quo magis à vehemente calore absunt, eo minus quàm fortia tum caput grauant, tum mentem lædunt. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 2.

Vina omnium maximè dulcia sunt Theræum, & Scybelites, crassa vtraque & nigra: quibus minus dulcia, crassiora tamen, atque nigriora, sunt Therinum, & Caryinum. ibidem.

Vina dulcia siticulosa sunt, bilescúntque facilè. ibidem.

Vina dulcia, post mel, maximè humorum omnium bilescunt. ibidem.

Vina dulcia humores biliosos nec secum agunt, neque euacuant. ibid.

Vina aquosa tantùm sunt idonea febrientibus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac cap. 7.

Vina quidem aquosa, hoc est, alba & tenuia, exiguum corpori alimentum præstant: crassa verò, & fulua, multò magis corpus alunt. Com. in Aphor. 18. lib. 2.

Vina aquosa celeriter per vrinam excernuntur. ibid.

Vina tenuia non edunt flatus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 2.

Vina aquosa vrinam cient, & minimè nutriunt: crassa verò & colore rubea, plus alimenti largiuntur, quàm cætera vina. Comment. in Aph. 11. lib. 2.

Vina austera propinanda non sunt in capitis grauitatibus, & mentis alienationibus, vbi febris prehenderit: neque in thoracis pulmonísque affectibus, in quibus detinetur sputum, neque in suppressionibus lotij Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 7.

Vina fortia, vehementer calfacientia, caput humoribus & vaporibus replent. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Vina valido odore prædita, caput nimis pertentant. Com. 3. in libr. de Fract. cap. 21.

Vina non ob temps vel iuuant vel lædunt, sed ex propriarum differentiarum natura id habent. Comm. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 1.

Vina crassa oblædunt lienem, pòst hepar, minimè autem pulmonem. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 2.

Vina crassa & colore rubea, quàm citissimè implent vacuata corpora. Comment. in Aph. 11. lib. 2.

Vina crassa & fulua, tantùm vincuntur à nigrioribus in nutriendo plurimum, quãtùm superant in præstando confertim & velociter alimentum. Com in Aph. 18. l. 2.

Vina crassa, odoraque, & fortia, in feruidis gignuntur regionibus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 8.

Vinorum differentia, quæ à tempore sumitur, est accidentaria, & non propria. Com. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. ac cap. 1.

Vinorum differentia prima, in colore: secunda in sapore: tertia in consistentia: quarta in odore: quinta, in facultate consistit. ibid.

Vinorum recentium nullum est fuluum, sed vel album, vel rubrum, vel nigrum: vetustate autem fiunt & fulua, & flaua. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 111.

Vinis dulcibus solis vnum inest bonum, quòd ventrem emolliant. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac cap. 2.

Vires, *inquire*, Virtus.

Vires cognoscuntur ex pulsu. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Vires corroborantur frictionibus, perfusionibus, ac motionibus: singulis scilicet moderatis. Com. 3 in lib. de Offic. cap. 32.

Vires si validæ sint, vacuatis humoribus noxiis, morbus cessat: sin imbecilles, vna cùm illis vacuatis, & ipsæ dissoluuntur. Com in Aph. 25. lib. 2.

Virium notam cum symptomatis perniciosis iungendam esse, vt possimus rite de morbi longitudine pronunciare. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 11.

Virium gratia nutrimus, non morbi. Com. in Aphor. 9. lib. 1.

Vires in morbis quidem longis, fouere: in acutis autem, modicæ debilitatas conseruare magna ex parte properamus. Com. in Aphoris. 4. lib. 1.

Vires ex suis cognosci functionibus. Com. 3. in Progn. cap. 24.

Viride accipi interdum pro pallido. Comm. 1. in Progn cap. 22.

Viridem colorem interdum sumi pro pallido ab Hippocrate. Com. 3. in libr. 6. Epid. cap. 11. & Comm. 5. in eundem. cap. 14.

Viridia euadunt medicamenta, quæ crudam recipiunt æruginem. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 3.

Viros esse ficciores fœminis. Com. in libr. de Salub. diæta, cap. 2.

Virtus, si absque vacuatione conspicua imbecilla fuerit, grauantem ostendit copiam, vel vnius principiorum intemperantiam. Com. 2. in Prorrh. cap. 5.

Virtus si ad morbi vsque iudicationem sine ptisanæ sorbitione suffecerit, oxymeli & mulsa sunt satis. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Virtus ne deiiciatur, magis nobis cauendum est, quàm ne vacuetur sanguis, redundans. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Virtus imbecilla prohibet vacuationem. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 45.

Virtutis custodia, solam indicat alimoniam. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 44.

Virtutis scopus, est præcipuus. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. ac cap. 45.

Virtutem exolui ob aliquam vacuationem, & ob longiorem, quam par sit, inediam: & propter tum dolorem aliquem, tum vigilias, tum assiduas deiiciendi gratia suscitationes, atque adeò quum os ventris ita affligitur, vt syncope insultet. Com. 2. in libr. de Ratio. vict. in morb. acut. cap. 47.

Virtutem robustam postulant desipientia, peripneumoniæ, pleuritis, anginaque, vt æger sufficere morbi coctioni possit. Com. 1. in Prorrh. cap. 8.

Virtute labefactata ob euacuationem insignem, vel ob euaporationem in halitum, vel ob inediam, cibari quàm celerrimè debet æger: si verò ob dolorem, vel morbi acumen, vires sint imbecilles, vacuatione potius, quàm repletione, indiget. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 48.

Virulenta vomitio solet magna ex parte adesse in principio adurentium febrium. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 75.

Virulenta excerni, vbi aduritur flaua bilis. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 54.

Visceris fibram per vulnus elapsam, repositámque, etiam si diu refrigerata fuerit, reuerti ad constitutionem primam sanato vulnere. Com. in Aph. 58. lib. 6.

Viscerum obstructiones oriri permultis, qui à cibo se & exercuerint, & lauerint: eisque quiescendum esse, bibendúmque ex diureticis aliquid. Com. in lib. de Salub. diæta, cap. 31.

Viscera exerceri in somnis, quatenus eo tempore alimentum conficiunt. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Viscera augeri ac suauissima reddi ex caricarum esu. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 11.

Viscida omnia, excepta ptisana, tardè permeant. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 18.

Viscidiora sunt aptiora vt cogantur, coalescántque, inter ea quæ pari constant crassitie. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 15.

Viscum est ductile, sequitúrque manus trahentis. Com. 2. in libr. de Art. cap. 42.

Visoria facultas laborat interdum quidem, ob organorum affectum: vt in opthalmia: interdum autem, propria affectione: id quod certè est signum letale. Comm. 1. in Progn. cap. 10.

Visorius spiritus assimilat sibi albugineum humorem, qui medius inter crystallinum atque pupillam consistit. Com. 1. in Prog. cap. 23.

Visorius spiritus, qui ad oculos tendit à cerebro, absoluit phantasiam eorum, quæ prǽter naturam oculis obuersantur. Com. 3. in Progn. cap. 30.

Visorius spiritus fertur per albugineum humorem ex pupillæ foramine ad exteriorem aërem, qui ei commiscetur. Comm. 1. in Prorrh. cap. 23.

Visorius spiritus vtitur aëre externo iam illustrato, ceu cognato instrumento. ibidem.

Vitæ breuitatem fuisse causam, vt Hippocrates de arte ipsa commentationes conscripserit. Com. in Aph. 1. lib. 1.

Vitalis facultas à corde emanat. Comm. 1. in lib. 6. Epidem cap. 2.

Vitalis potentiæ substantia, est calor insitus. Com. 3. in lib. 6. Epid cap. 18.

Vitam optimam dici, quæ in sanitate peragitur: prauam, quæ in morbis. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Vitam esse breuem, si conferatur cum arte. Comment. in Aph. 1. lib. 1.

Vitium omnium commune est, vt quemadmodum proprios liberos, sic vnusquisque diligat, quæ ab ipso excogitata, aut inuenta fuerunt. Comm. 2. in Prorrh. cap. 13.

Vitreus humor accessiones singulis diebus facit cum rigore qui ægrè incalescat. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Vitreus humor, fuso vitro similis, maximos, vehementésque dolores infert, quum per intestinorum tunicas meat. Comm. 1. in Prorrh. cap. 35.

Vitreus humor, est omnium qui in corpore ortum habent, frigidissimus. ibid.

Viuere vsque eò animal potest, quoad naturalis cerebri, atque adeò spiritus, qui in in ipsius ventriculis continetur, temperies integra conseruetur. Com. 5. in lib. 6. Epidem. cap. 5.

Vlcus dicitur continui solutio in carne. Com. 2. in lib. de Art. cap. 45.

Vlcus ægrè sanatur senibus, propter defectum sanguinis. Comment. in Aphor. 31. lib. 3.

Vlcus erit omnino siccum, quoties facultas nutriens

Vrina nigra, si melancholici menses retenti sint, potest nihil mali portendere. Com. 3 in lib. 3 Epid. cap. 82.

Vrina nigra est perniciosa. Com. 2. in Prorrh. cap. 4.

Vrina nigra quò fuerit crassior, eò deterior. Comm. 2. in Progn. cap. 32.

Vrina nigra & aquosa in omni ætate sunt perniciosæ. Comm. 2. in Progn. cap. 33.

Vrina nigra in vigore ætatis censetur exitiosissima. Com. 2. in Progn. cap. 33.

Vrina impensè rubra, cruda & incocta est. Com. 2. in Prorrh cap. 24.

Vrina subrubens est salubris: morbi tamen significat longitudinem. ibid.

Vrina rubens in medio tum impensè rubeæ, tum subrubentis vrinæ, constituta [est] medium tum laudis, tum vituperij obtinens. ibid.

Vrina rubra indicat abundantiam crudioris & serosioris sanguinis, in venis hepatis contineri. Comment. 1. in lib. 3. Epidem. cap. 5.

Vrina tenuis & nigra, mala est. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 80.

Vrina tenuis, quàm nigra, magis cōtraria est puerili naturæ. Com. 2. in Progn. cap. 33.

Vrina tenuis si fuerit, haud secundum naturam venæ se habent. Comm. in Aphor. 77. lib. 4.

Vrina quum ex venis procedat, in renibus percoletur, in vesica denique colligatur, si præter naturam habeat, aut venas, aut renes, aut vesicam, se malè habere indicabit. ibidem.

Vrina, si ex cruditate sit tenuis, protrahuntur febres, quæ ante coctionem solui nequeunt. Comm. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 46.

Vrina tenuis, venas: non tenuis, vesicam affici, si furfurea excernatur, indicat. Com. in Aph. 77. lib. 4.

Vrina turbulenta, nec residens, cuiúsque partes quædam crassiores sursum feruntur, perturbationem in venis, vna caliditate præter naturam, demonstrat: collecto non pauco spiritu flatulento. Comm. 1. in Prorrh. cap. 31.

Vrina adeo pinguis vt oleum, nunquam est visa. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 72.

Vrinæ acrimonia oritur ab intemperantiis, sed præcipuè ab ea quæ est secundum caliditatem: post hac, ab ea, quæ est secundum caliditatem & humiditatem: tertiò ab ea quæ est secundum humiditatem. Com in Aphor. 16. lib. 3.

Vrinæ difficultas, *inquire*, Dysuria.

Vrinæ odor grauis, squammulæ quæ sunt propria signa affectæ vesicæ. Comment. in Aphor. 81 lib. 4.

Vrinæ sedimentum debet esse candidum, æquale, ac læue, vsque ad morbi dissolutionem. Com. 2. in Progn. cap. 26.

Vrinæ sedimen per initia morbi interdum signum bonum non est. Com. in Aph. 69. lib. 4.

Vrinæ stillicidium, *inquire*, Stranguria.

Vrinæ suppressio sæpissimè antecedit rigorem iudicatorium. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Vrinæ subsidentia corpuscula, si laminas imitentur, à vesica procedunt: si pinguia sint, ab adipe: at quæ magnitudine quidem atque duritie hordei similitudinem habent, nec tamen sunt alba, colliquescentis carnis indicia sunt: quemadmodum nigra lienis potius. Com. 5. in libr. 6. Epid cap. 15.

Vrinæ subsidentia corpuscula, eruo aut hordeo similia, ex iecinore proficiscuntur: sicuti quum carũculis magis similia sunt, è renibus. ibidem.

Vrinæ subsistentia, & insistentia, solent nos iuuare ad præsentium & futurorum praecognitionem. Com. in Aphor. 64. lib. 7.

Vrinam serum esse humorum contentorum in venis. Com. 1 in lib. 6. Epid. cap. 5.

Vrinam mingentes similem farinæ crassiori, si seruari debeant, tardè liberantur: si verò exitialiter habeant, contingit hos quàm primùm interire. Com. in Aphor. 31. lib 7.

Vrinam, cuius sedimen esset biliosum, pars verò superfluitans aquosa, nunquam vidit Galenus. Com. in Aphor. 32. lib. 7.

Vrinam colore & consistentia oleo similem, nullo ægri detrimento, sed in ipsius morbi coctione, sæpe vidit Galenus: quæ tamen minimè pinguis erat. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 72.

Vrinam secum habere tanti vigoris signa in acutis morbis, vt vel ipsi soli credendum sit. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Vrinam si comitetur spiritus flatulentus, signum est frigidæ ægritudinis renum. Com. in Aphor. 34. lib. 7.

Vrinam cui rubra subsident, diuturniorem esse illa, cui alba: cæterùm admodum salutarem. Com. 3 in lib. 1. Epid. cap. 23.

Vrinam supprimi, musculo constringente collum vesicæ nimis suo fungente munere. Com. 3. in lib. de Art. cap. 51.

Vrinæ pueris excernuntur crassissimæ. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 15.

Vrinæ variæ, albæ, graueolentésque, raro abscessum indicant: aut prauum certè indicant.

indicant.Comm.3.in Prorrh.cap.71.

Vrinæ sedimento carentes, si vires adsuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, ægri mortem prænuntiant. Com.in Aph.70.lib.4.

Vrinæ indicant quomodo habeant succi venarum, & arteriarum. Comm.1.in Prorrh. cap.4.

Vrinæ neutiquam exactè significant morbos musculorum. Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.83.

Vrinæ, quæ fermentantur, insignem crassitiem, ac leuem quandam efferuescentiam possident: partésque in ipsis spiritales motionem nactæ, tumore excrescunt. Fiunt autem vrinæ id genus, perturbatis, agitatísque crudis humoribus. Comment.2.in Prorrh cap 39.

Vrinæ iumentorum lotio consimiles, non indicant eliquationem: fiunt autem in iis qui plurimum collegerunt humoris crudi, quum is à calore funditur. Com.5. in lib. 6.Epid.cap.15.

Vrinæ albæ & translucidæ extremam cruditatem significant. Comm. in Aphor.72. lib.4.

Vrinæ secundum naturam, mediæ sunt inter tenues, & crassas. Comment. in Aph. 69. lib.4.

Vrinæ habentes consistentiam secundum naturam, enæoremáque album, coctum iam esse morbum declarant, absque hypostasi. Com.3.in Prorrh.cap.71.

Vrinæ prærubræ excernuntur, renibus perperam suo fungentibus munere. Com. 1. in Prorrh cap.31.

Vrinæ subrubeæ non periculum, sed morbi diuturnitatem indicant.ibid.

Vrinæ rubeæ longitudinem morbi, non autem planè mortem significant. Com.1.in lib 3.Epidem.cap.5.

Vrinæ inæquales fortem in corpore perturbationem significant. Com. in Aphor.33. lib.7.

Vrinæ turbulentæ, quales sunt iumentorum, fiunt materia crassa & densa à calore agitata.Com.in Aph.70.lib.4.

Vrinæ conturbatæ, sed si depositæ sint, subsidentes, concoctionis alicuius initium indicant: potissimum si illico subsidant. Quæ verò non subsidunt, præter turbationem flatulentam, crassitiem etiam humorum significant: ac proinde morbi prolixitatem. Comm.1.in libr.3. Epidem. cap.5.

Vrinæ crassæ sunt multitudine paucæ: vt quæ vix renes pertranseant. Comment.in Aph 69.lib.4.

Vrinæ crassiores & pallidiores, salutem indicant. Comm.4.in lib.de Rat.vict.in morb. ac.cap 50.

Vrinæ rufæ, atræque flauam bilem abundare in venis significant. Comm.1. in libr.3. Epid.cap.5.

Vrinæ nigræ, tenues, & paucæ, in ardentibus febribus sunt perniciosæ. Com.2.in libr.1. Epid.cap.75.

Vrinæ meiuntur nigræ, in causis & phreniticis.Com.1.in Prorrh.cap.4.

Vrinæ nigræ fiunt propter vehementissimam caliditatem. Comm.3. in Prorrhet. cap.3.

Vrinæ aquosæ materiam repræsentant tenuem, & colorem album.Com.3. in lib.3. Epid.cap.73.

Vrinæ aquosæ absque albis pendentibus, incoctum esse morbum significant. Com.3. in Prorrh.cap.71.

Vrinæ aquosæ in delirantibus magnam cruditatem ostendunt, flauámque vniuersam bilem rapi ad caput solummodo. Com. in Aph.72.lib.4.

Vrinæ tenues, & nigræ, deterrimæ sunt. Comm.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.50.

Vrinæ tenues solæ indicant cruditatem morbi.ibid.

Vrinæ quæ exquisitè sunt tenues, habere naturalem colorem non possunt: albent siquidem, quum modicè palleant, quæ boni coloris dicuntur.Comm.3. in libr.1. Epid.cap.31.

Vrinæ ab initio tenues in febribus, magna ex parte fiunt crassiores, morbo iam ad solutionem tendente. Comm.in Aph.69. lib.4.

Vrinæ tenues, atque decolores tempus quidem ad concoctionem desiderant: non tamen omni ex parte perniciosæ existunt. Com.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Vrinæ tenues, succorum in venis indicant cruditatem. Com.2. in lib.3. Epid c.6.

Vrinæ tenues longũ tempus vt concoquantur desiderant.Com.3.in lib.1.Epid.c.23.

Vrinæ tenues morbi cruditatem significant. Com.1.in lib.1.Epid.cap.9.

Vrinæ in se habentes pinguia, quemadmodum excrementa, prauæ quidem censendę sunt, non tamen exitiales omnino, quòd non perinde sit, carnem colliquescere, ac adipem.Com.3.in lib.3.Epid.c.72.

Vrinæ, quæ cum labore excernuntur, malæ. Com.2.in Prorrh.cap.23.

Vrinæ, partium hepatis, tenúmque, & vesicæ affectionem indicant, vasorúmque sanguinem continentium: & virtutis succos

X

Y

Z

ENANTIOMATA,
SIVE CONTRADICTIONES GALENI.

Contradictio I.

LIBRO de Tremote & palpitatione, iuxta principium, sic legitur: Tremor verò motus inuoluntarius est partium, quæ vicissim sursum deorsúmque mouentur. Cui sententiæ refragari videtur, quod ibidem paulò pòst subditur: nempe: Motus quoque in iis qui membra mouere nolunt inuoluntarius omnino ponitur: in tremore autem affectis, non sine voluntatis impetu motus prouenit.

Contradictio II.

LIbro de Fœtuum formatione, circa finem sic Galenus edisserit: Apparet igitur vnumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ alias supereminet: vitulus quidem, fronte impetere, priusquàm cornua enascantur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis vngulis: veluti etiam catulus mordere tentare videtur, etiamsi nondum fortes dentes sortiatur. Similiter & ea, quæ ex volucrium animalium sunt genere, volare nituntur, etiamsi nondum possint. Quæ sanè ostendere videntur, animam partibus vtentem, nosse ipsarum vtilitatem, vt quæ ipsa illas construxerit, & non ab alio factis vtatur. &c. Quum tamen paulò pòst videatur stabilire contrarium, affirmans se existimare, nec animam vegetatricem, nec rationalem, existere opificem ipsius fœtus causam.

Contradictio III.

LIbro 1. de Differentiis febrium, capite primo ait, hemitritæum esse è numero continuarum febrium. Præterea Commentario 2. in lib. 6. Epid. cap. 22. asserit semitertianam esse periculo obnoxiam, miniméque intermittere: sic vt semitertiana nulla febris dicatur, quæ integrè desinat. In libro tamen de Typis affirmat, semitertianam febrem non semper esse continuam, sed & intermitrentem quandoque inueniri.

Contradictio IV.

LIbro 4. de Præsagitione ex pulsibus, vbi de pulsu in affecto iecinore, inquit: Nunquam etiam ex thoracis vel iecinoris tumore fit mollis pulsus, eò quòd neque innascitur his instrumentis œdema pituitosum. Cui sententiæ contraria est, quæ habetur libro eodem, vbi agitur de pulsibus succedentibus affectis meningibus, hunc in modum: His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis, &c. Nisi dicas pro œdemate intelligere Galenum impræsentiarum quemuis humorem, quod nusquam est solitus facere, nisi pituitosum duntaxat.

Contradictio V.

CVm in aliis locis innumeris, tum vel maximè tertiodecimo de Medendi methodo, Galenus ait lienem nutriri crassissimo sanguine, & longè crassiori, quàm sit is, quo hepar nutritur. Eius autem verba hæc sunt: Lienis verò rarior substantia, quàm iecinoris est: cæterùm crebrius scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo vtitur, speciem. Monstratum nanque est, quòd crasso nutritur sanguine, qui veluti limus purioris est, facilliméque nigra bilis efficitur: ideóque ipsum melancholicum, siue atrum excrementum vocamus. Et paulò pòst sic rursus subdit: Nam quale medicamentum est absinthium iecinori, tale est lieni capparis cortex: quale rursus iecinori quod vocatur eupatorium, tale est lieni scolopendrium. Siquidem similia genere medicamenta ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora lien, quantò crassiore vtitur alimento, &c. Quibus ex diametro aduersum est, quod scripsit libro quarto de Vsu particularum in hunc modum: Splenis verò corpus, quum tantò rariùs hepate sit, quantò est crassius pulmone, meritò ex tenuiore parte nutritur sanguinis. Qui nanque attrahitur ad splenem, crassior est eo, qui est in hepate: at quia elaboratus ab arteriis, quæ illic habentur, atque adeò à venis multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ inseruiunt hepati, non affatim, neque crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur. Ob id caro quidem huius visceris, rarior & leuior est, quàm hepatis: non tamen rubicundior, aut flauior. Et paulò pòst sic subdit: Hepar quidem ex rubicundo & crasso sanguine: splen autem, ex subtili & nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, subtili, spirituoso, ac puro, sumit sibi alimentum.

Contradictio VI.

CIrca medium commentarioli, in quo discutit, quos purgare, & qualibus medicamentis, oporteat, sic ait Galenus: Per initia enim serosos, tenuésque succos vacuabis: in crassis autem, & viscidis, quales natura sunt & pituita, & atra bilis, concoctionem expectabis, &c. Quibus sanè verbis docet tenues succos vacuandos esse, non expectata ipsorum coctione. Quòd autem succi omnes qui tenues sunt, etiam existant crudi, didicimus id ex Commentario 1. in lib. 1. Epid. cap. 24. Cui sententiæ aduersari videtur, quod multis in

locis

locis prædicat, crudos omnes succos prius coquendos esse, quàm euacuandos: ac præcipuè quod ad calcem libri de constitutione artis medicæ innuit, tenues succos esse crassiores reddendos.

Contradictio VII.

Commentatio 2. in Progn. cap. 36. Galenus hunc in modum pronunciat: Pueri concoquunt omnia ocyssimè, præ robore facultatis alteratricis: & Commentatio 3. in Progn. cap. 34. Pueri (inquit) ex tribus facultatibus, quæ corpus ipsum dispensant, duas fortiores sortiuntur, quàm cæteri: tertiam, quæ neruis inest, imbecilliorem. Libro etiam 3. de Symptomatum causis asserit iuuenes superari à pueris facultatis alteratricis robore. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 15. eadem stabilit, dicens: Pueris naturales functiones omnes robustæ sunt: ac proinde succorum crassitudo in ipsis funditur, ac dissoluitur. Hisce autem sententiis omnibus contraria est, quæ habetur Com. in Aph. 27. lib. 3. talis quum sit: Alterantur enim puerorum dispositiones citissimè, cùm propter humiditatem corporis, tum ob naturalis potentiæ imbecillitatem. Quæ sanè versio congruit vniuersis Græcis codicibus, quoscunque mihi vidisse contigit. Omnes quippe habent: ἀλλοιοῦνται γὰρ αἱ διαθέσεις τῶν παίδων τάχιστα, διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος, καὶ τὴν τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν. Crediderim tamen omnia exemplaria corrupta & peruersa esse: nec legendum, ἀῤῥωστίαν, sed ῥωστίαν, hoc est, robur, & firmitudinem.

Contradictio VIII.

Commentatio 1. in lib. 6. Epidem. cap. 1. ait neruos esse omnino canitatibus destitutos: cui contradicit, quod lib. 1. de Symptomatum causis prodidit hunc in modum: Igitur eius causa coniuncta, affectus nerui est talis, vt facultatem illi à principe parte missam impedire possit. Atqui impedietur, si neruus meatu aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus, &c. Libro etiam de Dissectione neruorum, & 8. & 10. & 16. de Vsu particularum: & lib. 4 de Locis affectis, cap. 1. ait opticis neruis conspicuos inesse meatus. Præterea lib. 15. de Vsu particularum, pudendi neruum esse excauatum prædicat.

Contradictio IX.

Commentario 3. in lib. de Articulis, c. 81. sic ait: Otium graciliores efficit fibras, cap. 93. Otium extenuat partes. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2. Otium liquefacit: otiosáque vita extenuat corpus nonnullis, qui ab exercitiis ad otium se transtulerunt. Com. 2. in libr. de Fracturis, cap. 59 Otium diuturnum membra seipsis graciliora reddit, &c. Quibus reluctatur illud quod habetur Comm. 1. in libr. 3. Epid cap 4. Otiosis repletur corpus: quódque scriptum est Comm. 3. in libr. 6. Epid. cap. 2. Otium natura sua minimè vacuat abundantiam humorum. Iam verò eodem Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2. ait, Exercitationes omnes tum adipis, tum carnis, adeóque humorum abundantiam exhauriunt. Et Com. 1. in lib. 6. Epid. cap 5. Exercitationes (inquit) euacuant plenitudinem: ad concoctionem quicquid pituitosum, crassum, & crudum est, perducunt: attenuant insuper, robúrque addunt vniuersis corporis partibus. Quin & Com. in Aphor. 15. libr. 4. ait, Exercitia esse apta natura exiccare. Si igitur exercitia exiccant, vacuant, atque colliquant corpora, qui obsecro fieri potest, vt otium, atque desidia, quæ illis contraria sunt, non contrarias dispositiones moliantur? nisi quis dicat, otium ipsum augere quidem humores in corporis vacuitatibus: minuere autem, eneruaréque substantiam solidarum particularum, contrà quàm per exercitia vsuuenit. Atque hoc planè videtur sensisse Galenus, dum cap. superiùs citato, ait, Otio quidem graciliores effici fibras; carnem verò copiosiorem, propter humiditatem: &c. vbi contraria de exercitiis subdit, Exercitia, inquiens, reddunt fibrarum quidem substantiam pleniorem: carnium verò minorem, sed validiorem. Huc pertinet, quod habetur Com. 5. in lib. de Offic. cap. 18. Otium eneruat corpora, effœminátque: exercitatio contrà, stabilit, & roborat. Item quod cap. 22. Commentarij eiusdem: Otium reddit imbecillas vires membrorum.

Contradictio X.

Libro de Animæ morum, & corporei temperamenti mutua consequutione, sic ait Galenus: Furentes & iracundos caloris abundantia efficit: stupidos verò graues, & pigros, temperaturæ frigiditas. Ad finem eiusdem Commentarij sic rursus subdit: Calida nanque, exempli gratia, temperies iracundos facit: inde rursus iracundia ingenitum calorem accendit & igneum reddit. Libro autem 2. de Causis pulsuum, vt in aliis compluribus locis iracundiam ait esse caloris innati veluti quendam feruorem. Iam verò lib. 2. de Temperamentis eadem in hunc modum confirmat: Gallis enim, Germanis, & omni Thracio & Scythico generi, frigida humidáque est cutis. Omnis autem naturalis his calor in viscera confugit vnà cum sanguine: vbi dum agitatur & premitur, feruétque, iracundi, audaces, & præcipitis consilij redduntur. Eadem asserit lib. 5. de placitis Hippocratis & Platonis, in hunc modum: Cæterum animæ constitutiones ex diuersis corporũ temperamentis oriuntur: quum videamus ipsorum animalium quæ calidiora, & lati pectoris sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. His omnibus planè aduersari videntur quæ scripta sunt Com. 2. in libr. 1. Epid. cap. 76. in hanc seriem: ἔλεγον δὲ, ἡλικίας εἶναι θερμὰς, ἐν αἷς ὁ πικρόχολος πλεονάζει χυμός: τὰς φύσεις δὲ, δυσδιαφορήτους. ὥστε ἄχρι μὲν τοῦ δὲ τὴν ἀρχὴν ὧν εἰρήκαμεν, ἔτι λείπεται περὶ τῶν ὀξυθύμων εἰπεῖν, οὓς ἐναντιωτάτους φησὶ τοῖς θυμώδεσιν ὄντας. ἀνδρεῖοι μὲν γὰρ εἰσιν οἱ θυμώδεις, καὶ καταφρονητικοὶ τῶν μικρῶν πραγμάτων. μικρόψυχοι δ᾽ εἰσὶν οἱ ὀξύθυμοι, διότι τὸ γυναικεῖον τι τῆς ἀνδρῶν ψυχῆς οὐκ ἔχουσιν. ὥστε καὶ οἱ ὀξύθυμοι ψυχρότεροί τε ταῖς κράσεσι, καὶ δυσδιαφόρητοι γίνονται. Quæ omnia ita vertenda sunt: Dicebam autem ætates calidas esse

eas,in quibus amarus humor redundat:naturas autem,quæ difficulter difflantur. Quocirca ex iis quorum ab initio mentionem hactenus fecimus,reliquum est, vt de iracundis agamus: quos maximè contrarios ait esse animosis. Quippe animosi,vitiles sunt,& humilium rerum contemptores: iracundi verò contrà pusillanimes,quòd generosa, virilique animæ parte sint destituti. Quare iracundi temperamento frigidiori erunt, difflabuntúrque ægrè.Produximus Græcam dictionem,& quòd ab interprete non fuerit satis feliciter versa, & vt intelligant eruditi, hic vocari à Galeno ἐξυθύμους, eos qui sunt ad iracundiam procliues, qua voce passim ipsos significare est solitus.

Contradictio XI.

Libro 2.de Temperamentis affirmat,neque puerum ætate florente,neque hunc illo, absolutè calidiorem existere, in hunc modum: Πολλῶν γὰρ ἐφεξῆς ἁπτόμενος σωμάτων ἐπιμελῶς, οὐ παίδων μόνον, ἢ βρεφῶν, ἀλλὰ καὶ μειρακίων, καὶ ἀκμαζόντων, εὕρισκον οὐδετέρους ἀληθεύοντας, οὔτε τοὺς θερμότερον ἁπλῶς, οὔτε τοὺς ψυχρότερον εἰπόντας εἶναι τὸν ἀκμάζοντα τοῦ παιδός. εἰ γὰρ τὰς ἄλλας ἁπάσας τὰς ἔξωθεν ἀφελὼν ἀλλοιώσεις, τὰς ἐκ τῆς ἡλικίας μόνης ἐπισκέπτοιο διαφοράς, οὐδέτερος σοὶ φαίνεται θερμότερος ἁπλῶς. ποιότητι γάρ τοι διαφέρουσιν αὐτῶν αἱ θερμότητες, ἐπ' αὐτῇ τῇ διαπνοῇ. Quæ sic vertenda mihi videntur: Complura enim deinceps corpora, non puerorum modò, aut infantium, verùm etiam adolescentium, & ætate florentium, curiosè tangens,neutros vera loquutos inueni,neque eos qui absoluto sermone calidiorem,neque eos qui frigidiorem esse florentem ætate, quàm puerum,dixerunt.Si enim reliquis omnibus,quæ extrinsecus adueniunt,alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt,differentias æstimaueris,neuter absolutè loquenti videbitur tibi calidior. Quippe dissident eorum calores qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur: &c. Quibus contraria innuit Comm. 1. in libr.6. Epid.cap.4. vbi ait: ὅπως γὰρ ὁ ἀκμάζων θερμότερός ἐστι τοῦ παιδὸς, ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεων. Ἔνθεν καὶ ὅπως ὁ παῖς τοῦ ἀκμάζοντός ἐστι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάζων, ἁπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ παῖς, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι πλεῖον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. Quæ sonant: Quo pacto enim qui ætate viget,puero calidior sit, didicisti in Commentariis de temperamentis: vbi etiam docuimus,qua ratione puer sit calidior ætate florente. Etenim is qui viget ætate, absolutè calidior existit: puer autem, non absolutè, sed quòd plus habeat calidi innati.

Contradictio XII.

Commentario 3.in libr.3. Epid. cap.46.sic interpretatur Hippocratem. Nam his verbis febrium esse speciem febrem ardentem,& phrenitim,ostendit,&c.Similiter eod. Comm.cap.64.sic ait: At in prædicta oratione proprium nomen febris scripsit,& eti omnes species eius persecutus: deinde communi nomine continuas indicauit, quarum febres ardentes prædixit, & phrenitidas, &c. Comm.autem 1.in lib. 6.Epid.cap.28. contraria asserit, nimirum in hunc modum. Cæterùm febrium enumeratio, quæ in præsenti proposita est oratione, ab ea differentia prodit,quæ à calore desumitur: sub qua & pestilens febris comprehendi potest, vt quæ putridum habeat calorem:non potest autem phrenitica,quum non, quemadmodum aliis, sic etiam ipsi Hippocrati fuerit mos, vt phrenitim febris speciem nominet.

Contradictio XIII.

Com. in Aph.23.libr.3.ait:neminem posse cohibere anhelitum: id quod perinde est, ac si dicat, opus respirationis minimè voluntarium existere, sed perpetuum, & naturale: cuius planè contrarium videtur esse, quod lib.2.de Motu musculorum asseuerauerat, talia proferens: Quod autem opus respirationis voluntariè, & sponte ab anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille seruus,qui quum vehementer ira concitatus, mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respirationéque cohibita,longo sanè tempore immobilis mansit:postea verò paulum volutatus,hoc pacto expirauit,&c.

Contradictio XIV.

Libr.1. de Simpl. med.fac.cap.8.ait aquam quidem dulcem, esse remedio sitienti:cæteras verò acerbiorem sitim relinquere. Cap. etiam 29. affirmat refrigerationem, sitísque extinctionem,prouenire ab aqua, vt quæ frigidam humidámque naturam sortiatur.Contraria verò pronuntiat Com.3.in libr.de Rat. vict.in morb.ac.cap.40.vbi agens de aqua putissima,affirmat eam nec sitim sedare,nec humectare,nec alere. Com. etiam in Aphor.13. lib.4.ait aquam nec potam, nec occursantem extrinsecus, esse aptam natura humectare solidas animalis particulas.

Contradictio XV.

Com.1.in lib.de Rat. vict.in morb.ac.cap. 22.ait mulsam & vinum magis humectare, quàm aqua humectet: quum tamen lib. 1.de Simpl.med,fac.cap.30. scripserit, aquam humidorum omnium esse humidissimam,nihilque dari aqua humidius. Quòd si quis dicat, vinum ad digestionem, hoc est, ad ipsam distributionem,esse aqua ipsa præstantius (vt ex Com.4.in libr.6.Epid.cap.20. liquidò constat)ac proinde humectare potentius,etiamsi nō sit aqua humidius:producemus ipsiusmet autoritatem Galeni,qui Com.3.in lib.de Rat. vict.in morb. ac. c.8. ait vini astrictionem ab aqua exolui:vnde liquet vinum esse astringētius aqua, ob idque penetrare multò ægrius, atque humectare minus, in summáque, esse crassiorum partium:si verum sit quod habetur libr.4. & 9. de Simpl. med. fac. & 4. de Comp. phar. secundum gen. & 6. de Comp. phar.secundum partes. & 1.de Sanitate tuenda, nempe astringentia omnia exiccare, ac meatus constringere, Taceo, quod idem Galenus ait. Com.2. in libr. de Fract. cap.72. vlnium

num videlicet exiccandi, repellendíque facultatem sortiri. Vnde videtur etiam ipsi Galeno aduersari, quod ab eo scriptum est. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. aquam deduci à vino per vniuersum corpus.

Contradictio XVI.

COmmentario 3. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 40. ait aquam bilescere in iis, in quibus tumefacta sunt viscera, corrumpíque in bilioso ventriculo. At lib. 9. de Medendi methodo, erysipelas verum, consisténsque in aliquo viscere, non aliter quàm potione frigidæ persanari professus est. Libro autem primo de Arte curatiua ad Glauconem, in febribus præter modum calidis, vrentibúsque, quales nimirum oriuntur à flaua bile, audacter frigidam propinandam censet.

Contradictio XVII.

COmmentario 2. in lib. 1. Epid. cap. 77. affirmat, eos qui capillis sunt nigris, minùs difflari, esséque frigidiori temperamento, hæc in medium producens: Nanque glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, oculis nigris, & qui domi in otio inertem vitam egerunt, ostendimus cùm in aliis Commentatiis, tum in iis, quos de temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quòd frigidiori sint temperamento prædit, &c. Atqui lib. 2. de temperamentis, contraria de iis, qui pilos nigros sortiuntur, ptodidit, in hunc modum: Fit autem niger pilus, quum deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Paulò verò pòst de pilorum generatione secundum regionum temperaturas, sic differit: Ergo Ægyptij, Arabes, Indi, quíque calidam & siccam regionem incolunt, nigros exiguíque incrementi, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Dein verò, de pilotum ortu pro ætatum tempetamentis, subiungit talia: At qui iam florent, valentiores, & multos, & magnos, & nigros habent: quòd & frequentes iam iis sint facti meatus, & fuliginosis excrementis præ siccitate & calote abundent.

Contradictio XVIII.

CVm in aliis compluribus locis, tum vel maximè, ad finem libri de Optima secta, Galenus ait, phlegmonem esse tumorem præter naturam, dolorificum, renitentem, durum, & calidum. Cuius contrarium est, quod scripsit Commentario 1. in lib. 6. Epidem. cap. 29. Nempe, Indurescunt dura præ frigore exiccata, vel ex scitrho, vel ex siccitate. Nam phlegmone tumorem minimè durum excitat, sed renitentem, persimilem vtribus humore, spiritúve repletis.

Contradictio XIX.

LIb. 6. de Locis aff. cap. 2. & Comment. in Aph. 10. lib. 7. & Com. 2. in libr. 3. Epid. c. 6. & Com. in Aph. 44. lib. 6. & lib. 3. de Naturalibus facultatibus, ait, ileo morbo detentos reddere stercus vomitu. Cui repugnat, quod habetur. Com. in Aph. 12. lib. 4. nempe, vomitione nihil eorum vacuari posse, quæ continentur in intestinis.

Contradictio XX.

LIbro 11. de Simpl. Med. fac. cap. de viperarum carne, ait, à ratione sibi videri alienum, ad parandos theriacos artifcos, viperatum caudas præcidere: quum libro de theriaca ad Pisonem, Andromachi descriptionem probet, qua præcipitur, vt non modò ceruices, sed etiam caudæ abscindantur, quòd vtraque parte venenum gerant.

Contradictio XXI.

LIbro 2. de Placitis Hippocratis & Platonis sic differit: Etenim si nudaueris cor, contuderísque ipsum, atque depresseris, nec voce, nec spiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum cõpresseris, non modò mutum, ac prorsus, spirationis expers, efficies, sed etiam omnino sensu, omnibúsque arbitrariis actionibus, animal ipsum priuabis, &c. Quibus reluctantur ea, quæ libro 7. scripsit. Sunt autem hæc: Porrò exciso capitis osse, viuente adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobique medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neque insensile, neque immobile, ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, aut solam incideris, aut excideris: imò verò nec si cerebrum ab ipsis quomodocunque excindas, sic quoque animans motus aut sensus expers reddetur, priusquàm ad aliquem ventriculum eius talis sectio perueniat.

FINIS.